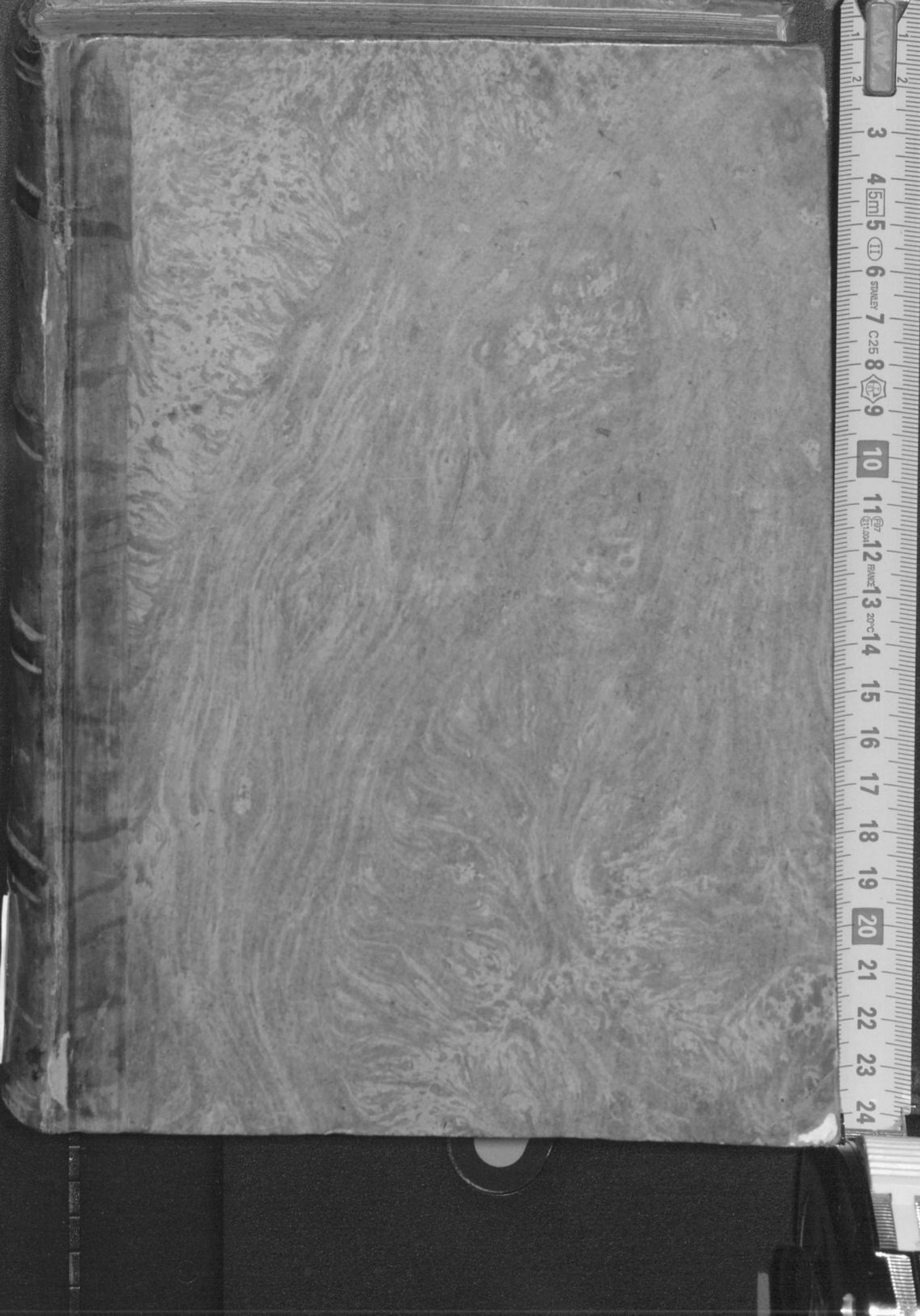

Stridor

V.

FR. DIDACI STELLAE
Ordinis Minorum,
IN SACROSANCTVM
IESV CHRISTI
Euangelium ſecundum Lucam Enarrationum,

Tomus Primus.

AB AVTHORE IN HAC TERTIA editione auctum, correctum, & locupletatum.

CVM INDICE LOCVPLETISSIMO.

[redacted] [redacted]

Venetijs, Apud Franciſcum Zilettum. 1582.

FINIS.

FR. DIDACI STELLAE

Ordinis Minorum,

IN SACROSANCTVM IESV CHRISTI

Euangelium secundum Lucam Enarrationum,

Tomus Primus.

AB AVTHORE IN HAC TERTIA editione auctum, correctum, & locupletatum.

CVM INDICE LOCVPLETISSIMO.

Venetijs, Apud Franciscum Zilettum. 1582.

BEATI LVCAE EVANGELISTAE, IN EVANGELIVM SVVM, PRAEFATIO.

QVONIAM quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ sunt rerum, sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis: visum est & mihi assequuto omnia, à principio diligenter & ordinatè tibi scribere optime Theophile: vt agnoscas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.

AVTHORIS ENARRATIO.

AEST admirabilis Dei bonitas & clementia, vt non solùm dignatus fuerit in hunc mundum descendere ad inuisendum hominem, quem à misera dæmonis, & mortis tyrannide eripuit: verùm eiusdē hominis intellectum diuini sui luminis radijs illustrare, & ab eo omnes ignorātiæ tenebras repellere, altissimo decreuit cōsilio: vt vel sic vnusquisq; facillimo negotio veritatis doctrinam posset apprehendere, & sanctis institutis seipsum componere, vt tandem fęlicem illum beatorum statum (quem signato lumine nouimus ipsi homini conditum) non sine magno fœnore gloriosus sibi obtineat. Nam non solùm propter crimen primi nostri parentis voluntas hominis violata, & ex praua natura male affecta extitit: Verùmetiam ipsius intellectus acumen ea cæcitatis pœna obtusum, & hebetatum mansit, vt in rebus cognoscendis nihil aliud calleat, quàm oculi noctuę ad lumen solis. Quamobrem si ignorat homo quæ sunt cognitu facillima, & per ea repit quæ natura sua manifestissima sunt: nōne in diuini numinis altissima contemplatione, quando humanum captum prorsus superat, ignoranter errabit. Quapropter vnigenitus Dei filius homini cęco & perdito non solùm redemptor, verùm & doctor suauissimus venit: qui suo precioso sanguine nos redemit, sua nos pauit doctrina, & ignorantiam nostrā expulit, vitam sua morte tribuit, & in libertatem asseruit, & tandem moriens cęlum aperuit, docens quo pacto illud simus consequuturi. At quid rogo nobis conduceret cęlum nobis manifestum esse, nisi cognosceremus simul quid nobis faciendum esset, vt ad id cōscenderemus? Idcirco cùm in omnibus operibus suis Deus absolutissimus sit, & perfectus, cùm nos redemit, simul etiam nostrę salutis remedium præstitit: quod & ipse per Oseam prophetam multis retro temporibus iā prædixerat. Tempus autem requirendi dominum cùm venerit qui docebit vos iustitiam. Hanc sacram Euangelicam doctrinam diuinus concionator, qui simul & magister venit, per vniuersum Iudęę regnum, & per Galilęæ prouinciam prędicauit: quam cęlestem doctrinam sanctissima, & purissima vita confirmauit, necnon clarissimis miraculis illustrē reddidit. Vnde necessum erat, vt post Christi sermones ad homines habitos, postque eius ascēsionem in cęlum, essent scriptores, & Euangelistæ, qui vniuersam Christi anteactam vitam describerent, ipsiusque præclara gesta. Et quā quam Christi doctrina per suos discipulos, & Apostolos fuit ab ore in os translata: nihilominus operępretium erat libros Euangeliorùm scribere, tam ad fidem liberam & incolumem seruandam, quàm ad statum noui testamenti, & sanctam morum institutionem. Namque articuli fidei non per se simul colliguntur, sed ex aliquibus longis narrationibus habentur, quas Euangelistæ audierunt, & viderunt, & postea tanquam ministri sermonis sacris

Marginal notes: Ad quid venit Chrīus. — Adę peccatū q̃d ĩhoíes. — Christ⁹ uenit, ut Redemptor, & Doctor. — Ose. 10. — Matt. 4.

ILLVSTR.MO ET REVER.MO D. D. IOANNI DELPHINO PATRICIO VENETO,

Fide, pietate, moribus, literis, & religione celeberrimo, pro eximijs meritis Episcopo Brixiensi, D. suo Colendissimo.

Franciscus Zilettus Bibliopola Venetus.

VONIAM, vt Tharsensis Apostolus ad Thimoteum docet, Illustrissime & Reuerendissime Antistes: Omnis scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum, ad arguendum, & corripiendum. Quod si hoc vnquam verum fuit, hac nostra ætate verissimum esse demonstratur, quando in contemptum Dei Op. Max. ita impunè viuitur, atq; peccatur ab istis pseudo Euangelistis, qui Dei verbum hactenus sub scamnis latuisse gloriantur, & ipsos in lucem edidisse affirmant, cum maxima animarum clade. Cui morbo cùm quam plurimi è nostris Catholicis summa cum pietate

ſacris literarum monumentis conſecrarunt. Neque aliter impios hæreticos perfricatę frõtis poteramus conuincere, niſi ſacros haberemus codices, ex quibus clara veritas nobis eluceſceret, quibuſq; paganorum, & hæreticorum impetus valeremus reprimere. Quod ſi ſcire cupias, quid Euangelium ſacrum ſit, id tibi eſſe intelligas, munitisſimam armorum aulam, quam nobis reliquit dominus ad ſui nominis defenſionem. Præterea, quia non ſolùm erat nobis neceſſaria fides ad vitam æternam conſequendam, ſed etiam recta opera: idcircò legem nobis dedit, quæ actiones noſtras dirigeret, & gubernaret, & hæc in ſacro continetur Euangelio. Multi autem in ipſa primitiua eccleſia pſeudo prophetę ſurrexerunt, qui ſcripſerunt Euangelia, vt Baſilidas, & Apelles. Itemque & alij falſo titulo Euangelium à Bartholomæo, & Matthia ſcriptum ſuum eſſe dicebant. Fuit etiam & aliud Euangelium Nazareorum, & quod vocant Euangelium ſecundum Aegyptios, & Euangelium ſecundum duodecim. At eccleſia ſancta Dei diuino illuſtrata ſpiritu hæc omnia Euangelia tanquam apocrypha reijcit, & ſacratisſima quatuor Euangeliſtarum volumina Matthæi, ſcilicet, Marci, Lucæ, & Ioannis ſuſcipit, non quòd authoritatem habeant ab Eccleſia (quamuis non ſine Eccleſia) quę ſic iudicauit. Quod quidem appoſitisſimo ſimili tibi oſtendam. Gemma ab his reperta qui gẽmarum pretium ignorant, licèt ſuum valorẽ habeat ex natura ſua, attamen eis qui inuenerunt nullius eſt pretij, donec peritorum iudicium in hac re accedat. Adducat etiã & aliud ex ſacra pagina exemplum non minus elegãs.
3.Reg.3 Nam cùm duæ illæ meretrices ad regem Salomonem acceſſerunt de puero contendentes vtrius eſſet filius, cùm prudẽtisſimus rex puerum dedit ei, quæ verè mater erat, non id effi cit, vt puer propriæ matris eſſet filius: at decreto iudiciali declarauit, vt deinceps filius illius mulieris reputaretur, & quòd de illa re nunquam amplius contenderetur. Sic ſancta Eccleſia iudicat, & definit de ſcriptura, & hanc habet authoritatem, quia prior eſt Eccleſia quàm ſcriptura, quæ quidem excipiens doctrinam Chriſti, necnon Apoſtolorũ ſuorum, videnſque tanta tamque diuina miracula quibus cælitus comprobata fuit, rectè potuit iudicare de traditionibus ſcripturarum, quę poſtea fiebant an conformes eſſent ei doctrinæ quam ab Apoſtolis acceperat. Nam ſi tu audiſſes Chriſti doctrinam, eiuſq; adfuiſſes miraculis nonne poſtea iudicare poſſes de ſcriptura vbi hæc reconderẽtur vera eſſet, necne? Potuit ergo primitiua Eccleſia hanc ob cauſam de ſcriptura iudicare, dicente domino. Et vos teſtimonium perhibebitis, quia ab Ioã.15. initio mecum eſtis. Vnde Ioannes non imme 1.Ioã.1. ritò inquit. Quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, annunciamus, &c. Et beatus Lucas in hac præfatione. Sicut tradiderũt (inquit) nobis, qui viderunt. Ita ſanè Eccleſia catholica quatuor hæc Euangelia gemmas pretioſisſimas iudicauit, & definiuit: alia autem nihil facienda duxit. Sancta hæc quatuor Euãgelia quatuor ſunt illi vaſtisſimi fluuij è terreno paradiſo promanantes: hoc eſt, Gen.2. ex ſacratisſimo pectore Chriſti redemptoris noſtri, quæ uniuerſam catholicam Eccleſiam lauacro regenerationis inundant, & altis radicibus propagant. Hæc ſunt quatuor illa ſancta animalia, quæ, vbi erat impetus ſpiritus, Ezec.1. gradiebantur: quique repleti ſpiritu ſancto, eodemque dictante tanquam illius viua organa plena fide, & veritate: ſacroſancta Euangelia conſcripſerunt.

¶ Porrò quantæ excellentię ſit, & dignitatis hoc Euangelium Lucæ inter reliqua alia non ita facilè eſſe dictu. Verum omnia prætéribo, tria tantum cõmemorans, quibus beatisſimus Lucas reliquos Euangeliſtas antecellit. Primum adeò eleganti procedit ſermone, vt dicat ſacer Hieronymus, quòd redolet quãdam ſecularem eloquentiam. Neque id mirũ cùm fuerit philoſophus, & medicus, & Græci ſermonis non ignarus. Deinde beatus Lucas cancellarius fuit virginis matris, necnõ ſecre- Luc.1. tarius eiuſdem & Chriſti redemptoris noſtri. Solus hic ſcripſit Angeli Gabrielis ſalutationem, colloquium virginis cum Angelo, viſitationem Mariæ ad Eliſabeth, canticum Ma- Luc.2. gnificat, Benedictus Dominus, Nunc dimittis, conceptum Saluatoris, eius natiuitatem, circuncisionem, virginis purificationem, laudes Annæ, & Simeonis, & quicquid ad infantiam, & pueritiam Chriſti pertinet: quæ omnia à virgine Dei genitrice audiuit, cui familiaris ſemper extitit. Præterea ſanctus hic Euangeliſta dulcior, & ſuauior eſt, dum Chriſti miſericordiam, & pietatem magnificat, & commẽdat. Hic eſt qui maioribus criminibus grauatos, & afflictos dulci cõſolatur eloquio. Hic vires ipſis peccatoribus addit, ne de pietate, & miſericordia diuina deſperent, eamq; copioſo

occurrerint, vnus præ alijs eximius Theologus nunquàm satis, pro dignitate laudatus, Didacus Stella genere Hispanus, professione Theologus, religione ex instituto Seraphico Sancti Francisci de obseruantia, tanta cum vbertate, & dexteritate in expositione super Euangelium Sancti Lucæ Euangelistæ cunctis præsto est, vt nemini secundus habendus sit, siue expositionis, quæ præclarissima est, naturam spectemus, siue rerum quas interpretatur materiam consideremus. Cumq; multum, hæc tanti eximij doctoris Theologi expositio, a quam plurimis sacrarum litterarum professoribus, & mirificis Verbi Dei præconibus desideraretur, nec in Italia venalis haberetur, communi vtilitati consulere satagens in animum induxi meum non sine maximis sumptibus hoc opus recudere, apposita doctissimorum hominum cura, vt correctior, & castigatior in manus hominum appareret in lucem. Cumq; (vt mos est) cui inscriberem diu mente animoq; voluissem, tu præ omnibus occurristi solus, quem ob eximiam animi tui perspicuitatem, morum elegantiam, vitæ integritatem, ob denique singularem prudentiam, & maturitatem singuli & boni, & docti homines, ne dùm colere, & vehementer amare, verùm etiam summa cum laude, & reuerentia obseruare, & admirari consueuere. Tu nanque tanta in primis es diligentia, in candidissimæ religionis catho-

licæ

Luc.7. & 19. copioso sermone pertractat. Solus hic scribit Magdalenæ, & Zachæi conuersionem, vbi maxima pars illius diuinæ bonitatis relucet. Solus enarrat quomodo publicani & peccatores appropinquabant vt audirent Iesum, vbi parabolam cētum ouium, & drachmæ apponit. (Luc.15.) Solus parabolam illam filij. Prodigi amoris dulcedine, & suauitate plenam scribit: ita graphicè & artificiosè, vt dura hominum obstinatorum corda, ea audita, tanquàm cera liquefiant, & in diuini numinis dilectionem rapiātur, & eleuentur. (Luc.23.) Solus hic scripsit, quomodo Christus in cruce pendens, non oblitus suorū crucifixorum pro illis ad patrem orauit. Denique solus hic meminit, quomodo Christus latroni in cruce dixit. Hodie mecum eris in paradiso: & tandem scribit quomodo Christus misericordia motus, dixit viduæ, noli flere. (Luc.7. Luc.6. Luc.16.) Et turbis, estote misericordes sicut pater vester misericors est, & damnationem, & pœnam illius diuitis, qui pauperis Lazari non est misertus.

¶ Quapropter ego non potui hoc Euangelium præ cæteris omnibus summo non prosequi amore, quod etiam omnes peccatores facere tenentur, quando quidem portæ cęli, & diuinæ misericordiæ clarius in eo, quàm in alijs nobis patent. Vnde vt aliquid persoluā huic sacro Euangelistæ pro mea in illum deuotione (etsi nostrarum virium imbecillitati multum sit impar) operępretium duxi illum interpretari, dùm diuinum numem calamum simul, & mētem direxerit. Sed interim id nobis summis precibus est orandum, vt veniens agnus de tribu Iuda signatum librum dignetur aperire: (Apoc.7) vt intelligamus, quid ipse per secretarium suum Lucam nobis voluerit commendare, & vt possimus legis intelligentiam spiritualem percallere, cum eo qui dixit, Reuela oculos meos, & cōsiderabo mirabilia de lege tua. (Psal.11.) Accedamus igitur pro ingenij nostri tenuitate ad textus explicationem.

QVONIAM quidē multi conati sunt ordinare narrationem.] Solus beatus Lucas inter cæteros Euangelistas suo Euangelio præfationem præmittit, quia specialiter ad vnum hominem illud dirigebat. Alij autem Euangelistæ sine vlla speciali ratione scripserunt. Vbi statim animaduertedū sese offert, quanta sit charitatis vis, atq; potētia. Etenim beatus Lucas nō recusat vnius hominis gratia tantum oneris, & laboris sibi assumere: vt vel sic eum in accepta fide confirmaret, cui etiam acta Apostolorum cōsecrat. (Ioan.4.) Ad eundem modum Christus propter vnam Samaritanam defatigatus ex itinere prædicauit, & post resurrectionem propter vnū Thomam incredulum apparet, (Ioā. 20.) multi (inquit) conati sunt ordinare narrationem. Non Matthęus, non Marcus, sed Basilides, Apelles, & alij. Isti cęperunt, sed non perfecerunt: cū diuina gratia illis abesset. Mali propria virtute sua opera incipiunt: vnde euenit, vt frustra, & sine fructu laborent. Quod diuinus vates Hieremias prædicit. (Iere.9.) Vt iniquè agerent, laborauerunt. Sic etiam, & alij sub Pauli nomine (2. Thes. 2.) Epistolas scripserunt, vt ipse fatetur. Quod quidem de se nimis pręsumētes sunt aggressi, vt hoc modo suas hęreses suaderent, quo fecerunt, vt laborem tantum non fructum colligerent. Non sic laborat, vt beatus Euangelista: sed diuino spiritu sermonis vbertatem ministrante dictorum simul, & factorum, fęliciter cępta cōpleuit. Admonet iste locus, vt quicquid velimus incipere, sub Christi nomine id incipiamus non nostro freti auxilio, sed diuino lumine præuio, quod omnes cæcitatis tenebras, & errorum præcipitia potēs est auertere. Hinc est quòd dicat Apostolus, Omnia in gloriam Dei facite. (1. Cor. 10.) Illi nanque qui nomen suum gloriosum in terra esse voluerūt, quiq; cęperunt turrim Babel in Senaar ædificare: (Gen.11) quia in nomine domini non cęperunt, pęnitus confusi sunt. Lucebunt opera tua, & optatum finem assequentur, si sub nomine Christi initium feceris, vbi diligenter animaduerte quàm citò angelus Satanæ in Ecclesiā Dei falsam doctrinam voluit inserere, & pestiferum venenum diffundere. Ea etenim est huius maligni hostis natura, vt semper nostris inceptis insidietur. Sic primum nostrum parentem in terreno paradiso deiecit, (Gen.3) sic cum secundo ingentes habuit congressus. Sic & innocentes pueros interfici fecit. (Matt.2.) Sic denique initio nascentis Ecclesiæ molitus est hæreses, errores, & mendacia disseminare. (Act.6.) Nicolaus vnus ex septem diaconis ab Apostolis electi hæresim docuit. Et Ebionitæ surrexerūt negantes Christi saluatoris nostri diuinitatem, aduersus quos Ioannes Euangelium scripsit, (Apoc.2.) & multi alij, vt noster Lucas ait, conati sunt proprio ducti spiritu, Christi gesta narrare. Sic etiam nobiscum impius hic, & nefarius Satam consueuit agere: nam quando in virtute infantes sum⁹, & Deo seruire incipim⁹, tūc maximas suas tētationes nobis parat,

licæ Romanæ honorem, religiosè comparandum (vt iure merito Illustrißimi & Reuerendißimi Cardinalis Caroli Borromæi Periepiscopi Mediolanensis, cuius es Suffraganeus, æmulator videaris.) Hinc ductus in Dei gregem, quo nil prælato dignius ad salutis iter saluberrimum, Iustitiæq́; immaculatam semitam tuis probatissimis exemplis reuocandum, & dirigendum, inter præstantissimos Antistites tanquàm Sol inter reliqua sidera fulgere, & splendere videris. Tanto præterea eruditionis splendore, tantaq́; disciplinarum vario ornamento polles: vt tu Episcopali dignitati, plus decoris addidisse comproberis, quàm ab ea reportare valeas ornamenti. Quæ cùm tacitus ipse considero, tanta afficior animi iucunditate, vt beatum hoc nostrum seculum ducam, quod te superstitem nactum est; & longe feliciorem existimem Serenissimam Rempub. Inuictissimam Venetam, quæ te patricium genuit, sed longè beatiores duco Brixienses, qui te pastorem, & patrem habent. Et felicissimum censeo Iordanum Zilettum meum charissimum parentem alterum, qui te tàm arctè prosequitur, veneratur & diligit. Cuius Iordani vestigijs inhærendo, vt mei propensi erga te animi signum aliquod darem, hanc eruditissimam dilucidationem Didaci Stellæ super Lucam denuo excussam, tuo patrocinio cōmisi, & quicquid id est, vt grato accipias animo, rogo,

atque

vt facilius nos in virtute debiles, & imbecilles uincat. Quocirca cùm Deum colere cupieris, ab eo discede, & Ecclesiasticum dicentem audi. Fili accedens ad seruitutem Dei præpara
Eccl.2. animam tuam ad tentationem. Bonis enim in ceptis semper insidiatur: quod exprimento in
Gen.31. Iacob comperies, quem fugientem Labam
Exo.14. est persequutus. Sic Pharao Israelem abeuntem persequitur. Nunquam dæmon eũ persequitur, qui iam captus est, & in eius seruitute detentus: sed tunc potissimè, quãdo Deo seruire cupis, & illum deserere. Vbi (si ita loqui licet) ipse diabolus nos monet: nam eo modo quo in virtute debiles nos tentat, ita etiam principio oportet nos eas vincere, quando minorem vim habent. Tunc enim rectè serpentem aliquem interficies, si caput eius obtruncaueris: sic benè ipsum dæmonem infernalem serpentem morti trades, si eius caput abscideris: quod quidem tunc abscinditur, si in principio fuerit victus. Vnde dominus de muliere loquutus, ad serpentem dixit.
Gen. 3. Ipsa conteret caput tuum. Lubricus est antiquus serpens, qui nisi capite apprehendatur,
Cant.2. facilè labitur. Vnde Dominus in Canticis iubet capi vulpeculas antequàm fiãt vulpes: Dauid quoque Gigantem Goliath in fronte per-
1.Reg.7 cutit: qui initio tentationis illum vincit. Pha
Exod.2. rao etiam populum Dei in morte primogenitorum liberũ reliquit abire, quod in alijs plagis non fecerat. Nec diabolus populum Christianum omnino dimittit, donec sancta mater Ecclesia correctioni paruulorum studeat, & laboret, vt interficiat peccata & tentationes dum recentia sunt. ¶ Aduerte etiam quòd diabolus non solum initio nostra bona studia destruere satagit: sed etiam fucata & palliata pelle se induit, vt sub specie virtutis & recti vitia inserat. Sic isti sub nomine Christi conati sunt Euangelium scribere, vt aliquibus veritatibus mendacia ingererent, & zizaniam
Mat.13. inter triticum seminarẽt: Sicut vxor Hiero-
3.Reg. boan, quæ mutata veste voluit decipere Ahiã
14. Prophetam. Sed Deus reuelauit veritatem prophetæ, & ostendit veritatem simulantis. Et beato Lucæ veritatem Euangelij manifestauit, vt detegeret aliorum insidias & fucata verba. Nec diabolus hac nostra tempestate assuẽta relinquit: nam etiam nunc multi specie boni & recti tentantur, & decipiuntur. Ita nimirùm, quòd sub specie pietatis furtum suadet, vt eleemosynam de alieno tribuas indigenti: & inter virum & vxorem dissidias seminat sub specie deuotionis, quando ipsis mulieribus prędicat abstinentias quasdam, pęnitentias, & peregrinationes. Quando inter duos principes, Christianum videlicet, & Turcam, bellũ aliqđ nauale agitur, si fortè Christianos Turcarũ naues nauigãtes, & a longè per mare venientes videant, statim ficta principis Christiani vexilla erigunt, vt ipsi Christiani securiùs ad Turcas accedant, vt vel sic falsi & delusi captiui capiantur. Sic non dissimiliter Christiani hominis sunt arma, & signa charitas, oratio, ieiunium, &c. diabolus autem inimicus noster fallax & astutus multoties nobis prædicat, & hortatur ieiunium, eleemosynam, & peregrinationes, vt quanquam inimicus sit, amicum cum esse putes, cui sic omnia tua credes, vt etiam vitã in eius manus constituas, ut tandem tibi in eis sit per 2. Cor.
eundum. Multi certè stulti & amentes cum 11.
ignorent angelum Satanam in angelum lucis figurari, dæmonis tentationem, diuini spiritus motum esse existimant, & hac de causa multoties à via veritatis aberrant, & toto falluntur iudicio, cùm à diaboli tentatione vincantur. Tamen cum ecclesia semper iudex fuerit, & rectè cognouerit veras scripturas à falsis distinguere, & apocrypha & mendacia reprobare: ita tu viros doctos, & probatæ fidei consule, quos sequi debes, nec tuo niti iudicio. Atque ita nisi omnino velis, credere te oportebit ecclesiæ, illud Euangelium esse diui Lucæ illudque falso beato Bartholomæo adscribi. Ita tu qui inscius es, & arcana scripturarum non nosti, tuas tentationes cum doctis & senioribus hominibus verses, quorum consilio iudicium tuum submittes. Vnde fiet, vt nisi tibi fideris, non errabis. Namque isti tibi aperient hanc esse dæmonis tentationem, & qua via poteris illam euadere, quæ legi diuinæ minimè subiecta est: licet boni similitudinem afferat: & illud malum esse licet boni similitudinem præ se ferat. Iam igitur ad contextum reuertamur.

[Quę in nobis completæ sunt rerũ.] Rerum ait non verborum: elegantia nanque scripturæ non est in verbis, sed in factis. Si rhetores, poetas, & humanarum rerum historiographos legeris, in eorum phrasi magnam verborum elegantiam, & apparatum inuenies: at uerò nihil vtilitatis, aut fructus inde videbis, nisi mera mendacia fucatis verbis inuoluta. Et tanquam malus cibus toto hoc indiget condimento, vt comedi valeat. At

verò

atque obtestor, daturus, si superuixero, maiora. Quod munus, si dignum tuo nomine duxeris, ut charicam existimabis, quam Diogenes obtulit Aristoteli, neque ego vicissim si semel hoc opus perlustraueris, potero aliunde pendere. Nam, & si nemo alius legerit, dicam quod olim poeta ille de Platone, Illustrissimus & Reuerendissimus D. Ioannes Delphinus mihi instar est omnium. Vale, Venetijs, in festo Sancti Michaelis Archangeli. M D LXXXII.

verò sacra scriptura animæ nostræ cibus, & substantia est succo plenissima, quæ nullum sibi postulat obsonium, vt libẽter comedatur. Veritas quippe quemadmodum ipsa per se pulchra est, ita nullo ornatu habet opus, & ea maximè, quæ in sacris literis nobis aperitur. Ipsa etenim sua natura ita iucunda est, & suauis, vt nullo addito stibio reliquas omnes facilimo negotio antecellat. ¶ Aduertes præterea quod non dicit Lucas à nobis: sibi nihil, Deo omnia tribuens. Quo admonemur loco, vt quidquid fecerimus soli Deo adscribamus: à quo omne bonum nobis promanat. Apostolus nanque post longos labores susceptos, & maximas tentationes superatas dixit. Non e-
1. Cor. go, sed gratia Dei mecum. Quapropter vel
15. vnico hoc exemplo liquidum tibi erit, quomodo sancti collati honoris gratiam Deo potiùs, quam sibi referunt. Sic sanctissima illa fœmina Iudith, postquam impium Holofer-
Iudit. 13 nem trucidauit, dixit. In manu fœminæ percussit illum dominus. Non dixit, ego percussi, sed dominus, ipsi Deo honorem tribuens.
1. Cor. 3 Vnde etiam Paulus. Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis tanquam ex nobis,
Esa. 10. sed sufficientia nostra ex Deo est. Et per Esaiam. Nunquid gloriabitur securis contra eũ, qui secat in ea: aut exaltabitur serra cõtra eũ, à quo trahitur? Et ipsemet dominus inquit. Sine me nihil potestis facere. Nam quamuis sanus sit oculus, nihil potest cernere, nisi lucis claritate sit adiutus: sic etiam, & nos, nisi diuo lumine cœlitus fuerimus adiuti, nihil possumus operari æterna salute dignũ, etiam si bonum oculum, hoc est, etiam si liberum habemus arbitrium. Quid igitur est, quod tu ipse de bono facto gloriaris? Itaq; sicut serra non habet vnde glorietur, sed artifex qui secat in ea: sic tu non glorieris de dono, quod Deus
Phil. 2. per te operatus est, Vnde meritò diuus Paulus. Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere. Nam in quolibet genere ad vnum primum deuenimus, à quo tanquã à suo principio omnia illius generis descendunt, quod quidem apertum est in motu: nam omnis motus à motu primi mobilis est. Et itẽ dicendum est de motore, de mouentibus quippe, & motis non resultat processus in infinitum, sed deueniendũ est ad aliquem motorẽ primũ. Sic etiã omnia bona opera necessario debent deriuari ab illa prima, & inexhausta bonitate. Vnde gratia semper Deo agenda est, de quocunq; opere, quod ipse per nos fuerit operatus. Quapropter Dauid toties idẽ diuersis replicat. Fortitudo mea, & laus mea dominus, & Ps. 117.
factus est mihi in salutem. Et nisi quia domi- Ps. 93.
nus adiuuisset me, &c. Et factus est dñus fir- Ps. 70.
mamentum meũ, & refugium meũ. Simile ẽt est illud. In te inimicos nostros ventilabimus Ps. 45.
cornu. Non dixit nostra virtute, sed in te: hoc est, in virtute tua, & in dextera tua. Iã hic vides omnia in Deum referri, tanquã in authorem vitæ, & salutis. Quia verò Moyses, & Aa Nu. 20.
ron hunc honorem nõ tribuerũt, non introduxit illos dominus in terram promissionis. Si Moyses, & Aaron, qui maximã cũ domino inierant amicitiam, ita puniti sunt: quid tecũ faciet, qui teipsum laudas, & quodcunque bonum opus à tuis viribus profectũ esse dicis? Sed de his alias. [Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio viderũt, & ministri fuerunt sermonis.] Vt ex illis verbis, scilicet, Ipsi viderunt, doctrinã & scientiã significet: ex illis verò ministri fuerũt sermonis, opera ostendat. Nã cũ dicit, sicut tradiderunt nobis qui ab initio viderũt, ostendit, se dominum in carne non vidisse, quia beatus Lucas post Christi mortem ad fidẽ fuit cõuersus, & Paulũ sequutus. Quapropter qui dicunt Lucam vnũ fuisse ex duobus euntibus in Emaus omnino errant: cùm dicat hic ab Apostolis didicisse Euangelium. Etenim si Lucas esset vnus ex illis duobus, q- Luc. 24.
bus dominus interpretabatur scripturas, non dixisset, sicut tradiderũt nobis q viderũt: sed dixisset vtiq; sicut tradidit nobis Christus. Accepit nãq; Euangeliũ à beato Paulo, qui illud per reuelationẽ habuerat: accepit etiã ab alijs Apostolis, qui dominũ in carne sequuti Galat. 1
sunt, quod Paulus non fecit. Etenim nõ solus Lucas, & Marcus auditu didicerunt quæ scripserũt, sed ẽt Matthæus, & Ioãnes multa de infantia, de pueritia, & genealogia Saluatoris alijs narrãtibus literis consecrarũt. Mattheus nãq; nõ vidit transfigurationẽ dñi, nec passionem: nec Ioannes vidit, quomodo Christus Magdalenæ apparuit, nec eorũ aliquis vidit Mat. 17.
resurrectionẽ domini, quæ tamen scripserũt.
Verùm licet Apostoli, & Euãgelistę multa ab Ioan. 20
hominibus didicerint, fides nõ est nisi à solo Deo, & donũ nobis ab ipso collatũ. Etenim fi- Rom. 10
des ex auditu est, quantum ad cogitare decreditis, circa quæ est fides, & est ab illuminatione diuina, quantum ad consensum, qui est in fide. Et sic beatissimus Lucas, quamuis audierit à virgine Deipara, & ab Apostolis, nihilominus Spũ sancto dictãte, & mouẽte scripsit: quòd

ILLVSTREM D. STELLAM,
VIRVM RELIGIONE ET SACRARVM LITERARVM COGNITIONE CLARISSIMVM,
NECNON RARVM AC CELEBERRIMVM

diuini verbi concionatorem, Licenciatus Ioannes de Cordoua in Academia Complutensi Collega Theologus, hæroico laudat Encomio.

EV, quando auricomus consurgit ab æquore Titan
Vere nouo, pulchram rubicundo illuminat ore
Tellurem, camposq; rosis & floribus ornat:
Haud secus, ò nostro vir laudatissime sæclo.
Donec ad æthereos populos, celsumque Syonem
Carpis iter, salicesque fugis Babylonis & vndas,
Quatè cunque pedes ducunt fulgentia cuncta
Reddis, & humanas facis efflorescere mentes
Exemplo verboq; tuo, regit vnica namque
Virtus clara tuos ardenti lampade gressus:
At linguam sacer afflatus delapsus Olympo.
Nam cum plena loco fundis, ceu Paulus, ab alto
Flumina doctrinæ, quis non stupefactus ab ore
Pendet? Et attonitus quanuis sit ferreus, intus
Diuina sentit, se se mollescere flamma?
Ecquis in Hesperia tota est, cui cedere possis
Eloquio sancto, & misto grauitate lepore?
Corde gerit silicem, quisquis tua fulmina sentit,
Et non flectit iter, lachrymisq; fluentibus ora

Mœsta

quòd quidē ipse sub silentio præteriuit, vt superbiam, & iactantiam vitaret. Viri nanque boni non audent dicere in suis operibus se à diuino spiritu dirigi: nisi ab alijs cogantur super re aliqua, quæ ad laudem, & gloriam Dei
2. Cor. 13. spectet. Sic beatus Paulus, loquutus ad Corinthios, & grauiter propter eorum peccata indignatus dicit, An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Vbi videas rogo sacri Euangelistę Lucę humilitatem, qui vt humiliter loqueretur, potiùs dixit se ab hominibus eruditum, quam ab Spiritu sancto dirigi: qui dicendi modus conuenientior est, & maiorem humilitatem ostendit. Id autē oportebit te considerare quod Lucas dicit de Apostolis, & vidisse, & ministros fuisse sermonis, nam in hominibus perfectis gemina virtus est, visio scilicet, & actio. Factores etenim fuerunt sancti Apostoli eorum quę viderunt,
Iac. 1. & audierunt, illud Iacobi attendentes. Estote factores verbi, & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos, nam si quis auditor est verbi, & non factor. &c. Docemur etiam iuxta ea, quæ audiuimus, & credimus, operari.
Leui. 2. Nanque dominus præcepit in Leuitico, vt os turturis sub ascella torqueretur, vt hoc significaret, ori coniungendam esse actionem.

¶ Expende etiam dixisse, ministros fuisse sermonis. Sermones vocat res gestas, qui modus dicendi à sacris literis non est alienus: nā
3. Re. 15 in libris Regum sic legimus de Dauide. Non declinauit ab omnibus quæ præceperat ei dominus cunctis diebus vitæ suæ, excepto sermone Vriæ Aethæi. Ministri fuerunt Apostoli earum rerum, quas viderunt. Certissimus est testis oculatus, & Apostoli, & discipuli vani testes non fuerunt, quorum vitam miracula declarabant. Non enim quæ Christus gessit, vulgariter tradita sunt, sed omni certitudine, & indubitata fide sunt edocta. [Visum est mihi assequuto omnia.] Omnia inquam non quæ Christus in vita gessit: nam si singula scriberentur, nec ipse mundus capere pos-
Ioan. 21 set libros vbi scriberentur. Et quamuis Lucas dicat assequutum esse omnia, non tamen intelligas, quòd omnia necessaria ad salutem in
Ioan. 2. suo Euangelio tradiderit. Nam de fide tenen-
Ioan. 9. dum est, ita vt quis saluus esse non possit nisi
Ioan. 11 id crediderit, quòd Christus conuertit aquā in vinum, & quòd illuminauit cæcum à natiuitate, & Lazarum iam mortuū suscitasse, & plura alia quæ Lucas non scripsit, sed Ioannes transactis iam sexaginta annis post mortem Christi. Nec Ioannes, nec Lucas, nec omnes simul scriptores tradiderūt omnia mysteria fidei: nam plura viua traditione, ac velut per manum transfusa, in omnem ætatem custodiuntur. Paulus enim ait. Tenete tra- 2. Thess. 2.
ditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam. Videsne quomodo Thessalonicenses moneat, vt teneant quæ per sermonem audierunt. Corinthijs etiam ait. 1. Cor. 11.
Laudo vos fratres, vt per omnia memores mei estis: & sicut tradidi vobis præcepta mea tenebitis. Laudantur, quia tenent præcepta sine scriptura. Sine scriptura dico, quia epistola, qua eos laudat, prima est ad eos scripta, quos non per scripturam, sed viua traditione docuerat. Quæ loca versans D. Chrysostomus sic ait, Hinc patet, quòd non om- Chrysost. Hom 4.
nia per epistolam, sed multa etiam sine literis Apostoli Christi tradiderunt. Quorū ali- ep. Thessal. to. 4.
bi sæpè meminit Apostol. At verò tanta fide hæc, quàm illa sunt digna. Ita quoque traditionem ecclesiæ dignam putauimus: traditio est, nihil quæras amplius. Hæc ille. Eadem ferè verba dicunt in hunc locum Pauli, Theophilactus, & Vulgarius vetustus author probatæ eruditionis, & D. Damascenus in quarto libro fidei orthodoxæ. Itaque vt finem dicendi faciam in hac re, si omnia credenda, & agenda sufficienter scripta erant in Euangelium Matthæi, Marci, & Lucæ, quid est: quod beatus Ioannes necessarium existimauit in extrema sua senecta quartum Euangelium esse superaddendum? Rursum, Si scripturis quatuor Euangeliorum omnia compre-
hendebantur: ad quid erat opus: vt Aposto- 1. Cor. 11.
li multa detegerent in suis epistolis? Cur Lu- D. 2. Io.
cas scripsit Acta Apostolorum, & Ioannes Apocalypsim? Deinde si omnia ad salutem scripta sunt in codicibus noui testamenti: cur dicit Paulus, cætera cum venero, disponam? cur Ioannes dicit, multa habeo vobis scribere, sed nolui per chartam? Cur monent, vt persistant in traditionibus per sermonem, vt teneant etiam præcepta tradita, quorum nulla extat scriptura? Ex quo manifestum apparet, quàm nullum sit argumentum, quod negatiuè sumitur ab authoritate scripturæ. Non legitur hoc in scripturis sacris, ergo non pertinet ad veritatem religionis Christianæ. Hoc autem alienum est ab omni bona argumentatione, nam illatio negatiua ab authoritate nihil concludit. Etenim non rectè sequitur. Cicero parens eloquentiæ non fuit eo pacto lo-

quutus

Mœſta rigat, Solymamq́ue ardet Ierichunte reuerti.
Sed quò notitia ſacrarum ſurgere rerum.
Et calamo poſsis, non eſt oſtendere promptum,
Sit ſentire ſatis, pro me toto orbe loquetur
Hoc opus ergo, pater, cum ſis clariſsimus almæ
Doctrina fidei, linguæ, candoreq́; vitæ,
Et genere illuſtri (nam te quoque ſanguis auorum
Stemmate condecorat) Stellam te iure vocamus,
Teq́ue ſuo fœlix Nauarra exultat alumno.

LAVS DEO.

quutus:igitur nemo sic dixit Latinè. Similiter non sequitur. Christus viuens in terris nihil tale docuit, igitur non est credendum. Ipse etenim dixit, Multa habeo vobis loqui, quæ nō potestis portare modo. Valet tamen hæc illatio. Christus hoc non docuit, nec prophetæ ante Christū, nec Apostoli post Christū, nec sancta ecclesia diuino illuminata spiritu hoc tradidit, ergo nō pertinet ad veritatē religionis. Iam enim argumētū nectitur per sufficiētē inductionem, à reuocatione omniū, quibus in hac parte debetur authoritas. Nam si ex eo quo aliquid non inueniretur in scriptura ob id non esset credēdum, sequeretur inde quòd antequā Matthæus scriberet suū euangeliū, qui primus omniū scripsit, nihil esse credendū per totum illud spaciū quindecim annorū post Christi ascensionē, in quibus nulla erat noui testamenti scriptura: quod quidē ineptissimum est asserere. Deniq; si hæretici nō credunt, nisi soli scripturæ, sequitur ꝙ nihil credunt. Nā quis illis dixit hæc Euangelia esse Matthæi, Marci: Lucæ & Ioannis, nisi ecclesia? Si ergo ecclesiæ nō credūt, ergo nihil credunt. Verū si scripturę credunt, eo qđ dicit ecclesia scripturæ diuinæ esse credendū, credāt & alijs ab ipsa ecclesia traditis. Sed de his satis. Iā euāgelistā audiamus Theophilo vlteriꝰ dicentē. [A principio diligēter ex ordine tibi scribere optimè Theophile.] A principio ait, quia Lucas ordinē seruat historicū, & suum euangeliū exordit à conceptione beati Ioānis Baptistæ, qđ nemo alius euāgelista facit: nam Marcus, & Ioānes à prædicatione beati Baptistę cęperūt, Matthęus à Christi natiuitate: Lucas verò à cōceptione pcursoris, & incarnatione verbi initiū euāgelij sumit. Atq; iō dixit à principio tibi scribere. Vbi iā singula verba notanda veniunt. Diligēter inquit: nā materię altitudo, & grauitas huius operis, & hominem circūspectū, & reuerēter loquētē postulabāt, vt maledictionē Ieremiæ fugeret dicētis, Maledictus ille qui opus Dei negligēter facit. Nā quāto diuiniora, & altiora sunt quæ tractant, tāto diligētius scribēda sunt. Qui locus docet operibus Dei diligenter, nō segniter esse incūbendum. Vñ Paulus, Cū solicitudine spū feruentes domino seruiētes. Petit dñs in nostris operibus, & spiritum, & feruorem, nimirum quia gratior, & iucundior est illi vna hora feruidè, & ardenter in eius obsequio cōsumpta, quā si mille dispenderis dies, segniter, & tepidè collocatos: etenim quia potius attendit spiritum quo illum colimus, quā tēpus consumptum. Breui quippe tpis spacio, si ardenter, & cum charitate laboraueris, maiori eris dignus mercede, quàm si multū male cōsumpseris. Paruū quidem fuit momentū tpis quo latro insignis in cruce pēdens, Christo seruiuit: tñ propter sedulā diligentiam, qua Deo mirificè placuit, amplissima retributione fuit dignus. Nec absq; magno sacramēto paschalis agnus properāter, & cum festinatione comedi præcipiebatur, vt nobis significaret omni se mota pigritia illi esse inseruiendum. Addit insuper beatus Lucas ex ordine velle scribere: qđ multū confert ad clariorem sermonis intelligentiam. Nam Apostolus ait. Quæ à Deo sunt, ordinata sunt. Sic in Leuitico in oblationibꝰ, & sacrificijs ordinē seruari voluit. Sic Moyses loquutus de sacrificijs, dixit; Subijciet in altari ignem, strue lignorū arte composita, & mēbra quæ sunt cæsa desuper ordinantes. Vbi iā vides quomodo nihil incompositū aut inordinatū velit dominus in suis sacrificijs. Vt nos docti simus in omnibus rectum, & debitum ordinem seruare. Omnia in nobis (dicit Paulus) secundum ordinem fiant. Sapientis enim est, & verbis, & factis ordinē seruare. ¶ Porrò Theophilus hic psul Antiochenus septimus fuit, ex qua vrbe Lucas suā originem traxit: cuius pcibus acquiescens Euangeliū hoc scripsit, necnon etiā eidem acta Apostolorū dicauit. Nec dubiū est quin Græco sermone scripserit in partibus Bœotiæ, & Achaiæ. Quapropter iuxta sanctorū Patrū doctrinā: si qua difficultas orit in sacris literis ad fontes Hebræorum, & Græcorū (vt vis verbi melius intelligatur) recurrendū est. Multa.n. sunt in exemplaribus, q̄ Latinè, nec plenè, nec perfectè trāsferri possunt. Nam literæ nostræ non ex æquo rñdent Hebræo, & habet suas peculiares phrases vnaquęque lingua, vt testis est D. Hieronymus. Nā multa sunt in scriptura sacra loca, quæ nisi ad Hebraicā, vel Græcam linguā te cōtuleris, vix ea intelligere poteris. Vt est illud Psalmi. Inimici defecerūt frameę in finē: ut ciuitates eorū destruxisti. Nam inimici iuxta aliquorū sententiā est nominatiui pluralis casus, sed melius est, vt sit genitiuꝰ in hūc sensum. Inimicorū nostrorū vires fractæ, debilitatæq; sunt. At verò iuxta Hebraicā veritatē uocatiuus est, & inimicè legendū. Atq; ijs error irrepsit, ex affinitate literarū. Loquitur aduersus Goliath Philistim, atq; irridens vires eius, miratur quomodo tā celeriter fuerint

Marginalia: Ioā. 16. — Lege Aug. cōtra epil. Fundaméti, & ad Ianuarium. — Iere. 48. — Ro. 12. — Luc. 13. — Exo. 12. — Rom. 8. — Leui. 1. — 1. Cor. 14. — Amb. li. de Spū sancto. Cap. 6. — Aug. li. 1. doctr. Christiana. 11. — Hier. cō. Heluid. & super Ezech. Cap. 8. — Hieron. Epist. ad Ti. ca. 3. — Psal. 9.

INDEX AVTHORITATVM SACRAE SCRIPTVRAE IN HOC OPERE EXPOSITARVM

sparsim, secundum ordinem librorum veteris ac noui testamenti digestus.

a Facta

Ps. 129. rint fractæ. Et in alio Psalmo, Ecce hæreditas domini filij merces, fructus ventris. Nomen filij potest esse genitiuus singularis, aut nominatiuus pluralis, quod rectius videtur, ac si dicat, Hæreditas domini sunt filij, nam hæc erat fœlicitas veteris legis. Et subdit, qui filij sunt merces, & fructus ventris materni. Et alibi etiam. Propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ. Primum nomē (vt Hieronymus ait ad Principiam virginem) est in vocatiuo
Ps. 44. ad hunc sensum. Propterea o Deus, vnxit te Deus tuus oleo lætitiæ. Et nisi breuitati consulerem plura, & fere innumera scripturæ loca afferre possem, vbi lingua Hebręa, & Græca necessariò cōsulendæ essent, vt exactè possunt interpretari. [Vt cognoscas eorū verborum, de quibus eruditus es, veritatem.] Hic est scopus, & ratio scribendi, vt ad veritatis agnitionem veniamus. Solemus quando quis nobiscum loquitur sine scripturis suspicari, ne quid mendacij illis verbis admixtum sit: quādo verò quæ loquitur scribit, tunc credimus quod nō scriberet, nisi vera diceret. Propterea igitur scripsi tibi Euangelium: vt veritatem, de qua sine scripturis eruditus es, maiori securitate conserues. Quocirca quā recto ordine, quàm à principio, quā dexterè, exactè, eleganter, & diligenter Spiritu sancto dictante beatissimus hic Euangelista Lucas hoc volumen scripserit, satis ostendit. Ad cuius explanationem, finita iam præfatiuncula auxiliante dn̄o nostro Iesu Christo, eiusq; beatissima matre, nec non secretario eius Luca accedamus.

CAPVT I.

DESCRIPTVRVS Lucas ea quæ Christus gessit in terris, à natiuitate Ioānis exordium sumit. Ad hoc venerat Ioānes, vt testimoniū de eo perhiberet. De ipso nāq;
Ioan. 1. scriptum est, Hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine. Sed nūquid testis vnus sat erit, vt fidem faciat: cū scriptura dicat: in ore duorum, vel triū stat omne ve
Deut. 17 rum? Nonne rectius esset duos, vel tres præcursores à dn̄o mitti, vt suæ diuinitatis sufficiens testimonium ostenderent? Ad qđ dubiū facilè tibi sume responsum. Tantæ tamē probatæ fidei, & integritatis potest esse vnicus testis, vt eius testimonium plus valeat, quàm decem alia testimonia contrarium asserentia. Beatissimus Baptista tanta fuit præditus sanctitate, tanto morum, & vitæ candore, tam cælesti, & admiranda vita, vt vniuersus populus potius ei soli crederet, quàm mille alijs testibus. Quapropter quando vitæ integritas testem commendat, qualis fuit beati Baptistæ: dignus est, vt ei soli fides adhibeatur. Etenim insanus, & amēs esset ille, qui tāto tamq; probato viro nō crederet: qui præter sanctissimā ipsius vitam, viriliter & magna cum audacia ipsos pharisæos, & primates Hierusalē increpabat, appellās eos genimina viperarum. Qui Matth. 3
tam amicus fuit veritatis, vt aduersus impiū Matth. 6
Herodem non dubitauerit eam dicere, & tandem pro ea defendenda in capitis, & vitę discrimen seipsum offerre. Intētio igitur Euāgelistæ fuit, nobis significare, & tradere Iesum esse speratum illum Messiam a prophetis, & sanctis patribus desideratum, eundemq; esse filium Dei, & mūdi redemptorem. Quod statim initio sui Euangelij ex duplici capite probat. Primò ex testimonio beatissimi Ioannis qui hoc asseruit: & vt D. Ioannes testimoniū magnificet, priùs eius personā laudat, & extollit, dicens illū esse ortū ex santissimis parentibus iam senibus, & in sterili ætate cōstitutis, fuisseque Spiritu sancto plenū antequam ex vtero materno in lucē prodiret. Cuius rei causa rationis vsus in eo ipsum naturæ ordinem superauit: qui tandem cum in deserta loca recederet purissimā, & admirandā vitam degit, ita vt cum angelis merito si velis possis illum conferre. Quamobrē vix credibile est talem hominē in rebus tanti ponderis, & momenti aliquo modo mētiri posse. Vult enim sacer Euangelista D. Ioannis personā summopere cōmendare, vt maiorē authoritatē suis dictis afferat: vt merito tātā fidē illi adhibeas, quantū decē alijs testibus possis adhibere. ¶ Secundò probat beatus Lucas suā intentionē, testimonio prophetiæ: quā olim Iacob morti appropinquās prædixit. Nō auferetur (inquit) sce- Gen. 49
ptrū de Iuda, & dux de fęmore eius: donec veniat qui mittēdus est, & ipse erit expectatio gentiū. Ostēdit igiī Euangelista Ioannis excellentiā, vt maiorē ei adhibeas fidē, postquā dicentē audieris. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Ostēdit insuper eo tēpore Ioan. 1.
quo Christus conceptus, & natus fuit adimpletā esse prophetiā Iacob, & finitū esse sceptrū regni Iuda: quia tū tēporis imperabat in Iudæa Herodes alienigena qui natione erat Idumęus. His duobus innitēs fundamētis ꝓbat Euangelistā, Iesum verū Messiā esse, & filiū Dei, qui tollit peccata mūdi, & ita inquit: [Fuit

¶Exodus.

[Fuit in diebus Herodis regis Iudeæ sacerdos
quidam nomine Zacharias.] Ad quod vsque
tempus huius Herodis rex vel dux in Iuda de
eius tribu nunquam defuit. Nam in captiuita
te Babyloniæ mortuo Sedechia rege, cœpit re
gnare Zorobabel: qui de stirpe Dauid erat, &
de domo Iuda. Et quanq̃ Babyloniç suum im
perium exequi non poterat impediente capti
uitate: tamen postea in patriam suam reuer-
sus cœpit regnare, & sceptrum regni accipe-
Zach. 10 re, vt liquido cõstat in Zacharia, & in Aggęo.
Aggæi. 2. Postea autem successit Neemias, & eius suc-
cessores, vsque ad summos sacerdotes, qui po
pulo imperare cœperunt eumq; regere, vt in
Mathatia, & in filiis eorum Machabęis. Et isti
erat de tribu Iudæ, nam summi sacerdotes du
cebant vxores de tribu regia, de filiabus re-
gum, vel de stirpe regali, vt constat in Aaron
qui duxit Elisabeth filiam Aminadab, & soro
Num. 2 rem Naason ex principibus tribus Iuda Et tẽ
poribus regum Iuda idẽ factum constat, quia
Iosabeth regis Ochoziæ soror Ioiadæ summi
sacerdotis vxor erat: quæ Ioas regem abscon-
dit. Et mortuis tribus fratribus Machabæis re
4. Reg. gnauit Ioannes Hyrcanus filius Simonis Ma
15. chabæi, qui sibi ipsi regis coronam imposuit.
Postea autem regnauit Aristobolus, deinde
Ianneus, deinde vxor eius Alexandra, & po-
1. Mac. stea Hyrcanus vltimus Iudæorum naturalis
16. rex Statim verò post oẽs hos. Herodes iste a-
lienigena regnum suscepit, & triginta annis
superbe & tyrannicè contra Iudæorum volun
tatem imperauit. Qui iam tam dura seruitute
defessi, vltro sese illius imperio tradiderunt, &
regnum obtulerunt, abstringentes illi in po-
sterum suam fidem, & obediẽtiam. Anno igi-
tur trigesimosecundo regni Herodis, & sui le
gitimi principatus anno primo natus est Chri
stus. Nec frustra Euangelista noster dicit tũ
temporis regnare Herodem in Iudæa, vt in-
telligas iam adesse tempus Mesiæ. Porrò hic
erat Herodes Ascalonita vocatus: qui infan-
Matt. 2. tes in Bethleem interfecit. Alius fuit Hero-
Mar. 6. des Antipas filius huius, qui Ioannem iugu-
Mat. 16 lo tradidit, & Christum in passione derisit.
Act. 12. Tertius autem fuit Herodes Agrippa, qui Ia
cobum decollauit, & Petrum in carcerem de-
trusit: qui tandem ab angelo percussus, vermi
bus consumptus est. Tñ quia postquã in hoc
D. Lucæ operæ cõtextum euangelij fuero in-
terpretatus, statim conuersurus sum eius do-
ctrinam ad mores componendos, & ad com-
Ro. 15. modum, & ad vtilitatem animarũ: nã vt Pau-
lus ait, quidquid scriptum est, ad nostram do-
ctrinam scriptum est: statim hic in principio
aliqua esse censeo, ad nr̃am eruditionem no-
tatu digna. Et in primis offert se verbũ illud,
fuit, præteriti temporis, a quo noster Lucas
exorsus est euangelium suum: quod certe mi-
hi consideratione dignum vr̃. Verum namq;
illud est: nullum esse verbum in tota sacra pa-
gina, vbi aliquod nõ lateat mysterium: plena
quippe est multis sacramentis, licet nobis ꝑꝑ
angustiam ingenij nostri ignotis. Cõtingit. n. Ori. ho.
aliquando vt in agro pastorem videas recum 8. super
bentẽ super floribus, & eas terentem cũ earũ Leui.
virtutem atq; naturam prorsus ignoret, tñ si
accedat pharmacopola eas magnipendit vtpo
te necessarias, & vtiles ad preciosa medicamẽ
ta conficienda sic scriptura sacra insciis homi
nibus mysteriis carere visa est: attñ qui peni-
tus, & alta mente illam contemplantur, (si hu
militer sibi inuocent diuinum spiritum) nul-
lum verbum inueniens sine mysterio, nullam
denique literam sine causa appositã. Deus di- Gen. 17
xit Abrahæ. Non vocaberis vltra Abram, sed
Abraham. Et Sarai, sed Sara. Vide quo pacto
in vnica tm̃ litera in H, aspiratione, vel A, si-
gnificauerit aliquod magnum latere myste-
rium. Lucas igitur à verbo præteriti tẽporis
exorditur: Ioannes aũt suum euangelium inci
pit per verbum erat, imperfecti temporis di-
cens, in principio erat verbum: in quo aliquid
mysterij esse absconditũ intelligas. Illud nem Ioan. 1.
pe, quia cum Ioannes à diuinis incipiat, vsus
est verbo, erat, ad significãdam diuinarũ per-
sonarum æternitatem. Lucas aũt ab humanis
exordium sumens, per verbum fit incipit, ꝑꝑ
earum transitionem, & mutabilitatẽ. Etenim
diuina manent, humana trãseunt, & deficiũt.
Quod egregius psaltes loquens de creatore,
& creaturis Deo dixit. Ipsi peribunt, tu autem
permanes, & oẽs sicut vestimentum vetera-
scent, tu aũt idem ipse es, & anni tui non defi Ps. 101.
cient. Deus. n. semper est permansurus: creatu
ra verò fuit, & desinit esse. Quo nimirum do-
cemur, vt oẽs nos, & amicitiam nostram in
Deum conferamus: vtpote quæ firma & stabi
lis erit: non verò in hoies, in mundum, nec
in creaturas: quia natura sua deficientes, & nõ
perpetuæ sunt. Nomen nanque Deo magis
proprium, & peculiare: est nomen subsistẽtiæ
& subsistentiæ. Ideò ad Moysem ait. Ego sum
qui sum: & iuxta Hebraicam translationem.
Ero qui ero. Et Moyses populo dixit. Qui e- Exod 3.
rit misit me ad vos. i. qui semper futurus est.

Etenim

Etenim voluit significare se Deum esse, cuius vita æterna est: & non esse, sicut sunt dij gentium. Deus itaq; est, qui est, & qui erit, mundus aūt nō est: nam in sacris literis (vt optimè D. Hiero. annotat) ea quæ pereunt, quæq; peritura sunt non esse merito dūr. Vnde Abdias inquit. Viuent oēs gētes iugiter, & erūt, quasi non sint. Et in libro Hester legimus. Non tradas dñe regnum tuum his qui non sunt. Et loquens scriptura sacra de vocatione gentiū ait. Ipsi me irritauerunt in his qui non sunt dij: & ego eos irritabo super gente, quæ non est. Dūr impij non esse propter eorum nullam vitā, quod de omni fas est dicere. Etenim vnus ex his, quibus maximis tenentur hoies erroribus, is est, existimare in hac vita res aliquas firmas, & stabiles esse. Si nihil in mundo stat, si nihil æquè consistit, si omnia continuo currunt: qui fieri potest vt firmū sit id quod nunquam firmo pede consistit? Homo (inquit sanctissimus Iob) fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet. Nō dicit homo mouetur, sed fugit, vt innuat velocitatem, & breuitatem vitæ. Nec dicit fugit, velut corpus aliquod solidum, sed vt vmbra: qua nihil inconstantius, nihil fugatius. Dauid etiam inquit. In imagine pertransit homo. Et Apostolus. Præterit figuram huius mundi. Non ait substantia, sed figura, vmbra, & imago. Vnde si vt prudens de alicuius vita interrogaueris, ne dixeris, quot habet annos: sed quot non habet. Vnde B. Augustinus. Res cum crescunt, & tendunt esse: cū magis crescunt, vt sint, eo magis festinant, vt non sint. Et Gregorius, Viuere (inquit) est à vita transire. Si cursor quidā maxima cum celeritate ciuitatē hanc pertrāsiret, qui magnis clamoribus, & alta voce prædicaret, dicens, mea est hæc ciuitas Salmātina: qui protinus ab eadem ciuitate discedens, nusquā amplius appareret: nonne huius imperium ridiculum, existimaretis. Nōne dignus esset homo iste vt amens, & insanus iudicaretur? Talia igitur imperia, & potestas huius mūdi debetis iudicare. Ita rex quidam Hispaniæ, & statim alius, quem tertius est sequutus breuissimè transierunt. Quod si mihi in hac re nolis fidem præstare: Iob dictis vellem te acquiescere, qui inquit. Dies mei velociores transierūt cursore. Dixit velociores cursore: quia etiam si maximam celeritatem, & breuitatem in currendo seruet: tū temporis aliquantulum, & in comedendo, & in dormiendo consumit: cuius rei causa aliquantulam moram facit. Tū dies hominis, modo comedat, modo dormiat tam celeri, & veloci cursu in mortem tendunt, vt vix hæc, quæ prosequor, valeas intelligere. Quapropter sanctissimus Iob verissimè fuit loquutus, dicens, dies hominis cursoribus, & equis pennatis velociores esse. Quod si hoc ita vero consonat, nonne mūdi regna, & principatus vmbra sunt, & vanitas? Cito omnia prætereunt, & in momento temporis iam nō sunt. Nondum ad signatum terminum cursores deuenerunt, qū iam inde proficisci coguntur. Ita oēs res mundi cum primum nascūtur iam earum vitæ finis imponitur. Quamobrē salubre erit consilium, vt ne in huius mundi res oculos, aut mentem conicias, vtpote quæ cras sine dubio peribunt, teque solum derelinquent. Illum non esse hominem dicimus, qui in rebus peragendis inconstans, & mutabilis est: ob quam causam eius amicitiam nemo cupit. Huiusmodi sunt omnia terrena in quibus nullam constantiam nullamq; stabilitatē inuenies. Quocirca res constantes, & quæ natura sua permanentes sunt, nimio amore prosequi debes: eas vero odio prosequi, quæ cum mutabiles sint, & inconstantes nullum esse hūt. Nā si nunc mundanæ res tibi arrideant, lætamq; tibi frontem ostendant: nihilominus eis, nec credas, nec fidas: fit enim vt venturo die carū causa in lectum, & in planctum te conuertas. Nam si hodie diligeris, crastino die odio haberis. Itaq; maximè tibi est obseruandū, vt cum eligas amicum, qui semper in tua amicitia perseuerat, quiq; nunquam nec in periculoso, neque in tuto loco te deserat. Cuius conditionis, & ingenium solū Deum reperies, cui te credere posis, cuiusque amicitiam tibi adiungere, cum in perpetuum sit duratura.

¶ Vbi animaduertere debes Dei curam & diligētiam, qui nunquam mundū dereliquit. Prius quidem iustorū hoium ministerio ecclesiæ prouidit, vt si forte malorū vitia, & peccata te perterruerint: bonorum virtus, & eorum studiosæ actiones te in charitate solidū & firmum reddant. Tpe Herodis iniqui, vixit et Zacharias bonus, ac rectus: nā si te malus, & iniquus ad male agendum prouocat, boni exemplo ad virtutem sectandam inciteris. Sic dedit Heliam temporibus Acab. Sic Esaiā temporibus Manasses. Ieremiam tēpore Sedechiæ: qui omnes iniqui & scelerati fuerunt. Et cum ad id temporis mūdus deuenisset, vt ois caro corrumperet viam suā, inuētus est Noe vir iustus, & sanctus. Neq; id in hoc loco silentio

Marginal notes: Hier. in cōment. Abdiæ. — Hester. 14. — Deut. 32 — Psal. 38. — 2. Cor. 7 — Aug. lib. cōfesio. Lib. 25. Meta. caput 1. — Iob. 14. — Iob. 9. — 3. Reg. 17. — 4. Reg. 21. — 4. Reg. 24. — Gene. 6. — 3. Reg. 19.

Percus-

tio prætereundum, ꝙ cum Helias putaret se solum seruum Dei in terra manere, dixit illi dñs. Dereliqui mihi in Israel, septem millia virorum, quorum genua non sunt incuruata ante Baal. Malis regnantibus, mittit dñs viros iustos, & probos ad malitiam reprimendam: & vt plebi suę prouideat. Habet etenim dñs suorum curam: ita vt quamuis mali & improbi in mundo reperiantur, non desunt etiã multi boni & probi, quorũ virtutes, & sequi & imitari posimus. Etsi multi ignorantes, & inscij sunt, multos doctos, & eruditos inuenies, quos posis pro tui ingenij tenuitate cõsulere. Qđ si pauperes, & egeni sunt: diuites multi adsunt qui succurrere posint pauperum egestati.

¶ Vbi tertio loco operæpretium erit animaduertere, ꝙ sub impij regis imperio erat sanctus sacerdos Zacharias: & ita sæpe in mundo contingit malos dominari bonis, & sapientes ab stultis regi. Quod quàm ratione sit dissonum vel etiam cæcus videre poterit. Neq; id sub silentio præteriit Ieremias dicens. Serui dominati sunt nobis. Neque id nouum in mundo est, aut inusitatum, nam Salomon cũ tot iniqua & scelerata in mundo miraretur: inquit, Vidi malum sub sole: positum stultum in dignitate sublimi, & diuites sedere deorsum. Vidi seruos in equis: & principes ambulantes super terram, quasi seruos. Hunc tamẽ deprauatum ordinem adhuc in mundo fieri videmus. In illa nanq; frondosa, & altissima arbore quã vidit Nabuchodonosor in ramis erant aues: & subtus eam habitabant animalia, & bestiæ. Sed quid quæso hoc genus monstri est, ꝙ vrsi, leones, & quælibet alia fera animantia sursum per superiores ramos hinc inde ferunt: at volatilia inuerso naturæ ordine (quem Deus in omnibus præstituit) in imis, & infimis præmantur locis? Quoties ego vidi impium exaltatum super cedros Libani? Non sic Christus dominus qui in sua transfiguratione præstantiores Apostolos Petrum videlicet, Iacobum, & Ioannem secum duxit in mõtem excelsum, quia vt Chrysostomus ait, digniores erant aliis relictis. At nunc hac nostra misera tempestate Iudas impius in altam dignitatem ascendit. Petrus autem in puluere sedens iacet. Sed de his inferius cap. 9. Iam ad contextum reuertamur. Et quia Euangelista dixerat, Zachariam fuisse sacerdotem, modo cuius clasis, & ordinis fuerit, declarat dicens: [De vice Abia.] Cum Dauid ordinare vellet cultum Dei elegit sibi ex viginti quatuor generationibus viginti quatuor sacerdotes, qui temporis successu per hebdomadas in templo domini seruirent: & octaua sors cecidit super Abiam a quo descendit Zacharias. Discat igitur prælatus, qui Christi vices in terris gerit quo pacto moribus, & vita illi studeat esse similis, nemini præbens scandalum, aut offensionis causam: vt sicut Paulus inquit, non vituperetur ministerium eius. Quia si Ioseph ab Arimathæa extinctum Christi corpus in munda, & cãdida sindone inuoluit: & illud sepeliuit in monumento in quo nullum aliud fuerat positum: quanto maiori iure Christi corpus viuum in visceribus, & anima mundis tu debes recondere, vbi nec cadauer, nec aliquod peccatum mortale sit? Magna equidem debet esse mundicia tam corporis, quàm spiritus illius, qui frequẽter corpus domini & manibus, & mente contrectat. Qđ clarè ostenditur à domino dicente, Leuitas ter lotos debere esse, vt titulum pro peccato offerrent. [Et vxor eius de filiabus Aaron, & nomen eius Elisabeth.] Non solum carnem, & sanguinem Aaron in hęreditatem accepit, sed etiam religionem & sanctitatem: de Aarõ nanque scriptura inquit. Properans homo sine querela. Et de Elisabeth, & Zacharia ait noster hic Euangelista, quòd sine querela erant. Quapropter tu qui nobilis es, & te ex illustri sanguine ortum magnificas, tuorũ maiorum studiosa facta & sequi & imitari cures, & ita virtutibus imbutus esse, quales illi fuerunt. Nobilitas nanque census quidam perpetuus est virtuti debitus, quem ex nobilibus progeniti per vniuersum tẽpus suæ vitæ exoluere tenentur. Si ex nobilibus parentibus ortum trahis, maiori detentus es obligatione, vt bonus, & studiosus sis: vt bonis à te gestis operibus clarum tuę nobilitatis argumentum exhibeas. Ex eadem radice rosa nascitur, & spina, & ex eadem matre filius nobilis vel ignobilis nasci potest. Bene poteris tu ex pulchra, & nobili radice originem ducere: & nihilominus venenosa spina, & pessimus aculeus videri poteris. Fratres nobiles, & parentes nobiles Cen & Cain, & Esau fuerunt: tñ ipsi eorundemq; filij viles homines, & pagani fuerunt, quiq; macula eximia dignitatem suam contaminarunt. Quod si domum construas, studiosum opus est: si tamẽ eam perdas, vitiosum. Vnde tu iniquus cum sis tuam domum quã maiores condiderunt destruis, & perdis. Melius est initium familię facere, q̃ familiam finiri.

Margin notes: Thrē. 1. — Eccl. 10. — Dan. 4. — Psal. 36. — Mat. 17. — Chryso. ho. 57. i Matth. — 1. Par. 24. — 2. Cor. 6 — Mat. 27. — Num. 8. — Sap. 18.

Exen-

finiri. Quo circa bonus esse studeas, & à te ea nobilitas incipiet: qua tui superiores caruerunt. Si verò fueris vitiosus, etiam si ex nobilissimis parentibus duxeris ortum, tui causa genus tuum, & splendorem, & nobilitatem amittit. Hæc illustris ex Aarone viro sanctissimo originem duxerat, quem simul & maiorum probitatem imitata est.

¶ Notabis etiam quòd proprio nomine eã Euangelista appellat, vt intelligas prophetico spiritu claruisse. Nomina autẽ matrũ Esaiæ, & Ieremiæ non referuntur, sed patrum tantummodo: nam vt Hieronymus annotat, patres horum prophetarum, prophetæ etiam non verò matres fuerunt. Vt cum dicit visio Esaiæ filij Amos, intelligas prophetã fuisse. At verò, & patris, & matris nomina beatissimi Ioannis hic apponuntur, quia vterq; Propheta fuit. [Erant ambo iusti ante Deum.] Si igitur scriptum est. Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens: quo corã Deo quis potest dici iustus? Si iustitia attendatur, quatenus aliquid culpæ habet admixtum, nullus iustificabitur: quia in multis offendimus oẽs, & quasi pannus menstruatæ sunt omnes iustitiæ nostræ. Item si collationem feceris nostræ iustitiæ ad iustitiam diuinam, nullus equidẽ saluus fiet. Vñ Iob sanctissimus inquit. Nunquid homo, Dei cõparatione iustificabitur? At si secundum modum humanæ conditioni commensuratum hæc iustitia consideretur, sic electi, & omnes qui in diuina amicitia existunt aliquo modo iusti dicuntur apud Deũ. Parum aut nihil est coram hominibus esse iustum, vt sunt hypochritæ, qui foris iusti apparent: intus autem omni virtute sunt vacui. Magni autem faciendum est, aliquem coram Deo iustum esse: vt parentes beati Ioannis, quorum laus (vt inquit Paulus) non ex hominibus, sed ex Deo erat. Pharisæi ieiunãtes iusti videbãtur, sed quales illi fuerint Christus ostendit dicẽs, Væ vobis qui similes estis sepulchris dealbatis, &c. Homines vident faciem, Deus autem intuetur cor. Illi.n. verè iusti dici possunt, qui Deo curant placere. Iusti nanque (vt inquit Sapiens) in perpetuum viuent. Sequitur. Cogitatio eorum apud altissimum. Tota solicitudo, & diligentia iustorum circa id versatur, vt Deo placeant. Quapropter Paulus Romanis consulit dicens, Induimini dominum Iesum Christum. Non dicit. Induite vos Christi veste: nam hoc est habitu tñ & ceremoniis se induere: vt hypocritę, qui vestem induunt Iesu Christi. Nam vt sancti loquuntur in eorum sermone, in incessu, insicta humilitate, & in pallore vultus iusti vñr: intus autem si eos aspexeris, non Iesum Christum, sed diabolum ferunt. Tñ indui aliquem Iesu Christo est, nullum in secretioribus animæ, & in intimis penetralibus adducere: qui quidem vera iustitia, & vera sanctitas est. Verum sicut plurimi Pharisæi non induebant Christũ nisi tñ exteriori habitu, & iusti erãt coram hominibus, non coram Deo: dixit Iesus turbis. Nisi abundauerit iustitia vestra plusquàm Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Id aũt hoc loco cauere debes, ne existimes nos dãnare exteriorem sanctitatis compositionem, nec ceremonias: sed tñ id vitio vertimus, ꝗ multi vacui interiori virtute, solum hominibus placere student. At qui exteriori cultu religiosè, & sanctè incedunt, & Ecclesiæ ceremonias, & præcepta obseruant, & his addunt interiorẽ animi candorem, & munditiam, digni equidẽ sunt isti omni laude & veneratione. At exteriorem lauare cuticulã, & quæ corporis sunt tantum curare: hoc impiissimum & nefarium facinus est. Qui corde iustus est, sui ipsius curam habet, vt Deo placeat. Ideò de viro iusto dicitur in psalmis, Ascensiones in corde suo disposuit. Et has ascẽsiones intelligas, de quibus ibidem dicit. Ibunt de virtute in virtutem videbitur Deus Deorum in Sion: sicut ascendebant Angeli per scalam illam quam vidit Iacob à terra in cœlum tangentem. Quas quidem ascensiones vir iustus posuit in corde per virtutum gradus. At quæ sit vera iustitia, & quæ falsa in fine huius vitę, & in hora mortis clarius elucescet, Tunc enim manifestabuntur abscondita tenebrarum, & reuelabuntur obscura cordium. Vnde dominus per Psalmistam ait. Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Iudicabo inquam & videbitur quis sit iustus coram Deo, & quis coram hominibus. Et addidit vlterius. Liquefacta est terra, & omnes qui habitant in ea.

Quasi velit nos reminisci, quòd tempore niuis omnis terra candida, & pulchra est: at cum venerit sol, & liquefecerit niuem, tota terra apparet deformis, immunda, & loca vbi sunt cadauera, & serpentes clare conspiciuntur. Sic hypocritæ falsa iustitia, & cãdore externi cultus sua peccata, & immundos mores dissimulant, & pulchri, & sancti videntur coram hominibus, sicut terra cooperta niue,

At

Marginalia (left column): Hier. in cõment. Sopho. ca. 1. — Esai. 1. — Psal. 14. — Iaco. 3. — Esai. 46. — Iob. 4. — Rom. 2. — Mat. 23. — 1. Reg. 16. — Sap. 5. — Ro. 13.

Marginalia (right column): Matt. 5. — Psal. 83. — Ps. codẽ. — Ge. 28. — 1. Cor. 4 — Psal. 74.

Mala. 4. At cum Christus verus Sol iustitiæ apparuerit, sicut nix liquefit ad solis radios (vt inquit Dauid) ita liquefacta est terra, hoc est homines terreni, & eorum opera exteriora in nihilum conuertentur, & interiora corda apparebunt dolo plena. At iusti, & recti viri, qui nō terra, sed marmoreæ columnæ sunt in altum erectæ, quorum conuersatio in hoc seculo, viuendo in cœlis est, tunc in gratia confirmabuntur: iam enim cadere ab amicitia diuina non poterunt, sed perpetuo in gloria manebunt. Atque ideò subdit Dauid, Ego confirmaui columnas eius. Vocantur iusti columnę terræ, quia illi sustinent impios in terra: & propter eorum merita multoties dominus cū magna patientia suffert peccatores. Nonne fuit Moyses plusquam columna marmorea vniuerso populo Israel, nam cùm vellet dominus illos perdere orationibus Moysi pepercit illis? sic & sanctum Loth Sodomam sustinebat. Et eo modo sublato substerniculo to-
Exo.52. tum ruit ædificium: ita vniuersa ciuitas Sodo-
Gen.19. ma, statim vt ipse ab illa discessit funditus euersa, & combusta est. Ideò velim ut intelligas, quantum oporteat, vt iustitia tua abūdet plusquam scribarum, & Pharisæorum, ne in die illa tremenda in damnationem æternam abeas. Non erant Zacharias, & Elisabeth, si-
Luc.16. cut illi de quibus Christus dicit. Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus: sed similes
Gen.6. Noe, de quo in Genesi dicitur. Noe vir iustus, atque perfectus fuit in generationibus suis. Cum Deo ambulauit, &c. Salomon fene-
3.Reg 6 stras fecit obliquas in templum: & templum
Ezc.41. Ezechielis fenestras habebat obliquas, in thalamos: foris enim latæ erant, intus verò strictæ, vt parum exterioris luminis reciperent: diuino nanque splendore potius quàm corporeo lumine illustrabantur. Etsi vtrunque lumen bonum sit interius per conscientiam, & exterius per exemplum: tamen multo præstantius est interius quàm exterius. Omnis gloria filiæ regis ab intus (inquit Dauid) in fimbrijs aureis circumamicta uarietatibus.
Psal.44. Acsi vellet dicere. Omnis decor, & pulchritudo interius in anima debet esse claris virtutibus insignata. Et quia curat etiam exteriorem ornatum, vult aureas fimbrias, & exemplorum bonorum varietatem in operibus exterioribus relucentem. Bonus itaque est vterque splendor, sed ille longè præstantior qui in rectis, & sanctis operibus inuenitur. Idq; Paulus asseuerat. Hæc (inquit) est gloria nostra, testimonium conscientię nostræ. Quē- 2.Cor.1
admodum pyri & nucis nucleū comedimus, putamina verò in terram reijcimus: sic virtute oblectamur, speciem autem virtutis ab ipsa virtute separatam contemnimus. Vera virtus solum Deum quærit, & ipsi placere satagit, sicut Zacharias, & Elisabeth qui ambo coram Deo iusti erant.

¶ Potest etiam locus iste exponi ad modū loquendi linguæ Hebraicæ, coram domino. Idest, quòd vndequaque absolutam, & perfectam habebant virtutem. Cùm enim diuinæ scripturæ aliquid magnum, aut excellens significare volunt, vsitata phrasi dicunt coram domino. Vt est illud Genesis. Robu- Gen.10.
stus venator coram domino. Id est excellens venator. Et illud de Sodomitis. Erant pecca- Gen.13.
tores coram domino. Idest, maximi & abominabiles peccatores.

¶ Demum vt concludam illud in hoc loco obseruatione dignum esse censeo: nimirùm quòd vterque, & Zacharias, & Elisabeth erant iusti. Beata illa domus dici potest, in qua vterque coniux eiusdem sunt voluntatis, & vnum quærunt, vt in præceptis domini ambulent, & in iustificationibus suis, vt mox dicit Euangelista. Vbi verò alter coniugum claudicat, & à recto deuiat ordine, accidit id quod in boum iugo si alter fugiat, tunc enim nihil rectè fieri potest. Sic fuerunt illi duo Abraham, & Sara sancto matrimonij iu- Gen.18.
go copulati, qui in seruiendo hospitibus, & peregrinis ambo erant simul. Nec solus Zacharias iustus erat coram domino, aut Elisabeth, sed ambo simul. Sed quomodo iusti coram domino? Si hoc ab impijs Lutheranis peteres, facilè tibi responderent, quòd sola fide: sed si à beato Luca petiueris, ipse tibi respōdebit. [Incedentes in omnibus mandatis, & iustificationibus domini.] Vides iam quomodo non sola fide iusti sumus, sed obseruatione etiam mandatorum Dei? Concedimus enim quòd sine fide impossibile est placere domino. Radix enim, & origo iustificatio- Heb.11.
nis est. Ideò Petrus de fide ait, quòd puri- Act.15.
ficat corda: nempè ab infidelitate: & illud tanquam iustificationis ad gratiam præparat suscipiendam, qua gratia impius fit iustus. Verùm iustificatio non fit per solam fidem, sed per gratiam, & bona opera, quæ fructus sunt charitatis, iuxta illud. Si quis diligit me Ioā.14.
sermonem meum seruabit: obseruatio autem mandatorū charitatis est fructus: & sic etiam

cætera

cætera bona opera. Itaque a charitate procedit hæc obseruatio mandatorum, quæ hominem iustum efficit. Et Ioãnes inquit. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in illo? Non dicit, qũo fides Dei, sed qũo charitas Dei manet in illo: siquidem opera bona sunt fructus, nõ fidei, sed charitatis. Demum doctori illi qui petebat à Christo, quid facturus erat, vt vitam æternã possideret, respondit Christus per illam parabolam descendentis à Ierusalẽ in Iericо, & Samaritani exẽplo dixit, Hoc fac & viues. Ideo qui exercet opera misericordiæ: exercet charitatem, quæ vitam præstat, non tamen sola fides sufficit. Igitur mandatorum obseruãtia homo iustus fit, & anima ex charitate viuit. Alias mortua esset, vt Iacobus testatur. Hoc autem est, quod omnis scriptura proclamat dicente domino. Filius hominis venturus est in gloria patris sui cum Angelis suis, & tunc reddet vnicuiq; secundum opera sua. Non dicit, secundum fidem eius, sed secundum opera eius. Quæ doctrina clarior, & illustrior redditur verbis illis Matthæi, quibus multi dicent in illa die. Domine in nomine tuo dæmonia eiecimus, virtutes multas fecimus. Non poterant equidem isti prophetare, nec dæmonia eiicere: nec miracula facere, nisi fidem haberent: qui tamen cum sua fide separãtur a domino, quoniam inanem, & vacuam sine diuina charitate eam habuerunt. Et in die illa finalis iudicij de operibus erit tantum disceptatio: dicet enim dominus iustis. Esuriui, & dedistis mihi manducare, sitiui, &c. fides igitur sine operibus non saluum facit, nec vnit aliquem cum Deo. Et quia inferius in capite septimo huius de fide, & iustificatione dicturi sumus, hæc satis sufficiant.

(Marginal notes: 1. Ioã. 3. — Luc. 10. — Iacob. 2. — Matt. 7. — Mat. 25.)

¶ Disce exemplo parentum beati Ioannis Baptistæ non segniter te habere in viis mandatorum Domini, sed sanctis, & rectis operibus incumbe. Nihil tibi proderit, si fidem tantùm nudam, & informem habeas. Nam quid prosunt in naui oculi: nisi essent manus? Quid proderit, nautam in gubernationis chartam respicere, aut solis altitudinem metiri: nisi adsit qui puppim voluat, aut restim nauis apprehendat, aut qui vela complicet, aut extendat? Sit aliquis qui in cœlum dirigat, necessum est: tamen quid hoc prodesset, nisi esset simul, qui ad nauis carchesion ascenderet? Sic etiam quid proderit, quòd in cœlum respicias, & quòd intellectum habens, vt Deum cognoscas, & vt credas etiam quidquid ecclesia tenet: si manus, & pedes colligatos habueris, vt ne quid boni proximo facias? Quid vtilitatis tibi accidit, quòd credas Deum in cœlis esse: si tu ita vitam agis, ac si Deus non esset?

¶ Obserua etiam quòd non solùm incedebant in aliquibus mandatis, sed in omnibus: nam quicunque vniuersam legem seruauerit, dum in vno offenderit, factus est omniũ reus. Videbis etenim plurimos castos, benè compositos, qui nemini maledicunt, rebus sacris assistentes: at verò auaros, & rei alienæ cupidissimos, qui etsi pauperem videant fame pereuntem, nec obolum ei tribuunt. Alios idem magnificos, & liberales videas, qui mundi & perfecti apparent: quorum viscera ambitionis, & dignitatis honor crudelissimè corrodit. Et denique inuenies plurimos multis virtutibus circundatos, quos alia etiam vitia comitantur: quæ virtutes coinquinant, & labefactant. Quorum status adeo periculosus est, vt periculosior sit eorum statu qui omnino perditi sunt: nam si omnino mali essent aliquando suæ conscientiæ scrupulus eos a peccatis seduceret. Tamen isti priores bonis, quæ fecerunt, nituntur, & patrata scelera non aduertunt: & cum se bonos existiment, malorum quæ fecerunt nunquam pœnitentia subit. Et quod deterius est, contingit sæpius diabolum Christianis hominibus bona opera consulere, vt his fidentes operibus incauti viuant: quo fit, vt laqueo Diaboli detenti magis quieti, & tranquilli sint. Facit adhoc illud Leuitici, quòd dominus dixit. Si effloruerit discurrens lepra in cute, & opperuerit omnẽ carnem, &c. homo mundus erit. Quando verò caro viuens in eo apparuerit, tunc sacerdotis iudicio polluetur: & inter immundos reputabitur. Hæc in Leuitico. Mirum equidem videtur quòd corpus omni ex parte scabie plenum, sanum & integrum iudicetur: non autem id quod lepra aliqua parte tetigerit. Quo nimirum ostenditur eum in maiori versari periculo, qui aliquas partes habet læsas, aliquas verò intactas: quia iste talis de malis non curat, fiduciam habens in reliquis bonis. Nolite (inquit Ieremias) confidere in verbis mendacij, dicentes, Templum domini templum domini est. Putabant nanque Iudæi omnia illis esse

(Marginal notes: Iaco. 2. — Leui. 13 — Ierem.)

tuta, si boues, & arietes in templo mactarent, si calendas celebrarent. Ad dominus per
Esa. 1. Esaiam has oblationes, & obsequia detestatur, quia manus eorum sanguine erant plenæ. Sic Simon ille Pharisæus, quia aliqua operabatur bona, & in parte lepra infectus
Luc. 7. erat, sanum se existimabat: at Magdalena, quæ vndique coinquinata erat, & tota leprosa, sanitatem adipiscitur. Christus sacerdos, & iustus iudex hanc mundam esse iudicauit: illum verò in mundum, & lepra percussum diffiniuit. Cùm piscator magnum aliquem piscem habet captum, non statim violenter extrahit, sed funiculum extendit, donec piscis hamum simul, & escam deglutierit: nam si confestim nimis compresserit, scindetur funiculus, & aufugiet piscis. Sic cum diabolus inimicus noster aliquem peccatorem suo hamo deuinctum habet, scilicet scelere aliquo mortifero constrictum, & voluptatum illecebris alligatum: non illum statim vehementer opprimit, aut discruciat, ne vel hoc irritatus obrumpat vincula, & celeriter euadat: sed potius demulcet illum, & sinit aliquibus virtutum actionibus incumbere, & quoad fieri potest funiculum extendit, vt securius illum teneat, & possideat.
Mar. 6. De Herode ait Marcus, quòd audiebat Ioannem, & audito eo multa bona faciebat. Permittebat nanque Herodi iste nefarius nebulo, quem hamo suo habebat appræhensum, vt Ioannem Baptistam audiret, & eius consilio nonnulla facta ad iustitiam dirigeret: at habebat illum irretitum fortissimis uinculis. Nam quemadmodum auis si alterum pedem ligatum habeat, nequaquam volare potest: ita homo licet ad eleemosinam largiendam, & ad preces fundendas, liber esse videatur: nihilominus totus ligatus, & vndique deuinctus, si vel solo vno vitio fuerit detentus. Nec mirum est, si Dauid noluerit videre eos, qui dimidiam barbam rasam habebant: sed præceperit eis, vt manerent in Ierico. Sic dominus nequaquam eos conspicere potest, qui aliquam sui partem intactam, aliquam verò coinquinatam ha-
Ezec. 1. bent. Nec illud, quod in Ezechiele legitur mysterio uacat: scilicet, quòd pennæ Sanctorum animalium copulatæ erant vnius ad alterum. Vt vel hoc nobis significaretur, uirtutes, quæ ad modum alarum se habent, quibus ad cœlum conscendimus, debere sibi mutuo cohærere. Qua propter apprimè necessarium tibi est, vt omnes virtutes tibi copulatas habeas, omnia etiam præcepta Dei obserues: si talis esse cupis, quales Zacharias, & Elisabeth fuerunt. Etenim Euan Mat. 13.
gelicus ille negotiator inuenta sibi præciosa margarita, vniuersa quæ habuit, vendidit. Et Apostoli Christi obseruantissimi sectatores non partem aliquam, sed omnia bona dereliquerunt. Ecce (inquit angulare fundamentum ecclesiæ) nos reliquimus omnia.
Nec immerito Ananias, & Saphira puniti Mat. 19.
sunt subita, & impræuisa morte: eo quòd partem pretij venditi agri tulerunt Apostolis, & partem sibi reseruarunt. Quod si in- Acto. 5.
fœlices illi nihil sibi reseruassent, non vtique mortui essent. Sic multi se omnino negare nolunt: adimplent etenim uoluntatem prælati, in eis, in quibus per omnia non coguntur: in his autem in quibus potissime se negare debuissent: suo palato satisfaciunt, suamque voluntatem exequuntur. In aliquibus sunt obtemperantes, in aliis verò obedire recusant: partim diuina mandata custodiunt, partim verò ea transgredi non magnifaciunt. Quid rogo, tibi proderit si vniuersas ciuitatis portas clauseris, vnam tamen patentem reliqueris, qua inimici ingredi, & ciuitatem capere possint, & uitam simul, & animam auferre? Ad quid conducet te nouem decalogi præcepta obseruantissime custodire, si vnum illorum fregeris? Maximi enim refert omnia simul custodire. Vnde Da- Ps. 118.
uid cantabat domino dicens. Ad omnia mandata tua dirigebar, omnē viam iniquam odio habui. Et Christus legem appellauit iugum omnium præceptorum. Tollite (inquit) iu- Mat. 11.
gum meum super vos. Vbi diligenter est animaduertendum, quod non dicit, tollite iugū super collum uestrum, aut super humeros vestros, sed super vos totos. Vniuersa enim Christiani hominis pars iugum legis asportare debet. Quo sane argumento concludimus, quod qui huius oneris partem recusauerit, sciat se totum iugum abiecisse. Rectè Da Psal. 34.
uid totum hoc onus supra se sentiebat, cum di Ps. 102.
xit. Omnia ossa dicent. Domine quis similis tibi? quia videlicet Deum gerebat super omnia. Et rursum. Benedic anima mea dominum, & omnia interiora nomen sanctū eius.
Qua ratione cùm Paulus iret Damascum cir Acto. 9.
cundatus est luce cœli: vt insinuaret illum oportere, in omnibus mandatis incedere. Aliquos circuit lux cœli, non totos, sed partem

hoc

hoc eſt, quia partim lucidi ſunt, partim verò tenebroſi. Oportet enim vt cœleſti lumine totus fulgeas, nullam habens partem obſcuritatis. Omnia vitia, & peccata in te extincta eſſe debent. Nam cum Pharao perijt in mari, ſimul & vniuerſus exercitus ſuffocatus eſt, ita vt nec vnus ex eis remanſerit. Sic & tu omnia vitia propellere debes. Leproſus nanque qui mundandus erat, ſecundum legem omnes capillos tenebatur radere. Sic tu omnia vitia, & paſſiones debes ſcindere à corde tuo. Præcepit dominus Sauli vt omnes Amalechitas deſtrueret, & quod nemini parceret, quia verò hæc non fecit, à domino reprobatus eſt. Tu autem quomodo à domino vis probari, qui vitia quæ tibi omnino non placent, deſtruis: illa verò quibus delectaris viua relinquis: quemadmodum Saul fecit, qui omnia pecora, & armenta pinguiora ex gregibus Amalech ſibi reſeruauit?

Exo. 14. Leu. 14. 1. Reg. 15. Leg. Gregor. lib. 11. Mor. cap. 17.

¶ Quod ſi Deo placere cupis, omnes Amalechitas debes interficere: hoc eſt omnia vitia, & peccata in te extincta eſſe debent.

¶ Rurſus hic notabis quod non ſolùm dicit obſeruantes, ſeu cuſtodientes omnia mandata: ſed incedentes in mãdatis. Singula enim verba ſuam emphaſim habent. Non enim ſatis eſt vt omnia Dei præcepta cuſtodias, ſed opus eſt vt incedas, & ambules in via mandatorum Dei. Ne igitur in chœnice ſedeas, aut otio indulgeas: ſed propera, ambula, & curre in via mandatorum Dei, & ita ibis de virtute in virtutem, & videbis Deum Deorũ in Siõ. In via domini non proficere, iactura eſt. Nã ſancta illa animalia quæ uidit Ezechiel, ubi erat impetus ſpiritus gradiebantur: nec reuertebantur cùm ambularent. Sic tu dum diuinus flauerit ſpiritus, de bono in melius debes proficere. Sicut fluuius, qui ſemper in mare tendens nunquam ab itinere deſiſtit, quouſq; ibi conſiſtat, & ſicut luna, quæ ſemper creſcẽs nunquàm ceſſat quouſque complemẽtum luminis attigerit. Et denique ſicut ignis qui ſemper aſcendit, vt quieſcat in naturali ſua ſphęra. Sic proculdubio nos nunquàm ab incepto virtutum itinere debemus deſiſtere, quouſq; ad mortis terminũ deuenientes ingrediamur illud glorioſum paradiſi mare vbi i Deo ſphęra noſtra quieſcamus. Qui vltra non progreditur, retrouertitur. Nam ſi rota putei non ſemper voluatur ſtatim retrouertitur, & mutatur. Sic humana mens nunquam in eodem cõſiſtit: quo circa ſi à virtutis profectu ceſſat, ſtatim retrorſum in vitia abit. Sic Iſaac proficiebat, donec magnus effectus eſt. Necnon etiam Dauid, qui robuſtior ſemper fiebat. Ideoque Angeli in ſcala Iacob aſcendebant, & deſcendebant, ut inde tu intelligas quod in via mandatorum domini (quæ ſcala ſunt cęli) nulla tibi eſt admittenda quies.

Pſ. 83. Ezech. 1 Gen. 26 2. Reg. 3 Gen. 28

¶ Porrò dixit Euangeliſta, quod incedebãt in mandatis, & in iuſtificationibus domini. Mandata quippe ad præcepta moralia pertinent, iuſtificationes verò ad iudicialia, quibus & ad proximos, & ad Deum ritè ordinamur. Nam (vt Origeni placet) quando benè, & rectè de aliquibus iudicamus in iuſtificationibus domini incedimus, ſed quãdo hoc aut illud facimus in mandatis illius ambulamus. Vnde non immerito Lucas prædicauit in his duobus laudem eſſe perfectã. Quibus mandatis, & iuſtificationibus intentus erat Dauid, cùm dicebat. In mandatis tuis exercebor, & meditabor in iuſtificationibus tuis. Verùm enimuerò, quia maximum encomiũ eſt non ſolùm Deo placere, ſed hominibus etiam eſſe gratum, ſubdit ſacer Euangeliſta. [Sine querela.] Maxima ꝓfectò hæc eſt laus iuſtorum: nam multi boni ſunt, & corã Deo iuſti: tamen quia nec comes, nec benegni proximis ſunt, idcò nec amabiles, nec grati hominibus ſunt. Grande quidem negotium eſt, ita viuere, vt hominibus etiam improbis ſatisfacias. Nanque de Moyſe ſcriptum eſt. Dilectus Deo, & hominibus Moyſes, cuius memoria in benedictione eſt. Et de Iudith etiam dicitur. Erat in omnibus famoſiſſima, quoniã timebat dominum valde: nec erat qui loqueretur de ea uerbum malũ. Vnde diuus Paulus. Prouidemus, inquit, bona, non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus. Nec abſque conſilio præcepit dñs Noe, ut ligna, ex quibus fabricãda erat arca, & intrinſecus, & extrinſecus bitumine linirẽtur. Tales eñi nos dñus deſiderat, ut & intus mũda conſcĩetia ſplendeamus, foris ſancta cõuerſatione hominibus placeamus. Diſcere igitur nos oportet horum iuſtorum exemplo, ſic de fratribus loqui, & cum illis agere, ut omnibus grati, & dilecti ſimus: iuxta illud Apoſtoli. Nemini dantes ullam offenſionem, ut non uituperetur miniſterium noſtrum. ſic idem Philippenſes hortatur, dicens. Omnia facite ſine murmuratione ut ſitis ſine querela ſimplices filij Dei in medio nationis prauæ, atq; peruerſæ.

Orig. li. 2. in Lucam. Pſ. 118. Eccl. 45. Iudit. 8. Rom. 12 Gen. 6. 1. Cor. 6 Phil. 2.

¶ Poteſt & locus iſte aliter explicari. Poteſt

13 Dominus

Orig. homi. 2. in Luc. test nanque ambulare aliquis in omnibus mandatis & iustificationibus domini, non tamen sine querela. Nam quando aliquis adimplet precepta domini, & facit quod ipse iubet: at non propter Deum solum, sed potius vt hominibus placeat: is equidem non sine querela operatur. Ideò dominus. Iustè quod iustum est, persequeris. Nisi esset iustum ali-
Deut. 16 quid quod non iustè sequeremur, nequaquam nobis præciperetur, vt iustè quod iustum est, sequeremur. Quando iusta Dei præcepta propter ipsum exequimur in mãdatis domini, incedimus & in iustificationibus suis siue querela, & tunc iustè quod iustum est, adimplemus. Aduerte autem quod in græco est, amemptos, quod & actiuè & passiuè accipi potest: nec ipsi querebantur, nec de ipsis aliqua erat querela. [Et non erat eis filius.] Quæ verba non absque digna commendatione sunt prætereunda. Nam cum res illis accidisset tam infœlix scilicet carere prole: non ob id à iustitia recedebant: nam sterilitas antiquis erat opprobrium, & inter præcipua vitæ mala numerabatur. Sic dominus dixit. Non erit infœcunda nec sterilis in terra tua. Et in Deute-
Exod. 23. ronomio. Non erit sterilis apud te vtriusque sexus. Putabant enim eum populum à domi-
Deut. 7. no esse reiectum, cui fœlix aliqua proles non obtigisset. Quo sterilitatis opprobrio percussi sunt Zacharias, & Elisabeth, cum adhuc essent iusti apud dominum. Vbi iam apertè vides, quomodo Deus dilectis suis afflictiones & tribulationes mittit. Sed quare? Quia infirmitatem nostræ carnis cognoscit: & intelligit multoties homines tum fauoribus, tum honoribus superbire, & hac de re ra-
Mat. 16. dicitus perdi. Quod si huius rei exempla vel ad oculum patere cupis: adducam tibi Petrũ, qui cum à Christo laudaretur, hac elatus laude, ausus est Christo contradicere, à quo laudatus fuerat. Sic etiam Moyses nimia prosperi-
Exod. 33. tate elatus, à Deo petiit, quem erat missurus cum eo, quando cum illo facie ad faciem loquebatur, & dixerat, Noui te ex nomine: quasi vellet Deum compellere, vt mysteria abscondita, & arcana sua illi reuelaret. Sic cùm sponsus laudaret sponsam, audiẽs ab ore eius, quod cæteris pulchrior, in audacem uocem
Cant. 1. prorupit dicens. Indica mihi, quem diligit anima mea: vbi pascas, vbi cubes in meridie. Sic
Mat. 20. etiam filii Zebedei, quia affinitate cum ipso Saluatore erant coniuncti, ausi sunt in regno dextram & sinistram impetrare. Qui omnes & si asperum à domino responsum audierũt, vtile tamen, & quod spem suæ petitionis præbebat. Petrus nanque audiuit, Vade post me Satana. Moyses, Posteriora mea videbis. Sponsa. Si ignoras te. Et filii Zebedei. Non est meũ dare vobis sedere ad dextram & sinistram. Nam quando alicui famulo vinum purum damnum infert: præcipit dominus antequam iterum purum porrigatur, purum aquę illi admisceri, vt vini robur leniatur. Ita sane dominus cum intelligat prosperis & fœlicibus superbire: & in multas insanias labi: his tribulationes & afflictiones iungit, vt vel ita vires frangat & extinguat. Ita Moysi contigisse cernimus. Permisit nanque dominus & voluit Exo. 24.
septem dierum spatio in monte à Moyse expectari, quibus finitis in septimo illum vocauit dominus. Vt nimirum ne tanta familiaritate & amore elatus superbiret. Idem fecit cum Abraham dilectissimo: ad quem, si aliquando Gen. 1.
venire dignabatur, nunquam tamen domum eius ingredi voluit. Iustus quippe solet aliquã do diuinis fauoribus insolescere, quapropter dominus eorum prosperitatem temperat, ne eos perdat, quos ardenter diligit. Quod vt tibi clarius elucescat, vel collatione appositissima facilè demonstrabo. Nam si aliquis nobilis accipitrem habet, quem maximi æstimat, propria manu ipse necessaria præstat, mira diligentia plumas componit, demulcet, & in eo videndo maximè delectatur. Nec his omnibus cõtentus dominus, compedibus accipitrem deuincit, & oculis apponit capitium. Quod si quæras qua de causa tantam curam & solicitudinem erga illum habeat? respondebo tibi: quia nimirum in modum illum diligit? Quod si iterum interrogas, Quid est, quòd compedibus & funibus illum constrictum teneat? responsum tibi accipe: ne dilectus accipiter fugam faciat. Quod quidem dominus consueuit facere cum amicis & dilectis suis, ut est videre sancto Propheta Dauid: 1. Reg. 16.
qui multis beneficiis & fauoribus affectus fuit a domino. Fuit nanque in regem vnctus 1. Reg. 17.
à domino, & à custodia ouium eductus, datus fuit illi Propheticus sermo, & gloriosa victoria aduersus gigantem Goliat. Tandem effecit in eius gratiã, vt vniuersus populus in gloriam & laudẽ eius tympanis & psalteriis caneret ouãtibus virginibus. Saul percussit mille, & Dauid decẽ millia. Quæ oĩa dominus in illum contulit, quia maximè illum diligebat. At ne margarita hæc preciosa amitteret, nec

tot fauoribus elatus superbiret, datus est illi Saul in persequutorem, cuius persecutionibus velut quibusdam compedibus opprimebatur. Adducam tibi alium ex non contemnendis dilectis & amicis Dei Ioseph: qui quemadmodum patri suo Iacob amabilis fuit, ita etiã nõ minus iucundus, & gratus extitit oculis domini sui Putifar. At ne tantus amor, & indulgentia illum perderet, a fratribus fuit in Aegiptum venditus. Ne autem tanta gratia, & amicitia domini sui inflaretur (videbatur nanque & sibi ipsi, & aliis dominus, cũ super vniuersam domum Putifar imperaret) in carcerem, & in ferreas cathenas fuit detrusus, veluti accipiter, qui à domino deuincitur, ne in fugam se conuertat. Humiliauit enim Deus (vt de ipso Dauid canit) compedibus animã eius. Familiaris etiam & charus amicus erat domino Propheta Helias cum quo sæpissimè loquebatur, ne autem in superbum euaderet, immisit in illum persecutionem Iezabel, vt vel sic in Sancta humilitate immobilis persisteret, & vt de hac re finem iam dicendi faciam, audiamus Paulum dicentem. Ne magnitudo reuelationum extollat me: datus est mihi Angelus Satanæ qui me colaphizet, &c. Sic igitur hos iustos sterilitatis opprobrio dominus humiliauit: ne nimia prosperitate superbirent. Sic etiam Propheta sanctus Ezechiel ne multis reuelationibus elatus insolesceret, vocatur a domino sæpè filius hominis. Nam filius hominis hebræa phrasi, verum hominem significat, obnoxium calamitatibus, & doloribus, vt vel sic insolentiæ nullus locus detur, neve tantum lumen propheticum magni lapsus esset causa. Quod quidem non paruum est beneficium in nos collatum ne secundis insolentes simus. Vnde nõ ab re illud Ezechielis erit in memoriam reuocandum, nimirum, quod de igne ingrediebatur fulgur: quia ex amoris igne egreditur fulgur calamitatis. Et quemadmodum fulgur terram ferit, & cœlum illustrat: sic afflictio propter Deum corpus debilitat, & dolore frangit, mentem autẽ purificat, & clariorem reddit. Vnde euenit, vt homo humilietur, & seipsum cognoscat. Mittit igitur dominus tribulationes pro tanto in nos amore, ne secundis rebus in elationem animi descendamus.

Gen. 27 — Gen. 29 — Ps. 104. — 3. Reg. 19. — 1. Cor. 12 — Ezec. 2. — Ezec. 1.

¶ Secundò tribuit dominus afflictiones amicis suis: vt celerius ad Deum ire satagant: neve his terrenis detineantur. Contingit nanque sæpius viatoribus ex itinere fessis, vt si forte viderint amœna aliqua loca, a recto itinere deuiant, & moras nectũt, allecti pulchritudine loci & animi requiescendi gratia. Quã etiã de causa dominus dilectis suis iter ad eũ facientibus asperum iter facit, ne floribus, & amœnitate huius vitæ detenti, ad Deum tendere impediantur. Tribulationes sic mittit, vt omni sublata mora ad Deum celeriter tendant. Vult nãque dominus ab his terrenis hominum animos auertere: & ad ea inducere, quæ perpetuo sunt duratura. Ad hoc enim permisit dominus, vt filij Israel a Pharaone persequerentur, vt terram promissionis maioribus conatibus cuperent, quos velut vilia mancipia tractabat, præcipiens illis, vt lateres efficerent, & paleas colligerent ad concoquendos lapides. Sic nimirum, vt hæc terrena nobis displiceant, grataque sint illa superna, & immortalia bona permittit nos in laboribus, & afflictionibus ambulare. Nam si in insulam quis aliquo dierum spacio segregatus esset, vbi omnia quæ vellet, quæque placida illi essent abundanter suppeterent: nulla equidem amplius animum ipsius recordatio propriç patriæ subiret. At verò si misera fame, & infœlicitatibus ibi præmeretur, sine dubio nihil magis, quam propriam patriam ardenter desideraret. Quæ vel vnico exemplo ex sacra pagina adducto non erit incommodum tibi comprobare. Nam tantum temporis Iacob in domo Laban permansit: quantum, quç sibi placita erant, fiebant: neque aliquando patriæ suæ recordatus fuit: nisi cum domus illa iam illi incœpit displicere. At verò quando Laban ipsum Iacob toruis, & inimicis oculis aspexit: statim dixit. Volo recedere: non respicit me Labã sicut heri, & nudius tertius. Indeque fit vt isti sancti coniuges sterilitatis afflictione afficiantur, vt totam suam spem in vnicum Deum reponãt. Videbis de his Chrysostomum egregiè loquentem. Iam igitur videtis, quàm iustus, & rectus sit dominus, & quomodo quos diligit flagellat: vt omnia credas Dei incorruptissimo iudicio fieri. Nec mireris, si aliquando videris simplicem, & rectum addolescentem immatura ætate surripi: & deprauatum peccatorem diu in sæculo viuere. Quocirca optimo iure canebat domino Propheta regius. Omnia iudicia tua æquitas iniqui persequuti sunt me. Nunquàm Iob proprias facultates amisisset, nisi Dei voluntate traditus esset Satanæ. Sic omnia mala pœnæ, quibus dominus nos affligit, non sine

Exod. 1. — Gen. 30. — Chryso. ho. 1. ad popu. Anti. — Ps. 118. — Iob. 1.

sine eius voluntate fiunt quam voluntatem
cum tu nullatenus videas, & ignores, in mur-
murationem prorumpis. Quis obsecro, si ocu
los coniiceret, in bonitatem & simplicitatem
Iob, nõ diceret, iustè posse de eo conqueri? At
Psal. 35. iudicia domini abyssus multa. Nec ideò ip-
sam virtutem deserere statim debes, si Dei ser
uos oppressos videris. Nam si deformitas, &
nubecula mulieris suo amatori grata est, cur
virtutem amantes ea quæ ipsi sunt coniuncta
& amare & summo prosequi studio non de-
bent? ¶ Voluit etiam alia de causa dominus, vt
Zacharias & Elisabeth tot annis steriles es-
sent: vt postea de suscepto filio maior esset ala
critas & gaudium. Nam quę magis desiderata
accidunt: maiorem voluptatem adducunt.
Voluit dominus hos sanctos ita spe affligi pro
pter hunc filium, vt postea maiori alacritate
& gaudio fruerentur. Sic Moyses eduxit mel
de petra. Nec inuenimus populum de petra
Deute. mel comedisse, sed aquam bibisse: at cum po-
32. pulus siti defatigatus esset (vt ait Chrysosto-
Chrys. mas) aqua illa tanquam mel illis sapuit. Mi-
to.5. rum in modum id gustum recreat, quod fa-
Hom.9. me comeditur. Ita dominus in hac vita vult
super il- nos laboribus opprimi, vt quæ postea bona ac
lud, ne- ceperimus melius cognoscamus. Maiori nan_
mo lædi que gaudio affectus fuit Zacharias cum susce
tur nisi pto filio in senectute: quàm si in iuuentute da
à seipso. retur. Vnde dominus pcipiebat, quòd agnus
lactucis admixtis comederetur. Tribuebat do
Exodo. minus eius amatum condimentum, vt in esu
12. agni magis delectarentur. Nam post hyemis
grandines, pluuias, & tempestates, veris clari-
tas magis æstimatur. Quocirca dominus in
conferendis beneficiis aliquantulum remora-
tur: priusque labores ad nos mittit, & alia qui
bus augimur infortunia, vt postea manus,
quo a domino afficimur & pluris fiat, & ma-
gis gratum nobis contingat. Quæ omnia ite-
rum ex sacris eloquiis adductis testimoniis,
Gen.12. non pigebit demonstrare. Nam antequam do
Gen.39. minus Abrahæ quietem daret, in peregrina-
Gen.27. tione vitam egit. Et antequam Iacob boni po
& 29. tiretur, seruiuit Labani. Et Ioseph antequam
4. Re.9. dominaretur in Aegypto, multa passus est in
fortunia. Et Dauid antequã regno potiretur,
mirum est, quas calamitates & afflictiones su
stulerit. Et filii Israel antequam desideratam
terram ingrederentur: quibus laboribus & in
fortuniis fuerunt obnoxii? Denique libet ad-
uertere quod quæ miracula fiunt, præstantio
ra sunt, quam quæ natura producit. Sic vinũ
illud effectũ à domino ex aqua in nuptiis in
Chanaa Galileæ prętantius fuit, quàm à viti Ioan. 2.
bus, unquam productum. Vnde qui ex mulie-
ribus sterilibus nati sunt, præstantiores fue-
runt, quã reliqui alii illius temporis, vt Isaac,
Ioseph, Sanson, Samuel, & Ioannes Baptista.
Vt igitur mundo ostẽderet Deus Ioannis Ba-
ptistæ sanctitatem, & parentes ipsius lætos fa
ceret, voluit, vt ex sterili nasceretur. Causam
autem cur non esset filius Zachariæ & Elisa-
beth: subdit Euangelista dicens. [Et quòd Eli-
sabeth esset sterilis, & ambo processissent in
diebus suis.] Hũc seruat scriptura morem, vt
si quid obscurè dixit, statim id explicat. Vt est
videre in Genesi, vbi dicitur. Erat Sarai steri- Gen. 2.
lis, & id statim explicat, dicẽs. Nec genuerat
filios. Et iterum ait, quod dixit Abrahã Deo.
Ego uado spoliatus, & nudus, & filius procura
toris domus meæ. Et statim declarat. Mihi nõ
dedisti semen. Et Esaias. Aspicite ad patrem Gen. 15.
unde excisi estis. Et subdit explicans. Attendi Esai.51.
te ab Abraham, &c. Et in Deuteronomio. Nõ Deut. 7.
connubia iungens cum eis, scilicet, cum Ca-
nanæis. Et sequitur. Non dabis filiam tuam fi
lio eius. Sic in præsentiarum: non erat eis fi-
lius. Declarat seipsum dicens. Eo quòd Elisa-
bet esset sterilis, & ambo processissent in die-
bus suis. Ex duplici causa naturaliter filium
habere non poterant. Primò quia natura sua
erat sterilis, cùm neque in iuuentute conce-
pisset: tùm secundò, quia iam anus erat. Ideo
concipiendi duplex impedimentum abstu-
lit dominus. Hæc sunt diuina & admira-
bilia opera, nam vbi maior est naturalis dif-
ficultas, & ubi nulla prorsus spes desiderati re
lucet, ibi Deus maxime suam gloriam osten-
dit. Vbi discere oportet, nunquam esse de di-
uina misericordia desperandum licet arduum
& difficile negotium videatur. De reliquis
dominus filios Israel, quousque iam nullus Iudith.8
apparebat aditus. Et cùm exercitus Assyrio-
rum duce Holoferne in obsidione haberet Be
thuliam, ita vt cum desperati essent, iam de-
creuerant post quinque dies tradere ciuita-
tem: tunc dominus cùm iam de omni reme-
dio esset desperatum, misit fortissimam fœmi
nam Iudith, cuius manu eos liberauit. Et
Apostolis qui tota nocte laborantes per- Mat.14.
noctauerant, apparuit Iesus, non in prima vi Mar.6.
gilia noctis, sed circa quartam uigiliam: cùm
iam ferè de labore desperabant. Qui locus
nos admonet, nunquàm de Deo, vel ẽt in ma Abacuc.
ximis, & periculosis rebus desperandũ. Nam 2.

6 Transfre-

licèt aduentum differat, vt experimentum faciat: veniens tamen veniet & non tardabit. Ideò si moram fecerit, expecta eum in omnibus angustiis, & tribulationibus, quemadmodum Sancta illa fœmina Susanna: de qua dicitur: quod eius cor erat fiduciam habens in domino. Quis rogo crederet post tot sterilitatis annos futurum esse, vt Elisabeth pareret? Insuper & Zacharias iam ad senilem deuenerat ætatem, vt inde intelligas conceptum magis desperatum esse. [Factum est autem cum sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis suæ ante Deum secundum consuetudinem in sacerdotii sorte exiit, vt incensum poneret: ingressus in templum domini.] Factũ est, inquit. Hæc loquutionis forma frequẽs est apud Lucam: ac si diceret. Accidit. Porrò Zacharias ingressus est in templum dñi, in festo expiationis quod celebrabatur decima die Septembris. Ingressus est autem vt incensum poneret, offerens dona pro peccatis. At nostra hac tempestate multi relinquunt officiũ offerendi, & assumunt sibi munus auferẽdi, & expoliandi templa domini. Hinc fit vt isti diuites & pingues fiant bonis ecclesiasticis, & decimis: ipsæ uerò ecclesiæ pauperrimæ: quorum domus miro artificio sunt elaboratæ: lectũ & eius fulcra pauimentis aureis strata, altaria verò domini omni ex parte neglecta. Qui denique argenteis & aureis uasis potum assumũt: callices verò multi ecclesiarum plumbo, & vili ære sunt confecti. Sed de his satis.

Dan. 13

Leui. 23

¶ Ex hac autem diui Lucæ lectione existimarunt multi Zachariam fuisse summum sacerdotem & pontificem, quia incensum apponere semel in anno intra Sancta sanctorum tantummodo soli pontifici licebat. Sed quia nullus Iudæorum de hoc pontificatu & sacerdotio loquens, aliquam mentionem sacerdotii Zachariæ facit, mihi rectius apparet, si dixero, illum non fuisse summum sacerdotum. Nam apponere incensum etiam minores sacerdotes facere poterant: quia quilibet lotis manibus, & pedibus, accipiens prunas de alteri holocaustorum intrans primam partem templi, quæ uocatur Sancta cõcremabat thymiama & tunc erat sacrificium consummatum. In illam uerò partem quæ uocatur Sancta sanctorum, solus summus sacerdos intrabat cum sanguine hirci, & uituli immolati pro peccato populi, ut illo sanguine propiciatorium aspergeret. At si Zacharias esset ingressus cum tali sanguine in Sancta sanctorum, non utique euangelista tacuisset: cum id esset maximum inter omnia quæ ad officium summi sacerdotis pertinebant.

Amb. & Beda super Lu.

Leui. 16.

¶ Præterea angelus apparuit ipsi, dum nuntium afferret, in præcipua parte ubi suum officium exercebat: & hic dicitur quod apparuit ei stans à dextris altaris incensi, quod altare non erat intra Sancta sanctorum. Quod si dixeris soli summo sacerdoti licitum esse, apponere incensum intra Sancta sanctorum in die expiationis: dicendum id uerum esse, sed illud aroma non ponebatur ad sacrificium, sed vt nebula inde consurgens operiret locum illum, dum Pontifex aspergebat sanguinem hirci, & uituli. At Zacharias non posuit incensum isto modo, sed offerens illud super altare incensi ad consummationem sacrificii. Denique in patrocinium meæ sententiæ facere intelligo id, quod in libro Paralipomenon secũdo ad sacerdotes loquitur Ezechias. Nolite negligere filii mei. Vos elegit Deus, ut stetis coram eo & ministretis ei, colatis eum, & cremetis incensum. Hoc ergo incensum, cuius ministerium ad minores sacerdotes attinebat: posuit Zacharias accendendo thymiama prunis ardentibus, ponendo hoc incensum super altare incensi, quod item altare aureum appellatur. At si literam diui Lucæ introspexeris, satis constat quòd non erat summus sacerdos cum dicitur illum esse de uice Abiæ, qui ex vigintiquatuor sacerdotibus minoribus erat, quique sorte exiit, in ordine uicis suæ, quæ omnia ad minores sacerdotes pertinere clarè constat.

2. para. 10.

¶ Notabis etiam quòd sacerdotium illud sorte illi contigit, non vsurpatum aut male acquisitum. Vbi discas sacerdotium, aut officium prælato non adeundum esse negotiatione, aut ambitu, sed tanquam alteri Aaron. Nam cum Ozias sacerdotis officium arroganter sibi assumeret, lepra coopertus est. Et Core cum suis consumptus est igni. Zacharias autem sorte exiit, Vnde sapiens ait. Dabitur illi fidei donum electum, & sors in templo Dei acceptissima. Illis autem verbis, quibus ait, in ordinis uicis suæ docemur ne in Ecclesia Dei ministeria sint confusa: sed vnusquisque ita ministerium suum exerceat, vt alienum nolit vsurpare. At sunt aliqui homines qui cùm ad sua munera obeũda minimè sufficientes sint, aliorum officia volunt facere, & sic contingit sæpius ministerium domini in ecclesia confundi, vnde etiã fit, vt inter ipsos ministros

2. para. 26.

Num. 16

Sap. 5.

Necesse

ftros rixæ, & contentiones oriantur. Ideò dominus Aaroni de Leuitis loquutus ait. Ad vasa sanctuarij, & altare non ascendant, ne moriantur. Vult nanque dñs, vt vnusquisq; suo proprio munere fungatur, nec confusio sit in ministerio domini. Vide etiam quod dixit, ordine vicis suæ ante Deum, hoc est, in conspectu domini. Nam certè quidquid agimus, in diuino conspectu agimus, cùm omnia nuda, & aperta sint oculis eius. Quod quidẽ in omni opere, & cogitatione tua attentius considerare debes, cum quidquid agas, coram Deo agas. Sed væ hominum impudentiæ qui maiori pudore coram hominibus suffunduntur, q̃ coram Deo. Nam multa audemus facere in Dei conspectu, quæ puderet nos facere coram hominibus, sed beatus est ille (Ecclesiasticus inquit) qui videt circunspectionem Dei. Deuenit nanque peccator in id genus stupidum stultitiæ: vt existimet, quòd cùm ipse non videat Deum, nec ipse videtur a domino: in cuius gratiam hæc insana verba proferuntur. Quis videt me? Tenebræ circundant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circunspicit me. Quem vereor? Delectorum meorum non memoratur altissimus. Et non intellexit quoniam omnia videt oculus illius. Vnde putabat Iudas filius Iacob peccatum suum occultum esse: sed Thamar misit annulum & baculum, & patefactum est. Sic Dauid dixit Nathan. Tu fecisti abscondité, ego autem faciam verbum istud in cõspectu omnis Israel. [Et omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi.] Hoc est in atrio templi: quia non licebat secundum legem, populum ingredi Sancta, aut Sancta sanctorum, id est secundam partem templi. Tres nãque habebat templum Salomonis potissimas partes. Priorem partem Sancta sanctorum vocabant: secundam verò, Sancta, vbi omnes ministri, & sacerdotes ingrediebantur. Tertiam verò partem Atrium appellabant, in quam vniuersus populus congregabatur. Sic etiam & olim in nostris obseruabatur templis, & ecclesiis: in cuius rei gratiam quoddam decretum erat sancitum, vt laici inter clericos non sederent, interim dum sacra peraguntur: quod quidem sanctè & religiosè institutum est. Nam si tãta reuerentia volebat dominus, vt in illo templo antiquo omnes incederent, vt dum sacra celebrabatur, nõ licebat populo tẽplum ingredi, cum omnia illa vmbra essent & figura eorũ, quæ facienda erant in tẽplo nostro: vbi Christus verus Deus, & hostia immaculata ꝓ peccatis offertur: quantò maiori reuerentia deberet Christianus populus sacris interesse? Tamen ad id genus impudentiæ multi seculares deuenerunt, vt ita sint altaribus proximi, vt celebrantibus sacerdotibus maximum sint impedimentum, vt ad cornua altaris non possint volui. O vitam, Ecclesia nostra plures haberet Ambrosios: qui sanctissimus vir vel ipsi imperatori Theodosio concedere noluit vt prope altare accederet: sed iussit illi, vt recederet in locum ipsi populo signatum. Et illa olim memoria digna erat consuetudo, ꝙ interim dum lectiones, & euangelia legebantur vniuersus in templo aderat populus: postea tamen dum sacerdos Christi corpus conficiebat, eijciebantur foras cathecumini: nunc etiam non solum seculares & mulieres, sed etiam canes vsque ad aras ingrediuntur. Sed de his alias. Vbi autem dicit sacerdotem esse intra Sancta, populum autem foris: datur nobis intelligi, quòd Christi sacerdos mysteria domini, & arcana magis percallere debet, quàm populus: & cum proximus Deo si tractare debet ea frequentius, & profundius penetrare. Is enim debet esse pastor, & vitæ integritate, & moribus incorruptis, vt ipsius comparatione cæteri greges dicantur. Tenetur nanque sacerdos, quæ Dei sunt altius & profundius cognoscere, quàm reliqui alij homines. Vtinam non a popularibus edoceamur, neve propinquiores Deo sint quàm nos, cùm multis negotiis secularibus, & exterioribus impediti simus. Vtinam cum fatuis virginibus non excludamur: & seculares cum Christo sponso ad gloriam admittantur. [Apparuit illi autem Angelus domini stans a dextris altaris incensi.] Bene apparuisse dicitur ei (vt Augustinus differit) quando quidem repente eum aspexit. Quod quidem scriptura diuina de Angelis, aut de Deo loquens consueuit dicere: vt quod præuideri nequit, apparere dicatur. Sic in Genesi dicitur. Apparuit Deus Abrahæ in conualle Mambræ. Apparuit autem ad altaris dextram Angelus læta nunciaturus: nam quæ dextra sunt fœlicitatis nomen sortiuntur. Talem enim locum Angelus elegit, qualia erant nuncia, ab ipso allata. Vbi non ab re notandum erit: quòd nusquam Angeli certius inueniuntur, quàm vbi sanctis, & piis operibus vacãt. Qualem operum tuarum desideras inspectorem, talia operare. Vbi nanq; cõuiuiis, epulationi-

Marginalia: Leui. 16 — Hebr. 4. — Eccl. 14. — Eccl. 23. — Ge. 38. — 2. Reg. 12. — De cõse. dist. 1. c. sacerdotum. — Mat. 25. — Aug. de videndo Deum. epi. 112. c. 5. — Gen. 18.

tionibus, mendaciis, & carnis voluptatibus da tur locus: ibi non Angelus domini, sed Satan apparebit, quia ipsius operibus assistitur.

¶ Præterea non omnibus, sed mundis corde & sanctis apparuit, qualis erat Zacharias. Apparuit illi oranti, & ab amplexibus abstinē ti, & a mundana turba separato. Sic nimirum si tu cœlestibus cupis frui gaudiis, a terrenis necessum est teipsum abstinere.

¶ Denique id diligenter obserua, quòd dū Zacharias suo officio, & munere fungeretur, apparuit illi Angelus domini. Quia bono muneri erat intentus, meruit Angelum domini videre. Fauet enim dominus hominibus qui sanctis muneribus funguntur. Sic dominus Petrum & Andræam piscantes vocauit: quos discipulos, & Apostolos tuos fecit. Nec sine mysterio intelligas Euangelistā dixisse. Erant enim piscatores. Quid enim ad nos facit scire, vel non scire illos esse piscatores? Quod certè dictum fuit, vt sciamus multos aliquando ad piscandum ire, qui quidem piscatores non sunt, funguntur enim piscatorio munere, vt delectentur, non vt eo viuant. Petrus verò, & Andræas piscabantur, quia eo munere necessaria vitæ comparabant. Quod quidam Euangelista expresit, vt doceat Deum suis officiis, & muneribus intentis fauere, & iis qui suis manibus, non alienis officia exequuntur. Sed tu qui Episcopus es, quid ad hæc dices? Et tu qui beneficium habes, & animarum curam: quid est quod eas tradis manibus conducti mercenarij? quid est quod eas non visitas, non lectas, non pascis, nec sacramenta porrigis? Quare pastor cum sis, pastoris officio non fungeris? Quare oues iugulo tradis, postquam sanguinem suxisti? Quare Ecclesiæ tuæ non assistis? Tibi profectò non Angelus lucis apparebit a dextris: sed Angelus Satanæ in articulo mortis a sinistris: & sicut perpetuo absens es a tua Ecclesia: ita perpetuo diuino regno destitueris. Nec id faceres, si intellexisses, quantam perniciem tuo gregi inferas, cum tua absentia. Nam absente Moyse populus idolatriæ seruiuit: quod vtique non fecisset si ipse Moyses adesset. Nec mirum si actis ab Apostolicis legamus, quod vmbra Petri sanitatem dabat infirmis, vt intelligas quantum intersit, vt prælati semper suis ouibus custodiendis assistant: cùm vel sola vmbra sanos eos faciat. In regalibus curiis prælati nihil aliud mihi videntur, quàm mortuæ Caluariæ. Quando canis molossus, cui data cura est pecus custodiendi relicto grege in monte domum petit, vt panis quadram, vel aliud quid possit capere: solent filij familias, & famuli, vocibus obstrepentes canem è domo eiicere, & illum fustibus cædere dicentes, Abi ad pecus, abi ad pecus, vt iterum ad custodiendas oues abeat. Ita in regum, & aliorum secularium principum curiis plures prælatos, & antistites videbis, quibus animarum cura data est, qui semper habent in faciem regis oculos coniectos, vt si forte pinguior episcopatus, vel alia opima dignitas vacet: quos quidem valdè similes ego esse iudico canibus qui buccellam panis a manibus domini sui ab ore ipsius pendentes expectant. Quos certè principes, & vniuersi homines à ciuitate vocibus: & clamoribus deberent expellere, dicentes. Canes nequam & proditores pergite ad vestras oues custodiendas, nolite amplius hic demorari. Solent aliquando mulieres, præsertim illæ, quæ delicatam nimis, & mollem vitam instituunt, postquam infantem pepererunt, nutricibus alendum tradere, & illis imponunt omnem laborem, & diligentiā, quam ipsæ deberent præstare. Et id nulla alia de causa faciunt nisi quia iterum ipsæ volunt grauidæ fieri, cum maritis carnaliter, & vitiosè accumbendo, vt vel sic nullam curam erga filios nutriendos adhibentes totas se libidini voluptatibusque tradant. Similes his mulieribus sunt multi Ecclesiastici in regum curiis, qui vt in libertate, & sine labore viuant oues sibi creditas, conductis ministris, & mercenariis tradunt, vt secundum regulas carnis in aulis regalibusque domibus assistant. Quod si dixeris alium Ecclesiæ in tuum locum substituisse, qui rectè officio tuo possit fungi, quem quidem non immerito omnes credant pro te eandem diligentiam, quam tu præstaturum. Quæro a te, si tibi tanquam digno, & literato huiusmodi officium collatum est, tu verò alium substituis, qui te indignior sit, nonnè oues tibi commissas manifesta iniuria afficis? Si verò mercenarius substitutus ita est dignus, vt tu, & vel fortè dignior maiorique præmio afficiendus: nunquid illi iniuriam non infers, si non donaueris illi omnes fructus beneficij, quos tu ociosus colligis, cùm illi potius essent tribuendi: quandoquidem ita doctus, & dignus sicut tu, vel forte dignior, oē pondus, & laborem sustinet, quem tu ignauia & pigritia perditus subterfugis? Quod si hæc, quæ dicimus vera sunt,

Matt. 4.

Exo. 32.

Acto. 5.

sunt, quid est quod omnes fructus beneficij ab eo poscis, nihil ei relinquens, quo vitæ suæ
2.The.3 possit consulere? Qui non laborat (inquit Paulus) non manducet. At si non laboras, quare
Nu. 28. manducas? In Numeris legitur, dixisse dominum sacerdotibus, & Leuitis. Excubate in custodia sanctuarij. Nam quemadmodum ianitor, ianuæ ipsi debet assistere, & nauis gubernator in puppi sedere: ita etiam præsul adesse debet suæ Ecclesiæ, vt oues suas doctrina, & exemplo pascat, quod proculdubio vel non, vel summa cum difficultate absens præstare poterit. Quis non videt, hæc quæ di-
1. Ti.3. ximus proprium hominem requirere? Qui episcopatum desiderat (inquit Paulus) bonũ opus desiderat. Non dicit bonam dignitatem aut diuitias bonas, voluptates, nec redditus (quæ omnia, quanuis non damnanda, tamen non est in eis omnis pastoralis cura cõstituenda,) sed bonum opus, & bonum laborem. Per præsentiam suam suscitauit dñs filium archi-
Matt. 9. synagogi, filium viduæ, & Lazarum: non
Luc.7. tamen per procuratorem, aut substitutum.
Ioã. 11. Qua de causa dominum nostrum Christum, vt nobis sempiternum documentum relinqueret suo exemplo: quum per alium salutem largiri posset, nunquam legimus valitudinem præstitisse, singulis manus imponens
Luc 4. (ait noster Euangelista) curabat eos. Iacob reddens rationem quomodo oues Labam custodierat, dixit. Noctu diuque gelu vrge-
Gen.31. bat, & somnus fugiebat ab oculis meis. Cum dicit, se oues custodisse, non dicit se habitasse in aula regia, nec in Pontificis curia, neve somnos delicatus & dulces cœpisse, aut per ministerium alicuius oues obseruasse: tunc nanque non diceret: & somnus fugiebat ab oculis meis. Ita nimirum necessum est, vt semper pastor ouibus custodiẽdis adsit. Nam
4. Reg. 17. Samaritani tamdiu morsibus leonum fuerunt infestati: quandiu inter eos sacerdos nõ fuit: sed postquam ad eos venit sacerdos domini, qui cultum diuinum eos docuit: ira leonum fugit ab eis. Ita enim præsentia prælatorum admodum est necessaria, vt illis absentibus, prorsus ignoret populus diuinum cultum, & obseruantiam diuinorum mandatorum: si-
Prou. 11 cut contigit illis Samaritanis. Vnde in Prouerbiis habetur. Vbi non est gubernator, corruet populus. Quando multas dignitates te habere dicis, ridiculum est, vt fatearis, in pluribus posse simul locis esse. Quando in Dei Ecclesia desererent homines, non mirum esset, si vnus homo Episcopus, & Cardinalis, & Abbas esset: itemque plura haberet beneficia. Tamen immensæ gratiæ ob id Deo agendæ sunt eo, quod per multos & sapientes viros, & in Theologia, & in sacris iuribus nobis dedit, tum etiam sanctis moribus imbutos, qui nec buccellam panis ad comedendum habent. Sed quare tria vel quatuor beneficia simul habere vis, cùm nec tres homines in illis sint, de quibus cura tibi sit habenda: præcipue cum pluribus sacerdotibus abundet Ecclesia Dei, qui in misera paupertate vitam agunt, quique ad id beneficium obtinendum te digniores, & præstantiores sunt. Quod si generosum & illustrem te esse dicis, & tuæ personæ dignitati omnes illos redditus esse necessarios: assumens tibi omnes redditus, quos vel ditissimus episcopatus habet, vt tuam libidinem & auaritiam explere possis. O nefandum dictum, & dæmonis laqueus astutissimus: cùm velint isti Christi patrimonio vanitatibus mundi, & insaniæ suæ deseruire. Quod certè nihil aliud mihi videtur, quam hominem velle esse Centaurum, aut Minotaurum: hoc est mediam feram, & medium hominem. Nam ecclesiasticus cum sis, & mundo renunciaueris, adhuc mundo imperare cupis, & suis voluptatibus immisceri, non attendens dictum domini, Regnum meum non est de hoc mundo. Quapropter si saluus esse cupis, vnum Ioã. 19.
tibi sufficiens sit: cætera autem in bonos, & doctos viros conferas: cumque tuæ ecclesiæ inseruieris, & in eo laboraueris, postea refectionem accipe, cum dignus sit mercenarius mercede sua. Namque luna cum minor sit stellis, plus tamen mouet hæc inferiora, quàm Mat.10.
quilibet illarum: non quòd natura sua efficaciorem habeat virtutem, sed quia proximior est nobis in infimo orbe constituta. Vbi iam videris quantum valeat propinquitas ad mouendum. Eodem modo præsul debet præsentia sua subditos regere, nec ab eis discedere, vt eos posit ad virtutem inclinare, quibus ita familiariter debet agere, vt ipsorum nomina comperta habeat. Quòd si dominus voluit, vt Adam subditorum animantium no Gene.2.
mina cognosceret: quid respondebit prælatus, qui per totum annum ecclesiam non videt? Quomodo nomina eorum cognoscet? Quod si quantum pertineat prælatorum per- 4.Reg.4
sona in omnibus agẽdis velis intelligere scias Giezi non potuisse bacuto Elisei mortuum

¶ Actorum.

puerum suscitare, quousque ipse Eliseus domum adiuit. Præsentia prælati, vel mortuos suscitare valet: ipsius verò absentia nefanda scelera committuntur. Quis enim tam stupidus, & mentis inops est, vt non intelligat perpetuam prælatorum absentiam a suis ouibus contra legem diuinam, naturalem, & po sitiuam esse? Etenim scriptura diuina, sacra concilia, necnon & naturalis id nobis demonstrat, prælatos teneri suis ecclesiis assistere. Quòd si placuerit, legas aliquando de hac re beatum Augustinum, Gregorium Nazianzenum, Hieronymum, Ambrosium, Gregorium, Chrysostomum, Bernardum, & tandem post plura alia concilia sacrum Cōcilium Tridentinum eleganter de hac re loquutum. Et nihilominus licet hæc ita sint, non desunt plurimi Theologi qui in oppositam sententiam abeant, etiam si stimulus conscientiæ eos pungat, hoc argumento moti, vt Episcoporum gratiam sibi concilient, & vt rudi plebi suam scientiam, & acumen ingenij ostendant. Id enim est hominum ingenium, vt tunc existiment coram rudibus, & ignorantibus aliquod magnum facinus perfecisse, si singularem aliquam opinionem, quan tum vires valuerint, defenderint. Nam id quod alij tenent sibi commune videtur, & non se peritos existimant, nisi peculiarem ali quam opinionem tueantur, etiam si ex diametro cum ipsa veritate pugnet. Quos insipiens, & stolidum vulgus scientes appellat, cùm aduersus communem sententiam insurgunt. Quod hominum genus, arrogantiam & superbiam tāquam humilitatem amat: nec mirum si tales aliquando in periculosas hæreses, & miseros delabantur errores.

Aug. lib. de past. Nazi. in orōne d̄ statu epi. Concil. Triden. sess. 6. & sess. 23. ī decreto de reformatione

[Et Zacharias turbatus est videns, & timor irruit super eum.]

Quod contigit ex subito, & insolito angeli aspectu, & ex humana fragilitate, sicut Danieli contigit, qui viso angelo dixit. Non remansit in me fortitudo, sed species mea immutata est in me, & non habui quidquam virium. Nec subinde mireris, si audieris Zachariam viso angelo turbatum esse: nam vulgo celebratum erat, eum hominem statim moriturum, qui Deum vidisset, & angelum eius. Quod verum esse historia Gedeonis manifestè nobis indicat. Nam videns Gedeon, quòd angelus ei fuisset loquutus: dixit, Heu mihi domine Deus, quia vide angelum domini facie ad faciem. Dixitque illi dominus. Ne timeas, non morieris. Sic etiam Manue pater Sansonis intellexit, sibi angelū apparuisse: dixitque ad vxorem suam, Morte moriemur, quia vidimus dominum.

Dan. 10.

Iud. 6.

[Ait autem ad illum angelus. Ne timeas Zacharia.]

Multum interest inter boni angeli, & mali visionem. Nam Angeli boni initio visionis terrorem, & timorem incutiunt: postea reficiunt, & consolantur. Nam cum primum hic Angelus bonus Zachariæ apparuit, illum deterruit, statim verò illum consolatur dicens. Ne timeas, & illum lætum facit, promittens illi futurum filium, gloriam & decus totius seculi. Apparuit etiam bonus Angelus beatissimæ Virgini, quæ licet statim tremuerit: subinde tamen tanto, & tam incredibili gaudio illam perfudit, vt humanis verbis explicari nequeat. Apparuit etiam pastoribus, qui etsi principio turbati fuerunt, tamen postea incredibili gaudio sunt perfusi cum læto nuncio natiuitatis saluatoris. Ita quæ sunt Dei, nimis ponderosa & grauia principio apparent, vt sunt virtutes, quæ earum nouos cultores deterrent: tamen si ipsum finem respicias, delectabilis, gratus, & suauis est. Si toracem nouum induis, caligas, vel tunicam, prima die, defatigatus incedis, ita vt teipsum mouere non possis: at si tres vel quatuor dies hæc assueueris, grata tibi & iucunda videntur. Vnde diuus Paulus dicebat, Induimini dominum Iesum Christum. Qui quidem vestis nostra est, nobisque ipsis confecta: qui si principio visus fuerit, non tibi commensuratus, perseuerandum tamen tibi est, tuncque æquè illum, & corpore, & anima indues. At dęmon & carnis vitia multò aliter sese habent: nam principio dulcia, amica, & iucunda accedunt, postea tamen animam torquent. Induit enim se dæmon: cùm ad tentandum accedit, læto & amœno vultu, tamen in fine animam ipsam tristem relinquit, & inquinamentis carnis contaminatam. Statua illa, quam vidit Nabuchodonosor, caput habebat aureum, pedes verò terreos: quia vitia omnia aureis, & pretiosis vestibus induta nobis ostendit, pulchra, & decora facie picta: quæ (si attentius consideres) finem habent vilem, miserum & infœlicem qualis est peccati. Vnde memorem te esse oportet in visione tam Angeli, q̄ dæmonis ipsius finis. Virtus nanque in fine delectat, vitium verò torquet. Verū vt scias, quo-

Iud. 13.

Luc. 2.

Ro. 13.

Dan. 2.

¶Ad Romanos.

¶1.Ad Corinthios

¶2.Ad Corinthios.

¶Ad Galatas.

¶Ad Ephesios.

quomodo sancti angeli fortes reddunt illos, quibus apparuerunt, postquàm Angelus Zachariæ dixit, noli timere: statim illum consolatur, dicens. [Quoniam exaudita est deprecatio tua.] In primis certum idest, Zachariam nõ orasse, eo quod dominus illi prolem concederet, quando de ea angeli promittenti desperabat. Quo circa dici solet, quod orabat pro populi salute, qui exauditus est, cum filius datur: nanque natiuitas Ioãnes Baptistæ initium fuit libertatis populi. Verùm quãtum ego cõijcere possum, orabat, vt Messias daretur, tanquàm alter Simeon: & ideò subditur ab angelo. [Et Elisabeth pariet tibi filium.] Quorum verborum sensum intelligo. Messiam pro quo oras, dabitur: & vltra hoc Elisabeth pariet tibi filium, huius Messię pręcursorem, cuius tu pater eris. Et post pauca addit angelus. Ipse præcedet ante illum. Hoc est præcedet Messiam, pro cuius aduentu deprecatus es. Quæ sententia apertè conuincit: quia relatiuum, illum, nõ refert nisi Christũ, quem Ioannes ante iuit, quem Zacharias summis precibus postulabat & coniunctio, &, additionem significat, scilicet, quòd pater esset Zacharias præcursoris domini. Vbi obserua, quòd quãdo angelus hic loquutus est Ioseph, de partu virginis, non dixit, pariet tibi, sed pariet absolutè: quia Ioseph nihil ibi operatus est. At Zachariæ dixit, pariet tibi filium: hoc est, pariet filium à te genitum. [Et vocabis
Gen. 17. nomen eius Ioannem.] Quod quidem ma-
Mat. 16. gnum priuilegium est, vt ab ipso domino Ioãni nomen imponatur: quod dominus non cõsueuit facere, nisi cũ dilectissimis amicis suis, vt cum Abraham, & beato Petro. Innuit nanque dominus, cùm nomẽ alicui imponit, donum aliquod diuinitùs illi esse concessum. Sic dictum est Abrahæ. Appellaberis Abraham, quia pater multarum gentium constitui te. Et Petro. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Imponitur enim huic viro nomen aptissimum, & sibi conueniens: futurus nanque erat Ioannes, vt coram vniuerso mundo gratia, & donis diuinitus concessis, illustris & splendidus esset.
Cor. 2. Nam sicut Adam nomen omnibus rebus imposuit conueniens earum qualitatibus, & naturæ: nomen igitur à Deo alicui impositum aptius, & conuenientius illi adaptabitur. Vn-
Ps. 148. de Psalmista loquens de Deo inquit. Qui numerat multitudinem stellarum, & eis nomi-
Gregor. na vocat, Omnes nanque angelos (quos hic nomine stellarum intelligit) proprio vocat nomine: quamuis scriptura tantùm trium meminerit: Tamen si per omnium angelorum, & hominum nomina (duob. exceptis) discursum feceris, nullum ita sublime, ita magnificum, & illustre inuenies sicut Ioannis: Ioannes quippe gratum significat, gratia plenum, miris indultis, immunitatibus, & priuilegijs insignitum. Etenim in humana creatura nihil magis magnificum, aut excellentius inueniri potest quàm Deo placere. Nam si ij, qui in cęlis, & in sanctorum habitaculo sedent, Deo non placuissent, nequaquam vlla beatitudo illis esset: & si qui in infernis torquentur aliquid diuinæ gratiæ participarent, vtrique miseri non essent, sicut qui in purgatorio detinentur, non sunt miseri. Verè Ioannes beatus, & fœlix dici potest, qui tale nomen consequi meruit, non ab ore hominum, aut angelorum positum, sed ab ore Dei. Et quemadmodum hoc nomen maius, & excellentius est omnibus alijs nominibus ita ille, cui nomen est impositum, maior & illustrior est omnibus hominibus. [Et erit gaudium tibi, & exultatio.] Nam vt inquit Salomon, filius sapiens lætificat patrem: Prou. 10
filius verò stultus mæstitia est matri suæ. Zacharias quippe protinus, vt vidit filium, maximè lætatus est, & vt suæ lętitiæ signum manifestum ostenderet, cantauit Benedictus dominus Deus Israel, quia visitauit, &c. Sic in prouerbijs legimus. Exultet in gaudio pater iusti: & qui genuit sapientem læ- Pro. 23
tabitur in eo. [Et multi in natiuitate eius gaudebunt.] Et inferiùs dicit noster Lucas, quòd vicini omnes audientes magnificasse dominum misericordiam suam cum illa, congratulabantur ei. Quod quidem eueniebat: nam cum Zacharias, & Elisabeth iusti, & sine querela essent, & nemini malum inferrent: ab omnibus diligebantur, & de bono Zachariæ omnes lætabantur. Gaudebant etiam videntes miraculum nouiter factum de conceptu sterilis mulieris, & cùm cognoscerent maximam vtilitatem venturam populo, & considerabant diuinam visionem, quam habuit Zacharias in templo, completam esse in puero nato. Hoc quidem in huius sancti natiuitate commendatione dignum existimo: quod non solum Christianus populus, sed vniuersus terrarũ orbis Mauri, Turcæ, & infideles in festo natiuitatis eius miris lætitiæ, & exultationis signis exultant.

hom. 13 super Gen.

[E

LAVS DEO.

[Et erit magnus coram domino.] Mira-
bile dictu angelum dixisse Ioannem futu-
rum magnum coram domino. Audite obse-
cro, qualis & quantæ excellentiæ sit iste, de
quo nobis est sermo. Nam si collatione regis
terreni nullus subditorũ dicitur magnus: qua-
lem illum existimatis: qui coram Deo, ante cu
ius conspectum vniuersi imperatores, & re-
ges terræ nihil sunt, magnus appellatur? Au-
dias obsecro sapientem, qui Deum alloquitur
Sap. 11. dicens. Tanquam momentum stateræ, sic est
ante te orbis terrarum, & tanquam gutta ro
Esa. 40. ris, qui cadit in terram. Et sanctus Esaias. Om
nes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo,
& quasi nihilum, & inane reputatæ sunt ei.
Omnes fluuij ingredientes mare nomen suũ
amittunt: nam cum mare ita vastum sit, & pro
fundum, omnes ingurgitat. Sic nimirum ma-
gnitudo, & excellentia Dei ita grandis, & in-
comprehensibilis est: vt si quid magnum in
nobis esse dixerimus comparatione facta ad
ipsius magnitudinẽ, statim magnitudinis no-
men amittet, & nihili nomen assumet. Nam
si liberalitatem nostram cum diuina conferre
velis, auaritiæ nomen meritò sortietur: si bo-
nitatem nostram cum diuina æquiparare ni-
taris, malitiæ nomen, & peruersitatis induet:
si denique nostrum esse, & diuinum æqua lã-
ce perpendas, iam nostrum nihil, & tanquam
vmbram esse merito dices. Sed velim certè
intelligere, quid est, quòd diuus Ioannes non
solum magnus appelletur, sed magnus coram
domino? Hæc quidem magnitudo in admira-
tionem me rapit, vt magnus appelletur iste,
in illius conspectu ante quem vniuersæ crea-
turæ nihil sunt. Magnus hic fuit non natura,
sed æstimatione. Multi coram oculis suis ma-
gni sunt, vt superbi, qui & magnos se esse pu-
tant, & ad grandia natos: de quib. in Esaia dici
Esa. 5. tur. Væ qui estis magni coram oculis vestris.
Sic fuit Lucifer, qui sibi ipsi placens dæmon
Esa. 14. factus est. Sic fuit Nabuchodonosor qui tan-
tam sui ipsius voluptatem cœpit, vt in irra-
tionale animal fuerit conuersus. Hi sibi ipsis
sunt causa, vt luant pœnas, cùm se aliquid es-
Dan. 4. se putantes nihil sint. Putãtes sapientes se es-
se, stulti facti sunt. Huiusmodi erat episcopus
ille, de quo in Apocalypsi habetur sermo. Di-
Rom. 1. cis quod diues sum, & nullius egeo, & nescis,
Apoc. 3. quod pauper es, & nudus, & cæcus. Solus ille
verè magnus habendus: qui à domino pluri-
mi sit, quique domini statera, & incorruptissi-
mo suo iudicio perfectus iudicatus fuerit. Vn-
de egregiè diuus Paulus, Non qui seipsum cõ 2.Cor.7
mendat, ille probatus est, sed quem Deus com
mendat: sicut beatissimus Ioannes commen-
datus fuit. Sed quem obsecro Deus vnquam
sicut Ioannem commendauit? Neminem vti- Mat. 11.
que, Commendauit, & laudauit Nathanaelẽ
dicens. Hic verè Israel ita est, in quo dolus
non est. Et Magdalenæ dixit, Sinite illam, bo- Ioan. 1.
num enim opus operata est in me: Et Petro. Mar. 14
Beatus es Simon Bariona. Centurioni, Non Mat. 16.
inueni tantam fidem in Israel. Paulo. Vas ele Mat. 8.
ctionis es mihi. Et Cananeæ. O mulier, ma- Act. 9.
gna est fides tua. Verùm enimuerò has laudes Mat. 15
dominus obiter, & velut in transcursu protu
lit, quæ duo tantùm, vel tria verba cõtinent.
At verò non ita se gessit laudib. Ioannis Bapti
stæ: sed pleno ore, & absoluto sermone in lau- Mat. 11
des eius prorupit: & postquam illũ laudauit,
de vitæ constantia, de asperitate, & sanctimo-
nia, eum angelum, prophetam, & plusquã pro
phetam, & inter natos mulierum maiorem ap
pellauit. Talib. encomijs à domino celebrari,
magnæ laudis est. In quo obsecro diuus Ioan
nes magnus fuit. Imo in quo nõ magnus fuit?
Magnus in conceptione, magnus in natiuita-
te, magnus in vita, magnus in doctrina, ma-
gnus in officio, & sanctitate, & magnus in sua
morte. Habuit nanque sacros Euangelistas
suorum gestorum scriptores, & Christũ sua-
rum virtutum egregium cõcionatorem. Nec
illud silentio prætereundum, quòd cum Ioan-
nes Euangelista tanquam aquila volasset, &
postquam mysteria diuinitatis, originem &
natiuitatem verbi pertransisset, ad humanas
res descendẽs, prior, in qua gradum sistit, fuit
Ioannes Baptista, tanquam in sublimiori ver Ioan. 1.
tice, & cacumine totius mundi. Quãdo quis
in lucem respicit, & oculos luce circũfusos ha-
bet, si tunc auertat à sole oculos, & alio trãsfe
rat, nihil videt, vel maxima debet esse res, vt
aliquid videre queat: quo argumento colligi-
tur magnam, & sublimem rem esse Ioannem
Baptistam. Nam cum sacer Euangelista ocu-
los remoueret à radio solis (cum sicut aquila
in solem respexisset) statim ad Ioãnem Bapti-
stam se conuertit, & dixit. Fuit homo missus à
Deo, cui nomen erat Ioannes. Vt videas quis
Ioannes Baptista sit, & quàm propinquus sit
Deo. Si aliquando videres regem à principi-
bus, & magnatibus comitatum per publicam
viam incedentem, nõne illum magis familia-
rem regi diceres, & magis amicũ, qui propin
quior regi esset? Coram Christo rege æterno
omnes

INDEX OMNIVM QVAE INSIGNITER IN HOC OPERE DICTA SVNT, IVXTA ORDINEM LITERARVM STVDIOSE DIGESTVS.

Prior numerus Tomum, posterior verò Paginam dinctat.

A.

amplius

omnes veteris testamenti patres audierunt,& post eum omnes homines noui testamenti.
Gen.17 Sic Abrahæ dixit. Ambula coram me. Et Eze
Esai.38. chias dixit domino. Memento, quod ambulauerim coram te. At verò omnib. noui testa-
Matt.4. menti dicit, Sequimini me. Petro & Andreę
Matt.9. dixit. Venite post me. Idem dixit Matthęo,& omnibus alijs discipulis. Similiter nobis dicit.
Luc.9. Qui vult venire post me, abneget semetipsum. Tamen Ioānes non est ex illis qui prę-
Matt.11 eunt, aut qui illum sequuntur. Fuit nanque finis veteris testamenti, quia lex & prophetę vsque ad Ioannem Baptistam durauerunt: at fuit principium noui testamenti, quia ipse incœpit prædicare regnum cœlorum. Et de illo
Luc.16. dixit Christus. A dieb. Ioannis Baptistæ regnum cœlorum vim patitur. Ideò nec coram rege, nec post regē, sed proximus regi venit, vt magnum, & optimatem illum iudicemus. Et hinc illud est, quod omnes veteris testamē
Esai.40. ti de futuro prædixerint. Veniet rex. Esaias.
Ps.49. Ecce dominus veniet, Sic Dauid, sic & alij prophetæ. Tamen omnes noui testamenti, qui illum sequuntur, dixerunt regem venisse de præterito, & iam præcessisse. Sic Paulus. Misit
Gala.4. Deus filium suum. Tamen cùm Ioannes proximus sit regi, inquit de pręsenti illum digito
Ioan. 1. demonstrans. Ecce agnus Dei. Sed cùm de excellentia Ioannis multa possemus dicere, breuitatis causa ea omittimus, & quia in visitatione sanctæ Elisabeth aliqua etiā dicemus. [Et vinum, & siceram non bibet.] Diuites huius seculi omnem suam fęlicitatem, laborem & industriam collocant in parandis sibi cibis lautis, & opiparis, potuq; frigida niue cōmixto, vt magnitudinem suam ostendant: quæ res nihil nobilitatis in se habet, imò rusticita-
Ioan.10 tem, & ignobilitatem. Nam diui Ioannis magnitudo, & excellentia ea fuit, vt se paucissimo cibo, & potu aleret: vt mirum sit, quomodo vita ipsa consistere potuit. Ioannes non fecit miraculum, quia omnis eius vita miraculosa erat. Nam siue vitam, siue esum, siue potum, siue denique indumentum respicias: hęc omnia miracula sunt, & portento simillima. Porrò sicera apud Hebręos nomen generi cū est, omne id significans, quod inebriare potest: dicitur enim à verbo שכר sachar, qđ est inebriare. Quo verbo angelus voluit significare, diuum Ioannem ita abstinentissimum esse, vt nec vinum, nec aliquid aliud biberet, quod ad ebrietatem spectaret. Sic etiam angelus apparens vxori Manue, quæ erat conceptura Sansonem, qui saluaturus erat populum, præcepit ne ipsa viuum biberet. Et simi-
liter idem angelus apparens Manue præcepit Iud. 13.
ne permitteret filiū eius, qui nasciturus erat, bibere vnquam vinum in omni vita: debebat enim esse Nazareus, hoc est domino consecratus. Quanto melius Ioannes Baptista, qui ab vtero fuit domino consecratus, & qui nūciaturus erat mundi saluatorem, oportebat, vt mirabili abstinentia polleret? Nam cùm totus deberet esse in deserto intentus altissimæ contemplationi, ideo oportebat à cibis, & vino abstinere: quia impedimento sunt, ne mens à terrenis ad cęlestia euolet. Vnde in lege veteri sacerdotes prohibebantur vinum bibere: quando ingressuri essent sanctuarium domi-
ni. Qui locus admonet vt ebrietates, & ni- Luc.10.
mios cibos fugiamus, si Deo vacare volumus.
Vnde Paulus. Nolite inebriari vino, in quo Ephe.5.
est luxuria. Noe, quia vinum biberat nudus Gen. 9.
iacuit, & irrisus fuit à filio. Holofernes etiam Iudi.13.
vino sopitus, sua ebrietate extinctus fuit. &
filij Iob comedentes, & bibentes in domo fra Tob. 1.
tris maioris, cecidit domus vbi erat conuiuiū: & omnes perierūt simul. Quid dicā de Loth: quem abstinentia ab incendio Sodomæ libera
uit? At in monte postquam vino inebriatus Gen. 19
est, ad filias accessit, & cum illis rem habuit.
Et Amon filius Dauid cum in cōuiuio temu- 2.Re.13
lentus esset, miserè occisus fuit, & multi alij sic infœliciter vitam finierunt, quos longum
esset recensere. Vnde merito Ecclesiasticum Eccl. 37
dixisse intelligas. Multi per crapulam perierunt. [Et spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ.] Quemadmodum speculū nulla contagionis macula mundum esse oportet, vt ad viuū imaginem expressam referat: sic nimirum beatissimum Ioannem purum esse oportebat, & mundum, vtpote qui speculū est & mundū, quòd Deū debebat exprimere, & vbi ipse Deus relucere debebat: & ideò ab vtero matris sanctificatus, & Spiritu sancto
repletus fuit iuxta illud Ieremiæ. Antequam Hier. 1.
exires de vulua, sanctificaui te, & prophetā dedi te. Dicitur autem Spiritus sanctus infundi, & dari, quib. dona gratum facientia infunduntur: illos verò implere dicitur, quos singulari, & abundanti perficit gratia: [Et multos filiorum Israel conuertet ad dominum Deum
ipsorum.] In Euangelijs etiam legimus, quòd Matt. 3.
egrediebatur ad Ioānem omnis Iudæę regio, Marc.1.
Hierosolimitani vniuersi, & baptizabantur
ab eo. Noster etiam Euangelista inquit, quòd Luc.3.
milites,

Anima

milites, & publicani veniebant ad eum dicentes, quid essent facturi, vt salui fierēt. Instruebat & baptizabat omnes confitentes peccata sua, quia verba eius spiritu sancto erant plena, & hominum corda penetrabant: ita vt ea renouaret, & sanctis institutionibus componeret. Ideò vt quæ dixerat angelus ꝓbaret. s. ad prædicationem multos esse conuertendos, & illum potentem, & illustrem in sua prædicatione futurum, subdit dicens. [Et ipse præcedet ante illum in spiritu, & virtute Heliæ.] Duobus prophetis expressius figura Ioannis contigit, eo quod in vtero materno vterque sanctificatus fuit: Ieremiæ quippe dictũ est,
Iere. 1. Antequam exires de vulua, sanctificaui te. Cùm ambo ex genere sacerdotali fuerint. Heliæ verò similis fuit vitæ austeritate, & libertate correctionis. Sicut Helias fuit præco iudicis, sic Ioannes fuit præco redemptoris. Am
3. Reg. 1 bo in deserto vixerunt parcissimo victu inculti vestitu, ambo regum insaniam tollerant. Ille Iordanem diuisit, cœlum petiturus: hic ad lauacrum regenerationis, quo cęlum aditur, hominum corda conuertit. Ille virili pectore,
4. Reg. 2 & incredibili libertate vitia regis Achab ar-
Matt. 3. guebat, hic acerrimus erat accusator flagitiorum Herodis. Ille cum domino gaudebat in
3. Reg. 18. gloria, hic cum eo conuersabatur in terris. Ille persequutus fuit à Iezabel, hic ab Herodiade.
Matt. 6. Demum de Helia dicitur, quòd erant verba
Eccl. 48 eius sicut facula ardens: de Ioanne verò salua
Ioan. 5. tor inquit esse lucernam ardētem. Ambo eodem spiritu, & virtute venerunt, & efficax erat verbum eorum, Nominantur hic parentes Ioannis, Helias verò sine parentibus intro
3. Reg. 17. ducitur, sicut Melchisedech: quia Ioannes pręuenit aduentum in testimonium carnalis ge-
Gen. 14 nerationis Christi. Helias verò secundum, vbi carnalis generatio nullũ locum habebit,
Mat. 19. sed spiritualis. Vnde ipse saluator: In regeneratione cùm sederit filius hominis, &c.

¶ Sed vnum hic aduertendum est, quòd cũ dicit angelus in virtute, & spiritu Ioannem venisse: nomine virtutis non intelligitur aliqua virtus moralis, aut Theologica: sed per virtutem intelligit hic fortitudinē, siue animi vim: nam Beatus Ioannes virili, & audaci fuit pectore ad vitia principum, & magnatum carpēda: quemadmodum Helias fecisse dicitur: & hoc animi robur, & fortitudinem vocauit angelus spiritum, & virtutem, quæ ita magna fuit, vt dixerit angelus. [Vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudētiam iustorum.] Vt alter Moses, qui præparabat corda filiorum Israel, vt acciperēt legem Dei, Exo. 19 dicens. Estote parati in diem tertium. Sic Ioānes dicitur Christo præparasse viam. Nam si quis noctu domum perueniat, non ab omnibus excipitur, sed solùm à vigilantibus. Sic Ioannes præparauit populum domino.

¶ Aduertendum autem tibi est, Ioannē ad duo venisse: primum, vt prępararet populũ ad suscipiendum Messiã, deinde verò, vt ostenderet hunc Christum esse Messiam illũ à sanctis prophetis, & patriarchis desideratũ. Primum præstitit prædicando baptismum pœnitentiæ: secundum verò, quando homines peccata detestabantur, & disponebantur ad vitæ perfectionem: quod efficitur, quādo homines se inuicem diligunt, & inter se concordant. Ideo dicitur, vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iustorum. Secundum efficit negando se esse Messiam, & suo sermone saluatorem ostēdens, cùm dixit, medius vestrum stetit, quem vos nescitis. Altera autem die videns Ioānes Saluatorem ad se venientem dicit. Ecce agnus Dei: ecce qui tollit peccata mundi. Et tamen nemo potest peccata tollere nisi Deus. Ideò clarissimum testimonium perhibuit, illum, quem ipse ostendebat, esse Messiam. Quod quidem Ioannes non semel, sed sæpissimè populis significauit.

¶ Porrò conuertere corda patrũ in filios, est efficere, vt Iudæi illius temporis essent amabiles, & conformes patriarchis, & prophetis iam defunctis, inducēdo illos ad Christi fidem, & baptismũ. Et incredulos, hoc est perfidos Iudæos, conuertat ad prudentiam iustorum: hoc est ad veram sapiētiam euangelicãq; doctrinam, spiritualemque scripturarum intelligentiam, ne legem carnaliter intelligant, ne literam, quæ occidit, sequantur. Vera autē 1. Cor. 3 scientia prudentia est iustorum: qua Deo rationabili obsequio inseruiunt. De qua prudē- Rom. 8. tia loquitur Paulus cùm inquit, Prudentia spiritus, vita & pax. In hac autē reformatione cordium per pœnitentiam, vtilitas, quæ inde sequitur, est præparatio viæ ad susceptionem Messiæ. Ideò sequitur in contextu. [Parare domino plebem perfectam.] Per illam conuersionem ad prudentiam iustorum disponit eos ad euangelicæ legis obseruantiam per quam fiat plebs Christi perfecta: quia neminem ad perfectum duxit lex, vt Paulus Hebræis in- Hebr. 7. quit. Ideò illa lex dicitur lex timoris: quia imperfectorum est, timore pœnæ à malis retrahi.

hi. Lex autem euangelica dicitur lex amoris,
quia perfectorum est retrahi à malis amore
boni. Hæc igitur est narratio angeli,qua lau-
dat sanctissimum domini præcursoré,& osten
dit virtutem & fructum prædicationis eius.
Quæ omnia si diligenter euangelia legeris,
inuenies à diuo Ioáne perfecta esse. Sed vnde
rogo tanta virtus Ioanni inerat, vt suis verbis
corda patrum in filios conuerteret, & vt præ-
pararet domino plebem perfectam? Ioannes
non aliud euangelium,quàm nos prædicabat,
nec magis subtilia, nec altiora,quam nos pro
ferebat: sed cur tot homines ad Christi perfe-
ctionem inducebat, nos verò nullos aut pau-
cos? Fiebat vtique cum moribus & vita præ-
dicaret. Cur Heliæ verbis rex Achab pessi-
3. Reg. 18. mus obtemperauit? Certè quia in suo conspe-
ctu hominem videbat pœnitentia pallidum,ri
gidum,squalidum,perizomate & cilicio indu
tum, & noctu diuque altissimæ contemplatio
ni vacantem. Quis etiam non crederet beatis-
simo Ioanni caprinis pellib.induto, & aspera
pœnitentia confecto? Tremebant homines,&
corda eorum in admirationem rapiebantur,
dum viderent tantam vitæ sanctimoniam &
tam diuinum spiritum semper in cœlestia ele
uatum. Itaque iam concluditur beatum Ioan-
nem vitæ sanctimonia & asperitate plus præ-
dicasse quàm verbis. Vnde discas prædicator
charissime, vt semper vita uerbis tuis respon-
deat, si velis animas ad Christi mandata & ad
Cap.38. & 10. eius suauissimum iugum flectere. Sed quia
de his inferius acturi sumus, vbi opportu-
nus se obtulerit locus, audiamus nunc,
quid angelo respondeat Zacharias. [Et di-
xit Zacharias ad Angelum. Vnde hoc sciam?
Ego enim sum senex & vxor mea processit
in diebus suis.] Quibus vrbis hominum ingra
titudo iam reprehendenda venit, nam cum
pro tanto beneficio & læto nuncio,Zacharias
gratias esset acturus: id incredulitate repen-
dit. Quod non multum alienum est à nobis,
nam multoties Dei nunciis & inspirationi-
bus ingrati sumus. Amon derisit nuncios Da-
2. Reg. 10. uid,atque ideò punitus fuit:& sic etiá Zacha-
rias,vt statim in sequentibus videbimus. Non
itidem si nuncios Dei & ipsius sanctas inspi-
rationes contemnimus,acriplectemur suppli-
cio. Quam rem Zacharias ratione naturali
metiebatur, atque ita ipsi naturæ repugnans
videbatur, vt cum eius vxor sterilis & se-
nio esset confecta,& concipere, & parere pos-
set. Non eius conditionis fuit Abraham
qui (vt Paulus ait) non est infirmatus in Rom.4.
fide, nec considerauit corpus suum emor-
tuum, quia considerauit diuinam potentiam.
Sed Zacharias hæsitauit: quia tantùm huma-
nam rationem considerauit. Vt fidei diuinæ
credas, nequaquam humanæ rationi est tibi
acquiescendum: quod si huic aures tuas at-
tentas præstiteris, nequaquam poteris in fi-
de constans esse. Quam ob causam necessum
tibi erit, naturalem rationem prorsus non
admittere. Nam quemadmodum, qui plan-
tare vult vitem aliquam, prius extracta ter-
ra foueam facit, & statim subtus foueam vi-
tem ponit: quo pacto iterum terram in suum
locum admouet, vt planta fixa & bene consi-
ta maneat: ita nimirum ad fidem plãtandam,
& inferendam cordibus rationes naturales
(quæ terra sunt, explodere debes: postquam
uerò plantaueris, rationes naturales, poteris
iterum admouere,quibus eam corrobores, &
confirmes. Nam si ratio naturalis fidem præ-
cesserit, mirum in modum offenditur:quod si
post fidem sequatur, & augetur multum, &
illustratur. Vnde tuo iudicio adhibito res
fidei nunquam metiaris: excellunt quippe,
& longo interuallo superant omnem hu-
manum captum. Præcipiebat nanque do-
minus in Exodo, vt os quoddam pascha- Exo.12.
lis agni dentibus non frangeretur, sed vt
deglutiretur intactum & integrum. Ita tu
res, quas ecclesia tradit credendas, inte-
gras deuora si nolis te ipsum præcipitem da
re. Moyses dominum alloquuturus velamen Exod. 34.
ante faciebam ponebat. Sic nunc videre nos
oportet in ęnigmate,Si fixis oculis solem aspe 1. Cor. 13.
xeris, statim visu priuaberis, in cælis autem
illum facie ad faciem videbis. Tunc(ait Pau-
lus) cognoscam sicut & cognitus sum, id est,
sicut cognitus sum modo à Deo distinctè &
clarè: ita tunc ego cognoscam clara & aper-
ta visione. Nolis obsecro,potentiam Dei infi-
nitam tuo fragili iudicio metiri. Quia mira-
bilia eius nequaquam intelligere potes: hoc
ideò maximè illi est credendum,quam si com
prehendisses. Quod cum ita cognitum sit,
milliades milliadum hominũ in mundo sunt,
qui ei non credunt. Mirum quidem valdè
est,quod verbis dæmonis sine uillis signis,si-
ne miraculis credimus: Deo autem post tot
confirmationis signa non credimus. Nunquid
quando dæmon primo homini immortalita-
tem promisit,dedit aliqua signa? simplici ver- Gene.3.
bo credidit. At Zacharias signũ petiit dicens:
vnde

vnde hoc sciam? Sed vnde rogo originem in nobis habuit tanta diffidentia? Arbitror equidem ex malitia nostra natam esse: nam quemadmodum nos fallaces sumus, ita credimus, & alios fallaces esse. Nanq; cum multoties ego, Deo, & hominibus fuerim in promissis mentitus, sic idem de alijs iudico. Merito itaq; punitus est Zacharias, quia tot aderant signa, vt absque peccato suam incredulitatem saluare nequeat. Nam angelus apparuit ei in loco sacro, ministerio diuino assistenti, & nunciabat ea, quæ ad hominum salutem pertinebant, & ad Dei gloriam: quæ omnia Zacharię argumēto esse deberent, illum bonum esse angelum, perindeque mentiri non posse. Crediderim tamen quod solùm venialiter deliquit. [Et respondens angelus dixit ei. Ego sum Gabriel qui asto ante Deum.] Ac si diceret. Simul hic, & ante Deum asto. Non sum angelus expulsus à facie domini: vnde nec mētiri queo, cùm semper videam dominum, & eo fruar. Quibus etiam verbis significat, se paratū esse ad implenda Dei iussa. Et ita docemur semper debere esse promptissimos, ad implendum diuina mandata. Hanc animi promptitudinē
Ps. 118. habebat Dauid cum dixit: Paratus sum, & nō sum turbatus, vt custodiam mandata tua. Pa-
2. Mac. 7. rati quidem erant, & prompti illi Machabęi adimplendas iustificationes domini, cùm dicebant. Parati sumus mori magis quàm patrias,
Esai. 6. & Dei leges præuaricari. Nec non Esaias ita
Hier. 8. erat paratus quando illi dixit dominus. Quē mittam? Et quis ibit nobis. Et dixit. Ecce ego,
Prou. 1. Mitte me. Et Saulus dixit. Domine quid me
Psal. 3. vis facere? Sed vbi nunc inuenies tales Pau-
Hier. 8. los, tales Esaias, & Machabęos? Inuenies equidem plurimos ad nefanda scelera, & flagitia paratissimos. Pedes, eorum (inquit Salomon) ad malum currunt, & veloces (inquit Dauid) ad effundendum sanguinem. Et Hieremias, omnes conuersi sunt ad cursum suum: quasi equus impetu vadens ad prælium. At oportet, vt sicut volumus cum angelis in cœlo gaudere, ita illis similes simus coram Deo adstantes, & præceptis ipsius obsequentes. [Et missus sum loqui ad te: hæc tibi euangelizare.] Cùm lætum nuncium afferret, verbo euangelizare vsus est: nam verbum Euangelium bonum nuncium sonat. [Ecce.] Quæ demonstratiua particula in sacris literis semper magnum aliquid significat. [Eris tacens, & non loquens vsque in diem, quo hæc fiant.] Iam appropinquabat tempus, quādo incredula synagoga debebat obmutescere. Vnde hac pęna in Zachariam animaduertitur, vt ostendatur in aduentu Christi legi veteri impositum esse silentium, & locum fieri legi euangelicæ. Nec mirum est, si obmutuerit ob propriam incredulitatem: cum Ezechielem mutum reddiderit aliena incredulitas. Deus nanque dixit il- Ezec. 3.
li. Eris mutus, nec quasi vir obiurgans: quia domus exasperans est. Ad tuam autem eruditionem aduertere debes, quanto odio sit domino peccatum: ita vt nec veniale in suis amicis reliquerit impunitum. Non enim angelis (vt inquit Petrus) pepercit: sed eos æternis i- 2. Pet. 2.
gnibus reliquit cruciandos. Non dimisit pec- Gen. 3.
catum Adæ impunitum licèt sanctissimus esset. Non peccatū Dauid, licet arctissimo ami- 1. Reg. 12.
citiæ vinculo cum eo esset constrictus. Nō denique peccatum Moysi, licet dilectissimos ei Nu. 24.
esset. Quomodo ergo Deus tua scelera, & flagitia silentio præteribit? Non dereliquit peccatum Zacharię impunitum cùm veniale fuerit: & putas quòd tua mortalia manebunt impunita? Quod quidem non absque diuino cōsilio sanctissimus Lucas perpetuis literarum monumentis consecrauit, vt discas omne peccatum fugere, vt fugias etiam pœnam, quam alieno capiti infligi vides. Etenim fœlix ille est, qui alieno periculo fit cautus. In Nume- Nu. 16.
ris legimus præcepisse dominum Eleazar, vt tolleret thuribula ænea, in quibus obtulerant illi, quos incendium deuorauerat, & vt produceret ea in laminas: vt haberent postea filij Israel, quo recordarentur. Voluit etenim dominus, vt ista punitio non excideret à memoria, & laminas illas esse ante ocolus filiorum Israel: vt cauerent posteà in talia crimina incidere, quibus dominus vehemēter offenditur, & cùm in tales peccatores grauiter soleat animaduertere. Ita nimirum beatus Lucas hæc scripsit, vt diuinam punitionem debitam mortali peccato fugias: præsertim cùm ita seuerè se in illis puniendis gerat, vt Zachariā reddiderit mutum per menses propter veniale peccatum. Secundò docemur prædestinationis esse signum amicitiæ cum Deo quempiam in hac uita puniri. In qua re ignoranter errant multi, se fęlices, & gratos Deo existimantes, cum omnia secundum palatum illis contingunt: qui si attentius rem istam perpenderēt, intelligerent vtique, nullum certius esse signum, aliquem ex numero damnatorū esse, quàm cū ei omnia prospera, & fęlicia in hac uita contingunt. Peccaui (inquit peccator,

&

C

Cæcus

Eccle.5. & nihil triste accidit mihi.) Qui si responsum huius sui amentissimi sermonis à me peteret, dicerê ei, si nihil triste, & calamitosum in hac vita tibi accidit, sempiterna te manet miseria, & stridor dentium. Quod si id quod Deo nobiscum contingit, exemplo appositissimo videre cupias, audi. Solet aliquando pater, qui charissimos, & amantissimos filios sibi habet, ob leuem rem, vel minimam negligêtiam grauiter eos affligere: quod si publica via incedens, forte alios videat grauia scelera committentes, velut nihil videns silentio ea præterit, & incepta via pergit: cuius ratio est, quia istorum nulla est illi cura, illos verò maximè diligit. Eodem modo Deus, vel ob leuem culpam, & ignorantiam eos qui sui gregis sunt, acerrimè corrigit, & velut amâtissimos filios, & castigat: extraneos verò, vel grauissimis sceleribus contaminatos nô curat, imo tradit eos suæ libidini, & voluntati. Quorum infœlicitas dignis lamentis esset celebranda. Vnde iam videbis argumentum efficax, quòd si deliqueris, & non punitus fueris intelligas te à domino esse oblitum, & in libro vitæ tuum nomen deletum esse. Quod si huius rei pulcherrimû exemplum in sacra pagina audire velis, legenda tibi erit prophetæ Ionæ historia. Cui cum dominus præcepisset, vt abiret prædicaturus ad Niniuitas, ipse aliud sibi elegit iter, & mare fuit ingressus: cuius causa ingens inter ventos, & in mari orta fuit tempestas. Ità vt ipse
Ionæ 1. Ionas dixerit, Propter me tempestas hæc orta est. Qui cum eiectus esset è naui, statim sedata fuit tempestas: quæ nauis, vbi Dei propheta nauigabat, plena erat hominibus idolatris, pessimis & infidelibus, & certum est illos esse Gétiles, cùm ex ipsa historia constet. Etenim illi dixerunt prophetæ. Surge, inuoca Deum tuû. Et etiam Ionas dixit. Hebręus ego sum, & dominum cœli, & terræ ego timeo. Vbi vides quomodo impijssimis idololatris Deus parcit, & inobedientiam Ionæ ita grauiter punit. Quæ quidem maris pacatio, & tranquillitas prosperitatem peccatorum significat. Sic etiâ dominus multa bona temporalia in homines peccatores confert, & in Christianos, & pios homines multa flagella. Nec ideò propter hoc Christicolę animus inconstans esse debet: nec putare debemus illorum dominum recordari, nos verò obliuioni tradidisse: imò è contrario credendum nobis est, nos tanquâ dilectos filios corrigi. Cuius rei, typus est populus ille Israeliticus, quem dominus per manus impij Pharaonis puniebat, p Nabuchodonosor,
per Assur, per Philistim, & denique vt vno Exod 1.
concludam verbo, per alias barbaras, & genti 4.Re.25
les nationes. Suffert dominus multa patientia Esa. 10.
inimicos suos, quorum animaduersione in in 1.Ma.1.
fernum seruat: dilectis verò suis, statim, vt fla- Nu. 12.
gitium committunt, punitionem mittit. Sic 2. Re.12
animaduertit in peccatum Moysi, sic Mariâ 2.Ma.6.
sororem eius lepra percussit, sic dilectissimum Nu. 12.
Dauid, peccatum etiam Ionæ, denique & pec- 2.Re.12
catum Zachariæ. Facit etiam ad nostrû pro- 2.Ma.6.
positum id, quod in libris Machabæorum legitur. Etenim multo tempore non sinere peccatores ex sententia agere, sed statim vltiones adhibere, magni beneficij est iudicium. Non enim sicut in alijs nationibus dominus patienter expectat, vt eas cùm iudicij dies aduenerit, in plenitudine peccatorum puniat: ita & in nobis, &c. Voluit dominus iustam vltionê de peccato Zachariæ sumere: vt sciant peccatores, qui impunè delicta sua transeunt, grauissima tormenta illis parata esse. Nam si in ligno Luc. 23.
viridi hoc fit, in sicco autem, quid fiet? Tamê sciant iusti, & amici Dei hanc illis inflictam animaduersionem paternam esse: quodque si vna manu de illis supplicium sumit, altera eos ad se allicit, & suis flagellis medetur. Quod quidem luce clariùs ex hoc textu colligitur: quia postquam dixit angelus, eris tacens, & non poteris loqui: statim terminum pęnæ imposuit, dicens, Vsque in diem quo hæc fiant. Quasi diceret. Non perpetua erit pęna, nec durabit multum temporis spatium, côcedet naq; tibi dominus filium, cum quo etiam restituetur loquela, & erit tibi ingens gaudium, & lætitia. Vbi iam vides, quo pacto dominus iustos consoletur in suis laboribus, & afflictionibus, & quomodo iustitiæ suę rigorem pia quadam consolatione mitiget. Ideò ipse ait, Ego
percutiam, & ego sanabo. Moyses, & Aaron Deut.11
peccauerunt, cuius causa in pęnam delicti in Nu.120
terram promissionis non sunt ingressi: quorû pęnam ita sedauit, & ambos consolatus est, cû permiserit, vt Eleazarus filius Aaronis ei in sacerdotio succederet, cumq; eum viderit sacerdotalibus vestibus indutum. Parenti nanq; extrema vitæ parte constituto, maximum solatum est, vt filius eandem dignitatem, & mu
nus, subeat, quod ipse. Consolatus est etiâ de- Deu.34
minus Moysem, cùm ostenderet illi terram promissionis antequam moreretur. Ideo in
Psalmo habetur. Si autem dereliquerint filij Ps.88.
eius legem meâ, &c. vitasibo in virga iniquitates

tates eorum, & in verberibus peccata eorum. Videas ergo quomodo dominus iustitiam suam cum misericordia temperet: nam subdit statim. Misericordiam autem meam non dispergam ab eo. Nec aliis testimoniis tibi opus erit hanc veritatem comprobare, scilicet, quòd quanuis dominus in præsenti vita iustos corrigat: statim in eadem eos consolatur & fouet, quemadmodum fecisse legimus,
Iob. 42. cum Iob, Zacharias, & multis aliis, quos modo longum esset recensere: tamen peccatores, qui in hac vita flagella Dei non sentiunt, fine vlla misericordia illa in inferno experientur. [Pro eo quod non credideris verbis meis, quæ implebuntur tempore suo.] Vt intelligas verba domini per seruos suos probata non esse contemnenda: nam ipse dicit, Ecce ego mitto
Exod. 23. angelum meum. Et sequitur. Obserua eum & audi vocem eius: nec contemnendum putes, quia non dimittet cùm peccaueris, & est nomen meum in eo. Sic per sponsam Christi dilectam ecclesiam catholicam nos docet, quam
Luc. 10. impii hæretici non audiunt. Qui vos audit (inquit Christus prælatis ecclesiæ) me audit. [Et erat plebs expectans Zachariam & mirabantur, quòd tardaret ipse in templo. Vide populi huius deuotionem. Nam quanuis sacerdos, moras faciebat, non ideò templum deserunt, & domos abeunt sed expectant donec finita sit oblatio. At hisce nostris temporibus tam exigua deuotio est, vt si concionator plusquã horam concionem protulerit, uel fastidium ingerit, vel saltim ab ecclesia discedunt. Volunt isti pro exigua sua deuotione sacrificium breue, nec expectãt sibi copiam à sacerdote fieri, quousque dicat, Ite missa est. Quæ misera consuetudo in multis Hispaniæ locis iã inualuit, vt post communicationem factam à sacerdote, vnus tãtum vel alter in ecclesia remaneat, in missis, quas vulgò cantadas vocant. De populo antiquo temporibus Samuelis sacerdotis, habetur in primo regum. Nõ comesturus
1. Reg. 9 est populus panem, donec ille venerit, & benedicat hostiæ. Sic Christianus populus non debet ab ecclesia recedere nisi adepta à sacerdote licentia cùm dixerit Ite, missa est. Vbi statim benedictionem præbet, vt fœlices & in pace vadant. [Egressus autem non poterat loqui ad illos.] Quod idem, sed diuersimodè accidere solet eis, qui in diutnam contemplationem ra-
Exod. 4. piuntur, Moyses enim domino dicit, Ex quo
Dan. 10. loquutus es ad seruum tuum impeditioris & tardioris linguæ sum. Et Daniel, In visione tua dissolutæ sunt compages meæ, & nihil in me remansit virium: sed & halitus meus intercluditur. Propter quod in notitiam veritatis deuenerunt, & ideo sequitur. [Et cognouerunt quòd visionem vidisset in tẽplo.] Quod vtique cognouerunt ex facta mora in tẽplo: ex subita mutatione vultus, ex colloquio cũ angelo ex priuatione loquelæ. Porrò voluit dominus vt populus sciret, angelum apparuisse Zachariæ, vt posteà cognita veritate de cõceptione beatissimi Ioannis, iam populus se disponeret ad suscipiendam fidem Messiæ.

¶ Aduerte autem, quòd non dicit populũ cognouisse quod Zacharias esset incredulus: sed quòd vidisset visionem in tẽplo. Et enim non vult dominus, vt vulgus hominum cognoscat sacerdotum & magnatum defectus: sed quoad fieri potest: eos abscondit & occultat. Abscondit eos in abscondito faciei suæ à Psal. 30.
conturbatione linguarum. Ita Deus noluit, vt Aaron in medio congregationis populi Israel moreretur: sed iam moriturus iubet, vt ascendat verticem montis. Et Moysi & Aaroni principibus populi, quando ad aquas contradictionis peccauerunt, non statim principa- Nu. 20.
tum abstulit, sed post multos dies. Nec crediderim quod eos publicè arguerit, sed secretò & occultè. Vt inde videre possis, quanti faciat Num. 15
dominus suorum sacerdotum honorem. [Et ipse erat innuens illis, & permansit mutus.] Per ea, quibus quis peccat, punitur. Quia non obedierat, factus est surdus: & quia contradixerat, damnatur, vt teneat silentium. Quas punitiones silentio non præterit hic euangelista. [Et factũ est, vt impleti sunt dies officii eius, abiit in domum suam.] Postquam tam lętum, tamque iucundum nuncium accepit, non tãta lętitia elatus superbit, nec ad amplexus vxoris currit: sed expectat, vt adimpleantur dies numeris & ministerii sui, & postea domum proficiscitur. Vt inde conicias, viros sanctos, & coniunctos Deo omnia maturè facere, grauiter & circunspectè. Erant quippe sacerdotes illi separati ab uxoribus, Deo in templo seruientes: quousque complerentur dies sui ministerii. Vide obsecro, & tu si sacerdotes veteris legis, quorum sacerdotium collatione nostri vile & vmbraticũ erat; si ita se à propriis vxoribus abstinebant: quàm abominandi sunt sacerdotes Euangelici, qui sanctissimum Christi corpus consecrantes, & suis manibus contrectantes, vilia scorta suis domibus habent? Si diuites huius seculi mundos sibi eligunt seruos,

uos,qui eis ad mensam ministrent:quanto ma
Cant. 3. gis munditiæ amoris eritis, de quo in Canticis dicitur, quod pascitur inter lilia: hoc est, qui inter candorem castitatis delectatur?Non ne æquissimum tibi videtur, & rationi consonum,vt is,qui Christi corpus consecrat,cõtrectat,& in pastum animæ sumit,nullatenus mulieribus immisceatur? Quæsiuit à Dauide
1. Reg. 21. Abimelec sacerdos, cùm esuriret ipse, & qui cum eo erant:an mundi essent pueri,vt panes propositionis possent comedere. Maiori igitur ratione à mulieribus se abstinere debet, qui sacratissimum Christi corpus tangit, & conficit,& ministrat fidelibus. Nunquam legitur aliquem post susceptos sacros ordines vxorem duxisse: licuit tamen initio nascentis Ecclesiæ, qui vnicam vxorem duxerat,eamque virginem, vbi illa extremum obiisset diem ad sacerdotium, & Episcopatum posse ascendere. Aliàs nunquàm licuit sacerdoti
1. Tim. 3. vxorem ducere. Et hoc est quod Paulus petit ab episcopo,& diacono, quòd sint vnius vxoris viri. Quoniam qui ad secundas nuptias transit, tanquam de castitate suspectus, non admittitur ad sacerdotium, nec ad diaconi ministerium. Audi igitur dominum Deum
Exo.19. tuum, tu qui ad sacra accedis. Sacerdotes(inquit)qui accedunt ad dominum, sanctificentur:ne percutiam eos. Et per Esaiam. Mundamini,qui fertis vasa domini.[Post hos autem
Es. 52. dies concepit Elisabeth vxor eius.] In mense Septembri, octauo calendas Octobris, luna vndecima, in æquinoctio autumnali. Vide quomodo dominus inter flagella dat filium, & aufert opprobrium sterilitatis.Sic Deo di-
Abac.3. xit Abacuch.Cùm iratus fueris,misericordię
Gene.3. recordaberis. Sic primis nostris parentibus post punitionem fecit illis perizomata, vt defenderentur à frigore & calore. Ex quo loco prælati discere debent: vt postquàm subditos ob peccata correxerint, eis etiam amoris & pietatis signa ostendant: nec propterea victum: & quæ necessaria illis sunt, auferant. Nam si peccator puniendus est, homo tamen fouendus, & amoris & pietatis signis tractandus. Qui mos antiquus & familiaris est domino. Nam in Esaia legimus quòd cùm propheta ex mandato domini populum obiurgasset, dixit statim ei. Consolamini, conso-
Esa. 40. lamini popule meus. Idem legitur in Osea,
Oseæ.2. vbi post plures reprehensiones plebem Israeliticam consolatur, dicens.Ducam eam in solitudinem,& locar ad cor eius.

¶Obserua etiam quòd post dies muneris sacerdotalis concepit: in quo ostenditur spiritualia ante ponenda esse carnalibus.Prius namque spiritualia compleuit, deinde operibus carnis inseruiuit. Vnde cum Martha solicitu- Luc.10.
dinem rerum temporalium potius curaret, Matt.6.
quàm spiritualium,increpata fuit à Domino. Quocirca Christus ait. Primum quærite regnum Dei & hæc omnia, videlicet temporalia adiicientur vobis. Quod dominus quibusdam dixit,qui relictis ecclesiis suis, & rebus diuinis,circa res exteriores toti erant intenti:
sic inquit,Quia domus mea deserta est,& vos Aggei.1.
festinatis vnusquisque in domum suam: propter hoc prohibiti sunt cœli, ne darent rorẽ, & terra prohibita est,ne daret germen suum. Quia pro temporalibus dereliquistis spiritualia:propter id vtrunque perdidistis. Non sic contingit Apostolis, qui spiritualia temporalibus præferentes dixerunt. Non est nobis æquum relinquere verbum Dei,& ministrare mensis. [Et occultabat se mensibus quin-
que.] Quantæ curæ fuerit sanctis viris & mu Acto.6.
lieribus pudor & verecundia, vel ex istis verbis colligi potest: quia & ipsa Elizabeth de re honesta & sancta sic adeò erubuit,vt vel quinque mensibus se occultaret,ne prauis hominibus speciem præberet mali. Nanque malorum,id est,ingenium honoris proprii nullam habere rationem, ita gaudeant cùm malè fe-
cerint & exultent in rebus pessimis. Peccan- Prou. 2.
di consuetudo sanctum & honestum pudorem tollit.Sic uirtus tantam honestatem in se continet,vt non solùm quod peccatum est facere, vereatur verùm etiam id quod affine carni & sanguini(licet licitum sit)facere pertimescat. Cognouerat enim benè hæc sancta & cauta mulier, quàm promptum sit hominum vulgus ad malè de quacunque re iudicandum & loquendum, quod vel leui etiam occasione,quodcunque sese offert,nulla adhibita consideratione,statim profert. Sic Paulo
contigit,cum Mileti exciperetur, cumque vi- Act. 28.
peram in manu eius vidissent, statim dicere cœperunt illum homicidam esse. Quibus docemur sancta proposita & cogitationes, necnon dona spiritualia per aliquod tempus occultãda esse:ne initio spiritualis vitæ inaniter extollamur,& boni incepti faciamus iacturã. Absconditur à sanctis spiritualis conceptio, tanquam lumen sub modio,ne ventus inanis gloriæ illud extinguat. Vbi cõsideres oportet, quod iniuria afficiebatur pp conceptũ in senecta

necta ætate: putabat quippe indecorum esse
in tali ætate filium generare. Si grauida fieret
tépore iuuẽtutis, non vtiq; ob id erubesceret,
At tu deberes erubescere, quia adolescens cũ
sis, & robustas vires habeas ad pœnitentiã agé
dũ, decrepitam ætatem expectas. Age igitur
pœnitentiã in adolescentia tua, nec expectes
in senili ætate bonas cogitationes concipere:
ne sterilis semper sis, nec sine fructu potiores
vitæ tuæ annos consumas. Illum tu verum pu
dorem existima, quem concipies, cum ante iu
dicis tribunal fueris præsentatus, quàm iste
quem beata Elisabeth de se concepit, cum is
miraculosus omnino fuerit. [Quoniam sic fe
cit mihi dominus.] Non dixit: sic fecit mihi
mariturus meus: sed sic fecit mihi dominus:
sed gratia Dei totum est tribuendum: ita non
dicatur, Ego sum Cephæ, ego verò Pauli: sed
1.Co.3 cum Esaia. Omnia opera nostra operatus es
Esa. 25. in nobis. Vbi docemur: omnia quæ Deus ope
ratur in nobis, ipsi Deo adscribi debere, nõ no
bis. Nam cùm Moyses & Aaron miraculum
in petra factum non Deo tribuissent: dixit il-
Nu. 20. lis dominus, Quia non credidistis mihi, vt
sanctificaretis me coram filiis Israel, non in-
troducetis hos populos, in terram quam da-
bo eis. Nabuchodonosor seipsum laudans di-
Dan. 4. xit. Nonne hæc est Babylon ciuitas magna,
quam ego ædificaui in domum regni in robo
re fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?
Et statim audiuit vocem de cœlo dicentem.
Regnum tuum trãsibit à te: & ab hominibus
Iudic.15 eiicieris &c. Samson propter quandam victo
riam, quæ illi à domino fuit concessa, dicebat.
In mandibula asini percussi eos: & ideò puni-
tus fuit tali pęna, vt ferè siti fuerit peremptus.
Act. 12. Sic angelus domini percussit Herodem, eo
Ge. 24. quod non dederit honorem Deo: & consum-
ptus vermibus vitam finiuit: Elieser seruus
Abrahæ omnia bona domini sui ipsi Deo ad-
Exo.15. scribebat. Ita in Exodo scriptum est in illo Cã
tico populi Israelitici. Fortitudo mea, & laus
mea dominus, & factus est mihi in salutem.
Vbi rex Ezechias iam taxandus venit: nam
cùm per nuncios à rege Babylonis visitare-
Esa. 39. tur, non dedit gloriam Deo, sed dixit. Vene-
runt ad me de longinquo: quod quidem non
debuisset facere, si sanæ mentis esset: sed po-
tius in diuinum miraculum referre. Nã cum
mirabiliter conualuisset, cumque sol retror-
sum esset versus, misit rex Babylonis legatos
ad illum. Ob quam causam obseruandum ti-
bi puto, quòd semper in omnibus quæ tui
causa dominus operatur, illi te fidelem præ-
stes, nec auferas gloriam Deo, tanquam fur &
latro. Præterea admonet locus iste quanti fa-
cienda sint beneficia Dei præsertim soboles.
Dedit tibi dominus vitam & saluté, & opes,
& non solùm ei gratias non agis, sed nec co-
gnouisti talia beneficia tibi ab eo esse collata.
Demum est hic considerandum, quàm patiẽ-
ter Zacharias, & Elisabeth opprobriũ sterili-
tatis sustinuerunt. Vnde discere te oportet, vt
omnia aduersa in multa patientia animi tui
tolleres. [In diebus, quibus respexit auferre
opprobrium meum inter homines.] Oppro- Gen. 30
brium scilicet sterilitatis. Eodem modo loqu
ta fuit Rachael, Abstulit Deus opprobrium Tob. 3.
meum: & Sara vxor Tobiæ iunioris. Peto do
mine vt de vinculo improprii huius absoluas
me. Vbi aduertas, quòd respicere pro misereri
sumitur. Sic Dauid in Psalmo. Respice in me, Psal.4.
& miserere mei: quia vnicus & pauper sum
ego: & inferius scribit Lucas, quendam dixis- Luc.9.
se Iesu. Obsecro domine respice in filium
meum, id est, miserere ei, & sana: & libera il-
lum à dæmone: & facit etiam illud. Respexit
dominus Petrum, quia misertus est illi. Et in
psalmo habetur, Respexit dominus super fi-
lios pauperum, & non spreuit preces eorum. Mat.26.
Aliquando solet dominus respicere iratus. Ps. 101.
Sic respexit super castra Aegyptiorum, & om Exo.14.
nes in fluctus deiecit. Respexit etiam domi- Gen. 19
nus Sodomam & Gomorram, & subuertit Ps.103.
eas. Et in psalmo scriptum est. Respicis super
terram, & facis eam tremere. ¶ Expende etiã
pro maiori huius literę declaratione, quod di
xit Elisabeth inter homines, non apud Deũ:
quia infœcundi non erant apud Deum male-
dicti: cùm nec Ieremias, nec Helias viri san-
ctissimi habuerint vxores: sed maledictio illa
fuit erga homines opprobrium: quoniam ve-
luti quidam pudor est, coniugio copulatos,
nuptiarum fructu carere. Quod in lege gratię Mat. 19
nullatenus est intelligendum: nam sunt eunu-
chi, qui se castauerunt propter regnum cœle-
ste. Etenim perfectior status est continentiæ,
quàm coniugium. Quam sterilitatem ipse Sa
piens fœlicem esse ait, dum inquit. Fœlix ste- Sap.3.
rilis & coinquinata, quæ nesciuit torum in
delicto. ¶ Sed iam nunc pedetentim ad nar-
rationem sacratissimæ incarnationis diuini
verbi gradum faciamus. Postquam Angelus
Gabriel præcursoris Christi nunciauit con-
ceptum, subditur. [In mense autem sexto.] A
conceptione Ioannis, qui Martius erat: vt sic

Culpa

eo tempore, quo mundus conditus erat eodē reparatus esset. Porrò velim intelligas senarium numerum non vocare mysterio. Quia enim perfectus est homo inter cætera opera Dei, sexto die conditus est. Ideò Christus venit sexta mundi ætate, & sexto numero annorum, & sexto mense conceptus, & sexta feria passus, & sexta hora in cruce suspensus, vt vel sic significaretur venisse in plenitudine temporum, & perfectione. Distulit autem dominus incarnationem: quia voluit vt intellectus cognosceret peccatum: & voluit, vt voluntas haberet remedii desiderium, Ideò duram legem Moysi dedit, vt cognoscerent grauitatē peccati: & etiam alia ratione aspera & ponderosa fuit, vt ab illa liberari cuperent, & clamātes peterent aduentum Christi, & in eo maxi- Gala. 4.
mè gauderent. ¶ At postquam venit plenitudo temporis, scilicet, à Deo æterno electi. Venit enim tempus clementiæ, & benignitatis, tempus miserendi eius, tempus acceptabile
2. Co. 6. & dies salutis. Audiens igitur pater misericor
2. Cor. 1 diarum, & Deus totius consolationis, gemi-
Psal. 11. tus compeditorum & clamorem oppresso-
Exod. 1. rum: & videns homines, quos impius Pharao in miseram constituerat seruitutem, non potuit amplius in ira sua persistere, nec misericordiam suam continere, & ideò decreuit filium suum in terram mittere, vt mundus per illum reconciliaretur. Dignus autem nuntius legationis huius. [Missus est angelus Gabriel à Deo.] Iuris regula singularis est, vt per easdem causas, quibus aliquid fit, dissoluatur. Ità per easdem causas, quibus in mundum ingressa fuit mors, per easdem egreditur. Mors igitur mundum intrauit propter dialogum habitum inter angelum & mulie-
Eccl. 25. rem: vita itidem ex simili colloquio angeli, scilicet & mulieris. Et sicut per fœminam transgressio facta fuit (à muliere quippe initium omnis peccati est) ita per fœminā opus reparationis contingit. Nam qui vult ex aliqua arbore ramum scindere, non truncum, aut fortiorem partem arboris sibi sumit: sed debilem & delicatum ramum eligit, vt facilius propositi compos euadat. Ità nimirum inimicus noster (vtpote qui sagax & supra modum astutus est) volens hominem à sua
Gene. 3. radice & origine segregare, non incipit ab Adam, qui fortior erat & Deo coniunctior: sed ipsam mulierem fuit aggressus, quæ quidem infirmior & fragilior erat, vt vel sic post eam ipsum virum ad peccandum induceret. Quia autem ea, quæ à Deo sunt, sapienter & miro ordine disposita sunt: cùm videret ab ip Rom. 13.
so hominem per mulierem separatum: ita & Sapi. 1.
ipse, vt hominem sibi vniat mulierem in instrumentum sibi assumit. Vt vel sic eo ordine, quo diabolus fefellit, & ipse falsus sit. Principium nanque interitus nostri ortum habuit ex colloquio Euæ cum serpente: principium autem reparationis ex colloquio virginis Mariæ cum Gabriele. Ille angelus malus: hic angelus bonus, Ille per terram repsit: hic è summo cœlo à Deo mittitur. Ad hoc (inquit Ioānes) venit filius Dei, vt dissoluat opera diaboli. Et sicut regina Vasthi conturbauit regem
Assuerum superbia sua: ita Hester placuit ei 1. Ioā. 3.
sua humilitate, Et sicut Eua occidendo obfuit: ita Maria viuificando profuit. Et tandem per Hest. 1.
eandem viam, per quam noster interitus ingressus fuit, per eandem vitam. Quæ omnia Aug. ser.
ad id adduximus, vt discas, si spiritualiter mor 2. assum.
tuus es, vitā quærere ea via, qua mortem in- vir. fol.
uenimus. Quòd si mala cupias fugere: egrede 10.
re per portā, qua intrasti, & vestigia dissolue, quibus malum comparasti. Nec mirum si cū agitatur taurus, semper ad portam, qua ingressus est, redeat: naturali quippe instinctu docetur, per illam viam a laboribus esse euadendum. Quapropter si à mundo exagitatus es, respice portam, qua ingressus es, & scilicet malitiam tuam, & voluntatis tuæ consensum, & eo egredere peccati pœnitētia ductus, hoc est, q̄ tibi Deus præcipit, quando tibi dicit, Pœni
tentiam age: vt nimirum voluntas quæ in pec Luc. 13.
cato consensit, posteà repugnet. Et quemadmodum consensus volūtatis dæmoni per peccatum portam aperuit: ita etiam det Christo consensum pœnitentiæ.

¶ Sed quare Deus angelum mittit? Nonne posset ipse Deus hoc mysterium ipsi virgini reuelare? Poterat quidem, sed voluit angelum mittere. Primò, vt manifesta sit nobis charitas, & amor, quibus nos prosequitur, ità vt ministerio angelorum nostram redemptionē
curet. Sic Paulus. Nonne omnes administra- Hebr. 1.
tores spiritus sunt, propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis? Ex quo loco iam argumentum potest elicere homo, vt seipsum magnifaciat, & plurimi æstimet, quandoquidem ipsi cælestes spiritus ad ipsius ministerium mittuntur. Si puer aliquis pædagogum haberet episcopum, vel optimatem aliquem: vtique statim puerum illum, vel regis vel imperatoris filium esse existimares, quem etiam

D.

Deus

plurimi faceres. Quòd exemplum ideò adducimus, vt consideres, quomodo cœlestes spiritus tuo ministerio adiunt, vt te custodiant, defendant, & in omnibus viis tuis quasi manuducant. Quapropter ne obsecro vilibus huius mundi rebus teipsum tradas: cùm gloriari possis de nobilitate, & illustri sanguine. Nā si princeps aliquis vel comes se in terram abiiceret, vt colligeret micas quæ ex mensa ceciderunt: contemnendus profectò esset, & nihil æstimandus. Sic tu qui illustris & generosus à Deo es factus, cùm tibi angelos ministros habeas, flecti non debes in hæc terrena, quæ vilia sunt, & nihili æstimanda. Si homo aliquis rusticus infimæ sortis, & media plebe natus, solicitus ambularet, vt ad suū amorem reginam aliquam mulierem alliceret: nō solùm talis mulier precibus huius rustici non acquiesceret, verùm etiam contra rusticum indignata eum fustibus cædi præciperet. Sic igitur corpus tuum rusticum, fœdum, & vile, si aliquando animam excellentem reginam & principem ad turpe aliquod patrandam facinus incitauerit: non solùm anima consentire non debet, verùm fustibus illud & pęnitentia corrigere, vt insana eius audacia & temeritas, debitas pœnas luat. Quòd si iterum contra stimulū velit calcitrare, lachrymis, verberibus, vigiliis, ieiuniis, & orationibus, in illud est animaduertendum, vt obediens sit, ne posteà resiliat, & animi compos euadat.

His. sup cap. 18. Mat.

Acto. 9.

¶Mittitur secundò angelus, vt maximo honore ipsa angelica natura efferatur. Etenim angeli erant quasi iniuria lacessiti, cùm viderent à se prodiisse illum, qui tantam perniciē nobis moliebatur, vt fuit Lucifer malus angelus, qui in paradiso terreno primos nostros parentes tentauit. Atque ita dominus decernit nunc angelos honorare: vt quemadmodū angelus fuit causa nostri damni & miseriæ: ita etiam angelus sit author nostræ fœlicitatis, vt de illis neutiquam conqueri possimus: nam si vnus parauit nobis damnum & interitum, alter gloriam & vtilitatē afferat. Quod si tuo intellectui scandalum ingerit angelus, qui Euam fefellit: te constātem possit reddere angelus, qui hodie Mariam alloquitur. Vt inde intelligas nequaquam tibi esse murmurandum, si aliquos malos videris, nam statim aderit vnus, & alter bonus. Quod vitium frequētissimum est hominibus secularibus, qui si aliquando vident religiosum aliquem, vel in minimum peccatum delinquentē, prótinus vniuersum monasterium, & totam congregationem condemnant: illud peccatū omnibus narrantes, & de bonorum afflictionibus gaudentes. Quemadmodū amęnus & fructifer hortus non ideò contemnendus est, & eradicandus, eo quod vrtica inter alia olera nascatur: sic nec damnanda est religio, si inter multos viros sapientia & virtute præstantes, quidam inueniatur voluptatis, aut ambitionis igne contactus. Nam in sacro Christi collegio fuerunt apostatæ, qui Christum derelinquerūt, nec vnquam redierunt. Fuerunt etiam gloriæ humanæ cupidi, qui dextram & sinistram in regno petierunt. Fuit etiam alter, qui illum iuramento asseueranter negaret: fuit etiam quidam proditor, qui Christum triginta argēteis tradidit, qui postea miserè & infœliciter vitam finiuit. Sed nunquid rogo, quia isti mali fuerunt, vniuerso Apostolico collegio detracturus es, necnon sanctissimæ domini doctrinæ? Nunquid sacras religiones cōdemnabis, quæ marmoreæ columnæ sunt, quibus bona pars totius Ecclesiæ nititur, propter vnum vel alterum, qui flagitiosus sit? Sed iam hos tam perfrictæ frontis homines missos facio, neque cum illis vlterius sermonem contextam, ne cum belluis digladiari videar.

Gene. 3.

Ioan. 6.
Matt. 20

Mar. 14.
Matt. 26

¶Tertiò non absque consilio ad hanc salutationem Angelus mittitur, cùm lapsus angelorum per Christum incarnatum restaurandi essent: iuxta illud diui Pauli. Quoniam proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo: quæ in cęlis & quæ in terra sunt in ipso. Et in psalmo dicitur. Iudicabit in nationibus & impleuit ruinas. Nam cùm ex singulis choris, & ex singulis speciebus aliqui ceciderint, consentaneū fuit, angelum nuncium mitti, qui negotium ageret attinens ad restauratione suæ naturæ.

Ephe. 1.

Ps. 109.

¶Missus fuit Gabriel potiùs, quàm alius, vt promissis dominus staret: nā sicut per hunc angelum mysterium hoc fuit Danieli prædictum, sic per eūdem manifestatum fuit virgini. Ecce (inquit Daniel) vir Gabriel, quem videram in visione à principio cito volans, tetigit me tēpore sacrificii vespertini, & docuit me: & sequitur. Septuaginta hebdomadæ abbreuiatæ sunt super populum tuum, & super sanctam vrbem tuam, &c.

Dan. 9.

¶Præterea qui inquit euangelista, missus fuit à Deo, existimarunt aliqui hunc angelū esse ex supremis Seraphinorum choris: quòd ego non credo, cùm illa superiora agmina

ab

Deus

ab intimis nunquam discedant. Angeli enim infimæ Hierarchiæ à Deo mittuntur, & omnes mittuntur ad intra, vel ad extra, mediatè, vel immediatè ab ipso Deo. Crediderim tamẽ hunc Gabrielem maximum esse inter omnes suæ Hierarchiæ, vtpote qui nunciaturus erat tantum, & tam diuinum mysterium uirgini tantæ & tam eximiæ virtutis. Vbi etiam consi deres oportet, quomodo Angeli non dedignẽ tur nobis ipsis ministrare: cùm videant & ipsum regem cœli iam propter nos hominem velle fieri. Quia quando famuli regis aliquẽ hominem vident à rege diligi, & maximi haberi, omnes illum honoribus afficiunt, & de eius vtilitate sunt soliciti. Vnde Angeli qui Gene.3. Adam & Euam è paradiso eiecerunt, & qui Gen.19. Sodomam castigabant, cùm modo uideant nos à domino honorari, & ipsi nostram salutẽ quærunt. Sic tu amicos Dei quo potueris, honore afficere debes: sicut sanctus ille Dauid Ps. 138. qui dicebat. Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus, &c. Apparuit autem Angelus hic beatissimæ virgini humana specie indutus, pulcherrima & decora facie, iuuenili ætate & candida veste ornatus. Facta autem fuit hæc salutatio vigesima quinta die Martij feria sexta, ante solis ortũ, vt significaret nobis angelus, verum solem iustitiæ Christum redemptorem nostrum iamiam nasciturum. Sed quo mittitur. [In ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth.] Non in agro, aut in quo uis alio loco Dominus concipi voluit: sed in ciuitate, quę hominum habitatio est: vtpote qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis. Et quia carnẽ sumpsit, vt Iudæos & Gentiles saluos faceret: propterea in Galilæa, quam hi duo populi tunc incolebant annunciari & concipi voluit.

¶Prętereà non absque causa ciuitas, in qua Christus concipitur, vocatur Nazareth, quæ florem sonat: cũm ipse sit, qui in Canticis allo Cant.2. quitur sponsam dicens, Ego flos campi. Non hortorum, quia flores hortorum humana diligentia, & industria nascuntur: at Christus nullo opere interueniente viri, sed spiritusancto conceptus est. Secundò flos campi omnibus patet: sic Christus pro omnibus carnem assumit, & omnibus seipsum præbet. Tertiò bruta animalia flores conculcant, & super eis recumbunt, sed homo prudens colligit: sic Christus ab impiis qui uitam agũt bestiarũ more conculcatur, & a iustis honore afficitur. Ideò flos campi, & nõ hortorũ dicitur.

¶Vbi iam expendes quanti Deus faciat humilia & abiecta. Elegit nanque Nazareth ciuitatem paruulam, vt conciperetur: & in minima Bethleem nasci pro sua misericordia dignatus est: qui humilia respicit, & alta à longè cognoscit. Ab initio quippe mundi hoc dominus habuit ingenium, vt amator esset humilitatis. Et ut testimoniis sacræ paginæ comprobetur hæc veritas, scias quòd ex prioribus fratribus, qui in mundo geniti sunt Cain scilicet, & Abel, dominus minorem elegit; & ex filiis Abraham, Isaac elegit, qui minor quàm Ismael erat: & ex filiis Isaac elegit Iacob, qui minoris erat ætatis quam Esau. Et ex duodecim filiis Iacob elegit Ioseph, vt dominaretur Aegypto, qui etiam ex minoribus fratribus erat. Et ex octo filiis quos Isai genuerat, sibi Dauidem assumpsit, vt esset rex, & magnus propheta: qui anteà paruulus, pastor erat, & coram hominibus contemptus. Elegit etiam dominus Saulem in regem, qui ex minori tribuerat, & ex inferiori domo, & familia Israel. Et denique in mundum veniens hic sanctissimus humilitatis amator, non magnates aut principes sibi associauit, sed humiles & pauperes piscatores. Nouit minimum animal formica tritici vim regeneratiuam abrodere, ne nascatur & crescat, & ipsum ad solem producere, ne putrefiat, & speluncam claudere, ne aqua introeat: & denique alia multa, quæ longum esset recensere: quam scientiam & cognitionem Deus, nec elephanti dedit, nec boui, nec equo, nec maioribus animantibus. Et inter volatilia quid mirabilius cerni potest, quam apum industria in fabricandis fauis: vt si hæc contempleris, in diuini artificis amorem neutiquam non rapiaris? Hanc scientiam & industriam, nec aquilę, nec maioribus aliis uolatilibus donauit. At si mundi creationem velis inspicere, iam ex materia prima re vilissima vniuersum tam pulchrum, tanquã diuino artificio elaboratum videbis condidisse. Et tandem si claro testimonio, hæc quæ diximus comprobari uelis, conuertas oculos in pręclarũ, & maximũ opus qđ pro nobis fecit libentissimè. Nã que pro nobis moriturus ignominiosius mortis genus subiit, ita vt se ipsum humiliãs vsq; ad mortẽ crucis, factus fuerit obediẽs. Itã dñs paruulorũ fuit semp amicus, vt diceret. Sinite paruulos venire ad me, istorũ.n. est regnũ cęlo

Marginalia (right column): Lucę.2. Ps. 137. Gene.4. Gen.25. Ge.27. Gen.41 1. Reg. 16. 1.Reg.9 Matt.4. Gen.1. Phili.2. Matt.19 Matt.15 Matt.2. Mich.5.

rum:superbiam autem, & elationem Capharnaum exprobrās, inquit. Et tu Capharnaum, nunquid vsque in cœlum exaltaberis? vsque in infernum descendes? Et tu Bethleem humilis & paruula nequaquam minima es in millibus Iuda: ex te enim exiet dux q regat Israel. Nam etiam si parua sis, non ideo te ipsam vilipendas. Hac quippe de causa Deo gratior & iucundior eris: afferet quippe natalis eius tibi ipsi nobilitatem, & splendoré. Et à Nazareth
Ioan. 1. exigua & contempta (vt pote quam Nathanael illudens dixerit. A Nazareth potest aliquid boni esse?) exiet conceptus Christus, qui illustrem illam & splendidam faciat. Quod si propter paruitatem & contemptum suum Nazareth coram oculis domini tantum meruit: si pauper & humilis es, cur te istius paupertatis pœnitere debet? Ex quo loco humilitatem & abiectionem semper teneris diligere. Nam quanto profundior est puteus, tanto
Matt. 8. eius aqua dulcior est: quanto humilior fueris, tanto Deo gratior & iucundior. Nam cùm Centurio de se ipso humiliter sentiret, cumque non se dignum existimaret, vt Christus
1. Cor. 5 domum suam ingrederetur, omnibus Iudęis illum dominus ante tulit. Et Paulus qui se minimum apostolorum vocauit, præstantiori vt in concionando polluit, & plus omnibus labo
Lucæ. 4. rauit. Et Petrus, qui se indignum Christi consortio iudicauit, factus est Apostolorum princeps, & Ecclesiæ maximus Pontifex. Et Ioan
Ioan. 1. nes qui dixit. Non sum dignus soluere corrigiam calceamenti eius: meruit, vt coram eo Christus genibus flexis in Iordane inclinaretur. Diligit itaque Christus humilitatem: & loca humilia velut Nazareth amplectitur, & honorat. ¶Vbi nec illud tibi sub silentio prætereat, quod in humili Nazareth conceptus fuit Christus: & in superba Hierusalem crudelissima morte interemptus. A cordibus humilibus concipitur Christus, & à superbis interficitur. Quapropter esto semper humilitatis amator, & ipsum Christum in anima tua con
Esa. 66. cipies. Quod si ipsum audire velis per Esaiam loquentem, fieri non poterit, quin in ipsius amorem totus rapiaris. Ad quem (inquit) ego respiciam, nisi ad contritum, & humilem & trementem sermones meos?

¶Secundò in hac re cautus esse debes, vt nunquam glorieris te ex nobili ciuitate natum, quemadmodum multi stolidi & amātes facere consueuerunt. Potuisset nanque dominus, si vellet in ditissimis & potentissimis ciuitatibus nasci, videlicet Romæ, quæ regina est & princeps vniuersi: aut Athenis, vbi tum téporis florebant multi, & sapientissimi & acutissimi philosophi, aut Hierusalem, vbi tunc sanctitas & religio inualescebat: sed ad Nazareth mittitur angelus, quæ erat parua & contempta ciuitas, vt ostendat se mundana non quærere, sed potius ea contemnere, & tantū humilia diligere. Amauit igitur Christus humilitatem in conceptione, amauit etiam in natiuitate, amauit in vita, amauit in morte: necnon etiam post mortem eiusdem amore tene
tur. In conceptione humilem Nazareth elegit, in natiuitate paruam Bethleem, in vita nō Luc. 9.
habuit vbi caput reclinaret, & iamiam moriturus admirabili humilitatis exemplo pedes discipulorum lauit: quod fecit vt innueret,
quanto amore illam prosequebatur. Humilia Ioan. 3.
uit semetipsum vsque ad morté, & post mor
tem hanc virtutem non tradidit obliuioni. Nā Phili. 2.
Magdalenæ dixit, Dic fratribus meis. Ascen Ioan. 20
do ad patrem, &c. Poterat bene illos vocare discipulos & seruos, sicut ipsi vocabant illum magistrum & dominum: sed noluit, vt humilitatem nobis commendaret. Denique & post Ascensionem ad cœlos non est oblitus huius
virtutis, sed Saulo persecutori dixit, Saule, cur Act. 9.
me persequeris: causam discipulorum pauperum propriam iudicans. Merito ergo & ipse clamat, Discite a me, quia mitis sum & humi
lis corde. Iam igitur vidimus, quis mittitur, & Mat. 11.
à quo mittitur: restat inuestigare ad quē mittatur. [Ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph.] Viro dixit non homini: viri nanque nomen fortitudinem, animi robur, & virtutem significat. Ea enim vxor vnicuique danda est secundum suam sortem & conditionem, Regi quippe aut duci, aut illustri viro non ancillam, aut Aethiopissam dares. Sic nimirum dominus (vtpote in cuius operibus semper admirabilem sapientiam & cōsilium inuenies) volens primo nostro parenti sodalem tribuere, oculos cōiecit in vniuersas creaturas: cunque nullam eius dignitati & altitudini similem inuenisset, quæque ipsius Dei
capax esset, vt Adam, decreuit ex Adæ costa Gene. 2.
similem ei efficere. Sic nimirum ipse dominus: vt daret socium & sponsum beatissimæ virgini, non quæsiuit hominem humanis rebus intentum, aut voluptatibus seculi deditū, sed virum optimum, uirtute & sanctitate perfectum, & omnibus suis numeris absolutum. Nam sicut dn̄s eā mulierem elegit, vt mater esset

Dia-

esset filii sui, qua melior aut similis in vniuerso non reperiretur: ita etiam talem uirum in sponsum illi matri dedit, quo sanctior, aut purior vix queat reperiri, cùm etiam & filii sui custos & pedagogus deberet esse. Et sicut rex custodem filii sui præstantissimum & optimũ hominem constituit, sic etiam dominus virũ purissimum & sanctissimum filio suo præfecit. Nam semper dominus ad sua ministeria
2.Cor.3 idoneos sibi quærit. Idoneos (inquit Paulus) nos fecit Deus ministros noui testamenti. Cũ igitur Ioseph Christi pædagogus futurus esset, necnon maritus eius mulieris, quæ Christi sponsa erat: potest ne aliquis sanæ mentis homo existimare ipsum dominum in tali electione errauisse? Hoc certè stultissimum esset, & ab omni prorsus humano intellectu alienum. Ipse nanque fuit primus omnium hominum, qui Christũ in carne vidit, & adorauit.
Ioan.19 Extollitur miris laudibus Ioannes Euangelista, & merito quidem, eo quod matrem suam illi dominus commendauerit: sed Ioãni commendata fuit, cùm iam virgo adoleuisset & ad maiores annos ætatis suæ peruenisset: at Ioseph tradita est iunioribus suæ adolescentiæ annis. In quo quidem apparet maxima ipsius Ioseph commendatio. Ioannes etiam paucis annis cum ea habitauit: Ioseph verò spatio triginta annorum. Ex hoc itaque coniugio tantum honoris & laudis ipsi Ioseph comparauit: vt matrem Dei in subditam habuerit, simul & filium. Nã vt inferius videre est in nostro
Luc.2. Luca, Christus erat subditus illis, scilicet Ma-
Psal.17. riæ & Iosepho. Quod si verum est illud quod asseuerat regius propheta, scilicet, Cum sancto sanctus eris: quid iudicãdũ erit de Ioseph, qui familiarissime intra eandem domum tot annis cum Christo, & sanctissima eius Matre angelicam & purissimam vitam egit? Cũ nullo homine Christus & sanctissima ipsius mater in hac mortali vita ita familiariter egerũt. Certè verè loquutus est Christus in illis ver-
Ioan.12 bis cùm dixit. Qui mihi ministrat me sequatur, vt vbi ego sum, illic sit & minister meus: iste in cœlos inter supremos videtur collocandus, qui in terris ipsi Christo familiari obsequio seruiuit, & fidelior omnibus post Mariã inuentus est. Quod si Christus Apostolis di-
Luc.10. xit. Beati oculi qui vident, quæ vos videtis, quanto præstantius obsecro est, non solùm videre, sed etiam tangere? Quanto beatior est
Mat.10. Ioseph, qui non solùm Christum vidit, sed eũ sæpius fuit osculatus? Si ille qui prophetæ dederit vas aquæ frigidæ, mercedem ab ipso propheta accipiet: quam mercedem is accipiet, qui non solùm vnum vas aquæ dedit, sed multa, panem & obsonium ipsi prophetarum domino? Denique vt ad alia quæ nos expectant gradum faciamus, meruit in terris Christi pater appellari, vt inferius capite sequenti noster Lucas inquit: & nullam puram creatu- Luc.2.
ram, sic adeò dilexit beatissima virgo sicut sanctum Ioseph.

¶His omnibus adiicies aduertendum non solum Iosephum ab Euangelista tanquam patrem putatiuum hic positum esse, sed tãquam verum patrem: non naturalem, sed legalem. Cùmque talis esset Ioseph, ipsius genealogiá narrandam sumpserunt Euangelistæ, licet virginis matris naturalis esset filius. Et hoc ità fuit, quia Christus in temporalibus succedebat Ioseph, cuius hæres legalis erat. Vnde illi qui asserunt scripturæ morem non esse genealogiam ex parte mulierum, sed virorum computare, non videntur prorsus satisfacere, quia multoties in sacris literis cùm narratur genealogia alicuius, dicitur, talis mulieris fuit filius. Et quanuis in aliis hoc non fieret, conueniẽs fuit in hoc loco: cùm Christus ab homine nõ fuerit genitus, sed tantum à virgine.

¶Primò autem beatissima virgo despõsata fuit, ne conceptionis causa honor & fama ipsius detrimentum paterentur: quia si innupta conciperet: mala mulier reputaretur. Ne verò sacratissima virgo aliqua infamiæ labe contaminaretur, voluit dominus eam viro coniungi. Vbi docemur famam alicuius nunquam esse contemnendam, iuxta illud Sapientis. Cu- Eccl.41.
ra de bono nomine. Nam qui famam cõtemnit flagitiosus est, aut prorsus inhumanus. Arguendi quippe sunt illi, qui dicunt: mea intentio & cogitatio sancta est, & syncera: dicat autem vnusquisque quæ pro libito voluerit. Quid enim refert tuam intentionem bonam esse, si factum tuum ansam præbet, de te homines male suspicentur, & sentiant? Hominem quidem intentionem non vident, sed exterius opus, quo eis scandalum præbes: cum prudentiam, in dictis tuis non serues. Et id quod dicimus dominus commendauit, cum discipulos rogauit, dicens. Quem dicunt homines esse fi- Mat.16.
lium hominis? Bene ipse sciebat quid homines dicerent: sed id fecit, vt nos intelligeremus semper curam habendam esse de bono nomine. Vbi videre licet, quàm bonus amicus sit dominus dilectis suis, Mauult enim dominus

Amb. li. 2. comẽ. in Lu. ca. 1. aliquantulum detrimenti pati: quàm vt patiã-
tur amici. Maluit dominus (vt inquit Ambro-
sius) de suo ortu, quàm de matris pudore
dubitari. O quàm fidelis amicus nobis est
Deus, & quanti suorum honorem facit: item
vt non velit cum alterius iniuria honorem
sibi comparare. Curandum igitur tibi maxi-
mè est, vt Deo amicus sis præsertim cum tan-
to te prosequatur amore: & mundum fugito
Zach. 9. & eius amicitiam, quando datam fidem non
Exo. 17. seruat. Perierunt principes Edom, memoria
Amalech euanuit, & superbia Philistinorum
dispersa est: tamen sacrosancta Ecclesia &
honor amicorum Dei nunquam finietur: per-
manet in seculum seculi, & vsque in sempi-
ternum.

¶Secundò voluit dominus vt sacratissima
virgo viro nuberet, vt Ioseph custodia esset,
& honestas virgini. Nam sicut frondes arbo-
ris defendunt fructus ab iniuriis cœli: sic Io-
seph virginem protegebat, ex qua sicut amœ-
nissimus flos egressus est Christus. Et quia
flos aliquando in medio foliorum nascitur, ne
existimares, quòd de Ioseph Christus natus
Esai. 11. est, dixit Esaias, Egredietur virga de radice
Iesse & flos de radice eius ascendet, Non in-
quam de folio, sed flos, qui Christus est de ra-
dice: id est de virgine natus est, non autem ex
Iosepho. [De domo Dauid.] Videas obsecro
quibus terminis & fine continentur regna,
imperia, & totius mundi principatus. Regia
& opulenta domus Dauid, tam potens & ma-
gna, cui alii reges obedientiæ signa præstabãt:
vbi est, aut quo termino & fine clauditur? vti-
que fabro pauperculo contenta est: qui & si di-
ues & iustus coram Deo, tamẽ hominum ocu-
lis egenus. Quot quantique erunt in Hispa-
nia homines, qui originem ducant ex illustri
Gothorum sanguine: ipsi tamẽ sutores, sarto-
res, lixæ & pauperrimi sint. Vtique apparet
hic, quomodo principatus & imperia mũdi, &
omnis eius & nobilitas & potentia lapsu tem-
poris finiuntur: quia mortalem finem sortiri
debent. Sic etiam illustre & præclarum Co-
rinthiorum regnum finitum est, & potentis-
sima Assyriorum Monarchia, Medorum item
& Persarum temporum iniuria corruerunt.
Vt discas omnia hæc mundane paruifacere,
& tantum Deo placere studeas: quippe memo-
ria iustorum vsque in seculum seculi: & in æ-
ternum permanet.

¶Dixit autem Ioseph esse de domo Dauid,
vt ostẽdas Christum ex semine Dauid descen-
disse, sicut ei dominus promisit. Iurauit domi-
nus Dauid veritatem & non frustrabitur eũ,
de fructu ventris tui ponam super sedem tuã.
Et Esaias, super solium Dauid, & super regnũ Esai. 9.
eius sedebit, Et rursus in Ieremia. Suscitabo Iere. 23.
Dauid germen iustum, & regnabit rex &
sapiens erit. Quamuis autem Ioseph nihil in
conceptione Christi operatus sit, ex hoc colli-
gitur virginem fuisse ex eadem domo. Nam
mulieres in hæreditate paterna succedentes
non poterant contrahere matrimonium, nisi
cum viris suæ tribus, ne fieret confusio inter
sortes, vt habetur ex domini sententia. Iam Nu. 35.
igitur videas quomodo dominus adimplet
promissa, cum mittat filium suum ax semine
Dauid. Promisit dominus populo Israelitico Deut. 9.
filium suum daturum: populus autem pro-
misit domino ipsius præcepta obseruare: at
quamuis Israel datam fidem non seruauit, ni-
hilominus Deus verbum suum adimplet. Pro- Psa. 131.
misit dominus Dauid, filium suum homini- 2. Re. 11
bus missurum, ne autem cùm homines vide-
rent Dauid homicidam & adulterum existi-
marent, dominum fœdifragum futurum, fi-
lium suum nobis donauit, & cum eo innume-
rabilia bona. At si dominus cum eis qui illi
fidem frangunt, promissis stat: quanto melius
gloriam tibi dabit, si præcepta eius custo-
dieris?

¶Præterea obseruandum tibi est, quod Gen. 22.
Christus potius dicitur filius Dauid quàm fi-
lius Abrahæ, cum etiam facta fuerit promis-
sio Abrahæ: vt nos doceret dominus, quanto
amore Deus prosequitur peccatorem ad se pœ-
nitentia conuersum, vt tu non dubites quan-
tumuis flagitiis & sceleribus sis contamina-
tus, ad illum accedere. De peccatis Abrahæ
nihil legimus, imò constat, semper domino
obedientem fuisse: at Dauid grauiter Deum
offendit. Nihilominus, vt dominus ad pœni-
tentiam peccatores alliceret, maiori honore
Dauid affecit, quàm ipsum Abraham. Quan-
do nobilis aliquis ad venationem tendit, si for-
tè syluestrem suem interficiat, plus gaudet ip-
se & eius famuli, quàm si arietem vel bouem
ad comedendum interficerẽt: Ita nimirum vi-
ri iusti sunt domestica animalia domus Dei,
& quanuis alicuius delicti in quod acciderũt,
subeat eos pœnitentia: non ideò tantum gau-
dium fit, quantum per conuersionem unius
peccatoris, qui tanquam rusticum & syluestre
animal est, qui appetitum suum sequẽs, vsque
ad præcipitium non finit currere. Quãdo igi-

E.

... peccatorem venatur,
Luc. 15. maximum fit gaudium super eo pęnitentiam agente. &c. Sic Dauid, qui prius carnem & appetitus suos sequebatur, conuersus est ad dominum per pœnitentiam: atque ita maiori honore illum affecit quam Abraham: & si ab ambobus secundum carnem descenderit.

¶Præterea cùm ait Euangelista, de domo Dauid: de familia, sanguine & generatione Dauid intelligendum est. Et sic intelligẽdum
Exod. 1. puto id quod in Exodo dicitur de obstetricibus Aegypti, quod Deus ædificauit illis domos. Hoc est, quod dedit eis generationem & successionem. Nam quia ipsæ pepercerunt filiis Hebræorum, dedit illis dominus filios, vt factum illum more Talionis solueret. Aedificare enim est dare posteritatem: quare familia vocatur domus, quia ad modum domus ædificatur: vt in scriptura, multiplicare sobolem dicitur ædificare domum. Sic Nathan di-
2. Re. 7. xit, Domum faciet tibi, id est familiam multiplicabit. Et paulo inferius. Domus serui tui stabilita erit coram te. Et Rachel dixit Iacob. In-
Gen. 30. gredere ad ancillam, & ædificabor (vt Hebraismus habet) in ea. Et in Deuteronomio de muliere quę spuebat in faciem viri habetur, quòd
Deu. 151 dicebat. Sic fiet homini qui non ædificauit domũ fratris sui. Et in libro Ruth dicitur de Sa-
Rut. 4. ra & Lia, eas ædificasse domus Israel. ¶Denique pulchrè Euangelista regalem generationem, & originem Ioseph, & virginis Mariæ expressit: ne Christi parentum paupertas despiceretur: quia quamuis pauperes essent, tamen nobiles erant. Sed hac misera nostra tempestate ille solus nobilis est, qui multas habet pecunias. Nam quantumcunque aliquis nobilis sit, si paupertate præmitur, vel ipsis fratribus & consanguineis odio habetur, & despicitur. Filii nanque huius seculi solas diuitias in honore habent. Demum expendas Christum voluisse & nobilem & pauperẽ esse. Nobilis, quia nobilitas ad virtutem obligat. Diuitię au-
1. Tim. 6. tem (vt Apostolus ait) Laquei sunt diaboli. Ideò Christi parentes & nobiles, & pauperes fuerunt. [Et nomen virginis Maria.] Huius nominis sororem habuit Moyses mulierẽ pręstantissimam, omnium earum, quæ transierunt per mare rubrum: quæ quidem glorioso cantico dominum magnificauit dicens, Cantemus domino gloriosè enim magnificatus
Exo. 15. est, &c. Hæc aũt secundi legislatoris mater diuinis laudibus & canticis dominum suũ exaltauit. ¶Porrò non solùm nomen sponsi, sed ẽt sponsæ Euangelista expressit: nam sicut dñs illos coniunxerat in matrimonium, ita nec hic separandi erant ab Euangelista. Nomẽ autem Ioseph priori loco apponitur, quia uir caput mulieris est. Sic etiam Maria postea hono- Ephe. 5.
rem contulit ipsi Ioseph dicens. Pater tuus & Luc. 2.
ego dolentes quærebamus te. Et iterum. Erãt Ge. 18.
pater eius & mater mirantes. Sic & Sara virum suum Abraham dominum vocauit. Sed iam in nostra Hispania dolendum est, vt viri suarum vxorum mancipia uideantur: incedũt Ps. 143.
quippe ornatæ & compositæ ad similitudinẽ templi: ità vt si maritos uideris simul cum eis ambulantes, illas reginas iudicabis, eos verò famulos & seruos. Quis obsecro vnquam vidit talem confusionem, aut tale monstrum: vt pedes sint caput, caput autem pedes? Vtique prouenit ex carnis concupiscentia, quæ sic adeò creuit, vt homines carnis appetitum & desiderium sicut Deum adorẽt, & seipsos mulieribus sicut bruta animantia tradant.

¶Præterea id obiter annotabis, sacrum Euangelistam & nomen prouinciæ nominasse, ciuitatis, angeli, virginis, & etiam sponsi: vt intelligas miram diligentiam habuisse in scribendo hanc historiam. Præterea tot circunstãtias, & verborum ambages adducit, vt inde veritatis certitudo clarius eluceret. Si enim in ciuilibus causis tam seriò agitur, vt ipsi scribę locum apponant, tempus, testes, & eorum nomina: deinde traduntur libelli, & appenduntur sigilla, vt dictis & narratis fides adhibeatur: quanto potiori iure hoc fieri debet in tã ardua causa, nempe in incarnatione diuini verbi, vt nos de promissionibus certos redderet, & hæreticorum impetus, & Hebræorum obstinationem conuincerent? Signũ enim manifestæ veritatis est, cùm quis tibi aliquid narrat, si locum & personam, vbi id contingit, significauerit. Et nanque quoddam hominum genus, qui amicorum prætextu, te ipsum dictis suis lacessunt, mentientes illa ab aliis audisse, & cùm ipsi authores sint, in alios culpã reiiciunt. Illi nanque senes, qui falso Susannã Dan. 13.
accusarunt, conuicti postea de mẽdacio fuerunt: qui vnus dixerat vidisse Susannam adulterantem sub cino: alter verò sub pino testificabatur. Ità tu cautè verbis mendacibus detractoris attendere debes, vt sic facile ipsum de mendacio conuincas.

Et [ingressus angelus ad eam dixit.] Et quidem manifestissimæ insaniæ veniet reprehendẽdus, q conatus fuerit ad Mariã ingredi, nisi angelicam

Exo.34. angelicam puritatem prorsus redoluerit. Etenim si in Moysi faciem Israelitæ non poterât oculos intendere propter gloriam vultus eius: quanto minus humanus oculus amictam sole Apo.12. poterit intueri? In quo loco illud attenta animi consideratione debes aduertere, scilicet, quàm procul distaret sacratissima virgo ab humanis solicitudinibus, quàm à tergo relictis humanis honoribus, quantum orationi & cõtemplationi vacans, quando Deus ad altissimam & supremam omnium dignitatem illã Lucæ.3. euexit, nempe vt ipsius mater esset. Nec solicitus erat Ioannes quærendis honoribus, cùm factum fuit illi verbum domini in deserto, vt Gen.12 eius præcursor, & concionator esset. Nec vlla Exod.3. solicitudo Abraham vexabat cùm eduxit illũ dominus de terra sua, & eum fecit in gẽtem magnam. Et ipse Moyses cùm pascendis ouibus curam intenderet, cum ei appareret dominus, constitutus est in principem populi sui. 1. Reg. 16. Et denique Dauid sanctus in deserto oues pascebat, quando ad gubernandum regnum fuit vocatus. Vt his omnibus intelligas, quòd si honores & dignitates à tergo reliqueris, & Hebr.5. Deo inseruieris, ipse te opportunè vocabit. Nec quisquam (ait Paulus) sibi sumit honorẽ sed qui vocatur tanquam Aaron. Sicut Christus non semetipsum clarificauit, &c. Quod si honorem fugeris, illũ facilè obtinebis: si eius fueris oblitus, Deus recordabitur tui. Nam cũ sacratissima virgo in secretiori cubili esset clausa, tantæ dignitatis oblita, tunc mater Dei elegitur. Cùm autẽ angelus dicit, ꝙ ingressus fuit ad virginem, manifestè ostendit, beatam virginem intra clausum ostium esse, & in secreto cubili.

¶Qui locus nos docet, quòd si nos Deo tra Gen.12. dere cupimus, humani strepitus, & humanæ conuersationes sunt nobis omnino fugiendæ. Exo. 19 Nam vt dominus Abrahæ nota faceret benefi Gen. 21 cia, quibus illum volebat afficere, ab hominũ 1. Reg. 18. conuersatione illum educit. Et Moysem perduxit dominus ad verticem montis Sinai, & præcepit etiam ne quis ad montem appropinquaret. Et in solitudine montis apparuit Angelus Agar, & Helias ab hominum consortio procul aberat, quãdo angelum domini vidit. Etenim quãdo dominus cor nostrum solum, & omnibus terrenis exutum inuenit, mox veniens cœnat cum eo. Ingrediamur igitur ad cor nostrum, & ipsius aditum negotiis & murmurationibus claudamus, si colloquiis angelicis, & diuina familiaritate frui volumus.

¶Vnde discât oportet puellæ, exemplo sanctissimæ virginis clausas esse, & sui obseruan Exo.23. tissimam custodiam habere. Sic adeò hæc quę modo diximus in fœmineo sexu dominus requirit, vt præcipit in veteri lege homines ter in anno ad templum venire, mulieribus autẽ nec semel in tota vita. Vt inde intelligas oculis domini pergratum esse mulierum obsequium (& præcipuè virginum) si intra priuatos parietes fiat. Ideò Beatus Ambrosius ait, Amb.li. 2. Com.in Luc.c.2. beatam virginem cum festinatione ascendisse in montana, vt visitaret Elisabeth, vtpote quę ab hominum conuentu videri renuebat. Ita infructuosæ arbores in mediis campis & in montibus sunt consitæ, nec ulla adest illis custodia: at arboribus, à quibus fructus in maturo tempore colligi expectatur, & sæpibus & Gen.14 custodia prouidetur. Nec Dina pretiosam virginitatem amitteret, nisi egrederetur ad vidẽdas mulieres regionis illius. Nec immeritò Salomonem de mulieribus, quibus & consortia & itinera grata sunt dixisse scias. Ecce oc- Prou.7. currit ei mulier in ornatu meretricio, præparata ad decipiendas animas: garrula & vaga, quietis impatiens, non valens in domibus cõsistere pedibus suis. Nunc foris, nunc in plateis, &c. At beata virgo meritò dicitur, & ani- Cant.4. ma, & corpore hortus conclusus tanquam bona & fructuosa arbor. Non inuenit eam angelus in plateis, non in foro, nec in conuiuiis: sed in cubiculo orantem. Orabat beatissima virgo patrem in abscondito clauso super se Matt.6. ostio. Nam si conceptio præcursoris annunciata fuit patri sacrificiis & oblationibus intento: probabilius multò iudicandum est, conceptionem Saluatoris uirgini annuntiatam esse in oratione & contemplatione existẽti. Quod si Iudith in secretiori parte domus suæ recondita erat: & Sara vxor Tobiæ iunioris in su- Iudit. 8. Tob. 3. premas domus suæ partes ascendens, tribus diebus & noctibus assiduis lachrymis dominũ orabat, vt eam ab oĩ angustia liberaret: quanto meliùs de sacratissima virgine dicendum erit, eam ab aliis separatam in oratione pernoctasse? Erat tum temporis uirgo sancta nõ solùm intellectu in Deum transformata, contemplans mysterium incarnationis (vtpote quæ nouerat ex scripturis iamiam illam appropinquare) verum & ipsa voluntate, quæ eiusmodi naturæ est, quæ potius & magis est vbi amat quam ubi animat: nanque ubi animat adest quantum adesse quod habet: at autem vbi amat quãtum ad ipsam operationem.

Mirabile

For-

Mirabile quidem visu esset, tum temporis vir
ginis pulchritudinem aspicere, illius faciem
solem & lunam splendore longo interuallo
superantem, & denique sanctam ipsius animã
diuinũ illud uerbum translatam, quod statim
erat conceptura. Credite enim mihi animam
nec pulchriorem nec deformiorem esse re il
la, quam studio & amore prosequitur: nec ma
gis graphicè ab aliquo pictore depingi posse,
quàm ibi ubi per dilectionem adest. Quod si
ità verum est cùm diuinitas sculpta esset in
preciosissima virginis anima, ab eo desumens
excellentiam, quod in se translatum erat: quã
obsecro pulchritudinem & decorem haberet
anima illa, cuius Deus imago & idea erat? Ta
lem igitur intelligite fuisse conceptum, qualis
in anima fuerat contemplatus. Et ita diuina
virgo in admirabilem ectasim eleuata, mente
& spiritu in Deum transformata, incredibili
Psal. 16. gaudio orans dominum, psallebat. Mitte do-
Psal. 84. mine quem missurus es. Ostende nobis domi
Psal. 79. ne misericordiam tuam, & salutare tuum da
nobis. Veni ad liberandum nos, domine Deus
virtutum. Qui regis Israel intende, qui dedu-
cis velut ouem Ioseph: qui sedes super Cheru
bin, Beniamin, & Manasse. Excita potentiam
suam & veni, vt saluos facias nos Deus: con-
uerte nos, & ostende faciem tuam & salui eri-
mus. Ecce sceptrum de Iuda ablatum est, &
Gen. 49. dux de fœmore eius. Danielis hebdomadę im
Dan. 9. pletæ sunt: veni ergo domine & noli tardare,
Psal. 34. relaxa facinora plebis tuæ Israel. Exurge igi-
Abac. 2. tur domine & miserere Sion: quia tempus mi
Psal. 101. serendi eius, quia venit tempus. Exaudi do-
Dan. 9. mine, placare domine: attende, & fac. Ne mo-
Psal. 70. reris propter temetipsum Deus misericordia
mea, spes mea à iuuentute mea, & vsque nũc
& in æternum. Talibus & similibus orabat
virgo, cùm fuit ab angelo salutata. Qui huma
no & aereo corpore indutus iuuenili ætate,
iucunda facie, maxima humilitate & reueren-
tia salutans uirginem, dignitatem & ipsius ad
miratus, colens & honorans illam ait. [Aue
gratia plena.] Similis salutatio nulla inuenitur
in sacris literis, nec etiam inuenitur cur dictũ
fuerit, aue: quæ sola salutatio beatissimæ uirgi
Neem. 2 ni fuit reseruata. Rex Artaxerxes salutatus
2. Reg. 16. fuit à dicentibus, Rex in æternum viue. Et
Absalon salutatur, Salue rex. Et Ruth. Benedi
Ruth. 3. cat tibi dominus. Tobias. Gaudium sit tibi se
Tobię. 5 nex. At salutatio hæc virginis noua est, & me
ritò ab ea principium sumit. Quia væ, & cala-
mitas quam propter peccatũ introduxit Eua,
hæc sacratissima uirgo in causa fuit vt cessa-
ret. Ideò non immeritò virgini dicitur. Aue,
quod idem est, quod, sine vę, sine miseria, sine
infœlicitate. Nomen quippe Euæ à contrario
sumitur: quia beata uirgo per diuersam & cõ-
trarium uiam remedium miseriæ contulit,
quam Eua anteà adduxerat: ut iam diximus.
Eua quippe propter leuitatem, inobedientiã,
& garrulitatem multa perdidit: uirgo autem
maxima humilitate resarciuit quidquid Eua
amiserat. Quocirca angelus à nomine Euæ
initium salutationis sumit. Salutat enim eam
secundum suam qualitatem & merita. At mũ
dus (quæ sua superbia est) omnes titulos ela-
tionis maxima tyrannide sibi assumit. In fine
quippe sortis & conditionis homo magnifici
titulum sortitur, quem nobiles soliti fuerunt
sibi assumere. Nobilis autem, illustris vult ap-
pellari, sicut potens dux aut comes: & hi ma-
gnates non contenti illustrium nomine, ex-
cellentiæ titulum sibi ascribunt. Et denique
ad id impudentiæ genus reges peruenerunt,
ut diuinum nomen (quod incommunicabile
est) arroganter usurpent. At Angelus uirginẽ
appellat eo nomine, quo illi decens erat, &
conueniens. Nam, quia in vrbanitate don us
Dei omnia rectissimo ordine sunt constituta:
& quia beata virgo omnibns aliis puris creatu
ris excellentior erat, hæc salutatio fuit illi re-
seruata. Verbum nanque χαῖρε apud Græcos
significat valere. Aue (inquit Angelus) ab om
ni vel tenuissimo peccato originali etiam
prorsus immunis. Aue tota pulchra, tota im-
maculata, tota gratia plena: ità vt nunquam in
te, vel pro temporis momento, vel ad ictum
oculi quicquam fuerit, quod Deo displicue-
rit: vt nimirum uerissimum sit, quòd te to-
tam gratia occupauit, & quòd te totam gratia
possedit.

¶Habuit nanque beatissima virgo gratiam
habitualem gratum facientem: cuius donis &
virtutibus ei annexis diuinitus fuit circummu
nita. Et licet de beato Stephano dixerit Lucas Act. 6.
fuisse plenum gratia, & idem referat Ioannes Ioan. 1.
de Christo Saluatore nostro: non tamen Ma-
ria habuit eam gratiæ plenitudinem, quam
Christus, licet maiorem Stephano. Quippe
gratiæ plenitudo multiplex est. Est enim ple-
nitudo gratiæ quoad sufficientiam, quę alicui
secundum suum statum, & merita sufficiens
est, qua ille & contentus, & satiatus est. At
hæc in omnibns sanctis est, quam alius vbe-
riorem, alius verò minorem habuit: sua tamẽ
gloria

Holo-

gloria vnusquisque gaudet & contentus est. Maria autem gratia omnes puras creaturas longo discrimine superauit. Nam quàtò quis in vno quoque genere primo principio est cõiunctior & propinquior, tantò magis effectũ illius principii participat. Ideò angeli vtpote qui propinquiores sunt Deo, ipsius bonitatis magis participes sunt. Vnde cum sacra virgo Deo fuerit coniunctior omni alia quacunque creatura, relinquitur certum, eam maiorem gratiæ habuisse plenitudinem. Nam cùm diui-
Prou.8. na sapientia fateatur, se cum filiis hominum in hoc seculo delectari, id vtique non posset facere nisi in sacris virtutibus, & ipsarum esse-ctibus: cum igitur præ cæteris cum hac præclara virgine magis delectetur, decebat eam præ cunctis gratiæ donis & titulis exornari. Verùm licet Maria ab instanti suæ purissimæ conceptionis hanc habuerit gratiæ plenitudinem: crediderim tamen angelum hic non loqui, nisi de magna familiaritate, qua beata virgo Deo erat coniuncta. Et ita Græco sermone vnica tantùm dictio est, gratia plena: quæ dictio participium est præteriti passiuæ vocis cuiusdam verbi quod acariciar, significat, quod latinè dicitur beneficiis allicere vel beneficiis exornare. Verbum nanque χαρίσω indulgere significat. Hispanus nanque noster sermo ex Græco sermone multas dictiones sumpsit, inter quas est hæc dictio, acariciar, quod vocabulum idem est Græcè, quod & Græco sermone dicitur κεχαριτωμένη significatque aliquam gratiosam fuisse factam. Vnde interpres qui hic vertit, Aue gratiosa, rectè transtulit. Et huius salutationis propria explicatio hæc est. Fœlix sit allecta, quæ fuit domino & grata. Aue gratiosa, beneficiis à domino affecta, iucũda, placida, indulgentiis & immunitatibus decorata: quæ maiores fauores & gratias à domino consequuta es, quàm omnes quæ fuerunt, quæque in posterum sunt venturæ. Et hic sensus qui germanus, & genuinus est literæ, nihil à virginis honore detrahit, imò ipsius honor maximè hac explicatione augetur: quia dicere illam esse gratia plenam, si solùm de gratia gratum faciente intelligamus, etiam de quolibet iusto dici potest, vel de infantulo solùm octo diebus nato, qui iam baptismum suscepit. At quòd dicat angelus magnum fauorẽ illam obtinuisse erga Deum, maximum quidem est. Maius quippe est aliquem regi familiarem & amicum, quàm si subditus sit, vel si alicui ministerio in regali domo sit signatus. Nam rex suos subditos diligit, at familiares & amicos maiori amore prosequitur. Hoc autem qud angelus dicit, insinuat virginem gratiam gratum facientem, & Dei amicitiam habere: nam certum est regi familiarem regis gratiam habere, & quod maius est ipsius consuetudinem. Et de hac familiaritate, quæ gratiam præsupponit, loquutus est angelus, quando dixit, κεχαριτωμένη vocans eam gratiosam, allectam, & iucundam oculis domini.

¶Sed cur angelus proprio nomine non illam appellauit: dicens, Aue Maria, sed tantùm inquit, Aue? Primò quia per Antonomasiam earum personarum nomen intelligimus, quæ dignitate aliqua sunt insignes. Ita si dixeris, hoc sapiens dixit, intelligeretur Salomon: nẽpe quia mirabili sapientia fuit clarus. Sic nimirum cùm angelus dixit, Aue gratia plena, intelligitur virgo Maria, vtpote quæ omnes puras creaturas dignitate gratiæ superauit: quod quidem in honorem cedit virginis, scilicet quod angelus eam non nominauerit. Nam maiori honore sacrum Euangelistam Ioannem afficeres, si illum appellares discipulum dilectum Iesu: quia statim insinuas inter dilectos a domino, illum magis fuisse dilectum. Sic virginem vocat angelus gratiosam, quia inter omnes plenior gratia, inter familiares familiarior inter pulchras pulchrior, & inter omnes dilectas dilectissima. Ità vt si centum virgines ibi adessent protinus, vt angelus diceret, Aue gratiosa, intelligeretur, angelũ de ea fuisse loquutum, cum ipsa gratiosior & iucundior domino esset.

¶Secundò non eam proprio nomine nuncupauit propter suæ dignitatis altitudinem & excellentiam, quia personas in sublimen dignitatis gradum constitutas titulo dignitatis nominamus. Sicut dicimus rex, vel dux, vel episcopus talis ciuitatis hoc fecit: quia dignitate, proprium nomen amittitur: Dignitas quippe sanctissimæ virginis talis ac tanta fuit, vt cuncta sua potentia altiorem maternitatem alicui dare Deus non potuerit. Nam sicut fieri non potest quemquam æterno verbo meliorem esse: ita fieri nequit, vt altior maternitas, aut dignitate sublimior reperiatur. Et ita propter magnitudinem excellentis dignitatis, nomen amisit. Posteà verò cum vidisset angelus beatam virginem pro eximia sua humilitate timidam & pauentem, prudentissimè eam salutauit & proprium nomen expresit, dicens, Ne timeas Maria, quasi dignitatis ipsius oblitus,

vt

I

vt illi responderet. ¶ Tertiò non proprio nomine illam salutauit quia cum ea, tanquam cum ciue cœlesti egit. In hac quippe misera & caduca vita omnes ꝓpria nomina habemus: nam si aliter fieret, nihil aliud mundus esset, quam chaos & confusio, & nulla esset conuersatio inter ipsos homines. Vnde primus noster
Gen. 2. parens Adam prudentissimè rebus omnibus
Gen. 3. Gen. 21 nomina imposuit, & vnum ex filiis vocauit Cain, alium Abel, tertium verò Seth. Sic & Abraham filio suo nomen imposuit. Quod vtique fit propter ingenii nostri tenuitatem, & intellectus angustiam. At in beata illa cœlesti patria, vbi habitantes sunt perspicacisimi intellectus, nulla sunt propria nomina. Quando autem in scripturis imponitur nomen alicui angelo: id fit cum ad terram mittitur, vt aliquo munere fungatur: propter quod nomẽ illi datur quod antea non habebat. Sic ille an-
Esai. 6. gelus qui labia Esaiæ calculo ignito tetigit, vocatus est Seraphin, cum talis non esset: & ille qui missus est ad Tobiam vocatus est Ra-
Tob. 5. phael, id est, videns: quia illum illuminauit. Et hic qui mittitur ad Mariam vocatur Gabriel, vtpote qui potentiam, & fortitudinem domini ostensurus erat, quam hoc nomen significabat. Itaque loquitur angelus cum beata virgine tanquam cum cœlesti ciue, quibus nullũ est impositum nomen. Nam sicut Angeli in gratia fuerunt creati, sic virgo Maria: & sicut angeli purisimi, ita & virgo Maria purissima, ad quam ita loquitur angelus, quia etiam si mortali carne erat induta, & in hac lachrymarum valle vitam degebat, tamen cum purissimis angelis conuersabatur, & cœlesti contemplatione tota imbibebatur. [Dominus tecum.] Per modum deprecantis loquitur, acsi diceret, dominus tecum sit. Intellexit autem singularissimo modo, scilicet per verbi incarnationem: ac modum explicandum postea reseruauit. Dominus (inquit) tecum non tãtùm per essentiam, potentiam, & præsentiam, vt est in omnibus rebus, nec solùm per gratiam, vt est in aliis hominibus: sed per carnis assumptionem, quia corpus diuinitati vnitum fuit formatum ex beatæ virginis purissimis visceribus & sanguine, & per nouem mensium spa-
2. Re. 7. tium intra eadem viscera latuit. Nullus dolor, nullaque miseria, ò sacra virgo cruciare te poterit, cùm in te singulari modo tanquam in proprio tabernaculo requiescat Deus. Nathã dixit Dauidi regi. Quidquid in corde tuo est, vade, age, & perfice illud: tecum enim dominus est. Eodem modo salutauit angelus Ge- Iudit. 6.
deonem dicens, Dominus tecum. Cuius verbi virtute percussit ille castra Medianitarum. Quanto obsecro verius potuit angelus virgini. Dominus tecum? Vnde tu adhibeas oportet diligentiam, vt dominus tecum sit, tunc quippe omnia poteris. Qui Deum habet, omnia habet: nam cum Deus omnia habeat, si illum tenueris, nihil tibi deerit. Nã si diuitias, opes, honores, aut voluptates sitis: si requiem, lætitiam, gaudium, & consolationem desideras, si pulchritudine delectaris, hic vnus hæc omnia abundanter suppetet: ideo quanto potueris conatu age, vt tecum sit. Vnde Dauid Psal. 22.
qui dominum habebat, dixit, Dominus regit me, & nihil mihi deerit. Solus ille qui Deum possidet, dicere poterit, Nihil mihi deerit. Nitere igitur, vt tecum sit dominus. Multi narrãt sanctorum vitas, & eorum præclara gesta, & quomodo Deus cum illis fecerit: cum ipsi procul sint à Deo. Quid tibi prodest, aut quod emolumentum inde tu excerpis, quòd dominus cum aliis fuerit, si tecum non est? Mihi crede omnia bona cum illo habebis, nec præsentiam suam tibi denegabit dummodo feceris, quantum tuæ vires valuerint: nam facientem quod in se est, nunquam dominus deserit. ¶ Expende etiam, quàm rectè subdiderit angelus, Dominus tecum, postquam dixit, gratia plena. Quia quemadmodum sine Deo nihil possumus facere, aut habere: ita nec sine eo acquisita conseruare. Ideo post datam gratiam, necesse est, vt nobiscum adsit, vt custodiat, quod ipse dedit. Etenim quamuis ipse in danda gratia nos preueniat, tamen adiutores sumus in custodiendo eam: nec vigilat super nos, nisi vigilemus cum eo.

¶ Rursus expendas quòd dominus Gabrielem virgini miserat: sed ipse dominus priusquam Gabriel, iam virgini aderat Quod considerans angelus, non dixit, dominus veniet ad te, para ei hospitium: exorna cordis tui thalamum, sed ostendens hæc omnia iam parata esse, & dominum ante ipsum venisse, dixit, Dominus tecũ. De aliis sanctis dicitur, quòd cum Deo sunt, quòd eius voluntati obediũt, & quòd faciunt ea, quæ domino sunt placita. Sic Enoch coram domino ambulauit: sed Ma- Gen. 5.
riæ dicitur, Dominus tecum: quia Maria super omnes ipsius volũtati obtemperauit. [Benedicta tu in mulieribus.] Obserua tibi in his verbis, quòd benedicta nullam designat vocalem laudem, nec sumitur pro benedictione,

quæ

quæ communi vocabulo dicitur benedicere, nec etiam pro laudare aliquem, aliquam bonitatem vel perfectionem illi tribuens: tamē benedicta idem est acsi diceret, cui dominus benefecit, id est, quæ à domino maxima & diuina beneficia accepit: ità vt nulla in uniuerso beneficiorum cumulo illi fuerit æqualis. In Hebræo est Berucha. ברוכה id est, benedicta: quæ dictio donum, vel beneficium, vel munus propriè significat. Nec solùm in hoc loco, sed in variis scripturæ locis benedictio pro beneficio & munere accipitur. Vbi statim offert se illud primum regum, ubi legitur, ꝙ
1.Re.25 postquam Abigail obuiam Dauid fuit, & obtulit ei munus suum, nempè ducentos panes, & duos vini vterculos, & quinque arietes cū aliis rebus postquā Abigail illum salutauit, dixit, Quapropter suscipe benedictionem hāc, quam attulit tibi ancilla tua domino meo. Vbi clarum est benedictionem ibi pro dono, vel munere accipi. Idem in Genesi inuenies
Gen.27. in benedictione Isaac, & Iacob: quam benedictionem non existimes, aliquam oris laudem esse, vel quid aliud: sed translationem, quam facturus erat Isaac suæ primogenituræ & substantiæ, quæ sub nomine benedictionis significatur. Item dixit Iacob Esau de Mesopotamia redeunti, cum illum maximo beneficio affecit. Esto mihi propitius, & suscipe benedi
Gen.33. ctionem, quam attuli tibi. Et Naaman Syrus offerens munera Eliseo dixit, Obsecro vt ac
4.Re.5. cipias benedictionem à seruo tuo. Sic igitur benedictio Dei collatio suorum munerum est. Ad quod illud facit. Benedixit dominus
Gen.39. domui Aegyptii propter Ioseph: & multipli
Deu. 16 cauit tam in ædibus quam in agris cunctam eius substantiam. Et iterū. Benedicat te Deus Deus tuus in cunctis frugibus, &c. Item do
Iob. 42. minus benedixit nouissimis Iob magis, quàm principio Eius. Sequitur. Facta sunt illi quatuordecim millia ouium, sex millia camelorum, &c. Itaque cum benedictio Dei sit collocatio munerum, & eorundem multiplicatio: tanto beatior est virgo Maria, quantò maiora & altiora munera a domino accepit. Vnde ipsa tam magnificè ab angelo salutatur non solùm propter præsentem dignitatem & merita, sed propter mox futuram dignitatem, quæ in prædestinatione fuerat æterna. Quo
Iudit. 3. modo Ozias laudauit Iudith dicens, Benedicta es tu filia à domino Deo excelso pro omnibus mulieribus super terram. Quod ideò dixit, quia dominus multa dona contulit Iudith, quæ & castitatem amauit, & Holofernem iugulauit. Sed multo beatior virgo fuit, quando dominus illam in matrem elegit. Fecit nanque Deus sanctos suos suis muneribus idoneos. Vnde diuus Paulus. Idoneos nos fecit ministros noui testamenti. At mundi re- 2. Co.3.
ges & principes, & si maxima officia & munera suis inferioribus tribuant: tamen sufficientes & dignos illis officiis non reddunt eos: quia in eorum potestate non est, hanc sufficientiam illis conferre. Summus nanque pontifex, & si possit episcopum & cardinalem eligere, tamen non potest eundem illa dignitate dignum & aptum facere. At quando dominus officium aliquod impartitur, prius illum aptum reddit ad illa munera obtinenda, eundemque idoneum efficit, vt dignè illo munere fungatur. Vnde quando in aliquem Apostolum oculos conieceris, non statim prima fronte illum apostolum considerare debes: at considerandus hō talis tibi est, eis virtutibus abundans & præditus, vt merito ad apostolatus dignitatem potuerit ascendere. Et idem de Euangelista, & de virgine matre existimandum est: quam dominus ità præparauit, ità exornauit, ità illustrauit, vt digne mater Dei potuerit esse. Vnde manifestè colligit, quòd cum hæc uirgo tāta puritate polluerit, tanta sanctitate fuerit clara, tanta animi mundicie fulgens, & denique tantis virtutum titulis insignita, vt eam Deus in filii sui matrem elegerit: post Christum dominum nullam puram creaturam illi fuisse æqualem. Ideò beatus Anselmus inquit. Decuit virginem ea pu- Anse. de
ritate nitere, qua maior nequit sub Deo intel- consen.
ligi. Vnde aliquatenus virginis matris digni- vir. cap.
tas infinita dici potest propter partum filii 18.
Dei: quoniam in alia creatura alia dignitas inueniri nequit, cum qua ista cōferatur. Et ideò admiranda maximè & suspicienda venit sanctissimę virginis puritas & integritas, ità vt infinita hęc appellare possis. Non quia hęc omnia ex sui natura ad eum gradum, ad quē gratia, peruenire possint, quia hoc Christi proprium est: tamen infinita dicuntur, si personam attenderis cui insunt. Si nanque id aduerteris, matrem Dei puram creaturam fuisse, intelliges, quod nulla maiori gratia splendere potuit: habuit tamen eam puritatem, quę in puram creaturam potest cadere, relicta semper absoluta & diuina potentia: loquor solùm de ordinaria. Itaque tantam gratiam Deus virgini contulit, quantā purę creaturę dare

Iustus

dare decreuit. Quia credere non est dignum, quidquam gratiæ virgini Deum denegasse, quàm secundum potentiam suam puræ creaturæ dare potest. Lege de hac re diuum Thomam. Vnde Hieronymus. Cæteris virginibus
:. part. præstatur gratia per partes: Mariæ verò tota
q.7. art. se infundit plenitudo gratiæ. Et beatus Ansel
10. mus alloquitur virginem dicens, Nihil tibi
Hiere. domina est æquale, nihil comparabile. Omne
serm. as- enim quod est: aut supra te est, aut infra te
um. vir. est. Quod supra te est, solus Deus est: quod in
Anselm. fra te est, omne quod Deus non est. Conside-
de con- rate ergo hanc virginem, & non statim ma-
cep. vir. trem Dei: tamen tam sanctam mulierem, tam puram, tam singularem, vt digna mater Dei esse posit. Animaduertite etiam quot quantisque beneficiis à domino fuerit affecta: quã benedicta, quàm diues gratia, quàm insignis singularibus virtutibus, quantis immunitatibus, & priuilegiis decorata, quàm denique gratia plena. Sed dicas, rogo: his omnibus beneficiis quæ virgini à domino sunt collata, nunquid diuinæ bonitatis fons exhaustus est? Nunquid potentia Dei diminuta? Nunquid manus eius abbreuiata? Nihil minus. Plura nanque & modo potest conferre, quàm tu va leas accipere: nec ipsi voluntas deest, vt te suis beneficiis exornet. At quid est in causa, quòd tanta beneficia tibi non impartit, quanta virgini, & aliis sanctis? Respondebis, quia non vult, aut quia non potest: Minime: sed quoniam tu manum non porrigis, vt ea accipias.
Psal. 80. Ipse nanque est qui singulis dicit. Aperi os tuum & ego adimplebo illud. Sed quare non implet os? quia tu non aperis illud. Deus nanque sanctis suis impartit gratiam & multa cum ea beneficia, ipsi verò cum & arbitrium disponant, & pro acceptis laudem referant, vberiorem & maiorem illis confert: & hæc est causa quare in domo domini tot sancti & illustres viri fuerunt. Tamen cùm tu ingratus sis, & limina cordis tui domino claudis: fieri nequit, vt aptus sis suis donis & muneribus accipiendis. Opus est, vt pandas cordis tui ostia: si vis, vt dominus gratiam suam illi infundat. Ad quod subseruiet illud Elisei exē-
4. Re. 4. plum: qui viduę præcepit, vt omnia vasa vacua oleo impleret: tandiuque oleum abundauit, quandiu vasa apponebantur uacua. Cumque iam omnia uasa essent plena, dixit vidua filio suo. Affer mihi aliud vas: tuncque cùm nullum uacuum super esset, defecit oleum. Dum vasa vacua erant, dumque apponebantur, non defuit oleum: tamen finitis uasis, & oleum finitum est. Quod nimirum insinuat, quod si tu obtuleris domino cor tuum vacuum terrenis cogitationibus, & ab omni carnis inquinamento mundùm: tunc ipse præsto adest, vt misericordiæ suæ oleum, & beneficiorum suorum gratiam in illud infundat: cùm ipse sit bonorum omnium fons perpetuò scaturiens. Nanque si oleum cessauit, non ideo est, quia diuina magnitudo finita est, sed quia vasa, quibus oleum erat infundendum defuerunt: quia sicut filii viduæ vasa illa solùm adimplenda obtulerunt, totidem si offerunt, non dubium quin diuina munificentia & liberalitate adimplerentur. Sancti ideò multum recipiebant, quia multum offerebãt: tu verò nihil recipis, quia cor tuum mundum Deo non offers, & ab omni mundano amore longè remotum. Primum enim mundanum amorem à corde tuo oportet expellere, vt cor tuum vacuum domino offeras. Virgo nanque Maria cum amore terrestri vacua esset, meruit prorsus diuina gratia impleri. Quapropter angelus tot laudibus illam salutat, & gratia plenam illam vocat, & benedictam inter mulieres: hoc est plusquam omnes mulieres. ¶ Potest etiam locus iste benedicta inter mulieres aliter interpretari. Sępè enim benedicere in sacro eloquio sumitur pro eo quod est generationem dare. Vnde Dauid in
Psalmo ait. Vxor tua sicut vitis abundans in Ps. 127.
lateribus domus tuę. Filii tui sicut nouellę oliuarum in circuitu mensæ tuæ. Sequitur statim, Ecce sic benedicetur homo, qui timet dominum. Vbi apertè egregius psaltes dare prolem benedictionem vocat. In alio etiam
psalmo inquit idem regius propheta. Dif- Psa. 44.
fusa est gratiam in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternum. Hoc est. Propter dulcedinem labiorum tuorum excellentiamque doctrinæ tuæ, O rex Christe, conuertetur ad te vniuersus orbis: dabitque tibi Deus plurimos spirituales filios, fide & aqua baptismatis regeneratos: qui in æternum viuent. Et illud quod domi-
nus loquutus est Abrahæ dicens. Benedi- Ge. 22.
centur in semine tuo omnes gentes. Sic etiam intelligendum puto, quod dominus dixit Adæ & Euę. Benedixitque illis Deus, & ait,
Crescite & multiplicamini, & replete terram. Gene. 1.
Marcus quoque Euangelista refert Petrum Mar. 11.
dixisse Christo. Ecce ficus cui maledixisti aruit. Quid aũt maledicere significet, declarat

Matthæus

Mat. 21. Matthæus describens Christum dixisse ficui. Nunquàm ex te fructus nascantur. Itaque si maledicere sterilitatem insinuat, econtra benedicere prolem dare significabit. Sensus igitur huius loci est. Tu virgo Maria benedicta eris inter omnes mulieres: quia dabit tibi dominus præexcellentem, præstantissimamque generationem: eris enim mater filii Dei, qđ vtique nulli mulieri acciderit. Quapropter cæteris mulieribus beatior: quia erit tibi benedictionis fructus omnium filiorum, quos partus in lucem edidit: quia quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei. Hic mihi congruus & genuinus huius literæ sensus visus est. Nam quisque politicus adducens nũcium aliquod, postquàm intrauit & salutatus est illam, ad quem missus est: statim absque verborum ambage nunciat rem sibi prædictam, neque debet verba intexere quæ ab re sint. Vt si eques famulum mitteret nunciare vxori, si hic postquam exibuit veniam dominæ, salutauitque eam, statim ei diceret, tu speciosior aliis huius ciuitatis fœminis es, insignis, nobilisque, & omnibus prudentior: huiusmodi fatuus iudicaretur esse, diceretque ei domina. Nuncia ad quid venisti, ne verba consumas. Sic paranymphus Dei nuncius missus vt verbi diuini incarnationem nunciaret virgini, non decebat statim, vt ingressus est ad eam laudare dicens. Tu o domina ab omnibus benediceris, aut inter omnes preciosa, & alia huiusmodi, quæ longè aberant à fine propter quem missus est: vnde dico quod postquam eam vrbanè salutauit dicens, Aue gratia plena, statim egit de eo, ad quod fuerat missus dicens: quod eam prælegerat Deus in matrē, & quod electa erat ad maiorem benedictionem prolis, quæ sub cœlo futura erat, neque fuerat vsque adhuc: quippe quæ futura erat mater vnigeniti filii Dei, & hoc voluit angelus significare sub nomine benedictionis. Sed satis sit de hac re. Nunc quid beata virgo egerit, audiamus. Ait noster Euangelista Lucas. [Quæ cum audisset, turbata est in sermone eius.] Græcè habetur, quæ cum vidisset, idē idousa, & hoc modo in vetustis exemplaribus scriptum reperitur: & sic elegit D. Ambrosius. Sed propter excellentiam sensus visus multoties in scriptura ea, quæ audiuntur vel quæ tanguntur, videri dicuntur. De priori exēplum est in libro Exodi, vbi dicitur ꝙ omnis populus videbat voces domini, vbi videre pro audire sumitur. De secundo exemplum habes in Euangeliis, vbi de Thoma apostolo dicitur, quod vidit uulnera domini. Quia vidisti me (inquit Christus) Thoma credidisti: ubi uidere pro tangere sumitur. Interpres autem noster transtulit, quæ cum audisset. Nam in Græco exemplari uidere pro audire sumitur. Nam ex sermone angeli, quē audierat, turbata fuit beata uirgo: quæ quidē turbatio ex uirginea uerecundia, & uera humilitate processit. Verùm ex sermone turbata dicitur, nō ex uisione, sicut Zacharias: quia virgo solita erat multoties angelos uidere. Sermo autem Angeli turbationis fuit causa, cum se tam excellenter audiret laudari, cumque ipsa tam humiliter de se sentiret. Quia (ut inquit Chrysostomus) uir sapiens cùm laudatur in facie, percutitur in mente. Hæc enim uera humilitas est, ut quanto quis profundiores, & altiores, in uirtute egerit radices, tanto de se humilius iudicet. Huius autē ratio est, quia nunquam quis progredi poterit ulterius in recta uita, nisi intellexerit, plura & maiora superesse, quàm quæ hactenus superauit. Nam in literarum studio quanto quis doctior est, tanto magis suam ignorantiam cognoscit: cùm intelligat multa alia illi restare, quæ intellectu sunt difficillima. At uero indocti, qui nondum scientiarum limina salutarunt, iam elati existimant se ingentes fecisse progressus. Ita similiter contingit in ratione bonorum operum, nam qui maiorem uitæ partem in studio uitiorum, quam uirtutum consumpsit, uehementer insolescit. Sic auari cùm maiores opes congesserunt, eo maiori semper cupiditate inflammantur. Cernūt nanque illo pecuniarum, & facultatum incremento aliud maius maiusque superesse. Quæ quidem insatiabilis sitis rerum humanarum semper digna reprehensione non uacat: at si iste inexhaustus appetitus uerorum sit animi bonorum, quæ hominem fœlicem & beatum reddunt, maximis encomiis est celebrandus, utpote qui summum illud bonum quantum fieri potest conatur imitari. Hanc igitur ob causam prudentissima uirgo quanuis mirabili prēconio esset digna: tamen ei uidebatur hanc salutationem suę humilitatis terminum & lineam prorsus transcendere. Turbata itaque fuit beata uirgo hac salutatione, & ipsius cor percussum, cum se laudari uideret. Humilis nanque egrius fert honorem, quàm contemptum superbus: & hic quando contemnitur, leuiori pœna afficitur, quàm ille cum laudibus

Lib. 1. offic. ca. 18.

Exo. 20

Ioan. 20

Ho. 27. in opere imperfecto. Mat.

Maria

dibus extollitur. Quid obsecro sentire potuit
Lucifer superbissimus, quando è cœlo eiectus
est? Nihil minus existimo pro eximia sua hu
militate uirginem sensisse, quando angelus di
xit illi, Aue gratia plena, &c. Nec extollitur,
sed in humilitate progreditur, & turbatur.
Pro.27. Nam vt sapiens inquit. Sicut argentum igne
probatus, sic uirtus ore laudantis. Quod pu-
rum argentum est, si ignis accedat, facilè exa-
minatur: at quod alchymia vel immundicies
est, in fumum conuertitur. Ita insanus cum
laudatur, facilè deuanescit: humilis verò si lau
dibus extollitur, tunc de se abiectius existi-
mat. Quæ enim hic virgo gessit, & Christum
Ioan. 12 fecisse in Ioannis euangelio legimus. Ná cum
cum quærerent Gentiles quidam & illam ma
gnificarent dixit. Nunc anima mea turbata
est. Quid nos miseri dicturi sumus, qui multis
virtutibus prorsus vacui, humanas laudes
semper sitimus, maiori studio & diligentia,
quàm Epicurus voluptatem quærebat: & tūc
potissimè conturbamur, quando quis non be
nè sentit de nobis? [Et cogitabat, qualis esset
2.Co.11. ista salutatio. Nouerat náque virgo beata Sa-
tanæ angelum in angelum lucis aliquando se
transfigurare: ideò antequam respóderet, pru
denter cōsiderauit, quid hoc esset, iuxta illud,
1.Ioá.4. quod Ioannes monet dicens, Nolite credere
omni spiritui: sed probate, an ex Deo sit.
Quod virginis exemplum nos docet, vt in
agendis rebus cauti & prouidi simus. Non
vult dominus, vt præcipitanter aliquid facia-
mus: sed vt prius maturo, & cordato consilio
quid faciendum sit iudicemus. Requirit pru-
dentiam & considerationem in nostris operi-
bus: quia qui futnra non prospicit, in poste-
rum egere cogetur. Quippe scriptum est,
Deu. 32 Gens sine consilio, & prudentia. Nam si Da-
uid repente non credidisset Sibæ, non utique
protulisset iniustam sententiam aduersus Mi
2.Re. 1. phiboseth. Non cuiquam repente fidem adhi
beas: quia qui citò credit, leuis corde est. Ne
mouearis ab omni vento, ne incedas omni
Eccl.19. via. Vnde Paulus consulit dicens, Videte fra-
tres quomodo cautè ambuletis: non quasi in-
sipientes, sed vt sapientes. Ideò priusquam
Ephe. 5. aliquid facias, id considera, quia si pruden-
tiam non habueris, in tenebris, & extra viam
curres: & tanto maiori periculo curris, quan-
to maiori impetu proficisceris. Et hac de cau-
sa priusquam aliquid facias, id perpendas,
& antequam promittas, ad quid adstringa-
ris. Hisque omnibus ità consideratis neuti-
quam in agendis errabitur. Quando mulier
adultera coram saluatore fuit adducta, prius- Ioan. 8.
quam accusantibus responderet digito in ter-
ra scribebat. Quod sanè exemplum fuit, vt
priusquam de aliqua re sententiam proferas,
aut aliquid faciendum decreueris, te priùs
contineas: & digito considerationis aduertas,
quid te oporteat facere. Et antequam ad inter
rogata responderis, rectè excogita, sicut bea-
ta virgo fecit, quæ cogitabat qualis esset ista
salutatio priusquam angelo responderet. Se-
cundò docemur, nunquam debere loqui dum
animum aliqua perturbatio inuaserit: nam
sæpè contigit homines ira præcipiti multa
fecisse & dixisse, de quibus posteà grauissima
subit pœnitentia. Quod quidem si appositissi-
mo exemplo sacræ paginæ audire cupis, at-
tende. Dixit dominus Esaiæ. Clama necesses. Esa. 40.
At verò sanctus Esaias antequam clamaret,
voluit scire quid esset dicturus, ideò dixit.
Quid clamabo? Et audiuit, omnis caro fœnū.
Vide quomodo antequam loqueretur voluit
scire, quid esset dicturus. Tu autem loqueris
quidquid venit in os: ideò tace, & cogita prius
quam loquaris. Quòd si quispiam dixerit de
te multa audiuisse, quæ ad honorem tuum at-
tinent, existimare debes uel alio tendere, vel
diuerso fine esse prolata, quam tu iudicas. Et
tunc in mentem illud adducas de Christo Sal
uatore multa & maiora mala dicta esse, quá
de te dici poterunt: qua via gloriam tibi, & im
mortalem vitam consequeris. Considera
etiam multa secreta flagitia de te pandi posse,
quorum manifestatione dignus es: quodque
si cognitus esses ab hominibus multa peiora
de te possent prædicare. Attende etiam, quòd
si minus cautè coram hominibus fueris lo-
quutus, stolidus iudicaberis: quòd si tacueris,
& linguam compresseris, & iniustas hominū
contumelias patienti animo tuleris prudens
reputaberis. Audi regium prophetam. Turba Psal.76.
tus sum, & non sum loquutus. Videns itaque
angelus virginem pauentem & trepidan- Psal.76.
tem, fortem illam reddit, & animū restituit,
& aufert ab ea omnem timorem dicens. [Ne
timeas Maria.] Ne timeas, quia non affero Gene.3.
ignitum gladium, vt claudam portā parad si:
imò annuntio eū, qui aperturus est ianuas pa
radisi. Ne timeas, quia non sum missus ad pu-
niēdum peccatores, sicut illi angeli qui vene-
runt, vt Gomorrā & Sodomā euerterent: sed
illius nuntium affero, qui tollet peccata mun Gen. 19
di. Ne timeas quoniam non affero regē ne-

ris & timoris, sicut ille angelus, qui apparuit
Ioan. 1. Moysi in monte Sinai domini vices gerens:
Exo. 19. sed affero legislatorem suauissimum, qui man data dabit amoris. Ne timeas, quia non venio necẽ daturus, sed denunciaturus authorem vitæ. Ne timeas, quia non veni, vt obmutescas, sicut Zacharias, quia meis dictis fidem non adhibuit: sed vt meo nuntio læteris: & vniuersum orbem iucunditate adimpleas.

¶ Iam verò illud venit obseruandum, quod superius tetigimus: cùm idem hic angelus similia verba diceret Zachariæ, scilicet, ne timeret. Solent nanque Angeli boni initio, dum apparent, terrere: at in fine maximam consolationem & lætitiam relinquere: quod facile est videre in beata virgine in hoc loco, & cum Zacharia, necnon cum pastoribus & cum aliis multis. Visio autem & apparitio angeli Satanæ visioni angeli boni contraria est. Quia omnia mundanarum rerum principia iucunda & delectabilia sunt: finis autem tristis & amarus est: virtutes vero in principio duræ & asperæ sunt, in fine perfectum gaudiũ gignunt. Quod si hæc, quæ prosequimur exẽplo sacræ paginæ videre cupias audi. Amon
2. Re. 13 ingenti amore sororem suam Thamar prosequebatur: & postquam cum illa accubuit, tantũ illius odium concepit, vt dicat scriptura, hoc odium maius esse, quàm fuit amor, quo illam prosequebatur. Ideo in Prouerbiis dici-
Prou. 5. tur. Fauus distillãs labia meretricis: & nitidius oleo guttur eius: nouissima autẽ illius amara quasi absinthium. Ne coniicias oculos in pulchritudinẽ peccati, quod sicut vinũ inebriat, calet nanque, & illo homines euanescunt, & suorum sensuum impotentes efficiuntur, & virtus tanquam Basiliscus diffundit. Ideò an-
Pro. 23. gelus præcepit Loth & vxori ipsius, filiis & fi-
Gen. 19. liabus vt domum citius exirent: & vt neque oculos retro verterent in ciuitates, quæ igne comburebantur. Fœlicius nanque uxori Loth contingeret, si iter suum insequens non retro aspiceret: vitia enim natura sua homines alliciunt, & attrahunt: ità vt si in ea respexeris, omnino detinearis. Quod si ad vitia respexeris, non tam principia, quam exitus illorũ cõsidera: at si virtutẽ, non initium, sed finem, nã principio forsan difficilis via tibi videtur. Arcta est via, sed id attendas, ꝙ ad vitam ducit. Non sinas hanc corticem aperire & frangere.
Mat. 7. Intus nanque meduiam & cibũ suauissimũ inuenies. Nã malũ punicũ ẽt si corticẽ amarã & insipidã habeat, non ideò est reiiciendum. Quod si agricola hyemẽ horridã grandine & pluuiis abũdantẽ expauesceret, nõ vtique messes in maturo tẽpore colligeret. Respicit tẽpus fructus, tẽpus Augusti, in quo maximè delectatur & gaudet: sic nos attẽdere debemus ad virtutis exitus, nã si principia inspicimus, ab incepto desistemus eorum asperitate deterriti. Pascebat oues Moyses, cũ apparuit illi domi Exod.
nus, & dixit, vt proiiceret virgam in terram, quæ cum proiiceretur conuersa fuit in colubrũ: at Moyse caudam colubri apprehẽdente, iterũ coluber in virgã fuit cõuersus. Quod insinuat, vt si virtutis principia apprehenderis expauesces, & trepidatis, illã colubrũ & basiliscũ iudicãs: at si finem intuearis facilis tibi tã quam virga videbitur. Vnde si quis audiat di- Mat. 5.
cere, Beati pauperes, beati humiles, beati qui Luc. 6.
lugent, qui persequutionem patiuntur, prima facie protinus mirabitur & deterrebitur at si finẽ attendat, & consideret, quoniam ipsorũ est regnum cœlorum, & quoniã ipsi consolabuntur, gaudebit utique, & animus eius lætitia reficietur, necnon intelliget, quòd ex amara virtutis radice dulcissimi, & suauissimi fructus colligũtur. In virtutis exitu, vas illud electionis coniectos habebat oculos, quando Co 2. Co. 4
rinthiis suis dicebat. Considerantibus nobis non ea, quæ videntur, sed quæ non videntur: ea verò quę videntur, momentanea sunt, quę non videntur, æterna.

¶ Vbi iam tandem in his angeli verbis considerandũ venit, vt in visione angeli principio beata virgo timuerit, in fine autẽ angelus illã consolatur, & timorem propellit, ita vt mater Dei virgo manserit, & in altissima omnium dignitatũ constituta: vt inde intelligas, quam beatũ & fœlicẽ finẽ ipsa virtus sibi sortiatur. Subdit deinde angelus, vt virginis gaudiũ magis augeat. [Inuenisti gratiã apud Deũ.] Reddit angelus rationem, quare non debeat timere. Timeant illi, qui sunt sceleribus & flagitiis contaminati, timeant peccatores seuerũ iudiciũ domini, timeant malefactores subire tribunal iudicis: tu verò, qui gratiã apud dominum inuenisti, gaude & lętare, tãtũ abest, vt aliquis timor animũ tuũ possit inuadere. Qui Deum non timet, reliqua omnia mundi timere debet: at tu qui Deũ times, imunis manes à reliquis aliis timoribus. Cain protinus vt timorem domini amsit, totus animo linquebatur, ità vt dixerit. Omnis qui inuenerit me, occidet me. Mirabile quidẽ est, ut qui animum habuit & vires, ad occidẽdũ crudelissimè fratrẽ, Gene. 4
iam

Mundus

iam se fatetur animi deliquiũ pati ad uniuersas res mundi. Quemadmodum enim miles scuto & hasta amissis, magno timore corripitur:& ut nauta fracto gubernaculo in mediis fluctibus constitutus maximo metu deterretur: sic homo diuinis gratiæ armis spoliatus, & timore domini amisso pertimescit, ne fluctibus inferni absorbeatur. Qui uerò Dei gratiã habuerit, nihil est ꝙ timeat. Quocirca dñs
Esa.41. Esaiæ dixit. Ne timeas, quia ego tecum sum. Iacob cùm existimaret forsitan aliqua culpa teneri, cũ Labam idola sua quærebat, tacuit: at cũ omni culpa uacare intellexit, timore repulso audacter eũ reprehendit. In quo facto cõsiderare debes quã fortem reddat animum
Gen. 31 recta conscientia. Quod si recta conscientia non est, tunc suppliciũ times, fulmen times, & infernũ, & denique tuorũ factorũ reddere rationẽ formidas. Sapiens ait, Fugit impius, nemine persequente: iustus autem vt leo confidit. Tu autẽ beata virgo noli timere, quia in
Prou.8. uenisti gratiã apud Dominũ. Rex cũ comitatus incedit hominibus illis hastatis, & ensibus munitis, omnẽ timorem procul expellit, nescio autem cur timeat homo, cum Deum in custodem suum habeat. Si quando cum amicis & sodalibus incedis, nihil formidas: minus multo timere debes, cum Deum in costodiam habeas. Etenim regius vates inquit, Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Dominus salus mea, quem timebo?

¶ Iam uerò hæc uerba angeli, scilicet, quòd apud Deum gratiam inuenit, singula æqua lance sunt perpendenda. Multi nanque quærunt gratiã, non apud Deum, sed apud mundum, cuius certè gratia & mendax, & fallax
Prou. 31 est. O bone Deus quàm anxio labore & solicitudine ab istis gratia quæritur, & quanto labore hæc eadem gratia sustinetur, & quanto animi dolore tandem relinquitur. Vtinam ut Deo essent grati, tam anxiam curam & solicitudinem prẹstarent. Hic certe uidentur terrena hæc & caduca æternis illis, & nunquam perituris bonis anteponere. Qui quidem admodũ similes sunt Iudæis illis qui tyrannidẽ Pharaonis in Aegypto ferre maluerunt, potiusquam aliquantulum laboris sustinentes, terrã
Nu. 21. promissionis ingredi. Similes etiam sunt isti conuiuis illis, de quibus legitur in Euangelio,
Mat.22. qui pluris habuerunt sua negotia conficere: quàm summa animi requie & lætitia regis æterni nuptiis interesse. Omnes utique huic soli rei operã intendũt, in id vires & neruos exhauriunt, ut gratiam principium & magnatum concilient, gratiam autẽ Dei uel nihili pendunt. Quod certè studium hominũ stupidorum & amentium est. Viri autem iusti eam diligentiam, quam mali adhibent, ut grati & iucundi sint hominibus seculi, eandem ipsi impendunt, ut grati & chari sint Deo. Quæ quidem solicitudo & diligentia à beata uirgine non fuit aliena, ipsa etenim maiorem gratiã, quàm reliquæ omnes mulieres apud Deum fuit consecuta. Sed iam angelus postquam timorem expulit à uirgine, incepit suum nuntium declarare dicens. [Ecce concipies in utero.] Expende, quòd non dixit solum: ecce concipies, sed subdidit, in utero: ut ostenderet ipsam parituram sua uirginitate intacta & integra permanente. Sola hæc uirgo in utero concepit: reliquæ nanque mulieres, licèt fœtus suos in utero portent, tamen non concipiunt in utero, sed extra uterum. Virgo non sic: sed ipsa sola nullo interueniente opere uiri, sed Spiritusancto assistente concepit. Quod si cõceptum tibi annuntio, nulla macula aut iniuria tuæ uirginitati fiet: quia non sicut aliẹ mu
lieres, sed iuxta Esaiæ uaticinium, spiritu sancto obumbrata concipies. Benè igitur addidit Esai.9.
angelus, in utero: nam cùm beata uirgo cogitaret, esset ne illa salutatio ab angelo lucis, uel à dæmone, cúm uirginitatis uotum promisisset, existimaret forsan illum dæmonem esse, nisi in utero adderet, cùm suaderet, ut uotum uirginitatis frangeret. Ideò sapienter angelus, suam salutationem pronunciauit, ac si diceret Quia quem paritura es, unicus est filius Dei, & uerus homo, ità modus nascendi peregrinus & inauditus erit, quia matris gaudio frueris, nec ideò amittes coronam uirginitatis: quia hoc opus miraculosum erit, factum ab
Spiritu sancto. Ideò diuinus psaltes inquit. Psal.86.
Homo natus est in ea, ipse fundauit eam altissimus. Præterea non superuacaneè addidit in utero, ut ostenderet diuinum uerbum ex uirginalis uteri substantia carnem sumpsisse, & eo purissimo ipsius sanguine sacratissimum corpus fuisse formatum. [Et paries filium.] Tui ipsius Saluatorem, & omnium hominũ redemptorem, & fiet absque aliquo dolore, & pudore tuæ virginitatis. Nam sicut in conceptione libido non erit: ita neque in partu corruptio. [Et uocabis nomen eius Iesum.] In Hebrẹo ישוע Iesuah, quod est Saluator: quæ dictio latinè significat eripere, uel aliquid ex aliquo periculo liberare. Itaque Saluator

N.

Nuptiæ

liberatorem vel ereptorem ab aliquo periculo significat. Et ita duces illi constituti a domino super populum Israeliticum, de quibus fit mentio in libro Iudicum, vt Sanson, Gepte, Gedeon, & alii qui liberabant filios Israel
Iudit. in aliqua necessitate constitutos Saluatores vocabantur. Suscitauit illis dominus Saluatorem: hoc est uirum qui illis ab inimicis eripuit. Sic Christus vocatur Iesus: id est saluator, qui à dæmonis seruitute nos liberauit. Quemadmodum enim Romani duces illustria nomina sunt sortiti, vt Britannici, Africani, Germani, eo quòd animi sui virtute has nationes debellarunt: ita Christus inuictissimus dux, rectè Saluatoris nomen sibi accepit, quandoquidem humanum genus à morte & imperio dæmonis eripuit. At Christus multo potiori iure. Quia cæteri Romani imperatores à deuastatione, à destructione, & à morte honorem vsurparunt: Christus autem à reparatione, à restauratione, & vita honoris titulum sibi asciscit. Nanque Scipio ille, qui cognomento Africanus fuit vocatus, hoc cognomen sortitus est, quia Romano Imperio Afri-
Luc. 11. cam subiecit. Christus autem, quia diabolum vicit, & animas tulit, quæ ipsius erant spolia, hominum Saluator appellatus est. Qua de causa meritissimo, inquit apostolus, Dedit illi Deus nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, &c. Notabis autem, quòd non dixit angelus, imponens illi nomen, sed uocabis: quia hoc no-
Phili. 3. men iam illi erat impositum à Deo patre, iuxta illud. Vocabitur tibi nomen nouum, quod
Esai. 62. os domini nominauit.

¶Denique obseruandum hic est, quòd quando angelus loquutus fuit cum Iosepho virginis sponso, de hoc sanctissimo & benedictio nomine Iesus dixit. Vocabis nomen eius Iesum: ipse enim faciet populum suum
Matt. 1. liberum à peccatis eorum. Vbi iam vides quomodo angelus Ioseph & nomen pueri & eius declarationem aperuit. Quod cum virgine neutiquam fecit: tum propter virginis excellens ingenium, cúm ipsa ità omnia percalleret, vt nulla emendicata expositione indigeret: tum etiam, quia angelus peccatum nominare noluit coram ea, quæ libera ab omni peccati contagione nata fuit. At verò cùm nec ipse Angelus coram beata virgine ausus fuerit peccatum nominare: tamen multi sunt seipsos discruciantes, quia maxima curiositate voluunt & reuoluunt libros, vt in ea peccatū inueniant. Quæretur peccatū illius, & non inuenietur. Sed post nominis impositioné, qualis futurus sit saluator, subdit Angelus dicés. [Hic erit magnus.] Tot tantique illi erunt virtutū tituli, vt nemini alii, quā homini & Deo conuenire possint. Vnde nec consentaneū rōni esset, vt eo honore, quo Deus vnigenitum filium suum decorauit, reliquum alium illustraret. Namque maximū argumentū erat ad probandū Christi diuinitaté, humanitatis ipsi⁹ claritaté cōsiderare. Quod quidé efficax argumentū Diuus Ioánes cognouit, cùm dixit, [Verbū caro factū est.] Sequitur. Vidimus gloriā eius: gloriā quasi unigeniti à patre, Vbi dictio illa quasi, neutiquā diminutiua est: at sonat idem quod tāquam. Nec adiungenda est nomini vnigeniti ita vt efficiat sen- Ioan. 1.
sum. Vidimus gloriam eius, quę tam egregia, ac tāta est, ac si esset gloria vnigeniti filii Dei. Quiquidé nō bonus sensus est, quia vere fuit gloria, non quasi vnigeniti, ita quòd particula, quasi, diminutionem significet: sed tāquam vnigeniti quia gloria Christi verè & purè fuit vnigeniti filii Dei gloria. Itaque dictio, quasi, non connectenda aut iungenda est genitiuo vnigeniti, sed accusatiuo, gloriam, & tunc reddit sensum, data est illi gloria, quæ decebat vnigenitum patris æterni qui soli illi conueniebat, vel quæ in eum solum cadere poterat, vel quæ sibi, & non alii tribui poterat, cum esset filius Dei. Filio enim Dei conueniebat, ex ea matre nasci, quæ ante partum, & in partu, & post partum virgo existeret: & ipsum solum decebat, vt natali suo angeli canerent, vt eum reges adorarent. Ipse solus est, Luc. 2:
qui meruit à Simeone, & Anna magnificis Mat. 2.
laudibus extolli, à magno Baptista prædica- Mat. 3.
ri, & testimonio patris filius declarari, cum dixit. Hic est filius meus dilectus: quæ itaque laus & honor ipsi soli conueniebat. Huic soli miracula illa portentosa tribuenda erant, quę in morte sua, passione, & resurrectione acciderunt. Itaque illius humanitas talibus titulis fuit illustrata, qualibus oportebat filium Dei decorari. Ideò rectè dixit angelus. Erit magnus. Et quid vlteriùs addit? [Et filius altissimi vocabitur.] Ac si diceret. Ità illustris & magnus erit, ut facilè possit colligi, eū esse naturalé altissimi filium. Et hinc est, quòd ipsius gloria & claritas, tanta erit, quāta decuerit filiū altissimi patris. Antea filius altissimi erat, sed postquam carnem assumpsit, vocatus est Mat. 16
à multis, vt à Petro, Martha, Centurione Ioan. 11

Mat. 27 & multis aliis. Ideò non dixit, erit, quia anteà iam erat: sed vocabitur. Nó autem adoptiuus, vt cæteri: sed naturalis, coæternus, vnicus, & coæqualis, iuxta illud. Dominus dixit ad me: filius meus es tu, ego hodie genui te.

Psal. 2. ¶Expende autem ꝙ quãdo angelus loquitur de magnitudine apponit verbum, erit, futuri temporis: at cum loquitur de filiatione inquit, filius altissimi vocabitur: vt scias, quòd quando dixit magnus, de Christo homine intellexit, quia si de Christo Deo intelligeret, non opus esset dicere, magnus erit, sed solum, hic est magnus. Itaque cum dixit, filius altissimi uocabitur, de ipsius diuinitate fuit loquutus, qui semper & ab æterno filius eius naturalis extitit, ideò nõ dixit, erit, sed uocabitur, vt æternus pater illum vocabit, & Centurio,

Mat. 3. Et alii. [Et dabit illi Dominus Deus sedẽ Da-

Mat. 17 uid patris eius.] Conditionem describit, statũ & dignitatem, quam habiturus erat Messias. Dabit (inquit) sedem Dauid. Vbi sedes pro statu sumitur. Ità ad eundem modum dicimus, sedes vacans, cum summus Pontificatus, vel aliud quoduis imperium vacat. Ita consuetũ est dici. Papa sedit annis decem, quia tanto temporis interuallo Pontificatum guberna-

Exo. 11. uit. Sic intelligendum est illud Exodi à primo genito Pharaonis, qui sedet in solio eius vsque ad primogenitum ancillæ, quæ est ad molam, hoc est, à primogenito, qui gubernat. Sic Christus quatenus homo sedit in domo Dauid, quia sceptrum habuit domus suæ & dominus fuit Dauid, quatenus Deus. Ideò Esa-

Esa. 9. ias ait. Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis. Super solium Dauid, & super regnum eius sedebit: ut confirmet illud & corroboret in iudicio & iustitia. Vbi animaduertas, Prophetam non dixisse in acquisitione gloriæ temporalis, aut diuitiarum terrenarum: nam temporalis gloria fluxa, & momentanea est: sed dixit, in iudicio & iustitia. Per hæc enim regnum Christi in omnibus suis fidelibus confirmatur & permanet. Quocirca Romanorum regnum, defectu iustitiæ cecidit, & plura alia regna, quæ longum esset commemorare. [Et regnabit in domo Iacob in æternum.] De hoc Christi regno ait Psalmi-

Psa. 44. sta. Regnum tuum regnum omnium seculorum, & dominatio tua in omni generatione, & generationem. Et Esaias, Multiplicabitur eius imperium & pacis non erit finis: super solium Dauid, & super regnũ eius sedebit, vt cõ-

Dan. 3. firmet illud, Et Daniel. Magnũ eius regnum sempiternum, &c. Et Michæas. Regnabit (in- Mic. 3.

quit) super eos in mõte Sion ex hoc nunc & usq; in seculum. Aduerte aũt, quod loquẽs angelus de Christo, non dixit, illum regnaturũ in domo Abrahæ, quamuis pater fidei fuerit: nec in domo Isaac, cui factę fuerunt repromissiones: quia Abrahã habuit filiũ Ismael à quo Ismaelitæ (gens idololatra & infidelis) ortum duxerunt. Similiter Isaac filium habuit Esau, à quo processit rex Edom cum populo suo Gentili idololatra & infideli. At filii Iacob omnes fuerunt, fideles à quibus originem traxit Dei populus, & in quo Deus, & notus erat, & adorabatur. Propter infidelitatẽ filiorum Abrahæ, & Isaac non regnauit Christus in domo Abrahæ aut Isaac, non propter peccata: nã in domo Iacob & peccatores fuerunt. Omnes nanque Christi fideles licet peccatores sint, dummodo salua & incolumis in illis fides maneat, ad Christi regnũ pertinent. Infideles autem hæretici, & perfidi Iudæi, diabolum habent regem: nos tamen Christum & regem & ducem nostrum sequimur, qui in sua Sancta & catholica regnat Ecclesia. Diximus superiùs omnem illum, qui Christi fidẽ incolumem habet, etiam si aliquo peccati inquinamento noxius sit, nihilominus eiusdem Christi esse membrum, licet mortuum. Nan- Gen. 8.

que in arca Ecclesiæ animalia sunt munda & Mat. 13

immunda, & in eadem triticum est paleis admixtum: & item sagena est: vbi sunt pisces boni & mali. Quod ideò prosequimur, ut totis viribus nitaris, nè huius regni mortuus ciuis sis per mortuam fidem: & id præ oculis semper habeas, quod Christus dicit, Filii regni eiicientur in tenebras exteriores. Vbi manifestè innuit, quo pacto fides sola non sufficiat ad consequendam uitam æternam: nam Israelitæ illi, de quibus Christi est sermo, per fidem erant filii regni, tamen defectu operum exclusi sunt à regno cœlesti: nam cum congregauerit paterfamilias triticum in horreo suo, paleas comburet igni inextinguibili. Vt intelligat Christicola nequaquam illi de sola fide esse gloriandum. Quòd si te sola fide dignum honore putaueris, fortasse continget, vt illã amittas: iuxta illud beatissimi Pauli, de quibusdam hæreticis Timotheo scriben- 1. Ti. 2.

tis Habentes bonam conscientiam, quam qui dam repellentes circa fidem naufragauerũt. Si bonam amittis conscientiam: etiam post conscientiam fortasse fidem perdes. Continget quippe illud tibi, quod pomis recon-

P

Pater

ditis, quòd quando vnum corrumpitur, corrumpitur etiam alterum illi adiunctum: ita sane voluntate viciata ex multitudine & affinitate vitiorum, multoties & fides in intellectu corrumpitur. Intellectus bonus omnibus facientibus ea: qui enim mandata Dei custodit (inquit Dauid) bonum habebit intellectum ab ipsorum mandatorum obseruantia, & ab ipsa legis custodia: nam dominus non permittit, vt in hæresim labatur, qui Christo obtemperat. Qui manum supra oculos suos ponit, ipse sibi est impedimento, ne à solis radiis illuminetur. Quod vtique multi ex catholicis fecerunt, qui inter oculos suos & lumen fidei multa flagitia & scelera constituentes, nõ lucente illis sole iustitiæ, fuerunt in causa, vt miserum illorum cor excęcaretur, & vt in Barathrum hæresum laberentur. Princeps huius caterua fuit Lutherus nostri seculi miseranda pestis, qui priusquam in hæresim laberetur, superbus fuit, luxuriosus, & multis aliis flagitiis & sceleribus contaminatus. Homini spurcitiis carnis dedito facile persuadebis, simplicem fornicationem non esse peccatū. Nec erit ab re illud relatum à diuo Augustino, quod quidam nomine Aerius qui episcopatum ambiebat, cùm non posset illum attingere, in id insaniæ descendit, vt assereret simplicem sacerdotem tantam habere potestatem sicut episcopus. Intellectus nanque cùm nostræ voluntati assentetur protinus, vt in aliquam rem inclinatur, etiam si mala sit, tanquam bonam approbat. Vnde Esaias, quem beatus Ioannes citat, ait, Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videāt oculis, & non intelligant corde: & conuertantur, & sanem eos. Sed de his alias.

Psa.100.

Aug. li. de hære sibus.

Esai.6.
Ioan.12.

¶Pro maiori autem huius literæ explanatione meminisse oportet, historiam tertii libri Regum recolere, vbi habetur quod domus Iacob Dei cultoris diuisa fuerit in duo regna temporibus Roboam nepotis Dauid: & habuit duos reges scilicet Ieroboam, quem se quuti sunt decem tribus & vocatus est ipse, & eius successores rex Israel, & duę tribus sequutæ sunt Roboā, qui vocatus est rex Iuda. Ideò ne existimaret beata virgo, quod in regno Iudæ solum esset Christus regnaturus, cuius successio est illa, quæ profecta est à Dauid, & nõ in reliquis tribubus: ideò inquam postquam dixit, in domo Dauid patris eius, addidit Angelus, regnabit in domo Iacob. vt inde intelligas Christum regnaturum super duodecim tribus, & vtrumque regnum & imperium Iudæ & Israel complexurum, quæ tribus omnes erant successores & filii Iacob patriarchę.

3.Re.1.

¶Vbi autem dicit hoc Christi regnum esse æternum, manifestè insinuat non temporale, sicut multi falso existimarūt: scilicet Messiam copulaturum omnes duodecim tribus, quæ antea sparsæ & diffusæ erant per diuersas nationes & imperaturum omnibus duodecim tribubus, quemadmodum Dauid & Salomõ. Ita Christum interrogauerunt discipuli dicentes. Domine si in tẽpore hoc restitues Israel? Ita credidit Herodes, & ideò turbatus est, ne forsan perderet temporale suum regnum. Item cùm dixit Angelus regnum eius æternum fore, insinuauit clare illud futurum esse spirituale: quia temporalia æterna non sunt. Sic Daniel de Christi regno inquit Regnum eius potestas æterna. Dauid etiam in Psalmo quem de Christo in sensu literali allegat Paulus, dixit. Sedes tua Deus in seculum seculi virga æquitatis, &c. Ferè nihil erat Christo ab aliquo imperatore regnum temporale auferre, sicut abstulit à Pharaone: at tẽporale regnum, & omnia quæ in eo sunt nihil penditur à Christo. Sed hac nostra misera tempestate, omnis fons & origo discordiæ inter reges Christianos est: quis eorum maiori dominaturus sit imperio, aut quis magis acturus, aut locupletaturus sit suum regnum. Si quatuor palliola ex vili lana confecta volentibus tragœdiam repræsentare in medium adducerẽtur, & protinus inter eos rixa oriretur, quis meliori lana confectum pallium esset induturus: nonnè manifestissima insania hæc esset, & omnino isti mentis impotes iudicarentur? Omnia nanque palliola ex eadem lana sunt confecta, & peracta comœdia ibi manere debent, quia mutuata fuerunt. De nihilo alio certè reges inter se pugnant quàm de lana caprina, qui maiora regna possideat, quis pluribus gẽtibus dominetur. Ideò oportet aduertere, ne quis rerum mundanarum imagine capiatur, omnia nanque palliola sunt vili lana contexta, & omnia hic relinquenda sunt. Quocirca optimo iure Christus hanc cõtrouersiam noluit acceptare: imo fugit quando Iudæi illum in regem eligere.

Actio.1.
Matt.2.

Dan.2.
Hebr.1.
Psal.44.

Ioan.6.

¶Admonet locus iste, vt temporalia fugiamus, & vt amemus cœlestia. Hæc enim quæ videntur temporalia sunt, quæ non videntur æterna. Quid enim obsecro aliud est aurum & argentum nisi terræ immunditia? Quibus hæc

2.Co.4.

hęc quibus induimur, nisi ferarum & brutorũ
coria? Quid bombicinum, & sericum, quibus
prætiosæ vestes conficiuntur, nisi vilium ver-
mium stercora? Quid prætiosæ purpuræ & re
galia indumenta nisi animalia vellera? Quid
denique supremæ arces altissimis mœniis val
lata, quid fortia castella, quid laquearia miro
artificio elaborata, quid nisi terra sunt? Om-
nia quæ sub cœlo sunt vile stercus & vanitas
Phili.3. sunt. Talia Apostolis iudicauit cum dixit.
Psal. 4. Omnia arbitratus sum, vt stercora. Et regius
vates hos miratus qui superbas istas domos
nimis amant dicit, Filii hominum vsquequo
graui corde? vt quid diligitis vanitatem, &
quæritis mendacium. Vanitatem diligitis &
quæritis mendacium: quia hæc non sunt per-
manentes nec veræ diuitiæ. Quod si hæc ità
sunt, quot & quot & quantos in mundo inue
nies, qui harum terrenarum rerum amore de-
pereunt, & superbia elati nimis deuanescunt?
Vnde regius Propheta, postquam de impiis
multa mala dixerat, statim de ipsorum mori-
bus adiecit dicens. De absconditis tuis adim-
Psal.16. pletus est venter eorum. Nam si regiam do-
mum vel alterius nobilis ingrediaris protinus
omnia cubilia videbis preciosis ornata paui-
mentis, vasa omnia nitida & fulgentia, lectum
& fulcra miro artificio elaborata: tecta deni-
que eburneis, & aureis laquearibus fabricata,
quę omnia si rectè consideres videbis materiã
ab ipso opere superari. At verò si conieceris
oculos in alia ministeria infima, non apparēt,
cum tamen & his domus etiam abundet: quę
nunquam propter earum vilitatem ante con-
spectum domini adducuntur. Sic nimirum
amor Dei sanctus, virtutes & multa alia illu-
stria dona in publicum sunt collata, tanquam
supellectilia magnifica, & tanquam margari-
tę pretiosę, quę in conspectu Domini sunt: vt
omnibus notę fiant. Tamen aurum & argen-
tum & aliæ pretiosę margaritę humanis ocu-
lis in prętio habitę, diuinis autem cōtemptę,
in inferioribus terrę partibus reponuntur, vt
in ipsius vlceribus, & in marinis conchis, vbi
ipsę generantur. Ait itaque Dauid Domino.
Vide & considera quales isti sunt, quorum vē
ter & animus absconditis tuis adimpletur.
His nanque rebus, quę ob earundem vilitatē
in infimis terræ partibus sunt reconditæ, vt
aurum, argentum, gemmę, & alia huiusmodi
his inquam eorum animus & venter est reple
tus: quibus superbi & elati incedunt, necnon
& eas magni faciunt. Qui certè non alio soli-
diori cibo, quàm vento aluntur. Et dimise-
runt (inquit) reliquias suas paruulis suis. Hęc
quippe bona filiis & heredibus suis impatiun
tur, alii domum, alii vineam, alii fundum,
quorum singulis singuli sunt contenti. Quod
si à diuino vate quæras, nunquid eius venter
his omnibus satietur? respondebit vtique.
Ego autem satiabor cùm apparuerit gloria
tua. His nanque bonis spiritualibus (inquit
Dauid) delector, & deinde diuinis & nũquam
perituris satis ero contentus. At verò, quia de
his vberiorem fecimus sermonem in prima
parte libri quem de vanitate mundi nos scri-
psimus superiori anno, quę tu videre poteris,
ad contextum Euangelii sancti gradum iam
facimus.

[Et regni eius non erit finis.] Quę verba
& superflua & angelo indigna per trãsennam
considerata videbuntur. Quia cũ prius dixis-
set, & regnabit in domo Iacob in ęternum:
quid vlterius opus erat addere, & regni eius
non erit finis? Quia quod ęternum est, apertè
constat idem finem non habiturum. Quam
obiectionem facili negocio dilues: si aduerte-
ris coniunctionem &, expositiuam esse. Hæc
enim nomina ęternum, & sempiternum, mul
toties in sacra pagina non pro perpetuitate Gen.17
temporis, sed pro multorum annorum spacio Gala.5.
vsurpantur. Nam de circuncisione dixit do Exo.28
minus esse pactum sempiternum quę tamen & 30.
modò mortifera est. Si circuncidimini (inqt Leu.16.
Paulus) Christus nihil vobis proderit. Et lo- & 27.
quutus de sacrificiis dixit, esse legitimum sem
piternum: quibus non obstantibus finita sunt
iam sacrificia illa deleta & mortifera. Vnde
necessariò conficitur legitimum sempiternũ
in tempus finitum & limitatum debere resol-
ui. In Exodo etiam dicitur, quòd seruus no-
lens libertatem maneat seruus in seculum: & Exo.21.
tamen in anno Iubilei omnes sua libertate
fruebantur, vt habetur in Leuitico. Idem de Leui.25
festo paschali dicitur in Exodo, & de Sabbato, Exo.12
& de sacrificiis in libro Numerorum. Et plu Exo.31.
ra alia loca in sacra scriptura inuenies, in qui Nu.28.
bus æternum & sempiternum, non pro perpe
tuitate temporis, sed pro longo aliquo inter-
uallo accipiuntur. Itaque coniunctio &, in
hoc loco expositiua est, pręcedentia verba de-
clarans. Alia etiam loca inuenies in sacris lite
ris his simillima, vt est illud Genesis. Benedi- Gen.1.
xit diei septimo, & sequitur. Et sanctificauit il Mat.13
lum. Hoc enim est benedicere. Et in Matthæo
colligent de regno suo omnia scandala: & de-

clarans id Euangelista dicit. Et eos qui faciūt
Apo. 1. iniquitatem, mittent in caminum ignis. Et in
Apocalypsi. Fecit nos regnum & sacerdotes
Deo & patri suo. Vbi coniunctio &, exponit
Deum esse patrē Iesu Christi filii sui. Ne igitur beata virgo existimaret regnū Christi aliquo tēpore finem habiturū, addidit angelus, & regni eius non erit finis. Acsi diceret. Tali modo æternum erit, vt nullis terminis aut finibus claudatur. ¶ Siue aliter tibi placuerit respondeo, quòd etiam si æternum significet infinitum tempus: dico tamen quod licet æternum sumatur pro tempore perpetuo & semper duraturo: accipitur hic, regni eius nō erit finis pro extensione, latitudine & magnitudine regni eius. Quod regnum nullis terminis aut regionibus claudetur, non solum quātum ad duratione temporis verùm etiam tam amplum, tam latum, tam extensum, vt nulla possit circumscribi mensura. Regno quippe Hispaniæ Pirenæi montes finem imponunt. Frācorum verò Alpes: & alia itidem regna suis finibus continentur. At regnum Christi nec Hispania, nec Gallia, nec Italia, nec Constātinopoli finitur, quia regni eius (inquit angelus) non erit finis: sed in omnem terrā, in quālibet remotissimam regionē vbi aliquis Christi fidelis fuerit se extēdit eius imperium. Vnde & ipse inquit, Regnum cęlorum intra vos
Luc. 17. est. Non habet circunscriptum locum regnū eius, quia possessio eius vbique est. Dominabitur, (inquit Psalmus) à mari vsque ad mare:
Psal. 71. & à flumine vsq; ad terminos orbis terrarū.

¶ Tertiò huic difficultati potest satisfieri, quòd cùm dixit: & regnabit in domo Iacob in æternum, intellexit de rege Christo: nunc verò cum dicit, & regni eius nō erit finis, loquitur de regno eius, hoc est de subditis suis, atque ita rex, & ipsius regnum nullum finem habebunt. Quod prius est, ad regem pertinet: secundum verò ad eius subditos. Poterit ne Hispanus, vel Francus Rex alicui subditorū dicere, Nunquam morieris? An poterit hunc eundem à morte eripere, & perpetuum facere? Minimè. Christi autem potentiæ, vel hoc
Mat. 10. Luc. 12. parū est, qui suis dicit, Capillus de capite vestro non peribit: omnes enim sunt numerati. Nā Christi subditi, qui in cœlo cum sanctis regnant, nunquam mortem agnoscent. Quòd si tu perpetuus esse vis, Christi seruus esto: quādo quidem humana diligentia nihil aliud magis curat quam seipsam perpetuam facere:
1. Ioā. 2. quod vtique consequetur is, qui ex Christi regno fuerit. Si autem mundanus fueris, peribis: siquidem & mundus periit. [Dixit autem Maria ad angelum.] Licèt angeli verbis firmiter crederet de conceptione filii: quia tamen non exactè modum concipiendi angelus explicuit, idcirco rogat beatissima virgo. [Quomodo fiet istud?] Principio turbata est, quia cognouerat Satanam aliquādo figurā gerere Angeli lucis, & poterat eā tentare, sicut & ipse Christus tentatus fuit. At cum nedum ipse angelus sermonem finiuisset, cognouit diuina reuelatione tunc facta, illū non esse dæmonem, sed angelum bonum. Atque ita non dubitauit, sed fidē verbis præstitit. Nō sicut Sara, quę in risum prorupit & in illusionem, nec sicut Zacharias, qui dubitauit, cùm vterq; sciret angelū esse bonū, qui illis apparuit. Ideò dixit ei Elisabeth. Beata quæ credidisti; nanque virginē non latebat Esaiam multò antea prædixisse, Ecce virgo concipiet, & pariet filium. At (vt inquit sacer Augustinus) modū quo cōceptura erat, ignorabat. Et hoc est qđ modò ipsa quærit: quomodo fiet istud de facto non dubitans, sed prudenter modum inuestigans, rationem subdit suæ interrogationis. [Quoniā virū non cognosco.] Quasi diceret intra se. Si meæ virginitatis iacturam aliquā sum passura, & promissum votū violare, uolo esse mater Dei: at verò, quia scio dominū potentem esse, vt mea virginitate intacta manente possim parere: quæro quomodo dominus id facere disposuerit. Vbi protinus aduertere debes, quam curam & solicitudinem habeat beata virgo de obseruando virginitatis voto, & virginali puritate: dicit nanque angelo, se tantam dignitatem & honorem neutiquam ascendere velle, si aliquantulum detrimenti suæ puritatis & virginitatis passura esset. Quod si quæras à beata virgine, nunquid malit uirginitatem custodire, quàm matrem Dei esse: non dubito quin tibi respondeat, melius & salubrius esse, cordis synceritate, & animi virtutibus splendere, quàm dignitatem aliquam quantumuis sublimem & excellentem subire. Omnes nanque dignitates & honores paruipendi sunt, si diuinis mandatis, vel minima aliqua offensa irrogetur. Sed ò mundum omnino perditum, & amentem: quid de te, deque ingenii tui moribus dicam, prorsus ignoro. Quis enim hac nostra misera tempestate hominum reperiretur, cui si regalis dignitas oblata esset, quàm vel grauissimis flagitiis esset ascensurus, prorsus renueret?

2. Co. 11 Mat. 4.
Gen. 18
Esai. 9.
Aug. li. 16. ciui. ca. 24.

Sed

Sed quid dico regem? contentus esset ille si minimus daretur redditus. Nam multos hodie inuenies, qui propter lucrandum teruntium, vel minimum aliquod stipendium, grandia facinora perpetrabunt, imò quotidie perpetrant. At virtus nunc paruipenditur: & gratia sine aliqua necessitate à nobis maximè offenditur. Quæ res in causa est, vt beata virgo tam solicitè & diligenter, rem hanc requirat, ne fortè aliquod ibi lateret incommodum, quòd suæ virginitati & puritati nociuum esse posset. Quam vtinam curam virgines nostri temporis tam solicitam haberét suæ virginitatis seruandæ, & religiosè seruandi vota, quæ domino suo vouerunt. Quod autem beata virgo votum fecerit virginitatis apertè ex hoc loco colligitur. Nam si solùm hoc intelligeret ipsa de præterita virginitate, quam hactenus custodierat: esset nihil dicere. Quia virgo quæ nuptias expectat, & nubendi propositum habet, non reputabit inconueniens, dicenti filium se pariturá esse, virginitatem hactenus obseruasse. Nam si ipsa diceret, virgo sum, facilè ei posset responderi. Poteris nubere viro, & filium parere. Ideò cùm Maria iudicauerit ad id inconueniens esse virginitatem: clarè constat, propositum illam habere custodiendi promissam virginitatem. Nam cùm dixit, Virum non cognosco, idem est, ac si dixisset, nec cognitura sum. Quæ quidem loquutio Hebraismus est, & apud nos vsitatus loquendi modus. Sic Pharao dixit filiis Israel. Non do vobis paleas, id est, nec dabo: vt reuera nunquam illis dedit. (Exod. 5.) Sic Ioannes cùm misit discipulos suos Christo, ut interrogarent, an ille esset, qui uenturus erat: ibi venturus in Hebræa veritate est participium præsentis, ac si dicerent, es tu veniens? (Mat. 11.) Et Christus Petro, & Ioáni dixit. Tempus meum prope est, apud te facio pascha. Hoc est, decreui pascha vobiscum celebrare. (Mat. 26.) Et alibi. A Galilæa propheta non surgit: pro præterito, surrexit. Sicut & aliquando ponitur præsens pro futuro. (Ioan. 7.) Qui loquendi modus frequenter vtitur: nam cum aliquem inuitamus, vt vinum bibat, solet respondere. Ego non bibo vinum: quasi velit dicere: nec bibiturus sum. Vt si aliquem Chartusiensem monachum inuitares ad comedendas carnes, responderet: non comedo carnes, id est, nunquam comesturus sum illas, quia ex voto & instituto ordinis non possum illas comedere. Sic modo beata virgo inquit. Non cognosco virum, id est, nec illum vnquam cognoscam. Ex quibus verbis colligunt sancti Patres, Augustinus, Bernardus, & Beda voto se castitatis & virginitatis astrinxisse. (Aug. li. de uirg. c. p. 1. Ber. ser. 4. in can. Beda super Luc.) Quia non solú id in animo habuit scilicet, uirginem esse, sed hanc suam virginitatem stabili voto consecrauit. Nam cúm fides catholica teneat Mariam perpetuò virginem fuisse, optima ratione elicitur, perfectissimum statum virginitatis habuisse, qualem Dei matrem decebat. Status autem firmitatem sonat: firmitas uerò non nisi per uotum stabilitur, quo certum est virginem seipsam astrinxisse. Hoc enim discriminis est inter bonos & malos: quòd boni ità mala decernunt facere, vt facilè ab instituto recedant. Non iurant mala facere, nec ad illa voto obligantur: ad bona autem facienda etiam teneri uolunt. Sic Abraham iurauit se non nociturum Regi Abimelech. (Ge. 20.) Et Dauid. Iuraui (inquit) & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. (Es. 118.) Et alibi. Votum uouit Deo Iacob: nunquam ingressurum lectum strati sui, donec inueniret locum domino. (Ps. 131.) Mali verò bona ità faciunt, aut facere proponunt, ut facilè ab incepto desistant: ad mala autem patranda (si opus est) arctissimo se adstringunt uoto. Quemadmodum illi: qui promiserant, se nec comesturos, nec bibituros, donec occiderent Paulum. (Act. 23.) Et Iezabel promittens & iurans, se Heliam occisuram dixit. (Reg. 19.) Hæc faciát mihi Dii, & hæc addát si non, &c. Et quod deterius est, ita se his uotis obligant, vt nunquam uelint ab eis recedere: sicut impius Herodes, qui iurauit se daturum saltatrici quidquid peteret. (Mar. 6.) Beata itaque uirgo de re iusta uotum fecit, quod semper integrum inuiolatumque seruauit. Vnde oportet discere, ut non mala, sed bona domino promittas, & ea firmo & stabili animo semper seruare. Hieremias propheta, ut habetur in capite ult. Baruch, qui fuit scriba Hieremiæ mittés (Bar. 6.) epistolam populo Israelitico in Babylonia captiuo, adducit illis in memoriam differentiam, quæ est inter Deú Israel, & Deos quos Babyloniæ colebant. Dii Babyloniæ sunt lignei, lapidei, aurei, & argentei: si quis illis uotum uouerit, neque id reddiderit, nunquam id requirent. Videte igitur quid facitis, quia agitis cum Deo Israel, Deo uiuo & uero, qui uobis fidem promissam petet: & grauiter in vos animaduertet, nisi steteritis promissis. Quia Deus lapideus aut surdus nó est, ut nó audia uotum quod tu religiosè ei promisisti:

nec

nec sine memoria est, nec elinguis, aut mutus, vt nō possit exactè rationem voti petere. Itaque cuilibet religioso aut moniali existimandum est, cum Deo viuo se agere, vt à memoria non excidant vota ab eo promissa. Vult nanque dominus vt adimpleamus vota, etiā si inde nullum commodum ipsi eueniat. Nā cùm dominus iustus sit, diligit proprium honorem: vt sic honor Dei cultoribus suis prosit. Nam si homo, qui vermis terrenus est, iniuria afficitur, cum promissis illi non statur: ita dominus ægrèfert, vt illi promissa non adimpleantur. Vult etiam dominus, vt vota per soluamus propter propriam vtilitatem nostram, quia maxima vtilitas homini accidit, si Deo promissis satisfecerit.

¶ Aliud autem inde notabis, & ad tuam doctrinam disces quàm optimum sit, aliquod
Psal.44. bonum incipere Maria nanque prima omniū virginitatem vouit domino, quam postea multæ aliæ sunt sequutæ iuxta illud psalmi, Adducentur regi virgines post eam, proximę
Exo. 14 eius offerentur tibi. Nec dominus tanti obsequii immemor, grandia beneficia in eos confert, qui boni alicuius authores fuerunt. Vt est videre in Aminadab, qui in exitu Israel de Aegypto primus ipse fuit, qui cum sua tribu
Can. 1. mare rubrum fuit ingressus. Quapropter tribus Iuda meruit princeps esse inter alias tribus, cum natu non esset maior: & ipse princeps fuit nobilioris tribus, ex qua reges originem duxerunt. Quo fit vt sponsa in Canticis dicat. Anima mea turbata est propter quadri-
Ps. 113. gas Aminadab. Et in Psalmo. In textu Israel de Aegypto domus Iacob de populo barbaro:
3.Re.6. facta est Iudæa sanctificatio eius. Tunc enim elegit dominus tribum Iuda in regiam dignitatem, ex qua Christus humanam induens vestem natus est. Deseruiet etiam nobis in huius rei exemplum templum illud, quod Salo-
4 Reg. 25. mon Hierosolymis ædificauit, licèt à Chaldæis destructum fuerit, & in reædificatione
1.Esa.1. Hierusalem post transmigrationem Babylonis aliud fuerit à Zorobabel ædificatum: nihilominus templum illud Salomonis nomen retinuit. Quod & confirmat euangelium Ioan-
Ioan. 10 nis qui inquit, ambulasse Iesum in porticu Salomonis. Quem honorem sibi Salomon comparauit, eo quòd primum templum ædificauerit: quanuis non illud, in quo redemptor noster ambulabat. Cuius etiam honoris beatus
Matt.3. Ioannes baptista fuit particeps, quia prior
Mar. 1. fuit, qui regnum cœlorum nunciauit, & pœnitentiam prædicauit. Quem numerū etiam ingreditur sanctus Dei martyr Stephanus, qui antesignanus fuit, qui pro Christi nomine incredibili gaudio sanguinem gaudit. Nec memoria tibi excidat, quibus honoribus, qui- Act.7.
bus laudibus, quibus encomiis celebrantur modò, & per seculi immortalitatem celebrabuntur sanctissimi religionum principes & fundatores, vt Benedictus, Augustinus, Franciscus, & Dominicus, & alii etiam sancti, qui lapides angulares fuerunt Christianæ nostræ religionis. Itaque cùm beatissima virgo prior fuerit, quæ sanctam suam virginitatem Deo consecrauit, dici non potest, quibus encomiis, quibusque laudibus digna est, vt celebretur. Vnde tibi curandum est, vt ad quodcunque opus bonum prior & paratior inueniaris. Ita vt si ad rem sacram pulsetur iam tu alios in itinere præcedas. Si eleemosyna est alicui erogandа, nunquam moras nectas, dicens, cras istud faciam subinde repetens: vt vel ita bono exemplo alios multos allicias ad idem faciendum. Nec dubites quin futurus sis particeps horum etiam meritorum in cœlo, vbi aduentitium præmium tibi augebitur, cùm alios videas, qui tuis honoribus cœlum conscenderunt.

¶ Dispari autem modo cum eis agitur, qui principes sunt & authores alicuius mali, qui maiori plectuntur supplicio, & in inferno manet illos, aliud accidentarium. Venit iam præ oculis rei huius exemplum. Nam Ieroboam ne populus reuerteretur ad domum Dauid, ascendens vt adoraret Deum Hierosolymis, 3. Reg.
vt ipse & posteri sui regno tēporali potirētur, 2.
aureos vitulos fecit, vt eos adoraret Israel: quem iniquum regem ipsiusque exemplum sequuti sunt illius successores, quorum multi idololatræ fuerunt. Vbi aduertas quod sæpius scriptura horum scelera Ieroboam ipsi tribuit: nam cùm de aliquo scelerato rege loquitur, inquit. Non recessit a viis Ieroboam, qui peccare fecit Israel. Vbi scriptura sacra culpam reiicit in Ieroboam, nam ipse prior fuit, qui vitulos conflauit, cúm aliis peccandi ansam præbuerit. Vnde & tormenta Ieroboam in damnatione istorum augebantur. Idem etiam in libro Numerorum habetur, quòd Nu. 15.
cùm filii Israel inuenirent quendam colligentem ligna in die sabbathi, quem iussu domini lapidauerunt, quia (vt inquit glossa) primus sabbathi violator fuit, & occasionem aliis prębuit violandi festos dies. Sic etiam diues ille epulo,

Luc. 16. epulo, qui suo malo exemplo quinque fratres corruperat, rogauit Abraham vt mitteret aliquem, qui eos auerteret à via iniqua, ne ad loca tormentorum peruenirent: quod quidem non motus charitate fecit (cum nulla in inferno habitet) sed propterea ꝙ timuit, ne eorum aduentu grauioribus suppliciis torqueretur. Vnde cauendum tibi est, vt ne aliis occasioné delinquendi præbeas: nanque hoc tibi imputabitur, vt acrioribus pœnis plectaris. [Et respondens angelus dixit ei. Spiritus sanctus superueniet in te.] In hoc admirabili & diuino opere sancta. Trinitas operabitur sine alicuius interuentu: cumque opera Trinitatis externa indiuisa sint, id quod actionis fuit in incarnationis mysterio toti Trinitati tribuendum venit. Vocatur autem opus spiritus sancti per appropriationem: qui spiritui sancto donum gratiæ tribuitur, & merito cùm hoc fuerit supremum quod in vniuerso ipse operatus fuerit. Nanque cùm diuinus spiritus distributor sit omnium donorũ & gratiarum, quorum omnium cum in Christo summa plenitudo fuerit, ideò spiritus sanctus author cõceptionis Christi dicit. Nam non solum anima Christi, sed etiam ipsius caro viuificat, & vitam spiritualem largitur, dignè eam comedenti: cum verum sit Christi humanitatem gratiam tribuere meritoriè, & etiam efficienter. Merito ergo illa humanitas de spiritu sancto est, quæ in spiritum ita absorpta erat, & rapta, vt spiritum largiretur. [Et virtus altissimi obumbrabit tibi.] Qui tenent beatam virginem in originali peccato conceptam esse: in hanc abeunt sententiam, vt obumbrare in hoc loco idem sit, quod fomitem extinguere. Nam cùm munus vmbræ refrigerare sit, ita obumbrare nihil aliud est, quam refrigerare incendium (quòd est fomes) quem nullum post Christi conceptum sensit. Alii autem de maiori gratia ei collata ista verba interpretantur. Verum hæc nihil ad rem nostram attinent, sed standum est in sensu literali & proposito in quo angelus fuit loquutus. Nanque Maria non quærit, quæ gratia illi donabitur in verbi incarnatione, aut quod bonum Christi aduentu sit susceptura: sed inuestigat, quomodo hoc fiet. Itaque sensus huius loci legitimus est. Si interrogas ò sacra virgo, quomodo istud fiet: dico ꝙ spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, id est, spiritus sanctus geret vicem viri: & in hac sanctissima conceptione tota trinitas operabitur. Aderit ibi sacra trinitas, nam de eius conceptu agimus, qui verus Deus erit. In re hac nullum viri opus interueniet: nam diuina virtus id totum præstabit. Ideò apposuit duo verba quæ matrimonii actionem significant: nimirum superueniet & obumbrabit. Quæ duo verba viro ratione mulieris competunt, scilicet mulierem obumbrare, & pallio illam operire, qui actus est matrimonii. Quod licet videre in libro Ruth, quæ cum ad pedes Booz obdormiret, & eam ipse sentiret, admiratus est: ipsa autem rogabat eum, vt vellet eam in vxorem ducere, quæ in petitione sua his verbis vsa est dicens. Extende pallium super ancillam tuam, quia propinquus es. Quod idem fuit, ac si diceret. Ducas me in vxorem. Et idem intellexit Booz, vt ex ipsius verbis patet. Quiesce nocte, & facto mane si te voluerit propinquitatis iure. Lege caput tertium libri Ruth: ibique clarè colliges, ꝙ extendere pallium, & obumbrare, & vmbrã facere ad actus matrimonii pertineant: nempe ad amplexum & ad amorem, quibus vir & mulier copulantur, vt fiant caro vna, & cor vnum, qui amor ad matrimonium per necessarius est. Vnde cum in Exodo dicitur dominum non habere potestatem vendendi ancillam, cuius honorem contemptui dederit, verti poterit, quoniam operuit eam, id est, quasi si maritus esset, cum illa egit. Nã in Hebræo est verbum Bagad, quod est tegere & operire. Vnde & Beged, בגד id est vestis, qua qs tegitur & operitur. Mos nanque erat Israelitarum, vt quàm primum aliquis vxorem vellet ducere, extenderet pallium, & cooperiret eam in signum matrimonii: hanc protectionem & tutelam significans, quam vir præstat vxori. Itaque altissimi virtus obumbrabit tibi: quippe in hoc opere sancta Trinitas viri fungetur officio, & tu sacra virgo in cõceptione hac concurres, sicut & cæteræ mulieres in conceptibus filiorum. Id tamen non in tempore, sed in instanti fiet: & ita fiet vt naturalis & supernaturalis mater Dei sis. Supernaturalis, quia concipies sine virili semine, & naturalis, quia verè ex substantia tua saluatorem gignes. Vnde & dicendum est plus beatam virginem fuisse operatam, quàm reliquæ aliæ mulieres, quia ex solo virginis purissimo sanguine Christi corpus formatum fuit: quia secundum carnem Christus non fuit filius alterius personæ, sed solius virginis, quod quidem nunquam in mundo accidisse constat.

Ruth. 3

Exo. 21

Aduerte.

Aduerte tamen quòd licèt posset angelus dicere, Deus viri munus præstabit in hac conceptione, vsus tamen est verbo obumbrare, hoc est, protegere: vt intelligas taliter Deum in hac incarnatione interuenisse, vt sacra virgo & actiuè & passiuè concurrerit. Nā quemadmodum multoties cōtingit, vt lucidissimis solis radiis caligent nostri oculi, vt nihil operis conficere valeamus: tamen interuentu alicuius nubeculæ iam oculi suo munere funguntur: nanque nubes illa calorem solis temperat, & mitigat, & radiorum eius vires debilitat. Ita virtus diuina non aliter, vt ostendimus in hoc opere adfuit, & vices viri gessit. Si autem diuina sola potentia opus hoc efficeret, & nihil virgo operaretur, non cum tanta proprietate diceretur mater Dei: ideò temperat Deus potentiam & virtutem suam, vt virgo posit operari, & reuera operaretur. Posset vtique Deus (si vellet) carnem humanam sumere absque aliquo interuentu virginis & ipsius labore: tamen seipsum comprimere voluit, vt & ipsa operis esset particeps, & tali honore & excellentia gauderet.

¶Vbi iam Dei bonitatem, & clementiam expendere licet, quæ talis & tanta est, vt aliquando suæ potentiæ vires reprimat, vt amicos & dilectos suos honoribus afficiat. Nam cum ipse sit author huius diuini operis: vult tamen quòd virgo suam partem accipiat, vt verè titulo matris Dei gaudeat. Quod idem frequenter consueuit facere in aliis multis operibus, quorum & si ipse præcipuus author sit non in eis secundum omnem potentiam suam operatur: sed aliquid amicis suis facien-
Exo. 14 dum relinquit, vt eiusdem laudis & honoris sint participes. Nec opus esset rem istam aliis exemplis illustrare, quàm ipsomet experimēto. Quid enim Deo erat opus, vt Moyses mare virga percuteret, vt populus liber & incolu-
4.Re.2. mis id transiret, nisi dominus vellet ipsum Moysen & laudibus & honoribus afficere? Posset etiam sine ministerio pallii Elisei Iordanem aperire, id tamen voluit, vt suæ virtutis diuini radii in sanctis suis mirabiliter splendeant. Nec illud silentio prætercūdum, quod
Iudi. 7. Gedeon fecit, vt expugnaret fortissimū exercitum Madiam: sonare fecit tubas, buccinas tangi, lagenas frangi, quæ omnia infirma & debilia erant ad tantum exercitum debellandum, nisi dominus sua virtute vires inimicorum infringeret: nihilominus voluit, vt Gedeon laboris aliquid applicaret, vt insigni victoria illustris redderetur. ¶Nec suum ingenium adhuc dominus mutauit: id nanque quod antiquitus fecit, & nobiscum etiam modo facit. Posset nanque dominus sine aliquo nostro impenso labore, ad illam beatorum patriam, vel solo nutu nos ducere, & nos ab omni peccato immunes, & in gratia confirmatos condere: tamen id renuit, vt nostris etiam laboribus patriam illam conscendamus, vt illustrior, vt grādior, & vt nobis copiosior laus & gloria inde consurgat: quia melius & laudibus est gloriam nostris meritis adipisci, quam gratis, & inchœnice sedentibus. Quod etiam manifesta veritate videre licet in duobus filiis Zebedæi, quibus noluit concedere hono- Mat.20
rem illum, quem gratia consanguinitatis petebant, nisi prius passionis calicem degustarent. In quo etiā domini benignitas & amor sui admiranda liberalitate, multis nominibus splendet, qui plus donauit duobus fratribus, quàm ipsi postulabant: animus quippe illorū honorem efflagitabat sine aliquo merito & labore. Ipse verò dominus certos promissi fecit, martyrii lauream illis designās, quod mortis genus necessariò gloria consequitur. Facilè enim posset dominus petitioni eorum acquiescere: tamen potentiam suam mirabili Rom.8
modo compressit, & sine martyrii discrimine gloriam non tribuit, vt verè cum Paulo cooperatores Christi possint dici. Non sunt (inquit) condignæ passiones huius seculi, ad futuram gloriam: tamen quæ Dei bonitas est, & clementia pro tanto in nos amore illam libenter nobis donat: vult tamen & aliquid laboris nos impendere, vt & gloriosius donetur nobis brauium. Ita vmbræ interstitio inter virginem & suæ potentiæ vires vsus est dominus: vt non solùm ipse, sed etiam beatissima virgo suum adderet laborem, vt meritò tali gloria & honore illustraretur, [Ideoque quod nascetur ex te sanctum.] Christum sanctum vocat, ad differentiam sanctitatis, quæ in nobis est. Christus nanque fons & origo est totius sanctitatis: à quo, tanquam à principio, sanctitas reliquorum iustorum deriuatur: nos autem licèt sanctissimus, & hoc nomen nobis sortiamur, non itá propriè assumimus (cùm tanquam arundines simus mutabiles) sed quadam participatione illius, quę in Christo capite nostro residet. Lumen quippe à sole ortum longo interuallo differt ab eo, quod procedit ab igne. Nam quod ab igne est, semper fumum sibi habet admixtum, & aliquam imperfe-

imperfectionem. Nam cùm Christus sit lumen de lumine, quemadmodum lux à sole oritur absque aliqua corruptione: non aliter Christus limpidissimum speculum ab hac beata virgine sanctum nascitur. [Vocabitur filius Dei.] Pro huius literæ clariori intellectu, operæpretium est animaduertere, quòd solet aliquando in quæstionem verti: vtrum Christus quatenus homo sit naturalis filius Dei, aut adoptiuus. Quæ quæstio responsionem habet, esse filium Dei naturalem: nam filiatio suum fundamẽtum habet in supposito & persona, non autẽ in natura. In Christo verò nõ sunt duo supposita, quanuis duabus naturis cõstet, sed vna tantum persona, eaque simplicissima. Et perinde manifestò concluditur, nõ posse habere hanc filiationem adoptionis, cùm naturalis illi propria sit. Nihil tamẽ obstat, quòd eam gratiam habeat, quæ in nobis sufficiens est causa, vt filii adoptiui dicamur. Qui tamen etiam si virgo, doctor, & martyr fuerit: tamen illum habuisse aureolas non dicimus: quia aureolæ significant participationem perfectionis in actu, cum ipse non habuerit participationem perfectionis, cũ fons & origo sit, à quo omnes perfectiones emendicauerint. Sic etiam in corpore immortali surrexit, impassibili, claro, subtili: tamen in ipso non uocantur dotes corporis gloriosi propter connotationem vocabuli. Sic etiam vocandus venit filius naturalis Dei: quia adoptio videtur naturalitatem negare. Aliqui nanque dicere voluerunt filiũ Dei adoptiuũ etiam debere nominari, eo quòd sanctissima trinitas sine viri ministerio operata fuerat. Literam hanc malè intellexerunt isti, assumentes illam particulam, ideoque in rigore, ita ꝙ significaret causam præteriti, ad id ꝙ sequens est: vt si diceres. Ego sum homo, ideo risibilis. Simili etiam modo dicunt: Spiritus sanctus superueniet: ideò quod ex te nascetur filius Dei vocabitur. Quia & si spiritus sanctus non veniret, erat nihilominus Christus filius Dei naturalis: ergo (inquiunt ipsi) de alia filiatione intelligendum est. Hi certè falso & infirmo nituntur argumento, quia ibi particula, ideo nõ dicit causam verborum præcedentium, imò differitur ab effectu ad causam, vt si dixeris, Dies est, ergo lux & claritas est. Et itá intelligendus est locus iste: Spiritus sanctus superueniet in te: & virtus, &c. ideoque, &c. scilicet, Quia ipse filius naturalis Dei est, ideò spiritus sanctus superueniet in te, Ideò cognoscet mundus Dei naturalem filium esse. Sic ecclesia hunc locum interpretatur: nam in quodam responsorio, loco ideoque posuit, quod enim ex te nascetur sanctum, &c. Sequitur. [Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa concipiet filium in senectute sua: & hic mensis sextus est illi quæ vocatur sterilis.] Exemplo non erat opus illi quæ firmiter credebat: quocirca hic locus dupliciter exponendus venit. Primò dico hoc exemplum adduxisse, non vt crederet, sed ad maiorem lætitiam & gaudium virginis, ad maiorem firmitatem eorum quæ circa fidem ipsi virgini dixerat. Quia fides à ratione ostenditur, quam ipsam ratio præcedit: tamen secus contingit, quando sequitur. Nam postquam credimus quòd naturali ratione non probatur, ratio quæ post fidem sequitur, iuuat & fortiorem efficit ipsam fidem. Et ita post susceptam fidem, quæ adducuntur rationes, non sunt, vt per eas credamus: sed vt cognoscit fidelis, id quod credit consonum rationi esse, etsi humanum prorsus excedat intellectum. Itaque non adduxit hæc angelus virgini, vt crederet: sed vt eius animus reficeretur, & vt intelligeret id mysterium secundum rationem esse. Vbi aduertes particulas illas, & ipsa, maxima emphasi pollere. Nam si ipsa concepit à fortiori & tu concipies, vt tibi dixi. Ex parte Dei nullum est miraculum: quia quidquid producit, libera sua voluntate producit. Ex parte autem nostra maius erat miraculum, vt conciperet Elisabeth: nam duo erant illi impedimenta, alterum sterilitas, alterum verò senectus. Nihil enim vnum miraculum sufficeret, quia etsi viginti annis natu esset, non pareret propter sterilitatem: & licèt fœcunda, non pareret propter senilem ætatem. At vt virgo pareret uno tantum miraculo fuit opus: quia nec sterilis, nec ad senectam peruenerat. Rectè igitur angelus disputat, & sumit argumentum à minori ad maius, recensens vtrunque miraculum: alterum qñ dixit, concepit filium in senectute sua: alterũ verò cùm subdit: & hic mensis sextus est illi, quæ vocatur sterilis. Ac si diceret. Si solius hoĩs conceptionẽ duo præcedũt miracula, quid mirum si conceptionẽ veri Dei vnum miraculũ anteat? Secũdò, locus hic venit exponẽdus: nã cũ angelus in hac re summopere virginis consensum optaret, intẽdebat, & breuiter ipsi responsum daretur, & enim cupiebat, vt quàm citissimè

citissimè donum acceptaret: & ideò dixit: Ecce Elisabeth cognata tua. Nec particula, ecce, sua emphasi caret: acsi diceret. Considera ò gloriosa virgo Elisabeth cognatam tuam filii tui præcursorem ab hinc sex mensibus concepisse, vt vel sic virgo sacra dictis annueret.

¶Sed offert se statim dubium, quomodo Elisabeth cognationem habuerit cum beata virgine, cum lex prohiberet eos, qui diuersæ tribus erant matrimonio copulari, & virgo, vt ex priori capite Matthæi constat, erat de tribu Iuda, & de domo Dauid: Elisabeth verò vxor fuit sacerdotis, qui ex tribu Leui ortum ducebat. Satis sit autem huic obiectioni si aduerteris, hanc diuisionem factam fuisse propter confusionem possessionum, vt habetur in Numeris. Sed tribus Leui non habebat possessionem: ideò poterat contrahere matrimoniũ cum aliis tribubus. Mos uerò erat sacerdotibus, vt semper contraherent cum filiabus de tribu Iuda, quæ & regalis & nobilior erat. Sic Aaron qui erat ex tribu Leui, accepit in vxorem Elisabeth sororem Naason, filiam vero Aminadab, qui erat princeps tribus Iuda. Et Ioyada summus sacerdos duxit vxorem Iosabeth filiam Ioram regis Ochoziæ, qui erat ex tribu Iuda. Ideo quamuis Zacharias esset de tribu Leui, benè poterat vxor eius beata Elisabeth esse de tribu Iuda. Fuit enim mater Elisabeth soror Annæ matris Mariæ virginis, sed natu minor, quæ virum habuit Aronitem ex qua nata est Elisabeth, & sic cognata fuit virginis Mariæ. Nam vt, Augustinus ait, caro Christi ex vtroque genere regum, scilicet & sacerdotum fuit propagata: & Maria virgo Aaronitica erat, & ex semine Dauid regis. [Quia non erit impossibile apud Deũ omne verbum.] Quia non solùm id quod fit, sed id etiam quod cogitatu comprehendi potest factu facilè domino est: cùm verbum & oris, & mentis opus ambiat. Ita enim licet diuinam maiestatem venerari & suscipere, vt quemadmodum angelus absolutè dixit, omne verbum: ita intelligas nullum esse verbum, quod Deo factu impossibile sit. Ipse enim est qui dixit, & facta sunt: qui vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt, qui imperium habet sicut & vitæ, ita & mortis. Vnde nec dixit angelus, nulla res est ei impossibilis, sed verbum, quia dicere Dei est facere. Homines multa consuescunt dicere, quæ facere neutiquam possunt. Esaias dixit, Ecce virgo concipiet. Dixit ipse, & factum est ab spiritu sancto. Nihil Deo factu difficile, in cuius potentia per obedientiam est omnis creatura. Ieremias inquit, Non erit tibi difficile omne verbum, qui facis misericordiam in millibus. Et diuinus psaltes. Omnia quæcunque voluit, fecit.

Nu. 36. Nu. vlt. Exod. 6. 2. Pa. 22 Aug. lib 2. de cõsen. euãge. c. 2. Ps. 148. Rom. 4. Esaiæ. 9. Iere. 23. Psa. 113

¶Aduerte autem omne verbum, in hoc loco, idem valere quod nullum, ac si diceret. Nullum verbum est impossibile. Sæpè enim in scriptura sacra particula, non, quæ præcedit aut sequitur post dictionem omnis, significat idem quod nullus. Vt ad Ephesios ait Paulus. Omnis sermo malus ab ore vestro non procedat, id est, nullus sermo malus. Et Abacuch. Omnis spiritus non est in eo, id est, nullus spiritus. Et in Ecclesiaste. Non est omne nouum sub sole. Et in Exodo dominus ait. Omnem viduam & pupillum non affligetis. Et in Leuitico. Omnem adipem & omnem sanguinem non comedetis. Et iterum in Exod. Non facietis omne sculptile. Et Ioannes. Omnis qui peccat, non videt Deum. Et in Genesi. Vt non interficeret eum, omnis qui inueniret eum. Sic in præsentiarum. Non erit impossibile apud Deum omne verbum.

Ephe. 4. Abac. 2. Eccle. 1. Exo. 22. Leui. 3. Exo. 20. 1. Ioã. 1. Gene. 4.

¶Sed ad maiorem huius loci explanationem, non parua videtur hic oriri difficultas. Videtur nanque, quòd angelus his verbis velit, paruæ fidei nota ipsam uirginem innuere, vel saltim desperationis crimine. Inq t enim, nihil esse Deo impossibile: quasi ipsa de hoc dubitauerit, vel crediderit, aliquid esse Deo impossibile. Nam si virgo credidit hæc omnia esse Deo possibilia: quid opus erat, vt angelus hæc verba subderet? Solutio huius dubitationis tibi erit, quòd illa verba quæ angelus fuit loquutus, dant in responsionem his, quibus virgo interrogauit, cum dixit, Quomodo fiet istud. Acsi diceret. Iam tibi modo dixi, scilicet spiritum sanctum in te venturum esse, & Deum habiturum loco viri: & non solum hunc modum, sed & alios plures dominus habet, quos nec possem comprehendere, & me ipsum latent, hoc tamen unum scio, nihil difficile, aut impossibile esse admirabili suæ potentiæ, cum multis & variis modis idipsum possit præstare, tamen hic modus conuenientior fuit.

¶Sed his omnibus prætermissis, aduertat hic Christianus lector, hæc verba. Nihil apud Deum impossibile, maximum esse nobis solatium. Semper nanque dominus vult & potest nobis uel iam desperatis suppetias ferre. Non possum non eorum animos reprehendere,

re, qui in suis vitiis & peccatis iacentes existimant se nunquàm posse ad meliorem vitæ conditionem resipiscere. [Aliud hominum genus est, qui nunquàm læti incedunt, & iudicant vix fieri posse, vt eorum animos aliquãdo exultatio salutet Alii verò sunt ita mentis impotes, & vitio carnis dediti, vt vel monstrum esse fingant, posse vel vno die sine mulieribus conuersari, vel castum & mundum esse. Qui omnes si attentis auribus suæ inscitiæ reprehensionem velint auscultare, audiãt vas illud electionis Paulum dicentem. Om-
Phili. 4. nia possum in eo qui me confortat. Libenter nanque tibi, quicunque fueris concedimus sine Deo, adiutorio nostro parum aut nihil imbecillam nostram & fragilem naturam posse: tamen si ipse dominus nobis adest, quod pelagus non audebimus intrare? aut quod periculum non aggredimur? Illud autem in omni angustia, aut infirmitate agendum tibi est, vt semper rogationibus instes, vrgeas, ores, illũ inuocando: potens quippe est, & castitatem tuam custodire, & te obseruare immunem à peccato, & ingentem spiritus consolationem præbere, nisi forte tu fidei imbecillitate ipsi obstaculo fueris. In quorum omnium gratiã, si tibi placuerit, leges septimum caput libri quarti Regum, vbi eleganter videbis, quomodo omnia domino sint facilia, etiam si humanis viribus longe ardua & impossibilia videãtur. Dixit enim Eliseus. In tempore hoc erit modius simile uni stateræ. Respondit autem
4. Re. 7. incredulus quidam. Si dominus etiam fecerit catharactas in cœlo, nũquid poterit esse quod loqueris? Nihilominus factum est, ut dixerat propheta, & incredulus ille mortuus est. Quocirca tibi laborandum est, Deum semper exorare, ut uelit te ad seipsum conuertere, & neruos tuos in id debes intendere: vt adimpleas ea, ad quæ teneris: tuncque uidebis omnia negotia tua fœliciter succedere, & si hodie tristis es crastino die lætus eris [Dixit autẽ Maria. Tunc beatissima uirgo auditis uerbis angeli, quæ profundissima sua erat humilitas genibus flexis, manibus corporis simul, & mente leuata, dixit. [Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum uerbum tuum.] Statimque prolatis uerbis angeli & ipsius uirginis consensu adhibito quatuor miracula fuerunt facta. Primum, corporis Christi ex puro uirginis sanguine conceptio & formatio. Secundum, animæ Christi ex nihilo creatio. Tertium, animæ ad corpus unio, siue infusio. Quartum, assumptio humanitatis nostræ à diuinitate. Quemadmodum enim terræ uapor solis præstanti ui in sublimem fertur, ubi sub aurora concretus in rorem conuertitur, qui decidẽs terram fertilem & lætam reddit. Sic purissimus sanguis uirginis gloriosę uirtute spiritus sancti uterum influens sine ulla uirilis seminis commixtione creuit in corpus Christi, qui editus in lucem, terram ingenti gaudio affecit, & generi humano spiritus fœcunditatem tribuit. Quod intuens Esaias dixit. Rorate cœli desuper, &c. Aduerte autem hæc quatuor in eodem instanti fuisse facta: quia in his non fuit prius aut posterius tempore: sed naturæ tantum. Nanque non per temporis incrementum formatum fuit corpus Christi sanctissimum, sicut cætera humana corpora, nec anima facta completis quadraginta diebus: sed unico temporis momento Iesus Christus filius Dei factus est perfectus homo, assumẽs uerbũ diuinum naturam humanã in vnitate suppositi, in quo eodẽ instanti celebratæ fuerunt in utero intemeratæ uirginis nuptiæ hypostaticæ unionis. O admiranda erga miseriam & fragilitatem hominum diuina dilectio. O diuinus amor, qui ex duobus unum efficit. In primitiua ecclesia erat cor unum & anima una. Quod factũ intelligendum uenit, uel in uoluntatibus, uel in pijs affectionibus, quod re uera non ex duobus unum confìcit: quia & si duo fratres ardentissimo inter se coniungantur amore: at hic amor finitus cum sit neutiquam ex duobus unum faciet. Veruntamen diuinus ille & supernus amor, quo Deus nos fuit prosequutus, cum nullis finibus aut terminis clauderetur ex duabus naturis personam unam fecit: quia Christus non duplex, sed una tãtum simplicissima persona est. Descendit Dei filius facturus ex duobus unum: sicut descendit pluuia in uellus. Non autem sicut descendit pluuia in terram, nam tunc sonitum reddit: super uellus autem nullum. Cum igitur filius Dei descenderit non cum sonitu & strepitu ideò ait egregius psaltes descendisse, sicut pluuia in vellus, cum magno silentio & taciturnitate, ita ut ipsum dæmonem latuerit ingressus eius in uirginalem aulam.

Esai. 45.
Acto. 4.
Psal. 71.

¶ Præterea descendit pluuia in uellus, nullo iniecto discrimine in ipsum, sed integro & intacto manente. Sic Christus descendit in uirginis uterum ipsius uirginitate intacta & incorrupta manente.

¶ Tertiò,

¶ Tertiò, extrahitur aqua à vellere sine corruptione velleris. Sic Christus ab vtero matris micans exiit, ipsius virginitate ex omni parte integra manente.

¶ Quartò, purius & nitidius propter pluuiam manet vellus. Sic beata virgo sanctior, melior & excellentior fuit post partum quàm antea. Addidit vlterius Psalmista. Et sicut stillicidia stillantia super terram: Nimbus si magnus est submergit & vitiat terram: tamen stillicidum cadens eam vberiorem reddit. Quod quidem misterium sancta ecclesia significare voluit, cum inquit. Quando natus es ineffabiliter ex virgine, tunc impletæ sunt scripturæ: sicut pluuia in vellus descendisti. De cuius pluuiæ fructu sequitur: vt saluum faceres genus humanum.

¶ Verum enimuero iam erit operæpretiũ singula verba huius tanti mysterii discurrere: & protinus videbimus singulares virtutes, quas virgo sacra his excellentibus verbis pandit. Et in primis obserua particulam ecce, idẽ esse quòd vtique, siue sanè: estque significatiua obtemperantis seu dedentis se in Dei obse-
Esai. 6. quium. Vnde Esaias dixit. Ecce ego mitte me.
Psal. 39. Et in Psalm. Tunc dixi, ecce venio. Et quando dominus apparuit Samueli, respondit Sa-
1.Re.3. muel. Ecce ego. Ac si diceret. Paratus sum tuos iussus adimplere. Et in hoc sensu sumitur in isto loco. Significat enim promptum, paratum, solicitum, diligentem seruum, qui paratus est, vt sine difficultate obediat. Ecce ego non fugio, non me abscondo, prompta sum, & parata. Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.

Ps. 107. ¶ Vtitur etiam verbo, fiat, per primũ fiat, conditus est mundus, & per secundum Mariȩ reparatus. Hoc verbo fiat, vsus est dominus creaturus cœlum, terram, & lucem. Videtur tamen excellentiorem & præstantiorem fortitudinem habuisse hoc virginis, fiat: quam illud quo mundus est conditus. Nam illo domini, fiat, factæ fuerunt omnes creaturæ: hoc autem, fiat, virginis, vniuersi creator homo factus est: qui æternus cùm esset, nostram mortalitatem inducere fuit dignatus.

¶ Obserua etiam non dixisse, fiat in in me, sed mihi: cùm & optimo iure posset dicere, fiat me: quando quidem in ipsa operatus est dominus illud diuinum mysterium, & in ipsius ventre Christus conceptus fuit. Sic an-
Matt. 1. gelus. Quod in ea natum est, de Spiritu san-
Psa. 86. cto est. Et in psalmo. Nunquid Sion dicet homo, & homo natus est in ea. Ideo iure optimo posset dicere: fiat in me secũdũ uerbũ tuũ sed noluit ita dicere, sed fiat mihi, id est, in meum bonum, in meum honorem, & vtilitatem. Omnes afficiuntur donis hac sancta virginis obedientia, quia omnibus remedium præbuit: tamen maioribus me ornauit beneficiis: qui me elegit in matrem excellenti modo gratia sua me ipsam præseruans.

¶ Aduerte autem domini nomen esse in hoc loco, ecce ancilla domini, nomẽ propriũ. Proprium quo sciendum Deum in scriptura sacra multa nomina habere, quæ aliis communicantur. Nam nomen אלהים elohim, Deo proprium est, nihilominus angelis & iudicibus tribuitur. Tamen vnum solùm nomen terragrammaton incommunicabile aliis præter Deum est, quod quatuor literis constat י iod ה he ו vau ה he, quod est יהוה Iehouah, ꝙ ineffabile erat apud Hebræos, uel eo quod literæ quæ nomen componunt, quiescentes & insonæ sint, & nullam per seipsas articulatam vocem possint exprimere, vel propter diuinæ maiestatis reuerentiam: cuius propriissimum nomen nec audire, nec nominare fas putant. Et quia antiqui gentium poetæ audierant Deum appellari Iehouah, finxerunt Deum suum, quem vocauerunt Iouem deductum à Exo. 28.
Iehouah. Quod nomen Dei proprium portabat sacerdos in lamina aurea. Ne autem tam potens & ineffabile nomen Iudæi nominarẽt, loco Iehouah vtebantur nomine אוני Adonai, quod significat idem quod dominus: quia dominus & Deus appellatiua sunt: quia Deus commune nomen, & non singulare est, est si de vno tantum verificetur, sed id propter suã significationem non est, sed quia dii plures non sunt. Sicuti sol qui verificari non potest, nisi de hoc sole, quem dominus cõdidit: quod nomen appellatiuum est, quia si plures soles essent, quilibet isto nomine gauderet. Eodem modo hoc nomen dominus, appellatiuum est, & conuenit Deo respectu creaturarum, in quas omnes dominum habet. Tamen nomen Iehouah proprium Deo est, & ipsius naturæ, & significat vnitatem naturalem essentiæ in trinitate personarum sine aliquo respectu ad creaturas, & sine relatione ad extraneã rem. Significat etiam summam entitatem si dependentia: significat tandem fontem & originem totius esse. Tanto enim honore nomen hoc apud Hebræos habebatur, vt si legentes scripturas ipsum inuenirent, non voce, sed mente

tantùm

tantùm illud proferebant, ita ut dignos se non iudicarent ad tantum nomen exprimẽdum, & ita loco nominis Iehouah, utebantur nomine Dominus. Et ita in uersionibus transferebant, Dominus. Virgo aũt Maria totum sermonem istum habuit Hebræa a lingua. Et ita dixit, Ecce ancilla Ieuouah, fiat mihi secundũ uerbum tuum.

¶ Iam uerò uidere restat, quas uirtutes sacra uirgo uerbis istis manifestauerit. Primò nanq; mirabilis obedientia ipsius splẽdet, cùm se ipsam totã in dñi manus committit, ut pro libito in ipsa operet̃. Ex qua obedientia poteris tu exemplũ elicere, ut prælatis & superioribus obtẽperes. Nã, sapiens inquit, Vir obediens loquetur uictoriã. Vnde tẽpore quo Adam obtemperãs
Pro. 21 erat Domino, ipsi omnia subijciebant̃. At
Gene. 3 verò postquam mandatis Domini nõ acquieuit, animalia etiã obedientiam illi denegarunt. Nec mireris, si aduersus inobe-
Ioan. 1. dientẽ Ionam ipsum turbulentũ mare, nauis & uenti insurgãt, & resistãt: postquàm uero dño se subiecit, piscis qui ipsum deuorauerat, illum euomuit, & Niniuitæ se ipsi subiecerunt, & eius dictis obtemperarunt. Leones subiecti sunt Danieli, cornui seruiebant Heliæ: nec pueros in caminũ
Dan. 14 iniectos, ignis combussit. Et quod maius
3 Re. 17 est ipsemet dominus homini obtemperan
Dan. 2. ti obediuit: nam ad uocem Iosue stetit sol in cœlo contra Gabaon.

¶ Secundò humilitas eius ostenditur: nã cũ in reginam cæli, & matrem Dei eligit̃, ancillam se uocat. Quod quidẽ ingenium
Ios. 10. est iustorum & sanctorum uirorũ, qui dũ magis laudib. extolluntur, ipsi abiectius & humilius de se sentiũt. Cuius rei exemplũ in rege Dauide experieris: cui cũ Nathan egregia & præclara dixisset, ingressus templum in terra humiliter sedẽs dixit, Quis
2. reg. 7 ego sum dñe, &c. Sic & Abigail cùm ĩ uxorem à Dauide acciperetur, in terrã prona humiliter respondisse fertur seruis Dauid. Ecce famula tua sit in ancillam, ut lauet pe
1. Re. 25 des seruorum domini mei. Quemadmodum enim superbi cùm laudantur, & honoribus afficiuntur, magis ac magis insolescũt: sic uiri perfecti altius in uirtute radices agũt. Artifex nanque paruam domum constructurus, non altum iacit fundamentũ, q̃a parietes nõ multùm erigendi sunt. At ædificaturus tẽplũ turrim, aut arcem, profunda mittit fundamenta. Sic dñs q̃n vult aliquẽ pro sua ingenti in nos liberalitate sanctissimũ efficere: prius humilitatis sanctis documẽtis illũ instituit, ità ut quãto ꝑfectior & sanctior fuerit, tãto sit in humilitate profundior. Nec longè huius rei testimoniũ habes in Ioanne: qui cùm exẽplar sanctitatis esset: dixit. Nõ sum dignus soluere corrigiam calceamẽti, &c. Et Pau-
lus. Apostolus. Ego sum minimus Aposto Ioan. 1.
lorũ: qui non sum dignus uocari Aposto- 1. Co. 15
lus. Et alibi. Xps Iesus venit peccatores saluos facere: quorũ primus ego sum. Et san-
ctissimus ille fidei pater. Loquar ad domi- 1. Ti. 1.
nũ meũ, cũ sim puluis & cinis. Nec beatissi
ma uirgo super oẽs angelorũ choros exal- Gen. 19
tata esset, nisi prius infra oẽs humilis se ipsam abijceret. Cùm igit̃ beata mater promouenda esset ad tantam dignitatis celsitudinem: ideò profundissima humilitate decuit exornari. Verùm enim uero si in hac re mundanũ morem attenderis, uidebis eum ad similitudinẽ falsi artificis operari. Nã quos mundus extollit, nullis iactis humilitatis fundamentis, cito corruũt. Et in hoc facilè dignosces eos, q̃ vel à mũdo, vel à Deo extollũtur. Quippe quos dñs ad dignitates & excelsa munera eligit, ij suis officijs humiliter præsunt: & in suis honoribus, nec latã unguẽ ab humilitate discedunt. At electi à mundo superbè imperãt. Vnde beata uirgo sicut dignitate oẽs antecelluit: sic omnib. humilitate præstantior. Et ita ab Angelo salutata, & à Deo exaltata respondit. Ecce ancilla domini. Nec mirũ uideri debet, ꝙ in infirmo statu aliquis constitutus humilis sit: sed illud maximũ est, & omni laude dignissimum, ut inter honores & dignitates sedens, humilitatis documentum in ipso splendeat. Quod si forsitan dixeris Dei matrẽ nõ fuisse humilẽ, quia maior humilitas est honores à se abijcere, quàm acceptare illos: vt est uidere in illis, quibus episcopatus, & maximæ dignitates offerunt̃, quas renuunt: & Christus humiliter se gessit, q̃n in regẽ illũ uoluerunt eligere. Quod si Maria humilis erat: q̃d est, cur hanc dignitatẽ acceptauit? Ad quod attendas rogo. Aliter nanq; cum
hominibus, aliter dum Deo agendum, q̃a Ioan. 6.
dignitates, quæ ab hominibus tribuntur, cedunt multoties in acceptantium dispendium & periculum. At quod Deus iubet,

iubet, in nostram vtilitatem redundat, & humilitas est, id amplecti: esset autem superbum obicem apponere. Si autem Deo contradiceres, venires arguẽdus superbię, cùm significares, Deum in præceptis erra-
Ioa. 13. re, te uerò nõ falli. Vnde Christus dominus merito Petrũ reprehẽdit, cùm nollet, ut eius pedes lauaret. Existimabat Petrus, dominũ id quod faciebat nõ rectè agere: quod genus superbiæ est. Si magnatũ aliquis famulo suo præciperet, vt in scabello sederet, volens illius pedes lauare, si tũc famulus resisteret, superbus esset: quia existimaret se recto cõsilio duci, dñm autem suum aberrare. Humilitas exercetur, cùm de voluntate superioris cõstat ipsi obediẽtiã præstari: cùm vero virgini diuina reuelatione constaret, illud esse angelum dñi, & uelle dominum virginem in matrẽ suscipere: quanquàm ipsi uidebatur tãti honoris esse indignã, tñ se ipsam diuinę volũtati obtulit templum immaculatũ. Potest ẽt responderi appetitũ nostrum honoris sitientem duabus indui virtutibus, humilitate scilicet, quæ retrahit ne uoluntas aliquẽ honorẽ ambiat præter debitũ ordinẽ. Ex altera autẽ parte adest huic appetitui magnanimitatis virtus, quæ animũ addit & stimulum voluntati, ne dignitatẽ subire timeat, qñ illam dñs cõfert in multorum vtilitatem. Quæ duæ virtutes in virgine sacra micarunt: nanque magnanima fuit acceptando dignitatem, quæ futura erat remedium humani generis. Itẽ & humilitatẽ fuit præclara: quia nec dignitatẽ cupiuit, nec solicita de illa fuit, sed ex diuina domini voluntate virgini conferẽ. Quo facto nõ solùm obediẽtiæ & humilitatis exẽplũ dedit, sed ẽt ꝑclaræ magnanimitatis, cuius munus est alta & egregia sua lãce cõferre.

¶Ostendit ẽt animi sui fiduciam. Posset nanque tunc temporis virgo Angelo respondere. Videas, me parentes habere, qui bus huius rei rationẽ suũ reddituram. Quid enim Ioseph vir meus dicet, si grauidã me viderit? Quid secũ cogitabit? Si aũt astruero opus esse spiritus sancti, nequaquã dictis meis fides dabitur. Iudicabor blasphema. Confidit uirgo in dño: & se omniaq; sua in eius manus commendauit pro nimia spe & fiducia animi sui. Sic de Susanna legitur, qđ cũ falso accusareẽ, cor eius
Dan. 13 habebat fiduciã in dño. Et deniq; vt breuius agamus in hac incarnationis historia nouẽ præclaras & excellentes virtutes de virgine sacra narrat Euangelista. Virginitatẽ, cũ inquit. Missus est Angelus Gabriel ad virginẽ. Vitæ suæ honestate, cùm dicit: ingressus Angelus ad eã. Verecundiã, his verbis, Turbata est in sermone eius. Silentium, his, cogitabat qualis esset ista salutatio. Prudentiã, vbi inquit. Quomodo fiet istud? Obedientiã. Fiat mihi. Humilitatem se ipsam domini Ancillam vocans Magnanimitatem: quia pro uniuersis generis humani salute matris dignitatẽ acceptauit. Fiduciam, quia se totam Deo commisit.

¶ Postquã Angelus legationẽ suã absoluit, cùm iam in virginis utero filius Dei esset conceptus incredibili lætitia, quasi licẽtiam postulans à regina sua, quam ut Dei matrẽ iam venerabatur. [Discessit Angelus ab ea.] Crediderim ego maioris reuerentiæ signa Angelũ in discessu ostẽdisse, quàm principio salutationis: nã prius futuræ matris Dei cultũ præbuit, posteà uerò ipsam veneratus est, vtpote quæ iam re uera domini mater effecta erat.

¶Scias aũt oportet præter omnes uirtutes enarratas sacrã virginẽ excellenti charitate fuisse præditã, q̃ regina est, & princeps omniũ uirtutum: Nam protinus post Angeli discessum, nõ montium asperitate detenta omni difficultate itineris aut laboris procul reiecta ascẽdit in montana. Propriũ quippe charitatis ingeniũ est, omnia ferre, oĩa inuicto animo tolerare. Abijt ꝑ
loca aspera, inuia, & quæ uirũ alioqui robustum & fortem à tanto labore possent 1 Co. 13
deterrere, vt visitaret Elisabeth: quia locus ubi Zacharias morabatur altior erat Galilęa, à qua recessit Maria. Ideò sequiẽ. [Exurgens Maria, abijt in montana.] Cũ rex ad aliud regnũ proficisciẽ, nemini non est notum, quo profectionẽ suam dirigat, ita vt nihil aliud in omnium ora incidat q̃ regis profectio, & omnes incedũt, dicẽtes, Quid sibi vult hoc inopinatum regis iter? Quod est modo negotium ita arduũ & difficile, ut possit regẽ à proprio regno & à propria patria cõmouere? Huius aũt rei cã ea est, quia nobiles & principes in altis locis & in sublimi sunt constituti, ità ut gressus eorũ nõ possint nõ ab oĩbus & iudicari: & si aliqñ pro imbecillitate oculorũ existiment se à nemine videri. Ecce nũc regũ, & domi-

dominus dominantiũ proficiscitur in bre
Apo.19 ui virginis vtero à Galilæa in Iudæã,à pro
uincia in prouinciã, nõ deterritus itineris
asperitate.E quidẽ non sine cã,non altissi
mo consilio tales ac tanti viatores iter ag-
grediunt̃. Duabus igit̃ moti rationibus tẽ
dunt à Galilæa in Iudæã.Primũ ea uolun-
tate motus ut ei operi initiũ daret ad qđ
in mundũ venit vt peccatores saluos face-
ret Proficiscit̃ iã diuinus hic mercator ani
1.Ti.1. mã Ioãnis lucraturus.Incipit iã suo diuino
redẽptoris munere fungi:& initiũ faciet li
bertatis peccati ab anima diui Ioãnis. Vn-
Esaiæ.9 de postquã Esaias dixit, Ecce virgo conci-
piet,& pariet filiũ, prophetas natiuitatem
Dñi:subdit statim, Accelera,festina,p̃dare:
antequã puer sciat vocare patrẽ,aut matrẽ
auferet̃ fortitudo Damasci. Auferet vires
diabolo,& prædã ab ore ipsius extrahet.Et
Psal.18. ĩ Psalmo egregius uates postquã de Chri-
sti natiuitate fuit loquutus,inquit,Et ipse
tãquã sponsus procedẽs de thalamo suo.
Et subdit. Exultauit vt gigas ad currẽdam
viã.Quod idẽ insinuauit Mattheus dicens,
Matt.2. Cũ natus esset Iesus in Betheleẽ Iudę,ecce
Magi ab Oriẽte uenerũt. Ac si diceret,Sta
tim ut natus est Xp̃s vocauit gẽtes vene-
rũt ab Oriẽte.Nõ distulit eorũ uocationẽ,
nec ꝓcrastinauit in distribuẽdis suę pieta
tis & misericordiæ thesauris: nã nõdũ na-
tus,Magis se ostẽdit: & statim cõceptus Io
annẽ Baptistã vocauit.Certè inertia nostra
& segnities digna reprehẽsione nõ uacat:
nã cùm Xp̃s ita diligenter se gerat in no-
stra salute seruãda, nihil magis nos poste-
2.Ti.3. riori manticæ mandamus cùm sit nobis
Psa.118 Diuus Paulus exẽplũ præsentissimũ,q̃ in-
quit.Cursũ cõsummaui.Et Dauid.viã mã-
datorũ cucurri. Bene igitur Esaias inquit.
Deprędare,accelere spolia. Nã si adhuc in-
fantulus manibus & pedibus deuinctis,in
uentre clausus,ò sanctissime redẽptor,talẽ
prædã à draconis faucibus eripuisti:q̃d de
te in Caluario apertis brachijs poterimus
expectare?Non possum equidẽ nõ mirari,
ò bone Christe,tuã istã sedulã dlligẽtiã, &
solicitudinẽ: quã erga oues tuas lucrãdas
attulisti.Nã cùm posses Ioãnẽ à Nazareth
sanctũ efficere, & gratiã tuã illi conferre,
dignatus es, ad illum proficisci: vt maiori
donorũ cumulo tibi deuinctus tenereť.Re
ctè Dauid in persona Ioannis inquit, Dñs
solicitus est mei.Non dixit, ꝙ illius curam
habebat:sicut rex suorum subditorum ha
bet,aut alius quispiam:sed solicitus est:Vt Psal.39
rectè uerba uerbis, & promissa promissis
consonent. Quia non dormitabit, neque
dormiet, qui custodit Israel.
¶In cuiusloci consideratione gradũ sistas Ps.120.
oportet,& videas quanto odio peccata do
minus prosequatur:nã protinus ut in vir-
gineo utero carnẽ assumpsit, incepit ipsũ
peccatũ expugnare. Qui locus nihil aliud
nos admonet,quàm vt semper peccata tã-
quàm perniciosissimam pestẽ detestemur
vel eo maximè, quia Iesus Christus maxi-
mis laboribus, & tãto suæ vitæ discrimine
id ab animabus relegauit, Quòd si videre
cupis,quo gradu ipsum peccatũ oderit plu
ribus possem demonstrare:sed ut reliquis
patientes aures mihi accommodes,breui-
bus tecũ agã modo. Ita dominus peccatũ
detestat̃, ut illius cã filiũ suũ interfecerit,
Vt peccatum destrueret, & ab animabus
nostris relegaret,filium unigenitum mor
ti exposuit.Quæ ratio deberet teipsum ità
conuincere,& commouere,ut nihil magis
à te,alienum esset,quã flagitium cõmitte
re.¶Secundò proficiscitur uirgo in domũ
Zachariæ,ut semper in illa maiora benefi-
cia & honores cumularent̃.Vult enim dñs
vt virginis dignitas & excellentia, quæ ab
angelis erat solùm cognita, nota sit etiam
hominibus, vt ipsa tanquàm mater Dei
laudetur.Postquàm enim angelus matris
honore illam salutauerat, uult etiam vt à
beata Elisabeth laudetur, & debita uenera
tione colatur, cũ dixit. Vnde hoc mihi,ut
ueniat mater domini mei ad me? Vbi dili-
genter aduertas obsecro,quantã adhibeat
dominus diligentiam in colendis suis ami
cis, & in manifestandis mundo ipsorum
uirtutibus, quas ipsi propter humilitatis
uirtutem abscondunt. Quis enim ualebit
dicere,ẽt si flumen ingenij pro animi sñia
ei natura cõcesserit,quibus encomijs,qui-
bus laudibus & honoribus sanctũ Ioseph
in Aegypto uenditũ extulerit?Quibus be- Gen.41
neficia Dauid collata(ẽt si lacteus eloquẽ-
tiæ fons illi fœliciter contigerit) poterit
enarrare?Quis denique attingere audebit 1 Re.16
laudum Moysi enarrationẽ, qui electus a Exod.3.
dño fuit in ducem populi Israel?Nec mirũ
si tecum paratissimus sit id facere,si vanas
mundi laudes nõ captaueris, & soli Deo
placere studueris.Nanq; officiũ dñi & mu

nus est,absc̃odita mundi inuestigare, ubi sanctis uitę documẽtis serui sui delitescũt, ut eorũ nomina ꝑ totũ terrarũ orbẽ celebret & ꝓdicet.Itaq; exurgẽs beatissima uirgo abijt in mõtana,nõ de uerbis angeli incerta,sed lumine cęlesti illustrata dictis angeli fidẽ adhibẽs:ut uel sic per eius aduẽtũ ea Ioãni cõtingerẽt,quę Angelus Gabriel prædixerat, scilicet, ut adimpleret̃ Spiritu sancto.Quòd aũt uerbo exurgere utatur,
Cant.2. hebræa loquutio est,aliquid agẽdũ significãs.Vt est illud Canticorũ. Surge propera amica mea.Et in Psalmis.Surge Dñe in
Ps.131.
Psal.9.
Psal.69. requiẽ tuã, tu & arca sanctificationis tuæ. Et iterũ.Exurge domine nõ præualeat homo.Et exurgat Deus, & dissipẽtur omnes inimici eius. Et possemus idẽ sexcẽtis alijs locis cõprobare. ¶ Quòd si attẽtiùs hunc locũ cõsiderare uelis, inuenies aliquid adhuc quod possit in tuum lucrũ & emolumentũ cedere. Nã sicut beata uirgo cũ primum iter aggredit̃ mõtes & laboriosa loca inuenit,nec his oĩbus ab incepto destitit:sic tu si aliquod uirtutis opus facere inceperis,scias multos labores paratos tibi esse,multa obstacula & impedimenta, quæ oĩa leuissima esse debet, ut te ipsum possint deterrere.Oẽs nanq; qui piè uolũt ui-
2.Tim. 3. uere in Christo,persequutionẽ patiuntur. Vnde iã te persuasum esse uelim, ut nolis ꝑ mollia & blãda uitæ tuę cursum perageре,nolis uitijs & uoluptatibus pacato animo indulgere: sed manu semꝑ apprehẽde ea,quę difficilia & aspera sunt,ut per semitã uirtutis recto tramite ad culmẽ gloriæ ualeat peruenire.Secũdò aduertas,ne unq̃ difficultatis causa à bono incepto discedas:quia nõ sine labore ascenditur ad mõ
Mat.7. tana loca.Nã Saluatoris est dictum, Arcta est uia,q̃ ducit ad uitã. Huius nãq; difficultatis & laboris cõsideratio à bonis inceptis gradũ retrahit.Israelitæ etenim audientes
Num.7. fertilitatem terræ ꝓmissionis gauisi sunt ualde, & seipsos parauerunt ad possidẽdũ eũ,& ad ꝓliãdũ:at postq̃ difficultatẽ & laboriosũ iter ĩspexerũt,ingẽti timore sũt ꝑculsi. Tertio scias oportet nõ satis esse ut oĩa tibi sint ꝓspera & felicia,& ꝙ nihil tibi uelsit:sed ẽt est ꝑ necessariũ,ut fratrũ & uicinorũ tuorũ curã semꝑ habeas:ut & in laborib.& afflictionib.eos cõsoleris, & ĩ necessitatib.liberali,& amica manu eis subue
1.Reg.7 nias.Abijt Dauid, ut uisitaret fratres suos in prelio cõstitutos, & interfecit Goliam. Gen.37
Abiit etiã Ioseph,ut inuiseret fratres suos & quãuis priùs uenditus fuit, inde tñ consequutus est sedem regni.Licet ẽt aliqñ uitã contẽplatiuã relinquere,ut actiuæ possit ministeria præstare, Etenimetsi contemplatiua excellẽtior sit actiua,nihlominus multoties ꝑꝑ cõmodum proximi eã licet deserere.Vt est exemplum sacræ uirginis, quæ ut uisitaret Elisabeth cõtẽplationẽ relinquit.Nec intelligas magis meritoriã semper esse contẽplatiuã uitam,quàm actiuã.Huius autẽ rei ratio est, nã meritũ charitatis perpendiculo mẽsuratur. Vnde cũ aliquis ità feruidus in Dei amorẽ actiuo operi possit incumbere, aliàs uerè remissè & tepidè contemplationi uacare:inde manifesto elicitur eo casu actiuã uitam suis gradib. cõtẽplatiuã antecellere. Hinc fit, ut beatissimus Paulus dicat, se uelle à Rom.9.
suauitate contẽplationis abduci ꝑꝑ salutẽ fratrum,quibus prædicãdi munere maiorẽ diei partẽ consumebat:quod quidẽ actiuæ uitæ præclarum exercitium est,& magnũ pietatis & misericordiæ opus.Hę duę nãq; uitæ ita mutuis officiis seadiuuant, ut nequeat contemplatiuus dici, qui actiuæ non succurrerit, uidens proximum in necessitate cõstitutum.¶ Quinto loco curãdũ tibi est,ne dona tibi à domino collata parca manu tuis fratribus cõmunices. Nat.25.
Ne tibi cõtingat, ꝙ seruo illi in euãgelio, qui damnatus fuit, eo qđ talentũ à domino traditum abscondit. Ad cuius rei recordationem te facilè adducet pulchritudo & ornatus cœli,Sol,luna,stellę,arbores,& deniq; uniuersę creaturę,quę oĩa sedulo ministerio,& sui creatoris nutui obediunt,& nobis suas uirtutes cõmunicant. Cur igit̃ dedignaberis tu, eruditione & doctrina tua alios instruere,nõ recordatus Pauli di- 1.Cor.4
ctũ:dispẽsatores sumus ministeriorũ Dei? Nõ dicit,domini sumus, sed dispẽsatores. Voluit beatissima uirgo donũ Dei cõmunicare sãctis Zacharię & Elisabeth: ut eius aduẽtu Ioãnes spiritu sancto adimpleret̃, & ut Zacharias & Elisabeth spiritu ꝓphetico clari essent. ¶ Vt aũt intelligas Deo esse seruiẽdum nõ tepidè aut ignauè, subdit statĩ euãgelista uirginẽ adiisse [Cũ festinatione. Quid uerba hec sibi uolũt,ut uirgo honestissima,itineris inimica,cubilis amatrix,cũ tanta festinatione ꝓficiscat̃? Certè

id altissimo mysterio nō vacat. Ex omnibus, quæ protinus & incitare & inuitare nos deberent, vt in domini obsequium diligentes essemus, id vnum est, cùm videamus pro eximio suo in nos amore, eum pigrum esse ad vindictam sumendam: liberalem autem & magnificum in venia condonanda. Nam cum primũ
Gen. 3. primus noster parens in delictum incidit, inquit scriptura, quòd deambulabat dominus ad auram post meridiem: quãdo venerat sumpturus de scelere vindictam. Non dicit scriptura, quòd currebat, sed ambulabat: vt intelligas, pedetentim, & plusquàm testudineo gradu incedere, cum vult supplicium infligere. Cuius rei exemplum videre licet. Nam cũ
Gen. 19 esset in animo grauiter in Sodomitas animaduertere ad Abraham loquitur, & fit illi obuiam: vt pro tam iniquo populo rogaret. Cuius voluntatis signum euidentissimum est, vt dixerit, quòd si decem iusti in ciuitatibus illis inuenirentur, se relicturum illas ciuitates liberes & incolumes. Et cum decreuit vniuersum aquis diluuii subuertere, centum an-
Gen. 7. nis ante subuersionem id Noe manifestauit.
Exo. 14. Et Pharaonem septies monuit priusquam in mari rubro illum submergeret. Et Niniui-
Jon. 3. tas etiam prius monuit & misit ad eos Ionam prædicaturum. Contrarium autem morem obseruat, cùm tendit sua misericordia cum aliquo vsurus: festinat, accelerat solicitus &
Luc. 19. anxius tendit. Nam Zachæo dixit, Zachæe festinans descende. Quare cum festinatione: quia tendebat ad iustificandum peccatorem: in his autem, quæ spectant ad misericordiam non opus est mora. Et impio illi ac nefario Iudæ dixit. Quod facturus es, fac citius.
Ioan. 13. Cupiebat iam piissimus redemptor prætium nostræ salutis persoluere. Et ipse dominus
Luc. 12. ait. Baptismo habeo baptizari: & quomo-
Act. 2. do coarctor donec perficiam illum? Loquebatur de sua passione, & redemptione nostra. Sic spiritus sanctus repentè descendit su-
Gene. 8. per Apostolos eos sanctificaturus. Nec id silentio prætereundum quòd centum & quinquaginta diebus diluuium durauit, paucioribus verò aquæ defecerunt: vt ostenderet se magis pronum esse ad miserendum quam ad flagellandum, & vix ferre posse sit sem-
Esai. 14. per in punitione persistere. Et Esaias inquit Prædicate annum placabilem domino, & diem vltionis Deo nostro. Vbi elegantibus verbis iam videris, vltionem vnica tantum die claudi: expiationem verò & misericor-

diam per anni spatium. Quod etiam idem Esaias confirmauit dicens. In momento indignationis & abscondi faciem meam à te: & in misericordiis sempiternis congregabo te. Exo. 54. Perpendas autem, quomodo indignatio per temporis momentum duret: misericordia autem sempiterna sit. Nec mirum si dominus pronior sit ad miserendum quàm ad vindicandũ. Nec mirum etiam si piger & cum tarditate ad puniendum abeat: ad condonandum verò cum properatione. Nam si lapidem sursum velis in altum ædificium collocare magnis ingeniis, machinis, & funibus opus est. Quod si in centrum vsque velis eã proiicere: non alia, vt indiget, nisi vt à manu excidat, cùm grauis natura deorsum sit tendere, leuis autem sursum. Ita sanè sicuti lapidi proprium est nulla facta mora descendere: ita Deo proprium miserationibus vti. Vnde ecclesia sancta diuino spiritu gubernata domino canit. Deus, cui proprium est misereri, semper & parcere. Peccatoribus irasci, & in eos animaduertere, opus Deo alienum est, vt inquit Esaias, quia ei aduentitium est ratione trans- Esa. 28.
gressionis mandatorum. Ideò quasi coactus, & nostris flagitiis exigentibus dolens punit, vt ipsemet per Esaiam inquit. Heu consola- Esa. 1.
bor super hostibus meis: & vindicabor de inimicis meis. Ratio autem cur domini proprium sit, misereri, ea est: quia ad completam rationem effectus misericordiæ non requiritur actus, vel meritum nostrum, sed solùm quòd Dei est. Ad rationem autem effectus iustitiæ, & demeritorum exigentia requiritur. Ideò proprium est ei parcere & misereri, alie-
num autem punire. Vnde idem Esaias hoc do- Esa. 23.
mini ingenium clarioribus verbis expressit dicens. Egredietur Deus de loco suo, dùm punit. Et Ieremias in Threnis dicit non ex Thre. 3
corde suo abiecisse filios hominum. Diligens itaque est dum miseretur. Hac de causa virgo beata properat in domum Zachariæ cum festinatione. Mouebat Christus gressus matris, vt festinanter incederet, qui ibat ad parcendum peccata. Ad quid ò beata virgo cum tanta festinatione properas? Non certè, vt aliquem occidas, non vt vindictam sumas: sed vt parcatur, & vt misericordia vtatur. Ingenium hoc est filii tui, vt festinanter pergat ad condonandum, quod idem à te non esse alienum existimo.

¶ At nos ad nihil aliud videmur uoluntatẽ Dei cognoscere, nisi vt in oĩbus, & per oĩa ad-

uersarii illi sumus. Velocissimi nanque sunt pedes nostri ad vindictam de illatis iniuriis reposcendam, ad debita exigēda: vt appetitus nostri semper adimpleantur, & vt voluptatibus nostris latissimus pateat campus: diligens mercator surgit primo mane, vt diuitias sibi cumulet. Impiger extremos currit mercator
Hor. epi. 1. an Indos, per mare pauperiem fugiens, per saxa per ignes. Et alius, vt illatam iniuriam vindicet, noctu diuque in cogitationibus euanescit: ita vt velocissimo cursu vadat ad effundēdum sanguinem. Et sapiens inquit. Pedes im-
Psal. 13. Prou. 1. Iere. 8. piorum ad malum currunt. Et Ieremias. Omnes conuersi sunt ad cursum suū, quasi equus impetu vadens ad prælium. Mirum enim est videre quot quantique sunt, qui vel vno die, immò vnica tantum hora multos statuarios ascendunt equos, vt celerius, vt breuius, & vt maiori impetu in infernum prolabantur. Currentes properant à peccato in peccatum, & mille fœditatū & abominationē genera inueniunt, vt grauius contra se Deum incitent. Ita currunt vt brauium constitutum videatur ei, qui priùs ad illum miserum & infœlicem locum appulerit. Vt autem Deo seruiāt, non est opus meis dictis, vt videas quàm segniter se habeant in via mandatorum domini. Non ità faciebat ille, qui dixit. Viam mandatorum tuorum cucurri. Et Paulus, vt moneant nos in via mandatorum domini esse in
Ps. 118. 1. Co. 9. cedendum inquit, Sic currite, vt comprehendatis. Sed iam vlterius progrediamur, vt innotescat nobis, quo tam properanter sacra virgo abeat. [In ciuitatem Iuda.] Vbi erant domus Zachariæ [Et intrauit in domum Zachariæ.] Qui senex & mutus erat. Vt nobis fieret exemplum eos, qui recta valetudine fruuntur, iturus esse, vt videant, vt consolentur, &
Eccle. 7. vt subueniant ægrotis, & indigentibus. Ità vt in nobis adimpleatur illud. Non te pigeat ministrare infirmo, ex hoc enim in dilectione firmaberis. Et expende quod dicit, intrauit, Ingrederis tu domum amici vel familiaris tui nulla licentia impetrata, aut vt plerunque cōtingit hospite insalutato. At ignoti domum vt intres vel inimici, prius ad fores pulsas & clamas. Ità dominus domum Zachariæ iusti ingreditur sine pulsatione tanquàm domum familiaris sui: quia ianuam apertam inuenit. At peccatorum ianuas prius pulsat, & foris ad postes stat, expectans & rogans an velint illi aditum præbere, vt amicitiam cum eis ineat. Vt facilè videre est in illo Apocalypsis lo-
Apoc. 3 co. Ego sto ad ostium & pulso: si quis aperuerit mihi, &c. Felix ille nuncupari potest, qui portas animæ suæ patentes habet, vt Deum excipiat. Et verè beatum eum dicere possis, qui in corde suo nullum obicem posuerit, vt dominus dignetur ingredi: tamen sunt multi eiusmodi ingenii & conditionis, ad cuius fores per multum temporis spatium dominus clamat, nec ipsi aditus datur. Quòd si nos tanta dona & beneficia, quibus quotidie afficimur, vel aliquo obsequii genere pēderemus, videremus certè quomodo amicorum suorum domos dignetur visitare, cùm nec vocatus, nec inuitatus fuerit. Imò ipse est qui maximis bonis cumulaturus, nos inuitat, vt videre licet in hoc sacro euangelio Lucæ, vbi legi Luc. 19.
tur ad Zachæum dixisse, Hodie in domo tua Luc. 10.
oportet me manere. Sic etiam in domum Marthæ & Mariæ tendebat, vt beneficio hospitalitatis gauderent. Ità nec Zacharias nec Elisabeth dominum inuitarunt, vt ad eos veniret: ipse tamen gaudens & libens proficiscitur: nam eius moris est vt semper maximā, & solicitam curam adhibeat erga ea, quæ suorū amicorū sunt. [Et salutauit Elisabeth.] Quid dixerit, Euangelista non explicat. Sed ego cre diderim alterum duorum dixisse. Pax vobis: Ioan. 20
vel, Pax huic domui. Primo salutandi modo Luc. 24.
vsus est Christus: secundum autem ipse docuit discipulos, vt ingredientes aliquam domum eo vterentur. Luc. 10. Hoc verosimile videtur, quia vt inquit Augustinus, prius beatæ virgini fuit Christus magister, quam filius. Et ideò quod postea docuit discipulos, docet & nunc matrem. Et si discipulis dixit. Non vos estis Mat. 10
qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis: quantò potius id modo faceret, cum diuino spiritu matris lingua moueretur? Filius loquitur per os matris, & sicut postea ipse dixit, pax vobis, ità & nunc. Hæc nostra salutatio debuerat eē, & hic loquendi modus: sicut Paulus multoties, vt inquit in epistolis suis salutabat. Mundi, heu, vanitas Christi sermonem suffocat, & stultus iam habetur & irridetur qui ad exemplum Christi loquitur.

¶ Vbi virginis matris pietas iam venit multis nominibus prædicanda, quæ tantum sibi sumit laborem, vt congratuletur Elisabeth de Ioannis conceptione. Nanque vera pietas potius congaudet de fœlicitate aliena, quàm studeat iactare suam. Vnde diuino incensus amore Paulus dicebat. Quis infirmatur, & ego 2. Co. 11
non

non infirmor?Nec mirum si regis summi mater militis matrem salutet, & ministret:vt sanctissimis humilitatis documētis nos instituat. Quia humilitatis magister inquit, Quicunque voluerit inter vos maior fieri, sit vester
Mat.20. seruus. Quod faciebat Paulus cū dixit. Cùm
Luc.22. liber essem ex omnibus, omnium me feci ser-
1.Co.9. uum.Quod idem piissimus redemptor adim-
Mat.20. pleuit qui de se ipso inquit, Non veni ministrari, sed ministrare. Et iterum.Ecce ego in medio vobiscum sum tanquam qui ministrat.

¶Verùm enim vero hęc salutatio non tam dicenda est virginis ad Elisabeth,quàm Christi ad Ioannem. Sed non potest non factum istud me ipsum in admirationem rapere. Id nanque quod prius fecit Christus post incarnationem fuit Ioannem visitare.Nec dubitandum est, captum fuisse dominum Ioānis amoribus: quando quidem protinus vt humanam
Hest. 1. induit vestem ad ipsum accidit.Rex Assuerus maiori fuit amore prosequutus Susam ciuitatem,quam reliquas omnes sui imperii, ea tantum ductus ratione, quia regni sui principiū fuerat:vnde singulis annis ibi omnibus splendida conuiuia solebat facere.Dauid etiam ni-
2.Re.5. mio amore ciuitatis Sion tenebatur, & ita spe
2.Re.6. ciali priuilegio illam suam esse vocabat, quia prior erat,quam ipse acquisierat: & ita arcam fœderis eo tulit, vt arcæ præsentia,benediceretur ciuitas. Id nanque quod magis diligimus,& maiori ipsius amore tenemur,maioribus afficimus beneficiis. Sic prior ciuitas quā dominus expugnauit fuit Ioannes Baptista,& sui regni principiū: & ità gratior & dilectior regi Christo præ cæteris aliis fuit.Nonne magnum quidem regem primo mane surgere ante ortam lucem iturus ad visitādum seruum? Magnam certè familiaritatem videtur exprimere.Nonnè satis est seruum accersere? Non equidem, si dominus nimio ipsius teneatur amore.Ità dominus sua præsentia Ioannem visitat:nec id immerito,cùm dixerit angelus eū
Ma.4. magnum esse coram domino. Hæc enim est differentia inter mediæ plebis homines & magnates: quod ad magnatum & nobilium domos vadit magister,eos docturus:alii verò domum magistri petunt. Christum docturum Apostolos ipsi sequuntur relictis retibus & domibus: at in domum Ioannis magister cęlestis properat, vt eum doceat. Vbi iam vides, quomodo dominus cum Ioanne agat tanquā cum magnate & principe regni sui. Vnde in maximam admirationem rapiebatur sanctissimus Iob,cùm dixit.Quid est homo,quia ma Iob.7.
gnificas eum,aut quid? &c. Quis est o Christe sancte, iste Ioannes, qui cum sit homo tot tantisque honoris ornamentis à te afficitur? Ad cuius cor nullo verborum strepitu & murmure ità loqueris quem ita diligenter & solicitè inquiris,vt ante diluculum illum visites, vt rectè admiretur Iob(visitas eum diluculo) nec in his gradum sistas, sed subito probes illum?Quod si inquirat aliquis, quomodo pro
batur Ioannes,intelligat ità probari, vt Chri Ioan.21.
sti honor in ipsius manibus fuerit cōstitutus. Ioā. 19.
Ecclesiam dominus commisit Petro, & suum Mat.27.
Vicarium illum constituit: & matrem suam Ioan.12.
Ioanni Euangelistæ credidit,corpus suum Ioseph ab Arimathæa,crumenam suam Iudæ:at honorem (qui totius humanæ vitæ pondus est,& quo nihil pretiosius, nihil excellentius, aut pulchrius hominibus existimatur)Ioanni
Baptistæ tradidit. Nanque cùm rogatur, sit Ioan. 1.
ne ipse Christus, clarè & verè respondit, non esse: imò nec esse dignum, vt soluat Christi calciamenta.[Quod si interrogationis affirmatiuam partem attrueret, nihil dubites, protinus ipsum tanquàm Christum coli & suscipi. Vbi iam videris quomodo Christi honor totus ab ore & responsione Ioannis pendeat. [Et factum est.]Acsi dixisset. Accidit vel con-
tingit.[Vt audiuit salutationem Mariæ:Elisa- 1.Reg.
beth exultauit infans in vtero eius.]Cùm spi 16.
ritus domini malus exagitabat Saulem(vt legitur in primo regum) accipiebat Dauid citharam, & statim spiritus nequam ab eo recedebat.Sic Christus velut alter Dauid accipiēs vt instrumentum sanctissimam matrem, labia ipsius mouendo propulsauit à Ioanne spiritum nequam: & sic ad virginis salutationem exultat infans in vtero repletus spiritu sancto.

¶Vbi iam expendere libet quàm magnum beneficium domini fuerit incarnatio Christi,cùm uoluerit spiritus sanctus tāto cultu & obseruantia per hunc puerum manifestari,& celebrari.Docemur itidem,quid singuli facturi simus maiores natu,& ætate perfecti, quandoquidem inter breues corporis angustias puer iste clausus talem habuit obseruantiam.
Exultauit gaudio, ità vt externis corporis si- 2.Re.6.
gnis interoum gaudium demostrauerit.Si rex sanctus Dauid coram arca domini cōstitutus canebat & saltabat:quo iubilo,quibus gaudiis credendum est virginem sacram, & Christum
à Ioanne fuisse acceptos? Si gauisus fuit Abra- Ioan.8.

 ham,

ham, hunc diem in spiritu videns: qui iam pręsentem eundem habebat, quid credas eum fecisse? O quam diligens seruus diuus Ioannes appellari potest: qui cum nondum cœlum & terram vidisset, iam cœli & terræ creatorem adorabat. Vix erat ei spiritus vitæ, & iam inerat spiritus gratiæ. Insinuauit illi gratia, quæ natura nequiuit attingere: & latentem in vtero regem, parentis euangelizauit eloquio. Ab vtero matris pręcursoris, officio fungi incipiebat: nam cum esset homo, ostendens Iesum digito dixit. Ecce agnus Dei. Sic modo cùm intueretur illum oculis animæ corporis obsequio eundem demonstrauit: & quem verbis salutare non potuit, prophetico cognouit spiritu. Sicut enim in horologiis solaribus contingit, vt cùm index vitio ex aliqua parte laborat, cum primum à magnete tangitur, statim correctus ad septentrionalem polum vertitur, certam horam designans: sic beatissimus Ioannes in ventre matris delitescens, Spiritus sancti gratia tactus, digito Saluatorem indicat, & tempus iam aduenisse, in quo mũdum perditum visitandum esse censuit, cùm & rationis vsu ipsi diuino beneficio fuerit accelerattus. Vnde & ipsius pater Zacharias cum eo loquens dicit. Tu puer propheta altissimi vocaberis, præibis enim, &c. Sed miraberis forsitan, quod de rebus tanti ponderis & momenti cum puero agat, nec puer cùm sit de puerilibus sit sermo: at neutiquam mirari oportet: quia etsi Ioannes infans erat non eum latent, quæ proferuntur à patre. Nanque quod multi viri iusti & sancti fecerunt adhuc ad senectutem peruenientes, ipse diuinitus adiutus à matris vtero præstitit. Mirum etenim nõ est, quod quis ad triginta, vel quadraginta annorum numerum accedens, iudicio & intellectu polleat: at si his in vtero matris vtatur, omnem prorsus admirationem superat. Contingit enim frequenter, vt aliquibus viginti annis natis iudicium accedat, aliis triginta, aliis verò quadraginta: aliis verò post sexaginta & septuaginta nondum illud contingit. Nec mirum si post tempus hoc cùm iam senuerint, ornati incedant, compti, & perpoliti, & in id dementiæ & stultitiæ genus lapsi sint, vt mulierum amatores efficiantur. At nostro Ioanni priusquam nasceretur iudicium contingit, & vsus illius. Ab vtero materno dominum cognouit, & cubicularii ministerio præcipuo regi gloriæ Christo deseruiuit in cubiculo virginalis vteri conclusus. Vnde de eo canit Ecclesia. Ventris abstruso recubans cubili, Senseras regem thalamo manentem. Sed mirabile est, quod sequitur. Hinc parens nati, meritis vterque Abdita pandit. Quemadmodũ enim antiquitus accepit dominus de spiritu Moysi, quem inter septuaginta viros diuisit: sic modo de spiritu Ioannis accepit, quem parẽtibus suis impartitus est. Tantum Moyses & Ioannes apud dominum meruerunt, vt ipsi aliis etiam spiritum meruerint. Itaque non quia parentes Ioannis Prophetæ fuerunt, ideò & Ioannes propheta fuit: sed è diuerso intelligere debes. Et ex abundantia gratiæ filii partis aliquid in parentes redundauit, ita vt in sequentibus verbis subditur. [Repleta Spiritu sancto Elisabeth.] Nihil mirum si Christi aduentu & ipsius præsentia diuino spiritu, & multis aliis donis repleatur. Nam si olim dominus præsentia Iacob multa bona contulit Laban, & præsentia Ioseph largitus est multa Putifar: quanto potius Christi aduentu repleri debet Spiritu sancto Elisabeth? Et ità. [Exclamauit voce magna & dixit.] Ex plenitudine internæ deuotionis in altas voces prorupit: nãque ex abundantia cordis os loquitur. Qui Deum secũ habet, de Deo loquitur: qui verò Satanæ spiritum, blasphemat, malè dicit, peierat, & proximi sui famam ignominiosis uerbis intingit. Quilibet enim homo suo sermone satis apertè demonstrat, qualis sit, aut quo ducatur spiritu. Sicut æs sono cognoscitur quale sit, & an habeat aliquod metallum, quod rationi sonitus non bene adaptetur: & quemadmodum, si intus horologii rotæ benè compositæ sunt, etiam cymbalum foris debitũ sonitũ emittit: ità etiam homo verbis rationi rectæ dissonis clare demonstrat intus nullum ordinem in conscientia habere. At Sancta Elisabeth, utpote plena erat Spiritu sancto, in domini laudes prorumpit: necnon sanctissimæ matris eius. [Benedicta tu in mulieribus.] Sunt mulieres benedictæ in nouo testamẽto propter donũ & aureolam uirginitatis: & in ueteri testamento propter fœcunditatẽ. Vxor tua sicut uitis abundans in lateribus domus tuæ, &c. Ecce sic benedicetur homo qui timet dominum. Sed tu ò sacra uirgo maiorem benedictionem es adepta: quia & intacta uirgo extitis, & fœcundissimæ prolis mater. Vnde in Canticis dicitur. Omnia poma noua & uetera seruaui tibi. Pomum uetus est, matrem esse: pomum uerò nouũ esse uirginẽ. Aliæ mulieres uel uirgines sunt, uel matris

Marginal notes: Vide Augustinum ser. 3. Ioan. bap. — Ioan. 1. — Exo. 28. — Gen. 31. — Gen. 39. — Luc. 6. — Psal. 27. — Cant. 7.

tris munere funguntur, & propter alterum benedicuntur: sed tu alterutram benedictionem attingis, quia mater es, & virgo.

Ser. assum. vir. ¶ Non solum autem inter omnes benedicta, quia mater est, & virgo: sed quia vt beatus Hieronymus ait, cæteris virginibus pręstatur gratia per partes, Mariæ verò tota se infudit plenitudo gratiæ. Solent omnes virtutes diuisæ reperiri in cæteris mulieribus: sed in vna Maria omnes simul tanquam in cumulũ conuenerunt. Nam si de hac re discursum velis facere, nulla tibi tanta naturæ & eloquẽtiæ subsidià contigerint, vt possis fœlici pede rem ità difficillimam pro sui magnitudine & excellentia exprimere. Etenim si vrbanitatem & humilitatem quæras, inuenies alteram Rebeccã à qua cùm famulus ille Abraham aquam

Gen. 26. efflagitasset, respondit, se non solum illi, sed etiam camelis omnibus libenter concedere. Si animi constantiam & iudicium ad gubernandum expectes, quis hæc præstantiori mo

Iudi. 4. do habuit, quàm Debora, Iudith, & Esther:

Iudi. 14. quæ imperatorum officiis functæ sunt? Si

Hesth. 5 prudentiam, quis maiorem quàm Abigail?

1. Re. 25 Si hospitalitatem, nulla maior quã in Raab,

Iosue. 2. & Sunnamite. Et in nouo testamento Lidia

4. Re. 4. Purpuraria, Thabita, Priscilla, & mulieres il-

Act. 9. læ, quæ Christum sequutæ sunt insignibus vir

Act. 18. tutibus floruerunt. Paulus laudat Saræ fidẽ,

Luc. 8. quia fide concepit sterilis: sed dignior laude

Hebr. 11 est sacra virgo, quia Sara risit, & virgo credidit

Gen. 18. Angelo. Et ideò dixit ei Elisabeth, Beata quæ credidisti. Istæ mulieres singulæ singulis virtutibus excellentes fuerunt: sed virgo Maria omnes, quas temporis obliuio non deleuit, quæque in posterum venturæ sunt facillimo negotio longo interuallo superat. Nanque ipsa sola omnes gratias, quas reliquæ habuerũt dispersas in cumulum comparauit. Quemad-

Zeuxis pictor. modum egregius ille pictor Zeuxis graphicè & apposite volens Iunonis figuram depingere oibus virginibus Agrigentinis inspectis quinque illarum elegit, ex quibus quod præstantius, & pulchrius erat penicillo expressit, vt imaginem absolutam & perfectissimam effingeret: ita dominus pro admirabili sapientia sua omnes fœminarum perfectiones & gratias visus est in virginem matrem cumulasse, cuius splendescens corona vniuersum mulierum opprobrium abstulit, in qua sola plus reperitur eximia laude dignum, quàm in omnibus, vt vituperetur. Itaque excedit longo discrimine beata virgo reli-

quas alias mulieres, quarum laudes à sacra pagina decantantur. Vnde spiritus angelici al- Cant. 6.

ter ad alterum admirati. Quæ est ista quæ ascendit, pulchra, vt luna electa vt sol, &c. Sedes solis in medio planetarum habitat: tres Sedes solis.

subtus se habet, tres verò supra se. Ita sanè altiori ordine supra uirginem nihil aliud pulchrius constitutum est, nisi diuinæ illæ tres personæ: sub se vero tres angelorum hierarchias habet, & omnia quæ a domino effecta sunt: ideoque præstantior angelis & hominibus. Sic ascendit in montana Iudææ pulchra, vt luna, electa vt sol, & terribilis varia virtutũ suppellectile circummunita. Et ideò meritissimo laude eximia inuenta est inter omnes mulieres.

¶ Ex quo loco iam aliud documentum tibi suboritur, vt semper probos laudibus afficias, & eorum virtutes insignibus ornamentis prosequaris. Nam angelus & beata Elisabeth spiritu diuino repleta in virginis laudes prorumpunt, & illam benedicunt, illud Ecclesiastici Eccl. 44

recordati. Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua. Sed de his vberior alibi continget sermo: nunc autem historiam prosequamur, & dictis Elisabeth aures accommodemus, quæ vlterius addit. [Et benedictus fructus ventris tui.] Quæ verba Angelus non protulit, quia tunc nondum beata virgo filium Dei conceperat: sed expendas obsecro differentiam. Nam Mariam benedictam appellat cum limitatione & restrictione inter mulieres dicens: at verò ipsum Iesum benedictum dicit, sine aliquo termino, sine limitatione, nulla denique facta collatione. Vbi obseruabis, quod quando Deus in peccatum Adæ animaduertit, maledictionem Gene. 3.

intulit in serpentem: homini autem non maledixit, sed terræ propter eum. Cuius rei mysterium est, nam dominus bene nouerat se aliquando sumpturum carnem, quapropter humanam naturam noluit maledictionis nota inurere: fructus enim virginis multis benedictionibus erat afficiendus. Præterea Christus secundum vtranque naturam benedictus est, quanuis diuerso modo. Nam quatenus diuinitatis est compos per naturam benedictus est & sanctus: iuxta illud, Benedictus Dan. 3.

es domine Deus patrum nostrorum. Secundum vero humanam naturam per gratiam dicitur benedictus quoniam plenitudo gratiæ ipsi fuit collata nullis terminis, aut mensura clausa. Sed id aduertas, quod fructus non

benedicitur

benedicetur propter arborem, sed arbor propter fructum. Vnde Christus non matris causa benedicitur:imò mater ipsius causa, absoluta & perfecta benedictione decoratur. Quapropter coniunctio, &, valet pro, quia. Acsi diceret. Benedicta tu in mulieribus, quia benedictus fructus ventris tui. Consueuit nanque scriptura coniunctioné, &, accipere pro quia,
Mar. 5. vt hic:& in Marci Euangelio, vbi dicitur. Annuncia
Psa. 59. illis quanta tibi fecerit Deus, & misertus est tui, id est, quia misertus est tui. Et in Psalmo. Da nobis auxilium:& vana salus hominum, id est, quia vana salus est ab homine.
Esa. 64. Et Esaias. Tu iratus fuisti:& nos peccauimus,
Ioan. 8. id est, quia nos peccauimus. Et in Ioanne ha-
Luc. 2. betur, Christum dixisse, scio illum:& mandata eius seruo. Sic etiam illud intelligendum esse puto. Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus, id est quia in terra pax: quæ contingit pro bona Dei voluntate erga homines, aut hominum erga Deum. Quem locum ità interpretatur. Gregorius Nisenus in homilia natalis domini. [Et vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me?] Quemadmodum
Rut. 3. Ruth mirabatur, quando venit ad Booz, dicebat enim. Vnde mihi hoc vt inuenirem gratiam ante oculos tuos:& nosse me digneris peregrinam mulierem? Petrus etiam expauescens Christi præsentiam dixit. Exi à me do-
Luc. 5. mine, quia homo peccator sum. Et Centurio,
Mat. 8. ipsius maiestatem admiratus dixit. Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meũ, &c. Sic sancta Elisabeth cum Solis & Lunę claritatem intueretur, suæ paucitatis venit in cognitionem: & ità his verbis exclamat. Vnde hoc mihi? Duos humilitatis modos esse comperimus. Alterum ad quem deueniunt serui & ministri fustibus & flagellis icti, quæ humilitas tribulationum, & persequutionum causa in eis nascitur: quæ potius humiliationis (vt ita loquar)& abiectionis nomé meretur, quam humilitatis. Alter est nobilis & vrbanus, qui non tantum coactione, & vi fit, quantum bono hominis arbitrio. Hanc humilitatem habuit beata virgo, Ioannes, & Elisabeth. Mirantur aliqui diuum Ioannem, cum ità humilis, ita sanctus & omnibus gratissimus fuerit:sed ego in maiorem admirationem rapior, quare humiles non sumus, quando ità peccatis & flagitiis sumus detenti. Peccatori nanque facilè erit suum humilitatis fontem inuenire, quia in medio sui locatus est. Tamen in his, qui innocenti & immaculata vita vixerunt, vt Ioannes & Elisabeth, vnde hoc principium & ortum habet? A Deo quidem, & è cœlo manat & à consideratione diuinę potentiæ & magnitudinis. Animaduertas rogo id virorum proborum & rectorum ingenium: nam quæcunque ipsi habent, & possident, omnia existimant à Deo sibi tradita esse, nihilque boni suis viribus comparasse. Si ferrũ igne accensum cùm ipso igne vellet compete re, vtique diceret ignis: quod tibi mutuatum, & emendicatum à me est, depone: & statim videbis, quantum valeas, & quousque tuæ se extendant vires. Sic viri sancti & iusti quan- Iob. 42.
to sanctitatis & iustitię magis participes sunt, quanto Dei altiorem cognitionem sunt assequuti: tanto humilius & abiectius de se ipsis iudicant & sentiunt. Quocirca sanctissimus & humillimus Iob dicebat. Oculus meus videt te, propterea ego in cinere & fauilla pęnitentiam ago. Quia domini vidi, & cognoui quam magnus & potens sis, propterea me ipsum puluerem iudicaui. Gloriatur quis maximè de suis natalibus & aliquod imperium habere videtur:at si iste ad regis vel imperatoris curiam accedat, statim suæ inscitiæ & amentiæ in cognitionem venit, nec vllam collationem cum his, quæ diximus habere. Nobilis quippe si à propria patria non recesserit, magnum se existimat, & potentem: in curia verò nemini notus sit, paruiducitur & habetur. Ità nimirum quantumuis aliquis homo potentissimus & ditissimus sit, si cum domino velit cõparari nomen potius amentis, & insipientis subibit, quàm aliquid faciat, ex quo vel minimum laudis sibi comparet. Nam cum longo discrimine à Deo distemus, ideò fit, ut nostra æstimatione & iudicio plurimi ducimur: & hinc superbia nostra ortum ducit:tamen si ad diuinum illius fontis lumen accedamus, nihil nos esse fatebimur. Vnde factum est, ut qui iustiores & sanctiores erant, potissime de humilitate gloriabantur:tanto enim quis sibi humilior videtur, quanto propinquior & coniunctior est Deo. Sic Abraham, Loquar ad do- Gen. 19
minum meum, cùm sim puluis & cinis. Vnde fit, vt beata Elisabeth cum sanctissima esset, ita humiliter & reuerenter loquitur. Quia repleta Spiritu sancto ipso inspirante matrem Dei cognouit. Edocta nanque diuino spiritu cognouit illam & hominis & Dei esse matrẽ: quo fit, vt tanta reuerentia & obseruantia puerum & matrem coleret. At tu cùm Deũ ignores, nulla obseruatione & reuerentia erga illum

lum veteris. Veluti rusticus & egrestis, qui obuius in agro regi fit, nulla veneratione illum afficit, cùm incognitus illi sit. Anima nostra multoties ipsum Deum contemnit: quia altitudinem ipsius non attigit, nec vnquam quis sit, cognouit. Nobilis autem, qui semper & regem alloquitur, & in ipsius ministerio diu vixit maxima veneratione & reuerentia ipsum regem veneratur, cùm & illum cognouerit, familiariter egerit, & denique cum nimio ipsius amore teneatur. Sic viri sancti & iusti, vt potè qui in regia aula nutriti & educati humiliter ipsum colunt: at peccatores, qui admodum similes sunt rusticis hominibus in syluis educatis, quibus semper custodia porcorum sibi curæ est, Deum & dominum suum despiciunt, & ipsum nulla vrbanitate prosequuntur. At beata Elisabeth virginis matris dignitatem considerans, summa reuerentia excepit illam. Vbi discere oportet, vt nõ negligenter, non ignauè, sed attentissimè virginem beatã colas & obserues. Nam si à tota cœlesti curia summo venerationis studio prosequitur: quãto potius nos, qui uirtutis sumus inopes, studiosissimè illam uenerari oportet.

¶ Perpende autem quòd ex uerbis sanctæ Elisabeth apertè colligitur Christum redemptorem nostrum in instanti suæ conceptionis perfectum fuisse hominem: nam ista verba prolata sunt paucis diebus post incarnationẽ: sed si imperfecta prolis inchoatio esset in virgine, sicut & in aliis mulieribus, in quibus trãseunt saltim quadraginta dies antequàm corpus infantuli organizetur, & anima infundatur: tunc beata Elisabeth, imò diuinus spiritus, qui ipsius labia mouit, non dixisset mater domini mei, sed mater embrionis. Vide etiã, quibus laudibus, & encomiis sacra uirgo ab Elisabeth tam breuibus & succinctis uerbis extollatur. Aliqui dicunt sacros euangelistas in uirginis laudibus laconismo fuisse usos. Qui certè nulla uerosimili ratione mouẽtur, quia etsi in eius laudibus pauca uerba cumularunt, nihilo secius hac tanta breuitate altissimas & heroicas ipsius uirtutes decantarunt. Quibus obsecro uerborum ambagibus, aut quibus eloquentiæ & facundiæ luminibus altius posset extollere uirginis matris encomia

Mat. 1. sacer euangelista Matthæus, quam breuiloquio illo: ex qua natus est Iesus, qui uocatur Christus? Quid magis supremum quid diuinius, aut excellentius de illa posset canere? Equidẽ unico uerbo id omne protulit, quod in pura creatura laude dignum inueniri potest. Sic in isto loco beata Elisabeth, cùm Mariam matrem Dei appellat, tacitè dicit uirgini matri maiorem gratiam fuisse collatam, quàm puræ alii creaturæ. Itaque esse Apostolum, Euangelistam, Prophetam, martyrem, Angelum, Seraphin, & Cherubin, uelut nihilum reputabis hæc omnia, si matris Dei dignitatem cum illis uelis componere. Nec mirũm si hæc constanti animo asseramus, quando nobiscum cõsentit Angelicus doctor diuus Thomas, qui dicit, matrem Dei infinitam dignitatem habere, propter infinitum bonum, qui Deus est. Nihil enim beatius & egregius, quã mater Dei, in quantum terminatur in Deum: quia finis & terminus dignitatis uirginis, Deus est. Et hoc esse matrem Dei excellentiam quandam, magnitudinem, atque dignitatem supremam secum affert. Nam cùm cuiusuis mater significet illius esse autorem & principium, quanuis non actiuum, sed passiuum principium sit: sic matrem Dei esse aliquo modo principium & rei causam, & autorem Dei denotat esse: in quo Deus aliquo modo uirgini subiectus existit, quia eius filius est. Quocirca noster Lucas dixit, Christum subditum fuisse uirgini. Nihilominus quanuis omnia hæc dicta sint humanitatis titulo, etiam meritissimo & pleno ore matrem Dei illam appellamus: nam etsi hominem concepit, hic homo Deus etiam erat. Res equidem non parua admiratione digna: nam beata uirgo unico solo partu præcipuum locum & magis excellentẽ inter omnes creaturas obtinuit, itã ut nihil sit illi æquale, nisi solus Deus, qui uirginem super omnem modum excedit. Nec mireris si Ioannes in Apocalypsi illam uiderit amictam sole iustitiæ Christo Redemptore nostro, & sub eius pedibus Lunã: quia uniuersę creaturæ, quæ mutabiles sunt sicut luna inferiores sunt illa. Graphicè igitur & apposite beata Elisabeth uirginem laudauit, matris domini titulo, ex quo omnes excellentiæ, immunitates, gratiæ & priuilegia ipsi concessa tãquam à suo fonte & origine dimanarunt.

2. par. q. 25. arti. ultimo ad. 4

Luc. 12

Apo. 12

¶ Vbi iam aduertere libet, quomodo magnum illud & diuinum incarnationis mysterium uniuersis hominibus absconditum mutuò à duobus sanctis mulieribus explicetur & proferatur. Cuius facti non possum non magnopere mirari, cùm apud Plutarchum legerim libro de uiris illustribus Catonem illum Censorinum dixisse, se de tribus facturum

pœniten-

pœnitentiam, si aliquando per totum vitæ suę spatium illi contigissent. Quorum primum erat, si mulieri aliquod arcanum aliquando detexisset. At contrarium factum videmus à Christo, qui & sapientior & prudentior erat Catone: mysterium incarnationis humanæ omni sapientiæ incognitum duabus mulieribus reuelauit, & de quo inuicem ab illis confertur. Nam quando mulieres sunt prudentes, non inconuenit negotia illis pandere, cũ
Eccl. 26. audiamus. Ecclesiasticum dicentem. Mulier sensata & tacita non est immutatio eruditæ animæ. Gratia super gratiam mulier sancta & pudorata. Sed iam opus est attentas aures Elisabeth præstare. [Ecce enim vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis exultauit in gaudio infans in vtero meo.] Protinus, vt facta est vox. O quam mirum & citissimũ est opus diuini spiritus. Statim, vt facta est vox. In illo instanti, eo temporis momento, quo vox facta est, gaudium infantis nascitur: quia statim vt vox aurium intima penetrauit, eodem temporis articulo virtus spiritualis attigit cordis penetralia audientis. Nec solùm genitricem sed & genitum Dei amore adueniente accendit. Prosiliit puer nondum natus, velut occurrere gestiens domino suo, ac debitum honoris officiũ exhibere: & applaudens voci, quam Adam in paradiso timuit au
Gene. 3. dire. Adam de publico in absconditum fugit: Ioannes verò de abscondito in lucem gestit, vt omnibus manifestet agnum, qui tollit pec
Ioan. 1. cata mundi. Sentiens Ioannes domini pręsentiam exultat. Christus largitur illi gratiam, Ioannesque ipsi gratiam rependit ob acceptũ beneficium: itá vt vterque infans inuicem certabant, alter gratiam tribuens, alter verò gratum animum ostendens ob acceptum beneficium: & in posterum ardentissimi obsequii signa demonstrans. Quorum infantum pugna longo distat discrimine, ab ea, quæ fuit inter
Gen. 25 Iacob & Esau. Pugnabant nanque illi vter esset prius in Lucem euasurus: at certamẽ istud amoris pugna est. Vbi aduertas oportet ex hoc motu Spiritu sancto reuelante matrem collegisse diuinam virtutem in puerum esse infusam ob maximam reuerentiam in eius conditorem. Erat quippe Hebræis mos in diuino cultu motum corporis ex spirituali læti
2. Re. 6. tia colligere. Vnde legimus hac incredibili animi exultatione Dauidem coram arca domini saltasse. Existimabat nanque gloriosissimus ille vates rem dignissimam esse deposito regali sceptro corã arca testamenti tripudiare. Quanto rogo meliori iure coram arca uiua oportebat externis signis, internum animi gaudium demonstrare? Nam si Magi illi (vt refert Mat Mat. 2. thæus) videntes stellam gaudio magno sunt gauisi: quid illum facere oporteret, qui iustitiæ solem verum præsentem habebat? Quod si euangelicus ille negotiator inuento thesau Mat. 13. ro præ gaudio nimio abiit, & vendidit omnia Colo. 3. quæ habuit: quid decuit Ioannem facere, cùm Luc. 19. iam sibi inuenisset fontem illum, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei sunt? Quemadmodum enim Zachæus ingenti spiritus gaudio Christum excepit: sic oportebat, vt lætus & gaudens ipsum susciperet, itá vt signa interioris lætitiæ in externa prodirent: in quo motu ipsa Elisabeth Spiritu sancto reuelante cognouit Christum esse clausum inter breues virginis vteri angustias.

¶Vbi diligenter obseruandum est, quomodo ad Christi & ipsius matris aduentum, & Elisabeth, & Ioannes exultant. Nemo quippe verè exultare potest, nisi Christi præsentia. Omnia læta, omnia fœlicia, tranquilla & tuta sunt Christo præsente: quia ipse perfectum & absolutum est gaudium animi nostri: at verò sine ipso omnia tristia & misera sunt. Nec mi Psal. 4. rum si ipse regius vates: itá absentiam domini lamentetur dicens. Fuerunt (inquit) lachrymę meæ panes die ac nocte. Sed quid est in causa, quod huiusmodi lachrymas itá fuderit Dauid sanctus? Si ab ipso quæsieris, respondebit tibi. Dũ dicitur mihi quotidie: ubi est Deus tuus? Nihil aliud restat miseris peccatoribus, qui propter scelera & flagitia exterminati sunt à domino, nisi suam tristitiam & solitudinem dignis lamentis celebrare. Exemplum huius rei appositissimũ in sacris literis erit nobis filius ille prodigus, qui domum paternam egres Luc. 15 sus, nihil aliud inuenit nisi famem, miseriam, & dolorem: at reuersus inuenit vitulum saginatum, tympana & choræas. Ita sanè peccator si à domo domini fugerit: non valebis numerare quot ærumnas, quot miserias, quot calamitates & angustias sibi paratus habet. Verũ si ad paternam domum in animo fuerit reuerti, omnia gaudio plena sine dubio inueniet. Sed quid de te dicam insane, qui per huius mundi deuia & peritura lætitiam quęris: cùm fieri non possit, vt in his vera lætitia & gaudium possit consistere? Reuertere, reuertere, ne ita cęcus in miseras inferni tenebras incidas: & solũ Christũ quære, vbi verũ iubilum,

propriã sedẽ habet. Sed de his inferius in parabola filij prodigi continget sermo.

¶ Vlterius uerò operæ pretium est aduertas, non solùm dixisse beatã Elisabeth, infans exultauit, sed addidit, in gaudio: qđ quidem digna consideratione non uacat. Omnes nanque tã boni, quàm mali lætantur & gaudent: sed id est discriminis, quod boni exultant in gaudio, mali uerò minimè. Id.n. de peccatoribus in prouerbijs dictũ est. Lętãtur cùm malè fecerint, & exultãt in rebus pessimis. Sed proh dolor, gaudet peccator quia illatã iniuriã digna cõpensatione uindicauit, aliùs uerò quia ob scœnũ & iniquum suorũ desideriorũ pelagus expleuit: & tandẽ alius, quia cùm diuitias sitibundus cõcupisceret, eas sibi cõparauit. Sed ut uera dicã, hęc lætitia & exultatio uana est, quę à rebus infirmis & perituris suã originẽ ducit: exultatio aũt iusti firmũ & stabile substerniculũ habet in gaudio interiori rectæ & immaculatę consciẽtiæ, Vnde Paulus, Gaudiũ nostrũ (inquit) hoc est, testimoniũ cõsciẽtiæ nostræ. Ideò. n. mundi gaudiũ nullius momẽti est, quia infirmũ sibi iacit fundamentũ: quo fit, ut citò cadat & arescat. Defuit Ismaeli aqua, qui filius erat Abrahę secundũ carnem: tñ Isaac nõ defuit, quia filius spiritualis erat. Mũdi solatia & gaudia carnis facilè carnalibus hominibus finiũtur: tñ iustorũ gaudia fontes sunt aquæ uiuæ ꝑpetuò scaturientes, sicut putei Isaac, qui nunꝗ exhausti sunt. Vana. n. mundi oblectamẽta & uoluptates minimè animi ĩteriora attingũt. Nã si adusta febri laboranti guttas minimas aquæ dederis, ut palato satisfaciat, nequaquã sitis extinguit, imò magis ac magis uidetur exardescere: quippe nimius calor guttas illas minimas prius consumit, quàm ad stomachum perueniant. Ita non dissimiliter malos & flagitiosos mundi uoluptates non satiant: quia nõ ulterius, quã ad corporis sensus pertrãseũt. Nã si homini fame pereunti ciborũ multitudinem in pectus cõijceres, utiq; famen illius nõ subtraheres, quia cibus in loco suo nõ est repositus. Quodquidẽ manifesta ratio conuincit, cùm fames intra ipsum hominem sit, cibus autem exterius adsit. Sic nimirũ gaudium & uoluptas & omnia ista bona mundi in corporis sensibus sunt, quæ perfectã lætitiam non generant: at gaudium animæ quia ad cor peruenit, perfectũ est, & idcircò iusti exultant in illo, quẽadmodum Ioãnes: quæ quidẽ exultatio propria est iustorum. Sed iã illam ulterius procedẽtẽ audiamus. [Et beata quæ credidisti.] Virtutes fidẽ in ipsa cõmendat, quę ueluti annulus est, quo anima Christo coniungitur: quã beatissima uirgo Dei genitrix & spõsa gloriosa mirabili & supremo modo habuit. Nã cum fides lumen quoddam sit animæ nostrę in caligine mundi huius degenti, clarùm est beatam uirginẽ præ omnibus fuisse illuminatã, quando fidei lumine super omnes illustrata fuit. Beata autẽ dicitur, quia credidit: quia cognitio per fidem, inchoatio quædã est cognitionis beatæ in patria: ipsum quoq; credere ex charitate meritorium est beatitudinis cõsummatæ, & ad illud dirigitur tanquã meritũ ad pręmium. Quẽadmodum enim clara & aperta uisio summis illius rerum omnium conditoris in ciuitate illa sanctorũ patriæ beatitudo dicit̃: ità sanè cognitio fidei & beatitudo uiæ, quia initium est beatitudinis, beatitudo nuncupatur, quę auriga est ducẽs nos in ciuitatẽ illam Hierusalem cęlestẽ. Sicut enim fructus in uirtute sunt in semine: sic in uirtute cõtinetur beatitudo nostra, & fęlicitas in fide. Omnium primũ est credere, unde diuinus amor continuo proficiscitur & deriuatur: amorẽ uerò ipsa opera sequũtur: ex operibus uerò in diuina amicitia factis fœlicitas & beatitudo nostra consurgit: quo fit ut meritò credẽtes beati dicantur. Vnde facillimũ est colligere fidei cognitionẽ præstantiorem esse, quacunq; alia scientiarum & rerũ omniũ notitia: quia hęc nullã fœlicitatem stabilẽ secũ afferunt, illa uerò beatos in patria cœlesti nos efficit. Qua ratione ductus spiritus sanctus in Canticis Ecclesiã laudat dicens. Meliora sunt ubera tua uino. Multũ interest interlac qđ infantulus ex matris uberibus sugit & uinum: quia quando uinum bibimus continuò nobis innotescit quem colorem sortiatur album sit necne, uel rubrum, uel flauum: at puer neutiquã percipere potest cuius coloris sit lac. Omnes humanæ scientiæ ueluti Philosophia, Astrologia, Cosmographia, & scientiæ illę, quæ de rebus humanis tractant sunt ueluti uinum, quę & ipso experimento cognoscũtur. Nã si tibi dixerit Philosophus, nihil esse

Marginalia: Cap. 15. — Prou. 2. — 2. Cor. 1 — Gen. 16. — Gen. 26. — Cant. 1.

esse vacuum in natura vel cœlum esse rotundum, vel minimam stellam maiorem esse terra: uel alias similes propositiones, nullo modo illi fidem adhibebis, nisi id tibi firma ratione probauerit Itaque quando his propositionibus assentiris, oculis internis ipsius intellectus eas conspicis: nam alias, non præstares illis fidem. At si fidelis homo dicat tibi Deum esse trinum & vnum, si huius rei rationem petas, nulla tibi reddetur, q̃a trinitas in diuinis nulla ratione naturali tibi probabitur. Eodẽ pacto neque aliquis tibi probabit vlla ratione naturali quantumuis subtili & peregrina aliquem articulum fidei, Et ideò aduertere oportet fidem esse ueluti lac, ꝙ ex uberibus sanctissimæ nostræ matris Ecclesiæ sugere oportet, captiuantes intelle-
2.Co.10 ctum ipsius obsequium. ¶ Sed nunquid puer dicit matri, cùm ab ea propriis vberibus lactatur, vt ostendat illi cuius coloris sit lac? minimè. Si nimirum ut nulla ratione licet, vt ab Ecclesia postules, quid est, quod credis, aut quomodo id propriis oculis cognosces. Sed potius audire debes principem Ecclesiæ Petrum tibi dicẽtem,
1.Pet. 2 Quasi modo geniti infantes sine dolo lac concupiscite. Bene igitur & eleganter inquit, Meliora sunt ubera tua uino. A csi clariùs diceret. O sancta Ecclesia catholica, quod filiis tuis docendum proponis, omni scientia præstantius & excellentius est. Fides igitur melior est, quàm reliquæ omnes scientiæ naturales. Sed iam id percontari libet qua ratione præstantior, & excellentior sit? Ea sanè, quia in fide & propter fidem digni sumus præmio, aliis verò scientiis nihil meremur. Sed si à me roges, si Lunam dixero maiorem, quam terram esse, idque probauero tibi ratione naturali: si meis rationibus assenseris, mereris aliquid? Nihil prorsus. Quòd si itidem in natura nihil esse vacuum dixero, & manifesta experientia tibi cõprobauero: qua mercede ob id rogo ero dignus? nulla certè. Tamen si Deum optimũ maximum, dixerim tibi mortem libẽti animo subiisse, & mortuos iterũ debere resurgere, quid merebor? summam illam fœlicitatem. Meliora igitur sunt vbera tua uino: quia meliora sunt ea, quę homines beatos faciunt quam illa, quę fœlices reddere nequeunt. Beata igitur Maria, quę credidisti, & assensum prębuisti his, quę omnem prorsus humani ingenij capacitatem superabãt. Beata enim es, quia hæc tua fides initium est illius beatitudinis, quam postea tanto Angelorum gaudio, & cœlestium spirituum iubilo consequutura es.

¶ Sed iam etiam opus est aduertere, beatam virginem nõ laudari ab Elisabeth ob grandem diuitiarum suppellectilem, aut propter mundi huius prosperitatem: quẽ admodum consueuerunt facere mundani, & amentes homines, qui dixerunt.
Beatus populus cui hæc sunt: sed eã commendat ob eximias, & admirabiles uirtutes, quæ in ipsa relucebant, & præcipuè de fide, quæ radix est omnium aliarum uirtutum. At multò aliter mundus, qui carnis pulchritudinem laudat, uitia & peccata, ut solent facere scurræ & gnatones, qui principum & magna tum pessimos mores eximiis laudibus prosequuntur, ut eorum bonis stomacho suo satisfaciant. ¶ Itidem obseruandum est in hoc loco, quod ex his, quę hic loquitur sancta Elisabeth, ostendit perfectum habuisse spiritum prophetiæ. Triplex nanque est (vt optimè explicat D. Gregorius) spiritus prophetiæ: Hom.1. de præterito, de pręsenti, & de futuro. De sup Eze præterito prophetauit Moyses cùm dixit. chi. In principio creauit Deus cœlum & terram. Gen. 1. De futuro Esaias dicens. Ecce uirgo Esa. 7. concipiet & pariet filium. De pręsenti uerò cùm Paulus dixit. 1.Co.14 Si autem omnes prophetãt, intret autem qui infidelis uel idiota, conuincitur ab omnibus: diiudicatur ab omnibus, occulta enim cordis eius manifesta fiũt. Cum dicit, occulta cordis eius manifesta fiunt, ostenditur per hunc modum prophetię spiritum non pręadicere ꝙ futurum est, sed quod iam est. Rectè prophetia dicitur, non quia pręedicit uentura sed quia pręedicit occulta. Ventura enim res uenturo tempore occultatur, pręsens autem cogitatio absconditur in latenti corde. Est enim prophetia præsens, cum res quęlibet non per animum, sed per absentem locum tegitur, quæ tamen per spiritum denudatur, & tibi fit pręsens prophetantis animus, vbi per pręsentiam nõ est corpus. Nam Giezi longè à propheta recesserat cum Naaman Syri munera percipiebat, 4.Reg.5 cui tamen idem propheta dixit. Nonne cor meum in pręsenti erat, quando

Ps. 143.

do reuersus est homo de curru suo in occursum tui? Itaque manifestò colligitur beatã Elisabeth de preterito prophetasse, cùm dixit. Beata quę credidisti, scilicet, verbis angeli. Nouit enim illustrata diuino Spiritu habitum colloquium inter angelum & uirginem. De præsenti uerò prophetiã explicuit, cùm dixit, Vnde hoc mihi, ut ueniat mater domini mei ad me? Nanque diuino spiritu cognouit illam, quam oculis intuebatur, esse matrem Dei & hominis. Prophetiam etiam de futuro pandit, cùm virgini nunciauit, adimplēda esse, quę angelus illis promiserat, dicens. [Quoniam perficiētur quę dicta sunt tibi à domino.] Quia uerbis angeli integram fidem pręstitisti, omnia dicta tibi ab Angelo suo tempore à domino complebuntur. Obserua autem quod ex fide duplici modo procedunt opera perfectionis, & miraculorum. Primò p dispositionis modum, quia fides est dispositio ad operationes perfectas, & naturam transcendentes. Quippe grande & superbum ædificium nequit stabiliri, nisi prius firmissima fundamēta fuerint iacta. Oportet igitur fidē stabilem permanere, in eo, qui perfectis operibus illã corroborauerit: Idcircò diuinus uates. Omnia opera eius in fide. Quia uero Maria firma stetit in fide credens angelo nuncianti ex parte domini, inde factum est, ut in ea diuina & mirabilia opera facta fuerint. Alio modo procedūt opera per modum meriti. Nam multorum fides meruit, ut Christus in eis operaretur & exterius, & interius: vt uidere licet in Magdalena, Cananæa, Centurione, Paralytico, & in multis aliis, qui propter fidem in pristinam valetudinem sunt redacti. Sic etiã beatissima uirgo fide meruit, ut in ea perficerentur quę dicta sunt ab angelo. Optimè igitur hęc diuina miracula tribuit fidei beata Elisabeth, dicens, Beata quę credidisti, quoniam perficientur ea, &c.

Psal. 32.

Luc. 7. Mat. 15 Matt. 8. Ioan. 5.

¶ Sed iam rogo quid erat quod adhuc restabat perfici, an non iam erat mater Dei? Audi. Octo dixerat Angelus uirgini Mariæ, & vnum tãtum cum hęc loquebatur ei Elisabeth erat adimpletum: alia verò septem adimplenda & perficienda erant. Primum dixit Angelus, Ecce concipies in vtero: quod iam peractum erat. Secundò dixit, & paries filium: quod adimpletum fuit in Christi natiuitate. Tertium dixit, Et vocabis nomen eius Iesum: hoc impletum fuit in eius circuncisione. Quartùm dixit, hic erit magnus: quod sanè tunc tēporis factum est, quãdo Christus insignia miracula faciebat & pręedicabat: nam tunc effectus est magnus coram hominibus, qui dicebant. Propheta magnus surrexit in nobis. Quinto loco dixit, Filius altissimi uocabitur: quod factum est, quando Petrus, Martha, & Centurio dixerunt illum esse filium Dei. Sextò subdidit. Et dabit illi dominus Deus sedem Dauid patris eius hoc quidem adimpletum est, post resurrectionem, cum ipse discipulis dixit. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Septimò. Regnabit in domo Iacob in ęternum, quod factum fuit, cum assumptus est in cœlum, & sedit à dextris altissimi. Octauo, dixit. Et regni eius non erit finis. Regnũ eius (vt inquit Dauid) regnũ omnium seculorum: quod sanè quotidie videmus adimpleri, nam Christus per seculorum omnium immortalitatem, supremus index regnabit. Vides igitur quã rectè dixerit Elisabeth, perficienda esse in Maria ea quę dicta sunt ab angelo, cùm ex omnibus unum tantum, idque primũ opere esset completum? Nunc ergo beata uirgo si in te laudamus sile... ...entium, & solitudinem: uideas obsecro optime à sapiēte dictum, tempus loquendi, tempus tacendi. Modo iam ò beatissima uirgo tempus est loquendi, ne diuinis in te collatis beneficiis uidearis ingrata. Nam si Anna mater Samuelis post sterilitatis opprobrium, quia conceperat prophetam, laudauit dominum & cãticum cecinit dicēs: exultauit cor meum in domino: quanto potius ut id facere debes, qui prophetarũ doctorem, & summũ totius uniuersi opificem genuisti. Cecinit Debora canticum domino: cecinit, & casta Iudith pro victoriis, nunc & tu primas nõ feres inter omnes tuo mirabili cantico. [Et ait Maria.] Canunt sancti, & celebrãt suum dominũ. Propter summa beneficia in eos collata, sicuti Dauid qui psalmos composuit, & beatissima virgo: nos verò sicut ingrati & immemores beneficiorum domini ea silentio inuoluimus. Expende etiam quòd ante Ioannem prophetat Elisabeth, & ante ortum saluatoris prophetat Maria. Quia

Luc. 7. Mat. 16 Ioan. 11 Mat. 26 Mat. 28

Mar. 16 Psa. 144

Eccle. 3.

1: Reg. 2

Iud. 5. Iud. 16.

ſicuti peccatum incepit à muliere,& dein de deſcendit in virũ:ſic & principium ſalutis à mulieribus habuit ortum. Itaque ne forſitan ingrati animi ſacra virgo argui poſſet, vtpote quę gratum & pomptum animum ſuper omnes domino ſuo ſemp̱ oſtendit, in ipſius laudes concinit. [Magnificat anima mea dominum.] Si tu ſancta Elisabeth me ipſam laudibus affers, ſi magnis me celebras encomiis: verum ſciam me nihil boni habere, vniuerſa iſta quę tu in me coniicis, ego in dominum meum refero: ipſumque immenſum & ſummum dominum fateor. Deum magnificare dicimur, cùm ipſius maieſtatem, ſanctitatẽ, & diuinitatis ſuæ altitudinem noſtris verbis, & operibus oſtẽdimus. Vnde fit quòd impij dicantur ſanctum nomen domini polluere: quoniam quantum pro viribus poſſunt, illum dedecorant & inhoneſtant, Itaque magnificamus Deum, ſiue Deus magnificatur in nobis, non quod ei aliquid acreſcat: ſed quia magnificatur in nobis p̱ actus noſtros diuino ſuo iuuamine affectos. Regis nanque imperium non in ipſius perſona, ſed in ſubditorum obedientia conſiſtit. Sic dixit Eſaias, Erit ſicut ſeruus dominus, & ſicut ancilla domina eius. Illi igitur, qui non tantummodo ſunt cõtenti obſequio & obedientia domini, ſed vlterius gradũ mouent, exhibentes ei alia excellentiora officia, ij ſanè magnum & potentem dominum faciunt. Quo fit, vt rex ſanctus dicat. Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. Etenim vniuerſis naturæ bonis renuntiare, & nihil de futurum iudicare magnanimi, & excellentis viri cogitatio eſt. At verò mundani homines abiectum & infirmum animum habent, cuſtodientes hęc bona ſicut pupillã oculi, & exiſtimãtes ſibi omnia defutura, qui Deum ipſum terminis, & menſura claudunt de ipſius potentia deſperantes. At uerò quando quis uirili animo rebus omnibus huius mundi contemptis, patria ſubſtantia, parentibus, & amicis poſthabitis religionem ingreditur, tunc tẽporis magnificatur: quia magis illũ ſuſpicimus, & ueneramur. In maiorẽ & excellentiorẽ dignitatis altitudinem Deus non poteſt aſcendere: tamen aliquo modo poteſt creſcere in famulis, & ſeruis ſuis, ſi illorum numerus magis ac magis creſcat, & multiplicetur. Imperium nanque quidam reſpectus eſt creaturarũ ad dominum & ſicut creaturæ non ſunt æternæ, ità nec dominatio in Deo eſt ęterna: quia Dominus quis non dicitur, niſi ſeruum & famulitiũ habeat: & ità Deus creſcit in imperio ſuo, quando homo ipſe in obedientia domini creſcit & augetur. Beata igitur Maria omnes ſuas potentias offerens domino ſuo, & exhibens ipſi quantam poterat obediẽtiam, magnificat & extollit domini imperium. Et ideò uocauit illum dominum & non Deum, quia eius dominium magnificatur, non autẽ maieſtas, nec deitas. ¶ Secundo, quia ante incarnationem eius dominium breuioribus terminis claudebatur: quia notus in Iudæa Deus: ſed poſt incarnationem magnificatus eſt ſup̱ omnem terram. Idcircò agens beata uirgo de incarnatione, per quam notus factus eſt Deus per totum orbem, magnificat & prędicat ipſius dominium. ¶ Tertiò cùm Chriſtus imago ſit Dei inuiſibilis, & anima noſtra imago ſit illius: cùm illum cognitione & operibus ueneramur, tũ imago noſtra in nobis grandis efficitur, & ipſe dominus in nobis magnificatur. Nec mirum ſi Maria hoc fecerit exemplo ſanctiſſimi Dauidis: qui dixit, Magnificate dominum mecum, & exaltemus nomen eius in id ipſum. Sed cùm ſingula uerba huius cantici digniſſima ſint cõſideratione, operæpretium erit ea expendere. Anima (inquit) mea: & merito cum Deus potius mente & animo, quàm uoce ſit laudandus, iuxta illud Pauli. Cantantes in cordibus ueſtris Deo. Vnde etiam dicebat, Pſallam in ſpiritu, pſallam & in mente. Magnificat (inquit) anima mea. Quia lingua balbutiens eſt, ut tanta in me collata beneficia poſſit numerare: ideò interiorẽ animi affectum in agendis gratiarum laudibus offero. Anima inquit mea. Quaſi diceret. Mirabilia quę Deus protulit, in meo copore exercebi.. ſed non infructifera erit anima mea apud Deum. Conuenit nanque mihi & voluntatis fructũ producere. Nam quanto ampliori doceor miraculo, tanto maiori uinculo teneor eum glorificare. qui talia in me operatur. Vbi docemur Deum potius laudãdum eſſe animo & mente, quàm corpore. Sed multi habẽt uocis & oris orationem tantum, non autem

Auguſ. ſer. 2. aſſumpti. virg. to. 10.
Eze. 36.
Eſa. 24.
Pſal. 63.
Pſal. 75.
Orig. hom. 8. ſup̱ Lu.
Pſal. 33.
Ephe. 4.
1. Co. 14

tē cordis, quibus dominus dicit. Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum
Mat. 15 longe est à me. Similes admodū sunt isti
Esa. 29. leoni illi, quē Sanson interfecit, qui habebat in ore mel: & ipse non comedebat, sed pater eius, & mater & ipse Sanson. Sic multi modo canūt suauiter in choro, & habēt mel in ore: sed ipsi nō percipiunt internā animi dulcedinem: imò potius si aliqui
Iud. 14. sentiunt, seculares sunt uenientes ad Ecclesiam, qui spirituali lætitia gaudēt: sicut Sāson & parentes eius, qui comederunt de melle oris leonis, ipse uero leo ieiunus mā sit. ¶ Sed iam modo aduertere debes beatā uirginem non fuisse suam animam exhortatā, ut Deū magnificaret; sicut legimus
Exod. 15 Mariam sororem Moysi fecisse: quæ prouocās aliàs mulieres dixit. Cantemus dño gloriosè enim magnificatus est. Neq; uti Dauid, qui in plurimis psalmis exhortatur & inuitat animam suam, ut uelit Deū lau
Ps. 145. date. Vt ibi. Lauda anima mea dominū. Et
Ps. 102. iterum. Benedic anima dominum. Et sæ
Psal. 33. pius ait in psalmis. Benedicam dominum in omni tempore. At beata uirgo nō dixit lauda, magnifica, seu benedic, sed magnificat: quia ipso actu in illo instanti erat laudans & benedicēs dñm: nam auditis his, q̄ dicebātur ab Elisabeth, & uisis illis mysterijs in domo Zachariæ sanctissimus ipsius anima in dñm suum erat translata: quod fuit in causa ne esset opus se ipsam incitare in dñi sui laudes. Obserua etiam non tātū dixisse, Magnificat anima: sed addidit, mea. Nanque ille solus potest dicere anima mea, qui immunem illam habuerit, ab omni sceleris, & flagitij contagione. Nā ēt si multi existiment se animā habere, fallūtur omnino: quia pro mundano amore, proque vanis & perituris voluptatibus illam uendiderunt, Amor quippe distrahit amantē ꝓpter amatam: ità vt amās nō sit suus proprius, sed potiùs illius rei, quā stu
Mat. 22 dio & amore prosequit̃. Quocirca pceptū est à domino, ut illum super omnia diligeremus: nō autem ob id, quia amoribus nostris indiget, sed ob id solū, quia de nostro lucro, de utilitate, & honore agit̃. Quia cū uoluntas ociosa esse nō possit, cumq; necessum sit aliquid diligere: fit consequens quòd quando diuitiarum amore teneris, animam tuam pro opibus uendis, cumq; ipsa pretiosior sit omnibus mundi opibus pro uirili stercore illam mutuas, tanquam uberibus matris lactatus, qui lapidem pretiosum cōtemnit, si pomum ei offeratur. Quam ob rem præcepit dominus, ut illū toto pectore, & totis animi uiribus diligamus, ut hanc miseram mutuationem tollat honoris, quam in nobis mūdus efficit, quā quidē & fallimur, & decipimur. Idcircò, si animam tuam thesaurum pretiosissimū, Dei cōpotem & participē pro miseris voluptatibus tradidisti: iterum eā redde domino suo, ut uel ità non solùm ore, sed etiam anima tua ipsum dominum magnificare possis, tanquam re & possessione propria, cuius dominus es.

¶ Notabis preterea ulteriùs non dixisse beatam uirginem, Magnificat anima mea filium, sponsum, uel Deum, uel dñm meū: sed absolutè dixit dominū. Vbi intelliges psalmum istum altissimis mysterijs nō uacare, & unumquodq; ipsius uerbum proprium pondus secum habere. Non dicit uirgo sponsum filium, aut patrē, quanuis singula, & omnia uerè dicere potuerit, sed tantum dicit dominum, ut omnibus & ꝑ omnia laudes proprias fugeret. Etenim si dixisset dominū suum humilitatem tacuisset si autem dixisset sponsum, patrem, uel filiū, multū laudis sibi adscriberet. Idcircò dominum apposuit, quod ad seruum & ancillam respectū, habet, quòd etiam nomen quandam uilitatem & abiectionem secum importat. Dicens dominū, se ipsam ancillam uocauit, Et quemadmodum respondens angelo dixit, ecce ancilla dñi, ità, modo in suo Cantico nō dedignata est id nomen sibi sumere. Dominum ēt dixit absolutè, quia non est loquuta de aliquo domino, qui aliquā huius mundi partem possidebat, sed de illo de quo est scriptū Dominus uniuersorū tu es, & in ditione tua cūcta sunt posita. Dominum itidem dixit, Hest. 13
ut suam mentem ad illius timorem & reuerentiam excitaret, quia initium sapientiæ timor domini Sap. 1.

¶ Age & tu ut Deus sanctus, & omnipotens sit dominus tuus. Quid obsecro tibi proderit si uniuersorū sit dominus, super te vero nullū habeat dominiū? Multi nāque sunt, qui illū in Deū habent, nō aut in dnm. Credunt etenim Christiani illū esse

Deum,& illum tanquã deũ uerũ adorãt:
sed diabolũ habent dñm,cui inseruiunt,&
ad nutũ obtemperant. Sed id obsecro, ut
quemadmodũ Deus tuus est,ità & sit dñs
& tunc erit dñs tuus,si ipsius mandata se-
dula diligentia obseruaueris, si in omnib.
& ꝑ oĩa illi placere studueris. Meritò qui-
Psa.143 dẽ regius uates inquit,Beatus cuius Deus
dñs illorũ est. Beatus populus, q̃ hẽt Deũ
in dñm. Vt igitur oĩa dicta in cõpendium
redigamus:q̃a primus fructus spiritus est
pax & gaudiũ,& uirgo sancta totã sibi au-
ferat spiritus gratiã:meritò subiungit.[Et
exultauit spiritus meus.]In est, anima rõ-
nalis.Idẽ sonat anima & spiritus, sed ani-
ma dr̃ eo quod uiuificat corpus.Vnde fit,
ut uitæ integritate & sanctitate hæc Deũ
magnificat,qui fecit illam. Dr̃ autem spiri
tus,propterea, ꝙ cœlestia & altissima con
templatur, cuius est propriũ in Deo exul-
tare.Anima enim talem uim habet,ut pos
sit se à corpore segregare, atque in deum
suum conuerti:& tunc in spiritũ transit,&
tunc uocatur spiritus. Quod si ab igne si-
militudinem uelis accipere, cũ ignis ligno
admouetur,ut in id possit agere, primum
ad id se applicat & extendit, ut illud infla-
met:deinde uerò curat,ut ab ipso separeẽ,
ut seorsum in spherã suã euolet. Sic anima
dũ uitã corpori præstat illi se cõicat, atq;
ob id tũ temporis multũ corporeę naturę
esse vr̃:uerùm dũ separaẽ à corpore tãquã
in propriã naturã cõuersa, tanquã fortissi
mus spiritus alta & sublimia petit diuina
charitate incensus.Atq; spiritus hic est acu
mẽ ipsius rõnis & quodammodo intelle-
ctu superior,quo in primis ipse Deus à no
bis ꝑcipiẽ.Sic apostolus distinxit inter spi-
ritũ & animã cũ Thessalonicensibus dixit.
Vt integer spiritus uester & anima & cor
I.Thes.5 pus sine querela in aduẽtu dñi nostri Iesu
Christi seruẽ.Vnde per spiritũ intelligere
possumus præcipuã & potissimã hominis
partẽ, qua diuina ꝑcipit: aĩa uerò ea pars
dicaẽ,quæ naturales exercet ratiocinatio-
nes:corpus uerò affectus, q̃ nescio q̃d cor
poreũ sapiunt:q̃ nisi regantur & frenenẽ,
hominẽ ipsum ferũ & immanẽ reddunt.
Quã ob causã apud eũdẽ Paulũ reperies,
alios hoĩes spirituales appellari, alios ani-
males, alios uerò carnales, spiritualẽ dicit
I.Cor.3 oĩa dijudicare, ipsum uerò à nemine diju-

dicari, utpote cuius mẽs diuinis illustrata
fulgoribus omnibus superior sit. Aĩalẽ ue
rò q̃ ductũ rationis sequitur,tñ caret diui
nis & supernaturalibus illustrationibus:
quales fuerunt ethnici illi philosophi,quã
uis multa acutissimè & sapienter excogita
runt,non tñ illam supremã diuini spiritus
altitudinẽ assequebanẽ. Quod fit,vt diuus
Paulus dixerit. Animalis homo nõ ꝑcipit
ea,quæ sunt spiritus Dei. Carnalis uerò di I.Cor.2
citur, qui contempta & pro nihilo habita
ratione affectus immoderatos carnis se-
quiẽ. Quare eos carnales appellabat Pau-
lus,qui ęmulationibus, & contentionibus
operam dabant.Cùm in vobis (inquit) sit I.Cor.3
æmulatio & cõtentio:nõne carnales estis,
& secundũ hoĩem ambulatis? Quod si hęc
ità se habent quantũ existimas procul esse
à diuino spiritu eos,q̃ carnales sunt,& ni-
hil aliud quã carnẽ & terrã sapiunt? Disca
mus ex beatissima virgine Deũ nostrũ &
anima & spiritu summis laudib. prosequi:
ità vt possimus uere cum regio propheta
canere,Benedic anima domino: & omnia,
q̃ intra me sunt,nomini sancto eius. Oĩa Ps.102.
interiora nostra,cor,animam, mentem,&
affectus domino Deo nostro offeramus,
Dicere etiam nos oportet Deum omni tẽ
pore laudare,corde,ore, & spiritu. Paulus
nanq; & Silas ardentissimi in diuino amo
re per mediæ noctis silentium, quãdo cor Act.16.
pora in quiete debebant esse tũ temporis
in Dei laudes erumpũt.Et tres pueri in ca
mino ignis inter medias flammas consti-
tuti,studiosissimè Deo benedicebãt. Et pa Dan.3.
tientissimus ille Iob in ipsa rerum omniũ
& filiorũ iactura, generosa illa verba pro-
tulit.Dominus dedit,&c.Nec Ionas in uẽ- Iob.1.
tre immanis piscis clausus, est oblitus no- Ionæ.2.
uo hymno Dei magnificentiã prædicare. Esai.12
Vnde Esaias inquit Confitebor tibi domi
ne cum iratus es mihi. ¶Exultet itaq; spiri
tus Mariæ in Deo: hæc enim exultatio est
futuræ vitæ quoddã pignus & repræsenta
tio:de qua scribiẽ. In æternũ exultabis, &
habitabis in ea,Et rursus. Exultabunt san-
cti in gloria,lætabunẽ in cubilib.suis.Exul-
tationes Dei in gutture eorũ.Nã Exultare Psal.5.
in Deo non possunt nisi qui totos illi dedi Psa.149.
cauerunt: & idcircò ut statim videbimus
salutare suum appellat, quod in scripturis
sacris frequẽs est.Vt,lætabimur in salutari
tuo.

Psal. 19. tuo. Et, super salutare tuum exultabũt ve-
Psal. 20. hementer, Et, ab ipso enim salutare meũ.
Et in Cantico Annæ. Lætata sum in saluta
ri tuo, Quam exultationem & lætitiam in
1.Reg.2 sanus mundus non intelligit, qui in rebus
pessimis lętatur, & gloriatꝰ. Sic gloriabatur
Prou.2. Arfaxat in ingẽti copia diuitiarũ, & ĩ mul-
Iudit.1. titudine quadrigarũ suarũ. In hoc breuissi
mo uitæ nostræ tẽpore gaudere & lætari
in mundi voluptatibus falsis, insanire po-
tius est, quã aliud facere. Qui certè admo-
dũ similes sunt ei, qui cũ phrenesi grauissi-
mo morbo infestentꝰ iã proximi morti de
lirio capitis rident & cachinantꝰ. At forsitã
hæc exultatio beatę virginis ꝓuenit ex ali
quo mũdi honore: quo afficitꝰ: ex carnis ali
quo falso oblectamento? Ex generis nobi
litate? Ex formæ eximia pulchritudine, vel
ex mũdi prosperis & fœlicibus? Nõ ęquidẽ
sed. [In Deo salutari meo.] Qđ gaudiũ est
in Deo tãquã in obiecto, cã, & fine, nõ aũt
in se neq; in aliquo alio. Quo fit, vt Apo-
stolus dicat. Qui gloriatꝰ, in dño glorietꝰ. Et
iterũ. Gaudete in dño semper, iterum dico
gaudete. Sic Dauid in psalmo. In via testi-
moniorũ tuorũ delectatus sum, sicut in oĩ
1.Co.10 bus diuitijs. Alij in vestibus, alij ĩ possessio-
Philip.4 nibus, alij in agris: in diuersis denique ha-
Psa.118 bent singuli suas delectationes: sed uir san
Lc. Au. ctus in via testimoniorũ Dei delectatꝰ. Ita-
ser.2. Assumpti. virg. que beatæ virginis non solùm anima, sed
et spiritus exultat in Deo salutari suo. Me-
liùs equidẽ ipsa quã Dauid posset dicere.
Cor meũ & caro mea exultauerũt in deũ
viuum. Quòd quidẽ magnum priuilegiũ
est iustorũ, ut nõ solũ spiritus, sed & anima
sensitiua & caro insurgant cũ spiritu in di
uinas laudes: quæ quamuis mortalis sit, tñ
Psal.33. in Deo gaudet. ¶ Porro dñs dicitur ratio-
ne gubernationis: Deus ratione creationis
& tãdẽ salutare siue salutaris, ratione iusti
ficationis. Singulari tñ modo fuit Deus
dominus, & salutare Maria: propter singu
laria dona & beneficia illi collata. Fuit duo
bus potissimis modis salutare suũ. Primò
quia eã solã singulari quodammodo rede
mit: quia ipsam ab omni peccato immunẽ
tam actuali quam originali seruauit. Secũ
dò, quia ipsa sola dedit illũ nobis in carne,
vt omnibus mederetur: vt redimeret, & vt
à captiuitate in pristinam libertatem nos
assereret. Vnde antonomaticè Christus
virginis salutare dicitur. Quare in ipsius
ꝑsona inquit Dauid. Exultauũt labia mea Psal. 70.
cum cantauero tibi: & anima mea, quam
redemisti. Si enim Patriarchæ & Prophetę
sic adeo exaltauerunt propter huius salu-
taris expectationẽ, & Abraham exultauit
ut uideret diem hunc: quantò potiori iure
internis animi iubilis gaudere debuit, quę Ioan. 8.
incarnatum iã in utero suo hoc diuinum
verbũ uidebat? Sed neque his omnibus cõ
templatis, velim obliuiscaris, Deum per
amorem tuum facere, ità, vt possis cũ Aba Abac.3.
cuc dicere, Gaudebo in Deo Iesu meo. Et
etiã huius memor esto ne Christi sanguis
pretiosissimus ĩ te pereat: sed quemadmo
dũ pro omnibus mortẽ libẽtissimè subijt;
& omnium est salutare: ità tibi dñs, & re-
demptor sit, vt ipsius crux, claui, & passio,
debitã vtilitatẽ afferant. Nihil tibi prode-
rit Deus nisi ad maiorẽ damnationẽ, si ip-
sum tanquam tuũ salutare non fueris am
plexus. Omnibus Christus seipsum prebet
& nemini se occultat & negat: ità vt si illũ
quæsieris sine dubio illum tecũ habebis,
& si in hoc seculo illum habueris, in sempi
ternũ illo frueris. Itaq; beatæ virginis exẽ-
plo omnis noster spiritus exultet in Deo
salutari suo: totis uiribus ipsum magnifi-
cans. Magnificet illũ memoria nostra reco
lens ipsius in nos diuina beneficia intelle
ctus noster, ipsius excellẽtiã cõtẽplãdo, vo
luntas, in eius amorẽ accẽdatur: lingua &
vox, eũ laudet. Modo autẽ causam subdit
beatissima virgo, quare tot laudibus, & en
comijs ipsum prosequatꝰ ipsius beneficia
recolens. [Quia respexit humilitatẽ ancillę
suę.] Id est, meã exiguitatẽ & paruitatẽ. Et
quantũ cõiectari possum, fuerit mea sñia
sacram virginem in hoc loco non fuisse lo
cutam de humilitatis uirtute. Nã in Greco
codice habetur, tapeinosin, ꝙ uocabulum
paruitatẽ sonat. Acsi dixisset clariùs. Quã-
uis paruula sim & minima ancilla domini
ipse tamẽ adeò est humilitatis amator, vt
oculos conijciat in infimam ancillam suã. Psal.112.
Quis enim sicut dominus Deus noster, q.
in altis habitat: & humilia respicit in cœlo
& in terra, hoc est, infimæ & abiecta respi-
cit è cœlo: quòd ut cognoscamus ita esse
subdidit. Suscitãs à terra inopẽ, & de sterco
re erigẽs pauperem: ut collocet eũ cũ prin
cipibus, cũ principibus populi sui. Regius

ſpaltes de ſeipſo loquiť,qui de abiecto hu miliq; ouium cuſtode ad apicē celſitudinis regni peruenerat. Neque ubi dicit humilia,intelligas laudabilē cuiuſq; abiectionē & ſuę miſeriæ agnitionem: nam ut ſic nō diceret humilitas,ſed potius ſuperbia, ſeipſum prędicare humilē.Sed ibi abiectionē & ſui contēptum apud homines demō
Iob.3. ſtrat. Vnde ſanctus Iob depingens geniū Dei inquit.Qui ponit humiles in ſublime. Hic humiles quaſi mundi peripſema & abiectos intelligit,qui pro nihilo habētur apud homines. In quo ēt ſenſu illa ſancta fœmina Lya contēnebatur à uiro ſuo Iacob,dū ardenti amore proſequebatur ſpeciosam Rachel.Poſt quā ergo peperit Ru-
Gen.28. ben Lya dixit, Vidit Deus humilitatem meā,nunc amabit me uir meus. Ecce humilitas ibi ſignificat idem quod cōtēptus & abiectio erga uirum ſuum, ꝓpter eius deformitatē. In hoc ſenſu ēt ſumitur hic qđ beata uirgo paulo inferius in hoc Cantico dicit in ſeptimo uerſu. Depoſuit potētes de ſede,& exaltauit humiles.Si enim per humiles ibi uirtute humilitatis inſignitos intelligeret,nō utiq; dixiſſet: depoſuit potētes de ſede, ſed depoſuit ſuꝑbos: cùm ſecundū ueram nominū oppoſitionē potentiæ diuitū huius ſeculi & opulentiæ,nō opponitur humilitas uirtus,ſed potius abiectio q̄ in pauperibus eſt. Ad hoc facit ꝗ Diogenes Laertius in uita Aeſopi frigij ſcribit, ꝗ cùm idē ipſe Philoſophus quæreret ab alio philoſopho ſciret ne q̄d. nā Iupiter cęlo faceret,ille reſpōdiſſe ferť: exaltare humilia,& fortia quæque de primere. Itaq; nō ſe ipſam gloriatur aut iactat ſancta uirgo de humilitatis uirtute: etſi aliqn̄ uiris perfectis & uirtute pręcel-
2.Co.12 lentibus liceat hoc facere: ut ipſe Paulus multoties feciſſe legitur:ſed hic mater dei nō loquitur niſi de ſua paruitate. Ex quo facilè unicuiq; erit colligere,quàm alto & ſupremo gradu in humilitatis uirtute radices egerat: qn̄ cum tam pręclaris uirtutū dotibus illuſtris, ſe infimā ancillā exiſtimabat.Atq; ità quanuis his uerbis uirtus humilitatis uirginis nō ſignificatur uoce: tn̄ipſo opere exercetur. Nec cōtenta fuit ſacra uirgo pro ſua eximia humilitatis uirtute dicere:reſpexit ancillā ſuā, ſed exiguitatem ancillæ ſuæ. Et hāc exiguitatē quo ad merita debes attendere:quippe quæ ſe ipſam nullius meriti nulliuſq; uirtutis exiſtimabat.Neque id fictè aut falſo,quoniā conſiderabat nō ſuarum uirium præſtantiam: ſed ex parte Dei dona in ipſam collata.Hęc.n.conſideratio mater eſt humilis cordis,cuius radix in ipſa anima eſt. Qua quidē humili cōſideratione,quā uirgo de ſe ipſa concepit,digna fuit ut tot donis,& priuilegijs ab ipſo domino illuſtrareť: ſic adeò ut ipſius mater fuerit effecta. Hāc à lōge reſpicit Deus ꝑꝑ cordis humilitatē. Sic Samuel Sauli dixit. Cū eras paruulus ī oculis tuis,caput ī filiis Iſrael factus es,&c. 1.Re.15.
¶ Pręterea id tibi aduertendū eſt ꝗ reſpicere in ſacris literis plus aliquid ſignificat quàm uidere.Significat enim miſereri,auxiliari,& dona conferre.Vnde in Exodo dicitur.Reſpexit dominus filios Iſrael,& uide quid ſtatim ſequatur. Et liberauit(inquit)eos. Et Iudith domino dixit. Reſpice ad humilitatē noſtrā,hoc eſt. Reſpice abiectionē noſtrā:& adiuua nos.Et in Pſal.Reſpexit dominus orationē humiliū, & non Exo.3.
ſpreuit preces eorū.Et iterum.De cœlo reſpexit dominus, & uidit omnes filios hominū.Quapropter ſubdit ſtatim. Quoniā Iudith.
adiutor eorum,& protector eorum eſt,Ex 6.
quo iā plenè colliges ꝗ reſpicere adiuuare Pſ. 103.
ſit, auxiliari, miſereri, & dona elargiri. Pſal.32.
Cùm autem egregius uates hoc domini ingeniū bene nouiſſet, ꝗ cū aliquē reſpicit,alijs uberioribus, & excellētioribus bonis cumular,in maximis anguſtijs & neceſſitatibus conſtitutus ad dominum clamabat dicēs.Deus,Deus meus reſpice in me: quare me dereliquiſti. Aſpice rogo & ocu Pſal 21.
los tuæ pietatis,& miſericordiæ ad me cōuerte: ſcio enim & cū his multa bona mihi eſſe uentura.Et alibi ipſe diuinus uates inquit.Reſpice in me & miſerere mei, q̄a Pſal. 24.
unicus,& pauper ſum ego.Et in Geneſi di Geneſ.4
citur.Reſpexit dominus ad Abel,& ad munera eius: idque propter fauorem & beneficium, quod in eum contulit, acceptādo ipſius oblationes. Ad Cain autē neutiquam reſpexit, quia illius dona non ſuſcepit. Itaq; cùm audieris dominum oculos ſuos in aliquem iuſtum conijcere,nullatenus dubites ipſius aures paratas,& attētiſſimas eſſe ad exaudiēdas illius preces. Vnde in pſalmo,Oculi domini ſuꝑ iuſtos, Pſal.33.

&

& aures eius ad preces eorum, Longum autem est discrimen inter aspectū Dei & principū mundi: fit enim vt multi hoīes alios intueantur, nec aliqua bona illis tribunt. Solent enim ad se inuicem dicere illi, qui in curijs regū versantur. An aspexit te rex? & respōdet ille. Etiam. Veruntamen multi quotidie aspiciūtur, nulli tñ aliquid confertur. Bonum esset, & equum vt cùm rex te infirmū aspiceret, ipsius uisione ab infirmitate tua liber & incolumis euadere. Sed multò & excellētior & efficatior est Dei visio: quia infirmū, quē respicit sanat & erigit. Si pauper est, amplissimis diuitijs auctum ac locupletatū reddit: si peccator & flagitiis coopertus, ignoscit, & lauat: si
Mar. 14 fortè ad lapidē offendit, onus releuat, & fo-
Matt. 9. uet, Respexit Christus Petrū, & liquefactū est cor illius, & ad dominū conuersum. Respexit Mattheum, & protinus ab instituto munere fuit reuocatus, & in altiorem di-
Matt 4. gnitatem euectus. Cōiecit oculos in discipulos piscatores, eosq; vocauit: qui relictis retibus, & omnib: quæ possidebat, sequuti
Ioan. 9. sunt Christum. Respexit secū illū à sua na-
Matt. 5. tiuitate: statim visus illi restitutus est. Respexit turbas, quæ sequebantur eū, & ascēdens in mōtem docebat eos dicens. Beati pauperes, &c. cum quibus longū sermonis discursum habuit. Et alia die cū leuasset oculos Iesus, & uidisset multitudinē magnā
Ioan. 6. ad eū uenietem, dixit Philippo. Vnde ememus panes, vt manducent hi? Et deniq; necessaria illis ad uictum ministrauit, mittēs illos in domos suas. Et nunc beatissima virgo. Respexit (inquit) humilitatem ancillæ suæ. Et subdit statim. [Ecce enim ex hoc beatam me dicet oēs generationes.] Qđ si à beata virgine interrogas, quid fuerit cōsequuta ex eo, quod sua paruitatē & abiectionē aspexerit: respōdebit tibi. Ecce enim ex hoc beatā me dicent omnes generationes. Ac si diceret. Quia respexit me dominus (cuius aspectus nihil est aliud quā beneficiorū collatio) hac de cā omnes generationes me beatam dicēt. Quamobrē nō incautè, imò prouidè, & sapienter feceris, si tui clamores tanti fuerint, vt aures dñi pertingant, ut te velit respicere: exēplo illius regij vatis, qui dicebat. Respice in me & miserere mei: q a vnicus, & pauper sum
Psal. 24. ego. Si illi q negotiū aliquod cū rege, vel cum aliquo ex domesticis ipsius habēt, coram se constituunt, vt nō possit non uideri, ita ut rex nō sit eorum immemor; vtq; negotia facilius expediātur: quàm maiori ratione tibi est opus ut corā oculi dñi parātes sis: ut tuis negotijs prouideat, utq; tuæ necessitati succurrat? Si pauperes ita sese in medijs uijs diuitibus offerūt, ut uel possint in illos offendere, & uulnera sua illis ostendūt, ut diuites illis subueniant, & misereantur: quantis iustioribus de causis debes tu ante dominū sistere, & vulnera, & afflictiones tuas præsentes illi facere, vt sua ineffabili misericordia uelit tecum uti? Ne obsecro te abscondas, ne fugias ab oculis dñi, quia benignus, & misericors est: ut & in te oculos suæ misericordiæ conijciat, & ut tuis uulneribus possit mederi.

¶ Expende etiā, q̄ beatissima uirgo ab oībus benedicit: quia suis oculis paruula, & abiecta fuit. Humilia enim subleuat, & Psa. 137
alta à longe cognoscit, In quo quidem nō aliud docemur, nisi quòd si magni esse volumus, & ab oībus in pretio haberi oportet nos sanctissimam humilitatis uirtutē amplecti. Nāque ij oēs, quos modo mundus prædicat, quosq; summis laudibus celebrat & encomijs, non alia potissima & certiori uia hoc dignitatis fastigium ascēderunt, q̄ sanctis humilitatis amplexibus, fugientes uanos, & perituros seculi honores. Nemo sanè ità honore dignus est, q̄ is qui ipsum honorē fugit: nec ditior aliquis quàm qui minimo cum Christo cōtentus nec altior quis, quam qui contemni cupit: nec ullus sanè (ut omnia suo perpendiculo metiamur) ità ab hominū memoria deletus, ut ille qui suum nomen in hoc seculo æternū esse studuerit. Grādis quidē error est honorē quærere inter ignominiosam mundi huius conditionē: nanq; tùm maximè confundimur ubi lucrū sectamur. Humilem aūt Mariā, quæ gloriam mundi nō sitiebat, omnes generationes beatam prædicant. Non famam autem nomen huius mūdi quærebat, nec in linguis hominū sedē habere desiderabat: quo factum est, ut modo ab omnibus per seculi æternitatem celebreē. Videor nāque mihi illud de Iosia rege, & uirgini sacræ aptiùs posse accōmodari. In oī ore quasi mel indulcorabit eius Eccl. 49
memoria: & ut musica in conuiuio vini.

¶ Preterea aduertere oportet, q ab omni generatione benedicitur tā ab angelis, q̃ hominibus: ita ut uel inter ipsos immanes & barbaros homines cōmēdetur. Omnes nanq; nationes beatā & fœlicē illā prædicat: nā ex omni natione aliqui salui fiunt: dignatur enim dominus, p sua pietate singulari, aliquos suę fidei diuinis radijs illu-
Psal.97. strare, ut uerùm sit illud, Viderunt omnes fines terrę salutare Dei nostri. Ne aūt beatissima uirgo suis meritis uideretur adscribere has tātas & tā supremas laudes, referēs illas in propriū autorē inquit. [Quia fecit mihi magna.] Quēadmodum est cōsuetudo bonorū diuina opera magnificare & extollere, ita impiorum diminuere, & labefactare. Moyses uir sanctus & iustus terrā promissionis maximopere cōmēdauit, sed quidā impij Israelitę dixerunt. Nō dedisti nobis hæreditatē agri & uini. Virgo autē beata opera Dei in ipsa facta summis laudibus effert. Nō inquit, per me aut in me
Nu. 16. facit magna, sed mihi inquit fecit. Quod enim in ea ad omniū salutem factum est, hoc priuilegio electionis ad ipsius gloriā singulariter est ordinatū. Et idcirco dicit magna, nec dicit, qualia: quia cùm oīa Dei opera humani sensus capacitatē exuperēt, inter ea omnia magnū locum obtinet sacramentū incarnationis uerbi. Nihil unq̃ in uniuerso ità factū esse mirabile, quam q Deus fieret homo: & qui naturę erat incōprehensibilis, ità corporis substantiā sibi uniret, ut nec illi fuerit additū quidquā. Hęc adeo magna sunt, ut si ea uelis explicare in medio itineris gradum sistas oportet, quo uadas omnino nescius, & ignarus. Nec mirū si beatissima uirgo breui uerborū compendio fuerit usa, nam plus tacens
2.Cor.11 quàm aliq d dicēs expressit. Sic diuus Paulus raptus in tertiū cœlum plus dixit tacēdo, quam loquēdo posset exprimere: quia lingua nostra balbutiēs & inepta est, ut in diuinorū mysteriorū explicatione aliqu d ualeat. Vnde Esaias huius rei cōtemplatione ductus, cum eius anima plena esset dulcedine diuini spiritus, dicebat. Secretum
Esa.24. meū mihi, secretum meum mihi. Nā internæ animi inspirationes, & dulcedines illæ iustorū, & amicorū Dei, melius significantur silentio, quàm si uerborum ambage misceātur. Sancti quippe, & amici Dei nō similes sunt hominibus huius nostrę tempestatis qui statim ut interiorem animi lętitiam & impulsum sentiunt, iam sanctitatem ipsam uidentur edocere, & omnibus continuò prędicant id, qđ in oratione dominus eis communicauit. Cōtingit aliqñ ei, qui graui dolore infestatur ut nequeat illū exprimere, propterea q ipsius grauitas sensum impedit, nè lingua exprimat quod sentit. Sic Dauid suspēsam dicit orationem. Anima mea turbata est ualde, sed tu domine usque quo? id est, quousq; me ipsum adiuuabis, aut obliuisceris? Eodem Psal.6.
modo in alio psalmo. Miserere mei Deus Psal.50.
secundum magnam misericordiam tuā. Quod si ab illo roges, quid est tibi, cuius uelis misereri? Nesciet exprimere, nec pōt propter doloris magnitudinem. Multo ergo magis multitudo beneficiorū Dei impedit propriam narrationē. Quis obsecro sic adeò ingenio & dexteritate dicendi ualebitur, ut narrare possit quātā fecerit mihi dominus? Quę sunt ista? Prę ipsorū magnitudine dicere non ualeo.

¶ Vbi insigne documentum tibi iam suboriri poterit, quod quāuis hæc omnia dicta sint de uirgine Maria: nemo tamē nostrū est, qui nō possit eadē dicere. Quia fecit mihi magna. Si res magna tibi uidetur (ut reuera est) uirginē gestasse in utero filium Dei, atq; uberibus suis fuisse lactatū: cùm quędā mulier dixisset, beatus uēter, qui te portauit, & ubera quę suxisti. Subdit ipse Christus statim. Quinimo beati q Luc.11.
audiunt uerbum Dei. Eodē paradoxo alibi usus est, cū dicenti, ecce mater tua & fratres tui foris stant, quęrentes loqui tibi respōdit. Quę est mater mea & fratres mei? Qui fecerit uoluntatem patris mei qui in Matt.12
cœlis est, ipse meus frater, soror & mater est. Quare si quis inuidet tātę felicitati huius uirginis eo quod fuerit mater Dei: audiat ab ipso Dei filio se posse assequi hanc beatitudinē, ut spiritualis mater sit. Ideò qui domini uoluntati obtēperauerit, poterit dicere: fecit mihi magna. Nōne tecum Genes.3
fecit magna, qui creauit te ad imaginē & Ioan.2.
similitudinē suā qui misit filium suum de cœlo, ut te à morte liberaret, qui in utero matris te custodiuit, qui baptismatis fonte lauauit? Sed proh dolor, horū omnium immemores sumus, & tātū cura nobis est

honoris,

honoris,& pecuniæ. Ait ergo beata uirgo nō solū loquēs de incarnatione,sed de beneficijs quæ Deus priuatim illi cōtulit. Magna in me cōtulit beneficia dñs:ut nisi ipsius omnipotētiā cōsideres,meis dictis nō pstabis fidē, idcirco addit modo, [Qui potens est.] Nō pp mea merita uoluit in me talia operari,sed q a ipse est cuncta potēs. Acsi clariùs diceret. Si mea uobis cōceptio in causa est, ut miremini neq; eā potestis intelligere: hoc ideò fit q a potentiam dñi nō contēplamini. Quocirca humilitate induimini, & attēdite Deū plus posse facere quàm nos potestis intelligere. Qđ si neq; ualetis cōprehēdere quō cum sim mater,
Rom.4. ēt uirgo remāserim, & cùm sim creatura, creatoris ēt mater sim, cōsiderate Dei potentiā infinitā,& sic uestrę hęsitationi erit satisfactū. Ille q. ex nihilo oīa fecit, qui uocat ea quę nō sunt, tāquā ea, quæ sunt: ille in me tanta & tam præclara operatus est.

¶ Expende ēt,non dixisse beatā uirginem, hoc uel illud potēs,sed potens est: ut oīpotentē eū esse intelligas, qui nulla exceptione facta oīa pōt de quo quidem uerissimè dicitur immensum esse. Abeant ergo modo qui de suo sensu gloriātur, quique diuina opera humana ratione discutiūt, existimātes ipsius potentiā aliquibus terminis aut regionibus posse contineri. [Et sanctū nomen eius.] Sāctum est in se, & in nobis: dum nos in nomine ipsius sanctificationē accipimus. Sed iam rogo quod est nomen eius? Vtiq; fama ipsius, cognitio eius, fides eius. Hoc nomē cum sanctis sanctū est: q a à sanctis magnificatur & benedicitur, ab
Esa. 1. iniquis uerò, & sceleratis hominibus bla-
Rom. 2. sphematur. Et nomē Dei per uos blasphematur in gentibus. Igitur quia magna fecit sanctificatum est nomen eius: quia dū uerbū in carne mirabiliter nascitur, gloria Dei per uerbū in hominibus declaratur.

¶ Aduerte aūt uirginem Mariā sui nominis sanctitatem cū potestate Dei adiūxisse,& copulasse: quia imperium & potestas sine sanctitate tyrannis est: cuiusmodi habuerunt Pharao, Nabuchodonosor, Antiochus, Aman,& alij. Itaq; Deus noster in nihilo cōmunicat cū potentibus huius seculi: quia ipse sanctus simul & potens est. Sā
Ps. 110. ctū,& terribile nomē eius. Et alibi idē pro-
Psal. 98. pheta. Confiteantur nomini tuo magno: quoniā terribile & sanctū est. Sanctitatem semp iungere oportet cū potestate: ne potestas sine uirtute & sanctitate in crudelē tyrānidē euadat. Nemo.n.uerè de hoc magnifico, & diuino opere gloriari pōt: sed omnis laus,& gloria, quę inde cōsurgit in illius artificē reijcienda est. Docemur itidē sanctę uirginis documento magnalia Dei prędicare, & omnia suę potentiæ adscribe Iosue.7.
re, nō autē nostris meritis. Gloriā in ipsum Deum debes refundere tanquā pręcipuū autorem totius boni: ne usurpare uelis id, quod nemini largiri uoluit, ipse enim est Esa. 10.
qui ait. Nunquid gloriabitur securis contra eū qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eum, à quo trahitur?

¶ Præterea id unū inter omnia reliqua tibi cōmendare lubet, ut qñ diuinū nomen audis sanctum & immaculatū esse, ne tuis labijs illū polluas & dedecores: nam huius criminis maxime cōqueritur dominus (signum quidē euidentissimū, grauiter animaduersurū in eos qui sanctū nomē eius Esa.52.
polluunt) inquit enim. Nomen meum per Leui.20
uos quotidie blasphemaī. Ne accipias nomē Dei in uanū: sed audi rogo illū dicētē. Sancti estote: quoniā ego sanctus sum. Disce ēt timorē dñi tuo corde semper obseruare,& in eo cōfidere,& sperare, cùm audias eū potētē esse: quia uires habet, ut flagitiosorum hominū peccata puniat: & ut liberet te à malis omnibus. Poterit quidē de tuis peccatis dignā animaduersionē sumere, sicut exēplo tibi esse potest sceleratus ille Pharao, Core, Datan, & Abiron,& Exo.14.
alij multi quorū mētionē sacra pagina refert. Poterit ēt te liberare à malis, & sola- Exo.14.
tiū in tuis miserijs prebere: sicut liberauit Gen.19.
filios Israel à seruitute Aegyptiorū, Loth Iob.42.
à Sodomitica gēte, Iob ab ulceribus,& ca- Dā.14.
lamitatibus suis, & queādmodum eripuit Dan.2.
Danielē ab unguibus Leonū, & tres pue- 1. Reg.
ros in camino ignis intactos,& liberos ser 26.
uauit: Dauid à persequutione Saulis, He- 3.Re.18
liam à manibus Iezabelis, Susannam à fal Dan.3.
so crimine. Petrum à carcere Herodis, & Paulum à multis periculis, ità ut in hæc uerba proruperit. Sicut abundant Christi passiones in nobis, ità & per Christum a- 2.Cor.1
bundat consolatio nostra. Potens quippe dominus est facere omnem gratiam in nobis abūdare. Nam si aliquo animi mœ- Acto.12

rore tristis es, poterit dominus hãc tristitiam in ingens animi gaudium conuertere. 2.Cor.1 2.Cor.9 Quod si aliqua graui infirmitate laboras, poterit Deus in ictu oculi in pristinã & antiquam ualetudinem teipsum reuocare. Si autem dixeris, te magno flagitiorum & scelerum pelago esse submersum: poterit dominus sua omnipotenti uirtute animam tuam mundare. Neque unquàm tibi desperandum est in tuis laboribus & afflictionibus de diuina benignitate & misericordia: quin potius fidendum tibi est, cùm ipse sit potẽs ab his omnibus te liberare. Nãq; multos uidimus in carceribus constrictos, & alieno ære grauatos, posteà ĩ altas & sublimes dignitates euectos. Sed forsitan his dictis obijcies: Non me latet Deum infinitam habere uirtutem, & facillimè posse me ab his omnibus incolumẽ seruare: sed maximũ timorem id incutit, quod maximus peccator sum & indignus sua gratia, & ità existimo me omnino à libro uitæ deletum esse, & Deum mei esse immemorẽ. Si his timidus & pauidus es, audi obsecro in fiduciã & spem animi tui sanctissimam uirginem dicentem. [Et misericordia eius à progenie in progenies.] Domini misericordia infinita est, nec aliquibus terminis aut finibus potest contineri: & ideò potẽs est, ut saluos nos faciat, & ut nostri misereatur. Mihi (inquit) fecit, non tamen soli singulariter, sed uni excellenti quodam modo: ueruntamẽ eius misericordia à progenie in progenies. Nemo à gratia excluditur, sed per omnes gentes eius pietas & misericordia dispergitur. Vnde dicebat Apostolus Petrus. Act. 10. In ueritate comperi, quia Deus acceptator personarũ non est. Ioan. 4. A progenie inquam Iudæorum, quia salus ex Iudeis est, & opus incarnationis effecta est in uirgine natione Iudea: in progenies gẽtium, quia incarnationis dominicę beneficium in totum mundũ quasi torrens uarijs aquarum riuulus diffunditur. Quod quidem abditissimum mysterium regius uates illis uerbis expressit. Ps. 118. Misericordia domini plena est terra. Non dixit cœlum, sed terra: quia diuinum uerbum non assumpsit carnis nostræ uestem propter angelicos spiritus: sed propter nos homines & propter nostram salutem descendit de cœlis. Nunquam enim angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit, ità ut effectus æternæ pietatis & gratię diuini illius pectoris ad omnem progeniem ostenderetur.

Cur misericordia domini sit plena terra & non cœlum. Hebrę. 2

¶ Vbi aduertere oportet, quod beneficium incarnationis misericordiam uocat: quia tale & tam diuinum opus sub nullo merito comprehenditur, sed sola diuina misericordia factum est. Vnde fit ut Paulus dicat. Rom. 5. Commendat autem Deus charitatem suam in nobis, quoniam cùm adhuc peccatores, &c. Et idcircò sanctus Dauid cupiens Dei filium incarnatum uidere, à domino petebat. Psal. 8. Ostende nobis domine misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis. Ostendisti enim potentiam tuam, cùm omnia ex nihilo creasti: sapientiam mirabilem in gubernatione: rectam & sanctam iustitiam, in peccatorum punitione: at restat domine, ut misericordiam tuam, (quæ thesaurus est inexhaustus & abundantissimus diuitiarum tuarum) in filij tui incarnatione liberali animo ostendas. Et salutare tuum da nobis, qui in crucis ramis nostram operetur salutem, quique redimat nos pretiosi sanguinis sui numismate. Sic beata uirgo in superioribus & sanctus Simeon salutare uocauerunt uerbum incarnatum, & nobis datum: Luc. 2. quod idem dari petebat rex sanctus Dauid.

Incarnatio opus misericordiæ dĩ.

¶ Expende etiam quòd postquam sua recolit beneficia: in hoc carmine & sequentibus magnificat Deum pro tantis sibi & alijs oĩbus collatis beneficijs. Quodquidem ingenium est iustorum, ut sic de alieno bono gaudeant, tanquam de peculiari & ꝓprio. Quo charitatis amore Paulus accensus dicebat. 2.Co.11 Quis infirmaĩ, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror? Gratias agit beata uirgo pro beneficijs alijs exhibitis, quia gaudet tanquã si in ipsam essent collata. Vtinã & nos hęc eadẽ uestigia insequeremur, nec inuidia bonorum proximi nostra uiscera torqueret. Verùm, quia beneficiũ incarnationis, quanuis sufficienti uirtute ad omnes extẽdatur, quia non extẽditur ad omnes quoad efficaciam, subdit dicens, [Timentibus eum.] Ac si diceret. Non omnes huius beneficij

neficij gratiã consequentur:sed illi solùm, qui timorem domini custodiunt in cordibus suis. In hac gratia omnis homo communicat, siue natione sit Græcus, siue Scyta, siue Italus, siue Hispanus, siue Gallus, siue seruus aut liber: seu denique apud barbaras gentes, & in Indis extremis regionibus sit natus, dummodo timore domini eius anima fuerit exornata. Nunquid pro uno solùm Deus carnem sumpsit, & mortuus est, & non pro omnibus? Minime. Misericordia eius à progenie in progenies. Sed libet modo interrogare, quæ sit causa, quare omnes non salui fiant, & quare omnes non ex æquo participes fiunt huius agni pretiosissimi sanguinis pro nobis effusi? Vtique quia salui esse nolunt. Quia si flumen abundantibus aquę riuulis aliquam ciuitatem pertransiret, ita, ut sufficiens esset, ut sitim extingueret & mitigaret omnium habitatorum illius ciuitatis: nunquid si aliquis nolet seipsum incuruare & inclinare, ut aquam hauriret, & ita siti perijsset, aliqua culpa in fluuium est retorquenda? Nullatenus, Fluuius
Ioan.7. quippe abundantissimus est, ut satiare possit omnium sitim: tamen qui tantæ ignauiæ fuerit & negligentiæ, ut nolit capere aquam, peribit sine dubio siti. Sic Christus perennis Fluuius uitæ & salutis omnes uocat & dicit. Qui sitit, ueniat ad me, & bibat. Veniat, ut gratiam acci-
Ps. 120. piat, & emolumentum tantę passionis, & incarnationis. Omnes uocat, omnes recipit & amplectitur, omnibus opitulatur: fuerit tamen reijciendum in tuam culpam, nisi his tantis beneficijs perfrui uolueris. Misericordia Dei omnes uocat, tamen ea non omnes fruuntur nisi illi solum, qui timorem domini uigilantissimè obseruauerint. Misericordia domini (inquit regius uates) ab æterno & usque in eternum, super timentes eum. Ab æterno & usque in æternum, quoad
Mala.4. sufficientiam ad omnes: & super timentes eum, quantum ad efficaciam. Sic propheta Malachias loquens de incarnatione & ortu Saluatoris inquit. Orietur sol iustitiæ, uobis timentibus nomen suum. Ea enim est solis natura, ut non solu ægros oculos non recreet, uerùm eos uehementer offendat & noceat. Sic sanè Christi redemptoris nostri humilitas, paupertas, & sanctissimum uitę suæ institutum, multis molestum est ingratum & iniucundum. Et idcircò Malachias rectissimè, oritur sol iustitiæ timentibus nomẽ suum. Quod idem beatissima uirgo concinit suo diuino carmine, ut uel sic meritò nemo hominum huius rei ignorantiam possit pati. Ita, ut si libenter fatemur misericordiam domini infinitam esse, & nullis terminis comprehendi: ita etiam fateamur oportet, infinitam eius iustitiam, ne forsitan in misericordiæ anchora confidentes, iustitiam contemnamus. Ne forsitan nobis contingat id, quod euenire solet illis, qui ob infirmitatem oculorum specillis utuntur, ut res sibi maiores & grandiores appareant: quique per angustum pontem transire uolunt, existimantes latum esse & amplum in aere pedes figunt, & ita in profundum fluuij cadunt, & obruuntur. Quod exemplum tibi adducimus, ut intelligas diuinam misericordiam nihil aliud esse nisi pontem, sine quo ex hac mortali uita ad illam quę fœlicissima est beatorum patria, transire, non possumus. In qua si specillis nostræ uanæ fiduciæ usi fuerimus, sic adeò ut de diuina misericordia maximè gloriemur, nihil diuinæ iustitiæ tribuentes, proculdubio peribimus. Fit enim ut scelera sceleribus addentes, figamus in aerem pedes, ita ut in miserum calamitatum locum præcipitemur. In diuina igitur pietate & benignitate ita nobis sperandum est, ut nec latum unguem ab ipsius iustitia oculos diuertamus. Vnde postquam beatissima uirgo diuinam misericordiam altissimè diuino spiritu afflata cecinit, in sequentibus uerbis occasionem lapsus peccatoribus adimit diuinæ iustitiæ potentissimas uires ob oculos ponit, [Fecit potentiam in brachio suo.] Ostendit iam beatissima uirgo, quid Deus hoc altissimo incarnationis mysterio erga genus humanum facere decreuerit. Superbis nanque & magnatibus huius seculi brachium suę potentiæ ostendit, ut eos deprimat, humiles uerò & subleuat, & exaltat, & pauperes ingente diuitiarum supellectile ditat. Quæ quidẽ noui testamẽti dispositio est. Esa.1.

Nam

Nam _n ueteri testamēto diuitiæ promittebantur: sed in nouo nulla diuitiarum aut opum commemoratio fit: sed potius pauperum piscatorum sequela maximè commendatur. Primum itaque opus potentiæ est, robur constituisse in brachio suo. Vbi primum aduertendum tibi est,
Ioan. 4. Deum spiritum esse, nec habere brachia, oculos, aut pedes, sicuti homines: sed multoties sacra scriptura methaphoricè loquitur, vt qualem qualem cognitionē diuinorum operum attingamus. Nam licet hæc membra referat scriptura nō iuxta literā intelligenda sunt: sed inde inuestiganda sunt latentia & alta secreta rebus illis significata. Itaque cum audis in Deo caput esse, per id intelligas diuinam essentiam, quę omnia nullis terminis præcedit, cumque audieris oculis illum esse ornatum, scias illum talem & tam perspicacem cognitionem habere, ita ut nihil eum latere possit: vt pote cuius oculis omnia nuda & aperta sunt. Et cum audis auribus pollere
Hebr. 4. id insinuat nullum uerbum quantumuis submissè prolatum ab eo non audiri: de
Sap. 1. cuius auribus à sapiēte dicitur. Auris Dei audit omnia: & tumultus murmurationis non absconditur. Itaque domini brachiū & robur & imperium ipsius est, qđ vtrunque significat verbum, Kratos. ¶ Vbi etiā non silentio illud est prętereundum, non sine maximo mysterio opus incarnationis uirginem uocasse potentiam brachij & roboris. Et enim ea, quę per potentiam paruam fieri possunt, etiā uel solo digito adimplere valebis. Nam è solo paleam digito leuabis: si autem uelis magnum aliquod pondus assumere, & uiribus & brachiis tibi erit opus. Vnde beata uirgo, ut ostenderet magnitudinem & celsitudinē altissimi incarnationis mysterij, dixit dominū potentiā & uirtutē suā in brachio forti demonstrasse: quia hoc non fuit digitorū opus, ueluti illa, quę in cōditione & constitutione mundi fuerunt facta, vt creare cœlos, solem, & lunam, & reliquam planetarum pulchritudinem. Quod qui-
Psal. 18. dem elegenter regius vates insinuauit cū dixit. Quoniam videbo cœlos tuos, opera
Psa. 148 digitorum tuorum, lunam & stellas quæ tu fundasti. Deus nanq; sua omnipotenti virtute minimum opus iudicauit, solem, lunam, stellas, & reliquas uniuersi creaturas, uel solo nutu condere, ipse enim dixit & facta sunt: tamen diuini uerbi incarnatio nullis uerbis exprimi potest quanti roboris, quantæq; uirtutis fuerit opus: atq; ideò non opus digitorum, sed brachij Dei potentissimi esse dicit. ¶ Solet etiam ab aliquibus per brachium, Dei filius intelligi, qui Dei robur & fortitudo patris est. Quod sanè pulchrè in psalmis ostenditur Psal. 76.
cùm dicitur, Redemisti enim in brachio tuo domine populū tuum. Et apud Esaiā, Esa. 40.
Dominus in fortitudine veniet, & brachiū eius dominabitur. Et rursus idem. Parauit dominus brachium sanctū suum, in ocu- Esa. 50.
lis omnium gentium. Et videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. Per ipsum Psal. 97.
nanque vniuersa creauit, per ipsum redemit mundum, diaboli caput fregit, inferni portas dissipauit cœlum aperuit, & tandem per ipsum stupenda miracula, & inaudita mirabilia operatus est. Vult igitur dicere beata virgo, Iam non erit sicut tēporibus Moysi & Iosuæ, quibus ꝑ seruos 4. Re. 19
& ministros suos magna operabatur dominius, & uincebat Reges: iam non per manum Angeli vincet exercitum Sennacherib, sed per manum filij sui, qui robur & fortitudo & brachium est, destruet inimicos nostros. ¶ Verùm postquàm Deū ratione suæ potentiæ & clementiæ commendauit eum iterum commendat ab effectibus suę iustitiæ. Vt autem scias in Ezec. 1.
eo esse & faciem hominis, & faciem leonis, ne fortè ab ipsius miserationibus ansam peccandi sumas suæ iustitiæ uires inexpertus subdit statim: [Dispersit superbos mēte cordis sui.] Potenter se gessit dominus erga potentes ueteris testamenti, & nihilum reduxit consilia eorum. An nō in nihilum redigit Babylonicos illos, qui Gen. 11
eo superbiæ & insaniæ deuenerunt, ut dixerint: Venite faciamus nobis ciuitatem & turrim, cuius culmen pertingat cœlū, & celebremus nomen nostrum antequā diuidamur in uniuersas terras? Nunquid similem amentiam aliquando audisti? Sed destruxit dominus consilia eorum. Ait enim. Venite descendamus & confundamus linguam eorum, ut non audiat unus quisque uocem proximi sui. Eodem mō destruxit Pharaonis, Sennacherib, & Achi-

Exo.14. tophelis consilia. Possumus etiam in hoc
4.Re.19 loco nō incommodè intelligere superbos
2.Re.17 Iudæos, qui gloriabātur se de stirpe Abra
Ioan. 8. ham descendere, & de ipsius iustitia nimis
Rom.10 presumebāt. Istos ergo superbos facta po
Rom.3. tentia in brachio suo dispersit mente cordis sui. Vnde conuenienter adiunxit: Deposuit potentes de sede. Quia Iudæos impios, qui sedē regni habebant ignominiose deturbauit: & humiles, hoc est, Gētiles exaltauit: quia gentes quę abiectę erant, per humilem confessionem in cōsortium regni, atque in filiorum adoptionem assumpsit: factū est enim, ut Iudæi qui prius electi erant, posteà reprobarentur: & Gentiles, qui prius erant reprobi, posteà assumerentur. Hoc itaque profundo & altissimo consilio factum est, ut omnia sub peccato concluderet Deus, vti omnium misereretur.
Ro. 11. Quo circa apostolus in consideratione huius tam profundi sapientiæ pelagi exclamans, dicit, O altitudo diuitiarū sapientiæ, & scientię Dei, quàm incomprehensibilia, &c.

¶ Obserua præterea quod non dicit, deposuit sedes potentium, sed deposuit potentes: quia magistratus & scientia nō merentur uituperium. At superbi literati, qui se ipsos de sapientia iactant, quales erant
Mat.23. illi scribæ & legit doctores, abiiciendi sunt & irridendi. Super cathedrā Moysi (inquit Christus) sederunt scribæ & pharisæi quæ dixerint uobis facere facite: secundum autem opera eorum nolite facere. Non damnat Christus cahedram Moysi, aut doctrinam: sed superbiam, & praua opera scribarum, & pharisæorum. Vnde fit, qđ beata virgo nō dicat, deposuisse sedes potentiū, quia sedes optima est, sed potentes dicit abiecisse, ab honoribus & dignitatibus, & eos in cinerem & fauillam redegit. Cōuertuntur in terram, qui in hoc mundo res terrenas ambiunt & sectantur. Vox enim dum profertur aliquid magnum uidetur, nam ad ipsam multa concurrunt, scilicet, lingua, dentes, palatum & labia: quam si rectè consideraueris inuenies nil aliud esse quam aerem verberatum. Sic superbi principes quamdiu gubernationis sceptrū tenent, multa concurrunt, quæ eos in sua potentia, in opibus & mundi gloria amplificare & stabilire uidentur: at postquā in angusto sepulcri domicilio recōduntur ubi ueritas elucescit, continuò cognosces eos, qui potentes & illustres se gloriabant puluerem & cinerem esse & uermium pastum. Quos si roges, ubi sit gloria illa & pōpa mundi in qua veluti in marmoreis columnis confidebant: si roges, ubi sit honor & dignitas, in quorum anchoris totā suam fiduciam reponebant: ubi denique sit tantum & tam superbum famulitium, ubi argentea & aurea uasa, vbi lectus pretiosissimus, & eius fulcra miro artificio elaborata? utique respondebunt tibi. Trāsierunt omnia illa, sicut umbra, & tan- Sap. 5.
quam nuncius percurrens. Sic dominus solet animos superborum confringere, eorum ambitionē deponere. Vnde Anna 1.Reg.2
illa mater Samuelis in suo cātico dicebat. Arcus fortium superatus est: & infirmi accincti sunt robore. ¶ Sed forsitan non incōcinne obiiciet aliquis. Si similitudo amicitiam conciliare solet, & Deus summè potens & magnus sit (vt beata uirgo in hoc cantico retulit) quid est, quod potentes deiicit, humiles vero exaltat & fouet? Quia mos scripturæ est: in ea significatione nominibus uti, quæ hominibus in consuetudine habentur. Diuites nanque homines appellamus eos, q̄ pecunias, agros, domos magnificas, & cætera huiusmodi possident: pauperes uerò qui his omnibus sunt destituti. Potentes uocamus eos, qui damna possunt aliis inferre, & etiam eos, qui magnis beneficiis alios possunt afficere: imbecilles uero, qui ista non ualent perficere. Sic pulchros appellamus eos, qui prestanti corporis forma pollent, qui uiribus & integra corporis valetudine prēstāt eos uero qui his non ualent, inualidos & infirmus appellamus. At cum ista hominem exteriorem tantum exornēt & & uera hominis ratio in animi bonis internis sit constituta, cumque Deus rerum amet ueritatem, cum ipse sit summa & infallibilis ueritas: non reputat potentes, diuites aut fortes eos, qui vulgo tales nominātur quoniam vt uera loquar, nihil in se habēt talibus nominibus dignum: sed solæ illæ veræ diuitiæ dicendæ sunt, vera pulchritudo, robur & fortitudo, quæ ipsum animum hominis illustrem condecorant, exornant & perficiunt. Etenim is non uerè

potens

potens & diues dicendus est, qui infinitã pecuniæ multitudinem congestam habet in arca, cuius animus summa penuria & egestate laborat. Quid prodest (ait Salomon) stulto habere diuitias, cum sapiẽtiã emere non possit? Videbis sanè aliquando hominem, qui intus nihilo ab equo uel asino differat: corpore tamen incedit purpura, bombicino, gẽmis, & auro ornatus. Nunquid appellabis hunc diuitem? Quo iure? An non quia magnum pretium in corpore gestat? Quod si hæc ita se habent & meritissimo etiam poteris asinum argẽto & auro onustum, diuitem & potẽtem appellare: Si hæc uero, quæ modo subdidi, ridicula existimas, nihilominus teneris astruere, hominem omni uirtute destitutum, & nullis animi bonis illustratum, ferum animal in ipsis syluis nutritum. Rursus si potentem & fortem eum dicis, qui urbes expugnare possit, qui leones interficere, quique cum hostibus manus conserere audeat: ex altera uerò parte eũ ostẽdis ita luxuria, auaritia & superbia deuinctum, ut nullo in tempore se in libertatẽ redigat: in Salomonis sententiam incides,
Pro. 16. qui inquit, Melior est patiens uiro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore urbiũ. Merito ergo dominus huiusmodi potentes à sedibus suis deturbauit, quia istud nomen iniuste sibi uendicant, humiles uero ad eas exaltauit: utpote qui magni sunt apud dominum, qui non uerba, aut nomen, sed ipsa opera attẽdit. Verum enim uerò iam libet te ipsum exorare ut audias quid potens & diues, sed humilis Dauid dicat. Non enim in arcu meo sperabo & gladius meus non seruabit me: sed dextera tua & brachiũ tuum, & illuminatio uultus tui. Et iterum. Fortitudinem
Psal. 43. meam ad te custodiam. Sed mirum est, ꝙ cũ tanta roboris & uirium magnitudine
Psal. 58. polleret: ut uel ipsis manibus ursos & leones cõfringeret, nõ in illa fortitudine sibi placebat, sed omnia Deo referebat accepta. Dominus (inquit) qui eripuit me de
1. Re. 17 manu leonis & de manu ursi, ipse liberabit me de manu Philistæi huius. Non dixit: ego qui obtruncaui leonem & ursum etiam hunc Philistæum facilè superabo. Verè illi potentes magni appellandi sunt, qui se ipsos intra suos terminos ita continent, ut omnem fortitudinem suam & robur Deum esse confiteantur, existimantes ob momentaneam accessionem diuitiarum non maiores, aut potentiores esse memores communis naturæ cursus. Ob quam causam patientissimus ille & ditissimus Iob non dedignabatur iudicium subire cum seruo & ancilla sua. Et sanctus Iob. 31. patriarcha Abraham, qui ingẽti diuitiarũ Gen. 18 supellectile cumulatus erat: ipse in gregẽ abiuit, & attulit uitulum, & illum parauit in conuiuium: & Sara uxor ipsius subcinericios panes fecit ut peregrinis ministraret. Hi sanè licet diuitias ingentes possidebant, tamen humiles erant, & uerè potentes: nõ propter externas opes, sed quia uirtutibus & sanctitate erant insignes. Cum autem hæc sit uera hominis magnitudo, idcirco dominus eos tanquam magnos & potentes ad suprema illa cœlestium spirituum habitacula euexit, Eos uerò, qui belluinam conditionem & arrogantiam induerunt de externis corporis bona se iactantes in bruta animantia redigit, ut contingit Nabuchodonosor, qui elatus & superbiens potentia magna in hanc amentiam descendit, ut dixerit. Nonne hæc est ciuitas magna quam ædificaui in robore Dan. 4. fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? Cui protinus insonuit uox de cœlo dicens. Tibi dicitur Nabuchodonosor. Regnum tuum transibit à te. Videant obsecro qui literis, opibus, & potentia fidũt, in quot miseris ignorantiæ tenebris uitã degunt: discantq; si magni esse volunt in humilitate persistere.

¶ Sed iam aduertas oportet, quod plerunque homines de tribus solent gloriari: de sapientia scilicet, de potentia, de facultatibus huius mundi: vt autem scias & cognoscas quàm potens sit dominus, nulla est sapiẽtia quam dominus destruere non possit: nulla potentia est, quam vel solo nutu non possit subuertere: nullæ denique diuitiæ, quas si uelit non possit perdere: quod quidem beata uirgo his tribus uersibus aperit, iuxta illud Hieremiæ. Non glorietur sapiens in sapien- Hiere. 9 tia sua, & non glorietur fortis in fortitudine sua, & non glorietur diues in diuitijs suis. Primum horum dixit Maria cùm inquit dispersit superbos mente cordis sui, secun-

secundum cum ait, deposuit potentes de
sede,hoc est, sapiẽtes à cathedra magistra
li.Tertium dixit cum post hæc in uersicu-
lo sequẽti ait,diuites dimisit in anes.Hos
sapientes,potentes,& diuites superbos,cõ
temnit Deus : & loco istorum exaltat hu-
Esa.2. miles,& esuriẽtes implet bonis. Ideo seq-
tur.[Et exaltauit humiles.] Hoc Esaias prę
dixit debere fieri in aduẽtu Christi. Incur-
uabitur(inquit)sublimitas hominũ,& hu-
1.Reg.2 miliabitur altitudo uirorum.Et Anna ma
ter Samuelis ait.Dominus suscitat de pul-
uere egenũ,& de stercore eleuat pauperẽ:
ut sedeat cum principibus, & soliũ gloriæ
teneat.Exaltauit humiles,id est apostolos,
quos & constituit principes super omnẽ
Psal 44. terrã:de quibus scriptum est. Quoniã dij
Psal.46. fortes terræ eleuati sunt uehementer. Nõ
solum exaltauit discipulos suos in uita il-
la beata, sed etiam in hac peregrinatione
Luc.10. dedit eis uirtutẽ calcandi serpentes & scor
piones, & super omnẽ uirtutem inimici.

¶ Præterea ẽt ambobus oculis id intue
ri licet, ꝙ Deus aliquando in hac uita (ut
modo retulimus)superbos humiliat,ut fe
cit cum Nabuchodonosore,qui ob animi
elationẽ expulsus à regno inter bruta ani
mantia uitam degebat ad morem illorũ
pascens, oculis in terram pronis, ne fortè
Gen.41 eleuatis,iram sui cõditoris, quem summè
1.Reg.17 offenderat,aduersus se prouocaret. Humi
les uerò exaltat, sicut Ioseph & Dauid.
Quod in plurimum nõ fit in hac uita, sed
futura: quia cum multis in hac uita dissi-
mulat,ita ut cum sint superbi,non depri-
muntur:neque alij humiles exaltãtur.Sed
id tibi firmissimum statue,ꝙ in futura ui
1.Re.31 tæ utrisq; remetietur, prout facta sua me
3.Re.31 ruerint,ut uidere est in Saule & Acab, &
Luc. 16. etiã in Lazaro paupere & diuite epulone.

¶ Sed unum hic diligenter est obseruã
dũ,quod cum uirgo sacra de uenturis pro
phetauerit, dicens ea,quę à Christo erant
adimplenda in suo aduentu, de præterito
loquitur,dispersit, deposuit,exaltauit: qđ
ideo fecit propter certitudinem,& infalli-
bilitatem prophetię.Qua loquendi phrasi
usi sunt prophetæ,quia sicuti nihil certius
Psal. 21. nobis est quàm præteritum:ita prophetę
uti pręterita uentura prędicebãt.Si regius
propheta locutus de Christi passione in-
quit.Super uestem meam miserunt sortẽ.
Dinumerauerunt omnia ossa mea.Fode-
derunt manus meas & pedes meos, &c.
Et multa alia his similia in psalmis ĩ Esaia Hieron.
& in alijs locis inuenies Nam D.Hierony. ĩ cap.5.
in commenta.super Esaiam inquit. Tam Esai.
certa sunt quę futura dicuntur, ut puten-
tur esse pręterita. Quia sicut fieri nequit,
quę iam facta sunt,facta non esse : sic etiã
impossibile est,ita non fore hęc, quæ dicũ
tur. [Esurientes impleuit bonis.] Non di-
cit opibus,aut facultatibus,sed bonis. Bo-
na nanq; ea sunt, quæ possessoribus suis
semper prosunt,& nunquam obsunt. At
huius seculi diuitię, honores, dignitates,
magistratus,regna,& imperia, hęc plerun
que suos possessores in mille pericula &
pręcipitia ferunt.Bona autem, quibus isti
esurientes implentur,sunt pax illa, quam
Paulus dicit omnẽ mentem superare: ani Phil.4.
mi tranquillitas, spes certa eorum bono-
rum quibus carent, quæ post huius uitæ
curriculum se assequuturos certò sciunt.
Beatus ergo Augustinus dicit,quod hi fi- Aug. li.
lij esurientes humiles & abiectissimi qui- 50. ho.
que sũt,sese prorsus inanes & uacuos gra ho.44.
tia reputantes.Hos implet spiritus domi-
ni,& horum habitat corda & animos. Nã Sap. 1.
ut Sapiens inquit,Spiritus sanctus discipli
næ effugiet fictum,transfigurat autem se
in animas sanctas. Humilitas quippe Deũ
esurit,& spiritualia bona auidè cupit. Vn-
de fit,ut humiles famelici dicãtur:quia fa Luc.5.
tentur se ex omnibus partibus egenos, &
nihil boni habere. Sic beatissimus ille Pe-
trus dicebat. Exi à me domine, ꝗ a homo
peccator sum.Et Saul. Quis ego sum, aut
quæ cognatio patris mei? Hos dominus 1.Reg.9
spiritualibus diuitijs, & ueris animi bonis
implet.Quo fit,ut Christus dicat.Abscon-
disti hæc à sapientibus & prudentibus, & Mat.11.
reuelasti ea paruulis.Et per Esaiam domi- Luc.10.
nus dicit. Ad quem ego respiciam nisi ad Esa 66.
contritum & humiliatum?Et sicut implet
bonis humiles esurientes, ita diuites su-
perbos uacuos dimittit. Et ideò sequitur,
[Et diuites.] Hoc est temporalium bono-
rum nimis cupidos amatores, spirituali-
bus ea quę terrena sunt pręferentes.Diui-
tes inquam in cogitationibus suis, quan-
uis pauperes & misericors corã Deo.[Di
misit inanes.]Sicut uasa ignominiæ, ꝗ in
hac uita misericordię nõ fuerũt recordata

in interitum sunt reiecta. Inanes illos dimisit, quia omni diuina gratia vacui fuerunt: & omnibus rebus temporalibus: quia auaro tam deest id quod habet, quā quod non habet: ita ut nemo sit pauperior ipso, quia dominus non est eorum, quæ sunt in sua potestate. Sunt enim auari ueluti pueri, qui suam uitam consumūt propter adeptionem unius plumæ per aerem uolantis: quibus postquam nox aduenit, nihil aliud quàm importunus labor domi remanet: & sæpius contingit, pedibus lapides offendere, & sua capita comminuere, & ita his laboribus perpessis domum plorantes redeunt. Sic huius seculi diuites perpetuò labore defatigati post mundi diuitias & honores uentos subsequuntur & bibunt, quas postquam iam acquisierunt immenso labore à latronibus & tinea defendunt. At cum mors subito foribus aderit, protinus intelligēt suum laborem inanem, & nullius momēti fuisse: quandoquidem si ad manus coniecerint oculos, uacuas omnino reperiēt, quo fiet, ut in infernum perpetuum miseriarum pelagus ululantes discedant. Etenim, ut regius propheta inquit, uiri diuitiarum dormierunt somnum suum, nihil inuenerunt in manibus suis. Vbi eleganter sanctus propheta eos uiros diuitiarū appellat: quia non domini erant, sed diuitiarum serui. Quemadmodum in sacra pagina sancti, uiri Dei uocantur, quia Deo fidele obsequium præstiterunt, sic auari uiri diuitiarum dicuntur, quia eis perpetuo ministerio sunt mancipati. Sic populus Israeliticus humilis, & contemptus Aegyptios spoliauit, & Aegyptij manserunt inanes. Quapropter Sapientiæ decimo dicitur. Iusti tulerunt spolia impiorū. Sed iā beata virgo in cātico vlterius progrediens speciali beneficia exhibita populo Iudæorum recolit [Suscepit Israel puerum suum.] Suscipere idem sonat atque liberare protegere, uel auxiliari: ut in psalmis inuenitur. Suscipiens mansuetos dominus, humiliatus sum, & liberauit me. Porrò à Latinis in dubium uertitur cuius casus sit nomen Israel: sed dubitari non debet: quin sit in accusatiuo. Et est sensus. Deus suscepit puerum suū Israel. Hactenus enim videbatur Deus & misericordiæ

Simili-tudo.

Psal. 75.

4. Reg. 1

4. Reg. 4

Exo. 11

Psa. 146

suæ & gentis nostræ oblitus: uidebatur uniuersum Israel reiecisse: at modo suam mentem aperuit ostendens, nunquam sui populi immemorem fuisse, neque exuisse misericordiam, de qua maximè ipse gloriatur. Suscepit igitur Israel, id est, curam ipsius. Adeò nanque erga illum dominus est affectus, ut in ipso populo carnem suscipere uoluerit. ¶ Vbi expendas rogo uirginis humilitatem, quæ uerbis tectis loquitur de incarnationis beneficio. Poterat enim dicere. Ego sū mater filij Dei, ego electa sum, ut Messiam uniuerso orbi parerem, & ut ministerio meo mundi salus perageretur. At nō tam apertis uerbis loquitur, utpote quę humilitatis exēplum aliis esse debebat: sed hoc mecum fecit. [Recordatus misericordiæ suæ. Vt carnis nostræ mortalitatem indueret, non coniecit oculos ad peccata hominum, nec ad eorum ingratitudinem: sed diuinam suam misericordiam attendit, & huius recordatione omnia illa obliuiscitur, quæ huic diuino operi poterant esse impedimento. Vnde fit vt egregius psaltes dicat. Misericordia eius sup omnia opera eius. Quemadmodum enim oleum in sublime fertur super omnes reliquos liquores: itá sanè diuina misericordia sup oīa opera eius. Nam cum in se iustitiam suam contraheret, suam misericordiam in nos protendit. Namq; hoc illi proprium est ingeniū (ut sancta ecclesia de illo cōcinit) misereri semper & parcere. Nam si te punit, tua est culpa, cum id & maius aliud supplicium tua peccata expostulent: uerū ut tibi peccata remittantur, non tu solus sufficis, nisi dominus adueniat sua tecum usurus misericordia. Ne igitur existimaret aliquis nostris meritis Deum misisse filium suū, sed tātum diuina sua miseratione motus dixit, recordatus misericordiæ suæ, Sic B. Ioānes. In hoc apparet charitas Dei in nobis, quoniam filium suū unigenitum misit Deus in mundum, ut uiuamus per eū. Et rursus, Ipse prius dilexit nos, & misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris. Et ipsemet Christus in euangelio. Sic Deus dilexit mūdum: ut filium suū vnigenitum daret. Dedit itaque illum misericordiæ suæ recordatus. Ex quo loco id tu tibi documentum debes elicere, ut nō re-

Psal. 58.

1. Ioā. 4

Ibid.

Ioan. 3.

recorderis iniuriarum quas quis in te contulit,ut de illis uindictam sumas:sed ut ipsius fragilitatem & miseriam in mentem adducas.Etenim dominus delictorum nostrorum memor nõ est,ut in nos animaduertat: sed ut misereatur, & condoleat.
Gen.42 Nam de sanctissimo illo Ioseph sacra pagina inquit,fuisse recordatum somniorũ, quę aliquando uiderat: neque dicitur recordatum esse iniuriarum sed somniorũ.

¶ Porrò in Deo non habet locum recordatio aut obliuio, sed Deus habet se admodum recordationis,dum misereri non differt:& per modum obliuiscentis, dum differt:nam scriptura sacra cum ad homines loquitur,more humano loquitur. Et sic dicit, Deum irasci, Deum pœnitere, & his similibus utitur modis loquendi: non eo,quod tales affectiones in Deum cadere possint sed ut iam diximus, more humano loquitur ut vel sic domini ingeniũ intelligamus.Sic & nunc cum sint coram Deo omnia pręsentia dicitur recordari misericordiæ quia non distulit misereri.Recordatus enim est cum misit filium patribus antiquis promissum. Et idcircò subditur. [Sicut loquutus est ad patres nostros Abraham & semini eius in secula.] Postquam beata uirgo aliquantulum tẽporis in prædicandis factis diuinis mirificis encomiis cõsumpserat:reuertitur modo ad id cuius causa suum canticum inceperat, ita ut his vltimis uersibus compendium facere uideatur. Ait igitur.Sicut loquutus est ad patres nostros, &c.Ac si diceret.Non hic quisquam fortè fortuna factum est: sed qđ dominus antiquitus promiserat, id facto impleuit, tanquam is, q. nec fallere, nec falli unquam assueuit. Nã sanctissimo illi patriarchæ Abrahæ dictũ est.In semine tuo benedicentur omnes gẽtes.Et Dauid.Iurauit dominus Dauid ueritatem,&c.Et Esaias.Egredietur uirga de radice Iesse,&c.Et iterum.Ecce uirgo concipiet,& pariet filium.Et Ieremias.Nouũ faciet dominus super terram, mulier circundabit uirum.Et Baruch.Postea in terris uisus est, & cum hominibus conuersatus est.Vbi iã uides, quomodo Deus promissa firmissimis factis cõpleuit. Etenim ipse est, qui ait. Quæ procedunt de labiis meis:non faciam irrita.Nam inter cætera

(Greg.li. 17.mora.ca.1. — Gen.21 — Ps. 131. — Esa. 11. — Esa. 7. — Hie.30. — Baruch 3. — Psal. 88)

mirabilia,quæ in Deo tanquam in primo suo fonte & origine relucent,id unum est ueritas: ut ea quæ promisit infallibili ratione compleat, Sed id non possum non iniquum & sceleratum iudicare,vt nos domino promissa non adimpleamus: ipse uerò in nihilo nobiscum deficiat. Videre nanque oportet, ut quemadmodum dominus patribus nostris promissa adimpleuit: ita tu memor sis, ut vota adimpleas,quibus te ipsi Deo astrinxisti & obligasti. ¶ Vbi etiam docemur neutiquã cum modo tutum esse amicitiam inire, sed tantum cum solo deo: quia id est hominum ingenium, ut semper gaudeant, cum eis conuersari, in quorum ore semꝑ ueritas inuenitur:è contra uerò eos summè detestantur,qui mendacij & falsitatis sunt amatores. Cuiusmodi conditionis mundus est,qui montes aureos promitit, posteà uerò nascitur ridiculus mus. Omnia bona & fœlicia promittit, posteà uerò statuto tempore in mala cõuertuntur. Promittit quietem,& tranquillitatem animi,& in his mille laboribus & angustiis te onerat, Quod si iterum lætitiam & uoluptates ad nutum tibi promittat, certè nihil falsius, nihilque magis ridendum credas:nã statim tibi foribus aderint mœror, tristitia luctus,& afflictio,quæ oĩa nuncij certissimi sunt eorum,quæ animus patietur. At tandem si in abundantia & rerum humanarum affluentia longæuam uitam tibi astruxerit,nihil credas procul à ueritate distare,cum & ocius & uelocius currat naui fluctuanti per aquas, cuius uestigiũ ob tantã breuitatem nullatenus oportet inquirere. Quod quidem exemplo sacræ scripturæ libet tibi demonstrare. Nam cũ sanctus Iacob septennio temporis spatio uitam egisset in ministerio Laban soceri sui, ut pulchritudine & decore formosæ Rachelis matrimonij uinculo gauderet:in temporis plenitudine falsus Laban Liam obtulit,quę & de formis erat,& lippis oculis suam deformitatem ostẽdebat. Cuius conditionis & ingenij iã tibi ostendimus apertè miserum mundum esse,qui alta & prætiosa promittens,uilia & abiecta largitur. Atqui in mundo sunt,& ipsius ministerio se totos consecrarunt, hanc ipsius palliatam fraudem non agnoscunt: quo

(Figura qđ mũdus nos decipit. — Gen.26)

usque

usque huius seculi transacta nocte (quę & obscurissima est, & mundanos in tanta caligine detinet) à somno expergefacti oculos & mentē aperiant, quibus mundi fraudes facilè possint intelligere. Ex quo id tibi sume documentum, ut nunquam ipsius uerbis acquiescas, nam semper falsa promittit: sed fiduciam in Deum tanquā in tutissimam anchoram coniice, qui recta nouit & promittere, & multoties plus quam promisit, concedere. Nec eius animi est, ut aliquando promisit, pœniteat & idcirco dixit in secula. Quia quod semel assumpsit, nunquam dimisit: ita ut perpetuo humana caro Deo maneat coniuncta. ¶ His igitur uerbis uirgo sacra suum canticum absoluit: qui & decem versibus clauditur, ut hæc uerbis prophetæ consonent, qui dixit. Deus canticum nouum cantabo tibi: in psalterio decacordo psal-

Ps. 143. lam tibi. Omnia cantica quæ ante hoc tēpus cani solebant, tristia erant: solus nanque ille uoluptatis & lætitiæ carmina cantare potest, qui uerè lętus & iucundus est, cum musica, & ipsi cordi conformis sit. Vnde meritissimo beata Virgo sola lætitiæ & alacritatis canticum psallere potest, cum, & ipsa sola peccati & sceleris tristitia caruerit. Cantica, quæ temporibus retro actis concini solebant mœrorem & tristitiam afferebant, propter cantores, qui sceleribus & flagitiis erant contaminati: at carmen hoc ideo lætitia & iubilo est plenum, cum cantatrix immunis prorsus fuerit ab omni sceleris contagione Decachordo enim cecinit carmine ut Dei mirabilia proferat. In primo itaque diuinam & supremam diuinitatis altitudinem dulci modulo canit dicens. Magnificat anima mea dominum. In secundo uerò redemptionis maximum beneficiū: dicens. Exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. In tertio uerò liberalitatem & magnificentiam, quam, qua nostras respicit miserias. Quia respexit humilitatem, &c. In quarto uerò suorum operum stabilitatē, dicens, Quia fecit mihi magna, qui potens est. Et in quinto suæ misericordiæ patentes fores ostendit. Et misericordia eius à progenie in progenies timētibus eum. In sexto suæ uirtutis & iustitiæ rectitudinem commemorat, cum dicit, Dispersit superbos mente cordis sui. In septimo brachium suæ potentiæ ostendit, subdens, Deposuit potentes de sede. In octauo suorū beneficiorum magnitudinem recordatur. Esuriētes impleuit bonis. In nono clementię suæ nos esse memores vult. Suscepit Israel puerum suum. Decimo uerò carmine claudit uerborum suorum adimplementum subiiciens. Sicut loquutus est ad patres nostros Abrahā, &c. Hæc igit̃ dicta sint de cantico beatæ uirginis: nunc autē sacrum euangelistā audiamus prosequentem hystoriam nostræ redemptionis [Mā sit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, & reuersa est in domum suam.] In Nazareth, scilicet prouinciæ Galilææ, in qua diuinum uerbum concepit, & à qua recesserat vt cognatam suam Elisabeth uisitaret. Vbi documentū nobis est: ut nō cito bonorum consortium dimittamus, vbi facultas est per aliquod tempus commorari, nec leuitate animi discedendum est ab his, in quibus sanctorum uitæ institutum esse cognoscitur. Porrò antequam complerentur tres menses, domum suam reuertitur, quia iam appropinquabat partus Elisabeth, nanque tum temporis conueniebant alię mulieres, & idcirco sanctissimæ uirginis obsequium, non erat adeò necessarium. Neque ob id Maria ingeniū mutauerat, quia cum clausi cubilis & solitudinis esset amatrix tantæ multitudinis strepitum conuenientis ad partum Elisabeth ferre non poterat: & ideo maximè, quia cum eius conceptio miraculosa esset, nouitatibus amica multitudo quotidie accedebat. Fiebat etiam id alia de causa, quia beata Elisabeth summopere ab omnibus diligebatur, & grata erat coram oculis omnium: idcirco tot tantiq; concurrebant, ut aliquo ministerio ipsi obtemperarent, virgo autem Maria (vt modo retulimus) cum pudicitiam semper sectaretur, & cubilis penetralia diligeret: paucis diebus ante partum domum suam adire statuit, & à tumultibus gentium fugere. Vbi iam uidere licet, quomodo bonorum hominum consuetudo, & amicitia semper in maximum nostrum commodum redundet. Nam statim in ipso virginis ingressu in domum Zachariæ tantum bonum oritur, ut ad virginis salutationem

Cōpendiū Cātici Magnificat

tationem puer in utero exultauerit, & spiritu sancto infantis mater repleret. Quid igitur dicendum est de tot tantisque utilitatibus & commodis in tēporis discursu subsequutis propter uirginis presentiā? Facit ad hoc id, quod legitur secundo regum scilicet, quod arca fœderis domini
2. Re.6. mãsit in domo Obededon sacerdotis triū mensium spatio: & benedixit dominus Obededon, & omnem domum eius: ita ut cum hæc uideret sanctus rex Dauid decreuerit ferre illam in domum suam. Sed quanto maius bonorum culmen tibi credendum est dominum contulisse domui Zachariæ spatio trium illorum mensium, quibus sanctissima illa arca fęderis Maria virgo ibi mansit, quę angelorum panem intra sua claustra portabat? Benedixit itaque Deus sacerdoti Zachariæ, & domui eius propter arcam, quam domi tenuit tribus illis mensibus, ad cuius etiam præsentiam filius suus sanctificatus est, vxor repleta diuino spiritu, & ipse Zacharias illustratus est altissimo dono prophetiæ. Vbi non immerito monemur, ut semper nobis cura sit hospitio sanctos uiros recipere, vtpote qui semper nobis maximas utilitates afferent. Sic factum est cùm Laban, eo quòd in domo habuit sanctum Iacob, unde eidem postea dictum fuit. Modicum habuisti antequam uenirem ad te: & nunc diues effectus es: benedixitq; tibi Deus ad introitum meum. Et iterum in
Gen. 30 Genesi. Benedixit dominus domui Aegy-
Gen. 39 pti propter Ioseph: & multiplicauit tā in ædibus, quàm in agris, cunctam eius substantiam: Nec his consideratis immemor sis egregij illius facti, quomodo dominus multiplicauit oleum & farinā Sareptanæ illius viduæ, quæ uictū ministrauit Heliæ.
3. Re.17. Si igitur Deus tot bona contulit recipientibus seruos suos: quanto melius credēdū est maioribus & locupletioribus bonis cumulaturum eos, qui ipsum Christū re-
Mat. 25 ceperint? Vtiq; cum hospitio suscipis pauperes, Christum suscipis: nam ipse est, qui dicit, Esuriui, & dedistis mihi manducare, &c. & subdit statim. Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Ex quo quidem id tibi documentū summa diligentia elicere debes, ut semp digneris pauperibus, & egenis subuenire, vt & tecum in omnibus dominus sit, & ut multiplicet tibi tā spiritualia, quàm temporalia bona: quam doctrinam, nisi animus esset breuitati cōsulere, variis sanctarum literarum exemplis tibi comprobarem. ¶ Vbi etiam expēdere debes quantum gaudiū secum afferat iustorum præsentia. Ioannes nanque protinus exultat in gaudio, & omnes qui in domo Zachariæ sunt. Vnde egregius psaltes in persona uirginis dicebat. Qui timent te, uidebunt me, & lætabuntur.
Qui timent te (inquit) quia cum boni Psa. 118
semper timorem domini in cordibus afferant, lætantur: mali uerò torquētur, quia iustorum uita tacitè malorum mores & instituta reprehendit. Quo fiebat ut ipse Christus, qui oculis Simeonis, Annæ, & apostolorum sua presentia lætificabat, alios offendebat: ut uisum est in illis Genezarenis, qui rogauerunt, ut ab eis discederet. Alij noluerunt illum excipere, ut
Samaritani. At iusti (ut hic Dauid inquit) Matt. 8.
vidētes iustū lætantur. Est nanq; bonorū Luc. 9.
ꝓpriū suas virtutes ī aliis diligere. Paulus enim ascendit Hierosolymam ut iustos uideret, & cum Petro mansit diebus quindecim, ut ex eius familiaritate aliquid sanctitatis sibi cōpararet. Vnde etiā factū est,
ut sic adeo Mileti profecissent in D. Pauli Act. 10.
doctrina & conuersatione, ut cum vellet ab eis discedere Hierosolimam iturus valde fuerint contristati, ita ut multis lachrymis fusis illū ad naue duxerint. Quod idē credendum est sanctos illos fecisse in discessu beatissimæ uirginis, vtpote qui tot bonis ipsius aduentu erant cumulati. Sed quid post hęc factum sit audiamus. ¶ Elisabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filiū.] Aliqui dicunt ꝙ prasis hęc (impletum est tempus) modus loquēdi accommodatus est tempori iustorum: quia isti dies suos plenos, & nō uacuos habent: peccatores uerò vacuos & inanes
dies possident, iuxta illud Iob. Dies va- Iob. 7.
cuos enumerauit: At iste interpretandi modus uidetur extortus esse a vero, & genuino literę sensu. Sed uerè id explicabis si dixeris euangelistā docere voluisse, quò cū iuuenis erat Elisabeth, nondū erat tempus pariendi, nec tēpus aduenisse quo Deus illā parituram decreuerat, quia eius partus in maiore tēporis maturitate statu-

tus erat, scilicet, in senectutē. Vbi aduertere debes, nūquā de diuina pietate & misericordia esse diffidēdum: q̄a licet aliquando lento gradu incedere uideatur, non id facit ut suis beneficijs nos destituat, sed ut maiora & locupletiora, dona cōferat. Detinet se dominus in cōferēdo, ut in nobis crescat & augeatur meritū, ut digniores simus beneficijs suis suscipiēdis. Patiēs esto, & in sanctis petitionibus p̄siste: copiosiora nanq; bona tibi elargietur, quam expostulas. Zacharias quippe & Elisabeth quolibet filio illis dato contenti essent, & cum filia ēt, ut sterilitatis opprobriū à se exterminarent: tamen dn̄s, utpote qui semper pietate & misericordia nouit uti, plus petito & optato cōcessit, q̄a talem filium dedit, ut merito inter natos mulierū maior
Mat. 11. aut sanctior nō reperiretur. ¶ Præterea ex hoc loco apertè colligitur, uirginē Mariā nō adfuisse natiuitati Ioānis: q̄a postquā dixit euāgelista, & reuersa est Maria in domum suam subdit, impletū esse Elisabeth tempus pariendi. Ex q̄bus uerbis facilè est colligere, ante Elisabeth partum uirginē domum suā abijsse. ¶ Aduerte ēt in hoc loco domini bonitatem, q̄ non solum ex bonis bona, uerum ex malis bona producit. Voluit nanq; ex sterilitatis opprobrio Ioānem Baptistam oriri, & ex ingēti tristitia gaudium magnū erexit: quale fuit illud, quo omnes in natiuitate Ioannis sunt gauisi. Ita ēt ex peccatis humilitatem & uigi
Mat. 26. lantiam educere solet, quibus peccatores nō labantur in pristina peccata. Petrus q̄ppe qui se fortem & magnanimum asseuerabat, maxima cum arrogantia, postquā peccauit, & pœnitentiam cōmissi criminis egit, ita prudens & cautus permāsit, ut rogatus Christo, plus ne cæteris illum diligeret, sanctissimo humilitatis documento
Ioan. 21 Christo respōdit. Tu scis domine q̄a amo
Ps. 118. te. Nulla in alios illata iniuria respōdit. Et Dauid etiam ex perpetrato peccato humilitatē eduxit. Et B. Paulus ex graui persecutione in qua uersabatur, tantam sibi
1. Tim. 1 humilitatē comparauit, ut dixerit se omnibus peccatoribus maiorem esse. Itaque hęc oīa relata ideo intelligas, ut scias diuinam misericordiā ex ipsis malis bona producere: uti ex peccatis humilitatē, & ex sterilitatis opprobrio excellentem & illustrē uirum, ita ut ipsius causa dixerit euāgelista. [Audierunt uicini & cognati eius, q̄a magnificauit Dominus misericordiā suā cum illa, & congratulabantur ei.] Post opprobrium sterilitatis, misericordiam facit. Nunquam dominus flagellum suum mit
tit, quin suæ misericordię recordetur. Vn- Psal. 88.
de in Psalmo postquā dominus minatus est flagellis, subdit, dicens: Misericordiam autem meam non dispergam ab eo. Et in Esaia legitur, q̄ postquā dominus populum Israeliticum arguit, dicit. Idcirco hæc dicit dominus, Ecce ego mittam in fundamētis Sion lapidem, id est Christū. Poslet nāque rectè dicere: O impij & scelerati Iu
dęi, quia mei fuistis immemores, Ecce ego Esa. 28.
funditus euertā uos, aut mittam in uos lupos aut leones, qui diripiant & absumant uos: sed potius dixit, Quoniā mei estis immemores, & scelere & flagitio pascimini,
ego mittā uestrū saluatorem. Et in Osea Oseæ 2.
legitur, q̄ ibat post amatores suos, & Dei obliuiscebatur, &c. Propter hoc etiam, ecce ego lactabo eam, & ducam in solitudinem, & loquar ad cor eius. Vides iam quomodo dominus nunquam tam iratus incedit, uindicta de aliquo sumpturus, quin in medio itineris suæ misericordiæ & pietatis recordetur? Sic modo inter flagella sterilitatis, & inter amissionem loquela Zachariæ, suam misericordiam magnificat, tribuens illis fructum benedictionis desideratum.

¶ Præterea uocat Euangelista hunc Elisabeth partum misericordiam. Magna q̄ppe & excellens misericordia est domini in
mundum iustos mittere. Quid. n. factum Gen. 41.
esset de Aegypto septē illis annis, quando uniuersam terrā fames occupauerat, nisi altissimus dominus tum temporis Ioseph mitteret illis, qui & eriperet eos, & suæ necessitati præsentissimo remedio prouideret? Quid de Eliphaz, & de duobus amicis
Iob, si sanctissimus Iob pro illis nō exoras- Iob 42.
set? Quid actum esset de Israelitico populo, quando Deus loquutus Mosi dixit, se illum destruere uelle, & alium maiorem
ædificare, ni Moses pro illis exorasset? Ora Exo. 32.
uit Moses placatusque est ne faceret malum, quod loquutus fuerat aduersus po
pulum suum. Quid iterum de eodem po- Nu. 16.
pulo factum esset, quando prouocata domini

mini ira cœpit ipsos corrigere & interficere: nisi Aaron intercessisset pro populo Dei. Vides igitur quàm magna misericordia domini sit, cum mittit iustos in mundum: quod signum erit in nos animaduertere uelle, cùm iniquos & sceleratos miserit, & de medio tulerit rectos. Ità
Gen.19 Sodomam euersurus de medio rapuit Loth: & quando Aegyptum etiam Israeliticum populum eduxit de regno, & de Ie-
Exo.14. 4.Re.22 rusalem sanctum Iosiam, cum uellet illam subuertere. Fuit nanque mors Iosiæ signum ultionis, quam Deus uolebat sumere. Rapit iustos de mundo illum sub-
Heb.11. uersurus. Iustis quippe (ut inquit Paulus) mundus non est dignus. Imò ipse cum & in factis & in cogitationibus sic cæcus, ipsos iustos quorum beneficio & uiuit & sustinetur, plusquam nouercali odio prosequitur. ¶ Audientes autem cognati & uicini Elisabeth hanc domini factam misericordiam congratulabantur ipsi Elisabeth præcipue. Sciebant enim illam sterilem semper fuisse, & iam ætate prouectã & idcirco ei congratulabantur: eo quòd dominus illustri progenie gloriam & honorem illi dederat. Nisi particulari gratia & beneficio fieri nõ poterat, ut prolis fructum æderet. Sic enim angelus Zachariæ prædixerat. Multi in natiuitate eius gaudebunt. Nam in montibus illis Iudeæ multa lætitiæ carmina resonabant, & potius uicini & cognati Elisabeth cœlestes habitatores, quàm terrestres uidebantur. Videntur sanè gaudium hoc referre aues & passerculi, qui in principio ueris tota nocte taciti secum silentia reuoluunt: quod si roges, quis tale silentium illis imposuit: utique noctis obscuritas & tristitia. At prima luce adueniente mirum est quam dulci & sonoro cantu adinuicem modulentur, suis uocibus prænunciantes iam esse ortum solem. Clarum enim est secundũ Apostoli dictum ueterem legem noctem fuisse, nouam uero clarum & relucentem
Ro.13. diem. Nox præcessit dies autem appropinquauit. Nec mirum si tenebris & obscuritati diui Ioannis natali finis impositus fuerit, qui nõ aliter ac lucifer ortus est denuncians Christum redemptorem nostrum, qui suo admirabili ortu diẽ gratiæ
Mat.11. faciebat appropinquare. Idcirco dominus dixit. Lex & prophetæ vsque ad Ioannem Baptistam. In uniuerso tẽpore noctis ueteris legis magnum fuit silentiũ, tristitia, & linguarum defectus. Moses nanque uir Exod.3.
magnus & populi Israelitici dux dixit Deo, Incircuncisus labijs ego sum. Et ange Esa.6.
lus ad Esaiam uenit, q̃ diuino prophetiæ lumine maximè erat illustratus, & forcipibus prunam cœpit, & labia eius purificauit. Et Hieremias qui superno beneficio in uentre matris fuerat sanctificatus conqueritur, dicens se loqui nescire, A, a, a, domine Deus, ecce ego nescio loqui. Vides Hiere.1
iam quo pacto illius temporis potiores, & optimates cõqueruntur ex defectu linguarum: Quod silentium apertissimè significauit taciturnitas Zacharię, quę legẽ ueterem mutam & noctis tristitiam designabat. Quid emolumenti natiuitas Ioãnis secum affert: Vtique linguarum defectum supplet, & cum nascitur Zacharias, linguam soluit, & cecinit, Benedictus dominus Deus Israel, &c. Tum præterea omnes illius temporis summis laudibus Deũ extollere cœperunt. Sic enim mundus lętatus est nouo Ioannis natali, ut illi gaudere solent, qui inaudita & iucunda nuncia recipiunt: quibus, & utilitas, & ingens bonum subsequitur. Et ideo sancta mater ecclesia solẽnibus hymnis, & exultationis canticis diem natalis Ioannis celebrat. In eo quippe saluatoris & redemptoris aduentus nobis christianis denunciatus est, & ipse Ioannes prior omnibus regnũ cœlorum prædicauit. Ob idque factum est, ut nemo fuerit qui in tanto natali nõ exultauerit, & gauisus fuerit. ¶ Sed iam tu uides oportet. vt sic uitam agas, ut omnibus in domino gratus & iucundus sis: & non solũ eis, qui bono & modesto sunt animo, sed etiam illis, qui hęc non sapiũt. Cum autẽ Elisabeth & sanctis uitæ institutis, & candidis moribus esset imbuta, ita ut ne cui malediceret nec rixam pararet alicui, ideo omnes pro tanto illi collato beneficio lætabantur. Quod si tu illius exemplo uitam uelis componere, ita uiuas ut nemo de illata iniuria, de commisso crimine, iniecto malo possit conqueri de te. Non eo modo quo tyranni & superbi huius mundi, quibus pauperes maledicunt: de quibus uiduæ fre-

quenter querelas afferũt, & mortem illis exoptãt, necnon in calamitatib. & infortuniis eorũ maximè lætãtur. ¶ Vbi id debes iã aduertere, quod uicini & cognati congratulabãtur ei in natali beatissimi Ioãnis & merito id faciũt illi q. cũ eo deliciis, uoluptatib. & vanis huius mũdi fœlicitatib. bellũ indixerũt. Nãq; qui cõuiuiis & oblectamentis carnis toto temporis curriculo indulgent, pro genio non merito lętabuntur in beatissimi Ioãnis ortu. Nemo enim qui uitam suam peccatis & flagitiis coinquinauerit, his nunciis gaudere poterit: cum & eius uitæ asperitas peccatorum delicias damnet, & sancta pœnitentia ipsius confusionem eisdem pariat. ¶ Aspice etiam illorum temporũ synceritatem & charitatem, qua uicini & cognati erga bonum proximorum afficiebantur. Posset dicere Elisabeth id, qđ Sara dixit olim.
Gen. 21 Omnis q audierit, irridebit mihi. Ex quo etiam disce, ut tristeris cum flentibus, &
Exo. 16. gaudeas cum gaudentibus. Sic Ietro sacerdos Madiam lætatus est cum Mose pro beneficiis factis Populo Israelitico: & non solum letatus est, sed etiam gratias domino egit. Benedictus (inquit) Deus, qui eruit uos, &c. Sed, ò huius nostri seculi inuidiã detestandã, ita ut nemo cũ proximi bono & augmẽto gaudeat: sic adeò ut si tuas facultates augeri uideat siue cũ regib. & magnatibus fauorẽ cõparasse, ipsi uicini & cognati primi sunt qui misera inuidia intus torquẽtur. Hęc enim inuidia (q̃ tãquã mortifera pestis uniuersũ orbẽ inuadit) murmuratorũ linguas disertas facit: cùm & hęc eadẽ fuerit quę Ioseph uẽdidit, quę
Gen. 37 Dauid mille persequutionibus affecit: &
1. Re. 18 tãndẽ (quod magis mirãdum est) ipsum Christũ dominũ cruci affixit. Sciebat. n. Pi
Mat. 27. latus, qđ per inuidiã tradidissent eũ. Inuidia nanque tale induit ingenium vt existimet honorẽ proximo collatum, sibi ipsi auferri. Estne obsecro aliud maius sceleris & flagitij genus, quàm ut aliquem pœniteat, Deum esse bonum: Estne aliquid aliud maiori detestatione dignius, quàm ut creaturam pœniteat de sui conditoris & redemptoris bonitate. Quid est igitur ò insane quod te pœniteat, Deum bonum esse & pium in conferendis proximo tuo honoribus, diuitiis, & ingenio? Nunquid tibi aufert, quod ꝓximo elargitur? Nũquid tibi debitor existit? Quid est ob secro ꝙ cũ Deus liberalitate & magnificẽtia sua cum aliis vtatur: tu flagitiosam & sceleratã mẽtẽ induis? Equidem nullum censeo flagitium hac inuidia tristius aut miserius: aut qđ (si ita fas est loqui) minus emolumẽtum suis amatoribus afferat. Nã etsi alij peccatores post huius uitæ cursum misere in inferno torqueantur, uiuẽtes tamen aliquod sibi commodum proponunt, & lætantur in uitiis & uoluptatibus quibus dediti sunt. Luxuriosus quippe corporis uoluptatem quærit, auarus auri & argenti copiam, ambitiosus ad honores & dignitates aspirat, & tãdem gulæ amator sese ingurgitat cibis. At miser & infœlix inuidus nullum honorem, nullã uoluptatem, nullas opes aut facultates sibi propter inuidiam comparat. Piscator etenim sub fallaci cibo hamũ occultat, ut vel sic attractus piscis eius manibus succũbat: sic dæmon hamo mortis piscatur auarum, abscondens illũ sub dulci diuitiarum siti, quæ tam anxios & solicitos ipsos mortales efficit: superbum verbo honoribus & dignitatibus ad se allicit: quæ quidem esca nõ minus sapit hominibus, quàm modo relata. Et tandem libidini deditos, ipsis uoluptatibus carnis uel lanæ filo facilius trahit: at ipse infœlix inuidus nullo cibi genere comprehenditur, ipse. n. sibi inimicus, se ipsum tradit. Ita, ut peiorẽ induerit conditionem omnibus bestiis maris: quia nullus ità ignarus & sine sensus est, ut nullo apposito cibo hamum ore comprehendat. Quibus omnibus iam videre licet quã improuidus, quàm amens, & stultus sit inuidus: quãdoquidẽ mortis & inferni hamũ imbibit nullis circũscriptũ diuitiis, nullis palliatũ honoribus, aut huius seculi uoluptatibus inuolutum. Nã si inuidiæ tristitia est causa alieni boni, quid superest ipso inuido lucri? Si alij peccant sectantur bonũ ad minus apparens; inuidus tñ nudo hamo comprehẽditur: qui & in hac vita tormentum, & in futura perpetuos cruciatus patitur. Nec mirum si duplicẽ sibi parauerit gehennam, & in hac & in futura uita. Sed & aliud restat illi maius malũ. Nam fieri nõ potest ut illum possit capere cœlum: quia si ipsum inuidũ de bono pro

ximi pœnitet, cum omnes in illa ciuitate sancta læti, fœlices, diuites & opulenti sint, quid obsecro ibi faciet? Certè uiscera eius inuidię igne comburētur, & misera morte peribit, cum uideat omnes prosperos & fœlices. Et idcirco locus illi adaptatus est in inferno, vbi nihil aliud miser uidebit, quā perpetuū luctū & dentiū stridorē. Fiet igit, vt deinceps ab hac pestilenti bestia procul fugias: nā si hęc cor tuū cōprehenderit, nihil sanè efficere poteris ꝙ Deo gratū & iucundū sit, cū & ipse summa charitas, & bonitas sit. Nam si uenenum hoc animum tuum tetigerit, oīa bona, quę feceris ꝓculdubio inficiet. Facies igit horū vicinorū exēplo, vt semp̄ de bono proximi gaudeas, & eis congratuleris, & tunc dignabitur dominus maiora tibi conferre. [Et factum est die octauo, venerunt circuncidere puerū.] Ex quo facto liquido constat, olim circuncisionē nō fieri in templo, sed in priuatis domibus: nā aderat hic Elisabeth, quæ usque ad quadragesimum diem nequibat ingredi tem-
Gen. 17 plum. Octauo autem die circunciditur, iuxta domini mādatum, qui ait. Infans octo dierum circuncidetur in vobis. Vbi manifestè docemur in diebus festis & lætitiæ neutiquā nos obliuisci debere mādatorū domini. Etenim cùm omnes tunc implerentur lætitia ob Ioannis natiuitatem, nihilominus non dabant neglectui domini mandatū. Nā post quam sancti isti sua desideria finē habuisse uiderunt, non Deum obliuiscuntur, nec eorum, quę dominus in lege pręceperat. A modo sunt multi: ꝗ filios à domino petunt, qui in pristinam valetudinē restitui desiderant, vel aliquod imminens periculum euadere: quorū causa magna uota Deo promittūt: sed cū hęc obtinuerunt, datam fidē frangunt, & uoti prorsus immemores sunt. O quòt quantique sunt qui humanis fœlicitatibus, & honoribus adeptis, Deū suum obliuiscuntur: cùm antea tribulationis, & calamitatis tempore in suum patrocinium, & auxilium aduocauerint. Cuius rei appositissimum exemplum nobis erit Pharao, qui in die tribulationis cum corrigebatur à domino, ipsum inuocabat, & exorabat: at
Exod. 8. cum se à plagarum labore ereptum uideret, & in pristinam salutem restitutum, utique Deum non agnoscebat. Et multi etiam in festo natiuitatis Ioannis, sic in uitiis & uoluptatibus, & in taurorū agitatione gaudēt: ut nec rē sacrā, nec cōcionē audiant. Quo fit, ut in huiusmodi diebus pauci homines in ecclesias conueniā cū & illa dies & nox etiā suis uanitatibus, deliciis, & insaniis ab eis sit consecrata. Sed proh dolor, ut nesciant iā homines Christiani voluptatem, & gaudium sumere, nisi in suum dominum & conditorem peccādo: & frangendo ipsius diuina mādata. Nunquid istæ sunt festiuitates Christianis hominibus in diuinum honorem consecratæ? Nunquid neomenias istas & sabbata ista nō odit dominus? Sed vę illis, qui Esa. 8.
his flagitiis & sceleribus dies sanctos domino cōsecratos violāt: Obserua (inquit dominus populo Israelitico) ne qn̄ obliuiscaris domini Dei tui, & negligas mādata Deut. 8.
eius, & iudicia atq; cæremonias, quas ego pręcipio tibi, nè postquā comederis, & satiatus fueris, & domos pulchras ædificaueris, & habitaueris in eis, habuerisque armenta boum, & ouium greges, argenti, & auri cunctarumque rerum copiam: eleuetur cor tuum, & non reminiscaris domini Dei tui, qui eduxit te de terra Aegypti, de domo seruitutis. Sed diui Baptistæ parentes etsi fęlices & lęti erant ꝓꝑ sublatū sterilitatis opprobrium, & talem donatū filium: nihilominus nō ob id obliuiscūtur, id quod in lege à dn̄o præceptū erat. [Et uocabant noīe patris sui Zachariam. Nā sicuti hodie fieri solet, ut filij cū baptizantur proprium sortiantur nomē: ita fiebat tunc in circuncisione. Vbi summè notandum est aduersus hæreticos nostri temporis, qui clamant nihil in ecclesia tentādū, quod expresso Dei uerbo non sit mandatum. Nulla nanque extat scriptura sancta, quæ dicat Iudæis in die circuncisionis nomina imponēda esse filijs: tamen id ex pia consuetudine faciebant, & obseruabant. Reprehendant igitur Zachariam & Elisabeth, & alios patriarchas, cui hoc fecerūt. Reprehendant & Apostolos, qui sine expresso Christi uerbo uestes asinæ, qua Christus erat incessurus imposuerūt. Sed quia initio huius libri de his uidimus, ad Mat. 21
alia faciamus gradum.

¶ Appellabant (inquit Lucas) beatis-

ſimum hunc infantem nomine patris ſui Zachariam. Id nanque conſuetudo iam obtinuit, ut filij, maximè primogeniti nomine paterno vocentur. Ex quo loco diſcas oportet, quod prius circuncidebatur puer: & poſteà imponebatur illi nomen: quia prius ſignaculum domini imponendum eſt, quàm quoduis aliud. Prætereà circuncisio, quædam erat carnis abſciſſio: vt ſignificetur nullum eſſe dignum vocari militem Dei, & in libro uitæ nomen eius ſcribi: niſi prius carnalia abiecerit, & amputauerit. Verùm cognati iſti & vicini Eliſabeth pro libito id faciebant, nõdum conſcij cœleſtis myſterij quo iam pridem illi erat deſignatum nomen: quod non deberet humano mutari conſilio. Itaque cũ videret beata Eliſabeth eos in nominis impoſitione à diuina uoluntate diſſentire, utpote quæ diuino ſpiritu nouerat qui vocandus eſſet, illis continuo reſtitit. [Et reſpondens mater eius dixit. Nequaquam ſed vocabit̃ Ioannes.] Bono animo atque intentione vicini volebant puero nomen patris imponere, quia primogenitus erat, ſed aliud uiſum eſt Eliſabeth: non q̃d mariti nomen diſpliceret, ſed quia id diuino nouerat ſpiritu. Vbi ſtatim docemur in oĩbus diuinã uoluntatẽ noſtræ anteponere. Sic Chriſtus cũ uideret humanã uoluntatẽ diuinæ contradicentẽ, dixit. Non mea uoluntas, ſed tua fiat. Et iterũ. Nõ ueni facere uolũtatẽ meã, ſed eius qui miſit me.
Mat. 26. Et erudiens nos modum, quem ſeruare
Ioan. 6. debemus in petitionibus noſtris, dixit ita eſſe orandum. Fiat voluntas tua, ſicut in
Matt. 6. cœlo, & in terra. Saul, qui uocem domini
Luc. 1. nõ audiuit, reprehenſus à Samuele, dictũ
1. Re. 15 eſt illi. Nũquid uult dominus holocauſta, & uictimas: & nõ potius vt obediatur voci dñi? Ecce Eliſabeth, quę maritũ tenere diligebat, uoluntatẽ Dei mariti prætulit dilectioni: & nomẽ Ioannes uult ut infanti imponatur iuxta diuinã uoluntatem. Multæ.n. ſunt mulieres, quæ maritorum placita diuinę uoluntati anteferunt: & ut gratæ ipſis maritis appareãt, mille modis ipſum dominum offendunt. Et nunc quidẽ amor carnis, amori Dei anteponitur: & humana uoluntas pluris, quàm diuina habetur. Cuius rei non erit inutile exẽplũ
3. Re. 21 illud Iezabelę, quæ cum Achab regẽ uirũ ſuum uideret triſtem, ut ei placeret, & faceret lætũ, id ſceleris patrauit, ut illius cauſa Nabot fuerit interfectus, & uinea ſua illi ablata. Zares Amã vxor vt uiro ſuo placeret, crucẽ Mardocheo parandã decreuit. Heſt. 5.
Iſtæ mulieres maritis ſuis cũ Dei offenſa, & iniuria placere uoluerunt. Nos uero eã curam & ſolicitudinem adhibeamus oportet, ut potius diuinæ q̃ noſtræ uoluntati placeamus. Ita Eliſabeth fecit. Ita ſanctus Gen. 39
ille Ioſeph, qui cogebatur impudico domino ſuæ amori ſuccumbere. Et ẽt uirili animo perſtitit ſanctiſſimum illud caſtitatis exẽplum Suſanna, qñ ad turpem amo Dan. 13
rem à falſis ſenibus compellabatur. Idẽ fecerunt illi ſancti Machabæi: qui crudeliter 2. Ma. 7.
pati potius maluerunt, quàm uoluntatẽ Dei tranſgredi. Et idem feciſſe, legimus beatum Petrũ eccleſiæ principẽ, qui reſpõdit magiſtratibus. Obedire oportet Deo, Act. 4.
magis q̃ hominibus. De excellentia uerò nominis Ioannis iam in ſuperioribus loquuti ſumus, ubi Angelus Zacharię dixit. Vocabis nomen eius Ioannem, ſed forſitan inferius aliqua adijciemus. [Et dixerũt ad illã. Quia nemo eſt in cognatione tua, qui uocetur hoc nomine. Ex his uerbis intelligitur, quare cognati parentis nomen puero uellent imponere: ne forſitan à nominibus ſuæ cognationis uiderẽtur diſcedere, & aliud nomen inueſtigare. Et ob id matris dictis non acquieſcebant, ignorantes id fieri Spiritus ſancti opere. Qui locus docet, ut ſemper nouitates fugiamus, & eas potiſſimum, quæ rõne non nituntur. Sed in hac re illud accidit, quod Eſaias reprehendens ait. Væ qui dicitis malum bonũ & bonũ malũ, & appellatis, &c. Ex quo Eſai. 5.
textu ẽt licet colligere Ioannem euangeliſtam hoc nomen ſortiri propter Baptiſtã: & propter ipſius reſpectum & obſeruationem. Quia Salome mater Ioannis euangeliſtæ ſoror erat virginis Mariæ, & Maria (vt angelus dixit) cognata erit Eliſabeth, unde factũ eſt, ut Ioannes Baptiſta & Euãgeliſta cognati eſſent. Quòd ſi Ioãnes Euangeliſta prius naſceretur quàm Baptiſta, non utique dicerẽt iſti, nemo eſt in cognatione tua, qui uocetur hoc nomine. Vnde apertè conſtat Euangeliſtã poſt Baptiſtam natum eſſe. Quo factum eſt, vt cum tãta miraculoſa facta in natali Ioannis

nis diuulgarentur: multi admirati & pręcipuè cognati filijs suis nomen Ioannis imponebāt, quasi nomen à cęlo missum, & ab angelo nunciatum ob reuerentiam beati Baptistæ. Itaque quemadmodū tu, qui deuotione pia affectus es in beatum Petrum, Petri nomen filio tuo imponis: & ille, qui deuotionē cum diuo Antonio habet, filium suum Antonium nuncupat: ita Ioannis Euangelistæ parentes tantum miraculorum magnitudinem venerati, filium suum Ioannem appellarunt.

¶ Expende etiam, quod quemadmodū cognati illi Elisabeth uolebant, ut pręcursor Christi Zacharias uocaretur, & mirabantur, quod mater Ioannis nomen imponeret, quia nemo in tota cognatione tali nomine ostendebatur: ità modo multi sunt, qui pios & christianos parentes arguunt, si filios suos religioni, & sanctitati studere faciunt, & non mundanis lucris. Volunt isti, quòd si parentes mercatorum officio funguntur, quod etiam filij eadē uestigia sectentur. Si uerò in sacram & tutissimam religionis anchoram se cōferūt, mœrore & tristitia seipsos conficiunt: existimantes filios illos fructum esse inanē & omnino perditum. [Innuebant patri eius, quem vellet uocari eum. O quantus clamor in nominis impositione suborit: nanque non satis fuit, ut id declararet mater, sed etiam patris uoluntatem dignoscere cupiunt: ut ipsius licentia & authoritate filio nomen imponatur. Sed mirum est: quantum insanit mundus circa nominis impositionem. Nam etiam si homo vilis sit & infimo genere natus, nihilominus illustrem & nobilem titulum sibi ascisit. Quod si nobiliorem sortem ex matris, quàm ex patris sanguine cōpararūt, matris nomen assumunt. Neque his solū contenti auorum & proauorum stirpem scrutantur, ut uel fortè nobilitatem aliquam inde possint sibi mendicare. Nunc equidem (quod magnum & ingens delirij genus est) tota fœlicitas mundi, in nominis & sanguinis dignitate constituit: neq; id curatur, quomodo id nomen insignibus uirtutibus antiqui sibi compararunt, ut uel uirtutum amore incendantur & inflammentur. Pluris enim facere debes bonam & studiosam uitam, quam bonum nomen. Nam bona opera, non nomina, illustres & generosos uiros pariunt. Quid enim tibi proderit, si bonum nomen, & uilia & abiecta opera habueris. Quæ certè cōditio propria mundi est, qui in externo nomine suam constituit solicitudinem, cum & intus uacuus sit omni uirtute & nobilitate. [Et postulans pugillarem scripsit dicens. Pugillarem, id est, tabellam ceratam, in his enim olim scribebatur: pugillar est quem græci pinaKidion, uocant. Sed si erat mutus, quomodo loquebatur? Id referendum est ad Zachariam, non lingua, sed scripto loquentem. [Ioannes est nomen eius. Vides quàm uerè dixerit euāgelista Zachariam, & Elisabeth iustos esse coram domino? Nanque inter matrimonio coniunctos dummodo concordia adsit, amor in bono persistit. Quod maritus idem & uxor uult, & è contrario. Nomen quod ipsa uxor imposuerat, uir confirmauit. Qui locus edocet mulierem auscultandam esse quando secundum voluntatem Dei loquitur. Dixit dominus Abrahæ. In omnibus, quæ dixerit tibi Sara, audi uocē eius. Maximum bonum habitat inter matrimonio ligatos, si pacis semper fuerint amatores. Nam benè cordata musica dulcem auribus generat sonum, & lyra tunc grata auribus audientium est, quando ex proportione chordarum melos & suauis concentus auribus sonat. Itaque nunquā cordatam harmoniam facient ij, qui inter se fuerint discordantes. Vnde ubi concordia est inter uirum & mulierem, ibi Deus habitat, ubi autem deficit procul dominus abest, quia Deus charitas est, & ubi amor est, ibi Deus ē. Sic in die resurrectionis apparuit dominus vbi erant discipuli congregati, & non solum in corporibus, uerū etiam in voluntatibus. Sed proh dolor, quantæ sunt domus, in quibus Christus nunquam habitat sed diabolus, quia sæpius multa iurgia discordię inter coniuges oriri solent. ¶ Sed dubium statim consurgit, quare uoluit dominus hūc puerum, Ioannem, & non Zachariam vocari, quod nomen erat patris, quando quidem multi & insignes uiri hoc nomine fuerunt nuncupati, ut fuit Zacharias filius Ioiadæ sacerdotis, qui tāta fuit sanctitate præditus, ut ipse Christus de ea mentionē

Gen. 21

1. Ioā. 4.
Ioan. 20

2. Pa. 24
Mat 23

fecerit,& alter etiã Zacharias ꝓpheta do-
mini sanctus, Ad ꝙ dicẽdũ censeo, qđ si cũ
Ioanne mansisset lex uetus & antiquũ sa-
cerdotiũ, cõsentaneum esset, ut Zacharias
uocaretur Sed cum Ioãnes esset finis ue-
teris legis q̃a lex & prophetę usq; ad Ioan
nẽ) & principium legis gratiæ, q̃a à diebus
Mat.11 Ioãnis Baptistæ regnum cęlorũ uim pati-
tur, ideo nõ decuit nomẽ paternũ illi im-
ponere. Ideo angelus in Ioannis cõcessio-
ne nouũ nomen denũciat, nomen inquã
nouę gratiæ, populo nouo, nouoq; sacer-
dotio maxime accõmodatum. Ioãnes igi-
tur quamuis sacerdotis filius, in officio ta
mẽ sacerdotali, nec in nomine successit pa
tri, q̃a Deus dixerat. Ecce noua facio oĩa.
Apo.21 Nã sicut in Ioãnne finitũ est sacerdotiũ &
lex uetus, q̃ ppe, ut inquit Paulus, trãslato
sacerdotio, necesse est ut legis translatio
fiat, sic finitũ est nomen Zacharię. Et quia
Hebr.7. multiplex fuit gratia in domini pręcurso-
re & tẽpus gratiæ ĩchoabat, recte uocatus
est Ioãnes. Ipse.n. prior oĩbus regnum cœ
lorum pręedicauit dicẽs, Pęnitẽtiã agite, ap
propinquabit regnũ cęlorũ. Aptè itaq; di-
Matt.3. ctus est Ioãnes q mundo sub ira Dei labo
Marc.1. ranti gratiã per Christum consiliandã prę
dixit. Idq; non ut reliq prophetæ de lõgin
quo & obscuris sermonib. & ænigmaticis,
sed planè & manifestis signis ipsũ gratiæ
authorem uerbo prophetauit, quẽ etiam
digito demõstrauit. Meritò ergo nomen
gratiæ habuit ille qui tãtum cumulũ gra-
tiæ habiturus erat. ¶ Obserua autẽ Zacha
riã non dixisse, imponamus illi nomẽ, uel
uoco illum Ioannẽ, quia iã ab ipso domi-
no erat impositum & ab angelo nũciatũ,
sed dixit, Ioannes est nomẽ eius. Tanquã
si clarioribus dixisset uerbis. Nõ est opus,
ut humano more illi nomẽ imponamus,
q̃n quidem ipse Deus propriũ nomen illi
dedit nec nos nomen nouũ imponimus,
sed quod à Deo accepimus imponendum
declaramus. [Et mirati sunt uniuersi.] Eo
quod placeret nouũ nomẽ, & ob id ẽt, q̃a
pater mutus, cũ matre in nomine cõuenis
sent. Mirabantur, ut homines, q̃a ignora-
bant, q̃d cum infante diuinitus ageretur.
Sed ut magis mirentur, audi q̃d sequitur,
[Apertum est autẽ illico os eius & lingua
eius.] Hoc est data est illi facultas, ut lo-
queretur. Phrasis.n. scripturę est. Aperiens
os suum loquebatur. Sic in Mattheo legi-
mus, aperiens Christus os suum docebat
eos, id est loquebãt ad illos. Et in libro Iu
dicum dixit Iepte, quoniã nouerat se occi Iudi.11.
surũ q̃dquid ei reuertẽti de prælio occur
risset. Aperui (inquit) os meũ ad dominũ.
Sic ẽt in libro Iob. Post hęc aperuit Iob os Iob.3.
suum & locutus est. Et in Psalmo. Aperiã Psal.77.
in parabolis os meum, loquar propositio Eccl.39.
nes ab initio. Et in Ecclesiastico. Aperiet Act.8.
os suum in oratione. Et in actis, aperiens Act.10.
Philippus os suum, & incipiẽs à scriptura
ista euãgelizauit illis Iesum. Iterumq; ape
riens Petrus os suum dixit. In ueritate cõ-
peri, q̃a Deus. &c. Apertũ est igitur os Za-
chariæ, sed à quo. Nũquid à Deo, uel à dæ
mone. Id certe cognosces ex sequẽtib. uer
bis. [Et loquebãt benedicens Deũ.] Vides
iã q̃uo à domino os eius fuerit apertum,
quãdo ipsius Dei laudes prorupit, Sãcto- Exod.3.
rũ os dominus aperit, & implet illud elo-
quio suo sicut cũ Moyse fecit quando illi
dixit. Ego aperiã os tuũ, & instruã te, quæ Psal.80.
oportet loqui. Sed per Dauidem ẽt inquit Ephe.6.
dominus, Dilata os tuum & ego adimple
bo illud. Et beatissimus Paulus dicebat. Vt
detur mihi sermo in adapertionem oris
mei. Illi igitur os habent apertum à domi
no, q̃ in ipsius laudes prorũpunt. Alij au-
tẽ multi sunt, quorum ora diabolus ape-
ruit, q̃a mendacia loquũtur aduersus pro
ximũ effrænato impetu insurgunt, & alio
rum famã in ictu oculi diripunt. Quod si
uis ut ostendã, quomodo diabolus istorũ
ora aperiat, audi, nam diabolus dixit falsis
prophetis Achab. Ego spiritus ero mẽdax
in ore omnium prophetarum eius. Et de 3.Re.22
scelerato illo Iuda dicit Ioannes, diabolũ Ioan.13
misisse in cor eius, ut traderet dominum.
Ipse.n. aperuit os eius, ut loqueretur cum
principibus sacerdotum & Pharisęis, quo-
modo Christum esset traditurus accepta
pecunia. Zacharias loquitur ut laudet do-
minum, tu uero illum offendas. Satiùs.n.
tibi foret, quando istum pessimum loquẽ
di modum induisti, ut mutus & elinguis Mat.26.
fieres ut uel sic in tantam conditoris tui
ignominiam intrepidus non curreres.

¶ Vbi aduertere oportet ꝙ ipsa loquela
unũquẽq; manifestũ facit, cuias sit, Nã an
cilla illa hostiaria dixit Petro. Tu Galileus
es, nam & loquela tua te manifestũ facit.

Vniuscuiusque

Vniuscuiusq; enim materno loquitur sermone, Gallus enim Callico, Hispanus Hispano,&c. Nã cęlestis lingua tota in laudibus sui creatoris uersatur, in inferni uerò lingua in blasphemias, nugas,& mẽdacia prorumpit.

¶ Quod si tu semper fęda & scelera uerba loqueris, signũ euidens est te ex numero electorũ non esse, imo consortium habere cum illis, q̃ in perpetua miseria & luctu detinẽtur. Si autẽ ad illam cœlestẽ patriam peruenire cupis in diuinis encomijs continuus esto. nã Paulus in multis suarũ epistolarũ locis hortat̃ semper dominum esse benedicẽdũ. ¶ Secũdo obseruãdũ est, quod id, quod primo Ioannes audit à patre suo, id est, sanctissimis uerbis & benedictionibus Deũ extolli. Vtinam modo priora uerba quæ pueri à parentibus audiunt similia essent. At (quod maximè dolendũ est) his nostris tẽporibus, priùs pueri nouerũt maledicere, & nomẽ Satanæ in oribus suis ferre, quàm dulcissimũ & suauissimũ Iesu nomẽ: & prius fœda & obscęna cãtica didicerunt, quàm Dominicã orationẽ, q̃ a mendacijs & diuini nominis offensione gaudẽt, & hęc priora sunt, quę adhuc lactãtes in uberibus matris pueri didicerunt.

¶ Admonemur itidẽ, q̃ quẽadmodũ Zacharias statim restituta sibi loquela dño benedixit propter acceptũ beneficium sic: nos illi gratias agamus, quia nos eripuit à malis, & tantis muneribus ornauit. Alioquin ingratitudinis uitio Deo maximè in
Esa. 1. uiso ueniemus taxãdi. Vnde fit quod ipse Dominus per Esaiã conqueratur dicens, Filios enutriui & exaltaui, ipsi autẽ spreuerunt me. Primũ uitium carpẽdum à quo Propheta exordiũ sumpsit, fuit ingratitudo. Cęlũ & terrã in testes adducit, ut osten
Iere. 18. dat nullũ malum simile huic esse. Et Dñs per Hieremiam, Nunquid reddetur pro bono malum? Igitur ut huius uitij non arguaris, gratias semper agas Domino.

¶ Tertio loco animaduertendum uenit, quàm breui tẽpore beatus Ioannes suum munus cępit exercere. Fuit.n. Ioannes secũdus pœnitentiæ dux, & ipse fuit q̃ uexilla pœnitentię statim in circuncisione in altum leuauit: ẽt si nullo scelere esset contaminatus. Qui ẽt in sua natiuitate pœnitẽtiam prædicare uoluit: & cùm pro ætatis imbecillitate non posset, id muneris parẽti suo demandauit, cuius os cùm mutum esset, apertum est, & prophetauit. Quãdo aliq̃s infans rector eligitur, præcipit rex, ut aliq̃s nobilis gubernationem accipiat, quousq; puer ad maturiorẽ ętatem deueniat, in qua puer iã grandis factus munus suũ rectè exercere ualeat. Ita sanè cũ paruulus esset Ioãnes ad p̃dicationis officiũ, illud onus p̃ri ĩponit: quo factũ est, ut illustratus ꝓphetię munere ipsũ Messiã denũciat, & ĩsignia pęnitẽtię effert. ¶ Quartò tibi obseruãdũ est, quo pacto restituta ẽ loquela Zachariæ, qua antea priuatus erat: propter peccatũ factus est mutus, & propter pęnitentiã restitutus in pristinam dignitatem. Donat enim dominus libenter gratiam peccatori per pœnitentiam, quã per peccatũ perdiderat, & non solùm gratiã, sed omnia quę in statu gratiæ meruerat, tribuit illi. Quid obsecro Zacharias p̃didit per peccatum? Loquelam utiq;: modo autem (quæ domini clemẽtia est & benignitas) nõ solùm loquelam restituit, uerùm etiam altissimum prophetiæ spiritũ tribuit, quem antea nõ habebat. Si igitur dominus tanta liberalitate & magnificentia utitur erga, eos qui ad se cõuertuntur, quid est cur ad illum nõ conuerteris? Quare in posterũ distrahis pœnitentiam? &c. Nunc autẽ pro maiori literæ explanatione dubitari potest: q̃ cùm Zacharias punitus fuerit propter incredulitatis peccatũ cũ uerbis angeli nõ credidit: postea uerò cùm uidit filium natum, fidem adhibuit, de culpa emendatus est, quid inquam est in causa, quare in die natiuitatis Ioãnis ipsi parẽti nõ fuit loquela restituta, sed protracta est usque in diem circuncisionis filij, id est, usque ad diem octauum post natiuitatẽ? Ad quod facile est dicendũ Deũ uoluisse grãdi honore Ioannẽ afficere, & ipsi mũdo sanctitatẽ eius ostẽdere, ut gratus acceptùsque sit hominũ oculis. Nanq; munus & officiũ Ioannis, ad qđ uenerat, fuit ut testimoniũ perhiberet de Christo, Ioan. 1.
& ad hoc testimonium oportebat, ut ipsi Ioanni magna fides adhiberetur: Itaq; uoluit dominus, ut hæc miracula nota & patiẽtia essent, ut ipse Ioãnes magis cõmendaretur. Quo circa si hoc miraculũ factũ esset in natali diui Ioannis, illud quidem

paucis

paucis notum esset, sed solùm illis qui in domo habitabant. At cùm peruolasset fama illis diebus sterilem Elisabeth peperisse, multa gentium multitudo per illos octo dies conuenit in domum Zachariæ: & in illa solennitate uoluit dominus linguam Zachariæ soluere, ut & mirabilia diceret, & de aduētu Messiæ prophetaret. Sic adeò miraculum hoc sparsum est, vt dixerit Euāgelista, quod in omnia montana Iudeæ diuulgabantur omnia uerba hæc. Hoc enim domini erat intentum, ut viso hoc miraculo dictis & uerbis Ioannis fides adhiberetur, vtpote qui Christum erat prædicaturus, vt ipsius fidem omnes amplecterentur. Et hac de causa oportuit miraculum hoc in eius circuncisione fieri, vt omnibus patens esset. Secundò etiam responderi potest, quòd in natiuitate Ioannis nondum verba Angeli in totum erāt adimpleta. Quia Angelus non solùm dixit ipsi Zachariæ nasciturum esse filium, sed etiam nomine Ioannis appellandum, & multa alia prædixit, scilicet quòd multi gauisuri erant in sua natiuitate. Quæ omnia in die natalis nō fuerunt adimpleta, quia Angelus usque ad nominis impositionē dixit eum mutum permansurum, dicens, Donec hæc omnia fiant: & ideò mutus vsque ad illum diem permansit. Sed iam tot prodigijs visis. [Factus est timor super omnes uicinos eorum, & super omnia montana Iudææ diuulgabātur omnia uerba hęc.] De rebus nouis, ac præter vsitatum naturæ cursum accidentibus, mirari solent homines ac timere: hic autem multa erant, quæ meritò generare poterant ingentem admirationem. Itaque uicini omnes timebant, ignorantes quid sibi omnia illa vellent. Videbantur etenim ibi diuinæ potentiæ argumenta efficacia quamplurima, & hæc cælestis mysterij ignaris timorem inijciebant. Mox uerò cuncta hæc per loca illa diuulgabantur, & alij alijs vel quæ uiderant, uel quæ audierant, enarrabant: idque fiebat non sine occulto Dei mysterio, ut maioris essent fidei apud omnes illa, quæ multorum testimonio confirmabantur. Sic fides nostra sanctissima & verissima (vtpote quæ Deum ipsum infallibilem veritatem, suum assertorem & doctorem habet) clarissimis semper est fulcita testimonijs: ita ut nihil apud nos incertum, nihil obscurum, nihilque commentitium sit.

¶ Vbi docemur Dei mirabilia & bona proximorum nota facere, ut ipse dominus magis laudetur & extollatur. Sic dictū fuit Tobiæ ab Angelo, Opera Dei reuelare honorificum est. Tob. 12 Sed iam his nostris tēporibus non eum animum induerunt, ut beneficia à domino collata, & à proximis accepta narrent, sed potius si quid est defectus & vitij, id omnibus notum & manifestum faciunt. Statua illa quam vidit Nabuchodonosor habebat caput aureum, brachia argētea, & ex metallis multis reliqua erant fabricata, pedes verò luteos habebat in quos cecidit lapis. Dan. 2 Ita mali nō caput aureum, non argentea brachia, nō uentrem æreum, per quem uirtutes, gratiæ, & alia nature dona significantur, pertingunt, sed ad debilia & abiecta oculos conijciunt, vt si quid mali in proximis uideant, id omnibus notum faciant: uirtutes uerò secum taciti reuoluūt: cuiusmodi hominibus mūdus plenus est. [Et posuerunt omnes qui audierunt in corde suo dicent.] Vtinam & nos omnia uerba & mysteria domini in corde nostro seruaremus: iuxta illud prophetæ. In corde meo abscōdi eloquia tua, vt non pecem tibi. Ps. 118. Tū Dei verba, quemadmodum per vnam aurem ingrediuntur, ita per alteram obliuionis aurem exeunt. Et hinc euenit, ut tantis auditis concionibus, tantis prædicatorum uocibus parum vel nihil fructus reportetur: quia nulla nobis cura est, uerba Dei in penetralibus animæ recondere, ut uel sic, uberrimos & salutiferos fructus nobis pariant. Sed quia de his inferius octauo & undecimo capitibus habendus erit sermo: modo videamus, quid isti uicini & cognati Ioannis, qui hęc miracula audierunt, ad inuicem inter se loquātur. [Quis putas, puer iste erit?] Quod si huius pueri à sanctissimo Dauide uatis sententiam quęras hyperbolycos fuisse loquutum in eius sanctitate demonstranda. Iustitia (inquit) ante eum ambulabit, & ponet in uia gressus suos. Si autem à Malachia rogaueris, qualis sit iste puer: vtique respōdebit tibi. Psal. 84. Ecce ego mitto Angelum meum, qui præparabit uiam tuam ante te. Mala. 4 Nec ex his uerbis intelligas beatum Ioannem natura Angelum fuisse, sed potius

tius uitæ puritate & integritate conscientię. Ita enim sanctissimè & purissimè vixit, ut in hac miseriarum ualle uitam degens, meruit cœlestibus spiritibus assimilari, quando eius uita, & conuersatio patriam illam beatã & sanctam potiùs redolebat, quam miserum hoc nostrum calamitatũ pelagus. Si hoc ab Angelo Gabriele petieris, eum magnum futurum esse coram domino: itá, ut uisus fuerit ipsius naturę prodigium cum & terrenis, & cœlestibus habitatoribus admirationem peperit. Quod si rogaueris, in quo beatus Ioannes magnus fuerit: rogabo itidẽ & te, in quo magnus nõ fuerit? Magnus & admirabilis in conceptione, magnus in suo natali, magnus in uita, magnus in doctrina: in officio, in dignitate, & authoritate, in morte & in gloria. Ita sanè magnus fuit, vt existimarent multi illum esse Messiam: & ideirco missi sunt ad eum sacerdotes, & Leuitæ à Iudæis, ut ab eo quærerent utrum esset Christus. Hinc certè clarè colligitᷣ quanta fuerit ipsius Baptistæ maiestas, quãtus uitæ candor & splendor: ut concepta esset opinio illum esse Messiam, & perinde Deũ Ex quo loco etiam facilimo negotio illã peruulgatam quęstionem poteris componere. Vter scilicet, fuerit sanctior Ioannes Baptista, an Euangelista. Etenim baptista non contendit, nec certamen init cum aliquo sanctorum: nam homines suam sanctitatem uidentes non cum alio, quam cũ filio Dei illum cõferunt. Hoc sanè satis dictum putes de laudibus Baptistæ, vt illum omnibus præferas in gloria & honore, factam fuisse collationẽ inter eum & Christum esset ne ille filius Dei, an non. Quod si inter sapientes, & eruditos uiros dubitatio esset in hac re: sufficit tamen in nostrũ propositum à populo Messiam iudicari. Et itá inquit Lucas capite tertio. Existimãte autem populo an esset Christus. Sunt enim aliqua corpora itá parua, ut à longa distantia minimè uideantur: alia uerò etsi magna sint, tamen propter hebetem oculorum aciem non uidentur: alia denique itá maxima, & clara sunt: ut etiam si longè distent, tamen à quocunque uideri & cognosci possunt. Ita sunt aliqui sancti, quorum iustitia & sanctitas in ecclesia Christi cognoscitur, & sua festa celebrat. Alij autẽ sunt, qui etsi numerati adsint cœlestibus illis ciuibus & cum Deo regnent in secula, tamen ecclesia nec eos videt, nec suam bonitatem & sanctitatem indicauit. Tertio uerò ordine sunt alijs ita sanctissimi & illustres, ut à longè distantes ab omnibus cognoscuntur qualis fuit Ioannes Baptista. Nanque non solum nos, qui uberibus ecclesiæ Christi tanquam proprij filij lactati sumus quique fidei lumen diuinitus infusum mentibus nostris habemus: Verùm illi, qui extra ecclesiam sunt delitescẽtes in miseris ignorantiæ & cęcitatis tenebris, ut Turca, & Sarraceni, beatum Ioannem Baptistam sanctissimum esse cognoscunt, quem maximè honorant & illi festum celebrant: de cuius magnitudine & excellentia in superioribus multa diximus, in uerbis illis angeli. Erit magnus coram domino.

Ioan. 1.

¶Si uerò à patre Zacharia quæsieris qualis ille sit, dicet tibi. Et tu puer propheta altissimi uocaberis: præibis enim, &c. Et si à matre idem rogaueris, respondebit. Vocabitur Ioannes: in quo est gratia, quia totus plenus fuit gratia, & Spiritu sancto, ut is, qui in utero sanctificatus fuit. Si autem Euangelistam roges, dicet tibi. Fuit homo missus à Deo cui nomen erat Ioannes. Ioan. 1. Apostoli etiam erant missi tamen hi propter officium: Ioannes uero, per natiuitatem: qui ad hoc uentre matris natus est, & ad hoc uenit in mundum, ut testimonium perhiberet de lumine. Quod solùm de filio Dei dicitur. Ioã. 19. Ego ad hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundum, ut testimonium perhibeam ueritati. Idcircò Apostolus uocari potest Dei patris: Illi uerò electi sunt à filio Dei, ut nomen suum manifestum facerẽt: tñ Ioannes natus est apostolus & missus à patre, vt filium suum manifestũ faceret in omne mundum. Mat. 11 Verè quidem de Ioanne dici potest quod ad magnalia fuerit natus. Si quæras à filio Dei, quis putas puer iste erit? Respondebit protinus, quod inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. Quam magnus fuerit diuus Ioannes: quantaque eius excellentia & dignitas, infrà in capite septimo in expositione horum uerborum dicemus. Si denique à me quæsieris, quis puer iste erit, statim dicam tibi, futurum esse patriarcham

triarcham, apostolum, martyrem, uirginẽ, confessorem, eremitam, præcursorem, scholam uirtutum, magistrum uitæ, sanctitatis formam, normam iustitiæ, pudicitiæ titulum, virginitatis speculum, castitatis exemplum, pœnitentiæ uiam, peccatorum ueniam, fidei disciplinam, maiorem homine, parem Angelo, legis summam, euangelij sanctionem, apostolorum uocẽ, silentium prophetarum, lucernam mundi, Christi mediatorem, domini testem, & totius Trinitatis medium. Denique cum aduersariorum testimonium maximi sit momenti, si ab Herode quæras, qui crudelissimus hostis Ioanni fuit, quippe ipsum interfecit: quid de puero isto sentiat? virtutibus eius conuictus & coactus dicet tibi. Quem ego decollaui Ioannes resurrexit à
Mat.14. mortuis, & virtutes operantur in illo. Sciebat enim Herodes Ioannem uirum sanctum, & iustum, & libenter audiebat eum. Tanta fuit beatissimi Ioannis sanctitas, ut eius occisor, & inimicus clarum de illo te-
Mar.6. stimonium reddiderit. Demum si à turbis quæras, quis puer iste erit: uide quid respõdeant. [Et enim manus domini erat cum illo] Manus (inquit) domini, id est, uirtus Dei operatrix miraculorum, in eius annũciatione, conceptione, & natiuitate. Ex quibus probabili ratione arguebant quod in processu temporis magnus futurus esset. Rex Ioas misit sagittam salutis, sed posuit.
4.Re.13 Eliseus manus Sic uerba Ioannis erant si-
Esai.49. cut sagitta, sicuti Esaias de ipso inquit. Posuit me dominus quasi sagittam electam. Sed manus domini erat cum illo, sicut manus Elisei: atque ideò tot corda & animos penetrabat. Sic tu quicunque fueris prædicator, non poteris auditorum corda uerbo Dei penetrare, nisi dominus posuerit manus super te. Iste autem modus loquẽdi hebraismus est frequens in sacris literis. Solet etiam manus non solùm accipi pro uirtute operatiua miraculorum, ut modo diximus: sed etiam in alijs significationibus. Solet enim aliquando manus accipi pro opere, ut in Psalmo. Qui docet manus
Psa.143 meas ad prælium, Et in Ecclesiaste. Stul-
Eccle.4. tus complicat manus suas. Manus complicare est illas ad opera non extendere, sed turpi otio & quieti se tradere: carnes autem suas comedere est carnis operibus oblectari, & carnis prudentiam sequi: quã meritò diuus Paulus mortem appellat, eo Rom.8.
quod aduersus dominum, qui uita est, effrænato impetu feratur: nam subdit statim, Sapientia carnis inimica est deo: vel, ut potest etiam ex Greco verti, inimica est aduersus Deum. Qui uirtutibus non studet, manus, id est, opera claudit, & contrahit: & carnibus suis pascitur & oblectatur. Vbi iam uides aperte quomodo manus pro ipso opere accipiatur. Ità capite primo ægei prophetæ. Factum est uerbum domini in manu Aggæi prophetæ, hoc est, loquutus est dominus Aggæo: qui talia fecit opera, ut dignatus fuerit dominus cũ ipso loqui. Aliquando etiam manus sumitur pro officio, ut in Prouerbijs. Mors & Prou.18
uita in manibus linguæ. Aliquãdo pro po Iosue 9.
testate, ut apud Iosue. Et nunc ecce nos in manu tua. Aliquando pro flagello & percussione, ut apud Esaiam. Conuertam ma Esai.1.
num meam ad te. Et in psalmo. Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat eos, qui te oderunt. Et Psal.20.
Iob. Manus domini tetigit me, Aliquando & pro spiritu prophetico sumitur, ut in Ezechiele. Cecidit super me manus domi- Iob.19.
ni, hoc est, fui diuino lumine illustratus, & raptus, & splendore interno spiritus pro- Eze.8.
phetici repletus. Denique manus domini accipitur pro diuina consolatione, & auxilio: ut est uidere apud eundem Ezechielẽ. Manus domini erat mecum confortans me. Et Esaias. In manu (inquit) forti erudiuit me. Et in psalmo. Posuisti super me ma Eze.3.
num tuam, & manus tua deducet me. Ac- Esai.8.
cipitur hic manus pro fauore, protectio- Psa.138
ne, cura, & auxilio. Nemo enim vnquam tam fortis & magnus est, ut quemadmodum infantes nutricis auxilio egent, ità & ipsi diuino fauore & substerniculo: qui certè si ignorant quam necessaria illis sit hæc manus proculdubio miserè & infœliciter corruẽt. Quod cùm benè intelligeret propheta, ità cum domino agit, uelut infans, qui matris substerniculo audet pedetentim ambulare. Domine (inquit nõ est exultatum cor meum nec elati sunt oculi mei. Neque ambulaui in mirabilibus, &c. Sicut Psa.130.
ablactatus super matrem suam, ità retributio in anima mea. Quid ergo? speret Israel in domino, ex hoc nunc & usque in seculum

seculum. Et quis est tam insolens (dicet aliquis) qui non ingenuè fateatur se hac Dei manu egere? Certè bona hominū pars uidetur mihi hoc in errore uersari. Qui cō fidunt in uirtute sua, & in multitudine di-
Psal 48. uitiarum suarum gloriantur. Qui dicunt,
Esai.30. auferte à me uiam, declinate à me semitā, cesset à facie nostra sanctus Israel. An non eiusmodi sunt, qui peruerso itinere, & ab euāgelicis legibus alieno gradiunt, & nullum scelerum genus reijciunt? modo opes congerāt, facultates augeant, honores adipiscantur, qui malūt suis cogitationibus, quàm diuinis consilij fidere. Tunc dicere audebis ab illius manu velle duci: qui cum manum porrigat, tu eam contrahis: Vtique non tu auscultas Prophetam, qui inquit. Proijce cogitatum tuum in dominū,
Psal.54. & ipse te enutriet. Hæc uerba quid aliud sunt, nisi quædam manus porrectio: à qua rogaris ut uelis illam tanquàm ducem & sustentaculum amplecti? Tu uerò omnia tentare cupis potius, quàm illius
Matt.6. auxiliū admoneris in Euangelio, ne solicitus sis, quid manducabis, aut quo operieris: sed id etiam, ut quæras regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia tibi statim adijcient. Tu uerò potius areę tuæ & horreo pleno, quàm diuinis uerbis fides. Hoc quidem nō est velle duci de manu. [Et Zacharias pater eius impletus est Spiritu sancto: & prophetauit dicens.] Superius hoc eodem capite scripserat sanctus Lucas Zachariam uirū iustum fuisse: iustus aūt esse non poterat, nisi sancto Spiritu indutus esset. Cur igit hic dicit impletū esse Spiritu sancto? Intelligendū est, abundantiori Spiritus sancti gratia: nam prophetiæ munus accepit. Obserua autē prius dixisse repletum esse Spiritu sancto, postea uerò illum
2.Pet.1. prophetasse: q a prophetare opus Dei est, iuxta illud Petri. Non uoluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati, loquuti sunt sancti Dei omnes. Quo circa operæ prætiū erat, ut prius spiritu sancto repleretur, quàm prophetaret. Vbi aduertas etiam beatam Elisabeth repletam fuisse Spiritu sancto, & prophetasse, ut in superioribus ostendimus: sed paucis sermonem absoluit. Zacharias autem prolixiori cantico prophetauit, & in laudes domini prorupit. In qua re docemur mulieres paucis debere loqui, nec munus prædicationis illis esse cōmittendum: uti sunt aliquæ, quæ publicè prædicare uerbū Dei populo assuescunt. Aliæ aūt sunt mulieres: quæ in libellis publicis suam sententiam proferunt: existimantes se aliquid scire, cùm nihil sapiant, & ità superbiunt & inflantur, ut uelint prolixos de Deo sermones alijs prædicare neque in his pro sua insania, & amentia sistunt, sed concionatorum uerba examinare nituntur, & suis uanis capitulis in medio proferre sententiam, & denique interpretes fiunt eorum, quæ sacerdotes in Ecclesia Christi proferunt. Quæ quidem si Apostolum Paulum audissent, suæ dementiæ damnationem audirent. Mulieres (inquit) 1.Co.14
in ecclesia taceant, non enim permittitur eis loqui: si quid aūt uolunt discere, domi 1.Ti.2.
uiros suos interrogent. Et iterum. Mulier cū silentio discat, in omni subiectione, &c. Sed iam uidēdum superest, qui Zacharias dicat. Demonstrat etenim quid Christus nondum natus suo tempore facturus esset: adiungens etiam de puero Ioanne, id quod iam pridē ab Angelo didicerat. [Benedictus dn̄s Deus Israel.] Quando nobis consuetū est dicere, Laudetur Deus, siue Deo sit laus: Iudęis est mos dicere, Benedictus Deus. Sic diuus Paulus, Benedictus 2.Co.1.
Deus, & pater dn̄i nostri Iesu Christi. Et in Ps.143.
psalmo legitur. Benedictus dominus Deus Psa.102.
meus, qui docet manus meas ad prelium. Et iterum. Benedic anima mea dominū, id est, lauda, magnifica, & magnalia ipsius prædica. Nanque benedicere laudare significat. Laudibus immensis Deus est extollendus, qui pro tanta sua pietate misericordia dignatus est inaudito & mirabili modo populum suum inuisere, qui miseræ pristinæque seruitutis tædio laborabat: aduersus quem peccatum & mundus inualuerūt, necnon ipse Satanas Christiani nominis acerrimus hostis, sic adeò ut nulla spes esset in lege, quæ ad perfectū in cæremonijs suis non adduxit.

¶ Prætereà dominum uocat iure posses- Hebr.7.
sionis: de ipso nanque scriptum est, dominus vniuersorum tu es. Et rursus. Domine Hester.
rex omnipotēs, in ditione tua cuncta sunt 13.
posita: & non est qui possit resistere uolūtati tuæ. Et in Sapientia dicitur. Tu autem

domi-

dominator uirtutis cum tranquillitate iu
Sap. 12. dicas: & cùm magna reuerentia disponis
nos. Dominus etiã est ratione imperij, ut
Iob. 34. dicitur in libro Iob. Quẽ constituit alium
super terram, aut posuit super orbem quẽ
fabricatus est? Ratione quoque guberna-
tionis dominus est: iuxta illud psalmi. Do-
Psal. 67. minus nomen illi. Vocatur item & Deus
ratione creationis. In principio creauit
Deus cœlum & Terram. Et Esaias inquit.
Genes. 1 Ego ipse, ego ipse primus & nouissimus.
Esai. 48. Et insuper Deus Israel vocatur potissimè
quam alterius cuiusuis nationis, duabus
de causis. Tum quia solus populus Iudęo
rum vnum Deum colebat uerum. Vnde
Deus Israel sæpius in sacris literis appella
Psal. 75. tur. Vt est illud psalmi. Notus in Iudæa
Deus, & in Israel magnum numen eius. Et
Deut. 6. in Deuteronomio. Dominum Deum tuũ
adorabis, & illi soli seruies. Et iterum in
Psa. 147 psalmo. Qui annunciat uerbum suum Ia-
cob, iustitias & iudicia sua Israel Secundo
non ob id solum, quia potissimè à populo
Israel colebatur Deus Israel dicitur: sed ẽt
propter peculiaria beneficia huic populo
Deut. 7. exhibita. Vnde in Deuteronomio Moses
huic populo inquit. Te elegit dominus, vt
sis ei populus peculiaris de cunctis popu-
lis, qui sunt super terram, quia dilexit te
Psa. 147. dominus. Non enim (ut regius psalmogra-
phus ait) fecit taliter omni nationi, & iudi
cia sua non manifestauit eis. Quod apertè
ipse dominus ostendit eis dicẽs. Ego enim
sum dominus Deus tuus, qui eduxi te de
Psal. 80. terra Aegypti: Ac si diceret. Peculiari quo
dammodo Deus tuus sum, quia maxima
& illustria beneficia in te cõtuli. Id autem
unum magnum fuit, quòd eduxi te de ter
ra Aegypti: ubi manus tuæ seruierunt, &
linguam, quam non noueras audisti. Huc
etiam pertinet id, quod in Matthæo legi-
Mat. 15. tur, dominum dixisse mulieri Cananææ.
Non sum missus nisi ad oues, quæ perie-
runt domus Israel. Quòd si peculiariter di
ctus est dominus Deus Israel, quia singu-
laria beneficia contulit in illum populum
quid est, quod non potius Deum tuum, &
dominum tuum illum appelles cum pluri
bus & maioribus nominibus id tu possis
facere, quandoquidem cum tantis sis fla-
gitijs & sceleribus coopertus toties te libe
rauit, & in pristinam animi ualetudinẽ re

stituit? Si illos eduxit de Aegypto & de ser
uitute impij Pharaonis: te autem ab infi- Exo. 14.
delitate, ab ignorantię tenebris & à dæmo
nis tyrãnide liberalissimè eripuit: & in suæ
ecclesiæ libertatem te constituit, ut possis
tandem hęreditatem illam adipisci, in qua
ipse cũ sanctis suis gloriosissimè habitat.
Quòd si familiariter cum illis agebat, tecũ
etiam propinquius & familiarius agit: qa
in sacratissimo altaris mysterio illum su-
mis, quod quidem humanis uerbis neuti-
quam exprimi potest, quantæ familiarita-
tis, & amicitię signum euidens sit. Illi qui-
dem dicebant. Non est alia natio tam grã-
dis, quæ habeat Deos propinquantes sibi,
sicut Deus noster adest nobis. De qua re Deuter,
meliùs tu gloriari poteris cum Deum & 4.
redemptorem tuum ità tibi coniunctum
habeas. Quemadmodũ igitur quilibet sua
propria bona diligit: ità tu Deum diligere
debes, qui sic adeò tuus est, ut se ipsum to
tum sibi se tradiderit, corpus & sangui-
nem præbens. Quid igitur est, quòd si tuũ
esse dicis, tu illi non te tradis, ut ipsius uo-
luntati obtemperes? Nequibis enim illius
esse miles si carni & rerum mundanarum
amoribus te ipsum consecraueris. Modo
autem subdit Zacharias causam, quare do
minus laudandus & colendus sit. [Quia ui
sitauit.] Visitauit nos nõ aliter ac peritus
medicus iacentem infirmum, ut illum su-
bleuet, sanitatẽ restituat, & ut doloribus
& angoribus suis finẽ imponat. Quod qui
dem eleganter in Exodo exprimitur. Visi- Exo. 3.
tãdo uisitaui uos & uidi afflictionẽ uestrã. Soph. 2.
Et Sophonias. Visitabit (inquit) eos domi-
nus Deus eorum, & auertet captiuitatem
eorum. Et regius uates ad dominum cla-
mabat dicens. Visita nos in salutari tuo. Psa. 105
Hoc ipse olim per prophetam suum pro- Eze. 01
miserat dicens. Ecce ego ipse requirã oues
meas, & uisitabo eas. Quod dixerat adim- Eze. 34.
pleuit, quando humanitate assumpta ue- Luc. 4.
nit quærere, & saluare afflictos corde. Sic
enim turba clamauit, uidens tanta miracu
la. Deus uisitauit plebem suam. De illo nã-
que (ut noster Lucas ait) exibat uirtus, & sa Luc. 7.
nabat oẽs. Vbi diligenter aduertere debes, Luc. 6.
ne talem uisitationem contemnas. Caue
ne cum tanta ægritudine laboraueris ipsi
cœlesti medico fores claudas, Etenim si il-
lum benignum & misericordem contem-
nis:

nis: timeo certè ne posteà illum iracundũ
Exo.32. non ualeas sustinere. Nam ipse dicit. In die
Leu. 26 afflictionis visitabo, & hoc peccatum eorum. Et in Leuitico. Quod si non audieritis me, sed spreueritis leges meas, &c. Visitabo vos velociter in egestate, & ardore, &c. Et in psalmo ipsemet. Si iustitias meas
Psal. 88 prophanauerint, & mandata mea non custodierint: uisitabo in uirga iniquitates eorum, & in uerberibus peccata eorum. Quid est, quòd tam acerbum supplicium
Luc. 19. minatur dominus? Certè non ob aliud, nisi quia, ut ipse saluator ait, non cognouit tempus visitationis suæ. O quàm diuino amore, quantis ad ostiũ clamoribus, quantis inspirationibus supernus iste medicus te uisitat: qui cùm sic adeò tuam salutem & incolumitatem desideret, si cum his in melius non proficis, ulterius in curatione persistit, & alia antidota componis, scilicet infirmitates amicorum & parentum subitas mortes. Quæ sanè omnia ea ratione adductus facit, nè in tremenda illa die extremi iudicij in manus eius incidas, qui tãquàm rectissimus medicus te iudicaturus
1. Pet. 5. ueniet. De qua die beatissimus Petrus ait. Humiliamini sub potẽti manu Dei: ut uos exaltet in die visitationis. Sed ulterius progrediamur, ut uideamus, quid cœlestis iste medicus in sua uisitatione fecerit utrum opera an sola uerba fuerint. [Et fecit redẽptionem plebis suæ.] Vt uideremus quanta sit differentia in visitationibus prophetarum, & in suo aduentu, in quo sacratissimum incarnationis mysterium fuit factũ. Ille enim amor, quo semper nos prosequutus fuerat, non uerba solum nobis non dedit, sed etiam admirandum opus perfecit. Fecit enim sanctissima sua passione redẽptionem talem, quæ tale pretium postulabat nimirum sanguinem illum immaculati agni, qui pro nobis in area crucis fuit effusus. Vbi tu discere debes, ne debita solũ uerbis rependas, & etiam id semper præ oculis constituendum putes? vt animam tuam plurimi facias, quando tanti sterit, ut non minus, quam Dei sanguis pro illa fuerit solutus. Empti enim estis (inquit Apostolus Paulus) pretio magno glorificate & portate Deum in corpore uestro. Qđ si intelligere cupis quãti ualoris pretium hoc fuerit, audi Apostolum Petrum ecclesiæ principem. Non enim corruptibili-
bus auro & argento redempti estis, de uana uestra conuersatione paternæ traditio- 1. Cor. 6
nis: sed precioso sanguine quasi agni immaculati Christi. 1. Pet. 1

¶ Fecit præterea redemptionem, non quam ueniens suam inuenit: sed quam visitando & redimendo suam fecit. Obserua etiam dixisse factam redemptionem quia foribus aderat, cum ei Angelus dixit filiũ suum Messiam præcessurum in spiritu & virtute Heliæ: uel eo certè, quod Spiritu sancto repletus intellexerit, ipsum Messiã in virginis utero iam esse conceptum. Dixit itaque iam factam propter certitudinem euentus. Id etiam sanctus Dauid ob certitudinem redemptionis futuræ multis retro seculis dixit. Redemptionem misit dominus populo suo. Et alibi ob eandem causam ad noua cantica inuitat, dicens. Cantate domino canticum nouũ,
quia mirabilia fecit, Saluauit sibi, &c. No- Ps. 100.
tum fecit dominus salutare suum, in conspectu gentium reuelauit iustitiam suam,
Viderũt omnes termini terrę salutare Dei Psal. 97.
nostri. Iam uides quomodo regius uates pro tãta rei certitudine mirabili encomio ea prædicet, quæ multis postea temporibus erant adimplenda. Sic etiam sanctus Esaias hanc fœlicitatem toti orbi venturam quasi præsentem contemplans dicebat. Populus qui ambulabat in tenebris, uidit lucem magnam, habitantibus &c. Et alibi, prosperam ecclesiæ fœcunditatem intuens ait. Exulta sterilis, quæ non paris,
&c. Et uidens Israelitici populi angustam Esai. 40.
habitationem propter tantam gentis mul Esai. 54.
titudinem, quæ conuertenda erat ad fidẽ, inquit, Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende. Ne parcas, longos fac funiculos tuos, & clauos tuos consolida. Ad dexteram enim & leuam penetrabis, & semen gentes hæreditabit, & ciuitates desertas inhabitabit. Et contemplans Apostolos & Euangelicos prædicatores, qui orbem terrarum erant peragraturi, inquit, Quam pulchri sunt super montes pedes annunciantis, & prædicantis pacem, annunciantis bonum, prædicantis salutem, dicentis Sion, Regnabit Deus Esai. 52.
tuus. Hæc illi tot ante secula gratulantes canebant. Non uerò qui hæc omnia impleta

pleta cernimus tam ingrati sumus,ut mirum sit, si quando eorum contemplatio animos nostros subeat.

¶ Perpende etiam quomodo beneficia suo generi collata priuatis anteponit.Nō lætatur, non gratulatur ob susceptum filium,ac tantum filium, quantum futurū audierat ab angelo: sed præparatæ redemptionis duntaxat suo populo meminit.Benedictus(inquit)dominus Deus Israel. Quare? Non quia dedit mihi filium, non quia restituit loquelam,& abstulit opprobrium sterilitatis: sed q a fecit redemptionem populo suo .[Et erexit cornu salutis nobis:in domo Dauid pueri sui.Cum lingua Hebræa uetustissima sit, tales sibi habet usitatos loquendi modos,qui in aliis linguis non inueniuntur:qui quidem nisi rectè intelligantur impediunt, proculdubio sanctarum scripturā sensum: ob cuius causam multi in miseros errores fuerunt lapsi. Nam cum significare vult, aliquem uitam suam discrimini mortis offerre:dicit habere uel ponere animam in manibus. Vt est illud. Anima mea in manibus meis semper,& legem tuam non sum oblitus. Hoc est,quāuis cunctis periculis expositus essem , nūquā tamen obliuiscerer tuæ legis.Et de Dauide dixit Ionatas patri suo.Posuit animam in manu tua,id est,se obtulit morti propter te.Sic Phythonissa eidem Sauli, posui animam meam in manu tua.Item pro eo quod est facultates,& familiā augere, hæc lingua dicit, ædificāt sibi domum.Vt est illud.Nisi dominus ædificauerit sibi domum.Et cum Ruth fuit data Booz in uxorem,dicebant uicini. Faciat tibi dominus sicut Liæ,& Rachel:quę ædificauerunt domum Israel.Et in Exodo de obstetricibus quæ fauerunt Israelitis: ædificauit (inquit) illis dominus domos. Et in eodē de Mose dicitur. Fuit in manibus eius fidelitas , id est, fuerunt manus eius firmiter extentæ. Vocant dominum verborū, eū qui habeat causas: præcipites corde, uocant pusillanimes:dicut mutare fortitudinem,pro armare se responsis eos vocant, qui coram iudice habent causam discutiendam : appellant vestes libertatis nobiles: uocant primogenitū mortis dolorem grauissimum.Multaque his similia dicunt,quæ cum à nostro sermone aliena sunt aduertenda esse oportet à sacræ paginę studiosis, ni errare & decipi uelint : Hoc in loco cornu accipitur pro fortitudine, uictoria,virtute, gloria & regno,potentia & maiestate.Quadrupedū nāq; animaliū robur & uirtus cornua sunt quibus huiusmodi bestiæ aduersus alia animalia bella gerunt & superbiunt . Reges.n. sancto cornu oleo ungebantur : Sic ille propheta antiquus Zacharias ait . Ecce quatuor cornua,id est,regna.Et in Threnis dicit. Cōfregit in ira sua omne cornu Israel id est , omnē fortitudinē. Et Anna mater Samuelis in suo cātico sic dicit. Dominus iudicabit fines terræ, & dabit imperium regi suo : & sublimabit cornu Christi sui, hoc est regnum & potestatem Christi sublimabit. Itaque in hoc loco cornu pro fortitudine & regia potentia sumitur, ut sit sensus.Excitabit potentissimum & fortissimum regem , in domo Dauid Regis : qui tantum viribus præstet , ut manus cōferens cū inimico Satana ipsum superet & vincat.Potens erat tyrannus,qui plurimo satellitio stipatus omne genus hominum expugnabat,à quo uiribus humanis vindicari non poterat libertas Israelitarum . Solus Deus hoste potētior dedit infirmis robur mittens potentissimum & inuictissimum ducem, qui diuinæ uirtutis cornu opes & uires aduersariorum infringeret & labefactaret.

Ps. 118. — 1.Re.20 — 1.Re.28 — Ps. 126. — Rut 4. — Exod.1. — Exod.1. — Zach.1. — Thrē.2. — 1.Reg.2

¶ In domo Dauid inquit:quia hoc beneficium Dauidi promiserat dicens . De fructu ventris tui ponam super sedē tuā: Ps. 131.
peruenturum hunc ad omnes , qui iuxta spiritum promerentur esse filij Dauid, nō degenerantes à ueritate patris.
Huius pugnę preludium fuit pugna Dauidis aduersus illū superbissimum Goliath , 1.Re.17
& huius meminit Christus cum dixit , Cùm fortis armatus custodit atrium suū, in pace,&c. Huius etiam pugnæ meminit Luc.11.
Paulus dicens : Colos.2

Et uos cum essetis mortui in delictis , & in præputio carnis uestræ : hoc est in Gentilitate & in idololatria uestra, conuiuificauit Deus cum Christo , donans uobis omnia delicta,delens quod erat aduersus uos chirographum decreti, quod erat contrarium uobis,&c.Vbi elegāter diuus Paulus hoc in loco aduersarios nostros à

Christo nō tantū uictos, sed etiam oībus armis & præsidijs spoliatos, id quod sacrū euāgeliū ostēdit. Et Paulus ad Hebręos te

Hebr. 2. statur Christū per mortē suam eū destruxisse, qui mortis habebat imperiū. Etenim quis posset nos à dæmonis potestate & ser

Iob. 41. uitute eripere: cùm de ipso dicat Iob nullā esse potentiā super terrā, quæ cum illo ualeat cōparari? Bene quidem dicit patientissimus Iob super terrā, huius crudelissimi tyrāni expertus uires: nā filius Dei à summo cœlo descēdit incredibili, & diuina uirtute eū destructurus. [Sicut loquutus est

Act. 10. per os sanctorum qui à seculo sunt ꝓphe

Act. 3. tarū eius. Sic in actis legimus. Huic oēs ꝓphetæ testimoniū perhibēt. Et iterū. Deus qui prænunciauit per os omniū prophetarum pati Christū, adimpleuit sic. Obserua autē, nō dixisse per ora, sed per os: ut scias ꝙ quamuis diuersis tēporibus, uno tñ ore oēs prophetę loquuti sunt, & eadē docuerunt, & cōcordi animo de filio Dei ꝓphetauerunt. Vbi ēt nec illud obliuisci debet qđ sanctos appellat ꝓphetas, ut eos semꝑ summa ueneratione colas, & suscipias. Pręterea longū id esset modo oīa testimonia, quæ de Christo loquūtur in sacra pagina in mediū adducere. Nihil.n.egit, aut passus est, quod antea non fuerit in ueteri lege ꝓphetatū. Nā eius incarnatio, natiuitas, Magorū aduentus, doctrina, miracula, passio, resurrectio à mortuis, ascēsio in cœlū, spiritus sancti missio, & denique cętera alia lōge antea à ꝓphetis ꝑdicta fuerunt.

Ioan. 5. Vnde merito ipse Christus dixit. Scrutamini scripturas, ꝗa illæ testimoniū perhibēt de me. Et iterū. Si Mosi credideritis, utiq; & mihi: de me.n.ille scripsit. Et rursū. Quo

Luc. 24. niā sic scriptū est, & ita oportebat Christū pati, & ita intrare in gloriā suā. Sed uideamus quod ulterius addat. [Salutē ex inimicis nostris, & de manu omniū qui oderūt nos.] Qđ Zacharias antea obscuris uerbis dixerat de cornu erectione, idē modo interpretatur. Erectū est cornu, sed nō frustra: quoniā cū ipso restituta est nobis salus ab inimicis, ne ultra animas uiolēter raperēt. Liberauit nos Christus dñs ab hostib. nostris. Hāc salutē ex inimicis ꝓmiserat olim

Mich. 3. Deus ecclesiæ suæ dicēs. Exaltabit manus

1 Ioā. 3. tua suꝑ hostes tuos: & oēs inimici tui interibunt. Et beatus Ioannes ait. In hoc apparet filius Dei, ut dissoluat opera diaboli. Qđ sanè nō de corporalibus inimicis intelligēdum uenit, sed de spiritualibus: qui semper nos maximo odio persequuntur. Hos Christus uicit in cruce, & de eis insigni & gloriosa uictoria triūphauit, ut ipse postea dixit: qui & dedit uirtutem suis calcandi super serpentes, & scorpiones, & supra uirtutem omnem inimici.

¶ Vbi obseruandum est quod dæmones nō odio nos habent, quia aliquid mali ipsis intulimus, sed quia ipsi oderunt Luc. 10.
Deum, & quia sciunt ipsum uelle sanctificationem nostram: ne autem uolūtas domini adimpleatur, impedimenta ponunt iustificationi nostræ. Obstinatus enim & sua malitia induratus pro uiribus suis diuinæ uoluntati resistit, & in id conatum adhibet, ut nunquàm adimpleatur. Expēde etiam ꝙ Deus odio haberi minimè potest ratione suę Deitatis: nam cùm uolūtatis obiectū sit bonum, impossibile est, ut Deus, qui per essentiam bonus est, odio à sua creatura habeatur. Habet enim odio à damnatis, & peccatoribus, & pręcipuè à dæmonibus per quosdam effectus, qui repugnant inordinatę uoluntati? sicut inflictio pœnæ, & etiam cohibitio peccatorū per legem diuinam, quę repugnant uolūtati deprauata per peccatum: & quantum ad considerationem talium effectuū odio haberi potest Deus, in quantum apprehēditur, ut peccatorum prohibitor, & pœnarum inflictor. Sic in psalmo dicitur. Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semꝑ. Et apud Ioānem Christus de Phariseis inquit. Nunc autē uiderunt, & oderunt me, Psal. 73.
& patrem meum, ut impleatur quod in lege eorum scriptum est. Quia odio habuerunt me gratis. Hoc peccatum grauissimū Ioan. 15
est: nam hæc uoluntaria auersio à Deo ꝑ se ipsam diuinum odiū importat, in alijs autem participatiuè & secundum aliud: Quemadmodum enim uoluntas ei inhæret quod amat, ita per se refugit id quod odit: & idcirco quādo aliquis odit Deū, uo Psal. 34.
luntas ipsius per se ab eo auertitur. At in aliis peccatis sicut in furto aut in fornicatione non auertitur per se à Deo sed per aliud: in quantum appetit inordinatū cōmodum, aut delectationem, quę habet adiunctā auersionē à Deo. Sēper autem id, quod

quod est per se, prius est quā id, quod est per aliud: quapropter odiū Dei inter alia peccata grauius est. Dæmones igitur nos ꝑsequuntur: quia scelerato hoc uitio sunt pleni. Venit igitur dominus.] Ad faciendā misericordiā cum patribus nostris & memorari testamenti sui sancti.] Neque adscribendā putes hanc liberationē ab inimicis tuis meritis, nihil enim nobis debebat: sed sua tantum benignitate motus, carnē mortalē induere fuit dignatus, vt ab inimicis nostris nos eriperet. Nullo sub merito cadere potest diuini uerbi incarnatio. Vnde D. Paulus. Propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos Deus, misit filiū suū unigenitum natum ex muliere, factū sub lege, &c. Et iterum. Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit: per lauacrum regenerationis quam effudit in nos abunde. Et Dauid loquutus de incarnatione inquit. Ostende nobis domine misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis. Misericordiam (inquit) fecit Deus cū patribus nostris: quia incarnatio, redemptio, & liberatio à dæmonis tyrannide opus fuit ineffabilis misericordiæ, & maximæ pietatis Dei: quanuis de cōgruo meruerūt sancti patres desiderādo & petendo, ut de populo Israelitico carnē assumeret filius dei, congruum enim erat, ut Deus exaudiret eos, qui ipsius mandatis obediebant. Faciēda erat cum sanctis patribus misericordia, qui fidem ueram, & obedientiam prōptā domino seruauerunt cum omnibus sanctis prophetis, qui hæc prædixerunt futura, & pro ueritate ludibria, mortē, & ignominiosa tormenta passi sunt. Prolata est hæc misericordia, ut magis ac magis cresceret desiderium eorum, & ut magis eorum affectus inflammarentur. Propterea testamētum sanctum, cuius memor fuit, promissio est futurorū, promissio inquā filij sui sancti sanctorum, & firma pollicitatio bonorum cœlestium, cuius memor fuit, cùm plenitudo temporis uenit, hoc est, quod petebat Dauid dicens. Memor esto uerbi tui seruo tuo, in quo mihi spē dedisti. Ex uerbo datur spes, & ideò Dauid fiduciam & spem habebat in uerbo, cuius memorem dominum esse uult. Aduerte autem quod aliud est testamentum sanctum, & aliud testamētum sancti sui, Testamentum sanctum, est testamentum uetus, ab homine datum: sed testamentum sancti sui est testamentum Christi redemptoris nostri, quod est nouum: Sic Dauid. Respice in testamentum tuum, id est: illud quod proposuit per filium suum sanctū: cuius Zacharias dicit dominum memorari. De hoc etiam loquitur Ieremias dicens. Ecce dies ueniunt dicit dominus, & feriā domui Israel, & domui Iuda pactū nouū, alias testamentum nouum: non secundū pactum, quod pepigi cū patribus uestris in die, qua apprehendi manum eorum, ut educerē eos de terra Aegypti. Testamentum sanctum sanguinem habet hircorū, taurorum, uitulorum, & aliorum animalium, nec liberationem captiuorum: sed in nouo instrumēto fuit sanguis filij Dei, & libertas animarum, sicut prædictū fuerat per alium Zachariam prophetam. Tu quoque (inquit) in sanguine testamenti tui eduxisti uinctos de lacu, in quo non erat aqua. De quo sanguine dominus ait discipulis. Hic est sanguis meus noui testamenti: qui pro uobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. In uita enim potest testator aliud instituere testamentum firmius: ideoque testamentum sanctum reuocatū est, testamentumque sancti sui morte testatoris confirmatum est, & ideo irreuocabile quod Christi morte fuit signatum. Vbi obseruabis ꝙ memorari sui testamēti sancti dicitur, q̄a habuit se ad modum recordationis, qn̄ diuinū illud pactū ipleuit. Vnde Esaias. Ego ipse qui loquebar, ecce adsum. Sed quia inter patres ꝓmissio illa, quæ Abrahæ facta fuerat, celebratissima habebatur, meritò in sequentibus Zacharias addidit dicens. [Iusiurandum quod iurauit ad Abraham patrē nostrum daturum se nobis. Hic modis loquendi scilicet, iusiurādum quod iurauit: frequens est in sacris literis, ut expectans expectaui, exultatione exultabunt, benedicens benedicam, multiplicans multiplicabo dolores tuos. Quidā dicunt hoc esse idioma Hebraicæ linguę: alij uerò dicunt quandam uehemētiam & confirmationem sententię significare, ut uidens uidi, id est optimè uidi: cognoscendo cognoui, id est ualde uel maximè cognoui. Sic & in

Marginalia: Ephe.2. — Tit.3. — Psal.84. — Ps. 118. — Psal.72. — Iere.31. — Zacha.2 — Luc.22. — Hebr. — Gen.22.

in proposito iusiurandum, quod iurauit.
Galæ. 3. quia uehementi quodam affectu iurauit
Hebr. 6. Abrahæ Christum ex eius semine esse nasciturum. Per memetipsum iuraui (inquit dominus) quia fecisti hãc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito, ꝓpter me benedicam tibi & multiplicabo, &c. Hoc etiã asseruit D. Paulus ad Galatas & Hebræos. Postquã dixerat Zacharias misericordiam fecisse cum patribus nostris, ubi opus misericordiæ ostendit incarnationem fuisse: modo cum dicit in hoc uersiculo, iusiurãdum quod iurauit, addit promissionẽ sub iuramento factam Abrahæ. Ex quibus ẽt colligimus opus incarnationis opus misericordiæ fuisse & debiti. Sed dices ꝓtinus, si misericordiæ fuit, quomodo & debiti, quomodo misericordiæ? Audi. Debebat nobis, aut potius sibi ipsi, quia promiserat redemptionem: sed eã promiserat, non nostris adductus meritis, nec nostris demeritis prohibitus quod sanè totũ misericordię & gratię fuit. Sed iam obsecro, ut gra-
Gen. 3. tiam & misericordiam uideas. Adã & Eua primi nostri parẽtes diuinũ mandatũ trãsgressi, merentur pœnam æternam uerum Deus ab his non rogatus, nullisq; meritis prouocatus, ultro pollicetur saluatorem, dicens. Inimicitias ponam inter te & serpentem & semen tuũ, & semen illius, & ipsum suũ semẽ cõteret caput tuũ. Hic promisit saluatorẽ, qui serpentis caput, id est, diabolũ, cum quo loquebatur, cõteret. Sicut igitur dñs sua bonitate, & clemẽtia adductus ipsũ hominẽ cõdidit, ita eadẽmet ductus benignitate hominẽ suapte malitia lapsũ restituit. Ideò redẽptionis opus merito misericordiæ opus dicitur. Misericordiæ.n.est, eo quod ꝓmiserat nullis nostris meritis exigẽtibus: debiti tñ eo quod promissa exhibuit. Idcircò Dauid promissum tanquã debitũ petit, dicens. Memor
Ps. 118. esto uerbi tui, in quo mihi spẽ dedisti. Nemo nanq; redẽptionẽ expectare posset, nisi dominus illã esset pollicitus: sed pollicitatione facta, iã cõfidenter & audacter il-
Ps. 131. lã expectare possumus: Iurauit Dauid ueritatẽ, & nõ frustrabitur eũ de fructu uentris, &c. Abrahæ dixit. Per me ipsum iuraui, &c. His promissionibus nitebantur patres ueteris testamenti, & benè sciebant illas non fore irritas, sed rogabant, ut citò adimplerentur. Hinc illę uoces. Vtinam Gen. 21.
dirumperes cœlos, & descenderes. Psal. 64.
¶ Vbi diligẽter obseruabis quomodo promissa sua dñs impleat, quanuis Iudæi pactũ, quod illi promiserant, nõ uerum fecerunt. Ipsi.n. dixerunt Mosi. Quodcunq; nobis iusserit Deus, faciemus. Nihilominus Exo. 24.
citò præuaricati sunt pactũ, sed ideò dñs promissa non reuocauit. Vide quã firmæ & stabiles sint diuinæ promissiones, quia adimplet quod pollicitus est, licet ij, q̃bus promissiones fiunt, nequaquam fidem datã cõpleant. Promiserat Dauid Christum: Ps. 131.
cũ autẽ peccauit Dauid possent multi exi 2. Re. 11
stimare, Deũ suam promissionẽ reuocaturũ: sed dñs qui firmissimus est in suis uerbis, quiq; nunquã falli nec fallere quẽquã assueuit, promissis stetit. Hinc ipse Dauid. Vt iustificeris (inquit) in sermonibus tuis, Psal. 50.
& uincas cùm iudicaris. Ac si diceret. Præsta promissum tuũ, non quia ego dignus sum, sed ut appareat, & elucescat, quã uerax & iustus sis in tuis ꝓmissionibus. Sic ĩ ꝑsentia Zacharias inq̃t, dñm ꝓmisisse semini Abrahę, salutẽ illis daturũ ꝑ Christũ. Sed cũ ipsi reijcerẽt legem Dei, existimare possent dñm uerbũ suũ reuocaturũ: uerũ incredulitas eorũ diuinũ pactũ nõ fregit, potẽs est q̃ppe dñs q̃buscunq; ꝓmissa sua uera facere. Promiserat igit̃ filiũ suũ daturũ nobis: & in rei ueritate, ut dixit, adimpleuit. Quia Deus pater seipsũ dedit nobis in filio cũ eiusdẽ naturę sit, & substãtię cũ patre. Dicit̃ ẽt se ipsum dare eis, q̃bus gratiã & charitatẽ infundit. Sicut.n. datus est Iudæis, datus est ẽt tibi ꝑ gratiã & charitatẽ. Ea.n. est liberalissima dilectio, qua q̃s alteri seipsum ꝓbet. Sic Ieremias. Dñs pars mea, dixit aĩa mea, ꝓpterea expectabo eũ. Paruulus n. natus est nobis, & filius datus Tren. 1.
est nobis. Vbi uidere licet Dei liberalitatẽ Esa. 9.
& magnificẽtiã. Si promisit daturũ se nobis, & illũ dedit: quõ cũ illo non oĩa nobis Rom. 8.
donauit? Sed forsitã dicet aliquis. Ad quid hoc spectabat? Quid hæc, q̃ retulimus sibi uolũt? Quis redẽptionis nostrę finis? [Vt sine timore de manu inimicorũ nostrorũ liberati seruiamus illi.] Liberauit nos dñs ꝑ crucẽ & passionẽ suã à morte, & à tãta dæmonis tyrannide, non ut simus toti intẽti ebrietatibus, & delicijs, sed, ut sine timore ipsi Deo seruiamus. Vult.n. ut filiali illo ti

more,quo sancti Deo obsequũtur,seruiamus illi:nõ ãt timore seruili, quẽ charitas
1.Ioã. 4 foras mittit.Vt seruiamus illi,& nõ alteri:
Deut.6. ut uideretur illud Deuteronomij recordari.Dominũ Deũ tuũ adorabis,& illi soli seruies. Nemo nanque duobus dominus iter se tam longo discrimine dissidentibus seruire potest, ut sunt Deus & diabolus.
Matt.6. Necesse erat prius liberari morte filij Dei de manu inimicorum nostrorũ, qui dæmones sunt, quàm Deo seruiremus.Prius soluenda sunt peccatorum uincula, prius à carceribus & cõpedibus exire oportet, quã ut possimus sedulum famulatũ Deo exhibere. Et idcircò prius ostendit, à qua seruitute liberãdi sumus,s.ab inimicorum manibus,& statim cui inseruiendũ sit sũma diligentia,& solicitudine. Hoc est, qđ Paulus inquit ad Romanos scribens. Liberati à peccato,serui facti estis iustitię.Et
Rom.6. Abrahæ locutus est dominus in hunc mo
Gen. 22 dum dicens. Possidebit semen tuum portas inimicorum suorum. Hoc est occupabit ciuitates,& munitissima quæque loca inimicorum suorum.His concinit sanctus sacerdos dicens. Vt sine timore de manu inimicorum, &c. Quanuis hęc, quę dicit Zacharias melius intelligẽdam putem de inimicis inuisibilibus: nam Christus non liberauit Israelem à seruitute Romanorũ, Nec temporalis fuit redemptio, ut multi Iudæorum, falso existimabant,sed potius spiritualis: quia spiritualiter liberauit nos Christus sua morte à dæmonum potestate. ¶ Verùm antequam ad alium uersum gradũ faciamus, duo hic obseruanda sunt.Primum est, ideò optandum esse ab hostium molestiis liberari,ut tranquillius Deo uacare possimus,& maiori cum libertate illi seruire:Nunc uerò ingratissimi homines tũc temporis potius à Deo procul fugiunt,cùm ab hostium tumultibus tuti & tranquilli sedent: cùm ab ipso Deo liberalissimo tot tantique inimici procul sint fugati.Et quod non sine lachymis dici potest,cùm maiori pace fruuntur,tãto maioribus uitiis contaminantur, Ob quã causam benignissimus dominus,qui salutem spiritualem animæ nostræ uehementer exoptat,bella,egestatem,& pestem immittit, ut solet pater sceleribus filij adductus in eum animaduertere, cùm licentia deterior fit.Quã rem pulchrè & eleganter exprimit Esaias cũ in ꝑsona uineę de igrato Esai.5.
filio loquitur. Plãtaui (inquit uineam electã,ędificaui turrim,&c Quid debui facere uineę meę,& nõ feci? Quare expectante me, vt faceret vuas,fecit labruscas? Sequitur. Auferã sæpẽ eius,& erit in direptionẽ diruã maceriã eius,&c.Quid est igitur qđ dominis sic cum illa se habuit? Sequitur. Væ, qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis. Primùm ꝓpter auaritiam, secũdum ob crapulam addidit. Idcircò ait. Væ, qui consurgitis mane ad ebrietatẽ sectandam. Diuitiæ & saturitas sunt cã vitiorũ,& idcircò flagellis aĩaduertit,ut maiorẽ uitę conditionẽ induamus.

¶ Secundo obserua tibi,qđ ut nos Deo tradamus oportet, ut ipse prius se nobis tradat:& ut illi seruiamus oportet, ut ipse prius uiam ostẽdat,quomodo illi sit inseruiendum. Et idcircò in uersiculo ꝑcedẽti dixit se nobis daturum,& posteà dixit, ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati seruiamus illi. Hoc est, ideò promisit dñs Abrahę se ipsum nobis daturum,& nos liberaturum de manib. inimicorum,ut seruiremus illi. Nãque ni priùs ipse nobis aliq.d ꝑstiterit, qđ ei possimus donare:ità natura sumus pauperes,ut nullo digno ministerio ei inseruire possimus.
Hinc est qđ in Psal.inquit Dauid. Quid re Psal. 15.
tribuam dño,pro oibus, quę retribuit mihi? Respõdit dicẽs.Calicẽ salutaris accipiã, & nomen dñi inuocabo. Vota mea dño reddã corã,&c. Dignum quidem admiratione est, quod qñ Dauid uř diligentiam adhibere, ut quęrat q.d retribuat domino nihil aliud nouit dicere, nisi calicẽ salutaris accipiã; quoq dẽ facto maiori uinculo domino uidebatur adstrictus, vt maiori obsequio illi inseruiret. Itaq; uerũ est, ꝙ sancti nihil aliud inueniebãt,de quo gloriari possent, nisi ꝙ debitis onusti essent, & tãto q.s plus substantiæ habet: quanto minus alijs debet: qui uerò aliquid possidet,& totum debet, se uerè nihil possidere,affirmare poterit.Sancti igitur & amici Dei,qui omne quod habẽt.Deo debere fatentur:nihil habent,de quo iactari possint nisi de eo solùm, qđ nihil à se ipsis habẽt, sed à Deo,& propter Deum:De plenitudine eius omnes accepimus (inquit Ioãnes)

Ioan. 1. gratiā pro gratia. Et quia illud donare pos sumus, quòd à liberali manu ipsius Dei accepimus: postquàm Propheta dixit. Calicem salutaris accipiam, statim inuenit quid retribuere posset, & dixit, Vota mea domino reddam: quia cùm calicem domini recepisset, (non opere mortem obeundo, sed desiderio & uoluntate) & se fortem in uirtute nominis Dei inueniens, dixit protinus. Vota mea domino reddā coram omni populo eius, qui & hominibus & angelis constat. Nec ob id si pro eo moriar, multū faciā: quia nullis meritis prius uitā mihi donauit, & postea me liberalissimè redemit. Itaq; lumine prophetiæ duplici titulo uitam meā ipsi debere, & quia de nihilo condidit, & quia suo sanguine iterum in captiuitate cōstitutū me ipsum redemit. Et hic sanè uidetur mihi huius literæ sensus genuinus & ꝓprius. Vnde aduertendum tibi est, vota in hoc loco non sumi pro aliquibus operibus maioris boni, sed pro ipso desiderio moriēdi ꝓ Christo: ꝙ quilibet quadā animi pręparatione habere debent. Nam etsi semꝑ Deus nec uitā nec sanguinem petat, ergo autē semper illi debitam existimo: & idcircò prōptissimus semper esse debeo, vt si opus fuerit, libentissimè sanguinē ꝓ ipso fundā. Colligas igiť ex dictis, ꝙ vt aliquid Deo tribuamus necesse est, ut prius se nobis det: & ità ī hoc loco prius dixit Zacharias se ipsum nobis dedisse, & ab inimicis nr̄is liberasse: ut statim nos ipsos illius ministerio cōsecremus. Verū ut scias quomodo liberatus à dæmone illi inseruiendū subdit statim. [In sanctitate & iustitia corā ipso.] Hoc est impunitate & integritate animi, habens Deum corā te, qui opera, & corda scrutatur. Tanta nanq; cōscientiæ rectitudine semꝑ incedere debes, tāquā is ꝗ Deū præsentē habet, In hoc loco aduertere debes, quā circunspectus & cautus esse, si corā rege in negotio aliquo assisteres: maiori certè cura deberes esse coram Deo qui reges & potentes omnes, & te ipsum iudicaturus est. In sanctitate igiť & animi probitate uiuere oportet: nā ipse dominus inquit. Sancti estote, quoniam ergo sanctus sū. Et ī Deū. Perfectus (inquit) & absq; ma-
Leui. 21 cula eris cū domino Deo tuo. Venit igiť
Deu. 18 Christus, ut per ipsius passionē liberè illi seruiamus, non ut in lege Mosi, quę timorē suis seruatoribus incutiebat. Hæc autē est lex amoris, in qua in sanctitate & iustitia est seruiendum. Sed nunquid seruiendum est per unum mensem, uel annum. [Omnibus diebus nostris. Id est, nulla cū- 1. Re. 6
ctatione, nullo tēporis interstitio, sed om- 1. Re. 15
nibus diebus vitæ nostræ. Saul quidē bene incepit: & quia nō perseuerauit omnibus diebus suis, damnatus est. Quid.n. prodest homini uineā plantare, si prius ꝗ fructus ꝓducat, ab eius cultura desistit: ità vt posteà nullū fructū possit colligere? Et ꝗd prodest bobus terrā arare, & frumentum debito modo spargere: si postea maturo tēpore negligit messem colligere? Aut qđ emolumentū sequitur militi, si adueniēte hoste ultrò arma capit, ut uiriliter cum eo pugnet: si postea nondū obtenta uictoria contingat arma proiicere? Aut ꝗd prodest nautæ, mari secū mittere, & flantibus uentis expandere uela, & fœlici cursu nauigare: si posteà in portu fracta naui perire cōtingat? Ex ꝗbus liquido cōstat, omnem laudē & gloriā in eo consistere, si finem belli fuerit consequutus. Idcircò monet Apostolus. Bonum facientes, non de- Gal. 6.
ficiamus: tempore enim suo metemus. Et 2. Ti. 2.
iterū. Non coronabitur, nisi qui legitimè Mat. 10
certauerit. Et Christus Saluator noster. Qui perseuerauerit usque in finem hic saluus erit.

¶ Obserua autem, tunc nos in sanctitate Deo seruire, cū illi firmiter credimus, cum illum ardenti amore diligimus, cùm laudamus, cum timemus, & denique cum prauas & pestiferas cupiditates in nobis insurgentes mortificamus, cū ueterē hominem exuimus, & illum cum omnibus suis cōcupiscentiis, & prauis affectibus cohibemus. Tunc autē Deo nostro iustitia Colo. 3.
seruimus, quando proximo nostro opera impendimus, quæ ipsi nobis desideramus imo si talia contulerimus, qualia ipse dominus nobis fecit. Nemo autem est ꝗ nō desideret in peccatis compassionem, in grauaminibus auxilium, & in paupertate subsidium. Prout uultis, ut faciant uo- Luc. 6.
bis homines, ità facite illis: īquit Christus. Qđ si uideris aliquem in peccata prolabi, ne exultes, aut illū prouoces: sed potiùs eū īstrue ī spiritu lenitatis iuxta Pauli doctri Gala. 6.
nam,

nam, considerans nè forte & ipse tenteris.

¶ Aduerte etiam quod tria bona enumerat, quæ nobis contulit Christi aduentus: scilicet, ut liberemur ab inimicis, ut seruiamus Deo in iustitia & sanctitate, & qđ hæc faciamus cunctis diebus nostris. Hæc tria ità connectuntur in recto uitæ instituto, ut si unũ deficiat, uita recta & perfecta cõstare non potest. Primùm à malo liberari, secũdum in sanctitate & iustitia seruire: tertiùm perseuerare oĩbus diebus nostris. 2.Cor.3 Vbi spiritus domini ibi libertas sancta: & q a inimicus semper bella gerit, Saluator noster docuit nos semp dicere, sed Mat. 6. libera nos à malo. Vt autem nos liberet, factus est nobis cornu. Libertas nobis cõtingit, cum corruptibilibus exuitur affectus, & cum sanctitate & Iustitia illi ministramus: tunc supra humanum sensum uita agitur, cùm mores sanctis uirtutibus componuntur. ¶ Denique, ut concludam, unum hic aduertendum est, non solum dixisse Zachariam, ut seruiamus Deo omnibus diebus nostris: quia tẽpus uitæ huius mortalis, quod nobis conceditur, datum est nobis ut in illo nostris actibus uitam æternam consequamur. Ioan. 9. Nam ueniet mors quando iam non erit locus pœnitendi. Idcircò dominus, Operamini dum dies est, ueniet nox quando nemo poterit operari. 2.Cor.6 Vnde Paulus. Ecce nunc tẽpus acceptabile, ecce nunc dies salutis, in omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros. Nunc autem ad filium cõuertit suum sermonem Zacharias dicens. [Et tu puer Propheta altissimi uocaberis præibis enim ante faciem domini parare uias eius.] Zacharias plenus spiritu sancto duas prophetias predicit: alteram de Christo, alteram uerò de Ioanne. Hactenus dixerat, quanta dominus facturus erat populo suo per Messiam, multis retro temporibs promissum: nunc autem ad puerũ loquitur ea quę ab angelo audierat. Vidimus enim ĩ superioribus quomodo ante conceptionem ei dixerat Gabriel. Ipse pibit ante illum in spiritu & uirtute Heliæ parare domino plebẽ perfectam. Ita & hoc quod ad puerum loquitur potius est patefactio cœlestis oraculi, quàm canticum prophetię: quanquã ipse prophetico spiritu loqueretur. Id.n. erat Ioannis munus, & ad hoc uenerat in mundum, ut disponeret hominum corda ad suscipiendũ Messiam. Sed nemo ipsum Zachariam irrideat eo quod cum infante octo nato dierũ loquebatur, qui nec uerba formare, nec ipsum patrem intelligere ualebat. Sed non mireris quia ille, qui in utero matris clausus regem suum agnouit, & exiliens Christi nunciauit aduentũ, & præter cursum naturæ communem rationis usum habuit: bene poterat Deus facere ut patris uerba perciperet & intelligeret: non quidem secũdum naturalem suã uirtutem, sed secundum eius potentiam, Matt.11 à quo in utero fuerat sanctificatus. Sed ad uerborum explicationem accedamus. Tu puer propheta altissimi uocaberis, &c. fuit Ioannes propheta & plusquam propheta: nam quem alij prophetæ uenturũ dixerunt, ipse digito ostendit Christum, Multis enim nominibus Ioannes fuit appellatus. Amicus sponsi, angelus, Christi præcursor, Baptista, propheta, & plusquã propheta, Helias, lucerna ardens & lucens. Sed si beatus Ioannes erat propheta, quid est, quod interrogatus an esset propheta, respondit, non esse prophetam? Ad quod dicendum, quod cùm interrogatus fuit, Ioan. 1. an esset Christus, & postea an esset Helias: interrogatus etiam fuit, an esset ex priscis & antiquis prophetis. Et ideò non simpliciter interrogabatur an propheticum spiritum haberet, sed an esset ex illis antiquis prophetis. Et addit ultra Zacharias illum præiturum ante faciem, idest, ante Christi corporalem præsentiam, quia antequam Christus prædicaret, ipse prædicauit baptismum, pœnitentia, & regnum cœlorũ, precessit ẽt in limbo, quo fit, ut præcursor dñi merito dicatur. Nec mirum si tanta in huius uiri cõmendationẽ proferamus qñquidem ipse Malachias de eo inquit. Ecce ego mitto angelum meum, q preparabit Mala. 4. uiã ante faciem tuã. [Addandam scientiã salutis plebi eius.] Munus & officium Ioãnis erat ipsum populũ erudire, quænam esset uera & certa uia ad salutem comparandam. Fuit.n. Ioannes tanquam ductor fasciculum ferens ardentem, quo uenientem regem illuminat, ut ab oĩbus uideaẽ. Et id omne necessum erat, nam mundus tanta ignorantia & tenebris erat inuolutus, ut ministerio & directione Ioãnis indigeret,

digeret, ut ueri luminis doctrina illustraretur. Expende autem quod non dicit sanctus Zacharias ad dandam salutem, sed ad dandam sciētiam salutis, id est, ut notum faceret ipsum saluatorē. Tu docebis (inq̃t pater) filios Abrahę quid illos facere oporteat. Audit populus Israel per omnē Sab-
Act. 13. bathū legē, & prophetas & audit, & nihil intelligit: quoniam non habet qui syncere erudiat. [In remissionem peccatorum.]
Luc. 11. Scribę & pharisęi non sic docēt, quia claudunt regnū cœlorum: tu autē non sic, sed remissionē peccatorum prædica & cęleste regnum apertū. Obserua autem quod Ioānes suo baptismo nō remittebat peccata, sed præparabat homines ad pęnitentiam: ideò in Græcis codicibus nō est in remissionē, sed enàphèsei, ostendit illū q̃ pecca-
Ioan. 1. ta remittebat, cùm dixit: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Vbi discant oportet sacri Euangelij concionatores, ut nunquam populo seipsos prędicēt, aut uanitates, nec apocrypha uel faceta, quæ ad risum prouocēt: sed ea tantum quę ad remissionē peccatorum adducere possunt, ut sunt lachrymę, cōpunctio, & cætera huiusmodi. Multi in suis concionibus uarias mouēt Theologicas quæstiones & philosophicas, & allegant nomina authorum inaudita & exquisita: interdū propositiones obscuras & speculatiuas adducunt, & eas disserunt, ut uel sic maximi concionatores habeātur & à populo laudētur. Qđ quidē si rectè consideres uanitas & stulti-
Hier. ad nepotia tia est. Laudes tuæ lachrymæ auditorum sint. Neque aliud quid concupiscas, quam animarū salutē & libertatem, ut faciebat Ioannes Baptista. Et hoc modo maiorem utilitatē populo afferes, & gratior & iucūdior dn̄o eris, quam si elegantibus & ꝑpolitis sermonibus ad populū loquaris. [Per uiscera misericordię Dei nostri in quibus uisitauit nos oriēs ex alto.] Per misericordiā, & benignitatem suā, qua dignatus est in hunc mundum uenire, ad uisitandum nos: ut in illa ineffabili, & incomprehensibili dilectione tribuat hominibus remissio peccatorū. Quia carnē suscipere, nasci, docere, & in patibulo crucis acerrimam mortē subire uoluit, ut nostra peccata remitterentur: Expēde quod quēadmodum beata uirgo oīa beneficia, quæ accepimus Dei misericordiæ tribuit, cum dixit, Suscepit Israel puerū suum recordatus misericordię suę: ita & Zacharias dicēs, per uiscera misericordiæ Dei nostri hæc nobis tri-
buit per suā charitatē & amorem. Non ex Tit. 3.
operibus iustitiæ quæ fecimus nos (inq̃t Gala. 2.
Paulus) sed secundum suā misericordiam saluos nos fecit. Et ad Galatas. Dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine Ephe. 2.
suo. Et ad Ephesios inq̃t. Propter nimiam charitatem, qua dilexit nos Deus, filium suum misit in mundum. Omnes. n. iustitię Esai. 46.
nostræ tanquā pannus menstruatæ. Ideò cùm in se dominus suā contraheret iustitiā, super nos suā misericordiā extendit: & nostrę miserię & imbecillitati cōsuluit. Itaque misertus nostri dn̄s pro tanta sua clementia nō potuit pati nos in tāta seruitute cōstrictos, & oppressos uidere: imò nō solum uoluit sua uiscera amoris plena demōstrare, uerùm ēt profundam suam humilitatem, quando à cœlesti suo habitaculo descendere ad infima terrę uoluit: & cū naturę esset immortalis & impassibilis, ꝓ tāto in nos amore mortalē & passibilem fieri uoluit. Hæc oīa tecum peccator reuolue, ut illū uerearis offendere, q̃ tanta amoris pignora tibi dedit. Nā cùm esses infirmus, te à summo cęlo uisitauit, & in hoc exilium descendit, & pro te talē redēptionem soluit, ut nō minus, quàm sumptibus sui pretiosissimi sanguinis salutē tuā operatus est. Vide autem quod uocat Christū orientē, iuxta illud Malachię. Orie- Mala. 4.
tur sol iustitiæ uobis timentibus nomen Zacha. 6
suum. Et in Zacharia. Ecce, uir oriens nomē eius. Et subter eum orietur ædificabit tēplum dn̄o. Vbi Paraphrastes Chaldeus pro Oriēte vertit Messiam. Oriens itaque ex alto propter suam maximā misericordiam & nimiam charitatē dilexit nos: tribuens salutē suo sanguine prætiosissimo. [Illuminare his qui in tenebris & umbra mortis sedent.] Prosequitur metaphorā, quo incepit, dicens, ortū esse ex alto, tanquam sol: cuius natura est eos illuminare qui in tenebris & ignorātia sunt. Quod sanè ipse Esaias multo anteà prædixerat. Po- Esai. 9.
pulus qui ambulabat in tenebris uidit lucem magnam: ambulātibus in regione & in umbra mortis lux orta est eis. Sed ne hoc de corporali luce intelligeremus, aut

de corporalibus tenebris, dixit, umbra mortis, ut insinuaret quod de spiritualibus animæ tenebris fuerit locutus. Christus.n. uelut uerus sol iustitię suo aduētu tenebras ignorātiæ expulit,& profligauit caliginē peccatorum & frigida corda nostra igne charitatis suę accendit.Nox inq̄t

Ro.13. Paulus)præcessit, dies autē appropinquauit. Lex etenim Moysi, quam Paulus hic mortē appellat,iam pręcessit,& orto uero sole iustitię Christo oīa illuminata fuerūt. Antea oīa erant umbræ,& figurę:nam ut

1.Co.10. inquit Paulus omnia in figura contingebant illis: modo uerò omnia clara sunt & aperta, & aduētu solis illuminata. Præterea iacebamus in tenebris, & non poteramus ad eū oculos leuare: sed cū ipse uenit ad nos, sui luminis radijs in animos nostros immissis dies serenus ac clarus nobis illuxit. Qui priùs in tenebris peccatorū & in desperatione mortis sedebamus, excæcati idololatrijs & cupiditatibus, terrena pro diuinis amplectētes,& umbras rerum carnalium pro spiritualibus, ortus est sol

Ioan.1. iustitiæ,lux uera,quę illuminat omnē hominem uenientem in hunc mundum.Sed

Esai.4. uide quam lōgè antea hoc idem prędixerat.Esaias.Surge(inquit)illuminare Hierusalē,quia uenit lumen tuum:& gloria dñi super te orta est.Venit Ioānes Baptista,ut eos illuminaret, qui erant in tenebris, ut hanc splendidā & micantem lucē possint uidere.Quia queādmodum illi,qui indensas tenebras, & caliginem obscuram sunt iniecti,si ibi diu detineantur, non possunt subitam solis claritatem intueri, sed oportet prius aliquod minus lumen aspicere, alioquin obcęcabuntur repentino splēdore:sic mortales scelerum maculis cōtaminati,& ignorantię tenebris sepulti nō possunt in excellētem illam claritatem Iesum Redemptorem nostrum oculos cōijcere, nisi priùs aliquo minori lumine fuerint il

Mala.4. lustrati.Christus.n.uerus sol iustitię est,ut

Ioan.2. Malachias īquit. Ipse ēt est lux illa de qua inquit.D.Ioannes.Ille erat lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mūdum,de qua ait ipsemet Christus. Ego sum lux mundi. Eumq́ue uocat

Ioan.8. apostolus splēdorem glorię & figurā sub

Hebre.1 stantię eius. De Ioanne autē Christus sal

Ioan.5. uator noster dixit, esse lucernam ardentē & lucentem. Obcæcatus esset mūdus pro oculorum suorum imbecillitate si repēte uidisset solē iustitiæ Christum,quia excellens sensibile corumpit sensum. Igitur, ut mundus, qui in tenebris iacebat, posset Christum intueri ne obcęcaretur,oportebat ut Ioannes tanquam lucerna esset media, ut sic uiderēt homines solem iustitiæ Christum. Ideò ait pater q̄ uenit filius illuminare his,qui in tenebris sedent,ut lumine suæ doctrinæ pararet corda hominum ut Christum susciperent. Porro Zachariæ uaticinium non solum de illuminatione Iudæorum, sed etiam Gentilium intelligitur.

¶ In hoc autē quod dixit,sedere in umbra mortis, non solum de spiritualibus tenebris loquitur, sed etiam in quandam secretionem considerationem incidit.Mors enim est priuatio uitæ & separatio animę uitalis à corpore uitam habēte:umbra uerò mortis est somnus siue dormitio, quæ propriè dicitur mortis imago. Sic etiam mors est peccatum, quod nos separat à Deo,qui uita est animæ nostrę: umbra verò mortis est quædā carentia uerę cognitionis,ueritatis,fidei,& lucis ęternæ.Fit.n. umbra in aere ab obiecto & corpore lucis: quo remoto aeris pars clara manet. Sic fit in animabus hominum,quando aliquid supernę & internæ luci obijcitur, unde umbra illa mortis generat̄. Sed remoueri potest,dum uiuitur, quousq; animæ detrudantur in infernum. Potest ēt hic locus exponi,quod corpus sit mors corporalis,umbra uerò mortis,peccatum:nam sicut sequitur umbra corpus, sic ubi peccatum:quia peccatum secum mortem adduxit,per unum hominē peccatū,& per peccatū mors inquit Paulus,& Christus propter peccata nostra mortuus non propter sua. Meritò igitur peccatū dicitur umbra mortis, q̄ a semper comitat̄ ipsum mors. Vt autē significaret quātum homines in peccatis suis & flagitijs detinētur, usus est uerbo, sedere,& non stare,quia plusquam quinque millia annorum transacta erāt, à quibus totum genus humanum deuinctum tenebatur in peccatis.[Ad dirigēdos pedes nostros in uiam pacis.]Tenebris huiuscemodi depulsis,& umbra mortis abiecta pedes nostri, id est, affectus & intelle- Rom.5.

ctus

ctus noster dirigantur in uiam pacis. In uiam illam scilicet pacis, quã mundus nõ potest dare, quam mundus ignorat: quia superat omnem sensum & captum humanum, quã quidem Christus suæ passioni proximus suis discipulis reliquit, dicẽs. Pacẽ meam do uobis: pacẽ relinquo uobis.
Ioan.14 Quis igitur nostrum in illã uiam nõ accingetur, quę secum habet oĩa bona? omnia mundi bona bellum & ꝑturbationes afferũt, tantũ igitur abest, ut pacẽ afferre possint. Huic Christi paci uehemẽter aduersamur malumùsque perpetuis molestijs affici, quã ad trãquillũ pacis oblatum portũ nos recipere: digni sanè, ut in priores tenebras, quę mundũ anteà occupauerãt, relegemur. Rotę illę, super quas ambulabant il-
Eze. 10. la quatuor sancta animalia, quatuor quidem erãt, sed una omnes uidebãtur: quia una erat earũ similittudo, & ita erat una, ut quatuor esse uiderẽtur. Ideò dixit Ezechiel. Et aspectus earũ similitudo una quatuor. Ac si diceret. Oẽs quatuor habebant unã & eandem similitudinẽ, similes erant inter se, & maximè cõformes. Tales debẽt esse Christi fideles ꝑ has rotas significati. Queãdmodum.n. in bono horologio rotę ita cõpositæ sunt ut circulos suos æqualiter conficiant, & mota una alię itidem mouẽtur, & ad quietatem unius & reliquæ quiescunt, ità, vt multę cùm sint numero ordine & cõcordia una sint: eodem modo in Christiana republica oĩbus debet esse ęqualis uolũtas, & tãta omnium concordia, ut cũ multa sint corpora, tñ unus homo conformibus uoluntatibus iudicetur. Nam adhoc uenit Christus, ut dirigat pedes nostros in uiam pacis. Quam ob rem monet D. Paulus: Vt simus soliciti serua-
Ephe.4. re unanimitatẽ spiritus in uinculo pacis.
Ro. 14. Et alibi. Non est (inquit) regnũ Dei esca & potus: sed iustitia & pax. Sicut spiritus nõ uegetat membra, nisi fuerint coagmentata: sic spiritus sanctus nõ uiuificat ecclesię mẽbra, nisi cõcordi pace fuerint colligata. Qui.n. non diligit (ut inquit Ioannes) manet in morte. Sic quia apostoli erãt cõgre-
1.Ioã.3. gati in Ierusalẽ, uenit spiritus sanctus ĩ linguis igneis super eos. Impij uerò, quibus,
Act.2. ut Esaias inquit, nõ est pax, seminãt discor-
Esai.48. dias inter fratres: qđ septimũ erat, ꝙ dete-
Prou. 6. stabaĩ dñs, ut inq̃t Salomõ in Prouerbijs.

¶Hactenus sanctus senex locutus est, & his uerbis suo cantico finẽ imposuit. Modo uerò Euãgelista Lucas prosequitur, ꝙ post hęc beatissimus Ioannes fecerit usq; ad annum trigesimum ex domini præcepto uenit in Iordanem, baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum prædicans. [Puer autem crescebat & confortabatur spiritu.] Quemadmodum per ętatem beatus Ioannes corpore crescebat, ità per afflatũ diuini numinis semper proficiebat in maiori spiritus firmitate & uirtute. Qđ sane exemplum deberet nobis esse, ut quẽadmodũ quotidie maiori corporis quantitate augẽscimus, ita in mentis diuitijs facultates augeamus. Cuius rei exemplũ habes in Apostolo Paulo cuius uerba sunt. Gala. 4.
Cũ essem paruulus sapiebã ut paruulus, & loquebar ut paruulus: postquã autem factus sum uir, euacuaui ea, quæ sunt paruuli. Sed multò aliter id fit, quia crescunt modo homines ætate, & magis crescũt in flagitijs & peccatis: & quod peius & lamẽto dignũ est, qđ in ipsis peccatis senescũt, & ità senescentes & obstinati in eisdẽ moriuntur. Idcircò Ieremias. Bonum est uiro Tren.1.
cũ portauerit iugũ ab adolescentia sua. Et in prouerbijs dicitur. Adolescens iuxta uiã suã, etiam cum senuerit, nõ recedet ab ea. Pro. 22.
Et idcircò opottet ut à pueritia sãctis moribus te induas: si deprauatã aliquam inclinationẽ habueris, eã depone priusquam senescat: nã tunc cum difficultate tollitur. Arbores nanq; quando tenellæ sunt, si in curuitatẽ abierint, possunt dirigi, & de loco in locũ deferri, ut inserantur: tñ si inueterascunt nullũ adest remediũ nec dirigi, nec alio deferri possunt. Ita sane tu postquã senueris, maxima cũ difficultate teipsum corrigere poteris, si uitã tuã peruersis moribus cõsumpsisti. O sanctę & beatę Mat.11.
puer, ꝙ tã tenellus ætate humeris tuis iugum dñi suaue imposuisti, qui cõtemnẽs opulentã parẽtis domũ admirandã & horribilẽ pęnitentiã egisti: & queãdmodũ oẽs uirtute & sãctitate superas, ita ẽt facillimo negotio uitę asperitate reliquos excedere uideris. [Et erat ĩ desertis usq; ĩ diẽ ostẽsionis suę Israel.] Noluit in parẽtis domo diu cõmorari, sed ab ipsa statĩ pueritia, in qua reliq. sibi indulgent, ab hoĩum frequẽtia procul fugit: ne uel ex uulgi cõmercio uel

minimam

minimam labem contraheret, qui in materno utero singulari beneficio fuerat sanctificatus. De quo sancta ecclesia sic canit. Antra deserti teneris sub annis, Ciuium turmas, fugiens petisti, Ne leui saltē maculare uitam, Famine posses. Vbi statim docemur hominum tumultus, & mundi familiaritatem fugere, exemplo beatissimi præcursoris. Quod sanè exemplum & multi & alij sancti nobis præstant. Dauid
Psal. 54. enim sic inquit. Elongaui fugiens, & man
Esal. 6. si in solitudine: Esaias solus dominum
Exo. 19. exercituum uidet, & laudes Seraphin con
Gen. 19 templatur. Moyses solus ascendit in mon
3. Re. 19 tem: & ibi cum domino familiariter conuersatus, legem accepit. Et in deserto angelus domini consolatus est Agar. Et Heli habitans in solitudine pascitur pane angelico. Talem uitam decebat agere, qui à domino mittebatur, ut uniuerso pęnitentiam prædicaret: & locus ille deserti conuenientissimus erat prophetiæ, quam de
Exo. 40 ipso prædixerat Esaias. Vox clamantis in
Mat. 11 deserto. Hoc in loco sanctissimus puer latitabat, quo maior nullus inter natos mulierum erat. Hic silebat, ut in suo tempore maiori authoritate, & maiestâte, & cum maiori animarum fructu posteà loqueretur. Mirandum quidem est, ut eo tempore quo reliqui pueri se & mundum cognoscere incipiunt, & quando alij cachinnos mouent, ludos quærunt pueriles, deliciis nutriuntur in gremio matrum: tūc temporis sanctissimus Baptista solus uitā agere in deserto inter syluestria animalia, inter feras bestias, sine domo, sine igne, sine famulo, sine societate, sine pane & uino, sine aliquo alio cibo præter syluestre mel & locustas. Non lectulum habebat aureis pauimentis ornatum, sed in humido solo iacebat in cauernis, solis & frigoris iniurias patiebatur, & his omnibus iuuatus in oratione, & contemplatione pernoctabat. O admirandum puerum, o prodigiosum eremitam, o diuinum monachum, qui omnem mundum tuo natali perterruisti: modo autem deserta habitans, tua angelica uita cęlum ipsum, & angelos in admirationem prouocas. Quis obsecro angelorum aut supernorū spirituum à summo cœlo non descendit hoc tantum miraculum uisurus. O quāta omnes rapiebantur admiratione in uidēdo puero, quantumq; in puero hoc diuinam sapientiam uenerabantur, quam illi uoluit infundere. Quæ rogo (ut tecum paucis agam sanctissimè puer) peccata, q̄ homicidia, quæue adulteria perpetrasti: vt tam aspera & mirabili pœnitentia uitam ageres? Sed uæ nobis miseris peccatoribus sub quorum pedibus ardet infernus, suisq; flammis expectat, ut nos deuoret: qui cum onusti peccatis simus, & tāto flagitiorum & scelerū pelago submersi, diē ieiunij & sanctitatem simulamus, neque uel momentum pœnitentiæ facere uolumus. O nos miseros & cæcos, qui tanta tenebrarum & obscuritatis caligine laboramus, sic huic puero propter raram sanctimoniam tantum honorem exhibemus, quare operibus nostris illū nō imitamur? Non tantam pro peccatis agebat pœnitētiam: sed quia uerus pœnitentiæ prædicator erat, id factis uoluit ostendere, quod uerbis posteà docturus erat: ut ipsū Christum sanctorum omnium magistrum uideretur imitari, qui facere & docere cœpit. Cibus eius in tā parua erat quantita- Act. 1.
te, ut sine diuini numinis miraculo corpus illud sustineri & ali nequiuerit, & sic ipse Christus de eo dixit. Venit Ioānes nō Luc. 7.
manducans nec bibens: quia eius cibus tantus erat, acsi non comederet, & eius potus ac si non biberet: uestitus, ut si nihil prorsus indueret: & tādem uita magis angelica quàm humana.

¶ Hoc igitur modo in ista solitudine uiginti quinque annorum spatio uitam degit, quousque à deserto profectus prædicaturus in Iordanem uenit. Quę omnia uel eo diximus, ut nunquàm à memoria excidant, sed quo ad potueris sanctissimū Christi præcursorem imiteris, q a ob hāc causam sacri Euangelistæ mirabilia Ioannis in nostram utilitatem scripserunt, ut illius exemplo sanctis uitæ documentis nostram uitam instituamus: quia paratus est dominus in omni tempore nostris uotis & petitionibus annuere. Et ne longius quàm par est immoremur, præstet huic primo capitulo finem Iesus Christus Mariæ filius Amen.

CA-

CAPVT II.

POSTQVAM Euangelista noster Lucas in superioribus egit de occulto Dei aduentu in hunc mundum per admirabilem uerbi incarnationem, conuertit modo sermonem ad manifestum aduentum: qui fuit per natiuitatem ab utero sanctissimæ uirginis, in quo clausus per nouem mensium spatium latuerat. Aderat enim iam sancta illa plenitudo temporis, miserationis eius: cùm misit Deus filium suũ primogenitum, natum ex muliere & factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant redimeret, & omnes homines beneficium gratiæ & redemptionis acciperent: illi potissimum, qui ad uitam æternam ab ipsa æternitate erant destinati, quosque Deus elegerat ante mundi constitutionem. Medio igitur tempore incarnationis & partus beatissimæ uirginis multa huic natiuitati conuenientia contigerunt in commẽdationem tanti mysterij. Modo autem sacer Euangelista sequentibus prosequitur, quomodo rex noster mutato habitu ingressus sit bellum, nec in ea gloria & maiestate, in qua vnus est cum patre & imago bonitatis illius: sed potius in humilitate nostra & in similitudinem carnis peccati fortem illum deuicerit, qui mortis habebat imperium. Ad certitudinem autem historiæ narrat Euangelista eum qui tunc temporis imperabat orbi: illa dicendi facundia, & grauitate, quæ tantum historicum decet, præcipuè cùm de re tam graui & excellenti suum instituat sermonem. [Factum est autem in diebus illis, exijt edictum à Cæsare Augusto vt describeretur uniuersus orbis.] In re tam seria conuenientissimum fuit, ut & tempora, & eius temporis imperium Euangelista nobis designaret. Nam si quando Ioannes exijt, ad prædicationis munus, descripsit nobis imperium, & tetrarchas regni illius Iudæorum & itidem sacerdotium dicens, anno quinto decimo imperij Tiberij Cæsaris procurante Pontio Pilato Iudæa: quanto potiùs in Christi Saluatoris nostris natiuitate oportebat imperij & orbis dominium scribere? vt vel sic ostenderet Euangelista, qua occasione Maria uirgo & sanctissimus sponsus Ioseph ascenderint Bethleem, ut obtemperaret sacris scripturis, quæ de Christi ortu scriptæ erant: mentionem facit Euangelista de edicto Augusti Cæsaris. Notum est plusquam vt declaratione indigeat hunc Augustum, fuisse secundum Romanorum imperatorem, & successorem. C. Iulij Cæsaris, qui fugato Pompeio inuasit imperium. Hic cũ Octauianus proprio nomine appellaretur Cæsar dictus est in recordationem & gratiam sui predecessoris, à quo Imperatores Cæsares dicti sunt. Qui quidem Octauianus deuictis Cassio & Bruto ac deinde Marco Antonio & Lepido pacificè totius orbis dominus factus est. A domino certè factum est istud, & est mirabile in oculis nostris: ut uel ità Christi fides postea propagaretur & ut altas ageret radices ꝑ doctrinam & ministerium Apostolorum, & discipulorum Christi. Quia cùm mundus existeret sub unius imperio non fuit coarctata Euangelica prædicatio in uno tantum regno aut prouincia. Construxit hic Octauianus alta mœnia & superba templa in Romana urbe, quæ bellorum ciuilium tumultu collapsa fuerant: unde seipsum iactans dicere solitus erat. Vrbem lateritiam inueni, marmoream relinquo. Quapropter cognomento dictus est Augustus, eo quod ædificia, opes & imperium Romanorum magnificè amplificauit & auxit. Et idcirco tempore huius nascitur Christus secundum carnem: quia hunc inferiorem orbem admirandis & diuinis virtutibus auxit: superiorem uerò, supra quàm humanus captus capere possit excellẽtissimè decorauit. Et non solùm ipsum auxit & illustrauit: imò antequàm humanam uestem indueret mirabili artificio illum condidit: quia mundus per ipsum factus est, ipsumque describit, quia cũcta cognoscit. Nec iste tyrannus est, ut Augustus Cæsar, aut iniquè usurpat imperiũ sed constitutus est ab æterno patre hæres uniuersorum, ꝑ quẽ fecit & secula. Præterea uenire uoluit eo tempore, quo uniuersum unius imperio tenebatur, cùm & ipse uniuersorum esset dominus, rex regnum & dominus dominantium, & princeps regum terræ: cuius pedibus pater omnia subiecit,

Marginalia (left): Pſ. 101. Gala. 4. Eph. 52. 3. Re. 22 Sap. 7. Phili. 2. Hebr. 2. Luc. 3.
Marginalia (right): Pſ. 117. Ioan. 1. Hebr. 1. Apo. 19. Pſ. 109. Mat. 28.

biecit,& omnem poteſtatem dedit in cœlo, & in terra. Pacato itaque toto terrarum orbe, exijt edictum à Cæſare Auguſto ut cognoſceret numerum eorum omnium, qui ſuo imperio ſubdebantur, ut ſic ab eis tributum exigeret. Idem legimus Dauid in ſuo regno feciſſe, cùm ſu-
2.Re.24 perbia elatus iuſſit per manus Ioab omnem ſuum populum numerari. Quod Dauidis peccatum grauiter puniuit dominus magna graſſante peſte: peccatum autem Auguſti Cæſaris reliquit impunitum cùm maius eſſet peccato Dauidis. Nanq; Dauid ſolum iuſſit numerare populum. Octauianus autem auaritię igne incenſus
Heb.12. tributa ab omnibus exigebat. Et hinc colliges ueriſſimum & indubitatum illud eſſe, quos diligit Deus corrigit, & flagellat omnem filium, quem recepit. At cum iniquis & ſceleratis peccatoribus diſſimulat, quorum punitionem in infernos reſeruat. Vnde in Leuitico habetur. Qui male-
Leu.14 dixerit Deo, portauit peccatum ſuum: qui
Orig. autem aſſumpſerit nomē Dei, morte mo-
hom. 4. riatur. Mirabile quidem eſt (ut Origines
in Leu. annotat) quod qui maledicit nomini Dei, non multatur pœna: qui autem nomen Dei aſſumpſerit, non minus, quam mortis pœna animaduertetur. Nonne multo grauius eſt Deo maledicere, quàm eum nominare quanuis in uanum? Equidem minus peccatum expiatur hic pœna mortis, ut pœnam æterni ignis non inueniat. Sed qui portat peccatum ſuum, & hic non perſoluit: æterna ſupplicia inueniet. Grauius ergo eſt accipere peccatum, quàm morte multari. Hic enim mors in uindictā accipitur, & apud iuſtū iudicē nō uin-
Naū.2. dicatur bis in idipſum. Vbi autē non eſt ſoluta uindicta peccatū manet æternis ignibus exigendum. Quod autem hæc ueriſſima ſint, adducam tibi in teſtes ex ſacris literis Ruben & Iudam patriarchas: qui cū
Gen.42 Beniamin uellent ducere in Aegyptum
Gen.43 propter fœdus quod pepigerant cum fratre Ioſeph, Ruben ita ad patrem loquitur. Duos filios meos occide, niſi adduxero ad te Beniamin. Iudas uero ait. Si non reduxero & reddidero eum tibi, ero reus peccati in te omni tempore. Iacob ergo eorum pater, cum ſciret multo eſſe grauius, quod promiſerat Iudas dicens, ero peccati reus, quam id alterum, occide filios meos, Ruben quidem nō tradidit filium Beniamin tanquàm illi qui leuiorem elegerit pœnā: Iudæ uerò tradidit, ſciens grauius eſſe qđ elegerat. Idcircò grauius punitur ille, qui eo quod maledixit Deo, portat peccatum: quàm ille, qui occiditur. Sicut grauius punitur is, qui in hac uita non exoluit pœnas peccato debitas: quàm ille, qui multis afflictionibus & calamitatibus premitur.
Et quis dubitat quin ille diues, qui quoti- Luc.16.
die epulabatur ſplendidè, lautis & opiparis ciborum generibus utens, purpura & byſſo ſemper indutus grauius & acriùs ſit punitus: quam Lazarus pauper, qui in hoc ſeculo multis calamitatibus fuit flagella-
tus? Quod ſi diues hic nullas fuit paſſus Le.Gre.
ærumnas, nullas tribulationes & calami- libr. 5.
tates, tamen ęternis gehennæ ignibus per Mor. c.
petuo cruciatur: cui ſanè melius eſſet, ut 15.
in hac uita calamitatibus, & anguſtijs premeretur, ne poſteà illa omnia æternis ignibus exolueret. Nanque hæc flagella, quæ hic inijciuntur, momentanea ſunt: illa uerò perpetuò ſunt duratura. Melius igitur & ſalubrius actū eſt cum ſanctiſſimo Dauide, quàm cum Auguſto Cæſare. Dauid enim hic fuit punitus, quia populum numerauit. At Auguſtus portauit ſecum peccatum ſuum: & reus fuit peccati, quem ęterni ignes diſcruciant. Vt pro comperto habeas grauius eſſe & lamentabilius peccatum ſecum ferre uſque ad inferos, quā in hac uita aliqua mala pati in ipſius condonationem. Quo circa cùm hæc quæ diximus Paulum Apoſtolum non lateant, imò conducentia eſſe fidelibus: de quodam, qui peccauerat inquit, Quem tradidi (inquit) Satanæ in interitum carnis, hoc eſt pœna mortis eum multaſſe. Quis autem ſit fructus huius mortis temporalis
oſtendit in ſequentibus dicens, ut ſpiritus 1.Cor.5
ſaluus fiat in die domini noſtri Ieſu Chriſti. Vides ergo quam eleganter utilitatem
temporalis mortis oſtenderit. Sic ille Ma- 2.Mac.4
chabæus Antiocho regi tyranno dixit. Nos propter nos ipſos hęc patimur, peccantes in Deum noſtrum: tu autem ne exiſtimes impune futurum, quod contra Deum, &c.

¶In quo loco gradum ſiſtas oportet, & conſideres, quanta dominus benignitate

&pie-

& pietate nobiscum utatur, dum in hac uita flagelis & afflictionibus tradit, cùm & id indicium sit nostræ prædestinationis: & ità contrarium argumentum in eos militat, qui cùm per totum uitæ spatium sceleribus & flagitijs se ipsos coinquinent, nulla eis afflictio immittitur, nulla calamitas, nullum denique supplicium. Equidem malorum fœlicitas & prosperitas sine punitione, incognitum quoddã & durissimũ flagellum est. De quo si velis audi tibi Ieremiam dicentem. Dolore & flagello castigaberis Hierusalẽ: uti ne abscedat anima mea abs te. Hæc sanè uox est misericordiæ & amoris plena: sed audi iustitiam. Nam cùm multa sacrilegia & nefaria numerasset, quæ populus commiserat, addidit. Propter quod nõ uisitabo super filias uestras cùm mechantur. Terribile enim est supplicij genus, quod scilicet medicus non visitet infirmum: non tyriacam apponat non purgationes pcipiat, nec sanguinis missiones, cum hæc omnia pristinæ salutis infirmum reducãt. Nam cùm in peccatis abundaueris & excellueris, tunc dominus zelãs auertit à te zelum suũ. Auferetur (inquit) zelus meus à te, & non irascar, &c Nec ideò fœliciorem te ipsum iudicare debes, si omnia secundum animi sententiam successerint: imò tunc temporis te ipsum lamentari debes. Nam quantò dominus arcum suæ punitionis intendit, tanto acrius & fortius suæ punitionis flagelli sagitam emittit, Quippe eos, quos protinus, ut delinquunt, punit, nequaquàm in æternum torquebit. At illis maximè est timendum, quorum animaduersionem in suum interitum seruat. Qui enim arcum flectit, nec totas uires exaurit, certè is parũ aut nihil nocumẽti inijcere curat: at si acrius & fortius arcũ intenderit, signum est vulnus futurum mortiferum & incurabile. Ita sanè dominus, dum in punitione demoratur & animaduersionem differt, tantò peius & deterius. Quæ omnia exemplo tibi cõprobabimus. Nam boues dum aratro & labori custodiuntur fortibus funibus alligant̃: at qui iugulo & morti sunt tradẽdi pro arbitro suo in campis & floribus pascunt. Et Augustinus super illud: Zelaui pacem peccatoribus, uidens, inquit, Quot sunt, qui lasciuijs, vt boues & uaccæ ad iugulum tendunt: & canentes & saltãtes iter parant ad infernum? Derelinquit dominus malos, vt suo palato in hac uita satisfaciãt: atque ita bonos persequuntur, & eorum sententia præualet. Cuius rei sanctus uates non oblitus inquit. Dimisit eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinuẽtionibus suis. Et alibi. Manducauerunt & saturati sunt nimis, & desiderium eorum abstulit Deus. Quando dominus aduersus filios Israel irascebat̃, desideria sua adimplebat, & permitebat cõcupitis satiari. Nam si pater sceleratum filium ad rectæ uitę institutum traducere nequit, eundem non impedit ut ampla sua desideria sequat̃, suis voluptatibus & delicijs frui: ut tandem sceleribus cõstrictus filius suspendatur patibulo. Quòd si aliqui superuenientes parenti dixerint, quid est quod tantis filij tui flagitijs non obstas, hoc enim scelus fecisse dicitur, tunc pater respõdet. Iste, quem uos dicitis, neutiquam est filius meus, nec cum eo quidquam mihi commune est. Sic dominus cũ nostra scelera ad id itineris perueniũt, ut diuinã indignationem penitus mereantur, cõcedit nobis omnia secundũ palatum, quousque solus infernus perpetuum habitaculum, nobis maneat. O bone & sancte Deus quid est, quòd non conijcis oculos in filium tuum, quem proprio sanguine redemisti? Sinite illũ (inquit dominus) quia nec filius meus est, nec hæreditatis meæ particeps. Dimisit illos secundũ desideria cordis eorũ. Vidistis igitur quomodo aduersitates & tribulationes animæ nostræ sint medelæ. Hinc illud est, qđ Angelus Raphael Tobiæ dixit. Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, ut tentatio probaret te. Et patientissimus Iob. Beatus homo, qui corripitur à domino. Et sancta fœmina Iudith varijs exemplis docet, omnes qui Deo placuerunt per multas tribulationes transisse. Et Paulus hoc idem multis in locis suarum epistolarum docet. Et Apostolus Iacobus subscribit dicens. Omne gaudium existimate fratres mei, cùm in uarias tentationes incideritis. Igitur si tribulatio gaudium est, ne tristis incedas, dum tribulationibus uisitaris. Nanque si aliquis domum suam igne succensam uideret, quem ipse solus nequiret extinguere, libenti animo oblatam aquam susciperet,

Margin notes: Iere. 64 — Eze. 16. — Au. 72 — Psal. 80. — Psal. 77. — Psal. 80. — Tob. 12 — Iob. 5. — Iudi. 8. — 1. Co. 3. — 2. Ti. 1. — Rom. 5. — 1. Iac. 1.

paret, obsequium & donum non persequutionē id existimaret. Quanto igitur potiori iure, cū domus conscientiæ tuæ igne cupidinis ardet, tribulationis aquam, maximum beneficium & auxilium existimare debes, non autem calamitatem & aduersum: cùm istud non aduersus te, imo pro te ipso facit? Cōtra vt sæpius tibi repetimus humanā prosperitatem signum esse diximus æternæ indignationis. Quod Paulus docet, dū inquit. Quis enim filius, quē nō corrigit pater? Quod si extra disciplinā estis, adulteri & non filij estis. Et psalmista. In labore hominum non sunt, & cū hominibus non flagellabuntur. Et sequitur. Ideò tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua. Arboribus enim bonis & fructuosis omnes virgulti eas suffocantes abscinduntur, ne sint impedimēto, quominus ad sperati fructus maturitatē perueniat: at arbores infructiferæ, quales sunt vlmi & robora isto beneficio carent, nec concutiuntur, sed potiùs detruncatæ & abscissæ in ignem mittūtur. Sic boni qui filij Dei sunt, in hac vita varias patiunt calamitates, ut reseruētur in cœlis: at qui hic non affliguntur, perpetuis ignibus cruciabuntur. Quocirca factum est, ut peccatum Dauidis sancti, in hac uita punitione non careret: peccatum autem Augusti Cæsaris tormentis inferni reseruatur, qui in hac uita grandes sibi possedit diuitias, varijs voluptatibus imbutus, uitam suam finiuit. Sed quia de his in superiori capite, in illis uerbis Angeli ad Zachariam, multa diximus, nunc ad alia gradum faciamus.

Heb. 12. Psal. 72.

¶ Secundo libet aduertere, quod à principio mundi usque ad aduentum Christi solus populus Israeliticus iussus est frequenter numerari, quod poterit colligi ex uarijs ueteris testamenti locis: itá ut ostenderit dñs illorum solū curam sibi suscepisse, quasi aliæ nationes ad ipsum non ptinerent. Quod quidem Amos ex mandato diuino expressit. Vos tantū cognoui ex omnibus nationibus terræ. At postquā uenit plenitudo tēporis, in quo omniū misereri disposuit Deus, totum orbē describere voluit. Vnde ꝑ psalmistā inquit. Memor ero Raab & Babylonis, scientiū me. Ecce populus, Aethiopum, &c. Ac si apertius diceret. Ego, qui anteà non recordabar Aegypti & Babylonis, quia ignorabant me iā nunc illorū memor ero, quia cognouerunt me. Et filij Palæstinorū, & Tyrij & Aethiopes, qui antea in ciuitate mea hospites & aduenæ, iā nunc vocabunt Hierosolymitani.

Num. 1. & 25. Amos. 3 Gala. 4. Psal. 86.

¶ Tertiò obseruabis id, quod dicit noster Lucas, Exijt edictū, ut uniuersus orbis scriberetur, non id dictū intelligas de toto orbe terrarū: nā multæ erant tunc temporis prouinciæ, quæ nō subdebantur Romano imperio. Quo circa uniuersus hic accipit pro maiori parte orbis. Istæ nanque uniuersales loquutiones in sacris literis nō totam vniuersitatem ambiunt, sed aliquam partem, ut sacri doctores intelligūt. Sic est illud quod de Salomone legitur secundo libro Paralipomen. quod magnificatus est præ omnibus regibus vniuersæ terræ: qđ quidem præ omnibus regionis illius intelligendum est, Et cum in Actis dicitur, futuram famem significari in uniuerso orbe terrarum intelligendum est de tota Idumæa per synedochen. Nam ut inquit diuus Hieronymus, idioma cōe est sacræ scripturæ, ut per omnē terrā, eam intelligat prouinciam, de qua sermo incidit, Et apud Esaiam. Dominus exercituum præcepit militię belli ut disperderet omnem terram: quod tantum de Babylone intelligit. Et illud Genesis. Vocauit Adam uxorem suam Euam, eo quod mater esset cunctorum uiuentium: quod ad irrationalia non extenditur. Et illud. Omnis terra uenit in Aegyptum. Id est bona pars. Et Paulus. Fides uestra nunciat in uniuerso orbe. Id est, multis in locis. Et illud. Eritis odio omnib. hominibus: cùm à multis fuerint dilecti apostoli. Et illud. Omnes qui ante me fuerunt, fures fuerūt & latrones. Et etiam id. Omnes in Adam peccauerūt: dempta vnica virgine Maria: Et itē illud ad Hebræos. Omnes sancti patres mortui sunt. Et tamē Enoch mortuus non est, quem in cathalogo Paulus nominauit. Sed de his satis.

Amb. li. 3. de uoca. gen. 2. para. 6 Act. 11. Hier. in c. 13. Esa. Esa. 13. Gen. 2. Gene. 14 Roma. 1 Mat. 24. Io. in 10 Rom. 5. Heb. 11. Genes. 5

¶ Cæterum tempore pacis Christus dignatus est nasci, quia omnibus in ipsum credētibus ueram animi pacem, erat daturus, & eam annunciaturus, his qui propè, & his qui longe erāt: ut nos doceret vnitatē spiritus seruare ī uinculo pacis. Sicut .n. ex uirgine matre natus, uirginalem gloriam & angelicum puritatis decus ostēdit sibi

Ephe. 4.

sibi esse gratissimum:sic quoque tranquil lo tempore natus significationem dedit, pacis summopere amatorem esse.Et quẽadmodum adueniente aquila, omnium auium principe, reliquæ aues alas submittunt,& in pace quiescunt,nec pugnare audent:sic adueniẽte de cęlo aquila illa diuina Christo redemptore nostro,qui rex regum & dominus dominantium, omnes reges terræ conquieuerunt: quoniam iã ille apparebat,q̃ est uera pax, de quo Apo
Apo. 19 stolus ait.Ipse est pax nostra,qui fecit vtraque unum.Tunc præcepto Augusti clausum est templum Iani, quod non nisi in
Ephe.4. summa pace rerum omnium fieri solitum erat,vt testis est Suetonius Tranquillus in uita Augusti Cæsaris:quod quidem ab vrbe cõdita asseuerat semel tantum, aut bis clausum fuisse. Tempore igitur pacis nascitur Christus, ut pote qui conciliaturus erat pacem inter Deum & hominem, Iudæum quoque & Gentilem:quia ex utrisque unum erat facturus. Hãc sanctam pacem secum attulit,quam & Angeli in eius natiuitate hominibus prænunciarunt: q̃ posteà & ipse prædicauit & discipulis suis
Ioan. 4. reliquit.Pacem (inquit)meam do uobis,pacem reinquo uobis. In qua pace populo suo benedixit, & sine qua nemo Deum ui
Psa. 33 debit. Quapropter ꝓpheta singulis & omnibus inquit. Inquire pacẽ, & persequere eam.Denique hic adimpletum legimus id
Esai.2. quod in Esaia & Michæa ꝓphetis scriptũ
Mic. 4. est. Conflabunt gladios suos in uomeres, & lanceas suas in falces. Non leuabit gens contra gentem gladium. Et in libro psalmorum, Orietur in diebus eius iustitia &
Psa. 71. abundãtia pacis.Nullatenus cohærere posset secundum sine priori:nam ubi nulla viget iustitia, pax esse non potest.Vnusquis
3.Reg.4 que tunc sicut tẽpore Salomonis pacificè sub ficu sua uiuebat: & tanta erat pax, ut omnia tuta essent itinera,nec ullus erat,q̃ auderet alicui damnum inferre.Sed nunc, proh dolor,quot rapinæ,quot homicidia, furta,incendia, & uirginum oppressiones
Esai. 1. fiunt? Vnde dominus ꝑ Esaiam.Principes
Mat. 12 tui infideles, socij furum, omnes diligunt munera sequũtur retributiones,&c. Sicut Niniuitæ & regina Sabba surgent in iudicium, ut condemnent gentem Iudæorũ: Sic Augustus Cęsar surget & condemnabit principes Christianos,qui cum Gentilis esset,& idolorum cultui consecratus, maiorem iustitiam conseruauit in suo imperio, quam nostri principes Christiani. Sed de his satis, iam ad contextum reuertamur. [Hæc descriptio prima facta est à præside Cyriæ Cirino.] Si Cirino iussum esset,ut aliquam uiduam à pœna debita absolueret, forsitan in adimplendo mandato detineretur,& morã faceret.Quod si de regis negotio agitur,etiam si iniustum sit, nihilominus sine mora aliqua exequutioni mandatur.Sic Ioab protinus,ut audiuit regis mandatum de morte Vriæ omni adhibita diligentia eum interfici fecit.Non sic Ionathas, qui cùm ei esset præceptum a Saule rege,ut Dauidem interfi- 2.Re.11
ceret: mortem eius distulit, & pro Daui- 1.Re.20
dis partibus stetit, dicens. Quid tibi mali fecit, &c.

¶ Secundo diligenter expendas, quantum damni & calamitatis multis afferat, regis aut principis siue prælati peccatum. Quod enim præcepit Augustus imperator, illud statim Cirinus Syriæ præses fieri studet.Idemq; ipsum Macedoniæ,Sclauonię, Africæ, Hispaniæ & aliarum prouinciarum pręsides & gubernatores facere deberent.Nam ad motum maioris rotæ molẽdini, statim & mobilis lapis in circulum trahitur,& omnes etiam molendini rotę. Ita sanè propter peccatũ principis uel prælati mouentur subditi: ne facere uerentur subditi,quę à principibus perpetrari uiderũt.Regis ad imperiũ (inquit Claudianus) facile componitur orbis, Mobile mutatur una cum principe vulgus. Multoties quidẽ idque deterius est maiorem rotã quietã esse, minores uerò semper moueri. Vti ille, qui cũ semel moueat rotam ipse quietus manet, rota uerò nõ ideò quiescit.Ita principis peccatum tantum mali & nocumẽti infert reipublicæ,quod quamuis rex maneat & quiescat,& peccati pęniteat:nõ ideò subditi à peccatis & murmurationibus desistunt. Vt uel his uideas quantum mali pariat principis, aut prælati peccatũ. Quemadmodum enim mare præsertim Mediterraneum ipsum aerem imitatur, ita ut si aer tranquillus sit,maria quoque tranquillitas uigeat, quod si procellosus est,etiam mare procellis huc & illuc agitatus:

tus: sic populus principē suum sequitur, qui semper bonum aut malum ipsius exē plum imitatur.. Nam ut riuulus fontis sequitur naturam: sic populus principis ingenium. Et sicut turbato fonte, turbatur etiam riuulus: ita turbato rege, turbatur etiam populus. Quod quidem Matthæus insinuauit dicens. Rex Herodes turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Vnde
Mat. 2. & in Ecclesiastico habetur. Qualis est re-
Eccl. 10. ctor ciuitatis, talis habitantes in ea. Idcircò cùm rex aut prælatus malis moribus est imbutus: plurimos seruorum suorum ad interitum secum manu ducit. Nanque si ab alto ruat paruulus lapis, ipse solus in inferiorem locum descendit: at si ex montis cacumine grande saxum in descensum reuoluatur, alios lapides minores secum trahit. Ità nimirum, quando subditus delinquit, ipse solus reus manet peccati sui: tamen quando princeps aut prælatus offendit, plurimos alios suo malo exemplo in interitum animę defert. Nam quemadmodum in vita presenti magnates & principes semper grandi famulitio incedunt stipati: ità sanè morientes non soli in infernū abeūt sed plurima comitatur eos caterua, quæ malo & deprauato eorum exemplo coinquinata fuit. Quando riuulus à cursu naturali & cōsueto aliquantulū deflectit, parum nocumēti facit: at si fluuius maximus à se exierit, si cōsuetū iter aufugerit, periclitantur sanè oēs uicini loci, quibus maximum infert damnum sua inundatione. Ità quādo subditus peccat vel nulli alij, qnam sibi damnum infert: tamen si prælatus ceciderit, grauissimi mali subditis est causa: cum & subditi superiorum exempla & mores plerunque sequantur. Sic adeò hæc miseranda calamitas & lues humanū ingenium inuasit, ut non solum subdit, principes suos in uestitu & ornatu sequantur (quod malum utcumque tolerari posset) sed etiam eorū sectas & fidē sequūtur. Sic sanè Sichimitæ dominū suum in circuncisione fuerunt sequuti. Et quia Emor princeps Sichen circūcisus est, ideò omnes subditi sui circuncisi fuerunt, prin
Gen. 24 cipis sui uestigia insequentes. At quam facile propter exemplum principis mutent subditi religionem & nouam aliam amplectantur (quod non sine lachrymis est dicendum) facile uidere licet in Anglia & Germania, Angli etenim regem suū Henricum apostatam sunt sequuti, & Germania principes hæreticos sanctæ Romanæ Ecclesiæ impudentissimos & nefarios inimicos. Vnde & in sacra pagina uideas qđ cū Saul occisus esset, statim armiger eius seipsum interfecit: quia minores curant imitari, ut miles hic, de quo modo diximus, & Cyrinus ipsum Cæsarem. Et in cō- 1. Re. 31
cilio illo maledicto, quod pontifices, & Pharisæi cōtra Christum collegerunt, magna de Christo incidit cōtradictio, alij nāque benè, & alij malè de ipso sentiebant. Tamen post quā Caiphas pontifex dixit. Expedit vobis, vt unus moriatur: ait Euangelista, Omnes ab illa die cogitauerunt illum interficere. Sed considera quo pacto Ioan. 11
animus & sententia pontificis cæterorum iudicia secum detulit, Quam rē & modo in multis electionibus & decretis ipso experimento cognouimus. Nam quādo subditi prælati uoluntatem in partem alterā declinare uident, spontanei, & ultronei, illum sequuntur ita ut quod superior uult, nihil magis subditi in uotis habeant. Quo fit, vt si prelatus in peccata labatur, facile & ipsi eos sequātur. Nam si oliua consita sit in uineis, nihil damni ipsis uitibus infert, quia parum terræ occupat: quod si nucem plantes, inter ipsas uites, grande illis infert malum, cum & magnum terræ spatium ambiat. Sic nimirum si medię plebis homo peccatum committat, parum aliis calamitatis infert: tamen si prælatus id faciat, cùm & magnus sit, & in sublimi loco constitutus, maximum damnum ipsi reipublicæ affert. Non aliter ac si ex superbo ædificio aliquis paruus lapis cadat, facile illud malum resarciri poterit: at si angularis petra ceciderit, certè tota ruet machina & solo æquabitur. Sic est prælatus, qui suo deprauato exemplo multos alios ad peccandum inducit. Lepra Oziæ regis in fronte erat, quæ omnibus erat in propatulo. Moses autē ipsas manus lepra habebat infectas, quas facile abscondere poterat, si eas in sinum intromitteret. Ità 2. Paral.
lepra & peccatum principis in fronte est, 26.
ut omnibus notum fiat: subditorum verò Exod. 4.
in omnibus quæ abscondi possunt. Et idcirco maximè illis curandum est ut sancte

ctè & immaculatè uitam suam cõponant.
L. capitaliũ. ff. de pœn. Etenim maiorum actus, ut lex inquit: pro lege accipiuntur. Iosue & Caleb exploratores terræ promissionis non solum fuerunt, uerùm adduxerunt secum grandem & pinguem vuarum racemum: cuius facti ratione, & opere & exemplo suorum
Nu. 31. dictorum ueritatem comprobarent. Sic nimirum non satis est, ut prælati (qui aliorum sunt lucernæ) subditis suis bona gloriæ prædicent, doceant, & consolent: sed opus etiam, ut ipsorum operum exemplis eandem ueritatem demonstrent. Etenim Eliseus manus posuit super manus regis
4. Re. 12 Ioas: & missa est sagitta salutis contra Syriam. Quod si huius exemplo prælati manus suas nostri adiungerent, utique cæleri cursu sagitta, quæ bonum opus est, aduolaret; quia bona prælatorum exempla nostris operibus auxiliarentur, eaque fortia in dies, efficerent. Sed proh dolor, quia nec digito suo subditorum opera, nec tangere, nec adiuuare uolunt: sed potius sua ignauia & relaxatione ea impediunt, & populum in confusionis Barathrum mit-
Mat. 23 tunt. Sed quàm grauiter in hos prælatos, & principes dominus sit animaduersurus: cõstat aptè ex illa Dauidis historia.
2. Re. 12 Qui postquàm reprehensus est à Nathan, & pœnitentiam peccati cum fletu egit, rediit ad eum Propheta ex mandato dñi, & dixit. Dominus trãstulit peccatum tuum à te. Verùm quia blasphemare fecisti inimicos nomen dñi: propter uerbum hoc, filius qui natus est tibi, morte morietur. Peccauit Dauid sibi accipiendo Bersabe: & licet ĩ secreto peccasset, tñ peccata regũ & principum in occulo esse nequeunt. Nam cum subditi semper pendeant ab oculis principũ, nihil committere possunt, q ab ipsis nõ cõspiciatur. Atq; ità Dauidis peccatum etiam si secretũ esset, nihilominus ipsi populo factum est notissimum. Vnde populus de mẽti iudicio falsus peccatum Dauid, quod illi & fragilitati suæ erat imputandum, Deo ipsi tribuebat, dicẽs. Male nobiscum fecit Deus: quia abstulit à no-
Psal. 18. bis Saul bonum regem, & reliquit nobis Dauid. Etenĩ Saul nõ rapiebat à cõsortio uirorum uxores suas, nec eos interfici pręcipiebat, &c. Ideo dixit Nathan Dauidi. Peccatum quod ut fragilis homo perpetrasti, iam tibi dominus id remittit per contritionem tuam: tamen quia blasphemare fecisti nomen Dei, hoc est, quia iniquo exemplo ipsis peccatoribus ansam dedisti, ut in nomen domini blasphemaret, hoc inquam scandalũ animaduertet dominus grauiter in te. Sed iam uideas, quam leuiter, & uelut in transuersu Deus punit peccatum Dauid: grauiter autem exemplum iniquum aliis exhibitum. Sic sanctus Dauid postea domino decebat. Ab Psal. 18
occultis meis munda me domine, & ab alienis parce seruo tuo. De peccatis carnalibus & adulterij commissi loquebatur cùm dixit, ab occultis meis munda me: q̃a hæc peccata secreto & occulto committuntur. Ab alienis autem petit, ut parcat: quia alijs occasionem peccandi strauit. Quia uerò peccata carnis adeò immunda & sordida sunt, usus est uerbo mundare. Petit itaque ut ei aliena peccatũ parcantur, quorum ipse fuit causa, cum rectè sciret grauem pœnam illis esse paratã à domino. Vt uidere licet in rege illo Ie-
roboan, qui graui supplicio fuit correctus 3. Re. 15
eo quod uitulos aureos conflauit, & alios induxit ad peccandũ. Et sæpè scriptura sacra de aliis regibus loquens ipsi impingit peccatũ, dicens. Non recessit à uiis Ieroboan, qui peccare fecit Israel. Vbi diligenter est tibi aduertẽdũ, quomodo dñs nõ tradat obliuioni eos, qui fuerũt in causa ut alij delinquerent, ut in hos pœnam aliis debitam contorqueat. Qua de causa 2. Mac.
quanuis Eleazar poterat carnes non por 6.
cinas comedere absque peccato: tñ ne aliis esset offensionis scandalum, potiùs mori uoluit, quã malũ exhibere, cũ & princeps constitutus esset. ¶ Sed ut ad id unde digressi sumus, reuertamur: hęc descriptio prima dicitur, quia tunc cępit, qñ Cyrinus missus est in Syriam à Cæsare Augusto. Nanque terra promissionis quędam pars est Syriæ: quæ Syria multas & potentes in se continet regiones: quia Palæstinã, quæ Iudæa est, & Samariam & Phænicẽ, cuius prouinciæ etiam Galilea est, ità superior, ut inferior. Continet etiam Cœlesyriam Damasci, Idumæam, Mesopotamium & Traconitidẽ regionem: ita ut longitudo eius a Septẽtrione usque ad Meridiem extendatur, ab Aegypto usq; ad Capadociã,

& latitudo ab oriente usq; ad occidentē: id est, à mari Mediterraneo usque ad magnum fluuium Eufratem. Et omnis hæc terra his nr̄is tēporibus uocatur Suria
Iof.li.18 antiq. ca.1. penultima longa.¶ Porrò Cyrinus hic (ut Iosephus inquit) unus fuit de his, qui cōsultationi aderant: uir in magnis functionibus & officiis celebratus: quid culmen dignitatis, & in aliis claris dignitatibus cōstitutus, cū paucis in Syriam uenit, censor igētis ab ipso Cæsare destinatus: Cum igitur hoc edictū promulgaretur. inquit Lucas, [Et ibant omnes, ut profiterentur, singuli in ciuitatē suā.] A qua unusquisque originē trahebat. Quæ descriptio pręcepta erat, ut fieret in præcipuis ciuitatibus, nō solum quantum ad numerum personarū, sed etiā quantum ad determinationē stirpium nobiliū, ut cognitus esset numerus determinatus uirorū nobiliū & ignobiliū, & hoc est, ꝙ dicitur quod singuli ibant in ciuitatem suam ut profiterentur. Dupliciter autem profitebantur subditos esse Romano imperio: scilicet scripto, quia eorum nomina scribebantur: & facto, quia uectigal soluebant imperatori. Quapropter. [Ascendit & Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæā ciuitatē Dauid q̄ vocabaṫ Bethleem. Vbi libet & suspicere & admirari altitudinē diuitiarū sapiētię &
Rom.11 sciētiæ Dei: quā incōprehensibilia sunt iu
Psal.35. dicia eius, & inuestigabiles uiæ eius, iudicia.n. Dei abyssus multa. Ea nanque, quę Augustus & Cyrinus in suā vtilitatem faciunt, idem dominus reducit in cōmodū
Sap.1. & emolumentum totius vniuersi. Omniū est enim artifex, omnem habens uirtutē, omnia prospiciēs. Equidem dominus mirabilis & diuinus artifex est. Nunquid qn̄ peritissimus artifex, templū sublime, aut superbam domum construere uult, nonne prius modellum quendam efficit: postea uerò lapides & ligna aptari iubet, & à rustico portari lapides pręcipit? Quod si ab eo roges, quid portas? Vtique respondebit tibi. Hunc lapidem fero ad talis domus uel tēpli ædificium. Quod si iterum petas quomodo iste lapis aptādus est? Subiiciet tibi, id ego ignoro: operis aūt præfectus explicabit. Ipse tantum (inquit rusticus) meam mercedem quero. Itā sanè dominus permittit hanc descriptionem fieri per manus Octauiani & Cyrini; tñ ad supremum artificē spectat cognoscere descriptionem totius fabricæ, quę ad utilitatē uniuersi futura est. Dixerat enim Micheas. Et tu Bethleē Ephrata paruula es in millib. Iuda, ex te mihi egredietur, qui sit Mic.5.
dominator in Israel. Et Iudæi ipsi quanuis multis in rebus fuerint obcæcati: tamen hanc saltim intellexerunt, scilicet Messiā nasciturum esse in Bethleem: & ità respō- Matt.2.
derunt Herodi roganti de natiuitate Christi. Et qui crediderunt Iudæi Christum esse à Nazareth de Galilea & non à Bethleē Ioan.6.
hac de causa noluerunt illi tanquam uero Messiæ credere, etsi & miracula eius uiderunt, cognouerunt: ità ut in hęc uerba prodirent. Nonne scriptura dicit quod de Bethleem de castello Dauid? Ideò quia hoc adimpleretur, exiit edictum à Cęsare Augusto: & hoc adimpleri pręcipit Cyrinus, & ut descriptio adimpleatur, quā dominus efficit, & Christus ueniat nasciturus Bethleem. Nā si edictum exiret decem mensibus post incarnationem, pareret uirgo in Nazareth & post natum Christū ascenderet Bethleē. Et si edictū ante incarnationem exiret, quanuis ascenderet Bethleem, tamen paritura rediret Nazareth. At sic dominus ordinauit, ut edictū exiret iam uirgine partui propinqua: quò factū est, ut cum peruenisset Bethleem adimpleretur tēpus pariendi, & prophetiarū dicētium Christū nasciturū esse in Bethleē. Quod si ab Octauiano quęreres, quid de hoc mysterio sentiret, utique se ignorare diceret: sed nihil aliud quā suum commodum intendere. Quòd si idē à Cyrino postules, dicet tibi, id facere ut tantū placeat palato imperatoris, nec aliud mysteriū inde inuestigare. An Cyrine non moliris, ut beata uirgo exeat, ut pariat in Bethleem? dicet sanè nihil minus q̄ id mihi curæ est. Verū enimuero si ab ipso sancto Ioseph uirginis sponso rogares, quò istos duos lapides uiuos tecum ducis? Fortassis responderet tibi, se maioris domini iussis obtemperare, & pręfectum opificij id tantum scire: qui (ut semper consueuit) omnia suo diuino ordine disponit, ut Christus redemptor noster nascatur in Bethleem, ut & nemo ambigat eum esse uerū Messiā in lege promissum. His itaque usus est domi

nus

nus tanq̃ instrumentis ut opus descriptio nis perficeret, quam a summo cœlo & ab ipsa æternitate statuerat ita, ut ipsi aliud cogitarent, aliud uerò dominus efficeret, ita ut in altiorem finem eorũ cogitatus eleuaret. Propheta Abacuch uictũ & potũ
Dan. 14 messoribus deferrebat. Quo istum potũ, & cibum defers? Messoribus inquit: & qñ prandium condiebat & parabat, id etiam ministerio messorum faciebat: at reuera non messoribus fuit paratũ, sed Danieli, q̃ Babyloniæ inter ungues leonum erat cõstitutus. Alia erat hoium mens, alius uerò aĩus Deo. Parabat Abacuch prandiũ messorib. at diuinũ magistrũ non latebat, cui potus & cib. pararetur. Sic ẽt filijs Iacob accidit p̃ter spem, aĩus.n. erat Deo aĩus ab eorũ mente. Ipsi machinantes destruere fratrẽ suum uendentes eũ in Aegypto, di-
Gen. 37 sposuit Deus sui diuina prouidentia, qđ ipse hac via regnum Aegypti à uentura fame liberaret. Deus optimus maximus de quo scriptum est, quòd disponit oĩa sua-
Sap. 8. uiter mirificeq; disponit, absq; hoc quod hominibus innotescant: quod altissimo quidem eius consilio fit.

¶ Aduerte ẽt ꝙ postq̃ sacer Euãgelista dixit, ascendisse Ioseph in ciuitatẽ Dauid, addidit subinde, quæ uocatur Bethleẽ: ad differentiã Sion, quæ appellata est ciuitas
2. Reg. 5 Dauid, ut habetur regum secundo, Bethleẽ quippe fuit ciuitas Dauid secundũ originem: Sion aũt secundum regiam habitationem. ¶ Vbi etiam operæpretium est animaduertas Deum nostrũ fidelissimũ, & bonum esse amicum: ità, ut nec post mortẽ suorum obliuiscatur, ut consueuit mundus facere: imo semper eos memoria inuoluit per millia millium annorũ. Ostẽdit.n. dominus seipsum ita gratum & memorem ministerij Dauid serui sui, ità, ut cum uelit illum grãdi honore afficere, ab eius patria libet ortum ducere, & de semine Dauid secundũ carnẽ descendere. Egregiè quidẽ diuinus ꝓsaltes de Deo cecinit,
Psal. 138. dicens. Nimis honorati sunt amici tui Deus. Et peccata Salomonis impuna relinquens, dixit illi Deus. Scindam regnũ tuũ:
3. Re. 11 sed in diebus tuis non faciam, propter Dauid seruum meum, qui custodiuit præcepta mea. Sic honorauit Mosen, cùm arguit Mariam & Aaron, ipsum usque ad astra laudibus efferens. Sic etiam, ut honorem conferret Ioannis Baptistæ Iudæam, Nu. 12
reliquit, & petiuit Galilæam: ut Ioãnes baptizaret & audiretur, &c. Ioan. 4.

Eo qđ esset de domo & familia Dauid ut profiteretur cum Maria uxore sibi prægnante. Quomodo autẽ Maria & Ioseph essent de domo Dauid, deque Christi stirpe in sequenti capite iuuante domino explicabimus: ubi noster Lucas singulari quodã ingenio Christi domini genealogiã describit. Interim uerò hic unũ adnotabis. Descendẽtes à mulieribus ex Dauid, de domo Dauid erãt, non aũt ex familia Dauidis: at q̃ descendebãt ꝑ lineã masculinam, isti de domo, & familia Dauidis erãt. Vt aũt sacer euangelista nobis exponeret, Iosephum per masculinam lineam descendisse, dixit de domo & familia.

¶ Insuper aduertendum est, quod id ꝙ dicitur, ut profiteretur, ad Ioseph tantum referendum est, quia soli uiri profitebañ & cum dicitur hic cum Maria, refertur ad uerbum ascendit, non tamen ad uerbum profiteretur. Et licet sanctissima Dei mater iter susciperet triginta quinque parasangarũ, q̃bus distat Bethleẽ à Nazareth, tñ ob id non grauabatur: tanquã auis quę non oneratur, nec grauatur plumis suis, sed his & leuior & agilior est.

¶ Vbi iam obsecro & obtestor, ut teneram uirginem cõsideres longo itinere defessam & defatigatam, & nullũ inuenientem hospitiũ. Mũdus enim mũdo arridet, nec aliis, quàm suæ factionis fauet. In propria ueniens non cognouit mundus suũ
autorem: Aduerte etiã quẽ laborẽ uirgo Ioan. 1.
sacra in hoc itinere passura erat, cũ tẽpus illi contrarium esse, & parsimonia cibi & paupertate laboraret. Ex quibus omnibus & tu documentum elicere debes, ut huius modi uirginis gressus, & iter pro te susceptũ imiteris: nec piger sis ut tantis & tam diuinis peregrinis aliquo pio ministerio subuenias. Consideres etiam oportet, quo modo adinuicem de Deo loquuntur in labore itineris: quandoque orant, aliquãdo contemplantur, & dulciter loquuntur, ut uel sic tantum itineris laborem uincerent. Ioseph in labore itineris uirginem adiuuat, & hac de causa illi fuit desponsata, ut illũ in omnibus laboribus suis pro suæ

ætatis infantia eundem comitem & adiutorem haberet.

¶ Nos autem in hoc loco docemur primum hoc Christi domini facto, regiam potestatem à domino esse, quę & honore, &
Mat. 17. obseruãtia digna est. Sic hic censum Cæsari soluit, & exactoribus Cæsaris uoluit per Petrum dari tributũ: & iterũ interrogatus an tributum reddendũ esset Cæsari, respõ-
Mat. 12. dit. Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari. Voluit etenim ab ipso suæ natiuitatis exordio legibus subijci: ne q alijs futurus erat & uitæ & sanctitatis exemplum, ipsam rẽpublicam conturbaret: qui etiam uenerat ut iacturam resarciret: ut etiam insinuaret iustum imperium sanctiones habere omnibus acceptas, dum in pace atque iustitia respublica conseruatur. Et ob id neminem mortalium potestatibus aduersari debere, cum eis. Christus humilitatis exemplũ subijci uoluerit.

1. Pet. 2. ¶ Secundo docemur prælatis nostris obedire, non solũ bonis & modestis, sed etiam discolis, ut Petrus inquit: cùm & ipse Xp̃s rex regum & dominus dominantium, & Ioseph sponsus, & sacra uirgo non fuerint dedignati imperatori ethnico & profano obedire. Vt merito sanctissima uirgo cum
Matt. 3. puero possent dicere. Sic decet nos implere omnem iustitiam: docentes nos obtemperare omni potestati sublimiori. Nec enim quid grãde facies, quanuis literatus, sapiens aut nobilis sis, si propter diuinum amorẽ illi obtemperaueris, qui te aut minos aut inferior fuerit: quando omnipotens dominus tui ipsius causa homini gentili obedire uoluit. Quod si asperum & difficile tibi uidetur prælato obtemperare, Deum ipsum dilige: fiet nanq;, ut diuinus ipsius amor hæc omnia dulcia & suauia tibi reddat. Nanq; si in cardines portę, quæ strepitum facit, dum aperit, & clauditur, oleũ diffuderis, nihil posteà audies. Si uerò ignauo animo & uolũtate ea comples, quæ tibi præcipiuntur, immitte obsecro in cor tuum oleum diuini amoris, & tecum meditare hoc Christi & uirginis matris iter, & tunc suauiter spiritus & animi consolatione facies quidquid tibi fuerit iussũ. etenim prelatus locum Dei obtinet, & qđ præcipit, dummodo id non fuerit contra legem. In ipso nanq; Deũ honorare debes cùm & eius personam sustineat, nã etsi ipse malus sit prelatus officium eius sanctũ est. Dauid honorabat Saulem, quia & rex 1. Re. 24
& eius dominus erat, quanquã eundẽ sciebat & malũ esse & à domino reprobatũ. Ait enim dominus. Qui uos audit, & qui uos spernit, me spernit. [Factum est autem Luc. 10.
cũ essent ibi, impleti sunt dies, ut pareret.] Bene quidẽ & uerissimè inquit sacer euangelista, impleti, quia in plenitudine temporis fuit Christus conceptus & natus. Vnde Paulus. At postquã uenit plenitudo tẽporis, misit Deus filium suũ natũ ex muliere, Gala. 4.
factũ sub lege, &c. Animaduerte aũt dixisse Euangelistam, impleti sunt dies. Posset nanque dicere, impletũ est tempus pariendi, ut de Elisabeth dixit, uel adimpletos esse nouẽ menses. Nihil tale dixit, sed impleti sunt dies, ut uel sic aliquo modo insinuaret, quanta lux suborta est hominibus in natali Christi. Nam sicut in ortu solis lucescit dies, sic Saluatoris natali noua & diuina luce perfundimur, & dies ille sanctificatus nobis illuxit. Ortus est nobis sol iustitię, ut Malachias prędixerat, qui omnes no- Mala. 4.
stræ animę tenebras fugauit, & uero gaudio & luce mẽtes illustrauit. Vnde nec mysterio uacat ecclesias & templa nostra ad oriẽtem respicere, cũ præceperit dominus Moysi, ut legis ueteris tabernaculum sitũ Exo. 25.
esset ad occidentem, quod iusta de causa obseruauit Moses, quippe omnes statim, vt moriebantur in limbum descendebant, & nemo ad cœlum nascebatur, ut frueretur luce illa uera Christo redemptore nostro, quousq; uenit ille, qui oriens uocať secundum Zachariam, id est is, qui nascitur, qui & Iesus Christus Saluator noster est Zach. 6.
natus de fructissima uirgine. Et idcircò cũ in Ecclesijs oramus, facies nostras ad oriẽtem dirigimus, ubi natus est nobis uerus sol iustitiæ Christus. Approximante igitur de illo cunctis mortalibus fœlicissimo & fausto plusquam humanus captus intelligere aut explicare ualebit, inquit noster Euangelista, quod gloriosa & immaculata uirgo Maria.

[Peperit filium suum primogenitum.] O breuia & cõpendiosa uerba, quæ nisi ipso diuino spiritu, quo & dicta sunt, & literis mãdata neutiquã explicari poterit, quãta & quã profunda mysteria & sacramẽta

in ipsis

in ipsis sint recondita. O diuinũ & admirabile beneficiũ ipsis hominib. nullo modo debitum. Felix terra, quã Christus sua praesentia sanctificauit. Vbi protinus, ò homo peccator considerare debes filiũ Dei unigenitum, ipsi patri ęterno coęqualem, ꝑꝑ te iã hominem esse factũ. Credo equidem inter ipsos choros cęlestes nullũ remãsisse spirituum, qui non descenderit tantum miraculum visurus. Descendebant.n.tanq̃ agmina certatim, & tanq̃ apes ad mellis fauum cõfluunt, sic Angeli in angustũ & pauperrimum illud Bethleemiticũ domiciliũ. Rapta igitur beatissima virgo diuina contẽplatione, usq; ad supremos cęlos, plena quadã inaudita cęlestis gloriæ cõsolatione & dulcedine (cui nullã similẽ habuisse dicendũ est) sine dolore & corruptiõe cęlestis aulæ regẽ Angelorũ, & totius uitę nostræ restauratorẽ peperit. Requiesce igitur in hoc loco, & siste gradum parumper aĩa mea: effunde lachrymarũ fontem sine cunctatione, & huius infantis pedes laua, qui, vt te ipsam quæreret, pro immẽso in nos amore, è summo cęlo descendit, uestẽ nostram sumpturus, nec sine uitæ suæ maximo dispendio. Quod.n.nimis diligitur, ẽt cum dolore quæritur: & ob id Christus te ipsum multo labore, lachrimis, paupertate & doloribus quæsiuit, nec quietem agnouit, donec teipsum ouem perditam ad ouile reduxit. Quod si, ò aĩa mea Deũ tuum cognoscere cupis, considera rogo quid ipse pro te, & quid tu ipsius causa sis. Ipse nãque cùm esset Deus tui causa pauper & mortalis effectus est: tu uerò ꝑꝑ illum ex paupere mẽdico, & abiecto, factus es consors Angelorum & cœlestis beatitudinis particeps. Itaque beatissima virgo filium Dei & orbis reparatorem peperit in die dominico & media nocte: quem & antequam tangeret pro sua profunda humilitate genu flexo & in terram prona adorauit. Deinde summa quadam lætitia sancto timori coniuncta, animo in admirationem rapto, infantem manib. & amplexu cœpit, ut & uidere possis reginam cœli & matrem Dei, quę ab Angelis deberet ministrari ipsam sibi & filio ministranti.

¶ Aduerte autem Christum media nocte fuisse natũ ea noctis hora, qua homines rerũ omniũ & sui ẽt obliti ĩ vtramuis dormiunt aurem, cũ nulla uexat illos solicitudo. Tunc igitur singulare hoc beneficium piissimus dominus hominibus præstat. Vnde merito in Canticis dicitur: Ego dormio & cor meum uigilat: ait sponsa adolescentulis. Ego dormio & cor meum, id est, sponsus meus, dilectus meus, amor meus, qui cor meũ est, en ipse uigilat. Cũ igiẽ in utranuis aurẽ dormirem & sponsi mei oblita essem: ipse conferens in me beneficia uigilabat. Cũ obdormiret mũdus in peccatis, tanto amore illũ prosequutus est dominus, ut nasci fuerit dignatus ex tanta uirgine. Vnde in sapiente diciẽ. Dũ medium silentiũ tenerent omnia, & nox in suo cursu, &c. Vt nimirum per hæc intelligamus, quod dum ipse peccator in uitiis & peccatis demergitur, tunc ipse dominus in eum confert beneficia. Natus itaq; est in nocte, ut noctẽ nostrã illuminaret: hic lumine diuinæ gratiæ, illuc aũt luce æternæ gloriæ. Insuper & in hyeme natus est, ut pectora nostra frigida diuini sui amoris flamma incenderet. Denique filius Dei factus est filius hominis, ut ipse homo filius Dei efficeretur. Sed iam singula uerba consideranda ueniunt.

Cant. 5. — Sap. 18.

¶ Peperit (inquit) filiũ suum primogenitum. Non dixit parturiuit, quia significat uerbum hoc cum dolore parere, & angustiis partus sentire. Peperit sacra virgo eũ sine dolore, quem sine corruptione concepit. Nec infans nascens aliquo dolore matrem affecit, qui futurus erat gaudiũ uniuerso mundo. Et hoc est, quod ut præteritum Esaias prædixit. Antequam parturiret, peperit. Non inuenit locum in sancta virgine maledictio illa Euæ, cui dominus dixit. In dolore paries filios: nam beata virgo summa quadã lætitia filium Dei peperit. Filium ẽt suũ peperisse dicitur: cum in proprijs uiscerib. & utero illũ cõceperit & gestauerit. Denique primogenitum eum uocat, quia nullũ antea pepererat, nec postea aliquẽ peperit, & uirgo tandem permansit. Dicitur enim ille in scriptura primogenitus, qui prior nascitur, etiã si nullus alius frater ipsum sequatur: non tñ is, quem & alijs sequuntur: sed ante quẽ nullus est. Quod sanè conuincitur ex illo numerorũ. Quidquid primũ erũpet è vulua cũctæ carnis, quã offerũt domino, siue ex ho-

Esa. 66. — Gene. 3 — Nu. 18.

hominibus,siue ex pecoribus fuerit,sui iuris erit: ita duntaxat, ut pro primogenito hominis pretium accipias. Vbi dominus definiuit, quis sit primogenitus, dum inquit,quidquid primũ erumpet de uulua. Ad hoc enim,ut primogenitus sit,nõ sunt conijciendi oculi ad eos, qui oriri debent, sed ad iã natum.Hoc idẽ fatetur Hieronymus in primũ caput Matthæi.Quod si grecũ textũ consulimus,ubi nos habemus primogenitus, habet Prototochos quod oẽs interpretantur primogenitus,& recte: est enim cõpositũ a Protos quod est primum seu primo & Tochos, quod est fætus seu partus.Et sic stando in significationis rigore,intelligimus primũ partũ seu primo nascentẽ. Idẽ enim est primogenitus & unigenitus. Nã in phrasi hebræa unus idẽ est atq; primus. Vt est uidere in illo Genesis. Factus est dies unus,id est,primus. Sic Iosephus interpretatur libro primo antiquitatũ capite primo. Vnde postquã in textu dicitur,dies unus,subiungitur statim, dies secundus,dies tertius,dies quartus, &c.Et in capite uigesimonono, ubi septuaginta ex Hebræo transtulerunt. Ketomioni to eddomo mi ais minos, Hieronymus uertit,mensis enim septimi prima die.Et similiter in capite primo Aggæi, ubi uulgata editio habet in die una mensis,quidã uertit,in die prima mensis. Et in Matthæo initio capitis uigesimi octaui ait,eis mia sabbaton,Theophilatus transtulit,prima sabbatorum. Itaq; unigenitus idem est quod primogenitus.Cuius uocabuli interpretationi iuristæ arrident.Demũ, ut concludã si ut impius Heluidius ausus est blasphemare in Dei matrẽ,si primogenitus intelligitur ratione aliorũ subsequentiũ, sequeret qđ iura primogeniti nõ haberent locũ in primogenito:nã tũc tẽporis expectãdus esset alius secũdus filius, ut primogenitus esset offerendus in tẽplo. Quid si alius filius esset expectãdus, ad hoc quod primogenitus esset offerendus, quadragesimo die post suum natale, quomodo poterat lex seruari cum in natiuitate secundi iam ferè unum haberet annũ primogenitus? Et licet omnes masculi, ut plerunque quadragesima die offerrentur:tamen primogeniti consecrabantur domino, eo quod dominus percussit primogenitos. Aegyptiorum, & primogenitos de tribu Leui seruire iugiter Deo aliarum uerò tribuũ primogeniti offerebantur, & quinque siclis redimebãtur. Quæ lex nullo pacto seruari posset si primogenitus diceret respectu aliorũ subsequẽtiũ. Nã Hebræi primo filio nato,hoc facere tenebant,licet posteà nullũ aliũ filiũ haberẽt:qui primogenitus uocatur,eo quod ante illũ nullus sit natus licet unigenitus esset nõ habẽt posteà fratrẽ. Denique in Exodo legimus dominũ percussisse primogenitum in omni regno Aegypti,nec erat domus,in qua non iaceret defunctus. Nũquid in omni domo plures erant filij? Aliquæ sanè essent ubi unicus solum esset filius qui mortuus fuit,q a primogenitus erat.[Et pannis eũ ĩuoluit.]

Gen. 1.

Pano. c. Ioseph. de uer. sig.& in l.ex duobus. in prin. ff. de uulg. & pup. subst. & Bald.l.1. C.de iure emphiteu. Idem in l. cũ antiq. co. 4. uersi. & primo præmitto. C. de iure deliberandi & addẽda & adquirenda hære ditate.

Exo.21.

Aliqui pia quadam deuotione ducti existimant Christum dominum inuolutum fuisse uilibus & dissipatis pannis,quia uocabulum pannus id significare uidetur, quodquidem mihi uerum nõ uidetur.Nã licet sacratissima uirgo pauperrima fuerit, at ex sua paupertate (quia prouida & potentissima erat) parata habebat munda lintea:quibus filium inuolueret.Nulla quidem ita pauper mulier est, cui aliqui boni & mundi panni non sint ad inuoluẽdum filium aliquibus retrò diebus parati, & id præcipuè cùm in tali ætate infantes diligantur grandi amore, & ut beata uirgo filium suum amauit.In originali Græco est, esparganosen, quod sonat infasciauit, id est, fasciculis inuoluit:nequis existimaret dissipatos pannos.

¶Obserua autẽ multoties contingere, ut homines ingredientes domos, & templa detineãtur in contemplandis imaginibus picturis, & alijs huiusmodi.At Christus in, uili tugurio natus nihil pompe habere uoluit,ut ipsum solũ contemplemur, & aspiciamus.Nam externus cultus solet mentẽ distrahere,ut modo hic,modo alibi aduertat,eo neglecto, quod potissimum expetẽdum erat.Christus autem in sua natiuitate ità pauper & abiectus est, ut nihil uelit præter ipsum considerari. Nihil aliud ò Christiane tibi cõsiderandum propone nisi unum Christũ pro te in presepio natum inter ipsa bruta animantia in medio hyemis.frigore tremẽtem pauperem, abiectũ & culpas tuas,& flagitia tua plorantem.

¶Obser-

¶ Obseruabis autem quod cùm Adam uitam degebat in illo innocentię statu, nudus erat, nec ob id erubescebat: at postquã peccauit, ministrauit illi dominus perizomata quibus operiretur. Quia peccauit homo, data est illi uestis, qua tegeretur: ità ut indumentum signum euidentissimum sit peccati. Considera igitur dominum peccatoris insignibus, & indumentis uestitũ. Quia peccauit homo, dedit illi dominus pannos, quibus ulcera ligaret: ut & Christum etiam uideas uittis, & pannis inuolutũ uti peccatorem & plagatum cum peccatũ ex diametro cum illo pugnet, & distet ab eo plusquam bis diapasson. Vnde diuus Paulus inquit uenisse Christum in similitudinem carnis peccati. Peccatoris uestẽ induerat, etsi peccator non esset. Serpens ille, quem Moses in monte in sublime erexit serpentis tantum figuram habebat, uenenũ uerò minimè. Sic Christus in similitudinem uenit peccati, & indutus peccatoris ueste: cũ ipse ab omni peccati labe prorsus esset immunis. Ità sanè siquis eũ uittis ligatum conspexerit, ulcera habere intelliget: cum reuera non sit ità. Videbit tamen in illo ueritatem expressam figuræ Iacob iusti & sancti, qui uestibus Esau peccatoris indutus erat: ut patris æterni benedictionẽ, omnibus fratribus post illũ uẽturis accipiat, qui sanè illi sunt, qui fidei ratione Christi filii, & fratres appellantur. O quantum te Deo debere existimandũ est, quando non solùm pro te humanam carnẽ dignatus fuerit accipere: uerũ pannis inuolui & alligari, veluti habens vulnera, & id quidẽ ut tua propria sanaret. Quod si peccati uestibus dominus est indutus: q.d est, quod te ipsum iactes tuo uestitu? Quid est, quod marthas, pupurã, sericas, & bombicinas uestes induis? Sunt quidam, pueri, q. cùm famosi latrones sint, & meritò possent suspendi, ob ætatis prauitatem rigore legis nõ ualent puniri: tamẽ super istorũ caput in latronis signũ appenditur cymbalum quoddam ferreis uirgis adiunctum. Quod siquis ità stupidus, & amẽs esset, vt de huiusmodi signo se ipsum iactaret nõnè meritò irridendus esset? At si uestis signum est infamię & ignominię sicut cymbalum nota latronis, quid est quod in ipso dedecore honorẽ quæris? Stultus sanè ille appellãdus est, qui de signis fragilitatis, & ulceris sui se ipsum iactat. In quo loco iam manifesto docemur quãta insania sit, prætiosas vestes quęrere, & multum temporis in corporis ornatu consumere: quando quidem ille, qui claris sideribus, & stellarũ iubare cœlũ illustrauit, auibus plumas coloribus uarijs relucentes dedit, & fortibus pellib. animalia induit, sibi elegit pannis pauperrimis, & uilibus indui uestibus. Considera tandem Christum in brumali tempore natum, ità fiet, ut à te multas curas & solicitudines reijcias. [Et reclinauit eũ in pręsepio.] Non in blando & eburneo lecto aureis pauimẽtis, & fulcris exornato ut faciũt homines lasciuientes, qui uentri suo deseruiunt. Nõ equidẽ reclinauit eũ in lectulo tapetibus ex Indorum extremis regionibus strato: non in sindonibus odoriferis aquis debulitis: nõ in cuna bysso aut purpura cõposita, sed potius in pręsepio, in antro quodam ex uiuo lapide exciso. Sed iam obsecro, ut Christi paupertatem & charitatem aduertas. Quę maior audita unquàm est humilitas, quam in stabulo nasci? quę maior paupertas, quàm inolui tã pauperibus pannis? Quę maior asperitas, quàm in tam tenera ętate in pręsepio reclinari? Quę maior charitas, quàm uniuersarum rerum dominum tam grandes labores pro te pati? Equidẽ in suo natali non habuit domum, sed utile stabulũ: & in morte in alieno sepulchro positus, & in uita non habuit, ubi caput suũ reclinaret: tu autem cum uilis terrę uermiculus sis, alta palatia ędificas, domos superbas construis? Vę illi qui dicit, ędificabo mihi domum latam & spatiosa cœnacula. Vnde Amos in persona domini. Detestor ego superbiam Iacob, & domos eius odi. Ecce in hoc paruo terrę spatio cœlorum conditor natus est: hic uisus à pastoribus, hic ostensus à stella, hic adoratus à Magis. Ille cuius pugillo mundus complectitur, pręsepij continetur angustia. ¶ At libet & tecum, ò regina cœlorum, parumper loqui, Quę tam dura & rigida mater est, quę filium suum modo natum, sine indulgentia tractet? Quod si dixeris nõ esse locũ in diuersorio: nunquid in ulnis tuis non est locus? Credo equidẽ ibi contentus erit, & potius quàm in cũctis regalibus aulis. Cur illũ ab uberi-

Genes. 3 | Gala. 4. | Num. 21 | Genes. 27. | Luc. 9. | Iere. 22. | Amos. 6

uberibus semoues, & in præsepio collocas? Cur beatissima virgo puerum tenellũ tam rigide tractauit? Vtique edocta à filio id fecit, Sic enim illi fuit placitum. Modo autem ad filium libet sermonem conuertere & interrogare, Cur ó cœlestis puer ab ulnis matris tolli, & in præsepio collocari uoluisti? Vtique non sine alto cõsilio id fecit: & utinã his omnibus quod à nobis desiderat consequeretur. Quare in præsepio animaliũ & bestiarũ loco? Quia Adã erat in paradisso terreno & cum honore: cum autẽ miserè lapsus fuit, animal factus est, & ĩ locũ animaliũ eiectus. Homo enim cũ in honore esset, nõ intellexit, cõparatus est iumentis insipientibus, & simili factus est illis. Cũ autẽ puer iste hominẽ perditũ quærat eũ in loco suo quærit. Præsepium enim locus est iumẽtorũ. Cõsideret rogo peccator ibi dominũ esse uoluisse: ubi sua peccata illũ collocauerãt. Voluit sanè diuina bonitas, & maiestas eo usq; descendere, quousque per peccatũ homo descenderat. Et idcirco ad p̃sepiũ uadit, ubi illũ inuẽturus erat. ¶ Præterea cum Christus uenerit facere & docere: cumq; docturus esset posteà, cùm inuitatus fueris ad nuptias, recumbe in nouissimo loco: ità ipse modo protinus ut nascitur, recumbit in humili, & nouissimo loco: ut nos profundæ & inauditæ humilitatis exemplo doceret.

Psal. 48.

¶ Expende etiam præsepium non hominibus, sed animalibus fuisse factũ. Christus nanque sua facit multò aliter, quàm mundus. Pauper enim re unica ad duo officia fungitur: nam si pallium non habet, lecti capit lodicem, ut se cooperiat: ità, ut lodix pro pallio etiam deseruiat. Sicut enim pauper ex lodice pallium facit, ita Christus ex præsepio cũnã. Tanta enim dominus fuit operatus, ut nos in humilitate perficeret, ut difficile sit ea explicare. Nihil ... prius, quam hominis & Angeli superbiã offendit: quælibet res consideranda est, & secundum qualitatem delicti castiganda. Nanq; si superficietenus rẽ ipsam perpendamus, videbitur sane ipse dominus magis acriter & aspere cum Angelis, quam cum hominibus seipsum habuisse: cùm reuera ego crediderim durius & acriùs hominum naturam quàm Angelorũ esse punitã. Nec de pœna loquor, in quam incidit Adã & eius successores, sed de pœna unius Christi. Et in hunc maiorem fuisse animaduersionẽ, quàm in omnes dæmones. Nec dicere ualet Angelorum pœnam ipsum infernum fuisse: quia tandem, non tantum descenderunt, quantum uoluerunt ascendere. Nam (ut de Lucifero loquamur) ut iustam suæ insaniæ susciperet mercedem, infinito quodam modo à Deo esset deijciendus: quia contra infinitè potentem cor suum eleuauit. Et idcirco, quia huic pœnæ locus nõ fuit: non pleno rigore fuit adimpleta sententia diuina. Factus tamen Christus homo, in animalium præsepio locatus, in uniuersum soluit, quod ipse homo peccauerat, & magis natura humana ĩ Christo homine humiliata fuit, quã natura angelica. Ideoque hominis peccatum grauius fuit in Christo homine punitum, quàm Angelorum. Et istæ hominis pœnæ tali modo medicamẽtum attulerunt, ut satisfactoriæ fuerint: q̃a pro nobis exoluit Christus: atque hæc solutio summa medela fuit nostræ elationis, & superbiæ. Quæ obsecro maior medela esse potuit ad nostram superbiã curandã? Quid uehementius in humilitatis amorem nos incẽdere potuisset: quàm cùm Christũ uideamus inter bruta animantia in medio præsepio cõstitutum? Et quãuis in ecclesia cantetur Deum mundum uniuersum cõdidisse: & fecisse angelos silẽtio præterit, & creasse homines audit, Tamẽ cùm dicitur, & homo factus est, omnis homo genu flectit, & sese ipsum incuruat: in uenerationem & obseruantiam tanti & tam diuini misterij. O hominũ superbiam detestandã, qui in cognitione tãti beneficij non elationem suam deponũt. In quo quidem loco nihil dicendum existimo de humilitate sanctorum: nam si cum hac Christi redemptoris nostri cõferatur, potiùs appellanda ueniet superbia quàm humilitas. Vocatur terra humilis, quia pedibus conteritur, cùm proprius locus illi sit: tamen si cœlum cum terra cõiungeret, magnam istam diceres declinationem, & humilitatem. Homo enim non potest amplius inclinari cũ omnibus uirtutibus sit destitutus. Tamen tu cœlum considera in terram ipsam inclinatũ: ità sanè Christus Dei uerbum seipsum humiliauit, ut nõ solùm paruulus puer factus fuerit, sed in p̃sepio lo-

pio locari uoluit. Induit filius Dei carnē, ut nos vbertatē spiritus indueremus. Descendit de cœlo ad terram: ut nos de terra
Heb.13 ad cœlum eleuaret. Scribi uoluit in terra ut nomina nostra scriberentur in cœlis: & ciuitatem ascendit, ut nos ad patriam cœlestem ascendamus. Etenim non habemus hic ciuitatem manentem, sed futuram inquirimus: & ille qui totum mundum vario uestit ornatu pānis inuoluitur: ut nos stolam primam reciperemus: manus pedesque sui fasciculis adstringuntur, ut nostræ manus ad opus bonum exerceantur, & nostri pedes dirigantur in uiam pacis. Denique in presepio collocari uoluit, ut nos è bestijs homines efficeret, & humilitatem doceret. Si rex in aurea lectica uel triumphali curru iter ageret, preciperetq́; ut omnes potentes & magnates regni nullis equis nec mulis ascensis illum comitarentur, dicerent ipsi neutiquam illum comitari uelle tanquam talares serui. Tñ si rex iter suum ageret nō ascendens equū mulam, aut currum, omnes alij magnates illum comitarentur ultronei: & quanuis ipsi iam equos ascendissent eos deponerent. Sic legitur quod cùm magnus ille
Q. Cur. li.5. Alexander Persię regnum debellaret, tanta nix & tempestas cecidisse, dicitur, ut nullus militū iter agere auderet. Quod cùm ipse Alexander uideret, ab equo descendit, & per medium gelu iter pandit, & inquit Curtius quod erubescētes omnes sequuti sunt eum: amici prius, deinde copiarū duces, & ultimo loco milites. Cōsidera igitur Christū regem glorię, qui cùm mundi huius uanam pompam & apparatū uideret: ut nos ad humilitatem adduceret, & ad honorum, & uanitatum contemptum, ipse prius in humili presepio locatur. Quod si milites illi Alexandri erubuerunt, dominum suū uidentes ab equo discendisse: ut quid tu qui & Christianus es, & de Christianismo gloriaris, istam pompam, & uanum apparatum nō deponis? Vrias dixit Dauid, Dñs meus Ioab est sup terrę faciē:
2.Re.11 & ego ingrediar domum meam, ut comedam, & dormiam cū uxore mea? Sed quid est, quod tu nō pudore suffunderis, in mūdi voluptatibus, & delicijs uiuendo: cùm christum ducem tuum uideas in duro presepio iacentem, & aspero frigore trementem? Statim cùm nascitur iste puer, ut doctor è cathedra, sic ipse à presepio humilitatis lectionem legit, non uerbis, sed ipsius operibus nos instruens, ut uehementius nos ipsos excitaret ad illum imitādum. At postquam humiliatis lectione nos instruxit, docet etiam diuitiarum contemptum, quando in loco pauperrimo & abiecto nasci dignatus est. Mira quidem & superna lectione nos docet omnia, quę in mundo sunt contemptui esse habēda Clamat uile stabulum, clamat arctum presepe, clamat alienum, & commune hospitium. Si quis Luc.4. non renunciauerit omnibus, quę possidet: non potest meus esse discipulus. Anteposuit infantulus iste humilem paupertatem cunctis mundi diuitijs.

¶Tertiò loco docet, carnis prudentiam mortem propinare: & quòd qui secūdum carnē uixerit, morte morietur. Propterea Rom.8. ipse elegit, quę aspera & dura sunt. Clamat hoc noctis hyemis, & peregrinationis asperitas. Clamat fames, uagitus, & lachrymę. Si quis uult uenire post me, abneget semetipsum. Mat.14

¶Docuit quarto amorem nostrum trāsferēdū esse à mundanis, & terrenis ad cœlestia: nihil enim mundanū, nihil carnis, nihil temporale in hoc seculo Christus habere uoluit. O beata paupertas à Dei filio & eius sanctissima matre consecrata. Fecit Deus pater, ut magister Geometrię, qui cùm uideat discipulos nec proficere nec intelligere ea quę dicuntur, figuras proponit in terra: ut uel sic ipsi scholastici aliqđ emolumentum excerpant. Sic etiam dominus olim loquutus patribus in prophetis de sancta humilitate de paupertate, de mundi contemptu, parum aut nihil proficiebāt: quo circa factum est, ut modo in isto puero quidquid anteà predicauerat, ostenderit in terra, mirabili quodam exēplo. O gloriosissimè & sanctissimè puer, Ioa.19. quam bene dixisti Pilato. Regnum meum non est de hoc mundo. Et ut uera loquar, quanuis alia ratio non esset, ad mundi uanitatem propellēdam, hęc sola deberet sufficere ad eorum confusionem, qui de nomine Christianorū gloriantur. Sed respondeas mihi tu qui homo Christianus es: es ne tu prudentior, quàm Deus? Ideò attende, ut semp id eligas qđ Christus elegit: si

hanc

hanc mundi uanitatem reiicere cupis. Nã que presepium hoc durum, delicias huius mundi condemnat: hoc stabulum efficaciter demonstrat quam uani sint honores mundani:& uiles illi panni quibus diuina maiestas fuit inuoluta, nobis ostẽdũt quales conditionis sint diuitiæ huius seculi. At si tu ò anima Christiana uideris Isaac spõsum tuum per terram peregrinantem, debes cooperiri pallio sicut altera Rebecca,
Gen. 24 erubescens, cum uideas Christum in præsepio duro iacentẽ, teque in camelo alto huius mundi honoris, & potentiæ: & ità descendens sicut altera Rebecca fecit & contemnendo uanitates sæculi præsentis uitam redemptoris tui insequere, quando quidem nosti illum errare non posse, Sed iam subdit causam sanctus euãgelista, cur beata uirgo infantem in præsepio reposuerit, scilicet. Quia non erat ei locus in diuersorio. Diuersoriũ domus est, ad quã hospitandi gratia ab itinere quis diuertit: quod Hispanicè uocatur, meson. At quoniã multi causa professionis in Bethlehẽ uenerant, & diuersoria occupauerant: nullus locus superfuit sacræ uirgini statim filium Dei parituræ. Necesse igitur fuit ad stabulum diuertere:& idcircò dicitur, non erat locus in diuersorio, id est, in hospitio conducto. Vbi manifestè apparet qđ presepium erat extra diuersorium siue hospitium. Nam cùm dicitur, non erat locus in diuersorio, apertè significatur, nullum locum esse illis in hospitio, & perinde præsepium esse extra hospitium. Nã si intra diuersorium esse, non utiq; dixisset, nõ erat ei alius locus in diuersorio. Totũ quippe diuersorium occupabatur ab aliis, cumq; pauperes illi essent, nemo eos excipere uoluit:& idcircò necessum fuit foras progredi, & pauperrimo tugurio, & uili stabulo sese recipere nostri amoris causa. Sed pietate animi motus, dices forsitan. Si ergo illic essem, utique eos reciperem. S quomodo illud facies, cum quotidie clamet ad ostium cordis tui, nec aperis illi? Claudis Christi portam, & diabolo ipsius inimico aperis:& dicis te illis daturum hospitium? Sed insuper quomodo tu illos exciperes,
Mat. 25 si pauperes non excipis? Tu Christianus? Quod si Euangelio credis dicẽti, quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis: q d est quod pauperem nõ excipis, qui nudus, & in medio gelu ambulat: cum & ex eodẽ Euangelio sis edoctus, qđ si hunc excipis, & Christum excipis? Isti enim pauperes, pro quibus Christus sanguinẽ suum effudit, nullum operimentum habent, nec domum, in porticu domus tuæ tota nocte frigore pereuntes: tu autẽ dormis, & stertis in lecto purpureis pauimentis, & tapetibus ornato. At dolendum est, ut quod illi Bethlehemitici cum domino fecerunt, quem non cognoscebant, idem tu cum eo facis quem lumine fidei cognoscis: nec eũ recipis, qui mutatis uestibus uenit in paupere. Sed iam ulterius progrediamur. [Pastores erant in eadem regione. Oportebat enim ut post natum infantem Iesum, ut eius natiuitas non esset occulta, sed aliquibus manifestaretur: nam non decebat tãtum & tam grande bonum cunctis mortalib. occultari. Sic .n. Raphael angelus inquit. Tob. 12
Sacramentum regis abscondere bonum est, opera autem Dei reuelare honorificum est. Nemo lucernam ardẽtẽ ponit Matt. 7.
sub uase, sed sup candelabrũ, ut intrantes Esai. 72.
domum, lumen uideant. At egressus Iesus Luc. 12.
ab utero matris tanquã lampas igne diuini amoris incensus, uenit, ut ardeat in cordibus nostris. Idcircò Euangelista ostendit, quomodo natus Iesus, hic fuerit pastoribus nunciatus. Quẽ & postea Apostoli ubiq; & omni creaturæ regnum celorum predicantes, manifestauerunt:& tunc uiderunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. Expende etiam, quod non solũ Chri- Mar. 16.
stus exaltatus à terra omnia traxit ad se, Psal. 97.
sed etiam reclinatus in humili presepio. Potentior uoluit uideri Christus in humi Luc. 23.
litate, & paupertate, quã in maiestate. In Matt. 8.
cruce pendens adduxit latronem, & Centurionem, & plurimos alios qui percutientes pectora sua reuertebantur: & positus in presepio adduxit pastores, & Magos ab oriente. Dicit ergo Euangelista, quod pa- Matt. 2.
stores erãt in regione eadem. [Vigilantes, & custodientes uigilias noctis.] Distabant isti pastores à Bethlehem mille passus: & in planicie quadam pascebant greges iuxta turrim inter Bethlehem & Ierusalem,
vbi Iacob ex Mesopotamia rediens com- Gen. 33
moratus est cum suis gregibus: ubi etiam mortua & sepulta est Rachel. Dicebatur

turris

turris gregis: de qua illud Michææ exponitur. Et tu turris gregis nebulosa filia Siõ ad te ueni. Verùm hic aliqua erunt obseruanda. ¶ Et non indignum consideratione est, quomodo ea quæ Dei sunt longo interuallo differãt ab his, quę mundi sunt. Nuncia nanque prius regibus, imperatoribus, principibus, & magnatibus deferuntur, deinde ad nobiles, & alios deriuantur: quando uerò ad pauperes perueniunt, iã ueterascunt. Sed multo aliter fit in domo domini, nam nuncia natalis Christi non imperatori Cæsari Augusto, no principibus & magnatibus qui erãt in Ierusalem deferũtur: sed pauperibus pastoribus, qui postea alijs nuncient & ipsius principibus. Ea nanq; quæ diuina sunt & suprema, nõ superbis, sed humilibus reuelãtut. Sic Christus respondit discipulis Ioãnis. Pauperes euangelizantur. Aduerte quod bona gloriæ, & nuncia regni cœlestis humilibus, & non superbis diuitibus dantur. Nanq; per horum prædicationem fieri debet notum istis regnum cœlorum. Sic loquutus Christus cum æterno patre inquit. Abscondisti hæc a sapientibus, & prudentibus: & reuelasti ea paruulis. Nõ per sapientiam, sed per sanctam humilitatem diuina cognoscuntur mysteria. Sic apostolis, & pauperrimis discipulis reuelauit dominus, quod potẽtibus huius, seculi aperire noluit. Vos autem dixi amicos, quia omnia, quæ audiui à patre meo, &c. Ideò Paulus. Non multi potentes, nõ multi nobiles, sed quæ stulta sunt, &c. Secundò denunciata est prius natiuitas pastoribus, quàm alijs, quia pastoris est nascentes agniculos inter dumẽta quærere, & saxa. Ite ergo & dicite pastoribus, ut agniculum Bethlehemitica porticu natum ueniant quærere. Illum inquam, de quo Esaias. Quasi agnus coram tondente, &c. Et Ioannes. Ecce agnus Dei.

Mich. 5. Luc. 7. Mat. 11. Ioan. 15 1. Cor. 1. Esai. 59. Ioan. 1.

¶ Tertio pastorum uita, pauper, dura, & pœnitens est. His enim Deus manifestũ se facit: & hos uult, suę natiuitatis futuros prædicatores. Sic uult dominus prædicatores suos abstinẽtes esse, pauperes, & à mũdo abiectos. Et non sicut plurimi, qui hac nostra tempestate subuculis olandæis & bombicinis uestibus induti tendunt prædicaturi alijs paupertatem, & pœnitentiã. Non sic sancti apostoli: qui eũtes ibant & flebant mittentes semina sua. Sine baculo, pera, & calceamentis misit illos dominus: & nudi nomen Dei portauerunt. Istis sanè humilibus, & pauperculis pastoribus conueniens est reuelatio diuinorũ, & prædicatio euangelij.

Ps. 125. Luc. 9.

¶ Quartò pastores elegit, ut his prius suæ sacratissimę natiuitatis sacramentum ostenderet: quia iam tempus aderat, quo solus ipse & uerus pastor promiserat per prophetam dicens. Ecce ego requirã oues meas, & uisitabo eas sicut pastor uisitat gregem suum, &c. Et post pauca. Et suscitabo super eas pastorem unum: q. pascat eas, seruum meũ Dauid, &c. Et cessare faciam, &c. Quod neutiquàm intelligi potest de Dauide illo rege Israel, qui iã multis retro annis mortuus fuerat, nec iterũ suscitandus erat. Quo circa ad literam intelligenda uenit de Christo illa prophetia, qui idem dicit. Ego sum pastor bonus. Aduerte autem quod istis pastoribus uigilãtibus, & non dormientibus, apparuit angelus domini, ut discas in mandatis domini semper uigilare. Vnde Paulus Timotheo ait: Tu semper uigila, in omnibus labora. Hinc Petrus. Vigilate, quia aduersarius uester diabolus tanquam leo rugiens, &c. Et Christus, Videte, uigilate, & orate, Et iterũ. Beatus ille seruus, quem cùm uenerit dominus eius, inuenerit uigilantem. Sed hoc præcipuè ad prelatos spectat: qui animarum custodes, & pastores sunt. Sed quia ipsi dormiebant, sicut Saul prælatus, & rex Israel, cui abstulit Dauid lãceam & cyphũ aquæ: sic quia prælati ecclesię dormiebãt, uenit Lutherus impius inimicus, & disseminauit zizaniam in medio tritici: vt intelligas quantum referat reges, & prælatos uigilare semper in custodia gregis sui. Vtiq; uigilanti Mosi & gregem custodiẽti apparuit Deus, quem populi sui principem constituit. Et cum gregem obseruaret Dauid, in regem Israel fuit electus. Et Amos pecora custodiebat, cum efficitur à domino ꝓpheta: ut uerè ex his intelligas eos esse tali munere & officio dignos, qui semper uigilant, & laborant, neque unquam otiosi sunt. His uerò temporibus prælati, qui deberent potius greges custodire, in regalibus curijs maiorem partem uitæ consumunt, & commissas oues arbitrio

Eze. 34. Ioan. 10 4. 2. Tim. 1. Pet. 5. Mat. 13. Mat. 24. 1. Re. 26 Matt. 13 Exo. 3. 1. Re. 16 Amos. 1

trio mercenarij regendas tradunt, ut uel sic ipsi prelati in utranuis dormiant aurẽ: quo factum est, ut tãta uitia & errores ecclesiam Dei fuerint ingressi. Etenim multa quæ uicarij exercere non possunt, poterunt & ipsi iuxta spiritualem uitam subditorum. Nanque Eliseus præsens suscitauit
4. Re.4. puerum Sunamitis, quẽ Giezi baculo suscitare non potuit. Medici etiam corporales melius, & aptius sanitatem conferunt, si ipsi infirmos uisitent, & male affectam partem tangant. Sic dominus ipse non legitur per alium infirmos curasse. Qui Lazarum absens suscitare poterat, suam prę
Ioã. 11. sentiam adhibuit. Et Cẽturioni dixit. Ego
Matt. 8. ueniam & curabo eum. Et leprosum pro
Mar.7. pria manu tetigit. Et in nostro Luca legi
Luc.4. mus, quòd singulis manus imponens curabat eos. Subditi enim semper quærunt prælatos suos, sicut mulier Sunamitis Eliseum. Sed is iam omissis, uideamus quid addat ulterius noster Euangelista. [Super gregem suum.] Non super alienum. Non tibi ratio exigetur de alieno grege: sed de
Luc.16. tuo. Nam seruo illi dominus dixit. Redde rationem uillicationis tuæ. Nam non parum efficies, si te ipsum corrigis, tuasque oues custodieris: nec opus est corrigere id, quod ad te non attinet. Ideò inuigilandum semper super gregem tuum & alienus dimittendus. [Ecce angelus domini stetit iuxta illos.] Decebat certè ut sanctã natiuitatem sanctus angelus prænunciaret: eo quod exinde homines adducendi erant per Christum. Pax etiam reformata est per beneficium incarnationis inter angelos, & homines. Ideoque rectè dixit ꝙ stetit angelus iuxta illos quasi amicus, & in hoc familiaris illis: & ĩ hoc familiaritatẽ & æqualitatem ostendit. Non suprà illos stetit sicut ante exaltationem humanę naturæ in Christo, quia permittebant ange
Gen.17 li adorari, ut factum est ab Abraham & ab lijs: quod quidem minimè fecerunt post assumptam à uerbo humanitatem. Nam Ioannes Euangelista relegatus in insulam
Apo.22 Pathmos, uolens angelum, qui ei apparue rat adorare, dixit illi angelus. Vide ne feceris: conseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum. Honorauerunt angeli naturam humanam post uerbi diuini incarnationem. Expende etiam quòd non absolutè uocauit illum angelum, sed angelum domini: quia uenerat nunciaturus ea solùm quæ domini erant. Ipse enim erat angelus Gabriel, qui nunciauit præcursorem, qui missus fuit ad uirginem: & idem ipse est, qui modo uenit Iesum iam natum pastoribus nunciaturus, corpore ex aere formato. Qui quidem duplici honoris signo ab angelo affecti sunt, scilicet consortio & loquutione, & claritatis diuinæ illustratione. Qua de causa inquit Euangelista. [Et claritas Dei circunfulsit illos.] Ad incremẽtum maioris gaudij uisus est claritate, qđ antiquis patribus nunquam cõtigit. Exortum est in tenebris lumen rectis corde: & sic nato nouo lumine in hoc mundo, decens erat, ut qui illud nunciaret, nouo luminis radio eos illustraret: quod nec prophetis nec patriarchis contigerat. Nam in Ps. 111.
uniuerso ueteri instrumento non inuenitur, quod talis lux circũfulserit homines, sicut modo pastores. Post hoc etiã lux de cœlo circunfulsit Paulum: & Petro lumẽ refulsit in cubili carceris detento. Itaque Act.10.
tribus de causis angelus tanto lumine ap Act.12.
paruit. Primo quia uerum lumen nunciabat, ipse enim ait. Ego sum lux mundi. Vnde æternus pater ad illum. In splẽdoribus Ioan.8.
sanctorum, ex utero ante Luciferum ge Ps.109.
nui te. Et ut litera Hebręa habet, in splendoribus sanctitatum. At quia hæc obscura sunt, explicatione indigent. Si enim in patre producente filium unicum esset attributum quod splenderet, aut unica sanctitas, quæ splendorem emitteret: rectè diceretur, in splendore illius sanctitatis genui te. Sed cùm pater in sua diuinitate rerum omnium naturas comprehendat (nõ corporaliter sed eminenter) sintque in patre infinitæ perfectiones, & sanctitates, (licet omnes illæ unum sint) idcirco omnes illæ creaturæ & omnes illæ perfectiones sunt sanctitates in Deo splendentes. Cùm primum nanque pater in sua æternitate contemplatus est se & suas perfectiones, & rerum naturas quas in se continebat: tunc illa omnia intellectui diuino splenduerunt, & plenissimè sunt à diuina mente concepta, ex quorum omnium notitia, & intuitu uerbum diuinum prodijt. Rectè ergo uerbum diuinum genitũ est non in unico splendore tantum diuinæ essen-

tiæ, sed in splendoribus omnium rerũ sanctarum, quas pater in se continebat & intelligebat. Itaque quia filius non tantum è cognitione diuinæ essentię est egressus, sed etiam ex cognitione bonitatis, sapientię & potentiæ, & demum omnium creaturarum, dicit psalmus, in splẽdoribus sanctorum uel sanctitatum genui te. Igitur filius Dei, qui ex tot splendoribus genitus
Hebr. 1. erat: & quidem, ipse (ut ait Paulus) cùm splendor esset gloriæ, nobis ex alto ortus est sicut sol refulgens in suis splendoribus totum orbem illuminans. Ille enim q. ex splẽdoribus sanctorum genitus est ab ęterno, tanquam sol ortus est nobis, & à mentibus nostris tenebras ignorãtiæ fugauit: & tantis tanque diuinis splendoribus intellectum illuminauit. Et idcirco Esaias lo
Esa. 9. quutus de Christi natiuitate hanc lucem uaticinatus est, dicens, Populus, qui sedebat in tenebris, uidit lucem magnam, ambulantibus in regione, & umbra mortis, lux orta est eis. Is qui male agit & de malo dolet, & compũgitur, is in tenebris est: nondum sedet, sed ambulat adhuc: at is, q. lætatur dum mala efficit, is sedet in tenebris, quia peccatis assuescit, & in umbra
Psalm. 1 mortis. Beatus ille qui non abijt in consilio impiorum, nec stetit nec sedet. Sed uerè miser qui in uia peccati uel stat uel sedet. Tales erant homines: nam quidam illorũ ambulabant in peccatis suis, & bona pars sedebat in eis: & hic status peccati, plane est mortis, & inferni. Qui uerò cõpun-
Pro. 18. gitur cùm peccat umbrã habet uitę: sed q. in profundũ peccatorum uenit, & contẽnit, is sanè miserè iacet in inferni umbra. His igit in Christi natiuitate lux orta est.

¶ Prætereà non dicit populum, qui ambulabat in tenebris illuminatũ, sed dicit, populus, qui ambulabat in tenebris uidit lucem, & nõ solum lucem, sed lucẽ magnã: nec dicit habitantibus in regionem mortis lux orta est, sed lux est eis orta. Et ideò sancta Ecclesia diuino spiritu gubernata in ingressu missæ secundæ solennitatis natiuitatis dominicæ canit. Lux fulgebit hodie super nos, quia natus est nobis hodie, &c. Quapropter nos, quia hæc lux illuxit
[P]s. 117. merito cũ rege Dauid canere possumus. Benedictus qui uenit in nomine domini: Deus dominus, & illuxit nobis, Ideoq; pastores isti circundati sunt tanta lucæ: quia lucem mundi nunciabat illis angelus, & iam apparuerat natus Christus in Bethlehem. Secundò tanta claritate, & splendore angelus apparuit illuminans pastores non solùm in corpore, sed etiam in corde, ut minimè parui penderent tam insolitum factum, quod tanto claritatis lumine demonstrabatur.

¶ Tertiò tanta apparuit claritate, quia illustrãdus erat mundus nouis doctrinis, sacramentis, atq; decretis tanti, & tam magni principis, qui ad præclara facta nascebatur: & ut depelleret omnes idololatriæ tenebras, & cũctas prauitates à corde credentium, ut uera lux meritò posset dici, illuminans omnem hominem uenientem in hunc mundum. Vide autem quod hãc lucem uocauit Euangelista claritatẽ Dei, Ioan. 1.
quia magna erat: Hebraicæ linguæ more quę magna appellare consueuit diuina: vt montes Dei, cedros Dei, hoc est, ingentes, & excelsas. Cęterum dicitur etiam hæc claritas Dei: quia diuina uirtute fuit facta. [Et timuerunt timore magno.] Ob angeli maiestatẽ, & luminis claritatẽ timuerunt. Qui timor ex humana fragilitate ꝓuenit, quæ peccatum insequitur. Idq; sane mirabile est, non timore percuti eorum, quæ Mat. 17.
consolationem nobis afferunt. Sic illi tres Acto. 9.
apostoli uisa domini transfiguratione, ce Dan. 10.
ciderunt in terram. Et paulus in apparitione luminis cæcus factus est, & cecidit. Et Daniel inquit. Vidi uisionem grandem, & non remansit in me fortitudo: sed species quoq; immutata est in me, nec habui Eze. 2.
quidquam uirium. Et Ezechiel in uisione cõcidit, donec spiritus eius reuersus erigeret eum in pedes suos. Equidem manifestum est, quomodo natura nostra corruerit à sua tanta nobilitate, & dignitate: & ideò pastores deterriti sunt, qñ potissimũ & ingens solatium suscipere deberent. Sicut timuerunt mulieres, quæ in die resur- Mar. 16.
rectionis, se in monumentũ contulerunt, cùm uiderunt angelos. Certè dignitas hominum per peccatum cecidit. quandoquidem is qui ad intuẽdum Deum natus est, nec angeli aspectum ferre ualet.

¶ Expende quod isti pastores deterriti fuerunt prius & timuerunt ualde, sed cito consolatus est illos angelus. Sic dñs aliquã

do uidetur dilectos suos derelinquere, ut
eos probet:sed cito cõsolatur eos. Sic egit
cum patriarcha Abraham, cùm præcepit
illi ut filium suum in sacrificium offerret.
Gen. 22 Sic etiam fecit cum filijs Israel in deserto
cum audierunt sonitum buccinæ, uoces,
& tonitrua, montemque fumigantem, ti-
muerunt, & perterriti sunt: quibus dixit
Exo.22. Moses nolite timere, ut.n. ꝓbaret uos, ue-
nit Deus. Idem enim experimentum fecit
in Tobia: quare Raphael angelus dixit ei.
Tob.12 Qui acceptus eras Deo, necesse fuit, ut ten
tatio probaret te. Sic ẽt sępè dominus tibi
immittit flagella, & tribulationes vt uel ip
so experimento cognoscas quã altas radi-
ces egeris in uirtute. Tñ semper constanti
esto animo ĩ tribulationibus, nec ideo de-
linquas: q̃a oportuno tẽpore iuuabit dñs
te ipsum & consolabitur. Sed uide quo pa
cto angelus fortes reddiderit dicens. [Ecce
ego euangelizo uobis gaudiũ magnum.]
Euãgelizare est bona & lata nũtiare: quo
uerbo optimè usus est angelus, qui tãtum
& grande bonum pastoribus nũciabat. Fę
lix & in ꝓsperitate erat homo in terreno
paradiso: at cum misere peccauit, uersa est
Iob.30. in luctũ cithara nostra, & organũ nostrũ
in uocẽ flentiũ. Sed cũ Dei filius iam nasci
tur, ut nos ab exilio in pristinã libertatem
astrueret meritò hominibus gaudium an
geli nũciant. Christi nãq; natiuitas uerum
Gen.40 gaudiũ attulit mundo: q̃a uenit, ut tribue
ret eis uerã uitã. Fecit gaudiũ rex Pharao
in Aegypto, sed in illa tãta natalis sui festi
uitate occisus est pistor, & sanguis huma-
nus effusus. Celebrauit quoq; festum na-
Marc.6. talis sui Herodes, & ibi occisus est Ioãnes
Baptista: q̃a isti non nati sunt saluatores,
sed interẽptores. Et nõ solum isti, sed etiã
uiri sancti (ut Ieremias q̃ in materno ute-
Iere.20. ro sanctificatus fuit) dixit. Maledictus dies,
Iob.3. in quo natus sum, & nox in qua dictũ est,
conceptus est homo. Et sanctissimus Iob.
Pereat dies in qua natus sum, &c. At Chri
sti natiuitas gaudiũ attulit uniuerso mun
do, & idcircò gaudium nunciaᵗ in eius na
tiuitate futurũ. ¶ Vide ẽt, ꝙ non solũ gau
dium nũciauit, sed id magnũ. Propter duo
gaudium hoc magnum est. Primò, q̃a ue-
rum, & ꝑpetuo duraturum est, ad differẽ-
tiã mundani gaudij, ꝙ momentaneũ est.
Esa. 24. est. Esai.n. inquit. Ingemuerunt oẽs qui læ
tabãtur corde. Cessauit gaudiũ tympano-
rum & quieuit sonitus lętantium. Quem-
admodum gaudium auium fallax & men
dax est, dũ sub retibus grana tritici come-
dunt: & piscium dum iacto hamo escã de-
glutiunt, quando non minus, quàm uita
hanc lætitiam exoluunt: ita mundanorũ
hominum exultatio uana, breuis, fallax, &
mendax est, cum ipsam mortem & infer-
num sub uoluptate propinet. Vana qui- Eccle.2.
dem est, huius mundi voluptas, cum inter
immẽsa uiuamus pericula. Dicit.n. sapiẽs.
Risum reputaui errorem, & gaudio dixi.
Quid frustra deciperis? Quocirca gaudiũ
Dei, magni nomen meretur: quia animæ
gaudium est perpetuo duraturũ. Propte- 2.Co.10
reà Apostolus admonet. Qui gloriatur, in Ephe.4.
dño glorietur. Et iterum gaudete in dño
semper, iterũ dico gaudete. Solum domi-
ni gaudiũ certum & securũ est, de qui ait
dñs. Gaudiũ uestrũ nemo tollet à uobis. Ioan.16
¶ Secundò gaudium hoc magnum di-
citur, quia uniuersale est. Bonum nanque
ex ꝓpria natura habet, ut se ipsum diffun
dat & cõmunicet: & ꝓptereà, q̃a hoc gau-
dium optimũ & uniuersale, ideò magnũ.
¶ Et quia ad omnes, & in oẽs diffundi-
tur, addidit angelus. [Quod erit omni po- Luc.1.
pulo.] Non dicit, ꝙ erit gaudium multis
sicut de Ioanne Baptista dixerat: sed dixit
omni populo: scilicet Iudæis, & gentibus,
& omni populo, & omnibus hominibus
cuiuscunq; nationis aut conditionis sint:
quia pro omnibus natus, & mortuus est.
Propterea obseruandum, ꝙ omnis distri-
butio est accommoda: non pro generibus
singulorum. Nam quanuis Christus pro
omnibus natus, & mortuus sit, non tamẽ
consequuti sunt effectũ salutis: quia non
omnes beneficio Dei sufficientissimo uti Apo.5.
uoluerunt. Quapropter iusti illi cadentes
ad pedes agni dixerunt. Redemisti nos do
mine ex omni tribu, populo & lingua, &
natione. Non dixit quo ad efficaciam om
nem tribum. omnem nationem esse redẽ-
ptam. Sed ex omni populo aliqui effectũ
& gratiam consequuti sunt. Ex quo loco
docemur bonum commune semper quę-
rere, & utilitatem proximorum, neminẽ
ab orationibus nostris excludendo: quan-
doquidem redemptor noster pro omni-
bus nasci uoluit: & angelus nunciat gau-
dium

dium natiuitatis futurum esse omni populo. Itaque Christus pro omnibus nascitur. Homines uerò hac nostra tempestate sibi ipsis solùm nati uidentur, non uerò alijs. Infelix ille, qui sibi soli natus est. Sunt enim quidam homines ità natura sua miseri & auari, qui solum suo commodo & non alieno inseruiunt. Nihil aliud es tu q hoc modo viuis, ac si non natus esses. Nulli amicus nisi tibi solùm es. Considera obsecro non solum tibi, sed & alijs natum esse: & considera Christum qui omnibus nascitur, & se totum cunctorum utilitati accommodat: & ità tu utilis esto omnibus proximis tuis. Obserua etiam gaudiũ natiuitatis Christi commune esse omni populo, cuiusmodi non est gaudium mundi: nã quãdo unus nascitur, alter flet. Victor suũ celebrat triumphum: & uictus suam lamentatur miseriam. Vnus in triumphali curru ouat, alius in uinculis cõstrictus manet. Vnus in dignitatem ascẽdit: & qui cadit, tristis est. Gaudet & lætatur hæres: & plangit & moritur, qui hæreditatem deponit. Alij diuites, & læti sunt: alij pauperes & tristes. Alij cum gaudio uiuunt: alij in infœlicitate, & amaritudine uitæ. Itaq; mũdus, ita pauper & egenus est, ut si quẽ ditare uelit, alium necessum est, ut in paupertatem constituat: & si quem in Hispanię regem exaltat, alium à dignitate deponit. Et idcircò gaudiũ mundi non est omni populo, sed aliquibus. At Christi gaudium plenum est: & uniuerso populo uenit. Gaudium (inquit Angelus) erit omni populo. Qui seruiunt Deo, omnes gaudent: quia multa hẽt Deus bona, q bus eos amplificet & locupletet, cùm ditissimus sit: & omnes potest uoluptatibus, & lætitia afficere, alterius uoluptate non diminuta. Percurre igitur si libet omnem huius mũdi gloriam, & facilè inuenies unius fœlicitatem alterius esse luctum: & gaudium alterius, dolorem alteri parare: & unius salus, alteri mortem parat. Et idcirco nullum præter hoc diuinum gaudium est omni populo,

¶ Sed ut his concludam, obsecro, ut animaduertas, quod si magnũ gaudium est, Christum, considerare pauperem infantem, pannis inuolutum, positum in præsepio: quod gaudium erit illũ uidere inter ipsos angelicos choros gloriosum & exaltatum in cęlo? Certè id gaudium tale erit, quod nec oculus uidit, nec auris audiuit: nec in cor hominis ascẽdit. Ibi perfectum possidebis gaudium, & omnes rationes illius, sine ullo timore tristitiæ. Id gaudium tale erit, quod si obtinueris, nemo à te auferet, in cuius comparatione omnis lætitia tristitia est, omnis suauitas dolor: dulcedo est amaritudo: pulchritudo, deformitas: & angor spiritus, id omne quod oblectare potest. Vnde subdit angelus. 1. Co. 2.

Quia natus ẽ uobis hodie Saluator mũdi. O quam bona nuncia hic angelus mũdo attulit. Ille qui æternus erat, & sine principio voluit nasci, & terrenus ciuis fieri: vt consortem cœlestis patriæ te ipsum efficeret. Paruulus nanque datus est nobis & filius natus est nobis. Paruulus facilè placatur. Si infantem contumelia affeceris, releui, & paruo aliquo dono iniuriã remittet. Contemplare igitur filium Dei pauperem, & humilẽ, peccata plangentem, quæ tu deberes plangere, plorat autem ipse ne tu in infernum abeas ploratus. Non districto nascitur ense, quia non ad uindictam, sed ad condonationem uiuit. Modo sane ad illum accedere potes, dum pater æternus de illo dicat. Ecce puer meus quẽ elegi, dilectus meus: in quo benè complacuit animę meæ. Sequitur. Non contendet ad modum mali & seueri iudicis, nec clamabit. Equidem oportunũ est tempus, ut ab eo ueniã efflagites. Caue ne oblatã amittas occasionem: ne postea illum acerrimũ iudicem experiaris: q a nunc non contendet ad modum iudicis nec clamabit. Sicut Eliseus descendens de monte puero mortuo fuit cõiunctus, ut illum suscitaret: ità uerbum Dei descendens à summo cœlo, nostræ mensurę se accõmodauit, ut nos à morte culpæ eriperet, & nobis gratiæ, & gloriæ uitam daret. Natus est (inquit) uobis. Primò exponit, uobis hominibus natus est hodie, sed ab ipsa æternitate. Si enim dixisset, tantum natus est hodie: utique dedisset ansam hæreticis, existimandi, eum hodie cœpisse esse: sed cũ vobis subdidit, manifesto innuit ab ipsa ęternitate illũ fuisse. Vobis natus est à matre uirgine in tẽpore, q nobis sem p nascit, & natus est à patre æterno. Vobis est Bethlehem

Esa. 9. (beside "consortem cœlestis patriæ te ipsum efficeret")
Esa. 42. (beside "animę meæ. Sequitur. Non contendet ad")
4. Re. 4. (beside "uerbum Dei descendens à summo cœlo")

hı̄c natus uobis in cęlo:uobis natus est paruulus, sed nos illum possidemus magnū, & potentem: uos pannis inuolutum habetis,nos uerò illum gloria vestitū tenemus.

¶ Secundò uobis inquit: hoc est,ad uestram utilitatem & commodum.Ideò Zacharias. Ecce rex tuus tibi uenit masuetus & humilis.Nunquam enim angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. Non dicit assumpsit,aut accepit,sed apprehendit. Tunc dicimus aliquem posse apprehendi, quando cursu possumus illum attingere.Exules eramus per carnis desideria,& tandem apprehendit nos.Totus itaque noster est.Eius lachrymæ,nostræ: gemitus,nostri:labores,nostri: & nostra etiā ipsius mors:& mors:& nostra redemptio, quam ipse in ligno crucis fuit operatus: nam propter nos homines,& propter nostram salutem descendit de cœlis.

Zach. 9. Hebr. 2.

¶Sed considera tu & animaduerte qui diues es, Christum non sibi, sed tibi natum:& ita tu non tibi soli natum esse existimes, pauperibus & proximis eleemosynam elargiendo. Sed de his iam multa diximus.

¶Tertiò exponitur uobis,hoc est,uobis humilibus,pauperibus, & simplicibus pastoribus: quia à mundanis hominibus despecti estis, qui uestro labore & sudore uiuitis. Non superbis diuitibus,auaris,otiosis,carnalibus,& impudicis,nec illis qui primas cathedras diligunt.Non ad istorū consolationem Christus nascitur: quia uiles panni saluatoris mundi cōtemnuntur eis, qui delicatissimis linteis & olandis carni suæ indulgent,qui fucum & odorifera unguenta sibi parant. Præsepium durum nō consolatur eos qui tota nocte leuibus dormiunt ceruicalibus:nec eos,qui media die consurgunt. Equidem paupertas Christi minimè consolatur eos, qui inexhaustam habent diuitiarum sitim. Nec humile & abiectum præsepium eos cōsolari potest qui per totum uitæ discursum contendūt, uter in potiori loco sedebit. Propterea Malachias locutus de Christi natiuitate non dixit,quòd Christus nasciturus esset ī omnium consolationem:sed terminum imposuit dicens,Orietur sol iustitiæ.Quibus obsecro? an superbis,auaris, & uoluptatibus deditis? Minimè sed uobis timentibus nomen suum. Istis tantum nascitur & isti eius natiuitate gaudent, & eius fructum consequuntur. Nascitur Sol mane, & quanuis omnibus oriatur: tam si quis in cauernis terræ fuerit absconditus nequaquam isti nascitur, nec illi etiam, qui fenestram domus claudit, nec permittit illum introire, nec illi etiam oritur, qui infirmitare oculorum laborat: q. tantum abest, ut illi oriatur,ut etiam eius oculos offendat.Ità Christus uerus sol iustitiæ, quanuis omnibus oriatur, nec ulli suum lumen & splendorem deneget: tamen non ijs nascitur, qui odio & mala uoluntate sunt pleni,quique uitam suam flagitiorum inquinamentis polluerunt.Solū illis nascitur,quantum ad effectum, qui timent nomen domini.Quare aduertēdum tibi est maximè,quòd qui sole frui uoluerit,opus est,ut umbram fugiat,& terga illi uertat.Sic omnia hæc terrena sunt uelut umbra.& transeunt uelut vmbra. Terga uerte mundo, umbrā & uanitatem illius contemnens,& frueris splendidissimo sole iustitiæ tibi nato, cuius radij te ipsum consolabuntur. Nemo sanè tanto solis istius splendore gaudet,nisi is qui mundum reliquerit. Expende etiam quòd nobis nasci uoluit, ut nostrum amorem conciliaret. Diligitur enim aliquis propter similitudinem, nā similitudo causa amoris est, Hac ratione Deus similis nobis in nostra apparuit humanitate, ut à nobis diligeretur:& idcircò non est factus Angelus, sed homo, quia plus dilexit naturam humanam quàm angelicam, ut nos illum summo prosequeremur amore.Excellentioris naturæ sunt angeli tamen nos plus dilexit dominus quam illos. Si cui manus amputaretur,& eidem daretur altera aurea & lapidibus pretiosis confecta:hanc secundam eligeret(nullus ità insanæ mentis homo esset,qui uellet sibi propriam manum amputari,ut aurea uel argentea donaretur. Nā quanuis manus argento confecta uel auro maioris sit ualoris:tamē carnea, est propria eius substantia à uenis,neruis, & sanguine roborata. Ità nos sumus Christi mēbra,& manus eius carnea, angeli uerò sicut aurea manus & argentea: & quanuis metalli genus pretiosus sit,tamē Deus maiori amore nos diligit,tāquam ipsius manum

Mat.23.

Mala. 4.

sum carneam. Itaq; si similitudo, amorē generat, iam uideas filium Dei propter te hominem factum & tibi similem. Anteà quidem grandis dissimilitudo erat: nam ille immortalis erat, & tu mortalis: ille inuisibilis, tu uisibilis: ille impassibilis, tu passibilis. At modo nobis donatus est uisibilis, mortalis, passibilis, & nobis similis, dēpto ipso peccato, à quo ꝓrsus immunis fuit. Secūdò ea quæ nobis p̄sentia sunt magis diliguntur: cum & obiectum præsens fortius moueat potentiam, quàm absens: & quæ absentia sunt, multoties solemus obliuisci, cum à nobis non uideantur. Nam quanuis Deus anteà ubique esset per suā potentiam, præsentiam, & essentiam: sed eū non uidebamus, quo fiebat ut tanquā absens à multis reputaretur. At modo in humanitate assumpta adest nobis pręsens & uisibilis: & cum ad patrem abire oportuit, sacrum eucharistiæ mysterium nobis instituit, ut semper corporalem ipsius pręsentiam nobiscum haberemus. Idcircò nasci nobis dicitur, ut cum nobis esset similis & semper nobis adesset pręsens, nostrū amorem cōciliaret ille, qui sic adeò nos dilexit, ut nostrū lapsum reparauerit, potiùs quam angelorum: & illos sine remedio reliq̃t, nos autē nimio cōplexus est amore.

¶ Denique ut cōcludam hoc unum restat animaduertere, nō dixisse angelum, natus est uobis saluator in hac nocte, sed hodie: quia rem lætam nunciabat. Nō enim pro qualitate tēporis dicit hodie, sed pro qualitate rei. Vbi enim de rebus tristibus agi-
Mat.26. tur, nox nominat̃: ut est illud. Oēs uos scā-
Marc.14 dalū patiemini in ista nocte. Et alibi. Prius quam Gallus cantet in hac nocte, ter me negabis. Et de Iuda traditore inquit Ioan-
Ioan.13 nes. Cùm accepisset bucellam exiuit continuo. Sequitur. Erat autem nox. Sic etiā
Lucæ.2 diuiti auaro dictum est. Stulte hac nocte tollent animam tuā à te: quia anima, quæ ad tenebras ducitur, non in die sed in nocte aufertur. Sic etiam Salomon sapientiā non permansuram nō in die sed in nocte
3.Reg.3 accepit. Nicodemus etiam nocte uenit ad Christum: quia lōgè erat à uera Christi cognitione. Prospera autem & læta nomen
Ambr. Dei accipiunt: ut optimè notat D. Amb.
sup ca. Nam cum Petrus nocte Christum negas-
22.Luc. set in die illum cōfessus est, dicens, Tu scis

dn̄e, quia amo te. Angeli etiam ad Abra-
ham meridie ueniunt: punitur autem So- Ioan.21
domam uespere uenisse dicuntur. Et pa- Gen.18.
tientissimus Iob dicitur eam tentationē, Gen.19.
quæ cum uictoria finiebatur, in die sum- Iob.1.
psisse. Quadam die cū uenissent filij Dei & assisterent corā dn̄o. Et cum die, inquit, ostendit fœliciter Iob euēturam illam tētationem. Et illi quatuor leprosi, quanuis in nocte inuenerunt castra Asyriorū ple-
na cibis & diuitijs dixerunt. Hęc dies boni 4.Re.7.
nuncij est: si tacuerimus usque mane, &c. lætā noctem diem uocauerunt. Ideoq; angelus, quia fœlicia & læta nunciabat, non dixit hac nocte licet reuera nox esset: sed dixit hodie. Secundò etiam hoc dixit, quia Christi natiuitas noctem illam in diē conuerterat. Verè enim dies est, cum sol nasci
tur super terram. Nox (inquit propheta) si Ps. 138.
cut dies illuminabitur, sole iustitiæ Christo mirabili quodam modo illustrata.

¶ Pręterea mundi saluator Christus ab angelo appellatur, q̃a ipse est saluator noster: nam secūdum diuinam naturam per authoritatem & efficiētiam principalem dator est salutis & gratiæ: & secūdum humanitatē assumptam est saluator per efficientiam instrumentalem, & uelut meritoria causa gratiæ & salutis. Sua enim passione abstersit peccata nostra, & saluauit nos, & contulit gratiam & salutem, liberauit tandem nos à diaboli & mortis seruitute. Namque saluator is dicit̃, qui aliquē ab aliquo periculo eripit. Ideoq; dominus
per Oseā inquit, Ego sum dominus Deus Ose.13.
tuus, & saluator non est alius præter me.
Et Esaias. Deus ipse ueniet & saluabit nos Esaiæ.

¶ Expende ēt, quia non dixit eum esse 35.
saluatorem ab hoc uel illo malo, sed absolutè: ad significandum, ꝙ est nobis saluator & liberator ab oī periculo & malo. Sed iam angelum audiamus seipsum declarantem. [Qui est Christus dominus in ciuitate Dauid] Hebręum uocabulum Messiach, significat Græcis Christum, & Latinis, unctū. Vngebātur .n. apud Hebræos re
ges ut uidere est ī Saule, Dauide, Salomo- 1.Re.10.
ne, & Iehu. Vngebātur ēt sacerdotes, ut ha 1.Re. 16
bet in leuitico, & apertius in Exodo. Vnge 3.Reg.1
banē ēt ꝓphetæ ut Helias, q̃ de mandato 4.Reg.9
dn̄i unxit Eliseū ī ꝓphetā. Christus tn̄ hoc Leui. 8.
materiali oleo nō est unctus, q̃a regnum Exo. 20.

eius, sapiētia,& sacerdotiū ęternū erat:nō quemadmodum fuit regnum istorum tēporale.& breuissimum. Non ungitur oleo Aaron, cuius sacerdotium finitum est:sed oleo æterno Melchisedech de quo in psal. dicitur. Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Vnctus enim fuit Christus oleo sancti spiritus, de quo ad literam inquit Esaias. Spiritus domini super me, euangelizare pauperibus misit me. Et secūdùm humanitatem vnctus est diuina & super naturali vnctione & plenitudine gratię, nec nō spiritus sancti donis iuxta illud prophetę. Vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitię præ consortibus tuis. Etenim nō ad mensurā datus est illi spiritus, de cuius plenitudine oēs accepimus. Quia ipse erat rex regum & dominus dominantiū: desideratus cunctis gētibus, qui mittēdus erat. Quo adueniente iuxta Aggæi uaticinium vnctio Iudæorū cessare debebat, & sceptrum de Iuda: quemadmodū Iacob prophetauerat esse auferendum. Et ideo ut omnia in Christo cōfirmarentur factus est ipse rex & sacerdos in æternum.

Ps. 109. Esai. 61. Lucę 4. Psal. 44. Colo. 2. Apo. 19 Aggæi. 2. Gen. 49

¶ Prætereà vocat illum angelus dominum, dicēs, qui est Christus dn̄s, quia secūdū utrāq; naturā dn̄s est: quanuis diuerso modo. Quia ut Deus est dn̄s ꝑ indepēdētē autoritatē: & secundū humanitatē est dn̄s, ꝑ potestatē & gratiā tēporaliter datā, creatā & instrumentalē. Ideò ipse ait. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.

Mat. 28

¶ Obserua uerò, ꝙ licèt alij in scriptura sacra uocati sint domini & Christi, antonomaticè tamen solus Iesus Saluator, & redemptor noster dicitꝰ Christus dominus: quia ut est rex regnum & sacerdos in æternum, ità est dominus omnium & nobis unicus sacerdos. Vnde Paulus. Alij plures facti sunt sacerdotes: hic autem, quia manet in æternū, sempiternū habet sacerdotium. Expende antem & considera Dei bonitatem & clementiam, & quam mutata sint tempora. Ille autem, qui antea uocabatur Zelotes, uindicans peccata patrum in filios usque ad quartam generationē, & dominus exercituum, & Deus ultionū. Et ille qui antea in uirga ferrea regebat, vocatur iam unctus, mansuetus, & lenis. Ille qui respicit terram, & facit eam tremere, ille cui adstant millia milliū, & ignis à facie eius exardescit, qui de cœlo intonat & mittit sagittas & dissipat hostes, fulgura multiplicat, & cōturbat eos: q si aspicit, dissoluit gentes, & conterit montes seculi, qui tangit montes & fumigant: ecce mansuetus adest & humilis, oleo benignitatis & misericordię unctus, clemēs, & pius in ꝑsepio uagiēs. Vnde tibi maximè est cauendū, ne in hac lege, & ī hac noua gratia malus & peccator sis: nā coges dominum tuis peccatis, ut Christi nomen deserat, & ut sumat sibi nomen antiquū seueri iudicis, & exactoris. ¶ Denique quia Dauid natus & nutritus fuit Bethleē, uocatꝰ ciuitas Dauid Bethleem: Christus tn̄ quia filius eius erat oportuit, ut in Bethleem nasceretur iuxta prophetiam. Signū tn̄ ut à pastoribus inueniri possit, quia iuxta Paulū Iudęi signa petunt, dedit Angelus dicens. [Hoc uobis signum, Inuenietis infantē pannis inuolutū, & positum in præsepio.] Quid hoc sibi vult minister Dei? quia cùm urbanus sis & ciuis cœlestis natus, ad rusticos & agrestes uenis, ut eos derideas? Quæ signa sūt hęc? Si saluator iste est: quē tu dicis, & ad saluādos hoīes uenit: ubi sunt illi inexpugnabiles, & fortes milites, & ubi sunt copię eius? Vbi sunt vexilla sua, ubi armorū strepitus, ubi tormenta, ubi tandē instrumenta oīa bellica? Vbi thesaurus opulentus, quo mercedē militus exoluat? Vbi ducis nostri fortitudo, qua nos erepturus est à potestate inimicorū? Vbi strepitus aduenietis cū eo curię? Vbi magnates & princeps regni ipsi famulantes? Vbi est illa mundi subuersio & cōturbatio, qua inimicū persequitꝰ? An exercitus eius est uirgo tenera & sanctus senex Ioseph: & eorum paupertas thesaurus? Nunquid uexilla extensa sunt telę illę aranearū in stabulo extēsa. Vide quid dicas angele, an irrides nos? [Hoc uobis signū inuenietis, &c.] Hoc maximū argumētū est & necessariū signū, ut cognoscatur. Etenim nō est quid magnū, aut magnam arguit fortitudinem, ut potens princeps inexpugnabili exercitu in fugam inimicū uertat & captum ad se reducat: nec ēt est mirum, ut magno tormētorū strepitu fortes subuertere muros. At non ingenti copia, nec fortibus armis indutus, sed humana imbecillitate adiutus in præsepio positus, superbum uincere inimicum: hoc quidem

Hebr. 7. Exo. 20 Psal. 94. Psal. 2. Ps. 133. Dan. 7. Psal. 49. Psal. 17. Abac. 2. Ps. 133. 1. Re. 16 Mich. 5. 1. Cor. 1

dem maximæ potentię est tribuendum,& ducis Christi uirili brachio. Ideo iste est
Matt. 2. rex potēs & saluator uester:qui pannis inuolutus tyrannos tremere facit:& in præsepio repositus,cœlos prouocat: & puerilibus pānis,ut diximus inuolutus, inimicos in certamina uocat: & prius eos uincit, quàm certamē aggrediatur.Et ità suo aduentu mundi princeps ostenditur, & omnium creaturarum possessor: ut angeli & sidera cœli ad nutum illi obtemperare nō dubitent. Hoc erit signū euidētissimū qđ uobis ostēdere possum,inquit angelus:nā hoc est genus armorum Dei, ut Esaias in-
Esaiæ.9. quit. Lætabuntur coram te sicut lętantur in messe,&c.Iugū enim oneris eius & uirgā humeri eius,& sceptrum exactoris eius superasti:sicut in die Madiā. Legitur in li-
Iud.7. bro Iudicum, Gedeonē trecentis uiris sibi assumptis uicisse exercitum Madianitarū, qui non pugnauerunt lancea, gladio, aut sagitta,sed tenentes lanceas in manibus & tubas clāgentes. Nō isti pugnabant armis percutientes, sed ferentes, non aggredientes, sed resistentes vicerunt. Sic Christus sicut in die Madian non pugnans,sed sustinens vicit.O sanctissime rex Messias,ò gloriose infans & saluator noster,hęc tua facinora, has uictorias & triumphos nequeo intelligere(inquit Esaias) q̄bus possim ea oīa cōferre,nisi cum uictoria Madian. Ibi ego similitudinem tuæ uictoriæ & triumphi uidi.Nam sicut illi non pugnantes,sed ferentes & resistentes potentem Madian exercitum uicerūt,ita tu sine armis, & nudus,solis lachrymis, & à præsepio uagiens potētem Satanæ exercitum debellasti.Frigus illud, lachrimæ & labores,certe arma sunt quibus uicisti. Vires tibi sunt non in armis:sed in uirtute cordis, & in fortitudine animi.Nanq; sibicipitem ensem arripis debili & infirmo brachio, nihil mali inferes.Sāson sine armis quacunq; alia re sumpta uiriliter pugnabat: & timorem infere-
Iudi.15. bat: propter suam fortitudinem: nam cū asini mādibula mille interfecit uiros. Qui infinita potentia nascitur, quibus libuerit armis vincere poterit.Idcircò angelus hęc signa dedit, ut pastores intelligerēt illum uerum esse Messiam & mundi redemptorem.Vnde sanctus propheta Esaias de hac
Esa.40. Christi saluatoris natiuitate alloquitur dicens. Super montem excelsum ascende tu qui euāgelizas Sion: exalta in fortitudine uocem tuam qui euangelizas Hierusalē. Cōcionator qui alijs prædicas caue tibi ut uita tua doctrinę correspondeat, & excelsa montis uirtutum ascēdas cacumina: & fortitudine hoc est ī spiritu & uirtute populo prędices. Et quid loquar ad eos domine:Dic ciuitatibus Iudę. Ecce Deus uester. Ecce dominus Deus in fortitudine ueniet. Quid est sanctissime uates hoc q̄ in fortitudine ueniet dominus:Melius forte diceres,ueniet in lachrymis, in paupertate, in debilitate,& in opproprio, & contemptu.Rectè dixi quod in fortitudine ueniet: siquidem infans iste in Bethleem natus & iacens in pręsepio,maiorē ipso Deo uirtutem ostēdit.Quasi dicam.Fortior est Deus factus infans,quam solus Deus.Nāque Dei summę uirtuti addi, neque detrahi quicquam potest: Deus enim est summè fortis,omnipotens, &c.Atqui maiorē fortitudinem Deus factus homo demonstrat,quàm antequam humanam carnem assumeret.Veluti si gigas ingens ualde, armatusque arrectaq; claua, & ictu alicuius molas dentesque confringeret, quid magnum: Atsi infans quidā nudus omnino idipsum faceret, magnū quidem opus patraret.Quod etiam mirabilius multo esset si nudus,manus, manibus pedibusque ligatis. Sic etiam quod omnipotens maximusque Deus ictu quodam malos de cœlo angelos pręcipitauerit, & Pharaonem Exo.14.
cum equitatu & exercitu in mari submersit, & quod millia de exercitu Sena- 4.Re.19
cherib occiderit, & alia huiusmodi passim fecerit mirabilia:non mirum,cùm eius sit ingens uirtus & infinita potentia. Sed mirabilius illud est qđ hic infans ab ipso pręsepio horrescere faciat infernum,tremere tartara:& manibus pedibusq; fascia deuinctis, deuicto mortis aculeo morsu mortē destruxerit,ictuque laniauerit: non uulgare opus,sed eximię uirtutis fuit.In Apoca-
lypsi habetur in illa apostoli Ioannis mira Apo.5.
uisione quod uidit in dextera super thronum librum intus & foris scriptum & signatum sigillis septem. Viditque angelū fortem prędicantem uoce magna & dicētē.Quis est dignus aperire librū, &c.Et cū nullus reperiretur, dixit beatus Ioannes.

Propter quod ego flebã multũ. Optabat enim inuenire quis aperiret librum, & cognosceret literaturam. Et unus de senioribus dixit Mihi. Noli flere. Ecce uicit leo de tribu Iuda radix Dauid, aperire librum & soluere signacula eius. Et vidi, & ecce ĩ medio throni & quatuor animaliũ, & in medio seniorum agnum stantem. Et uenit & accepit de dextera sedẽtis in throno librũ, & cùm aperuisset librum &c. Vide & diligenter aduerte quod leo aperit librum, & soluit septem singnacula eius, sed factus agnus. Ipse Deus, rigidus, fortis, & perquã fortissimus leo, hęc operatur mirabilia, obtinetq; uictorias & trophea pãgit cuius diuina uirtus instar ferocissimi leonis est: at hoc debet intelligi factus humilis & mansuetus agnus. Infans iacẽs in pręsepio, dñs uirtutũ leoque fortissimus est. Vagit inter arcta positus presepia, & fulget in cœlo & tartara coram ipso tremuerunt. Merito ergo ait Esaias, ꝙ dominus Deus noster in fortitudine ueniet. Adeò enim fortis est præpotens, qđ inimicorũ profligat agmina, & trepidare facit inferna. Et siquidẽ in debili admodum fragiliq; natura suã pręmonstrat uirtutem: inde est quod ipsum uerum esse Messiam ac redemptorem magis ostendat. ¶ Insuper non potuit angelus potiora ostẽdere signa, ut significaret eũ esse mundi saluatorẽ: nisi ostendens eũdem pauperẽ, abiectũ & in præsepio natũ. Duo quippe præcipui saluatores Israel nati sunt sic, Moses qui liberauit populum à seruitute Aegyptiorum: sic natus est: qui inuentus est à Pharaonis filia morti expositus & in flumine proiectus in fiiscella iũcea. Cyrus ẽt rex qui liberauit eos de captiuitate Babylonica, statim post natiuitatẽ ab Astiage rege Medorum auo suo (ut Iustinus refert) interfici iussus est. Et Arpago quondam miles in quodã nemo puerũ dimisit à bestiis & ab auibus dilacerandũ & comedendum. Et idcirco angelus in natiuitate domini signum dedit abiectionis & paupertatis dicens. Inuenietis infantem pannis inuolutum, &c. Acsi diceret, Considerate ò pastores eos, q̃ à duplici captiuitate Aegypti & Babylonis uos liberauit Mosen uidelicet & Cyrũ sic natos esse. Et ut credatis hunc uestrum esse saluatorem: attẽdite quod uobis adhibeo signũ, non quidem pompę honoris, aut diuitiarũ, sed paupertatis & abiectionis. Hæc propria signa sunt saluatorum Israel, sed q̃a hic liberaturus est uos à potestate dæmonis & mortis, quorum uires potentiores sunt, quàm humanæ, Deus est: & quia redemptio uestra est, ideò factus est homo: & rectè quidem in fragilitate carnis & despectu uestium esse saluatorem ostendit Filius Dei, quia ad liberandum hominem uenit, natus est homo, & mortalitatis signa gerebat, ea uidelicet quę Angelus ꝓdixerat. Cognoscitur enim quis à quo sanguine ortum ducat ex insignijs & stẽmatis quę in tapetibus defert. Leones namq; & Castellæ Hispaniæ reges significant: & flores uulgo de Lis, Franciæ reges sunt insignia, & ità ex insignijs cognoscitur quis à quo sanguine genus suum deducat: Sic si Christus nasceretur gloriosus & potẽs, magnus ut gigas, uel nasceretur solũ immortalis & impassibilis, non utiq; à multis haberetur homo. Ideò opus erat pauperem nasci, passibilem & frigore trementem, ut illum hominem esse cognoscèremus & ex genere hominum ortum. Vnde actũ est, ut protinus arma & insignia, quibus nascitur, ostendat, ut his signis ostensis ueritatẽ assumptæ humanitatis dignoscas, eumq; uerum esse saluatorem & redemptorem. Sic saluatorem tuum pannis inuolutum uidebis, & lachrymis madidũ, vt uel cognoscas iam incipere exoluere pęnam tuis flagitijs debitam: & ut etiam uideas munus saluatoris exequẽtem. O fœlices pãni quibus diuina maiestas inuoluitur & clauditur. O ferox leo, qui iã humilis & mansuetus agnus factus es. O iterũ fœlices panni, qui fortis & uastissimi gigãtis manus deuinxerunt, ne nostra puniret delicta. O fœlices iterũ, quibus nostra uulnera fuerint ligata. O Pãni semel, bis, terque quaterque beati, quibus sanguis nostrorũ uulnerum fuit restrictus. Beati tandem, quibus ut alter Ieremias à lacu liberatus: sic à ꝓfunditate & puteo culpę productum fuit genus humanum. Beati etiã luctus & lachrymæ quibus saluator mundi ignem profundi lacus extinxit. Fœlices gemitus, quibus Christus nos à luctu ęterno liberauit. Fœlix planctus, qui nostrorũ delictorũ torporẽ lauit. Iã tandẽ felix pręsepium,

Marginalia: Exod.2. 1.Esd.1. Iusti.li.1 Abbre. Trog. Pomp. Xenophon in Pedia. Herodo.lib.1. Clio. Iere.38.

sepium, quod reclinatorium esse meruit illius, qui sola manu & cœlum & terram sustinet. O sancte nate Dei, qui mundum ingressus crucem iam sustines & portas, & ea perpeti iuuat, quæ carnales homines abhorrent: ut sic prius exēplo & opere postea uero sermone doceas, arctam esse uiam
Matt.7. quæ duxit ad uiam, & regnum cœlorum
Mat.11 uim pati, & quod uiolēti rapiunt illud. Sic
Thre.3. sanè docuisti, bonum esse uiro, si portauerit iugū ab adolescentia sua, & ēt ab infantia, imò à materno utero, ut tu fecisti. Nos uero miseri curam tantū in uoluptatibus & delicijs carnis constituimus, omni oblectamento fruimur: nihil oculi nostri, desiderant, quod eis ad libitum non ostendamus, &c. [Et subito facta est cū angelo multitudo militię cœlestis laudantium Deum & dicentium.] Nec unicus solum angelus uideretur assistere, ad autoritatis compro
Deu.17 bationē multitudo angelorū fuit adiūcta. Quod si in ore duorum uel trium stat omne uerum: quanto potiùs tantæ multitudini fides erit adhibenda: Mirabat̄ quidē cœlestis illa militia ducē suum talibus armis indutum: & uocibus laudat quod admirabatur. Nam mos est assistentium ministrorum regem suum laudare: illique plaudere: noua induto ueste. Ne autem crederent iste homo de terra terrenus, sed de cęlo cęlestis, idcirco militia cœlestis, cū laudibus & canticis affert. Quæ idcircò militia cœlestis dicitur, quia sequitur militiæ ducem, qui contra principes mundi, & rectores tenebrarum debellaturus mundum ingreditur. Pręliant̄ ipsi contra inimicos nostros,
Philip.1 & ad tutelam nostrā sunt destinati: ut cu-
Psal.90. stodiāt nos in omnibus uijs nostris, ne ad
1.Pet.2. offensionis lapidē aut ad scandali petram uerbo aut opere incidamus. Rectè ergo angeli descenderunt à cœlo in terram, eo q̄d angelorum rex nascebatur in terra.

¶ Expende etiam quod in hac natiuitate angeli Deum laudant, & homines ad laudandum inuitant: quia non solum humanum genus redemptum est, sed etiam angelorum ruina reparata. Quia igit̄ utrique creaturæ communis saluator natus est: merito utriq; simul gaudent, & se mutuo ad laudandum prouocant. Ideò non mirandum si angeli in Christi natiuitate exultant, quando nostra redemptio illorum reparatio est. Nulla enim erat creatura nec in cœlo, nec in terra, à qua angelorum ruina resarciri posset nisi ab homine. Et ad hoc Deus hominem creauit, ut possideret quæ diabolus p̄diderat. Et quamuis diabolum de huiusmodi hominis fœlicitate pœnitebat, nihil non intentauit ut huiusmodi Dei propositum impediret: tamē diuina bonitas multis bonis diaboli malitiam superauit. Imò ut ipse diabolus uideret hoc diuinum propositum sine aliqua mutatione permansurum, Deus ipse humanam naturam assumpsit, & aduersus diabolum in medio campo gradum sistit, donec illum uinceret. Vt uel ex his omnibus homo Christianus discat suam redemptionem magnificare. Nā si angeli tanti æstimarunt ruinæ suæ reparationē, quāti nos facere debemus nostrā reparationē? Erant enim illi beati: & beati permāsissent
quamuis Deus non fieret homo. Quantò Psal.47.
igitur maius argumentū habemus, ut pro tanto dono in nos collato Deo gratias agamus? Cantemus igitur illi cum Dauid canticum nouum, quia mirabilia fecit. Notum fecit dominus salutare salutare suū, &c. Etenim antequàm Christus nasceretur, nulla alia, quàm luctus & tristitiæ erat causa. Nihil aliud nisi peccatū uidebatur: & nullus qui auxilium conferret. Nunc autem nato iam Christo tempus lætitiæ & exultationis est, & tempus canendi. Hic attulit nobis gaudium, uitā, gratiam, & benedictionē & omne bonū. Cantemus igit̄ cū angelis: quia mirabilia fecit. Quid obsecro mirabilius, quā ut is, qui cœlū terramque regit, puer efficiat̄? quàm ut creator omniū efficiatur creatura? qui Deus erat & est, hominis mortalitatem assumat, sapientia & uerbum patris infans efficitur, & qui omnipotens erat infirmus & æger.
Qui dicit, cælū & terrā ego impleto, iacet Iere.23.
in humili & arcto præsepio: qui uita est & Hebr.1.
fons vitæ, mortalis sit: & qui uerbo uirtu- Psal.33.
tis suæ omnia portat, in vlnis gestatur à matre. Cuius terra est & plenitudo eius, in stabulo nascitur: qui omnibus facultates tribuit, pauper efficitur. & qui animalibus & uniuersis creaturis pascua suggerit, lacte materno alitur: & qui omnia mirabili uarietate uestit, nudus & frigori exponitur. Et ut uno uerbo omnia dicta

complectar, qui summus erat fit infimus. Equidem mirabilia fecit dominus in mũdi cõstitutione, & cum Israeliticis magna fuit operatus, nihil tamen collationis habent cum his, quæ nobiscum egit. Etenim unum hoc maioris põderis & ualoris est, quàm reliqua omnia, Deus homo factus est. Nobis & inauditis mirabilibus nouũ canticum conuenit. Cãtemus ergo & nos cum angelis magnificantes dominum, cũ & maior ratio horũ encomiorum nostræ curæ sit imposita. [Gloria in altissimis Deo.] Mirabile quidem est, ut in præsepio
Gen. 30. iacens, Angeli gloriã in altissimis cãtent. Vbi manifestatur eius potentia & magnitudo simul. Iacob in canalibus uirgas posuit: quarum aliquæ cortice erant coopertæ, aliæ uerò sine cortice. Sic Christus hic fecit. Quid rogo magis occultũ aut inauditum quàm ut Christus tãquam peccator ploret? Et quid manifestius quàm gloriã eius angelus cãtare, & illum pleno ore Saluatorem dicere? Obserua, quod Christus tacet, & canunt angeli. Sic tu laudes tuas
Pro. 27. silentio pretereas, ut alienum os tua encomia exaltet. Secũdò obserua, quod dum quis ab uno laudatur, statim ab alijs multis laudibus prosequitur. Sic tu lauda Deum, ut
Exo. 12. alios ad ipsius laudes prouoces. Sic Maria Soror Mosi accepit tympanum in manu, egressæque sunt omnes mulieres cum illa cum tympanis & choris cantantes. Sic etiam uiuere te oportet, ut tuo exemplo alios exhorteris, ut uitam suam sanctè cõponant. Ideo dominus. Luceat lux uestra coram hominibus: ut uideant opera uestra, &c. Sic etiam unus angelus laudans
Mat. 5. Christum natum, alios ad laudem prouocauit: qui omnes simul cecinerunt. Gloria in excelsis Deo. ¶ Aduerte autem dominum tria sibi soli reseruasse, quæ nulli alij communicare uoluit. Primum est uindicta de illatis iniurijs. Ipse.n. ait. Mihi uindictam, & ego retribuam. Et iterũ. Mea est
Rom. 2. ultio, & ego retribuam in tempore. Non quando uobis, sed tunc quando mihi pla-
Hester 10. cuerit. Secundo sibi reseruauit iudiciũ de occultis, imo de omnibus malis: & ideo ip
Ioan. 3. semet: Pater omne iudicium dedit filio.
1. Cor. 4 Quocirca Paulus admonet: Nolite ante tẽ
Ro. 14. pus iudicare. Et rursum. Tu quis es qui iu
Luc. 6. dicas alienũ seruum? Et dominus. Nolite iudicare & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini. Ter- Esa. 44.
tio reseruabit sibi gloriam. Cũ ipse dicat. Gloriam meam alteri nõ dabo. In omnibus, (inquit Paulus) glorificetur Deus per Rom. 1.
Iesum Christum dominum nostrum. Sic etiam idem apostolus de Romanis & philosophis ait. Non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt: sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Et Pharisæi Ioan. 5.
qui gloriam ad inuicem accipiebant, excæcati sunt. Ex quo loco dicere oportet in omni re & euentu uni Deo soli gloriã tribuere: neque talis animum tuũ inuadat cogitatio, ut eã ipsi rapere uelis, quia grauissimo plecteris supplicio. Etenim in quocunque bono, quod feceris duo consideratur, & honor & commodum: ex quibus Deus uoluit sibi honorem eligere, tibi autem commodum & lucrum reseruare. Et ideo quia honorem Deo debitum uiolenta & sacrilega manu rapis, præmium quod tuum erat, auferet dominus à te. Itaque si hoc grande facinus perpetraueris, non solum non eris munere dignus uerum grauissimè in te animaduertet Sic Herodem, ut in Actis scribit Lucas, percussit Angelus, eo quod non dedit honorem Deo, Ma Act. 12.
nifestum quippe furtum & latrocinium est, proprium Deo debitum honorem surripere: nihilominus quam uicino uas argẽ Phil. 2.
teum subtrahere. Sic Paulus loquutus de Christo, ad id se referẽs furtum quod Lucifer intentauit facere, dixit. Nõ rapinam arbitratus est se esse æqualem Deo, sed seipsum exinaniuit, &c. Sub forma Dei nihil preter Deum esse poterit, sicut sub forma solis, est sol. Cum ergo Deus esset sub forma Dei erat Deus, & quod Christus similem se faceret Deo, non furtum erat sicut illud Luciferi, qui erat sub forma angeli, & uoluit esse sub forma Dei. Ita fecisse Iezabel sacra refert pagina, quæ uiolenta manu sumpsit uineam Naboth. Caue au- 3. Re. 21.
tem ne tale committas scelus, quia tãquã latro punieris qui non solum quod abstulit restituere compellitur, uerum etiã bonorum suorum septuplum exoluit, & hac de causa dominus in te ipsum animaduertit, auferens tibi commodum, quia tu illi

honorem

honorem abstulisti. Sāctus ille Ioseph qn̄ impudica eius domina eum ad peccandū inducebat, sic dixit. Dominus meus tradi-
Gen. 16 dit mihi omnia pter te, quæ uxor eius es: quomodo possum peccare in dominum meum? Sic etiā Deus tradidit tibi oīa præter gloriā suam, quę uxor eius est: quomodo ergo peccare poteris in Deū tuū eripiē do illi gloriam suā? Vide ergo quod sicut Ioseph noluit dominā suā, quia uxor dn̄i sui erat: ita nec tu gloriam dn̄i tibi impudenter ambias, quia uxor eius est, & illā si
2.Re.12 bi soli reseruauit. In secūdo libro Regum legitur, qđ dux Ioab habebat captā ciuitatem Rabbat misit ad Dauid. Obside ciuitatem & cape eā: ut cùm à me uastata fuerit urbs, nomini tuo adscribatur uictoria. Fidelis subditus Dauid fuit Ioab: qui quā quam deuastatam ciuitatē iam habebat quia eius rex & dn̄s erat Dauid, & bellum inceptū erat ipsius expēsis, gloriam & honorē uictoriæ uoluit tribuere Dauid: quā uis qui pugnabat & fortitudinem animi ostendebat erat ipse Ioab. Sic tu qui militas diuinis stipendijs & fauore aduersus carnem pugnas, mundū, & diabolū, & eos uincis gloriā tribue Deo, quia miles eius es: & in nomine eius uincis & pugnas. Ne autem ab inani gloria & mundi uanitate opera nostra bona extinguant, admonuit
Matt.6. nos Christus dicens. Attendite ne iustitiā uestrā faciatis corā hominib. ut uideamini ab eis. Sic opus est, iustitiā tuam, hoc est bona opera tua abscondas, ità ut nesciat sinistra, quid faciat dextera tua. Nisi.n. hoc
Exo.1.& 2. feceris, continget tibi quod filijs Israel in Aegypto qui filios mares statim, ut in lucem prodibant eos submergebant aquis, qua de causa matres eosdē in occulto nutribant. Ità nisi opus tuum bonum quod quasi conceptum est animæ occultaueris, diripietur ab Aegyptijs: & in flumē iactabitur ibique undis & fluctibus demerget. Ideoque si eleemosynam uel aliud quod uis opus bonum effeceris, curandum tibi est, ut nō causa hominum id facias, neque laudem hominū quæras: nam si id in occulto feceris, commodum, & utilitatē accipies. Diuus Paulus ut ex multis locis colligi potest in omnibus gratias Deo agebat & illi gloriam dabat. Et Moses & Aaron, q
Nu. 20. gratias Deo non egerunt ad aquas contradictionis, non meruerunt ingredi in desideratam promissionis terrā. Sic nec tu terram uiuentiū ingredieris tibi promissam, ubi sancti gaudēt diuinam uidentes essentiam, si in omni opere bono ipsi Deo gloriam nō tribueris. Dominus præcepit Ge- Iud.7.
deoni, ut dimitteret multitudinē populi ne gloriaretur dicens: meis uiribus liberatus sum. ¶ Sed quid est quod dominus tā solicitus sit glorioriæ suæ? Intelligas ò homo id dominum non facere sui causa, sed propter nos: nam periculosum esset nobis placere, quia inde possemus superbiæ ansam sumere. Ille autē, qui super omnia habitat, quacunq; se extollat non potest superbire: nec quantumcūq; se laudet magis extolli, igit quidquid boni egeris, & quidquid laude dignum, ibi cognoscas dominum Deum tuū, & te ipsum inutilem seruum considera & uile instrumentum gratiæ suæ. Et quanuis Deo seruias ijs donis, quæ liberali sua manu tibi largitus est, ad uerte, quod si ipsis peccatoribus ea concederet, fortè melius, quàm tu operarentur: & ita te seruum inutilē iudicare debes cū tepide & remisse domino inseruias, quando tantis nominibus illis sis deuinctus. Re
gi enim seculorum (ut inquit Paulus) im- 1.Tim.1
mortali & inuisibili: soli Deo sit honor & gloria in secula seculorū. [Et in terra pax hominibus bonæ uoluntatis.] Pacem angeli nunciant, quam Christus sæpe cōmēdauit: & à nobis discedens tanquam testamentum illam nobis summopere commendauit dicens. Pacem meam do uobis,
pacem relinquo uobis. Sed quia impijs & Ioan.14
sceleratis (ut inquit Esaias) non est pax, nō Esa.48.
omnibus sed hominibus bonę uoluntatis prædicatur, Illi enim qui recta animi uo-
luntate suscipiunt Christum, sicut isti sim Matt. 2.
plices pastores: ueram Christi pacem habent & possident. Herodes uero, q. Christi
aduētu turbatus est, non suscepit Christū, Prou.6.
imo ipsum fuit persequutus. Sic modo illum persequūtur qui ira commouentur, furiosi, & qui semper rixantur, & qui semināt inter fratres discordias: quiq; sunt diaboli ministri, & pacis Christi subuersores, qui ad nihil aliud ualent magis quàm ad confabulationes nectēdas. Prçterea per uoluntatis bonitatem potius dicitur quis bonus, quàm per alias potentias: quia uo-

luntas cæteras potentias mouet ad operã dum: & ideo bonitas aut malitia eius in alias potentias diffunditur, sicut influxus primæ causæ in alias causas à prima motas. A uoluntate enim dicitur quis bonus aut malus: quia ratio meriti uel demeriti dependet à uoluntate tanquam à radice, ea ratione quia libertas directe ipsi uolũtati competit. Quare ubi nulla est libertas nec mereri nec demereri aliq̃s potest. Et idcirco pax ista non malis sed rectis cõpetit. Cor enim impij quasi mare feruens, quod nunquam nec manet nec quiescit. In apocalypsi dicitur, quod omnes illi, qui adorauerunt bestiam, requiem non habebant: sicut nec illi, qui belluinos suos appetitus sequuntur animi pacem unquã possident. Nãque sicut in mari tumentes fluctus nunquam quiescunt: sic mũdi administratores semper fluctuãt, nec uanis suis cogitationibus quietam conscientiã possident. Vera quippe est sententia saluatoris dicentis. In mundo pressuram habebitis, in me autem pacem. Etenim infirmus homo ẽt si uaria cubilia mutet & lectos, non ob id quiescit: quia quoque se uertat infirmitatem secũ ducit, quæ inquietudinis causa est. Sic sane ẽt si in hoc mundo ꝑdo per multũ temporis spatium uiuas nũquam pacẽ & requiem habebis, quousq; malos & deprauatos humores expellas: hoc est tuæ prauæ affectionis uitia, quæ te æstuãtem & inquietum reddunt: quod si hæc feceris ueram Christi pacẽ & quietem possidebis. Pax illa, quæ tum temporis erat in mundo cũ Christus natus est, & cũ exit edictum à Cæsare Augusto, figura erat huius spiritualis pacis. Quod pulchrè Michæas prædixerat dicens, Pax erit in terra nostra cùm uenerit, & qñ calcauerit in domibus uestris. Itaq; quia non peccatoribus sed bonis datur hęc pax & boni non nisi à uoluntate sunt boni: idcirco angeli pacẽ nunciant hominibus bonæ uoluntatis. Porro in Græco originali Lucæ sic habetur, Kai en gis eiryni ennoropois endo Kia: id est & in terra pax in hominib. bona uoluntas. Quapropter in manu & potestate tua est hanc pacẽ habere: cum & in manu tua sit hæc uoluntas. Nihil enim est tã in potestate uoluntatis, quàm ipsa uoluntas: ut egregiè disserit eximius ecclesię doctor Augustinus. Et ideo sicut dominus es tuæ uoluntatis, ita poteris habere malã vel bonam uoluntatẽ. Bona erit, si bonum uirtutis prosequeris: mala, si flagitia & scelera fueris amplexus. Sicut Chamęleon eũ sortitur colorem, qui ei conspectu est: sic voluntas talis erit, quale illud fuerit, cui ꝑ amorem iungitur. Nullã aliam uel bonitatẽ uel malitiam habes, præter id, quod amore uel odio prosequeris. De qua re elegantissimè uates Dauid. Transierunt (inquit) in affectum cordis. Transijt intellectus & reliquæ potentiæ ad factionẽ uoluntatis, ad approbandum vel comprobãdum uoluntatis desideriũ. De corde exeũt fornicationes, furta, adulteria, &c. Sed q̃a uoluntas fons est & radix à qua proficiscuntur omnia mala & bona, idcirco angeli exoptãt nobis bonam uoluntatem, ut omnia in nobis bona sint.

Esai. 57. Apoc. 4. Ioan. 16 Miche. 5. Psal. 72. Matt. 5.

❡ Obserua autem quod per hæc tria beneficia, tres effectus uerbi incarnati significãtur. Gloria pax & bona uoluntas. Gloria in excelsis, pax in terra, hominibus bona uolũtas: ad quę tria natus est Christus, pro tãto suo in nos amore & dilectione, Ad gloriam inquã, in superioribus, ubi cõprehenduntur omnes beati. Secundo ad trãquillitatem ordinis inferioris nomine terræ significati: eo q̃d terra infima pars est ubi comprænhenduntur omnia inferiora etiam cõdemnatis, qui uelint nolint ad tranquillũ ordinem per pœnas deducuntur. Et præterea trãquillus ordo inferiorũ qui pax uocatur, licet nõ ipsis, tamen Deo erit. Ordinatur tertiò ad bonam uoluntatem in hominibus qua genus humanum sine Christo carebat & caret: q̃a finis uerbi incarnati est, ut Deus sit oĩa in oĩbus. 1. Co. 15

❡ Obserua ẽt non interponi cõiunctionẽ &, inter terrã & homines, sicut interponit inter excelsa & terrã cum dicitur, & in terra, nec dicitur, & in hominibus, ad significandum ad eandem uniuersi partem inferiorem utrumque pertinere, scilicet tã pacẽ, quàm bonam hominibus uoluntatẽ. [Et factum est, ut discesserunt angeli in cęlum.] Peracto suo munere, sicut Raphael angelus dixit Tobiæ. Tẽpus est, ut reuertar ad eum qui me misit. [Pastores loquebantur ad inuicem.] Sententia est sapiẽtis. Sapientia absconsa & thesaurus inuisus, Tob. 12

quæ

quæ utilitas in utrisque? Nihil emolumēti dicendū est, scientiā illius afferre posse, Eccl.20. quę nulli utilitati deseruit: & pecunia etiā nihil fere est, qua nō utitur ad hominū utilitatē. Frustra quippe illa potētia facta cēsetur, quę ad operationem nō transit. Natus est redēptor mūdi, sed tāto silentio & sine ulla pōpa & strepitu, ut uel ipsos uicinos tale mysteriū latuerit. Sed cū nos tāto & tā admirabili beneficio (nisi nobis esset patefactum) nō gratularemur: ideò oportuit, diuinā sapientiā non esse absconditā, & thesaurū hunc diuinum hominibus cōmunicare. Etenim sicut lumen sufficiēs per seipsum est ut cūctis manifestetur: ita Saluator mundi suā cōmunicans bonitatem uoluit se ipsum pandere. Quia sicut resurrectionē eius nō omnibus oportuit manifestari sed (ut inquit Petrus) testibus præ- Act.10. ordinatis à Deo: ita quidē admirabilis eius natiuitas æquū fuit, ut nō omnibus manifestaret: quia non oēs digni erāt, sed aliqui, quibus occulto Dei iudicio uoluit natiuitatē suā aperire. Isti fuerūt simplices quidā pastores, quibus uigilantibus in regione illa apparuit angelus, & natiuitatē redemptionis denunciauit. Isti igitur ingēti quadā animi lætitia & gaudio, postquā angeli ascenderunt in cęlum ad inuicem loquebantur. [Transeamus usque Bethlehē, & uideamus hoc uerbum quod factum est, quod fecit dñs.] Vbi diligēter obserua, quod beata uirgo ex regia Dauidis stirpe nata, à nemine in seculo cognita, abiectissima mundo, in uili stabulo sedet & tacet, & nihil de se loquitur: sed quod homines negligunt, cęlestes ciues honorant, & inquirunt. Vbi animaduertas curam & solicitudinem domini, ut suorum seruorum notam faciat mundo uirtutem: nā quāuis ipsi absconduntur, ipse dñs notos eos facit in uniuerso mundo. Erat.n. beata uirgo abscondita in oculto & secreto loco, existimās gloriosum illum partū nemini mortaliū cognitum: quē angeli iam concinunt, & de quo pastores inter se colloquuntur. Si bene uiuis, si labores sustines, si oras, si plangis, tace: quia hæc omnia oportuno tempore in utilitatē tuam manifestabit dominus. Mirabile quidem est, quod dū seruus Dei abscōdita quærit, & infima loca: ipse dominus tantā illius gerit curam, ut uniuerso mundo laudes suas prędicet. O inconsideratus stultus hominum error, qui dū honorem solliciti quærunt & desiderāt, eundē amittunt, & dum nominis immortalitatē ambiunt, à memoria hominum penitus delētur. Ea.n. quæ ad cōseruationem nostram eligimus, cōducunt plurimū ad perditionem: & ubi lucrū inuenire existimamus, ibi maiorem iacturā facimus. Qui paruuli & abiecti propriis oculis sunt, honore inueniuntur digni apud Deum & homines. Quocirca si honoris lucrū sitibundus quęris, illū fugito. Laudet te alienum os, non Pro.17. tuum. Facito, quod debes & in manus dñi te ipsum conijce: ipse nāque tui honoris solicitā curā habebit. Vbi iā rogo animaduertas, quāta fuerit ipsi dño cura ut honore & laude afficeret seruum suum Iacob relegatum, & laboribus onustū in Mesopotamia. Ità ēt recordatus est Ioseph uinculis Gen. 32 & cathenis cōstrictum in Aegypto: & Da- Gen.41. uid custodiæ ouiū destinatum in desertis 1.Re.16. locis & mōtibus in publicum produxit, quē 1.Re.17 excellenti uictoria aduersus Goliat gigātē decorauit. Denique, ut unico uerbo oīa dicta cōplectar, uirginē abscōditam & humili loco clausam dñs notam facit, & angelis cęli, & pastoribus terræ. Et quāuis initio pastores fuerunt deterriti tā subita angeli apparitione, iā in lætitiam redacti colloquūtur, quo pacto ituri sunt, in Bethlehemiticā porticū. ¶ Obserua præterea angelos nō dixisse pastoribus, ut irēt in Bethlehem: nihilominus ipsi uiā aggrediuntur, & infantem inuenerunt. Vbi diligērer aduertas, quod ad uitæ perfectionē nō satis est Deum cognoscere per fidem, sed opus est ad illū tendere per sancta opera. Certè isti pastores dictis angeli fidē adhibuerūt, nihilominus uadunt ad illum. Nō satis est credere, nisi simul opereris. Per fidē nāque & bona opera Deo nos approximamus. Fertur enim anima nostra amore quo- Ro.13. cunque fertur. Transeamus inquam in Bethlehem. Appropinquemus Deo, & appropinquabit ipse nobis. Docemur etiam, ut nullæ rerum cupidines nobis ipsis possint esse impedimento, ut Deo appropinquemus. Isti namque pastores non fuerunt impediti à grege suo, ut in Christum tenderent: omnia reliquerunt, & nulla facta mora ad præsepiū accesserunt.

Sed

Sed multi sunt modo qui ad Christū animi cupidine ire contendunt, nihilominus permittunt impediri ab honoribus, diuitiis & uanitatibus huius seculi. In quibus oībus summe considerare deberes, cuius rei iacturam facis, & quarum rerum causa hāc iacturam facis. Omittis ad Deum ire, sed ꝓꝑ quid: Propter mundum. Si propter rem aliquam illum omitteres, non mirarer tantum, sed omittis Deum, qui summum bonum est, eundemque postponis stercoribus terræ. Imprudentis est sententiam ferre inauditis partibus. Peccatores sententiam pronunciant in fauorem mūdi, & bonum esse dicunt mundo inseruire & dei partem relinquūt, quæ cum non audiatur, facile condemnationem patitur. Nanque si isti diuini cibi nectar & ambrosiam degustassent, cognoscerem quidem maiorem dulcedinem in amaritudine esse quam in dulcoribus & suauitatibus mūdi. Gustato spiritu, desipit omnis caro. Sic Paulus à Deo uocatus rerum mundanarum dulcedinem, absinthij amaritudinem iudicat: & contemnit epistolas in Damascum & dixit. Domine quid me uis facere:
Act. 9. Quid igitur est quod tu mūdū nō deseris quandoquidem isti pastores gregem re-
Matt. 9. liquerūt: Matthæus thelonium, Petrus re-
Matt. 4. tia, ut Christum audirent. Itaque omnia
Mat. 13 sunt cōtēnēda & relinquēda, & iter aggredi debemus. Negotiator ille euangelicus non fuit otiosus sed lætatur præ gaudio inuento thesauro, sicut isti pastores. Charitas non languida est, non quiescit, nō est otiosa: sed Christū querit summa diligentia. Sed iam uerba pastorū explicemus. Videamus (inquiunt) Verbum quod factum est, ꝙ fecit dominus. Verbum in hoc loco nō sumitur ꝓ diuino uerbo, siue filio Dei sicut quidam male interpretati sunt: sed sumitur ꝓ re aliqua, aut facto uel opere. Sępe enim in scriptura sacra verbi nomine opus uel factum aliquod intelligitur. Cuius rei exemplis pleni sunt libri regum ubi cum agitur de rebus gestis à regibus Israel uel iudææ dicitur, Reliqua quæ fecit scripta sunt in libro uerborum regum
2. Re. 1. Iuda uel Israel: In secundo etiam libro regum dicitur, regem Dauid dixisse Amalechitæ rogantem de bellicis factis. Indica mihi uerbum quod factum est. Manifesto apparet quod non rogabat Dauid, quid in bello diceretur, sed de factis & gestis in bello. Quod etiam uerum esse apparet ꝑ datam responsionem ab Amalechita nuncio: quo significauit mortuum esse Saulē
& Ionatham & perditum populum Israeli 3. Re. 20
ticum. Præterea cum rex Ezechias ostendit thesauros domus suæ seruis regis Babyloniæ, inquit scriptura, Non erat uerbum in domo sua quod nō ostēderit eis, id est, nulla res. Impossibile nāq; reputaui hæc, & alia multa scripturæ loca huic similia pro uerbo posse intelligi, sed pro opere. Et secūdū hūc sensū, quē uerissimum arbitror, literæ explicatio est, Eamus in Bethlehē, & uideamus hoc opus Dei: magnū hoc opus factū à domino uideamus, Videamus inquiunt, Deū q̃ inuisibilis est, hominē iā factū uisibilē nostra mortalitate indutū. Ros qui nascitur in alta aeris regione, nūquā in suo descensu uideri pōt, nisi qn̄ sedet uel in herbis uel in foliis arborū. Sic filius Dei ab ęterno genitus est à patre nūquā apparuit uisibilis quousq; in gremio virgineo sedit: & ibi descēdit sicut ros super herbam uirentem uiriditate omniū uirtutū. Videamus ergo hoc uerbum, qđ factū est qđ fecit dominus. [Et ostendit nobis.] Nobis inquā simplicibus pastoribus. Multi principes & uiri literati erant in Hierusalem, & nemini illorū apparuit angelus, sed pastoribus super gregem suū uigilantibus, Certè dici nō pōt, quin angelus fuerit prudētissimus qn̄ istis & nō illis principibus apparuit. Quia si angelus huiusmodi diuitibus hanc domini natiuitatem prænūciaret, qui incute curā da fere totā uitā consumunt, nunquā in tota iter illud aggrederentur, quippe qui tunc à famulis rogarēt serenumne esse tēpus, an cœlum nubibus coopertū: si respōsum acciperent, uel aerē uel cœlū pluuiā denunciare, utique iterū in utrāuis aurē obdormirēt, & alto & profundo somno, ut facere solēt, cōquiescerēt: qđ si id delicatis mulieribus denunciaret, priusquam stibium & fucum apponerent, iā sol alta montis cacumina pertingeret. Si igit̃ istis natiuitatem domini angelus denunciaret prius sol ad occasum tenderet, quam pararent ire in Bethlehem. Ideo sapienter fecit angelus apparens Pastoribus, qui

statim

ſtatim nulla facta mora feſtinãt in Bethlehem. Nihil erat qđ eos remorari poſſet:nam inducti dormiebant, nec in ſuaui bus lectulis iacebant, nõ phaleratis equis indigebant,non curribus,quin potius nec aeri nec niui, nec frigori parcebant, ſed tanquam homines omnibus terrenis orbati, ea hora qua Angelus apparuit, ſine alicuius rei conſideratione quæ illos de-
Matt. 2. tinere poſſet Bethlehẽ proficſcũtur,diuites autẽ relicti ſunt in Ieruſalem,nec uocant, ut hoc tantum & tam diuinum miſteriũ uideant.Sed obiicies forſitan, dicens,Nonne regibus apparuit ſtella & duxit illos in Bethlehẽ: Verũ id fateor ſed rogo aduertas diligenter, quanto labore peruenerũt in Bethlehẽ itinere tredecim dierum defeſſi:vt uel ex hoc colligere ſit nobis facile quanto maiori labore & difficultate diuites ad Deũ accedunt,q̃ pauperes.Nanque iſti paſtores ea nocte qua Chriſtus natus eſt,illum adorauerunt,reges vero poſt tredecim dies ad Chriſtũ ueniũt,[& venerũt feſtinantes. Quòd erant uenturi dixerunt prius nã loquebantur ad inuicẽ dicentes. Tranſeamus uſque Bethlehẽ agentes de modo quo ituri erant, Promiſſam fidem cõpleuerũt.In mũdo ſanè multa ſunt uerba, & nulla opera. Fallax enim mundus uniuerſis hominibus ſeipſum amicum & familiariſſimũ promittit, mõteſq; aureos pollicetur, at in neceſſitatis articulo, oẽs deſerit, nulli datam fidem complet:iſti uero paſtores adimplent factis, quod uerbis promiſerant. Nõ ſicut tu, qui quotidie ꝓponis & promittis ad meliorẽ uitæ conditionẽ rediturũ, & nihil minus quã adimples.Proponis alienum reſtituere, & confeſſario id promittis:tñ ꝓtinus id obliuioni tradis. Proponis accedere Chriſto, & nunquã accedis. Accidit tibi in hoc negotio ſicut nautis in portu, qui ſemper proponunt vela uentis dare,& de die in diem nauigationẽ diſtrahunt,& habentes tempus, aliud fœlicius ſibi futurum expectant, donec præterito nauigandi tempore iã nauis in portu putreſcit. ¶ Secundò obſerua quod non ſolum uenerũt paſtores, ſed etiã feſtinanter uenerunt: non pigri aut negligentes fuerunt in quærendo domino.Nanque dominus grandi ſolicitudiue aduertit,quo feruore, & quãta uoluntatis promptitudine opera miniſterij ſui exequamur.Pater ille q̃ duos habebat filios,quorum minor natu cũ diſſipaſſet bonam partem ſuæ ſubſtantiæ, cũ ad domũ rediit famelicus & pãnoſus maius
gaudium cum hoc ſuſcepit quã cum illo, Luc. 15.
quem domi ſemper habuit: nã dominus neutiquam attendit quanto temporis ſpatio illi ſeruimus,ſed quãto ſpiritu,& quãto animi feruore.Et ita uerum eſt, aliquẽ in unica hora maiori præmio poſſe eſſe dignum, quam alius mille annis:nam dominus pluris æſtimat parum & feruens miniſterium,quam multum & remiſſum. Idcirco filius ille prodigus tanto ſpiritu & feruore in Deum conuertit, & ſuos reliquit, quorum cuſtodiæ deditus erat, ut locupletiori & maiori præmio dignus in oculis paternis fuerit inuentus quam alter frater: quo factum eſt vt maioribus honoribus fuerit affectus,quam is qui parenti tepide miniſtrabat. Quibus omnibus exemplis docemur non ſegniter, aut ignaue in mandatis domini nos ipſos debere exercere. Plus duplo conſumpſit Sa-
lomon in ædificio propriæ domus quam 3. Re. 6.
in ædificando templo, quod in obſequiũ domini conſtruebat: In quo inſinuatur res diuinas maiori diligentia efficiendas eſſe,quàm noſtræ propriæ.Equidem non oportet ei tepidè aut remiſſe inſeruire, qui tanto feruore & amore uenit è cœlo, ut nos quæreret, frigida nocte naſci uo-
luit. Præceperat dominus ut paſchalis a- Exo. 12
gnus feſtinanter comederetur: quia uult nos in ſanctis operibus cum feſtinatione
operari. Nam ſi grandis ſumma argenti 3. Re. 17
uel auri tribuenda tibi eſſet, poſtquam ad finem peruenires alicuius incepti itineris: nonne rebus aliis contemptis, quæ ſeſe tibi in uia poſſent offerre ueloci curſu iter ageres:Conſidera igitur longam tibi reſtare uiam, & tẽpus uitæ breue.Quapropter oportet non tepidè iter agere ſed ſumma adhibita diligentia & ſolicitudine quandoquidem mercedis retributio tanti ponderis & valoris eſt, vt nullo argento nullo auro,nullis pretioſis margaritis conferri aut componi poſſit.Vtinã in his mãdatis domini tanto cum feruore incederes,ut poſſes cũ propheta dicere. Viã mã- Pſ. 118.
datorũ tuorũ cucurri. Non tanta ignauia

quanta tu, rex sanctus in uia domini incedebat, nec inseruiebat ea cunctatione & mora, qua tu. Accipitres in regione Noruegiæ optimi sunt: quia cum in ea regione parui sint dies, properant dum dies est in captandis auibus. Ità tibi faciẽdum existimo, cum dies huius uitæ breuissimus sit plusquam dici potest, sanctis & rectis operibus incumbendo, priusquam nox mortis aduentat, in qua nemo poterit operari. Et enim quidam sapiens loquutus, ut exemplum discipulis suis daret dixit. Vita breuis, ars uero longa, experimentũ fallax, iudicium difficile, &c. Et non dixit, ut discipuli sui studium medicinæ relinquerent, sed potius ut in studendo festinarent, cum scientia difficilis, uita uerò breuis esset. Ità sanè tu festinanter Deo inseruire debes, quando vita nostra sic adeò breuis est, id uero quod fieri debet multum. Iusta quidem ratione incursari debet Pharao, quia cum domus eius tota, & regnum uniuersum ranis esset plenum,
Exod. 8 hortatus à Mose dicente, constitue mihi tempus quando deprecem pro te, & pro seruis tuis, & pro populo tuo, vt abigantur ranæ à te, respondit. Cras. Iustum quidem esset, ut medelam suæ infirmitati statim peteret, quãdo tam iniqua plaga erat obsessus. Tamen ea uerba ab homine expectabantur, cuius corpus breuissimè in profundo mari erat submergendum, & eius anima in profundo inferni. Itaque omnes nos festinare oportet in nostræ salutis opere, quia protinus etiam operari, sero iudicandum est: nanque bona nostra ea sunt, ut ualeant Deo ipsi restituere id obsequium & honorem, quod tantis peccatis illi abstulimus. Sed de his hactenus. Sed quid isti boni pastores festinãtes uiderunt: Quid inuenerunt uidentes regẽ natum: Nunquid palatium aliquod marmoreum, aut matrem reginæ diademate fulgentem aut eam aureo lecto recũbentem: Viderunt ne puerum purpura & bisso inuolutum, aut curiam multis ciuibus
Esai. 53 abundantem: [Et inuenerunt Mariam & Ioseph & infantem positum in præsepio.] Iam hic vides sanctorum Patrum desiderium adimpletum, & quomodo Deus eorum petitionibus acquieuit. Audi prophetam Esaiam. Desiderauimus eum despectum, & nouissimum uirorum. Nõne melius foret, ut diues ueniret, ut nos diuitijs impleret? Nonne melius esset ut cũ summa potentia ueniret, ut nostras iniurias uindicaret? Minimè. Isto enim pacto non illum desideramus, sed humanum, pauperem, & abiectum: namque contraria contrarijs optima sunt medicamenta. Cecidit Adam superbia, & illum humilem exoptamus, ut nostræ medeatur superbiæ. Ille uoluit esse magnus, & idcirco hunc ego pauperem, paruum & abiectum desidero, ut uel sic his contrarijs tiriacis curetur hominis superbia & auaritia. Qua de causa rectissimè inquit Esaias, desiderauimus eum despectum & nouissimum uirorum, ut quanto ipse abiectius descenderit: tanto altius ego ascendam. Ideo patientissimus Iob, Vtinam appenderentur peccata mea, & calamitas quam patior in statera: Nonne Iob peccata, caro aut fructus sunt, vt appendantur in statera? Peccatum nihil est positiuum, sed priuatio uel negatio quædam, quæ est carentia rectitudinis debitę in esse. Sed quomodo appendentur? Audi. Dũ in aliqua stateræ lance aliqđ pondus est, in terrã inclinat, altera uerò lanx quæ uacua est in altũ eleuat. Idcirco, ut quę eleuata est in imũ descẽdat, necesse est, ut alteri maius põdus apponatur. Oẽs cecidimus ꝑ peccati grauitatẽ & põdus, & descẽdimus oẽs ad inferni tenebras, ut igit nos ascẽderemus necessum fuit, ut Christus descenderet humiliatus. Ita sanè quãto una statera descẽdit, tanto alia in sublime rapit. Cecideramus nos in profundũ, & Christus in alta gloria sedem habebat: & idcirco descendit Christus, ut nos aduolaremus ad cęlum. Qua de causa desiderat Iob, ut nostra appendantur peccata, & cõstituantur in una statera, in altera uerò Christi lachrymæ, paupertas, nuditas, durum præsepium, frigiditas, & oẽs alij labores: quia rectè nouerat Iob plus ponderis esse hæc Christi merita, quàm oĩa nostra delicta. Quapropter Iob hoc experimentum fieri desiderat, & Esaias, non in sublimi loco, sed despectum, humilem, & abiectum illum desiderabat. Quocirca possemus dicere, Veni Esaia ad pręceptum Bethlehem, & uidebis tua desideria adimpleta. Inuenerunt pastores filium

Dei

Hypocra. Amphori.

Leg. Augu. li. 1. doctr. Chri. c. 14.

Iob 6

Dei positum in præsepio, non in aulis aureis pauimentis compositis, non in preciosis cubiculis, sed positũ in presepio. Certè quilibet homo qui hec cõsiderauerit, penitus admirabitur, dum videat Dei filium in tantum contemptum deuenisse, ut in stabulo dignatus fuerit habitare, animaliumque socium fieri propter hominũ salutẽ. Tu domine qui cœlum pulchris sideribus ornasti, & herbas campi, & flores gratis coloribus induisti, & aues uariis plumis exornasti, gaudes in præsepio esse pannis inuolutus? Quomodo cum gaudium & exultatio angelorum sis, lachymis madidus es? nondum natus es, quando delicta mea plangis, Non solum cùm sis Deus homo fieri voluisti: verũ in maiori hyemis rigore natus es, media nocte, & in tanta paupertate. Nihil sane dubito, quin nox illa, qua Christus natus est, frigidior & asperior fuerit, quã alia unquã. Quòd si ratio nõ ualuerit, nec capitis sententia ualeat. Quia diuinũ uerbũ cũ humanitate simul accepit omnes nr̃as miserias & penalitates peccato excepto: & has miserias in maximo cõtẽptu & abiectione. Itaq; nõ solũ pauper, sed pauperrimus fuit: nec solùm mori, sed mortẽ crucis ignominiosã pati uoluit. Itaq; sicut uolẽs mori genus mortis ignominiosissimum elegit: ita uolens nasci, noctẽ rigidissimam elegit. O quantũ tibi, ò gloriose puer debẽt homines. Quomodo anima mea in tuũ nõ rapitur amorem? Quomodo cor meum sicut cera non liquefit, dum propter suum amorem uidet Deum in præsepio inter bruta animantia positũ: Hæc oĩa amoris nostri causa dominus facit, & utinam intentum cõsequatur. Et non solũ in tanta humilitate & paupertate ex uirgine uoluit nasci, ut nostram abiectionem & miseriam exaltaret: sed ut exemplo uitæ suæ nostram cõponeret. Sic prædixerat dominus per Zachariam prophetam. Perpendiculum extẽdetur super Hierusalem. Hæc quidem uerba peccatores ipsos uehementer deterrẽt, at q̃ uitã Christi sequuntur magnæ sunt consolationis & gaudij, quando dicit omnes metiendos esse sua uita. Si uillicus redditurus rationem de expensis maximo timore concutitur, quid erit quando uitæ nostræ ratio arctissima exigatur: Malam rationem reddet ille, qui modo nec secũ, nec cum Deo ullam amicitiam habet. Solent artifices plumbeum perpendiculum apponere, ut uel sic uideant, an ædificium rectitudine careat. Vita Christi nobis perpendiculum est, ut nostras actiones moderemur & regamus. Quando dominus ad iudicium uenerit, uniuersum ædificiũ quod sine regula & perpendiculo inuenerit factum subuerti præcipiet. Hoc Christi præsepium paupertas, & humilitas, nostram metientur uitam. Sed ò sancte & admirabilis redemptor, dum meipsum tibi uolo conferre, pudore prorsus suffundor, quam fœda & contaminata mea puritas sit, quàm superba mea humilitas, quàm cupida mea paupertas, quã crudelis mea misericordia, quàm frigida & tepida mea charitas, quàm ridiculæ meæ lachrymæ, quàm sine deuotione mea oratio, & nomen Christicolæ fictum, quàm sterilis & sine fructu meæ uitæ discursus, si tuæ innocentissimæ & immaculatæ uitæ cum mea uelim collationem facere. [Videntes autẽ cognouerũt de uerbo ꝙ dictũ erat illis de uerbo hoc.] Verbũ erat dictũ ab Angelo, ꝙ Christus erat natus in Bethlehem: quodque positus erat in præsepio, & pannis inuolutus: quæ uis oĩa quamuis antea fide crediderunt (nã si nõ credidissent, nõ uenissent) uidentes cognouerunt. Vnde iã isti pastores angelos dicere poterant, id ꝙ Samaritani dixerunt mulieri. Iam nõ propter tuam loquelam credimus, sed nos ipsi uidimus, quia hic est saluator mundi. Vidimus enim Saluatorem seculorum, regem angelorũ, solem iustitiæ inter nebulas fulgentem, & inter presepij angustiam cœlum terramque regentem.

Zach. 1. | Ioan. 4.

¶ Modò autẽ ad tuã eruditionem perpendas obsecro, quã dixerit Paulus. Diligẽtibus Deũ oĩa cooperantur in bonum. Isti. n. pastores dominũ quæsierũt recta & syncera animi intentione: & quod quærebant inuenerunt domino permittente & uolente. Sic tu syncerè & non ficte dominum Deum tuum quære, & illum inuenies. Vnde Sapiens admonet dicens. Sentire de domino in bonitate, & simplicitate cordis quærite illũ: apparet. n. eis, q̃ fidẽ habent in illum, & iustitia simplicis diligit uiam eius. Et iterum, Deus non proiiciet simpli-

Rom. 8. | Sap. 1.

simplicem. Prætereà obserua, quod cum
Pro. 19. isti pastores Deo obtemperauerint, facientes id quod Angelus præcepit, ideo dominus fecit quod illi exoptabant. Bona nanque fęlicitas in oībus illis contingit, sicut angelus eis prædixerat. Vis tua oīa tibi fęliciter & faustè contingere, fac q dn̄s præcipit, & pro palato tibi oīa euenient. Etenim scriptura dicit: Voluntatē timētium se faciet dominus. Quòd si diuinæ uolūta-
Ps. 144. ti repugnas, quid est vt uelis tuā dn̄s adimpleat? Obtempera Deo, & quæ uolueris pete. Multi sunt, qui grandes dignitates & alta munera obire contendunt, cùm & in sceleribus & flagitijs uiuant coinquinati, mirantur uero si hęc, quę desiderant, non consequantur. Alij uero immensas lites cōnectunt, & aduersarios suos mille modis calūniantur: qui quidem litigandi modus iniquus & sceleratus est. Et idcirco ꝑmittit dn̄s, ut quamuis à tuis partibus iustitia stet, nunquam tamen pro te sententia feratur, quia cū Dei offensa & iniuria, tua uis conficere negotia. Vera aūt uia, ut omnia tua negotia rectè expediantur ea est, ut in eis administrādis id facias, quod dominus præcipit: & ita dominus ijs quas ignoras vijs negotia tua ad fęlicem exitū perducet. [Omnes qui audierant mirati sunt de his, quæ dicta erant à pastorib. ad ipsos.] Obserua, quod Angeli pastorib. & pastores alijs, Christi natiuitatem annunciant: ut sic Deus ministerio hominū homines doceat. Multi sanè nolūt literis operam incumbere, nec magistros audire, existimantes in ipsa oratione & contemplatione, quę eleuati sunt, dominum inspiraturum illis & docturum scientias, quod certè temere agunt, & Deum ipsum amēter tentant uolentes ab alijs edoceri. Necessum enim fuit Apostolos miraculosè a domino edoceri, infundens illis Spiritum sanctum, cum non haberent, qui eos edoceret. Tamen cum in ecclesia Dei multi sint literati & sapientes: Deum tentant, qui sine necessitate miracula efflagitant. Vult dominus per causas secundas agere, & quod homines ab hominibus discant, & quòd humiliter eis subijciantur, laborantes & libros reuoluentes. Nonne Mo-
Exo. 18. ses amicus & familiaris domino erat, & quotidie cum eo loquebatur quasi amicus ad amicum suum, tamen uoluit, ut à Ietro sacerdote Madian edisceret, quomodo recturus erat & gubernaturus populū & suo consilio usus constituit Moses decenos, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, qui populū iudicabant. Sic etiam Eunuchus ille reginæ Aethiopiæ uoluit edoceri per Philippum: nam spiritus dixit Philippo. Accede & adiūge te ad currum istum: & postea quam euangelizauit ei, baptizauit illum: Nonne ipse domini spiritus, qui præcepit Philippo ut accederet ad currum, poterat illum docere. Planè potuit: sed uoluit, ut à Philippo doceretur. Eodem modo Paulum, cui dominus in uia Damasci apparuit, poterat instruere in fide: tn̄ misit illum ad Ananiā discipulum, ut ab eo disceret: quid illum facere oporteret. Cornelio etiā apparuit angelus domini, & instruxit, ut mitteret ad Petrum qui erat in Ioppe: qui cum accederet prædicauit Cornelio Centurioni, & his, qui cum eo erant, docens eos in fide, & baptizauit. Denique uoluit Deus, ut isti pastores edocti ab angelo, & uiso saluatore, alios docerent: quia vult vt homines ab hominibus discant. Et quamuis sanctissimum & optimū sit orare, ut Deus tuū illuminet intellectū: hoc tamen utile erit, sit te ipsum adiuuaueris & feceris quod in te est: hoc est, operam literis dando & laborando. Vide de his si placuerit diuum Augustinum. ¶ Docet etiā locus iste opera Dei & magnalia eius extollere, & aliis enarrare. Sic Moses fertilitatem terræ promissionis populo narrauit, & mirabilia eius. Sic angelus Raphael dixit Tobię. Opera Dei reuelare & confiteri honorificum est. Et Dauid in Psalmo. Narrantes laudes domini & uirtus eius, & mirabilia eius q̄ fecit. Obseruandum hic etiam est, quod isti summopere mirabantur, & rapiebantur admiratione, audientes illa quæ dicta erant à pastoribus. Nec mirum quia cum ꝓpheta Esaias fuerit uaticinatus de Christi aduentu, inter multa alia & præclara quidem, dixit, Paruulus datus est nobis, &c. Et statim subiunxit, Vocabitur nomē eius admirabilis. Sicut enim regina Sabba uidens sapientiam Salomonis & domum quam ædificauerat, & cibos eius, ita fuit in admirationem rapta, ut spiritus deficeret:

Act. 8. Act. 9. Act. 10. Aug. in prol. li. doct. Christi. Deut. 3. Tob. 12 Psal. 77. Esa. 6.

ret:sic isti summopere mirabantur, & nō
3. Re.10 immerito. Vnde egregius psaltes inquit,
Cantate domino canticum nouum quia
mirabilia fecit. Et ita isti non immeritò
mirabantur. Sed quid mirabantur? Ea quę
dicta erant à pastoribus. Sed quid dixerūt
pastores? Quod uiderant in Bethlehem.
Sed quid in Bethlehem uiderunt? Ipsam
patris sapientiam obmutescentem: fortissimum, imbecillum: magnum, uilem, humilem, & abiectum: impassibilem, passibilem, diuitem, pauperem: & tandem infinitum, finitum cōspexerunt. Nunquid iniu-
Psal. 97. stè aut immeritò mirabantur? Iusta quidem ratione admirati sunt. Nō mirareris & tu si aliquem infantem tibi demonstrarem, & dicerem, puer iste quem uides, antiquior matre est: & natus est hodie, nec principium habet. Pauper est, & similiter diues: magnus & paruus: omnipotens, & parum potens: impassibilis, & passibilis: petit frigore, & omnem calorem secum habet: illum cœlū nec terra capit, & breui comprehenditur præsepio. Nonne omnia iusta de causa mirareris. O inaudita & stupenda miracula: quod mater & uirgo sit. Quis talia dicere audiuit? Veniant mundi philosophi suis axiomatis dicentes, quod locus & locatum debent habere proportionem: tamen hic locus præsepium est: & quem præsepium capit, tota mundi machina conprehendere nequit. Omnes qui audierunt mirati sunt, & non immeritò. Venit Iacob ad patrem suum Isaac, qui senex erat & cęcus: pater autē existimans
Gen. 27 illum esse Esau dixit, Vox quidem, uox Iacob, manus autem manus Esau. Sed qui fieri potest, ut Iacob & Esau idem sint? Admirabatur Isaac. Videte igitur filium Dei tanquam alter Iacob, indutum uestibus
Phil. 2. peccatoris Esau. Sic Paulus id affirmat, habitu inuentus, ut homo. In habitu hominis peccatoris in similitudinem carnis peccati. Reuera Iacob non erat Esau, sed similitudinem Esau gerebat, & ueras uestes etiam Esau. Sic Christus nō erat peccator, sed similitudinem habebat peccati, & humanitatem veram, quia vetus homo erat. Ideò si ad eum respicis, audies uocem esse Iacob, manus autem Esau. Audi uocem: Gloria in altissimis Deo: Vox quidem uox Iacob. Vox hæc uox Dei est. Tamen si tangis, uidebis eum frigore trementem, & manus Esau esse. Videbis alio modo eum ab angelis adorari. Et cum introducit pri- Heb. 1.
mogenitum in orbem terrę dicit, Adorēt eum omnes angeli eius. Ex altera autem parte videbis eum lachrymas fundentem, & in præsepio inter paleas iacentem. Vna uia sidus mittitur per aera uolitans, ut re- Matt. 2.
ges vocet, vt ueniant ad Christum adorandum, & ut cognoscant eum regem & dominum: alia uerò uia ita necessitatib. nostris urgetur ut immensum frigus patiatur, nec domum habet, qua ab iniuriis cęli seipsū tueri possit. Modo videbis huius pueri causa Herodem magnopere timere modo vero ipse à frigore opprimitur. Ex alia parte homo, ex alia Deus ostenditur esse. Ex vna parte Iacob, ex altera vero Esau apparet. Miremur igitur omnes Deū hominem factum: & duo inter sese maxima repugnantia iam inter se coire. Miretur Isaac, miretur cœlum & terra, mirentur Angeli, mirentur stellæ & plantæ, mirentur elementa, & omnes creaturæ sensibiles & insensibiles. Omnia volatilia cœli alas suas comprimant: & contrahant: nec uiridem herbam pascant animalia, suosque suspendant actus, stupescant & eleuentur tanta cùm uideant miracula. Sic rapiebatur in maximā admiratione ꝓpheta ille Abacuc dicens, Cōside- Abac. 3
raui opera tua, & obstupui. O Deus meus, iuxta
& Deus cordis mei, O sponsus & dilectus 70. in-
animæ meæ: consideraui ego vermis ter- terp.
ræ opera tua, & in eorū inquisitione prorsus intellectus meus defecit. Vide quod dixit, cōsiderasse opera domini, & idcirco expauisse: quia admiratio ex rerum contēplatione procedit. Consideremus & nos modo sanctissimi huius natalis mysteria: ne sicut homines gētiles aut ethnici uitā agamus tantis & tam diuinis mysteriis ingrati. Miremur & admiremur tātam domini bonitatē, & clementiā, queādmodū isti pastores: cùm è summo cęlo, in nostra tuguria dignatus fuerit descendere, & tantos labores propter nos ipsos sumpsisse. Miremur tam profundam humilitatem & abiectionem. Videamus quis sit iste, qui nascitur, & quomodo nascitur, & quorum causa nascitur. Quibus omnibus rectè consideratis, & oculis nostris in iu-

ſtitiæ ſole coniectis, commouebuntur alę
noſtri cordis & contemplationis, & ſicut
auis phœnix, igne diuini ſui amoris inflã-
mabimur, & altiſſimis cogitationibus in
diuinam illam benignitatem & bonitatẽ
rapiemur, & comburetur cor noſtrũ igne
Pſal. 38. amoris exardeſcens, ſecundum illud pſal-
mi. In meditatione mea exardeſcit ignis:
& ità conuertemur in cinerem cognoſcẽ-
tes nos eſſe cinerem & uiles uermes terrę:
& ita fruemur tãto & tam diuino fructu
huius ſanctiſſimi natalis, qui eſt gloria &
æterna beatitudo, exemplum ſumentes à
Mat. 2. uirgine. De qua ait Euangeliſta. [Maria cõ
ſeruabat omnia uerba hæc, conferens in
corde ſuo.] Verba ſumuntur hic etiam ꝓ
rebus geſtis: conſiderabat enim prudentiſ
ſima uirgo paſtorum. Regumq; orienta-
lium aduẽtum, Angelorum apparitionẽ:
& ea, quæ in ſe geſſerat præpotens Deus.
Sciebat præterea illud, qđ multò antè pro
pheta dixerat, uidelicet, Egredietur uirga
de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcen
Eſa. 11. det: & ſe ipſam de radice Ieſſe, dèque eius
ſtirpe profectam eſſe Maria uirgo cogno
uerat. Ac proinde illud Michææ prædictũ
Mich. 5. optimè tenebat. Tu Bethlehẽ Efrata par-
uulus es in millibus Iuda, ex te mihi egre
dietur, q̃ ſit dominator in Iſrael. Quapro-
pter ſe in Bethlehem dominatorem Iſrael
parituram eſſe certo ſciebat, Comparat er
go uerba factis, uetera nouis, umbram rei
ſignificandę, figuram ueritati: pollicitatio
nes deniq; rebus exhibitis, in quibus om-
nibus uaria, atque diuerſa catholica fidei
argumenta reperiuntur. Hæc igitur om-
nia piiſſima uirgo ſapienter quidem pon
derabat, & conferebat: ut ea poſteà ſacro
ſanctæ eccleſiæ enuntiaret: & ſic oẽs Chri
ſti fideles uberrimos inde fructus, maxi-
mãq; perciperent utilitatem. Non habuit
prudentiſſima uirgo cor fatui, & ſtulti: de
quo ſapiens ait. Et ſicut uas confractum,
Eccl 21. & nullam ſapientiam tenet. Sed erat tan-
quam arca fœderis, ubi tam ſecundæ le-
gis Euangelium, quã legis antiquę tabulę
ponebantur. Nam quęcunque de Chriſto
optimo & maximo dicebãtur, uel quæ ip-
Hebr. 9. ſe Saluator noſter aperiens os ſuum, diſci
pulos ſuos, imperitamque multitudinem
docebat, ea omnia ſereniſſima uirgo inde
feſſa ſęcum, fideliquę mente tenuit, & ru-

minauit. Diſcamus igitur beatiſſimæ uir-
ginis exemplo cõcitati meditari cœleſtia,
reſque diuinas mente, & cogitatione con
cipere: quod egregiè fecerimus, ſi conſide
ratione aſſidua diuina myſteria contẽpla-
ti fuerimus. In lege ueteri animalia, quæ
nõ ruminabant, ueluti ſus, & eiuſcemodi Matt. 5.
alia, immũda erant, & illa nequaquam ex
domini præcepto filij Iſrael poterant co-
medere. Sic tu illa, quæ pro te fecit rerum
omnium conditor, ac fabricator Deus ru
minare perpetuo debes: nẽpe quomodo Deut. 14
hominis formã induerit, acerbiſſimamq;
mortem pro te miſero peccatore ſubierit.
Sed ad contextum. [Et reuerſi ſunt paſto
res glorificantes, & laudantes Deũ in om-
nibus, quæ uiderant, ſicut dictum eſt ad il
los.] Non quidem paſtores ingrati extite-
runt, tãti, tanque admirabilis beneficij im
memores: ſed quæcunq; ab Angelo audie
runt, & in Bethlehem uiderunt, ea omnia
uoce magna prædicauerunt clamantes, &
laudantes dominũ, ingentesque Deo gra
tias referentes pro glorioſa unigeniti filij
ſui natiuitate. Diſce pręcor horum exẽplo
cõmotus, pro tot, ac tãtis in te collatis be
neficijs immortales Deo gratias agere. Sic
Paulus Epheſiis ait. Impleamini Spiritu Ephe. 5.
ſancto loquẽtes uobiſmetipſis in pſalmis,
hymnis, & canticis ſpiritualibus, cãtantes
& pſallentes in cordibus ueſtris domino,
gratias agẽtes ſemper pro omnibus in no
mine domini Ieſu Chriſti Deo patri. Præ-
terea ait quod ſicut dictum erat illis, & ſi-
cut audierant, ita uiderũt: unde iure ęquiſ
ſimo poterãt hi ſanctiſſimi paſtores illud
pſalmi proferre. Sicut audiuimus, ita & ui Pſal. 47.
dimus i ciuitate Dei noſtri, in ciuitate do-
mini uirtutum. Et quanquam cœli, terrę-
que fabricatorem pauperẽ, uilique in præ
ſepio reclinatũ paſtores inuenerunt, non
tamen ullum de eius paupertate ſcandalũ
cœperunt: quinimò diuinas opes, quę ſub
paupertate illa abſconditæ deliteſcebant,
fide nimia, quæ in eorum pectoribus ar-
debat, cõtemplabantur: qua de cauſa glo-
rificantes & laudantes Deum uenerunt.
Oportebat quidem tales priores illos Ec-
cleſiæ lapides eſſe, oportebat inquam, ut
fidei catholicę radijs illuſtrarentur, in quę
ſancto Dei ſeruitio arderẽt, ut prompti, at
que grati in eiuſdẽ beneficijs euulgandis
exite-

existerent: & uerborũ Dei præcones facti
Phili. 3. beneficia in genus humanũ à Deo collata publicarẽt. Trãseamus & nos ista tẽporalia, & q̃ retro sunt obliuiscẽtes ad brauiũ supernæ uocationis Dei Christo Iesu festinantes eamus & videamus quãtã humilitatẽ, & paupertatẽ pro nobis Rex gloriæ susceperit. Simus grati beneficiis eius uerbo, & opere ipsũ imitãdo, cũ Angelicis spiritib. ipsũ laudãdo quãtũ possimus: nã ipse maior oĩ laude ẽ. Canamus cũ Dauide,
Ecc. 34. Benedic anima mea dominũ, & noli ob-
Psal. 10. liuisci oẽs retributiones eius. Quãobrẽ si diuini pastores sola Christi natiuitate cognita reuersi sunt gaudẽtes, quãto magis nos, q̃ totã incarnationis seriem tenemus & Christi sacramentis imbuti sumus, eidẽ gloriã sempiternã dare debemus: quin potius nullo unquam tempore, de eius laudibus conticessere tenemur. Ideo enim nostram naturam adeò incredibili coniunctionis uinculo sibi copulauit, ut Deus fieret uerus homo. Quorum autem hoc fecit? ut uniuersum genus humanum ab omni uestigio sceleris expiaret, & ab omni flagitio tutum ac sanctũ redderet. Sed hæc satis sint de Christi Saluatoris nostri natiuitate: nunc tamen ne prolixior in dicendo uidear, quam oportet, ad alia eiusdem redemptoris mysteria explicãda pergamus de quibus consequenter Euangelista noster Lucas ait.

Postquam consummati sunt dies octo ut circuncideretur puer.

Maxime quidem nos mouere, imò & compellere debet, ut Deum ex toto corde diligamus, illiq; soli fideliter seruiamus legis elargitio, in qua uiuamus, nobis ab eodẽ domino concessa. Nam quanuis donũ, ut nos crearet ad imaginẽ & similitudinem suam, & æterni domicilij capaces efficeret, quamuis inquã hoc donum magnum sit, & excellens: si tñ nobis Deus legem non dedisset, in qua suam nobis exponeret uoluntatem, explanando simul, quid nos facere oporteret, ut beatitudinẽ ad quã creati fuimus tandem consequeremur, nostra proculdubio uita tristis esset, & misera. Si rex diceret alicui meam si feceris voluntatem clarissimis te dignitatum titulis exornabo, ita ut te uno prestãtior nullus in meo regno cõperiatur: contra uerò meæ si aduerseris uoluntati, non impunè feres, imò durissimis constrictus uinculis in obscuro carcere pestilẽti morte consepultus miserè tãdem peribis. Quã iniret uiam uir iste? Quod caperet consilium? Curaret quidem, & singulari industria curaret regis uolũtatem in primis cognoscere: deinde ut eam adimpleret oĩ studio contenderet, hoc enim itinere maximũ lucraretur bonum, contrariò uerò dedecus sempiternum. Verùm si rex quid amaret, uel quid odio haberet huic homini, nequaquam uellet aperire, miseram sanè uitã uir hic traduceret & squallidam, donec in cognitionẽ regię uolũtatis deueniret. Sic Nabuchodonosor sapiẽtibus sub pœna capitis pręcepit, vt quod somniarat somnium diuinarent. Verùm enim uerò si rex huic homini omnia sua sensa declararet, corque suũ fideliter aperiret: quanta uir iste lętitia exultaret, quantòque gaudio triumpharet: quãdoquidem iam suarum uoluptatum ianuam apertam cernebat? Scimus & certò scimus tam fide, q̃ etiam ratiõe ducti, quòd unus solũmodo Deus in rerum natura existit: & hunc bonum, pium, iustumque esse nemo est, qui dubitet. Scimus pręter ea illos, qui obtemperant uoluntati huius sanctissimi Dei maximis præmiis in superno illo beatorũ domicilio condecorari: & è contra illos, q̃ eundẽ dominum sceleribus, & flagitiis impudentissime lædunt, in perpetuam tenebrosi carceris miseriam summa cũ ignominia deturbari. Si nobis Deus legem nõ dedisset, qua tam illa quę erant fugienda, quam illa quę erant adamanda explicaret tristis certè esse hominum uita & ærumnosa. Nam etiam si ad beatitudinem nos esse creatos intelligeremus, quo nobis tamen eundum esset prorsus ignoraremus. Singulare igitur atque præclarum in nos contulit beneficiũ summus ille pa rẽs atque rerum dominus: quãdoquidem suã legem promulgauit, ex qua omnes Christiani apertissimè intelligerent, quid ad beatã uitam comparandã oportebat, quid uerò ad obscurissimas inferni tenebras fugiẽdas req̃rebat. Sic egregius Psal- Ps. 118.
tes loquens de Deo dixit. Propter legem tuam sustinui te domine. Si legem mihi non dedisses, nequaquam uitam hanc

Dan. 2.

ferre possem. Sic idem Psalmista. Lucerna pedibus meis uerbū tuū, & lumen semitis meis. Non parui momenti fuit diuinum illud beneficiū, quo Deus morta'es deuixit cu legē illis dedit: ad cuius normā oēs suas actiones fingere & accōmodare possent. Verū ne lex ista, quā hominibus seruandā dabat, cōtemneretur: eidē se prius subiecit, qua quidē subiectione legē suā uoluit honorare, ut intelligeremus quāti ipse legem æstimaret suā. Nam cum obseruationis legis, quam promulgauetat, minimè cogeretur, ipse tñ legis autor eidem sese libētissimè submisit in circuncisione. Si uirū aliquē potentem, diuitiisq; affluentem uidisses, qui nobili pompa, regalique apparatu seruiebatur verum si eundem postmodū in regis curia genibus flexis insidentē, manus osculantem, regi denique in omnibus ob-emperantē cerneres, in q̄ uerba prorumperes? Diceres sanè esse regem: magna res est Regi .n. potentissimi principes, nobilissimique clientes seruiunt & obtemperant. Vis scire quantas uires, quantáque magnitudinē lex summi Dei habeat? Paululum tecū ipse considera, qđ ipsemet Deus eidem subiici, & obtēperare
Gen. 17 non dedignatur. Quandam legem Deus ediderat, quę se in hunc modum habebat. Infans octo dierum circuncidetur in uobis. Christus uerò, ut legem extolleret suā dicit Euangelista: quod filius Dei circunci
Galat. 4 ditur & legi subijcitur. Sic Paulus, At postquam uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege. Vnigenā filium suum misit æternus pater legi subiectū, ut legem commendaret & honoraret: nos docens quanti ęstimanda sint mandata Dei, quātaq; uigilantia custodienda & honorāda: & quantū ne nos in uastissimū flagitiorū pelagus ingurgitemus facere teneamur. O tempora, ò mores, ò teterrimi peccatores. Præcepta, n. quibus Deus libentissime subijcitur, frāgere, & comminuere nō dubitatis. Leges carnis uigilantissimè seruatis, spiritus autem frangere non perhorrescitis: præualent cacodæmonis leges, Dei uerò destruuntur, & abolentur. Plorandū quidē est: inanissimis .n. de causis inuiolabiles Dei leges perfrangimus. Audi quod
Deu. 27 scriptum sit. Maledictus homo, qui non permanet in sermonibus legis huius, nec eos opere perficit. Lycurgus postquam Lacedæmonibus leges publicauit, eas obseruādas esse dixit, quousq; reuerteretur ab illa regione, in q̄ proficiscebatur, Cretamque illico profectus nūquam rediit. Nam ibi è uita discedens ipsius ossa cōburi, & cineres in mare mitti pręcepit, opinabāt enim quòd si corpus non asportaretur, eius leges perpetuo seruarentur. Si igitur phliosophus hic tam ardenter desiderabat ut seruarentur leges, quas condiderat: cur Deus non volet legem suam custodiri? Vnde Dauid ait. Tu mandasti, mandata tua Ps. 118.
custodiri nimis. Tantumque legis huius obseruantiam commendauit Deus, ut ipsemet eandem uoluerit plenissimè custodire. Verùm hac nostra tempestate mortales non solum pedibus sanctissimas Dei leges proculcant, sed qđ peius est easdē cur odire ignominiosū putāt. Bone Deus Matt. 5.
quousque non ferenda hominum in peccando licentia peruenit? Infamem se esse putat homo, si Dei præceptis obtēperauerit. Vis hoc luce clarius inspicere? attende. Ait lex Christi. Diligite inimicos vestros, &c. Tanti verò hanc legem fecit Deus, vt iamiam in crucis patibulo moriturus patrem æternum mitem atque propicium Luc. 23
suos in hostes redderet. Tamen miseri homines hanc legem seruare indecorū esse opinātur. Mundi honos in hoc situs est, & locatus, ut inimicos immaniter quisque persequatur, nullamque iniuriam illatam sibi impunitam relinquat. Si autē aliquis reperitur: qui infernā hanc non imbiberit Psal. 88.
opinionem, infamis atque stultus illico, & habetur & appellatur. Itaque qđ Deus fieri iussit, ut eius præcepta adimplerentur, iniuriosum reputatur. Tamē isti legis Dei transgressores non existimēt perpetuo eorum impudentiam esse ferendam. Vnde dominus eos per psalmistam terret, dicēs. Si autem dereliquerint filij eius legē meā, & in iudiciis meis non ambulauerint, uisitabo in uirga iniquitates eorum, & in uerberibus peccata eorum. Igitur magni legem Dei faciamus, quandoquidem ipse, vt eam nobis commendatam relinqueret voluit eidem se prius sub iicere.

¶ Porrò circuncisio à Deo Abrahæ, & semini eius data fuit p.p duo. Primo in

reme-

remedium pecati originalis: nam per circuncisionis sacramentum peccatum originale tollebatur. Secundo circuncisio data fuit in signum. Verùm, ut de his duabus causis aliqua dicamus necesse est. Quod igitur ad primam attinet. Si circuncisio est ad peccati remissionem, quidnã Christus commune habet cum circuncisione? Etenim quemadmodum non habet peccatum ille, qui ad remittenda peccata uenit, eodem modo sua nihil intererat circuncisio. Erat quippe teterrimum peccati morbum singularis atque uera medicina: uoluit Deus cum sanus esset, ignis cauteriũ ueluti ulceratus recipere, ut nostra uulnera sanaret: & ueluti seruus ferri nota signari uoluit, & sicut mancipium uendi, ut nos iam deuorandos è faucibus diaboli eriperet, & in pristinam libertatẽ, per peccatum amissam uendicaret. In incarnatione, carnem Christus suscepit humanã: nunc uerò circuncidi non recusat, ut hac ratione nostram superbiam, & arrogantiam cohibeat, & refrænet. Vult dominus peccator uideri, cùm reuera non sit: & nos cùm peccatores simus, iusti haberi uolumus. O quam decepti uiuimus: & uita nostra, quam contraria est uitę Christi. Nam cũ turpissimis sceleribus inquinati simus, probi atque casti haberi uolumus: cumq; omni dedecore, & ignominia dignissimi simus, humanas tamen laudes quærimus, fucatosq; honores ambimus. Superbe peccator, quę uerba proferes corã humili Iesu in tremenda illa die iudicij? Præpondera tecum ipse, quod propter te Christus peccator reputatur, cum omni sceleris uestigio careat. Amor, quo Emor filius Sichem Dinam prosequebatur, effecit, ut se circuncideret: cum tamen ad circuncisionẽ minimè teneretur. Ita amor, quo Deus mortales dilexit, ipsummet compulit quodammodo, ut circuncisioni sese submitteret: cùm tamen ad eam non obligaretur. Incredibile fuit illud amoris signũ, quod Deus hominibus demonstrauit, cùm naturam suscepit humanam: tamen hodiernum beneficium multo maius est, & excellentius: pro nobis enim Christus sacratissimum sanguinem suum profudit, & tãquàm peccator uoluit circuncidi. Placuit illi cùm sanus esset infirmi hominis medicina curari: quod sine honoris sui detrimẽto atq; iactura fieri nõ poterat. Num magni amoris signũ hoc nõ fuit? Detinetur in carcere aliquis homo ꝑꝑ nefandissimũ delictum, ignorat quando ob perpetratũ crimẽ punietur. Interim tñ filiũ regis trãseuntem cernit, cuius fauorem & auxiliũ miserabili uoce imprecatur, dicens: Domine miserere mei. Tũc princeps huc & illuc conuertẽs oculos tandẽ rogat. Quid hoc? Respondent circumeũtes. Domine homo quidam est, quẽ pater tuus ob cõmissum crimen detinet in carcere. Saluatur, inquit regis filius, & è uinculis exeat: nã eius crimen ego meis humeris suscipio, imò potiùs cruciabor illa eademque pœna, quę illi à lege erat imponẽda. Forsitan non est hic amor inauditus, & propè incredibilis? Cùm in carcere peccati miserrimè inclusus esses, audit Deus gemitus compeditorũ: & cum sis reus, ipsemet tuis oneratur uinculis, & pœnalitatibus, neque his satiatus circũcisionis tormentũ subdit. Tu peccas, ille plectitur: & cùm non sit peccator, flagitiosus ostẽditur. Sic ille per prophetã alloquens patrem ait. Saluum me fac Deus, quoniam introierunt aquæ usq; ad animam meã: infixus sum in limo profundi, & non est substãtia. Non de aquis materialibus loquitur, quoniam hę animam, quæ spiritus est, ingredi non possunt: sed metaphoricè per aquas intelligitur tristitias, pœnas, & angustias. Sic sub nomine aquarũ intelligit Ezechiel tribulationes, & angustias: cùm dixit cõtra Tyrum, prophetico spiritu correptus. Et adduxero super te abyssum. Subiungit, & non est substantia, hoc est non habeo culpam. Essentia enim & substãtia peccati culpa est, quę est illa uoluntatis malitia, quando assentimur offensioni præponti Deo factę: accidẽtale uero peccati pęna est. Inquit enim nunc filius æterno patri. Saluum me fac Deus quoniã, &c. quia falsę aquæ hoc est amarissimæ pœnę & angustię intrauerũt usq; ad animã meam, Infixus sum in limo ꝓfundi. Ac si diceret. Ad tãtã ꝑueni abiectionẽ & paupertatẽq;, ut ubi nascerer non habuerim, nisi uilissimũ quoddã aĩaliũ stabulũ inuenirẽ. Nec solũ è cœlo descẽdi cũ Deus essem, ut homo fierẽ: uerũ ẽt ad inferius aliud abiectionis genus ĩ mũdũ ue-

Gen. 35.

Ps. 101.

Psal. 68.

Ezc. 31.

videlicet, ut circunciderer, & nõ est substãtia, id est, nõ est culpa, tñ grauissimam pœnam fero. Non est peccatum, & pœnam peccato debitam patior: innocens ego sũ, & peccatum non habeo, verum singulari afficior infamia: & denique cum sim ab omni peccati genere liber & immunis, peccator tamen existimor. In similitudinẽ carnis peccati: dixit Paulus sicut æneus
Phili. 2. serpens, quem fecerat in deserto Moses, ha
Nu. 21. bebat similitudinem serpentis, tamen uirtus non habebat: ità Christus habuit similitudinem peccati, & in se suscepit omnẽ pœnam peccato debitam. Cõsidera ergo peccator quo pacto Christus omne tuorũ peccatorum onus suis humeris asportauerit, ita ut cum tua nefandissima scelera in hoc statu collocauerint: quia nunquam Dei filius humi iaceret, ploraret, atque suum sanguinem effunderet, nisi peccaret homo. Acrius hominem iustum peccatorum onus discruciat, & seuerius affligit, quã sceleratissimũ peccatorem, qui humeris portat grauissimam peccatorum sarcinam. Nullum elemẽtum in sua sphera est graue. Si profundum pelagus ingrediatur quis ad natandum, non ille sentiet aquarum pondus etiam si infinitam aquarum copiam desuper habeat. Extra fluuium uero si se vtriculo aquæ oneret, aquæ grauitatẽ sustinere non poterit: quia tunc est aqua extra suã spheram. Si vas ligneũ in puteum ad hauriendam aquam miseris, leue nimis erit, ita vt puerulus illud extrahat et si in profundo putei sit: uerum dũ ad summitatem aquæ ascendit, dumque à suo exit elemento robustiores uires ad illud extrahendum sunt necessariæ, ualde enim grauat. Similiter ille, quia illum mãducauit, eius odorẽ non sentit: uerum ille, qui foris est fœtorem statim olfaciẽdo cognoscit. Considera peccator, quod turpissimum peccati allium deuorasti, nec est, qui tuę famæ detestandum odorem patiatur, nisi tu quoniã illo spurcissimo odore non grauaris: nec mirũ est, nam obduxisti iam in peccando callum, sicq; peccati fœtorem, & illius graue pondus non sentis: quia praua hæc consuetudo in naturã conuersa est. Dauid quando illa homici-
3. Re. 11 dij, & adulterij scelera perpetrauit, onus peccatorum, quæ humeris portabat non sentiebat: tamen postquàm conuersus pęnitentiã egit, statim dixit. Iniquitates meę Psal. 37.
supergressæ sunt caput meũ: & sicut onus graue, grauatę sunt super me. Sic Moses, q. Exo. 32
iustus erat, sentit onus peccatorum populi, cũ dixit Deo. Dimitte illis hanc noxã, aut dele me de libro uitæ, & peccata non erant sua, sed populi. Itaque solummodo ille, qui peccator est, scelera non sentit. In Christo erant tua peccata extra suum elementum, eaque in se ipse suscepit, & maximo eorum pondere grauatus est in limo profundi, & grauissimas patitur pœnas suumque effundit sanguinẽ sentiens quæ tu non sentis. Ideo ipse per Esaiam. Esai. 43.
Seruire me fecisti in peccatis tuis. Et iterum Esaias de illo. Esai. 53.
Vere languores nostros ipse tulit, & infirmitates nostras ipse portauit. De malis corporis, & animæ locutus est. Cũ enim dicit uerè languores nostros ipse tulit de corporalibus intellexit: & cũ addidit dolores nostros ipse portauit, de peccatis loquit. Hostes enim corporis, & animæ Christus fugauit. Quid est quod languores corporis timemus: cum iam non sint languores, sed cœli merita? Quid est quod tot scelera patramus? Cur hostem in patriam reuocamus, quẽ Christus tanto sudore relegauit? His Iesus lachrymis, his doloribus, his denique cruciatibus: peccatum, languores, & infirmitates nostræ restinctæ sunt. Cur ego illas renasci patimur? Has aũt infirmitates quas 1. Co. 12
relinquit, infirmitates non sunt appellandæ, sed perfectiones virtutum. virtus enim in infirmitate perficitur.

¶ Expende igitur dolores: quos in hac accerbissima circuncisione tolerauit noster redẽptor. Eius enim naturæ Christus erat, vt eius sacratissima caro delicatior esset omnium hominum corporibus, quod mirandum nõ est: nam eius purissimũ corpus ab spiritu sancto in uirginis utero formatũ fuit. Neq; obstãte prædicta ratione, considera utrum puerulus, qui uix dum octo dies egit, sit tener atque delicatus, & inde poteris colligere, quos dolores in hac circuncisi one pro te Christus subierit. Aduerte simul peccator quam magno pretio te Christus emerit, & audi Paulum dicentẽ. Empti estis pretio magno. Quo pretio? Nõ corruptibilibus auro, & argẽto (ait

Petrus

1.Cor.6 Petrus)empti estis: sed pretioso sanguine
1.Pet. 1. agni immaculati. Hoc uellē memoria repeterent illi, qui propter quemcunq; honorem, uel temporale bonū proprias animas cacodæmoni uendunt: cùm tamen illæ magni essent æstimādæ. Nam sicut ex parte corporis humiles esse debemus, terra enim sumus: ita considerata æstimatione, quę pro nostris animabus tradita fuit, quædam sancta in nobis arrogātia debet reperiri, quandoquidem tam alto pretio redempta fuit anima nostra, uidelicet pretioso sanguine Iesu Christi, qui pro nobis traditus fuit. Tamen peccator nihil uilius esse putat anima sua: illam enim quocunque pretio uendit. Si qui amplissimas domos iure hæreditario sibi à patre relictas possideret, quæ triginta millia ducatorū pretium excederēt, si is hæres eas duobus argenteis uenderet, nū stultus non haberetur? Maximè quidē. Tu uerò imprudentior es, & stultior: nam cum pretio inæstimabili sāguinis Iesu Christi emptus esses, animam fœdo appetitu uendere non dubitas, absq; ulla cōsideratione pretij, quo empta fuit. Meditare obsecro magnitudinem infirmitatis peccati, quandoquidem mortalem fieri mortales oportuit, ut sanguinem suum pro nostris ulceribus, & plagis sanādis effunderet: ex meditatione stimulus ad non peccandum sumere debemus, cùm tam obscœna & insanabilis res peccatum sit, ut ad eius medelam sanguis Christi necessarius fuerit.

¶ Vide etiam quomodo primo suæ natiuitatis die lachrymas, & die octauo san-
Exod.4. guinem Christus effuderit. Contemplare quam sero filius Dei cœperit concionari, & quàm citò sanguinolentas subierit angustias, & tribulationes. Nam ut cōcionaretur triginta annorū spatium prius tran-
Gene.3. sactum fuit, at ut redimeret uix erāt octo dies transacti.

¶ Expende etiam quod sponsus sanguinis incipit sanguinem pro ecclesia sponsa sua effundere, & sicut sponsus antequam sponsam domū ducat prius illi arrhas tribuit: ita Christus antequàm patiať factis statim cum ecclesia desponsalibus, singularem ei donat margaritam pro eius redēptione sanguinē suum effundendo. Iā hic secundus Adam exiens à terrestri paradiso, scilicet à sacratissimo uentre matris suæ incipit bonū, & malum cognoscere: & hic potens mercator & generis humani redēptor, iam incipit pignus uenturæ solutionis dare, paruum istum sanguinem effundendo, & pignori dando, in signū multitudinis sanguinis, quē postea effusurus est.

¶ Secundo principaliter circuncisio fuit data Abrahę in signū: & in ipso cępit, & in Christo desijt. Quando semen lactucæ uel caulis seruandū est, apponitur illis signū. Sic quia Abraham seruabatur in carne: ut Christus de illo nasceretur, quia etiam seruabatur semini, illum Deus circūcisionis signo indixit. Nonne ut Paulus ait Abra- Rom. 4.
ham, signum accipit circuncisionis? Eduxit dn̄s Abraham de terra sua, & cognatione sua, ut peregrinaretur in terra Canaā: Gen.12.
post variosque labores, & assiduas peregrinationes, pro tantorum mercede laborū, dixit ei dn̄s. Noli timere Abrahā, ego merces tua magna nimis. Rursusque dixit ei. Gen.15.
In semine tuo benedicentur omnes gentes. Hoc de Christo dn̄o debet intelligi, teste diuo Paulo, qui promissus est Abrahę. Quod ut cognosceret sāctissimus Patriar Gala.3.
cha promissum sibi à Deo certissimum fore: addidit dicēs. Hoc est pactū meum qđ Gen.17.
obseruabitis inter me & uos, & semen tuū post te. Circuncidetur ex uobis omne masculinm, &c. Igitur circuncisio signū erat posteris Abrahę: unde ex quo Christus circuncisus est testimonium præbet ꝙ stetit promissis Abrahæ factis, nempe ab eo secundum carnem fore nasciturum.

¶ Obseruandum prætereà ꝙ uoluit, ut Abraham circuncideretur, ut signaretur amicus eius signo exteriori. Non enim solummodo placet Deo, ut interiores amici eius simus: cùm etiā uult exterius illius esse amicos nos ostēdamus. Abel sanctus Gene.4.
quidē erat, iustusque in oculis Dei: ad hæc aūt placuit Deo, ut in oblationibus, suā exterius iustitiā demōstraret. Iustus ac pius erat Noe, cui dn̄s dixit. Te inueni iustum Gene.7.
coram me in generatione hac. Nec proinde satis erat ei intrinsecus Deo placere fidē uiuam, integramq; in pectore seruando: sed statim ut de arca egressus fuit ostēsionem fidei iustitiæq; fecit, sacrificiū offerens Deo. Hac de causa præcepit Deus Gene.9
filijs Israel, ut tingerent super liminaria

seu domorum postes sanguine: quo signo
dignoscerent, & ab Aegyptiis, gẽtilibusq;
Exo. 11. distinguerentur. Sic faciendum est cuique
fideli. Non enim satis tibi est quod ha-
beas fidem integram in pectore fixam sed
etiam oportet, ut facias opera digna Chri
sti fidelium. De fide etiam certis signatis-
que temporibus testimonium præbere,
ipsamque ore confiteri tenemur: insuper
& hanc animi præparationem habere,
nempe uitæ periculum si oportuerit pro
eius confessione subire. Hinc est qđ dicit
Ro. 10. Paulus. Corde creditur ad iustitiam, ore
autem cõfessio fit ad salutẽ. Si ex fide viua
iustificamur: quid est quòd dicit, qđ oris
confessione salutem consequemur? Nun-
quid iustitia non est salus? Verum quidẽ
est ꝙ fide uiua charitate informata iustifi
catur homo: sed nullus quantumuis iu-
stus sit in præsenti uita omnino integram
atq; perfectã obtinet sanitatem, quia uel
ab ea labi possunt ac deficere, uel certè ue
nialia peccata committere, atq; alia multa
facere, quæ cum absoluta perfectaque iu-
stitia pugnant. Hanc in patria omnibus
numeris absolutã perfectamq; obtinebit
iustitiam & gratiam consummatã, ad quã
infallibiliter deueniet si ore confiteatur
qđ in corde fixum tenet, & operibus uer
bisq;, & ornatu eius testimonium reddat.
Ecce cur Deus uoluit, vt Abraham eiusq;
posteri qui fideles utique erant, suam fi-
dem etiam signo circuncisionis externo
manifestarent. Qua etiam de causa præ-
cepit nobis, vt illum diligamus, & ei seruia
mus bene operando, & signum fidelium
Christi dignum exhibentes: ipsa nanque
opera testimoniũ fidei religionisque no-
stræ præbeant oportet. Si hoc ita se habet
quã parua Christianitatis demonstratio
inter nos est. In Christianis populis, & pla
teis nihil nisi iuramẽta, blasphemias, mẽ-
dacia, latrocinia, ludos, & vanitates audies
Oseæ 4. ita vt dicere possimus illud Oseæ ꝓphetę.
Non est ueritas, nõ est misericordia, & nõ
est scientia Dei in terra. Maledictum & ho
micidium, & mendacium, & furtum, & a-
dulterium inundauerũt, & sanguis sangui
nem tetigit. Si Turca vel alius, qui à vera
religione aberrat per hanc ciuitatẽ deam
bularent, qua in re nos se ipso meliores es
se dignosceręt? Plus veritatis iter infideles
quã inter nos reperitur. Si es Christianus,
signũ Christiani ostende. Ostende mihi fi Iaco. 2.
dẽ tuã ex operibus. Ideo Christus, Luceat Mat. 25
lux uestra corã hominibus, ut uideãt ope-
ra uestra bona: & glorificent patrẽ uestrũ
qui in cœlis est. Nonne tibi contigit aliqñ
agrum petere, ibiq; bene cultam uineam,
& parietibus obsessam cum uidisses, dice-
re. Hæc uinea bonum atque sedulum ha-
bet possessorem: etenim uideo eam bene
amputatã, & suo debito more cultam. Ita
ut futurus es bonus castus, deuotus, humi
lis, modestus, ut infideles qui te uiderint,
dicant. Magnus dominus debet esse Deus
Christianorũ, qñ ꝗ dẽ hos famulos habet.
Itaque uult Deus qđ famuli eius nõ solũ
in interioribus illum ament, uerũ etiã in
exterioribus amorem, quẽ erga illũ habẽt
bonis exemplis demonstrent. Ideòque nõ
solum uoluit, ut Abraham & eius descen-
dentes qui erant electi à Deo illum fide
cognoscerent, uerũ etiã ut in exterioribus
signati signo circuncisionis essent. Quæ
circuncisio erat discrimen inter Iudaicũ,
& Gentillicum populum. ¶ Præterea cir-
cũcisio signum erat venturi dñi ex semine
Abrahæ, qui omnibus populis salutẽ erat
allaturus: uerũ cũ iã uenisset, æquũ erat, vt
circũcisio amplius nõ ualeret, quandoqui
dẽ id quod designabat impletum erat. Pa
ctũ quod Deus pepigerat cũ Abrahã defi
cere non poterat & ita signũ dat illius qđ
promiserat. Verùm quãuis promissiones
omnes ĩ Christo fuerũt cõpletę: circũcisio
nõ statim cessauit in Christi circũcisione
quia nõdũ cõpleuerat oĩa, quę illi ꝓmise-
rat Deus: ideo mori, & pati prius opor-
tuit. Sed nũc Christiani iã nihil debẽt, ꝗa
quicquid Abrahę ꝓmiserat Deus, in Chri
sto adimpleuit. Chirographũ deleuit, illud
affigens Cruci, ubi debita iã soluta sunt. Iã Colos. 2
Messias uenit, & ideo nõ est opus circun-
cisione: & ꝗ circũcisionẽ recepit, declarat,
quod Messias nondũ uenit. Vnde Paulus.
Si circuncidimini, nihil Christus vobis pro Galat. 5
dest. Sunt quidã uici & rura vbi nullus no
bilis, uulgo hiiodalgo, nec habitare, nec vi
cinus eisdẽ esse potest, & si habitare in illis
uult ascribendus est, & publicã exactionẽ,
& uectigal soluere tenet̃, sicut rusticus sin
gulis annis solitus est soluere. Filius itaq;
Dei nostro in rure habitans etiã si varias,

& priu.

& priuilegiis plenas libertates secũ duxit eisdẽ tñ fungi noluit, sed esse ascriptitius, & rusticus sicut alij potius elegit. Quapropter tributũ soluens, seque rusticũ, & tributariũ faciens circũciditur: vt fidẽ adimpleat, q̃ antea dederat Abrahæ. Prouide modo, ut Christi sanguis quẽ ꝓ te fudit tibi prosit: in quo faciẽti: ꝙ in se ẽ, est plena redẽptio. Sanguis iusti Abel clamabat ad
Gen. 4. dominũ, quẽ sæuè occidit Caim. In Apo-
Apoc. 6 calypsi quoq; scriptũ est ꝙ insontium sanguis effusus clamabat aduersus impiã nimiumq; sæuã interfectorũ manũ. Vidi (inquit Ioannes) sub altare Dei animas interfectorum propter uerbũ Dei: & clamabãt uoce magna dicentes. Vsquequo domine uindicas sanguinem nostrũ? Obserua modo. Si Deus qui pronior est ad miserendũ quã ad puniendũ ipseque audit uoces suorum ad se clamantium & uindictam postulantiũ aduersus impios carnifices: quãto magis exaudiet clamantẽ ad se unigeniti filij sui sanguinẽ, qui enixe interpellat pro nobis, ueniamque nostrorũ postulat
Rom. 8. peccatorũ? Vnde Paulus ait, q̄d mortuus Christus interpellat pro nobis? quia sanguis eius remissionẽ peccatorũ nostrorũ petit. Habeamus igitur nos in isto sanguine firmã spẽ ne in uanũ illũ recipiamus: si neglectis operibus bonis ociose uixerimus. Nam ut ipse Dei apostolus arguit &
Heb. 9. acutè satis in epistola ad Hebræos, si sanguis hircorũ & taurorum & cinis uitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationẽ carnis: quãto magis sanguis Christi emundabit conscientiã nostrã ab operibus mortuis ad seruiendũ Deo uiuenti. Aspice ergo ut tantus tibi prosit pro te fusus cruor, eãq; Dei charitatẽ, bonitatẽmq; altius expẽde q̃ cũ sit terræ cœlique conditor tãquã rusticanus ignobilisq; plebeius uult subiici tributo, ut nos in cęlesti regno nobiles efficiat. ¶ Sed iã nunc uiso ꝙ circũcisio data est in remediũ peccati originalis, & in signũ pauca dicamus de tẽpo
Gen. 17 re circuncisionis. Fiebat. n. iuxta legis præceptũ die octaua, & si ait hic Euãgeliũ q̄d die octaua Christus circuncisus est. Præceperat olim Deus, q̄d agnus paschalis per septẽ dies cum matre sua esset, & octaua
Exo. 12. die, quod posset offerri. Sed iam nunc ui-
Ioan. 1. de agnũ sine macula, q̃ sua sanguine tollit peccata mũdi quomodo sacrificãdus offertur, ut sanguinẽ in hac circuncisione profundat. Expẽde etiã, q̄d die octaua uoluit sanguinẽ effundere, qui primus anni est: vt toto anno fixũ nostra memoria haberemus sanguinẽ, quẽ hodie pro nostra salute effundit Deus. Nã sicut in fronte domus uestra arma & stẽmata iubetis, ut figãtur: ita Deus in principio anni uult, ut Exo. 12.
Christi sanguinẽ cõtẽplemur, ne beneficia in nos collata ulla unquã deleat obliuio. In Aegypto angelus eos oẽs interfecit, domus limina sãguine vncta nõ habebãt. Sed ò q̃ acriter animaduersum erit in illos q̃ hũc sanguinẽ ueri agni, q̃ Christus est effusum, p̄ oculis nõ habuerint. Prætereà tã citò hoc est octaua die pati uoluit Christus, vt doceret nos Christi crucẽ, & pęnitẽtiã in nostra pueritia esse ferẽdã & portandã, neq; senectutẽ esse expectãdã, sed à primis unguiculis incũbendum esse uirtuti. Vnde uoluit dominus, ut Leuitæ, qui eius seruitio destinati erant, à pueritia diuino Leui. 26
cultui totos sese traderẽt: puerilis .n. ætas tenera est, & facilè in illa probi mores imprimuntur, in senili uerò non tam facilè. Vnde Eccl. Curua ceruicẽ filij tui in iuuentute, & tũde latera, &c. Virga q̄n est tenera facilè ad rectitudinem duci potest: trabs verò postquam exsiccata est minimè. Ma- Eccl. 30.
gna illorũ insania, & fatuitas est, qui in futurũ tẽpus uirtutẽ differũt: stultus. n. esset is, q̃ diceret nolo ęquũ meũ itineri & deãbulationi assuefacere, donec insenescat, mèq; in foueã præcipitet, & collũ frãgat. Sic insanus est ille, qui corpus suũ in iuuẽtute domare nõ uult, donec in turpissimã peccati foueã spiritũ præcipitet, & quasi collũ frãgat, dãdo ei peccati mortalis occasionẽ. Sero etẽm, ut dicũt, morbo medicina paratur cũ mala per longas inualuere moras. Sero quidẽ abluuntur uestes, q̃ ex diuturnis sordibus ia cõputruerũt. Amẽs esset ille, qui habẽs uas aureũ balsamũ sibi oblatũ nollet in eo collocare, donec luteũ & nõ q̄dcũque luteũ, sed uetustissimũ possideret, in quo illud reponeret. Sic fatuus est, qui gratiã Dei in pueritia non vult recipere, sed vult usq; ad senectutis tempus uas esse peccati & immũditiæ. Sero enim resistiť hostibus, postq̃ totã urbẽ occupauerũt: & sero etiã sal adhibetur carnibus,

quæ iã uermibus scaturiunt. In his rebus, & similibus sciũt homines tẽpus opportunum eligere: uerũ de tẽpore saluti propriç opportuno non curãt. Nihil.n.est eisdẽ uilius. Vestiũtur quidẽ homines magnificè, incedũt superbè, uerbis utũtur sesquipedalibus: deniq; uestes summo cum artificio mirè & nouè quotidie cõficiunt: uerũ de exornatione animæ nõ curant. Itaq; multo chariores se ipsis habẽt sotulares suos, & uestes. Itaq; bonũ est uiro cum portauerit iugũ ab adolescentia sua: quia ut sapiens ait, adolescens iuxta uiã suam etiam cum senuerit, non recedet ab ea Christus non solũ in adolescentia, sed etiam in pueritia imò in sua infantia, & statim in sua natiuitate suis humeris crucẽ imposuit: & octaua die sanguinẽ effudit. Qui optimè equitaturus est, ut ab ætate decẽ annorũ equũ ascendere incipiat necesse est: & qui pastor futurus est, ẽt debet scire à pueritia, perã & fundã iacere, & in mõtibus altissimis imbriũ frigorumq; iniurias ferre. Christus autẽ qui erat magnus eques cũ uenisset ad genus humanũ de ore leonis liberandum, & ad oues suas reficiẽdas, qui ad ouẽ perditam quærendã uenerat: quã ab ore lupi detracturus erat, sic à principio incipit portare arma, & exercet officiũ pastoris. Ideò tu disce statim tuis humeris iugũ pœnitentiæ suscipere tradendo tibi uirtuti. Amor ille magnus quẽ in nos hẽt Deus bene quidem apparet: statim.n.post ortum suum uult pro nostris miseriis tormenta pati: nec putat se horã uisurũ, qua nostra causa cruci sit affigendus. Ne negligenter illi seruias, qui tanto animi seruore, quæsiuit, neque triginta, & tres eius uitæ annos sero uenturos esse arbitreris: quia horam mortis iam peruenisse uellet, ut tibi uitam ipse daret.

Thrẽ. 3.

Pro. 22.

Ioan. 10

Luc. 15.

¶ Attẽde hic etiã quod illum non uocat Euangelista regem, omnipotentẽ, Messiã, uel quid simile, nisi puerũ. Ait enim. Postquam consummati sunt dies octo, ut circuncideretur puer. Considera nunc quod rex gloriæ, & filius Dei, cœli, terreq; moderator & rector solo nomine pueri contentus est: & sub nomine pueri recondita est celsitudo, & magnitudo unigeniti filii Dei. O paruum nomen & humile, quantã in te contines maiestatem. Vbi nunc reuerendissimi, excellentissimi, regiæ maiestates & stultitiæ mũdi sunt? Hoc humile nomen nimis superbiam & arrogantiã mundi deprimit, atq; cõfundit: qui nunquã tã prçceps in interitum: & ruinã properauit, ut nostra ac misera, & calamitosa tẽpestate. Quiuis enim nobilis uult appellari illustris: & si forte fortuna in literarũ subscriptione illustrem se fuisse uocatũ nõ repetit, nequaquã eas legere, quinimò nec uidere uult. Quod mirũ non est quãdoquidẽ usq; adeò progressa est hominũ audacia & superbia, ut ad sepulchrũ (ubi quinã simus uermes ostendunt) hanc detulerint labilem, & detestandã mũdi uanã gloriã. Mille titulos & uanitates nõ quibuscunq; literis, sed aureis depingũt in monumẽtis.

¶ Verum ut scias dominũ humiles extollere: puero huic humili & paruo imposuit Deus nomẽ ante quod omne genu flectitur cœlestium, terrestrium, & infernorũ. Ideò sequitur in contextu. [Vocatum est nomen eius Iesus.] De quo nomine Paulus ait. In nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium, terrestriũ, &c. Quanuis.n. Deũ, çternum, trinum, omnipotentem, & alios titulos nominantem audias, non humiliaris, ne flectis genua: tñ audito nomine Iesu, statim flectis. Cur hoc? Quia hoc nomẽ pluris ei stetit, quã cçtera nomina. Nil etenim Deo cçtera nomina steterunt, tamen hoc nomen eius sanguine, uita, & honore emptum fuit: & quia tanto pretio emptũ fuit, ideò nos esse gratos Deus iubet, humiliando, & abiiciendo nosmetipsos: sicut ille se humiliauit, & abiecit, ut nobis hoc nomen quçreret factus homo, & saluator mundi. O dulcissimũ nomẽ, saluator & redẽptor captiuorũ. Cõueniẽs fuit dato qđ uenerat ad nos saluandũ, & eius sanguinẽ effundẽdũ ꝓ nostra redẽptione, ut nomẽ ipsemet imponeret, cõgruũ, & cõsonãs illi operi, qđ facere cupiebat. Venit ut nos saluos faciat, & ideò indit illi saluatoris nomẽ. Si captiuis Christianis in locis infideliũ, & Turcarũ, literas rex misisset, quibus anno uenturo dixisset se filium suũ manu potenti, & copioso exercitu missurum esse, ut eos à captiuitate liberaret, dic precor nonne hi summo gaudio triumpharent? Imò nimis oblõgum illum annũ esse putarent: & quãcunq; nauiculã promissum exercitum

Philip. 2

exercitum esse putarent. Sed quid esset, si
primo cuiusdam diei crepusculo copiæ &
exercitus ad ripas maris apparerēt signis
regijs extensis & explicatis? Bone Deus
quantam hi captiui uoluptatem caperēt,
q̃n quidem clarissimū optatæ salutis pro-
gnosticon uidebant. Ante ortum Christi
omnes captiui eramus, tāque misera ca-
ptiuitate opprimebamur, ut eam nec nos
Act. 15. nec patres nostri portare potuerint: nam
mortales omnes etiam si præstantissimis
corruscarent uirtutibus, post ortum obi-
Zach. 9. tum in obscurissimum carcerem mittebā
tur. Oēs enim ad Limbum descendebant,
ibique nec solem nec lunam uidere pote
rant. Tñ quod eos consolabatur, erat quę
dam scheda, qua cum unigenito suo loq̃
tur æternus pater dicens. Tu quoque in
sanguine testamenti tui eduxisti uinctos
de lacu. Hac spe consolabantur his ēt lite-
ris futuram libertatem sperabāt Christia-
ni uiri: sed nunc iā in portu uidetis soluis-
se exercitum, & angelos fœlicissimū nun
ciū pastoribus denunciasse dicentes regis
signa iam extēsa in portu esse? Tamen cū
Tit. 3. signa illa lachrymis madescerent, erant oc
culta, nec in totum poterant apparere: ēt
si Paulus clamat, dicēs. Apparuit benigni-
tas & humilitas saluatoris nostri Dei: Tñ
quia rubens color ualde extenditur, appa
rēt hodie signa rubea, & sanguine tincta:
ut cum ea homines uideant sui saluatoris
signa recognoscant. Iam in terra Christus
est, iam suum effundit sanguinem, lætenē
bono hoc nuncio captiui. Sed dato quod
uenit sciamus utrum sufficiens ad nos li-
berandum ferat imperium. Sumus enim
sub potestate principis tenebrarū, qui nos
habet uinctos durissimis cathenis. Ad hoc
respondeo, quod uocatur Iesus, idest, sal-
uator. Et quanuis in ueteri lege fuerunt
Matt. 1. aliqui qui sic uocabantur, nullus tamē eo
rum homines saluos fecit à peccatis, nisi
Christus: ut angelus dixit Iosepho. Voca-
bis nomen eius Iesum, ipse enim saluū fa-
ciet populum suum à peccatis eorum. Nō
Esa. 63. hoc fecerunt Iesus Naue, nec Iesus Iose-
dech, nec Iesus Sirach. Ideò Esaias. Vocabi
tur tibi nomen, quod os domini nomina
uit. Nomen nouum: quia noua redēptio,
& salus data est per Christū. Alijs etiam q̃
hoc nomine uocati sunt dedit illis nomē
Moses: sicut Iosue, & alii hoc nomē in suā
circūcisione adepti sunt. Christi tñ nomē
hoc ab æterno patre datum est, teste Da-
uid. Sit nomen domini benedictū in secu-
la: ante solē permanet nomen eius. Vnde Psal. 71.
Esaias. Tu domine pater noster, & redem Esa. 63.
ptor noster: ab ęterno est nomē tuū. Ideò
hic nō dicitur, posuerūt illi nomē Iesu, sed
uocatum est illi nomē Iesus: quod est sal-
uator, Nā si saluator est peccatorum, non
pōt esse nisi Deus. Si enim homo purus es
set, peccator nasceretur: dicique peccator
& saluator nō bene conueniunt, & quāuis
redēptus esset in utero, & ēt à peccato ori
ginali præseruatus, non posset saluare: nā
non coherent redēptus, & redēptor. Itaq;
si saluator est Christus, & redēptor pecca-
torū, sequitur quod est Deus. Ideoq; uo-
catus est saluator, tanquā Dei filius. Salua
toris est cōfligere cū hoste, & de illo uicto Esa. 6.
riā reportare: quapropter Christus ī Esaia
dictus est uelox spoliator, seu p̄dator. Ter
tiò saluatoris est, ut doctrina & consilio
nobis prodesse possit: ob quod ēt Christus Esai. 9.
admirabilis, & cōsiliarius dici potest. Quar
tò saluatoris est nobis fortitudinē dare:
unde Christus fortis Deus nuncupatur.
Quintò saluatoris est conscientiā nostrā
trāquillā & pacatā reddere, & nos Deo re
conciliare: qua de causa Christus princeps
pacis uocatur. Sextò saluatoris est non tā
tum semel auxiliari, sed omni tēpore: nec
solum in hac mortali vita gratiā dare, ue-
rum ēt in futura æternam gloriam & fœ-
licitatē: & propterea Christus æternus pa-
ter, seu pater futuri seculi nominaẗ. Septi-
mò saluatoris est non unū tantummodo,
sed multos & cunctos mortales soluere
ideoq; de Christo dicitur, qđ potestas eius
latè propaganda sit. Postremò saluatoris
est nō ad tēpus modo, sed semper opitula
ri: qđ de Christo etiā fertur, quod pacis il-
lius nō sit futurus finis. Hæc omnia, quæ
Esaias dixit in nomine Iesu cōtinētur, quo
nihil suauius atq; iucūdius unquā audire
possumus. Sed quia hoc nomē lętum dul-
ceq; est, & hæc omnia bona peccatoribus
sunt nūciata similauit. Salomō hoc nomē
oleo effuso: quo significauit cōsciētias ho Cant. 1.
minū exhilaraturū, & corda emoliturū, &
deuotionē acturū, totumque hominē cō-
fortaturū: & reuera sic se habet. Sensit hoc

D. Paulus:

D. Paulus: qua de causa in omnibus suis epistolis toties tamque honorificè huius
Act. 7. nominis mentionem facit. Hoc idem sanctus Stephanus, & omnes martyres senserunt, & simul experti sunt quas uires hoc nomen haberet, ad acerbissimo cruciatus
Acto. 4. mites, & lenes reddendos. Sic etiam Apostoli alacres, & gaudentes discedebant à conspectu consilij Iudæorum: eo quod digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.

¶ Aduerte prætereà quod nomina rebus accõmodantur secundum earum pro
Gene. 2. prietatẽ. Sic Adam posuit nomina rebus
Gen. 25 iuxta proprietatem eorum. Sic etiã Esau,
Mat. 3. quia rufus, & hispidus erat admodum, uocatus est Esau. Sic quoque Baptista Pharisæos, qui erant hypocritæ uiperas appellauit: quæ pellem uarijs coloribus depinctã
Luc. 13. habent, intus uero præsentaneum uenenum retinent Christus Herodem subdolã vulpem appellauit: eo quod Herodes non simplex erat: sed fraudulentus. Quidam Madianitarum princeps filiã suam Cozbi
Nu. 25. uocauit, eo quod loquax & mendax esset. Christus quoque Iesus est nuncupatus, eo quod est saluator noster. Si modo Adam resurgeret, & in mundum ueniret, ut poneret nomina rebus: quæro, quod nomen imponeret mulieri fucatis coloribus exornatæ? & illi quæ nunquã domi est, imò fermè semper per planteas uagabunda deambulat? adulteram eam proculdubio uocaret. Quod uerò nomen imponeret usurario, & mercatori: qui pecuniam uendunt, & pauperes decipiunt? Latrones eos appellaret, &c. Turpius tamen atque detestabilius omnium nominum est hoc peccato-
Esai. 1. ris nomen: & ita Esaias cum populi scelera videret hoc ei turpissimum nomen imposuit, dicens, Væ genti peccatrici. Ita uiuamus, ut bonum nomen adipisci mereamur: quod quidem omni ex parte bonis, atque suauissimis moribus cõueniat. Christus secundum suam proprietatem Iesus fuit appellatus: de cuius dulcissimo, & benedicto nomine multa dicere poteramus quæ longum esset recensere, sed nos breuitati consulentes ea omittimus. Hoc tantũ vltimo loco mihi obseruandum uidetur, quod in his paucis uerbis proponitur nobis hic lex & euangelium: & tota sacra scriptura quid habet nisi legem, & euangeliũ. Vtranque rem cernis hic uidelicet, legis finem, & euangelij initium. Nanque ideò Christus circunciditur, & Iesus uocatur, vt cesset omnino circũcisionis lex, nouasque uires euangelium sumat.

¶ Porro circuncisio probat ueritatem susceptæ humanitatis, & nomen Iesu indicat ueritatem diuinitatis: quia nemo ut diximus saluare potest, nisi Deus. Circuncisus est igitur Christus tanquam Abrahæ filius: & uocatus est Iesus tanquam Dei filius. Nomen declarat eum saluatorem esse, & circuncisio monstrat quomodo nos saluare uelit, nimirum passione, obedientia, pœnitentia, & sanguinis effusione. Igitur quia hoc nomen Deus posuit dilectissimo filio, & angelo præcepit, ut beatissimæ uirgini, & Iosepho sponso eius nunciaret, ideò sequitur in contextu. [Quod uocatũ est ab angelo prius quam in utero conciperetur.] Quod uerissimum esse satis constat ex capite præcedenti, & ex Euangelio Matthæi. Nã in superioribus uidimus quo Matt. 1.
modo Angelus dixerit uirgini Mariæ. Vocabis nomen eius Iesum. Postea etiam Iosepho dixit. Vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Sic enim Esaias prædixerat in persona saluatoris. Dominus ab utero uocauit me, & de uentre matris meę recordatus est nominis mei. Alijs imponitur nomen post ortum, mihi autem prius quam nascar: imò ante conceptionem. Propter nomen Iesus potius uocatum est ab angelo, quam ab homine. Primò, quia secundum Origenem, primo in ipso & per ipsum saluati sunt angeli: & ideò primo conduxit angelos saluatorem nominare, qui prius ipsius salutis senserãt effectum. Esai. 49
Secundò quia creatura dignior nominari Psal. 8.
solet à persona maioris reuerentiæ. Inde quod Adam à Deo nominatus est, & quia dominus paulò minus minoratus est ab angelis in humanitate nostra constitutus: inde conueniens fuit, ut ab angelo priusquam ab homine nominaretur. Tertiò quia decet illum nomẽ rei imponere, qui
eius proprietatem cognoscit. Sic Adam Gene. 2.
nomina rebus imposuit: & quia homo nominis huius proprietatem non cognouerat, & Angelus iam expertus fuerat quia

erat

erat saluum facere, quod perierat: ideò ab Angelo nominatus est. Nemo enim potest rem ueraciter nominare, nisi proprietatem rei ueraciter cognoscat. Considera igitur Christum saluatoris nomen habere, & ad redimendum uenire, & incipere natum octo diebus redemptionem facere, sanguinem suum in hac circuncisione effundendo. Ideò accede ad Christum, ne opulentus iste thesaurus, nempe sanguis Christi tua causa perdatur: imò eo utere, quicquam tolerando in recompensationẽ illorum laborum, quos ipse pro te passus est. Sed hæc sufficienti tam de mysterio circuncisionis, quam de nominis Iesu nuncupatione. Nunc cætera nostræ redemptionis mysteria prosequamur: quæ omnia ordinatè (ut in prefatione dixerat beatus Lucas Theophilo) euangelista prosequitur. Iam ergo post Christi circuncisionem agit de beatissimæ uirginis secundum legem purificatione, dicens. [Et postquam impleti sunt dies purgationis eius secundum legem Mosi.] Certum & notum quidem est quod saltem in passibili carne filius Dei non fuisset incarnatus, nec in mundum venisset, si homo non peccauisset. Peccatum enim Adam nobis Christum incarnatum, mortalem, & passibilem dedit. Ideò aduentus Christi non fuit nisi ad nostri uulneris remedium, & generis humani redemptionem. Quod propter magnum amorem, quem in illud habuit redimere uoluit sua morte, & passione. Sed cum ad nos curandum ueniret, & contrariã contrarijs curantur, decebat quod arma peccatis contraria sumeret, quibus uinceret cacodæmonem, qui mortales subactos, atque depressos tenebat. Principium enim nostræ miseriæ & calamitatis fuit superbia primi parentis, cum præceptum quod seruare debuerat custodire recusauit. Maluit enim suam, quam Dei uoluntatem facere. Ideò cum Deus uenerat ad nos redimendum, illum humilem, ad nostram curandum insolentiam uenire, & obedientem ad sanandam nostram inobedientiam oportebat, quæ inobedientia totius mali causa & origo fuit. Nihil ardet in inferno nisi propria uoluntas quam adimplere potius homo uult, quam Dei. Sic ipse dominus. A seculo confregisti iugum, rupisti uincula mea, & dixisti, Non seruiam domino, sed post cogitationes meas ibo. A minimo usque ad maximum omnes adimplere suas uoluntates uolunt. Quiuis proprio iudicio regitur, & quod sibi uidetur faciendum, facit. Peccatum quidem hanc propriam nutrit uoluntatem: quę nihil aliud est, nisi quædam inobedientia, & legis Dei transgressio. Ideò sicut Adam, quæ custodire tenebatur, non seruauit: sic Christus ad hoc malum curandum uenit, & obedire legi uoluit, cum ad eius obseruationem minimè teneretur. Noluit homo præpotenti Deo obedire, Deus hominibus paret: ut tãta sit humilitas, & Christi obediẽtia, quanta fuit superbia & inobedientia prioris parentis. Ideò Paulus. Misit Deus filium suũ natum ex muliere, factum sub lege. Et alibi. Factus obediẽs usque ad mortem, mortem autem Crucis. Primum quidem hoc est quod proponitur nobis de Christo ab Euangelista dicente, quod Christus legi non obligatus obedit, & ei subijcitur offerens seipsum templo. Et hoc factum esse ait secundum legem Mosi, non pro obligatione, sed secundum legem Mosi: cui Christus obedit, ut sua obedientia curet nostram inobedientiam. Præceptum erat in lege Mosi, quod mulier, quæ suscepto semine masculum peperisset, immunda esset septem diebus: immunda quidem à cõsortio hominum, & ingressu templi, & die octaua circuncidebatur infantulus: & tunc ipsa munda efficiebatur, quo ad consortium hominum, licet non quo ad ingressum templi. Sed post septem dies præfatos manebat mulier adhuc triginta tribus diebus in sanguine purgationis suæ, se abstinens ab introitu templi: & sic quadragesima die præsentabat puerum in templo offerens simul munera pro se & pro illo. Porrò si fœminam peperisset duplicabantur dies, tam quoad consortium hominũ, quàm quoad ingressum templi.

Gene. 3. Jerem. 2 Galat. 4 Phili. 2. Leui. 12

¶ Aduerte autem quod beata uirgo, quia non in sanguinis purgatione manebat, & Christus qui Deus erat, & dominus legis non subijciebantur legi: at ut nos docerent obedientiam, quam subditi præpositis, & ut legi subijceremur, sic præsentari uoluerunt. Disce precepta maiorum seruare, licet aliquando ex lege ad ea non tenearis.

ris. Nam bonus obediens sicut Christus & eius beatissima mater non tantum ea, ad quæ tenetur facit:sed adhuc plura alia propter bonum exemplum, & ad scandalum tyronum deuitandum. Disce ex his prædictis tuam prælato subijcere uoluntatem, quandoquidem Christus, & eius mater subijci tua causa ceremonijs legis non dubitauerunt. Præterea purificauit se beata uirgo Maria, quæ nihil labis, & peccati habuit, nos erudiens, ut ab omni inquinamẽto, carnis, & spiritus mundemur, & sancti-
1.Cor.2 ficationem nostram in timore Dei ꝑficia-
2.Cor.6 mus. Hæc.n. ad nostrã doctrinam fecerũt,
Iaco.2. & ad nostram doctrinam scripta sunt, non ad suam necessitatem, sed ad nostram utilitatẽ. In multis enim, ut Iacobus ait offendimus omnes. Rursus, si uolumus templũ gloriæ ingredi, debemus stolas nostras dealbare in sanguine agni: nihil enim coin-
Apoc.2. quinatum intrabit in illud. Expurgemus
1.Ioa.2. uetus fermentum, & simus azimi. Hæc
1.Co.15 enim est uolũtas Dei sanctificatio nostra. Purificemus igitur nos intus & foris: mundemus prius id, quod interius est, ut fiat
Mat.23. id, quod exterius est mundum, &c. Obseruandum hic est quod benè sciebat sanctus Euangelista, quod beatissima virgo non indigebat purificatione:sed usus est uocabulo purgationis, quia secundum populi existimationem purgabatur, licet non secundum rei ueritatem. Sæpè enim scriptura dicit aliqua esse non secundum ueritatem, sed secundum existimationem. Sic dicitur Ioseph pater Christi, non quod esset pater eius, sed quia sic putabatur. Similiter etiam dicitur in Euangelio, quod stel-
Mat.24. læ de cœlo, cadent, cum stella, quæ fixa est in cœlo, sicut nodus in tabula cadere non possit:sed quia sic populus existimabit, & uidebitur ei stellas cadere uidentes cometas currentes. Est enim cõsuetudo scripturæ gesta ita referre, quomodo tunc quando fiebant, fieri putabantur: quod multis alijs exemplis probare possumus. Verum quia de his inferius in literali expositione parabolæ filij Prodigi Deo dante dicturi sumus:nunc ad cõtextum accedamus. Prosequitur nanque historiam hanc beatus Lucas dicens. [Tulerunt illum in Hierusalem, ut sisterent eum domino sicut scriptũ est in lege domini.] Nunc Christus in templo iam diuulgatur. Sicut sol qui illuminans suos cursus ascendit:ità Christus per nouem menses in uentre uirginis fuit absconditus:tamen nascitur, & pastores illuminat, octauaque die terram suo sanguine incipit rubefacere. Sed nunc ascendere in altum sol incipit, & publicè in templo omnibus ostenditur. Obserua quomodo beata uirgo munus. quod à domino acceperat, offert domino. Sic & nos, quę de manu eius accepimus, per gratiarum actionem ei reddere & offerre debemus. Omnia enim gratiarum flumina è uastissimo illo infinitæ misericordiæ mari exeunt, & affluenter ea Deus distribuit, & in nos largiter effundit. Ita ergo sicut flumina re- Eccle.1.
deunt ad mare, unde exierunt, omnia bona nostra Deo offerre debemus: quia ab ipso dimanarũt. Quis enim plantat vineã,
& de fructu eius non comedit? Quem ama 1.Cor.9
turus es, nisi illum, qui potentiam tibi ad amãdum dedit? Sed Deus cur fructu amoris non fruetur, quando quidem in anima tua uoluntatem plantauit, qua eum amares. Si bona opera facis, & habes uirtutes, gratias & ingenia, audi quid dicat Iaco- Iac. 1.
bus. Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est descendens à patre luminum. Et si bonas aliquas cogitationes habes, etiam Dei sunt: sicut ait
Apostolus. Non sumus sufficientes cogita 2.Cor.3
re aliquid ex nobis, tanquam ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est. Redde ergo, quæ sunt Dei, Deo: sicut hic uirginem fe-
cisse cõstat. Ne sis tyrannus, nec bona Dei Mat.22.
usurpes:sed illa redde Deo, qui illa tibi gratis dedit. Multi animam in uano suscipiũt, cùm illam Deo non reddunt à quo susceperunt. Vnde Dauid. Quis ascendet in mõtem domini, aut quis stabit in loco sancto
eius? Respondet ipse. Qui non accepit in Psal.23.
uano animam suam. In uano res recipitur quando ea non utitur eo modo, ad quem facta est. Construxisti uestem, nec ea indueris, eam frustra construxisti: quia uestis ad induendum facta est. Emisti equũ, nec unquam illum ascendis, frustra emisti, quia eo non uteris ad id, quod factus, & inuentus fuit. Intellectum tibi dominus dedit, ut illum cognosceres, & uoluntatem, qua amares, & memoriam, qua illius recorderis. Tu uerò quia tuum impli-

cas

tas intellectum in rebus seculi dignoscendis,in lucrandis opibus,in honoribus ambiendis,rebus humanis quærendis, uoluntatemque in amanda carne, & bonis secularibus occupas, & memoriam in iniurijs, repetẽdis,quæ tibi illatæ fuerunt, exerces, ut eas impunitas non relinquas. His quidem consideratis sequitur, quod frustra has potentias recepisti: quandoquidem Deus easdem non ad hoc, sed ad illi seruiẽdum creauit. Illi quidem in uano animas recipiunt, qui sicut si animas non haberent,uiuunt,tradentes sese auaritię, luxuriæ,& ambitioni, &c.Considera igitur qđ si uis ad montem Dei ascendere, ne animam tuam in uano recipias,sed illam reddas Deo,qui tibi anteà donauit, amando illum ex toto corde, & ex toto animo seruiendo:eidem cor & uoluntatem offerendo:quandoquidem tibi eandem elargitus est, sicut sanctissima uirgo, quæ Deo filiũ obtulit, cuius munibus exceperat. Expende interim qđ quando duo homines sunt inimici & inter se pacem & amicitiam uolunt componere,ut amicitia conseruetur, mutuo ad se consuescunt munera mittere. Gen.20. Gen.32. Sic Abraham dedit Abimelech oues, & boues & percusserunt ambo fœdus. Sic ẽt Iacob confederatus est cum socero Labã: & postea cum fratre Esau,dedit eis munera. Hoc enim ipsum quotidie ad amicitiã firmandam contingere uidemus. Magna quidẽ erat discordia quæ inter Deum & hominẽ esse solita fuit ità ut diceret Iob neminem audere ponere manum inter illos, postquam à terrestri paradiso homo fuit eiectus. Iob.9. Tamen ubi primum Deus nostram sumpsit carnem, illico pax inter eũ & hominem composita fuit. Pacem enim in nocte natalitia Angeli prædicant, & ad maiorem huius amicitiæ confirmationẽ ab una ad alteram partem dona communicantur. Offert Deus generi humano donum & munus maximum scilicet filium suum, ut mũdus cognoscat & uideat se à Deo amari: & humana natura offert uerbum incarnatũ Deo in tẽplo sancto suo, & ẽt offert ei sacratissimã uerbi humanitatẽ. Filium suũ uirgo offerens totam nostrã etiam offert naturã, & hãc oblationẽ acceptans Deus & sacrificium, etiam oĩa munera oblationis causa acceptat. Nã pp demonstrationem panni, & eius culturã bono ingenio operatã manet Deus contẽtus. Hic impletũ esse credo illud, qđ olim Deus promisit populo suo Israelitico in manu Ezechielis & Aggęi ꝓphetarũ eius dicẽs. Ezec.36 Bonis donabo maioribus, quam habuistis à principio. Et Aggæus cùm reuersus esset cũ Hebræis suis ex Babylonica captiuitate & uideret tẽplum ꝙ Hierosolymis ędificabatur: Aggęi.2 afflatus diuino spiritu dixit. Magna erit gloria domus istius nouissimæ plusquã primæ dicit dñs exercituũ. Quid est,in quo maior est hęc secũdi tẽpli gloria? nõ certè ĩ diuitijs,nec tẽpli maiestate,nõ in ceremonijs, nec in sacerdotũ sanctitate: nõ deniq; in diuinorũ uatũ oraculis. Nã omnia hęc multo illustriora fuerũt in primo tẽplo. Quãdo.n.hoc secundũ tẽplũ instaurabatᵱ,senes qui aderãt, & uiderant primũ tẽplum Salomonis recordati amplitudinis & pręstantiæ tẽpli primi,uidentes pauperratẽ secundi lamentabanᵱ, 1.Esd.3. & non poterant lachrymas cõtinere. Quæ est igitur hęc gloria secundi tẽpli:& quod est hoc præstãtius bonum,de quo loquebãtur Aggęus,& Ezechiel? De nullo certè loquebantur alio,nisi de hac gloria huius secundi tẽpli, in quod Christus filios Dei cum nostræ carnis substãtia hodie ingressus est. Videbãt mentis oculis Ezechiel & Aggęus per spiritũ propheticum tẽpus fore, cũ Deus factus homo intra męnia Hierusalẽ in secundo illo Iudæorũ tẽplo sese uidendũ in carne passibili mortalibus præberet,pręsentatus à matre uirgine Maria, & à Simeone sene iusto in brachijs portãdus. Hæc fuit gloria Hierusalẽ, hæc fuit illustrior illa dignitas, & illud pręstãtius bonũ quod Deus in secundo templo promisit. O uerè maior gloria huius secundi tẽpli,quàm primi. Subdidit statim Aggęus. Et uenit desideratus cũctis gẽtibus,& implebo domũ istam gloria,dicit dñs exercituum. Aperte dicit hoc templũ gloriosius esse primo, quia Christus in illud erat ingressurus. Pręterea cum hoc tẽplum secũdũ sit funditus euersum,apertissimè ostẽditur uenisse Messiã,qui iuxta Aggęi oraculum erat templum illud uenturus. Si Deus promisit per Aggæũ uenturum esse Messiam ad templũ illud dũ extaret,tẽplũ uerò illud est modo destructũ, nec est

tale templum, nec lapis super lapidem: vbi est insania expectantium Messiam. Ad qđ templũ secundũ uenturus est, si iã corruit, si est omnino restinctum, si neque talis tẽpli inuenitur uestigium? Nec dicere possunt Iudęi se habituros templum aliud ad quod Christus ueniat, nam Aggæus eorũ propheta de eo ipso templo loquutus est, quod tunc Hierosolymis cõstruebatur, & non de alio: ut eius uerba planè testantur, imo apertè dixit nullum aliud futurum esse. Nam conijciens oculos in templum ipsum dixit. Magna est gloria domus istius nouissimæ, quam primæ. Clarè & apertissimè asserit propheta templum illud nouissimum esse & ultimum, ultra quod nullũ aliud esset eis futurum. Quod hodie impletum aspicimus: nullum enim habent Iudæi templum, nec regem, sacerdotem, nec sacrificium. Adimpletum itaque cernimus in hac Christi præsentatione in templo prophetiam Ezechielis, & Agnæi. Sed iam ad contextum. [Quia omne masculũ adaperiens uuluam sanctum domino uocabitur & ut darent hostiam secundum quod scriptum est in lege domini par turturum, aut duos pullos columbarũ.] Pro huius literæ clariori explicatione aduerte, qđ in ueteri lege circa pueros natos duo fiebant: unum generale & commune omnibus: quia filio nato uel filia completis diebus purificationis offerebant sacrificium. Aliud erat circa primogenitos, qui erant Deo consecrati, eo quod percussit dominus primogenitos Aegyptiorum, & conseruauit primogenita filiorum Israel ab exterminatore. Sed inter primogenitos, qui erant de tribu Leui, & alios hoc erat discrimẽ. Quia primogeniti tribus Leui offerebantur, & seruiebant iugiter domino, sed primogeniti aliarum tribuum offerebantur, & quinque siclis redimebantur: Christus, qui ex tribu Iuda erat offertus est, & redemptus quinque siclis. Sic intellige literam. Omne masculinum adaperiens vuluam, idest, omne primogenitum: quia primogenitus est, qui in suo ortu aperit uuluam matris. Sanctum domino uocabitur, idest, consecrabitur Deo. Vnde per Mosen dominus ait. Pro quo percussi omne primogenitum Aegypti, tam in hominibus, quam in iumentis, sanctificaui mihi omne quod primo aperit uuluam in Israel, tam in hominibus quam in iumentis. Ideò ait Euangelista. Omne masculinum adaperiens uuluam sanctum domino uocabitur. De secundo autem quod erat generale, & fiebat, pro primogenitis, & etiam pro alijs omnibus dixit, & ut darent hostiam par turturum, aut duos pullos columbarum. Offerebãt pauperes par turturum, aut duos pullos columbarum: nam diuites agnum offerebãt. Postquam dominus dixit & pręceperat, ut offerretur agnus anniculus in holocaustum ait sic. Quod si nõ inuenerit manus eius, nec poterit offerre agnum, sumet duos turtures, aut duos pullos columbarum, unũ in holocaustum & alium pro peccato: orabitq; pro ea sacerdos, & sic mundabitur. Verum hic aliqua obseruanda sunt. Primum horum est. quod hic peccatum non accipitur pro culpa, aut pro Dei offensa: sed pro immunditia. Solet enim in scriptura accipi peccatum pro pœna: ut est illud quod Nathan dixit Dauidi. Dominus transtulit peccatum tuum à te, id est, pœnam peccato debitam. Et illud quod Paulus ait de Christo Iesu. Qui peccatum non nouerat, peccatum fecit, idest, pœnam sustinuit. Et Ieremias in trenis. Maior est iniquitas, idest, pœna iniquitatis populi mei, peccato, id est, punitione Sodomorum. Voluit dicere, quod maior erat pęna Israelitarum, quàm Sodomorum: quoniam illi in momento submersi sunt dum urbe sua: ciuitas uerò Sancta multis diebus prius ferreis machinamentis, bellicisque tormẽtis fuit oppugnata & tandem euersa. Et iterum idem Ieremias Patres nostri peccauerũt: & nos iniquitates, idest, punitiones eorum portauimus. Et in Genesi dicit Deus nondum completas esse iniquitates Amorrhæorũ, idest, tempus ad puniẽdum. Cain quoque dixit. Maior est iniquitas mea, id est, punitio, quam ut feram: id est, eam possim ferre uiuus. Sumitur etiam sæpe peccatum pro immunditia legali scilicet sanguinis, aut seminis aut contactus mortui, ut sumitur hic cum fœmina pariens masculũ offeri iubetur par turturum pro peccato, id est, pro immunditia: nam nullum peccatum: si culpam pro peccato, accipis, præcessit in fœmina. Non enim congressus cum

Exo. 21. | Leui. 12 | 2. Re. 12 | 2. Co. 5. | Tren. 4 | Ibidem. | Gen. 15. | Gene. 4.

propria uxore prolis gratia peccatum erat aut parturitio, sed sola puerperij immunditia peccatum expiandum dicitur. Sic
Leui.14 etiam de leproso, qui sine culpa sua lepra laborabat, iubetur in leuitico offerre passerem pro peccato, id est, pro immunditia. Secundò obserua quod in eo quod ait, ad aperiens uuluam, satis ostendit Christum legi non obligari: quia ipse uuluam matris non aperuit: nam clauso uirginali utero exiuit absque matris corruptione. Tertiò expēde quod Christus hic tanquā peccator redimi uoluit, ut nos à morte & inferno liberaret, & sic redemptus nobis totaliter offeretur, & totus noster esset ad uendendum, flagellandum, & crucifigēdum. In natiuitate enim habuit se Christus Iesus, ut pauper homo; in circuncisione, ut pauper homo, & peccator: sed hic habuit se ut pauper homo, peccator, & seruus. Pauperem se ostēdit, in eo quod oblationem pauperum obtulit: peccator, qui cum matre uoluit expiari: seruus, quia sicut talis redimi uoluit. Vt ergo nos redimeret à seruitute legis antiquæ uoluit se legi subijcere, ut Paulus ait, ut eos, qui sub
Gala. 4. lege erāt redimeret. Attende ò homo, qui à tam nobili redemptore redemptus es quantum tam illustri redemptori debeas: nam propter te cùm sit dominus, seruus efficitur, & pauperum cùm sit diues oblationē offert. Propter nos enim ut inquit
2.Co. 8. Paulus, egenus factus est, ut eius inopia diuites essemus, Sed nūquid Magi, qui ab Oriente uenerunt: non obtulerunt beatæ
Matt.2. Mariæ munera? Quomodo tam cito tantam auri copiam expendit? Eam ferè tota pauperibus, & egenis erogauit. Ex hoc cōtextu discamus primo humiles esse exemplo Christi Saluatoris nostri: qui ut iam diximus humilis, peccator, & seruus apparuit, cùm esset diues, & dominus uniuersæ terræ. Nos autem cùm simus peccatores & omni scelere coinquinati, probi uolumus, & magni coram mundo apparere. O quàm nostra superbia in hoc Christi hodierno opere reprehensa est. Hic nos hanc
Mat. 11 uirtutem, & opere & exemplo docuit &
Leg. homo factus dixit. Discite à me quia mitis
Greg.li. sum & humilis corde. Aliud est enim esse
22.mo. humilem intellectu, & aliud esse humilem
cap. 14. voluntate. Multi sunt, qui agnoscunt se esse peccatores, & dignos æterno supplicio, sed nolunt sic ab alijs reputari: imò uehementer exoptant coram imperita multitudine maximum sanctitatis nomen comparare, & quodcunque bonum publicari: malum autem ut sepeliatur desiderant. Isti sunt humiles intellectu, quia seipsos cognoscunt, & de se non esse bonos, sed malos intelligunt: tamen nolunt tales haberi. Verùm humilis uoluntate est ille, qui sicut seipsum fragilem esse cognoscit: ità etiam gaudet in eadem æstimatione ab omnibus reputari, & ab eisdem contemni & parui fieri. Sic Christus uerè fuit humilis corde: quia quod gloria & diuinus honos erat, occultabat: & mortalitatem, passibilitatem, & fragilitatem, quam ut uerus homo habebat, manifestabat. Sic hic fecit & in transfiguratione quando in mōte excelso coram tribus Apostolis suum uoluit splendorem, & gloriam demonstrare: Mat. 17.
uerùm mortis ignominiam, & passionis suæ tormentum coram infinita propemodum hominum multitudine, imò tempore paschali uoluit subire, ut ab omnibus uideretur. Sic etiam in natiuitate paucis. id est, pastoribus ostendit ministerio Angelorum gloriam suam: sed paupertatem suam hic in templo publicè ostendit coram multis astantibus. Nos uerò tanquā superbi ignominiam nostram paucis, uel nullis ostendimus: gloriam autem publicamus, & per plateas decantari facimus. Et quia pauci sunt, qui Christum humilem corde sequantur & imitetur, clamat ipse, Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Docemur secundo exemplo beatę uirginis Marię adducere filios in templū, instituendo illos bonis moribus: iuxta il-
lud, Filij tibi sunt, erudi eos: & incurua eos Eccl. 7.
à pueritia eorum. Sed multi potius offerunt filios diabolo, quàm Deo: illos sumptuosè uestibus, & exquisitissimis epulis educando, & multis uitijs, & malis moribus assuefaciendo: iuxta illud Psalmi. Im- Ps. 105.
molauerunt filios suos & filias suas demonijs. Tertiò ut primogenita, id est, principium uitæ nostræ offeramus Deo. Mira est peruersitas illorum, qui florem iuuentutis suę uolunt offerre diabolo, fæces uerò senectutis suæ Deo. Ideoque in inferno fæces calicis irę Dei bibent. De quibus

in psal-

Psal. 10. in psalmo. Veruntamen fæx eius non est exinanita, bibent omnes peccatores terræ.
Thren.3 Ideò Ieremias ait. Bonum est uiro, cũ portauerit iugum ab adolescentia sua. Quapropter tu qui iuuenis es offer Deo bonos tuæ adolescentiæ annos: neque in senium pœnitentiam releges. Tunc enim pęnitere si uelis senio grauatus non poteris: iuxta prouerbium illud. Adolescens iuxta
Pro. 22. uiam suam etiam cùm senuerit non recedet ab ea. Longa enim peccandi consuetudo te cõstrictum tenet, & magna quidem cum difficultate te emendare, & corrigere poteris. Quod si mihi fidem non adhibes,
Iere. 13. audi Ieremiam. Sicut Aethiops nõ potest mutare pellem suam, aut pardus uarietatés suas: & uos poteritis benefacere cùm didiceritis malum. Quando peruenit ad ripam nauis non sunt uela extendenda, sed tunc anchora est iacienda. Tamen tu quãdo ad ultimam ætatis tuæ metam perueneris, tunc post uitam consumptam speras posse pœnitentiæ uela tendere: sed longe te tua fallit opinio: nam modo dum iuuenis es uela pœnitẽtiæ sunt extendenda, non uerò senectus est expectãda. Quapropter primogenita, quæ sunt priores anni uitæ tuę offer Deo, & priores operum tuorum fructus, qui posteà licet uelis difficilime poteris. Docemur quarto magnam rationem circa dei legem nobis esse habendam, & magnam curam circa nostra opera corrigenda & emendanda propter præcepta, quæ in diuinis literis, scripta reperimus. Nam Christus dominus cùm esset Deus, & à lege exemptus, quod facit legi consentaneum est. In his paucis uerbis ter dicit Euangelista secundum legem domini. Primò secũdum legem Mosi: secundò, sicut scriptum est in lege domini: & tertio secundum quod dictum est in lege domini. In quo Euangelista nobis significare uoluit quam meditati debeant esse nostri cogitatus, & nostra uerba & opera, quàm debeant legi Dei conformari, quandoqui
Ps. 118. dem ipse Christus quæcunque facit sunt
Lib. 22. secundum legem. Quod Dauid explicauit
cõ. Fau. dicens in Psalmo, Quomodo dilexi legem
Cap. 27. tuam domine, tota die meditatio mea est. Cùm peccatum ut Augustinus ait, est dictum, vel factum, uel concupitum contra legem Dei: ideo tribus uicibus dixit, secundum legem domini. At nũc lex Dei paruipenditur: & nostris temporibus plus homines cogitãt de causis forensibus, quàm de lege Dei: potius legibus mundi regun- Mat. 5.
tur, quæ dicunt iniurias esse uindicandas: quàm lege Dei, quæ dicit, Diligite inimicos uestros: & benefacite his, qui oderunt uos. Plus appetũt magnates in pompis & mundi uanitatibus uidere, quàm soluere debita & sumptus, superfluas expensas cõprimendo: & tanquam uenenosas resecando, & satis est, quod in rebus omnibus lex carnis præfert legi spiritus, &c. Docemur etiam quinto, & ultimo ceremonias ecclesiæ sanctæ traditas à sanctis patribus studiosè seruare, & uenerari. siquidem Christus has legis sanctiones, & ceremonias ita ad unguem, ut dicũt, seruauit. Nam quòd mulier quadragesimo die in templo præsentaretur post partum, & has auiculas offeret, non erat præceptum morale, nec iudiciale, sed ceremoniale: quod utique Christus Saluator noster (cuius actiones instructiones nostræ sunt) non contempsit. Ad has antiquas ueteris legis ceremonias sacrosanctæ Ecclesię Romana spiritu sancto gubernata, alias adiunxit & instituit cessante ueteri lege: ut sunt ceremoniæ quib. utimur in sacrificio missæ, & in alijs sacris quæ maximè cõducunt ad uenerationem sacrorũ. Scio qđ in his ceremoniis non cõsistit perfectio, tamen sunt ut seps, quæ ortum circunuallat, & fructus custodit: ità hæ ceremoniæ custodiunt deuotionem, animosque hominum commouent ad res diuinas inquirendas: & hac de causa sicut fauores & auxilia spiritualia custodienda, æstimanda, & summa obseruatione colenda sunt. Næuus quem formosa mulier habet in facie eandem pulchriorem reddit. Parua quidem res est næuus, tamen iuncta pulchræ mulieri illam formosiorem efficit: ita ceremoniæ quamuis de essentia rei non sint, tamen nimis exornant sacramenta & nostræ fidei mysteria. Has sanctę Romanæ Ecclesię ceremoniam impius Lutherus tanquam apertissimus hostis Ecclesiæ, & totius sanctimoniæ, & bonitatis infestissimus aduersarius dãnat, & destruit, Sed ille in tenebricoso inferni carcere perpetuò iacebit: ceremoniæ verò ecclesiæ quicquid Lutherani moliantur, in sempiterna

terna seculorum fecula manebunt.

¶ Demum vt concludam post quadraginta dies offerebatur filius in templo, & post octoginta offerebatur filia: quia post ipsos quadraginta infundit Deus animã pueris in uentre matris, & fœminis post octoginta. Sic etiam postquam nati sunt, vult Deus ut eos offerant & non antea: Deus enim nõ acceptat opera nostra mor-

Leui. 1. tua sed uiua, factaq; in statu gratiæ. Ideoque in lege non præcepit, ut offerrentur ei pisces maris aut aliunde, sed arietes, agnos, uitulos, auosq; & huiusmodi alia. Cuius ratio est, quia pisces statim ut de aqua educuntur moriuntur: Deus autem odit sacrificia mortua, & acceptat uiua sacrificia. Itaque offer tu Deo uiua sacrificia, hoc est, opera uiua charitate: siquidem hæc tantummodo sunt meritoria gratiæ & uitæ æternæ, Deoque grata. [Et ecce homo erat in Hierusalẽ, cui nomẽ Simeon.] Iam hic Euangelista incipit agere de testibus fide dignissimis, quos Christus habuit in præsentatione prædicta. Sed singula verba Euangelistæ annotanda, & discutienda sunt. Per demonstrationem ostenditur magnum notabile & attentione dignum. Inquit enim Euangelista: ecce homo erat. Hominem uocat illum. Mundus eos, qui per summam audaciam, intolerandamq; licentiam detestanda scelera perpetrant hos contrucidando, illos probris & iniurijs lacerando, hos mundus fortes & magnanimos solet appellare, quos quidem sacra scriptura non homines, sed ferocissimos Leones, immanissimosque tigres appellat: illum uerò hominem, qui timet Deum, iustum atque sanctum nuncupat. Non ille dicitur homo, qui habet duos pedes, duas manus, & duos oculos: sed qui iustitiam sequitur, & ratione utitur iuxta hominis diffinitionem. De iusto & sancto

Iob. 1. Iob ait scriptura. Fuit uir in terra Hus nomine Iob: non dicit quod habet pedes, aut duo brachia: sed quod erat simplex, ac timens Deum, & recedens à malo, & adhærens bono.

¶ In Hierusalem dicit, quod erat: quia hic uigebat cultus diuinus, studiumque legis ac prophetarum. In hac ciuitate sancta erat hic sanctus senex. Vide etiam & tu qui clericus, aut monachus es, ut talis sis, qualis est locus in quo habitas. Monasterium sanctũ est, & ibidem multi sanctimoniæ dediti habitarunt: & nunc honestè & religiosè uiuunt. Locus in quo uitã degis terra sancta est: habes plurimos, qui peccata etiam leuissima confitentur, rem diuinam quotidie faciunt. Dei laudibus, & psalmodijs in choro assistunt, orationi & lectioni uacant. Ideò tu quare ignauè & remissè uiuis, cum inter sanctos, & in choro coram sanctissimo sacramento, & in loco tam sancto uitam agas? Quare inter bonos malus existis? Et tempore, quo alij religiosi uiri inter sanctos Angelos sunt Deum laudantes, tu malis cogitãtibus illũ offendis? Idem, quem habitas locum, te damnat, & arguit. Denique uocabatur Simeon, qui inter sacerdotes famosus erat atque notissimus: senectute iam frigidus, spiritu tamen feruens: inclinato corpore, sed animo erecto: ætate marcidus, sed uitæ innocentia floridus. Sed audi qui ultra de sancto isto Simeone dicat Euangelista. [Et homo iste iustus, & timoratus.] Duo dicit. Primò quod erat iustus: secũdò quod erat timoratus. Sed singula expẽdamus. Iustus calceus dicitur, quando pedi, & mensuræ eius cõformis est, ita ut nec laxus, nec etiã constrictus sit. Curialem hominẽ & perpolitum uidebis tam iustos & conformes calceos ferentem, ut si fortè lapillus, lenticula, uel quæcũque res aliqua intromittunt in calceos, maximum sentiat dolorem, & sic statim uir iste calceũ excalciat, lapidemque extrahit, Tamen agaso uel rusticus, q calceos laxos, uel ocreas oblongas & arena refertas portat, hunc dolorem non sentit, nam licet lapilli & arena intromittant, non tamen rusticum discruciabunt: quia calcei laxi sunt, & pedibus mordaciter non adhęrent. Sic vir iustus & bonus non ferre potest uel minimum peccatũ ueniale, nã cùm iustus sit. & iustã habeat conscientiã, quæuis res etiam minima illũ torquet & angit, & sic illicò tollit calceos, & ad sacrũ confessionis fontem, ut mundemur ab illo peccato recurrit. Tamen in improbo homine cũ usuræ, luxuriæ, infamiæ, & mẽdacia dominentur, & regnent, ne quidquã hæc illũ mordẽt, & lancinant, imò propriæ conscientię detrimentũ & iacturã non sentit. Dormit, requiescit, & delectatur sine

scrupulo conscientiæ, & sine sensu & consideratione peccatorum, quæ patrauit, At sanctus Simeon uir iustus, & timoratus, quamcunque Dei offensionē & perhorrescebat, & cōsiderabat: & ideò addidit illud uerbū, timoratus: quia qui sine timore est
Eccle. 1. nō poterit iustificari. Aliqui sunt iusti quorū iustitia declinat in uitiū p̄sumptionis, quia de sua iustitia nimis præsumunt: ideò ad hoc remouendū addit quod erat timoratus, sciens quod omnes iustitiæ nostræ
Esa. 24. sunt tāquam pannus menstruatæ. Nullus dū mortali hac aura fruitur, debet de proprijs meritis, aut de sua sanctitate præsu-
1. Re. 24 & 26. mere, sed potius occulta Dei iudicia formidare. Ad tātā sanctitatē peruenerat Da
1. Reg. 16. uid, ut cum bis posset occidere Saulē persecutorē & inimicum, noluerit, quin potius prohibuit Abisai, ne occidere Semei, qui
Psal. 19. maledicebat Dauid, & lapides mittebat, sed nihilominus de se præsumpsit, & elatus dixit. Ego dixi in abundantia mea, non mouebor. Sed ut experiētia sciret, Dauid, quod iustitia conseruanda erat Dei timore, formidando semper interitū, & ruinā, derelictus est à Deo in suo sensu, & Vriam
2. Reg. 11. optimū militē occidere fecit. Quis tale putaret de uiro utiq; sanctissimo. Quis crederet, quod ille qui inimicis pepercerat ami-
1. Co. 10 cū necaret? Qui stat (inquit apostolus) uideat, ne cadat. Quia iustitiā cū Dei timore Dauid nō cōseruabat, ideo submersus est. Quare nō in proprijs meritis cōfide, sed in Dei misericoria, timēs semp ruinā. Nescis enim quāto tp̄e perseueraturus es in bono opere incepto. Ideoq; nō absq; cā Euāgelista ait, quod Simeō nō tātū iustus, sed & timoratus erat. Qui quidē sanctus Dei timor iustitiā & sanctitatē cōseruat, sicut cinis ignē. De ipsa enim sanctitate exijt timor filialis, qui charitatis ignē conseruat. Expēde etiā q͞d quāuis iste iustus Simeon omnibus polleret uirtutibus, tamen peculiariter suā iustitiā cōmēdat noster Euāgelista, laudās illum, dicēs in Dei timore esse perfectū: secūdū quod dicitur quilibet sanctorū, in aliqua uirtute amplius splenduisse. Propter quod de vno quoque illorū ca
Eccl. 44. nit mater Ecclesia illud Ecclesiastici. Non
1. Cor. 7 est inuentus similis illi, qui conseruaret legem excelsi. Vnde Paulus. Vnusquisque enim suum donum habet à Deo. In his duabus uirtutibus peculiariter sanctus Simeon præeminebat, & de his commendatur: uidelicet de iustitia, quæ est uirtus cardinalis & specialis, qua unicuique datur quod suum est: uel de iustitia quæ est uirtus generalis, & uirtualiter de omni uirtute q. omni uirtutū genere fuit exornatus, fuitque pręcipuè charitatiuus, & iustus: nō enim propriū, priuatumq; quomodo sed bonum commune, & uniuersalem omnium salutem desiderauit. Laudatur etiā quia timoratus fuit, sanctum enim timorem & filialem habuit timens ne Deum lę Eccl. 25.
deret. De hoc Ecclesiasticus ait. Nihil melius, quàm timere Deum. Et in psal. Time Psal. 36.
te Deū omnes sancti eius, quoniā nihil deest timentibus eum. Itaque iustus fuit erga proximum & timoratus erga Deum. Per timorem diuertit à malo, & per iusti- Psal. 33.
tiam fecit bonū: iuxta illud psalmi. Diuerte à malo & fac bonū. Verum ut scias quā uerè dixit Euangelista: q͞d Simeon erat iustus, & timoratus: audi quid de illo dicat. [Expectans consolationem Israel.] Quam per Messiam quē iam expectabat sciebat esse uēturam. Verè iustus & pius erat hic senex: quia nō propriam salutē, sed populi Israel consolationem expectabat. Non pro 1. Co. 10
prium commodum, sed bonum commune quærebat: quod proprium est iustorū. Sic Paulus. Non quod mihi utile est, sed quod multis. Pauci imò paucissimi sunt q. zelant bonum commune. Omnes. n. quæ- Phili. 2.
runt quæ sua sunt: & hinc fit, ut non bene respublicæ gubernentur, & ut nullum fermè uestigium iustitiæ in mundo reperiat̄: quia nullus est, qui reipublicæ cōsulat. Bonus uir: & reipublicæ utilis erat Moses qui dicebat. Dimitte illis hanc noxam aut dele me de libro uitæ. Et Paulus. Cupio anathema esse pro fratribus meis. Et iterum. Quis infirmat̄, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror? Non contentus est Deus, ut quisque sibi uiuat, nā Exo. 32.
quiuis Christianus reipublicæ officialis Rom. 9.
est: nec sutor & sartor tantum sibi uiuunt, 2. Co. 11
sed reipublicæ. Sic tu qui Christianæ reipublicæ officialis es, non tibi, sed alijs uiuito. Vnde Paulus. Nemo quod suum est, quærat: sed quod proximi. Et alibi. Vnusquisque vestrum proximo suo placeat in ædi- 1. Co. 10
ficationem. Hoc autem quod Paulus ore Rom. 15

prædi-

prædicabat, opere adimplebat: atque ideo dixit. Cupio dissolui & esse cum Christo, manere autem in carne propter uos. Ideò Petrus uocat homines lapides uiuos. Nam
Phili. 1. sicut in ędificio unus lapis sustinet alium, & habet alium supra se, & ipse ab alio etiã sustinetur: sic nos sustinere & adiuuare alios debemus, & eodem modo proximi
1. Pet. 2. nos, & quidam alijs, alij uerò alijs fauere etiam tenemur: ut illud quod consulit Apostolus facere possimus. Alter alterius onera portate: & sic adimplebitis legem Christi. Lex Christi amoris est, quia præcipit, ut nos inuicem adiuuemus, & ut pro-
Gala. 6. ximorum nostrorum salutẽ procuremus, & eorum cõmoda pro uiribus tueamur. Talis erat senex hic Simeon, qui proximorum salutem, prætendebat, & desiderabat. Sed misera hac nostra tempestate (quod plorãdum est) oppositum fermè quotidie uidemus: vnusquisque enim suam quærit utilitatem, nec quisquam est, qui nisi suũ commodum prætendat. Vnde Esaias, Væ qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis. Quod si rectè aduertimus, reperiemus totum hunc Laby-
Esa. 5. rinthũ ex nimio amore, quo nos ipsos ꝓsequimur, dimanare: & hic proprius amor malorum omnium, quæ in mundo fiunt principium est, atq; fons. Quod bene Pau-
2. Ti. 3. lus Timotheo scribens demonstrat, quando dicit. In nouissimis diebus instabunt tẽpora periculosa, erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, blasphemi, parẽtib. nõ obediẽtes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, &c. Considera igitur, quòd proprius amor causa est malorũ omniũ, quæ ibi depingit Paulus: & ideò hũc amorem in principio collocauit Apostulus uti basim & fundamentum, quo omnia uitia & peccata nituntur. Nihil acrius homini nocet, quam propria uoluntas. Ipsa quidem est, supra quam residet tota peccatorum inordinatio, & ubi mundi
Iosue. 6. amor requiescit. Tolle fundamentum proprij amoris, & omnes muri Ierico cadent: qui sunt stultitiæ & uanitates, quarum amore flagras: Iudiciũ præuertit proprius amor, confundit rationem, obscurat intellectum, inficit uoluntatem, & uiam salutis intercludit. Hic proprius amor Deũ non cognoscit, proximum ignorat, relegat uirtutes, quærit honores, & mundum diligit. Qui sic diligit animam suam (ait do Ioa. 12.
minus) perdet eam. Radix tandem to- 1. Re. 15.
tius iniquitatis amor proprius est. Esau, 1. Mac.
Saul, & Antiochus non obtinuerunt suo- 12.
rum peccatorum ueniam: quia magis suã perditionem, & ruinam considerabant, quàm Dei offensionem, & eorum dolor, & pœnitentia ex proprio amore procedebat. In rebus omnibus quære Deum & bonum proximorum, & tui obliuiscere Proprium & nõ commune bonum mortales quærunt: & hinc fit, ut omnia, ut uidemus ad perditionem tendant. Vtinam nũc plures essent Moses, multi Pauli, & Simeones, qui tantis vulneribus medicinam adhiberent. Sed de his satis.

¶ Expende etiam quod sanctus his senex non expectabat consolationem temporalem Israel, ut multi putabant: sed spiritualem cõsolationem animarum, quam iam credebat uenturam. Ideoque ante mortẽ desiderabat saluatorẽ cernere oculis corporalibus. Fama erat tunc apud populum Iudaicum tempus adesse uenturi Messiæ: & ideo sacerdotes & Leuitæ miserunt Ioãni interrogantes an esset Christus. Sic etiã Ioan. 1.
tunc multi se fecerunt Messiam, & dixerũt esse Christum. Videbant sceptrum regni Iuda uenisse ad Herodem alienigenam, Gen. 46
iuxta signum quod eis dederat Iacob. Videbant etiam Danielis hebdomadas, quas Dan. 9.
decreuerat aduentui Christi propemodũ euolutas esse: quibus argumẽtis suffultus Simeon consolationem populi Israelitici expectabat, Christi aduentu iam appropinquante: & ultra hæc, reuelationem quoq; spiritus sancti habebat: atque ideò subditur. [Et spiritus sanctus erat in eo.] Non solum per essentiam, potentiam & præsentiam, quomodo est in omi creatura: nec solum, per charitatem, & gratiã qualemcũque prout est in eo, ꝗ est in charitate, quæ uita est animæ: sed per gratiam eminentẽ, & charitatem ardentem secundum quod est in uiris Heroicis & perfectis.

¶ Obserua autem quod duplici de cã noster Euãgelista profert laudes & preconia de sancto Simeone: uidelicet: qđ sit iustus, & timoratus, & expectans consolationem Israel, & quod Spiritus sanctus erat in eo. Prima est, quia Simeon erat Christũ bene

dicturus, eiusq; laudes decantaturus: Deus autem non vult ab improbis laudari, sed à uiris timoratis & uirtutibus excultis. Quamobrem prius etiam Euangelista laudauit Annam prophetissam, & postea subdi-
Cap.4. dit quod confitebatur domino. Sed de
in illud his suo loco oportunius inferius dicemus.
nō sine- Secunda ratio est, quia Simeon Christum
bat ea manibus erat sumpturus. Expende igitur
loqui. & tu, quam sanctus, purusque debet esse sacerdos ille, qui Christum ferè quotidie manibus menteque tractat, nempe iustus, timoratus, & Spiritu sancto plenus: siquidem de Simeone Christum gestaturo tot laudes refert Euangelista, eiusque heroi-
Exo.19. cas canit uirtutes. Si Deus in ueteri lege præcipiebat filijs Israel, ut lauarent uestimenta sua ad suscipiendam legem: quando maior sinceritas animi requiritur ad suscipiendum in seipsum legislatorem? Ni-
Heste. 5 mis exultabat Aman ille, ex quo regina Hester inuitasset eum, ut in regio sederet conuiuio. O quanto opulentius est regis nostri conuiuium, in quo Christus ipse sumitur, & sacerdos sedit ibidem, &c. Sed de his satis. Quid autem de sancto isto Simeone dicat Euangelista, audiamus. [Et responsum acceperat ab Spiritu sancto, non uisurum se mortem, nisi prius uideret Christū domini.] Verè hic senex præ magnitudine
Ps. 118. desiderij expectans salutare Dei deficiebat cor eius & anima eius: & cū Dauide dicebat. Defecit in salutare tuū anima mea, & in verbū tuū supersperaui. Absenti dilecti parit animæ defectionē: sed quo amplius laxatur effectus, eo amplius amor crescit: & quo diutius abest qui desideratꝰ eo expectantis desideria, maiori quadam ui amoris ignescunt. Caro deficit in hoc sene: sed cupiditas augetur. Expectabat sicut uxor
Tob.11. Tobiæ desiderabat filium peregrinātem, & sedebat in supercilio montis unde respicere poterat de longinquo uenientem filiū. Sed hic senex sanctissimus uerbo Dei fretus responsum & promissum expectabat: nam deficiēs, sese in spe diuini promissi erigebat. Expende etiam quod si sanctus iste senex tolerauit huius uitæ miserias, quæ acerbę sunt iustis, ut Christum in carne non in perpetuum, sed per horam uideret: quantum niti debemus, ut beatifica summi Dei uisione in supremo illo beatorum domicilio fruamur? Non sunt cōdignæ passiones huius seculi (inquit Paulus) Rom.8.
ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in Psal.89.
nobis. Vita hominum octoginta trāsactis annis (inquit Dauid) non est nisi labor, & dolor, & plus mori, quā viuere: & hos uitæ labores patienter tulit Simeon, vt vna hora Christū in carne mortali, & passibili uideret. Ideò tu considera, quantos debes pati labores, ut in cœlo immortalē Christū perpetuo uideas. Tamen ne existimet mūdus probos atq; sanctos, quāuis in hac vita uarijs laboribus affligentur, ne inquam opinetur illos à summo Deo esse contemptos: inquit hic Euangelista hunc senem propter responsum ab Spiritu sancto acceptū esse retentū, ubi certè promissum erat se visurū, quod exoptabat. Nunquā bonos Deus destitutos relinquit: quia inter anxios huius uitæ labores eosdem maximis donis & beneficijs ditat, & cumulat, & reuelationibus spiritualibus eosdem quam sæpissimè solatur: quibus spiritualibus delicijs in hac uita sustentantur, & alunꝰ. Sic iste Simeon responso Dei accepto recreabatur, & hoc uerbo sibi promisso triumphans quodammodo alebatur.

¶ Sed cum responsum non detur nisi roganti: quando interrogauit hic senex? Intelligens prophetias orabat clauso ostio in secreto loco, magi uerò in cubiculo cordis, ut non uideret corporis mortem antequam in corpore omnium uitam Christū cerneret. Hoc expectans, atque obnixè petens accepit responsum ab Spiritu sancto per occultam reuelationem, non uisurum se mortem in corpore, nisi uideret uitam in carne. Quanuis enim opera Trinitatis ad extra sit indiuisa, tamen appropriantur Spiritui sancto reuelationes hmōi. Credidit Simeō scripturis, quę de Messia loquebanꝰ: ac deinde habuit reuelationē. Docemur eos esse dignos reuelatione, qui credentes scripturis assequunꝰ, quæ credūt, & faciunt ea. Secūdò quod illæ reuelationes sunt certę, quę nō dissentiūt ab scripturis. Tertiò qd Deus iustas & sanctas petitiones libēter exaudit: qn̄ ea, quæ ab ipso petimus ad gloriam Dei proximiq; vtilitatē dirigimus. Quia sanctus hic Simeon bonum cōe desiderabat, ideò meruit exaudiri & auribus suis ꝑcipere respōsum à Deo. Nos

uerò propterea non exaudiamur, qui nocitura nobis & proximis nostris postulamus. Expende etiam hic Dei bonitatem & clementiam, quod iustos ex hac uita desolatos proficisci non patitur. Sic Mosi an-
Nu. 27. tequam migraret ad dominum terrā pro-
Nu. 20. missionis ostendit. Sic Aaron uidit antequam moreretur filium suum Eleazarum summum sacerdotem, & uestibus sacerdotij indutum. Dauid quoque in senectute iamiam morti propinquus uidit filium
3. Reg. 1 suum Salomonem regnantem: & hic Simeon Christum in carne uidit: & gaudijs & oblectamentis spiritualibus plenus, in pace tandem quieuit.

¶ Vide etiam quomodo Deus quemcunque vocat, eum eisdem rebus commonet, quas manibus assiduè contrectat: & ideò Iudęos, qui rerum diuinarum cognitionem habebant, & circuncisionem atq; legem obseruabant, per Angelum qui mētis & rationis compos est, eos Deus uocauit: qui Iudæi perspicaci, & bono erant intellectu, & Deū præterea nouerant. Itaque
Exo. 24. angelus eduxit eos de terra Aegypti, & il-
Luc. 1. lis desertum commonstrauit. Pastoribus
Mat. 2. ēt, qui Iudęi erant, Saluatoris natiuitatem Angelus denunciauit. Magos quoque qui Astrologi erant per stellam vocauit, & stella eduxit eos ex Oriente ad Christum. Annam denique & Simeon, qui contemplantes orationibus indefesse uacabant, per reuelationē vocauit, & eos adduxit ad Christum dominum. Sic quoque tu homines eisdem rebus, circa quas uersantur ad uirtutem allicere, & attrahere debes. Si hominem infimum ueluti fabrum ferrariū consulueris, ut factam sibi iniuriam remittat, alium infimū opificem, non uerò potentē magnatem missurus es. Etenim hac ratione quicquid uolueris impetrabis. Nam si equitem uel nobilem miseris parum uel nihil consequeris: multùm enim ualet ad hominum animos cōciliandos morum, vitæ, officij denique similitudo & pariformitas. Nam postquàm simul biberint & comederint hi duo opifices, si alter illi, q̄ est iniuria affectus dixerit. Amice iniurias tibi illatas benignè remittito: facili, imò facillimo negotio, quicquid uolet, impetrabit. Itaque nobilem nobilis cōciliat: & sutor sutorem ad beneuolentiā & amicitiā trahit.

Si Deus luxuriosum vel ambitiosum hominem inspirationibus recrearet, putaret ambitiosus aliquas esse cacodæmonis machinationes: ideoque eas tanquam inutiles, & perniciosas reijceret. Quapropter summus ille rerum omnium parens filiū, nunc luxuriosi uiri contrucidat, & nunc ambitiosi carissimam uxorem interimit, illumq; dignitatibus & honoribus, si quos fortè possidet omnino spoliatum relinquit, & hoc modo peccatores ad sese adducit & trahit. Nā si inspirationibus essent hi scelerati homines ad uirtutem commouēdi, cum illi rerum diuinarum gustum & saporem nō sentiant, frustra tempus absumerēt. Itaq; Deus illis eisdē negotijs, quæ Act. 9.
tractant mortales illis inquā eisdem commonet ad uirtutem. Et ideò inspirationibus & reuelationibus Simeonem ad se traxit: q̄a uir spiritualis, & contēplatiuus erat. At uerò reprehēsione & punitione Saulū commouit qui superbiebat, obcæcando illum, & in terram mittendo, dicens, Saule Gen. 32.
Saule cur me persequeris, &c.

¶ Trutinate etiā quod concedit Deus Simeoni, quod petit: rem. n. bonā utilē, & cōducibilē petebat, nā vt diximus nō solum suā, sed populi gratiā & cōsolationē expectabat & petebat. Si uerò nos q̄d petimus nō impetramus, est, quia uanitates & res inutiles nostris animabus & proximis postulamus. Cū Iacob quæsiuit nomē Angeli, nō obtinuit, quod petebat: quia inutilis erat petitio, scire uidelicet nomen angeli. Sed cū petit à domino ut benediceret ei, obtinuit benedictionē: q̄a rē utilē petebat. Martha cū postulauit, ut Maria Soror, quę Luc. 10.
uerbum Dei audiebat, adiuuaret eam in administrando, nō fuit ad uotū exaudita: quia inutilem rē petebat. At cū pro Laza- Ioan. 21
ro orabat, quia bonū & utilitatem proximi cupiebat, meruit exaudiri, & fratrē suscitatum uidere. Sic filij Zebedei, qui honorē ambiebant, & primatū petierunt: nō assequuti sunt, quod petebant. Quando Dei Mat. 20
fauorē imprecamus, & sanctū aliquē, ut p̄ nobis intercedat, assumimus: ideò postulata nobis nō cōcedunt, quia cōcedenda nō postulamus, Quapropter cū perniciosa petamus sancti nō intercedūt: etenim nō nisi ea quę sunt iuxta Dei uoluntatē petere cōsuescūt: ideò clamamus, & quod petimus,

non consequimur, quia nec bonum, neq; utile postulamus. Petit uxor à Deo sanitatem marito & eam non obtinet: quia scit Deus quod si maritus reconualescat: futurum esse concubinarium, aleatorẽ, latronẽ, uel quid simile, propter quod melius est, ut infirmetur. Et sic de alijs. Igitur q a iustus Simeon rem bonam petebat, scilicet in carne uidere Christũ (qui salus omniũ, & populi Israel cõsolatio erat) exauditus est, & responsum accepit a spiritu sancto, non uisurum se mortem, nisi prius uideret Christum. Obseruãdum est, quod non dixit illum non esse moriturum, nisi uideret Christum domini: sed quod non esset mortem visurus donec uideret Christum domini. Aliud est enim uidere mortem, & aliud à morte uideri. Ille mortem videt, qui illam in uita considerat: & ille etiam uidetur à morte qui sine eius consideratione repentè inuaditur, & capitur ab eadem. Qui aggressorem uidet, illius iram & furorem facilè retardat, & eũdem quod maius est, aliquando contrucidat: uerùm si uenientem inimicum non uidet, illiusque inopinatum aduentum nõ preuidet, facili negotio ab inuasore interfectus peribit. Admirandę uirtutis homines dum his miseris compagibus constricti tenentur mortem indefessa consideratione, assiduaque meditatione intuentur: & ità eam fermè quotidie uenientẽ perspiciunt. Multorũ enim morti præsentes inter sunt: q̃d si aliquando ab ea inuaduntur, ipsam vulneratam & occisam relinquunt. Nam licet moriañ, eorũ mori uiuere est. Tamen flagitiosi homines, qui repentinum mortis aduentum nunquam cõsiderarunt ab hac ferocissima bestia imparati, aliquando deuorantur: & quod peius est ipsa de eisdem sæpè sæpius triumphat. Sicut pisces capiũtur hamo, sic iniqui capiuntur tempore malo. Indignus consolatione est in morte, ille, qui nunquam in uita cõtemplatus est eam, & mors quando uenerit superabitur, si priusquam ueniat attentè prę uideatur. Nihil te a mortis dolore liberabit, quã frequens eius meditatio. Sapientis uita est meditatio mortis. Ideò sapiens admonet dicens. Si annis multis uixerit homo, & in his omnib. lętus fuerit meminisse debet tenebrosi tẽporis, & dierũ multorum, qui cũ uenerint uanitatis arguentur prętęrita. Pulchrum est uitam antequam mors ueniat consumere, & expectare posteà securè tui temporis aliã partẽ. Si mortẽ memoria teneres, nunquam fallacibus huius uitę mẽdacijs decipereris, imò præpotenti Deo seruiẽdo religiosius uiueres. Igitur uẽturę mortis recordare, & paratus semper viuito, veluti si hic vltimus tuę vitę esset dies, quia sic paratus mortem appropinquantem uidebis & eius consideratione iamiam uenientem superabis. Sed historiam prosequamur. [Et venit in spiritu in templum.] Hoc est, Spiritus sancti instinctu, quo reuelante intellexit adesse horam, in qua erant adimplenda omnia, quę de Christi uisione sibi promissa erant, & per spiritus sancti unctionem acceperat reuelationem adesse iam Christum domini sibi promissum. Eadem ergo gratia, qua uenturum Messiam pręnouerat, prę sentem quoque cognouit. Habuit namque hic beatus senex Spiritum habitatorem, doctorem & ductorem. O quàm fœlices sunt illi, qui spiritu fornicationis, & spiritu malignitatis non reguntur, sed domini spiritu gubernañ. Hi enim filij Dei vocañ, iuxta illud Pauli. Qui spiritu Dei agũtur, hi filij Dei sunt. Quod si filij, heredes per Deũ. Sicut enim uento uela inflata uidemus, cũ illa ab eodem implẽtur, & impelluntur, sic manifestatur in homine prę sentia Spiritus sancti, cùm hominis uoluntas ad ea, quę sunt bona perurgetur. In tẽplũ aũt venit, qui Spiritus sancti instinctu, & ex prophetis Aggęo, & Malachia sciebat illum vẽturũ. Aggęus enim dixit. Hęc dicit dñs. Adhuc vnũ modicũ est, & ego mouebo cœlũ & terram & mare & aridã, & mouebo omnes gentes, & ueniet desideratus cunctis gentibus, & implebo domũ istam gloria. Magna erit gloria domus istius nouissimę, plusquã primę, & ĩ loco isto dabo pacẽ, dicit dñs exercituũ. Idẽ quoque asseruit Malachias, Ecce ego mitto angelum meũ, qui prępărabit uiã ante faciẽ meam, & statim ueniet ad templum sanctũ suum dominator, quẽ vos queritis, & angelus testamenti, quem uos vultis. Veni tu quoq; peccator in templum domini, cũ sancto sene Simeone in spiritu, & inuenies puerũ Iesum, ut illo fruaris. Non.n abscõdit se

Eccle. 9.
Eccl. 11
Rom. 8.
Aggęi. 2.
Mala. 3.

dominus

dominus Iesus his, qui quærunt illum in
Sap. 1. corde perfecto, quoniã appropinquat his,
qui in simplicitate quęrunt illum. Non ve
nit Simeon in spiritu superbiæ sicut ambi
tiosi: qui ambiunt primos accubitus, &
usurpant dignitates Ecclesiasticas. Non in
Act. 8. spiritu auaritiæ sicut Simon Magus: non
in spiritu garrulationis, sicut multi, qui so
lum ad ecclesias ueniunt causa peragendi
negotia, & ipsi nec rem diuinam audiunt,
nec alios audire suis cõfabulationibus re-
linquunt, & suo malo exẽplo populũ scan
dalizant. Non in spiritu uanitatis & arro-
gantiæ: sicut multi, qui tapetes, strata pul-
uinaria & alia id genus ad ecclesias ferri
præcipiunt, tantaq; regnat in eorum cor-
de uanitas, ut deinceps putem paulatim
mollia quibus dormiunt ceruicalia recum
bendi gratia eorum iussu ad Ecclesias esse
ferenda. Non auderent hi hoc modo esse
coram rege. Sed quare sic coram Deo re-
cumbunt? hæc grauitas & autoritas corã
hominibus est habenda: ad ingressum ue-
rò ecclesiæ relinquenda. Quare erga Deũ
hæc non obseruatur autoritas. Itaque il-
lud quod coram Deo per acturus non es,
tãquam uipereum relinquito, etiam si bo
num uideatur. Dauid saltans coram arca
2. Reg. 6 dixit, Vilior fiam, quia in Dei præsentia
nulla est autoritas. Familiam regere & de
rebus domesticis curam habere bonum &
utile est: tamen ad Ecclesiæ limina relin-
quenda sunt hæc omnia. Domus mea (ait
Luc. 19. Christus) domus orationis est Emere, &
uendere bonaque temporalia tractare ma
lum non est: tamen hæc in domo oratio-
nis exercenda non sunt. In Marci Euange-
Mar. 11. lio legimus, quod non sinebat Christus,
ut quisquam uas per templum trãsferret.
Quod si templum illud sacrificijs anima-
lium deputatum, uoluit Deus tanta reue-
rentia coleretur: quanto maiori uellet sa-
crosanctam coli Ecclesiam, quæ non ani-
malium sacrificijs, sed eidem Deo destina-
ta est? Sed de his satis. Sequitur. [Et cum
inducerent puerum Iesum parentes eius,
ut facerent secundum consuetudinem le-
gis pro eo.] Scilicet ut offerrent par turtu
rũ, aut duos pullos columbarũ & redime-
rent puerum quinq; siclis, ut iã dictũ est.
[Accepit eum in ulnas suas.] Hoc est, inter
brachia. In hoc qđ ait, qđ duxerunt Iesum
secundum legis consuetudinem, docemur
sanctos ecclesiæ mores, & sanctorum pa-
trum traditiones obseruare. Ne fidem ad-
hibeas istis nouarum consuetudinũ inuẽ-
toribus. An credẽdum est: quod reliquerit
Deus dilectissimam suã ecclesiam, quàm
sanguine suo redemit, tot annis errare, vs-
que ad annum decimum septimum, post
mille & quingentos, in quo cœpit Luthe-
rus (ut perfidi Lutherani dicunt) illam illu
minare? Sed dimisso impijssimo hæresiar-
cha, senem iustũ & pium uideamus Chri-
stum suis brachijs portantem, amplecten-
tem, osculantem, & propter nimium gau-
dium triumphantem. Senex quis tibi tan-
tam concessit facultatem? Rectè quidem
ego scio esse illum, qui dicit. Deliciæ meę Prou. 8.
sunt cum filijs hominum. Vult se à no-
bis ita tractari: nam ad hoc homo factus
est. Sponsa quidem cognouerat benè hu-
ius sponsi naturam, & conditionem quan
do dicebat. Quis mihi det fratrem meum Cant. 8.
suggentem ubera matris meæ: ut oscu-
ler te, & apprehendam te, &c. Deus noster
non est sicut homines huius mundi: nam
ut peragas aliquod negotium ad eorum
domos accedas milies necesse est, & quod
incomportabilius est, tantum abest, ut
aliquid concludas: quin potius neque ab
illis audiaris. O quàm bonum habemus
Deum, quàm amabilem, quàm affabilem,
& benignum. O quàm fœlix & ineffabi-
le gaudium pium illud Simeonis pectus
sensit, quando puerum Iesum tot milli-
bus annorum expectatum pro beneplaci-
to suæ uoluntatis amplexabatur. O leue
onus, q portabat Simeon: à quo portaba-
tur, & regebatur ipse senex. Sic etiam &
Rex debet clientes portare, & è conuerso
cliẽtes Regẽ. Sic quoq; prelatus portet de-
fectus subditorum: sic subditi prælati natu Gala. 6.
ram portantur, iuxta illud Apostoli. Alter
alterius onera portate. Et Simeon iste co-
gnouit puerum Iesum inter alios plures
pueros Spiritus sancti doctrina: sic nos in
uęturo seculo, quos inhabitabit ille spiri-
tus cognoscemus in prõptu, ẽt si eo nun-
quàm uiderimus. Quare poterat hic senex Cant. 3.
dicere illud canticorum. Inueni quẽ diligit
anima mea, tenui eũ, nec dimittam. Expen
de aũt quã magna sit Dei misericordia, ut
nostris uelit manibus collocari. Suscepi- Psal. 47.

mus.n.Deus misericordiam tuam, in medio templi tui. Si manus tuas ut fecit hic Simeon aperire,& extendere uelles,ad misericordiam Dei excipiendã, eam proculdubio sicut Simeon reciperes,uerum non uis. Magnũ cõmodum adeptus est Simeõ portans Christũ in ulnis. Nã si mulier illa Hæmorrhoissa solo tactu fimbriæ Christi
Matt.9. tantum utilitatis adepta est, ut statim ad pristinam restituta fuerit sanitatẽ, & à fluxu sanguinis omnino liberata,quãto maius cõmodum beatum hunc senem comparasse,qui totam Christi personã portauit credendũ est?Mens eius ineffabili gaudio repleta est,cor eius in Dei amore exarsit:vnde ĩcredibili exultatione repletus securus de morte, quam oẽs ut terribilissimum malũ timent lætus & gaudens exultauit,& canticũ cecinit.Hęc quoque bona Deus tibi ẽt dabit,si illũ in manibus portaueris. Extẽde manus tuas,& cor tuum amplia: quia Dei misericordia nec exhausta, nec finita est.Vtraq; manu,& tota uirtute
Neẽ.4. nostra dño famulemur: sicut illi, qui una manu pugnabant, & alia faciebant opus. Deus uult se tibi dare,tñ ut manus extendas necesse est:sicut fecit Simeon,& cũ eo simul multa suscipies bona.Aperi os tuũ, ait ipse, & ego adimplebo illud, &c.
Psal.80. ¶ Obserua ẽt quã uerè locutus sit Paulus cùm dixit.Diligentibus Deum, oĩa cooperantur in bonũ.Faciet Deus uoluntatẽ seruorũ suorũ.Iam habet beatus hic Simeon in manibus quòd optabat: ideò si uis ut
Rom.8. Deus,quod desideras faciat, & si cupis, ut oĩa tibi prosperè succedant, cura in oĩbus Dei obedire uolũtati,qđ si feceris oĩa pro uotis tibi succedent: uoluntatem enim timentium se faciet Deus. Obserua iterum
Ps. 144. quã magnificus sit Deus in adimplẽdo fidẽ,quã semel dedit:nõ solùm ꝙ promittit adimplet, uerum etiam alia quã plurima præter promissum dare solitus est,magnificentior enim in dando,quàm in promit
4.Re.19 tendo est. Promisit Deus Simeoni, quod non moreretur priusquã uideret Christũ, & nunc illum nõ solum uidet Simeon, uerum tangit,& in ulnis etiã portat.Plus est tangere,& in brachijs portare,quam uidere. Vis tibi multa ac uaria huiuscemodi
Esa.37. exempla demonstrẽ in sacra scriptura? attende.Ezechias Rex cum se à poteti Assyriorũ exercitu obsessum uideret summa tristitia afficiebatur, cui iussu Dei dixit Esaias.Hæc dicit dñs de rege Assyriorum. Nõ ingredietur urbem hãc, nec mittet in ea sagittã,nec occupabit eam clypeus.Promittit Deus Ezechiæ inimicos ciuitatem nõ occupaturos,nec intra ciuitatẽ sagittã missuros:tñ considera, ꝙ plus fecit,quam promisit: quia in eadẽ nocte angelus interfecit centũ octoginta quinque millia illorum. Cõtentus esset Ezechias solum ꝙ tolleretur obsessio ciuitatis & aufugerent inimici,& factis his fidẽ suam adimplebat dominus.Plus tamen fecit, nam illos interficere etiam uoluit. In Numeris etiam Nu. 17.
legimus,quod illis,q̃ digni fuissent sacerdotio promittebãtur flores in uirga,& nõ solum dedit flores in uirga Aaron, ut promiserat,sed etiam dedit fructus,quos non promisit.Ideo dominus per Esaiam. Veni Esai.55.
te,inquit ad aquas omnes sitiẽtes, & qui non habetis argentum properate, &c. Vocat sitientes, ut ueniant ad bibendum aquas:sed dat non solum potum,sed etiam pastum.Ideo dixit comedite bonum,& dilatabitur in crassitudine anima uestra. Vocat eos ad potum: uerum illos quoq; ad pastum inuitat. Mundus autem è contrario se habet:etenim liberalis est in promittendo, arctus in promissionibus adimplendis.Multos quidẽ inuenies homines, qui tua causa montes aureos se facturos promittunt,teque uerbis sesquipedalibus obruant: tamen cum ad opus deuentum sit,nihil omnino perficitur.Promittunt se facturos, ad ultimum tamen nihil faciũt: & huiusmodi homines infiniti propemodum in orbe reperiuntur.Verum religiosi uiri ad summi Dei imitationem sunt in Gen.18.
uerbis arctissimi, uerum in operibus amplissimi:promittunt pauca, & multa concedunt.Ita legimus fecisse Abraham, quãdo angelos in hominum forma per domũ suam transeuntes inuitauit,quibus dixit. Offeram buccellam panis ut confortetur cor uestrum. Non promittit nisi buccellã panis:tamen coram eis posuit uitulum tenerrimum,optimum butyrum & lac.Crede ergo Deo & eius amicis,non uerò uer- Esa.1.
bosis hominibus: q in omnes nihil aliud per illud turpissimum os eijciunt,nisi uerba mendosa falsa. ¶ Expende etiam diligẽ

ter,

ter, quod non sufficit uidere Christũ oculis fidei, nisi etiam portaueris eum in manibus. Non cõtentus fuit Simeon sola ui-
Exo. 14. sione, sed ulterius progressus est donec il-
Ios. 7. & lum suis manibus excepit: atq; ideo iustus
8. sicut fidem habet, ita & bona opera. Multi Christum in ore ferũt, diabolum uero in corde portãt. Multi etiam Deũ per fidem cognoscunt & oẽs fidem adhibent illis rebus, quas sacrosancta mater ecclesia tenet, & amplectitur, tamen manus eorum dicit dominus per Esaiã sanguine plenæ sunt. In actibus suis crudeles sunt tyranni, & auari, & quamuis Christianum nomẽ, habeãt & in re uera Christiani sint per baptismum, tamen si eorum opera & vitam consideres eos infideles & paganos uocabis. Ignea illa columna, quæ erat in nube & ducebat filios Israel, eos ab Aegypto eduxit & per desertum comitata fuit: tamen in terram promissionis eosdem non introduxit, quã filij Israel armis expugnauerunt contra gentes debellantes, quę eãdem possidebant. Ita fides catholica sicut illa columna nubis Israel te educit è densissimis tenebris & infidelitate Aegypti, teque ex infideli fidelem Christianum facit, & per desertum huius mundi te ducit: tñ
Matt. 7. ad introeundum cœlum quod nobis promissum est, opus est non solum debellare, sed ẽt expugnare cœlum vi armorum, dæmonem, mundum, carnemque superãdo: & ueluti egregij milites bonis operibus laborantes & pugnantes cõparaturi sumus gloriam eo modo, quo sancti eadem consecuti fuere. Quid tibi fides proderit, nisi etiam bona opera habeas? Sed qua causa putes Christum cõparauisse fidem grano sinapis? Si respondis, quia paruum est: etiã granum milij & lini, & orizæ paruum est. Comparauit fidem grano sinapis: quia ultra quod paruũ est granum sinapis, habet ẽt calorem: illudq; si dentibus extenuaueris & comederis protinus tibi oris intima cõburet. Vult Deus quod fides urat & calorẽ habeat, & retineat charitatis & amoris ignẽ: & bonis operibus & charitatiuis stipata sit. Ne tibi sola fides placeat, qui sola nequaquã sufficit ad animæ tuæ salutẽ. Quinimo, quã habes fidẽ forte perdes, nisi bonis eã suffulseris operibus. Ad domũ cõstruendã & ędificandam, cęmento opus est: post parietibus & tecto. Sic in spirituali ædificio, sedes fundamẽtũ est. Vnde Paulus. Fides (inquit) est substantia rerũ, argumentũ non apparentium. Nõ propriè substantia est, tñ eam substantiã uocauit, cũ proprietatẽ substantię habeat: quia substãtia accidentiũ fundamentum est, cõstruitur totũ spirituale ædificium. Ita fides est quædã substantia super qua ueluti super fundamento cõstruuntur & collocantur cæteræ uirtutes: Ideoq; ubi Paulus dicit, Heb. 11.
substantia, eius discipulus Dionysius unicum fundamentum rerũ sperandarum dixit. Si ab aliquo domus euertatꝛ contrario modo solo ęquabitur ab eo, quo cępit ędificari, nam quod ultimo loco factũ est, rectum fuit, & ita à recto incipiet ruina. Eodẽ modo dæmõ à bonis operibus incipit animæ ruinã desiderans. Tollit eleemosynã, orationem, ieiunium & castitatẽ, &c. quousq; ad cęmentũ deueniat, quod fides est quę manet sola sine parietibus, ut vsurarij & concubinarij, & scelerati homines Christiani. Exinanite, exinanite, usque ad fundamentum in ea. Postea autẽ dæmon aggreditur fundamentum quod fides est, & ruit. Antequam Martinus Lutherus in hæresim laberetur, superbus, ambitiosus, lubricus, flagitiosus & oĩ scelere coinquinatus erat: ac deinde hæreticus euasit. To Ps. 136.
tam domum prius dæmon demolitus est, videlicet, castitatem, charitatem, & humilitatẽ cęterasq; uirtutes, & discooperto fundamento aggressus est fidẽ & ita mansit hæreticus. Sic Paulus suum Timotheum monitũ uult dicens. Hoc præceptum commendo tibi, fili Timotheæ, ut milites bo- 1. Tim. 1
nam militiam, habens fidem & bonã conscientiã: quam quidam repellẽtes circa fidem naufragauerũt: Quia bonam conscięntiam à se repulerũt, naufragauerunt in fide. Vtitur Paulus metaphora nauigantiũ, qui quando rationẽ gubernaculi habent, & nauis clauus sanus est remediũ habent, si anchoras in mare mittunt & nauẽ exonerant: tamen perdito & amisso gubernaculo, nihil remedij manet. Ita qui sunt uirtute exornati, quamuis unam amittunt & quandoq; aliam, adhuc salus manet: uerum amissa fide, uitiorum tempestas exoritur & nauigantes in profundo mari submerguntꝛ. Sũt ueluti mercatores

qui

qui quauis hoc & altero anno non lucrentur: tamen si aliquod uenit tempus, quo perditam fidem recuperent sustentantur & aluntur. Tamen si recuperatam fidem perdunt, iterum corruunt omnino, quia quare merces agant non habēt. Fides fun
Ps. 118. damētum Christianorum est: si uero hāc perdunt nihil illis restat, quo super natura lia bona lucrentur, quodquidem ex nimia scelerum perpetratione nascitur. Intellectus bonus omnibus facientibus ea, ait regius uates: quia non permittit dominus deprauatum intellectum aliquem habere circa legem Dei, dummodo illam custo-
Deu. 29 diat & seruet. Hinc est quod data lege filijs Israel peractisque miraculis: cum non intelligerent Israelitę, dixit illis Moses, Custodite ergo uerba pacti huius & implete ea: ut intelligatis vniuersa, quę facitis. Quibus uerbis satis aperte docuit Moses trāsgressionem mandatorum Dei potissimā esse causam, ut non intelligerent nec uiderent, quanta fecisset illis Deus. Fuerunt Angli & Germani aliquādo catholici: sed postquam illarum regionum homines ebrietatibus & uitiis se tradiderunt, fidem protinus amiserunt. Et ne idem nostræ Hispaniæ eueniat, quæ nunc catholica est, uehementer perhorresco: nam ab Hispania fides discedere & effugere potest, & in Indos aduolare, quia tot ac tanta sunt uitia, tot & improbi & scelerati homines, ut quem exitum simus habituri prorsus ignoremus, nisi nosmetipsos ad meliorē frugem per uirtutem receperimus. Ideoque fidem toto corde amplectimini, eadē que ne fugiat bonis operibus firmiter apprehendite, Quare ne contenti sitis sola Dei cognitione, nec etiam satis esse putetis illum nuda fide uidere, sed Christum uestris manibus defendo tāquam veri & probi Christiani uiuite, alter alterū amādo, bonaque opera exercēdo: sicut Simeonem fecisse scimus, qui in templo Christum non solum uidit & credidit, sed brachiis excepit & in manibus portauit, quē dicit euangelista esse iustū, quia fidem simul cum operibus habebat, quæ hominē
Exo. 15 iustificat. Sequit. [Et benedixit Deū & ait. Laudat & gratias agit Deo, & sequens cāticum cecinit pro impletione diuini promissi: quia patribus antiquis in rebus arduis & magnis mos erat diuinis laudibus Deū extollere, & cātica diuina cōponere. Sic Moses & Aaron quando profecti fuerunt ab Aegypto, & Aegyptios mortuos & in mari Rubro suffocatos atque submersos uiderunt, psalmum protulerunt dicētes. Cātemus domino, gloriose enim magnificatus est, &c. Si etiam cecinit De- Iud. 5.
bora prophetissa post acceptam uictoriā 1. Re. 2.
contra Sisaram principem exercitus regis 4. Re. 20
Iabim dicens. Qui sponte obtulistis ani- Esai. 38.
mas uestras. Sic Anna mater Samuelis. Ex Tob. 13
ultauit cor meū in domino. Sic Ezechias Iud. 16.
rex Israel propter acceptum beneficium Dan. 13
de uitæ longitudine: & Tobias propter do Deu. 31
num de adepto uisu oculorum. Magnus es domine in ęternum, & in omnia secula. Sic etiā Iudith truncato Holopherne post partam uictoriam: & pueri in fornace Babyloniæ. Denique ut concludam cum Moses uidisset terrā ꝓmissionis & cognouisset se citò moriturum exultans in spiritu dixit, Audite cœli quę loquor, audiat terra uerba oris mei. Sic sanctus iste senex veluti alter Moses uidens terram promissionis, uerbum, scilicet diuinum natura humana indutum & sciens iamiam moriturum cœpit canere, Deum laudare & illi gratias agere, dicens. [Nunc dimittis seruum tuum domine, secundum uerbum tuum in pace.] Nunc domine, iam nūc in pace moriar: quia oculi mei uiderunt salutare tuum. Vsque nunc domine mors erat hominibus horribilis, quia erat fortis & potens tyrannus, q. obcæcabat animas & eas in infernum præcipitabat: at nunc aduentu Christi iam dulcis mors est quia Christus fortem tyrannum debellauit debellatumque contrucidauit. Itaque interclusum iter aperuit, & facilem uiam in cęlum nobis expediuit. Vsquequo omniū terribilissimum erat mors, quia omnes, etsi sanctissimi in limbum descendebant, & gloria priuabantur: at nunc quando q. dem oculi mei uident mortis interemptorem, in pace moriar. Quamobrem in eo, quod ait, nunc magnam differētiam ostēdit quod est inter tempus ueteris legis & nouę legis: quia tunc clausum erat cęlum, & ideo mors tristis erat, sed nunc iam reseratum sit celeste domicilium lætus moriar, quia uidi oculis meis mortis euersorem.

rē.Et nota,qđ nunc,aduerbium temporis emphasim habet. Christus morte sua nostram mortem sic dulcissimam reddidit, ut mors mortis nomen amiserit, & nomē vitæ susceperit. Ideoque domine non vsque adeò,sed nunc lætus moriar in pace: quia meis oculis uidi autorem uitæ. Sine me lætum mori, ne postea tristis moriar: si te flagellatum,spinis coronatum,& cruci affixum uidero. Cum sene Iacob quando filium suum Ioseph uidit, dicere poterat hic sanctus Simeon. Iam lætus moriar,quia uidi faciem tuam. Lætatur & cātat: quia dominum uiderat. Antea sicut superius enarrate incepimus cecinit cum regio psalte,defecit in salutare tuum anima mea,præ magnitudine desiderij: defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicētes,quando consolaberis me.Nam(vt Ambrosius optimè disserit) cum aliquem speramus dilectum,illuc tendimus oculos,vnde putamus illum venturum: & ob longam expectationem lacerati deficimus. Sic Anna vxor Tobiæ circunspiciebat in via filij aduentum. Sic Dauid currente de prelio altero post alterum de Absalone solicitus præ amore filij non cor quietum, sed incitatum habebat, & propterea à venientibus & redeuntib. de salute filij quęrebat.Sic uxor teneræ ætatis maritum expectans de specula litorali in defessa expectatione præstolatur aduentum,ut quancunque nauem uiderit putet illac coniugem nauigare, metuitque ne uidendi gratia dilecti alius ante aduertat, ut ipsa possit prima dicere,uideo te marite. Ipsa sola omnibus domesticis ablegatis occupationibus,semitas uiantis quærit. Sic Simeon in responso,quod à spiritu sancto acceperat deficiebat pre magnitudine desiderij: expectabat, desiderabat, ęstuabat in desiderijs, & uidere illum cupiebat. At nunc saltat,tripudiat, cantat, letatur & exultat. Cōsidera igitur illud quod sentiret senex sanctissimus cum se clarissimis illis luminibus matre, scilicet & filio circunseptum videret.Delectabile quidem uisu esset,suauitatem & deuotionem uidere, qua iste senex suum cecinit canticum,quo tota euāgelij summa clausa est.O quam fortunati domine Deus sunt illi qui te amant & obsequium tibi pręstant, & quam bene consumpti sunt eorum labores: quandoquidem iam in hoc seculo præsentiunt mirā quandem uenturæ gloriæ suauitatem & dulcedinem. Sola stellæ uisione magi lætabantur,adeo,ut gauderent gaudio magno valde, quæ nihil erat nisi dux quidā, qui eos ducebat ad videndum illum quē manibus suis excepit Simeon.Quanto maiori gaudio triumphasse credendum est Simeonem, qui puerum Iesum in ulnis suis suscipiebat? Si tantum etiam gauisus est ille.qui inuenit thesaurum, quòd præ gaudio abijt & uendidit uniuersa, quæ habuit, nec tum quidem temporis habebat thesaurum,quanto maiori gaudio exultauit Simeon quando habuit diuinū hunc thesaurum,& illud proprijs manibus portabat? Si maxima festa & amplissima cōuiuia fecisse scimus patremfamilias propter aduentum filij prodigi, quando domum trediuit: quanto maiorem fuisse senis lætitiam existimabimus,quādo in brachijs suis filium Dei habuit? Quod si tantum lætatus est Salomon & omnis populus Israel, cum intulerunt arcam fœderis domini in oraculum templi: quanto magis lætatus est hic senex & gaudio repletus, uidens ueram fœderis arcam in templo domini, &c. Porrò ut ad alia transeamus secundum verbum tuum dixit hoc beneficium mihi fecistis: secundum uerbum promissum, quòd spiritus Sanctus dederat illi.Sic enim dominus per Esaiam ait. Verbum meum quod egredietur de ore meo,non reuertetur ad me uacuum. Ideoque dicere poterat illud. Bonitatem fecisti cum seruo tuo domine, secundum uerbum tuum: Addidit etiam in pace.Nō enim simpliciter dixit nūc dimittis seruū tuum, sed dixit, in pace: quod proprium est iustorum: Abrahæ enim dictū est. Tu autem uades ad patres tuos in pace, nutritus in senectute bona. Ille nanq; moritur in pace,qui habet hic illam pacem de qua Paulus.Et pax Dei quæ exuperat omnem sensum custodiat intelligētias uestras.Vis ergo in pace mori? Pacem in hac vita cum Deo & tua conscientia compone, & contra uitia atrocissimum præliū moue. Qui in hac uita pacem cum uitiis inierunt,postea in morte dimicant, tamen illi qui dū uixerunt clypeo fidei & hasta bellum cum mundo,

Marginal notes: Gen. 46 — Psā. 118 — Ambr. ser. 11. in Ps. 118. — Tob. 11 — 2. Re. 18 — Matt. 3. — Matt. 3. — 3. Re. 8. — 2. Par. 5. — Esai. 55. — Gen. 15 — Phili. 4.

mundo, carne, & dæmone habuerunt, in pace tandem moriuntur. Præliemur igif,
Psalm. 4. & in hac uita difficilima carnis expugnemus, si postea in pace mori exoptamus,& eo modo, ut dicere cum propheta possimus. In pace in idipsum dormiam & requiescam. ¶ Attende quod postquam Simeon uidit Christum, iam nihil pręter ipsum uult uidere. Fastidiunt ei omnia, quę mundus habet postquam Christum vidit. Multi quidem res caducas, & puncto temporis interituras magni ęstimant: hinc oritur quędam ueluti nausea, quæ regnat in eorum animis ita, ut nullum summi boni gustum sentiant. Nam si paululum gustassent Dei suauitatẽ facilè quæ sunt in mūdo despicerent: quia vt Paulus ait. Gustato
Rom. 8. spiritu desipit omnis caro. Stultorum hominum est utrisque partibus non auditis iudicare, Sic hæc terrena putas esse dulcia & sua uia id certè contingere credo, quia Dei suauitatem & dulcedinem non delibasti. Paulus, qui diuinas res gustauerat de terrenis dixit. Omnia arbitratus sum
Phil. 3. vt stercora. Tu autem si hæc terrena magna precio æstimas, id fit, quia quanti sint cœlestia æstimanda prorsus ignoras. Flagitiosi homines mundi delicias & uanitates miris ad cœlum usque laudibus extollunt: diuinas autem nullo loco habendas esse putant: quod contingit, quia mūdus auditur, Deus uero reiicitur. Plurimi magni faciunt mundum, quia Dei potentiā non uident. Ideoque si tu inciperes gustare quę sunt Dei citò præsentem uitā odisses, sicut hic faciebat Simeon: q uiso Deo noluit amplius mundum uidere, Aduertẽdum quoque est quod boni desiderant se parari à uinculis humani carceris, quam
Phil. 1. Simeon iste iam sicut Paulus cupiebat dissolui & esse cum Christo, Et iterum ipse
Rom. 7. met Paulus ait. Infœlix homo, quis me liberabit à corpore mortis huius? Dauid
Ps. 119. quoque ait. Heu mihi q a incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitantibus Cedar, &c. Sicut hierax, qui uolans rostrum & ungues iniecit in ardeam, quam captā ducere uoluit, locùsque ei dilaniandi auem relictus est, statim inopinato aucupum aduentu coreatus cucullus hieraci imponitur & uincula, quibus uinculis pedibus hieracis impositus collatur in loco ubi cæteræ aues, quę captant collocari cō sueuerunt. Hieraceque tunc in suo loco posito eius plumæ manent erectæ & suis ungulis excusso coreato cucullo inclinaẽ in suo, & auibus destituto loco & nullus est, qui illum quietum reddat: Sic Paulus 1. Co. 12.
cum ad tertium cœlum ductus fuit, diuinamque essentiam uidit & gustauit se in hoc mundo uidens loco corporibus destituto & cum cuculo carnis nō potest quiescere, & omnia frangere volebat, vt iret ad Christum. Sic Dauid, sic Simeon postquā Ps. 119.
uidit Christum, uult etiam uolare & iam ei hæc uita fastidit: & tandem uult dimitti & esse cum Christo. Vt enim auicula conclusa in cauea quamuis pretiosa sit ex cedro, ebore uel auro confecta exire tamen cupit, & præ desiderio egrediendi rostellū iterum atq; iterū foras extra rete caueæ emittit: sic anima pij uiri qualis Simeon erat diuino amore incensa inclusa tamen tenebatur misera hac corporis cauea: & licet omnibus diuitiis circumfluat, patriā tamen suam hoc est cœlum ardenter appetit, quare piis illuc eundi suspiriis ac desideriis flebili gemitu societatis diu noctuque inflammatur, ut finito huius uitæ exilio, in sempiterno illo beatorum domicilio tandem requiescat. Lætantur morte iusti, eam cupiunt & à uinculis huius corporis egredientes exultantes triumphant. Tamẽ impij è contra: nam sicut latrones, qui iudices & prætores timent ita isti scelerati homines à propria conscientia reprehensi fugiunt mortem metuenter ne appareant coram iudice. Si duo in carcere detineantur alter innocens vel læuissimæ rei causa, & alter propter homicidium aut flagitium enorme: qui propter læuissimā rem detinetur cum sit uir probus carcerẽ odit, & de illo conqueritur cuius causa detẽtus est. At sceleratus & facinorosus gaudet in uinculis nec a carcere exire uult, q a se exiturum ad mortis supplicium præcognoscit. Nostra anima detẽta est à carcere huius corporis ueluti aliquis, cui propria domus in carcerem datur. Sic Adam antequam peccaret hoc corpus tanquā propriam domum habebat, cuius dominus ipse erat & effrænati appetitus obedientes erāt rationi. Tamen cum peccauit Adam Gene. 3.
tradidit illi Deus propriā domū in carcerem:

rem, itaque corpus quod antea habitatio iucunda animæ erat, postquam peccauit, molestissimus carcer est. Carcerē corpus
Iob 7. esse putabat ille, qui dixit. Nunquid mare ego sum aut cæte: quia circundedisti me carcere:& Propheta regius dño ait, Educ de custodia animam meam. Boni & mali sumus omnes in hac uita uinculis huius
Ps. 141. corporis constricti. Boni tamē summa affi ciuntur molestia, eo ꝙ se uinctus cernant, quare exire summopere cupiūt, q̄a eorū obitum & exitū ad libertatē & uitam esse preintelligunt, quamobrem morte lætan
Phil. 1. tur. Ideo Paulus cū dixit. Cupio dissolui, statim addidit. Et esse cū Christo: nā alias non cuperet dissolui. At homicida eligit potius in carcere manere, quā solui & exi re: & ita si audit reserare hostiū carceris, statim putat esse suspendendū. Sic impius nondum laborat febri uel capitis dolore, qn̄ uitam cum morte commutaturū opinatur. Et sicut homicidam pęnitet, quòd sibi soluantur catenæ, quia existimat indi cium esse uenturi supplicij: ita sceleratum pœnitet propter corporis huius solutionē qn̄ oppressus infirmitate existimat esse mortē. Et ueluti homicida ait. O meę dulces catenę, o iucunda uincula. O lętus car cer. Quis mihi daret hic esse, nec uos dimit tere? Sic quoque improbus ait. O meę dul cissimę deliciæ, ò suauissima uita. O indul tum corpus, quanta molestia afficiar si te dereliquero. Sed quę est causa quare uir bonus morte delectatur, impius uero tri statur? Eam Salomon ponit in Prouerbiis dicens. In malitia sua expellitur impius: iu stus autem sperat in morte sua. Quamobrem cum te moriturum certo scias, da operam ut bene uiuas, nam bona & integra uita, signum certissimum est mortis fœlicis. Simeon qui iustus & sanctus erat canit, & exultat cum mortis nūcio: & gau det: quia scit se cito moriturū, gaudensq; mortem exoptat. Cantat cygnus cū morti appropinquat, maris serena flet & gemitibus incitatur: quia (ut Philosophus ait in problematibus) In morte accedit sanguis ad cor & sanguis cygni generosus est, & uilis sanguis serenę: atque ideo serena clamat & uociferat, cygnus uero dulciter canit. Sic impij malum habent sanguinē, quia peccatum sanguinem corrumpit & uitā cōstuprat, & ideo morte cōtristātur: iusti autem cum habeant bonū & generosum sanguinē ideo lętantur & exultant in morte. Generosum igitur sanguinem habere contende & da operam ut possis cū iusto Simeone in morte cantare. Si in uita, ploraueris & pœnitentiam egeris, bonum sanguinem tenuem, pœnitentiā & lachrymis purum nutries: quem si habueris, absque dubio in morte cantabis. Expende igitur quod qui flet in uita, cantat in mor te: & qui ridet, gaudet, & cantat in uita, flebit tandem miserè in morte. Simeō uir sanctus, qui in hac lachrymarum ualle fle bat, nunc cantando moritur: tamen qui rides, ludis, & in hac uita gaudes, non du bites quin flendo moriturus sis, dicente
domino. Væ qui nunc ridetis, quoniam Luc. 6.
flebitis. Et de iustis, Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Sed ad cōtextū, Matt. 5.
[Quia uiderunt oculi mei salutare tuum.] Iam causam tanti gaudij reddit. Causa autem est, quia uiderunt oculi mei salutare tuū. Iure ęquissimo potuerat lętari & gau dere: quia Christus etiam dixit apostolis. Beati oculi qui uident quę uos uidetis. O
si illum uidisset Abraham, qui tantum de- Luc. 10.
siderauit uidere diem domini. Quid si illū
uideret Iacob: qui hoc desiderio moriens Ioan. 8.
dixit, Salutare tuum expectabo domine. Gen. 46
Abrahā uidit & gauisus est, tamen de longè Christū prospexit: senex uerò iste prope erat. Quando rex simulatus uenit aliquem ludum & torneamentum uisurus, magno afficit beneficio illum cui se mani festat & cognitum facit. Ita Simeon pluris hoc ęstimauit beneficium, quia rex gloriæ Christus in hūc mundum ueniens nostra cum humanitate incognitus se mani festare sancto seni Simeoni uoluit. Hoc q̄ dem gratulatur Simeon, q̄a eius oculi ita fœlices fuerunt, vt Christum uidere, digni habiti fuerint. Deuotissima quidem res esset nunc senem uidere, efferentem laudibus Christum? & dicentem. Nūc dimittis. Quid secum cogitarent, qui erant in templo cum uiderent suum sacerdotem senio iam confectum & omni dignum reuerentia habentem hūc sermonē cum puero, filio pauperculæ & incognitę mulieris? Mirarentur quidē cū prę gaudio plorantem illum, & cantantem cernerent. Quis nō ob stupe-

stupefactus adhiberet diligentiã in huius
rei ueritate inquirenda? O obstinata mali
tia Iudęorum: qui hęc oĩa uidebãt,& tan-
quam cæci non considerabant. Nec miror
hoc ab eis non considerari nec aduerti:nã
Matt. 2. ueluti surdi & cæci illud Magorum aduen
tum non cõsiderarũt, &c. ❡ Aduerte etiã
ꝙ salutare nostrum salutare Dei uocat,q̃a
propter ipsum decreuit Deus mundum
saluare, omniumque salutem constituit
Psal. 42 in eo,de quo fertur in psalmo. Notum fe-
Gen. 49 cit dominus salutare suum, in conspectu
gentium reuelauit iustitiam suam. Et in
Genesi Iacob patriarcha, Salutare tuum
Esai.49. expectabo domine. Cui salutari loquitur
pater per Esaiam. Dedi te in lucem gen-
tium, ut sis salus mea usque ad extremũ
terræ. Deniq; de isto sancto sene Simeone
Psal.20. locutus Dauid in psalmo. Desiderium ani
mæ eius tribuisti ei:& uoluntate labiorũ
eius non fraudasti eum. Longitudine die-
rum adimplebo eum, & ostendam illi sa-
lutare meum. ❡ Perpende etiam ad tuam
eruditionem, quomodo in solo Deo uera
inuenitur pax, uerum gaudium & letitia.
Quia enim Christum uiderat iam in pace
quiescit. Causam dicit pacis esse uidere
Christum:quia solum in eo est pax. Ionas
Iona.2. à Deo discedens, quietem inuenire non
potuit,& fugiẽs in naui,statim uehemens
tempestas suborta est:quia ubi Deus non
adest, ibi urget tẽpestas: Orauit ab utero
cæti, & ereptus est à preteritis laboribus.
Ne in huius uitę rebus requiẽ quęras, nec
in hoc mũdo uerum gaudium posse inue
niri existimes, quam ob rem ad dominũ
reuertere,nã breuius iter certius est Chri-
stus,ad inueniendam consolationem,quã
tuus spiritus exoptat. Toto tempore,quo
Gen.32 Iacob fuit domi Laban, multis fuit la-
cessitus laboribus:tamen ab eo discedens,
statim angelos inuenit. Qui mundo in-
seruiunt non nisi laborem & desolatio-
nem capient, ueluti Iacob in obsequio so
ceri Laban: quapropter domini famulus
redeat in domum patris sui qui Deus est,
ubi diuinas inueniet consolationes. Sequi
tur, [Quod parasti, ante faciem omnium
populorum] Ante incarnationem solum
hoc salutare erat ante faciẽ Israel: q̃a no-
tus in Iudęa Deus, & in Israel nomen ma
gnũ eius. Solũ enim Iudęi Deũ cognosce-
bant:illi soli Deum uenerabãtur,& illis so
lis Deus dederat legem. Solummodo ante Psal. 75.
faciẽ Israel erat hoc lumen paratum,ut il-
lud in uersiculo sequẽti uocat Simeon:sed
incarnatus est ut redimeret omnes,& om
nibus notitiam sui preberet, & sic omnes
ad se traheret,tam Iudęos quàm Gentiles
ita ut sit distributio accommodata pro ge
neribus singulorum & non pro singulis
generũ, sicut in Daniele legimus. Omnes Dan. 7.
populi, trib. & linguę seruiẽt. Et in Esaia.
Parauit dominus brachium sanctum suũ, Esai.53.
in oculis omnium gentium, Brachium do
mini est vnicus filius Dei patris, ꝑ quem
pater omnia fecit:de quo brachio ait psal
mus. Saluauit sibi dextera eius,& brachiũ Psal. 75.
sanctum eius. Pater parauit hoc brachiũ
ante faciem omnium populorum,quibus
prędicaturus erat Christus per apostolos:
iuxta illud psalmi. In omnem terrã exiuit Psal.18.
sonus eorum:& in fines orbis terrę uerba
eorum. Et rursus. Viderunt omnes fines Psal. 79.
terrę Salutare Dei nostri. Et Esaias. Vide- Esai.53.
bit oẽs caro salutare Dei nostri. Parauit il-
lum incarnatione:ut in carne illum uide-
re, alloqui,& communicare possemus,ut
tractabilis & utilis omnibus esse. Nam si
gloriosus & cum maiestate. & ęterna au-
thoritate, quam cum patre habet: ueni-
ret: quis in eum oculos coniicere posset?
Nullus coram diuina maiestate esse aude
ret. Tamen benedictus Deus q̃ ita nobis Luc.15.
filium suum paratum dedit,ut eo in simi-
litudinem peccati uiso accedere ad eum
publicani, & peccatores, claudi, cęci, le-
prosi, Iudęi, & Gentiles possent: denique
omnes populi cuiusque status fuerint &
conditionis.

❡ Preterea in sola Iudęa erat cum Si-
meon hęc narrabat:sed positum fuit hoc
lumẽ in crucis candelabro, & tunc cogni-
tus fuit ab omnibus populis. Tunc Gẽtu-
rio cognouit, & dixit. Verè filius Dei erat Mar. 14
iste: & prędicatio Euangelij diffusa est.
Ideoque non dixit posuisti,sed parasti:q̃a
paratus erat,ut proponeretur postea ante
faciem omnium populorum in cruce, ut
ab omnibus cognosceretur. Qemadmo-
dum Heli non poterat uidere lucernam,
donec extingueretur: sic ne Christus co-
gnitus est à mundo, donec per mortẽ ex-
tinctus est in cruce. In conspectu omniũ
popu-

populorum dixit, quia omnes populi illũ expectabant. De Iudæis. Vtinam disrumperes cœlos & descenderes. De genttibus tamen ait Iacob. Ipse erit expectatio gentium. Et Aggæus. Venit desideratus cunctis gentibus. Et Paulus. An Iudeorum Deus tantum? Nonne & gentiũ? Et princeps Apostolorum Petrus. In ueritate cõperi, quia non est acceptio personarum apud Deum: sed in omni gente qui timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. Ideo Dominus. Eritis mihi testes in Iudæa, & in Hierusalẽ, & Samaria, & usq; ad ultimum terræ. Apud Esaiam quoque legimus. Dedi te in lucem gentium: ut sis salus mea usque ad extremum terræ. Ideoque quia Christus ut hic fatetur Esaias ueniebat ad illuminandum gentes, subdidit sanctus Simeon, [Lumẽ ad reuelationem gentium & gloriam plebis tuæ Israel.] Recte diuidit dans lumen gentibus & gloriã Israeli, quia gentes erant in tenebris infidelitatis, & illis ignotus erat Deus. Quapropter Esaias loquẽs de aduentu Messiæ & illuminatione gẽtium, ait. Populus qui ambulabat in tenebris uidit lucẽ magnã ambulãtibus in regione & in umbra mortis, lux orta est eis. Hæc de causa. Gentiles ꝑ stellã uocati sunt ad Christũ: Iudæi autẽ habentes legem & Dei cognitionem & fidei lumen, erant legis præuaricatores & uiolatores: ideoque gloria indigebãt. Gloria enim Iudæorum fuit Christus, quia ex eis natus est; & omnes à peccatis liberauit. Susceptor meus gloria mea, & exaltãs caput meum, scilicet à peccatis. Optime hoc testatus est Esaias. Erit germen domini magnificentia, & gloria fructus terræ sublimis, & exultatio his, qui saluati sunt ex Israel. Igitur ad hoc uenit Christus in mundum ut oculis gentium cecis ueritas ignota ostenderetur: & Israel promissum, & desideratum excipiens, gloriaretur. Proponitur autem reuelatio gentium gloriæ Israel, quia plenitudo gẽtium prius introducetur, quàm reliquiæ Israel saluæ fiant. Paulus enim ait. Cum plenitudo temporis intrauerit, tũc omnis Israel saluus fiet. Populus itaque gentium illuminatus est Christi aduentu, quod olim Esaias predixerat dicens. Populus qui ambulabat in tenebris uidit lucem magnam, ambulantibus in regione & umbra mortis, lux orta est eis. Sed quę lux est hæc, Subdidit dicens paruulus natus est nobis & filius datus est nobis, &c. Hoc incepit facere statim ĩ suo ortu cum uocauit Magos ab Oriente stella duce, qui fuerunt primitiæ gẽtium: ubi latera Aquilonis (ut Dauid ait) facta est ciuitas regis magni. Per quæ latera Dauid intelligit populus gentium. Nam in populos gentiũ dominabatur ille superbus Lucifer, qui dixit: in lateribus Aquilonis ponam solium meũ. Inter gentes posuit diabolus solium regni sui: & à gentibus idolatris adorabaĩ. Et ueluti de maximo amico alicuius dicimus, quòd non recedit ab eius latere: quia cum illo & iuxta illud incedit: sic populus gentium latera erat diaboli, propter eius cõiunctam amicitiam: Hæc latera Aquilonis in Christi natali facta sunt ciuitas regis magni Christi, cum gentes uenerunt ab Oriente & offerentes aurum, thus, & myrrhã, adorauerunt eũ. Erat hoc lumen in utero uirginis absconditum: sed nascens fuit positum super candelabrum & illuminauit totum orbẽ. Ad hoc natus est Christus, ut omnes illuminaret, præsertim cæcos Gentiles, ut hic dicit Simeon, ut sua doctrina & apostolorum prędicatione detegeret, dæmonis fallacias atq; idolatriam destruere, & sic illuminarentur, auferens eorum cecitatem & ignorantiam, quia Christus mundi saluator & dominus fuit lumẽ ad reuelationem gentium. ¶ Expende hic & uide quòd lumen illuminans positum est ante conspectum hominum: ergo si tu non rectè ambulas lumini non imputetur sed tuæ negligentiæ, quia uidens lumen & uiam habens, recta uia nõ uis incedere. Pauci iam ignorãtia peccant. Nunquam tot in ecclesia extiterunt cõcionatores nec tot reperti fuerunt theologi & literati: nec tam pauca vt nostris temporibus bona opera inuenta fuerunt. Abundanti scientia nunc pollent uiri ecclesiastici, sed charitate exigua. Sunt quidem homines hac nostra tempestate illuminati intellectus: frigescunt tamen uoluntates. Ita nunc homines incidũt in peccata, sicut Balaam qui apertis oculis cadebat: quia cum legem Dei cognoscant & quod facere teneantur intelligant, nolũt à uoluntate peccandi desistere, sed in peccatorum

Marginal references: Esa.63. Gen.46. Agge.2. Rom.3. Act.10. Act.1. Esa.43. Esa.9. Matt.2. Psal.3. Esa.4. Ro.11. Esa.9. Matt.2. Psal.47. Esa.14. Matt.5. Nu.23.

catorum uoraginem se cōijciunt. Vide ergo ne lumen quod in te est, tenebræ sint: Mat.6.
ne igitur uitam malis tuis operibus obscuram facias. Sed de his alio in loco.

¶ Verum, ut hunc canticum cōcludamus aduerte quod magnificatur Christus in hoc hymno à beato isto sene sub ratione salutis omnium, lucis gentium, & gloriæ Iudæorum. Primum clementiam, secundum, sapientiam, tertium uero potētiam manifestat sub ratione pacis. Ideo laudatur in hoc cantico, ut pax, ut salus, ut lux, & ut gloria. Pax est, quia mediator: salus, quia redemptor: lux quia doctor: & gloria, quia premiator. Et in his quatuor consistit perfecta Christi commēdatio & magnificentia: imo totius euangelicę historię quædam breuissima comprehensio, & ueluti epilogus. Quantum ad incarnationē, in pace: prędicationem, in luce: redemptionem, in salute: & resurrectionem, in gloriam. Et quia canticum hoc continet plenitudinem laudis Christi, & consolationē mortis Simeonis: ideo singulas post uesperas cantatur in completorio. Iam uero quid post hoc canticum actum sit audiamus Lucam hystoriam prosequētem. Ait enim. [Et erat pater eius & mater mirantes super his, quæ dicebantur de illo] Admiratio euenit quia uiso effectu, causa nō cognoscitur: sicut admiratur rusticus de
Gen.41 eclipsi solis & lunę, astrologus uerò minimè quia scit causam eclipsis. Miratus fuit Pharao quando septem illas uidit spicas,
Dan.4. & septem uacas pingues: & Nabuchodo-
Dan.5. sor cum uidit arborem & statuam, & Balthasar digitos scribētes in pariete: quia hi ignorabant quę nam hæ res significarent. Sed cur Maria & Ioseph mirabantur: si ipsi sciebant Christum esse uerum Deū, mūdi saluatorem, lumen gētium, & gloriam Israel: Mirabantur ex ampliori notitia rerum diuinarum. Opera enim Dei quanto amplius cognoscūtur tanto admirabilius mentem suspendunt. Obstupebant etiam admiratione congratulationis & reuerentiæ. Bonitatem & Dei misericordiam admirabantur, necnon diuinam eius sapientiam & potentiam quibus humanam salutem tam mirabiliter instituerat: & admira
3.Re.10. bantur ea quæ passim de isto puero dicebantur. Sicut regina Sabba mirabatur sapientiam Salomonis propter cibos men- Sap.10.
sæ eius, habitacula seruorum, ordinis ministrantium & similium: sic Dei para uirgo quomodo sapientia diuina ita in numero pōdere & mensura omnia disposuerat, & admirabatur pulcherrimum horū omnium consensum, quidquid pastores, quidquid angeli, quidquid Magi, quidquid Simeon retulerunt: deniq; quidquid præ- Esa. 66.
dixerant prophetę optime inter se cōgruere. Hinc admiratio nascebatur & gaudiū: Ps. 103.
ita ut meritò dicere potuissēt illud Esaiæ. Ro. 12.
Quis unquā audiuit tale: Quis uidit huic simile: Et in psalmo. Quam magnificata sunt opera tua domine, omnia in sapientia fecisti. Et Paulus. O altitudo diuitiarū sapientiæ, & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt, &c. Diligamus opera Dei mirari, & considerare. Vtinam & nobis non stulta & contemptibilia uideanī: quæ illis mirabilia erant. Verbum enim
crucis (inquit Paulus) pereuntibus stulti- 1.Cor.1.
tia est, his autem, qui salui fiunt. Dei uirtus. Multi non mirantur Christi paupertatem, humilitatem, abiectionem, imo con- 2.reg.6.
temnunt eam, sicut Michol, quæ cum Dauidis humilitatem mirari oporteret, quādo coram arca testamenti saltabat, non solum non est mirata, sed illum despexit. Sic etiam & nunc à multis Christi humilitas contemnitur, & uilipenditur euangelica paupertas. Aliis etiam arridet patientia, quam cum hominibus Deus habet. Nam quia ipsorum conuersionem expectat & patientiam habet, ut tolleret ipsorum grauissima peccata audaciam & inanem fiduciam arripiunt, ut grauius in dies magis ac magis peccent. ¶ Præterea non miramur res diuinas, quia ab eis distamus. Vt enim Appenninus mons altissimus à Genua nobili Liguriæ emporio incipiēs paruus apparet mediterraneum mare procul nauigantibus magno interiecto spatio, sic opera Dei cum sint sublimia, adeò ut nubes transcendant, quia longe distamus ab eis, & cogitationem & considerationem nostram rebus istis terrenis implicamus, ideò non miramur magna opera Dei. At homo pius miratur sublimia Dei opera, sicut Maria uirgo & Ioseph mirabantur, super his, quæ de illo dicebantur. Primus & uerus fructus qui ex uerbo Dei percipitur

animi

animi est admiratio & conscientiæ letitia, idque omnes electi semper experti sunt:
Ps. 118. nosq; experti essemus si opera Dei, & uerbum eius studio quam maximo meditaremur. Vnde Dauid. Mirabilia opera tua, ideo scrutata est ea anima mea. Contemplamini igitur omnes res Dei: nam quanto magis intellexeritis, tanto magis in admirationem rapiemini. Beneficia Dei nũquam miramur: quia ea non consideramus & expendimus. Non mirandum est Deum per unum & alterum annum ferre peccatores cum millies ab eis turpissime inhonoretur? Hæresim contra Deum profers, de eo blasphemiã dicis, & idemmet dominus, quem tu offendis tũc acria mala medica creat, ut tuam temperes bilim. Miror sanè quoties expendo: patientiam, quam Deus habet inferẽdis peccatoribus, &c. Cęterum de his alias. Verum in eo qđ Iosephum patrem Christi uocat iam in superioribus admonui, & in capite quintodecimo huius in parabola filij prodigi latius explicabo: quod in sacris literis plurimæ res uocantur nõ ut sunt in rei ueritate, sed quia ita æstimantur & reputantur. Sed ad cõtextũ [Et benedixit illis Simeõ.] Cõsuetudo fuit sacerdotum ueteris legis benedicere parẽtibus, qui infantem in tẽplo offerebant. Non habemus qua benedictione illis benedixit: crediderim tamen
Num. 6. illam fuisse, quę in libro Numerorum habetur. Benedicat tibi dominus, & custodiat te: ostendat dominus faciem suam tibi, & misereatur tui: conuertat dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem. Potest etiã dici quod hæc benedictio sit imprecatio bonorum. Benedictio enim in sacra scriptura si sit hominis ad hominẽ, est bona precari: si uerò est hominis ad Deũ, est laudare: Dei uero ad hominem est benefacere. Cuius rei testimonia per ordinẽ citabimus. De primo in Genesi habetur
Gen. 14. quod benedixit Melchisedech Abrahæ, id
Gen. 24. est, bona illi imprecatus est. Et in eodem habetur quod fratres Rebeccæ benedixerunt ei, id est, bona imprecati sunt illi dicẽtes. Crescas in millibus, &c. De secundo exemplum habes in multis psalmis. Benedic anima mea dominum. Et etiam hic di
Ps. 102. citur de Simeone: ꝙ benedixerit Deum dit
Ps. 103. cens. Nunc dimittis, &c. id est, laudaui

Deum. De tertio scriptura plena est: Seruus Abrahæ, dixit, Dominus benedixit do
mino meo, idest, benefecit i agris, ouibus, Gen. 23.
&c. Idem dicit scriptura de Putifari domi Gen. 39.
no Ioseph, cui benedixit dominus, hoc est, multiplicauit bona propter Ioseph. Et idẽ dicit de Laban, de Iob, & de multis alijs. Itaque hic benedicere idem est quòd bona precari. ¶ Aduerte etiam, quòd benedi Gen. 31.
cere aliquando sumitur in sacris literis in Iob. 42.
malam partem pro maledicere, ut est illud tertij regum, ubi scribens Iezabel ad princeps dixit de Naboth Israelita, Benedixit Deo & regi. Intelligendum est à cõtrario sensu: pro maledixit: sicut illa uer 3. reg. 21
ba execrabilia uxoris Iob, cum dixit. Benedic Deo & morere, idest, maledic: Et illud etiam ipsius Iob dicentis Ne forte peccauerint filij mei, benedicẽtes Deo in cordibus suis. Et illud Satanæ ad Deum de
Iob. Nisi in faciem benedixerit tibi. Est Iob. 1.
etiam uerbum, benedic, apud Hebræos Ibidem.
de numero illarum dictionum quæ tam in bonam partem quàm in malam accipiunt: sicut apud Grecos anathema, quòd est donarium Deo in templo appensum, & extremam detestationem significat. Et apud Latinos sacer & sacrum in malam partem interdum accipiuntur, pro execrãdo & detestando, iuxta quam significationem dixit poeta. Quid non mortalia pectora cogis auri sacra fames? Hic non est dubium quin benedicere in bonã partem accipiatur: & sumitur hic pro bona imprecari. Obseruata autem quòd licet maiores essent Maria & Ioseph Simeone in sanctitate & excellentia, tamen Simeon erat maior in sacerdotio atque ideò benedixit: quia ex officio illi incumbebat. Docemur honorare sacerdotes, tametsi aliqui minus boni sunt secularibus: tamen officij & dignitatis causa honoris digni sunt: quia Christus & beata uirgo licet præstantiores essent, subijciuntur ei & ab eo benedictionem accipiunt. Quamuis sacerdos impiè uiuat, obseruatione nihilominus dignus est, atque ideo sacerdoti misit Christus leprosum quem curauit, & Caiphas, quia pontifex erat prophetico spiritu est illustratus. Discamus
etiam non contemnere benedictiones ec Matt. 8
clesiæ, & sanctorum patrum, sed eas Ioan. 18

Gen.27 amplecti: sicut olim filij desiderabant
Gen.49 benedictiones patrum & matrum. Sic Ia-
Eccle.1. cob & Esau contendebant de patris benedictione. Idem legimus de filijs Iacob: quia vt Sapiens ait, benedictio patris firmat domos filiorum Et è conuerso timendę sunt maledictiones: nam sequitur ibidem. Maledictio autem matris eradicat fundamenta. Et licet non semper contingat imprecatio maledictionis, tamen formidandum ne post multas maledictiones eueniat. Præterea obseruandum quoque est, quod locuturus Simeō de Christi passioue prius benedicit: ut doceat per redemptoris passionem nos ab omni maledicto esse libe-
Galat.1. ratos. Sic Paulus. Christus nos liberauit de maledicto legis, factus pro nobis maledictus. [Et dixit ad Mariam matrem eius.] Ad quam prophetico spiritu loquitur de futuris potius quàm ad Ioseph, quia sciebat quod uera esset genitrix Christi saluatoris nostri: de quo beatus hic senex quinque prophetauit. Primo quia in aduentu eius irruerent multi ex inimicis. Secundo quod sublimarentur amici. Tertio quod nihilominus haberet multos aduersarios. Quarto quod cum magna angustia matris occideretur. Quinto, quod in aduentu eius pateret qui essent amici, & qui inimici. Sed singula expendamus. Ait itaque ad virginem. [Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel.] Seuera vtique hæc præ-
Esa. 8. dicatio est quam omnes qui Christiani sumus, sæpe contemplari debemus, ut uideamus quid in nobis operetur agnitio Christi: an ad maliora pergamus, an uero in deteriora ruamus. Huius itaque orationis singula uerba discutiamus. Ecce (inquit) positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel. Auditu horibile est quod Christus in ruinam futurus sit, horribilissimum quod non uni sed multis id accidit: & longe horribilius est, quod idipsum non simpliciter de hominibus ac gentibus, sed de Israele dicitur: hoc est, de his, in quos nulli eius rei suspicio propemodum cadere posse aliquis arbitretur Nec hoc solum Simeon dicit: dictum quoque antea fuit ab Esaia: cuius uerba sunt. Erit dominus in lapidem of-
Iaco. 1. fensionis, & in petram scandali duabus domibus Israel: in laqueum & in ruinam habitantibus Hierusalem. Et offendent ex eis plurimi & cadent, & conterentur, & irretientur, & capientur. Hæc prophetia non nisi de Messia intelligenda est. Quod autem Simeon hæc prophetiæ uerba ad Christum transtulerit manifestum est: quia illum pro uero Messia habuit & credidit. Illud uero quod ait de ruina non Mat.15.
intelligendum est, quod ipse præbuerit 2. Co.1.
alicui occasionem ruinæ: Deus enim neminem solicitat ad malum, nec impellit ad peccandum, quia cùm ipse nullius mali autor sit, ita peccare nequit. Sed ipsi homines sua propria malitia in causa existente ruunt, dum Christum redemptorem & saluatorem nostrum illis datum, non tantum per infidelitatem non recipiunt, sed illi & eius mandatis resistunt, scelera patrando. Sic Pharisei audientes Christi doctrinam scandalizati sunt. Et Paulus ait, Nos prædicamus Christum crucifixum: Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam. Ipse enim non est causa ruinæ. Lapis positus est in itinere, & ostendit iter: tu impingis in illum, tibi imputabitur: ex malitia enim
tua prouenit. Prædicabat christus, & im- Matt. 5.
pij pharisæi malè interpretabantur: multi & 23.
enim data opera conabantur illum loco mouere, in quo posuerat Deus, & huic lapidi si credere nollebant, & eum pro Messia agnoscere recusabāt, erat eo quòd humilis ueniebat & apparebat, Pharisæi illum repudiabant, propterea quod hipocrisim eorum falsam & fucatam iustitiam arguebat, & solidam iustitiam docebat. Gentiles contemnebant eum, & quòd in cruce moreretur stultum iudicabant eum, qui tali supplicio affectus esset adorare. Præpotentes oderant & execrabantur illum, quòd metuerent se per illum fore à potestate & imperio deijciendos. Idolorum cultores ferre nequibant, eo quòd omnia idola damnabat, & plerique omnes aduersabantur, quorum studium erat fraudulentum & malum, eo quod uitia in illis redarguebat, aliterque docebat quàm ipsi uellent. His omnibus christus factus est in ruinam superioribus temporibus, & quod calamitosius est etiam nunc multis factus est in ruinam in eo, qđ

quidam

quidam norunt, & uident verbum Dei atque veritatem: tamen propter propriu m compendium & emolumentum manifestè veritati reluctari audent. Nonnulli cùm Euangelium gratiæ audiunt, ignauiæ, voluptati, & ociose dedunt, & flagitia virtutem esse putant. Alij si aliquãdo ob peccata pœnam luere coguntur, statim Christum aut Dei uerbum fastidire incipiunt: &c. Vnde fit vt Christus his etiam & temporibus multis sit in ruinã. Ipsi quidem cadunt: sed lapis Christus integer manet, mansurus in omnia secula seculorum. Timeamus & nos ne pariter in Christum impingamus. [Et in resurrectionem multorum in Israel.] Hæc vox blandior est, & maioris consolationis, quàm præterita: imò in hac uoce uerum habemus fructum audentus Christi. Ego (inquit ipse) veni ut uitam habeant:
Ioan.10 & abundantius habeant. Rursus. Deus
Ioan. 3. misit filium suum, non ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Idem quoque sentit Simeõ in hoc uerbo, positus est in resurrectionem multorum. Auxilio huius pueri multi se erigent & resurgent: qui longo tempore peccatis immersi iacent. Hæc prophetia effectum sortita est, & indies adhuc impletur. Experti hoc sunt multi miserrimi peccatores, vt Zachæus, Matthæus, Petrus, Paulus, latro in cruce, & alij. Quis etiam & nunc à peccatis resurget, nisi adiutus eius auxilio? Ideo quę Deo acceptum ferre debemus, qui nobis hunc Christum in resurrectionem dedit: vt in illo & per illum possimus resurgere, Et enim propiciatio pro peccatis nostris. Est ipse quidem ait, Ego sum resurrectio & uita. Admonet locus iste, nequis
Ioan.11 quantumuis sibi uideatur stare nimis con fidat: potest enim cadere. Nemo etiam quauis sit vitijs suffocatus, & iam in Barathro peccatorum sepultus desperet: positus est enim Christus in resurrectionem multorum. Non est resurrectio quin pręcesserit ruina. Cecidisti, peccasti, ne desperes: nam Christus positus est in resurrectionem, & ideò resurgere poteris. Audi Paulum. Si commortui sumus, & conuiuemus.

¶ Aduerte autem quod non dicit, in resurrectionem omnium, sed in resurrectionem multorum: quia licet uenit ad saluandos omnes, hos tamen tantummodo saluauit, qui credituri erãt in nomine ipsius. Venit inquam in ruinam & in resurrectionem multorum. Ac si diceret beatæ uirgini. Filius hic tuus, quanquàm datus est à 2. Ti. 2.
Deo ad hoc, ut salutem conferat omnibus tamen hominum uitio fiet, ut quemadmodum multos Dei donum amplectentes erecturus est ad spem salutis æternæ, ita multos Israelitas despicientes Dei magnificentiam deijcient in exitium sempiternum: Ab omnibus enim Israeliticis expectatus est, sed non ab omnibus suscipietur. Credentibus ueniet in resurrectionem, non credentibus uero in ruinam. Vnde Paulus Romanis ait. Quid ergo Ro. 10.
dicemus? Quod gentes qui non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam, iustitiam autem quæ est in fide: Israel verò sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit: Sic etiam sæpe contingit, ut qui maiorem sanctitatem & perfectionem profitentur, aliquando peiores sint, & cæteris deteriores: & ubi iure maiori debuit esse uirtus, minorem inuenies. Venit ergo in resurrectionem fidelium & electorum, & in ruinam infidelium & improborum, sed non vniformiter. Nam in ruinam occasionaliter: & in resurrectionem causaliter & directe. Sic dominus per Oseam. Perditio tua ex te Israel: tan- Oseę.13
tummodo auxilium tuum ex me. Ad hoc Ioan. 9.
pertinet quod ipse ait: In iudicium veni in hunc mundum, ut qui non uident, uideãt, & q. uidẽt, cęci fiãt. Illuminat. n. Christus cæcos, & excæcat uidentes. Videntes sunt qui in oculis proprijs sapientes sunt: quia qui rationi suæ plus credunt quàm uerbo Dei merentur excæcari, iuxta illud. Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Non uidentes Mat.11
sunt simplices & indocti: imò paruuli illi, quib. pater arcana sua reuelat. Ideò Christus positus est diuino iudicio in ruinam superborum, & in humilium resurrectionem. Sic Paulus. Alijs sumus odor mortis 2. Co.2.
ad mortem: & alijs odor uitæ in uitam. Sicut odor uineæ florentis iuxta naturam suam dulcis est hominibus sed intolerabilis est serpentibus: sic Christus dominus & bonis odor vitę est ĩ vitã, & malis est odor

Gen.27 amplecti: sicut olim filij desiderabant
Gen.49 benedictiones patrum & matrum. Sic Ia-
Eccle.1. cob & Esau contendebant de patris bene-
dictione. Idem legimus de filijs Iacob: quia vt Sapiens ait, benedictio patris firmat domos filiorum Et è conuerso timendę sunt maledictiones: nam sequitur ibidem. Maledictio autem matris eradicat fundamenta. Et licet non semper contingat imprecatio maledictionis, tamen formidandum ne post multas maledictiones eueniat. Præterea obseruandum quoque est, quod locuturus Simeõ de Christi passioue prius benedicit: ut doceat per redemptoris passionem nos ab omni maledicto esse libe-
Galat.1. ratos. Sic Paulus. Christus nos liberauit de maledicto legis, factus pro nobis maledictus. [Et dixit ad Mariam matrem eius.] Ad quam prophetico spiritu loquitur de futuris potius quàm ad Ioseph, quia sciebat quod uera esset genitrix Christi saluatoris nostri: de quo beatus hic senex quinque prophetauit. Primo quia in aduentu eius irruerent multi ex inimicis. Secundo quod sublimarentur amici. Tertio quod nihilominus haberet multos aduersarios. Quarto quod cum magna angustia matris occideretur. Quinto, quod in aduentu eius pateret qui essent amici, & qui inimici. Sed singula expendamus. Ait itaque ad virginem. [Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel.] Seuera vtique hæc præ-
Esa. 8. dicatio est quam omnes qui Christiani sumus, sæpe contemplari debemus, ut uideamus quid in nobis operetur agnitio Christi: an ad maliora pergamus, an uero in deteriora ruamus. Huius itaque orationis singula uerba discutiamus. Ecce (inquit) positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel. Auditu horribile est quod Christus in ruinam futurus sit, horribilissimum quod non uni sed multis id accidit: & longe horribilius est, quod idipsum non simpliciter de hominibus a c gentibus, sed de Israele dicitur: hoc est, de his, in quos nulli eius rei suspicio propemodum cadere posse aliquis arbitretur Nec hoc solum Simeon dicit: dictum quoque antea fuit ab Esaia: cuius uerba sunt. Erit dominus in lapidem of-
Iaco. 1. fensionis, & in petram scandali duabus domibus Israel: in laqueum & in ruinam habitantibus Hierusalem. Et offendent ex eis plurimi & cadent, & conterentur, & irretientur, & capientur. Hæc prophetia non nisi de Messia intelligenda est. Quod autem Simeon hæc prophetiæ uerba ad Christum transtulerit manifestum est: quia illum pro uero Messia habuit & credidit. Illud uero quod ait de ruina non Mat.15.
intelligendum est, quod ipse præbuerit 2. Co.1.
alicui occasionem ruinæ: Deus enim neminem solicitat ad malum, nec impellit ad peccandum, quia cùm ipse nullius mali autor sit, ita peccare nequit. Sed ipsi homines sua propria malitia in causa existente ruunt, dum Christum redemptorem & saluatorem nostrum illis datum, non tantum per infidelitatem non recipiunt, sed illi & eius mandatis resistunt, scelera patrando. Sic Pharisei audientes Christi doctrinam scandalizati sunt. Et Paulus ait, Nos prædicamus Christum crucifixum: Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam. Ipse enim non est causa ruinæ. Lapis positus est in itinere, & ostendit iter: tu impingis in illum, tibi imputabitur: ex malitia enim
tua prouenit. Prædicabat christus, & im- Matt. 5.
pij pharisæi malè interpretabantur: multi & 23.
enim data opera conabantur illum loco mouere, in quo posuerat Deus, & huic lapidi si credere nollebant, & eum pro Messia agnoscere recusabãt, erat eo quòd humilis ueniebat & apparebat, Pharisæi illum repudiabant, propterea quod hipocrisim eorum falsam & fucatam iustitiam arguebat, & solidam iustitiam docebat. Gentiles contemnebant eum, & quòd in cruce moreretur stultum iudicabant eum, qui tali supplicio affectus esset adorare. Præpotentes oderant & execrabantur illum, quòd metuerent se per illum fore à potestate & imperio deijciendos. Idolorum cultores ferre nequibant, eo quòd omnia idola damnabat, & plerique omnes aduersabantur, quorum studium erat fraudulentum & malum, eo quod uitia in illis redarguebat, aliterque docebat quàm ipsi uellent. His omnibus christus factus est in ruinam superioribus temporibus, & quod calamitosius est etiam nunc multis factus est in ruinam in eo, qđ

quidam

quidam norunt, & uident verbum Dei atque veritatem: tamen propter proprium compendium & emolumentum manifestè veritati reluctari audent. Nonnulli cùm Euangelium gratiæ audiunt, ignauiæ, voluptati, & ociose dedunt, & flagitia virtutem esse putant. Alij si aliquãdo ob peccata pœnam luere coguntur, statim Christum aut Dei uerbum fastidire incipiunt: &c. Vnde fit vt Christus his etiam & temporibus multis sit in ruinã. Ipsi quidem cadunt: sed lapis Christus integer manet, mansurus in omnia seculorum secula. Timeamus & nos ne pariter in Christum impingamus. [Et in resurrectionem multorum in Israel.] Hæc vox blandior est, & maioris consolationis, quàm præterita: imò in hac uoce uerum habemus fructum audentus Christi. Ego (inquit ipse) veni ut uitam habeant:
Ioan.10 & abundantius habeant. Rursus. Deus
Ioan. 3. misit filium suum, non ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Idem quoque sentit Simeõ in hoc uerbo, positus est in resurrectionem multorum. Auxilio huius pueri multi se erigent & resurgent: qui longo tempore peccatis immersi iacent. Hæc prophetia effectum sortita est, & indies adhuc impletur. Experti hoc sunt multi miserrimi peccatores, vt Zachæus, Matthæus, Petrus, Paulus, latro in cruce, & alij. Quis etiam & nunc à peccatis resurget, nisi adiutus eius auxilio? Ideo quę Deo acceptum ferre debemus, qui nobis hunc Christum in resurrectionem dedit: vt in illo & per illum possimus resurgere, Et enim propiciatio pro peccatis nostris. Est ipse quidem ait, Ego sum resurrectio & uita. Admonet locus iste, nequis
Ioan.11 quantumuis sibi uideatur stare nimis con fidat: potest enim cadere. Nemo etiam quauis sit vitijs suffocatus, & iam in Barathro peccatorum sepultus desperet: positus est enim Christus in resurrectionem multorum. Non est resurrectio quin pręcesserit ruina. Cecidisti, peccasti, ne desperes: nam Christus positus est in resurrectionem, & ideò resurgere poteris. Audi Paulum. Si commortui sumus, & conuiuemus.

¶ Aduerte autem quod non dicit, in resurrectionem omnium, sed in resurrectionem multorum: quia licet uenit ad saluandos omnes, hos tamen tantummodo saluauit, qui credituri erãt in nomine ipsius. Venit inquam in ruinam & in resurrectionem multorum. Ac si diceret beatæ uirgini. Filius hic tuus, quanquàm datus est à 2. Ti. 2.
Deo ad hoc, ut salutem conferat omnibus tamen hominum uitio fiet, ut quemadmodum multos Dei donum amplectentes erecturus est ad spem salutis æternæ, ita multos Israelitas despicientes Dei magnificentiam deijcient in exitium sempiternum: Ab omnibus enim Israeliticis expectatus est, sed non ab omnibus suscipietur. Credentibus ueniet in resurrectionem, non credentibus uero in ruinam. Vnde Paulus Romanis ait. Quid ergo Ro. 10.
dicemus? Quod gentes qui non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam, iustitiam autem quæ est in fide: Israel verò sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit: Sic etiam sæpe contingit, ut qui maiorem sanctitatem & perfectionem profitentur, aliquando peiores sint, & cæteris deteriores: & ubi iure maiori debuit esse uirtus, minorem inuenies. Venit ergo in resurrectionem fidelium & electorum, & in ruinam infidelium & improborum, sed non vniformiter. Nam in ruinam occasionaliter: & in resurrectionem causaliter & directe. Sic dominus per Oseam. Perditio tua ex te Israel: tan- Oseę.13
tummodo auxilium tuum ex me. Ad hoc Ioan. 9.
pertinet quod ipse ait: In iudicium veni in hunc mundum, ut qui non uident, uideãt, & q. uidẽt, cęci fiãt. Illuminat. n. Christus cæcos, & excæcat uidentes. Videntes sunt qui in oculis proprijs sapientes sunt: quia qui rationi suæ plus credunt quàm uerbo Dei merentur excæcari, iuxta illud. Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Non uidentes Mat.11
sunt simplices & indocti: imò paruuli illi, quib. pater arcana sua reuelat. Ideò Christus positus est diuino iudicio in ruinam superborum, & in humilium resurrectionem. Sic Paulus. Alijs sumus odor mortis 2. Co. 2.
ad mortem: & alijs odor uitæ in uitam. Sicut odor uineæ florentis iuxta naturam suam dulcis est hominibus sed intolerabilis est serpentibus: sic Christus dominus & bonis odor vitę est ĩ vitã, & malis est odor

mortis in mortem Nam sicut agens natu
rale in quantum est de se semper produ-
cit suum effectum naturalem: tamē si ma
teria variatur in se uel in suis qualitatiuis
dispositionibus, secūdum hoc diuersi effe-
ctus producuntur: sic secundum quod ho
mines diuersimodè afficiuntur ad Chri-
stum, diuersi effectus resultant: sicut lux
quæ de se est lætificatiua, sed oculis ægris
odiosa est, sanis autem amabilis.

¶ Vide autem quod non dicit positum
in ruinam in Babylone sed in Israel: quia
Christus magis offenditur ab his in quos
Ioan.18 maiora bona contulit. Sic in domo Annæ
percutiēti maxillam dixit. Si male locutus
sum, testimonium, &c. Quamuis plures
reportauerat colaphos, tamen hunc cæte-
ris plus sensit, quia huic Malcho sanaue-
rat abscissam auriculam: sicque grauius
Israelitæ casum sensit quàm Gentilis, &
plus Christiani, & grauius etiam religiosi:
quia hi maiora à Deo receperunt dona, &
qui plus accepit, maius tenetur obsequiū
præstare.

¶ Perpende etiam quod sicut Christus
multis est causa resurrectionis: nam pec-
catores plurimi videntes Dei misericordiā
& quomodo indulget peccatoribus resur-
gunt à peccatis: sed alijs est in ruinam, quia
uidentes quòd Christus misericors est a-
butentes eius misericordia fiunt deterio-
res, & bonitate Dei qua cōuertendi erāt,
abutuntur, & peiores fiunt, Ideo dominus
minatur hos per Esaiam dicens, Dominus
Esa. 42. sicut fortis egredietur, sicut prelatior susci
tabit zelum, uociferabitur & clamabit: su-
per inimicos suos confortabitur. Tacui,
semper silui, patiens fui, sicut parturiens
loquar. Considera, quod quamuis nunc
tacet, postea tamen suum obseruabit ho-
norem: & cum acceperit tempus, iustitias
iudicabit. Caue ne Christi bonitas & pa-
Psal.74. tientia sit tibi in ruinam: ita ut ex bonita-
te & longanimitate illius occasionem su-
mas ad augendi peccata peccatis. Sed au-
diamus quid vltra Simeon dicat de Chri-
sto. [Et in signum, cui contradicetur.]
Ori.li.4. Signum vt Origenes & Augustinus di-
epi. Ro. cunt est quod præter speciem quam inge-
Aug. 2. rit sensibus, aliquid aliud offert intellectui.
do.Chri Ideoque positus est Christus in signum fi
sti. dei, quo ad intellectum ut credatur esse ve

rus Deus & homo. Significabat enim uo-
luntatem Dei patris, de qua ipse. Hæc est
uoluntas Dei patris, ut credatis in eum Esa. 11.
quem misit ille: de quo Esaias. In die illa Ioan. 6.
erit radix Iesse, qui stat in signum populo-
rum, ipsum Gentes deprecabuntur. Sic om
nis Christi uita, omnia miracula, & quid-
quid gessit ad hoc, fuit ut ostenderet se es-
se Deum, & in eum crederent tanquàm in
Deum, Hoc signabant illa miraculorum
signa.

¶ Passiones & pœnalitates hominum as
sumpsit, & mortem subire uoluit, ut decla-
raret se esse uerū hominem. Qui ergo ne-
gant hæc, uel contradicunt huic signo?
Huic signo cōtradixerunt Iudæi, quòd ad-
miratus Dauid multo ante tempore præ-
dixit in Psalmo. Quare fremuerunt gen-
tes, &c. Astiterunt reges terræ, & principes
conuenerunt in unum, &c. Nolumus (uo- Psal.2.
ciferabantur Iudæi) hunc regnare super
nos. Et Christo dicebant. Tu testimo- Luce.19
nium perhibes de te ipso, testimonium Ioan.8.
nō est uerum. Item, Nonne bene dicimus
nos, quia Samaritanus es tu, & dæmoniū
habes. Et iterū. Dæmonium hēt & insanit, Ioan.10
quid eum auditis. Et coram Pilato, Si non Ioan.16
esset hic malefactor, nō tibi tradidissemus
eū. Post Iudęos contradixerūt Ethnici: post
Ethnicos, hæretici: denique ab omni popu
lo & lingua passus est cōtradictionem. Si
Paulo dū esset Romæ, dixerunt quidā, De
secta hac notum est nobis, quod ubique ei
cōtradicitur. Nec solū sermone lex Christi Act.28.
cōtradictionem passa est, sed etiam opere:
dū tyranni aquis usi sunt, igne, lapidibus,
feris, & gladio, ad euellēdum euangelium.

¶ Præterea non solum, quo ad finem,
sed etiam quo ad charitatem & effectum
& exemplum imitationis positus est in si-
gnum Christus, ut per ipsum cursum no-
strum dirigamus. Posuit me (inquit Iere- Thre.3.
mias) sicut signū ad sagittas. Sicut sagitta-
rius unum oculum claudit, ut rectius sagit
tā emittat: ita nos quoque sinistrū oculū
claudamus, ut non respicientes transitoria
ad Christum recto itinere eamus. Est enim
Christus sicut signum crucis in uia positū,
ut per ipsum dirigamur: ne erremus in uia
morum. Omnis enim uita Christi discipli-
na morū fuit. Sed ubique ei contradicitur,
nam maxima hominum pars ei contra-
dicit:

dicit:nã quod Christus laudat,fugit, & qđ dãnat,amplectitur.Positus est enim Christus in signum humilitatis in præsepio: in signum paupertatis, in purificatione: & in signum patientiæ,& charitatis in passione. Sed huic signo humilitatis,patientiæ,paupertatis,& charitatis contradicunt superbi, iracundi, auari, & inuidi: denique omnes peccatores. Vniuersus orbis ei contradicit: quia à maximo, usque ad minimum, omnes auaritiæ student. Dicunt enim impij inter se. Venite perfruamur bonis, quæ sunt, & utamur creatura. Quis dicere poterit quomodo paupertati Christi, humilitati, & eius uitæ contradicitur, non solum ab hæreticis, & infidelibus, sed etiam à Christianis. Ab his, qui filium Dei fatentur Christum,despicitur eius paupertas,uita & doctrina: quia indecorum esse putant non vindicare statim iniurias, & fragilis animi esse homines ob peccata non contrucidare. Putant præterea se infamia notandos fore, si crucifixi uitam sectentur. Sed ad contextum. [Et tuam ipsius animam pertransibit gladius.]Dolores quos nõ habuisti partu ut sentires te esse matrẽ, exolues in morte filij sentiens te esse matrẽ: nã ex compassione ad filiũ in cruce pendentem, crudeliter in corde affligeris. Vt aũt intelligas quam maximus fuerit dolor uirginis, non sine causa dicit, quod non corpus sed animam pertransibit gladius: quia beata uirgo in ea parte passa est quæ impassibilis habetur,ideoq; plusquam martyr fuit. Quia dolor passionis oritur à læsione carnis cum perceptione sensus & redundat in animam. Dolor uerò compassionis oritur & incipit in anima,& redũdat in sensum & carnem. Quanto igitur anima est potentior & magis dominans super carnem,& caro est delicatior & magis subiecta animę,tanto fit maior redundantia:& maior dolor est ille, qui incipit ab anima, quã ille,qui incipit à carne.Quia igitur ita erat in gloriosa uirgine maior fuit cõpassionis in ipsa, quàm dolor passionis, qui est ex parte naturę corruptibilis. In ipsa.n. uera martyre anima patiebatur,& qui moriebatur erat qui occidebat: carnifex erat amor, & non mori, omnibus malis mors maior erat. Non solum quia beata virgo patiebatur in anima,dolor eius maximus fuit: sed etiam ostenditur maximum fuisse,ex duplici ratione. Primo ex magnitudine amoris ad Christum. Quo enim amplius aliquid diligimus, eo magis dolemus de infortunio,aut eius perditione: & quemadmodum nullus homo purus aliũ ita dilexit deipara uirgo dilectissimum filium suum, ita in eius passione supra modum & super omnes cruciata est. Secundo ostenditur magnum fuisse eius dolorẽ ex præsentia Christi patientis. Obiectum enim pręsens fortius mouet potentiam, quàm absens, & si obiectum est causa tristitiæ & afflictiuum tristitiæ, maxime mouet potentiam ad tristandum. Amare fleuit Iacob mortem filij sui Ioseph quando cęteri filij tunicam sanguine tinctam patri obtulerunt, tamen multo grauius fleret si oculis suis feram illam uidisset pręsentem, quam ipse Iacob dilaniasse filium suum Ioseph & comedisse existimabat. Aegrè dolebat Dauid Absalonem filiũ suũ,cũ lachrymis obortis flens dicebat. Absalon fili mi, fili mi Absalon Tamen grauius doleret si oculis propris Absalonem ex quercu pendentem uidisset, & tribus lanceis cor eius transfixum. Agar discessit ne filium suum Ismaelem uideret. At beata uirgo pręsens iuxta crucem stabat, & proprijs oculis mori uidebat sine ulla remedij ope, quem ipsa ardentissime amabat.Bene ergo Simeon dixit,doloris gladius eius animam pertransiret.

Sap. 22. Iere. 6. Gen. 37. 2.re.18. Gen. 21

¶ Expende quanta amaritudine plenę humanę consolationes sint. Lęta erat uirgo beatissima, & gaudebat uidens se matrem tanti filii, & etiam contenta Cantica Simoneis concernens,& simul audiens, quomodo unigenitus eius filius laudabatur: Verùm ut aduertas in uita hac pręsenti nullum gaudium diu permanere, hos inter honores & laudes pędicit ei Simeon res tristes & dolorem, quem in filii passione passura erat. Hinc discamus tempore fœlici paratos esse, quando quidem tristitia propinqua est, iuxta illud sapientis. In die bonorum, memor esto malorum. Lętus erat Aman cum conuiua esset reginę Hester, tamen statim effectus est tristis,quia non honorauit illũ Mardochęus. Comitatur enim tristitia

Eccl. 18 Hest. 5.

tia omne huius uitæ gaudium. Sola quidem amaritudinis consideratio, quæ per huius uitæ delectationes sparsa est, sufficit ut oīs mundana, & sensualis consolatio odio habeat. Valdè quidem lætatur dux, quando spolia inter suos diuidit milites, ita ut Esaias ad significandum quātopere illo optatissimo redemptoris aduentu lætaretur mundus dixerit, Lætabuntur in te
Esai.9. sicut uictores capta præda, quando diui-
Pro.14. dunt spolia. Sed cùm postrema gaudia luctus occupet: sic sanè Dauid Regi accidit, cui simili hac letitia gaudenti, & inter suos milites spolia diuidenti, subito & inopinato quidam uenit lamentabilis nuncius Saulis nimirum mortem, & Ionathæ, & perditionē totius Israel denuncians: cuius rei gratia tota eorum lætitia conuersa est in luctum. Vnde inter gaudia illa uicto-
2.Re.1. riæ fecerunt Dauid & sui planctum, & ieiunauerunt, sciderūtque uestimenta sua. Vides & tu iam, quod in hac uita nihil gaudij sit quod per longum duret tempus? In beata Virgine quidem rectè hoc ostenditur: nam inter laudes & honores nuncia statim crudelissimi audit martyrij. Igitur illud Apostoli seruemus omnes fideles: ita ut qui gaudent, tanquàm non gaudentes sint: & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur. Præterijt e-
1.Cor.7 nim figura huius mundi, &c. ¶ Obseruandum est etiam quomodo Deus etsi suos aliquando corripere uideatur, in hoc profecto demonstrat amorem, quem in eos habet, ut apertissimè uidere est in beatissima Virgine: nullus siquidem uiuentium sanctior illa fuit, neque tantis ac talibus cruciatib. ac internis martyrijs afflictior, imò nunquam aliqua mater ob unicum filium tot dolores ac tātos passa est, quot hæc ueneranda mater. Statim in ipsa eius infantia Christum filium secum ferens in
Mat. 15 Aegyptum fugere coacta est, & inter peregrinos & extraneos totum septennium commorari in exilio. Post multas denique persecutiones ac animi perturbationes, quæ longissimum esset recensere, amantissimum filium acerbissima morte interfectum inter duos latrones affixum, tātus amor uidere coegit. ¶ Aduertendum quoque est, quod Deus eo quod probe satis arrogantiam nostram & inflationem nouit in prębendo nobis auxilia, sic se habet, ut prosperitatem & fauorem effręnet, & in angustias deuenire nos permittat, ut apertè cognoscamus, nihil ex nobis posse, & miseria nostra late pateat, Lætissimus profectò beatus Petrus effectus est, quia ei Christus dixerat, beatus es Simon Bariona, itá ut paruo post tempore transacto Mat. 16
ausus fuerit impedire passionem Christi. Quapropter ab eodē domino grauissime fuit reprehensus. Ita Dauid uano de se cogitatu inflatus, quā plurimum apud Deū ualere putans ita, ut de se confidens dixerit. Ego dixi in abundantia mea nō mouebor in æternum. Tamen ut congnosceret Psal.29.
se nihil sine Deo esse dereliquit eum dominus, & sic cecidit, & exclamauit dicens. Psal. 28
Auertisti faciē tuam à me, & factus sum cōturbatus. Sic enim euenire solet natanti tyroni, qui à peritiori in arte illa per barbam in fluuio ducitur & docetur. Si talis stultè inflatus putans se iam peritum, cū ita non sit, relinquatur à magistro, statim submergitur & apertè fatetur illius auxilio indigere. Ita hominem procul dubio oportet non semper esse prosperum, ne ideò superbiat & emergatur: imò potius, quod aliquando dolores & persecutiones patiatur, ut se cognoscat. Nimia quidem prosperitas damni illatiua esse solet: & sic Deus homines illa priuare misericorditer intendit. Sic sponsa in Canticis ait dilecto.
Fuge dilecte mi: assimilare caprę, hinnuloque ceruorum. Ac si diceret. Das mihi Can.8.
sponsę in tua pręsentia tantam suauitatem, ut timeam his rebus te mihi obsequia mea uelle soluere: ideo fuge. Aufer à me delicias, ut patientiæ occasionem habeam: & potiar te tam in prosperis quā in aduersis, Assimilatur sponsus hinnulo ceruorum, quodquidem animal fugit à uenatoribus & canibus, & quando ab eis per aliquod distat spatium se detinet & caput uertit, ut persecutorem uideat. Ità tu domine à me fuge, id est, ne tantas mihi elargiaris delicias, tū tua fuga sit similis capræ hinnuloque ceruorū, ut qn̄ longè à me fueris, me expectes, appelles, in tuamque gratiam reuoces. Sic igitur Christus dominus cum suis, ut se agnoscant, & ad Deum omnipotentem confugiant, q. fons totius miserationis est, Sequitur in con-

contextu:[Vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.] Verbum istud intricatum est, referrique potest ad particulam immediatè præhabitam: uel ad id ꝙ dixerat Simeon, positus est hic ĩ ruinã. Ex hoc enim quod Christus uenit & in quorundam salutẽ & ad aliquorum malorũ damnationem occasionaliter, itẽ ex passione ipsius conpassionèque matris eius, factũ est, ut multorum hominum cogitationes, quę antea latebant, reuelarentur: id est, per quosdam effectus aliis proderent̃ ac declararentur: In tempore enim passionis manifestatum est quid in pectore celabant Iudas, Caiphas, & Annas: & quid in animo fuerit Nicodemi, Iosephi Arimathię & sanctarum mulierum, quæ secutæ fuerant Christum à Galilæa. Scribæ etiam & Pharisæi multa gratulantes de aduentu Christi narrabãt: sed in eius morte gauisi sunt. Sic olim prædixerat Oseas
Luc. 8. propheta. Cum sanare uellem Israel, reue-
Osee 6. lata est iniquitas Ephraim, & malitia Samariæ. ¶ Aduerte quam apertè tribulatio & angustia ostendat quisnam uerus & falsus amicus sit. Arctus enim amicus tẽ-
Eccl. 6. pestate notatur. O quam pauci nostris temporibus ueri amici sunt. Tales inuenies plurimos, qualis ab Ecclesiastico dicitur. Amicus mensæ, non permanebit tempore tribulationis. Quando Hierusalem temporibus Dauidis & Salomonis & aliorum regum in sua uigebat prosperitate, alij reges proximi cedebant ei, & mittebant dona, uisitabant, & honorabant, suaque lætabantur & amicitia: tamen ad uersa urgente fortuna, ubi eandem afflictam, persecutam, & quasi desertam uiderunt, in medio suæ angustiæ dereli-
Thren. 1 querunt. Ideòque Ieremias inter alia, quæ de perditione Hierusalem plorabat, dixit. Omnes amici eius spreuerunt eam, & facti sunt ei inimici. Clarè ergo constat,
Mac. 21 quod amicitia illa quã cum Hierusalẽ inierunt, non fuit uera: quandoquidem eã in aduersis deseruerunt. Multi comitabant̃ Christum in solenni illa processione, quãdo populus Hebræorum cum ramis exiit obuiã ei, nec apostoli eum dereliquerunt: sed appropinquãte passione & morte, relicto eo oẽs fugerunt. Et ideò de eis con-
Psal. 37. querebat Christus dicẽs, Amici mei & ꝓximi mei recesserũt à me. Maior quidem angustia, & quæ plus patientissimum Iob pungit, fuit separatio illa amicorum qui principio ad eius consolationem uenerãt, & quod ei contrarij fuerint, & reprehenderint, & iniuriosa uerba dixerint: & de hoc cõqueritur ipse dicẽs: Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis satu- Iob. 37.
ramini? Multi quidem ab amicis decipiuntur: nam cùm amicitiam ueram existimẽt arcana sua ostendunt, & egentias similiter ut amici subueniant, ipsi uerò recedunt, & excusationes afferunt. In angustiis ueri cognoscuntur amicis: atq; ideo in Christi passione (ut Simeon ait) cognitæ fuerunt cogitationes multorum, & eorum simulata amicitia patefacta est. Consequenter nunc recitatur testimonium Christo impertitum à quadam fœmina probatæ authoritatis, de qua noster Lucas. [Et erat Anna prophetissa filia Phanuel, de tribu Aser. Nomina ista particulæ positæ sunt ad indicandam rei certitudinem: & ut ab aliis, qui simili nomine uocabantur distingueretur. Aser unus fuit ex duode- Deu. 33
cim patriarchis filiorũ Iacob. Tribui huic: de qua hęc Anna erat data est benedictio in filijs. Moses enim ante obitum benedixerat ei, dicens, Benedictus in filiis Aser, sit placens in fratribus suis, &c. Sicut dies (inquit) iuuentutis tuæ, ita & senectus tua. Vides quam plenè hęc impleta sunt in hac filia Aser: quia (ut statim dicemus) à iuuentute in senectam usque Deo inseruiuit? Porrò Phannuel pater suus nomen accepit à loco, ubi sanctus Iacob luctatus est cum angelo. Dicitur autem in Genesi Gen. 2
post luctam. Vocauit Iacob nomen loci illius Phanuel, dicens, Vidi dominum facie ad faciẽ, & salua facta est anima mea. ¶ Aduerte hic quod decebat Christi aduentum testimonium habere ab omni genere personarum, ut inexcusabiles fiant qui Euangelio non credunt. Habuit enim testimonium à natura angelica. Facta est Matt. 2.
enim cum angelo multitudo cœlestis exercitus. Et à natura cœlesti. Vidimus stellam eius in Oriẽte. Et à simplicibus pastoribus, nam omnes qui audierunt, mirati sunt de his, quę dicta erant illis à pastoribus. A sene sacerdote Simeone. Et benedixit eis Simeon. Et ẽt Anna uidua & sãcta,

quæ loquebatur de illo omnibus,qui expectabant consolationem Israel.Infantuli quoque innocentes non loquendo,se moriendo Christum confessi sunt. Denique testimonium Christus habuit tam à uiris quam à mulieribus, ut ostenderet, quod uterque sexus redemptionem expectabat: sicut & uterque ceciderat. ¶ Vide etiam quam rari, sunt qui charitatis opus exercent. Nā ex tota illa Hierosolimitana multitudine quatuor tantummodo personæ uidelicet Maria, Ioseph, Simeon, & Anna commotę sunt ad exercendum charitatis opus erga dominum. Similiter hodie rari in hoc genere inueniuntur charitatis,qui proximis subueniant. Multiplicasti gentē (inquit Esaias) & non magnificasti lętitiā.
Esai.9. Autoritas igitur Annæ insinuatur ex nobilitate generis, & spiritu prophetico, & morum sanctitate, & ex statu suo. Ex his omnibus euangelista illam commendat. Primum igitur de generis nobilitate, quę etsi apud Deum nihil ualeat cum uera nobilitas sola uirtus appelletur, tamen nobiles quasi quadam necessitate coguntur ne degenerent à maiorum nobilitate, quia nobilitas de se ad sequendam uirtutem inuitat,in bona sicut gemma in aureo annulo locatur, & è diuerso in malo, sicut gladius in manibus furiosi, qui quidem eo ad crimina perpetranda abutitur. Tales certè sunt nobiles multi,qui à sua nobilitate & potestate ansam sumunt ad superbiam,uanitatem, tyrannidem,& in uilipendium pauperum,& crudelitatem erga proximos & alij id genus. Multi ergo nobiles & nobilium filij sunt his similes.Cain uerò,Can,Ismael, & Esau
4.Re.18 à patribus probis,sanctis, & honestis, ipsi uerò ex ꝓpria malitia improbi extiterūt, & à contrario Ezechias uir bonus fuit, de quo dicit scriptura,quod fecit bonum coram dño: Achaz autem filius improbus, qui filium proprium per ignem traijciens sacrificauit idolis. Quod si ignobilis es da operam uirtuti,ita ut maiores tui a te incipiant initiū memorię suę, quod erit tibi gloria maior. Si uerò a progenie & ortu nobilis es, stude maiorum imitari nobilitatem, obligationem considerans, quam ut officiosus sis habes, ne tuis operibus improbis inhęrens nobilitatē deleas, quā à maioribus tuis accepisti. Beata uerò Anna patrem suum tum in maioribus, tum uirtutibus est secuta. Sequitur. [Hęc processerat in diebus multis.]E contrario quidem in impio tempes frustra teritur:nam Pro.26 sicut ostium uertitur in cardine,ità inquit Salomon, quod piger in lectulo suo. Ita multi sunt, quorū gratia multi prętereūt dies & anni, & hoc ut homines corrigantur, & pœnitentiam de malo agant: tamen ipsi quamuis anni labantur & pręteteant semper in sua manent iuuentute,& peccati uiriditate:ita ut nec unquā uitam corrigere studeant,nec prudentiam senio adipiscantur.Pueri centū anorū maledicti sunt:ait Esaias,Nō sic beata ista prophetissa,imo ad pares angulos cū tēpore currebat: ideoq; euāgelista de ea ait,quod pro- Esa.65. cesserat, quia cum annorū cursu etiā accesserat prudētia,& sicut anni iuuentutis pręterierunt,ità etiā mūdi uanitates in ipsa extinctę fuerunt. ¶ Porrò ut intelligas, ꝙ castitas non solum animæ saluti ꝓdest, uerum etiam longam tribuit corpori sanitatem & uitam, sicut è diuerso libidinosi actus uitam breuem: postquam euangelista dixerat multos uixisse annos quasi causam reddens longitudinis uitę, castitatis & honestitatis illam laudat dicens. [Et uixerat cum uiro suo annis septem à uirginitate sua.]Hoc est,à tēpore quo eā adhuc uirginē assumpsit in cōiugē: septem enim annis uixit cū uiro suo in matrimonio,post cuius obitum octoginta & quatuor superstes castissimè uixit.Iure id quidem dicit,ꝙ uixerat cum uiro suo, in quo innuitur habuisse erga illum pacificam cōuersationem: nam si non fuisset inter eos concordia & pax,nec fuisset uita imo potius mors.Beatæ equidem sunt pacificę & benè cordatę uxores.Tales profectò rarissimè inuenies:imò insolentes & furiosas, quibuscum habitare potius est dicendum mori & asperrimè mori quàm uiuere. Et ideò apud ecclesiasticum habetur. Com- Eccl.12 morari leoni & draconi plus placebit,quā Ecc.30. habitare cum muliere nequam. Et alibi adiungit.Melior est mors quam uita amara: qualis est illa quam homo habet cum muliere litigiosa.

¶ Vocat autem euangelista beatā istā castissimam, quia castitas & corporis pudicitia

dicitia maxima dispositio est ad scrutanda & penetranda cœlestia arcana. Hæc siquidem uirtus nimis animam disponit ad receptionem diuinarum reuelationũ: sicut è contrario luxuria heberat intellectum, turpem & crassum ad talia acquirẽda reddit. Sic legitur de Ezechiele propheta (asserente Hieronymo) qui mortua uxore eleuatus est à domino, & uidit arcana, & cœlestia: quod tamen euenit minimè illa uiuente, & matrimonio stante: Ioseph quoque castissimus interpres somniorum fuit. Præterea inter duodecim Apostolos (ut inquit Ambrosius) solus Ioannes fuit uirgo, & sic in pectore Christi recumbens meruit eleuari ad tam alta diuina & inscrutabilia secreta: sicque altiora cæteris scripsit, asserente beato Augustino, inter oẽs scripturas euangelium Ioannis eminentissimũ esset, Et inter cæteros Apostolus etiam Paulus uirgo fuit: ideoque raptus in tertium usque cœlum & uidit diuinam essentiam. Sanctus uerò Thomas Aquinas Angelicus doctor, ob hanc prestantissimam uirtutẽ resplenduit in ecclesia Dei admirabili quadam sapientia: cuius doctrina ita illuminat ecclesiam, ut sol & lumina. Sibillæ, uerò illæ satis notæ etiam si Gentiles, donum ueræ prophetiæ habuerũt: & hoc (ut inquit Diuus Hieronimus) quia castitatem dilexerũt & fuerunt uirgines. Similiter credo Annam nostram eo qđ à iuuentute castissimè & honestissimè uixit, spiritum quoque propheticũ meruisse: ideoq; euãgelista postquã ꝓphetissam uocauit statim de multis annis, quibus castissimè vixit, memoriã fecit. ¶ Scđo & pricipaliter laudat ab statu dicẽs. Et hęc uidua erat.] Et quod talis status uiduarum sit probus patet, quia Deus in sacris literis sæpe commendat uiduas: & iudicibus iubet ut causam uiduarum defendant. Viduæ, inquit, & pupillo nõ nocebitis: si lęseritis eos uociferabunt ad me, & ego audiam clamorem eorum. Non enim despiciet dominus preces populi & uiduarum: si effundant loquelã gemitus. Qua ratione inter peccata populi Israelitici numerat Esaias uiduas indefensas fuisse dicens. Nõ iudicant causam uiduæ. Paulus quoque tanto æstimat eas ut cõnumeret etiam cum uirginibus. Mulier (ait) innupta uirgo cogitat, q̃ dñi sunt: ut sit sancta corpore & spiritu. Et egregius psaltes. Viduam eius benedicens benedicam: Verum ut intelligatur perseuerantia casta uiduitatis huius beatæ, subdidit euangelista, [Vsq; ad annos octoginta quatuor.] Hinc annorum numerus non ad ętatem Annę referendus, sed ad spatium uiduitatis. Nec fuit leuis nec temeraria puella, imò mulier grauis & prouectæ ætatis. Et sacræ & profanæ literæ plus sapientiæ solent tribuere senioribus q̃ adolescentioribus. De ætate verò Annæ constare põt ex eo qđ euangelista ait, uidelicet ipsam septem annos uixisse cũ viro suo à virginitate sua & in viduitate egisse vsque annos octoginta quatuor. Si uero addideris annos, quos uixit ante nuptias inuenies quod saltem cõpleuerat centũ & sex annos seruata usque ad hãc ætatem, in Christi Saluatoris obsequiũ. Maximum tandẽ castitatis exemplũ nobis hæc sancta reliquit: nec fecit sicut huius tempestatis uxores quam plures, q̃ nondum bene exequias primas conpleuerunt: quando iterum secundo nubunt: qđ etiam illicitum non sit, non tamen decorum, quia telibus uiduis non datur annulus aureus, nec benedicuntur nuptiæ, nec post mortem talis uxoris uiduæ ad sacros ordines potest uir promoueri. ¶ Tertio euangelista illam laudat de beata uita & modo uiuendi dicens de beata ista.

Quæ nõ discedebat de templo] Nec ex hoc intelligatur semper in tẽplo residere: sed qđ crebo frequẽtabat. Quod nos etiã de aliquibus talia facientibus dicere solemus: & si non semper adsint in ecclesia. Sic etiam Paulus Romanis ait. Sine intermissione memoriam uestri facio in orationibus meis. Et ad Thessalonicenses. Sine intermissione orate inuicem. Quasi dicat. Sedulò orationem facite. Nam si semper Anna in tẽplo resideret, nõ diceret euãgelista, qđ in ipsa hora superuenit in tẽplũ. Discãt hinc uiduę nostrę non diuagare de domo in domũ, & de loco in locũ sed manere domi & frequẽtare ecclesiã. Est.n. uidua, quasi monialis: idq; indicare uidetur uidualis uestis, quę lugubris & mœsta & quasi à secularibus separata esse debet: ostendens per hoc renunciasse mundanis deliciis. Talis tãdẽ sancta ista erat, ut à suo

cubiculo

Hier. li. 1. con. Iouini.
Amb. super 2. c. epistolę 1. ad cor.
Aug. li. 2. de cõsen. euãge. ca. 6.
2. Co. 12
Libr. 1. ad Iouinia.
Exo. 22.
Esai. 1.
1. Co. 7.
Ps. 131.
Rom. 8.
1. Thes. 24.

cubiculo & templo non discedebat, quandoquidem nostri temporis uiduis nō ita uidemus, quæ etsi liberæ sint & expeditæ ad ista nolunt ad hoc libertate sua uti, nec in hoc tēpus consumere, imo per uias plateas & hortulos, diuagare, amicas uisitare, & ꝓpria desideria adimplere, & si secūdas nuptias recusent non causa castitatis, seruandę, imò libertatis potiēdæ, id faciūt. Audiant ego tales beatum Paulum dicentem. Vidua in delicijs uiuens, mortua est.
1. Tim. 5 Sed de his satis. Quarto laudat eandē ieiunio & oratione, ideo sequitur in contextu. [Ieiunijs & orationibus seruiens nocte & die.] Adiungit ieiunium cum oratione, quia in ieiunio sanantur pestes corporis, in oratione uero ęgritudines animę. Sicut apud Tobiam. Bona est oratio cum ieiu-
Tobi. 4. nio. Vult enim Deus quod orationem comitentur bona opera. Ideò Psalmista ait.
Ps. 125. Vnam petij à domino hanc requiram. Et postquam dixit quod orās petebat (si quidem oratio petitio est) statim addidit hāc requiram. Vt inhabitem in domo domini, omnibus diebus uitæ meæ.
Eze. 10. Beatitudo cęlestis oratione petēda est, sed tamen quærere operādo necesse est. Ideò in Ezechiele habetur, quod illa sancta animalia manus & pennas ad similitudinem hominis habebant, ubi datur intelligi opera nostra secundum rationem, & institiā facta cum orationis ala comitanda esse, ideoq; erat manus hominis quæ est opus rationale. Vtrumque uero ab ista sancta fiebat, legem enim domini meditabatur & opere illam exequebatur. Vnde Dauid
Ps. 118. Et meditabor in mandatis tuis, quæ dile-
Psal. 38. xi. Sequitur. Et leuaui manus meas ad mādata tua quæ dilexi, & exercebor in iustificationibus tuis. Vide ergo appositissimū ordinem, Prius meditatur, & posteà diligit, quia ut alibi dicit, in meditatione mea exardescit ignis. Et quamuis amorem præcedit meditatio, cùm ad orationem & perseuerantiam in ea opus sit ieiunio, quod nimirum mētem eleuat, similiter ieiuniū & abstinētia necessaria sunt, ut in his exercitijs ꝑseueremus. Quod profectò sequēs exemplum illustrabit. Si in ignem ouum sanum uel castanea absque ulla fractione mittantur agēte in ea igne, dehiscunt, frāguntur, & extra ignem saliunt: si uero ante calefactionem paululū frangantur nō item. Similiter de homine ad amorem & Christi feruorem accedēte dicendum est. Si talis fuerit sanus, pinguis, integer corpore, non uero fractus ieiunijs, orationibus, & uigilijs, citò quidem deficiet, & ab oratione & contemplatione discedet. Si uero fractus & ieiunio abstinentiaque armatus orauerit, minimè recedet: imò prōptè & delectabiliter orans perseuerauit. Absti- Dan. 1.
nentes erant & ieiunabant illi pueri Babylonici, nec cibos mēsę regalis comedere volebant, sed legumina tantum: & quasi castanee missi sunt in fornacem iussu Nabuchodonosoris: ibique sine metu aliquo in medio ignis positi & absque aliqua combustione, imo canentes laudes diuinas e-
rant perseuerantes & dicentes. Benedicite Dan. 3.
omnia opera domini domino, &c. Et liberati sunt. Ita etiam Moses fuit in monte Exo. 34.
quadraginta dies sine cibo & potu, sola diuina conuersatione suffultus. Sic & ista Anna sanctissima abstinens & ieiunans Deut. 4.
orabat & à templo non discedebat quia mortificatam habebat carnem ieiunijs & à Deo qui ignis ardentissimus charitatis est, ueluti castanea fractaᵉ non discedebat. Discamus & nos in lege domini meditari nec acquiescamus de cætero secularibus illecebris, nec occupemur uarijs impedimētis, sed semper ad legem Christi simus in- Ps. 136.
tenti. Scriptum est enim. Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium. Quam meditationem maximè Tit. 1.
sacerdotibus necessariam esse Apostolus Paulus ostendit, ad Titum dicens, quod debet episcopus amplecti eum, qui secundum doctrinam, &c. Et ad Timotheum. 2. Tim. 4.
Attende lectioni & exhortationi doctrinæ. Ideoque Dauid. Veniant mihi misera- Ps. 118.
tiones tuæ & uiuam: quia lex tua meditatio mea est. Cui lex Dei meditatio est, huic quidem præsto sunt misericordię vt viuat in æternū: nullus enim beatus esse potest absq; miseratione diuina &c. ¶ Docemur secundò in bonis actibus perseuerare, ueluti Anna, quæ incessanter per tot annos in ieiunijs, & orationibus se Deo dedicauit. Ideoque si seruire Deo inceperis, in finem usque perseuerare teneris. Arbor. n. quę sępe inseritur non mittet radices, nec fructum aliquem afferet. Ita sanè tibi eueniet

niet si ab incepto bono recesseris, uirtutũ fructus, nec bonorum operum producere poteris. Virtus siquidem habitus est, cuius actus per bona opera sunt multiplicãdi: alias habitus generari non potest. Vn-
Ecc.27. de Ecclesiasticus ait. Homo sensatus in sapiẽtia manet sicut sol, stultus autem sicut luna mutatur. Stabiles quidem sunt iusti & sancti uiri: & talis fuit sanctus ille pater
Gen.15. Abraham, qui cùm in sacrificio à muscarũ cohorte maximè infestaretur, nihilominus inceptum, quod fecit non reliquit. Disce ergo ab eo & ab Anna sancta infestas muscas, cogitationes uarias, & impedimẽta, quæ sese statim Dei ministris offerunt prorsus expellere & per calcata perge ista.
Matt.10 Qui enim ad finem usq; perseuerauerit, saluus erit. ¶ Tertiò admonet locus iste ieiunare & carnem macerare, sicut hęc sancta fœmina fecit: ista enim media sunt satis congrua ad finem illum propter mirabiles effectus, quos in nobis gignunt & excitant, ut satis probe experti experiuntur: contrarium enim uitium periculosum est
Rom.8. ualdè, testante Apostolo. Si secundum carnem uixeritis, moriemini. Affligenda caro est, ieiunio & oratione maceranda, ne se extollat & iugulet nos. Si enim nauis graui pondere oneretur, in profundũ culpæ deducet: ansamque assumet diabolus ut te decipiat, ueluti primos parentes per gulam ab statu innocentiæ eiecit. Expedit
Gen.3. ergo, ut abstinentia caro coerceatur. Hæc
Gen.39. enim est Eua nos ad pomum prohibitum
Iudi.4. inuitans. Hęc est Aegyptia illa Putipharis, innocentem Ioseph ad turpitudinem pro
Iud.16. uocans. Hæc est Iael Sisaram ficto amore seducens, & uerè occidens. Hæc est Dalida quæ Samsonem in gremio blande excepit & falso tradidit Philistęis, ut cęcus ad ignominiam adduceretur. Hęc est puella salta-
Mar.6. trix, quæ Ioannis caput petiuit. Hæc tandem est ancilla ostiaria, ad cuius uocem
Mat.26. Christum negamus. Hanc prorsus debe-
1.Cor.9 mus coercere & castigare, ut fecit Apostolus ad Cor. dicens. Castigo corpus meum & in seruitutẽ redigo. Quod si Christi Apostolus & eius electionis uas corpus suũ castigabat: maiori quidem iure nos peccatores de nostra salute incerti id efficere debemus. Cum enim ea, quæ scripta sunt
Ro.15. ad nostram doctrinam scripta sint tenemur, ut diximus corpus castigare, ieiuniũ & orationem insectare. His armis armata
Hester, Israeliticum populum à tyrannide Heste.4
Amam liberauit: & Iudith fortissimum Iudi.13
ducem Holophernem trucidauit. Daniel Dan.12
etiam ex eo frui multis Dei mysterijs me Tob.12
ruit: & Angelus domini de hac monuit 1.Tim.
beatum Tobiam, & Paulus Timotheo. 5.
¶ Demum, ut concludam unum hic obseruatione dignum arbitror. Quorsum Euangelista moras protrahit in laudibus huius Annę, quia nobilitatis illam laudat, abstinentiæ, castitatis, &c. Nempe propter firmandum testimonium quod de Christo dederat, ut maximè æstimes & facias, quæ hæc mulier dixerit: quia credendum minimè erat mulierem uitæ tam integerrimæ leuia dicturam esse, & res dictu non dignas nec ueras. Nullus mentis compos in eius dictis & testimonio dubitare poterat: quandoquidem inculpatæ uitæ hæc Anna erat. Quamobrem priusquam Euangelista dicat testimonium quod de Christo dedit eius describit encomia, præclara gesta & mores, ut plurimi quod dixerit æstimes. Noluit Christus, quod dæmones, de eo testimonium ferrent, cum illum filium Dei testificabãtur, quia ab impijs laudari non uult, sed à bonis. Lauda-
tur Christus à Simeone & Anna, quos E- Luc.4.
uangelista laudibur extollit, priusquam illorum testimonium in medium ferat. Tu etiam non parui facias bonorum laudes nec maximi ducas impiorum honores: nã (ut Seneca ait) tam turpe tibi sit laudari à turpibus, quam si lauderis ob turpia. Sed de his nõnihil inferius capite quarto Deo dante dicemus. Igitur postquam Euangelista noster Lucas uitę probitatem huius sanctissimæ mulieris insinuauit, nunc in medium profert testimonium illius: ideoque consequenter ait. [Et hęc ipsa bona superueniens.] Non casu, uel ab homine uocata uenit, sed in spiritu sicut Simeon. Suggesserat enim illi Spiritus sanctus iam natum Christum, iam adesse puerum, tot seculis expectatum. [Confitebatur domino.] Hoc est, de Christo testimonium perhibebat. Sicut ad presentiam solis & à uirtute ab eo emanante arbores frondescũt, germinant, & fructus faciunt: sic ueniens in hunc mundum, sol iustitię Christus fru

ctum

ctum mirabilem erga suos producens, ipsi uerò accipiētes, in laudes & gratiarum actiones proruperunt. Tum enim Angeli, pastores, reges, Simeon & Anna decantauerunt, & dominum laudauerunt. Sed Simeonis testificatio explicitè describitur, & per modum præconij, Annæ uerò implicitè & per modum confesionis: quia docere in Ecclesia fœminis non permittitur, sed uiris. Prophetauerunt, ergo de Christo Simeon, Zacharias, beatissima uirgo, Elisabeth coniugata, & Anna vidua: operæpretium enim fuit, ut ab utroque sexu id efficeretur.

¶ Vide etiam & perpende quomodo fideles, boni, & probi, mutuo, ad inuicem se adiuuant in Dei ministerio. Erat enim Simeon laudans & prædicans Christum, & ecce Anna ad hoc efficiendum diligenter superuenit. Sic Aarō præsto fuit Mosi, cui
Exo.4. blesa erat lingua in eius adiutorium. Mali uero & improbi e contrario efficiunt: tales enim non modo non adiuuant, quin potius impedimento sunt bonis, eosq; impedire, & à Dei obsequio depellere ac reuocare conantur. Iidemque ipsi adinuicē se impediunt mordent, famamque corrodunt, ità, ut simul cohabitare nequeant propter crebras & īfestas discordias quas inter sese habent, iuxta illud, quod Salomon in Prouerbijs ait. Domus impij plu-
Prou.15 rima conturbatio. Ex quo fit ut mali sæpè congregentur ad perpetrandum malu
Gen.37. sicut filij Iacob ut fratre suum Ioseph, Is-
Gen.11 maelitis uenderent: & ædificatores turris Babel ad stultitiam illam & uanitatem.

¶ Disce præterea quod Christus ex eo qđ homo & infantulus factus serui formam accipiens, à pastoribus & angelis in præsepio summis efferī laudibus & à Simeone in ulnis: ità, ut beatissima uirgo & eius sponsus uehementer mirarentur. Sed non Christum non ex his, quę foris apparent, sed quæ de illo sacra eloquia & catholica fides testantur firmiter credentes admiremur, iuxta illud. Custodi pedem tuum, in-
Eccle.4. grediens domum Dei: & appropinqua, ut audias. Maiestatem enim diuinam corporeis oculis cernere nec mente tota comprehendere nequaquam ualemus, sed fide & auditu absque aliquo alio processu
Pro.25. nec scrutinio. Pręcaueas illud. Scrutator diuinæ maiestatis, opprimetur à gloria. Sic certè oppressi sunt, allucinati, & decepti, Iudæi multi, philosophi, atque Ethnici: q nolentes captiuare intellectum in obse- 2.Co.10
quium Christi, & sicut cognouerunt adorare, in errores & hæreses quam plurimas inciderunt. Sicut enim in Isaac iam sene Gen.27.
omnes sensus decepti sunt cum benedixit filio Iacob prҿter auditus: sic erga Christi Saluatoris nostri intellectionem omnes humani sensus præter auditus decipiuntur. Vox (inquit) est uox Iacob. In hoc uno uerum dixit: falsum uerò in eo quod dixit, manus uerò manus Esau. Sicut tu fidelis cùm audis Simeonem dicentem Christum mundi salutem & lumen, & Annam confitentem regem esse Israel, & expectatum redemptorem iam uenisse, hæc uera esse crede: nam auditus non est deceptus in Isaac. Nec in nobis quidem: quia non tangitur diuinitas nec odoratur, non uidetur, nec corporeo sensu gustatur: nihilominus in deitatem, quam audis crede, etiā si oculis corporeis percipere nequeas. Crede etiam testibus locupletissimis qui hāc ueritatem testificantur: uidelicet sanctis Simeoni & Annę, sanctę ecclesię catholicę Romanę, doctoribus, martyribusque quā plurimis, qui hanc ueritatem confitebantur: & pro illa tuenda sanguinem suū fundere non dubitarunt. Sed ad contextum.

[Et loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Israel.] Videlicet quod ipse esset uerus redemptor eorum iamdiu desideratus. Sed prius confitebatur confessione laudis, & posteà loquebatur expectantibus eum: quod egregiè in persona eius regius propheta testatur dicens, Confitebor domino nimis in ore Ps. 108.
meo: & in medio multorum laudabo eū. Aduerte quod duo ait hic Euangelista. Primum est quod loquebatur de illo: scilicet de puero, Iesu. Secundum quod hoc non omnibus loquebatur: sed tantum expectantibus redemptionem Israel. Erga primum expende quod de Deo loquebatur, non de uanitatibus fabulis caducisq; euentibus, ut faciunt stulti homines & fatuę uetulæ tempus frustra terentes: non de luxu, aut de carnis illecebris, non quomodo decipiendus proximus, nec alia id genus superuacanea. Si quis loquitur (ait 1.Pe.4.
beatus

1.Pet. 4 beatus Petrus) quasi sermones Dei. Ad-
monemur hic uerba nostra casta esse de-
bere & pia, vt expedit seruis Dei, memores
illud saluatoris, ꝙ de omni uerbo otioso
redituri sumus ratione. Nã si in honesta
& otiosa uerba nõ uitaueris, parũ in diui
no proficies obsequio. Verba equidẽ san-
Mat. 10 cta & spiritualia inflammant cor, dicẽte
psalmista. Ignitũ eloquiũ tuũ uehemẽter.
Ps. 118. E diuerso uana & inutilia charitatem & di
lectionẽ extinguũt. Vnde Apostolus Pau
2. Ti. 2. lus ad Timotheũ ait. Profana & uanilo-
quia deuita multum enim proficiunt ad
impietatem. Si homines communiter ur-
bani turpia & inhonesta uerba reꝓbare
solẽt: maiori iure Christi ministri id pror
sus efficere tenentur, cùm ex prauis uer-
bis praua sequãtur opera, asserente Apo
1.Co. 15 stolo. Colloquia praua corrumpunt bo-
Eccl. 9. nos mores. Et Ecclesiasticus. Sit oĩs enar-
ratio tua in præceptis altissimi, &c.
¶ Secũdo hęc sancta mulier Anna de Deo
loquebaẗ: sed nõ oĩbus, sed illis solummo-
Matt. 7. do, ꝗ redẽptionẽ Israel expectabãt. Cũ istis
tãtũ loquebaẗ, ꝗa nouerat ꝙ margaritæ
non erãt proiiciendæ ante porcos, nec est
dandũ sanctũ canibus. Cælestia.n.nõ sunt
hominibus, ꝗ bestialiter uiuunt cõmuni-
canda, tales profectò capaces nõ sunt cœ-
1.Co. 3. lestiũ donorũ: quoniã teste Apostolo car-
nalis homo nõ percipit ea, ꝗ̃ sunt spiritus
Esa. 28. Dei. Hoc est etiã ꝙ in Esaia habeẗ, Quẽ do
cebit hominẽ scientiã? Et quẽ intelligere
faciet auditũ. Ablactatos à lacte, auulsos
1 Co. 2. ab ubere. Hinc etiã Apostolus. Sapientiã
loquimur inter perfectos. Atq; ideò his,
ꝗ expectabãt redẽptionẽ Israel loquebaẗ.
Multi etiã & nõ expectãt redẽptionẽ ma-
lorũ, in quibus uiuunt ꝗa gaudent in de-
liciis & peccatis: & ꝗa iã in profundũ pec-
catorum uenerunt, medicinã & redẽptio-
Pro. 18. nem contemnunt. Lætantur cùm malè fe
Prou. 2 cerint, & exultant in rebus pessimis. Tali-
bus prædicare est aerem uerberare & late
rem lauare: sed illis predicandum est potis
simè, qui peccatorum suorum pondus sen
tiunt & excutere desiderant: nũquã enim
dulcedo illa atque cœlestis consolatio de-
gustatur, quousque mundana amara ui-
Mat. 11. deatur. Hinc Christus. Venite ad me om-
nes qui laboratis & onerati estis, & ego
reficiã uos. Nõ uocat eos, ꝗ põdus mũdi
putãt quietẽ & leuitatẽ, tales.n. conuerti
nequeunt: sed eos, ꝗ sentiunt mũdi onera
grauia & periculosa, & laboriosum serui-
re mũdo arbitrantur: quia hi facilè mũdi
pondus & eius labores relinquunt, & ad
Deũ cõfugiũt, atq; ideo dixit, ꝗ laboratis
& onerati estis. His, ꝗ onera mũdi sentiũt
regnũ Dei predicãdũ est: illis inquã, ꝗbus
peccatũ fastidiũ est, & exire ab eius uincu
lo cupiũt, & ad hoc disponi incipiunt. Ad-
moneẗ etiã hic ne indignis mysteria Dei
pandamus. Dei .n. mysteria thesaurus est Mat. 13
abscõditus in agro cordis nr̃i, in quo uult
Deus seruari. Quod si Babylonis, hoc est
indignis propalaueris cõtra Dei volũtatẽ
efficies, & diceẗ tibi id, ꝙ ex parte Dei dixit 4.Re. 20
Esaias Ezechię regi, eo ꝙ thesaurus do- Esa. 9.
mus suæ ostẽdit nunciis regis eo Babylo-
nis. Filij tui erũt eunuchi in palatio regis
Babylonis. Verba.n.& tẽpus perdis, & teip
sum seruũ facis. Sed iã ad cõtextũ. [Et vt ꝓ
fecerũt oĩa secũdũ legem dñi. Hoc est post
quàm Maria & Ioseph oĩa illa adimplerũt
quę secũdũ legis pręcepta ad ritũ purifica-
tionis spectabãt. [Reuersi sunt in Galilæã
in ciuitatẽ suã Nazareth. Bene dicit, perfe-
cerũt, ꝗa nõ quomodocunq; mater Chri-
sti adimpleuit, sed perfectè. Disce ex Chri-
sti parẽtibus ad perfectionẽ usq; quęcun-
que inceperis perducere. Si domum ædi-
ficare intendis iactaq; sunt fundamẽta &
parietes, sed ꝗd ꝓderit rogo si sine tecto
domũ reliqueris? Quid similiter proderit
incipere seruire Deo, nisi incepto perseue
raueris bono? Irridebunt te sanè dæmo-
nes, & de te dicent illud. Hic homo cœpit Luc. 9.
ædificare & non potuit cõsummare. Ideò
beatus Iob inquit. Donec deficiam nunꝗ̃ Iob. 27.
recedam ab innocentia mea: & iustifica-
tionem, quam cœpi tenere, non deseram.
Sic etiam & Paulus. Bonum certamen cer 2. Ti. 4.
taui, cursum consummaui, &c. Deus enim
in omnibus perfectus est, perfectaq; ope-
ra nostra petit. Estote (inquit) perfecti, si-
cut pater uester cœlestis perfectus est. Tu Matt. 5.
uerò uideris parturire monstra & in lucẽ
prodere filios bonorum operum, uideli-
cet uirtutum & charitatis: sed tñ ista ado-
lere nequeunt eo quod in uia deficis, &
ab incepto bono gradum reuocas.
¶ Multa præterea omittit sanctus Euã-
gelista Lucas, ꝗ̃ nouit scripta à Matthæo

quo modo scilicet Iesus post hæc sit in Aegyptum translatus, ne ab Herode occideretur: & post mortem Herodis quomodo reuersus sit in Nazareth: unus.n. Euãgelista supplere solet quod ab alio prætermittitur. Peracto itaque purificationis ministerio reuersi sunt in Bethleheem, & ibi Angelus apparuit Iosepho, cui dixit ut iret in Aegyptum: & post mortem Herodis cùm reuerteretur monitus est, vt iret in Galilæam, & tunc (Mattheo alibi asserẽte & Luca hic) reuersus est in Nazareth Galilææ. Hęc enim reuersio, de qua hic noster Lucas, non fuit immediatè post purificationem, sed post septem annos: nam manserunt in Iudæa usque ad monitionẽ Angeli & ierũt in Aegyptum, & posteà reuertentes ab Aegypto & Iudæã petentes, quia Archelaus regnabat, illuc ire timuerunt: & ideò abierunt in Galilæam in ciuitatem suam Nazareth. Nam si de Galilæa exissent ut irent in Aegyptum, cum reuertebantur recto tramite irent in Nazareth & non intendissent ire in Iudæam, ubi domum nullam habebant. Nam uolens Ioseph ire in Iudæam cùm reuerteretur ab Aegypto, conspicuum est quod ex Iudæa recessit in Aegyptum: ideoque cum Euangelista noster dicit quod reuersi sunt in Galilæam in Nazareth, intelligendum est postquam uenerũt de Aegypto. Illa enim quæ facta sunt inter purificationem & hanc reuersionẽ in Nazareth, scribit Mattheus in secundo capite sui Euangelij: quę ideò à Luca hic prætermittuntur. Sequitur. [Puer autem crescebat.] Aetate & corporis quantitate, quatenus homo. [Et confortabatur.] Robore corporis, videlicet secundum incrementi mensuram, quanuis in quocunq; instanti poterat tantam corporis fortitudinem assumere & accrescere quantum placuisset, utpote Deus omnipotens: uel etiam ut homo comprehensor secundum superiorem suæ animæ portionem, utpote deitate fruentem. Tanta enim extitit beatitudo animæ Christi, ut redundaret in corpus communicando illi quatuor illas dotes mirabiles corporis glorificati: nisi dispensatiuè Deus hoc impediret. Confortabatur itaq; non per gratiæ uel uirtutis augmentum siue profectum, secundum quod apparebat: in ipso enim

Mat.2.

(ut ait Paulus) sunt absconditi omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei. Et ideò ait. [Plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo.] Ad pleniorem tam huius loci quàm alterius infra huius capitis intelligentiam ubi habetur, quod Christus proficiebat sapientia, & gratia coram Deo & hominibus: aduertendum est quod sicut in Christo erant duæ naturæ, duo intellectus & duæ uoluntates in una persona: ita erat in eo duplex sapientia, una scilicet increata, hoc est, ipsum uerbum diuinum, æternũ, atque diuina essentia, altera uerò creata sapientia. Ista autem sapientia Christi creata multiplex est. Vna quidem dicitur sapientia bonorum, quæ à principio creationis animæ suæ ipse secũdum animam Deo fruẽtem, omnia cognouit in uerbo, seu in diuina essentia sicut beati in patria: imò multo excellentiùs eis. Item fuit in Christi anima à suæ creationis initio sapientia indita seu infusa, qua cognoscit res per proprias earum species sibi concreatas suæq; animæ connaturales & proporcionatas. Nulla enim naturalis perfectio defuit animæ Christi. Vnde sicut Verbum æternum seu Deus à principio indidit mentibus Angelicis intelligibiles rerũ species, per quas cognoscunt res cognitione uespertina præter cognitionem matutinam, in qua res cognoscunt in uerbo: sic Verbum animæ Christi sibi unitæ indidit species intelligibiles naturales. Præter has autem sapientias seu scientias ponitur in anima Christi scientia acquisita siue experimentalis: quia nihil defuit Christo eorũ, quæ Deus naturæ humanæ ad sui perfectionem & essentiam tribuit & concessit: ideoque Christus habuit intellectum agentem eiusque operationem. Operatio autem intellectus agentis est à phãtasmatibus intelligibiles species abstrahere, atq; in intellectu eas possibili locare. Ità in intellectu possibili animæ Christi fuerunt species intelligibiles ab intellectu agente illi impressæ, quod est scientia acquisita, quam quidem uocãt experimentalem in Christo consistere, quæ habetur per modum humanum naturaleque lumen: de quo Apostolus ad Hebręos de Christo domino ait. Didicit ex his, quę passus est obedientiam. Et sumitur, ibi discere pro experiri.

Colo.2.
Hebr.5.

riri. Christus enim non didicit ab alijs sciẽtiam acquisitam: sed per propriam adinuentionem adeptus est. Ex his colligitur quod Christus in nulla scientia seu sapientia prænominata crescebat aut proficiebat, sed tantùm in adquisita. Reliquam autem sapientiam quam habebat paulatim demonstrabat, & hoc uocat Euangelista crementum: quia non modo Christus crescebat in corpore, uerum etiam in effectibus ad extra: demonstrabat enim paulatim infinitam eius sapientiam.

¶ Dedit nobis Christus exẽplum, ut nos etiam adolentes corpore, accrescamus simul bonis moribus atq; uirtutibus à bono in melius proficientes: iuxta illud Pauli. In omni opere bono fructificãtes & crescentes. Quid unquam proderit corporaliter nasci: nisi incremẽtum & robur sequatur, cùm planè infans debilis & exiguus nascatur? Et ideo post sacramentum baptismi & pœnitentię, quę pertinent ad spirituale natalitium & regenerationẽ, institutum est sacramentum eucharistię conferens gratiam, robur, & uires ad rectè uiuendum. Debemus ergo in bono progressus facere sicut de sancto rege Dauide dicit scriptura. Semper ibat proficiens & crescens, & erat seipso robustior. Et ipsemet alibi. Fortitudinem meam ad te custodiã. Sequitur. [Et ibant parentes eius in omnes annos in Hierusalem.] Duo hic dubitanda occurrunt pro maiori huius literę explanatione. Primum horum est. Si uirgo beatissima Maria & Ioseph cum puero Iesu septẽ annis morati sunt in Aegypto: quomodo singulis annis pueritię Iesu in Hierusalem profecti sunt? Secundò, lex pręcipit, ut tribus uicibus in quolibet anno omne masculinum Iudęorum appareret corã domino in loco ad hoc electo, hoc est, in loco pręcipuo cultus diuini, qui fuit Hierusalem: pręsertim postquam ibidem constructum est templum. Ergo qua ratione semel tantum ascendebant Hierusalem? Videtur, quod ter ascendere debuissent. ¶ Ad primum dicendum quod Lucas loquitur de tempore, quo Maria & Ioseph in Nazareth Galilęę sunt commorati. Ad secundum quod lex in Exodo iussit ut omnis masculus Iudęorum in tribus solennitatibus, paschę scilicet, Pẽtecostes, & tabernaculorum coram domino appareret, sed cum his qui remotè à loco pręfato habitabãt, dispensabatur quoad duas solennitates minus principales: scilicet Pẽtecostes, & tabernaculorum. Beata autem uirgo & Ioseph remotè morabantur, idcircò ad principalem duntaxat solennitatem ueniebant legi obedientes: & obediẽdi exemplum prębentes, in quo docemur Christi saluatoris exemplo festa ecclesię celebrare: & horis canonicis interesse. Sed de hoc post pauca in sequẽtibus agemus. Iam nunc Euãgelista narrare incipit quomodo Iesus saluator noster & redemptor suam sapientiam declarare seu manifestare inceperit. Ait itaque. [Cùm factus esset Iesus annorum duodecim.] Vidimus in superioribus quomodo testimonium præbuerunt de Christo domino, Angeli, pastores, Simeon, & Anna: addit nunc tempus, ut ipsemet prodatur & in publico uideatur, audiaturque. Quorsum enim attinet si alij de eo testificarentur: ipse uerò perpetuum seruaret silentium? Heliu in libro Iob arbitrabatur iam se satis Iob & tribus eius amicis aures suas accommodasse: quapropter tempus esse (existimabat ille) ut ipse aliquid in medium proferret. Plenus sum (inquit) sermonibus, & coarctat me spiritus uteri mei. Hem uenter meus qua si mustum absque spiraculo, quod lagunculas nouas disrumpit, loquar & respirabo paululum. Nimis defatigabatur iste ob loquendum: & nihil interesse: loqueretur, uel taceret. Sed hoc in loco plurimum refert ut Christus ipsemet sese hominum oculis & auribus exponat: quandoquidem omnis nostra salus ab eo pendet. Hunc nobis Lucas in templo docentem & dispulãtem ostendit: ubi ità gratissimè gessit, ut non solum Maria & Ioseph, uerùm omnes, qui circunstabãt admirarentur: imò doctissimi quique obstupescerent, ob inauditam illius in respõdendo sapientiam. Quæ res satis probabat Angelos pastores Simeonem & Annam non frustra pronunciasse tanta tanq; mirãda de illo. ¶ Sed cur in anno ætatis duodecimo hæc signa deitatis ostendere uoluit, & post, subditus parentibus se occultare uoluit usque ad annum trigesimum? Vt conformarentur in fide, qui ex his quę à pa-

Philip. 3
2. Re. 3.
Psal. 58.
Exo. 23.
Iob. 32.

à pastoribus & Simeone & Anna audierant conceperant spem,puerum hunc verum Messiam fore. Si enim in totũ siluisset vsq; trigesimum annũ:pro nugis & figmẽtis habuissent oĩa,quæ ab initio de illo fuissent dicta. Secũdò quoq; Christus per hoc indicare voluit,quantum ipsum desiderium teneret gloriam Dei & salutẽ hominũ ꝓmouere ac maturare: ità vt tẽpus ad hanc rem destinatũ uix expectare posset, quemadmodum ex nimia cupiditate redimendi genus humanum non poterat expectare donec sanguis suus ab hostibus funderetur: sed priusquam uis hostium adesset,ipsemet sanguinis sui salutiferum liquorẽ in monte Oliueti emisit,sicut prę
Luc.22. dixerat anteà, Baptismo habeo baptizari,
Luc.12. & quomodo coarctor donec perficiatur? Et iterum. Desiderio desideraui, hoc pascha mãducare uobiscum. ❡ Docuit Christus maturis suis auspicijs non esse differendum diu aut cunctandum ubi honor Dei & animarũ salus promoueri potest: siquidem nihil melius aut magis pium fieri, & nihil maiori cum periculo intermitti potest.

❡ Obseruent hæc homines ab omni cura otiosi & negligẽtes: qui ex sese prognatos non illicò primis annis sanctimoniæ ac pietati assuefaciunt, sed in omnibus peccatis & uitijs adolescere sinunt, cùm tamẽ scriptura dicat homini summo opere conducere,ut iugum domini ab adolescentia sua portet. Nam adolescens iuxta
Thren.i uiam suam, etiam cum senuerit non rece
Pro.22. det ab ea. ❡ Docet etiam ut secundum ętatem & uires humanas uniusquisq; sapiat & conuersetur. Christus,qui in instanti cõceptionis suæ erat plenus sapientia poterat illam ostendere cum matris ubera sugebat,& in quinto & in septimo suæ ætatis anno: sed hæc ætas non est intelligẽdi sicut ætas duodecim annorum. Et licet in hac ætate ostenderet maiorem sapientiã, quam expediret ætati duodecim annorũ: tamen nihilominus duodecim annorum ætas est intelligendi & percipiendi. Sunt aliqui, qui ex nimia ingenij acritudine uarias pertingũt res, & aliqua etiam discũt, quæ eorum superant uires,& graviora sibi onera imponunt, quam supportare ualeant. Vnumquemque solum uult Deus deferre quod possit ætati temporique se accommodare. Ecce hæ sunt causæ quare Christus in ætate duodecim annorum & in ipsa pueritia inceperit & non anteà. Sed cur post hæc siluit usque ad annum trigesimum? Duo hominum sunt extrema. Ionæ 1.
Alij pigri & negligentes ut Ionas: qui propter maximam laxitudinem de rebus ecclesiæ & officijs eorum non curant. Alij sunt nimis ingenio acres & diligẽtes, qui nondum nati, quando iam prædicare, docere & alios regere uolunt: & uidentur sibi omnia perdita esse nisi ipsi loquantur, & similes Heliu demonstrentur. Istorum genus utrunque carpit Christus. Quod tã cito ætate uidelicet duodecim annorum negotium patris egressus est, taxat pastores negligentes: quòd autem euangelicã doctrinam palam non prædicat usque ad trigesimum annum, redarguit eos, qui temeritate & præsumptione ad ecclesiæ ministerium, ipsi sese inferunt & irrumpunt. In hac igitur ætate uoluit Christus ascendere, & ostendere suam sapientiam. Nam in hoc statu ratio hominis incipit illuminari,& ita æquum est, ut cura homo ratione cæpit uti Deum cognoscat ut conditorem sui, eique soli seruiat. Extat diui Thomæ ratio quæ probat hominẽ ipsum statim ut rationis oculos aperuit obligari vt 1.2.q.89
cõuertat se ad Deum in omnibus actibus ar.6.
suis, aliter mortaliter peccabit. Potest nanque ad eum statũ deuenire in quo dicat. Ego me offero tibi domine. Quodsi non fecerit, satis est quod actus uirtutum operetur dirigendo eos in Deum. Vnde Psalmographus ait. In quo corrigit adolescen Ps. 118.
tior uiam suam, in custodiendo sermones tuos. Quomodo sciet puer uiam qua iturus est? Respondet Dauid quod per uiam mandatorum Dei. Hæc est uia qua hominis leua & adultera inclinatio corrigitur. Si pictor imaginem depingeret in cuius manu esset uisum tribuere imagini si uellet: nonne par esset ut hęc imago illum respiceret à quo beneficium accepit & gratias pro tãto dono referret? Non secus nobiscum facit Deus qui in dies infantium rationem præparat, probet intellectum, illumque perficit, ad hæc rationis usum donat. Nonne decet si hæc ita se habent ut illius seruitio præ omnibus se tradat? Hac

igitur

Igitur ratione statim ut puer rõnis cãpos eua dit oportet ut conuertatur ad Deum, &c. Sed ad cõtextũ. [Ascendentibus illis Hierosolymã.] In quibus uerbis insinuat noster Euangelista uti Ioseph & Maria educabãt Iesum: vel vt melius dicã uti parentes suos debeãt educare liberos. Si petit Ecclesiam pater ut rem sacram seu uerbum Dei audiat, secũ ducat filium. Si pergit ut egenos & pauperũ infirmorum uisitet hospitalia, eius similiter adhæreat latere filius Abraham patruelis Loth à cuius latere nusquã discessit nepos in terra promissionis, pergensque cum eo in Aegyptum & iterum rediens in Canaam: semper est illum comitatus. Vnde cùm uenirent angeli ut diuerterent in domum Abrahæ, postea discedẽtes recta via perrexerũt in domum Loth. Et eadem prorsus quæ gesta sunt cùm Abraham fecerunt cum Loth: in quibus seruitijs exhibitis præcibusque dicere uidebantur. Consulamus modo an recte hic adhæserit Abrahæ, & experiamus an comicè apud eum educatus fuerit. Ita Anna noluit ascendere in templum donec ablactatus est infans Samuel. Vnde inquit Salomon. Adolescẽs iuxta uiam suam, & cùm senuerit non recedet ab ea. Sed male educatus & corruptis moribus nutritus etiã cum ipso in puluere dormient, ait sanctus & patientissimus Iob.

Gen. 12. Gen. 19. 1. Reg. 1. Pro. 22. Iob. 20.

¶ Obserua autem quod ascenderunt Christi parentes prius & posteà Christus sic tu qui pater es, debes prius ascendere, ut posteà ascendant filij tui ad statum virtutis. Sed nunc non sic, quia patres solum modo uerbis docent uirtutem filios suos: non opere & exemplo. Inquit enim pater filio. Considera fili, ne ludo te immisceas, & uidet puerulus abacum ludi in domo patris sui per totam noctem & diem. Tu qui pater es priùs ad missam & sermonem proficiscere & ad Ecclesiam & tunc tui te filij sequentur & gressus tuos vti Iesus cum parentibus ipsis ascendentibus ascendit. Expende autem quod non adduxerunt Christum usque ad annum duodecimum ad templum. Ne pueros minimos ad ecclesiam deferatis, quia concionatores & sacerdotes diuina celebrantes perturbant, vsquequo ad ætatem discretionis pertingant.

¶ Obserua etiam quod non tenebantur beata uirgo eo quod mulier erat, nec Christus quia etiam infans erat ad hoc festum ire: sed tantum deuotionis causa hunc laborem sibi sumpserunt. Ad ea quippe, quę sancta & pia sunt, nõ est necesse ut seruus Dei præceptis adstringatur nec excommunicationibus: nec similiter curiosè percontari debet. An citra extremam necessitatem teneatur eleemosynam erogare, an præter festos dies sacris debeat interesse, vel reliquo tempore anni præter quadragesimam confiteri; ut à Christo & eius sanctissima matre discat, qui cum nullo legis præcepto essent constricti in festum abierunt. Ità nimirum tu etiam si non tenearis ad audiendum sacrum hoc uel illo die, qui festus non est: nihilominus non desinas sacro ad esse. Idem dico in largitione eleemosynæ, & reliquis alijs operibus pijs & sanctis: nam iusto (ut beatus Paulus inquit) non est posita lex. Ne sis ut multi qui diligenter inuestigant & inquirunt teneantur ne ad hoc faciendum, nec ne: nam etiam si lex non pręcipiat, nõ ideò id à tergo debes relinquere. Nã nullus dominus, qui famulitium sustẽtet: qui nõ velit & gaudeat multa fieri, quæ ad eius seruitium spectant, priusquam ipse pręcipiat: nam miserũ & laboriosum esset, si semper præceptũ deberet imponere ad ea, quæ à famulis essent facienda. Molestia enim & tædio illius serui dominus afficeretur, qui nihil faceret nisi flagelli metu, uel crucis & tormenti timore. Similis est christicola & Deo magis intolerabilis & fastidiosus, qui nihil boni facit, nisi mortis æternæ & tormentorum gehennæ metu: qui deberet recordari se Deo dicere. Non secundum peccata quę fecimus nos: sed secundum tuam misericordiam saluos nos fac. Non acceperat Dauid præceptum vt templum ædificaret domino, & voluit illud construere: tantaque solicitudine tenebatur, ut diceret. Si dedero somnũ oculis meis, &c. donec inueniam locum domino, tabernaculum Deo Iacob. Et siquidem tu Deum exoras, ne legis rigore te iudicet: ità etiam tu non deberes Deum rigore legis metiri, sed multa bona opera facere quæ in lege non præcipiuntur. Et quemadmodum tu gaudes ne Deus tecũ faciat, quod de iustitia põt,

1. Ti. 1. Ps. 131.

sed potiùs suam misericordiam imploras: ita etiam ipse Deus non uult, ut serui sui cum illo ad rigorem legis attendant, sed potius ut urbani sint. Nā si tu in hāc phrenesim rapiaris, ut Deo audeas dicere. Nolo confiteri nisi tempore quadragesimæ, etiam Deus tibi dicet cū in aliquod mortale peccatum incideris, uolo, ut terra ape-
2.reg.7. riatur & te deuoret, & consumat. Quòd si
Ps.131. tu dixeris id esse nimis asperum & non ferendum, non est quod de Deo conqueraris, nam secundum suam iustitiam id rectè potest facere. Quod si id nō facit ideo est, quia sua misericordia & benignitate
Tren.3. tecum utitur. Misericordia domini, quia
Iaco.2. non sumus consumpti. Iudicium enim si-
Luc.6. ne misericordia fiet ei qui non fecerit misericordiā. Etiā dominus ait. Eadem mensura, qua alijs mensi fueritis, remetietur & uobis. ¶ In eo autem, quod secum duxerunt puerū Iesum, debes discere ut in omni uia, in omni peregrinatione te ipsum comitetur dulcissimus Iesus, præ oculis illum semper intuere, nihil mūdanum tuā mentem subeat, nisi ipse, in omnibus negotijs semper tuam mentem & cogitationem tanquam in scopum dirigito. Discāt etiam hi, qui filios & familiam habent, vt semper secum ad ecclesiam deferant famulos & famulas, & maiores natu, ne cer-
Eze.34. tam Dei iram expectent, qui per prophetam minatur se ab eis requisiturum sanguinem omnium pereuntium, quorum causa id contingerit. Et enim non satis est, ut tu bonus sis, & uita tua inculpata & absque macula inueniatur. Sed etiam est opus, ut filios tuos, uel consanguineos vel eos, qui tuæ sunt curæ commendati san-
Eccl.7. ctis moribus, bona indole & Christianis dogmatibus imbuas & instituas ut sic ipsis in ætate crescentibus, crescat etiam in illis Dei amor & cultus pietatis, iuxta illud sapientis. Filij tibi sunt, erudi eos, & curua illos à pueritia eorum. Beata enim uirgo & Ioseph secum tulerunt puerum Iesum in templum Hierusalem. Vbi iam acriter parentes ueniunt obiurgandi, qui semper filias domi clausas relinquunt, ut moris est in multis locis huius nostræ Hispaniæ: & solet fieri, ut multi pertranseunt menses & anni, quibus sacris nō intersint, & sic ueluti barbaræ & immanes gentes in campis & syluis uitam degentes procreantur. Nam si id faciunt, ut meliùs eas obseruent, & custodiant: magis sanum esset consilium si secum eas deferrent, ubi semper coram oculis eas habent præsentes. Quod si de hoc facto parentes uelis reprehendere, respōdent ipsi. Hunc esse morem talis populi uel ciuitatis. Quod sine risu non possum præterire, qui cum iudicandi sint & corrigendi diuinis legibus & preceptis, pro suis partibus & in suum fauorem humanum morem & instituta adducāt. Et quod peius in hac re uidetur, est quod cum rebus diuinis & templis cultui diuino dicatis tales uirgines clausę sint, nō tamen ad mundi spectacula ut aut tauros agitandos, equos currendos: & ad alia huiusmodi ire desinunt. Quanti uerò Deus habeat hanc rem, quanta & quam magna beneficia his parentibus inferat, qui filios sanctè, piè & religiosè instituūt, uel ex eo facilè cognosci potest, quod Deus Abrahę Gen.18.
dixit. Scio quod Abraham sit pręcepturus filijs suis & domui suæ post se, ut custodiant uiam domini, & faciant iudicium & iustitiam: & adducat dominus propter Abraham omnia, quæ loquutus est ad eū. Vbi diligenter est perpendendum, quanta acceperit Abraham, & quare? Quia præcepturus erat filijs & domesticis, ut custodirent uiam domini. Is enim, qui principium præbet, & initia dirigit, eorum, quæ posteà sequuntur, autor est. Rursus uerò omnia, quę filij dereliquerint propter malam doctrinam parētum, uel propter malum exemplum, posteà ab ipsis parētibus exigetur, eo quod non erudierint nec corripuerint filios suos. Sic Heli sacerdos morte subitanea punitus est, & domus eius multis plagis: eo quod filios suos non ca-
stigauerit. ¶ Notandum etiam est quod 1.reg.4.
quanuis Christus & sanctissimi eius parētes rectè scirent impium Archelaū regnare in Iudęa ꝓ Herode, qui simul cū regno sæuitiam & inclemētiam patris hæreditauit (cuius timore perterriti, ut Matthæus, ait: nō sunt ausi in Iudęam ire sed in Gali-
læā, & in Nazareth habitarunt) nihilomi- Ma.12.
nus tamen ea, quæ ad Dei gloriam spectabant, causa timoris non desinunt adimplere: sed Hierosolymā, quæ metropolis Iu-
dææ erat audacte peruenerūt, ubi etiā do Matt.2.

cemur pro Dei gloria uitam corporalem parui esse faciendã: honores & quęcunq; alia. Necnon ẽt spiritualia tẽporalibus esse anteponenda. Sic ẽt cùm in morte Lazari Apostoli Christo dixissent, ne in Iudæam iret, quia Iudæi uolebãt illũm interficere, nõ ideò eorũ consilio acquieuit, sed abijt
Ioan.11 ad suscitandũ Lazarum, ex quo facto sciebat grandẽ gloriam & honorem Deo euẽturum, nã ut clarè constat uiso miraculo multi crediderũt. Similiter etiam cùm sciret aduersus eũ congregatum esse consiliũ, mortẽ contemnens ingressus est Hierusalem, & eiecit ementes & uẽdentes de
Mat.21 tẽplo, vt gloria Dei exaltaretur. Sic ẽt Paulus cùm audisset ab Agabo propheta, qđ alligandus esset in Hierusalẽ, cumq; discipuli rogarent, ne ascenderet Hierosolymã respõdit. Ego nõ solum alligari sed & mo
Act.21. ri in Hierusalem paratus sum propter nomen domini Iesu. Sed nũc cum iã charitas adeò sit remissa, pauci sunt, qui mortis periculo pro Christo se uelint exponere. Sed quid dico uitã exponere? necdum inimicis parcere, uel parũ frigoris uel caloris sustinere: uel sitim uel famẽ perpeti uolunt. [Secundum consuetudinem dei festi.] Prę
Exo.23 cipiebat Deus in Exodo, ut ter in anno oẽ masculinum in templo pręsentaretur corã domino, & quod tria festa celebrarent: sanctum, scilicet, diem paschatis, festum tabernaculorum, & diem Pentecostes. Quãuis hoc graue esset præceptum præsertim ijs, qui lõge ab Hierosolymis distabant, nihilominus ualide utile ac necessariũ erat. Fiebat.n. hoc hac de causa, ut doctrina, & ceremoniæ, quæ ad cultum diuinum pertinebant, melius cõseruari possent: ne quisquam pro suo libito intra priuatos parietes noua dogmata, & nouos ritus statueret. Sed ut quemadmodum omnibus non nisi unus Deus erat cognitus, ita etiã non nisi una fides, una doctrina, & ijdem ritus constarent. Quod fieri non poterat, nisi simul conueuirent Nam si unaquæque ciuitas sua celebra festaret, facile esset discordiã suboriri: alijs alios mores approbãtib. ¶ Sic Paulus inquit se profecturũ Hierosolymam, & contulisse euangeliũ cum reliquis Apostolis. Ne fortè in uacuum cur-
Galat.2 rerem (inquit) aut cucurrissem. Locus scripturæ appositissimus est ad hanc rem cõprobandam in libro Numerorum, ubi habetur ꝙ uenerũt filij Ruben & filij Gad, & Nu.32.
dimidia pars de tribu Manasses in Galaad nolẽtes trãsire Ioardanẽ eo qđ pecora habebant, &c. Postquã autẽ terra promissionis fuit expugnata reuersi sunt in Galaad. Iosue.22.
Hi cùm se lõge abesse tẽplo Dei cernerẽt ut illuc se cõferrent, fecerunt ibi altare superbæ magnitudinis iuxta Iordanem contra filios Israel, ꝙ isti ægrè ferentes uolebãt contra eos pugnare, & consilio facto miserunt ad eos nuncios, qui facti eos reprehenderent, qui dixerũt. Cur reliquistis dominum Deũ Israel ędificantes altare sacrilegum, & à cultu illius recedentes? Quibus illi. Nos nõ ædificamus altare ut à vobis recedamus, sed tantùm ut seruiamus dño in testimoniũ nobis & uobis: non ut holocausta offeramus, sed ut oẽs eundem esse populum uideamus. Quo audito alij placati sunt. Ecce quàm ægrè tulerunt illi credentes hos ędificare altare sacrilegum & alienũ. Si hodie uigent hæreses, & pullulant errores undequaque, hoc est, q̃a recedunt ab ĩpso ecclesię capite, qui est summus põtifex, à quo nisi recederẽt, haud errare possent. Similiter in Exodo dedit dñs Mosi exemplar ut ædificaret tabernaculũ dicẽs. Inspice & fac secundũ exẽplar qđ in Exo.25.
mõte monstratũ tibi est, neq; declines ab eo. Nõ parùm interest ut ab ecclesię sãctę Romanę cultu neq; iota unũ prętereas: & subinde ne nouitates introducãtur secũdũ cuiusque placitum. Ita Maria & Ioseph quãuis procul & remoti habitarẽt, Hierosolymã tẽdũt, ut adimpleãt dñi pręceptũ. Minus certè distat ecclesia à domo tua, q̃ Nazareth ab Hierusalẽ, sed facis, ut sacrũ domi tuæ celebretur: ubi cõuiuia sunt, ludi profani, aleæ, & plurima alia, quæ ĩ Dei cõtumeliã exercent. Deus ubiq; est, & ubique poteris illi fundere preces: sed potiùs sua dona liberalius largiť spẽ scilicet, fidẽ & charitatẽ, & gratiam in populo Christiano, quã inter infideles, & potiùs in tẽplo, ubi per sacramẽta gratia confertur, quàm in domibus & ĩ plateis. In tẽplo enim magis adest: quia ibi frequentior est & liberalior. Et ita Salomoni dixit, Sãctificaui do- 3.reg.9.
mũ hãc, quã ædificasti, ut ponerẽ nomen meũ ibi usq; in sempiternũ, & erunt oculi mei ibi. &c. Potiorẽ imaginẽ habebat bea-

ta virgo filium suum, & melius oratorium domi suæ, quam tu nihilominus tamen in templum abijt, ut celebraret festum, ubi melius diuina officia aguntur. Vtinam summus pontifex non ita liberaliter magnatibus & eorum uxoribus facultatem faceret, ut in suis domibus sacrum possent celebrari: qui cùm nullam habeant necessitatem, nec aliqua infirmitate laborent solum uitij & indulgentiæ causa domi sacrũ audiunt, nec toto anni tempore nec uni concioni uolunt interesse: qui quidem iustissimo iudicio mererentur, ut post mortem non sepelirentur in ecclesijs, quandoquidem in uita eas odio habuerunt.

¶ Cæterùm in eo quod ait hoc factum fuisse secundum consuetudinem festi, obseruandum est, Christum solicitum fuisse, simul & eius parentes in obseruandis pijs, & sanctis consuetudinibus. Nos uerò quasi ex diametro cum Christo pugnamus, seruantes, consuetudinem, & ritum tantùm in uestibus, usuris & contractibus illicitis. Deberemus in hac re id considerare, an tales consuetudines cum euangelio conueniant, necne: quod si non conueniant, relinquendæ essent à nobis, si uerò cum ipso componantur sequendæ. Lex enim Dei debet esse regula & norma, qua quælibet consuetudo & ritus est examinandus. Praua quippe consuetudo non est lex, sed prauè ipsa lege abuti. Quapropter sine necessitate non debet omitti. Nunc secundum consuetudinem diei festi ascendunt Hierosolimam: ut etiam antea secũ-
Mat.26. dum consuetudinem legis obtulerunt pro
1.Co.11 puero oblationes, dum eum in templo
Mar.27. domino consecrarunt. Iesus etiam secundum consuetudinem ibat in montem oliuarum, orandi causa. Item Apostolus consuetudinem allegat mulierum, dum in ecclesiam orandi causa conueniunt. Pilatus etiam pro libertate innocentis Iesu cõ-
Act.25. suetudinem addducit Iudæorum. Festus etiam tribunus affert consuetudinem Romanam contra Iudæos, qui mortem apostolo moliebantur, atque ita insontem & sine culpa ab eorum insidijs liberauit. Za-
Luc.1. charias etiam secundum consuetudinem sacerdotij sorte exijt ut poneret incensum. Et ecce filius Dei seruauit consuetudinem bonam sanctam, rationi consonam, piam, & honestam, quam parentes eius obseruarunt, cum sancti essent atque deuoti: quã consuetudinem maximi fecerunt omnes ecclesię columnę & doctores, quanque miris laudibus, & encomijs omnes ecclesiæ constitutiones in cœlum efferunt, & extollunt. Hanc Lutherus filius perditionis, semen adulterinum, arbor à sua natura degerans, uiperarum genimen, inimicus omnis iustitiæ, pacis perturbatur, uniuersæ Christianæ reipublicæ pestis, sacræ religionis euersor, uiarum domini labefactator, inuerecunda & procaci fronte ecclesiæ catholicæ Romanæ sanctas consuetudines deridet: docetque execrabiles & impios errores, imò mille mendacijs & hæresibus, & quibusdam nouitatibus rudem pleb. seducit. [Consummatisque diebus cum rediret] Cum iam iter inciperent ab Hierusalem in Galileam consummatis diebus ad solẽnitatem festi expectantibus, quod per spacium septem dierum durabat, iuxta illud Deuteronomij. Septem diebus come- Deu.16
detis absque fermento. Non desunt aliqui dicentes hoc festum durare per octo dierum spacium: quod uerum est, si numeremus diem illum immediate præcedentem reliquos septem, in quo immolabatur Phase luna decimaquarta, ut in Exodo fuit præceptum. Expende tamen quod quanuis dies festi consummati essent, non Exo.12.
exijt Christus de templo: quoniam & si festum transijt, eius tamen pia deuotio non coarctabatur. O quàm ingens zelus ecclesiæ honorisque Dei Christum consumpserat, ita ut per octo dierum spatium nõ saturatur, neque dies festus apud eum finem accipit. Nam qui Deum degustauit eiusque fruitur dulcedine, illius sponsam deserere non potest Ecclesiam. Bea- Luc.10.
ta illa perquam deuota Magdalena à pedibus domini discedere non poterat: ut
quanuis Martha diceret Christo dic illi Psal.83.
ut me adiuuet, non perinde discessit. Et suspiria & flamigera Dauidis desideria & præparationes cordis eius dum canebat dicens, Quàm dilecta tabernacula tua domine uirtutum: concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Cor meum & caro mea, exultauerunt in Deum uiuum. Sic Anna prophetissa de qua suprà diximus non discedebat à templo.

templo. Nunc ergo eo modo festum completur quod in Christo deuotio non deficit. Similiter licet festa finem habeāt, haud finiatur in te deuotio & ardor cœlestis desiderij. Beatissima etiam uirgo Maria & Ioseph non redierunt in domum suam, donec dies festi consumerentur. Quorum exemplo ad tuam eruditionem notabis differentiam, quæ est inter bonos & malos. Nam boni omnia bona perficiunt & absoluunt, mala uerò imperfecta relinquunt: quod quidem sacrę scripturæ exem
2.Re.6. plo tibi ostendam. Nam cum Dauid apud se statuisset arcam Dei ducere in ciuitatem suam, cumque in itinere Oza esset percussus, non ideò destitit à bono incœpto licet aliquando mansisset in domo Obededon Gethæi: sed finem operi imponens duxit illam in domum suam. Vnde ipse, qui sem
Psal.31. per solicitus erat de uoluntate domini, spiritus ardore in hæc uerba prorumpit. Si dedero somnū oculis meis & palpebris meis dormitationem & requiem temporibus meis: donec inueniam locum dominò tabernaculum Deo Iacob. Quando uerò opus malum aggrediuntur: in medio itinere, quacunque data occasione ab opere desistunt. Quod in eodem Dauid optime de-
1.Re.25 monstrari potest: qui comminatus Nabal Carmeli, cùm uiam suam domus insequeretur, ut illum & omnem familiam destrueret, fecit illi obuiam Abigail, & compressa ira ultionem dimisit, nec quidquā mali fecit.

¶ Id tamen est ingenium & cōditio malorum, ut si quod malum aggrediuntur,
Gene.11 nunquam ab eo usque in finem desistunt. Sic de ædificatoribus turris Babylonię dixit Deus. Non desistent à cogitationibus suis donec eas opere compleant. Nouerat enim optimè humani generis conditor, hanc esse hominum conditionem & ingenium, mala incepta nunquam uelle desinere: ideò sua mirabili potentia opus illud destruxit. Bona autem incepta nunquam finiunt, sed quocunque uento huc & illuc
Exod.15 facilè impelluntur. Sic filij Israel cantantes & gaudentes iter inceperunt in terram promissionis: sed cum cibi deficerent, manum ab aratro uoluerunt retrahere, & reuerti terram Aegypti, & aduersus Mosem
Exo.16. & Aaron sunt loquuti. At uerò beatissima uirgo, utpote quæ exemplar debebat esse totius uirtutis cum sancto eius sponso à solennitat festi non destiterunt, quoadusque dies festi adimplerentur. Iubebat Exo.36.
enim Deus, ut in fimbrijs uestimenti summi sacerdotis apponerentur glandes punicæ. Solum hoc genus fructus inter reliqua alia corona insignitur, & hac de causa iubet Deus apponi in fine uestimenti: unde facile sit intelligere coronam uictoriæ, non dari à Deo his, qui inceperint, sed potius his, qui ut magnanimi & strenui milites in uictoria usque ad finem perseuerauerint. [Et remansit puer Iesus in Hierusalem.] Eum quippe qui bona indole est natus, satis est ut uiam uirtutis doceas, & ostendas: ipse enim posteà uelut equus in cursu positus à recto tramite non discedet. Quod quidem ostenditur in puero Iesu, qui cum ductus esset in templum ut solemnitati festi adesset, non solum diebus, quibus festum celebrabatur, sed etiam postea ibi mansit. In quo nulla prorsus est parentum negligentia: nec sanæ mentis erit qui talis suspicionis eos arguat. Fuit enim hoc factum diuino consilio & prouidentia. Primò ut sapientiam suam in gloriam & honorem æterni patris manifestaret. Nam ipse dixit. Qui misit me, mecum est: & non reliquit me solum: quia
quæ placita sunt ei facio semper. Item Ioan.8.
etiam ut zelum suum erga patris honorem ostenderet ab infantia & pueritia: de
quo ipse gloriatur, cùm inquit, Zelus domus tuæ comedit me. Denique ut omni- Ioan.2.
bus, maxime pueris exemplum daret assistendi templo & diuinis rebus: ut illud sa-
pientis recordarentur. Memento creatoris Eccl.12.
tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam tenebrescat, &c.

¶ Docemur etiam ne diuinis donis & gratijs freti nimis confidamus, neque in utramuis aurem dormiamus securi. Nam quāto quis maioribus donis est pręditus, tanto altius & profundius debet uigilare ne sibi rapiantur. Cura & humilitate opus est. Nam qui stat (ut diuinitus monet Paulus) uideat ne cadat. Et alibi. Tu fide stas:
noli altum sapere, sed time. Sapiens etiam. 1.Co.10
Beatus homo qui semper est prouidus. Ne Rom.11
mini mortaliū in hac uita aut copiosiores Pro.18.
dotes cōtigerunt, quā uirgini matri: cui cū

unigenitum Dei filium illi dedissent æternus pater & ipsius matrẽ ante secula statuisset: nũc illũ amittit, quẽ cogitur mœrore plena inquirere, & tandẽ post tertium diem illum inuenit. Sic est adeò facilis iactura donorum Dei, ubi nimia securitas animum tenet: quanuis sanctissimę matri non id negligentię debeat uerti. Nostra enim causa id factum fuisse cẽsendum est, semper soliciti simus in conseruandis dotibus nobis diuinitus concessis. Etenim si Maria filium sibi à Deo datum amittere potuit: quid est quod tu non possis dotes aliquando à Deo datas perdere? Quod tamen hic puto esse dicendum id scilicet est, Christum pro aliquo temporis spacio à ueneratione actuali matris discessisse: ut nos maiorem adhiberemus diligentiam & solertiam in seruandis donis, quæ nobis à Deo contigerunt. Adeoque donum hoc eximium est & prope diuinum peculiare Dei beneficium erga nos, ut ab eo cognomen sibi sumpserit Deus: ideoque spiritus sanctus paracletus cognominatus est, hoc est animarum consolator. Ioan. 15

¶ Perpende ulterius quòd omne quodcunque Deus operatur illud est ad hominis commodum & utilitatem. Et sicut plerunque in retribuendis donis munificentissimus est, ita & pijssimus est dum denegat ꝙ aliàs nociuum foret homini. Vtrunque animo ęquo ferebat sanctissimus Iob. Vnde pro omnibus gratias agebat, dicens. Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit ita factum est, sit nomen domini benedictum. Tam tenebatur domino, quam si dimitteretur onustus, hoc est tanti faciebat dominus abstulit, quàm dominus dedit. Ita sponsus se sponsæ donabat dum ei dicebat. Aperi mihi soror mea, tandemque abiens ab ea dicessit sponsus, ut sedulo quærat illum, eiusque flagret amore, ut postquàm eũ inuenerit magis congaudeat. Non est enim gaudium sub cœlo ꝙ æquetur huic, ut pote inuenire Deum, postquàm à nobis semel discessit. Ideoque uirgo prudẽtissima ingenti gaudio persusa est dũ Christũ inter doctores inuenit. ¶ Expende quoq; ꝙ se abscondit Deus à matre, manens cum ea: neque latet dum fugit, neque fugit dum perdit eum. Mansit cũ ea semper cuius gratiã nũquàm amisit: neque fecit quicunam, quo illam ꝑdere mereretur. Mulier illa quę drachmam perditam quærebat, forsan secum gerebat illam & non uidebat uel saltem domi eam habebat. Virgo mater inuenit quòd non perdidit: latet ei quem nunquam gestare desijt. Quod si tã amare flebat uirgo quærens quod non amisit, & requirens quem secum gerebat: quem tu dolorem deberes habere dum perdis illum qui tecum non manet? Quam sedulo oportuerat te illum quærere qui fugit à te, quem enixè quærebat illa quam ille dimisit nunquã. Quære igitur Deum diligenter, & cum dolore ualido, in uoca cum propè est.

Iob. 1. Cant. 3. Luc. 15. Esai. 55.

¶ Obserua autem diligenter, quod filiur à matre discedit, & postea à doctoribus. Sed multo differentius: nam à matre discedebat per paruum tempus, clã & sine matris culpa: ut maius desiderium & feruentius in matre exarderet. A Iudæis uerò & scribis palam discedebat eorum culpa; quia tantummodo illum suspensi admirabantur, nihil altius nec excellentius de ipso cogitantes: cum tamen ex his, quæ Christus loquebatur & faciebat, satis illum cognoscere potuissent. Idem etiam nunc bonis & malis solet contingere: nam multoties Dei prẽsentiam uiri sancti desiderant, & multis lachrymis & suspirijs expostulãt, ut ait propheta sanctus. Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Et iterum inquit. Ad te clamaui, & exaudisti me. Sic similiter per breue temporis, spatium deseruit Ioseph, Iob & Tobiam: sed mox tanto gloriosius redijt cum eorum cõsolatione. Hoc enim semper electi experti sunt. Improbis autem dicit Deus. Vos reliquistis me, & ego reliqui uos. Et iterum. Abscondam faciem meam ab eis, & considerabo nouissima eorum. Item. Non audiuit populus meus uocem meam: & dimisit eos secundum desideria cordis eorum. Hos reliquit in æternum: bonos autem ad tempus. Væ illis, quos Deus in perpetuum derelinquit. Vehementer ab illo expostula, & si opus fuerit lachrymarum fontem diffunde, ne sua misericordię manu te dimittat. Sic discessit à uirgine matre, ut eius amorem & desiderium magis ac magis incenderet. Videris mihi domine quasi ſuęlis iocari, cum tua sanctissima

Psal. 29. Psal. 16. Gen. 19. Iob 1. Tob. 2. 2. Pa. 12. Deu. 32. Psal. 80.

ctissima matre, & fortè eius uoluisti amorem examinare, uel dolorem, quem de tua absentia habuit curiose tentare. Habet mi domine columba tua satis probatum suum erga te animum: quamque feruẽter amet te, tibi non latet. Ita se solet gerere Deus cum amicis suis magnis & deuotis, eosque tentare solet an firmiter illum diligant. Ideò dominus per Ieremiam. Recordatus sui, tui miserans adolescentiam tuã & charitatem dispensationis tuæ, quando sequuta es me in deserto, in terra quę non seminatur. Tentat suos Deus sterilitate deserti, ut uideat si in hac uia in suo obsequio perseuerent.

Ierem.2

¶ Aduerte etiam quòd nunquàm beata uirgo Christũ amisit cùm à persequutione Herodis fugeret in Aegyptũ, nec ibi existens, aut rediens: sed in festa & maxima solẽnitate. In quo facilè innuitur, q̃ mala sit nobis mundi fœlicitas & affluentia, quandoquidem in ea potius quàm in persequutionibus & tribulationibus Christus amittit. Adam cum in paradiso terreno esset, magnis honoribus constitutus, omnium rerum dominus, Deo dilectus, quem angeli magno precio habebant, quem dæmones timebant, & omnes creaturę uenerabantur, his omnibus immunitatibus & priuilegijs præditus & grauissimè in dominum Deum suum peccauit. Econtra uerò patientissimus Iob multoties sibi data ansa & occasione, ut inter tot tantasque tentationes & afflictiones dominum Deũ suũ offenderet maluit uiriliter pugnare, taliter, ut scriptura dicat. In omnibus his non peccauit Iob. Quis obsecro magis rectus fuit Dauid, an Salomon? Certum est quod Dauid sanctior fuit: quandoquidem quod Christo gaudeat, & eius beatitudine fruatur, nemo est qui ambigat. De Salomone autem nõ nobis constat, an damnatus fuerit, an saluus. Omnis enim sanctissimi regis Dauid uita non nisi multis laboribus, persecutionibus, & calamitatibus, constitit. Nam in exilium abijt, famem & sitim fuit passus, sic adeò ut cogeretur à Nabal & à sacerdote Abimelec panem mendicare. Postea uerò quam iam in regem electus est omnis uita multis lachrymis & mœrore fuit mixta. Fecit enim planctum propter Amon & Absalon filij eius: grauissimas

Mat.2. Genes.3 Iob.2. 1.Re.25 1.Re.21 2.Re.13

iniurias ipsi intulerunt, nam unus uim intulit sorori: alter fratrem suum occidit. Adonias regnum uolebat usurpare: Absalon bellum gessit aduersus eum, & è domo eiecit: Semei illi maledixit contra eum insurgit: & deniq; super omnia hæc Deus immittit illi pestem & flagella grauissima. Econtra verò Salomon fœliciter, & prosperè regnauit, delicijs nutritus, & recta valetudine fuit potitus, nemo illi fuit molestus, omnes seruiebant illi cum gaudio, vixit fœlicissimus & gloriosus, à nemine fuit persequutus: nunquam labores, ærumnas, aut calamitates fuit passus. Diuitijs abundauit, concubinis, hortos amœnissimos, campos & syluas habuit: domos eburneis laquearibus & Zaphiro constructas. Aspice igitur quam inimica sit prosperitas & fœlicitas ipsi animæ: nam cùm Salomon sapiẽtissimus atque amicus Dei esset, adeo est hæc prosperitas tam atrox & fera bestia, ut nulla sapientia posset seipsum liberare, quin in grauissima peccata & flagitia non laberetur: ità ut multi credant (quæ probabilior est opinio) in infernum descendisse. Quemadmodum labores & afflictiones salutem Dauid promiserunt: ita fœlicitas in magnum constituit discrimen filium eius Salamonem. In quo clarè uidebis quomodo Deus magis offenditur in mundi gloria & prosperitate, quam in utilitate & contemptu. Quod si Ethnicorum liceat exempla in medium afferre, ut etiam illis hæc ueritas magis cõfirmetur, aspice Magnum illum Alexandrum, qui cum excellenti uirtute esset præditus, postquam in tantorum regnorũ principem fuit electus, adeò superbus, crudelis, & uitiosus fuit factus. Quippe qui Permenidem amicum suum occidit, Philotam, & venerandum senem Clitum patri suo multis de causis amicissimum, simul etiam condiscipulum suum Calisthenem, Athalum, Eupilochum, Pausaniam, multosque alios Macedoniæ principes excellentes: quorũm malorum causa fuit, q. a cultum Deo debitum ipsi tribuere noluerũt. Quam ob causam Paulus Orosius eũ appellat magnum miseriarum gurgitẽ, & totius Orientis atrocissimum turbinẽ. Vbi maximè deberemus mirari, quemadmodum rerum affluentia, status, altitudo, imperium,

2.Re.18 3.Reg.1 2.Re.16 2.Re 20 2.Re.24 3.Reg.4 & 9.

perium,& sceptrum excellentissimũ principem in id adduxerunt,ut grauissima crimina perpetraret. Nulla quidem collatione magnates & principes tot tantisque di uitijs circunuallati,in delicijs, & uoluptati bus uitam degentes grauius Deum offendunt,quam pauperculi & miseri,qui sudo re uultus sui panem quęritãt.Magis Deus inhonoratur diebus festis & feriatis,in q. bus de nihilo agitur: quam de ociositate, quę sanctis exercitijs inimica est, de ludo, de cantu,de cibis, & Bachanalijs,quæ omnia animę pestes sunt,& nouercæ uirtutũ: quam in alijs diebus, in quibus unusquisque suo se applicat exercitio.Ideo non uacat mysterio, quod Christus in hac festiuitate amittatur,ubi omnes gaudebant, lætabantur,& in conuiuijs cibo meroq; se ingurgitabãt. Vnde intelligas quod similib. tẽporibus homines soleant ipsũ amittere. ¶Remansit itaq; Iesus sine parentum licẽtia,quibus nihil uoluit dicere,sicut Samsõ uoluit patri nec matri dicere,se sumpsisse
Iudi.4. mel de ore leonis. Sed dubium statim hic insurgit.Quare non à matre licentiam petierit,ut sic remanere posset? Nonne hoc melius esset:quàm discedere, nihil eis di-
Exo.20. cens? Si ipse est qui parentes præcipit uenerari: quid est quod tãti mœroris fuerit causa sanctissimæ matri,& sponso Ioseph, cum unico uerbo posset huic tristitiæ satisfacere? Hoc Christus fecit,ut nobis insinuaret,ea quæ ad salutem nostrę animę pertinent,& quæ spiritualia sunt, temporalibus esse anteponenda.Non petijt licentiam,quia ad ea, quæ sunt Dei non opus est illam expresse postulare. Nam si uelis monachatum adire,non est opus,ut prius parentes consulas. Atque ita postea dixit illis Christus. Nesciebatis quod in his,quę patris mei sunt, oportet me esse. Lege de hac re Hieronymum scribentem ad Heliodorum: cuius epistolæ aliqua uerba libet referre. Licet paruulus (ait ille Helio-
Epi.1.de uita eremi. quã to tempore. doro) ex collo pendeat nepos, licet sparso crine & scissis uestibus ubera q bus te nutrierat mater ostendat: licet in limine pater iaceat,per calcatum perge patrem,siccis oculis ad uexillum crucis euola.Solum pietatis genus est,in hac re esse crudelem. Veniet ueniet postea dies, quo uictor reuertaris in patriam: quo Hierosolymam cœlestẽ uir fortis coronatus incedas. Tũc municipium cum Paulo capies:tunc & parentibus tuis eiusdem ciuitatis ius petes: tunc & pro me rogabis,qui te ut uinceres incitaui.Hęc Hieronymus.Vbi ueniunt parentes illi taxandi, qui de filijs conquerun tur, eo quod facultatem non expostulauerint,ut religionem ingrediantur.Nam ipsi parentes sunt corporis,non animæ: qui contemni, & reiici debent, si contradixerint nostræ animę utilibus, & conuenientibus:secundũ illud redemptoris.Qui non odit patrem suum, & matrem suam pro- Luc.9.
pter me:nõ est me dignus.Nam in tali casu crudelitate uti, est misericordiam exercere. Sic olim Moses loquens cum domino dixit. Qui dixit patri suo & matri suæ, Deu.33
nescio uos:& fratribus suis ignoro illos:& nescierunt filios suos:hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt,iudicia tua ò Iacob,& legem tuam ò Israel. Sic igitur dominus remãsit in Hierusalem. [Et non cognouerunt parentes eius.] Nã si cognouissent, non utique amisissent. Multi etiam nunc amittunt Christum qui cùm non cognoscant bonũ, ex ignorantia peccant.Vnde Esaias. Propterea captiuus ductus est populus meus,q a non habuit scientiam.Omnis nanque malus est ignorans: non quia omne peccatũ Esa.5.
ex ignorantia procedat (nam multa sunt, quæ uel ex malitia, uel fragilitate proueniant) sed quia omnis qui peccat ignorat principia practica. Nam quando quis ex malitia delinquit, id prouenit,quia nouit principia speculatiua. Vt qui scit usuram esse peccatum, dans ad usuram peccat ex malitia, & non ex ignorantia principij speculatiui. Nihilominus tñ peccat ex ignorantia, quæ ibi inuoluitur:quia licet non ignoret usuram esse peccatum,ignorat tamen quanta sit pœna illius peccati: & denique ignorat quanto & quàm ineffabilis sit bonitas Dei, & quàm grauiter ipse offendatur.Vnde Christus.Hęc facient uo Ioan.16
bis,quia nõ nouerunt patrem neque me. Sola enim consideratio tantæ malitiæ, & abominationis,quæ in ipso peccato includitur satis deberet esse, ut uniuersi homines peccatum odirent, & tanquam perniciosam pestem detestarẽtur.Sed cùm iam peccatores in id malum peruenerint, ut obcæcati

obcæcati sint, & mentis oculis careant, audent peccata committere cum hæc illius ignorantia. In cuius considerationem tu quisquis es, qui Deum audes offendere, fac illud quod Angelus Raphael consul-
Tob.6. uit Tobiæ. Exentera (inquit) piscem, & tot semel bonum enim est ad uisum. Sic tu exentera peccatum ut uidere possis ipsius amaritudinem, quo facto euelles ignorantiam, & oculos aperies, & uidebis quanta sit peccati malitia & fœditas. Sola hæc cognitio satis esset, ut nemo auderet ita se præcipitem in peccatum dare. Fuit enim quidam doctor Theologus qui dixerit, quod solum manifestatis & apertis circunstantijs quę in peccato mortali sunt, confirmauit Deus apostolos, ut non possent in peccatum labi. Et quanquam hæc non uideatur mihi sufficiēs causa & ratio, quare apostoli fuerint confirmati: sed tamen sola animaduersio malitiæ, peccati & pœnæ, quam secum annexam affert, magna quidem est pars, ut homo se auertat à peccato, & quia magna est negligentia huius considerationis, solet fieri, ut omnes peccent ignorantes principia practica. Et qa ipse Christus uolebat docere, se ab hominibus amitti ignorantiæ causa, uoluit manere in Hierusalem, & quod parētes suos lateret. Nam certum est neminem Deum amittere nisi qui eius cognitione & grauitate peccati & inferni pœnis caret. Gloriantur homines & student honoribus acquirendis, atque diuitijs, & in mundanarum rerum sapientia altas agunt radices: in eis uerò quæ ad cultum, & honorem Dei spectant habetes & inepti redduntur. Similes ualdè sunt talpis, quæ subtus ter-
3.reg.3. ram uiam aperiunt, in media uerò luce cęci & obtenebrati ambulant. Heli adeò cęcitate laborabat: ut nec lucernam posset uidere, donec extincta erat. Ita hi, qui terrenarum rerum sapientiam atque cæcitatem mundi induerant: & diuinarum ignorantes Deum amittunt, & eum in Hierusalem relinquunt: quia nesciunt, nec intelligunt, nec cognoscunt. Sed iam ad historiam reuertamur. [Existimantes autem illum esse in comitatu uenerunt iter diei.] Mos erat filijs Israel (& utinam apud nos etiam esset) in diebus festis euntes Hierusalem, uel ab ea redeuntes, differentibus uijs homines & mulieres tenderent: idque fiebat honestatis causa. Infantes autem, & pueri indifferenter utrunque parentem poterant comitari: & hoc fuit in causa, ut sanctus Ioseph existimaret puerum Iesum cum matre abijsse: necnon etiam beatissimam uirginem contraria suspicio fefellit, & sic ambo ab Hierusalem recesserunt in Nazareth toto die ambulantes, putantes puerum simul aduenire. Cumque in fine diei uterque aduerteret cum neutro puerum uenire, angustia & mœrore confecti quærebant illum. Vbi doctrina tibi proponitur maxime tuæ animæ necessaria: ita ut non sis contentus, quod Christus cum alio sit, nisi tecum etiam habitet. Nec ea negligentia capiaris, ut existimes satis esse cum alio tendere, si etiam tecum non abeat. Gloriantur quippe multi & se iactant, principes & patronos suæ religionis sanctissimos fuisse, & in uijs domini directè ambulasse. Sed quid tibi proderit eos sanctè & integrè uitam degisse, & cum Deo ambulasse: nisi tu eorum uestigia sequaris, & Deum tecum duxeris? Diligenter Deum debes inquirere, & talia operari, ut ipse non dedignetur tecum simul abire: & tua familiaritate gaudere. Nam si ea fiducia solùm es contentus, ut cum alijs abeat, & negligens fueris in inquisitione illius: quando huius uitæ iam finis aduenerit, & hæc communi luce fueris priuatus eo amisso, si illum quæsieris, non inuenies. Sed iam uidendum est, postquam illum amiserunt, quid fecerint. [Et requirebant eum inter cognatos & notos.] Et inter hos non inuenerunt eum. Vt intelligatur quod nec caro, nec sanguis potuerunt illum inuenire. Verùm si Christus non inuenitur inter cognatos & notos, quid est quod plerique religiosam uitam professi, postquā parentes suos cognatos & mundum propter Deum reliquerint: cænobijs suis relictis inter cognatos & notos in seculo uagari conspiciuntur? Si Christus non est inuentus inter cognatos & notos: qui fieri potest, ut inter cognatos & notos tu illum reperias? His enim, qui sanctam uitam & castam sunt professi, dixit Christus, Vos estis sal terrę. Sal extracta maris Matt.5.

aqua

aqua & congelata solis calore fit: ità monachi & religiosi, qui ab hoc mundo, tempestuoso mari erepti sunt, orationis calore, & radiis contemplationis percussi in salem conuertuntur. At uerò si acceperis salem, & eũ in mare proieceris dissoluetur totus, & in aquam conuertetur. Ita monachus, qui postquam religionis habitum induit, & in monasterio iam factus sal, iterum in mundum egreditur, & cum secularibus conuersatur, secularis iterum conuertitur & mundanus fit, ut erat anteà. Et quanquam exteriori ueste induatur, quę illum monachum & religiosum representat, nihilominus ipse peior effectus est omnibus secularibus: quandoquidem religionis fuco & sanctitatis specie sua uitia tegit, & dissimulat. Itaque tu, qui sanctam religionem es ingressus, non Christum quæras inter cognatos: sed in secreto monasterij tui cubili, lachrymis, oratione, ieiunio & disciplina.

¶ Notabis autem, quod quamuis beata uirgo rectè sciret, Iesum nequaquam posse admitti: quia prius sua prędicatione & miraculis oportebat, ut mundo manifestaretur, & quod mortem acerbissimam patiens humanum genus debebat redimere: nihilominus tamen cùm hęc omnia rectè nosset, quantum ipsa potuit, effecit, vt illum inueniret. Quoquidem egregium documentum nobis ob oculos ponitur, ut quanuis sciamus Deum nos adiuuaturum, nihilominus quantum uires nostræ ualuerint, conemur eum reperire. Cuius rei exemplum sacra pagina nobis subministrat. Nam cum Iacob certo certius haberet Deum esse cum illo, & fratrem suũ futurum esse superiorem. Et sciebat etiam
Gene. 3 quod Deus arguit Laban, & quod præcepit nę aspere ei loqueretur nihillominus tamen facit quod in se est, & mittit mune
Gen. 32 ra Esau, ut illum placaret, & inueniret gratiam coram oculis eius. Hęc dicetis domino meo Esau &c. Dauid quoque certo
1.Re.27 sciens se regnaturum post Saulem, quòd dominus ei auxiliabatur, nihilominus fugiebat à facie eius & abscondebatur, & abiit ad Achis regem Geth. &c. [Et non inuenientes regressi sunt in Hierusalem requirentes eum. Quod igitur nunc piis lachrymis & deuota mente est cõsiderandũ scilicet, quibus doloribus & tormẽtis, cor uirginis fuerit sauciatum his tribus diebus, quibus absentia sui amantissimi filij fuit passa. Quas lachrymas, quæ suspiria, quos gemitus emisit, qñ oculos in filium conuertit, & eũ non uidit. Iã hic sacratissima virgo incipiebat crudelissimos & acerbissimos dolores experiri, quos in eius morte erat passura: de quibus Simeon iã anteà prophetauerat dicens. Tuam ipsius animam doloris gladius pertransibit. Nesciebat quid ageret sanctissima mater angustiis & doloribus circundata, cum thesaurum illum, sapientiam æterni patris, quem Deus in custodiam illi dederat, amisisset. Quocirca gemitibus & uocibus magnis potuit illa uerba referre, quæ Ruben dixit. Puer nõ comparet, & ego quo ibo? Quod si Ruben tam dire flebat, uidens q Ioseph non inueniretur: quos putas lachrymarum riuulos beatissima virgo pro Gen. 37
vnigenito filio fudit, dum illum, quẽ unicè diligebat, oculis non uidebat suis? Sapiens ait in Prouerbijs, quòd filius sapiẽs lætificat patrem, filius uerò stultus mœstitia est matri suæ. Ita omne gaudium, om- Pro. 10
nemque lætitiam quam beatissima uirgo de filio habuit unicus hic dolor omnia excessit. Si tantum doluit Dauid, fleuitque serio mortem fidelis sui, verique amici Ionathæ: quid putas virgo mater sensit, dum tanto solatio priuatam se uidit? Egre satis tulit mater Iunioris Tobię 2. Re. I.
uidens quod moras faceret filius, & diem statutũ approximare, flebat Anna lachrymis irremediabilibus dicens, Heu me fili mi, ut quid te misimus peregrinari: lumẽ Tob. 10
oculorum nostrorum, baculum senectutis nostræ, solatium uitæ nostræ, spes senectutis nostræ. Si egestatem doloremque patiebamur, tua præsentia omnia sustinebamus. O nate, lumen & solatium nostrũ, posteritatis nostrę: omnia simul in te uno habentes, te non debuimus dimittere à nobis. Et nullo modo poterat consolari. Cui uir suus dixit. Noli flere. Sanus est filius tuus. Quis dubitat quin sanctus Ioseph consolaretur uirginem: at illa consolari non poterat ueluti mater Tobiæ, sed circunspiciebat, & circumibat e uias. Nolite detinere me, quia dies computo, &c. Putabat sanctissima mater filium amisisse,

Gen.37. se, eo fortè, quia ipsa (non ut par erat filio Dei unigenito) debitum obsequium & ministerium præstitisset. Quapropter postea illi dixit. Quid fecisti nobis sic? hoc est quę causa fuit ut nos omitteres? Dic mihi, quid peccaui? aut in quo aduersus te delinqui ut postea me corrigam? Vbi beatissime uirginis humilitatem debes admirari, quod cum eius obsequium & seruitium magis Deo placeret, quàm cuiuscunque alterius supremi angeli: nihilominus tamen ipsa anceps & dubia manet, non intelligens an fortè aliquid fecisset, quo Christi oculis displiceret. Tu verè qui quotidie in mille defectus & peccata incidis contentus & lætus uiuis, existimans tuis factis Deum amicum & propicium habere. Ex quo loco disces semper cautum in hac uita oportere uiuere. Tantum abest, ut securus & contentus uiuas. Vide etiam quibus doloribus & angustiis dilectissima mater afflicta sit. Solet enim Deus frequẽter & amicis suis labores & afflictiones immittere: quanti sit ualoris eorum uirtus cognosci possit: Nam qui pondus aliquod auri uel argenti solet appendere, ut clarius cognoscat, quantas habebat drachmas aurum illud, solet transmutare aurum in stateram ubi perpendicula erant, & econtra perpendicula, ubi aurum. Ita similiter contigit Deo cum patientissimo Iob, qui dedit illi abũdantes diuitias rectã corporis ualetudinem, & multos filios, & constituit illum stateram totius humanæ felicitatis. Et quanquam multi qui in hac statera collocantur, solent deficere à vera ponderis mẽsura, quemadmodũ Pharao, Saul, Salomon, Aman, & alij multi, tamẽ sancti patriarchæ Iob, pondus stetit magni ualoris: quia omnibus his bonis nunquàm superbiit. At uerò ut rectius &
Iob. 1. exactius examinaretur, transtulit illum dominus in staterem tribulationum & laborum, ubi fidelis seruus fuit inuentus. Quocirca de eo scriptura inquit. In omnibus his non peccauit Iob, nec stultum quid cõ
Iob. 2. tra dominũ loquutus est: sed potius Deũ laudabat & glorificabat, dicens. Dominus dedit, dominus abstulit, &c. Sic beatissimã uirginem, post tanta dona concessa, post honores, & gloriam, quam possidebat, cũ haberet Christum filium suum, in statera tribulationis illam constituit: ut uirtus atque patientia cognosceretur, & ut ipsa filij absentiam sentiret, quæ eius præsentia semper alacris fuerat. Quos enim diligit corrigit, vt eorum uirtus magis elucescat. Heb. 12
Vt nos non tristemur quãdo aduersæ nobis aduenerint: quandoquidem sanctissimam matrem ab his non liberauit, ut pote moris illius est, dilectos & amicos suos his nunciis salutare: quod quidem indicium est summi amoris Dei erga illos.

¶ Ad tuam hic eruditionem debes animaduertere, quod si Christum amisisti, & uis illum inuenire, per eandem uiam debes retrouertere. Virgo nanq; beatissima & sanctus Ioseph sic facientes, meruerunt eum inuenire Si tu cùm à Deo te auerteris, & illum per peccatum perdideris: nihil est salubrius, quàm si eandẽ uiam ambulaueris pœnitentiam agens, dolore & lachrymis eam irrigando. Ideò pręclare Paulus. Deponentes uos secundum pristinam Ephe. 4.
conuersationem ueterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renouamini autem secundum spiritum mentis vestræ: & induite nouum hominẽ, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate ueritatis. Propter qđ deponentes mendacium, loquimini ueritatẽ unusquisque cum proximo suo. Et paulo post. Qui furabatur iam non furetur. Quasi dicat Paulus, Sinite istos antiquos mores, deponite iam veteris hominis malitiã & qui auarus erat, iam post hac liberalitatem exerceat, libidini uacans, iam castus sit, & puram mentem Deo conseruet, qui inuidiam sectabatur, iam inde charitatem induat, Superbus & laudis cupidus, iã humiliter & abiecte de se sentiat. Nam cum 4.re.20.
rex Ezechias morte esset damnatus, in se Esa. 37.
conuersus deplorauit: quo meruit audire. Non morieris. Solet enim dominus sententiam mutare, si tu mutaueris delictũ. Si in risu & gaudio Deum amisisti, reuertere, & in planctu & fletu illum inuenies. Si escis & cibis superfluis Deũ offendisti sobrietate & ieiunio illum placabis. Est enim axioma medicorum famosum: Con Ioan. 3.
traria cõtrariis esse curanda. Sic Niniuitæ facientes, Deum in suam gratiam conciliauerunt. Quapropter dominus per Esaiã Esa. 55.
in-

inquit, Derelinquat impius uiam suam, & uir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad dominum. [Et factum est, post triduũ inuenerunt illum. Consumatis diebus paschæ una die uenerunt parentes Christi, q. fuit prima dierũ triũ, sequenti uero die quæsierunt illũ inter cognatos & notos, tertia uero die reuersi sunt per eãdem uiã, qua in Hierusalem uenerunt: die uero sequenti, quarta scilicet, eum inuenerunt. Probe satis diligenterque numerat sanctus euangelista dies quibus Christus absens fuit: at diligentius multo computabat mater. Quam recte iustus enumerat dies quibus ab eo Deus discessit, & dies laborum quã diligenter supputat: quosque dies etiam Deus enumerat, neque patitur suos plusquam triduo in labore esse, & eius absentiã sustinere. Ità piissimus dominus dixit. Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me. Non patitur Deus ut illum plusquam triduo spectes. Obidque noluit in sepulchro iacere plusquã triduo: cuius ingẽs pietas nõ tulit discipulos suos multum tristari propter necẽ absentiamque suam. Quibus omnibus manifestat amorem suum & quantam curam gerat & solicitudinem adhibeat nostris fauẽdis necessitudinibus. Oportuerat quidem nos erubescere & multũ cõfundi, si profunde expenderemus, quam parum sit quòd pro Dei amore operis exhibemus, & dicã omnino nihil & quam remisse illum expectamus, & nimirum quod ipse Deus sustinet nos. Non enim iam patiebantur uiscera piissimi Iesu, beatissimè uirginis angustias & dolores longius protendi, ne acerrimi doloris cruciatu tabescens amplius cruciaretur. Nec uoluit statim inueniri: quia maius gaudium afferunt illa, quæ carius emuntur. Ita Deus sæpe internas animi consolationes aufert amicis, atque electis suis: nõ quia malum illis uult, sed ut eorum uirtutem examinet, acuat, & confirmet Qui cum sciat in nobis non esse solidam stabilem atque firmam uirtutem nõ per multum temporis nos deserit nec à nobis abest, sed statim nobiscum adest. Vix explicari ullo pacto potest ingens illud virginis gaudium, quando suum filium suis oculis præsentem aspexit. Taceat gaudium illud, quo reges illi Magi fuerunt perfusi, quando stellam amissam inter reliquas cœli uiderunt apparere: etiam si euãgelista dicat, quod gauisi sunt gaudio magno valde. Sileat etiam gaudium illud, quod habuit mulier, quę dragmam perdiderat, illa iam inuenta. Taceat etiam lætitiam suam & alacritatem pater ille, qui filium prodigum iam amissum, brachijs extentis in sinum suum recepit. Nam omnium horum lætitia nullo modo cum ea quam beatissima uirgo habuit uenit comparanda. Ibi sanctissimę matris lachrymæ doloris & lætitiæ, se inuicem obuiarunt. Recordabatur ibi transacti doloris, quia illum amiserat, & lachrymas proferebat gaudij, præsentem illum intuens. Ex quo elicies non esse perpetuam tristitiam seruorum Dei: nam etiam si labores & ærumnas hic patiãtur, postea spiritus consolationes, & gaudia immittit. Ita se habuit cum Iacob, Ioseph, Dauide, & Helia, quos tandem mille gaudiorum generibus uisitauit, ita ut merito dicere potuerint. Secundum multitudinẽ dolorum meorum consolationes tuæ lætificarunt animam meam. Finem habent labores bonorum, labores autem malorũ & ęrumnæ timendæ sunt: quia perpetuæ sunt, & fine carentes. Sic sanctorum Machabæorum frater minor tyranno dixit. Fratres mei modico nunc dolores sustentato, sub tastamento æternæ uitæ effecti sunt tu uero iudicio Dei iustas superbiæ tuæ pœnas exolues. Illas ergo æternas pœnas fuge, non has, quę parum durant: quę fœlicem finem & gaudium sortiuntur.

Mar. 8. Matt. 2. Luc. 15. Ioan. 10 Luc. 15. Psal. 93 2. Mac. 7

¶ Disce etiam ex hoc loco, ne animi deliquium patiaris: si aliquando dominus aufugerit, aut oculorum tuorum aciem præterierit (volo enim dicere, quando à te sustulerit internam hanc animi consolationem) quandoquidem sanctissima virgo ea caruit, omni culpa uacans, sola diuina uoluntate atque dispensatione. Disce etiam te commendare in manus & uoluntatem istius domini, quando eius consolationem amiseris, paratus ferre martyriũ huius absentiæ per omne tempus quod ipse uoluerit: nihilominus firmus & stabilis esto, nec ab illo discedas: sed potius toto hoc tempore cum magna cura & diligentia debes incedere, inquirens quod

per-

perdidisti. Quemadmodum beata uirgo quæ per aliquod tempus caruit hoc tanto thesauro in nostrum solatium, postea uero quæsiuit, ut nobis relinqueret exéplũ, & denique illum inuenit, ut animum nostrum ad simile opus corroboraret. Et hac de causa has absentias dñs facit, ut nobis materiã exhibeat: qua in tantis uirtutibus nos possimus exercere. Abit, ut nos humiliet: uenit, ut nos consoletur: moram facit ut uirtutis nostræ periculum faciat. Nam si trium dierum spatio tristes illum quæsierunt: bene postea non sine magno fœnore rependit quandoquidem tantũ gaudium illis attulit, cum eum inuenerunt inter doctores acutè disserentē magno omnium adstantium applausu. Tãtam enim consolationem Deus nobis tribuit, quantus fuit labor, quē pro ipso sumus perpessi. Nam si in Canaa Galilææ quemadmodum erant sex hydriæ aqua plenæ, cētum essent: omnes proculdubio posset in vinũ conuertere. Ita ut persuasum tibi habeas, quod ubi maior fuerit quantitas aquę, ibi dominus uini superaddet maiorem: & ubi plures lachrymæ & afflictiones fuerīt, plures consolationes & gaudia spiritualia dominus mittet: & ubi minores fuerint labores, pœnæ & ærumnæ, minorem gratiæ lætitiam, & minus gloriæ gaudium retribuet. Vnde Paulus sicut abundant Christi passiones in nobis, ita per Christum abundat consolatio nostra.

Ioan. 2.

2. Cor. 1

¶ Vbi diligenter debes perpēdere: quomodo Deus misceat læta tristib. Vñ apud Esaiã Deus inquit. Væ genti peccatrici populo graui iniquitate, &c. Desolabiī sicut in uastitate hostili, & derelinquetur filia Sion sicut umbraculum in uinea & sicut tugurium in cucumerario. Et paulo post. Lauamini, mundi estote. Si fuerint peccata uestra ut coccinum, quasi nix dealbabũtur: & si fuerint rubra quasi uermiculus, uelut lana alba erunt. Si uolueritis & audieritis me, bona terrę comedetis. Eodem modo Amos propheta. Leuo super uos planctũ domus Israel. Cecidit, & non adijciet ut resurgat uirgo Israel. Et paulo post. Hęc dicit dominus D[illegible] Quærite me & uiuetis. Et in psalmo. Si [illegible]erelinquerint filij eius legem meam & in iudicijs meis non ambulauerint, si iustitias meas prophanauerint, &c. Sequitur. Visitabo in uirga iniquitates eorum, & in uerberibus peccata eorum. Sed oculos iam in misericordiam & benignitatem Dei conuerte. Misericordiã autem meam non dispergã ab eo, nec nocebo in ueritate mea. Quod enim nobiscũ quotidie facit, fecit olim cũ primo nostro parente. Nam Adæ dixit, In sudore vultus tui uesceris pane tuo. Et imponens finem laboribus suis, subdidit dicens. Donec reuertaris de terra, de qua sumptus es. Et cũ eosdem parentes nostros uellet è paradiso uoluptatis eijcere, fecit eis tunicas pelliceas, ut protegerētur à frigore, &c. Sic misericors Deus eos quos punit, solet consolari: & post tribulationem consolationem immittit: quod omne in beata uirgine possumus contemplari.

Esa. 1.

Amos 5

Psal. 88.

Gen. 3.

¶ Sed licet percontari: quomodo Christus in illo triduo quo fuit in Hierusalem se sustentauerit: aut quis illi dederit cibũ? Respondebo cum Basilio & Bernardo & alijs ecclesiæ doctoribus, Christũ ostiatim mendicasse. Et Paulus Corinthijs ait de Christo, quòd propter nos egenus factus est. Vbi in Græco habetur mendicus. Et sic legit Basilius. Verba autem Bernardi libet referre. Vt te domine per omnia nostræ paupertati cōformares, quasi unus de turba pauperum stipē per ostia mendicabas. Quis dabit me buccellarum mendicatarũ participē fieri & illius edulij reliquijs? Et si aliquis dixerit, ꝙ dñs in ueteri lege pręcepit dicens. Non erit mendicus inter uos. Responde quod loquebatur diuitibus: ac si eis diceret. Ita diligentes sitis in subueniendo necessitatibus pauperum, ut nullã habeant necessitatem mendicãdi: nam satis care emit, qui petit: quãdoquidem pro precio suam uerecundiam exhibet. Et certè si diuites tales essent, ut deberent: non tot peterent ostiatim mendici, nam ipsi taliter suas diuitias impartirent, ut nullam pauperes haberent necessitatem mendicandi. Contemplare igitur hanc Christi mendicitatem pectore & animo Christiano: nam si illam rectè perpendis & consideras, non existimo te adeò lapideo & adamantino esse pectore, quin si superbo animo & elato fueris, non humilieris: cum uideas Deum illum infinitæ maiestatis (in cuius conspectu angeli & celestes spiritus

Basi. interroga. 162.
Ber. ĩser.
Bona. in apol. paupe. resp. 3. ar. 1. Ale.
Ale. 4 p. q. 107. men. 1.
2. Co. 8.
Deu. 15.

ſpiritus contremiſcunt, pro te humilitatis ueſtem induiſſe & mendicum uoluiſſe apparere:iuxta illud, Pauper ego ſum & mendicus. Quæ uerba eſt literam Auguſtinus
Pſal. 39. ſuper hũc pſalmum de Chriſto intelligit. Voluit hic eſſe mendicus, ut in patria illa cæleſti te ipſum abundantibus diuitiis ditaret.
Bona. i apolo. pau. reſp. 3. ar. 1. Allegat ſanctus Bonauentura, & refert illa uerba Bernardi, quę modo enarrauimus. Theophilatus etiam iuxta antiquam tranſlationem, qua utitur Thomas in catena aurea ſuper illud Lucæ. In eadẽ
Luc. 10 domo manere, manducantes & bibentes quę apud illos ſunt, ità hũc locũ exponit. Vide (inquit) qualiter diſcipulos mẽdicare inſtituit, & pro precio nutrimentum eos habere uoluit. Ioannes autem OEcolampadius, qui Theophilatum corrumpit ex induſtria uerbum mẽdicandi mutauit: eo quod patrocinari uidebatur piæ monachorum mendicitati: Mendicauit itaque Chriſtus, Primo ut ſatisfaceret abunde, & ut exolueret abſolutum precium & perfectũ ꝓ ſuperbia & petulantia noſtra. Nos q̃ppe arroganti & elato animo arripimus cibum non noſtrum ſed prohibitũ (quod & aſſidue facimus) ipſe uero quod ſuum erat ſubmiſſe & humiliter quaſi alienum petit ſibi gratis dari. Deinde ut nobis humilitatis prębereт exemplum, & ut ſuperbiam noſtram domaret, mendicauit locũ
Luc. 22 Mat. 21 ubi cum diſcipulis paſca erat celebraturus, mendicauit aſelum cum Hieruſalem uoluit ingredi: mendicauit hoſpitium in domo Zachæi, à muliere etiam Samaritana aquam petiit:& mulieribus ipſi miniſtrantibus mendicauit victum.

Luc.19. Ioan. 4. Luc.8. ¶ Sed his iam dimiſſis cõſiderans Chriſti paupertatem, humilitatem & abiectionem, mecum diligenter reuoluo, quid fieret de inſania & uanitate mundi: ſi Chriſtus ueniſſet magnus, diues, atq; potens, ſi cum uenerit ità pauper, mẽdicus, & abiectus omnes illi, qui de Chriſtianiſmo gloriantur: ita ſint laudis cupidi, diuitiarum ſitientiſſimi, elati, atque ſuperbi: Quis obſecro auderet religionem ingredi, paupertatem profiteri, & cum mendicitate, panẽ & cibum quærere, ſi Chriſtus diues ueniſſet? Si cum multi Chriſtiani uideant in noſtra factione habere Chriſtum pauperem, mendicum & indigentem, nihilominus tamen nos ipſos contemnunt, irridant, & perſequuntur: quid obſecro facerent ſi Chriſtum diuitem pro ſuis partibus haberent? Si paupertas & mundi contemptus quẽ Chriſtus dilexit, non ſatis adhuc fuit ad frænandam multorum Chriſtianorum cupidinem eorum culpa: quid facerent ſi Chriſtus in potẽtia & diuitiis aduenisset? Magna quidem eſt & deploranda multorum perditio, qui cum legem Chriſti ſint profeſſi, ignominioſum iudicant eundem Chriſtum ſequi, & uile exiſtimant paupertatem, quam ipſe dilexit & amauit:& q̃d peius eſt & lamento dignius, uitam apoſtolicam & ſanctam quam ipſe degit contemnunt, & pro nihilo faciunt. Sed iam ad hiſtoriam deueniamus. Poſtquam igitur Maria & Ioſeph puerum inuenerunt. [In templo ſedentem in medio doctorum audientem illos & interrogantem.

¶ Nimis ſtuduit Deus, ut eius ſaluberrimus omnibus innoteſceret aduentus: ideoque paſſim faciebat ſigna, uaria edebat exempla, quibus ſuam diuinitatẽ manifeſtabat, ut homines in eum intendentes illum agnoſcerent. Et inter pleraque ſigna hoc unum peculiariter demonſtrauit mirabile ſatis, qui adhuc puer cum eſſet annorum duodecim, cum homines vix vti ratione incipiunt: hic nimirum ſapientes & eruditos uiros cœpit docere. Et quidẽ niſi eos malitia eorum excæcaſſet, illum ſatis noſſe potuiſſent: nam ſecundum uaticinia ſanctorum patrum quæ eos minimę latebant, iam temporis plenitudo ueniſſet, in quo Chriſtus uenturus erat. Hoc ſatis erat illi in teſtimonium rei ſapientiã ſupra hominũ omnium mentẽ in puero experiri, & extra naturæ ordinem, vt illum Meſſiam eſſe credere cogerentur. Et ita ut reor ex tunc Phariſæorum uiguit obſtinata malitia.

¶ Obſerua præterea diligentiam Chriſti ſtudiumque magnum adhuc puer cũ eſſet erga uicarios, eccleſiæque miniſtros & doctores: eàmque ſummam adhibet curam, ut à tenera ætate iam cœpit eos uiſitare, quæſtiones habere, & inter eos reſidere, quonam paſcantur oues requirere, quàmque doctrinam populo prædicent diligenter examinare. In lege præcipiebat Deus ut cum mane ſacerdos templique

miniſter

minister surgeret, luminaria mungeret at
Exo. 30 que purgaret. Sic Christus sūmus Pōtifex & sacerdos summo mane ætatis suæ surgens lucernas ecclesiæ purgare mundareque cœpit. Hi quippe sunt ministri ecclesiæq; doctores, quorum luce illuminant̄ cæteri, & quidem multum interest ut ipsi lux sint vt alios illuminent. Vide itaque sacerdos & doctor, ne lumen quod in te est,
Matt. 6. tenebræ sint. Quod si ille qui aliorum est quasi lumē tenebrescat, quid erit populo? Ideòque oportune satis eos mundat Christus. Rursus præcipitur in lege, ut specula essent in templo eàq; mundarent. Proponebat Christus, & ipse faciebat satis: & nō tantū respondendo eos docebat, sed etiā in propositis sibi quæstionibus illos erudiebat. Vnde cum semel ab eis quęreret de seipso quid uobis uidetur de Christo,
Mat. 22 cuius filius est, illi dixerunt, Dauid, Rursus ad illos dominus. Quomodo ergo Dauid dominum eum uocat dicens, Dixit dominus domino meo? Si dominum eum uocat, quomodo filius eius est? Retulerat enim non parum ut cognoscerent Christum esse & illius regnum non temporale, sed potius spirituale & cœleste esse, idque uoluit eos docere in pręfata quęstione: unde ipse proponit, ipseque respondet, ut ad ueram sui cognitionem audientes trahat. Præterea mos erat apud Iudęos in diebus paschatis de lege disputare: & sic paschata in tempore illo celebrantur. Nūc autem his diebus certamē initur de aleis, taxillis, conuiuiis, & de proximorum uita. Illa autem disputatio, quam Iudęi habebant, non fuit casu, sed moris erat. Atque ita parentes secum filios ducebant, ut ibi dicerent. Hic inuentus fuit Christus in loco sancto & orationis: non vt nostri huius temporis adolescentes, qui in domibus ludo, & blasphemiis dedicatis sæpius solent inueniri. Et non mirum debet nobis uideri, quod Christum ibi repererint. Nam filius libenter in domo patris sui manet. Ex quo sequitur quod ille, qui libenti animo ecclesiam habitat, filius Dei est, quia est in domo patris, qui illū creauit: sed qui libenter est in locis ocio & libidini vacantibus, signum est filium esse diaboli, quia in domo patris sui detineri uult. Sunt aliqua animalia, ut crocodili & anates, quę etiam si terram incolunt, libenter etiam submerguntur in aquam, & ibi gaudent esse. Sic Christus etiam si ut homo, qui educatus fuerat in terra, & cum parentibus suis ipsam habitabat: statim ut tēplum uidebat, quod quidē domus patris sui æterni erat, ut uerus filius in ipsum ingreditur, & ibi gaudet, matrem pro patre relinquens: nā hoc est magis conueniens suę naturę & inclinationi: vt filij anatum qui etiam si ab aliqua gallina fuerint procreati, uisa aqua statim eam ingrediuntur & submergunt̄.

¶ Obserua autem, quod est templum sine doctoribus, & doctores sine templo: & tēplum cum doctoribus: Templum sine doctoribus illa ecclesia appellatur, in qua nulli sapientes homines, nec docti sunt. Vt hodie multę ecclesię sunt, quę plenæ sunt clericis insipientibus & ineptis: qui cum nec sacros Canones, nec Theologiā, nec Grammaticam didicerint, in sacros ordines promouentur. Inter hos nequaquā Christus habitat, qui ob suam ignorantiam & inscitiam in administratione sacramentorū in grauissima peccata dilabuntur. Doctores sine templo sunt docti, & literati, qui extra gremium ecclesiæ sunt: ut sunt sapiētes hæretici: scismatici: inter quos minimè Christus est, quandoquidem ipse in tēplo inuenitur. Templum cum doctoribus est illud, in quo adsunt catholici homines simul & docti, inter quos inuenitur Christus in medio doctorum. Sed in quā paucis ecclesiis hoc inueniatur uos uidetis. Nam multæ ecclesiæ sunt plenę pueris & adolescentibus indoctis: nam Episcopi & Canonici resignant suas præbendas in cōsobrinos & consanguineos suos, cùm sint multi doctores Theologi & probi uiri uersantes in academiis qui nec buccellam panis in uictum habeant. Graue iudicium & tremendum hos expectat, & infernus faucibus apertis talibus est paratus.

¶ Nota etiam quod non solum erat inter doctores, sed in medio illorum. Fons enim, qui in media platea cunctis patet, plus commodi omnibus affert, quàm is, qui absconditus est: & horologium etiam in alta turri, melius ab omnibus auditur. Ita Christus semper reperitur in medio. In medio trium diuinarum personarum locum habet: in natiuitate, in medio duorum

rum

rum animalium positus erat: in morte, inter duos latrones, & salutem operatus est
Luc. 23. in medio terrę, & post resurrectionem, in
Psal. 73. medio discipulorum sterit. Post ascēsionē
Ioā. 20. etiam apparuit Ioanni inter septem can-
Apoc. 1 delabra aurea. Vt illud quod Paulus ait in
1. Ti. 2. ipso optime adimpleretur. Ipse enim est mediator inter Deum & homines. Et hic in medio doctorum inuentus est, Quo circa debes animaduertere, quod si proximo iniuriam intuleris, aut manu eū percutis. Christus in medio tui & illius est, & prius eum percutis, quam proximum, & prius maxillam Christi ictus ferit, quam maxillā proximi: Ideoq; nemo proximum offendit & lędit, quin prius Christum offendat:
Ro. 12. Quapropter iram cōprime, nec proximū offendas, quādoquidem Deū prius offen
Ezec. 9. dis. Si uero tu iniuria fueris affectus, tace:
Deu. 32 Deum enim qui prius iniuriam accepit, ipse uindicabit, cum dicat, Mihi uindictam & ego retribuam. Vellem ego, ut diuites hoc secum animo reuoluerent, quod cum pauperem conuiciantur: aut magnates in finium persequūtur, & in carcerē agricolā detrudunt, & sanguinem & substantiam ebibunt, Deum esse qui talia patitur, quique ut iustus iudex iniurias sibi illatas uin
Mat. 25 dicabit: cum dicat. Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. ❡ Potest etiam & forte melius locus iste interpretari. Nō quod obsessus esset undique tanquam in curriculo à circunsedentibus doctoribus: sed esse in medio est dicere, reddere seipsum, ut inueniaī ab omnibus, uideaturq; ab omnibus, & interrogātibus satisfaciat. Et secundum sensum hunc quem uerior ē esse existimo dico, quod bene poterat adhærere parieti, aut alicubi esse. Et hæc est phrasis scripturæ sacræ: in cuius rei testimonium inter multa, quę possent loca ad
Gen. 2. ducere, pauca pro modulo referam. In Genesi dicitur quod erat lignum uitæ in medio paradisi. Hoc est, locatus in paradiso,
Leu. 26 & omnibus patens. Et in Leuitico. Ponā tabernaculum meū in medio uestri, Hoc est, inter uos. Et rursus ibidem. Mittam pestilentiam in medio uestri Ac si diceret. Mittam pestilentiam, quę uos omnes ca-
1. Re. 7. piat. In primo quoque uolumine regum habeī. Auferte de medio uestri deos alienos. Et in quarto libro regum de illa Sunamite Helisei hospita habetur sic. Dixit ei propheta. Habes ne aliquod nogotium: 4. Reg. 4
& uis ut loquar regi, siue principi militiæ? Cui illa respondit. In medio populi mei habito, id est, omnibus nota sum. Et in Ge Gen. 18
nesi loquitur Deus ad Abraham dicens. Si inuenero Sodomis quinquaginta iustos in medio ciuitatis, dimittam omni loco propter eos. Ecce planè constat quod non uult dicere Deus quod hi quinquaginta uiri iusti essent in foro aut in plateis Sodomæ: aut secundū loci ciuitatis ambitū in medio sisterent uelut pūctus in medio circuli. Sed hoc sibi uult duntaxat. Si inuenero quinquaginta iustos qui innotescāt Sodomæ frugi boniq; nominis, non sibi solum utiles, sed etiam omnibus. Nanque iusti uiri laudabile nomen & bonum exēplum pluris est apud Deum, & ideò nihil est qđ ei Deus non præbeat: diligit enim Deus iustum cuius opera: vt lux coram hominibus lucet, iuxta illud Saluatoris. Luceat lux uestra corā hominibus, ut uideāt opera uestra, &c. Igitur esse in medio do- Matt. 5.
ctorū nihil aliud esse censeo nisi inter eos esse, & omnibus illis notus & manifestus. Sed iam uidendum est, quid Christus faceret inter doctores. Erat audiens. interrogans & docens. ❡ Vide quod Christus in ecclesia loquitur: extra ecclesiam uero, nō Christus, sed diabolus docet: imo seducit, Eccl. 15
Christus autem in medio ecclesiæ aperuit os suum: quia impletus erat spiritu sapientiæ & intellectus. Agebat de Aduētu Messiæ, & de prophetiis, quas prophetæ prædixerant. Docet hic Christus consiliū sapiētū & prudentiū esse auscultandū nō ad disceptandum, sed ad conferendum. Ideò dicit quod audiebat illos & interrogabat. Interrogabat, non ut doceretur, sed ut potius doceret prudenter interrogans: ut ex eorum responsionibus occasionem acciperet docendi eos scripturas, & præcipue ad uentum Messiæ. Prius audit & deinde interrogat: ut suppeditet exemplū prius nos debere discere, quàm docere: iuxta illud Ecclesiastici. Ante quā loquaris, disce. Col- Eccl. 18.
liges etiam ex hoc loco alios audire, & sententiam eorum non contennere: quanuis ignorantes & insipientes sint. Nūquid tu sic adeo sapientia cæteros excellis, sicut Christus hos doctores? Moses etiam si sa- Exo. 18.
pientis-

pientissimus & Dei lumine illuminatus esset, audiuit Ietro sacerdotem Madiā, nec cōsilium eius contempsit. Naaman Syrus
4.Reg. 15. cum nondū eius animus quietus esset Helisei respōsione, seruos suos audiuit:& sic meruit à lepra mundari. Multi prelati hac nostra tēpestate suo iudicio & scientia nimis præsumentes, in manifestissimas insanias & ineptias dilabuntur: nolentes audire suos subditos: atque ita uolentes suam propriam uoluntatem adimplere, sapientes & doctos à se reiiciūt, simul & religiosos: nam prioribus prælati adiuncti subditi sunt, secūdis uero domini. Fit enim hoc ita quia ignorantes, & inepti in nihilo illis contradicunt. Et quantum ab scopo rectæ rationis isti aberrēt, manifestè liquet, nam deberent ipsi attendere, se homines esse, qui natura in mille defectus & errores sunt procliues, ideoque audiant & interrogent, quandoquidem Christus idem
Ioan. 21 faciebat. Nam cum Christus uellet Petrū suę ecclesiæ in prelatū eligere, prius eū examinauit, dicēs. Petre amas me plus his? Ac si Christus diceret. Volo à te scire, quem te ipsum iudices, & quāti hos alios facias. Nam si te ipsum plurimi habes, hos uero parui æstimas, non est dignus, ut pascas oues meas. Si uero credis te esse fragilem, pasce oues meas. Ideò à te quæro, utrum plus his me diligas, collationem fecit cum alijs, ut inde colligere posset, quid Petrus de alijs sentiret. Nam non est dignus prelati nomine, qui se maximi ęstimat, alios vero contemnit. [Stupebant autem omnes, qui eū audiebant, super prudētia & respōsis eius.] Nec mirum erat, nā apud Mar-
Marc. 6. cum legimus, ꝙ in sabbatho cepit Iesus in synagoga docere: & multi audientes mirabantur doctrinā eius dicentes. Vnde huic hæc omnia? Et quæ est sapientia, quæ data est illi? Et in Ioanne legimus. Iam autē
Ioan. 7. mediante die festo, ascendit Iesus in tēplū, & docebat & mirabantur Iudæi dicentes. Quomodo hic literas scit, cum non didicerit? Nam si sic mirabātur doctrinam adulti, cur non mirarentur doctrinam pueri? Audierant sublimen & altam sapiētiam, uidentes autem teneram illius ętatem mirabanť. Felices & beati illi doctores essent si scrutari diligenter uellent sanctas scripturas: ubi videre possent, quis quantusq;

ille puer erat. Nam per Esaiam predictum inuenissent. Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & uocabitur nomē Esa. 9.
eius admirabilis. Et hoc argumento facile colligerent illum esse Messiam mundiq; redemptorem. Hoc idem contingit discipulis, nam principes sacerdotum sapiētiā Acto. 4.
Petri & Ioannis mirabantur: cognoscētes eos esse homines illiteratos & nunquam in academijs uersatos. At mundus iam nō habet similes pueros, de quorum sapiētia aut uirtute possit admirari: sed potius multos, de quibus dices, Quomodo in tā paruo puero, tanta libido? Quomodo tot iuramenta: mendacia & furta? Vnde tātā malitiam sibi inuenit puer, tam infantilis ętatis? Accipiunt hæc sine dubio à parentibus: sicut Christus suā sapiētiam & quidquid habebat, accepit à patre: & corpus à matre.

¶ Aduertendum etiam est hic, quod Christus opus suum non solum cum summa seueritate sed etiam cum sapientia incepit: ita ut ij, qui doctissimi erant mirarentur & stuperent. Significabat res illa, Esa. 26.
quod per doctrinam & sapientiam Christi, totius orbis sapientia erat obscuranda. Quemadmodum per Esaiam Deus prædixerat. Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentū reprobabo. Horū uerborū meminit Paulus in suis epistolis. Vbi sapiens (inquit) ubi scriba: ubi inquisitor huius seculi? Nam cum mundus in 1. Co. 1.
sapientia Dei ipsum Deum non cognouit placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Mirandum igitur non est, quod sapientes Iudæi admirati fuerint & obstupuerint uidentes raram Christi sapientiam, Christus ueram sapientiam mundo attulit. Hic est Deus noster (inquit Baruch) hic adinuenit om Baruch.
nem uiam disciplinæ: & tradidit illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Imò 3.
ipsemet factus est nobis, sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio: vt Paulus 1. Co. 1.
ait. Cæterum cum isti suam doctrinā admirenť: nō ideò credūt, nec cōuertunť. Sic multi nunc uidētes doctrinā prædicatoris stupēt & admiranť, laudant & extollunt illum: sed nō à flagitijs & peccatis recedūt, cum Christū illi audientes non cōuerterētur. Sed multo aliter Pętrus Christi doctrinam

nam suscipiens & eius mirabilia uerba, inquit. Domine quo ibimus? verba uitæ habes. Non dixit loqueris. Quia hoc multi faciunt: sed habes: Ac si diceret. Tua sunt ista, quæ profers: non ab alio mutuata. Corda hominum percutis, quando loqueris: & verba tua omnia sagittæ sunt igneæ. Ideò sequar te quocunque ieris. Denique non solum illi doctores admirati sunt: sed & parentes eius, ideoq; ait euãgelista. [Et videntes admirati sunt.] Scilicet propter rei nouitatem, quia nũquam simile viderant eum fecisse. Propter quod beatissima mater ingenti gaudio affecta immensas gratias Deo agebat. Filius autem cum charissimam matrem aspexit, accessit ad eam statim: quem ipsa brachijs extentis suauissimis amplexibus excipit, & osculatut. [Et dixit mater eius ad illũ.] Tacet Ioseph cum sciret nihil iuris in partu sponsæ suæ habuisse. Mater verò pro autoritate & dolore ab eo quærit. Loquuta est etiam beatissima virgo propter excessum amoris, quo filium unicum diligebat plusquã Ioseph: atque ita hoc amore coacta loquuta est. Primũ aũt uerbum, quod ab ore emisit signũ fuit illius summi amoris: nam dixit. [Fili quid fecisti nobis sic?] Quod verbum fili, in Græco, idem qđ amor est. Atque ita in hoc primo uerbo non potuit uirgo non ostendere amorem illum, quem erga filium habebat. Quo verbo non virgo conqueritur, sed interrogat. Si autem querela fuit, ex maternis visceribus & amore exiit: propter quã beata Virgo potius actionem gratiarum meruit, quam reprehensionem. Sit igitur vel interrogatio vel querela: certum id est fuisse prolatam ea humilitate, quæ uerbis explicari minimè potest: & fundamẽtũ habuisse in illo intimo cordis amore, super quem fundauerat dolorem illum, cuius causa absentia trium dierum fuerat, quæ quidem, etiam si paruum illud temporis spacium durauit, maior & lõgior visa fuit illi, q̃ uideri poterat omnibus hominibus huius mũdi, si per multos annos rebus sibi dilectissimis & amantissimis priuarent.

Joan. 6.

¶ Expende etiam in his uerbis antequã ultra progrediamur quod in hoc uerbo fili denotatur quædam prope diuina ratio grandis uirginis quærimoniæ, quę uirgo sanctissima suum maximum dolorẽ ostendebat. Quando Christus orabat in horto protulit hoc uerbum dicens: pater, in quo uerbo latebat quædam diuina quærela, ac si diceret. Tu ò pater, meus pater cum sis, me tantum permittis bibere calicem? Sic etiam & nunc beata uirgo. Tu nate, filius meus cum sis, potuisti tibi persuadere, ut tantum in nobis causares dolorem? Quasi dicat. Non hoc tibi commerui fili. Nec meo huic erga te parem amorem rependis. Cur ergo fecisti nobis sic?

¶ Nunc autem uolo ò sanctissima uirgo tuæ quæstioni satisfacere. Interrogas: Quid fecisti nobis sic? Ad quod respondeo, rectè filium tuum scire, quod nec ipsi angeli sic bene quemadmodum, & tu, illi seruierunt: noluit .n. tibi hãc afflictionem immittere, quoniam propter aliquid tecum irascatur: sed quia quem magis diligit, maiores dolores illi infert. Nam sanctum illum patriarcham Abraham ingẽti tristitia & dolore affecit, pręcipiens, ut filium unigenitum sacrificaret: quodquidẽ clarum & apertum signum fuit magni amoris, quo illum prosequebatur, & etiã illius quem ipse patriarcha erga Deum habebat. Sanctus etiam Iacob martyrium suscepit causa filij sui Ioseph: quem existimauerat devoratum esse à fera, & dolore affectus multis annis super illum planxit. Tobias etiam propter filium multum mœroris & tristitiæ passus est. Exempla habes ò beatissima uirgo cur tecum sic fuerit factum, ex nimio amore hoc emanauit: & ut sis exemplum aliis matribus ut in patientiã exerceantur, quãdo diuinę uoluntati placuerit charissimos filios de medio tollere. Denique his tribus diebus uoluit te sic angi & macerari: ut fortitudine & animi robore te induas & præpares, ut ferre queas tres alios dies suæ mortis, ubi non sicut modo inuenies illum inter doctores, sed inter latrones & carnifices crucifixum, flagellatum, & corona sentium insignitum. Sed iam audiamus, quid amplius beata uirgo filio dixerit. [Ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.

Gen. 22

Gen. 27

Iob. 10.

¶ Si beatam uirginem nõ latebat Christum Deũ esse, & proinde perdi nõ posse: quare illum quærebat quasi Deus non esset? Responderet utique beatissima

mater.

mater. Nonne cum mihi commissus traditusque sit debeo illum quærere? Recte se res habet, neque me latet quod perdere illum non possum: ad hæc tñ quantũ mea interest, debeo facere ut illum inueniam. Vult Deus ne simus ociosi, neq; in uanitatibus degamus vitã, sed quod in nobis est, & in bonis operibus nos exerceamus: qđ ea hactenus uerum est, quod quanuis cuipiam reuelatum esset prædestinatum electumq; esse ad gloriẽ, cũ hac tñ certitudine suę salutis debet quantũ in se est bona opera facere q̃ ad salutem sunt necessaria. Nã Deus qui prędestinauit fines, prædestinauit etiã media ad hos fines obtinendos: etenim nullus adultorum ad huc cœlũ ingressus est, quin prius in bonis operibus se exercuerit. Certus enim erat Paulus de sua salute: unde Timotheo dixit. Bonũ certam certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. De cætero reposita est mihi
2.Ti. 4. corona iustitię: quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex. Nihilominus
1.Cor.9 tamen Corinthios alloquitur in hunc modum dicens. Castigo corpus meum & in seruitutem redigo, ne forte cum aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Quanuis enim reuelationem habebat de sua salute: timebant tamen ne si bene operari desineret, eius periclitaret salus. Hoc ipsum est quod princeps Apostolorum Petrus inquit. Satagite, ut per uestra bona opera certam uestram uocationem faciatis.
2. Pe. 1. Nam per maiora bona opera certiorem faciebant suam beati salutem. Præcepit dominus populo suo Israel: ut irruat ad-
Iof.6. uersus Ierico & expugnet ciuitatem: hæc enim erat prima ac principalis ciuitas quã offenderunt in terrã promissionis. Pręcepitq; eis dñs, ut septies eã circumirent, & clangerent tubis, & circunduceretur arca Dei: & peractis diebus septẽ ceciderũt muri Ierico, expugnaueruntq; ciuitatem. Vt quid dñe tot cęremonię cũ absque oĩbus ijs ruerent muri? Hoc ut cognoscamus ita nobis esse operandum, ac si per eadem nobis opera conferenda sit gratia. Taliter.n. Deus operatur in nobis, quod uult nos ip-
1.Cor.3 si cooperari. Hinc Paulus. Adiutores Dei sumus. Sic etiam modo beatissima virgo quanuis non ignorat filiũ suum perdi nõ posse, utpote quia Deus erat: cæterum ut faciat quod in se est, quęrit illum dicens. Fili dolentes quærebamus te. Quæ uerba manifestè indicant ex amore & dolore ꝓcedere. Rogat, cur uoluerit sua absentia eos sic tristari, cuius pręsentia super omnes mundi delicias sibi dulcis erat. Ioseph tamen non pater Iesu erat (ut sępè diximus) sed quia putabatur, sic illum appellauit: quem beatissima uirgo sibi pręposuit humilitatis & reuerentię causa, quia ut beatus Paulus inquit. Caput mulieris uir est. Sic Sara Abraham uirum suum do- Ephe.5.
minum suum uocauit, dicens. Postquam Gen. 18
senui, & dominus meus uetulus est, &c. Hest. 1.
Ex quo mulieres debent discere uirginis exemplo suos uiros honorare: quod quia regina Vasthi non fecit, ignominiose à regno Persarum expulsa est.

¶ Dolentes ait & non immerito: quia quanto aliqua res amissa charior est, tanto maiori dolore quęritur. Oriebatur quidẽ dolor hic ex dilectionis magnitudine. Vbi duo potissimum nobis docentur. Primum quã grauis dolor & iactura sit Deũ amittere, & eius dulcissima pręsentia carere: secundum uero quomodo eum debeamus quęrere. Quam triste & infœlix sit Deum perdere & ab eius pręsentia segregari, bene q̃dẽ illud Hieremiæ nobis Hiere. 2
ostendit, cum inquit. Vide quàm malum & amarum sit reliquisse te dominum. Et Dauid hoc idem expertus dicebat. Renuit Psal. 76.
cõsolari anima mea. Sic adeo sanctissimus Rex tristis & mœstus erat, ut nullum solatij genus admitteret, & anima eius omnem consolationem reiiciebat. Sed cur tã tristis? causam inquiramus. Audi quomodo antequam hęc diceret, psalmum inceperit, ex antecedentibus nanque rectius hoc intelligetur. Voce mea ad dominum clamaui: uoce mea ad Deum deprecatus sum. Quicunque homo nisi mente & intellectu careat, altera duarum causarum uociferari debet: uel quia ille, cum quo loquitur, surdus est: uel quia longe ab eo distat. Deus autẽ nõ est surdus, quia eius aures oĩa audiunt. Causa igitur tantorum Sap. 1.
clamorum est, q̃a procul ab eo distat. Hęc igitur est causa quare Dauid clamaret, & diceret. Voce mea ad dominum clamaui. Et cognoscens quantum & quã graue malum sit sine Deo esse, dixit. Renuit consolari

lari anima mea. Nulla est tanta in hoc mũdo tristitia cui aliquo remedio non possit prouideri. Sola Dei iactura illa est, quæ solatium non habet. Nam si tristis es, quia domus passa est incendium, uel quia rem & substantiam latrones surripuerint, hoc solatium habes, quia iterũ bona resarcis. Si tristis es, quia ęgritudine laboras, offendis statim medicum adeò optimum qui te in pristinam ualetudinem ualeat restituere. Si tristis es, quia uxor obiit, continuo alia tibi adueniet, quæ prudentior, cautior, & magis conformis tuæ uoluntati sit. Denique nulla est in hac uita adeò grauis iactura, cui discursu temporis non solatium adueniat. Sed si Deum amittis, quod solatium erit? quod remedij genus? Nullum. Ideò renuit cõsolari anima mea: quia sub cœlo nullum est solatium, quod huic rei possit satisfacere. Quidquid non est Deus, id omne mendicitas, paupertas & indigentia animæ nostræ est: sine quo fieri non potest, ut animæ nostræ aliquid gaudij aut uoluptatis adueniat. Ideò ip-
Psal. 41. semet in alio psalmo dicebat. Fuerunt mihi lachrymę meę panes die ac nocte, dum dr̃ mihi quotidie, ubi est Deus tuus. Dole etiam & plora lachrymis tuis totus madidus, eo quod per peccatum mortale Deum amiseris. Sed multi solum lamentantur rem & substantiam amissam: & mœsti sunt, quia in ludo pecuniam perdiderint, propter Deum autem amissum, quem grauissima omnium est iactura potius gaudent, & lętantur. Sed tam mirari debemus propterea quod aliquis Deum amittat, quàm quod non sentiat iacturã, & quàm grauis illa sit.

¶ Quid igitur remedij erit, ut tantum damnum resarciatur, quod de iactura Dei animę nostrę accrescit? Illum quęrere. Sed quomodo? Beatam uirginem aspice, & eiusdem uestigia insequere. Cũ mœrore quęsiuit, & ideo meruit inuenire. Dolẽtes (inquit) quęrebamus te. Ne obsecro Deũ inquiras inter oblectamẽta, & uoluptates
Exod. 3. mundi huius, quandoquidem sanctus Moses in rubo & inter uepres illum reperit, hoc est, inter pœnitentiam & asperitatem mundi. Nam multi eum quęrunt inter uirecta, inter flores & rosas, in voluptatibus, & deliciis uiuentes, qui quidem ob id non sunt digni, ut ei obuiam ueniant. Aspice igitur quod Christus in festis & gaudiis huius mundi amittitur, dolore autem & angustia cordis inuenitur, Lachrymis & Ioan. 20
gemitibus inquirebat eum Magdalena in Mar. 14
domo Pharisæi, & ideo meruit reperire. Luc. 23.
Ità beatus Petrus, ità & bonus latro, illum Cant. 3.
inuenit in cruce: & sic omnes qui illũ per peccatũ amiserũt, Sponsa quippe cũ quæsiuit: & cũ non inueniret, dixit. In lectulo meo quæsiui quẽ diligit anima mea, quæsiui illũ, & non inueni. O amens & insana quantũ abes, ut mentem & intellectũ habeas, quandoquidem existimas te posse sponsum inuenire in lectuli deliciis, & uoluptatibus, cũ tu ipsa fatearis, ꝙ dilectus tuus est candidus & rubicundus: quod si pulcher est & formosus in mediis uiis & plateis debes illũ inquirere: nã qui forma prę̃stãtes sunt & corporis habitu dispositi uideri ab o͞ibus cupiunt & laudari. Quapropter ipsa statim subdit. Quæsiui illum per uicos & plateas, non inueni. Non inuenitur Deus in plateis nec in congregationibus hominum. Et ità beata uirgo nõ inuenit illũ in comitatu. Sed paululũ (inquit) cum pertransissem, inueni quem diligit anima mea. Omne quod sub cęlo est, & ità paruũ, ut sapiens dixerit. Vanitas vanitarũ & omnia uanitas. Obiter & uelut Eccle. 1.
in transcursu omnes res huius mundi prętери, te ipsum contẽnens: & ità Deũ poteris inuenire. Trãsi hoc paululũ mundi, qđ in Dei collatione fere nihil est, & ità eum inuenies. Quære illum dolore tui cordis, pœnitentia, & lachrymis, nam culpa uacãs, ità illum quæsiuit beatissima uirgo. Quanto meliori iure tu debes id facere, cum per peccatum amiseris, Sed iã nunc uideamus quid Christus ad hanc uirginis quæstionem responderit. [Quid est ꝙ me quærebatis? Nesciebatis quod in his quæ patris mei sunt, oportet me esse?] Cũ dominus intelligeret matris interrogationẽ à beneuolo pectore processisse: eodẽ tenore spondet non solũ ut ostenderet interrogationem matris dignã esse responsione, sed etiã, ut ei satis fieret: nam cum prudenter, & sapienter interrogauerit: prudenter & sapienter ipse respondit. Maria præposuerat Christo patrem Ioseph: qui pater nõ erat, sed uirginis sponsus. Christus autẽ

uicissim

uicissim nominat alium sublimiorem & præstantiorem patrem scilicet Deũ. Vnde alibi ipse ait. Descendi de cœlo, non ut faciam uoluntatem meam: sed voluntatem eius, qui misit me. Vnde non miremini, si dimiserim uos propter æternum patrẽ. Obedire enim potius oportet Deo, quàm hominibus: & ideo cum non uobiscum essem, in domo patris mei eram inueniendus. ¶ Obserua autem quod hic incipit Christus Deum patrem uocare publicè & in confesso. Non tamen dixit noster, sed meus. Vbi ostendit filium esse Dei naturalem & non adoptiuum, sicut nos sumus. Notabis etiam quod cum Christus hic esset constitutus in tanto honore inter hos doctores: hic fuit inuentus à Maria & Ioseph, qui pauperes erant rebus temporalibus: quibus ipse Christus non dedignatus est respondere, obtemperare, & cum eis abire. Sed iam ad eam temporis iniquitatem & malitiam deuenimus: ut sint multi, qui cum ad honores, & dignitates ascenderint parentes suos nõ agnoscunt neq; pauperes cõsanguineos, quos contemnunt, & pro nihilo habent. Non ea humilitate, & synceritate, qua præditus erat sanctus Ioseph: qui cum magnus princeps in regno Aegypti esset habitus, & secundus à rege, fratres suos cognouit, & honorauit. Nec dedignatus est dicere q̃d erant pastores ouium: quod genus officij apud Aegyptios in cõtemptu habebatur, sicut etiam modo apud nos. Sic Moses qui princeps erat totius populi Israelitici cognouit socerum Ietro Aethiopem & illum honorauit. [Et ipsi non intellexerunt uerbum quod loquutus est ad eos.] Non igitur de aliis mirandum, qui nihil intelligerent de patre æterno Christi Iesu: sed de Maria & Ioseph mirandum est, q̃d cum scirent Christum habere patrem in cœlo non intelligant. Tantum erat illis gaudium de inuento puero, ut nihil amplius cogitarent, nec eius animus aliis verbis acquiesceret: lætitia absorpti, uerba pueri non capiebant. Nam ut in prouerbiis habetur. Desiderium si compleatur, delectat animam. ¶ Ad tuam eruditionẽ nota, quod temporale gaudium distrahit mẽtẽ, vt nequeat uerba Dei percipere: Sic Pharao cũ oia illi ex animi sententia euenirent, non audiebat uerbum Dei, quod Moses illi predicabat. Vnde & tibi cauendum, ne nimia lætitia affectus rerum mundi citò euolantium, cœlestium diuitiarum obliuiscaris. [Et descẽdit cum eis, & venit Nazareth & erat subditus illis. Aduerte quod Christus ad templum Dei proficiscitur, quasi illum oporteat, sicut cæteros, Dei gratiam quærere: cùm tamen ipse idem sit, q. cũcta gratiæ dona cõfert: & de cuius plenitudine omnes nos accepimus, In medio doctorum sedebat: audiens illos & interrogans. Quasi nunc dicere cogatur, qui ipsum Dei uerbum & sapientia erat. Cum parentibus rediit, & illis subditus erat. Nõne hęc maxima sunt humilitatis exempla? Christus uerbis nondum prędicabat, sed efficacius ipsa opera, quę faciebat humilitatis exhibebãt exẽplum quibus ostendebat hanc esse potissimam & certissimam uiam, ut Dei gloriam possimus consequi.

Ioan. 6.
Act. 4.
Gen. 45
Exo. 18.
Pro. 17.
Exod. 7. & 8.
Ioan. 1.

¶ Pręterea in huius historiæ discursu clarè Christus ostendit habere duas naturas: cũ aliqua operaretur, ita sublimia & alta q̃ solũ ad diuinitatẽ pertinerent: alia verò minora, quę ad fragilitatẽ humanã specta bant. Vt homo ascendit in Hierusalem cũ parentibus suis: ut Deus uerò in templo mansit sua propria authoritate. Vt homo sapientes, & seniores interrogat: ut Deus uero ad quæstiones ità diuinitus, & sublimius respondebat, ut omnes doctores in magnam admirationem raperet. Vt filius Dei mãsit in templo patris sui æterni: sed vt filius uirginis cum parentibus rediit: quo ipsi uoluerunt, & eorum imperio & uoluntati parebat: Discant hinc prælati, discant & subditi. Pręlati discant humiliari quando uiderint quod Maria & Ioseph Christum habent subditum. Ne superbia efferantur: quia plerunque contingit, ut subditi melioris sint conditionis, & sortis, quàm prælati. Nam si prelatus secum consideret subditos habere meliores se, atque præstantiores: non superbia inflabitur, etiam si in alta dignitate, & gradu sit constitutus. Discant & subditi obedire maioribus suis, cum uideant totius orbis redemptorem, & dominũ subditũ Ioseph & Mariæ. Vbi creator creaturam ueneratur, & reueretur. Magnũ q. dẽ & nũquã satis laudatum exemplũ humilitatis nobis hic re-

demptor exhibuit: nam cùm esset totius orbis princeps,& imperator,cui cuncta parent, & obediunt: tanta humilitate uoluit suos parentes suspicere, & uenerari. Cur ergo filij non obediunt suis parentibus,cùm Christum uideant verum Deum esse, & Iosepho, Mariæque tam humiliter subiectum? In Deuteronomio scriptũ
Deu.21 est præcepisse Deum. Si genuerit homo filium cõtumacem & proteruum qui nõ audiat uocem patris ac matris imperium, & coercitus obedire contempserit, &c.lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, ut auferatur malum de medio vestri.Sic Sapiens ait.Qui aliquid à parente subtrahi homicidium committit. Sed
Pro. 28 quid dicemus de filio qui lites aduersus patrem exercet: & quòd detestabilius est, qui iniuriis afficit & maledicit aut percutit? Licurgus ille qui legem dedit Lacedemoniis non statuit legem de pœna irroganda filiis, qui sacrilegas mouerent manus in suos parentes dicens, quod talis lex superflua esset: uidebatur enim ei fieri non posse quemquam esse qui tantum facinus aggredi cogitaret. Neque tantum parentibus qui nos genuerunt obedire parareque debemus, sed etiam parentibus spiritualibus subiici:ut prælatis, sacerdotibus, & maioribus, q̃ vices Dei gerũt. Non igitur tibi molestum sit subditum esse homini propter Deum: quãdoquidem ꝓ te Deus ipse voluit hominibus subiici. Nam si oculos conuertis, & uidere uelis quanto minores dignitate erant illi, quibus Christus parebat, non molestè fere, aliis te multò minoribus obedire. Quapropter ex huius rei in aduertentia conquereris quia ei es subditus, qui nõ scientia,& literis est imbutus,ut tu, Ionas Deo non obediuit:nam cum precepisset ei, ut
Ion. 1. abiret Niniue, ipse Tharsis se conuertit. O in quanta mala ille labitur, qui inobediens est, & omnia etiam illi contradicũt, qui nescit obedire. Terra noluit sustinere
Nu. 16. Datan & Abiron,sed viuos deuorauit eos simul cum uxoribus, & filiis, nam omnes simul rebellioni cõsenserunt. Ionam etiã
Phili. 2. aqua non potuit ferre,nec aer, nec nauis. Aspice igitur Christum obedientem Mariæ & Ioseph:& ita obediẽtẽ,ut Paulus de eo dicat.Factus est obediens usq; ad mortem,mortem autem crucis:& hæc omnia pro te libentissimè sustinuit. Si subditi huius doctrinæ documentum uellent intelligere, gauderent certè prelato obedire qui Dei uicem gerit.Sed de his alias.

¶ Expende etiam quantum & quàm magnam dignitatem habuerit beatissima uirgo: cũ eius subditus fuerit ille,cui omnis creatura paret, seruit, & colit, quemq; omnes Angeli uenerantur, & suspiciunt. [Et mater conseruabat omnia uerba hæc in corde suo.]Clarius in hoc apparet quãta sapientia beata uirgo fuerit prædita:nã stulti audita conseruare non possunt,iuxta illud sapientis.Cor fatui quasi uas con- Eccl. 21
fractum:& omnem sapientiam non tenebit.Preclara laus beatæ uirginis potest hec appellari. Nã mulierum ingenium est nihil prorsus tacere, sed tantum id quod nõ norunt. Præterea non unum solum sed omnia hec uerba conseruabat.Quo docemur,ut rapti in admirationem de his que in Christo uidemus, & audimus, ipsum laudare debemus. Magnificare enim debet homo,extollere atque laudare ea omnia, quæ uel à Christo audit, uel in ipso conspicit.Et omnia hec non modo audire uerum conseruare operepretium est, & animo secum reuoluere: non hoc aut illud,sed omnia.Sic fecit beata uirgo quod diuus Lucas ipsius uirginis laudi tribuit: quod quidem non immerito laude dignũ est iudicandum.Quid obsecro melius homo facere potest? aut quare pius animus melius cognosci poterit? Imo & ipsemet Christus testatur, uerbum Dei audire & conseruare ueri in Deum amoris esse argumentum: imò iudicium esse hominis ex Deo nati,cum inquit. Beati qui audiũt verbum Dei & custodiunt illud.Quare nõ
est mirandum si diuus Lucas bis repetat Ioan. 8.
Mariam hæc uerba audire, & conseruare Luc.11.
illa. Nam suprà postquam pastores puerũ adorarunt, dixit. Maria conseruabat omnia uerba hæc.Et iterum hæc eadem uerba nunc repetit, cũ uenerunt Nazareth. Primum respicit ea, quæ de Christo dicebantur.Secundum ea quæ gessit.Duo hec iam nobis ueniunt consideranda.Quid de Christo dicatur, & quid ab eo factum sit. Ambo quippe ad perfectam Christi cognitionem pertinent.Quorum alterum cum

conside-

cōsideratur, iam dimidia Christi cognitio attingitur. Vnde tot furta, tot flagitia, tot mendacia, &c. nisi quia non conseruamus omnia uerba, quæ à Christo dicũtur? Credimus, & conseruamus, quæ dixerint pastores Simeon & Anna scilicet, quod Christus sit Deus & homo, lumẽ & gloria, &c. qua fidem horum habemus tanquã Christiani. Sed quæ Christus gessit, quæ operatus est, quæ in nostram eruditionẽ & doctrinam reliquit, ut humilitatem, obedientiam, paupertatem, prudẽtiam, & ea, quæ ad mores pertinent componendos, nõ curamus. Ideò nõ boni nec perfecti Christiani sumus: sed tales qui Christum ore con- 2.Tit.2.
fitemur, factis autem negamus. Dicũt, Domine, domine, & quæ dicunt non faciunt. Luc.6.
Cùm tamen Paulus asserat non in sermone esse uerbũ Dei, sed in uirtute: Et diuus 1.Co.4.
Iacobus etiam. Non auditores uerbi, sed legis factores simus. Quinimo Christus à Iaco.1.
se fugat, & tanquam inutiles: proijcit uir- Mat.25
gines quæ lampades habebant sine oleo: Matt.7.
& eos etiam qui in nomine ipsius miracula faciunt, dum tamen perpetuo maneant operarij iniquitatis. Quare si uolumus, ut Christus nobis in salutem uenerit: non secus ac Maria facere debemus: quæ non vnum uerbum solum, sed omnia conseruabat, & non tantum ea, quæ ad fidem spectabant, sed etiam quæ ad bonos mores. Rursus piam domini matrem imitemur, quę omnia filij facta diurna & nocturna assidua meditatione secum reuoluebat. Fixius etiam & tenacius nobis memoriæ hęreant beneficia omnia, quæ nobis contulit, & quotidie confert liberãdo nos à peccatis, & commissa remittendo, ut uel hac exercitatione post hac, uitã in melius mutemus, & in meliorem mentem resipiscamus. [Et Iesus proficiebat sapiẽtia.] Quoad intellectum, quãuis etiam ab instãti cõceptionis quatenus homo plenus esset sapientia patris. Sed proficiebat sapientia illa, quæ per experimentum adquiritur. [Et ætate.] Quo ad corporis incrementum. [Et gratia.] Quo ad uolũtatem & affectũ. [Apud Deum.] Ad gloriam, scilicet, Dei & laudẽ. [Et homines.] Hominibus uerò ad salutem proficiet semper. Ad laudem inquam Dei: & ad hominum salutem proficiebat. Agebat enim ea, quæ Deo placita erant: & quæ laudabantur ab hominibus.

¶ Obserua autem quod sapientia experimentali Christus proficiebat, ut Paulus Heb.15.
ait. Didicit ex his, quę passus est obedientiam. Optimus quidẽ modus discendi obedientiam, est per experientiam. Nam uideb is theologum egregiè de obedientia disputantem & concionantem: si autem ei præcipias aliquid facere, quod eius nutui non arrideat, statim sicut uipera insurgit. Ideò Christus etiam si rectè sciret, quid esset obedientia, per experientiam uoluit eã discere. Ille qui postquàm chirurgiam didicit, gladio cęditur, cùm ipse in curatione dolorem iam sit expertus, quando ipse alios curat, dolet, & pietatem habet.

¶ Dico etiam quod proficiebat sapientia & gratia corã hominibus, quia per actus proficiscentes à sua sapientia & gratia habituali, quanto plus ætate crescebat, magis nobis merebatur. Maiorem enim gloriam & gratiam meruit nobis Christus in die illa, qua crucifixus fuit quã in die, quo in templo disputabat. Ideò gratia, gloria & ætate in dies magis proficiebat prędicãdo, orando, ieiunando, & morti pro nobis se offerendo. Et etiam si illa tria substantiua ablatiui sint casus, & hũc sensum reddat illa oratio: scilicet, quod proficiebat in ætate, in gratia, & in sapientia: sed melius est dicere quod sunt effectiui casus, & hũc sensum reddere. Quod Christus proficiebat nobis magis quotidie adquirẽs maiora merita nobis coram Deo. Et hoc meritum sua sapientia efficiebat, & sua gratia.

¶ Expende etiam quod priùs dixit coram Deo, & postea corã hominibus: quia priùs Deo oportet placere, & posteà hominibus. Sic inquit paulus. Prouidemus bona non solum coram Deo, sed etiam coram Ro.12.
omnibus hominibus. Docet etiã hic Christus à primis iustitiæ rudimentis semper debere progredi ad perfectiora. Quemadmodũ enim corpus habet actus suos, quousque ad perfectum staturæ modum perfectasque uires deueniat.Ità & pietas incrementa habet donec perfectionẽ attingat & plenitudinem Christi. Grandis fit Christus in nobis, & adolescit cum perfectionem acquirimus cum iam relicto lacte carnis, solidum cibum spiritus appetimus cum relictis, & neglectis terrenis ad

cœlestia aspiramus. Igitur qui semel Christum induerit, oportet ad illius exemplũ semper ad meliora ꝓgredi: quo simul & animi puritate sese Dei oculis gratum efficiet,& famam honestam sibi apud homines parabit. Itá ut de eo, quemadmodũ de Samuele possit dici. Puer Samuel proficiebat atque crescebat,& placebat tam Deo,
1.reg.2. quàm hominibus. Sic Dauid erat profi-
2.reg.3. ciens, & seipso robustior. Ne igitur semꝑ
1.Co.13 pueri simus, sed quotidie in melius proficiamus. Sic Paulus. Cũ essem paruulus loquebar ut paruulus, sapiebã ut paruulus: cum autem factus sum uir, euacuaui quæ
2.Pet.3. sunt paruuli. Diuus etiam Petrus vult nos conari, ut assidue crescamus in gratia &
Ephe.3. agnitione Dei. Paulus flexis genibus orabat pro fidelibus Deum, ut secundum sanctum suum spiritum, iuxta iuternũ hominẽ, corroborari possent. Hoc igitur est qđ homo Christianus apud se debet statuere, nempe quod de Christo puero dictũ est, scilicet, quod non solùm corpore atq; uiribus, uerum etiam gratia & spiritu ac cœlestibus donis creuerit & auctus fuerit. Deprecemur igit̃ Christum, ut nobis gratiã & auxilium præstet, ut proficere possimus: euntes de uirtute in uirtutem, ut po
Psal.83. stea uideamus Deum Deorũ in Sion. Qđ faxit Deus, nobis oĩbus cõtingat. Amen.

CAPVT III.

SICVT Euãgelista Lucas antequã scriberet annunciationem Christi factam per angelum,& ipsius natiuitatẽ, præmisit annunciationẽ & natiuitatẽ præcursoris tanquã priora: sic modo scripturus prædicationem Christi, præmittit beatissimi Ioãnis prædicationem. Nã sicut beatus Ioãnes suo ortu Christi natale ꝓuenit, ita predicans baptismũ pœnitentię, corda hominũ disposuit, ad suscipiendũ Christi baptisma. Baptismus quippe Christi & prędicatio nõ erat res tã parui momenti & põderis, quin prius aliquis magnus, & egregius concionator anteiret, qui hominum corda pararet & disponeret. Expediebat ẽt ut hoc insigne opus, quale erat Christi redẽptoris nostri prędicatio alicui prius manifestaretur: qui ipsum Christum præueniret,& mundo annunciaret. Sic enim est Amos.
scriptũ. Non faciet dominus Deus uerbũ: 3.
nisi reuelauerit secretũ suũ ad seruos suos prophetas. De eis nãque quæ maximi sũt põderis,& momẽti, amicos suos ꝓphetas Deus certiores facit. Sic Noe mundi euersionẽ per aquas diluuij futurã reuelauit.
Sic Abrahæ incendium Sodomę. Sic Mosi Gene.6.
quomodo missurus erat Iudæis mãna. Ita Gen.18.
etiam iustum & cõsentaneũ rationi erat, Exo.16.
ut tantũ atq; tam magnũ beneficium facturus mundo (vt erat regni Dei prędicatio) prius alicui sancto & dilecto prophetæ tãtũ opus manifestaret. Cùm igitur aduentus hic tanti præcursoris adeò esset solennis & celebris in ueteri instrumẽto, ut
ad literã de eo dixerit Malachias. Ecce ego Malach.
mitto Angelum meum ante faciem tuã 4.
qui præparabit uiã tuam ante te, ita etiã noster Lucas debita maiestate & splẽdore
exitũ diui Ioannis à deserto scribit, prædi- Mala.4.
caturi pœnitentiã,& aduẽtũ redemptoris prędicaturi, dicens. [Anno quinto decimo imperij Tiberij Cæsaris.] Peractis bellis ciuilibus,& Põpeio magno superato, omnibus est notum Romani imperij sceptrum Iuliũ Cæsarẽ habuisse. Cui successit Octauianus dictus Cęsar Augustinus, qui quinquaginta septẽ annis imperauit,& reliq̃t successorẽ hũc Tiberium filiũ Liuiæ vxoris Augusti Cęsaris. Anno uerò quadragesimo secũdo imperij Augusti Cęsaris Christus,& Ioannes nati sunt: si uerò regnauit quinquaginta septẽ annis,& diuus Ioannes exijt prædicaturus in desertũ decimo quinto anno imperij Tiberij, manifestè cõstat, Ioannẽ trigesimum egisse annum, qñ iam incepit prædicare: nã quindecim Octauiani & quindecim Tiberii, trigesimũ numerum implent: in qua ætate Christus & sanctus Baptista exierunt prędicare. Hunc eundẽ annorũ numerum cõpleuerat Ioseph, qñ stetit coram Pharaone.
Eundẽ Dauid cùm regnare incepit. Et in Gen.41
hac ætate uidit Ezechiel mirabiles uisio- 2.Re.5.
nes,& uaticinari & prędicare incepit: nam Iero. in
iuniorẽ ætatẽ neque prælati officium po- prouer.
stulat, neque prædicationis munus decet. Eze.
Nõ sic multi iuuenes hac nostra tẽpestate faciunt, qui cùm primum theologiam degustarunt,

gustarunt, statim concionari uolunt, & alijs suã scientiã ostentare. Nonne beatus Ioannes decimo quinto, uel decimo sexto suæ ætatis anno prædicare posset? Nonne Deo plenus, & ipsa diuina sapiẽtia illi erat infusa? In hoc quidẽ ambitionem adolescentũ huius temporis reprehendit: & docet prædicationis euangelicę munus non nisi perfectis hominibus cõmittendã esse. Vt poma immatura, quæ ab arboribus vẽto deijciuntur, quæ nec suauitatẽ habent: nec stomacho prosunt, quę uerò sunt matura, hæc grata & suauia sunt: sic cõcionatores isti iuuenes, nec dulcedinem habent spiritualem, nec utilitatem mentibus afferunt: sed quæ sunt tẽpore maturo è sacris literis collecta hæc utilia sunt & salubria.

¶ Obserua secundo quod non dixit, anno regni Tiberij, sed imperij. Romani antiquitus à regibus gubernabantur: postea uerò cõmoti tyrannide sexti Tarquinij vltimi eorum regis noluerũt reges acceptare: sed per senatum & consules, quos ipsi eligebant, regebantur. Et Iulius Cæsar qui imperium Romanum usurpauit, cùm sciret nomen regis illis esse odiosum, noluit rex appellari, sed imperator. Vnde uidere licet, quomodo Romani ut minus malũ euaderent, in aliud maius inciderũt: nam imperatoris nomen maiorem superbiam & arrogantiam dicit, quàm regis nomen: quandoquidem regere & gubernare maiorem humilitatem præ se fert, quàm impẽrare, & præcipere, quod nomẽ dominiũ & imperiũ significat. Ita ẽt & hodie multis contingit, qui ut minora mala fugiãt, in maiora incidũt. Vnde sanctus Iob. Qui timet pruinam: ueniet super eum nix. Timent præsentis uitæ pœnas, & futuræ tormenta non pauent. Nam pruina in his inferioribus fit: nix autẽ de superioribus uenit. Quo circa per pruinam intelligit Iob mala præsentis seculi, per niuẽ autem tormenta quæ peccatoribus in alia uita restant: cumq; peccatores huius mũdi labores fugiant, cęci & amẽtes in æternos præcipitantur. Illic.n. trepidauerũt timore, ubi non erat timor. Sic ẽt multi peccatores infœlicem corporis ualetudinem timẽt, uel paruum etiã dolorẽ capitis. Vnde nec ieiunare uolunt, nec corpus suum macerare: peccata autẽ & animę grauissimas ægritu

Iob.6.

Psal.13.

dines nõ timent. Hi homines infantibus, & pueris similes sunt, q. araneã uel paruũ quoddã aliud animal timent, in ignem tñ manus conijciunt. ¶ Tertio aduerte (si Suetonio & alijs historiographis credideris) hunc Tiberium crudelissimũ hominẽ fuisse, homicidã, impium, & oĩ scelere contaminatum. Vide obsecro & diligenter cõsidera quàm parui faciat dñs huius seculi diuitias, gloriã, & honores: quandoquidẽ homini tã scelerato ea oĩa commisit. Nam si hæc bona terrena alicuius essent põderis, uel in aliquo pretio essent habẽda, nõ ita facile Christus suis discipulis & charis amicis iussisset ea relinquere, nec ea cõcederet iniquis & perditissimis hominibus, Tiberio, scilicet, Caligulæ, Claudio, Neroni, Cõmodo, Heliogabalo, & alijs similib. Hæc enim terrena quæ tu bona appellas, & quę quęris, & de quibus solicitus ambulas: sine dubio stercora sunt & furfures domus Dei. Vis ne ut liquido tibi cõstet, quã nihili Deus omnia hęc pẽdat? Abstulit vniuersa illa dñs à nimis charo & dilecto amico suo Iob, petitione facta ab impio & crudelissimo inimico diabolo. Rogauit dominum Satan, ut uniueriam substantiã Iob euerteret, statimque dñs id cõcessit. Abraham filijs concubinarum largitus est munera: Isaac uero primogeniturã & omnẽ suppellectilem hæreditauit. Ità dñs spurijs filijs qui de huius seculi diuitijs & honoribus tãtum sunt soliciti hæc terrena bona concedit: bonos autem & legitimos filios qui uana & caduca huius mundi contemnunt, diuinis & nunquã perituris diuitijs auget, & locupletatos reddit. Cõtenti sint mali, & satis illis sint bona hæc fluxa & caduca terræ: ab hereditate uero cœlesti alienentur, & semoueãtur, bona nanq; illa diuina, solis filijs charis amicis reseruantur. Audi Psalmistam. Ecce ipsi peccatores & abundãtes in seculo obtinuerũt diuitias. Vnde ex hoc loco discere debes, ut terrena despicias, contemnas, & pro nihilo facias: cęlestia uero ames, diligas, & omni studio prosequaris. Hęc quippe, quam mundus opulentiam, copiam, abundãtiam, & diuitias uocat, nõ nisi summa paupertas, mendicitas, & indigẽtia est. Ne obsecro in stercus huius seculi oculos nec mẽtem conijcias: sed in solũ Deũ animũ tuũ cõuerte: si

Matt.4.

Iob.1.& 2.

Gen.25

Psal.72.

quidem

quidē erecto uultu te ipsum dominus condidit, ut ad cœlestia semper aspirares. Cum enim commodum & utilitatem tuā Deus respiciat, omnia ea, quæ tibi sunt opus super terram constituit, ut panis, uinum, & caro, ut facili negotio ea posses adipisci: superflua uero ut sunt aurum, & argentum, subtus terram abscondit, ne ipsa uehementer cupias & desideres. Ne serio futilia & ridicula ames & quæras: nam egregius psaltes uehementi raptus admiratione, cum uideret ea quibus homines tam
Psal. 4. auide & anxie student, inquit. Filii hominum usque quo graui corde: ut quid diligitis uanitatem, & quæritis mendacium? Quasi diuinus uates uellet hominum amētiam explicare, ac si diceret. Cum sitis filij hominum, rationis, & intellectus participes: ne quasi rationis expertes sitis, constituentes ultimum finem in his terrenis & perituris: quandoquidem à terrenis bonis fruendis conditi & effecti estis. Mendacium amas cum terrena amore prosequeris: aurum nanque & argentum etiam si hominum oculis alicuius sit æstimationis, uile tamen & nullius momenti dominus iudicat [Procurante Pontio Pilato Iudæam.] His uerbis manifestissime ostendit beatus Euangelista Christum esse uerum Messiam promissum in lege. Vnde operæ precium est aduertere, inter Iudęos duas prophetias fuisse celebratissimas iuxta aduentum Messiæ, quem expectabant, Altera erat illa Iacob. Non auferetur sce-
Gen. 49 ptrum de tribu Iuda, &c. Altera uero non minus celebris illa erat, quæ habetur in
Deuter. 18. Deuteronomio. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum tuorum similem tui: & ponam uerba mea in ore eius. Quæ duę autoritates secundum omnium rabinorum sententiam de Christo, & de ipsius aduentu intelliguntur. Altera nanque istarum aiebat, Messiam uenturum esse, quando nullus esset rex in Iudæa, altera uero hunc Messiam magnum futurum prophetam, & oriundum ex Iudaico populo. Deo enim præstare debebat futurus Messias alterum scilicet quod futurus esset propheta & natione Iudæus: alterum uero esse uēturum, quando nullus esset rex naturalis in Iudæa. Nascitur Esaias propheta in Hebræo populo: ne autem aliquis falso existimaret ipsum esse Messiā, in principio suæ prophetiæ inquit. Visio Esaiæ filij Amos, Esai. 1.
quam uidit super Iudam & Hierusalem: in diebus Oziæ, Ioatham, Acaz, & Ezechiæ regum Iuda. Ac si prudens diceret. Etiam si sim propheta & à uobis ortus, ne tamen putetis me esse Messiam: nam ego prædicare & prophetare incipio naturalibus regibus Iudæę sceptrum & imperium tenentibus. Et Ieremias etiam. Verba Ieremiæ Ierem. 1
filij Helchiæ de sacerdotibus qui fuerūt in Anatoth in terra Beniamin. Factū est uerbum domini ad eum in diebus Iosiæ filij Amon, regis Iuda. Baruch quoque legit. Baruch. 1.
Verba libri huius ad aures Ieconię filij Ioachim, regis Iuda. In Ezechiele etiam habetur. Ipse est annus quintus transmigrationis regis Ioachim. Et Daniel. Anno tertio Eze. 1. Dan. 1.
regni Ioachim regis Iuda. Quod si diligenter alios prophetas reuolueris, inuenies omnes prophetasse tempore, quo erant reges uel duces de tribu Iuda qui populum gubernarent. Non enim defuerunt ante Christum natum in illo populo reges uel duces, qui regerent Israelem: ut statim initio huius operis ostendimus Igitur prophetę sancti ut tollerent à populo suspicionem, ne aliquem ipsorū putaret esse Messiam (cum inter illos nati & educati essent diligenter literis mandarunt reges Iudæ, sub quorum dominio prophetabant. Sed diuus Lucas ostendit diuum Ioannem prędicātem maximum illum prophetam promissum Iudæis. Sed sub quo rege Iudæ? Procurāte (inquit) Pontio Pilato Iudæam. Iam non est rex in Iudæa, nō est sceptrum regale, non est corona. Sed quid? procurator quidam, siue prorex, quem hodie constituit imperator: quem etiam si sequenti die libuerit auferet, ipse autem non naturalis, sed ex populo gentilico, & aduena erat. Vides igitur quomodo in quouis euāgelistæ uerbo magnum claudatur mysterium? Conuincit hic Iudæos, & ipsorum cæcitatem reprehendit, probatque ex ipsorum prophetijs & testimonijs Christum esse Messiam: quem ipsi expectabant. Nihilominus ipsi tam cæci & tā ignorantes sunt, ut nolint cognoscere suum saluatorem: mittunt nuncios, qui interrogent diuum Ioannē, an sit ipse Messias in lege promis- Ioan. 1.
sus: cùm secundum rei ueritatem potius

deberent

deberent diuo Ioanni credere dicenti Iesum esse uerum Messiam, quam si de se ipso id affirmaret. Nam testimonium quod aliquis de se ipso exhibet, non tantum fidem facit, quantam haberet si de altero id affirmaret, & siquidem Iudæi diuo Ioanni crederent, si dixisset ipsum esse Christum, potiori ratione Ioannis uerbis debebant adhibere fidem dicentis Iesum Christum in lege promissum. Sed unde Iudeis istis tanta proueniebat cæcitas & obscuritas?
Soph. 1. Ex peccatis quidem, ut Sophonias aiebat. Ambulauerunt, ut cæci, quia domino peccauerunt. Mundanis nanque & terrenis dediti solum externa considerantes, Christi paupertatem despiciebant. & quia pauper & humilis uenit id fuit in causa, ut eũ non cognouerint: similes illi qui manum supra oculos ponit, ne solis radijs offendãtur: nec ab ipso illuminentur. Ita etiam hi inter suum intellectum & diuinam lucem pessima constituerunt, & ideò obtenebrati sunt. & cæci facti, & ita ceci ut cùm uiderent omnes prophetias, quę de ipso loquebãtur, iam adimpletas esse, cumque etiam ipsum Messiam coram oculis haberent, illum ignorabãt. Ego ueni (inquit Christus) ut qui non uident uideant: & qui uident, cæci fiant. Oculi nanque uanitatis mundi allucinati rerum mundanarum amore: diuinam & inaccessibilem lucem non ualent intueri. Hęc est illa cęcitas & obscuritas,
Ioan. 9. quam misit dominus in Aegyptios: de quibus scripturę asserit, neminem spacio triũ
Exo. 10. dierum fratrem suum uidisse, nec ab uno loco motum fuisse. Nisi Iudęi isti cęci essent, non utique in suo euangelio Ioannes dixisset. Mundus Christum non cognouit.
Ioan. 1. Non mirum erat, quod ita cęci & deliri essent in cognitione Messię: siquidem tantum pulueris pondus amoris mundi carnis, & sanguis oculis suis oculis suis iniecerant, de quibus Ieremias dixit. Errauerunt,
Thre. 4. ut cęci in plateis, Iniquioris cõditionis est hęc cęcitas, quam quęuis alia corporalis: nam qui corporis cęcitate laborant, se ipsos agnoscunt, at qui interiori cęcitate te-
Ioan. 9. nentur, existimant se uidere, cùm nihil uideant. Quo circa redemptor noster his di-
Eccl. 21. xit. Si cęci essetis, non haberitis peccatum: nunc uerò dicitis quia uidemus, ideò peccatum uestrum manet. Caue & tu tanquã à facie colubri à peccatis: ne in hãc tetterrimã cæcitatem incidas: ut Deum non cognoscas, & teipsum ignores, &c.

¶ Expende etiam quòd hęc terra Iudeę Gen. 12 & 25.
ubi Pilatus pręsidebat, illa erat, quam olim Deus Abrahę promisit, cũ dixit. Ego sum dominus qui eduxi te de Vr Chaldęorum, ut darem tibi terram hanc, ut possideres eam, Iosue autem possessionem huius terrę tradidit filijs Abrahę, postquàm Moses Iosue. 7
eduxit illos de Aegypto. Sed aspicite quomodo Deus alijs regna propter sua scelera tollit & alijs tribuit: quod uideri potest in Saule, cui dominus regnum hoc de quo loquimur, sustulit, Dauidi autem concessit secundum illud quod scriptum est: Mortuus est Saul propter iniquitates suas eo 1. Par. 10
quod pręuaricatus est pactum domini, & non custodierit illud: propter quod interfecit illũ, & transtulit regnum eius ad Dauid filiũ Isai. Cùm Saul rectitudinem animi seruabat, dedit illi regnũ: at cùm à mãdatis domini recessit, regno orbatus est. Quod cum Dauid rectè animo perpendisset, dixit Salomoni successori ipsius cùm morti esset propinquus. Obserua ut custodias mandata domini, ut confirmet dominus sermones suos quos loquutus est de 3. Re. 2.
me dicẽs. Si custodierint filij tui uiam meã & ambulauerint in ueritate, nõ auferetur tibi uir de solio Israel. Cùm enim rex pręsidem aliquem constituit siue ciuitati siue arci, beneficium illud donat illi & successoribus illius, dummodo tales ipsius regis non sint proditores, nam si sint, uitam simul & gratiam datam amittunt. Ita dominus dedit Abrahamo hanc terram, & ipse fuit primus, & fidelissimus pręses, postea uerò Isaac. Iacob & alij ipsius successores fideles, & recti, quos dominus in officio sustentauit. At cum traditores essent, abstulit dominus ab eis possessionem, & dedit eam Romano imperatori, qui dominium ipsius tenebat, quique hunc pręsidem illi constituit. Similiter Deus nobiscum faciet: si ipsius pręcepta non seruauerimus. Atque ita debent intelligi omnia à Deo nobis promissa, ea lege ut quę ipse pręcipit, diligenter obseruemus. Peccata Iudeorum eos in tam infoelicem statum adduxerant & ita tu si in peccatis perstiteris, exul à gloria in miseram captiuitatem incides.

Matt. 8. cides. Audi dominum, Filij regni eijcietur foras. Nec inertia detentus in hæc insana & amentissima uerba prorumpas. Christianus sum, uita æterna mihi hęreditas est ad regnum sanctum pertineo: mihique iure proprio debetur, nanque quemadmodum promissam terrā Iudæis abstulit propter scelera & flagitia quibus seipsos contaminarunt, ita regnum gloriæ (quanuis tibi promissum in hæreditatem sit) nihil dubitabit auferre, nisi tanquam filius Dei sanctis uitę documētis & institutis uitam tuam cōposueris. Sed iam hystoriam prosequamur. [Tetrarcha autem Galileæ Herode, Philippo autem fratre eius Tetrarcha Itureæ & Traconitidis regionis, & Lisania Abilinæ Tetrarcha.] Inter plures filios quos magnus ille Herodes Ascalonita habuit, post ipsius mortem soli tres uiui remanserunt, Archelaus, scilicet, Herodes, & Philippus: cæteros nanque ipse dum uiueret interfecit. Post mortem patris contentio fuit orta de regni successione. Cæsar in quatuor partes regnum Iudeorum diuisit, dans Archelao Iudęam & Idumęā, Herodi, Galilæam: & Philippo, Ituręam, & Traconitidem regionem: & sic Tetrarchæ facti sunt. Tetrarchia enim quarta pars regni est, & Tetrarcha uocaī princeps quartę partis regni: Archelaus autem qui in Iudæa regnabat suis exigentibus sceleribus à regno eiectus, & relegatus est: tūq; Iudęa administrata fuit per procuratores Ethnicos, quorū primus fuit Cōponius, secūdus Annius Rufus, tertius Valerius, quartus Marcus, quintus uero Pontius Pilatus qui

Ios. li. 2. de bello. Iud. c. 16. teste Iosepho anno duodecimo Tiberij Cęsaris procurator Iudeæ constitutus est: cuius tempore cum Herodes & frater eius Philippus essent Tetrarchæ: uenit Ioannes prædicans baptismum pœnitentiæ, porrò aliqui dixerunt Lisaniam istorum fratrem fuisse & filium Herodis Ascalonitæ? alij uero eius nepotem, utpote filium Ptholomæi cuiusdam ex Alexandria Sorore præfati Herodis. Quomodocunque autem illud sit, parum ad propositum refert. Sed his dimissis ad nostram eruditionē aliqua sunt obseruanda.

¶ In primis quomodo ij qui iniquo & prauo animo dignitates, honores, & diuitias acquirunt, & mala fide possident breui tempore ijs fruendum. De rebus enim male acquisitis, non gaudebit tertius hæres. Ingressus est Herodes Ascalonita in Iudæam per tyrannidem, & regnum iniuste vsurpauit: at iusto Dei iudicio nondum mortuus erat, cum iam regnū in quatuor partes diuiditur: & præcipuam regni partem, quæ erat Iudæa per procuratorem regitur, & gubernatur, qui aduena & gentilis erat. Ex quo docemur, ut nihil in hac vita malis artibus & dolo acquiramus: nam quod mala fide possidetur, diu stare non potest: nec quod inhonestum est utile ullo pacto esse potest. Quod omne sacræ pagi- Iudi. 9.
næ testimonio & exemplo apertissime demonstrari potest. Nam Abimelech Gedeonis filius qui regnandi cupiditate septuaginta fratres interfecit miserum & infœlicem finem sortitus est: quippe qui à mulie
re fuit occisus. Vide etiam quem exitum 3. Re. 12
habuerit Hieroboam, qui aduersus domi- 4. Reg. 9
num suum Roboam surrexit & uitulos au 4. Re. 11
reos confecit, quos populus adoraret: ut se tueri & conseruare posset in regno suo. Idem exemplum tibi afferam de Achab: cuius domum diripuit. Iehu & neminē uiuū reliquit. Idem contingit Athaliæ: & omnibus illis qui malo titulo dominari uoluerunt. Et hoc etiam quotidie experimur in hominibus ecclesiasticis, qui bonis ecclesię & pauperum rem suam & substantiam augent, & amplificant, & memoriam sui in hac uita relinquunt, quocirca permittit dominus, ut his bonis hæredes prodigi & epulones succedant, qui illa breui temporis spatio deuorent, & consumant.

¶ Aduerte etiam quod omnes hi principes, & sacerdotes quos euangelista describit flagitiosissimi homines fuerunt, & supra quàm dici potest grauissimis peccatis impliciti: qui dignas factorum in inferis pœnas luunt. Qui cum mali essent & ipse populus pessimis moribus erat imbutus, vbi pauca uel nulla prorsus iustitia locum aliquem uendicabat. His igitur temporibus Baptista quidem inuenitur omnigena uirtutum supellectile abundans, & claris vitę potentis illustratus: nam etsi reliqui omnes mali sint, nihil uetat quin tu bonus, & sanctus esse possis. Nec ideò inferas te iniquum & sceleratum esse, nec ad bonam uitam te applicare posse, quia reliqui perditionis

tionis uiam & iter inferni elegerunt: quandoquidem cum isti mali essent, Ioannes iustus inter eos inuetus est. Nequissimi erãt homines tempore Noe, ipse uerò sanctus, cui dominus dixit. Te inueni iustum coram me ex omnibus gentibus. Et in terra Hus, ubi omnes iniquitatem sectabantur, inuenitur Iob uir rectus, & iustus: ut merito beatus Gregorius annotat & ponderat super sanctum Iob. Quod si iniquorum & flagitiosorum consortium, & amplexus, tibi ipsi culpam imputes, non temporum iniuriæ: quandoquidem in quocunque tempore rectum uitæ tramitem insequi poteris, ut fecit sanctissimus Baptista eo tempore quo perditissimus erat mundus, quoq; tam sceleratis & iniquis hominibus regebatur. Quid enim obsecro nocumenti aliena iniquitas tibi inijcere potest? Audi Petrum Ecclesiæ principem & antistitẽ summum. Quis est qui uobis noceat, si boni æmulatores fueritis? Sed & siquid patimini propter iustitiam beati. Nihilo secius tamen etiam si in mundo plurimas tyrannides uideas, & habentes sceptrum nulla puritate conscientiæ inductos, non ideo uirtutem (quæ per se ipsam pulcherrima merces est) deseras, & abijcias. Sed ad id unum oculos efficaces moueas, Deum esse iustissimum & ęquissimum iudicem, qui singulorum opera metitur & debita solutione rependit. Nunc autem patiens esto & cum uideas mala principum & prelatorum pro eis ad dominum ora & semper uirtutum gradibus insiste: & cùm uideris in hoc seculo iustitiam periclitari mentem & oculos in cœlum reuoca, & cum Psalmista dic. Introibo in potentias domini, memorabor iustitiæ tuę solius. Id solum Deo relinque ubi iustitię lumen habitat: etiam si nullum in terra appareat.

Gene.7. Iob.1. Grego. libr. 1. mor.ca. 1. 1.Pet.3. Psal.70.

¶ Propterea, hęc diuisio significabat, cito uniuersum regnum uenturum esse in ruinam. Nam uenit illa Christi sententia adimplenda. Omne regnum in se diuisum desolabitur, ut experimento in Iudęorum regno demonstrari potest. Discordia enim quę orta fuit inter hos fratres Herodis Ascalonitæ filios, fuit in causa ut regnum diuideretur: diuisio autẽ initium fuit uniuersæ deuastationis regni. Nam concordia paruę res crescunt: discordia uero maximę dilabuntur. Si linguarum discordia illud magnificum & superbum opus turris Babylonię destruxit, quanto uehementius uoluntatum discordia, omnia destruet? Ad generationem rerum naturalium necesse est, ut conueniant elementa, & sedata discordia inter se quadam amicitia copulẽtur, ex qua unita concordia gignuntur lapides preciosi, aurum, & argentum, & cætera metalla pulchra, quę merito, & ipsorum conditorem & summum opificem, admiramur. Quid Appollinee facultatis dogmata & canones docent, nisi ex cõcordia quatuor humorum rectam ualetudinem & incolumitatem corporis constare, ex discordia autem mille egritudines, dolores, & mortem prouenire? In quo enim recta ratio Musicę consistit, nisi in cõcordia, & harmonia uocum? Natura ut docta rerum omnium magistra in lapide Thirreo hoc insinuare uoluit qui in aquam coniectus, si integer sit, quanuis magnus enatat at uerò diuisus in profundum demergitur. Sic nos integri & concordes permanemus, diuisi uerò & discordes submergimur & deperimus. Vnaquaque acies suum habet uexillum, quo cognoscatur, & quelibet nobilis familia suum stemmata, sic Christiana familia amorem & concordiã habet signum. Ideò redemptor noster. In hoc cognoscent, quod mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Experimentum in capite alieno debemus facere, cum uideamus hos fratres causa inimicitię & iurgij regnum patris perdidisse, tenemurque pacem & amorem diligere, quem Christus summopere commedauit. Obserua rursus Esaiam, Hieremiam, Ezechielem, & reliquos prophetas nominasse reges Iudęę tantum, scilicet eos in quorũ temporibus prophetabant, nam eorum doctrina & prędicatio pręcipuè in illum populum Iudęorum dirigebatur. At beatus Euangelista, hic ponit reges, & principes, tam Iudęos quàm gentiles, nam Christus utrique populo uenit, & euangelica prędicatio Iudęis & gentibus datur. Scripsit Tiberium qui imperator & dominus orbis erat, siquidem prędicatio Euangelij per ministeriũ Apostolorum nota uniuerso mundo debebat fieri. Mortuus est Christus, ut omnes saluos faceret, & omnibus

Luc.11. Gen.11. Ioan.

legem

legem suam dedit: & ita decebat, ut in hoc loco mentio fieret omnium principum tàm Iudæorum, quàm gentilium. Et quia Christus non solum rex erat, uerum etiã summus sacerdos, numerat etiam sacerdotes, qui tunc templo ministrabant, dicens. [Sub principibus sacerdotũ Anna & Caipha.] Sacerdotium statui seculari pręstat & maior quidem autoritas in Papa residet, quam in cunctis regibus & imperatoribus mundi. Sed cum maiori honore digni sint: prius Euãgelista scribit principes seculares, & in ultimo loco hos summos sacerdotes: & id non sine diuino consilio, ut uideas quantum de alicuius dignitate & honore peccata minuant. Fuerunt nanque isti Põtifices Annas & Caiphas Simoniaci, & ita digni fuerunt tali dedecore q̃d præferuntur illis nequissimi seculares & peccatores. Quot sunt etiam nunc in Ecclesia Dei sacerdotes, religiosi, & Episcopi, quibus coram Dei oculis multi publicani & peccatores preferuntur: Vtinam multi seculares nobis post terga relictis, uictoriã regni Dei nõ deferãt. Quo circa diuus Paulus nobiscum loquitur dicens. Nemini dantes vllam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum. Vnde si seculares digno honore non afficiunt nos: id euenit quia uidẽt nostra opera nõ suis præferri: nam conspiciunt nos garrulantes, confabulantesque sicut ipsi: uident ẽt nos epulari, & iocari, sicut ipsi: atque ita paruifaciunt, & contemnunt nos.

Mat.8.

2.Co.6.

¶ Aduerte etiam quod summus sacerdos secundum lẽgẽ perpetuus erat, & pro toto tempore suæ uitæ fungebatur officio at tantum inualuerat ambitio & cupiditas, ut singulis annis singuli sacerdotes eligerentur: & ita tẽpore, quo beatus Ioãnes incepit prædicare, erat Põtifex Annas. Anno uero quo Christus mortuus est, obtinebat Pontificatum Caiphas: & proptereà, utrũque beatus Euangelista nominauit. Herodes nanq; cũm uideret commodum & utilitatem inde sequi, uenale fecit sacerdotium. Ex quo liquido constat, quãta suboriantur mala. Erat enim Herodes, sicut & cæteri reges sub tributo Imperatoris Romani, & etiam muneribus & donis emerat regnum, & principatum comparauerat: ideo opus erat, ut omne hoc surriperet a templo. Sicut modo qui officia emunt, necesse est ut iustè uel iniustè substantia pauperum & plebis soluantur. Quod graue malum in multis prouincijs cernimus. Altera ratio est quia cum officia uenundentur pecunijs ab indignis plerunque possidentur: quandoquidem non meritis talis hominis attenditur, sed pecuniæ suæ. Altera est ratio, quia is qui officium emit, pondere tributorum & pecuniarum oneratur, ut soluat pactum & cõuentũ. Sic Herodes pecunijs & redditibus Ecclesia sua debita uult persoluere.

¶ At si iniquè agebant hi principes seculares dantes sacerdotium pro pecunijs: quanto peius ipsi clerici faciebant, si quidem pecunias pro Pontificatu exhibebãt. Contemplare obsecro qualiter tum temporis Ecclesiæ conditio & status iacebat. His igitur calamitosis & miserandis temporibus eximij prædicatores uenerunt, Christus redẽptor noster & beatus Baptista. O utinam & nunc dñs Iesus dignaretur ex alto descendere ut Ecclesiam suam uisitaret. Magna quidem alia peccata fuerant in Israel, quibus medendis misit dominus Esaiam, posteà uerò misit Heliam, Eliseum, Hieremiam, Ezechielem, & alios plurimos & sanctos uiros. Nunc uerò cũ sapientissimus ille atq; expertus medicus uideret ęgritudines usque ad interitũ peruenire, cũq; intueretur ipsos sacerdotes, qui alijs deberent esse exemplo, auaritiæ, ambitioni, & Simoniæ deseruire: ipse proprius de cœlo descendit, ut huic pestilenti morbo pharmacum adhibeat: & ante se mittit non quemcunque cõcionatorem, sed magnum & sanctitate præexcellentẽ, ut corda hominum disponat, & sacerdotũ uitia reprehẽdat: post illum uerò Christus uenit ut peccata ministrorum templi propulset. Quo circa cùm dixisset Euãgelista, q̃d Annas & Caiphas erant Pontifices, cũ solus unus deberet esse perpetuus: statim apponit remedium, & egregium quendã & sanctissimum hominem, dicens: [Factũ est uerbum domini super Ioannem filiũ Zacharię in deserto.] Quot reges & principes designat hic Euangelista, ut dicat, Christum misisse Ioannem prædicaturũ. Cùm Christi natiuitatem scripsit, tantum Romani Cęsaris meminit: Ioannis autem

natiuitatem

nãtiuitatem narrat nullius principis facta mentione cùm uerò prædicationis officiũ recenset non tantum Cæsaris, sed & sacerdotum, & minorum principum recordatur. Nimirum vt innueret, quãti esset momenti alicuius sancti Prophetæ aut prædicatoris Euangelici creatio. Magnum & pręclarum opus est officium prædicationis: ad cuius functionem perfectam, non satis est habitum religionis induere, in scholis arguere, & scripturam legere: sed necessaria est uitæ sanctitas, morum integritas, & uitæ perfectio. Quòd Deus condat hominem suæ admirabili potentiæ uelut nihil est, at concionatorem efficere hoc quidem grande opus est, nam constituit hominem omnibus suis numeris perfectum & absolutum. Ideò Moses quanuis sanctissimus esset, cùm dominus illum mitteret ad prædicandum Pharaoni, se à tali munere quã tum potest abstinet, nam cum humilis esset, se ineptum tanto officio iudicat, quod etiam Ieremias secum reuoluens tantum officium humeris suis impar existimabat. Quod idem Ionas fecit, & omnes illi qui altitudinem & excellentiam huius muneris agnoscunt, & humanam imbecillitatẽ percallent. Nunc autem non desunt multi qui hunc honorem & digniratem appetãt, cum illo prorsus indigni sint. Igitur vt intelligas magis laboriosum esse rectum prædicatorem condere & efficere, quàm alium quemuis hominem tanquam rem maioris momenti & ponderis apposuit hic Euangelista tot principes in electione beati Ioannis Baptistæ in concionatorem, & nullam mentionem fecit alicuius principis uel regis, dum ipsius natiuitatem scriberet.

Exod. 3. Iere. 1. Ionæ. 1.

¶ Perpende autẽ hic primo quòd diuus Ioannes non exijt prædicare nisi iussus. Non temere aut præsumptuose usurpauit officium, ut Ozias qui percussus fuit lepra eo quod surripuit officium sacerdotale. Vnde in Euangelio cuidam dicitur. Quomodo huc intrasti, non habens uestem nuptialem? Sed multi cùm non uocati sint à Deo, talia munera sibi arroganter assumunt. Vnde dominus per Ieremiam dicit. Non misi eos, & non præcepi eis: neque loquutus sum ad eos. Ioannes autem uocatus tanquã Aaron exijt ad prędicãdũ.

2. Para. 26. Mat. 22. Iere. 14. Hebrę. 5

¶ Aduertendum quoque est hic tempus quo Ioannes venit prædicans: & locus in quo erat, quando præcepit dominus illi ut prædicaret. Factum est enim uerbum super Ioannem, & venit prædicans baptismum pœnitentiæ, quando in principibus & primatibus mundi dominabatur tyrannis, & in sacerdotibus simonia, & quando regnum Israel diuisum erat in quatuor partes, & uniuersus orbis ita perditus erat: ut iam ferè in præcipitium inferni abiret: tunc factum est uerbum domini super Ioannem. In quo quidem diuinam misericordiam & pietatem (Christianis oculis si uelis intueri) relucere uidebis: nam in maioribus necessitatibus & in maximis constitutos periculis nunquam obliuiscitur: etiam si nos tali auxilio simus indigni. Ipse enim cognouit figmentum nostrum: recordatus, quoniam puluis sumus, & sicut miseretur pater filiorum, misertus est nobis. O quoties pius & misericors dominus iamiam tibi in intetitum tẽdenti, manum præstat & succurrit: nam sępe sæpius cùm peccare uis, ad ostium cordis tui pulsat, & tunc factum est uerbum domini super te, mittens tibi sanctam inspirationẽ: ne ultra uanis & iniquis cogitationibus progrediaris. Hoc enim sępissimè iam in infernum esses lapsus, nisi pietas & misericordia domini tecum adesset: nam etiam si mundus blasphemus sit, & transgressor mandatorum domini, non ideo dominus illum deserit tendentem ad interitũ. Ex quo loco discere debes, ut semper in domino spem tuam reponas, nec unquam tibi de eius infinita misericordia est desperandum. Patiens enim est & præstabilis super malitiam. Fide igitur in eo quippe, qui nunquam in maioribus necessitatibus tibi deerit: quemadmodum uniuerso orbi sucurrit, mittens beatum Ioannem Baptistam ad prædicandum. Quod etiam sacræ paginæ testimonio clarissimo tibi ob oculos ponam. Nam cum sanctus Ioseph iniustè exularet à patria, cumque uenditus esset à proprijs fratribus, & falsò accusatus, & in uinculis detentus, quando nulla spes remedij affulgebat: recordatus est illius dominus, & à uinculis eum eripuit, & constituit illum in altissimum regni solium & dignitatem, ita ut post regem

Ps. 102. Ioe. 2. Gen. 37 & 39. Gen. 41

gem, nulli maior honor, gloria, & dignitas tribueretur. Vnde etiam quando Israel grauiter opprimebatur & persequebat̃ à Pharaone in Aegypto, tunc dominum memoria illius subijt, & dixit Mosi. Vidi afflictio- Exod. 3. nem populi mei in Aegypto, & clamorem eius audiui. Nunquam enim de ipsius diuina misericordia desperare debes: sed firmo & uirili animo in ipso confidere. Sic de illa castissima femina Susanna legimus Dan. 13 in Daniele, quod erat cor eius fiduciam habens in domino: atque ità cum omni prorsus humano auxilio esset destituta, tunc liberali manu dominus illi subuenit, atque à tanto periculo liberauit. Ideoque memi- Abac. 2. nisse oportet illius dicti Abacuc. Si moram fecerit expecta eum, ueniens enim ueniet & nõ tardabit. O quàm grauissimè sepius Deus offenditur: cũ in illo nõ speras. Videtur nanq; uirgini pauperi & ipsius matri ꝙ nemo eã in uxorẽ ducet, cũ dotem nec suppellectillem habeant: atq; ita decernũt carnaliter & cũ Dei offensa uiuere: quasi ipsius Dei manus sit abreuiata, ut non possit earum necessitati aliquo modo subuenire: Dei consilio & decreto terminum assignant, & secum tacitè hęc mente reuoluunt. Si tali tempore, uel tali anno, uel mẽse nobis non fuerit prouisum, nõ est quod speremus: sed mũdi uanitatibus & delicijs nos tradamus. Ita fecerunt illi Israelitę, qui cùm in magno descrimine essent constituti, & obsessi ab exercitu Assiriorum, iam secum decreuerant se ipsos in potestatem Holophernis tradere: quos acriter sancta & uirilis Iudith reprehendit, dicens. Quod est hoc uerbum quod consensit Ozias: ut tradat ciuitatem assyrijs: si intra quinque Iudi. 7. dies non uenerit uobis adiutorium? qui estis uos qui tentatis dominum; Igitur ne Deo diffidas unquam, nam in maioribus periculis, maximisque imminentibus calamitatibus, magis propicium & amicum illum inuenies, quemadmodum eum mundo fecit, quando maioribus uitijs & iniquitatibus abundabat, mittens Ioannem Baptistam.

¶ Sed ubi erat quando factum est uerbum domini super eum? In deserto. Vbi attentius perspicere debes, quod uocat dominus diuum Baptistam cùm procul recessus ab hominibus esset in deserto, & cõstituit illum prædicatorem & præcursorem suum. Vbi etiam notare debes quomodo fugiendum sit à gloria huius mundi, & ab eius honoribus, & uanitatibus, hos enim dominus quærit, & in publicum iactat, & eosdem honorat, & amicos suos prædicat. Hos nanque maximo honore af- Gen. 12. ficit, qui ipsum honorem contemnunt, & eos maximi facit, qui abiectos & humiles se esse iudicant. Abraham nanque cùm à patria recessisset, & per exteras gentes fuisset peregrinarus in extraneis terris, constituit illum dominus magnum principem. Moses etiam qui regiam domum Pharao- Exod. 3. nis contempsit, cùm solus esset in deserto, seruandis ouibus intentus, factus est à domino magnus princeps, & electus dux totius Israel. Quis obsecro memoriam hominum minus subierat, aut quis mortalium 1. Re. 16 magis obliuioni erat traditus, quàm Dauid, qui pascens solus in deserto oues, unctus est in regem à domino, & magnis in bello reportatis triumphis in pręclarum 1. Re. 10 principem euasit? Abscõditus erat Saul in domo sua, & humilem se iudicabat, nec uolebat in regem eligi, sed dominus ipse manifestauit, & in regem constituit. Cur igitur tu honores ambis, cùm uideas non dari nisi his, qui eos negligunt & aspernant̃? Diuum Ioannem intuere in syluis bestiarum more uitam degentem, quem dominus manifestat & illustrat, ut oĩs mundus ipsum ueneretur, & laudet. Ità dominus consueuit eos honoribus afficere, qui eosdem fugiunt & negligunt propter ipsius amorem.

¶ Preterea in deserto factum est illi uerbum Dei, nam ille qui diuinis consolationibus & inspirationibus frui uult, opus est ut uitam solitariam amet, & omnes huma- 2. Reg. 5 nas conuersationes longius propellat. Nunquam dominus permisit ut in eodẽ altari arca testamenti & idola Dagonis simul essent, & cùm Philistæi id conati essent, nunquam tamen id efficere potuerũt nam nõ patitur dominus ut dulcia atque suauia suæ glorię & diuinitatis gaudia misceantur carnis & mundi familiaritatibus. Cuidam animę sanctę cui dominus uoluit sua secreta reuelare, dixit per Oseam. Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius. Vt dominus cũ anima nostra loquat̃, Ose. 2.

non

non opus habet testes. Et uolens ad Mosem loqui, duxit illum in sublimem montem Sinai. Et in solitudine deserti apparuit
Exo.19. angelus Agar. Et Helias extra urbem erat,
Gen.21. & omni prorsus humana conuersatione
3.Re.16 parens, quando Angelum vidit. Quando dominus cor nostrum solum inuenit, statim cœnaturus cum illo sedet Et cum animã nostram à mundi curis & solicitudinibus separatam: statim magna mirabilia & secreta illi pandit: quæ neutiquam reseraret, si negotijs implicatam inueniret. Equidem si scires quàm grauem iacturam facias cum te rebus mundanis tradis, dubio procul non magni laboris rẽ iudicare, soli Deo adhærere: nam si cõuersationẽ humanam reieceris, diuinam inuenies: silentium nanque & solitudo fortissimi muri sunt deuotionis. Si uolueris iam comparatam deuotionem conseruare, solitudinẽ dilige: nam quãto maiora & ampliora beneficia beatus Ioannes acceperat, tanto melius existimabat in desertum recedere: ut gra-
Iob. 12. tiam conseruaret. Iob enim ait. Lampas contenta apud cogitationes diuitum. Si lampas accẽsa est, statim tegitur ne flante aere intereat. Iusti sunt lampades accensæ: & de Ioanne, dixit Christus, quod erat lucerna ardens & lucens. Iusti nanque ne uẽto inanis gloriæ & humanæ laudis offendantur, & abscondunt & celant sua bona opera. Ioannes quippe, ut aptius & cõmo-
Ioan. 5. dius se Deo traderet in desertum secessit. Nouerat enim prudens ac sanctus uir difficillimum esse inter hominum turbas intacte & pure uiuere, ideo solitudinem petijt, ut peccandi irritamenta fugeret. Quid hic dicturi sunt stolidi & insipientes homines, qui cùm in uitia & peccata sint nimis procliues, eos qui religionis habitum induunt, impudenter irrident? Christus etiam uerus Deus & homo hominum cõsortia fugiebat, non quod ipsi esset opus, sed ut nobis fugienda demonstraret. Hoc etiam multi sanctissimi uiri fecerunt, nam Eliseus ità has familiaritates fugiebat, ut etiam ipsa hospes quæ multoties domi eum receperat, nomen ipsius ignorabat, & cùm iussisset Giezi eam accersere, non proprio nomine nuncupauit, sed nomine ciuitatis, in qua ipsa nata erat, scilicet, Sunna, & ideò uocauit eam Sunnamitem. Fuge igitur humana consortia &
consuetudines, & esto mundo exter & ad- 4.Reg.4
uena, & amicus & familiaris deserro. Melius quidem est inter immanes bestias in deserto & solitudine uitam degere, quam in ciuitatibus & populis inter iniquos homines. In hac ergo solitudine uerbum domini factum est super Ioannem. Sic tu si uolueris uerbum domini audire fuge à cõ
sortio & tumultu hominum. Exemplo etiã Act.1.
Christi Saluatoris nostri, prius cœpit Ioannes facere quàm docere, nam prius sanctissimam & purissimam egit in deserto uitã multis annis ieiunans, & orans, postea uerò alios docuit. Sic oportet ut tu antequã alios doceas, te ipsum doceas, ut possis alijs non tantum uerbis, sed facto prodesse. Sed
iam singula uerba expendamus. Rom.2.

¶ Factum est (inquit) uerbum domini, super Ioannem filium Zachariæ in deserto. Multoties inuenies in prophetis uerbum quod factum est. Sæpe etiam onus, uel pondus, ut in initio prophetarum Abacuc, & Malachiæ, & in Esaia & in Zacharia in medio & circa finem. Discrimen autem est (ut Hieronymus ait) quod ubicunque est graue, quod dominus comminatur,
& plenum ponderis & laboris, quod per Hie.sup
uerbum pondus designatur, minarum au- Esa.c.13
tem plana sunt, quæ per uerbum onus & Ier. c.
innuuntur. At uerò ubicunque dominus 23.
prospera pollicetur, siue post comminationem meliora promittit, ibi non pondus aut onus, sed factum est uerbum domini dicitur. Ideoque quia Ioannes prospera nunciabat, nempe aduentum Messiæ, & regnum cęlorum, & iter pręparabat ut Christum susciperent, non onus sed factum est uerbum domini super Ioannem dicitur. Super Ioannem inquit, quia uerbum illud super Ioannẽ descendebat. Esaias enim ait. Quomodo descendit imber & nix de cœlo, &c. Sic erit uerbum quod egredietur de ore meo. Particula super, sublimitatem notat, quia in cor hominis uerbum Dei non ascendit, sed uerbum descẽdit ad cor, & cor ascendit ad uerbum. Et quod est uerbum quod descendit super Ioannem. Vade & prædica baptismum pœnitentiæ.

¶ Exprimitur etiam nomen patris dicens filium esse Zachariæ, quia Ioannes
sanctitatis paternę fuit imitator & hæres. Esa. 55.

Quandoquidem Zacharias cũ uxore sua pure & innocẽter uixit: ambo quippe iusti erant coram domino. In quo quidem aduertere debes, quomodo teneantur ij qui exprobis & sanctis parentibus sunt orti, eorum uitam, quo ad fieri possit imitari. Vnde si tu te ipsum iudicas ab egregia parentum stirpe descendere, ipsorũ uirtutes imitari curabis. At si non ex nobilibus parentibus descẽdis: talia opera facito, ut noua & egregia proles à te incipiat. [Et uenit in omnem regionem Iordanis.] Hoc est, ad loca Iudeę iuxta fluenta Iordanis. Quoniam gratia baptizandi uenerat, ad loca abundantia aquis accedere debebat: ne aquę defectu illi qui ad eius prædicationem conuertebantur, baptismo carerent. Cũ enim rectè nosset, quanta gentium copia ad ipsius baptismũ erat properatura, loca aquis abundãtia sibi elegit. Discamus hic beatissimi Ioannis exemplo eum locũ quærere, qui magis aptus semper sit ad recta opera facienda, & qui nobis ansam & occasionem præbeat sanctis operibus

Esa.38. nos exercendi. Cum enim grauiter ęgrotaret rex Ezechias, Esaias propheta ad eũ

Hie. ĩ cõ mẽ. Esa. li. 11, ca. 38. accessit ex parte Dei dicens, Dispone domui tuæ quia morieris tu, & non uiues. Qui conuertit faciem suam ad parietem & fleuit, Cur (inquit Hieronymus) conuersus est ad parietẽ ut fleret, & oraret: Quia quando Salomon hoc templum absoluit, regiam suam domum condidit cõiunctã, ità ut ipse paries templi ex altera parte domum regiam conficiebat, ad hoc ut negotia quæ regi offerrentur cũ Deo posset facile communicare. Ideò Ezechias oraturus ad parietem templi se conuertit. Ità Episcopi & hi, quibus animarum cura est commẽdata domos suas iuxta Ecclesiam deberent habere, ut facilius sacramenta possent administrare: ut faciebat Ioannes, ut commodius posset baptizare. In libro Numerorum dicebat Deus sacerdotibus atque Leuitis. Excubate in ostio san-

Num. 1. & 3. ctuarij. Ianitor quippe iuxta ianuã debet sedere & gubernator iuxta clauũ: & sacerdos iuxta Ecclesiã. Sic nos iuxta locũ ubi facilius possimus Deo seruire, habitare debemus. Abrahã sedebat in meridie ĩ ostio tabernaculi sui, ubi itinerãtes posset uidere, & hospitari. Ità etiam à contrario is locus est nobis fugiendus, qui ad malum occasionem præbeat. Fugite (inquit Paulus) ab omni fornicatione. Thamar nurus Iudæ sedit in biuio ubi meretrices sedere solebant. & sic Iudam ad peccandum allexit. Gen.18.

Sic etiam præcepit dominus populo suo ne facerent sculptile, & simulacra: ne illæ adorarent: & ne nuberent alienigenis mulieribus, nè Deos earum adorarent. Quẽadmodum enim boni occasiones & loca magis conducentia quærunt, ubi melius Dei seruitio uacare possint: sic mali ut me- 1.Co.6.

lius auaritiæ & cupidini studere possint loca aptiora quærunt: ut mercatores con- Gen.38.

sueuerunt facere qui mercibus uenden- Gen.26.

dis, in mediis plateis domos incolunt. [Prę- Exo.34.

dicans baptismum pœnitentiæ in remissione peccatorum.] Quia baptismus Ioannis non erat sacramentum, per quod dabatur gratia sed erat in remissionem peccatorum, non causaliter & directè, sed dispositiue seu præparatiue: q a præparabat homines ad Christi baptismum. Fuit tñ ipse Ioannes institutor sui baptismi: sed tñ ex pręcepto diuino ut ipse dixit. Qui misit me baptizare, ille mihi dixit, &c. Vnde institutio eius fuit à Deo per autoritatem: & à Ioanne per ministerium: ita tñ quod Ioannes non fuit nudus minister, ut mi- Ioan.11

nistri sacramentorum Christi, qui nihil aliud faciunt, quam applicare sacramenta, sed fuit institutor ex diuino p̃cepto. Quorum utrunq; docuit nos Christus, dicens. Baptismus Ioannis à quo est, è cęlo an ex hominibus? Quasi dixisset. Ioãnis erat tanquam institutoris & ministri: cœlitus tñ præceptum acceperat. Nam si ritum baptizandi consideres familiari Spiritus sancti Mat.12.

reuelatione fuit ad id ministeriũ missus, si autem effectum, nihil in eo fuit, quod Ioannes ipse non posset præstare: nã gratiam nõ conferebat, sed abluebat tantum corpora. Oportuit autem Ioannem tanta sanctimonia fulgentẽ baptismũ incipere: quia durissimum erat Iudæis circuncisionem relinquere, & auscultare Christo baptizanti. Et ideò oportuit etiam, ut Ioannes de genere sacerdotũ, quos oportebat circuncisionem tueri, illo baptizandi ritu uti: ut populum demulceret, & ad Christi baptisma alliceret. Forma huius baptismi Act.19.

erat. Ego te baptizo in nomine uenturi.

Qui

Qui baptismus etiam si non obligabat ad sui susceptionẽ obligabat tñ ad hoc, ut ne quis ipsum contẽneret: quia contemnens consilium, contemnit consiliantem. At Ioannes missus erat à Deo, & ità qui sper nebat baptismum Ioannis, per consequẽs & illum qui eũ miserat, cõtẽptui habebat. ¶ Vocabatur autẽ baptismus pęnitẽtię, q̃ a quos baptizabat, pœnitere, docebat: & pœ nitentiam prędicabat: Hanc à nobis exigit Deus, quia voluntas, quę peccata cõsentit, ipsa eadem id abneget: ita ut quemadmo dum per uoluntatem ingressum fuit ma-
Nu. 21. lum, per eandem etiam bonum nobis adueniat. Sic Moses in deserto fecit serpentẽ ęneum ut curarentur qui erant à serpentibus morsi. Serpens momorderat, & serpente à morsu curauit. Cor superbum & elatum offerat cor humile: & uoluntas iniqua & deprauata Deo obediat & subiectetur illi. Nam beata Magdalena ita fecit,
Luc. 7. eis nanquè rebus quibus uanitati mundi inseruierat, eisdem prorsus se ipsam Deo reconciliauit. De hac re capite septimo in conuersione Magdalenæ oportunius dicemus. itaque cor tuum quod dæmoni per peccatum cõsecrasti, id ipsum Deo debes tribuere: ipse namque ait. Præbe mihi cor tuum. Tamquam magnus dominus petit Deus id quod uult, & id quod
Pro. 23. magis illi placet. Non à nobis suppellectilia petit, non rem, manum, aut pedem: sed præcipuum quod in homine est, sine quo ipse homo nihil est. Non petit, ut illud ad tẽpus mutuemus, sed quod id prębeamus: non enim uult, ut solum tempore quadragesimæ pœnitentiam agamus, uel per certum tempus, sed toto uitę curriculo. Nec petit ut illud uendamus, quandoquidem Deus liberaliter id nobis tribuit: nec ulla mercede accepta nos redemit. Sed quia cor nostrum adeo infirmũ & ægrũ per peccatum extitit, operępreciũ erit illud dolore & contritione afficere: ideo acceptabit illud contritum & humiliatum, alias enim nunquam illud acceptabit. Cum Deus non possit peccatori sine pœnitentia peccata remittere, quia remittere homini peccata, est illum in sua amicitia & gratia reuocare: sed nullum hominem in suã amicitiam reuocat nisi sit bonus & iustus, ꝙ fieri non potest, nisi uolũtatem quã à Deo habebat auersam in ipsum conuertat, ꝙ fit per solã detestationẽ peccati, quæ est pœnitentia. Fieri igitur nõ potest, ut peccatum remittatur, nisi facta prius pœnitentia. Et licet paruulis ante usum rationis, remittatur peccatum, tamen quia originale non propria uoluntate commiserãt, possunt absq; proprio motu à Deo iustificari. Bene tñ potest Deus Iob. 9.
peccatori condonare pœnas, & nolle punire absque pęnitentia: sed hoc nõ est peccata remittere. Nec pęnas peccato debitas condonabit, nisi peccator prius egerit pœnitentiam. Vnde sanctissimus Iob. Verebar opera mea sciens ꝙ nõ parceres delinquenti. Nõne parcet dominus delinquẽti? Nõne delinquerunt Dauid, Petrus, Mattheus, & multi alij, ideò dominus dicitur nõ parcere delinquẽti quia delictũ nũquã sine ultione relinquit: aut ipse homo seipsum punit, aut Deus uindicãs castigat. Tu ergo è duobus unũ elige, & cum in media electione fueris cõstitutus, memíneris obsecro illud Pauli. Horrẽdũ esse incidere in Heb. 10
manus Dei uiuẽtis. Si tu mediocriter teipsum punieris. Deus ĩ te nõ animaduertet. Nã ut Apostolus ait, si nos ipsos iudicaremus, utiq; nõ iudicaremur. Quibus uerbis satis aperte ostẽdit Paulus, q̃d iudicamur 1. Co. 11
à dño, quia nos ipsos nũquã iudicamus, nec punimus. Quocirca enitẽdũ tibi maxime est, ut sanctã pęnitẽtiã agas & peccata tua plãgas. Deus nãque ut qui benignus & misericors est bis eũdẽ nõ punit. Quod si tuam culpã correxeris, nõ iterum dñs in illam animaduerteret. Vnde sanctus Dauid, qui domini ingenium & animum re- Nau. 2.
cte nouerat, inquit. Fecit iudiciũ, & iustitiam: nõ tradas me calũniantibus me. Ca- Ps. 118.
lix enim est in manu domini, uini meri Psal. 73.
plenus mixto. Peccatores nanque, qui in hac uita pœnitentiam egerunt, calicem mixtum bibũt multis & maximis diuinis consolationibns. Ideò Ioannes cùm hanc pœnitentiam prædicabat adiunxit. Appropinquabit regnum cœlorũ. Et beatus Ste- Acto. 7.
phanus in sua passione uidit cœlos aper- 2. Cor. 1
tos. Et Paulus ait: Sicut abundant Christi passiones in nobis: ità per Christum abũdat consolatio nostra. Si uerò hic pœnitẽtiã nõ egeris durissima te in inferno sperat pęna. Bibes nãq; fęces calicis durissimę

passionis: nam si ieiunare noluisti, ibi perpetuam patieris inediã: si noluisti lugere, ibi lachrymis & gemitibus nũquã parces, &c. Habet se dominus cum peccatoribus, quemadmodũ barbæ tonsor cum hominibus rusticis: nam iubet illis ut comam pectant prius ipsi, ne si eos accipiat, capillos extrahat. Ne igitur speres, ut dñs prius in te animaduertat: nam dure, & asperè te cum aget: at tu prius in hac uita de te pœnas sume, agens pœnitentiam. Hanc autem salubrem pœnitentiam Ioannes sanctissimus populis prædicabat. Sed expende sancti præcursoris prudentiam. Prædicans nanque pœnitentiam maximis & in-
Mat.3. duratis peccatoribus dicebat. Genimina uiperarũ: quis docebit uos fugere a uentura ira: Populis uerò ignorantibus & insciis blande loquutus est, Qui habet (dicebat) duas tunicas, det unam non habenti. Et militibus aliam ostendit uiam. Sic prædicator pœnas inferni aliquando prædicet, aliquando beatitudinem cœlestem, quandoque etiam diuinam erga genus
Exo.28. humanum misericordiam. Ideò habetur in lege, quod in ueste summi sacerdotis erant tintinabula. Ad quid hoc? Cymbala nanque & tintinabula nõ eundẽ sonitum quem tubæ, cornua, & organa, & alia instrumenta reddunt: sed diuersum. Aliquãdo enim cymbalum pulsatur ad prædicationem, aliquando ad obsequia mortuorum, aliquando ad festa & solennitates: sic itaq; diuersa sonat & demonstrat. Sic concionator aliquando sonitum mortis efficiat, ostendens populo cineres, in quo citius est conuertendus: aliquando infernum pronunciet, &c. & pœnitentiã uelut Ioannes populo prædicet: quandoquidẽ tantis uitiis abundat, furtis, rapinis, adul-
Ose.4. teriis, & aliis grauissimis peccatis. O utinã dominus his temporibus mũdo mitteret similes prædicatores sicut Ioannes: qui ipsi mundo pœnitentiam prædicarent audacissimè, siquidem tantum iam dominatur iniquitas. Non est (inquit Oseas) ueritas, non est misericordia, & non est scientia Dei in terra. Maledictũ & homicidiũ,
Nu. 13. & mendacium, &c. ¶ Expende etiam & uide sanctissimi Ioãnis dignitatem & laudem: nam primus ipse fuit, qui in mundo prædicans pœnitẽtiam promisit regnum cœlorum, & remissionem peccatorum. In libro Numerorum habetur, quod timentes filij Israel ingressum terræ promissionis, quia erant ibi gigantes, animati sunt per Caleb, & posteà per Iosue. Sic beatus Ioannes fuit primus: qui nobis cęlũ manifestauit, patriã nobis ꝓmissam: & posteà sequutus est illum Christus, sicut alter Iesus Naue. Hinc ortum est, qđ beatissimus Ioannes inter alios sanctos totius beatæ patriæ tãtũ splẽdeat & fulgeat. Nã lex est cõstituta & stabilita in bellis, ut is q prius exierit manus congressurus cum hoste, uel ciuitatem expugnauerit, toti lucri primas partes, & sedem accipiat: sicut Dauid fecit cum Ioab. Secundum igitur hanc legem Ioannes fuit primus qui debellauit 2. Re.7.
& inuenit hos diuinos Indos, qui primus remissionem peccatorum & regnum Dei prædicauit: quia uero in expugnatione huius regni cælestis primo ipse fuit, ideò meruit, ut post Christum huius regni regem primum locum in ipso obtineat. Mariam semper excipio. Ne uerò existimes quod beatus Ioannes nulla impetrata autoritate prædicabat, cũ Esaia suam confirmat doctrinam: & ideo sequitur in textu. [Sicut scriptũ est in libro sermonũ Esaiæ Prophetæ.] Esaiæ librum rectè Lucas appellat librum sermonum, propter ipsius eloquentiam & sententiarũ maiestatem: item etiam ob libri magnitudinẽ, qui numero capitulorum cæteros excellit prophetas. Obserua etiam quod beatus Ioannes ad confirmandum ea, quæ pręcdicabat adducit in testem Esaiam prophetam & sacræ scripturæ autoritate dicta sua probat. Hoc etiam fecerunt Apostoli, qui suas conciones scripturæ testimoniis fulciebant, quibus firmiorem fecerant fidem credentibus, cum nihil aliud docerent, nisi quod multis retro seculis Deus futurũ prædixit. Sic fecisse Petrum in multis locis actuum Apostolorũ constat. Sic etiam
Stephanus, sic etiam Paulus. Denique ipse Christus uariis scripturarum utitur testimoniis. Non sic modo multi, qui suis uolunt dictis adhibeatur fides nullo demonstrato testimonio. Nã absentis famæ detrahunt, dicẽtes: mendacem esse, ebriũ, ludũ: sit autẽ ab eis petas ut illa dicta probent: nihil minus, quàm ineptè & insipiẽter Act. 23. & 10. Act. 7. Mat. 49. 12. & 19.

ter respondent, quod ipsi id fatentur & affirmant, & satis sit illos hæc dicere. Proh dolor q tanta mendacia ferri nõ possunt, nam in hac re peiores sunt homines quã diabolus, qui quando in terreno paradiso matri nostræ Euæ mentitus fuit, erubuit ità facie ad faciem mendacium proferre, atq; ita imaginem serpẽtis sibi assumpsit.
Gen.3. Sed tu nullo contracto pudore mentiris: nam si tibi dicitur, quod probes testimoniis veracibus id q affirmas, nullũ adducis testimonium. Si Ioannes Baptista sanctificatus in utero quo maior nemo est, testimonio Esaiæ dictũ probat: quid est quod uelis, ut tibi credatur nullo adducto testimonio? Sanctitas beatissimi Ioannis tantà erat ut sui ipsius autoritas ad id probandum sufficeret: nihilominus tamen quod dicit autoritate prophetę cõfirmat.
Mat.11. Tu autem cum garrulus & detractor sis, tuis dictis pręstari uis fidem? Proba igitur quod dicis, & tibi statim credemus, ità nimirum quando aliquis tibi dixerit, male de te audire in populo, & quod multa dicunt, nisi testes tibi demonstrauerit, falsa omnia esse crede: & quod is idem, qui ea tibi narrat falso ea tibi etiam imponit, nã sicut apud nos dicitur. Qui carmen canit, ipse composuit. Sed de his satis. ¶ Obserua etiam quod Ioannes frequentius Esaiam allegat potius quam alios prophetas, q a præ aliis clarius prædixit Christi aduentũ, uitam, & doctrinam, miracula, & passionem: & regni eius progressum. Vnde potius Euangelista (ut Hieronymus ait) dici meretur, quàm propheta: nam ita uniuersa Christi ecclesięque mysteria clarè prosequutus ut non putemus eum de futuro vaticinari, sed de præteritis historiam texere. (Hier. in prologo sup Esa.) Sed quid in persona Ioannis Esaias loquatur audiamus. [Ego uox clamantis in deserto. Hebraismus est, idẽ enim est uox clamantis, ut uox clamans. Sicut terra promissionis, terra promissa: uirga ęquitatis, uirga equa: populus acquisitionis, populus acquisitus: uas electionis, uas electum: & siqua sunt horum similia. Sensus ẽ, ista est pręedicatio, clamor, sermo Ioannis in eremo prædicantis. Obserua etiam præter hęc quod Ioannes erat uox, quia quidquid erat in Ioãne erat uox. Vestis, manus pedes, caput, & lingua, totus erat uox clamans, & dicens. Pœnitentiã agite. Eius cibus, potus, lectus, cilicium, inedia, os deniq; & facies prædicabant. Nam etiã si os nõ loqueretur, quidquid in ipso erat prędicabat contemptum mundi, pęnitentiã, & amorẽ diuinum. Totus ipse à calce usq; ad caput vox erat dicens, Pęnitentiã agite cõuerte mihi ò peccatores in dominum. O qualis pręedicator Ioannes: equidem nõ illi dici poterat, Medice cura te ipsum. Bene beatissimus Ioannes ambitionem poterat reprehendere, si quidẽ cùm illi offerrent honorem Messiæ neutiquam acceptauit. Bene quidem carnis blandimẽta & indulgentiam nimiam taxare poterat, siquidem melle syluestri se ipsum alebat, & sustentabat, & camelorum pellibus uestes conficiebat. Bene quidem auaritiam poterat execrari & reprehendere quãdoquidẽ à puero diuitias contẽpsit, & domum paternam reliquit, & in eremum abiit. Omnia quidem uitia dubio procul optimo iure taxare poterat: qui exemplar totius virtutis & sanctitatis erat. O mirabilis concionator. Sunt quippe multi concionatores, qui uocem habent, & clamant, sed nõ sunt ipsi uox: quia si uerbis prædicant, nõ factis id ipsum insinuant. Aliud prædicat uox, aliud uestitus, cibus, domus, somnũ, & opus externũ. Quibus Paulus mirificè loquitur. Qui prædicas non furandũ, furaris; qui dicis non mœchandum, męcharis. Sũt etiã multi, q quasi inertes musici solo oris flatu, nõ item digitis incõdite sonant iustitiã, sobrietatẽ, pudicitiam, humilitatẽ, & denique omnes uirtutes: atque hi aures obtundunt harmoniæ dulcedine, sed mentes nõ recreant. Non sic euangelicus tibicen Ioannes, qui quasi alter Orpheus durissima saxa, id est, durissima corda, & antiquę peccandi consuetudinis glaciem diuinis uerbis fugabat: ità ut publicani, & peccatores & milites ad eum uenirent toto corde pęnitentiam acturi. Ex quo loco tu qui de officio & munere concionatoris gloriaris discere debes, eam uitam facere, quæ dictis & prædicationi sit conformis: & quemadmodum lingua prædicas, ità etiam manibus facias. Quid obsecro cogitas fuisse in causa, quod Helias tremore concusserat regis Achab cor: & quid est, qd ausus fuit ipsi regi dicere.

Luc.4. Ioan.1. Mat.3. Rom.2. Ma.3.

Tu & domus patris tui qui dereliquistis dominum & sequuti estis Baalim; Nam uidebat rex in cõspectu suo hominẽ diuinum potius quã humanum imbecillum, languidũ, pęnitentia & lachrymis pallidũ, & confectum, indutum animantium pelli
3.re.19. bus. Hic equidem tremore & mœrore regem concutiebat · Helias & beatus Ioannes non utique maiores ueritates prædicabãt, quã nos, nec melius euangelium: at uberem & copiosum fructũ ex animabus reportabant uitæ sanctimonia & exemplo. Omnia enim, quę ad obsequium templi spectabant, ex purissimo auro erant cõ
3.Re.7. fecta, & etiã forcipes. Nonnè satis esset, si ferro essent conflatę? Non equidem: nam his qui alterius uitia carpere debet ab omni reprehensionis labe intactum se seruare tenetur. Oportet enim ut totus aureus sit, sancta uita & præclaris uirtutibus munitus, qui alios mundare debet: quam obrem forcipes aureę erant. Qui fieri potest, ut immundus cùm sis: aliorum spurcitiam ualeas propellere: indignum enim est quod iniquus peccatorem corrigas, & quod malus in malum linguam coniiciat. Quod si uolueris perpendere sacræ scripturæ exemplo tibi ostendam. Nam quando Iudas filius Iacob uidit qđ fornicata esset Tamar nurus sua, expauescẽs & horrens delictum dixit, Comburatur. At postquam illã misit ei baculum & annulum, & Iudas cognouit pignora & peccatum
Gen. 38 suum proprium dixit. Iustior me est. Quo quidem facto docemur nunquam unius peccatoris, linguam aptam esse ad condemnandum alium peccatorem: atque ita Iudas postquã peccatum suum agnouit, nunquam ausus fuit Tamar condemnare, existimauit enim se maiorem peccatorem, quam illa. Audi si uis alium scripturæ locum. Quando Ioab misit nunciũ regi Dauid de gestis in bello, ipsi nũcio dixit. Si uideris eũ indignari, & dixerit, quare accessistis ad murũ, &c. Dices. Etiã seruus tuus Vrias mortuus est. Vt enim disertus
2.Re.11 Ioab os Dauid comprimeret, ne auderet ignauiã militũ & ducum reprehendere in memoriam Dauid reuocauit graue illud peccatum quod commiserat, iubens interfici ipsum Vriã. Dic inquã illi (dixit Ioab nuncio) quod seruus Vrias, & fidelis miles mortuus est: talibus quippe dictis tacebit, & pudebit minimum defectum suorum ducum carpere illum, qui ducem suum interfici iussit. Carere enim debet omni uitio qui in alterum dicere paratus est. Sed de his ista sufficiant. Itaq; totus ipse Ioannes uox clamans erat, ut pœnitentiam agerent, & ut domino præpararent corda. Sed ubi clamabat, in deserto. Vox inquam clamãs in deserto. ¶ Videas obsecro quod Ioannes nunquam dicitur prædicare in ciuitate, sed in deserto: quia Ioãnes ea sola prædicabat, quæ hominibus à Deo desertis, & longè remotis conueniebant, hoc est pœnitentiam peccatorum. Sed Christus non tantum prædicat hæc, sed ea etiam quæ ciuibus Dei congruunt: & ideo prædicat in desertis, & in ciuitate. Prætereà Ioannes prædicat in deserto, quia in ciuitate tot sunt peccata, tot sordes, ut Ioannes eas ferre nequeat. Stomachabatur Ioannes, nec tot poterat ferre peccata, adeo ut cum uideret. Phariseos eos ferre nequiret, sed euomuerit dicens. Genimina uiperarum, quis, Ma. 3.
&c. Porro Christus grandioris stomachi est, ferendis iniquitatibus, & languoribus nostris curandis: ut qui toto affectu & toto corde nos amat, & dissimulat peccata hominum propter pœnitentiam. Quid obsecro diuus Ioannes diceret, si per ciuitatem hanc deambularet, & tot uideret fieri latrocinia, tot usuras, tot mendacia, tot denique homines luxuriæ & uanitatibus huius seculi deseruire. Certè existimo linguam etsi indefessam non posse illi sufficere tot uitiis carpendis: nesciret utique qua esset incepturus, atque ità sine dubio deficeret, tot iniquitates admirans. Hac igitur commotus de causa in deserto prædicabat: nec ciuitates audebat ingredi, ut non uideret mechanicos artifices mentientes, & usuras mercatorum, & uanitatẽ & pompam, qua nobiles incedunt, &c. ¶ Vide etiam quàm egregius & magnus prædicator erat Ioannes, siquidem per deserta tendebant, ipsum audituri. Tanta erat uis & uirtus suæ prædicationis, ut deserta quasi populũ & ciuitatem gentium concursu efficeret: secundum illud Esaiæ. Conuertetur Libanus in Esa. 29.
Carmel: & Carmel in saltum reputabitur:

Virtu-

Virtute suæ prædicationis effecit, vt ciuitates Iudæ in solitudine manerent. Quia ut
Mar.1. Marcus ait. Exibat ad eum omnis Hierosolyma & Iudæa & obliti filiorum & domorum ad eum concurrebant. Aspice igitur ò tu peccator, quod dominus nunquam ecclesiam suam deseruit: & quemadmodum tunc misit Ioannem, ad curandum spirituales hominum languores: etiam nunc multos ministros & prędicatores mittit, qui animæ tuæ medeantur, iuxta illud quod
Mat. 10 ipsemet dominus ait, Non vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in uobis. Si uoces prædicantium uoces Dei sunt: & ipse Deus est, qui in interioribus tui cordis clamat. Vox Dei est, quæ sonat in deserto animæ tuæ, eius gratia & donorum destituta. Ingentes uoces emisit Ioannes in deserto, & nunc etiam emittant concionatores, & Deus in anima tua: placeat tamen ipsi per infinitam ipsius pietatem, & misericordiam, ne sit (ut aiũt) in deserto prædicare. Potius auditur ab hominibus sibilus serpentis: & mundi clamor, & vox carnis, quam Dei uerbum. Ideò per prophetam conqueritur dominus dicens. Clamaui, & non erat qui audiret. Quare? Quia sunt multi qui clamant
Esa. 50. in domo peccatoris. Contingit enim ut in aliqua domo multi sint saltantes, canẽtes, & gaudentes, dum tamen aliquis tum tẽporis ostium pulsat, non exauditur propter magnum tumultum & strepitum eorũ, qui intra domũ sunt. Ita nimirum, intra ipsam peccatoris animam semper habitat quædam vox, quæ inordinatus est diuitiarum appetitus, qui semper clamat: & est alia vox quę uindictam inimicorum postulat, alia uerò quæ honores, alia denique quæ uoluptates & blandimenta carnis desiderat: & hinc est, quod cum plena sit inordinatorum appetituum, quando Deus vocat, non exaudiatur. Quod autem hæc animæ desideria uoces sint, clarè constat. Nam cùm orans esset Moses nec aperiret os, nec labia, dixit illi dominus,
Exo.14 Quare clamas ad me? Anna enim mater
1.Reg.1 Samuelis cùm oraret in templo, non aperiebat os suum, nihilominus tamen magnos clamores suorum desideriorum mittebat Deo. Dauid quoque ait. Desiderium
Psalm.9 pauperum exaudiuit Deus, prędarationẽ cordis eorum audiuit auris tua. Igitur hęc animæ desideria clamores & uoces sunt. Clamant desideria carnis & sanguinis: cumque magnus sit strepitus in ipsa anima peccatoris, etiam si dominus ad ostiũ pulset, non exauditur. Nec mirum quod non exaudiatur, ubi sic dominantur & imperant inordinatæ libidines. Et quod peius est, quod etiam si dederis his inordinatis desiderijs quod petunt, nunquam tamen cessant uoces emittere. Auari nanque, cupidi & mundani, etiam si consequãtur omnia illa, quæ cor suum desiderat, semper amplius atque amplius petunt. Remedium autem præsentaneum, ut Deum clamantem possis audire est facere, ut taceant omnes illi qui intus clamitant. Nunquàm tuis appetitibus quod uolunt cõcedas: quia neutiquam tacebunt. Linguam tuorum desideriorum scinde, breuitatem uitæ considerans. Christi humilitatem & paupertatem, tuncque cessabunt: atque ita cùm amorẽ mundi à corde tuo remoueris pacificum & quietum erit: atque ita uocẽ domini cũ uocauerit exaudies, & cum sancto Iob poteris dicere. Vocabis me & ego Iob. 14.
respondebo tibi. Vide dominum dicentẽ. Apoc.3.
Ego sto ad ostium & pulso: si quis aperuerit mihi intrabo ad illum & cœnabo cum illo. Cùm enim dominus dicitur ad ostiũ stare, manifestè insinuat cum peccatore loqui: nam iustus & amicus Dei domus ipsius est, quam ipse libenti animo habitat. Et in hoc quidem apparet quàm inurbanus cum Deo ipse peccator sit: nam cùm sit ad ostium pulsans, expectare illum facit, & non uult aperire. Cùm autem dicit, si quis aperuerit, liberum hominis arbitrium ostendit, quando in sua potestate reliquit quod possit aperire, uel nolit. Quia uerò nõ cogitet, quod uenit ut illum interficiat: si quidẽ sua peccata id merentur, inquit, & cœnabo cum illo. Venit quippe ut animã ditet, & ut mille donis & beneficijs cumulet. Ipse cœnam affert, & omne symbolũ soluit. Auceps nanq. aues inuitat: sed non minus quàm ipsa uita prandiũ emũt. Ita dæmon nostros primos parentes in paradiso inuitauit: sed carè fructũ emerunt. Ideò Ieremias Venatione cæperunt me sicut auis. Christus autem tecũ cœnaturus, Gene.3.
cœnam affert, nihil aliud uult, nisi quod Thre.3.

aperias illi ianuas tuæ uoluntatis. Quid est igitur, quod illis non aperis? Quare illum non audis? Vtique quia magnus strepitus est in anima tua amoris mundi, & carnis: & inordinatorum appetituum. Illos igitur scinde, & silentium impone animæ tuæ & tunc rectè audies dominum teipsum millies uocantem. Sic olim clamabat Deus per Ioannem, sic & nunc clamat ad aures peccatorũ. Vide igitur, quando in tuam utilitatem & commodum cedit, quod illum audias libēti & spontaneo animo: nam si in hac uita cum te nimio amore uocat, illum nō audieris: posteà uolens nolens illum audies, quando dixerit terribili & horrēda uoce peccatoribus. Ite maledicti in ignem æternum. Sed iam audiamus Ioannem clamantem atque dicētem. [Parate uiam domini.] Ante medici aduētum monetur ægrotus: ut cognoscēs morbum medicum uenientem reuerēter accipiat, seseq; illi morigerum & dicto obaudientem præbeat. Et quemadmodum ante Ioseph ibat præco ut omnes genua flecterent, sic Ioannes coram Christo præibat clamans, ut corda homines pararet & Christum adorarent. Saluatorem, ꝙ non solum Aegypti, sed totius mundi, & ei obedirent, atque moram gererent. Hoc erat Ioannis officium, ad hoc uenerat: ut Angelus dixerat Zachariæ ipse præibit ante illũ, in uirtute & spiritu Heliæ: parate domino plebem perfectam. Præparabat corda hominum, ut Christum susciperent. Quid est uiam in corde præparare? Ex rebus temporalibus cernimus & cognoscimus, quomodo sternitur uia, & quomodo plana fiat: ita circa interiora nostra idem agamus, amouentes peccatorum malorumque affectuum scopulos, quo uia sit parata domino, hoc est, absque ullo impedimento & molestia dominus ad nos uenire possit, & nos ire ad eum. Via itaque domini ad homines ueniens, est uoluntas nostra. ipse homo est domus, in qua Deus habitat, in quantum iustificatur, & est uia in quantũ disponitur ad iustificationem. Et sicut uia est necessaria uenienti: ità dispositio & uoluntas est necessaria ad iustificationem: ut Deus ueniat ad hominem. itaque nullus adultus potest iustificari sine propria uoluntate. Hæc autem uia putatur ꝑ uitā studiosam & pœnitentiam, quæ uirtus facit conscientiam & animam componi cum recta ratione, quæ est regula humanæ uitæ: & quia homo cùm studiosè uiuit conformatur regulæ rectæ, dicit̃ uia recta & præparata. Præparemus & nos uiam domino, ut excluso peccato dominum suscipiamus.

Mat. 25.

Gen. 41.

Luc. 1.

¶ Obserua autem quod dicit, præparate libertatem, insinuat liberi hominis arbitrij in potestate tua est parare, uel non parare uiam domino. Deus nanque nemini suam gratiam denegat nec deserit facientem quod in se est: ille qui paratus est omnibus subuenire. Tu autem bene utere libero tuo arbitrio & para cor tuum domino: ut iter faciat, & habitet in anima tua. Obserua iterum quod non dicit beatus Ioannes, quod paremus quamcunque uiam, sed uiam domini. Alia est enim uia domini, & alia uia nostra: uitia & peccata sunt, uia autem domini, uirtus. Sic apud Esaiam dominus dicit, Non sunt uiæ meæ, uiæ uestræ & cogitationes meæ, cogitationes uestræ: sed sicut exaltantur cœli, &c. Via domini quæ ducit ad uitam arcta est: uia autem impiorum, quæ ducit ad interitum lata & spaciosa est. Via impiorum tenebrosa iuxta illud sapientis, Via illorum tenebræ, & lubricum, & Angelus domini persequēs eos. Ambulant impij sicut cęci sine lumine, in mille lapides & scopulos quotidie offendentes: hoc est in mille peccata & abominationes incidentes, quousque in foueam inferni præcipitentur. Quapropter in Ecclesiastico habetur. Via peccatorum complantata est, &c. uia uero iustorum est quasi lux expendens. Auertamus igitur pedes nostros à uia iniquitatis, & relinquamus uias nostras ad æternos cruciatus tendentes & præparemus uiam domini ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. Sed quid ulteriùs ex Esaia beatissimus Christi præcursor addat, audiamus. [Rectas facite semitas eius.] Viæ domini sunt præcepta, semitæ uerò eius consilia. Preceptum quippe domini est in extrema necessitate eleemosynam erogare, consilium autem euangelicum omnia bona tua uendere, & dare illa pauperibus. Ad præcepta enim obseruanda omnes tenentur: ad consilia autē non nisi ij, qui propria uoluntate seipsos adstrinxerint. Hęc quidem

Esa. 55.

Math. 7.

Prou. 4.

Eccl. 21.

Lucæ. 1.

dem consilia uocantur semitæ, nam magis arctæ & angustę sunt: & sic eorum uita & institutio, qui consilia hęc sequuntur magis arcta est: nam pręter eam obligationem, quam habent ad implenda pręcepta, tenentur etiam & obligantur ad obseruanda consilia. Et quemadmodum semitę quędam compendia sunt, ut citius ad expectatum finem perueniatur: sic etiam qui seipsos ad consilia adstringunt magis merentur, & citius in beatam sanctorum patriam perueniunt. Cùm autem compendium nequeat esse sine dispendio: si magis hi coram Deo merentur, magis etiam laborant. Vide autem quòd cum dominus loquebatur de uia non dixit, ꝙ esset recta, sed de semitis dixit: quod facerēt semitas rectas. Hoc quippe laboris est illis, qui consilia sequuntur, quique faciūt opera maioris supererogationis, quod sepissimè tentantur à dęmone uana & inani gloria, potius quam reliqui alij: ea etenim opera quæ à communi hominum institutione discedunt, & altiorem uitæ conditionē sequuntur, multoties laudantur & extolluntur ab hominibus: atque ita qui per has semitas iter faciunt, maiores habent lapsus occasione & amissionis meriti: ꝙ contingit sępius his, qui per semitas itinerare solent. Non quis laudatur, quia tempore quadragesimæ ieiunat, quia id ab ecclesia est præceptum: sed si alijs temporibus ieiunet, hoc est maioris super erogationis & ab omnibus laudatur: quia uero multi, q̄ non ita perfecti & recti sunt: intentionem distorquēt, & meritum amittūt, laudibus & humana gloria allecti, ait Ioannes. Rectas facite semitas eius. Et etiā si opus sit, ut uiæ sint rectæ: nam opera obligatoria necessum est, ut propter Deum fiant: quia uero in pręceptis non adeò hęc monitio requiritur, cum minor sit tentatio uanæ laudis & glorię. Beatus Ioānes ad id quod magis necessarium est properat dicens, ꝙ in operibus maioris supererogationis animus & intentio nostra in solum Deum dirigatur. Quod autem in semitis maius sit periculum clarū est, quia inimicus dęmon frequentius uiros sanctitate & religione perfectos tentat & persequitur, quàm reliquos alios: Nam (inquit Iacob) coluber in
Gen.49 uia & cerastes in semita: ut mordeat ungulas equi, & cadat ascensor eius retrorsum. Cerastes pessimus serpens est habens quatuor cornicula in capite, & in arena absconditus insidiose mordet. Sic maxime tentat diabolus uiros perfectos, potius quàm alios: quia communi uia mandata seruant. Ideò prioribus est sicut coluber qui parum habet ueneni: & ambulantibus in semita est cerastes, qui multum nocet absconditus, quia uiros perfectos abscondité & insidiosè tentat, aliquando sub specie boni latitans in occulto uel de bono opere tentans. Mordet cerastes hic in intētione ac fine, quē habes in operibus bonis: quo circa ait, quod in ungulis equi mordet, quæ extremę partes sunt animalis: sicut finis seu intentio operis ultimum est operationum nostrarum Finis enim (ut Aristoteles ait) primus est in intentione, & ultimus in executione, Et sic cadit uir, & corruit in semita: quapropter recta semita incedendum est superando omnem seculi tentationem, & cogitantes ꝙ quidquid boni faciunt, à Deo uenit, iuxta illud Pauli. Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis tanquàm ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est. De hac etiam uia & semita habetur in Prouerbijs. Vię eius uię pulchrę, & omnes semitę eius pacificę. In Psalmo quoque loquitur Dauid domino dicens. Vias tuas domine demonstra mihi: & semitas tuas edoce me. 2.Cor.3 Prou.3. Psal.24.

¶ Verum quomodocunq; uiā uel semitā intelligas, opus est in hac uita, quę uia est, ꝑ quā ad aliā uitā tendimus recto incedere gradu: hoc est uitia & peccata euellere: & cor nostrū ab omni sorde & inquinamento mundū habere. Etenim ille omnib. alijs omissis recto itinere graditur, qui in charitate ambulat: & taliter uiuit qualis cupit, & uult in morte inueniri. Hunc enim arbitror recto itinere ambulare. Ad hoc quippe ut uia uel iter rectum sit opus est ut medium extremis conforme sit. Nam si aliquis uellet à Parisijs Romam tendere, magnum faceret dispendium si Neapoli trāsiret. in hac uita omnes sumus uiatores & scriptura sacra multis in locis confert nos cum uiatoribus, & itinerātibus. Vnde 2.Co.5. Paulus. Dum sumus in hoc corpore peregrinamur à domino. Et ad Hebreos. Non Heb.13. habemus hic ciuitatem manentem inquit,

quit,sed futuram inquirimus.Petrus etiā
1.Pet.2. ait. Obsecro uos tanquam aduenas & peregrinos, abstinere uos, &c.Sic scholastici theologi uocant nos uiatores,illos autem qui sunt in patria, uocant comprehensores:nam nascendo iter incipimus,& ad finem in morte peruenimus. Qualia obsecro fuere exordia nostri itineris? Audi Salomonem.Et ego(inquit)natus accepi cōmunem aerem, & primam uocem omnibus emisi plorans. Et paulo post. Similis erit exitus.Quæ obsecro est uia recta? illa cuius medium cum initio & fine componitur. Natus es plorans & uagiens:& multis suspiriis & gemitibus uitam finies.Si autem uitam egeris ridens & gaudens: per deuia & lubricosa incedis loca. Si autem pauper nudus, & egenus natus es,nullamque suppellectilem in mundum attulisti, modo uerò diues uis fieri: per minus rectum tendis iter. De iusto dixit sapiens:Iustum deduxit dominus per uias rectas: & ostendit illi regnum Dei. Et quod est iter rectum? Honestauit illum in laboribus. Rectum iter ille agit, qui sicut natus est, & moriturus, ità uiuit.In laboribus natus es,plorās,pauper,nudus, & humilis:& morieris mille doloribus,angustijs, & calamitatibus circundatus. Opus enim est si rectum iter agere uolueris in lachrymis uiuas, orationibus & gemitibus, humilis & pacificus: Statim cum natus fuisti paruo incunabulo capiebaris,in morte uero constitutus parua sepultura: modo uero magnæ & superbæ domus non possunt te capere:& fortè eo peruenies insaniæ, uttibi etiam mundus paruus uideatur. Quando natus es,non manu habebas hastam, aut ensem, nec aduersus aliquem irascebaris: & in morte etiam macilētus, infirmus, & debilis eris: modo uerò superbiam tāquā habitum induisti,uindictam, & mortem. Non iustum, quem dominus per uias rectas deduxit insequeris. sed de illis es,de qbus Dauid in psalmo dixit,in circuitu impij ambulant.Nō nimio diuitiarum amore capiaris:si quidem uides Iob dicentem. Nudus egressus sum de vtero matris meę, & nudus reuertar illuc. Non dignitatem aut altitudinem huius mundi persequaris, quandoquidem tam humilis & pusillus natus es: & talis etiam es moriturus.

Sap.7.

Sap.10.

Psal.11.

Iob.2.

Non sic sanctissimus Iob faciebat, quando dixit.Dimitte me domine.Et ad q̄d obsecro tempus hoc postulas? & ad quid uitam? nunquid ad ridendum, & gaudendum.Non equidem, sed ut plangam paululum dolorem meum. Ad hoc etenim uitam impetrabat sanctus Iob, non ad uanitates & gaudia.Talis uita tua debet esse & ad hoc illam teneris petere. Aspice igitur beatum Baptistam: qui tot annis in scholis cęli studuit. Cumque tam diuina & alta Philosophia & Theologia esset imbutus,relictis omnibus subtilibus quęstionibus,nihil aliud prædicat nisi,Rectas facite semitas eius.His nanque breuibus & compendiosis uerbis complectitur omnem reformationem uitæ nostræ,dicens,quod ꝑ uiam rectam ambulemus:ità uiuentes,vt sumus morituri.Quomodo autē via præparanda sit, & recto itinere ambulandū, declarat Ioannes dicens.[Omnes uallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur.]Non intelligendum est hoc:ut littera sonat: nam non semper in scripturis diuinis historialis consequētia stare potest, sed nōnunquam deficit,ut dicitur in Prouerbijs,Spinæ nascūtur in manu ebriosi.i. homo iracundus iurgia & contentiones seminat.Et illud Esaiæ.Abietes super te lætatę sunt:& cedri Libani. Lege de hac re si placet Origenem & Augustinum.Itaque hæc quæ Ioannes hic ait non materialirer, & ut litera sonat interprætanda sunt: quia Christus nō uenit ut materiales vias & itinera corrigeret,sed ut mentes hominum emendaret, & animas illorum sanaret.Ideoque hęc est metaphora,per quam intelligere uult,quomodo præparandum sit cor nostrum,ut Christum Saluatorem recipiamus. Cum igitur dicit,quòd uallis implebitur, significat tollendam esse pusillanimitatem: & cùm dicit quod omnis mons & collis humiliabitur, significat superbos humiliandos esse in aduentū Messiæ.Multi hic dicunt quod per ualles intelligit humiles: quod quidem neutiquam stare potest, quia hic Ioannes de defectibus uiæ loquitur,qui corrigendi sunt,humilitas uerò non est defectus, sed potius eximia uirtus: hic autem Ioannes loquiť, qui præparari nos debeamus, & de reformatione spirituali,quam Christus efficiet

Iob.10.

Prouer, 26.

Esa.14.

Orig. hom,2.i Gen. & 4.li.periar.c.2. Aug.lib. 3.doct. Christ.c. 11.& in psalmo. 103.uersus finē.

in animis nostris suo aduentu, corrigens omnes defectus & lapsus nostros. Ideoq; clare intelliges beatum Ioannem hic esse loquutum de pusillanimitate & superbia, quæ uitia sunt & defectus uiæ, ut in Deũ finem nostrum tendamus, & hæc duo uitia intelligit per uallem, montem & collẽ. Multoties quippe pusillanimitas timidos homines facit, & impedit commodum & utilitatem spiritualem. Hęc fuit causa, ut
Nu. 14. filij Israel mirarentur magnitudinem gigantum terræ promissionis, & lamentabantur murmurantes, & uolentes redire in Aegyptum, non considerantes dextera excelsi liberatos fuisse à potestate Pharaonis, & miraculosè eduxisse eos de Aegypto. Hęc eadem pusillanimitas in causa est etiam ut multi suis uitijs & peccatis hæreant, existimant nanque se nõ posse diu ꝑsistere in bono, quin statim ad antiquã consuetudinem mali deueniãt. E quidem ut uerum fatear superbia graue obstaculum & impedimentum est huic uię. Vnde
Esa. 66. dominus per Esaiam. Ad quem ego respiciam nisi ad pauperculum & humilẽ. &c. Hæc duo maximè nobis est curandum, ut de media uia tollantur, ut possit dominus liberè, & nullo opposito obice in animas nostras uenire. Reijciamus igitur à nobis hanc pusillanimitatem, considerãtes, quã exiguæ & imbecilles sunt uires nostræ, & quam fortis & potens est dominus, cuius fauore & auxilio pusillus pastor gigantẽ illum Goliath interfecit: & imbecillis fœmina Holofernem trucidauit, &c. [Et erũt
1. reg. 17 praua in directa. & aspera in uias planas.]
Iudi. 13. Hoc est, ea quæ per legis asperitatem difficilia uidebantur, & impedita: per fidem & euangelicam gratiam expedita fient & facilia. Vitiorum & malarum cupiditatum aspera, conuertentur in uias leues & planas. Mentes iracundæ & immites ad mansuetudinem per infusitionem gratię redibunt. Aspera uerò per Christi charitatem reddentur leuia. Nam qui antea iniustitię & prauitatibus operam dabant, qui iura uiolabant, & fundamenta iustitiæ peruertebant, erunt iusti, & actiones suas sanctis normis & regulis component. iniustitiam appellat uiam obliquam, & fluxuosam: ut alio in loco Esaias, principem iniustũ ser-
Esa. 27. pentem flexuosum appellauit. Ait itaque quòd Christus conuertet iniustitiam in æquitatem, & aspera in uias planas: hoc est homines insolentes, superbos, & elatos futuros esse modestos, mites, & blandos. Sunt quippe quidam homines, qui in te aliqua beneficia conferunt, sed ita elati, vt prius sua asperitate te uulnerent, quàm beneficia concedant: similes arboribus spinosis, quæ prius te pungunt, quàm fructum ab eis euellas. At diuina gratia comes fient: blandi & suaues. itaque omnes deformitates uiarum tollit Ioannes. Dicit nanque quatuor deformitates uiarum, ꝑ quas corporaliter gradimur corrigendas ut uia omnino sit suauis. Deformitas. n. est uiæ, si habeat in medio aliquem montem, per quem oporteat ascendere, & hãc corrigit dicendo, quod omnis mõs & collis humiliabitur. Alia est deformitas si sit aliqua uallis, in quam oporteat descendere: & hanc corrigit dicendo, omnis uallis implebitur. Montibus nanque & collibus æquatis, reddetur uia plana. Tertia est deformitas si flexuosum & ambagibus sit plenum iter, & hanc corrigit dicens, Et erunt praua in directa. Denique alia est deformitas si aspera uia sit & spinis plena: & hanc corrigit dicẽdo. Et aspera in uias planas. Significatur autem (ut uno uerbo dicta complectamur) per huiusmodi metaphoras tollendas omnes fœditates morũ esse, tollendam pusillanimitatem, iniustitiam, & reliqua alia, quę noxia sunt moribus. Prophetaturque hæc tunc fore debere, cùm uenerit Messias, ut ex his materialibus figuris & dispositionibus uiæ, insinuet quales debeant esse mores & consciẽtiæ ad parandam uiam, qua dominus ad nos uenturus est: nam si aliqua istarũ conditionum desit, non utique parata in nobis erit uia ut Messias ueniat. Et meritò quia gratia præsupponit naturam, & bonitas meritoria præsupponit bonitatem moralem. Scopus igitur & præcipuum Ioannis prædicationis intentum illud est, ut quantum in nobis fieri possit domino ad nos uenturo uiam prepararemus, qui ueniens omnia impedimẽta tollet: ita ut illa uia quæ antea erat aspera & spinosa, sit postea iucunda, alacris & læta: quòd quidẽ omne Christus suo sanctissimo aduentu compleuit, ita ut ausus sit di- Mat. 11.
cere,

cere, iugum meum suaue est, & onus meũ leue. Hoc modo amouit impedimenta Christus suo gloriosissimo aduentu: quia morte sua uiam asperam planissimam fecit & leuem. Quia postquam Christus pro nobis mortuus est, iucũdum est mori pro eo, & pro suo nomine dulcissimum est pati labores & persequutiones. Hoc iter qđ antea asperrimum erat, ob cuius difficultatem à paucis terebatur: postquàm Christus id pertrasiuit, ita planum, suaue, & iucundum fuit effectum: ut innumeræ uirgines tenerrimę, & in florenti ætate, gaudentes, & lætantes per ipsum ambulauerint. Quid obsecro tam dulce martyrium fecit? Vtique Christi aduentus in mundũ. Dulce quidẽ est hoc iter ambulare, & propter Christum pati: postquàm ipse pro nobis passus est. Nonne aliquando tibi iter facienti contigit socium itineris inuenire, qui ita dulcem & suauem habeat conuersationem, ut potius iucundus & delectabilis sit itineris labor quàm laboriosus? Sic
Ps. 127. nimirum dulcis Christi conuersatio, qui una nobiscum iter agit, quando propter ipsum aliquid laboris suscipimus, huius uitę labores & afflictiones dulces & suaues reddit. Quapropter Dauid in psalmo loquitur dicens. Beati omnes qui timent dominum, qui ambulant in uijs eius. Vide & attentè considera, quomodo Dauid non uocat beatos solummodo eos, qui iam in patria fruuntur diuina essentia: sed illos etiã, qui dum in hac uita ambulant, & per uias domini tendunt. Et quare id? Non quidẽ ob aliud, nisi quia hic in laboribus suis tãtam dulcedinem & suauitatem inueniũt, ut iamiam fruãtur illa beatitudine & gloria, quam sancti possident in cœlo: ideò ipsius regius uates addidit: Labores manuũ tuarum quia manducabis: beatus es, & bene tibi erit. Obserua quod non dicit, Manducabis fructum laborum, sed manducabis labores. Agri enim cultor non laborẽ, sed fructum laboris comedit. Arat, & semina in hyberno tempore spargit: ut maturo tempore ueris metat. Labor quippe est uineam fodere, fructus uerò est uindemia: ità in seruitute Dei labor est ieiunium, fructus uero laborum est saturitas in cœlo. Labor in hac uita sunt lachrymæ, fructus uerò gaudium sempiternum: labor est persequutio, fructus uero æterna beatitudo. Et uide quòd non solum dicit Dauid quod qui ambulant in uijs domini fructum laborum comedent in gloria, sed etiam quod mãducabunt labores. Nã non solum serui Dei post hac uitam fructu laborum gaudebunt in cœlo, sed etiã in hac uita illis gaudent, & seipsos pascũt, & pinguescunt in gloriam animam suã. Non solùm fruentur fructu laborum, persequutionis & ieiunij in cœlo: sed etiam in hac uita ipsum ieiunium & persequutio dulcis cibus est & esca, quæ illos pingues reddit: ideò ait, quod mãducant suos labores. Maiores nanq; consolationes spirituales inter labores & angustias in hac vita habent iusti, quam impij in suis delicijs & voluptatibus. Vnde Augustinus hũc locum exponens inquit. Dulciores sunt lachrymę orantium, quàm gaudia theatrorum. Aug. in Psal. 127 Plana quidem est uia cœli: delectabilior, & iucundior omnibus floribus & delicijs mundi. illi qui nunquam huius itineris ingressum inceperunt, durum, & asperum illum esse dicũnt. Maior fides adhibẽda est illi, qui apud Indos cõmoratus est, de rebus quæ aguntur illic: quàm ei, qui nunquam ad eos nauigauit. Etenim sancti, qui iter domini & semitas ipsius ambulauerunt, suis literis & monimentis mãdarũt, dulce esse & suaue Deo seruire. Auarus durũ iudicat eleemosynam erogare: & libidini uacans, castum esse, & prelatus honoris cupidus, subditum fieri. His asperũ & durum uidetur iter cœleste, quia nunquam id ingressi sunt, nec sciunt quid sit Christo deseruire. Cui si ipsi se consecrassent, ipsa experientia certo uiderent, iucundius esse & delectabilius hoc iter ambulare Dei, quàm suis uacare uitijs & uoluptatibus. Nonne aliquando tibi contigit statim cum à confessarij pedibus surgis tuis mundatus peccatis, ità contentũ, & lætum esse, ut prorsus uidearis in ipso cœlo iam constitutus, propter sarcinã peccatorum, quam deposuisti. O utinam ulterius per ipsam Dei uiam progredieris, ut uideres quanta in ipsa adsit dulcedo: quandoquidem in ipso itineris initio, hoc est relinquens ante actam uitam, tantam Nu. 10. inuenisti animę consolationem. Quando filij Israel tendebant in terram promissionis,

nis,arca domini ibat ante illos ad explorã-
dum illis requiem,& nubes etiam protege
bat eos. Duo etenim cum eis qui ambu-
lant uiam suam dominus facit, querit eis
requiem,& mitigat illorum laborem in
Ps. 118. uia. Vnde sanctus Dauid. in uia mandato-
rum tuorum delectatus sum Sicut in om-
nibus diuitijs. Per uiam mandatorum ibat
Dauid, sed nimio gaudio & lętitia ità, ut
caneret, delectatus sum sicut in omnibus
diuitijs. Etenim etiam si in uia domini
sit aliquis labor,& mali & boni una in hac
uita ęrumnas & labores patiantur, nulla
tamen est collatio inter eos. Clarum nan-
Soph. 1. que est maiorem esse laborem sine lumi-
Prou. 4. ne & in tenebris ambulare, scriptura enim
de malis inquit, quod ambulant ut cęci
qui à domino peccauerunt. Salomon au
tem ait, iustorum semita est quasi lux splẽ
dens. Vident boni ubi pedes suos iaciant
& cum alacritate incedunt. ideò Dauid
sępissimè de hac uia in illo Psalmo centesi
simo decimo octauo, loquitur dicens. Et
ambulabam in latitudine, quia mandata
Mat. 7. tua exquisiui. Licet arcta sit uia, quę du-
cit ad uitam, ego tamen in latitudine cor-
dis & lętitia eam ambulabam, cùm tecum
una irem. Si enim corpus meum labo-
ribus afflictum & contractum est, cor ta-
men meum dilatatum est. Ideò subdidit.
Cantabiles mihi erant iustificationes tuę,
in loco peregrinationis meę. Cum tu me-
cum adires socius hanc uitam, quę locus
est peregrinationis & laboris psallens du-
cebam. Eo enim modo dominus cũ seruis
suis agit, tãquam dominus qui inuitat ad
prandiũ aliquem amicum suum magnũ,
qui cùm ad cõuiuium accedit & uenit ho
ra manducandi, si cibus non tã cito est pa-
ratus, iubet statim dñs, ut ante prandiũ ali
quod obsonium afferatur, quo interim fa
mẽ sustineat. ità nimirum dominus iustis
& amicis suis magnum & sublime cœli cõ
uiuium habet paratum, interim tamen ne
ieiuni sint, neue in expectatione deficiant,
mittit illis in hac uita obsonium consola-
tionum spiritualium, & gaudiorũ animę.
ita Iacob cùm à fratre suo persequeretur
in uia uidit scalam illam attingentem cœ-
lum,& dominũ innixum scalę. Hanc uisio-
Gen. 28 nẽ, nunquã uidit Esau, etiã si magnis diui-
tiarũ copijs abundaret, neq; mali uidebũt
nisi scalam descendentem ad inferos,& de
monem innixum scalę & paratum quem-
admodum non uidet nisi scalam crucis, &
carnificem super illam. Relinquite iterum
ò peccatores hanc uiam inferni per quam
tenditis, & uiam domini quærite, & per
eam ambulate, uiam domino præparan-
tes, rumpentes scopulos uestrarum passio
num,& frangentes lapides uestri cordis,&
antiquorum morum muros. Christus nan
que sua dulci & suaui consuetudine hanc
uiam leuem & amabilem facit. Sed de his
iam sit satis, ad alia gradum faciamus.
[Et uidebit omnis caro salutare Dei.] Ca-
ro hic pro toto homine sumitur, sicut etiã
aliquando anima pro eo ꝙ omnis homo,
ut in Genesi dicitur. Omnis anima, quæ Gen. 18
nõ circunciditur, & hoc per synecdochen: Aug.
qua figura sæpè scriptura utitur: de cuius tra. 105.
usu uide si placet Augustinum & Chryso- super
stomum. Verum ut pulchrè annotat Ori- Ioan. &
genes cùm homo nominatur à princi- de orig.
paliori parte dicitur spiritus: cùm autem animæ
ab inferiori dicitur anima, à deteriori ue- ca. 17. &
ro dicitur caro. Vnde Paulus ad Galatas li. 83. q̃.
ait, Manifesta sunt opera carnis, hoc est q. 80.
hominis. Fornicatio: immunditia, impudi- chry. ho
citia, luxuria, &c. Scriptura etiam alibi ait. 65. ĩ Gẽ.
Non permanebit spiritus meus in homi- Ori. li. 9.
ne, quia caro est, hoc est terrenus, uitiosus, in epi.
& impius: & totus uoluptatibus deditus. ad Ro.
Lege Ambrosium. cap. 13.
¶Obserua etiam, quod omnis his acci- Gala. 5.
piendũ est iuxta generis distributionẽ, in- Gen. 6.
cõplete: ut dialectici aiũt: ut sit distributio Amb. c.
pro generibus singulorum. Na non oẽs ui- 3. com.
derunt Christum: sed ex omni populo, lin- epis. ad
gua,& natione aliqui: ita ꝙ nulla sit natio Rom.
aut lingua de qua non saluentur, neque
aliqua prouincia est in toto orbe ubi euã-
gelium non sit prędicatum,& ad quã Chri
notitia non peruenerit. Sic in Apocalypsi
legimus, quod illi senes adorantes agnum
dixerunt. Redemisti nos domine ex omni
tribu, lingua,& populo,& natione, & feci- Apoc. 5.
sti nos Deo nostro regnum. Expẽde quod
non dixerunt, redemisti omnem tribum,
omnem linguam, neque omnem popu-
lum: sed ex omni tribu,& ex omni lingua,
& populo: quia ex omni lingua aliqui, ex
omni populo aliqui, ex omni natione ali-
qui in Christum crediderunt, & illum per
fidem

fidem cognouerunt, & salui sunt facti.

¶ Quanuis hoc etiã intelligi possit quo ad sufficientiam, licet non quo ad efficaciam: nã Christus pro omnibus mortuus est, sufficienter omnibus dans salutem & redemptionem, quanuis non omnes suæ passionis fructum deprompserunt. Sic in præsentiarum omnibus uisibilis apparuit, & illum omnis caro uidebit: nam quantũ in se est, omnibus patet, omnibus ostenditur, nemini denegatur. Quemadmodum sol qui omnibus oritur in omnes suum splendorem & radios mittit: at si tu fenestram claudis, uel cubiculum abis, tuæ imputabitur culpę, si solem non uideas. Omnis itaque caro uidebit salutare Dei: quia omnis qui illum uoluerit uidere, uidebit:
Ephe.2. hoc est qui uoluerit credere credet. Nam fides, quæ donum Dei est, non negabitur facienti quod in se est. Sic etiam intelligẽdum puto illud Ioelis. Effundam de spiri-
Ioel.2. tu meo super omnem carnem. Quod autem hæc uisio de uisione fidei intelligenda sit, quà uidemus hic (ut inquit Paulus) in speculo in ænigmate, nemini dubium
1.Co.13 est: cum Christus in carne passibili à paucis uisus sit, & non ab omni natione. Hoc etiam egregiè satis uaticinatus est Dauid dicens. Viderunt omnes fines terræ, salu-
Psal.67. tare Dei nostri. ¶ Porrò salutare uocatur hic à Dauide, & ab euãgelista, & à Simeone cum dixit. Viderunt oculi mei salutare tuum. & à Iacob cum dixit. Salutare tuum
Luc.2. expectabo domine, quia salutem nobis tri
Gen.45. buit & incolumitatem, Omnes nos maxima premebamur infirmitate, quia tota species humana corruerat, & ita detinebamur peccatis, ut Oseas diceret. Non est ueritas, non est misericordia, non est scientia Dei in terra. Maledictum, & menda-
Oseę.4. cium, &c. Sicut cum Ezechias infirmatur iam iam morti propinquus, quem ut curaret in signũ salutis sol descendit lineas: sic Christus Iesus uerus sol iustitiæ & salu
Esa.38. tare nostrum descendit ut languores nostros & infirmitates curaret. Semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, & habitu inuentus, ut homo. &c. Non immeri-
Mala.4. to ille, qui salutem humano generi ægro-
Phi.2. tauit tribuit, salutare uocatur. Vide igitur tu quanta animi lætitia & alacritate ęger medicum, qui illum sanare potest, accipit, præcipuè si sciat, tantam medicum habere potentiam, ut salutem præstare possit. Sic tu toto pectoris & animi conatu Christum debes suscipere uenientem sanare uulnera & languores animæ tuę. Amplectere igitur medicum hunc salutarem. Ipse enim est, qui ait, Salus populi ego sum: de quacunque tribulatione clamauerint ad me, exaudiam eos. Præpara ergo cor tuum, & dignum ei hospitium, ut uenientem postea seuerum iudicem secure illũ uideas usque in secula in cœlo regnantem, &c. Sed iam uideamus, quid ultra bea Matth.3
tissimus Christi pręcursor populo prædicet. [Dicebat ergo ad turbas, quæ exibant ut baptizarẽtur ab eo.] Etenim (ut inquit Matthæus) magna erat multitudo gentium, quæ ad Ioannem concurrebant in deserto, ut baptizarentur. Tunc exibãt ad eum Hierosolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem, & baptizabant ab eo in Iordane, confitentes peccata sua. Sed quid Ioannes dicebat, audiamus: [Genimina uiperarum.] Mirum quidem est, ut cum Ioãnes ad turbas loqui uelit, tam aspero utatur exordio: ut genimina uiperarum uocet populum. Sed sciendum est, aliam esse rationem alloquendi suos, aliã eos, qui ad fidem sunt introducti, & aliam denique ad eos, qui iamdudum crediderunt. Hæc in scripturis sacris ueteris & noui instrumenti facilè reperies, ubi prophetę suos Israelitas seuerissimè reprehenderunt. Esaias ad suos in prophetiæ exordio statim asperè loquitꝰ, dicens. Væ genti pec- Esai.1.
catrici, populo graui, &c. Ionas autem mis Ion.3.
sus ad Niniuem ciuitatem externam, contentus fuit admonuisse ultionis, quę post quadraginta dies ciuitati imminebat: & Act.17.
pepercit reprehensionibus. Sic Paulus Areopagum introductus studuit suæ philosophiæ, quam rationem ab eo postulabãt reddi: & in increpationes non prorumpit, quarum tunc erant incapaces: Externi erant Athenienses: sed cum alloquitur Corinthios qui iam erant sui, summa utitur 1.Cor.5
seueritate, maximè cum illo scortatore q nouercam duxerat, uerbis agit & factis, & cum eis qui tantũ scelus nutriri passi sunt. Sic Stephanus cum cerneret Iudæos tam obstinato animo resistere ueritati, in acrẽ prorumpit reprehensionem dicens. Duri

ceruice,

Act.7. ceruice,& incircumcisi corde, uos semper spiritusancto restitistis. Hęc differētia, quę ad suos, uel ad externos pertinet, seruari etiam debet, inter eos, qui uel modo crediderunt, uel iam diu in fide sunt uersati. Act. 16. Etenim uidemus in actis apostolicis ob eos qui noui erant in fide :.Paululū quasdam seruasse legis ceremonias: quas tamen in Galatis reprehendit, qui ob tempus debuerāt esse in fide solidiores. Sic in epistola ad Hebræos acrius inuehitur in quosdam. Cum deberetis(inquit)esse magistri pro temporis ratione:rursum opus habetis, ut doceamus uos, quæ sint elemēta initij eloquiorum Dei. Sic etiam nunc Ioannes Iudæos in lege domini nutritos, qui à uia ueritatis deuiabant, dure arguit & increpat, uocans eos genimina uiperarum &c. ¶ Nomen ferarum scriptura(ut Chrysostomus ait) sæpe his, qui ratione sunt pręditi imponit, propter eorum pessimas inclinationes. Canes ob impudētiam & impetū. Sic Esaias. Canes muti nō ualētes latrare. Interdum equos ob libidinem. Vt Ieremias. Equi insanientes unusquisq; ad uxorem proximi sui. Interdum asinos ob stupiditatem. Ideo in psalmo dicitur. Homo cum in honore esset, & non intellexit, cōparatus est iumentis.&c. Interdū leones, & pardos, & alia id generis. Vnde dominus dixit Ezechieli. Subuersores & increduli sunt tecum: & cū scorpionibus habitas. Multa exempla de hac re afferunt Basilius & Tertulianus. Diuus autē Ioannes licet essent alia multa animalia, cum quibus eos conferre poterat, uoluit tamē uiperis potius eos assimilare quàm aliis animalibus propter duo. Primum quia uiperæ cum aliquē mordēt, statim ad aquā decurrunt, quā si nō inueniunt, intereūt. Sic isti Pharisæi & Sadducæi quibus Ioannes hæc dicebat, peccata mortifera committentes currebant ad baptismum, sicut uiperæ, ut per aquam solum sine pœnitētia periculum mortis euaderent: qđ quidem quam esset ridiculum, uel cæco apparet, sperare peccatorum ueniam & remissionem sine pœnitentia per solum Ioannis baptismum. Secundo, ut uiperæ exterius formosæ & pulchræ sunt, intus autē mortifero ueneno plenæ. Ita isti exteriori uultu sanctitatis speciem & imaginem ferebant: intus uero omni dolo & fallacia erant induti. Sic dominus eis loquebatur, dicens. Væ uobis scribę & pharisæi hypocritę: quia similes estis sepulchris dealbatis, quę de foris apparent hominibus speciosa. Et postquam eorum hypocrisim arguerat, statim subdidit dominus eadem uerba quę nunc Ioannes alloquitur, dicēs illis. Genimina uiperarum,&c. Voluit Ioānes hos humiliare in ea re, de qua ipsi nimis efferebantur & superbiebant. Nā isti gloriabantur & seipsos iactabant filios esse Abrahę, & per hoc existimabant ipsi nulla dignos esse pœnam etiam si nulla bona facerent. Ioannes autem uolens istos deprimere & humiliare, ne de progenie & stirpe superbirent, appellauit illos genimina uiperarum, quasi dedignans illorum progeniem. Ac si diceret. Non estis progenies Abrahę, sed progenies uiperarum. Et quòd ista fuerit mens Ioannis & sensus germanus huius loci patet, quia Ioannes statim dixit. Ne uelitis dicere patrem habemus Abraham, &c. Potius nanque dicendi estis filij uiperarum, cum ipsarum mores & consuetudines referatis, quàm Abrahę. Multi etiam nunc sunt similes istis qui de parētum sanguine & testamentis gloriantur,& facta bona parentum extollunt & laudant: cum ipsi pleni sint peccatis & sceleribus & nobili suorū sanguine abutantur.

Margin notes (left column): Galat.3. Hebr.5. Chry. hom.13 & 23. in Ge. Esa.57. Iere.5. Psal.48. Ezech.2 Basi. in exa. hom. 8.& 9. Tert. cōtra Iudę. ca.4. (right column): Mat.23.

¶ Considera autem ad quantam miseriam homo per peccatū deuenerit. Quid enim obsecro miserabilius, aut lamentatione dignius, quam quod homo omittat nomen hominis, & asciscat sibi nomē bruti & irrationalis: Homo nanq; animal est rationale: quando uero non utitur ratione, iam hominis dignitate priuatur. Sic Iob erat homo: & addidit scriptura quod erat simplex & rectus. Hoc quippe est esse hominem, habere animi rectitudinem & candorem: nam qui hanc non habet confertur à Dauide cum bestijs in psalmo dicenti. Homo cum in honore esset & non intellexit, cōparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis. Non dicit iumento in singulari, sed iumentis, quia omnia uitia animalium solus homo iniquus & sceleratus habet. Luporum enim habet cauillationem & uoracitatem: leonū crudelitatem

Margin notes: Iob.1. Psal.48.

Esai. 1. delitatem, & uiperarum uenenum. Vnde Esaias nequiorem bestiis hominem appellauit, dicens. Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui, Israel autem me nō cognouit, & populus meus non intellexit. Et Dauid comparatus est, dixit. Peius nanque est comparari quàm nasci: nam nasci naturæ ipsi tribuendum est, comparari uero uitio, &c. Sed iam Ioānem audiamus. [, Quis ostendit uobis fugere à uentura ira. Viperam si tractes eius
Esai. 53. morsu morieris. O summum miraculum, quod Deus uelit homines uipereos tractare. Tanta est ipsius bonitas & clementia, ut etiam si ipsorum morsu sciat interempturum, nihilominus cum eis agere non dedignatur. Etenim certum est morsibus, idest pœnis peccatorum nostrorum Christum mortuum esse. Peccata nostra ipse tulit, & ab eis dilaniatus est. Quis obsecro unquam uobiscum tanta humanitate & clementia est usus, ut proprio mortis periculo uos tractaret, & à uentura ira fugere demonstraret? Pharisæi & Sadducæi erant isti, ut patet in Matthæo, & miratur Ioannes de eorum conuersione. De Sadducæis quia negabant immortalitatem animę & futuram uitam: & hæretici raro conuertūtur, quamuis aliquando simulent confessionem mortis & uitę timore. Atque ideo
Matt. 3. mirandum est, cum conuertantur. Berengarius & Hieronymus de Praga, post adiurationem sicut canes uersi sunt ad uomitum. Pharisæi uero quanuis catholici essent, & resurrectionem crederent: tamē quia uitijs & iniquitatibus erant assuefa-
Pro. 25. cti multis iam retro diebus de ipsorum cō
2. Pet. 2. uersione erat maximè mirandum. Acsi diceret. Cum tam longe à Deo recesseritis, mirum est quod appropinquatis ad pœnitētiam. Caue ergo & tu ab his duobus statibus. Etenim difficulter hæretici & ille q̄ iam in uitijs obcaluit, ad pœnitentiam cōuertitur. Mala quippe consuetudo post se ad quemcunque uētum huc & illuc cum rapit, & post se ducit in peccatum, ita ut sępius in hæreses & mille flagitia eum impellat. ¶ Expende etiam quod pœnis uitæ futuræ minatur Ioānes Pharisæos & Sadducæos: quia nullus istorum futuras pœnas timebat. Etenim Sadducæi nullā post hanc nobis manere uitam existimabant, & inde nullas pœnas. Pharisæi uero licet crederent pœnam futuram, tamen non timebant illam: quia ipsi in suæ æstimatione iusti erant, & in suam iustitiā fidebāt. Et idcirco miratur Ioānes, quis apud vos tantum ualuit, ut monstraret uobis timēdas pœnas iræ futuræ? Isti autem nō alius est nisi Deus, quia ipse pulsat hominū corda, & erudit eos: ut recedant à malo.

¶ Obserua autem quod fugere à uentura ira, est fugere à uindicta extremi & ultimi iudicij, in quo nemini de sua iustitia uel iniustitia defraudabit, sed omnibus iuxta merita uel demerita reddetur. Stat nanq; beatus Iob nos admonens. Fugite à facie gladij: quoniam ultor iniquitatū gladius est. Vt hanc uenturam iram possis subter- Iob. 19.
fugere, opus est, ut in hac uita uitia & peccata subterfugias. Quis fugit à uentura ira? Ille quidem qui in hac uita à uitijs & peccatis procul recesserit. Nam ira & indignatio non super iustos, sed super peccatores uenient. Cadent enim in retiaculo eius peccatores. Fuge ergo huius mundi gaudia, illecebras, honores, & seculi uanitates, ut Ieremias admonet dicens, Fugite de medio Babylonis. Optimè & graphice mūdum Babylonem appellat quia plenus confusione est: ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Nonne merito hanc confusionem dices, ubi pluris æstimatur aurum, quàm uirtus: & ubi terrena & caduca bona, spiritualibus & ueris bonis anteferuntur? Si mundus talis est, illum fugias: ne in uēturam iram incidas. Ps. 140.
Quam ut fugerent sancti monachi & eremitæ, à mundi tumultibus illecebris & honoribus recesserunt: contenti solum tunicis silicinis, & frondibus arborum ad uitam transigendam, arctissimam agentes Iere. 51.
pœnitentiam, ut uenturam domini iram possent euadere. Quare igitur tu in peccatis uiuens & delicijs, hanc iram putas euadere? Fuge ergo ab huius mundi uanitatibus, & dum uiuis pœnitentiam agito, ut uentura pœna nō te maneat. Quod beatus Ioannes sequentibus uerbis docet.] Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ.] Q. D. Si ab ira uentura uultis fugere pœnitentiam: agite, quodquidem signa ostenditis, uos illam agere uelle perfectè igitur illam operamini: Et idcirco dixit,

dixit, facite fructus dignos pœnitentiæ. Fructus est qui ab ipsa re prouenit: & est post ipsam rē. Pharisæi & Sadducæi penitētiam habebant, cum accedebāt ad baptismum Ioannis, sed illam imperfectam. Profitebantur se esse peccatores, sed ab usuris & sceleribus nequibant recedere:
Pro.26. unde Ioannes illos admonebat, ut peccata detestarētur, & nunquam facies suas ad ea conuerterent, & ut pro peccatis dignam satisfactionem facerenr. Quocirca obseruandum est fructus hic dixisse, & nō flores, contra illos, qui flores tantum pœnitentię faciunt: & isti sunt qui incipiunt ad Deum se conuertere, & bonorum motuum flores emittunt, quibus apparent se iam esse conuersos. Sed, proh dolos, quod
Rc.21 mouentur isti & trahuntur sicut ostium in cardine: nam nunquam illi motus & proposita ad expectatam maturitatē perueniunt: nec dignos proferunt pœnitentiæ fructus. Atque ita multi onusti frigidis & immaturis intentionibus in infernum pręcipitantur. Talis fuit pœnitentia Achab, incepit nanque seipsum in dominum conuertere: sed in medio itinere defecit. Quapropter dixit dominus Heliæ: Nonne uidisti Achab humiliatum coram me? Ideoque in diebus eius non immittam mala. At Achab mortuus est in uitijs & peccatis: quia fructus pœnitentiæ non fecit, nec illam ad maturitatem perduxit. Prætereanon tantum fructus pœnitentię, sed dignos fructus admonet Ioānes esse faciendos, quod dupliciter intelligi potest. Primo de pœna satisfactoria, ut quanta fuerunt peccata, tanta sit satisfactio, quæ peccatis correspondeat. Nam sicut per peccatum concessit homo uolūtati suæ plusquam debuit: ita iustitia exigit, ut aduersus uoluntatem suam tantum faciat seipsum puniendo. Sic in Apo-
Apo.18 calypsi habetur. Quantum se glorificauit in delicijs, tantum date illi de tormento.
Deute. Et in Deuteronomio. Pro mensura peccati, erit & plagarum modus.

¶ Aduertendum tamen quod est contritio & satisfactio æquiualēs offensæ seu culpæ, æqualitate proportionis per respectum ad hominis possibilitatem: hæc requiritur à nobis, non autem æquiparantiæ offensæ.

¶ Secundò potest exponi, facite dignos fructus, propter charitatem, quia pœnitētia debet esse propter Deum summe dilectum, & procedere ex radice dilectionis diuinæ. Nam qui ex charitate non dolet, nō agit fructus dignos pęnitentiæ. Sic fructū 1.Mach
egit pœnitentię Antiochus, non tamē di- 9.
gnum: quia non ex dilectione processit, ideoque non fuit dignus, ut exaudiretur à Deo, nec misericordiā fuit consequutus. Hebr.12
Sic etiam Paulus loquitur de Esau, dicens non inuenisse locum pœnitentię: etiam si cum lachrymis postulasset. Praterea Saul 1.Re.15
& Dauid reges Israel ambo fuerunt pecca 2.reg.12
tores, ambo à prophetis correcti, & ambo pœnitentiam egerunt: sed Dauid misericordiam est cōsequutus, non tamen Saul. Cur dominus acceptauit pœnitētiam Dauid, non autem Saulis? Vtique quia Dauidis pœnitentia ex diuino amore procedebat, non tamen Saulis: quia ea de causa dolebat, & angebatur, quia regnum temporale perdebat. Dauid autem pœnitebat, quia tantum & tam bonum Deum offenderat & fructus dignos egit pœnitentiæ, atque ideo remissionem peccatorū adeptus. Facite (inquit) fructus dignos pœnitentiæ, hoc est cor & spiritum per pœnitētiam, & bona opera cum Dei gratia renouate, Hoc ait: non quia homo per se & ex suis uiribus tātummodo id facere queat, quoniā gratiæ infusio à solo Deo est: sed quia homo ad gratiam se disponere possit per liberum arbitrium, & attritionem cum Dei auxilio. Et facienti quod in se est Deus non denegat gratiam. Quid ad hæc dicunt Lutherani? Si nihil possumus efficere, cur Ioannes spiritu sancto afflatus & plenus nobis pręcipit, ut faciamus fructus dignos pœnitentiæ? Deus nō præcipit nobis impossibilia, qui alibi dicit. Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis.
Nam si impossibilia præcepissec esset im- Lucę 13.
pius & iniustus: ergo id nobis pręcipit qđ est in potestate nostra cōstitutum: & præcipit hoc à nobis fieri, ergo possumus illud facere & operari. Restat igitur ut nos id opere compleamus. Deus nanque adiuuabit nos gratia sua: quia hæc innouatio nō potest fieri absq; Deo, ut egregius
canebat uates. Cor mundum crea in me Psal.50.
Deus, & spiritū rectū innoua in uisceribus

meis,&c. [Et ne cœperitis dicere, patrem habemus Abraham.]Falso nanq; & amentissimè putabant multi ex phariseis,quòd etiã si grauissima peccata commisissent, non ideò erant puniendi, etiam si nullam egissent pœnitentiam, quia filij Abrahæ erant: quod quidem quam ridiculum sit, nemo sanæ mentis homo id nõ iudicabit. Ideoque Ioãnes hunc errorem ab illis expellit,dicens, ne in hac re multum fidant: si ipsi ex sua parte non satisfecerint. Nam cum ipsi pessima opera facerent, non filij sancti patriarchæ Abraham erant reputãdi,sed dæmonis,ut ipse Christus dixit.Vos ex patre diabolo estis Sic etiam parẽtibus horum Iudeorum olim dixit Ezechiel.Pater tuus Amorræus,& mater tua Cethæa, Harum barbarum nationum uocat Deus populum Israel filium: non quod talis esset per naturã, sed imitationem. Inaniter gloriabantur isti se patrem habere Abrahamum, cum tam dissimiles essent in moribus.Quid ꝓdest riuulo si profluat ex puro & salutari fonte, si ipse sit spurcitijs & immunditia plenus?Quid prodest filio parentum nobilitas,si ipse deprauatis & turpibus moribus sit imbutus? Sed de istis nonnihil postea dicemus. ¶ Nunc autem perpende quomodo homines oĩbus Dei beneficijs abutantur. Decreuerat Deus vnam gentem ex omni fęce generis humani eligere, per quam exerceret mysteria, quę ad salutem generis humani pertinerent,& ex qua ipse filius Dei carnem acciperet,& salutem operaretur in medio terræ. Hoc tam ingẽs beneficium intelligere debuissent Iudæi, & rectis atque honestis factis præ alijs gẽtibus ita illustres esse, ut gloriari possent,ac dicere.Notus iu Iudęa Deus,& in Israel nomẽ magnum eius. Et factus est in pace locus eius,&c. At illi genus quidem suum iactabant:sed facta tanto genere digna præstare,non erat illis curæ. Hunc illorum tumorẽ reprehendebat olim Hieremias dicens.Nolite cõfidere in uerbis mendacij dicentes:templum dñi,tẽplum domini,templũ domini est.Et enim existimabant illi,nunquam permissurum dominum, ut memoria gentis illius aboleretur,propter magnificum illud & egregium templum,quod suo nomini Hierosolymis erat dicatum:cumq; propheta eis minaretur interitum,respondebant ei. Absit ut dominus propter peccata nostra deuastari permittat templũ:quod suum est, magis quam nostrum. Quapropter monebat illos propheta ne fiderent his mendaciis & uanitatibus: ostendebatque illis, quid deberent facere, ut propicium & aduocatum Deum haberent. Bonas(inquit) facite uias uestras,& studia uestra:& habitabo uobiscum in loco isto,dicit dominus exercituum Deus Israel. In eundem modum inuenies illos iactantes in euãgelio, & dicentes.Semen Abrahæ sumus, nemini seruiuimus unquam & quomodo tu dicis,liberi eritis?Dominus uero non ignoscẽtibus aliam nobilitatem nisi corporis, docuit illos eam uerè seruitutem esse,quę à peccato proficiscitur: atq; ita dixit illis. Amen dico uobis,omnis, qui facit peccatum,seruus est peccati. Ioannes itaq; sciẽs Iudæos hoc morbo laborare,admonet ne frustra gloriẽtur,se patrem habere Abrahã:nisi addant facta tanto parente digna. An non erat bonum ut Iudæi confiderẽt in patre suo Abrahamo? Nonne sancti orant pro peccatoribus?Nonne Stephanus orauit pro Paulo? Verum est, & bona est oratio,& intercessio sanctorum:sed oportet ut tu etiam, quidquid in te fuerit suppellectilis addas.Etenim sancti in cœlo ꝓ impijs intercedunt:sed cum eorum intercessio Deum nõ obliget,ut faciat quæ ipsi orãt & petunt: consilium est saluberrimũ & prudentissimum,ut nemo solummodo illi baculo innitatur:sed pro uirili contendat iniquitatẽ fugere ne in ea moriatur. Vnde Petrus. Dabo operã frequenter habere uos post obitum meũ:ut horum omnium memoriam habęatis. Quod Petrus promisit in carne,præstat in cœlo. Orabit & orat pro omnibus, sed non omnes eius oratione saluantur,sed tantum illi,qui electi & præordinati sunt in uitam ęternam. Noluit Deus acceptare preces Samuelis, qui pro Saule orabat: quem Deus abijcere statuit,nec preces Ieremię suscepit pro populo deprecanti, quem relinquere decreuit.Itã sancti pro omnibus orãt:sed unde tu scis,ex eis esse, quibus Petri uel sanctorum oratio proderit:Noli ergo orationibus sanctorum solũ cõfidere: si iniquus esse uis. Sed ad Deũ conuersus inuoca sanctos

Marginal notes: Ioan.8. Ezec.16 Psal.73. Psal.75. Hiere.7 Ioan.8. Act.7. 1.Petri 1 1.Re.15 Iere.7.6.11.

ctos patronos, non alias: nam si tuorũ peccatorum stercore adhuc es inuolutus, q̃d sanctorum meritis confidis? Vana est hæc tua confidentia. Sic isti Iudæi cum male & pessimè uiuerent confidebant meritis & orationibus Abrahæ, cuius precibus sese saluandos existimabant: quod erroneũ erat, & ineptissimum. Qui error inde prouenire poterat, ex eo quod habetur in Le
Leui.26 uitico. Nam cum Deus numerasset omnia mala, quę missurus erat populo illi, dixit in fine. Tunc recordabor fœderis mei, quod pepigi cum Abrahã, Isaac, & Iacob. Quod illi intelligere deberent facientes pœnitentiam, ad illius modum qui aliquam rem recordatur, illis parceret, quia misericors est: & diligit semen Abrahæ quod non permittit perire. Nam cum haberent patrem Abraham de suis meritis confidentes, iniquam & turpem degebãt uitam, solum hoc contenti quod filij Abrahæ haberentur. Quod quidem multi etiam sunt monachi, qui imitentur, dicentes Patrem habemus Benedictum, Augustinum, Hieronymum, Franciscum, & Dominicum: & dicunt sicut Iudæi patrem habemus Abraham. Patrem (inquiunt) habemus Dominicum uel Franciscum, & alijs narrãt egregia facta & mirificis encomijs prędicant laudes fundatorum religionũ. Et dicunt, Noster ordo tot habet sanctos in sanctorum catalogo scriptos, tot summos pontifices, tot cardinales, episcopos, & magistros, & in his gaudent, & inaniter gloriantur: cum nimium à uera sanctorũ patrum uirtute sua impietate, & morum
Ioan.8. tepiditate degenerent. Quibus meritò dicere possumus, illud, q̃d Christus Iudæis. Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite. Quos etiam hic beatus Ioannes monet, ne uana spe fallantur. [Dico enim uobis quod potens est Deus de lapidibus istis
Act.1. suscitare filios Abrahæ.] Abrahæ est in datiuo, sicut illud actuum apostolorum. Nunquid in hoc tempore restitues regnũ Israel: Pro ipsi Israeli. Sed mirum uidetur quomodo possit Deus hoc facere, cùm Abraham iam obierit: & carnales filij ex carnali semine propagentur. Nam bene Deus ex lapidibus quos tunc Ioannes digito ostendebat poterat homines facere, & ex nihilo creare: sed quod isti homines sic facti & creati essent filij Abrahę, impossibile uidebatur. Sed cũ Deo nihil impossibile sit, & potestas eius sit infinita, multis modis hoc facere potuit. Primo quia potest transsubstantiando cõuertere unum in aliud subsistens, sicut quotidie facit, in sacro sancto Eucharistiæ sacramento, ubi fit transsubstantiatio, nam substantia panis conuertitur in substantiam corporis Christi. Et sic lapides in Iudæos tunc uel nunc existentes conuertere poterat. Item potuit hoc facere suscitando Abraham, & lapides in semen eius conuertere. Multis etiam aliis modis nobis ignotis poterat Deus hoc efficere.

¶ Ad nostram tamẽ eruditionem ex hoc licet loco colligere, non de parentũ stemmatis aut sanguine gloriari: sed ita boni & uirtutibus imbuti simus, ut à nobis ipsis nobilitas generis incipiat, quamuis progenitores nostri nobiles non fuerint. Esto tu studiosus & à te nobilitas tuæ sobolis orietur quanuis ataui tui eam nõ habuerint: nam si moribus & uita deterior es, in te finitur tuorum parentum antiqua nobilitas. Etenim melius est principium esse nobilitatis, quam finis, & melius est nouã domum nouis & egregijs factis erigere, quàm antiquam obscuris sceleribus demoliri. Virtus est uirtutibus domum condere, & uitium illam destruere. Etenim ad uidendum non lucem quæras in oculis alienis, nisi propriis oculis illam habueris: nihil enim aut parum claritas, & celsitudo alienæ nobilitatis tibi proderit, nisi tecum illam habueris. Quocirca optimũ est bonum: & nobilem esse, quàm à bonis & nobilibus descendere. Magnum quippe signum est te non esse bonum, quandoquidem alienam bonitatem opus habes emendicare: & quia ueram in te nobilitatem non habes, à tuis parentibus illam petis. Argumentum quidem euidentissimum est nimis pauperem, & egenum nobilitatis esse: quandoquidem aliorum factis & uirtutibus teipsum locupletare uis. Illa uera nobilitas est, quæ sanctis & bonis moribus animam ipsam pulchram & formosam reddit: nam morum & uitæ claritas & splendor hominem gratum Deo efficiunt. Gloria eorum (inquit Oseas) à partu, & ab utero, & à cõceptu. Ea etenim Oseę 9.

quæ sibi deberent esse argumentum, ut studiose & castè uiuerēt, occasio illis sunt ut peiores & deteriores euadant. Nanque sanguinis & ꝑlis nobilitas nobiles cogit, ut ipsam uirtutem sequantur, ut ataui & proaui fecerunt. Nobilitas quippe est pactum quoddam & iuramentum, quod tales obseruare in perpetuum debent ad insequendam & sectandam virtutem: at qui id non faciunt, ueluti monstra sunt & à vera natura degenerātes. Ne igitur teipsum
1.Reg.5 iactes, nec glorieris de antiquorum stemmatis: quia audientibus testimonium exhibes tuæ insaniæ & inscitiæ. Dominus enim Saulem elegit in regem Israel cum ex infima familia & ex minima tribu illius populi esset. Potius dominus ad hominem attendit, quam ad illius nobilitatem. Et cum Christus in mundum uenit
1.Cor.1 non elegit nobiles (ut inquit Paulus) sed
Matt.4. ignobiles & contemptos, quales fuerunt piscatores illi & discipuli eius. Et ipse redemptor ut eorum arrogantes animos & elatam superbiam reprimeret, qui in similibus uanitatibus confidunt, & de eis
Ioan.10 gloriantur, dixit se esse pastorem. Proijce à te quæso hanc insaniam, & reminiscere uilem puluerem & cinerem esse, & quod nec tibi ignoscent uermes: qui etiā eos qui te genuerunt, deglutiunt. Nobilitas nanque quam ab illis accepisti, est mortalitas & corruptio. Hæc sunt arma quæ in tuis stemmatis debes depingere, nec illa supra portas domus constituas, sed potius in tui cordis abditis & penetralibus reconde. Hi pharisæi & Sadducæi gloriabantur se patrem habere Abraham, & ab illo ortum ducere: quod quidem in maiorem illorum cedebat ignominiam: quandoquidem secundum rei ueritatem ex ipsis lapidibus poterat Deus filios Abrahæ efficere. Sed iam ad contextum. [Iam securis ad radicem arboris posita est.] Ac si diceret, Iam securis posita est ad radicem arboris diu toleratæ. Succindetur à stirpe populus Abrahæ, & inserentur gentes. Securis diuinum est iudicium, & ira Dei, indignos à uita resecant, nisi pœniteant. Admota tamen est securis radici, non ramis aut trunco: quia funditus est euertenda nisi fructus dignos pœnitentiæ egerit. Poterant enim dicere pharisæi, Volumus facere pœnitentiam, sed non opus est ut statim ad hoc conemur, qua adhuc manet nobis tempus, Ioannes autem dicit non esse expectandum, quia iam uenit tempus, & securis ad radicem arboris posita est, & appropinquat tempus exilii. Dicebat hoc Ioannes quia præcisio eorū iam appropinquabat. Vaticinatur quippe exilium Iudęorum. Iam appropinquat tempus desolationis Iudęorum, & cessabit sacrificium uestrum, & ceremoniæ vestræ, & synagoga sepelietur. Potens est enim Deus lapidibus gentium suscitare filios Abrahæ: hoc est ueros Israelitas fideles & credentes, sicut fuit Abraham, qui quanuis non sint ex eius semine propagati, tamen fide erunt filij eius fideles. Nam omnis arbor quę non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur, & ardebit. Ideoque statim facite fructus dignos pœnitentiæ. Non ait iam secat, sed iam posita est ad arborem, ut significetur in hac uita esse tempus huius iræ per pœnitentiam fugiendæ. Nec ait securim hanc admotam ad arboris ramos, ut maneat post mortem spes aliqua pullulandi: sed ad radicem ut funditus euellatur, & in ignem extinguibilem mittatur, sine ulla spe remedij aut pœnitentiæ: sicut est arbor radicitus secata.

¶ Iam hic uides quomodo pœnitentia ex timore facta non sit mala: ut impiè docent Lutherani. Nam Ioannes timorem mortis & gehennę hic incutit peccatoribus. Etenim si peccatorum dolor & pœnitentia quæ à timore seruili inchoatur, bona non esset, nunquam Christus peccatores ad pœnitentiam hortaretur, dicens inferius, Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis. De hoc mortis & iudi Luc.13
cij timore multa etiam disserit Christus Mat.24.
apud Matthæum. Et in illa parabola cum &25.
misit uocare inuitatos, iussit ut compellerentur ad intrandum: ubi non suaui tractione, sed per quandam uim & uiolentiam ad ingressum compelli iussit. In illa
etiā parabola de impio illo seruo, qui fra- Mat.18.
tri suo cētum denarios dimittere noluit, iubens illum in carcerem detrudi timorem & terrorem incutit Christus. Igitur apertè ex his omnibus constat nō esse malam pœnitentiā ex timore procedentē. Vt enim

enim ab inordinato amore creaturarum reuocetur peccator, bonus & salutaris est timor gehennæ: uel alterius cuiuscunque terribilis pœnæ. Sicut bruta animalia ab escis quas maximè concupiscunt coercentur. Etenim si cani ad cibum currenti baculum proijcias, statim pedem sistit, si mineris acrius, retrahit paulatim pedes: si acerbius agas, uehementiori impetu contra illum insurgas, prorsus derelicto, quē concupiscebat cibo, fugam capescit. Sic etiam timore pœnarum possunt cohiberi peccatores à suis illecebris & uoluptatibus. Verum licet mala non sit hæc pœnitentia ex timore facta: tamen non remittit peccatum nisi ultra progrediatur, scilicet, nisi ex timore transierit ad amorē.

¶ Admonet locus iste ut bonum semp insequamur, & fructus bonorum operū edamus: ne inutilitatis, & sterilitatis arguamur. Nanque si arbor non producit fructus, ad nihil aliud prodest, nisi ut scindatur, & in ignē mittatur: quemadmodū de ficu illa sterili quā dominus tribus annis expectauit: at uidens eius infœcunditatem scindi iussit. Vidisti unquam obsecro pyrum abundantem & fœcundam pyris in ignem mittere? Vtinam ne tanquā arbores infructuosas nos in ignem Deus mittat & uitæ cursum impediat, & rapiat tanquam ab indignis possessoribus. Lucę.13

¶ Docemur etiam ut protinus manus aratrum mittamus, & agamus pœnitentiam: quandoquidem nescimus qua die, uel qua hora mors sit uentura: iuxta illud Ecclesiastici. Ne tardes conuerti ad dominum, & ne differas de die in diem pœnitentiam: quia subito uenit ira Dei, & destruet te in die uindictę. Væ illis, qui cum securis iam posita sit ad arborem, & caput eorum canis sit plenum: non uidēt quomodo cito transit dies & hora pœnitentiæ, nec aduertunt quomodo dies salutis abeat. Mirum est te tam pigrum & inertem uidere, cum mors ad ostium domus tuæ sit. Attende obsecro & uide, qđ iam securis ad radicem arboris posita sit. Respondeas oro & obtestor quicunque sis, qui hæc legas, quando securi arborem scideris, in quam partem arbor cadet? Equidem ad eam partem inquam antea procliuior erat. Nam si magna aliqua arbor in sinistram partem omnem suam molem & ramos incuruat, si hæc talis scindatur, dubio procul in sinistram manum cadet. Si igitur tu omnia desideria tua, affectiones, & cogitatus in res mundanas cōijcis, & omnes curæ & solicitudines tuę non nisi honoribus, diuitijs, & uoluptatibus student, dum hæc tibi durat uita: qui fieri tibi potest, ut cum mors uenerit in dextram Dei fœlicissimam beatorum sortem cadas? Difficile erit in uitam intrare: Væ illis qui in uitijs & peccatis uitam degentes, uane confidunt futuros esse cœli, & beatarum sedium incolas: nam illa sors illis sępenumero continget, quam semper in uita amarunt & dilexerunt. Quocirca maxime curandum tibi est, ut talis uiuas qualis cupis in morte reperiri. Hoc igitur cum uentura die contingere possit, quando iam securis ad radicem arboris posita est, uitam tuam sanctis institutis & moribus dirige, nec dicas cras: istud faciam, subinde repetens: nam de quocunque temporis momento arctissima tibi exigetur ratio. Totis igitur neruis incumbe, ut ad bonam partem cadas: nam ubi ceciderit arbor, ibi perpetuo manebit, iuxta illud. Vbi ceciderit lignum ibi erit, siue ad Austrū, siue ad Aquilonem. Hæc omnia dicta diligenter obserua: nam si rursus feceris, aduersus te sententia Ioannis fulminatur. [Omnis ergo arbor non faciēs fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur.] Hoc est, Omnis homo adultus, & rationis compos, qui non seruat præcepta, & mandata Dei, excidetur & separabitur à consortio electorum: iuxta illud Esaiæ. Tolletur impius, ne uideat gloriam Dei, Et in ignem infernalem in iudicio hoc particulari anima eius mittetur: in iudicio uero uniuersali anima simul, & corpus. Vnde saluator, Omnem (inquit) palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum, & in ignem mittet & ardet. Omnis homo siue iustus ille sit, siue peccator: quasi quædam arbor censetur, & tali nomine in scriptura sacra nūcupatur, Vtrunque enim iustum & peccatorem arboris appellatione Deus significauit, cum per Ezechielem ait. Ego dominus humiliaui lignum sublime, & exaltaui lignum humile. Quod apertius

Eccle.5. Eccl.11. Esai.26. Ezec.17

Luc.14. & 18. Christus dixit. Qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Fructus huius arboris sunt opera: radix siue bona siue mala est appetitus siue bonus siue malos. Præscinduntur rami, quãdo definit iustus bona facere, uel facit mala: & etiam quando malus non agit malum, uel facit bonũ. Sed quia radix in eo manet, scilicet bona uoluntas in iusto, & mala in peccatore, statim ad odorem aquę spiritualis in bonum germinat. Cum enim de Deo audit, & mortem meditatur, operatur bonum: quia radix in eo manebat. Exemplũ huius rei est in Dauide, q peccans, præscissus est à Deo: non tamen sine germinandi spe. Nam cũ Natham illũ de peccato redarguit, ad odorem illius aquæ reuixit, & flores pœnitentiæ germinauit. Vnde Iob. Lignum habet spem, si præscissum fuerit: rursum uirescit, & rami eius pullulant. Similiter peccator licet rami eius præscindantur, nisi eradicetur spem habet, nam ad priora peccata se conuertet: etenim oblata occasione ad uitia pristina redibit. Et tales sunt qui in sancto quadragesimæ tempote à uitis purgãtur, aduentante autem paschate: tanquam canes ad uomitum præcipites irruunt. Sicut bonus facit comam, ut ait Iob: quia melior, & sanctior fuit: sic malus facit comam quia tanta multitudine uitiorum obruitur, quanta prius premebatur. Sed iam singula uerba utpote mysterijs plena attentius ueniunt perpendenda.

2.re.12.

Iob.14.

2.Pet.2.

¶ Omnis (inquit) arbor. Omnis siue nobilis sit, siue diues, rex, siue pastor, cuiuscũque ille sit status, aut conditionis non effugiet à ventura ira. Omnes enim in manus domini cadent. Existimas ne tu quanuis ditissimus & potentissimus sis: nisi rectè egeris uitam, iram domini euadere? Etenim magnates, & potentes iudicant, quod quemadmodum prosperè & fœliciter & secundis rebus fortunæ hanc uitam transeunt, nunquam uisuros esse mala, non aduertentes ad id quod scriptura dicit. Potentes potenter tormenta patientur. Oculos igitur mentis aperiant, & uideant: quod omnis arbor quantumuis maxima illa sit, & quamuis altissimas egerit radices: & quãuis frondibus, & pulchritudine ramorum rideat, tandem sit fructus non emiserit bonos, excidetur, & in ignem inferni deportabitur. Manus igitur habeãt liberales in pauperes, & egenorum & pauperum misereantur à blandis & delicatis lectulis surgant, & sanctis operibus se exerceant: nam etiam infernus illis patet uarijs, & magnis gurgitibus.

Sap.6.

¶ Fructum etiam dicit bonum, non solum: quia Deus nõ tantũ ab homine Christiano uerba bona petit, sed recta & sancta opera. Esaias etenim diuino ore loquutus non dixit. Discite bene loqui, sed discite bene facere. Etenim perfectio Christiana nõ uerbis sed operibus constat: nunc autem quæ huius tempestatis infœlicitas est, non aliud ĩ multis hominibus inuenies, quàm uerborum frondes, non autem bonorum operum fructus. Esaia.1.

¶ Obserua etiam quod non dixit, quem fructum arbor productura esset, quia unicuique arbori datur specialis fructus. Vnicuique.n.diuisit Deus mensuram spiritus, diuidens singulis prout uult: ideoq; vnusq sq; iuxta talẽtũ sibi traditũ afferat fructũ Ephe.4

¶ Pręterea non dicit, quæ non fecit, vel quæ non fecerit, sed quæ non facit fructũ, uel nõ faciẽs in pręsenti, nõ autem in præterito, aut in futuro: quia nõ sufficit semel aut bis bonũ fecisse, nisi semper facias, & in eo perseueres. Nec dicit fructũ magnũ, sed fructum bonum. Non enim in iudicio à te quæretur si plures ecclesias ædificaueris, uel monumenta posteritati mandaueris, sed si inimicos dilexisti, & fame pereuntes adiuuasti, &c. Quia licet pium sit opus ecclesias & xonodochia ædificare, præstantiùs tamẽ inimicos diligere & proximo extremè indigenti subuenire. Hęc oportet facere, & illud non omittere. Mat.25.

¶ Expende etiam, quod nõ dicit: Arbor quæ fecerit malos fructus, scilicet homicidia, furta, & id genus alia: sed quæ non facit fructum bonum, quare peccata omissionis damnantur hic. Itaque si peccatum omissionis dignum est igne inferni, quàm accerrimè punientur peccata commissionis in inferno. Si inutilem arborem, quæ bonum facere negligit, sic Deus castigat: quomodo putas quod punientur adulteri, & homicida? Ex hoc loco satis apertè cõstat quod sola omissio committit peccatum mortale: nam hic de omissionis peccato loquitur: quia non tantum ille qui

malum facit: damnabitur: sed etiam qui bonum omiserit, ad quod tenetur. Cuius rei exemplum est ille inutilis seruus, de
Mat. 25. quo dominus in euangelio Matthæi ait. Inutilem seruum proijcite in tenebras exteriores. In iudicio nanque generali & extremo peccata omissionis contra malos sunt discutienda. Arguentur etenim de bonis quæ non egerunt. Esuriui, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi bibere, &c.

¶ Rursus aduertendum est, quod nõ dicit arborem eradicandam, sed excidẽdam, quia uir impius cum moritur radices relinquit in terra. Nam radix quæ uoluntas, seu affectus, siue appetitus est, mortuo impio manet in terra, nam licet pereat, quia in uita sua desideria in terra collocauerat, in terra manẽt, desideria illa, opes, diuitię, & memoria, obstinatus in malo, & plenus istis desiderijs, & sic in æuum permanet inuolutus suis terrenis desiderijs. Sed iustus quia ea quæ optauerat erant cœlestia, nõ reliquit radices suas in terra, non excinditur, sed totus in cœlum euolat. Nihil in terra amatum reliquit, siquidem nihil in tęrram concupiuit.

¶ Denique obseruandum, ꝙ ultimo dicit, ꝙ in ignẽ mittetᷣ, quia arbor quæ igne bono & cœlesti, hoc est Dei dilectione & amore calefieri noluit, igne malo & infernali cõburatur: ut pœna correspondeat delicto. Imo uero arbor ꝗ malo igne & carnali exarsit, igne uehementi torqueatur. Mitti autẽ dicitᷣ, quia in eius potestate nõ est, non mitti, sicut lignum quod in potestate est mittẽtis. Etenim illa misera anima quę poterat uoluntariè pedem ab igne subtrahere in hac uita, & noluit, quãuis post mortem nolit, in ignẽ mittetur, nec facultatem habebit postea ab igne euadendi, sicut nõ habet arbor in rogum coniecta. Vt igitur arbor quæ in ignem cõijcitur, per se ignẽ euadere non potest, ita nec misera anima ubi infernum descendit. Tunc enim quos ignis tanti amoris diuini non calefecit, ignis tanti doloris exuret. Vt quos ignis charitatis & amoris caminus æternitatis non excipit, excipiat ignis ille furoris & indignationis domini. Væ igitur peccatori, qui tam male elegit. Nanque si ignem charitatis eligeret, qui sicut ignis materialis saporem omnibus condimentis cõfert, iucundam uitam in hoc seculo degeret. Quia amor omnia dulcia facit, & nomen difficultatis ignorat, postea uero in seraphicis choris cum angelis lætaretur. Sed maluit stultus & demens hic ardere, & torqueri igne cupiditatis & ambitionis, quo igne peccatores hic cruciantur, & postea in inferno comburi, quam hic cum Christo exultare, & cum sanctis gaudere, & postea in æternum lętari. Sed iam de his sit satis, sequentia uideamus. Cum igitur Ioannes hęc populo prædicaret, tanta erat ipsius uerborum efficacia, ut audientes cõuersi salutem & remedium petentes concurrerent. [Et interrogabant eum turbę dicentes. Quid ergo faciemus?] Vulgus hominum simplex interrogat, sicut in Actis Act. 2.
apostolorum legimus, ꝙ cõpuncti corde dixerunt apostolis. Quid faciemus uiri fratres? Sed Pharisęi & scribę non hoc fecerunt, quia difficulter corriguntur sapientes & magno in suo sensu confisi, sicut apud Ioannem dixerunt. Nunquid ex prin Ioan. 7.
cipibus credidit in eum, aut ex Pharisęis? Sed turba hęc quę non nouit legem, male dicti sunt. Quod etiam quotidie fieri uidemus. Etenim literati seipsos de sua sciẽtia gloriantes, & sapientes in oculis suis, sepè irrident homines, qui conuertuntur, ipsi uero suo ingenio inflati indurati manent. Diuites potentes posteriores sunt in obsequio Dei, cum in delicijs & uoluptatibus huius seculi detineantur.

¶ Ex quo docemur potius nos debere gaudere si in hoc seculo simus ex sorte humilium, & contemptorum, quàm si optimates & capita populorũ iudicemur, qñquidem paruuli in obsequio dñi priores sunt. Vnde diuus Paulus, Noli altũ sapere, Ro. 11.
sed time. Si uis in cœlo magnos esse humilis in mundo esto. Igitur hęc turba uidens sanctimoniam Ioannis, & uitã arctissimã, & quod nihil nisi eorũ salutẽ intenderet uerbis eius fidem pręstitit, idcirco petẽtes cõsiliũ, querebãt ab eo, quid facturi essent, Ac si dicerẽt. Siquidem tam asperè & acriter nos increpasti, & tantũ dicis nobis imminere periculũ, quod nobis exhibes cõsilium, ut euadamus mala quę comminaris.

¶ Obserua autem quòd non dixerunt. Quid dicemus, sed quid faciemus? Melius

quidem & rectius intellexerunt hi, qua in cœlum esset eūdem uia, quam impius ille & sceleratus Lutherus, qui solā fidem satis esse dicebat sine operibus ad salutē. At hi quoniam cognouerunt necessaria esse bona opera: interrogarunt quid facere deberent: ut fierent salui. [Respondens autem dicebat illis. Qui hēt duas tunicas, det non habenti & qui habet escas similiter faciat.] Interogatus Ioannes de salute obtinēda, ab operibus misericordiæ inchoat: nam de illis in vltimo iudicio peccatores arguētur.
Mat. 25. Tūc enim ut in Matthæo habetur his qui à sinistris erunt dicet iudex, Esuriui & non dedistis mihi manducare, sitiui & non, &c. Breuis est Ioannes in uerbis, sed abundant eius uerba mysterijs. Primo enim hisce uerbis eleemosynam commendat: secundo cui facienda sit ostendit. Tertio charitatē & ordinē faciēdi eleemosynā insinuat. Sed singula iam expendamus. Formidanda equidem sunt uerba Ioānis. Si enim quòd superfluit de uestimento, cibo, & potu, & alijs similibus misericorditer est pauperibus erogādū: quid in diuino iudicio respōsuri sunt, qui tot uestibus preciosis non necessarijs abundant, qui tot ferculorum genera quotidie parant, qui tantam sibi pecuniam cōgregant, pauperibus uero parū aut fere nihil impendunt. Verū si de patrimonio proprio seu possessione propria sic agere, tam impium est atque damnabile: quis alioquin queat de patrimonio crucifixi, de bonis ecclesiæ, quæ pauperibus sunt consecrata, preciosa, curiosa, & superflua uestimenta habere, delicatè ac splendidè epulari, pauperibus aut parum aut nihil præstare? Sed horum uana cogitatio & erroris est: nam existimant, quod id quod pauperibus tribuunt, amittunt, & perdūt, & quod in nullam eorum utilitatem cadit: nam in arca iam non inueniunt quod pauperi dederunt. Quoquidem signa manifesta exhibent suę paruę fidei, quādo quidē nō credūt Deo: quę in scriptura sacra sępius dicit, quod non amittitur id quod in pauperes distribuitur, sed potius tutissimo loco conseruatur, & multiplicat illud dominus non sine magno fænore. Vnde
Ps. 111. egregius psaltes, Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum seculi. Dispersit dicit uirū, iustū res suas in diuersos pauperes, sed eleemosyna sua non est perdita, sed manet in seculum seculi. Et in prouerbijs. Qui dat pauperi nō indigebit: qui despicit sustinebit penuriam Illi uiduę quæ Helię hospitium dedit nec oleum nec farina defuerunt. Etenim quia homo misericors bene dispensat pauca bona sibi commissa, ideò merito super multa constituitur: iuxta illud quod Saluator dixit seruo fideli. Euge serue bone & fidelis: quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam. Hac de causa in scriptura semini comparatur sicut apostolus de eleemosyna ait ad Corinthios scribens. Qui parce seminat, parce & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionib. et metet. Semen enim uidetur perdi cum seminatur: sed multo melius seruatur, & multiplicatur. Sic eleemosyna cum datur, & cum usuris acquiritur. Ideò Ecclesiasticus. Perde pecuniam propter fratrem, & non abscondas illam. Vide quam bonum cōsilium sit dare pauperi: nam res nostras amittimus, quæ diu durare non possunt, facimus illas æternas & immortales. Si frumentum seruas, illud perdis: & si pèrdideris, seminans renouas: solas enim quas dederis, semper habebis opes. Præterea semē absconditur: sic eleemosyna occultè erogāda est. Vnde in Ecclesiastico habetur. Conclude eleemosynam in sinu pauperis, & hęc pro te exorabit ab omni malo. Et dominus in euangelio. Attendite ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus. Quod declarans dixit. Cùm facis eleemosynam, noli tuba canere ante te. Item in uno anno seminatur, & in alio legitur. Sic eleemosyna in hyeme huius uitę seminatur, & in uere gloriæ colligitur anno uenturo uitæ æternę. Deinde semen gelu pressum & retardatum uberius fructificat. Sic eleemosyna quæ aduersitate præmitur, maiorem habitura est remunerationem: & sic eleemosyna quę occultè fit, digna est maiori remuneratione, quàm illa quę laudatur. Denique & hoc mirabile est quod semen eleemosynę magis multiplicatur & augetur in sterili terra, quàm in abundanti & pingui: nam si eam in diuites erogas, illam amittis: si autem eam largiris pauperi, inopi, & percusso, centum pro uno accipies. Vnde Christus. Cùm facis

Marginal notes: Pro. 27. 3. Re. 17 Mat. 25 1. Cor. 9 Eccl. 29 Eccl. 29 Matt. 6. Luc. 14

cis conuiuium, uoca pauperes, & debiles. Quod etiam Ioannes in his uerbis dixit, scilicet, date escas & uestes non habenti cō sideratione dignissimum est. Non enim dixit, date habenti, sed non habenti: quia eleemosyna non est eroganda diuitibus,
4.Re.4. sed pauperibus, & egenis. Quapropter Eliseus propheta iussit ponere oleum in uasis uacuis, non plenis: nam quod ponitur in plenis diffunditur. Itaque reponenda est eleemosyna in uasis uacuit: hoc est in pauperibus, quorum crumenæ uacuæ sunt pecunijs, quorum arculę uacuæ sunt uestibus: quorum domus uacuę sunt supellectilibus, & tapetis. In uasis uacuis oleum est fundendum, & cum illis misericordię est exercenda: non autem in uasis plenis, hoc est in diuitibus qui pleni sunt bonis temporalibus. Nam in istis uasis plenis diffunditur oleum, & perditur meritū: quia nullam inuenies retributionem. Nūc autem quod est mundi Labyrinthus & chaos, dona & munera non mittuntur nisi diuitibus & potentibus, ut homines in illorum gratiam possint deuenire. Terra arida, & sicca irriganda est: non autem quę pluuijs & roribus madida est. Pauperi & inopi qui sitit & aret cum superfluis bonis subuenire debes: non autem diuitibus: nam qui id faciunt, nihilo faciunt sapientius quàm qui aquam in mare ferunt. Et hoc est secundum quod docuit Ioannes ostendens quibus sit eroganda eleemosyna. Tertio charitatem & ordinem faciendi eleemosenam ostēdit. Nam non dixit, qui habet unam tunicam det illam non habenti, & ipse maneat nudus: hoc enim esset contra charitatis ordinem. Nam non solum charitas, sed ordo diligendi est in pręcepto: ut homo super omnia diligat Deum, deinde seipsum, postremò proximum, secundum quòd magis uel minus sibi coniuncti sunt, aut maior est ratio dilectionis. Ideò debet homo primum sibijpsi necessariaria ministrare, deinde quod superest indigentibus porrigere: eodem modo ut ipse uellet sibi fieri si in eadem uel simili constitutus esset necessitate: nam fraterna charitas hoc requirit. [Venerunt autem publicani ut baptizarētur, & dixerunt ad illum.] Publicani erant qui à fisco aliquid conducunt, & pręcipuè qui uectigalia conducunt. Iudęi hos exosos habebant, & officium hoc uile & abiectum habebatur apud illos: qui ui, rapina, & fraude non rarò peccabant: plus ab hominibus exigentes, quàm leges superiorum pręscripserant. Et hi qui peccatores erant, se conuerterunt, & ad baptismum Ioannis ueniebant: sed Pharisęi sua superbia tumescentes non conuertebantur, Ideò dominus dixit eis, Publicani & peccato-
res pręcedent uos in regno Dei. Dicebant Matt. 8.
itaque Ioanni, [Magister quid faciemus?] Bene fructuosè, & utiliter quęrunt. Multi curiosa & inutilia quęrunt. Vitam suam conterunt in sapiendis curiosis & inutilibus: ea uerò à tergo relinquunt, quę ad salutem animę & saluationem conducunt, quiquidem ut pudore suffunderen-
tur, deberent audire Ieremiam dicentem, Ierem. 6
State super uias, & uidete & interrogate de semitis antiquis, quę sit uia bona, & ambulate in ea. At isti quia prudenter interrogabant, digni erant ut eis responderetur, quę ad salutem cōducerent. Etenim Ioannes ut eius pręcursor, qui neminem quamuis grauissimum peccatorem reiecit, publicanis suauiter & benignè respondebat, dicens, [Nihil amplius quàm constitutum est uobis faciatis.] Fraude quasi familiare illorum peccatū pręcęteris omnibus dehortatur, monens ne ultra quàm constitutum est faciant. Ac si diceret. Si non potestis uestra largiri, sit tamen ille primus gradus ad melius uitę uestrę institutum, ut abstineatis uos à rapiendis alienis. Habetis enim mercedem pręscriptam à rege, illam solum & non aliud à populo exigatis. Ne amplius extorqueatis in uestrum usum & lucrum, ultra id quod pręscriptum est. Nullus itaque uestrū legem sibi præstitutam, nec terminos officii sui transgrediatur, ne pręsumptionis sit reus, & male apud populum audiat. Sed quod sibi incumbit obseruet, nec aliena inuadat: iuxta illud quod in Prouerbijs legitur. Ne
transgrediaris terminos antiquos, quos Pro. 22.
posuerunt patres tui. Et in Deut. etiam ha-
betur: Non transferes terminos quos fixe- Deut. 19
runt priores in possessione tua. Etenim de his qui contra hęc agunt in libro Iob dici-
tur. Alij terminos transtulerunt. Iob. 24.
¶ Aduertendū hic est diligenter, q Ioannes

Baptista

Baptista non damnat hic uectigalia regũ & principum, sed potius uidetur ea approbare. Nam si reges non possent sua uectigalia & exactiones reposcere, non utique Ioannes diceret, Nihil amplius quàm constitutum est vobis faciatis. Sed Ioãnes nõ prohibet exactiones, sed excessus earum, & quod iure reprobari nequit. Nam principibus, & regibus lege diuina & naturali uectigalia debentur. Et quod publicanis dictum est, etiam de aliis officiis intelligẽdum uenit. Indiget nanque orbis gubernatione principum, & constitutione legũ: ne malorum improbitas insurgans, innocentibus perniciem machinetur. Etenim unus uel alter homo, siue ille sit Cæsar inuictissimus, quid solus efficere ualebit, nisi sibi coadiutores habuerit, quorum ministerio probos defendat, improbos uerò puniat? Ad hunc locum fortassis pertinet quòd de emptionibus & uenditionibus dici poterat. Nam uendere, & emere licitũ est: dummodo fiat iuxta maiorum leges. Sed de his satis. Accedant alij. [Interrogabant autem & milites dicentes. Quid faciemus & nos? Isti sub Romano imperio militabant, & rempublicam & patriam defendebant: qui etiam cõuersi sunt ad Ioãnis prædicationem. Tres nanque fuerunt ordines interrogantium Ioannem. Vnus turbarum, alter publicanorum, & tertius militum: quibus omnibus Ioannes commodum & aptum dedit responsum, De aliis iam uidimus, sed de istis audiamus. [Et ait illis. Neminem concutiatis.] Opprimendo, & corporaliter affligendo, siue iniurias inferendo. Frequenter enim fieri solet ut arma quæ princeps dedit in defensionem publicę honestatis: in ciuium damnum & perniciem conuertantur. Nam frequenter milites pr ędantur, domos incendunt, abigunt, ut constuprant fœminas, abrumpunt fores, & alia id genus perpetrant facinora, quę credunt licita esse: Alij mãdata falso deferunt ad principes & duces: ut quæ aliorum bona in fiscum rapiũtur, sibi aliqua pars eorum accrescat & accedat, in laborem & mercedem calũniæ. Ideo que addidit. [Neque calumniam faciatis.] Multi istorum non solũ reposcunt quod eis debetur. sed etiam id uolunt extorquere, quod minimè eis debetur. Huic igitur hominum generi Ioannes ostendit quid facere soleant: & quid post hæc uitare debeant: si uelint effugere uindictam Dei. Dixit itaque illis. [Contenti estote stipendiis uestris.] Hoc est mercede seu retributione uobis ab imperatore statuta pro militiæ laboribus, quibus pro reipublicæ incolumitate dimicatis, ne aliquid ultra extorqueatis. Vbi animaduertendum uenit, quomodo homines in diuersis statibus constituti, salui fieri possint: nam alij istorum erant publicani, alij milites & alij de media plebe & turba diuersis conditionibns officiorum seruientes: & omnibus his est aditus ad salutem: dummodo unusquisque iuxta talentum sibi traditum, & gratiam donatam fideliter laboret. Nam non legimus, ad quod officij genus mercenarij illi fuerint conducti, quos dominus in uineam misit. An ad fodiẽdum, an
ad uites amputandas. Quod credo dominum fecisse, ut monetet nos, quemlibet Ma. 20.
pro suarum uirium robore in ecclesia hac militanti debere laborare, si uelit post hãc uitam denario diurno frui, & rettibutione gaudere, iuxta illud Petri. Vnusquisq; 1. Pet. 4.
prout accepit gratiam à domino, in alterutrum illam administrantes: sicut boni dispensatores multiformis gratię Dei. Sed militibus de quibus nunc agitur tria præcepit nd eorum statum concernentia. Primo prohibet ne uiolentiã alicui inferant, dicens. Neminem cõcutiatis. Deinde fraudem: dicens: neq; calumniam faciatis. Demum contenti (inquit) estote stipendiis uestris, ¶ Porro autem circa res militiæ Leg. Au
tria in hoc loco maximè cõsiderãda sunt. gust. de
Primum omnium quòd militia de se non verb. do.
est mala: nam si mala esset, non utiq; Ioã- ser. 19.
nes illam petmisisset, nec diceret, Contẽti estote stipẽdiis uestris, sed potius diceret. Ne militiã exerceatis. Etenim sanctissimi homines quos tam uetus quam nouum instrumentum commemorat bella multa gesserunt, ut Abraham, Moses Iosue, Gedeon, Sãson, Iepte, & multi alij quo diuus Paulus enumerat in sanctorum numero in epistola ad Hebræos. Et in nouo testa-
mento nec Centurio in euangeliis, nec Heb. 11.
Cornelius in Actis malitiæ taxantur. Ete- Matt. 8.
nim milites publici ministri sunt ad defen Act. 10.
sionem bonorum, & uindictam malorũ ordina-

ordinati: ut de publicanis diximus. Sunt autem in militia leges præstatutæ, quæ si non transgrediantur, minimè bellum uituperandum uenit. Loquor autem de bello, quod iusta & legitima causa suscipitur: hoc est, si pro defensione publicæ trãquillitatis, si pro tuenda Christiana religione, uel taliter sit ortum ut minimè uitari possit, &c. Taceat ergo suo ore imprudentissimo huius nostri temporis Hæresiarcha Oecolampadius dicens, non licere homini Christiano bellum gerere, cum uideat Christi præcursorem Ioannem partẽ aientem quòd possumus bellare tenere. Nanque Diuus Ioannes bellum nõ prohibuit, sed militibus regulam & modũ tradidit.
Rom.13 Vnde etiam Paulus ad Romanos ait. Omnis anima potestatibus sublimioribus subiecta sit, nõ enim est potestas nisi à Deo. Et paulo post. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat, Dei enim minister est, & uindex in iram ei qui male agit. Christus etiã redemptor noster Herodianis quęrentibus, utrum liceret tributum dare Cæsari, respõdit, Red-
Mat.22. dite quæ sunt Cæsaris, Cæsari. Hac enim de causa tributa redduntur: ut inde militibus ad pacis conseruationem necessario stipendium soluatur. Et filij Israel non nisi debellantes obtinuerunt terram promissionis: ut patet in libris Iosue, Iudicum, & Regum. Imò uoluit Deus ut continuum haberent bellum contra infideles. Vnde in
Iudi.5. libro Iudicum habetur. Hæc sunt gentes quas dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israelem: ut omnes qui non nouerũt bella Cananæorum, ut postea discerent filij Israel certare cum hostibus, & habere consuetudinem pręliandi. Et in Hieremia
Hier.48 scriptum est. Maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine. Et in primo libro regum dominus loquutus est Sauli regi Israel, per manum Samuelis. Recensui quæ fecit Amalech Israeli, &c. Lege libros Regum primum, & secundum, ubi
1.Re.12 Dauid sæpè consulebat dominum, iret ne præliaturus, an non: & dominus pręcipiebat, ut iret. Percussit Amalechitas qui spo-
1.Re.30 liauerunt, & incenderunt Sicelech, & abstulit spolia iussu, & præcepto Dei. Quomodo ergo inire prælium non est licitũ, si dominus id præcipiebat? Dic mihi obsecro quare modo non potest dominus punire Turcas manibus & ense Christianorum: sicut tunc puniuit Amalechitas per Iudæos? Denique si nullo pacto bellum esset licitum: sequeretur inde quod si peccator aliquis publicus & sceleratus esset interficiẽdus à Iudice, dum se ipsum uellet defendere ne in carcerem detruderetur: quod tunc Iudex male ageret bellum gerendo: hoc autem fateri esset nimis absurdum, & totius tranquillitatis Christianæ exitum, & sacris literis, & naturali rationi apertissimè contrarium. Sanctissimum ergo est, contra peccatores debellari: & multo melius pro fide contra Turcas & Saracenos, & optimũ cõtra hæreticos, qui Turcis deteriores sunt.

¶Obseruandum hic est etiam, quàm cautè Ioannes fuerit loquutus: nam turbas quæ bonæ erant docet facere bonũ: milites autem qui mali erant, docet non malum facere. Cuilibet ad se accedenti secundum illius conditionem & capacitatẽ loquebatur. Siquidem Publicanis ac militibus qui maioribus solent uitiis implicari quam reliqui homines facilia proponit præcepta, & à malis coercet: docens eos primo ut ab eis peccatis recedant, ad quę proniores esse solent, ut eos sic paulatim ad bona agenda induceret, & ut aliis misericorditer etiam doceret subuenire. Ad maiorem enim perfectionem omnes hos uolebat Ioannes inducere, sed non erant dispositi neque idonei: ideo minora illis proponit, nam si maiora proponeret nihil facerent. Nam ut de extremo ad extremum eatur medium est insequendum. Si enim maiora proferret, non eis in tenderet. Sic & Paulus Corinthiis suis aiebat. Et ego fratres non potui uobis loqui quasi 1.Co.3.
spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tãquã paruulis in Christo lac uobis potum dedi, non escam: non dum enim poteratis. Et in actis Paulus regi Agrippe dixit uolens illum ad fidem Christi conuertere. Opto Act.26.
apud Deum & in modico & in magno nõ tantum te sed etiam omnes qui audiunt hodie fieri tales qualis & ego sum, exceptis uinculis his. Si igitur diuus Paulus sic labores, tribulationes, & uincula laudabat, & sic adeò conuersionem gentium optabat, ut desideraret omnes fieri Christianos,

stianos, sanctos & perfectos, ut ipse erat: quare etiam nō uolebat ut Agrippa & reliqui alij in carcere essent detenti, & eosdē labores pati, quos ipse? Cur dixit exceptis uinculis his? Si cathenæ, & uincula bona erant, & ipse sibi ea desiderabat: cur aliis illa nolebat? Vtique quia Paulus iam erat perfectus, & in obsequio domini multum uersatus: & habebat uirtutem & spiritum ut uincula posset tolerare læto & alacri animo. At uerò eis qui in fide infantes, & teneri erāt in fide nolebat ostēdere uincula sua, ne eis timorē incuteret. Oportebat enim vt nouos & paruulos in fide eos sua uitate duceret paulatim & pedetentim: Ideoque dixit, Exceptis uinculis his. Tunc enim nondum erat, usquequo arma pœnitentiæ inducerentur, & laboribus seipsos exercerent: nam non omnes ita erant forti, & uirili animo ut D. Paulus, ut gauderēt in carcerem detrudi, & pro Christo contumeliam pati. Hanc normam & prudentiam diui Ioannis & Pauli uellē ego ut multi prælati discerent: sic ut paruulos & imbecillos suauitate quadam & moderatione tractarent, ita ut paruulorum defectus prudenter ualeant sustinere, & id oneris eis imponant quantum suæ uires ferre potuerint. At tanta est aliquorū asperitas seueritásque ut ita humeros imbecillium onerēt usque adeò ut ita oneri succumbant, tanta est prelatorum imprudentia & inscitia. Sed non iuxta Esaiæ doctrinam calamum cassatum ne conteramus, nec lignum fumigans extinguamus adimplentes illud apostoli, Debemus nos firmiores portare imbecilitates infirmorum: & non nobis placere. Quod etiam Ecclesiasticus admonet dicens, Recupera proximum tuum. ¶ Tertio aduertendū hic est, & consideratione dignum, uidere Ioannem pillis camelorum indutū, cuius cibus erat mel syluestre & locustæ: quiq; tam asperrimam agebat uitam, quique sibi ipsi parcissimus erat, tam benignus sit & suauis proximis. Quod quidem proprium & quasi naturale est omnibus sanctis & iustis. E contra uerò omnes illi qui suo indulgent genio, & q̃ delicate & lautè uiuunt: omnibus aliis acerrimi & tyranni sunt. Quod ego sepè sepius uidi: nam ij prelati qui secundum animi sententiā uiuūt, qui nec claustrum nec legem ullā seruāt, subditos adeò preceptis & odseruationibus onerant, ut eos deficere faciant: & uolunt isti prælati ut subditi sexcenta præcepta obseruent, cùm nec unum ipsi adimpleant. Tales erant Pharisæi illi de quibus Saluator dixit. Alligant onera in comportabilia, & imponunt in humeris subditorum, digito autem suo nolunt illa leuare. Oppositum autem uidemus facere uiros rectos & s-nctos: qui cū sibi ipsis asperi sint, arctissimam agentes uitam cū proximis suauita te quadam & benignitate utuntur. Cuius rei exemplū in Ioanne Baptista uidemus, qui cum ipse tam duram, & uix humeris hominis ferendam uitam transigeret, non dixit turbis, publicanis, aut militibus, Vestite uos ciliciis, ne carnes comedatis, neque bibatis uinum, sicut ego nunquam bibi: non habeatis lectulos, sed super nudam terram dormite, & facite quod me uidetis facere. Quia ipse hæc faciebat aliis non imperabat, & forsitan si hæc ipse non faceret, aliis facienda consuleret: sicut prelati quidam quorum mores iā retulimus. Sed iam ad contextū. [Existimante autem populo & cogitantibus omnibus de Ioāne ne forte ipse esset Christus.] Viderāt miracula quæ Ioannes fecerat in sua natiuitate. Viderunt enim quòd Puer cùm esset in desertum abiit, uidebant cibum, uestitum, & penitentiā, & ingentem spiritus sui uirtutem, & uerba efficacissima quæ prædicabat: ex quibus omnibus tantam opinionem induerunt de sanctitate Ioannis Baptistæ, ut non solum multi ex populo ut hic ait Lucas putauerunt beatum Ioannem esse Christū: sed etiam multi Iudei proceres synagogæ Iorosolymitanæ (ut Ioannes euangelista narrat) miserunt sacerdotes & leuitas nuncios ut interrogarent eum, tu quis es, existimantes illum esse Christum. Aduerte hic tu & considera, quàm magnæ & potentes sint vires virtutis, quę tam magna princeps & regina est, ut non solum boni eam laudent, & uenerentur, sed mali etiā illam laudibus extollunt, & in magno habent pretio. Certum est gentem Iudeorū fuisse iniquissimam: ipsi nāque persequebātur Esaiam, Amos, Barachiā Micheam, & alios sanctos prophetas. Et Ieremiam in la-

Leg. Chris. serm. 9. epist. ad Eph. to. 4.

Esa. 42.

Rom. 15

Eccl. 29.

Mat. 3. Mar. 1.

Ioan. 1

in lacum coniecerunt: quem honorari iusſit Nabuchodonoſor, & curam illius demandauit Nabuzardam. Et prophetam ſanctum quam Gentilis idololatra honorauit, ipſi eum perſequuti ſunt. In quo uidere licet quanta fuerit ſanctitas & uirtus Ioannis Baptiſtæ, qđ cum iſti ita deprauati eſſent, illum eſſe iudicauerunt uenturũ Meſſiam. Aſpice igitur quantum ualeat uirtus: nam hi ſuis uiribus coacti ſunt illũ tam grandi honore illuſtrare: ita tu ſi rectitudinem & animi candorem habueris: hoc potius inimicos tuos ſuperabis, quã armis. Vide obſecro uirtutis uires. Nam Dauid ſola uirtute inimicum ſuum Saulẽ ſuperauit, & facilius quidem quàm ſi ferreis armis in certamine ageretur. Simili-
1.Re.24 ter cum Dimas ille qui cum Chriſto erat
c. in cruce magnam uirtutem crucifixi uideret, nam pro crucifixoribus orabat, & qđ dicebat patri, Dimite illis, quia neſciunt quid faciunt: ſecum interius loquutus dixit. O quanta & quàm magna bonitas & ſanctitas. Quod quidem ut in Deum ſe conuerteret, multum ualuit: nam hæc a-
Luc.23. pud ſe cogitabat. Cum tanta hic utatur miſericordia cum ſuis crucifixoribus, me-
1.Cor.9 cum eadem utetur. Sic Paulus uirtute & bonis actibus ſuis gẽtes deuicit & cõuertit. Vnde ipſemet ait. Ego ſic pugno nõ quaſi aerẽ uerberans, ſed caſtigo corpus meum, &c. Carbones mortui duplici modo incendi poſſunt. Vel imponendo illis prunã aut ſi uni cum aliis collidantur, nam ex motu ignis inceditur. At primo modo facilius incenduntur, quam ſecundo. Ego (ait Paulus) nõ multo labore corda gentiliũ & peccatorũ, incẽdo, ut ille qui uerberando aerẽ ignem quærit: nã etiã ſi hoc modo ignis extrahatur: difficillimum quidem eſt. At ego (inquit Paulus) etiã ignem charitatis & amoris iniicio, ut exemplo bonæ meæ uitæ alios incendã, caſtigans corpus meũ: ne forte cum aliis prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. Nam etiam ſi uerbis meis aerem percutiã, niſi ego ignem charitatis habuero, forſitã reprobus ero. Multi namque ſunt qui feriant ſuis uerbis aerem, & qui ignem incendant in audientium cordibus ſua prędicatione. At facilius ignem extrahunt, qui ſimul cum uerbis ſanctimonia uitę & morum integriatę ſunt prę-
diti. Nam Paulus ſuæ uirtutis exemplo alios ad uirtutis amorem & ſtudium incitabat. Ideo beatus Petrus, Obſecro uos tã- 1.Pet.2
quã aduenas & peregrinos abſtinere uos à carnalibus deſideriis quę militant aduerſus animam: conuerſationem ueſtram habentes bonam inter gentes. Sic beatus Ioãnes ſuæ uitæ aſperis exemplis alios traxit: quod etiam tu facies melius quam ſi malus eſſes cum armis materialibus: nã maiores ſunt uires uirtutis quam reliqua humana potentia. ¶ Obſerua etiam quamuis hi mali ſint, quantam curam & diligentiam adhibent, ut dominum quærant: tu uero in chœnice ſedes nihil agens, & in utranuis aurem dormiens. Non eſt qui requirat Deum (ait diuinus pſaltes) non eſt uſque ad unum. Et quod peius eſt & ma-
ximè deplorandum, Deus clamat & uoci- Pſal.141
ferat, & nemo eſt qui reſpondeat aut quęrat eum. Ideò ipſe conqueritur per Ieremiã dicens. Quis miſerebitur tui Ieruſalẽ, aut quis cõtriſtabitur pro te, aut quis ibit
ad rogandum pro pace tua? Tu reliquiſti Hier.15
me dicit dominus, & retrorſum abiiſti & extẽdam manum meam ſuper te, & interficiam te, laboraui rogans. Quærite ergo dominum, quærite faciem eius ſemper.
¶ Aduerte etiam & uide quo modo dilectio periculum habeat, ſi iuſtam regulam & modum tranſeat. Neſciunt homines ſeruare modum, nam quem diligunt, pluſquam par eſt, diligunt: & quem odiunt, ſupra modum odiunt. In actis apoſtolicis legimus quod in Licaonia Paulum & Barnabam tanquam Deos colere cœperunt, dicẽtes, Dij ſimiles facti hominibus deſcẽ-
derunt ad nos. Et uocabãt Barnabã Iouẽ, Act. 14
Paulũ vero Mercuriũ, quia erat dux verbi: & uix potuerunt ſedare turbas, ne eis ſacrificarent. Sed uide uulgi mutabilitatẽ & leuitatem. Statim poſt tãtũ & tã maximũ honorem datum Paulo, eundem lapidauerunt: & eiecerunt illum extra ciuitatem, &
reliquerunt tanquam mortuum. Simile Act.28.
ferè contigit Paulo in Mileto inſula, quẽ Deum Mileti putauerunt, quem dixerant homicidam, & peccatorem. Neſciunt homines ſeruare modum: nam ſemper in extremis ambulant. Ioanni quem diligunt honorem Meſſiæ debitum tribuunt: & Chriſtum quem odiunt, uocant peccatorem.

rem. Diligebant Ioannem, & merito: sed
Ioan. 9. excedebant in modo, nam illum plusquã hominem iudicabant: & aliqui hæretici non hominem, sed Angelum natura illũ esse dixerunt. Hanc inordinatam charitatem apostolus Paulus pertimescens de ip-
2.Co.12 so dicebat. Timeo autem ne quis de me cogitet, super id quod uidet in me, aut audit ex me: & ne magnitudo reuelationũ extollat me, &c. Necesse enim est dilectioni frænum imponere. Ideo Saluator cum de Dei dilectione fuit loquutus, dixit. Diliges dominum Deum tuum ex toto cor-
Luc.10. de tuo, & ex tota anima & mẽte. Sed cum loquutus est de proximi dilectione nõ dixit, ex toto corde, aut ex tota anima, sed sicut te ipsum: ostendens modum quendam, & regulam debere obseruari. Opus enim est sobrie, & caute diligere. Horum autem extremorum odij, & amoris deterius est id quod ab amore procedit: ita ut ego potiùs uellem odio esse habitus, quã nimis diligi. Nam ille qui alterum plus æquo diligit in summos honores illum cõtulit & dignitates, quousq; illum in infernum præcipitat. Si autem quem odis, persequeris, in sui ipsius cognitionem illum adducis: si uero patientiam amittit, se ipsum amittit, & perdit. Sed si in digno honorem & dignitatẽ tribuis, suos defectus pandis, ita ut cunctis nesciẽtibus pateant. Quare iam constat, quomodo nimius amor magis nocius sit, quam odium. Atq; ità acrius & fortius isti beatum Ioannem tentauerunt, offerentes illi hunc honorẽ, quam Herodes quando illum in carcerẽ detrusit: & maior fuit hęc tentatio & periculosior quàm Herodis. Nam mũdus plures perdit & destruit constituendo illos in honores, quã affligendo eos persequutionibus. Vnde is honor qui Ioanni offerebatur acutissima & potentissima fuit tentatio: adeo ut plures iustos, quos tentationes & persequutiones nõ ualuerũt deuincere, hic honor facilè eos superaret, & ad sui amplexum alliceret. Atque ita isti non fuerunt amici Ioannis sed potius inimici: quandoquidem in tantum atq; tã graue
Iudi.9. periculum illum induxerunt. Sichimitæ elegerunt Abimelech filium Ierobaal in regem, quod quidem cessit in damnum & perditionem ipsius Abimelech, quia ipse interiit & Sichem destruxit. Non fuerunt hi amici Abimelech quando seipsos, & illum destruxerunt. Neque isti etiam boni amici Ioannis fuerunt, offerentes illi istum honorem. ¶ Expende etiam quã periculosum sit proximum esse rebus, quas possis malè concupiscere. Etenim rusticus non solet ambire aliquod regnũ: nec simplex sacerdos pontificatum summum: sed duces & cardinales ambiũt quę sibi uidentur proxima esse. Sic Pharisæi uidentes Ioannis sanctitatem, credentes parum à Messia distare, tentant illum, an nomen Messiæ desideret. Si etiã diabolus mũ Matt. 4.
di imperio & monarchia Christum tentauit: quia illum magnum & egregium uirum uidebat, & putabat facile fieri, ut monarchiam appeteret. Sic, Core, Datham, & Nu. 16.
Abiron ambierũt primatũ populi & summum sacerdotium: quorum alteri parum deerat, ut ad summũ sacerdotiũ perueniret, alteri uerò in principem constitueretur, cùm Primogenitus esset. Humilis autem Baptista gloriam Christo tribuens sicut fidelis Christi seruus, illam acceptare noluit. Quapropter dicit euangelista. [Respõdit Ioannes dicens omnibus.] Quãuis Ioan. 1.
euangelista Ioãnes dicat ꝙ hoc respondit legatis: tamen multi aderant ibi, qui uenerãt ut audirẽt illũ. Et Lucas noster dicit hic ꝙ populus illum exstimabat esse Christũ: atque ideo oĩbus scilicet sacerdotibus & Leuitis, qui missi fuerãt ab Iudęis à Ierosolyma, & populis qui hoc existimabãt, respondit oĩbus istis dicẽs. [Ego quidem aqua baptizo uos: ueniet aũt fortior me post me, cuius sum dignus soluere corrigiã calciamẽtorũ eius, ipse vos baptizabit spiritu sancto & igne.] Ac si uellet dicere. Vos magni me habetis & æstimatis, ꝓp ea q̃ uidetis, ex cibo scilicet, potu, uestitu, baptismo, & doctrina fideli & solida: sed lõgè sunt efficaciora quæ non uidentur. Ego tantum aqua baptizo uos, tamẽ nõ remitto peccata: sed præparo uos efficaciori baptismo, quem accipietis ab eo, cuius aduentum uobis prædico. Tempore enim maior sum eo, & prædicationis ordine prior, sed potentia & uirtute, sanctitate, & iustitia, longè inferior. Is nãque qui me sequit̃ tãto me ꝑstãtior ẽ, ut ego, quẽ magnũ uos iudicatis, ĩdignus sim soluere cor-

corrigiam calciamentorum eius. Et addit rationem, & causam. Ego enim baptizo uos tantum aqua, & ipse baptizabit uos Spiritu sancto & igne. Sed antequàm ulterius progrediamur hic aliqua obseruanda sunt.

¶In primis quomodo dicat Ioannes Christum uenturum esse post illum: quia quomodo Ioannes ista dicebat, iam Christus uenerat, & annum suæ ætatis trigesimum agebat. Dicendum ꝙ iam uenerat quantum ad subsistentiam personalē: non tamen quantum ad opus ad quod mittebatur. Christus enim non uenit in mundū ut homo esset, sed ut salutē nostram operaretur. Igitur quia nihil fecerat illius ad quod uenerat recte dixit Ioannes nondum uenisse. Opera enim quę Christus fecit ad salutem & reparationem nostram, fuerunt prędicatio, legis latio miracula & prodigia, & denique ipsa mors qua omnia legalia consummauit. Ista cœperunt in baptismo Christi, quando Ioannes manifestauit eū dicens. Ecce agnus Dei. Hic est enim de quo dixit uobis, post me ueniet uir, qui ante me factus est. Sicut cùm Thamar pariebat Phares & Zaram, prius Zaram manus emisit, sed Phares prius fuit egressus, Ioan. 1. quia retraxit manum Zaram. Sic qui ortu corporis fuit posterior, scilicet, Christus Iesus, uirtute & ueritate primus extitit. Ideo primo protulit manum, uincebat enim Gen. 38 alium, & studiosior illo erat. Quapropter dicit hic Ioannes quod fortior eo, ueniet post illum: quod non solum debes intelliIoan. 3. gere secundum diuinitatem, sed etiam secundum quod homo erat. Non enim est datus ei spiritus ad mensuram, quia humanitas eius unita erat uerbo hypostatica unione: ita quod in eodem esse in quo uerbum patris æternaliter est subsistens, ipsa quoque à principio incarnationis subsistat. Ideoque ascēdens Christus in cœlum Angelis interrogantibus, quis est iste rex Psal. 23. gloriæ? responderunt angeli dicentes. Dominus fortis & potens, dominus potens in prælio, & ita fortis ut inimicum suum proprijs armis deuicerit & superauerit: ut qui in ligno uincebat, in ligno quoque uinceretur. Pręterea fortior debuit esse Ioanne, qui erat reseraturus cœlum, impleturus orbem, mundaturus peccatum, prostraturus diabolum, spoliaturus infernum, excitaturus se ipsum à sepulchro. Necesse enim erat Chistum Ioāne esse fortiorem, qui nostra scelera & flagitia sustineret, & propter pœnitentiam dissimularet. Nisi enim in Christo illa esset charitas, quę omnia sustinet: fieri nequiret, ut tot orbis peccata non ita eum prouocassent, ut eum re Esai. 53. degissent in nihilum. Ipse enim peccata nostra tulit, & iniquitates nostras ipse portauit. Dominus quippe posuit super eū omnium nostrorum iniquitates. Hanc credo fuisse causam, ob quam Ioānes dixit Chri- Ioan. 3. stum fortiorem se, & non sanctiorem, seu meliorem: quia cum nemo ascendat in cœlum nisi filius hominis, qui est in celo, nos ascendere non potuimus in cœlum, nisi portemur à Christo in humeris, sicut ouis perdita à pastore. Fortis igitur est, qui adeò grauem sarcinam iu cœlum deportare ualet.

¶Pręterea in eo quod ait, non sum dignus soluere corrigiam calciamentorum eius aduerte ex hoc non sequi Christum usum fuisse calciamētis, cum mittens discipulos Luc. 22. ad prædicandum, ea prohibuerit. Etenim in cęna dixit illis. Quando misi uos sine sacculo & pera, & calciamentis: nunquid aliquid defuit uobis? Christus nanque qui prius cœpit facere, & docere, non usus fuit calciamentis, qui noluit discipulos illis uti. Act. 1. Ideoque dictum Ioannis, iuxta modum loquendi accipiendum est. Nam sensus literalis non semper est ille qui immediate per uerba significatur, sed interdum qui per similitudinem insinuatur aut per res uerbis expressas significatur. Sic & illud Mat. 18. quod dominus ait. Si oculus tuus scandalizat te, erue eum & proijce abs te, & si pes tuus, &c. Occasiones peccatorum esse fugiendas docet: ne nobis ipsis, aut alijs simus scandalo. Etenim non uult Christus, ut q̄s oculos suos suos sibi eruat, sed uult ut ita oculos nostros à uanis mundi rebus abstineamus, ne ut alter Dauid illorum causa Deum offendamus. Sic etiam non 2. re. 11. ut litera sonat accipiendum est illud Iere- Iere. 31. miæ & Ezechielis, Patres eorum comede- Ezec. 18 runt uuam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt: sed de pœna filiorum propter peccata parentum intelligendum est. Sic in prędsentiarum Ioannes loquebatur

iuxta communem modum loquendi, quo aliquis minorem alio se vult ostendere, aut humiliorem prestare: asserit se indignum esse, ut eius calciamenta soluat, uel aliud id generis obsequium promittit. In quo profundissima beati precursoris patet humilitas: quia cum talis ac tantus ab hominibus iudicaretur, seipsum corā omnibus uoluit deprimere & humiliare. Quādo in bello aliqua iacitur sagitta, cum ad se uenientem illam intueantur milites, seipsos deprimūt: atque ita sagitta illis intactis per aerem euolat. Ita beatissimus Ioannes cum periculosissimam sagittam honoris in eum illi iacerent, seipsum in terram deiecit, & humiliauit, dicens, se non esse dignum nec aptum ut in tanti atque tam magni domini calciamenta posset dissoluere.

¶ Disce tu à beatissimo Ioanne in prosperis ac secundis fortune honoribus humiliari. Hæc enim uera humilitas est que
1.reg.9. oblatis honoribus micat, & splendet. Sic
1.re.19. humilis fuit Saul cum electus in Regē, dixit Samueli. Nunquid filius Gemini ego sum de minima tribus Israel: & cognatio mea nouissima inter omnes familias de tribu Beniamin. Sic etiam Dauid locutus est, cum Rex Saul dabat ei filiam in uxorē, Quis ego sum ut sim gener Regis: Abigail quoque cū Dauid uoluit accipere illam in
1.Re.25 uxorē. Ecce famula tua sit in ancillā, ut lauet pedes seruorum domini mei. Moses etiam cū dominus precepit ut iret ad Pharaonem, & constituit Deum Pharaonis.
Exod.3. Quis sum ego ut uadam ad Pharaonem, & educam filios Israel de Aegypto? Deniq; & beatissima uirgo Maria ab Angelo saluta-
Lucæ.1. ta, & in matrem Dei electa humiliter respondit Ecce ancilla domini. Verus humilis sicut Ioannes non flectitur honoribus:
Luc.1. nec mundanis laudibus effertur. Quocirca meritissimo altissimū illud soliū quod Lucifer ille cadens de cœlo perdidit ob superbiam animi elationem, datum est humilissimo Ioanni Baptiste. Ille enim impius & sceleratus cum creatura esset, diuinum honorem uoluit rapere, qui suus nō erat: hic autem Ioannes cui hic honor datus est, eū noluit usurpare. Quod ille appetiuit, huic datur: quapropter quod ille perdidit, merito Ioanni datum esse credimus. Et illam manum quam Ioannes existimabat indignam esse ut solueret Christi calciamenta ipse Christus non in calciamentis imò super caput suum posuit, cum in Iordane fuit baptizatus: Ex quo disce in omnibus humiliari, maxime cum aliquis honor tibi offertur: nam humiles exaltat & extollit Matt.3.
Deus, sicut superbos deprimit, & humiliat, Humilia enim respicit, & alta à longe cognoscit. Et detestans Christus superbiam Ps. 137.
& animi elationem Capharnaum maledixit, dicens. Ve tibi Capharnaum, nunquid Mat.11.
usque in cœlum exaltaberis? Vsque in infernum descendes. Et quemadmodum superbia Deo & hominibus odiosa est: ita humilitas grata & formosa in oculis omniū. Et quemadmodū cinis ignem conseruat: ita humilitas Spiritus sancti gratiam.
Abraham domino loquebatur dicens. Lo- Gen.18.
quar ad dominū meum cum sim puluis & cinis. Humilem tui ipsius cognitionē presta & maiora dona accipies à Deo. Humilis esto, & paruulus, nam humilem Baptistam in altissimum dignitatis solium dominus constituit, & superbum Luciferum in ima Tartara detrudit. Stat enim sñia, Qui se humiliat, exaltabit̃, & qui se exaltat Luce.14.
humiliabitur. Discāt ergo principes & uni & 18.
uersi Christiani, non sibi licere falsis titulis aliorum dignitates & officia usurpare, quin potius exemplo Ioannis oblatas recusare Vnde Paulus ad Hebreos. Nemo as- Hebr.5.
sumat honorem, sed qui uocatur à Deo tā Iudi.9.
quā Aaron. Abimelec filius Ieroboal, Ab- 2.Re.18
salon, Adonias, Athalia, & ceteri omnes q̃ 3.Reg.1
principatum usurpare conati sunt, infœlici morte uitam finierunt. 4.Re.11

¶ Docemur etiam hoc loco non laudare nosmetipsos. Etenim Ioannes poterat dicere, Ego sum sanctificatus in utero matris, ego nunquam letale peccatum commisi, ego cum feris in deserto uigintiquinque annis uita degi, ego sum propheta, & plusquam propheta, ego sum angelus missus ante dominū, ego sum lucerna ardens, & lucens, & multa alia egregia & preclara de se ipso fari poterat se ipsum laudans, & merito. At quia prudens, & sapiens erat, noluit talia de se prædicare, sed potius dixit non esse dignum ut solueret eius calciamenta. Ne laudes temetipsum, nam laus in ore proprio uilescit, & omnes qui

qui te audiunt, nanum & amentem iudi cabunt. Aspice igitur quàm amens & insi piens sit, qui se ipsum laudat. Laudat seip sum quis, ut inde laudes suas prædicet,& honorem sibi comparet, quod multo ali ter euenit ac ipse cogitat:nã nõ nisi igno miniam & opprobrium inde colligit. Ità quòd non consequitur, quod ipse inten dit, sed ꝙ non uult:nam audientes, illum irrident, & molestè ferunt suas uerborũ ambages,& uanitates.Ego autem sæpius audiui illi attentionem prestari, qui de ali cuius fama & honore loquitur, ac detra hit unius horæ spacio. At qui seipsum lau dat,nec per breue temporis spacium à ne mine potest audiri:nam omnes illum mo lestè ferunt,& omniũ aures offendit.Atq; ideo quando corã te aliquis seipsum lau dat, scias quòd ille te insanum iudicat & amentem Atque ideò tanquã iniuriã tibi factam illã debes accipere,quod coram te aliquis seipsum exaltet,& p̄dicet. Etenim cum homo sapiens irrideat seipsum laudã tem,sui laudator amentẽ aliquem quęrit, corã quo suas proprias laudes possit iniu rijs exprimere: nam solus insipiens nõ of fenditur si aliquẽ audiat proprias laudes decantare.In duobus tamẽ casibus potest homo seipsum laudare. Primo cum maxi ma aliqua tribulatione præmitur: ne spiri tus eius deficiat, ut eius animus aliquan

Iob.13. tulum subleuetur.Sic cum uxor Iob dixit

Iob.26. ei,Maledic Deo:& morere: respondit san ctus Iob. Etiam si òcciderit me in ipso spe rabo. Et laudans se ipsum & erigens spiri

Leg. Grc.li.14 mor. ca. 17. tum dixit. Oculus fui ceco, & per claudo. Pater earum pauperum, & causam q̃ ne sciebam,&c.Se ipsum laudabat,dicẽs, qũo misericordia fuerat usus: quia amici op primebant eum, & calumniabantur.

¶ Secundò potest quis seipsum laudare propter commune bonum.Sic Dauid co ram Saule se ipsum laudauit,dicens, I eo nem & ursum interfecit ego seruus tuus.

1.Re.17 Nam si hec non diceret nec fortitudinem suam laudaret, minime facultatẽ faceret Saul illi,ut cum Goliath Philistæo iret di micaturus:qui si non pugnassent,nõ uin ceret Israel. Hac etiam ratione sæpe Pau lus se ipsum extollit in suis epistolis,dicẽs. Plus omnibus laboraui.Et castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. Et multa alia his similia. Sed de his satis. ¶ Cæterũ id quod ait Ioannes Christum baptizatu rum in Spiritu sancto & igne, intelligen

dum est quod baptizauit per suos discipu los: nam in euangelio Ioannis scriptum 1.Co.15 1.Co.9 est, quod Iesus non baptizabat, sed disci puli eius.

¶ Obserua autem quod quanuis baptis mus Christi sit in aqua & Spiritusancto, Ioan.4 ut ipse dixit Nicodemo, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto: noluit ta men Ioannes dicere in Spiritu sancto & aqua:sed in Spiritu sancto & igne: quia in tendebat assignare differentiam sui baptis mi qui fiebat in aqua à Baptismate Chri Ioa.3 sti,& excellentiam baptismi Christi. Idcir co non nominauit elementum aquæ in quo fiebat. Vnde ignem non sumit pro igne materiali, sed pro igne intelligit Spi ritum sanctum qui mentem inflammat. Sicque coniunctio, &, tenetur expositi uè. [Cuius uentilabrum in manu eius.] Hoc dicit propter iudiciariam potestatẽ, qua discernuntur boni à malis. Sicut per uentilabrum purgantur frumenta à sco rijs, ita separabuntur de facto ad pœnam & meritum. Sic Ieremias in persona do mini loquitur. Dispergam eos uentila bro in portis terræ. Malachias etiam ait. Ecce ueniet,dicit dominus exercituum: & quis poterit cogitare diem aduẽtus eius? Iere.15 Et quis stabit ad uidendũ eum? Ipse enim Mala.3 quasi ignis conflans, & quasi herba ful lonum. Expende autem, quodhæc uer Ioan.5 ba de Christo saluatore ait Ioannes: quia ut ipse Saluator ait, pater omne iudicium dedit filio: & potestatem dedit ei iudiciũ facere, quia filius hominis est. Verum quia potestas hæc iudiciaria est, segrega re bonos à malis, ut bonos glorificet, & Ioan.5 malos puniat: ideo quantum ad separa tionem, executionem & discretionem di citur. [Et purgabit aream suam.] Hoc est ecclesiam militantem ubi grana cum paleis sunt mixta: in præsentis enim eccle siæ area triticum & palee,hoc est pij & im pij mixti conuertantur. At tempore mes sis,tempore inquam consummationis se culi aliud uidebimus, aliud perpetiemur. Mat.13 Id quod non tantum hac Ioannis simili tudine docemur.Nouimus enim quid domi nus alijs in locis dixerit discipulis bonis, &

malis, tritico & zizaniç, uirginibus sapientibus, & stultis ouibus & hædis: quibus omnibus idem persuadet dominus, quod Ioannes hic admonere tendit. Magnum quidem est in baptismo peccatorum accipere remissionem: tamen si relaberis in pristinum peccati cœnum, nec pœnitentiam feceris, vētilabrum Christi te ab horreo cœlesti expellet. Nec enim ideo tibi peccata pristina remissa sunt, ut nouis te dedas peccatis, sed ut post hac innocenter uiuas, & uoluptates huius seculi contemnas. Vides hic paleas cū tritico admixtas: sic in ecclesia militāti boni cum malis mixti sunt. Sic ex duobus filiis Adæ Abel bonus & iustus erat. & Cain malus. Et ex filiis Noe vnus malus, & alij boni fuerūt, Duos etiam habuit filios Isaac: unus bonus, & alter molus extitit. Apostoli etiam non omnes fuerūt boni, quia ex illis unus fuit teterrimus, & sceleratissimus. Ex septem etiam diaconibus quos apostoli elegerunt, unus illorum autor extitit erroris. In hac igitur ecclesia militanti, boni & mali admixti sunt. Sustinet autem dominus in hac uita malos expectans eos, uel si aliquando conuertantur: & bonis operibus eos allicit, ut uel sic eos ad se attrahat: ut sic cum tanta beneficia à manu Dei illis uideant contingere, in ipsum tanquam in parentem amantissimum conuertantur, Nam quando accipiter procul euolauit ac fugit è domini manibus, non illum fuste ad se uocat & attrahit dominus, sed potius carnem in manibus ostendit, & signa amoris insinuat. Ità mali fugitiui ambulant à manu domini. Deus uerò cuius tanta est in nos charitas & dilectio, ne isti mali perdantur: bonis operibus, & cumulatis beneficiis eos ad se allicit, & conuertit. Itaque sustinet Deus peccatores, & illos expectat ut aliquando conuertantur. Nam si latronem qui à dextris Iesu in cruce pendebat cum alios interficiebat, & aliena furabatur, in interium dominus adduceret, non utiq; saluus fieret, nec tam fœlicem & beatum finem cōsequeretur. Si Paulum etiam dominus interfecisset, cum Christianos uexabat, & ecclesiam persequebatur: non utique tantum & tam insignem Apostolum gentium prædicatorem haberemus:

Mat. 25 — Genes. 4 — Gene. 8. — Gen. 28 — Mat. 27 — Act. 6. — Luc. 22. — Act. 9.

nec Ecclesia gauderet tam sublimi suarū Epistolarum doctrina. ¶ Secundo dominus malos sustinet: quia cedit in bonorum utilitatem. Ne autem extra metaphoram, qua hic utitur diuus Ioannes, egrediamur, clarè constat paleam utilissimam esse tritico: nam palea illud cooperit & defendit cum tenerum est, à nimio solis calore, & ab aere, & ilud conseruat, Ità etiam mali utiles sunt in hac uita bonis. Nam uirtus nisi exerceatur, arescit. Ensis itidem si semper uagina claudatur nec euanginetur, rubigine cooperitur. Ità opus est ut uirtus exerceatur, & probetur, nec otiosa sit. Vnde beatus Petrus. Vt probatio fidei uestræ preciosior sit auro & argento, quod per ignem probatur. His ergo duabus de causis sinit Deus malos uiuere, ut uidelicet ipsi conuertantur: uel per ipsos boni exerceantur: ut ait Augustinus. Sinit modo Deus crescere zizaniam: sed cum uenerit tempus messis, id est, iudicij dies: dicet messoribus. Colligite zizaniam in fasciculos ad comburendum. Exibunt enim Angeli & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis, & sic purgabitur Ecclesia. Vide ergo & tu quod sis granum, nec palea efficiaris. Etenim grana ad pedes uentilantis suo ponde cadunt sed paleas longe uentus impellit. Si igitur in tribulatione ad Christi pedes cadis, eius uoluntati penitus subiectus, granum es. Si uerò tribulatio à Christo te semouet, palea es. Etiam in hac uita tribulatio probat, quis sit granum, ad horreum cœleste destinatum: & quis palea, igne æterno comburenda. Christus etenim uentilabatur à tribulatione dum erat in horto: sed procidit in faciem suam dicens, Pater si possibile est, transfer à me calicem istum. Non uides in Christo granum ad pedes uentilantis proiectum? Sic te ipsum proiice in tribulatione tua ad pedes Iesu Christi: quod si id non feceris, palea es. ¶ Expende autem hic & diligenter considera: si illi qui in sua tribulatione ad pedes Dei nou cadunt, igne inextinguibili sunt comburendi: quid erit de his qui nulla tribulatione acti, mala committunt? Quo obsecro igne comburentur, qui deprauata sua uoluntate

Le. Gr. li. 5. mo. c. 25. — 1. Petr. 1 — Au. su. Psal. 63. — Mat. 13 — Mat. 26

uitia

...riis se tradiderunt? Istæ paleæ inutiles comburentur in die ultionis: granum uerò seruabitur. Atque ideò sequitur in contextu. [Et congregabit triticum in horreũ suum. Idest, iustos in beatitudinem. Rectè autem iusti tritico assimilantur, quia fructificãt, & utiles sunt proximis in Ecclesia Dei. Etenim triticum molitur, coaptatur, coquitur, & denique in minutissimas particulas diuiditur: ut ipsum hominem sustentet, & illi utilitati sit. Sic sancti propter salutem proximorum se ipsos dilacerant, & consumunt, uigilantes, studentes, & vitas suas & salutem pro bono & utilitate ecclesiæ in discrimen inducentes. Sic Paulus Corinthiis inquit. Ego
2.Co.12 autem libentissimè impendam, & super
Iob. 5. impendar ipse pro animabus uestris. Iob etiam sic inquit, Ingredieris in abundantia sepulchrum: sicut infertur aceruus tritici in tempore suo. Sed quid de paleis. [Paleas autem comburet igni inextinguibili.] Paleas reprobos uocat qui sunt materia combustionis, & ita sunt pabulum ignis sempiterni, qui nunquam extinguitur. Hæc autem palearum adustio longe erit à tritico congregato: quia isti erunt in inferno, boni autem in gloria. Congregabit (ait) bonos, quod de reprobis non dixit: quia boni hic congregantur & uniti sunt, quasi cor unum & anima una, in
Act.4. dilectione, & charitate, & gratia. Mali
Esai.48. uerò dispersi sunt: quia non est pax impiis, nec in aliquo conueniunt. Dispersos peccatores in diuersos fasciculos mittet in stagnum ignis & sulfuris: iusti uerò congregati in horreum Dei, in æterna beatitudine manebunt. Grandis & longa erit differentia inter bonos & malos, non solum in loco, sed etiam in modo.
Iere.23. Sic in Hieremia habetur. Quid paleis ad triticum dicit dominus? In libro etiam Iudicum habetur fuisse bellum quoddam inter Galaaditas & Ephraitas: & uincentibus Galaaditis fugerunt Ephraitæ. Et Galaaditę occupauerunt transitum quendam ad fluuium Iordanem, qua Ephraitæ redituri erant in patriam suam, qui cùm fugientes uenissent, singuli dicebãt. Obsecro ut me transire permittas. Galaa-
Iudi.12 ditæ autem respondebant. Nunquid Ephraitæus tu es: timore autem perterriti dicebant, non: Galaaditæ autem ut certi de hac re essent, iubebant illis, ut hoc nomen Sibolech proferrent: qui autem hoc nomen rectè pronunciabant impune trãsibant: quia autem nesciebant, in fluuio decollabantur, atq; ita quadruginta duo millia illorum interfecerunt. Omnes quidem angustum & difficilem mortis transitum sum ire debemus. Omnes nos oportet præsentari ante tribunal Christi (ait Paulus) ut unusquisque reddat rationem 2.Cor.5
de his quæ gessit in corpore siue bonum siue malum. Hic autem sunt inimici nostri qui examinabunt nos. Qui uerè protulerit Sibbolech, hoc est spica cum grano, utique transiet: nam illi qui grana sunt, & in hac uita sanctis se tradiderint operibus, liberi trãnsibunt in horreum Dei. Qui verò dixerit. Ziboseth, hoc est spica cum palea, & sine grano comburetur: sicut palea igne inextinguibili, &c.

Obseruandum etiam hic est, quod cum multæ sint pœnæ damnatorum, ità ut in Psalmo habeatur. Ignis, sulphur, spiritus procellarum, &c. potius tamen de pœna ignis loquutus est dominus, quia punitio Psal.10.
ignis inter corporalia grauior est pœna, & nomine ignis grauissima pœna intelligitur. Et non solum ignis, sed æternus. Ideò Ioannes ignem inextinguibilem dixit, quia nunquam extinguetur: sed usque in seculum seculi ardebit, crucians damnatos. At si tu nunc per breue temporis spacium nequis digitum in igne sustinere: qui ò infelix peccator perpetuo ferre ualebis inferni ignem: qui si cum materiali hoc conferatur, utique materialis uelut pictus apparebit? At si in lectulo blando floribus & rosis circundato iaceres, ibique uaria musica instrumenta tibi deseruirent dulci & cordato concentu, ea tamen lege, ut quadraginta annorum spacio à lecto non surgeres: nonne tormentum hoc intolerabile iudicares? Quomodo igitur poteris ferre igneis cathenis esse ligatum in obscœno illo inferni loco: à quo nunquam in æternum surges? Sine vlla spe uiuere, & certo scire, nullum esset remedium: tristissimum quidem est, & lamentabile. Sed hæc missa faciamus.

¶ Obserua etiam quod unus Christus habet uentilabrum in manu sua, & ille solus habet potestatem triticum à paleis separare, ut in totum mundum sit triticum quod quidem ut diximus in consummatione seculi tandem fiet. ¶ Prætereà cauẽdum tibi maxime est, ne derelinquas areã domini propter leuitatem palearum: sed potius stude quantum in te fuerit, ut paleas in triticum conuertas. Etenim in Ecclesia catholica quæ area domini est, paleæ ut iam diximus sunt homines mali, abusus sunt, superstitiones, uitia, & peccata: Nunquid propter hoc fugiendum est ab ecclesia: Absit. Noe propter malitiam Can non deseruit arcam. Nec
Gen. 9. Petrus ob Iudæ improbitatem deseruit apostolatum. Si in ecclesia non foret peccatum, quid opus esset remissione peccatorum? An quia aliqui malè uiuunt, to
Mat. 13 tam Christi calumniaberis ecclesiam? Noli contemnere rete euangelicum propter malos pisces. In ecclesia nostra maxima quidem uidentur scelera, sed nihilominus uera ac euangelica seruatur doctrina. Scelera operibus pœnitentiæ abluenda sunt: & doctrina sectanda. Sed extra ecclesiam impurissima scelera uidebis, & frustra quæres sanam doctrinam. Sed de his satis. [Multa quidem & alia exhortans euangelizabat populo. Non est dubium quin ipse longiori fuerit usus sermone: Nam Euangelistæ non scribunt nisi fundamenta, themata & conclusiones sermonum. Et enim certũ quòd cum diuus Ioãnes à deserto exiret plenus scientia & diuino spiritu, non hæc solum dixisset, ibi sistens: nam super hæc uerba, & super illa, pœnitentiam agite, appropinquabit regnum cœlorum, multos ac egregios pœnitentiæ prædicauit sermones: & mirabiliter de hac materia fuit loquutus: Sic cũ dicit Matthæus quod in mõte prædicauit
Mat. 5. Christus illas beatitudines, beati pauperes spiritu, &c. multa de his beatitudinibus protulit, quæ longum esse recensere: sed Euangelista fundamenta tantũ materiæ posuit, & cõclusiones. Ideòq; in Euangelio Ioãnis scriptũ habet. Multa & alia signa fecit Iesus, quæ nõ sunt scripta in libro hoc. Disce ex hoc multa statuta, cere-
Ioan. 21 monias, & cõsuetudines habere nunc Romanam Ecclesiam catholicã, quæ ab Apostolis deriuata sunt: & uenerunt ab ore in os, ab ipso domino nostro Iesu Christo. Nam sicut Euangelista nõ scribit oĩa quæ Ioãnes Baptista prędicauit, quia dicit qđ multa alia exhortans prædicabat, & hoc unico uerbo illa omnia concludit: multo melius hoc de Christo dicere poterat, qđ multa alia euangelizauit, & docuit, quod etiam Euangelista Ioannes dixit. Ideòque non quæras ubi habetur in Euangelio de ordine diaconatus, & subdiaconatus, & acolytorum, & ubi tractent Euangelistæ de chrisma, aut de perpetua B. Mariæ uirginitate. Plura enim, habet Ecclesia quæ non sunt expressa in scriptura: nã si nihil aliud esset creditum nisi qđ est in scriptura, sequeretur quod antequã Matthæus (qui primus scripsit euangelium post quindecim annos à Christi ascensione) scriberet, nihil erat credendum quia tunc nihil erat scriptum. Et post multos annos nõ tenebamur credere La-
zari resurrectionẽ, q a nõdũ Ioãnes illã scri Ioan. 11
pserat. De his in prefatione beati Lucę in initio huius diximus. Nunc autem satis tibi sit scire quod ab ipso Deo & Christo Iesu acceperunt Apostoli, quæ suis discipulis prędicauerunt, & illi aliis: atque ita Ecclesia Romana ea accepit, & obseruat: quę cum diuino spiritu regatur, minime errare potest, nec unquam errauit, etiam si
aliæ errauerint. Sic Lucas Euangelista in Act. 1.
actis, quando Christus uoluit cęlos ascendere, ait, quod loquebatur suis de regno Dei, id est, de statu Ecclesiæ militantis. Qđ autem loquebatur non exprimit. Cum iam ad patrem uellet discedere, cum illis de gubernatione Ecclesiæ egit, de sacramentis, de ordinibus, de Episcopis, & sacerdotibus, & de aliis multis quæ Euangelista siluit. At illa unico solo uerbo cõprehendit, dicens. Loquebatur de regno Dei. Pudeãt igitur isti Lutherani omniũ hæreticorũ, & quos terra sustinet, impudẽtissimi, & procacissimi, q in oĩbus expressam
autoritatẽ Euangelij postulant, nolentes Mat. 15
credere ecclesiæ: cum non uideant cæci, & duces cæcorum quod scriptura suscepit autoritatem ab ecclesia. At hos sinamus, quandoquidẽ tãtum in inferũ festinãt, & expositionem sequamur beati Lucæ, qui post-

postquam de prædicatione Ioannis egit
modo inquit.[Herodes autem Tetrarcha
cùm corriperetur ab illo de Herodiade v-
xore fratris sui, & de omnibus malis quæ
Mat.14 fecit Herodes.] Solus Lucas meminit qđ
Mar.6. Ioannes reprehenderit Herodem de alijs
criminibus:nam Matthæus, & Marcus so
lum de incestu cum Herodiade tractant.
Quæ autē fuerint alia crimina nescimus.
Luc.13 Fuisse autē illum hominē impium & sce
leratum non solum ex domini uerbis qui
illum appellat vulpem,sed ex pœna priua
tionis tetrarchę,& exilij ꝑpetui apud Lug
dunum à Caio imperatore inflicta colligi
potest. De Herodiade solum hic agit men
tionem, non adducēs in medium reliqua
ipsius uitia nec eorum qualitates: nam re
prehensio Ioānis de hoc crimine fuit cau
sa suæ mortis. Etenim Herodes Antipas
Herodiadem fratris sui Philippi uxorem
tulerat, quod turpissimum connubiū bea
tus Ioannes nō poterat non reprehēdere.
Nanque beatus Ioannes non erat,ut mul
ti huius temporis, qui uitia paruulorum
taxant, & puniunt: & potentium peccata
dissimulant. Ioannes autē non solum pec
cata populi, pharisæorum & publicano-
rum exterminat, sed etiam peccata prin-
cipis declarat. Vbi uenit statim conside-
randa Ioannis charitas, & impietas He-
rodis. Ioannes quippe uolebat Herodem
saluum fieri, sed Herodes uolebat Ioan-
nem destruere. Quid aliud Ioannis ani-
3.reg.18 mum mouebat nisi Dei dilectio & amor?
Angelus enim de eo dixerat uenturum es
se in spiritu & uirtute Heliæ, qui regis
Achab arguebat peccata: licet sciret odiū,
& persequutionem excitaturum. Perfe-
ctus Dei minister pluris facit Dei hono-
rem, quàm propriam utilitatem, & com-
modum: imò pluris quàm uitam & salu-
tem propriam: faciliusque omnium rerū
suarum iacturam, & dispendium faciet,
cruciatus,& mortem feret, quam ignomi
Esai.37. niosas in Deum calumnias. Quemadmo-
dum in Ezechia uidere licet, qui scidit ue-
stimenta sua, cum legeret literas in qui-
bus Rapsaces legatus regis assyriorum du
ra conuicia euomuerat, contra sanctum
Deum Israel. Sic Ioannes tantum scelus
ferre non ualens, & saluti ipsius Herodis
consulens, ipsum arguebat: sed Herodes

ei qui uitam animæ illi uoluerat restitue-
re,uitam aufert. Hęc est retributio malo-
rum in bonos. Vnde in psalmo inquit Da
uid.Posuerunt aduersum me mala pro bo Ps.108.
nis, & odiū pro dilectione mea. Vide quā
parum prosit in peccatoribus obstinatis
charitatiua,& fraterna correctio. In duro
& deprauato corde nihil prodest monitio
sancta bonorum. Quādo Pharao nolebat Exo.7.
dimittere populū domini, ut sacrificaret
domino Deo suo,misit Deus Mosem cum
uirga in manu sua quam cū in terrā proij
ceret coram Pharaone, conuersa est in co
lubrum. Correctionem & reprehensionē
uocauit Iob uirgam, dicens, Quare impij
eleuati sunt, &c. Non est uirga Dei super Iob.21.
illos, Hanc uirgam, quæ correctio est, si
coram obstinato Pharaone proiicias, hoc
est corā peccatis obstinato,in colubrē cō-
uertitͬ hoc est in peccatum lætale:quia nō
spōte correctionē accipit. Ad notādū est,
quod cum Moses habuit uirgam in ma-
nu non conuersa fuit in colubrum, quo-
usque illam in terram proiecit.Ita nimirū
si acceperis correctionem quam quis tibi
præbet,non coluber est, sed uirga in ma-
nu: at si a te ipsam proieceris,in colubrū,
hoc est in peccatum conuertitur. Et qua
le est illud.Viro (ait sapiens) qui dura cer- Pro.29.
uice corripientem contemnit, repentinus Eccle.5.
ei superueniet interitus. Et in Ecclesiasti-
co etiam habetur. Qui odit correctionē,
minuetur uita eius. Breuior erit illi uita
corporis, nam parum temporis uiuet &
uita etiam gratiæ, quia in peccato morie
tur. Quid ergo erit remedij? Vt caudam
colubri accipias quemadmodum Moses
fecit, & in uirgam conuertetur. Colu-
brem iterum accipere, est reprehensio-
nem admittere: & ex cauda apprehende-
re, & finem & intentionem illius consi-
derare qui reprehendit: tuncque coluber
in uirgam salutiferam conuertetur. Hoc Eccl.7.
deberet impius & sceleratus Herodes con Ps.147.
siderare, & quantum,& quàm magnum
esset beneficium amica & beneuola ex-
hortatio. Melius est enim à sapiente cor-
ripi: quàm stultorum adulatione decipi.
Ideò Dauid cupit à iusto in misericordia
increpari. At ea est mundi uanitas,& in- Amos,5
sipientia, ut semper ueritatis amatores o- Iud.5.
diat,& fugiat.Odio habuerūt corripientē 3.Re.22

in porta. Sic Achior propter ueritatem ab Holopherne ligatus, & Michæas alapa percussus est. Sic & Esaias, Hieremias, Helias, Barachias filius Ioiadæ. Sic & Amos, & omnes sancti prophetæ persequutionem passi sunt: & semper à mundo ueritas odio fuit habita, & contempta. Vnde Paulus Galathis suis scribens ait. Inimicus factus sum uobis, uerum dicens. Ideoque ad Iudæos Saluator dicebat. Si ueritatem dico uobis, quare non creditis mihi? Beatus Ioannes quia uerum dicit, persequitur ab Herode, quousque in capitis discrimen illum intulit. ¶ Quærunt autem ad hoc facinus perpetrandum hanc occasionem, ut puella quædam saltatura exeat, & petat Ioannis caput. In hoc modo boni pro nihilo habētur. Vnde Paulus. Aestimati sumus sicut oues occisionis. Qui lapides pretiosos non agnoscit, smaragdum, qui decem millia ducatorum ualet, pro decē uel duodecim ducatis æstimat. Ità mundus tāquā ignorans & incipiens iustorum ualorem & precium non nouit: cum secundum ueritatem lapides pretiosi sint inæstimabilis ualoris, in beatitudinis ædificiū coaptandi. Ideò Paulus loquutus de mūdi iudicio & sententia dicit. Aestimati sumus sicut oues occisionis. O mundi uanitas execranda, ut sanctissimo uiro Ioanni Baptistæ caput auferatur, propterea qđ puella exeat ad saltandum: cum reuera nec ouiculæ esset auferēdum. Ne autem existimes quod quia Herodes illum cōtemnit, Deus illius obliuiscitur. Nam quemadmodum ille q. turrim altissimam uult condere, prius fundamenta profundissima iacit: ita uolens Deus super omnes choros angelicos beatum Baptistā collocare voluit, vt in morte humilior esset omnibus aliis. Nam nemo omniū tam uili & abiecta occasione mortuus est, scilicet, ob uidendam puellam saltantem filiam cuiusdam meretricis. Caput autem huius tam celeberrimi uiri, quo inter natos mulierum non surrexit maior, oblatū fuit fœdis & adulteris mulieribus, &c. Vt igitur ad uitia & peccata Herodis reuertamur, inquit Euangelista. [Adiecit, & hæc super omnia.] Vbi maximè aduertere debes, quomodo unum peccatum alterius sit causa peccati, & quantam ueritatem in se contineat dictum illud beati Gregorij? quod peccatum quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit. Herodes peccatis prioribus alia adiecit peccata: quia abyssus abyssum inuocat, & unum post se alterum trahit peccatum. Vnde in Ecclesiastico habetur. Cor ne quā grauabitur in doloribus: & peccator adiiciet ad peccandum. Et hoc iusto Dei iudicio. Quia cum misericordiarum domini nolit occasione oblatam accipere, merito à Deo derelinquitur, ut suos appetitus, & libidinem sequatur, & ut peccata peccatis addat. Etenim (ut inquit Augustinus) unum peccatum est pœna alterius peccati. Et unum peccatū dominus permittit, ut aliud puniat: iuxta illud Apocalypsis. Qui in sordibus est, sordescat adhuc. Si autē huius rei appositissima exempla in sacra pagina uidere uelis, audi. Nam cum Caim fratri suo Abel maximè inuideret: cumque huius peccati pœnitentiam non egisset, in aliud maius & grauius præcipitem se dedit, scilicet in homicidium sui proprij fratris. Nec in hoc gradum sistit, sed eo insaniæ & temeritatis deuenit, ut existimaret Deum ignorantem & nescientem esse: ità ut dixerit. Nunquid ego sum custos fratris mei? Et his omnibus peccatis aliud addidit omnium pessimum scilicet, dicere, Maior est iniquitas mea quàm ut ueniam mereat. Dauid etiam protinus ut Bersabe concupiuit, secundo loco adulterauit, tādem tertio homicida fuit. Petrus etiam primo simpliciter negauit Christum: secundo addidit iuramentum, & tertio anathematizauit. Sic etiam Iudas fur erat & loculos habebat, ut ait Ioannes: deinde murmurator, & detractor: deinde dominum suum uendidit: postremò seipsum suspendit. Ne obsecro in peccatis detinearis: quia tantas eorum sarcinas assumis, ut oneri sit tibi succumbendum. Vnde regius, & diuinus Psaltes. Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum: & sicut onus graue, grauatæ sunt super me. Tantum temporis peccatis hærebis, ut in profundum malorum deuenias. Vnde Daniel seni iniquo dixit. Nunc uenerūt peccata tua, quę operabaris prius super te, iudicans iudicia iniusta. Ex uno in aliud deuenit peccatum, & unum peccatum aliud impellit: & nullum finem

Marginalia: Galat. 4. Ioan. 8. Rom. 8. Mat. 11. Greg. li. 25. mor. c. 12. Psal. 41. Eccle. 3. Aug. l. 5 con. Iul. c. 3. Apo. 22 Gen. 4. 2. Re. 11 Mar. 14. Ioan. 12 Mat. 27. Psal. 37. Dan. 13

nec

nec terminum hoc genus mali haberet, nisi diuina misericordia nostris peccatis imponat finem. Quemadmodum lapide proiecto in aquas excitatur fluctus, qui simul ut oritur alterum secum excitat, & ille alterum quousque in magnum & penè infinitum numerū fluctus perueniant nisi scopulum aliquod fluctibus obsistat, ne fluctus ultra progrediantur, sic ex uno peccato commisso aliud oritur, & ex illo aliud, ut fluctus: ibitque hæc fluctuatio in immensum, nisi diuina misericordia his peccatorū fluctibus resistat. Hinc pro-
Ose. 4. pheta Oseas peccata Israelitici populi nar-
L.Greg. rans inquit. Maledictum mendacium, per-
l. 13. mo. iurium, &c. sanguis sanguinē tetigit. Tūc
c. 10. sanguis sanguinem tangit: cum peccatū
Iud. 16. unum ad peccatum aliud impellit. Ligatura Samsonis semper de malo in deterius procedebat: nam prius ligatus decem neruiceis funibus: secundo nouis funibus: tandem ultimo, clauo in terram defixo fuit ligatus à crinibus. Sic peccator de uno in aliud peccatum tendens, semper eius status deterioris fit conditionis, & fortius ligatur à dæmone ligamentis, & funibus peccatorum: ità ut mentis tenebris obcæcatus in circuitu diabolo ser-
Mat. 25. uiat. Quapropter dominus per Matthæū malos contulit cum hædis, quia hædus semper procedit de malo in peius: nam quanto magis hædus adolescit, tanto peior fit ad manducandum: ità ut quando ad maturam ætatem peruenit, comedi à nemine possit. Sic mali semper in peius prosunt: quousque in profundum malorum deueniunt. Ideò cauendum est diligenter à prioribus peccatis: nam licet parua tibi in principio uideantur, paulatim & sensim in grauissima incides, in pro-
Eccl. 21 fundum malorum, Ideò Ecclesiasticus ait. Tāquam à facie colubri fuge peccatū. Videbitur forsan tibi parum commendasse fugam peccati: siquidem non dixit, fuge peccatum tanquā ab unguibus leonis, aut tanquam à tigridis dentibus, aut tanquam à facie draconis: nam coluber parum ueneni habet, nec ab illo fugiunt nisi pueri. Per colubrum qui inter animalia uenenosa minus ueneni habet: intelligit hic Ecclesiasticus paruū peccatū à quo
Esa. 14. fugere debes. Quare? Quia Esaias dicit, ꝙ ex radice colubri egredietur regulus. Basiliscus inter reliqua animalia uenenosissimum est, & adeò malus est, ut solo intuitu homines interficiat, atque ita per illud intelligitur grauissimum omnium peccatum. Fuge igitur à paruis & prioribus peccatis, ne forte oculis Basilisci interficiaris: siquidem ex paruis peccatis: grauissima oriuntur. In Aegyptum misit domi- Exod. 8.
nus Cynifes, qui musculę sunt paruæ. At postea magnas muscas misit. Vt inde intelligas post parua mala grauiora subsequi. Quod si à prioribus non caueris, in maiora incides. Vnde Ecclesiast. Qui sper- Eccl. 19.
nit modica, paulatim decidet. Nā qui consueuit minora damna contemnere, maiora non sentit: & tāto minus grauiores culpas timet, quanto in minimis nihil sentiebat. Beatus Paulus ne Corinthij in grauia 1. Cor.
mala præcipitarentur, quia parua cotemnebant, ait eis: Sedit populus manducare, & bibere: & surrexerūt ludere. Quia in modico cibo & potu sunt usi, in idololatriam abierunt. Malum paruum time: nam qui Esa. 5.
inimicum contemnit, ab eo plerunque interficitur. Vnde Esaias. Væ qui trahitis in funiculis uanitatis iniquitatem. Meritò iniquitas in funiculis uanitatis trahitur, quia peccata peccatis connectuntur. Abyssus abyssum inuocat, & unum peccatum aliud trahit, & parua scintilla mon- Psal. 41.
tem incendit, & ex paruis occasionibus maxima mala nascuntur. Solet enim fieri si locum prauæ cogitationi in tuo corde dederis, uel iocosæ confabulationi, paulatim ad iurgia & inimicitias peruenitur, & multoties ad mortem & interitum. Herodes denique multa mala fecit, & uxorem fratri suo abstulit, & super omnia hęc dicit Euangelista, quod adiecit ad hæc. Et quid adiecit ad mala pristina? [Et inclusit Ioānē in carcerem.] Scelera sua omnia hoc uno absoluit, cōprehendens sanctiorem uirū, & iustiorē quo neminem in terris reperires, ꝑter Christū & sanctissimā Matt. 7.
ipsius matrem. Non colligunt de spinis uuas nec de tribulis ficus: nec à simili homine sceleratissimo aliud melius sperari poterat. Quomodocunque malū tractaueris, semꝑ deteriorē partē reportabis: nec bonus & iustus ab impio & obstinato peccatore alia maiora beneficia sibi cōparabit.

bit. Ideò Esaias ait. Ne formides à duabus
Esai.7. caudis titionum fumigantium. Mali titio
nibus comparantur. Caudas appellat extremitates torrium in quibus est ignis: Vide quod qui peccatores sunt & principes superbi ac tyranni titionibus similes sunt non lucentibus, sed fumigantibus. E contra boni lucentes, lux mundi sunt: sed iniquus torris est nullum splendorem emittens, sed comburens, exulcerans, fumigãs, oculos grauans, & ad lachrymas prouocans, nigredinem efficiens, & totam congregationem hominum dissipãs. Et dicit, ex utraque parte fumigans: quoniam ex nulla parte eum accipies, quin comburaris. Si eum mones, & corripis, persequitur te: si laudas, & adulationibus fallis, te ipsum perdis. Nullum est his medium: ne aliquid maioris emolumẽti, ab eis capies, quàm id quod Ioannes Baptista. In deserto feræ nec animantia bruta in nihilo uirum sanctum lędebant. At hic inferni torris nullum habuit suæ sanctitati respectum, nec mirabili eius doctrinæ: sed tanquam latronem aut homicidam in carcerem illum coniecit. Ex qua doctrina prospicere attentè debes quę uiscera charitatis, & benignitatis Deus habeat, tam erga pios & sanctos: q̃ erga iniquos, & prauos peccatores. Nã Ioãnes pręcursor dñi, uox uerbi, angelus missus ante faciem suam, in carcerem coniicitur: & quod magis est propter rẽ ridiculam caput amputauerũt. Herodes filius perditionis studet deliciis, & lætatur. Quis iudicabit bonis bene esse, malis autẽ male, cum contrarium prorsus uideatur? Hinc igitur impij accipiunt occa
Hier.44 sionem ac in sua malitia roborantur, sicut
Iob. 21. olim Israelitæ dicentes Bene nobis erat
Mala. 3. cum seruiremus militiæ cœli, ideò non audiemus uocem tuam. Item illud. Recede à nobis. Qui enim prodest nobis si adorauerimus eum? Itemque illud Malachiæ. Vanus est qui seruit Deo. Verùm non te moueant hæc. Certum est enim Deum odire peccatores, etiã si omnibus mũdi bonis perfruantur: & econtra diligit bonos, etiam si omnibus malis eos subiciat. Hic necesse est, ut rem hanc oculi fidei attentissimè introspiciant. Sed ut clarè hoc appareat Ioannem cum Herode cõ feramus. Dic igitur cui eorum melius erat: Herodi an Ioanni. Profectò si rem benè inspicis Ioanni etiam in carcere uincto. Ioãnes quanuis uinctus se curus erat, nec regem timebat: At Herodes licet liber esset Ioãnem timebat. Itẽ Herodes diuitias habebat, sed non satietatem: tamen Ioannes nihil horum possidens contentus erat, nihil amplius quęrẽs. Solet enim Deus aliis tribuere dona, aliis fructum do
norum. Vnde Iob. Si comportauerit im- Iob. 27.
pius quasi puluerem argentum ipse congregabit, sed innocenti diuidetur. Deinde quid malefecit Herodes? Coniecit illum in carcerem. At Ioanni totus mundus carcer erat. Coniecit in tenebras, cui prius exosa erat externa illa lux. Abstulit uitam sed hanc ipse despiciebat, & mundo mortuus erat, cupiens dissolui, & esse cũ Chri
sto. Tertiò, Quis eorum fortior fuit? Vtri- Phil.1.
que Ioãnes. Vinxit illum Herodes, sed nõ potuit ligare linguam: abstulit uitam, sed non potuit auferre iustitiam, fidem, nec Deum ipsum. Quartò, Quis eorum nunc melius habet? Ioannes certè: nec eum sequuta est semper aduersitas, nec Herodem prosperitas. Ioannes modico tempore tribulatus, quiescit in æternum: Hero
des modico tempore gauisus, tristatur in Psal.75.
æternum. Etenim impius cùm moritur, non secum rapit opes. Nihil hinc auferre licet nisi quod iustitia aut peccato rapitur. Pius in gratia discedens, omnia Christi bona secum rapit. Abunde igitur diues est, qui cum Christo pauper est, nec penuriam timere potest. Sed impius cum suo peccato omnia diaboli mala secum affert, & sic omnium miserrimus est. Vides ergo quàm aptè dictum sit quod impiis non bene sit: nec piis male in hac uita: hoc
autem caro non cognoscit. ¶ Herodes ti- Mar.6.
mebat Ioannem, ut Marcus ait: at Ioannes non timebat Herodem. Dignum equidem consideratione est quantum mali bonos timeant. Nulla est columba quæ sic adeò accipitrẽ ꝑtimescat, nec ouis aut agnus lupũ: ut iniquus, & peccator iustũ. Videtur enim bonus dominiũ quoddam & imperiũ habere super malos: quod quidẽ quotidie experimẽto uidemus. Decreuit Ionathas, & socius eius inimicos inuadere,
& ut in castra ubi inimici erãt transirent, 1. Re.14
ascendit per scopulos: at cùm caput erexit,

xit, & cum Philistęi Dei inimici faciem Ionathę uiderunt (ut inquit scriptura) solo illius aspectu fere mortui sunt. Videntes faciē Ionathæ alij cadebant ante pedes eius, &c. Etenim rectè nouerunt mali quantū ualent & possint boni coram Deo, ità vt si ignem petant à cœlo descendere aduersus eos, statim dominus concedet, ut fecit Helias. Quod si petierint ut terra aperiatur, & malos deuoret: utique faciet dominus: ut concessit Mosi, ut deuoraret Dathan & Abyron. At si pluuias petūt, de cœlo descendent: si autem sterilitatem ob nostra peccata, id etiam fiet. Sic timebat Saul Dauidem: & Herodes Ioannem: licet in uinculis esset coniectus. ¶ Iam igitur uides quomodo boni etiam si pauperes & egeni sunt, & humano destituti auxilio: nihilominus fœliciores, & beatiores sunt, quàm impij. Nunc autem operæ erit pretium, ut Ioannis honorem in carcere retenti restauremus. Nā si tu uideres quod mandato regio aliquis homo qui ab omnibus iustus, & sanctus iudicabatur in carcerem detruditur: nonne scandalizaueris semper pro iustitia bene præsumendū est: dum autem nobis non contrarium constiterit semper iustitiam benefacere, iudicandum est. Aspice igitur nunc beatū Baptistam in carcere deuinctum, & ipsius famam & honorem magnum detrimentū pati. Opus igitur est, siquidē iniustè, & immerito iniuriam patitur, & in carcere deuincitur, ut innocentiam suam, & synceritatem probet. Ioānes igitur septem testes pro partibus suis adducit: & his probat rectum & iustum esse, & contra omne ius in carcere detineri. Primus testis venit prę sentādus pro innocentia Baptistę Propheta Malachias qui dicit de Ioanne Baptista. Ecce ego mitto Angelum meum, qui, &c. Tanta est huius hominis puritas, & innocentia, ut merito cum Angelis cōferatur. Secundus, & non contemnendus testis est regius Propheta, qui considerans Ioannis sanctitatem in psalmo dixit. Iustitia ante eum ambulabit, & ponet in uia gressus suos. Tertius accedat testis Angelus Gabriel qui dicat. Erit magnus coram domino. Quartus Zacharias pater eius, qui repletus spiritu sancto filio dixit. Tu puer propheta altissimi uocaberis. Quintus & non minoris autoritatis testis est uox populi qui dicebat. Manus domini erat cum illo. Sextus ipsa ueritas Christus redēptor noster qui ait. Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. Septimus accedat testis ipsemet Herodrs inimicus, & persequutor Ioannis: nullum quippe maius est signum ueritatis, nisi quod à propriis inimicis ꝓfertur. Herodes inimicus Ioannis, iustitiæ, & ueritatis, de ipsa veritate testimonium perhibet: nam de illo ait Marcus. Herodes metuebat Ioannem: sciebat illum uirum iustum & sanctum. Et Herodes dixit etiam de Ioanne uirtutes operantur in eo. His testimonijs Ioannis sanctitas probabatur, & quod iniustè ab Herode sit in carcere detentus. Et cùm ita hæc sese habeant, nihilominus Herodes Ioannem quem sciebat iustum esse in carcerem deiecit, & decollauit: quia cum de peccato arguebat. Periculis expositus regum status est. Nunquam ad eos ingreditur ueritas, dum assentatoribus ab illis accessus datur: & accedit illis quod his vsu uenit qui in eminētiori aliqua turri positi dum in terram inspiciunt attoniti tanto & tam magno hiatu interiacente obstupescunt, & quasi extra suos sensus exeunt. Ij putant omnes illis debere, & reliquos homines quasi alterius generis animātia despiciunt. Quidquid uolunt & cupiunt, nimis cupiūt: nec curant rectū sit, an iniquū quod postulant. Vide qualem Nabuchodonosor habuerit insolentiam: qui sapientes omnes interfici iussit, quia somnium suum non diuinabant. Omnia uolunt ad nutum & ex animi sententia fieri, etiam si sit contra fas uel nefas. Si alicui contradixeris morieris, sicut Ioannes Baptista.

¶ Sed his dimissis, ut ad alia properemus: hic obseruandum est, quod multa de Ioanne Baptista scripserunt Euangelistæ, & plura quàm de uirgine Maria. Nam licet de uirgine, ut ī superioribus uidimus, multa dicat noster Lucas, Marcus tamen nihil omnino dicit, Matthęus uerò & Ioānes paucissima. De Ioanne tamen omnes quatuor Euangelistæ multa dixerunt. Scripserunt nanque conceptionem, natiuitatem, uitam, prædicationem, mortem, & sepulturā. Ratio est, quia intentio Euangelistarum fuit narrare oīa gesta &

dicta

Marginalia: 4.Reg.1; Nu.26.; 3.Re.18.; 2.Re.18; Malac.3; Psal.84.; Luc.1.; Mat.11.; Marc.6.; Lucę.9.; Dan.2.

dicta Christi, in quantum illa sunt necessaria uel utilia ad nostram salutem. Quia tamen interdum illa non possunt enarrari, nisi interponantur quædam pertinentia ad alios quatenus aliquo modo tangunt gesta Christi, oportet, ut de illis dicãt. Nullius autem quantuncunque sanctissimus sit gesta describuntur: nisi quatenus tangunt historiam Christi. Ideò de beata virgine quædam narrantur, quædam uerò subticentur: narratur quomodo Christum concepit, & peperit. Cæterea uerò de beata uirgine ut assumptio eius ad cœlos, & alia quæ ad Christi historiam non pertinent licet illa essent relatu dignissima, nullus Euangelistarum tetigit: quia erat eis alienum & præter intentionem eorum. De Ioanne etiam eodem modo dicẽdum est quod de eo Euangelistæ aliquid dixerunt non propter sanctitatem suam: sed in quantũ gesta eius pertinebant ad Christum: & quia plura suorum gestorum ad Christum pertinebant, plura de eo scripserunt Euangelistæ. Sed satis digressi sumus: nunc autem ad contextum. [Factum est autem cùm baptizaretur omnis populus.] Iam hic clarè uides quomodo Euangelista non seruat ordinem historię. Nam clarũ est quod id quod de baptismo dicit, non fuit post carcerem & uincula Baptistæ, sed anteà: quod sæpè non solum Lucas, sed etiam alij Euangelistæ facere solent, ducti spiritu diuino. Sic etiã D. Augustinus sentire uidetur quod Iudas post Christi mortem laqueo se suspenderit, nam uisis miraculis quæ in Christi morte fiebant compunctus est: nam antea non erant principes sacerdotum in templo, ut daret illis pecunias: quia assistebant in Christi morte. Hoc autem Matthæus scribit ante Christi mortẽ. Ioannes ẽt euangelista ait ante Lazari suscitationem Mariam unxisse pedes Iesu: quod accidit postea ante sex dies Paschę. In Genesi quoque dixit Iacob Ioseph filio suo. Nunquid ego & mater tua adorabimus te super terram? Cùm ergo tunc esset uiua Rachel, scriptura ante hoc in capite trigesimoquinto scribit mortem Rachel, quæ postea fuit. Nam si cùm hæc dixit Iacob Iosepho mortua esset Rachel, non esset Ioseph filius senectutis, sed Beniamin. Et etiam quod habetur Exodi uigesimoquarto. Et venit Moses, & narrauit populo, omnia uerba ponẽda sunt in fine capitis præcedentis, ante initium capitis vigesimiquarti. Nam post datas leges descẽdit Moses de monte, ubi cum domino fuerat. Plura alia scripturæ loca in medium adducere possem, nisi breuitati consulerem.

Aug. q. ex nouo test. q. 94.

Mat. 27.

Ioan. 11

Gen. 37.

¶ Sed his dimissis obserua quod licet Lucas dicat quòd omnis populus baptizabatur à Ioanne: dictio, omnis non pro omnibus nullo dempto accipienda est: sed pro maiori parte: nam certum est aliquos non fuisse à Ioanne baptizatos. Vniuersales loquutiones in scriptura non ita uniuersaliter, ut litera sonat accipiendæ sunt, nec in rigore dialectico. Sic Esaias. Videbit omnis caro quod os domini loquutum est. Et Paulus sese omnibus omnia factum esse prædicat, ut omnes lucifaceret. Atque in alio loco ait. Omnes quærunt quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi. Dominus etiã. Omnes qui ante me fuerunt, fures fuerũt, & latrones. Nunquid fur fuit Dauid, Esaias, Ieremias, & Ioãnes Baptista? Absit. Loci isti & uniuersales loquutiones non de omnibus, sed de pluribus intelligẽdę sunt. Ex quo patet quàm debile sit fundamentum eorum, qui probare uolunt, beatam uirginem conceptam in originali peccato ex illlo Pauli. Omnes in Adam peccauerunt. Ex opposito contra ipsos adduci potest illud quod Iacobus ait. Omnes in multis deficimus. Vbi Iacob. de peccatis actualibus loquitur, quia pluraliter loquitur: peccatum tamen originale unum in unoquoque tantum est. Si ergo omnes nullo excepto intelligendum est quod in multis delinquimus: concedere tenentur authoritate Iacobi conuicti quod beata uirgo habuerit multa peccata actualia. Et si dicant quod Iacobi dictum interpretandum est excepta Dei para uirgine, cur etiam & autoritas Pauli sic interpretanda nõ erit? Igitur Iacobus, & omnes autoritates quas citauimus, excepta Pauli autoritate quæ omnes includit dempta uirgine intelligendæ sunt, ut in plurimum: nam multi excipiuntur ab illa generalitate. Iste etiam modus loquẽdi frequens, & usitatus est apud nos. Nam si plures sequuntur aliquem egregium concionatorem dicere solemus.

Esai. 4.

1. Cor. 9

Philip. 2

Ioan. 10

Rom. 5

Iaco. 3.

Omnes

Omnes sequuntur illum: scilicet, maxima populi pars. Sic etiam omnis populus baptizabatur à Ioanne, id est, maxima populi multitudo: & maior populi pars ueniebat ad Ioannem & baptizabatur ab eo. [Et Iesu baptizato.] Expende Christi bonitatem & humilitatem nam Ioannes peccatores baptizabat, & prædicabat illis pœnitentiam: & Christus ac si peccator esset, inter multitudinem peccatorum baptizari uoluit à Ioanne. In circuncisione tanquàm peccator circuncidi uoluit: sed illam humilitatem coram paucis ostendit. Verum hic coram multitudine populorum tanquàm si peccator esset nudari & baptizari uoluit à seruo. Mercator ubi lucri spes affulget currit celeriter, & nihil intentatum relinquit, quo citius uadat. Ita Christus ubi humilitatem assequi poterat, accelerat, & properat: ut hanc sibi sponsam copularet. Atque ita inter peccatores constitui uoluit, ut unus eorum, qui rex erat ecclesiæ. Voluit itaque dominus baptizari ut exemplum humilitatis prєberet. Item non ut sanctificaretur ab aquis: sed ut uim regeneratiuam aquis conferret. Item ut innotesceret Ioanni determinatè: nam quanuis sciret Ioannes Christum in mundo esse, tamen quia oculis corporeis illum non uiderat, nesciebat quis esset. Atque ideò postea dixit. Ego nesciebam eũ sed qui misit me baptizare, ille mihi dixit. Super quem uideris spiritum descendentem, & manentem super eum: hic est qui baptizat in spiritu sancto. Venit itaque Christus longo itinere à Galilæa usque in Iordanem ut baptizaretur, ut doceat nos, qua humilitate & reuerentia suscepturi simus ecclesiæ sacramenta, quandoquidem baptismum hunc qui futuri umbra, & imago erat tanta humilitate Christus suscepit, & à longinquo ueniens. Nunc autem omnes uolunt sacrum domi celebrare, ubi ludunt, comedunt, & bibunt.

Ioan. 1.

¶ Quemadmodum Christus in baptismum tendit, tu fac similiter. Nonne manifestissima esset infamia, quod uellet aliquis regem domum suam uenire ad conuersandum? Tu teneris ad illum ire, ille autem ad te nequaquam tenetur. Nunc autem sacerdos iam est indutus sacris uestibus expectans te ut à lecto surgas, & manus & faciem laues: nonne hoc est Deum ad te uenire, ut te inuisat & alloquatur? Ità Christus in baptismum uenit, iter à lõge faciens tanquam alius quiuis particularis homo, ut intelligas qua reuerentia ecclesię sacramenta sint suscipienda. Ex ea autem humilitate qua batismum suscipit, discere debes, quomodo in Ecclesia debeas esse. Nunc autem maximè deplorandum quanta irreuerentia multi sint in Ecclesia: magnas sedes secum ferunt, puluinos, & alia id genus superflua & uana. Aspice igitur Christum quomodo inter alios peccatores baptismum suscipit, tu uerò sacramentum inter alios non uis accipere, sed quia nobilis es (& insanus & amens potius quam nobilis) solus eucharistiæ sacramentum uis suscipere, quasi uideatur tuæ autoritati aliquid derogari si cum alijs accedas ad tantum & tam ineffabile sacramentum.

¶ Aduerte autem quod quemadmodum duo fortes & ad pugnam structissimi homines ex auditis solum & fama se cognoscunt, desiderant tamen facie ad faciem se ipsos uidere, & suarum uirium in congressu aliquo experimentum facere, ita duo hic potentissimi homines Christus, & beatus Ioannes de humilitate in hoc baptismo quasi certant, quis eorum humilior appareat. Ioannes ait. Ego à te debeo baptizari, & tu uenis ad me? Et rursus ait. Non sum dignus soluere corrigiam calceamenti. Sed Christus. Vis ne mecum de humilitate certare? Ad id quod dicis, tu uenis ad me, dico quod ego ueniam ut quæram te, & manum eam quam dicis non esse dignam soluere corrigiã calceamentorum meorum super caput meum ponam in baptismo, &c. [Et orante.] Nullam Christus habebat necessitatem ut oraret, sed ut exemplum præberet, & simul doceret orationem nobis esse faciẽdam post ablutionem peccatorum, & in statu gratiæ & non in peccatis, in quo statu nullum opus meritorium uitę eternę fieri potest. Etenim habetur in Esaia dominum dixisse. Cum multiplicaueritis orationem non exaudiam. Et adiecit. Lauamini, mundi estote, auferte malum, &c. Secundo, orat Christus, ut scias post baptismum esse hominibus orandum ut introeant cœlum.

Matt. 3.

Ioan. 1.

Esai. 1.

Quia

Quia licet per baptiſmum aperiatur cœlum, & detur nobis gratia & remittantur peccata:manet tamē ſomes peccati nobiſcum pugnans interius, & mundus,& dæmones qui exterius apertiſſimum bellum aduerſus nos gerunt: contra quos antidotus ſaluberrimus & neceſſarius eſt oratio.
1.Pet. 5. Sic beatus Petrus admonet dicens. Sobrij eſtote & uigilate, quia aduerſarius ueſter diabolus tanquam leo rugiens circuit,quærens,&c.Ideoque uigilate in orationibus? Nam ut Paulus ait. Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem,ſed ad-
Ephe.6. uerſus principes,& poteſtates tenebrarum harum. Sciendum autem eſt, antequam ultra progrediamur formam baptiſmi Io-
Act. 17. annis eſſe,in nomine uenturi,ſcilicet, Ieſu Chriſti,ut in actis Apoſtolorum habetur: ſed hæc forma non erat Chriſto cōueniēs, ideoque incertum eſt ſub qua forma illū baptizauerit.Cùm baptizaretur tamen, & oraret,ait noſter Lucas, quod [Apertum eſt cœlum.]Non realiter,ſed ſecundum apparentiam: ſicut alibi dicitur de tempore diei iudicij quod ſtellæ de cœlo cadent.
Mat.24. Oportebat enim ut ſecundum intellectū ſimplicium, quibus ſcriptura ſuas loquutiones accōmodat, ut poſſint intelligere, ut exiret columba illa, & crederetur illa uox de cœlo uenire, ut diceretur cœlum
Pſa.109 apertum fuiſſe.Ideo ſępè in ſcriptura dicitur Deum habere pedes, & manus:cùm nihil horum habeat. Et iſte modus de apertione cœli eſt ſatis uulgatus in ſcriptura.
Gene.7. Sic in Geneſi dicitur.Cataractæ cœli apertæ ſunt, & facta eſt pluuia magna. Et in
Deu. 28 Deuteronomio.Aperiet dominus theſaurum ſuum optimum cœlum, ut tribuat pluuiam terræ tēpore ſuo. In quarto quoque uolumine regum ſcriptum eſt quod
4.Re. 7. cum diceret Eliſeus ſequenti die futuram eſſe abundantiam panis in Samaria, reſpōdit quidam. Si dominus fecerit cataractas in cœlo, non eſſe poterit quod loqueris. Sed iſta uiſio de apertione cœli fuit corporaliter,licet non aperirentur cœli realiter: tamen uidebantur hominibus quod aperirentur realiter propter aliquem motum uel figuram factam in nubibus.Nam naturaliter & ſępè hoc fit, & uocantur tales impreſſiones hiatus. Hanc autem apertionē non ſolum Chriſtus, ſed omnes qui illic aderant quando Chriſtus baptizatus eſt, uiderunt: nam aliàs fruſtra cœli aperirentur,quia apertio facta fuit,ut illic aſtantes aliquid noui poſſent cognoſcere. Voluit tamen Deus ut in baptiſmo cœli aperirentur: primò ut oſtenderet quod uirtus cœleſtis deſcendebat de cœlo ab baptiſmum ſanctificandum, & ſuper quencunque baptizatum.Secundo,quia in baptiſmo profitemur fidem, & baptiſmus fidei ſacramētum dicitur: per fidem autem inſpicimus cœleſtia quæ ſenſum & rationem humanam excedunt. Ideoque cœlum apertum eſt,quia in baptiſmo fides nobis datur,per quam cœleſtia cognoſcimus: quæ ſine fide per humanam rationem cognoſci non poterant Tertio, quia per baptiſmum datur nobis introitus ad regnum cœleſte, quod per peccatum clauſum fuerat. Præterea quemadmodum primi hominis ſuperbia cœlum clauſit: ſic Chriſti humilitas illud aperuit, & aditum ad id nobis patefecit.

¶ Obſerua etiam quod hic cœlum aperiri dicitur,non tàmen in Chriſti paſſione, in qua apertum fuit cœlum & tenebris obſcuratum:cùm reuera in Chriſti paſſione omnibus nobis apertum ſit,& latroni Luc.23.
patuit, & ei Chriſtus dixit. Hodie mecum eris in paradiſo. Tunc enim ita fuit apertum & antea ſic erat clauſum,ut neque Ioanni Baptiſtæ ad illud ingreſſus eſſet. Multo melius,in paſſione cœli aperiendi erant, quàm in baptiſmo. Sed audi. Quantum fuit ex merito Chriſti tunc in baptiſmo cęli patuerunt: tantum enim fuit meritum illud, & tanta humilitas in hoc baptiſmo, ut uix pater potuerit ſe cohibere, quin cœlos aperiret Chriſto ſe aquis immergente. Sed in die crucis cœli non monſtrantur aperti,quia dies illa fuit dies irę, dies ultionis domini, qua uindictam ſumpſit de peccatis noſtris in filio ſuo. Ita in Eſaia, dies Eſai.63.
ultionis dies redemptionis dicitur. Item in cruce corpus Chriſti,quodquidem præſtantius erat cœlo rumpitur, & aperitur: ideò ne quæras alterius cœli apertionem. Vbi maiora aperiuntur, non eſt neceſſe ut minora aperiantur. [Et deſcendit ſpiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut columba in ipſum.] Ex quo patet quod non fuit uera columba, quia ſpecies non accipitur hic

pro natura specifica, sed pro similitudine alicuius rei. Ex quo innuitur, quod non erat illud corpus uerum quod ostendebatur, sed species illius: id est, similitudo. Sicut non dicimus quod Christus uenit ad nos specie corporea, sed qđ uenit in corpore. Sic si spiritus sanctus apparuisset in uera columba, sicut Christus in uero corpore: non diceretur ꝙ descendit in corporali specie, sed quod descendit in corpore uel corporaliter. Etenim angelus aliquis assumpsit illam similitudinem columbæ conflatam ex aere, non descendens de cœlo, sed de aliqua parte altissima aeris, & mouit illam usq; ad Christum: & ob hoc putabatur ex cœlo descendisse, quæ peracto suo munere in eam abijt materiã, ex qua fuerat cõposita. Deus enim immutabilis, & incircumscriptibilis nõ mouetur, neque descendit, dicitur tamen ꝙ spiritus sanctus descendit, quia illa species columbæ seu similitudo spiritum sanctũ repræsentans uerè descendit significando spiritum sanctum descẽdere super Christum: qui tamen non descendebat, quia in Christo realiter erat.

Act.2. ¶ Obserua aũt quod spiritus sãctus sup apostolos in linguis igneis uenit, quia uenit illuminare apostolos, & purgare eorũ peccata: sed super Christum in columbę specie descendit, ut Christi innocentiam demonstraret. In cuius rei typũ scriptum habetur in Genesi, ꝙ colũba

Gene.8. post diluuiũ attulit virentis oliuæ ramũ: per quam intelligitur innocentia mansuetudinis cũ gratia unctionis. Venit inquã spiritus sanctus non ut gratiã Christo daret, qui ad plenitudinem acceperat, sed ad manifestandum dignitatem, excellentiam & gloriam Christi. Et quia tũc magis peccatoribus se accõmodabat, decuit eius innocentiam, & sanctitatem ostendi per columbæ descensum. Præterea in colũbę specie spiritus sanctus super Christum apparere uoluit: quia non uenit, ut peccata per

Luc.9. zelũ percuteret, sed ut per mansuetudinẽ toleraret. Vnde ipse Ioanni & Iacobo uolentibus Samaritanos incendere, dixit. Ne scitis cuius spiritus estis. Filius hominis nõ uenit animas perdere, sed saluare. Rursus hic ostendit quales animas amat, qualesque reddit spiritus ille cœlestis. Nihil columba simplicius, aut à pugna raptuque alienius: tales amat talesque spiritus m ansuetudinis facit: hoc est modestos, mites, & mansuetos, &c. Denique, ut cõcludam, colũba non uenit ad hominem, nisi cũ est ipsi homini familiaris, domestica, & amica. Ita uenit spiritus sanctus ad nos ut familiaris, vt domesticus, & ut amicus. O rẽ inauditam. Deus homini se familiarẽ præstat, ut familiaris est columba, quæ ad hominis manus sine ullo metu accedit. Credo certissimè hoc uoluisse dñm per colũbę in se aduentum indicare, quod spiritus sanctus olim antiquis hominibus erat velut ferus, uelut intractabilis: sed per Christum factus est hominibus amicus. Ità ut sicut inter domesticas opes habẽt homines suas columbas: ita nũc homines inter domesticas sibi diuitias spiritum sanctum habere se putẽt. O uere diuitẽ, qui Deum possidet. Et quidem columba fœcundissima est: non tamen sibi, sed domino suo parit. Ita spiritus sanctus in nobis fœcundissimus est, q̃a fœcundos nos reddit: eã tamen fęcunditatẽ, non in suã, sed in nostrã vult cedere utilitatẽ. Ex quibus habes Christiani hominis mores, columbini sunt mites, atq; fœcũdi. Sed de his satis. [Et uox de cœlo facta est.] Hęc uox nõ fuit formata à patre, nec ab aliqua diuina persona. Deus etenim nõ põt aliquam uocẽ formare, q̃a Deus nihil põt facere cũ successione formare tñ uocẽ fieri nõ põt nisi cũ successione, q̃a uox est q̃dã sonus cõtinuus, & quã diu durat iste sonus oportet ꝙ uocans actualiter impellat & frãgat aerẽ ad formationẽ uocis, & sic est actio cũ successione, quodquidem Deo non cõuenit. Quapropter hæc uox formata fuit ab aliquo angelo, q̃ potest formare uoces in corpore assumpto, ut patet de angelo Gabriele, q̃ Ps.103. uerè loquutus est beatæ uirginis Mariæ, & de multis alijs. Cõuenit autẽ hoc ange- Heb.1. lis, q̃a ipsi sunt Dei ministri, ut psal. ait, & Paulus ẽt ad Hebræos. Et quia ea quæ q̃s facit per ministrũ suum dicit, quod ipse facit: sic quia angelus formauit istã uocẽ loco patris, dicitur patrem loquutũ fuisse. 2.reg.6. Sic in scriptura dicitur, ꝙ Salomon ædifi- 2.Par.2. cauit templum domino: tamen ipse nihil laboris contulit, sed ministri eius. Qui modus loquẽdi freques est, & usitatus in scriptura, quia multoties dicitur quòd do-

minus fuit loquutus Abrahę, & Iacob & Mosi,& Dauid,& alijs : & erat angelus qui loquebatur eis, ut beatus Stephanus dicit
Act. 7. in Actis,& Paulus ad Galatas. Quia ille an
Gala. 3. gelus loquebatur loco Dei & uices illius gerebat in illo actu:dicitur quod Deus loquebatur. Sic ista uox formata fuit ab angelo in aere propinquo iuxta Christum. Dicitur hæc uox facta de cœlis, non quod de cœlo uenerit, sed quia uenit de aere. Aer enim in scriptura cœlum dicitur, si-
Luc. 8. cut infra noster Lucas ait de semine illo, quod cecidit secus uiam, quod uolucres cœli comederunt. Sed quid hæc uox dixit,audiamus.[Tu es filius meus dilectus.] Consubstantialis, coæternus, naturalis, & unicus. Dilectus inquam, quia quatenus Deus illum diligo amore infinito, & æterno,sicut me ipsum.Secundum uerò humanitatem assumpā diligo eum magis quā totum uniuersum: quoniam maius bonū contuli illi soli, quam totis creaturis simul nempe personalem unionem cū uerbo,& gratiā sine mensura. [In te cōplacui mihi.]Idest, in quo uoluntas mea implebitur, quātum ad reparationem generis humani:propter quod saluator ipse ait. Quæ placita sunt ei,facio semper. Si enim lætatū Deus in operibus suis, & si bene placitum
Ioan. 7. est domino in populo suo : quanto magis
Ps. 103. in filio suo unigenito delectabitur,& complacebit:in quo nihil dissimilitudinis,nihil contrarietatis,nihil denique mali inuenit? Demum secūdum diuinitatem Christi cō placeat sibi pater in filio cōplacentia infinita:secundum uero humanitatem assumptam habet in eo complacentium singularem tanquā in filio obedietissimo,hoc est, quod per Esaiā pater loquitur Christo, di-
Esai.42. cēs,Ecce puer meus suscipiā eum, electus meus cōplacuit sibi in illo anima mea: dedi spiritū meū super eū. Bonitas ēt diuini amoris notatur,cum ait.In quo mihi complacui.Sunt enim sæpe in nobis cōplacentię uoluntatis nō secundū rationē, ideoq; non bonæ: Deus uerò quodcunq; uult,illud est bonum, quippe eius uoluntas omnimoda ratione abundat,& cuius ratio bona semper quærit.

¶ Perpende autē quod sępe in scriptura
Gen. 22 pręteritū ponitur pro pręsenti:ut hic cōplacui,habetur,pro cōplaceo.Et tolle filiū tuū quē dilexisti,ut est in Hebręo,habetur pro diligis. Est etiam pulcherrimum exēplū in Ioanne cū Christus dixit Mariæ Magdale- Ioan.20
næ.Noli me tangere,nondum enim ascendi ad patrem meum. Ascendi pro ascendo ponitur, hoc est, quadraginta dies apud uos comoraturus sum:& ideò ne sis in me tangendo occupata:sed propera, curre, & annuncia discipulis meis, pręcipuè Petro, me iam à mortuis surrexisse.Alioquin nūquam se tangi à Magdalena prohibuisset, qui libēter se postea tangi permisit à Magdalena,& alijs mulieribus. Lege Ambr.

¶ Porrò Matt. dixit. Hic est filius meus Mat.2[illegible]
dilectus:sed Lucas ait,tu es filius meus di- Amb. li.
lectus. Ad eandem sententiam explicandā de A-
ualet. Vox etenim cœlestis unum horum brah.c.
dixit:sed Matthęus ostendere uoluit, ad id 8.
ualere uerba,quæ dicta sunt,ut illis potius qui audiebant indicaretur, quod ipse esset filius Dei.Non enim Christo indicabatur, quod ipse iam rectè nouerat : sed ut qui aderant, audirent: propter quos facta est hęc uox. Preterea uox patris solum Christum designat,& de illo dicit. Hic est filius meus dilectus, ut hoc ueluti maximo testimonio & solatio confirmati, illi crederemus, neque dubitaremus omnem nostrā spem in illo collocare.

¶ Obserua quòd hæc uox patris & sub Mat.17.
his uerbis in baptismo tantum, & in Christi trāsfiguratione audita est. In baptismo facta est ad significandum,quod in baptismo efficitur homo filius Dei adoptiuus. Adoptio autem filiorum Dei, quæ est per quandam conformitatem imaginis ad filium Dei naturalem fit per gratiā in hoc seculo,quę est conformitas imperfecta, & per gloriam in alio seculo, quę erit perfe- 1.Ioa.3
cta: Iuxta illud Ioannis. Nunc filij Dei sumus,& nondum apparuit quid erimus.Scimus nanque quod cùm apparuerit similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est.Igitur quia gratiam consequimur in baptismo, & in transfiguratione claritatem glorię: ideò tantum in baptismo, & in transfiguratione demonstratur Christi filiatio, & auditum est, hic est filius meus dilectus.

¶ Ad nostram autem eruditionem hic diligēter obseruandum est, quod Christus in hoc baptismo, ubi tantam ostendit humilitatem,

militatem & rerum mundanarum contẽptum, uocem patris audiuit, & spiritus sanctus in specie columbæ apparuit: ita ut à patre simul & spiritu sancto honoratus & exaltatus fuerit. Vbi clarè & manifestè docemur, quod si honoribus & gloriæ studemus, ut illos facilius assequamur, operæ pretium est eos contemnere & fugere. In hac tanta animi humilitate & abiectione, uox patris audita est dicens. Hic est filius meus dilectus. Ac si diceret. Hic nõ est peccator, ut uos putatis: sed filius est Dei. Columba quæ sine felle est, ostendit quod hic humilis Iesus caret felle peccati. Vides iam quomodo per eam uiam, quam accepit ut
Luc. 2. honorem contemneret, per eandem illum inuenit. Hoc idem Christus consequutus fuit in quocunque negotio & re suscepta in uita sua: nam ubicũque seipsum magis humiliauit, ibi maiorem gloriam fuit adeptus. Nascitur in stabulo, tũcque laudatur ab angelis & canunt. Cum tanquam peccator circunciditur, statim ibi imponitur illi nomen Iesus, hoc est Saluator. Moritur in cruce tanquam sceleratus inter duos latrones, ibique gloriam suam Deus ostendit obscurans cœlum, solem, & stellas: &
Mat. 27 Centurio illum glorificauit & magnificauit. Hic autem cum tanquam peccator baptizaretur: à patre filius Dei uocatur & extollitur. Vt hinc discant omnes qui membra Dei sunt hac uia contemptus & humilitatis incedere, ut inde immortale sibi nomen & gloriam consequentur. [Et ipse Iesus erat incipiẽs quasi annorum triginta.]
Mat. 2. Habebat uiginti nouẽ annos & tredecim dies, quia sexta die Ianuarij in eadem die, qua Magi uenerunt ab Oriente adorare Christum: baptizatus est à Ioanne in Iordanis flumine. Hæc enim est ætas perfecta in qua homo probus uel improbus cognoscitur.
Num. 4 Ideoque filij Gerson non nisi ab annis triginta usque ad quadraginta numerabãtur. Sed iam ad Christi Genealogiam deueniamus. [Et putabatur filius Ioseph: qui fuit Heli, qui fuit Mattath, qui fuit Leui &c.] Qui scilicet Ioseph fuit filius Heli, qui Heli fuit filius Mattath: qui Mattath fuit filius Leui: & sic deinceps de omnibus alijs loquendum est usque in finem. Hic describit Lucas Christi Genealogiam incipiens ab inferiori ad superiorem scilicet à Ioseph & finem faciens in Deo patre. Sed antequam de hac Genealogia discutiamus operæ pretium est scire, cur Lucas, & Mat. etiam scribunt Christi Genealogiam cum Paulus contrarium doceat: ait enim Thimot. scribens. Rogaui te ut maneres Ephesi cum irem in Macedoniam, ut denuncia- 1. Ti. 2.
res quibusdam, ne intenderent fabulis & Genealogijs. Tito etiam ait. Stultas autẽ Tit. 3.
quæstiones & Genealogias deuita: sunt enim inutiles & uanæ. Si igitur hoc ita se habet, estque uanitas & amentia de genere & stirpe agere: quare Euãgelista noster ita serio Genealogiam Christi narrat? Nulla est cõtradictio in D. Lucam & Paulum: quandoquidem uterque diuino afflatus spiritu scripserunt. Sed ad hæc respõdetur quod inter Iudæos multæ erant quæstiones & dissidia de genere & sanguine: alij nanque gloriabantur à Mose descendere, alij à Iosue, alij à Caleb, & super hac re magna erat disceptatio. Quapropter Paulus tantis dissidijs uoluit esse impedimento. At uerò opus erat facto ut euãgelista Christi Genealogiam scriberet, ut ostenderet Iudæis, ꝙ Iesus erat Messias promissus in lege, descendens ab Abraham, & à domo Dauid: nam aliter non illum, ut Messiam & Christum accepissent. Necessarium erat fidei nostræ, ut uideremus hũc fuisse Christum promissum patribus ueteris testamenti, & quod secũdum carnem futurus erat filius Dauid & Abraham. Ideoque aduerte, quod cum in Genesi Deus dixisset, sub uersurum esse cunctum orbem aquis diluuij, nunquam pro hominibus Deum orauit Noe. At uerò è contra Moses cum dixisset illi dominus, populum Israeliticũ Gen. 6.
uelle subuertere, magnis precibus & orationibus ad Deum factis pro populo rogauit dicens. Parce populo, aut dele me de libro uitæ. Quare igitur Moses Deum ora- Exo. 32.
uit pro populo, & non Noe? Maior nanq; fuit iactura tempore Noe, quãdoquidem omne genus humanum obruebatur, exceptis octo hominibus. At tempore Mosi nõ nisi Israel perdebatur. Nihilominus orauit Moses & non Noe, nam tempore Noe nõ erat promissio Christi facta, ut tempore Mosi. Promiserat dominus Abrahæ ex generatione sua uenturum Christum, uidebat autem Moses in illo populo esse omnem

Gen. 12 & 15. nem generationē Abrahæ, ex qua nasciturus erat Christus: at si ille populus destrueretur diuina promissio non adimpleretur, quodquidem inconueniens erat, & ut malum hoc uitaret, orabat Moses tanta instātia, hoc promissum in memoriam repetēs dicens. Recordare Abraham, Isaac, Israel seruorum tuorum, quibus iurasti per temetipsum dicens. Multiplicabo, &c. Hac igitur de causa cum deceret ut dominus uerbum suum adimpleret: tanta cura & diligētia hanc Genealogiam scribit ut ostendat Deum ueracem esse in promissionibus suis: & Christum esse filium Abraham & Dauid & reliquorum patrum, quibus factum fuit promissum. Sed iam Christi genealogiam consideremus.

¶ Tota genealogia computato Christo & Deo continet septuaginta sex personas secundum generationes quinque ætatum ordine inuerso procedendo. Quintæ ętatis finis est Christus & primus Salatiel post transmigrationem Babylonis. Generationis quartæ ætatis finis est Salatiel in transmigratione Babylonis, & principium Dauid. Generationis tertiæ ætatis finis est Dauid, principiū tamen Abraham generationis secūdę ętatis finis est Abrahā: & principium Noe. Generationis primæ ætatis finis est Noe, & principium Adam. Christi autem genealogiam duo euangelistæ scripserunt: Matthæus uidelicet & Lucas. Matthæus enim ad eos, qui ex circuncisione erant scribens non altius quàm ad Abrahā genealogiam deduxit: sed hoc principio sumpto usque ad Christum descendens, ostendit solum quod ex semine Abrahę & Dauid natus esset secundum promissa ad illos facta. Nihil enim æque eos delectabat qui ex Iudæis crediderant, atque audire ꝙ ex semine Abrahæ & Dauid natus esset Christus, Lucas uerò perfectā tradit generationem, incipiens à Christo, & usque ad Adā ascendens, ut demonstraret quot generationibus separatus sit nouus Adam à ueteri, & super quot generationes dominiū habuerit peccatū Differentia igit rerū demonstratarū, differētiā fecit demonstrātiū. Siquidē Matthęus necessario faciēs mētionem Abrahę, ab hoc meritò descēdit ad Christum: cuius genealogia describitur. Lucas uerò qui ad huiusmodi necessitatē mentionis Abrahæ faciendæ non inducebatur necessario, à Christo inchoans quid apud Hebræos consuetū esset diligenter exquisiuit: & iuxta id quod exquisierat, genealogiam cōtexuit. Matthęus scripsit Hebręis, quorum affectibus sciebat fore gratissimum, si perspexissent Christum esse filium Abrahę & Dauid. Lucas autem, quia gentibus scripsit ab Adam usque ad Christum protendit genealogiæ seriem: ut intelligas Christi gratiam non ad Iudęos solum, sed ad uniuersum mortalium genus peruenisse.

¶ Pręterea Matthęus descēdēdo, & Lucas ascendendo narrāt Christi genealogiā: quia natura est principium propagandi, & gratia reducēdi. Matthęus ab exordio incipit: & Lucas ab anno trigesimo: q̃a ille tractat de exordio nascendi, hic uerò reconciliādi. Matthęus à principio, Lucas à baptismo: q̃a ille generationē, hic uerò regenerationē, pręcipuè attendit. Matthęus usq; ad Abrahā, & Lucas usq; ad Deū describit: q̃a ille naturā scribit, iste gratiā, quę filios sanctificat. Tractat igit Matthęus de Christi generatione prout descēdit ad nos: Lucas tñ de Christi generatione quodammodo speciali, prout ꝑ eā ad Deū ascēdimus. Ideo incipit post Christi baptismū, quia ī baptismo spiritualiter regeneramur, talis aūt regeneratio fit ꝑ gratiā ascēdēdo. Ideò Matthęus ponit aliquas mulieres ut Thamar, Ruth, Bersabe, Raab, q̃a carnalē Christi ad nos descensum determinat, in quo mulieres cōcurrunt. Lucas autem nullam mulierem describit, quia de generatione tractat, per quā ad Deū ascendimus: quę ascensum mulieres impediunt, potiùs quā iuuant.

¶ Deinde aduertendum quod in hac genealogia non ponuntur primogeniti Adā Abraham, Isaac, & Iacob: sed secundo geniti Abrahę & Isaac: quia Israel reprobādus erat, quia erat primogenitus. Vnde dominus dixit Mosi in Madian, ut diceret Pharaoni. Hæc dicit dominus. Filius meus primogenitus Israel. Fuit populus Iudaicus adumbratus in Caino, Ismaele, & Esau primognitis. Gentilicus uerò in Abraham, Isaac, & Iacob secundo genitis. Reprobandus erat Israel in sua perfidia manens: gentilicus uerò eligendus. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios

lios Dei fieri. Ideò Isaac dixit primogenito Esau. Fratri tuo seruies. Futurū erat, ut populus Israel primogenitus seruiret gentilico, ut nunc uidemus. Sed de his hactenus,

Ioan. 1. Gen. 24 ¶Igitur omnibus his omissis, ut hec genealogia integrè & perfectè cognosci & capi possit: sub breui epilogo eā describere placuit, in tui gratiā & claritatē, & in euangelistarum cōcordiā. Prius ergo secūdū Lucā ab Adā usque ad Abrahā singulas gñationes scribemus, ī q.b. nulla uel parua difficultas inuenit: ut ī subiecto indice patebit.

Gen. 1. ¶DEVS creauit Adam.
1 Adam genuit Seth.
2 Seth genuit Enos.
3 Enos genuit Cainam.
4 Cainam genuit Malaleel.
5 Malaleel genuit Iared.
Gen 5. 6 Iared genuit Enoc,
& 7 Enoc genuit Mathusalem.
1. Para. 8 Mathusalem genuit Lamech.
1. 9 Lamech genuit Noe.
Gene. 1. 10 Noe genuit Sem.
& 11 Sem genuit Arphaxat.
1. Para. 12 Arphaxat genuit Cainā, Cainā genuit
1. Sale, qui cognominatus est Caiā: idē enim est post diluuiū Sale & Cainā, quāuis aliqui putauerunt ut Augustinus. 16. de ciuita. Dei c. 10. Duos fuisse uiros, quia sic inuenit in codicibus Grecis quibus utabat Augustinus ubi superfluè ponitur Cainam, & putantes duos esse uiros aliqui errauerūt.
13 Sale, qui cognominatus est Cainam genuit Heber.
14 Heber genuit Phalech.
15 Phalech genuit Rheu uel Ragau.
16 Rheu genuit Saruch.
17 Saruch genuit Nacor.
18 Nacor genuit Thare.
19 Thare genuit Abraham.

¶Secundum Lucam & Matthæum simul sequentes generationes usque ad Dauid inclusiuè, nullam dissonantiam prætendunt.

20 Abraham genuit Isaac.
21 Isaac genuit Iacob.
22 Iacob genuit Iudam.
23 Iuda genuit Phares.
24 Phares genuit Esron.
25 Esron genuit Aram.
26 Aram genuit Aminadab.
27 Aminadab genuit Naason. Rut. 4.
28 Naason genuit Salmon. & 1. Para. 2.
29 Salmon genuit Booz.
30 Booz genuit Obeth.
31 Obeth genuit Iesse.
32 Iesse siue Isai genuit Dauid.
33 Dauid Rex genuit Nathan & Salomonem ex Bersabe.

Vtrunque, Hic enim Nathan ex cuius linea sequitur Lucas genealogiam diuertens Lucas à Matthæo: multi putauerunt fuisse illum sanctum prophetam Nathan, quem ob sanctitatem adoptauit Dauid in filium: quod falsissimum est. Nam Nathan filius fuit legitimus Dauid & frater Salomonis ex eadem matre genitus: ut habetur in primo libro Paralipomen. capit. 3. Ad huius Nathan posteritatem regnum pertinebat ex adiecto Dauid quando Salomonis stirps defecisset: quod colligi potest ex 3. Reg. capit. 4. vbi Nathan Ahisar institutus dicitur, hoc est, regiæ Stirpis instaurator. Nunc sequitur Lucas lineam Nathan, & Matthæus lineam Salomonis.

Regni successores.

34 Nathan. 2. Reg. 15. & 1. Par. 3.
35 Mathat, qui & Abiasar. 3. Re. 4.
Ex Luca, & Philone. 36 Menna.
37 Melcha.
38 Heliachin.
39 Ionas.
40 Ioseph.
41 Iudas.

Reges Iuda.

Salomon. 2. Reg. 12 & 1. Para. 3.
Roboam. 3. Reg. 14.
Abias, 3. Reg. 15.
Asa 3. Reg. 15.
Iosaphat. 3. Reg. 22.
Ioram. 4 Reg. 8.
Ochozias, q. & Ioa chaz. 2. Parali. 21. In hoc defecit linea Salomonis, & ideo Mattheus ad lineā Nathan diuertit cū Lucas relinquēs tres Reges, s. Ochoziā, Ioas, & Amasiā

Reges ex successione.

42 Simeon qui & Ioas, & Heli.4.Reg. 11.
43 Leui qui & Amsias.4.Reg.14.
44 Mathat, qui Azarias & Ozias.4.Re. 15.
45 Iorim, qui & Ioathan.4. Reg.15.
46 Eliezer, qui & Achaz.4. Reg.16.
47 Iesus. qui Ezechias.4. Reg.18.
48 Her, qui & Manasses.4.Reg.21.
49 Helmadam, qui & amon.4. Reg. 21.
50 Thosan, qui & Iosias.4. Reg. 22.

Ex Luca, & Philone & ex Matth.

51 Addi, qui & Ioachaz.4.Reg.23.
52 Melchi, qui & IoaKim, uel Eliachim. 4.Reg.23.
53 Neri, qui & IoaKim, Ieconias & Heli. 4.Reg.24.
54 Salatiel, qui & Mesezebeel.1.Para. 3. & Neemi.3.
55 Zorobabel, q. & Barachias genuit Rhesa & Abiud fratres, uidelicet Mosollã, & Ananiã.1.Par.3.& Neemię. 3.

Sequitur Lucas lineam Rhesam.

56 Rhesa, qui & Mosollam.1.Para.3.
57 Ioannabem, Rhesa.
58 Iudas cognomine Hyrcanus.
59 Ioseph uel Iosephus.
60 Semei, qui Abner.
61 Matathias, qui Helih.
62 Maat, qui & Asar.
63 Mage uel Nagit, qui & Attaxat.
64 Helih, qui & Aggæi.
65 Naum, qui & Moslot.
66 Amos, qui & Sirach.
67 Mathatias, qui & Siloa.
68 Ioseph uel Iosephus Iunior, qui Arses.
69 Ioanne, qui & Ianæus, qui & secundus Hircanus.
70 Melchi.
71 Leui.
72 Mathat.
73 Heli, qui & Ioachim pater Mariæ.
74 Maria uirgo, mater Christi.
75 Iesus Christus, filius eius.

Ex Luca. & Philone.

Ex Luc. & Syrorũ libri.

LVcas ergo Euangelista prosequit̃ generationes oẽs iuxta naturã procedẽtes directè secundũ lineã Nathan, & incepit à patre beatæ uirginis qui dictus est Heli & Ioachim, fuit.n. binomius ut refert diuus Augustinus. Philo ẽt Iudęus ait qđ apud Syrios Ioachim, Heli, & Eliachim idẽ sunt. Euangelista noster Lucas propriũ nomen accepit qđ fuit Heli, sed ecclesia nomẽ eius uulgare quod fuit Iehoahim siue Ioachim. Quia multi ex Hebræis fuerunt binomij, multi errauerunt: nã scripturæ cõsuetudo est ut Hiero. annotat cõtra Heluidiu eundem hominẽ diuersis nominibus nuncupare. Raguel socer Mosi & Ietro dicit̃: Gedeon nullis causis prætermissis subito uocat̃ Ieroboal: pater quoq; Dauid Isai, Iesse, & Naas appellat̃. Et ẽt mons Tabor

lib. 2.q. euan. c. 5.

Iudi. 6.

Sequitur Matthæus lineam Abiud.

Abiud, qui & Ananias.
Eliachim.
Azor.
Sadoch.
Achim.
Eliud.
Eleazar.
Mathan.
Iacob.
Ioseph uir Mariæ, de qua natus est Xp̃s.

Ex Mattheo.

Itha biricũ dr̃: & Hermon Phenices cognominãt Sanior, & Amorreus cognominat eũ Sanit. In nouo ẽt testõ Petrus dr̃ Simõ & Cephas: & Iudas Zelotes ĩ alio euãgelio Thaddæus dr̃, & sic illũ uocabit Marcus: & Matthęus vocat illũ Iebbęũ, & Lucas Iudã Iacobi. Certũ est aũt euãgelistas nõ erasse in nominibus apostolorũ: sed quia moris erat binis vel ternis nominibus uti apud Hebręos. In titulo ẽt psalm. septimi inuenitur scriptũ, Psalmus Dauid quem cecinit dño pro uerbis Chusi filij Gemini. Et in libris regũ legimus fuisse filiũ Arachi: duplex.n. nomen habuit pater Chusi. Aminadab ẽt à Matthęo & Luca uocat̃ filius Arã: & in prima Paralipomenon hic Arã pater Aminadab uocat̃ Ram. Sed de his satis, nã huiuscemodi innumerabilia exẽpla quisq; si studiũ & diligẽtiã adhibeat ex scripturis poterit erogare. Et multi interpretantes scripturã allucinantur p̃p nominũ uarietatẽ, & æquiuocationẽ. Lege si placet diuum Hieronymũ. Hac de cã quã plurimi, quia dicit Lucas de Ioseph q̃ fuit Heli dixerunt qđ Iacob & Heli fuerunt fratres, mortuoque Heli absq; liberis qđ Iacob frater eius, ut semẽ ac nomẽ eius suscitaret (ut lex p̃ceperat) eius uxorẽ duxit ex qua ipsũ Ioseph genuit

2.Re.17

Matt 1. Luc.3. 2.par.2.

Hieronym.in Eze. ca. 25.

genuit:eã ob rem alterũ secundũ naturã, alterũ secundũ legẽ ei patrẽ fuisse dicunt. Sed certe nimiũ fallũtur, quia Iacob & Heli licet ex eadẽ tribu fuerint atq; ex Dauidica stirpe prodierint:fratres tñ esse non potuerũt cùm alter ꝑ lineã, Abiud & alter ꝑ lineã Rhese descẽderint à Zorobabel, ideoque ualde distantes erãt. Quapp cũ hic dr, fuit, intellige quod fuit filius: & in primo, fuit, & in ultimo non accipiẽ sicut in alijs. In ultimo fuit, s. qui fuit Dei, intellige qui fuit creatura Dei: & in primo cũ dicit, qui fuit Heli, intellige quod fuit gener Heli: Nota

Gen. 37 quia scriptura generos consueuit filios nominare. ut in Genesi dicitur de Iacob iuxta Hebraicam ueritatẽ. Surrexerunt omnes filij eius & omnes filiȩ eius, ut consolarenẽ eum. Et translatio septuaginta interpretũ sic habet. Venerunt omnes filij eius & filiȩ, & cœperunt consolari eum. Iacob tamen Diuam unicam filiam habuit:sed scriptura uxores filiorum, filias uocat.

¶ Aduerte etiam quod Lucas scribit generationem Christi naturalem per uiã Nathan: Matthæus uerò describit primo generationes secundũ lineã Salomonis regis usque ad eius extinctionem: qua deficiẽte postea coactus est diuertere ad lineã Nathan, quia ex eo erãt geniti regni suc-

Rom. 1. cessores. Ideoque Christus uerissimum est quod descendit à Dauid, nam ut Paulus ait, factus est ei ex semine Dauid secundũ carnẽ, sed non fuit Christus filius Salomonis, ut ego existimo: nã linea Salomonis, defecit interfecto à Iehu Ochozia & hoc fuit peccatis suis existentibus in causa. Sed ipse Christus processit ex Dauid per lineã Nathan filij Dauid legitimi, & fratris Salomonis. Nam interfecto Ochozia & cæsa Athalia successit in regnum Ioas qui descẽ

4. Reg. dit ex linea Nathan. Siquidẽ orta lite inter

10. & 11 filios Dauid quos ex Bersabe habuit qui

1. Par. 3. fuerunt quatuor. s. Simma, Sobab, Nathan & Salomon, quis in regno præcederet: Dauid edicto statuit à iunioribus inchoari, & ut alter alteri succederet, quod posteritas naturalis deficeret. Itaque à Salomone minimo cœptũ est, & à Nathan illi natu proximiore filio dicto Abiasar & Mathat & posteris eius Abiasarim, atque Mathatim, id est, ut omnes dicerentur & essent fratres principis, & donati tempore ad succe-dendũ. Hinc usque ad Iosaphat & Ochoziã posteritas Nathan semper dicta est Abiasa 1. Pa. 21

rim. Nã quos occidit Ioram posteros Nathã, quos pater in tribu Iuda preter decretum honorauerat filij Iosaphat fratres Io 2. Pa. 22

rã dicti sunt. Similiter infantes eorũ quos 4. Re. 11

Ioram liberos quidẽ sed redditu uacuos in tribu Iuda reliquerat, dicti sunt fratres & filiȩ Ochoziȩ: cum tñ Ochozias unicus solus ex Ioram & Salomone superstes esset: Quo perempto omnẽ stirpem regiã Abiasarim Athalie conata est delere, nisi prouidẽtia Iosabeth sororis Ochoziæ saluatus esset minimus ex Abiasarim infans Heli q. & Ioas primus ex domo Dauid & posteritate Nathan. Pro quo Mizmor id est, psalmus à dextro & læuo choro decãtatus fuit qui à septuaginta senioribus septuagesimus quartus positus est, & sub Ioiada institutus, ne disperderet Deus funditus domũ Dauid, ubi finierat proles Salomonis. Ab isto Ioa atque deinceps in memoratione reges semper binomij & trinomij fuerũt. Nã iste primus dictus est Heli, Ioas, & Simeon sicut Iesus dictus est Ezechias, & Her uocatus est Manasses. Itaq; Ioas quãuis scriptura dicat quod fuit filius Ochoziæ, nõ erat filius Ochoziæ genitus ab eo, sed adoptiuus siue regni successor & heres qui nempe successores in sacris literis uocantur filij & geniti à patribus. Nam Michol fisia Saul certũ est qđ fuit perpetuo sterilis, ut habetur in secũdo uolumine regum capite sexto: ex ea enim nõ sunt nati filij: tũ quia irriserat Dauidem, tũ ẽt ob patris culpã, de stirpe enim Saul noluit dñs ut maneret memoria, & incõueniẽs maximũ erat ut crucifigereẽ filius Dauid si aliquis nasceretur ex Michol, cum dñs precepit ut posteri Saul crucifigerentur. Verum capite uigesimoprimo eiusdẽ libri secundi regnum dicitur quod Michol genuit quinque filios ex Hadrieli: sed isti quinque filij 2. Re. 21

erãt adoptiui, quia Hadriel duxit uxorem Merob filiam Saul natu maiorem, ut habetur in primo libro regum, ex qua habuit quinque filios quos Michol adoptauit in 1. Re. 18

filios post mortem parentum. Nec est credendum quod Athalia occiderit filios genitos à filio suo Ochozia: nullam enim reperies mulierem quæ uidens mortuum filium suum non exoptet suum regnare ne

potem, præcipuè tamen cum multæ ſint aue quæ plus diligunt ſuos nepotes quàm filios, vnde regnare malunt eos. Verũ quia uidit Athalia qđ nõ remanſit ei hæres filij ſui Ochoziæ, & proinde domum Dauid & regnum Iuda trãſire in domum Nathan, uoluit omnes è medio tollere, ut ſola regnaret, niſi ſolicitudine Ioſabeth ſeruatus eſſet Ioas ex poſteris Nathan & regni ſucceſſor. Igitur Ioas non fuit filius Ochozię ab eo genitus, ſicut neq; illi filij Hadrielis fuerunt filij Michol: ſed more ſcripturæ vocantur filij, quia erãt adoptiui & hæredes. Igitur Matthæus cum Luca conuenit uſq; ad Dauid: & tunc Matthæus ſequitur lineam Salomonis uſque ad Ochoziã, & Lucas lineam Nathan, & poſt Ochoziam conuenit Matthæus cum Luca uſque ad Zorobabel filium Salathiel, qui genuit duos filios ſcilicet Reſa & Abiud. Tunc diuertit Matthæus à Luca & ſequitur lineam Abiud, & Lucas lineam Reſa. Ex Reſa deſcendit uirgo Maria, & ex Abiud deſcendit Ioſeph. Itaque uterque tam Ioſeph quàm Maria deſcendit à Dauid per lineam Nathan: ſed unus deſcendit per unum ramũ, ſcilicet Maria per Rheſa, & Ioſeph per aliũ ramum, ſcilicet per Abiud: qui Rheſa & Abiud fratres fuerunt, ambo filij Zorobabel.

¶ Præterea Salatiel qui à Matthæo, dicitur filius Ieconiæ, idem eſt cum Salatiele qui à Luca dicitur filius Neri: quia idem uir dictus eſt Ieconias, Neri, Ioachim, & Heli. Nam Ieconias qui & Neri, cognominatus eſt Salatiel in ipſa captiuitate: hoc eſt, poſt ſeptuaginta annos à deſolatione templi. Cum ergo Matthæus dicit, poſt tranſmigrationem Babylonis Ieconias genuit Salatiel, non eſt intelligendũ quod ſoluta captiuitate genuit eum: ſed facta tranſmigratione in ipſo captiuitatis tempore.

¶ Rurſus obſeruandum quod deſcendẽtes de Rheſa citius genuerunt, & geniti ex Abiud tardius conceſſum eſt eis generare: & ideo plures generationes ſunt iuxta Lucam quàm iuxta Matthæum. Nulla ergo diſſonantia reperitur inter Matthæum & Lucam, ſed uterque ueram Chriſti genealogiam rectè deſcripſit: nec oportet dicere quòd Lucas filios poſuit legales & adoptiuos, ut multi falſo dixerunt: cum Lucas ſicut & Matthæus ponat filios naturaliter genitos, niſi tantum unum Ioſeph ſponſum uirginis: qui filius ait eſſe Heli. i. Ioachim. Filius inquam non naturalis: ſed gener eius. Sed iam colligenda ſunt uela: & finis hũc capiti imponendus. Ad explanationem ergo ſequentis capitis accedamus.

CAPVT IIII.

ENARRATIS iam tandẽ his, quæ pertinent ad ingreſſum Saluatoris in hunc mũdum, nunc euangeliſta deſcribit ea, quæ Chriſtus geſſit in tribus ultimis annis uitę ſuę. Aderat iam tempus in quo lucerna poſita ſuper candelabrum, illuminaret omnem hominem uenientem in hunc mundum: ut ad agnitionẽ ſui omnes attraheret qui in tenebris & in umbra mortis ſedebãt. Iã ergo Lucas ait de Chriſti progreſſu ꝑ hunc mũdum: de eius ieiunio, prædicatione, & miraculorum operatione. Cum autem in actis apoſtolorum Lucas noſter dicat de Chriſto, cœpit facere & docere: prius nunc ipſe ieiunat, tanquã ſtrenuus & magnanimus dux, qui milites ſuos ad bellum uolẽs incẽdere & inflammare, aduerſus primos inimicorum impetus in acie ſe conſtituit: prius inquã ipſe ieiunat quadraginta diebus in deſerto, antequam popolis ieiuniũ & pœnitentiam prædicet. Quo nimirum facto prædicatores uerbi domini monet, quid facere debeant, antequã populo verbum Dei proponant, ut dignè & utiliter prædicent. Prius nanq; ipſi uitio carere debent: & tanquã aurum ſeipſos purgare pœnitentia & ieiunio. Sic ille eximius prędicator huius exempli nõ immemor faciebat, qui dixit. Caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo: ne forte cum alijs prędicauerim, ipſe reprobus efficiar. Etenim lux ĩ lampade oleo ſuſtentatur: ſic prædicatorũ doctrina quę lux eſt ſplendidiſſima lippos humanarum mentiũ oculos illuminans, & tenebras caliginoſas peccati fugans & expellens, oportet ut oleo miſericordiæ, pietatis, & bonorum operum foueatur & ſuſtentetur. Mirabile quippe eſſet, & res mõſtro quam ſimillima, ſi aliquis maiorem haberet

Matt. 5. Ioan. 1. Luc. 1. Act. 1. 1. Cor. 6.

haberet linguam, quàm manus, siquidem maior est manus quàm lingua: & si quis ita magnam haberet linguam, uel manũ ita paruam, ut lingua manum excederet, res esset proculdubio admiratione dignissima. Sic est prædicator, qui multa docet, & parum aut nihil operatur: Christus iam annum trigesimum attigerat, & nihil uerbo prædicauerat, sed multa opere & re docuerat, quæ postea prædicauit. Triginta annorum spacio diuinis se exercuit operibus, & tribus tantum annis prædicat: ut uel hinc discas, multa operari, & pauca docere. Nunc autem Christus antequam quid quam doceat, quadraginta diebus ac noctibus ieiunat, posteaq; multas passus aduersitates, tentationes, & naufragia, post bella, atque uictorias, ea quę fecerat, exiit aliis prædicare. & docere. Quę omnia antequam in publicum prodiret egregie euangelista noster Lucas describit, dicens.] Iesus autem plenus spiritu
Colo.2. sancto regressus est à Iordane.] Non dicit,
Ioan. 3. afflatus spiritu sancto, sed plenus, quia in ipso habitat plenitudo diuinitatis corporaliter: non enim ad mensuram dat Deus spiritũ ipsi scilicet Christo, in utero uirginis mansit in eo totus spiritus: nunc aũt ipsis operibus declarare incipit plenitudinem in se manere. Et si regressus est à Iordane, q̃a regnũ principis mũdi aggressus est destruere à baptismo: regnumq; suum in orbe nouum construere. Plenus itaque spiritu sancto regressus est à Iordane. plenus inquã nõ plenitudine sufficientiæ, ut
Act. 6. beatus Stephanus: nec plenitudine prærogatiuæ, ut beata uirgo: sed plenitudine superabundantiæ, qua Christus fuit plenus, ità ꝙ tota animæ eius capacitas fuit repleta sicut proficere ulterius nõ potuerit in habitu gratiarũ, atq; uirtutũ. Nã in quantum Deus spiritus sanctus plene in ipso est, quia una diuina persona est in alia per cum in sessionem, nam quælibet est incircunscriptibilis, & immensa. Christus etiã in quantum homo plenus est spiritu sancto: non sicut aliæ creaturæ rationales, in quibus per dona sua spiritus sanctus habitat, sed plenus spiritu sancto plenitudine superabundantiæ, ut iam diximus. [Et agebatur à spiritu in deserto. A spiritu scilicet sancto agitur, quo immediatè dixerat Lucas Christum esse plenum: quapropter ex hoc cõtextu apertè constat, à Spiritu sancto, & nõ ab alio spiritu ductũ eẽ in desertũ. Matthæus dicit, qđ ductus sit à spiritu, Marcus, expulit eum spiritus: Lu Matt. 4.
cas uero noster quod agebatur à Spiritu Mar. 1.
sancto: In quo clare ostenduntur indiuisa opera Trinitatis. Etenim cum expulit potentia patris, duxit eum sapientia filii: & agebatur ad hoc opus, benignitate Spiri- Ioan. 6.
tus sancti. Nam pater in filio manens eius opera facit: sapientia, quæ est ipse, per semitas æquitatis eum duxit: spiritus uero sanctus qui semper eũ requieuit, diuinitus ipsum egit. Vnde ex ipso patre tãquã à principio mouente, per ipsũ filiũ tãquã sapientiam regulantem secundum Dei uoluntatem, & in ipso Spiritu sancto tanquã in fine quietante sunt omnia opera eius facta. ¶ Docemur nos eodem modo facere secundum exemplum, quod nobis exhibuit. Habes enim à Deo posse scire & uelle bonũ. Hoc age, ne desis gratiæ Dei, ne gratiam Dei in uacuum recipias, aut negligas, aut (quod deterius est) abiicias. Omnes nanque qui spiritu Dei aguntur, Rom. 8.
hi filij Dei sunt. Vide in operibus tuis, quo agaris spiritu, vt inde scias an sis filius Dei necne. Illa sancta quatuor animalia ubi Ezec. 1.
erat impetus spiritus illuc gradiebantur. Ps. 142.
Sic iusti uadunt spiritu Dei ducti. Spiritus Luc. 2.
tuus bonus deducet me in terrã rectã. Hoc sancto spiritu moueri debes, quemadmodum senex ille sanctus Simeon, qui uenit in spiritu in templum. ¶ Attende autẽ ꝙ tũc aliquis Dei spiritu ducitur, cùm regitur diuina uoluntate: quæ regula est mensura omnium operationum nostrarum. Nam non omne id bonum est, quod boni umbram refert: sed illud solum ꝙ diuina uoluntate componitur, & mẽsurať. Existimabat etenim Saul se domino magnũ obsequium præstare, offerendo illi boues Amalec: quare dominus maximè fuit offensus. Vide ne secundum uoluntatis tuæ placitũ dirigaris, sed secũdũ id quod domi 1. Re. 15
nus uult, & iubet: nã si spiritu Dei ambulas, cum Christo ambulas. Præterea qui hoc spiritu ambulant dulciter ambulant: non pigri sunt, sed strenui ac diligentes. Sed multi sunt malis arboribus similes, quæ non nisi fustibus concussæ, fructũ ex

pectatũ reddũt, vt sunt nuces, & amygdali, &c. Sic multi nisi coacti nihil boni faciũt: quia non diuino spiritu aguntur, erogant eleemosynam nunquam, uel sero: nec de peccatis confitentur nisi in fine quadragesimæ. Vbi obseruandum est, homines in suis actionibus agere: animalia uero potius agũtur, quàm agunt. Quid ergo est, quod hic Lucas noster dicit, ꝙ agebatur Christus? Equidem attente hic gradus est sistendus, si uberes fructus ex hac consideratione uolueris reportare: nam homines qui in diuinis mandatis exequendis strenuè ac diligenter se exercuerunt, quique diuino amore incẽsi & inflammati ad culmen perfectionis aspirant aliquãdo aguntur, & nõ ipsi agunt, ut intelligas talia opera eorũ uires superare. Christus itaq; agebatur, ad innuendum quod tantum atque tam magnũ facinus, cũ quo collata angelorum bonorum cum malis pugna minima est, uires humanas superat: & lõgo antecellit interuallo. Opera Christi potius actionis nomine appellãda sunt, quã passionis: passiones quoque martyrũ fortitæ quoque sunt actionem, sed plus passionis habuerunt, quàm actionis: quod in Christo è contra uenit intelligendum. Martyrium & crucis tormentum nihil redemptioni nostræ prodessent, nisi actionẽ habuissent: quod est uelle flagellari, & uelle crucifigi.

¶Obserua ẽt quod Christus agebatur à spiritu in desertum ut ibi tentaretur a diabolo: ut tu discas, non semper tua uoluntate, imò ductus Spiritu sancto sæpius periculũ debere aggredi, ibique fortiter & uiriliter pugnandũ quotiescunque res & ratio id postulauerint. Etenim nemini licet se periculo exponere sine causa, sed quãdo spiritu diuino fuerit ductus, hoc est, cũ res & ratio postulauerint, ibi tunc fortiter & uiriliter est dimicandum. Vide etiã quod Christus ad tentatorem tendit, & quærit illum. Homines diabolus aggreditur ut eos tentet, non homines diabolum, ut tententur ab ipso: quoniam ad Christum diabolus ire non poterat, ideo Christus contra dæmonem tendit. Et quo abijt? [In deserto.] Quando quis aliũ in pugnã prouocat, qui prouocat locũ eligit, prouocatus uero arma. Ita cũ Christus uicturus ueneerit Satanam: ipse locum desertum sibi eligit, Satanas uero arma. Vt autem gloriosior sit uictoria campum Christus elegit, (quod in dæmonis fauorem cedit) & ideo abiit in desertum, ut ibi tentaretur. Non tendit Christus in sancta Sanctorum, neq; in altare templi, ubi peccatores Deo reconciliantur, & ubi dæmonis uires, & potẽtia fraguntur. Sed abiit in desertum, ubi dæmon ambulare solet, iuxta illud quod dicitur, quod exiens ab homine ambulat per loca arida & deserta. Luc. 11.

¶ In hunc locum Christus proficiscitur in quem etiam dilectos & amicos suos ducit. Agar cũ sola esset in deserto apparuit angelus. Et Helias in populo & societate Iezabel fame peribat: postquam autem in solitudinem Bethsabe Iuda recessit, ibi cælesti pane pastus angeli consolatione est fruitus. Multa eaq; diuina & abscõdita in solitudine sponsus sponsæ reuelat, quæ in publico & coram multis non propalat. Ita Christus animæ nostræ mirabilia secreta pandit cũ eam inuenit ab omni cura mundana semotã, & à mundi tumultib. expeditã. Sic dixit animæ dilectæ. Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius. ¶In desertum tendit dæmon Christum tentaturus: nã in plateis & locis publicis ciuitatis nihil illi est negotij, nihil est ibi laboris, nam ea omnia tranquillè & quietè possidet: nec eos qui sui sunt tentat, sed eos qui in solitudinẽ discedẽtes ab ipso fugiũt. Itaque demon uiros solitariè uitam agentes aggreditur: cunque Christus sciret, qđ ibi dęmon acies suas constituit, quodque ibi neruos & uires exercet, hac de causa hunc locũ eligit ut gloriosior sit uictoria, & uictoris fama illustrior reddatur. Quo facto docemur ꝙ si volumus aduersus Satanam dimicare debemus mundũ relinquere: nã qui adhuc amori mundi hærent, iam isti securè possidẽtur, & uicti sunt, iuxta illud. Qui uoluerit amicus esse huius mũdi, inimicus Dei cõstituit. Et apostolus monet. Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus. Et rursus. Omnis q. in agone contendit, ab omnibus se abstinet. Tempus uero quo fuit in deserto assignat Euãgelista, dicens, [Diebus quadraginta.] Quadragenarius numerus (teste Hieronymo in Commentariis super Ezechielem) sæpis-

Gen. 21
3. Re. 19
Ose. 4
Iacob. 4
1. Ti. 2.
1. Cor. 9
Hie. i c.
29. Eze.

sæpissime in sacris literis afflictioni, & pœ
Gene.8. nitentiæ legitur accommodatus. Nã qua-
Ion. 3. draginta diebus durauerũt aquæ diluuij,
Nu. 32. filij Israel quadraginta annorum spacio
desertum incoluerunt : iniquè multa ma-
la passi sunt, antequam ingrederentur ter
Ioan. 3. ram promissionis. Niniuitis quadraginta
dies pœnitẽtiæ imponuntur, in peccati cõ
Ezec. 4. donationem, & Ezechiel quadraginta die
bus pro tribu Iuda in latus dextrum incli-
natus dormiet. Deinde hoc tẽpus tam in
lege, quàm in prophetis, & euangelio ieiu
Exo.19. nijs consecratum est. Moses legem acce-
3.Re.19 pturus ieiunauit quadraginta dieb. & qua
draginta noctibus. Et Helias fugiẽs iram
Iezabellæ quadraginta diebus, & noctib.
legitur nõ comedisse. Sic Christus prophe
tarum & legis interpres & consummator
totidem diebus cum Satana præliaturus
à uictu se abstinet. Vbi obseruandum est,
quòd in Deuteronomio, ita dominus prę
Deu.25 cipiebat. Iudices Israel si eum qui pecca-
uerit, dignum inuenerint plagis facient
eum uerberari, ita duntaxat, ut quadrage
narium numerum non excedant. Vtrum
ut Iudæi misericordes sese ostenderent,
hunc numerum non attingebant: ideò
Paulus Corinthijs suis scribens dicebat. A
Iudęis quinquies quadragenas una mi-
2.Co.11 nus accepi: q̃a Paulũ odiebãt, nõ nisi unã
cõdonarunt. Igitur sicut pro peccatis qua
draginta plagæ debebantur, ita quadra-
ginta diebus Christus ieiunauit: ut satisfa
ceret pro peccatis nostris debitis plagis.
Vide etiã quomodo Christus ieiunat non
duob. aut trib. diebus, sed quadraginta cõ
tinuis, in quibus nec bucellam panis, nec
calicem aquę frigidæ degustauit : non e-
quidem, ut tu qui cum nondum fames
aduenerit, iã appositos habes cibos. Chri-
stus famem passus est, & non utcunque,
sed illam ingentem inter saxa & bestias ui
Marc. 1. tam degens, ut Marcus ait : & in hoc de-
serto in quo Christus suum mirabile ieiu-
nium com pleuit, multa sunt animalia re-
ptilia. O quã minimã famẽ nos uolumus
pro Christo pati: qui uel in uno die ieiunij
deficimus & concionem fastidimus: si aũt
opus fuerit, ut seruiamus appetitui no-
stro, uel per unius hebdomadæ spacium
nec dormire, nec comedere, id quidem pre
3.Re.18 senti animo ꝑficiemus. Prophetę illi Baal

à summo mane vsque in medium diem di
cebant. Baal exaudi nos, scindentes uenas
suas cultris & lanceolis, donec persunde-
bantur sanguine: omnia autem hæc alacri
& iucundo animo pro diabolo patieban-
tur, Sed proh dolor, quot quantique sunt
hodie his simillimi, quotque sunt mulie-
res, quæ uolsellis, & diabolicis inuentis si-
bi ipsi martyrium inferunt, & carnem suã
ac membra in sacrificium dæmoni offe-
runt : ut uel sic amentur & pulchræ hu-
manis oculis appareant. Si uero obesæ
sunt & pingues si opus est, ut delicatiores
& magis compositæ in corporis habitu ui
deantur, ut uanitati deseruiant, aspere
ieiunabunt, solum panem & aquam eden
tes : at ob Christi amorem pauci uel nulli
sunt qui aliquantulum famis uel laboris
uelint sustinere. Non equidem sanctus il Ps. 108.
le rex Dauid ita faciebat, sed Christum in
suo ieiunio sequebaẽ dicens. Genua mea
infirmata sunt præ ieiunio. Sed de ieiunio
postea pauca subdemus : nunc autem de
numero dierum hæc satis sint. Et tentabaẽ
à diabolo. Quando imperator exercitus
siue dux militi alicui cãpũ designat, ut ma
nus conserat cũ hoste fortissimo, uel cum
immani gigante, ut animum & stimulos
addat ad pugnam coram militibus suis il-
lum laudat, eius magnanimitatem com-
mendans. Sic mihi uidetur ęternum patrẽ
fecisse, qui Christũ in baptismo laudauit, Lucę. 3.
dicens. Hic est filius meus dilectus, cũ illũ
uellet aduersus Satanam in campum in-
ducere, ut illum posterneret, ac superaret:
atque ita post baptismum & patris æter-
ni egregias laudes, ingressus in desertum
tentabatur à diabolo. Vbi colliges ꝙ ante
quã his tribus tẽtationibus apertè tẽtare-
tur, multis aliis tentationibus antea per
spatium quadraginta dierum fuit tenta-
tus. Cui rei fauet id, q̃d Lucas in inferius
ait, scilicet quod expleta omni tentatione
recessit diabolus: quia non solum illis ulti
mis tribus tentationibus fuit Christus in
uasus, sed variis artibus & machinamentis
diabolus totis quadraginta diebus ĩ Chri-
stum sęuit. Cui sententiæ Paulus suffraga Heb.4.
tur dicens, Christum tẽtatum per omnia
per similitudinem absque peccato. Si au-
tem tentatus est per omnia, nullum non
genus tentationis est expertus. Quia exẽ-

plum erat omnibus tentatis, & meritum, omnes tentationes expertus est. Quomodo autem fuerit tentatus, aut quàm grauia fuerint, aut qualia hæc tētationum genera, nescimus: quæ ideo forsitan sub silentio sunt præterita, q̄a maiora erant, quàm quæ literis possent ullo pacto exprimi: nā
Ioan.21. sicut ait Ioannes, si scriberentur ea que fecit Iesus, totus mundus non posset libros capere. Sic quadraginta dierum tentatione, quibus diabolus Christum tentauit mundus ferre non posset, si scriptura ex-
Psal. 21 plicuisset. Satis nobis scire sit, per totum hoc tempus uarijs acerrimisque tentationibus fuisse circumuentum. Dicere enim potuit. Circundederunt me canes multi, &c. libera à cornibus unicornium humilitatem meam. Hic incipit pati à dæmone illam sæuitiam, quam passus est in passione à membris suis. Vide tu miser peccator, quanta pro te Christus fuerit passus, quot mortes, quot angustias, ac labores: omnes
Hebr.4. pœnas nobis debitas Christus assumpsit. Vnde Paulus. Non habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia pro simi
Heb.12. litudine absque peccato. Ideo & nos deponentes omne pondus, & circunstans nos peccatum per patiētiam curramus ad propositum nobis certamen aspicientes in autorem fidei & consummatorem Iesum: qui proposito sibi gaudio sustinuit crucē confusione contempta. Obserua tamen quòd cùm omnis tentatio fiat suggestione, delectatione, & cōsensu, & delectatio & cōsensu sint semper cum culpa: ideò saluator sola suggestione tentatus est: & sic omnis eius tētatio externa, nam interna fuit. Obserua etiam quòd in nostra uoluntate non est tentari, uel nō tentari, quamuis in nostra uoluntate sit consentire, uel nō cōsentire: sed mundi saluatorem ēt per suggestionem diabolus tentare non potuit: nisi uolentem. Nam nō potuisset, neq; ausus fuisset, tentare eū nisi ipsi permisisset. Vn-
Mat.14. de Matthæus ait, ut tentaretur à diabolo: non tñ dicit, ut diabolus tentaret eum.

¶ Ex quo loco operæ pretium erit discere ad nostram eruditionem, primo, ut nosmetipsos muniamus aduersus diaboli insidias, & tentationes, ieiunijs, orationibus & uigilijs: Christus nanque antequam tentaretur, ieiunauit, & ieiunijs, & orationibus se muniuit, ut discas cautè uiuere, nec inermis a dęmone inueniaris, & uictus sis. Sic Moses ut hoc præueniret tem- Exo.12.
pus agnum ante immolauit, hoc est uespere, ut manducātes eum & pascha Domini celebrantes non occuparentur exterminatoris insidijs: ne inermes & uacuos spiritualis alimenti nocturna spicula tenebrosi hostis opprimerent.

¶ Secundò discamus, in ipso statim exordio, ut Deo seruire cœperimus expectare dæmonis, & mundi tentationem: scriptum quippe est. Accedens ad seruitutem Dei Eccle.2.
præpara animam tuam ad tentationem. Leg.
Statim ut Christus in solitudinem recessit, Greg.li.
& ut ieiunare incipit, tentatus est à diabo 4.mo.c.
lo.. Persequitur demon eum, à quo demon 24.
ipse deseritur. Cuius rei exemplum nobis erit Pharao rex Aegypti, qui etiam si in regno suo Israeliticum populum semper op Exod.5.
pressit, sed tunc multo acrius eum fuit p̄sequutus, cum uidebat à potestate sua populum fugere: si quidem laborem illi auxit, postea uerò magno exercitu eum fuit per Exo.14.
sequutus. Idem fecit Laban cum Iacob qui etiam si non bene cum illo egit, dum uiginti annorum spacio domi habuit: at cum uidisset à domo fugere, congregauit amicos suos & consanguineos, & perse- Gen.31.
quutus est eum quo usque in monte Galaad illum est assequutus. Ita nimirum ēt si hi, qui mundo hærent magnos patianē labores: tamen maiores illos experiuntur cum mundum relinquunt, & Christi mādata sequuntur. Adueniente aurora fit uētus, quia uapor uentum faciens est collectus, & radius solis appropinquans percutit aerem gelidum. Sed in prima noctis parte fit uentus, quia ille uapor nō est p̄fectè collectus. Sic qui ad Christū, qui uera lux est incipit accedere, sicut aurora gratiæ cùm expellit noctem peccati, & illucescit ēi dies iustitiæ, tunc diabolus magis tentationis uentum suscitare conatur: sed existente homine in tenebris & nocte peccati raro fit uentus, quia parum tentat diabolus. Quapropter Gregorius in illis uerbis, Gre.lib.
fili accedens ad seruitutem Dei, sic inquit. 24.mo-
Hostis noster nos adhuc in hac uita posi- ra.c.12.
tos, quātò magis sibi rebellare conspicit, tanto amplius expugnare contendit. Illos

enim pulsare negligit, quos quieto iure possidere sentit. Igitur quemadmodum Christus protinus, ut baptizatus fuit, & desertum ingressus, tentatus est: sic tu ut primũ Deo seruire inceperis graues passurus es tentationes. Nec mireris si statim dæmon te inuaserit, eò enim data sunt tibi arma, ut prælieris: nec ob id tristeris, nã dæmon non eos expugnat, qui sui sunt. Canis non domesticos mordet, sed eos, qui foris sunt: sic diabolus non tentat, nec persequitur eos, quos quietè possidet, sed iustos ac bonos: Nunquam fur furaturus ingreditur loca ubi paleę sunt & stercora, nam ex eis nihil hauriet nisi puluerem in calceis: at mercatorum domos ingredit̃, & vasis sacris insidiatur, atque æraria publica quærit, ex quibus locis facilè diues exire potest. Mundani homines onusti & implíciti negotijs carnis nunquam tentant̃, quia pauperes sunt & fere nullius valoris, ex quibus dæmon parum uel nihil lucri reportat, quandoquidem nullis sunt uirtutibus nec meritis insigniti: Christum verò, qui eximijs uirtutũ dotibus fulgebat, quique in solitudinem deserti recedit, dæmon tentat. Sic bonos qui mundum contemnunt & relinquunt Satanas persequitur. Agricolæ vuas colligunt, & in domo sua seruant: at palmites in agro tanquam inutiles reijciunt. Ita boni tanquam vuæ pretiosæ reseruantur: mali uerò in medijs plateis ambulant. Hos igitur Dei amicos aucupari vult dæmon, has vuas quærit, hosque ipse persequitur, & tentat. Sic angelus Raphael dixit Tobię: Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, ut tentatio probaret te. Nam quemadmodum Turca non bellum gerit aduersus Turcas, sed aduersus Christianos, & quemadmodum nemo aduersus amicos & domesticos insurgit, sed aduersus inimicos: ita diabolus nõ eos expugnat qui sui sunt, sed eos, qui sub uexillo ducis Christi ambulant. Quando pulchra illa fœmina Iudith uidit principem Holofernem sedentẽ in tentorio in maiestatis solio, lapillis & smaragdis circundatum, cœpit ipsa timere, cui Holofernes dixit. Aequo animo esto, & noli pauere in corde tuo: quoniam ego nunquam nocui uiro, qui uoluit seruire Nabucodonosor regi. Populus autem tuus, si non contempsisset me, non leuassem lanceam meam contra eum. Nam quemadmodum Holofernes non bellum inferebat illis, qui regi suo seruiebant, & obtemperabant, sed rebellibus: sic diabolus non tentat nec persequitur eos, qui sub imperio suo sunt, sed iustos, & Dei amicos. Quocirca statim ut Deo obedieris & obtemperaueris, & eius mãdata fueris amplexus, acriter te ipsum inuadet: quẽadmodũ Christũ protinus, ut in desertũ abiuit. ¶ Ex quo ẽt tertio loco oportebit discere quod cum magis prosperi, & fæliciores, & magis dilecti à Deo fuerimus, tunc magis cauendus est casus, & maiori diligentia nos tueri debemus à mundi, dæmonis, & carnis tentationibus. Quid est homo (inquit Iob) quia magnificas eum: aut quid apponis circa eum cor tuum? Visitas eum diluculo, & subito probas illum. Licet omnibus hominibus timenda sit tentatio, illis tamen potissimũ qui à Deo extolluntur, & illi sunt familiares: nam cũ Christus à patre in baptismo præclara suarum laudũ audiret encomia, cùm ei dicitur, hic est filius meus dilectus: statim ductus est in desertum, ut tentaretur à diabolo. Eodem etiam modo cùm diabolus audiret uirtutem & excellentiã sancti Iob, quod esset reiectus, nullusque ei similis: statim uarijs tentationibus fuit percussus. Sic etiam postquam dominus sanctũm uirum Abraham tot beneficijs, ac donis magnum & illustrẽ reddiderat, grauissima tentatione eius animum pulsauit. Optimè quidem euangelista Matthæus hæc omnia expendit unico uerbo dicẽs, Tunc ductus est Iesus in desertum, ut tentaretur à diabolo. Tunc ait, Quando tunc? Quando pater filij sui testimonium clarum exhibuit. Tunc quando Spiritus sanctus in columbæ specie uisus est. Tunc, quando cœli aperti sunt super eũ. Tunc inquam, quando ęternus pater filij innocentiæ testimonium exhibuit, quando eum honorauit, & exaltauit: tunc abijt in desertum & grauiter à diabolo tentatus est. Vide Christi humilitatem, & à tanto atque tam sancto saluatore disce, ut in honoribus & dignitatib. constitutus scias humiliari. Commendat maximè euangelista Christi Saluatoris nostri humilitatẽ: qui cùm talis ac tantus esset, filius Dei declaratus

Marginalia: Tob.12 · Iudi.11. · Iob.7. · Iob.1. · Gen.22. · Matt.4. · Matt.3.

claratus & manifestatus: sic se humiliauit, ut ab immũdissimo & impio dęmone ex-
Ioan. 1. pugnari uoluerit. Hoc idem Ioannes de ipso insinuare uoluit cùm dixit. In principio erat uerbum, & uerbũ erat apud Deũ, & Deus erat uerbum. Omnia per ipsum facta sunt. Postquã uerò tãti uerbi maiestatem & dignitatem commendauit: ut humilitatem ostenderet subdidit dicens, Et uerbum caro factum est. Ac si diceret. Videte quantum Dei filius se humiliauerit, qui cùm tantus ac talis esset, non hor-
Philip. 2 ruit uirginis uterum: & propter nimiam
Ioan. 13 charitatem, qua nos dilexit, homo factus est propter hominem. Et idem Ioannes postquàm Christum exaltauit, & magnificauit dicens, à Deo exiuit, & ad eum uadit, dixit quod misit aquam in peluim, &
Philip. 2 lauit pedes discipulorum: ut in his clarè Christi humilitatem ostẽderet. Quod idẽ Paulus de Christo confirmat: qui in eum forma Dei esset semetipsum exinauit, formam serui accipiens, &c. Humiliauit se-
Heb. 1. metipsum factus obediens, &c. Hic enim cùm sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, traditur peruersissimo inimico, ut tentetur. Disce itaque in rebus prosperis tentationem timere & expectare. Disce in honoribus humiliari, & uestigia Christi sequi. Mirãdum quidem est, quod uideas Christum ducem tuum mœstum ac palidum inter bestias & scorpiones uitam degere: tu uerò in delicijs uiuas, uoluptatibus, & uitijs deditus, illum solertẽ militem & fidelem seruum sui regis Vriã recordatus, qui noluit ire in domum suã, ut sibi quieti & ocio per noctis spacium ĩdulgeret, sed potius dixit Dominus meus
2. Re. 11 Ioab manet super faciem terrę: & ego ingrediar domum meam, & comedam, & bibam, & dormiam cum uxore mea? Si dominum tuum, & ducem tuũ uides in prælio pugnantem, & supra petram dormientem: quomodo non erubescis in delicijs, & uoluptatibus uiuere? Signum clarissimum est, te non militare sub eius uexillo nec ex suis militibus esse: quocirca stipendium suæ gloriæ, nec gloriosam coronã, quæ donatur militibus suis nõ tibi dabit.

¶ Quinto discamus tunc potissimum cor nostrum custodire, & profectui spirituali uacare: cum aliquam gratiã, aut donum à Deo fuerimus assequuti. Tene (ait
Ioannes) quod habes: ne alius accipiat coronam tuam. Quapropter Christus post Apo. 16
baptismum in eremum recedit, ut tu scias post gratiam susceptam, post communionem sacram: ut diuinum spiritum conserues à mundo recedere, & procul ab eo fugere.

¶ Discamus sexto uerissimum illud esse Christi dictum quod regnum cœlorũ Luc. 16.
uim patitur, & quod uiolenti rapiunt illud. Post baptismum tentatur Christus: & multis alijs tentationibus atque laboribus, regnum cœlorum nobis meruit. Sic filij Israel postquam dominus illos eduxit Exo. 17.
ab Aegypto: & post transitum maris Ru- Nu. 13.
bri multos labores, & plurima bella sunt & 21.
experti in itinere: vt regnum iure belli ac- Iosue. 7.
quirerent. Sic nos post peccatorum tenebras, post lauacrum baptismi à potestate Pharaonis educti, opus est ut militiã sub duce Christo exerceamus, multis generibus tentationum oppressi, & pugnemus contra Amalech, Madian, Cananæos, Cetheos, Amorræos, & aduersus multa alia genera uitiorum, ut illos prosternentes, terram cœlorum nobis promissam possideamus. Hac vi acquiritur regnum cœlorum. Nunc in deserto sumus, per quod filij Israel iter faciebant, & Christus in deserto fuit Illi pugnabant, & Christus pugnauit illi tentabantur, & Christus tentatus est, ut discamus, quòd desertum uitæ huius locus est tentationis.

¶ Vltimo colligendum est, tentationes nobis utiles esse, cùm dominus illas mittat propter commodum nostrum. Christus tentari uoluit, ut nos etiam sciamus: quod per tentationem paratur nobis uia ad vitam capessendam. Ita similiter in hac uita misit dominus tentationes dilectis suis Abraham, Iacob, Dauid, Iob, Helię, Esaiæ, Ieremię, Ezechieli, Danieli, Susannæ, & omnibus suis amicis, tam ueteris quàm noui instrumenti. Ne pœniteat te, quod tentaris: sed illud maximè tibi cauẽdum ne illi consentias, & uincaris. Nihil enim prodest si excusorium ferramentũ cilicem feriat, nisi fomes applicetur ut accendatur. Ita nimirum etiam si dæmon excusorio ferramento suę tentationis, lapidem tuæ sensualitatis feriat, nisi fomitem

tem

tem consensus tuæ uoluntatis applicueris, nunquam ignem excutiet, quo possis comburi. Nunquam tibi petendum à domino est ne tentationes tibi mittat, id tamen orandum, ut gratiam tibi subministret, qua possis illa superare, dicens. Et
Matt. 6. ne nos inducas in tentationem. Callidus
2.Co.11 quippe cùm sit inimicus, solet in Angelũ
3.reg.14 lucis transfigurari,& habitum mutat, quẽadmodum uxor Ieroboam, quæ mutatis uestibus uoluit decipere prophetã Ahiã. Opus est cautè & prudenter aduertere, ut non fallaris: prius examinare sine tẽtatio dæmonis, an diuina inspiratio. Vnde Ioã-
1.Ioã.4. nes huius rei memores nos faciens, inq t. Nolite credere omni spiritui sed probate, an ex Deo sit. Venator nanq; solum escã ostendit, laqueum autem cooperit. Sic dæmon sub uirtutis umbra tentat, quemad-
2.Dan. modum æmuli Danielis sub obseruatio-
15. ne legis,& prætextu zeli & religionis. Diuersæ sunt dæmonis artes & insidię: nam unam partem solet aggredi, aliam autem ferire: ut si alteram partem cooperias, aliã apertam relinquas: quam possit infringere. Solet enim contigere, ut tentatione carnis dæmon te inuaserit: tu uero uictor cũ extiteris, uictoriam laudas:& magnificas. In quo diligenter debes aduertere, quod etiam si tibi fuerit uisum dæmonem de carne te uoluisse tentare, non id ipse curauit, sed potius uanagloria & superbia: tu uerò cùm te munieris contra tentationẽ carnis, inani gloria & superbia fuisti uictus. Posteà uero fingit se abire, & à te discedere, ut te incautum & in utramuis aurem dormientem inueniat. Si tentatio te reliquerit, nè tunc dormias, quia maiori impetu te uult inuadere. Tempore pacis cautius tibi uiuendum est, quàm tempore belli. Maius periculum patitur nauis tẽpore quo mare est tranquillum, quam tẽpore tẽpestatis: nã tẽpestati multa sunt remedia, nullum autem tẽpore tranquillitatis. Maxima omnium tẽtationum est, nullam pati tentationem. Tunc potius existima maiores habere tentationes, quando nulla tibi adest. Statim ut cibus stomachũ ingreditur, natiuus calor cũ illo pugnat, quousque illum in substantiam conuertit: si autem ad se rediens nullum cibum inuenit, quo cum bellũ gerat, contra seipsum bellum init, si uerò cibum ei non ministrant, secum usque ad interitum pugnat. Ità nimirum tu si foris nullas habueris tentationes, te cum ipse in corde tuo interiùs habebis. Ne pęniteat, si tenteris, si tribulationes & angustias fueris passus: nam tunc dominus, si tu uiriliter pugnaueris, auxilium subministrabit: nam dominus uult propter emolumentum tuum, 2.Tim.
ut tenteris: Scriptum enim est, Non coro- 2.
nabitur nisi qui legitimè certauerit. Quomodo bellum erit, nisi bellatores fuerint? Non potest esse gloria, sine uictoria: nec uictoria sine bello. Beatus uir qui suffert tentationem, quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam uitę: quam repromi- Iacob.1.
sit Deus diligẽtibus se. Breuis quidem est labor tẽtationis, fructus autem copiosus: & merces magna nimis quam inde reportabis si viceris. Tentatio ꝑmittitur à Deo: Deus autem non permittit nec patitur, vt tenteris supra id quod potes, secundum illud Apostoli. Fidelis. Deus, qui non patie-
tur uos tentari supra id quod potestis: sed 1.Co.20
faciet etiam cum tentatione prouentum, ut possitis sustinere. Non protendit uires dæmon, nisi tantũ ad id quod diuina prouidentia uult. Leo nanque ille qui inter-
fecit prophetam inobedientem redeun- 3.Re.13
tem à Bethel, non tetigit corpus mortui, nec iumentũ ipsum ferens: atque ita cùm ad sepeliendum corpus uenerunt, inuentum est corpus integrum & iumentum
uiuum. Quodquidem factum paradigma 2.Petr.5
est, quàm limitatam potentiam habeat & uires leo ille rugiens, qui circuit quærens quem deuoret. Quo quidem significatur, si uictus fueris, in tuam culpam esse reiiciendum: quando uictor cùm possis esse, non uis. Vult dominus ut tentemur, ut ui-
ctores existentes, triumphi palmam, & co- Iob.7.
ronã accipiamus. Vnde sanctissimus Iob dixit. Militia est uita hominis supes terrã. Vita nanque hominis Christiani militia est, in qua nullum est pactũ, nulla quies, nullum denique fœdus percussum. Cuius quidem rei non mirari debemus (inquit Chrysostomus) sed potius mirandum est, quod non grauiores & maiores sint tentationes. Nam si tu serpentem percuteres, non deberes mirari quod ipse aduersus te insurgeret, sed potius mirari deberes si

quietus

quietus maneret. Cùm igitur serpens ille antiquus tantam aduersus nos conceperit inuidiam nostrorum bonorum operũ, non mirari debes si aduersus nos insurgat: si quidem quocunque bono opere à nobis perfecto grauissimè illum percutimus. ¶ Sed insurgit nunc grauis quęstio: nam si dominus scit, dæmonem ita pœnitere nostrorum bonorũ operum: sic adeò ut aduersus nos insurgat, tentaturus, & cùm rectè etiam sciat dominus quod propter has tentationes multi deficiũt, & uincuntur, & etiam quod plures sunt uicti quàm uictores: quid est in causa cur dæmonem non annihilauit, cùm illum è cœlo deiecit? Cur dominus patitur, ut tentemur: quando quidem tanti homines tentationibus dæmonis cedunt? Cui quęstioni suo ore aureo Chrysostomus respõdet dicens: non solum non dominum, usum fuisse nobiscũ sæuitia, sed potius benignitate atque misericordia sua. Nam si dęmõ coactus nos uinceret: utique merito de Deo nos conqueri deberemus, quando dęmoni potestatẽ dederat ut nos uinceret. At uincit nos spontaneos & non inuitos: nam si nos non consentimus fragiles sunt eius uires & potentia: quod quidem clarum conspicitur in historia huius euangelij, cùm Christum tentauit non ui illi lapides intromisit in os: sed dixit, Dic, ut lapides isti panes fiant. Et quando illum tentauit ut se à summitate templi præcipitaret, non ui illum incitauit, ut id faceret. Et idem contigit in tertia tentatione. Quocirca cùm diabolus neminem cogat, non est sufficiens excusatio dicere, dæmon me peccare fecit: quod dictum apertissimum mendacium est: nam benè posses à peccato te ipsum abstinere, nisi tuæ uoluntatis consensum illi dedisses. Nam etiam si dominus rectè sciret, omnes homines defecturos & casuros in tentationibus, siquidem dæmon neminem impellit, benè nobiscum factum esset si tentaremur. Nihilominus non omnes uincit, sed potiùs multi in uirtute proficiunt: atque ità diuina fuit factũ prouidentia ut tentaremur, ut agnoscatur firmitas, fides, & uirtus bonorum, & etiam ut nota sit pigritia, inertia, & prauitas malorum. Nam si uelis, clarè uidebis quomodo qui peccant, peccent

Chry. li. 1. de prouidẽtia.

Matt. 4.

ob defectum uirtutis, non autem ob uiriũ defectum, audi. Si adessent hic duo homines ęqualibus uiribus pollentes, alter uerò magnũ lapidem reuolueret, alter uerò non: qui lapidem non leuauit, clarum est id fecisse, cum nollet, siquidem æquales uires cum altero habebat. Omnes homines eadem natura cõstamus, & æquales uires habemus naturales. Deus autem paratus est nobis omnibus fauere, si æqualiter simus dispositi. Cùm autem multi probi ac sanctimmi uiri nos præcesserint, argumẽtum est cùm nobiscum eadem fuerint natura, quòd si mali sumus, non est quod aliter non possimus, sed quod non uelimus. Vnde multitudo castorum & pudicorum uirorum multitudinem eorum qui luxuriã & libidinem sequuntur confundit: & multitudo humilium, multitudinem superborum reprehendit. Atq; ità cùm tẽtatio & bellum causa sit bonis augmẽti gratiæ, nõ est dubium, quin si Deus per impossibile posset iniuriam irrogare, irrogaret utiq; iustis, si tentationem illis adimeret, siquidem cum illa tantum merentur. Quam ẽt iniuriam malis inferret, si tentationem illis non daret, etiã si uincendi essent, quippe, ut diximus, tẽtatio nemini uim infert. Vis uidere ut tentatio neminẽ cogat: nec dominus eã permittendo? Dic mihi quot sunt, qui suis oculis Deum offenderunt? Eua, Dauid, & alij multi, &c. Mors intrauit per fenestras nostras. Quot sunt qui Deũ auribus offenderũt? Quot qui lingua? Infiniti qui famę proximorum detrahunt. Respõdeas igitur obsecro: egit ne nobiscũ male dominus, prębens nobis aures, oculos, & linguam? non equidem. Quot sunt qui uirtutibus peccarunt: non dico execucutiuè, sed occasionaliter? multi sanè, ut fuit Pharisęus qui ex illis sumpsit sibi ansam ad superbiendũ. Sunt igitur uirtutes malę? Non ita. Quot sunt qui solis, luna, & ornatus cœli causa in Deũ grauissimè peccauerint, hęc omnia tanquam Deum colentes? Nemo autem erit tam inops mentis, qui dicat Deum malè fecisse illa creando. Igitur quemadmodum multi his rebus peccarunt, nec ideo illæ malę sunt, nec causa peccandi, sed earum malus usus: ita etiam si tu tentatione pecces, siquidem illa non te cogit, nec Deus habet culpam

Genes. 3. 2. Re. 11 Ierem. 9

Luc. 18.

qui

qui eã dedit, sed tu qui facilè succubuisti. Hoc Christus insinuauit dicens, qđ homo sapiēs ædificat domum suam supra petrã, & uenerũt flumina, & flauerũt uenti,& irruerũt in domũ illã,& nõ cecidit: fundata quippe erat super petrã. Stultus uerò ędificauit domũ suã super arenã,& uenerũt uēti & descendit pluuia,& flauerunt, &c. Dic mihi quis illã domum demolitus est? Non equidē sola tempestas, nec uētus: nã si uerũ id esset, altera etiam domus destrueret, nã eadē tempestas in alterutrã irruit: sed cã fuit malum fundamẽtũ unius, & bonũ altrrius. Fragile fundamentũ occasus fuit causa. Ità nimirũ tentationes, quæ probos & malos aggrediuntur eędem sunt: qui autem cadit, malũ fundamentũ ei est causa. Quod idē in area uideri potest: nã cùm uētus sufflat, paleas secum fert, triticũ autem manet. Quis paleas fundit? uētus? Nõ utiq; quia etiã triticum secum ferret. Causa fuit palearum leuitas. Te non ducit tentatio, sed tua uolũtas quæ nihil ponderis habet in uirtute, Leuis quidem est tua uirtus atque ità tentatio te quo uoluit duxit, non autem iustam.

Matt. 7. Luc. 6.

Leg. Chr. ho. 4. ad popu. Ant. & pręcipuę. to. 5. hom. 9. in illud. Nemo læditur nisi à se metipso

¶ Obserua autē quod tẽtatio nihil mali intulit malis, etiam si cum illa cadant: sed potius multũ utilitatis. Dic mihi quale maius piaculũ est: in peccatũ incidere cũ tẽtatione, an sine illa? Clarũ est multo grauius esse sine tentatione peccare, quàm cum illa: nã maior imbecillitas esset cadere me non impulso quàm ui illata. Cùm igitur Deus rectè nosset malos casuros etiã nulla facta ui, nec tentatione illata: atq; ità maiorem futuram illorum culpam, & per cõsequens pœnam, ut aliquam portionem pœnæ illis adimeret, permisit dominus ut tentarentur. Illa domus quam supra retulimus, etiam si pluuia & uenti in eam non irruerent, paucis transactis diebus ruinam minaretur, & tandem caderet: super arenam fundata esset. Ita nimirum malus etiam si à dæmone non tentetur, tamen ob imbecillitatem suam casurus est: nam qui tam cito lapsus est dæmonis tentatione, paucis ab hinc diebus sua uoluntate cadat nemine impellente, Dicis te luxuriosum, & inimicum odio habere, quia difficilia sunt mandata inimicum diligere & castitatem seruare. Vide etiam quod proximorum famam contaminas, & alia peccata committis, quæ nullam secum uoluptatem afferunt: qđ signũ est, quod in alia priora peccata nõ incidis, nisi ob imbecillitatē & prauatum morem. Si igitur nulla oblata tentatione in talia peccata solum ob leuitatem & inconstantiã casurus eras: clarum est, quod dominus utetur tecũ sua benignitate & misericordia, offerendo tibi tentationem, qua illaqueatus incidas: atque ità minor sit culpa, & inde minor pœna. Nihilominus tamen Deus semper tibi adest in tuum auxiliũ præbens tibi arma, quibus unica, sacramenta, & sanctas inspirationes: & denique Angelum custodię tibi semper assistentem. Durandum igitur tibi maximè erit, ut uincas: nã diuino præsente auxilio facilis est uictoria si utiliter & Christiano animo dimicaueris. Quia igitur ad prosternendum diabolũ fortissimũ telum est ieiunium, & ad superãdas ipsius tentationes plurimum ualet, ingreditur Christus desertum, & ibi ieiunat Canit nãque ecclesia, quæ diuino spiritu regitur & gubernatur. Qui corporali ieiunio uitia comprimis, &c. Hęc arma, Christus sibi assumit ad superandas tentationes, & hæc vult ut accipias, si triumphi palmam, & uictoriam uelis consequi. [Et nihil manducauit in diebus illis & consummatis illi postea esurijt.] Quomodo poterant tantum tempus ieiunare? cui dubio respondendũ est, tãtã fuisse famis afflictionē quã Christus passus est post quadraginta dies, quanta fuit qñ ingressus est desertum, siue a tēpore illo, quo cœptũ est ieiuniũ: quia toto tempore medio impedita fuit actio naturalium agentium disponentium ad famē & fuit illud tempus, quasi nunquam fuisset. Christus enim erat dominus naturæ suæ, & poterat manere semper sine cibo & potu in oratione, ut hic fecit: & intentus eidem rei potuisset sic manere per decem annos, & conseruaretur in eo natura humana in sua integritate. Supernaturaliter igitur potuit se à fame tueri, & transactis quadraginta diebus cœpit esurire: & tunc naturaliter alterabatur corpus eius quãtum posset alterari corpus alterius hominis eiusdem dispositionis & complexionis. Et tamen Christus tolerauit famem, à tempore quo cœpit esurire usque ad tenta-

tētationes finitas: quia nihil manducauit quousq; Angeli uenerūt ad ministrādū ei. ¶ Ieiunauit itaq; Christus, ut nostram ingluuiem destrueret ieiunio suo. In solitudine uitam degebat, ut nostras iniquas cōuersationes dissiparet: orabat, ut nostra purgaret peccata. Oratio quippe illa, & ieiunium illud uictoriam nobis attulerunt. Pro nobis enim orat, & ꝑ nobis ieiunat.
Oseę.11 Vnde ipse dominus per Oseā ait. Ego quasi nutricius Efraim portabam eos in brachijs meis: & nescierunt, quod curarē eos. Vt curaret, & sanaret nos, recessit in desertum. Et quemadmodū nutrici dum paruulus infirmatur exhibetur medicina, porrigitur amara potio, ut paruulus in pristinā ualetudinē redeat. Sic dominus, quasi noster nutricius laboriosa ieiunia, īdefessam uigiliam, & orationē sustinet: non pro suis quę non patrauit peccatis: sed pro nostris. Vbi maximè obseruādum est, quod Christus in deserto orat, & ieiunat: & in ciuitatibus comedit & bibit. Non sic hypocritæ: qui in occulto cùm non adsunt testes comedunt: at, publicè ieiunāt. In occulto peccant, foris autem fictam sanctitatem ostēdunt. Merito etiam à ieiunio incipit Christus uitā spiritualem: ut eodē modo quo mors intrauit in mūdum, intraret & vita. Per cibum parentum nostrorum intrauit mors in orbem terrarum: sic etiā optimo ordine mortis destructor, & uitę nostrę re-
Gene.3. parator à ieiunio salutem & redemptio-
Chry. nem inchoat. Sic etiā prima tentatio, quā
hom.3. Diabolus obtulit Iob, fuit in conuiuio fi-
& 4. ad lij maioris natu. Quicunque huic uitio la-
pop. An xas prębuerit habenas, facilè à reliquis su-
tio. perabitur. Et quemadmodum dęmon per
Iob.1. cibum incipit, sic Christus per ieiunium: vt optimè illud experiatur contraria contrarijs curātur. Prius Daniel destruxit ido-
Dan.14 lum Babyloniæ: postea uerò draconē, qui in illo absconditus erat. Quo exemplo ducis, & Saluatoris nostri Christi & nos discere deberemus, prius idolū carnis destruere: si facilè uolumus de alijs uitijs triūphare.
Gen.19 Loth qui cùm abstinentia se ab incendio Sodomę incolumē seruauerat, quia in monte non abstinens fuit, grauissimum incestum cum filiabus commisit. Prima & potissima arma, quibus indui debemus aduersus aduersarium nostrum sunt ieiunium: & ab hoc gradu incipienda est uita spiritualis. Sancti quippe tam ueteris, quā noui instrumenti his armis potentissimos exercitus superarunt. Quis uicit exercitū Assyriorum? Ieiunium Iudith. Quis popu- Iudi.9.
lum Israeliticum liberauit à mortis sentētia aduersus illum statuta? Ieiunium He- Hester.
ster. Quis Danieli tanta ac tam magna se- 5.
creta reuelauit? Ieiuniū. Et Niniuitæ cùm Dan.9.
essent gens infidelis ieiunio Dei iustitiam Ioan.3.
mitigarunt. Paulus etiam in sua conuersione per ieiunium uitam spiritualem incępit, & tribus diebus ac noctibus nec mā-
ducauit, nec bibit. Vnde factum est ut in Acto.9.
tertium cœlum raperetur. Adam ieiunus 2.Co.12
in paradiso erat: satur autē foras fuit eie- Gen.3.
ctus. Moses ieiunus legem Dei accepit: po- Exo.20.
pulus autem cibo meroque ingurgitatus Exo.32.
uitulum conflauit, ut eum adoraret. An- 1.Re.1.
na etiam prophetam Samuelem concepit. Per oppositum autem, ut scriptura ait, multi per ebrietatem perierunt. Holofernes iugulatus fuit. Amon filius regis
Dauid cibo meroque potatus perit. Bal- Iudi.13.
thasar rex Babyloniæ mortis sententiam 3.Re.13
audiuit, & regni amissionem. Regina Va- Dan.5.
sthi authoritatem suam amisit, & regno Hester.1
orbata est. Sunt qui lautè & opiparè comedunt, ac bibunt: similes ijs, quibus propter crassitiem quam in brachijs habent, non inuenitur uena, ex qua possit sanguinis missio fieri: atque ità contingit sæpius cum uena illis non inueniatur ad interitū uenire. Ità qui semper cibo & potu in hac uita suo genio indulgent, ità uitiosi sunt, ut prius quàm spiritualis medicina pœnitentię illis adhibeatur, uel moriuntur, uel
truncati manent, antequàm à culpis rece- Iudi.3.
dant. Eglon cùm nimis pinguis & crassus esset ab uno loco non poterat discedere, atque ità tibi interfectus est. Strenuus ac diligens dux stationes uisitat: & ibi maiora fulcimenta apponit, ubi pars imbecillior est, & inimici maiores ac fortiores. Cum igitur imbecillior pars sit caro no-
stra: ibi cum ieiunio fauendum est. San- Iudi.15
son sola asini mandibula mille uiros interfecit. Sic tu multos occides inimicos. si dominus oris tui fueris. Quoniam autem de hac materia multa sunt quæ dici possunt: & multi multa scripserunt: ego breuitatis causa solas duas

rationes

rationes adducam, quibus tibi persuasum
Iob. 7. habeas ieiunium.¶ Prima ratio illa est ob utilitatem quam non solum efficit in anima, uerum etiam in corpore. Iam presupposito, ut suprà diximus, quod ita hæc est militia quædam & continua tentatio super terrã: & quod dominns ita fidelis est, ut nunquam patiatur nos tẽtari supra id quod possumus, nunc quæro à te, Si duo
1.Co.10 homines uiribus & dexteritate, & diligentie, & armis pares præliaturi exirent, unus contra alterum: quinam istorum uincet? Certum est quod uincet ille, qui fautus fuerit: nam alter neque alter uincet, cum in omnibus æquales sint. Ità similiter corpus & anima in hac uita in continuo sunt bello: caro concupiscit aduersus spiritum & spiritus aduersus carnem: at Deus non
Galat. 5 permittit, ut tentatio carnis ualentior sit, ut uires spiritus superet. Quis igitur horum uincet? Sine dubio, in cuius fauorem & auxilium aliquis accesserit amicus: Si corpori faueris cibo, potu, & somno, & denique deliciis, & uoluptatibus: corpus uictor existet, anima uerò uicta. At si in animæ auxilium descẽderis, ieiuniis, uigiliis, & orationibus, sine dubio anima triumphabit cum uictoria, de corpore. Cui igiť auxilium præstabimus? Animæ cum ieiuniis & orationibus. Nam si uincit anima, ipsa cum corpore in cælo diuina beatitudine gaudebit. At si corpus triũphauerit, torquebitur in inferno cum anima uicta. Secundum quod plus emolumenti corpori euenit si uincatur: quam si ipsum uincat: nam si uincitur coronatur, at si uincit torquetur. Ignominiosa est uictoria eius, gloriosum autem ab anima uinci. Si uin-
Rom.8. cit, perdit: si uincitur, lucratur. Quocirca diuus Paulus. Si secundum carnem uixeritis, moriemini: si autem spiritu uitia carnis mortificaueritis, uiuetis. Nam si malè & asperè cum corpore te gesseris, bene illi facis: at si blandè & delicatè illud tractaueris, malũ illi inferes. Ideò Christus. Qui
Ioã. 12. odit animam suam, perdet eam: & qui perdiderit animam suam in uitam æternam custodit eam. Qui eam diligit. summo odio ipsam prosequitur: & qui eam odit, tenerrimè illam amat. Si tui ipsius amicus es & carnem tuam christianè diligis, eam ieiuniis & orationibus castiga. Quamobrem exemplo Christi Saluatoris nostri (cuius actiones in nostram eruditionem fiebant) debemus ieiunare, & macerare carnem & spiritui eam subiicere: nam si spiritui auxilium præstamus: & carnem spiritui subiicimus & sensualitatem rationi, uincet utique anima, & gloriose in cœlo cum corpore æterna beatitudine gaudebit.¶ Secundo ieiunare debemus ut põdus, qđ corpus humeris suis fert, auferamus. Nam si uideres hominem, qui ascendere uult montis alicuius magni summitatem, & hic homo pondus magnum humeris suis ferens, aliud maius pondus etiam ascensurus assumeret, diceres utiq; iste homo sine dubio non uult hunc montem ascendere. Quid aliud cogitas, hanc uitam esse, nisi uiam arduam & difficilem quæ tendit in altitudinem cœli? (& utinã hæc quę modo protulimus sibi persuaderent, nec uiuerent quasi post hanc, alia nõ maneret nobis uita,) Põdus magnum humeris nostris ferimus: quod quidem corpus nostrum est. Antequam primus noster parens peccaret, non erat pondus, q.a spiritui maximè uniebatur & cũ illo gratam & iucundam societatem inierat: nam si spiritum iuuabat ieiunare, idem & corpus cupiebat: nunc autem contradicit corpus animæ & sensualitas rationi resistit: sic adeò, ut diuus Paulus hanc contradictionem maximè in se sentiret, cum dicebat. Sentio aliam legem in membris meis Rom.8.
repugnantem, &c. Quemadmodum enim nullum est pondus brachium, cum corpori unitum sit, nec ullam molestiam infert: at si scinderetur & super humerum apponeretur, molestiam & pondus inferret: ità nimirum antequam Adam peccaret, nullum põdus erat corpus: at post peccatum maximum est pondus propter diuisionẽ, quam cum anima habet. Corpus qđ corrunpitur aggrauat animam. Anteà incor- Sap. 9.
ruptibile erat, & nihil grauitatis habebat: Rom.7.
at posteà ità põderosum est factum ut dixerit Paulus, Infœlix ego quis me liberabit à corpore mortis huius? Si uigilare uis ieiunare, aut orare renuit corpus. Vide igitur quod dum magis ac magis illi blanditus fueris, maius põdus super teipsum imponis. Si igitur cum magnum pondus corporis tui feras, uolens ascendere in mõtẽ

domini

domini potum & cibum illi super fluè de deris:nonne pondus ponderi addis? Si qui oneratus incedit, & maius pondus sibi assumit,non uult montem ascendere:quomodo dicendum est quod qui cibo merò que se ingurgitant, in cœlum uolunt ascẽdere? Atque ità iudico, quod hi tales non cupiunt cœlum conscendere: quandoquidem cum deberent onus corpori detrahere, uigiliis, ieiuniis, & orationibus potius illud augent:ut spiritus à carne oppressus nequeat in altum euolare. ¶ Præterea cõtra omne ius & rationem uidetur, quod cum habeas duos seruos,alterum sapiẽtẽ, alterũ uerò ineptũ & amẽtẽ & cõpelleres sapiẽtẽ ignoranti seruire. Quod quidẽ exequeris cum facis spiritum carni obedire. Quocirca curandum tibi est,ut ieiuniis & orationibus carnem spiritui subiicias, si uero caro aduersus spiritum surrexerit,castigabis illam ieiuniis. Sed quia de his inferius tractaturi de diuite illo epulone, sumus dicturi: nunc ad contextum accedamus.[Dixit autem illi diabolus.] Cùm dœmon uideret Christum fame opprimi,accessit ad illũ corpus sibi aereum assumens in forma cuiusdam deuoti uiri aut sancti eremitæ,ut callidius illum falleret. In quo aduertere debes quomodo mali opportunum tempus sibi expectant, ut malitiam suam exerceant. Ità impius Caim tempus opportunum quęsiuit,ut fratrem Abel interficeret: atque ità duxit eũ in campum, ut ibi sine testibus nefarij delicti necem fratri inferret. Vxor Putifar expectauit ẽt tempus in quo castum Ioseph solum inueniret, ut illum ad turpitudinem patrandã alliceret Iudas etiam quærebat opportunitatem ut Iesum traderet. Ità dæmon cũ uideret Christum fame comprimi:opportunum satis tempus fuit illi uisum,ut tentatione gulæ illum aggrederetur. Quod idem nobiscum iniquus facit: nam quando uidet nos saturos & bene potatos,luxuria nos tentat: si fame oppressos, gula, & impatientia nos aggreditur: quando fęlices & ꝓsperos,superbia & ambitione nos inuadit. Sic filij Iacob acceptis gladiis depopulati sunt urbem Sichem: quãdo erat grauissimus dolor uulnerum. Ita dæmon cum uirtus in nobis debilior & infirmior est, nos tentat & inuadit. Scit enim tempus expectare sibi ad tentationem aptum. Vtinam boni ita bene scirent non amittere occasionem boni faciendi. Sanctus Abraham media die in foribus tabernaculi sedebat expectans an aliquis ueniret peregrinus ut ei cibum ministraret:nam tempus illud opportunum erat,in quo pregrini & uiatores solent ab itinere quiescere. Loth etiã, qui nutritus erat in domo sanctissimi patriarchæ Abraham ab eo didicerat uesperi hospites expectare, quando iam itineris finem faciunt, & nocte uolũt conquiescere, &c. Sed de his alias. ¶ Cum igitur dęmon inimicus humani generis intelligeret aliquo tempore futurum esse, ut homo recuperaretur, quòdque dominos cum illo misericordia utens repleturus erat sedes,quas Angeli perdiderant animabus sanctis: tamquàm Dei & nostrorum omnium inimicus timens perditionem & deuastationem regni sui, quæ fieri debebat per Christum Iesum, à mundi constitutione solicitus ambulabat, ut sciret, quis nunc esset qui regnum dæmonis erat destructurus,& uitam nostram reparaturus, ut nostram redemptionem impediret. Atque ità cum uitæ hominum insidiaretur, uidit natale Christi, & cantica, & festa ab angelis facta, tuncque miratus ualde & turbatus extitit. Expectauit igit & uidit illum sanguinem fundere in circuncisione,& per pueritiam transire tanquam purus homo nullis datis suæ diuinitatis signis usque ad duodecimum annum,quando inter doctores legis in templo suam diuinam & admirabilem sapientiam demonstrauit. Insidiatus est illi usq; in trigesimum annum suæ ætatis, cùmq; toto illo tempore uidisset nulla dedisse signa suæ diuinitatis,quieuit & securus mãsit:atque ita uidebatur illi non esse filium Dei, sed purum hominem. At cum in baptismo audisset uocem patris dicentis,hic est filius meus dilectus,turbatus fuit & cõfusus: cumque etiam uidisset illum in deserto quadraginta diebus & noctibus ieiunasse, uehementius multo demiratus est: tuncque sine dubio credidit illum esse filium Dei, à quo destruendus & uincẽdus erat.Sed cum uideret eum fame discruciari, ualde gauisus est, cùm intelligeret illum esse uerum hominem, morti subie-

ctum

Cap. 16
Gene.4.
Gen. 39
Mat. 26
Gen. 34
Gen. 18.
Gen. 19
Luc.2.
Matt. 3.

ctū, & reliquis aliis passionibus humanis. Cùm autem dęmon in eo uidisset alia hominis signa, alia uerò Dei: ita perplexus & confusus mansit, ut nesciret inquam se inclinaret partem: nam mysterium incarnationis dęmones non intellexerūt, quousque audierunt euangelium prædicari ab
Ephe.3. Apostolis, secundum illud Pauli. Vt innotescat principibus & potestatibus in cœlestibus per ecclesiam multiformis sapiētia Dei. Quod quidē nō de Angelis sanctis (ut
Cap.11. infrà da te eleemosynā aliqui existimarunt) intelligēdum est, sed de dæmonibus, ut nos latiùs differemus. Christus igitur sic suam deitatem abscondit ut à dæmone cognosci non potuit. Vnde sponsa in canticis de spōso suo Christo ait. En ipse stat post parietē nostrum: respiciēs per fenestram, prospiciens per cancel-
Cant.2. los. Cùm aliquis est in fenestra per cancellos & rimulas aspiciens partim uidetur, & partim nō uidetur: ità, ut ēt si uideatis ibi aliquē esse non pōt percipi nec cognosci quisnam ille sit, Ita uerbum diuinum prospiciēs erat per cancellos humanitatis, qđ etiam si signa aliqua sui ipsius ostēdebat, & aliqui cognouerunt illū, ualde inclusus erat: ēt si per cancellos humanitatis splendorem suę diuinitatis emittebat, miracula stupenda faciēs, quibus se ipsum cognosci dabat. Ita tētator Satanas cùm uideret eum esse hominē, & ex altera parte deitatis & diuinitatis radios emittere, decreuit hoc negotiū clarum efficere, cū iam defatigatus esset tāto tempore illū persequi. Vt autē hoc negotium sic adeò arduū & difficile aggrederetur, ut animum assumeret, hanc secum fecit coniecturā. Magnā semper suspicionem habemus omnes, hunc esse filiū Dei, & ualde timet princeps noster ab hoc esse destruendū. Ego igitur nūc decernere uolo negociū hoc: nam uel ero uictus, uel non. Si uictus fuero, nō mihi multo ignominiosum erit, à tanto atque tam sancto uiro uinci, in quo unquam nec vnum veniale peccatum fuit inuentum. At si multi homines, qui peccatores fuerunt, me quotidie uincunt: non multum erit à tā sanctissimo uiro uinci. At si uictor euasero, maximam mihi palmam arripio, quā nullus unquam dęmon fuit cōsequutus. Qualis obsecro maior gloria mihi cōtigit quàm si principem meum certiorē fecero, hunc hominē non esse filium Dei? Vbi igitur tātum poterit esse lucri, iactura verò nulla uel minima, ignauia erit, illū non aggredi: nunc præcipue quando fame premitur, & aptus est tempus tentationi. Itā tētator habitu religionis & honestatis, accipiens manibus suis lapides, obuiam exijt Christo, dicens. [Si filius Dei es dic lapidi huic ut panis fiat.] Ne credas qđ statim, vt illū uidit dęmō, hac quęstione fuit aggressus: nam euangelistę breuitatis causa solū conclusiones rerū scribunt. Alijs ambagibus & circūloquijs ingressus dęmō, priusquam suam tētationem propalaret. Prius igitur illum salutauit amicis uerbis, & postea dixit illi. Etiā si me non agnoscas, multi agūtur iam dies ex quibus ad me tui fama & notitia peruenit. Volat etenim per uniuersum orbem tuæ bonitatis, & sanctitatis nomen & fama: nunc præcipuè cum tanto atque tam mirabili ieiunio. Miror equidē ualde tuę uitæ asperitatē, sic adeò ut credam, te non esse nisi Dei filiū & Messiā, quē Iudæi expectamus. Si tu is es, quē ego suspicor: nullo opportuniori tēpore posses uenire: nā mūdus ita ꝑditus est ut ego ꝓꝓ tot tantaq; scelera, ut sunt in Ierusalē, ab ea fugere & aliquibus diebus ī desertū recedere uolui, ut melius lōge ꝓcul à negotijs mūdi, Deo possim uacare: at iā in domū meā recedere uolo. Cū autem tu possis tuę uitę sanctimonia & exēplo, tot atq; tātas animas ꝑditas lucrari, & à peccato seducere: uidet mihi melius & magis acceptū Deo esse obsequiū, si Ierusalem tendas, & pœnitentiā prędices, quā hic in deserto esse absconditū. Cum autē itā macilētus sis, & adeò fame opprimaris, hic uero nemo adsit, qui cibū possit ministrare, quousq; illuc perueniamus: si quidē filius
Dei es dic ut lapides isti panis fiant. Filius Exod.3.
Dei mutauit Mosi uirgā in serpētē, aquas Exod.7.
Aegypti in sanguinē, & uxorē Loth in sta Gen.19
tuā salis. Dic iubens: nā de Deo scriptum Ps.148.
est: Ipse dixit & facta sunt: ipse mādauit & Gene.1.
creata sunt. Vnico solo uerbo, fiat, uniuersa cōdidisti, & nūc eodē modo iube, & dic fiat: & cōuertentur lapides isti in panem.
¶ Perpende autem diabolū hanc proprietatem habere: quia ut cognoscat secreta cordis: habet se sicut piscator cum piscibus quos uult capere. Nā piscator hamū

mittit in fluuium, qui et si nō uidet pisces, tñ cùm uidet signum demergi, intelligit captum esse piscem : atque ita extrahit illum ab aqua. Simili modo cor nostrum fluuius est profundissimus, cum autē dæmon ob eius profunditatē nō uideat, nec cognoscat ipsius secreta (hoc quippe soli Deo competit) hamū mittit esca coopertum, expectâtque an in cibū prçipites feramur. Nūc ut experiȓ an carnales simus, escam carnis opponit, intenditque diligēter, quod illius amorem cupiamus. Si autē uidet nos in libidinē inclinari, occasiones quærit: ut sæpius in id peccatum incidamus. Cum igitur dęmon scire uellet, an Christus filius Dei esset, uolebatque illū inducere si miraculū aliquod faceret, quo cognoscere posset, essetne Dei filius. Ideo ait illi, Dic lapidi huic, ut panis fiat. ¶ Disce ò homo quod quando dæmon occasionē obtulerit ut Deū offendas, nihil aliud est quàm palliatus hamus, quo animam tuā uult capere. Si autem piscis sentiens se esse captum conatur hamum effugere, cur tu non curabis Satanę tētationem euadere? Statim ab eo debes fugere, & à suis cōpedibus liberari : quia hic crudelis piscator ad nihil aliud te cupit, nisi in mortem & & tormenta. Ità in hoc loco uoluit tentare Christum ut sciret an filius Dei esset, ut uel sic posset nostræ saluti & redēptioni esse impedimento. Ità igitur aggressus est illum dicens si filius Dei es, &c. ea oratione & uerborum ambagibus quas antea retulimus. Hęc fuit tentatio dęmonis. At uerò antequā ulterius procedamus, & uideamus quid Christus respondit: operæ pretium erit aliqua istorum uerborū expendere. ¶ Primo apparet ex his uerbis dęmonis intellectum ligatum seu impeditum esse à Deo in pœnam sui peccati: ita quod non solum potentia eorum sit ligata: sed etiam uis intellectiua: taliter ut nequeant cognoscere, q̃ ex ui naturali sui luminis cognoscere possent. Nā ex eo qđ ex uerbis angeli ad uirginē factis, & uerbis angeli ad pastores, & ex uerbis in baptismo prolatis dæmon nō cognouit Iesum esse filiū Dei (cū id nūc curet miraculo cognoscere) clarè colligitur ea omnia testimonia non intellexisse: nam nullam maiorem certitudinem ex illo miraculo haberet, quod Christus esset filius Dei, quàm ex illis testimoniis. Sciebat enim diabolus angelos cœlestes non mentiri.

¶ Præterea discutiendum nobis est, unde diabolus ex hoc miraculo poterat scire Iesum esse filium Dei? Nam alij uiri sancti alia maiora miracula fecerunt, nec aliquis eorum ideò fuit filius Dei habitus: ut fuerunt Helias & Eliseus, Moses, & Iosue. Dixerūt aliqui q̧ dęmon rectè sciebat, qđ propter hoc miraculum nō cognoscebatur Christum esse filium Dei: sed quod modum & formam faciendi miraculi expectabat. Nam maximum discrimen est si fiat miraculū per imperantis modū, uel per deprecantis & orantis: nam imperare est domini, orare uerò & deprecari est serui. Vnum autem illud in quo Christus ostendit esse filium Dei, fuit faciens miracula per modū imperantis tanquā dominus, & Deus: quod alij sancti non fecerūt, sed Deū orantes & deprecantes tanquam serui & ministri, hinc factū est, ut Sathanas modum & formā miraculi expectaret, ut inde colligeret esset Christus filius Dei necne. At hæc ratio mihi nō placet: & nullā uim habet, nam posset Christus hoc miraculū facere ut ipse uellet, uel iubens, orans interius in cogitatione sua : tùncq; dæmon uideret lapides in panē cōuersos, nec sciret modū ac formam qua miraculum fuit factum: atque ita inscius & ignarus maneret. Ideòque ut hanc tentationē intelligas aduerte, quod in quibuscunque miraculis potius attendi debet causa miraculi, quàm ipsum miraculum. Miraculum nanque quod fit in comprobationē & testimonium alicuius conclusionis, illam conclusionem efficit infallibilis ueritatis: nam cùm Deus quia autor est miraculorum, qui testimonium nō potest proferre mendacij si in testem illius cōclusionis adducatur: cōclusio manet ueritatis infallibilis. Quādo beatus Petrus Apostolus prædicabat, Deum humanam naturam sibi copulasse, Deus autem in testimonium & probationē huius articuli aliquod operabaȓ miraculū: hæc propositio, Deus humanā sumpsit carnē, infallibilis ueritatis manebat: quandoquidem Deus, qui summa ueritas est, ipso miraculo testimoniū proferebat. Cū igitur dæmon hanc rectè

3.Re. 9. 4.Re. 4. Gene. 8. Ios. 10.

didi-

didiciſſet theologiam, dixit Chriſto. Si filius Dei es, dic, &c. Ac ſi diceret. In teſtimonium huius ueritatis, quòd tu filius Dei es, miraculum operare: faciens, ut lapis hic in panem conuertatur. Quod autē Chriſtus lapides in panem conuerteret, hoc quidē nō probabat, illū eſſe filiū Dei ex lapidib. panē facere cū hoc addito, ſcilicet, ut oſtēdatur miraculo ueritas iſtius propoſitionis, tu es filius Dei: optimè probaret Chriſtum eſſe filium Dei. Quod uerò miraculum eſſet lapides in panē conuertere, uel aliud quoduis, parum refert: nā quodcunque miraculū ſi id factū eſſet in teſtimoniū quòd Chriſtus erat filius Dei, utiq; probabat infallibiliter illū eſſe filiū Dei. Itaque hæc fuit ars & calumnia, qua dęmon Chriſtum tentauit. ¶ Expende autē in his uerbis, quod Lucas hic loquit̃ in numero ſingulari dicens: Dic lapidi huic vt panis fiat: Matthęus uerò in plurali loquutus eſt, dic ut lapides iſti panes fiant: in hoc autē nulla eſt contradictio, nam Lucas numerum ſingularem pro plurali accipit, qui mos ſcripturæ diuinę eſt. In Exodo quippe legitur, uenit muſca grauiſſima, ideſt, multitudo muſcarū. Itaq; Matthæus propriè loquutus eſt, referens eadē uerba quę diabolus dixit: Lucas autem ſignificatiuè loquutus eſt ponens ſingulare pro plurali. Ideò utroque modo benè ſtare poteſt cū ſimilia in ſcriptura reperiamus. ¶ Obſerua ēt quomodo diabolus curat ſeruos Dei diuinorum conſortio, in corporis curas & ſolicitudines retorquere. Dei enim ſtudium eſt, nos è terrenis ad cœleſtia prouocare: diaboli autem ſtudium in carnis amorem
1.Co.15 deflectere. Deus uult, ut edamus, ad euangelizandum: diabolus uerò ut euangelizemus ad edendum. Deus mundum ſubdidit homini, ut à mundo aſcenderet in
Rom.8. Deum: diabolus uellet, ut miracula omnia & mundum ipſum ad edendum homo deſtinaret. Sed prudentia carnis inimica eſt Deo: legi enim Dei non eſt ſubiecta, neque enim poteſt. ¶ Aduertendum etiam uenit, non dixiſſe dæmonem Chriſto, ut ex lapidibus capones faceret, nec pauos, nec alios cibos his ſimiles, qui pretioſi ſunt, & magni ſumptus: ſed quod faciat panem: nam dæmon ſi parua re te capere potuerit, nunquam pretioſam tibi dabit. Si te in infernum poteſt detrudere, ſi unum ſolum argēteum fureris: non utique mille tradet ducatos. Neſcit ſeruis ſui multum dare, ſed minimas: nihilominus tñ vult diligenter miniſtrari: & ob parua uult nos in infernum ducere. Sic filius Luc. 15.
prodigus cupiebat ſiliquas: & dæmon, cui Deut. 8.
ſeruiebat, illi nō dabat. Voluptates in pondere, & menſura hominibus tribuit. Sed iā Chriſtus quid diabolo reſponderit audiamus. [Et reſpondit ad illum Ieſus. Scriptū eſt quia nō in ſolo pane uiuit homo, ſed in omni uerbo Dei.] Multi hic neſcio quid de anima & corpore diſſerūt dicentes, quod ſicut corpus indiget cibo corporali, ità anima uerbo Dei: quod cibus eſt ipſius: quæ reſponſio eſſet extra propoſitum Nā dæmon nō hic de cibo animæ, ſed corporis loquebatur nā anima bene ſaturata erat quadraginta diebus continuis ieiunij & orationis: atque ita manifeſta inſania eſſet ſi diceret ei dęmon habēti famē corporalem, quòd cōuerteret lapides in panē, ut comederet, ſi Chriſtus reſponderet, animā neceſſitatem habere uerbi Dei. Senſus igi-
tur eſt iſte. Ac ſi diceret illi dominus. Non Exo.16.
conſtringitur Deus ut ſolo pane hominē poſſit ſuſtinere: quia homo poteſt uiuere non in ſolo pane, ſed in omni uerbo: hoc eſt, in quacunque re. Nonne ſuſtentauit filios Iſrael quadraginta annis in deſerto ſine pane? Ità etiam me paſcere & ſuſtentare poteſt frondibus harum arborum, & herbis campi, & alia quacunque re nam diuina potentia non unico tantum cibo conſtringitur, aut arctatur: ſiquidē hominem paſcere & alere poteſt, quacunque alia re. Et dico tibi quòd non ſolū quacunque re poteſt me ſuſtentare: ſed in omni uerbo: hoc eſt, in ſua ueritate, ēt ſi nihil comedam, ac bibam. Deus enim potens eſt quē
uoluerit, ſine cibo ſuſtentare Vnde uerbū Hebr. 1.
in hoc loco accipi poteſt pro uirtute, iuxta illud Pauli. Portanſque omnia uerbo Eſai.39.
uirtutis ſuæ. Et quod uerbum accipiatur etiā pro re: innumera ſunt loca ſcripturæ, id manifeſtantia. Vt eſt illud Eſaiæ. Non fuit uerbum, quòd nō oſtēderit eis Ezechias. Et poſt pauca ait ſcriptura quod dixerit rex Ezechias Eſaiæ. Non fuit res, quā non oſtēderim eis: in theſauris meis. Vbi apertè uides, quomodo in priori loco uerbū

 ſumi-

sumitur pro re. Sic Dauid. Dixit Amalechi
2. Reg. 1 tæ, quærẽs de rebus, quę acciderãt in bel-
lo. Quid est uerbũ quod factũ est? Indica
mihi Qui ait. Fugit populus ex prælio: &
multi corruentes mortui sunt. Multa alia
loca adduci possent ex scriptura, ubi uer-
bum sumitur pro re: nunc autem, ut fasti
dium uitem ea prudens prætereo. Sæpè
enim in libris regũ dicitur, Reliqua autẽ,
quæ fecit talis rex, nonne scripta sunt in
libro uerborũ regũ Israel, uel regũ Iuda?
Exo. 34. hoc est ĩ libro gestorũ uel rerũ. Igit in om
ni uerbo, id est, in quacunque re: uel sine
re aliqua potest Deus hominẽ sustentare
absque pane, sicut sustenauit Mosem qua
draginta diebus, sine aliquo cibo: quẽ etiã
poterat sustẽtare cẽtũ annos si uoluisset.

¶ Ad nostram eruditionem discamus
ex hoc loco uitam nostram non ex com-
muni rerum usu pendere, sed ex diuino
Nu. 20. beneplacito: nam si uelit Deus, rebus pu-
Exo. 15. gnantibus suos sustentabit. Quis credi-
disset aquã eductam de petra, aut Marath
dulces posse aquas effundere? Sed non in
communi rerũ ordine uita spiritualiũ cõ
sistit: sed in diuina uoluntate. Ità equidem
cum te in extremo discrimine conspexe-
ris, cùm nec panis nec alia res tibi sit, in
qua fiduciam habere possis: intellige Deũ
Matt. 6. esse potentem, ita ut sine pane, nec aliqua
alia re possit te sustentare: Non in cura re
rum temporalium uiuas: sed primũ quęre
regnum Dei, & iustitiã eius, & hęc omnia
adiicientur tibi.

¶ Discamus etiam in nulla re dæmoni
consentire, etiam si bonum appareat, qđ
suadet: exẽplo Christi, qui non acquieuit
dictis ipsius. Nec ab impiis quidquam ac-
cipiamus, sicut Christus noluit accipere
quod diabolus offerebat. Noluit sanctus
Aaraham ditari à rege Sodomorum: sed
Gen. 14 à Deo solo atque ideò dixit. Leuo manũ
meã ad dominũ meum excelsum, posses-
sorem cœli & terræ quod à filo subtegmi
nis usque ad corrigiam caligæ nõ accipiã
Gen. 24 ex omnibus quæ tua sunt. Nec Rebecca di
tari uoluit auro Bethulis, sed in domo A-
brahæ ditari uoluit. Nihil accipiẽdum tibi
2 Re. 10. est nisi à Deo. Sic Dauid cũ malediceretur
Iob. 2. à Semei. Dominus præcepit ei, ut maledi-
ceret Dauid. Et Iob. Si bona dñi suscepi-
mus: mala aũt quare nõ sustineamus? Ma
la & bona à Deo tãtũ uolũt accipere iusti
& nihil à mũdo. Nullũ sit nobis cõmerciũ
cũ mũdo, sed etiã puluerẽ pedũ nostrorũ Luc. 9.
excutiamus corã eo: & nihil suorũ bono-
rũ aut malorum accipiamus, aut cõcupis-
camus. ¶ Deniq; discamus, modestè respõ
dere aduersariis nostris eo ꝙ potius uin-
cũtur rationibus, q̃ contumeliis. Poterat
Christus uincere diabolum sua potestate,
& illum reprehendere, & contumeliis affi
cere: sed noluit illũ uiribus, sed ratione su-
perare: nã defendere se autoritate scriptu
ræ, est ratione se tueri. Multi nunc animo
obstinato & superbo, cum non habeant
quid possint respõdere obiectionibus, sta
tim contumeliis & conuitiis aduersarios
afficiunt, qui mos hæreticorum est. Sic
etiã Iudæi sæpè Christo respõdebãt, & cõ Ioan. 8.
uicti ratione uocabant illum dęmoniacũ,
& Samaritanum: & etiam cõfusi ratione,
lapides sumebant aduersus eum. Prælati
etiam & magistratus discant, ut non uer-
bis contumeliosis subditos conuincant,
sed ratione. Et duxit illũ diabolus in mon
tem excelsum. Iam uides, quod inter Mat
thæum & Lucam non seruatur ordo ten-
tationum: q̃a Matthæus secũdã posuit tẽ
tationẽ, quæ fuit in pinnaculo templi: &
tertiã & ultimã in mõte. Et Lucas secũdã
ponit eã, quę fuit in mõte, tertiã vero, quę
fuit in pinnaculo. Sed nulla est discordia
inter eos: quia licet necessum sit, quod al
ter eorũ mutauerit ordinẽ naturalem re-
rum gestarum: non ideo errat, aut alteri
cõtradicit: q̃a ordo naturalis rerũ sepè mu
tatur in scriptura, & in aliis scripturis per
anticipationem & alios modos: cum ordo
artificialis in ratione rerũ sæpè sit utilior
ad intelligendum, quam ordo naturalis.
Sic inquit Ioannes, quod cœpit Christus Ioan. 13.
lauare pedes discipulorum suorum & po
steà dicit, quod uenit ad Simonem Petrũ.
Primo omnium Petrum lauit, sed quod
primò dixerat, quod cœpit lauare pedes,
per recapitulationem dixit. Lucas igitur
nõ seruat hic ordinem historiæ, sicut nec
in capite præcedenti, cùm primò egit de
carcere Ioannis Baptistæ, & deinde quo-
modo Christum baptizauit: ut ibi iam
disseruimus. Matthæus uerò sequutus est
ordinem naturalem in narratione harum
tentationum: q̃a secũda fuit in pinnaculo
templi,

templi,& tertia in monte, & hunc ordinẽ non seruat Lucas. Et quod hoc ità se habeat,patet satis: quia Matthæus postquã egit de priori tentatione dixit. Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem: & statuit eum supra pinnaculum tẽpli.Ergo uidet quod immediatè fuit. Sed Lucas sic non dicit, sed post tentationem lapidum ait Et duxit illũ diabolus in mõtem:qua finita ait.Et duxit illum in Hierusalem. Et sic non posuit Lucas aliquam dictionem significantem ordinem temporis aut continuationem: sed Matthæus illam posuit dicẽs,tunc assumpsit eum diabolus,&c.Ergo credẽdum est potius Matthæum seruasse ordinem historiæ: quàm Lucam, Nos uerò tantummodo in narratione tentationum ordinem Matthæi sequemur.

¶ Igitur diabolus postquam prius tentauit illum in deserto, duxit illum in pinnaculum templi,& dixit ei, ut mitteret se deorsum: quæ tentatio replica est contra responsionem quam responderat in priori tẽtatione. Dixerat enim Christus quod non in solo pane uiuit homo. Contra hoc arguit diabolus sic. Ità necessarius est panis, ut homo sustentetur, quàm scala ad descendendum ab hoc pinnaculo:si igitur tu dicis quod siue pane potest Deus te ipsum sustentare,etiam dices sine scala posse infra descendere.Si ità igitur in Deo cõfidis ut existimes,te posse sine pane alere, & sustentare:confide etiam quod sine scala poteris descendere,cùm nõ sit maior ratio de uno quã de alio. Si aũt ad id, quod

Deut.8. tu dicis, non in solo pane hominem uiuere,locum scripturę in Deuteronomio ad-

Psal.90. ducis:etiam locus scripturæ aliud probat. Angelis scilicet suis mandauit de te, &c. Cùm igitur ambo hæc æqualis potentiæ Deo sint & ambo sua loca scripturę habẽt: & credis qđ sine pane possit te alere, crede etiam te sine scala posse descendere,atque ita mitte te deorsum.

¶ Aduerte quod dæmon in priori tentatione non adduxit scripturam,nunc autem adduxit:quia Christus in data responsione scripturam allegauerat.Nã posset dicere Christus,qđ illi priori, nõ in solo pane uiuit homo,erat locus scripturę, ad secũdũ uero qđ se pręcipitaret,nullũ esse locũ.

¶ Tertia etiam ten tatio ad propositũ maximè facit:nam postquam Christus respondit. Non tentabis dominum Deum tuum: duxit illum in sublimem montem: & ostendens ei omnia regna mundi, dixit illi. Hęc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me. Ac si diceret. Verè in his paucis quæ tecum egi,clarè cognoui, te hominẽ doctum ac sanctum esse:nunc igitur siquidem tu dignus es,uolo me tibi manifestũ facere quis sim. Scias me hominem ditissimum esse & adeò potentẽ, ut omnia hæc regna,diuitias & imperia,quę uides, mea, sunt,eaq; possum donare cui libuerit. Vt igitur à tantis curis mũdanę gubernationis me seiũgam,& ut meliùs possim Deo uacare, quæsiui hominem studiosum & probum cui hæc omnia possem tradere: tu autem is mihi uisus es, ut his omnibus sis dignus: atq; ita ea omnia tibi libet donare. At est hic quoddam inconueniens: nam timeo quod tanto honore & dignitate mutabis tuos mores: quia honores mutãt mores.Nam Saul, qui sanctus erat 1.Re.6.
& humilis statim ut uidit se in regem electum superbus ac malus fuit: quia igitur aliud simile huic tibi non contingat, nolo ut Rex absolutus sis,sed qđ mihi subijciaris, & me dominum agnoscas: atque ita hæc omnia tibi uolo tradere, si obsequiũ & dominium præstiteris. Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me. Hæc est phrasis & enarratio trium harum tentationum:nunc uerò iuxta contextum beati Lucæ hæc omnia & singula latiùs discutiamus:ait ergo Lucas. [Et duxit illũ diabolus in montem excelsum & ostendit ei omnia regna orbis terrę in momento tẽporis,& ait illi.] Prior tentatio fuit in deserto quodã,qđ est inter Hierusalẽ & Hierico:& hæc tẽtatio mõtis fuit duob.millia rijs prope illũ locũ.Multi hic errauerũt,dicẽtes:ꝙ diabolus ostenderit digito omnia regna dicens. In tali loco est tale regnũ & in tali talis prouincia,& in tali hęc ciuitas, & hę diuitiæ:Vel qđ ostẽdit in mappa mũdi.Quod nullo modo stare potest:q a textus nõ dicit quod narrauit, uel enumerauit,sed quod ostẽdit:hoc est, oculis corporeis uidit uisibiliter omnia regna mũdi & diuitias eorũ.Prætereà si in momento mõstrauit, ut hic Lucas noster dicit: nõ utiq;

digito ostendit, dicens hic est Roma, illic Antiochia, ibi Alexandria, Rhodos, Athenæ, &c. quia hoc in momento temporis fieri non poterat. Sed quod in mappa ostenderit hoc nihil erat. Quapropter dicendum est quod arte magica & incantationibus fecit diabolus, ut in mõtis illius spacio omnes ciuitates mundi opulentissimę apparerent, omne aurum, argentum, & quidquid mundus amat. Non tamen intelligas quod statim illa apparitio opum, regnorum & diuitiarum ab oculis Christi euanuit, sed quod durauit toto tempore, quo durauit tentatio: sed in Christi phantasia nihil operatus est. ¶ Expende autem quod diabolus ut Christum tentaret, quẽ maximum sanctum esse credidit, omnia mundi regna & gloriam eorum, & diuitias ostendit: sed nos non tantis diuitiis & honoribus tẽtat, sed uili & abiecta re, qua sola nos superat & uincit. O quot quantique sunt homines, qui diabolum adorãt uilissimo precio, pro uilissimo scorto: & pro parua pecunia. Quot mercatores & uenditores unico solo argento se diabolo subdunt iurantes, mentientes, & emptorem decipientes, &c. ¶ Præterea regna illa, & diuitiæ non uerę fuerunt (ut modo dixit) sed fictitię. Sic mundi honor, diuitiæ, & quidquid sub cœlo est, uanum est, & ut Iacobus ait, uapor est ad modicum
Iacob. 4 apparens. Hæ temporales diuitiæ umbra sunt illarum diuinarum atque celestium. Vanæ sunt, & temporales diuitiæ, quandoquidem tam uanum finem sortiuntur.
Psal. 75 Dormierunt somnum suum uiri diuitiarum: & nihil inuenerunt in manibus suis. Vanum, id est & caducum, quod à tanto atque tam diuino bono (ut Deus est) te seducit. Ideo Dauid, Filij hominum usque-
Psalm. 4 quo graui corde: ut quid diligitis uanitatem & quæritis mendacium? tanquam uile stercus Apostolus illas iudicabat, qui dixit. Oĩa arbitratus sum ut stercora. Qua-
Phil. 3. propter si ueri diuites esse cupitis, ueras diuitias amate. Puer pluris habet equum confectum de arundine, quam omnes equos regis: & puella pluris habet pupulã, quam omnes mundi mulieres pulchras atque formosas. At tu qui homo es, quid est, quod diuitias terrestres, cùm uanæ illæ sint & perituræ diligis, & cupis? Vnde Salomon ualde homines miratus, qui has res terrenas diligunt & ueras relinquunt inquit. Vsquequo paruuli diligitis infan- Sap. 1.
tiam. Non sic Paulus qui dicebat, Cùm Gala. 4.
eram paruulus loquebar ut paruulus, sapiebam, ut paruulus: quando autẽ factus sum uir, euacuaui, quæ erant paruuli. Si in tragœdia aliqua faber ferrarius uel sutor ingrederetur regalibus uestibus indutus: nonne, qui illum, ut regem coleret, insanus & amens iudicaretur? Reges igitur huius mundi nihil aliud sunt, nisi reges comœdiæ & ficti: & omnes eorum diuitię (si eas conferas cum ueris & ęternis) fictæ atque falsæ sunt. Ne simus pueri, siquidẽ homines adulti sumus: ne simus ignari, siquidem sapientes & prudentes uolumus haberi: tuncque pueri & infantes erimus, quando terrenas diuitias plus æternis & ueris dilexerimus. Nam sicut hæ diuitiæ, quas diabolus obtulit Deo, non erant ueræ, sed magicæ atque fictitiæ: sic etiam sunt diuitiæ huius seculi, & quidquid mũdus continet.

¶ Obserua etiam quod aptè in momẽto temporis secularia & terrena demonstrantur: in quo caducæ fragilitatis potestas humana declarat. In momento enim hæc temporalia transeunt, & sæpè honor huius seculi transit, antequam adueniat. Quid enim seculi potest esse diuturnum, cum ipsa secula non sint diuturna? Discamus has mundi diuitias contemnere non solum ob earum falsitatem, & uanitatem, sed etiam propter earum breuitatem. Nõ solùm hæ diuitiæ quas diabolus Christo ostendit, falsæ erant & imaginariæ, sed in momento ostensæ breuiter euanuerunt. Sic honor, sic potestas, sic diuitiæ, sic denique quidquid mundus habet citò transit & fugit. Vnde Paulus, Præterit enim figura huius mundi. Inconstans est gloria 1. Cor. 7
eius, & bona sua momentanea & futilia. Ideo Iob. Hoc scio à principio, ex quo po Iob 20.
situs est homo super terram, qđ laus impiorum breuis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti. Si ascenderit usque ad cęlum superbia eius & caput eius nubes tetigerit: quasi sterquilinium in fine perdetur, &, qui eum uiderant, dicent. Vbi est, velut somnium euolans non inuenietur, trãsiit sicut uisio nocturna. Non potuit Iob

aptiùs

aptiùs conferre breuitatem, qua cuncti
honores,diuitiæ,& uoluptates huius secu
li prætereunt, quam puncto. Sola conside
ratio breuitatis, qua omnia huius præsen
tis uitæ dilabuntur, satis esset.ut illum cõ
Psal. 96 temneremus.Vidi impium exaltatum su-
Pro. 10. per cedros libani, & ecce iam non erat.
Vnde in prouerbiis dicitur.Quasi tempe-
stas transiens non erit impius:iustus autẽ
quasi fundamentum sempiternum.Que-
madmodum tonitrua magnum strepitũ
faciunt: at cùm nubes in aquam conuer-
titur, tempus serenum manet:ita pompa
& gloria huius mundi, uel unico puncto
Eccle. 3. præterit.Tanquam umbra omnia quę hic
uidentur prætereunt:tanquam radius cœ
li qui in ictu oculi transit, ita sunt oĩa re-
gna & tempora mundi.Vanitati subiecta
est oĩs creatura. Nihil stabile aut firmum
sub terra est,ex qua Adam & filij eius con
diti sunt. Mundi enim prosperitas est sere
nitas hyemis, tranquillitas maris,& stabi-
litas lunæ: sicut hæc facilè mutantur, ità
opum & humanarum rerum status nullã
Sap. 5. habent firmitatem,aut constantiam: tran
Tob. 9. seunt omnia illa sicut umbra(ait sapiẽtia)
& tanquam nuncius pręcurrens.Igitur vt
quemadmodum alter Tobias, sedens in
littore fluuij Tigris attenta consideratio-
ne debes tecum reuoluere,qna uelocitate
omnes mundi honores currant,& præte-
reant. Fluuius ille ità appellatur ob maxi-
mam uelocitatem & celeritatẽ, qua eius
aquæ fluunt:quæ quidem uelocitas nec
conferri potest cum illa quam dies tui fe-
runt currentes celeriter in mortem, nec
cum celeritate qua cũcti honores,diuitiæ,
& uoluptates huius seculi prætereunt. Cũ
hac cõsideratione lauabis pedes affectio-
num animæ tuæ: & cum hac contem pla-
tione puluerem mundabis, quo inquina-
tus fuisti cum mundi amore agebas.Om
nia huius uitæ, ut umbra transeunt,& vo
luptas, quæ inde capitur, ita breuis est,ut
antequam ad desideratum finem perue-
niat,iam trãsiit: tormenta autem quę pec
catorem manent ob hanc uoluptatẽ nul-
lum nouerunt finem. Voluptas, quæ hic
capitur temporalis est:quod autẽ in alia
uita cruciat, æternum est, Quid obsecro
est stabile,aut quid in hac uita durat,& ꝑ
manet?Durarunt ne diuitiæ multum tem
poris?Per mansit ne gloria huius mundi?
Audi obsecro dicentis uocem. Dies mei Iob. 9.
ueIociores fuerunt cursore: Quemamo-
dum tabellarius nondum uenit, quando
iam iterum proficiscitur:ità vita nostra &
omnes voluptates & honores eius,nondũ
uenerunt, quando in temporis puncto iã
abeunt.Magnum igitur cùm dispendium
fecerimus ad contextum reuertamur, &
uideamus quid diabolus dixerit Christo,
postquam omnia regna & gloriam mun
di illi ostendi.

Tibi dabo potestatem hanc uniuersam,&
gloriam eorum, quia mihi tradita sunt,&
cui uolo do illa. Tu ergo procidens si ado
raueris coram me erunt tua omnia. Ob-
serua, quod in hac tentatione non dixit.
Si filius Dei es, sicut in aliis: sed tanquam
homini loquitur. Secum enim sagax ten-
tator cogitauit. Si filius Dei est, forte mi-
hi pœnas imponet, & asperè & potenter
loquetur, cum ausus sim cõtra diuinitatẽ
agere.Si autem homo est, uel credet mihi
uel non,Si crediderit,adorabit,& sciam il-
lum hominem esse & peccatorem.Si non
crediderit promissis,& impossibilia uiden
tur, ea quæ dixi: loquetur mecum & con
fabulabitur:quomodo possim ea quę pro
misi donare, & forte dicet, sufficiet mihi
si me dominum alicuius partis uel regnĩ
mundi constituas. Et ex uerbis ipsius eli-
ciã:an purus homo sit, an Deus & homo.

¶ Præterea uide quomodo diabolus
semper auget tẽtationes. Primò tentauit
illum in deserto, ut lapides conuerteret
in panem. Secundo grauius tentauit in
Hierusalem cum dixit, mitte te deorsum.
Nunc tertiò grauissimè tentat, cùm ado-
rari petit. Ità dæmõ semper auget tenta-
tiones: quo circa qui non nouerit se à
minoribus tentationibus tueri, in maio-
ribus incidet.Pharaoni misit dominus par Exo. 8.
uos ciniphes in plagam: quibus superue-
nerunt grandes muscæ, Docet locus iste,
ut minima timeamus, si nolumus,ĩ maio
ra mala incidere. Sic Herodi regi contin-
git:ꝗ prius adulter fuit,ac deinde maiora
mala addidit, & Ioannem in carcerem
detrusit. Sic loquitur de eo noster Lucas
in capite pręcedẽti cum ait,Herodes a dic
cit ad hoc:& ꝗa ibi iam de his loquuti su-
mus: nunc ad alia gradum faciamus.

¶ Adorari petiit, ut intelligas, quod omnes, qui diabolo consentiunt, illum adorant. O si hæc attenderet peccator, & uideret quomodo impiissimo dæmoni & uili creaturæ se subiicit. ¶ Denique obseruabis, quàm fallax & mendax sit dæmon in omnibus quæ promittit. Mendax fuit in omnibus quæ hic dixit: nam regna & diuitiæ, quas ostendit non suæ erant. Et etiam mendax fuit dicens, quod omnia hæc dabat cui ipse uolebat: & quod item daret ea Christo, si eum adoraret. Similes sunt dæmoni, qui gloriantur de nobilitatibus, gratiis & bonis, quæ non habent: & ea dicunt fecisse, quæ nunquam fecerunt. Similes etiam sunt dæmoni, qui ea non adimplent quæ promittunt. ¶ Ad nostram autem eruditionem admonet locus iste, ne credamus diabolo, mundo, aut carni: & omnia qua nobis promittũt falsa esse, & uana. Nunquam promissis stat, & quod promittit nunquam facit,
Eccle.19 & in omnibus dictis mẽdax est. Humiliat
2.re.20 se & interiora eius plena dolo. Ne credas eius dictis, nec cogites posse tecum amicitiam habere. Ne fidas Ioab, nec credas quod dæmon & mundus amici tui sint: nam si credis illis, & in eis confidis, tibi necem inferet osculo & salutatione pacis, tanquam alteri Amasa. Quidquid mun-
3.Re.22 dus dicit & consulit tibi, falsum est & mẽdax: ut clarè uidetur in omnibus quæ dæmon hic dixit Christo. Plurimi prophetæ falsi adulabantur regi promittentes in uitam & uictoriam, si in bellum iret: & omnia hæc ut ad libitum loquerentur. Omnia quæ mundus consulit, & omnia quæ appetitus imperat fallaciæ sunt tibi dicentes, quoc etiam si male uiuas, bene potes
3.Re.21 uitam æternam expectare. Morieris tanquam Achab: si falsis prophetis credideris. Hi sunt falsi testes, quos Iezabel addu-
Iudi.4. cit: qui si credantur, spiritũ interficiunt.
Esai.4. Animaduerte ꝙ omnia, quæ tecũ mũdus
3.re.13. facit blandimẽta sunt falsa & ficta: quibus capere solet incautos & improuidos. Confidit Sisara Iaeli: q̃a autẽ illi credit, miserè ĩter fectus fuit. Deus inquit. Popule meus qui te beatum dicunt: ipsi te decipiũt. Propheta ille qui uenit à Iudea, quia credidit falso prophetæ, interfectus fuit à leone. Solet dęmõ tanquã propheta ille falsus & senex vt magis decipiat dicere quod Deus iubet, & scripturam sacram in comprobationem adducere, ut faciebat quando dominum tentabat. ¶ Aduerte quod piscatores solent esca hamum cooperire ut pisces capiant, & decipiant: & uide quod omnia mundi blandimenta sunt in tuam perniciem & damnum, & quod sub uirenti herba coluber est absconditus. Mulier nāque illa quam Apocalypsis refert in uase Apo.17
aureo propinabat uenenum. O quot & quantos hoc maledictum uenenum suorum præstigiorum interfecit: & quanti bibunt mortem in honorum, diuitiarum, & uoluptatum uasis. Aureo uase ignaros & insipientes fallit: qui non agnoscunt uenenum suum. Ecclesiasticus enim ait. Mul Eccl.26
tos destruxit iniqua promissio eius. Surgant (si uolueris) omnes mortui & dicant an aliq̃s in hac uita gaudium sine dolore possederint, pacem sine discordia, quietem sine metu, ualetudinem sine infirmitate, panem sine dolore, & gaudium sine tristitia. Omnia bona promittit, & cuncta præbet mala: gaudium promittit, & tristitiam tribuit: diuturnam uitam promittit, breuissimam donat. Septem anno
rum spacio seruierat Iacob Laban, ut pul Gen.29
chram & formosam Rachel in uxorem duceret: at derisor socer dedit illi Liã, quæ lippos habebat oculos. Talis est dæmon, qui aliud promittit, aliud dat. Hanc fallaciam nõ agnoscunt, qui ei seruiunt: quousque clarum mane adueniat. Transacta iam obscuritate uitæ presentis, cum mors apperiens oculos, cognoscent ut alter Iacob mendacia dæmonis, & fallaciam in qua vixerunt: tunc cognoscunt quàm perditi ambulauerint seruientes dæmoni mẽdaci. Multi etiam si agnoscunt fallacias dęmonis, nihilominus gaudent in eis uiuere, ut Balaã, qui apertis oculis ad lapides
offendebat. Non ne clarè uides, quomodo Nu.22.
hic Christo mentitus est, cũ ea promitteret, quę dare nequibat? Itẽ tecũ facit, tentans te, Loquitur ad aures dicens tibi, q̃d in uitiis est gaudium & uoluptas: cùm secundum ueritatem tormenta conscientię sint, & tandem dolores æternos ingenerent. Disce igitur à tuo redemptore & magistro, ut non credas fallaciis suis: sed potiùs illum à te reiice procul, ta-

lia,

ſta,ut dominus illi dicẽs.Scriptum eſt, Do-
minum Deum tuũ adorabis & illi ſoli ſer-
uies.] Hoc ſcriptum habetur in Deutero-
nomio, ex quo libro omnes tres reſpon-
ſiones ad tres tentationes excerpſit Chri-
ſtus:ut doceat ſacram ſcripturam arma ha
bere contra aduerſarios, & inimicos ueri-
tatis.Nonne ſeruiendum eſt dominis?vti-
que:ſed quando iubent aliquid, quod eſt
contra Deum, Deo potius quàm illis ſer-
uies.Secundò intelligẽdum eſt,illi ſoli ſer-
uies:ſcilicet ſeruitute latriæ, quæ ſoli Deo
debetur : ita ut nulli homini ſeruire liceat
Aug.li. hac ſeruitute latriæ.Sic Auguſtinus loqui
10.ciui. tur libro decimo de ciuitate Dei:atq; ideo
cap.1. coniunxit illi ſoli ſeruies cum adoratione,
ut intelligas quod de hoc obſequio ado-
rationis latriæ loquutus ſit.At multi Chri
ſtiani ſunt, qui apertè huic præcepto ad-
uerſentur inſeruientes ſuis appetitibus,
quos tanquam Deos colunt. Adorant &
Colo.3. uenerantur auaritiam, iuxta illud Pauli.
Philip.3 Auaritia quæ eſt idolorum ſeruitus. Alij
ſunt ut idem Apoſtolus ait, quorũ Deus
uenter eſt.Videbis nanque plurimos Chri
ſticolas, quorum ſi conſideres occupatio-
nes, negotia, & loquelas non dubitabis
quin uentris ſui idololatræ ſint : quando-
quidem neſciunt à primo mane uſque ad
noctẽ aliud loqui, niſi de cibo & potu, &
oblectamento ſui corporis : tanquam ſi
Deus Iudex in cœlo non eſſet, & ut poſt
hanc uitam alia excellentior non maneret
legitimè certantibus. Deum, uerum Deũ
eſſe agnoſcunt:at non ſolum illum uolũt
adorare, ſed etiam carnem ſuam & uilem
mulierem tanquam Deum colunt:ſimilis
4.Re.17 illis Samaritanis, de quibus ait ſcriptura,
Matt.6. quod timebant Deum, ſed habebant ido-
la quę adorabant. Sed ſtat ſententia. Ne-
mo poteſt duobus dominis ſeruire. Et
duobus dominis ſic cõtrarijs quales ſunt
diabolus & Chriſtus,caro & ſpiritus, mun
dus & Deus, nullatenus ſeruire poteris:
quia ſolus Deus eſt ab homine colendus,
ut illi ſoli ſeruias,& diabolum impiiſſimũ
tyrannum abiicias, & ipſius iugum one-
roſum. Quomodo autem duobus domi-
Cap.16. nis non poſſimus ſeruire, ſed ſoli Deo:in-
fra in ſuo loco Deo dante dicemus. Et hęc
ſatis ſint de tertia tentatione,nunc autem
de ſecunda agamus, quia ut iam diximus
Lucas noſter nõ ſeruat ordinem hiſtoriæ
in narratione harum tentationum. Ait er
go, [Et duxit illum in Hieruſalem, & ſta-
tuit eum ſupra pinnam tẽpli.]Pinna Gre-
cè ſignificat alam illam ex leui ferro con-
fectam,quę ſupra ſumma tecta ſolet collo
cari,cuius motu differentiæ uentorum di
ſcernuntur. Itaque ſuper templum eſt te-
ctum, & ſuper tecti ſummitatem eſt pin-
na ſeu pinnaculum,ſeu ala.Expẽde autem
hominum impiorum ingenium nihil in- Nu.23.
tentatum relinquunt, ut malitiam ſuam
expleant.Balac rex Moabitarum in alio &
alio loco ter ædificauit altare & appoſuit
uitulum,& arietem, ut malediceret Balaã
populo Iſraeli. Viſum eſt ei quod ſi muta
ret locum,mutaretur etiam Balaam: & id
quod in uno loco non potuit aſſequi, in
alio exiſtimauit aſſequuturum.Ità dæmo
ni uiſum eſt, nam cùm in deſerto non eſ-
ſet conſequutus a Chriſto id quod intẽde
bat, fore poſſe exiſtimauit id conſequi in
pinnaculo.Poſteà uerò cùm nec in hoc lo
lo intentionem ſuam expleuiſſet, tanquã
alter Balac tertio duxit illum in montem,
& in tribus locis tria altaria ędificauit,quę
ſunt tres ſuæ tentationes. Sic Iudæi fece-
runt cum illo cæco à natiuitate, quẽ Chri Ioan.9.
ſtus illuminauit,iterum atque iterum im
portunè interrogando illum, ut uel ali-
quid aduerſus Chriſtum inuenirent. Hoc
quotidie faciunt impij, cùm bonos perſe-
quuntur : ut nihil intentatum relinquãt,
ut uel eis poſſint nocere.

¶ Obſerua etiam & uide diaboli inge-
nium,ſemper enim ſupra pinnã collocat.
Non decet, ut homines ſupra res diuinas
ſint, res autẽ diuinę ſuper homines opor-
tet,ut ſint. Solus domini eſt, ut excelſus
ſit,& eleuatus. Qui prælatis ſuis non obe-
diunt uices Dei gerentibus,ſupra pinnam
ſunt:non ſub Deo. Imò ut generaliter lo-
quar, omnis tentatio de quocunque pec-
cato illa ſit,id intendit,ut hominem ſupra
pinnã collocet. Omne enim peccatũ mor
tale eſt uoluntarius ſupra pinnam conſcẽ
ſus:ideſt,ut contra obedientiam Dei teip-
ſum erigas.Denique ſicut nullus eſt locus
excelſus tutus : ſic tu qui contra Deum
ceruice erecta inſurgis, timere debes oc-
caſum inferni. Sic diabolus ſuperbiens di
xit. Super aſtra Dei exaltabo ſoliũ meum : Eſai.14.

&

& sedebo in monte testamenti, &c. Sed uide quod sequatur. Veruntamen ad infernum detraheris, in profundum laci. Hoc modo sicut ipse exaltatus cecidit, uult homines exaltare, ut cadant sicut ipse. Ducit itaque diabolus homines in altitudinem superbiæ, ut lapsu grauiori cadant. Aquila in altum surgit & eleuat testudinem, & inter lapides deiecit, ut uel ita fractũ possit illum manducare. Ita demon plurimos in honores & dignitates eleuat: ut maior
Iob.26. sit in infernum casus. Sic Iob agens personam superbi, inquit. Eleuasti me: & quasi super uentum tollens allisisti me ualide. Sicut uas luteum quod frangere uis, extollis à terra ut fortiùs comminuatur: sic diabolus extollit, ut proijciat in infernũ. Vnde in prouerbijs dicitur. Ante ruinã exaltatur cor. Si quando aliquem uideris in honoribus & mundanis rebus ascendere, cum uirtutibus non sit munitus: mihi crede
Pro.16. illud esse, ut maior sit casus, & ut ab altiori loco præcipitetur. Ideo Dauid inquit. Vidi impium exaltatum super ce-
Psal.36. dros libani, & ecce iam non erat. Quando duo magni luctatores in arenam descendunt, uiribus prosternere se nequeũt: at qui dexteritatem in lucta habet, contrarium in aerem leuat, atque ita illum prosternit. Sic diabolus tanquam magnus luctator, quos pauperes nequit prosternere, quia humiles sunt: eos eleuat diuitijs, honoribus & dignitatibus, ut in abyssum inferni eos detrudat. Hoc quotidie uidemus in multis pauperibus, qui recti sunt & humiles: at prælati facti, Nerones fiunt & Diocletiani.

¶ Obseruandum quoque est dæmonẽ Christum non duxisse in sancta sanctorũ, neque in altare templi: sed in exterius & pinnaculum, quod superfluum erat & ad nihilum nisi ad ornatum deseruiebat. In qua re debes hoc unum aduertere: dęmonis esse in ingeniũ homines allicere, & ducere in res exteriores, & non ad internas: quin potius rebus externis homines excæcat, ne interiores uideant. Luxuriæ & libidini dedito, huius uitij uoluptates ob oculos ponit: non autem pœnitentiam & tristitiam, quę post illud peccatum remanet. Auaro pulchritudinem & nobilitatem auri repræsentat: at non ob oculos ponit diuitum curas, & scrupulum quo diuitiæ acquiruntur. Alteri dicit, esto prælatus, esto episcopus, & harum dignitatum honores ob oculos illi ponit, at nõ manifestat huic quàm grauia sint horum statuum pondera, quamque arcta ratio ab his sit exigenda. Nunquam dæmon te ipsum inuitabit tui ipsius humili cognitione, nec morsu & reformatione consciẽtiæ tuę: sed rebus uanis & exterioribus, ut erat pinnaculum templi, Nam si homo blandimentis carnis deditus, ut considerat uoluptatem exteriorem, recordaretur etiam quid hoc peccatum turpidinis secum afferat, non utique illud patraret: at dæmon hominibus exteriora tantum ostendit, ut uel sic eos semper falsos habeat. Moses ser- Exo.3.
uus Dei spiritu diuino ductus gregem mittebat in interiora deserti. Iubebat etiam dominus vt animal quod ei offerebatur sine pelle esset: dæmon autem uult, Leui.1.
ut obsequium quod ei præstas pelle uoluptatis cooperias, ut interiora illius uitij & peccati non uideas. At tu teneris id facere quod Deus iussit, scilicet auferre uitio pellem uoluptatis: tuncque clarè agnosces, quæ fallaciæ, quæ turpitudines sint absconditæ in eo quod mundus repræsentat. Crede mihi quod omne malum tuum pendet, cum non aufers peccato pellem. Corticem ei aufer, & in interiora eius ingredere: tuncque clarè uidebis, quanta sit pestis & abhominatio abscondita, subter id quod nunc desideras. Tob.16
Vnde Angelus Tobiæ dixit. Exentera piscem & cor eius & fel, sunt enim hęc necessaria ad medicamenta. Sic exentera peccatum, & fel uidebis cęcis oculis medicinam: confertque multum ut malitiam peccati agnoscas, & mundi uanitatem. Sed de his satis. Constituit itaque Iesum in pinnaculum templi diabolus. [Et dixit ei. Si filius Dei es, mitte te hinc deorsum.] Suadere potest, non pręcipitare. Prætereà non ad ascensum, sed ad descensum suadet: quia omnes secum cadere optat. Ipso cœlo eiectus, in infernum corruit: & id miser ipse molitus ut omnes cogitatus nostros, opera & uestigia in terram conuertamus, sequentes illam impiam pythagoræorum sententiam, Quæ supra nos, nihil ad nos. Expende etiam quanti fecerit

diabolus Christum:non enim eum tentat de luxuria aut de infidelitate,sed de nimia fiducia & confidentia : qua tentatione nō nisi uiros perfectos solēt aggredi.Quando enim cognoscit malignus hostis aliquem religioni,& egregijs uirtutibus uacare, ut
Luc.18. illum tumore superbiæ inflet,confidentiæ & arrogantiæ argumentum apponit. Sic tentauit ilum pharisæum qui ieiunabat, decimas dabat, & multa bona faciebat. Iam diabolus expertus fuerat Christi uirtutem in deserto: ideò nunquam de iactātia tentat.Sancti,autem, ut inimicum uincant, nihil sibi arrogent: sed omnia Deo adscribant.Sic Apostoli non in suo, sed in Christi nomine dæmones expellebant: ne arrogare sibi aliquid uiderētur.Sic Petrus claudum curauit dicens. In nomine Iesu
Act. 3. Nazareni,surge,& ambula. Sic Paulus fu-
1.Co.12 giens iactātiam dixit. Scio hominem siue in corpore,siue extra corpus nescio, Deus scit, raptum huiusmodi usque in tertium cęlum. Vide quomodo suum nomen sub silentio inuoluat:ut uanitatem & iactantiam fugiat. Sic diabolus, quia Christum iustum uidet,& fortem expertus est:de iactantia illum tentat. Et ut magis suadeat & alliciat ad id faciendum: sicut Christus scripturam adduxit. Sic etiam ipse psalmū nonagesimum affert.[Scriptum est enim, quod Angelis suis mandauit de te ut conseruent te,& quia in manibus tollēt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.] Scit diabolus quod timor pęnæ præseruat à malo. Multi enim non faciunt malum quod fecissent,nisi timerent Deum:uel pęnam peccato debitā. Ideò ut à malo auer-
Matt.3. teret beatus Baptista peccatores æternam minabatur pœnam,dicens.Iam securis ad radicem arboris posita est. Omnis arbor non faciens fructum bonum excidetur, &
Luc.13. in ignem mittetur & ardet. Et Christus, Nisi pœnitentiam egeretis, omnes simul peribitis. Hæc mundi Saluator & præcursor eius prædicabant, ut homines à uitijs suis malis auerterent? quod idem prophetæ olim facere consueuerunt. Diabolus autem cùm homines ad peccandum uult inducere, quantum potest conatur timorem & metum illis auferre, ut se in peccata præcipitent: hoc modo Christum hic tētat dicens.Scriptum est,quoniam Angelis suis Deus mandauit de te,&c. Hoc idem uersipellis fecit cum Eua matre nostra, Gen. 3.
cui timorem mortis adimēs,dixit. Nequaquam moriemini.Hoc sæpè nobiscum facit callidus insidiator, quia nouit multos seruare Dei præcepta potius timore pœnæ, quàm amore & dilectione diuina: & adimit timorem dicens. Ne timeas mortem,neque infernum,quia recta ualetudine & sanitate frueris, iuuenis es,non tam citò morieris: nunc inebriare quantū uolueris, libidini uaca, posteà uerò locus pœnitentiæ superest.Ne timeas.Nos uerò si ab eius manibus liberari uolumus, diligamus Deum, & omnia potiùs diuino amore quàm timore faciamus: Cum autē uoluerit nobis timorem adimere ut peccemus, dicamus ei. Diligo Deum meum super omnia, ideò nolo illum offendere. Gen. 39
Sic illa impudica fœmina, diaboli instrumentum, cum solus esset sanctus iuuenis Ioseph, suadebat & alliciebat eum ad peccandum,cum testem non haberet, quem timere posset.Dei autem fidelis seruus nō timorem, sed dilectionem Dei obiecit dicens.Quomodo possum peccare in dominum meum,qui tanta mihi cōtulit bona? Sic etiam illi falsi senes per quorum ora diabolus loquebatur Susannæ dixerunt. Ecce ostia pomerij clausa sunt, & nemo nos uidet.Quod si non feceris dicemus ad Dan.13
uersus te falsum testimonium.Hęc omnia dixerunt, ut tollerent timorem dicentes, quod portæ erant clausæ:& timorem infamiæ & mortis iniecerunt,ut peccato consentiret. At illa, quæ castitatem seruabat non propter mundi timorem, sed propter Deum ne illum offenderet, mortē potius elegit. Quot autem obsecro nunc sunt fœminæ quæ in maxima laberentur peccata: nisi timerent perdere famam, honorem, aut parentes, aut fratres, aut uiros suos? Qui bonū operatur, & malum sibi cauet solum propter timorem, proximus est ut peccet:quia sublato timore, Deum offendet.Sed qui Deum amat, cum ubique ille sit, hic in nullo loco eum offendet. Quapropter si Deum dilexerimus multas diaboli tentationes uitabimus. Sed de his alias.

¶ Nunc operæ pretium est inuestigare, unde diabolus sciuit qđ hæc scripta sunt?

Vnde tibi ò diabole contingit lectio scripturæ? nunquid legisti prophetas aut diuina eloquia cognouisti? Legit quidem diabolus, sed non ut ex lectione sanctorum melior fieret: sed ut simplicitate eos qui tantum corticis & literę amici sunt interficiat. Multi etiam nunc dant operam literis, non ut sanctiores fiant: sed ut alios decipiant, sicut multi iuris periti & aduocati, qui lucernam & uigiliam tota nocte sustinent ut pauperem spolient, & iustitiam conturbent, & iura uiolant, ut ipsi aucti & locupletati euadant. Sic etiam legunt scripturas heretici, ut alios decipiant. Laborāt omnes heritici suas hereses probare autoritate scripturæ: sensum uerum retorquentes (& ut Paulus inquit) adulterant uerbū
2.Co.4. Dei. Citant quidem diuinas scripturas, sed in deprauatum sensum, ut suas confirmēt hæreses. Vt qui regis imaginem ex auro & gemmis confectam dissoluunt, posteà uerò ex eodem auro canis figuram & imaginem conficiunt. Sic hæretici imaginem fidei dissoluunt, & ex eisdem scripturę autoritatibus falso expositis imaginem perfidię conficiunt, & ornant, & dicunt illam esse fidei & ueritatis imaginem, cum constructa sit ex eisdem scripturę sacrę locis, & fallunt homines simplices dicentes: illā turpem canis imaginē esse ueritatis imaginem. Hac similitudine utitur Ireneus libro primo aduersus Valentinum. Sed iam nūc uide diabolum patrem hereticorum, qui scripturam falso ad suum propositum allegat: heretici enim scripturis perperam ītellectis, suas falsitates, & errores defendere uolunt. Hęc enim quæ psalmista hic enarrat, de uiro iusto, non de filio Dei intelligenda sunt: quia uiri iusti quanuis sancti & recti sint, nihilominus adiutorio diuino, & Angelorum indigent, non tamen filius Dei, qui custos est Angelorum, & dominus eorum. Quare hęc quæ psalmista ait in hoc psalmo, qui habitat in adiutorio altissimi, &c. de homine iusto intelligenda sint, nō de filio Dei, satis cuilibet intuenti apparet.

Præterea illud quod contra se erat, scilicet, super aspidem & Basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem, tacuit diabolus: ne suo gladio seipsum iugularet, hęc enim potestas contra ipsum non solum uiris iustis in ueteri testamento data est, sed etiam in nouo: cum dominus dixit suis discipulis. Ecce dedi uobis potesta Luc. 10
tem super serpentes, & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici: & nihil uobis nocebit.

¶ Denique & multi sunt nūc theologi predicatores uerbi Dei, qui sicut diabolus scripturas portant prędicantes in ore, & alios docentes: non tamen illas portant in Rom. 2.
corde: quibus Paulus ait. Qui alios doces, te ipsum nō doces? Solet aliquando, ut in aquis nasturcia aquatica uideas, pallida, & in terram submissa, quæ nihil crescunt. Quæ autem est causa cur istæ herbæ non crescunt? Quia pluuia de cælo non descendit super ipsas. Nonne sufficientem aquā habent, quando sunt intra riuum? non vtique ista aqua sufficit: nam opus est, ut cœlestis aqua super illas descendat, tuncque statim in altum crescent. Attende igitur uerbi Dei predicator, quod etiam si abundes aqua philosophiæ & theologię, & magnos in his facultatibus feceris progressus: hoc tamen parum prodest, ut tibi ipsi, & cæteris utilitatem afferas: nisi ab alto scientia descenderit, & spiritus atque deuotio, quo in amorem diuinum accendaris: ut alijs proficere possis. Opus est ut deuotus & spiritualis sis, & ut orationi & cōtemplationi uaces, si fructum tuorum laborum uidere uelis. Vide ne dæmonem imiteris, qui scripturam in ore tanquam doctus habebat, malitiam uerò & calumniam in corde. Discamus etiam in hoc loco, ne nos ī res uiles & turpes abijciamus: quandoquidem tanti nos facit Deus, ut Angelos suos in custodiam nostram tri- Psal. 9.
buat, quia scriptum est, Angelis suis Deus mandauit de te ut custodiant te, &c. Colligitur enim ex hoc loco magnam esse hominum dignitatem, cum angeli ad eorum ministerium deputentur. Quapropter quemadmodum ex parte corporis nosmetipsos humiliare debemus, contemnendo nos, siquidē cinis & corruptio sumus: ita ex ea parte, qua similes Deo sumus, magni nos ipsos facere debemus: nec abijcere nos debemus in uile res huius mundi: quādoquidem anima nostra tantę est dignitatis, & excellentię, ut etiam cęlestes Angeli, ei ministrēt. Sed iam Christum audiamus.

[Et re-

[Et respondens Iesus, ait illi. Scriptum est, non tentabis Dominum Deum tuum.] Ille Deum tentat, qui petit miraculum fieri sine necessitate, & qui exponit se periculo, q potest naturaliter uitare. Ideo Christus dixit suis. Cùm uos persequuti fuerint in unam ciuitatem, fugite in aliam. Sicut Christus fugit paruulus in Aegyptū, & postea factus uir idē sæpè fecit. Sic Paulus summissus in sporta euasit. Sed cùm humanum auxilium defecerit, tūc ad Deū confugiendum est: non tentando, sed deuotè & humiliter confitendo infirmitatē nostrā. Sic ille rex pius dicebat. Cùm ignoremus, quid agere debeamus hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te. Sic Deum tentat qui miraculū citra necessitatem petit, ut hic dæmon petebat: cùm scalæ essent ad descendendum, ab alto uolebat eum præcipitare, dicens, quod cùm maximè Deo confideret, ut diceret Deum posse hominem sine pane sustentaret, quod eodem modo facere posset, ut ipse sine scalis descenderet. Benè posset Deus Noe & suos in nubem eleuare: at cum essent tabulæ & architectores, & in arca possent saluari, nō erat cur dominus miraculum in ea re operaretur. Quando filij Israel erant iuxta mare Rubrum. & inimici non procul ab eis aberant, tunc quando nullum erat naturale remedium, ut Pharonis manus euadere possent, apertū fuit mare, miraculo portentoso facto. Et in deserto cum nullus esset cibus fecit etiā miraculum, mittens panem cœlestem. Petere à domino ut faciat miraculum, quando naturale aliquod suppetit remedium, officium est dæmonis. Clarum quippe & naturale est, q si aliquis paries ruinam minatur in sinistram partem quod in eadem cadet. Qui igitur fieri potest, ut cū tu malè uiuas toto tuę uitæ discursu: à Deo miracula petens, in Dei sortem existimas posse cadere; Miraculum sine dubio petis: nā miraculum quidem & illud grāde est, qđ cùm malè uiuas, fœliciter & bene uitam finias. At Christus illi respondit, Non tentabis, &c. Acsi diceret ei Malè quidem ò incaute: arguis: quia non est par ratio de uno atque de alio, nam in deserto ubi non erat, ut Deus sua uirtute nos sustentaret, aut quacunque alia re sibi placita. At hic sunt scalæ, quibus ascendimus, nam scalę postquam nos ascendimus iam fractæ essent, nullum mihi est dubium, nisi quod posset efficere, ut nos intacti & incolumes descenderemus. At cum scalæ sint, non est cur ego id faciam, quod dicis: id enim esset dominum tentare: miraculum sine necessitate petendo.

Mat. 10. Mat. 2. 2. Para. 20. Gen. 7. Exo. 14. Exo. 16.

¶ Aduerte autem quod multi sunt qui tentant Deum sicut diabolus. Tentant quippe hi Dei clementiam, qui negligenter orant, & sine deuotione. Iuxta illud Ecclesiastici. Ante orationem prępara animā tuam: & noli esse quasi qui tentat Deum. Alij tentant Dei patientiam: quia perseuerant in peccatis. Vnde psalmista. Tentauerunt, & exacerbauerunt Deum excelsum, & testamentum eius non custodierunt. Alij tentant Dei iustitiam deprecātes uindictam alicuius. Vnde duo Apostoli dixerunt Christo. Vis dicimus ut descendat ignis de cœlo? Alij tentant Dei potentiā, ut temerarij in periculis. Ideo Iudith quibusdam, qui Deo assignabant tempus dixit. Qui estis uos, qui tentatis dominum? Multi etiam tentant Dei sapientiam, qui uolunt sine studio & lectione librorum scire & alios docęre, quod certè tētare dominum est. Vide Augustinum in prologo de doctrina Christiana optimè de hac re differentem. Vult enim Deus ut homines ab hominibus discant: nam cōtrarium agere, temerarium est, & Deum uelle tentare.

Eccl. 18. Psal. 77. Luc. 9. Iud. 8.

¶ Obseruandum præterea, quod quia diabolus se tuebatur autoritate scripturę, Xps ēt cū scriptura, respōdet, adducēs hoc quod in Deuteronomio scriptum est scilicet, non tentabis dominum Deum tuum. Gloriosum uictoriæ genus est, inimicum suis proprijs armis prosternere, Cùm diabolus armis se induisset scripturæ aduersus Christum: eisdem se ipsum Christus induit, & uicit illum. Vt etiam fecit In paradiso, ubi dæmon primos parentes per lignū uicerat, sic & per lignum crucis ipsum dæmonem uicit: nam ipse dæmon fuit faber lignarius, qui crucem confecit, quique per ora Iudæorum uociferabatur, dicens. Crucifige, Crucifige eum. Sed his armis ut iā dictum est ipse dæmon fuit uictus: quemadmodum in hoc loco cū scriptura à Christo allata. Docet eisdem armis dæmonem

Deut. 6. Gene. 3. Mat. 27.

esse

esse uincẽdum. Cùm diabolus scripturam aduersus nos attulerit, nos etiam contra ipsum scripturam afferamus. Cum tentauerit te de superbia: illud tibi ex scriptura adducet. Curam habe de bono nomine. Cum tentauerit de auaritia: adducet illud, ꝙ Salomon ait de formica quæ congregat in messe ꝙ comedat. Si de luxuria. Crescite & multiplicate, &c. De gula. Ecce dedi uobis omnem herbam, & lignum, ut sint uobis in escam, &c. Et sic de alijs peccatis. Nos uerò è contra eiusdem armis illum uincamus & interficiamus, dicentes ex scriptura contra superbiam. Quid superbis puluis & cinis? Contra auaritiam illud Pauli. Nihil intulimus in hunc mundum. Et illud Ecclesiastici. Sicut egressus est homo nudus de utero matris, &c. Contra luxuriam dic, Omnis fornicator aut immundus non habebit hęreditatem in regno Christi & Dei. De gula ait scriptura. Adhuc escæ erant in ore ipsorum & ira Dei descendit super illos, &c. Sed ad cõtextum. [Et consummata omni tentatione.] Iam initio diximus quod antequam diabolus uisibiliter in assumpto corpore agrederetur dominum, tentauit illum multis grauissimis tentationibus: de quibus hæc, quę nunc ait uerificãtur. [Diabolus recessit ab illo usque ad tempus.] Quia tempore passionis redijt ad tentandum: quanuis illa nõ fuit tentatio propè dicta, prout est suggestio diaboli ad malum: sed fuit aperta persequutio, incitando Iudæos cõtra Christum. Sed nunc nonne uides quomodo diabolus cedit uirtuti? Et si inuidere non desinat, tamen instare formidat: quia frequentius refugit triumphari. Audito nanque nomine Dei recessit usque ad tempus posteà non tentaturus, sed apertè pugnaturus in passione.

Eccl. 41. Prou. 6. Gene. 2. Eccle. 5. 1. Tim. 6 Eccl. 10. Ephe. 5. Num. 11

¶ Docemur non tantum aduersus carnem & sanguinem: sed etiam contra nequitias spirituales esse nobis certamen. Nemo potest coronari nisi prius uicerit: & nemo uincere nisi pugnauerit. Discamus omni tempore uigilare, & esse cautos. Quamuis uincas, non sis sine cura & solicitudine ociosè uiuens: quia diabolus nõ recedit usque in finem non reuersurus, sed usque ad certum tempus: fingit enim se fugere, sicut Iosue cùm cœpit ciuitatem Hai: sed reuertitur ad tempus, ut fortius & aptius uincat. Caue ne tibi contingat sicut Philisteis illis, qui epulabantur celebrãtes uictoriam, quam obtinuerant de Sanson, nec attendebant ad malum quod illis euenire poterat & fuerũt uicti & mortui. Similiter Amalechitæ lætabantur super uictoriam, quam obtinuerant Siceleeh, quã igne combusserant, & spoliauerant, & erãt super faciem terræ quasi festum celebrantes: quos Dauid superueniens uicit, & occidit, & abstulit spolia. Quando uiceris, tũc timidior debes esse & experge factus, nam iterum redibit dæmon prẹliaturus tecum: & facilè uinceris si incautum te inuenerit, quanuis priùs uictor euaseris. Et multoties contingit, ut ipse dęmon, utpote qui sagacissimus & callidissimus est se sinat uinci, ut posteà melius ipse uincat, & maiorem uictoriam consequatur. Vt facere solent hi qui alearum aut taxillorum ludum exercent, qui fingunt se perdere, & paruam pecunię quantitatem amittunt, ut postea maiori lucro aduersariũ capiãt. Multi sunt qui statim ut confessionem suorum peccatorum fecerunt, alacres sunt & gaudentes cum uictoria, quam de dæmone assequuti sunt, qui eos ridet, nam cum eos improuidos & incautos uideat, redit iterum eos tentaturus, atque ita eos uincit facile, & captiuos possidet? Vide ne post uictoriã obdormias: nã tunc solet dæmon maiorib. uiribus & potẽtia inuadere.

Ephe. 6. Iosue. 8. Iud. 16. 1. Re. 30

¶ Obserua etiam ꝙ quinque uitia diaboli notantur in hac historia. Primum qđ sit curiosus speculator, an uidelicet Christus esset filius Dei: quod scire cupiebat non ut ueneraretur, sed ut iactanter miraretur, & ut redemptionem nostram (si posset) impediret. Secundum quod sit uanus, quia propter gloriæ uanitatem suasit casum. Tertium quod sit importunus, semel & bis repulsus, iterum accedit tentare. Quartum quod sit fallax, quia promisit se daturum, quod dare non poterat. Quintum quod sit arrogans & superbus, quia petit adorari. Matthæus narrat Angelos accessisse & ministrasse, &c. Sed dices, nunquid tam magnum fuit dæmonem à Deo uinci, ut sic adeò propter id tantum magnificetur? Respondeo quod non uicit illum in quantum Deus erat: quia hoc parum

Matt. 4.

ctum esset, & poterat annihilare illum: neque in quantum erat beatus homo, quia quicunque beatus maiores uires habet, quàm omnes dęmones: sed inquantum homo mortalis uicit eum: secundum quā naturam quanuis minor esset diabolo (q̄a iste non perdidit essentialia) in gratuitis tamen maior fuit Christus illo & sapientior omnibus philosophis, & sic uicit illum. Pręterea in tentationibus Christus ostenderat se hominem esse: nūc Angeli illi ministrant, ut ostendatur eius dignitas atque diuinitas. Et etiam hoc est factum ut discas, quod quādo à diabolo tentaris, quod Angeli tibi præsentes sunt, & desiderant nostram uictoriam: & postquam uicerimus quasi congratulantes nobis, ad nos accedūt. Sed iam historiam prosequamur. [Et egressus est Iesus in uirtute spiritus in Galilęam, & fama exijt per uniuersam regionem de illo.] Venit in uirtute spiritus: nam ille qui plenus erat ab instanti conceptionis Spiritu sancto nunc clarè ostendit spiritum in miraculorum operatione. Itaque uirtus spiritus est uirtus operatiua signorum, quæ datur à spiritu sancto. Vnde in libris regnum dicitur, quod spiritus He-
4.Re. 2. liæ requieuit super Elisæum. Porrò Christi, quatenus Deus est & Spiritus sancti, una est uirtus, atque omnipotētia, & quo ad hoc Christus propria uirtute fecit miracula. Et secundum naturam assumptam à Spiritu sancto, imò à tota Trinitate data est potestas super omnem creaturam, ut ipse ait. Data est mihi potestas in cœlo, & in terra.

Mat.28. ¶ Disce & tu ut ductorem habeas spiri
Rom.8. tum sanctum in omnibus, quæ agis. Vn-
Ioan. 8. de Paulus. Qui spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt. Sed qui spiritu maligno & carnis concupiscentijs obtemperant, non sunt filij Dei, sed eis dicitur. Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris uestri uultis perficere. Fama autem eius exijt per uniuersam regionem: nam probitas lucem quandam secum affert, quæ homines uel inui-
Mat.5. tos cogit. Non potest (ait dominus) ciuitas abscōdi supra montem posita. Et sicut sol primum radios suos emittit super faciem terre, minimè latere potest, cum a suismet radijs prodat: sic homines spirituales, quique ex familiaritate quam cum Deo habent plurimum lucis acceperunt, etiam si conentur lucem illam abscōdere, minimè poterunt. Cuius rei exemplum erit nobis Moses, cuius facies ex habita cū Deo Exo.34.
conuersatione clarissimos radios emittebat: quapropter necesse erat uelamen ponere, sicut ipse ponebat: sed splendor eius aliquando foras exhibat. Quod idem uīdes nūc in Christo Iesu adimpletum: quia gloria eius & fama in dies crescebat & augebatur, licet ipse eam occultaret uelamine humilitatis. Vbi est ignis ibi erit fumus qui illum manifestabit: & ubi uera uirtus & probitas ibi fama & gloria erunt, quæ uirtutem absconditam manifestabunt. Sic cum Christus post baptismum, & ieiuniū reuerteretur in Galilęā, creuit fama eius, & exijt per omnem regionem. Huic consentit alius euangelista qui ait, Abiit opinio eius in totam Syriam. Sic de Salomo- Matt. 4.
ne dicitur quod omnes reges terrę deside 2.Par.9.
rabant uidere faciem Salomonis. Et Iob. Iob. 28.
Auribus nostris audiuimus famam eius. Age & tu ut bonus, odor famę tuæ exeat in regionem. Vnde dominus suis ait, Lu- Mat.5.
ceat lux uestra coram hominibus: ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cœlis est.

¶ Obserua autem, quod hęc fama Christi non fuit propter eius prędicationem, propter ipsius miracula: nam Christus nō prędicauit nisi postquam Ioannes in carcere erat detentus, ut Marcus ait: postquā Mar. 1.
traditus est Ioannes uenit Iesus in Galilęam prędicans Euangelium. Fecit autem aliqua miracula antequā publicè prędicaret: nam cōuertit aquam in uinum, quod fuit primum miraculū, & eiecit emētes, & Ioan. 2.
uendentes de templo in quadam diuina potestate: & multa alia signa fecit in die festo coram Iudeis. Et tunc uenit ad eum Nicodemus, & Galilei, & receperunt eum, uidentes quę fecerat Hierosolymis. Et Ioan. 3.
primo Christus hoc fecit, ut opinionem sui in plebe ingeneraret, ut doctrinę ab eo prędicandę crederetur: nam si incepisset prędicare, nullis pręcedentibus miraculis forte sermo eius nullius esset autoritatis propter tantam excellentiam prędicationis Ioannis, qui ante eum prędicauerat. Cum igitur Christus, primò multa miracula fecisset in Galilęa & posteà in Iudęa,

cum reuerteretur à Iudęa in Galileam, in itinere audiuit Ioannem esse traditum, & tunc incepit suam prædicationem in terra Galilææ, quæ erat Zabulon & terra Neptalim, ut adimpleretur illud Esaiæ. Terra Zabulon & terra Neptalim, &c. ut Matthæus dicit allegans Esaiã prophetam. [Et ipse docebat in Synagogis eorum & magnificabatur ab omnibus.] Sapientia foris prædicat, & in plateis dat uocẽ suam. Noluit dominus in occulto pr̨edicare sed publicè in Synagogis corã omni plebe: tũ ut multos doceret, q. propter omnes uenerat tũ etiam ne eius inimici inuidi doctrinam diuinã calumniarentur. Vnde principi sacerdotum de doctrina ipsius interroganti respondit, Ego palam loquutus sum mundo ego semper docui in templo & Synagoga, ubi omnes Iudæi conueniunt. Sic publicè prædicans ostendit suæ doctrinæ synceritatem, quia non clanculè (ut hęretici & seductores facere solent) sed in synagogis coram multitudine neminem ueritus, ueritatem docebat securus. [Et uenit Nazareth ubi erat nutritus.] Aduerte quod Christus stetit in Nazareth ferè per spacium totius suæ uitæ usque ad principium anni trigesimi ætatis suæ. Tunc baptizantę Ioanne iuit Christus ad eum ut baptizaretur: & postquàm fuit baptizatus non est reuersus in Nazareth, sed confestim iuit in desertum ad ieiunandũ. Finito uero ieiunio redijt ad Ioannem qui erat ibidem in Iudæa, & ibi congregauit sibi Petrum, Andręam, Philippum, & Nathanaelem, & cum eis profectus est in Galilæam, ut ait Ioannes, & abij Nazareth. Et quamuis Ioannes dicat quod iuerit, & vbi aquam in uinum conuertit, & ibi descenderit in Capharnaum: credẽdum est tamẽ prius iuisse in Nazareth, quã in Canaa & Capharnaũ. Quod patet, q a Ioannes dicit, ꝙ de Canaa Galileæ descenderunt in Capharnaum mater eius cum suis discipulis: & tamen Christi mater habitabat in Nazareth, & quando redijt in Galileam iuit ipsa cum illo in Capharnaum. Posteà reuersus in Iudæam fecit miracula plurima Hierosolymis die festo: & rediens secundò Capharnaum in Galilæam nunciatum est illi in itinere quomodo dilectus Ioãnes in carcere detinebatur: & cœpit ibi prædicare & exijt fama prædicationis eius, sicut & de miraculis iam anteà exierat, ut Lucas dixit: & tunc iterum uenit Nazareth. De hoc secundo aduentu in Nazareth postquam pr̨edicauerat, & miracula fecerat in Capharnaum, loquitur hic euangelista Lucas: quod manifestum, est quia Nazaraitæ dixerunt ei nunc. Quanta cognouimus facta fuisse in Capharnaum, fac hic in patria tua. [Et intrauit secundum consuetunem suam die sabbathi in synagogam, & surrexit legere.] Inter diem sabbathi, & diẽ sabbathorum hæc est differẽtia, quòd omnis dies sabbathorum est dies sabbathi: non tamen è conuerso. Nam dies sabbathi significat quemcunque diem festum: dies autem sabbathorum significat solum diem festum, qui ideò uocatur dies sabbathorum, quia semper est dies sabbathi ad differentiam diei festi, quinti, quarti, &c. quorum nullus est semper, sed quandoque, sic quandoque non dies est sabbathi hoc est quietis. Prædicabat autem die sabbathi, quia tunc potius conueniebant Iudæi ad audiendum uerbum Dei: sicut nunc Christiani faciunt in die Dominico, Diebus festis ab occupationibus cessatur, ut homines diuinis exercitijs quietius deuotiusque intendant, & ut ea emẽdent, quæ ferialibus diebus peccauerunt, Deo adherentes & ecclesiæ sanctæ eius. Sed proh dolor, nam id quod datum est in medicinam, conuersum est in uenenum: nam in diebus festis multi potius uacant ebrietatibus, epulis, iocis, choreis, quàm in ferialibus diebus. Hoc lamentatur dominus per Esaiam. Sabbatha uestra odiuit anima mea. Surrexit autem legere Christus, ut ostendat quod prædicator concionem suam in sacra debet fundare scriptura. Vnde beatus Petrus. Non enim indoctas fabulas sequuti, notam facimus uobis domini nostri Iesu Christi virtutem. Sed multi nunc, ut ostendant suam uariam lectionem & elegantiam, uel ut uerius dicant suam uanitatem, & arrogantiam omnem concionem implent uersibus poetarum, & fabulis Ethnicorum: sic adeò, ut totus gentilicus sit sermo. [Et traditus est illi liber Esaiæ prophetæ, & ut reuoluit librum inuenit locum ubi scriptum erat.] Non solũ operibus, sed diuinis

scriptu-

Esa. 9. Matt. 4. Sap. 1. Ioan. 18 Ioan. 1. Ioan. 2. Esai. 1. 2. Pet. 1.

ſcripturis, probauit dominus ſe Chriſtum
Colo. 2. eſſe. Præterea non indigebat Chriſtus libro, cùm ipſe ſit in quo ſunt abſconditi omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei: ſed accepit codicem, ut nobis ſacræ ſcripturæ ſtudium commendaret. Non tamen caſo illum locum ſcripturæ obuiat, erat nanque id iam diuina prouidētia diſpoſitum. Nemo quippe prophetarum de Chriſto
Eſa. 61. euidentius, aut clariùs, quàm Eſaias vaticinatus eſt. Locus uerò ſcripturæ is erat. [Spiritus domini ſuper me.] Hæc uerba de Chriſto quatenus homo eſt, intelligenda eſſe cenſeo. Regula enim ſcripturarum de filio Dei eſt, ut diſtingamus quid in eis ſonet ſecũdum formam Dei, in qua æqualis eſt patri: & quid ſecundum formam quam accepit, in qua minor eſt patre: & non turbabimur tanquã cõtrarijs inter ſe
Ioan. 10 ſanctorum librorum ſententijs. Secũdum forma ſerui dicit, pater maior me eſt: ſed ſe ſecundum formam Dei, ego & pater unũ
Ioan. 5. ſumus: Secundum formam ſerui, non ueni facere uoluntatẽ meam, ſed uoluntatẽ eius qui miſit me: ſed ſecundum formam Dei. Sicut pater hẽt uitam in ſemetipſo, ſic filius habet uitam in ſemetipſo, ſic. Secun-
Phi. 3. dum formã ſerui Chriſtus factus eſt obe-
Mat. 26 diens uſq; ad mortem, & triſtis eſt (inquit)
Ioan. 17 anima mea uſque ad mortem. Sed ſecũdũ formam Dei, omnia quæ habet pater ipſius ſunt, & omnia tua mea ſunt, & mea
Ioan. 7. tua. Secũdum formam ſerui dicit, mea do-
Pſ. 109. ctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me:
Ioan. 14 & ſecundum formam Dei, ante Luciferũ genui te, Etiam in quantum Deus æqua-
Au. li. 2. lis Spiritui ſancto, dicit. Spiritus paracletus
Tri. cap. quem mittet pater in nomine meo: modo
11. interpretamur. Spiritus domini ſuper me:
Sap. 1. Ita hæc exponit & interpratatur diuinus Auguſtinus. Ex quo hæc, quæ diximus excerpſimus. Ait itaque. Ille ſpiritus, qui eſt patris, & filij, quo ſpiritu dominus repleuit orbem terrarum, habitat in me, Secundũ quod homo ſum: quia Chriſti anima ab inſtanti cõceptionis plena fuit ſpiritu ſan-
Eſai. 11. cto. Vnde ſpiritus ſanctus per exiſtentiam donorum ſuorum dicitur ſuper Chriſtum hominẽ requieuiſſe. Ideò alio in loco ait Eſaias. Requieuit ſuper eum ſpiritus domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, &c.

¶Obſerua autem quod Chriſtus habuit ſpiritum domini ſuper ſe vt autorẽ & pręceptorem, ſed multi non habent ſpiritum ſanctum ſuper ſe ei obediendo ſed ſub pedibus, ipſius contemnendo inſpirationes. Ideò Paulus. Et ſpiritui gratiæ cõtumeliã Heb. 10
fecerit. Obſeruandũ quoque eſt, quod hęc uerba, quę hic refert noſter Lucas ex Eſaia habentur in capite ſexageſimo primo eiuſdem prophetæ, licet ſub alijs uerbis: nam euangeliſtæ (ut Hieronymus ait) cùm alle- Hie. ſu p
gant ueterem ſcripturam non ſub eiſdem 7. c. Eſai.
uerbis & ſyllabis ſed ſenſum exprimunt, vt &
eſt in Matthæo. Et tu Bethlehem terra Iu- Amos.
da: ſub alis uerbis eſt in Michæa. Et illud .5. & ad
quod Eſaias dixit. Ecce uirgo concipiet: Eph. 5.
allegat Matthæus: Ecce uirgo in utero ha- Matt. 2.
bebit. Et illud Pauli ad Epheſios, propter Mic. 5.
hoc relinquet homo patrem & matrem: Eſa. 7.
alibi habetur in Geneſi. Nam apoſtolus Matt. 1.
pro eo quod ibi habetur enequen touton Eph. 5.
poſuit anti touton, quod latine alijs uerbis dici non poteſt. Deinde pro patre ſuo & matre ſua, p̃nomina abſtulit, & qđ in medio dixit, adhærebit uxori ſuæ penitus prætermiſit. Sic quod hic refert Lucas, ſub alijs uerbis refert Eſaias. [Propter quod unxit me.] Quia placuit ſpiritui ſancto quieſcere ſuper eum: ideò plenitudine gratiarum perfudit & impleuit, quemadmodum ſcriptum eſt. Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præconſortibus Pſal. 44.
tuis. Et in Actis. Vnxit eum Deus ſpiritu ſancto & uirtute. Denique Chriſtus Act. 10.
non ſolùm plenus fuit donis gratiæ gratum facientis, ſed donis gratiæ gratis datæ. Ideò dicitur unctus in regem, In pon Epe. 5.
tificem, & prophetam: quod totum illi cõtigit in inſtanti conceptionis ſuæ. Et ſi aliquando poſtea contigiſſe legatur, intelligitur quantum ad manifeſtationem. Nam ſicut in paſſione obtulit ſe per effectum tanquam oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis: ità cępit hoc facere in principio creationis animæ ſuæ, quia tũc cœpit interceſſor eſſe & pontifex inter Deũ & hominem. Obſerua autem, quod oleo ferrum lenitur: Ideo Chriſtus unctus eſt & lenis, ut aſperrima mũdi poſt quam Chriſto hæſerunt, blanda fierent. Iã enim crux, tormenta, mors, dulcia ſunt: ex quo uncto Chriſto coniuncta ſunt. Intellige, quod ſi adhuc non blandus es, quòd

nec tibi hæsit Christus: & si hæserit iniuriam illi facis, qui cùm blandam crucem effecerit, te blandum nondum effecit. Euangelizare pauperibus misit me. Idest regnum cœleste prædicare hominibus, siue pauperibus euãgelicis: qui propter regnũ cœleste contempserunt terrena. Sic quod Christus ostendit non accipere personas, dum non præfert diuites pauperibus, sed omnibus indifferenter euangelizat. Non sic faciunt multi prędicatores, qui nolunt nisi diuitibus & principibus prædicare, & pauperes agricolæ fere nũquam audiunt conciones, ita ut eis dici possit. Paruuli
Thre. 4. petierunt panem, & non erat qui frãgeret eis. Sed mirum hic uidetur, qood cum euangelium toti creaturę prędicetur: quo
Mar. 16 modo tantum pauperibus dicitur hic prædicari, perinde ac si diuitibus hæc prædicatio non aduenerit? Et reuera ita est: nam causa diuitum, qui huius euangelij parum aut nihil recordantur, dominus dixit, faciliùs est camelum per fora-
Mat. 19 men acus transire, &cæ. Et ob hanc causam in tota fere sacra pagina diuites male audiunt, cùm de illis sæpe hæc particu
Psal. 71. la, uæ, dicatur. Pauperum uerò curam
Psal. 21. Deo esse, ubique commemorant scriptu-
Psalm. 9 ræ. Parcet (inquit) pauperi & inopi, & animas pauperum saluas faciet. Et illud. Edent pauperes & saturabuntur. Et, tibi
Psal. 10. derelictus est pauper. Et, oculi eius in pauperem respiciunt. Et alia possem mul
Psal. 73. ta afferre loca. Nec id mirum, nam ij sunt, qui Deum agnoscunt, & Deum prædicant. Pauper (inquit Dauid) & inops laudabunt nomen tuum. Diuites autem non sic. Nam cernimus quotidie, quod quanto homines plus habent diuitiarum, tanto ipsorum animus à Deo procul abest.
Iacob. 2 Toti affixi terræ sunt, cogitationes eorũ, uerba & facta tantum terram sapiunt, de quibus Iacobus pulchrè scribit dicens. Nonne diuites tyrannidem exercent in uos? Et idem. Trahunt uos ad tribunalia, &c. Quem diuitem inuenies ad Ecclesiam sæpius conuenire? Malunt tempore concionis in lectulis eburneis dormire, aut in foro deambulare, aut risui & nugis uacare, quàm uel spacio unius horæ in Ecclesiam sedentes sacram Philosophiam audire. Qui cùm magis grati Deo esse deberent ob maiora ab eo accepta beneficia magis ingrati omnibus aliis sunt: atque in Deum & Christum magis iniurij. Nam ferè semper hi blasphemi sunt, adulteri, uindicatiui, omnis pietatis inimici, & omnibus uitiis, & peccatis obnoxij. Merito ergo cùm euangelij prædicatio promittitur, mẽtio diuitum nulla fit, Iaco. 5.
sed pauperum duntaxat: de quibus idem Psal. 48.
Iacobus ait. Nonne Deus elegit pauperes Psalm. 2
mundi huius: diuites in fide & hæredes regni; Aduerte autem quod Hebræa dictio significat non solum pauperes, sed etiam humiles, mites, afflictos, oppressos: quæ nomina his conuenire non possunt, qui cõfidunt in uirtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur, & qui in labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellantur, ideò tenuit eos superbia, &cę. Hęc de his diuitibus sunt dicta 1. Tim. 6
quos diuites huius mundi cum Paulo ap- Colo. 3.
pellare possumus: qui pecunias tanquam Deum uenerantur: quorũ studium rectè idem Paulus simulacrorum cultum uocat. Non de his qui diuitiis utuntur, sicut Christianum hominem decet, & gratias agũt Deo, & diuina iudicia reuerentur.
Sed de his iam satis, nunc ad quid aliud Psal. 50
uenerit Christus audiamus. [Sanare contritos corde. Qui sunt uerè pęnitentes, iux illud, Cor cõtritum & humiliatum Deus non despicies. Quan uis per contritionem sanati sint à culpa nihilominus tamen ab effectibus, qui sunt pronitas: ad malum, debilitatio, & de cæteris debent curari: quod potissimè fit per septem dona spi-
ritus sancti, quæ à capite Christi in sua Psa. 146
membra descendunt. Vnde egregius psaltes. Qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Sic sacramentis alligat Christus peccata, quę sunt vulnera ani
marum, sicut Samaritanus uulnera illius, Luc. 10.
qui incidit in latrones. ¶ Expende autem quod non dicit omnibus mederi, sed contritis corde: quia quandiu est cor durum & sceleribus obstinatum, nullam habet salutem. Ideòq; oportet, ut corda nostra lachrymis molliamus, nòsque ad gratiam Dei præparemus, &cæt. [Prædicare captiuis remissionem. Id est, his qui uitiis &
peccatis sunt impliciti. Ideò in Prouerbiis Prou. 5.
ait Salomon. Iniquitates suæ capiunt impium,

pium,& funibus peccatorum suorum cōstringetur. Sicut peccator tenetur captiuus à diabolo, & cùm quid quid operetur, nihil ex eo sibi acquirit, quia nihil sibi mereri potest: quocirca nullum opus dignum uita æterna & nihil facere potest. Vnde Paulus, Si distribuero substantias meas in cibos pauperum,& tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem, &c [Et cæcis uisum.] Hoc quanuis de corporali cæcitate possit intelligi, quia Christus plures cæcos illuminauit: uerum potius de spirituali, & interiori mentis cæcitate intelligendum esse puto. Erat enim mundus cæcus & in tenebris ignorantiæ sedens quem Christus uenit illuminare. Vnde ipsemet lux mundi: qui sequitur me non ambulat in teuebris. Nam sicut rex Babylonis captum Sedechiam filios eius iugulauit, & eruit oculos Sedechiæ,& duxit illum uinctū in Babyloniam: sic diabolus peccatorem captiuans omnia opera quæ fecerat bona destruit, & excæcat peccatorem, & illum in uinculis captiuū detinet. Christus aūt uenit è cœlo, ut hæc omnia opera destrueret, iuxta illud Ioannis. In hoc apparuit filius Dei, ut dissoluat opera diaboli. Hæc sunt, quę Esaias enarrat de Christo in hac hac autoritate. Alibi ēt idē Esaias inquit, Dedi te in fœdus populi in lucē gētiū, ut aperires oculos cæcorū & educeres de inclusione uinctū, de domo carceris sedentes in tenebris. [Dimittere confractos in remissionē. Id est, aduersitatibus defatigatos, legalium obseruantiarum oneribus pressos deducere ad spiritualē cōsolationē & leuamen. Christus nanque nos ab obseruantia ceremoniarum legis, per euangelicæ legis gratiam subleuauit, iuxta illud Quid tentatis imponere iugum super ceruices discipulorum: quod neque nos neq; patres nostri portare potuimus? Sed per gratiam dñi nostri Iesu Christi credimus saluos fieri. Hinc est quod per Matthæum saluator. Venite ad me omnes, q̃ laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. [Prædicare annum domini acceptū.] Id est, ostendere tempus plenitudinis gratiæ aduenisse, in quo Deus placabilis redditur pęnitētibus. Sepulta.n. synagoga Christus legem gratiæ prædicauit mundo. Vnde Paulus. At postquam uenit plenitudo temporis misit Deus filium suū,&c. Et B. Petrus in Actis ait, Omnes prophetæ à Samuel annunciauerunt dies istos. Ecce nūc tempus acceptabile, ecce nūc dies salutis. Ait enim scriptura: tempore accepto exaudiui te. In quo enim fœlicissimo tempore annunciatur regnum cœlorum, qđ nunquam antea prædicatū fuerat. Pœnitiam agite (ait Ioannes) appropinquabit regnum cœlorum. Et quia Christus uenit daturus omnibus pacem, ne populi uidentes Christi pietatem & clementiam, auderent eum offendere: ostendit etiam suam iustitiam dicens. Et diem retributionis. Hoc est diē iudicij, in quo unusquisq; accipiet iuxta mensuram meritorum suorum. Hunc diem prædicauit Christus sæpe. Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient uocem filij Dei, &c. Et in Matthæo & in nostro Luca multa de die retributionis scripta sunt. Hactenus de hac Esaiæ autoritate, quam Christus coram omnibus legit, quam cùm legisset sequitur in contextu. [Et cum plicuisset librum reddidit ministro & sedit. Librum scripturæ sacræ magna cum reuerentia tractauit, ut discas quam debeas reuerentiam sacræ scripturæ exhibere: & arguendi sunt qui non solum libros ueteres instrumenti, sed euangelia irreuerentius tractant quam libros Gentilium damnatorum. Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum. Quia delectabilis fuit ad intuendum tanquam speciosus forma prę filiis hominū, in cuius uultu fulgur interioris perfectionis, ac gratię micabat. Sed & suauitate eloquentiæ suæ corda eorum attraxit. Audierunt etiam famam prædicationis suæ,& nouerant, non didicisse literas, quiquidem apud illos nutritus fuerat: atque ideò expectabant, & intuebanť quid diceret: Cœpit aūt dicere ad illos q̃a hodie impleta est scriptura hęc in auribus uestris. Per hoc, ꝙ audistis me uobis euāgelizātē,& corda uestra illuminantē & gratiā benignitatis diuinę annūtiātē, aliquo modo impletū est quod in superiori prophetia erat prædictum. In hoc docuit Christus dicta atq; promissa prophetarū in Christi aduētu spirituali uidelicet liberatione à potestate diaboli,& iugo

Marginalia: 1. Co. 13 · Luc. 1. · Ioan. 8. · 1. Re. 25 · Hier. 52 · 1. Ioā. 5 · Esai. 43. · Act. 15. · Mat. 11. · Gala. 4. · Act. 3. · 2. Cor. 6 · Esa. 49. · Mat. 3. · Ephe. 2. · Ioan. 5. · Mat. 24 & 25. · Luc. 1. · Psal. 44.

Romanorum, ut communiter multi Iudæorum existimabant in Christi aduentu à corporali seruitute liberandos fore, & cunctis gentibus dominaturos. Sed tu uide Christi redemptoris nostri modestiam, Non enim dicit, is ego sum quem audisti in Esaia loquentem, ne uideretur seipsum iactare. Verum quia opus erat, ut aliquã do cognosceretur, ut in eum crederent, usus est uerbis minus apertis, nihilominus idem significantibus, & suo tempore intelligendis, quanuis tunc non fuissent intellecta. Sed satis interim fuit si ea uerba secum ipsi reuoluerent, atque ex ea cogitatione aptiores fierent huic euangelicę ueritati percipiendę: quia si rem aperte explicaret, cum non essent capaces tantę doctrinę & ueritatis, offenderentur potius quàm erudirentur. Hi domini mores atque exempla proposita nobis adimitandum ea: ut sermones nostros semper cum iudicio disponamus. Neque enim satis est rem de qua sumus uerba facturi, esse sua natura bonam: sed uidendum superest, si temporis ratio & audientium animus eam postulent. Ob quam causam diuinus uates aiebat, se & à bonis multis abstinuisse, ne uel aduersarij etiam ob id calumniarentur. Omnis sermo malus ex ore uestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus. Et nolite contristare spiritum sanctum: ait Paulus. Quid de his dicendum est, qui quidquid in buccam uenit, sine ullo iudicio prof. runt? De quibus scriptum est. Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant, uenenum aspidum sub labijs eorum. Paulus præcepit his qui ad Christum uenerant, ut non solum se ab obscœnis uerbis abstinerent: uerum etiam ab his quę faceta & urba uocantur. Stulti loquium (inquit & scurrilitas quæ ad rem non pertinet, nec nominetur in uobis. Et alibi admonet dicens. Sermo Christi habitet in uobis abũde, cum omni sapientia docete, & commonete inuicem, in hymnis, laudibus, & cantibus spiritualibus cum gratia canentes in corde uestro domino, &c. Sed de his alias, nunc euangelistam audiamus ultra progredientem. [Et omnes testimonium illi dicebant, & mirabantur in uerbis gratiæ, quę procedebant de ore ipsius.] Non mirum quia de ipso scriptũ erat. Diffusa est gratia in labijs tuis. Et ita hoc fuit uerum, quod inimici Christi uolentes eum capere, cum audissent illum ita uehementer admirati sunt, ut dixerint. Nunquam sic loquutus est homo. Quanto enim Christi beatissima anima plenior gratia fuit, tanto diuiniora proferebat uerba. Obserua autem quod non dicit eos demirarĩ in gratiam uerborum, sed in uerbis gratiæ. Multi habent gratiam in uerbis, quia expediti sunt ad loquendum ea, quæ uolunt, & quomodo uolunt, sed non habent uerbum gratiæ: quia non gratiam dare sed contumeliam dicere student. [Et dicebant. Nonne hic est filius Ioseph?] Hoc scribæ & pharisęi pleni inuidia dicebant. Sicut terra arenosa, quæ quanto magis pluuiam recipit, tanto plus aret. Sic isti quanto plus prædicationis pluuiam Christus fundebat, tanto sicciores & deteriores reddebantur: nam cum mirari deberent, quod filius Ioseph qui nunquam operam dederat literis, talia proferebat ipsi potius irridebant. Quomodo huius doctrinam uelut sacram admirari possumus: cum filius sit Ioseph & non sit doctorali dignitate insignitus? Nec enim est magister noster, doctor aut rabbi: ac proinde uidetur nullam operam in bonas literas collocasse. Vnde igitur eruditio hæc tanta? Vnde uerborum & rerum diuinarum & admirabilium tam locuplex copia & thesaurus? Ita enim solet caro inscia domini spiritus, quæ supra naturam sunt admirari, & admirando contemnere tanquã quædam magica & superstitiosa, cum diuina sint oracula. Existimant quippe omnia sensibili cognitioni subijci: neque quicquam esse quod alibi emendicari possit nisi id quod per organa sensuum percipit. Cõtra quos ait psalmus. Intelligite insipiẽtes in populo, & stulti aliquando sapite.

¶ Vide etiam quod cum populus laudat, scribæ & pharisęi detrahunt, & inuident. Magna quidem hęc est cęcitas, nam eum quem mirabilem & diuinum doctorem intuentur, ob solam generis agnitionẽ cõtẽnunt: quia illũ apud se uiderant nutritũ, sicut illi, qui dicebãt. Quęnam res accidit filio Cis? nũ poterit nos saluare iste?

Psal. 33. Ephe. 4. Psalm. 5 Ephe. 5. Colos. 3 Psal. 44. Ioan. 7. Psal. 93. 1. Re. 10

Illa re offendebantur, quæ nullius erat momenti: neque diuinam uirtutem inspiciebant, quæ ex diuinis dictis & factis admiranda erat. Quod idem nunc sæpè accidit: nam homines nihil aliud attendunt, quàm exteriorem hunc rerum splendorē, & gloriam: cernunt hominem multa possidentem, stipatum satellitibus, preciosis uestibus indutum: eumque uenerantur, quamuis impudicus sit, ebrius, tyrannus, & omni uitiorum genere obscœnus: alium uero uirtutem excellentem & cultum con
Eccl. 13. temnunt si pauper sit. De qua re indignatus sapiens uir aiebat. Loquutus est pauper sensate & nō datus est ei locus. Diues loquutus est, & omnes tacuerunt, & uerbum illius usque ad nubes perducunt. Pauper loquutus est, & dicunt, Quis est hic? nonne (inquiunt) hic est filius Ioseph? nōne hic est faber ille? & licet faber sit, quid inde? Mūdus illos solos, egregios uiros magnificat, qui nihil agunt, & ociosi tota die per forum ambulant, & ludis ac iocis operam dant, remque esse ignominiosam arbitrantur si in aliquam artem incumbant. Contemnitur hic Christus, & eius doctrina, eo quod Ioseph pauper erat, & cibum arte quærebat. Pessimus error est contemnere prædicationem propter paupertatē parentum prædicantis: ac si gratia & donum prædicationis pecunijs emeretur. Iam hic pessimus mos & impiam consuetudo mundum inuasit. Si pauper doctissimus sit & sapiens, non exauditur: eius sententiæ & dicta licet mirabilia sint & erudita contemnuntur. Non æstimatur nec perpenditur hominis sentētia nisi iuxta fauorem & diuitias illius, qui loquutus est. Nam si quis pauper in curijs regum optimum cōsiliū & uitę institutū dederit, minimè exauditur, sed potius irridetur. Stupebant itaque isti in Christi doctrina & miraculis: sed id illi deesse, quod non diuitijs
Ioan 1. & nobilitate generis conspicuus erat. Sic Nathanael offensus est Christi patria cum dixit. A Nazareth pōt aliquid boni esse? Expende etiam uulgi mutabilitatem. Modo nanque ait euāgelista quod mirabātur: & statim ait, quod despiciebant illum. Sed Vnde exorta sit tā subita & magna mutatio non scribitur: forte fuit quia subiunxit Christus in concione aliquas reprehensionis notas, uel eo quod aliqui superuenerunt inuidi, qui animos audientium mutauerunt dicentes populo Christum uilem esse hominem, & filium fabri, & calumniando miracula, dicentes, non uera illum operari miracula, quia si uera essent miracula, quæ de illo prædicabantur, faceret ea in sua patria. Hæc duo ab euangelista tanguntur, ex quibus apparet, aliquos inuidos superuenisse, & mutasse animos bene dispositos. [Et ait illis. Vtique dicetis mihi, & hanc similitudinem Medice cura teipsum.] Tu qui curas alienigenas, cura ciues tuos. Et quod sit sensus manifeste patet, quia statim dixerunt quanta cognouimus facta fuisse in Capharnaum: fac hic in patria tua. Nam si medicus ægritudinem patiatur, qua & alij laborant, si seipsum non curet, nec alios creditur curare posse: sed in contumeliam scientiæ illius dicitur illi. Medice cura teipsum. Iuxta hāc similitudinem dicebant isti ad Iesum. Si potes miracula cum alijs facere fac etiam cum te ipso: hoc est, in tua ciuitate. Ideo dicunt declarantes seipsos. [Quanta audiuimus facta in Capharnaum fac hic in patria tua.] Quamuis Christus hæc dicebat, & referebat, & non ipsi: tamen isti hoc dicebant in cordibus suis, & Christus quæ in cogitatione dicebant, nunc exterius narrabat. Hęc enim uerba quantum ad sensum & sententiam erant horum Nazareorum: recitata autem sunt à domino sub hac similitudinis forma. Obserua quod non dicunt quanta scimus, sed quanta audiuimus. ut ostendant se nonnihil dubitare, an uera essent, ut dicebatur, quo circa si similia nō fecerit apud suos, uidebitur aut non uelle, aut non posse. Quod si nolet, ingratus in patriam suam existet, quod si nō potest, clarum est quod excæcauit Capharnaitas suis magicis artibus, sic ut putauerint id posse facere, quod minime potest. Hę erāt impię cogitationes Nazareitarū. Aduerte autē, quod noluit dominus miracula facere in Nazareth: quia in oī actione naturali nō solū requiritur uirtus seu potentia agētis, sed etiam requiritur dispositio materię: nā actis actiuorū sunt in patiēte bene disposito, ut patet de igne cuius uirus est cōburere, sed non nisi in materia disposita, q̄a cōburit lapides. Sic in miraculis

culis non solum requiritur potentia, sed fides etiam requiritur & deuotio in illo, qui uult accipere sanitatem. Cũ ergo Christus haberet infinitam potentiam & uirtutem ad faciendum miracula, adhuc tamen volebat dispositionem in materia. Et quia isti Nazaræitæ non erant dispositi: cum non haberent fidem in Christo nec in eum crederent, ideo non fecit miracula. Imò quod peius est non solum non credebant, sed irridebant eum dicentes. Nonne hic est filius Ioseph? Aliud autem erat in Capharnaum, ubi illum credebãt, & honorabant. Sic Chrysostomus asserit quod propter eorum incredulitatem non fecit miracula in Nazareth: qđ satis patet exẽplis à Christo adductis post hæc uerba, de Naamã Syro, & uidua Sareptana, quæ statim uidebimus. Præter ea indigni erant isti ut Christus apud eos faceret miracula, nec ut corũ infirmos sanaret: quia alienæ gloriæ inuidebant, Dolebat eo quod Capharnaum potiretur illa gratia miraculorum. Non expectes opem cœlestis auxilij, si proximo inuides. Aspernatur dominus inuidos, & miracula suæ potẽtiæ auertit ab eis, qui in alijs diuina beneficia non uidere uellent. Inuidia enim opponit̃ charitati, quæ omnium uirtutũ pulcherrima & excellẽtissima est: quapropter deterius est, quàm auaritia: nam auarus si nõ vult communicare sua, tamen uult, quod alij sua communicent. Inuidus nanq; Dei bonitate dolet eo quod non auare illam cũ hominibus exerceat, sibi tamen uult largam & magnificam esse. Atque ideo inuidi diabolo assimilantur, qui inuidebat parentibus nostris: quapropter Sapiẽs dixit. Inuidia diaboli mors intrauit in orbẽ terrarũ. Et ita inuidus diabolo maxima amicitia est coniunctus, quia idem velle, & idẽ nolle cum diabolo habet: nam hæc est lex amicitiæ, iuxta Ciceronis sententiam, idẽ uelle, & idem nolle. Sic inuidi quando diabolus lucratur, gaudent: & lucrum ipsius quasi proprium suum reputant. Quando uero diabolus perdit: dolent damnũ eius, quasi suum proprium. Ideo amici familiares sunt diaboli. Ideo igni Græco assimilatur inuidia, qui in aquis gratiarum accenditur. Et sicut diabolus primis parentibus qui insontes erant, non pepercit: sic inuidus bonis inuidet, & eis calumniatur. Sic Caim nõ pepercit innocenti Abel: sed propter conceptam inuidiam illum occidit. Nec filij Iacob pepercerũt fratri suo Ioseph innocenti, quin potius eum uendiderunt. Nec Saul uoluit parcere Dauid, qui ei utilis erat: nec Iudæi Christo, quem ob inuidiam interfecerunt.

Chry. hom. 49 in Matthæ. — Gen. 3. — Sapiẽ. 2. — Gen. 4. — Gen. 37 — 1. reg. 18 — Ioan. 19

¶ Disce ex hoc loco non expectare opẽ misericordia cœlestis, si alienę uirtutis fructibus inuides. Inuidebant isti Capharnaitis, & quærunt cum hac inuidia mercedẽ à domino: quam non receperunt, quia inuidia indignos eos reddiderat, Non poterat Christus ciues non amare, qui omnes summa dilectione prosequebatur, sed ipsi sua inuidia indignos se fecerunt. Vide etiã quod hæc ciuitas digna fuit quod Christus in ea conciperetur, & nutriretur: sed ob inuidiam indigna fuit, ut in ea Christus miracula faceret. Quanuis maius miraculũ in hac ciuitate fuerit factũ, quàm in Capharnaum: nam hic uerbum diuinũ assumpsit naturam humanam. Nonne tibi grãde miraculum uidetur, ò Nazareth quod una sit persona, & unum suppositũ cum tres sint substantiæ: & quod nulla sit compositio, ubi duæ naturę adsunt & duę uoluntates, & quod de uno & eodem uerificetur, quod sit paruus & magnus, passibilis & impassibilis, imortalis & immortalis? Sed Christum audiamus: [Ait autem Amen dico uobis, quia nemo propheta acceptus in patria sua. Reddit Christus rationem cur in Nazareth non faciebat miracula, acsi diceret. Alia est ratio eorum qui sunt in Capharnaum, & alia istorum: quia uos non creditis, & illi credunt. Vnde Marcus ait. Abijt Iesus in patriam suam, & sequebantur eum discipuli eius, & non poterat ibi uirtutem aliquam facere, nisi q a paucos infirmos impositis manibus curauit: & mirabatur propter incredulitatem eorum. Non poterat inquam de potentia ordinata: quia requiritur dispositio, ut iã diximus. Hanc dispositionem non habebant Nazaræitæ, quia Christus inter eos erat nutritus: & uiderant, & tractauerant eum. Tales sunt hominum affectus, ut nouitate gaudeant: & si aliquid à longinquo uenit, id uenerantur & honorant, non autem propria, quæ potius fastidiunt. Mar-

Marc. 6.

Ioã.11. tha quę soror erat Lazari, prius sensit fœtorē fratris, quam alij: quia ipsa sola dixit. Quatriduanus est, iam fœtet.

¶ Præterea quodammodo naturale est ciues ciuibus inuidere. Non considerant hominis opera atque uirtutem, sed fragilem recordantur infantiam. Vnde facilius promouentur in patriam alienam, quàm
Gen.37 in suā propriam. Affligitur Ioseph in pa-
Gen.41 tria sua & à fratribus suis, & exul mittitur
Iere.37. in Aegyptum: & à Pharaone alienigena exaltatur. Sic Ieremias in lacum per consiliarios Sedechiæ missus: sed per Ab dime-
4.Re.18 lec Aethiopem fuit extractus à lacu, & po-
Ezech.3 stea à Nabuchodonosor honorificè tractatus. Vnde dominus loquutus Ezechieli de populis Gentilibus & ignotæ linguæ. Si
Nu.22 ad illos mittereris, ipsi audirent te: domus
Gen.12 autē Israel nolūt audire te. Maria & Aarō fratres Mosi cōtra Mosem rixantur: ei autem alieni obediunt. Ideo dominus dixit Abrahæ. Egredere de terra tua, & de cognatione tua & faciam te in gentem magnam. Vide quomodo inter alienigenas factus fuerit Abraham magnus.

¶ Sed aliquis forsitā obiiciet quod Ezechias & populus eius in magno honore habuerunt Esaiam prophetam, & ideo Ecclesiasticus dixit. Fortiter iuit Ezechias in uia Dauid patris sui quam mandauit ei
Eccl.18. Esaias propheta Magnus. Dauid etiā san-
2.Re.22 ctus Nathan, & Gad prophetas ueneratus est. Ideoq; hæc Christi uerba nō sunt intelligēda, quod semper sine aliqua exceptione ita sit: sed quia plerunque sancti pro-
Prou.1. phetæ contemnuntur inter suos. Sic Salomon in Prouerbijs multa affirmat: non quod uniuersaliter circa singulos ita se habeant, sed quia frequenter sic accidit. Sed multi & fere omnes ꝓphetę in aliena terra plus honorant̄ ut Daniel, Mardocheus, Ioseph, & alij. Quomodo autē magis crediderint Capharnaitæ quàm Nazaræitæ probat Christus duobus exemplis scripturæ: quorum primum est. [In ueritate dico uobis, multæ uiduæ erant in diebus Helię in Israel quādo clausum est cœlum annis tribus, & mensibus sex, cum facta esset fames magna in omni terra: & ad nullam illarum missus est Helias nisi in Sarepta Sidonis ad mulierem uiduam.] Hoc exemplo & sequenti probat Christus quod dixerat, nemo propheta est in patria acceptus, uel si forte his narrationibus errorē suum intelligerent. Docetque iustam ob causam se non edere signa, quæ alibi ediset: ipsosque huius rei in causa esse, ob suā incredulam mentem. Hoc autem exem- 4.Re.17.
plum & sequens in historia regum posita sunt, quæ silentio hic prætereo cum scita ab omnibus sint: liceat tamen aliqua breuiter annotare. Dicitur hic quòd Heliæ uerbis cœlum fuit clausum. Per cœlū hic intelligitur aer ubi cogūtur nubes, ut inde dimittatur pluuia. Dicitur autem cœlum claudi metaphoricè: cum nō det quæ dare consueuit, sicut, aperiri dicitur, cum dat, aut cum inde aliquid apparet. Vidua hęc Sareptana magnam fidem habuit: nā Helię uiri ignoti & alienę gentis fidem dedit nulla facta attestatione miraculi, nihilque hæsitauit. Deinde eius largitas ostenditur: quæ cum in tanta esset necessitate constituta, de uictu sibi & filio suo necessario Helię sit panem elargita: & prius illum pauit, quam & filium suum. Ideo digna fuit, ut dominus ei remuneraret: & miraculū uidit, & paupertati & inopiæ illius succurrit dominus. Credidit quippe hæc promissis hominis ignoti, & obtulit panem in tanta necessitate. Nos uero ha- Matt.6.
bemus ipsam ueritatem filium Dei promittentem omnia ad uictum, & cultum necessaria: & nullam uerę fidei præbemus significationem. Abundat arca pecunijs, horrea tritico, uino torcularia, & uestes à tinea rodūtur: & in tanta abundantia nec superflua dare uolumus pauperibus, in obsequium Christi. Mulier erat hęc infirmi sexus, marito destituta, pauꝑ & inops, & filium habebat summa inopia alendū, & nihil supererat, nisi pugillus farinę: & in tanta angustia uoci prophetę nunquam
antea cogniti obediuit. Sicut Niniuitę in Matt.12
die iudicij condemnabunt gentem Iudęo Mat.25.
rum: sic ista auaros diuites quibus dominus dicit. Esuriui & non dedistis mihi māducare, sitiui, &c. Non mittitur Helias ad aliquam multarum uiduarum, quæ erant in Israel nisi ad hanc uiduam Sareptanā: nec Christus ad Nazaręitas, quibus loquitur, nisi ad Capharnaum: Deus enim merita & fidem hominum respicit, nō patriā, non sanguinē, non natale. Plus ualet apud

Deum extranei & bonis moribus induti, quàm propinqui sceleribus coinquinati. ¶ Disce ex hoc loco non de patria, aut generis nobilitate gloriari, ut multi inaniter & arroganter in his gloriãtur Apud Deũ plus valet animus, q̃ genus. Plus valuit hęc uidua alienigena corã Deo, quàm uiduæ Israel, quæ erant ex patria sua: & plus Capharnaum, q̃ conciues eius Nazaræitæ. Plus & nunc haberi solet in oculis Dei pastor, & pauper agricola probi: quàm rex uel papa, si improbi sint. In euãgelio Mat thæi tres reges tolluntur de medio, nẽpe Ochozias, Ioas, & Amasias in Christi genealogia: quia se miscuerant cũ sanguine impijssime Iezabelis, ut Hierony. testatur.
Matt. 1. Hier. li. 1. commen in Mat. c. 1 Sic adeo dñs abominatur peccatũ, ut isti Reges Iuda nobilissimi de medio tollantur in detestationem peccati, ut deleretur memoria Iezabelis usque ad quartam generationem. Non considerat Deus consanguinitatem, non patriam, non genus, non dignitatem, sed uirtutem & pietatẽ, &c. Porrò Sarrepta urbs parua fuit inter Tyrũ & Sidonem. Sidon uerò urbs fuit, à qua illa regio uocata est Sidonia. Demũ pia dispensatione fecit Deus, ut Elias tam longum iter susciperet usque in Sareptã: ut uidens hominum pestem peteret à domino pluuiam. Sic ait Chrysostomus. Sed iam secundum exemplum quod Christus
Chryso. hom. 42 in Gen. adducit audiamus [Et multi leprosi erant in Israel sub Eliseo propheta, & nemo eorum mundatus est nisi Naaman Syrus.] Erãt siquidẽ illi quatuor leprosi, q̃ cogẽte fame in castra regis Syriæ uenerunt: &
4. reg. 15 alij ẽt quos scriptura non commemorat,
4. Re. 7. quos nõ curauit Eliseus. Cur ergo nõ curabat fratres & cõciues? Nunquid Elias & Eliseus maiori amore prosequebantur extraneos, quàm conciues? minimè, sed fides Naaman meruit beneficiũ: credidit. n. hoc posse præstare Deũ per suos seruos, & obediuit iussus mergi in Iordanem. Si talẽ fiduciam haberent Israelitæ sensissent utique diuinam benedictionẽ. Sed super hãc
4. Reg. 5 historiam breuiter aliqua consideremus. Puella Hebræa à latrũculis Syriæ captiua ducta est, cuius uerbis domina eius permota uirum est alloquuta, & ille regem: atque hoc modo ueri Dei maiestas inter ethnicos declarata est: uere enim omnia seruiunt ei, & nihil fit in regno q̃ nõ summam secũ afferat sapiẽtiam: & ex his, quæ nobis mala uidentur, maxima bona prodire facit. Cogitemus ergo oĩa nobis aduersa in maximam nostram utilitatem conuerti. Quis obsecro non doleret Ioseph Gen. 37
postquam fratrum inuidia vẽditus fuit, & Gen. 39
cum postea dominæ suę calumnia in carcerem fuit detrusus? At per ista media in magnã gloriã & maiestatẽ fuit euectus, & secundus à rege constitutus, & saluator mundi fuit appellatus. Attendamus nos Gen. 41
paternam Dei curam & prouidentiam eò solum spectare, ut bona nobis semper eueniant, quanuis interea aliquid accidat qđ sensibus nostris contrarium appareat. Nã & pueris multa prohibentur quæ optant, quin & plerunque à parentibus cæduntur: & tamen hæc omnia in eorum utilitatem faciunt. Hæc puella prius exul à patria & captiua erat: sed postea eam ob acceptũ beneficiũ liberam dimisit: & Amã leprosus mundari meruit, restitutaq; est caro eius sicut caro pueri, & Deũ cognouit: & salutem animæ consecutus est. Ingentia munera obtulit Eliseo: & postea cum fœnore dona dedit Giezi puero Elisei: Ex tam generosa grati animi significatione, nihil est dubij, quin puella dimissa sit libera: uel si remansit, libens & uolens remãsit, eo q̃ bene & liberaliter cum illa ageretur, & melius in domo tanti principis haberetur, quã in sua patria, ubi fieri posset ut pauperum uitã ageret. ¶ Obseruandũ quoque est, quod per Naaman dominus dedit salutẽ Syriæ. In quibus uerbis duo docemur. Primum ut in omnibus rerum euentibus quidquid boni acciderit Deo ascribamus. Ecce enim hic cum dixit magnus & honoratus apud dominum suũ expectabatur, ut bellica sua uirtute saluauerit Syriam: sed hoc non dixit, sed quod per illum dederit dominus salutem Syriæ: quod plurimum refert & ad pietatem, & ad uiuendi usum. Nam hoc pacto non insolescunt homines, si omne bonũ Deo acceptũ referant, & cum intelligamus oĩa à Deo gubernari, æquo animo, quidquid acciderit patienter feramus. Sic Dauid. In te uentilabimus cornu. Non dixit ego, Psal. 43
sed in te, id est, tuo presidio adiutus: Sic Iu Iudi. 16
dith. In manu fœminæ percussit illũ dominus.

nus. Nábuchodonosor insolenter dixit.
Dan. 4. Nonne hæc est ciuitas, quã ego ædificaui in robore meo? Sed uox statim de cælo audita est, &c. ¶ Alterum: quod ex illis uerbis docemur est, quod etsi gentes ignorabant Deum, & esse sine Deo dicebantur, & quod dimiserit Deus ingredi uiis suis, tñ regebat ac eorum regna. Quare cum cernimus Turcas & Christiani nominis hostes nos premere, ad id nobis statim est recurrendum quod omnia Dei imperio aguntur, q. permittit aduersarios nostros ob scelera nostra nobis esse superiores: q̃ sancta cogitatio nos ad pœnitentiam & ad melius uitæ institutum inuitabit. Sic populum Israeliticum puniuit per Syriã,
Iud. 3. 7. & 9. & captiuam duxerunt Ethnici puellam Israeliticam. Sic ꝑ Eglon, Iabin, & Amon, & alios Gentiles puniebat olim Israelem: & quando se conuertebant suscitabat dominus saluatorem ut Aioth, Sãgar, Sãson, Gedeon, & alios. Sciamus quod mala, quę patimur peccata nostra meruerunt. ¶ Sed forsitan aliquis mirabitur in hac historia, cur Eliseus ad tanti principis aduentum non surrexit? Ob duas credo id fecisse causas. Prima ut prophetiæ dignitas seruaretur: in qua diuinæ maiestatis uirtus elucebat. Nam & regum legati dignitatẽ & maiorem grauitatem seruant dum legationis officio funguntur, quàm ubi eã deposuerunt: quia dũ hoc sibi munus est iniunctum, personã regis agunt. Altera causa est, ut doceamur homines hanc externarũ rerum pompam, quã ipsi plurimi habẽt,
4. Re 4. apud Deũ nullius esse momenti. Ad mu-
3. Re. 18 lierem autem Sunnamitem abiit usq; in
3. Re. 17 domum eius, & filium suscitauit. Sic etiã
Ioan. 4. Helias, qui regem superbum asperè corri-
Grego. hom. in euang. puerat, abiit ad pauperculam uiduam. Et Christus omnium magister nõ abiit in domum reguli (ut Gregorius annotat) licet rogatus: & tamen abiit in domũ Centurionis. Quare quidem ei dixerunt. Nõ aspicis personã hominum: non diuitias, nõ ho-
Mat. 22 nores. Tãtũ merita uniuscuiusq; cõsiderat. Aliter mũdus facit, q. nõ nisi diuites, & auro fulgentes nouit honorare. Accessit hic Naamã in curru suo diuitiis abũdãs, famulis stipatus: sed nihil hæc exteriora q̃ momento temporis uilescunt sanctũ uirum mouerunt. ¶ Vide etiam quod serui Naaman patrẽ appellarunt dominũ suũ: quia uir bonus & clemens seruos, non sicut canes & sicut iumenta, sed sicut homines tractabit. At multos inuenies nũc seruos, qui dominos suos non patres, Tyrannos, Nerones, Tiberios, poterunt appellare. Infirmos seruos non curant: imo in hospitium, ut citius moriantur, mittunt.

¶ Expende etiam, quod nõ dedignatus est consilium seruorum accipere, & audire eos: ideo meruit curari. Sic sanctissimus Moses, & prudens omni diuina & humana sapientia excultus, qui cum domino loquebatur tãquam si esset aliquis amicus, tamen accepit consilium Ietro sacerdotis Madian hominis barbari, & Ethnici. Sed Exo. 18. tãta est aliquorum superbia ut inferiores despiciant, & eos audire nolunt. Consilio itaque seruorum accepto, descendit & lauit, & cum sanus esset, dixit. Vere scio: qđ non sit alius Deus in uniuersa terra, nisi tantum in Israel. O felix lepra, quæ ueri Dei agnitionẽ in huius uiri mẽtẽ introduxit: quę si defuisset, neq; morbo laborasset ullo, in illo simulacrorũ cultu ꝑdurasset.

¶ Docemur hinc quam utiles sint infirmitates, quę salutem animę conferunt, sicut lepra Naaman dedit illi cognitionem ueri Dei. Vnde sapiens. Infirmitas grauis sobriam facit animã. Ideò qui spiritu Dei Eccl. 31. aguntur etiam gratias agunt ob afflictiones & infirmitates. Confitebor tibi domine (ait) quoniam iratus es mihi. Et Paulus gloriabatur in infirmitatibus. Et Iacobus: Esai. 12. Omne gaudium existimate fratres cum Iacob. 1 in graues tentationes incideritis. Quare? 1. Par. c. Illud scientes quod probatio fidei uestræ 8. parit patientiam. De utilitate infirmitatũ multa i libro Vanitatis seculi diseruimus: quapropter nunc ad alia properemus.

¶ His igitur duobus exemplis uiduę sci- Matt. 12 licet Sareptanę, & Naaman Syri, Christus dominus noster causam suam tutatus est aduersus illos Nazarętas. Sic & discipulos euellentes sabbatho spicas alibi excusat à Luc. 6. murmuratione pharisęorũ exemplo Dauidis, qui olim panes propositiones comederat: quos nõ licebat ei edere, neque his, qui cum eo erant, sed solis sacerdotibus. Et in euangelio Ioannis blasphemię accu- Ioan. 10 satus, quod se filium Dei appellauerit, obiicit alios olim uocatos Deos, ad quos sermo

mo Dei factus fuerat. Tu itaque uitam & mores tuos sic iustitue, ut contra maleuo los te exemplo bonorum uirorum defendere possis. Caue autem ne tibi magis ar-
Act.9. rideat Saulus ecclesię persequutor, quàm Paulus ecclesię propugnator & defensor. Multi enim sua peccata tegere uolunt, & defendere exemplo Dauidis, Magdalenæ, Latronis in cruce pendentis, & aliorũ quorum pęnitentiam imitari oportebat, non eorum peccata. Christus defendit seipsum exemplo bonorum factorum Helię & Elisei: & arguit impios incredulos exemplo viduę Sareptanæ, & Naamã Syri, quos oporteret Nazaręitas imitari. Sic tu utere exemplis bonorum, illosque in bonis actibus imitare. Sed iam ad nostrum euangelistam Lucam reuertamur. Itaque cum illi Nazaræitæ audissent hæc, quæ Christus prædicabat, uide quid egerint. [Et repleti sunt omnes in Synagoga ira, hæc audien-
Amos. 5. tes.] Non sunt emendati, sed irati. Vnde propheta. Odio habuerunt corrripientem
Exo.5. in porta. Qui obstinato sunt animo dete-
Eccle.1. riores fiunt correctione: sicut Pharao Rex
Eccl.19. Aegypti. Vnde per sapientem dicitur. Peruersi difficile corriguntur. Ecclesiasticus etiam ait. Qui odit correctionem, minuetur uita eius. [Et surrexerunt & eiecerunt illum extra ciuitatem: & duxerunt illum usque ad supercilium montis super quẽ ciuitas illorum erat ędificata, ut pręcipitarent eum.] Aspice obsecro quam retributionem mundus det sanctis & studiosis viris. Semper mũdus reddit mala pro bonis.
Psal.33. Vnde Psalmista. Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem. Et Ieremias. Nunquid red
Iere.18. ditur pro bono malum, quia foderunt foueam animæ meę? Prędicabat Christus, ut eos à pręcipitio inferni liberaret: ipsi autem ab alto ciuitatis uolebant eum pręcipitare. Multi etiã & nunc Principes, Episcopi, Clerici, & Seculares præcipitant prędicatores, murmurantes, & detrahentes eis, quia sua uitia destruunt & detestãtur. Solent autem huiusmodi homines aduersus predicatores dicere, Nihil habebat, qđ prędicaret, oblitus est concionis. Bene autem dictum est per Sapientem. Non amat
Pro.15. pestilens eum, qui se corripit. Libẽter audierunt isti de aduentu Messię, erãt quippe hęc ipsis exoptatissima. Cũ autem Christus accessit ad morum correctionem, nõ potuerunt ęquo animo ferre. Sic olim Esaias dixit. Loquimini nobis placentia. Ha Esai.30.
bet etiam hoc nostrum seculum tam delicatas aures, ut libenter audiat quæstiones theologicas, uerba curiosa: sed si corũ uitia prædicator arguerit, indignantur, & irascuntur, & quod nõ sine lachrymis dici potest, ministros Dei persequũtur. Placet illis, & auribus suis dulce eloquium est audire sermonem elegantem de diuina benignitate & misericordia: differentẽ aũt de uindicta Dei in peccatores, molesto & ægro animo ferunt. Clerici conciones amant, in quibus laici corrigantur: laici autem ẽ conuerso. Quod si uerbi minister liberam habuerit linguam, accerrimusque fuerit uitiorum insectator: hoc certo sciat illi debere contingere, quemadmodum Christo contingit. Dum prædicator illorum uitia non carpit, ipsum laudant, dicentes, alium diuum Paulum esse: at dum reprehendit illos iniquissimum esse dicunt. Sic isti quando Christus de aduentu Messiæ loquebatur, eius uerba suspiciebant, & venerabantur: at statim ut illorũ taxauit uitia, uolunt illum præcipitare. Hoc mihi crede, quod quicunque is fuerit prædicator, qui veritatem diligat, semper martyrium patietur. Attenti erant hi Nazaræitæ & laudabant Christum, cum illis aperiebat autoritatem Esaiæ. Spiritus domini super me, ꝓpter quod unxit me, &c. Nunc autem cum illos reprehendit, uolunt illum præcipitare. Odio enim ha- Galat.4
betur veritas. Vnde Beatus Paulus inimi- 3.re.22.
cus factus sum uobis, uerum dicens. Sic Micheam Achab persequutus est, quia ueritatem dixerat. Non prophetat (inquit) mihi bonum, sed malum. Verum hic aliqua obseruanda sunt.

Primum horum est, quod isti Nazaræitæ peiores fuerit magistro suo diabolo. Diabolus quippe suggestione & uerbo tantum tentauit dominum: sed isti Iu
dæi facto. Ille dixit Saluatori in pinnacu- Matt.4.
lo templi, mitte te deorsum: sed isti aperte mittere illum deorsum nituntur. Diabolus quoque vt statim uidebimus, dominum confitebatur, & dicebat illum esse filium Dei: & isti ei nolunt credere. Et

ita

ita cœcus factus est populus iste, ut eum ignorent & negent, quem uel ipsi dæmones confitentur. In quo quidem nequitia & deprauata mens Iudæorum conspicitur. Secundo obserua, quod a proprijs ciuibus maximam ignominiam Christus ẽ
Matt.8. passus. Genezareni quamuis amiserant duo millia suum, nihil tamen ausi sunt ad uersus Iesum loqui, sed rogauerunt ut ab eis discederet: Nazareni uero nullũ dam num passi, pręcipitare eum uolunt. Opti
Mat.10 me quidem Christus dixit. Inimici hominis domestici eius. Maxima est illa tribulatio, quæ a proprijs amicis & necessarijs infertur. Sic Pilatus, qui Gentilis & alienigena erat, uoluit Christum absoluere, itidẽ
Mat. 27 Herodes teste Pilato nullam mortis causam inuenit in eo: ea propter liberum illum ad Pilatum misit. Iudæi autem nulla facta cessatione cum ex eadem gente esse clamabant, ut crucifigeretur. Quapro-
Ioan.19 pter dixit ei Pilatus. Gens tua & Pontifi-
Gen.41 ces tui tradiderunt te mihi. Sic Ioseph ho-
Gen. 37 noribus exaltatus à Pharaone rege Aegy
Act. 6. pti, & in magno pretio habitus ab Aegyptijs, a fratribus suis uenditus est. Stephanum etiam & sui persequuti sunt: nam surrexerunt (ait scriptura) quidam de synagoga, &c. Ex Synagoga inquam egressi sunt. Eisdem uestigijs mundus incedit: nam hi, qui magis familiares, magis domestici, & amici tibi sunt, tibi priores detrahunt, tua secreta pandunt. Potius in extraneo & in ignoto uirtutem & beneficium inuenies, quàm in amico & consanguineo: nam extraneus quidquid boni illi feceris gratulabitur: consanguineus tamen nullo modo gratus tibi existet, imò uidetur illi, te nihil fecisse, etiam si magnum beneficium illi contuleris. Quod si meis dictis nolis acquiescere, euangelistæ sancto necessum est credas: & attende, quanto in honore sit Saluator ab extraneis habitus: à suis uerò Nazaræitis in nullo. ¶ Aduerte tertio causam cur Christus repulsam patitur, & abijcitur a patria sua, & ipse illam deserit. Mirabile enim uidetur quod Messiam, qui tam desideratus, & expectatus à Iudæis fuerat, nunc eijciant. Messiam desiderabant isti protinus autem ut se illis pandit, ipsum à se reijciunt & expellunt. Si tantum illum & tam anxiè desideratis: si modo eum habetis, cur expellitur & reijcitur a uobis? In qua re id aduertendum tibi est, quod omnes Iudæi Christum anxiè postulabant, & desiderabant, at uolebant, ut Messias ad eorum placitum & libitum illis adueniret: cum iam uero aduenisset, & eorum mores deprauatos & opera reprehenderet, illum abijciunt, & expellunt. Dũ Deus illis secunda donat: dum illis benefacit: eum laudant, atque prædicant: sed dum illis & eorum moribus aduersatur, in illũ conuiciantur. Vnde Dauid alloquitur dominum dicens. Confitebuntur, cum bene
feceris eis. Sic isti Israelitæ cum diuites Psal.48.
exirent ab Aegypto spoliatis ab Aegyptijs, & uidentes inimicos mortuos præ nimia lætitia, & gaudio cantantes dixerunt. Cantemus domino, gloriose enim
magnificatus est. Cum autem ad comedẽ Exo.15.
dum nihil inuenerunt, murmurantes dicunt: Vtinam mortui essemus in Aegy-
pto. Christum à patria isti expellunt, quia Exo.15.
eorum uoluntati erat contrarius, & quia eorum uitia non approbabat. Hac etiam potissimum ratione Christum à se Maurus expellit: & impius & sceleratus Christianus. Nam si Mauro dicas, quod credat Deum esse, tecum consentiet: si autem dixeris, quod credat, hunc Deum trinum esse & unum, in eandem tecum ibit sententiam. At si illi dixeris, quod qui huic legi est astrictus, tenetur inimicum diligere: resiliet statim & dicet se hanc legem nolle amplecti, nec Christianum esse. Quid est in causa, quod Maurus nolit esse Christianus: nec Christum uult accipere? causa vtique est, quia lex Christi non est conformis suo appetitui. Quare tam ingens infidelium multitudo in Christum non credit? Vtique quia secundum carnis legem uiuunt, & Christi lex non carni fa-
uet, imò illi aduersatur, & contrahit. Azo- 1.Re.5.
tij eiecerunt arcam domini Dei Israel ex templo suo, ex patria sua, & à suis finibus: eo quod male se habuerat cum idolo suo Dagon. Sic infideles & mali Christiani Christum abijciunt: quia eorum turpitudines & uitia abominatur. Qua de causa Christus à Iudæis abijcitur, sicut ab istis Nazaræitis, Ideo ipsemet ait. Ego ueni, vt qui non uident, uideant: & uidentes, cæ-

ci fiant. Et Paulus. Nos prædicamus Christum crucifixum: Iudæis scandalum, & Gentilibus stultitiam. Si Christus dicta & facta Pharisæorum laudaret, & cum illis cõsentiret: utique ipsi eum laudarent, & acciperent: sed quia Christus non fauet peccatis, sanguini, nec carni: ideò a Nazareth eijcitur, & à Iudæa & ab infidelibus, & malis Christianis. Malus namque & sceleratus Christianus statim, ut Christus sensualitati suæ contradicit, illum ab anima sua expellit. Nam quemadmodum Sartor uestem non scindit ad suum libitum, modum, nec mensuram, sed secundum eius uoluntatem, qui uestem debet induere: ita tu uelles, ut Deus tuæ uoluntati conformis esset, tu vero cum diuina non uis consentire. Iudæi Messiam uolebant: at uolebant illum secundum suam uoluntatem. Nolunt ipsi cum diuina uoluntate consentire, at uolunt ut Christus illis conformis esset. Cùm autem isti miseri Christum expulerunt: simul cum ciuitate & regnum, & sacerdotium, & Dei fauorem amiserunt. ¶ Quartò in hoc loco obseruãdum est, quomodo unum peccatum sit causa alterius. Primò nanque isti Nazaræitæ inuidi fuerunt, quia Capharnaitis inuidebant, eo quod Christus apud eos seruum Centurionis sanauerat, & dæmonia cum, & alia multa signa in Capharnaum fecerat, quocirca dixerunt. Quanta audiuimus facta fuisse in Capharnaum. Secundò ambitiosi fuerunt, & honoris cupidi, & ideò dixerunt. Fac hic in patria tua. Voluerunt ut patriam illustraret. Tertiò ira fuerunt impleti, & demum uolunt Christum præcipitare. Vnde fiet, ut qui peccata priora non emendauerit, in alia & alia maiora incidat, quousque in profundum malorum deueniat. Quocirca Ecclesiasticus ait: Cor nequam grauabitur in doloribus, & peccator adijciet ad peccandum. Quod quidem iusto Dei iudicio fit, qui solet aliquando unum peccatum cum alio punire: & sæpius permittit quòd peccator in vnum peccatum cadat in pœnam alterius. Vnde beatus Gregorius, ait, quòd peccatum quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit. Sed quia de his in capite præcedenti loquuti sumus, nunc ad contextum reuertamur. [Ipse autem transiẽs per medium illorum ibat.] Reddidit se eis inuisibilem, quemadmodum per Ioannẽ dicitur. Iesus autem abscondit se, & exiuit de templo. Christus in hoc facto docet, primo quod voluntariè passus est, non enim modo passionem fugit, sed tempus expectat: nam quod nunc fecit, poterat etiam tempore passionis facere, sed tunc uoluit mori, nunc autem non. Potestatẽ habeo (ait ipse) ponendi animam meam, & iterum sumendi eam. Prius enim quã pateretur, uoluit prædicare, & docere regnum Dei. Nihil poterat aduersus Christum humana malitia, nisi sua sponte sese obtulisset capiendum & occidendũ: Ideò Esaias: Oblatus est: quia ipse uoluit. Nanque si totus mundus insurgeret aduersus eum, non posset ei nocere, illo inuito. Quo circa nihil isti aduersus Christum valuerunt. Sic neque Herodes cum pueros innocentes interfecit, illum occidere potuit. Nec cum bis lapidare illum Iudæi uoluissent, id eorum malitia potuit. Ex quo manifeste liquet ad confundendos infideles, & Ethnicos Christum uoluntate propria fuisse passum, nam quando illum in horto cœperunt, poterat (sicut modo fecit) per medium illorum transire: sed noluit, quia iam aderat tẽpus, quo seipsum in sacrificium sanctum & Deo acceptũ, pro hominum salute uolebat offerre. Etenim quando vult, capitur, quando uult se abscondit: quando vult, crucifigiť, quando vult, à nemine cogitur.

¶ Secundo Christus docet, vt aduersarijs nostris cedamus, & iræ & malitiæ eorum locum demus, ut Paulus docet: ne amplius eos ad iram lacessamus, cum inflammati & accensi sint. Est quippe charitatis opus non semper aduersus furiosos & ira percitos nos ipsos opponere: & fortitudine nostra maximè cum illis tunc est utendum, ne maioris mali ansam præbeamus: nam charitas, quę sua sunt non quęrit. Obiectum præsens potius mouet potentiam, quàm absens: & tunc sol maiori ui radios suos emittit, cum aliquid contrarium ei resistit. Atque ita cum Christus his præsens adesset ira eorum magis accendebatur, & magis aduersus illum indignabantur. Ideo misericordia sua cum illis

Marginalia: Ioan. 9. / 1.Co.1. / Eccle. 3. / Gre.l.25 mo.c.12 In illud, herodes adiecit. / Ioann. / Ioan.1 / Esa. 53. / Matt.2. / Rom.12 / 1.Co.13

Gen.28 illis utens fugit, ne amplius peccarent, &
Exod.2. deteriores fierent: atque ita Deus magis
1.Re.27 offenderetur. Sic Iacob fugit à pręsentia
3.Re.19 Esau, & Moses ab Aegypto, Dauid à Saule,
Act.9. Helias à Iezabel, & Paulus Damasci submissus est in sporta. Sed Deus istis dedit refugium: nam Iacob inuenit in domo Laban refugium, & Deus ditauit illum, & dedit uxores. Moses eodẽ modo socrũ inuenit principem Madiam & diuitẽ, Dauid re
Mat.10. gnum, Helias angelum, & Paulus diuinas consolationes. Ideo dominus suis consuluit dicens. Si uos fuerint persequuti in unam ciuitatẽ, fugite in aliam. Abijt itaq; Christus ne plus eius inimici sæuerent.

¶ Hinc quoque licet animaduertere nõ semper iram: sed sępenumero manifestam gratiam, quando Deus homini materiam peccandi subtrahit. Non enim id facit, propter ea quod nobis inuideat: sed ne grauioribus pœnis nos afficiat, si peccatis peccata cumulauerimus. Imò hanc ipsam ob causam Deus homini non uitam protendit, ita ut qui prius & ab initio nongentos uiuebant annos, nunc uix septuagesimum attingant annum, ut Dauid ait.
Psal. 89. Dies annorum nostrorum esse septuaginta annos: si quid autẽ eo amplius uita nostra protẽditur, dolorem esse & laborem. Id autem non ideo fit, quod uitæ hominum Deus inuidiam concipiat, sed ne amplius peccet, & se in maiorem condemnationem tradat. Eam ipsam ob causam Deus quandoque & alia nobis subtrahit, quorum occasione & labi possemus: quo consilio modo Nazaræitis suam præsentiã subtrahit, ne grauius derelinquerẽt. Solet ẽt & sępe dñs suã p̃sentiã in pęnã pecca
Num.12 ti tollere: ut impij indigni facti pœnitẽtia, amplius puniant̃. Vnde ĩ Numerorũ libro ait Moses, qđ postquã dñs redarguit Aaronem, & Mariam, iratus contra eos abijt: nubes quoque recedere fecit, quæ erant super tabernaculum. Cum autem Deus recessisset apparuit Maria leprosa. Vbi clare uides quomodo cum Deus peccatoribus irascit̃, recedit ab eis: ut grauius eos puniat. Vñ tibi cauẽdũ erit maximè ne à te ob ĩgratitudinẽ tuã recedat, ut puniat.

¶ Præterea abscondit se ut doceat à furiosis & ira commotis fugiendum esse: quod quidem non in ignominiam, sed potius in honorem & laudem nobis cedit: ueluti qui à leone, uel urso saucio fugit non ignominia illi est, sed potius magna prudentia. Quid igitur est quod tu ignominiam existimes fugere ab homine furioso: qui nihil differt à feris animantibus (Quando olla feruet, & ius omne diffunditur, præsens est remedium si à prunis eam abstuleris. Sic furiosi hominibus ne amplius furiant, remedium erit materiam abstrahere, quæ ignis est patientiæ tuæ: quandoquidem cum illa magis ac magis inflammantur: quod non ignominiosum est, imo gloriosum, & laudabile, ut sapiens ait. Honor est homini,
qui separat se à contentionibus, Victoria Pro. 20.
& triumphus est à malis fugeret, & eos contemnere. In psalmo tertio cuius titulus est. Psalmus Dauid cùm fugeret à facie Absalon filij sui, canit Dauid uictoriam, & ait. Quoniam tu percussisti om-
nes aduersantes mihi sine causa: dentes Psal. 3.
peccatorum contriuisti. Qui locus non in paruam me rapit admirationem: nam si hæc Dauid sanctus caneret, cum gi-
gantem illum uastum Goliath superauit, 1.Re.17
apta quidem & idonea uerba uiderentur: mirum autem est quod fugiens hoc dicat. Verum enim uero hęc uictoria maxima omnium est & præclara, quę nomine uictorię digna est, peccatores derelinquere fugere mundum, se ipsum uincere, propriam passionem & iram temperare: magnanimitas quidem est quandoque fugere, & inimicum relinquere, cum alias possis illum uincere. Potens & fortis erat Dauid, siquidem plurimos leo-
nes, ursos, & philisteos interfecerat, ni- 2.Re.16.
hilominus tamen ab Absalone fugit, & celebrem hanc & gloriosam uictoriam canit, quam de se ipso assequutus est, Helias fugit à Iezabei & in desertum abijt: non illis metu: quando homo erat, & ità uirili
animo prẹditus, ut facie ad faciem ausus 3.Re.19
fuerit superbum regem Achab reprehendere, Paulus Damasci, fugit, quia uidit tũ temporis conueniens esse: qui postea cùm apertus carcer esset, & rogatus à custodia noluit fugere. Et is, qui tam constan-
ti fuit animo, ut dixerit, ego non solùm 1.Co.11
alligari, sed mori in Hierusalem paratus Act.9.
sum: quando opus fuit Cęsarem appella- Act.16.
uit.

ci fiant. Et Paulus. Nos prædicamus Chri-
Ioan. 9. stum crucifixum: Iudæis scandalum, & Gẽ
1.Co.1. tilibus stultitiam. Si Christus dicta & facta Pharisæorum laudaret, & cum illis cõsentiret: utique ipsi eum laudarent, & acciperent: sed quia Christus non fauet peccatis, sanguini, nec carni: ideò a Nazareth eijcitur, & à Iudæa & ab infidelibus, & malis Christianis. Malus namque & sceleratus Christianus statim, ut Christus sensualitati suæ contradicit, illum ab anima sua expellit. Nam quemadmodum Sartor uestem non scindit ad suum libitum, modum, nec mensuram, sed secundum eius uoluntatem, qui uestem debet induere: ita tu uelles, ut Deus tuæ uoluntati conformis esset, tu vero cum diuina non uis consentire. Iudæi Messiam uolebant: at uolebant illum secundum suam uoluntatem. Nolunt ipsi cum diuina uoluntate consentire, at uolunt ut Christus illis conformis esset. Cùm autem isti miseri Christum expulerunt: simul cum ciuitate & regnum, & sacerdotium, & Dei fauorem amiserunt. ¶ Quartò in hoc loco obseruandum est, quomodo unum peccatum sit causa alterius. Primò nanque isti Nazaræitæ inuidi fuerunt, quia Capharnaitis inuidebant, eo quod Christus apud eos seruum Centurionis sanauerat, & dæmonia cum, & alia multa signa in Capharnaum fecerat, quocirca dixerunt. Quanta audiuimus facta fuisse in Capharnaum. Secundò ambitiosi fuerunt, & honoris cupidi, & ideò dixerunt. Fac hic in patria tua. Voluerunt ut patriam illustraret. Tertiò ira fuerunt impleti, & demum uolunt Christum præcipitare. Vnde fiet, ut qui peccata priora non emendauerit, in alia & alia maiora incidat, quousque in
Eccle. 3. profundum malorum deueniat. Quocirca Ecclesiasticus ait: Cor nequam grauabitur in doloribus, & peccator adijciet ad peccandum. Quod quidem iusto Dei iudicio fit, qui solet aliquando unum peccatum cum alio punire: & sæpius permittit quòd peccator in vnum peccatum cadat
Gre.l.25 in pœnam alterius. Vnde beatus Grego-
mo.c.12 rius, ait, quòd peccatum quod per pœni-
In illud, tentiam non diluitur, mox suo pondere
herodes ad aliud trahit. Sed quia de his in capite
adiecit. præcedenti loquuti sumus, nunc ad contextum reuertamur. [Ipse autem transiẽs per medium illorum ibat.] Reddidit se eis inuisibilem, quemadmodum per Ioannẽ
dicitur. Iesus autem abscondit se, & exiuit Ioan. 8
de templo. Christus in hoc facto docet, primo quod voluntariè passus est, non enim modo passionem fugit, sed tempus expectat: nam quod nunc fecit, poterat etiam tempore passionis facere, sed tunc
uoluit mori, nunc autem non. Potestatẽ Ioan. 10
habeo (ait ipse) ponendi animam meam, & iterum sumendi eam. Prius enim quã pateretur, uoluit prædicare, & docere regnum Dei. Nihil poterat aduersus Christum humana malitia, nisi sua sponte sese obtulisset capiendum & occidendũ: Ideò
Esaias: Oblatus est: quia ipse uoluit. Nan Esa. 53.
quę si totus mundus insurgeret aduersus eum, non posset ei nocere, illo inuito.
Quo circa nihil isti aduersus Christum va Matt. 2.
luerunt. Sic neque Herodes cum pueros innocentes interfecit, illum occidere potuit. Nec cum bis lapidare illum Iudæi uoluissent, id eorum malitia potuit. Ex quo manifeste liquet ad confundendos infideles, & Ethnicos Christum uoluntate propria fuisse passum, nam quando illum in horto cœperunt, poterat (sicut modo fecit) per medium illorum transire: sed noluit, quia iam aderat tẽpus, quo seipsum in sacrificium sanctum & Deo acceptũ, pro hominum salute uolebat offerre. Etenim quando vult, capitur, quando uult se abscondit: quando vult, crucifigit, quando vult, à nemine cogitur.

¶Secundo Christus docet, vt aduersarijs nostris cedamus, & iræ & malitiæ eo-
rum locum demus, ut Paulus docet: ne Rom. 12
amplius eos ad iram lacessamus, cum inflammati & accensi sint. Est quippe charitatis opus non semper aduersus furiosos & ira percitos nos ipsos opponere: & fortitudine nostra maximè cum illis tunc est utendum, ne maioris mali ansam præbeamus: nam charitas, quę sua sunt non quę
rit. Obiectum præsens potius mouet po- 1.Co.13
tentiam, quàm absens: & tunc sol maiori ui radios suos emittit, cum aliquid contrarium ei resistit. Atque ita cum Christus his præsens adesset ira eorum magis accendebatur, & magis aduersus illum indignabantur. Ideo misericordia sua cum illis

Gen.28 illis utens fugit, ne amplius peccarent, &
Exod.2. deteriores fierent: atque ita Deus magis
1.Re.27 offenderetur. Sic Iacob fugit à presentia
3.Re.19 Esau, & Moses ab Aegypto, Dauid à Saule,
Act.9. Helias à Iezabel, & Paulus Damasci submissus est in sporta. Sed Deus istis dedit refugium: nam Iacob inuenit in domo Laban refugium, & Deus ditauit illum, & dedit uxores. Moses eodẽ modo socerũ inuenit principem Madiam & diuitẽ, Dauid re
Mat.10. gnum, Helias angelum, & Paulus diuinas consolationes. Ideo dominus suis consuluit dicens. Si uos fuerint persequuti in unam ciuitatẽ, fugite in aliam. Abijt itaq; Christus ne plus eius inimici sæuerent.

¶ Hinc quoque licet animaduertere nõ semper iram: sed sepenumero manifestam gratiam, quando Deus homini materiam peccandi subtrahit. Non enim id facit, propter ea quod nobis inuideat: sed ne grauioribus pœnis nos afficiat, si peccatis peccata cumulauerimus. Imò hanc ipsam ob causam Deus homini non uitam protendit, ita ut qui prius & ab initio nongentos uiuebant annos, nunc uix septuagesimum attingant annum, ut Dauid ait.
Psal. 89. Dies annorum nostrorum esse septuaginta annos: si quid autẽ eo amplius uita nostra protẽditur, dolorem esse & laborem. Id autem non ideo fit, quod uitæ hominum Deus inuidiam concipiat, sed ne amplius peccet, & se in maiorem condemnationem tradat. Eam ipsam ob causam Deus quandoque & alia nobis subtrahit, quorum occasione & labi possemus: quo consilio modo Nazaræitis suam præsentiã subtrahit, ne grauius derelinquerẽt. Solet ẽt & sepe dñs suã psentiã in penã pecca
Num.12 ti tollere: ut impij indigni facti pœnitẽtia, amplius puniant. Vnde ĩ Numerorũ libro ait Moses, qđ postquã dñs redarguit Aaronem, & Mariam, iratus contra eos abijt: nubes quoque recedere fecit, quæ erant super tabernaculum. Cum autem Deus recessisset apparuit Maria leprosa. Vbi clare uides quomodo cum Deus peccatoribus irascit, recedit ab eis: ut grauius eos puniat. Vñ tibi cauẽdũ erit maximè ne à te ob igratitudinẽ tuã recedat, ut puniat.

¶ Prætereà abscondit se ut doceat à furiosis & ira commotis fugiendum esse: quod quidem non in ignominiam, sed potius in honorem & laudem nobis cedit: ueluti qui à leone, uel urso saucio fugit non ignominia illi est, sed potius magna prudentia. Quid igitur est quod tu ignominiam existimes fugere ab homine furioso: qui nihil differt à feris animantibus (Quando olla feruet, & ius omne diffunditur, præsens est remedium si à prunis eam abstuleris. Sic furiosi hominibus ne amplius furiant, remedium erit materiam abstrahere, quæ ignis est patientiæ tuæ: quandoquidem cum illa magis ac magis inflammantur: quod non ignominiosum est, imo gloriosum, & laudabile, ut sapiens ait. Honor est homini, Pro. 20.
qui separat se à contentionibus, Victoria & triumphus est à malis fugeret, & eos contemnere. In psalmo tertio cuius titulus est. Psalmus Dauid cùm fugeret à facie Absalon filij sui, canit Dauid uictoriam, & ait. Quoniam tu percussisti omnes aduersantes mihi sine causa: dentes Psal. 3.
peccatorum contriuisti. Qui locus non in paruam me rapit admirationem: nam si hæc Dauid sanctus caneret, cum gigantem illum uastum Goliath superauit, 1.Re.17
apta quidem & idonea uerba uiderentur: mirum autem est quod fugiens hoc dicat. Verum enim uero hec uictoria maxima omnium est & præclara, quę nomine uictorię digna est, peccatores derelinquere fugere mundum, se ipsum uincere, propriam passionem & iram temperare: magnanimitas quidem est quandoque fugere, & inimicum relinquere, cum alias possis illum uincere. Potens & fortis erat Dauid, siquidem plurimos leones, ursos, & philisteos interfecerat, ni- 2.Re.16.
hilominus tamen ab Absalone fugit, & celebrem hanc & gloriosam uictoriam canit, quam de se ipso assequutus est, Helias fugit à Iezabei & in desertum abijt: non illis metu: quando homo erat, & ità uirili animo prẽditus, ut facie ad faciem ausus 3.Re.19
fuerit superbum regem Achab reprehendere, Paulus Damasci, fugit, quia uidit tũ temporis conueniens esse: qui postea cùm apertus carcer esset, & rogatus à custodia noluit fugere. Et is, qui tam constanti fuit animo, ut dixerit, ego non solùm 1.Co.11
alligari, sed mori in Hierusalem paratus Act.9.
sum: quando opus fuit Cęsarem appella- Act. 16.
uit.

ust. Sic Christus qui seipsum obtulit exiēs obuiam inimicis, nunc transiens per medium illorum ibat: quia nondum uenerat
Act. 25. hora eius. Docet etiam Christus hoc facto Apostolos suos omnia omnibus debere fieri. Nec volentes reijcit, nec inuitos alligat: nec eijcientibus reluctatur, nec rogantibus deest.

¶ Deinde docet quomodo contra ueri
3. Esd. 3. tatem nihil possit humana malitia. Scriptum enim est: super omnia uincit ueritas. Quid profuit istis, ut contra Christū
Phil. 4. insurgerent? Nihil hominum potētia valet aduersus ueritatem. Paulus plenus fortitudine dicebat. Omnia possum in eo, qui me confortat. Videns autem fortitudinem veritatis ait. Nihil possumus aduersus ueritatem. Nec uniuersa synagoga po
Act. 7. terat resistere sapientiae & spiritui, qui lo
2. Co. 13 quebatur per Stephanum: nec vniuersus mundus aliquid aduersus te ualebit, si Deum tecum habueris. ¶ Denique ut de hac re finem dicendi faciam docet locus iste Deum non à nobis abire, nisi nos ipsum flagitijs nostris à nobis semoueamus, quòd in Nazaræitis istis uidemus, apud quod Christus manebat, & docebat, & mansit donec illum expulerūt. Sic olim fecisse dominum uidemus: q. multoties, licèt filij Israel grauissimè peccarent, non tamen recedebat Deus ab eis, donec ipsimet Deum deserebant, atque propulsabant: nam conflantes aureum uitulum grauissimè deliquerunt: sic adeò ut timeret Moses ne promissiones suas reuocaret propter tam graue scelus. Et ob hanc causam dicebat Deo. Aut dimitte illis hoc
Exo. 32. peccatum: aut dele me de libro, quem scripsisti. Ac si clarius dixisset. Si non dimittis peccatum illis, iam de me & alijs hominibus actum est, quod ad æternam salutem
2. Co. 11 attinet. Id ipsum quoque timebat Dauid
Psal. 50. cum adulteriū & homicidium patrauit, ut diceret: Tibi soli peccaui, & malum coram te feci: vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Et hoc modo Israelitæ sæpenumero in Deum peccauerant, & digni fuerunt, ut Deus ab illis recederet: eo potissimum, quod omnes prophetas missos ad annūciandum uerbum domini persequebantur, & occidebant: quemadmodum illis non solum beatissimus Stephanus, sed etiam Christus domi
nus obijciebat. Veruntamen non recessit Act. 7.
Deus ab eis, donec ipsi suum uerbum & Mat. 13
unigenitum filium crucifixerunt, & dixerunt. Nolumus hunc regnare super nos. Luc. 19.
Et ad Pilatum. Tolle eum, non habemus regem, nisi Cæsarem. Ideò Apostoli Iu- Mat. 27
dæis dixerunt. Vobis oportuit primum lo Act. 13.
qui uerbum Dei, quia autem reiecistis, ecce conuertimur ad gentes, quoniam hoc mandatum habemus. Vnde impletum ui Eccle. 5.
demus, quod sapiens dicit. Altissimus est Rom. 2.
patiens redditor. Et quod Paulus dicit. An ignoras quod benignitas Dei pœnitentiam te adducit? Secundum autē duritiam tuam & impœnitens cor tuū, &c. Similem quoque bonitatem Dei experimur in nobis ipsis. Quoties enim obsecro Dei ira, detestatione, & indignatione digni fuimus? Attamen Christus non recedit à nobis nostram expectas resipiscentiam & pœnitentiam: quam nisi egerimus, miserè pereundum nobis restat. Sed iam ad contextum reuertamur. [Et descē Luc. 11.
dit in Capharnaum ciuitatem Galilaæ: ibique docebat illos sabbathis. [Quia Nazaræitæ audire nolebant, dereliquit eos: quia loqui in aures audire nolentiū non est æquum. Vbi enim auditus non est (ait sapiens) ne effundas sermonem. Nam si cùm seminandum est triticum terræ aptitudo & maturitas expectatur: potiori ratione ad seminandum uerbum Dei, tem
pus aptum expectandum est: & id cauen- Eccl. 32
dum quòd potissimè dominus commendat. Nolite sanctum dare canibus: neque proijciatis margaritas ante porcos. Quibus uerbis duo genera hominum exprimit, quibus hæc mysteria (quę ob dignitatem sancta, & ob pulchritudinem margaritas Christus appellat) non sunt com
municanda infidelibus, & eis, qui suum vi Matt. 7.
tam agunt. Etenim cum in nobis duę partes sint præcipuè intellectus, atque affectus: ut uerbum Dei in his ambabus fructificet, oportet prius, ut intellectus uim suam subijciat diuinæ authoritati, neque terminos sibi præfixos progredi audiat. Deinde opus est, vt affectus sit purgatus: alioquin quidquid animus uitiosis affectibus obnoxius committit, confestim corrumpitur. Et ij sunt qui margaritas pedibus

dibus calcant: nam cernimus plurimos, q fidem Christi profitentur, at teterrimus affectibus sunt pleni, præsertim, qui carnis lasciuiæ sunt dediti, nam audientes Christiana mysteria ea contemnentes ueluti pedibus calcant. Ideò porcos eos appellauit. Canes autem sunt hi philosophi, qui uim intelligendi habebant, & nulli sententiæ assentiebantur, nisi ei, quæ suis opinionibus & argumentis nitebatur. Hi ergo cum non assequerentur cœlestem hanc
1.Cor.2 philosophiam) nam animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei) eam dilacerabant, detrahendo: & quò diuiniora & altiora erant mysteria, eo magis irridebant. Sic resurrectionem mortuorũ, quam
Act.13. Paulus prædicabat, negabant & deridebant. Istis ergo suibus & canibus diuina uerba non sunt danda: quia ea uituperarant. Ideò ab istis Nazaræitis tollit Christus uerbum Dei: & abijt, eos uacuos derelinquens. [Et descendit in Capharnaum ciuitatem Galilęę: ibique docebat illos sabbathis.] Expende hic Christi redemptoris nostri clementiam & benignitatem: qui nec indignatione commotus, nec scelere offensus, nec iniuria uiolatus, Galilęã deserit: quin imò immemor iniuriæ, memor autem suæ clementiæ nunc docendo, nunc sanando omnibus benefacit, & bono malum uincere studet. Non impie-
Mat.10. tas Nazaręorum, nec atrox culpa efficere potuit, ut euangelij munus ad gentes trãsferret: sed ipsis operibus pręstitit, quod posteà docuit suos discipulos, nimirum ut eiecti ab una ciuitate in aliam migrarent, nihil de uindicta cogitantes, sed de incremento euangelij: vt vel sic eijcientium malitia proficeret etiam ad celeritatem diuulgandę professionis euangelicæ. Descendit autem in hanc ciuitatem potius, quàm in aliam: quia maritima erat, plena diuitijs, uoluptatibus, & luxuria, ut plerunque cõtingere solet ciuitatibus iuxta mare positis. Et cum animaduertentia dixit, prouinciç Galilęę, quia tunc Galilea à multis gentibus incolebatur, & multi etiam ex Hebręis in idololatriam abierant, & pluribus alijs moribus deprauatis imbuti erant, tractis ab alijs nationibus, quapropter corruptissima & perditissima erat terra. Hic prædicabat Christus, quia maximè hæc gens doctrina indigebat.

Expẽde etiã quomodo Christus maiora miracula fecerit, & plures sermones prędicauerit in Capharnaum, quam alibi. Rom.8.
In quo maximè Christi benigitas considerãda tibi est, quia ubi magis offendebatur, ibi maiora suæ bonitatis fundebat beneficia. Vbi abundauit delictum, super abundauit & gratia. Disce ex hoc loco Deum summo prosequi amore. Quis enim non amabit Deum tam amantẽ, qui ibi amare non horret, ubi minus amari se sentit: Quod obsecro iam erit pectus tam adamãtiũ & ferreum, quod de diuina misericordia desperet, postquã uidet Deum tot sordes & detestanda flagitia non horruisse? Et stupebant in doctrina eius. Certũ est diuinam fuisse sępientiam, & inauditã planè, quę auditores rapuit in admirationem. Sic solent mirari & stupere, qui numinis diuinis potẽtiã ignorãt. Nõ solũ mirabãtur sed stupebant in doctrina eius. Causam uerò tantę admirationis subdidit dicens: Quia in potestate erat sermo ipsiuo. Non enim dicebat, hęc dicit dominus, ut alij prophetę antiquitus facere solebãt. Sed loquebatur cum eis tanquam Deus maxima autoritate atq; diuina potestate, dicens. Ego autem dico uobis. Sic Matthæus dicit, quod postquam Christus
finiuit sermonem in monte, admirabãtur Matt. 7.
turbę sup doctrina eius, erat.n. docẽs eos Psal.28.
sicut potestatem habens, & non sicut scribæ & pharisæi. Prætereà Christi uerba spiritualem habebant uirtutem, quæ corda ipsa penetrare ualebant, ut conuertentur, & pœnitererent. Vnde egregius psaltes. Dabit uoci eius uocem uirtutis, [Et in synagoga erat homo habens dæmonium immundum, & exclamauit uoce magna dicens.] Nomen dæmonium secundum propriam ipsius significationem commune est bonis & malis spiritibus: nam significat scientiam: & propterea addidit euangelista, immundum, ad significandum, se de maligno spiritu loqui. Vsus autem loquentium iam nomen hoc usurpauit, ut tantum malignos significet spiritus. Prætereà in synagoga dicit esse diabolum, ut scias nullam esse congregationem, ubi aliquis non sit habens spiritum nequam. Inter auditores causarum semper est aliquis

habens spiritum contradictionis qui omnia perturbet, In libro Iob scribitur quod inter filios Dei ad fuit & Satan. Christus etiam dixit discipulis. Nonne ego duodecim uos elegi, unus autem uestrum diabolus est? Et quod peius est dæmoniaci ligantur: sed isti qui spiritum habent cõtradictionis & discordiæ, liberi ambulant omnia perturbantes, & zizaniam seminãtes. Verùm nouit diabolus quantum damni sibi afferat uerbum Dei: & ideò Christi concioni adfuit, vt omnia perturbaret, aut si posset diuinum uerbum à cordibus eorum auerteret. Etenim multi audiunt uerbum Dei: sed ne credentes salui fiãt, adest diabolus, ut auferat bonum semen à cordibus eorum. Sic omnibus bonis aduersatur.Ità nunc sentiens diuini uerbi uirtutem cępit uociferare uexatus à Christi uirtute dicens. Sine, quid nobis & tibi Iesu Nazarene? Venisti perdere nos: Scio te, q. a sis sanctus Dei. Adulatione dæmonum utitur: ut uel sic eum sineret illic manere. Sic multi adulantur prælatis ecclesiæ ut sinant illos in suis peccatis, & uitiis manere. Pręterea quod Iesum cõfitentur, bonæ est naturæ, quam sortiti sunt: quod uerò aduersantur malæ uoluntatis est. Coniunxit autem hæc duo uerba, Iesu Nazarene: quia gaudet in nouitate, & studet semper in adinuentione nouitatis, homines circunueniret: ut uel sic eos aliciat iucũditate nouitatis, ut facilius in errorem inducat, Sanctum Dei uocat, hoc est, tu es ille sanctus Dei, qui expectatur à Iudæis Messias scilicet. Sic in libro Daniel uocatur ab Angelo, ut ungatur sanctus sanctorum. Et in Psalmo. Non dabis sanctum tuum uidere corruptionem. Obserua deinde, quod Christus statim in principio ostendit, quanam causa uenerit, nimirum ut de Satana triumpharet, & regnum eius destrueret. [Et increpauit illum Iesus dicens: Obmutesce, & exi ab eo.] Increpans illum exire pręcepit, quibus docet ne prębeamus aures adulatoribus, imo arguendi sunt & increpandi. Diabolus nanque licet uerum diceret, tamen mentiebatur, quia ipse non credebat Christum esse filium Dei, sed uoluit illi adulari, ut in suam gratiam conciliaretur. Secundo præcepit ut exiret, quia non erat tempus, ut illius ore Christi diuinitas in carne latens astrueretur. Et quia uolebat ostendere, quales ipsa postularet pręcones, certè pios, atque mundos: non eos qui omnium uitiorum immunditia polluti sunt. Deinde ne populus sibi persuaderet, diabolum posse uera dicere, & postea ab ipso mendace seducerentur: nã etiam si uera prędicet Satan, minime audiendus est, quia omnia eo animo facit, ut nos decipiat. [Et cum proiecisset illum dęmonium in medium exijt ab illo: nihilque ei nocuit.] Quamuis enim ante egressionem hominem illum affligeret: iuxta illud Marci, discerpens eum spiritus immundus: tamen postquam egressus est dęmon prior illa afflictio diuina uirtute cessauit, & requieuit homo. Furens itaque dęmonium istud proięcit hominem illum in medium iam exiturus. Interdum uerò torquent, ac discerpunt in ipso egressu: ut quas possunt ab hominibus sumant pœnas. Huiusmodi sunt homines qui cum altero litem habentes non desistunt à lite, quousque ui compellantur, ut ita quo possint damno aduersarium afficiant. Hi sunt ueri dęmonum imitatores, quorum mores, per totam uitam sequentes nõ credunt se illis etiam in ęterno igne futuros esse socios, & audituros uocem illam. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. [Et factus est pauor in omnibus.] Admirabantur qui hoc miraculum uiderunt modo, quo Christus dęmonium illud expulit: cum exorcistę apud illos dęmones eijcerent non imperatiuè, nec tãta autoritate, uti Christus. Porro homini naturale est uisis magnis, & insolitis rebus timere: quamuis diuerso modo. Boni nanque uisis mirabilibus Dei timorem concipiunt quadam cum reuerentia: impiorum autem conscientia cito terretur, ne quid secũdum eorum merita illis contingat: præsertim dum diuinæ potestatis aduertit præsentiam. Vnde in Actis apostolorum habetur. Fiebat aũt omni animæ timor, uidelicet uisis miraculis apostolorum. Quia vero Christus imperãdo faciebat miracula, isti in magnam inde rapiebantur admirationem. Et colloquebantur ad inuicem dicẽtes. [Quid est hoc uerbum.] Verbum hic accipitur pro re significata per uerbũ, sicut in scripturis frequenter

Marginalia: Iob.1. Ioan. 6. Mat. 13. Luc. 8. Dan. 9. Psal. 15. Mat. [1]. Mat. 25 Act. 2

quenter

quenter accipitur. Itaque dicunt, quid est hoc uerbum? id est, quam mirabile est opus istud? Cur? [Quia in potestate & uirtute imperat immūdis spiritibus & exeūt. Hoc est sermone imperatiuo & potentia efficaci dæmonia eiicit. Nihil obstante eo,
Iob. 4. ꝙ de dæmonio scribitur in libro Iob: nullam esse potestatē super terram, quæ cum illo ualeat conferri. Sed non mirum, quia hęc de habitantibus miseram hanc lachrymarum uallem dicuntur: qui autem de cęlo uenit, super omnes est. Christus enim diuina, cœlesti, & supernaturali potestate hæc fecit: nam creata Christi potestas tāta est, ut summis Angelis possit imperare, imperetque spiritibus, sicut & anima ipsius illuminat multoque altius, quàm aliquis Angelus superior inferiorem. Obserua autem quod quamuis Christus unū curauerit, pluraliter loquebantur dicentes: quod imperabat spiritibus immundis quia plurale pro singulari ponebant, ut sæpe consuetum est in sanctis scripturis, & in communi modo loquendi. [Et diuulgabatur fama de illo in omnē locū regionis.] Scilicet in regionem Galilææ ubi Christus hoc miraculum fecerat: q̄d Marcus expressit dicens. Et processit rumor eius statim in omnem regionem Galileæ. Statim post hæc uerba aliud miraculum Lucas recitat dicens. Surgens autem Iesus de synagoga introiuit in domū Simonis.
Marc. 1. Protinus egrediens de synagaga, ostendere uoluit se non ambire applausum & gloriam hominum in operandis miraculis: longè aliter faciens, quàm multi qui statim, ut aliquod bonū uel egregium opus faciunt, nō à foro discedunt, sed ibi omnibus sua egregia facta ostentant. Præterea ille, qui tam egregiè in synagoga prædicauerat, nunc opera charitatis exercet, uisitans pauperes infirmos: & sanans, ac curans, ut doceat prædicatorem uerbi Dei non solùm uerbis, sed etiam factis & operibus charitatis populum erudire debere.
Chry. in uarijs Matt. locis ho. 6 Deniq; nō diu manet Christus in loco publico, sed statim ingreditur cū quatuor discipulis domū Simonis Petri mirum hoc est (ut Chrysostomus ait quod hospitandi gratia, & ut cibum sumeret, hoc fecit, ꝙ satis innuitur ex uerbis quæ euāgelista subdit, q̄d surgens socrus Simonis ministrabat eis. Etenim ipse dominus, qui auibus nidos, & brutis animantibus domicilia parat, nullam propriam domum habebat, ut ipse alibi dicit, Vulpes foueas habent, & uolucres cæli nidos: filius autem hominis, &c. Luc. 9.

¶ Intrauit autem in domum Simonis, potius q̄ in aliam: quia Christus his honorem impendit, à quibus ipse honoratur. Vnde olim dixit. Quicunque honorauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. Petrus Christū honorauit, relinquens domum, retia & omnia, quæ possidebat, sequens illū. Ideò Christus illum uult summo honore afficere. Sic Magdalena cum Christum quęsiuisset in domo Pharisæi, Christus magni illam fecit, & illam humanitus & benignè accepit, & à Pharisæo illam tutatus est. Ità nimirum si tu Christum magnifaceres ipse te ipsum in summos eueheret honores at cum ità Dei oblitus uiuas, non mireris si teipsum Deus obliuiscatur. 1. Re. 2. Matt. 4 Luc. 7.

¶ Obserua etiam pauperes non esse cōtemnendos, nec qui secundum populi uocem inopes sunt. Nonne pauperes eligit Deus, diuites in fide? Vnde dominus per Esaiam. Quæ est ista domus, quam ædificatis mihi? Ad quem ego respiciam nisi ad contritum & humiliatum, & trementem sermones meos? Mundani homines nesciunt circuire nisi alta palatia & deauratas domos: ut diuitibus blandiantur: & fauorem magnatum sibi concilient. At Christus qui docet superba contemnere: & mūdi uanitatem paruifacere: non diuitum nec principium domos ingreditur: nec aulas regum quærit: sed in domum Simonis piscatoris & pauperis ingreditur. Iacob. 2 Esai. 66.
Pauper q dē supellectilium erat: sed diues cum Christo. Honorat Christus potius virtutes quàm diuitias. Non sic mundus consueuit facere: qui non nouit nisi diuitibus honorem præbere. At ut quidam dixit, probitas laudatur, & alget. Itaque Christus ingreditur in domum uiri iusti, & pauperis: Humiles respicit Deus, sicut aquila pisciculos in mari perambulantes.

¶ In hoc etiam Christus significabat, quòd repudianda esset synagoga, & futurum esse, ut Christus ad gentes transiret

per euangelij prædicationem, & ex gentibus constituendam fore ecclesiam, cuius caput Petrus erat. Ideò Christus synagogã relinquit, & abit in domum Petri: quod factũ Esaias olim prędixerat. Venit (inquit) ascendamus ad montem domini, & ad do
Esa. 2. mum Dei Iacob, &c. Sequitur. Iudicabit gentes, & arguet populos multos. Proiecisti enim populum tuum domum Iacob.

¶ Aduerte autem quod intrauit in domum Simonis (ut Chrysonomus ait) ut hoc beneficio discipuli affecti maiorem
Chry. ho. 28. in Mat. prętarent diligentiam in Dei seruitio. Petro uoluit hoc beneficiũ donare, ut ipsum magis ad sui obsequium deuinciret. Grande quidem beneficium dominus illi impendit, in cuius domum ingredi uult, & cum illo sedere: & hoc recordatus Centurio dixit. Domine non sum dignus, &c. Et Abraham quando dixit, si inueni gratiam
Matt. 8. Gen. 18 Ioa. 14. in oculis tuis. Ideò dominus loquutus de eo, à quo ipse diligitur, tãquam magnum quid dicens, subdit. Ad eum ueniemus, & mansionẽ apud eum faciemus. Hinc omnia bona nobis eueniunt, quandoquidem
Exod. 2. Exod. 3: suo aduentu animam nostram auget, & locupletat. Moses, qui pusillanimis erat, quique metu Pharaonis fugit in Aegyptum: postquam dominus ad illum uenit,
Exod. 5. Gen. 28 & ei in monte apparuit, audaci & uirili pectore loquutus est ad Pharaonem. Iacob etiam, qui nimis timebat Esau, quique ob illius metum à domo patris recessit: postquam luctam cum Angelo est ingressus fortis extitit. Magnum equidem beneficium dominus impendit Petro: & magnum etiam est, ut dominus uelit te sodalem & hospitem habere. At tu peccator hoc ingens beneficium non uis agnoscere: nec Deo, qui ad postes ostij tui pulsat, uis aperire: cum dicat. Ego sto ad ostium & pulso. Aperi mihi Soror mea, &c. Si quis aperuerit intrabo ad illum, & cœnabo cum illo.

¶ Obserua etiam quod beatus Petrus
Apoc. 3. nõ Christum rogabat ut in domum suam ueniret: cum infirmam socrum haberet, & febre laborantem. Quare obsecro Petrus Christum non rogabat? Hęc est sanctorum perfectio, ut sua propria obliti, nullam rationem habent nisi alienorum bonorum. Sic Moses, cui dominus maiora promittebat: hæc omnia oblitus, tantum de populi utilitate curabat, & dicebat domino. Parce populo: aut dele me de libro, quem scripsisti. Et Paulus etiam Corin- Exo. 32.
thijs ait. Ego autem libenter impendam & superimpẽdar pro animabus uestris. Et iterũ. Cupio anathema esse pro fratribus meis. Et Christus cum captus fuit in horto. Si me quęritis, sinite hos abire. Et ad filias Ierusalem. Nolite (inquit) flere super 2. Co. 12
me sed super uos. Sed nos multo aliter, qui nostri magnam curam habemus, ità ut pro utilitate proximi non aliquem ueli Rom. 9.
mus subire laborem. Sed uide quam cu- Ioa. 18.
ram Christus suorum habeat: ita ut non Luc. 23.
rogatus in domum Petri abeat. Gerit nãque dominus specialem curam eorum, qui sui & suarum rerum propter Christi amorem obliuiscuntur. Ita solertem curam eorum habuit, qui eum in desertum sequebantur sine ullo uictu, quos quinque panibus & duobus piscibus satiauit: quia suæ necessitatis obliti illum sequebãtur. Cum autem Petrus nullam curam ad se pertinentium haberet, abijt Chri- Ioan. 6.
stus in eius domum: & socrum sanauit de qua noster euangelista inquit. [Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus:] Quia habebat socrum, quidam hæretici putarunt Apostolos post apostolatum cõiugatos fuisse, quod falsum est: quia cum omnia temporalia dimisissent, etiam uxores dimiserunt, & ex utriusque consensu mulieris scilicet & uiri, cœlibem peragebant uitam. Sic affirmat & asserit diuus Hieronymus in primo libro aduersus Iouinianum: & de beato Petro specialiter hoc asserit in epistola consolatoria ad Iulianum. Et in epistola septuagesima quarta ad Pamachium in fine cõcludit dicens, quòd apostoli uel uirgines uel continẽtes fuerunt. Sed de his alias.

¶ Verum in his uerbis duo obseruationes sunt digna. Primum quod non ait, quod tenebat febres, sed quod tenebatur à febribus. Sic peccator tenetur à suis passionibus & peccatis, ità ut captiuus teneatur, ne id quod uult facere possit. Vnde in Ps. 118.
persona peccatoris ait egregius psaltes. Funes peccatorum circumplexi sunt me.

¶ Secundo non qualicunque sed magnis

gnis febribus tenebatur. Febris magna ut erat hæc, qua laborabat socrus Petri, cito curatur: at febris quæ in ossibus latet, hæc uitam rapit, & ad interitum ducit. Ità magnum peccatum raro nos in infernum ducit: nã ipsius magnitudo nos terret, ità ut in cognitionem eius ueniamus: quo fit: ut illius pœnitentiam agamus cum mentis nostrę meliori resipiscentia. At hæc peccata parua, in qua quotidie dilabimur, & ad quę ob ipsorum paruitatē nō respicimus: hæc inquam sunt, quę in interitum celeri cursus nos uocãt, ut sunt murmurationes, & infamię proximorũ, quorũ cum nõ pœniteamus, paulatim & sensim in crucem inferni nos inducunt.

¶ Infirmatur itaq; socrus Petri: in quo expende quomodo Deus dilectis suis labores, ægritudines, & afflictiones mittit. Vnde de Lazaro Sorores eius per nunciũ di-
Ioa. 11. xerũt. Ecce quem amas infirmatur. Et Pau
2.Co.12 lus. Ne magnitudo reuelationum extollat me: datus est mihi angelus Satanę, qui me colaphizet, &c. Etenim infirmitas dilectis Dei ualdè utilis est. Primo nanque animã
Pro. 20. purgat à prauis moribus, tãquam à malis humorib. Vnde Salomon. Liuor vulneris absterget mala. Sicut enim in infirmitate praui humores consumuntur, & euacuantur: ità, ut transacta ægritudine homo in meliorem ualetudinem perueniat: sic infirmitas corporis animam humoribus peccatorum & prauarum affectionum uacuat, & purgat. Sed de his aliàs. [Et rogauerunt illum pro ea.] Offerunt pro illa preces sancti apostoli non fictas aut simulatas: sicut familiares principum facere consueuerũt. Etenim ut maiore postea calore pro suis & suorum negotijs interpellandi sit locus, negotia pauperum frigidissimis uerbis regibus exponũt: sua uero propria negotia, & eorum qui se suæ fidei commendarunt, bone Deus, quot ambagibus quot mendacijs in longissimas moras protrahunt. Pauperibus uero dicunt, corã rege suas causas perorasse, cũ nec vnũ verbum sint loquuti. Ne suis prauis commodis aliquid minuatur, & simulant nescio quæ impedimenta & obstacula, quę iam fere per actum negotiũ disturbarũt: quo fit, ut nec miseris pauperibus subsidio sint, neq; aliorũ necessitatibus finē imponãt, hos & illos uarijs modis illudentes. Munera ab eis accipiũt, quorũ negotia promittunt tractaturos: at postea uacuos & illusos mittunt. Non sic fecisse legimus sanctos Apostolos, quibus similes regum priuati & amici esse deberēt, ut semper pro miseris & pauperibus intercederent. At isti de quibus antea loquebamur ad nihil aliud deseruiunt, nisi ut susurrones sint: & ut irasci & indignari faciant prelatos aduersus subditos. Ità iniquus ille
Doeg regis Saul priuatus regi nunciauit 1.Re.22
se uidisse sacerdotem Abimelec panes propositionis dedisse Dauid: quæ uerba in tãtum cesserunt damnum sacerdotis, ut interfectus fuerit cum alijs octuaginta quinque sacerdotibus, & populus Nobe ex tribu sacerdotali accensus fuit, & alia innumera mala contigerũt. Mendacia nanque domesticorum & amicorum tanquã euangelia, credũt, ueritatem autem subditi, cui male uolunt, mendacium iudicat: nisi hos magnates familiares & amicos habueris, nihil in omni negotio conficies. Hi omnia sua tyrannide efficiunt. Dolendum quidē est, ut ità cęci & obnubilati sint principes, & prælati, ut hoc tantum malum non uideant: nam hi quos ipsi amicos, cõiunctos, & familiares existimant, hi inquam eos tradunt, decipiunt: & semper ad populum male de illis nunciant.

¶ Perpende autem ex hoc colligi loco utilē & sanctã esse sanctorũ intercessionē: nã precibus Apostolorũ Christus hãc mulierē sanauit. Ordo nanq; diuinæ est sapiētiæ, ut per superiora inferiora dispenset & gubernet. Quo circa ut ꝑ cœlestes orbes terrena ista fœcundat: ita ꝑ Angelos & fœlices animas, quę in patria triũphantes requiescunt res nostras sępè nobis dispēsat. In qua re nõ modo nihil honoris Deo detrahitur, imò multũ ei defertut: quippe eo honore seruos suos dignos effecit, ut quæ sua ipse authoritate facturus erat, ꝑ ipsos,
tanquã per ueros amicos uelit dispensare. Gen.22
Abrahã ꝑ rege Abimelec Deũ deprecatus Exo.32.
ueniam illi obtinuit: & Moses populo ue- Iob.5.
niam imperauit de uitulo cõflato. Et libro Iob legimus. Voca, si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum conuertere. Quæ quidem uerba, quanuis Eliphat ad Iob dixerit, non tamen Iob ea reprehendit: sed consilium datum libenter susci-

pit, cum tamen alias de maledictis antea ab ipso reprehẽsus fuerit. Et in eodẽ libro post descriptã omnẽ disputationẽ, q̃ Iob habuit cũ suis amicis, ĩ qua illi amici Deũ offenderãt statim ponit pceptũ Dei, quo iussit illos abire ad ipsũ Iob, ut rogarẽt il
Iob 42. lũ ut pro eis ad Deũ intercederet. Qđ cũ illi (ut dominus præceperat) fecissent, Iob pro illis orans exauditus est. Et Centurio q̃ puerum habebat paralyticum seniores
Luc. 7. Iudæorum misit ad Christum, ut pro salu
Act. 7. te pueri deprecarentur. Et Stephanus pro inimicis orat dominum, & Apostoli nũc
Mt. 8. 15 orant pro socru Simonis, sicut & antea p Cananæa: in quibus orationibus obtinue runt quod petebant. Sed dices. Verum est hæc sanctos consequutos esse dum uiuerent: sed non modo qui iam dormiunt. Si dum uixerunt poterant: multò melius
1. Co. 13 nunc. Charitas enim nunquam excidit: & quanuis corpora exuerint nõ tñ deposuerunt affectum pietatis erga patriam gentem, fratres, cæterosque credentes: q̃bus optant, ut idem regnum, quod ipsi, adipiscãtur. Vnde egregius ac diuinus uates.
Psal. 31. Pro hoc orabit ad te omnis sanctus, in tẽpore opportuno. Illud est tempus oportunũ, quo graui febri laboramus: quo grauibus necessitatib. p̃mimur: Si aũt in hac uita sancti pro aliis orant, dũ ẽt de se soliciti esse debẽt: quãto melius orabũt post triũphũ & uictoriã, quã fieri minimè põt, ut amittãt? Iacob postq̃ nepotibus benedixit
Gen. 48 ait. Angelus, q̃ eruit me de cũctis malis benedicat pueris istis, & inuocetur super eos nomen meum: nomina quoque patrum meorum Abraham, & Isaac. Vbi docemur tam angelos quã sanctos defunctos inuocato eorum nomine, nobis esse subsidio. Benè quidem merita Abrahæ, Isaac, & Iacob, sanctus Moses posuit ante oculos
Exo. 32 Dei, ut populo parceret. Et Azarias posi-
Dan. 3. tus in ardenti fornace: Ne quæsumus, inquit, tradas nos in perpetuũ ppter nomẽ tuũ: & ne auferas misericordiã tuã à nobis pp Abraham dilectum tuum, & propter Isaac seruum tuum, & Iacob sanctũ tuũ. Si ergo sanctorũ merita nobis præsidio sunt & auxilio: cur ad eos preces non nobis magnopere cõferent? Sic in secũdo Machab. hr̃ q̃ Onias & Ieremias orabant p populo Dei. Et in Apocalyp. ascẽdit fumus orationum sanctorum de manu Angeli coram Deo.

¶ Docemur ẽt pietatẽ, & misericordiã 2. Mac. exercere erga infirmos, ut sancti apostoli 13. fecerũt orãtes Christum pro hac infirma. Apoc. 8 Visita eos, & consolare, & adiuua in eorũ tribulatione & necessitate: sicut scriptura monet. Non te pigeat uisitare infirmũ: ex his. n. in dilectione firmaberis. Et Iacobus: Eccl. 17. Religio munda & immaculata apud Deũ & patrẽ, hęc est, uisitare pupillos & uiduas Iaco. 1. in tribulatione eorum.

¶ Præterea obseruandum hic est, dominum aliquando curasse sine precibus sola sua clemẽtia motũ, ut dęmoniacũ, de quo nõ diximus, aliqñ precib. alienis, ut fecit cum socru Simonis: aliqñ precibus propriis, ut leprosum, de quo in sequenti capite dicet. Sic aĩas peccatrices tripliciter curare solet. Primo interueniente sola benignitate suæ clemẽtiæ, ut Paulus ait. Ignoras, Rom. 2. qđ benignitas Dei ad pñiam te adducit? Secũdo interueniẽte oр̃one ecclesiæ. Ideò Iacobus, Infirmatur quis in uobis: inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eũ Iacob. 5 &c. Tertio interueniente proprio dolore Exod. 6. & gemitu. Vnde dñs. Ego audiui gemitũ fi 4. Re. 20 liorũ Israel. Et Ezechię regi ait. Audiui oр̃o nẽ tuã, & uidi lachrymas tuas: ecce sanaui Psal. 29. te: Ideò dicebat Dauid. Dñe Deus meus, clamaui ad te: & sanasti me. Et stans sup il lã imperauit febri, & dimisit illã. Incubuit sup illã inflexo corpore uelut eã dormientem excitans. Imperans autem febri, cognoscitur Christum Deum esse: qui imperando miracula operabatur. Attende etiã quantũ pfuerit huic mulieri beatũ Petrum generum habere. B. Petrus nõ erat diues sed sanctus: & tãtum hæc mulier lucrata est copulans coniugio filiam suam cum beato Petro, ut meruerit in domo sua Christum habere, & diuina uirtute miraculo facto sanari. Nunc autem in coniugiis plus rationis habetur de pecunia quàm de uirtute. Etenim quęruntur diuitiæ, non candidi mores. Vide quantum profuerit Nabali Carmelo uxorem duxis- 1. Re. 25 se prudẽtissimã, & uirtutis cultricẽ: qñqui dẽ illũ à morte liberauit. Dixit etenim Dauid ab Abigail. Bñdictus dñs Deus Israel: q̃ misit te hodie ĩ occursũ meũ: & bñdictũ eloquiũ tuũ, & benedicta tu, q̃ prohibuisti

me

me hodie ne item ad sanguinem. Preterea memento Christum hospitem tuum susci pere, ut extinguat febrem tuæ libidinis, & ardorē iræ tuæ, & auaritiæ: ut uel sic possis incolumis ei seruire, ut hæc mulier fecit, de qua subdit euangelista. [Et continuò surgens ministrabat illis.] Duo hic obseruanda sunt. Primum quod statim surrexit, in quo diuina uirtus, & potentia cernitur in miraculis à Christo factis: nam quanuis febris relinquat infirmum, tamē molestiam sentit ægritudinis & debilitatē ita ut paulatim in pristinam ualetudinem perueniat: sed sanitas miraculosa, quæ datur à diuino medico, statim perfectè sanat, & integrum robur tribuit. Quo facto etiam arguitur & reprehenditur contumacia voluntatis humanę: quia omnis creatura sensibilis diuinis obedit mādatis, quibus miser homo contradicit.

¶ Secundo, quod statim, ut salutem cōsequuta est ministrabat eis: quo facto discere te oportet, ut eam incolumitatem & optimam ualetudinem, quam dominus tibi præbet, in Dei obsequio & ipsius diuinis mandatis exerceas. Sæpe etenim contingit, ut infirmus sis, & à domino salutem petis: quam tamen ipse tibi denegat, quia scit, cum recta ualetudine te illum offensurum. Melius est & salubrius animę, vt infirmeris: si tamen Deum offendere debet cum sanitate. Quis plantat uineam:
1.Cor.9 & de fructu eius non comedit? Si igitur dominus salutem præbet, æquum est, ut cū illa domino seruias: ut fructus colligat arborum quas plantauit. Præterea non acceptat Deus opera facta in infirmitate peccati. Prius restituta est illi sanitas, & postea Deo seruiuit. Sic prius animæ tuæ infirmitatibus medere, & dic cum Dauid. Miserere mei Deus quoniam infirmus sum: sana animam meam, quia peccaui ti-
Psalm.6 bi. Postquam uerò ab infirmitate animæ sanus fueris, tunc dignam poteris Deo offerre seruitutem. Est enim in hyeme quoddam genus pyrorū quæ nisi assent, ob nimiam duritiem & asperitatem comedi nō possunt: at uero assata, sapida sunt & optima. Omnia opera nostra similia sunt his pyris, quæ nisi igne charitatis crementur, nullius sunt ualoris. Nō acceptat dominus opera facta extra charitatem, ut uitam æternam pro illis donet. Respexit dominus ad Abel, & ad munera eius Prius Abel respexit, posteà oblata dona. Prius surge Gen.4.
ab infirmitate animæ & à lectulo malæ conscientiæ: & postea quàm surrexeris poteris sicut hæc mulier, Christo dignè ministrare, & obsequia grata ei offerre. Sed caue propter hoc etiam si in peccato mortali iaceas, ne dimittas bona opera facere: nam etiam si nec gratiam, nec gloriam merearis, neque de congruo neque de cōdigno: Deus autem dabit tibi gratiam suam, non ob meritum horum operum,
sed propter eorum respectum. Sic Nabu- Dan.4.
chodonosor cùm in uisione illa intueretur suæ damnationis imaginem, dixit ei Daniel peccata tua eleemosynis redime. Disce etiam semper Deo offerre dona illa & beneficia, quæ solum ab eius manibus proueniunt. Nam si tibi donat scientiā, literas, uitam, salutem, & alia multa, uideas hæc esse talenta quæ seruis illis euāgelicis dedit, & uult ut ea omnia illi reddas non sine fœnore & lucro. Non ea omnia dedit, illa abscondas, sed ut cum illis illi seruias, & eum honores. Nam statim, ut mulieri huic salutem dedit, eam exercet in ipsius domini obsequio.

¶ Demum ut concludam, grata fuit hęc mulier benedictori suo, nam pro accepto beneficio, Christo diligenter ministrauit. Non ingrata fuit, sed potius surgens ministrabat ei, qui beneficium contulerat. Sic ille sanctus rex faciebat, cum dixit animæ suæ. Benedic anima mea domino, & Ps. 102.
noli obliuisci omnes retributiones eius. Qui sanat omnes infirmitates tuas, qui redimit de interitu uitam tuam. Vult Deus, ut grati simus eius beneficijs. Qua de causa dominus uoluit ut Hebræi pascha illi celebrarent, ut recordarentur, quomodo dominus eduxerit eos de Aegypto. Si quis interrogaret Hebræum qua ratione pasca celebratur in Aegypto, responderet utique quia obnoxij tenebamur seruituti Pharaonis: & ille agnus uocauit in libertatem, & exiccauit mare, ut ab
Aegypto exire possemus: & posteà in Exo.12.
recordationem tanti beneficij agnum immolauimus. Sic opus est ut recordemur Christū suo sanguine à peccatis nos mundasse, & à seruitute diaboli: atque ità gratias

tias agere deberemus pro tantisque acceptis beneficiis. Nam si hæc mulier Christo domnino & suis discipulis ministrabat pro salute accepta: quanto potius seruire deberemus ei, qui salutem restituit animæ nostrę? Denique omnia festa, quæ Hebræi celebrabant ad nihil aliud fiebant, nisi in recordationem tãtorum beneficiorũ, quę à manu Dei receperãt. Discamus igitur ab hac muliere gratos semper nos exhibere Deo. [Cùm autem sol occidisset, oẽs qui habebãt infirmos uarijs languoribus ducebant illos ad eum.] Cùm reges suas ciuitates ingrediuntur, offertur eis argentũ, aurum, gẽmæ, & quidquid preciosum in ciuitatibus est. Sed Christo redemptori nostro omnes fœtidi, saucij, & uulnerati offeruntur. Nec mirũ cũ nihil aliud ei nos offerre possimus. Et quid obsecro aliud nos habemus? Mater nostra putredo est, & sorores nostrę uermes. Et cũ his omnibus peccata offerimus horrẽda. Nihilominus tñ ipse piissimus, & benignissimus Iesus non auertit oculos, nec terga dat, (utpote qui infirmitatibus nostris mederi uenit) imò cupit hæc sibi offerri, & exultat dicens, Congratulamini mihi, q̃a inueni ouem quę perierat. Gaudet utique talibus oblationibus, & quamuis ei non adhæreat lepra nostra, non proptereà horret tangere nostram saniem: quapropter ei adhæsit non culpæ sanies, sed pœnæ.

Iob 17.

Luc. 15.

¶ Obserua autem quam utiles sint infirmitates, & ægritudines, quando nos ducunt in cogitionem Dei: & in causa sunt, ut quæramus illum. Quod manifestissimo exemplo sacram literarum tibi ostendam: nam Nabuchodonosor rex Babyloniæ tyrannus, & persequutor grauibus à Deo inflictis laboribus, & infirmitatibus se ipsum humiliauit, & pœnitentiam egit: & denique saluus fuit, ut beatus Augustinus ait. Filius etiam prodigus cũ diues erat, reliquit domum paternam: sed in afflictione rediit ad Deum. Sic Ezechias rex in sua afflictione & infirmitate rediit ad Deum, & fleuit: posteà uerò in prosperitate elatus est, Deoque pro acceptis beneficijs debitas gratias non egit. Veniebant itaque ad Iesum isti & sanabantur: sed hoc intelligitur, si Deus incendat afflictũ animum igne cœlestis cuiusdam desiderij. Vt enim ex duro informique ferro nullum elegans opus efficitur, in quo artifex suum possit ingenium ostẽtare, quãuis illud maleò percutiat: nisi ferrum ipsum ignitum sit. Sic frigidus, & induratus animus nequaquam expoliri & excoli poterit, etiam si afflictionibus sit percussus, nisi igne diuini auxilij fuerit incẽsus. Christus eos uocabat, & recipiebat, & manum porrigebat, ut uenirent & accederent, & denique salutem animabus, & corporibus tribuebat. Nos etiam accedamus ad Christum si cæci, si infirmi, si debiles, & confracti sumus. Vnde egregius psaltes admonet dicens. Accedite ad eum, illuminamini. Si scapha in medio maris est sine uelis, & remis, huc & illuc à uentis agitatur & impellitur & tandem submergitur: sin autem funibus fuerit ligata secura est & tranquilla. Sic etiam peccator à Deo separatus, & longe factus ab illo ambulat post sua desideria fluctuans in medio mundi hunc & illuc suis uitiis impulsus: & tandẽ demergitur in profundo maris. Sed si funibus Deo hæserit, & ligatus fuerit Christo per gratiam liber erit à perditione, & morte æterna.

Dan. 4.

Aug. habetur c. Nabucodonosor. 23. q. 4.

Luc. 15.
2. Para. 32.

Psal. 33

¶ Vide etiã quod omnes qui habebant infirmos ducebant illos ad Iesum. Sed cũ sanitas animæ longo discrimine præferenda sit sanitati corporis, pauci sunt qui spiritualiter infirmos ducant ad Christum. Sed quid dico, ad Christum adducunt? Imò uenientes ad Christum impediunt. Multos etenim in mundo reperies, qui suis prauis consiliis, & monitionibus uolentes ad Deum uenire, repellunt eos ne ueniant: eosque à pœnitentia auertunt, & monent ne religionem ingrediantur. Cõtra quos ait Salomon. Nolite prohibere benefacere eum, qui potest. Ducebant autem hos infirmos post solis occasum: ne uerbum Dei interrumperetur. Post prædicationem quã dominus tota die exercebat, medicinã quærebant, quod quidẽ exemplo nobis debet esse, quãti sit faciẽda diuinorum uerborũ tractatio, quę ob animarũ salutem fit: & quanto excellentior est anima corpore, tanto diligentius, & accuratius quærenda essent ea, quæ ad medendum ipsam animã spectãt. Modo uero contrariũ fit. Nã si quis medicus ueniret

Prou. 3.

niret qui sine dubio morbos omnes corporis curaret, ò bone Deus quanta hominum frequentia, & multitudo concurreret ad medicum corporalē sed vbi medela animorū ꝓmittitur, iā uideris quā pauci accedant ad audiendum uerbū Dei. Præterea si quis corporis ægritudine laborat, optimos, & prudentiores medicos quęrit: at ad peccata confitenda quæ ad sanitatem animæ spectant, quęcunque sacerdotem ignarum & qui citiùs absoluat, quærunt. O hominum miseranda calamitas. Sola corporis bona quærimus, ac si solo corpore essemus compositi.

¶ Potest etiā dici ꝙ ducebāt illos ad Iesum post solis occasum, uel quia verecundiam habebāt uel timebant phariseos, uel quia per diem circa alia negotia impediebantur, uel quia putabant non licere sanare in sabbatho, nisi post solis occasum, quādo iam licebat operari, propter timorem pharisæorum. Sed iam obsecro ut attentè Christi laborem consideres, & aspice bonum & pium redemptorem: qui nunquā defatigatur in bono faciendo. Per totum diem sine cessatione laborat, prædicat, ac multa miracula efficit: at quando nox aduenit, in qua laborātes, & mercenarij quiescunt, ipse Christus ac si qui per totum diem nihil egerit, incipit sanare cæcos, claudos, leprosos. Nos uero statim, uel aliquid laboris pro Christo suscipimus, illico defatigamur, & ab incepto desistimus magna putamus fecisse. Minimè oportet defatigare, ut ei seruiamus: qui nunquam cessat, nobis multa bona donare; nec finē labori imposuit, quousque sanguinem suum preciosissimum pro nobis effudit. [At ille singulis manus imponēs curabat eos.] Supra Christus seipsum medicum appellauit, dicens medice cura te ipsum: & Matt.9. alibi dixit, non indigent qui sani sunt medico, sed q. malè habent & applicans quæ dixerat ait. Nō ueni uocare iustos, sed peccatores. Nunc autem quia medico se comparauerat, medici officium agit, curando infirmos: quod faciebat Christus (ut ait Euāgelista imponēs singulis manus. Erat Psalm.7 enim eius humanitas instrumentum diuinitatis: quippe hac miracula quę facultatē totā naturæ superabāt, fiebant sola diuina potestate, Ideò diuinus uates. Benedictus dominus Deus Israel: qui facit mirabilia magna solus. Multa tamen miracula Deus precibus sanctorum fecit homines sancti illa cooperabantur meritoriè. Ità vt Act. 9. ēt sancti potestate eis concessa mircula fecerint. Act. 5. sicut Petrus, q. suscitauit Thabitā, Ioan. 1. & interfecit Ananiam & Saphiram: non preces, sed increpatione præmissa. Matt.10 Sic per gratiam adoptionis hominibus est datū fieri filius Dei, quodquidē maius est: nec mirum si detur eis potestas signa faciēdi, quod etiā malis conceditur, sicut Iudæ, q. dæmonia eiecit, & multa miracula fecit. Sicut enim sacramenta nouæ legis efficiunt ꝙ designant: ità quod quædā uirtus in eis ponitur instrumētalis atq; causalis cooperatiua ad producēdum gratiā sacramentalē, uel saltē dispositionem ad eam puta characterē, cum tñ sacramenta ista in sensibilibus rebus constant: multo magis apparet ꝙ in animabus sanctorum sit virtus quædam instrumentali concausalitate ad operationem miraculorum concurrēs atque cooperans. Sed uirtus ista non inest sanctis fixè seu permāsiuè, ut habitus, sed per modum dispositionis passionisue trāseuntis, sicut prophetia, Propter ꝙ nō semper ad libitum possunt miracula operari. Hęc igitur tāto in Christi humanitate sublimius est ponēda quanto illa potiùs est instrumētū seu organū diuinitatis: est.n. organum immediatum animatum, coniunctū, ac proprium sicut corpus meum est organum animæ meæ. Alij autē sancti sunt diuinitatis instrumenta separata, & communia, sicut securis est instrumentū artificis. Itaque hęc miracula nō solum de diuina & increata Christi uirtute principaliter operante: sed de supernaturali eius uirtute creata miraculorum instrumentaliter productiua intelligi possunt. Tāgat 4.Re.13 Christus etiam nos, imò potiùs nos illum tangamus: ut nos ab omnibus infirmitatibus animæ liberet: nam sicut tactis ossibus Eliseus mortuum suscitauit, multo efficacius dominus Iesus suscitabit suo tactu animā nostrā, & sanabit illā. Docet ēt benignissimus Iesus, ne nobis languidi & infirmi tædio sint & fastidio: sicut multi faciunt, qui nolunt accedere ad uidenda infirmorū ulcera. Poterat utique Christus uerbo sanare, & etiam sola sua uoluntate,

sed manibus tangere uoluit, ut exẽplo nobis esset, ne ad infirmos,& ægrotos accedere horreamus, sed charitate benigna illos curemus. [Exibant autem dæmonia à multis clamantia,& dicẽtia, Quia tu es filius Dei.] Dæmones nõ crediderunt Christũ esse filiũ Dei: quãuis aliquibus coniecturis id suspicabantur. Sentiebant ab illo diuinã & admirabilem uirtutem oriri, inde suspicabãtur esse Messiã. Multi ẽt sunt & nũc homines in operibus similes patri suo diabolo: qui de proximis multa mala dicunt,& id affirmant, eo solùm quia ipsi suspicantur. Etenim mundus plenus est hominibus, qui de proximis dicunt, nõ id quod sciunt, sed quæ ipsi secundum suã malitiã suspicantur: quiquidẽ potius sua imaginatione reguntur, quã ipsa ueritate. Sunt multi homines tam deprauatæ conditionis, ut q̃dquid in ꝓximis uidẽt, semper in malã uertunt partem secundũ suã malitiam:& his nõ cõtẽti, queẽadmodũ in cogitationibus suis mali sunt, it à linguã deteriorẽ habẽt ad destruendũ honorẽ & famã proximorũ, de eis non uera dicentes, sed id quod ipsi mendaciter suspicarunt. Quiquidem peiores quantũ ad hoc sunt diabolo, qui etiã si id dixit ꝙ suspicabatur, non autẽ ꝙ certò sciebat nihilominus nihil mali dixit: sed potiùs Christũ laudauit, & dixit esse filiũ Dei. At hi diabolũ imitantur, id dicentes, q̃d suspicãtur: peiores autem sunt illo, quia de proximis nõ bona, sed mala, infamatoria, impia, falsa, & mẽdacia proferunt, quo fit, ut deteriores sint diabolo. Pro. 28 ¶ Expende autẽ & uide, quomodo uexatio dat intellectum. Quia isti dæmones Christi presentia torquebãtur, cõfitentur ueritatem: nam dicebant. Quia tu es filius Dei. Exod. 8 Sic Pharao antequã uerberaretur dominũ nesciebat: uerberatus tñ cõfitebaẽ domino,& supplicare domino pro se rogat. Anteà dicebat, nescio dominum & Israel nõ di mitto: & postea dimisit,& nõ solũ dimisit, sed urgebatur, ut exiret de Aegypto. At nunc multi peiores sunt Pharaone,& peiores etiam diabolo, nam isti cõfitebantur dominum in tribulatione: sed multi homines in tribulatione non solùm non confitentur dominum, imo murmurant, & blasphemant. Nullam habent patientiam in infirmitatibus: conqueruntur de Deo, & sibi ipsis maledicuntut & os suũ in Deum & in celum ponunt. ¶ Aduertendum etiam q̃d Psal. 72. dæmones coacto animo timẽtes amplius puniri Christum laudabant, ut uel his laudibus, & hac uia possent Christi fauorem & amicitiam conciliare,& ipsius beneuolentia frui. Sic modo multos inuenies, qui ad aures principum & magnatum adulantur & blandiuntur ea prædicantes, quæ intra pectus suum minimè concipiunt: sed multo diuersa, quemadmodum hi dæmones cum Christo faciebant. Quæ omnia hi miseri homines faciũt ut suũ fauorem, uel ut peccunias, honores, aut dignitates consequantur: qui etiam cùm tam bene sciant adulari prælatis, multas euadunt pęnas, quę peccata sua merebantur. Vnde in Prouerbiis dicit. Simulator ore, Pro. 11 decipiat amicum suum. Denique obseruãdum quod dæmones timentes diem iudicij exibant dicentes. Ad quid uenisti ante tempus torquere nos? Si autem tu uides diabolum ualde timere diem iudicij, cur ergo tu illum diem non timeas? [Et increpans non sinebat ea loqui: quia sciebant illum esse Christum. Iam diximus quod diabolus certò nõ sciebat Christum esse filiũ Dei: sed tãtũ id suspicabatur. Ideò in hoc loco, sciebant, tantum ualet, ac si diceretur suspicabantur, uel opinabantur. Iussit autem dominus dæmonibus, ut tacerent primò quia unum dicebant,& aliud credebant. Scrutator enim cordium est Deus. Rom. 8. Non uult Deus ab eis laudari, qui aliud ore, aliud in corde habent. Sed proh dolor mundus plenus est hominibus adulatoribus, qui uanis laudibus homines decipiũt. Coram te laudant te ipsum, clam uerò te uendunt: & unum tibi dicunt, aliud uerò sentiunt. Quibus hominibus ita plenus est mundus, & tot fallaciis, & technis abundat, ut difficilè sit cognoscere, cui fidẽ præstare debeas, uel cui credendũ sit. Væ duplici corde) ait Ecclesiasticus) & labiis Eccle. 2 scelestis,& manibus malefaciẽtibus,& peccatori terram ingredienti duabus uiis. Isti dęmones imitantur, de quibus,& suis imitatoribus ait psalmista. Ore suo benedicebant,& corde suo maledicebant, Vnde e- Psal. 61. tiam Ecclesiasticus consulit dicens. Ne ac- Eccle. 1. cesseris ad illũ duplici corde. Et concludit

dicens.

dicens. Accessisti maligne ad Deum, & cor tuum plenum est dolo & fallacia.

¶Secundò insit tacere, quia hoc non recta intentione dicebant. Nam id aiebāt, ut impedirent Christi passionē, & si populus
1.Co.12 sciret Christum esse filium Dei, non utiq; crucifixissent, ut Paulus ait. Si dominum gloriæ cognouissent, non utique crucifixissent. Hac de causa præcipit dominus di-
Mat.16. scipulis, ne dicerent quis ipse esset: quādo
Luc.9. Petrus illum confessus est esse Christum filiim Dei uiui. Nam ait Lucas noster. Increpans eos præcipiebat, ne cui dicerent: hoc dicēs, quia oportet filiū hominis multa pati, & reprobari à senioribus, & principibus sacerdotum, & scribis, & occidi.

¶ Tertiò noluit Christus à turpibus laudari: nam non est speciosa laus in ore peccatoris: quod idē Paulus fecit, ut in Actis
Eccle.5 Apostolorum legimus. Accidit (ait Lucas)
Acto.16 euntibus nobis ad prædicationem, puellā quadam habentem spiritum pythonem obuiare nobis, quæ quæstum magnum præstabat dominis suis diuinando. Hæc subsecuta Paulum, & nos clamabat dicēs, Isti homines serui Dei excelsi sunt, qui annunciant uobis uiam salutis. Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, & conuersus spiritui dixit. Præcipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea. Et exijt eadem hora. Quanuis Pauli prædicationem commendaret spiritus ille, tamen noluit Paulus ab impijs laudari.
1.Co.10 Ideò ipse, Nolo uos fieri participes demoniorum. Nemo sanæ mentis ab impijs optat laudari: nam etiam si aues nocturnæ, ut noctuæ lucem fugiant, non ideò in lucis contumeliam hoc est tribuēdum, imò in laudem ipsius. Ignominiosum tibi est, quod iniqui & scelerati te ipsum laudent: gloriosum autem quando tibi detrahunt, & murmurant: nam cum
Mat.28. Christus nollet ab impijs laudari iussit demonibus tacere. Et etiam noluit hac eadem ratione ut custodes sepulchri suam resurrectionem prædicarent, quia in pectis mortui erant: atque ideo permisit, vt
Ioa.20. corrupti pecunia tacerent. At uoluit ut
Luc.2. per Apostolos, & sanctas mulieres resurrectio sua prædicaretur. Nec in sua infantia uoluit laudari nisi à Simeone iusto uiro, & ab Anna prophetissa. Qua propter Lucas antequam istorum laudes in Christum scriberet, prius eorum uitam & sanctitatem commendauit: ut latè in superioribus annotauimus. Hac ratione adductus Antisthenes (ut est apud Laertiū) cuidam dicenti, multi te laudant, respondit. Quid mali feci? Existimabat quippe insignis philosophus turpe esse à turpibus laudari, esseque præstantius in obscuritate latere, quam à talibus hominibus esse commendatum. Nam quæ gloria obsecro alicui potest contingere ex eius laudibus, qui non nisi uitia, & flagitia nouit laudare? Malus enim, qui sola uitia amat, hæc ex animo laudabit. Quo fiet, ut quidquid mali huiusmodi homo de uitio protulerit suspectum sit, & minimè credendum. Ideò oportet rectè scire quisnam ille sit, & qualis, qui laudat: & inde coniectare oportebit, qualis etiam sit qui laudatur. Vnde sicut gloria est bono uiro ab alio bono uiro laudari: ita etiam dedecus est à uiro scelerato commendari. Ideò dedignatur dominus ab ore peccatoris laudari, dicens cuidam peccatori. Quare tu enarras iu-
stitias meas, & assumis testamentum meū Psal.49.
per os tuum? Ideò dominus in ueteri le- Leui.13
ge os leprosi claudere iussit. Sic & os peccatoris claudi iubet: ne per labia polluta transiens polluatur ipsa loquutio. Nam contigit sæpè ut aqua clara transiens per immundum canalem, ut canalis malitiam imbibat. Sic etiam peccatoris os tanquam immundus canalis nonnihil detrahit diuinis laudibus ab eo prolatis. Propter quod ipsi peccatores dicere Ps.136.
possunt. Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena? Quomodo distantes, & maximè à Deo alieni ipsius laudes cantabimus? Si igitur peccatores cantare non possunt: plagant, & plorent. Illic ergo
sedimus, & fleuimus. Quid autem requira Thre.2.
tur à peccatore, ut Deo dignas laudes offerat, Hieremias expressit dicens. Consurge lauda in nocte in principio uigiliarum tuarum. Prius peccati somnum excutere admonet, & prius uigilare docet, q̄ laudare. Hunc eundem ordinem describit
Oseas dicens. Omnem aufer iniquitatē, & Osee.14.
accipe bonū: & reddemus uitulos labiorū nostrorū. Acsi diceret, Aufer domine à nobis qđ nostrū est, & accipe à nobis, qđ tuū est:

est: quoniam tua est laus, & tibi debetur
Psal. 50. honor, & gloria. Quocirca egregius uates antequam diceret domine labia mea aperies, premisit dicens. Libera me de sanguinibus Deus Deus salutis meę. Et statim subdidit. Et exultabit lingua mea iustitiam tuam Domine labia mea aperies, &c. Ideo
Leu. 13 in Leuitico precipitur leproso, ut habeat uestimenta dissoluta, caput nudum, & os ueste contectum. Omnes partes corporis nudas habere precipitur, & os solum operire iubetur. Qui nudus est, & lepra peccatorum suorum manifesta cooperiat os: nã docẽdi autoritas ei interdicitur. Clausum ergo peccator habet os suum, quia qui seipsum non docuit, docere alios non presumat: & ideo os suum iubetur operire, qui male agendo loquendi amisit libertatem. Tacere ergo oportuit diabolum, qui impijssimus est, & nequam: nec ab eius ore vult Christus laudari.

¶Quartò præcepit, vt taceret: quia solet diabolus sub fuco bonorum uerborũ tentare, & decipere, sicut Sirena cantu: aut ut fingunt poetæ Circen dulcibus uerbis socios Vlyssis in bestias conuertisse. Etenim solet Satanas se in angelum lucis trãs
2. Co. 11 figurare, vt eo commodius fidem sibi acquirat: faciliusque simplicitatem credentium decipiat: ea propter nolebat Christus, vt veritatem diceret, ne inter aliqua uera multa falsa misceret. Sic prohibendi sunt hæretici, & lutheranæ factionis patroni à verbi diuini ministerio: nam quanquam euangelium, & multa scripturæ loca ad suum dogma stabiliendum adducãt: cùm tamen hæc uel torqueant, uel corrũpant, uel deflectant a uero & germano ecclesiæ sensu: minime audiendi sunt, & arcendi procul à lectione sanctarum scripturarum, & à ministerio diuini uerbi. Et hoc munus nullis alijs tribuẽdum est, nisi his, qui vnitatem fidei fatentur, quique non falsa ueris miscent, sed solidam & firmam doctrinam prædicant. Si hoc Christi exemplum imitati fuissent Germaniæ principes, non sic misere tota incenderetur Germania. [Facta autem die egressus ibat in desertum locũ.] Admonet locus iste apta, & secreta loca esse eligenda, ubi Deo melius possimus uacare. Filij enim prophetarum à populi tumultu fugiebant: & Ioannes Baptista (quo nemo maior) ne leue saltem nemine posset uitam maculare, an- Mat. 11.
tra petijt deserti. Ioannes quoque euange Apoc. 1
tista in insula Pathmos habuit reuelationes plurimas. Sed iam nunc multi qui vitam Apostolicam & monachatũ sunt professi, aulas principum, & palatia regum circuire solent.

¶Docet secundò locus iste ne premiũ, aut retributionem expectemus ab his, qui docentur a nobis, aut ab his quibus benefecimus. Semper enim suspicio inanis gloriæ fugienda est. Sed multi non solum sibi gratias agi pro collatis in alios beneficijs cupiunt, sed pro eis etiam, quæ nunquam fecerunt, id ipsum cupiunt dicentes suo fauore & auxilio alios euectos esse ad honores, & in amplam dignitatem esse constitutos, cùm tamen in rei ueritate apertissimè mentiantur. Non sic Christus, qui postquam tot præclara dixerat, & tanta miracula fecerat, statim, vt dies facta est abijt in desertum fugiens humanas laudes & honorem seculi. Nolimus ergo exemplo Christi laudes hominum, aut gloriã mundi quærere: sed ad solum Deum oculi nostri aspiciant, & ad eum mentẽ, animum, & intentionem conuertamus. Vnde egregius psaltes. Sicut oculi ancillæ in manib.
dominæ suæ, ita oculi nostri ad dominum Ps. 122
Deum nostrum. Acsi diceret. Quemadmodum ancilla non aliò oculos auertit, sed semper dominam intuetur, quæ retribuere illi debet, & multa donare beneficia: sic tu ad nihil aliud mũdanum, nisi in Deum solum oculos debes conijcere. Quis obsecro tam ignarus, & stolidus esset homo, qui si lapidem preciosum inuenisset, eum in manus rustici vel agricolæ traderet, ut ualorem eius taxaret? Mundus quidam rusticus est, qui valorem & intentionem operum nostrorum non cognoscit, nec quantum Deum diligamus, ideoque non committas illi opera tua. Deo tantum stude placere, & fuge mundi laudes & seculi uanitates, exemplo Christi Saluatoris nostri: qui ob hæc vitanda pericula fugit in desertum. Et quid turbæ? Et turbæ requirebant eum, & uenerunt usque ad ipsum, & detinebant illum ne discederet ab eis.] Nonne vides quomodo honor eum sequitur, qui ab ipso fugit? Optimè quidem

umbrę

umbræ assimilatur, nam ab eo fugit, qui ipsam sequitur: ipsa autem post eum sequitur, qui ab ipsa fugit. Fugit Christus honorem, ipse autem vsque in desertum
Exo.3. Christum sequitur. Moses in deserto habitans pascebat oues suas, cùm a palatijs Pharaonis fugisset, & ab Aegypti honore: quando electus fuit à domino in principẽ populi Israel. Ità etiam beatissima Virgo Maria clausa erat in parua ciuitate Naza-
Luc.1. reth: & Ioannes etiam in deserto abscondi-
Luc.3. tus: quos tunc dominus ab eis uocat locis, & alterum in præcursorem, alteram uerò in matrem elegit. Sine dubio hi omnes valdè erant obliti tantorum honorum atque dignitatum, quibus dominus hęc omnia dedit, sine eo quod ipsi aliquid negotiarentur, aut ea curarent. Fac igitur, & tu quod in te fuerit, & te ipsum totũ in manus Dei constitue, hæc omnia mundana reijciens, & nihili pendens: nam ipse sine dubio te honorabit in terra & in cœlo insignibus, & præclaris honoribus cum nullius rei tu solicitus sis. Sancti illi eremitæ eremum habitantes, ut Hilarion, Paulus, Antonius fugientes mundum, cauernas & antra habitabãt cum feris: quos uideas quantum mundus celebret, & honoret.
Sap.1. Disce itaque quomodo honor sequitur fugientem. Disce etiam ab hac turba quærere Iesum per fidem, iuxta illud sapientiæ. Sentite de domino in bonitate, & in simplicitate cordis, quærite illum. Postquam uerò eum inueneris eum tene per charitatem, sponsam sequutus, quæ dicebat. Inueni quem diligit anima mea, tenui eũ nec
Can.3. dimittam. Disce etiam ab hac turba magna diligentia & cupiditate quærere uerbum Dei. Turba enim omnibus alijs negotijs dimissis, solius verbi Dei curam habebat. Demum ut concludam nulla hic mentio fit de principibus, magnatibus, diuitibus, aut magistratibus: sed de turba. Diuitiæ nanque, honores, & uoluptates non quærunt verbum Dei: hæc potius nã que impediunt verbum Dei, & quæ sunt spiritus eius. [Quibus ille ait, quia & alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei, quia ideò missus sum.] Sicut sol iste visibilis non in uno loco cœli persistit immobilis, sed vt claritate sua totum mundum illustret circuit orbem terrarũ, ita Christus qui sol est iustitiæ, & uera lux mundi, ut omnes ueritatis suæ luce ab ignorantiæ tenebris, quasi à quadam mor- Malac.4.
tifera nocte uindicaret, quanuis rogatus noluit in vno loco manere, vtpote qui pp omnium hominum salutem in hũc mundum uenerat. Vbi discere debẽt uerbi Dei prædicatores non in vno loco quiescere: sed sicut seminator omnia loca percurrãt seminantem verbum Dei in cordibus hominum.

¶Obserua quod poterat in uno loco manens omnes ad se trahere: non tamen id fecit, exemplũ nobis relinquens, ut nunquam quiescamus, sed ut ipsi quæramus pereuntes. Sicut pastor qui quærit oues perditas, & sicut pius medicus ad infirmũ accedit. Ait autem, quia ideo missus sum, scilicet, ut animæ infirmitates apud uos curem non corporum: & ideo ad prædicãdum missus sum, ut animis medicinã exhiberem, potius quàm corporibus. Si autẽ aliquando corpora curo id facio, ut corpora suauius animæ inhæreant, ut homines uisis miraculis ueniant ad fidem. [Et erat prædicans in Synagogis Galilęę] In Syna- Ioan. 3.
gogis docuit, ubi multitudo populi con- Ioan. 8.
fluebat. Veritas enim non appetit angulum, sicut Christus per Ioannem affirmat. Omnis qui facit ueritatem uenit ad lucẽ, ut manifestentur opera eius. Vnde Annæ interroganti de doctrina eius, respondit. Ego palam loquutus sum mũdo, ego semper docui in templo & in Synagoga. Sed hæc de re plana dixisse sufficiat: & hæc de hoc capite: nunc de profectu uerbi Dei in capite sequenti uideamus.

CAPVT V.

VM in dies apud omnes fama prædicationis Christi magis ac magis cresceret: tanta erat hominum multitudo & frequentia superueniens, ut illis non esset locus in Synagogis, uicis, & plateis. Ideoque tum propter sermonis dulcedinem, tum propter signa quę faciebat extra oppida cogebantur eum sequi. Ipse enim docebat non sicut scribæ & pharisæi, sed tanquam potestatem habens. Habebat etiam uerba uitæ

æternæ,

æternæ,ut Petrus ei dixerat:Quid mirum
Matt.7. si eius uerba, qui patris est sapientia,& in
Ioan 6. quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ
Colo.2. Dei sunt reconditi, populum attraherent cum uel ipsa discipulorum uerba tantam haberent uim, ut in uno die Petrus ad
Act 2. Christi fidem tria millia hominum cõuerterit? Attrahebat itaque Christus ad se magno impetu & feruore turbas: utpote in cuius labiis erat diffusa gratia,quapro-
Psal.44. pter ait noster Euangelista.[Factum est autem cum turbæ irruerent in eum,ut audirent uerbum Dei,& ipse stabat secus stagnum Genezareth Nunquam legitur tantus Scribarum & Phariseorum ad Christũ concursus: cum ad rudem plebem sermo habitus fuerit.Dulcedinem & gratiã suam abscondit à sapientibus,& prudẽtibus huius seculi,& eam paruulis & humilibus re
Rom.1. uelauit.Etenim Pharisei & Scribæ sua sciẽtia inflati,verbum Dei contemnebant: & putantes se omnia scire, stulti facti sunt.
Sapiẽ.1 Aqua sapientiæ potauit dominus Iesus has turbas,quia simplicitate cordis ad illũ veniebant, & humiliter audientes uerbũ, refocillati sunt.Sed iam singula uerba ueniunt expendenda. ¶ Irruere, est cum impetu ferri: in quo feruorem turbarum cõsidera,quę tanta auiditate cupiebant uerbum Dei, vt magno impetu currerent ad audiendum illud.Non solùm in templo & in Synagoga,intra mœnia ciuitatis audiebant uerbum, sed per montes & ad deserta properabant,ut illud audirent.Nos autem iuxta ecclesias habitantes, parum itineris ambulare nolumus,ut cõciones audiamus. Fastidimus enim quidquid spirituale & honestum est. Surgent utique isti
Matt.12 in die iudicij sicut Niniuitæ aduersus impios & incredulos Iudæos, & condemnabunt nos: quia per campos vsque in mare isti properabant,ut audirent uerbum Dei, nos verò ut id audiamus nec parum laboris uolumus sustinere. A quibus discamus opera Dei non segniter & pigrè operari, sed cum magno ardore: tenemur. n. Christum quærere & eum sequi,audiẽtes uer-
Iudas 8. bum eius,quasi exeuntes ab igne.Quapropter Iudas in epistola sua ait: Saluate illos,quasi de igne rapientes Manum ne segniter & pigrè separabit, si comburatur. At cùm nos uiuamus quasi insensibiles & sine uita,damnum nostrum nõ sentimus: nam si id sentiremus, non utique procrastinaremus.Attende obsecro qua diligentia & solicitudine mundani mundo inseruiunt,& mundana quærunt: ut mercator mane surgit (qui nocte nec in lecto quieuit) quosque labores & pericula patitur, ut sibi pecunias comparet: quantaq; tormenta patitur is,qui illatam iniuriã molitur vindicare, quantoq; frigore miles in bello pręmitur,& quanta fame, & deniq; mirandum est, quàm innumeros labores hi qui mundo inseruiunt,patiuntur.Quid igitur est cur tu in Dei obsequio non nihil laboris nolis pati? At mundo seruientes diligentissimi sumus:Deo autem inertes,ignauos nos pręstamus.Quod Cain do- Gene.4
mino obtulit,id pigrè & segniter fecit, sero & male. Factum est (inquit scriptura) post multos dies, ut Cain offerret domino de fructibus terrę munera.Nõn sic sanctus Patriarca Abraham qui statim nocte Gen.22
consurgens, nec mane expectans, abijt ad sacrificandum filium: quod iam illi à domino erat iussum.Sic istæ turbę fecerunt, quæ certatim ad Christum properabant, ut uerbo Dei satiarentur. Aliqui dicũt nolo audire concionem, quia cum tali homine inimicitias gero,quousque odium hoc deponam, & illius uindictam sumam: cũ etiam & ego sapiens,& doctus sim, nec vllam habeam necessitatem audiendi cõcionem.O quantum fallaris homo qui hęc tecum cogitas,nescio uerbis exprimere.Esto quantumuis doctus, nihilominus tamen uiua uox habet nescio quid latentis energię. Dauid sapientissimus erat, & magnã 2.Re.11
Dei cognitionem attigit, & diuinis reuelationibus donabatur: nihilominus hęc omnia nihil ei profuerũt toto tempore, quo in peccato vixit. Sed tamen protinus, ut ad eum uenit Natham propheta ad uiuã 2
uocem pręedicantis conuersus est, & dixit. .Re.12
Peccaui. Similiter Nabuchodonosor con- Dan. 4
templabatur illam arborem quę statum suum designabat,sed nihil ipse hac cogitatione mouebatur: sed cum adiuncta fuit uisioni & contemplationi uiua uox prophetę Danielis,pœnitentiam egit. Doctus erat Paulus in lege, qui præclarè didicerat Act.22
ad pedes Gamalielis: sed nihil ei profuerat:tamen cùm uiuam uocem è cœlo dicẽ Act.9
centem,

centem, Saule Saule cur me persequeris, audiuit, statim attonitus, & stupefactus cecidit dicens, Domine quid me uis facere? Vide quomodo illum quem scripturæ lectio,& libri non conuerterant,uox prædicantis conuertit. Ne per Christi amorē dicas, & per sanguinem suum pretiosissimum effusum, non relinquam concubinam frustra prædicator clamat, nolo illū audire nec interesse cōcioni. Impia enim hæc uox est. Abierunt quidam impij peccatores,& animo obstinati, ut caperent & apprehenderent Iesum ex mandato pharisæorum,& inuenerunt Iesum concionantem ad populum, quem audientes com-
Ioan. 7 puncti corde reuersi sunt, dicentes. Nunquam sic sequutus est homo. Sic tibi accidere potest, sicut istis & sicut Paulo. Nam si in peccatis iaces, consilium salubre est, ut audias conciones. Si autem iustus, & rectus es: aduertere debes, quod sal non solum mortuas carnes conseruat, sed etiā uiuas. Sic uerbum Dei non solum eum qui in peccatis iacet iustum efficit: sed etiam iustum pascit,alit,& sustinet. Hæc dixi, ut semper amici simus,& cupiamus audire uerbum Dei, & id diligenter inuestigemus, horum exemplo qui Christum tanto conatu,& ardore sequebātur. ¶ Pre-
3.Re.10 tereà quid mirum quod desiderio audiē-
Mat. 12 di irruerint turbę, cum de Salomone sit scriptum quod omnis terra desiderabat audire sapientiam eius? Sed ecce plusquā Salomon hic. [Et ipse stabat secus stagnū Genezareth.] Optimum est memoriam habere & recordari locorum illorum, quibus nobis Dei beneficia contingunt, ut diuina nobis collata beneficia semper cōmendent. Quod sanctos illos antiquos fe-
Gen. 28 cisse legimus. Nā loco ubi Deus apparuit Iacob, nomē Bethel, imposuit ipse Iacob, & locum designauit. Sic fecisse auum eius Abrahā scriptura commemorat. Stagnū autem Genezareth est id, de quo scriptu-
Gen. 22 ræ loquuntur, quandocunque mare nominant. Et est iste lacus inter Galilæam ex parte occidentis, & terram duarum tribuum & dimidiæ ex parte orientis. Per quem lacum transit Iordanis fluuius. Vnde aquarū copia abundat, sicut aliqui lacus magni qui sunt in Germania, ꝑ quos transeunt flumina magno impetu: sicut Rhenus qui transit per Constantiam. Iordanis autem oritur in parte Aquilonari terræ Iudæorum ad radices montis Libani, iuxta ciuitatem, quæ dicitur Cæsarea Phillippi: & fluens peruenit in Galilæā, & ibi transit per hunc magnum lacum: & ultra progrediens transit iuxta muros Hierico, & inde intrat mare mortuum, & ibi absorbetur. Est autem hoc stagnum duodecim leucarum spacio protensum, contrahitur autem octo leucarum spacio: habet autem littus amęnissimum, palmis plenū, & malis citreis: aquam uerò dulcem habet,& plurimos & optimos pisces. Vocatur autem hoc stagnum Genezareth, a-
liquando ab euangelistis fretum, ut à Mat Matt. 8
theo,& Marco: & interdum mare Gene- Marc. 5
reth,& hoc est nomen illi antiquissimum Nu. 34.
quo nomine in libro Numerorum nuncu Iosi. 11.
patur,& etiam in Iosue: à quadam ciuitate nomine Genereth, quæ erat in littore huius maris à parte Occidentali quæ posteà dicta est Tiberias. Hæc est ratio qua-
re Euangelistæ nunquā uocauerunt hoc Ioan. 6.
mare Genereth sicut in ueteri testamēto: Matt. 1.
quia qn̄ Euangelistæ scripserunt nomē ur Marc. 4.
bis iam erat mutatum. Ideò Ioannes uocauit mare Tiberiadis, & Marcus & Matthæus uocant mare Galilææ, ꝙ nomen communis erat, quia istud mare est in Ga-
lilęa in finibus sortis Zabulon,& sortis Ne Matt. 4.
phtalim, ut Matthæus ait allegans Esaiā prophetam. Vocatur autem Genezareth à quadam ciuitate, quę erat iuxta stagnū uocata Genezareth, siue Genezar: uel ut quibusdam placet sic est nuncupatum, quod flantibus uentis, crispātibus undis, auram ex se generare uideatur. Attende autē ꝙ Lucas hic non seruat ordinem historię: nam hęc historia non contigit post curationem socrus Simonis,& post alia signa quæ Lucas in pręcedenti capite scripsit, sed anteà. Intentio autem Euangelistarum fuit, gesta & miracula, & prædicationem Christi ad fidei firmitatem, & ædificationem ecclesię,& utilitatem in credentium narrare. Ad hęc autem pręstanda, nihil refert quid prius pręcesserit, aut quid postea sequatur.] Et uidit duas naues stantes secus stagnum: piscatores autem descenderant,& lauabant retia sua.] Erāt autē istæ naues iuxta littus, ut est moris nautarum.

farum. Et Petrus, Iacobus, & Ioannes descendentes à nauibus mundabant & lauabant retia sua: vt complicarent ea, quia nihil cœperant, & uolebant tempus aptum expectare ad piscandum. [Ascendens autem in unam nauim, quæ erat Simonis, rogauit eum à terra reducere pusillum.] Expende Christi bonitatem & humilitatem, rogat cum solo nutu possit adducere, aut præcipere Petro: modestiæ & humilitatis exemplum præbens prelatis. Multa.n. sunt quæ ét si prælati precipere possint: rogare tamen debent subditos, ut ea faciant. Sed multi sunt nunc domini & prælati, de qui
Ezec. 34 bus conqueritur dominus per prophetã dicens. Cùm austeritate imperabatis eis, & cum potentia. ¶ Preterea quamuis Christus nauim adducere posset, noluit tamen nisi rogare Petrum, ut ipse libere & ex sua uoluntate daret eam petenti. In quo etiã docuit mundi Saluator nullum esse opus Deo acceptum nisi sit uoluntarium: nam opus bonum ex dilectione pensatur, nam hilarem datorem diligit Deus. Quanto
2. Cor. 9 plus dilectionis opus habuerit tanto ma-
Leu. 27 gis Deo erit acceptum & meritorium. Vnde in Leuitico præcipiebat dominus. Omnis estimatio, siclo Sanctuarij ponderabitur. Omne opus bonum, quod Deo offertur siclo diuini amoris ponderandum est. Si ieiunas, si oras, si eleemosynam tribuis, siclo diuini amoris hec omnia sunt tibi ponderanda. Pondus meum (inquit
Augu. l. Augustinus) amor meus. Si parum ponde
11. ciui. ris diuini amoris habuerit opus bonum
ca. 28. tuum, parum mereberis. Si Deo tuo lachrymas obtuleris, si preces, ieiunia, & omne tuum studium, ponderetur in siclo Sãctuarij: vt eorum retributionem uideas iuxta pondus amoris. Vt tu intelligas quomodo Deus ea quę ex uoluntate, & dilectione procedunt acceptat: non nauim ui rapit, sed eam petit: vt Petrus sua sponte illam præberet, nam aliàs dominus non eam acciperet. In uoluntate tua sedet, & constitutum est, uelle Deo dare uel non: & illa tantùm ex manu hominis Deus accipiet, quæ ex uoluntate orianť. [Et sedens docebat de nauicula turbas.] Sub diuo solis calori expositus, sine sede, sine subselio, docet Iesus de nauicula turbas. At nunc quo apparatu, qua pompa, & maiestate, induti sericis, & bombicinis uestibus episcopi docent? Ad turbas autem etiam si protecti sint à calore uerba facere dedignantur. Non utique authoritatem damno, sed superfluam pompam, maiestatem, & uanitatem aliquorum detestor. Sed iam singula uerba quę obseruatione sunt digna aduertamus. Primò ait quod sedebat, deinde docebat, & ultimo loco de naui, sedit utique primò, ut non perfunctoriè, & uelut aliud agens: sed summa cura & maximo conatu infirmitatibus animæ tuæ medeatur suæ admirabilis doctrinæ excellentia. Videns itaque cœlestis medicus tantam gentis multitudinem ægram, & languentem, ut omnes curet quietus in nauicula sedet: in quo quidem si aduertere libet ingentem amorem, quo nos prosequitur, uidebis relucere. Nam cùm aliquis medicus hominem pauperem, & egenum accedit curaturus, celeriter, propere, & stans illum curat, & protinus abit. At si infirmatur eius filius, uel amicus, uel vxor, quam maturo gradu, quam serio, & quanta cura & diligentia sedens in lectulo infirmi ægritudinem agnoscere studet: vt eam citius curet, & remedia necessaria adhibeat, O pijssimum atque clementissimum nostrarum animarum medicum, qui ut nobis medeatur, & salutifera medicamenta apponat, sedet. Credo equidem quod nisi nos tam anxiè, & tam paterno amore diligeres, non ita serio curam animarum nostrarum susciperes.

¶ Preterea sedit docens, in nauicula Petri, ut insinuet semper se Ecclesię suæ assistere, quæ nauicula Petri est. Nunquam Christus Ecclesiam suam dilectissimam dereliquit: semper enim docet, & erudit eam. Ecce (inquit) ego vobiscum sum: usque ad consummationem seculi. Incredi- Mat. 28.
bilis est dementia Lutheranorum, qui existimant Deum Ecclesiam suam fuisse oblitum plusquam mille & quingentos annos, usque ad tempora sui Lutheri: per quem illuminauit illam, tanquam per uirum Apostolicum, & Euangelicum. O detestandam cęcitatem & dementiam perditorum hominum.

¶ Secundò obseruandum est, quod docebat Christus illas turbas: quid autem doce-

doceret,non explicat Euangelista. Sicut et sub silentio prætererunt euangelistę multa miracula & gesta Christi. Verùm multa quę nunc tenet ecclesia, quę nec euangelistę tradunt, certum est ea Christum tempore suæ prædicationis docuisse, & quod Apostoli sicut ab ore Christi audierant, ita tradiderunt ecclesiæ.

Tertiò obseruandum quod de nauicula docet,ut insinuet neminem posse docere,qui extra nauiculam Petri fuerit: nam qui extra ecclesiam docet, is non bene docet,sed potius seducit.Lutherus,& qui suę factionis sunt extra Petri nauem, non docent,imò potius homines seducũt.Secundò de naui docet, ut scias nullum esse locum ineptum ad docẽdum quę sunt Dei. Modo Christus in Synagoga docet,modo in monte,modo in campo, & nunc in naui secus stagnum prędicat. Tertiò de nauicula prędicat, ut oẽs posset rectè conspicere.Nos Deum à tergo reliquimus: ipse uerò coram oculis nos semper habet,ut multa dona nobis impartiat.Quartò,ut ostendat, quantam necessitatem ipsius habeamus. Quis obsecro alterius opus habet, aqua ne terra? an terra aqua? Certũ est terrã aqua indigere. Sic nos indigemus Christo,atque ideo ipse est in naui in aqua, & populus in terra iacẽs.Quintò, ex naui docet,ut ostendat periculum in quo prelati & prędicatores sunt cõstituti.Securius magis ambulant qui per terram iter faciunt, quã qui profundum mare ingrediuntur nauigaturi. Sic prędicatores maiora naufragia patiuntur ambitionis causa, uanæ glorię,& humanę laudis,q̃ plebs ignara & simplex.Sextò,Christus est in mari, populus aũt omnis in terra:nam prædicationis munus, & status extra mundum & extra omnia quæ in eo sunt situs esse debet. Seculares in terra sũt,sed in fine illius, & iuxta littus maris habitari debent,quia ut in-
1.Cor.7 quit Paulus, qui habent tanq̃ nõ habẽtes sint,& qui utuntur hoc mundo,tanq̃ non utantur,& qui habent uxores,tanq̃ nõ habentes.Sed prælati & prędicatores longè à rebus terrenis debent esse, oĩa quæ in terra sunt contemnentes,& Deo solũ uacantes. Vt cessauit aũt loqui dixit ad Simonẽ. Vt uera esse ostendat, quæ antea dixerat: post prædicationem, miraculum operat. Confirmat quæ dixerat Christus insigni miraculo,ut de illius doctrina minimè dubitare possis.Sic & Apostoli profecti prædicauerunt ubique domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Solet nanque Deus (vt Chrysostomus annotat) coram eis qui legem suam accipiunt,quasi pignora quædam suæ potentiæ miracula edere. Sic quando hominem fecit prius mundum creauit: & postea homine iam condito, legem in paradiso dedit. Abrahæ quoque multa signa legitur præstitisse,ut duas illas regum uictorias, insignem quoque aduersus Pharaonem plagam: & etiam id quod de uarijs periculis eum liberauit. Et cum legem esset Iudæis daturus, prius mirabilia illa magna, & signa multa ostendit. Sic etiam in præsentiarum fecit. Præterea primo verbum suum cibum mirabilem animabus dedit,deinde corporibus reficiendis pisces. Vide etiam quam magnificus, & liberalis largitor sit dominus: prædicauerat de naui, sed non reliquit dominum nauis sine mercede & præmio.Duo quippe maxima beneficia in illum contulit.Primo nanque piscium multitudinem dedit: deinde eum constituit, & elegit in suum discipulum.Aspice obsecro & aduerte,quãto cum fœnore & lucro Deus rependit, quidquid pro illo facimus:nam pro cõductione nauis,multitudinem piscium dedit Petro,&(quod plus est) mentem illius illuminauit,& fidem præbuit, ita quod & retributionem corporalem, & spiritualem donauit.Discamus igitur soli Deo seruire: quandoquidem tam optimus est remunerator.Nam quidquid pro mundo, uel pro hominibus feceris: in retributionem non nisi ingratitudinem accipies. Vnde egregius psaltes. Dederunt mala pro bonis, & sterilitatem animæ meæ. Discamus grati esse,sicut Christus, qui pro minimo illo obsequio nauis præstitæ tot dona Petro contulit. Gratus fuit Ietro sacerdos Madian,cùm dixit filiabus. Quare non introduxistis hominem? Gratus etiam Eliseus hospiti cum dixit: Si habes aliquod negotium cum rege, &c. ¶ Discamus etiam postquam diuinam concionem audierimus non ad Baccanalia, Orgea, ludos, & choreas abire: sed potius ad sancta opera, sicut

Mar. 16
Chryso. ho.14.i Mat.
Gen. 2.
Gen.14
Gen.12
Exo.19.
Psal. 34
Exod. 2.
4.Re. 4.

ſicut Beatus Petrus fecit. Vnde in Prouerbijs dicitur. Panem ocioſa non comedit.
¶Diſcamus etiam prius quærere regnum
Pro. 31 Dei & iuſtitiam eius: poſtea quæ neceſſaria fuerint ad corporis honeſtum uictũ.
Prius Chriſtus egit de ſpirituali animæ ci
Matt. 6. bo,& poſtea de corporali: quod utique felicitiſſimo modo acquiritur, ſi laborem tuarum manuum manducaueris. Denique finitis ſacris concionibus ne quæras cœnopolia, non theatrum: ſed ea quibus honeſtè uiuere poſſis, quæque aduerſus do-
Ioan. 4. mini præcepta non pugnant. [Duc in al-
Pſal.68. tum,] id eſt, in profundum. Sic in Ioanne. Puteus altus eſt. Et in Pſalmo. Veni in altitudinem maris. Et ideò uocatur altum, quia aqua diſtans à littore altior eſt: quod vt clarius intelligas fuit, ac ſi dixiſſet: Recedamus à littore, & in medium, ſiue in profundum maris abeamus. [Et laxate retia ueſtra in capturam.] Habet & mundus ſua retia, habet & Satanas piſcatores ſuos, qui miſeras animas carnis blandimentis in mortis carcerem coniiciunt: ſed fęlices quas ſagena Apoſtolica de profundo criminum & errorum abducit, & è tenebris ad lucem, & è peccati ſordibus ad priſtinã & albam uitam reuocat. Non trahuntur ad mortem, ſed ad uitã, ut Paulus inquit.
Heb.11. Non quæro ueſtra, ſed uos. [Et reſpondẽs Simon dixit illi: Præceptor per totam noctem laborantes nihil cepimus, in uerbo autem tuo laxabo rete.] Vide obſecro Petri obedientiã & fidẽ quã in Chriſtum habuit. Nouerat.n. Petrus, utpote qui peritus erat in arte piſcatoria, quod noctu piſces ſuper aquas natant, adueniente autẽ die in profundum aquę abeunt: cumq; tota nocte nec unum piſcem capere potuiſſent, multo minus in die caperent. Nihilominus tamen plus fidei præſtans uerbo Chriſti, quàm naturali rationi, decernit rete ſuum in mare proijcere: nihil obſtante, quod id quod Chriſtus præcipiebat rationi uidebatur aduerſari. Hæc enim eſt natura fidei, ut credat ea, quæ ſupra rationem ſunt humanam, quæque rationi aduerſa-
2.Co.12 ri uidentur. Non quia fides ſit contra rationem: ſed quòd eam ſuperet, ac longo diſcrimine tranſcendant. Quocirca diuus Paulus uocauit illam ſubſtantiam rerum non apparentium. In uerbo tuo, dixit Petrus, quia fides verbo Dei nititur: iuxta il-
lud Pauli. Fides ex auditu, auditus autem Ro. 10.
per verbum Chriſti. Et Ioannes. Poteſtatẽ Ioan. 1
dedit eis filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Et idem in epiſtola prima. Hoc eſt præceptum Dei, vt credamus in
nomine filij eius. Sed de his, quæ ad fidẽ 1.Ioã. 3
attinent, quia alijs in locis multa diximus, & diſſeruimus, nunc cætera cõſideremus. ¶Diſcamus etiam a beato Petro protinus, ut aliquid ex parte domini fuerit præceptum, illud opere complere, nulla facta mora. Abraham Deo obediuit, quamuis ea quæ uidebantur aduerſari promiſſionibus ſibi factis Deus præciperet. Sic Petrus nunc paruit domini mandatis: quamuis contra artem piſcandi præcepit: ſicque meruit innumeram piſcium multitudinem colligere. Laborauerat tota nocte, & nihil cœperat: ſed obediens domino omne tempus amiſſum recuperauit: ideoque repletum eſt rete piſcibus. Poteris quidem tota nocte laborare, & nihil lucri inde reportare: & quidem etiam poteris unico tantum iactu retis in mare multitudinem piſcium colligere. Ita nimirum poteris multum atque diu laborare, & parum mereri: & parum laborans poteris multum mereri. Si contra obedientiam multum laboris ſuſtinueris, nihil merebeberis: & ſi ſola tua uoluntate laboraueris, parum etiam mereberis: at ſi obedientiæ mandato laboraueris, ingenti retributione dignus eris. Quando B. Petrus tota nocte laborauit, nihil piſcatus eſt: at cũ Chriſti mandato parum ſuſcepit laboris, meruit multitudinem piſcium capere. Nolis igitur tu qui religioſus es prælatorũ obedientiam fugere, & à laboribus communitatis te abſtinere: Quis obſecro locus eſt magis ſublimis, aut maioris dignitatis, quàm Empyreum cœlum. in quo angeli conditi ſunt, & à quo dæmones facti ceciderunt, cum ſuam propriam uoluntatem
ſequi uellent? Et optimus locus terrę erat Gene.3.
terrenus paradiſus: à quo primi noſtri parentes propter inobedientiã egreſſi ſunt lamentantes. Qui obediens eſt, manducans ieiunat, dormiens uigilat, & in quiete laborat. Multi ſunt qui exiſtimãt, quòd ſub obedientia degentes uitam, & ea faciẽtes quæ prælati iubent exterius, eſſe perfecte

fecte obedientes: existimantque interius propriam uoluntatem non esse abnegandam. Quiquidem manifestissimè falluntur, nam etiam si illa obediẽtia sancta sit, atque necessaria: non tamen ideo alia interior obedientia & multo excellentior excluditur: quaquidem anima tenetur diuinis inspirationibus obedire, ea omnia negando, quæ sentit aduersari his quæ magis grata, & placentia sunt Deo, tanto feruore & ardore vt non solùm his obediamus, quæ clarè cognoscimus in diuinis literis esse à Deo præcepta: sed etiam his quæ uel nutu ipse à longe ostendit, dum-
Exod.5. modo certò sciamus sua esse. Sic Moses & Aaron dixerunt Pharaoni, Deus Hebræorum occurrit nobis. Non dicunt Deus Hebræorum hoc præcepit, sed occurrit: & statim quasi diuinantes uoluntatem eius uolunt iter agere trium dierum. Sic uera obedientia est, quæ statim ut agnoscis uoluntatem prælati, eam adimpleas, nedum ipso præcipiente. ¶ Modo autem quia in infinitum esset abire si de fructu & bonis obedientiæ esset nobis agendũ: aduerte cum Beato Petro, quidquid feceris, ut in nomine Christi facias, quo fiet, ut fœliciter ea omnia assequaris quæ desideras. Omnes enim actiones & studia nostra in nomine domini exordienda
1.Co.10 sunt, ut fœlicem euentum uideamus. Vn-
Colo.5. de Beatus Paulus. Siue manducatis, siue bibitis, uel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Et iterum: Omne quodcunque facitis in uerbo aut in opere, omnia in nomine domini nostri Iesu Christi facite, gratias agentes Deo. ¶ Sed iam alta circa hoc miraculum consideremus, ubi aduertenda & admiranda uenit diuina potentia atque sapientia, quæ contraria contrarijs curat: nam cum tota nocte nihil cœpissent Apostoli, iubet in die quãdo pisces in profundum aquæ abeunt, retia in mare mittere, & ita multitudinem piscium colligunt: ut uel sic admirãda ostẽdat opera sua. Sic infirmitates solet cõtra-
Nu. 21. rijs curare. Vnde in Numeris legimus, q̃d cum filij Israel a serpentibus essent uulnerati, erexit Moses serpentem ęneũ ardentem, quem aspicientes filij Israel sanabantur a morsibus serpentum. Fertur.n. naturam esse ęris candentis, ut si quis à serpẽte morsus illud intueatur, statim moriť. Sed Deus ut illustrius faceret miraculum fecit, ut contraria contrarijs curarentur. Idem possemus dicere de aquis amaris, ubi lignum illud fuit proiectum: & de sale quem misit Eliseus in aquas Hierico, quæ Exo.15.
natura non poterant esse dulces, sed salsæ: cum proiectus esset in eas sal: uerum 4. Re. 2
istæ aquæ quæ antea amaræ erant, factæ sunt dulces contra ordinem naturę. Idem dicere possumus de massa ficorum, qua curatum fuit ulcus regis Ezechiæ, quę certe contraria erat infirmitati. Sed ita Deus sua opera solet facere, ut sua omnipotẽtia magis elucescat, & ut clarius miraculum 4. re.20
agnoscatur.

¶ Pręterea cum dicit Petrus, ꝙ in verbo Christi vult laxare retia, docet prædicatores, ut non philosophorum argutijs, aut poetarum næniis retia prædicationis euangelicæ laxent, sed in uerbo Christi, quod in sacris uoluminibus abundat. Docet etiam prædicatores ut laxent rete prędicationis in uerbo domini non ad gloriam suam, neque ad quæstum, non ad aliquod humanum desiderium, sed ad salutẽ eorum, qui capiuntur: sed in laudem & gloriam Dei. Vnde Ieremias ait: Prophe- Hier.29
ta, qui habet somnium, narret somniũ, qui habet sermonem meum, narret sermonẽ meũ. ¶ Vltimo & postremo loco ad nostrã eruditionẽ ꝑter iã dicta alia tria discutienda sunt. Primo quomodo ubi Christus abest ibi maximus labor & calamitas est: quod quidem manifestè apparet cùm dicitur, per totam noctem laborantes. Secũdo est aduertendum, hunc laborem inutilem esse & inanem, quod exprimitur, cũ dicit euangelista nihil ceperunt. Tertio docetur, ꝙ Christi potentia & uirtute labor noster licet paruus tamen vtilissimus est, quod insinuauit dicens, in uerbo tuo laxabo rete. ¶ Attende primo quantum mundus suos amicos discruciet & quot labores perpeti faciat. Per totam (inquit) noctem laborauimus: Sine Christo laborãt, & nihil fructus colligunt. Homo sine Deo multum laborat, & nullam mercedem inuenit. Seruietis dijs alienis (inquit Hiere- Hier.16
mias) qui non dabunt uobis requiem die ac nocte. Obsequens tuis affectibus, nimis laboras, & maxima tormenta pateris. Fi-

cta Dalidæ delinimenta fortissimum San-
Iudi. 16 sonem in interitum adducerunt: quemque Philistæi obcæcarunt, & in molam asinariam conduxerunt. Tu igitur, qui mũdo diligenter inseruis, quiq; suas diuitias & oblectamenta quæris, intellige te alium esse Sansonem q̃ ligatis oculis molam asinariã circuis. In circuitu impij ambulant, ait psalmista: nam peccatores nõ uias rectas ambulant, quas sapiens dixit iustos perambulare. Homines nanque mundani anxio labore degentes uitam in circuitu ambulant in mundo sicut porta in cardine suo neque unquam à termino & fine suorum peccatorum exeunt. Inuertitur illis caput, & tanquam gens sine sensu uanitatem quærunt, & falsa oblectamẽta concupiscunt, & in suis uanitatibus laborant. Ideò sapiens in persona istorum inquit. Lassati sumus in uia iniquitatis & perditionis, & ambulauimus uias difficiles. Attende obsecro qđ tota nocte huius uitæ, mundi uanitatibus inseruis, à quo nihil aliud retributionis nisi pœnitentiam & confessionem accipies. Solet enim contingere ut adolescens captus amore mancipij, illud in uxorem ducat, qui etiam si se uideat se ommino perdi, nihil facit suã perditionem. Ita nimirum uoluntas nostra diuini amoris oblita, sic adeò huius mundi amores concupiscit, ut se ancillam & captiuam asserat illius, omnibus laboribus se subijciens. Nouerat enim benè fortissimus Sãson Dalidam ad nihil aliud uelle scire, ubi suarum uirium robur & uim haberet, nisi ut eum ad interitum duceret: nihilominus tamen sic adeò illius capiebatur amore, ut potius elegerit captiuum & mancipium fieri, quàm Dalidæ esse molestum. Miser equidem in interitum ductus fuit cùm crederet Dalidæ mendacibus uerbis. Quid obsecro aliud emancipatum te mundi obsequio habet: nisi fides, quam suis mendacijs & fallacijs præstitisti? Priora illa oblectamenta & illecebræ, quibus suis amoris principio te tractabat, in labores, quos nunc pateris adduxerunt. Nunquàm mundus nec momentum quietis tibi dabit: etiam si p̃ totam uitam ei diligenter inseruias. Nullus maior labor, quàm suis affectibus seruire. Postquam uerò te ipsum nimis discruciaueris tota nocte, quod inde excerpis? nihil. Per totam noctem laborantes nihil cepimus.

Psal. 11. Sap. 10 Pro. 29 Sapiẽ. 5 Iud. 16.

¶ Vnum hic illud maximè notandum est, quod omnes qui mundo inseruiunt, & sine Deo laborant, gratis & nulla accepta mercede se discruciant. Vt autem nec latum unguem ab historia, de qua nunc agimus, discedamus: quam rogo mercedem Philistæi retribuerunt Sansoni pro omni accepto labore? nullam utique. In qua quidem retu, qui mundo inseruis, & suis fallacijs fidem præstas, id aduertere debes quod etiam si pro mundo toto tuæ uitæ discursu te mille laboribus discruciaueris, nullum inde reportabis præmiũ. Multis quidem annis, & magnis perpessis laboribus Iacob seruiuit Laban: à quo Gen. 31 decies fuit deceptus, & mercedem illi debitam negauit. Multi sunt huiusmodi homines, qui diligentissimè omni semota pigritia se mundi mancipia exibent, semper honoribus & diuitiis intenti: at mundus negat illis mercedem, quam promisit. Mundi sarcina ponderosa est, & anxius labor, à quo nulla vtilitas reportatur. Ideò Esaias. Telas araneæ texuerunt. Estenterat se aranea, & maxima cura & solicitu- Esai. 59. dine telam texit: omnia autem facit, ut muscas capiat. Ita ambitiosum uideas uel auarum, qui animum, mentem & cogitationes ad nihil aliud applicat, quàm ad diuitias, honores & dignitates: at postquàm hæc omnia consequutus est, tanta suæ animæ & conscientiæ iactura, quid rogo habet miser? Quid adquisiuit nisi muscas, Per totam noctem laborantes, nihil cœpimus. Musca præter id, quod uilis est & immunda, importuna est & molesta: nam si semel & bis illam à te repellas, iterum atque iterum redibit. Solet enim auarus in lecto suo per noctis quietem facere, protinusque & improuiso subit eum cogitatio quo modo carius uendet triticum: at ipse secum pugnat, an uel possit quietè somnium capere, sed iterum importuna musca, id est anxia cura & cogitatio eum pungit, ne dormiat, ne quiescat, ne (si liquerit noctis tranquillitate) Deo uacet. Idem exemplum poteris de hominibus cupidis, & de eis, qui illatas iniurias uindicare curant: O miserum peccatorẽ, q̃ tanta

tanta cura & solicitudine, tot laboribus,& uigiliis tanquam aranea telam texuisti,& honores, & diuitias consequutus es. Nūc autem quid habes nisi muscas: postquam maximam iacturam corporis & animæ fecisti? grandes curas, & solicitudines lucratus es, & plures conscientię tuę morsus:q. tanquam importunæ muscæ te semper inuadent. Grauis calamitas, & crudele tormentū est,ut seipsum homo discruciet,ut
Iob. 8. curas & solicitudines acquirat.Ideo Esaias
Exod.8. in eodem capite subdidit.Opera eorum inutilia: cogitationes eorum, cogitationes inutiles.Iob ēt ait.Sicut tela aranearum fiducia eius.Grandis plaga illa fuit Aegypti quando dominus muscas immisit:& maior plaga quam nunc patiuntur diuites, prælati, & magnates huius seculi illa est, scilicet,maximę curæ,& importunę cogitationes, quę semper hos discruciant. Et denique hoc uno uerbo ut omnibus his dicendi finem imponamus: postquam hi miseri per totam noctem huius uitæ tam anxiè laborarunt quid habent? habent equidem pauperem sindonem, & angustam sepulturam.Si resurgerent nunc à sepulchris Cęsar, Pompeius, Alexander, & omnes principes mundi, quorum memoria uenturis seculis & pręsentibus protensis historiis celebratur, quid dicerent? dicerent utique,per totam noctem laborantes nihil cœpimus.Cœci ambulauimus in tenebris ignorantiæ nostræ, quærentes gloriam huius mundi: quę uelut fumus
Psal.75. pertransiit, & nihil illius habemus. Nihil inuenerunt uiri diuitiarum in manibus suis. Laborant miseri per totam noctem huius uitæ: aut postquam mors aduenit, nihil illis prosunt omnia adquisita. Nam
Gen. 29 uenit mane & agnoscunt fallaciam Laban, & iuxta se Liam uident omnes, qui mundo inseruierunt. Quod igitur remedium mihi prębes? Vt Deo seruias,& quid quid laboris sumpseris, pro eo accipias: nam parum laborans, amplissimam mercedem tibi donabit, cùm in nomine suo laxaueris rete. Laborat Petrus tota nocte absente Christo & in nomine mūdi retia mittit,& nihil piscatur:at cum in nomine Christi retia tendit, ingentem copiam piscium capit. Quanto inutiles sunt & nullius ualoris omnes labores,quos pro mūdo suscipimus,tanto magis gloriosi & utiles sunt ij,quos pro Christo amplectimur. Multum pro mundo laborantes nihil meremur: at parum pro Christo, maxima retributione sumus digni. Quod manifestè uidebis: nam beatus tota nocte piscationi dedit operam, & multoties retia in mare iactauit, & nihil cœpit: quia in nomine Christi non illa mittit. At postquam semel in nomine Christi retia tendit, uide quid euangelista dicat. [Et cum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam.] Iam uides quo modo omnis labor noster inutilis sit, ubi Deus nobiscū non operatur:sed ubi Christus assistit,gloriosus est fructus. Quapropter cùm diuinæ literæ laborem nostrum reiiciunt,non intelligas eo fieri animo, ut oscitantes simus,& laborem dimittamus:sed ut discamus in labore nostro Deum non solum respicere, & illi plus fidamus, quàm nostris factis, eique pręcipuè fructum laborum nostrorum ascribamus.Corpore igitur labora, & animum tuū ad Deum dirige, & tunc omnia fœliciter tibi contingent.
Vt est sapientis dictum. In omnibus uiis Prou.3.
tuis cogita Deum, & ipse diriget gressus Psal.36.
tuos:Et pater ipsius Dauid. Reuela domino uiam tuam,& spera in eo:& ipse faciet. Vide etiam quam magnus sit & copiosus obedientiæ sanctę fructus: nam cum dominus pręceperit Petro ut mitteret rete in mare, quàm fœlix fuerit retis iactus iam uides. Sed nos nihili habentes domini mādata,ea transgredimur,& violamus. Obediamus igitur diuinis pręceptis,ut Petrus fecit: quandoquidem tanti Deus sua pręcepta habet, ut potius uelit cęlū ruere, & uniuersam terram subuerti, quā minimum mandatū de lege uiolari. Qua obsecro ratione quilibet nostrum facile & uelut nihil agens uiolat diuina pręcepta? scriptum est enim de sole & luna & aliis creaturis. Statuit ea in æternum: pręceptum
posuit,& non pręteribunt.Vniuersę crea- Ps. 148.
turę à Deo conditæ & ipse Christus filius Dei diuinum pręceptum timent uiolare, & solus miserrimus homo paruipendit illud. Verum ut clarius miraculum elucesceret ait euangelista. [Rumpebatur autē rete eorum.]Tanta erat multitudo pisciū, ut cùm sustinere eos non posset,rumpere-

tūr. Hoc eſt aliqua parte rumpi cępit:nec aliquis excidit piſcis, quod etiā miraculū fuit. [Et anuerunt ſociis qui erant in alia naui, ut adiuuarent eos.] Annuerunt capita inclinantes, quia miraculum admirati,non potuerunt loqui. Quo facto docemur neminem in eccleſia ſibi ſufficere, 2.Co.12 ſed alterum alterius opera & ope indigere,ut ſic inuicem nos auxiliantes humiliemur.Non poteſt dicere oculus manui, opera tua non digeo: nec caput pedibus, non eſtis mihi neceſſarij: ſed quæ multo infirmiora membra eſſe uidentur, magis neceſſaria ſunt. Et iterum Paulus.Alter al Gala. 6. terius onera portate. Vtinā Chriſtiani reges alterius opē ferrent,ut uel ſic Chriſtiani nominis inimicos Turcas ſubueterent.

¶ Docet etiā Petrus epiſcopos,aut prę latos eccleſię,ne uocent in miniſterium & opē ſcurras aut cognatos: ſed uiros Theologos, ſapientes, ſimiles Iacobo, & Ioanni. Nam ſi ſinguli Hiſpaniæ epiſcopi, qui ditiſſimi ſunt, uel duos doctores Theologos ad ſe uocaſſent, qui menſæ ſuæ ſemper accumberent: cum quibus ſua negotia conſultarent, & à quibus ſemper conſilium peterent:nec tanti eſſent Theologi pauperes, nec eccleſiæ iſtorum tam male gubernarentur. At non ad ſe uocant niſi conſanguineos & pueros, nec à bonis adiuuari uolunt, ſed omne pondus epiſcopatus humeris ſuis imponunt, ut grauiori & maiori lapſu in infernum cadant.Prę terea laboremus omnes nos, ut à fratri- Act. 12 bus noſtris adiuuemur. Citò nanque rete Pro. 18 noſtrum rumpitur, ſi fratrum ſubſidium contemnitur.Vnde minores non ſunt cōtemnendi cùm poſſint iuuare maiores.In Actibus enim Apoſtolicis legitur, ꝙ cum Petrus detineretur in carcere Herodis, oratio fiebat ſine intermiſſione ab eccleſia pro eo. Ideò in Prouerbiis Salomon ait. Frater qui adiuuatur à fratre, quaſi ciuitas firma.[Et uenerunt & impleuerūt ambas nauiculas, ita ut pene mergerent.Qui locus non aliud uidetur docere, niſi ut adiuuemus fratres noſtros, cùm proſperi & alacres ſunt,eis cōgratulantes, & ſimul cōgaudentes. Sic iſti adiuuabant Petrum cum tanta multitudine piſcium gaudentē & ſtupentem. Sic uicini montanæ Iudææ & cognati Eliſabeth congratulabantur ei in partu precurſoris domini. Sic Paulus Corinthiis ſuis ait.Adiutores ſumus gaudij ueſtri.In tempore autem tribulationis Luc. 1. & anguſtię ibi magis eſt opus,ut proximū 2.Cor. 1 adiuuemus.Rumpebatur rete, & adiuuabat oēs.Tu autē qui diues es,& uides palliū uicini tui pauperis rumpi, quare aliud nō tribuis,nec illi ſubuenis? Nemo fere eſt qui pauperem adiuuet, nemo qui faueat illi;nemo q̄ iacenti manū porrigat.Pereūt pauperes cum tanta indigentia, nec ullus eſt qui illorum recordetur. Si diuites ueri eſſent proximi, & Chriſti legis amatores, uel ſolo nutu proximorum neceſſitatem intelligerent:& uelut Ioannes, & Iacobus qui ſolis ſignis intellexerunt Beatum Petrum, proximorum neceſſitatibus ſubuenirent. At proh dolor,nam non ſolum nutu non exaudiuntur:ſed etiam clamantes alta uoce cōtemnuntur.[Quod cùm uideret Simon Petrus procidit ad genue Ieſu dicens. Exi à me domine: quia homo peccator ſum. Matt. 8. Ex humilitate hoc fecit:nā uidens Petrus tā ingens miraculū, uirū ſanctiſſimum Chriſtum iudicauit,exiſtimans nec ſua pręſentia dignum eſſe, ſicut Centurio,qui dixit, Domine non ſum dignus ut intres ſub tectum meum.Et Abigail cū nuncios miſit ad eam Dauid uolens illam in uxorem accipere,dixit.Ecce famula tua ſit in ancillam, ut lauet pedes ſeruorum 1.Re.25 domini mei. Matt. 8 Indignum igitur ſe ipſum Petrus iudicauit Chriſti præſentia. Non ſic Genezareni, rogauerunt Chriſtum,ut diſcederet propter porcos quos amiſerant. Cognouit Petrus Chriſtum, & ideò lumine diuino illuſtratus ſeipſum agnoſcit & humiliat. Aſpectus regum terræ & eorum præſentia homines reddit ſuperbos: at Dei uiſus & intuitus, humiles. Vidit Eſaias dominum, & ſtatim ſeipſum Eſai.6. exinaniuit. Abraham etiam coram Deo Gene. 8 ſeipſum humilians dixit. Loquar ad do- Gen.24 minum meum cùm ſim puluis & cinis.Sic Rebecca viſo Iſaac deſcendit è camelo. Sic anima Chriſtiana uidēs Chriſtū ſponſum ſuū humilē,& uidēs Dei gloriā & maieſtatē deſcendit de camelo ſuperbiæ & humiliatur. Sic ſanctiſſimus Iob domino īquit: Iob.43. Oculus meus uidit te: idcirco ego me reprehendo, & pœnitentiam ago in cinere & fauilla.Sic in Ezechiele legitur quod Ezec. 1.

ftatim ut fiebat uox fuper firmamentum, fubmittebant animalia alas fuas. Confideratio enim operum Dei tria efficitur in homine. Primo quendam defectum intellectus, ut nefciat homo q d loqui debeat, & hoc fignificatur, cum dicitur, exi a me. ¶Secũdo notitiam generat defectuũ propriorum, atque ideo ait, homo peccator fum. Ex tui contemplatione & confideratione domine Iefu, qui fanctus es in omnibus operibus tuis, iudico me peccatorem. Ex applicatione perpendiculi cognofcit artifex operis bonitatem uel malitiã. Sic opera noftra cum Dei operibus, & cum regula fuorum mandatorum librata pannus

Efa. 64. funt menftruatæ. ¶Tertiò Dei confideratio timorem quendam fanctum inijcit: nam ficut cætera animalia leonẽ uerẽtur, & ad eius rugitus pedes fiftunt: fic confideratio diuinorum operum fecum affert timorem. Nullus eft tam potens, tã fortis, tam robuftus, quem Dei potentia, atque uirtus non timere faciat. Ideò ait Petrus. Domine, quod eft nomen timoris. Vnde

Malac. 1 ipfemet dominus per Malachiam ait. Si ego dominus, ubi eft timor meus? ¶ Aduerte autem hoc intereffe inter bonos & malos, quod mali in malis Deũ agnofcũt,

Pfal. 47 boni autem in bonis & in malis. Illi cum

Pfal. 82. mala, aflictiones, & calamitates in eos mittit: ifti autem cum multa dona & beneficia illis contulit. Deus in domibus eius cognofcetur, cũ fufceperit eam, fcilicet Sion. De reprobis uero ait. Erubefcant & conturbentur in feculum feculi, & confundantur & pereant. Et cognofcant, quoniam nomen tibi dominus: tu folus altiffimus in omnem terram. Si cum in Exodo dominus mala cõminaretur Aegyptijs, inquit.

Exo. 14. Et fcient Aegyptij: quoniam ego dominus.

¶Obferua etiam quod Dei ferui quãto

Exo. 18 Deo funt propinquiores, tãto humiliores funt. Mofes magnus princeps & multitudinis gentium imperator adorauit Ietro, Aethiopem Madian. Deus nanque cum femper fuos doceat humilitatem, conuerfantes cum eo humilitatem difcunt. Præterea fi impius es, time iuxta te pios habere: nam mali coram Deo tunc manifeftius apparent. Vnde vidua illa dixit Heliæ. Ingreffus es ad me, ut rememorarent iniquitates meę. Sic Aegyptij eijciebant a fe Hebræos dicentes. Omnes moriemur. Quo 3.Re. 17

facto diuini uerbi prædicatores difcant, fi Exo. 18

uiderint fuis concionibus aliquos conuerti ut non extollantur: nam eorum perpolitus fermo, nec uerborum ornatus id nõ operatur: fed gratia Dei. Sed ut Petrus fecit, ad Chrifti pedes fe conuertant, uidentes multitudinem animarum reti prædicationis capi, & in hæc prorumpant uerba diuini amoris ardore accenfi. Non nobis Pfa. 113

domine non nobis: fed nomini tuo da gloriam. Omnia Deo tribuenda funt, & ad pedes Chrifti adducenda dãs illi gratias teipfum peccatorem & mendicum confitendo, qui te organum diuinæ ueritatis & fui uerbi fecerit. Quamuis fœliciter tibi fuccedat opus prædicationis, tamen omnis laus & gloria uni Chrifto tribuenda eft, cuius aufpicijs lingua diferta fit ad loquendum: cuius fpiritus diuinam uim

dicentis pectori inijcit, cuius occulta uis Apoc. 4

mentes audientium allicit, ut diuini verbi obferuatores fe præbeant. Sic uigintiquatuor feniores proijciebant coronas fuas ante pedes agni. Poftremò feruorem & fanctitatem Beati Petri confidera, quia folus ipfe procidit ad pedes Iefu: cùm etiam Iacobus, & Ioannes, & multi alij uiderint miraculum. In horto quando om- Mat. 26

nis malignorum cohors aduerfus Chri- Ioã. 21.

ftum irruit, folus ipfe gladium accepit, & percuffit feruum Pontificis. Et in mare Tiberiadis folus feipfum iactauit, ut Chriftum uideret. Ex quibus omnibus manifeftè colligitur quàm feruentiffimo amore, & quàm mirabili charitate Chriftum profequebatur. [Stupor enim circundederat eum, & omnes qui cum illo erãt in captura pifcium, quam ceperant] Reddit rationem euangelifta cur Petrus fe proiecerit ad pedes Iefu: quia ftupefactus fuit tanto atque tam magno miraculo, unde ftupor & timor reuerentiæ eum circundederat. Timẽdi funt fancti Dei & honorãdi. Sic in Exodo dicitur, quod Aaron & filij Ifrael videntes fplendorem faciei Mofi, timuerunt prope accedere. Saul etiã cœpit timere Dauid, uidens quod prudens effet nimis. Sic

Herodes timebat Ioannem. [Similiter e- Exo. 34

tiam Iacobum & Ioãnem filios Zebedei, 1.Re. 18

qui erant focij Simonis.] Dũ pifcarẽtur ti- Marc. 6.

mor & stupor eos circuibat, qui fieri posset in eodem loco tot capere pisces, ubi paulò anteà nec ranunculam capere potuerant. Quod factum non aliter uisum est beato Petro, atq; si Christus de nouo hos pisces creasset.[Et ait ad Simonem Iesus.] Quia solus Simon Petrus humiliatus est, solum Christus consolatur, & plus omnibus illum honorat Christus.[Noli timere. Non excludit timorem reuerentiæ (cum initium sapientiæ sit timor domini sed pusillanimitatem & diffidentiam. Sic Abrahæ dixit. Noli timere Abraham, ego protector tuus sum: & merces tua magna nimis.[Ex hoc iam homines eris capiens.] Metaphora est: nam sicut pisces capiuntur hamo, & extrahuntur de mari: sic prædicatores uerbi Dei educunt homines de amaritudinibus iniquitatũ huius seculi: quod uocatur mare propter multitudinem fluctuum, & propter pericula multa, quæ omnia satis abundant in hoc misero seculo. Et in Matthæo dominus homines assimilat piscibus dicens. Simile est regnum cælorum sagenę missę in mare: & ex omni genere piscium. &c. Et Ieremias. Mittam in uos piscatores meos, & piscabunt uos. Quod maximè conuenit piscatoribus propter conditionem piscandi. Quia sicut piscator quando rete mittit in mare, nescit quem capturus sit piscem: nisi quem sors illi subiecerit: sic prędicator diuini uerbi, nescit cui profecturus sit concione sua, sed illum capit quem Deus tenere uult. Verùm hæc piscatio quanuis spirituali ualde similis sit, tamen in duobus cum illa non conuenit. Nam in temporali piscatione minores pisces solent esse impedimento quominus maiores capiantur: nam si in mare magnus hamus cum esca iactetur, minimus piscis escam comedit, quo fit ut hamus appareat, & fugiant maiores pisces. Sed in piscatione spirituali multo aliter contingit: nam pisces magni, paruos impediunt, quominus capiantur. Nam prelati, magnates, & diuites, impedimento sunt aliis hominibus ne conuertantur: præbentes illis suis deprauatis moribus & pessima uita peccandi exemplum. Secundo pisces capiuntur ad mortem, & homines in bello ad seruitutem: sed in hac spirituali piscatione homines ad uitam & libertatem capiũtur. In mari pisces qui hamo uel retibus capiuntur, pereunt: reliqui autem uiui manent. In hac autem piscatione contrario modo res se habet: nam qui capiuntur à prædicatore hamo prædicationis uiunnt, reliqui autem intereunt. Obserua autem, quod in eo quod dicit, eris homines capiens, docet prędicatores, ut concionibus suis non quęrant aurum, nec argentum, non diuitias, honores, aut dignitates, nec hominum laudes: sed solum animas. Sic faciebat ille agregius gentium prædicator, cùm dixit Corinthiis. Ego nõ quęro quę uestra sunt, sed uos.

Eccle. 1 · Gen. 15 · Matt. 13 · Iere. 16 · 2. Co. 16

¶ Obseruandum pręterea quòd cùm ambæ nauiculæ piscibus implerentur, ut pene demergerentur, soli Petro dicitur, ex hoc eris homines capies: cùm cœteri etiã essent piscaturi, nam aderant tibi Ioannes & Iacobus: ut ostendat hunc fore principem & uicarium ecclesię. Eodem modo cũ exigeretur tributum Christus dixit Petro. Vade ad mare: & mitte hamum & eum piscem qui primus ascenderit, tolle & aperto ore eius inuenies staterem, illum sume, & da eis pro me, & te. Petrum Christus tanquam post illum futurum uicarium nominat, nulla reliquorum facta mentione. Denique alij Apostoli schapha ad Christum uenerunt, sed Petrus super aquas maris ambulans ad Christũ uenit: ꝙ quidem cùm uniuersale sit & omnem terram ambiat, significat uniuersale ecclesiæ primatũ, cęteri uero particulariũ ecclesiarũ pręsides fuerũt. Triplici autẽ ratione ecclesiæ principatus Petro collatus fuit. Primo ratiõe humilitatis, digni enim sunt humiles ut aliis pręsint qui officium prælati humiliter exercent: Vnde Sauli ex parte Dei dicitur. Nonne cum paruulus eras in oculis tuis, caput in filiis Israel factus es? Secundo ratione confessionis constantis fidei. Nam statim ut dixit, tu es Christus filius Dei uiui, respondit Christus. Tu es Petrus: & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Acsi diceret, Eo quod tu me filium Dei es confessus, atque perinde primam petram & fundamentum huius ædificij quod fabricare intendo: ego te Petrum, id est, secundam petram instituo; qui uices meas possis in terris

Mat. 17 · Mat. 14 · Reg. 15 · Mat. 16

ris gerere. Atque hoc (& non sine magno mysterio) significat illa verborum allusio, tu es Christus, tu es Petrus. Vbi uides quod id quod natura Christo competit, id Petro per gratiam tribuitur. Quapropter dum ait, tu es Petrus & super hanc petram, &c. demonstratio pronominis non refertur ad confessionem Petri, sed refertur ad ipsum Petrum. Ac si dixisset. Tu es petra, & super hanc petram, &c. Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam, scilicet ecclesiam, super te fundatam. Et
Esa. 22 sicut ego habeo clauem Dauid, qui occlusos cœlos aperturus modo sum, eorundem cœlorum ego tibi claues credam, ut quidquid tu solueris, meam gerens authoritatem, sit in terra solutum & in cœlo, & quidquid ligaueris sit ligatum. ¶ Tertio ecclesiæ principatus Petro collatus est ratione feruentis in Christum dilectio-
Ioan. 21 nis. Nam cùm Christus interrogasset Petrum, diligis me plus his: tradidit ecclesiæ primatum, constituit eum principem do
Ps. 105. mus suæ, sicut prædixerat rex Dauid. Nam quod nunc promittit Christus Petro, post resurrectionem suam adimpleuit, cùm dixit Pasce oues meas. ¶ Tertio: Aduertendum quàm dulciter & suauiter dominus suos dilectos in cœlum ducit: nã
Matt. 2 reges Magos qui rectè calluerant scientiam astrologiæ, stella duce in præsepe Christi pueri adduxit: & beatum Petrum, qui piscationem mulus diebus exercuerat, allicit eum dicens: Ex hoc eris homines capiens: Ac si diceret, Nolo ut artem tuam deseras, imo eandem illustriorẽ reddam, nã si piscator es: aliud nobilius pisciũ genus tibi ostendã, quo possis artem tuã
Mat. 19 exercere. Ita ẽt non dicit discipulis ut om
Luc. 12 nino nolint timere: sed quòd non timeãt homines, sed eum qui postquam occiderit corpus, potest animam in gehennã mittere. Nõ tollit itaq; Deus affectus animæ, sed obiectum & causam mutat. Sicut in hoc loco non præcepit Petro, ut à piscatione desisteret, sed aliam piscationẽ nobiliorem ostendit & munus & officium illustrat. Sic cum uoluit Deus populum ab Aegypto uocare, sciens illum rudem atq; carnalem, nimisque cibo, potuique deditum (quod ostenditur cum statim egressi recordati sunt, quando sedebant super ollas carnis in Aegypto, & comedebãt panẽ in saturitate) sic eis dominus loquitur per Exo. 16.
Mosen. Dominus Deus patrum nostrorũ, Deus Abrahã, Deus Isaac, & Deus Iacob, Exod. 3.
misit me ad uos ut, &c. ad terram fluentẽ lacte & melle. Vides quomodo affectum non tollit ui, sed materiam in meliorẽ mutat. Sic tu qui lasciuo & libidinoso amori deditus es, non cito amorem reijcias, sed illum in spiritualem muta. Sic Paulus Timotheo ait. Præcipuè diuitibus huius seculi, non sperare in incerto diuitiarum, sed 1. Tim. 6
in Deo uiuo, &c. Vide sancti apostoli prudentiam. Non ab eis tollit spem: sed inquit, ne sperent in incerto diuitiarum, sed quod spem suam in Deum collocent quæ certa est. Sic dominus iuueni diuiti. Vende Mat. 16.
quæ habes, & da pauperibus: & habebis thesaurum in cœlo. Sic dominus cum Petro non aliter, quàm cum filiis Israel facit: qui cum illis alios cibos dulciores & meliores dedisset, huic munus aliud excellentius tribuit, & pisces maris in homines transfert.

Expende quarto, ꝙ ne homines putarent se in uanũ laborare in cultu ueri Dei ostẽdit se largum & liberalem suis seruis & ministris. Nouit enim pius ac misericors pater, nos nõ aliter suo obsequio uel le uacare nisi præmio & mercede ob oculos posito. Ideo Petro promittit hominũ Gen. 15
piscationẽ: & in toto instrumento pręmijs Gen. 17
nos allicit, ut eum sequamur. Sic Abrahæ dixit: Ego merces tua magna nimis. Et alibi. Ego Deus liberalis, fortis, & beneficus: Docet hic mundi Saluator qualiter homines alliciendi sint, nõ minis & terroribus: sed muneribus & promissionib. Obserua etiam hominum diffidentiam, quia pauci uolunt Deo seruire: nisi mercede & retributione ob oculos positis. Vide etiã quanto cum fœnore dominus rependit, si pro eo aliquid in discrimen exposueris. Deposuerunt isti retia, & dedit cœlum: deposuerunt pisces, & dedit homines. Sic Abraham filium suum mortis periculo exposuit & eum non amisit: & auxit dominus pro eo semen eius sicut stellas cęli, & sicut arenam, quæ est in littore maris. Dixit illi dominus. Quia fecisti hanc rem & non pepercisti filio tuo unigenito, benedicam Gen. 22.
tibi: & multiplicabo semen tuum sicut

ſtellas cœli. Vbi manifeſtè uides quomodo pro Deo perdere ſit lucrum. Quid perdidit Abraham? Expoſuit filium periculo: ſed illũ nõ ꝑdidit imo plura bona pro illo facto conſequutus eſt. Perdidit Petrus piſces & retia: ſed pro his cœlum lucratus eſt & hominum piſcator eſt factus. Sic tu non exiſtimes amittit eleemoſynam quã pauperi tribuis, quia multo uberiorem & ampliorem mercedem accipies. Mitte panem tuum ſuper tranſeuntes aquas, quia poſt multa tempora inuenies.

Eccl. 11. ¶ Denique, ut finem dicendi faciam attende ex hac hiſtoria quos elegerit dominus ad negotia ſua. Nempe ut qui in docti uidentur, docti fiant ut ſciant homines opera, ad quæ aſſumuntur non eſſe ſua ſed Dei. Quis non mirabitur Deum, qui Moſem mittit hominem balbum, ut munus oratoris exerceat coram rege Pha-
Exod. 3. raone: & ꝙ paſtorem ouium conſtituat in ducem populi ſui? Cogitaui ſæpius quare Deus paſtores in reges & piſcatores ĩ principes eccleſiæ commutauit (Pondera attentè quæſo ſingulas hominum artes & officia, & uidebis nullum eſſe artis genus his duobus laborioſius, aut ubi maior cura & diligentia requiratur: nam paſtores & piſcatores in maximo ſemper uerſantur periculo. Paſtor enim ferè ſemper oculis ſuis nullam dat quietem, ſemper uigilat, uix in toto menſe mundam ſubunculam induit. Sic piſcatores ſemper nudi, in uigilijs & laboribus ambulant. Vt igitur principes, reges & paſtores, ſcirent ſe non ad requiem, non ad uoluptates, ſed ad labores & uigilias eſſe aſſumptos: hos inter cæteros eligere curauit, ut Moſem, Dauidem, Petrum atque Andream, Iacobum
Act. 1. & Ioannem. Quid autem Petrus & cæteri fecerint, poſtquam Chriſtus hæc dixit Petro audi, [Et ſubductis ad terram nauibus relictis omnibus ſequuti ſunt eum.] Mirabile quidem eſt, ut continuò omnia reli-
Pſal. 17. querint nulla facta mora. Vnde ſerui Dei ſimiles ſunt angelis qui citiſſimi ſunt. Qua de cauſa ſpiritus ſanctus uenit in ſimilitudinem uenti, & ſimilitudinem ignis, & linguæ, quibus omnibus nihil eſt mobilius, uelocius, & facilius. Vbi enim ſpiritus ue-
Lucæ. 7 nit, facile mouet, & continuo facit cuncta relinquere. Quod eleganter dicit Dauid in Chriſti perſona. Populus quem nõ cognoui, ſeruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi. Quaſi dicat. Statim ut audiunt: obediunt. Magdalena ſtatim ut audiuit, ad Chriſtum uenit, lachrimas fundens. Obſerua quod in hac uocatione ſanctorum apoſtolorũ habuit ſe Chriſtus, ut mare cũ cõchis, quæ in littore remanent in ipſius maris receſſu, quæ radijs ſolis in ipſas influentibus aperiuntur, & ſtatim concreſcit humor cryſtallinus & generantur margaritę. Sic iſti diſcipuli tanquàm clauſæ conchæ erant in mari, ſimplices & ignorantes, qui nec prima rudimenta didicerant: & cũ ita eſſent clauſi, ſol iuſtitię Chriſtus redẽptor noſter in eos tãta ui ſuos radios immiſit, ut aperiret eis mentes ut illum cognoſcerent, & uoluntates, ut illũ amarent. Cumq; ita eſſent aperti ut conchæ, in animas eorum reuerberauit: & fidem infuſam dedit, & multa alia dona & beneficia: ita ut precioſiſſimi lapides, & margaritæ maximi ualoris effecti manerent, & tales, ut in ſacro collegio Apoſtolorũ primas obtinuerint ſedes. Cum uerò ait, relictis retibus, prędicatores admonet, ut relictis negotijs ſecularibus, ſe totos diuini uerbi prædicationi tradant. ¶ Expende autem, ꝙ hæc mundi apoſtolorum renunciatio non fuit perfecta, nam non reliquerunt, quę poſſidebãt, iterum ad ea non redituri: quia Chriſto non adhæſerunt modo niſi per aliquod tẽpus, quia poſteà reuerſi ſunt ad naues. Atque ideo ait quod ſubduxerunt eas. Nã illa uocatio, de qua loquitur Matthæus, in capite quarto, alia ab iſta fuit, quia hic nõ dicit, ut eum ſequantur, ibi autem inquit, ſequimini me. Et etiam non ſimul omnes uocauit, ſed prius Petrum, & Andream, & procedens inde uocauit Iacobum & Ioannem. Quapropter aduerte, ꝙ iſti apoſtoli ter uocati ſunt à Chriſto. Prior uocatio
fuit ad ſolã Chriſti cognitionẽ, & hãc ſcri- Ioan. 1.
bit Ioannes cũ Andreas uocauit Petrũ, & Philippus Nathanaelẽ. Secũda vocatio fuit ad renunciationem ſeculi, ſed non perfectam: & hæc eſt quã nunc deſcribit Lucas, cum ait, ꝙ relictis omnibus ſequuti ſunt Chriſtum. Tertia uocatio fuit perfecta, cũ apoſtoli omnino reliquerunt omnia, & Chriſto adheſerunt per totã uitã, nunquã ad ea redituri quæ reliquerant. Hanc uo-

catione tradit Mattheus,& solet hęc tertia
Matt. 4. vocatio cani i festo Andreę apostoli in san
cta ecclesia. Non ergo leuitatis sunt arguē
di apostoli in sequendo Christū: quia iam
illum cognouerant,& loquuti fuerant, &
miracula uiderant,& prædicantem audierant,& post hæc omnia eum sunt sequuti.
[Et factum est cum esset iu una ciuitatū,
& ecce uir plenus lepra, & uidens Iesum,
& procidens in faciem suam rogauit eum
dicens.] Non seruat Lucas ordinem historiæ: quia hæc curatio leprosi fuit statim
post sermonem domini habitum in monte,ut Mattheus enarrat. Nam uidens Iesus
turbas ascendit in montem: & ibi turbis
Matt. 8. prædicauit. Beati pauperes spiritu, &c.
Cumque sermoni finem imponeret,descē
dit de monte & abijt in Capharnaum, &
in montis descensu antequam ingrederetur Capharnaum fuit illi obuia hic leprosus,& in itinere curauit eum. Quapropter
cum audis hic Lucam dicētem, quod erat
Christus in una ciuitatum, intellige Capharnaum, & tamen nondum ingressus
erat Capharnaum, sed in itinere prope Capharnaum, quia leprosi ex domini præcepto non poterant esse intra ciuitates, sed
extra muros

¶ Ad mores autem componendos hinc
discamus,quātum Deus detestetur pecca-
Num. 5. tum & peccatorum immūditias,quas homo inuitus patitur,ut est lepra. Admonentur etiam rectores ciuitatum, ut homines
pestiferis morbis contactos expellant à ciuitatibus, & meretrices, quæ in medijs ciuitatibus domicilia habent, ne suis malis exemplis & deprauatis moribus alios
coinquinent. Secundo expende Christi Saluatoris nostri benignitatem, qui postquā
in monte turbas docuit,nunc descendit vt
leprosum curet: cæterisque medeatur infirmis. Ab altitudine montis, & in sublimitate sermonis descendit mundi Saluator:
ut egenos curet,atque illis subueniat. Vn-
Psal. 12. de regius uates in Psalmo ait, Quis sicut
dominus Deus noster qui in altis habitat,
& humilia respicit in cœlo & in terra? Ex
altera parte miratur Dauid magnitudinem & excellentiam Dei, ex altera parte
prouidentiam & curam, quam etiam de
rebus infimis habet. Formicam adiuuat
dominus,ut uersuum compleat, & perficiat. Sic postquam perfectis loquutus est
in monte, nunc ad leprosos & infirmos
descendit.

¶ Tertio huius leprosi humilitatē & reuerentiā,quam erga Christū habuit considera quia procidit in faciē suā & adorauit.
Flectere genua,nudare caput, īclinare corpus, & aliæ cultus diuini ceremoniæ non
displicent Christo:imo eas approbat. Quare isti impij neochristiani hæc cōtemnūt?

¶ Denique perpēde quod non expecta
uit,ut Christus ueniret ad locum, ubi ipse Eccle. 5
erat,uel alio diuerteret, sed statim in itinere obuiam illi fuit,& salutem petijt: ne postea forsitan si moram faceret, eum non
inueniret. Docemur, ne Christum transire permittamus,sed statim, ut ad domum
animæ nostræ peruenerit, illum detineamus, & inuocemus: ipsius auxilium implorantes. Vnde in Ecclesiastico dicitur. Hest. 15.
Non tardes conuerti ad dominum & ne
differas de die in diē: subito enim ueniet
ira illius,& in tempore uindictæ disperdet
te. Sed quid ad Christi pedes orat leprosus. [Domine si uis potes me mundare.]
Eius maiestatem confessus est, dicens domine In ditione tua cuncta sunt posita, &
non est qui tuæ possit resistere uoluntati:
quoniam dominus uniuersorū tu es. Suā
etiam potentiam fatetur dicens. Si uis,potes. Ac si diceret. De potestate nō dubito:
sed de uoluntate. Non quia tuum non sit
semper misereri:sed quia ego non sum dinus tua misericordia. Non dicit, si Deum
obsecraueris,curabis me:sed si uis. Nemo
est qui uoluntati tuę possit resistere. Ideo
Dauid. Vita in uoluntate eius. Et Paulus Psal. 29.
Romanis ait. Voluntati eius quis resistet?
Et Salomon. Subest tibi cum uolueris posse. Et iterum. Vitæ & mortis habet impe- Ro. 29.
rium. Nō est in medicorum potestate pri- Sap. 12.
stinam ualetudinem quando uolunt infir Sap. 16.
mo restituere: tu autem si uolueris mundare poteris:nam subest tibi cum uolueris
posse. Ex quibus aliquibus uisum est, huius leprosi fidem maiorem fuisse quā Centurionis, qui Centurio credidit Christum
posse curare solo uerbo,isti autem sola uoluntate, quod maius est. Centurio quasi
cum termino uerbi petijt curationem serui sui,iste totū domino commisit: tanquā Matt. 8.
sapientissimo mundi gubernatori q recte
sciebat,

sciebat, quid cuique expediret. Merces & retributio spiritualis quam dedit medico spirituali fuit oratio fide plena. Prius tamen quàm sanet, mercedem hanc postulat. Totum diuinæ dispositioni se ipsum commisit. Domine si uis. Quis enim potest facere mundum, de immundo conceptum se-
Iob.14. mine? Nonne tu qui solus es? Non audebat dominum pro sanitate rogare. Eodem modo Magdalena & Martha fecerunt, mittentes nuncium ad Christum, & dicentes, Ecce quem amas, infirmatur. Non ro-
Ioa. 11. gant ut sanet, sed ægrum demonstrant,
Hest. 15 ut ipse faciat quod voluerit. Sic & Mardochæus. Si decreueris saluare nos contiинno liberabimur. Sic & Christus postquã in oratione infirmitatem naturæ humanę ostendit, subiungit quid esset in orationе præcipuum, & quòd omnino ipse uolebat. Veruntamen non sicut ego uolo, sed sicut tu.

¶ Domine (inquit) si uis. Si uis ait? Vtinam sic tu noluisses, sicut ille vult. Si tu uis, uolet etiam ipse: nam de ipso scriptum
Mat. 26. est. Vult omnes homines saluos fieri. Non
1. Ti. 2. dubites nisi quod quantum est in se, ipse uult, cupit, & ardenter expetit tuam salutem: quod autem superest, est ut tu uelis. O utinam homo uellet cum Deo se componere, ò quàm magna & mirabilia inciperet, & perficeret. Si nos bonum nostrũ desideraremus, ut ipse Deus: multo meliores essemus, quam modo sumus, Deus uult bonum nostrum salutem nostram, ipse rogat, ipse ad postes pulsat, ipse paternis uisceribus ad conuiuiũ, æternæ gloriæ
Act. 7. nos inuitat, Nos uero, qui dura sumus ceruice, & in circuncisi cordibus Spiritui sancto resistimus. Nos sumus qui nolumus. Vt autem scias quàm prompta sit domini uoluntas, ut uelit nostram salutem, & quàm promptus sit, ut nobis subueniat: non moras fecit, nec salutem distulit de die in diem sed statim adiuuauit, atque ideò subditur. [Et extendens manum tetigit eum dicẽs, Volo. Mundare.] poterat sola uoluntate, aut uerbo curare, sed eum tetigit. Primo, ut sciamus omnem salutẽ nostram ad nos uenire per assumptam humanitatem: quia humanitatem assumpsit per eam operatus est, & in operando modo humano se habuit. Fuit enim contactus manus suę uirtute plenus. Sic infrà ait Lucas. Omnis turba quærebat eum tangere, quia uirtus de illo exibat & sanabat omnes. Et Mathæus. Quotquot tangebant eum sanabantur à quacunque infirmitate, Sic mulier illa: quæ sanguinis fluxum patiebatur, statim ut tetigit fimbriã uestimenti eius sanata est. Secundo teti- Luc. 6.
git eum, ut fiduciam nobis daret acceden- Matt. 6.
di ad eum, & omnem occasionem trepida Matt. 9.
tio tolleret. Nemo sit qui timeat, omnes accedant ad ipsum. Non horret Christus nostram lepram, & putredinem, sed excellentiori modo, quam pater miseretur filiorum, nobis succurrit: quoniam ipse cognouit figmentum nostrum.

¶ Tertio tetigit, ut doceret nullum pro-
ximum tædio aut fastidio nobis esse debe Ps. 102.
re, quam grauibus infirmitatibus & peccatis sit coinquinatus: sed benignè proximum esse tractandum, & Christiana charitate & pietate cum illo agendum. Magna quidem & admiranda fuit hæc benignitas Christi Saluatoris nostri. Si Pharisæus aliquis esset, protinus oculos & faciem à leproso diuertisset: & uociferans statim præciperet: hanc abominationem de medio tolli, & leprosum foras trudi. Propriam iustitiam nimis diligebant: & mirum in modum sibi ipsis placebant. Christus benigne suscipit & manu tangit, in quo indicat paratam auxiliandi uoluntatem.

¶ Porrò Christus tangendo leprosum omnibus dictum uoluit, se uerbo suo & spiritu omnes animorum morbos posse curare & propellere. Docuit etiã per hoc discipulos suos nosque omnes, coram quibuscunque hominibus rusticum pudorem esse deponendum, licet grauiter & turpiter peccauerimus: modo facti nos pęniteat, & ueniã imploremus. Quasi Christus dicere uoluerit discipulis suis. Videtis me tangere leprosum, quem unico uerbo sanare possem? Sed uestra id causa facio, vt 2. Co. 8
uos discatis, quid uobis faciendum sit. O illustre exemplum & omni laude dignissimum. Etenim si Christus, qui solus diues erat, propter nos factus est egenus, seque miseriæ & inopiæ nostræ consortem fecit, ità, ut nec infirmi & abiectissimi hominis cum puduerit, nec à se abegerit: quanto cum maiori ratione nos pauperum infirmorum,

morum,egenorumque hominum nihil fa
stidij nobis est suscipiendum, qui sumus
ipsi miseri,egeni. & infirmi, quippe mul-
tis peragendis rebus aliorum hominum
1.Pet.2. auxilio indigemus? Si Christus,qui solus à
peccatorum lepra mundus erat non hor-
ruit infirmum tangere: quanto magis ip-
sius discipuli facere id deberent, quos ipse
Christus à peccatorum lepra mundos red
didit:imo eos, qui peccatis adhuc obnoxij
sunt, aut in peccata quotidie prolabi pos-
Leui.13 sunt,docet non alios homines morbo spi
rituali laborãtes despicere,desereréue: sed
omnem adhibere operam ut in sanitatem
restituantur.

¶ Obseruandum deniq; est,quod quan
uis dominus præceperit in lege,ne quis tã
geret leprosum,hoc fuit ne contaminare-
tur.Si quis autem tangeret mortuum aut
leprosum,& non solum non contaminare
tur,sed illum curaret non esset legis uio-
lator:quia cessabat in tali casu ratio legis.
Christus non solum quia Deus erat non
subdebatur legi,uerum quanuis Deus nõ
esset,sed purus homo,cum tam sanctus es
set non modo non à lepra contaminare-
tur, nedum faceret contra legem tangen-
do illos, siquidem suo tactu illos sanabat.
Nam præceptum tantum obligabat eos,
Nu. 19. qui maculabantur.Similiter etiã erat pro-
3.re.17. hibitum nequis tangeret mortuum:& ni-
4.Re.4. hilominus Helias & Heliseus super mor-
tuos incubuerunt, & non fecerunt contra
legem.Magis enim attendendum est ad ra
tionem legis,quàm ad uerba legis. Inten-
tio enim legislatoris est lex uiua.Causa au
tem propter quam prohibebatur tactus
leprosi erat, ne inficeret sanus. Dominus
autem nõ poterat maculari, sed tacto suo
fugabat sordes & lepram:ideo potuit tan-
gere, & tangendo non fecit contra legem
neque illam soluit. Cum autem tetigisset
eũ,dixit illi hec duo uerba,[Volo: Munda-
re.]Dixerat leprosus,domine si uis:ad quẽ
Ioa. 20. Christus respondit, uolo. Dixerat præte-
rea,potes me mundare: ad quod per uer-
bum imperatiui respondit Christus.Mun-
dare.Sic cum Thomas dixit,Nisi uidero in
manibus eius fixuram clauorum,&c. Do-
minus autem cum ei apparuit hæc omnia
ostendit,& aspectum, & digitorum intro-
missionem,& manus, fidei mentionem fe
cit dicens. Infer digitum tuum & uide ma
nus meas, &c. Sic nunc fecit cum leproso
isto.In quo nobis documentum dedit, ut
in responsis dandis circunspectè & accura
tè agamus.Volo itaque(ait)mundare.Vo-
luntas Dei fuit mundare illum. Vnde Eze Eze.18.
chiel.Nunquid uolũtas mea est mors im-
pij:dicit dominus? Ac si dicat. Non utique
sed uita eius. Quocirca quilibet Christia-
nus hoc uerbum infixum semper cordi
suo habere debet, eiusque meminisse ꝙ
Christus dicit. Volo, Mundare.Si aliqua
afflictio, angustia, aut peccatorum pon-
dus, te angit, & in desperatiouem præci-
pitem agere conatur:hoc Christi uerbum
firmiter apprehende,eique firmiter inhæ-
re, & eripiet te. Etenim cuiusuis homi-
nis conscientiæ afflictæ iucundus quidpia
nõ esse potest aut alacrius quàm hoc uer-
bum quòd Christus dicit uolo Mundare.
Hunc pertinent & alia multa scripturæ di
uinæ loca, ut sunt illa uerba Ezechielis. Eze.18.
Nolo mortem peccatoris, Et Hieremias. Hie.28.
Ego cogito cogitationes pacis, & non af- 1.Ti. 2.
flictionis. Et illud Pauli. Deus uult om- Ioan. 6.
nes homines saluos fieri. Et illud Christi. Psal.49.
Omue quod uenit ad me.non eijciam fo- Psal.90.
ras.Hæc est uoluntas patris mei.

¶ Secundo uerbum hoc, solari, & ani-
mum præbere potest aduersus tempora-
les afflictiones:nã idem est atque id qđ in
psalmis dicit dominus. Inuoca me in die
tribulationis,& eruam te. Et rursus, Cla-
mabit ad me,& ego exaudiam eum: cum
ipso sum in tribulatione:eripiam eum, &
glorificabo eum. Tertio hoc uerbo quili-
bet Christianus animum suum munire cõ
firmareque potest in tempore persequu-
tionis & omnium aduersitatum. Hic nan-
que dicit Christus uulo,id est, me ità uo-
lente in hunc morbum incidisti. Sic etiam
Dauid ait, dominum aliquando irasci: &
tamen nihil aliud uult, quàm uitam esse
in uoluntate eius. Id autem solum ob no- Psal.29.
stram utilitatem facit: nimirum ne nobis
ipsis, sed Deo eiusque gratiæ fidamus.
Ideoque Paulus ait.Vt reformemur in no
uitate sensus nostri & probemus quæ sit
uoluntas Dei bona.Nam cum nos affligit
nihil aliud quærit,quàm utilitatem & salu Rom.12
tem nostram.Hoc etiã canit aptè Dauid.
Bonum mihi, quia humiliasti me. Ex his
igitur

Igitur perspicuum est quãtum solatij hoc unicum Christi uerbum, uolo, secum affe rat: per hoc enim nobis spondit se semper
Psal. 118 subuenturum nobis in omni necessitate temporali & corporali. [Et confestim lepra discessit ab illo.] Non est ullum mediũ inter opus Dei atque præceptum: quia simul cum præcepto coniungitur opus. Ip se enim dixit & facta sunt. Voluntas ergo
Psa. 148 eius potestas est. Præterea istæ operationes Christi erant miraculosæ: miraculum autem in instanti fit. Ideò non mirandum quod statim hoc fieret, quia Deo propriũ est in instanti agere. Etenim celerius hic natura Deo cessit, quàm euangelista potuerit exprimere. Hoc modo etiam Deus in spiritalibus festinat reum à tormento conscientiæ absoluere, quasi plus eum ma gis discruciet compassio miseri, quam miserum afflictio sua. In quo tu id debes aduertere ut in negotijs salutis animæ tuæ festines omni ignauia & pigritia semota: Vnde dominus. Frange esurienti panem tuum & egenos uagosque introduc in do mum tuam, &c. & sequitur. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, & sanitas tua citius orietur. [Et ipse præcepit illi, ut
Esa. 58. nemini diceret.] Hoc est. Nemini dicas quomodo te curauerim, quousque abeas ad sacerdotes: & tũc poteris dicere cui uolueris.] Docet etiam hoc facto mundi Saluator, ut unam mũdi gloriam fugiamus: nec laudes hominum desideremus. Magna cura semper habenda est, vt quam uir tutem exercueris, nemini propales, præcipuè si tyrunculus es in Dei obsequio. Quando aliquis pictor est in sua arte peri tus, facile & dexterrimè hominem nudũ depingit suis omnib. perfectionibus, suis omnibus uenis & neruis: nec turbatur etiam si pingat coram alijs hominibus. At si artem pingendi didicere incipit, & nouus in arte est pictor, docent illum ut uestem depingat & clausus intra parietes, ut à nemine uideatur, ne vel hoc in causa sit, ut uestem uel imaginem perdat. Sic similiter, qui iam se domini obsequio tradiderunt, quique in domo Dei ueterani sunt milites, & perfectionem maximam consequuti, in quocunque loco, in plateis, & in publico orare possunt, nec inde uanam gloriam sibi comparant: nam hi iam suas domuerunt passiones, & laudes hominũ sub pedibus posuerunt, & omnes mundi uanitates. At qui noui sunt, quique Deo Matt. 6.
incipiunt seruire, non nudè pingere de- Mat. 13
bent, nec opera sua in publico facere, sed in secreto ne ab alijs uideantur. Vnde dominus: Intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuũ: nam ille qui inue nit thesaurum in agro abscondit eum. Oc cultè inuenit, & occultè emit, & occultè fodit. Ne in publicum ostẽtes id quod ha-
bes, ut fecit Ezechias, qui thesauros suos 4. Re. 20
manifestauit: atque ideo punitus est, Thy runculi, qui statim suam uirtutem osten dunt, sunt tanquam amygdalus, quæ flo rem cito emittit, & currens uentus secum uehit. Docet morum imitari, quę cum se ro emittat flores, non gelidi efficiuntur. Agricolæ in hyeme cum gelu lętantur: nã terram coagulat & radices triticũ emitit. Sic natura prouidit ut non esse in manu & potestate mulierum parere: nam si quã do ipsę uollent parerent, utiq; multa mon stra emitterent, atq; ita aliæ spatio unius mensis parerent, aliæ duorum. Atque ità opus est ut uirtus elaboret, & sit sicut fætus in uentre abscondita & secreta, ne ina nis gloriæ uentus secum rapiat. Opus est tẽpus uelut mulier expectare. Hac de causa mittit dominus gelu, tempestates, & labores sanctis & studiosis uiris ne gelentur: ut uel ita coaguletur terra & ut profundas radices emittat: ne inanis gloriæ uel adulationis uentus eam possit lædere.
Legimus in Ezechiele quod unum quod- Ezec. 1.
que sanctorum animalium habebat quatuor alas quarum duæ erectæ erant alterius ad alterum: duabus uero reliquis tegebant corpora sua: ut significetur quod habebant alas sursum erectas ad rectitudinem & charitatem: aliis uero duabus aliis se tegebant, ut ostendatur, quod si in alios beneficia contulerimus, & sanctis uir tutibus uacamus inanis gloria sit fugienda. Est nanque diabolus similis pauoni, q oua gallinæ suæ quærit ut frangat, & comedat. ut liberius libidini uacet: sed gallina oua abscondit, & seruat. Sic quia diabolus bona nostra conatur à nobis aufer re, nos illa per humilitatem abscondamus iuxta illud Matthæi. Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. Qui iter faciunt,

solent

solent secum duas crumenas ferre: quarũ altera monetam auream ferunt, & argenteam: & hanc semper ducunt absconditã, altera uero minoris ualoris monetam cõcludunt, & hanc in hospiciis manifestam hospitibus, ne à latronibus capiantur, & diripiantur. Ita abscondita debet esse uirtus, ut sinistra manus nesciat quid faciat dextera. Nam cum Christo omne peccati genus contrarium esset, nihilominus tamen opera sua abscondebat: quando uero Dei honorem decebat, ut de eis loqueretur id faciebat magna modestia: ut uel hoc doceret, nos non hominibus sed Deo debere placere. Vnde discipulis Ioãnis nõ dixit ite, & dicite Ioanni quæ ego feci: sed
Mat. 11 quę audistis, & uidistis. Et dæmoniaco illi,
Luc. 8. à quo legionem demonum expulerat, nõ dixit, narra quę tibi feci: sed narra quanta fecit tibi Deus: Quędam opera taceri iubebat, uelut hoc, & resurrectionem filiæ Iairi archisynagogi: in aliis uero, quę manifestari iubebat non suam gloriam cupiebat, sed eterni patris: quę omnia cognosces, si uideris & attenderis modestiam, qua manifestari iubebat. Sic nos illa opera, quę specialis sunt supererogationis, ut mentales orationes secretum cilicium, & alia huiusmodi abscondere debemus: in alijs uero quæ publicè facimus, ut audire sacrum, eleemosynam erogare, uel alia ad quæ nos tenemur, hæc manifestare debemus, intentio autem sancta debet esse & secreta, ubi solus Deus laudetur & honoretur tanquam autor ipsius operis, non autem homo, qui vile instrumentum est suę gratiæ. Ideo dominus. Luceat lux uestra coram hominibus: ut uideãt opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum, qui in cœlis est. Quamuis opus publicum sit ta-
Matt. 5. men intentio sit ut solus Deus ibi honoretur & laudetur. De aliis uero operibus super erogationis ait, nesciat dextera tua q̃d faciat sinistra. Sed uade & ostende te sacerdoti.] Præceptum erat in lege leprosis, ut
Leu. 13. quãuis sanarẽtur, ne se cũ aliis cõiungerẽt
& 14. absque iudicio & sententia sacerdotum: & quando hæc non adimplebant, tanquam transgressores legis puniebantur. Ideoque Christus uoluit ut leprosus ad sacerdotes tenderet. Primo proper ipsum leprosum, nam si in domum suam se conferret, quamuis iam mundatus esset: tãquam in trãsgressorem legis animaduerteretur in eum: cum accusarent, quod quidem molestum atque prolixum esset negotium. Vult itaque Christus, breuiter illum mittere nec differre negotia, ut multi aduocati nunc faciunt iudices & procuratores regis: qui sero uel nunquam lites tractantes in domos mittunt iam peracta lite. Christus statim sanat illum. Quod autem nũc præcipit est, ut breuius suum negotiũ conficiatur. Sic filios Zebedęi petentes dexteram & sinistram cito expediuit, dicẽs: Ne scitis quid petatis. Nulla facta mora sen- Mat. 20.
tentiam protulit: nec ad alios misit, nec distulit tempus, nec passus est, ut mẽses uel annos in petitione consumerent. Et in cruce pendens grauissime cruciatus, & acerbissimis contumelijs affectus, & morti proximus, rogantem audiuit, eiq; statim respondit. Hodie mecum eris in paradiso.
Quæ obsecro maior in absoluenda peti- Luc. 23.
tione poterat esse diligentia? Hoc docuit Iosaphat in oratione, quã habuit ad eos, quos iudices constituerat. Videte (inquit) quid facitis, non enim hominis exercetis iudicium sed domini: & quodcunque iudicaueritis in uos redundabit. Sit timor domini vobiscum, & cum diligentia cuncta
facite. ¶ Secundo hoc fecit Christus, ut do- 2. Par. 19
ceat, ꝙ quamuis mundi simus à lepra peccati, ex nostra parte aliquid esse elaborandum, ut gloriam consequamur. Etenim sunt multi qui statim absolutionem peccatorum in confessione impetrarũt, uidetur illis nihil iam superesse faciendum, atque ita incauti & improuidi uiuunt, quo fit vt in priora peccata relabãtur faciliter. Opus est, ut te in sanctis & bonis operibus exerceas, etiam si à lepra peccatorum sis mundus. Nanque si nobilis aliquis uir regem grauiter offenderit, talia opera & obsequia illi præstare potest, ut non solum cõdemnatione culpæ dignus sit, sed etiã magna cum hoc accipiat a Rege beneficia: at si obsequia non tanta, atque tam egregia fuerint, ut ad hæc sufficiant ueniam illi offensæ dabit, & in leue aliquod exilium mittit. Sic Dauid etiam si Absaloni pepercit, at non passus est, ut faciem suam uideret.
Hoc modo dominus per contritionem 2. Re. 14
offensionem remittit & gratiam donat.

Talis

Talis etiam ac tanta potest esse contritio, ut non solum det gratiam sed gloriam ét sine alia pœna. Sed sępissimè quamuis gratiam donet, non uult ut peccator regiam aulam ingrediatur, id est, in cœlum sicut Absalon, nisi prius pœnitentiam egerit operibus pœnalibus, ieiunijs, & alijs piis operibus, ut immunis & liber ab omni pęna regis cęlestis faciem uideat. Fieri poterit ut mundus sis à lepra peccatorum & gratiam habere, nihilominus cum his non ingredi cœlum. Prius purgatorium transiturus es, nisi in hac uita omnis tibi remissa fuerit pœna. Quocirca opus est in hac uita pœnitentiam agere, etiam si sanus sis & Dei amicus. Vnde Christus huic præcipit laborare, & ut obediat, nam etiã si sanus sit à peccato hoc non sufficit, nisi etiam pœnitentiam egerit. Sed id attende, nam etiam quanuis nobis præcipat, ut aliquid faciamus, parum id est, & nullius laboris si conferatur cũ retributione. Quod magis horrẽdum quàm lepra? & quid nobilius, quam ab ea mundari? Ob hoc igitur atque tam magnum beneficium parum laboris leproso commendat, scilicet, ut ad sacerdotes abeat. Sed quis dicere aut explicare poterit, ea quæ in cœlo habebimus? Angelorum choris interesse, beatissimis spiritibus assistere, vultum Dei clare cernere, &c. Et quid præcipit nisi ut uadas ad sacerdotẽ? Certe pręcepta domini grauia non sunt, etenim ipse ait. Iugum meũ suaue est, & onus meum leue. Parum præcipit, & multum promittit. Mat. 11.

¶ Tertio mittit hunc ad sacerdotem, quia officium sacerdotis erat distinguere inter lepram & lepram: sicut modo inter peccatum & peccatum. Necesse est, ut sacerdotes habeant scientiam & sciant distinguere inter peccatum & peccatum. Sed proh dolor, quot insipientes, ignari atque inscij in sacerdotium modo promouẽtur? Vnde dominus per Malachiam inquit. Labia sacerdotis custodiunt sciẽtiam: legem requiram de ore eius. Filij Heli Ophni & Phines filij Belial: nescientes dominum, neque officium sacerdotum, misera more perierunt: Vide etiam quòd cum dominus in Leuitico de peccatis populo loqueretur dixit (ut optime disserit Origines) ꝙ si turba Israel ignorauerit: quod non dixit quãdo loquebatur de expiatione sacerdotis, nam loquutus de peccato pontificis non addidit dominus per ignorantiam: quia in eum ignorantia non debet cadere, qui electus & constitutus erat, ut alios doceret: sed de peccato synagogæ dixit, si per ignorantiam. Facit etiam ad hoc antiquũ illud proloquium, cæcus & claudus non ingredientur in templum. Sed iam usque ad aras ingrediuntur, & usque ad episcopatus cæci, claudi & leprosi, &c. Deu. 17 Mala. 2. 1. Reg. 2 Ori. ho. in Leui. Leuit. 4. 2. reg. 5.

¶ Quarto mittit leprosum ad sacerdotem: ut sacerdotes honoraret. Sic Paulus quando contra Ananiam sacerdotem loquutus est, ignorãs eum esse sacerdotem, excusans se inquit. Nesciebã fratres, quod princeps esset sacerdotum. Scriptum est enim, Principi populi tui, ne maledicas. Impius erat Ananias & ecclesię persequutor: sed Paulus honore dignum iudicat. Licet aliqui sacerdotes mali sint, tamen id cauendum est, ut nihil illorum honori detrahatur, eo quod Christum portant in manibus suis. Act. 23. Exo. 22.

¶ Quinto ad sacerdotem mittit leprosum, ut ostendat se non esse legis transgressorem. Ipse enim ait. Non ueni soluere legem, sed ad implere. Calumniabantur Iudæi Christum, eo quod legem uiolaret: & ideò ad sacerdotem mittit tanquam legis obseruator: ne vel sacerdotes existimarent, Christum sibi assumere, quod ad eos pertinebat: atque ita ansam haberent: vt aduersus eum aliquid molirentur. Quanuis à lege liber esset, tamen ne aliquem offenderet, legi se subijcit, multaque faciebat, ad quæ ipse nõ tenebatur: & alia omittebat quæ optimo iure facere potuisset. Docet itaque nos ne semper nostra utamur libertate: sed aliorum quoque hominum rationem esse habendam, ne à nobis offendantur, sicut Paulus ait, Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Et rursus omnia sunt munda mundis: sed malum est homini qui per offendiculum manducat. Item, si esca scandalizat fratrem meũ, non manducabo carnem in æternum. Idipsum docet Christus hoc suo exemplo, dum ad uitandum offendiculum, leprosum ad sacerdotem mittit cum illi non esset necessum. Matt. 5. Mat. 12. & Ioan. 5. & 9. 1. Co. 6. Ro. 14. 1. Cor. 8.

¶ Sexto mittit ad sacerdotem ut miraculum

culum istud magis clarescerct, ut uiderent omnes non præstigium, sed ueritatem esse: quandoquidem sacerdotes nihil aliud iudicare possent, quàm hominem illum uere à lepra esse mundum. Sic miraculum patefactum & omnibus notum fuit, & à Sacerdotibus tale confessum.

¶ Præterea hoc in loco ad nostram eruditionem obseruandum est, multos nunc esse sicut sacerdotes ueteris legis, qui proximorum peccata iudicare & recte discernere nouerunt: sed fere nullus est, qui eis remedia adhibeat. Non sic Christus, sed quos sacerdos leprosos iudicat, ipse mundos decernit.

¶ Docet etiam locus iste, ut post accepta à Deo beneficia illi referamus gratias, ne ingratitudinis (quod grauissimum peccatũ est) arguamur: nam cum leprosus iste iam mundus esset, & salutem consequutus, voluit Christus ut sese Deo offerret. Vnde do-
Eze.46. minus per Ezechielem præcipit, ut qui tẽplum ingrediebatur: per aliam portam egrederetur: ne propiciatorio terga uerteret, cum à templo exiret: quia qui eadem porta regreditur, terga uertit propiciatorio. Sunt multi qui in suis angustijs & necessitatibus Deum quærunt, ut illis remedia adhibeat: postquam autem desideria sua sunt consequuti, terga Deo uertunt, & illius penitus obliuiscuntur, immemores accepti beneficij. Vt qui aqua indigent precipites in fontem uadunt, in eum oculos dirigentes: sed iam bene potati reuertuntur, terga uertentes fonti. Sic multi in sua sit, & tribulatione fontem illum quærunt, qui de se ait. Me dereliquerunt fortem aquæ uiuæ, Sed iam liberati à periculo terga uertũt Deo & illum derelinquũt. Sic iste leprosus Deum quæsiuit in sua in-
Iere.2. firmitate & adepta salute & munditia, ne statim beneficij oblitus, ad sua inquinamẽta reuerteretur, præcepit illi Christus, ut ad sacerdotes ad templum iret ut doceat nos non obliuisci beneficiorum Dei, sed gratos semper esse.

¶ Docet etiam hæc historia proximos leprosos & peccatores adducere ad sacerdotes, ut ab eis uideantur & iudicentur.

¶ Docet sacerdotes non sese graues ostendere, sed è domibus & urbibus ad ægrotos exire.

¶ Docet non ad sanctorum consortium hominem esse admittendum, qui diu in peccatis fuit: ne forte sanus apparens infirmus sit, & alios inficiat lepra sua. Ideo hominem à lepra sanatum nõ statim admittit ad aliorum consortium: sed prius vult a sacerdote examinari, an bene sanus sit.

¶ Docet etiam sacerdotes, qui alios mũ Leu.21.
dos esse ostendunt, mundi & ipsi ut sint. Sic in Leuitico dicit dominus multa quæ ad munditiam pertinent sacerdotum. Audiant ergo illa sacerdotes, ut mundi semper sint. Asperget (inquit) mundus super immundum. Licet sacerdotes nostri in sacramentis mundent, quanuis ipsi sint immundi: tamẽ peccant & in damnationem incurrunt. Sed ad cõtextum. [Et offer pro emundatione tua, sicut præcipit Moses in testimonium illis.] Hoc est in accusationem & condemnationem sacerdotum. Cum enim sacerdotes Iudæorum Christi doctrinam & miracula calumniarentur, uoluit, ut hoc miraculum eis esset in testimonium: ut cognoscant se iniustos esse & merito ab eo corripi. Cui simile est quod in Numeris legitur. Refert (inquit) uirgã
Aaron in tabernaculum testimonij, ut ser- Nu. 17.
uetur in signum rebellionis filiorũ Israel.
Et in alio loco dixit Moses. Tollite librum Deu.31
istum, & ponite in latere arcæ fœderis domini Dei uestri, ut sit contra te in testimonium. Ego enim scio contentionem tuam & ceruicem tuam durissimam. Vide librũ legis positum in testimonium, ut si quis contra legem faceret, librum ipsum sui peccati esset testimonium. Sic Christus ait. Prædicabitur hoc euangelium in testi-
monium omnibus gentibus. Sic testimo Mat.26.
nium duritiæ & infidelitatis sacerdotum mittitur hic leprosus ad sacerdotes. Et quemadmodum mundatus constituitur Iudex immundorum sacerdotum: sic in uniuersali iudicio Regina Sabba erit con-
tra Iudæos, & Niniuitæ contra impœnitẽ- Mat.12.
tes, & uiri mundi aduersus immundos: nõ quod semper mundi fuerint, sed quia mũdatorem quæsierunt, adorauerunt & misericordiam impetrarunt, sicut hic de quo loquimur, leprosus. Hic leprosus damnabit in iudicio hos sacerdotes, qui tam apertis miraculorum testimonijs credere noluerunt. Vtinam & tibi idem non contingat.

gat.

gat. Multi nanque eximij & egregij prædicatores, quos audisti, surgent contra te in iudicio in testimonium diuinæ misericordiæ & confundent te: quippe qui magnis obruti peccatis pœnitentiam egerunt, atque misericordiam consequuti sunt: tu autē secundum impœnitens cor tuū thesaurizas in diem iræ & uindictæ. Testimoniū etiam aduersus te proferet in die iudicij de diuina misericordia, mulier illa adultera,
Rom. 2. ra, Magdalena etiam, latro, & plures alij, & condemnabunt tuam obstinationem &
Ioan. 8. duritiam. Disce ex hoc loco, ut non omit-
Lucæ. 7. tas legis circunstantiam, quantum tibi minima uideatur: sed cuncta etiam minutula seruare memento, quoniam nihil sine ratione & diuino mysterio traditum tibi est. Quemadmodum enim dominus in donandis beneficijs omnes liberalitatis circunstantias obseruat: ita te in referendis gratijs uult omnes grati animi seruare cōditiones.

¶ Discat etiam populus quod tenetur ministros ecclesiæ sustētare, & dona offerre Deo pro suis peccatis. Sic dñs pcepit in
Nu. 18. Numeris offerre sacerdotibus sed pro opere tabernaculi. Sed sacerdos, qui animarū curā habet, & nō operatur in tabernaculo domini: hoc est q in ecclesia nō ministrat sacramenta, nec populo seruit, nec pascit gregem, qua uerecundię facie comedit bona pauperū? Pręterea si sacerdos sciret se
Oseę. 4. populi peccata comedere, ut inquit Oseas fel esset eius panis, & non deliciæ & uolu-
Leui. 14 ptates. Porrò pręcepit dominus in Leuitico, ut curatus a lepra offerret duos agnos immaculatos & ouem agniculam absque macula: & tres decimas simile in sacrificiū quæ conspersa sit oleo: & seorsum olei sex tarium. [Perambulabat autem sermo magis de illo.] Hoc est Fama & Sapiētia Christi quotidie magis diffundebatur, cum alter ad alterum id nunciaret, atque sapientissimè prædicaret Christi facta. Ideò fa-
Matt. 7. ctum est quod subditur: [Et conuenerunt turbæ multæ, ut audirent eum & curarentur ab infirmitatibus suis.] Non q omnes essent infirmi quia plurimi ibant, ut eum audirent: quia docebat, tanquā potestatē habēs [Ipse aūt secedebat in desertū & orabat.] Nō qd turba posset eū impedire, sed ut doceret fugiendā esse mundi conuersationē, & hominū cōsortiū, ut possis aptius Deo uacare. Præterea uerum hominem se ostendebat orando, & exēplū prædicatoribus dedit nō ità uacādū prædicationis officio, ut obliuiscant̄ ad cōtēplationis quietē recurrere, & ad eleuandā in Deū mentem. Etenim utriusq; uitæ actiuæ & cōtēplatiuæ actiones cōiungi oportere in pdicatione astruit proprio exemplo. Sic in horto orans, ter suos discipulos uisitauit: & eos ad uigiliandū suasit. Simul & illis prædica- Mat. 26
bat, & monebat, & patrē ęternum orabat. Docet suo exemplo ut mundum fugiētes orationi uacemus. Nam oratio est quidā ascensus, seu uolatus animæ in hac uita uiuētis usque ad Deum, estq; quedā petitio, quā Deo nostro & regi nostro offerimus, ob quā in terra degentes in cœlis conuersamur, & à diuina clementia & benignitate amplissimos thesauros consequimur. Venimus quippe in cognitionem ipsius, & nostram & noscimus nos puluerem esse & cinerem, si cum infinita ipsius maiestate conferamur. Quique dum magis oramus, tāto maiorē cognitionem de ipso attingimus: & dum maiorem cognitionem attingimus tanto plus illum diligimus: & quanto plus ià nobis diligitur, eo magis Gen. 32.
mundi amorem à nobis propulsamus. Ita Iacob in sua oratione uocatus est Israel: hoc est, uidens Deum: ob maximam cognitionem quæ in ipsa oratione de Deo attingitur. Claudus autem factus est luctans cum angelo, quia claudi sunt uiri contemplatiui in amore mundi. Docet etiam Christus ne popularem captemus gloriam: & ne gentis multitudinem eo nomine ad nos alliciamus: sed potius omni humanæ laudis uento spreto, soli Deo placere conemur. Sed iam aliud insigna miraculum: in quo Christus clarè suam diuinitatem ostendit, enarrat Lucas noster, ita magnificum & egregium, ut hanc ob causam ciuitatē, & locū & singula explicet dicens, [Et factum est in una dierū & ipse sedebat docens. Et erant pharisęi sedētes, & legis doctores qui uenerant ex omni castello Galilæę, & Iudæę & Hierusalē, & uirtus dñi erat ad sanādū eos.] In primis notādū q locus ubi Christus hoc miraculū fecit erat ciuitas Capharnaum, ut Marcus Marc. 2.
apertè testat̄. Hanc ciuitatē uocat ciuitatē Christi

Christi Matthæus: dicens, quod transfre-
Matt. 9. tauit Iesus & uenit in ciuitatem suam: eo
quod ibi sæpe prædicauerat,& multa mi-
racula fecerat. Quemadmodum enim Ie-
sus Bethlehem suo ortu nobilitauit, &
Nazareth educatione celebrem & illu-
strem reddidit: & Aegyptum sua fuga fœ
licem fecit: ita Capharnaum frequenti
prædicatione & miraculis adoptauit in
patriam. Hanc non nominauit Mattheus,
sed uocat illam Christus ciuitatem, quia
audiebat uerbum eius. Vt tu intelligas ex
hoc quòd quia hic populus Dei uerbum
audiebat, suus erat factus: tu autem cum
id nolis audire alienus & exter factus es,
iuxta illud. Qui ex Deo est, uerba Dei au-
dit, propterea uos non auditis: quia ex
Deo non estis. Et alibi. Oues meæ uocem
Ioan. 8. meam audiunt. In hoc cognoscitur, quis
sub Christi vexillo ambulet, si aures præ-
stet, uel non præstet suo uerbo. Id autem
quòd ait, quòd uenerant ex omni castello
Ioã. 10. Galilææ & Iudææ accipiendum est sub di-
stributione accommoda, vel hyperbolice
ad insinuandum quòd ex plurimis castel-
lis uenerunt. [Et ecce uiri portantes in le-
cto hominem qui erat paralyticus, & quę-
rebant eum inferre & ponere ante eum.]
Venerat Christus nauigio à regione Ge-
nezareth & offerunt paralyticum. Hoc
ne donum illi offertis? Hanc lepram? Istã
putredinem? Cibus Christi suauissimus &
iucundissimus est conuertere peccatores:
ideò offerunt ei hunc paralyticum. Idque
omnes offerre ei deberemus. Nam si nobi
lis aliquis uir infirmus est, & perdicem as-
satam comedere iuuat statim ministri &
serui, qui suam salutem cupiunt illam di-
ligenter quærunt & ei afferunt. Ita vult
dominus animas lassatas quæ ab ungui-
Ioan. 4. bus dæmonis sint ereptæ. Christi oblecta-
mentum, & deliciæ suę animæ sunt, ut ip-
se dicit. Ego habeo cibum manducare: quẽ
uos nescitis. Quod dixit ob animas, quas
conuersurus erat illorum Samaritano-
Psal. 28. rum. Hoc dono isti obsequium Christo
præstant & hunc cibum nimis sapidum
mundi redemptori offerunt. Ideò Dauid.
Afferte domino filij Dei, afferte domino
filios arietum. Sic nos offeramus illi in do
num animas nostras peccatrices: ut eas co
medat, & curet.

¶ Obserua etiam quòd ut Marcus ait à Marc. 2.
quatuor hominibus iste paralyticus por-
tabatur. Vbi discrimen inter seruos Dei
& alios homines clarè agnosces, Nam bo-
ni (ut erant hi portantes paralyticum) se
inuicem adiuuant. Sic Paulus. Quis infir- 2. Co. 11
matur, & ego non infirmor. Ideò consu- Gala. 6.
lit dicens, Alter alterius onera portate,
At mali non ad bonum faciendum se in-
uicem adiuuãt: imò tanquàm lapides ma
li in quantum mali immobiles sunt. Vn-
de de illis scriptura inquit. Fiant immo- Exo. 14.
biles sicut lapides. Quatuor homines huic
paralytico fuerunt adiutorio, ut ad Chri-
stum tenderet, & ut salutem animæ &
corporis consequeretur: at nunc quatuor
non inuenies qui te ad Christum ducant,
imò bis ducentos qui te ab eo semoueãt,
& in infernum ducant. Multos in mundo
inuenies qui te uias inferni facile doceãt,
quique te adiuuent, ut celerius in infer-
num abeas: at paucos uel nullos qui te ob
sequium Dei doceant, & in eo adiuuent.
Plurimos inuenies qui te ad alearum &
taxillorum ludum inuitent, ad conuiuia
bacchanalia, ad luxuriam & libidinem, &
ad obsequium dęmonis: perpaucos uerò,
cui te in obsequium Dei adiuuent, aut al
liciant. Imò inuenies, si incipis Deo ser-
uire, q̃ tibi dicat, & ad aures diabolico spi-
ritu canat. Ne modo hoc cures, quia hy-
pocrisis est. Nondum iniquus Siba finem 2. re. 20
his uerbis imposuerat, non est nobis pars Iudi. 9.
in Dauid: cum statim omnis populus fuit
eum sequutus. Eodem modo cum Abi-
melec regnum Israel usurpauit in suum
auxilium, statim habuit omnes uagos
inopesque, & populum Sichem. Sic e-
tiam cum perfidus Adonias regnum pa-
ternum uoluit usurpare (cum adhuc
Dauid pater eius uiueret) statim in suum 3. Re. 1
auxilium uenerunt Ioab: & Abiathar: qui
magnates erant in regno. Ad malum plu-
rimos fautores inuenies: quod si in infer-
num præcipitare te uolueris, non deerit,
qui calcaria tibi admoueat. Vnde domi-
nus per Zachariam eos minatur qui ad- Zach. 1.
iuuabant gentes in destructione Hieru-
salem dicens. Ira magna ego irascor super
gentes opulentas: quia ego iratus sum pa
rum, ipsi uerò adiuuerunt in malum. Ad
bonũ uerò non solũ non est qui adiuuet,

sed multi sunt, qui impediunt: ut hic impediebat turba de qua statim dicemus. Expende etiam quod quatuor habuit hic paralyticus qui eum adiuuarent in sua ægritudine quique ad Christum ducerent: de quo ego non dubito, nisi quod diues esset, nam pauper solus ipse in cubili iacet, solus suam indigentiam patitur. Si diues infirmatur, à multis inuisit: si ei uel uxor uel filius moritur, omnes eum consolantur, & ibi præsentes adsunt ut suæ tristitię medeantur. Ioram qui rex erat, statim
4.Reg.9 cùm ægrotauit, uenit ad eum uisitandum rex Ochozias. Etiam ad Ezechiam, qui diues erat, statim ut in ægritudinem incidit,
4.Re.20 Merodach rex Babylonię nuncios misit & munera. Ita diuitibus nunquam desunt aiij qui in suis infirmitatibus munera tribuant, & eos consolentur: at pauper si ægrotat, nec medicus eum inuisit, quia pecuniam non habet, & omnes amici fugiunt,
1.Re.30 & fastidiunt eum. Aegyptius ille q a mancipium erat & pauper solus relinquitur cùm ęgrotaret: & moreretur utique coactus fame & siti: nisi Dauid ei subueniret. O miserum pauperem qui in ęgritudine ab omnibus solus relinquit: in tribulatione & angustia non est, qui eum consoletur. In labore & indigentia ab amicis nõ agnoscitur, in periculis spernitur: & denique miserã eius sortẽ sentio deplorandam super quẽ oẽs labores & calamitates magno feruntur impetu. [Et non inueniẽtes qua parte illum in ferrẽt præ turba.] Turba impediebat accessum ad Christũ. Sic in
1.Esd. 4. libro Esdræ habetur, quòd populus terræ, impediebat populum Iudę in ędificando Populus terre, scilicet qui terrena sapiunt
Eccle. 7. & amant, impedit populum Dei. Vnde Ecclesiasticus ait, Ne pecces in multitudine, nec te inmittas in populum. Discamus ergo ex hoc loco fugere turbam. Quo circa in Exodo dicitur, Ne sequaris turbam. Vn-
Exo. 3. de etiam in quarto libro regum legitur
4.Reg.7 de quodam Principe Samariæ conculcatũ esse à turba, & interemptum in ingressu portæ. Quando aliquis Chirurgus vulneratо mederi uult, omnem gentem à se semouet, nec in platea illum curat: at ingressus cubile, ibi medicamina apponit: ita dominus curaturus animam tuam, eam à multitudine populi segregat. Ita cum dominus surdum illum & mutum curare uoluit (ut inquit Marcus) segregauit illum Mat.7.
à turbis. Sic tu fuge à mundi tumultu, & à seculi negotijs: ut saluti animæ tuæ possis consulere, & aptius Deo uacare. Hanc etiam turbam dominus docuit semouendam à nobis, cùm scilicet puellam suscitauit. [Ascenderunt supra tectum, & per te- Mat.9.
gulas submiserunt eum, cum lecto in medium ante Iesum.] O diuinam charitatem quàm potentes, quàm robustæ, & quanti ualoris tuæ sunt uires. Nihil ei difficile fit aut in possibile, quantum asperum & laboriosum &c. Videte obsecro quomodo nihil obstaculo charitati possit esse: & quomodo remedium quærit ut id faciat quod intendit. Etenim quamuis illa domus plena erat hominibus ut penè uideretur uix fieri posse ad Christum introire, horum charitas remedium inuenit, Sic utique nos, si charitatem haberemus, multa possemus perficere, quę nobis difficilia uidentur. Sed de his aliàs.

¶ Expende etiam quomodo omnes se bene in hoc negotio gesserunt. Nam qui infirmum ducebant tanta erant charitate incensi, ut non obstante tam maximo impedimento (sic diuino spiritu & amore ardebant) infirmum coram Christo constituerunt. Docent quomodo subueniendũ est proximis, cum extremã patiuntur necessitatem. Hi nanque non ueriti sunt domum fodere, & tectum aperire: nec timuerũt an forsitan illa sua audacia animus domini offenderetur. Etiam tota illa multitudo gentis, quæ Christum audiebat se benè habuit, nam cum terra desuper caderet, & tegulę, de tecto tollerentur, nullum strepitum aut murmur fecerunt, sed quieti, & tranquillè concionem Christi audiebant. At nos uel sola musca in concionibus inquietos reddit, & deuotionẽ aufert. Christus etiam bene se habuit, quia mitissimus dominus importunitatem istorum non exprobat: non stomachatur uidens interruptum sermonem, sed potius approbat fidem baiulantium Discamus à Christo patiẽter ferre importunitates infirmorum, pauperum, & egenorum. Etenim uidebis multos, qui cum pauperes accedãt ad eos, suam indigentiam manifestantes, eos fastidiunt: & uerbis ignominiosis afficiunt,

& peius

& peius est fustibus cedunt.

¶ Discamus etiam ab his, qui paralyticũ ferebant, quantũ debemus facere pro salute animæ nostræ. Si hi tantũ pro salute paralitici corporali fecerunt, ut ẽt domũ alienam confoderent, quid nobis pro salute animæ nostræ agendum esset? Si igitur ꝓ salute corporali nullum non lapidem isti mouent: quantum laboris nobis esset impendendum pro salute spiritali? Salus corporis, honor, & diuitiæ nihil sunt: si cũ hac
Psal. 75. spirituali salute conferantur. Dormierunt somnum suum: & nihil inuenerunt uiri diuitiarũ in manibus suis. Quis obsecro explicare ualebit quanta & quàm difficilia homines patiantur pro salute corporali? Venas abscindi permittũt, pharmacum, & potiones amares assumunt, &c. Quanta & quàm maiori solicitudine animæ salus curanda esset? Maximam curã habuit de cor
4. Reg. 1. poris sanitate Ochozias rex Israel: nullam autẽ de recta animæ ualetudine. Infirmabatur in corpore simul & in anima: at ipse solicitus tantũ erat de corporis salute, atque ideò misit nuncios ad consulendum Beelzebub an uiuere posset & sanus fieri ab illa infirmitate, & alios & alios nuncios misit. At nihil de anima regina agebatur,
3. Re. 14 Hieroboam quoque rex Israel magnã curam habuit, de corporis incolumitate filij sui: quapropter Abiam prophetam consulit, & misit illi uxorem suam ut filij incolu
4. Reg. 5 mitatem ageret. Vtinam homines tot atque tanta facerent pro animæ salute. Sic Naaman Syrus uenit in regnum Israel quærens salutem corporis: & longum iter peregit, ut à lepra corporis mundaretur: & nunc etiam multi longius iter agunt, & cœlum mutant, & rem omnem consumunt optimosque quærunt medicos, ut salutem corporis attingant: at nec tantillum laboris assumunt, ut concionem audiant, quæ animæ medicina est salutifera. [Quorum fidem ut uidit dixit.] Maxima fide hi præditi erant, qui paralyticum ferebant ad Christum. Alij forsitam essent, qui humana ducti ratione, eis uideretur satis esse, ad ianuam expectare quousque concio Christi finiretur. At fides multoties ea aggreditur facere, quæ intellectui humano manifestissimæ uidẽtur insaniæ: cum potius summa prudentia & sapiẽtia sit. Etenim ut Paulus inquit: sapientia huius mundi stultitia est apud Deum. Id au 1. Cor. 1
tem maximè deplorandum est qđ ad quęrendã corporis ualetudinẽ nullã faciũt homines morã, nec consilia expectãt, quęrenda sit, nec ne: at ad salutem animæ quærendam unusquisque suam profert sentẽtiã, & cras istud faciendum dicunt, & tẽpore quadragesimę confitendũ esse. Hi autem nec per dimidię horę spaciũ expectarunt, cum nõ esset in paruo tempore aliqua infirmi iactura. At cum tantum sit discrimẽ animę si mora fiet in quærenda eius salute: nũc homines de mora & dilatone agũt, dum animæ curant salutem.

¶ Obserua autem quod infirmitas corporis bene sanari potest sine fide propria, si adsit alterius fides, & preces. Sic impetra
uit Cẽturio sua ardẽti fide seruo suo sani- Matt. 8.
tatẽ. Vade (inquit Christus) & sicut credidi Mat. 15.
sti fiat tibi. Eodẽ modo Cananęa filiæ suæ assequuta est sanitatẽ. Mulier (inquit) magna est fides tua, fiat tibi sicut uis. Ideò licet hic paralyticus fidem habuerit, poterat tamen sanari sola fide portantiũ, q a ad curandam ęgritudinem corporis, quę omnino exterior est, non est necesse quod concurrant aliqui actus ipsius curandi. Sed si curanda sit anima, scilicet, ut remittantur ei peccata, necessaria est fides propria, qui neutiquam fieri potest ut alicui peccata remittantur sine propria fide. Nam in adulto, qui iam ad usum rationis peruenit nõ satis est aliena fides. Hoc dico propter infantes, qui in aliena fide baptizãtur. Huic autem paralytico non solum restituit dominus pristinam corporis incolumitatem sed etiam salutem animæ donauit, quapropter dicendum est fidem propriam habuisse, nec pateretur ab alijs portari, nisi fidem ipse haberet. Est autem duplex fides: scilicet altera, qua creditur: hęc est virtus Theologica, altera est fides, quæ confidentia quædam est, scilicet, qua credimus quod donabit dominus, id quod ab eo petimus: utraque autem requiritur in eo, cui peccata dimittenda sunt. De priori patet, quia infideli manenti in sua infidelitate, non possunt peccata dimitti. Ideo
in Marco habetur. Qui crediderit & bapti- Mar. 14.
zatus fuerit saluus erit, qui uero non crediderit, condemnabit. Et tamen si homini

remittuntur peccata necesse de lege est ut saluetur si in gratia discedat: infidelis autē saluus fieri nequit, ergo infideli non possunt peccata dimitti stando in sensu cōposito. Sic ēt p Ioannē inquit dominus. Qui nō credit, iā iudicatus est, id est, cōdēnatus. Ergo prior fides per quā credit quidquid credendū est requiritur ad remissionem peccati. In paruulo autem licet non sit fides, quia non potest habere actū propriū, nulla est infidelitas: cū infidelitas aliquid positiuū asserat, & est per actū proprium ipsius hominis infidelis. Et q a illa iuducta est per actū propriū hominis, necesse est, ut per actum proprium tollatur: uel ut cō currat actus eius ad tollendum, cōsentiendo Deo illam tollenti. Paruuli autē nō habent, nisi peccatum originale: illud autem non est peccatum propriè personale, cum factum non sit per proprium actū, sed per originem ab Adam tsansfusum. Cum ergo sine proprio actu peccatum in eos introductum sit, iustum est, ut sine proprio actu deleatur & sine fide propria, per solam fidem ecclesiæ, infundendo ei fidem, ut iam fidem propriam habeat. Peccata autem adultorum sunt propriè personalia, quia per proprium actum ex electione cō missa sunt. Vnde cōsentaneum est rationi, ut non nisi per proprium actum deleanť. Ideo necesse est propriam fidē, ut habeat is, cui peccata sunt remittenda, si adultus fuerit. Quia primus motus ad iustificationem est ipsius fidei, quæ quidem radix est iustificationis. Ioan. 3.

¶ De altera autem fide, id est, de confidētia dicēdum est, quod sine illa, nō possunt peccata dimitti: nā quamuis aliquis credat oīa, quę in sacra scriptura cōtinenť, & quę ecclesia credit: si non cōfidit dominū ei remissurum peccata si ipse doluerit, nō utique dimittentur. Imo etiam si peteret illa dimitti si non confideret, & certissime crederet illa sibi dimittenda, nunquam dimitterentur. Vnde Iacobus ait. Postulet in fide, nihil hæsitans. Obserua autem quod loqueodo de fide uirtute Theologica, ut communiter solet accipi; quandocunque in scriptura sacra de fide mentio fit, semper accipe pro fide uiua, quæ est formata charitate. Quis enim adeo insanus est & stupidus, ut si hominem proferas non addendo pictum uel mortuum, hominem non accipiat pro homine uiuo? tripliciter nanque hæc dictio homine accipitur. De uiuo in sua potissima significantia: & de homine mortuo, & de eo qui artificis manu depingitur. Si autem quis referret tibi in uia se uidisse hominem, non utiq; de mortuo aut picto id intelligeres, sed uiuo: analogum enim per se sumptum stat pro famosiori significato. Itaque cum sit fides mortua & fides uiua, cum de ea sermo innuitur, de uiua intellige nō de mortua. Quod autem sit fides mortua Iacobus attestatur, fides sine operibus mortua est. Illam autem, quæ per charitatem operatur uocamus uiuam. Ideoque cum audieris in euangelio fidem iustificātem, ut cum dixit Christus Magdalenæ, fides tua te saluam fecit: & alijs intellige de fide uiua hoc est charitate formata. Quod perinde est ac si dicatur. Fides charitate uiua iustificat, non per se solam sed per gratiam. Et uirtus quæ dat uitam fidei illa est gratia, quæ uitam dat iustificationi, & ea est quæ impium iustificat. Et cùm hic dicitur, uidens fidem illorum intellige de fide uiua. Et ideò etiam dixit, remittuntur tibi peccata tua: nam qui portabant charitatem habuerunt in fructu, quę est misericordia & opera charitatis à charitate procedendtia, quia si charitatem non haberent non utique proximum infirmum tāto ardore & feruore ad Christum duxissent. Et ipsemet paraliticus qui portabatur charitatem etiam interiorem habuit à Christo, & fidem formatam, quia hęc sola iustificat. Iaco. 1. Iaco. 2. Lucę. 7.

¶ Sed cur fides per se solam non potest iustificare? Audi obsecro responsionem. Peccatorem iustificari nihil aliud est, quā Deo in hac ita uniri: ut sic manens unitus uniatur cum eo postea in gloria. Vnimur autem per charitatem. Ideò Ioannes. Qui manet in charitate, in Deo manet: & Deus in eo. Non dixit qui manet in fide sed qui manet in charitate. Amans ergo & amatus amore coniunguntur, non cognitione. Quapropter gratia unit cum Deo, & iustificat impium. Et Christus etiam. Si quis diligit me, & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Igitur isti 1. Ioa. 4. Ioan. 4.

habue-

habuerunt prius fidem ex dono Dei: quia
Ephe. 2. fides ut Paulus ait, donum Dei est. Et ad
Rom.12 Romanos. Vnicuique diuisit Deus fidei
1.Co.12 mensuram. Et iterum. Alteri datur fides
Act. 13. in eodem spiritu. Et in Actis legitur, quod prædicante Paulo & Barnaba Antiochiæ crediderunt quotquot erant præordinati à Deo. Et in ciuitate Philippis, quæ est prima partis Macedoniæ ciuitas Colonia, loquente Paulo quædam mulier nomine
Act. 16. Lydia purpuraria ciuitatis Tyatirenorum colens Deum audiuit. Cuius dominus aperuit cor ut intenderet his quæ dicebantur à Paulo. Hanc fidem uocant Theologi infusam. Est enim diuinitus infusa nullis humanis meritis acquisita. Fides horum hominum inde cognoscitur, quia credunt Christum potẽtem ad illum ægrum sanandum. Secundo fuit his hominibus fides acquisita, ex bona fama quam de Christo audierant, & conceperant. Audierant clemẽtissimmum & benignissimum esse, neminemque ad eum accedere, qui absque consolatione abiret. Audierant omnibus opem conferre, & multa miracula mirabili potestate fecisse. His igitur tam præclaris factis auditis, ad Christum confugiunt ducentes secum paralyticum.
Rom.10 Fides (inquit Paulus) ex auditu, auditus autem per verbum Christi. Ex diuinis scripturis deprehendimus uerbum diuinum instrumentum esse quo Deus nos uocat ad fidem. Idem de miraculis patet in Ser
Act. 13. gio Paulo. Et Ioannes inquit multos Iu
Ioan. 2. dæorum credidisse in nomine eius, uiden
Ioa. 10. tes signa quæ faciebat. Et Christus dixit Iudæis. Si mihi non uultis credere, operibus credite. Docemur ut firmiter credamus, Christũ posse & uelle nobis afflictis, & in quacunq; tribulatione iacẽtibus opẽ ferre modo suæ gloriæ promouendæ & utilitati animarum sit profuturum, ob idque totam nostrã spem semper in ipsum
Rom. 5. esse reponẽdã. Ideo Paulus. Spes nõ cõfun
Psal. 24. dit. Et in Psalmo, In te cõfido nõ erubescã.

¶ Docemur ẽt ut proximis afflictis inseruiamus, cunctisq; hominibus uerbo & opere, consilio & auxilio. In his nanq; duabus præclaris uirtutib. fide & charitate simul coniunctis uniuersa ratio Christianæ uitæ consistit, quæ uirtutes cum separari possint, altera sine altera ad salutem nihil prodesse potest. Iam ad contextum reuertamur. [Homo remittuntur tibi peccata tua.] Matthæus dicit eum uocasse filiũ. In quo ostenditur propria fide formata il
lũ fuisse saluũ, hoc quippe noĩe Christus Mat. 9.
credentes appellauit, quibus dedit potestatẽ filios Dei fieri. Neminẽ leges in euãge
lio à Christo, neque ab Apostolis uocatũ Ioan. 1.
fuisse filium nisi hunc paralyticũ. Videas rogo quomodo Deus faueat pauperibus, afflictis, & infirmis: nam beneficium hoc, ut aliquem nocet filium non Christus diuitibus mundi & optimis confert, sed egenis & mœstis, diuitibus autem in uiua fide. O bonitatem immensam & inauditam Christi saluatoris nostri. Quis adeò tam obscenus peccator erit & tam iniquus, qui in Deum suum non conuertatur: cùm uideat quam blandis & suauibus uerbis hũc paralyticum alloquatur & eũ consoletur.

¶ Obserua autem quod Christus tanquàm agricola, herbam malam radicitus euellit: & tanquàm expertus medicus, infirmitatis causam tollit. Hic nanque paralyticus salutem corporis uolebat, & hanc desiderabat: at Christus prius illi parcit peccata, quæ causa erant ægritudinis corporis. Quando chirurgus intra uulnus relinquit assulam lanceæ uel iaculi, hic talis non utique uerè sanat, sed apparenter & potius infirmum in sepulturam mittit. Opus est interius malum extrahere. Nam cùm salutem à domino petis, cum intus habeas causam infirmitatis, quæ peccatũ est, te nõ uult exaudire. Non in pristinam ualetudinem deuenies, nisi prius ferrum lanceæ, quod tuam animam trãsfixam ha
bet, euelleris. Esau magnis precibus Deum Hebr.12
orabat, & lachrymas fundebat: at inquit Paulus, misericordiam non est consequutus. Quare obsecro? Quia peccatum intra animam habebat, & orabat cum odio haberet fratrem suum. Si ægrotas propter peccata tua: tolle prius peccata & sanus eris. Ita nanque Christus huic prius sanat animam, postea uerò corpus. Nam etiam si Deus ægritudines soleat immittere alijs multis rationibus, ut iustis, ut maius sit eorum meritum, & ut magis eorum clarescat uirtus, ut fecit cum Iob,
& etiam ut gloriam suam manifestet, ut Iob. 1.
cum cęco à Natiuitate, & ad initium tor-

mēti & crucis in hac uita, ut cu Antiocho
Ioan. 9. & Herode:& deniq; aliis multis de causis:
1. Mac. 9. at hoc certum est quod multoties ægritu
dines mittit ob nostra scelera & peccata,
Act. 12. ut ad meliorem mentem redeamus, & ut
in uiam mandatorum eius reuertamur.
Et denique id plus quàm certū est, quod
clementissimus & benignissimus domi-
nus his infirmitatibus salutem & commo
Ioan. 5. dum animæ nostræ semper quærit. Nam
propter peccata sua iacuit triginta octo
annos in piscina illa infirmus, cui domi-
nus dixit, Ecce sanus factus es, noli am-
plius peccare. Quod Moses clarissimis in-
dicat uerbis, dicens, Nisi audieris uocem
Deu. 28 domini Dei tui percutiet te, pestilentia,
& morbis, scabie quoque & prurigine,
&c. Quando tyrannus ille Aman popu-
lum Dei uoluit euertere, quia non ado-
rauit eum Mardochæus: conuersa ad do-
Hest. 14. minum Hester dixit, Peccauimus in con-
spectu tuo, ideò traditi sumus in manus
inimicorum nostrorum. Tantas atque
tam graues animaduersiones solū in pec-
cata reiecit sancta illa fœmina: nam hæc
acrius inferebant bellum, quam res, & su
perbus Aman: & hæc erant causa potissi-
ma, radix, & origo omnium laborū, quos
patiebantur. Atque ita regina sancta non
conuersa est aduersus regem, neque ad-
uersus Aman: sed aduersus scelera & flagi
tia populi. Legimus etiā de sancto Tobia,
quod cum Iudæi captiui essent in Niniue
à Salmanasar Assyriorum rege, quod cū
uideret tanta mala, quæ Iudæi patieban-
tur conuersus ad Deum dixit. Quoniā nō
obediuimus tibi, traditi sumus in dire-
ptionem & captiuitatem, & mortem. La-
bores omnes, mortem, & calamitates Isra
Tob. 3. el, solum Tobias peccatis tribuit. Ideò Sa-
lomon. Miseros facit peccatum populos.
Sic ecclesia alloquens Deum de populo
Christiano ait. Nulla nocebit ei aduersitas
si nulla dominetur iniquitas. Ob scelera &
flagitia populi mittit dominus mortē, fa-
Pro. 14. mē & pestem in eū. Solet enim cōtingere
ut aliquis dominus habeat multos seruos
& ministros quibus omnibus penarius ui
ctum quotidianum ministrat: at cum ali-
quis delinquit, uel minus bene facit id ad
quod tenetur. præcipit dominus, ut por-
tio illius dici illi tollatur. Ita nimirū terra,
aqua, & omnia elemēta dispēsatores sunt
Dei, qui nobis seruis uictum quodianum
ministrant: at quando eius mandata non
adimplemus, & aduersus sua præcepta de
linquimus, præcipit terræ ut sterilis fiat &
nubib. cœli ne pluāt. Sic tēporibus Achab 3. Re. 18
& Iezabel propter eorum scelera & pec-
cata non pluit tribus annis, & sex mensi-
bus: & facta ē fames & sterilitas maxima.
Sic Salomon in oratione, quam habuit
domino Deo Israel in templo dixit. Sic
clauso cœlo pluuia non fluxerit, propter 3. Re. 8
peccata populi tui: &c. Tanta mala & fla-
gella quæ dominus immisit in Sodomam
facta fuerunt propter sua scelera: nam si
dominus in illis ciuitatibus decem iustos
inueniret, omnibus propter hos sine du-
bio parceret. Quod autem peccata sint Gen. 18
causa flagellorum quæ nobis dominus
mittit, apparet in hoc manifeste: nam ces
santibus malis, cessant etiam flagella, nā
ablata causa tollitur effectus. Huius au-
tem rei unicum tantum adducam exem-
plum. Præcepit dominus Ionæ, ut abiret
in ciuitatem Niniue, & diceret. Adhuc
quadraginta dies Niniue subuertetur. Cū
rex & omnes Niniuitæ cognoscerent fla- Ionæ 3
gitia sua maiori esse digna supplicio, sur-
rexit rex de solio suo, & pœnitentiam egit
tuncque dominus, ut pius & misericors
sententiam reuocauit, quia ipsi delicta e-
mendarunt. Cessantibus peccatis cessauit
flagellū. Si hoc igitur, ita uerum est, quare
non pęnitentiam agimus? Imò potius de
nobis dici potest illud Esaiæ. Vocauit do- Esa. 22.
minus exercituum in die illa ad fletum,
plāctum, & caluitium & ad cingulum sac
ci, & ecce gaudium & lætitia, &c. Vnde dis
cere nos oportet ex priori notabili, ut in
quacunque infirmitate, angustia: & affli-
ctione uitā emendemus, & peccata lachry
mis & cōtritione deleamus. Hoc nanque
unicum refugiū est & sacratissima ancho
ra, ad q̄ nobis est recurrendū. Sic irā domi
ni & flagella fugerunt Niniuitæ. Sic filij
Israel hoc unico remedio euaserunt tyran
nidē Chusa, Eglon, Iabin, Madiā, & Amon,
& aliorum tyrannorum, qui grauiter eos
opprimebant. Nam quādo peccabant, sta-
tim hi Gentiles suam sæuitiam in eos ex-
ercebant: quando autem conuerteban-
tur, dabat eis dominus saluatorem, qui à
mani-

manibus inimicorũ eos liberabat. Statim ut fluuius hic clauditur, omnes riuuli ab eo procedentes desiccantur. Sic ecclesia sancta Dei præcipit medicis corporalibus, ut prius gerant curam animarum eorum qui infirmantur, quam corporum: præcipientes, ut illis omnia ministrentur uiatica sacramenta. ¶ Discamus secundo patientiam habere in infirmitatibus & tribulationibus, considerantes peccata, quæ in Deum commisimus: & quod ea quæ patimur, digna sunt nostris flagitiis Etenim si homines recordarentur, quibus digni sunt pœnis, ob quæ quotidie committunt peccata non conquererentur infirmitatibus suis: nec grauiter & moleste ferrent pœnas, quas hic patiuntur. Sciant igitur peccatorrs homines infirmitates & labores qui illis eueniunt, in pœnam peccatorum eis tribui Ideò cogitandum tibi est si infirmus in lecto iaces, quod in meritum tuorum peccatorum hæc tibi successit infirmitas. Quãdo autem proximos tuos ægros uideris, cogita illas infirmitates dominum eis misisse, ut eorum uirtus probetur, & clarius elucescat, & in testimonium suæ bonitatis & patientiæ. Ita dominus semper se habuit cum illis sanctis uiris ueteris testamenti, cũ Abel, Noe, Abraham, Loth, Isaac, Iacob, Ioseph, Iob, Dauid, Tobias, Ieremias, & cum aliis multis iustis. His afflictio purgatio est reliquiarum, aut certe probatio Dei, qua manifestat se maximo amore erga tales affici. Corripit enim Deus, & flagellat filium quem suscipit. Et Sapiens. Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. De quorum numero ij fuerũt, de quibus Paulus Hebræis ait. Secti sunt, tentati sunt, &c. Et Salomon. Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est. In paucis uexati, in multis benè disponentur, &c. Hoc de proximis tuis iudicare decet, & credere, quod immittit dominus illis tribulationes & labores, quia recti, probi sunt: tibi autem infirmitates & dolores, quia maioribus tormentis ob tua flagitia dignus es.

De pœn. & remi. c. quũ infirmitas.

Heb. 12 Eccl. 27 Heb. 11 Sapiē. 3

¶ Discamus tertio quam graue malũ sit peccatum quando illius tam acre flagellum, ut est infirmitas paralypsis, ob illud mittit. Si Deus in hac uita peccatum sic puniuit: quid in alia faciet? Quo circa tu qui dolores pateris ex aliqua graui infirmitate, uel stomachi, uel capitis, uel podagræ: recordare obsecro quàm grauiter Deus in alia uita in eos animaduertet, q. suam uitam peccatis contaminarunt: quãdoquidem in hac sic eos puniuit. Vnde tuam mentē subibunt terribiles illi ignes inferni: & ita fiet, ut in odium & detestationem peccati prorumpas. Verum præter hanc doctrinam aliqua in his Christi uerbis obseruatione digna sunt.

¶ Primo quam liberalis, & magnificus sit dominus, qui plura contulit beneficia huic paralytico quàm petebat. Ipse nanque solam corporis ualetudinem desiderabat, & petebat. Christus uerò & animæ & corporis restituit salutem. Sic Salomoni qui solam sapientiam petebat, dedit sapientiam & diuitias. Abrahæ, qui uitam tantum petebat Ismaeli dicens, utinam uiuat Ismael coram te: dedit illi Isaac, & reges orti sunt de Ismaele. Ezechiæ, qui uitam petebat, non solum dedit uitam, sed & addidit quindecim annos. Sic latro pendens in cruce rogabat Christum ut eius memoriam haberet: quod non solum donauit Christus, sed æternam illam patriam, quam sancti martyres, & confessores mille passis tormentis, mille generibus ignominię sunt ingressi. Tres etiam reges pugnaturi contra Moab petierunt ab Eliseo ut rogaret dominũ pro pluuia, quibus dixit dominus in manu Elisei. Hæc dicit dominus. Alueus teplebitur aquis: & bibetis uos, & familiæ uestræ, & cuncta uestra. Parũmque est hoc in conspestu domini? Insuper tradet etiam Moab in manus uestras. Vide quomodo non solum aquam quam petebant, sed etiam uictoriam donauit dominus. Regulus etiam salutem filio petebat tantum: sed dominus & salutem filio dedit, & patri fidem quam nõ petebat. Sic Moses petiuit à domino ut suam gloriã uidere illi cõcederet ipse uero pollicetur uniuersa bona sua illi ostensurum: Non sic mundus qui magna promittit, largitur autem minima. Promittit uitam longæuam & fœlicem: cum breuis illa sit, & laboribus plena.

3. Re. 19 Gen. 17 4. Re. 20 Luc. 23 4. Re. 3 Exo. 33

¶ Secundo obserua, quomodo quem

Deus castigauit paralysi propter peccata, quomodo etiam postea eum consoletur, non solum remittendo illi peccata, sed blande eum alloquens, & filium uocans. Munus equidem, & officium boni pastoris est, mœstos ac tristes consolari: & quos superior corripit & arguit, vicarius inferior demulcere debet. Sic in Deu
Deu. 33 teronomio consolatur Moses Ruben po-
Gen. 49 tius quam alium dicens: Viuat Ruben & non moriatur. Hunc filium pater Iacob grauiter corripuerat: quem substitutus Moses consolatur. Sic dominus qui Israelem corripuerat, consolatur eos per prophetas suos. Sic dominus postquam grauiter populum suum arguerat, consola-
Esa. 40. tur eum per Esaiam dicens. Consolamini, consolamini populе meus, &c.

¶ Tertio expende, quàm facile Deus placatur. Vtinam homines tam facile iram suam deponerent. Nemo est qui tam faciliter, & alias tam difficulter placetur sicut Deus. Audi Deum quasi nunquam iram suam depositurum. Non re-
Eze. 24 trocedam neque parcam: & non pœni-
Ose. 5. tebit me. Et Oseas. Ibunt cum bobus, & muneribus suis in gregibus suis, & in armentis suis vadent ad quærendum dominum: & non inuenient, ablatus est ab eis. Lege totum illud Oseæ caput & videbis Deum quasi qui placandus unquam non esset. Sed uide illum mitem, mansuetum, & blandum, & qui facilè placatur, quique per Hieremiam dicit.
Hier. 31 Nonne filius pretiosus est mihi Ephraim
Esa. 30. si puer delicatus ex quo loquutus sum de eo, &c. Et per Esaiam. Populus enim Sion habitauit in Hierusalem. Plorans nequaquam plorabis, miserens miserebitur tui. Ita dominus in hac uita facilè iram aduersus nos conceptam deponit nunc lachrymis, vel gemitu, uel contritione parcit peccatori, quantumuis inquinatus fuerit peccatis. At post mortem nunquam placabitur: fieri enim non potest, vt tecum sua benignitate & misericordia utatur: nam etiam si clamores extollas, si cœlum, & terram inuo-
Ezec. 1. ces, si sanctos omnes aduocatos interpelles, nihil proficiet, obturatas habebit aures. Quocirca Ezechiel propheta in mirabili illa uisione dixit: quod facies hominis, & facies leonis à dextris ipsorum quatuor. Habet namque dominus faciem hominis peccatoris qui in hac uita ad eum confugit: & habet etiam faciem leonis, vt in eum animaduertat grauiter, nisi pœnitentiam egerit. Si igitur tu attente consideraueris Christi benignitatem & dulcia uerba quibus infirmum alloquitur & eum consolatur: non dubito nisi, quòd statim in manus suas te iactabis: nec tempus expectabis in quo illum inexorabilem inuenies, & implacabilem.

Quarto aduerte, quod non satis erat dicere remittuntur peccata tua, nisi adderet tibi. Ac si diceret: Tibi remissa sunt peccata tua, absolutus ab eis manes. Quod deest tibi, ut satisfacias, ego pro te rependam. Magna quidem solutio & precium pro satisfactione tuorum peccatorum erat necessaria: nam ex omni parte caperis à peccatis, & paralyticus es: at ego ut plenam faciam, & integram satisfactionem, acerbissimam, & ignomininsam crucem libenter amplectar, nam sola pœnitentia tua non est sufficiens. Sic Dauidi postquam pœnitentiam egit, dixit illi Nathan propheta. Dominus transtulit peccatum tuum. In quem obsecro transtulit? In filium Dauid secundum carnem, qui Christus redemptor noster est. Qua- 2. Re. 12
si dicat. Hæc satisfactio non sufficiens est, at coniuncta cum satisfactione Christi sufficientissima est. O beatum hominem, quem Deus liberauit à debito, quod soluturus erat in inferno. Vnde egregius vates. Beati quorum remissæ Psal. 31.
sunt iniquitates: & quorum tecta sunt peccata. Primo dicit quod sumus peccatores, nam alias non diceret, nisi beati qui non peccauerunt. Mundus beatos appellat diuites possidentes aurum & argentum: at Dauid eos beatos dicit, quibus remissa sunt peccata. Beatus iste, qui audire meruit remittuntur tibi peccata tua. Quod idem tu audies si in Christum abieris ea deuotione & fide qua hic incedebat. [Et cœperunt cogitare scribæ & pharisæi dicentes: Quis est hic qui loquitur blasphemias? Quis potest dimittere peccata nisi solus Deus?. Non audent manifeste loqui timentes confundi

cũ à Christo: sed intra seipsos cogitabant & inuidebant. Obserua quàm dissimilem fructum miraculum istud attulerit. Pharisæis nanque scandalum erat, sed turbæ Deum laudauerunt: offendebantur, & in Christi humilitatem impingebant, quoniam nouerant Deum per pro
Esa. 43 phetam dixisse. Ego sum, qui deleo iniquitates tuas. In Christo autem uidebant humanam fragilitatem: ideò credere minime poterant, quod peccata posset dimittere. Et talis de Christo cogitatio nunc etiam plurimos offendit, sicut illi qui de Saule dicebant. Nunquid poterit nos liberare iste? Sic omnes infide
1.Re.10 les in Christo scandalizantur, & omnes mali Christiani: quoniam aiunt. A peccatis: & morte liberare poterit, qui nos in tantis periculis dereliquit? Alij autem dicunt. Quid solatij habere possumus ex promissionibus Christi, cum contrarium experiamur? Sic offendit mundus ad Christi humilitatem. Ideo ipsemet ait. Beatus qui non fuerit scandalizatus in me. Vide etiam quomodo ipsimet fateantur
Mat. 11 Christum esse Deum. Quia si solus Deus potest dimittere peccata, & hæc Christus dimittit, ergo Christus est Deus. Et quod dimittat probat ex miraculo facto, quia dixit quid est facilius, &c. Itaque Iudæi suam perfidiam produnt iudicio suo: ut opus astruant, personam negant. Ab ipsis etenim Christus Dei filius accepit testimonium: quamuis nec propter hoc crediderunt, quamuis apertum uiderent testimonium. Perfidia nanque confiteri potest, credere autem minime. Itaque testimonium non deest diuinitati, fides deest saluti. Nam firmius est ad finem quod confitentur inuiti, & perniciosius ad culpam quod negant: quia nolunt credere in eum, quem ore confitentur esse filium Dei. Maxima igitur fuit horum amentia, qui cùm confessi fuerint solius Dei esse peccata dimittere, non credunt Christo, qui miraculo probat se peccata dimittere. Porrò blasphemia est quando
4.Re.18 Deo tribuitur quod ei non conuenit, uel
Esai.36. negatur de Deo quod ei conuenit. Blasphemia fuit illa Sennacherib cum dixit. Non potest Deus vester facere, quòd liberet uos de manibus meis. Et propter hanc blasphemiam occidit angelus domini in una nocte de exercitu suo cētũ octaginta quinque millia. Et in lege ueteri pę Leu. 54
na mortis plectebantur blasphemi. Qui blasphemauerit nomen domini, morte moriatur.

¶Expende aũt qđ bene & male loquuti sunt pharisæi. Bene quidē quia blasphemiam abominantur, & gloriæ Dei uindices sunt: malè autem, quia ex operib. Christum non agnoscunt, sed temere pronunciant sententiã. Exemplo ergo phariseorũ oportet nos omnibus modis abominari blasphemos, & gloriã, quę solius Dei est, alteri non dare. Pharisæi blasphemiam accusant, ubi blasphemia non est: nos uerò impijssimos blasphemos accusare pudet. Deinde id maximè semper nobis cauendum, ne impiè aut temerè de quopiam iudicemus: aliàs nobis eueniet quod pharisæis, qui blasphemiæ arguentes Christũ, ipsi blasphemi facti sunt. Nã blasphemia erat dicere Christum non habere potesta Leu. 24
tem dimittendi peccata: quod peccatum quàm graue sit, uel uideri potest in blasphemo illo, quem iussit dominus lapidare, per legem editam præcipientem, quod omnis blasphemus moreretur. Et per Mat Mat. 12
thæum ait Saluator, quod spiritus blasphemiæ non remittetur. Blasphemus nanque contumelia infert Deo ipsi, cùm alij peccatores contumeliam faciant in rebus suis. Fur uel latro contumeliam irrogat Deo in possessionibus seruorum suorũ, homicida in seruis suis, sed blasphemus in illum bonum diuinum qui Deus est, contumeliam infert. Ideo maximè displicet Deo peccatum blasphemiæ. Non enim sicut alij peccatores præter intentionē blasphemi Deum offendunt, sed ex proposito & industria ipsum Deum aggrediunt. Nam alij peccatores appetunt delectationes, honores, uel aliud quidpiã mundi, & uellēt si possent his bonis mũdi frui sine Dei offensa: sed blasphemus multo aliter: quia cõsultò & præmeditatè contra Deũ insurgit. [Vt cognouit aũt Iesus cogitationes eorũ, respõdens dixit ita illis. Quid cogitatis in cordib. uestris?] Ex quib. Christi uerbis nisi deprauato essent animo, poterãt Pharisæi colligere Christũ esse Deũ, & posse dimittere peccata. Nam cùm solius

Dei sit dimittere peccata, etiam solius Dei est cognoscere cogitationes hominum.
Psalm.7 Solus etenim Deus regio testante uate, hominum cogitationes cognoscit. Et do-
1.Re.16 minus ad Samuelem ait. Homo uidet quę
Hebr. 4 foris apparent, Deus autem intuetur cor. Paulus etiam huic consonat. Omnia nuda & aperta sunt oculis eius. Cùm igitur solius Dei sit uidere hominum cogitationes: clarum est posse peccata dimittere: qui cogitationes uidebat. Volens itaque Christus ostendere se posse peccata dimittere, uoluit ad cogitationes respondere. Vnde tibi cogitandum est qui peccas in occulto, & existimas latere aliquid Deo, quod semper teipsum intuetur. O utinam hæc aduerteret peccator & intelligeret, quod Deum habet inspectionem omniū, quæ agit. Multi coram Deo multa facere audent, quos puderet ea coram hominibus ostendere. Existimat enim peccator, quod sicut ipse nō uidet Deum, quòd nec ipse uidetur à Deo: & sicut ipse cęcus est, quod ita etiam Deus habet oculos cęcos. Sed iam Christum audiamus. [Quid est facilius dicere, dimittuntur tibi peccata tua, an dicere, surge & ambula? vt autem sciatis, quod filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, ait paralytico, tibi dico surge.] Videtur Christus non bene argumētari: nā maius est dimittere peccata, q̃ sanare infirmum: quia ad remissionem peccati necessaria est motio liberi arbitrij, quod utique necessarium non est ad sanandum corpus: Plus etenim est pondus in me leuare, quod solus nō possum, quàm id quod nemine adiuuāte possum. Etenim ut uniuersum orbem cęlum & terram conderet dominus non indiguit alterius ope, ipse solus sine alterius adiutorio
Psa.148 condidit. Et idem dico ad sanandum quoduis ęgrotū corpus. Ipse dixit, & facta sunt. Nihil aliud est opus, quam sola Dei uoluntas: nam statim ut uult, fit nullo contradicente, aut impediente. At ut Deus parcat peccatum, non satis est si Deus uelit: nam præter hoc requiritur ipsius peccatoris cōsensus, quādoquidem illo reluctante nihil fieri in hac re potest. Ex quo manifestè liquet plus esse peccatorem iustū efficere: quàm uniuersitatem mundi condere. Et plus est huic paralytico peccata remittere, quàm paralysim curare. Ergo argumentū Christi non ualet, quia sic argumentatur: Possum facere quod minus est, ergo possum facere quod maius est. Quia dicit possum sanare corpus, ergo & animam. Facit nanque istam consequentiam. Possum sanare hunc paralyticum ab infirmitate corporis: ergo possum sanare animam remittendo peccata. Ad quod respōderi potest, quod curare corpus isto modo scilicet imperatiuè, tibi dico surge, æqualis est potentiæ: quia sicut solius Dei est dimittere peccata, ita solius Dei est hoc modo sanare infirmum: nam tanta uirtus requiritur ad faciendum miraculum isto modo præcipiēdo, sicut ad dimittendū peccata: quia utrunq; est Dei. Prætereà si sanare corporaliter accipiatur sub potentia naturę creatę quoad factum & modum, minus est sanare corporaliter, quam spiritualiter. Sed si accipiatur supra posse naturæ creatæ & solitum cursum, uel quo ad factū uel quo ad modum, sic ęquè magnum est sanare corporaliter atque spiritualiter. Sic in proposito iustificare maius dicitur, quā creare quoad factū, sed quoad modū faciendi potentiam facientis ęquale est. Igitur vnū miraculū non est maius alio ex ea parte, qua superat potestatem naturæ creatæ, quia fit per potentiam infinitam: & nō est accipere in ea maius aut minus: & nullū est miraculum quātumuis minimū quod non sibi postulet uirtutē infinitam, quia aliàs non esset miraculum. Si autem consideretur miraculum ex parte rei in qua fit, vnum maius altero potest dici: quia in alijs miraculis plus distat natura ab ipso opere, quàm in alijs. Vt si aliquis homo ignarus & nihil sciēs in minimo temporis articulo efficiat magnus philosophus miraculū quidē est: sed si alius homo qui poenitus nec prima didicit rudimenta, omnes scientias & sacram Theologiā in temporis articulo percalleret, hoc utique maius esset miraculum. Itaque ex parte potentiæ non est unū miraculū altero maius, quia res denominationē sibi asciscit ab eo, qđ de per se est: non ab eo quod est de accidens. Quocirca bene argumentatur Christus, quia si autoritate mea possum hunc hominem in instāti sanare, possum ēt peccata dimittere. ¶ Aduerte aūt, qđ adhuc

nihil

nihil probauimus, nisi quod ex parte potẽtiæ Dei unum miraculum non sit maius alio: quodquidem difficultatem non euacuat: quia Christus argumentatur à maiori ad minus, quia ut esset bona consequentia argumentum in hunc modum deberet necti. Possum facere quod maius est, ergo quod minus. Possum leuare pondus duarum amphorarum, ergo & unius potero. Igitur ut locus hic diui Lucæ bene explicatus maneat, & ut Christi argumentatio uim habeat, & robur operæ pretium est: explicemus quomodo maioris potentiæ sit Christo corpus quàm animam sanare. Aliqui dixerunt, quòd sanare corpus secundum exteriorem apparentiam plus est, nam sanare corpus paralytici ipsis oculis cernebatur: at dimittere peccata, non ità: atque ita coram oculis istorum maius uidebatur opus corpus ipsum in pristinam ualetudinem restituere, quam animam. Sed hoc utique nihil ualet: nam etiam si corpus sanare opus clarius & euidentius esset, quia ipsis oculis cernebatur: at cum pharisæi fideles essent, & crederent quod solus Deus poterat peccata dimittere: si oculis corporeis hoc non uidebant, id tamen internis mentis oculis credebant: atque ita hoc opus, scilicet peccata remittere, difficilimum iudicabant, & solius diuinæ & supremæ potentiæ esse dicebant: atque ita plus apud ipsos erat animam quàm corpus sanare. Quapropter, ea qua nos poterimus breuitate probare conabimur, maius esse Christo corpus quam animam sanare.

¶Ideo aduerte, quod tantum potest Deus: quantum uult: & omne quòd
Ps. 134. uult, etiam potest. Omnia enim quæcunque uoluit fecit in cœlo & in terra, & in omnibus abyssis. Potentia eius mensuratur sua sola uoluntate: atque ita etiam si omnipotens sit, hanc tamen omnipotentiam non extendit nisi ad id quod uult. Atque ita dum aliquid magis uult: magis ad illud omnipotentiam suam applicat: & ad id quod minus uult, minus potentiam suam applicat. Quod igitur dominus potius uult animæ salutem, aut corporis? Manifestum est quod animam potius sanam cupit, & id uehementius desiderat. Si igitur magis desiderat salutem animæ, & eam magis uult, certum est quod magis potentiam suam applicat erga salutem animæ: quandoquidem (ut modo diximus) potentiæ executio regulatur & mensuratur sua uoluntate. Ea igitur quæ nos magis uolumus & magis possumus, maiori facilitate operamur. Certum nanque est si amicus aliquis, quem ego summopere diligo, præciperet mihi ut pro eo unius diei iter ambularem: me laborem illum nullum iudicaturum, suscepturumq́ue eum pro summa uoluptate & oblectamento: nam amor, quo amicum meum uehementer prosequor iter illud leuius & alacrius faceret. At autem si alius cuius amicitiam nunquam iniui, idem iter pro eo suscipiendum diceret. utique ægrè & moleste ferrem id laboris pro eo subire. Hoc igitur non defectus potentiæ est: nam ita sanus sum, & ita ualeo pro uno id iter suscipere, quàm pro altero. Potentia enim est eadem. At quia plus unum quàm alium diligo, inde euenit, ut maiori uoluntate & conatu, maiori affectu & facilitate, pro uno laborem suscipiam, quàm pro altero. Quod enim id tanto affectu faciam, ideo mihi facilius est. Ita in Deo eadem est potentia infinita, & omnia æque faciliter operatur. At iuxta modum nostrum loquendi (si quidem filius Dei hominibus loquebatur) facilius dicimus ei esse peccata dimittere, quam sanare corpus: nam magis optat animæ salutem, quàm corporis. Si igitur quod ipse minus uult, scilicet corporis salutem, tam facile id operatur, ut solo uerbo, surge & ambula, statim Paralyticus sanus fit: quanto melius & facilius peccata dimittet, quandoquidem plus animæ salutem desiderat, & potentiam suam magis ad hunc effectum extendit? Igitur si hoc quod minus uult scilicet, sanare paralyticum, tam facile operatus est: multo melius salutem animarum operari poterit.

¶Et satis probasse cõstat ex hoc miraculo filiũ esse Dei: quia miraculũ factũ fuit, ad probandum quod posset dimittere peccato. Ideò impossibile erat, ut fieret nisi uerum esset illud ad quod inducebatur. Causa nanque miraculi consideranda est. Nam

Nam si quis diceret, Petrus est saluatus, & ad hoc probandum induceret miraculũ quantumcunque minimũ: esset hoc .s. Petrus est saluatus ueritatis infallibilis: quia Deus qui est infallibilis ueritas adducitur in testem per illum miraculum. Sic Samuel dixit Iudæis, cum ostendere uellet eos peccasse petendo regem Inuo-
1.Re.12 cabo dominum & dabit uoces & pluuias: & scietis, & uidebitis, quod malefecistis petendo uobis regem. Et Helias dixit, Si homo Dei sum descendat ignis de cœlo:
4.Reg.1 & ita factum fuit. Hoc autem erat ad probandum quod esset homo Dei. Cum enim omne miraculum à Deo sit, & Deus non possit esse testis falsitatis: ideo miraculum non facit nisi ad confirmationem rei ueræ: Sic autem hic cõtigit, quia Christus dixerat, se remittere peccata: & induxit miraculum ad hoc probandum, ergo impossibile erat falsum esse qđ dixerat. Quod manifestè patet, nam dixit, ut autem sciatis quod filius hominis habet potestatem dimittẽdi peccata, ait paralytico tibi dico surge, & ita factum est, ergo necessario probauit se filium esse Dei. Nullus unquam fecit miraculum, ad probandum quod posset peccata dimittere, nisi solus Christus: ideo ex miraculis Christi etiam si non maiora essent quàm miracula prophetarum, sufficientissimè probauit esse Deum, quia ad hoc probandum adducebantur. Ideò ipse dixit Iudæis, Si nõ fecissem opera quæ nullus alius fecit, peccatum non haberent, Hoc est ea miracula
Ioã. 15. feci ad uirtutis meæ ostensionem, quæ nemo prophetarum fecit, ad ostendendã suam potentiam, sed ad Dei gloriam, uel ad alios fines. Hæc opera non possunt intelligi de sola differentia magnitudinis operum suorum ab aliis: quia tunc potius crederemus aliquem illorum esse Deum, quàm Christum: quia maiora opera fecerant aliqui quàm ipse Christus, ut Petrus, quia sua umbra infirmos sanabat. Et dominus. Qui credit (inquit) in me, ope-
Act. 5. ra quæ ego facio ipse faciet, & maiora ho-
Ioa. 14. rum faciet: tamẽ nemo Apostolorum miracula faciebat ad ostendum potestatem uel deitatem suam, sed ad ostensionem gloriæ Christi, & ad confirmationem le-
Marc.16 gis quam prędicabant. Vnde Marcus. Illi autem profecti prędicauerunt ubique, domino cooperante & confirmante sequentibus signis. ¶ Preterea quanuis Christus Leg.
(ut ostendimus) hoc miraculo probauerit Agu. q.
esse filium Dei, tamen noluit aperte hoc 17. in c.
dicere, sed etiam filium hominis se uo- 9.Matt.
cauit ut magis occultum hoc esset, ne passio eius impediretur, nemo nanque esset qui Deum uellet occidere. Vnde Paulus. Si dominum gloriæ cognouissent, nõ utique crucifixissent. Hoc autem esset maximum inconueniens: quia nos salui fieri non poteramus nisi per mortem Christi. Quocirca cùm beatus Petrus Christo di- Mat.16
xit eum esse filium Dei, præcepit Christus Petro nec cu hoc diceret: quia oportebat illum pati, & reprobari à senioribus. Ideò non apertè manifestauit se esse Messiam, aut Deum. Et licet Samaritanæ, aut cæco illi à natiuitate id dixerit, non ideo mors Christi impediebatur, secus autem Ioan. 4.
si scirent Iudæi. Cum autem iamiam mor Ioan 9.
ti esset proximus in publico manifestauit se esse Deum, nam quando sacerdos interrogauit, esset ne filius Dei, clarè respõ-
dit dicens, Ego sum. Quia iam ipse beni- Marc.14
gnissimus dominus rectè nouerat, quàm irati, quàm cupidi uindictæ essent aduersus eum, qui quanuis tunc ueritatem diceret, non ideò impedituri erant passionem, imò acrius suam expleturi seuitiam, & crudelitatem putantes se filium Dei facere. Secundò nunc apertè hoc non dixit, quia magis scandalizarentur, & nemo audiret doctrinam eius, sed potius omnes simul ad occidendum eum insurgerent: nã aliquoties hoc obscurè ẽt dicens ortũ est ingens scandalum, cum dixit. Antequam
Abraham fieret, ego sum. Et cùm dixit, Ioan. 8.
ego & pater unum sumus, uoluerunt lapides in eum reiicere, & causam lapidationis esse dicebant, quia cùm homo esset, seipsum Deum faciebat. Ideò cautius hic
fuit loquutus, & non ita apertè: tamen Ioa. 10.
bene possent (si ipsi aduerterent) colligere eum esse filium Dei. ¶ Expende etiam nõ dixisse, ego possum dimittere peccata, sed filius hominis potest dimittere peccata: quod ad laudem & exaltationem naturæ dixit, ut totam hominum uniuersitatem Christus ostenderet exaltatam, per illam humanitatem quam ipse assumpserat. Vt

uidea-

uideatur, quod ista operatio communica
ta est homini per unionem humanæ na-
turæ ad diuiuam personam, dicit filium
Matt.26 hominis. Sic Caiphæ respondit. Videbis fi
Mat. 24 lium hominis sedentem à dextris uirtutis
Luc.21. Dei. Sic significans potestatem iudicis si-
bi traditam super uniuersam creaturam
dixit, Videbunt filium hominis uenien-
tem in nube, cũ potestate magna & maie
state. ¶ Deinde non dicit, potestatem ac-
cepit, sed habet: ut significet se æqualem
esse Deo secundum naturam diuinam.
¶ Postremò obseruãdum, quod dicit, hãc
potestatem habere super terram: ut intel-
ligas quod Christus peccata dimittit his,
qui sunt super terram, & quãdiu uiuunt:
quia si in mortali peccato decesseris & de
scenderis in abyssum, nõ utique dimittet.
Vide igitur quod dum in hac mortali pe-
regrinatione ambulas, quantumuis pec-
catis coinquinatus fueris, Christus tibi po
test parcere, & peccata dimittere. Nam fir
ma & stabilis est illa sententia. In inferno
nulla est redemptio. Ideò sapiens admo-
net dicens. Memento creatoris tui in diē
Eccl.21. iuuentutis tuæ, antequam obtenebrescat
sol. &c [Tolle lectum tuum & uade in do
mum tuam.] In domum suam misit il--
lum, ne existimarent Iudæi, quod ei re-
stituebat sanitatem, ut in ipsius obsequio
Matt. 8. & ministerio ambularet. Ideò Christus ne
Lucæ.8. minē eorũ quos curauit uoluit habere di
scipulũ (quanuis aliqui id rogauerunt, ut
fuit ille, à quo legionem dæmonum ex-
pulerat) noluit mundi saluator suum cõ-
modum quęrere: sed nostram utilitatem.
Prætereà dicit, tolle lectum tuum, ac si di
dicat. Is lectus qui te infirmum sustinuit
semper, & recepit: nunc tu eum portare
debes humeris tuis, nam infirmos proxi-
mos adiuuare tenemur, cum autem ipsi
ab ægritudine ualentes surrexerint tenen
tur etiam mutuum beneficium nobis prę
1.The.5 stare. Sic Paulus iubet, ut qui sani sunt &
in integra ualetudine infirmis laborent.
Deinde hoc mandato Christus miraculũ
illustrius reddit & celebrius: nam cum prę
cipiat ferre grabatum, omnibus manife-
stum fiet eum uerè sanatum: nam si mem
bra firma & robusta non essent, non uti-
que tulisset lectum. Declarat potentiam
suæ diuinitatis, quæ neque temporum in
terualla, neq; mortales respicit. Nam hoc
medicorum ars præstare non potest, ut
homo omnibus membris destitutus in
pristinum uitę statum ad iubentis uocem
restituatur: & ita sanus euadat, ut lectum
possit ferre.
¶ Obserua autem quomodo gaudium
huius paralytici obliuisci eum faciat lecti
sui, cùm res admodum necessaria sit: ut
necessarium sit, ut habeat qui id recor-
detur. In quo quidem sępius aduertere so
leo, quàm parum de supernis & cœlesti-
bus, deque Deo ipse sentiamus: nam si
aliquid horum degustaremus, utiq; mens
nostra tam ad eum eleuata esset, ut recor
datore indigeremus: ad curandum ea quę
ad corpus attinent. Quod gaudium in Ro Rom.15
manis Paulus desiderabat, cùm dixit. Deus
repleat uos omni gaudio, & pace in credē
do in uirtute Spiritus sancti. Quid obse-
cro putatis esse, ut pręceperit dominus
primo nostro parenti, ut comedere? Non
ne ipse sui haberet curam? Creauerat il-
lum dominus in tanta perfectione & gra
tia, & dederat illi intellectũ ita sublimem
& in diuina eleuatum: ut accedens ad con
templationem tantum & tam ingens sen
tiret gaudium: ut totus in Deum transla-
tus nec comederet, nec biberet, quapro-
pter pręcepit illi, ut comederet. Si Deum
degustaremus, non dubito quin omnia
mandaremus obliuioni. Vnde ad cõuiuiũ Psal.33.
nos inuitans egregius psaltes inquit, Gu-
state & uidete, quam suauis est dominus.
Nam si terrenum gaudium ita facit ho-
mines suarum rerum obliuisci, ut recor-
datore indigeant, quid obsecro de gaudio
illo supremo, & æterno dicemus? Quid de
consequutione boni illius ubi nullus est
iacturę timor, nullus metus ab alta digni-
tate & suprema cadendi? ¶ Denique ad-
uertendum hic est, quod duo dicit Chri-
stus huic paralytico. Primum, surge: secun
do uero ait, tolle lectum tuum, Primũ de
lectabile erat & iucundum, posterius ue-
rò laboriosum & molestum: Priori man-
dato obediuit, item & secundò. Nanque
quemadmodum hic obtemperauit in pro
speris & iucundis: ita etiam in laboriosis,
& molestis fecit. Sanum & ualentem dul-
ce erat, & iucũdum: ac molestum & graue
lectum humeris ferre. At tu (quę malitia
huma-

humana) Deo non uis obedire nisi in his quę palato tuo satisfaciunt. Nam si sacerdoti dederis beneficium pingue illud quidem & quod multos habeat redditus, id sponte & alacri uultu acceptabit: quod si illi dixeris aduerte hoc illi esse onus impositum, ut si opus fuerit ad administranda sacramenta media nocte debes surgere, etiam si grandis pluuia cadat: in hoc quidem episcopo non uult obedire. Si etiam alicui dixeris, uisne ingredi hanc confraternitam, in qua per anni discursum plurima conuiuia fiunt, multæ epulæ, Libenter respondet, uelle. At si illi dixeris, teneris in hac confraternitate semel, aut bis in anno flagellis cedi, neutiquam pactum acceptabit. Ita nimirum multi subditi prælatis obediunt precipientibus ea quæ sibi arrident: in laboriosis autem & molestis minimè obtemperant. Sanson utique ille fortissimus in omnibus Deo obediuit. Nā cum præciperet illi dominus ut tolleret portas Gazæ & in montem eas ferret: iussis obediuit. Præcepit etiam mandibula asini mille viros interficeret, & huic etiam mandato, libenter obediuit. Eodem igitur modo quemadmodum in his honorificis rebus Deo obtemperauit, ita etiam in laboriosis obediuit: nam cùm iuberet illi dominus ut columnas templi euelleret, & ut ibi cum Philistæis illis interiret (ubi etiam de sua salute & de discrimine uitæ agebatur) nihilominus tamen id mandatum spontaneus impleuit. Obediuit utique in prosperis, & aduersis. D. etiam Paulus hāc diuinam regulam nolens præterire quemadmodum in honorificis obsequium præstitit, ità etiam in ignominiosis ab ea nō discessit. Nam cùm illi diceret Agabo, quod in Hierusalem ligandus esset, & manibus, & pedibus, illis, qui dolentes flebāt dixit. Quid facitis flentes, & affligentes cor meum? ego non solum alligari, sed mori paratus sum propter nomen domini Iesu. In omnibus Paulus obtēperabat Deo: nos uero in salute & prosperitate illum laudamus, alias immurmuramus. Nec erit ad hoc propositū inutile sanctissimi Iob exemplum qui cum talis esset, dicebat. Si bona suscepimus de manu domini, mala autem quare non sustinemus? Israelitici in prosperitate & fœlicitate dum mortuos

Iud. 14. & 15.

Leg. Aug. li. 1. ciuita. cap. 26.

Act. 21.

Iob. 2.

uiderēt Aegyptios, laudabant dominum & cantabant: at in tribulatione cum indigebant uictu aduersus dominum & aduersus Mosem murmurabant. Vnde Paulus Corinthios admonet tam in prosperis quam in aduersis benefacere. Per arma iustitiæ à dextris & à sinistris, per infamiam & bonam famam, &c. Sic iste in prosperis & aduersis obediuit: & fecit qđ Christus imperauit.

Exo. 15.
Exo. 16.
2. Cor. 6

¶ Demum discamus ab hoc paralytico non solum credere, sed etiam à peccatis surgere, & in uia mandatorum Dei ambulare: nec unquam quiescere donec ad domum nostram, & ueram patriam accedamus. Non satis est ei credere, sed opus est surgere ambulare, & laborare, & omnibus suis præceptis obedire. Vt autem uideas, quàm promptè obediēdum sit Deo, audi quid ulterius noster euangelista dicat. [Et confestim consurgens coram illis tulit lectum, in quo iacebat, & abijt in domum suam magnificans Deum.] Sequutus exemplum illius regij uatis, qui dicebat, Benedic anima mea domino: & omnia q̄ intra me sunt nomini sancto eius. Benedic anima mea Domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius. Qui propiciatur omnibus iniquitatibus tuis, ꝗ sanat omnes infirmitates tuas. Optima quidem ratione merito paralyticus hic hos uersus Deo canere posset: quia à suis iniquitatibus illum liberauit, & sua peccata dimisit: & integram corporis ualetudinem illi restituit. Nos uerò cur potiori iure hęc non canemus: quos quotidie à tantis periculis tam animæ quam corporis eripit? Iam audisti euangelistam dicentem, quod quanhic paralyticus infirmus iacebat nemo illorum qui in domo erant locum ei dabāt ut ad Christum posset transire: quousque super tectum illum ascenderunt: nunc autem quando sanus est, omnes locum concedunt, & nullo impedimento transit. O execrandam mundi consuetudinem & regula: qui pauperem infirmum egenum. & mendicum à suo consortio reijcit, nec illum agnoscit, nemo ei subuenit. nemo fauet, omnes eum cōtemnunt, & tanquam stercus reputant. Nam si pauper in miseriam abit, in egestatem, uel in lapsum: ut citius cadat omnes adiuuant. At si sanus

Psa. 120

est,

est diues & fœlix omnes illi fauent, ut ulterius in diuitiis & fœlicitate proficiat, Nescit mundus fauere nisi eis q fauorem habent: deiicere autem abiectum, & humiliare humilem. Huic paralytico cum infirmus erat & in lecto iacebat non concedebant locum, ut transiret: nunc uerò cum sanus est omnes discedunt & dant locum ut transeat. Meliorem locum nunc inuenit, quam cum infirmus erat. Quam doctrinam ut manifestam intelligas sacræ paginæ exemplo eam tibi ostẽdam Nam cum Ioseph afflictus esset, contemptus, & in carcerem detrusus: nemo erat, qui illius recordaretur, & pincerna Pharaonis etiã obliuioni eũ tradiderat, & fratres eum uẽ-
Gen. 40 diderant. At postquam honoratus fuit, & in amplissimam dignitatem euectus omnes illi genua flectebant: & fratres eius ipsum adorabant. Et præter hęc populus
Gen. 14 Israel cum vixit Ioseph summo honore habebatur & æstimabatur in Aegypto: & in potiori sorte terrę uiuebat: at mortuo Ioseph, & fauore perempto quem cum rege
Exod. 1. habebat, statim mundus incępit Israelem persequi. Vnde aduertas oportet, quod si multi nunc qui te diuitem uident, fœlicẽ, & prosperum, uel in aliquam dignitatem constitutum, honorem tibi summum pręstant: uide ne cœcus sis, & lippos habeas oculos: nam certiorem te facio, quod hi qui maximè te honorant nunc, si de diuitiis, si de dignitate, aut officio cecideris, ij inquam priores erunt qui pedis iactu te euntem in pręcipitium adiuuabũt. Quod igitur ex his omnibus concludo, id est, ne hominum laudibus & honoribus capiaris nam ad utranuis aurem se flectunt, & is (aiunt) uiuat, qui uincit. [Et stupor apprehendit omnes, & magnificabunt Deum.] Magnificabant inquam Deum, qui talem potestatem dedit hominibus, ut possent peccata dimittere, & vnico verbo ĩfirmos curare. Hanc eandem mirabilem potestatem dedit sacerdotibus qui Christi uices
Ioa. 20. gerunt in terris: & ligandi atque absoluendi habent potestatem. Mirabilis quidem potestas, qua neque angeli in cœlo, neq; sancti, nec beatissima uirgo. Maximo igitur honore afficiendi sunt sacerdotes, qui talem habent potestatem & corpus Christi consecrant, & fidelibus tradunt. Præterea isti Deum amplius magnificarent, si attenderent, quam dederit Deus hominibus potestatem, scilicet, ut filij eius sint. Ioan. 1.
Dedit (inquit Ioannes) eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius. Nec hoc solo contentus: de facto etiã filios Dei nos fecit, testante Ioanne. Videte (inquit) qualem charitatem dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur & simus. [Et repleti sunt timore dicentes, quia uidimus mirabilia hodie. 1. Ioa. 3
Mirabilia inquiũt, quia duplex miraculum fecerat: alterum sanando animam, alterum uerò sanando corpus. Ideò meritissime Esaias appellaui illum admirabilem, Esai. 9.
quia multos in admirationem rapuit suis prodigiosis operibus & mircaculis. Vnde regius uates in psalmo. Mirabilia opera tua, & anima Ps. 138.
mea cognoscet nimis:

¶ Obserua etiam quod Pharisæi, qui inuidi erant, uidentes mirabilia Dei murmurabant: populus uero gaudebat, & magnificabat Deum. Sic boni lætantur in his quibus cruciantur impij. Vnde Dauid a- Psal. 11.
gens Christi personam. Qui timent te, uidebunt me, & lætabuntur. Nam si tanta Ambr.
est uis in naturalibus (ut Ambrosius ait) ser. 10.
ut uisum animal prosit ictericis, ità ut cor in psal
nu huius animalis mortui prodesse dica- 118.
tur his, qui in similem passionem deuenerint: quanto obsecro plus iusti aspectus proficiet? Si enim uile animal tantam habet uirtutem ut exiguo tẽporis momento hominẽ sanare possit: quomodo Christus, & quilibet alius uir sanctus ac iustus maiora horum non faciet? Eis nãque qui Christum fideliter uidere desiderant diuinam infundit uirtutem: atque ita isti, qui recti & studiosi erant, lætati sunt, & stupefacti in iusti uisione, & miraculorum operatione. Ideo dicunt, uidimus mirabilia hodie. Viderunt & lætati sunt Anne omnes? Non inquam: sed qui timent te. Non Pharisæi, sed turbæ. Nam quemadmodum pudicitiæ amator gaudio afficitur, si fœminam uel uirum pudicum uideat: & sicut castus castitatem seruantem diligit: & sicut liberalis & magnificus aliũ liberalem uirum desiderat sibi comitẽ, & sapiens sapientem: ita ex diametro uir castus impudicum torquet, liberalis auarũ, & sobrius uoracem & ebrium. Nã si prodesse

desse dicimus mutum animal cùm uidetur, ità obesse percipimus lupum si ipse nos prius viderit. Nam ij, quos priùs lupus uidet, uocem feruntur amittere. Aiunt etiam Basiliscum si quodcunque uiderit prius animal, id interficere, si homo uisu preuidetur. Sed ipse serpens mori dicitur si prius eum homo uiderit. Ergo si tanta uirtus oculis serpentis uel hominis inest, ut si alter alterum uiderit, possit occidere: quãta maior uirtutis efficacia erit in oculis hominis iusti? Viderunt ergo illum turbæ, & lætati sunt atque exultauerunt dicentes, Quia uidimus mirabilia hodie. Ex his igitur omnibus ut aliquid succi tibi maneat, aduerte, ut semper inuidiã fugias, & bonis fratrum tuorum gaude, & Dei magnalia considera. Sed iam hęc satis sufficiant de hac historia: nunc de conuersione Apostoli Matthæi, Lucam nostrum differentem audiamus. [Et post hęc exiit, & uidit publicanum nomine Leui sedentem ad Teloneum, & ait illi.] Non forte aut casu Christus ad eum accessit locum, sed secundum suum æternum propositum, quo ad suam gloriam, & ecclesiam, & apostolicam dignitatem augendam æterna sua prędestinatione hũc Apostolum pręordinauit eligere. Vnde uidere oportet, quomodo nos cum non Christũ quærimus, nec inueniamus: ipse nos tanquam perditos & errantes quęrit, & inuenit. Tantũ igitur beneficiũ, & tantã gratiã admirantes cum Paulo dicamus. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius & inuestigabiles uię eius. Sed iam singula uerba huius contextus ueniunt expendenda: nam unumquodque suam emphasim secum affert. Primò igitur ait qđ exiit: quodquidem magnum argumentũ est diuinæ bonitatis. Nam cùm Deus sciat se ità magnum esse & in comprehẽsibilẽ, ut nos non possimus eum attingere: ipse ad nos uenit, & nos quærit. In quo amor diuinus erga nos ostenditur. Elegit nos ab æterno, sed non nostris meritis, sed sola sua bonitate & gratia, Et uidens, quod nos, quos oporte bat ipsum quærere non quærimus, ipse uenit ad nos. Cum enim mortui essemus in peccato, Deus, qui diues est in misericordia sua nos uiuificauit:

Ro. 11.

Ephe. 1.

Quod quotidie nos experimur, nam sæpius sanctis inspirationibus nos vocat, pulsat, & quærit, inquiens. Aperi mihi sponsa mea, columba mea, soror mea, &c. Et iterum. Solue uincula colli tui, captiua filia Sion. Non possumus ad Deum ire, nisi ipse prius ad nos uenerit, & nos uocauerit. Quocirca opus est, ut nos in benedictionibus dulcedinis præueniat, sicut præuenit. Matthæum. Ipse enim exit, & uenit ad nos: ut nos ad eum possimus tendere, Alius quoq; euangelista ait, quod cum trãsiret inde Iesus: noluit detineri in Teloneo, neque in domo negotiationis: quia in uia peccatorum non stetit, nec sedit in cathedra pestilentiæ, sed transibat, ut etiã Matthæus inde transiret. Tunc enim transit Iesus & in transitu peccatorem uidet, quando eum uocat per internam inspirationem. Non facit in eo mansionem, donec inspiratio impleat opere: sicut Matthæus sequens suo conuiuio detinuit illũ. Discamus detinenere Iesum ne prętereat. Væ illis, iuxta quos iterum atque iterum Iesus transit, & non detinetur. Vę horum falsę spei, qui confidunt in longitudine uitæ. ¶ Secundo dicit euangelista, quod uidit Iesus publicanum. Ea est solis uirtus & natura ut penetrans uiscera terræ aurum & multa alia metalla generet. Sic uirtute radiorum Christi autem fidei generatum productum est in corde huius apostoli. Nullus alius sensus aptior est ut transferator imago rei uisę in aliam rem quam uisus. Ità uisus amantis q̃ uehementissimus est transfert cor amati in ipsum. Solẽt nãque hanc ob causam ij qui se nimio amore diligunt quodam pudore suffundi si se in uiam, coniectis alter in alterum oculis intueantur. Et huius rei non est alia ratio nisi quia naturaliter si ualde intuemur quos diligimus, nos ipsos in dilectos transferrimus. Ità Christus cum hunc apostolũ aspiceret, formatus mansit. Non enim uidit Matthęum sicut solent alij homines videre: nec uidit illum, sicut uidit Pilatum, Annam, & Caipham, & reliquos carnifices. Nam in hoc loco, sicut & in aliis multis scripturæ locis uidere Christi nihil aliud est, quam corda mouere, & suam gratiam impartiri. Sic uidit & respexit Petrũ, Andręam, Iacobum & Ioannem Nathanaelem,

Can. 5.
Esai. 52.
Psal. 20.

Matt. 9
Psal. 1.

Matt. 4.
Ioan. 1.

Matt. 4. naelem, & hunc discipulum Mattheum.
Ioann.1 Quibus etiam oculis misericordiæ, &
Gen. 12 benignitatis uidit Abraham in Chaldæa, Loth in Sodoma, Israelitas in Ae-
Gen. 19 gypto, Zacchæum in arbore, Petrum
Exod.3. in domo Caiphæ, Latronem in Cruce, & Paulum in itinere Damasci. Qui
Luc. 19 Christi aspectus ita perspicacissimus est, ut carnem penetret, sanguinẽ, ossa, spiritũ, atque aĩam. O felix intuitus, de quo B. Matthæus id dicere posset quod dixit
Mar. 14 Agar. Tu Deus quia uidisti me, &c. Nec
Act. 9. est iste intuitus Christi, simplex aliqua ho
Gen. 16 minum cognitio: sed est interioris cordis dulcissima & suauissima penetratio, quæ animam tangit, & vulnerat: ita ut suo intuitu sanctorum mentes illustrauerit, ut in ipsum crederent: uoluntatem itá inflammauit, ut ipsum amarent: animũ itá perfecit, ut suis semper uestigijs illum insequerentur. O quàm diuinus, & mirabilis intuitus fuit hic: nam eo solo fecit ut Matthæi cor totũ tremeret. Si stetit sol mãdato Iosue, & clangore tubarũ diuino
Ios. 10. iussu muri Hierico ceciderunt: non mirum (quandoquidem Dauid inquit, à facie domini mota est terra) ut solo Christi intuitu Matthæus pauescat, & tremat.
Ios. 6. Ideo iterum inquit regius uates. Qui respicit terram & facit eam tremere. Quem admodum sol suorum radiorum uirtu-
Ps. 113. te calefacit terram, & eam pinguem reddit, & in ea generat multos fructus & her
Ps. 130. bas: itá etiam oculi domini qui (ut ait scri
Eccl. 23. ptura lucidiores sunt sole) multo fertiliorem & abundantiorem reddiderunt animam huius Apostoli, solo nanque suo intuitu sol iustitiæ Christus redemptor noster in anima huius Apostoli amplissimas diuitias generauit. Vtinam Christus sic nos uideat, ut corda nostra uulneret suo intuitu suisque oculis quasi hamo nos capiat, atque ad eum sequendum, amandumque commoueat, sicut hunc Apostolum commouit.

¶ Tertiò dicitur, quod uocabatur Leui. Et ipse Mattheus quia hanc suam uocationem scripsit nominat seipsum, dicens quod uocabatur Matthæus. Ha-
Matt. 9. bebat nanque beatus Apostolus duplex nomen. Matthæus, scilicet, & Leui. At magis commune nomen illi erat Mattheus: sed Lucas & Marcus ut sanctum honorarent euangelistam nominant illum Leui. Ipse uerò suç humilitatis causa uocat seipsum Matthæum: quod nomen magis notũ & familiare illi erat: Nõ lętatus Mat Prou. 2.
thęus in peccatis, sicut illi, de quibus scriptura ait, quod lętantur cùm malefecerint, & exultant in rebus pessimis: sed narrat sua peccata, ut Christi bonitatem ostendat, & suam misericordiam commendet. Sicut nos uolentes aliquem magnũ & peritum medicum laudare, solemus morbos ingentes quos curauit in medium adducere, ut clarius eius peritiam & experientiam demonstremus. Sic Paulus sua peccata commemorat, ut Christi bonitatem exaltet dicens, Christus Iesus uenit peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Et alibi. Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum di-
gnus uocari apostolus: quoniam perse- 1. Tim. 1
quutus sum Ecclesiam Dei, gratia autẽ 1. Co. 15
eius sum id quod sum. Commendat Dei misericordiam, quę omnia mala nostra & grauissima peccata superat, & lato antecellit discrimine: atque ita is idẽ de quo
Dauid in Psalmo inquit, qui conuertit pe Ps. 113.
tram in stagna aquarum, & rupẽ in fontes aquarũ: statim ut aspexit Mattheum illum conuertit, & ad se quasi magnes attraxit. Vnde egregius psaltes diuinitus ca
nens ait domino. Lingua canum tuorũ, Psal. 67.
ex inimicis ab ipso Quasi dicat. Canes inimici crudeles ecclesię, amici eius & defensores facti sunt. Lingua canis commoda & utilis est, ad reparandũ id quod dentes perderunt. Nulla est sanior medicina quam si canis uulnus ipsum lingua tangat. Mordaces canes fuerunt ecclesię sanctę, Paulus, Mattheus, Augustinus, & multi alii qui suis morsibus ecclesiam dilaniabant, & persequebantur: at posteà suis linguis illam curarunt, & sua prędicatione maximam illi utilitatem attulerũt, docentes, & suis codicibus utranque paginam illustrantes, &c. ¶ Quintò autem aduertendum hic est officiũ uel artẽ quã Mattheus exercebat. Sedebat etenim ad taloneũ teloneion Grecè mensa erat publicanorum in qua uectigalia soluebantur. Peccabat Matthæus ex auaritia, ex cupidine, & amore nimio pecuniarum.

Vnde publicanus erat, cuius erat munus uectigalia regis,& redditus colligere: atque ita habitabat Capharnaum, quæ ciuitas erat maritima,ubi maxima uectigalia exigebantur, eorum omnium,quæ mari uehuntur. Explicans autem euangelista quo uitio esset coinquinatus Matthæus commēdat medicinam mirabilem,quam supernus & cœlestis medicus illi apposuit. Nam cum minus remedij habet infirmitas: maiorem gloriam & honorem sibi comparat medicus qui eam curat. Nullum igitur uitium est ita incurabile, quodque fortius & tenacius hominem teneat, quàm auaritia. Possessio nanque diuitis auari plus durat,quàm ipse, quocirca dum uiuit non soluitur neque relinquitur à peccato auaritiæ. Secundò quia pluribus stipitibus est ligatus,& multiplici funiculo detentus: quia nō solum amore proprio sed etiam amore filiorum est implicitus.

¶ Expende autem ꝙ dominus uoluit peccata sanctorum suorum manifestari: ut nos de uenia, & misericordia eius non desperemus. Nā uidentes quod dñs maximos peccatores illustres & sanctissimos viros reddiderit,& sui regni cōpotes fecerit:fiduciam nobis præbet,quod ēt & nos possimus uitam & gratiā adipisci Etenim cùm tu uideris quā liberaliter famosissimo latroni regnum suū dñs donat:quàmque misericorditer & benignè Magdalenam suscipit, & pro ea pharisęo respōdet: Luc.7. cumq; etiā uides quæ mirabilia dominus operatur cum carnifice Christiani nominis Paulo,& sanctæ Ecclesiæ persequutore, & quomodo se cum Petro habuerit, Act.9. qui tanquam ignotum & inimicum Christum negat quare obsecro hæc omnia audiens non de sua diuina misericordia cōfides? Marc.14 Nam si ciuitas aliqua aduersus dominum cōiurationem faceret: rex autem ita benignus esset,& misericors,ut nō solum ciui, qui coniurationis totius caput fuit, liberaliter parceret, uerum etiam in domo sua regia duo præcipua officia & munera donaret:nōne reliqui ciues populares magnam ueniæ & condonationis spem conciperent? Nimirum, nam rex ita benignus qui præcipuo traditori nō solū parcit:uerum ēt eū honorat: credendum est,non negaturum ueniam reliquis ciuibus qui tanta non sunt digni culpa. Si igitur tu iam audis & uides quomodo insignem auarum ut Matthæum quærit,aspicit,& peccata dimittit:& nō solùm dimittit,sed in Apostolum & euangelistam eligit: quid est quod nos de diuina misericordia & benignitate desperabimus? O quàm bonus rex, & quàm clemētissimus dominus hic est, qui non solùm peccata condonat, uerum ipsos peccatores summis honoribus exaltat,&c. Sed Christum Matthæum uocantem audiamus, & dicentem illi.[Sequere me.] Videas obsecro quomodo Christus sit qui prius nos quærit:& non solùm qui prius nos querit,sed qui ad nostram cōuersionem priusquam nos incipit loqui & uocare. Vbi aduertere debes quòd non ex meritis Matthæi, Rom.9. sed ex sola sua gratia uocatus est à Christo:iuxta illud Pauli.Non uolentis est,neque currentis,sed miserentis Dei. Ex uno atq; eodem fonte omnium uocatio proficiscitur. Etenim nos omnes gratia Dei uocati sumus,non ex operibus & meritis nostris præcedentibus.Vnde beatus Paulus. Gratia estis saluati per fidem, idque non ex uobis.Dei donum est, non ex operibus,ne quis glorietur. Ephe.2. Itē Deus (inquit) saluos nos fecit:& uocauit uocatione sancta non secundum opera nostra:sed secūdum suum propositum & gratiam, quæ data quidem est nobis per Christum Iesum. 2.Tim.1 Cōsideremus itaque bonitatem Dei in nobis, laudemusque illum super misericordia sua dicētes cum regio uate. Quomodo miseretur pater filiorum,misertus est dominus timētibus se. Ps. 102. Recordatus est quoniam puluis sumus,&c.Vnde nihil salutis meritis tribuendum est, aut alicui creaturæ:sed soli Christo omnem iustitiā nostram tribuamus. Vnde Baruch propheta. Bar.1. Domino Deo nostro iustitia:nobis autem confusio faciei nostræ. Si uocauit Matthæum id sua misericordia fecit,&c.

¶ Aduerte autem quod non sit facta mentio de uocatione omnium Apostolorum, nisi horum quinque scilicet Petri, Andreæ,Iacobi,Ioannis,& Matthæi: quia hi tātū uocati sunt à Christo. Nā Apostoli non diuersis temporibus, aut dieb. electi sunt

cti sunt in Apostolatum, sed unico tantum die, & ideò non est unus Apostolus antiquior altero in Apostolatu: quamuis in uocatione sit, aut in ingressu scholæ domini: nam Christus uenientes ad se recipiebat, & sic congregauit magnum numerum discipulorum. Posteà uerò quadam die in unum locum eos omnes congregauit, & ex omnibus hos duodecim elegit, quos apostolos nominauit. Ceteri autem manserunt in gradu discipulorũ & posteà ex illis assumpsit sibi septuagin
Lucæ 6. ta alios discipulos. Singulos autem istorũ nõ uocauit ad se Christus, sicut hos quinque, quos iam retulimus: quia plurimi
Luc. 10. eorum uisis Christi miraculis ueniebant ad eum, & fortè rogabant, ut eos in discipulos haberet. Hoc patet in illo scriba qui dixit: Magister sequar te quocunque ie-
Matt. 8. ris. Sic Philippus qui posteà Apostolus
Luc. 9. electus est, Christum sequutus fuit. Sic
Ioan. 1. Nathanael. Igitur quia tantum hi quinque Apostoli uocati sunt, reliqui autem ad Christum uenerunt: ideò solum illo-
Ioan. 1. rum quinque uocatio scribitur. Si autem aliqui uocati fuerunt, illa fuit leuis uocatio, sicut de Philippo, quem Christus inueniens dixit, Sequere me. [Et relictis om
Iaco. 2. nibus surgens sequutus est eum.] Nõ sur
Psal. 138 dus auditor, sed factor operis extitit. Surrexi & adhuc tecum sum. Hæc duo uerba maximæ fuerunt uirtutis: nam illis auditis statim surgens sequutus est eũ. Nõ est mirum si solis præsentia gelu resoluatur. O diuini uerbi mirabilem efficaciam ut hæc duo uerba, sequere me: magis uin
Psal. 28. ctum & ligatum attraxerunt beatũ Mat-
Chryso. thæum quam si duabus cathenis deuince
hom. 13 retur. Cuius uerbi Dei mirabilem uirtutẽ
in Mar. expressit Dauid dicens. Dabit uoci suę uocem uirtutis: uidebant enim (ut D. Chrysostomus ait) aliquid diuinum Apostoli in
Ezec. 11 vultu Saluatoris, atque sequebantur eum attracti Christi aspectu: cum quo quem uolebat ipse, ad se attrahebat. Nam sicut in Ezechiele habetur, quod cum eleuabãtur Cherubin, eleuabantur etiam rotę: sic uiri iusti & charitate excellentes Christũ sequuntur, cùm eos uocat, & attrahit uoce uirtutis suæ.

¶Duo sunt peccatorum genera, alterũ est hominum, qui imbecillitate naturę in aliqua dilabuntur delicta, & hi faciles sunt ut conuertantur: hos dominus sui diuini amoris igne conuertit mittens illis sanctas inspirationes, & dicens: Vide ò homo quod habeo gloriam, beatitudinem, gaudium, diuitias denique nunquam perituras, &c. Sic conuertit Dauidem, Paulum, Petrum, & Matthæum, & Magdalenã. Aliud est peccatorum genus procacissimũ, meretricia incedens fronte, & dura ceruice, quos dominus conuertit turbine, & grãdine infirmitatũ, laborum, &
afflictionum. Talis fuit rex Manasses, & Psal. 17.
oẽs hi, qui constituti in infirmitatibus & tribulationibus Deum quęsierunt. Quocirca Dauid in Psalmo, Intonuit de cœlo dominus, & altissimus dedit uocẽ suam: grando & carbones ignis. Quando autẽ
nullo modo conuerti uolunt, uide quid Exo. 14.
psalmographus dicat. Et misit sagittas 4. re. 19
suas & dissipauit eos: fulgura multiplica- 1. Mac. 9
bit, & conturbabit eos. Si euertit Pharaonem, Sennacherib, Antiochum, & Iudã.
Intonuit itaque altissimus uocem suã, & Mat. 27
uocauit Matthæum: quem attraxit igne dilectionis suæ, & surgens sequutus est Christũ. ¶ Aduerte rogo, quid Christi uisus & aspectus fecerit. Statim vt dominus Matthæum aspexit, solutum est iugum diaboli: & statim Matthęus ab asperrima dæmonis seruitute liberatus est, & Christũ sequutus. Quemadmodum si in dura cera sigillo sint impressa alta mœnia, turres: & montes: hęc oĩa dissoluunt si radijs suis sol aduenerit. Sic mundanę opes, imperia, magistratus, & honor & gloria mũdi, si in corde hominis depicta fuerint si sol iustitiæ Christus aspiciat, ut aspexit cor Matthæi, statim calore diuini amoris
dissoluuntur, & in nihilum abeunt. Quo- Psal. 85.
circa Dauid domino ait. Respice in me, & Leui. 26
miserere mei. Et dominus in Leuitico. Respiciam uos (inquit) & crescere faciam. Ita suo aspectu & duobus his uerbis dominus Matthæi uoluntatem inclinauit, ac si ex necessitate id fieret, quamuis liberè. Ita dominus uehementi amore cor eius mouit: ut melius ei uideretur obedire, quàm omnia, quæ habebat, & habere poterat: ideò nihil se facere putauit relinquens omnia, & ei uni adhærendo, vt uocantem sequeretur.

¶Ex quo loco primo prælati, pastores, & omnes principes discant, statim vt à domino fuerint vocati, ei libenter obtemperare: nam Apostoli, & beatus Matthæus non pigri fuerũt, aut multoties vocari expectarũt: at semel vocati ipsi domino paruerunt. Nam prælati qui successore sũt Apostolorum, non expectaturi sunt ut Christus eos multoties uocet, tanquàm populũ imperfectum: at ipsi, vtpote qui perfectionis statum habent, statim Christum sequuturi sunt, ut fecerunt Apostoli, quandoquidem eorũ successores sunt: ac proindè imitatores. Vnde dominus in

Nu. 10. Numeris præcepit Mosi, quãdo conflare iussit duas illas argenteas tubas. Si semel (inquit) clangueris venient ad te principes, & capita multitudinis Israel. Sin aũt prolixior atque concisus clangor increpuerit, mouebunt castra primi qui sunt ad orientalem plagam. Aduerte obsecro quomodo ad primum clangorem tubæ vult dominus vt omnes principes, & duces adueniant: at posteà multiplicatis clãgoribus omnis multitudo populi exiet. Ità prelatus statim vt vocatur à domino, ad eum debet accedere: & tàm in hoc q̃ in alijs, quæ ad obsequium Dei spectauerint omnibus alijs priores esse debent, & coram subditis incedere. Nos ẽt oẽs post pastores nostros sequamur Christũ uocantem: & ne simus pigri. Nam magna

Eccl. 23 gloria (vt inq̃t Ecclesiasticus) est sequi do

Hier. 17 minum: longitudo enim dierum assumetur ab eo. Sic gloriatus est Hieremias dicens: Non sum turbatus te pastorem sequens, & diem hominis nõ desideraui, tu scis: quoniam omnes qui te derelinquũt cõfundentur, recedentes à te in terra scribentur: quoniam dereliquerunt uenam aquarũ uiuentium ¶Discamus ẽt ex Matthæo uana mundi contemnere & despicere: nã tẽpore maioris necessitatis deserẽt nos diuitiæ & opes. Ideò cũ eis te habere debes, quemadmodum cũ exercitu militũ fit, de quib. præsumitur & colligitur, quod traditores sunt, aut qđ in potiori, & periculosiori parte belli terga debent inimicis uertere. Ita nimirũ mundũ hunc relinquere debes antequam ipse te relinquat: siquidem fallax est & mendax, & oẽs suos amatores irridet. Contemne & relinque illũ dum viuis: quandoquidẽ te ipsum constitutum in mortis articulo relinquere debet. Si autem hæc quæ prosequimur non agnoscis, si eius uanitatẽ nõ intelligis, ideo est: quia ipsum mundum non vides, causa uerò cur illũ nõ uideas est, q̃a in ipso ambulas, & ipsum diligis. Nã quemadmodũ corporeus oculus videre non põt, si aliqua nõ sit distantia inter ipsum & rẽ uisam: ita hi, qui in mũdo sũt ipsum uidere non possunt: quoniam nullũ est interuallũ inter ipsos & mundum. ¶Aduerte aũt quod ita eum relinquas vt nihil suarum rerum tecum feras. Iacob fugit de domo Laban. Sed Rachel secum Gen. 31

tulit idola Laban, quia preteritarũ imagines uoluptatũ non ita cito delentur. Sed eas secum ferre solet, is qui mũdũ fugit, & sequitur Christũ. ¶Docemur ẽt qũo gloria potius sanctis actionibus & operibus attingitur quam uerbis. Legimus enim quę fecerit Mattheus, non quę dixerit: Quod dixit nihil fuit, quod aũt fecit multum: quandoquidem oĩa reliquit, & Christum fuit sequutus. Perfectio nãque Christiana non uerbis, sed operib. consistit: nec cęlũ uerbis rethoricis, & elegantibus emitur, sed sanctis operibus. Etenim sancti gloriam adepti sunt pauca loquentes, & multa bona operantes. Vt autem intelligas bona opera non defuisse Mattheo, audi qđ sequitur. [Et fecit ei conuiuiũ magnũ Leui in domo sua.] Eliseus uo 3.Re.19

catus ab Helia fecit conuiuiũ socijs suis, sic nunc Matthæus conuiuium fecit Christo, & socijs suis amicis, & publicanis. Sed quomodo Christus ex usuris comedebat? Et quomodo si reliquit omnia, fecit conuiuium? Facta copia a Christo in domum suam reuersus est, & disposuit omnia sua negotia, & reddidit rõnem officij sui, restituit quæ debebat: & derelictis diuitijs & omnibus bonis suis, fecit conuiuium Christo, ultimũ uale mundo dicẽs: & postq̃ omnia uẽdidit & dedit pauperibus Christũ est sequutus, & post ipsum abijt. Magnũ uocatur hoc conuiuiũ, quia splendidũ fuit & opulentũ: sed certe splendidum erat: quia potius spiritualiter, q̃ Luc. 15

corporaliter Christum Mattheus reficiebat. Et uerè magnum hoc cõuiuiũ appellari põt, q̃a ex eius reliquijs Angeli satiã-

tur in cœlo: quia gaudium fit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente. O homo peccator attende, quod in manu tua est Christo magnum facere conuiuium: quandoquidem potes offerre illi cor tuum humiliatum, & pœnitens.

¶ Obserua etiã quomodo Christus Mattheum honorat, & illum suspicit, quãdo ipse Matthæus Christum honorauit, & magnifecit. Vnde Dauid merito dixit, Nimis honorati sunt amici tui Deus. Audiuit Mattheus uocem Christi, & obediuit ei. Christus ingreditur domum suam ad manducandum cum illo. Et aduerte qđ Christus Mattheum inuitauit dicens, sequere me, & Mattheus inuitauit etiam Christũ in domo sua: & quia Matthæus Christũ audiuit, ipse exauditus est à Christo: & quia Mattheus Christi conuiuium acceptauit, etiam Chistus Matthæi conuiuium suscepit. Vis ne ut dominus faciat quæ ab illo petis, & rogas? fac tu etiã quod ipse præcipit. Audi tu Deum: & ab ipso vtique exaudieris. At surdus tu es diuinis inspirationibus, uocaris ab eo, & audire non uis, & inquit sequere me: & reluctaris: quomodo igitur uis, ut ipse te clamantem exaudiat: Vocas illum, & nõ præstat tibi aures: quia tu ab eo uocatus non respondisti. Vult dominus, eadem moneta tibi rependere: nam quemadmodũ ad illius uoces obturatas habebat aures, ita etiam ipse tuis nunc clamoribus eas claudit. Vnde per sapientiam ait. Vocaui & renuistis. Sequitur. Tunc inuocabunt me & nõ exaudiam. Et Esaias. Ecce non est abbreuiata manus domini ut saluare nequeat: nec auris eius aggrauata est, ut nõ exaudiat: sed iniquitates uestre, &c. Et Hieremias. Nos iniquè egimus, & ad iracundiam te prouocauimus: idcircò tu inexorabilis es. Quia igitur Mattheus, Christo obediuit & exaudiuit eum: ideo Christus conuiuium acceptat.

Psal. 138. Prou. 1. Esai. 59. Ierem. 4

¶ Obseruandum præterea est tunc uerè te audisse uocem domini, & sequutũ fuisse Christũ: quando senseris te in omnem proximum esse benefactorem: nam statim ut incœpit Matthæus Christũ sequi, illico amore & charitate proximorum exarsit. Clarum & apertum signum est, quod Deum audieris: si cũ proximis charitate incipias uti. Amor quippe diuinus ociosus non est, ubicunque est operatur. Sic Eliseus postquã insiluit sup eũ spiritus domini, statim occidit duos boues: & coxit carnes eorum, & dedit eas populo. Oportet autem cum Christum in domum tuam receperis magnũ facere conuiuium: hoc est, cum pauperes afferre uolueris, & eis cibũ præstare (in qbus se recipi Christus confessus est) liberaliter hoc faciendũ est. At nunc multo aliter fit: nã in mundi conuiuiis & uanitatib. non solũ liberales, sed prodigi sunt homines: ubi uerò pp Christũ aliquid fieri oportet: parum est quod pro ipsius obsequio dispendatur: aut ita exiguũ ut pudori & conuitio potius dandũ sit, quã laudi id quod impenditur. Sic illi Israelitæ ad idolum conflandum liberales fuerunt, quia obtulerunt monilia, & annulos & aurea multa: sic homines in mũdi seruitio liberales se & magnificos ostendunt, cum Christi uerò pauperibus parcissimos & auaros. Non sic Mattheus qui magnum conuiuium Christo apposuit. [Et erat turba plurima publicanorum & aliorum qui cum illis erãt discũbentes.] Vide quomodo cum Mattheus Christũ sequitur, alij multi eius exemplum sequuti, post Christum abeunt. Quando aliquis princeps, uel aliquis ex optimatibus populi aliquod illustre exemplũ uirtutis edit: magnum commodum & utilitatem affert aliis popularib hominibus. Nam cum conuerteretur Matthæus, qui ex optimatibus erat in Capharnaum, statim post se multitudinem duxit, & magnam præstitit utilitatem. E contrario autem si isti optimates malè uiuant, & si uitiis & peccatis se inuoluunt, pernicies sunt & pestis totius rei publicæ: quia secum plurimos in infernũ ducũt. Ità Ieroboam secum tulit plurimos in infernum eis, quos conflauit uitulis aureis. Et Abimelec cũ scidit ramũ arboris, & dixit quod me uideritis facere: citò facite. Omnes idem fecerunt, & sequebantur. ¶ Expende aũt quòd quatuor ueræ iustificationis signa in beato Matthæo hic uidemus. Primò nanque surrexit. Opus est prius à peccatis resurgere. Si mortui (inqt Apost.) sumus peccato, quo modo

3. Re. 19. Mat. 25. Exo. 32. 3. Re. 12. Iud. 9. Rom. 6.

modo adhuc uiuemus in illo? Secundo se quutus est eum. Non enim sufficit mala
Gre. ho, non agere: nisi quis (ut inquit Gregorius)
13. in e- studeat bonis operibus insudare. Voca-
uang. uit nos (inquit Paulus) in sanctificationẽ.
2. Th. 2. Tertio gratias egit pro acceptis donis: &
1. Th. 5. ideò parauit conuiuium, quasi gratus existens uocanti. Quocirca diuus Paulus inquit, In omnibus gratias agite.

Quartum quod Matthæus fecit fuit proximum adiuuare: nam adduxit alios peccatores ut ipsi etiam conuerterentur. Sic
Ioan. 1. Andræas adduxit Petrum ad Christũ. Sic
Psal. 3. etiam Dauid postquam de seipso dixit: benedicam dominum in omni tempore, statim inuitat proximos suos dicens. Magnificate dominum mecum, & exaltemus no
Cant. 1. men eius in idipsum. Spõsa etiam in Canticis postquam dixit sponso trahe me post te: alios uoluit secum adducere, atque ideò subdidit. Curremus in odorem unguentorum tuorum. Hæc enim uera charitas secum habet, ut alios secum adducere uelit.

¶ Vide etiam quomodo Mattheus munus incipit exercere, ꝙ postea habiturus erat. Futurus erat Apostolus & Euangelista, & sua prædicatione multos ad Christũ illaturus: ꝙ iam incipit facere statim ĩ suæ uocationis exordio. Iam incipit ostẽdere, quàm magnus & excellens temporis progressu futurus erat. Sed cum astutus dæmon semper eos persequatur, qui se sub uexillo Christi committunt & mali semꝑ bonos persequãtur, audi quid nunc dicat euangelista. [Et murmurabant pharisęi & scribæ eorum dicentes ad discipulos eius, Quare cum publicanis & peccatorib. manducatis ac bibitis?] Serpẽtina uox hæc est. Hanc primam uoce serpens emisit dicens Euę. Cur præcepit uobis Deus ne de ligno uitæ comederetis? Parentis sui diaboli uenena diffundunt, qui dicunt, Quare cũ pu
Gene. 3 blicanis, & peccatoribus manducatis, & bibitis? Sed forsitan alicui uidebiť hanc fuisse iustam murmurationẽ: quia in multis sacre paginę locis societas & amicitia cum impijs reprehẽditur. Dauid enim de seipso
Ps. 100. ait. Superbo oculo & insatiabili corde cũ
Pro. 23 hoc non edebam. Et in Prouerbijs ait Salomon. Ne comedas cũ homine inuido. Et
1. Cor. 2 Paulus scribit Corinthijs, cum similibus nec cibum sumendum fore. Si de cibo præcipuè sic prohibetur in scriptura. cur Christus & Apostoli comedebant cum publicanis & peccatoribus? Ad hanc & similes authoritates respondetur, quod loquuntur de peccatoribus pertinacibus & induratis in malo, qui correctionem contemnunt: non tamen de illis qui conuertuntur, uel proximi sunt ut conuertantur. Hi nanque benignè suscipiendi sunt, ut semper in bono proficiant.

¶ Obserua etiam hanc murmurationem non fuisse aduersus discipulos, sed aduersus Christum. Nam ut Matthæus explicat in suo euangelio murmurantes dixerunt Discipulis. Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester? Nec est ulla contradictio inter euangelistas, quia Lucas narrat uerba Pharisæorum: Matthæus autem animum & intẽtionem: quia in facto discipulorum magistrum calumniabantur, qui idem faciebat. Nec lis erat aduersus discipulos, aut odium: sed aduersus Christum. Qui mos murmuratorum est, ut non ei malum dicant, aut reprehendant qui deliquit: sed alteri, qui ipsi delinquenti referat. Mihi de te malum narrant, & tibi de me idem renunciant: & sic contrario & inuerso ordine semper ambulant. Pharisæi quando eis uidebatur Christum errare, discipulis id dicebant: cùm uerò discipulos errare putabant, magistro id dicebant. Ità cum discipuli illotis manibus mensæ accubuerunt: ad magistrum tendentes, dixerunt. Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum? Non enim lauant manus cùm panem manducant. Nunc autem quando uidetur eis quod Christus errat, dicunt discipulis. Quare cum publicanis & peccatoribus mãducat magister? Quod magistro dicturi sunt, dicunt discipulis: quod autem discipulis, magistro referũt. O quot quantique sunt hodie imitatores pharisæorum: mundus nanque scatet hominibus zizaniam seminantibus, susurronibus, & murmuratoribus. Nam quod malum in proximis uident non illis id dicunt, ut seipsos emendent: sed murmurãtes alijs narrant, & sic proximorum famę detrahunt. Et sunt multi qui ad te ueniunt mumurantes, & prælato detrahentes:

Matt. 9.
Mat. 12

tes:quod si aliquid tu de prælato dixeris, statim ad prælatum abit, & omnia quæ dixisti illi narrat. Teipsum præsentem laudant, absentem uerò uituperant, & detrahunt cum alijs, tecum autem aliorum murmurãt. O hominum genus execrandum qui dæmonis filij sunt, inferni carbones, pharisæorum discipuli. Dei inimici:& quos Angeli, homines, & bruta
Prou. 6 ipsa abominãtur. Vnde Salomon in Prouerbijs. Sex sunt quæ odit dominus & septimum detestatur anima eius, &c. Hoc autem est, qui seminat inter fratres discordias. [Et respondens Iesus dixit ad illos. Non egent qui sani sunt medico sed qui male habent.] Quis erat sanus? nullus certè nam totus mũdus iacebat egrotus. Qui sunt ergo illi qui sunt sani? Pharisęi & scribæ qui se ipsos existimabãt sanos, cùm maiores essent peccatores: & alios despiciebant, & improperabant. His non medicus uenit: quia solos eos uisitat qui suas infirmitates agnoscunt & medicum uocant. Caue etiam & tu ne sicut Pharisæi iustum & sanum te iudices: hæc nanque superba cogitatio medicum è domo eijcit & expellit. Quare Dauid sanatus
Psalm.6 est? Quia infirmum se esse cognouit, & di
Psa. 59. xit medico. Sana me domine, quoniam infirmus sum. Et alibi petijt misericordiã & addidit dicens. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco: & peccatum meũ contra me est semper. Non, inquã egent qui sani sunt medico. Relinquite igitur me artem meam & officium exercere: q̃a medicus sum, hi autem se ægros esse cognoscunt, & suorum peccatorum ueniã poscunt. Non mihi detrahatis quia honestum est, & medicũ decet, cum ęgris esse, & illos uisitare cui autem hoc minus decens uidetur, insanus potius est, & ellebo ro purgandus ueniet. Quod idem etiam nunc hoc tempore consueuit facere: q̃d si quã magnus medicus sit, & quã expertus, uidere cupias, oculos cõuerte ad tot tãtasq; ægritudines, quas in hoc mundo curauit. Solent periti & experti medici, q̃n in aliquam ciuitatẽ abeũt, ibi mansuri: quærere aliquos infirmos, qui ægritudines patiant̃ incurabiles: ut in his ęgritudinibus suæ artis peritiam & scientiã demonstrent. Grauis quidẽ infirmitas est

auaritia, nam ut inquit Paulus est idolorum seruitus. Et hac ægritudine Matthęũ Ephe. 3.
laborantem curat. Præterea reliqui medici alias infirmitates curant, alias uerò nõ quia nec omnia sapiunt, nec omnia possunt. At de Christo ait regius uates. Qui Psal. 10.
sanat omnes infirmitates tuas. Denique alij medici sanitatem tribuunt, sanguinẽ emittendo, uenas scindendo, & potiones amaras dando: & præter omnia hæc pe Esa. 35.
cunias uolunt. At Christus qui cœlestis medicus est ipse potiones amaras sucipit & sanguinis missiones, ut nos sanemur. Vere languores nostros ipse tulit, & infirmitates nostras ipse portauit. Nos fructus vetitos comedimus, ipse uerò fel le & aceto in cruce potatur. Nos pleni Gen. 3.
eramus malis humoribus: ipse uerò in horto sanguineo cruore madefit. [Non ueni uocare iustos sed peccatores ad pœnitẽtiam.] Non intelligas quod Christus inuenit aliquos iustos. Vera quippe est sententia Pauli. Oẽs peccauerunt. Et psal. Rom. 3.
Omnes declinauerunt, simul inutiles fa Psa. 13.
cti sunt. Sed intelligendum est non ueni uocare iustos, id est confidentes suæ iustitię, sicut Pharisæi, quibus Christus hæc dicebat: & quales erãt illi, de quibus Paulus. Ignorantes enim iustitiam Dei, & suam quærentes statuere; iustitiæ Dei Ro. 10.
non sunt subiecti. Sed peccatores, idest, desperantes de omnibus uiribus, & conatibus suis: totoque animi desiderio gratiam diuinam expectantes. Hos Christus cœlestis & diuinus medicus curare uenit, quales erant illi publicani & peccatores. Omnes erant peccatores, & omnes Christus uocabat: sed uocare Christus hic effectum appellat: quia non omnes ei obtemperabant, scilicet pharisæi, qui arrogantia pleni sese iustos existimabant. Hos nanque & similes istis non uenit Christus uocare p̃ effectum & cõsequutionẽ salutis: nã quo ad efficaciam Christus nõ est mortuus pro istis: quia propter eorũ superbiam mors Christi nõ profuit illis. Igit̃ hos scribas & phariseos uocat Christus iustos, nõ quia iusti fuerint, sed secũdum existimationẽ & apparẽtiam eorũ. Hie. sup
Mos enim est scripturæ (ut Hieronnmus c.28. Iere.
ait) multa dicere iuxta opinionẽ illius tẽporis, quo gesta referunt: nõ aũt iuxta id Iere. 28.

quod rei ueritas continebat. Sic dicit Ieremias quod Ananias propheta tulit cathenam de collo Ieremiæ:& hic non erat propheta, sed pseudo propheta. Vocauit autem illum prophetam, quia talis in populo existimabatur. Sic Ioseph uocatur in euangelio pater Christi iuxta opinionem uulgi, ut Hieronymus ait contra Heluidium. Et idem Hieronymus super Matthæum dicit contristatum Herodem propter mortem Ioannis Baptistæ, non quia uerè contristabatur, cùm potius gauderet, sed quia hoc discumbentes putabant, Sic intelligendum puto illud Ezechielis, Perdam ex te iustum & impium, iustos uocat hypocrytas: nam uerè iustum non perderet Deus simul cum peccatore: ut ipsemet testatur ad Abraham loquens. Et in Ecclesiaste. Et iustus, qui perijt in iustitia sua: non quod iustus sit, sed quod sibi iustus uideatur. Atq; ita exponit Hieronymus. Sic Paulus stultam fecit mundi sapientiam, per prædicationis stultitiam. Mundi sapientia stulta prorsus est. Stultitia prædicationis uocatur iuxta hominum existimationem. Lege Dionysiũ de diuinis nominibus pulchrè de re hac disserentem. Itaque infirmi & malè habẽtes erant publicani, qui se peccatores esse fatebantur: & pharisæi & sani & iusti, quia sic ipsi credebant & alij sic existimabant. ¶ Diligenter aduertẽdum est, quod Christus non fuit contentus solum dicere non ueni uocare iustos sed peccatores sed addidit ad pœnitentiam. Quibus uerbis ostendit ad quid uenerit uocare peccatores: non quidem ut perpetuo peccatores sint, sed ut ex peccatoribus pœnitẽtes fiant. Non uocat obstinatos Pharaones, & induratos peccatores: sed pœnitentes. Multi sunt, qui peccant, & dicunt. Deus peccatores uocare venit. Vtique venit ut salui fierent peccatores, sed eius aduentus parum aut nihil proficiet tibi & alijs similibus qui semper in pecatis sedẽtes iacent. Propter illos peccatores uenit, & eos uocat, qui se conuertuntur ad eũ. Attende quod uocat, sed ad pœnitentiã. Peccatores, qui pœnitentiam agunt, ij sunt, qui effectum suæ uocationis consequuntur, & in quibus diuina uox operatur.

Lucæ. 2
Hie.li.2. cõmen. Mat. ca. 24.
Eze.21.
Gen. 18
Eccle. 7.
Hier. li. 8. cõmẽ. in Esai. ca. 26.
1. Cor. 1.
Dio. c. 7.

¶ Preterea ad pœnitentiam uocat: ut intelligas quod Christiana religio crux est, & pœnitentia. Non uocat Christus ad delicias, non ad opes, non ad honores & dignitates: sed ad pœnitentiam. Vocat mundus, & uocat Christus: sed diuersimodè Ille ad oblectamenta, & carnis spurcitias: hic autem ad pœnitentiam. Per hanc renouatur turpis animæ imago, & hanc à nobis exigit Deus: & propter illam promittit, se ueniam nobis concessurũ. Vnde per Esaiam ait. Si fuerint peccata uestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra sicut vermiculus, uelut lana alba erũt. Duos apposuit colores, qui difficiles sunt ut tollantur: ut nobis significaret, quod quantumuis peccata in nobis inualuerint, quantumuis uegeta fuerint inueterato more diuina gratia, & nobis pœnitentiam agentibus mundi erimus, & quasi nix, & lana dealbabimur. Vnde uidere licet quod, ad pœnitentiam te uocat Christus non ad delicias. Si persequutiones pateris, labores, & infirmitates: si in tribulationibus & angustijs constitutus fueris, recordare obsecro hæc domini uerbis, & memento ad pœnitentiã esse uocatum. Hæc nanq; Christiani gloria & laus est pro Christo persequutiones pati. Et in hoc gloriabatur Paulus dicens. Mihi autem absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Et iterum, Si gloriari oportet, in infirmitatibus meis gloriabor. [At illi dixerunt ad eum Quare discipuli Ioannis ieiunãt frequenter, & obsecrationes faciunt similiter & pharisæorum, tui autem edunt, & bibunt.] Discipuli Ioannis cum pharisæis hoc dixerunt, uidentes gloriam Iesu, & ipsius miraculis inuidentes, quæ Ioannes non fecerat. In hoc autem peccabat. Primo quia se cum Pharisæis immiscebant, quos nouerant condemnatos à magistro suo Ioanne. Secundo quia Christo calumniabantur, quem magister suus Ioannes sic adeò laudauerat. Tertio se ipsos iactantes de ieiunio. Videbant Ioannem ieiunantem & credebãt in hoc summam perfectionis consistere, & lõge erãt à ueritate, & maximè errabant, eo qd' in ieiunio pfectionẽ cõstituebãt. Nõ ieiunebat Ioãnes ut p hoc solũ iustus efficeret,

Esai. 1.
Galat. 6
2. Co. 12
Matt. 3.
Ioan. 1.

sed q a iustus erat ieiunabat:hocq; externo ieiunio alios ad uerã pœnitẽtiã adducere uocat. Sed isti ex ieiunio alios iudicabant & contennebant non ieiunantes: cùm Paulus doceat. Nemo uos iudicet
Colos.2. in cibo, aut in potu aut in die festi, &c. Et
Rom.14 ad Romanos. Qui non manducat, manducantem non iudicet. Sic nos iudicamus tanquam transgressores præceptorum Dei eos, qui constitutiones & leges nostras non seruant, iudicantes illos ethnicos & peccatores: quia idem quod nos, non faciunt. Optimum est ieiunare, & ecclesiasticas sanctiones obseruare: sed in his omnem collocare & reponere fiduciam, impium est & ineptum, si Dei dilectionem negligas. Christus hanc iustitiam docuit, non solum coram hominibus, sed maxime coram Deo, ob idque se medicum uocauit. Officium nanque boni medici est causas morbi radicitus euellere: nam si pœnitus sanus nõ fuerit infirmus, cito in eandem recidit infirmitatem: nam si externa tantum curat, nihil unquam perfectè sanabit. Sic uera iustitia nõ est ut externe pietatem proferas, interne autẽ animus uitiis scateat. Nec uerus animarũ medicus est, sed seductor, qui docet tantum'quę externæ pietatis speciem habent his neglectis quæ animã rectam & mundam reddunt. Hinc est quod Christus ut optimus medicus docuit: quæ cor rectificant, scilicet mundi gloriam contemnere, uoluptates negligere, opes spernere, tollere iram & inuidiam, inimicos diligere, amare Deum patriam illam beatam ardenti quodam & flagranti amore desiderare. In his nera iustitia consistit, quæ qui adimpleuerit facilem ieiunabit, & alia exteriora opera efficiet. ¶ Expende autem quod quando dixerunt, quod discipuli Ioannis ieiunabant, addiderunt: loquendo autem de discipulis nõ dicunt, nõ orant, sed tantũ, nõ ieiunãt: quia sciebãt, qđ disc puli orabant, & Christus docuerat eos orare. Si ergo sciebant quod Apostoli orabant, satis erat dicere, nos ieiunamus: tui autem non ieiunant. Sed quia isti arrogantissimi erant cum de seipsis loquebantur, quanuis nihil ad rem faceret, addiderunt orationem, seipsos laudantes. Sed de piq; loquẽtes de discipulis, tãtũ de ieiunio loquuti sunt. Sic & nunc multi sunt, qui ut aliquid proponant, uel ut ad aliquã obiectionem respondeant illis factã, mille res adducunt ad propositũ nihil pertinentes, sed in suam laudem eas adducũt, & suam omnem uitam, suasq; oẽs actiones studiosas narrant, ita ut audientibus fastidio sint: qui uel unico uerbo ad propositum respondere possent, suam cãm defendẽdo: & ueritate, & iustitia seipsos excusare, non tantis ambagibus adductis facientibus in ipsorum laudes quæ nec ad propositum, nec ad rem faciũt, eorũ, quę ab eis interrogantur. Quæcũque vel etiã si læuissima fuerit occasio satis illis est, vt incipiant seipsos laudare. Sic Saul
reprehensus a Samuele, quare reuersus 1.Reg.1
esset ad prædam: poterat respõdere qđ causa immolationis tulit populus primitias Amalec: sed antequã hæc diceret in sui ipsius laudem multa impertinentia protulit. Audiui (inquit) vocem domini, ambulaui in via per quam misit me dominus, & adduxi Agag regẽ Amalec, &c. ¶ Porrò obsecratio est cũ in petitione vel oratione aliquid sacrũ commeretur. Gręcè enim antiboleo sonat per sacrũ rogo. Acsi ad Christum fundens preces, diceres: Per passionem tuam rogo.

¶ Aduertendũ est etiam, qđ discipuli Christi non ieiunabant ieiunijs superrogationis: quia Christus uolebat ad se trahere multos discipulos: atsi multa ieiunia illis imponere, pauci id possent tolerare, quia difficilia & ea quę sunt magnę perfectionis nõ à multis, sed a paucis obseruantur. Secundo fuit pp infirmitatẽ
eorum & imperfectionem: quia tũc no Rom.15
ui erant, & si grauia onera illis imponerẽtur forte sustinere non possent, & ab eo recederent. Tertiò fuit, quia Christus uoluit ostendere, quod status nouus quẽ ipse instituebat, non erat sicut antiquus, quia homines non erant iustificandi ex operib. legis veteris instrumenti, sed ex fide Christi formata charitate. Ad ostendendum ergo excellentiam status, quem Christus prędicabat, nõ debebat grauia hominib. onera imponere. Sed Christũ respondentẽ audiamus. [Quib. ipse ait. Nũquid potestis filios sponsi, dũ cũ illis est spõsus facere ieiunare: veniẽt aũt dies

& cum

& cùm ablatus fuerit ab illis ſpunſus tunc ieiunabunt in illis diebus.] Ioannes Chri-
Ioan. 3 ſtum uocabit ſponſum. Qui habet ſpon-
Ephe. 5. ſam ſponſus eſt. Eccleſia ſponſa illius eſt, quam Chriſtus ſibi exhibuit mundam & immacultatam: & uniuerſalis hęc eccleſia unica appellatur uirgo, quę Chriſtum uni cum etiam ſponſum habet. Deſpōdi enim uos uni uiro uirginem caſtam exhibere
2. Co. 11. Chriſto. Eſt autem matrimonium inter Chriſtum & iſtā uirginem, ut inquit beatiſſimus Paulus. Sacramentum hoc magnum eſt inter Chriſtum & eccleſiam. Fi-
Ephe. 5. lij ſponſi ſunt Chriſti diſcipuli, & omnes, qui in Chriſtum crediderunt. Nam omnes, qui intra eccleſiam aqua ſpiritus ſancti & fide renaſcuntur efficiũtur filij Chri
Ioan. 3. ſti per hanc fidem, Dedit eis poteſtatem
Ioan. 1. filios Dei fieri his qui credunt in nomine eius, Quos omnes Chriſtus ſpiritualiter gignit. Tunc ergo non oportebat diſcipulos ieiunare propter conditionem temporis: quia luctus cum gaudio nō conuenit. Quia aliud eſt tempus ridendi, aliud eſt
Eccle. 3. flendi. Ieiunium autem ad luctum pertinet. Totum autem tempus quo Chriſtus ſecundum carnis præſentiam manſit cum diſcipulis gaudium quoddam ingens fuit, & magna feſtiuitas. At poſt paſſionem in Actis ſæpè dicitur, quod erant ieiunantes
Act. 1. & 2. & orantes. Et Paulus in omnibus exhibeamus nos, &c. In fame, ſiti, & ieiunio. [Dice-
2. Cor. 6. bat autem & ſimilitudinem ad illos. Quia nemo commiſſuram à ueſtimento nouo immittit in ueſtimentum uetus: alioquin & nouum rumpit, & ueteri non conuenit commiſſura à nouo.] His uerbis Chriſtus ſignificat quod his, qui quotidie uſque ad ſatietatem comedunt & bibunt, non cōuenit ſtatim in ipſo conuerſionis exordio magnam abſtinentiam illis imponere. Tales erant diſcipuli, qua propter paulatim ad perfectiora ducendi erant: & ut deguſtata ſpirituali dulcedine fortiores fierent ad corporis afflictiones perferendas. Docentur etiam hoc loco confeſſarij, ne ſtatim carnalibus peccatoribus grauia iuga imponant. Eſt enim opus eos, qui minus perfecti ſunt, paulatim ducere: exemplũ diui Pauli ſequuti, qui dicit. Lac uobis de-
1. Cor. 3. di, tanquam paruulis non eſcam: nondũ enim poteratis. Pannus itaque uetus conſuendus eſt ueteri. Et nemo mittit uinum in utres ueteres, alioquin rumpit uinum nouum utres & uinum effundetur, & utres peribunt. Sed uinum nouum in utres nouos mittendum eſt, & vtraque cō ſeruantur. Intendit Chriſtus his parabolis quod doctrina noua non bene poteſt per- Colo.
cipi à uiris retinentibus antiquum uiuendi inſtitutum: ſed oportet prius expoliare ueterem hominem, & ſic induere nouum, ità quod non bene ſtare poteſt ut aliqua pars noua ſit, alia uerò uetuſta, id eſt, qđ doctrina ſit noua & uita uetus. Diſcipuli Chriſti ſic adeò erantimperfecti, ut adhuc non eſſent capaces uitæ & doctrinæ noui teſtamenti, ut patet ex his, quę Chriſtus illis dixit poſt reſurrectionem. Manete in ciuitate quo adhuc induamini uirtute ex alto. Ideò eos abſtinuit à ieiunij præcepto Luc. 24
& ab aliis ſpectantibus ad perfectionē noui inſtrumenti. Hæc enim tunc ſeruanda nō tradidit maximè teneris diſcipulis, ſed ſeruāda prędixit. Explicatio ergo eſt huius loci. Nec o nouam doctrinam docet eos, qui ueteri doctrina inſtituti ſunt. Veſtimētum uetus & uter uetus animus eſt, qui retinet ea quæ imperfectionis ſunt. Quod ſi uinum nouum noui teſtamenti in ueteres immittatur utres rumpetur integritas noui teſtamenti, & uinum diffundetur, & amittetur. Ità cautè omnia agere debemus, nec in ictu oculi, ſiue momento ex imperfectis perfectos fieri uelle: aut ex imbecillibus fortes. Hominibus qui adhuc fragiles ſunt, non imponendæ ſunt maximi rigoris regulæ: ſed quæ humana imbecillitas ferre potuerit: nam ſecundũ medicos natura non patitur repentinas mutationes. Et nemo bibens uetus ſtatim uult nouum Dicit enim Vetus melius eſt. Superiori doctrina ex ſimilitudinibus ueſtium & utrium ex parte doctoris oſtendit, & continet manifeſtam cauſam, quare Chriſtus nō faciebat tunc ieiunare: hęc autem parabola ex parte effectus diſcipulorum ſe tenet. In prioribus ſi quidem parabolis ex parte temporis nuptialis, & ex parte imperfectionis diſcipulorum ſapientia magiſtri commendatur: in hac autem explicatur praua diſpoſitio diſcipulorum ex mala conſuetudine. Sicut enim guſtus cui maximè ſatisfecit uetus uinum, ſi ſu-

bita

bita facta mutatione ei præbueris uinum nouum recusat resilit: si autem paulatim palatum uino nouo assuefeceris illud libenter degustabit: ita discipuli assuefacti ueteri legi, non gustabant adhuc suauitatem nouæ legis: sed ueniet tempus quando gustabunt suauitatem noui testamenti. Per hanc enim parabolam, rationem Christus ad literam reddit quare etiã post missionem spiritus sancti non statim semouit homines à suis legibus, & ceremoniis, sed paulatim: quoniam assuetis ueteri uino non statim sapit nouum. Difficile enim est assueta relinquere. Vbi iam oportet ad nostram utilitatem discere, ut hominem uetus exuamus (ut inquit Apostolus) & in nouo spiritu renouemur. Ambulemus nõ in fermento ueteris malitiæ,
Colos. 3 & nequitiæ, sed in azimis synceritatis & ueritatis. Iucundus & suauis est spiritus domini. Vnde aduertere licet, an inueterata peccandi consuetudo in eum nos deduxerit statum, non Deum degustemus neque sanctum ipsius spiritum: postquã in peccatis senescimus. Etenim sic multis bene sapit uetus peccati uinũ, ut desipiat euangelicæ gratiæ status & dicant. Vetus uinum melius est? Et illud, quod anima peccatrix per Oseam dixit. Vadã & reuertar ad uirum meum priorem: quia bene mini erat tunc magis quam nunc. opus
Oseæ. 2. est aduersus prauam peccandi consuetudinem debellari, vt tibi virtus bene sapiat, & nouum gratiæ uinum: Faxit Deus, ut ita uitia præterita, & ante actam uitam detestemur, & ut conscientiam nostram & mentem ita mundemus, & præparemus: ut cum uenerit ad nos dominus noster Iesus Christus cum uino suæ gratiæ, ne nobis desipiat, imò sapiat, & habitet nobiscũ in secula seculorum.

CAPVT VI.

NTIQVISSIMVS est inuidorum mos, ut semper alieni boni eos peniteat. Teredo quæ in ligno nascitur, nihil aliud statim facit à primo exordio uitæ suæ, quàm ipsum lignũ corrodere. Ità inuidia quæ ab ipso hominis corde ortum, & originem ducit, nihil aliud prius facit, quàm ipsum cor abrodere, & comburere. Pharisæi igitur legis hoc pestifero ueneno pleni, grauiter ipsorum corda torquebantur. Atque ita cum uiderent Christi redemptoris nostri admirabilem uitam, & suæ doctrinæ altitudinẽ & excellentiam: plusquam nouercale odium aduersus eum conceperant. Et inde ortum & originem hæc inuidia habet: quia cum populus sanctos ipsius mores & cœlestem doctrinam sequeretur, post ipsum abibat, & pharisæos relinquebat. Hoc itaque uidentes scribæ & optimates populi graues inimici Christi facti sunt, & capitale odium aduersus ipsum cõcipientes omni diligentia & solicitudine quærebant aliquid, quo Christi famam, & nomen radicitus euerterent atque labefactarent. Cumq, in domino) uti in quo nulla erat peccati macula) nihil reprehẽsionis dignũ inuenirent: defectus discipulorum curabant reprehendere, ut uel inde aliquid redundaret in reprehẽsionem magistri: quãdoquidem in ignominiam magistri cedit, si discipuli mala docti euadant. Ita beatus euangelista Lucas in principio huius capitis sexti scribit quomodo Pharisæi acerrimi Christi inimici saluatorem calumniabantur quia discipuli domini in die festo spicas tritici manibus fricuerant. Diem autem & tempus quando hoc contingit elegantur hic scribit euangelista: ut nihil ad perfectionem historiæ deficere uideatur. Ait ergo. Factum est autem in sabbatho secundo primo. Hoc dupliciter solet exponi. Primo sic. Iudæi nanque omne festum sabbathum uocabant: nam sabbathum requiem sonat. Dies festos quicunque illi essent, in quibus ab operibus cessabant, appellabantur sabbatha. Quod si festum incidebat in die Parasceues, hoc est, in die ueneris uocabant Parasceuem sabbathum, & sequentem diem qui proprie sabbathũ erat, nominabant secundo primum, id est. primus sabbathi, & secundus dies sabbathi, hoc est solennitatis. In primo nomine primus, & secundus in ordine festiuitatis præcedentis. Secundo locus hic intelligi potest, quod loquatur de sabbatho, quod erat septima dies illius festi qđ cecidit in sabbatho. Quasi dicat. In sabbatho,

quod

quod erat octauus dies illius festi. In sabbatho secundo, idest secundaria repetito. Primo, idest principali. Nam sabbathum primo est festum cadens in sabbatho, qđ etiam dicitur magnus dies festus sabbathi: quia in sabbatho duplex solemnitas inuenitur. Sabbathum autem secundo primum est septima dies festi solemnis cadēs etiam in sabbatho. Nam sabbathum simpliciter est septima dies, requies domini. Sed ut meam etiam in medium proferā sententiam, dico quod sabbathum secundo primum proprie erat sexta decima luna sequens diē maximū paschæ. Ea nanq; die iubebantur offerri frugum manipuli,
Leui. 23 ut habetur in Leuitico. Dicebatur secundum, quia sequebatur festum paschæ: dicebatur secundo primum, quia primū erat inter sabbatha sequentis festiuitatis. Sic exponit Iosephus, cui ego fidem adhibeo:
Io. li. 3. antiqui. ca. 13. quia ipse Iudæus erat, & legis Mosaicæ seruator, & in lege doctissimus, in cuius diebus ille dies uocabatur sabbathum secundo primum. Cum transiret per sata, uellebant discipuli eius spicas: & manducabant confricantes manibus. Fame coacti hoc fe-
Mat. 12. cerunt, nam ut Mattheus inquit. Discipuli Christi esurientes ceperunt uellere spicas. Maxima premebantur fame, quandoquidem hoc facere illos urgebat. Nam nisi ità adeò fame defatigarentur, minime hoc fecissent. Vbi tu, qui opulentis, opiparisq; ciborū generibus uteris, maximo deberes pudore suffundi, & uidere quā parce Christi apostoli comedebant: qui solis spicarū granis contenti erant, & consolabantur. Quod autem euellebant, spicas, & eas comedebant: signum erat non esse assuefactos delicatis epulis & cibis. Quid de illis dicendum, qui maxima solicitudine & industria semper curant: ne aliquantulum famis patiantur, & antequam necessitas postulet, uino ciboque ingurgitātur, quorum Deus solus (ut inquit Paulus) uenter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. Disce Christi exemplo car-
Philip. 3 nis delicias, & multitudinem ciborum cōtemnere. Id autem unum in hac re debes considerare, cum carnem tuam ita delicate & tantis generibus ciborum pascis: qđ eam serues & saginas ut esca sit & cibus immundis uermibus. In quo facto ualde ei similis es, qui amicis suis uolens parare conuiuium, multis retro diebus anseres saginat pauos, & capones, ut in diem cōuiuij ualde pingue sint. Ita nimirum, tu q tam delicate tanta cura & solicitudine carnem tuam pascis, uermibus eam seruas: quasi uel nobiles aliqui sint uiri, uel familiares tui. Plusquam insanus es: si cum in hac uita in continuo sis bello, & in medio inimicorum ambulans: si inimicis tuis arma tribuis, ut ab eis uincaris. Nonne insane uides, quod carnem tuam pascens, & ei multos paras cibos, quod tribuis illi uires & robur, quibus aduersus te insurgat & superet, & ut ipsa spiritum subiiciat? Arma fortiora, quibus dæmon aduersus te induitur, tua caro est. His armis Holofernem truncauit, & Amonē filiū Dauid
interfecit, & aliis multis uitā abstulit. Tolle inimico arma, si uis eum uincere. Ab Judith 13.
abstinente & sobrio procul fugit dæmon, 2. Reg 13.
& à longe eum salutat. Horret uitæ asperitatem, & ab eo fugit qui suam carnem macerat, nec ad eum accedere audet tentaturus. Sic Beatus Petrus admonet dicēs.
Sobrij estote & uigilate: quia aduersarius 1. Pet 5.
uester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret. Vide quomodo beatus Petrus sobrietatem commēdet, ut possis diabolicas fraudes & tentationes fugere. Ideo (ut Paulus ait) non in comessationibus, & in ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & æmulatione: sed induimini dominum Iesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desideriis. Sed de his alias. Christus itaque propter nimiam importunitatem Iudæorum irruentium in eum exiuit à ciuitate nondum sumpto cibo, & ita discipuli esurientes spicas uellebant. Sæpe numero hoc Christo accidit, ut patet in Marco: ubi legitur, quod Christus dixit illis. Venite seorsum in desertum locum, &
requiescite pusillum: erant enim qui ue- Marc. 6.
niebant & redibant multi, & nec manducandi locum habebant. Vbi discant oportet diuini uerbi prædicatores: ut non relinquant prædicationem propter defectū uictus & corporalis refectionis. Discant etiam qui diuinum uerbum audiūt cætera obliuisci. Ita enim Apostoli uerbo Dei erant intenti, ut nihil de cibo curabant. Mulier

Ioan. 4. lier illa Samaritana statim ut Christum audiuit, & uerbum eius suum tetigit cor: hydriam reliquit, & abiit. Qui Deum gustāt omnia deserunt, & ea quæ ad corpus pertinēt nihil curant. Saulus persequutor domini, ut uocem cœlestem audiuit, statim omnia reliquit, & Matthæus telonæum & isti discipuli necessarium uictum obliuiscunt: sic adeò rapiebantur amore, & doctrina Christi [Quidam autem pharisæorum dicebant illis. O Deum immortalem, & etiam pharisæi ibant cum Christo? Non solum discipuli, sed etiam pharisæi eius inimici magistrum sequuntur: ut nullus locus sit, qui non pateat impugnationibus, etiam in sacro Christi colegio. In omni loco & tempore aduersus Christum calumnias quærunt: quando autem non possunt magistrum reprehendere, discipulos taxant. At si sub uexillo Christi pugnaueris, ab ipso propugnaueris. Dominus enim mihi adiutor: non timebo, quid faciat mihi homo. Et sanctissimus Iob. Pone me domine iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me. Pharisæi uero potius, quam alij discipulos arguebant, quia & Christo & ipsis inuidebant: uel quia uolebant se ostendere cæteris sanctiores: & ideo zelabant legem, & præuaricatores legis: uel quia erant periti in lege, & ad illos spectabat scire, quid licitum uel illicitum esset in sabbatho. Et licet hic nulla fiat mentio de scribis, tamen sub nomine phariseorum intelligūtur. Quia in Matheo legimus, quod accusabant pharisæi dicentes. Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister uester? & tamen ibi non solum aderant pharisæi, sed etiam scribæ, ut dicit Marcus.

Act. 9. Mat. 9. Psal. 117 Iob. 17. Mat. 9.

¶ Obserua autem quod Matthæus & Marcus dicūt hæc uerba dixisse Pharisæos Christo sed Lucas ait quod dixerunt illa discipulis, quia fuerunt duę atque diuersæ accusationes. Altera accusatio fuit quorundam Phariseorum Christū accusantiū, altera uero fuit aliorum Pharisæorum accusantium ipsos discipulos. Ideo ait Lucas. Quidam autem pharisæorum dicebāt illis, quasi dicat. Multitudo pharisæorum Christo loquebatur, & cum illo erat præcipua quæstio & accusatio: quidam autē eorum discipulis loquebantur, eos increpando & dicentes. Quid facitis quod non licet in sabbathis.] Quid dicerent Pharisæi si uidissent nostras festiuitates, conuiuia, potationem, & bacchanalia, cum per integros dies festos homines saltant? Expende autem sceleratorum hominum impietatem, Ipsi flagitiis cooperti uiros excellentes, & sanctitate pręstantes, in quibus aliquod lumen uident elucescere irruunt, & culpam leuem calumniatur. Vt uultures qui ueniunt ad cadauera, non autem ad corpora uiua: sic inuidi nō opera uiua & excellentia, sed mortua odorant. Vide etiam quanta fuerit sanctitas, & bonitas discipulorum Christi: nam ex hoc loco satis ostendi potest. Nam certe si Christi discipuli essent adulteri, homicidæ, latrones aut contra legem crimen aliquod cōmisissent: utique pharisæi inuidi non tacuissent Querentes autem quid reprehendere, nihil inuenerunt aduersus eos: magnum quidem hoc est argumentum sanctissime illos uiuere. Sic tu uiue, ut quāuis inimici uelint calumniari nihil contra legem Dei inuenire possint, quod tu commiseris: Si autem aliquando aduersus te aliquid moliantur reiicere, nihil nisi mendacia & inutilia possint adducere. Sic cum aduersus Paulum ferè tota Iudæa insurgeret, & illum accusarent grauiter coram Festo & Agrippa, nihil tamen dignum mortis contra illum inuenerunt, ita ut Agrippa rex diceret Festo. Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem. Act. 26

Mar. 2. Matth. 12.

¶ Obserua autem quod non accusabāt eos nec arguebant eo quod in sabbatho iter facerent, quamuis iter facere, uidebatur magis illicitum esse quam confricatio spicarum: quia non itinerabant, sed iuxta loca ambulabant per segetes. Et etiā ipsi pharisæi in eodem loco erant, quando discipuli euellebant spicas. Tum etiam quia licebat Iudæis in sabbatho mille passus ambulare. In Actis etiam Apostolorum dicitur, quod mons Oliueti est iuxta Hierusalem sabbathi habens iter. Id est, tantum distat à Hierusalem quantum licet Iudæis ambulare in sabbatho. Quia autem discipuli hoc loci spacium nō transierant, non poterant accusari, quia itinerarēt in sabbatho. Nec ēt arguebāt eos furti, q̄ a de alienis segetibus uellebant spicas: Act. 1.

non

non enim suæ erant illæ segetes, quia om nia reliquerant propter Christum. Ideoque de furto eos non arguebant: quia licebat discipulis hoc facere permittente lege. Nam Deus dixit. Si intraueris segetem
Deute. 23. amici tui frange spicas, & manu conteres: falce autem non metes. Eadem etiam lex erat quantum ad uuas. Ibidem nanque etiam dicitur. Ingressus uineam proximi tui comede uuas quantum tibi placuerit, foras autem nō afferas tecum. Non ergo poterant pharisęi discipulos de furto accusare, qua propter accusabant eos de sabbathi uiolatione: eo quod in tam magno festo ut sabbathum erat spicas confricarent manibus, ut eorum accusatio iusta & recta uideretur, & zelo obseruantiæ legis posita. Sed palliata malitia est, quod multoties homines impij facere solēt: qui sub prętextu uirtutis dicentes legem Dei zelare, uindicant suas iniurias & insontes persequuntur, multi homines sua uitia curāt tegere uirtutis pallio. Nam si per regum & principum curias abieris si per ciuitatū senatores, si in concillia clericorum tetenderis, plurima, & detestanda inuenies uitia cooperta sub uirtutum pallio. Cupidinem suam tegunt sub boni reipublicæ zelo, impudicitias autem suas sub iustitiæ titulo. Atque ita omne hominum studiū est in malum, & procliues esse bonos semper uelle haberi: & hoc est quod in uniuerso orbe utitur à mundi sectatoribus. Hi nanque pharisæi sub fuco & zelo obseruantię legis suam tegunt malitiam & inuidiam. Iniquus Absalon cum uellet aduersus parentem suum regem Dauid insurgere: iniquitatem suam titulo religionis, & deuotionis cooperuit, dicens patri Dauid. Vadam & reddam uota mea, quæ uoui domino Ebron. Et abiit ad Ebron &
1. Reg. 15. coniurationem aduersus patrem iniuit. Sub colore & fuco deuotionis & religionis, aduersus parentem uiolentas manus intulit. Idem fecit rex Saul, qui cum nimis ambiret greges pingues & armēta Amalechitarum, hanc suam ambitionem & cupidinem excusare uoluit dicens Samueli, ea omnia accepisse, ut domino sacrificaret. Ita etiam multi ut prauitatem suam
1. Reg. 15. dissimulent, adducunt testimonia ex diuina scriptura: uel sic malitiam tegant suam.

Quod fecisse legimus dæmonem in deserto, qui malitiam & iniquitatem, quam in Mat. 4 pectore absconditam gerebat, Christo uoluit persuadere autoritate scripturæ sanctæ. Iudas etiam sub pietatis fuco cupidinem palliabat dicens. Non poterat unguētum istud uenundari multo, & dari pauperibus? Et inquit Ioannes. non quia de egenis pertinebat ad eum sed q.a fur erat, & loculos habens Quod iniquus & tradi- Ioan. 12 tor auaritia, & cupidine motus faciebat, misericordiæ zelo palliabat: simulans se eleemosynę largitorem. Hoc etiam & nūc multi iurisperiti & aduocati consueuerūt facere, qui pauperibus proximis substantiam & rem omnem diripiunt: qui uel ad hoc faciendum textus allegant & detorquent tanquam dæmon in deserto, & tanquam Herodes cum Michea & adducunt in suam sentētiam Bartholum, & digesta, Mic. 5. & Baldum, quibus suas tyrannides cooperiunt. Pharisæi sua lege Apostolos Christi persequuntur & iuristæ legibus suis rem proximorum furantur, & medici Hipocratis aphorismo ægro uitam amittunt, & in alium mundum transferunt ostēso Galeni textu. [Et respondens Iesus ad eos dixit. Aduerte obsecro quam fidelis amicus 1. Reg. sit Deus, quantamque habeat curam delictorum suorum, ut semper illis adsit, & pro illis respondeat. Confide in domino, & ipse pro te respondebit. Iacta spem tuā & cogitatum in eum, & non tibi deficiet. Quis sperauit in eo, & deceptus est? Sed quid respondeat audiamus. [Nec hoc legistis quod fecit Dauid cum esuriret ipse & qui cum illo erant, quomodo intrauit in donū Dei, & panes propositionionis sumpsit & manducauit, & dedit his qui cum ipso erant: quos non licet manducare nisi tantum sacerdotibus. Respōdet dominus calumniæ, sed non nisi textibus sacris. Vt enim tentanti diabolo non respondit sine textu: ita nec eius ministris calumniantibus sine sacro testimonio respondit. Docet ut cum agitur an quidpiam licitū sit, nec ne, ad sacram paginam esse recurrendum, ut uel inde colligatur an liceat. Vsus est Christus scripturæ testimonio, quia isti Iudæi nimis credebant scripturis. Quo Ioan. 5. circa alio in loco dixit eis. Scrutamini scripturas, in quibus uos putatis uitam æternam

nam habere. Ideo nunc Christus adduxit ex sacra pagina autoritatem, ut unde oriebatur dubitatio, ibi ortum etiam haberet responsio. Accusatio aduersus discipulos ortum habebat in scriptura: conueniēs ergo erat eis ostendere ex ipsa scriptura, se contra illam non agere. Etenim clauum clauo truditur. Sed singula iam expendamus. ¶ Non legistis inquit. Ac si diceret. Si scripturas sciretis, utq; non diceretis hoc: sed quia nihil intelligitis, insipienter loquimini. Legis defensoribus probat dominus eos nescire legem. Adduxit. Christus exemplum Dauid, quia princeps erat prophetarum, & uniuersa Iudæorum gloria ab ipso pendebat, de quo dominus specialiter loquutus dixerat. Inueni uirum secundū
Act. 13. cor meū. Et Abimelec summus sacerdos
1. Reg. 21. huic rei autoritatem præstitit. Erat enim uir ille summus sacerdos, & iustus habebatur, & in lege erat ualde peritus. Conseruatio nanque humanæ salutis anteponi debet obseruationi festorum: quia sabbathum factum est propter hominem, & non homo propter sabbathum. In necessitate ergo potius prouidendum, est, ut uitæ hominis consulatur, quā ut sabbathū obseruetur. Leges nanque nō constitutæ sunt ad perniciem hominum, sed ad salutem: idcirco ubi maior urget necessitas, cedere debent. Et sæpe numero fit, ut lex legi cedere cogatur, id quod dominus apud alios euangelistas in hoc negotio satis aperuit, cum inter circuncisionem & sabbathum collationem faceret. Et hoc profecto summe obseruandū est in quē finē humanæ leges & promulgandæ & interpretandæ sint: nimirum, ut charitati minime contrarientur.

¶ Aduerte autem quod non solum dixit hoc fecisse Dauid, sed etiam illos qui cū eo erant. Etenim si de solo Dauid Christus loqueretur, possent illi obiicere Pharisæi. Dauid rex erat, & propheta: tui autem discipuli, qui sunt? Ideo addidit Christus, & qui cum illo erant milites, etiam manducasse. Quod igitur licuit militibus, cur discipulis non licebit? Verum, ut scias, qui fuerint isti panes propositionis, aduerte, ꝙ in tabernaculo Mosi erat quędā mē-
Exo. 13. & 27. sa aurea ex lignis Septin, operta laminis aureis, super quā apponebātur duodecim panes, quorum quilibet duas farinæ decimas continebat, qui panes à solis sacerdotibus conficiebantur. Laici dabant farinā leuitæ, & leuita custodiebat illam in thesauro Sanctuarij. Cum autē necesse erat 2. para.
panes confici: petebat sacerdos à leuita fa 9. & 23.
rinam, & panes faciebat: fiebantq; isti panes singulis sabbathis & recentes super mensam apponebātur usque ad aliud sabbathum: & tunc fiebant alij duodecim, & ablatis prioribus illi recentes apponebantur. De his nulli manducare erat licitum Nu. 24.
præter ipsos sacerdotes. Vocabantur pa- Leu. 22
nes propositionis, qui proponebantur: id est ponebantur coram domino in mensa, quæ erat intra tabernaculum ante uelum & sancta sanctorum, ubi uox domini audiebatur in sancta sanctorum super arcā & propitiatorium super alas Cherubin.
Quapropter uocabantur etiam panes fa- Num. 7.
ciei? qui positi erant ante faciem Dei. Cū autem dicit panes propositionis, loquitur Hebræo more: Hebraismus enim est panes propositionis. Lingua quippe Hebræa, denominationibus utitur pro denominatis. Nos uero diceremus panes propositi. Sic etiam dicunt ipsi terra promissionis, hoc est terra promissa: & filius iniquitatis, id est, filius iniquus: & familiarissima est in scripturis sacris hæc loquutio. Itaque non erat licitum, ut de his panibus aliquis laicus comederet, qualis erat Dauid: nisi in extrema esset necessitate constitutus.

¶ Obserua autem, quod licet urgeret necessitas, nō tamen comederunt Dauid & sui hos sanctos panes donec mundi fuerunt, & puri à mulieribus. Quodquidē facto significatur nemini licere, ad sanctū eucharistiæ sacramentum accedere, nisi prius ab omni carnis inquinamento fuerit purgatus: præcipue sacerdotibus quorum munus est id quotidie manibus & pectore gestare, & alijs id impartire. Vnde dominus. Mundamini qui fertis uasa domini. [Et dicebat illis, Quia dominus est filius hominis, etiam sabbathi.] Si Abimelec dispensauit cum Dauid in necessitate Esai. 52.
constituto, ut non solum ipse, sed etiam milites qui cum illo erant panes propositionis manducarent: de quibus non poterant edere nisi soli sacerdotes: multo melius

lius id ego potero cum discipulis meis dispensare. Ratio est, quia ille non erat dominus sabbathi sicut ego sum : & nihilominus cum inferior me esset , id donauit militibus suis, Et facta hypothesi, quod illi male fecissent uiolando legis præceptũ: ego tamen non possum uiolare sabbathũ, quia sum dominus sabbathi. Etenim ego minime peccare possum, faciẽs quidquid mihi libuerit: qui possum omnino sabbathum tollere nulla existente causa, sicut illud institui, quia uolui.

¶ Perpende autem quod in præceptis primæ tabulæ cuius numeri est obseruan uantia sabbathi, nemo dispensare potest , neque ipse Deus : ideoque in tali præcepto inuiolabili duo cõsideranda ueniunt scilicet uerba legis, & intẽtio legislatoris, idest, naturalis ęquitas, quæ illum mouit. Vbi ergo ista duo apparuerint , non licet alicui contrarium dispensare. Vbi uero non apparet intentio legislatoris, tunc licebit: nam lex potius in intentione consistit, quam in uerbis. Nam leges scire, non est nosse uerba legum, sed uim & potestatem earum. Præterea inter præcepta stabilia quædam important actus malos in se, & secundum se, qui semper dicunt deordinationem, ut rem alienam inuito domino cõtractare uel uxorem alienam cognoscere: & in his non potest Deus dispẽsare. Quidam uero dicũtur actus mali in se, licet non secundum se, ut occidere hominem , uel rem alienam suscipere sine fraude. In his potest Deus dispensare. Inter præcepta autem immutabilia quędã sunt pure moralia, in quibus Deus nec homo dispensare potest, quædam sunt partim ceremonialia , ut præceptum de sabbatho in quo potest Deus, & item homo in necessitatis articulo dispensare, uel potius intentio non præcepti interprætati, & de his loquitur hic Christus . [Factum est autem & in alio sabbatho , ut intraret in synagogam & doceret.]Duplici ex causa curabat & docebat in sabbathis. Primo quia Iudæos uolebat docere in sabbatho, in quo omnes in templo conueniebant , sicut modo Christiani in dominicis diebus accedunt ad audiendum rem sacram, & prædicatores. Et ideo ait hic Lucas ꝙ Christus tunc docebat eos. Venatores et & piscatores retia tendunt, ubi sciunt plures natare pisces, & feras latitare. Sic Christus qui animas uenari cupiebat, ubi frequens erat turba Iudæorũm , docebat in sabbathis. Secundo in sabbathis docere uoluit & miracula facere quia uolebat locum accusationi Iudæorum dare , quam ipsum tanquam in uiolatorem sabbathi retorquebant, ut uel inde occasione sumpta eos doceret, quomodo sabbathum esset obseruandum . Ideò sequitur in contextu . [Et erat ibi homo , & manus eius dextra erat arida]Pharisæi illum hominẽ ad Christum adduxerunt , & ideo dicitur hic, quòd insidiabantur , ut accusarent illum. Non tamen intelligas, quòd ipsi obtulerunt eum, ut illum curaret , quia hoc iam esset salutem illi homini impetrare , & si hoc facerent non possent Christum arguere, eo quòd in sabbatho curaret, sed suaserunt homini , ut seipsum offeret. Et quanuis uideatur illum hominem non fuisse adductum , quia ait. Erat homo in synagoga, dicendum tamen est illum esse in synagoga quando Christus intrauit, & pharisæi uidentes hominem, illi suaserũt , ut se Deo præsentaret. Quanuis deprauata & iniqua intentione hoc fecerint , tamen bonum opus fecerunt, persuadentes, ut ad Christum accederet , qui uerus animarũ medicus erat . At Deus ita sanctus , ita bonus & misericors est, ut ex malis sæpè bona eliciat, quemadmodum hic fecit, ubi salutem infirmo restituit , & utilem doctrinam omnibus præsentibus prædicauit. Ita etiam filij Iacob fratrem Ioseph Gen.37
iniquo & deprauato animo in Aegypto uendiderunt, at autem ex hoc tanto malo Deus grande bonum multis populis parauit, nam prudentia & sagacitate Ioseph effecit ne magna gentium multitu- Gen.50
do fame periret. Atque ita ipse posteà fratribus suis dixit. Vos cogitatis de me malum, sed Deus uertit illud in bonum . Ita etiam Saul existimauit Dauid in interitũ 2.Re.18
adducere, petens ab illo centum Philisteorum præpucia , & dixit , Non sit manus mea ĩ eo, sit aũt sup eũ manus Philistijm. At etiam si Saulis animus deprauatus , & iniquus esset , opus tamen inde elicitum bonum fuit , quia Dauid triumphans uictoriam de Philistæis reportauit . Ex quo

loco

loco discere debes semper recta & bona opera facere : etiam si in mortali sis detentus culpa. Hi nanque pharisæi etiam si in mortali iacebant peccato, tñ huic homini habenti aridam manum, bonũ impẽderũt opus. Ita etiã si uiuas in damnationis statu, bona tñ opera semper facito: nam etiã si pro illis uita æterna non sis dignus, nec etiam per illa mereris quod à peccato te dominus eripiat: bona tamen temporalia tibi comparabis, & salutem corporis, & etiam bonum habitum, ut posteà cum ueneris in statum gratiæ maiori cum facilitate uirtutis operibus te addicas, nam habitus potentiam reddit facilem. Petrus nanque postquam bis dominum suum abnegauerat: Christi discipulus, in loquela solum cognitus fuit. Curãdum tibi maximè est, ut etiam si Deum amitas nunquam tamẽ Dei loquelam amittas, ut uel signis bonus Christianus habearis, etiam si reuera bonus non sis. Nunquam desinas ad rem diuinam accedere, & ad conciones audiendas, nam hæc Christiani signa sunt, quibus ipse cognoscitur: in quibus cõcionibus aliquãdo galli cãtũ audies hoc est diuinam inspirationem, quæ ad postes animæ tuæ pulsabit, ut tua peccata & delicta plangas, & in saniorem redeas mentem. ¶ Prætereà si manum aridam habes, ad Christum statim confugias, potens quippe est omnia tua vulnera in ictu oculi sanare. Multi enim sunt qui manum aridam ad sanctè operandum habent, & ad eleemosynam tribuendam, de quibus Zacharias ait. Brachium eius ariditate siccabitur. Quod fit quia pauperi & inopi manus non extendunt : id autem euenit ex cordis siccitate, ubi nulla pauperum misericordia & pietas inest. Sic beatus Dauid in psalmo. Percussus sum sicut fœnum: & aruit cor meum. Ex corde enim arido, arida manus facta est: sicut arbor, q̃ radices aridas habet nullos fructus agricolis promittit. Obseruabãt scribæ & pharisæi si in sabbatho curaret: ut inuenirẽt unde accusarẽt eũ. Quia Christus discipulos à culpa liberauerat & misericordiã sacrificio prætulit, pharisæi insidiari cœperũt magistro, obseruãtes an sanaret infirmũ nec ne: nã si eũ sanaret, statim eũ arguerẽt de sabbathi trãsgressione: & si nõ sanaret, eũ de impietate & credulitate incusarẽt, uel de impotẽtia, ꝙ infirmũ nõ potuisset sanare. Obserua aũt ꝙ calumniari & accusare ꝑpriũ munus, & officiũ diaboli est: iuxta illud Apocalypsis. Proiectus est accusator fratrũ. Vnde merito dicebat illis dominus. Vox ex patre diabolo estis. Porrò hęc pharisæorũ inuidia detestãda est, ut pote quę infelicẽ animã excęcat, ut inde homo deterior euadat, unde potiorẽ & sanctiorem uiuẽdi normã elicere deberet. Etenim inuidus oĩa quę uidet, sicut serpens oĩa quę comedit in uenenũ conuertit. Oĩa facta & dicta illius, quem odio prosequit̃ semper in sinistrã partẽ interpretat̃, imo potius inuidus sẽper intẽdit oĩa facta illius quẽ odit deprimere & in nihilum redigere, & quęrit sẽper uiã & modum ut hũc deprauatũ cogitatum adimpleat. Sic pharisæi: & scribę mũdani honoris cupidi & sitientissimi Christo inuidebãt: & tã illius facta quam dicta calũniabãtur. Fuge igitur tu hãc trucem & immanem ferã, quę tanta mala in uniuersũ intulit : inuidia.n. diaboli mors introiuit in orbẽ terrarũ. Quia dæmõ uidit hominẽ in fęlici statu cõstitutũ esse, & ad illũ locũ illi patere aditũ : unde miserę ipse corruerat, illum tentauit, & uicit, De Isaac nanque scriptura dicit. Benedixit illi dominus, & locupletatus est homo. Ob hoc inuidentes ei palęstini puteos eius obstruxerunt. Hæc enim maledicta inuidia nec propinquis parcit. Nã Rachel sterilis Sorori fœcundæ inuidit. Et fratres Ioseph ei inuidebant pessimo & iniquo animo, uidentes quod à parente præ aliis fratribus diligeretur: cum etiam audirent somnia, quæ narrabat. Sic Aaron, & Maria loquuti sunt contra Mosem dicentes, Non per solum Mosem loquutus est dominus. Sic isti Pharisæi Christo à quo tanta receperant bona inuidebant, & calumniabantur : atque ideo facta eius obseruabant. Sed id frustrà, nam ut inquit modo euãgelista. ¶ Ipse uero sciebat cogitationes eorum. Ideoque falli nõ poterat, quia omnia nuda sunt, & aperta oculis eius. Etenim homo uidet, quę foris sunt, Deus autem intuetur cor. Quocirca regius uates in psalmo domino cecinit, dicens, Intellexisti cogitationes meas de lõge: semitam meã & funiculũ meũ inuestigasti. Hnc tu

Marginalia: Mat.26. — Zac.11. — Psa.101 — Apo.12 — Ioan.8. — Sap.2. — Gene.3. — Gen.26 — Gen.30. — Gen.37. — Nu.12. — Hebr.5. — 1.Re.16 — Psa.138

deberes prospicere, qui semper prauas,&
iniquas cogitationes in pectore uoluit,&
deberes semper ingenti pudore suffundi,
quandoquidem scis quod Deus omnia
nouit, etiam ipsa cordis penetralia. Talia
nanque multoties in animo uoluis, quæ
si homines uiderent, non dubito quin in
faciem tuam spuerent:& conspectum tan
quam detestandum relinquerent. Quid
est igitur quod coram Dei oculis ea fa-
cias: quæ coram abiectis hominibus pude
ret facere? Sed de his inferius aptiori dice-
mus loco: nunc uero euangelistam audia-
mus. Et ait homini qui habebat manum
aridã. Surge & sta in medium. Pręcepit illi
ut staret, & in medium prodiret, ut om-
nes illum. & miraculum factũ uidere pos-
sent. Expende autem quod quemadmodũ
munus diaboli est, semper proiicere, euer
tere,& destruere: sic domini est egrigere,
resarcire,& eleuare. Nam ut beatus Hiero
nymus pulchrè annotat: nullum peccato-
Hier.super rem in scriptura stantem legimus, sed ad
iustos dicit. State succincti lũbos uestros,
Ezec.c.2 præparati in euangelium pacis. Et Eze-
Ephe.6. chiel. Statuit me supra pedes meos. Nam
Eze.3. stare ad uitam pertinet bene operãtis. Vn
1.Cor.10 de & Paulus dicit. Qui stat, uideat ne ca-
dat. Et non dubium est nisi quod in hoc
Ephe.4. loco stare uocat Paulus statum gratiæ &
salutis. Vnde alibi suis dicit. State in do-
4.Reg 3 mino charissimi. Et propheta qui se uita
Psal.134 & moribus ante dominum stare uidebat,
dixit. Viuit dominus in cuius comspectu
sto. Et ad Christi seruos loquutus egre-
gius psaltes dixit. Ecce nunc benedicite do
minum, omnes serui domini. Qui statis in
Psal.121 domo domini in atriis domus Dei nostri.
Zacha.5 Et alibi, stantes erant pedes nostri, in a-
triis tui Hierusalem. At è contra (ut Za-
charias inquit) iniquitas in talento plum
beo sedit. Et enim inueterati in peccato,
& flagitiis suis hærentes, sedere dicuntur:
qui nec exurgere, nec illud audire uolunt
dicentem. Surgite postquam sederitis. Et
iterum. Sederunt principes, & aduersum
Ps. 126. me loquebantur. Ecce igitur quomodo
Ps. 118. uerbum stare significat rectè agere: cade-
re uero iniquè. Hinc in Psalmo primo. Nõ
resurgent impij in iudicio, id est, non sta-
Psal. 1. bunt: non probabunt se esse iustos: nam il
la particula, re, redundanter posita est, &
hæc est Germana expositio. Peccatori e-
tiam in Deuteronomio dicitur. Non erit Deu.28
stabile uestigium pedis tui. Lege si placet
Gregorium & Ambrosium. Discamus pri- Gr.ho.6
mo non relinquere bona opera, nec exer- in Eze.
citia uirtutis propter calumniãtium mur Ambr.
murationes, nec propter dicta aut iudicia in psal.1
hominum impiorum. Christus nanque
huic indigenti nõ desinit bene facere pro-
pter impias pharisæorum calunnias id e-
nim est multorum hominum ingenium,
ut hæc attendentes, ab incepto bono de-
sistant: de quibus illud psalmi dici potest. Psal. 61.
Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eo
rum. Solent nanque pueri balistas ex du-
ctuli uirga facere, & tales ex fœno & aliis
sagittas cum illis proiicere, quæ uel mus-
cas non possint interficere. Ità multi sunt
tam pusillanimes ut has puerorum sagit-
tas timeant, & metum eorum hominum
concipiunt qui de omnibus mala dicunt,
quique deprauato sunt animo & consciẽ-
tia. Ne hos timeas, quia paruulorum sa-
gittas proiiciunt, quę nec tuam conscien-
tiã lędere possunt, cum hi tales infames
habeantur: quod si hos timueris,& sagit-
tas has nimium sentis, protiori iure tu in
fans & puer eris appellandus, qui talia
sentis.

¶ Discamus secundo in omni loco &
tempore bonum semper operari: ita ut
euntes in bonum opus, aliud item bonũ
non sit nobis impedimento. Dixerat su-
perius Lucas quod Christus intrauerat in
synagogam, ut doceret: nihilominus ta-
men hunc hominem infirmum etiam cu-
rauit. Ne te pęniteat tendens in templum
rem sacram auditurus, uel prædicatutus:
infirmum in uia uisitare,& pauperem, Nã
si perfectè bonus esse cupis, multa bona
habere debes. Nam bonum ex integra cau
sa consurgit: malum autem ex quocunq;
defectu. Vt aut bonum opus perfectũ sit,
& omnibus numeris absolutum opus est
habeat omnes uirtutis circunstantias, ut
vel ita compositum ad consumatam deue
niat perfectionẽ. Ita rectus & bonus Chri
stianus ad multa recurrere debet, nec uno
solo contentus esse debet. Vide Christum,
quem nec infirmi curatio impedit, ut prę
dicationem exerceat: nec prædicatio im-
pedimento est, quominus infirmum cu-
ret.

ret. Propter unum opus bonum aliud nõ relinquit, nec aliud opus alteri est impedimento. Multi sunt sic adeò ambitiosi ut multa secularia officia uelint amplecti, & dicunt se omnia posse. Si autem illis aliquid pertinens ad Christi obsequium demandaueris, soli illo laxantur, defatigantur, & denique oneri succumbunt. Nam si concionibus uacas, dicis ieiunare non posse: si eleemosynam pauper postulat, dicis iam aliis pauperibus dedisse: atque ità unum opus aliud impedit. Bonis Israelitis non erat impedimento ædificium templi: nam altera manu Israelitici populi inimicos interficiebant, altera uero laborabãt,
2. Esd. 4. ædificantes ciuitatem sanctam Hierusa-
Neẽ. 4. lem. Ità ambabus manibus ludere debes,
Iud. 3. ut alter Aioth de quo ait scriptura, quod sinistra manu tanquam dextra utebatur. Ità tu ambabus manibus laborare debes: & ad omnia, quæ Dei sunt recurrere. [Et surgens stetit.] Velox & perfecta obedientia, non moras nectit, dicens cras istud faciam, subinde repetens. Sic tibi faciendum est ut in omnibus promptam obedientiã obserues. Vtinam tu cum in uitiorum & flagitiorum lecto iaces ad Christi uocem ita ocyus surgeres, quemadmodum hic, de quo nobis est sermo: qui statim, ut dixit Christus, surge, surrexit, Vide rogo, attentis audias auribus quod Salomon inquit. Ne tardes conuerti ad dominum, &
Eccle. 5. ne differes de die in diem. Surge itaque
Ephe. 5. qui dormis: & illuminabit te. Christus. Quandoquidem non ad interitum uel ad iugulum uocaris, sed ut si cæcus es, uisus clarus tibi restituatur: si infirmus, ut in pristinam restituaris ualetudinẽ. Surge surge piger, ne in chœnice sedeas, neq; tã suaui & utili tibi præcepto resistas. [Ait ad illos Iesus. Interrogo uos, si licet sabbatho bene facere, an male: animam sal-
Mat. 12. uam facere aut perdere.] In Matthæo legimus Pharisæos hoc interrogasse, hic autem id interrogat Christus: sed utrunque uerum est. Ipsi nãque prius dolose de hoc interrogauerunt Christum, deinde iussit dominus hominem in medio stare: quo stante Christus eorum quæstionem iterum interrogauit, ut eis aptius responderet. Cum uero dicit an liceat animam curare totum hominem intelligit: nomine namque animæ, totus significatur ho-
mo. Sic intelligitur ille Deuteronomij lo- Deu. 10
cus. Intrauit Iacob in Aegyptum, cum septuaginta animabus. Vel iuxta aliorum sententiam loquens de toto homine anima dixit: quia Christus corpus miraculose curaturus, sciscitatur de animæ salute: quia quorum corpora sanabat, etiam animabus salutem tribuebat, peccata tollendo, & infundendo illis gratiam. Insuper corporum curationem ad animarum ordinauit salutem. Interrogat igitur an liceat in sabbatho bene agere, id est, infirmos curare. De Christo non dubium est quia erat legislator, & dominus legis. Dato autem ꝙ omnẽ rigorẽ legis uellet obseruare: nõ faciebat contra legẽ: curando infirmum illum. Quia in sabbatho prohibebãtur externa opera propter laborem & occupationem: Christus autẽ solo uerbo sanabat. Etenim lex non præcipiebat, ut Iudæi in sabbatho non loquerentur: ergo si aliquis solo uerbo, ut Christus in sabbatho curaret, non utique contra legẽ faceret. Medici etiam Iudæi poterant in sabbatho curare: imo peccarẽt, si extremè infirmanti non prouiderent. Et sic Iudæi non prohibebant medicos suos in sabbatho curarè. Arguebãt autem Christum. quòd in sabbatho curaret, eo quod posset has ægritudines in aliis curare diebus: cum nullum esset in mora periculum. Sicut sanando cæcos, claudos, paralyticos: quorum salutem in alios posset differre dies. Aliis etiam diebus Christus curabat, de quibus in scriptura non fit mentio: quia tantum de sabbatho controuersia agitabatur.

¶ Sed poterit aliquis forsitã dubitare. Si in aliis diebus poterat curare, in quibus calumniam non pateretur, quid est ꝙ in sabbathis curabat? Ad quod dubium facilis est responsio: nam aliqui infirmi eorum, quos Christus curauit, ità erant in maximo constituti periculo, ut nisi statim cararentur, perirent. Sicut fuit ille reguli filius: de quo pater dixit. Descende, prius quam moriatur filius meus: socrus etiam
Simonis magnis laborabat febribus. Alios Ioan. 4.
etiam qui non in tanta erant necessitate Luc. 4.
in sabbatho curabat, ut gloria Dei in similibus diebus magis eluceret, nam Christus

 miraculo-

miraculose salutem restituebat: quanto. autem coram pluribus miraculum fiebat, tanto diuina uirtus & gloria exaltabatur In sabbathis aūt plurimi cōueniebāt propter uacationem operis, & Christus quærebat omnium spiritualem salutem. Sed de his satis. Verum quia isti ad interrogationem Christi non responderunt, conuersus est ad hominem, qui habebat manum aridam, & ideo sequitur. [Et circunspectis omnibus.] Circunspexit ira percitus & contristatus, cum uideret cæcitatem
Marc.3. cordis eorum, ut Marcus inquit. Fuit enim in Christo ira cum zelo diuini honoris, quæ tamen rationis iudicium non præueniebat: sed suo assumpta imperio. [Dixit homini. Extende manum tuam.] Imperando loquebatur: non sicut scribæ & pharisæi. Extēde (inquit) manum tuam. Non in te contrahas: nō quę tua sunt quęras, sed quę Christi, Non ad posteriora te conuertas, sed ad priora te ostende: nam qui male agit non se extendit, sed ad posteriora se conuertit. Scito enim semper debere extendere & exercere totam uim, quam in manu accepisti: nunquam tamē
1.Co.15 otio uacare debes. Cū Paulus dicat. Cha-
Phi.3. ritas Christi urget nos. Si igitur pater ex-
2.Cor.5 tendit manum suam donans nobis filium suum. Et si filius manum suam & brachia quoque extendit præbēs sanguinem suū, & facit potentiam in brachio suo, ut nos aridos in uitam restitueret, & nos iacentes exaltaret: quid est quod nos manum nostram non extendimus apprehēdentes disciplinam, ne quando irascatur dominus, & de uia iustorum separemur? [Et
Psal.2. extendit] Vide quomodo membra rationis expertia Deo obediunt, & eius diuinę uoluntari parent. Quid igitur est quod tu qui diuina præditus es mente, & rationis particeps es, diuinis mandatis resistis. [Et restituta est manus eius.] In pristinum scilicet, robur, ut rectè ea posset uti. Docuit hoc exemplo Christus ob malorum deplorandam peruersitatem, non esse abstinendum à iuuandis proximis. Vt quid igitur medicus ob incurabilem morbum unius infirmi, omnes infirmos negligeret: cum etiam nec seminatorem à seminando deterreat unus uel alter lapis? Sic tu ob malorum detractiones bonum inceptum nō relinquas: nam uirtus quidquid hominū dicat uulgus, uincere debet. Obserua etiā quomodo hoc facto dominus factorum suorum rationem dedit. Neque enim semper locum habet autoritas, sed aliquādo exhibenda est dictorum aut factorum ratio. Etenim sunt multi qui uolunt sua laudari opera solum hac ducti ratione scilicet, quia ipsi fecerunt: Et tanti haberi uolunt, ut si aliquid dixerint, ipsis uideatur ob eandem rationem solum, quia ipsi dixerunt, credendum esse certissimè: Christus autem qui tanta autoritate, & miestate miracula faciebat, etiam rationem facti reddit, ut omni populo satisfaciat.

❡ Obseruandum hic etiam quomodo sanctificandi sunt dies festi, nempe proximis benefaciendo, & seruando animas, illud adimplentes, quod apud Esaiam le- Esai.58.
gimus, Frange esurienti panem tuum, nudos uagosque introduc in domum tuam. Si uideris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Sed iam nunc apud Christianos (quæ huius tempestatis misera sors, & calamitas est) dies festi bacchanalibus celebrantur, conuiuiis, & ebrietatibus, choreis, & ludis datur opera: & eo tempore, quo magis Deo erat uacandum, maiora committuntur peccata, & maioribus flagitiis Deus noster offenditur. Sed iam uideamus, quid adhæc scribæ & pharisæi: nam sicut sumus bonus odor uitæ ad uitam (ut Paulus inquit) & 2.Cor.2
aliis odor mortis ad mortem: ita hæc miracula Christi quę bonis bonus odor erāt, pharisæis, & scribis erāt ad mortem. Quapropter sequitur in contextu. [Ipsi autem repleti sunt insipientia.] Insipientia quo ad intellectum, & odio quoad animi affectum. Pleni fuerunt erroribus, prauis consiliis, & iniquis cogitationibus: quia inde peiores euaserunt, unde rectiores fieri deberent. Nec portentosum illud miraculum potestati diuinæ adscripserunt: nec Christi rationi & probationi uoluerūt acquiescere.

❡ Sed fortassis alicui uidebitur, Christū non bene fecisse curādo in sabbatho, quādo illis pharisæis erat occasio ruinæ: maximè cum id in alterum diem differre posset. Ad quod dicendum quòd id quod agitur aut est malum in se, & de hoc

non

non dubium est, quin relinqui debeat: quia est scandalum actiuum, quod semper est peccatum: aut est indifferens, & hoc etiam dimittendum est: quia naturalis ratio homini dictat propter nullam rẽ alicui esse inferendum scandalum. Si autem est bonum, aut est bonum praecepti, & hoc non est dimittendum, quia non debet ob uitandum alterius scandalum quis peccare. Aut est bonum supererogationis, & hoc quamuis homo possit dimittere propter scandalum alterius, non tamen tenetur omnino dimittere, sed aliquo interiecto tempore. Quia igitur curatio miraculosa corporum ordinabatur ad salutem animarum, quod est bonum necessarium: ꝑꝑ scandalũ dimitti non debuit aut in aliam diem distrahi, cũ melius & opportunius in sabbathis fieret. Tum ẽt quia praecipuè illis dieb. magna hominum multitudo côueniebat, tũ propter documentũ: quia non erat opus seruile à quo cessandum erat: denique ut ostenderet Christus se Deum esse, & non legi subditum. [Et colloquebantur ad inuicẽ quidnã facerẽt de Iesu.] Hoc est qũo eum perderent: cuius beneficijs maximè indigebant: Impijssima fuit eorum malitia: quandoquidem concilium inierunt, ut de Christi morte agerent. Vides iã hic
Exod. 8. quomodo Dei mirabilibus impij obstinatiores redduntur, vt in impio illo Pharaone, & in Iudaeis patet: in quos cùm dominus tanta contulisset beneficia, & pauisset illos in deserto: saepè saepius in Aegy-
Exo. 16. ptum reuerti uoluerũt. Sic isti pessimi homines mirabilia Christi uidentes, non solum reuersi sunt ad poenitentiam: sed peiores facti de illius morte egerunt. Sic in
Mat. 12 Matthaeo legimus, ꝙ cum uidissent hoc miraculum Pharisaei, concilium fecerunt aduersus eum, quomodo illum perderent. Et in Marco etiam dicitur, ꝙ cũ He-
Marc. 3. rodianis inierunt concilium. ¶ Caue tu à malitia & inuidia istorum. Etenim offendũtur inuidi bonis operibus proximorũ. Legitur in primo libro regũ de Heli sacerdote, quod non poterat uidere lucernã, donec extinguebatur. Sic inuidi non pos-
1. reg. 3 sunt bona opera proximorum lucentia uidere, nisi solum ea opera, quae extincta sunt, & mortua. Infirmabãtur horũ oculi tanquam inuidi: ut nõ possent bona opera proximorum intueri. Tales lumine solis obcoecantur. Pascuntur hi stercore, ut scarabaei: vnde iniquis proximorum operibus gaudent, & delectantur, bonis aũt moerore conficiuntur. De his, qui proximorum bonis operibus offenduntur, inquit propheta Amos. Occidet sol in meri Am. 5
die, & tenebrescere faciã terrã in die luminis. Cui rei in persona Christi concinit egregius psaltes. Loquuti sunt aduersũ Psal. 8.
me lingua dolosa, & sermones odij circũdederunt me: pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi: posuerunt aduersum me mala pro bonis. Quod etiam per Ioannẽ Ioan. 15
Christus testatur. Vt impleatur (inquit) sermo qui in lege eorũ scriptus est: quia odio habuerunt me gratis, &c. Sed iam beatissimum euangelistam Lucam, qui agere incipit de Apostolorum electione, audiamus. [Factum est autem in dieb. illis exijt in mõtẽ orare.] Nõ intelligas hoc contigisse statim post praedicta, quae hic narrãtur: sed antea, uidelicet priusꝗ̃ sermonem habuisset in mõte. Vnde quę de apostolorum electione hic dicuntur, quędã recapitulatio est sancti euãgelistę. Docemur aũt hoc Christi facto à mundo & eius tumultu longius abire: si Deo uacare quietè uolumus. Praetereà oraturus montẽ ascendit, ut ostendat q́d omnis orans mundi infima & terrena contemnere & obliuisci debet: cęlestia uerò solũ contemplari: & apicẽ montis cõscendere. Vult n. dominus acturus & loquuturus cũ homine eum inuenire a mũdi tumultibus & uanitatib segregatũ. [Et erat pernoctans in oratione Dei.] Genitiuus ille additus, in oratione Dei, hebraismus esse potest: cuius alias meminimus. Nam cũ Hebraei rem magnam exprimere uolunt, rem Dei appellant, ut montes Dei, cedros Dei, id est, magnos. Et nos etiam frequenti loquendi usu hoc sermone utimur. Dicimus nanque panem Dei, uinũ Dei, cũ suauissimũ & optimum id significare uolumus. Sic modo Euangelista inquit: in orone Dei, id est, in ardẽti & feruẽtissima orone: cuius rei argumentum praebet dicens, quod in ea pernoctauerit. ¶ Docet non solum die, sed etiam noctu orationi uacandũ esse, & in ea persistendũ, quod

quidem propheta sanctus Ieremias docet dicens Consurge, lauda in nocte in principio uigiliarũ: & effunde, sicut aqua cor tuum ante conspectum domini Dei tui,
Psal. 76. leua ad eum manus tuas. Sic egregius ille
Esai. 26. & sanctus rex Dauid faciebat: dicẽs, Preuenerunt uigilias oculi mei. Et Esaias. Anima mea quæsiuit te in nocte. ¶ Aduerte hic etiam quod ante electionem Apostolorum permisit dominus orationem: tota.n.nocte orauit, & mane elegit duodecim Apostolos: ut doceat nos orare ante electionem prælatorum: ut Deus dignetur ostendere, quis sit dignior ut in prælatum eligatur. Sic etiã Apostoli qui edocti erant à Christo cum alium apostolum eligere uoluerunt, qui sedem Iudæ impleret, orantes dixerunt. Tu domine, qui no
Act. 1. sti corda omnium, ostende, &c. Sed iam hodie in electionibus potiùs præmittitur malignum & iniquum fędus, quàm denota oratio. Prius nanque qui dignitates ascẽdere anhelant ambitu sibi suffragia quęrunt, & si opus est oblatis pecuniis id facinus perpetrant. Et ij etiam, qui suffragantur, potius amicitiam, consanguinitatem, patriam, uel nationem quam eum qui studiosus est, sapiens, uel dignitate & officio dignus. Tales sunt quę hodie fiunt electiones: ut fuit electio Sichimitarum, qui Abimelech elegerunt in ipsius euersionem, & eorum etiam q. ipsum elegerant. Subditi
Iudith. 9 eum prælatum uolunt, qui semper facultatem illis facit, ut cum ignauia & negligentia uiuant: eũ autẽ abiiciunt & nolunt, qui studiosus, & amator uirtutis, & religionis est: statimque aduersus eum insurgũt dicentes asperum esse rigidum, & crudelem. Is autem, qui hoc modo eligitur prælatus & ad libitum subditorum, statim cõspicitur nõ per portam intrasse: quia asperè & superbè imperat, & cum tyrannide regit, non oculos coniiciens in commune bonum, sed sibi indulgens, & amicis suis qui illum elegerunt, etiam si mali & peruersi sint. De quibus dominus per Oseam aptissimè loquitur, inquiens. Ipsi regnaue
Oseæ. 8. runt, sed nõ ex me, principes extiterunt, & nõ cognoui. ¶ Obseruandũ est etiã, qđ quãuis Christus sit Deus, poterat tñ sicut homo preces fundere: nam secũdũ assumptam humanitatem orare poterat, secũdũ quam minor erat patre, quod idem testatur dicens. Pater maior me est. Secundum quam etiam obediebat in omnibus tanquam minor maiori, iuxta illud Pauli. Factus obediens usque ad mortem. Ideoque Ioan. 14
orabat, & non solùm hic, sed etiam à dex- Phi. 2.
tris patris quatenus homo orare potest: & orat pro nobis offerens merita passionis suæ toti diuinitati. Vt ipse beatus Ioannes nobis locupletissimus est testis, qui inquit. Si quis peccauerit aduocatum habemus apud patrẽ dominum Iesum Christum: & ipse est propiciatio pro peccatis 1. Ioa. 2.
nostris. ¶ Expende etiam quam asperam uitam degebat Christus redemptor noster, qui in die prædicabat, & docebat: per noctem uero in somnis in oratione erat, in monte, inter feras, & in solitudine. Quid ad hoc mirabile Christi exemplum dicent illi miseri, & infœlices, qui de Christiano nomine gloriantur, qui in blandis lectulis per totam noctem stertunt: qui etiam usque in mediam diem non expergiscuntur? Hi equidem uitam Epicuræorum sectantur: qui etiam in uitiis & obscœni uoluptatibus tanquam sues deuoluuntur, uentrem suum Deum habentes, & uxores suas tanquam deas uenerantes. Et cũ dies factus esset uocauit discipulos Phi. 3.
suos.] Non insalutato hospite accedunt, sed prius uocãtur. Vnde Paulus Hebræis Hebr. 5.
dicit. Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui uocatur à Deo tanquam Aaron. Sed hodie multos uocat peculiaris ambitio, multos carnis affectio, plurimos pecuniaria, aut regum & principũ amicitia & conciliatio. Obserua etiam quod Christus ex discipulis suis prælatos elegit, Apostolos & principes ecclesię. Sic tu ex Christi discipulis elige prælatum: nõ ex discipulis diaboli, mũdi aut carnis. Sed quis est Christi discipulus? Qui charitatem habet. Charitas enim discipulos Christi nõ efficit: iuxta id quod idem dominus inquit. In hoc scient omnes, quod discipuli mei estis: si dilectionem habueritis ad inuicem. Is qui maiorem, & ardentiorem habet charitatẽ, Ioa. 13.
dignior est ut prelatus eligatur. Vnde quãdo Christus beatum Petrum eligere uoluit in aliorum prælatum prius illum exa Ioa. 21.
minauit qualem amorem & charitatem haberet, & uoluit scire an præ cæteris

Aposto-

Apostolis eum diligeret:nam etiam si dignum eligas, si dignior alius sit, aduersus conscientiam facis, nam teneris digniorem eligere. Itaque ex Christi discipulis, & ex eis qui inuicem se diligunt, prælatũ eligere debes.Sic Apostoli fecerunt in ele-
Act.1. ctione Mathiæ in Apostolatum.Vnde beatus Petrus dixit. Oportet ut ex his uiris q. nobiscum sunt congregati in omni tempore, &c. Sic etiam cum elegerunt illos
Act.6. septem diaconos ut ministrarent mensis dixerunt,Considerate uiros ex uobis boni testimonij septem, plenos spiritu sancto & sapientia, ut cõstituamus super hoc opus.[Et elegit duodecim ex ipsis.]Ex quibus manifestum est qđ omnes duodecim Apostoli simul fuerint electi, nec alterum altero in Apostolatu antiquiorem esse: quanuis alij aliis in discipulos prius fuerint electi.Prius nãque sequuti sunt Chri-
Mat.4. stum beatus Petrus & Andreas, quã Ioannes & Iacobus: ideòque in discipulos aliqui prius aliis electi sunt, non autem in apostolos.Nam quadam die primo mane uocauit Christus omnes discipulos suos, & ex eis duodecim segregauit, quos elegit & nominauit Apostolos.Quod autem duodecim elegerit non alto uacat mysterio. Aliqui existimarunt nullum esse mysterium in duodeno numero Apostolorum, dicentes nullam esse causam aut,rationem quod plures essent, aut pauciores
Mar,3. Nam Marcus ait ad se Christum uocasse quos ipse uoluit: & placuit illi duodecim eligere.Nam quando infœlix Iudas periit non ut que elegissent Apostoli alium qui locum illius impleret, & Petrus id esse ne-
Act.1. cessarium dixit.Oportet(inquit) unum ex istis nobiscum fieri testem resurrectionis: & quod scriptura hoc prædixerat, quam oportebat impleri. Sed quanuis ratio determinata de hoc certo numero non appareat:tñ duplex uidetur esse. Prior quia uolebat eos honorare,& nullus maior honor æstimatur, q̃ is,quę in propria patria quis habet:apostoli aũt ex gente erant Iudæorum qui diuidebantur in duodecim tribus. Voluit eos esse duodecim quasi habituros potestatem in duodecim tribus. Israel. Sicq; eis dixit Christus. Vos qui se-
Mat.19. quuti estis me, sedebitis super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel.

Secundo quia Christus uoluit aliquã facere collationem inter uetus & nouũ testamentũ.Illi namque qui uetus testamentũ coluerunt, secundũ carnẽ à duodecim patriarchis descenderũt: ita nimirum uoluit Christus ut oẽs,qui in nouo testamẽto futuri erãt Christiani descenderẽt spiritualiter à totidẽ patriarchis: Ideoq; duodecim constituit apostolos, qui principes fuerũt & doctores legis euangelicæ.Vt enim hac mundi machina terrestri per duodecim signa Zodiaci Sol conficit cursum suũ mirabili & diuina dispositione.Sic in mũdo spirituali Christus.Sol iustitię per duodecim apostolos deducitur,qui eius fidẽ prædicarunt:& nomen eius cunctis nationibus fecerunt notum, & expulsis tenebris ingenti splendore mundum illustrauit. Obserua autem,quod ea ad quæ uocantur Apostoli, cœlestia sunt non terrena:meritissimo ergo ad ea eliguntur, qui minus habent in terra, & ideo Christus pauperes elegit. Nam quemadmodum ad secularia hi eliguntur qui maiorem seculi prudentiam habent: ità ad res semotas à seculo elegi debent, qui minus habent de seculo. Fecit dominus in euãgelica lege, quod in ueteri fecerat: in qua primus rex Saul de minima tribu inter omnes alias,& de minima familia inter suæ tribus familias electus est. Dauid etiam cum eligitur minimus est inter fratres suos. Vnde ius erat 1.Reg.9
Israelitici regni ut deficiente posteritate Salomonis successio pertineret ad filios Natham: qui minor erat ante Salomonem: ut in capite tertio huius in genealo- 1.Reg.16
gia Christi suprà ostendimus:Ita hic non 1.Par.3.
diuites, sapientes, nobiles aut potentes elegit dominus:sed pauperes, simplices & humiles corde. Sic beatus Iacobus inquit. Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo: diuites in fide, & hæredes regni? Elegit enim eos ante mundi cõstitutionem. Ad hoc nanque munus prædestinati fue- Iaco. 2.
runt ad mũdi scilicet, constitutionem isti Ephe.1.
felicissimi homines.¶ Sed expẽde obsecro in hac electione mirabilem & infinitam Dei sapiẽtia. Nam cum uellet Deus à suis creaturis cognosci, diligi, & amari in ipso mũdi exordio:primo omniũ Angelos condidit excellẽti uirtute præditos, substãtias spirituales, & diuina mente pollentes,do-

nauit illis scientiã & sapientiã admirabilẽ. Horũ multi male abutẽtes diuinis donis & beneficijs acceptis gloriã dñi usurparunt, cum potius gratias illi referre deberent: ob ꝙ acerrimè in eos aĩaduertit dñs: & ita ceciderunt miserando lapsu, ut dicat Ioannes, non inuentum esse in cœ-
Apo. 12 lo eorũ amplius locũ, ita, vt perpetuo nulla eis remanserit ascensus spes, nec ullius remedij umbra. Vnde ad reparãdas sedes horum casu perditas (vt inquit B. Augu.)
Aug. in enchiri. c. 19. naturam humanam Deus cõdidit primũ hoĩem Adam ad imaginẽ suã cõstituens. Qui sic adeò tanta innocentia & sanctitate conditus fuit, ut nõ solũ fuerit plenus grã atq; diuino amore: sed ẽt ornauit & muniuit eum originali iustitia, secũdum quam pars sensitiua rõni obtemperabat. Nullaq; orta inter potentias lite, ita sanctè, piè, & angelica uita, & in omni perfectione uiuebat. Quę oĩa dona, gratiæ, & immunitates nõ illi fuerũt satis: vt in ami-
Gene. 3 citia diuina persisteret. Quippe diuinum mandatũ ipsi impositũ uiolauit: unde priuatus fuit iustitia originali, q̃ sibi & posteris suis tanq̃ primogenitura erat concessa, atque ita subiectum mãsit eius corpus morti, & anima in misera dæmonis
Gene. 6 seruitute captiua. Et quia oĩs caro corruperat uiam suam, ex omni massa perdita elegit Deus filios Israel in habitationem suam; segregans eos à reliquis ut ab illis adoraretur & coleretur: quando quidem reliqua hominum pars idololatriæ studebat. Et queãdmodum Angelis sapientiã donauerat sublimen, & primo parẽti Adę sanctitatem absolutam & perfectissimã: ita huic suo populo electo dedit abũdantem terram, affluentiam diuitiarum, regale sceptum, gloriosos triumphos & uictorias, quas de inimicis suis reportarũt. Hi etiã sui tanti domini q. in eos tot contulerat beneficia, tot amoris & pietatis suæ pignora tradiderat, proditores ingratissimi extiterunt. Videns itaque unigenitus Dei filius quam fragile fuisset literarum, quod iactum erat, fundamentũ, sanctitatis, diuitiarũ, atque humanarum virium: ædificium in aliud multo dissimile conuertit. Et ad id stabiliendũ & firmandũ non sibi assumit mundi sapientes, nõ literatos, non potẽtes, nõ legis Rabbinos, nõ inflatos mundi philosophos, nõ principes & magnates, non strenuos milites, nec fortes & robustos duces, ad fundamẽtum iacit ecclesiæ suæ sanctæ pauperes & rudes piscatores: ut uerè Apostolus dixerit. Infirma mundi elegit Deus, vt fortia quæque confundat. Vult Christus ecclesiã suã perpetuo durare, atque ita hos humiles & infirmos homines elegit. Quã quidẽ rẽ si accuratius inspexeris, uidebis in ea diuinã & admirabilẽ sapientiã relucere. Nã cũ ecclesiæ suę priora iecisset fundamẽta Angelicã sapientiã, mirabili lapsu corruit: deinde eam in sanctitate & in innocentia fundauit, & cecidit: denique eã ædificat in uirium robore, diuitijs, atque potentia, & tandem radicitus fuit euersa. Nunc aũt mundi reformator & restaurator ecclesiæ suæ fundamentũ constituit homines imbecilles & peccatores, ut Petrus, q. post Christũ prima fuit petra fun Mat. 26
damenti qui non post multum tempo- Matt. 9.
ris misere & infœliciter cecidit. Et ut fuit Act. 9.
Mattheus, qui in Telonio sedebat. Et Pau Mat. 20
lus Christiani nominis inimicus & persequutor: & duo alteri ambitiosi filij Zebedæi, & iactis his tam fragilibus fundamẽtis certo certius est ecclesiam nunquàm defuturam. Hæc sunt mirabila & stupenda Spiritus sancti opera: hęc immensa & inscrutabilis Dei sapientia, quã insipiens mundus cum nõ attingat, nec capiat, stultitiam & insipientiã iudicat. Itaque supernus artifex iã incipit ædificiũ suũ, & priora iacit fundamenta duodecim angulares & fortissimas petras. ¶ Aduerte aũt quod ex cõi gremio eligendi sunt ij, qui in magna habeantur æstimatione. Sed multi ꝑlati pręcipuè monachorum iam huius doctrinæ obliuiscuntur, qui exteras & peregrinas adducũt moniales, ut monasterijs præsint: vnde fit, ut multæ oriãtur dissensiones inter eas, quia molestè ferunt, ut foris adueniat: quæ eis præsit: cũ potius aliter deceret fieri. Vnde bene sancitum 18. q. 2.
est in ecclesia, ut abbas à suo monasterio abbatẽ.
eligatur. Sed proh dolor qui sæpe sæpius multa proprijs oculis uidi orta scandala, cum prælati eas uelint honorare, quæ illis magis placent quibusque aliquib. donis & beneficijs sunt affecti: atq; ita eas traducũt ex altero in alterũ monasteriũ.

Posteà

Posteà uerò non illis deest parua quædã & nullius momenti excusatio, qua suũ defectum & inordinatum amorem tueantur, dicentes ita conuenire, ut adsit pax & tranquillitas in monasterio. Quod certè non ita reuera euenire solet, quia potius ipsi cum discordia gaudẽt, ut milites cũ bello, in quo ipsi diripiunt, & rapiunt quę possunt. Christus itaque ex ipsis elegit duodecim. Et Apostoli elegerũt Matthiã
Act. 1. ex ipsis, non ex extraneis. Oportet (inquit Petrus) eligere unum ex his qui nobiscũ sunt, &c. Sed de his satis. ¶ Vnum autem hic ultimo notandum, quod Christus elegit hos Apostolos in monte: nam statim inquit Euangelista Christum descendisse de monte, ex quo dignitas Apostolatus excelsa & sublimis considerari potest, cũ in sublimi & alto loco in cacumine montis data fuerit. Postquam igitur ex omnibus discipulis hos duodecim elegit, ait Eũgelista. Quos & apostolos nominauit. Apostolus grecè idẽ est, quod latinè missus. Hi nãque gloriosissimi Christi, & eius uitæ, obseruantissimi sectatores, primatũ obtinẽt in ecclesiastica hierarchia: & sunt post Christum altissima Christianæ ecclesiæ Seraphin, quorum uerba & scripta ueritatem continent infallibilem, & scripturæ sacræ reputantur. Hi sunt, qui ecclesiã plantarunt, & suo sanguine tanquam aquarum torrentibus fructificare fecerũt.
Ioan. 15 Hi sunt, quos Christus non seruos sed amicos nominauit. Hi sunt mundi restauratores, uniuersi orbis prædicatores,
Exo. 15. Christus splendidissimus mundi sol, & lumen orbis tenebras ignorantiæ expellens. Hi denique duodecim Apostoli, sũt illi duodecim fontes Helim, qui doctrina sua oẽm terram irrigarunt. De quorũ numero & altissima dignitate, & meritis multa eaque præclara dici possent, quæ breuitati consulentes, consentaneũ duximus omittere. Nomina autem sanctorũ Apostolorum, quæ Christus dicit scripta esse in cœlo: nunc etiam beatus euangelista hic ea scribit dicens. [Simonem quẽ cognominauit Petrum, & Andręam fra-
Mat. 17 trem eius: Iacobum & Ioannem.] Nominãtur Apostoli quasi uiri illustres & præ
Exo. 33. clari. Sic Mosi dictũ est. Noui te ex nomi-
Num. 6 ne. Illi ducenti quinquaginta uiri proceres synagogę tempore concilij singuli ꝑ nomina uocabantur: & ad ostendendum quod erant proceres, dicitur quod uocabantur per nomina. Sicut enim in ueteri Gen. 46
testamento ponũtur nomina patriarcarum filiorum Iacob: sic in nouo testamẽto ponuntur nomina Principum & patriarcharum. Obserua autem, quod in ordine nominum non attenditur ad merita, aut ad sanctitatem: quia Ioannes ut dicit Chrysostomus non solum cęteris, qui Chryso. hom. 3. in Mat.
post ipsum sequuntur: sed etiã ipso fratre maior erat. Et Andræas non fuit uocatus ad tantam Christi dilectionem & familiaritatem sicut Ioannes. Ordo enim est antiquus: quãuis Petrus propter principatum & dignitatem omnibus pręferatur. Petrus & Andreas prius fuerunt uocati ad discipulatum: quãuis non ad cognitionem Christi, nam ad hoc prius fuit uocatus Andreas, quam Petrus: & prius Philippus, quã Iacobus & Ioãnes. Sed ad discipulatũ nunq̃ ad sua reuersuri simul uocati sunt. Petrus & Andręas: & primus ponitur Petrus, quia natu maior erat, & eadem ratione Iacobus ponitur prior Ioanne, quia ętate maior erat: quos duos fratres statim post Petrum & Andręam uocauit dominus. Sed nonnihil differre uidentur hic euangelistæ. Lucas enim & Matthæus ponunt in secundo Andręam: & in Marco & in Actis ubi numerantur Apostoli, ponitur Andręas in quarto loco, s. post Iacobũ & Ioannẽ. Ratio est, q̃a Matthæus & Lucas seruant hic ordinem temporis, illic aũt dignitatem: q̃a ad maiora secreta hi tres eleuati sunt. Et quia Ioannes inter duodecim (ut Ambr. fatet̃) solus uirginitatis puritate inuentus fuit, & quia à domino maiori dilectione fuit prosequutus: ideò Lucas in Actis post Petrũ eũ nominat, & posteà Iacobũ & Andręam. Vocatur autem Simon Petrus ad differentiam alterius Apostoli, qui uocabatur Simon cognomento Zelotes, aut Cananæus. Posui autem Simoni nomen Petrus, ad significandam ipsius futuram excellentiam: quia summus Pontifex cõstituendus erat. Nam sicut petra ponitur in ædificijs tanquam basis & substerniculum: ità Petrus fuit fundamentũ ædificij spiritualis Apostolorũ, & q̃ primas inter prin-

Exod. 1. Ioan. 1. Matt. 4. Mat. 10. Marc. 3. Act. 1. Ambr. super Cor. c. 2

principes Apostolos ad dignitatem pontificiam electus est, imposuit illi Christus nomen: quia nominis impositio dominij & principatus signum est. Vnde dominus uolens docere Adam, quòd eum principem & omnium dominum fecisset: adduxit ad eum omnia, ut uideret, quòd nomē singulis imponeret, Veluti qui mancipiũ emit: uolens ei ostendere se super ipsum dominum habere nomen immutat. Sic Deus Abraham & Sarę nomina mutauit. Sic Pharao in Aegypto uocauit Ioseph Saphanat: hoc est mundi Saluatorem. Et Nabuchodonosor uocauit Danielem Balthasarem.

Gen. 2. Gen. 17 Gen. 41 Dan. 1.

¶ Prætereà res in melius mutatæ indigna sunt, ut prioribus nominibus appellentur. Hac de causa Abram in Abraham mutatus est, & Iacob in Israel. Quo etiam facto docemur, ut si quem ex peccatore iustum, iam mutatum uiderimus, nominis prioris ignominiosi obliuiscamur.

Gen. 17 Gen. 32

¶ Andream autem uocauit fratrem Petri propter honorem quia in honorem illius cedebat, quòd esset frater Petri, quem Christus principem Apostolorum fecerat.

¶ Iacobus filius est Zebedęi, quem Christus plurimum dilexit, fuitque unus, ex eis, qui peculiariter ad omnia secreta Christi uocabantur, qui omnium Apostolorũ primus martyrij palma laureatus est.

¶ Ioannes frater Iacobi unus est ex quatuor euangelistis, cuius euangelium (ut Augustinus ait) inter omnes scripturas eminentissimum est, quocirca aquilæ assimilantur, quia sermonis, & secretorum altitudine omnes transcendit. Solus ipse inter duodecim cum Christo adfuit cum in cruce penderet, cui dominus uirginem matrē uirgini commendauit, & præ cæteris dilectus fuit à Christo, qui postquam octo supra sexaginta annos euangelium prædicauit, post exilia, post calamitates & martyria apud Ephesum suscepta (teste beato Thoma) absque ullo dolore moriēs eadem hora suscitatus corpore simul & anima gloriose cum sanctis ascendit in cęlum. [Philippum & Bartholomæum.] De his nulla est discordia inter euangelistas quia ambo ponuntur statim post supra dictos quatuor. Tamen in Actis Apostolorum post Philippum ponitur Thomas, & deinde Bartholomæus. Huius discordãtiæ causa manifesta non apparet sed forte fuit ad designandum ordinem temporis. Lucas uero in Actis tenuit ordinem meritorum. Nobis tamen nihil cõstat de differentia Thomæ & Batholomæi, quia eorum gesta non leguntur in sacra scriptura, per quæ aliquam eorum dignitatem uenari possimus.

Lib. 2. Aug. de consen. euang. cap. 6.

Tho. in euang. Ioan. c. 21. & in 4. sentē. d. 43. q. 3. ad 2. arg.

¶ Obserua autem quod euangelista Apostolos binos & binos nominat, dicēs Petrum & Andream, Iacobum & Ioannē Philippum & Bartholomæum, & sic de reliquis, quos forte itē numerauit, quia bini posteà fuerunt missi.

¶ Porrò hic Philippus anno ætatis suæ septuagesimo octauo crucifixus est, postquam Ebionitarum hęresim destruxit, & totam Scytiam ad fidem Christi sua prædicatione conuertit. Bartholomæus autem in superiore India euangelium prædicauit, & in Licaonia, ubi pro Christo nomine cæsus, & exenteratus, tandem capitis discrimine fœliciter occubuit. [Matthæum: & Thomam.] Marcus & Lucas prius ponunt Matthæum: quàm Thomã: sed ipse Matthæus Thomam prius ponit. Ratio discriminis est quia Lucas, & Marcus scribunt iuxta temporis ordinem, in quo Matthæus præcessit Thomam: ipse tamen Matthæus ex humilitate prius posuit socium suum, qua etiam humilitate seipsum publicanũ nominauit, quod alij euangelistæ tacuerunt. Matthæus uerò primus omnium euangelium in Hebręo scripsit, regium puerum in Aethiopia suscitauit à mortuis, & parentes pueri ad fidem Christi conuertit, & tandem Hirtaco regni successore gladio cõfossus est. Thomas autē benè de Christiana pietate meritus tam in Medos, quam in Persas, Hircanos, Brachmanas, & Indos, multis editis miraculis, Christi fidem augens lancias cõfossus in India fuit. De quatuor autem Apostolis qui sequuntur, omnes tres euãgelistæ concordant. [Iacobum Alphæi, & Simonem qui uocatur Zelotes: Iudam Iacobi, & Iudam Iscariotem qui fuit proditor.] Horum duo scilicet Simon & Iudas fuerunt fratres Iacobi minoris, & filij Mariæ uxoris Alphæi Sororis uirginis Marię.

Mat. 9.

Iacobus

Iacobus hic Alphæus propter eminẽtem uitæ sanctimoniam cognomento iustus appellatus est. Constitutus fuit ab Apostolis episcopis Hierosolymorũ, ob Christi nomen lapidatus, & pręcipitatus uecte fulonis capite comminuto martyrij laurea decoratus est. Simon uerò in Aegypto prædicauit, & post Iacobum iustum cathedram Hierosolymis obtinuit: & iam senex factus sub Traiano imperatore, sicut Ioannes euangelista, passus, & cruci affixus est. Iudas autem Iacobi frater in Mesopotamia & in interioribus Ponti prædicauit, & tandem Martyrio coronatus est. Iudas uerò Iscarioth ultimo loco ponit̃, non quòd posterior uenerit ad Christi scholã, sed quia traditor, & iniquus fuit. Sicut enim Ioannes ponitur in actis in secundo loco propter ipsius excellentiam: sic Iudas ponitur in infimo loco propter eius uitæ obscuritatem & nequitiam. In quo loco uidere poteris quomodo uitia, & peccata in humilem & infimum locũ hominem constituant. Quod quanuis in Dei iudicio & inter euangelistas ita sit: tamen mundus non sic facere consueuit: nã homines pessimos flagitiosos, & morte dignos in priori loco collocat. Vnde re- Psal. 72
gius uates. Ecce ipsi peccatores abundantes in seculo: obtinuerunt diuitias. At uiri studiosi & integritate uitæ & cãdore fulgentes in mundo infimum locum obtinent: hi semp abiecti & contemptibiles re-
Luc. 16. putantur. Diues ille auarus, qui omni uitiorum genere erat coinquinatus, primũ locum obtinebat in mundo: at mendicus Lazarus infimum. Sed multo aliter corã oculis Dei id contigit, nam pauper Lazarus principem locum in cœlo occupauit: diues autem purpuratus infernum habitationem recipit. Ioseph principaliorem & nobiliorẽ iudicabat Ephraim, quia ma-
Gen. 48 ior natu erat, quàm Manasses: at sanctus patriarcha Iacob diuino spiritu afflatus, manus immutauit, & minori qui diuina prædestinatione erat electus, quique gratus, & iucundus Dei oculis inueniebatur, dexteram imposuit manum, sinistram autem maiori. Solet enim contingere, ut cũ domus aliqua à nemine incolitur, omnia quæ in ea sunt, transmutata, & nullo ordine disposita inueniuntur: nam scabella, sub sellia, & mensæ cum lectulis inuoluũtur: at cum dominus aduenit singula suis locis apponuntur. Sic nunc in mundo contigit ubi omnia sunt inuersa, & iniquo ordine disposita: nam qui meliores sunt, minoris æstimantur, & ea quæ in sublimiori loco constituta esse deberent, in infimo iacent: quæque in infimo ea in altissimo solio sunt collocata. Vnde uerè hunc mundum Babylonicam confusionem appellabis: ubi nullus ordo, sed perpetua discordia & dissonantia inuenitur. Sed cùm uenerit Christus, qui uniuersi orbis dominus est, omnia suis debitis locis disponet: & reddet vnicuique iuxta opera sua, præbens rectis honorem, ignominiam uerò
& contemptum malis. Vt autem uideas Matt. 7.
quàm rectus ordo in domo domini obseruetur, proditorem Iudam sancti euangelistæ in infimum & ultimum locum constituunt, tanquam ultimum & minorem in meritis.

¶ Præterea quotiescunque euangelistę Iudam nominant, dicunt illum proditorẽ fuisse: quod fecerunt, ut ostenderent bonitatem aliorum Apostolorum: quia hũc solum malum & iniquum designantes, reliquorum sanctitas, & integritas clarius elucescat. Quod manifestè innuitur, quan-
do Petrus nomine Apostolorum dixit, Ioan. 6.
Domine uerba uitæ æternæ habes: & nos cognouimus, & credidimus, quia tu es Christus filius Dei. Et respondit Christus. Nonne ego duodecim uos elegi & unus uestrum diabolus est. Et ille non credidit. Iudas quippe nunquam credidit Christũ esse filium Dei: quanuis crediderit illum uirum bonum & iustum.

¶ Discamus, propter unius hominis delictum non contemnere omnium communitatem & congregationem. Nam in cœlo omnes sunt boni, in inferno omnes mali: in terra autem & boni, simul & mali uitam agunt, siquidem nulla in mundo sanctior congregatio reperiri potest quã fuit Apostolorum, ubi vnus iniquissimus
Iudas fuit inuentus. Christi collegium ha- Mat. 13
buit bonos & malos, perfectos, & imperfectos: sicut nunc sagena ecclesiæ bonos, & malos comprehendit. Sic etiam religiosorum monasteria boni & mali habitant. Inter apostolos fuerunt duo quærentes

uindi-

uindictam Samaritanarum, tanquam im
Luc. 9. perfecti. Fuerunt etiam gloriæ & honoris
Luc. 22. cupidi, nam facta fuit contentio inter illos, quis eorum uideretur esse maior. Fuerunt etiam murmurantes, nam uidentes Magdalenæ fructum, indignati sunt dicentes. Vt quid perditio hæc? Fuerunt etiam
Mat. 29 inter discipulos apostatæ: nam multi audientes, quòd loqueretur de manducatione corporis sui illum reliquerunt, & abierunt retro. Fuerunt denique inter illos pœ
Ioan. 6. nitentes: sicut Petrus & Iudas, quorum alter pœnitentiam dignam fecit: alter uero misere & infœliciter laqueo se suspendit. Quare ineptissimi & stupidi homines sūt appellādi, qui propter vnius religiosi peccatum, monasteria monachorum damnant. Qui etiam perinde sua imprudentia sanctorum apostolorum collegium damnare deberent: & damnent etiam cœlum & sanctorum angelorum choros, in quibus multi mali fuerunt, & ab eis ceciderunt. Monachi (ut piè & uerè loquar) raro cadunt, citius uero resurgunt, quia multa iuuamina & suffragia habent, quibus adiuti facilè resurgere & resipiscere possunt ut claustra, choros, locus orationis, celebratio sacrorum, bonorum consilia, denique mercede & retributione sunt digni propter omnia quę faciunt, nam sub obedientiæ iugo ea conficiunt: viuunt tandē semoti & segregati ab scopulis mūdi: ubi multa sunt præcipitia. Si autem aliquando eis contigit cadere, id humanæ fragilitati dandum est: præsto ad est illis domi-
Mat. 14. nus manum dexteram porrigens, ut cum Petro fecit. Quid si aliqui retrorsum uadant lapsi in apostasiam, sicut abierunt illi Christi discipuli. Nunquid propter hoc execranda sunt monasteria(Si igitur in illo tam sancto & tam diuino collegio, ubi Christus rector erat, & magister inter tā paucos tanta fuit differentia bonorum & malorum, fortium & imbecillium, pœnitentium, & impœnitentium, & perseuerantium: quid est quod miremur si uideremus auream monasterij non esse sine palleis? Vide etiā & tu quòd cum aliquis illorū delinquit, & illi detrahis: quod multa ille operatus est bona quæ tu nunquā fecisti, imò multa patrasti mala, quæ si pēderentur puderet te coram oculis hominum apparere. Itaq; tu unius mali quod semel fecit, perpetuus es imitator: multorum autem bonorum in quibus per totā uitam se exercuit, nunquam recordaris.

¶ Docemur secundo, ne quis de statu suo nimis cōfidat: aut inaniter glorietur. Poteris nanque in statu perfectionis uitam degere, & inter uiros perfectos conuersari: tu tamen iniquis & peruersis moribus esse imbutus. Et licet modo inter Apo. 12
bonos habitans bonus sis: poteris tamen Gene. 3.
in ictu oculi ab hac bonitate recedere, & 2 Re. 11
in profundum malorum misere labi. Ecce angeli de cœlo ceciderunt. Adam de paradiso, Dauid egregius psaltes, & uir perfectissimus, turpibus se immiscuit flagitijs. Et tandem Iudas, qui dignitatem apostolicam conscenderat, quique dæmonia eiecerat, & multa fuerat operatus miracula, turpiter, & infœliciter cecidit, & cum apostolorum esset socius dæmoniorum sodalis factus est. Nullus enim inaniter aut presumptuose de se aliquid presumat aut glorietur: neque monachus seculares uiros contemnat: nec in sua uirtute & monachatu confidat, sed potius semper humiliter de se sentiat, & cum timore domino seruiat, cum uideat Iudam apostolum 1. Co. 10
ex culmine dignitatis in misera tartara cecidisse. Quapropter egregie admonet beatus Paulus dicens. Qui stat, uideat ne cadat.

¶ Obserua etiā quòd quamuis Christus rectè sciret Iudam fore damnādum, & ab eo tradendum esse: nihilominus il- Psal. 40.
lum in apostolum elegit, ut impleretur Ioan. 13
scriptura dicens, Qui edebat panes meos magnificauit super me supplantationē. Hanc eandem rationem reddidit ipsemet Christus, loquens de Iuda: ut impleretur scriptura, quę ait, Qui manducat me cum panem, leuabit cōtra me calcaneum suū. Nemo tamen haberet consuetudinē manducandi cum Christo, ni esset mensæ suæ continuus, & familiaris: nempe discipulus aut apostolus, ideoque uel in discipulum uel in apostolum Iudas eligēdus erat. Sed potius in apostolum, quia apostoli magis familiares erant Christo: & manducabāt, & bibebant cum illo. Eligit illum quem sciebat proditorem futurum, ut doceremur homines non natura: sed voluntatis

arbitrio

arbitrio malos fieri. Bonus erat Iudas cũ electus fuit, & tradidit illi dominus pecuniã, q̃a uidebat eũ pia & bona mense esse prẹditũ: ꝙ uerò ipse bonis rebus abusus fuerit, ipsi imputanda est culpa: Poterat q̃ppe si uoluisset in sancto collegio & diuina uocatione permanere. Persistamus igit̃ nos in sancta uocatione: cecidit.n.Saul q̃ bonus electus est in regẽ, cecidit & Iudas. ❡ Expẽde aũt in auditã & ineffabilẽ Christi mãsuetudinẽ & q̃ bene canat ecclesia illum uiscera misericordiæ habere: q̃a quotidie cũ Iuda comedebat, & plurima beneficia illi cõtulerat, & dulciter cũ eo conuersabatur, rectè sciẽs ꝙ traditurus esset illũ in mortẽ. Tu uerò inimicũ tuũ & ꝑsequeris, & ab eius cõuersatione te abstines. Sed iã historiã prosequamur. [Et descendens cũ illis stetit in loco campestri.] Electurus Apostolos ascẽdit cũ illis in montẽ, & do-
1.Cor.3 cturus turbas descẽdit: q̃a perfectioribus
1.Co.2. altiora dicẽda sunt, & minoribus leuiora. Vnde Apostolus. Tãquã paruulis in Christo lac dedi uobis, nõ escã. Et in alio loco. Sapiẽtiã loquimur inter ꝑfectos oĩs enim q̃ lactis est particeps expers est sermonis iustitiæ: paruulus.n. est, & perfectorum est cibus solidus. Erat Christus in mõte ꝑnoctans in oratione, cùm mundani sunt in lectis suis lasciuiẽtes, & in utranuis dor-
Exo.32. miẽtes aurẽ. Erat Moses in monte in orationibus, & uigiliis cũ Deo loquẽs: populus aũt infra erat comedẽs & bibẽs, & uitulũ adorãs. Ità mũdi discipuli cũ Christus & eius discipuli in oratione sunt, ipsi in deliciis, & uanitatibus sunt detẽti At prius dominus cũ uideat eos in cacumẽ mõtis nõ posse ascẽdere ꝑꝑ uiriũ imbecillitatẽ, descẽdit à monte illos docturus, & mirabili doctrina eos erudit.

❡ Setit (inquit) in loco campestri.

❡ Voluit dominus loca, in quibus populũ docuit scribi & designari, ut si posteà rebelles facti dicerẽt se nõ admonitos, loca ipsa si opus esset in testes uocarent̃. Sic enim homines lapidũ aceruos & statuas in testes fœderis uocant, ut legimus de
Gen.31 Iacob & Laban: q̃ aceruũ lapidũ cõficiẽtes cumulũ testimonij uocauerũt. Cur etiam Deus in testimoniũ suæ doctrinæ, loca in quibus prædicauit, nõ adduceet? Lege diligenter initiũ libri Deu teronomij, ubi uidebis quãti faciat dominus loca, in q̃bus Deut.1.
doctrinã suã tradidit. Hẹc (inquit) sunt uerba q̃ loquutus est Moses ad omnẽ Israel trans Iordanẽ, in solitudine campestri, cõtra mare rubrũ: inter Pharan, & Tophel, & Aseroth ubi auri est plurimũ: undecim diebus de Oreb, &c. Et postq̃ loquẽdi finẽ fecit, dixit omni populo. Testes inuoco Deu.30
hodie cẹlũ & terrã ꝙ posuerim uobis uitã & bonũ, benedictionẽ & maledictionem. Et in capite ultimo libri Iosue habetur ꝙ postquã Iosue loquutus fuit ad omnẽ populũ Israel tulit lapidẽ pergrandẽ posuitq́; eum subter quercum & dixit. En lapis iste erit uobis in testimonium quod audieritis omnia uerba domini, quæ loquutus est uobis, ne forte postea negare uelitis, & mentiri domino Deo uestro. Vbi peccator diligenter debet aduertere, quod Deus uidens suam obstinationem uocauit in testes lapides & montes ad uersus eum. Si non adimpleuero uerbum meum (inquit Iacob) lapides isti testes erunt. Tum temporis lapides loquentur & testimonium proferunt aduersus iniquum & mẽ Gen.13
dacem, qui uerbum Dei audiens, id noluit obseruare, imò uiolauit præcepta & mandata eius, &c. ❡ Vbi obseruabis quod sermonem istum beatitudinum quem Matt. 5
Christus hic habuit, licet alij existiment alium esse ab eo quem Matthæus narrat, ego uero salua aliorũ pace eundẽ esse credo. Et si contradicere uideatur id quod Matthæus dicit, quod Christus ascendit in montem, Lucas uero quod descendit in locum campestrem. In quibus uerbis nulla est contradictio aut repugnantia: nam licet locus hic campestris mons sit, & illũ Matthæus montem uocet, nihilominus, ut dixi nulla est contradictio, nam locus campestris mons est, licet sit quẹdam pars montis planior. Loca enim campestria solent in scriptura ea uocari, q̃ non sunt omnino excelsa, nec omnino plana sicut ualles. Etenim in libro Numerorum poni- Nu. 22.
tur quædam mansio Israelitarum in cam & 26.
pestribus Moab, & alia subseq̃ẽs ponit̃ in planioribus locis terræ Moab. Ex quo inuenitur quod loca campestria non erant plena, sed sunt quasi quidam descensus montium ubi Christus prædicauit. Ascendit in altitudinem montis ubi discipulos

los elegit in Apostolos, & descendens in medium montis in quadam planicie accesserunt ad eum discipuli eius, & uidens multitudinem turbarum, tunc prędicauit sedens: qa locus ille satis conueniens erat ut posset in eo sermonem ad populum habere, ubi omnes conuenerunt. Cùm autem dixit Matthæus quod sedit, & Lucas quod stetit: nulla est contradictio, nam cùm accessisset ad loca compestria in illo monte stetit cum discipulis suis, expectãs paululum donec congregarentur turbæ, ut omnes doctrinã audirent, quæ cùm cõgregatæ essent sedens incepit prędicare.

Exo.19. ¶ Sedens autem docebat, ut significaret differentiam inter nouum & uetus instrumentum: nam lex uetus data fuit cũ terroribus, fulminibus, & tonitruis: ità ut populus tremens, & mortem timens dixerit Mosi. Non loquatur nobis Deus, sed
Exo.20. tu loquere nobis: ne forte moriamur. Lex
Deut.5. autem noua quam Christus dabat, erat
Rom.8. lex suauis, iucunda, amoris, & quietis plena: ideoque sedit. Sic Paulus Romanis scribens ait. Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritũ adoptionis filiorum.

¶ Aduerte aũt quod sedit in loco apto & publico ad prædicandum: ut ab omnib. posset uideri, & audiri: ideoq; omnes accedentes audiebant uerbum illius & curabãtur. Principes nanque, qui ueluti fontes sunt à quibus omni populo hauriri debet aqua, omnibus se amabiles præstare debẽt & nemini quantumuis pauperi & inopi ad eos ingressus abnegari debet, sed cunctis sine acceptione personarum patere. Nam optimo iure in eum animaduerteret iudex, qui fontem omnibus communem sibi tantum uendicare uellet: & sæpi & sera additis aditum omnibus prohiberet. Ita etiam grauiter sunt puniendi, qui sibi solis tantum principum fauorem conciliant: cæteris uero omnibus clausam ostendunt portam, ne aditus pateat ut à rege necessaria impetrẽt. At quemadmodũ aqua illa salubrior est, quæ nec terra ꝑ miscet, nec cœno: sic ille princeps reipublicę erit utilior, qui nullius terreni hominis admixtam habuerit familiaritatem: nam quantumuis fuerit excellens princeps & animi candore præditus, nihilominus, ut limpidissimum quoddam speculum à circunstantis flatu obnubilabitur: nisi tali sit spiritu afflatus, ut nihil uelit pati, quod rationis limina transcendant. Iudicium igitur rationis ita semper in iudice maneat liberum, ut cuncta Christianis institutis gubernet, mala puniat: & ubique locorũ virtutis, & pietatis studiosissimus sit cultor, exempli Christi redemptoris nostri memor, qui Ioanni & Iacobo iniusta petẽtibus non concessit, neque ad id amoris & familiaritatis uinculum coegit: imò diuersa multo à suo palato respondit. Nescitis Mat.20.
(inquit) quid petatis. Nunc uerò nullo familiari deterritus fons ille misericordiæ perennis oĩbus patet, omnibus adest, omnibus dextram porrigit, ut ad eum accedãt, ut bibant, & sanentur. Stetit itaque in loco campestri, in loco publico omnibus peruio: ut omnes ad eum possent accedere, & si uellent tangere, ut ab infirmitatibus sani euaderent & ut suam doctrinã audirent. Ideoque ad eum accesserunt discipuli & copiosa turba: nam cum stetisset & eos circunspiceret, intellexerũt eum uelle prædicare, quocirca omnes illum circuierunt, atque ita sequitur in textu. [Et turba discipulorum eius, & multitudo copiosa plebis ab omni Iudæa & Hierusalẽ, & maritima & Tyri & Sidonis.] Eodẽ die, quo electi fuerũt Apostoli mox confluit populi: quia futurum erat, ut horum duodecim prædicatio per uniuersum orbem funderetur in omnes gentes. Aduerte autem quod in cacumine montis solus erat cum suis discipulis: postquam uerò descẽdit, maxima multitudo ad eum accessit. Non poterat turba in montem ascendere, quia quos delictorum sarcina deprimit, nisi deposito onere ad mysteria sublimia scandere minime possunt. Idcirco filij Israel non poterant in montem scandere, vt Deo facerent obuiam: quia Aegyptiorum detenti cõuersatione impediebãtur. Exo.17.
Sed solus Moses ascenderat & pauci seniores Israel cũ eo. At nunc descendens Iesus de monte plurima populi caterua eum sequebatur: nam cùm ad eum turba imbecillis ire non posset, benignissimus dominus ad eos descendere uoluit, ut ad eũ accedere possent. Cuius rei ẽt in te ipso experimẽtum posses facere. Quoties obsecro,

cùm in peccatis, & flagitijs sis detentus cumque ad illum accedere non possis peccatorum pondere pressus: ipse tanquam clementissimus dominus ad te descendit, rogat, uocat, & multis beneficijs te allicit?

¶Expende autem populi huius deuotionem & feruorem: ueniebant quippe de longinquis, & remotissimis locis uerba Christi & eius doctrinam audituri. Quando canis uenaticus leporem, uel aliud quoduis uenationis genus inuestigat, si nullum uestigium inuenit piger & iners ambulat, at si uenationis uentus nares eius attingit solertissimus & diligẽtissimus currit, quousque feram inuenit. Ita nimirum nos: quia Deum non gestamus, nec suauitatem suorum mandatorum olemus: inertes & pigri, in ipsius obsequio ambulamus. Venimus nanque rẽ sacram audituri cùm iam sol fere dimidium diei cursum perambulauit, prolixã concionem fastidimus, & uerbis Dei defatigamur: denique omnibus ad eius obsequium spectantibus pigrè, & ignauè nos gerimus. O utinam fragrantiam diuinorum odorum degustaremus, ut cœlestem hanc uenationem toto pectoris conatu inuestigaremus. Attendite obsecro quomodo omnis hæc gentis multitudo ad odorem Christi currit, suã patriam

Plin. l. 8. cap. 18. & res relinquens. Tanta est odoris suauitas qui ab ore pantheræ exit, ut philosophi dicant, quod omnia animalia domicilia sua deserunt, tanta oris eius suauitate attracta. Ità animarum tam suauis erat odor oris Christi, & ita admirabilis, & diuina eius doctrina, tam dulcia uerba: ut omnis multitudo gentium illarum regionum domicilia sua deserentes Christum sequebantur. Ita desiderabat ardenti pectoris amore post Christum duci anima illa sancta, quæ dicebat dilecto suo.

Cant. 1 Trahe me post te: curremus in odorem unguentorum tuorum. Trahimur, quando tribulationibus, & tentationibus exer

Leg. Be. ser. 21 in Can. cemur. Currimus cum internis inspirationibus uisitati tanquam suaue aliquid olentes diuinis uirtutibus fragramus. Itaque quod asperum erat sibi retinebat tanquam sanæ forti atque perfectæ: atque ideo dixit in singulari, trahe me post te. Ad id autem, quod dulce erat & suaue, curremus dixit in plurali. Trahit Deus per tribulationes, & aduersitates, & uocat suauitate & odore inspirationum, & prædicationum & beneficijs: ad hęc autẽ quę suauia sunt currebant plures. Currẽtes ibant attractæ dulcedine uerbi Dei & diuinis promissionibus. Hac igitur dulcedine & suauitate ducebat Christus post se hunc populum: & in odore unguentorum eius ueniebat omnis Iudęa, Hierusalem, & maritima cum Tyrijs & Sidonibus. Porrò non ueniebant de maritima illa, quæ est iuxta mare Galilæum, sed de remota maritima, quæ est iuxta Tyrrhenum mare, iuxta quod sunt Tyrus & Sidon. Ex quo quanta fuerit Christi fama & non manifestè colligitur: ut multos Gentiles etiam ex remotis, & longinquis partibus attraxit. Quod factum in maximam ignominiam Christianorũ cedit: nam cum hi tam à longinquis locis uenirent, tu cùm iuxta Ecclesiam sis, nec paululum laboris assumere uis, ut in templũ abeas: si uel minima pluit aqua, uel paruus sufflat uentus.

¶Ponuntur autem nomina harum ciuitatum, vt magis confundatur Iudęa: quia ad hos Gentiles non iuit Christus, sed ipsi ad eum uenerũt. Quod iam multis retro ante seculis egregius prædixerat uates. Memor ero Raab & Babylonis: sciẽtium me. Ecce alienigenæ & Tyrus, & Psal. 86.
populus Aethiopum, hi fuerunt illic. Hi utique in die iudicij aduersus nos insurgent, & frigidam nostram deuotionem confundent: quemadmodum Niniuitę fecerunt aduersos Iudęos: quando ipsi, cum Gentiles essent, tanta deuotione & Mat. 12
feruore Christum sequebantur, ut eius doctrinam audirent. Vt autem scias hoc illos quęsiuisse, causam huius sequelę subdit Euangelista dicens. [Qui uenerant ut audirent eum.] Quia sicut anima Christi erat instrumentum diuinitatis ad edenda miracula in corporibus hominum: ita uerba Christi erant instrumentum eiusdem deitatis ad efficiendas mirabiles operationes in animabus. Et quemadmodũ res erat admiratione dignissima, ut Chri- Leu. 18
sti manus uisum cœco restitueret, & qđ Matt. 8
Christi manus leprosum mundaret: ità

multò

multò dignius admiratione erat, quod eadem uox uitam daret defunctis animabus. Nam uerba Christi non solùm excitabant animos audietium, nec solum (ut solent cæteri prædicatores) suadebant: sed etiam talem uirtutem habebant & potentiam, ut uideretur quasi cogere auditores, ut id facerent quod ipse prædicabat. Donabant itaque uerba Christi gratiam, sine qua anima mouere se ad iustitiam coram Deo non potest. Vellem ego ut in deuotionem & sanctum spiritum huius gentis oculos conijceres. Omnes Gentiliũ nationes & omnes mundi respublicę semper de origine & natione sua, deque earundem fundatorum & principium nobilitate seipsas iactauerunt: si autem aliquãdo contingit, ut principium & originem suam non inueniant, ut se nobilitent, & magnnificent, mendacia fingunt. Itali gloriantur genus suum ducere à Troianis. Hispani uerò à Gothis. Sic nos maximè gloriari de Christianismo deberemus, vtpote cum nullum sit tam illustre, tam nobile, & tam egregium genus, de quo maiori iure nos iactare debeamus. Oculos igitur nostros conuertamus in principiũ legis euangelicæ, & in feruorem & spiritum primæuæ illius ecclesiæ: tuncque uidebimus manifestè quantũ ab illa gente degeneremus. Magni igitur æstimemus tam illustrem originẽ habuisse, & in meliorem mentem redeamus: si illis non sumus similes: & doleamus quandoquidem ab eis longe distamus. Tunc enim è tam longinquis terris ad Christi conciones cõfluebant: nunc autem uel duobus gradibus factis iam defatigamur. Et hoc erat quod Hieremias lamentabatur dicens, Viæ Sion lugent, eo quòd non sit qui ueniat ad solennitatem. Quando autem hoc
Tren. 1. lamentabatur propheta, id erat ob defectum gentis: nunc uerò nõ is est defectus, quia omnes uiæ & plateæ plenæ sunt hominibus, sed potius ob defectum deuotio
Ioan. 8. nis. Ideò dominus. Qui ex Deo est, uerba Dei audit: propterea uos nõ auditis, quia ex Deo non estis. Gaudet unusquisque si bona gesta suorum audiat. Nam si quis Gallus est gaudet si audiat narrare egregia Gallorum facta. Si autem coram aliquo Gallo Vngarorum facta quis narret, nullam præbet attentionem, nec aures illi accõmodat, Ita natura quis gaudet sui generis & auorum suorum illustria audire facta, quia ab illis descendit si autem loquale incidat de eis quæ non ad suos pertineant, nihili facit, & discedit. Ità nimirum, qui sunt de genere & prosapia Dei, quæ Dei sunt audire gaudent: at qui ex Deo nõ sunt, sed patrem diabolum habent, sicut obstinati, non sermonibus Dei gaudent. Quapropter dominus eis dixit
Propterea uos non auditis, quia ex Deo non estis. Ioan. 8.
Cuius igitur domini sunt? Vos (inquit) ex patre diabolo estis: atq; ita uobis placet eius uerba & sermones audire, ut sunt murmurationes, blasphemiæ, & turpia, & obscœna uerba. Vnum autem ex præcipuis signis, quibus suspicari potest an quis prædestinatus sit, illud est, an gaudeat Dei uerba & conciones audire. Nam si suaue & iucundum illi est audire uerbum domini & in eo delectatur: magnum utique argumentum est eum esse electum & ex familia & domo Dei. O quã magna multitudo eorum est, qui in audiendis concionibus defatigantur, & uerba uitæ nec primis labijs degustant. Ita etiam magna multitudo eorum est, qui in gehennam tendunt. Superest illis tempus, ut legant profanos, & obscœnos libros, in quibus non nisi de mundo & carne agitur, at sanctum & deuotum codicẽ nec dimidia hora manu sustinere possũt: & si concio durat plusquam dimidia hora, quam molestè & ægrè ferunt abeuntes & murmurantes. Vt rectè hac nostra misera & infœlici tempestate illud Pauli
uerum habeat. Ti. 2.4.
Veniet enim tempus cùm sanam doctrinam nõ sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabũt sibi magistros prurientes auribus: & à ueritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Aliam etiam causam subdit nunc euangelista, propter quam illæ gentes ad Christum ueniebant, dicens. (Et sanarentur à languoribus suis.] Deserebant omnes hi sua domicilia, ut salutem consequerentur: & ut Christum audirent per montes, & præcipitia nõ sine magno gaudio tendebant. Licet autem nunc dominũ interrogare. Quid est quod si in mũdum uenisti, ut salutem & dona illi tribuas, tã

fare hæc omnia illi uendas? Nonne tuæ diuinæ & ineffabili misericordiæ cōuenientis esset, ut in ciuitate eos doceres, & ibi eos curares, ut non tanto labore, & tā longo facto itinere eos in montem duceres? Non utique: nam ita dominos sua misericordia cum hominibus vtitur, vt velit semper eius iustitiam saluam & columem permanere, ut uerè illa duo de Deo
Psal.84. dicantur. Misericordia & ueritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Iustitia nanque & misericordia in Deo pari gradu currunt. Vt autem Deus beneficia hominibus conferat, uult ut ex ipsorum hominū parte aliqua dispositio sit: quodquidem sacræ paginæ exemplo non difficile erit ostendere. Nam cùm dominus Holophernis caput in Hebræorum manus traditurus esset & uictoriam illis concessurus: uult prius, ut famem patiantur,
Iudi. 3. & 4. sitim, & labores, & ut Iudith preces fundat, & caput & uitam simul in discrimine ponat. Vult itaque ut quantum in se fuerint, digni sint beneficijs Dei. Tu autem quid est quod existimes gloriam attingere posse nihil agens: uitam in uoluptatibus, & delicijs agēs? Sed ad id fortassis mihi obijcies. Deus misericors est, omnibus ueniam cōdonat. Vera te narrare fateor. At scias oportet quemadmodum misericors est, ita etiam rectus & iustus. Vnde quotiescunque in scriptura de diuina sua misericordia agitur, eam semper uidebis tribui contritis corde, & eis, qui suorum peccatorum pœnitentiam agunt. Sic rex
2.Pa.13 Ezechias dixit, Pius & clemens est dominus, & non auertet faciem suam à uobis, si reuersi fueritis ad eum. Vbi uidere licet quod misericordia promittitur non obstinatis peccatoribus, & otiosis hominibus: sed ijs tantummodo, qui conuersi fuerint ad eum. Quod alio exemplo appositissimo tibi ostendam Nam cùm Nabal Carmelus graui affecisset contumelia regem
1.Re.25 Dauid: ipse Dauid uehementer iratus uolens in Nabalem grauiter animaduertere, exijt ei obuiam uxor Abigail, & flexis genibus coram Dauid munus obtulit, atq; ita eum placauit, ne uindictam de marito, deq; vniuersa familia sumeret. Quid hoc facis Abigail? Nonne scis Dauidē uirū esse misericordem? Ita nimirū: nihilominus tñ opus est obuiam ei exire, preces fundere, & munera offerre, ut suam misericordiam possim impetrare. Destruxit dominus ciuitates illas Sodomam & Gomorram: quia non inuenit in eis iustos propter quos illis parceret. Ita etiam vult dominus, ut labores, in mandatis domini, & pœnitentiam agas, si cœlum introire vis: nam sancti, qui in eo sunt per uarios casus: per multa rerum discrimina, per crucem & tormenta id consequuti sunt. His etiam, qui modo illum sequuntur, Christus dominus non sine aliquo eorum labore salutem vult tribuere: sed vult ut à ciuitate exeant: deserātque domicilia sua illum quærentes. Gen.19

¶ Vbi aduertere est opus, quod postquam prædicauerat, sanabat eos: & post doctrinam sequebantur miracula: nam legem euangelicam, quam Christus prædicabat, confirmabat illam statim factis miraculis. Prædicabat his Christus, posteà verò ab infirmitatibus, & languoribus suis illos sanabat: quibus ostensis miraculis probabat doctrinam suam ueritatem esse infallibilem, ipsumq; uerum esse Deū. Ideoque aduerte, uniuersas leges constitutas à sapientibus, & philosophis mundi, & eas etiam, quæ tam in canonico, quàm in Cæsareo iure continentur, fundatas esse & stabilitas in rationis perpēdiculo: unde famosum axioma iure consultorum est, quod ratio legis est anima legis. At leges, quas principes, & reges stabilierunt, fundatæ sunt in potentia. Nam siue rationē in se contineāt, vel nō, procul dubio adimplendę sunt, & ad vnguem obseruandę, cùm rex ita preceperit: aliàs qui legum limites transcenderit, in eum animaduertetur, tanquam in trāsgressorem legum: cùm rex summū imperiū habeat in regno suo. Ita ut uera potestas & imperium in uerodominio fundatur: ita quod tantam potestatem princeps habet, quantum fuerit eius dominiū. At in Deo multo aliter contingit, nam dominium in potentia fundatur, quæ infinita est. In quo igitur, bone Christe, tua lex fundata est? Non utique in potestate, nec in ratione. Non in potentia, quia neminē coegisti, vt fidē tuam reciperet: nec aliquem cōpulisti, ut legē tuam amplecteretur. Nec ēt in

ratione naturali fundatur, quia quamuis non sit contra rationem naturalem, imò præsupponat illam est tamen supra: nam omnes rationis lites transcendit, & oēm humanum intellectum etiam acutissimum, & sublimem superat. In qua igitur re hæc lex fundatur? Vtique in sola sua autoritate: nam solum quia Christus hoc dixit, ideò credendum est. Qui igitur fieri potest, ut sciamus, Christum id dixisse? Nam statim quod scimus id Christum dixisse, minimè id dubitari potest. Solet enim contingere, ut mariti per puerum aliquem uel per seruum uxoribus petant: vxores autem id dare nolunt, quousque per aliqua signa illis cōstet maritos id petere. Nemo est bone Deus oīum hominum, qui sub cęlo sunt, qui tibi non credat: at quomodo sciemus qđ tu id dicis, & imperas? Vtique per signa mea. Dixit dominus Mosi. Vade & dic Pharaoni, ut dimittat populum meum. Dixit Moses. Et quomodo credent mihi? & dixit illi dominus. Quid habes in manu tua? Respondit. Virgam. Tuncq; misit illam in terrā: & conuersa est in colubrum. Dic igitur Pharaoni, ut populum meum dimittat: & dato hoc signo, id est, facto miraculo, statim intelliget, qđ missus es à me. Nam cùm Deus solus, qui supra omnem naturam est, miracula facere possit, cumque ipse testis esse nequeat mendacij, faciens miraculum in testimonium eius quod dicis, probabis omnino te à me missum esse nuncium, vt hæc illis dicas. Accedūt igitur hi audituri diuinam & admirabilem Christi doctrinam. At probat se esse Deum, id autem, quod dicit proculdubio credendum esse coram eis factis miraculis sanando infirmos, & in integram ualetudinem eos restituendo, cumq; in ictu oculi, & imperando hæc miracula operaretur, clarum redebbat testimonium ueritatis quam prædicabat.

Exo. 3.

¶Ex hoc uero contextu ad nostrā eruditionem duo obseruanda sunt. Primum dixisse, quod uenerunt, ut audirent uerbum eius: posteà uerò, ut sanarētur à languoribus suis. Prius nanque, ut cordati & prudentes homines de ualetudine animę agebant, quàm de corporis incolumitate. Discamus primò querere regnū Dei, & iustitiam eius: & deinde omnia hęc terrena nobis adijcientur, iuxta Saluatoris promissum. Sed iam oppositum fieri uidemus: tota namque solicitudo rerū terrenarum est cibi, potus, & uestitus: hæc enim auide curant homines, animæ uerò salutem obliuiscuntur. At conuiuia & humanos sumptus nunquam pecuniæ deficinnt, at pauperi, egeno, & uiduæ semper deest. Si corpus infirmatur, expertus medicus quæritur, si anima ægrotat quicunque imperitus sat est: atque ita sua peccata confitentur coram ineptis, & insipientibus sacerdotibus, cum multo melius saluti corporis prouideant. Vbi oīs rectus & bonus ordo iam peruertitur, nam mūdana diuinis, & cęlestibus præferuntur: quemadmodum Esau contigit: cui pater benedictionem dedit secundum mores suos, bona terrena cœlestibus præferendo. Nam Esau & illi similes mundanas diuitias plusquam cœlestes diligunt. Ideò dixit ei pater. De pinguedine terræ & de rore cœli erit benedictio tua. Non sic uiro sancto Iacob dixit, sed potius cęlestia & spiritualia terrenis anteposuit dicens. De rore cęli & de pinguedine terræ, sit benedictio tua. Nam iusti prius spiritualia, quàm quæ carnis sunt quærunt.

Matt. 6.

Gen. 27

¶Docemur secundò infirmitates, & tribulationes bonas esse, quandoquidem in Deum nos ducunt. Multi nanque istorum infirmitatum causa Christum quærebant, qui forte si incolumes ualerent non quærerent. Bona igitur reputanda sunt ea, quæ hominem ad Deum ducūt: cum igitur, languores, dolores, & corporis ægritudines homines ad Deū ducant, ut euangelista ait, quod ueniebant, ut curarentur a languoribus suis: non hęc mala sunt æstimanda, quandoquidem tam nobilem effectum pariunt. Quodquidē, si attentas præbueris aures sacrę scripturæ exemplo tibi ostendam. Nam Pharao, & Manasses rex Iuda, non solum in prosperitate Deum non agnoscebant, uerū iustos & bonos persequebantur: at cum dominus misit eis infirmitates, & tribulationes ad illum reuertebantur. Sic Dauid in Psalmo. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum postea accelerauerunt. Et ipse de se inquit. Ad dominum cùm tribula-

Exod. 5.
2. Pa. 36
Psal. 15.
Ps. 159.

rer clamaui. Videbis nanque sæpè sæpius
robustum adolescentem, sanum, & opti-
ma ualetudine fruentem, qui uitam per-
petuò in uitijs, & in uoluptatibus degit:
quem si dominus punctorio, uel laterali
dolore percutit, statim ad Deum se con-
uertit, confessarium inuocat, & sacramẽ-
ta postulat, & inquit. Quidquid in mun-
do est, uanitas est, stabile autem & firmũ
Deo seruire: promittit idem se statim ut
à lecto surrexerit diuinis mandatis sem-
per operam daturum. Vides igitur quo-
modo ægritudines, & labores homines
ad Deum ducant? Quod aduertens diuus
2.Co.12 Paulus Corinthijs dicebat. Dũ infirmor
fortior sum. Qui igitur id fieri potest? Nã
qui infirmus est ad nulla exercitia est a-
ptus, quod vnusquisque in seipso experi-
ri poterit. Nihilominus tamen etiã si hęc
uera sint, uerum habet dictum Apostoli,
cum infirmor fortior sum. Nam cùm ani
ma tres habeat capitales inimicos: mun-
dum, carnem, & dæmonem: cùm infirma
tur homo unum ex his tribus nempe car
nem uictam & superatam habet. Et non
solum hunc inimicum uictum habet:
imò ipsa caro, quæ inimico animæ est,
tunc à partibus animæ stat, & illi fauet.
Cumque dum ualet corpus, tres sint ad-
uersus animam inimici: cùm ægrotat,
duo aduersus duos insurgunt, cum caro
à partibus sit animæ, & illi faueat. Ideo-
que rectissimè dixit Paulus, cum infir-
mor fortior sum. [Et qui uexabantur à
spiritibus immundis curabantur.] Immũ
dus hic dæmon appellatur ab effectu:
quia hominum animos immundos red-
Mat.15. dit. De corde enim exeunt quæ coinqui-
nant hominem, scilicet adulteria, fornica
tiones, & mendacia: quæ omnia pater &
inuentor mendacij diabolus homini sug
gerit, ut ea faciat, quæ hominem coinqui
nant, & immundum reddunt: & quia hęc
immunda suadet hominibus, immundus
appellatur, ad differentiam angelorum,
qui mundi spiritus dicuntur.

¶ Prætereà in his uerbis quatuor con-
ditiones maligni spiritus nobis significã
Ephe.6. tur. Primò naturæ subtilitas, quia spiri-
tus est. Vnde Apostolus. Non est nobis
colluctatio aduersus carnem & sanguinẽ:
sed aduersus spiritus, & potestates, &c.
Et princeps Apostolorum Petrus inquit:
Aduersarius uester est diabolus, tãquam 1.Pet.5
leo rugiens circuit, &c. Secundo ostendi-
tur culpæ fœditas: quia immundus est,
& sordibus peccatorum gaudet. Ideò do Luc.11.
minus ait infrà. Cum spiritus immundus
exierit ab homine, ambulat per loca ari-
da, &c. Non inuenit requiem, quia in cœ Matt.8.
no luxuriæ, & carnis uoluptatibus quie- Luc.8.
scit. Qua de causa in Matthæo & in no-
stro Luca legimus, quòd uolens Iesus eij
cere legionem dæmoniorum ipsi dixe-
runt. Si eijcis nos, mitte in porcos. Quia
cùm immundus sit, immundis animalib.
delectatur. Tertiò ostenditur hic ipsius
peruersitas & malitia, quia ob inuidiam
& malitiam homines uexat, cũ nihil uti-
litatis sibi comparet ex hac re, sed potius
calamitatem & miseriam. Vnde Sapiens Sap.1.
inquit. Inuidia diaboli mors introiuit in
orbem terrarum. Quartò significatur hic
modus nequitiæ suæ: nam à domino co-
hibetur, & temperatur: ne tãtum mali fa
ciat, quãtum ipse desiderat, ut hic dicitur.
Et in libro Iob legimus, dominum dixisse Iob.1.
Satanæ. Animam eius serua. Quibus uer-
bis manifestè apparet, dominum modũ
& mensuram tentandi apposuisse facien
do ei potestatem, ut illum percutere pos
set: tamen non ita vt eum ad interitum
usque perduceret. Ita ẽt nos si uolumus,
possumus eũ vincere: nam Christus vires
illi abstulit: nam ante Christi aduentum
dæmon potentior erat & fortior. Tunc Ioã.12
enim erat diabolus princeps huius mun-
di nunc autem eiectus est foras. Verum
quomodo diabolus sit in corpore huma
no & possit illud uexare, inferius in capi-
te undecimo huius Deo dante dicemus.
[Et oĩs turba quærebat eum tangere, q̃a Sup il-
uirtus de illo exibat & sanabat omnes.] lud. Erat
Non solũ infirmi, sed etiam, qui optima Iesus eij
corporis ualetudine fruebant ad eũ ue- ciẽs dæ-
niebant & ut Marcus inquit, certatim ir- moniũ.
ruebant, ut eum tangerent. Et sic ista cu- Marc.3.
ratio & sanatio non solum de corpore in
telligenda uenit, sed etiam de animis: nã
à peccatis sanabat, quos aptos inuenie-
bat, quique nullum ponebant obicem.
Nam uirtus de illo exibat, hoc est, sancti-
tas, quę in ipso erat ad operationẽ se ex-
tẽdebat: & uelut causa producit effectũ,

ſic uirtus de illo exiens ſalutem & incolumitatem reſtituebat. Apoſtoli nanque & alij ſancti, non habebant uirtutem à ſeipſis promanantem: nec erant fontes uirtutum, ſed riuuli quidam ab illo perenni
1.Co.12 fonte aquæ uiuę, quę Chriſtus eſt, dimanantes. Dnde diuns Paulus hæc aduertens inquit. Alij gratia linguarum, alij interpretatio ſermonum, &c. diuidens ſingulis prout uult. Sed Chriſtus fons erat perpetuò ſcaturiens omnium uirtutum & gratiarum a ſe egedientium. Poteſt etiam ꝑ hanc uirtutem intelligi miraculoſus iſte effectus curationis: etiãque uirtus actiua huius effectus, quæ in opus exiit, & ad id ſe diffudit.

¶ Porrò uirtus illa à Chriſti diuinitate tãquam à cauſa prima & principali egreſſa eſt, & ab eius humanitate tanquam à cauſa ſecunda inſtrumentali: quia humanitas Chriſti fuit inſtrumentum uiuum ſuę diuinitatis, coniunctum, immediatũ, & proprium: ſicut, & corpus noſtrum eſt animę noſtræ inſtrumentum.

¶ Obſerua uerò quod omnis artifex duplex habet inſtrumentum, coniunctum uidelicet & ſeparatũ quibus anima utens omne abſoluit opus. Inſtrumentum coniũctũ habet uirtutũ operandi ab ipſa anima, ſeparatum autem à coniuncto mouetur. Manus artificis dicitur coniunctum inſtrumentum: ſecuris uero, ſerra, & ſimilia ſeparata dicuntur. Ab anima enim primum mouetur, & per primum ſecundũ, i. inſtrumentum ſeparatũ. Diuinũ igiẗ uerbum à Deo patre, lumen de lumine indeficiens, Deus uerus de Deo uero unita ſibi noſtrę fragilitatis ſubſtantia tanquam inſtrumento coniuncto ea utebatur, ad donandam ſanitatem, & admirabilia opera efficienda. Quemadmodum enim qui ſitibundi ſunt ad fontem currunt ex aliqua rupe manantem & unuſquiſque ore, uel uaſe admoto aquam ſibi haurit abunde: ipſa tamẽ aqua (quãuis magna ſit multitudo haurientium) non minuitur: & quẽadmodum candens ferrum omnes tangẽtes adurit: ſic humanitas Chriſti à diuinitate habens uirtutem omnibus indigentibus ſalutem præbebat: neque præ multitudine eorum, qui ſanabantur fons uirtutis eius exhauriebaẗ. Imò quotquot fide uiua illam ſanctiſſimam humanitatẽ diuinitatis igne accenſam tangebant, omni mora expulſa ſanitati reſtituebãtur. Quocirca rectè ait Euãgeliſta quod omnis turba quærebat eum tangere: q̃a uirtus hæc quæ de illo exibat ſanabat omnes. Et nihil mirum: nam ſi ſolo tactu oſſiũ Eliſei mor 4.Re.13
tuus uitam habuit: & cõtactu ſudarij Pau Act. 19.
li languores recedebant, & dæmonia expellebantur: quãto melius contactus Chriſti ſanare poſſet omnes infirmos? Præterea tangit Chriſtum, qui credit in eum: & tãgitur à Chriſto, qui in fide ab ipſo Chriſto robortatur & firmaẗ. Quapropter Iacobus admonet dicens, Appropinquate Iaco. 4
Deo, & appropinquabit uobis. Qui ergo ſic tangit & tangitur uirtute ſpiritus eius ſanatur. Accede igitur nunc tu ad Chriſtũ nam ita potens eſt modo tuas infirmitates curare, ſicut tunc quando tanta uirtus de illo exibat. Nanque ſi mœſtus & triſtis es, ſi pauper, ſi infirmus, ſi flagitiis & peccatis conquinatus, ſi in miſera dæmonis ſeruitute iaces: accede ad Chriſtum ne timeas: qui potens eſt, qui omnium noſtrorum languores tulit, tua uulnera curare. Cum de illo & non immerito imò aptiſſi Eſa. 53.
mè & cõcinne egregius canat pſaltes· Qui Pſ. 146.
ſanat omnes contritos corde, qui redimit de interitu uitam tuam, &c. [Et ipſe eleuatis oculis in diſcipulos ſuos dicebat. Hunc ſermonem nõ tantum ad diſcipulos ſuos habuit, ſed etiam ad omnẽ plebem. Quod Matt. 7.
manifeſtè patet, quia Matthæus qui hunc & eundem ſermonem ſcripſit, dicit: quod cum conſummaſſet Ieſus uerba hæc, mirabantur turbæ ſuper doctrina eius. Et infrà noſter Lucas in initio capitis ſequẽtis inquit, Cum autem impleuiſſet omnia uerba ſua in aures plebis. Hic autem diciẗ, quod conuertit oculos ad diſcipulos, quia ad ipſos præcipuè loquebatur. Præterea, cum dicitur, quod elleuatis oculis loquebatur, inſinuatur affectus loquentis, & ſublimitas eorũ de quibus habebaẗ ſermo.
¶ Ore aũt nũc dicebat ideoq, clarius Matthæus dixit, quod aperiens os ſuũ docebat eos. Nunquid clauſo ore docere poterat? Vtique ſi clauſo ore non poſſet docere nõ diceret euãgeliſta ꝙ aperto ore docebat. Quapropter operęprætiũ eſt aduertere duplicem eſſe docendi modum: alterũ manũ

alterum

alterum uero ore. Manu docet qui bene uiuit, & operatur: ore autem qui bene docet & prædicat. Christus nanque triginta annorum spacio sanctis & studiosis operibus docuerat, nunc autem quod manibus docuerat, idem ore docet. Prius cœpit facere, modo uero incipit docere. Nanque q.
Act. 1. in præsepi Betheleem, & in domicilio Na-
Luc. 2. zareth mūdi contēptum & paupertatē docuerat, nunc eādē paupertatē docet dicēs. Beati pauperes. Docuerat antea ipsa manu inter præsepis angustiam positus uagire & flere, modo autem ore suo docet, dicens. Beati qui lugent. Manu docuerat fa-
Mat. 2. mem, nunc autem ipso ore dicens. Beati qui nunc esuritis. Docuerat peregrinari, & exilium pati fugiens in Aegyptum, nunc uero id ipso ore docet. Beati (inquit) cum oderint uos homines. Igitur qui anteà apertis manibus bona opera docuerat, paupertatem, humilitatem, & patientiam, nunc aperiens os suum docebat eos Age uero fili Dauid, & attēde quod pater tuus Dauid incipit suos psalmos à beatitudini-
Psal. 1. bus dicens. Beatus uir qui non abiit in cōsilio impiorum, sic tu incipe à beatitudinibus sicut pater tuus sicut Christus fecit in his uerbis inquiens, [Beati pauperes quia uestrum est regnum Dei. [A beatitudinibus incipit, quia in omni operatione humana præsupponitur finis, ptopter quem operamur, & ille est principium in actionibus, & maximè competit hoc beatitudini quæ est ultimus finis. Nihil enim tam ardenti pectore homo desiderat, quā ipsam beatitudinem: & reliqua omnia propter ipsam appetit. Sola autem beatitudo propter seipsam appetitur, qui ultimus finis est. Etenim omne bonum ratione beatitudinis perfectum & inabsolutum est: cum ipsa sola sit, quæ postquam adepta est, nihil ulterius desiderari potest. Quia igitur Christus eam legem incipiebat dare, in qua multa præcepta continebantur, quę difficultatem habebant, ut homo ad illa operandum facilius duceretur, uoluit ultimum finem ostendere, ad quē
att. 19 ordinabantur & perducebant illa manda-
Exo. 19. ta. Sic illi adolescenti dixit. Si uis ad uitam ingredi serua mandata. Sic daturus legem Iudæis promisit illis bonum, qđ habituri erant, si seruarent legem. Si audieritis (inquit) pactum meum, eritis mihi in peculium, &c.

¶ Præterea non tantum spe uitę æternæ allicit eos ad obseruationem pręceptorum, sed nunc etiam in præsentiarum uocat eos beatos: quia fides initium beatitudinis est, & pignus uitę æternæ. Vnde do- Ioa. 17.
minus ait. Hæc est uita æterna, ut cognoscant te solum Deum uerum, & quem misisti Iesum Christum. Hic enim de cognitione fidei loquebatur Christus. Etenim duplex est beatitudo: altera in uia, altera uerò in patria. Prior est fidei, quę per charitatem operatur, alia est fruitio diuinæ essentiæ: Beatitudo uiæ est actus meritorius beatitudinis patriæ, quia meritum homines disponit ad fœlicitatē patriæ. Priori modo uocat hic Christus beatos pauperes, esurientes, & flentes. Itaque isti pauperes flentes & persequutionem patientes re uera beati sunt: si loquamur de beatitudine uiæ. Suntq; beati in spe, loquēdo de beatitudine patriæ. Vnde mirari nō desino quomodo tot uiri alioquin eruditissimi magnifaciant hanc authoritatē Ioannis, ut per illam probent beatitudinem patriæ consistere in actu intellectus: cum Christus ibi non loquatur de beatitudine patriæ, de qua est quæstio, nisi de cognitione fidei, quia subdidit statim Christus. Ego te clarificaui super terram. Quomodo? manifestaui nomen tuū hominibus quos dedisti mihi. Et inferius in eodem capite seipsum declarans dixit. Et cognouerunt uerè quia à te exiui: & crediderunt quod tu me misisti. Postulat nanque ibi Iesus ut quemadmodum ipse effecit, ut crederent in patrem, ità pater faciat, ut credant in filium Iesum Christum: quam fidei cognitionem uitam æternam uocat: sicut in alio loco ipse saluator dixit. Qui credit in filium, habet uitam æternam. Non dicit habebit sed habet, de presenti lo-
quens. Itaque ex hac autoritate Ioannis Ioan. 3.
ubi Christus dixit. Hæc est uita æterna, ut cognoscant te, &c. arguere ad probandum, quod beatitudo cœlestis, de qua est disputatio, consistat in intellectu principalius, esset arguere acsi quis diceret, quod in beatitudine patriæ erit paupertas, luctus, & reliqua: quia Christus hic dicit, & beati pauperes, beati qui nunc fle-

tis,&c.quod quidem ridiculum esset,cum Christus hic,& in Ioanne in præfata auto ritate de beatitudine uiæ quæ est per fidem loquatur. De beatitudine fidei etiã interpretantur illam autoritatem Ioannis sancti patres Hilarius, & Cyrillus, & Ambrosius. Christus nanque aliquando loquitur de beatitudine patriæ, aliquando uerò de beatitudine viæ:quod quidem ne decipiaris,diligenter aduertẽdum est. Nam non solùm sunt beati in patria, sed sed etiã nunc in uia,ut cecinit diuinus uates.Beati immaculati in uia,qui ambulãt in lege domini.Omnes enim tã illi quàm hi, quos modo retulimus Deum uident, longum tamen discrimen & interuallum inter utranque est uisionem. Est enim quædam clara & aperta uisio,qua fruuntur beati in cœlo: altera uerò obscura est ænigmatica,quam per solam fidem fideles habent:nam cætera hominum infidelium & ethnicorum pars mentis misera cæcitate laborat. Vtranque comprehendit diuus Paulus unico orationis contextu. Videmus (inquit)nunc per speculum in ænigmate:tunc autem facie ad faciem. Quod quidem similitudine apposita libet expendere. Sunt enim in ordine diui Ioannis Baptistæ Hierosolymitano (cuius conuentum nunc est in Melita)quidã nobiles uiri commendatorij, qui simul cum habitu multas habent possessiones & hæreditates, & diuites sunt: alij uerò sunt ibi commendatarij qui nullam hereditatem acceperunt,sed solum habitũ cõmendatarij habent candida cruce insignitum,at hi temporis incremento sua antiquitate hæreditatem expectant. Respondeas obsecro: nonne hi omnes commendatarij sunt proculdubio. Ità nimirum beati,qui nũc in cœlo diuina fruuntur essentia,sunt tanquam commendatarij qui iam possessionem,& primogenituram cęli hæreditarunt:at iusti qui hac misera lachrymarum ualle huc & illuc procellis innumeris iactãtur commendatarij sunt in spe,qui professionem fidei habẽt,& habitum gratiæ, & crucem mortificationis & pœnitentię.Illi iam possident & fruuntur hi autem expectant. Et quemadmodum nos eos,qui iã hæreditarunt,& eos,qui in spe sunt hæreditatis cõmẽdatarios appellamus:sic Christus modo,eos qui lugent, qui esuriunt,qui calamitatibus opprimũtur,beatos appellat:ut eos qui iã in cœlesti regno habitant. Quo etiam modo intelligendæ sunt illæ autoritates, beatus uir, qui non abijt in consilio impiorum, Psalm.1
& illud etiam,beati omnes qui timent dominum, & illud beatus qui intelligit super egenum & pauperem:quæ omnia sic debent intelligi, scilicet qui talia operantur,in uia sunt beatitudinis: per semitam ambulant qua ad beatitudinem peruenitur. Quemadmodum si quis hominẽ habentem in manu in alba papyro depictũ templũ interrogaret, quid manu tenes? ipse respõderet templũ, bene quidẽ respõdisset:etiam si nec lapides, calcem nec ligna manu teneret,sed ipsum templum lineamentis descriptum.Sic isti beati dicuntur:qui imaginem æternę fœlicitatis referunt,& similitudinem ciuium beatorum.

Hila. li. de patris & filij unitate. Cyril. super Ioan. & de fide ad reginas. Amb. li. 2. of. c. 2. Ps. 118. 1. Co. 13. Psa. 127. Psal. 40.

¶ Obserua præterea discrimen esse inter beatitudinem donum & beatitudinẽ uirtutis:nam uirtus & donum sunt habitus, beatitudo uerò est actus uirtutis. Et etiam differentia est inter beatitudines & dona. Quia dona perficiunt & reddunt uirtutes illustriores ad operandum & eas in dignitate antecellunt, demptis uirtutibus Theologicis quæ perfectiores sunt donis.

¶ Pręterea multas beatitudines posuit Christus, ut ostenderet multas esse uias, quibus põt in æternã tẽdi beatitudinem. Ita Christus beatos dixit pauperes, ut ẽt flentes beatos nuncuparet,&c. Differẽtes enim sunt uniuerso generi humano beatitudines uiæ huius: dũ alius hoc modo, alius uero diuerso possit incedere.Multæ viæ sunt ad cœlestẽ patriam,& in diuersis detentus studijs saluus fieri potes.Etenim una beatitudo alteram nõ excludit, sicut philosophorum sectæ,quarum altera alteram excludebat. Ita ut à Peripateticis ille tantum fœlix & beatus nuncupabatur, qui sapiẽs erat. Si autem mundo uolueris inseruire,unica tanta uia est. Nã si tu Archiepiscopatum Toletanum ardenter desideras,unica sola uia est,ad id consequendum ,scilicet,ut is moriatur qui modo illum possidet:quia fieri non põt, ut duo simul hanc dignitatẽ subeant.Ita Iacob di- Gen. 37

xit Esau, Præcedat dominus meus: & ego sequar paulatim uestigia eius. Nā si duo per angustum iter incedere uelint, alter alteri est impedimento. At uiæ domini multæ sunt, quibus ad eum possumus incedere. Alij nanque cælestem sibi patriam lachrymis consequuntur, alij eleemosynis alij ieiunijs & asperitate uitæ: alij orationibus & meditationibus, alij denique multis alijs generibus studiorum, nemo tamen alteri est impedimento. Quocirca tu qui pauper es, ne male sententiam de diuite proferas: nam etiam si non ut tu, paupertate laboret, eleemosynis & alijs multis operibus sibi beatam patriam lucrari poterit. Si autem tristis es, & peccata tua plangis: ne obsecro iudices eum qui gaudet & ridet: nam ille alia incedit uia, quàm tu ignoras. Monachus non contemnat secularem: neque clericus monachum. Nemo proximum suum iudicet, quia non facit idem quod ipse: nam unusquisque in suo statu, si bonus ille status sit, saluus fieri potest. Quocirca Paulus hanc rem maxime commendans inquit. Qui manducat, non manducantem non
Ro. 14. aspernat. Nemo alium contemptui det, quod id non faciat quod ipse. Cuius rei
Apo. 21 typus mirabilis illud est, quod in Apocalypsi Ioannes inquit: scilicet quòd ciuitas Hierusalem habebat plures portas. Nam illa ciuitas cœlestis Hierusalem quæ æterna beatitudo est plurimos ingressus habet, plurimas portas, & multis vijs ad eam incedere possumus. Vnaquæque harum beatitudinum porta quædam est, qua ingredi poteris in cœlum. Propterea inquit Ioannes quod murus istarum portarum, & portæ ipsæ ex lapidibus pretiosis erant confectæ: nam uirtus uera esse debet, tanquam pretiosus lapis, non autem falsa & & ficta, sicut hypocritarum. Grandis erat, quia non contentus esse debes si unam uel alteram lachrymam fuderis: sed oculi tui tanquam fontes esse debent, nec contentus esse debes si bucellam panis pauperi erogaueris: atque ita de reliquis uirtutibus & beatitudinibus dicendum est. Nā vult dominus, ut uirtute excellenti quodam & heroico modo à nobis adimpleantur. In uirtute nanque quam insequeris, magnus esse debes.

¶ Rursum harum quælibet beatitudo in plurali posita est cùm dicitur, beati & nō beatus, ut in qualibet beatitudine multitudo comprehenderetur hominum beatorum. Amatores mundi constituunt beatitudinem in rerum abundantia, alij quippe sectantur scholam Epicuri, alij uerò (vt fastidium fugiam) diuersas philosophorū opiniones, diuersas beatitudines iudicarunt. Atsi mundani homines has philosophorū sectas non pleno ore beatitudines dicant esse, tamen ipsis operibus quod dignius lamentatione est eas beatitudines uidentur cōfiteri. Nam sunt multi qui cū sub Christi uexillo ī sacro baptismatis fonte promiserint militari, datam fidem spōso suo non seruantes, potius uidentur Gētilium philosophorum scholam profiteri suis moribus & uita, quam Christi saluatoris nostri. De quibus iniquis Christianis Dauid dixit in psalmo. Quorum filij si Ps. 143.
cut nouellæ plantationes in iuuētute sua: filiæ eorum compositæ circum ornatæ ad similitudinem templi. Promptuaria eorum plena, &c. Beatum dixerunt populū, cui hęc sunt. Sed Christus hos omnes mūdi errores in his beatitudinibus destruit & euertit, dicens: non hos beatos esse, sed pauperes, flentes, & qui fame & siti opprimuntur.

¶ Denique aduertendum est, ꝗ his beatitudinibus docet Christus redemptor noster, quib. portatis mercibus cœlū emere debeamus. Mercatores nanq; ꝗ diuites fieri cupiunt, merces emunt in populis & ciuitatibus, in quibus uilius uendunẗ, easq; traducunt, ubi cariori uenduntur pretio: atque ita uili ementes pretio: & carius uēdentes breui temporis interuallo diuites euadunt. Etenim si aliquis Salmāticæ copiā magnā saccari emisset, ut id Valentiæ uenderet, is sane potius iacturā suarū mercīū fecisset, quā aliquid lucraretur: nā hic caro uenditur pretio, Valentiæ uerò uiliori: utpote ubi magna illius copia est. Opus itaque est ut merces tuas uendēdas traducas ubi carius uenduntur. Attende igitur, ò homo tu, qui noctu diuq; in alterā uitam iter uelocissimū agis, quique mature uel sero moriturus es: quod si beatus esse cupis, & in cœleste regnū ingredi anhelas tales merces tecū ducas, quę in illa cęlesti

ciuitate non sint: nec te onere eis mercibus, quarum in cœlo copiosa est abundantia. Ibi nanq; gloria & diuitiæ tantæ sunt vt ullo pacto explicari nequeāt, ut regius contestatur vates, Gloria & diuitiæ in do-
Ps. 111. mo eius. Plurimus etiam honor ibi est, vt
Ps. 138. idem inquit uates. Nimis honorati sunt amici tui Deus. Ibi denique æterna & perpetua quies est: diuitiæ nunquam perituræ, saturitas, gaudiū, & summa fœlicitas. In illam uerò ciuitatem nunquàm intrarūt lachrymæ, fames, nec persequutiones. Tales igitur merces tecum ducere debes: quarum ibi penuria sit. Non te oneres diuitijs, gaudijs, & uoluptatibus: quorum omnium summā ibi reperies abundātiā. Quod si his mercibus nauem tuam oneraueris in hoc mundo: cùm in cœlum appuleris, nihil tecum portabis & perditus omnino manebis. Has nanq; merces in cęlum deferre non aliter est, acsi saccarum in Valentiam portare, uel bombicem in Granatam. In cœlo nō est paupertas: onera igitur teipsum multa paupertate, quoniam beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. In cœlo nō sunt lachrymę, nec tristitia. Has igit̄ assume tecum quoniam beati qui lugēt, quoniam ipsi cōsolabuntur. In cœlo nulla est fames. Ieiuna igitur & pœnitētiam agita: quoniam beati qui esuriunt, quoniam ipsi saturabuntur. In cœlo non sunt labores nec persequutiones. Has in hac uita amplectere, quia beati qui persequutionem patiuntur, &c. Nam si tecum duxeris uoluptates, diuitias, quietem, & gaudia, proculdubio perditus abis. Quocirca has amplectere beatitudines, nam illis proculdubio quietem & gaudium ęternum emes. Has nanque merces sancti illi, qui nunc uisione diuisione diuina fruuntur, tanquam sapientes & solertes mercatores secum duxerunt. Acceperūt hic paupertatē, labores, & tristitiam, ubi magna horū illic est inopia: nūc aūt nunquā perituris voluptatibus & gaudijs in cœlo cum Christo fruunt̄. Primā igitur omnium harū rerū, quam ex toto animo amplecti debes, sancta & euangelica paupertas est, & contemptus harū omnium terrenarū diuitiarū. Et inde est quod dominus primā beatitudinē hanc constituat dicens. [Beati pauperes.] Multi in illo Matthæi loco, beati pauperes spiritu, hunc locum interpretant̄ de humilibus dicētes. Beati humiles. At quātum ego possum coniectari, omnino falluntur: nam quanuis humilitas parēs sit, nutrix indiuiduaque comes paupertatis euangelicæ: at hic sermo Christi de paupertate est, quæ diuitijs opponitur. Quod quidem manifestè patet ex hoc loco Lucę. Inquit enim, beati pauperes siue mendici, ut ex Græco colligi potest. Mox autē beatus Lucas his beatitudinis contraria ponit, dicens. Væ uobis diuitibus qui habetis hic consolationem uestram. Væ uobis qui saturati estis. Non dicit, vę uobis superbis, sed diuitibus. Quod clarū est argumentum Christum in beatitudine paupertatis de rerum temporaliū abdicatione fuisse loquutum. Deinde quid opus erat Matthęū dicere, beati pauperes, & nō potius beati humiles spiritu: si nihil peculiariter dictum uoluit de paupertate diuitijs apposita? Itaque de paupertate rerum temporalium loquitur Christus tam hic, quàm in Matthæo. Hanc igitur beatitudinem primo omnium Christus uoluit statuere tanquam bonus, & peritus artifex. Primò quia cum aliquis ædificium sumptuosum condere vult, primo omniū fodit, & terram foras eijcit: posteà uerò lapides fundamenti ponit, & ædificare incipit. Ità Christus ut diuinum amorem & plurimas uirtutes in nobis (si ita licet loqui) ędificet, priùs à nobis mundanum amorem eiicit, & rerum omnium terrenarum suos ædificans in uera paupertate & contemptu diuitiarum mundi: nam cū natura humana ita labefacta sit, uix hæc terrena possideri possunt, nisi cor nostrū illis fuerit nimis affectum & detentum. Leui. 26
In lege ueteri non solum non dominus Deu. 28.
has diuitias cōtemnere præcipiebat, imò Esa. 1.
eas promittebat eis, qui diligentes obseruatores suorum præceptorum se exhiberent: nam in multis locis scripturæ promittit illis dominus abundantem terram & plurimas diuitias. Nunc aūt cùm legē euāgelicam ædificare vult, profundius fodius fodit, & fundamenta iacit fortiora, paupertatē prædicās. Cur igitur in ueteri Gala. 4
lege diuitias ꝓmittebat, nūc uerò paupertatē ꝑdicabat? Quia lex uetus lex erat pue

rorũ:& ut Paulus ait, lex pædagogus fuit. Infantes nanq; solẽt nutrices in uehiculis portare:atque in diuitiæ tanquam uehiculum erant, quibus dominus Iudæos ducebat per legẽ mãdatorũ suorũ. At postquã iam aliquis uir est adultus uehiculum nõ solum non iuuat, imo impedimento est, quominus rectè ambulare possit. Atque ita euangelicis hominibus Deus uehiculũ tollit, ne tanquam pueri ambulent:quandoquidẽ temporales diuitiæ potius impedimẽto sunt, quã iuuamini, ut in cœlum eatur. Vnde cũ Christus velit viã cœli nos docere, prius uehiculum tollit, & terrã, foras eiicit: ut ædificet spirituale ædificium legis gratiæ perfectionis.¶ Deinde priori loco paupertatis beatitudinem posuit, q. a cum radix omnium malorum sit cupiditas, ab spontanea spiritus paupertate spirituales diuitię exordium quoddam & ori-
1.Tim.6 ginem ducunt. Herba mala radicitus debet euelli:atque ita Christus mundum cũ radice euellit, cupidinem fugans, quæ radix omnium malorum est: & hoc exordium sumit, quod principium malorum est.

¶Expende autem Christi bonitatem & sapientiam. Videbitur tibi forsitam durum & asperum esse omnia, quæ habes relinquere, & pauperem esse:at non attendis durius & asperius esse, si tibi præciperet quod diues esses. Nam si diceret diuites fęlices esse quid facerent pauperes? At dicens beati pauperes, uoluit ut omnes beati essemus. Nam pauperes clarum est esse pauperes: diuites uerò, pauperes fieri possunt relinquentes omnia quæ habent. Vt aliquis diues fiat, grandis quidẽ & ardua difficultas est:at ut pauper sit, nulla. Atque itá facilius omnes beati poterimus esse hac paupertate, quàm diuitiis. Et cum bonitas Dei tanta sit, hanc beatitudinem eo pretio donat, quo omnes illam possimus emere. Mirabile quidem est quantã facilitatem dominus in obsequio suo posuerit. Nã si aliquis uelit regi inseruire, & in eius famulitio uitã agere, opus est, ut nouas & optimas habeat uestes, uelocem equum, seruos & sumptus. Et dicere soletis unicum tantum filium, qui in regis curia ambulat, & in regali domo dimidiã partẽ substantiæ uestræ cõsumere, nã debet incedere habitu nobilis uiri, quia regi seruit. At id inseruiendum Christo non solum non necessarij sunt famuli, sumptus, & equi: imò consulit ipse Christus hæc omnia contemnere. In quo quidem faci e uidebis, quam facilius Deo, quam mundo inseruiatur. Atque itá in euangelio dominus ad suum famulitium & obsequium uocari præcepit cæcos, claudos, & omne genus hominum. In obsequium regis non admittitur claudus cæcus aut mutus: Deus autem omnes uocat & uult, & pauperibus & contemptis gloriam suam promittit. O benedictus talis & tantus dominus, qui neminem foras eiicit, etiam si abiectus & humilis sit. Imò potius beatos appellat pauperes, cùm paupertas res sit, quam si unusquisque uult eam inuenire potest. Vult dominus omnes nos in cœlum ducere:quia uerò illos honores & diuitias æternas non amittamus, hæc terrena præcipit relinquere: nam ueræ diuitiæ potius acquiruntur si minuatur cupido, quàm coaceruando thesauros. Atque itá uult ut celeriter & ueloci cursu per hæc omnia terrena transeamus. Quando filij Israel ibant in terram promissionis, nuncios miserunt Edon, qui ei dicerent, se per patriam & terram suam uelociter transituros. Velociter (inquiunt) transiemus. Itá nimirum qui iter faciunt in cęlum terram & patriam nobis promissam, opus est, ut per hæc terrena cito & ueloci gradu transeant: desideria semper & oculos in cœlum conuertentes. Atque itá Edon obuiã exiit filiis Israel, & aduersus illos bellam gessit:vt mũdus solet pauperes spiritu contẽnere, eos persequi. Luna cum longius distat à sole totum suum splendorem in terras mittit, in cœlũ autẽ claritatem non ostendit:cum uero soli cõiũgitur tota in superiori parte illuminat, inferius autem nullum lumen ostendit, & tunc insipientes & rudes homines eam obscurã arbitrantur cũ in cõiunctione sua cũ sole in superiori parte sit splẽdidissima. Sic qui à sole iustitiæ Christo separãtur & humanam gloriã quærunt, cũ illos uideat mundus diuites & potentes esse, existimat illos fęlices & beatos, cũ reuera corã recto & superno iudice tales abiecti, & infimæ sint sortis. Sed pauperes spiritu, q. abiicientes

Luc. 1.

Nu. 19.

tes amorem seculi Christo coniunguntur animi splendorem sursum tendentẽ emittunt: & à mundi amatoribus obscuri & stulti iudicantur, cum ipsi in superiori parte animo fulgentissimi sint. Quia igitur Christus uult in altam & profundam cognitionem rerum cœlestium nos ducere, & nos alicere, ut ea diligamus & amemus, prius amorẽ mũdi à nobis semoueri uult: ad quod faciendum salubrius consilium est, hæc omnia terrena relinquere, despicere, & pro nihilo facere. Atque ità pauperes beatos vocat: quia etiam dum in carne uiuunt, iam incipiunt frui cœlesti illa beatitudine.

¶ Beati igitur sunt pauperes, in hac uita: beati in morte, & beati post mortem. Lege Chrysostomum homilia de oratione Annæ tomo primo, pulchrè de paupertate disserentem. Si paupertatẽ subtrahas, mundum omnem subuertes: nam si paupertas non esset, nec essent sutores, nec fabri lignarij, nec ferrarij, nec domificatores, & denique nulla ars in mundo exerceretur: nec manducaremus, nec biberemus nec nos indueremus, nec calciati incederemus, nec essent ciuitates, nec populi, nec mundus: nam omnia hęc à pauperibus efficiuntur, & ipsi hæc omnia præstant, non diuites. Triticum uerò pauperes seminarunt, & ipsi collegerunt, secuerunt, moluerunt, & denique in fornacem introduxerunt. Paupertas igitur autor est omniũ harum rerum: & ipsa est, quæ humanam uitã sustinet, & gubernat rem publicam: quę nisi constaret, mundus periret.

¶ Quod autem pauper meliorẽ & tranquiliorem sortitus sit uitam, quam diues, uel facili indiget probatione. Primo, nam præcipuis creaturis. quas Deus creauit in ministerium hominis sic ipsis pauper utitur, ut diues, ut sole, Luna, stellis, aere, luce, aqua, campis & terra. At si resilias dicẽdo, diuitem delicatis & opiparis uti cibis, uina pretiosiora bibere, dormireque in eburneis lectulis: hanc non merito meliorẽ sortem appellabis, imo deteriorem: nam pauper ità bene dormit in duro & aspero lecto? ut diues in blãdo & delicato, nã pauciores uel nullæ curæ illũ per noctis quietem uexant & solicitant, & ita libẽs & gaudens durum panem & aquam frigidam potat, ut diues sua obsonia & edulia. Vnde Sapiens. Dulcis est somnus laboranti, siue parum siue multum comedat: saturitas autem diuitis non sinit eum dormire: Eccle. 5. Hanc corporis indulgentiam diues non sentit, cum in ea nutritus sit, labores uerò (si aliquos experiatur) nimis sentit, cum non sibi natos iudicet. Quod quidem in paupere multo aliter contingit, quia labores tãquam uoluptates amplectitur: cum ex consuetudine diuturna in alteram naturam fuerit mutatus. At si aliquando ei contingat uel conuiuio uel ludo adesse, nimis gaudet & delectatur, cum id non ex more habeat. Neminem autem ità natura uniuersis bonis destituit quin aliquando non inuitatus uocetur, uel uas boni uini nõ degustet. Plus enim gaudet is qui semper assueuit in duro lecto dormire si uel una nocte in blando contingat cubare: q̃ diues, qui semper id ex more habet. Si igitur diues uoluptates in quibus nutritus est non sentit, & uel minimus labor nimis eum uexat nonne beatior pauper erit appellandus potius quam diues? ¶ Secundo si ut communi prouerbio circunfertur, ad libitum uiuere, uita est: potior utique est uita pauperis, quam diuitis. Nã si diues aliquid insanum uel ineptum protulit (cũ semp̃ pluribus incedat stipatus) protinus id aduertitur & murmuratur: nec libertatem habet eundi, quo ipse uoluerit. Omnia eius dicta uel facta notantur, atque ità nec sui ipsius dominus est, imo omniũ captiuus & seruus. Beatus ille q̃ quidquid uult, dicit: & quomodo uult ita loquitur, & quo libuerit uadit. Syluam petit, uenatur, saltat, gaudet: nemo tamen est, qui ad id iudicandum oculos conuertat. At diues nihil horum facere potest, quia decorem & autoritatem suam seruare debet nec facultatẽ habet, ut uerè ridere & gaudere possit: nam statim si hęc fecerit omnes eum irrident. Nullo pretio emi potest libertas pauperis: nam cum solus sit, uadit quo uult, nemoque illum impedit, ¶ Si igitur in uita fęliciores sunt pauperes diuitibus ipsis: hanc eandem fœlicitatem duabus aliis rationibus in morte obtinebunt. Prior est, quia mortem diuitis plurimi desiderant. ut substantiam & rem accipiant, præcipuè si senex sit, cui proprij nati mortem

tem exorant, pinguiorem sibi fortunam desiderãtes. Atque ità cum ex morte diuitis plurimis emolumẽtum & lucrum eueniat, sic à plurimis desideratur & exoptatur. Pauperis uerò obitum, nemo est qui optet, cum nihil lucri inde reportaturus sit, atque ità bona eius ualetudine & incolumitate omnes gaudent. ❡ Secundo quia cum diues moritur maximæ curæ illum vbique angunt & circuunt: nam cum longum testamentum factus sit, ad aures alter illi dicit, ut antiquum seruum & fidelem quiq; tot annis illi inseruierit, recordetur: alter ut talis filia memoriã subeat: alter ut talem uel talem rem recordetur: atque ità his mundanis & terrenis negotiis intentus corpore dissoluitur. At pauper nullam aliam curam habet, nisi in ipsum Deum oculos & mentẽ coniicere: & animæ suæ saluti prouidere. Quod quidẽ bonum ità magnum & pretiosum est, ut nisi aliud præter hoc religiosi haberent, omnes seculares & diuites homines nobis proculdubio deberent inuidere: quibus nulla est cura de domibus, de agris & armentis disponere, sed solum animam & mentem suã cum Deo componere. Quapropter pauper non solum dum uiuit beatior est quã diues: sed etiam in ipsa morte. Post mortem etiam nullum est dubiũ, quin pauper fœlicior sit quam diues, qđ ego dicere nolo, cum ipse Christus testis & assertor sit huius ueritatis: qui id contestatur dicens. Quoniam uestrum est regnum cœlorum.] Si igitur non solum dũ pauperes hac communi luce fruuntur, sed etiam ipso mortis articulo: itemque postquam à corporis sarcina sunt liberati, beatiores sunt quam diuites: nonne merito & optimo iure inquit Christus beati pauperes? Nihil unquam uerius dici potuit. Non inquit regnum terræ eorum esse, sed cœleste: nam sibi Deus ignominoisum iudicaret, quod tam infima pars (scilicet terra) seruis suis daretur. Atque ità cum dominus ageret cum Mose de diuisione terrę promissionis, de Leuitis, quę gens erat Deo electa, & seruitio altaris designata, dixit, se non uelle, ut leuitæ possessionem
Deu.10. obtinerent in terra. Et in libro Iosue in distributione portionum terræ scriptũ est.
Iosu.13 Tribui autẽ Leui non dedit possessionem quoniam dominus Deus Israel est possessio eius. Beata gens, quam sibi & regno suo cœlesti dominus elegit, cui nihil in terra dedit. Hi sunt fœlices & electi, quibus possessionem cœli dominus dedit. Vnde egregius uates. Deus meus tu es, portio mea in terra uiuentium. Nihil eos vult
in terra possidere: ut mẽtẽ & animũ ad cę Psal.141.
lestia eleuẽt. Arbor.n. dũ plures rami inferiores illi abscinduntur, tãto profundius in altum surgit: vnde ramis abscissis qui se in terram inclinant, ipsa arbor in altum surgit. Sic etiam dominus terrena bona hominibus aufert, ut cum Leuitis fecit & Apostolis, & id etiam modo facit cum uiris Apostolicis & perfectis: quibus dominus reguum cœleste hereditatem illis promissam paratam habet. Parum ne tibi ui-
detur, hæredem Dei fieri, & cohæredem Rom.8.
Christi? Nunc filij Dei sumus, tunc simi- 1.Ioan.3
les ei erimus. Dij quidem, quia diuina essentia unietur intellectui beato. Et sicut diuinitas unitur intellectui diuino in modum speciei, ut sic habeat intellectus cognitionem beatam diuinitatis: ità & unitur intellectui creato per modum speciei, ut talis intellectus producat beatam uisionem, ut sit beatus, ut est ipse Deus, & in eo ipso in quo Deus est beatus: quam dignitatem nemo in hac uita capere nec intelligere potest. Si rex aliquis domum haberet clausam & plenam auro & gemmis quę omnia promitteret ei, qui illam aperiret, tibi uerò duas claues porrigeret, alteram ex auro, alteram uerò ex ferro confectam: hæc tamen secunda seram ualeret aperire, quam obsecro istarum eligeres? nonne utilius esset accipere ferream potius quam auream? Aurea pretiosior quidem est, sed ad reserãdum inutilior: ferrea uero quanuis uilior sit, tamẽ præstantior est, quia cum ea aperitur thesaurus. Sic
domus plena thesauris est gloria & bea- Ps.111.
titudo: q̃a gloria & diuitiæ in domo eius,
ubi sunt thesauri, quos nec oculus uidit, 1.Cor.2
nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quę ibi dominus diligentibus eum habet præparata. Clauis aurea diuitiæ sunt, temporales, ferrea uero paupertas, Has igitur duas claues porrigit tibi dominus, utram illarum eliges? Nonne potius ferream, qua aperitur cœlum? beati

pauperes

pauperes spiritu, quoniam ipsorum, &c. Grande igitur bonum consequeris si paupertatem inueneris: hāc igitur tam altam & sublimem dignitatem cognosce, quæ tibi donatur si hæc terrena bona contempseris. Etenim de mago illo Alexandro scribit Quintus Curtius, quod cum vellet Indiam expugnare ex omnibus diuitiis suis & suorum, & ex omnibus rebus pretiosis cumulum congregauit, cui statim ignem apposuit: vt vel ita milites sui paupertate coacti presenti & uirili animo Indiam expugnarent. Quorsum igitur tu, qui in baptismatis fonte fidem inuiolatā seruare promisisti: ut cœlum consequaris, hæc non facies, quæ ethinicus & gentilis fecit, ut Indiam ingrederetur? Attende obsecro quicunque fueris cum Christo pauper, quod non uerè paupere, imò ditissimus quandoquidem regnum cœlorum tuum est. O diuinam & admirabilem nostrorum laborum mercedē & retributionem. Quis unquam legis fuit lator qui legum suarum obseruatoribus regnum cœlorum promiserit? Nemo utique illud promittere, nedum dare potuit. Moses nanq; in legibus quas Iudæis tulit, Mercurius, Trismegistus Aegyptiis, Phoronæus Græcis, Solon Atheniensibus, Licurgus Lacedæmoniis, & denique Numa Pompilius in legibus, quas Romanis promulgauit, nemo inquam horum omnium legū suarum obseruatoribus regnum cœleste promisit: sed solus Christus dominus noster & uniuersi orbis restaurator. Nulla lex est quæ tātum & tam magnum bonum promittat, nec ulla lex humana est, quę uel aliquod malum non patiatur. Sola lex Christi omne malum execratur: ità ut qui in uno deliquerit, omnium reus est factus:
Iaco. 2. nam etiam lex Mosaica usuram permittebat,
Deu. 23 & libellum repudij. Sola domini lex
Deu. 14 immaculata est, conuertens animas. Et la
Ps. 118. ta fuit à tam sancto & tam iusto uiro ut etiam ipsi eius inimici (ut sunt Iudæi & Mauri) cōfitentur iustum & sanctum fuisse, ut ipse Iosephus Iudęus affirmat, & etiā
Io. l. 18 antiqui ca. 6. ipse Mahumetus in Alcoram

¶ Itaque lex euangelica non solum bonitate & rectitudine materiæ, uerum etiā bonitate & sanctitate legislatoris, & diuinis promissionibus cæteras omnes mūdi leges excellit, & longo interuallo superat. Quocirca barbarus iniquissimus homo appellandus uenit qui sacrosancto euangelio nō subiicitur Beati pauperes (inquit Christus) quoniam uestrum est regnum Dei Si igitur regnum cœlorum pauperū est, quid diuites faciēt? A pauperibus quęrant. Non aliter acsi in domum mercatoris tenderes empturus bombicem, uel aliud quiduis: ità in domum pauperis te cōfer, ut regnum cœlorum (quod suum est) in pauperibus à Deo emas eleemesynam illis tribuendo. At si diues non misericos fuerit, si liberalitate non fuerit cum extreme indigenti usus: qui fieri potest ut in illud ingrediatur? Exclusus perpetuo manebit, diues auarus à regno cœlorum: si deposita auaritia, pauperi extremè indigenti eleemosynam non dederit. Pauperes nanque contemnentes thesauros terrenos cœlestes congregant, ut ipse Iacobus inquit, Nonne pauperes elegit in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni: quod repromisit Deus diligentibus se? Ideoque his tribuitur cœlorum regnum. Plus enim haberi debet priuilegium hoc pauperi à Deo datum, quam omnes diuitiæ & thesauri mundi: nam po
tius chirographo hoc pauperi dato tra- Iaco. 2.
detur illi regnum cœlorum quam tibi, etiam si Tantali diuitias superes, & facultatibus Cressum antecellas. Nā arcis uel alicuius ciuitatis custos potius arcē uel ciuitatem tradet illi, qui regiū chirographum ostenderit: quam ei qui mille aureos dederit. Nam nisi talis custos traditor suo regi fuerit, nulla pecunia tale facinus patrabit. Ita nimirum pauper chirographum Dei habet, inquiens beati pauperes, quoniam uestrum est regnum Dei. Quaquidem ostensa schedula regio Dei chirographo insignita potius dabitur illi regnum, quam tibi, etiam si grandem pecuniarum sarcinam tecū tuleris. Etenim regnū cœlorum non honoribus emitur, non uoluptatibus, nec pecuniis sed potius egestate, lachrymis & laboribus

¶ Præterea autem hic est obseruādum quod non solum de futuro loquitur dicens, quod regnum cœlorum erit pauperum, sed nunc de præsenti est, inquit quia pauperes qui propter Deū terrenū regnū

con-

contempserunt, in hac uita diuinam hære ditatem iam obtinent. Vnde beatus Petrus, qui propter Christum omnia relique rat, claudo illi, qui eleemosynam ei petiit respondit. Argentum & aurum nõ est mi
Act. 3. hi. Pauper sum omnia ꝓ Christo reliqui. Ideo quibus possum te adiuuo. Surge (inquit) & ambula. Petrus igitur cum sua reliquisset, iam in hac uita Christum possidebat: atque ita ex eis, quæ habuit petenti tribuit. Sed opus est iam ut in hac beatitudine receptui canamus: ad aliam gradum facientes. Beati qui nũc esuritis, quia saturabimini. Dupliciter intelligi potest locus iste. Primo de egestate & fame corporali, quatenus est actus uirtutis abstinentiæ, qua quis ieiunat & affligit corpus suum, ut inquit Apostolus. Castigo corpus meũ & in seruitutẽ redigo: ne forte cum aliis
1.Cor.9 prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Et ad Galatas. Qui autem sunt Christi carnem suam crucifixerunt cum uitiis & concupi
Gala. 5. scentiis. Et iterum. Exibeamus nos in mul
2. Cor. ta patientia, in ieiuniis, in fame & siti, &c.
11. Beati ergo q̃ spretis diuitiis, hic in mũdo esuriũt, & famẽ patiunt̃ ꝑ regnũ cęlorũ. Quapropter aduertendũ est, illã particulã nũc: q̃ hic apponit euãgelista plurimũ habere euidẽtię atq; efficacię. Duo.n. mihi uidetur sacer euãgelista cõplecti. Primo meminisse debemus hanc uitã in certamen & pugnã datã esse homini, non ad animi ignauiã & remissionem, ideo in euãgeli
Mat.16. cis & Apostolicis pręceptis passim labores
Act.24. ponunt̃. Vnde Saluator, Qui uult uenire
2. Ti. 2. post me, abneget semetipsum & tollat cru
Luc.24. cẽ suã. Et enim per multas tribulationes
1.Pet.2. oportet intrare in gloriam Dei: nam si cõ patimur, & cõregnabimus etiam Si enim Christũ pati oportuit, ut sic intraret ĩ gloriã suã, quis infringere aut labefactare audebit afflictiones & labores? Si is qui peccatum non fecit nec in eius ore inuentus est dolus, nec illi opus erat ulla afflictionũ purgatio, nostri uero gratia tãta prius pati uoluit, quam intraret in gloriam suã nos qui multorũ peccatorũ nobis sumus conscij, quibusque multæ ac iustissimę pęnę debẽtur fugiemus affligi, ut in eam demum gloriam intremus. ¶ Alterũ uero, quod in illa particula nunc insinuat̃: est breuitas temporis quo pati, & affligi pro Christo debemus: qua breuitatis contemplatione fortior & præstantior redditur animus ad tolerãdum: sicut itineris breuitas laborem leuiorem efficit. Etenim si lõ
gissimum uitę huius spacium si cum æter 2.Cor.4
nitate conferas, uel angustissimum momentum est, ꝙ Paulus considerans dixit. Momẽtaneum pondus tribulationis nostræ supra modum in sublimitate ęternũ gloriæ pondus operatur in nobis: non cõ templantibus nobis quæ uidentur, sed quę non uidentur. Quæ enim uidentur tẽ poralia sunt: quæ autem non uidentur æterna sunt. Cõtemplatio breuitatis huius uitæ, omnes mundi afflictione leues reddit, si sempiterna illa bona contẽplemur: quę momẽtanea hęc afflictionis pœna parit. Nanque si infirmi ut corporis ualetudinem assequantur maxima siti uexati se aqua abstinẽt: quid nobis esset ferendum, ut illam corporis incorruptionem assequeremur quę nobis in resurrectionẽ promittitur? Hæc considerantes uiri sancti & perfecti non formidabant pro Christo in siti, fame, & frigore uitam agere. Nam ap
pellatione esuriei quidquid humanæ uitę Heb.11
transigendæ necessarium est intelligitur: quam uitam ij degebant, qui ouinis & caprinis pellibus induebantur, & in solitudinibus & speluncis terrę domicilia sua habebant. ¶ Aduerte autem, ꝙ non omnes qui esuriunt: & sitiunt hanc beatitudinem
consequuntur: quia multi ut diuitias sibi Mat. 5.
comparent esuriem & sitim patiuntur & longa naufragia huc & illuc peruagantes experiuntur: sed ij tãtum, de quibus Matthęus inquit, Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam. Etenim hi sunt qui amore iustitiæ famem & sitim & multa aduersa patiuntur. ¶ Secundo modo locus hic exponit̃ de spirituali egestate, ut ait Matthæus. Beati (inquit) qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quatenus iustitia est uirtus generalis: sub qua includitur omnis uirtus, iustitia, & sanctitas. Atq; ità esurire est profectũ in omni uirtute exoptare, Dei honorẽ, & ꝓximorũ ꝑfectionẽ desiderare quatenus procedit ex charitate & zelo iustitię. Isti.n. saturabuntur in cœlo. Obserua autẽ quod non dixit de præsenti saturantur, sed de futuro loquutus est: nam in hac uita misera nihil est quod iusti palato possit

satisfacere. Terrena enim hæc animam nostram non complent: nam qui biberit ex hac aqua sitiet iterum. Omnia quæ præsens uita continet uelut salsamentum sunt, quòd non ad saturitatem apponitur: sed vt tantum gustum excitet. Nam si tribuatur pauperi sacerdoti beneficiũ simplex, statim canonicatu anhelat: quẽ adeptus fuerit, protinus in altiorem dignitatem, uel in episcopatum euehi cupit. Ad quid obsecro profuit beneficiũ, quod prius illi datum fuit? non vtique ad aliud nisi, ut appetitum excitaret, ut alia maiora cuperet. Quocirca qui ex aquis & bonis huius uitæ plus bibit, tanto ardentiorem sitim patitur. Sola animi tranquillitas, & conscientiæ rectitudo hominem satiat. Animi enim rectitudo est ueluti mensa apposita multis & benè conditis cibis, ità ut si bonum appetitum habeas, omnia sapiunt, & prosunt. At deprauata conscientia est ueluti mensa plena sordidis & malis cibis, qui appetitui nociui sunt, & omnes in uenenum conuertuntur. Sic nimirum etiam si omnibus mundanis delicijs & uoluptatibus abundes, si intus conscientia remordeat omnia in amaritudinem conuertuntur. Solus Deus animam nostram satiat. Vnde beatissima uirgo in cantico suo dixit. Esurientes implebit bonis. Solus Deus est, qui fame pereuntes saturare potest, iuxta illud Prouerbiorum. Iustus comedit & replet animam suam: uenter autem impiorum insaturabilis. Sed quia de hac materia in codice nostro, quem nuper de uanitate mũdi edidimus multa egimus, ad aliam beatitudinem faciamus gradum. [Beati qui nunc fletis.] Qui igitur fieri potest, ut infrà dicat, gaudete & exultate? Non sibi obuius est, quia lachrymæ quæ pro Christo fundunt dulces & suaues sunt. Etenim plus illi uoluptatis & gaudij suscipit, qui in cubili suo passionem Christi considerans lachrymas fundit: quàm si omnibus mundanis uoluptatibus & delicijs afflueret. Nec longius aliunde tibi petas exemplum, quam ex regio & sancto propheta qui dicit: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Ideoque iusti dum flent, gaudent & exultant interius. Beati ergo, qui nunc fletis: quia uana mũdi gaudia quæ mundanos alliciunt ad se minimè uos adducent. Quando Nabuchodonosor uoluit ut populus statuam adoraret, uoluit ut plurima musica instrumenta prius resonarent, & aiebat præco. Cum audieritis sonitum turbæ, citharæ, symphoniæ omnis generis musicorũ, adorate statuam auream quam fecit Nabuchodonosor rex. Quod fieri iubebat, ut musicæ sonitu euanescentes homines & falsa dulcedine allecti, non aduerterẽt quam graue patrarent peccatum, relinquentes uerum Deum, & statuam adorantes: eodem modo Laban cum fugisset Iacob, & illum esset sequutus usque in montem Galaad dixit illi. Cur ignorante me fugere uoluisti? nec indicare mihi ut prosequerer te cum gaudio, canticis, & tympanis & citharis? Quod quidem nihil ob aliud Laban faciebat, nisi ut in domo retineret Iacob seruientem ne in patriam suam abiret. Ita mundus similibus uoluptatibus & falsis delicijs in obsequio, & famulitio suo uult nos detinere: ne in propriam patriã nostram iter faciamus, quæ æterna beatitudo est. Quia uero peccatum & facinus, quod committimus adorantes propriam carnem, non uideamus, musicis instrumentis uoluptatibus & delicijs, nos detinet, ut Nabuchodonosor, ut uel ita caput nostrum inuertendo sensum & intellectum abstrahat, & subijciat nos miseræ peccati seruitute, nobis malum nostrum non sentientibus. Quid igitur aliud tu Christicola cogitas mundi uoluptates esse nisi quasdam artes & præstigia, quibus dæmon molitur sensu & intellectu nos destituere: ut uel ita his uanitatibus allecti mundo nos subijciamus, & Dei uexillum deseramus: At Christus, qui fidelissimus est amicus nobis dicit: Beati qui nunc fletis, quia qui flent hos mundi & dæmonis laqueos facillimo negotio euadent.

¶Obserua autem, quòd non dicit, beati qui hoc uel illud fletis, sed absolutè loquitur dicens, beati qui fletis. Quibus quidem uerbis significatur quòd flent, non ob malum secundum quid, sed ob malum absolutè, quòd contrariatur absolutè bono, scilicet uitæ æternæ. Itaque dicens beati qui nunc fletis, dixit beati qui flent

Ioan. 4. Luc. 1. Pro. 12. In 3. parte c. 1. 2. & 3. Psal. 41. Dan. 3. Gen. 31

flent ob mala præsentia: quæ contraria
sunt uitæ æternæ. In cathalogo beatorũ
scribit flentes in hac uita & non immeri-
tò, nam cùm delectabilia mundi huius
plurimum à uirtute homines semoueãt,
excellens perfectio est lugentium: quia
non solum à delectationibus se abstinẽt,
sed contrarijs actionibus se exercent assu
mendo contrarium luctum, non uano &
sterili fletui uacantes, sed seminantes in
lachrymis, ut fructus uitæ æternæ cum
exultatione colligant, iuxta illud prophe-
Psal.215 tæ. Qui seminant in lachrymis, in exulta-
tione metent.

¶Expende etiam quòd in hac & supe-
riori beatitudine hæc particula nunc po-
nitur. Non enim dixit beati, qui esuritis,
aut beati qui fletis: sed beati qui nũc esu
ritis, & beati qui nunc fletis: quibus uer-
bis appositissimè Christus docet præsen-
tis uitæ tempus esse esuriendi, & flendi:
in uentura quippe uita tempus erit satie
Psal. 16. tatis & gaudij. Quapropter egregius psal
tes domino dixit. Satiabor cum apparue-
rit gloria tua. Etenim ibi dominus abster
Apo.21 get omnem lachrymam ab oculis sancto
rum, & iam non erit clamor neq; luctus,
nec dolor erit ultra.

¶Hoc igitur tempus est flendi. Primo
quia à propria patria nostra, quòd cœlũ
est exilium patimur: quemadmodum illi,
qui dicebant. Super flumina Babylonis il
Psa. 136 lic sedimus & fleuimus, dum recordare-
mur tui Syon. Ita etiam tu cum recorda-
tus fueris patrię tuę cęlestis Syon lamen-
tari debes: cum sedeas exul à patria in tẽ
pestuosis huius mundi aquis & laborib.
Vnde sancti illius regis, qui se uidebat se-
gregatum à domino, lachrymę panes e-
Psa. 41. rant die ac nocte. Fuerunt (inquit) mihi
lachrymę meę panes die ac nocte, dum
dicitur mihi quotidie ubi est Deus tuus.

¶Deinde flere & non gaudere debes
in pręsenti exilio, quia semper in hoc mũ
do in tenebris & in obscuritate ambulas.
Tob. 5. Etenim sanctus ille Tobias dixit angelo.
Quale gaudium mihi potest esse: quia in
tenebris sedeo & lumen cœli non uideo?
Vani equidem sunt ij, & omni prorsus
mente destituti: qui cum in lamentabili
mundi huius exilio sint, uanas & peritu-
ras uoluptates suscipiunt. Quapropter
memor esto Apostoli dictum: Tempus
breue est, & qui gaudent, tanquam non 2.Cor.7
gaudentes sint. Etenim sapientissimè A-
postolus breuitatem huius uitę rationẽ
& causam esse dixit, quare hic gaudere
non debemus: sed potius uoluptates hu
ius seculi sunt nobis accipiendę tanquam
somniatę & ridiculę res: quando quidem
cum nondum uenerint, iam abierũt. Hoc
igitur ex hoc loco concludamus non ua-
na mundi oblectamenta quęrere: sed po-
tius discamus peccata nostra plangere, &
de illis pœnitere, memores domini dicen
tis: Tristitia uestra conuertetur in gau-
dium, & modo etiam id iterum appro- Ioan. 16
bat inquiens. [Quia ridebitis.] Etenim do Apo. 7.
minus (ut Ioannes ait in Apocalypsi) ab- & 21.
sterget lachrymas iustorum. Beatę & fœ-
lices lachrymę quas manus domini ab-
sterget. Ideoque gaudendum maxime ti-
bi est, si in hac uita tristis fueris, & fleue-
ris: si quidem in uentura tantam & tam
admirabilem consolationem es acceptu-
rus: iuxta illud prophetę. Secundnm mul Psal.93.
titudinem dolorum meorum consolatio
nes tuę lętificauerunt animam meam.
Et diuinus Paulus. Sicut abundant Chri- 2.Cor.2
sti passiones in nobis: ità abundat conso-
latio nostra. Beatus ille est, qui propter
Christum mortificatus in hac uita tristi-
tiam passionis Christi ob oculos gerit: & Psal. 83.
beatus denique qui in hac lachrymarum
ualle ipsis lachrymis pascitur. [Beati eri-
tis cum uos oderint homines, & cum se-
parauerint uos, & exprobrauerint, & eie-
cerint nomen uestrum tanquam malũ.]
In hac beatitudine plurima uexationum
genera posuit, scilicet, odij, exprobatio-
nis, & persequutionis: quia Christus à
suis membris corde opere, & ore erat per
sequendus: corde Christum odiendo, ore
blasphemando, & tormentis Christianos
affligendo. Porrò homines sumuntur hic
in malam partem, prout sunt amatores
sui ipsius & suę carnis indulgentissimi.
Sic Paulus Corinthijs ait: Cùm sit inter 1.Cor.3.
uos zelus & contentio: nonne homines Gala. 1.
estis? Et iterum. Si hominibus placerem,
Christi seruus non essem. Placere homi-
nibus iustis, malum non est: sed potius
bonum. Verum placere hominibus car-
nalibus & sensualibus hoc non conuenit

seruis

seruis Christi. Ab initio malis inditum est bonos ꝑsequi: ut Caim, Abel, Ismael, Isaac, Esau, Iacob, Aegyptij Israelem, Fenena Annã, Saul, Dauidem, & Iezabel Heliam. Quocirca si mali didicerint teipsum persequi, disce tu illos patientia tollerare, nam ut inquit B. Grego. qui malum non suffert, per suam impatientiam ostendit bonum non esse. Abominantur iustũ impij (inquit sapiens) & uiri sanguinum oderunt simplicem. Hanc tñ ob causam non sis tristis: quia panis sine fermento insipidus est: at si fermentum quòd amarum est immisceatur, sapidus & dulcis redditur. Ita vult dominus vt fermentum amarum tribulationis gustum & saporẽ tribuat uirtuti: atque ita si panis sapidus Deo uolueris esse, opus est, ut in hac uita fermẽto tribulationis & persequutionis concoquaris. Maiores igitur in tribulatione uires assume: & audi dominum dicentem. Si me persequuti sunt, & uos persequentur. Non es tu melioris conditionis quam Christus: nec existimes gloriam quam ipse, & sanctissima eius mater, & oẽs sancti sunt consequuti, tot perpessis laboribus, tot transactis naufragijs, tot angustijs & calamitatibus acceptis, tibi dandam esse, si in chœnice sedeas, & in vtranuis dormieris aurem. Si nullam pateris persequutionem ne leteris, ea nanque maxima omnium est persequutio, nullam perpeti contradictionẽ. Medicus enim facultatem facit infirmo, ut omnia comedat & bibat quæ illi libuerint, cum iam illum nullius remedij compotem esse uidet, & de cuius salute desperat: quod quidem non efficit cum eo, cui salutem & incolumitatem restituere curat, sed potius sanguinis missionibus prouidet, & potiones amaras tribuit, & ea omnia interdicet, quæ illi nociua sunt. Manifesta igitur damnatio tua est, si omnia ad libitum & secundum animi sententiam eueniunt: ille uerò fœlix & beatus iudicãdus est, q̃ in hac uita torrente persequutionũ affligitur. Nã quemadmodum sanguinis missiones pateris, & potiones amaras sumis, ut corporis incolumitate fruaris: potiori iure tribulationes & ꝑsequutiones deberes sustinere, ut aĩa incolumis & salua ꝑsisteres. Obsecro aũt ne oculos conijcias in tribulationes & labores, quos modo pateris, sed in retributionẽ & mercedẽ quam pro illis speras. Aequo igitur animo feras in hac uita omnes tribulationes, quas tibi Deus miserit, illius egregij dicti sapientis recordatus. Legatus fidelis egestas & ignominia. Et queadmodum qui contumelia legatum Regis afficit, ipsum regem uidetur dehonestare: ita qui de tribulationibus & laboribus conqueritur, ipsum Deum qui eos mittit, offendit. Legimus in secundo libro Regum Dauidem grauiter animaduertisse in Amonitas & in eorum regem: quia nuncios, quos ipse miserat, ignominiose tractauerunt. Aequũ igitur est, ut his nuncijs tã fidelibus, qui nos certos faciunt de Dei amicitia, debitum honorem deferamus, & persequutiones & labores suscipiamus, multis gratiarum actionibus. Quod si de illis fuerimus cõquesti, nobiscũ dominus aget, ut Dauid cum Amon, quia nuncios suos contumelia affecit. At si ad amorem attenderes, quo dominus has persequutiones tibi mittit, utique gratiarũ actionibus illas susciperes: cũ talia nõ det, nisi eis, quos ardenti amore prosequitur. Valde tuos persequutores deberes diligere q̃nquidem lauream gloriæ tibi conficiũt in cœlo. Sed quia de his in hoc capite dicturi sumus agentes de dilectione inimicorum: hinc ad alia properemus. ¶ Vnum hic aũt maximè est obseruandum, quòd Christus tanquam pijssimus pater, ne succumberemus tantis afflictionibus & laboribus vt nobis uires adderet ad persequutiones patiendas: prudentissimè beatos esse dicit, q̃ eas fuerint passi. Etenim si persequutio hac consolatione careret: aut desperaret pusillanimis qui eam pateretur: aut ipsum dominum propter quẽ illam patitur desereret. ¶ Secundum aũt, quo consolatur Christus eos, qui persequutionem patiuntur: illud est, quia causam suę crucis & tribulationis dicit eundẽ Christum esse: nã si qui tribulationes patitur, oculos cõuertit ad eum, propter quem patit̃, summo gaudio & lętitia oẽs pręsentis uitę persequutiones feret. Quocirca animum addens Christus inquit. [Propter filium hominis. [Verba hæc, quàm ingentẽ secum afferant cõsolationem,

Pro. 29.
Ioan. 15
Pro. 13.
2 Re. 10

nem,

rem, uix fieri poterit, ut ualeā explicare: quibus certè in oībus laborib. nostris in persequutionibus læti & gaudentes incedere deberemus. Prius autem, q̃ vltra ꝓgrediar, fratrem meum peccatorem certum facio: quod si qñ ei cōtigerit ob sua peccata & flagitia, tormenta & tribulationes pati dummodo de eis pœniteat & ex
2.Re.12 toto animo in Deum se cōuertat, is talis ꝑꝑ Christum dicetur pati. Cuius rei exēplum nobis erit Dauid: qui cum reprehē
Psal.68. sus à Nathan ob adulterium & homicidium esset, cum digna factis suis pateret, inquit: Quoniam ꝑꝑ te sustinui opprobrium: operuit confusio faciem meam. Quomodo propter me, nonne propter tua peccata? Quoniam cum patiētia hæc mala sustineo: dico ꝑꝑ te. Ita nimirū tu, si cum recta facias, propterea persequutiones pateris: lætare nimis, q̃a pro Christo pateris. In omnibus tuis laboribus si uolueris, coram Dei oculis maxima retributione eris dignus: & patientia tua alijs hominibus exemplum dabis. Quocirca caue ne uenias insaniæ & inscitiæ taxandus: si ex omnibus tuis laboribus utilitatem & emolumentū nō sumpseris. Itaq; præcipua rō merendi consistit, si causam, ꝑꝑ quam patimur & finē respiciamus. Martyrem.n. non perficit pœna, sed causa pœnę. Nam adolescens ille Romanus Curtius qui se spōte sua in guttura terrę, deiecit, non utiq; martyr fuit. Nec Cosdrus Atheniensium rex, q̃ morti sese obtulit, nec item Mucius Cępola, q̃ in ignē manum coniecit, nec alij multi his similibus, quia nō pro Christo mortē occubuerūt, sed ꝑꝑ suam uanitatē & insaniā. Itaque causa & finis martyrij, qui Deus est, gloriosam martyris mortem efficit: similiterque efficit ut labores tui mercede & retributione sint digni, si ante oculos tuos ipsum Deum constitueris. Itaque discas oportet ut si q̃d feceris, pro Christo id facias, & eum scopum & finē tuorum operum colloca. ¶Vt autem hęc oīa dicta rectius intelligas duas tibi apponā cōclusiones: quarū altera esto. Si tantum dolorē & pœnitentiam tuorum peccatorū habueris, & illorum causa tot lachrymas fuderis, quot sunt guttæ aquæ in mari: si hanc pęnitētiam & dolorem habueris so-

lum, uel pręcipuè id cauēns ne in infernum eas: certissimè scias te hac sola rōne damnandum fore. Nam in peccato duo cōsiderare debes. Alterum offensam, quā aduersus dñm tuum commisisti, alterum uerò malum q̃d tibi ipsi comparasti, q̃a te ipsum ad ęternam pœnam obligasti. Si igit te peccati tui potius pœnitet ꝑꝑ inferni cruciatus, q̃ Deum offenderis: manifestum est te potius id cauere & fugere, quod contra te est, quam id quod est aduersus Deū. Vnde fit, ut te ipsum plusquam Deum diligas. Ideoque nunquam peccatū tibi remittetur, quantumuis grauissimum dolorem habeas, nisi te pœnituerit Deum offendisse. Hunc dolorem uocant scholastici attritionē, quę filia est amoris proprij, ut contritio filia est diuini amoris. Plus dominus attendit ad doloris causam, quàm ad illius intensionē: & etiam finem, quem peccator habet, maximè aduertit dominus. Quod si desideras huius rei exemplum in sacra pagina
uidere audi, Saul, & Dauid ambo fuerunt 1.Re. 11
Aeges Israel, & uterque ēt peccauit, & ite 2.Re.12
rum ambo à duobus prophetis fuerunt reprehensi, & denique uterque pœnitentiā egit & dixit peccaui. Cur igitur dñs Dauid pepercit, & nō Sauli? Nunq̃d Deus est acceptator personarum? Absit, in ueritate (ait Petrus) cōperi, ꝙ Deus acceptor personarum non est. Placuit dño pęnitētia Dauid, & non Saulis, quia dolorē ma- Act.10.
ximum habebat Dauid, ꝙ Deum offendisset, Saul uero pęnitentiam habebat sui peccati, non maximè ꝑꝑ peccatum, sed
quia regnum Israel amittebat, qua ꝑꝑ Sa 1.re.15.
mueli dixit. Honora me coram seniorib. populi mei, & coram Israel. Hæc omnia dicebat Saul ne cōtemneretur à populo, & vt incolumis in regno persisteret, si posset. Ob quam ēt rōnem dñs Esau non exaudiuit, quamuis misericordiam cum
lachrymis postulasset, ut inquit Paulus. Heb.12.
Sic etiam nec Antiochus misericordiam
à domino impetrauit, quia ille dolor 1.Mac.9
& lachrymæ non ex radice dilectionis Hest. 4.
Dei procedebant. Sicut enim in aulam Regis Assueri, nemo ingredi poterat sacco indutus, sic nec in regiam Dei aulam intrauit aliquis solo hoc timore
indutus, qui attritio est, nisi indutus Mat.22

fuerit nuptialibus uestibus hoc est diuino amore. ¶ Secuuda conclusio est. Etiam si Deos alienos non adoraueris, si non sum pseris nomen Dei in uanum, si festa non uiolaueris si denique decem decalogi præcepta custodieris, & denique si consilia omnia euangelica obseruaueris: si hæc inquam omnia feceris sine dilectione Dei solum uel præcipuè, ut Deus tibi gloriam & quietem tuam tibi tribuat, sine dubio scias futurum esse quod in illam non ingredieris. Ratio autem est, quia in quocunque bono opere duo sunt. Alterum est honor & gloria, quæ Deo tribuitur: alterum uerò commodo & utilitas, quam quam inde reportat qui bonum opus facit, scilicet, gloria quam dominus illi tribuit. Si igitur tu cum sanctam aliquam actionem exerces plus attendis ad tuum commodum & utilitatem, quam ad Dei honorem: manifestũ est, ꝙ te ipsum plus diligis, quam Deum. Atque ita quemadmodum tuum opus diuino caret amore,
Leu. 27 ita etiam merito caret. Quocirca ob talia opera nunquam in cœlũ ingredieris, nec dominus tibi gloriam dabit. Amor Dei statera est, ꝙ librabatur omne id, quod offerebatur in sanctuario, Omnis æstimatio siclo sanctuarij põderabitur. Et enim si oraueris, si eleemosynam tribueris, aut aliud quoduis opus effeceris, põdera illud in siclo sanctuarij. Amor, id ponderare debet. Et tantum bonum opus meriti habebit, quantũ amoris diuini. Ideo quæ si omnia hæc mandata exactissimè seruaueris, & alia multa bona opera feceris, nisi illa ex charitate diuina ꝓcesserint & nisi Deus ultimus eorum fueiit finis, nulla retributione erunt digna. Nam in conspectu diuino coram superno illo iudice potius attenditur finis operis, ꝗ̃ eius magnitudo aut excellentia. Si scopus & finis tuus non fuerit Deus etiã si multum laboraberis, minimam mercedem accipies. Cuius rei exemplum si appositissimum cupias uidere, at-
Iob. 1. tende ꝙ cum dominus sanctum Iob laudaret, dicens eum esse rectum & timentẽ Deum aduersus hoc insultauit dæmõ dicens, Nũquid Iob gratis timet Deum? Nõne uallasti domum eius, &c. Aduerte obsecro ꝙ nõ dixit dæmõ Iob nõ fecisse multa bona opera, nam bene cõscius erat illum rectè & sanctè uiuere: at intentionem & finẽ operum tetigit dicẽs, ea nõ gratis facere, nec propter Deum, & ipsius amorem, sed propter suum cõmodum & utilitatẽ, ob tam amplam & diuitem suppellectilẽ, quam illi dominus donauerat, & propter spem tãtorum bonorum, quæ ipsi promiserat. Ideo subdidit dæmon. Sed extende paululum super eum manum tuam, & nisi in faciem benedixerit tibi, &c. Hoc est. Tolle illi substantiam & salutem: tũcque manifestè uidebis quomodo sanctitatis & amoris tui oneri succumbat. Vnde dominus facultatem fecit Satanæ, ut hec omnia bona, cũ filijs & armentis abstraheret Iob: cunque dæmõ hec fecisset, & sanctus Iob in rectitudine uitæ perseuerasset, cognitum fuit qua animi intentione & propter quem finem mandata diuina tã diligenter obseruaret. Atque ità ipsa experiẽtia cõpertum fuit Iob iustũ & sanctũ esse, ut ipse Deus dixerat: quandoquidem illi non seruiebat propter suũ cõmodũ & lucrum, sed tãtũ ob ipsum Deũ, qui pignus est sanctorum preciosissimũ. Hoc idẽ argumẽtum, ꝙ dæmõ domino proposuit multis christianis in articulo mortis obicit. Ioan. 4.
Non Turcis nec infidelibus (quia qui non credit iam iudicatus est) nec malis Christianis, qui in mortali peccato ab hac uita decedunt, argumentum hoc facit, sed eis qui boni & recti uidentur esse Christiani, quique diuina mandata seruant: qui tamẽ in primo principio hoc ẽ in amore diuino deficiunt. Quando Angeli omnia opera tua coram tribunali Dei manifestauerint, exit protinus dæmon à latere ut ea labefactet dicens. Nunquid gratis timuisti Deum? Librabuntur etenim bona tua o- Gen. 24
pera ipso fine quẽ in illis faciẽdis habuisti. Sichem & Emor filius eius circuncisi fuerunt, sicut Iob & filij sui: ꝙ quidem opus etiã si sanctum & iustum uiderentur, quia isti gentilitatẽ deserebant, & populo Dei cõiungebantur, nihilominus tñ hec circũcisio nullius fuit ualoris & momenti: quia hoc sacramentum non acceperunt propter Deum & ipsius amorem, sed propter suam utilitatem & emolumentum. Dixerunt quippe populo suo: Substantia eorum & pecora eorum, & cuncta quæ possident nostra erunt. Quodquidem, o-

pus

pus cum bonum & sanctum esset, ob finē quem in ipso habuerunt nullius fuit ualoris, quando quidem proprium lucrum potius quærebant, quam gloriam & honorem Dei. Multi sunt, qui iudicio & arbitrio nostro iusti & sancti uidentur: qui forsitam coram diuinis oculis qui hominum corda & cogitationes nouerunt, nullius sunt meriti. ¶ Artende obsecro, quod non tibi præcipimus, ut sanguinem tuum fundas nec in fornaces ardentes te coniicias, nec ut ieiunes quousque in infirmitatem & ægritudinem labaris in lectum, nec uolumus, ut teipsum interficias: sed potius, ut uiuas & tuæ saluti consulas, id tamen uolumus & præcipimus ut hæc opera bona, quæ facis uel ductus consuetudine, uel solum ob hoc, quia tibi Deus gloriam donet, hæc inquam solum propter ipsum Deum facias, & quia ipse uult, nec ad proprium commodum respicias. Respondeas obsecro, si filius aliquis iussis & uoluntati parentis sui obediret, non propter castum & filialem amore, sed ne illum in morte exhæredaret, & ut in illius patrimonium succederet: nōne talis filius merito à parente exhæredaretur? Bene utique. At si alius filius parenti suo obediret & eum diligeret solum paterno amore ductus, nec ad rem & supellectilem patris oculos coniiceret, nonne pater optimo iure suorum bonorum potiorem sortem huic filio donaret? Merito quidem. Cui obsecro pater rem suam uult & bona, nisi filio, qui ipsum diligit? Quem obsecro Deus exhæredabit, nisi eum qui sui ipsius indulgentissimus est? Vbi lucrum inuenire putas, ibi iacturam facis: ubi uero iacturam facere existimas, in de lucrum reportas. Si Deo seruis, ut gloriam tibi donet, utique gloriam amittis: si autem illi seruieris propter seipsum, utique gloriam lucraberis. Quærens tuum lucrum, illud amittis: illius autem oblitus, id lucraris. Minimo labore plurimum mereri posses, tu autem non uis, nisi mille laboribus teipsum discruciare & nihil mereri, Insanus equidem es, cum propter nullam mercedem laboras. Hoc studium tibi debet esset, ut omnia, quæ feceris, semper in Deum dirigas, & propter illius amorem facias, & quia ipse uult, & illi placet, & quia est hæc uoluntas eius Si autem peccasti pœniteat te tam sanctum dominum, tam bonum & iustum offendisse, cui potius seruire deberes, cum ab illo tanta acceperis beneficia. Is dolor animam tuam debet affligere, & est præcipuum, quod plangere debes. Nonne ratio postulat, ut id, quod facis, cum homine, cum Deo etiam facias? Solet enim contingere ut amicum habeas, cum quo conuersaris, & familiariter agis: à cuius latere nunquam uelles discedere. Quid est obsecro quod tam familiariter cum illo agas, & semper illum omiteris? Est ne quia illius amicitia diuitem fieri putas? Respondebis mihi hanc non esse causam, quia tu ditior & opulentior illo es: sed solum quia homo sapiens est, cautus & prouidus à quo nihil aliud uis. Quid igitur est, quod non facis cum Deo idem quod cum amico. Quare illum non uis? Quare non diligis, quare illum non amplecteris, solum propter se ipsum: cum tam sanctus, tam pius, & misericors sit? Quid est quod hoc cum homine facias, q. mille imperfectionibus est plenus, cum solum in illo uideas uestigium & umbrā bonitatis diuinæ, at cum ipso Deo, qui fons est perennis totius bonitatis atque uirtutis hoc non efficis. Iustum equidē & æquū est, ut Deus ꝓꝓ se ipsum diligatur. Et quemadmodū pęniteret te si aduersus amicū deliquisses, solū quia amicus tuus est, nō aūt ꝓꝓ utilitatē, quā ab illo speras: sed quia amicitiā & consuetudinem suam amisisti, ita cum flagitiū aliquod comitis, maxima pęnitentia animū tuū subire debet, quia tam bonū & pium Deum offendisti, & quia à tā sancta & diuina familiaritate priuaris. Omne tuū studium si solū Deū diligere ꝓꝓ seipsum, & illi soli placere. Et id tibi maximè est curandum tui ipsius amorē & indulgētiā à corde tuo euellere, & diuinum amorē in eo serere: ita ut si per impossibile daretur quod in beatitudine esses cum sanctis diuina essentia fruens & Deū offensum habens: aut in inferno omnes cruciatus, damnatorum ferēs: potius debes eligere in inferno esse, & Deum nō offendere: quā in cęlo, dum tā aduersus illū sis peccaturus. Quocirca beatissimus ille pater Anselmus in libro de similitu- Ansel. de simi. c. 190.

militudinibus domino Deo dicebat. Mallem purus à peccato & innocens gehennam intrare: quam peccati sorde pollutus cælorum regna tenere. Digna quidem uerba tanto & tam sancto uiro. Loquitur enim vt vir per fectissimus, & in obsequio Dei ueteranus. Infernus tuus futurus est Dei offensa: gloria autem tua Deo placere. Id semper à domino anxia solicitudine tibi petendum est: ut nunquam illum offendas, & ut mittat te quo ipse uoluerit, nam dummodo uoluntas eius hæc sit, ubicunque gaudens & lætus debes esse. Infernum ea tenus timere debes potius cum scias, quod omnes ibi habitantes inimici sunt Dei, quam, ut caueas propriam tuam pœnam. Gloriam desidera, sed potius cum scias, quod omnes qui ibi sunt amici sunt Dei, & nunquam beatitudine destituentur: quam ut propriam tranquilitatem & quietem optans. Beatitudinem autem summopere cupere debes, quia q in cœlo sunt confirmati sunt in gratia, & certi, ꝙ nũquã Deũ offendẽt. Quocirca ex aduerso hanc uitã odio habere debes quãdoquidem tam parata est, ut aduersus Deum possis delinquere. Et denique, ut concludam hæc, quæ modo agimus semper mente tua reuoluere debes, & quod dominus dicit, propter filiũ hominis. Nã uult ut omnia tua opera pro Christo facias. Hoc est fundamentum totius meriti nam etiam si plurimos labores patiaris, si plurimis ieiuniis & aliis rectis operibus te ipsum discrutiaueris: dummodo ea non pro Christi amore facias, iam omnia nullius ualoris sunt nec momenti. In hoc q p pe consistit tuorum laborum meritum. Sic Christus cum de laboribus sermonem ad apostolos habebat, semper causam meriti addidit, Vt cum dixit, beati qui per-
Matt. 5. sequutionem patiuntur propter iustitiã,
Mat. 10 & subdidit, Et persequuti uos fuerint
Mat. 16 propter me. Et iterum. Ad reges & præ-
Luc. 18 sides ducemini propter me. Et rursus. Qui
Luc. 21. perdiderit animam suam propter me. Et
Ioan. 15 idem inferius habetur apud nostrum Lucam, cum de contemptu seculi loquereť. Qui reliquerit domum, & patrem & matrem propter me. Et de persequutionibus loquens dixit? Trademini ad reges & præsides propter nomen meum. De quibus etiam loquutus apud Ioanem dixit, Sed hæc omnia facient uobis propter nomen meum. Vides ergo quomodo omnia mala, quæ pateris, uel quæcunque bona egerrs, propter Christi nomen & propter ipsum Deũ facienda sint sine spe alicuius propriæ utilitatis? Sed si statim mihi obiceris, quomodo Dauid, quid iustus & sanctus erat, dixit domino in psalmo: inclinauit cor meum ad faciedas iustificationes tuas in ęternum, propter retributionem? Respondebo tibi, ꝙ hæc retributio ipsemet Deus est: pro cuius amore sunt omnia facienda. Sic olim Deus dixit Abrahæ. Ego merces tua, magna nimis. Nam quicuneue agit, agit propter finẽ: qui nobis Deus in omnibus operationibus nostris intendi debet. Sed credo plusquam in principio existimaui, me ipsum extendisse: ut autem gradum ad alia faciamus, lege si placet Diuum Gregorium pulchrè de hac re disserentem. Atque ita nostrum euangelistam audiamus ulterius progredientem. [Gaudete in illa die & exultate.] Gaudium illa sola delectatio est, quæ rationem sequitur, ex qua delectatione resultat in appeti tu sensitiuo motus exterior, qui dicirur exultatio, qui est passio eiusdem appetitus. Gaudium itaque non in appetitu sensitiuo sed intellectu, nempe in uoluntate suscipitur. Est enim motus uoluntatis, quæ non est uolitio, sed passio siue affectus. Veruntamen inter gaudium & exultationem secundum proprium significatũ hoc interest, quod gaudium est affectio animi dum ad mensuram rationis lætatur, neque ultra modum foras effunditur. Exultatio uero cum ita mouetur, ut exterius præcipue in uultum immodicè egrediatur. Illud igitur gaudium beatorum ex exuberantia gaudium & exultatio nuncupatur. Ideò Dauid de utroque dixit, Cor meum & caro meo exaltaaerunt in Deum uiuum. Gaudete inquam interius dicit Christus propter stolam animæ, & exultate exterius, propter stolam gloriæ.

¶ Obserua autem, ꝙ solum huic beatidini additur gaudiũ, & exultatio: quia quemadmodum in ea narrantur tot mala, ita accumulantur bona, iuxta illud. Secũdum multitudinem dolorum meorum consolationes

ſolationes tuę lætificauerunt animã meã. Et etiam additur gaudium & exultatio ad demonſtrandam gratiam ſpiritus ſancti conferẽdam fore ſanctis martyribus noui teſtamenti. Quia ergo ſancti martyres non ſolum uirtutem patiendi, ſed gaudendi & exultandi in tribulationibus accepturi erant, patientibus propter Chriſtum dicitur, gaudete & exultate. Sic ſanctiſſimi apoſtoli gaudentes ibant à conſpectu concilij, quia digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pari. Sic bea-
Act. 4. beatus Laurentius in tormentis Gaudeo (inquit) quia Chriſti hoſtia effici merui. [Ecce.n.merces ueſtra multa eſt in cœlo.] Vides iam quomodo qui pro Chriſto perſequutiones & labores patiuntur, non ſine digna mercede & retributione maneant? Hic autem aliqua obſeruanda ueniunt. Primo, quod in hac beatitudine nulla facta determinatione ponitur præmium. Non enim ſicut in aliis beatitudinibus ponitur aliquid certum pro præmio: puta, ridere & ſaturari, uel aliud ſimile ſed dicitur merces ueſtra multa eſt in cœlis: ut hanc beatitudinem præ cęteris commendet, quam copioſa manet merces. Præmium denique infinitum inſinuat, quod huic beatitudini reſpondet & merito. Nam ſi iuxta Saluatoris teſtimoniũ maiorem charitatem nemo habet, quam ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis: nemo maiorem habet perfectionem quam is, qui pro Chriſto amico ſuo ani-
Ioã. 14. mam ſuam in diſcrimem ponit, quod quidem ad hanc beatitudinem conſtat ſpectare. ¶ Expende autem quod dicit in cœlo futuram eſſe mercedem, non in terra, q̃a Deus mundi amatoribus in hoc mundo ſtercora tribuit. Præmium malorum in hac uita illis tribuitur: bonis autem in cœlo. Etenim boni non hac uita gaudent, quia merces eorum multa eſt in cœlo: mali uero hic gaudent & lętantur: non uult dominus in hac uita iuſtis retribuere his mundanis & uilibus diuitiis, que cum ſtercora ſint dominus Dei ſuibus eas tribuit,
Pſal. 72. ut fuerunt Nero Domicianus Commodus, & alij his ſimiles. Etenim diuinus uates ait. Ipſi potentes in ſeculo obtinuerunt diuitias. Sed iuſtis non hic ſed in cœ-
Eſa. 32. lo merces repoſita eſt. Quocirca in perſona domini loquutus Eſaias de pinguedine & abundantia illius ciuitatis ſupernæ inquit, Sedebit populus meus in pulchritudine pacis: in tabernaculis fiduciæ in requie opulenta.

¶ Obſeruandum tertio, ꝙ non qualiſcunque merces, ſed multa & magna erit uitę æternę: ita ut pro paupertate momentanea, dabitur regnum ęternum, pro tẽporali fame, ſatietas opulenta: pro breui luctu, lętitia ſempiterna, pro modica per- Gen. 15
ſequutione, gloria perpetua. Nam ait hic dominus, Merces ueſtra multa & magna. Sic Abrahæ dixit, Ego merces tua magna nimis. Tanta enim ſunt gaudia illius patriæ cœleſtis, ut ſi uniuerſæ mundi uoluptates, quæ fuerunt & quæ futuræ ſunt, cum illis compararentur nihil omnino eſſent. Omnis mundi iucunditas ſi cum illa cœleſti conferatur, mœror, & luctus eſt: oĩs ſuauitas dolor, omnis dulcedo amaritudo, omne pulchrũ & decorũ fœdum & obſcẽnũ iudicabitur. Tanta & tam magna eſt dulcedo futuræ gloriæ, ut dicat Augu- Au. ſer.
ſtinus, ꝙ ſi unica tantũ gutta cęleſtis bea- beatitu.
titudinis in damnatorũ pęnis deflueret, cęleſti.
tanta dulcedine repleret gehennã, ut nullum dolorem aut tormentũ damnati paterentur. Et tanta ex diuina viſione oritur delectatio, ut beati mallent eſſe in infer- 1. Ioa. 3.
no, & conſpicere uultũ Dei, q̃ priuari hac 1. Co. 13
uiſione, eſſe in cœlis. Ibi enim (ut inquit 1. Cor. 2
Ioannes) ſimiles ei erimus. Et Paulus etiã, Tunc cognoſcam, ſicut & cognitus ſum. Leuabimur enim in tantam celſitudinem & maieſtatem: quam nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Nec minus habent altitudinis uerba illa Eſaię, In lumine tuo uidebimus lumen: Eſa. 64.
Etenim diuina eſſentia unitur per modũ luminis & ſpeciei intellecti humano. Res equidem ſummæ celſitudinis. Ibi enim ſenſus omnes replebuntur innumerabilibus delectationibus, non ſolum ſecundũ uota, ſed longè ulterius quàm deſiderari queat. Denique facilius multò explicari poteſt quod non eſt in cœleſti illa patria, quàm numerare perfectiones, & diuitias quibus abundat & ornata eſt. Hæc eſt illa copioſa merces in cœlo repoſita his, qui in hac uita breuem hanc tribulationem patienter tolerant.

¶ Vbi aduerte, quod si merces est, mentitur is, qui dicit operibus nostris nihil ex iustitia deberi. Imo sicut merces debetur operationi non ex gratia, sed ex uero debito: ita optimo iure gloria debetur bene operantibus. ¶ Discamus itaque ex hoc loco aduersa quæq; & aspera æquo animo tolerare, memores huius copiosæ mercedis. Etenim si oculos conuertis ad breuitatem laboris præsentis, & ad magnitudinẽ retributionis, quam expectas, nihil laboriosum & aduersum in hac uita præsenti te multum uexabit. Tempus enim breue est (ait Paulus) & merces copiosa dicit.
1. Co. 7. Christus. Hęc duo in omnibus laboribus tuis semper ob oculos constitue, scilicet tempus breue esse, mercedem uerò copiosam. Quid obsecro agricolam cogit frigus & labores hyemis tolerare, nisi spes colligendi fructus in uere? Sic etiam mercator per uarios casus, per tot discrimina rerum, ad Indos nauigat, ut diuitias sibi cõparet. Sic tu omnia mala uitæ præsentis æquo animo sustine, considerans copiosam mercedem tibi in cœlo esse repositã. Hoc equidem maximoperè solabatur Paulum in omnibus laboribus suis, cum scribens Corinthiis dicebat, Propter quod nõ
2. Co. 4. defecimus, sed licet is, qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is, qui intus est, renouatur de die in diem. Id enim quod in præsenti est momentantum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ uidentur, sed quæ non uidentur. Quæ enim uidentur, temporalia sunt, quæ aũt non uidẽtur, æterna. [Secundum hæc enim faciebant prophetis patres eorum.] Exemplo prophetarum temperat rigorem tribulationis. Ac si diceret, Non est nouum qđ uos, qui serui mei estis ꝑsequantur Iudæi, quia eandem ob causam seruos meos, ꝓphetas sunt persequuti. At si illi qui non habuerunt exemplum constantes fuerunt in tribulationibus, uos q. habetis exemplum constantiores esse debetis. Nam sicut modo Iudæi persequuntur uos, ita patres eorum persequuti fuerunt sanctos & prophetas antiquos, scili
Act. 7. cet, Mosem, Aaron, Esaiam Ieremiam, Michæam, Amos, Zachariam, Danielẽ, Ezechielem, & plurimos: alios sicut beatus Stephanus dixit eis in concilio. Dura ceruice & incircũcisi cordibus & auribus, uos semper spiritui sancto restitistis. Preterea sicut solet Elephantibus ostendi sanguis, ut stimulentur ad prælium: sic Christus sanguinem effusum sanctorum prophetarũ ostendit discipulis, ut eos alliciat ad tolerandum quæcunque aduersa illis euenerint. Perpende autem quod Christus qui gloriam mundi contemnendam esse docuit, quatuor commendat & beatificat: quæ ex diametro mundo aduersantur. Mundus enim fœlicitatem constituit in diuitiis, uoluptatibus, & gaudiis, & denique in honoribus: quæ omnia Christus hic damnat. Aduersus diuitiarum amatores inquit, Beati pauperes quoniam uestrum est regnum Dei. Aduersus eos qui delitias summam fœlicitatem iudicant, inquit, Beati qui nunc esuritis, Contra eos qui iocis & conuiuiis indulgent dicit, Beati qui fletis. Et denique aduersus eos qui honores ambiunt: & mundanos sumptus & dignitates, sic inquit, Beati eritis cum uos oderint homines, &c. Sed ad maiorem commendationem harum beatitudinum condemnat etiam uitia eis opposita. Ait igitur, Verumtamen uæ uobis diuitibus Gre. ho.
qui habetis consolationem uestram. Vę in 9. super
scriptura sacra (ut Gregorius testatur) sæ- Ezech.
pius de æterno luctu, potius quàm de prę Esa. 30.
senti solet intelligi. Vnde Esaias ait, Vę im Iob. 10.
pio in malo, retributio enim manuũ eius fiet ei. Et Iob. Si impius fuero uæ mihi, &c. Quasi per antithesim quatuor promissionibus quatuor apponit comminationes, sicut quatuor beatitudinibus quatuor uirtutes cardinales posuit correspondentes. Nam paupertas temperantiam gignit, esuries iustitiam, luctus prudentiã, & contemptus fortitudinem. Sic modo quatuor comminationes apponit quatuor uitiis correspondentes. Primum, uæ, facit contra cupiditatem diuitum, quod opponitur paupertati & uirtuti temperantiæ, dicens, Væ uobis diuitibus. Secundum est contra uoluptatem Epicuræorum, quod opponitur esurie iustitiæ: cum dicitur, Vę uobis qui saturati estis, quia esurietis. Tertium uæ contra uanitatem lætantium, qđ opponitur luctui, & prudentię cum dicitur,

citur: Væ uobis, qui nunc ridetis, quia fle
Pro. 13. bitis. Quartum uæ est contra mundi placentia, quæ opponuntur mundi maledictionibus, & fortitudini, cum dicitur. Væ cum benedixerint uobis homines. Et si beati sunt pauperes, ut Christus hic inq t uæ amatoribus diuitiarum. In prouerbijs habetur. Est quasi diues cũ nihil habeat, & est quasi pauper cum in multis diuitijs sit. Si beati sunt esurientes: uæ epulonibus, & qui se cibis & uino ingurgitant.
Pro. 13. Vnde in prouerbijs dicit: Noli esse in conuiuijs peccatorum, nec in comessationibus eorum, qui carnes ad uescendũ conferunt. Si flentes sunt beati: uæ gauden-
Iaco. 5. tibus & ridentibus. Iacobus enim ait. Plo-
Ibid. rate & ululate in miserijs uestris. Si beati patientes, uæ impatientibus. Et idem Iacobus. Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt.

¶Obserua autem quod in his benedictionibus & maledictionibus est, quædã similitudo & correspondentia inter nouam & ueterem legem. Deus etenim cũ dedit legem Mosi, dedit etiam benedictiones, & maledictiones, nam iussit ut essent sex tribus in monte Garizim: ad benedicendum: & sex alias tribus in monte Siebal in ingressu terrę Canaam, ad maledicendum. Et in uigesimoseptimo capite Deuteronomij inuenies maledictiones,
Deu. 27 & 28 & in sequenti benedictiones, Christus autem uerus Deus, qui dedit legem Mosi eundem ordinem tenuit & modum, præbens nouam legem: quia posuit & constituit benedictiones obseruatoribus legis, & maledictiones eam uiolantibus. Nam sicut pauperes sunt benedicti, ita uos diuites maledicti: & sic de alijs benedictionibus & maledictionibus.

¶Expende etiam quod istę maledictiones non fuerunt positę per modum imprecationis, sed per modũ prenunciationis: nam imprecari pertinet ad eos, qui male uolunt & inferre non possunt, &
Sap. 11 ideo petunt inferri ab illo qui põt. Hoc autem non conuenit Christo, qui Deus erat, & ipse neminem odit, sed omnia diligit: & si alicui vellet malum inferre, protinus inferret, quia à nemine potest impediri, & sic non deprecaretur. Vę autem cõminatio est æterna, qua deterrere vult Christus huius seculi amatores, ut quærant cœlestia, & conculcent terrena. Nullum non lapidem mouet, vt legem Dei obseruemus, tum benedictionibus: sed superna mens nostra neque blanditijs, nec terroribus mouetur. Præterea ne putarent homines posse peccare impunè in occulto, ponit maledictiones, quia ut in publico non delinquas, magistratus statuit. Prima itaque maledictione diuitib. maledicit: non omnibus sed tantum illis, qui diuitias tanquam Deum colunt, & eis seruiunt, atque ideo dictum restringit dicens: Qui habetis hic consolationem uestram. Talis enim consolatio uia Luc. 16.
est ad æternum cruciatum, sicut è contra tribulatio præsens, est uia ad æternam consolationem. Vnde Abraham dixit diuiti Epuloni existenti in inferno. Recordare quod recepisti bona in uita tua, & Lazarus mala, nunc autem hic consolatur, tu uero cruciaris. Sunt in hac uita diuites huiusmodi uelut pecudes quæ ad iugulum adducuntur, quæque in vetita pascua ingredi possunt, cum iam in illis appropinquet mors. Pascuntur mali flores huius uitæ, & ad libitum comedunt & bibunt, & in uitiis, & peccatis, quæ lex domini uetat, uitam degunt.
At carnifex inferni non procul est, ut Psal. 75
eos ducat in iugulum & interitum. Morientur & nihil eorum inuenient, quibus hic oblectabantur, iuxta illud Psalmi. Dormierunt somnium suum, & nihil inuenerunt uiri diuitiarum in manib. suis:
Apte quidem & appositè dicit quod dor Esa. 19.
mierunt somnium: quia eorum gaudiũ est simile consolationi somniantium, de qua per Esaiam dicitur. Sicut somniat sitiens & bibit, & postquam fuerit expergefactus lapsus adhuc sitit, & uacua est
anima eius: sic erit, &c. Quapropter in Psal. 71.
alio loco ait ipse Dauid. Velut somnium surgentium domine in ciuitate tua, imaginem eorum ad nihilum rediges. Optime dicit imaginem, quia sic ut somnians non uidet res, sed imagines rerum, & tamen credit se uidere res: ita diuites credunt se habere diuitias ueras, cum tamen non habeant nisi imagines, siue phantasticas diuitias. Præstigiatores artibus suis efficiunt: ut tibi appareat

hortus amœnissimus arboribus & fructibus plenus, tu uerò attingis ramum, ut fructus colligas, & nihil inueniens, iudicas statim omnia illa uanitatem esse & sola apparentia fallere, cum reuera nihil ibi sit. Ita nimirum sunt omnia hęc mundi pręsentis, quæ oculi nostri intuentur, quæ nihil aliud sunt nisi somnium & uanitas. Quid obsecro existimas esse has diuitias diligens: nisi similis illi, qui in sinu suo calore serpentes nutrit: qui postea illum essent interfecturi? Ita tu calore cupidinis diuitias nutris & auges, quæ uiscera tua comedunt, conscientiam rodũt, suffocant spiritum, & salutem animæ tuæ in discrimen ponunt. Sic adeò ut Christus dicat, vę tibi. Ideo beatus Iacobus. Lugete diuites, & estote miseri: quia risus uester uertetur in luctum, & gaudium in mœrorem &c. Sequitur iam secunda maledictio secundæ benedictioni respondens. [Væ uobis qui saturati estis, quia esurietis.] Nam sicut Paulus Romanis scribit. Si secundum carnem uixeritis moriemini: Sicut enim beatitudinibus posuit præmia correspondentia, sic uitijs oppositis posuit pœnam correspondentem. Vnde in Sapientia habetur. Per ea, quæ quis peccauit, per ea & punietur. Ideo quicunque epulo fuerit, seque cibo meroque impleuerit acutissima fame postea torquebitur. Docetur hic gulam fugere, & abstinentiam amare: ne in tantã calamitatem incidamus. Cibo enim uetito primus homo cecidit. Cibo Esau uendidit progenituram, & populus Iudęorum dum immoderato vsus fuit cibo uitulum conflauit. Sedit.n. totus populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere: id est, idololatrare. Nam uerbum ludere sæpe in scriptura sumitur pro idololatrare, aliquando pro occidere: aliquando idem ualet quod habere rem cum muliere aliqua. De primo legimus in Genesi Sarã uidisse filium suum Isaac ludentẽ cum Ismaele: quare dixit dominus Abrahæ: Eijce ancillã & filium eius. In Hebręo est verbũ mezaele, ꝙ æquiuocum est: significat.n. occidere & idololatrare. Voluit namque Ismael idolis quæ ex luto fingebat, adducere Isaac ad idololatriam. Occidere autem significat in secundo Regum

Iaco. 4. Rom. 8. Sap. 11. Gene. 1. Gen. 25 Exo. 32. 1.Co. 10 Gen. 21

cum dicitur. Surgant pueri, & ludant coram nobis, id est occidant: nam statim sequitur ibidem. Surrexerunt duodecim de Beniamin ex parte Isboseth filij Saul, & duodecim ex pueris Dauid: apprehensoque capite comparis sui defixit gladiũ in latus contrarij, & ceciderunt simul. Quod etiam accipiatur ut idem sit quod rem habere cum muliere, habetur in Genesi ubi dicitur, quod Abimelech uidit per fenestram Isaac ludentem cum Rebecca uxore sua, id est, coeuntem. Quare accersito Isaac dixit ei Abimelech. Perspicuum est, quòd vxor tua sit, cur mentitus es, eam sororem tuam esse, igitur cũ populus sedisset manducare & bibere surrexit idololatrare, vt in eodem capite satis apertè dicitur, quod ludus hic sit idololatria. Quod non ex alio processit nisi ex nimia crapula, & ingluuione. Multa enim mala oriuntur ex uitio gulæ: Cumque diabolum non lateat, plura quotidie ex hoc uitio pullulare mala, frequenter gula nos tentat: imò legem mundo tulit de ebrietatibus & conuiuijs faciendis: & hanc inter honores retulit sanctionem, ut crescente nobilitate & auctis redditibus crescant magis lauta & opipara ciborum genera: sic adeo ut inter pręcepta nobilitatis unum & id præcipuum sit gula. Cum dominus multo aliter inferius moneat dicens. Attendite ne grauentur corda uestra crapula & ebrietate. Si dixisset, corpora uestra, perspicuum esset, fuisse loquutum de infirmitatibus corporis, quæ ex nimijs cibis oriuntur, iuxta illud Sapientis. In multis escis erit infirmitas. Sed dixit, ne grauentur corda: quia non solum ex gula mortem corporis subit homo, sed etiam ipsius animæ. Quod in Esau & Iudæis manifestissimo exẽplo perspici potest, qui idololatrantes coram uitulo saltabant dicentes. Hi sunt Dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Aegypti. Maxima igitur Christo viro habenda est ratio de temperantia. Etenim ea est quæ cibo & potui frena imponit: utpote quę sit totius hominis tam animæ, quam corporis rectissimum institutum, & saluberrimum medicamen: contra uerò gula mors est, tam animæ, ꝗ̃ corporis. Epulantibus quippe Philistæis & lætantibus, cecidit

2.reg. 2 Gen. 26 Luc. 21. Eccl. 37. Heb. 12 Exo. 32. Iud. 16.

cidit mors super eos. Nolebant filij Heli
1. Re.2. carnes coctas ab offerentibus accipere,
1. Re.14 sed crudas ut eas sibi lautius præpararēt
qui miserè & infęliciter in bello fuerunt
interempti. Ionathas etiam quia contra
mandatum patris parum mellis comedit, occisus esset à patre nisi populus ei
Iob.1. impedimento fuisset. Quocirca cū sciret
sanctissimus Iob multa in ebrietatibus committi peccata, idcirco postquam epulati essent filij eius consurgens diluculo offerebat holocausta per singulos dies: Dicebat enim. Ne forte peccauerint filij mei. Vnde obsecro quāta mala ex nimijs epulis proueniant: sed qui hic potationibus & conuiuiis se tradiderint, esurient postea in ęternū. Nunc aūt iam in textu tertiæ benedictioni ponitur tertia calamitas. Væ uobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis Non de quocunque risu, sed de immoderato, & de inepta lætitia loquitur. Etenim non decet uirū, qui sistendus est coram seuerissimo Dei iudicio inani risu suam stultitiam patefacere: nam postea hic talis, & huic similes lugebunt & flebunt. Nam si recordarentur homines quæ lamenta & planctum facturi cum tot cruciatibus in inferno torquebuntur ob peccata, quæ hic patrarūt: non utique tam læti & alacres uitam agerent: porrò cum dicit lugebitis, de exteriori dolore loquitur: & cum dicit flebitis de interiori ululatu inferni intelligit, quia interius nimio dolore, & exterius multitudine pęnarum dolebūt & tristabuntur. ¶ Discamus ergo, falsa mundi gaudia cōtemnere, & lachrymas pro peccatis fusas amare: ut in hac uita anima tua lachrymarum tuarum riuis irrigatā, tanquam mundissimum speculum, sine macula in ultima illa die appareat. Attende obsecro per Christi amorem, ꝙ qui in hac uita rident in uentura ambobus oculis lamentantur: qui uerò hic lugent, ibi gaudent & lætantur. Nam si hic festum celebrare uis, ibi uigiliā habebis, & si hic uitam in risu transegeris, in inferno eris
Iob. 3. in luctu. Recordare sanctissimi Iob dicentis: Antequam comedam suspiro. In festis sanctorum prius celebratur uigilia, quàm festum: nam ipsi prius ieiunarunt & luxerunt, postea uerò gauisi sunt: multo aliter fit in mundo, nam prius homines in caupona comedunt & bibunt, posteà uerò symbolum exoluunt. Ita quidē etiam si nunc comedas, bibas & gaudeas: postea mors arctissimam rationem exiget omnium gaudiorum tuorum. Care nimis nunc emis risus, quandoquidem postea pro illis, gemitus exolues ęternos. Amara sunt omnia gaudia mundi, quib. respondent æterna tormenta. Ideoque cauendum tibi maximè est, quod etiam si modo iners & incautus comedas, & rideas, cito mors adueniet exactura rationem, ubi non sine fęnore hæc omnia gaudia exolues. Etenim etiam si in mensa huius uitæ multa comedas, nullam tamē habens rationem solutionis: non ideò hospes obliuiscetur omnes sumptus, ut eos exactè numeret & scribat, & ut nihil insolutum maneat. Quocirca si hæc attentis oculis considerasses, non tot sumptus faceres: nec tam laxis habenis, in omnia uitia uiueres, quia uerò nunquā tecum reuoluis, diem esse ultimum, in quo de omnibus factis, & de minima etiam cogitatione rationē es redditurus, tam excessiuos & superfluos sumptus facis, quos nunquàm in inferno satis exolues. Quemadmodum enim boni in hac uita lugent, posteà uerò inter sanctorum choros delectantur & gaudent: sic mali in hoc mundo suas uoluptates, & gaudia quęrunt, ut postea non supersit eis nisi luctus & planctus. Nunquam inuenies in tota sacra pagina Christum redemptorem nostrum risisse, at inuenies
multoties plorasse. Vagiuit in præsepio, Ioan. 11
planxit in resurrectione Lazari, lamentatus Luc. 19
est super Hierusalem, & lachrymatus Mat. 18.
est in cruce, & denique tota eius uita continuus luctus & carnis afflictio fuit. Etenim ipse est, qui ait: Nisi efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Pueri quippe non alia arma habent aptiora, quibus se defendere possint, quam lachrymas: nam quidquid mali puero intuleris: statim fundit lachrymas. His opus est armis, ut teipsum tuteris ab infernis lamentis. Nam Pharao
aquis fuit obrutus, & dæmon ipse la- Exo.14
chrymarum aquis destruitur. Vana igitur sunt gaudia uitę huius pręsentis, iuxta

ta illud Sapientis.Risum reputaui errorē,
& gaudio dixi,Quid frustra deciperis? Po-
Eccle. 2. tius elegit Moses cum populo Dei affligi,
Exod. 2. quam participem esse terreni gaudij, &
Heb.11. ideò dixit non esse filium filię Pharaonis.
Ioan.16. Si igitur iustorum lachrymæ conuertuntur in gaudium, & omnis uana uoluptas in luctum: potius est in solitudine plangere, quam in principium domibus ridere. Iam sequitur quarta maledictio.[Vę cum benedixerint uobis omnes homines.]Id est, cùm laudauerint uos, si inaniter gloriemini.Adulatio enim nutrit peccatum. Quia sicut oleum missum in flammam, igni est fomentum: ita adulatio culpæ.
Psal. 9. Laudatur(inquit Dauid)peccator in desi-
Esa. 3. derijs animæ suæ,& iniquus benedicitur.
Mat. 26 Et Esaias.Popule meus,qui te beatum dicunt,ipsi te decipiunt .Iudæi uelabant faciem domini,& salutantes dicebant. Aue rabbi. Sic adulatores laudando excæcant. Cæcus enim benè audit,quod illi dicitur, sed non uidet quid mali ei inferatur. Sic ille qui decipitur,adulatione audit,sed nō uidet quantum malum illi proueniat. In pœnam nanque multorum peccatorum sæpe permittit Deus, quod scelera non solum non arguantur, sed quod laudentur.

¶ Obserua autem quod non simpliciter dixit,homines, sed omnes homines, quia malum non est à bonis hominibus benedici: at malum est benedici à malis, qui non nisi mala laudare consuescunt. Quoquidem loco discere te oportebit: ut humanas laudes non sitiat, nec à peccato
1.Cor.4 ribus laudari uelis:memor beatissimi Pauli ad Corinthios dicentis.Mihi autem pro minimo est,ut à uobis iudicer,aut ab humano die: qui autem me iudicat dominus est.Itaque nolite ante tempus iudicare,quousque ueniat dominus,qui illuminabis abscondita tenebrarum: & manifestabit obscura cordium. Tunc laus erit unicuique à Deo. Quocirca nullo modo impiorum laudes quæramus sed bonorū. Etenim cū Achillis sepulchrū Alexander uideret,ò te fœlicem iuuenem(inquit)qui talem meritorum tuorum meruisti habere præconem.Fœlicissimus item Ioannes Baptista fuit, cuius laudes ipse Christus
Mat.11. mirabilibus encomijs prædicauit.Nō quę ras ab impijs benedici:nam statim homines suspicabantur (& id merito) similem laudatori esse laudatum.Etenim mundus huius est naturæ & conditionis, ut sui similes diligat.Idem enim est turpiter laudari à turpibus, quam laudari ab turpia: propter quod (ut ait Dauid) homines à Deo deserunt. Vt quid domine (inquit)
recessisti longe?& respōdens inquit, Quo Psal. 10.
niam laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicitur. Et hoc quidem potentum maximum est discrimen:hoc attestante propheta, qui cupiēs ab hac peste liberari orabat.dicens. Saluū me fac domine,quoniam defecit sanctus, & diminutæ sunt ueritates à filijs hominum. Ideoque cum ab impijs maledictus
fueris gaude: & hæc uerba Christi memo Psa. 11.
ria nunquam excidant,si ab aliquo maledictis,nel probris fueris cęsus.Væ cum benedixerint uobis homines. Multi enim sunt qui de te multa bona prædicent:nec ægrè feras, si ab omnibus non benediceris.Etenim de Christo,cuius os nunquam nouit mendacium,multi multa bona prę
dicabant:alij uero mala. Quid igitur est, Ioan. 9.
quod cum tu mille sis flagitijs coinquinatus,ab omnibus laudari uelis?Nosce te ipsum, & attende quod dignus sis ab omnibus uituperari.Vnde nec mirari debes, si aduersus te aliqui murmurant:sed potius suspicionem de te concipe cum laudatus fueris,id merito fiat,necne.

¶Disce tandem ex his maledictionibus diuinum iudicium timere: quia Christus ea etiam seuerissimo, & terribili iudicio, quæ homines iudicant uix esse mala condemnat.Quo igitur obsecro rigore ea dānabit,quæ grauissima sunt, & turpissima scelera?Etenim non inquit Christus. Væ latronibus,uæ homicidis, uæ sodomiticis & adulteris:sed uæ diuitibus,uæ qui ridetis,uæ qui saturamini, & qui gloriam & uanam hominum laudem cupitis. Quidde grauioribus criminibus & delictis faciet,si ea quæ ferè nulla putantur æternis punit supplicijs?Sed ut omnia dicta breuibus complectar uerbis in hoc miserando exilio(quod ecclesia sancta lachrymarum uallem appellat(semper plora: pœnitentiam age, gaude in aduersis & calamitosis,noli mundi fluxam & ad triduum perituram

tram laudem quærere, ne æternos cruciatus experiaris, & quod peius est, ne æterna fœlicitate & beata illa uisione, quæ angelicas mentes satiat & replet, destituaris. [Secundum hæc enim faciebant pseudo prophetis patres eorũ.] Hæc omnia, quæ hic dicit cum his, quæ superius dixerat cõ ueniunt. Nam quemadmodum singulis benedictionibus singulę maledictiones respondebant: ita etiam nunc (ut cum finiuit benedictiones dixit secundum hęc faciebat prophetis patres eorum) nunc eodem modo ait, secundum hæc, id est, laudando mala faciebant falsis prophetis patres eorum. Progenitores eorum bonos persequebantur, atque ideo in benedictione persequutionum bonorum dixit. Secũdum hæc faciebant Prophetis, eos persequendo. Et quia malos & impios laudabant post hanc maledictionem dixit in hoc loco, quod hęc faciebant pseudo prophetis, quia malos prophetas & impios laudabant. Hoc mundus facere consueuit bonos persequendo: & prauos exaltando. Sic egregius psaltes ĩ spalmo ait. Quo-

Psalm. 9 niam laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicitur. Vos autẽ ò discipuli mei nolite pauere: nam hęc est malorum inueterata consuetudo, & non aliquid nouum modo inuentum. Hęc omnia uolui uobis prędicere: ut parati sitis, eos enim minus iacula feriunt, qui prouidi sunt, incautos uerò interficiunt. [Sed uobis dico qui auditis.] Rhetorum & oratorum obseruantissimus est mos, ut cum uelint de aliqua preclara redicere prius attentionem postulent. Cuius præcepti omnium rhetorum magister Christus non

Esai. 1. immemor, attentionem captat. Sic Esaias uolens populo Iudęorum magnalia Dei prædicare dixit, Audite cœli & auribus percipe terra; quia dominus loquutus est Quando loquitur rex omnes famuli silẽtium tenent. Audiant igitur omnes regẽ regum, & dominum donantium altissimam & diuinam Theologiam, quam insanus & stultus mundus, nunquam cognouit. Præstent cœli attentionem, sol luna, stellę, elementa, & omnes insensibiles & irrationales creaturę: & pręceteris omnibus ipse homo aures corporis & animę aperiat & summa attẽtione Deum suum loquentem audiat, in commodum & utilitatem suam. Cum homine loquitur, & hęc diuina & mirabilis doctrina ad ipsum dirigitur, qui non loquitur ore prophetarum aut sanctorum suorum, sed ipse proprius filius Dei doctrinam euangelicam promulgat. Etenim cum dicit. Sed uobis dico, magnam emphasim ostendit: Non enim dicit, hęc dicit dominus sicut prophetę: sed ego dico tanquam Deus, qui autoritatem habeo condendi legem, qui sapientiam non ab aliquo accepi, qui æternus sum: & ab ęterno plenus sapientia. Hoc uerbo, dico, maximam suam autoritatem & maiestatem ostendit: & simul suæ doctrinę ualorem. Quocirca in Mattheo dicitur, quod cum consummasset Iesus verba hęc, admirabantur turbę super doctrina eius. Docebat eos sicut potestatem habens, & non sicut scribæ & pharisæi, Ideoque arrectis corporis & animæ auribus audiamus Christum nobis loquẽtem. [Diligite inimicos uestros.] Hęc est doctrina mirabilis prolata ab ipso filio Dei, utilis quidem & necessaria saluti animę nostrę: & conducentissima ad gubernationem mundi, & ad stabilitatem reipublicæ. Sed ad ẽxplicationem eius accedamus. Et in primis animaduertẽdum quod inimicus dupliciter potest cõsiderari. Primo considerando malitiam, qua te persequitur, quam odio prosequi debes: secundum quam beatitudinem ingredi non ualet. Vnde Dauid. Iniquos odio odio habui Et alibi etiam dicit, Nonne qui oderunt te domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Secundo consideratur inimicus quantum ad naturam suam & sic ad salutem animę necessarium est diligere inimicum. Peccatum itaque odio prosequi debemus: natura uero diligenda. Nũc uerò multo aliter fit: quia multi naturam odiunt, & peccatum amant. Nam si inter aliquos contigit, ut sint inimicitię & contentiones, hi ad malum faciendum amicitiam ineunt, similes sunt hi homini illi iniquo, quem dominus reprehendit dicens. Si uidebas furem currebas cum eo, & cũ adulteris portionem sumebas. Nullum in mundo unquam grauius fuit peccatum, quam innocentem Iesum morti tradere: ad quod perpetrandum Pilatus & Herodes

Matt. 7.
Psa. 118.
Psa. 138.
Psal. 49.

des conuenerunt, & amici facti sunt. Vitium igitur inimici odire debes, naturam uero eius diligere. Nam inimicus habet nobiscum quandam conuenientiam & similitudinem in natura, secundum quam peruenire potest ad beatitudinem: qui etiam capax est uirtutis & gratię, per quã in cœlum tenditur. Vnde à communi proximorum dilectione nemo excludere potest inimicos, quæ delectio inimicis sufficit, cum etiam amicis sufficiat. Nam speciali affectu non tenetur homo omnes homines diligere, quia impossibile est, id aliquem adimplere posse, cum multi sunt quos non cognoscamus. Tenemur autẽ ex charitate generali dilectione omnes diligere: secundum quam quis omnibus uitam ęternam desiderat. Oportet autem ut animum paratum habeas semper ut si necessitas occurerit specialiter unumquẽque diligas, ut si in aliquo esset constitutus periculo à quo nisi per te posset liberari: sed non teneris ita familiariter cum eo agere, & opera supererogationis ei cõferre, sicut amico: nisi (ut iam diximus) in aliqua extrema necessitate esset positus. Eum autem excludere non debes à communi & generali oratione, etiam si familiariter cum illo non agas: nec conuerseris, sicut cum amicus erat. Ne autem his uerbis fauere uideamur multis qui cum odio proximos suos prosequantur loquelam & familiaritatem illis tollunt, quibus si dixeris ꝙ inimicis parcant, respondent, se nihil mali eis cupere & eos diligere sed nolle eos alloq. Vbi aduertere debes, ꝙ ẽt si bona cõscientia bene possis cum inimico non loqui nec cum eo familiariter agere: hoc intelligi debet quando alterum horum non interuenit, scilicet, scandalum. Nam si cum illo non loquendo (ut solebas) scãdalum oritur in populo, & aliquid mali de te pręsumitur, teneris illum alloqui, & cum illo familiariter agens, signa amoris & beneuolentię debes illi ostendere & non solum illi, quem tu contumelia affecisti, sed etiam illi, a quo tu es affectus, etiam si odio te ipsum prosequatur. Teneris quippe & lege naturę & diuina uitare scandalum. Nam licet tu iam illum inimicum diligas communi amore (ut diximus) & sicut lex dilectionis pręcipit: nihilominus hoc latet uniuersum populũ, nisi signo aliquo exteriori loquens tum illo ostendas illum non odire. Sicut quis habens concubinam, postea uero ab illũ discedens, castè uiuat obseruans domini mandata, tenetᷣ illam a domo eijcere non solùm propter periculum sed etiam propter scandalum: qui etiam licet esset in gratia confirmatus teneretur illam expellere a domo: ut uitet scandalum, cum alij nesciant an ab ea discesserit. Sic tu quanuis inimicum diligas teneris illum alloqui: non enim satis est, ut diligas, sed est opus, ut hoc sciant alij: quòd illis constare non potest nisi te uiderint cum illo loquentem. Vnde diuus Paulus. Si proximus scandalizatur, non manducabo carnes in ęternum. Quemadmodum enim si uideres aliquem, qui coram sacramento altaris genua nõ flectit, nec caput nudat, sed terga uerteret: utique tu illum hęreticum & infidelem iudicares, quia non ostẽdit signa Christiani, quanuis catholicus & fidelis esset. Ita tu si proximum non alloqueri, quanuis eum diligas homines tamen iudicabunt, te eum prosequi odio: ꝙ scandalum uitare teneris. Quod si hoc sacrę scripturę appositissimo exemplo ꝑpendere libet, repete secundum Machabeorum librum. Vbi Eleazarus compellebatur edere carnes porcinas contra legẽ Mosi, qui non acquiescens imperio Tyrãni uoluerunt quidam ut alias carnes, de quibus licebat, comederet, sub fuco & prętextu porcinę carnis: q. comedere noluit, non ꝙ porcina esset caro, sed ut scandalũ aliorum uitaret. Nam licet uere suinam carnem non comederet: attamen putarẽt alij Iudæi eam comedere, & sic ipse causa esset scandali. Sic in præsentiarum, licet proximum diligas, attamẽ opus est, ut exteriori opere id manifestes, ne cõtrarium ab alijs iudicetur.

Mat. 27.

2. Cor.

2. Mac.

¶ Secundo etiam illum alloqui teneris ratione fraternæ correctionis. Nam unusquisque in maxima necessitate, proximũ tenetur corrigere, & quãuis inimico tuo existenti in mortali peccato alij pędicent & amicitiam persuadeant, non ita uerè commouetur & conuertitur ad Deum, ac si tu illum esses alloquutus, qui offensus es. Nemo enim est qui tam aptè inimicũ

curare possit, quàm inimicus suus. Scorpio accerrimus inimicus est muris, & hęc duo animalia maxime inter se contraria sunt: medicamentum, autem præsentaneum morsui scorpionis est mus occisus & apertus, positusque morsui. Sic nimirum inimicus inimicum curare potest, si eum blandis & amicis uerbis alloquatur, & coram eo humilietur. Quod exem-
Ioa. 13. plum Christus sanctissimus & benignissimus amicus etiam inimicorum suorum nobis dedit, qui coram sceleratissimo Iuda genua flectens pedes eius lauauit, quē sciebat traditorem & inimicum suum esse. Vtique si impius uellet medicinam accipere, benignissime & clementissime oblata illi fuit: attamen cum obstinato esset animo, nihil illi profuit. Sic tu quanuis offensus sis, ex parte tua id facito, ꝙ decet iustum & rectum uirum. Nam si uideres hæreticum plurimos in ciuitate decipientem, dum tamen scias quod si eum fueris alloquutus: illum ab errore suo auertes, teneris ad illum sub pœna peccati mortalis accedere, & illi consulere. Pari igitur ratione, si scis & probabiliter credis, quod inimicus tuus non peior & deterior fiet, sed melior, si illum alloquutus fueris blande & amice, teneris illum alloqui, & coram illo humiliari, ut saluam facias animam proximi tui. Ex sua nanque tecum inimicitia multi scandalizantur, & suo malo exemplo plurimos corrumpit: quod si tu cum tua loquela id uitare potes, teneris illum monere. Non solum illum diligere debes, sed plura signa amoris ei ostendere quam amico. Nam si aliquando amico beneuolentiam non captaueris, id incuriæ uel negligentiæ tribuet, quod si id feceris cum inimico multi propter odium id facere putabunt: atque ideo ratione scandali uitandi potius inimico, quàm amico amoris pignora debes ostendere. Christus redemptor noster in cruce pendens, prius pro crucifixoribus suis orauit, cuius exemplo disce curam de inimicis habere. Extra hos duos casus non ad amplius cum illis teneris, quam ad generalem amorem & charitatem, quàm etiam erga omnes proximos habes: nihilominus ex bono consilio id deberes facere, quippe hoc opus est maximi meriti & perfectionis. Scio etiam quòd ultra hos casus potest quis inimicis loquelam interdicere, sicut pater filio, & prælatus subdito. Nam cum prælatus peccatum subditi multis modis possit corrigere, potest etiam hoc modo, scilicet seuerum, & iratum uultum ei ostēdens. Sic fecit Dauid cum filio suo 2.Re.14
Absalon, qui etiam si uenisset in Hierusalem faciem tamen regis duorum annorũ Psa.131
spatio non uidit. Quomodo uir mansuetissimus hoc fecit? Et ita mansuetus & be 2.Re.16
nignus, ut de eo psalmus canat. Memento domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius. Et ita misericors, ut etiam à Semei maledictus & lapidatus noluit uindictam sumere: cum posset Abisai eum interficere. Qui etiam cũ à Saule perseque- 1.reg.24
retur, & bis ipse Saulem posset occidere & 26.
noluit. Qui igitur fieri potest, ut tam mãsuetus homo, qui illatas iniurias tam uirili animo tulit, filium suum non alloquitur? Vtique quia iudex eius erat & rex, & hac pœna filij culpam castigabat. At si rogites, poterit ne subditus cum prælato hoc facere, filius cum patre, mulier cum marito, aut inferior cum superiori? Minimè. Sed quid est quod tu uel so- Ioan.4.
crum, uel fratrem tuum, uel uicinum non alloqueris? Etiam si tu offensus sis, tamen lex Christi suauis hoc uult, ut prius eum alloquaris. Vter utrum offenderat, Christus mulierem Samaritanam, an ipsa Christum? Certum est mulierem illam Christum offendisse, quia idolis deseruiebat, & concubina erat, nihilominus tamen Christus eam prius alloquitur, & loquelam incipit, & dixit illi. Mulier da mihi bibere. Quod utique fecit ut eam ad se conuerteret. Sic tu etiam si offensus sis, prius inimicum debes alloqui ut eum cõfundas, & conuertas: ut ipse uidens humilitatem tuam & uirtutem seipsum etiam humiliet, & sedet. Sed quid ad hæc tu inique dices: qui plures iam sunt transacti dies & anni, ex quibus proximum tuum non alloqueris? Ne obsecro cum Dauide teipsum excuses, quia tu non iudex es proximi tui, ut ipse Dauid Absalonis, qui pater suus erat Iudex, dominus, & rex. Si illũ diligis & bona ei desideras: quare illũ non alloqueris? Estne excõmunicatus: quorũ

conuer-

conuersatio ab ecclesia uobis inter dicitur? quomodo tam minimum cor quod proximum minimum capere non potest, Deum tam magnum capiet? Qui creaturam non capit, quomodo capiet creatorem. Aspidis ueneno uiscera tua plena habens,& inimicus es Deo, quando fratrem tuum odis: & mendacio tuam nequitiam operire uis,cum reuera illum odio prosequaris. Si illum diligis,alloquere eum: & bona opera illi facito, tuncque clarius apparebit quod illum diligis: homines quippe corda non nouimus, & signis exterioribus cognoscemus à te eũ diligi. O odiũ inimicitiæ detestandæ, quarum inuentores utinam dominus in profuudum abyssi detruderet, ut uel sic tam ingens lues mundi concordiam non destrueret. Sed proh dolor nam plerunq; isti, qui has inimicitias gerunt nunquam in meliorem mentem redeunt,nec conuertuntur: atq; ita tanquam bruta animantia intellectu carentes suis odijs inuoluti in ima Tartara descendunt. Cuius tam deprauati uitij non possum non mirari amatores: nam cum in sacro euangelio inueniamus libidini & luxuriæ deditos,auaritiæ, latrocinijs,& multis alijs generibus uitiorum ad Christum se conuertisse: pharisæi tamen qui Christum odio persequebantur non sunt conuersi, atque ita animo obstinato in profunda Tartara descenderunt. Maxima quidem difficultate odia euolãtur ab anima,& fere omnes, qui in his cõtentionibus & iurgijs uitam agunt, tanquam lapides sua duritie & pondere in profundũ inferni migrant. Peccatores uero uoluptatibus & carni dediti, uel iam in morte cũ caro uires deperderit, ad Deum conuertuntur, & pœnitentiam agunt, eodem modo superbi,ambitiosi,& auari. Omnia hæc uitia cessant, minimè uero odium: quousque in sepulturam ipsum hominẽ comitatur.

¶ Præterea in inferno ubi tot abundãt tormentorum genera, non sunt deliciæ carnis,nec delectatio ciborum, non auaritia,nec cupiditas diuitiarum, sed summa paupertas Sed hoc pestiferũ & execrandũ uitium ibi etiam maximè uiget,ubi proximi & Deus intrinseco odio habent̃ à damnatis. Attende obsecro quam malum sit proximum odere, ꝙ uitium cum in uita nunquam eradicatur ab anima, ita etiam in morte & post mortem manet, quousq; in infernum cum eo discedit, ubi ipsi dęmones in Dei odio obstinati sunt. Diligite ergo inimicos uestros.

¶ Et prima ratio huius dilectionis sit propter maximam utilitatem, & commodum, quod nobis afferunt. Etenim ratio naturalis dictitat, ut homo eos diligat, q. bona ei conferunt, nam in bestijs ipsis & feris animantibus hoc experimento cognouimus, canis enim, musio, & ipse leo ferocissimus, suos benefactores diligunt. Igitur si ratio postulat, ut benefactorem amore prosequamur, eadem lex postulat, ut inimicum diligamus: quãdo multa bona nobis impartitur. Plura bona ab inimico, quã ab amico suscipis. Nam cum amico simul conuiuaris, bacchanalia exerces, aliorum famæ detrahis, & multa uitiorũ genera committis: ita ut ipse pallium sit tuorum flagitiorum,& scelerum, cũ unà cum eo Deum audeas offendere. At iniminus studiosum te efficit, cautum,& prouidum: nam si coram eo loqueris, quid dicas attendis, ne postea tibi detrahat: neue calumnietur. Et si forsitam concionaturus es, & aliquos inimicos scis ad cõcionem uenturos in somnis totam noctem studendo transigis, ne tuam ignauiam aduertẽt. Sed amici plerunque stimuli sunt, & calcaria, ut in peccata tendas: inimici verò tuorum peccatorum frænum. Quod si attentius & cum prudentia rem hanc uolueris contemplari inuenies certe multa maiora bona ab inimicis, quam ab amicis accipere. Quocirca bene & prudenter dicebat Socrates, hominem maxime indigere uero aliquo amico, uel crudeli inimico: nam amici (si ueri sunt), uerum semper cõsulere debent: quia uero nos ueritatem auscultare nolumus, permittit dominus, ut inimicos habeamus, qui ea dicant & consulant nobis, quæ amici nolunt, nec audent.

¶ Præterea inimici nostri aptant & pręparant nos, ut in cælum abeamus. Quocirca egregius uates dicebat. Benigne fac in bona uoluntate tua Sion, ut ædificẽtur muri Hierusalem. Non loquitur hic propheta de ciuitate illa superba Hierusalẽ, Psal. 50.

quam

quam ipse incolebat:nam illa ciuitas fortibus munita erat muris: quos si non haberet,ibi erat Dauid,qui eos posset rędificare,sed de cælesti illa Hierusalem loquitur quæ patria beatorum est,de qua Apo
Gala. 4. stolus ad Galatas inquit.Illa autem, quæ sursum est Hierusalem libera est, quæ est mater nostra. Huius ciuitatis muri subuersi erant angelorum casu, quiquidem reparandi & reædificandi erant sanctis & immaculatis animabus, quæ in eam non ascendissent, nisi filius Dei carnem assumeret,& mortem pateretur. Rogat itaq; Dauid ut carnem assumat nostram,& homo fiat, ut misericors,& benignus sit,ut uel ita muri illius ciuitatis renouentur, & sedes illæ perditæ reficiantur & restaurētur.Singuli igitur;nostrum lapis est, quo muri illius ciuitatis resarciendi sunt. Ita
1.Pet.2. nos beatus Petrus appellauit, cum dixit. Et ipsi tāquam lapides uiui,Quemadmodum igitur lapides priusquam in altum ædificium collocentur, multis instrumentis ferreis aptantur ut quisque suo loco conueniat,ita etiam si nos uolumus in altissimum glorię ędificium collocari,opus est ut in hac misera lachrymarum ualle aptemur & pręparemur multis laboribus & persequutionibus,ut tandem illi cœlesti ædificio gloriæ non lapides inepti simus.Artifices igitur, qui suis instrumentis nos ad hoc ędificium aptant, inimici sunt:qui iniurijs illatis & persequutionibus aptos nos in celeste ædificiū reddunt. Hanc rem contemplans sacrosancta ecclesia,quæ diuino spiritu regitur & gubernatur in illo hymno,qui incipit,Vrbs beata: loquēns de cęlesti illa gloria Hierusalem dixit de illis,qui eam ingressuri sunt. Omnis qui ob Christi nomen hic in mundo premitē.At si interroges. Quomodo hi lapides aptādi sunt? Tūsionib.ꝑssuris,expoliti lapides suis coaptātur locis, per manū artificis disponuntur permansuri sacris ædificijs. Attende rogo quod inimici suis persequutionibus aptum lapidem te reddunt in ædificium gloriæ si autem inimicos non diligis, perfici & aptari nequis, quod si aptari nequis,perinde nec in gloriam introire. Qui inimicos non uult,lapis uiuus non uult esse celestis illius Hierusalem: nam si perfici & aptari recusas, uix fieri potest ut collocari possis in cęlo.

¶ Attende obsecro & uide quantam utilitatem tibi afferant, & uerbis scripturæ crede id affirmantibus: & non solum non debes illos odio prosequi,sed potius amare ardenti charitate,&(si opus fuerit) eis genibus flexis deseruire.Quia sine dubio uelut instrumentum sunt nobis, quo in æternam beatitudinem ascendamus. Cum clauum parieti figis, dum maioribus ictibus eum percusseris,tanto magis firmus & tenax est.Ita nimirum dum magis atque magis ab inimicis persequeris, & dum maioribus ictibus percuteris,tanto magis fixus es Deo, & cum illius amore copulatus.Ne te pœniteat persequutionum inimicorum tuorum:quādoquidem animam tuam multis diuitijs auctam aut locupletatam reddunt. Si aliquis ut tibi malum inferret (etiam si id faceret mala intentione)pilas auri in te conijceret, utique si cautus esses deberes illas colligere, atque ita iste talis malum tibi cupiens, teipsum diuitem efficeret. Cōuitia igitur & iniuriæ,quas in te inimicus tuus iacit, pilæ sunt auri, tu autem tacens humilia teipsum & eas collige, ut thesaurum locupletissimum in cæleste regnum tibi reserues.Et etiam si hic inimicus sit & deprauati animi,sibi ipsi damnum inferri,tibi uero commodum & utilitatem. Nam si fustem habes, qua puluerem uestimentorū tuorum excutias non pateris in ignem mitti sed potius eam seruas: quia tibi utilis est.Inimicus igitur tuus uelut fustis est qua dominus animam tuam mundat ab omni peccatorum sorde: quod dominus Act. 10.
per Esaiam affirmauit dicens.Assur uirga furoris mei.Assur qui persecutor erat, & inimicus populi Israel dilectum suum populum dominus castigabat.Quod idē dominus tecū facit per manus inimici tui. Quid igitur est, quod uirgam in ignem uis mittere?Quare ò insane & stupide pluris ęstimas pallium tuum,quam animam tuam. Non uis uirgam in ignem conijcere quia uestes tuas mundat,imò eam seruas maxima cura: inimicum uero tuum, qui ab anima puluerem peccatorum excutit,destruere & subuertere uis?Si dux aliquis arcem fortissimam expugnaret, ex qua multis tormentis in eum & in suum

exer-

exercitum damnum inimico inferret: si post captam arcem tormenta omnia & spicula frangeret, nonne hic talis insanus & amens iudicaretur. Tormentis utique nulla imputāda est culpa: sed eis, qui ignē apponunt. Ita inimicus uelut tormentum est, qui sua natura bonus est, & compos, diuinæ gloriæ: cui nullam culpam imputare debes, sed ei qui ignem apposuit, scilicet iræ, uel odio, uel alicui passioni. Hanc malitiam persequi debes, ea quippe est, q̄ tibi damnum infert. Id quod dominus fecit non te persequitur, sed malitia, quam peperit homo, & hæc ad iugulum ducenda est bonis operibus & uerbis. Sic in prouerbiis dicitur. Responsio mollis frangit
Pro. 13. iram. Sic & Dauid. Mane interficiebam
Ps. 100. omnes peccatores terrę. Et quomodo interficiebas eos. Bonis operibus. Sic interfecit Saulem inimicum suum, ei parcens, cū & posset illum occidere. Vnde Saul humiliter cognouit peccatum suū. Postquam
2. re. 24 uero dux hic milites interficit, qui ignem apposuerunt, tormenta seruat: quæ optima sunt ad custodiam arcis. Ita tu inimicum tuum blande tracta, & ne aduersus illum irascaris, nec aliquod malum ei inferas: quia bonus & utilis est in tuam defensionem, & custodiam. Quocirca illum diligere summa charitate debes, quia ipse horologium est, quod uitam tuam dirigit, & in optimum uitæ institutū ducit, quodq; teipsum ut à somno expergiscaris uocitat. Et denique quod ignis in auro efficit, & uentilabrum in paleis, & aqua in linteo: idem inimicus in anima efficit: quādoquidem mundat & puram animam ab omni immunditia reddit, & conscientiā tuam ab omnibus inquinamētis purgat. Charitate igitur cū illo utere, quia dignus est hac retributione: siquidē tantam utilitatem tibi affert. Quia etiam si modo molestiam aliquam tibi inferat, nō ideo pœnitere te debet: nā ut Paulus inquit, Charitas patiens, benigna est, non agit perperam, nō ęmulatur, &c. Si patiēs est, debet patientiā uerberanti: si benigna est, maledicentibus nō debet respondere: si quæ sua sunt non quærit, resistere nō debet di-
1. Co. 13 ripienti: si nō emulatur, nō debet inimicū odio prosequi. Et tn̄ præcepta diuinæ pietatis superant præcepta apostolica. Plus enim est condonare iniuriam, quā inimico cedere, plus est amare inimicos, quam non emulari, quę omnia dominus & fecit, & dixit. Nam cum malediceretur, nō maledicebat: cum pateretur, non comminabatur, & pro crucifixoribus orauit di- 1. Pet. 2
cens. Pater dimitte illis. Hoc Christi exem Luc. 23
plum debere semper præ oculis habere. Sed tanta est hominum stultitia & insania quod cum aliqui uiri religiosi aliquos homines exorant, ut inimicis ueniam condonēt: si exemplum Christi saluatoris nostri ob oculos illis afferatur, qui inimicis sui pepercit, & pro crucifixoribus suis exorauit, respondent ipsi, aliquid dixisse putātes. Christus Deus est, ego autem homo sum. Dic mihi obsecro, si rex sumpta scopa domum mundaret, & diceretur militi, accipe scopam, & munda domū q̄n rex tuus hoc facit: nonne ab hominibus irrideretur si responderet, rex hoc facit, quia rex est: ego autem homo pauper sum. Vtique in ipsum uerba sua retoquerentur. Si igitur rex domum purgat: quid est quod tu uillis uermis hoc facere recusas? Sic in istos, qui nolunt inimicos diligere, arma & spicula retorquenda sunt. Sic enim Christus dominus cū sit Deus parcit inimicis suis, & pro illis orat: quid est quod tu homuncio id facere recusas & friuola oratione insontem conaris te ostendere? Exemplo igitur Christi inimicos tuos debes diligere, propter maximam utilitatem, quam tibi afferunt. Malleus quando lapides aptat, ipsis lapidibus utilitatem infert, at sibi ipsi damnum affert, quia habes fit. Si inimici sibi ipsis damnum ascisc ūt, & quos persequuntur benefaciunt, quo circa eos debes diligere.

Si quis tibi aliquod munus afferret, longum aggrediens iter, & per multa pericula transiens, non solum non aduersus eū ira esses cōmotus, uerū etiā amice eū susciperes, & gratias illi referens eum in domo tua hospitatus esses. Ita inimicus tuus cum te persequitur grāde munus, & multis perpessis laboribus tibi affert, quia beneficium tibi confert maxima sua animæ iactura: si igitur tam opulentum munus tibi offert, suis propriis expensis summa lætitia debes illum suscipere, illius miserans, q̄ vt tibi prosit, ꝑpriæ cōsciētię nocet.

¶ Secun-

Secũda aũt rõ, quare inimicos debemus diligere est, ob graue malum, quod ipsi sibi inferunt: nam vt in hac vltima collatione ostendimus nobis malum facientes, sibi ipsis damnum acquirunt. Vnde si is, q. tibi bona fecit opera infirmatur, uel percussus est, iustum & æquum uidetur, ut illi subuenias & compatiaris. Quoquidẽ ratio naturalis dictat, at si aliter feceris: immanis & barbarus es. Oportet igitur scias: quod cùm ab inimico persequeris, maius malum sibijpsi comparat, quam ti-
Gen. 4. bi. Vnde legimus in Genesi quod Lamec qui interfecit Cain dixit uxoribus suis Adæ, & Selæ. Audite uocem meam uxores Lamec, auscultate sermonem meũ. Quoniam occidi uirum in vulnus meũ: & adolescentulum in liuore meo. Prius attentionem petit, & audiri exoptat & non immeritò: quia id quod dicit auditu dignũ est. Dicit itaque uirum interfecisse in vulnus suum, & adolescentulum in liuore suo: quia Cain, & seruum qui illum ducebat interfecit: & hoc est in uulnus meũ, & in liuore meo. Acsi clarius diceret. Interfeci Cain, & meipsum: quia grauius meipsum, quàm Cain percussi. Illum nanque in corpore læsi: me autem in anima. Ipsi corporalem uitam ademi: mihi autẽ animæ. Inimicus enim non tantum malum tibi efficere potest in corpore, in fama nec in re: vt sibi ipsi in propria conscientia. Si igitur tu inimicum tuum lædis & percutis: hoc est percussum percutere, & mortuum interficere: quod quidem grauissimum crimen est & maxima crudelitas. De quibus hominibus Dauid
Psal. 63. in psalmo dicebat. Quoniam quem percussisti, persequuti sunt, & super uulnus dolorem addiderunt Vulnus uulneri addis, & ictum ictui, cùm inimicum odis, uel aliquid mali illi infers. Ita sancta ecclesia loquẽs de instrumẽtis passionis Christi, dulces clauos uocat, dulcem crucem in quiens. Dulce lignum, dulces clauos, dulcia ferens pondera. Sed ferrum lanceæ crudele appellauit dicens. Quo uulneratus insuper mucrone diræ lanceæ. Claues nãq; crudelissimum fuere tormẽtũ Christo: q̃a manus & pedes eius plus iusto in cruce extẽderunt. At lancea nullum illi in-
Ioan. 19. tulit malum: nam Ioannes inquit, q̃ cum uenissent ad Iesum, & uidissent eũ mortuum, unus militum lãcea eius latus aperuit. Quid igitur est, q̃d hoc lãceę uulnus cum Christus id nõ senserit crudele id appellet? Vtiq; q̃a mortuum Christum vulnerauit: quę immanis crudelitas est. At si crudelitas est mortuum percutere, immanitas perinde erit inimicum uulnerare q̃ mortuus est. Ruit.n. inimicus tuus furẽs & ardenti ira aduersus te percitus, ut teipsum perdat & destruat: iam igne infernĩ ardẽs: quem protinus debes misereri, & compati cum eius aĩam uideas perditam, sibi graue malum inferens, tibi uerò cõmodum. Ideò Dauid in Psalmo. Inimici Psa. 117
mei circundederunt me sicut apes: exarserunt, sicut ignis in spinis. Meritò q̃dem egregius uates apes in collationẽ attulit, quę grauius sibi malum inferũt alios pũgendo, quam eos, quos persequuntur. Pũgit digitum tuum apis, & ipsa protinus moritur: tu uero luto apposito digito mederis, & melle gaudes in alueis ab ipsis recondito. Sic inimicus alios persequens se ipsũ occidit sicut apes, tu uerò mel'e gloriæ satiaris. Igiť si dulci melle frui uis, & gloria cęli satiari opus est, ut persequutionem patiaris, & pũgaris ab apibus. Etẽm vrsus ferocissimũ animal nihil facit apes ipsum pũgentes, ut gaudeat melle aluei: nec tu multi facere debes læsiones inimicorum tuorum si melle gloria satiari cupis. Nemo sanctorum Martyrum sine inimicis gloriã adeptus est: & oẽs persequutionem passi sunt. Pręterea ignis in spinis strepitum facit, sed spinas non comburit. Vidit Moses in monte rubum ardentem, Exod. 3.
qui non comburebatur. Ita bilis & uerba inimicorum, tanquam ignis sunt non cõburens, sed strepitum faciẽs: nisi forte tu lignum aridum & siccum fueris oĩ uirtute destitutum. Bene igitur inquit Dauid, quòd inimici sui circuierũt eum tanquã apes, & sicut ignis in spinis: quia nullum damnum illi intulerunt etiam si uomentes ignem uenirent: at uenientes tanquam apes non solum non damnum illi fecerunt, uerum etiam maximam utilitatem portarunt, quia animam suam tanquam fauum mellis reliquerunt, ipsi uero mortui mãserunt. Omnes persequutores sibi ipsis non solùm animę uerum ẽt cor-

corpori damnum afferũt: & omnes iusto rum persequutores infœliciter mortui
1.Re.30 sunt. Saul qui Dauidem mortali odio pro
2.Re.21 sequebatur se ipsum misere interfecit.
2.Re.18 Postea uerò iussit dominus Dauid, ut om
3.Reg.2 nes posteros suos crucifigeret. Et Absalo-
2.Re.20 nis corpus, qui in arbore suspensus man-
4.Reg.9 sit, Ioab triplici lanceę ictu transfodit. Et
4.Re.11 Semei, qui Dauidi male dicebat, ense inte
Hesth.7. remptus est: & Siba decollatus. Quē obse-
2.Ma 15 cro obitũ habuit Iezabel illa, quę Heliã ꝓ
1.Mac.9 phetã persequebatur. Vtiq; a canibus dila cerata fuit, & ab equis cõculcata. Et Atha lia: quæ regalem prosapiam inimico odio persequebatur, pugione interempta fuit. Et Amam persequutor populi Israelis, & oĩs famulia eius suspensus in cruce obijt. Eodem modo Nicanor, Antiochus, & om nes iustorũ persequutores infidelissimis mortibus tandem occumbunt. Si igitur inimici tui cum te persequunt̃, nihil aliud sibi moliuntur quam miseram & infœlicē mortem: quid est ꝙ tu super hoc eos persequeris? Illos igitur desine, nam satis eis est sua misera sors, & calamitas & tãtũ & tã graue dãnũ, ꝙ sibi ipsis inferũt cũ te ꝑsequunt̃: imò potius eis debes parcere, & quæ bona potueris in eos conferre: quandoquidē tibi sunt cã uel occasio ut in cęlesti patria corona glorię insignitus appareas. ¶ Tertiò diligẽdi sunt inimici quia illis damnum nõ potes inferre, quin tibi prius grauius noceas. Nam siquis, ut uestē suã qua indutus est, scinderet, quia ei non placet: seipsum pugione interficeret: nonne insanus & amens hic talis esset? Sic tu inimicum tuum non potes ferire, quin prius teipsum percutias & multo grauius quam illum. Vnde beatus Aurelius
Au. ser. 16. de uerbis domini super Matth. Augustinus. Non potest fieri ut qui odit alterum non sibi prius noceat: ille.n. lædere conatur extrinsecus, & se uastat intrinsecus. quanto enim animus noster corpore maior est, tanto ipsi prospicere debemus, ne ipse lædarur. Lædit autē animum suum, qui alterũ odit. Hactenus Augustinus. Lege eundē Augustinum in psalmũ trigesimumquartũ, super illud, in laqueũ cadat in idipsum. Quapropter optimè dixit in sua prima canonica beatus Ioannes, Qui odit fratrem suum, homicida est. Quid ait Ioannes? Quomodo possum occidere inimicum absentem, licet odiam eum? Dicit quod qui odit homicida est.
Cuius? Vtique sui ipsius. Omnis qui odit 1. Ioã. 3.
fratrē suum, occidit seipsum: ergo omnis qui odit homicida est. Si igitur tu inimicũ tuum odire non potes quin prius teipsum interficias: neque illum uix lædere, quin grauissimè te ipsum percutias: nõne saluberrimum uidetur tibi Christi cõsiliũ præcipientis, ut inimicum diligas? Si odis illum teipsum perdis: sed si illum diligis, tibi ipsi caues: & inimicus iam in odio suo perditus manet. Qui manu accipit prunas ut alium comburat: iam prius seipsum lædit & comburit. Sicut cãdela, quæ ut alios comburat seipsam consumit. Quæ igitur maior insania esse potest, quam inimicum odio prosequi quando hoc fieri non potest, quin prius in graue malum tibi cedat? Fuitne unquam tam amens homo q̃ cùm comedens esset, & linguam dentib. momorderit dentes euelat? Aut qui linguam scindens, si pedem suum percusserit, manum abscindat, nonne istos tales q̃ hoc facerent omni prorsus destitutos mēte diceretis? Scitote igitur proximũ meũ magis mihi ꝓpinquũ esse, quã dētes aut manus. Eritne cordati hominis ut si proximus contumelia me ipsum affecerit, ut uindictam ego sumam membrum meũ qui proximus est, scindam? Si autē alia rõ nõ esset, ut inimicũ nõ ꝓsequereris odio scilicet, ne damnum tibi inferres, cum natura hoc dederit, ut unusquisque seipsum diligat: hæc utique sufficientissima deberet esse, ut illum potius amares & fœlicia semper cuperes. Quòd si illum diligere nolueris: sed potius odio habere, & eum persequi, esto obsecro uerè ei contrarius: nam si ille te odit, tu uarò illum: non utique contrarij est. Sed si ille malus est, te persequendo: ut uerè contrarij sitis tu illũ dilige, & bene illi facito: tuncque ille nequam, tu uerò iustus & rectus persistes. Quocirca diuinus Paulus admonet dicēs,
Noli uinci a malo sed uince ĩ bono malũ. Rom. 12

¶ Quarta uero ratio quare inimicũ debeas diligere, ea est quia omnes illi labores & persequutiones quibus te opprimit a Dei manu mittuntur, & eos diuina maiestas in utilitatem & commodum tuum
permittit. Vt uerũ intelligas dictũ Amos Amo. 3
Prophetæ.

Prophetæ. Non eſt malum in ciuitate qđ
nõ fecerit dominus. Quodquidem de ma
lo pœnæ intelligendum uenit. Atque ita
Iob.1. Satanas, ut ſanctũ Iob affligegeret, prius
à domino petiit facultatem. Et de Saule di
citur. Spiritus domini malus exagitabat
1.Re.16 Saulem. Et cum Semei Dauidi maledice-
ret, ipſe Dauid ſuis dixit: qui interficere uo
lebãt Semei. Sinite illum. Dominus enim
1.Re.16 præcepit ei, ut malediceret Dauid. Ita
etiam cum legionem dæmoniorũ domi-
nus expulit à corpore illius hominis: ipſi
dæmones licentiam à domino poſtularũt,
Matt.8. ut in porcos intrarẽt. Qua propter cum
inimicus tuus te ipſum perſequitur, con-
ſiderare debes potentiam, quæ in illo eſt,
à domino eſſe: quia omnis poteſtas à Deo
eſt, nec aliquod malum tibi inffligere poſ
ſet, niſi prius facta eſſet illi à domino li-
Ro. 13. centia. Vnde cum dominus patientiſſimũ
Iob. 1. Iob ſubſtantia ſua orbauit, dixit, Domi-
nus dedit, dominus abſtulit. Aduerte igi-
tur, & uerba ſanctiſſimi uiri conſidera di-
centis ſubſtantiam ſuam ablatam à domi
no, cum dæmonium id fecerit: utique id
dicit, quia ſi dominus non feciſſet dæmo
ni facultatem dæmon eam non tolleret.
Nam is qui ſuſpenditur, latro, non de car
nifice conqueritur ſed potius de prætore,
aut iudice, qui ſententiam tulit: quia car-
nifex nihil aliud eſt quam excutor iudicis.
Vnd quando Pilatus dicebat, ſuperbia in-
flatus, Neſcis quia poteſtatem habeo di-
mittere te, & poteſtatem habeo crucifige
Ioan. 19 re te. Reſpondit illi Saluator. Non habe
res poteſtatem aduerſus me ullam: niſi da
Pſal.38. tum eſſet tibi deſuper, Et Dauid etiam di-
cebat. Obmutui, & attendi, quoniam tu
feciſti, Ideo non perſequor inimicum me
um: quia tu domine facultatem illi feciſti,
ut me percuteret & affligeret. Quapro-
pter qui perſequutores ſuos odit, non
multum diſtat quin & Deum odiat. Cum
Heb.12. enim nullum recipiat æternus pater filiũ
quem non caſtiget, imò quem non mor-
tificet. Si odimus eos à quibus damna reci
pimus, facilè fiet ut ĩ odiũ Dei dilabamus
cum nos non lateat nullum malum nobis
prouenire, quod nõ inferat dominus. Igi-
tur ſi diuina te deterret maieſtas, ne illam
odio proſequaris: eadem te deterreat, ne
in fratres tuos animum tuum iratum con
uertas. Cumq; hæc ſint opera Dei ſemper
cum illis gaudere debes, & gratias illi age
re. Vnde beatus Iacobus ait. Omne gau- Iaco.1.
dium exiſtimate fratres, cum in uarias tẽ
tationis incideritis. Atque ita tanquam
amicorum beneficio in nos collato gau-
dere debemus. Quocirca redemptor no-
ſter Iudam traditorem amicum appella- Mat.26.
uit, nam etiam ſi intentio & animus eius
inimici eſſet: opus tamẽ amici fuit, & ideò
qui nos perſequuntur, opera amici in nos
conferunt. Gaude igitur cum omnibus
operibus domini ſi Chriſticola es.

¶ Si autem propter has omnes ratio-
nes, quas adduximus inimico non uis par
cere: graue quidem malum eſt, ut omnes
perſequutiones & labores, quos dominus
hominibus tribuit in correctionem ſuo-
rum peccatorum, teipſum deteriorem ef-
ficiant. Quemadmodum enim cultellus
nõ bonus eſſe arguitur ſi dum magis mũ
daĩ rubigine cooperiĩ: arguiĩ Chriſticola
paruus & iniquus eſſe, q̃ dũ perſequutio
nibus & laboribus purgatur durior & de-
terior fiat. Euenit autem, ut inimicis tuis
non parcas, cum te perſequuntur: quia dĩ
uina gratia priuatus es. Cultellus ſi ei de
ficiat æs, ſtatim rubigine cooperitur, nec
mundari uult cùm totus ſit ferrum. Ita
homo, qui ſenſualis eſt perſequutiones re
nuit, & cum illis deterior fit: quia æs gra-
tiæ illi deficit.

¶ Relinquere igitur ò homo peccator
uindictam domino: nam ſi omnia dicta
non ſufficiunt, ut inimicum diligas, & uin
dictã ſumere uis, id æquũ eſſe iudico & cõ
ſentaneum rationi. Nã ſi uehementer cu-
pis uindictã ſumere, illã Deo relinque, nã
dominus melus & grauius in eũ animad
uertet, quam tu. Attende obſecro quomo
do perſequutores Dauid, & eos, quos ſu- Rom.12
pra memorauimus puniuit. Mihi uindictã
(ait dominus) & ego retribuã. Reſpondeas
rogo ſiquis te certum faceret, ꝙ iſte ini-
micus, qui modo te perſequitur, ſuſpendẽ
dus eſt anno uenturo, & ꝙ membra eius
in medijs uijs in crucib. & lignis ſunt po-
nenda, nonne lætus & alacer moneres?
Certo igitur certius ſcire debes, quod is, q
modo te perſequitur & forſitam prius
quàm craſtina dies adueniat in cruce in-
ferni ſuſpendetur, qđ quidem de fide cer

corpori damnum afferũt: & omnes iusto rum persequutores infœliciter mortui
1.Re.30 sunt. Saul qui Dauidem mortali odio pro
2.Re.21 sequebatur se ipsum misere interfecit.
2.Re.18 Postea uerò iussit dominus Dauid, ut om
3.Reg.2 nes posteros suos crucifigeret. Et Absalo-
2.Re.20 nis corpus, qui in arbore suspensus man-
4.Reg.9 sit, Ioab triplici lanceę ictu transfodit. Et
4.Re.11 Semei, qui Dauidi male dicebat, ense inte
Hesth.7. remptus est: & Siba decollatus. Quē obse-
2.Ma 15 cro obitũ habuit Iezabel illa, quę Heliã ꝓ
1.Mac.9 phetã persequebatur. Vtiq; a canibus dila cerata fuit, & ab equis cõculcata. Et Athalia: quæ regalem prosapiam inimico odio persequebatur, pugione interempta fuit. Et Amam persequutor populi Israelis, & oĩs famulia eius suspensus in cruce obijt. Eodem modo Nicanor, Antiochus, & omnes iustorũ persequutores infidelissimis mortibus tandem occumbunt. Si igitur inimici tui cum te persequunt̃, nihil aliud sibi moliuntur quam miseram & infœlicē mortem: quid est ꝙ tu super hoc eos persequeris? Illos igitur desine, nam satis eis est sua misera sors, & calamitas & tãtũ & tã graue dãnũ, ꝙ sibi ipsis inferũt cũ te ꝑsequunt̃: imò potius eis debes parcere, & quæ bona potueris in eos conferre: quandoquidē cibi sunt cã uel occasio ut in cęlesti patria corona glorię insignitus appareas. ¶ Tertiò diligẽdi sunt inimici quia illis damnum nõ potes inferre, quin tibi prius grauius noceas. Nam siquis, ut uestē suã qua indutus est, scinderet, quia ei non placet: seipsum pugione interficeret: nonne insanus & amens hic talis esset? Sic tu inimicum tuum non potes ferire, quin prius teipsum percutias & multo grauius quam illum. Vnde beatus Aurelius
Au. ser. 16. de uerbis domini super Matth. Augustinus. Non potest fieri ut qui odit alterum non sibi prius noceat: ille.n. lædere conatur extrinsecus, & se uastat intrinsecus. quanto enim animus noster corpore maior est, tanto ipsi prospicere debemus, ne ipse lædatur. Lædit autē animum suum, qui alterũ odit. Hactenus Augustinus. Lege eundē Augustinum in psalmũ trigesimumquartũ, super illud, in laqueũ cadat in idipsum. Quapropter optimè dixit in sua prima canonica beatus Ioannes, Qui odit fratrem suum, homicida est. Quid ait Ioannes? Quomodo possum occidere inimicum absentem, licet odiam eum? Dicit quod qui odit homicida est.
Cuius? Vtique suiipsius. Omnis qui odit 1. Ioã. 3.
fratrē suum, occidit seipsum: ergo omnis qui odit homicida est. Si igitur tu inimicũ tuum odire non potes quin prius teipsum interficias: neque illum uix lædere, quin grauissimè te ipsum percutias: nõne saluberrimum uidetur tibi Christi cõsiliũ præcipientis, ut inimicum diligas? Si odis illum teipsum perdis: sed si illum diligis, tibi ipsi caues: & inimicus iam in odio suo perditus manet. Quimanu accipit prunas ut alium comburat: iam prius seipsum lædit & comburit. Sicut cãdela, quæ ut alios comburat seipsam consumit. Quæ igitur maior insania esse potest, quam inimicum odio prosequi quando hoc fieri non potest, quin prius in gtaue malum tibi cedat? Fuitne unquam tam amens homo ꝗ cùm comedens esset, & linguam dentib. momorderit dentes euelat? Aut qui linguam scindens, si pedem suum percusserit, manum abscindat, nonne istos tales ꝗ hoc facerent omni prorsus destitutos mēte diceretis? Scitote igitur proximũ meũ magis mihi ꝓpinquũ esse, quã dẽtes aut manus. Eritne cordati hominis ut si proximus contumelia me ipsum affecerit, ut uindictam ego sumam membrum meũ qui proximus est, scindam? Si autē alia rõ nõ esset, ut inimicũ nõ ꝑsequereris odio scilicet, ne damnum tibi inferres, cum natura hoc dederit, ut unusquisque seipsum diligat: hæc utique sufficientissima deberet esse, ut illum potius amares & fœlicia semper cuperes. Quòd si illum diligere nolueris: sed potius odio habere, & eum persequi, esto obsecro uerè ei contrarius: nam si ille te odit, tu uarò illum: non utique contrarij est. Sed si ille malus est, te persequendo: ut uerè contrarij sitis tu illũ dilige, & bene illi facito: tuncque ille nequam, tu uerò iustus & rectus persistes. Quocirca diuinus Paulus admonet dicēs, Noli uinci a malo sed uince ĩ bono malũ.
¶ Quarta uero ratio quare inimicũ debeas diligere, ea est quia omnes illi labo- Rom. 12
res & persequutiones quibus te opprimit a Dei manu mittuntur, & eos diuina maiestas in utilitatem & commodum tuum
permittit. Vt uerũ intelligas dictũ Amos Amo. 3
Prophetæ.

Prophetæ. Non est malum in ciuitate qđ nõ fecerit dominus. Quodquidem de malo pœnæ intelligendum uenit. Atque ita
Iob.1. Satanas, ut sanctũ Iob affligeret, prius à domino petiit facultatem. Et de Saule dicitur. Spiritus domini malus exagitabat
1.Re. 16 Saulem. Et cum Semei Dauidi malediceret, ipse Dauid suis dixit: qui interficere uolebãt Semei. Sinite illum. Dominus enim
1.Re.16 præcepit ei, ut malediceret Dauid. Ita etiam cum legionem dæmoniorũ dominus expulit à corpore illius hominis: ipsi dæmones licentiam à domino postularũt,
Matt.8. ut in porcos intrarẽt. Qua propter cum inimicus tuus te ipsum persequitur, considerare debes potentiam, quæ in illo est, à domino esse: quia omnis potestas à Deo est, nec aliquod malum tibi inffligere posset, nisi prius facta esset illi à domino licentia. Vnde cum dominus patientissimũ
Ro. 13. Iob. 1. Iob substantia sua orbauit, dixit, Dominus dedit, dominus abstulit. Aduerte igitur, & uerba sanctissimi uiri considera dicentis substantiam suam ablatam à domino, cum dæmonium id fecerit: utique id dicit, quia si dominus non fecisset dæmoni facultatem dæmon eam non tolleret. Nam is qui suspenditur, latro, non de carnifice conqueritur sed potius de prætore, aut iudice, qui sententiam tulit: quia carnifex nihil aliud est quam excutor iudicis. Vnd quando Pilatus dicebat, superbia inflatus, Nescis quia potestatem habeo dimittere te, & potestatem habeo crucifige
Ioan. 19 re te. Respondit illi Saluator. Non habe res potestatem aduersus me ullam: nisi datum esset tibi desuper, Et Dauid etiam di-
Psal.38. cebat. Obmutui, & attendi, quoniam tu fecisti, Ideo non persequor inimicum meum: quia tu domine facultatem illi fecisti, ut me percuteret & affligeret. Quapropter qui persequutores suos odit, non multum distat quin & Deum odiat. Cum
Heb.12. enim nullum recipiat æternus pater filiũ quem non castiget, imò quem non mortificet. Si odimus eos à quibus damna recipimus, facilè fiet ut ĩ odiũ Dei dilabamus cum nos non lateat nullum malum nobis prouenire, quod nõ inferat dominus. Igitur si diuina te deterret maiestas, ne illam odio prosequaris: eadem te deterreat, ne in fratres tuos animum tuum iratum con-uertas. Cumq; hæc sint opera Dei semper cum illis gaudere debes, & gratias illi agere. Vnde beatus Iacobus ait. Omne gau- Iaco.1.
dium existimate fratres, cum in uarias tẽtationis incideritis. Atque ita tanquam amicorum beneficio in nos collato gaudere debemus. Quocirca redemptor noster Iudam traditorem amicum appella- Mat.26.
uit, nam etiam si intentio & animus eius inimici esset: opus tamẽ amici fuit, & ideò qui nos persequuntur, opera amici in nos conferunt. Gaude igitur cum omnibus operibus domini si Christicola es.

¶ Si autem propter has omnes rationes, quas adduximus inimico non uis parcere: graue quidem malum est, ut omnes persequutiones & labores, quos dominus hominibus tribuit in correctionem suorum peccatorum, teipsum deteriorem efficiant. Quemadmodum enim cultellus nõ bonus esse arguitur si dum magis mũdaẽ rubigine cooperiẽ: arguiẽ Christicola paruus & iniquus esse, q. dũ persequutionibus & laboribus purgatur durior & deterior fiat. Euenit autem, ut inimicis tuis non parcas, cum te persequuntur: quia diuina gratia priuatus es. Cultellus si ei deficiat æs, statim rubigine cooperitur, nec mundari uult cùm totus sit ferrum. Ita homo, qui sensualis est persequutiones renuit, & cum illis deterior fit: quia æs gratiæ illi deficit.

¶ Relinquere igitur ò homo peccator uindictam domino: nam si omnia dicta non sufficiunt, ut inimicum diligas, & uindictã sumere uis, id æquũ esse iudico & cõsentaneum rationi. Nã si uehementer cupis uindictã sumere, illã Deo relinque, nã dominus melius & grauius in eũ animaduertet, quam tu. Attende obsecro quomodo persequutores Dauid, & eos, quos su- Rom.12.
pra memorauimus puniuit. Mihi uindictã (ait dominus) & ego retribuã. Respondeas rogo si quis te certum faceret, q̃ iste inimicus, qui modo te persequitur, suspendẽdus est anno uenturo, & q̃ membra eius in medijs uijs in crucib. & lignis sunt ponenda, nonne lætus & alacer moneres? Certo igitur certius scire debes, quod is, q. modo te persequitur & forsitam prius quàm crastina dies adueniat in cruce inferni suspendetur, qđ quidem de fide cer-

tissimum est,& ita infallibile,nisi prius ve niam à te petat, & uniuersum incommodum tibi restituat, & de sceleribus pœnitentiam agat. Multo grauiorem pœnam dominus illi inijciet,quam ea fuerit, quæ à te potest inferri. Quapropter ei potius condolendum est & beneficijs afficiendo, ut conuertatur:ne in tantum incidat supplicium Quod si hoc tibi durum uidetur, perpende quod hi,qui oculis infirmantur pannum uiridem coram oculis ponunt, ut acies uisus magis acuatur. Sic tu corã oculis tuis constitue imaginem regis Dauid, & si illos infirmos habes perfectam consequeris sanitatem Et ne resilias dicẽdo. Inimicum habeo sceleratissimum, nam si quem uolueris ostenderis non tamen erit Saule deterior:qui cùm semel & iterum à Dauide posset interfici, ipsi tamen ob tanta beneficia accepta in sua ma-

Chry. hom,de Saule & Dauid deque tolerantia.to.1.

litia perstitit.Lege Chrysostomum. Quid igitur est,quod tu inimicum tuum accuses?Quòd terræ partem ademit,quòd iniuriam contulit, quòd murmuraut? At nondum eripuit uitam, quod facinus molitus est Saul:quod si uitam eripere conatus est semel inimicus tuus:iterum atque iterum,ut sæpè sepius Saul Dauidi: quod si uitam sæpius auferre curauerit:non tot

1. Reg. 24.et26

beneficijs ac ipse Saul fuit affectus: nec cùm semel & iterum incidisset in manus tuas, uitæ eius pepercisti. Quod si adhuc hoc etiã effeceris: prætereà ipse Dauid te benignitate & pietate superat: non enim paria sunt hæc, cùm uita agebatur sub ueteri lege, & modo postquam euangelica

Mat.18.
Matt.6.
Matt.5.
Lucę.22
Luc.23.

gratia fruimur.Non audierat Dauid parabolam de decem millibus talentis, nec illud,Dimitte nobis debita nostra, sicut,& nos dimittimus: nec Christum audierat dicentem. Diligite inimicos uestros, nec uidit illum curantem Malchum, nec in cruce pendentem brachijs extensis audiuit dicẽtem pater dimitte illis: sicut tu, cui hæc plusquam nota sunt.Quod si oculos fixeris in sanctissimi regis uitam, nec satis est,ut tuum lapideum, & adamantinum cor molliatur, ut inimico parcas: cõuerte oculos in Christum crucifixum, qui ob tuum amorem a planta pedis usque ad uerticem capitis eius in se ipso nullam conspicit sanitatem, & pro inimicis oratione clamat ad patrem. Et considera quod cum aliquis tibi dicit, ut inimico indulgeas: ipse Christus inquit. Fili mi ꝑ me ipsum parce modo, siquidem quoties cunque ex toto pectore ueniam a me postulas,liberaliter condono: etiam si mille flagitiis & sceleribus aduersus me deliqueris. Aequum est & rationi consonum, ut aliquid a me rogatus facias, quando pro te tot & tanta feci.

¶ Quod si adhuc pertinax es, & proteruus in tua malitia persistis, nec exemplo Dauidis adducto,nec Christi redemptoris nostri commoueris,ut indulgeas: leua leua oculos tuos in altũ, & uide quam gloriam dominus paratam habeat his, qui suos inimicos diligunt:quanque diues & opulenta sit merces, ob id tibi reddetur. Qui aliquod maris spacium nauigant, ne caput illis turbetur, & ne nauseent, oculos in littus maris conijciunt:nam si aquã turbidam conspiciunt statim uomunt.Ita tu si oculos conijcis in aquam turbidam persequutionis inimici,perturbabitur caput tuum,& nauseare facies stomachum, quousque in interitum deuenias, & ideo turbidam aquam tribulationis non conspicias,nec oculos ad persequutionem inimici conuertas. Oculos tuos in littus conijce,nec salsam aquam aspicias.Conijce in quam oculos tuos in littus illud cœleste, & saluberrimum portum,in quem iter facis,& aspice patriam illam uiuẽtiũ,in quã quotidie nauigas, cõsiderans sublimẽ illã gloriã,& præmium æternum,ꝙ dominus paratum habet his,qui patienter tolerant persequutiones,& inimicos suos diligũt. Fieri non poterit,quin si breuitatem persequutionis,& magnitudinem præmij fueris contemplatus, inimicis tuis parcas, & eos diligas,plusquam amicos tuos:quandoquidem causa & instrumentum sunt ut in cœlesti regno laurea gloriæ coroneris. Quod si hæc, quæ diximus illi sancti martyris Stephani exemplo uidere cupias huc adsis attentis auribus. Nam cum ipse inter furorem persequutionis & lapidum & armorum strepitum constitutus esset, non oculos conieccit in malitiam inimicorum,sed in littus cœli, ubi cor suũ iã habebat collocatũ,& ĩ hæc uerba ꝓrupit, Ecce uideo cœlos apertos,& Iesũ stantem

a dex-

Act.7. à dextris uirtutis Dei. Quoquidem si tu in persequutionibus tuis fecisses, non perturbareris, nec moleste illas ferres: sed auxilium & iuuamem diuinum inuenies, & Christum benignum dominum, qui tuis dextris adest, manum suam porrigens. Vnde beatus Stephanus non Christum uidit sedentem, sed potius stantem: ut ij esse solent qui adiutorium aliis ferunt. Tuleris igitur obsecro frater mi dilectissime patienter furores persequutionum propter Christum, & sanguinem in passione sua pro nobis effusum: quadoquidem hactenus non tantum sanguinem pro Christo fudisti, quantum ipse pro te. Attende obsecro quam copiosa sit retributio & quam minimus labor, qui breuissimè finietur, illud autem æternum præmium in perpetuum duraturum. Tempus enim breue est (inquit beatissimus Paulus) sed
1. Co.7. merces copiosa. Quidquid in hac uita
Mat.5. est, uanitas est, quæ hodie nascitur, & iam hodie finitur. Conuerte oculos in sanctos illos martyres, qui immanibus tormentis sanguinem & uitam fuderunt: quorum omnium in beata illa patria gaudentes & exultantes iam obliuiscuntur. Quod si te tanti huius domini benignitas, ut inimicis tuis parcas, nihil commouet: si ingentia illius in te merita ab inimicorum persequutione te auocare non ualent, si honor, gloria, diuitiæ, triumphus, quæ inimicis suis indulgentibus parata sunt, nec tantillum te commouent: id certè mouere maximè debet, ut infamiam fugias, pudor quem contrahes, cum ante iudicis tribunal seuerissimi sis sistendus, immania etiam supplicia, quibus proculdubio afficieris. Elige utrum uolueris, uel inimicum diligere, uel æternis cruciatibus torqueri: quod quidem non loquelę sunt hominum, sed euangelica & æterna ueritas: Responde obsecro ad has uoces ò infœlicissimè homo qui in inferno crucieris. Quare proximum tuum non dilexisti: nam si illum diligeres, utique non arderes in inferno. O hominis miseram infœlicitatem: qui potius ardere elegit, quā diligere. O insanam & timendam electionem: nam si proximum diligeret, cum Christo perpetuo gauderet: quia uero amare illum noluit, ignibus æternis cruciatur. O manifestissimam fallaciam hominis, qui in hac uita tantillum doloris non vult pati: vult aūt in uentura perpetuos sustinere cruciatus. Si Ethnicus aliquis hoc Euāgelium legeret, uel audiret, quo Christus præcipit inimicos diligere: post hęc uerò iste abiret in plateas & audientias, ubi tot lites, & contentiones aguntur inter Christianos, unum ex duobus diceret: aut ꝙ non credimus euangelio, & rem ridiculam id iudicamus: aut quòd gaudemus in tormenta gehennæ ire. Velles ne tu in eū locum descendere in quem infidelis paganus tendit? Si igitur in potiorem locum post hanc uitam ire cupis, quam paganus & infidelis, plusquam illi facere debes. Si igitur tu solum amicum tuum diligis: quid amplius facis quam Turca? Dilige igitur inimicum tuum, quod Turca nec Ethnicus facit, & post hanc uitam meliorem locum obtinebis. Amor inimicorum rubrica est, qua infectæ sunt oues Christi. Et idem Christus dicit. In hoc cognoscēt, Ioan.15
quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis inuicem. Si igitur amicum diligis, nonne, & Ethnici hoc faciunt? Sed quia de his inferius in hoc capite suo loco dicemus, & quomodo per dilectionem inimicorum simus filij, quæ omnia Lucas noster, ut Matthæus tractat, ulterius procedamus ad ea explananda, ubi Lucas agit de operibus bonis proximis nostris exhibendis, licet inimici sint. Sequitur ergo. [Benefacite his qui oderunt uos.] In primis autem hic uenit aduertendum, quòd semper ubi dominus de amore loquitur,
protinus de eius effectibus sermonem ingerit, quæ opera sunt. Nam in cęna illa vltima cum Apostolis dixisset: Hoc est præceptum meum, ut diligatis uos inuicem: statim de operibus loquutus dixit. Maiorem charitatem nemo habet, quā ut aīam suam ponat q.s pro amicis suis. Et iterum. Siquis diligit me sermonem meum seruabit. Attende quomodo statim ut de amore fuit loquutus: de operibus loquitur.
Et in Leuitico præcepit dominus dicens. Leu. 6.
Ignis in altari meo semper ardebit. Et subdidit. Quem nutrit sacerdos subijciens ligna. Vult dominus, ut in altari cordis nostri semper sit ignis sui amoris, qui alendus est, & sustentandus ipsis operibus.

ribus. Nam quemadmodum ignis consumitur, & perit nisi semper ligna ei addideris: ita etiam amor moritur, nisi eum bonis operibus alueris, Opera uult dominus, & opera petit. Nam ut fieri non potest, ut ignem habeas in sinu quin cōburaris, ita etiam impossibile est, proximum diligere, & frigidum in operibus esse. Quocirca statim ut in Matthæo dominus de amore inimicorum egit, sermonem inseruit de operibus, quę in eos conferre debemus. Vnde sicut hactenus diximus de dilectione: modo acturi sumus de signis dilectionis quæ sunt opera: sed ea meminisse oportet, quę diximus superius statim ut incepimus agere de dilectione inimicorum. Nam sicut de dilectione inimicorum, & interiori amore loquuti sumus: eodem modo, & sub eisdem terminis de operibus inimicis exhibendis loquendum est. Nam dilectio inimici interior in generali considerata est absolute necessaria necessitate pręcepti, in speciali uerò considerata non est de necessitate præcepti, sed secundum præparationem animi: ita de signo dilectionis exterius exhibendo dicendum est: nam quædam sunt signa amicitiæ, quæ in communi exhibentur proximis, alia uerò in speciali. Generalia sunt, ut cum quis orat pro defunctis, aut pro salute & fœlici statu fidelium, aut pro toto populo: quæ quidem generalia opera teneris exhibere inimicis de necessitate præcepti. Nam si in hunc modum preces funderes. Proficiat hæc oratio omnium fidelium saluti, demptis inimicis meis: in mortale delictum incideres. De particularibus autem beneficiis aut signis dilectionis, utpote de communicatione lætitiæ cum eo, uel de profectu eius in aliquibus dicendū quod non teneris de necessitate exhibere uel ostendere: sed solum secundum animi præparationem, scilicet, quod animus tuus sit paratus, ut si inimicus tuus fuerit in articulo necessitatis, & nō potuerit per alterū ei prouidere, ut illi subuenies. Qđ autē extra articulū necessitatis quis faciat inimico hęc particularia beneficia, ad perfectionē pertinet, per quā nō solum uult uitare peccatum faciēdo ne ipse malus sit per odium proximi: sed etiā uult inimicū beneficiis superare, ut ei bonū faciat, quę quidem superabundans charitas est, & sub consilio cadit, quod tu facere deberes ut salutem animæ proximi tui acquireres, pro qua Christus dignatus est mori, ut ipse Apostolus admonet dicens, Si esurierit inimicus tuus ciba illum, si sitit potum da illi: hoc enim faciēs carbones congeres super caput eius. Quod fere idem consilium in Prouerb. habetur. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit da ei aquam bibere. Prunas enim congregabis super caput eius: dominus reddit tibi. Quā tam uim habeāt bona opera, ut inimicus irā & furorē deponat, in ipso Iacob apertissimo exemplo uidetur: qui bonis operibus iram fratris Esau mitigauit. Theriaca præsentaneum remedium est & singularis medicina aduersus uenenum: quę quidem ex ipso ueneno & aliis optimis cōfectionibus componitur. Ita tu si theriacam admirabilem, & singularem mediciaam uolueris conficere, ulceribus animę tuę accipe tibi inimici tui malitiam, quę uenenum est, & alias res bonas simul, scilicet, si esurierit, ministrare illi cibum, si siti laborat, potum dare, si fuerit nudus, uestibus illum operire: quæ quidem res si admixtę fuerint cum ueneno suæ malitiæ, mirabilem conficies theriacam, quę infirmitatibus animę medicamentum sit saluberrimum: nam ob hæc parcet tibi dominus alia peccata, quibus coinquinatus es, & simul etiam infirmitati inimici tui medeberis: nam cum ipse inimicus bonitatē & patientiam tuam attenderit: pudore suffundetur, & in melius emēdabitur. Nemo quippe ità adeò immanis est & barbarus, qui si uideat te multa ei bona facere, in retributionem suæ malitię, & quod ipso absente multa bona de illo predicas, & laudas, non confundatur & in saniorē mentem redeat. Attende obsecro per uiscera misericordię Dei, quo pretio Christus animam inimici tui redemerit: nam si ipse sanguinem suum pretiosissimū exhibuit, nō multū si tu fragmētū panis dederis: & si necessitate laborauerit, illi subuenias quādoquidē non in hac re multū laboris impēdes. Ita sanctus rex Dauid cū Abisai uellet nequā illū Semei interficere, q. p syluā tēdens lapides in Dauid iactabat & contumeliosis uerbis illum afficiebat,

Prou. 6. Rom. 12 Pro. 25. Gen. 33 2. Re. 16

bat, nunquam permisit aliquid maliei fieri cum facile posset pœnas sumere. Et
Luc. 22 Christus Malcho seruo pontificis, qui simul ueniebat cum Pharisæis & scribis, ut eum in carcerem de truderet, auriculam curauit, cum Petrus illlam scidisset. Et hoc
Matt. 5. idem agas in Mattheo de bonis operibus, quę in inimicos conferre debemus addidit. Sicut pater uester cœlestis qui solem suum facit oriri super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos, & plus super malos. quam super bonos. Nā oriente sole terrā calefacit, & ita terra uberes fructus producit, panē uinum, flores, & fructus, Quis obsecro his copiosius fruitur iustusne, an peccator? Vtique malus. Nam hic plures habet hereditates, oliuas, uineas, & deniq; plures messes & maiorem portionem terræ sortiuntur infideles quā Christiani quandoquidem ipsi possident Africam, Asiam maiorem & minorem, Aegy-
Sap. 2. ptum, Achaiam, Bythynium, Syriā, Macedoniam, cum reliqua orientali terra. Vnde peccatotes in libro Sapiētię adinuicē dixerunt, Venite coronemus nos rosis, ante quā marcescant? nullū pratū sit, q̄ nō pertranseat luxuria nostra, ꝑfruamur bonis, &c. Et in psalmo dixit Dauid, Ipsi peccato
Psa. 72. res, abūdātes in seculo, obtinuerūt diuitias. Ipsi enim sunt, qui plus eis gaudent, quę sol & terra producunt, q̄ reliqui iusti. Iam igitur uides quomodo maiora bona terrena sæpe dominus in hac uita conferat malis, quam bonis, & maiora inimicis
Exod. 5. & 8. quam amicis. Nonne uides quę miracula & prodigia inimico Pharaoni miserit & ostenderit? Et dū plures inimicos mundo habebat tunc dominus cum uisitauit, & humanam carnem assumpsit. Sic Paulus
Ro. 11. Romanis ait. Conclusit Deus omnia incredulitate, ut omnium misereatur. Tunc Deus mundum inuisit, quando plures habebat inimicos: & quando maior uastatio grassabatur. Sic tu dum inimicus tuus magis indignus fuerit, ut ei parcas tunc illi debes indulgere & maiora bona illi facere ut uel ita bonitas tua inter malitiam suā splendeat uelut lumen in tenebris. Cuius rei si appositissimum exemplum uidere
4. Re. 6. cupias in quarto libro regum id inuenies, Nam cum latrones Syriæ capere uellent prophetam in mediam Samariam: cumq; rex illos interficere uellet, non solum id uoluit propheta, sed potius splendidissimum conuiuium illis fecit: ex qua re ità confusi sunt latrones, ut dicat scriptura, q̄ ultra non uenerunt latrones Syriæ in terram Israel. Attēde obsecro quomodo confusi sunt bonis impensis operibus à sancto propheta. Potius inimicum tuum humiliabis, & irā ipsius frāges bonis collatis operibus, quàm malis: dumq; inimicus deterior fuerit & indignior bonis, tanto melior illi tu debes esse. Verum quia inimicus te ipsum corde perseq tur odiendo: opere persequendo, & ore male dicendo: è contrario debes illum ex toto corde diligere. Ideoq; dominus dixit. Diligite inimicos uestros Secundò si te opere persequitur, tu ei bona impende: ideoque dixit. Benefacite his, qui oderūt uos. Et tandem si lingua sua tibi detraxerit, multa tu bona de illo prędica: sicut modò pręcipit dominus. [Benedicite maledicentib. uobis.] Vult dominus ut toto corde, ore, & opere, inimicum diligamus, ei retribuendo bona pro malis. Sic in Mar- Marc. 6.
co legimus, quod discipuli Christi laborabant remigando: q̄ a erat illis uētus contrarius. Vide obsecro quomodo sancti in fœlici & contrario uento remigant. Ità tu si in portum illius cœlestis patriæ peruenire cupis contrarijs & aduersis calamitatib. ab inimicis illatis nauigare debes. Contrarium maledictionis est benedictio: & q̄ aduersatur odio, amor est: & malo repugnans, bonum est. Quocirca si ini 2. Co. 4.
micus tuus malus est, tu esto bonus: si te odit, eum ama: & si tibi maledixerit, bona de illo prædica. Quo aduersante uento beatissimus Paulus nauigabat, dicens. Maledicimur, & benedicimus: ꝑsequutionem patimur, & sustinemus: blasphemamur, & obsecramus. Sic sanctissimus Ioseph, quē fratres uendiderant cum descēderent in Aegyptum, cum fletu magno Gen. 35
occurrit, & osculatus est eos dicēs. Nolite timere. Sic Moses, quem populus multoties contēpserat, & lapidare uoluerat, his non obstantibus pro eis ardēti amore ad Exo. 32.
dominum orabat dicens. Dimitte peccatum populi huius, aut dele me de libro uitæ. Sic Dauid pro Saule orabat, & bene de illo loquebatur, eiusque fortitudi- 2. Re. 1.

nem laudauit, & mortem illius lamentatus dicebat. Gladius Saul non est reuersus inanis. Filiæ Hierusalem super Saul flete, qui induebat vos coccino, &c. Sic beatissimus Christi Martyr Stephanus uento contrario nauigans pro crucifixoribus orabat dicēs. Domine Iesu ne statuas illis hoc peccatum. Denique ipse Christus in nauicu-
Act. 7. Luc. 23. la crucis uento contrario nauigans inter scyllam & Charibdim inimicorum & carnificum pro eis ad patrem summis precibus exorauit dicens, pater dimitte illis. Sic oēs sancti in portum salutis nauigarunt inimicos diligendo, orando pro eis, & benè illis faciendo. [Et orate pro calumniantibus uos.] Orare debemus pro inimicis nostris exemplo Christi saluatoris nostri, & sponsæ suæ sacrosanctæ ecclesiæ: quæ preces pro inimicis Iudæis fundit, hæreticis, & schismaticis in die parasceues. Moses etiam proiecit se super faciem suam orās
Nu. 17. pro calumniatoribus Sic sanctus propheta
2. Re. 12 Samuel cum eijceretur à principatu
Rom. 3. dixit. Absit ut cessem orare pro uobis. Sic D. Paulus admonet dicens, Benedicite &
Esa. 53. nolite maledicere. Et Esaias loquutus de Christo dixit. Ipse peccata multorum tulit: & pro transgressoribus orauit, ut non perirent. Etenim oratio pro inimicis facta plurimùm valet coram Deo, Vnde per
Iere. 15. Hieremiam. Si steterint Moses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Hos duos nominauit præcæteris patribus & horum orationem sic exaltauit & magnificauit: quia hos duos tantùm pro inimicis orasse in ueteri testamento legimus. Alter eorum lapidibus cæsus à populo pro lapidatoribus orauit.
Exo. 17 alter uerò cum eijceretur à principatu
1. Re. 12 preces ad dominum fudit. Quocirca, ut Hieremias nobis commendaret excellentiam orationis factam pro inimicis, utq́ue ostenderet dominum meritissimo aduersus populum illū irasci, horum rōnem tanquā maximi pōderis & ualoris attulit.

¶ Porrò qui calumniantur peiores sunt persequutoribus, quamuis utrunq; apud Matth. dixerit. Calumnia quippe non so-
Matt. 5. lùm falsa fingit: sed etiam ea quæ piè gesta sunt labefactat, & denigrat. Sanctus Ioeph non solùm persequutus fuit à fratribus, sed & calumniam passus est à domina sua: quia inuitatus ad crimen, cum fugiēs in manibus dominæ pallium reliquisset falsò fuit accusatus de adulterio. Quocir- Gen. 3
ca hæc contemplatus egregius uates ad dominum clamans dicebat. Redime me à Ps. 118.
calumnijs hominum: ut custodiam mandata tua. Nam cum ipse totius belli pondus suscepisset, & in funda & lapide Getheum Goliat percussisset, coepit calum- 1. Re. 18
niam pati à Saule rege, & ideo dicebat. Redime me à calumnijs hominum, ut custodiam mandata tua: nam qui calumnia opprimitur, non facile custodire potest mandata domini. Etenim necesse est plerunque tristitiæ aut timori cedat, aut uel metu calumniæ & dolore affligatur. Itaque non solum uos persequentes diligite, sed etiam pro calumniantibus orate. [Et qui te percusserit in unam maxillam præbe illi & alteram.] Quod quidem cōsilium est, non præceptum. Ideoque non est opus vt exteriori opere id adimpleas, sed ut animū paratum habeas, ut si opus fuerit id pro Christo sustineas. Sic benignissimus dominus ei, qui percussit in unam maxillam non præbuit alteram, sed maxima charitate eum correxit. Sicque consilium hoc adimplendum est, ità ut proximis ma- Ioā. 18.
gis prodesse uideamur.

¶ Obserua autem ꝙ phrenetici dum medicis magis conuiciantur, tanto magis medici illis cōdolent, & maiorem compassionem suæ infirmitatis habent. Si autem aliquis medicus irasceret̄ propter uerba quæ phreneticus ei dicit, talis utique insanus iudicaretur. Sic tu considerare debes quòd is, qui te ipsum percutit phreneticus est, & omni prorsus mente destitutus, & passio infirmitatis vitij sui facit eum delirare, Ideoque tu irasci non debes sed cōpassionem suæ egritudinis habere, illi medendo, impendens ei bona opera, paratusque debes esse & præsenti animo, ut pro Christo percutiaris alapis & fustibus. Sic diuinus Paulus Corinthijs suis dicebat. Libenter suffertis insipientes: cùm si- 2. Co. 11
tis ipsi sapientes. Sapientes sustinere debent ignaros, & cordati insipientes, & sani infirmos: nam medici prudentes phreneticos curant. Ideo addidit, Sustinetis enim siquis deuorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem uos cædit. Ete-

nim per horum complementum homo cum Christo componitur, diabolus ab homine uincitur: & plena pax inter homines obtinetur.

¶ Obseruandum etiam hic est fuisse Pharisæorum commentum, licere omnibus uim ui repellere: quoniam à Mose dictũ legerunt. Oculum pro oculo, dentem pro dente. Quod si uerum esset, ut quisque suam iniuriam uindicaret quid opus esset iudicio? Manifestè itaque patet hoc dictum pertinere ad Magistratus, quibus dominus gladium permisit, & commisit puniendum malos, illi autem dictum domini deprauantes suis affectionibus id accomodarunt, quod de magistratibus peculiariter dictum erat. Etenim non cuiusuis est leges ferre, & uindictam sumere. Itaque in eo quod hic Christus dicit de exhibitione alterius maxillæ: & quod subdit statim de tunica nihil aliud docere uoluit nisi ut Christianus homo aliquo modo læsus non quærat uindictam, paratiorque sit ad grauiora ferenda quam ad uindictam sumendam. Et ut breuiter omnia dicta complectar tale cor dominus in suis amicis postulat, quod ab omni impatientia, & uindictæ cupiditate, & omni contẽtione sit alienũ, Nec tamẽ negauerim posse cõtingere ut iuxta Christi uerba, etiam altera maxilla sit exhibenda: nec dubitauerim, quin non hoc hoc semel a pijs hominibus factum sit. Porrò, an Christiano homini liceat aduersus Christianũ iure agere, & coram iudice eum conuenire modo non disputamus. Potest suam iustitiã implorare, & sanctum & pium est uellet, vt delicta puniant, nè Deus ab alijs offendatur. Id autem quiuis homo facere debet, ne hoc faciat, ut uindictam sumat, utque passionem animi sui sequatur. Charitas enim in huiusmodi negotijs consulenda est: nihil aũt referi, quod iudicio assistas, siue non, sed quo animo hoc ipsum facias, plurimum refert, quod idem sentiendum est de hoc quod modo sequitur. [Et ab eo qui aufert tibi uestimentum, etiam tunicam noli prohibere.] Non intelligendum est, quod tenemur illa dimittere, quando cunque aliquis a nobis illa auferre uoluerit, quia ista non esset perfectio charitatis sed potius ansa & occasio ad malum proximi vt quis accipiat res alienas, & efficiat auarus & uiolẽtus. Sed intelligi debet hoc de animi præparatione, s. quod si alicui fuerint ablata aliqua eorum, quæ possidet, ideò ob hoc nõ commoueri debet in fraternum odium, sed animum habere paratum ad perdendum hæc, & alia multa, antequam proximorum charitas amittatur. Licitum tamen est sine contentione & scandalo ablata repetere. Vbi intelligere debes, ꝙ hic Christus damnat lites, contentiones, scandala & damna non iustitiã & iudicium. Et si non potueris repetere tẽporalia, ait etiam quod tunicam de illi, qui uestimentum tulit: quia melius est rerum temporalium iacturam facere, quã æternæ uitæ. Iudicia enim tribunalia, & magistratus, nõ damnat Christus, sed inimicitias, odia, & contentiones, quæ propter res temporales oriri solent: ita ut sæpe sæpius inuicem conuiciantur, pugnãt, & occiduntur homines. Si sine diuina offensione rem tuam recuperare nõ potes: sic adeò animam tuam æstimare debes, ut rapta non debes repetere, sed quæ remanserunt dare si opus fuerit, ne tantus & tam magnus dominus offendatur. De quibus contentionibus & iudicijs Corinthios Paulus arguebat dicens. Iam quidẽ omnino delictum est in uobis quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis? Quare non magis iniuriam patimini? Omni autem petenti retribue, & qui aufert, quæ tua sunt ne repetas.] Eodem modo uenit intelligendum hoc, ut id qđ superius statim retulimus, s. ut potius homo paratus sit, damnum proprium pati, quam ut scandalum pusillorũ suscitet, si id aliter sedare nõ ualet. Melius enim est, ut quod auferĩ non repetemus, & qđ potius pereat: ꝙ qđ aliquid fiat charitati cõtrariũ. Præterea id quod ait, omni petẽti tribue, intelligendũ est de illo, ꝙ iuste petit. Omni inquã qui iure petit tribuẽdum est, sic eleemosyna necessitatem habenti, eroganda est. Iuste nanque pauꝑ diuiti petit, quia indiget. [Et prout vultis ut faciant uobis homines, & uos facite illis similiter.] Quia proximos tenemur ex charitate diligere tãꝗ nos ipsos: ita nos facere tenemur eis, sicut nobis ab ipsis fieri cupimꝰ. Hoc ꝗppe fraterna dilectio postulat,

Marginalia: Exo.21. (beside "que suam iniuriam uindicaret"); 1.Cor.6 (beside "thios Paulus arguebat").

lat,& lex naturalis dictat : cuius duo sunt communia atque præcipua præcepta.
Tob. 4. Vnum negatiuum,quod habetur in Tobia,scilicet.Quod ab alio oderis tibi fieri, uide ne alicui feceris. Aliud est affirmatiuum quod ponitur à Christo. Quæ quidem pręcepta leges sunt naturales à Deo datæ,quibus homo dirigitur,ut actiones proprias operetur: & quia affirmatiuum est maioris perfectionis,decuit Christum in euangelica lege illud proponere, quæ lex maioris est perfectionis:& quanto ꝑfectius quis hoc præceptum adimpleuerit tanto perfectior erit. Adimplendum est tamen loco & tempore opportuno: quia pręcepta affirmatiua non obligant omni tempore sicut negatiua: sed tãtum loco & tempore necessitatis. Nullus ab hac lege excusatur, nullus ignorantia ex-
Psalm. 4 cusabitur. Dauid enim ait: Multi dicunt, quis ostendet nobis bona, respondet tamen ipsemet dicens. Signatum est super nos lumen uultus tui domine. Hæc lex naturalis fixa est cordib. nostris, & ęquè antiqua ac ipse homo:qui vero eam non seruauerit, nullam excusationem coram domino habebit. Quod tibi uis,alteri facito.Manifesta obsecro. Quid in hac vita cupis? Certè aliorum amicitiam uis, ab alijs amari & honorari: at si uideas te ab alijs decipi,aut odio haberi doles: optasque vt in tuum amorem deueniant,& vt te colant,qui contrafaciebant. Hoc autẽ, quòd tu tibi optas, præcipit Deus, ut tecum fiat. Dices,rectè quidem consultum est honori meo,ne, scilicet quis cõtra me insurgat: & opto etiam,ut ego aduersus aliquem leuarem caput, ut impunitus manerem. Impia & iniqua est hæc tua lex,nam Christus hic dicit,quod uultis,vt faciant vobis,idem vos alijs facite. Nam
Matt. 5. si Christus in Matthæo præcipit, ut gehẽna puniatur qui te despicit, gehenna par est,ut puniaris si alios despexeris. Si autẽ non uis,ut aliquid tibi rapiatur,ne tu fureris,&c. Nam ut unus est omnib.Deus, ita omnibus est una diuina lex. Mirabile quidem est,quomodo Ethnicus aut infidelis homo audita hac lege illam non accipiat. Vtique pecudes & non homines censendi sunt, qui tam regiam & nobi-
Psal. 18. lem legem non accipiant. Iustitiæ domini rectę(inquit Dauid) lętificantes corda: præceptum domini lucidum, illuminans oculos.

¶Obserua non dixisse Christum hic, vt faciunt uobis homines, sed ut uultis ut faciant uobis homines. Nam si diceret, ut faciunt uobis homines sic facite illis,intelligi posset,mala debere fieri, malefactoribus, & odio inimicos prosequi: quod certè absurdissimum est homini Christiano, & ab eius religione prorsus alienum. Etiam si modo multorum sit prouerbium qui bene mecũ fecerit, multa bona Deus illi impendat, malum autẽ mittat in eum,qui malum mihi fecerit. Multo aliter Christus redemptor noster docet,qui ait: Diligite inimicos uestros: & benefacite his qui oderunt uos. Merito ergo ait,quod uultis, ut faciant uobis homines,ita facite illis.Et quemadmodũ tu uelles ne falsum aliquod testimoniũ tibi imputaretur,nec quod res tua tibi raperetur: idem ipsum Christus inquit, ut cum proximo facias.

¶Obserua autem hoc non esse intelligendum de quocunque actu uoluntatis nostræ: sed de uoluntate rationali, siue consilij. Multi quippe causa sunt scandali:& alios ad peccandum inducunt. Nec tu uelle teneris, quod ut tu malus es cũ proximo tuo, ille alter tecum sit. Ideoq; ut uultis uoluntate bona & rationabili, & recta,ut faciant uobis homines, ita facite illis.

¶Expende etiam quod homines dixit: nam à Deo, & Angelis multa uolumus fieri nobis, quæ non possumus facere illis, redditur tamen uicissitudo illis sola charitatis affectu. [Et si diligitis eos, qui uos diligunt,quæ uobis est gratia?] Hoc est,si tantum uos amantes diligitis & nõ alios: quod meritum inde uobis euenit? Nullum sanè. [Nam peccatores diligentes se diligunt.] Quia hoc naturale est, quamuis non semper: quia odiunt corripientes illos, quando puniuntur uel cor-
riguntur:iuxta illud Sapientis.Non amat Pro. 15.
pestilens eum, qui se corripit. Et Amos Am. 5.
ait.Odio habuerunt corripientem, & loquentem perfectè abominati sunt.

¶Obseruandum est, quod Christus in hoc loco dicit peccatores diligere, peccatores

tores non intelligitur ex charitate, quę amor infusus est, & spiritualis, nam qui tali charitate diligit inimicum, merebitur uitam æternam. Peccator tamen in mortali existens peccato non potest mœreri uitam æternam. Intelligendum est tamē, peccatores diligentes se diligunt, s. amore carnis naturali, & sociali. Nam qui amicū diligit ex charitate: diligit etiam amicū: quia charitas se ad omnes extendit, quia si inimicum nō dilexerit, in peccato mortali est, & tunc nec amicum diligit ex charitate, quia charitate caret. Diligere autē amicum quia diligit nos ex charitate, meritorium est uitæ æternæ: sicut oīs actus ex charitate procedens. Signum autem, quo quis non diligit amicum ex charitate est, quia amicum non diligit. Ideo qui aliquem hominem odit, nullum ueraciter diligit. Itaque qui ex charitate diligit amicum, etiam inimicum diligit, & si inimicum non diligit, neque amicum diligit ex charitate. Sed qui in charitate est, omnes uerè diligit tàm amicos, quàm inimicos.

¶Denique dilectio inimici maioris mihi meriti uidetur, quam amici: quia si pręmium essentiale respondet feruori dilectionis, feruentior est uoluntas in dilectione inimici, nam tēdit circa ea, ad quę non inclinatur: & ideo requirit maiorem feruorem circa finem, idest circa Deum. Quia ad hoc, ut quis diligat amicum decem gradibus feruoris, forte non oportet, ut diligat Deum duobus gradib. feruoris: ad hoc autem, ut diligat inimicum decem gradibus feruoris, oportet ut diligat Deum quadraginta gradibus feruoris: quia inimicum non diligit nisi propter Deum: & ideò dilectio inimicorum non tantum quia ex maiori conatu procedit uoluntatis, sed etiam quia ex feruētiori & maiori dilectione circa finem oritur magis meritoria est, quam dilectio amicorum. Nam si hic duos appositos in mensa habetis cibos, alterum bene conditum, alterum uerò male: manifestum est quod benè conditum teipsum inuitabit, ut ex illo manduces, alius uerò non. Ita amicus tuus cibus tibi est bene cōditus: nam quemadmodum hic cibus ad comedendum inuitat, sic amicus ut cū ames, & quemadmodum amarus cibus, & potio amara ut sumatur & comedatur maior conatus, & uis requiritur, ità cum inimicus sit cibus amarus, & insipidus opus est maiori conatu ut ipsum diligamus: & vbi est maior conatus ibi cęteris paribus est maius meritum. Beatissimus ille Stephanus cum à carnificibus lapidaretur, in dominum se conuertit dicens. Ne statuas illis hoc peccatum. Et quando pro se rogauit stans dixit: Domine Iesu accipe spiritum meum. At quando pro inimicis suis exorauit genua flexit. Positis autem genibus, clamauit, ne statuas illis hoc peccatū. Quodquidem facto cum genibus oraret flexis, ostenditur agonia & feruētissimus conatus, quo pro inimicis orabat: nā genua flectere nihil aliud est, quam uoluntatem inclinare ad orandum pro illis dominum. Et ulterius dicitur, quòd clamabat uoce magna, uociferans: manifestum enim est, quòd ut aliquis uociferetur opus est maiorem habere in pectore conatum, quàm ut submissus quis loquatur. Qua quidem re nobis significauit, quòd propter negotia sua non opus erat uolūtatem inclinare, nec magnum conatum adhibere: sed ad orandum pro inimicis suis maiorem conatum addidit. Igitur ubi maiores adhibentur uires ibi maius est meritum: si igitur maiores & potentiores uires exercentur in dilectione inimicorum, ibi erit maius meritum. Vnde dico maiorem perfectionem esse inimicum diligere, quam amicum, quia ex maiori charitate procedit. Nam maior ignis est, qui procul distantes comburit: quam is, qui proximos & uicinos urit: atque ita maior charitas est quæ attingit inimicū tuum, qui longè à corde tuo distat, quā ea qua amicum qui proximior est, diligis. Et cum obiectum charitatis sit Deus, ubicunque operatur est propter Deum. Cum igitur amor inimici nihil aliud habeat quam Deum, magis purus & perfectus est, quia plus humanas uires superat. Perfectior adamas erit, qui unam ferri libram è terra leuaret, quàm qui acū. Maximum pondus inimicum habet, quē charitas leuat. Quod etiam si similitudine audire id gaudeas, audi. Nam quando multi cantores canunt, si inter eos aliq s

Act. 7.

sit, qui optimum & suauem uocē habeat, cum simul iste cum alijs canat, non ita illa excellenti uoce gaudes, ac si ipse solus caneret. Vnde debes præcipere si suauem uocem illius audire cupias, ut omnes alij taceant. Ita quando inimicum diligis, solus diuinus amor canit, quia solus Deus diligitur: at qñ amicum amas, ēt si ꝑ Deum illum ames tamen aliæ multæ causæ sunt: & ideo tunc charitas non tam suauius sonat, atque ita is amor quo amicum diligis non tam purus & spiritualis est ut inimici, ubi solus diuinus amor canit. Quā quidem perfectionem amoris (ut cetera preclarè solet) uolens explicare egregiè Paulus dicit. In hoc apparuit gratia Dei, quòd cum inimici essemus reconciliauit nos in
Rom. 5. Christo Iesu. ¶ Atsi diceres Christum dixisse. Maiorem charitatem nemo habet, q̃ ut animam suam ponat, quis pro amicis suis, respondeo, ꝙ qñ hoc dicebat tantū cōferebat inter se opera collata amico, quorū maximum est uitam pro amico expo-
Ioan. 14. nere. Nam manifestissimū est, plus illū pro amico facere, q uitam pro illo tribuit, q̃ q rem donat, aut aliquid aliud facit Sed si hoc opus factū pro inimico accipiatis, nullum est dubium quin maioris sit meriti. In hac autem re nolo amplius filum orationis protendere, quia scholastici pro vtraq; parte adducunt sua argumenta, & id in scholis disputant. Itaq; eandem materiam prosequitur Christus, nam sicut dixerat, diligite inimicos uestros addidit, si diligitis eos qui uos diligunt. Et sicut dixerat. Benefacite his, qui oderunt uos, nunc etiam in consequentiam ait. [Et si benefeceritis his, qui uobis benefaciunt quæ uobis est gratia, siquidem & peccatores hoc faciunt.] Hoc etiam sicut præcedentia uerba intelligi debet: quia si benefactoribus bonum facias non ipsum Deum intuens, sed propter amorem mundanum non est id apud Deum alicuius meriti. [Et si mutuum dederitis his, à quibus speratis recipere, quæ uobis est gratia? Nam peccatores peccatoribus fœnerantur, ut recipiant æqualia. Si mutuum das non ex dilectione aut charitate, sed propter propriā utilitatem, ut aliquid ultra sortem accipias: quam mercedem accipies? Etenim hoc idem peccatores faciunt, peccatoribus mutuum dantes: & ultra id quod dāt nihil accipiunt, sed tantum æquale Quanto potius uos, qui meliores estis, debetis mutuare, ut æquale recipiatis, sed etiā mutuare, nullam habentes spem repetendi id quod mutuastis, si uideatis proximum necessitatem habere? Si igitur peccatores cōtenti sunt accipientes id, quod dederunt nec aliquid ultra petunt, aliquid ampliùs uos debetis facere ut eos superetis. [Veruntamen diligite inimicos uestros, & benefacite eis.] Tanquam doctus & prudens Magister Christus redemptor noster iterum inimicorum amorem commendat. Vt magister qui lectionem utilem & necessariam legit, ne memoria discipulis excidat, iterum eam relegit. In quo quidem apertè conspicies quàm necessarium est, inimicum diligere, si in salutis portum appellere cupis: quandoquidem dominus, non semel sed iterum, atque iterum ut inimicos diligas commendat, & tanquā utilissimam doctrinam iterum eas repetit. Certos igitur uos facio quod non fœnerabitis, nec malum facietis uobis mala faciētibus: si inimicos dilexeritis. Bonum omnibus impenditis: si omnes amore fueritis prosequuti. Nam, si amor in cordibus uestris habitauerit, ipse uos docebit quid facere debeatis. Ideo dixit. Veruntamen acsi diceret. Hoc seruetur exactè, hoc indubitatè fiat ut amor sit proximi talis, & tantus, ut etiam ad ipsos inimicos extendatur. De hac dilectione: & de operib. inimicis impendendis iam diximus. Ideo nūc ad alia, gradum properemus. Igitur ignis abscondi non potest, & amor si uerus sit ipsis operibus ostendi debet. Atque ita si amore ardes fieri nequit, ut proximo non subuenias si illum uideris in necessitate cōstitutum? Si igitur amor præcepit, ut indigenti proximo, ex substātia tua tribuas; qui fieri poterit, ut suam rapias? Vnde Christus postquam proximorum dilectionem commendauit, & charitatem quam erga illos exercere debemus, præcipit ne sua rapiamus, sed quod illi metuemus, nec aliquid ultra mutuum repetamus. Et ideo subdidit.

Et mutuū date, nihil inde sperantes.] Si proximū diligis, bonū illi facito, mutuum dando, & ne malū facias ultra id quod dedisti

disti accipiendo. In quibus uerbis aliquid est consilij, & aliquid precepti. Consilium enim est: ut des mutuum: nã extra casum necessitatis extremæ non teneris tua dare proximo. Verùm si iam mutuum dedisti: preceptum domini est, vt nihil ultra id qđ dedisti accipias. Maxima quippe iniquitas est, accipere usuram pp id quod mutuasti.

¶Primò, q̃a usurarius uendit tẽpus: qđ dñs tàm diuitibus, quàm pauperibus uoluit esse commune, sine ulla personarum acceptione. Non.n. potest esse nisi unicum tempus simul & semel: & q̃a usurarius uẽdit pauperi tempus, quod omnib. est commune: meritò temporis indigentia punitur usurarius: vt inquit Dauid. Viri impij
Psal. 54 non dimidiabunt dies suos. Et licet iste diu uiuat: curis seculi, in morte occupatus, temporis indigentia punitur, non habens locum pęnitentię. De eo nanque Ecclesiasticus dicit. In tempore redditionis
Eccl. 29 postulabit tempus.

¶Secundo cũ commodare sit, pecuniã ad eius cõmodum dare: uult impius pauperi pecuniam dare, & commodum apud se retinere: quod quidem omni rationi prorsus aduersat̃. Pretereà usurarius uult, ut ea pariant, quæ nunquam pepererunt: & ut ea generent, quæ nunquam generarunt: nam uult ut nummi sui singulis mẽsibus alios nummos pariant, quod quidẽ contra naturam est.

¶Obserua autem quòd usura idem est, quòd morsus, nam in Hebraica lingua verbum nasach à quo, nesech, id est usura, significat mordere, ut patet in libro Numerorum ubi dicitur. Si nasach, idest, si mor-
Num. 21 deat serpens uirum. Dicitur autem usura morsus: eo quod mordeat eum, qui mutuo petit ad usuram. Vsurarius quippe non tantum, quod suum est recuperat, sed etiam mordet in proprijs bonis eum qui mutuo tradit ad usuram ultra sortem accipiendo. Sicut enim canis aut serpens, aut quodcunque animal mordens trahit secum id quod mordet, seu morsum: ità pecunia tradita ad usuram trahit secum aliam partem minorem, uelut morsum suum ex aliena substantia. Quocirca dominus hanc iniuriam uelut sibi illatam grauissimè repetet. Vnde in Exodo dicit. Si mutuaueris pecuniam tuã populo meo pauperi. Nõ dicit tuò, sed meo, ut scias usuram non à paupere, sed à Deo exigi debere. Quemadmodũ enim ab aspide percussus, dulcedine & suauitate delinitus à somno capitur: & in illa saporis sua- Exo. 22
uitate quiescit donec animã exhalat, quoniam uenenum latens per omnia membra diffunditur: sic qui ad usuras accipit, pecunia oblectatur, sed usuræ uenenum, per omnes membrorum facultates discurrit, totumq; hominem captiuum ære alieno reddit, & qui antea liber erat, ut se in libertatem asserat, diu noctuque laborat. Considera igitur ò homo tu, qui Christianus es, qua munificentia dominus bona tibi omnia largitus est. Quid obsecro ipse à te petit pro usu solis & lunæ? Quid pro stellarum splendore & ministerio? Quid denique pro cunctis bonis, quæ tibi natura donauit. Pudeat ergo te ab eo usuram expectare, qui tibi cuncta gratis & sine usura largitur. Eum hominem sanctus Dauid dicit stare in monte domini & in loco sancto eius, qui pecuniam suam non de- Psal. 14.
dit ad usuram. Et dñi etiam preceptum Deu. 33
est. Non fœneraueris fratri tuo pecuniam ad usuram neque fruges, &c. Idem habetur in Leuitico. Et in Ezechiele etiam legimus. Vsuram & superabundantiam non Leu. 25
accipietis. Et in Deuteronom. dominus Eze. 18.
ait. Non fœnerabis fratri tuo ad usuram, Deu. 23
pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliã rem sed alieno: Dixit alieno, q̃a terra promissionis erat Iudæorum; nam Deus dedit illam Abrahæ, quam multi ex Gentilibus sub tyrannide possidebant, ut erãt Iebusæi, Philistæi & reliqui. Et quia isti Gentiles contra fas & ius terram Iudęorũ possidebant, ipsi uerò Iudæi illam armis expugnare non ualebant cum innumera Gentilium esset multitudo eaq; potentissima. Quocirca dominus præcepit Iudæis ut ad usuras pecunias darent Gentilibus illis, ut uel sic recuperarent, quòd iustitia & iure suum erat. Vt modò licitum est aliquem se ipsum in rem alienam intromittere, accipiendo id quod ipsi debetur, si qui ei debet potens est, & iustitiam aduersus illum non ualet obtinere, si modò sine scandalo fiat. At quòd Iudæi faciebant cùm extra terram promissionis erant, exteris gentibus fœnerantes id utique pec

catum

catum erat. Et quod modo Christiani faciunt fœnerantes, utique peccant. Nam id quod dominus inquit, Dabis alieno, intelligendum est de his, qui terram promissionis incolebant: quia hoc non erat alienum rapere, sed quod suũ erat redimere. Quod si alias ad usuras dabãt, grauiter peccabãt. Et sic intelligitur illud, alieno, Et quemadmodum Iudæi optimo iure Aegyptios ex
Exo. 12. poliauerunt, & eorum supellectilia rapuerunt, cum exierunt ab Aegypto, quia cũ illis tam quam mancipia seruiuissent nullam mercedem acceperunt: hoc etiam modo fœnerare poterant Palestinis qui contra omne ius terram suam usurpauerant, quam illis dominus dederat: quæ sua erãt ita recuperantes, Et in hoc casu fęnerare licebat, & non in alio.

¶ Aduerte etiam quod hoc quod Christus hic dicit, & omnes istæ autoritates ueteris testamenti intelligendæ sunt, si res, quæ accipitur ex mutuo sit pretio æstimabilis. Nam si das mutuo ut amicitiam alicuius tibi concilies, non es usurarius. Eodem etiam modo usura non est si mutuas, ut bona tua ab alio detẽta redimas, & recuperes: & etiam ut à uexatione te liberes: quia hic nullum ex mutuo lucrum acquiritur, sed sola uitatio proprij dãni. Ex ijs etiam quæ pretio æstimantur ratione lucri cessantis, uel damni emergentis poteris aliquid accipere ad arbitrium boni uiri, aduertens ad id, quod lucrari posses quia mercator es, & cum mutuaueris, aliquid amisisti. Id ex lucro auferẽs quod propter laborem acquirere deberes. Alias dare ad usurã peccatũ est, & lege diuina ꝓhibitũ, & natura sua iniustum est: quia id uenditur quod proprium est, quod contrariatur iustitiæ. In qua re id aduertendum est: quod quædam sunt res quarum usus est earum consumptio, & non habẽt usum distinctum à consumptione sicut uinum triticum & aliæ res similes, quæ usu consumuntur, quarum rerum cui conceditur usus conceditur etiam res quantum ad suam substantiam, propter quod in talibus per mutuum trãsfertur dominium. Alię autem res sunt: quarum usus non est dominium, quia distinguitur unum ab alio, sicut equus domus, & similia. De his potest quis accipere pretium usus, sicut paret in conductione & locatione homus non autem de alijs, quia proprius usus pecuniæ est consumptio eius: Ideòque illicitum est pro usu pecuniæ commodatæ accipere pretium. Vnde maxime obseruandum est in hac materia rerum mutuatarum apud quem remanet dominium rei, quę mutuatur. Nam si dominium manet apud eum qui mutuat, & non apud eum, qui accipit: si id quod mutuatum fuit casu fortuito amittitur, illi amittitur q; mutuauit: quia res, quę perditur domino perditur. Quę regula memoriam non debet excidere Exempli gratia. Accipit quis mutuatum ab aliquo equum, & simul centum aureos ut aliquod iter faciat: at uero in itinere contigit ut latrones furati fuerint equum & simul nummos sine huius causa. Hic talis tenetur ei, à quo accepit cẽtum aureos restituere, non autem equũ: quia iactura facta fuit sine hominis culpa & res quæ perditur domino perditur, & dominium equi apud eum mansit qui equum mutuauit, & non dominium pecuniæ. Etiam si aliquando contingit mutuare pecuniam, ita ut qui mutuat dominium apud se reseruet, ut in contractibus societatis: in quibus qui pecunia nõ aliud habet, quam usum eius. In quo casu si pecunia quę substantia est commercij amittitur, domino amittitur, qui eãm mutuauit: & hac eadem ratione partem poterit obtinere lucri suę pecuniæ. At qui mutuat: & pecuniam suam in commercium apponit, uult ut pecunia sua incolumis maneat, & quod ei soluatur etiam si amittatur ac si lucrum inde acquireretur usura esset. Sed si lucro uel iacturæ talis pecunia daretur, licitum esset. Hęc materia nimis prolixa est qua multi multos & magnos codices scripserunt, de usuris, de cambiis, de depositis, quam modo rem si ex professo agere uellemus esset in infinitum abire, & à proposito digredi. Sed utinam domino Deo placeat: ut in regũ & principũ corda inspiret, ut à regnis suis hoc pestiferum uenenum exterminent: ut sunt tot tantæque usuræ, tot latrocinia & furta. Ob quę maximè mirari soleo, quomodo Deus uniuersum mundum non subuertat, & fulgura radios mittat, ne horum hominum tanta prauitas & nequitia pios & sanctos

sanctos Christianos offendat. Et erit merces uestra multa. Bene quidē inquit multa, quandoquidem diuus Paulus inquit, quod nec oculus uidit, nec auris audiuit nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit dominus diligentibus se. Dabit æternos illos & cœlestes thesauros eis, qui in hac uita diuitias congregare noluerunt: quippe mutuarunt, nullum lucrum inde sperantes, & paup erib. eleemosynam porrexerunt. Verum hæc uerba non tantum ad īmediate dicta de mutuo referēda sūt, sed ad cætera, quæ de dilectione, & bonis operibus proximorum agunt: nam modo ad eos, qui inimicos diligunt loquitur dicēs, Et eritis filij altissimi. Per adoptionis scilicet gratiam, & dilectionis conformitatem: quia Deus inimicis suis multa largitur, quod quidem non facit propter retributionem, sed ex propria bonitate & charitate, & denique propter seipsum cū ipse sit omne bonum, & ultimus finis noster. Sicut hic ut suaderet dilectionem dixit, quod erimus filij Dei. Sic & olim propter eādem rationem dixit. Filij estote domini Dei uestri. Non uos occidetis, &cæ. Ex amore & pace, quæ ad inuicem inter nos fuerit, cognoscetur cuius filij simus, an dæmonis, qui semiuarium est totius discordiæ, & odij: an Christi, qui pacem fecit, & ex utraque unum. O excellentissimā & ocultam dignitatem homnis, qui inimicum suum diligit. Non dicit nos futuros esse seruos Dei, Aut amicos, aut aliud simile, sed futuros esse filios Dei. Sicut in Matthæo etiam dixit. Diligite inimicos vestros: ut sitis filij patris uestri, qui in cœlis est. Dicit itaque quod erunt filij propter urbanitatem & nutritionem, qua nutriti sunt in hac uita qui inimicos suos diligūt. Hęc est differentia inter filium pastoris: nā pastoris filius protinus ut adultus est, mittitur ut ous & sues pascat, & sine doctrina & eruditione nutritur: nec magistrum habet, qui illum urbanitatem docet. At filius regis pędagogo statim prouidetur, qui illum doceat, moneat, & sanctis moribus instruat: quippe eum corrigat si in aliquo deliquerit. Quid aliud obsecro inimicum esse existimas, nisi quendam pædagogum, qui tui curam habet? Nam quemadmodum pædagogus puerum castigat & corrigit: ita tu si inimicum renuis, neque monitorem uis q̃ te instruat, doceat, & dirigat. Vnde nec filius perinde uis esse ragis gloriæ, sed pastoris, ut quod libuerit facias siue ad pascendum porcos, siue ad custodiendas oues. Debes igitur pædagogum tibi eligere si hunc titulum tibi uis, scilicet, filium esse Dei. Respondeas obsecro ad interrogata. Vis ne in gloriam ascendere necne? Vtique respondebis: in illam conscendere cupio. Si igitur in cœlum ire desideras, & beatus esse cupis audi Apostolum dicentem. Quod si filij & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Si hæres esse uis, & filius debes esse, nam in domo patris filij hæredes sunt, qui autem per gratiam & adoptionem non fuerit filius Dei non ingredietur in cœleste regnum. Si igitur filius Dei esse uis, opus est ut prædagogum habeas, qui te reprehendat, moneat, quique nunquam oculos à te auertat: & ut tuæ uitæ caueat, & eis, quę dicis. Reges nanque & principes pinguem mercedem pædagogis tetribuunt, ut solertem curam suorum filiorum habeant: tibi uero uicinum tuum pædagog dominusū tribuit, nec illi aliquā mercedem tribuis propter curam, quam de te habet. Qui etiam si nihil illi condones ob beneficium in te collatum: saltim gratus illi esto, & illū ama. Summum honorem homines iudicant, in regia esse, uel secretarium, uel cubicularium, aut quod uis aliud officium præcipuum. O quanto maior est rex gloriæ, quam terrenus rex: & quanto maior dignitas est filium esse quam seruum. Merces quidem magna & copiosa est, ut dn̄s suos filios nos efficiat, & perinde hæredes gloriæ ¶ Præterea filij solent parētes suos referre uel in loquela, uel in facie uel oculis: & plerunq; cōtingere solet ut inter eos aliqua similitudo sit. Ob hanc igitur rationem Christus dicit, quod si filij sumus ut ei assimilemur in benignitate, misericordia, & amore proximorum. Ideo statim post hæc de similitudine quam cum nostro habere debemus, agit dicens, Quia ipse benignus est super ingratos & malos. Si enim ipse altissimus pater benignus est super ingratos & malos, ita uos esse debetis super inimicos, & peccatores, benefaciendo

Marginalia: 1.Cor.1. — Deu. 14 — Ephe. 2 — Matt. 5. — Gala. 4.

ciendo ingratis, & impijs, Deus quippe in gratis & sceleratis hominibus bona naturæ & fortunæ copiose largitur. Ideo per Matthæum dicit quod solem suum facit oriri super bonos & malos, & quod pluit super iustos & iniustos. In hoc enim imitari debemus Dei misericordiam, qui ingratis bona multa impartitur. Deus enim nemini est debitor. Sic nanque Esaias affirmat, & beatus Paulus ad Romanos scribens, Quis cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit illi & retribuetur ei? Ex propria uoluntate & liberalitate sua confert hominibus quib. nihil debet multa & innumerabilia beneficia tã naturę, q̃ gratię. Nã q. mali sunt non sunt digni gratia, antequam illã dominus impartiatur eis: cum nemo dignus sit prima gratia, quia nulli mereri cõtingit nisi per gratiam, & etiam post datã gratiam non solum non merẽtur, sed demerentur, quia per gratiam non operantur & perdunt eam illam contemnendo, quę maxima ingratitudo est: quæ ex diametro pugnat cum beneficio, reddens ipsum hominem indignum ulteriori beneficio. Iam credo uideris quàm liberalis est dominus cum malis, quamque benignus cum ingratis. Quodquidem tu si patrem tuum referre uis, facere teneris. Aspice obsecro faciem illam benignam, plenam gratiarum, quæ peccatoribus semper indulgẽtissima est: & quo amore Magdalenam suscepit, Zachęum, & latronem in cruce, & alios multos, quos libet sub silentio præterire. Debes etiam illum loquela referre, ut filij parentes, & uide quod eloquium suum dulcissimum est, ut fuit illud, quo alloquutus fuit infirmum peccatorem. Fili remittuntur tibi peccata tua, Et quod dulcius esse potuit uerbum quam illud ad latronem dictum hodie mecum eris in paradiso? Similis etiam illi esse debes in incessu, & quibus uiis ipse incedat, & attende quomodo obuiam exiit filio prodigo, qui omnem paternam substantiam deglutierat in uoluptatibus & libidine Hunc parentem imitari debes: quia eius imitatio filium suum te ipsum efficiit. Ita Daniel dixit uni ex illis senibus, qui Susannam accusabant. Semen Canaan, & non Iuda: quia etiam si Iudæus esset, crudelitatem & sæuitiam Cananæorum exercebat. Et Christus Pharisæis dixit. Vos ex patre diabolo estis. Quia opera diaboli faciebant. Sed patrem cœlestem, qui bonus est, sup ingratos & malos imitari debes, & ei similis esse: ut sis filius eius in benignitate & clementia, misericordia & mansuetudine, quod etiam his, quæ sequuntur suadet. [Estote misericordes sicut pater uester cœlestis misericors est] Non uult, ut eum potentia referamus, quia ob hanc causam à cœlestibus sedibus cecidit Lucifer: nam dixit in corde suo. Ascendamus in cœlum & similis ero altissimo. Nec uult, similes ei simus in sapientia, ut uoluit Eua, cui serpens dixit. Eritis sicut Dij, scientes bonum & malum. Vnde cum deluderetur à dęmone in miseram sortem deuenit. Nec uult dominus, ut miraculis eum imitemur, nec in creatione, nec in gubernatione mundi. In quo igitur? Vtique in misericordia. Hac quippe placuerunt ei Abraham. Loth, Dauid, & multi sancti Patriarchæ & Prophetæ. Hanc dominus (ut inquit scriptura) potius uult quam sacrificium, & hæc etiam nunc dicit similes nos ei futuros, sicut parentibus. Aliquis nanque alicui similis dicitur esse, non pedibus nec manibus, sed facie, quæ certior pars hominis est. Ita quod in Deo magis altum & profundum est erga nos, est sua misericordia: iuxta illud Iacobi. Misericordia eius super omnia opera eius. Et etiam dicit: Misericordia eius, super exaltat iudicium. ¶ Obserua autem, ut sane intelligas nihil in Deo esse maius, aut minus. Deus enim cum sit infinitus & summe simplicissimus, quidquid habet, oportet ut sit infinitum sicut ipse: nam si aliquid contineret in se quod infinitum non esset, illud ideo in Deo non esset, sed longè ab eo diuersum. Et si aliquid in Deo esset, quod Deus non esset: Deus summe simplex non esset. Cum igitur summe simplex Deus sit, perinde erit ut quidquid in eo fuerit, Deus etiam sit: & per consequens eadem mensura, qua ipse Deus mensurandum erit, Deus autem infinitus est, omne ergo qđ in Deo est, infinitum erit. Infinita ergo est illius misericordia, infinita illius iustitia, infinitę deniq; sunt omnes reliquę uirtutes,

Prou. 6. Esa. 40. Ro. 11. Ioan. 4. Luc. 7. Luc. 19. Luc. 23 Matt. 9. Luc. 15. Dan. 13 Ioan. 8. Apo. 12 Esa. 24. Gene. 3. Ose. 6. Iaco. 2.

tutes, quas sacra illa tribuit scriptura. Verum & si illius misericordia & iustitia ad illum relatæ infinitæ dicantur & sint, ad opera tamen relatæ talem suscipiunt magnitudinis rõnem, quale opus ipsum à misericordia uel iustitia procedens est. Quãdo ergo Deus sępè multa peccata dimittit, dicitur nimis misericors, sed quando parũ punit dicitur parua eius iustitia. Ideoque maior dr̃ misericordia quam iustitia, cum ambæ infinitę sint: quia utitur ad extra ipsis operibus magis misericordia parcendo & condonando, quam puniendo. Videmus.n. quòd quotidie summa patientia tot sceleratos & flagitiosos peccatores suffert, tot idolatras, tot homicidas, & pauci istorum puniuntur, quãdo uerò punit: non obliuiscitur suæ infinitæ misericordiæ. Misericordia dñi (inquit Dauid) plena est terra: quia in hoc mundo multos tolerat peccatores. Et ẽt sua diuina misericordia in cœlo est: iuxta quod idem egregius psaltes alio in loco ait: Domine in cęlo misericordia tua. Quia sicut prædestinationis non est danda causa, sed ex sua bonitate & misericordia ab initio prædestinauit electos, & gratiam primã sine illorum præcedẽtibus meritis Deus illis dedit, ut mererentur beatitudinem: ideo cœlum etiam plenum est sua misericordia sicut terra. In inferno etiam uiget eius misericordia, quia damnatos punit citra cõdignum: & ut Tobias, & Abacuch dicunt, cum irascitur suæ misericordiæ recordatur. Itaque dum misericordia eius, tanquam Dei facies sit super omnia opera eius, & nobiscum exerceat illam, quia qui assimilatur alicui in facie, similem dicimus: uult dominus ut misericordes simus, ut ei assimilemur. Vbi contemplari debes excellentiam misericordiæ, quæ homines similes Deo facit, & in illa re similes, quæ gloriosior & diuinior in ipso est. Nam certum est, quod maior perfectio quam reperiri potest in creatura est similẽ esse Deo: & quanto magis huius similitudinis obtinuerit tanto perfectior erit. Certum est ẽt quod unum ex his, quę p̃cipuè cõueniunt Deo est sua misericordia, ut ipsa sacro sancta ecclesia significat in orone illa quę incipit, Deus cuius ꝓpriũ est misereri semper & parcere. Hoc dicit

Psal. 52.

Psal. 35.

Tob. 3.
Abac. 3.

proprium esse Deo: nã quemadmodum conuenit creaturę egenam esse & pauperem, & perindè ipsi competit, accipere & nõ dare ita cùm Deus infinitè sit diues, & potens ipsi soli per excellentiã conuenit dare, & nunq̃ recipere. Vnde ipsi soli proprium est misereri & parcere. ❡ Et nõ solum hoc Deo proprium est: sed modo nostro intelligẽdi inter perfectiones quæ respectum habent ad creaturas, ꝙ magis diuinum est in ipso & magis gloriosum est misericordia: & propter quã ipse desiderat potius cognosci, & laudari. Et in uisione illa magnifica in qua Moses uidit gloriam domini transire (ubi creditur uidisse propriam Dei essentiam & pulchritudinem, in qua etiam multas & admirabiles perfectiones credendum est uidisse) hæc misericordia diuina fuit, quam ipse Moses magnis uocibus exclamauit dicẽs: Dominator dñe Deus misericors & patiens: & multæ miserationis. Hæ fuerunt uoces & testimonia, quæ sanctus propheta protulit de Deo post illam, diuinam, & gloriosam uisionem, quæ omnia laudes, & encomia fuerunt suę diuinę misericordiæ. Si igitur Deus de hac uirtute tantum gloriatur: cumque tam grandis gloria sit hominem Deo assimilari: excellentissimã iudicare debemus hanc uirtutem, quando hominem simillimum Deo efficit. Vt igitur grandi honore Deus nos afficiat, utique in hanc tantam dignitatem nos constituat, uult ut benigni & misericordes simus. Et ad hoc faciendum nos magnifico præmio inuitat, ut misericordes simus. Exo. 24

❡ Si igitur tu similis Deo fueris, aliquę excellentię tibi subsequentur. Prima est: quia si omne aĩal diligit sibi simile, si misericors similis est Deo: nam testũ est, qđ à domino magis diligetur. Nam cùm dominus infinitè misericors sit, omnes eos diligere debet, quos inuenerit misericordia indutos tanq̃ legitimos filios, qui ei assimilantur. Quid obsecro in mundo esse potest tanta æstimatione dignum? Si tanti æstimantur hoĩes cum regũ & principum familiares & amici sunt: quo pretio æstimari debet ea uirtus, quę nos Deo coniungit, & illi similes facit?

❡ Deinde aliam excellentiam nobis

cōparamus, scilicet, ut oēs misericordes ad misericordiā diuinā ius habeant, quia proximis suis usi sunt misericordia. Eam nanq; sententiā dominus tulit. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et sanctus Tobias. Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuam ab ullo paupere. Ita enim fiet ut nec à te auertatur facies domini. Et in Ecclesiastico etiam habetur, Esto misericors pupillis ut pater, & pro uiro matri illorum: & eris tu uelut filius altissimi obediens: & miserebitur tui magis quam mater. Et in Prouerbiis etiam dicitur. Anima quæ benefacit, impinguabitur, & qui inebriat ipse quoque inebriabitur. Etenim seruus ille malus (ut in parabola illa euangelica dicitur) non in Deo inuenit misericordiam, imò asperè & durè punitus fuit, quia iudicium fiet sine misericordia ei, qui non fecerit misericordiam. E contra uero uir misericors consequetur misericordiam. Si igitur uis, ut Deus tui misereatur, misericos esto. Vis ne dominus rationem tuæ uitæ exigat iustitia, an misericordia? Sanctus ille Dauid cum adeo integer esset, scelerisque purus, dominum orabat dicens. Non intres in iudicium cum seruo tuo domine: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Tu autem sarcina peccatorum oppressus, negotia tua agere uis cum Deo ipsa iustitia? Tunc scias oportet, te uelle, ut dominus rigore iustitiæ tecum agat: quando non fueris cum proximo misericordia usus.

Mat. 5.
Tob. 4.
Eccle. 4.
Pro. 11.
Mat. 18
Iaco. 2.
Psa. 12.

Præsentaneum tibi remedium erit ad sacram anchoram misericordiæ confugere, si in portum salutis uis appellere, ut prudenter & sapienter sanctissimus Dauid faciebat, qui diuinam misericordiā implorans dicebat. Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam. Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. At sanctus hic rex misericordiam impetrauit, quia ipse cum proximis usus fuerat misericordia: nam cum posset inimicum suum Saulem interficere, misericordiæ locum dedit, illi parcens. Vnde & merito propheta sanctus Esaias de eo canit. Misericordias Dauid fidelis. Si igitur misericordia eius superexaltat iudicium: & ex una aula iudicij potest quis in aliam superiorem aulam appellare: ita et tu ex diuina iustitia ad diuinam misericordiam appella, & hāc tuorum flagitiorum remediūm debes accipere. At si cupis misericordiam in Deo inuenire opus est, ut pauperes & inopes in te etiam pietatem & benignitatem inueniant: nam si contra feceris, nec tu in Deo hanc misericordiam reperies. Quod si mihi non credis, Sapientis dictis acquiescere, qui dicit, Qui obturat aures suas ad clamorem pauperis: ipse clamabit, & non exaudietur. At cum misericorde promptus est dominus, ut misericordia sua utatur: ita adeo ut captiuum se asseret dominus eius, qui misericors est, ut duobus scripturæ sacræ locis optimè comprobari potest. Alter locus isque egregius in Prouer. habetur, ubi dicit, Fœneratur domino, qui miseretur pauperis. Alter uerò ipsius etiam Salomonis est dicentis. Qui accipit mutuum seruus est fœnerantis. Vnde sequitur captiuum dominum manere eius, qui cum paupere misericordia uritur, quia iste talis pecunias fœnerauit Domino. Quid igitur obsecro maiori pretio erit æstimandum (si ita loqui fas est) quàm Deū captiuū habere: & quasi quibusdam pietatis & misericordiæ compedibus ipsum deuinctum habere? Et quid desiderabilius in hac uita esse potest, quàm claues uicerum pietatis domini in manibus habere, ut nobiscum sua benignitate utatur? [Nolite iudicare, & nō iudicabimini.] Cum iam misericordiā nobis superius cōmendauerit: nunc ostendit in quo consistat misericordia, quam erga proximos exercere debemus: nempe si eos non iudicauerimus. Charitas quippe & misericordia uetant ne quid mali de proximis suspicemus, neue fratres nostros temerè iudicemus. Imo potius semp omnia potiori parti tribuamus, & (si opus fuerit) multitudinem peccatorū operiamus: quod officium charitatis est.

Psal. 50.
1. Re. 24
Esa. 55.
Iacob. 2.
Pro. 21
Pro. 19.
Pro. 22.

¶ Aduerte autem, quòd hic non agitur de illo iudicio, quod ad iudicem uel prætorem spectat: sed de iudicio nostro agitur quòd aliquid mali de proximis suspicamur ex aliquibus signis illos temerè iudicantes esse peccatores. Quod 1. Co. 15

munus

munus erat pharisæorum & scribarum, qui sibi grauissima ignoscentes peccata, iudices agebant erga fratres suos inclementissimos, calumniantes quæ recta erant, sinistrè interpretantes dubia, & exaggerantes quæ leuia erant. Denique si quem uidebant in aliquod grauius crimen prolapsum potius de hoc crimine agebant ut delinquentem perderent, q̃ ut sanarent. Vnde iustitiæ obseruantissimos se prædicari faciebant, eo quod maximo supercilio in lapsus alienos sæuirēt: cum id facerent nō amore proximorum quos extinctos potius uolebant, quam correctos: nec odio uitiorum, cum ipsi suis uitiis longè grauioribus indulgerent.

¶ Verum aliqua hic obseruanda ueniunt Primò, quod si signa sunt euidentia bene possum aliquem iudicare: nam si uidero aliquē blasphemantē iudicare possum ꝙ ille blasphemus, sit: q̃a proximi malū est manifestum. Et etiam ex maximis cōiecturis etiam tu poteris iudicium ferre, ut si uideris suspectum cum suspecta, & in loco satis apto ad malū. Vnde per hāc
4. Re. 3. suspitionem uiolentā iudicauit Salomon quādo dixit. Date huic infantem uiuum hæc enim est mater eius: sed ex leuibus signis non poteris in sinistram partem iudicare. Causæ nāq; uel signa leuia in triplici differētia possunt esse. Primo qñ ex leuibus signis mali, incipit quis dubitare de bonitate proximi: quodquidē veniale peccatū est, & prouenit ex humana infirmitate & imbecillitate: & hæc uocatur suspitio: nam iudicium dicit definitionē, quā ipse iudicans putat se habere. Hæc tū non est definitio, sed dubitatio, an malus sit ille, qui prius credebatur bonus. Secūdo ex leuibus signis malis firmiter solet quis tenere, quod proximus malus sit: & hoc mortale est quando iudicauerit aliquod mortale esse, & ueniale si iudicauerit aliquid ueniale. Quod propriè uocatˀ iudicium: quia iudicium importat certū, & est contra charitatem, q̃a malum credit de ꝓximo, ꝙ nō patet nec manifestū est: nā quilibet præsumi debet bonus, nisi contrarium clarum sit. Tertiò quando quis ex leuibus causis nō solùm credit ꝓximum esse malum, sed etiam egrediˀ ad punitionē eius: quod nō solùm est cōtra charitatem, sed etiam contra iustitiam, & grauius peccat. Dubia enim semper interpretanda sunt in meliorem partem. In ꝙ plerunque crimen multi homines grauissimè delinquere solent, ut ex leuibus signis opus proximi semper in sinistram partem retorqueant: & exteriora tātum uidentes, penetralia cordis iudicent. Ea enim quæ bono, uel iniquo animo fieri possunt, semper animo recto facta putari debent: & charitate excusare, potius q̃ in deteriorem imputare partem. Sed ad id obsecro attendas, quod Paulus aduersus hos peccatores dicit. Tu qui es, qui iudicas alienū seruum? In quo enim alium iudicas, teipsum condemnas. Ea enim hominum iam est deprauata consuetudo, ut omnes faciles sint ad iudicandum temerarie de proximis. Et pauci quidē sunt ab hoc uitio alieni: sic adeo hominē creuit malitia: Maxima est copia medicorum & omnes uolunt aliorum infirmitates curare, & infirmis remedio prouidere. Præcipiebat dominus in Leuitico, vt septē diebus leprosus clauderetur. Non ꝑmisit Deus sacerdotem facilè de lepra iudicare, sed suspendi uoluit iudicium septem dierū spatio. Igitur dñs cū permisit ita facilè de lepra, quæ oculis cernebatur iudicare: quomodo ꝑmittet te de cordis proximi tui malitia statim sententiam ferre? in primo uolumine regum dicitur, quod Bethsamitæ cum arcam domini nimis curiose intuerentur, de illis percussit dominus septuaginta uiros, & quinquaginta millia de plebe. Quanto obsecro secretius est ipsum hominis cor, quam illa arca? Quāto maior temeritas penetralia cordis hominis iudicare: quam secretia loca arcæ illius? Maximè igitur tu, qui hunc pessimum morem habes, ut semper alienam uitam inquiras, timere debes ne in te dominus mittat similem punitionē & maiorem, quam Bethsamitis dedit ob insanam suam audaciā. Fieri non poterit quin in manus diuinæ iræ incidas: quandoquidem tā audax es ut officiū Dei fureris. Homo quippe uidet que foris sunt, Deus autē intuetur cor, Si igiˀ solus dñs corda hominū uidet, q̃d est ꝙ officiū domini usurpare uis, qui hominū intentiones nouit, & iudicat? At dominus ho-

Rom. 2.
Leu. 13.
1. Re. 6.
1. re. 16.

norem suum recuperabit:& in te grauius quam tu cogitas, animaduertet. ¶ Obserua autē quod hęc iudicia termeraria ex triplici radice oriri solent primo quia aliquis malus est, & ideo credit alios ei esse similes:nam homo non potest melius de alio, quā de seipso sentire:hoc enim omnis affectus habet, ut in quo homo insanit, cogitet & alios omnes insanire.Vnde
Eccl.10. in Ecclesiaste habetur.In uia stultus ambulans cū ipse sit insipiens,cæteros putat insanire.Quodquidem non alio,quam ipso experimento cognouimus. Nam cum auarus semper assuescat emēdo & uendēdo proximos suos fallere, alios omnes idem facere existimat. Luxuriosi etiam & carnis uoluptatibus dediti,facilè etiam credunt & iudicant uiros religiosos idē facere: cum ipsi non possint seipsos frænare. Si Vagao cubicularius Holofernis q̄ gētilis erat & carnalis, facile iudicauit Holofernē cum Iudith dormire:cū longè
Iud. 14. aliter esset.Qui iniquus est, semper malitiam cogitat,& ubi peccatum nō est,peccatū imaginatur:& ubi pax & tranquillitas cōscientiæ est, semper mala multa ibi
Iob. 15. existimat.Vnde sanctissimus Iob dicebat. Cū pax sit illle sēp suspicatur insidias. Bonis aūt multo aliter cōtingit iudicare: nā cū recti sint simpliciter ambulāt, & cum omnibus loquāt ueritatē,ita de aliis iudi
Iosue 9 cāt.Iosue & populus Dei, qua erat crediderūt facilè Gabonitis dicētibus,ꝙ de longinquo uenerat: nec iudicarunt Gabaonitas cū dolo ad eos accessisse. Sancti ēt q̄a ipsis amica est ueritas neminē putant mentiri,& fallere quid sit ignorāt. Vnde
Pro.14 Salomō in Prouer. Innocēs credit omni uerbo. Est enim christianę māsuetudinis & pietatis proximi dicta factaque simul quoquo animo fiāt semper in meliorem partē interpretari. Nā syncerus animus semper propēsior est ad bonū opinādū,q̄ ad suspicandū malum, nisi ipsa res aliter manifestè indicauerit:Sed scelerati, quia impietate pleni sunt facilè alios ex quacunque leui causa sinistri iudicant: & aliquando etiam ex leuissima aut prorsus nulla causa credentes tales alios esse quales ipsi sunt.

¶ Secundo etiam hæc temeraria iudicia resiliunt ex odio & mala uoluntate nam solum ob hoc,quia quis alium odit, uel inuidit ei, uel etiam ex leuissimis signis male de illo iudicauit, quia unicuique facilè persuadetur id ꝙ desiderat.Sic pharisęi,qui Christum inimico prosequebantur odio facilè credebant illum non esse prophetam, sicut ille Simeon phari- Luc. 7.
sæus interius cogitabat, quia permitte- Ioan. 9.
bet se tangi à muliere illa peccatrice. Et cum cæcus à natiuitate id testificaretur, non illi acquiescentes parentes eius de ueritate interrogauerunt. Isti nanque q̄ proximos odiunt,proni sunt ad male iudicandum de illis. ¶ Tertio hæc temeraria iudicia resultant ex longa experientia, scilicet, quando quis diu expertus est aliquos homines mala operari, illorum malitiam ex facillimis signis comprehendit.Ideo senes plerunque solent esse,qui de aliis suspicantur,quia experti sunt aliorum defectus:iuuenes autem quia pauca uiderunt nō suspicantur malum,sed omnia in bonam partem conijciūt. ¶ Postremo obseruandum, quod Christus hic dicit, quod qui male non iudicat,non iudicabitur, scilicet, à Deo. Hoc intelligi puto illum non iudicandum esse de hoc peccato iudicij temerarij: nam de aliis sine dubio iudicabitur. Nam quanuis aliquis non iudicet alios, nec aliquid mali commiserit circa hāc Christi prohibitionē: si alias sit usurarius, fornicator, uel aliud flagitium commiserit, iudicium utique domini experietur, & damnabitur propter huiusmodi scelera. Itaque illa uerba non iudicabimini, de peccato iudicij temerarij intelligenda ueniunt, si alios nō iudicaueritis: sicut nec uir castus iudicabitur de peccato luxuriæ, ꝙ non cōmisit. Nolite condemnare & nō cōdemnabimini. Quæ uerba cōsequentia sunt ad superiorē doctrinā: nā cōdemnatio iudicium sequitur.Nam quemadmodum inordinatum iudicium prohibetur,ita non quęuis aliorum condemnatio: sed iniusta interdicitur. Ideo præceptum hoc sicut superius intelligendum esse puto, scilicet qđ non condemnabitur propter peccatum cōdemnationis iniustæ sui proximi, quanuis pro aliis damnabitur: etiā si ab hoc immunis sit. Noli igitur aliquem condemnare:nam sępè humanum fallitur iudicium,

dicium, dum insontem aliquando damnamus, qui quanuis hodie malus sit, cra-
Eccl. 11. stina die erit bonus. In ecclesiastico enim
Eccl. 18. dicitur. Facile est in oculis domini subito honestare pauperem. Et rursus. A mane usq; ad usperam immutabitur tempus, & hæc omnia citata in oculis domini. Ex quo loco discere oportet, ut neminem contemnas, quanuis iniquus ille sit: quia finem eius non nosti: nã si hodie paruus est, forsitan cras rectus existet. Nam fieri potest, ut quos hodie errare uides, Deus sua præsciẽtia prædestinatos habeat ut in numero collocentur sanctorũ. Tempus uenturum nosti, nec quid dominus de aliis facturus sit. Quod tu rectè nosti id est, quam grauis & iniquus peccator sis, & dignus, ut ab omnibus despiciaris, & tormentis æternis crucieris. Quocirca teipsum damna, & nõ alios, quãdoquidẽ nescis quid faciet de illis dominus: Cumque non Deus sis, qui omnia nouit, semper in meliorem partem quæ uideris iudica (nec aliquem condemnemus. Quod si aliorum opus non potueris excusare, intentionẽ tñ excuses quę recta esse potuit: uel dic ignorãtia eũ peccasse. At si deniq; fratrẽ tuum nulla ratione potueris à peccato excusare, credere debes illũ grauissimè à dęmone fuisse tẽtatũ: quodque si tu tã graui tẽtatione fuisses expugnatus forsitam deterior & iniquior esses. Gratias igitur domino agito, qui similẽ tentationẽ non tibi apposuit: & ꝓ fratre tuo, qui cecidit, ora. Et apostoli dictũ sem-
1. Co. 10 per memineris dicentis. Qui stat, uideat ne cadat. Nam si elatus superbia seuerissimus iudex aduersus fratrẽ tuũ extiteris illum damnãdo: permittet Deus, ut in illud peccatum incidas, de quo alium condemnas, ut uel sic dominus tuam insaniã
Mat. 26 puniat. Vt beato Petro contigit, qui cum plus q̃ de cæteris de se pręsumeret, dominum negauit Dimittite, & dimittemini. Priori fundamẽto de misericordia initiũ, quę etiã cõsistit in remittendo: ideo ait, Dimittite & dimittemini. Hoc est. Dimittite iniurias uobis illatas, & dimitteť uobis peccatũ à Deo: quẽ mille flagitiis semper offendistis. Hinc dominus apud Mat-
Mat. 11 thæum dicit, Cũ stabitis ad orãdũ dimittite, & si quid habetis aduersus aliquẽ: ut pater uester, qui in cœlis est dimittat uobis peccata uestra. Ideo orare nos docuit.
Dimitte nobis debita nostra: sicut nos di- Matt. 6.
mittimus debitoribus nostris. Et Paulus etiam ad Colossenses scribens inquit. In- Colos. 3.
duite uos sicut electi Dei uiscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiã, supportantes inuicẽ & donantes uobis, &c. Sed sunt multi, q̃ aliam legẽ sibi uelint, aliam uero aliis. Volunt nanque vt aliorum peccata grauissimè puniantur, & ut sua propria, in quæ quotidie delinquũt dominus dissimulet.
Cõtra quos Ecclesiasticus inquit. Homo Eccl. 28.
homini seruat irã, & à Deo quęrit medelam. In hominẽ sibi similẽ nõ habet misericordiã, & ꝓ peccatis suis deprecatur. In quo loco maximè aduertere debes, quomodo Deus in manibus tuis suam posuerit misericordiam. Nam si uis ut dominus tecum sua misericordia utatur, utaris tu etiam benignitate & pietate cũ
proximo tuo: ut Ecclesiasticus consulit Eccle. 3.
dicens. Relinque proximo tuo nocenti te & tunc deprecanti tibi soluentur peccata tua. Quid est obsero de quo conquereris? Nonne tu dominũ offendisti. Quid miraris si proximi tui te etiam offenderint. Etenim is qui Deũ offensum habet, nõ ægre debet ferre, quod ab aliquo noceatur: quandoquidem cũ aduersus Deũ deliquimus, digni sumus, ut uniuersus mundus aduersus nos insurgat pro honore domini clamans. Deo quo igitur cõquereris, cum aduersus Deum peccaueris? Nullã rationẽ habes quærimoniæ, ꝙ homines aduersus te insurgant, quando quidem tu toties cõtra dominum caput leuasti. Parce igitur illis, ut dominus ueniã tibi cõdonet. Tertio misericordia cõsistit in dando. Ideo ait. Date & dabitur uobis. Date pauperibus bona tẽporalia, & dabit uobis dominus pro illis æterna. Nam planetæ, quibus suffragiis possunt terrã adiuuãt: nã uirtutẽ prębẽt germinãdi, & creãdi: & illã illuminãt, & vberẽ reddunt. Sic diuites, magnates, & principes debent cõmunicare inferioribus & pau-
peribus sua bona, illos alẽdo, pascẽdo, & Pro. 31.
auxiliũ illis pręstãdo Dato igiť, vt dñs reddat tibi. Nã in Prouerbiis de illa forti muliere dicitur. Manus eius aperuit inopi,

& palmes eius extendit ad pauperē. Cùm pauperi aliquid largiris temporale numisma pro æterno commutas: nam melius, & pretiosius numisma tibi reddet dominus in cœlo, quã id, quod tu in terra pauperibus tribuis.

¶ Prætereà qñ putatur arbor magis ramos suos extendit, & abundantiores fructus producit: ita ēt tu opus habes, ut superflui rami amputentur, & quod pauperibus tribuas id quod non necessum est tibi: ut uel ita auctus sis in meritis, & in

3.Re. 17 ministerio dñi. Nunq̃ necessarium ei deficiet, q̃ semper recordabitur pauperũ: ut cõtigit illi mulieri quę hospitata fuit Heliam, cui farina nec oleum defuit. Pauperem dñs fecit, ut medicina esset diuiti: vnde semper pauper infirmitatibus & ulceribus diuitis medetur. Quocirca quando diues non pauperem diligit, nec ei subuenire uult, inimicus propriæ salutis est: quando suæ ęgritudini non uult medicamentum adhiberi.

¶ Insuper etiam obseruabis quod id, quod Christus de largitione hic dicit, non solum intelligendum est de generali omnium rerum liberalitate, sed pręcipuè de eo opere, quod in pauperes confert. Plurimos namque homines in mundo reperies q̃ liberales sunt, uel vt melius loquar suarum rerum incauti consumptores, q̃ semper indigentia laborant, quia substantiam suam in vanitatibus, & delicijs cõsumunt: & cũ parasitis benigne agũt. mundo semper deseruientes. Respondeas obsecro, an ne liberales arbores iudicas, quibus uentus fructus rapit? An ne magnificum & liberalem eum hominem appellabis, cui uentus pileũ capitis leuat, aut pallium surripit? Ita nimirum ij liberales nõ sunt, quibus uanitatis uentus, rem suam rapit, ut alijs tribuat. Qui quidem homines hoc liberalitatis nomine non appellandi ueniunt, neque commune aliquid cum libertatis uirtute habent, neque id, quod hic Christus iubet adimplent. Quocirca pauperi & inopi semper tribuendũ est. Quod si ab hominibus laudari desideras, melius hoc obtinebis, si pauperibus liberalem te ostenderis: quàm si phaleratis equis & tapetibus studeas. Melius quidem homines, q̃ ora habēt & linguas tua encomia & laudes prædicabunt, quam ip si parietes & equi qui loquela destituti sunt. Quod igitur consumis in cooperiēdis parietibus domus tuæ, quare obsecro non consumis in operiendis Christi pauperibus? Plus laudis tibi conferent hi, q̃ parietes. Liberalis esto cum indigentibus & egenis: tuncque gratus Deo existes, & iucundus hominibus. Qui liberalis est, nunquam orbatus est amicis: nam qui omnibus largitur, etiamsi multi ingrati sint, nunquam carebit amicis. Contra uero auarus omnibus odio habetur, nam à pauperib. maledicitur, & domestici eius mortem illi deprecantur: & si aliquod aliud uitium habet, statim ab omnib. manifestatur Omnes liberalem tegũt, nec de est, qui pro honore suo pugnet, & murmuratorem eius reprehendat. Multa beneficia accipit, qui impendere scit. Valde nobilis conditio est liberalis: vnde beatus iudicari debet in terrã, iuxta illud quod

Paulus in Actis ait. Oportet reminisci ver Act.20.
bi dñi Iesu: quia beatius est dare, quã accipere. Tanto melius est dare, quàm accipere, quanto melius diligere, quàm diligi: nam amare in pr̨dicamento actionis est, & amari nec actionem nec meritũ dicit: Deus oĩbus dat, & à nemine accipit, vnde qui tribuit similior Deo est. Esto amicus Dei, quiaità liberalis eris, pius & iustus: nam quanto auarus omnium oculis uilis est & detestabilis, tanto ex diametro liberalis nobilis est, & generosus. Diuitię ancillę sunt uirorum sapientũ, & dominæ insanorum, & insipientiũ. Etiam si prodigalitas uitium sit, deterius tamē est auaritia: nam auarus nemini bonus est: & prodigus, ēt si sibi malus sit, tamē multis prodest, & honorem sibi comparat, & dñs est illorum, quibus aliquid donat, iuxta illud sapientis. Victoriam & honorem

acquirit, qui dat munera. Verum quãuis Pro. 22.
his rõnibus & Christi exemplo, multa oportet, ut ꝓximis beneficia impēdamus: nihilominus, ut ad charitatis opera prouocemur, mercedem in medium proponit, ut nos alliciat, si tamen tantæ perfectionis non sumus, ut solo Christi amore id agere cuitamur Ideo ait. [Mensurã bonam & confertam, & coagitatã, & superfluentē dabũt in sinũ uestrũ.] Mensuram

quippe

quippe bonam: id est, iustam retribuet,
qa erit secundum exigentiam meritorũ,
Psal. 6. iuxta illud Psalmi. Reddes unicuiq; secun
Rom. 8. dum opera sua. Confertã, quia supra con
dignum erit, sicut Paulus ait. Non sunt
condignæ passiones huius seculi ad futu-
ram gloriam quæ reuelabitur in nobis.
Coagitatam, id est, supra id quod deside-
Ephe. 3. rari potest: secundum illud Apostoli. Ei
autem q̃ potens est omnia facere super-
abundanter quam petimus. Superfluen-
tem, idest, supra id quod humana cogita-
Esa. 64. tio attingere ualet, sicut Esaias cõprobat.
Oculus nõ uidit Deus absque te, quę pręparasti diligentibus te. A quo D. Paulus
& illud accepit, nec oculus uidit, nec au-
1. Cor. 2 ris audiuit, &c. Hoc autem uerborum cir-
cumloquio, & his ambagibus dñs vult ex
primere, quàm maxima illa retributio e-
rit: quæ q̃dem humanum intellectũ lon
go interuallo superat. Itaque, ut nobis cõ
mendet maximum illud præmiũ & ube-
rem retributionem, quam dominus red-
det eis, qui fuerint in pauperes misericor
des illa uerborum ambage utitur. Ideo
in Prouerbijs dicitur. De primitijs frugũ
tuarum da pauperibus, & implebunt hor
Prou. 3. rea tua sacietate. ¶ Obserua autem quod
quamuis hęc mensura tribuatur ab uno
Deo, tñ numero plurali Christus utitur,
dabũt, inquam, pauperes, q̃bus opera pie
tatis impenditis: quia ipsis interuenienti-
Act. 10. bus datur hęc merces. Sic Cornelio dictũ
est. Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ a-
scenderunt in memoriam in conspectu
Dei. Pręterea in sinũ dicit uestrum. In si-
nũ, inquam, non tunicæ, sed animę. Sinus
utique intellectus noster est qui replebi-
tur gloria uisionis apertæ: & affectus qui
implebitur lætitia dilectionis perfectę. Iu
sta. n. futura est retributio. Nam qui in si-
nũ pauperis abscondit eleemosynam: iu-
stũ est quod Deus in sinum suũ eleemo-
synam suam abscondat: ut Ecclesiast. ait.
Eccl. 29. Conclude eleemosynam in sinum paupe
ris, & ipsa pro te exorabit ab omni malo.
Rursus obseruandum quod quadruplex
bonũ donatur à Deo p̃p̃ pietatis opera.
Bona, s. fortunæ quæ sunt diuitiæ, ideo
ait mensuram bonam: alia sunt bona na-
turæ, ad quæ refertur mensura conferta:
tertia bona sunt gratiæ, ad quæ mensura
coagitata refertur: ultima sunt bona glo
riæ, ad quę spectat mensura superfluens.
[Eadem q̃ppe mensura qua mensi fueri-
tis, remetietur uobis.] Hoc referri põt ad
id quod antea dixerat de malo proximis
non impendendo, id est nolite iudicare,
nolite cõdemnare. Et referri ẽt potest ad
id, quod proximè dixerat de largitione, s.
date & dabitur uobis. Itaque sensus uer-
borum est. Si iudicaueritis, iudicabimini,
si condemnaueritis condemnabimini: &
si dederitis, dabitur uobis. Et eodem mo-
do si parum mali impẽderitis, parum uo
bis impendetur: & si multum, uobis etiã
multum fiet. Et ita si parũ dederitis, parũ
uobis dabitur: & si multa bona impen-
deritis, copiosam mercedem accipietis.
Quemadmodũ cum alijs egeritis, sic uo-
biscũ agetur: & qua mensura mensi fueri
tis, & uos mensurabimini. Et denique ut
uultis uobiscũ fieri, ita cũ proximis faci-
te. Nã iudiciũ (Iacobus inquit) fiet sine mi Iaco. 2.
sericordia ei, qui nõ fecerit misericordiã.
Si proximo tuo iniuriam intuleris, si eũ
iudicaueris, si condemnaueris, si denega-
ueris ei auxilium & consiliũ: tua ipsa ma-
litia reuertetur in sinum tuum: ut ob eã-
dem causam malum tibi asciscas ob quã
alteri malũ moliebaris. Sic impius Achab 3. re. 22.
& Iezabel interficiẽtes Naboth iuxta mẽ
suram delicti puniti sunt: nam iuxta uer-
bum Heliæ in eodẽ loco, in quo linxerũt
canes sanguinem Naboth, linxerunt ẽt
sanguinem Achab. Fratres etiam Ioseph
magnis tribulationibus fuerunt in Aegy
pto oppressi, quia fratrem suum Ioseph
non audierunt. Vnde dixerũt Merito hęc Gen. 42
patimur quia peccauimus in fratrem no
strum, & non audiuimus uocem eius dũ
deprecaretur nobis. Eodem etiam modo
quia Pharao Rex Aegypti suffocabat in Exod. 1.
aquis filios Israel, eadem pœna & ipse pu Exo. 14.
nitus est, quia suffocatus fuit, & ipse in
mari Rubro cum illis, qui ei consenserũt.
In libro Iudicum etiam legimus dixisse
Adonisedech. Septuaginta reges amputa Iud. 1.
tis manuum ac pedum summitatib colli-
gebant sub mensa mea ciborũ reliquias.
Sicut feci, ita reddidit mihi dominus. Illi
etiam de tribu Beniamin, qui abstulerũt
uxorem Leuitæ, quia ipsi rapuerunt alie- Iud. 19.
nam, non habuerunt uxores Israeliticas, Iud. 20.

ſed alienas ex raptu, quas ſibi iunxerunt non tamen connubij ſacramento. Et merito quidem id illis contigit, ut qui alienum contuberniũ ſoluerant ipſi nuptiarum amitterent ſolemnitatem. Simili ẽt
Ioan. 8. modo, quia Phariſęi peccata manifeſtabant illius mulieris adulterę: iõ dominus peccata illorũ in terra ſcribebat. Quapropter ſi tu charitatem cum proximo non habes, & eius manifeſtas peccata: eodem modo tua peccata manifeſtabit dñs. Vn-
Deu. 25 de in Deuteronomio dicitur. Pro menſura peccati erit & plagarum modus. Et in
Apo. 18 Apocalypſi etiam habetur. Quantum ſe glorificauit in delicijs, tantum date illi de tormentis. Itaque quale iudicium fecerimus de proximo, tale iudicium faciet Deus de nobis. In hoc tamen differunt quia iudicium noſtrum de proximo cũ malum ſit, tamen Dei iudicium de nobis non malum eſt, ſed iuſtum. Et erit tantũ ſecundum quantitatem: quia quantum malum nos intulimus proximo iniuſtè iudicando de eo: tantum malum pœnæ nobis infert iuſtè. Nam iuſtitia æqualitatem ſeruat in retribuẽdo. At ſi bonũ egeris bonum accipies. Secundum.n. proportionem meriti ueſtri erit gradus pręmij: quia præmium merito correſpondet, potiuſq; penſat̃ ſcd̃m magnitudinẽ interioris affectus, q̃ operis exterioris: ſicut illa uidua, q̃ duo minuta miſit, plus dedit di-
Matt. 12 uitib. Vnde merito dñs dicit. In domo pa-
Luc. 21. tris mei manſiones multę ſunt, i. diuerſi
Ioan. 14 gradus p̃mij iuxta diuerſitatẽ meritorũ.
1. Cor. 9 Et Paulus ſuis Corinthijs dicit. Qui parce ſeminat, parce & metet: q̃ ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus, & me
Eſa. 27. tet. Et per Eſaiam dñs ait. In mẽſura contra mẽſuram iudicabo eam. Sicut.n. fecerimus ſiue bonũ ſiue malũ, ſic fiet nobis: & ſcd̃m dignitatẽ meritorũ nobis retribuet̃. Expẽde aũt qđ non iniqua mẽſura, vt ait Ambr. repẽdet Deus, ſed eſt acſi dicat. Ipſa iniquitas iudicandi, & iniqua mẽſura tibi nocet, & teipſũ punit: & ſæpe nõ illũ quẽ iudicas. Quo nimirũ illũ tremendum iudiciũ nos admonet, ut ſciamus actiones noſtras nõ ab hoĩe, ſed à Deo examinãdas. Docet ẽt digno p̃mio ſe cõpẽſaturũ illa opera, q̃ proximis impẽderimus, in ultimo die iudicij. Docet denique tantum miſericordię unicuiq; fideliũ ſe dñs retribuere debere, quantum adhuc uiuẽs ipſe fidelis in hac uita proximis fuerit ĩpe ratus. Vnde optime huic propoſito conci
nit Paulus. Vnuſquiſque ſecundum ſuũ 1. Cor.
laborem mercedem accipiet.

¶ Obſerua aũt qđ cũ de p̃mio ſiue mẽſura loqueret̃ boni, dixit mẽſurã futurã eſſe bonã, cõfertã, coagitatã, & ſuperfluẽtẽ: ſed cũ de menſura mali loquutus eſſet nõ ſic dixit, ſed abſolutè loquutus inquit: Eadẽ mẽſura qua mẽſi fueritis remetiet̃ uobis. Ratio aũt quare maior mẽſura det̃ bono, quã malo illa eſt, ſ. q̃a dare bono vltra meritũ p̃tinet ad liberalitatẽ: dare aũt malo ultra demeritũ p̃tinet ad miſericordiã. Deus.n. iuxta theologorũ ſñiam punit citrà condignũ, & p̃miat ultra condignũ. Dicebat aũt illis, & ſimilitudinẽ: Nũq̃d põt cęcus cęcũ ducere: nõne in foueã cadẽt ambo? Per metaphorã de ſp̃uali cœcitate loquitur, quæ cęcitas multo deterior eſt cęcitate corporis: non tantũ quia nobilius ſubiectum eſt aĩa, ſed quia maiori cœcitate plectuntur. Nam qui cœcitate corporis laborat, cognoſcit ſe cęcum eſſe: ſed cœci mente ſeipſos cœcos eſſe nõ agnoſcunt. Vnde Saluator phariſęis dixit.
Si cœci eſſetis non haberetis peccatum: Ioan. 9
nunc uero quia dicitis uidemus, peccatũ ueſtrum manet. Hæc eſt miſera & deploranda peccatorum cœcitas, ut non uidentes, uidere ſe putent. De quibus D. Paulus inquit: Dicentes ſe ſapientes, ſtulti fa
cti ſunt. Senſus itaque huius loci eſt. Qui
ſeipſum neſcit, qui ſui curam non habet, Rom. 1
qui propriam aĩam non diligit, quomodo alios diliget? Qui cœcus eſt, & in tenebris ignorantiæ ambulat: qũo alios illuminabit? Qui ignorans eſt, & ſtultus, qũo alios docere poteſt? Ambo vtique in errorem uel uitiorum foueam cadent. Ignarus quippe uel uitijs deditus, non eſt idoneus regere, aut per ſemitas iuſtitiæ ducere alios ad beatitudinem: ſed tam ipſe q̃ ducit, quàm qui ducuntur in uitiorũ foueam cadent, de qua in Prouerb. Impius Pro. 18.
cum in profundum peccatorum uenerit contemnit. Et Eſaias in hunc modum lo-
quutus inquit. Formido, & fouea & la- Eſa. 24.
queus ſuper te, qui habitator es terrę. De inde ruunt in lacum gehennæ, de quo in

Eze-

Ezec.31 Ezechiele dicitur. Dormierunt cum his,
Psal.87. qui descenderunt in lacum. Et diuinus uates. Aestimatus sum cum descendentibus in lacum.

¶ Docet hic Christus prelatos sapientia, scientia, & sanctitate, debere pollere, nam aliter seipsos, & alios praecipitabunt & perdent: cum suo consilio alios errare faciant. Ridiculū.n.est, ut qui speculator est cęcus sit, doctor inscius, preco mutus, & praelatus insipiēs. Habet enim se praelatus in populo sicut oculus ī corpore. Vn-
Hier.10 de in Hieremia scriptum est. Quia stultè egerunt pastores, & dominum non exquisierunt: propterea omnis grex eorum dissipata est. Modo autem vt vera loquar miserēdum est, cum in ecclesia tot uideamus prelatos ignaros, tot caecos sacerdotes, qui alios caecos ducunt: sicut sacerdotes filij Heli, de quibus in libro primo Re-
1.Re. 2. gum dicitur, quod Ophni & Phines erāt
1. Re.5. filij Belial nescientes dominum, neque
2.Re. 5. officium sacerdotum: ideoque infelici & miseranda morte perierunt. Et in secundo uolumine Regum dicitur quod Iebusaei posuerunt super muros Hierusalem caecos in despectum Dauid. Sic multi super muros ecclesiae, ut illam defendant & tueātur praelatos cęcos cōstituunt. Quod lamentatur ualde Esaias dicens, Speculatores eius caeci omnes, nescierunt uniuersi. Vides quomodo Esaias de caecitate spi-
Isa. 56. rituali, quę ignorantia est loquitur, quia dixit. Nescierunt uniuersi. Dolor quidem est cum tot uideamus ignaros sacerdotes, qui nec prima grammatices rudimēta didicerunt: qui uehementer cupiunt cōfessarij esse: & pro rostris pręedicare. Et sunt alij, qui cum theologi non sint episcopatus ambiant, & in supremas dignitates euehi: cum isti miseri nesciant, quod propriū episcopi munus sit docere & e-
Amb. 1. rudire. Sic in consecratione episcoporum
offi. c.1. consecrator tradit consecrando librum missalem ad scapulas dicens, Vade & praedica ouibus tibi commissis. Sed dicito mihi. Quomodo sacram scripturā interpretabitur qui theologiam non didicit, & forsitam nec bibliam legit? Quomodo iurat in consecratione, quod calluit utrūque testamentum in utroque sensu, qui inuita nil aliud egit, quam uenationi & uoluptatibus studere? Et qui iuri Caesareo dedit semper operam, Bartolo, Baldo Felino, & aliis huius caterue doctoribus: quomodo cum ueritate affirmare potest quod nouit utrunque testamentum in utroq; sensu? Quod si dicas Canonistas & Iurisconsultos plus nosse de negotiis publicis, & quomodo agenda sint: hoc prorsus ridiculum est, eos homines in prelatos eligere, q̄ potius apti sint litibus & negotiationibus, quā docendo & praedicando. Apostoli, qui prelati & episcopi ecclesiae erant dixerunt, Non est ęquum Act. 6.
nos relinquere uerbum Dei, & ministrare mensis. Propterea dixerunt. Considerate fratres, uiros ex uobis boni testimonij septem plenos spiritu sancto & sapientia quos constituamus super hoc opus. Nos uero orationi & ministerio uerbi Dei instantes erimus. Et sic elegerunt septem diaconos, qui se exercerent iuxta ea quę ad corpus & ad causas populi spectarent: Apostoli autem prędicationi euangelij & orationi uacabant. Ita equidem bonum est & sanctum, ut episcopi uicarios habeant, & prouisores iuristas, qui canones ecclesiae sciant: ut iudiciarias causas ecclesiae iudicent. At officium episcopi & pastoris est docere & prędicare populo: ad hoc autem munus quam aptior & paratior sit theologus quam iurista, tuo ad arbitrio relinquo. Etenim officiū boni pastoris est oues à lupis haereticis defendere: quomodo rogo aduersus hereticos disputabit q̄ theologus nō est? Solus theologus iudicare & discernere pōt, quę propositio heretica sit, temeraria, erronea, uel scandulum minans. Solus theologus scire pōt, q̄ cōcionator uerā aut falsam doctrinā prędicat. At si hęc iudicare, examinare, & ęqua lāce pēsare munus est episcopi: q̄ hęc ignorauerit, quo iure in episcopatū ascēdet? Et apostolis, quorū successores sunt episcopi dixit Christus. Ite, & praedicate euangeliū. Nō misit illos ad litigandū: sed ut euangeliū praedicent: q̄d munus est episcoporum, ut ipsimet apostoli fatentur? Et in sacrosanctis cōciliis, quę ad incolumitatem & stabilitatem ecclesiae pertinent, ubi iurant ad futuros esse praesentes omnes episcopi, quid in concilio aget qui theologus nō fuerit? Aut quod

Mat. 16. Act. 4. quod munus ibi exercebit? Vtique ligni elinguis, uel lapidis muti. Qui fieri poterit, ut aduersus hæreses disputet: aut quo modo de sacramētis aget, qui theologus non est? Quod si responderis, quod hi episcopi secum ducunt doctores theologos, qui eos illuminent, dirigant & doceant: quid dicturi, quidue responsuri sint, ut nostris temporibus contigit in sacro Tridentino concilio. In hac quidem re nō possum me à risu temperare, ut uelint episcopi se dignitatem habere, redditus & honorem episcopalem: & ut laborem ferant theologi scientia sua onusti, & fame pereuntes. Melius quidem hi episcopi facerent & salubrius si episcopatus renūciarent theologis quandoquidem agnoscunt magis aptos & benemeritos ad tale munus esse: quod quidem ipsi negare nō possunt, quandoquidem necessitatis articulo suam scientiam & literas implorant, & ad theologos tanquam ad sacram anchoram confugiunt. Sed non tantum esset mali si semper has dignitates ascenderent iuris consulti sed grauius malum est, ut in his dignitatibus constituti sint homines omni prorsus scientia destituti, siue theologia, siue iure Pontificio, siue Cæsareo. Vbi per Christi amorem consideres obsecro si oues tales pastores & custodes habent, quid facient? aut quem finem habebunt? Etenim ea domini sententia firma & stabilis manet. Sic cæcus cæcum ducit, ambo in foueam cadent. Sed de his dicta sufficiant. Iam uero audiamus quid vlterius diuina sapientia proferat. [Non est discipulus supra magistrum.] Quia non æqualis sapientiæ est: quod intelligēdum venit quandiu discipulus fuerit. Nam si aliquando contingit discipulos doctiores fieri magistro, hoc non est quatenus discipuli sunt: sed quia iam ingenio suo altiora petierunt, & studendo emendicarunt. Sensus igitur est huius loci. Si tu cæcus es, alium ducere non poteris, quia cæcus etiam erit tuus discipulus: nam si magister cæcitate laborat, cum discipulus nō sit supra magistrum cæcus & ipse discipulus manebit. Et si tu malus fueris alios nō poteris bonos facere: quia tuo iniquo exemplo illos destrues. Quod si forsitam discipulus tuus teipso melior extiterit, nō ex tuo magisterio hoc habet, sed ex alio.

¶ Ex hoc loco discas oportet, in omnibus tribulationibus & laboribus patientiam habere, quia non est discipulus supra magistrum. Magister quippe tuus dominus Iesu Christus cum nullo esset malo dignus siquidem peccatum non fecit nec dolus inuentus est in ore eius, omne malum patienter tolerauit, ipso dicente: In me transierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerūt me, & omnes fluctus tuos induxisti super me. E contra uerò nos discipuli eius omni malo digni, nullum malum pati uolumus: cum alij discipuli cupiant suis magistris similes esse nos uolumus dissimiles fieri. [Perfectus autem omnis erit sicut magister eius.] Id est, si ei assimiletur per imitationem, aut si per æqualitatem conformis illi fiat. Non tamen absolutè erit perfectus, sed in certo gradu, statu, aut ordine: utpote qui perfectus est quantum ad id quod à suo didicit magistro. Quæ uerba Christus protulis, ut ostenderet, quod cæcus non ualet cæcum ducere. Id est prælatus ignarus regere alios non potest: quia prælatus constitutus est magister subditorum suorum. Ideo si ipse prælatus errauerit, ipsi quoque subditi errabunt, nec perfectiores sunt eo, ut regulariter loquamur, quanuis Deus dilectos suos non deserat. Sed diuina & angelica vnctione instruat. Sed sunt multi prælati qui cum desides sint in obsequio Dei, profani & malis moribus imbuti, graues, & acres iudices se uolunt ostendere in puniendis peccatis minimis subditorum: cumque scandalum ex propria uita semper inijciant, solis uerbis emendare uolūt, quod malis moribus & operibus destruunt. Ad hos igitur dominus loquitur dicens. [Quid autem uides festucam in oculo fratris tui: trabem autem quæ in oculo tuo est non cōsideras? Oculus intentio cordis est, festuca ira subita. Fieri quippe difficiliter potest, ut nō irascamur aliquando: cum natura trascibiles simus. Sed coercenda est ira ne limites rationis excedat, ut psalmista, Irascimini & nolite peccare. Ira quippe inueterata conuertitur in odium, & fit tanquam trabs: inter quod & homicidium nihil interest. Qui odit fratrem suum (inquit Ioannes)

Margin: 1. Pet. 2. Psal. 87. Psalm. 4. 1. Ioā. 3.

annes)homicida est. Et quanuis leuis ira multoties sit peccatum, est tamen paruū respectu odij,sicut festuca respectu trabis. Tantum enim interest inter festucam & trabem,quantum inter iram & odium. Odium nanque inueterata ira est:fieri autem potest,ut homini irascaris,quem uelis corrigi:non autem si eum oderis:quia ille, qui proximum odit, nullum bonum ei uult,& tamen correctio bonum quoddam est.

¶ Dicitur autem in oculo fratris tui, nō quidem quòd trabs possit esse in oculo:sed ad significandum periculum quod sequitur hominem existentem in peccato. Nam si quis festucam uel trabem in pede uel manu uel in quauis alia parte corporis habeat,non est manifestum periculum:in oculo autem grauissimum est.Ita dicendum est de peccato, si ad eum conferatur,in quo est, quodquidem conscientiam destruit.Secundo ut ostendat,quam longe ineptior fit anima peccato mortali detenta, quam oculus trabe grauissima. Ideoque rectissimè dominus trabem dixit in oculo esse,ut intelligas minus conuenire peccatum animæ,quàm trabs oculo.

¶ Sed ualde mirandum est quòd qui habet trabem uidet: & qui non habet trabem non uidet. Nam qui non habet trabem,hoc est peccatum, & habet charitatem, hic certè aliorum uitam non uidet: & qui habet trabem minima proximorū
1.Cor.3 uidet, quod quidem mirari non desino. Charitas non cogitat malum nec de fratre sinistre suspicatur. Oculi Adam cum in innocentia & sanctitate uiuebat nuditatem non uidebāt:sed cum deliquissent,
Gene.3. nuditatem conspexerunt. Oculi Adam innocentis solum nouerant bonum: delinquentis uerò sciunt bonum & malum, &
1.Re.24 potius malum,David non ausus est mitte-
1.Re.22 re manum in Saulum Christum domini: sed Philistæi nihil in Saulem demorati sunt. Doeg Idumæus irruit magno impetu in sacerdotes domini: in quos pij Saulis serui noluerunt manus suas extendere. Itaque uiri iniqui trabem habentes,oculos,manus,& gladios in Christi seruos conuertunt.

¶ Vbi obseruabis oculum tenerrimam esse rem,& vel leui etiam re grauissimè lędi,ita ut statim lachrymas diffundat: & si festucam habet nunquam quiescit,donec illam foras ejcit. Multo ergo tenerior res est anima, & exiguo peccato offenditur, & coinquinatur: & sic iusti uiri anima leues culpa flet, quasi maximæ sint. Flent igitur sancti & inqueti sunt,& dolent, donec etiam minima deleant peccata. Mirū autem est ut non sentias trabem, quæ est in oculo tuo: & credo id non ob aliud esse, nisi quia mortua est anima tua. Nam Psa. 50.
oculus mortuus facilè festucas sustinet & trabes. Non sic sanctus ille rex agere consueuit, qui dicebat domino. Peccatum meum contra me est semper Sic nō quieuit sanctus vir donec illud deleuit ab anima,quòd tu etiam opus est ut facias.

¶ Rursus obseruandum,quòd id quod Christus dicit, nos minima uidere in fratribus nostris,& maxima in nobis non cōtemplari: natura id contingere potest. Quia quod in facie tua est, id ego uideo directis radijs, quod etiam si minimum sit,satis est, ut potentiam meam immutet,ut in cognitionem rei ueniam. At qđ in oculo meo habeo, uidere id non possum ꝑ lineam rectam,sed per reflexum radium, quod uelut umbra directi præsentat obiectum a quo exijt remisse. Vnde fieri poterit,ut maior res sit, & illam non uideamus: uel si eam uideamus non ita distinctè ut si talis res in aliena esset facie, etiam si minor esset.Ita fit,ut proximorū culpam per radios directos uideamus, & ut uolumus iudicium de illa ferimus:nostra uerò delicta per ambages & circumloquia uidemus. Ideo in sequentibus inquit dominus.[Aut quomodo potes dicere fratri tuo.Frater sine eijciam festucam de uculo tuo, & ipse in oculo tuo trabem non uides? Hypocrita,eijce primo trabem ab oculo tuo, & tunc perspicies ut educas festucam de oculo fratris tui.] Qui pluribus peccatis irretitus est, quomodo dicere potest fratri, qui leue peccatum commisit,ut se emendet? Talis certè etsi impudens sit,tamen ratione id dicere non potest,frater sine eijciam de oculo tuo: cui meritissimo responderi potest, Medice cu Luc. 4.
ra teipsum. Et Paulus Romanis. In quo Rom. 2.
alium iudicas,teipsum cōdēnas. Sibi prius debet esse medicus unus quisque, quàm

alteri

alteri manus admoueat. Sic Pharisæi non solùm discipulos, sed & ipsum dominum conati sunt impiè cōdemnare, quòd peccatricem mulierem admittebat, quòd discipuli manus abluebant, & confricabant
Lucæ. 7 spicas. Quapropter dominus eis dixit Du
Mat. 15 ces cæci, excolantes culicem, & camelum
Mat. 12 glutientes. Audi hypocrita simulator iu-
Matt. 7. stitiæ, qui non tuis bonis sed alienis malis sanctimoniæ laudem uenaris apud homines si uerè iustus esse cupis, primum eijce
Pro. 18. trabem ab oculo tuo. Nam in prouerbijs dicitur. Iustus in principio accusator est sui. Charitas enim ordinata esse debet, ut homo prius curam sui ipsius habeat & deinde proximi. Nam si quis impeditū oculum habet, nihil uidere potest: & quanto maior fuerit res oculo apposita: tāto amplius uisum impediet: ideò peccatum proximi uidere non potest, ut illud arguat q. peccatis est impeditus. Vnde talem hypocritam dominus appellat, quia vult peccata proximorum arguendo, bonus & iustus haberi. Vbicunque Christus uult ostēdere aliquod maximum peccatum esse, à contumelia incipit. Sicut est illud. Serue nequam omne debitum dimisi tibi. Hic enim peccat peccato prępumptionis: quia officiū sumit, quod sibi non competit: &
Mat. 18 peccato scandali, si peccatum suum fuerit publicum & in alijs publicè arguat quod ipse commisit: quia proximos scādalizat, qui agnoscunt peccata sua etiam maiora, quam illa, de quibus proximum arguit. Si autem arguentis peccata nota nō sint, debet de secretis pœnitere, & tunc licitè arguit proximum: quod si non pœnitens arguit uitio præsumptionis peccat, non tamen scandali, quia peccata sua non sunt manifesta. [Non est enim arbor bona quę facit fructus malos, neque arbor mala faciens fructum bonum.] Ex consequutione ad superiora hæc addidit. Acsi diceret, Fias prius arbor bona, & deinde poteris fructus bonos producere. Hoc est. Amputa quæ in te sunt crimina, disce amare innocentiam, & tunc licebit fratres tuos suis erroribus purgare. Nemo enim potest esse iustus iudex, nisi prius amauerit iustitiam. Disce ergo ante omnia ex fructibus tuis qualis sis: & ipsi tui fructus docebūt quid te facere oporteat. Dicit Christus hoc in loco arborem bonam non ferre malos fructus, qui manifestare uoluit hominem rectum nūquam proximo suo detrahere. At diuus Iacobus miratur quo Iaco. 3.
modo homo lingua qua benedicit Deo, hominibus maledicere possit, qui ad imaginem Dei sunt facti. Dicit ergo. Non est enim arbor bona, quæ facit fructus malos. Quandiu homo malus est non potest in quantum malus est, bonum fructum ex se producere & è contra. Sicut mala arbor non potest bonos fructus facere: Ita neque bona malos.

¶ In hac tamen re magna uersatur differentia inter ipsum hominem & arborem. Nam arbor sequitur naturam, homo autem quia liber est, potest ad utrum libet conuerti: ita quòd si bonus est, uitiosus fieri poterit loquendo in sensu diuiso, non autem sic erit in formali sensu. Vnde in sensu composito istæ propositiones ueræ sunt, Superbus non potest saluari: & amans Deum non potest perire. Superbus etenim ut talis, saluus fieri nequit, ne
que amans Deum, damnari. Et iuxta hūc 1. Cor. 6.
sensum multa in epistolis Pauli & in alijs scripturis sunt intelligenda. Vt illud, Neque adulteri, neque fornicarij, neque auari regnum Dei possidebunt. Sic multi hūc locum interpretantur, quòd sanè mihi nō comprobatur: quia si ille, qui uerè malus est potest facere bonum, siue illud quatenus bonus faciat, siue quatenus malus, id nihil ad nos: q. a fallit nos & iudicabimus illum esse bonum. Dicendum igitur, est quòd homo malus non potest facere bonum, & è contrario: tamen quilibet homo aliquo modo est bonus, & malus: ita quod quilibet homo in quolibet tempore potest facere bonum vel malum. Nam ille, qui bonus est, suis uirtutibus est munitus, quæ bonum illum constituunt & p. illas bonum operatur, & fieri non potest, ut per illas malum operetur: quia includit contradictionem quod aliqua uirtus inclinet ad malum. Habet tamen hic homo bonus malum aliquod, scilicet, labilitatem liberi arbitrij & fomitem, quæ sunt duo mala existentia in omni homine, & per illa possumus malum facere, id est, ad malum inclinari, quia uirtus non cogit nos facere bonum. Et de homine malo

idem

idem dicendum, quia habet simul malũ & bonum: malum quia habet habitus vitiorum per quos operatur malum, & per illos non põt bonum facere Habet tñ bonum, hoc est libertatẽ arbitrij, per quã potest bonum eligere, & sic malus aliquando bonum operabitur, non per malum quod habet, sed per bonũ quod in eo habitat: & sic quilibet homo potest facere bonũ siue malũ quodcunq; voluerit, q̃a libertatem habet arbitrij. Nec tñ inde intelligas quod idem homo in esse mortis absolutè possit esse bonus, & malus quãuis simul possit habere bonũ & malũ. Qñ autẽ in hoc loco dicit: ꝙ malus homo nõ potest bonũ operari, aut bonus malũ: intelligendum est, qđ difficulter põt bonus malũ facere, & malus bonum: quia malus prauos habitus habet, & per illos ad malũ inclinaẽ. Quia ẽt si fieri possit, ut bonũ operetur per arbitrij libertatem, cũ tamẽ malitia habitus moueat libertatem, maxima cum difficultate contra inclinationẽ operabitur bonum. Ideò statim post hæc uerba (vt modo uidebimus) dixit Christus Ex abundantia cordis os loquitur. Id est, quãdo cor ualde procliuè est ad loquẽdũ, difficulter se abstinet, quin loquatur. Ita cũ homo sit dispositus per malos mores, difficille est quod operetur nisi per illos. Nam in scriptura sacra impossibile pro
Iosſ. 24. difficili ponitur. Sic & in libro Iosue dici-
Iere. 13. tur. Non poteritis seruire Deo. Id est, difficile erit uobis seruire illi. Et per Hieremiã dicitur. Si potest Aethiops mutare pellem suam, & pardus uarietates suas: & vos poteritis bene facere, cum didiceritis malũ. Et tamen fieri nõ potest vt Aethiops pellẽ suã mutet, nec pardus uarietates suas, & sic sequeẽ perinde, quod malũ non põt bonum facere, quod (ut diximus) operari
Mat. 15. potest. Christus etiam ait. Propterea non
Esai. 6. poterant credere. quia Esaias dixit Exceca
Mat. 19. cor populi huius, & aures eius aggraua. Et illud ẽt quod alibi dixit, Sicut Camelus non potest per foramẽ acus transire, &c. Omnes istæ loquutiones, & si quæ aliæ similes sunt, intelligendæ ueniunt cum difficultate operationis: quã difficultatẽ insinuat dicendo, qđ non possunt. Sic in præsentia loci hãc intelligẽdã esse existimo.

¶ Insuper secundo obseruandũ ad nostrã doctrinam, quod Christus his uerbis ostendit euangelicam perfectionem non uerbis, sed factis consistere. Etenim celum & gloria illa beatorum nõ uerbis, sed sanctis actionibus emitur. Arbor enim ad fructum ordinatur: quare non ex folijs pretium eius attenditur, sed ex fructibus. Ex bona quippe uoluntate tanquam ex radice, bona opera procedunt. Nam (ut inquit Gala. 5.
Paulus) fructus spiritus charitas est gaudium, pax, patientia. E diuerso aũt in arbore mala, cuius radix amor proprius & mala uoluntas, procedũt hæc, quę Paulus statim addidit. Manifesta sũt opera carnis, q̃ sunt fornicatio, immũditia, ĩpudicitia, &c.

¶ Tertiò obseruabis, quod non absolutè dixit, fructus, sed fructus bonos. Nam Deus à nobis non solum fructus: sed fructus bonos postulat. Nec dicit fructus pulchros aut magnos: sed bonos: quia hæc omnia etiam malis fructibus cõueniunt. Magnum etenim uersatur discrimen inter fructus bonos, pulchros, aut magnos. Lapidem magnum longè proijcere, opus magnum est: non tamen bonum. Egregiè saltare opus est pulchrũ, non tamẽ bonũ: bona tamẽ opera sunt: proximũ diligere, Deũ amare. Hęc enim opera bona sunt, & boni fructus. Ideò dñs. In hoc cognoscẽt quod discipuli mei estis: si dilexeritis adinuicem. Non dicit si feceritis opera magna Ioã. 13.
sed si dilectionem habueritis adinuicem.

¶ Quarto etiam obseruabis, ꝙ arbor plãtata est in inferiori loco, securior & tutior est, quam si in altum mõtem, uel culmen sit posita. Sic humilis Christi seruus tutior est, & tranquilliorem uitam degit, quàm is, qui in altis, & supremis dignitatibus est constitutus. Superbus, potens, & diues casui subiectus est: nã si arbor, in sublimi loco cõstituta est rami eius amplius à uento quatiuntur. Ità q̃ magni sunt in republica plures habẽt curas, ità uel leuis ẽt res cor eius huc & illuc impellit: & cogitationes eorũ maximo uento agitanẽ. Per Psa. 103
medios mõtes pertrãsibũt aquæ. Hoc est per vallem. Ita dominus humilibus & paruis corde sua secreta pandit. & humilibus familiariter utitur, & illis suam gratiã impartiẽ. ¶ Quinto aduertes, quod ad hoc, ut arbor fructus uberes ꝓducat, oportet, ut in bona terra sint plantata: nã si in sterili sit,

rili sit malos fructus producet. Ità oportet si in sanctis actionibus te exercere uis, ut cum bonis ambules,& conuerseris, memor diuini prophetæ, qui inquit, Beatus uir, qui non abijt in consilio impiorum, & in uia peccatorum non stetit. Quid ergo erit de hoc homine, qui impiorum fugit consortia? Erit utique tanquam lignũ quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Quia hæc arbor non fuit plantata inter impios, sed secus decursus aquarum quod est inter bonos: quia non abijt in cõsilio impiorum, sed in ualle humilitatis, ubi humiles habitant,& ubi sunt decursus aquarum, optimum fructum dabit in tẽpore suo. Quod igitur remedium habebit arbor, quæ cum in mala terra sit plantata non bonum fructum producit? Illam euellere & in aliam bonam terram eam inserere. Sic tu malorum consortia fuge, & bonis adhære. Sic dominus transtulit vineam suam de Aegypto (ut inquit Dauid) vt populus suus in consortio Aegyptiorũ non sterilis esset.

Psalm. 1

Psal. 79.

¶ Expende etiam quod cum tenera est arbor transplantari debet: & tu in adolescẽtia tua rectus fieri debes,& mores tuos & uitã sanctè cõponere: nã si senectus te in uitijs & peccatis ceperit, difficilè erit vt ab inueteratis moribus in meliorem mentem resipiscas. Quando arbor noua est eã tranferre debes & amputare: & nunc qui adolescens es, pœnitentiam tuorum peccatorum agito,& tui creatoris reminiscere, iuxta illud sapientis. Memento creatoris tui in tempore iuuentutis tuæ, antequam obtenebrescat Sol,&c.

Eccl. 12.

¶ Sexto & ultimo obserua, quòd non qualencunque fructum opus est ut proferas, sed fructum bonum. Solet enim cõtingere, ut nux tibi sana appareat, quam si fregeris, quia putrida est os tuum puluere implebit. Sic opera carnis fructus sunt putridi: quia intrinsecus fœtida sunt & obscœna, foris autẽ pulchra & delectabilia videntur. Intrinsecus nihil reperies nisi putredinem, abominationem, tormẽta,& infernum. Etenim fructus isti interius uermes habent, etiam si exterius purpurati appareant. Hic uermis fructum abrodit, & hic cõscientiam tuã torquebit grauissimis cruciatibus. Lætatus est Ionas super hedera lætitia magna, quæ statim morsu uermis aruit. Ità sunt omnes res mundi, quæ etiam si uirides & amœnę appareant (sub quarum umbra omnes mundani sedent) citissime uiriditas & lætitia earum transit, qui uermis sub uoluptatibus latet: qui conscientiam mordet, & dolorem capitis incutit, quo etiam cruciabatur Ionas. Fructus, quos dominus à nobis requirit, sani debent esse: quia sancta & pia opera bonis fructibus assimilantur. Sed hæc iam dicta sufficiãt: nam superius in capite tertio de hac re multa diximus: & quomodo mala arbor excidetur,& mittetur in ignem. [Vnaquæque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Neque .n. de spinis colligunt ficus, neque de Rubo uindemiant vuam.] Contrarium per Matthæũ dixisse uidetur: nam ibi dicit quod nunquam colliguntur de spinis uuæ, aut de tribulis ficus: sed si rectè uerba perpendãtur, nullam inuenies contradictionem: nã eadem sententia est licèt diuersis uerbis prolata. Nam quando hic dicitur, nec de Rubo uidemiãt vuam, dicitur in Matthęo nunquàm colligunt de spinis vuas: nam rubus & spinę idem sunt. Est enim Rubus arbor spinosa: spina autem est nomen generale omni arbori habenti spinas. Et sic Matthæus posuit spinas genus accipiens pro una specie spinarũ, scilicet, pro Rubo, & sic illum expressit Lucas. Et cum hic dicitur, nec de spinis colligunt ficus, & in Matthæo nec de tribulis ficus, uerum, est quia etiã tribulus est arbuscula spinosa: & Matthęus posuit nomen speciei, Lucas autẽ nomen generis, quia tribulus spina est. Verum hoc in loco commendat Christus exercitium bonorum operum. Arbor enim ex fructu cognoscit: & homo ex operibus. Opera enim illorum sequuntur illos, quasi testes suorum operum. Multi sunt, qui maximum fundamentum uerborum constituunt, nullum autẽ in ipsis operib. Quod si homines sic adeo laborarent, ut benè & sanctè uiuerent quemadmodum laborãt in recti loquentia & uerborũ elegantia: plures sancti essent, quàm nunc sunt,& religiones magis compositæ persisterent. At sunt multi prelati, ꝗ existimẽt monachos suos: solũ habere aures, vt audiant

Ionæ. 4

Super illud. Securis ad radicem arboris, &c.

Omnis arbor non faciẽs, &c. Matth. 7

Apo. 14

audiant sermonem elegantem & loquelam, quã ad uniuersum conuentum habent: existimantq́ue etiam simul cœcos esse, nec eos uidere, quàm contraria sint prælati opera suis uerbis. Quod si recordarentur, quòd subditi etiam habent oculos, vt uidere possint: pauciora haberent uerba, plura uero opera. Sed tu uel prælatus sis, uel subditus, ità uiuere debes, & talis esse, ut si Iudæus, uel Gentilis, uel Turca tua opera uideat te misericordem iudicet, castum, & humilem, ita ut Deum in suis creaturis laudet, & in talia prorũpat uerba. Hi sunt boni homines, bonum herum hęc uinea habet, qui bene cultam & fossam habet. Hoc est quod dominus dicebat. Luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum, qui in cœlis est. Quæ bona opera Christus nobis suadet in superioribus uerbis, & in eis, quę sequuntur. Quod si Christus, q. summa ueritas est, & uera sapientia hoc docet: foras abeant impij isti & sceleratissimi Lutherani qui bona opera tollunt dicentes id sufficere, ut solum in Christi passione fiduciã habeamus & in utranuis dormiamus aurem in deliciis, ut sues uitam agẽtes, ueluti ipsi faciunt. Matt. 5.

¶Sed iam tandem, ut de hac re finem dicẽdi faciamus, unum hic obseruandum est, quòd Christus de ficis & vuis hic meminit, potius quam de alijs fructibus, q. a uuæ & ficus calent, & pingues reddunt comedentes. Sic dominus uult, ut suo amore calidas, hoc est utiles, & fructuosas & charitate coniunctas faciamus nostras operationes. [Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum, & malus homo de malo thesauro profert malum.] Itaque dominus dicere uult, unusquisque id tribuit quòd habet. Bonus bonum, & malus malum: atq; ita unusquisque operatur, uel secundum suam bonitatem uel malitiam. Vnaquæque arbor secundum suam naturam fructus producit: nam ficus non poma dat, nec pomum ficus. Porrò thesaurus cordis intentio est cogitationis, ex qua bona uel mala proferuntur. Sicut natura est operationum naturalium principium: ità uirtutes & dona proferunt fructus sanctos & studiosos. Operatio etenim formam arguit. Sic Christus alibi. De corde exeunt cogitationes malę, homicidia, adulteria, &c. Mat. 15.

¶Itaque qui mala uerba profert, & mala opera facit, malum thesaurum habet: & qui bona operatur, bonum thesaurum sibi seruat. Vnde, locus iste admonet ad salutem non satis esse cor bonum, idest, bonam intentionem habere, nisi simul opera (num ratio postulauerit) adhibueris, & simul optima uerba. Corde. n. creditur ad iustitiam: oris autem confessio fit ad salutem. Et multo melius sanctis & bonis operibus Christum confiteberis. Verum quia uerba maximam ostentationẽ habent, quid homo habeat in corde subdidit dominus. Rom. 10

[Ex abundãtia enim cordis os loq tur.]

Quodquidem prima facie uidetur stare non posse: nam interdum loq tur qs, quod nunquam in mente habuit, & etiã aliqui mali bona loquuntur, sicut hic dicitur. Non omnis, qui dicit mihi, domine, domine, intrabit in regnum cœlorum, & tamen loquitur bene. Intelligendus ergo est locus iste non de quolibet bono aut malo: sed de eo, qui abũdè est bonus uel malus: nam qui ualde iniquus est nõ potest nisi difficiliter malitiam occultare: quia abundantia malitiæ cogit linguam prorumpere in uerba mala. Nihilominus tamen malus propter arbitrij libertatem bona dicere potest: tamen plerunq; propter inclinationem habitus mali, malus mala dicit. Et ut uera loquar, qualis vnusquisque est talia profert uerba, & talia opera efficit. Ideoque non solum dixit ex corde, sed ex abundantia cordis. Etenim imago cordis sermo est, quia anima motrix est corporis, & corpus instrumẽtum est animæ, ut agat. Solon ille unus ex septem sapientibus, quos Græcia iactat (ut refert Diogenes Laertius) dicebat uerba uelut exemplar cordis uniuscuiusque: nã affectus animæ ipsis uerbis, velut in limpidissimo speculo ostenduntur. Nam sicut ex fructu & folijs cognoscitur arbor: ità ex uerbis & actionibus suis cognoscitur homo. Vnde id, quod dicitur potentiæ cognoscuntur per actus & obiecta, uerum habet non solum de cognitione potentiarum, quoad esse naturale earum,

sed

sed quoad esse formale. Itaque ex uerbis cognoscitur homo. Qui febri laborat, in ipsis labijs oris statim cõspicitur: quia in eis ampullas habet. Attende obsecro qđ negare non potes, quin infirmus sis: quia ipsum os tuum clarum testimonium reddit. Ais te bonũ esse, & Dei amicum: sed dictis tuis contrarium ostendis, & infirmum & malum esse manifestas. Nam odium quod aduersus fratrem tuum concepisti, & febris iræ, quæ uiscera tua com
Iud. 12. burit id manifestissimè ostendit. Verba tua te notum faciunt, & tuo proprio ore agnosceris. Sic in libro Iudicum habetur, quod Galaaditæ cum quendam transitũ ad fluuium Iordanem occupatum haberent Euphrataeis, qui fugientes à bello veniebant, dicebant: Nunquid Euphrataeus es? cumque ipse responderet non esse: statim dicebant illi, ut pronunciaret uerbum hoc, Siboleth, & in prolatione verbo cognoscebant Euphrataeus ne esset, an non. Qualis unusquisque est, talia uerba
Ioan. 3. profert. Quia (ut inquit Christus) qui de
Pro. 15. terra est, de terra loquitur. Et in Prouer.
Psal. 44. de stulto ait sapiens. Os stultorum ebulit stultitiam. E contrario autem de iustis ait Psalmus. Eructauit cor meum uerbũ bonum. Verum ut iam diximus, aliquando mali uera loquuntur. Sed quomodo cognoscitur, quòd malus sit? In aduersitate utique cognoscitur. Psittaci enim solent uelut homines loqui, & nostra uerba pronunciare, & loquelam exprimere: & alijs denique auibus in cantu assimilati: at si illos fustibus cędas uel aliquid mali eis facias, ad naturam suam reuertuntur, & quærimoniã ut psittaci proferunt, non autem ut homines, uel ut aliæ aues. Ita ficti & fallaces, qui cum mali sint bona loquuntur: si eos persequaris, uel aliquam tribulationem & molestiam eis intuleris statim suum uenenum per os uomũt, & uindictam appetũt, impatiẽtiã suã ostẽdentes: tuncq; non ut nõ boni loquunt, sed ut mali, ut tãdem eorũ malitia appareat. Vnde uerissima Christi sententia manet, ex abũdantia cordis os loquit: nam temporibus angustiæ & tribulationis, qualis unusquisque est, loquitur: q̃a tunc nihil dissimulare, aut fingere potest. Iam tandem dñs iterum commendat bona opera, quæ uerum testimonium sunt bonitatis uel malitiæ cordis, dicẽs. [Quid uocatis me domine, domine: & non facitis quę dico?] Ac si diceret. Vos habetis fo- Iob. 40
lia sine fructu, & uerba sine operib. similes salicib. quę habẽt folia similia oliuis, sed fructu carent. De q̃bus ait Iob Circũ Iob. 36
dabũt eum salices torrentis: q̃a isti solis uerbis innocentes circuunt, & eos sallũt. Sunt ẽt similes struthionibus habẽtes pẽnas accipitris, sicut in eodẽ libro Iob scribitur Penna struthionum similis est pennis Herodij, & accipitris. Tales sunt om- Matt. 7
nes hypocritę, quia abundant uerbis, & operibus uacui sunt: de quibus dñs dicit. Attendite à falsis prophetis, qui ueniunt ad uos in uestimẽtis ouium, intrinsecus aũt sunt lupi rapaces. ¶ Obserua aũt quõ ponit hic Christus dominus discrimen inter iudicium Dei & hominum, & inter Christi regnum & mundi. In regno mundi, & in aulis principũ & regum bonũ est dicere, dñe domine: quia adulatores & parasiti, qui dulcia & suauia auribus personant, & de alijs detrahunt murmurantes, hi sunt plurimę ęstimationis apud eos, quique thoraces rapiunt ex raso serico confectos & cathenas aureas, quæ potius pauperes Christi accipere deberent. Et inter mundanos, qui blandiri nescit & adulari, & alios fictè laudare, hic equidẽ nunquam in tota uita caput suum leuat, nec aliquid emolumenti sibi comparat. Qui ueritatem agit, & uitia carpit, quique peccata non approbat, nunquam caput suum leuat, ut in aliquod officiũ uel dignitatem constituatur. Quemadmodũ Mat. 11
ipse Christus de Ioanne Baptista dixit. Qui mollibus uestiuntur in domibus regum sunt. Ioannes autem, qui ueritatẽ dicebat, & uitia corripiebat in deserto habitabat: nullum in Herodis domo locũ habebat nisi in carcere. Et quis non uidet quanta animaduersione id sit dignum ẽt in mundanis & Ethnicis regibus? Quãto magis dolendum est de ecclesiasticis, & Christianis principibus, qui suos adulatores licet insipientes, & prauæ uitæ homines in supremũ locum collocent: bonos uero & doctos penitus obliuiscant? Multo aliter erit in regno Dei: hoc est, ubi Christo oĩa subijciunt: ubi regnũ Deo pa

tri

tri tradet. Tunc enim cor nostrum maioris erit ualoris, quam phalerata uerba: & bona conscientia plus æstimabitur. quam crumena nummis onusta. Imò tunc nihil aliud ibi ualebit, nisi bona conscientia, q a iudex non secundum aspectum oculorũ aut exteriorem faciem iudicabit: nec uerba conposita admittentur, etiam si dixeris, domine domine, nisi feceris qđ Christus præcipit. ¶ Secũdo colligitur ex hoc loco quod non omnes, qui Christum cõfitentur saluantur: quanuis etiam prophetent: sed qui uoluntatẽ eius faciunt. Multi enim dicent mihi in illa die, domine, domine (ait Christus) nonne in nomine tuo prophetauimus, demonia eiecimus, & in nomine tuo multas uirtutes fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquã noui uos, discedite à me qui operamini iniquitatẽ. Quia miracula facere neminẽ saluũ facit: nam alioqui salui essent illi incantatores Pharaonis, & Aegyptij pstigiatores qui etiam quædam edebant ficta miracula. Vaticinari, & prophetare nec hæc etiã hoĩes saluos faciunt, nã alioqui saluus esset Balaam ariolus, imo etiam asina eius, & eodem modo Saul & Caiphas qui prophetauerunt, de quibus tamen scriptura sacra multò aliter sentit. Neque enim nomen & titulus aliquem probum aut rectum faciunt, nam ut Paulus inquit, non in sermone sed in uirtute est regnũ Dei. Alio qui si nomen Christi & sola fides saluos faceret, oẽs Christiani salui essent, q a omnes nomine Christiano gaudemus. Et utinam saluemur. At timeo qđ non omnes salui fiant, quia licet Christiani sint & sacro baptismatis fonte abluti, & Christũ confiteantur, tñ multi non obtemperant diuinis præceptis. Opera enim bona necessaria sunt ad uitam æternam capessendam. Vnde in quarto uolumine regũ habetur, quod cum Iehu rex Israel iret, ut occidere filios Achab, & destrueret Baal & eius sacerdotes, obuiam iuit militi cuidam, cui dixit. Est ne cor tuum rectum cũ corde meo? Et ille respondit, Est. Si est (inquit) da mihi manũ tuam. Qui dedit ei manum suam & leuauit eum. Sic Christus uerus rex Israel, qui de cœlo uenit ut Idololatriam destrueret & mũdũ, primo quęrit an rectũ sit cor nostrũ, id est an diligamus illum. Quod si illum diligimus statim subdet, Da mihi manum tuã Videamus opera dilectionis & amoris, & ascende mecum ad gloriam.

Matt. 7. Exod. 8 Nu. 23. Ioan. 11 1. Cor. 4 4. re. 10.

¶ Præterea aliqui sunt, qui semel tantum uocant dominum: illi uidelicet, qui tantum habent illum in ore. De quibus Esaias ait. Populus hic labiis me honorat: cor autẽ eorũ longè est à me. Quidã autẽ bis illum dominum uocant, dicentes: domine, domine, illi uidelicet, qui ore cõfitẽtur & corde credunt. sed operibus contra dicunt: de quibus Paulus ad Tritum ait. Confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Et de his quibus dicunt, domine domine, loquitur hic Christus, de malis scilicet Christianis non de infidelibus, de his inquam qui Christum cognoscunt, & uocant illum, domine domine, quia in eum credunt: sed operibus id negant & contradicunt. Dominum uocãt illum, cui nunquam obtemperarunt Qui cum mũdum, carnem, & dæmonem dominos habeant, & in omnibus illis obediant: nunc dominum Christum uocant. Ar in Christum credere, & miracula facere nihil prodest nisi adsit charitas, & bona opera. Iudas cum cæteris apostolis miracula fecit: & non sequentes Christum dæmonia eiiciebant, sed nihil profuit ad uitam æternam. Vnde Paulus, Si linguis hominum loquar & Angelorum, chartatem autem non habeam, &c. Virgines illæ fatuæ ad ianuam dixerunt, Domine, domine, aperi nobis. Sed dictum fuit illis. Nescio uos. Non, dicere, domine domine, facit seruũ Dei: sed si fidem cum charitate habeas, & opera bona exerceas. Nullus efficitur bonus nisi cum gratia spiritus sancti: potest tamen moueri sine gratia ad aliqua bona: non tamen saluari. Vnde dominus. Qui facit (inquit) uoluntatem patris mei qui in cœlis est, intrabit in regnum cœlorum. Opera igitur à nobis exigit Deus, & præceptorum obseruantiam, Quapropter sequitur in contextu. [Omnis qui uenit ad me, & audit sermones meos, & facit eos, ostendam uobis cui similis sit. Similis est homini ędificãti domum. qui fodit in altũ & posuit fundamentũ supra petrã: innundatione aũt facta illi sum est flumẽ domui illi & nõ potuit eam moue-

Esa. 29. Tit. 1. Luc. 9. 1. Co. 13 Mat. 26 Matth. 7

re,fundata enim erat super petram. Qui autem audit & non facit similis est homini ædificanti domum suam super terram sine fundaméto,in qua illisus est fluuius & continuo cecidit & facta est ruina domus illius magnat.

Insinuat igitur dñs his uerbis semper bonis operibus esse insistendum:& quòd ne solis uerbis,aut soli fidei confidamus, quę quidem sine charitate mortua est.
Iaco. 2. Nam si tu seruum haberes, qui coram te caput nudaret,genua flecteret,& reuerēter loqueretur, non ꝓpeà illum fidelem seruum appellares,si iussis tuis nō obtemperaret. Plura nanque ab eo expectas, q̃ uerba: nempe, ut uoluntatem tuam faciat,& tibi obediat,in his quæ præcipis,& ut honori tuo semper caueat & prospiciat.Sic Deo non sufficit,ut templū ingrediaris,sacram rem auditurus, nihil conducit si psalleris & prædicaueris: nisi fidelis sis & ipsum dilexeris & obedieris, ipsiusq́ue honoris obseruantissimus sis custos. Quod Christus superius probauit similitudine arboris,& similitudine thesauri,& nunc idem probat similitudine ædificij. Et hic est finis sermonis eius, per quē inuitat nos,ut illum adimpleamus,præmiū adimplentis, & pœnam cōtemnentis proponens. Illos nanque, qui audiunt & faciūt uerba Christi assimilat ipse Christus, domui supra petram fundatæ: alios aūt ædificantibus supra terram. Nam quod in arbore est radix, in ędificio est fundamentum.Quemadmodum.n. fructus arboris non potest esse boni saporis, nisi radix optimum habeat & dulcē succum: ita structura,quanuis exterius magnifica sit: & altitudine excellens: firma tamen non erit nisi solido firmoque fundamento nitatur.Quod fundamentum Christus ipse est.Super petram ædificat qui supra Christum ędificat. Petra enim, ut ait Paulus, erat Christus.Quamuis inundatio ueniat tentationum non poterit illum mouere.
1.Cor. 1 Hinc non cadet, quia Christus est firmamentum eius.Vnde Esaias ait. Cum ambulaueris in igne non combureris. Et do- Esa. 43. Psal. 90.
minus etiam. Cum ipso sum in tribulatione.Atque ideo beatus Paulus. Quis separabit nos à charitate Christi? An tribulatio?an angustia?an fames? Certus sum enim ꝙ neque mors,neque uita, neq; angeli,neque principatus. Nam sicut in mare Rubro Aegyptij mortui fuerunt,& populus Israel liber & incolumis mare Rubrum transiuit: sic tribulatione uentorū, & fluuij inundatione boni, cum fundati sint supra firmam petram, salui fient: & mali quia supra teram habent fundamētum corruent & destruentur. Rom. 8. Exo. 14.

¶Ait itaque. Omnis qui audit sermones meos,& facit eos, i. opere implet: ꝙ non solum de opere exteriori, sed etiā de interiori intelligendum est, ad quæ unusquisque tenetur cum ratio postulauerit. Iste similis est homini ædificanti domū, qui fodit in altum:id est, in profundum. In scriptura quippe altum profundum dicitur,iuxta illud Psalmi. Veni in altitudinem maris. Et in Ioanne dicitur. Puteus altus est. Veniens super hunc tentatio, Psal. 68.
quę per flumen intelligitur,non potuit il Ioan. 4.
lum mouere,quia in Christo fundatus erat:non solum sermonem eius, auditionem,& fidem habendo,sed ueram & perfectam charitatem opere adimplens. Sed qui uerba Christi habet, & non facit ea, habet debile fundamentū:& ideo ueniente tentatione corruit: quia non potest quis resistere omnibus tentationib. nisi per charitatem: & qui tantum audit uerba ea non adimplens, nullam charitatem habet.Tentatio nanque nō in uerbis,sed in factis consistit:ideoque qui sola uerba habet,non pōt resistere oī tētationi.Quapropter cadit & facta est ruina domus illius magna:quia homo corruet per peccatum uictus à tentatione,& rōnalis creatura moritur,& ab altitudine gratię pręcipitatur,bona oīa perdit, & felicitate priuatur æterna, & calamitate obruitur infernali.Ideoque D.Iacobus ait. Sciēti bo- Iaco. 4.
num & non facienti peccatum est. O q̃ magna est ruina peccati. Magnam dicit Christus ruinam esse, & non qualemcunque. Non potest esse nisi maxima ruina ad quam reparādam Deum ruere,& mori fuit necesse. Quod si lapsus ille timendus est, quo anima è gratia cadit in culpam:quanto erit maior,qñ ex morte hac priori in mortem cadit secundam? Reuera ruina grandis quia mors peccatorum Apo. 20
pessima, quæ ossa animæ ità infringunt, Psal. 33.

ut ad nullum bonum agendum in inferno uires supersint: quia uires animæ ita conciderunt, ut illa uera & uiua torméta nullatenus ferri possint.

¶ Denique magna est ruina, quia non
Iob. 20. manet lapis super lapidem: tum quia in inferno nullus est ordo, tum etiam quia in inferno nihil est firmum. Quare neq; ibi inuenitur lapidis firmitas, quia hic fuit super arena, & non super lapide ædificatio facta.

¶ Demum ut capiti huic finem imponamus, ex his Christi uerbis Lutheranorum error conuincitur: quia asserere ausi sunt fidem non posse esse sine charitate. Pōt nanque (vt ex hoc cōtextu euangelij patet) audire quis uerba Dei, & fidem eis præstare, & non esse in gratia. Quo idem
Ioan. 3. poscunt illa verba Christi ad Apostolos. Si hæc scitis: beati eritis si feceritis ea. Nā ea satis innuunt fieri posse, ut quis sciat mandata Christi, & eis fidem adhibeat, & tamen illa non faciat. Quod etiam Christus apertius ostēdit in parabola filij prodigi: nam fidem ille habebat cum ad se re
Luc. 15. uersus dixit. Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo? Vnde obsecro nisi à fide tam bona uerba prodijssent? & hæc præcessisse ad iustificationem, certū est, quæ tamen cognitio non satis est ad iustifica-
Ioan. 12. tionem. Ioannes etiam in suo Euangelio fatetur ex principibus Iudæorum multos credidisse in Christum: sed dilexisse magis gloriam hominum, q̄ gloriā Dei. Et alibi, non dicit eos qui credunt in nomine eius filios Dei esse: sed hanc eis datam
Ioan. 1. potestatem, ut filii Dei fiant, innuens uidelicet initium esse tantum, & uiam ad acquirendam diuinam adoptionem. Sed
1. Co. 13 apertius est, ꝙ Paulus dicit: Si habuero fidem ità ut montes transferam, charitatem aūt non habuero, nihil sum. Ex q bus uerbis manifestè patet posse aliquē fidē habere sine charitate: & ita intellexerunt hunc locum sancti patres Cyprianus, Basilius, Augustinus, Hieronymus, Chrysostomus, Gregorius, Anselmus, & Bernardus: quibus maior fides adhibenda est, q̄ Luthero, Melanctoni, Zuinglio, Bucero, & Caluino. Sed ualeant isti: nos aūt qui edocti à sacrosancta matre nostra ecclesia Romana scimus & credimus cum fide charitatem esse necessariam, & opera simul bona, ut æternam salutem cōsequamur, Christum dominum Iesum humiliter exoremus, vt in hac uita suam gratiam nobis impartiatur, ut tandem mereamur diuinis sedib. assistere inter seraphicos choros collocati.

CAPVT VII.

SATIS quidem existimo, eā doctrinam, quæ uiribus humanis attingi potest: naturali quadam ratione & philosophicis argumentis comprobari. Verum enim uerò, ea quæ humanū captū ꝓrsus exuperāt: admodū necessariū puto, ut supernaturali argumēto confirmentur. Sic Christus cū misisset Apostolos suos, ut munus p̄dicationis obiret, & ut oī creaturæ doctrinā illā a cęlo allatā p̄dicarent: in
quit Marcus, ubiq; p̄dicasse dn̄o coope- Mar. 16
rānte & sermonē cōfirmāte sequentibus signis. Et cum Helias suscitasset puerum, dixit ei mater. Nunc cognoui, ꝙ uerbum
Dei in ore tuo uerum est. Etenim miracu 3. Re. 17
la illa, q̄ superna & diuina uirtute ꝑficiebanť, manifestissima erant argumenta & indicia diuinæ illius & cœlestis doctrinę: q̄n quidem in eius confirmationem fiebant a Deo optimo maximo, q̄ prima ueritas est, quæ nec fallere, nec falli unquā assueuit. Oportebat igiť Christū stupēda prodigia & miracula facere in confirmationem tantæ tamq; supremæ doctrinę. Qua ꝑꝑ cum Christus in mōte (qđ in capite p̄cedenti facillimum est uidere) diuinam illam doctrinam protulisset: in corū q̄ dixerat cōfirmationem, egregia & illustria in medium producit miracula. Quo fit, ut omnes qui Christi prædicationem audiebant, nec illi obtemperabant, nullā sui delicti apud Deum excusationem habere poterant. Idcirco ipsemet dominus ait. Opera quæ ego facio, testimonium perhibent de me. Et iterum. Si opera, quę nullus alius fecit, ego non fecissem, peccatum non haberēt: nunc autem excusatio-
nem non habent de peccato suo. Itaque Ioan. 15.
post habitā concionem, cū descēdisset Ie- Ioā. 10.

sus de monte in itinere leprosum sanat: & cum ingrederetur Capharnaum, quẽadmodum Sol, qui vapores terræ altum eleuat & trahit, sic Christus uerus iustitię Sol Centurionem charitatis calore accendit & inflamauit, ut famulo suo salutem peteret. Ait igitur sacer euangelista. [Centurionis autem cuiusdam seruus male habens erat moriturus.] Qui Centurio Gentilis erat, & de exercito Romanorum. Tiberius imperator qui ea tempestate orbi præerat, ne quis posset rebellionem moliri, milites suos habebat diuersis locis cõstitutos: & hac de causa multæ erant cohortes militum in Iudęa & Galilęa, & plures Centuriones. Vnde bene in hoc loco dicitur. Centurionis autem cuiusdam. Ac si diceret: non erat ille solus, sed unus de Centurionibus. Sic etiam Pilatus, qui erat Hierosolymis suos habebat Centuriones.
Mat. 27 Vnde uerum esse intelliges, quendã Centurionẽ morti Christi affuisse, qui dixit. Filius Dei erat iste. Et in aliis locis erãt Cẽturiones, ut in Cæsarea Cornelius Centurio erat cohortis, quæ dicitur Italica. Iste Cẽturio erat in urbe Capharnaũ, quę caput erat prouinciæ Galilęæ, ut illam cu-
Act. 10. stodiret sub Romanorũ obediẽtia. ¶ Et inquit male habẽs erat moriturus: qui incurabili paralypsi laborabat; & nulla erat illi uiuendi spes. Erat moriturus. Quodquidẽ intelligendum uenit secundũ causas inferiores & naturales & proximas: quia eius infirmitas certissimè mortẽ denũciabat. Quod idem legimus in quarto regum Esaiã dixisse regi Ezechiæ. Dispone domui
4. Re. 20 tuæ, quia morieris tu, & nõ uiues. Qui tñ secundum illam superiorem & omnium maximã causam à quo omnes aliæ in suis motibus dependent, curandus & sanãdus erat. ¶ Ex hoc itidẽ loco manifestè cõstat hunc paralyticũ famulũ fuisse, & nõ filiũ ut nõ nulli existimarunt, q̃a in Matthæo legerunt paismon, quæ uox significat & filiũ & seruũ: sed hic clare ostendit Lucas, famulum fuisse, nã dilos nihil aliud significat q̃ seruũ uel famulũ. Qui illi erat pretiosus. Idest charus. Qui loquendi modus metaphoram sapit: nam pretiosus non dicitur de homine libero, sed de alia re. In magno etenĩ pretio hunc habebat seruũ, & ingenti amore illum prosequebatur. Ac si diceret. Nihil aliud magis diligebat quam seruum ita ut suum amorem eum appellaret: quandoquidem pro eo tantũ laboris suscipiebat. Vbi statim animaduertere oportet, hunc seruum, qui Centurioni charus erat graui morbo laborare. Solet etenim dominus homines pios, & illi obsequentes, graui dolore affi cere eius rei discrimine & periculo, quæ illis charior & iucundior est. Adã quippe primus noster parens uulnus accepit in charissimo filio suo Abel: & Abrahã in Isaac,
eo quod dixit illi Deus. Tolle filiũ tuum, Gen. 4
quẽ diligis Isaac, & offer in holocaustum
Et Iacob in Rachele prius ill denegata, & Gen. 32
postea sterilitate percussa: & Dauid in a- Gen. 29
matissimo puero sibi recenter ex Bersabe 4. re. 12.
nato. Quod dominus nobiscum cõsueuit facere, ut nihil præter ipsum diligamus: & ut ille solus cor nostrũ & animam nostram possideat. Vult dominus, ut nullas alias facultates aut opes desideres, q̃
ipsum Deum. In cuius rei gratiã uide... Mat. 14
Petrum apostolorum principem de sua fide gaudentem, qui tamen uictus, & prostratus fuit infirma ancillæ uoce. Videas etiam uas illud electionis Paulum de castitate gloriãtẽ, stimulo carnis irritatum:
ut ex his discere ualeamus Deum solum 1. Co. 1j
fiduciam nostram esse, &c.

¶ Perpende etiam huius Centurionis charitate, qui Christum quærit, & ad eũ mittit, ut seruum suum pristinæ incolumitati restituat. Non spreuit famulũ suũ, qui ægritudine laborabat. Et ob id mirãdum maximè, q̃a nõdũ iste audierat Paulum, qui cum admonuisset seruos, quales deberent esse, erga ministerium dominorum suorũ, iubet protinus, ut ipsi domini paria rependant. Et uos domini (inquit) eadẽ facite erga illos remittentes minas, scientes, q̃ & uester ac ipsorum dominus est in cœlis, & personarum acceptio non est apud Deũ. Nec id memoria tibi excidat, q̃ forsitan seruus corã Deo melioris est conditionis, & præstantior forsitan,
quã tu: licet tu ditior sis, qui confidis (ut Ephe. 6
inquit Paulus) in incerto diuitiarum, per acta hac scœna exolues pœnas relegatos in ignẽ sempiternum. Et loquitur quidẽ
Paulus elegantissime dum dicit, peracta 1. Tim. 6
scœna nam ea quę hic geruntur tãquam

In comœdia aut tragœdia transeunt. Nã quis obsecro dum in comœdia aliqua uideret hominem quempiam illustrem, & nobilem personam serui aut rustici agentem, eum sperneret: cum certè cognosceret peracta comœdia, ad pristinam uiuendi normam rediturum? Nemo quidem sanæ mentis id faceret. Non enim tam attenderet, quid tunc ageretur, quàm quid seriò peracta comœdia esset agendum. Sic modo fieri deberet, nec tam aspiciendus esset is uiuẽdi modus & status, quem fortuna in hac misera ualle lachrymarum unicuique dedit, quàm quid in illa æter-
Gala. 3. nitate sit agẽdum. De qua re consulè beatissimum Paulum dicentem. Omnes filij Dei estis, eo quod credidistis Christo Iesu nam quicunque baptizati estis Christum induistis. An non audis, seruum factum esse filium Dei, & Christum induisse? Et idcircò adiecit statim. Non est Iudæus neq; Græcus: non est seruus, neq; liber: nõ est masculus, neque fœmina: omnes unum estis in Christo Iesu. Ideoque habẽdi sunt
Phil. 2. fratres quemadmodum ad Philemonem scribit Paulus, dum ei commendat Onesimum, eiusdẽ Philemonis seruũ, quẽ Paulus in Christo genuerat. Hortatur Paulus, ut eum iam non ut seruum recipiat, sed ut fratrem dilectum, cum iam Christum induisset. Sic fecit iste Centurio qui postquam cognouit seruum suũ paralysi laborate non solum humanæ industriæ subsidia quæsiuit: sed humano iam auxilio deficiente ad sacram & diuinam anchoram confugit. Non eum seruum iudicat, sed loco domini habet. Non sequitur hic tyrannorum quorũdam inhumanitatem, qui cum seruis suis non aliter se habent, quàm si bruta animantia essent: in stabulis & sterquilinijs cubilia eis parant, ac ueluti propter hos etiam Christus non esset natus, & sanguinem suum non fudisset. Hic uerò Centurio in domo sua seruũ infirmum habebat: & ideo dixit, iacet in domo mea paralyticus. Non ueluti tyranni quidã qui toto uitæ curriculo operas & industriã seruorum expectãt, nullam tamen mercedem seruis tribuũt. Posteà uerò cùm miseri serui iam ad senectutem deuenerunt, postquam oppressi sunt morbis grauibus tanquam inutiles à domibus in hospitia mittuntur, ut ibi necessitate coacti uitam cum morte commutent. Quodquidam à multis quotidie fieri uidemus, quodquidem impietatis & inhumanitatis genus à Christianis hominibus maximè est detestandum, ne ipsos homines canibus similes efficiant. Certè qui hæc faciunt, id nõ didicerũt ab isto Centurione, quin potiùs ab illo impio Amalechita, qui dereliquit seruum suũ in medio itinere, & effecit illum ad mortem properare, eo quod captus iam erat ab ægritudine, & nisi Dauid illi succurrisset, 1.Re.30
proculdubio fame interiret: qua de causa sui peccati pœnam fuit cõsequutus: nam seruus ille dixit Dauidi ubi essent Amalechitæ, quorum multi gladio percussi sunt à Dauide. Quapropter quemadmodum Amalechita ille pœnam sui peccati exoluit, eodem etiam tu, & corporis, & animi morte, plecteris supplicio, si tuę crudelitatis causa seruus foras eiectus mortuus, aut aliquod discrimem passus fuerit. Nam sanguis illius pauperis coram Gene.4.
Deo clamabit, ueluti sanguis Abel crudelissimi sui fratris uindictam coram domino poscebat. Hoc degustarunt filij Iacob, qui postquam fratrem suum uendiderũt sui peccati causa uarijs calamitatibus & angustijs oppressi dicebant, Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum. Et Sanguis eius exquiritur. Ne igi- Gen.42
tur nos ipsos alijs preferamus, aut potioris esse conditionis iudicemus: nam ubi uera charitas est, ibi nõ attenduntur quæ extrinsecus accidunt, ut mundi amatores facere solent, qui neminem in pretio habent, nisi is fuerit diues, potens, aut literatus, amicus aut consanguineus. Et semper id fuit ingenium mundanorum hominũ, ut pauperes & humiles contemplibiles iudicent, cum reuera soleant aliquando plurimi ab ipso domino æstimari. Sæpè nanque quos hos paruiducimus, Deus ad grãdia uocat munera & multa per illorum ministeriũ dominus operatur: unde superiores efficiuntur, & nobis dominantur. Iud. 11.
Cuius rei exemplum nobis erit Gepte Galaàdites, qui repudiatus & despectu propter generis obscuritatem, postea tamen princeps eorum fuit. Et Saul cum despiceretur à quibusdã dicentibus. Nũ salua-

re nos poterit iste? Et tamen posteà ille
1.Re.10 brachio suo percussit Philistim & Israelē
liberauit. Nec oportet obliuisci regium il
lum prophetam Dauidem, qui cum con-
temptibilis esset & abiectus in domo pa-
terna, electus fuit à domino, & maximus
fuit corā omni populo. Vbi attendas dili-
1.Re.16 genter est opus, nam forsitan quos tu cō
temnis, illustriores & multò potiores co
ram domino sunt, q̃ tu. Quid nanq; illi fa
ciūt aliud, qui pauperes, humiles, & infir
mos despiciunt, quā externā accipere lu
cernam, eanque admirari? Vera enim cha
ritas proximum diligit, omnibus fauet:
proximum diligit eo quòd diues, nobilis
doctus, amicus aut consanguineus sit, sed
eo nomine tātum illum amore prosequi
tur, quia Christianus homo est. Nam si
uniuersis hominibus Christianis auferan
tur diuitiæ, potentia, nobilitas, scientia,
& his similia, utique omnes æquales su-
mus, oēs homines sumus, oēs Christiani
sumus, unam fidem habemus, unum ba
ptisma, unam uocationem, & unum
Deum, sed de his satis.

¶ Admonet subinde locus iste, quod
si cupimus subditos obedientes nobis es-
se, neutiquam eos debemus cōtemnere.
Nā ob id existimo quod Cēturio hic obe
dientes seruos habebat, quia non contē-
nebat eos. Hic dixit Christo. Ego sum ho
mo sub potestate constitutus, & habeo
sub me milites, & dico huic, & uenit: &
alteri uade & uadit, & seruo meo fac hoc
& facit. Perpende qua ratione obediebāt
Centurioni serui sui: nanque protinus,
ut aliquid iubebat, id exequebantur. Vn-
de obsecro tanta obedientia orta est? q̃a
benignè & quadam beneuolentia cum il
lis agebat. Domini qui beneficia confe-
runt seruis suis, & serui illis diligenter ob
temperant: & prælati, qui unicuique sub
ditorum debitum honorem tribuunt, vbi
que subditi illis obtemperāt, & eos uene
rantur. Tu autem qui moribus tui Nero
nis crudelitaaem redoles: quo pacto à ser
uis tuis diligi speras, aut quod læto ani-
mo tibi seruient? Si semper uel de re leui
seruos tuos arguis: quo pacto desideras,
ut bene tibi ministrent?

¶ Præterea opus est, ut semper san-
ctis operibus insistamus, licet in miseria
mortalis delicti iaceamus. Nam Gentilis
hic, quia aliquando idolorum fuit cul-
tor: tamen quia pius erat & misericos,
& proximis suis humanitatis officia im-
pendebat, meruit ad fidem adduci: ita ut
eius fides maior fuerit, quà Israelitarum.
Pari modo Gentilis illa Raab quia offi- Ios.3.
cium pietatis hominibus peregrinis &
ignotis exhibuit, ad fidem Saluatoris ue-
nire meruit. Sic etiam ille Cornelius cen
turio, qui eleemosynis & orationibus in-
stabat uerba uitæ à beato Petro audire Act.10.
meruit, & ad Christi fidem uenire. Caue
autem nequid tale existimes, scilicet qđ
opera quæcunque bona facta ab existen-
ti in peccato mortali possint primam gra Ro.11.
tiam mereri: gratia enim (ut inquit Pau
lus) si ex meritis non est gratia, hæc e-
nim sub nullo merito cadit: tamen Sa-
racenus Gentilis qui ita legem naturæ at
que Centurio, Achior, & Cornelius, mul
tique alij seruauit, Deus illi gratiam non Iud.5.
denegabit, & auxilium suum: non qui-
dem propter illorum merita, sed quia
Deus benignitate sua & misericordia mo
tus disponenti se, & libero arbitrio bene
utenti concedere uult gratiam & lumen
fidei, & sui ipsius cognitionē. Quapropter
dum in peccato mortalis fueris constitu-
tus, ne desinas rebus sacris interesse, ele-
mosynam porrigere & alia pietatis ope-
ra efficere: ut hæc dominus prospiciens su
per te misericordiæ suæ oculos effundat,
& peccati tui ueniam condonare digne-
tur. Nanque omni tēpore recta debemus
operari, iuxta illud, quod Paulus consulit
Thessalonicensibus. Vos autē fratres no- 1.The.3
lite deficere bene facientes, q̃ppe in quo-
cunque statu fiat bonum opus, suum cō
sequetur præmium. Quod si in diuina
gratia & charitate fiat, uitam cōsequeris
æternam: sin minus quod tuum est, tibi
dabitur. Nā argētarius qui opus aliquod
conficit, si postquam id fecerit, illi nō pla
cet, iterum illud efficit, quanuis priorem
laborem amiserit, argentum tamen ibi
mansit. Optimum quidem est bona sem
per facere: licet enim opera in peccato
mortali facta, digna non sint æterno pręmio,
nihilominus q̃ illa operatur manet
rectè dispositus: ut in statu gratię facilius
& promptius illa efficiat. Qui enim in
prauo

prauo & iniquo statu bona non operatur. posteà cum maxima difficultate ad uirtutis indolem adducetur: nam cũ habitus facilem reddat potentiam: si in bonis se exerceat, posteà in statu gratiæ innumera charitatis & pietatis opera facillimo negocio operabitur, quæ & digna
Matt. 5. sint uita ęterna. Qui à beato Ioanne Baptista baptizabantur uirtute baptismi gratiam non consequebantur: tamen manebant apti & dispositi ad recipiẽdum Christi baptismum. Hoc igitur modo dum in peccato mortali nec gratia, aut gloria dignus es: id tñ grande bo num tibi comparas, ut postquam ad salutis statum deueneris, facilius & iucundius opereris bonum. Vnde Paulus consulit dicens, Bonũ
Gala. 6. facientes non deficiamus: tempore enim suo metemus, non deficientes. Quod si modo cęlestis regni non es dignus, ut fias particeps, nunquam à bonis operibus tibi est desistendum: quia diuina misericordia fiet, ut ad fœliciorem & pinguiorem statum deuenias, tuncque magno afficieris gaudio, eo quod rectis & sanctis ope-
Marc. 11 ribus incubueris. Christus quippe transiens iuxta ficulneam quandam eam maledixit, eo quod fructus carebat, & statim arida est: nec tunc tempus aduenerat fructus, quia hyemis erat, & nihilominus eã maledixit, cum fructum non haberet. Deum enim minime latet. fieri non posse in peccato mortali dari posse talia opera, quæ digna sint uita æterna, uult tamẽ ꝙ omni tempore bona exerceas. Hoc est dominum ficulneã maledicere, quia ficus non habebat. Præceptum erat domini in
Exod. 18 lege ueteri ne offerrent illi immundum animal: sed potius ꝙ tale uenderetur, & pretiũ illius adduceretur in oblationẽ. Immundum quidẽ & spurcum animal est qui facit opus mortali culpa effectũ, quã uis moraliter bonum sit. Non recipit dominus tale opus, ueruntamẽ illius pretiũ acceptat: cupiens semper, ut opera bona efficias, nam dum in his teipsum exerceris & diuina mandata adimpleueris laudabilem consuetudinem in fœlicem statum recipit Deus, licet opus illud meritorium non sit. Doctor ille legis, qui Chri-
Mat. 22 stum fuit per contatus de pręcipuo legis mandato, quanuis tentans hæc petebat & iniquo animo: quia tamen pretitio optima erat, illuminari quodammodo meruit, & à domino exaudiri. Meretur enim qui in peccato mortali bona operatur, temporalia bona, & quod dæmon aduersus illum minus præualeat. Sed iam uidera licet quomodo Centurio hic ad fidem uenerit. Cum audisset de Iesu. Famam, potestatem, & miracula, maximã cõcepit fidem: fides. n. nõ est sine auditu, ut Paulus testatur dicens. Quomodo inuocabũt, in Rom. 10
quem nõ crediderunt? aut quomodo credent, in quem non audierunt? Et tandem concludit dicens. Ergo fides ex auditu, auditus autẽ per uerbum Christi. Cum multa miracula fecisset Christus, non longe à ciuitate Capharnaum poterat illa audire à Iudæis. Vbi summè aduertẽdum est, quantas uires habeat diuinum uerbum, & quam efficax sit, quando homines ita ad se adducit, & eorũ corda penitus transmutat. Sed de his in sequenti capite suo opportuno loco dicemus.

¶ Sed certè rapit me in admirationem huius Centurionis fides, quia licet audisset, Christum multa & grandia fecisse miracula, à nullo tamen audierat quod Christus dum esset absens, aliquem curauisset: tamen credidit de Christo, quod dum esset absens, bene poterat si uellet seruũ suum in pristinam incolumitatem restituere. Auditis ergo miraculis quæ prope Capharnaum fecerat sciens iam adesse, Misit ad eum seniores Iudæorum. Mittẽs seniores Iudæorum apertè ostenditur, quod fuerit Gentilis. Et etiam hic dicitur quod isti seniores Iudæorum dixerunt Christo. Diligit gentem nostram. Et in Matthæo habetur, dixisse Christum. Mul- Matt. 8.
ti uenient ab oriente & occidente & recumbent, &c. quibus significat, Centurionem non esse ex regno illo, sed ab extera gẽte uenisse. Sciebat enim rectè Centurio ile quanta beneficia illi populo dominus contulisset, & ibi fuisse magnos patriarchas, & prophetas, ideo facilius existimauit se posse cõsequi animi sui desiderium si nuncios mitteret, ex genere suo. Mittit igitur ad Christum seniores Iudæorum, ut uel sic ostendatur ꝙ seniores & sacerdotes debent esse iudices inter Deum & populum, & quod semper pro

uniuerso populo ad dominũ debent preces fundere. Etenim in Exodo dicitur, q̃d portauit Aaron iniquitates eorum, quæ obtulerunt, & sanctificauerunt filij Israel. Sed proh dolor, quia ipsi senes & præsbyteri plus distant à Deo quàm reliqui seculares homines: ut uidere licet in libro Danielis, ubi dicitur quod egressa est iniquitas à senioribus Israel, qui uidebantur regere populum. Verum quãuis mali sint sacerdotes & senes, tamen quandiu tolerantur ab ecclesia debetur eis honor & reuerentia à subditis. Idcirco quãuis isti mali essent, uoluit tamen illos Cẽturio honore afficere, & ita intercessores eos constituit. Sic Dauid honorabat Saul quia unctus erat & eius prælatus: licet cognosceret illum reprobum esse, & à domino eiectum. Et Amalachitam occidit dicens, Quare ausus es mittere manum tuam in Christum domini? quia dixerat Saulem ab eo fuisse interemptum. Vnde Paulus cum ignorasset Ananiam esse sacerdotem, & propter eius tyrannidem illi maledixisset, postquã cognouit illum esse sacerdotem dixit, Principi populi tui ne maledicas. Exhibe honorem senioribus & sacerdotibus, iuxta præceptũ domini in Leuitico. Coram cano capite consurges, & honora personam senies. &c. Præterea diuina prouidentia ad eos mittit seniores Iudæorum, ut eis præsentibus lãguidus sanetur, ut ita inexcusabiles sint si credere noluerint. Sic etiam leprosum misit ad sacerdotes dicens, Vade & ostẽde te sacerdotibus, & offer munus tuum in testimonium illis: ut cũ uiderint te sanum, q̃ antea infirmus fueras, & cũ tu retuleris illis mea uirtute effectũ fuisse ut consequereris salutem, hoc sit illis euidentissimum testimonium incredulitatis eorum. Quo etiã pacto Lazarus pauper in ostio diuitis iacebat laceratus & pene fame cõsumptus in testimonium crudelitatis, & impietatis diuitis: quia sic negare non poterat, se non uidisse illum, cum iuxta ostium iaceret per quod ingrediebatur, & egrediebatur. Nec poterunt etiam Pharisæi & sacerdotes templi iustam aliquam excusationẽ adducere sui peccati, dicentes, non uidisse aut audiuisse miracula quæ Christus faciebat: postquam in testimonium huius ad eos mittebat leprosos, quos, curabat, ut propriis oculis illos uiderent. Et multo minus tu coram domino excusaberis, qui cum quotidie iuxta ostium tuum pauperes clamãtes uideas, illis non subuenis. Cum autem scias uiduam extremam pati indigentiam, fingis te id nescire. Audis cõciones, & mirabilia Dei uides solem lunam te illuminantem, nec ista omnia inducere te possunt, ut ad meliorem uiuẽdi frugem teipsum cõuertas. Mittũtur itaq; ad Christum isti seniores diuina prouidentia, ut tanta Centurionis fide à Christo arguantur: cum facilius crediderint Gentiles, quibus Deus tanta beneficia nõ contulerat. Sic eosdem arguit exemplo reginæ Sabba quę diuturnũ & laboriosum iter ambulauit, ut uideret sapientiam Salomonis. Et in mediũ profert exẽplum. Niniuitarum, qui Ionæ crediderunt. Sic fides Cẽturionis cõfundit Iudæos. Et Christus ut confunderet hos seniores Iudæorum dixit. Non inueni tantam fidem in Israel.

Exo. 28. Dan. 13 1. re. 24. & 26 2. Re. 1. Act. 23. Leu. 19 Matt. 8. Luc. 5. Luc. 16. Mat. 12

¶ Rursus tibi erit in hoc loco obseruandum Lucã & Matthæum uideri aliquantulum inter se dissentire in narratione huius miraculi: nam Lucas dicit ꝙ misit Centurio seniores Iudæorum: ac deinde cũ appropinquaret Iesus domui, ꝙ misit nuncios, dicens, Domine nõ sum dignus ut intres sub tectum meum. Matthęus uerò dicit, quod ipse abiit ad Christum, & accessit dicens, Puer meus iacet in domo paralyticus. Ac subinde respondens domino Centurio dixit. Non sum dignus, Sed certè nulla est inter eos contrarietas aut dissonantia, cum spiritu sancto inspirati scripserint Euangelia. Quod uerò in miraculorum narratione, quæ Christus gessit, non nihil contrarietatis esse uideatur, nõ ob hoc te moueas, ut existimes aliquẽ eorũ de mẽdacio aut suspitione posse argui, nã si unus omnia scripsisset, utique cæteri superflui essent, nec iis opus haberemus. Denique si sententiis pugnarent, conciliari minimè possent. Nec mouere etiã nos debet q̃d in his rebus, quas multi scripserunt, non semper eodem loquendi modo, aut eisdem uerbis usi sint. Quin potius hoc tibi maximum indiciũ ueritatis debet esse. Etenim si ubique

&

& in uerbis, & in loquendi phrasi eundē tenorem seruarent: possent aduersarij nostri existimare sacros Euāgelistas data opera hoc fecisse, & mundo parauisse insidias, & idcirco unum ab alterius uerbis non recessisse. Verum hanc ingentem suspicionē omnino destruit, & aufert, postquam uidemus singulos differētem methodū & uerba fuisse sequutos. Res enim ita se habet. Centurio misit ad Iesum seniores Iudæorum, cum quibus cùm ueniret Iesus antequam domū appropinquaret, misit Centurio amicos suos ad Iesum dicens, Domine nō sum dignus, &c. ut noster Lucas narrat: tuncq; Christus dixit, non inueni tātam fidem in Israel, & protinus seruum eius pristinæ ualetudini restituit. Itaque ipse Centurio non iuit ad Christum, sed serui eius abierunt pro eo, & loquuti sunt ad dominum. At cùm ait Matthæus, Centurionem accessisse: intelligendū est per nuncios. Quia quod quis per alterius ministerium facit, id ipse facere uidetur. Sic etiam dicitur hic, quod ędificauit Synagogam Iudæorum: id est, per ministerium artificum, non uero proprijs manib. Sed ad quid misit ad Iesum seniores Iudæorum. [Rogans eū ut ueniret, & sanaret seruum eius.] Nam cū naturæ esset autor & dominus poterat illum statim ab ægritudine liberare. Medicus enim morbum non curat, sed natura: nāque ubi natura nihil potest ad sanitatem conducere, morbus redditur incurabilis, quia medicus solum est adiutor naturæ. Sic etiam in spiritualibus ægritudinibus proprijs uiribus non ualemus medelā cōsequi, nisi Deus ipse nos sanauerit, licet nos eius simus coadiutores. Quod si nos ipse reliquerit, statim morbus noster prorsus incurabilis fiet. Cuius rei causa in
Psal. 6. Psalmo dicitur: Miserere mei Deus quoniam infirmus sum: sana animam meā, quia peccaui tibi. Nisi dominus iuuauerit, & sanauerit, utique infirmitas tua ad mortem properabit. Quod summa diligentia uelim ut peccatores animaduerterent, antequam sceleribus & flagitijs se ipsos contaminarent. Multi quippe dicunt, Libet peccare: ueniet enim quadragesimale tempus, in quo delicta mea plāgam, & ad Deum me conuertam. Aduerte, aduerte, o insane & amentissimè peccator, quod cadere poteris, quoties uolueris, resurgere autem minimè, nisi dominus suo auxilio præsto adfuerit. Sed forsan insurget aliquis ex Lutheranis dicēs. Igitur peccator ipse protinus, ut peccat, liberum arbitrium pœnitus amittit, maximè cum & ipse Christus dicat. Sine me nihil potestis facere. Si ergo iam Christum Ioan. 15.
amisit, & diuinam amicitiam perdidit, & nihil proprijs uiribus facere potest, certo concluditur, ipsum peccatorem antiqua libertate esse spoliatum. Ad hæc opus est aduertas, aliud esse potestatem, aliud uerò libertatem. Ignorauerunt omnino isti inscientissimi Lutherani quid sit habere potestatem. Idcirco enim nos liberum hominis arbitrium dicimus esse (ait Ricardus) non quia bonum, aut malum facere pōt: sed quia bono, uel malo consentire, uel non consentire pōt. Aliud. n. est habere potestatem, aliud uerò libertatem. Posse bonum facere potestatis est, & posse malum facere infirmitatis: neutrum tamen est. Libertatis est, quod uoluntas nostra cohiberi non possit: potestatis autem priuatio quod ad bonum faciendum sufficiens non est. Potestas autem & uires animę gratia est, quam dum homo per peccatum perdit: potestatem perdit. Et idcirco Christus dicit: Sine me nihil potestis facere. Non tamen inde intelligas peccatorem libertatem amittere: quia peccator potest uelle & diligere quod magis illi placuerit: nec potest cogi eius uolūtas, licet quod uelit, non possit aliquando assequi. Et hoc nō est libertatis priuatio, sed potestatis. In manu quippe hominis est, multa uelle & eligere, quæ assequi non ualet. Poterit enim q̄s in profundum puteum se conijcere, non tamen ab eo egredi. Sed iam quæro, nonne qui in puteo ē, poterit illic uelle manere, & etiam uelle egredi? Nihil certè manifestius est: potest nanque exitum desiderare, & ingenti lætitia affici eo quod in medio puteo sit. Quid ergo deest illi? Certè egrediendi potestas: quia licet egredi uelit minimè poterit, nisi alius suppetias tulerit. Quod si alius auxilium præstiterit, nisi ipse aliq̄d uiribus suis fecerit, & seipsum iuuerit funem apprehendens, egredi minimè poterit.

Ricard. Vict. li. de stat. hom. interi. cap. 13

rit. Pari ergo ratione cum peccatum committis, propria uoluntate id committis. Repugnat etenim peccatum esse, nisi ibi adfuerit uoluntatis consensus tacitus uel expressus. Et idcirco quoties delinquis, propria uoluntate te conijcis in culpę puteum. At dum sese peccatum tibi offert, liberum arbitrium habes, ut id fugere si mauis, aut amplecti possis. Veruntamen postquam iam deliquisti & misere cecidisti, licet à culpæ puteo resurgere uelis, nō tamen poteris, nisi Deus auxilio suo speciali tibi subueniat, & à peccato deducat. Et quemadmodum qui in puteo est, quā uis manus illi porrigantur, nisi ipse uelit eas apprehendere, & seipsum adiuuare, utique semper in puteo manebit: eodem igitur modo, & si Deus peccatori manum porrigat & sæpius roget, ut inde exeat, certè nunquam exibit, nisi seipsum adiuuauerit diuinis inspirationibus consentiens, & suo libero arbitrio recte utendo.
1.Cor.3 Et hinc meritissimo Paulus uocat nos coadiutores Dei, quia in salute & resurrectione nostra coadiutores illi sumus. Nā cum natura sit quæ corporis ægritudinē curat, medicus coadiutor est naturæ, ita ut dū absens fuerit natura, medicus nihil possit efficere. Ita Deus præcipuus autor est ægritudinis aīæ curandæ, qui nisi præsens fuerit suo pręsidio, actum est oīno de hoīs salute: nos uero coadiutores eius sumus. Aduerte igitur ò peccator, in manu tua constitutum esse semel & bis & millies in die peccare: at à luto peccati resurgere minimè potes proprijs uiribus, nisi dn̄s manum suā pietatis & misericordiæ tibi porrexerit. Cuius rei non immemor deberes esse, imò id prę oculis semper tibi esset ferēdum, ut non ità leuiter, & uelut aliud agēs in uitia & peccata labereris cum facilis sit descensus Auerni, sed superius reuocare gradum diuinæ benignitati tribuendū. Indiget. n. homo peccator uiribus & potentia, ut à peccato resilire possit. Et hoc est quod inquit Christus, sine me nihil potestis facere. Vidēs ergo Cēturio naturæ remedium prorsus deficere, & quod medici industria nullius emolumenti esset: decreuit ad Deum totius naturæ autorem, tanquā ad sacrā anchorā confugere, rogans pro infirmi salute.

¶Sed id obiter inquirendum est, quò pacto dicat noster Lucas his uerbis, quod rogauit Centurio, ut ueniret: postea uerò dicit: Dn̄e non sum dignus, ut intres sub tectum meum? Sed aduerte huius dubij perfacilem esse solutionem: Nam Centurio nunquam habuit animum, ut Christus in domum suam ueniret, sed tantum uoluit, ut uerbo significaret incolumitatē serui: at Iudæi q̧ a Centurione ad Christum rogauerunt, ut ad domum ueniret, q̧a cum honorē tribuere uolebant Cēturioni adducentes Christum in domū suā. Nam ipse Centurio dixit seniorib. Iudęorum. Ite ad Iesum, & dicite ut sanet seruū meum. Iudæi autem adulationis amici dixerunt: Domine nos id efficiemus cum eo, ut ipse ueniat in domum tuā. Et propterea postquam recesserunt Iudæi, & alloquuti sunt Christum, ut ueniret: misit Centurio amicos suos uiros Gētiles, qui fideliter mentem suam, & desideriū panderent Christo, dicentes quod solo uerbo sine itineris labore sanitatem seruo tribueret, & occurrerunt Christo uenienti cum Iudæis iam prope domum. Quod autem Iudæi ex propria intentione hoc peterent, manifesto liquet ex uerbis blandis, quibus Christo suadebant dicentes, dignus est, ut hoc illi præstes: diligit enim gentem nostram & synagogam nobis ædificauit. Itaque quamuis Euangelista dicat hic rogans in singulari numero, nō ideo intelligas, Centurionem tale quid rogasse, sed Iudæos id fecisse noīe Centurionis, & sic uidebatur ipse Centurio eius petitionis autor: & idcirco ipse contrariū expressit per amicos suos, quos ad Christum misit. At illi cum uenissent ad Iesum rogabant eū solicite dicētes. Quia dignus est ut hoc illi pręstes diligit. n. gentē nostrā & synagogā ipse ædificauit nobis. Ex quib. uerbis manifestissimū est colligere ipsum Centurionē ad Iudaismum iam esse conuersum, uel saltim unius Dei esse cultorem, relicta idololatria, quia Synagogam ædificauit Iudæis: ueluti si modo aliquis nobis ædificaret ecclesiam. Vt autem probarent isti seniores Iudęorum uera fuisse loquutos cum dixerunt diligit gentem nostram addiderunt subinde, Synagogam nobis ædificauit. Bene quidem

dem intentum probant, dicentes, synagogam nobis ædificauit: quia probatio dilectionis exhibitio est operis. Ex quibus doctrinam solidam deberemus elicere, ut scilicet, proximum non solis uerbis diligeremus, sed multis charitatis collatis operibus. Quo circa id Ioannes nobis in memoriam adducit, dicens, Filioli nõ diligamus uerbo & lingua, sed opere & ueritate. Sed profecto diuites huius temporis misericordes & pios sese prædicant: at suam iustam misericordiam non uideo, quia uel spiritualis tantum est, uel ea est sine dispẽdio aliquo suorum bonorum, quippe qui nihil pauperibus Christi erogant. Sed de his post pauca in suscitatione filij uiduæ suo loco aptius dicemus. Et aduerte in hoc loco coniunctionem, & idem ualere quod, nam. Addunt enim rationem eorum, quæ dixerant, aientes, nam synagogam nobis ædificauit. Sic etiam intelligẽdum existimo illud Ioannis. Qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in uitam æternam. Et illud etiam ad Romanos. Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei. Et iterum. Et sicut non probauerunt. Et Ioannes. Et in lege uestra scriptum est, quia duorum hominum. Et rursus. Et uerbum caro factũ est. Et ipse præcedet ante illum.

1.Ioã.3. Ioan.4. Rom 1. Ioan.8. Ioan.1. Luc.1.

¶ Insuper & admonet diligenter locus iste, ut peo benefactoribus semper preces nostras Deo fundamus: nam isti pro Centurione, qui synagogam eis ædificauit, dominum rogant. Sic tu Christum orare debes, pro ijs, qui bona temporalia tibi ministrant, exemplo illius sanctissimi Heliæ, qui domino dicebat, Domine etiam uiduam apud quam ut cumque sustentor, afflixisti? Sic Eliseus pro Sunnamite. Ecce (inquit) in omnibus sedulo ministrasti nobis, quid uis ut faciam tibi? Nunquid habes negotium & quis, ut loquar regi uel principi, uel militi, &c. Expende etiã quanta benignitas, & misericordia sit apud dominum: ut omnes sanare dignetur tam Iudæos, quàm Gentiles. Nullus etenim tam infimæ & abiectæ sortis homo erit, qui (si uelit) Deo non possit placere, si uera & syncera fide ad eum accedat. Non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet Deum, & operatur iustitiam acceptus est illi. Nemo apud Iudęos Ethnicis abiectior erat Nullus etiam uilior erat apud eos, quam homo miles. Nã propter factas prædas & uiolentiam infames erant. Idcirco Iudęi ad Christum mittuntur, ut suis uerbis rogarent: metuebãt enim se nihil impetraturos, aut illum uix exorabilem esse, & idcirco tanta uerborũ ambagẽ utebantur, dicentes. Dignus est, ut hoc illi præstes: diligit enim gentem nostram & synagogam nobis ædificauit. Quasi uelint Christo dicere. Nolis rationẽ habere, nolis attendere Ethnicus sit, aut miles: sed amicitiam considera, quam ipsis operibus erga nos habere manifestauit. Christus autem, qui nihil horum attendit precibus acquieuit & seruum sanauit. Nec opus est, quotiescunque ab eo aliquid uelis impetrare multa uerborũ ambage uti: quin potius cor adducito syncerum & mentem ab omni inquinamento liberam: & tunc cum fiducia accede & cõsequeris animi tui desideria. Nemo enim hominum ulla ratione cõtemnendus est: sunt quippe uaria dona, munera, & functiones (ut ait Paulus) & tamen est unus dominus omnium. Variæ sunt uocationes, & tamen non est nisi unus Christus, qui omnes nos uocat: hunc ad Apostolicum munus, alium ad opes ministerij, &c. Nanque in humano corpore multa sunt membra, omnia autem nõ eundem actum habẽt: & tñ oĩa unius corporis mẽbra sunt. Sic inter nos multa dona, uocationes, & statuum genera sunt: cui autem præclaræ corporis, & animi dotes fœliciter contigerunt, is neminem alium dispiciat: nam omnes æquales sumus, omnes membra sumus unius corporis, & unum caput Christum habemus. Vt autem apertissimè uideas, neminem à Christo contẽni cuiuscunque status, aut conditionis ille sit, sequentibus accommoda aures [Iesus autem ibat cum illis.] Diximus iam, nunquam cum fuisse Cẽturioni animũ, ut Christus domum suam ingrederetur, sed solùm ut uerbo sanitatem puero restitueret. Sed ad quid iam, rogo, Christus ibat? Vtique ut ostendat primo se orantius uoluntati semper annuere, facit & adimplet uoluntatem rogantium Iudæorum.

3.Re.17 4.Reg.4 Act.10. 1.Co.12 Ephe.4. 1.Co.12

¶ Secun-

¶ Secundò, ut opere adimpleret, quod uerbo prædicabat. In cuius signum postquam in monte concionem habuit de misericordia erga proximos impendenda, finita iam concione, misericordiam operatũ cum seruo languido, eum uisitans, & pristinæ incolumitati restituens.

¶ Tertiò, ut humilitatem suam ostenderet, qui cum tantam potentiam haberet, id est, cum tanta faceret miracula, in aliam domum tendit, ut seruũ curet. Nec dedignatur cùm dominus sit cęli & terrę, Centurionis seruum uisitare: ut normam tibi & regulam præberet sanctissimæ humilitatis cui nihil est contemptibile, nihil quod aspernetur. sed omnia potius sunt illi prætiosissima & amabilia. Noluit ad filium Reguli ire, & tendit ad seruum Centurionis. Pauperibus auxiliatur Christus, & magnates despicit: cum peccatoribus & infirmis conuersatur, & ibat ad Phariseos rogatus. Rogabat (inquit Euangelista) quidam Pharisæus Iesum, &c. sed proh dolor, multi nanque sacerdotes his calamitosis temporibus nesciunt consilia sua, prædicationes & confessiones, nisi magnatibus tribuere. Pauperes uerò relinquunt, & moleste ferunt, & ægro animo suas confessiones audire, Quod etiam consueuerunt facere corporales medici, qui diuitum domos maxima solicitudine uisitãt, at pauperes ægrotos interire sinũt. Deus misit Heliam non ad diuites & magnates, sed ad pauperculam uiduam Sareptanã.

Ioan. 4.

Luc. 7.

3. Re. 17

¶ Quartò id fecit, ut fidem Centurionis omnibus notam faceret, & ut cunctis cognitus esset & celebratissimus. Vbi diligenter aduertes quantam curam habeat dominus honorandi amicos suos, quantaque bona illis impertiatur: necnon etiã efficit vt ab uniuerso mundo celebrentur & colantur. Concepit etenim Centurio de Christo maximam fidem, & credidit eum posse solo suo uerbo ægrum sanare. Et quãuis id rectè cognouisset Christus, tamen domum Centurionis tendit, ut uel sic occultam Cẽturionis fidem notissimam apud omnes efficeret. Nam si Christus antequam ad domum accederet solo uerbo puerum sanaret, ad quid postea subijceret Centurio. Domine nõ sum dignus, ut intres sub tectum meum? Quo pacto alij cognoscerent fidem Centurionis & eius humilitatem? Quomodo laudaret illum dominus coram populis? Vadit igitur ad Centurionis domum, ut inde ipse Cẽturio ansam sibi sumat dicendi, Domine nõ sum dignus, &c. Quo effectũ est, ut propalata fuerit omnibus huius hominis fides, & ut à Christo fuerit magnificè laudatus. Quærit semper Christus occasionẽ, ut seruos & amicos suos honore afficiat. Nam cũ dixit Christus, ego ueniã & sanabo eum, Centurioni ansam præbuit, ut in hæc prorũperet uerba, Domine non sum dignus, &c. Et quia dixit, Domine nõ sum dignus: inde Christus magnificã eius laudẽ pdicauit, dicẽs, Nõ inueni tãtã fidẽ in Israel. Solet enim aliquando dominus, qui seruum habet animo uirili & uiribus magnis præditum, ut experimentum faciat, an ita res se habeat intempesta nocte seruum foras mittere, ut nuncium alicuĩ deferat: at postquam discessit, dominus sibi assumit arma, & factus obuiam famulo, euaginat ensem, & manus conserit cũ eo. At famulus qui natiuum animum & robustas uires nunquam deposuit & punctim & cęsim dominum maxima dexteritate percutit, quo fit, ut conceptam de illo spem dominus confirmet Tuncque dominus se illi notum facit, ut pugnæ imponatur finis, dicens, Satis, satis, ego sum dominus tuus: scio enim ipso experimento quãtum uiribus & animo ualeas. Post hac ego curabo teipsum magnis beneficijs afficere, & debitum honorem tribuere. Quòd idem dominus cum sanctissimo patriarcha Abraham fecit. Nouerat enim rectè dominus quanta fide seruus suus abundaret: nihilominus, ut notam eam faceret cunctis gẽtib. & ut mundus eius uirtutem intelligeret illum tentat ueluti armis cum illo agens, præcipiens, ut filium suum in montem duceret, ut sacrificium offerret domino. Sanctissimus igitur Patriarcha nullas nectit moras: in montem ascendit. filium secum ducit, & uirili & fideli animo ensem arripit, & ictum minatur non ficto animo: tuncque dominus inclamauit. Satis, satis est Abraham. Nunc cognoui quod timeas Deum, nunc manifestum te faciam mundo, ut & fides & uirtus tua maxima cognoscatur. Quod a domino

Gen. 22

mino fuit factum ut Abrahæ fides notissima esset omnibus. His omnibus ambagibus usus est dominus, ut magnam fidē
Gen. 31
& obedientiam Abrahæ, quæ occulta habebat, omnibus aperiret. Idem fecit cum Iacob, quando cum illo luctari cœpit, illius uires volens experiri: quas cum expertus esset, dixit, Dimitte me, iam ascendit aurora. Eodem modo experimentum fecit in Centurione, præbens illi ansam ut eius uirtus, & fides manifestaret. Et hoc
Mat. 15
tentādi modo usus est, dicens, Ego veniā & curabo eum. Quem etiam modum cū muliere Cananæa obseruauit, nihil illi respondens: ut uel sic maxima eius propalaretur fides: & ut digna esset, quæ à domino maximo encomio celebraretur. Vide rogo quam fidelis amicus sit Deus, qui modos nouit & inuestigat, quibus dilectos suos honoribus afficiat, Meritissimo
Psa. 138
quidem canit illi regius psalmographus. Nimis honorati sunt amici tui Deus. Ex quibus omnibus id tibi documenti deberes elicere, ut humanas laudes uilipendas honores & dignitates: sed omnis cura & solicitudo impendēda tibi est, quomodo apud dominum sis laudabilis. Hoc enim uerum encomium, hæc dignissima laus, quæ tibi immortalem gloriam est parituta. Dominus nanque etiam, si tu propriæ laudis tuæ oblitus sis, eius curā habet: ita ut in pręsenti & in futuro seculo magnis honoribus te afficiat. Et cum iam nō longe esset à domo misit ad eum Centurio amicos dicens. Domine noli uexari. Non
Luc. 15.
.n. sum dignus ut intres sub tectū meum. Quæ uerba non est dubium quin processerint à uera humilitate. Quemadmodum legimus de Petro cū dixit domino.
1. Cor. 7
Exi à me domine, q.a homo peccator sū Ego domine idolorum fui cultor, ego flagitiis & sceleribus contaminatus: ut autē ipse puritatis & bonitatis fons. Quæ cōuētio Christi ad Belial? Quæue participatio lucis ad tenebras? Quis sum ego ut dominus ueniat ad seruū suū? Sic etiā humili-
Lucę 1.
tate plena mater beatissimi Baptistę matri domini dixit. Vnde hoc mihi, ut ueniat mater domini mei ad me? Et Abigail
1. Re. 25
cum Dauid vellet illam in uxorem accipere dixit. Ecce famula tua, sit in anillam, ut lauet pedes seruorū dñi mei. Per hāc humilitatem factus est Cēturio dignior Iudæis, ut Christus ad eum ueniret. Etenim humilis officium est, ut semper uitia propria cognoscat: neque aliena respiciat. Habuit igitur iste Centurio ueram humilitatem, habuit etiam fidem, cum crediderit bene posse dominum etiā dū esset absens infirmo incolumitatem tribuere. Habuit denique ardentē charitatē cū tāto animi affectum pro seruo ad dominum orauit.

¶ In quo loco id non erit silentio prætereundum, quo pacto unus & idē actus diuersam laudē & præmium habeat, Nā cum dixerit Petrus. Exi à me domine, q.a Matt. 8.
homo peccator sum: & Genezareni idem dicunt, tamen Petrus ob id laude fuit dignus, Genezareni uerò reprehenduntur. Zachæus recipit Christū, & laudatur: Centurio rogat ne ingrediatur suā domū, & Luc. 19
propterea dignus reperitur encomiis. Vt intelligas semper in omnibus intentionē operis attendendam esse, ut inde elicias, opus dignum ne sit laude uel uituperio. Is nanque qui bene erga omnes afficitur etiā in actionibus, quæ minus rectæ uidentur, commendatur à domino. In cuius rei exemplum in sacra pagina in Actis legimus inter Paulum & Barnabam dissidiū Act. 15
interuenisse: dum Barnabas consuleret, vt profecturi ad uisitandas ecclesias assumerent Marcum: Paulus uerò cōtrariæ erat sententię. Neuter tamen in re tam diuersa dignus fuit aliqua reprehensione, cum Barnabas ad lenitatem inclinaretur. Pauli uerò iudicium erat, seueriori censura esse utendum. Vbi docemur, ne aliorū facta, præsertim uirorum sanctitate pręstantiū iudicemus, quāuis diuersa sequantur placita. Iā uero subdit ipse Centurio causam quare dicat ne intret in domum suam, dicens. Propter quod & meipsum non sum dignum arbitratus ut uenirem ad te: sed dic uerbo & sanabitur puer meus. Credidit iste, dicere Dei, facere esse: iuxta illud diuini uatis. Ipse dixit & facta sunt. Verbo .n. Dei vniuersus cōditus est. Dixit Deus, fiat Ps. 148.
lux, & facta est lux, Pręterea uocat Cēturio puerū seruū scripturæ more, quę pueros uocat seruos. Vnde in primo Regū de Gene. 2.
fuerūt uasa puerorū sancta. Et illū et. Venit Helias in Bersabe Iuda, & dimisit ibi 1. Re. 11
puerū suum. Sequitur. [Nā & ego homo 3. Re. 19.

sum

sum sub potestate constitutus habēs sub me milites, & dico huic nade & uadit & alij ueni,& uenit,& seruo meo fac hoc, & facit.]Quibus ostendit, quod Christus poterat absenti sanitatē restituere.Facta hypothesi quod Christus omniū rerum sit dominus,cui uniuersę creaturę uel ad nutum obediunt,ita ut neminem habeat superiorem,aut æqualem, qui illi imperare possit:& tunc arguit à fortiori. Non defatigeť dominus meus:nā quemadmodum ego dico huic, uade & uadit:sic tu uerbo solo præcipe infirmis, ut à lectulis sani &
Psa. 106 liberi surgant. De te nanque uerissimè illud scriptum est.Misit uerbum suū, & sanauit eos.Ego enim sum homo sub potestate constitutus, habens super me dominum,cuius seruus ego sum: habeo etiam alios seruos, & milites sub imperio meo. Quod si uni dixero, uade illuc,statim iussis obtēperat:& si dixero alteri, ueni huc, dicto citius,id adimplet. Quanto igiť potiori iure tu,qui rex regū es, & dominus dominātium,qui nullum agnoscis sup̄ te imperiū:cuicunq; dixeris ueni, ueniet: & si dixeris ęgritudini,ut recedat,recedet ꝓtinus:& si dixeris sanitati,ut non discedat ab aliquo,id rectissimè adimplebit? Sic igitur poteris optimę ualetudini præcipere, ut uadat ad puerum meū, & ibi ut protinus,licet ipse sit absens.Nanque serui mei non solum mihi præsenti obtemperant: sed etiam dum mitto illos, uel etiam ad longinqua loca, ibi diligenter quæ à me iussa sunt exequuntur. Posuit autem iste Centurio rationis suæ uim, nec eam compleuit:nouerat enim se loqui cum uiro sapiētissimo & eruditissimo in quo sunt reconditi omnes thesauri sapientiæ,& scientiæ Dei. Veluti si quis uolens conficere syllogismum solam minorem propositio-
Colo. 2. nem adijceret:in qua est tota uis argumēti, [Quo audito.]Hic ponitur quędā Christi conclusio, quæ inferť ex fide huius Gētilis,cōparando eam cū infidelitate Iudęorū.Nam per fidē charitate informatā homo placet Deo, & isti Gentiles, & multi alij erant Christi fidē habituri:maxima uero Iudæorum pars permāsura erat in sua infidelitate, quod Deus repelleret Iudęos & acceptaret Gentiles.Vnde dicitur, quo audito.s. audito Centurione per nuncios suos.[Iesus miratus est.] Videns maximā Centurionis fidem.Vbi diligenter aduertas Christum nō admirari mundi opes & facultates, corporis pulchritudinem aut alia huiusmodi: sed potius ipsam diuinā fidei uirtutem. Nā sicut docuit nos Christus timenda esse mala spiritualia,non ue- Mat. 10
rò ea,quæ accidunt corpori: sic etiam docuit ea quæ spiritualia sunt & diuina admirari & suspicere, non tamen quæ fluxa sunt,& terrena.Nam aurū,argētum,lapides pretiosi,& quid q̄d in diuitijs,& facultatibus mundi continetur,id omne uanū & ad triduum periturum est. Nec id mirandum, cùm habeant inanem finem & exitum. Dixit enim Dauid. Dormierunt
somnum suum uiri diuiuitiarum & nihil Psa. 75.
inuenerunt in manibus suis. At id est mūdanorum hominum ingenium, ut hęc totis uiribus inquirant,amplectantur, & sequantur,ita attoniti & eorum amore capti nt ad nihil aliud nati uideantur,ueluti infantes uilem annullum plumbeum:aut quid aliud simile mirantes. Diligunt etenim pueri plus equum ex arundine factū quàm eos omnes,qui ad regis ministeriū sunt parati. Equidem omnia hæc terrena similitudinem habēt cū arundineo equo: si cum illis nunquam interituris,& sempiternis bonis comparentur.Quippe hæc tēporalia imago sunt & umbra futurorum bonorum.Verùm multi sunt, qui hac rerum imagine & umbra solum detinētur, neque aliud firmum magis aut stabile bonum inquirunt:non conuertentes oculos ad cœlum, quæ patria est beatorum, ubi uera bona sunt.Quod autem pueri id cōsuescant facere,nō est mirum cum discursu careant:at cùm tu homo sis, qui rationis & iudicij compos es, quid est quod umbram sequeris & demiraris? Quare du-
cit te in admirationem imago, & non rei Prou. 1.
ueritas?Idcirco diuina sapientia hęc introspiciens ad homines loquitur dicens, Vsquequo paruuli diligitis infantiam? Hęc enim terrena apud uiros probos nullius sunt ponderis & momēti:& diuus Paulus tāquā stercora hæc omnia iudicabat.Nec de his miratur,sed de uirtutibus, & spiri-
tualibus donis,Christus fidem Centurio- Phili. 3.
nis admiratur, & hanc sibi acceptam iudicat.

¶ Verùm

¶ Verùm operæ pretium erit id modo in dubium reuocare, qui fieri possit, ut Christus admiretur, cum admiratio consurgat in homine ex consideratione rei incognitę? Christus in instanti suæ conceptionis plenus fuit scientia, & omnia cognouit in verbo anima Christi beata: quo igitur pacto poterat de aliqua re admirari? Si oĩa sunt nuda & aperta oculis eius, quid ignorabat? Quapropter aliqui dixerunt, non fuisse miratum: sed ad modum admirantis se habuisse. Sed profectò uidetur mihi rectius posse si dixerimus eum uerè fuisse admiratum. In cuius gratiam sciendum, in Christo duplicem fuisse sciẽtiam, alteram diuinam, quę ęterna est, sub qua nulla potest cadere admiratio: qua nihil de nouo per eam cognoscitur: quia tam scientia, quàm sciens, quam scibile sunt & continentur intra suam diuinam substantiam. Et sicut diuinæ essentiæ nihil de nouo acquiritur, ita nec sapientiæ eius. Alia est scientia Christi humana siue creata: & hæc est duplex, altera est scientia uisionis in uerbo, & ista est scientia animæ Christi: & sicut anima Christi est creata, ita scientia eius creata est: quia non potest aliquid increatum formam esse rei creatæ. Et uidetur scientia uisionis cognitio illa, quam anima Christi habet de rebus cognoscendo illas & uidendo diuinã essentiam, in quantum in ea relucent oẽs res: quam cognitionẽ habent omnes beati in patria. Et secundum istam scientiam, anima Christi in instanti Conceptionis cognouit in uerbo omnia, quæ uerbum cognoscit scientia uisionis, & secundum hanc non potuit admirari. Alia est sciẽtia in Christo, qua cognoscit res in proprio genere, id est, non secundum quod repræsentantur in aliquo excellenti repræsentatiuo quale est diuina essentia: sed ut cognoscuntur in se ipsis, siue in propria natura: & hoc est cognoscere rẽ in proprio genere: quia genus dicit naturam cõmunẽ. Quæ itidem scientia duplex est, altera experimentalis, altera uero habitualis. Habitualis dicitur habitus quidã cognitiuus, quo de re iudicamus cognoscentes proprietates eius secundum suam naturã: & quantum ad istam scientiam non fuit in Christo aliqua nouitas, aut admiratio, q.a ab instanti suæ Conceptionis eius anima fuit perfecta habitibus omnium scientiarum, & idcirco quantum adhoc admirari non potuit. Alia est scientia experimentalis: ut quando quis habens habitum scientiæ per solam doctrinam & speculationẽ, postea uerò experitur intuitiuè in effectu aliquid quod speculatiuè cognoscit. Sicut medicis contingit, & id fit in omni scientia naturali & morali. Quo pacto anima Christi poterat aliquid addiscere per experientiam, quia aliqua de nouo uidebat quæ nunquam uiderat. Et sic apostolus affirmat, Christum, didicisse ex his quæ passus est obedientiam. Ita & in præsenti licet anima Christi cognosceret in uerbo istam fidẽ Centurionis qualis erat, & qualis futura esset: tamen eam non fuerat expertus in actu. Ideoque quia animæ Christi hoc erat incognitum, id est, hoc nunquam experta erat secundum cognitionẽ experimentalem admiratus est, quando in re ipsa tantam uidit fidem. Sicut nos cognoscimus aliqua speculatiuè, quæ magna sunt & grandia: & nihilominus quando uidemus: ea ĩ rei ueritate accidere, valde admiramur. Non tamen alicuius rei tãta admiratio poterat illi euenire, quanta nobis: quia quanto est maior ignorantia, tanto est maior admiratio. Christus tamen quando in hac uita erat de qualibet re semper habebat duas claras notitias, alterã diuinã alterã uero creatam, quæ est scientia uisionis animæ eius. Et idcirco licet aliquando rem aliquam admiraretur, modica erat admiratio. Veluti si astrologus nouerat tali die & tali hora futuram esse eclipsim quando id contingat non ualde admirabitur, licet in eo sit aliqua immutatio, quia ipso experimento hoc non nouerat: qui uero astrologiam ignorat, nimis mirabitur. [Et conuersus sequentibus se turbis dixit, Amen dico uobis, nec in Israel tantam fidem inueni.] In publico loco & coram omnibus laudauit illum Christus. Primo ut firmius & pressius uirtuti hæreat: quia quando alicuius probitas omnibus nota est, erubescit maximè si in aliquo crimine comprehenditur: à maximo dignitatis, & honoris gradu cadit. Si autem occulte bonus sit, postea uero deterior fiat, minus erubescit:

Hebr.4.

Hebr.5.

ſcit:cum nullum honoris gradum amittat,aut bonæ æſtimationis.Eſt quippe bona fama quaſi ſtimulus quidam ad bene agendum,Vnde qui illam amittit, ſi forte deſperet de illius acquiſitione, facilius in malum & imprudenter prolabitur.

Deinde illum laudauit,ut cæteri uidentes quo pacto à domino prædicabitur,& laudabitur,ad uirtutem inflammarentur, & iucunderentur.Laudatur de fidei magnitudine,primo quia credidit, quod etiam abſens poterat incolumitatem puero tribuere, atque adeo non adduxit ad Chriſtum paralyticum, quemadmodum illi, qui portauerunt illum ad Chriſtum. Nec rogauit,ut ipſe ad infirmum accederet ſicut Iairus Archiſynagogus qui rogabat Chriſtum ut ueniret & imponeret manum ſuper filiam ſuam: nec etiam, ut regulus qui Chriſti præſentiam deſiderabat,ut filium ſuum ſanaret:ſed tantam fidem habuit, ut ſolo uerbo crederet Chriſtum poſſe puero ſalutem tribuere.Secundò diuinum imperium,maieſtatem,& dominium confeſſus eſt, cum dixit, Dico huic,uade,& uadit:& ſeruo fac hoc, & facit. Sed iam ſingula uerba ueniunt à nobis explicanda.

Matt. 9. Luc. 8. Ioan. 4.

¶ In primis uerbum hoc, Amen, Hebraicum eſt, & in omnibus translationibus diuinæ ſcripturæ uarijs linguis factis, immutatum permanſit: quodquidem altiſſimo myſterio non uacat,quia firmitatem ſecuritatemque ſignificat: & id quo alia corroborantur & confirmantur,mutari non debet.Præterea in ueteri lege iuramentum eſt. Viuo ego dicit dominus: in nouo autem(ut Hieronymus annotat) amen dico uobis: quia ſic iurabant in ueteri lege in condemnationem Deorum mortuorum, ut erant idola gentium per quæ iurabant idololatræ. At nunc quia idololatria ceſſauit, non opus eſt iurare per Deum uiuentem:niſi tantum, ut ipſe Deus,quem nos uiuentem credimus,aſſerat affirmatiuè ſe hoc dicere.Etenim iuramentum ſecundum Damaſceni ſententiam ſignificat immutabilitatem conſilij Dei: eo quod apud nos contractus, qui inuicem fiunt ipſo iuramento rati ſunt & habent firmitatem.Iurat Deus dicens, Amen Amen:propter hominum incredulitatem(ut Baſilius & Hieronymus annotant) ut iuramento eos certiores reddat. Sic Abrahæ iurauit dicens. Per memetipſum iuraui,quia feciſti hanc rem, &c. Sic iurauit Dauid,necnon filijs Iſrael. Vnde obſecro aut ad quid exiſtimas opus eſſe iuramento, ut Deo fidem adhibeamus? Certe id prouenit ex malitia noſtra. Quemadmodum nos datam fidem frangimus, quam alijs dederamus: ita & illis non credimus, ſi quæ dicunt iuramento non aſtruant. Cùm enim nobis conſuetũ ſit alios fallere,ita & nos timemus ab alijs falli. Vnde nihil credimus, niſi id prius fuerit iuramento confirmatum.Cùm autem Chriſtus deprauatum noſtrum animum bene nouerit (licet ipſe ueriſſimus ſit,imò ipſamet ueritas) quæ nobis dicit, iuramento libet confirmare: ut imbecilitati noſtræ ſeipſum accomodet ut uel ſaltim hac ratione illi credamus.

Hier.ſuper cap. 4. Hier. Dama. li.1.cap. 14.Baſi. hom.de pœni. Hie.epi. ad Titũ cap. 1. Gen. 22 Pſ. 131 Deu 32

¶ Secundò id iuramento affirmat, ſcilicet,maiorem fidem inueniſſe in Centurione,quàm in Iſrael:non quod maiorem habuit Centurio fidem, quàm beata uirgo,aut Ioannes Baptiſta,aut Apoſtoli, & Chriſti diſcipuli: ſed intelligere id debes per collationem,quia æquum erat,ut maiorem fidem in Iudæis inueniret, quàm in gentibus.Ita ut ſingulis rectè conſideratis maior fuerit fides in Centurione, quàm in Iudæis, non ſimpliciter,ſed collatiuè. Veluti ſi quis laudans prudentiam hominis ruſtici, maiorem eſſe diceret, quàm hominis docti: quod ſane intelligendum eſſet in ſuo genere: ita uidelicet quod ruſtici prudentia in genere ſuo maior apparet,quàm alicuius Philoſophi inter literatos,& ſapientes homines.Doctus inuenitur ruſticus non inter doctos & literatos homines,ſed inter ruſticos: & magis doctus quàm philoſophus inter philoſophos.Secundò non prætulit Chriſtus fidem Centurionis fidei matris ſuæ, aut Apoſtolorum:quia loquebatur de ijs,qui propter generalem ſuam prædicationem crediderunt: non de ijs, qui antea credebant.

¶ Denique pro huius loci maiori explicatione obſeruadum eſt, fidem dupliciter accipi uno modo pro habitu credendi ſecundum quam aſſentimur ueritatibus ſa-

cræ scripturæ etiam si non constiterit no
bis probatio de aliqua illarum ueritate.
Heb.11. Et hæc est fides, sine qua inquit Paulus,
impossibile esse placere Deo: & hæc est
una ex tribus theologicis uirtutibus, quas
1.Co.13 Paulus adducit scribens Corinthijs. Et per
hanc fidem differt fidelis homo ab infide
li. Alia est fides quæ confidentia uocatur,
qua petit aliquis à Deo cōfidenter aliq.d,
sperans & credens certissimè se consequu
turum à domino id, quod postulat: quæ fi
des necessaria est oranti aliàs enim nihil
Iaco. 5. unquam impetrabit. De qua beatus Iaco
bus dicit. Si quis indiget sapientia postu-
let à Deo, postulet autem in fide, nihil hæ
sitans. Et sic existimo illud etiam esse in-
Mat. 17 telligēdum. Si habueritis fidem sicut gra-
num sinapis, & dixeritis monti, &c. Et qđ
Cananæę Christus dixit. O mulier magna
Mat. 15 est fides tua. Et Ioannes ait. Ipse autem Ie
sus non credebat semetipsum eis. Idest, nō
fidebat ipsis, neque se confidenter aut se-
curè illis tradebat. De qua credo in hoc lo
co incidere sermonem potiùs, quàm de fi
de theologica: quę ualde necessaria est ad
efficiendum miracula. Hæc autem confi-
dentia uocatur fides pro formali, quia cre
dere pro materiali est actus intellectus,
pro formali autem est actus uoluntatis,
quod est credere dicēti, & illi fidere quod
dicit uerum, & quod non decipit. Ideoq;
uocatur fides à fidendo, quæ fiducia ual-
de laudatur à Chisto, & eam magnis præ-
Mat. 20 mijs, & beneficijs afficit. Vt uidere est in il
la parabola patris familias, qui æqualem
mercedem nouissimis dedit ac primis: q̃a
nouissimi nullam fecerant cōuentionem
cum illo, sed benignitati domini reliquerunt id dicentes, quod uoluerit det nobis,
eius bonitati fidimus, credimus quod be-
ne faciet nobiscum. Priores uero pactum
cum domino fecerunt, nec ei fiderunt: q̃a
de illis dicitur. Conuentione autem facta:
& non crediderunt illi sicut nouissimi.
Quocirca dominus de auaritia sua illos
reprehendit, dicens ilis, Nonne ex de-
rio conuenisti mecum? recordare de pa-
cto inter nos facto, & quod noluisti mi
hi fidere. Tolle quod tuum est, & vade.
Volo autem huic, qui in me fiduciam ha-
buit, quiq; spem suam in me reposuit, tri-
buere uolo sicut & tibi: ut post hac discas

teipsum in manus meas cōstituere. [Et re
uersi, qui missi fuerant domū inuenerūt
seruum qui languerat sanū.] Virtute diui
na factū est (quæ ubiq; adest & operatᷣ) ut
in ictu oculi ille, q̃ maxima infirmitate la
borabat, & de cuius salute oēs medici iam
desperauerant, integre sanitati restitueretᷣ
quodquidē maxima fides Centurionis ef
fecit.

¶ Ex hac igitur historia Centutionis
præterea omnia, quę diximus ad nostram
eruditionē discamus, primo in omnibus
necessitatibus & afflictionibus nostris in
medio itinere ire obuiā Christo, ut iuxta
nos dignetur accedere. Protinus enim, ut
Christus Capharnaū peruenit, & id intelle
xit Cēturio, nuncios ad illū misit, ne forte
discederet. Id semper aduertere debes, ut
si Christus prope te transierit, & audieris
eius famā, uocē & inspirationes, ne facias
morā, sed cito ad eū curre & illū in tuum
auxiliū & necessitatē uoca. Nā in hac uita
prope te est, nunc illū præsentē habes, nūc
poteris illi occurrere, & vocare illum: ante
quā seipsum abscondat, antequā, mors ve
niat & discedat. Detine illū, neque sinas il
lū transire donec uulnera animæ tuæ om
nino sanet. Ita fecit anima illa sancta, quæ Cant. 3.
dicebat. Tenui eū nec dimittā, donec in-
troducā illū in domū genitricis meæ. Sic
fecisse legimus Chananæam illā, quę post
quā nouit, Christū in regionem suā perue
nisse, clamauit ad ilū dicens. Miserere mei
fili Dauid. Non dimisit illū ulterius transi Mat. 15
re quousq; fuit assequuta omnia, quæ de
siderabat. Sic tu priusquā mors appropin-
quet, postquā illū præsentē habes, clama, Psal. 50.
nec cesses, & uestigia illius insequere di-
cēs. Miserere mei Deus secūdū magnā mi
sericordiā tuā. Ecce puer meus iacet in do
mo paralyticus. Ecce.n. in iniquitatib. cō-
ceptus sum. Igitur secūdum multitudinē
miserationum tuarum, dele iniquitatem.
Sed proh dolor, quoties Deus corda no-
stra perambulat, & pertrāsit, & eū alloqui
nolumus, imo illum contemnimus? Sed
quid dico, quod transit? Imò coram no-
stris oculis adest supernus ille cœlestis-
que medicus, & rogat nos, ut medicamen
salutis uelimus accipere, & sedens ad o-
stium expectat nos: nos autem tanquam
amentes & stupidi magnis ęgritudinibus

oppressi, & peccati labibus infecti remedium nostrum spernimus. Quomodo rogo, tu illum quæres, ut Centurio iste Cananæa & Magdalena fecerunt: si cum foribus tuis adest, dicis eum nescire?

¶ Discamus semper nunquam de diuina pietate & benignitate desperare, imò semper petitionibus nostris confidentes accedamus: potens quippe dominus est, ex peccatoribus iustos & sanctos efficere. Potens est dominus dicere peccatis meis, recedite ab homine isto, & dicto citius recedent. Potens est dominus, ut dicat sanitati, ueni & esto cum homine isto, & gaudebit iussibus domini. Potēs est dominus ab incurabili paralysi hominem liberare. Et tandem potentissimus est ab omni af-
4.Re. 7. flictione & angustia saluum & incolumē teipsum eripere. Legimus nanq; in quarto libro regum. Eliseum prophetam dixisse. In tēpore hoc cras modius simile uno statere erit, & duo modij ordei statere uno in porta Samariæ. Quidam autem Deo diffidens dixit. Si dominus etiam fecerit cataractas in cœlo, nunquid poterit esse quod loqueris? Qui ait. Videbis oculis tuis, & inde non comedes. Sicque factum est, ut ille, qui Deo non credidit, à turba ingressu portæ conculcatus moreretur. Itaque has tres insignes, & egregias uirtutes exemplo Cēturionis induamus, scilicet, fiduciam, charitatem, & humilitatem.

¶ Discamus etiam proximorum uirtutes laudare: sicut Christus laudauit fidem Centurionis coram omnibus ibi astantib.
Ioan. 1. Sic etiam laudauit Christus Nathanaelē.
Mat. 16 D. Petrum, Magdalenam, Cananæam, &
Luc. 7. Zachæū. Sed nos ueluti si in sacro baptis-
Mat. 15. mate Christū non fuissemus confessi, nec
Luc. 19. ipsius uexillum sequuti multo aliter facimus: nam proximorum uirtutes & ea, ꝑꝑ quæ digni sunt laude silētio inuoluimus,
Psalm. 9 defectus uero & quæ committunt flagitia propalamus, & laudamus. Quo fit ut regius uates dicat. Laudatur peccator in desiderijs animæ suæ & iniquus benedicitur. Illum laudas, qui de illata iniuria crudelissime ulciscitur, uel qui turpia & scelerata cōmisit. Cuiusmodi conditionis sunt assentatores & adulatores, & alij multi, q̄ ita uiuunt ut alijs placeant & adulentur. De quibus propheta sanctus Ezechiel scri-
bit: & multa ponit, quæ illis contingent, Eze. 13.
dicēs. Eo quod deceperint populum meū dicentes pax, pax: & non erat pax: & ipsi ædificabant parietem, illi autem liniebāt eum. Peccatores nanque parietem uitiorum & grauissimorum scelerum ędificant illi autem, qui blandiuntur, parietem liniunt, reddendo illum album & lucidum, dicētes nihili esse fœdum, aut turpe in ipsis sceleribus & flagitijs, imò pulchritudinem & honestatem præ se ferre. At exemplo Christi tantum uirtus & honestas laudanda est, ut in hoc loco Centurionis commendatur fides, & Pharisæorum uitia carpuntur: sicuti uidere est in capite 23. Euangelij D. Matthæi. Sic tu uirtutes semper laudibus prosequere, nec bonos uituperes, aut iniquos laudes.

¶ Discamus etiam, ut semper opera & uita nostra statuit & uocationi nostræ sint consona: nam secundum ea quæ hic à Christo narrantur, Centurio, miles atque Gentilis Israelitici populi sacerdotes, & senes fide superauit: ita ut in maiori honore fuerit habitus, quàm illi omnes, qui se præcipuos esse existimabant in obsequio domini, & maiorem perfectionem & sanctitatem fuerant professi. Mundi quippe officium, aut uanus honor seculi non coniungit nos ipsi Deo: sed potius humilitas & recta opera, aut si mauis zelus ardens ministerij domini. Et tandem ut de hac re finem dicendi faciam, ne nobis fiducia sit in statu aut dignitate nostra: sed memoria semper repetamus, à quanta gloria & honore ceciderint angeli illi supremi in miserum tenebrarum lo-
cum. Et quo pacto etiam primus noster Apo. 14
parens à paradiso uoluptatis fuerit eie-
ctus summa ignominia & dedecore, & Gene. 3
quomodo Iudas constitutus Apostolus tandem fuerit miserè & infœliciter suspensus cum iniquis angelis habitaturus. ut nec monachalis habitus, nec sacri ordines, aut perfectionis status nos saluos & incolumes minime seruabūt, nisi his optimum uiuendi studium adhibuerimus. [Et factum est deinceps. Hoc est post restitutam sanitatem puero Centurionis quanuis non immediatè post illam, sicut
ex alijs euangelistis colligitur. [Ibat Iesus Mat. 27
in ciui-

in ciuitatem, quæ uocatur Naim.] Inter alia præclara, quæ dilectus discipulus de suo magistro dixit.id fuit,unum & potissimum,scilicet,quod uenit, ut dissolueret
1.Ioa.3. opera diaboli.In hoc (inquit) apparet filius Dei, ut dissoluat opera diaboli. Scriptum enim est. Inuidia diaboli intrauit
Sap.2. mors in orbem terrarum. Deus nanque
Sap.1. mortem non fecit, neque lætatur in perditione morientium:sed diabolus, qui homicida semper fuit ab initio.Adæ quippe
Ioan. 8. dixit Deus. In quacunque hora comede-
Gene.2. ris morte morieris. Sed peccatum quod transgressio fuit præcepti mortem inducit. Itaque sicut inuidia diaboli mortem,ita charitas Christi attulit uitam, iuxta illud, quod ipse dixit, Ego ueni, ut ui-
Ioa. 10. tam habeant,& abundantius habeant. Et
1.Co.15. diuus Paulus,Sicut in Adam omnes mo-
Heb.2. riuntur, ita & in Christo omnes uiuificabuntur. Igitur cum uenerit Christus in mundum(ut inquit Paulus) ut eũ destrueret qui mortis habebat imperiũ per mortem suã: côueniens fuit, ut priusquam in arenã cũ illa descenderet, ostenderet illi, quã potentiã aduersus eandẽ mortẽ affer
2. Ti.1. ret.Itaque conuenientissimũ fuit,ut ante quã omnino mortem destrueret, aliquos ad uitã restitueret,ut imperiũ ostenderet quod habebat aduersus ipsam mortẽ: ut uel sic intelligeret mundus eũ & mortis & uitę esse dominum. Qua de cã modo scribit diuus Lucas quo pacto adolescentẽ quẽdã filiũ uiduæ dũ iret in ciuitatem Naim à morte suscitauerit. Vbi maximè
Ephe.1. cõsideranda est Christi bonitas, quippe q̃
Ephe.6. non uocatus aut rogatus uenit, ut uiduã tristem consolaretur.Et hoc est illius maximum encomium, quod etiam nobis uenit nõ uocatus.Ab ęterno quippe nos elegit:sed non propter preces aut opera nostra bona præcedentia, sed sola sua benignitate & gratia. Nec nos ad illum prius iuimus,sed ille ad nos.Non nos elegimus illũ sed ille nos. Cùm adhuc mortui essemus in peccatis (inquit diuinus Paulus)
Ephe.2. Deus qui diues est in misericordia conuiuificauit nos Christo.Propterea.n.dicit in Esaia.Quęsierunt me,q̃ antea nõ interro
Esai.65. gabant,inuenerunt q̃ nõ quæsierunt me. Solet benignitas dñi miseros & afflictos cõsolari: & q̃d maius est nec rogatus nec uocatus sed potius inopinatus uenit, ut hic facile ostenditur. Quocirca Apostolus 2.Co.1.
Paulus, Benedictus Deus & pater domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarũm & Deus totius consolationis, qui cõsolatur nos in omni tribulatione nostra. Lõgè aberat huius mulieris cogitatio ab spe salutis filij sui:ueruntamẽ uadit Christus Nain & filium suum uiuũ uidit. Beata ciuitas, beata domus, & beatus ille est nuncupandus ad quem dominus accedit: siquidẽ bona multa ab eo accipiet. Venit Luc.4.
Christus in domum Simonis: & socrus Mat. 9.
eius liberatur à febre.Venit ad Matthæũ: Luc. 19.
& ex publicano, efficitur Apostolus. Venit in domum Zachæi, & salus facta est illi.Venit deniq; in hanc ciuitatem Nain, & mortuum suscitat adolescentem. Ediuerso autem is,à quo dñs discedit aut longè abest multis miserijs implebitũ. Idcirco dixit Martha domino, Domine si fuisses Ioa. 11.
hic,frater meus non fuisset mortuus,Vnde & Iudaicus populus miser & obcæcatus est, quia Deus discessit ab illo. Vnde maxime tibi cauendũ est, ne tibi dicat dominus,sicut olim Iudæis. Vos dereliqui- 1.Par. 12.
stis me,& ego dereliqui vos.

¶ Aduertendũ est insuper Nain ciuitatẽ esse in Galilea sitã in magno mõte Hermon:ad cuius latus uersus Orientẽ est ciuitas Nain & à dextrũ latus Nain spatio sex uel septẽ parasangarũ positus est Mõs Thabor. Nè autẽ prebeatur ansa errandĩ scripturã legentibus, sciendũ tres montes huius nominis Hermon in illa regione reperiri.Vnus & ille pręcipuus,cuius scriptura facit mentionẽ iuxta montẽ Sanir reperitur,supra regionem Traconitidẽ: & est ultra Iordanem Alius est trans torrẽtem Cison, qui ad orientale latus manet montis Thabor: tertius uerò est hic ubi est Nain quẽ scriptura uocat modicũ, ad dif- Psal.41.
ferentiã eorum quos nominauimus. [Et ibant cũ eo discipuli eius]Comitabantur Christũ,sicut Eliseus,q̃ magistro suo dixit 4.Re. 2.
Viuit dñs,& uiuit aĩa tua,non derelinquã Iob. 33.
te.Vnde in persona horũ dicebat Iob.Vestigia eius sequutus est pes meus:uiã eius custodiui,& nõ declinaui ab ea.Reddituri erant Apostoli rationẽ de omnibus, quæ Act.1.
gessit Christus à baptismo Ioannis,usque ad eius ascensionem,ut Petrus dixit. Atq;

ideo indiuidui comites erant quasi testes miraculorum eius. Iucundum etiam erat Apostolis Christo adhærere. Dixit enim Petrus Christo. Quo ibimus? uerba uitæ habes. [Et turba copiosa.] Ibat cum illo turba multa, propter signa, quæ faciebat super ijs, qui infirmabantur. Et utinam miracula quæ Christus singulis diebus te cum operatur, tecum efficerent, ut illum sequereris. ❡ Obserua autem, quod prius eunt Apostoli, & statim post illos turba multa: & non id mysterio uacat: nā quādo prælati ecclesiæ priores Christum sequuntur, statim post illos tendunt subdi-

Gen. 30 ti & inferiores. Nam eodem modo, quo pastor Iacob uirgas ponebat uel cū cortice, uel sine illo coram oculis ouium: eodem modo oues pariebāt agnos uarios Ità sanè si bona opera pastores & prælati ecclesiæ coram oculis subditorum propo nunt, eadem ipsi subditi sequuntur & pariūt. Potius.n. subditi factis, quàm verbis sunt regendi. Vnde mirabile est ad hoc

Ezec. 1. propositum illud Ezechielis, quod rotæ non superabant animalia sancta: omnia nanque suo ordine & proportione ibāt. Et cum eleuabantur rotæ, pariter & eleuabantur animalia. Et quocunque ibat spiritus, illuc quoque pariter tendebant rotæ: & pedes eorum recti pedes, æquales pedes, quia opera uerbis correspōdere

Ion. 2. debent. Prior, qui in ciuitate Niniue pœ-

Dan. 5. nitentiam egit fuit rex, ipse prius surrexit de solio: quem sequuta est uniuersa ci uitas. Prior ēt qui prophanauit uasa tem pli Balthasar fuit: & id protinus fece runt eius concubinæ. Vbi facilè est uidere, quā tum ualet maiorum exemplum, ad uitiū sectandum, uel ad uirtutem amplectendam.

Iosue 4. Quando Iosue Iordanē fluuiū transiuit cum testamenti arca, prius trāsierūt sacerdotes, & aquæ furor cessauit: ita om nes securi transierunt. At prælati huius temporis nolunt uirtutis duces esse, imò subditos suos mittunt, ut Christi uestigia sequantur: ipsi uerò manent in tranquil litate conuiuijs uacātes & delicijs. Christi discipuli priores eunt, & post illos turba copiosa. Refert.n. multum, ut prælati, sacerdotes, & ecclesiastici, & præsertim ij, qbus animarum cura incumbit, priores

Esa. 1. sint in uirtutis sequela. Ità Esaias cū dixit oē caput languidum, & oē cor mærens; statim subdidit. A planta pedis, vsque ad verticem capitis nō est in eo sanitas. Quādo prælati, qui capita sunt, infirmantur necessum est corpus, id est, omnes subditos ægros esse: nam quando princeps & gubernator reipublicæ nō rectè in administratione se gerit, tota respublica protinus periclitatur. Vnde in Ecclesiast legit.

Secundum iudicem populi, sic & ministri eius: & qualis rector est ciuitatis, tales & habitātes in ea. Nam sicut umbra columnam sequitur, ità subditi imitantur prælatos. Qua de causa peccata populi ipsis prælatis tribuuntur: quia ipsi sunt causa, ut populus peccet. Idcircò Moses cum peccauit populus, dixit Aaroni sacerdoti. Quid tibi fecit populus hic, ut induceres super eum peccatum maximum? Peccauerat populus: & obiurgatur sacerdos. Si enim horologium falso horam designet, utique non tribuenda est culpa horologio, sed potius horologium regenti. Ità sanè scelera populi ipsis prælatis sunt imputanda. [Cum autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebat filius unicus matris suæ.] Cōsuetudo erat Iudæis, ut extra ciuitatem sepelirentur. Sic Christus extra vrbē sepultus est horto. Preceptum enim erat domini, vt extra castra sepelirentur. Et huius consuetudinis ratio erat, quia locus, in quo mortuus iacebat, immundus reputabatur, quemadmodum cadauera ipsa. Appropinquat autem Iesus, nam cū ipse appropinquat nobis, quemadmodum sol incrementum tribuit plantis & herbis, sic Christus sua propinquitate tribuit nobis uitam & salutem. Portæ autem ciuitatis appropinquat, quia porta, per quā egredit mors, ingreditur uita: nam consensu uoluntatis mortuus es in peccatis, & eodem consensu resipiscere debes. Et idcircò sine contritione postquam peccasti saluus fie ri non potes. Præterea cum defunctum uideris ad sepulchrum ferri, considerare debes protinus te mortalem esse, iuxta illud Ecclesiastici. Memor esto iudicij mei, sic erit & tuum: mihi heri, & tibi hodie. Semper recolenda esset memoria terra, in quam conuertēdus es. Facilè nanque contemnit omnia, qui sese existi

Eccl. 10. Exo. 32 Leu. 10. Eccl. 38.

mat

mat moriturum. Iubebat dñs plumas a-
Leu.1. uis, quæ illi in sacrificium offerebatur, in
cineris locum conijci, ad partem orienta-
lem. Eleuantur in altum diuitię, honores,
salus, nobilitas ueluti auis plumas suis.
Vult dominus, ut hæc omnia coniicias in
cineris locum qui sepultura est, ubi proti
nus uideas ortū tuum nihil aliud, quàm
cinerem & à cinere esse. Equidem si om-
nes tuas uanitates & mundanos hono-
res, quibus inflatus incedis in sepulturam
Gene.3. duceres, ea omnia facile contemneres &
pro nihilo duceres. Infirmus hic & defun
ctus, qualis sis, ostendit tibi. Indutus fuit
Adam pellibus animalium mortuorum:
ut mortis sententiam, in quam propter
peccatum inciderat recordaretur. Singu-
lare remedium est ad peccata uitanda &
fugienda mortis recordatio: & ad appeti-
tus carnis frænandos: cum rectè intelli-
gamus corpus hoc in uermes & cinerem
esse conuertendum. Inijcit. n. mors in i-
gnem nostrorum appetituum frigidam
aquam, qua multum mitigentur & extin
guantur. Estq; ueluti horologium quod-
dam quod uitam nostram ad rectum ui-
Dan.14 uendi modum traducit: Veluti Daniel,
qui cinerem spargendo Babylonis sacer-
dotum defraudatos gressus aperuit. Quo
pacto si tuis cogitationibus uanis cine-
rem miscueris, dæmonis fraudes & astu-
tias deteges.

¶Præterea filius erat uiduæ & unicus
iste adolescens, qui mortuus defertur.
Blandè & cum indulgentia in delicijs &
uoluptatibus fuerat nutritus, quia filius
uiduæ erat: quę mundanæ uoluptates ad
mortis sepulturam plurimos deferūt. Vn
Esa. 59. de Esaias inquit. Oua aspidum ruperunt.
Oua aspidum sunt extrinsecus alba, ocu-
lis grata & pulchra: interius aūt ueneno
plena. Sic mundi delitiæ exteriorē partē
pulchram & suauem ostendunt, quas si
aperias fœditate & nigredine plenę sunt.
Es quemadmodum qui oua aspidū fran-
gunt, seipsos occidunt, quia ex ipsis ouis
erumpit uenenum: sic qui se delicijs tra-
dunt, sibi ipsis mortem moliuntur. Aspis
est paruus serpens, ueneno occidens, som
niculosus, appellatus: eo quod somnum
lætiferum percussis emittat.

¶Obserua autē in hoc loco defunctum
nō fortuitum delatū esse, ità ut Christus
obuiam eis esset factus forte fortuna. Et-
enim nihil apud Christum casu fit: oīa.n.
prius sunt illi cognita deliberata & ordi-
nata, quāuis nobis secus uideať. Deus nā-
que oīa nouit prius quā eueniāt: & apud
eum est decretum quid, & quo tpe unū-
quodque fieri debeat. Vidua nō uidebat
Christum, neque aliud minus cogitabat,
quā de eius aduentu: Christus autē rectè
uidebat luctum & plāctum uiduę. Quod
quidem maximum solatium nobis dēt es
se, qđ necessitates nostræ & afflictiones
illi cognitę sunt: imo qđ iam sit in uia, vt
eis medeať. Et idcirco maxima semper fi-
ducia debemus cōfidere: & si fecerit mo-
rā expectemus eū, ueniēs ueniet & nō tar
dabit. [Et hæc erat uidua.] Et ob id nō mi
noris habita a dño: nam corā oculis dñi
potius æstimatione sunt digni, q̧ a mūdo
destituunť, quam qui potens sunt, & qui
laudanť a mundanis. Hæc mulier orbata Abac.2.
erat oī humano auxilio, cùm nec maritū
haberet, nec filiū: post ille qui ei erat uni-
cus ad sepulchrum ferebatur: quæ omnia
ipsum domini subsidium & auxiliū citius
illi attulerunt. Dominus enim custodit
aduenas, pupillum & uiduam suscipiet. Ps. 145.
Nunquid uidistis Ioseph in Aegypto uē- Gen. 39
ditum, in carcerem detrusum, omnib spo Gen.14
liatum? Sed attendite quanto cum hono
re dominus eum ab his omnib. eripuit.
Optimè quidem egregius psaltes: Tibi de
r lictus est pauper, orphano tu eris adiu Psal.9.
tor. Et iterum Iuxta est dominus ijs, qui Psal.33.
tribulato sunt corde. Et rursus. Quis si- Psa.112
cut dominus Deus noster, qui in altis ha-
bitat, & humilia respicit in cœlo & in ter
ra? Et Ecclesiasticus dixit. Dominus non Eccl.35.
despiciet preces populi, nec uiduam si e-
mittat & effundat loquelā gemitus. Ma-
ioribus. n necessitatibus facilius & citius
dominus fauet. Mundus potentibus &
diuitibus opem fert, pauperes uero con-
temnit & obliuiscitur. [Et turba ciuitatis
multa cum illa.] Fęlix gens, quæ unico
duntaxat operi misericordiæ intenta sci-
licet, in sepeliendo mortuo tantum mira
culum potuit uidere. Quot & quanti
manserunt in populo, qui ignauos se esse
dicebant & infœlices appellabant, ob id
quia mortuum non fuerunt comitari, ut

hoc miraculum uidere possent?Fauet do
minus semper & sua mirabilia ostendit
his, qui se operibus misericodiæ & pieta
2. Re. 2. tis exercent. Dauid misit ad agẽdum gra-
tias hominibus Iabes Galaad, q̃a corpus
Saul sepelierant, dicens, Benedicti uos à
domino, qui fecistis misericordiam cum
domino uestro Saul & sepelistis eum. Et
nunc retribuet quidem dominus uobis
misericordiam, & ueritatẽ.Et sanctus pa-
Gen. 23 triarcha Abraham maxime laudatur, q̃a
sepeliuit magnifice vxorem suam Saram.
Gen. 50 Sic Ioseph tulit corpus Iacob ab Aegy-
pto, usque in terram Canaam itinere sa-
nè longo & molesto plusquã quatuor de
cim dierum spatio. Curam sepulchri fecit
Exod.13 Ioseph cũ adiurauit fratres suos ut aspor
tarent ossa eius in Canaam. Quod fecit
Tob.12 Moses, Tobias etiam, qui huic misericor-
diæ operi intẽtus erat, acceptus fuit Deo,
& Angelus hoc bonum opus misericor-
diæ commemorauit & laudauit in eo: Ne
que minori laude dignus est Iudas Ma-
1.Ma.12 chabæus eo quod interfectos Iudæos se-
pelire fecit, & pro eis pecuniã misit Hiero
solymis in templum. In nouo etiam testa
mento opus hoc commemoratum esse
scimus: laudi enim tribuit discipulis Ioan
nis, quia magistrum suum sepelierunt.
Et illæ sanctæ mulieres, quę primo dilu-
Mar.6. culo ad Christi Corpus ungendum surre-
xerunt, quia in hoc pietatis opere se exer
cebant, dignæ fuerunt Angelos inuenire,
qui eas consolati sunt, qui & dixerunt q̃d
esset illis agendum, ut Christum inueni-
rent. Vt ex his intelligas media esse p̃sen
tissima ad inueniendũ Christũ opera hęc
pietatis & charitatis, q̃ & proximis uiuis
& defunctis impendimus. Et sic istæ mu-
Mar. 16 lieres Christum prius uidere meruerunt
quàm Apostoli: quia maiori pietate usæ
sunt cum illo, quàm Apostoli. Ex quibus
omnibus elicitur: quantum Deo placeat,
mortuos sepeliri: quandoquidem apud
Gentiles & barbaros honestum & lauda-
Vale. li. 5.de ingratis. bile reputatur. Laudatur quippe Alexan-
der propterea quod corpus Darij interfe-
cti matri uxoriq; suæ liberaliter tradidit,
ut sepeliretur. Et Annibal idẽ fecit cũ illis
tribus Romanorũ ducibus, quos interfe-
cerat. Hinc laudatur Cimon, cuius patrẽ
in uinculis mortuũ cũ nolẽt Athenienses
sepelire, ipsemet permisit, in uinculis de-
tineri, ut pater debito honore sepeliretur. ff.de rel.
Quã ob rẽ ab Ethnicis imperatoribus in & sum.
fauorem sepulturæ statuuntur iura. Ideò fune. ff.
Ecclesiasticus, Mortuo ne prohibeas gra- đ sepul.
tiã. Isti igitur q̃ misericordia cũ mortuo uiola.
usi sunt, meruerunt Christum inuenire, Eccle. 7
& grande miraculum uidere. Quam cũ vi
disset dominus. Nemo in scripturis diui-
nis absolutè solet à sanctis dominus ap-
pellari nisi ipse Deus: cũ ipse per Esaiam
dicat, Ego dominus, hoc est nomen meũ. Esa. 42.
Et in psalmo. Dominus nomẽ illi. Ideo dũ Psal.67.
sacer Lucas Iesum absolutè dominũ uo-
cat, ostẽdit illũ uerũ Deũ esse, & dominũ
uniuersæ creaturæ. Frequentiùs autẽ Lu-
cas q̃ cæteri Euãgelistæ Christũ dominũ
appellat, in iis præcipuè locis, in quibus
humanitatis beneficia recenset, ut eius
diuinam maiestatem ostendens, simul in
sinuet bonitatẽ & clemẽtiã, quibus no-
stris miseriis subuenit. Vtinam & prælati
huius temporis oculos conijcerent in ne-
cessitates pauperum & uiduarũ. At sunt
multi qui faciẽ alio diuertunt, ne paupe-
rum ulcera & indigentiã uideant. A qui-
bus sine dubio dominus auertet oculos
suos, iuxta illud Esaiæ. Auertam oculos Esa. 1.
meos à uobis. Quapropter sanctus To- Tob. 4.
bias consuluit dicens. Ex substãtia tua fac
eleemosynã, & noli auertere faciẽ tuã ab
ullo paupere: ita enim fiet ut neque à te
auertatur facies dñi. Et Ecclesiasticus. Ab Eccle.4.
inope ne auertas oculos tuos. Et iterum. Eccl.41.
Ne auertas faciem tuam à proximo tuo.
Ex quibus manifesto liquet, quantum
aberrauerint in Hispania nostra, qui im-
pedimento fuerunt, ne pauperes hostia-
tim suis necessitatibus consulerent: sed q̃
duo nobiles illis eleemosynas colligerẽt.
Quæ quidem res penitus subuertit pieta-
tẽ, & misericordiam Christianã. Nã mul-
ti sunt, qui cũ propriis oculis non intueã
tur pauperũ necessitates nũquã eleemo-
synas porrigunt. Cum certissimũ illud sit
obiectũ præsens fortius mouere potẽtiã,
quam absens. Sunt quippe multi qui ui-
dentes pauperũ summã indigentiã, & ul-
ceribus plenos tribuũt illis eleemosynas:
quas nõ tribuissent, si propriis oculis nõ
uiderẽt. Christus uidit tristitiam uiduę, &
motus fuit misericordia. Et quid nonne
fratris

fratris tui miseria, quam propriis oculis intueris ad misericordiã te ipsum adducet? Nonne citiùs ad pietatẽ prouocaueris, si pauper ad ostiũ accedat: q̃ si diues & nobilis? Quod si pauperẽ, & miserũ nõ uides, quã imaginẽ suæ miseriæ in corde tuo depingere poteris? Presentia pauperis mulieris Ruth, quẽ spicas colligebat,
Rut. 3. mouit Booz ad pietatẽ. Insuper effectum est, ut meritũ auferatur hominibus: nam qui pauperẽ uidet quanuis illi eleemosynem non largiatur quia nõ habet: nihilominus potest coram Deo mereri, si illius misereatur intimo cordis affectu. Eodem pacto & ipsi pauperi meritum aufertur, dũ impeditur ne hostiatim petat: nã eleemosynã petere & suã indigẽtiã manifestare, opus humilitatis est, & Deo acceptum.

¶ Denique obseruandum est, Christũ oculis hanc tristẽ uiduam uidisse, & etiã charitatis opere illi subuenisse. Multi etiã prælati nostris temporibus subditorum necessitates, lachrymas, atque paupertatem uident, & illorum necessitates propriis oculis intuentur: sed quid prodest hoc si remedium & auxilium posteriori manticæ mandant? Quod si subditus errauit, statim in carcerẽ illũ detrudũt: præcipuè si aliquid de illis fuerit loquutus, id iudicãt tanquã peccatũ in spiritũ sanctũ inexpiabile, ità ut nunquã illi condonent quoùsque illũ omnino ꝑdãt & destruãt. Virgã iustitię habẽt, ut errores puniãt: nõ tñ charitatem aut pietatem, ut subditis subueniant in miseriis & necessitatibus
Ioan. 6. suis. O quam bonus prælatus Christus, q cum oculis intuatur pauperis necessitatẽ, statim se operi accingit, ut illi subueniat. Deum esset in deserto leuauit oculos suos, cunque magnam multitudinem uidisset hominum, qui fame opprimebãtur, protinus quæsiuit tantæ multitudini remedium, & quinque panibus & duo-
Ioan. 9. bus piscibus illam satiauit. Videt egrediẽs
Matt. 9. à templo cæcum à natiuitate, & illum sa-
Luc. 19. nauit. Vidit sedentem Matthæum in Teloneo, & uocauit illum & sanctificauit.
Marc. 6. Vidit Zacheum in arbore sedentem, & ingressus domum suam salutem animæ illi tribuit. Vidit discipulos laborantes in remigando circa quartam uigiliam noctis, & periculo eos saluos & incolumes seruauit. Vidit denique hanc uiduam lachrymantem, & consolatus est eam. Sed tu cũ pauperem uideas, & suppetant tibi facultates ut illi subuenire possis, id minime curas: illum diuitem auarũ sequutus, qui Luc. 16.
oculis suis quoties domũ ingrediebatur uidebat Lazarum in ostio iacentem, miserum, & afflictum: sed manus suas comprimebat, habens & cor durum. Misericordia motus super illam dixit illi. Misericordia uirtus est, qua quis alterius miseriæ condolet, releuatque eas pro uiribus suis. Quãtum autẽ ad primum horũ Deo misericordia non competit, cum compassionis affectus in diuinitatem cadere nõ possit. Secũdũ uero Deo maximè cõuenit cũ semper miseris & egẽtibus liberali manu subueniat. Expẽde insuper quo pacto dominus non uocatus aut à uidua rogatus, sed ex sua precordiali uoluntate & misericordia motus est: motus in quam ut miseriam uiduæ tollat. Nullus orabat nec petebat adolescentis uitam: sed Christus suapte uirtute mirabiliter filium suscitat & reddit matri. Non considerauit merita in illa fœmina: sed gratis misertus est, & tantũ beneficium præstitit. Miseris gratis subueniamus absque ulla seruitij nec lucri spe. Discant quoque qui magistratum habent, ut defendant uiduas & pauperibus opitulentur, quanuis rogati nõ sint. Multi enim miserabiles personæ ex uerecundia non audent suas necessitates propalare. Christus non petenti subuenit & uiduæ merita non considerauit, nec examinauit. Quapropter discamus etiam nõ esse nobis merita exploranda in his quæ nostro subsidio indigent: sed debemus il- Matt. 5.
lis succurrere, etiam si peccatores sint, aut infirmi non considerantes merita illorũ, sed miseriam tantummodo. Deus solem suum oriri facit super bonos, & malos: & pluit super iustos & iniustos. Sic tu esto misericos super bonos & malos, ut sis similis patri tuo. Quanuis malus sit pauper da illi, Nonne malis subuenit Deus? Portus etiam qui naufragio perierunt subuenit, siuè mali sint, siuè boni. Nam si indignos suscipimus, uenient etiam digni sicut Abraham suscipiebat omnes pau- Gen. 18
peres peregrinos & suscepit angelos. Salomon & Paulus dicunt. Si inimicus esurierit,

rierit, ciba illum. Si inimicus est, bonus
Pro. 15. non est:& præcipit hunc cibari: ergo pau
Ro. 12. peribus quanuis boni non sint, danda est
Luc. 6. eleemosyna. Ideo dominus. Omni petēti te tribue. Nullam inter bonum & malum distinctionem fecit: imo dixit, omni petenti te tribue. Si Deus bonis tantum subueniret, quid de nobis? Si Deus ita se haberet erga te, sicut tu erga pauperem: quid de te erit? Non erogas pauperi, q̄a malus: & tu cum talis sis ab ipso Deo assidue recipis. In deserto omnibus illis qui sequebantur Christum eleemosynam dedit ex quinque panibus: & credendum est quod in tanta multitudine fuerūt aliqui
Ioan. 6. mali. Misericordia enim (ut Ambrosius in epistola ait) non iudicat de meritis, sed miseriis subuenit pauperum. Hoc est officiū misericordiæ. Sed sunt multi, qui antequam pauperi faueant, eius uitam scrutentur: quod scrutinium diabolicum est.
Chryso. ho. 11. super episto. ad Heb. & hab. d. 42. cap. Quiescamus. Sic illud uocat Chrysostomus. Diabolus enim hoc intēdit examē ad suspēdēda & opera misericordiæ impedienda: pietas q̄dem ipsa dilatione interiecta frigescit. Dæmon autem cum Christus famem, ut pauper pateretur, suffragij vice exquirere incipit, esset necne Dei filius. Idem prorsus tu efficis qui tanquam diabolus ad subueniendam pauperis necessitatem prius inquiris an bonus, uel malus sit: & filiorum Dei uitam scrutaris. Ideo Christus,
Mat. 10 Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet Nō ait quod sit propheta: quia qui recipitur in nomine prophetæ non est propheta q̄ recipitur: quia si esset propheta reciperes prophetam & non alium in nomine prophetæ. Itaque etsi malus sit si pauper est recipis hominem in nomine Christi. Multi quidem pauperes uerecundi sunt, qui potius eligant suam sub silentio paupertatem perpeti: quam examinari. Plus isti auxilio egent, quam prædicatione. Si mos ergo tibi fuerit scrutandi hæc, raro id quidem, charitatis opera exercebis: inuenies enim occasiones & miserias à quibus nullus liberatur, quæ tepidū reddent te. Quanto magis ꝙ sepe humana iudicia fallunt & falluntur, & multoties continget ità excludere bonū perinde ac malū, & maiorē illi iniuriā infers iniuriose insa mando, quam beneficium subueniendo, & talibus cum illo agere potes q̄d quanuis illis eroges potius illatæ offensæ uerborum tuorum compēsatio, quam eleemosyna uideat̄. Si Abraham & Loth hoc pauperum scrutinium fecissent, Angelos Gen. 18
forsitam non recepissent. Vigilantius & & 19.
Vuiclef, hæretici extraneis charitatem negabant: Manichæi uero sectatoribus suis duntaxat conferebant, qui quidem hæretici à sanctis doctoribus Hieronymo Augustino, & aliis reprehenduntur.

Discamus à Christo Saluatore nostro misericordiam. Suo exēplo prouocat ad miserendum: & hortatur etiam uerbis di- Luc. 6.
cens, Estote misericordes. Prouidētia diuina, quę omnia sapienter ordinat & suauiter disponit in suis creaturis clementiam cum sua potentia, mansuetudine & fortitudine cumulauit: & sic ubi plus de potentia & robore, ibi magis de misericordia & pietate esse uoluit. Ideo leo, qui cæteris amantibus fortior est, omnium quidem clementissimus est: siquidem nō nocētibus parcit (nisi instimulante fame) ità ut de ipso animali dicatur. Parcere prostratis, scit nobilis ira leonis. Ediuerso autem animalia ferocia atque crudelia, potestate Dei priuati: sicut canes inter quos imbecillior crudelior est, & quod uiribus non potest uocibus efficit. Id quidem in mulieribus apparet, quæ quo imbecilliores eo ultriciores existūt. Si uero ipsis uiri robur concederetur coram illis apparere nullus fere posset. Cum ergo Christus omnipotens sit & potestas, quæ illi à patre concessa fuit infinita coexistat, consonum est quod tam maximæ potestati misericordia correspondeat. Quocirca quemadmodum omnes potestate & uirtute excessit, ita eosdem misericordia, & sic veluti leo fortis, subiectis ignoscit & miseris peccatoribus & quando alios castigat ex nimio desiderio salutis eorū id efficit. Sicut proprium est soli lucere, & igni cōburere: ita Christo proprium est sua uti misericordia: & pauperum & afflictorum misereri. Deus cui proprium est misereri semper & parcere. canit ecclesia. Et sicut ignis suapte natura uelociter sursum ascendit, & coactus uiolenter descendit: ita Christus ad misericordiam faciendam

ciendam uelocissimus est, ut suæ inclinationi naturali respondeat: tardus uerò in uindicta sumenda Idcirco innumerabiles misericordias ab ipso factas in euangelio legimus: supplicium uerò unum ad summum, uidelicet, qñ assumpto flagello eiecit de templo emētes & uendentes. Non quidem inuenit, ab eo esse misericordiā petitam & nō imperratam & à proprijs
Ioan. 2. eius aduersarijs: ut patet in D. Petro cum auriculam Malcho amputauit, quē confestim Christus ipse sanauit. Præterea qñ
Luc. 21. Deus Castigabat in ipsa correctione multum misericordiæ inuolebatur: vt uidere est in decem tribubus quas captas esse voluit, quas per multos prophetas ab eo
Nu. 14. missos solatus est. Vide Grego. hom. prima super Ezechielem. Et quādo populus contra Deum immurmurauit, cū aduersum nunciū de terra promissionis exploratores annunciauerunt: tum tp̄is iratus Deus dixit illos terram illam non ingressuros: postea uero cum arma ad dimicandum assumerent dixit illis: Nolite ascendere, non enim sum uobiscum: ne cadatis corā inimicis uestris. Mirum est si cū ipsis non erat quō dixit ne ascenderēt: & si cum ipsis erat, cur dixit, non enim sum uobiscum? Erat nāque cum ipsis, & cum isis non erat. Cum ipsis non erat vt uincerent: & cum ipsis erat, ne ab hostibus perirent. O ineffabilia uiscera pietatis. Culpas insequitur, & tamen peccantes protegit, & iratum se ostendit: & tamen ab hostibus defendit illos. Taliter clementissimus dominus nostra uitia & peccata castigat, ut animas seruet: & sic irascitur, vt maiori iracūdia percitus nos ab inimicis nostris tueatur. Veluti mater filium suū flagellans, si illum in uitæ discrimine prospexisset, ad hoc ut liberetur uitā propriā pro illo poneret. Ità Deus qñ nos punit taliter se erga nos gerit, ut si in mortis periculo essemus cōstituti uitam propriam pro nobis perderet, amisit quidem prorsus ut nos ab aduersarijs nostris reciperet, mortem sibi eligendo & uitam nobis conferendo. Ideoq; quāuis in istam feminam iracundiam prætulit filium eius auferendo, non omnino irascitur: solatur enim illam confestim tū misericordia motus, tum uero memor factus calamitatis illius & tristitiæ reddendo illi filiū suum uiuum. Misericordia motus plenos habet cœlos, misericordia motus impleta ē terra: & misericordia hæc, q̄ amplius est, ad Tartara usque descendit, siquidem malos ipsos & damnatos citra condignum punit & bonos præmiat ultra condignum.
Vnde Esaias de hac maxima Christi misericordia, dixit: Qui mensus est pugillo aquas, & cœlos palmo ponderauit. Per aquas diuina scriptura intelligere solet tribulationes, pęnas, & angustias circa illud Esa. 40.
psalmi: Saluum me fac Deus, qm̄ intrauerunt aquæ usque ad aīam meam. Et hic ad literam loquebat̄ Dauid de tristitia, & pœna: nam aquæ materiales nō possunt ingredi animam quæ spiritus est. Has mēsus est pugillo: nam qui pugillū claudit, cōtrahit & astringit manum ipsam: sed q. palmum intendit manum extendit. Sic Deus tribulationes immittit pugillo clauso & stricto: parcus. n. in hoc est: cœlū uero & gloriam eius per extēsos palmos tribuit, quia in p̄miando liberalissimus est. Psal. 69.
Ideo Dauid in Psalmo. Calix in manu dn̄i uini meri plenus mixto. Et inclinauit ex hoc in hoc pœna parata est impijs & calix amarus, ex quo bibent oēs peccatores terræ, sed miseratione sua non usque ad fœcem effundere dignatur. Inclinat ergo calicem, sed non euacuat. Quod inclinat iustitiæ est: q̄ autem non euacuat, misericordiæ, Iudicium ergo misericordia sua temperat dominus Deus noster. Ideo Dauid. Misericordiæ tuæ multæ domine: secundum iudicium tuum uiuifica me. Ali Psal. 74.
bi dixit Dauid ut non intraret in iudiciū Psa. 118
cum eo, quia noluit cum Deo agere cum Psa. 142
solo eius iudicio: sed nunc iudiciū petit, sed admixtum suis multis misericordijs. Iudicium enim cum misericordia copulatum est: ut seueritas iudicij miseratione domini temperetur.

¶Quare discamus à Christo, ut misericordes reddamur, quo pacto copulari debeant oēs causæ & rationes miseriarum quas fratres & proximi nostri puniuntur ut moueamur ad misericordiam efficiendam. Accumulauit rationes quæ erant in hac uidua, ut ei compateretur. Primo q̄a unicus filius erat nec manebat alius, cum quo consolaret̄. Secūdo quia uidua

erat nec ſpem habebat alios habendi. Tertia, quia in adoleſcētia mortuus eſt filius in qua ætate magis dolendum eſt: tum propter animæ periculum, qua uitijs implicantur, tum etiam quoniam cum grandi labore & ſolicitudine parentum ad iſtam ætatem perducti ſunt. Cum enim alicui ſubueniendum eſt omnes cauſas, quæ prouocare poſſunt miſericordiam ſunt in memoriam reuocandæ, ſicut fecit hic dominus. Hoc idem feciſſe olim narrat liber Exodi: nam cum uoluit educere
Exod 3. filios Iſrael de Aegypto omnes anguſtias illorum expreſſit Moſi, ut magis illis miſeretur. Sed hanc ſuam miſericordiā oſtēdit dn̄s filijs Iſrael educens illos de Aegypto: & illam etiam mōſtrauit huic uiduæ uerbis & actibus, quapropter conſolando eam dixit illi. [Noli flere.] Ecce officiū conſolationis ad quod ipſe miſſus erat. Vnde
Eſa. 16. Eſaias de Chriſto. Vt conſolentur omnes lugentes in Syon. Ideo paracletum ſe uocat Chriſtus dicens. Alium paracletum
Ioan. 14 dabo uobis. Ac ſi diceret, Vſque modo fui paracletus, ideſt, conſolator veſter: ſed modo alium paracletum dabit vobis pater, ſ. Spiritum ſanctum. Noli (inquit) flere. Sed quomodo dicit, ut non fleat: cum ſapiēs dicat, ſupra mortuum plora, quoniam de
Eccl. 22 fecit lux eius? Et iterum. Fili in mor-
& 28. tuum produc lachrymas: & quaſi dira
Gen. 25 paſſus incipe plorare. Abraham fleuit ſu-
Gen. 50 per Saram vxorem, Ioſeph ſuper patrem
Deu. 34 Iacob, & omnis Aegyptus fleuit ſeptua-
2. Reg. 1 ginta diebus, Moſen filij Iſrael: Dauid
1. Mac. 9 Saulem, & Ionatham, & Iudam Macha-
Ioan. 11 bæum planxit omnis Iſrael: denique &
Ioā. 20. & ipſe Chriſtus ſuper Lazarum mortuū fleuit. Sed Chriſtus non lachrymas pias prohibet, ſed huic (ait) ne ploret tanquam mortuum, quem citò reſurgentem uidebit. Sic dixit Magdalenæ. Mulier quid ploras? Noli quaſi mortuum plorare, qui iā uiuit. Sicut Magdalena fruſtra uiuum plorabat: ſic iſta fruſtra plorat iamiam ſuſcitandum.

¶Præterea non prohibet Chriſtus pias lachrymas, ſed immoderatas. Hoc certè eſt uerbum conſolationis, ut non abſorbeatur triſtitia deſperationis: ſicut uolebat fieri Apoſtolus circa fornicarium ex-
2. Cor. 2 communicatum dicens. Conſolamini ne forte maiori triſtitia abſorbeatur qui eiuſmodi eſt. Ità nō immoderatè lugēdum eſt ſup̄ mortuis, maximè ſup̄ his, q̄ piè deceſſerunt, ſi credis aliā uitā habere meliorem: & qđ reſurgent in nouiſſimo die. Et Paulus. Nolumus uos fratres ignorare de dormientibus, ut non contriſtemini ſicut & cæteri, qui ſpē nō habent. Infideles 1. Thē. 4
q̄ ſpem nō habēt de reſurrectione, nō mirum, quin lugeant immoderatè. Secundo non plorandi ſunt illi, qui in Chriſto moriunt̄. Dauid infantem filium ſuum plo 2. Re. 12
rabat cum uiueret, & cum ſciuit mortuū 2. Re. 18
lætatus eſt: & dixit p̄p infantem dum adhuc uiueret ieiunaui & fleui, &c. Sed ſup̄ Abſalonem qui in peccatis deceſſit irremediabilibus lachrymis fleuit dicens: Abſalon fili mi, fili mi Abſalon, &c.

¶Tertiò nō plorandi ſunt q̄ moriunt̄, nec ſuper hoc debent hoīes ſuperfluè triſtari, nec quid portentoſum efficere, ſiquidem Deus repetit qđ eſt ſuum: ſicut non debes aggrauari nec triſtari ſi is, qui tibi aliquid mutuauit illud repetat: ſic triſtari non debes ſi Deus repetat & tollat quod ſuum eſt & auferat à te filium, fratrē, vxorē, patrem, aut amicum. Vnde B. Paulus, Romanis ſcribens dicit: Siue uiuimus, ſiue morimur, dn̄i ſumus. Quare ergo conquereris, quia Deus quòd ſuum ē aufert? Si domini ſumus, quādo ab eo auferimur nullam nobis infert iniuriam.

¶Demum ridiculum profecto illud eſſet, ſi quis ingemiſceret, eo ꝙ uideret amicum iter facientē per uiam, qua ipſemet nolens uolens iturus eſt. Oēs morimur, ideo pœnitēdum nō eſt ſi uideamus amicos dilectos noſtrā uiam facientes, quā nos nullo modo recuſare poſſumus. Ideo dn̄s ut Ezechiel temperaret lachrymas, & Eze. 24.
triſtitiam pro calamitatibus populi ſui dixit ei: Corona tua circum ligata ſit tibi. Hoc eſt contine intus dolorem tuum, & non illum ſignis exterioribus oſtēdas. Solebant olim q̄ rē ſibi charā amittebāt nō ſolum lachrymas fundere: ſed ēt capita, pileis & coronis nudare: quod erat doloris apertiſſimum ſignum, & hoc prohibebat Deus Ezechieli. Sic Hieremias plorans Thre. 5.
miſerum Iudæorum excidium aiebat. Verſus eſt in luctum chorus noſter, cecidit corona capite noſtro. Poteris p̄ coronam

nam comam intelligere: nam antiqui in ſignum doloris capillos tondebant. Vnde
Iob.1. Iob cũ opes & filios amiſiſſet, ſcidit ueſtimenta ſua, tonſo capite corruens in terram adorauit. Hieremias etiam uolens ſummum Moabitarum dolem explicare,
Amo.8. dicit, Omne caput caluitium, & omnis barba raſa erit. Et Amos ex parte Dei nuncians populo ſuam calamitatem dixit, Inducam ſuper omne caput caluitium. Præcepit igitur Deus Ezechieli, ut temperet fletum: ut huic mulieri, cui ait, noli flere. Obſerua autem, quod per hoc à me dictũ non uidentur tolli moderatæ lachrymæ atque piæ, quæ pro defunctis fundendæ ſunt, nec ſenſus ille & naturalis dolor, quẽ noſtrorum obitus in nobis efficiunt: cum illud prudẽter fit, ut ab initio dicebamus: ſed immoderati ſenſus & clamores ſuperflui quos multi de hac re faciunt obiurgatione digni ſunt. Præſenti mulieres ſunt caſtigandæ, quæ taliter ſentiunt de hoc negotio ut ſeipſas dilacerent & à uictu & ſomno priuent, deſipiunt, in languores incidunt, & ad mortem uſque deuenire ſolent, murmurant, blaſphemant, & Deum Redemptorem arguunt, delicta quam plurima, exceſſus, inſanias, & id genus multa perpetrant. Talibus Paulus dicit, ut non contriſtemini ſicut cæteri, qui ſpem non habent. Non quidem dicit Apoſtolus abſolutè, non contriſtemini, quia ipſe non
1.Thc.4 uetabat Theſſalonicenſibus dolores nec lachrymas pro ſuis. Sed dixit, ſicut cæteri, qui ſpem non habẽt: ac ſi diceret: Lugete ueſtros: ſed cauete ne id faciatis Gentiliũ more, qui de reſurrectione ſpem nullam habent, nec illi fidem aliquam adhibere uolunt. Sed uos qui religionem chriſtianã profitemini, & pro rato habetis quod optimam habent repoſitam gratiam plorate religioſè atque prudenter. Ratio igitur, qua Diuus Paulus hunc immoderatum luctum prohibet, eſt quoniam certiſſima futura eſt mortuorum reſurrectio. Si enim credimus quod Ieſus mortuus eſt: & reſurrexit, ità & eos, qui dormierũt per Ieſum, adducet cum eo. Similiter Chriſtus dicit huic mulieri, ut non fleat, quia reſurrectio mortuorũ eſt. Si credis quod reſurget filius tuus noli flere: & nõ ſolum reſurget in nouiſſimo die, ſed etiam ſtatim reſurget: & ſic non eſt cauſa flendi. Deinde ut apertè intelligas non eſſe lugendum, uide quid dicat Euangeliſta. [Et acceſſit & tetigit loculum.] Loculus diminutiuè uocatur locus ubi mortuus iacet. Mortuo enim peruulus locus ſufficit, cui uiuenti lata domus, & alta non ſufficiebant palatia. Mors fatetur quantula ſint hominum corpuſcula. Hoc conſiderent, qui alta palatia, domos deauratas fabricant hac in breui uita quæ commodata eſt ad illam æternam fœlicitatem. Peregrinus uiator patienter tolerat nocte una in pauperrimo hoſpitio dormire. Solatur enim cum ſequente die in proprio lecto domi ſuæ requieſcet. Sic illi ſancti & antiqui patres in caſulis habitauerunt. Vnde
Paulus ad Hebræos. Fide Abraham demoratus eſt in terra promiſſionis tanquam in aliena, in caſulis habitando cum Iſaac & Iacob cohæredibus repromiſſionis eiuſdem. Expectabat enim fundamenta habẽtem ciuitatem, cuius artifex & conditor eſt Deus. Si uerò ſancti illi patres longam uitam habituri caſulis & tugurijs utebantur: quare tu hoc tempore in quo hominum uitæ breuiores multo ſunt, magnifica ædificas palatia & ſuperba? craſtino decedes, interdũ uerò paruo contentari debes & quidem potes ita curſum iſtum peragere. Ne autem in hoſpitio huius mundi moreris in reparandis & conſtruendis ædificijs & ædibus: ſiquidem iter facis & uelociſſimo equo veheris in propriam patriam cœleſtem, attende quam exigua domus tibi ſufficiet poſt hanc uitam, cum in auguſto ſepulchro deponaris, ſicut adoleſcens iſte in auguſto loculo collocatur: & quam plures curas excuſabis. Sed quia de hac uanitate ſuperborum ædificiorum, multa ſcripſimus in prima parte operis de uanitate ſeculi, nunc alia cenſideremus. Heb.11

¶ Tetigit Chriſtus loculum ubi defunctus efferebatur. Quoties & tu ad inferni Cap.35.
ſepulchrum properas? Deus autem (cuius maximam miſericordia eſt) ſua te tangit manu mittendo tribulationem, uel laborem aliquem quo te retineat? Iob laboribus plenus & tribulationibus circundatus dixit. Manus domini tetigit me. Tunc dicimus Deum aliquem tangere cum laboribus Iob.9.

boribus & doloribus opprimit eũ. Maxi-
mum quidem beneficium Deus illi con-
fert, quem aliquibus tribulationibus cor
ripit. Est enim hoc admonitio quę-
dam & quasi detentio, ne ille in æternum
condemnetur. Multi peccatores, ut Hiere
Iere.8. mias ait, impetu currunt ad mortem, si-
Psa.31. cut equi indomiti: atque ideo Dauid Deo
dixit. In chamo & freno maxillas eorum
constringe Si uideres aliquem se in mare
præcipitantem & apprehenderes illum,
quamuis eius crura læderētur, nonne ma
ximum beneficium illi conferres? præstat
enim illi uiuere & si claudus maneat:
quam q corpore & anima moriatur se-
ipsum per suam uoluntatem præcipitan-
do. Quoties tu ab uno crimine in aliud ex
tua uoluntate laberis ad Tartara decur-
rens: & Deus misericors te aliquo lango-
re sustinet? Videbis adolescentem pulchrū
sanum & fortem, qui quæ uult efficit: sa-
num in omnibus desiderium implendo,
uitiosus enim est & mundanus. Huic im-
mittit Deus aliquem dolorem, corporeū
uel febrem, confessorem petit, crimina
deplorat, in Deum ergo se conuertit.
Alias permittit Redemptor noster quòd
mulier pulchra, quæ ex eo quòd talis est
impudenter uiuit, suam amittat pulchri-
tudinem & decorem: & hoc aliquo inter-
ueniente languore uel infortunio, posteà
uerò sancta mulier efficitur. Præstat ergo
tibi deformis cum sis q salutem ęternam
assequaris, quàm decora damneris. Fran-
git quidem dominus crura ad Tartara
pergenti, ne illa tam periculosa uia ince-
dat. Hoc ipsum est quòd scriptura diuina
dicit Deum aliquem hominem tangere
per labores & infirmitates ad salutem ob
Iob.2. tinendam. Sic demon de Iob loquens di-
xit domino, Mitte manum tuam & tan-
Exo 11. ge os eius. Et de Pharaone dixit Deus, Ad
huc una plaga tanquam Pharaonem, Sic
Pharao istis plagis & ærumnis à Deo mis
sis tactus resipiebat & dominum cogno-
scebat & cōuersus orabat Mosem & Aaro
nem, ut pro eo preces effunderent. Manas
ses Iudeæ Rex, qui fortuna afflante pro-
sper & præces Tartara petebat, multa fla-
gitia perpetrans, à domino percussus est
plagis & animi perturbationibus: & ideo
2.Pa.vl rex ille stetit, & in Deum conuersus est: &
deuotissimam orationem composuit &
dixit, Domine Deus omnipotens patrum
nostrorū, Abraham, Isaac & Iacob: & semi
ni eorum iusto, &c. Ionas mare fugiens, Ione.2.
oborta est tempestas, & ipse orationem à
Ceti uentre in dominum ordinauit. Præ-
terea, prodigus ille qui præcipitanter ad
inferos tendebat, paupertate, fame, & mi-
seria à Deo opprimitur, quocirca in eum Luce.15
conuertitur dicens, Quanti Mercenarij in
domo patris mei, &c. Emittit ergo Deus
super te morbos, afflictiones, & miserias,
& te tāgit, ne ultra in peccatis remoreris:
sed finem illis imponas. Vide autem quid
faciant hunc mortuum deferentes, cum
Christus sua diuina manu feretrum teti-
gisset. [Hi autē, qui portabant steterunt.]
Et ideo tetigit Christus ut ipsi stetissent:
eademque ratione nos ipsos tangit atque
castigat, ut in peccatis cessemus. Mihi cre-
de peccator & dubitare noli, quod omne
malum tibi euenit ex eo, quod gradum si
stere nequis. Cum ad peccandum pergis
inspiratione aliqua Deus te uocat, & ali-
quo ictu te tangit. Vide quid facias, mor-
tem æternam inquiris, finem peccati pro
spice, & q perditionem anhelas memen-
to: tu uero neque his acquiescis, neque
aspectare uis: sed contentiosè ultra pro-
gredereris, nec semitas tuas consideras.
In ipso tētationis initio siste finem & exi-
tum peccati considerans: ne fias sicut be-
stias, quæ opposito panulo sine alia con-
sideratione pręcipitatur & in illud tendit.
Ideò optime dixit Dauid in Psalmo, Ho- Psa.48.
mo cum in honore esset non intellexit, cō
paratus est iumentis insipientibus & simi
lis factus est illis. Peccator post admissum
peccatum dicit, Mallem profectò omnia
mea amisisse, quàm hoc commisisse. Cū
ergo scias hanc pœnitudinem subsequu-
turam, quare hoc non ante peccatum cō-
siderasti? Vnde illud certum est, uidelicet
quòd sapiens in principio, facit idem stul
tus iam sero. Stultorum enim est dicere
non putaram: sapientium uero ipsa præ-
matura & tempestiua consideratio. Initio
ergo tentationis siste, & uiam tuam præ-
pondera: si enim id effeceris & gressus
tuos nociuos aduertis, qua ad Tartarorū
sepulchrum te ducant, resipisces: & sistes,
sicut fecerunt illi superius nominati, qui-

quidem

quidem inspirationi diuini tactus absque ulla mora obtemperauerũt. Vnde Dauid
Psa. 118 in Psalmo, Consideraui uias meas, & conuerti pedes meos in testimonia tua. Quia ab initio uiam suam malam attendit, retrouersus est propheta sanctus. Si tu ita detinearis peccati exitum considerans diuerticulum facies, à uia mala recedens. Cogita de fine sine fine: & uiues in æsernum absque fine. Vnde Euripides dixit, brachèia tèrphis eis api tiKrei lypni. Id est, Breuis uoluptatis delectatio, tristitiam parit sempiternam. Si vrgente siti in sylua cupiens ex inuento fonte potare, videres in illius solo serpentes & alia huiusmodi tabifica animalia, potius eligeres sitim tolerare, quàm ex illa aqua bibere, idq; ne mortis tibi causam dares. Sic uero si oculos conijcias in solum & metã omnium rerum uitæ huius, & in finẽ & exitum flagitiorum, oĩa tabifica & pestifera reperies. Nullus quidem homo tã amens esset, qui ea aqua huius lucis bibere auderet, si in calce nociuum illud & turpe, qđ inclusum est uitiorum fine prospexisset: cuius finis interitus, ut Apostolus ait. Ne autem manum inijcias neque cor apponas his, quæ tibi mundus offert & repræsentat: nam illud bonum, quod in faciem ostendit, sequit̃ ueritas deceptionis suæ: nam delectationes illæ mortis quidem & perditionis prænunciæ sunt, quapp mendacia ista fuge nisi tuam perditionẽ
Phil. 3. malueris. Ne ad præsentia respicias, sed futura considera. Esto diligens peccati finẽ considerans, de futuro cogitans perinde ac de præsenti: & sic bono animo atq; uoluntate a caducis istis abohrrebis. Fluuiorum aquæ dulces quidem sunt: finis tamen earum in amaras maris aquas influere. Similiter uitia & huius uitæ delicia à suo principio dulcia uidentur: sed si finem attendas amarissimus est. Omnia ergo sublunaria fœliciter incipiunt, perperam uero finiuntur; & sic omnis peccatorum delectatio in tristitiam, & dolorem absque dubio præfinitur. Ingressus ipse delectabilis est; mœstissimus uero regressus. Quam ob rem si bene perpendere uolueris quantum excedat, atque superet cruciatus pro delicijs expectandus ipsam delectationem, sistes quidem, & non ita præceps peccata committes, neque in culpa inuenieris, neque in tristitia, quæ ipsam conscientiam rodere solet. Breue est quod cruciat. Vnde domi- Amo. 8.
nus ait. Conuertam festiuitates uestras in luctum, & omnia cãtica uestra in planctum. Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupauit. Statua illa à Nabuchodonosor in somno uisa ex capi- Dan. 2.
te aureo, & pedibus terrenis constabat. In omnibus enim peccatis principia ubera & pulchra sunt, quę omnia cęci peccatores diligunt; non aduertentes quod pedes illorum fines (inquam) & exitus uilia sunt, atque fictilia. Ne ergo præsentia, sed uentura prospice. Plorabat & iure id quidem Hieremias propheta super Thrẽ. 1.
Hierusalem dicens; Sordes eius in pedibus eius, & non est recordata finis illius. Omne sane commodum tuum mihi crede, positum est in obliuione, quæ tibi est peccati in suo principem: siquidem bona illius nec pręgustare cœpisti cum eius abhominationes tœdium tibi afferunt. Agendum, peccati pedes uide, ne te illud caput aureum neque decorus vultus retineant, finem uide, in principio & in ipso tentaminis initio ipsius finis memento: siste tandem sicut isti portatores fecerunt. A tuis quidem quatuor passionibus animæ tuæ præcipitanter ueheris, q̃ ad inferorum sepulchrum te ducunt, & Christus te uocat, & sua tangit manu; retine illas ne ultra progrediaris sicut isti portatores facere, neque ultra pecces in hoc n. tua nititur uita. [Et ait, Adolescens tibi dico surge.] Hoc considerato mihi uidetur, quòd tàm sit mors adolescẽtibus, quàm senibus. Adolescens ait. Talis iste erat & matris suæ unicus, & credendum est, tum quod ab ipsa diligeretur: tum maximè quod in delicijs haberetur: sed neque ipsa adolescentia, nec matris indulgentia ab ipsa morte eripere potuerunt. Hoc unum maximè a iuuenibus male cordatis contemplandum est, qui quidem sua prosapia & iuuentute freti se uitijs, & delectationibus tradunt, putantes se postea pœnitentiam acturos. Videbis in quadam papyro tenui depictas ciuitates, mœnia, flumina, & montes, & totum orbem, sed cadit aquæ gutta, & totum de-

destruit. Videtur totus mundus, attamen erat tenuis papyrus, quę rumpitur: & atramentum deletur. Sic uidebis iuuenem splendidum, pulchrum, diuitem, incolumen: sed una febris, onus dolor totum hominem destruit, & fœdat: quia debilis & tenuis est papyrus. Sic est oĩs iuuentus, decus & pulchritudo mundana. Quocirca nullus suæ ualetudini, iuuentuti, neque pulchritudini credat: nã qui hodie ualet, sanus, fortis, atque pulcher est, fieri potest quod cras humo reponatur, & utinam ne etiam quod omni peius est, in Tartaro sepeliatur. ¶ Admonet locus iste mortem nostram semper meditari, & prę oculis habere: quando quidem certissima nobis est, & tempus nostrum ignotum: Si finem nostræ uitæ expenderemus & exitum horum corporum, quibus tantũ indulgemus, non quidem ita laxè uiueremus sicut uiuimus. Viperam ferunt exustam in cinerèmque conuersam mederi eiusdem bestię morsui. Sic si morsus es ab auaritia, superbia, luxuria, &c. considera cinerẽ, in quẽ elabiť & cõuertitur iuuentus, potẽtia, mũdi gloria, & hæc omnia in quẽ finẽ uentura sunt & curabis uitia à quibus morsus es. Aman Syrus petiit ab Eliseo onus terræ quam uolebat secum asportare: ne ultra adoraret idola. & simulachra gentiũ. Sic nos asportemus terræ sarcinè in nostrã memoriam cõsiderãtes mortẽ & terrã, in quã sumus cõuertendi: ut sic nõ adoremus idola uitiorũ, quę modo adoramus. De auaritia dixit Paulus ꝙ est idolorum seruitus, & de epulonibus, quorum Deus uenter est: & sic de omnibus alijs portentis uitiorum. Vtinam talis cogitatio nunquam à tua memoria excideret: nam si de morte cogitares, non sicut modo uiueres. Nulla quidem uanitatum, quas modo diligis tibi proderit in illo tremendo agone & transitu mortis. Nauta in puppi sedens suã gubernat nauim: idem tibi faciendum est nauigando in mari tempestuoso huius mundi, sedẽs in ultimo fine illius ubi mortem contemplaturus es, si uis quod uita bene gubernetur. Cinis ignem conseruat: & recordatio cineris, in quem uertendus es gratiã conseruat. Conuertere ergo mortem ipsam in cinerem & liber eris ab illa. Hominis quidem summè insani est mortẽ obliuisci, cum ipsemet mortalis sit, & summè prudentis prę oculis semper habere. Hominibus malis & facinorosis uita semper memorię radicitus inhæret: mortis uero nunquam recordantur. Nihil enim ita à peccato reuocat, quam crebra mortis recordatio. Ratio ipsa postulat, ut qđ assiduè oculis cernis credas. Seneca iuuenes) inquit mortem habent à tergo: senes ante oculos. Licet illud non uideatur qđ à tergo est, potest tamen nocere, & magis quã ea quę sunt ante oculos. Sic iuuenes in maiori periculo uiuunt: atq; ideo magis timere debent, &c.

Lactat. Fir. l. de ira Dei, cap. 13.

4. Re. 5.

Colos. 3 Phil. 3.

¶ Obseruandum quoque hic est, quod etsi Deus omnia ęquè faciliter operatur: attamen plures placuit illi efficere ceremonias: & maiorem ostendere difficultatem in Lazari resurrectione. quam in resurrectione huius adolescẽtis: ratio, quia iste tum recenter discesserat: tum uerò adolescens erat: in quo insinuare uoluit q̃ difficile indurati, à peccatis resurgunt: q̃ q de nouo illis implicanť. Prćterea quãto magis in culpa perseueraueris, tãto plus mos prauus peccandi radicabitur in animo, ideòque difficilior conuersio reddetur. Idq; in claui fixione patet, nam unoquoque ictu addito plus figitur atque radicatur & difficilior fit ad hoc ut iterum refigatur. Similiter ex quolibet actu nostro improbo plus uitium animæ nectiť & taliliter inhæret quod uix posteà euelli queat, maximàque cum difficultate. Ideo Iob ait, quod ossa impij erunt à iuuentute plena uitiorum: & cum eo in puluere dormient. Habent enim uitia ossibus inclusa sicut febrem thisicis in medullis, à qua nec medela exqectatur: imo ipsum ægrotum ad sepulchrum usque comitabitur. Ecclesiasticus enim ait, Languor prolixior grauat medicum, breuem lauguorem præcidit medicus. Sic Deus languorum nostrorum medicus relinquet te & manum remouebit & sic medela difficillima erit. O peccatores, quibus lectum, prandium, somnus, prolixus status, uel sessio, infestare solent: & peccata committere minime quidem. Omnia profecto uos urgent atque mouent præter Dei offensam: siquidem in peccando fatigamini

Au. ser. 44. de uerb. do mini.

Iob. 20.

Eccl. 10. L. Aug. 1. The 4 l. 3. doct. Chris. c. 21. ppe fi.

ni nunquam. Quo usque piger dormis?
Prou. 9. multi apud uos imbecilles, & dormiunt
1.Co.11 multi. Nec mirabile est, ꝙ homo peccet & cadat: sed ipsa perseueratio in peccatis,
Ose. 9. obstinati dęmonij est. De istis ait Oseas, profunde peccauerunt. Profunde peccat qui ex mala peccandi consuetudine iam est induratus. Vt enim qui febre laborat lente illa quidem sed ethica & assidua, si forte ob aliquā intemperātiam incidit in febrem quandam acutam & perurgentē facile eam expellit & quacunque medicina curatur manente tamē semꝑ Ethica febre. Sic actus uitiosus cito curatur, consuetudo antem peccandi difficillè. In malis enim peior est habitus quam actus: Iusti licet cadant cito resurgunt. Hic adolescens nouiter mortuus & in eadē die defunctus, statim surrexit: quod induratis peccatoribus & iam ex longa consuetudine peccandi iacentibus raro contingere solet. Sed de his satis. Sequitur. Et resedit qui erat mortuus.
1.Cor.1 Vocauit enim hunc adolescentem ille, de quo apostolus ait, quod uocat ea, quę non sunt: tanquam
Apoc. 1 ea, quę sunt. Ille (inquam) qui habet clauē mortis & inferni. Non ergo mirandū est quod statim surrexit ad domini pręceptū cum uocauerit eū ille, de quo Anna mater Samuelis in suo cātico. Dn̄s mortificat, & uiuificat: deducit ad inferos & re-
1.Re. 2. ducit. Qui enim uerbo cum non essent creauit omnia, potest etiam restaurare eadem cum fuerint collapsa. Mirabilis q̄dem domini uox est, si quidem uirtute il-
Psal.28. lius mortui resurgunt. De magnitudine & uirtute huius uocis Dauid dicebat in Psalmo. Vox domini magnificentia, uox domini In uirtute. Deus maiestatis intonuit, uox domini confrigentis cedros libani, &c. Tantæ uis & uirtutis fuit uox illa, ut illi abyssi ipsæ parerent & sicut ha-
Apo.20 bet diuus Ioannes in Apocalypsi mors & infernus dederunt mortuos suos. Nec nouissimus dies excusare illos poterit, dabit enim uoci suę uocem uirtutis. Paruerunt statim abyssi uoci Dei, & cum diceret Christus, adolescens tibi dico surge, nullo modo neque spacio anima illa remorari potuit imò iussui obediens corpus introiuit, & sic adolescens ille uiuus & sanus surrexit. Quid ergo tu dicis ad hoc? O lamētabilis res quod mortui Deū audiant, non uero uiui. Quod tot anni & menses lapsi sunt te manente in peccato mortali, & quod Deus vocet te & inspiret tum laboribus tum aliis multis & uariis modis cœlum tibi promittens, q̄d quasi propinans uocādo te per seipsum & per suos concionatores: & audire eum recusas? Quid hoc, quod uiui surdiores sunt mortuis? quid hoc non habētes aures audiunt, & habentes minime? Mirabile est Psal.37.
quod mortui audiant & Christo pareant & uiui non item. Ego autem sicut surdus non audiebam: & factus sum sicut homo nō audiens, & non habens in ore suo redargutiones. Vocat Deus pectatorem, & uociferatur illi diu, noctùque, ut surgat à morte peccati, antequam eū Tartarus absorbeat: & ille tacet & sicut surdus quiescit, Deus autem tantopere in illa uocatione persistit, ut dicat per prophetam. Raucæ factę sunt fauces meæ. Vide ego & tu quod si modo audire nolis q̄d Psal 6.
posteà uocabis tu, sed minimè audieris: & quod Deus ipse ridebit in damnatione & exitio illorum, quos ipse uocauit & audire noluerunt, circa illud, quod dominus ait. Vocaui & renuistis: ego quoque Prou. 1.
in interitu uestro ridebo. Attendite quod qui hic non audiunt matrem legitimam, quod postea nouercā audiet: & quod si hic Christum Iesum non audis dicentem uenite ad me omnes qui laboratis & onerati estis: quod audies succedente tempore dicentem: Ite maledicti in ignem æter Mat. 11
num qui paratus est diabolo & angelis eius, auditurus es quanuis te pæniteat.
Vnum tandem de duobus elige, uel audi- Matt. 6.
re hic ubi dulcis est uocatio, uel audire sētentiam illam ualde pertimescēdam, quā Deus contra peccatores & malos pronunciabit, dicens, Ite maledicti in ignē æternum. Qui noluerit audire, uenite, audiet ite: uelit nolit. Surge ergo tu qui dormis, surge à mortuis & illuminabit te Chr̄us. Ephe. 5
Hodie igitur si uocem eius audieritis (obsecro ꝑ Dei uiscera) nolite obdurare corda uestra: sed audite amantissimā & benignissimam Christi uocē quæ uos ad igno- Psa. 49.
scendum uocat.

¶ Perpende quod non simpliciter dixit, ꝙ surrexit, sed quod resedit. Surrexit (in-

(inquam) sicut Christus ei præceperat, sed prius resedit: ut ostendatur diuinæ operationes ordinatus progressus, qui iacentem paulatim erigit. Iacebat enim mortuus. Inter iacere autem & stare, uel surgere medius situs est residere, & sic de iacente primo fit residens: deinde de residente resurgens, ut quanta sit à peccato in surgendo difficultas ostendatur. Cum prius iaceret, totus terrenis rebus inhærebat, & poterat dicere illud Psalmistæ,
Ps. 118. Aphæsit pauimento anima mea. Vnde in
Thré. 2. Threnis ait Hieremias. Iacuerūt in terra foris puer & senex. Quia qui diu peccato detentus est & qui iam inueteratus est in peccato iacet in impietate sua. Resedit q. saltem uolūtate à terrenis eleuatur: stat, qui, erigitur ad resistendum tentationi. Et cœpit loqui, Quare? ut daret uitæ testimonium: sermo nanque est uitæ uel mortis manifestatiuum: nam qualis unusquisque est talia dicit & operatur Democritus Philosophus loquelam appellat eidolon biō, hoc est Imago uitæ, Sermo enim nihil aliud est quam factorum simulacrum: quoniam omnis animi uis in sermone ueluti in speculo repræsentatur. Raro inuenies hominem uitiis deditum, de uirtute loquentem, Ex ore boni uiri & uirtutis amantis uix audies uerbum unū turpe & obscœnum. Ex eburna uagina raro educitur plumbeus gladius: unusquisque cognoscit ex sua loquela, ex qua natione, aut prouincia sit. Si offendis hominem, quem non cognouisti, qui Gallicè loquatur Gallum illum dicis: & si Hispanus similiter. Sic ostiaria illa Petrum apostolum cognouit quādo dixit illi, Tu Galilæus es: nam loquela manifestum te fa-
Mat. 26 cit. Sic unusquisque ex sua loquutione & linguæ prolatione agnoscitur, an sit cœlestis regni & habitantium in gloria, uel habitator inferni. Idioma tandem cœleste est Deum laudare, magnifacere, & ei benedicere: circa illud psalmistæ, Beati q.
Psal. 83. habitant in domo tua domine, quoniam in secula seculorum laudabunt te. Et bea-
Apo. 19 tus Ioānes in Apocalypsi dicit, quod beati in cœlo degentes laudabant Deum dicentes, alleluia: & uiginti quatuor senes & quatuor animalia adorauerunt sedentem super thronum dicentes alleluia. Alleluia duæ dictiones sunt: quibus significatur, laudate dominum. Et Christus saluator noster, qui de cœlo erat, dixit, Quare loquellam meam non cognoscitis? E contra uerò uernaculum & loquela inferni Ioan. 8.
est blasphemare: murmurare, maledicere & turpia & obscœna loqui. Iuxta hoc in uernaculo sermone, quo quisque utitur agnoscitur cuius sit. Boni & probi perinde ac cælicolæ cœlesti loquutione utuntur, laudant enim Deum, psalmos cantant, orant, & proximorum uirtutes præ se ferunt. Sed mali & improbi peierant, blasphemant, honorem proximis detrahunt, falsaque testimonia inferunt, obscœna & turpia loquuntur: & cum eorum cor & cogitationes plenæ sint luxuriis libidinosis actibus, sic turpia, & inhonesta loquuntur: Non potest mentiri ipsa ueritas, quæ ait. Ex abundantia cordis, os lo- Luc. 6.
quitur, Sed hoc iam exposuimus. Quid autem Christus egerit post suscitationē huius adolescentis audiamus. Et dedit il- 3. Re. 17
lum matri suæ Sicut Helias & Eliseus su- 4. Re. 4.
scitantes, alter filium uiduæ, & alter filiū Sunamitis, dederunt eos matribus. Expende Christi misericordiam & clementiam. Poterat mandare resuscitato ut sequeretur illum, uel aliud simile: sed nihil horū egit, sed tantum misertus matris tradidit eum illi, quæ iam fuerat spe, & solatio orbata, Præterea discamus ex hoc loco consolari non uerbis tātum, sed operibus pietatis & misericordiæ. Parum certe prodesset uiduæ dicere ei noli flere: nisi adamatum filium mortuū uiuum illi redderet. Ideo Ioannes admonet dicens, Non dili- 1. Ioān. 3
gamus verbo, sed opere & veritate. Quid prodest, ut pauperis miserearis & ei compatiatis, si non porrigis eleemosynam? Hæc est uera misericordia, ut ope, & auxilio subuenias indigenti Ioseph & Nicodemus moti sunt miseratione erga Christi corpus in cruce derelictum: & deinde alter sindone, alter uero libras centū myr- Ioan. 16
rhæ, & aloes mercati sunt. Magi etiam Christū adorauerūt: sed apertis thesauris Matt. 2.
suis, obtulerunt munera, ut paupertatē eius subleuarēt. Tales seruos uult Deus ī domo sua q. operibus religiosis, & piis seruiāt ei: & q. porrigāt manus suas plenas egētibus. Si uideris nudum operi eum, & Esa. 58.
carnem

carnem tuā ne despexeris. Christo in corde misericordia fuit, q.a misericordia motus: in uerbis ēt, quia dixit ei, non fleret: & in operibus, quia suscitauit adolescentem, & dedit illum matri suæ. [Accepit autem oīs timor & magnificabant Deū dicētes. Quia propheta magnus surrexit in nobis, & quia Deus uisitauit plebē suam. Vniuersos qui hoc miraculum inspexerunt timor (inquam) reuerētialis, & admirationis: consolationem & grandem iucunditatem habens admixtam. Magnificabant autem Deum non Christum quē Deum non credebant: licet crederent uirum sanctum & prophetam ac Dei ministrū, pro cuius sanctitate & meritis Deus fecisset tam ingens miraculum. Confessi
Deu. 18 sunt illum Messiam dicentes, quod esset ille magnus propheta, quem Deus promiserat, dicens Mosi: Prophetam suscitabo eis de fratribus eorum tanquam te. Hoc literaliter de Christo prædictum est. ut ipsemet docet. Sic etiam Samaritani di-
Ioan. 4 xerunt. Hic est verè propheta, qui uenturus est in mundum.

¶Obserua autem quod respectu Dei miraculum non appellamus: sed respectu nostri: nam uerum miraculum est arduū
Ioann. 6 quoddam facere super facultatem naturæ cuius autor est Deus: sed Deo nihil arduum est supra facultatem, omnia potenti. Nobis autem miraculum est, ut mor-
Ioan. 2. tuus resurgat. Miramur nos quod ex q.nque panibus satiauit tot millia hominū, & quod aquam cōuertit in uinū, & quod hunc mortuum suscitauerit: & quia hæc non potest natura, miraculum est & nos miramur. Quæquidem omnia satis ostendunt in Christo domino diuinitatem, cumq; uerè Messiam: in lege atque prophetis promissam, uerum hominem verumq; Dei filium.

¶Præterea discamus opera Dei & eius mirabilia magnificare & laudare: quemadmodum Angelus Raphael dixit: Opera
Tob. 2. Dei reuelare & confiteri, honorificū est. Laudemus dominum, quoniam in seculum misericordia eius. Porro talis fuit rumor miraculi huius, ut dicat Euangelista. [Et exijt hic sermo in uniuersam Iudeam
Ps. 117. de eo: & in oēm circa regionem.] Rumor huius miraculi exijt in circumiacētes prouincias, s. Tyri, Sydonis, atque Samariæ. [Et annunciauerunt Ioanni discipuli eius de oībus his.] Liuore inuidiæ hoc fecerūt zelantes inordinatè gloriam & honorem magistri sui Ioannis Baptistæ. Discipulos Ioannis pœnitebat eo, quod Christus miracula faceret & baptizaret, & sic accesserunt ad Ioannem & dixerunt illi. Rabbi, Ioan. 3.
qui erat tecum trans Iordanem, cui testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes ueniunt ad eum. Quibus respondit Ioannes. In hoc gaudium meū impletū est. Similiter Iosue zelatus est pro Mose, s. cum puer Mosi retulisset dicens. Heldad & Meldad prophetant in castris, dixit Nu. 11.
Iosue Mosi, Domine mi Moses, prohibe eos. At ille. Quid æmularis pro me? Quis tribuat, ut omnis populus prophetet, & det eis spiritum suum? Eodem modo Io- Luc. 9.
annes Euangelista Saluatori dixit. Vidimus quendam prophetantem, qui non sequitur nos. Cui dominus respondit. Sinite illum: qui non est contra uos, pro vobis est. Inuidia diaboli introiuit mors in orbem terrarum. Quia enim uidit diabo- Sap. 2.
lus hominem in statu fœlici esse, & ad il- Gene. 3.
lum posse ascendere, vnde ipse corruerat, Gen. 4.
ab illo principatu & statu innocentiæ eie Gen. 26
cit illum. Hæc fera pessima Abel occidit, 1. re. 19.
puteos Isaac obstruxit, Ioseph uendidit Dan. 6.
Ismaelitis, Dauidem persequitur & Danielem: deniq; & Christum cruci affixit. Sicut enim (ut Paulus ait) diligentib. Deū Rom. 8.
oīa cooperātur in bonum; ita inuidis omnia cooperantur in malum. Moritur enim de bono odore de quo alij uiuunt: nam profectum aliorum reputat suum defectum. Mirabile est quod cum oīa uitia uni tantum uirtuti opponantur, sicut gula non opponitur nisi abstinentiæ, & luxuria castitati, sicut superbia humilitati: inuidia autem omni bono materialiter opponitur: Inuidus uexillum aduersus omnes uirtutes tollit atque subleuat. Præterea cum alia uitia alicui uitio opponantur, sicut auaritia prodigalitati: & alias alijs: sola inuidia nulli uitio opponit. Verum licet omnibus uirtutibus opponatur, quia principaliter & directè opponitur charitati, quæ regina uirtutum est, manifestè patet pessimum, & abhominabile esse uitium: in quo ostēdit inuidus ꝙ di-

discipulus diaboli sit: quia Christus discipulis suis dixit. In hoc cognoscent quod
Ioan.15. discipuli mei estis, si charitatem habueritis adinuicem. Sic etiã diabolus dicit suis: In hoc cognoscent quod discipuli mei estis, si inuidiam habueritis adinuicem.
Ioan.10 Igitur discipuli Ioannis inuidentes Christi gloriam & miracula, quæ faciebat (q a Ioannes nullum signum fecit) nunciauerunt hęc Ioanni, qui in uinculis erat, quia ueritatem prædicauerat Herodi. O vtinã tales haberet nunc ecclesia Dei concionatores qui pro ueritate tuenda carcerem, & mortem subirent, & aduersus principum & regum potentiam se opponerẽt. Talis esse debet euangelicus concionator, Esaiæ, Hieremiæ, Ezechielis, Ioannis Baptistæ, & Apostolorum imitator: qui pro ueritate nuncianda, neque exilium nec carceres, nec mortem ipsam timuerunt. At quanuis Ioannes in carcere esset pro ueritate tuenda, liber erat: Herodes verò in uinculis. Vnde Salomon in Prou.
Prou. 5. Iniquitates suæ capient impium, & funibus peccatorum suorum constringet. Et
Ezec.33 Ezechiel de impio. Ille quidem in iniqui-
2.Ti. 2. tate sua captus est. Et Paulus ut resipiscãt à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur, ad eius uoluntatem. Non autem sic iustus; quia non potest uinci ab homine qui uitia sua non uicerit. Non enim quis vincitur nisi cũ aduersario id quod summè amat eripitur. Qui ergo id solum sum-
Gen. 39
Hier.10 mè amat, quòd amanti eripi non potest, ille absque dubio inuictus est & spiritua-
Ezech.1 liter liber. Ioseph in Aegypto uinculis fuit emancipatus, & Hieremias in Iudęa, & Ezechiel ductus est captiuus in Chaldæam, & Ioannes nunc in carcere Herodis: sed omnes isti liberi erant. De his in tertio capite satis multa diximus. Itaque beatus Ioannes detentus fuit, quia ueritatem fassus est: nos uerò incarcerari iure optimo possemus, quia illam inficiamur. Videns ergo beatus Ioannes errorem, & deceptionem suorum discipulorum misit illos ad Christum, ideo sequitur in contextu. [Et conuocauit duos de discipulis suis Ioannes: & misit ad Iesum dicens. Tu es qui uenturus es: an alium expectamus.] Cum Ioannes ad populum concionaretur, & ueritatem annunciaret & uitia atque flagitia Herodis Regis carperet: rex ille detrusit eum in carcerem: tũc Christus ille munus exequens concionari cœpit, & ueritatem euangelicã edocere, & res miras, & miracula facere: antea uerò quàm beatus Ioannes detruderetur Christus non prædicabat: sed detento Ioanne id quidem facit. Quando in bello interficitur signifer, qui uexillum portabat occurrit tum temporis diligenter ductor, qui vexillum illud in altum tollit: & si dux defuerit occurrit alter qui hoc facit, & sic nunquam deest qui uexillum sustineat. Sic Ioannes erat signifer Christi, 2.Ti.2.
& ueritatis uexillum sustinebat: sed detẽtus cum sit, occurrit Christus uerus dux, & fulcit ueritatem istam, & tollit illam. Nunquam quidem deerit qui hanc sustineat, illa autem incarcerari nequit; Ideo Paulus. Verbum Dei non est alligatum, & ab ipso carcere plures scripsit epistolas. Cum uerò Christus concionaretur & miracula maxima faceret patet hic ex Luca populum de Christo dixisse, propheta magnus surrexit in nobis, & Deus uisitauit plebem suam. Tunc ut hic ait Lucas venerunt discipuli Ioannis & nunciauerunt ei de omnibus his: ideo ex his uerbis, quæ discipuli dixerunt sumpta occasione mittit Ioannes duos ex illis ad Christum dicens. Tu es qui uenturus es, &c. Misertus est Ioannes, & commotus ab infirmitate suorum discipulorum misit ad eos ad Christum (nullum enim melius remedium aduenit.) Habuit se Ioannes hac in re sicut parentes moribundi se habent erga filios suos: gauisi enim & hilares discedunt, manentibus filijs in honore & statu. Sic gloriosus Baptista cum se in carcerem reclusum & morti propinquum animaduerteret, uehementer optabat suos relinquere discipulos in statu perfectionis: & sic, vt solatus decederet vult prius in agnitione veritatis eos remanere.

¶Obserua etiam, quo pacto boni uiri & probi sui obliuiscãtur: ut proximorum recordentur, & de illorum bono curam habeant. Gloriose Baptista in uinculis es, & in tantis laboribus constitutus: & non es memor tui, sed tuorum discipulorum? Nonne commodius esset mittere

cos

eos ad Herodem, ut illi causam iniustam detentionis tuæ obducerent? Non quidem recordatur Ioannes sui, sed discipulorum: boni enim suorum, atque delectationum propter Dei atque proximorum honorem obliuiscuntur. Immemor redditur Ioannes sui, & laborum suorum & meminit Christi honoris, & necessitatis, quæ insidebat discipulis ipsius Ioannis ad agnitionem ueritatis & expulsionem falsitatis & deceptionis, qua allucinabantur. Sic fecit Christus, qui cum per
Luc.23. uias & plateas cruce depressus & spinis coronatus ferretur, non tantum suorum tormentorum memor, quantum malorum quę passuræ erant mulieres illæ, quę uicem suam dolebant, atque flebant, ad illas conuersus dixit. Filiæ Hierusalem nolite flere super me, &c. Si Præterea in cruce stando totus ipse ulceratus de bono alieno agit. dicens· Præter dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Agit etiam de latronis salute, dicens illi. Hodie mecum eris in paradiso. Prætereà, ex longo itinere defessus, & fame urgente euectus ad puteum deueniens de bono & salute
Ioan. 4. Samaritanæ, proprij sui laboris & defatigationis oblitus, tractat. Hoc autem fecit ad exemplar maiorum prælatorum, atque parentum, ut omnes isti aduertant quanta cura & obligatio imposita est ipsis de illis, quorum curam habere debent, & quando illi tales fuerint afflicti, uel turbati, obliuiscantur se & labores suos proprios, ut alienis succurrant, sumpto exemplo à Ioanne, qui ita fecit uti diximus· Sic beatus Iob in angustiis deprehensus, uxorem suam corrigebat dicens illi. Quasi una de stultis mulieribus lo-
Iob. 2. quuta es. Si bona suscepimus de manu
2.Co.11 domini, &c. Paulus periculis circundatus taliter, ut ipse dicat nullibi adfuisse ubi non periclitatus sit, nunc mari, nunc procella, nunc in deserto, nunc in ciuitate, ter uirgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium pertuli, &c. & cum ita graues & infesti labores illi essent, plus multo à quodam metu solicitabatur, ne forsan recenter conuersi ad fidem, ab ipsa depellerentur, Deum nostrum iniustum existimantes, quandoquidem ita acriter se habebat cum suis &

qui bene illi inseruiebant, & ut
ret eos illam esse Dei condition
morem & quod sic habebat, er
res: In tribulationibus istis nen
tur, ipsi enim scitis quòd in
sumus. Nam cum apud uos es
dicebamus, &c. Beatus Steph
lapides positus, in mortis tri
sui oblitus compatitur proxir
catis & orat dicens, Domine
illis hoc peccatum. Sic Ioannes ... Act. 7.
clusus in carcere non prætermittit Dei honorem, & necessitatem proximorum. Si candelam incensam in conclaui, uel carcere colloces, quanuis diligenter optimè ianua sit clausa & pesulum affixum, nihilominus candela ipsa illucescet & totus locus illustrabitur, & lumen ipsum per rimulas & foramina exiet. Sic Ioannes erat lucerna ardens & lucens, & quan Ioan. 5.
to magis claudebatur, eo plus elucebat. Iusti quidem sunt ueluti si lex qui tactus ab excussorio ferramento scintillas à se emittit, & splendorem Sic iusti tribula- Cant. 8.
tionibus & angustiis icti, maiorem & fulgentiorem lucem præferunt. Lampades eius lampades ignis, & flammarum. Ita Ioannes sicut lucerna ardens discipulis præfulgebat docendo illos uiam salutis. Et sic de illo optime dici potest quod aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem. Carcer enim neque Herodis persequutio, non potuerunt extinguere ignem diuini amoris, quem habebat, nec flumina peccatorum obruerunt illum. Sic Paulus Romæ obtrusus docet & ab ipsis uinculis ad Philipenses, Philemonem, & ad Ephesios scripsit. Idem fecit ad Colossenses, & in Epheso cōprehensus. Non ergo prætermittebat apostolus docere, & illuminare ex carcere, sicut hic fecit Ioannes. ¶ Vide etiam quod ex carcere misit Ioannes ad Christum, sed cur erat uinctus Ioannes? Quia dixerat Herodi, non licet habere uxorem fratris tui. Certè uerba ista honesta sunt & mo Mar.6.
desta, in quo concionatores docet, quod talia sint eorum uerba, & proximi honori confirmia. Attamen sic cum Ioanne agitur: in quo apertè datur intelligi Dei amicos propriam uitam pro nihilo ducere, ut Dei honorem tueantur. Vi-

det Petrus quod uolunt capere Christũ, & cum hoc tolerare nequiret arrepto gladio amputauit auriculam Malcho:& ꝓrsus interficeret, si Christus permisisset. Sed Petre hoc audes? nonne uides tantam cohortem armatam? non putas uindicaturos iniuriam istam,& te occisuros? Hæc omnia Petrus paruifaciebat, dummodo Dei decus defenderet. Nequit ergo Petrns rem tam iniquam tolerare. Eundem zelum honoris Dei habuit Phi-
Nu. 25. nees quando simul Israelitam & Madianitam in peccato comprehensos trucidauit: nullus enim dolor est qui ita iustum pungat & male habeat, quam suũ
Psa. 118 Deum offensum uidere. Ideo Dauid, Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam. Vires non habeo, cadit animus, robur ignoro, humi iaceo cum uideam Deum offensum, & leges & precepta eius non obseruari. Sed rogo Dauid, iste ne est animus tuus & robur tuum? Nonne tu es qui tua fun-
1. reg. 17 da & vno lapide gigantem Goliam deiecisti? Nonne in deserto leones & ursos enecabas? Nonne quam multa bella Philistæorum, Ammonitarum, aliarumque nationum superasti? Cur modo ita timidus es, ut dicas defectio tenuit me? Quia ꝑferre nequeo peccata & flagitia in Deũ commissa, & quæ passim in uita hac perpetrantur. Adest hera fenestræ quę maximo amore maritum suũ prosequitur, & forte fortuna uidet plurimos enses nudos imminere marito, quo uiso animus illius linquit, & cadit humo semianimis. Sed si incolumis emergat maritus, dicunt uicini uxori exiguus tibi domina animus est, ecce maritum sanum, & incolumen. Tunc illa respõdet. Sufficit in tanto periculo eum uidisse, ut animus defecisset. Similiter quanuis Christum dominum, nec occidant, neque feriant qui in ipsum peccãt, sed sufficit, iustis sua pręceptr uiolata uidere, & sanctum eius nomen blasphematum, ut iusti ipsi Deum amãtes ex ipso dolore anxiati & tacti quasi lymphati excidant. Sic uerè erat gloriosus Ioannes honoris & gloriæ Dei zelator: quiquidem cum dissimulare nesciret scelus illud tam grande Herodis, honorem Dei uindicat, & carpit nocentem illum. Non licet tibi habere uxorẽ fratris tui. Ob hoc incarceratur Ioannes, patitur, & prorsus interficitur? O miseria humana, iam quidem non est qui ita faciat, nec Dei decus & cultum tutatur, præsertim uidendo hæreticos ita superbos, & tot damna atque mala in uita. Helias sedẽs sub umbra iuni 1. Re. 19
peri, defessus atque sitiens, non calamitates nec mala sua deplorabat, nec suæ egentiæ recordabatur: flet autem & deplorat perniciem & exitium templi & altarium. O duritia grauis & frigiditas cordium nostrorum, siquidem non est qui deploret ecclesiasticam stragem, templorum & mundi crimina. Ioannes sanctissimus zelans honorem Dei, arguit primò Herodem, propter quod in carcere conicitur: & nunc suæ afflictionis & negotiorum propriorum oblitus (quia charitas non quærit quæ sua sunt) agit de salute spirituali discipulorum. Ideòque mittit illos ad Christum cum illa interrogatione, non quia Ioannem lateret quisnam Christus esset, sed, sed quia propriis oculis 2. Co. 13
discipuli Christum ipsum cernerent, & in operibus & miraculis agnoscerent eum.

¶ Sed quare diuus Ioãnes non eos monebat quod Iesus erat Christus & Messias quem sperabant? Quia hoc nihil proficeret, & illud humilitati Ioannis attribuerent: & sic non depellerentur ab errore quo laborabant: imò potius in eodem confirmarentur, iudicando præceptorem suum Christo ipso maiorem. Et sic quanuis hinc seipsum magis ac magis exinaniret atque humiliaret, hinc uero Iesum ad astra & superna tolleret atq; laudaret, nihil propterea profecisset: ideo misit illos ad Iesum, ut uidentes eius doctrinam & miracula, eum cognoscerent. Sic legimus in quarto uolumine Regum, 4. Re. 2.
quod prophetarum filij cupientes de Helia scire, misit eos Eliseus per montes & ardua: & peragrati sunt tribus diebus & noctibus, & non repererunt eum. Non dubitabat Eliseus Heliam raptum fuisse in cœlum: sed ad tollendum dubium filiorum prophetarum, misit illos in montes, ut quærerent illum: & dixit eis, mittite. Sic fecit Ioannes cum suis discipulis: ut illum quem Ioannes sciebat Messiam, ipsi

ipsi oculis cernerent, & crederent illum esse. Præterea duos mittit: q̃a in ore duorum uel trium stat omne uerbum. Et si
Deu. 19 unum mitteret sicut erant æmulatores
Nu. 35. magistri sui, poterat ille mẽtiri. Duos itaque habiliores & doctiores misit: ut possent etiam ad alios prædicare. Ite (inquit Ioannes) ad Iesum: & ne rubore suffundamini, ex mea parte quærite ab eo si est ipse qui uenturus est an alium expectamus. Nullam credo in orbe fuisse maiorẽ quæstionem & maioris ponderis, & momenti, quam ista. Qui interrogant uicem habent omnium fidelium, qui interrogatur Deus est, q̃d uero interrogatur summum negotium est, scilicet, an is esset Deus, qui uidebatur homo: finis uerò interrogationis est, an per Christum sint eo tempore à Rege tyranno eruendi, ut & Messiam fideliter recipiat, ab eoque rursum recipiatur ipsa. An non summa res hæc erat? Sanè super qua totius orbis salue uelut in cardine nitebatur.

¶ Obserua etiam quod interrogatio fuit. Es ne tu qui uenisti, uel qui uenit? hæc est phrasis Græca, & sic interpretanda: quodquidem probatur ex dictis illorum: nã uisis miraculis quę Christus faciebat dixerunt. Propheta magnus surrexit in nobis, & dominus visitauit plebem suã in quo affirmabant Messiam iam uenisse siquidem de prẹterito loquebantur. Ideo nunc quærit, es tu, quem dicunt quod iã uenit? qui uenturus es, id est, qui uenisti? Et quod iste modus loquendi non sit onus in sacris literis manifestè apparet in Ioannis euangelio in illo miraculo cum Christus satiauit ex quinque panibus tot millia hominum: qui dixerunt. Hic est uerè propheta, qui venturus est in
Ioan. 6. mundum. Certum est quod uenturus significat, qui iam uenit: siquidem demonstratio cum aduerbio hic, uerò simile nõ est quod dicerent qui uẽturus est, sed iste est qui iam uenit. Sic nunc dicendum est, Tu es qui uenisti? Est phrasis Græca uti participio de futuro pro p̃terito. In originali enim Græco est: sy ei o erchomenos, hoc est, tu es ille ueniens, siue uenturus? Est enim Græca uox ad utrunlibet tempus anceps, Poterat dicere interpres, es tu ueniens, tamen idem significat uenturus. ¶ Ad nostram autem eruditionem ex hoc contextu aliqua eliciamus. Docemur enim primo hoc facto Ioannis de nostris domesticis solitam gerere curam: nam ut Paulus ait, si quis suorum non 2. Ti. 5.
habet curam domesticorum, fidem negauit, & infideli est deterior. Multi profecto sunt, quia ita male educant natos suos ut ab aliis pro sua nequitia interimantur. Deinde uerò acerba senectute parentes suos afficiunt, & præterà mortem afferre illis solent. Heli morte infœ- 1. Re. 3.
lici, ac repentina decessit, qui quidem & eius prosapia grauiter castigatus fuit: eo quod nouerat indignę agere filios & nõ corripuit eos. Vide etiam quantum mali Dauidi Regi euenit ex eo quod non ab 2. Re. 13
eo uapulauit filius Ammon, commisit enim graue scelus uim inferẽdo sorori suæ Thamar, & cum teneretur in filium animaduertere non fecit, & diuina scriptura de illo dicit, Noluit contristare spiritum Ammon filij sui, quoniam diligebat eum quia primogenitus erat illi, Ecce quanta mala ex hoc sequantur, Absalon interficit eum, & postea fugit, & quia Dauid 3. Re. 16
non ita facile erga illum se præbebat nec hilarem uultum sicut antea demonstrabat, regnum auferre decreuit & fugauit eum, & expulsit ab Hierusalem, & bellum gestum est, in quo satis multi Iraelitici interempti sunt, Dauid autem plorans, & nudis pedibus erat, & Semei maledixit illi. Tandem eo quod unum filium castigare recusauit duos amisit, quoniam Absolon hasta ictus etiam interemptus est. Omnia ista mala excusaretur profecto si 2. Re. 18.
Dauid in filium Amon animaduertisset. Ideo in Ecclesiastico habetur, Equus indomitus euadet durus, & filius remissus euadet præceps. Curua ceruicem eius in iuuentute &c. Et iterum. Filij tibi sunt Eccle. 7.
erudi illos, &c. Et non solum gerenda cura est filiorum: uerum etiam famulorũ, & cũctę familię: & teneris scire quo pacto uiuãt, an sint concubinarij, uel rixati, si secundum præcepta diuinis adsunt, si sua detegunt crimina, & religiosè uiuũt adim Eccl. 30.
plendo quod tenentur, præterea si ægrotauerint illos curare & de illis in omnibus curam habere Curam aduerte quam diuus Ioannes suorum habuit. Disce ita-

que qualem filiis tuis hæreditatem relinquere debeas. Filij huius seculi hoc unū curant ut suis hæredibus bona quam plurima relinquant, in hoc opera & laborē omnium conferunt, sed non cogitant interim ut filijs suis Deum propicium relinquant. Verum scriptura aliter docet.
Ephe. 6. Vos patres (inquit Paulus) educate filios uestros in disciplina & correctione domini. Omnia uerba hæc (inquit Moses) non solum animis uestris infigetis, sed filios quoque uestros docebitis, ut discant timere Deum.
Deu. 11 Relinque tuis clementem Deum: qui illis ēt plus proderit, quam totius opes & diuitiæ. Quod pauperum filios uidimus ac cognouimus, quibus parentes, exigua bona relinquerunt & quia illi studiosi, & literati extiterunt, uideamus eos modo episcopos, archiepiscopos & in dignitatibus, honoribus atque diuitijs cōstitutos? Agnouimus prætera alios diuites & locupletes, qui à suis parentibus multa bona acceperunt, & cum deliciosi, lusores, & luxuriæ dediti fuerunt: omnia ille amiserunt: & modo paupertate & inopia præmuntur, & infames habiti sunt. Hoc procurabat Ioannes, hoc sanctissimus Christi Præcursor cupiebat ut discipulis optimam hæreditatem relinqueret, Videbat iam ad extremam suę uitæ lineam peruenisse: quapropter operā dabat ut filios illos, quos lacte suæ doctrinæ nutrierat ad Christum mitteret, & fideles & boni essent. Et quemadmodum bonus pater lætior ex hac uita migrat qñ uidet suos liberos uirtutibus ornatos & artibus: ita quoque desiderabat Ioannes perfectam fidem in suis discipulis uidere, quo securius hinc discedere posset. Sic Christus discessurus ad patrem pro testamento suis discipulis pacē reliquit ac uirtutem dicens,
Ioan. 14 Pacem meam do uobis pacem relinquo uobis. Non diuitias, non honores, sed uirtutes. Sic tu officiosos & bene educatos liberos tuos relinque. Hoc
Iob. 1. faciebat beatus Iob offerēs sacrificiū pro suis liberis dicens, Ne forte peccauerint filij mei, &c.

¶ Docemur secundo ut proximorum salutem curemus: & si bona propria, uitā, honorē, & quietem offeramus. Si quidē
Ioann. 1. beatus Ioannes honorem proprium pro salute istorum ponere non recusauit. Expende Ioannis charitatem. Tam illis qui nuncium hūc audierunt, quā qui cū Christo erant, diuū Ioannē hominem leuem iudicare poterāt, & in ipso scādalizari: si quidem adhibito iam testimonio ab eo de codē Christo, quęstionem illam & interrogationē prætendebāt, & sic scandalizari sunt uidentes eum iudicio suo uariare liber cum esset, ab his quæ cum in uinculis, & sic eum existimabant hominē mutabilē & incōstātē: ideoq; necesse fuit ut postmodū Christus Redemptor illi patrociniū pstaret suū pristinū honorē reddēdo, & facta laudādo. Tāta igit̄ charitas Ioāni fuit, ut suū honorē pro salute animarū discipulorū ponere nō dubitauit, & cum dispendio sui nominis utilitatē proximorum obtinuit. Sic Moses propter bonum proximorum uoluit deleri de libro uitæ, Charitas enim non quærit, quæ Exo. 32.
sua sunt: sed salutem proximorum: non 2. Co. 13
suum commodum quærit, imò commodum proprium contemnit, ut alios lucri faciat. Sic Paulus Romanis dicit. Optabāt Rom. 9.
ego ipse anathema esse à Christo, pro fratribus meis. Et Corinthiis etiā ait: Ego au 2. Cor. 2
tem libentissimè impendam, & super impendar pro animabus uestris. O quā pauci Moses hodie sunt, quam pauci etiam Pauli? Pro salute proximorum nec pedes decem ambulabunt. Imò uero qđ peius est assiduè detestandum illud proloquiū circunferunt. Heus proximus sum egomet mihi. Si autē pro proximo facturus aliquid tu es, sub illa tamen conditione & modo id facis, ut neque de somno tuo quiete, nec bonis aliquid amittas, neque prætermittas. Vis tandem Dei legē seruare absque ullo tuo discrimine, labore, nec sumptu. Vis autem uitam beatam sine pensione consequi: cum tamen Christo Redemptori tuo sanguine pretioso & uita steterit ut tibi impetraret. Non sic Ioannes qui certè imbecillitatem discipulorum in seipsum transfert: ideoque ex parte sua interrogationem fieri uult. Sic de Christo saluatore nostro ait Esaias, Verè languores nostros ipse tulit, & infirmitates nostras ipse portauit. Fecit sicut nutrix, quæ quidem ad infirmitatem nu Esa. 53.
trientis & lactantis infirmatur, uenas

scindit,

Ose. 11. scindit,& purgatur. Vnde ipse per Oseam.
1. Co. 11 Ego quasi nutritius Ephraim. Paulus ēt, Quis,inquit,infirmatur:& ego non infirmor? Vtinam diuites & nobiles ita infirmitates & miserias pauperum præsentirent,ut cum illis dolerent ac infirmarentur.Sed ubinam modo est charitas hæc?
4. Re. 4. Eliseus quidem cum infante defuncto se metitus est, & illum suscitauit. Sic erga pauperes, diuites efficere tenentur, illorum miserendo, uitam, & cibum erogando.

¶Tertio docemur, quod nulla fides nisi Christi fides ad salutem prodest. Mittit ergo discipulos ad Christum,quia nisi dominus custodierit ciuitatem frustra, uigilat qui custodit eam.
Psa. 126 Si.n.domui cęmentum deficiat,frustraneũ erit parietes tollere:& ampla ædificia condere. Cęmentũ sanè atque radix salutis nostræ, Christi fides est:de qua Esaias:
Esa. 28. Ecce ego mitto in fundamentis Sion lapidem angularẽ,probatum,pretiosum,&c. Paulus:
1. Cor. 3 Fundamentum aliud nemo põt ponere præter id, ꝙ positum est,ꝙ est Christus Iesus, q.dquid tandem absq; hoc fundamento fit, uanũ est.Sic philosophi in uanum laborauerũt sine fide. Probe id quidem Ioãnes noster hos castos,humiles,pios, cæterasq; uirtutes edocuit: sed quoniam ista omnia sine Christi fide sufficere nequibant, ad Christum uerum magistrum mittit.

¶Quarto & ultimo docet hæc historia nihil perniciosius esse, quàm si hoĩem nimium suscipimus, eiq; plusq̃ par est tribuimus: quantumuis doctrina & sanctimonia excellenti sit excultus.Ioannes vir sanctus erat,multa tñ incommoda sequebantur, quod discipuli eius nimiũ ei ascriberent,eumq; tanti æstimarent.Primo.n. hæc res inuidiam in eis accẽdit aduersus Christum. Secũdo cupiebãt uerbo & opera Christi irritari & supprimi.Tertio præceptorem suum instigabant cõtra Christum,quorum studium Ioannes si approbasset eosque sequutus fuisset,quid inde aliud præter simultates,sectas, atque perturbationes sequerentur? Eodem quoque modo Corinthij æmulari incipiebãt
1. Cor. 1 quisque pro eo à quo fidem doctus erat & baptizatus: Paulus uerò uehementer obiurgat eos: & à tali contentione pp magistros,eos attrahebat. Vnde omnes hæreses,& sectæ natæ sunt, nisi ex ambitione prædicatorum & importuna,ac immodesta æmulatione insipientis populi pro suis magistris? Hęc ipsa causa est,quo minus his temporibus atrocissimum in ecclesia bellum,& controuersiæ conciliari queant. Vnaquæque pars æmulatur pro suis magistris,& alios despicit. Sed iã ad nostrum Lucam reuertamur.Cum autem uenissent ad eum uiri dixerunt.Ioannes Baptista misit nos ad te dicens:Tu es qui uẽturus es,an alium expectamus?Isti fuerunt legati fideles uerba mittentis fideliter deferentes,nihil addendo, nec subtrahendo, quos ideo sequi debemus. In Pro. 17.
prouerbijs enim legitur. Qui alio repetit Nu. 23.
sermone,separat fœderatos.Balaam cum iussus esset ut malediceret Israel benedicebat,obiurgatusque a Balac Rege Moabitarum eo quod non malediceret, respõdit. Num aliud possum loqui, nisi quod iusserit dominus? Sed si Balaam ariolus & iniquus cum esset, absque ulla uariatione,quæ Deus afflauerat annunciabat, quare tu euangelicus concionator, & Christicola non ad populum refers quẽadmodum à Deo accepisti, & ab eodem iussum est? Balaam quidem mutationẽ noluit, quamuis Balaac maximum munus & thesaurum offerebat: Sed proh dolor, quam multi hodie sunt concionatores,qui minori multo oblatione proposita diuersa longè ab eo quod intelligant è superiori loco proferunt, cum uero redemptor noster populi atque hominum uitia & crimina reprehendi iubeat,minimè id faciunt: imò uero ne ex hoc aliqua inimicitia uel odium generetur inter ipsos & optimates uiros & principes, eorum flagitia simulant & mutatione uerborum utuntur. Discamus etiam patribus magistris atque præpositis obedire. Isti uero discipuli qui tales extiterunt, & magistro paruerunt,ex eo quidem miracula quam plurima quæ Christus coram ipsis, & pro eorum amore facit proprijs oculis uidere meruerunt,deinde etiam in fide illuminari.Sic Saul obtemperans patri præcipienti, ut asinas amissas quæreret,regnum adinuenit, sicut isti saluato- 1. reg. 9.
ris fidem,&c.[In ipsa autem hora multos

curauit à lãguoribus suis, & plagis, & spiritibus malis & cæcis multis donauit uisum.] Expende Christi bonitatem ac clementiam. Siquidem tot miracula facere dignatus est propter hos duos discipulos pauperes, & quod magis est eius aduersarios: ut duas illas animas ad se lucraretur & conuerteret. O si tu apertis oculis aduerteres quam magna Redemptori nostro debeas, & quibus modis utatur ad tuam salutem. Vtinam in referenda gratia tantæ curæ, quæ Christo est salutis & saluationis tu: aliquam tuæ de teipso haberes: quam quam quidem curam in isto euentu aduertere maximè debes, si quidem ad lucrandos hos discipulos tanta miracula effecit. ¶ Perpende autem ex hoc quantum diuina maiestas animã existimet. Putasne paruo habere? plus certe illam quam ducit centum millia mundorum. Vtinam nostri temporis prælati ita ducerent & tantum in earum utilitatem facerent. Sed quid dicam plus multo istis certe cura imposita est caducarum rerum & uisibilium, quam spiritualium, & plus episcopum pœnitet eius mulæ obitus, quam spiritualis subditi. Non quidem sanctissimus ille Iob atque patientissimus uestimenta scidit audito exitio ouium, camelorum ac armentorum: scidit autem præsensitque maximè liberorum morte audita. Sic tu episcope, & prælate plus multo spiritualem mortem filij sui subditi: quàm omissionem cæterorum temporalium & mutabilium presentire teneris: Vide tandem quid Christus pro una anima liberanda fecerit: idem tibi prorsus faciendum est pro salute fratris uel subditi tui.

Iob. 1.

¶ Obserua etiam quod in ipsa hora fecit hęc miracula cum primum discipuli Ioannis accessetunt absque ulla mora. Salutẽ enim nostram differre nescit Deus, nec discipulorum suffragium in alterum diem distulit: imò eadem hora contulit. Ex his tandem disce bonorum operum dilationem in posterum aufugere, forsan enim, ut solet impedimentum occurret, cuius causa cessabunt. Mala autem opera ne statim exequaris, neque perficias: accidet enim interea quod propositum mutes, & à praua cogitatione desistas, uel id fiet aliquo alio impedimento interiecto. Ne uero officiosa operatio in crastinum prolongetur: fieri enim potest, ut hodie à uita discedas & sic deficiente tempore operari minimè ualebis. Patriarcha ille sanctissimus Abraham cum primum de circuncisione Charissimi filij nuntium accepit scriptura diuina testante, capessit & statim carnem prepucij sui circuncidit. Eliseus similiter audita uoce Heliæ uocantis, statim sequutus est eum. Præterea Leuita ille, qui uoluit de Bethlehem reuerti in domum suam, quoniam longas moras fecit, & iter dilatauit, precibus & blandimentis soceri sui detentus, & domum suam attingere nequiuit, remansit in Gabaa, ubi grauiter lacessitus est. Tu ergo caue tibique prospice, euigila diligenter & cœlestem uiam ducito, ne id in posterum transmittas: forte enim fortuna nox ultima, quæ mors auidissima est in tali statu atque tempore capiet, ut cogaris in Tartaro collocari. Sed de his alias. Postquam igitur diuina maiestas miracula astantibus discipulis ostenderat euangelista ait. [Et respondens dixit illis. Euntes renunciate Ioanni quod audistis & uidistis. Cæci uident, claudi ambulant, leprosi mundãtur, surbi audiunt, mortuĩ resurgunt. Iudicio quidem meo uidetur hac in re ita se habere Redemptor noster, & D. Ioannes quemadmodum Moses & Aaron. Aaron enim lingua erat & Mosis interpres, & qui palã loquebatur. Moses autem mira, atque miracula promebat. Sic Ioannes uox erat idemq; ipse loquebatur dicẽs, Ego uox clamantis in deserto. Ecce agnus Dei: ipse uero loquitur modo dũ dicit: Tu es, qui uenturus es, an aliũ expectamus, sed Christus facit miracula & facit opera, quia cæci uidẽt, claudi ambulant, &c. Ideo ait, Dicite quod audistis, & uidistis, cæci uident, claudi ambulant, &c. Quæ audistis referendum est ad doctrinam, quam audierunt, quæ quidem perfectissima erat. Primò quia extirpat omnia uitia quod aliæ leges non faciunt quia permittunt peccata, ut lex Mosi libellũ repudij, & leges ciuiles meretrices, & occidere adulteram. Sed lex Christi omnia extirpat usque ad uerbum ociosum. Secũdò leges alię tollũt exteriora tãtũ, lex

Gen. 17
3. Re. 19
Iud. 19
Exod. 4
Ioan. 1
Deu. 24

autem

aũt Christi interiora, ideo dixit. Nõ cõcu-
Mat. 12 pisces, & qui uiderit mulierem ad concu-
Mat. 5. piscẽdũ eã iã mœchatus est in corde suo.
Tertiò circa finẽ ultimum: nam alię leges
ꝑtendunt pacem inter hoïes, hic.n. est fi-
nis legũ humanarum, sed lex Christi ha-
bet finem regnum cœlorum. ¶ Et illud, ꝙ
uidistis, referendum est ad opera & mira
cula quæ fecit. Veniunt tãdem discipuli
ꝗrere à Deo quisnam sit, & respõdit. Vide
te opera mea. Ex ipsis.n. deprehenditur &
cognoscit̃ diuina maiestas: ista quidẽ sũt
quę testimonium de quolibet perhibent.
Opera aũt Christi cõsonant, & cõformia
sunt dictis & mirabilibus, quæ de eo Esa-
ias cęteriq; prophetę enuntiauerunt. Sic
nos, ut Christiani uideamur oportet de-
monstrare legem Dei opere complere, &
ꝙ noster uidendi modus Christi legi cor-
respõdeat. Diuina sanè lex miracula ꝑcla
ra a Messia uẽturo faciẽda pronũciabat,
deinde ut Christus redemptor se Messiã
promissum ostenderet talia perficit mi-
racula Similiter hoc à lege, Christiano ꝑ-
cipitur. Diliges Deum ex toto corde tuo,
Mat. 22 ex tota anima tua, & ex omni mente. Di-
cit ẽt quod qui diligit patrem, aut matrẽ
plusquam Christum non est eo dignus.
Luc. 9. Nunc uideamus an tu Christicola, tum
uita, tum uero operibus bonis catholicę
professioni respondeas? Væ mundo: siqui
dem inter legis Dei professores, tot sunt
odia, inimicitiæ, usuræ, luxuriæ, cæteraq;
uitia, qualia neque inter gentes: tua ergo
opera & facta pro se ipsis loquentur, &
te qualis sis indicabunt, quia uero Chri-
2. Ti. 2 stianus es more Christiano uiuito. Nõ li-
cet seruo Dei litigare, &c. sed modestum
esse, humilem, benignum, castum, & ad
omnes facilem & mansuetum. Opera di-
cent quis sit. Arbor quidem per fructum,
homo aũt ex operibus cognoscitur: Ope-
Gen. 27 ribus crede, non uerbis. Sic fecit Isaac, uer
bis fidem adhibere noluit, sed manus Ia-
cob tetigit ipse. Similiter Deus faciet, &
quamuis multa uerba proferas, beatitu di
nem non confert sed manus, opera in-
Matt. 7. quam tentabit. Sic ipse de aliquib. loqua
cibus pauca uero implentibus dicit. Mul-
ti dicent mihi in illa die: Domine, domi-
ne, nõne in nomine tuo, &c. Et dicam eis
nescio uos. Nec tu præterea hominum
uerbis multum tribuas, sed opera respi-
ce: maior enim mortalium pars pharisęis
assimilantur, quia quidem dicunt, sed nõ
faciunt: opera tandẽ, ut diximus de uno-
quoque testimonium reddunt. Atq; ideo
ait Christus. Opera quæ ego facio, testi-
monium perhibent de me. Quomodo
sciam te esse Christianum uideamus ope Ioan. 10
ra. Certè illa non sunt Christianorum
imò Saracenorum. Vbique periuria, a-
dulteria, latrocinia, mendacia, fraudes, &
ideo infideles conuertere se nolunt, quia
nostris moribus ac operibus contempla-
tis non à se dissimiles nos iudicant. Si er-
go fidelis es, fidemque profiteris, ostende
mihi fidem tuam ex operibus, Christus
uerò, re, & opere se ostẽdit. Ideo ipsemet Iaco. 2.
ait. Si opera quę nullus alius facit ego nõ Ioan. 14
fecissem, peccatum non haberent: nũc au
tem excusationem non habent de pecca-
to suo. Sed rogo domine: quæ opera ista,
quæ alius nõ effecerit? Cęci uident, claudi
ambulant. Ideo dicite quæ uidistis, & ex
his cognoscetis, quòd ego sum qui erat
uenturus. Si autem ad miracula attenda- Ios. 10.
mus, sancti patres per multa fecere: iussu 3. Re. 17
enim Iosue stetit sol: ab Helia uerò & Eli 4. Re. 4
seo multi elati reuixerunt, & alia mira
processerunt. Disputant deinde schola-
stici, an ipsa Christi opera testimonia fer
rent quod esset promissus in lege? & re-
spondent quòd sic. Primò ex modo im-
peratiuo: nam Helias, & Eliseus depre-
cando mortuos suscitauerunt. Domine
Deus reuertatur obsecro anima pueri
huius in uiscera eius: dixit unus ex eis.
Petendo, sicut serui à domino suo mira- Aug. li.
cula fecerunt. Vnde beatus Augustinus 16. ciu.
ait: Sancti non propria uirtute miracu- cap. 2.
la fecerunt, sed Deo in illis operante.
At Christus sicut Deus & dominus im-
peratiuè præcipiens infirmitatibus, fecit Luc. 18
miracula. Cœco dixit respice: & leproso, Matt. 8.
mundare, & adolescenti mortuo, adole- Lucę 7.
scens tibi dico surge, & Lazaro, Lazare Ioã. 11.
exi foras. Idem autem dico de cæteris
omnibus miraculis. Itaque, sicut Proto-
genes Appellem cognouit ex sola appre-
hensione unius lineę, quem effecit, simi-
liter tu omnipotentiam Christi facilę
ab uno miraculo deprehendere posses.
Nam quemadmodum lineæ subtilitas
inge-

ingenium Appellis in suo artificio præferebat: ita Christi diuinitas & suum esse, planè imperium, & dominium, quo miracula faciebat, demonstrabat, nisi Iudæi, gens quidem pessima, suis affectionibus & malitia obcæcarentur.

¶ Secundò ex multiplicitate miraculorum. Quia prophetæ non tot miracula fecerunt: quia si unus claudum curabat, nō mundabat leprosum, & si faciebat unum miraculum, non aliud: Christus uero multa & uaria fecit miracula, ita ut Dauid dicat, Dominus soluit compeditos, dominus illuminat cæcos, dominus erigit eli-
Psa.145 sos, &c. Et hoc uoluit Christus hic insinuare cum dixit Cęci uidēt: claudi ambulant leprosi, &c. Tot miracula & tam uaria narrauit: ut ex hoc intelligerent discipuli Ioannis quòd ipse erat expectatus à Iudęis: quemadmodum enim reges & principes in suis literis & elogijs sigilla & arma affigunt ne adulterentur, nam licet chirographum ualidum sit, quia regium est, nihilominus adulterari potest & literæ eius, sigillum non item. Sic Christus miraculorum sigillo, doctrinam & prædicationem suam sigillabat, apposito enim sigillo cum chirographo nullus remanet scrupulus nec ambiguitas. Sic uero de Christi doctrina tot miraculis atque tantis confirmata quæ pro se ipsis loquebantur & Deum ipsum effectorem indicabant nemo ambigere potuit. Sic uerò reuersi discipuli ad Ioannem responso accepto dixerunt illi quæ audierant, & uiderant: qui
Luc.24. bus Ioannes ait, O stulti & tardi corde ad credendum: quid clarius poterat uobis dicere quod ipse esset Messias in lege promissus, & quod non sit alius expectādus?
Esai.35. Esaias enim de Messia dixit, Ipse ueniet & saluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt, tunc saliet claudus sicut ceruus, & aperta erit lingua mutorum. Idem etiam Esaias dixit in persona Messiæ, euangelizare pauperibus misit me. Conferto bene quod uidisti cum ipsa prophetia, & apertè inuenies Iesum istum nostrum Messiam esse & nō alium.

¶ Expende autem quòd non dicit Christus. Ego facio cæcos uidere, claudos ambulare, sed modestè dixit, cęci uident, claudi ambulant, ostendens opera. Discamus non iactanter, & inaniter nos ipsos laudare, & egregia opera nostra magnificare: sed cum ratio postulauerit, opera nostra ostendamus, & ipsa loquantur ipsa narrent, & manifestent autorem. Nabuchodonosor seipsum extollens inquit. Dan.4
Nonne hæc est Babylon ciuitas magna, quam ego edificaui in domum regni, in robore fortitudinis meę: & in gloria decoris mei. Cum uero hic sermo adhuc in ore regio esset, uox de cœlo ruit. Tibi dicitur Nabucodonosor rex, Regnum tuum trāsibit à te. &c.

¶ Perpende etiam quod Christus ad sui atque doctrinæ suæ probationem cœcos illuminat, claudos sanat, leprosos mūdat, &c. Et cùm Christus redemptor noster tam sanctissimè & sine querela uixisset, ita ut inimici ab eo rogati an esset in Ioan.8.
illo aliquod peccatum, nullum prorsus inuenerunt: attamen, ut illi fidem adhibeāt tot atque tanta miracula perfacit. Dicito mihi, quæso, & narra Martini Lutheri, uitam adhæc etiam miracula, quæ fecerit: ut ut illi Germania, tota Anglia, & tam magna Francorum pars, tantam fidem attribuerint? Suntne illius miracula monialem ducere & tres procreare filios: die autem veneris gallina uesci: uinum præterea usque ad crapulam potare? Cum istis tam præclaris miraculis tot bestiales homines crediderunt hæreses, errores, & mēdacia, quæ pessimus ille homo seminauit. Viuat autem uiuat, atque in æternum & ultra stet prorsus atque maneat fides nostra atque religio catholica: siquidem à tali autore & fonte totius sanctitatis ueritatis, atque religionis promanauit: fuitque promulgata à sanctissimis uiris, sanctitate atque perfectione præditis: approbata autem & confirmata miraculis celeberrimis, ut dictum est, &c.

¶ Obserua tertiò, ꝙ diabolus in sua malitia induratus, & quoniam dixit, similis ero altissimo semper intendit se Deo ad Esai.14
æquare, & miracula sicuti Deus efficere: facit autem, sed longè diuersa, Christus verus Deus & homo, cæcis lumen præbet, & eos uidere facit: demon uerò è diuerso uidētes excæcat, oculosque claudit, ne sua crimina & peccata prospiciant. Sic quidā. Ambula-

Ambulauerunt ut cæci, quia domino pec cauerunt. Quæ maior rogo cæcitas esse potest, quam cum homo uxorem habeat, cum pulchram, tum uerò prudentem, homo ipse rem habeat cum alia muliere deformi, turpi, atque immũda? &c. Christus tandem redemptor noster rectos dirigit claudorum pedes: diabolus autem claudicare facit homines rectos per uiam cœlestem, ita ut graues atque tardi erga Deũ efficiantur: tu quidem coram dilecta tua genu flectis, coram Deo autem optimo & maximo, nec in templo id facis. Sic quidem dæmon facit & Christi miracula peruerse, & ordine præpostero. Vnde egre-
Psa. 113 gius psaltes. Oculos habent & non uidebunt, manus habent, & nõ palpabunt, pedes habent & non, &c.

¶ Perpende quarto Dei iudicia profunda, & attende ad hoc D. Ioannis discipulos, qui cũ anteà Christũ offensum habuissent, iam modo illum prædicant: & quæ audierant ab eo dicunt, eiusque miracula referunt. Media igitur, quibus homines utuntur ad Dei iudicia impedienda: ipsa quidem assumit Deus, ad illorum confu-
Ionæ. 1. sionem. Ionas Tharsis uersus nauigatio-
Iob. 5. nem dirigit, Deus autem iter illud in Ni-
1. Co. 13 niuem torquet, à qua propheta fugiebat. Ideo Iob. Qui comprehendit sapientes in sapientia sua. Voluntas enim Dei semper adimpletur. Et quanuis aliquis posset fugere ordinem causæ particularis, non tamen ordinem causæ uniuersalis: quæ quidem diuina uoluntas est. Ideoque Paulo dixit. Durum est tibi contra stimulum cal
Act. 9. citrare. Ideo Christus istis, & ite & dicite Ioanni quod audistis & uidistis, hoc est estote uos prædicatores mei & facite inuiti, ꝙ noluistis sponte facere Omnia hæc Christi miracula isti discipuli referunt magistro suo Ioanni: Denique sicuti isti discipuli Ioannis possumus etiam & nos referre non miracula, quæ audiuimus, & uidimus, sed stupenda quædam, quæ audiuimus & uidimus. Miraculum est, cæci uident: sed horrendum est, quod uidentes homines, non uideant. Apertos quidem & perspicuos habentes oculos nõ seipsos uident & agnoscunt, nec alios: nec ipsum Deum. Deum, quia non uerentur prauis operibus irritare: seipsos, quia cum cæteros omni die deferri uideant ad sepulchra ipsi se immortales cogitant. Cæteros quoque non considerant: nã si pauperes sunt, nec uidere, nec iuuare uolunt. Miraculum reuera est quòd surdi audiant: sed illud magis miraculum quod audiens non audit à Deo tot beneficijs, infirmitatibus, tribulationibus, prædicationibus, & inspirationibus, uocatus. Vnde egregius psaltes, Psal. 84.
Audiam quid loquatur in me dominus Deus. Impius audiens, nec Deum, nec ecclesiam audit. Claudos ambulare miraculum est, miraculosius tamen quod pedes habentes nunquam ad bonum gradiantur, quanquam uelociter ad malum currant, nec ad bonum unquam moueantur. Sed de his satis: [Pauperes euangelizantur.] Euangelium prædicare non pertinet ad diuites, & honoratos: sed ad pauperes. Hoc propter Ioannis discipulos dixit: ne Christdm despicerent, uilibus uestitum. Græcorum autem more loquutus est interpres, qui dicunt benefacio te, bene dico te: proinde & passiuis horum, analogos, utuntur: bene patitur abs te, benedicitur abs te, nam utroque modo loquuntur. Vide autem differentiam inter mundanum, & cœleste regnum. In mundano enim regno cum noua aliqua accidunt prius regibus deinde potentibus mox patricijs & nobilibus nunciantur: cùm tandem ad plebeorum & pauperum aures deferuntur, iam principibus uetera sunt & communia. Sed cœlestia bona prius denunciantur pauperibus: ex quibus bona nuncia diuitibus aperiuntur. Temporales diuitiæ ex diuitibus aperiuntur. Temporales diuitiæ ex diuitibus trahuntur ad pauperes: sed spiritualia dona ex pauperibus deteguntur diuitibus, & istis euangelizantur, hoc est, datur bonum nuncium regni cœlestis. Hoc enim euangelium sonat & euangelizare, ut ipsi bona hæc nuncia diuitibus aperiant. At prędicatores nostri, potius diuitibus, quàm pauperibus euangelium prædicare uolunt: Christus uerò pauperes elegit, uenit enim mundi uanitatem euersurus. Regnum enim mũdi incipit à diuitibus magnatibus, & potẽtibus, sed Christi regnum à pauperibus. Reges & mundi principes respiciunt diuites, Christus uerò intuetur pauperes. De

illo

Psal.10. illo enim habetur in psal. Oculis eius in
Mat. 27 pauperem respiciunt. Imò rege Hærode miraculum uidere cupiente noluit facere at apud pauperes multa miracula fecit. Vt enim prudens mercator ociosis & ualde curiosis merces suas ostendere nō vult sed ijs quos intelligit illas empturos: sic Xps apud eos concionabatur & signa faciebat, quos uidebat ex ijs utilitatem accepturos:& sic bona nuncia prius detegit pauperibus, unde delata sunt diuitibus.
Ionæ 3. Ionas propheta Niniue missus prius cœ-
4.Reg.7 pit concionari pauperibus: unde nuncia regi sunt allata Ideò dicitur, Peruenit uerbum ad regem. Ionæ enim prædicatio de uno ad alium circunferebatur, donec ad regis aures peruenit. Leprosi etiam quatuor denunciauerunt in aula regis in Samaria, ꝙ castra Assyriorum essent uacua & plena cibis & diuitijs: dixerunt enim ad inuicem. Hæc dies boni nuncij est, nunciemus in aula regis, &c. In natiuitate etiam Saluatoris primo Angelus bona nuncia
Luc.2. pauperibus pastoribus reuelauit gregem pascentibus, quibus dixit. Euangelizo uobis gaudium magnum, &c. Euangelium etiam prius à Christo domino fuit piscatoribus Apostolis intimatum: ex quibus posteà ad uaria loca peruenit. Ideo Paulus, Non multi potentes, non multi nobiles sed contemptibilia elegit Deus, ut for
1.Cor.1 tia quæque confundat. Amplius enim re-
Ser. 27. ferebat (ait diuus Augustinus) pauperes es-
de uer- se & egenos qui hanc fidem mundo reci-
bis do- pere coegerunt, quàm diuites & poten-
mini, & tes. Si enim ab infideli & Mauro quæras
li. 22. ci. cur in ea secta uitam degat, procul, dubio
c. 5. respondebit, quia pater eius in ea uixit, & mortuus est. Si uero hoc à fideli & Christicola scisciteris, dicet, quia duodecim homines egeni & rudes sine aliquo pecuniarum uel munerum genere, sine aliqua cognatione, sine aliquo deniq; huius mundi auxilio & fauore bona hæc nuncia mūdo prædicauerunt, & huius seculi reges & sapientes Christianæ ueritati subiacuerūt ex quo perspicuum est quod Deus esset illis auxilium, & dicta per illos uera censerē tur. Christus enim (ait Augustinus) non conuertit peccatorem per orationem, sed oratorem per peccatorem Si enim per duces & potentes uiros mundum conuertisset, ferretur ui & uirtute armorum effectum fuisse: ideoq; ueram fidem per pauperes introduxit ac si uerum esset quod ea quæ concionabantur manifesta essent erant quippe subtilia & perplexa Trinitatis & fidei mysteria. In primo regum habetur, quòd seruus quidam Aegyptius, debilis, ægrotus, ac famelicus, attulit nuncia 1.Re.30.
Amalechitarum. Sic Deus ut uerus Dauid pauperes Apostolos & discipulos pro ducibus accepit, eosque suę doctrinæ concionatores accepit. Inuenit mundum ociosum, ut Dauid Amalechitas. mūdus enim diuitijs, delicijs, uanitatibus, & peccatis deditus erat, quæ omnia ipse submersit ad iugum fidei mundum trahens. Quemadmodum Gedeon cum comitibus inermis & paucis militibus ijsque sine armatura subegit potentem & magnum exercitum
Madian: sic etiam Christus paucis inermi- Iudi.7.
busque discipulis uniuersum orbem eui- Gre lib.
cit. Lege Gregorium & Ambrosium. Ideo 30.mor
que pauperes euangelizant regnum Dei, ca.32.&
quodquidem apparens argumentum est 33.
aduentus Saluatoris, siquidem ut Deus Amb.li.
uirtute sua diuina hæc sumens debilia in- de Spiri
strumenta impugnaturus & euersurus tusan.
erat uniuersum orbem. Sequitur ultra in contextu. [Et beatus est quicunque non fuerit scandalizatus in me.] Hoc etiā propter Ioannis discipulos dixit, quia scandalizabantur in Christum: non enim credebant in eum, sed potius inuidebant. Scan- Mat.26
dalizari enim in Christum est non credere in eum. Sic ipse discipulos suos alloquitur dicens, Omnes uos scandalum patiemini in me in hac nocte. Hoc est dubitabitis circa. Sensus itaque est. Beatus qui non fuerit scandalizatus in me Id est, qui scandalum non patitur ex operibus humanitatis, quę pro infirmitate carnis, & ad probandum humanitatis ueritatem uolens tolero. Multi etiam Christi fideles scandalizantur in Christum, & offenduntur in eum. Offenditur enim superbus in Christi humilitate, diues auarus in eius paupertate: & libidini deditus in eius puritate. Audi rem notatu dignam. Qui propriam uoluptatem abijcit. Dei uoluntatē non offendit: qui uero propriam seruat uoluntatem, diuinam offendere necesse est Non enim nostra uoluntas diuinæ cō Gen 8
formatur;

Gene.8. formatur: sensus.n. & cogitatio hominis ad malum prona sunt: sed malũ necesse ẽ ut scandalum accipiat à bono. Vide ẽt ꝙ non minus in hoc Christus ostendit quã in miraculis quę faciebat, de eo.n. prophe
Esa. 8. tauit Esaias dicens. Erit lapis offensionis,
Luc.2. & petra scandali. Sanctus etiam Simeon positus est in ruinam, & in resurrectionẽ multorum. Optimè ergo dicit ostendens quis sit, beatum fore, qui in eo non fuerit scandalizatus: nam qui uiderit Christũ spinis coronatum, crucifixum, & mortuum, & non fuerit scandalizatus in eo,
3. Re. 6. sed credidit, hic beatus est. In templo erãt duo altaria, alterum erat æneum in ipso statim uestibulo, in quo sanguinolentæ offerebantur uictimæ: iugulabantur arietes, multaque alia animalia sacrificanda, & locus ille plenus erat cruore: sed intus erat altare aureum, ubi solummodo offerebantur thymiamata & incensum. Erat enim locus hic odore plenus. Igitur cum
Heb.13 Christus sit altare nostrum, ut ait Paulus: qui uiderit eum despectum sanguine & ulceribus plenum existimabit, quòd sit purus homo & altare æneum: sed si ad interiora transierit non scandalizabitur, q̃a inueniet altare aureum, odoriferum, non passibile, & sanguine plenum, sed diuinũ & plenum thymiamate & incenso. Considera Christi diuinitatem: & quòd non sit tantum homo, sed Deus & homo: & sic beatus eris, & non scandalizaberis. Præterea scandalizantur etiam multi in Christum, dicentes: Quid ergo est quod Deus bonus & iustus, tot mala patitur: impius autem iustorum persequutor triũphat, & uiuit? Quomodo uerum est, ꝙ Deus non reliquit suos in necessitatibus: cum ego ꝑ ipsum multis me opposuerim periculis, & non sum liberatus? Quomodo qui dat eleemosynam non deficiet, cum ego qui tot pauperib. erogaui egeo modo? Multi imbecilles & infirmi hęc leuia imaginantur, quos Christus alloquitur. Beatus q̃ non fuerit scandalizatus in me. Non scandalizeris: quia Christus quamuis statim non pręstet remedium, non tamen deficiet, interim patientiam habe. Filijs Israel in Aegypto promisit libertatem
Exod.5. per manum Mosi, & tunc magis afflixit
3.Re.16 eos Pharao, & duplicauit labore. Sic Dauidem unxit in regem Israel, sed prius quã regno potiretur plures annos grauia incommoda perpessus est. Ita Deus anteq̃ suos honoribus afficiat & promissa adimpleat, multa mala pati permittit, ut eorũ patientiam probet: sed credere debes, ꝙ ueniens ueniet, & non tardabit, interim patientiam habe.

¶ Perpende ẽt Christi Saluatoris modestiam. Poterat incredulitatem discipulo- Abac. 2
rum Ioannis arguere, sed noluit eos confundere, nisi tãtum eorum cõscientiã tangere, loquẽs quasi de alijs: dicens, beatus qui non fuerit in me scandalizatus: sicut etiam in cœna fecisse cum Iuda euangeli Matt. 9.
stæ commemorant, cum dixit, uæ homini illi per quem filius hominis tradet: nolens Iudæ peccatum palam facere, sed tacitè illum reprehẽdere: sicut nunc cũ istis fecit. Discamus ex hoc loco mala secreta proximorum occultè arguere: docet enim hic Christus dominus, ut maxima sit nobis cura honoris & famę proximorũ, ne eorum defectus à nobis in publicum educantur. Sed longe aliter nunc contingit, cum minima habeatur ratio honoris & nominis fratris. Peccata enim nominis & famæ cum ita usu communia sint, non ut grauia habentur, & ideo in confessione ferè semper obliuioni traduntur, homicidia uerò, furta, & alia quæcunque mala opere patrata ita grauia existimantur, ut non solum confiteantur, sed etiam ueram pœnitentiam de his agant, & sic per hæc gestorum malorum opera homines fere nunquam ad tartara trahuntur. Illa enim sunt uelut morbus, de quo nulla est medici cogitatio: hæc autem facilius lauantur. Quomodo enim si tu de aliquo praue loqueris, & ille cui talia intimasti dicit alij, & alius alij, breui temporis momento per uniuersam ciuitatẽ circunferuntur: quo huic infamiæ remediũ applicabis? Sic homines in malum sumus procliues, & ita prauorum dictis aduersus proximos nostros fidem adhibemus, ut si postea illos summis uideamus efferri laudibus, à praua cogitatione auerti nequeamus, & sic si cõtingat infamiã diuulgari, impossibile erit nostri ꝓximi honori exactè satisfieri posse. Nam quanuis per contradictionem detractor in foro inte-

interiori satisfacere uideatur: aduertat ad huc quod fere nunquam perditus honor perfectè acquiritur: quia infamatoris infamia nimis diuulgata manet: & sic ma
Pro.25. net obnoxius grauissimæ pœnitentiæ, ob magnam difficultatem restituendi honorem, quem proximo detraxit prauè de illo loquendo. Et sic Salomon in Prouerbijs. Quæ uiderunt oculi tui ne proferas: nè posteà emendare nō possis, cùm dehonestaueris amicum tuum. Quærebat Da
Psal.33. uid in psalmo & dicebat. Quis est homo, qui uult uitā: & diligit dies uidere bonos? dices tu. Ego uolo uitam, & diligo dies uidere bonos. Audi ergo, prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Sed iam ad cōtextum. [Et cum discessissent nuncij Ioannis cœpit de Ioan-
Ioan. 1. ne dicere ad turbas.] Scandalizatæ fuerūt
Mat. 26 turbæ de Ioanne, putantes quod muta-
Mar. 14 tur esset quærens de Christo quis esset, cùm ipse testimonium anteà perhibuisset multi enim sic mutari solent. Petrus qui in prosperitate dicebat, ꝙ moreretur pro Christo: in tribulatione iurauit quod non cognouit eum. Sic etiam multi homines mutantur: alio tempore te agnoscent, alio uerò ignotus eris: de quibus Paulus ait. Qui commutauerunt ueritatem Dei in mendacium. Sic turbæ opinabantur de Io
Rom.1. anne, quòd in uno tempore cognoscebat Christum & non in alio, quia misit interrogare, quis esset: ideò Christus ne honor Ioannis destruatur pro illo respōdet hoc autem facit non in conspectu discipulorū Ioannis, sed ubi discesserūt. Discipuli enim magistrum suum pluris faciebant, quam decebat, opinantes meliorem esse, & maiorem Christo populus uerò non sic: minoris habebat Ioannem debito existimās, ꝙ leuis esset & mutabilis. Vtraque horum extrema erant: non enim tanti habēdus erat, quanti discipuli cogitabant: nec ita paruipendendus, ut populus existimabat. Vtriusque hisce duobus Christus redemptor noster sapientissimè satisfecit: ideo coram discipulis Ioannis Christus illum nō laudibus commendauit nec opus erat: imò esset in detrimentum illorum: quia magis in errore roborarentur. Christus autem se ipsum exaltauit miracula faciens, quę magister suus Ioannes nō faciebat: ut discipuli Ioannis considerarent, ꝙ Christus & maior & melior esset Ioanne. Vbi autem discipuli abierunt. Christus pro honore Ioannis respondet, & eius magnas uirtutes coram turba, & omni populo cōmendat, illud præcipuè laudat, quòd de leuitate argueretur, dicens, ꝙ non erat Ioānes arundo uento agitata: sed erat vir firmus, & in suis assertionibus constans.

❡ Expende etiam, ꝙ quanuis istæ turbæ, mala de Ioāne cogitarent, noluit Christus eas redarguere: sicut arguebat Pharisæos mala cogitantes, dicens quid cogitatis mala in cordibus uestris? Et Simonem Matt. 9.
Pharisæum cogitantem mala de Christo, Luc.7.
& de Magdalena: etiam redarguit: quia turbæ aliqua occasione fuerunt motæ & ignorantia peccabant: Pharisæi autem ex malitia & malo proposit inuidiæ. Caue tibi si forte cadis, sit uelut casu & impetu, pius enim est Deus cum ijs, qui oblata occasione, & non data opera peccauerunt. Illi autē, qui ex malo proposito, & ex corrupta intentione cadit, terribile iudicium: & magna uindicta manet. Nec est mirum si oblata matera labaris, detestabile uerò est, & dictu horrendum coram Deo, si ipsemet tempus, & opportunitatem quæras, & deprauata cogitatione & data opera proximum insecteris, uel odio, uel malitia intra pectus de cocta. Sic Iudæ filium Onam, quia praue: turpiter & ex malitia peccauit, ne fratri suo Her, filij nascerentur, Deus interfecit. De iuda uerò patre Gen. 38
eius, quanuis cum Thamar nuru sua peccauerit Deum uindictam sumpsisse, legisse non memini, peccatum enim iudæ: nō ex prompta malitia, sed ex euentu, processit, nam cum gregem adiret, in media uia fœminam offendit, illam, ignarus an sua esset nurus, & occasione oblata, cum ea rem habuit. Sic Deus hic mitius se cum hac turba gessit: cum Pharisæis uerò inuidis asperè.

❡ Verum in eo ꝙ ait, ꝙ Christus cœpit dicere de Ioanne, aduerte qualis & quantus sit Ioannes, de quo cùm tantas proferret laudes, hic dicitur, quod cœpit dicere, hoc est, etiam si nimis lateque de Ioanne dixerit, non tamen nullis alijs, quibus Ioannes erat præditus, dicendi finem imposuit, tot enim tantæ erāt Ioannis commendationes,

mendationes,& laudes, ut ab eis initium ad dicendum, finem uerò attingere non possimus.

3.Reg.6 ¶ Præterea aduertendum, q sicut illi duo seraphini templi qui erant iuxta arcam, mutuo se aspiciebant: & illi duo seraphini, quos uidit Esaias, clamabant: alter
Esa. 6. ad alterum, sic Christus, & Ioannes, ait, Ec
Ioan. 1. ce agnus Dei, Ecce, &c. Sed Christus, respō
Mat. 11 det, inter natos mulierum nō surrexit maior Ioanne Baptista.

¶ Admonet locus iste, quod iactura, quæstus, Ioannes posuit in periculum honorem suum. mittens discipulos quærens à Christo, an esset ille Messias: sed nihil amisit, imo quæstum fecit, meruit siquidem, ita sublimiter, à Christo laudari. Sic etiam quanuis sæpenumero amicorum Dei fides periclitari uideatur, ipse tamen habet non paruam curam eorum. Fac qđ in te est: nam etiam si per aliquod breue tempus ærumnas patiaris, Deus pro quo isthęc pateris prouidebit tibi, & tuo hono
Gen.39 ri: ipse de his periculis te educet, & longè
Gen.41 aliter quam opinaris. Sic in Aegypto fecit
Dan.13 cum Ioseph & cū Susanna similiter, quia quod probæ, honestæque fœminę erat ef fecit: infamata fuit, Deus tamen omnipotens, magna quadam superabundantiam ipsam & honorem suum in pristinum statum redegit. Vides ne qualiter cum Deo: nulla sit facienda iactura? uides (inquam) curam, qua Deus suis fauet? Si quam pro eo iacturam facis, maximum quæstum & lucrum reportabis.

¶ Docet etiam proximos nostros, maxime benemeritos laudare, & honorare, nec Christus ita se gerit, ut multi, qui honorem: & gloriam omnem sibi ipsis solis acquirunt. Christus commendat Ioannē: & debitum illi reddit honorē. Multi sunt mortales, qui honorem omnem sibi uendicant, uoluntque nequis sit medius, nec honorem quis habeat. Aaron & Maria uidentes, quòd Deus Mosem, magis quàm illos honoribus afficeret, eum detractio
Nu. 12. ne sectabantur. Nonne etiam dominus loquutus est nobis: nec conscius erat Aaron q si quem honorem habebat, per Mosem fuerat sortitus: nec etiam bene cogitabat Maria, si quem propheticum adepta fuerat spiritum, medio Mose effectum fuisse: & omnium horum obliti Mosem detractionibus prosequebantur, quod primas obtineret. Sic etiā in mundo: si quis apud regem locū habet, statim inuidia oritur, & fallacijs cōqueritur de illo apud ipsum regem, detestabile enim inuidiæ uitium, querelis replet omnia. Fratres Ioseph nō æquo animo tolerauerunt, quod Ioseph pluris haberetur: nec Core & sui quod ꝑ
Mosem imperaretur. Non sunt uiæ meæ Gen.37
uiæ uestrę, dicit dominus. Vos enim cum Nu. 16.
aliquem in summo gradu constitutum ui Eze.17.
detis, totis uiribus, toto affectu, conamini ut humilietur, & paruipendatur: sed aliter Christus, qui Ioannem laudibus extollit.
Supra modum quippe Deus debitum ho Ps. 139.
norem & pro meritis unicuiq; reddit. Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum.

¶ Tertiò docet, ut cum uiderimus alicuius famam periclitari, nō erubescamus coram detractoribus narrare eius uirtutes: sic enim expostulat charitas quæ diligit proximum, sicut seipsum. Sic laudauit
dominus Mosem, & memor fuit hono- Mat. 22
ris eius, reprehendens Aaron & Mariam: Nu. 12.
similiter & sanctum Iob & reprehendit Iob. 42.
amicos. Sed inuenies multos non aliter se habentes, ac rudes rustici pastores: qui uidēt canes, humilem uiatorem mordentes. & dilaniantes, & ipsi hoc cernunt & tacent, cum possent canes auocare & se mouere: ne ille detrimentum patiatur. Sic multos reperies, qui uident suorum proximorum famam, & nomen periclitari: quique mordacibus suis dentibus dilaniant uitam, honorem, & famam, & quanuis ipsi famam nō detrahant, alios uident quos uno solo uerbo impedire poterant dicentes, ne uerbum amplius addant.

¶ Quartò docet, fidem & fidelitatem, & amicitiam, cum familiaribus seruare, etiam si eos carceribus detentos & iam pene lapsos uiderimus. Plurimos hac tempestate reperies, coram te ridentes & te collaudantes, qui si te uel catenis uinctum, uel humilem uiderent, te detractione prosequerentur: & te etiam uilipenderent. Et si forte fortuna, de te quid maledictum auribus præcipiant, non solum resistent, uerum etiam detractoribus, erunt in auxilium. Sic cum Aman apud regem Asluerum

rum

Hest. 7. rum plurimum ualebat, ab omnibus ado rabatur:ubi autem eum despectum & regi odiosum aliqui uiderunt: non defuit,
Hest. 7. qui suæ neci esset adiutor & regi dixisset. En lignum, quod parauerat Mardocheo qui loquutus est pro rege, stat in domo Aman:Sic fieri posset,quod multi uiderēt Ioannem carceribus detentum,& nullam de eo haberent rationem:sed(uideas obsecro) qualem amicum habeat Christum q̃ pro Ioanne uincto & proiecto, proque eius honore & fide respondere non erubuit.Christus enim nō assistit coadiutor, in detrahendo Ioanni: imo sicut fidelissimus amicus honori eius prouidet:nec vsquam Christus dominus,ita Ioannem laudauit, quàm hoc tempore, dum illum in uinculis & humilē uidit. Cum proximos nostros ī uinculis,& despectos uiderimus tūc in eorum honoribus & laudibus, qua poterimus industria iuuare tenemur:maiori studio, quàm cū diuites,& sublimes esse atumamus.Cōtrarium tamen huius, hac nostre etate mundus efficit,nec enim diuitias alij offert, quàm diuiti,nec illum honorat,quam potentem,nec alium denique insequitur,quàm illum: quia iam est infestatus & parum potens est. Discamus quintò de proximis nostris,in eorum absentia bene loqui:siquidē nullus,siue hæreticus,siue infidelis sit, uiuit in mundo, qui si aliquando obumbretur delicto, nō aliquam uirtutem admixtā retineat: nullam enim naturam, etiam si serpentes uenenatos fecit Deus, & creauit cui non uirtutis aliquid sit admixtum. Vipera uenenosum est animal,ita ut morsu occidat,& tamen multa bona habet, medicamentum enim præstat colli infirmitatibus & theriaca quæ omni ueneno prodest,ex uipera fit,ut perfectior,& efficacior sit medicina,& prodest neruis & infirmitatibus oculorum,& elephantiæ. Nullus itaque homo tam malus est, quin aliquod bonū habeat,de quo illum possis laudare. Vidit enim Deus cuncta, quæ fecerat, & erant
Gene. 1. valde bona. Nullus itaque Christianus est, de quo, etsi iniquus sit, aliquod bonum non possit effari. Omnia quippe valde bona sunt,sed malus amor, hæc ualde bona corrumpit. Aurum bonum est, sed quomodo diuitem auarum eijcit in Tartara?Non aurum sed auaritia, & auri improbus amor perdit illum. Auro descendit in ima diues,quisquis est auarus. Qui dispergit, & dat pauperibus,cuius iustitia manet in sæculum sæculi,auro ascendit in cœlum.Regno perditur Saul, regno saluatur Dauid. Pastor bonus,qui dat animam 2.Cor.9
suam saluatur, sed iniquus, lac suarum 1.Reg.9
ouium comedit, operitur lana, nec oues 1.Re.16
curat,& damnatur.Vtrobique Apostolus Petrus, & Iudas, sed Petrus super omnes sublimatur, & Iudas in infernum descendit. Malus amor bona reddit mala, nam quæ sunt ualde bona,male amātibus,redduntur mala.Bona est lux, bonus solidus cibus, oculis tamen ægris nihil luce molestius, & stomacho debili nihil noxius soli do cibo. Sed amor iste damnatus, habet suum fontem in nobis, si enim nos ipsos male amamus, omnia huius amoris flumina, huiusque amoris amor pessimus erit.Si enim nos rectè amamus, in Deum & in uitam æternam,ex hoc amore fluent flumina dulcia,& salubria.Ideo si teipsum bene ames,proximum etiam amabis,& si proximum illibato amore esses prosequutus de illo absente,bona prædicares. Sicut enim odium & inimicitiæ,tuos obcæcant sensus,ne aliud à malo intuearis,ita amor interiores aperiret oculos, ad inuenienda plurima,de quibus proximum absentem, & maximè commendare & pro honore respōdere possis, ut hic Christus fecit pro Ioanne Baptista.

¶ Sextò docet amicorum res in eorum absentia curare.Sic in Genesi dicitur q̃ re Gen. 14
cordatus est dominus Abraham & liberauit Loth à Sodoma.Non rogauit pro illo dum loqueretur pro Sodoma,sed curam, quam Abraham habuit non de nepote, habuit dominus de illo,ut uideas, quanto maiori cura, suorum res Deus curet, quàm ipsimet, à quibus possidentur. Sic Gen. 31
arguit Laban, ne faceret malum Iacob. Gen. 21.
Sic etiam dum Ismael ploraret in deserto, audiuit dominus uocem pueri & non ob aliud,nisi quia semen erat Abrahæ amici sui, in cuius absentiam curam eius habuit Deus. Vides qualem se Deus gerat amicum: siquidem tali conatu, res suorū in absentia curat: & non solùm in uita, sed etiam post mortem: quia peccata

Salo-

Salomonis non puniuit in eius uita, propter Dauid seruum eius, qui custodiuit uias domini.

❡ Septimò admonet locus iste laudare
3.Re.11 sanctos,& uiros iustos, quia Deus in illis
Gal.148 laudatur, qui fecit illos sanctos.Ideo Dauid,ubi dixit,laudate dominum de cœlis, laudate eum in excelsis.Laudate eum omnes Angeli,&c. his non contentus, dixit: laudate dominum in sanctis eius. Cùm imaginem bene, exacteque depictam laudamus,ipsum artificem commendare uidemur.Ideò Deus vult,ut non solùm diuinam suam maiestatem,sed etiam sanctos
Gen.41. eius collaudemus. Aegyptius rex Pharao non solùm uoluit honorare Ioseph, donans illum regio annulo, & imponens digito illius:uerùm etiam ut hoc ipso honore ab uniuerso populo afficeretur.& sic iussit: ut omnes coram eo genuflecterēt: & prępositum esse scirent uniuersæ terræ Aegypti. Sic Deus uult ut honoremus, quos ipse honorauit. Nabuchodonosor
Dan. 2. etiam, cum Daniel statuæ somnium exposuisset,cognouit Deum,& adorauit, dicens.Vere Deus uester,Deus deorum est, & dominus regum. Cumque Deus non bene sibi satisfactum esse uideret, ex eo quod à Nabuchodonosor cognosceretur & adoraretur, uoluit suos quoque seruos honorare. Ideo fecit quod Nabu-
Dan. 3. chodonosor uideret illos tres pueros,ambulantes per fornacem ignis, ab eo quod nec ipsi Deum collaudantes,nec uestimēta, & capilli comburentur: & ita accessit proprius ad illos dicens,Sidrach, Misach: & Abdenago,serui Dei excelsi, egredimini & uidete. Et his non contentus illos in sublimi statu collocauit: promouit enim Sidrach, Misach, & Abdenago: in prouincia Babylonis. At hoc ità Deus præsens miraculum fecit, ut sicut per prius miraculum Nabuchodonosor Deū coluerat, & per hoc posterius seruos, ita tam sublimiter Ioannem Christus laudat, docens ut sanctos & uiros iustos honoribus prosequamur. Ex commendatione enim uirtutis alicuius probi uiri, duo uidentur oriri commoda. Alterum,quod laudata uirtus crescit: alterum verò quòd commendationem audientes, ultro coguntur, ad uirtutem similem sequendam,,& probi uirtus augetur:quia uirtus Pro.27.
laudata crescit. Si enim uirtus uera est, non dubium est, quin crescat. Quomodo probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum: sic probatur homo ore laudantis. Cùm aurum in fornace proijcitur, quidquid aurum non est in fumum conuertitur, quod autem uerum aurum est, liquidum & perfectum manet. Hæc est laus in homine, quæ si uera sit uirtus, magis aucta, magisque perfecta manet uoce laudantis. Sin autem, commentitia & ficta sit uirtus, tota ipsa in fumum: & humanam conuertitur uanitatem, & quia in bonis augetur uirtus, conueniens est ut laudetur. Secundò prodest laus bonorum, quia ubi ab alijs auditur, hi inuitantur ad proponendam uirtutem sibi imitandam: nam dum bonos commendamus cor nostrum cogitur ad simile faciendum. Paulus, ut Hebræos ad suorum
maiorum uirtutem incendat, eorum ge- Heb.13.
sta in memoriam refert, dicens, Mementote præpositorum uestrorum qui uobis loquuti sunt uerbum Dei, quorum intuentes, &cæ. hac prædicatione
vsus est Esaias, dum dixit. Attendite Esa. 15.
ad Abraham patrem uestrum. Mata- 1.Ma.2.
thias quoque ut filiorum animos accendat, ad potius subeundam necem quàm patiantur legem & eius custodiam uiolari: in hæc prorumpit uerba. Mementote operum patrum, quæ fecerunt in generationibus suis, & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum. Mementote Abraham, & Iacob, & Phinees, &c. Hoc etiam fecisse
Iudith,sacra commemorat historia. Qua- Iudit.8.
propter nō potuit unquam placere istud, Eccl.11
quod quidā doctor,exponens illud,neminem laudaueris in uita sua, dixit ut dum uiuit ne laudemus hominem:sed tantum post uitam,post cōsummationem. Lauda nauigantis fœlicitatē(inquit ille)sed cū peruenerit ad portum:lauda ducis uirtutem, sed cum perductus est ad triumphum.Cōtrarium hic uidemus quod facit dominus Iesus Christus: cuius omnis actio est nostra instructio, laudauit enim Ioannem:

& multa de eo dixit populo, adhuc Ioan-
Gen. 22 ne uiuente. Sic etiam laudauit Abraham
Nu. 12. & Mosem, laudauit nimis fratribus suis
Iob. 1. Aaron, & Mariæ, quia de eo murmuraue
rant. Sic laudauit sanctum Iob, dicens ui-
rum iustum, & rectum. Et si dicas, quod
Ioan. 1. Mosem, Iob, & Ioannem non laudauit in
Mat. 16 facie, & coram ipsis, sed absentes: nec hoc
Luc. 7. habet locum, cum laudauerit Christus in
Mat. 15 facie Nathanaelem, Petrum, Magdalenã,
Matt. 8. Cananæam, & Centurionem. Quapro-
pter illud quod scriptura ait, ne laudaue-
Ber. ser. ris hominem in uita sua, intelligitur iu-
5. oium xta mentem beati Bernardi, ne laudemus
sanct. & hominem in uitijs & peccatis. Hoc est vi-
epist. ta sua, id est, fragilitas, concupiscentia,
mendacium, &c. hoc est suum: iuxta id
Ose. 13. quod dominus ait. Perditio tua ex te Is-
Iaco. 1. rael: tantummodo in me auxilium tuũ.
Psalm. 9 Quidquid boni habet homo à Deo est,
Psal. 51. quia ut Iacobus ait, omne datum opti-
mum, & omne donum perfectum desur-
sum est, descendens à patre luminum: i-
deo dicit, in uita sua hoc est in his quę sua
sunt, in his non est laudandus ut multi fa-
ciunt, laudantes uitia & peccata diuitum,
& potentum, quemadmodum Psalmista
ait: Quoniam laudatur peccator, in desi-
derijs animæ suæ, & iniquus benedicitur:
ideo in alio loco quendam arguit egre-
gius Psaltes dicens. Quid gloriaris in ma-
litia, qui potens es in iniquitate? Hoc est.
Quæ est hæc malitia tua, ut glorieris de
bono aliquo qui nullius rei planè potẽs
es, nisi ut opereris iniquitatem? Si mali-
tia ex te est, quid gloriaris in ea? igitur ne
laudaueris hominem in uita sua carnali,
fallaci, mutabili, ad malum prona, & con-
cupiscentijs plena, uirtutes autem, sancta
desideria, & bonas cogitationes, quæ à
Deo sunt, lauda in eo, sicut Christus lau-
dat hic Ioannem, ut eius honorem tueaᷣ,
& alios prouocet, ad sequendum & imi-
tandum eius uirtutes. Virtus itaque lau-
dibus honoranda est; honor. n. absq; me-
ritis est, uelut gẽma in annulo ferreo. Ca
to ille maiorum, cum statuas aliquot, abs
que meritis uideret in foro, malo (inquit)
homines de me quærere. Cur statua non
est posita Catoni, quàm cur posita sit. Vi
ris itaque probis debetur laus, etiam dũ
uiuunt, & sic Christus Ioannẽ laudauit,
& honorauit.

¶Demum docemur, quã indifferẽs sit
præmium, quod dant bonis, tam Deus, q̃
mundus. A mundo accepit Ioannes con
temptum, & ab Herode carcerem, & mor
tem, à Christo uerò laudibus extollitur.
Sic Moses à populo suo persequitur lapi-
dibus & contemnitur, & à Deo laudatur. Exod. 17
Similiter Samuel despicitur à populo, de- 1. Re. 12
ijcitur à principatu, & commendatur à Iob. 42.
Deo. Sic Iob ab amicis improbatur, sed
laudatur à Deo. Sed iam ea quæ de Ioan
ne ait, audiamus. [Quid existis in deser-
tum uidere? arundinem uento agita-
tam?] Commendat illum in quatuor uir
tutibus, s. à constantia animi, ab asperita-
te uitæ, à ueritate doctrinæ, & à puritate Ioan. 1.
uitæ. Primò populus obijcere poterat, q
Ioannes esset mutabilis, siquidẽ ubi Chri
stum digito prompserat, quærit posteà
quis sit, cui dubitationi respondet Chri-
stus, quid existis in desertum uidere? arũ-
dinem uento agitatam? Non est Ioãnes
mutabilis, ut arundo uento agitata: & q
nunc ait, & modo negat, quia Ioãnes ho-
mo cõstans est, firmus, solidus suis dictis,
quique ob rem nullam moueretur, imò
omni tempore idem affirmabit.

¶Secundò posset opponere populus,
quod Ioannes erat adulator, eo qđ Chri
sti beneuolentiam captare uellet, cum di
xit, ecce agnus Dei, nunc uero quia nullũ
sibi commodum reportari uidet, quis sit
rogat. Huic etiam satisfacit Christus. Sed
quid existis in desertum uidere? Hoĩem
mollibus uestimentis indutum, ecce q in
ueste pretiosa sunt, & in delicijs in domi-
bus regum sunt. Adulatores & parasiti, q
sericis & deauratis uestibus ornantur, re-
gum domos incolunt. Ioannes uerò, q a
camelorum pillis cõtexta induiᷣ ueste, nõ
in regijs domib. obtinet locũ, sed in carce
ribus. Quod uerò nõ sit adulator, nec ali-
cuius fauorem quærat, ex loco, quem ha-
bitat, ex uestibus quibus uestitur, facilè
deprehenditur.

¶Possent tertiò arguere cõtra eius ꝓ-
pheticum spiritum defectum, opponen-
tes, eo quòd cum Ioannes protulit, ecce
agnus Dei, nõ cognouit Christũ, nec sibi
con-

constitit, siquidem quæsitum misit quis Christus esset, ideo pro Ioanne Christus respondet hoc modo. [Sed quid existis ui dere prophetam, utique dico uobis, & plusquam prophetam.] Nec Ioannes (ait dominus) ignarus est homo: sed sublimi præditus ingenio, quippe de me non par uum habet intellectum. Et qui non solũ est uerus propheta, imo plusquã prophe ta, ex ignorantia quærere non potest: nã si in prophetico actu prophetæ deuiare nequibant, quomodo deuiabit Ioannes, qui maior est illis.

¶Quartò dicere poterãt, qđ carnali, & mundano amore sæpenumero hoĩes coguntur ea, quæ rõni debita sunt exequi, & ꝙ sic Ioãnes modo aiebat modo negabat. Ad quod Christus respondet dicens. [Hic est, de quo scriptum est. Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui preparabit uiam tuã ante te.] Nec ita popularis est Ioannes, ut alij, nã licet ex carne & ex ossibus sit compactus: morib. tñ & uita ita purus est & cęlestis, ut nihil nisi de cęlestibus agat. Vt.n. Angeli, cũ sint in gratia cõfirmati, quicquam pter debitum operari nequeunt, ita Ioannes, a maternis uisceribus, in gratia confirmatus, quique potius Angelicam, q̃ humanam uitam transegit, nulla promissione commotus à ueritate unquam declinabit.

¶Sed iam singula hæc quatuor discutiamus.

¶Primò commendat Christus Ioannẽ a constantia & firmitate propositi dicẽs, ꝙ non est mutabilis, sicut arundo, quę uẽto mouetur. Ioannes non erat arundo, sed arbor fixa: quam nulla uẽtorum tem pestas, non humana laus, non adulatio, non metus, aut minę, non promissa, nõ fęlicitas, non aduersa fortuna, à proposito, & uera confessione, amouere possint. Vn
2. Re. 14 de quędam Sapiens mulier regi Dauid dicebat. Sic est dñs meus rex, sicut Angelus dñi, qui nec maledictione, nec benedictione mutatur. Ioannes non mutatur à priori dicto sicut Angelus, cui qđ semel placuit amplius displicere non potest. Nec in
Ioan. 1. maximo honore sibi delato, nec in oblata dignitate Messię, nec in uinculis, mutationẽ fuit passus, ut aurũ in aquam cõiectũ nõ amittit colorem, nec preciũ, in ignẽ uero immissum purius redditur & splendidius: sic uir iustus, & sapiens, in aqua prosperitatis, non amittit uirtutem, nec splẽdorem: in igne uerò calamitatis reddit illustrior & præstantior: habet enim cum auro similitudinem. Impius autem similis est luto, q̃ in aqua dissoluit, & in igne induratur, nam rebus secundis, & secundum uoluntatem fluentibus, ducitur uoluptatibus & illecebris, & cum se uidet in ærumnis induratur, & in scelerib. obstinatur. Ioannes verò stabilis, & constãs est, q̃ in prosperitate & aduersitate idẽ est. Chamalæon ad speciem rerum quibus admouetur mutat colorem, & nos quacunque occasione obiecta mutamus propositũ, & derelinquimus uirtutem. Et sicut Chamalæon colorem album non recipit, cũ cæteros recipiat: sic nos ad omnia mutamur, præter ad animi candorem. Sed Ioannes sicut figura quadrata quæ quamcunque partem uoluatur suis similis est, in omni uirtute se iustum ostendit. Gentiles qui aiebant Mercurium Deum esse ueritatis super lapidem quadratum illũ pingebant. Sic Ioannes ut in sua animi constantia cõseruaretur, fugit in eremũ: nam si in mundo cum mundanis consuetudinem habens maneret, amicitias, & conuersationes cum hominibus iniret, & fortassis postea amicorum & consanguineorum uitia carpendi animo careret. Sic sæpenumero accidit quod dæmõ sapientes, & spirituales uiros in faciem aggredi Gene. 8.
non audeat, ideo populum incitat ut illos consulat, & eorum amicitiam contrahat, quippe qui, ut accepti maneant cum amicis, fortasse mala consulant: cum id dæmon maxime desideret. Et sic Adam protoplastum, non à fronte tentare fuit ausus: sed uxorem instrumentis quibusdam decepit: Adam autem ne illam contristaret, contra Dei iussum operatus est. Ioannes uerò altius, & inexpugnabilius consilium petiendi deserta sumpsit: ne eum populus ab alto proposito, aliquo modo deterrere posset. Discamus ab eo Luc. 22.
animi constantiam, & perseuerantiam in bono. Christus nanque Apostolis dicit. Vos estis quia permansistis mecum, in tentationibus meis. Non dicit, quia derelinquistis patrem & matrem, sed quia

permansistis in tentationibus meis, dispo
3.Re.16 no uobis regnum, ut edatis & bibatis, &c.
Iudas quoque parentes dereliquit, & bene exorsus est, & Saul in suis primordijs uir fuit rectus, & tamen hi duo condemnati sunt. Et Salomon rex bene cępit initio, & postea improbus euasit. Sed Christus hic cœleste regnum pollicetur, quia (inquit) permansistis in tentationib. meis.
Iob.3. Familiares Iob bene sunt orsi, & septem
Mat.10 diebus cum illo sunt lamentati, quia tamen fixi non manserunt suppliciũ sunt nacti. Et ideo Saluator. Qui perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit. Esto quæso constans, & fixus in bene operando, ut fuit beatus Ioannes Baptista. Arbor enim sæpe mutata, radices non emittet, quod si radices non emittens passim muteris in bono incœpto, uirtutum fru-
Eccl.2. ctus nusquam produces Ecclesiasticus sic de sapiente dicit, quòd manet sicut sol, & quod stultus mutatur ut luna. Non parum huius rei exemplar de patriarcha A-
Gene.1. braham inuenies, qui cum Deo rem diuinam faceret, quamuis ueniebant aues ad illum ipse abigebat eas, & nõ propter earum importunationem, dereliquit bonũ incœptum. Nam q in bono sunt mutabiles hi arundini agitatæ comparantur. Nam quos procellis mundi huius obnoxios, uita mobilis inquietat iure arundini comparantur, in quibus solidæ iustitię nullus est fructus, & omni uento mouentur. Quidam. n. adeo sunt inconstantes, ut cõstantia eorum hæc esse dicatur, esse inconstantes. Hanc inconstantiam deplo-
Iob. 13 rat Iob dicens, Contra folium quod uento rapitur ostendis potentiam tuam. Talis homo est, qui paruo tentationis euellitur. Reuera arundines sumus, quia quacunque aura tenuissima mouemur, & agitamur. Siue enim humana laus, siue cuiuscunque potentis adsit benignitas, elatione concutimur, & despicimus cæteros, & si desunt humana solatia, tristamur: hodie proponimus emendare uitã, & crastina die ad uitia reuertimur. Sed, hæc mobilitas ex animi interioris mobilitate, & leuitate procedit. Nam si consideres fixam columnam, & ex aduerso arundinem constitutam, quemadmodum & columna, quantumcunque spirent uenti columna in se consistit immobilis, & arundo à quacũque leuissima aura flectitur & incuruatur, cuius quidẽ rei si causam uelis, illa omnino est, quoniam intus arãdo uacua est, columna uerò grauis, & solida, & hinc planè colligimus ab intrinseco prouenire, quod arundo facilè quatiatur, columna uerò fixa, & immobilis maneat. Peccatum igitur quod intus manet in anima, huius mutabilitatis causa est, quòd si mihi credere nolueris, audi Hieremiam dicentem. Peccatum Tren. 1
peccauit Hierusalem, ideò instabilis facta est. Intus quidem habuit peccati humiditatem, quare febris tremores, & propositorum mutabilitatem fuit passa. At Ioannes quia peccato carebat, manebat immobilis. Ad expellendas has mutabilitates opus est peccatum è medio tollere, & Deo adhærere. Si uerò arundinem, columnę illi marmoreæ ex aduerso positæ alligaueris, arundo sic alligata à uento non agitabitur. Ita quoque si Deo per amorem firmiter te alligaueris, & charitatis uinculo illi adhæseris, atque omnem tuam uoluntatem in illo direxeris, nihilque uelis, præterquam quod illi non placitum sit, reuera firmior, & solidior permanebis: sicut scriptum est, de adhærentibus Deo. Et firmabitur in illo, & non flectetur. Quia quanuis nos conce- Eccl. 15
pti in peccato, & natura corrupti, mutabiles simus, sicut arundo uacua: tamen gratia Dei adiuti, & Christo adhærentes, & illi affixi, quãuis simus, ex natura arundines erimus, tamen ex gratia immobiles. Sic Paulus quia Deo adherebat, ausus est confidenter dicere. Quis separauit nos à charitate Christi? an fames? an tribulatio? an angustia? &c. Scio quod nec uita.
Sic affixus erat Ioannes, & ideo non mu- Rom. 8.
tabatur: sic & Apostoli, quia quanuis cęsi ne in nomine Iesu prædicarent, tamẽ immobiles manserunt. Sic martyres Christi, sic denique omnes amici Dei, & electi. Act. 4.
Complectere Deum obnixeque illi adhære, & qualem uim mundus habeat, & omnes eius tentationes, ad te mouendũ sine dubio cognosces Esto ergo immobilis, & constans in Dei amicitia. Vnde etiam ad hanc stabilitatem admonet nos scriptura dicens. Non te uentiles in oẽm uen-

uentam, & esto firmus in uia domini, & in ueritate sensus tui. Paulus quoque. Sta
Eccle. 5 biles estote, & immobiles: abundantes in
1.Co.12 oĩ opere domini semper. Et iterum: Non
1.The.2 cito moueamini à sensu vestro. Et rursus.
Heb. 13 Optimum est gratia stabilire cor. Sicut e-
Pro. 24. nim uirtus & sapientia stabiliunt mentẽ: iuxta illud Salomonis. Vir sapiens fortis est, & uir doctus robustus, & ualidus. Sic enim ex peccato gignitur inconstãtia, vt iam diximus. Peccatum igitur amoue, & Christo adhære, si uis esse constans & in bono perseuerare, sed satis est de his: nũc secundum, de quo Ioannes laudatur, uideamus.

¶Secundò laudat̃ quod mollibus uestimentis non induitur, dicens. [Sed q̃d existis uidere? hoĩem mollibus uestimẽtis indutum? Ioannes non induebatur mollib. uestimentis, sed ueste durissima, de pilis camelorum cõtexta: & zona pellicea erat præcinctus, iuxta renes. Vide asperitatem uitæ, & uestem Ioannis. Vt enim auiculæ nidificantes exterius spinas & uepres, interius uerò pẽnulas, & molles leuesq; res alias astruũt: sic iusti, rectiq; uiri exterius dura uestimẽta, asperitatem, & carnis macerationem, interius uerò suauitatem spiritus induuntur. Contrarium uerò operãtur mali, qui exterius molles, & delicatas uestes, interius uerò cõscientias, & corda plena habent spinis, stimulis, & decoctionibus conscientiæ. Aduertant aũt q̃ mollibus uestiuntur, & timeant iudicium: nã si blanditiæ, & uestium superflua abũdantia ex se mala non foret, nõ laudaret Christus præcursorem sanctum ab asperitate uestium: nec minus sanctus Euangelista
Luc. 16 Lucas describens uitia illius diuitis auari, qui a Tartara tetendit, diceret, quòd preciosis & purpureis induebatur uestibus, & siquidem sacræ scripturæ author Spiritus sanctus, illius diuitis damnati pretiosa uestimenta damnat, & uestium duritiem Ioannis commendat, efficax est argumentum ad probandum: quãtum sint uani, & dementes, qui huiusmodi pretiosis uestibus utuntur: quantumque sit stultum in similibus rebus tempus consumere.

Fatuitas maxima hæc est, quia ornantes se mendicant pulchritudinem suam, à creaturis uilioribus quàm ipsi sunt. Nobilis homo erubesceret à uilibus hominibus mendicare, & potius indigentiam sustineret, quàm mendicare ab ipsis: Sic debet homo erubescere à uermibus, & muribus, suum mendicare decorem. Sericæ enim byssi, & auri contextiones, & alia id genus, uermium sunt stercora, & sic praua est abiectio, te pretiosis uestibus ornare. Nonne (quæso) subsanares, & irrideres aliquem depingentem domum ueterem & minantem ruinam, talis est corpus hominis, qui uix staret per quinque dies, nisi cibis, & potibus fulciret. Domus postibus suffulta, quæ postibus comedendi dormiendi, & bibendi, sustinetur. Vnde nimis irridendi sunt, qui uarijs ornatibus istud depingunt: sicut ridiculum est, uidere aliquos depingentes parietes, & uetusta ædificia & super ea ceruleum colorem, & deauratum imponentes. Nam licet nimia elegantia induaris, & perpoli- Matt. 6
te componaris: non ita conspiciendus euades vt flos campi. Salomon integra sua gloria, non sic indutus exiuit, ut unus ex his floribus. De sanctis ueteris testamenti testatur Apostolus, quod circunie Heb. 11
runt in melotis. hoc est, in uestibus came Iob. 1.
lorum pillis contextis, & in pelibus caprinis. Homines quidem erant ut nos, sed agnouerunt, quod nudi egressi sunt ab uteris matrum suarum, & nudi erãt illuc reuertẽdi, incesserũt in hoc sæculo ut egeni peregrini, nã cum essent curiales cœlestis regni, & ad cœlestem curiam creati, harum uanitatum parũ curabant. Quam uerò deperditam, & deuastatam nostram Hispaniam uestiũ magni pretij, & gestaminum solutus usus: paucis abhinc annis inductus, reddiderit, quis enarrare poterit. Siquidem sartoris opera pluris stat, quàm ipsæ sericæ uestes, & opus excedit materiam. Vestium hæc noua
genera, quę ex peregrinis regionibus, per Sopho. 1
patricios & potentes uiros inuecta, & pene euersam habent Hispaniam. Audiant hi, quod per prophetam Sophoniam Deus ait. Visitabo super principes, & super filios regis, & super omnes qui induti sunt ueste peregrina, & uisitabo super Am. 6.
omnem qui arroganter ingreditur super limen. Amos quoque. Væ uobis (inquit)

qui opulenti estis in Syon,& confiditis in monte Samariæ: optimates, capita populorum,ingredientes pompatice domũ Israel. Quid, si propheta hic proprijs oculis,qua pompa hæ dominæ ingrediuntur templum intueretur? Quid si residua uestium trium cubitorũ & amplius? Quid si ornamenta,uehicula, picturas & uanitates,quibus incedunt, cerneret? Quid loqueretur? filiæ eius (ait Dauid) ornatæ ad similitudinem templi. Medium diei tempus,in ornatu,uestitu,ablutione, & facie componenda consumunt. Egrediuntur tandem ut papiliones depictæ, ꝙ si asserant, ꝙ pro beneplacito uirorum id efficiant,mentiuntur maxime; quoniã intra priuatas domos,ubi à uiris conspiciũtur, qualibet ueste incedunt, seq; honestè ualdè & communiter gerunt: ubi uerò foras egrediuntur,non aliter quam reginæ ornantur: ex quo manifestè patet,ꝙ non pro placito uirorum,sed exterarum gentium id faciant. Quòd si his quoque placere nolint pro offendendo Deo id faciunt, quòd licet pro bono aspectu exteriori non fiat,leuitatem tamen, & amentiam arguit,itaq; cum sic leuiter,& superabundè ornent, alterum duorum cauere nequeunt,uel quod peccatores sint, uel dementes. Sed ut huic rei finem imponamus,utque peccatrices hę mulieres exitũ ultimum uideant quo hmõi leuitates, & dementiæ tendunt: Esaiam prophetã ex parte Dei loquentem audiant, quo dicto tremant,& metuant. Audite infœlices,& infortunatæ,non quemlibet, nisi Deum, Deum (inquam) audite. Hæc dicit dominus Deus. Pro eo, ꝙ eleuatæ sunt filiæ Syon, & ambulauerunt extento collo: & nutibus oculorum ibant, & plaudebãt & ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant: decaluabit dñs uerticem filiarum Syon, & dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet dominus ornamentum calciamentorũ, & lunulas,& torques,& monilia, & armillas, & mitras,& discriminalia, & peripsęlides & murenulas,& olfactoriola, & inaures, & annulos, & gemmas in fronte pendentes,& mutatoria,& palliola, & linteamina,& acus,& specula, & sindones, & uittas,& therista. Et erit pro suaui odore fœtor,& pro zona funiculus, & pro crispante crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium,&c. Sed quia sancti memores esse, aulæ regis cœlestis, & non terrenalis sciebant, quocunque uestitu erant contenti: malebant enim sancti domus regiæ cęlestis, quam terrenæ habitatores & incolæ nuncupari. Ideo subditur. [Ecce q. in ueste pretiosa sũt, & in delicijs in domibus regũ sunt.] In domibus terrestriũ regum inquit,non æterni regis. Et si delicatis & mollibus uestibus utentes regum palatia incolunt, non oportet monachũ uilibus uestimentis indutum, & mortuum mundo,circuire aulas magnatum, & regum palatia frequentare,quod proh dolor,iam nunc in multis uidemus, quibus tam claustrum monasterium, & cella fœtent,& quærũt negotia in aulis principum,ad extrauagantes, multis negotijs sæcularibus detenti,distracti,cursitant tota die sicut Centauri & Satyri? de quibus poetæ dicunt, esse monstra quædã, media hominum, & media brutorum animalium. Sic isti sub habitu perfectionis, & religionis sæcularibus implicantur, ut in uno subiecto duas qualitates contrarias inuenias. Vel te indue ut ambulas,uel ita ambula, ut indueris. Quæstus uerò quem hi faciunt, non est alius, quàm in monasterio acquisita, in mundo amittere. Sæculares enim, cum quib. est illis familiaritas,deuotionem, & spiritum omnem illis detrahunt. Beatus Anselmus in libro de similitudinibus, optimam ad hoc propositum affert similitudinem. Nam sicut bubo lætatur in cauerna,dum est cum pullis suis, & suo modo bene sibi est: dum uerò est inter cornuos, & corniculas, & alias aues, incursatur,ac dilaniatur,& omnino sibi male est, utpote quia hic rostro percutit:ille alis in eum irruit, alter uerò unguibus discindit: ita monacho in claustro bene est, foris autem negotijs, curis & solicitudinibus laceratur, & dilaniatur, & distrahitur,ad tantamque perueniunt sępenumero relaxationem, ut nihil de monaco participent,cùm omnis eorum consuetudo, loquela, & negotiatio, non sit diuersa, ab ea quæ est sæcularium, & mundanorum. Quia sicut illi loquuntur,& tractãt

Psal. 72

Esai. 3.

Ansel. l. de simi. c. 187.

sæcu-

sæcularem normam, & formam assumũt. Psittaci uel quæuis alia auis in campo liberæ & solutæ non aliter, ac aliæ aues cantant, immissæ tamen in caueam humana loquela utuntur, & illa quam illi inter quos uersantur loquuntur. Palatia habẽt se sicut cauea. Monachus curiæ regalis, & palatiorum liber & solutus & constitutus in monasterio sanctus est: in cauea tamen palatij inclusus, adulator est, ut cæteri, loquiturque ut cæteri, & fit palatiorum sectator. At Ioannes monachorum princeps, & Patriarcha: non in aulis regum, sed in deserto erat ubi nulla erat cõsolatio humana, sed deerant ibi omnia, quæ ad uitam humanam fouendam conferunt. Hoc designauit Christus ex parte loci, quia Ioannes non erat in domibus regum: nam illi uestibus pretiosi utuntur: quia gloriam sæculi huius appetunt, quæ à multis putatur esse in fulgore uestium, &c.

¶ Tertiò commendauit dominus Ioannem à claritate notitiæ: scilicet, quia fuit propheta, & plusquã propheta. Ideo ait, [Sed quid existis uidere? prophetam? utique dico uobis & plusquã prophetã.]
Ioan. 1. Ioannes est, & plusquam propheta, quia habet excellentiam quandam circa rem prophetatam, super omnes alios? quia
Luc. 12. quem cæteri prænunciabant iste prophetauit, & ostendit. Digito enim ostendit quem alij prophetauerunt: & dixit, Ecce agnus Dei. Nam perfectius aliquid cognoscitur, cum sensu percipitur, quàm cum solo intellectu apprehenditur: vnde ista uisio ad aliquam perfectionem pertinebat sicut dicit Christus. Beati oculi qui uidẽt, quæ uos uidetis. Doctrina eius etiam erat maioris autoritatis, quam omnium prophetarum, tanta enim est autoritas doctrinę, & uita eius, quanta habent testimonia attestantia illi. Homines enim qui ratione naturali docent, non habent maiorem autoritatem, qumà sit firmitas in lumine intellectus humani: qui uerò à Deo illustrantur sicut prophetæ, habent immutabilem autoritatem: quia ueritas infallibilis, scilicet, diuina quæ illustrat eos, attestatur eis, & in hoc gradu conueniebat Ioannes cum cæteris prophetis. Habuit aũt vlteriorem gradum quia non solùm uiuens à Deo directus est, intelligendo, & operando. Sed etiam antequam nasceretur, prædixit Deus de eo per prophetas, quod uẽturus esset, & quid esset acturus. Et in hoc fuit maior cæteris prophetis: quia de alijs nõ fuit pręnuntiatũ, antequam essent, ex quo patet, ꝙ doctrina Ioannis non solum erat infallibilis autoritatis, sicut doctrina aliorum prophetarum, quia omnes Spiritu sancto dictante loquebãtur: sed etiam fuit magni honoris, quia de Ioanne fuit prænuntiatio, & non de alijs: ideo Christus laudãs hoc in illo ait.] Hic est de quo scriptum est. Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam: qui præparabit uiam tuam ante te.] Ostenditur hic dignitas & officium Ioannis, qui præcursor fuit Christi, qui uiam dñi pręparauit: iuxta hoc Ma Mala. 4.
lachiæ uaticinium: quemadmodum & Dauid dixit in psalmo. Iustitia ante eum am- Psa. 84.
bulabit, & ponet in uia gressus suos. Vt Ioannis eximiam sanctimoniam extolleret, uocauit eum iustum, cum esset magnus iustus, & ob excellentissimæ uitæ puritatem, & uirginalem munditiam, Angelum appellauit: quia Angelicæ fuit puritatis, & uitæ. Qui etsi secundum naturam non fuit Angelus, tamen secundum merita & gratiam fuit, quod maius habetur, quàm secundum naturam: Sic per agrum aliquem transeas, & lignum aridum uideas, nullam illius curam habes: ex quo abscisso si tabula educatur, ex qua imaginarius eximiam depingat imaginem: tunc pluris habebis tabulam hanc etiam fagineam, uel roboream, quàm si sit cedri: non ex natura, quia melior est cedrus quàm fagus, sed ob picturam quam in illa artifex formauit. Sic Angelica natura purissima est, & excellentior natura humana, quæ quidem ex se corruptibilis, & debilis. & uitijs, & sordibus decliuis est: sed tot in aliquo homine perfectiones depingi possent, totque uirtutes, & sanctimonia in eius anima constitui, quod sit excellentior, sanctior & purior Angelis. Sed ex eo pluris habendus est Ioannes, quippe qui cum ex carne & ossibus constans, & corruptibilis ex natura esset, tam profundam orationem, & contemplationem esset sortitus, ita ut magis cœlestis, quàm terrenus habitator appareret, magisque

ſpiritum habere Angelicum quàm huma num uidebatur : quia ut Angelus ſine lecto, ſine potione, ſiue comeſtione, ſine deniq; dormitione, in cœleſti contemplatione dies, noctesque conſumebat, & per Angelicos choros deambulabat.

¶ Secundò Angelus uocatur, non ſolùm propter uitæ puritatem: ſed etiam ratione officij. Angelus Latinè nuncius eſt, ſed non talis nuncius, qui ſolùm fert literas clauſas, ignarus quid in illis comprehenſum ſit: uerùm talis, qui negotium ſibi commendatum, & legationem: ipſe ore tenus exequitur, quanquam uerò hæc Angeli uox, ſanctis, & cœleſtibus ſpiritibus rectè attribuitur: quoniam omnes miniſterij munia obeũt, qui ad miniſterium mandantur, propter eos: qui hæredes ęternæ beatitudinis futuri ſunt: non tamen illis proprium aut vnicum hoc nomen eſt, ſed commune omnibus his, qui iuſſa Dei expediunt, & ipſius apperiunt uoluntatem. Nam ſicut unumquenque ſacerdotem uocat. Malachias Angelum domini exercituum, eo quod legem Dei docere & prædicare debeat: ad hunc quoque modum hoc loco Angeli nomen habet Ioannes, quandoquidem non ut propheta miſſus eſt tantum ut futura nunciaret: ſed ut nuncius, qui ſui domini aduentum ita nunciaret. ut proximè illum præcederet, uiam ſterneret, & quaſi claſſicum caneret. Ideoque poſtquam Angelum illum uocauit, addidit, qui præparabit uiam ante te: quia propter officium quod erat præparare uiam domini, uocatus eſt Angelus.

Hebr. 1.

Mala. 2.

¶ Expende etiam Chriſti Saluatoris noſtri modeſtiam, atque humilitatem. Nam cum Malachias loquens de Ioanne dixit. Ecce ego mitto Angelum meum qui pręparabit uiam tuam ante te: ſtatim loquens de Chriſto, & de eius aduentu dixit. Et ſtatim ueniet ad templum ſanctum ſuum dominator, quem uos quęritis: quæ uerba de Chriſto ad literam intelligebantur: hoc tamen tacet hic Chriſtus, quia noluit de ſe iactanter hoc dicere. Addidit ulterius Chriſtus in Ioannis commẽdationem. [Dico enim uobis maior inter natos mulierum propheta, Ioanne Baptiſta nemo eſt.] Hoc conſequens eſt cum ſu pradictis: nec eſt extra rem, ab eo quod modo dixit. Loquitur enim Chriſtus de intellectu, quem de ſe Ioannes habebat. Non miſit itaq; ignoranter Ioannes quæſitum, quis eſſet Chriſtus: erat ſiquidem illi illuſtratus intellectus à Deo, ut eſſet & propheta: & talis ut nullus propheta illo eſſet maior: quamuis hoc dictum communiter ſancti doctores, non de maioritate prophetię, ſed de ſanctitate interpretantur. Hieronymus libro primo Commentariorum in Matthæum dicit, quòd non ſequitur quod ſit maior omnibus Ioannes, ſed quòd nemo aliorũ ſit maior illo. Sed profecto (ut optime Chryſoſtomus dicit) ex hoc bene ſequitur quòd ſit maior omnibus. Referam uerba Chryſoſtom. Cum tanta ſit iuſtitiæ altitudo, ut in illa nemo poſſit eſſe perfectus, niſi ſolus Deus: puto quòd omnes ſancti quantum ad ſubtilitatem diuini iudicij in uicem ſibi inferiores ſunt, aut priores: ex quo intelligimus, quoniam qui maiorem ſe non habet, maior omnibus eſt. Cœleſtis uia non aliter ſe habet, quàm ſi arctam, & anguſtam in duris, & rigidis montanis, ſemitam contempleris: quia duo pari greſſu iter facere non ualent, niſi, alterum, alter à tergo ſequatur (Arcta eſt enim uia, quæ ducit ad uitam) & ſic unuſquiſque ſolus incedit. Quare de quolibet confeſſore eccleſia canit. Non eſt inuentus ſimilis illi, qui conſeruaret legem excelſi. Sicut enim in humanis aſpectibus, unus alteri omnino exteriore facie non ſecus in animis meritis ſancti, alij alijs omnino aſſimilantur, ideo priuatim de unoquoque meminit Eccleſia, & ſine aliquo mendacio, non eſt (inquit) inuentus ſimilis illi. Nos etiam in cœlo (ut Chriſtus ait) erimus ſicut Angeli Dei, non ſolùm in pudicitia & caſtitate, ſed etiam in meritis, & (ut Thomas ait) quilibet angelus conſtituit ſpeciem, & ſpecies ſunt ſicut numeri: numerus uerò unus, non eſt æqualis alteri, quia numerus quinarius maior eſt quaternario, & minor ſeptenario: quia ſæpe unus numerus eſt maior, aut minor altero numero. Sic etiam ſanctus maior aut minor eſt altero ſancto: itaque (ut bene concludit Chriſoſtomus.) Si nemo eſt maior Ioanne Baptiſta, & omnes ſancti

Mala. 4.

Hie. li. 1 Mat. c. 11 Au. ſer. 2. & 4. Ioan. Bapt. to. 10 Chryſ. hom. 27 in opere imper. Mat.

Mat. 7.

Eccl. 44.

Mat. 22. S. Tho. 1 q. 50. ar. 4.

inſe-

inferiores sunt inter se, aut superiores: ergo qui maiorem se non habet, omnibus maior est. Vnde ecclesia canit in hymno, Non fuit uasti spacium per orbis, Sanctior quisquam genitus Ioanne. Et hoc satis sit ad hanc ueritatem probandam, quod nullus ita commendatus est à Christo sicut Ioannes: nullus (inquam) sic ex professo, & lente laudatus ut Ioannes, ut ex sermone hoc, quem Ioannis uitam extollens, concionatus est, cum adhuc uiuens in numerum sanctorum fuerit relatus, & sic laudibus fuit elatus, ex Christi ore. Præterea, ut ad alia procedamus, vnum hic obseruandum esse censeo, in honorem immaculatæ, & purissimæ Conceptionis Virginis Mariæ: nam in eo quod in hoc loco dicit, quod non surrexit maior Ioanne, insinuatur, quòd omnes ceciderunt, antequam resurgerent, & ambularent: nam resurrectio præsupponit casum.

Rom. 3. Omnes in Adam peccauerunt, omnes peccato originali concepti sunt: omnes (inquam) ceciderunt, quanuis surrexerunt ad statum gratiæ, post casum peccati. Sed nullus ex istis qui ceciderunt, surrexit maior Ioanne: ex quo arguitur sic. Ioannes est maior omnibus, qui ceciderunt, & surrexerunt: sed non est maior Virgine, ergo uirgo non cecidit. Præterea iuxta Origenis regulam, quod ueritati magis est proximum, uel quod secundū pietatis regulam opinandum est, sequamur. (Ori. li. 1. periher. cap. 1.) Quod autē Maria nō fuerit in peccato originali cōcepta iuxta pietatē uerius uř. Sed his omissis uideamus quod sequitur. [Qui autem minor est in regno Dei maior est illo.] Nec intelligas Christum dominum, hic loqui de maioritate bonitatis, & meritorum: quoniam Ioannes, non solùm minoris Hierarchiæ Angelos, sed etiam plurimos supremos & altissimos, sanctitate & meritis antecellebat, nec solus Ioannes, sed multi etiam iusti erunt, qui plurimos ex supremis Angelos superent. Quare hoc dupliciter potest intelligi. Primo ex natura Angelorum, quia de Angelis loquebatur: nam cum Christus hoc dicebat, nullus homo erat in regno cœlorum. Itaque quilibet Angelus, maior erat Ioanne, non in meritis, sed in natura: quia Ioannes homo erat, & Angelica natura maior est, q̃ nā humana.

¶ Secundò exponitur. Qui minor est in regno cœlorum, maior est illo: & maior est etiam omnibus uiuentibus in hoc mundo, quia ille beatus est, iste non: nam beatus securus est de beatitudine, quæ summum bonum est, qui autem uiuunt de sua beatitudine non sunt securi: & in hoc est quædam maioritas. Maior est (inquam) quo ad præmij securitatem, non quantum ad meriti dignitatem: præmij enim securitas, est potissima pars beatitudinis. Magis enim est, coronam securè possidere, quàm dimicare. Bene possunt uiuētes esse sanctiores, & magis Deo accepti, quibusdam iam existentibus in uita æterna, & Deus magis exaudiet illos, quàm eos qui in patria cœlesti sunt: & tamen semper sunt minores, quia minus bonum participant. Nam beati participant essentiam bonitatis, per immediatam uisionē scilicet, uidendo per essentiam: ideo sine dubio, quilibet beatus est maior, quolibet uiatore, & omnibus simul: sed non melior aut sanctior, ideo non dixit, melior est illo, sed maior est illo. Quanuis etiam & melior dicere poterat, stando in prima expositione de natura Angelorum, quæ quidem non solum maior, sed melior est homine. Sed quid ex hoc Christi sermone sequutum sit uideamus. [Et omnis populus audiens & publicani iustificauerunt Deum baptizati baptismo Ioannis.] Iustificauerunt (inquam Deum non effectiuè, sed ostensiuè, hoc est, iustum illum esse dixerunt. Deum enim iustificamus, dum cōfitemur, quod ipse iniustitiam omnemq́; culpam odit, iuxta illud. Odio sunt Deo impius, & impietas eius. (Sap. 14.) Et cū ascribimus ei q̄ bonitatem & iustitiam diligit, iuxta illud psalmi. iustus dominus & iustitias dilexit, & æquitatem uidit uultus eius. (Psal. 10) Gaudebat populus iste. audiens Christum laudantem Ioannē, quia baptismū eius susceperat, & diligebat eū: & sicut in illū fuerāt scandalizati, illos quoque maximè pœnituerat, quod iustus & sanctus homo Ioannes de cognitione Christi dubitatione teneretur, & misisset quæsitum, quis esset, cùm de Christo testimonium perhibuisset, sic modo magno sunt affecti gaudio, Deum laudauerunt, uidentes, q̃ bene de

Ioanne Christus fuerat loquutus, & eius honorem curauerat. Sed non sic scribæ, & pharisæi, qui inuidi, & superbi erant, de quibus sequitur, Pharisæi autē & legisperiti, consilium Dei spreuerunt in semetipsos, non baptizati ab eo.] Pharisæi qui cæteris religiosiores se esse putabant & uideri uolebāt: & legisperiti, qui scientia erāt inflati, spreuerunt Christi salutarē instructionem. Ait in semetipsos, quia aspernati sunt in seipso: & contra salutem animarum suarum, & ad suam perditionem, & non baptizati à Ioanne, eius baptismum, doctrinam, & iustificationem, de Christo spreuerunt. De hac peruersitate, dixit dominus olim per Esaiam. Quis surdus, nisi
Esa. 42. ad quem nuncios meos misi? & quis cæcus, nisi seruus meus? Hos impios & superbos scribas: & pharisæos, arguit dominus, ut eorū impietatem opprimat. Ideo sequitur. [Ait autem dominus. Cui ergo similes dicā homines generationis huius & cui similes sunt?] Ex eo quod populus credidit Christo laudanti Ioannē: & pharisæi, & legisperiti credere noluerunt, nec baptizati fuerunt ab eo, Christus redarguit eos, quia noluerunt credere sibi: nec Ioāni. Porro homines generationis huius ait, ubi generatio sumitur pro hominibus generatis: quibus ad aptari potest il-
Deu. 3. lud, quod in Deuteronomio inscribitur. Generatio peruersa, & infideles filij: hoccine reddis domino popule stulte, & insipiens, Nonne ipse est pater tuus, qui possedit te? &c. Rursus quæstionem ingeminat, ut audientes reddat magis attētos. Ait ergo. Similes sunt pueris sedentibus in foro, & loquentibus adinuicē, & dicentibus. Cantauimus uobis tibiis, & nō saltastis, lamentauimus, & non deplorastis. Venit autem Ioannes Baptista, non manducans panem, ne bibens uinum, & dicitis. dæmonium habet, uenit filius hominis manducans, & bibens & dicitis, Ecce homo deuorator, & bibens uinum, amicus publicanorū, & peccatorū. Pueri cōueniebant pueriliter in foro, ad gaudēdū, & quidam eorū qui erant magis ad iocos apti, incipiebant cantare, ut alij canerēt, & saltarent cum eis: sed nolebant cantare, nec respondere cantico lætitiæ. Tunc ipsimet pueri qui cantauerant canticum lætitiæ, cantabant canticum lugubre, ut saltim responderent eis, quia qui non est dispositus ad lætitiam, poterit forsitan esse dispositus ad tristitiam. Et quia nec sic illis respondebant, alij pueri conquerebantur, scilicet, illi, qui cantauerant utrunque canticum. Prius uobis cecinimus & non saltastis, & postea lamentauimus, & non planxistis, quare hoc fecistis? Quia saltim in aliquo eorum nobis respōdere debuissetis. Iste sensus consonat Christi proposito, applicando ad se & ad Ioannem: uterque enim Iudæis prædicauit. Ioannes quidem, qui erat uitæ austeræ, cecinit carmē lugubre, & illis prędicauit pœnitentiam, sed ipsum noluerunt audire, nec isti scribæ, & pharisæi, quibus Christus hæc dicebat, eius baptismum suscipere uoluerunt. Deinde Christus cantauit canticum lętitiæ, nam benignitate, & dulci conuersatione, inuitabat homines ad fidem, & operationem, & manducabat cum pulicanis & peccatoribus, ut sic eos alliceret, & tamen ne Christo credere uoluerunt. Erant ergo arguendi, sicut pueri qui nolebant respondere sociis: qnando cantabant? nec quando lugebant, nam si Iudæi nolebant assentiri Ioanni: quia durus, & austerus erat, sequerentur Christum, quia blandus erat. Vel si uolentes maiorem austeritatem, nolebant Christum, sequerentur Ioannem: sed neutrum faciebant, ideo reprehensibiles erant. De Ioanne dicebant, quod dæmonium habebat, & de Christo, quod erat potator uini, & amicus publicanorum, merito ergo increpat eos Christus sic. De Ioanne dicebant, quod dæmō, qui eum possidebat faciebat tantam austeritatem tolerare, quia arreptitij multa possunt agere & pati, quæ alij homines facere nequeunt. De actione patet, quia dæmon mouet organa ipsorum & sic faciunt maiora, quam alij homines, eo qđ non agunt ipsi sed dæmones, ut de duobus illis arreptitiis legitur, qui erant ita sæui, quod propter eos, nemo audebat transire per uiam. Et in Actibus Aposto- Mat. 8.
lorum legitur, quod unus arreptitius, Act. 9.
pugnauit contra duos, & præualuit: ita ut nudos & uulneratos cogeret eos fugere. De passione etiam patet, quia dęmones possunt reddere membra arreptitiorum,

tiorum, quaſi ſtupida & inſenſibilia, & ita non affliguntur patiendo dura, ſicut patet de illo, qui ſe lapidibus concidebat. Et ita intellexerunt iſti de Ioanne: ſcilicet, quod dæmon poſſidens illum, reddebat ipſum inſenſibilem, ut non ſentiret iſta, quæ patiebatur. De Chriſto uero ſaluatore noſtro dicebant, quod erat homo deuorator, & bibens uinum: in quo apparet, quod ex inuidia, & iniquitate loquebantur: quia ſi uituperabant Ioannem, tanquam auſterum, debebant Chriſtum laudare, tanquam modicum in comedendo, & bibendo. Vel ſi Chriſtum tāquam uoracem accuſabant, Ioannem tāquam abſtinentem laudare debuerant. Nō ergo diſplicebat eis opus: ſed perſona, fœdum enim amanti illud pulchrum, pulchrum uerò abhorrenti illud, fœdum uidetur. Multi etiā & nunc ſunt ſimiles iſtis qui omnia bona aliorum in peius interpretantur, & cum ipſi mali ſint, factis aliorum detrahunt. Alij autē ita inuidi ſunt quod omnia bona proximi, in malā partem interpretantur. Si quem modeſtum & ſtudioſum uideant, ſtrictum, ſi grauē, ſuperbum appellant. ſi patiens, & tolerās ſit, timidum, ſi iuſtitia utatur, ſæuum, ſi miſericos, & parcens remiſſum dicunt, ſi uerò loquatur, quod loquax, ſi taceat, ꝙ ſtultus, ſi deuotus, quod hypocrita, &c. Sic iſti, ſi non comedat, quod dęmonium habet, ſi comedat, quod deuorator eſt, dicunt. Nec enim poſſibile eſt obtrectantis hominis os obſtruere: qui ſuperbia & malitia ductus peccat, quia nūquā illi deerit, quid loquatur, quidquid aduerſus coneris. Ideo Dauid in pſal. Menda-
Pſa. 61. ces filij hominum in ſtateris. Sed qualiter in ſtateris? multi ſunt homines, qui libra non utuntur, nec omnes ſe in mercaturis exercēt, nec omnes circa negotia emptio & uenditionis uerſantur. Quo pacto ergo eſſe poterit, mendaces eſſe omnes homines in ſtateris? itaque rationem, per q̄ poſſumus rectè de qualibet re iudicare, ſtateram hic appellauit & meritò, quoniā per hanc, omnium uirtutes, & merita trutinamus. Nihil enim eſt præter rationem & ius, & æquitatem. Stateram habet ueram qui bona dicit bona, & mala dicit ma a, & optima. Econtra uera ſtateram habent mendacem illi, de quibus dicitur, Vę qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Duas ergo res inter ſe contrarias poſuit Deus ante te, in ſtatera tui iudicij, & arbitrij examinandas: uitium uidelicet, & uirtutem, uitam & mortem, ut de proximo iudices rectè, & bona illius nedicas mala. Sed iam mendaces ſunt filij Adam in ſtateris: quia doloſe iudicant Pro. 11.
de proximo, quod abominabile eſt coram domino. Vnde in Prouerbis Salomō ait. Statera doloſa, abominatio eſt apud Deum. Acſi diceret. Hominum affectus ac iudicia, ſtateræ doloſæ ſunt, Hoc in iſtis patet qui Ioannem dæmoniacum appellabant, Chriſtum uerò potatorem, & deuoratorem. Obſerua, quod pueros uocat hic Chriſtus hos Phariſæos, & illís aſſimilat: quia ſicut infirmi & debiles intellectu ſe habebant. Non enim ſicut homines ratione utentes Chriſtum, nec Ioannem ſuſceperant, nec ſicut filij Abrahæ qui pater fuit fidei fidem habuerunt credentes in Chriſto: ideo merito pueris inſipientibus aſſimilantur. Sic Dauid Abſalo-
nem filiū fratricidam & patris perſequutorem, non filium ſed puerum uocauit, 4.Re.18
cum dixit. Eſtne pax puero Abſalon? Sed ſciens mortem eius non puerum ſed filium nominauit dicens Abſalon fili mi, fili mi Abſalon. Cur in utroque non dixit puerum aut filium? Si uiueret puer erat: quia parricidio petebat patrem, non ergo pietatis nomen accipere debebat, ſed infirmitatis, ideoque uir iuſtus quod pietatis & religionis erat, tacuit: & quod infirmitatis erat dixit. Sed ubi eum mortuū ſciuit, memor pietatis naturæ & immemor offenſæ: apud pium patrem perſonę crimen defecit & naturæ nomen remanſit. Diſce non puerilia ſapere, quandoquidem uir es tu & non puer. Vnde Sapiens de quibuſdā ait, Vſquequo paruuli Prou. 1.
diligitis infantiam?

¶ Denique ut concludam diſcamus ex hoc loco humilitatem à Chriſto qui cum ſit filius Dei excelſi, ſe uocat filium hominis: in quo ſummam eius humilitatem oſtendit. Diſcamus, patientiā in aduerſis, quandoquidem de Ioanne uiro ſanctiſſimo tā impia dixerāt homines, & de Chriſto

sto Saluatorē, sic blasphemauerant, uocātes illū uoracē, qui uenerat tollere peccati
Ioan. 1. mundi. Quæ uita erit tam pura, ut sit libera à morsibus impiorum? Quæ nā sanctitas hominibus placere potuit? Verum nos peccatores, si de aliquo quocunque leui peccato infamamur, impatientissimi sumus. Discamus ergo patientiam, in falsis testimonis, permittēte enim Deo, fiūt contra te infamationes, propter tres causas. Primò ad exercendum patientiam, sicut Ioseph uir iustus & castus, fuit infa-
Gen. 39 matus de adulterio, & Iob sanctus de tyrannide & crudelitate, sicut illi dixit improperans Eliphat, quod fuit percussus à Deo quia uiolentus prædo & defraudator fratrum, & immisericos egenis crudelis tyrannus, atque impius in Deum extitisset, quorum omnium nihil erat uerū. His falsis testimoniis exercebantur uiri sancti patientia. Secundò ueniunt falsæ diffamationes ad puniendum occultam culpam. Eum enim q. se non continet ab occulta culpa, cuius non patitur infamiā iste permittit Deus falsis rumoribus flagellari: in quibus non est reus, & plerunque sic puniuntur illi q. de bona fama inordinatè gloriantur per notam infamiæ coercētur. Sic & tu cum de crimine, quod non habes, aliqui murmurant, patienter sustine: cogitans tecum quod alia habes peccata occulta, quæ si hoīes scirent multo peiora & grauiora de te loquerentur. Tertio eueniunt diffamationes falsæ ad futurorū cautelam. Si enim falso aliquis notatur de crimine, caueat sibi uerum crimen admittere: quoniam si innocēs talia patitur, credat quod multo grauiorem reus patietur infamiam: & quod æmuli qui murmurant de falso quod multo melius murmurabunt de uero crimine & delicto. Sed hæc suffecerint. Iam uideamus q.d altra dominus dicat. Et iustificata est sapientia ab omnibus filiis suis.] Hoc est, Christus qui Dei sapientia & uirtus est ab
Cor. 2. Apostolis & credentibus laudatus est. Vel potius, quod sapientia, ut est prouidentia siue rectum iudicium de moralibus iustificata est à filijs suis, Idest pueri, qui canebant in foro, qui erant filij Iudæorum iustificauerunt sapientiam: idest, rectè iudicauerunt, increpantes socios suos qui nec eis cantantibus uoluerunt saltarē, nec eis lamentantibus uoluerunt lugere. Et p hoc patres suos arguunt qui Christum cantantem, id est dulciter conuersantem non susceperunt: & Ioannem lamentantem, idest, austerè uiuentem non sunt sequuti: sed accusauerunt: & sic Deum ostēderunt iustū & quod rectè arguit & damnat peccatores. Hoc est enim iustificare Deum: hoc est ostendere illum iustum, in punitione peccatorum.

¶ Obserua autem hic, & diligenter aduerte pro acceptione huius nominis iustificatio. Tot enim modis opus est iustifica- Nota
tionem accipi, quot modis accipiuntur iustificare & iustificari. Tres autem præcipuas & magis frequentes huius uerbi iustificare, acceptiones apud scripturas & sanctos doctores legi. Primo iustificare accipitur in scriptura, & apud sacros authores pro eodem, quod est uere & re ipsa facere iustum: sicut purificare & mundificare pro eodem qđ facere purum aut mundum. Et sic in scriptura dicitur Deum iustificare peccatores: q.a illos iustos faciat & peccatores dicuntur iustificari cum iusti fiunt. Et in hac significatione, utuntur uerbo iustificandi doctores, cum agunt Rom. 8.
de iustificatione. Et sic Paulus manifestè 1. Cor. 6
utitur hoc uerbo cum de Deo dicit, Quos prædestinauit, hos & uocauit, & quos uocauit hos, & iustificauit. Et paulò post, Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat. Et cum dicit Corinthijs, eos esse iustificatos in nomine domini nostri Iesu Christi. Et hæc est acceptio magis cognata, & affinis etymologiæ huius nominis iam expressæ.

¶ Secundò inuenio in scripturis uerbū iustificari pro eodem quod proficere & crescere in iustitia. Et sic beatus Ioannes Apo. 22
accepit cum dixit in Apocalypsi. Qui iustus est iustificetur adhuc. Quid est, iustificetur adhuc, nisi ut crescat in iustitia? Et alibi scriptum est. Ne uerearis usq; ad mortem iustificari. Hoc est. Ne uerearis Eze. 18.
usque ad mortem piis & honestis operibus studere: ut uadas de uirtute in uirtutem Sic etiam intelligendum esse censeo illud Iacobi. Nonne Abraham pater noster ex operibus legis iustificatus est? Certum est qđ ibi non accipitur iustificatio Iaco. 2.

pro prima iustificatione: tum quia prima bona opera peccatoris iustificatione indigna sunt: atque eam minimè merentur: sed opera bona iustorum iustificatione secunda dignissima sunt, & eam ex condigno merentur. Atque ideo ex his hominem iustificari, Iacobus constanter asseruit. Tum etiam quia intulit hæc uerba Iacobus ex eo quod mox dixerat, Abraham ex operibus iustificatum esse cum obtulit filium suum Isaac. Constat autem ante illud tempus iustus fuisse Abraham, nec incepisse iustificari per oblationem filij sui: credimus enim tunc fuisse omnium hominum suæ ætatis iustissimum & religiosissimum: nullũ enim audiuimus aut scimus, tot & tantis prærogatiuis à Deo insignitum. Sæpe enim cum eo familiarissime loquutus est dominus: & iussu eius dereliquit patriam, & peregrinatus est, & auxilio Dei quatuor debellauerat reges & promiserat ei Deus multiplicationem sui generis: circuncisusque erat, & Melchisedech benedictum à Deo excelso dixerat: & scriptura de eo adiecerat, credidit Abraham Deo & reputatum est illi ad iustitiã. Itaque ex omnibus his constat de secunda iustificatione illa uerba Iacobi intelligi, Abraham pater noster, &c. Verum beatus Paulus multis in locis suarum Epistolarum, & præcipuè ad Romanos, & ad Galatas uidetur contradicere Diuo Iacobo: quia sæpe asserit & persuadet cunctis neque Iudæos propter opera legis neque Gentiles propter bona opera iustificatos esse: sed per fidem & gratiam Christi. Conciliantur autem Paulus & Iacobus, quia Paulus de prima iustificatione loquitur quę non cadit sub merito, Iacobus autem de hac secunda ut modo diximus. Duo quidem necessarium fuit fideles scire. Primum est iustificationem primam nemini contingere ex merito suorum operum & ad eam posse homines nonnunquam uenire per fidem, uel solam, uel certè absque operibus, & hæc nobis explicuit dominus clarè per Paulum. Alterum est ad iustificationem secundam necessaria esse bona opera etiam exteriora, si uita aliquando longior sit, & eam posse nobis ex merito & debito bonorum operum contingere; & hæc per Iacobum sumus à Deo edocti. Vt infideles ad fidem allicerentur neque desperarent de sua salute, quantumcunque grauibus essent obruti peccatis, iustificationem posse per fidem absque operibus contingere annunciat Deus per Paulum. Ne uerò qui receperant fidem, & iustificati iam erant, audientes per Paulum, per fidem iustificatos esse absque operibus torpescerent & segnes fierent ad exercitia uirtutum, putarentque ad perseuerandum, & proficiendum in iustitia satis sibi esse fidem, quæ uel per se solam, uel saltem absque bonis operibus exterioribus, ad assequendum iustitiam eis suffecerant, per Iacobum exposuit nobis idem Deus necessitatem bonorum operum. Paulus etiam alibi, cùm dicit, credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, de hac secunda iustificationis acceptione loquutus est. Itaque in hac secunda acceptione, idem erit iustificare quod augere alicuius iustitiam, & efficere iustiorem, ut merito ratione illius non solùm possit dici fieri iustior: sed propriè iustificari.

Gen. 22. Gen. 12. & 19. Rom. 3. & 4. Gala. 2. & 3.

¶Tertiò præter has duas acceptiones, solet etiam accipi iustificari, pro pronunciari aliquem, & ostendi iustum & innoxium. Et in hac significatione frequenter usurpatur à iurisconsultis & pro uocabulo habetur forensi: idemque est aliquem in foro iustificari, quod absolui à criminibus, de quibus accusatur, innocentemque, & iustum à suo iudice diffiniri, & pronunciari. Et sic usus est saluator noster hoc uocabulo, cùm dixit, Ex uerbis tuis condemnaberis. Nam cùm statim dixisset reddituros homines rationem in die iudicij de omni uerbo ocioso, istis uerbis, quæ mox subiecit, hoc uoluit profecto significare unumquemque iuxta uerba sua pronunciandum uel reũ, uel iustum: & ex consequenti absoluendum uel damnandum in die iudicij. Et in hunc sensum pharisæis auaris, improperauit, quòd se iustificarent coram hominibus: hoc est, iustos ostenderent, pronunciarẽt, iactarent. Et de quodam iurisperito dicit infrà noster Lucas, quos uolens iustificare seipsum interrogauit Iesum, quis esset proximus suus: id est, volens ostendere se iustũ. Et Paulus dicit eũ, qui mortuus est

Mat. 12. Mat. 23. Luc. 10.

peccato,

Psa. 81. peccato, per baptismnm iustificatum esse à peccato. Hoc nimirum nos docuit liberatum esse, & absolutum prorsus à peccato, quicunque in Christo Iesu baptizatus est. Et apertissimè Dauid accepit in hac significatione cum dixit, Iudicate egeno, & pupillo: humilem, & pauperem iustificate. Vtque in eo sensu hoc uocabulo se usum apertius faceret, subiunxit. Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate. Notauit enim his uerbis iudices, qui cum diuites facillimè absoluerint à criminibus eis intentatis, tamen pauperes, à quibus nullum quæstum ex pectabant, diu patiebantur in carceribus esse, nec eos iustos & innocentes pronuntiabant. Et in eundem sensum scripsit Salo-
Pro. 17. mon, Qui iustificat impium & qui con-
Esa. 5. demnat iustum, abominabilis est uterq; apud dominũ. Et Esaias. Væ pronũciat illis, qui iustificant impium pro muneribus & iustitiam iusti auferunt ab eo: q.a impium, ob munera accepta, iustum & innocẽtem pronunciabant, & iustum ab eis calumniosè accusatum, velut rerum, & nocentem condemnabant. In hoc etiam
Iob. 9. sensu dixit Iob. Si iustificare me uoluero, os meum condemnabit me. Idest, si me uoluero pronunciare & asserere iustum. Vnde statim addidit. Si innocentẽ ostẽdero, prauum me comprobabit. Et quod ali-
Iob. 4. bi, idem Iob dicit. Nunquid iustificari potest homo compositus Deo? Solus nanque Deus iustificabitur:& nullus poterit uerè pronunciari iustus, si conferatur ipsius iustitia ad diuinam. Et in hunc sensum accipiendum est, ꝙ paulò ante dixerat, noster Lucas, quod pulicani, & peccatores iustificarũt Deũ, baptizati baptismo Ioãnis: quia dum ad prædicationẽ Ioannis conuersi sunt, & illius baptismo, baptizati sunt, Deum multipliciter ostenderunt iustum. Primò quia in hoc declarant Deum, non ad indignos, sed uel ad innocentes, uel ad iustos sua munera trãsferre. Secundo in hoc aperuerunt Deum esse iustum, tum in suis præceptis, tum in pœnis, quas peccatoribus obstinatis infligit: & merito agendam esse pœnitentiã, de eorum transgressione. Tertio recipientes prædicationem Ioannis hoc ipso probabant, illum esse iustum & ueracem, q. iuxta pollicitationes suas talem, ac tam sanctum uirum ante se miserat. In hunc etiam sensum intelligitur, quod modo explanamus: iustificata est enim sapientia à filiis suis, quia absoluta est, & iusta pronunciata, & ostensa iudicio omnium filiorum suorum. Id est omnium electorum: omnes quippe se ei sponte subdentes recepit, & omnes perfidos abiicit: & Deus iustificatur, nihil omittens facere ad omnium salutem necessarium, cum prædicauerit per Ioannem canticum lugubre, & ipse prædicauerit canticum lætitiæ. Sed de his satis.

¶ Videamus iam nunc, perpulchram historiam & exemplum admirabilis pœnitentiæ, cuiusdam mulieris peccatricis: cuius conuersionem, & Christi clementissimi redemptoris infinitam misericordiam, satis, egregie (ut solet) sanctus Euangelista Lucas scribit dicens. Rogabat autem illum quidam de Pharisæis, ut manducaret cum illo. Vulgare quidem illud est, radicẽ & originẽ ipsam ex qua mors est orta, fuisse per peccatum hominis protoplasti. Hoc expresse Paulus Romanis ait dicens, Per unum hominem peccatũ Rom. 5.
in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors. Quod si sola esset corporalis mors, tolerabile hoc uideretur, sed peccans Adam prius animam & confestim corpus occidit. Porrexit manum, ut ex Gen. 3.
prohibito comederet fructu, sed iubente anima:& sic trangressor præcepti, per cõsensum culpæ, prius animam occidit: unde corporalis mors, quæ fuit peccati pœna consequuta est. Cum itaque anima esset consentiens peccato, & corpus culpæ exequutor, Deus utrunque pœna mortis punit, animam captiuitati dæmonis tradens, corpus uero uermibus, & carnis corruptioni. Duplici huic miserabili morti subiectus erat homo, antequam mundi Redemptor, à summo cœlo: ad inferiorem terram descenderet, ad liberandum nos, ab his turpibus captiuitatibus. Illo enim moriente. ab animę morte, poteà uerò resurgente à corporis morte erepti sumus: qui in cruce pendens à dæmonis potestate nos eduxit:& sanguinem effundens animas nostras redemit, quique cũ gloriosus de sepulchro exiret, uita quo-

que

que triumphans à corporali morte exiuit. Quia ut Paulus fatetur, Christi resurrectio, fuit causa resurrectionis nostrę corporalis. Sed priusquam saluator mũdi, his duobus hostibus, bellum intulisset, prius etiam quam in campo cum illis cõgrederetur, & eos bello uinceret, & expugnaret: in uita prælium suscipere, & uires & potestatem, quam super eos habebat, ostendere uoluit. Intendit igitur noster euangelista Lucas, potestatem, quam Christus, è cœlo adduxit ad utranque mortem superandam, ostendere: ideo duplicem mortem, à Christo superatam, duplicèmque resurrectionem hac in parte describit. Superius in hoc capite, qualiter Christus in urbe Naim suscitauerit filiũ cuiusdam uiduæ in corpore mortuum, q. ad sepulchrum deferebatur, ostendit: nũc uerò explicat de muliere quadam peccatrice, in peccatis, & anima mortua, quam Christus ex morte peccati, & ex faucibus inferni eduxit, cum esset iam ultimo, ut deuoraretur.

1. Co. 15

Maximas uires, maximamque potestatem, quæ Christo insunt, in his duabus historiis & in his duabus resurrectionibus, in his denique duobus miraculis, quę Saluator noster fecit, egregius Euangelista Lucas ostendit, ut intelligamus & interioribus oculis inspiciamus, quã potestatem Christus afferat, è cælo in terram, quàmque ad liberandum nos à morte corporis & animæ. De resurrectione mortis corporalis iam diximus suprà, in historia adolescentis filij uiduę, sed nunc in hac historia, de spirituali animæ resurrectione agendum est. Res ergo sic se habet. Pharisæus quidam rogabat Christum ut comederet cum illo, quod conuiuium, Christus acceptauit, ex eos quod sciebat eum non paruum commodum ex illo reportaturum. Non esset nociuum, imò conducibile maximè, Iesum Christũ in nostris mensis semper habere: nec manducare, nec buccellam assumere nisi illum præsentem & præ oculis haberemus. Sic Tobias dixit filio suo. Vade, & uoca aliquos de tribu nostra, timẽtes Deum, ut epulentur nobiscum. Et Ecclesiasticus: Viri iusti sint tibi conuiuæ. Et Christus. Cum facis conuiuium uoca pauperes. &c. Isti hospites sunt inuitradi non mimi, parasiti, ioculatores, sed Christus, aut membra sua: qui sunt pauperes, & uiri probi. Hoc tamẽ hac nostra ætate inter diuites & potentes non ita contingit: non manducant siquidem ut Deo seruiant, sed ut gutturi, & inordinatò apetitui satisfaciant: nec Christum, ut pharisæus hic uocant, nec pauperem & mendicum qui Christum repræsentat inuitant, sed parasitos, & adulatores mensas lustrantes, & circumeuntes. Ideo dominus conqueritur per Esaiam dicens. Væ uobis, qui consurgitis ad ebrietatem sectandam, & negligitis opera domini. Vide etiam quod Christus non rogatus, nec inuitatus ingrediebat̃ domos peccatorum & publicanorum: quod nõ faciebat cum pharisæis, nisi rogatus. Sic Zachęum uidit: & non rogatus ab eo, domum eius est ingressus. Ratio horum est q.a publicani seipsos agnoscebant, & erãt humiles, atque ideo in domum humiliũ, non rogatus descendit: pharisæos uero superbissimos, uolebat humiliare, & ideo uoluit ut rogarent, ut sic rogando humiliarentur. [Et ingressus in domum pharisæi discubuit. Expende, quod non dicit, rogauit & discumbebat: sed rogabat, & discubuit. Poterat Euangelista dicere quod ingressus domum pharisæi discumbebat, & quod pharisæus rogauit: sed non dicit nisi quod pharisæus rogabat, & qđ Christus discubuit. Ostẽdit quantum Christus desiderat salutem nostram: adeo ut tenui clamore rogatus, statim se nobis tradat, & inuocantibus statim dicit adsum. Rogabat, præteritum est imperfectum, & discubuit præteritum perfectum. Nondum enim rogare desiderat, nondum (inquã) rogandi finem fecerat, cum iam Christus perfectè in eum beneficium contulerat. Promptissimus quidem est Deus ut nobis benefaciat: Vbi primum incipimus petere, licet non perfectè petierimus: iam ipse beneficium nobis petitum contulit. Considera (quæso) peccator, te peccatis obrutum & submersum, & quam paratus & promptus sit Deus ad te iuuandum ad uerte: adeo ut nondum ebulire, & te leuare incipias, cum iam Deus manum suam porrexit, & rectum te reddidit. Vix enim surgendi initium sumis, cum Deus te suscitauit.

Tob. 2.
Eccle. 9.
Luc. 14.
Esa. 5.
Luc. 19.

tauit. Mirabilis quidem est præstantia,
Psal. 31. quam Deus habet, in subueniendo peccatori. Ad hunc finem dicebat maximus ille pœnitens Dauid in Psalmo. Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam domino. Et non dicit, tu mihi ignosces: tu mihi eris adiutor: sed quid? & tu remisisti impietatem peccati mei: Nondum dixeram confitebor, ubi ipse iam mihi peperceras. Alibi quoque dixit. Imperfectũ
Psa. 138 meũ uiderunt oculi tui. Est sicut aquila, oculos habens apertos super cadauer. Vix nanque peccator in gratia Dei proficere exorditur, cũ Deus prope adest, ut eum à peccato liberet: antequam libro arbitrio
Esa. 30. perfectè utatur. Sic etiam Esaias ait. Ad uocem clamoris tui, statim, ut audieris, respondebit tibi. Non ait ad uerbum clamoris, quo in modo loquẽdi, iam est prolata sententia eius, quod innuere uis: sed inquit ad uocem clamoris, quoniam patet, quod uox est uehiculum uerbi. Mirum quoque non est, quod Christus rogatus ueniat: & ipse summè bonus licet iniuriatus, roget ut per nos uocetur. Qui ad ianuã clausam rogat, ut aperiatur, nonne ianua patefacta intrabit. Aduerte igit anima mea, quantũ Deus sit auidus tuæ salutis, qui licet pharisæi murmurent, ex eo, q̃ homines peccatores recipiat, licet etiam æmuli & inuidi insidias illi parent, & illum calumnientur: confestim tamen, & in ipso instanti, antequam pharisæus
Luc. 15. rogandi finem faciat, iam ipse sedet, & de quo rogabatur exequitur, nec ob aliud, quam ut animam tuam lucretur, & mulierem peccatricem cõuertat. Deus enim summe est diligens in his, quæ ad animæ tuæ salutem expectant: nec tam opportunum tempus prætermitti patitur. Vix si quidem pharisæus ad rogandum os apperuerat, cum iam Christus sedet, Tantũ amat peccatoris conuersionem, ut etiam cum inimicis sedeat, & insidias patiatur, ut animã peccatricis lucretur: uel ne moram faciat in cõuersione illius. Hic enim pharisæus (ut infrà patebit) non bene sentiebat de Christo, quia murmurauit, & non credidit illum esse prophetam: nihillominus tamen, inuitatus cum eo discubuit. Docet quod nos benignè, & simpliciter exhibeamus, cum his, qui nobiscum dolose agunt.

¶ Obserua, & uide, qualiter Deus à nobis inuitatus, conuiuium nõ recuset: nos uerò, etsi frequenter ab eo inuitemur, & rogemur, conuiuio nõ assentimur. Quod ipse inuitet nos satis patet in Apocalypsi, Apoc. 3
cum ait, Ego sto ad ostium & pulso. Si q̃s aperuerit ueniam, & cœnabo cum illo, Sed tu surdus es: & à Deo inuitatus conuiuia recusas, cum ad tuam utilitatem in uiteris. Obserua etiã, quod conuiuiũ hoc non prosanum, & à religione semotum, sed honestum, & religiosum erat siquidẽ saluator noster, in illo interfuit. Vtinam Dan. 5.
talia essent nostra conuiuia, & sic corporalem necessitatem acciperemus, ut spiritui sancto ostium patefactum esset. Sed comessationes nostræ, non aliæ, quam illæ, quas faciebat Babyloniæ rex Balthasar, qui non contentus uentrem expleuisse, uasa templi Dei humanis usibus promiscua faciebat, nec aliter quam pro meritis interiit. Sic nos creaturas Dei profanamus, utentes epulis, quas Deus creauit in ministerium uitiorum carnalium, sordium, & abominationum, & postea solutis linguis proximos infamamus. Prætereà Christus nullum habuit curam, de insidiis inimicorum, nec de murmurationibus, nec de sua propria persequtione: sed solum ut exequeretur munus ad quod missus est, hoc est ad saluandum peccatores. Aduerte autem, quod Saluator noster Christus, quicquid ad eum spectat, postponit tuæ saluti, & licet omnes nostros labores portet, pro salute tamen animæ tuæ, omnia dissimulat At nos uolumus ei seruire, & nihil laboris tolerare, & pro illo, nihil pati. Volumus ieiunare, & fame adstringi nolumus, uigilare, & orare, omni labore secluso. Eleemosynam erogare, & semper esse diuites, rem sacrã audire, sed quod templum prope sit: uerbum Dei audire, sed concionantis breuitatem exoptamus. Cũ denique Christus nobis seruiat, multa tolerando, nos illi absque aliquo labore seruire cupimus. &c. Obserua etiam, & uide immẽsam Dei misericordiam. Vide quam mutata, & trãsuersa sint tempora. Ille Deus ultionum, ille peccatorum magnus punitor, ille denique, qui ambulat ad auram post meridiem,

diem, ut uindictã sumat & iustitiam exequatur in uno peccatore: ille (ait Euangelista) iacet, ut peccatis ignoscat. Non ambulat, non discedit, non denique peccatores fugit, sed potius sedet, illos expectans, ut ad misericordiam, & ueniam consequẽdam accedant. Hoc, prisco tempore, ab eo sciscitabatur anima, optans peccatorum ueniam adipisci, indica mihi, ubi pascas, ubi cubes in meridie. Et quidem tam benignus, tamque mansuetus sit, ut sederet, ad nos in confessione audiendum. Nemo maneat, sed omnes ad eum cursitemus, festinemus, ad abluẽdum animas nostras in fonte aquæ uiuæ, peccatricem hanc mulierem imitantes: de qua sacer euangelista sic ait. [Et ecce mulier quæ erat in ciuitate peccatrix.] Aduerbium, ecce, emphasim habet, & magnam æstimationem. Sic Vagao cubicularius Holophernis, ut magnum & memorabile facinus, qđ mulier patrauit uirili pectore & animo narret, dixit: Ecce Holophernes iacet in terra, & caput eius non est in illo. Ecce ait Euangelista. Aduertite, considerate, attendite, & memorabile, & inauditum, narrabo facinus & mirabile: facinus (inquam) quale ab hominum memoria, & cogitatione recedere non deberet, sed præ oculis semper apponi. Ad alta, & sublimia nos attẽtos habere, conatur noster euangelista. Notate spectaculum. Phariseus inuitat Christum: sed ecce mulier uenit ad pascendum, & epulandum Christũ. Ecce mulier, quę antea fuit in causa, ut uniuersus mundus periret, nunc iterũ est causa, suo exemplo, ut per pœnitentiã ad Deum reuertamur. Pudeat iam puberes uiros, siquidem ita obnixè in peccatis iacent, ut debilis mulieris, & in peccatis submersæ pœnitentiam imitari erubescant. Ecce mulier, ex se debilis sed ex Deo præpotens: de qua non ab re habetur. Mulierem fortem quis inueniet? Mulier alio tempore peccatrix, obstaculis plena, nunc diuino auxilio cuncta hæc semouit. Hanc igitur inspicite, cum hac sitientibus cordibus accedite cum illo, qui clamans ait. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te Deus. Mulier in sensu, sed uir in operibus, publicam agit pœnitentiam: non ignara quod de peccatis publicis publicè pœnitere oportet: ut confundantur qui in arcana confessione peccata reuelare, & illorum salutiferam pœnitentiam accipere non audent. Ecce mulier in qua Sanctissimæ Trinitatis gloria refulget, de cuius eximia pœnitentia gaudent angeli, dæmones stupent, segnes & ignaui uiri confunduntur, & uolentibus sequi Christum gratiæ, & utilitatis doctrina præstatur. Phariseus inuitans Christum non pascit illum, cibo congruenti eius palato: ideo uenit hæc mulier, ut pharisei uices gerat. Iudaicus populus multiplicatis clamoribus deprecabatur Deũ uenire in domos suas, sed nunc Aethiopia illa, nempe quæ denigrata fuerit multitudine peccatorũ, p̃uenit manus eius Deo: sicut mulier illa Hęmor hoissa præuenit filiam archisynagogi. Sic etiam multi in peccatis obdormientes postea diuina gratia expergefacti, breui temporis spatio, excedunt meritis alios, qui licet erant in gratia, Deo tamen segniter seruiebant, &c.

Gene. 3 · Iud. 14. · Pro. 31. · Psal. 41. · Psal. 67. · Mat. 6.

¶Sed literam inspiciamus. In ciuitate ait euangelista, quod hęc mulier erat peccatrix. Caue tibi à peccatis ciuitatis, caue iterum à publicis peccatis cum homines, & honorem, & famam amiserunt. Detestabile enim est, cum quis publicè infamatur: & per plurimorum ora circunfertur. Non aliter se habet fama & honor in homine: ac cortex in pyro uel malo qui quidem cortex cum sit tenuis & leuis cõseruat fructum, quamdiu illum habet. Secus uerò si auferatur à fructu, trib. horis corrumpitur & uiolatur. Sic bona fama, etsi sit paruum bonum, respectu maiorũ bonorum animæ, siquidem temporalis quoque est: habet tamen uirtutem conseruandi homines in uirtute, qua amissa, cętera quoque amittuntur, corrumpũtur & uiolantur. Maxime nociuum est, in peccatis perseuerare, & bonam famam amittere: ut mulier hęc amiserat. Si forte fortuna nouam aliquam uestem induas, primis diebus respicis ubi sedeas, ne polluatur: ubi uerò iam sordescere cępit, parum tua refert de illa, & ubicunque mauis, sedes. Si cum habes puram conscientiam nimis ęs curiosus: sed ubi eam polluere,

& peccare cœpisti, tua uon refert. Cum taurus agitatur semper primos sti mulos sentit maximè: sed uirginis onustus, uon sentire uidetur, Peccatores prima peccata sentiunt: sed peccatis repleti, nullr affliguntur molestia. Si lucerna recenter extinguatur, exiguo labore inflammatur: difficulter tamen cum iam diu fuit extincta. Ità incipientes peccare, cito conuertuntur: in peccatis tamen obdurati, diffi-
Iob. 15. culter. De his autem peccatoribus ciuitatis dixit Iob, quod, bibunt sicut aquam iniquitatem: quia alij peccata comedunt, alij uero bibunt. Comedẽtes aliquid prius mandunt, & in ore uolutant illud antequam deglutiant: bibentes autem minime. Ita sunt multi q. peccatum mandunt & in illo sunt dubij antequam in assensu deglutiant: alij uero sunt qui nondum accedit praua cogitatio cum in consensu recipiunt. Hæc non aliunde oriuntur, quã ex infamia, & mala consuetudine peccandi: cum iam tandem peccator, peccandi metum amisit, peccatis gaudet, nec curam habet aliquam, quod mala eius, per uniuersæ ciuitatis ora circunferãtur, quoniam & honorem & famã amisit, ut hæc mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix, q. a iam infamata erat in ciuitate, & ab omnibus peccatrix habebatur.

¶ Vide etiam quod dicit, quod in ciuitate erat peccatrix. Quod si in uico uitam degeret, ubi raræ sunt conciones, ubi non cum magna solemnitate diuina officia exercentur, & homines uiuunt sicut bruta, tolerabile uideretur: sed in ciuitate, ubi tot habentur conciones, tot sunt templa tot sacedotes, & religiosi, tot denique auxiliatores ad animarum salutẽ, detestabile est. In ciuitate tam eximiæ doctrinæ, cur tot peccatores? cur tot Dei offensores? sed nunc peius in ciuitatibus, quam in uicis contingit. Debuerat enim optimo iure ibi maior uigere sanctimonia: ubi plures sunt iniquitates &
Soph. 3. peccata. Vnde Sophonias. Desolatæ sunt ciuitates.

¶ Prætereà, nonne in ciuitate illa alij erant peccatores? maximè, sed huius mulieris peccatum ex eo magis apparebat, quod genere illustris & nobilis erat: quæ quidem peccata magis notantur, magisque scandalizant. Hoc aduertere debent prælati, iudices, patritij & religiosi, qui sunt uelut spectacula cæterorum, & multis sunt scandalum, &c. Sed quia de his in initio capitis secũdi multa diximus: nũc alia consideremus.

¶ Aduerte quod quatuor sunt, quæ huius mulieris peccatricis culpam magis agrauant. Primum, quod sordida nimis erat iudicanda, eo quod peccata erant carnalia, quæ quidem licet non maiorem culpam, infamiam tamen maiorem expectant. Secundum est, quod fuit culpa publica: quia in ciuitate fuit peccatrix, & ex consequenti scandalum genuit. Tertium, quod istius peccata fuerunt plurima (ut hic ait Iesus) dimissa sunt ei peccata multa. Vltimum, quia peccatorum diuersis generibus erat subiecta, ait enim diuus Marcus quod ex illa Christus septẽ Mar. 16
dæmonia eiecit, quo in numero omniũ peccatorum diuersitas significatur. Sed maior Dei misericordia est quam huius mulieris, ac etiam uniuersi orbis peccatorum grauitas: & sic uenit ad se abluendum in fonte misericordiæ, & abluta, pura & mundata mansit: Verum pro maiori huius literæ expositione: quatuor hic dubia oriri videntur, quę scitu dignissima sunt. Primò quę mulier est hæc. Secundo cur illam non nominauit euangelista, nomine ꝓprio. Tertio, qualis peccatrix fuit. Quartò, quę ciuitas est hęc: quia dicit mulier, que erat in ciuitate.

¶ De primo Origenes, Theophilactus Or: tra. 1
Euthimius, tres asserunt fuisse Magdale- Mat. 25.
nas: sed Ioannes Episcopus Rophensis, & Teophi-
martyr, hanc opinionem à Iacobo Episco in ca. 7.
po Vienensi defensam, tribus uolumini- Luc. Eu
bus oppugnauit. Nuper etiam Ioãnes Fa thi. in c.
ber Stapulensis, libellum scripsit, de tripli 26. Mat.
ci Magdalena: qui quidem impertinentẽ, & inutilem assumpsit operam: cuius fundamenta ipse facilè possem soluere, & impugnare. Sed superfluum uidereť in hac re moras contrahere. Sunt alij qui duas ponunt Magdalenas, unam meretricem,
de qua hic Lucas: aliam uerò sororem La Chrys.
zari. Ex horum numero est Chrysosto- hom. 81
mu super Matthæum, & Bernardus in ser in Mat.
mone Magdalenæ, diuersimode tamen. & 61. in
Sed Augustinus, Gregorius, & Beda, & Ioann.

fere tota ecclesia, unicam aiunt Magdalenam. Ambrosius uero libro sexto in Lucam, ait dici posse unam fuisse & plures. Vnicam autem fuisse, quædam concilia concluserunt, ipsaq; in uniuersum credit ecclesia: contrarium uero asserere contra usum, & obseruatiam ecclesiæ catholicæ factum est: quæ in festo Mariæ Magdalenæ, de unica tantum agit Maria, &

Ioan. 12 hoc euangelium canit. Hæc est soror Lazari & Marthæ, quæ posteà effudit alabastrum unguenti super caput Iesu recumbentis: & quę audiebat uerbum eius,

Luc. 10 de qua Martha conquesta est: cui primæ omnium, post beatam Virginem, apparuit dominus, postquam resurrexit à mortuis: & Marsiliam uenit cũ fratribus post Christi Ascensionem. Vna est itaque beata

Mar. 16 ta Maria Magdalena, quæ peccatrix fuit: de qua Marcus ait, quod septem dæmonia eiecit Christus: & postea ut statim post hæc initio capitis sequentis, ait Lucas Christum sequuta est à Galilæa: ubi ea, quę hic narrat contigerunt.

¶ Secundò, cur illam non nominauit? Nempe quia notissima peccatrix erat, & ita cognita, & famosa peccatrix, quod nomen amiserat: ex operibus enim & ex malo, uel bono uiuendi modo vnicuiuque nomen imponitur, Qualem uitam eligis tale coram Deo, & mundo nomen consequeris: quoniam ex operatis nomen recipies. Sic dominus per Esaiam. Perdam

Esa. 41. nomẽ Babylonis. Per omnia enim cognoscimur. Nomẽ igitur à Babylone tollere, nihil aliud est, quam eam ignotam habere. Improborum nanque hominum cura, non est alia, quam in mũdo nomina, magnos titulos, & illustria cognomina obtinere: & in terris famam, & nomen parere, iuxta illud quod scriptum est, Vocaue

Psal. 48. runt nomina sua in terris. Sed quid omnia hęc prosunt, siquidẽ coram Deo nullum sortiuntur nomen, nec per approbationis scientiam cognoscuntur? Vnde egregius

Psal. 15. psaltes in persona domini. Nec memor ero nominum eorum per labia mea. ¶ Præterea, quia Euangelista mulierem, hanc peccatricem uocauit, nomẽ eius propriũ subticuit licet postea expresserit, cum dicit quod sequebatur Chri-

Luc. 8. stum ut doceat quod cum alicuius defectus narramus, eius nomee supprimere debemus at cum bona opera exponimus nomen tacere minimus debemus. Hac de Luc. 16. causa etiam Lucas, diuitem Epulonem, non nominauit proprio nomine nominauit uero Lazarum iustum & piũ. Deinde hanc non nominauit quoniam Euangelista non personam, sed culpam odio habet. Denique non est multum curiosus euangelista, in facienda inquisitione de hac muliere de eius nomine, domo & genere, nec de aliis mentionem facit ut doceat, quod non debemus esse nimis anxij, in inquirendis proximorum peccatis, potissimè in peccato carnis. Iudas filius Iacob, cum ad Thamar misit hędum, cum qua rem habuerat ubi adolescens rediit dicens quod talem mulierem non inuenerat, quis uero esset, aut quod nomen Gen. 38 sortiretur non fuit solicitus inquirere, sed potius dixit habeat sibi, certè mendacij nos arguere non poterit. Non debemus ergo prolixam inquisionem facere, ubi honor & fama periclitantur & maxime circa carnalia uitia, imò uero multa temporalia amittenda sunt potius quam ꝓximus noster in aliquod ueniat opprobrium quod multi prelati parum curant quidum exactè querere uolunt, quędam semi occulta pluribus faciunt manifesta. Pharisæus iste Simon sciebat quę & qualis erat mulier ista, sed euangelista hoc scire non cupit, sicut phariseus, de carnali muliere, ut processus & inquisitio sic innotescant, ut proprium nomen detegatur quia planè, & simpliciter hanc peccatricem appellat nec aliud quęrere intentes. Si tu forte uideas fœminam, quę in habitu & modo uiuendi parum honesta uideatur, statim quis, qualis, & qui uocetur inquiris, ut magis inhonestes & infames.

¶ Tertio qualis fuit hęc peccatrix? Multi opinati sunt quod fuit uirgo corpore, & quod solum mente peccauit, licet uana fuerit & nimis ornata, & composita uixerit ideoque quod peccatrix fuerit appellata. Hoc ego non credo uerum, nam Ecclesia utitur nominibus secundum communem modum loquendi non tamen dicitur aliqua mulier peccatrix, nisi corpore sit prostituta. Secũdò q.a si corpore

non fuisset corrupta, sed solum mente & corpore uirgo, tunc deberet Ecclesia inter uirgines eam referre, sicut retulit eius sororem Martham, præsertim cum post corruptionem solum mentalem, recuperetur uirginitas per cōtritionem. Tertiò Ecclesia non iudicat de occultis peccatis, sed de manifestis & opere perpetratis: cū ergo euangelista nominet illam peccatricem & in ciuitate notam, uidetur quod de eius manifestis peccatis scripserit. Alij uerò aliter sentiunt asserentes, quòd corpus suum omnibus tradiderit venale: hoc tamen ueritati & rationi dissonum uidetur, quod fœmina alias nobilissima, & à talis parentibus orta & diuitijs abūdans, in horrendo & infami prostibulo habitaret. Tales etiam mulieres ut in plurimū pauperes & misere esse solent: sed beata Magdalena ministrabat Christo, & eius discipulis de facultatibus suis, & sociabatur nobilibus & honestis matronis. Quapropter media uia incedendum est, ideoque crediderim quod hęc peccatrix non fuerit uirgo, sed per aliquod tempus ocio, & uoluptatibus turpiter se tradiderit, quapropter infamata est, & peccatrix habita in illa ciuitate.

¶Sed quæ ciuitas fuit hæc? Crediderim quod Naim, quam non nominat euangelista, ne idem bis repetat. Dixerat enim supra quod ibat Iesus in ciuitatē Naim vbi filium uiduæ suscitauit: ubi Ioannes discipulos misit ad Christum, & tūc prosequitur Lucas historiam dicens, quòd mulier
Matt. 8. quæ erat in ciuitate peccatrix. In ciuitate inquam Naim, quam iā noīauerat. Christus enim in Galilæa in mōte qui ꝑ duas leucas distat a Capharnao sermonem habuit: de quo descendens antequam ingrederetur Capharnaū in itinere leprosum mundauit, & ingressus ciuitatem Centurionis seruum sanauit: ac deinde ueniens in Naim filium uiduæ suscitauit, & Ioannes in hac prouincia Galilææ quæ sub ditione Herodis erat in castello Macherunta in carcere tenebatur, & ad Christum de carcere illo discipulos misit. Maria aūt Magdalena ex hac prouincia Galilęæ erat ex Magdaleel, de quo oppido fit men-
Iosu. 19. tio in libro Iosue in partitione terre sanctæ, quod cecidit in sortem tribui Neptalim: quod castellum est apud mare Galilææ, uel Genesareth in uno latere maris, & postea uocatum est Magdalū, quod nomen cum alijs mutantur, cum in latinam linguam uertuntur, ita ut pro Magdaleel sicut legitur in Iosue Magdalum appellemus, à quo mulier hæc uocata est Magdalena. Hæc omnia quæ beatus Lucas in hoc capite septimo literis mandauit in prouincia. Galilææ contigerunt. Et ut initio capitis sequentis statim post hanc historiam narrat sacer euangelista hæc Maria Magdalena a Galilęa sequebatur Christum cum aliis matronis eiusdē prouinciæ: ex quo patet quod in hac prouincia morabatur & hic conuersa est ad Christum, quæ uana mundi contemnens in habitu honesto Apostolica mulier pedestris Christum sequebatur audiens uerbum eius & seruiens ei, ac ministrans de facultatibus suis. Igitur cū in hac prouincia Galilææ esset in ciuitate Naim, & Xp̄i famam audiret, nouo miraculo resurrectionis filij uiduæ commota, & à Deo tacta ad Christum deuenit: cuius doctrina & concionibus auditis cōuersa, & magno lachrymarum numero madefacta, & gemitibus in cęlo irruentibus diuino ardēs amore in Deum transformata, se intra priuatam domum claudens uociferabatur, & non aliter quàm cerua sagittis diuini amoris icta misericordiam à Deo petebat, & sordes & peccata in quibus uitā egerat, lachrymabatur, & quasi intra se dicens. Ille qui uitam adolescenti mortuo restituit, poterit etiam mihi uitam præstare, iam in peccatis defunctę. Ille etiam qui solo manus tactu efficit, ut feretrum portantes sisterent, ducentibus me ad sepulchrum gehennæ terminum imponet. Per quatuor enim portatores nimis propere in gehennam ducor, per pulchritudinem uidelicet, per diuitias, per libertatem, & iuuenilem ætatem. Sed iterum atque iterum pedes eius attingā, & fortassis me sua manu tangere non dedignabitur, & sic quatuor hi me ad sepulchrū inferni ducentes sistent, & pedes mei ad malum currentes ultra non incedent. Ille uidua clamante ob filij mortem, ad misericordiam fuit motus: ego autem carens matre meam uicem dolente, meipsam desle-

defflebo & lachrymis meis pedes eius rigabo, ut misericordiam consequar. Nec enim in me sola pniam despectã habebit, si quidem omnes ad pœnitẽtiam uocat: & solo eius uerbo reuiuiscam, sicut filius uiduę reuixit. Vadam & reuertar ad eum quem contempsi. Propheta magnus surrexit in nobis: siquidem solo iussu mortuos suscitat. Per hũc uisitauit dñs plebẽ suam. Me igitur peccatricem oportet ad Deum conuerti, per hunc filium suum, q nos uisitat, &c. Cum igitur excellẽtissima hæc pœnitens omnia isthæc inter se ageret, remedium animæ suæ nõ distulit, sed statim, nulla interposita mora, quæsiuit fontem uitæ & misericordiæ, quo ire uolebat, ut suarum macularum & noxarum ablutionem susciperet. Ideo sequit͂ in contextu. [Vt cognouit quod Iesus accubuit in domo pharisæi.] Videns B. Maria Magdalena Christi benignitatem, & quod tã familiariter conuersabatur cum superbis Pharisæis, quod in domo eorum accumberet cum essent inimici eius, & hostes, ex hoc mota fuit ad quærendum illum: confidens quod bene cum ipsa faceret, sicut cum illo pharisæo faciebat. Non (inquit) repellet me iste, quamuis peccatrix sim, quandoquidem cum suis inimicis & cum peccatoribus conuersatur. Non paruos mihi eius misericordia adiecit stimulos: sed ingentes (ut dicitur) addit alas, ut ad eum accedam. Benignitas, qua cũ pharisæis eius inimicis, & cum superbis utit͂, me audacem reddit. Non ero ab eo despecta, licet hucusque innumeris peccatis eũ offenderim. Non paruam habeo spem, quod me peccatricem, & pœnitentẽ non despiciet, siquidem cum peccatoribus superbis, & in malitia obstinatis, manducat. Scio enim, quòd misericors est: ipse enim peccatores recipit, & mãducat cum illis, &c. Luc.15.

¶Obserua quod hactenus euangelista, huius mulieris peccata narrauit: nunc uero eius uirtutes, & conuersionẽ eximiam nobis exponere exorditur. Quemadmodum enim pictores, cum imaginem aliquam depingere uolunt, prius talis imaginis modum carbone deformant, & tũc deformis, & indigesta apparet imago: sed ubi uarios colores imponunt, & uiride super cæruleum, & aurum applicant, perpulchra apparet imago: sic hucusque noster Lucas Beatam Magdalenã uelut carbones descripsit, uocans illam peccatricẽ, & deformis tunc videbatur. Nunc autem auspicatur, in hac imagine uiuos, & perfectos colores applicare: ideo deinceps considerabis, quam pulchram, & perfectã eã describat. At in ipso narrationis primordio, ueram Dei cognitionem, & sui ipsius depingit. Quare in primis uerbis ueræ cõuersionis hominis in Deum, discursum notabis. Quia omnis nostra conuersio est, per diuinæ uirtutis influxum in intellectu & diuinæ charitatis igniculum in affectu & diuini brachij robur, in conatu: ideo tria hæc congruo ordine disponuntur. Virtutis splendor, quia cognouit: & charitatis inflammatio, quia attulit alabastrum unguenti: fortitudo, quia uenit, & stetit. Primo cognouit, in quo docemur, quàm fuerit anxia, in quærendo Christo & ut primum fuit conscia, quam prope aduentauerit, adduxit pretiosa aromata. Omnis nostra occupatio, & districtio, omnis denique nostra cura, cõsumi deberet in quærẽdo Iesu: qua re cognita, nulla huius mũdi mora detineri debemus. Quod primo narrat Euangelista in conuersione huius peccatricis, fuit uera cognitio, quam de Deo & de seipsa adepta ẽ. Quod primo Deus fecit, in creatione mũdi, fuit lux, & quod prius exequitur in reformatione parui mundi hoc est hoĩs, fuit lux, hoc est uera cognitio. Sic Dauid grauiter in Deum peccanti, quod primum Nathã propheta illi reprehenso in memoriam retulit, fuit cognitio propriæ culpæ per parabolam appositam. Sic Dauid interioribus oculis apertis, per parabolam illam, enormitatem peccati cognouit, & cum misericordiam à Deo deprecatus esset, & delicti ueniam perijsset, in hæc prorupit uerba. Amplius laua me, domine, ab iniquitate mea, & à delicto meo mũda me. Quare? Quoniam iniquitatem meam ego cognosco. Cum ergo peccatum meũ non cognoscebam dignus non eram, ut mihi indulgeres: sed iam nunc quia peccatum meum cognosco, dignus sum ut ex misericordia misericordiam præstes. Primus itaq; gradus est, ut cognoscas iniqui-

Gene.1 2.Re.12 Psal.50.

tatem tuam,& Deum quem offendisti,& postea ad illum qui mederi potest, & ueniam ꝑstare, & curare infirmitates tuas, opus est,ut uadas.Ideo sequitur. [Attulit alabastrum unguenti.]Venit inquã in domum Pharisæi,ad Christum, qui ibi accũbebat,& non uenit uacua, sed secum portans alabastrum unguenti,quod quidem vnguentum,non erat quid rude, & crassum: sed uelut liquida & tenuis suauissima aqua, quæ ex Arabia afferri solebat, erat(inquam)uelut aqua Angelorum, & multo præstantius, quia maximo pretio, & æstimatione habebatur. Alabastrum uero,genus est marmoris perlucidi, & coloris distincti, ex quo fiebant uasa unguẽtaria. Sed cur hęc unguenta odorifera ferebat? sciebat, quod peccata coram Deo sunt fœtida valde: ideo prius adducit coram eo odorem. In Exodo habetur,quod iubebat Deus,quod construeretur altare, in quo incensum, & multa alia odorifera offerrentur,habetur etiam, quòd postea deprecabatur Aaron suꝑ cornua altaris, semel per annum in sanguine qui oblatus est,pro peccato. Ante deprecationem igitur pro peccatis,præibant odores optimi. Sic peccatrix hæc mulier suauissimis odoribus uenit ad filium Dei,ne peccatorum fœtore Christum offendebat. Secũdò conatur illum mitigare muneribus: quemadmodum Iacob fecit, qui à Mesopotamia ingentia dona misit Esau fratri suo dicens.Placabo eum muneribus. Et quia in ueteri lege Deus iubebat, ut nemo coram eo appareret, absq; munere aliquo: ideo mulier hæc pretiosissimum hoc unguentum attulit: ne appareret uacua coram domino.

Exo.30.

Gen. 32 Exo.32. & 34.

¶Obserua hic primò,magnam solicitudinem,qua mulier hęc est usa,in sua conuersione,& in aduentu ad Christũ. Nullũ interposuit tempus,sed statim uenit. Si uiperã,uel colubrum aliquem, in sinu fortassis haberes:nõne sine mora abs te proijceres. Nõne cõfestim, & sine cõsilio abs te mitteres, & decuteres? Sed cur(quæso) peccata, quæ omni genere uiperarum, detestabiliora sunt,in sinu retines? & abs te non proijcis in uno instanti, sed cum illis dormis? Infœlix ille Pharao, cum domum,mensam, & lectum ranis plena haberet,& moneretur per Mosem, cõstitue mihi quando deprecer pro te, & pro seruis tuis,& pro populo tuo, ut abigantur ranæ abs te,respondit, Cras.Dicturus fuisset quod statim: siquidem tali plaga affligebatur, sed nullum responsum, isto prę stantius,reddi posset ab eo,qui paruo tẽporis momento, submergendus erat in mari,& eius anima in inferno comburenda.Innumeri hoc tempore sunt, Pharaoni similes, qui tam pestiferas habẽtes plagas in sinu,ut sunt peccata non statim ex se mittunt,sed dicunt, cras. Et de die in diem, sicut Pharao descendunt in profundum inferni.Fœlix Magdalena quam diligens, & solicita fueris in quærendo salutem animæ tuæ,uerbis exprimere nõ possum. Vt primum nanque fuit conscia,qđ Christus erat in domo pharisæi, absque mora aliqua,propria domo deserta, & officina peccatorum, tetendit ad domum, ubi erat uera salus. Sic Petrus,ut pœnitentiam ageret,locum, & societatem peccati deseruit,hoc est,palatium Pontificis,ut ꝑ hoc nobis innuat,quod nulla est uera pœnitentia ubi peccandi occasio non tollitur. Ingreditur per medios conuiuas, Ignominiosum quidem est, qualiter hãc mulierem mundus aggrediatur,sed ut habetur Græcorum ueteri prouerbio, uiro egeno inutilis pudor. Insania quidem est magna,ob uerecundiam,ea,quæ ad uirtutem spectant,deserere, uelut confessionẽ, cum est opus,ieiunium, & obseruationes & cætera pietatis opera. Horrendum dictum est,non pudere aliquem vulnerum, pudere autem uittarum. Nullam habuit rationem sapientissima mulier Magdalena cum strepitu mundano: quidquidem sæpenumero est in causa,ut in bonis operibus præclarisque actionibus retrocedamus, & inceptam uirtutem turpiter deficientes deseramus. Nec pœnitentiam distulit,quia peccatum est ignis, sine aliqua mora è pectore proijciendus, & ideo in initio horarum canonicarum, semper dicitur: Deus in adiutorium meum intende,quod in fine non dicitur,quia non lento gradu, sed nimia cum festinatione, debemus confugere ad diuinum auxilium, ad imitationem huius mulieris. Pœnitentiam nullo modo differas, nec pro-

Exod. 8

Exo.14.

Mat. 26

procrastines: in dies enim minus aptus eris, ad surgendum à culpa. Multis non secus euenire solet, ac uiatori, offendenti riuum, qui ex uno saltu trāsiri potuerat, sed tendit inferius æstimans, quod facilius transibit, at ubi inferius tendit, latiorem inuenit riuum. Sic peccator in initio posset ex uno saltu peccatum dimittere: at ubi procrastinat, difficultates augētur, & quanto magis tempus differt, tāto minus est aptus ad pœnitendum.

Confestim itaque, & absque ulla dilatione teneris peccator confugere ad medelam pœnitentię, ut mulier hæc. Non enim præstolata est, quousque Christus prandendi finem faceret, & se cum discipulis reciperet: ne per mediam turbam ingrediens quo Iesus manducabat, infamiæ notam pateretur, pœnitentiam non distulit, nec ad uesperum, nec ad mane præstolata est: sed nulla interposita mora, sine aliqua mansione, non respiciens dicta uulgi, recto tramite in domum pharisæi peruenit. Nullam cum dictis hominum rationem, nullam publicæ ignominiæ, quæ inde sequi poterat curam, sed solum salutis suæ animæ solicitudinem habuit, mundum sub pedibus constituit, nec alterius, sed Dei solius cura anxiabaẗ. Solum Deum quem offenderat, præ oculit constituit, cęterorum extra Deum immemor. Compūcta cum plena cogitationibus, atque suspirijs esset, totus ei fiebat angustus: nec poterat quiescere, donec ad dominum rediret: quem iam credebat Deum & Saluatorem suum. Non uerebatur confundi, despici, & irrideri. Sed oīa ista optauit, ut Deum quem maximè inhonorauerat per peccatum, sic faciēdo aliquam recompensationem, seipsam propter Deum uoluit despici & inhonorari, & seipsam præbuit confundendam. Contemplor hāc mulierem igne Spiritus sancti succensam & inflammatam, cuius officiū est expergefacere eos, quos habitat, ut ueniant ad Iesum Christum, quemadmodum lingua ad uerbum, sic Spiritus sanctus ducit ad Christum. Contemplor igiẗ beatissimam hanc, in uiscerib. inflammatam, & ex prius peccatrice, ob firmum propositum columbam in foraminibus petrę, dicentē. Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie, ne uagari incipiam post greges sodalium tuorum: Crediderim quod meridiana hora, erat opportuna ualde, ad quęrendum solem iustitiæ Christum: quia in mane concionabatur populo. Vtinam scirem (dicebat) ad quid dominum ad conuiuium, quod paraueram, duxi, ut præberem epulum, quod libenter uescitur, uelut alter Isaac, ut ab eo benedictionem reciperem. Certo equidem scio, quod sit pœnitentiæ amicus, & eius officiū est signo, Tau, signare frontes uirorum gementiū. Heu miseram & infœlicem, uagans semper incessi post greges sodalium, sequendo proprios sensus, & alia quę sunt mundi. Nunc uero, quia diuino munere pœnitendi tempus conceditur, uagari amplius nolim, nec sensuum affectus sectari. Sed cur Christum, in domo tua non quęris, mulier? cur non ducis illum in domū tuam sicut Matthęus, & Zachęus peccatores duxerunt? nescis quod peccatores recipit, & manducat cum illis? scio (ait) sed ita sum peccatrix, quod non mereor, ut intret sub tectum meum: nec tali beneficio sum digna. Quæ communicatio lucis ad tenebras? mihi enim sufficit, si tanquam caniculę concedatur esse ad pedes eius sub mensa, & quod micas immēsę eius bonitatis, & misericordię colligere detur. Quia igitur beata hęc mulier in hoc fuit modesta, quod dedignata est Christum introire domum suam, ideo postea meruit, quod sępenumero in illa hospitaretur. Pręterea, non corporis sanitatem, sicut hęmorroissa illa, tanta cum solicitudine, & diligentia, quęrebat: sed pro infirmitate animę accessit ad Iesum, quamuis hodie plus curatur de medicina corporis, quàm animę, & curiosius curant cibos corporis in conuiuijs, quàm cibos animæ, quod est uerbum Dei.

Cant. 1. Gen. 27 Ezec. 9. Luc. 15. Matt. 8. Mat. 15 Mat. 9.

¶ Obserua autem, ꝙ uidēs uulnera animæ suę, non diuinos aut pythonissam cōsuluit, ut Saul: non ad Pharisęos aut ad homines iuit, sicut Iudas: sed Deum quęsiuit, & ad Christum abijt, non ad mundū. Docet in tribulationibus, & angustijs nostris, Deum quęrere, & non in mundo sperare. Sic Centurio ille fecit, ut in su-

1. Re. 28 Mat. 27

perioribus in eius historia diximus: sic &
Mat. 15. Cananæa: & omnes sapientes: quapropter consequi meruerunt, quod optabāt.
Lucę 7. Et præterea, quæ in Centurionis historia
Mat. 28 diximus, aduerte: quod illi custodes, & milites q. sciebant Christi resurrectionē, uenerunt ad principes sacerdotum, & corrupti sunt pecunia, ut ueritatem celarent. Si ad Apostolos, uel ad alios probos uiros irent, tantum peccatum euaderent,
Ps. 142. hoc suo exemplo, egregius psaltes docet
Nu. 16. dicens domino. Eripe me de inimicis meis domine, ad te confugi. Videns qualiter Dauid, in persequutione ab hostibus Deum protectorem accipiebat. Sic in scriptura sacra Mosem, & Aaron, fecisse legimus: qui sæuitiam populi fugientes, ad domini tabernaculum euenerunt. Hoc
Mat. 11 & Christus nobis ait. Venite ad me om-
4. Re. 1. nes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. Infœlix ille Ochozias consuluit Belzebub deum Acharon. Innumeros habet similes Ochozias qui potius huius mundi plausum & auram, & hominum quærunt auxilium, quam diuinum adiutorium: ideo pro punitione infidelitatis permittente Deo, in laboribus suis, consolationem non inueniunt: quod Deus permittit, ex eo quod mundum, carnem, sanguinem consulunt, de Deo autem nulla cura. Deus & mundus, in duo collocantur extrema. Mundus enim, & mundani, nunquam fauent, nisi diuitibus & elatis honoribus, nec ad se alios adducunt, nisi illos, quos in sui defensione potentes uident: quod si quenquam decliuem uident, dicunt, pereat: & sic proiectum insequuntur. Mundus itaque uictorem in mundo sequitur: sed Deus contra nunquam nisi egeno subuenit nunquam nisi proiecto, & humili prospicit: semper denique se habet ex parte debilis. Quem uidimus unquam, magis ignominia, & nota affectum: quam fœminam Susannam? uidimus illā infamatā, inhonoratā, & ad necem damnatam. Nunquam in humano fauore confidit, nec ab illo uoluit iuuari: sed de illa scriptura ait, quod erat
Dan. 13. cor eius fiduciam habens in domino: & obsecrans Deum, dicebat. Deus æterne, qui absconditorum es cognitor qui nosti omnia antequam fiant, &c. Huic inuocationi, accedit Deus & famulam Susannam, ab omni angustia, & periculo eripuit: nec his contentus delatores interfici fecit. Diuinum hoc auxilium est nobis implorandum, in nostris laboribus: sicut Cap. 17.
Susanna, & beata Magdalena fecerunt. Maledictus homo (ait Hieremias) qui confidit in homine: & ponit carnem brachij sui, &c. Sedechiam illum regem Iuda quęrite, qualiter se habuit, cum à Deo se auertit, & totam suam spem, & fiduciam in conuicino rege Aegypti constituit: tunc etiam Hieremiæ non adhibuit fidem, ex Hier. 29
Deo monenti, quod exiret portas Hierusalem, ad excipiendum Nabuchodonosor, & eius duces: quia igit̄ prophetæ Dei non credidit, fuit incarceratus, & erutis oculis uidit proprios liberos interfectos. Non alio merito donat mundus, in illo confidentes, Sed longè aliter Deus ad se cōfugientes recumpensat: siquidem cum illa tempestate, Hieremias in Deo confidens, in uinculis iaceret, Nabuchodonosor iussit Nabuzardam generali duci, qui de Hieremia dixit, Tolle eum, & pone super eum oculos tuos, & nihil mali facias: sed ut uoluerit sic facies ei. Mirandum quidem est, quod idololatra princeps, habeat rationem honorandi Hieremiam, ex eo duntaxat, quod in afflictionibus Deum adiutorem assumpserit. Documentum hoc, & instructionem accpiamus, à muliere ac cauta, & sapienti: siquidem se depreditam uidens, Deum pro medela assumpsit, & sic commodata mansit. Clamemus ad Deum in angustiis, & afflictionibus, nō erit immemor nostri. Quis unquam ad Deum clamauit, qui non exaudiretur? Quis Deum intimo corde quæsiuit, qui non inueniret? Quis denique peccator sub umbra alarum, & protectione confugit, qui non potegeretur? Sicut Psa. 102
enim pater miseretur filiorum, misertus est dominus timentibus se: recordatus est, quoniam puluis sumus, &c. Sic etiam sapientissima hæc mulier, uidens quod solum Deum haberet, pro uera medelea, & quod eius anima periclitabatur, Christum pro remedio accepit, ouis pastorem, icta chirurgum, ægrota medicum quærit: illa denique quæ se uidit peccatorum deformitate pollutam, pergit

4. Re. 25

ad

ut abluatur in fonte misericordiæ. Cum reges & principes mundi sunt in sua aula, intra priuatum cubiculum recepti, nec alloquuntur, nec ad eos accedunt sui patricij, nobiles, & potentes, & pulchri, & decorati, quique in regia domo primas obtinent. Si uerò per arua diuagantur, uel iter faciunt, uel in uenatione distringuntur, quiuis homo abiectus, etiam pauperrimus pastor rudis, ad eos accedunt, & eos alloquuntur. Non dissimili modo, cum rex æternæ gloriæ Christus, erat in aula cœlesti, in cubiculo suæ potentiæ, & maiestatis, nihil ad agendum cum eo accedebant præter eos, qui præclaro sanguine erant orti, qui pretiosis uestibus ornabantur, uestibus (inquam) charitatis & gratiæ, atque innocentiæ; quales erant Angeli, Archangeli, Seraphini: factus uerò homo, & humana carne subsistens, & uiator, & humana natura indutus, publicanos, peccatores, latrones, meretrices, ad se accedere permittit, ad omnes loquelam dirigit, quibus exaudiri patitur. In patria vero nulli ad eum accedũt præter iustos, & sanctos, nec ad illum ingredietur, nisi iustus, & mundus corde, in hoc uerò mundo omnibus, ut inueniatur, & communicetur se præbet. Cum igitur sapiens hæc mulier, uideret Christum in hoc mũdo uenatoris munus exercere: & quod homines uenabatur: ad eũ accedere, ut ab eo uenaretur statuit, & mundo interfectam se ostendere, per cõuersionem ad Christum.

¶ Denique hic aduertendum est, quod ille qui eam suscipiebat, erat qui eam trahebat: sicut optimè adnotat Gregorius, in homilia, uocans Christum trahentem, & suscipientem. Flumina continuo fluxu ingrediuntur mare, nec die ac nocte fluẽdi finem habent. Ob quod mare non redundat. Huius rei ratio est, quia flumina ingredientia mare ex illo fuerunt egressa: iuxta illud sapientis. Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat. Ad locum unde exeunt flumina reuertuntur, ut iterum fluant. Per poros enim in profunditate maris, & per cataractas, & secretas uenas, occultè maria aquas ex se emittunt: quæ quidem aquæ in montibus & collibus apparere uidentur, unde flumina ortum habent. Maria itaque secrete fluminum aquas mittunt: quas postea in reuersione publicè recipiunt. Non aliter Christus mulierem hanc publicè recipit, secretè autem uocat: charitatem uerò, deuotionem, & lachrymas, & pœnitentiam, quæ præse ferebat, ipsemet Saluator occultè infundebat: occultè inspirationibus, uocatione illam ad se adducebat: licet publicè omnia isthęc munera ab illa reciperet. Dona & munera quæ inuisibili modo ex Deo procedebant, & huic communicabantur· postea uisibili reuersione ab ipso datore, grata habebãtur. Horum numerum receptor est, qui eam uocat, quique receptum antea præbuerat: sicut mare, qđ flumina ex se egredientia, publicè recipit. Nec.n. illa aduẽtare posset: nisi ꝑ Xp̃m uocata fuisset. Ezechiel.n. ait, Venit spiritus, & statuit me supra pedes meos: prius est ingressus spiritus, alias enim surgere non poterat: sicut nec peccator potest à peccato surgere, nisi prius spiritus Dei suscitauerit eum. Cogita quod peccator factus est Deo echo. Primo, quia sicut echo non respondet nisi prius infundatur spiritus: ita ut peccator respondeat, oportet quod Dei uox sonet à quo uocari, & inspirari necesse est, & quod postea peccator uoci Dei uocantis respondeat. Secundo, uox multum importat, echo uero parum operatur: nam licet uox octo syllabis constet, echo unicam inducit, quæ ultima dicitur. Sic nos frequenter à Deo uocamur, raro respondemus. Considera igitur peccator, & diligenter perpende, te à Deo esse conditum, & quod Dei uocationi respondere teneris: ut mulier hæc Deo respondit, & respondens, ad uocationem accessit: nõ mundi (inquam) sed Dei. Quodam Deus Samuelem uocauit, ille uerò ad Heli ibat. Samuel in iuuenili erat ætate, quę nõ mirum uideri debet alicui, quod aberraret, & falleretur: tu autem cum matura sis ætate audito uerbo Dei, uide respondeas, ut mulier isthæc respondit: & ad illũ tendas oportet, ut hæc fecit. Nullas facias moras, ut hæc: quæ quidem nulla interposita mora, dimissis omnibus, ad Deum tendit: & siquidem Deo nihil præstantius inuenies. Omnia deserere, & Deum quærere

Gre.ho. 33. in euang.

Eccle. 1.

Ezec. 2.

1. Re. 3.

rere teneris:nec ob aliquam rem Deo infariorem,detinēdus es, quominus tendas ad Deum.Igitur cum cauta,& sapiēs mulier, non accedit,nec vult apparere coram Deo uacua,sed portat alabastrum unguēti. Sed quid nunc operetur uideamus. [Stans retro.]Sicut publicanus,qui præ ve
Luc.18. recundia non audebat oculos ad cœlum leuare: quia solius Christi pudore impediebatur, & non reliquorum:& sic coram omnibus est ingressa,sed solum post Christi terga aufugit. Sic Dauid.Tibi soli pec-
Psal.50. caui. Quanuis contra Vriam peccaui, tui solius me pudet: nos autem non Dei,sed hominum pudore capimur. Solius Dei hæc mulier pudorem habebat.Pudor iste, timor, & modestia, & sui receptio,istam ducunt pœnitentem. Non uelut nostræ ætatis fœminæ,quæ licet, in reliquo anni discursu,communiter,& honestè incedāt, cum autem ad sacramentum pœnitentię recipiendum veniunt,tempore quadragesimæ,quam possunt ornatus induuntur, & ingrediuntur ostium templi, uanitate quadam & pompa elatæ, tanquam si nuptias adeant,& ludos frequentent,cum tamen ad confessarij pedes ueniant ad deploranda peccata:ut hæc fecit cum ad pedes Christi accessit. Aduerte, quomodo beata Magdalena accessit,irrisa & pudore, & ignominia affecta, ac meticulosa, se in terram prostrauit gestaminibus, & uestibus pretiosis omnino contemptis. Non audet Christum in faciem aspicere: sed retro præ verecundia stetit oculis dimissis. Non ut tu qui confessarium facie ad faciem intueris,& rides,& non curuata ince
Esth.14 dis.Regina illa Esther,cum Deum obsecrare uoluit, deposuit uestes regias, fletibus & luctui apta indumenta suscepit: & pro unguentis uarijs cinere, & stercore impleuit caput,& corpus suum humiliauit ieiunijs, omniaque loca, in quibus antea lætari consueuerat,crinium laceratione compleuit: & deprecabatur dominum Deum Israel. Omnia isthęc beata Magdalena fuit operata:sed tu cum ad deprecandum Deū uenis,& ad agendum cum illo,per politè, & nimis ornatè te induis. Iudith quoque
Iudi. 9. induta est cilicio, ad agendum cum Deo: & posuit cinerem super caput suum, & se humi prosternēs,ad dominum clamabat.

Sic Deus est inuocandus,& sic beata Magdalena inuocauit, quod debet esse documento pœnitentibus. Si ueniam quæris, indue te cicilio,& faciem tuam asperge ci
nere.In Exodo habetur, quòd cum Deus Exo.33
Israelitico populo esset iratus,quia uitulū adorauerant, iussit Mosi:ut ex parte sua, populo nunciaret. Populus duræ ceruicis es,Semel ascendam in medio tui & delebo te:iam nunc depone ornatum tuum, ut sciam, quid faciam tibi. Deposuerunt ornatum, & tetendit Moses tabernaculū, & uocauit illud tabernaculum fęderi, hoc est,pacis reconciliationis,& amicitię inter Deum,& populum. Hāc igitur historiam bene perpende,& disce,qualiter Deus iratus esset,eo quod cum essent peccatores, festiuitatis, & gloriæ uestibus uterentur, quibus depositis inita est pax: & præcepit Deus quod quoniam peccatores erant talem se gerendi habitum deponerent:quo quidem habitu Deus ad iram mouebatur.Vos etiam,peccatis onusti,uenis is ad petendam ueniam peccatorum. Venitis (inquam)recto gressu magna pompa,garrulantes,& ridentes, & perpolitè induti.
In festo expiationis cum peccata purga- Leui.16
bantur præcipiebat Deus, quod sacerdos uestiretur non serico, aut pretiosa ueste, sed stola linea. Oportet igitur, ut tam in ueste,quàm in incessu, humilieris coram Domino Deo tuo,vt tui misereatur:sicut
Daniel dicebat domino. In spiritu humili Dan.9.
tatis, & in animo contrito suscipiamur à Psal.50.
te Domine.Dauid etiam. Cor contritum, & humiliatum Deus non despicies. Ideo dominus præcepit loquens de festo expiationis peccatorum. Affligetis animas uestras in eo. Omnis anima quæ af Leui.23
flicta non fuerit die hac, peribit de populo suo,&c.

¶ Retro itaque stetit: illic enim assistere uoluit,ubi peccata eam constituerant, nam quemadmodū mundos corde Deus præoculis habet: sic peccatore post terga habet;& hæc mulier locum, ad quem per peccata fuerat ducta,elegit. Præterea re-
tro stetit, quia legerat in psalmo. Supra Psa.128
dorsum meum fabricauerunt peccatores. Et sic supra dorsum Christi peccata constituere uoluit.Verè Christus languores nostros tulit,& infirmitates nostras ipse portauit.

tauit. Peccata omnia nostra super suos hu
Esa. 43. meros Christus posuit, & nostrorum peccatorum pondus uoluit ipse sustinere: ut nos leuatos cerneret. Accepit igitur hæc mulier suorum peccatorum pondus, & in dorso Saluatoris collocauit: & illa subleuata, Christus uerò onustus mansit: ut pro illa & satisfaceret, & solueret. Si pręoculis Deus tua errata habeat, erit ut de te uindictam sumat: teque in gehennam mittat. Sed tunc post terga collocat peccata, cum illorum obliuiscitur: sicut tu ea quorum obliuisceris, in posteriorem manticam reijcis. Eo modo tuæ uitæ caue, qđ tuorum peccatorum uindictam Deus nō recordetur. Denique stabat retro: quia nō iustificabitur in conspectu eius omnis uiuens.
Psa. 142 Vultus enim Dei est super facientes
Psal. 33. mala, ut perdat de terra memoriam. A ter
Psal. 90. go uero ut scapulis suis obumbret nos. A
Esai. 38. tergo (inquam) ut post tergum suum pro
Exo. 33. ijciat omnia peccata nostra: si enim pecca
Psal. 85. tor eius faciem uideret, non erit salua anima eius. Num ergo sine magna ratione Dauid dicit. Protector noster aspice Deus & respice in faciem Christi tui. Non me aspicias, sed unigenitũ tuũ prius intuere. Si.n.cōtra peccata nostra irati sũt oculi tui & me ictu primo respiciant, moriar, perij: sed si oculi tui uideant filiũ, & per filiũ me ab eius tergo existentē respexerint, saluus ero. Radij enim oculorum tuorum per filium tuum transeuntes in eo mansuescēt, & mansueti ad me peruenient. Colloca erga Deus meus inter me, & te tuum unigenitum filium, crucem eius, sanguinem, & passionem, & merita: ita ut cum tua iustitia per sanguinem, & merita tui filij pertranseat, cum tandem ad me perueniat, iã mansueta, & misericordia plena sit. Ideoque hæc sapiens mulier stetit post terga Christi, constituens eum tanquam medium inter se, & Deum: ut pià, & mansuetè à Deo iudicetur. Excusatur cum Christo, se cum eo protegendo: ne pro debito rigore iustitiæ puniatur. Aspice Deus (inquit Dauid) sed respice in faciem Christi tui. Delector maximè (inquit) domine, ꝙ me aspicias, & mei sis memor: sed ea sola lege quòd prius respicias in faciem Christi tui: quoniã si ego post eius terga sim, & ipse eius faciem intuearis, manifestum est, quod ipsum prius quàm me intueberis. Si uerò a tergo Christi uenias, me prius uidebis: ideoque non dorsum, sed faciem respicias dico; ut me post terga existente, ipsum prius, quàm me uideas, & me retro constituere uolo, ut ante faciem filij tui ueniens, ipsum prius me, respicias. Igitur mulierem hanc à tergo Christi cōstitutam timidam & pudore affectam, atque dolore contemplare: & quid faciat ꝑpende. [Lachrymis cœpit rigare pedes eius.] Non dixit rigauit, sed cœpit rigare: quia stans in tantum prorupit fletum, ut antequam se inclinaret, inceperit rigare lachrymis pedes eius. Expende qualem, & quantum dolorem mulier hæc fuit perpessa. siquidem stans cum procero & magno esset corpore, tanta fuit lachrymarũ copia, quòd cum ab oculis per totum corpus defluxissent, fuerunt in sufficienti abundantia ad abluēdos pedes Saluatoris. Quod si uerum sit, quòd humi est prostrata pedes deosculando: & unguendo, prius tamen quam hoc faceret eos lauit, & rigauit (ita enim ĩ magno numero lachrymas effundebat) quòd itaque stans incœpit, humi prostrata perfecit. Stans cœpit rigare, & postea rigauit perfectè. Genuerat enim mulier hæc gelu quoddam intra pectus, peccatorum frigore confectum: sed accedente ad diuinum ignem, liquefactũ est gelu de corde suo, & magno impetu defluxit unda in superabundanti copia. Ideoque ei dici potest illud quod olim dixerat Hieremias loquens de captiua filia Sion. Magna enim est sicut mare contri- Thr. 32.
tio tua. Et tuarum lachrymarum copiam cui comparem non inuenio, nisi copiæ aquarum maris: amaritudo etiam qua lachrymaris, similis est amaritudini maris. Nouum & nunquam uisum miraculum est hoc. Sæpè numero uidi cœlum irrigãs terram, terram autem madefaciētem cœlum nũquam uidi, sicut modo: quoniam mulier hæc terrestris cœlestes pedes Saluatoris suis lachrymis irrigabat: & ita abũdè, & copiosè, ut uidimus. Ex quo sequiť, quòd licet lachrymæ lauent sordes peccatorum, non tamen quantæcunque lachrymæ sunt satis quamlibet graui peccato, nam grauia peccata grauissimis indigent lamentis, nam requiritur in contritione

aliqua

aliqua intensio. Scio tamen aliquos ex recentioribus theologis aliter sentientes, qui peccantibus facile securitatem promittunt, dicentes, minimam quamque peccatorum pœnitudinem (modo illa ex Dei amore procedat) ad grauissimũ quodque peccatum delendum sufficere. Quæ sententia utinam tam uera esset, quam pia: uereor tamen ne qui ita senserunt, ex-
Deu. 25 perientia illos docente, aliter iam sint nũc sentire compulsi. Nam si pro mensura delicti erit plagarum modus: cur etiam pro mensura delicti, non erit pœnitudinis, aut doloris modus: præsertim cùm peccatorum remissio, quæ pœnitentia interueniẽte præstatur, nõ extra iustitiæ regulas fie-
Hier. 6. ri credatur? De illis qui ita sentiunt Hieremias propheta loquutus fuisse uidetur cùm ait curabant contritionem populi mei cum ignominia dicentes, Pax, pax, & nõ erat pax. Cũ ignominia contritionem populi curat, q peccati, & nõ satis pœnitẽti cõtinuo securitatem promittit. Isti qui omnem dolorem omni peccato sufficere credũt similes mihi uidentur medicis imperitis, qui nulla morborum ratione habita, eodem pharmaco omnes mederi nituntur: cum alius morbus aliud medicamentum requirat, & aliud peccatum, aliã pœnitentiam postulet. Et in hanc sententiam omnes ueteres theologi, non solum quos scholasticos uocant, quibus non parum uidetur, sed primi illi Ecclesiæ patres sanctitate perinde ac doctrina illustres, manibus (ut dicitur) ac pedibus eunt. Dicamus ergo peccatorum remissionem diuino tantum pensari iudicio, non humano. Ac proinde cum nos lateat ipsa lachrymarum mensura quæ peccatis lauandis sufficiat, oportet, ut nunquam simus securi hac sola fiducia, quòd iã pro peccatis nostris ingemuimus. Ideo Dauid agnoscens peccati sui fœditatem, & nesciens an satis lachrymarum ad illam abluendam effuderit, precatur dominum dicens, Amplius laua me ab iniquitate mea: & à delicto
Psal. 50. meo munda me. Acsi diceret. Scio quidẽ me lachrymis esse ablutum, nescio tamen an plenè mundus euaserim: quia nescio an satis lachrymarũ effuderim, quæ tot, ac tantas peccatorum maculas mundare ualuissent. Ideo peto ut gratiam flendi quam semper impartitus es non subtrahas: quin potius oculis meis tribuas fontem lachrymarum, ut incessanter pro peccatis meis plorem lachrymasque ubertim fluam, quibus me iuuare possis. Ideoque hæc mirabilis pœnitens maximè flebat, multiplicabat suspiria, & lachrymis suis incessanter Christi pedes lauabat. Habebat peccata sua coram oculis mentis: & ipsi
oculi corporales undique affluenter flebant. Sic etiam Dauid. Peccatum meum Psal. 50.
contra me est semper. Id est, coram me ha- Dan. 2.
beo. Vidit nanque Nabuchodonosor rex statuam coram oculis eius, quæ habebat caput aureum, & pedes terreos, & futiles. Sic hæc peccatrix coram se habebat pristinum suuæ innocentiæ statũ, in quo quasi in capite aureo contemplabatur nobilem statum suæ innocentię: demum & ad quẽ statum peccata sua adduxerant, nempe ut esset ut iumentum, & sterquilinum apud Deũ. Deciderat à uita priori deaurata ad terrenũ, & miserabilẽ statũ: & hanc statuã corã se habens erat territa sicut Nabuchodonosor, & tremẽs cecidit ad Xp̃i pedes.

¶ Disce sicut Magdalena, & sicut alter Dauid coram te habere peccata tua, ut cõtinuo defleas. Sicut enim in horto, uel in uinea malæ sunt urticæ, & spinæ, sed reiectis ex interiori ponunt ea in septo, & circulo, quæ ibidem proficiunt, quia defendunt, & custodiunt uineam illæ spinæ nequis ingrediatur: sic tu tolle ab anima peccata, quæ sicut spinæ lecerant, & pungunt conscientiam: sed pone ea extra in circuitu habens ea in memoria, ut cõtinuo plores & defleas. Ideoque sicut translatio septuaginta habet, posuit Deus Adam post Gene. 3.
peccatũ è regione paradisi unde eiectus fuerat: ut uidens illum recordaretur peccati, & fleret, memoriam illius habens, & uideret locum ex quo eiectus fuerat Habens ante oculos hæc nobilis peccatrix Deum, quem perdiderat, & illum paradisum à quo eiecta fuerat ꝑ peccatum, non Iud. 17.
poterat non flere. Sic in libro Iudicum habetur, quod ille Micheas, plorans sequebatur milites quosdam, qui furati fuerant idola ex domo Michæę: dicentibus autem alijs quid fleret, respondit. Deos meos quos ego feci mihi tulistis: & quæritis, quid ploras? Igitur si ille miser pro Deo suo

suo uano, quem ipsemet fecerat sibi, tantum plorabat, quia Deum suum perdiderat: quanto magis debet quis de peccatis dolere, & plorare, cum uideat, quod perdi
Psal. 41. derit Deum suum uerum, & creatorem cœli & terræ? Fuerũt mihi lachrymæ meę panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, ubi est Deus tuus. Tristis nimis debet esse anima, & maximè flere: cum se adeo absentem uidet. Iure optimo deflere tenemur peccatores omnes nos ipsos in hac lachrymarum ualle cernentes, miserijs, ac peccatis onustos: culpis plenos, à Deo separatos, & à morte obsessos. Si enĩ
Iud. 11. filia Iepte duobus mensibus, plorabat uirginitatem suam cum sodalibus suis, quia mors appropinquabat: quãto magis nos, qui nescimus an hodie redditurí sumus rationem uitæ plorare debemus? Ceruus à Canibus obsessus deplorat: & hoc irrationale animal facit. Quanto maiori iure tu hoc facere debes, cum tot dæmonibus, tot infirmitatibus, tot periculis, tot deni-
Gen. 27 que laqueis sis obsessus? Esau deplorans Isaac patrem mouit ad consequendum optatum. Et sicut pluuiosum tempus est nimis aduersum oppugnantibus tormentis aliquã urbem: similiter & eodem modo lachrymæ aduersantur inimicis omnibus nostris, quoniã lachrymarum pluuia tentationum carnalium puluerem extinguit. Lamentabatur gloriosa Magdalena
1. Re. 15 super animam suam. Deplorabat Samuel Propheta interitum animę Saul, & una integra nocte nihil quicquam operatus est. Dauid quoq; uidens filiũ suũ in peccato fuisse interemptũ amare lamẽtabatur, di-
2. Re. 18 cens: Absalon fili mi, fili mi Absalon. Quãto magis tu ipse propria peccata deplorare debes, siquidẽ duo illi sancti sic deplorarunt aliena? Et Christus nihil aliud super Hierusalẽ deplorabat, nisi peccata aliena.
Luc. 19. Hoc medicamento animæ nostræ sordes mundantur. Vt enim Aegyptij submersi
Exo. 14. fuerũt sub undis maris: sic peccata delenĩ, & mortificãtur in aquis lachrymarũ. Ideo diabolus, sicut Holofernes, qui obstruxit
Iudi. 7. fontem, ut Bethuliam acciperet & obtineret: sic ipse lachrymarum fontem obstruere vult in nobis, ut nos capiat & obtineat. Hæc autem beatissima Magdalena fontẽ lachymarũ aperuit, & principẽ tenebrarũ & omnes Aegyptios peccatorum suorũ, aquis lachrymarum suffocauit. Plorauit Petrus, sed egressus foras fleuit: hæc autẽ inter epulas flere nõ erubuit: Mirum quidem est ꝙ in conuiuio & inter epulas in Mat. 26
festo lætitiæ tot lachrymas fuderit. In libro Numerorum legimus, ꝙ in maxima solẽnitate præcipiebat dominus offerre hircum pro peccato. Cur dominus in tanta solennitate iubet offerri sacrificiũ pro Nu. 29.
peccato? Nullũ gaudiũ, nulla solẽnitas est, ò homo, in qua non sit grata Deo memoria peccatorum. Non putes te domino rẽ ingratam facere, si inter epulas, & antequam commedas, suspires pro peccatis, si lugeas ea in præcipuis festiuitatibus. Sic enim Christus in summo honore qui ei ĩ hac uita mortali exhibitus est, quũ uniuersa Hierusalem triumphantium more illum excepit ramis uirentibus, atque lætis canticis defleuit in eo apparatu & pompa solenni aliena flagitia & scelera. Noue- Luc. 19.
rat optimè hæc prudens mulier dominũ non ploraturum propter aliquas molestias in illa solennitate, sed maximę lætitię causa: & dulciores illi futuras lachrymas contritas, & humiles cum dolore profusas quam omnia uina pretiosa atque epulas, quas illi pharisæus posset præbere. Nil loquebatur: ut intelligas apud Deũ plus valere opera quàm uerba. Nõ legimus quæ dixit, sed legimus quæ fecit: quoniam cœlum non paratur uerbis, sed bonis operibus, & uirtutũ exercitatione, quales erant uirtutes, quas hæc sancta mulier operabatur. Vide quanto amicior est Deus illorũ, qui fide uiua occupantur, & exercent se in operibus pietatis, & misericordiæ, quàm eorum, qui omnem suum fœlicitatem, & studium defigunt in phalerato Esai. 66.
sermone, & mũdanæ sapientiæ uerbis. Ad quem (inquit ipse) aspiciam, nisi ad contritum: & humiliatum, & trementem sermones meos? Cor contritum respicit Deus, & affectui pro respondet. Ne uerbũ quidem proferebat Moses, & dominus tñ dixit ei. Exo. 14.
Quid clamas ad me? Tot erant lachrymę, & gemitus mulieris huius, ut singultus penè ei obstruerent guttur, & quasi præfocarent, nec loqui poterat, ita contritione plena erat & lachrymarum riuo madefacta. Veruntamen intus in corde, quòd magis

magis aspicit Deus, & acceptus habet, mirificè persuadebat, & magnis uocibus clamabat, ardenterque orabat, diuinę misericordię opem implorans. Verbis nihil dicebat, tamen loquebatur in corde gemi-
Psa. 118 tibus, & clamoribus depromptis ex intimo pectore & profundo corde, & in ani-
Psal. 37. ma sua dicebat. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierint le-
Iud. 9. gem tuam. Quoniam iniquitates meę supergressę sunt caput meum, & sicut onus graue, grauatę sunt super me. Quapropter Deus cœlorum, creator aquarum, & dñs totius creaturæ: exaudi me miseram deprecantem, & de tua misericordia prę-
2. Pa. 33 sumentem. O domine peccaui super numerum arenæ maris, non sum digna uidere altitudinē cœli prę multitudine iniquitatis meæ: quoniam irritaui irā tuā, & malum coram te feci. Si tu es domine qui peccatores recipis, me quoque peccatricem recipe, sub alas infinitæ misericor-
Luc. 15. diæ tuæ Non enim me reijcere idcirco debes, quòd sum peccatrix: quandoquidem
Matt. 9 ad id uenisti ex cœlo in terras: non ut uo-
Mat. 15 cares iustos, sed peccatores; & oues quæ perierunt ex Israel. Scis domine quod literæ in libris exaratæ, si in ignem proijciantur dum in cineres non uoluuntur, legi possunt: si autem cultro radantur, legi nequeunt. Propterea, domine, obsecro te ne expectes abolere meas malas literas in gehenna: quoniam deleri nunquam poterunt, quin potius perpetuo legentur, nec in cineres unquam conuertētur, nec
Esa. 43. deficient in cōdemnatorum animæ. Ideo nunc quando tempus est acceptabile, dele iniquitatem meam. Tu domine per
Esa. 44. Esaiam dixisti. Ego sum qui deleo iniquitates tuas. Et iterum ais per eundem prophetā. Deleui ut nubem iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata tua. Si igitur ex alto cœlo terram descendisti, ut peccatores redimeres, incipe nunc, domine mi, & Deus mi, officium, & munus redemptoris implere: nec omittas tam præclaram opportunitatem, qualem nūc habes, quoniam adstat tibi ingens, quędā peccatrix in quam possis munus, ad quod uenisti exercere. Si cum peccatoribus manducas:
Luc. 15. en hic peccatricem quandam cum qua li-
Psal. 43. benter manducare potes. Sum etenim ego sicut stultus ille, qui in corde suo dixit. Non est Deus. Nam taliter uixi, acsi crederem non esse Deum. Nunquam ob amorem tuum laboraui, nec propter iustitiam timui, nec propter legem tuā declinaui à malo, aut propter promissa inclinaui cor meum ad bona opera. Nunquam propter collata in me beneficia gratias egi, nec peccatis finem imposui: & si scirem te omni in loco pręsentem esse. Oculis quidquid appetierunt concessi, non cohibui cor meum, ne uoluptates appeteret. Ad te confugio pondere peccatorum depressa, ut me exoneres, & in tot ac tantis miserijs & tentationibus positę, nō dedigneris promissa gaudia & leuamina concedere. Ecce uenio sicut imbecillis & infirma ad medicum, ut me sanet: ut peccatrix ad iustum & ad fontem iustitię, ut me iustificet. Non terrearis domine flagitijs meis: nam quo grauior est infirmitas, tanto magni facit artem medici, qui illam medetur, & quo maior peccatrix ego sum, tanto tu magis glorificaberis, &c. Hęc & similia intra se dicebat hęc gloriosa pœnitens, uiscera sua aperiens, & corde contrito, cœlum gemitib. & singultibus rumpebat. Hęc in corde uersans facti sunt oculi eius uelut defluxus aquarum, & acriter absq; intermissione super aĩam suam lugebat, in tantum q̃ pedes Christi rigabat, & perfundebat: quib. perfusis, & rigatis. [Capillis capitis sui tergebat.] Quāuis indignam se putabat tāgere Christi pedes: tamen amore uicta se cohibere non potuit. Amor enim uerus nescit modum: regulis non tenetur: tactu spiritus sancti ducta ad pedes inuoluitur: lachrymis rigabat, & capillis tergebat. Nūquid non erat aliud quo tergeret illos? Nūquid uel exiguum linteolum, aut prolixior subuculę manica (ut fęminis moris est) ad siccandum deerat? non equidem existimo. Sed tali amoris sanctissima fœmina compede detinebatur, ea diuinę cōuersationis mulcebatur uoluptate, ut nec uellet, nec posset, uel tantillū à pedibus domini discedere. Qua de causa mirū non est, si maluit capillis, quos prę manibus tunc temporis habebat, pedes domini abstergere, quam quęrēdis, tempus insumere, & suauitatis suę iacturam facere.

Hos

Hos igitur pedes fœmina prudentissima capillis siccabat, ore fouebat quos antea undanti lachrymarum riuulo abluerat: necnō sciens carnem domini purissimam omnis pudicitiæ & castitatis sedem atque originem esse, accessit supplex, ut diuino contactu pudicitia suæ sarciret ruinas, & concupiscentiæ deinceps lupatum inde-
Matt. 9. ret. Nam si tactus fimbriæ fluxum sanguinis in hæmorrhoissa siccauit, quomodo non magis tactus pedum Saluatoris, præsertim tam ardente deuotione iteratus, re-
Luc. 8. stringeret in hac carnalis concupiscentiæ fluxum. Auidior enim semper surgebat ab osculis. Et quemadmodum in fabula habetur de Antæo cum Hercule congresso, qui quo sæpius ad terram prosterneretur, inde resumptis uiribus, fortior ad pugnam surgebat: ita de hac non fabulosè, sed uerè dicere possumus. Nam quo sæpius deuotione superata in terram procidebat Maria, pedes Domini osculatura, animosior contra omnes dæmonum & concupiscentiæ uires resurgebat. Erat enim illorum pedum Christi filia, & quasi baptismo lachrymarum suarum renata.

¶ Hinc facilè colliges quanti intersit, quo animo quis ad dominum accedat.
Mat. 26. Iudas enim qui ad Christum accessit, dignissimamq; domini partem, quippe os tetigit: tamen quia animo impio accessit, non modo ueniam non inuenit, quin etiam exitium sibi parauit. Verum hæc pio & syncero affectu ad domini pedes prouoluta & remissionem peccatorum, & uitam inuenit æternam. Magnam præterea familiaritatem habuit cum Christo domino: & postquam conuersa est, nunquam uoluit in faciem alicuius hominis aspicere, nisi in faciem Iesu: ipsum sequebatur, Mariæ uirginis sanctissimæ affectu familiaris.

¶ Sexies autem legimus Magdalenam ad pedes domini processisse. Primo hic,
Luc. 10. in signum contritionis. Secundo cum sedens secus pedes domini, uerbum illius audiebat. Tertio quando pro fratre Lazaro mortuo orabat: ut nos doceret aliorū
Ioan. 11 miserijs & infortunijs comoueri. Quarto
Ioan. 12 in cœna Bethaniæ: cum unxit pedes & ca-
Ioan. 20 put domini: quæ fuit unctio deuotionis. Quinto in die resurrectionis Christi, cum cadens ad pedes noluit Christus, ut tangeret eum. Sexto in eodem die resurrectio- Mat. 28.
nis domini cum cæteris mulieribus, quando tenuerunt pedes eius & adorauerunt eum. Verum ut omnia officia in Christi pedes exerceret, audi quòd sequitur. [Et osculabatur pedes eius, & unguento vngebat.] Sicut uere pœnitens Deum timere debet, & iudicia Dei ante oculos habere: ita etiam è diuerso, ne desperet tristitiaq; nimia obruatur, se ipsum consolari debet, considerans Dei misericordiam: quia pa- Ioel. 2.
tiens, & misericors est, & præstabilis supra malitiam. Ideo osculabatur pedes eius, quod est amoris indicium: quia dilectos osculari solemus. Osculabatur enim pedes eius, & unguento, quo iam diximus, lassatos Christi pedes ungebat, tergebatque capillis.

¶ Quærere autem nunc libet, si sola fides peccata delet (ut pessimè asserunt impijssimi Lutherani) quorsum in tantis bonis operibus occupabatur hæc mulier? Et si male agit, cur à Christo laudatur, qui Pharisæo dixit, osculum mihi non dedisti, hæc autem, &c. narrans Christus & laudās omnia hæc opera bona? Cur etiam, ut superius uidemus in hoc capite, laudat Christus in Ioanne asperitatem uestium, constantiam animi, & ieiunium, dicens, uenit non manducans neque bibens? Valeant ergo iam, ualeant isti nebulones cum filio perditionis Luthero suo, qui tot animas his mendacijs fraude diabolica decepit.

¶ Obserua autem hic mulieris huius prudentiam eximiam, quæ eo usa est consilio, ut ea quæ mortis erant instrumenta in uitæ medicamentum traduxerit. Et quemadmodum theriaca, quę de ueneno uenenosa ipsa conficitur, arte tamen præsentissimum contra uenena medicamen redditur: sic mulier hæc ornatum, mundumque suum, quibus aliæ se uitiare solent, in cultum Dei conferens, medicinam de ueneno confecit. Capillos enim, quos antea componebat in Dei opprobrium, in pedes domini siccando impēdit. Oculos fuligine infectos fucatosque, quibus inaniter inspecturis, & inspiciendis satis operæ nauauerat, nūc lachrymis assiduis

urget,

urget, ut lauãdis domini pedibus aquam sufficiant. Os quondam lasciuis, impudicisque assuetum sermonibus, nunc deosculãdis domini pedibus imprimitur. Preciosa unguenta, aquarumq; rores odoriferi, quibus antea per singula membra perstillabat, modo ad pedes Christi sparguntur: non sine circunstantium admiratione. Vestes denique laboratissimæ, quibus olim ornata fulgebat: inter cõuiuarũ subsellia, ut domine ministrent sternuntur. Itaque omnibus quibus antea dæmoni obsequuta miserrimè fuerat modo Christo inseruit, eisdemque instrumentis, uitam quærit æternam quibus mortem quæsierat, memorabili pœnitentiæ & lachrymarum litura antiquum chirographum delens.
Greg. ho. 33. in euãg. Ideo diuus Gregorius in Homilia, ait. Quot in se habuit oblectamenta, tot de se inuenit holocausta: ut totũ seruiret Deo in pœnitentia, quicquid ex se Deum contempserat in culpa.

¶ Sic & nos huius exẽplo discamus uitã mutare & Christo dño seruire, ijsdẽ membris & instrumentis, quibus mundo & carni seruiuimus. Vnde Paulus ait, Sicut exhibuistis membra uestra seruire iniquitati ad iniquitatẽ: ita exhibete illa seruire iustitiæ in sanctificationẽ. Quasi apertius dixisset. Si lingua proximi tui famam læsisti: eadem incommodo illato medere, uel proximum laudando, uel te incusando. Si pedibus ambulasti in uia impiorũ, dirige gressus tuos in semitas iustitiæ: ut sic bono malum extinguas, &c. Huius autem doctrinę pulcherrima sunt in scriptura sacra exempla Cùm enim populus Israel egressus de Aegypto, circuiret terram Edon in deserto labore confectus tædere cœpit itineris ac laboris, & murmurauit contra dominum, & cõtra Mosem. Quare immissis à domino serpentibus qui perfidum ulciscerentur populum: postea tandem placato Deo nulla alia ratione tantæ calamitati subueniri potuit, nisi æneo serpente eleuato, in quem quicunq; aspiciebat à morsu illico sanabatur. Ecce quomodo eodẽ malo, quo erant uulnerati sanabantur. Serpens momordit, serpens curauit. Apud gentes etiã huius exẽpla nõ desunt, Nam cũ Philistæi arcã domini cepissent propterea; à domino essent percussi in secretiore parte natium, & mures uastarent terram, edocti à Satrapis suis fecerunt anos & mures aureos, quibus pro peccato suo dominum oblatis placauerunt. Sciebant quippe mala, quæ patiebantur, eisdem fore sananda malis. Sic etiam Christus eisdẽ instrumentis, & medijs quibus mortem intulit diabolus, nobis uitam dedit. Ideo crucẽ elegit, ut qui in ligno quoque uincebatur, in ligno quoque uinceretur. In Exodo etiam habetur, filios Israel in aures armillasque aureas, quas obtulerunt ut facerent uitulum, quem adorarent postea obtulisse domino, ut facerẽt tabernaculum domino Israel. Quod dederant ad idolum fabricandum: posteà compuncti, dant ad opus domini: & quibus antea diabolo inseruierant, eisdem Deo inseruiunt. Eadem ergo & nos facere debemus Deo offerentes omnia, quibus illum ante hac offendimus, carnem macerantes, sensus colligentes corpusque quod ante diaboli fuerat mancipium domantes, laboribus, & uigilijs assuefaciamus, ut relicto dæmone, Deum sequatur.

Rom. 6. | Nu. 21. | 1. Reg. 5 & 6. | Gene. 3. | Exo. 32. | Exo. 35.

¶ At ne fortè putes bona opera tua fore laboris sui fraudanda præmio, oculos quæso, tuos ad hanc mulierem conuerte. Quia retro stetit, conspectum resurgẽtis prima omniũ meruit: quia Christi pedes humiliter tenuit, ipsius discipula esse meruit, & ut ab eo doceret: quia lachrymarũ emisit flumina flammã in se uoluptatis extinxit: quia Christi lauit pedes, affectiones peccati à se mundauit: quia crine suo tersit dñi pedes, ideo maculas suorũ criminum a Dei memoria detersit: quia pedes Christi osculata est, reconciliationis pacẽ acquisiuit: quia unxit unguento, seuerum & iratum iudicem placauit. Multa enim officia fecit hec mulier Christo: sed plura accepit beneficia. Vnguentum.n. solum cum lachrymis & osculis attulit: pro quibus ueniã peccatorũ, & innumera gratiarũ reportauit priuilegia. Omnibus nanq; cæteris mulieribus pręter uirginẽ matrẽ charior & familiarior Xp̃o Saluatori fuit Magdalena: ita ut ubi abundauit delictum superabundaret & gratia. Et quemadmodum Salomon rex fecit, qui Sabbę reginæ multo plura q̃ ad eũ attulerat, aut ab eo petierat, dedit: sic Xp̃s Magdalenã simili liberalitate prosequutus est. Ergo oẽs uos
Rom. 5. 3. Re. 10

peccatores huius peccatricis exemplo ad medicũ salutis uenite, ad fontem pietatis, ad ueniam uitæ, ad thesaurũ gratiarũ. Non.n. alta sapit, qui se humiliat: non se subtrahit à nobis, quia verbũ caro factũ est: non est extraneus, quia cum hominibus conuersatus est: non est durus, sed facilem habet animum: non est rigidus, sed flexibilis: non seuerus, sed pius. Disce itaque peccator Deum hic quærere, & ueniã postulare, huius peccatricis exemplo: antequam obtenebrescat Sol, & sensus obscurentur, anteq̃ præoccupatus die mortis locum quæras pœnitentiæ, qñ inuenire nõ possis. Pudeat te uitam in risu & iocis trãsire, qui maiora forsitan peccata, q̃ mulier hæc peccatrix commisisti. Molliat cor tuum uberrimum lachrymarum profluuium, quo hæc mulier pectus perfudit suum: pudefaciat uiros, qui natura robustiores sunt, eximia peccatricis huius fortisque constantia. Denique o uos omnes, qui illius adhuc, in peccando similes extitistis enitimini, ut deinceps eam in pœnitentia imitari possitis: nec committatis, ut quam ad peccandum sequuti estis, eãdem ad pœnitendum ducem prætermittatis: ne melioris uideatur conditionis esse peccatum, quàm uirtus in nobis. Capite igitur, ne cunctemini tantam in actiones uestras ducem perpetuam, ut qui peccando eam imitari errarunt, pœnitendo etiam eadem duce sapiant. Quem non afficiet mulier hæc pudore? Sed hæc sufficiant, alia uideamus.

Ioan. 1.

Eccl. 12.

¶Expende itaque, quomodo peccatrix ista, & pœnitens statim patiatur culpæ præcedentis conuitium: statim sustinet temerarium iudicium, & continuo exponitur linguis obloquentium. Ista.n.sunt prima pœnitentium certamina: nã in ipso introitu emendandæ uitæ illico occurrunt tentamenta linguarum. Cum enim aliquis post secularem conuersationem conuertitur, statim probatur linguis hominum. Non.n.mentitus ille est, q̃ dixit. Accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & in timore, & præpara aĩam tuam ad tentationem. Sic & hæc mulier simul accessit ad seruitutem Dei, statim cœpit à mũdo cõflictari. Ideo sequit̃ in contextu. [Videns aũt Phariseus qui uocauerat eũ, ait intra se.] Laban Iacob discendentẽ sequutus est, ut quaquam posset ratione eum reduceret, quem continere non poterat: Moses etiam dixit domino. Ex quo loquutus sum Pharaoni, affligit populum tuum. Antequam sermo Dei audiatur, non est tentatio, aut murmuratio: sed ubi audieris Deum ei adhæseris, surgit statim tentatio. Dæmon enim eos persequitur, quos suspicatur, si se deserant, Deo adhæsuros. Atqui mirum nemini uideri debet, cur illico à conuersione, fidelibus insurgant diabolicæ tentationes: non enim nequicquam Christi militibus data sunt uirtutum, & sacramentorũ arma. Ideo ne rubigine uitiorum sordescant circunfusa iugiter contra dæmonẽ, eiusque coadiutores dimicandũ est. Qui hostium more, bellum non mouet contra illos, quos sibi amicos nouit: sed eos duntaxat expugnare contendit à quibus se deserendum timet: sicut contra hanc mulierem fecit. Sed singula uerba discutiamus.

Eccle. 12

Gen. 31

Exod. 5

¶Videns, inquit: Intuebatur mulierẽ hãc quam peccatricem esse sciebat, cum ipse multo esset nequior. Sed quoniam, quemadmodum oculus omnia circuncirca respicit, seipsum tamen non intuet̃, quia radios uisibiles nunquam in se conuertit: eodem modo illis euenit, quos nimia tenet solicitudo aliorum uitas & facta sciscitandi, suis supersedentes criminibus. Quare cauendum est, ne ita bona & mala aliorum perscrutemur, ut omnino nostrorum obliuiscamur. Erat quippe Pharisæus iste caligantibus imbecillisque oculis præditus, quod ò utinã uitiũ corporei tantummodo esset aspectus, neque etiam ad animæ irrepsisset oculos, quibus superbia inuidiaque obcœcatis, aliorum parua erratula, suis magnis criminibus prætermissis, acutissimè intuebatur. Verum, sicut qui debili sunt aspectu, sæpius libentiusque specillis utũtur, quàm speculo: quoniam speculum inspicienti ipsius formam & lineamenta multo explicatiora & uiuidiora reddit, specilla uerò nõ inspicientem referunt, sed omnia alia clarius uideri faciunt. Ita propemodũ euenit illis, qui charitatis luce carent, ea enim solicitudine aliena rimãtur

vitia, vt alios nobis oculis intueri uideantur, se autem nullis. Hac autem culpa vtinam solus pharisæus hic notãdus fuisset, nõ etiam ad multos Christiani nominis serperet, qui proprio obcęcati amore se cuium non amant, se nunquam animaduertunt. Quapropter sapientissimè antiqui philosophi dixerunt, quemuis hominem duas humeris gestare manticas, in quarum posteriore sua, in anteriore uero aliena portaret uitia. Quod optimè quidam poeta expressit his verbis dicens Vt nemo in sese tentat descendere, nemo. Sed præcedẽti spectatur mentica terga. Quo innuit humani ingenij peruersitatem cuius ea est in alienis notandis criminibus curiositas, ea demum in suis expendendis obliuio, ut ritè & aptè homini manticato cõferatur, qui aliena ad pectus, sua uerò ad dorsum appendit, sicut faciebat hic phariseus, quem tantus angebat alienæ conscientiæ stimulus, ut illam semper ob oculos habere uideret. Ideo precabatur Deum Dauid dicens, obscurentur oculi eorum ne uideãt, & dorsum eorum semper incurua. Id est cæcutiant, ne uideãt aliorũ uitia, & cernuo incedãt corpore, ut pedes suos, vmbram & imaginem gressus, corporisque sui cõsiderent. At nos contra facimus, quia aliorum uitia in crystallino intuemur speculo, cuius est natura omnia maiora, quàm sint facere: nostra uerò in vitreo, quod magnorum paruam repræsentat imaginem. Præterea sicut qui procul intuẽtes oppidum maximum paruum reputant: quoniam interstitij longitudine, formæ uisibiles attenuatæ in multo minore ad oculos perueniunt quantitate: sic qui in uitia sua oculos dirigunt qui pauci sunt, interuallo amoris proprij interposito minima iudicant, quæ si comminus intuerentur immania iudicarent. Quare dicebat Christus in euangelio, ut uidimus in capite immediatè præcedenti, uides festucam in oculo fratris tui, trabem autẽ quæ est in oculo tuo non consideras? Hunc autẽ defectum perspicuè natura ipsa nobis uidetur voluisse ostendere, si quidem ea oculos fabricauit arte, ut cum omnia uideant, seipsos nullo modo uidere possint nisi forte speculo obiecto. Quod tamen in corporeis non in spiritualibus oculis verum habet. Anima nanque nostra non modo ea, quæ foris sunt nouit, uerum ẽt se ipsam intuentem intuetur, considerantem considerat, & uidentem uidet. Præcipiebat in lege ueteri Deus, ut sacerdos immolaturus, coram speculo, quod in sanctuario erat appensum, ornaretur, ne forte quid indecorum aut ineptum in ornatu esset. Ita & tu, si uis exactè cultũ speculari tuum, indue tertiam personam eisdem ac tu moribus instructam: tunc demum quasi in speculo, poteris exactissimè te componere, atque ornare, placiturus Deo animæ tuæ sponso. Nam sic quę in alijs reprehensione digna duceres, tibi ipsi etiam imputabis, laudabilique deceptus fraude censuram facies tibi eorum, quæ tibi aliena ex artificio uidentur. Moses uirgã manu tenens, quandiu tenebat, uirgam utique esse iudicabat, si autem dimittebat, in anguem conuersam uidebat. In istum sanè modum se habent erga autorem suum uitia. Nam quandiu ea pęnes nos morari sinimus, placida mitiaque uidentur: si uero à nobis proijcimus in propria apparent figura sæua, ac uenenosa. Et quemadmodum peritissimi sartores facere solent, qui uestes prius leuiter cõsutas famulo induunt, ut applicatis singulis uestimenti, ad singulas corporis partes, facilius internoscãt, si quid tumescat aut trahatur, quo facto nihil ad perfectionem suam uestimento deerit? sic tu facere debes induẽs uitam tuã proximo, ne morum tuorum inexperientia decipiaris. Ita fecisse sapientissimum illum prophetam Natham legimus, qui iussus à Deo. ut Dauidem de peccato suo reprehenderet, parabolicam induxit narrationem de homine paupere, qui unica, quã habebat ouicula à magni gregis domino fuerat spoliatus. Quod sigillatim audiens Dauid exclamauit dicẽs, Viuit dominus, quoniã filius mortis est uir, q. fecit hoc. Non potuit enim magnitudo criminis in tertia persona positi occultari. Tunc Natham breuiter ad personam Dauidis sermonem conuertens ait. Tu es ille uir qui fecisti hoc rapuisti enim Berhsabe uxorẽ Vriæ, &c. Quæ uerba si nudè & planè in principio edidisset, non modo Dauidem

ad pœ-

Marginal notes: Persi. sat. 1. — Psal. 68. — Exo. 38 — Exod. 3 — 2. Re. 12

ad pęnitentiam non cogeret, uerum etiā (qui mos regū est delicta excusandi sua) uel grauiter pulsatus, uel acriter obiurgatus, aut saltem re infecta à regis conspectu discederet. Sed nunc iam ad rem ueniamus. Cùm igitur peccata aliorum cæcus iste consideraret, uidens, & non uidens: uidens inquā alios & seipsum nō uidens, ait intra se, occulte in hospitem suū

1. Pet. 4 murmurando, contra illud, quod admonet Petrus Apostolus. Hospitales inuicē sine murmuratione. Dixit autem intra se uerbo mentali quod est mentis conceptus, ex quo verbū uocale procedit. [Hic si esset propheta sciret utiq; quæ, & qualis est mulier, quæ tāgit eum.] Ex indignatione non nominat Christum dominū, sed ait hic, sicut nō nominamus eos, quos odimus eodem etiam modo Iudæi tempore passionis domini, cum ualde erant indignati, dixerunt. Hunc inuenimus sub

Luc. 23 uertentem gentem nostram. Et rursum.

Ioan. 19 Non hunc, sed Barabbam. Arguit præterea Christum quod hanc non cognosceret. Quod ideo demens iste putauit, quoniam dominus peccatricem illam supplici ad pedes suos prouolutam nisu, non illico repulerat: sed benigniter susceperat. Vnde factum hoc iuxta pharisaicæ arrotiæ morem perpendes, nō temere se iudicassx putabat, in Christo nihil esse diuinitatis: quandoquidem eam mulierem admittebat, cuius si propheta esset & mores cognosceret, & consuetudinem accessumq; longissime à se dimoueret. In quo satis apertè stultitiam suam ostendit. Primo quia bene poterat Christus esse propheta & illā non cognoscere. Deus enim solus est, qui omnia cognoscit: homines aūt licet prophetæ sint, multa ignorant. Quapropter male arguit dicens, qđ si esset propheta cognosceret illam. Bene Christus, qui Deus erat, hanc mulierem & omnia cognoscebat: attamē consequē-

1. Reg. 6 tia istius Simonis non est alicuius momēti. Nonne propheta erat Samuel & ignorabat quis filiorū Isai esset electus in Regem? Nonne propheta erat Natham, qui tamē consulens Dauid ut ædificaret erra uit: quoniā uoluntas Dei erat, ut Salomō

2. Reg. 7 ædificaret illud? Propheta & sanctus erat

4. Reg. 4 Eliseus, & dixit Giezi puero suo loquens de illa muliere. Dimitte illā, anima enim illius in amaritudine est: & dn̄s celauit à me uerbum hoc. Sciebat Eliseus tristem illam esse, quia lachrymantem videbat: causam tamen tristitiæ, & planctus fatetē se ignorare. Et Paulus ait. Misi ad uos, ut cognoscerem de fide uestra. Et ex parte cognoscit Paulus, & ex parte prophetat, 1. Th. 3.

& nunc per speculum uidet, & in ęgnimate: sed cum uenerit quod perfectum est, 1. Co. 13

quod ex parte est destruet. Nullus enim homo excepto eo, qui propter nostram salutem carnem est dignatus induere plenam habuit scientiam aut certam ueritatem. Sancti enim uiri tantum ea sciebāt, quæ illis à domino reuelabantur: cætera ignorabant. Sic ad singulas uisiones Zacharias, & Daniel suppliciter angelum deprecantur, ut exponat sibi, quæ sunt illa, quæ uiderant. Ratio autem huius rei in promptu cogitanti erit: quoniam diuisiones sunt donorum & gratiarum. Quare nec uates semper prophetabant, sed quando duntaxat spiritus diuinus illos arripiebat. Nam si spiritus prophetandi semper adesset prophetis requisitus, cur diceret Amos, Non sum propheta nec fi- Amos. 7

lius prophetæ: sed armentarius puer ego sum, uellicans sycomoros? Hoc dixit (ut Gregorius adnotat) quia ea hora, in qua requisitus est deesse spiritum propheticū sensit: ideo ait. Non sum propheta. Inepte ergo locutus est pharisæus iste dicens, si esset propheta sciret illam esse peccatricem, non propterea contaminaretur: nā quæ sancta sunt contaminari non possunt, nisi uitiorum cogitationem sponte participent. Habitauit in Sodomis Loth, & Iob in terra Hus, & pleriq; alij uiri sancti inmedio prauæ nationis splendide se habuerunt. Nihil ergo Christo, qui ipsa sanctitas erat, immunditiæ, ex colloquio, aut consortio peccatricis mulieris accidere potuit. Nemo inquinare ualebat eum, cuius tanta extitit puritas, ut in mūdum, hanc tantum ob causam uenerit, vt inquinatos, & immūdos peccati labe homines, sanguinis sui aspersione ablueret. Sed uideamus quam adducat pharisæus iste rationem quare mulier ista admitti nō debeat. Ait, [Quia peccatrix est.] Quā rationem parū prudens homo nō aduer-

Greg. hom. 1. ī Ezec. & 2. dialo. c. 21.

tit contra seipsum pugnare: quoniam infirmi molius, quàm sani tractandi sunt. Quis enim esset tam demẽs tamque nullius iudicii, qui duas habens manus alteram debilem, alteram uero ualentem in omni opere, quod faceret infirmã prius periculo & laboris exponeret, ualida diligenter asseruata? Inter prudentes homines membra infirma fouentur, molliusque & suauius exercentur, ut cõualescãt, & milites saucii, aut ægri diligenter curãtur & custodiuntur, ut postea pristinum nacti robur, imperatori suo gratiam rependant: Sapientissimè fecisse dominum nostrum, cogeris ò impie pharisæe, peccatricem Magdalenam ad se benigno accipientem uultu quam olim fortissimam contra dæmonem sciebat viraginem futuram confiteri.

¶ Obserua etiam quod uera iustitia dedignationem non habet, sed compassionem: falsa uero dedignationem, & peccatores contemnit. Boni nanque est, peccatoris misereri, mali autem indignari. Nemo enim tam seuerus est pusillorũ criminũ alienorum iudex, quàm ille, qui maximam scelerosus est: nemo tam perspicax est in alienis moribus discutiendis, q̃ ille, qui sui oblitus uiuit: nemo tanta atrocitate insequitur aliena uitia quam ille, qui sua usquequaque nititur excusare. Denique nemo tam acriter accusat proximorum errata, quàm qui multis obrutus sceleribus, quasi torpens, conscientiæ suæ ictus nõ sentit, aut curat. Vnde, siquis clericus aut religiosus humanæ communisque inbecillitate naturæ aliquando labitur in peccatum, à nullo tam acriter incusatur quàm ab illis secularibus, qui cõcubinarii, uel adulteri sunt. Alii enim, qui sanctius uitam instituunt proximorum honori parcunt, & secum reputãt, se quoque simili tentatione aliquando peccare posse. Quin uideamus uter iustior erat Christus an pharisæus? facilis responsio est. Christus dominus Dei filius non solùm bonus, sed ipsa bonitas, summa cum benignitate peccatores suscipit, illorumque miseretur: at pharisęi superbè, & arroganter illos insectantur & proiiciunt. Sic etiam Dauid fecit Semei, quem pœnitentiam ueniamq; implorantẽ sæuus Abisai morte puniẽdum iudicabat: uerùm prius Dauid supplicem vita donauit, eumque in amicitiam recepit suam immeritum. Verissima igitur est hæc Diui Gregorii sententia, ueram iustitiam compassionẽ habere, falsam uerò dedignationem.

2.Re.19

Greg. hom.34 in euãg.

Porrò hypocrita hic, qui prius uidebatur, & Christo opera pietatis administrabat, intus plenus erat oĩ malitia, & fraude, ideo indignabatur. Quapropter Christus dicebat illis. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritę, q̃ comeditis substantiã uiduę, orationes longas orantes. Væ uobis, qui similes estis sepulchris dealbatis, &c. Hi sunt Gabbaonitæ, qui habentes sotulares ueteres, utres scissos calceamenta perantiqua, & panes duros portãtes fefellerunt Israelitas. Sic hypocritæ simulant sanctitatem asperè induti exterius incedentes, fraudulenter interius sicut Gabbaonitę. Ita hic Pharisæus exterius pius apparebat, & liberaliter Christum inuitabat: uerũ interius uenenũ premebat, quo indignabatur contra illam peccatricem mulierem: quod non faceret si ut uidebatur, reuera bonus esset, ac iustus. Deniq; nõ modo in dominũ peccauit, illũ negãs esse prophetam obiurgansque, quod peccatricem suscepisset mulierem: sed etiam in illam mulierem: quam, cum uerè iam esset pœnitens, immerito peccatricem appellauit. Verum ille male de illa iudicabat, quia erat deprauatus affectu. Vt enĩ solis radius per uitrum uariis depictum coloribus ingrediens uitri colores, non autem suum reprẽsentat, ut cum sol sit unus, atq; idẽ, diuersus tamen pro colorũ uarietate appareat: sic homo affectu corruptus nõ ueros ac natiuos colores factis tribuit, sed qualis est eius affectio, tali colore rem ipsam depingit. Ingrediẽs enim iudicium per effectum, ipsius affectus colorem ostendit. Vnde uidebis eadẽ, quæ in uno laudant, in alio uituperare. Prudẽter equidã Agesilaus, ut est apud Plutarchum, quoties audiebat aliquos de aliorum laude, aut uituperio testimonium, dicere, existimabat non minus esse inquirendos, & discendos eorum mores, qui loquebantur, quàm eorum de quibus uerba faciebãt. Sic iste affectu deprauato talia de Magdalena loquebat, & talia de domino

Mat. 13 Luc.11.

Iosue.9

mino sentiebat, qualis ipsius animus erat. Quia Christo inuidebat, iudicauit nō esse prophetam:& quia Magdalenam dedignabatur, dixit peccatricem esse. Euangelista autē nō dixit peccatrix est, sed peccatrix erat. Olim enim peccatrix fuit, sed quando erat in domo pharisæi, iam non erat peccatrix illa, quæ per ueram pęnitētiam iustificata est. Hic autem pharisæus dixit, peccatrix est de præsenti: si dixisset peccatrix fuit uel erat, bene utique dixisset: sed cum ait peccatrix est, mētitus fuit. Non uidebat hic pharisæus in Magdalena opera peccatricis, sed sanctæ. Quia lugere peccata, pœnitentiam agere, pedes domini lassatos unguento ungere, & humiliter in terra sedere. hæc opera non erant peccatricis, sed sanctæ mulieris, Quare immerito illam peccatricem uocauit quam tam bonis intentam operibus uidebat. Similes sunt quamplurimi hodierna die homines huius pharisæi (principes præsertim ac reges) quos si cliens quispiam aliquando læsit raro apud eos bonam generare de se potest opinionem, quantcūunque correctior deinceps appareat, semper enim ab illo timent, & suspicantur malū. Hoc autem eo fit, quia nunquam præsentem, sed semper præteritam uitam respiciunt: unde eum, si semel deliquit, sæpius delictorum autumāt. Qua in re quātum errent nemo non uidet. Nam dic mihi, qui hodie errauit, cras non poterit iustificari? Si qui deliquit etiam nunc in delicto manet, merito peccator censebitur: sed si pęnitet, cur non in piorum numero habebitur? Inique igitur fecit pharisæus hic, qui mulierem iam ad meliorem uitæ frugem cōuersam, peccatricem ausus est uocare.

¶ Docemur hinc ut neminem, quantumcunque peccatorem contemnamus: fieri enim potest, ut qui hodie peccator est, cras sanctissimus euadat. Quis quondam Paulum uidit tantum ecclesię catholicæ aduersarium: qui iudicaret tantum apostolum futurū, ut uas sanctitatis, & electionis posset nūcupari? Quis latronū tātus unquā patronus extitit, q̄ eū, cuius uita oīs rapinis & ferissimis latrociniis cō sumpta fuit, ad eā aliqñ uiuēdi cōditionē peruenturum putaret, ut summā fœlicitatem assequeretur? Difficilè quippe creditu est, nisi ipsum dominum, testātibus euangelistis dicentem audiremus. Hodie mecum eris in paradiso. Rursum quis putaret mulierem peccatricem, famosamque in omni populo, ad tantum scansuram sanctitatis culmen, ut mereretur, in ecclesia Dei esse & uocari exemplar sanctitatis, speculum pœnitentiæ, dux errantiū, & predicatorū gubernatrix, cuius nūcio apostoli certiores facti sunt de dominica resurrectione, quibus dotibus usque adeo spōso suo Christo placuit, ut preter unam uirginem matrē omniū fœminarū fortissima dici possit? Nemo igitur quantunuis desperatis uideatur moribus contemnendus est: potest enim conuerti, & bene uiuere. Quare temerè iudicauit Pharisæus iste, siquidē eā bene agentem peccatricem esse reputauit, quam etiā peccātem contemnere non debuisset. Cum ergo Deus potēs si de sūmè scelerosis hominibus, sanctissimos creare & gloriosos potius commiserari quam contemnere peccantes debes: nescis enim cuiusque finem ante quem nemo, aut bonus aut malus dici potest. Imò q̄a ut ait Apostolus, omnes alter alterius membra sumus, iuxta legem naturæ, tenemur ægro tanti membro quaqua possimus subuenire. Sed iam ad contextum reuertamur. Et respōdens Iesus dixit ad illum. O immensam & ineffabilem misericordiā, bonitatemq; diuinā. Accusantibus Scribis, & Pharisæis coram Pilato nihil respondit Saluator: adeo ut ipse Præses eius patientiam miraretur & silentiū. Nunc uerò ille, qui famam & honorem suum tueri non curauit contra importunissimos calumniatores, peccatricis mulieris iniuriā nō sustinet, eiusq; suscepto patrocinio cōuiciatoris argumēta diluit. Generosa quippe liberalitas, & tanto patrono digna, qui non contentus fuit peccatores benigniter recipere, quin etiā eorū propulsat iniurias: quas molestiori animo fert, q̄ si sibi ipsi inferrent. Quod, ut iā diximus, uel ex eo patet: quoniā qui pro se nō responderet respondēs pro hac muliere, arguit pharisæum. Sic etiam Saulo Ecclesiæ persequutori dixit. Saule, Saule cur me p̄sequeris? Eho domine, cum eras cruciafixus, flagellatus, con

Act. 9.
Luc. 23
Lucę 7.
Ioā. 20.
1. Co. 12
Ioā. 19.

tit contra seipsum pugnare: quoniam infirmi molius, quàm sani tractandi sunt. Quis enim esset tam demẽs tamque nullius iudicii, qui duas habens manus alteram debilem, alteram uero ualentem in omni opere, quod faceret infirmã prius periculo & laboris exponeret, ualida diligenter asseruata? Inter prudentes homines membra infirma fouentur, molliusque & suauius exercentur, ut cõualescãt, & milites saucii, aut ægri diligenter curãtur & custodiuntur, ut postea pristinum nacti robur, imperatori suo gratiam rependant: Sapientissimè fecisse dominum nostrum, cogeris ò impie pharisæe, peccatricem Magdalenam ad se benigno accipientem vultu quam olim fortissimam contra dæmonem sciebat viraginem futuram confiteri.

¶ Obserua etiam quod uera iustitia dedignationem non habet, sed compassionem: falsa uero dedignationem, & peccatores contemnit. Boni nanque est, peccatoris misereri, mali autem indignari. Nemo enim tam seuerus est pusillorũ criminũ alienorum iudex, quàm ille, qui maximam scelerosus est: nemo tam perspicax est in alienis moribus discutiendis, q̃ ille, qui sui oblitus uiuit: nemo tanta atrocitate insequitur aliena uitia quam ille, qui sua usquequaque nititur excusare. Denique nemo tam acriter accusat proximorum errata, quàm qui multis obrutus sceleribus, quasi torpens, conscientiæ suæ ictus nõ sentit, aut curat. Vnde, siquis clericus aut religiosus humanæ communisque inbecillitate naturæ aliquando labitur in peccatum, à nullo tam acriter incusatur quàm ab illis secularibus, qui cõcubinarii, uel adulteri sunt. Alii enim, qui sanctius uitam instituunt proximorum honori parcunt, & secum reputãt, se quoque simili tentatione aliquando peccare posse. Quin uideamus uter iustior erat Christus an pharisæus? facilis responsio est. Christus dominus Dei filius non solùm bonus, sed ipsa bonitas, summa cum benignitate peccatores suscipit, illorumque miseretur: at pharisęi superbè, & arroganter illos insectantur & proiiciunt. Sic etiam Dauid fecit Semei, quem pœnitentiam ueniamq; implorantẽ sæuus Abisai 2.Re.19 morte puniẽdum iudicabat: uerùm prius Dauid supplicem vita donauit, eumque in amicitiam recepit suam immeritum. Verissima igitur est hæc Diui Gregorii sententia, ueram iustitiam compassionẽ habere, falsam uerò dedignationem. Greg. hom.34 in euãg.

Porrò hypocrita hic, qui prius uidebatur, & Christo opera pietatis administrabat, intus plenus erat oĩ malitia, & fraude, ideo indignabatur. Quapropter Christus dicebat illis. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritę, q̃ comeditis substantiã uiduę, orationes longas orantes. Væ uobis, qui similes estis sepulchris dealbatis, &c. Mat. 13 Luc.11. Hi sunt Gabbaonitæ, qui habentes sotulares ueteres, utres scissos calceamenta perantiqua, & panes duros portãtes fefellerunt Israelitas. Iosue.9 Sic hypocritæ simulant sanctitatem asperè induti exterius incedentes, fraudulenter interius sicut Gabbaonitę. Ita hic Pharisæus exterius pius apparebat, & liberaliter Christum inuitabat: uerũ interius uenenũ premebat, quo indignabatur contra illam peccatricem mulierem: quod non faceret si ut uidebatur, reuera bonus esset, ac iustus. Deniq; nõ modo in dominũ peccauit, illũ negãs esse prophetam obiurgansque, quod peccatricem suscepisset mulierem: sed etiam in illam mulierem: quam, cum uerè iam esset pœnitens, immerito peccatricem appellauit. Verum ille male de illa iudicabat, quia erat deprauatus affectu. Vt enĩ solis radius per uitrum uariis depictum coloribus ingrediens uitri colores, non autem suum repręsentat, ut cum sol sit unus, atq; idẽ, diuersus tamen pro colorũ uarietate appareat: sic homo affectu corruptus nõ ueros ac natiuos colores factis tribuit, sed qualis est eius affectio, tali colore rem ipsam depingit. Ingrediẽs enim iudicium per effectum, ipsius affectus colorem ostendit. Vnde uidebis eadẽ, quæ in uno laudant, in alio uituperare. Prudẽter equidã Agesilaus, ut est apud Plutarchum, quoties audiebat aliquos de aliorum laude, aut uituperio testimonium, dicere, existimabat non minus esse inquirendos, & discendos eorum mores, qui loquebantur, quàm eorum de quibus uerba faciebãt. Sic iste affectu deprauato talia de Magdalena loquebat, & talia de domino

phino sentiebat, qualis ipsius animus erat. Quia Christo inuidebat, iudicauit nõ esse prophetam: & quia Magdalenam dedignabatur, dixit peccatricem esse. Euangelista autẽ nõ dixit peccatrix est, sed peccatrix erat. Olim enim peccatrix fuit, sed quando erat in domo pharisæi, iam non erat peccatrix illa, quæ per ueram pęnitẽtiam iustificata est. Hic autem pharisæus dixit, peccatrix est de præsenti: si dixisset peccatrix fuit uel erat, bene utique dixisset: sed cum ait peccatrix est, mẽtitus fuit. Non uidebat hic pharisæus in Magdalena opera peccatricis, sed sanctæ. Quia lugere peccata, pœnitentiam agere, pedes domini lassatos unguento ungere, & humiliter in terra sedere. hæc opera non erant peccatricis, sed sanctæ mulieris, Quare immerito illam peccatricem uocauit quam tam bonis intentam operibus uidebat. Similes sunt quamplurimi hodierna die homines huius pharisæi (principes præsertim ac reges) quos si cliens quispiam aliquando læsit raro apud eos bonam generare de se potest opinionem, quantcũunque correctior deinceps appareat, semper enim ab illo timent, & suspicantur malũ. Hoc autem eo fit, quia nunquam præsentem, sed semper præteritam uitam respiciunt: unde eum, si semel deliquit, sæpius delictorum autumãt. Qua in re quãtum errent nemo non uidet. Nam dic mihi, qui hodie errauit, cras non poterit iustificari? Si qui deliquit etiam nunc in delicto manet, merito peccator censebitur: sed si pęnitet, cur non in piorum numero habebitur? Inique igitur fecit pharisæus hic, qui mulierem iam ad meliorem uitæ frugem cõuersam, peccatricem ausus est uocare.

¶ Docemur hinc ut neminem, quantumcunque peccatorem contemnamus: fieri enim potest, ut qui hodie peccator est, cras sanctissimus euadat. Quis quondam Paulum uidit tantum ecclesię catholicæ aduersarium: qui iudicaret tantum apostolum futurũ, ut uas sanctitatis, & electionis posset nũcupari? Quis latronũ tãtus unquã patronus extitit, q̃ eũ, cuius uita oĩs rapinis & ferissimis latrociniis cõsumpta fuit, ad eã aliq̃n uiuẽdi cõditionẽ peruenturum putaret, ut summã fœlicitatem assequeretur? Difficilè quippe creditu est, nisi ipsum dominum, testãtibus euangelistis dicentem audiremus. Hodie mecum eris in paradiso. Rursum quis putaret mulierem peccatricem, famosam que in omni populo, ad tantum scansuram sanctitatis culmen, ut mereretur, in ecclesia Dei esse & uocari exemplar sanctitatis, speculum pœnitentiæ, dux errantiũ, & predicatorũ gubernatrix, cuius nũcio apostoli certiores facti sunt de dominica resurrectione, quibus dotibus usque adeo spõso suo Christo placuit, ut pręter unam uirginem matrẽ omniũ fœminarũ fortissima dici possit? Nemo igitur quantunuis desperatis uideatur moribus contemnendus est: potest enim conuerti, & bene uiuere. Quare temerè iudicauit Pharisæus iste, siquidẽ eã bene agentem peccatricem esse reputauit, quam etiã peccãtem contemnere non debuisset. Cum ergo Deus potẽs si de sũmè scelerosis hominibus, sanctissimos creare & gloriosos potius commiserari quam contemnere peccantes debes: nescis enim cuiusque finem ante quem nemo, aut bonus aut malus dici potest. Imò q̃a ut ait Apostolus, omnes alter alterius membra sumus, iuxta legem naturæ, tenemur ægro tanti membro quaqua possimus subuenire. Sed iam ad contextum reuertamur. Et respõdens Iesus dixit ad illum. O immensam & ineffabilem misericordiã, bonitatemq; diuinã. Accusantibus Scribis, & Pharisæis coram Pilato nihil respondit Saluator: adeo ut ipse Præses eius patientiam miraretur & silentiũ. Nunc uerò ille, qui famam & honorem suum tueri non curauit contra importunissimos calumniatores, peccatricis mulieris iniuriã nõ sustinet, eiusq; suscepto patrocinio cõuiciatoris argumẽta diluit. Generosa quippe liberalitas, & tanto patrono digna, qui non contentus fuit peccatores benigniter recipere, quin etiã eorũ propulsat iniurias: quas molestiori animo fert, q̃ si sibi ipsi inferrent. Quod, ut iã diximus, uel ex eo patet: quoniã qui pro se nõ responderet respondẽs pro hac muliere, arguit pharisæum. Sic etiam Saulo Ecclesiæ persequutori dixit. Saule, Saule cur me ꝑsequeris? Eho domine, cum eras cruciaffixus, flagellatus, consputus,

Act. 9.
Luc. 23
Lucę 7.
Ioã. 20.
1. Co. 12
Ioã. 19.

ſputus, uulneribus innumeris ſaucius ſiluiſti, neque tortoribus tuis uerbum ullū aut puerulum, aut minax feciſti: nunc uerò uſque adeo expoſtulas in cœlo regnās ob contumelias tuis illatas? Quid eſt in cauſa? Enimuero tanto arſit dominus in uos amoris igne, ut pro noſtra ſalute leuiſſima iudicaret omnia, quæ in ſacratiſſimo corpore patiebatur, tormenta: nunc autem exiguam non fert ſuis factam iniuriam, quorum cauſa ille multas tulit contumelia innumeroſque cruciatus. Incredibilis eſt horum fauorum magnitudo: ſiquidem adeo clemens eſt dominus, ut taceat in iniurijs ſuis, & in alienis indignetur. Quis igitur erit tam duro & obſtinato corde, qui uidēs tantam benignitatem non conuertatur? Quis ſe non tradet ſpōte ſua in piiſſima eius manus: qui prætermiſſis contumelijs ſuis, alienas propugnat iniurias? Hæc ſane conſideratio debuiſſet ſufficere, ut ad Deum conuerteremur, illiuſque ad pedes prouoluti omnem curam ſecularem obliuiſceremur, qui tutiſſimum aſyllum & confugium noſtrum eſt. In hoc igitur potentiſſimo confidamus pro pugnaculo, inſurgentis in nos mundi minas contemnentes: nam, ut Paulus ait, ſi Deus pro nobis, quis contra nos? Sanctus quoq; Iob inquit, Pone me domine iuxta te, & cuiuſuis manus puguet contra me. Dauid etiam ait, Dominus protector uitæ meæ, à quo trepidabo.

Rom. 8.

Iob. 17.

Pſal. 26.

¶ Præterea nō ſolùm pro honore Magdalenæ reſpondit: ſed etiam phariſæum arguit, & illum confundit. Non enim tam gratum hominibus eſt, ut eos diligas & eis bene facias, quàm ſi etiam illorum inimicos arguas & confundas. Quod quia Deus nouerat cum olim referret Iudæis collata beneficia, dixit, Vos uidiſtis quid fecerim Aegyptijs. Et per Malachiam etiā dixit illis. Dilexi uos. Quærunt in quo hoc eſt, quæ ſigna dilectionis oſtendis nobis? Eſau inquit odio habui, & poſui montes in ſolitudine, &c. Et in primo Regum ſcriptum eſt Saulem equitibus ſuis dixiſſe, Non eſt qui doleat uicem meam ex uobis, nec qui annunciet mihi, eo quod ſuſcitauerit filius meus ſeruum meum aduerſum me inſidiantem mihi uſque hodie.

Exo. 19.
Malac. 1
2. Re. 22

Quanquam Saul ſæpe ſæpius expertus fuerat famulorum ſuorum fidelitatē, tñ ea contentus non erat niſi etiam Dauidem, quem ipſe perſequebatur, eodem modo perſequerentur, & odio haberent. Eodem ergo pacto ſe habet hic dominus, ut oſtendat ſe in oībus Magdalenæ amiciſſimum, non modo eam excuſat à crimine falſo obiecto, uerum etiam iniquum calumniatorem phariſæum accuſet, uera in eum retorquendo crimina. Qua in re ritè perſpicies Dei bonitatem, qui tanta cura & ſolicitudine ſuos ab omni calumnia tuetur.

¶ Duo autem ex hoc loco documenta colligimus. Primo diſcamus oportet in tribulationibus perſecutionibus, & murmurationibus malorum quæ nobis obijciuntur ab inimicis, & æmulis, tacere, patientiamque habere, Deo uindictam relinquētes, iuxta illud, quod ipſe ait. Mihi vindictam & ego retribuam. Quod ſi tu te ipſum ulciſcens uindictam anteuerteris, tacebit utique dominus. uerum, ſi tacere malueris, Deus pro te pugnabit. Sic fecit & ſapienter quidem hæc modeſtiſſima fœmina: quæ taciturnitate ſua Chriſtum patronum conſtituit ſibi. Vter eſt ad uindictam ſumendam potētior: Deus an tu? Certe Deus. Vter maior honor, per ſeipſum uindictam ſumere, an Deum habere ultorem? Certe hic. Si igitur Dei potentia ad uindicandum maior & uindicta honorabilior ſapienter facies, ſi iniurias tuas Deo uindicandas reſeruaris & huius mulieris exemplo tacere malueris, quàm cū ignominia, aut certe cum minori laude uindicari. Tacuit Iacob, ſed locutus Deus pro illo Laban minatus eſt. Tacuit Suſanna, nec ſenes impios ullo refellebat argumento: at preſto fuit Deus qui illam patrocinatus defendit. Nihil reſpondebat Moſes fratribus ſuis Aaron, & Marię murmurantibus, ſed non defuit illi in tali caſu Dei patrocinium. Tacebat Iob exprobrantibus amicis: uerum Deus cauſam illius agens grauiter eos obiurgauit laudans ſerui ſui ſanctiſſimi Iob mirabilem patientiam, inquiens Iob pro illis oraturum. Tacebat Demum Magdalena Chriſto pro illa reſpondente. Quod ſi dixeris, phariſæus intra ſe loquebatur, ideo non colligitur

Deu. 32
Zach. 9.
Ro. 12.
Gen. 31
Dan. 13
Nu. 12.
Iob. 42

ligitur ex hoc loco Magdalenam patienter tacuisse,siquidem pharisæum murmurantem non audierat. Ad hoc respondetur:etiam si ex uerbis ipsius pharisæi non collegit Magdalena explicatissimè contumeliam sibi illatam,tamen quia ex uerbis inter Christum & pharisæum ultro citroque habitis coniectari potuit, & nihil inde mota in pio perstitit officio, nihilo minore digna laude est. Discamus secundo ex hoc loco eam esse naturam, & conditionem murmurationis, ut plus emolumenti quàm damni illis,in quos intenditur afferat. Quare uerè dicere possumus Magdalenam multò fuisse maiori obstrictam debito pharisæo illi murmuranti, quàm si ipsam laudasset: eius enim murmuratio,Deum fecit esse patronum.Quo quid fœlicius? Nam proculdubio si pharisæi animo insedisset Mariam laudare non esset cur Christus loqueretur: sed quoniā murmurauit, Christum sibi opposuit defensorem: quo facto mulier illa tanto dignata fuit patrono. Plus igitur commodi illi attulit murmuratio,quam laus afferre
Ori. ho. potuisset, ut optimè expendit Origenes
8. i. Nu. in Numeris,nullo tempore accipimus Mosen usque adeo a Deo fuisse laudatum, quam tūc, cum Aaron & Maria fratribus murmurantibus, eius honor periclitabatur. Quod duodecimum Numerorum caput legenti facile patebit quantis contra fratres suos Moses a domino fuerit laudibus ornatus. Maria seipsam lepra infecit, Mosem fratrem suum laude decorauit:sibi ignominiam & opprobrium, fratri gloriam & honorem peperit. Eodem ergo modo quo olim Dominus pro mose stetit, tuetur & nunc honorem famulæ suæ Magdalenæ: & quemadmodum tunc Aaron & Maria laudato fratre Mose confusi sunt, ita modo pharisæus celebratis Magdalenę egregiè laudibus pudibundus discessit. Quin quemadmodum, qui candelam digitis emungit seipsum digitosque inficit fumo fungoque compresso,at ipsam multo reddit clariorem: sic pharisæus iste Magdalenæ more perstringens nitidiores fecit, & semetipsum retortis a domino eisdem argumentis inquinauit. Hoc idem tibi continget quoties de proximo tuo murmuraueris: illi enim proderis, tibi autem nocebis. Nam omnes, qui in alios maledicunt,illos multo clariores & nitidiores reddunt. Sed quid dominus dicat huic pharisæo,audiamus.[Simō habeo tibi aliquid dicere. At ille dixit. Magister dic.] Vide hic & cōsidera Christi benignitatem maximā. Hominem superbum & inuidum, qui Christum dominū, ac si non esset propheta,contemnebat,leniter & mansuete alloquitur:& uolens illum corrigere,non conuitijs,aut iniurijs, sed blando illū compellat sermone.Ideoq; cum proprio nomine nominat, in quo suam lenitatem ostēdit,tum illum nominando, tum etiam quasi postulando ab Psa.140
eo loquendi facultatē.Scriptum est enim. Corripiet me iustus in misericordia & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinget caput meum. Docet etiam hic Christus Saluator noster, ut quod possimus, conuiuiorum murmurationes incidamus. Nam D. Augustinus coram mensa sua hos duos uersiculos fecit inscribi. Quisquis amat dictis absentum rodere uitam, Hanc mensam indignam nouerit esse sibi Eodem ergo modo qui uerè sanctorum esse uult imitator omnino debet, maledicentium consuetudinem & sermones effugere. Sed procedamus.Ait ergo dominus huic pharisæo. [Duo debitores erāt cuidam fœneratori, unus debebat denarios quingētos & alius quinquaginta. Non habentibus illis,unde redderet donauit utrisq;. Quis ergo cum plus diligit?]Fenerator iste dñs est,qui ve- Greg.
niens ad mortem uniuscuiusque pecuniā lib. 16.
exiget cū vsura gratiarū. Debitores autē mor.ca.
isti sunt Simon & Maria Potest etiam di- 2.
ci, quod nos simus Dei debitores, quia omnes illum offendimus. Nam si dixerimus,quia peccatum non habemus,nosipsos seducimus,& ueritas in nobis non est. 1.Ioa.1.
Dicuntur autem peccata,debita,nō quod ea debeamus,uel Deus hęc a nobis exigat sed ideo peccata debita uocantur quia nō fecimus,quod debuimus facere: & ob iudicij pœnam debemus. Et sicut pecuniā, quam quis dēt creditori,si non soluit statuto tempore dupliciter incurrit debiti, supra pecuniam,quam debet:nempe debitū culpę,eo quod nō soluit,per quod fecit contra charitatē & fidē, & offendit credi-

ſputus, uulneribus innumeris ſaucius ſiluiſti, neque tortoribus tuis uerbum ullũ aut puerulum, aut minax feciſti: nunc uerò uſque adeo expoſtulas in cœlo regnãs ob contumelias tuis illatas? Quid eſt in cauſa? Enimuero tanto arſit dominus in uos amoris igne, ut pro noſtra ſalute leuiſſima iudicaret omnia, quæ in ſacratiſſimo corpore patiebatur, tormenta: nunc autem exiguam non fert ſuis factam iniuriam, quorum cauſa ille multas tulit contumelia innumeroſque cruciatus. Incredibilis eſt horum fauorum magnitudo: ſiquidem adeo clemens eſt dominus, ut taceat in iniurijs ſuis, & in alienis indignetur. Quis igitur erit tam duro & obſtinato corde, qui uidẽs tantam benignitatem non conuertatur? Quis ſe non tradet ſpõte ſua in piiſſima eius manus: qui prætermiſſis contumelijs ſuis, alienas propugnat iniurias? Hæc ſane conſideratio debuiſſet ſufficere, ut ad Deum conuerteremur, illiuſque ad pedes prouoluti omnem curam ſecularem obliuiſceremur, qui tutiſſimum aſyllum & confugium noſtrum eſt. In hoc igitur potentiſſimo confidamus pro pugnaculo, inſurgentis in

Rom.8. nos mundi minas contemnentes: nam, ut Paulus ait, ſi Deus pro nobis, quis contra nos? Sanctus quoq; Iob inquit, Pone me

Iob.17. domine iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra me. Dauid etiam ait, Dominus protector uitæ meæ, à quo trepidabo.

Pſal 26. ¶ Præterea nõ ſolùm pro honore Magdalenæ reſpondit: ſed etiam phariſæum arguit, & illum confundit Non enim tam gratum hominibus eſt, ut eos diligas & eis bene facias, quàm ſi etiam illorum inimicos arguas & confundas. Quod quia Deus nouerat cum olim referret Iudæis collata beneficia, dixit, Vos uidiſtis quid

Exo.19. fecerim Aegyptijs. Et per Malachiam etiã

Malac.1 dixit illis. Dilexi uos Quærunt in quo hoc eſt, quæ ſigna dilectionis oſtendis no-

2.Re.12 bis? Eſau inquit odio habui, & poſui montes in ſolitudine, &c. Et in primo Regum ſcriptum eſt Saulem equitibus ſuis dixiſſe, Non eſt qui doleat uicem meam ex uobis, nec qui annunciet mihi, eo quod ſuſcitauerit filius meus ſeruum meum aduerſum me inſidiantem mihi uſque hodie. Quanquam Saul ſæpe ſæpius expertus fuerat famulorum ſuorum fidelitatẽ, tñ ea contentus non erat niſi etiam Dauidem, quem ipſe perſequebatur, eodem modo perſequerentur, & odio haberent. Eodem ergo pacto ſe habet hic dominus, ut oſtendat ſe in oĩbus Magdalenæ amiciſſimum, non modo eam excuſat à crimine falſo obiecto, uerum etiam iniquum calumniatorem phariſæum accuſet, uera in eum retorquendo crimina. Qua in re ritè perſpicies Dei bonitatem, qui tanta cura & ſolicitudine ſuos ab omni calumnia tuetur.

¶ Duo autem ex hoc loco documenta colligimus. Primo diſcamus oportet in tribulationibus perſecutionibus, & murmurationibus malorum quæ nobis obijciuntur ab inimicis, & æmulis, tacere, pa- Deu.32

tientiamque habere, Deo uindictam relin Zach.9.

quẽtes, iuxta illud, quod ipſe ait. Mihi vin- Ro. 12.

dictam & ego retribuam. Quod ſi tu te ipſum ulciſcens uindictam anteuerteris, tacebit utique dominus uerum, ſi tacere malueris, Deus pro te pugnabit. Sic fecit & ſapienter quidem hæc modeſtiſſima fœmina: quæ taciturnitate ſua Chriſtum patronum conſtituit ſibi. Vter eſt ad uindictam ſumendam potẽtior: Deus an tu? Certe Deus. Vter maior honor, per ſeipſum uindictam ſumere, an Deum habere ultorem? Certe hic. Si igitur Dei potentia ad uindicandum maior & uindicta honorabilior ſapienter facies, ſi iniurias tuas Deo uindicandas reſeruaris & huius mulieris exemplo tacere malueris, quàm cũ ignominia, aut certe cum minori laude

uindicari. Tacuit Iacob, ſed locutus Deus Gen.31

pro illo Laban minatus eſt. Tacuit Suſan- Dan.13

na, nec ſenes impios ullo refellebat argumento: at preſto fuit Deus qui illam patrocinatus defendit. Nihil reſpondebat

Moſes fratribus ſuis Aaron, & Marię mur Nu. 12.

murantibus, ſed non defuit illi in tali caſu Dei patrocinium. Tacebat Iob exprobrantibus amicis: uerum Deus cauſam illius agens grauiter eos obiurgauit laudans ſerui ſui ſanctiſſimi Iob mirabilem patien

tiam, inquiens Iob pro illis oraturum. Iob.142

Tacebat Demum Magdalena Chriſto pro illa reſpondenti. Quod ſi dixeris, phariſæus intra ſe loquebatur, ideo non colligitur

ligitur ex hoc loco Magdalenam patienter tacuisse, siquidem pharisæum murmurantem non audierat. Ad hoc respondetur: etiam si ex uerbis ipsius pharisæi non collegit Magdalena explicatissimè contumeliam sibi illatam, tamen quia ex uerbis inter Christum & pharisæum ultro citroque habitis coniectari potuit, & nihil inde mota in pio perstitit officio, nihilo minore digna laude est. Discamus secundo ex hoc loco eam esse naturam, & conditionem murmurationis, ut plus emolumenti quàm damni illis, in quos intenditur afferat. Quare uere dicere possumus Magdalenam multò fuisse maiori obstrictam debito pharisæo illi murmuranti, quàm si ipsam laudasset: eius enim murmuratio, Deum fecit esse patronum. Quo quid fœlicius? Nam proculdubio si pharisæi animo insedisset Mariam laudare non esset cur Christus loqueretur: sed quoniā murmurauit, Christum sibi opposuit defensorem: quo facto mulier illa tanto dignata fuit patrono. Plus igitur commodi illi attulit murmuratio, quam laus afferre potuisset, ut optimè expendit Origenes in Numeris, nullo tempore accipimus Mosen usque adeo a Deo fuisse laudatum, quam tūc, cum Aaron & Maria fratribus murmurantibus, eius honor periclitabatur. Quod duodecimum Numerorum caput legenti facile patebit quantis contra fratres suos Moses a domino fuerit laudibus ornatus. Maria seipsam lepra infecit, Mosem fratrem suum laude decorauit: sibi ignominiam & opprobrium, fratri gloriam & honorem peperit. Eodem ergo modo quo olim Dominus pro mose stetit, tuetur & nunc honorem famulæ suæ Magdalenæ: & quemadmodum tunc Aaron & Maria laudato fratre Mose confusi sunt, ita modo pharisæus celebratis Magdalenę egregiè laudibus pudibundus discessit. Quin quemadmodum, qui candelam digitis emungit seipsum digitosque inficit fumo fungoque compresso, at ipsam multo reddit clariorem: sic pharisæus iste Magdalenæ more perstringens nitidiores fecit, & semetipsum retortis a domino eisdem argumentis inquinauit. Hoc idem tibi continget quoties de proximo tuo murmuraueris: illi enim proderis, tibi autem nocebis. Nam omnes, qui in alios maledicunt, illos multo clariores & nitidiores reddunt. Sed quid dominus dicat huic pharisæo, audiamus. [Simō habeo tibi aliquid dicere. At ille dixit. Magister dic.] Vide hic & cōsidera Christi benignitatem maximā. Hominem superbum & inuidum, qui Christum dominū, ac si non esset propheta, contemnebat, leniter & mansuete alloquitur: & uolens illum corrigere, non conuitijs, aut iniurijs, sed blando illū compellat sermone. Ideoq; cum proprio nomine nominat, in quo suam lenitatem ostēdit, tum illum nominando, tum etiam quasi postulando ab eo loquendi facultatē. Scriptum est enim. Corripiet me iustus in misericordia & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinget caput meum. Docet etiam hic Christus Saluator noster, ut quod possimus, conuiuiorum murmurationes incidamus. Nam D. Augustinus coram mensa sua hos duos uersiculos fecit inscribi. Quisquis amat dictis absentum rodere uitam, Hanc mensam indignam nouerit esse sibi. Eodem ergo modo qui uerè sanctorum esse uult imitator omnino debet, maledicentium consuetudinem & sermones effugere. Sed procedamus. Ait ergo dominus huic pharisæo. [Duo debitores erāt cuidam fœneratori, unus debebat denarios quingētos & alius quinquaginta. Non habentibus illis, unde redderet donauit utrisq;. Quis ergo eum plus diligit?] Fenerator iste dn̄s est, qui veniens ad mortem uniuscuiusque pecuniā exiget cū vsura gratiarū. Debitores autē isti sunt Simon & Maria. Potest etiam dici, quod nos simus Dei debitores, quia omnes illum offendimus. Nam si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. Dicuntur autem peccata, debita, nō quod ea debeamus, uel Deus hęc a nobis exigat sed ideo peccata debita uocantur quia nō fecimus, quod debuimus facere: & ob iudicij pœnam debemus. Et sicut pecuniā, quam quis dēt creditori, si non soluit statuto tempore dupliciter incurrit debitū, supra pecuniam, quam debet: nempe debitū culpę, eo quod nō soluit, per quod fecit contra charitatē & fidē, & offendit creditorem:

Marginalia: Ori. ho. 8. i. Nu. — Psa. 140 — Greg. lib. 16. mor. ca. 2. — 1. Ioa. 1.

torem:& debitum pœnæ, quam debet iudici, eo quod contra iustitiam exigit. Sic, eo quod non fecimus debitum nostrum Deo, cui obligati sumus, contrahimus duo mala, uidelicet, peccatum, siue culpam, & reatum siue pœnam. Et hæc duo nomine debiti intelliguntur. Ideo rectius in oratione Dominica dicimus, dimitte nobis debita nostra: quia debitũ plus est quam peccatũ. Nã per debitum petimus dimissionem culpæ & pœnæ, at per peccatum dimissionem tantum culpæ. Nam peccatum multoties dimittitur quoad culpam

Exo. 32. manente pœna, ut patet in Exodo, cum dimittebatur populo culpa conflati uituli, Mose orante pro eis. Et post remissionẽ culpæ dixit dominus Mosi. Ego autem in die ultionis uisitabo hoc peccatum eorũ.

2. re. 12. Percussit autem dominus populum pro reatu uituli, quem fecerat Aaron. Sic etiã Dauidi peccatũ dimisit dominus quoad culpam, non quoad pœnam. Ideo dixit illi Natham Dominus quoque transtulit

2. Co. 3. peccatum tuum: non morieris. Veruntamen, quia blasphemare fecisti nomen domini, &c. Non habebant autem unde redderent, quia nemo ex suis uiribus seclusa Dei benignitate soluere Deo potest: nemo potest ex se satisfacere pro peccatis, nisi illa gratia Dei suppeditet uires, & præsidium. Non enim sumus sufficientes ex nobis, tanquam ex nobis, sed sufficentia nostra ex Deo est. Quid enim habes quod non accepisti? Iam si accepimus, donum Dei est: si donum Dei est non ex nobis, perinde atque ex nobis proficiscitur, sed ex præueniente, & cooperante gratia: cui potissimum ferri acceptam oportuit, & conuersationem nostram & satisfactoria

Tit. 3. opera. Agit hic multis argumentis Paulus, quando dicit, Non ex operibus iustitiæ, quę fecimus nos, sed secundum suam misericordiã saluos nos fecit. Et ad Ephesios. Dei enim donum est, non ex operibus, ne qui glorietur. Quibus liquido cõ

Ephe. 2. stat, & Christũ & Paulũ loqui de eo statu, quo peccatores sumus alienique à Deo, nõ autẽ de eo quod amici Dei sumus. In eo siquidem statu, quo gratiã cõsequuti, bene operamur, multis modis satisfacimus, reddimusq; quod debemus. Reddimus enim Deo quod Dei est, animam scilicet, & corpus, preces, uota, & id genus alia ex charitate erumpentia opera. Redde inquit Dauid, altissimo uota tua. Et iterũ, Quid Psal. 49. retribuam domino pro omnibus quę retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam: Psa. 115 uota mea domino reddam. Oseas etiam. Ose. 14. Reddemus uitulos labiorum nostrorum: Sapiens etiã. Si quid uoueris Deo, ne moreris reddere. Ecclе. 5. Quo etenim colligimus longo interuallo eos aberrare à uero, qui posse à nobis Deo reddi autumant. Reddimus enim ei ieiunia, eleemosynas, &c. & quicquid boni cum eius auxilio operamur.

¶ Ait itaque non habentibus unde redderent quia animum perperam æri obstrinxisti alieno, quia uenundatus es sub peccato. Rom. 7. Iam quoniam sub peccato uenũdatus es, nihil Deo dignũ repẽsare potes, nisi liberes saluatoris beneficio. Et hoc est quod ait, Donauit utrisque, intellige per Christum, qui est sanctificatio nostra. Rom. 8. Nã ut Paulus ait proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis tradidit, &c. Psa. 129 Et hoc ex sua maxima misericordia: quia apud dominum misericordia, & copiosa apud eũ redemptio, & ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus eius. Potest homo per se peccare, non tamen Deo reddere nec ei satisfacere sine eius auxilio: sicut nec resurgere à peccato: Interrogat igitur Christus Simonem. Quis istorum duorum debitorum plus diligit, ille cui dimisit quingentos, aut ille, cui dimisit quinquaginta. Respondens Simon dixit. Aestimo quod ille, cui plus donauit: Nam iuxta naturalem legẽ ille, qui plus accipit plus debet diligere, Magis enim teneor illum obseruare & colere à quo pluribus sum affectus beneficiis: quam illum à quo pauciora in me cõstant munera, & per cõsequens illum plur s facere multoque magis amare debeo. Quare bene respondisse pharisæum patet unde & à Christo eius respõsio approbata fuit. At ille dixit ei: Recte iudicasti. Hinc discamus ueritatem à quocuque dicatur, magnifacere, & amplecti. Veritas. n. (quę eius dignitas est) nec odio aut uilipẽsione autoris est metienda, nec ulla de causa repudiãda Quanquã multi sunt hodierna die contra facientes, qui si quem odio habent omnia eius opera & artes

artes inania & uitiosa iudicant (tautum potest animi affectio praua) nec ulla ratione induci possunt, ut credant quæ bene aut laudabiliter inimici faciunt nomine aut laude ulla esse digna. Itaq; suauissimè canentem, ru lere dicunt: doctissimè concionantem, vt uel Pauli ęmulus uideatur stridula perstrepere, inaniaque uerba effutire insimulant, ingeniose docentem nihil inquiunt eruditum, nihil nouū, sed omnia mendicatò accepta profiteri murmurant. Quod ingens horrendumque nefas est. Fieri enim potest, imò maiori ex parte ita accipit, ut qui in uno culpabilis est in alio sit laude dignus. Exemplo nobis est pharisæus iste, qui cum alioqui inuidus superbusque esset: tamen, quia hic sapienter loquutus est, à Christo domino laudem, & honorem sententiæ suæ reportauit.

¶ Ex hoc etiam quod Christus approbat sentẽtiam Simonis hominis arrogantissimi, sequitur non omnia infidelium opera esse peccata putanda, imò esse multa in eis opera à peccato immunia, utpote quæ à recta ratione uel elicita sunt, uel executioni mandata. Neque enim interiit in omnibus mortalibus recti & honesti iudicium: id quod cernere licet in philosophis plerisque & aliis pluribus reipublicæ moderatoribus.

¶ Sequitur secundo hominem extra gratiam positum multa agere & dicere, quæ de genere morum bona sunt, iusta, ac naturali legi consona. Si uos (in quit Christus) cum sitis mali nostis bona facere, &c. Sed iam ex hac Simonis respon- Luc. 11.
sione concludit Christus suum argumentum. Et conuersus ad mulierem dixit Simoni. Conuertit faciẽ suam ad mulierẽ secus pedes eius iacentem: quoniã etsi cũ pharisæo loquebatur, in illam tamen sermo tendebat. Spiritualiter etiam se conuertit ad eam per respectum mentis suæ piissimum & maiorem gratiæ infusionẽ. [Vides hanc mulierem.] Attende ad fœminam istam ualde notabilem: cuius gesta cõsideratione dignissima sunt: in qua sicut prius abundauit culpa, nunc abundat, & gratia. [Intraui domũ tuam, aquã pedibus meis non dedisti.] Ego intraui in domum tuam, ista tamen quæsiuit in domo aliena. Et tu aqua, quæ in promptu est pedes meos lauare non fecisti: cũ tamẽ hoc ex consuetudine hospitalitatis existat. Mos enim erat antiquis, ut cum aliquis inuitabatur ad prandium, pedes Gen. 18
illi lauarentur, antequam discumberet, & postea cibus apponebatur. Sic Abra- Gen. 19
ham cum angelis fecit. Afferam, inquit, pusillum aquæ, ut lauentur pedes uestri, ponam buccellam panis. Loth etiam idẽ Gen. 24
fecit. Laban quoque legitur dedisse aquam ad lauandos pedes uirorum & camelorum, qui cum seruo Abrahæ uenerant. Sic etiam, ut in libro Iudicum habe- Iudi. 19.
tur, ille senex, qui leuitam, & uxorem eius suscepit hospitio, prius lauit pedes eorũ & postea dedit conuiuium. Paulus quoque laudat uiduam, si hospitio accepit, 2. Ti. 5.
si sanctorum pedes lauit. Ex hac consuetudine credo Christum lauisse pedes discipulorum suorum, & non post cœnam. Et cum ait Ioannes. Et cœna facta, id est, pa- Ioan. 13
rata, surgit à cena, id est, antequã cibũ caperet lauit pedes discipulorũ, Itaque cum hęc essent in cõsuetudine apud antiquos præcipuè debuit fieri Christo qui incedẽs nudis pedibus, habuit eos lassos puluerosos, & afflictos. Sed hoc. quod Simon non fecerat, fecit hæc mulier: ideo ait. Hæc autem lachrymis rigauit pedes meos. Quod tu aqua, quæ in prõptu est, non fecisti, hæc lachrymis fecit suis: cum tamen lachrymæ ab interiori affectu procedentes multo difficilius summoque cum labore extorqueri soleãt, in ea presertim copia, ut lauandis pedibus sufficiant. Ex quo patet quanto interuallo in me honorando mulier ista te superauerit: siquidẽ tu nec aquã pedibus meis defatigatissimis dedisti, ilia autẽ lachrymarum profluuiũ exhibuit. [Et capillis suis tersit. Quo claret quantũ nũc criniũ suorũ pristinũ cõtemnat ornatum, quæ pedum sordes illis abstergere non dubitat: non obstante communi omnium fœminarum cõsuetudine in capillorum cultu & ornatu in primis gloriantium.

Osculum mihi non dedisti hæc autem quo intraui non cessauit osculari pedes meos, oleo caput meum non unxisti hæc autem unguento pedes meos unxit.] Pluris mulier hæc fecit pedes meos, quam caput

put suum: maioremq; habuit rationē pedum meorum, quàm tu habuisti capitis mei. Nam tu caput meum ungere non curasti, hæc uero summa cum solicitudine pedes unxit, cum tamen caput longe sit pedibus dignius.

Expende autem quam gratus sit dominus, qui non solum cultum sibi exhibitū laudat, uerumetiam minimas circunstantias: vt magis exaggeret, quod eius causa facimus magisque in nobis laudandis immoretur. Eo etiam modo non contentus Dominus, quod summatim Magdalenæ prędicasset officia, sigillatim uniuscuiusque ualorem, & circunstantias, nulla excepta, explicare prosequtur. Ita fecit olim idem dominus laudans Abraham sacrificium facientem: nihil enim prætermisit, de quo illum laudare posset. Non solum enim dixit, quia sacrificare Isaac uoluisti: sed ait, quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unico propter me. Nec contentus, filio, dicere, sed, vnico dixit, &, tuo: quo maior Abrahę laus euaderet.

Gen. 22 ¶Obserua etiam dominum ita accipere, tantaque beneuolentia admittere obsequia pœnitentum, ac si gratis ei fierent & non ex debito, cum tamen nihil Deo pręstare possimus, quod non iam multò antea debeamus. Quemadmodum nanque illum hominem prę omnibus hominibus gratissimum iudicaremus, qui pro ijs quę sibi aliàs essent debita, non minus gratias ageret, quàm si gratis acciperet: ità & potiori ratione Deum erga omnes beneuolentissimum dicere possemus, cuius eximius in nos amor neminem indonatum esse sinit, cùm nihil illi præstari possit, quod suum non sit. Hæc uerò in hac muliere planè uidere possumus. Obsequia enim quæ præstare tenebatur, nō minorem apud Deum gratiam inierunt, quàm si spontanea essent, non debita. Quod uel ex laudibus quibus à domino commendatur, quiuis dijudicare poterit. Præterea tanto odio prosequitur Deus inuidos, ut sępenumero iustos extollat causa inuidos plectendi. Quare, ut qui inueteratam dæmonis inuidiam nouerat, Iob coram illo iustitiam commendauit Deus. Sic etiam laudauit Mosem coram Aaron & Maria eius germanis: quia Mosis gloria inuidebant. In hunc ergo modū laudat hanc mulierem in præsentia istius pharisęi, quem inuidissimum esse dominus proculdubio nouerat multò ante. O Pharisææ me adeò captum esse cōuiuio, quod mihi præstitisti, ut ibi præter omnes obnoxius sim? falleris profectò. Hæc enim mulier me longè lautius inuitauit. Tu nanque ea mihi inuitato apposuisti, quæ terrena communia sunt etiam infimis hominibus: illa uerò non pro trita, non uulgaria mihi ministrauit obsonia. Primum mensam mappis pœnitentiæ strauit, quibus panem cordis humiliati & contriti sectum doloris cultello imposuit: lachrymas deinde eluxit, quibus pocula mihi suauissima miscuit: addidit pręterea singultum, suspiriorumque harmoniam non uulgarem. Quare non est, cur in me inuitando, conuiuium tuum cum huiusmodi mulieris conuiuio contendere possit. [Propter quod dico tibi, remittuntur illi peccata multa, quoniam dilexit multum.] Concludit cum hoc argumentum. Verum difficultas hic non exigua consurgit ex uerbis domini. Et uidetur dominus non aptè argumenti sui periodum conclusisse, imò contrarium probandi demonstrasse. Dixerat enim superius, cui plus dimittitur, plus diligit, & cui minus dimittitur, minus diligit: quibus uerbis sanè uisus est ostendere, dilectionem esse effectum beneficij accepti, beneficium autem causam dilectionis, in cuius exemplum debitores adduxit, q. multum dilexerunt: quia remissa fuerunt illis debita multa. Nunc uerò contra uidetur in huius mulieris laude se habere: nō enim dicit, dilexit multum, quoniam dimissa sunt ei debita multa, imò oppositū asserere uidetur: nempe, quoniam dilexit multum, dimissa sunt ei peccata multa. Ad hanc difficultatem multi multis modis satisfacere conantes, non satis uidentur dubitationem tollere. Quare siquid ego (quę ingenij mei imbecillitas est) dignum re tanta efferre possum, dixerim coniunctionem illam, quoniam, hoc in loco non causam, sed effectum dicere. Vnde uerba illa domini, dimittuntur illi peccata multa, quoniam dilexit multum eandem uim habent, ac si dixisset: Dimittuntur

Iob. 1.
Nu. 12.

tuntur illi peccata multā, ideoque dilexit multum. Sic etiam sumitur in Psalmo sextodecimo ubi regius psaltes Deum alloquitur dicens: Ego clamaui, quoniam exaudisti me. Nunquid ea de causa clamauit, quia exaudiuit illum dominus, minimè: sed potius è diuerso fuit ideo exauditus, quia clamauit: prius enim clamauit, & postea exauditus est. Quo in loco, quoniam, sumitur pro, ideoque, & sensus. Ego clamaui, ideoque exaudisti me. Similiter hic, quando dixit Dominus, dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum: idem est, ac si dixisset. Dimissa sunt ei peccata multa, ideoque dilexit multum. In Græco etiam originali habetur oti, quæ dictio significat quamobrem, quapropter, vel ideoque. Sensus igitur est. Dimissa sunt ei peccata multa: quamobrem dilexit multum. Et iuxta hunc sensum (quem uerum esse censeo) nulla manet difficultas, nec est aliqua ratio dubitandi: nam si ille cui plus dimittitur plus diligit, quia huic mulieri dimissa sunt multa peccata, ideo dilexit multum. Itaque prius fuit dimissio peccatorum & postea secuta fuit dilectio, sicut in illo debitorum exemplo patet, quia ea causa dilexerunt, quia à debitis suis absoluti sunt.

¶ Igitur, quia dimissa sunt ei peccata multa, sic Christum amore prosequuta est, ut una virgine matre excepta inter omnes mulieres summū dilectionis gradum meruerit. Huius autem amoris argumēta non raro, imò sæpenumerò ostēdit Magdalena, quæ omnia longum esset recensere.

Ioan. 20 Primum nanque ignei amoris sui indicium tulit, quando primo resurrectionis Dominicæ mane, accedentes ad sepulchrum Petrus & Ioannes abierunt postmodum, illa uerò nusquam discessit, donec dominum resurgentem à mortuis uidit, in quo illis fortunatior fuit, quoniam etiam in amore longè uehementior. In quo non minima dignum consideratione puto huius beatissimæ mulieris amorem: nō modo enim ausa est cum primarijs Christi apostolis in amando domino concertare: uerum etiam ipsos superare potuit. Ideoque in eius persona canit ecclesia. Recedentibus discipulis ego non recedebam, & amore illius succensa æstuabam desiderio.

¶ Secundò patet eius dilectio ex diligētia, quam impendebat in unguentis ad Christum ungendum præparandis. Nam quanquam Nicodemus domini tumulator diligentissimus centum myrrhæ, & aloes libras attulit, quibus satis superque unguenti fuit: amor tamen Magdalenæ non eo contentus est, quin plus afferret. Ioan. 19

¶ Tertiò illum, quem hortulonum putabat, uocabat dominum dicens: Domine, si tu sustulisti eum dicito mihi. Quis hortulanum dominum uocaret? Habebat quidem animū tāto alienatum amoris incendio, ut nec sciret cum quo loqueretur. Quare mirum non est si hominem tenuis fortunæ, & conditionis, ut uidebatur, tam honorifico compellet sermone: nihil enim ingens amor recusat, dummodo id quod cupit consequi possit.

¶ Quartò quantum dominum amaret patefecit tum demum, quando dixit se corpus dominicum portaturam, quod cum impossibile fere esset, mulieri præsertim infirmæ, patet omnia hæc esse, quasi quasdam feruentissimas scintillas, quę ab igneo cordis amore circunquaque spirabatur. Non timuit Phariseorum, aut principum sacerdotum indignationem, qui re audita illam statim capitali plecterent supplicio: quia uerò amori sicut nihil impossibile, nihil etiam formidandum uidetur. Dixit ergo si tu sustulisti eum: quæ sanè uerba cum essent obscura facillima putauit intellectu: non enim animaduertebat quid alij putarent: adeò in sua tota cogitatione immersa rapiebatur Sed de his iam sit satis: sequentia uideamus. Ioan. 20

Cui autem minus dimittitur, minus diligit.] Non parua hic statim sese offert difficultas. Dicet aliquis: Ergo, si cui minus dimittitur, minus diligit, è diuerso, cui plura dimissa sunt, magis diliget, & sic peccator, cui multa peccata dimisit Deus magis diligit, quam innocens, qui nunquam peccauit, uel quam ille, q̃ pauciora commisit: & per consequens latro, qui pependit in cruce plus diligit Deum, quàm Ioannes Baptista, & Magdalena,

quam

Luc.23. quam uirgo Maria mater Dei. Ad hanc tamen difficultatem breuiter responderi potest amorem, quo in aliquē afficimur multis modis posse cōsiderari, uariisque causis & respectibus procedere. Quod uel hoc exemplo perspicuum erit. Chirurgus quidā hominem lætali saucium uulnere mira sanauit arte, curauit etiam filium leuiter percussum in digito negotio facili: postea utroque uulnerato contendentibus, uter Chirurgū plus diligeret, exurgit quæstio: ait extraneus. Ego magis me dicum meū amo, quam tu, quia à maiori multo, quam tu, sum per illum infirmitate liberatus. Contendit altera ax parte filius. Et si tu ea de causa patrē meū diligas ego tñ alias habeo multo plures, quibus illum amem, & quoniam genuit, & educauit me, & etiā quia curauit. Hoc pacto, Chirurgus hic in quantum medicus plus amatur ab extraneo q̃ à filio, at uerò in quantum pater plus à filio, quam ab extraneo: uerum quoniam amor paternus maior semper censeri debet amore mendicatiuo, aio, longe amātiorem esse filiū Chrirurgi, quā extraneum. In hunc ergo modū Deū amare possumus peccatores, ut medicum, innocentes: ut patrem, & sic nihil sanctissimæ uirgini aut Ioanni derogatur. Illa enim dilexit eum plusquā oēs, ut dominū & patrē, & preseruatorem nō ut medicū aut iustificatorem, nihil .n. peccanit innocentissima, pro quo curādo medici indigeret. Baptista etiam dominum dilexit in quantum patrem, & dominuū, & sanctificatorē, & si plusquam Magdalena & latro: quoniam labis expers fuit peccati. Hec autem de illis dici non possunt. Nam Magdalena ab innumeris letalibus que saucia peccatorum uulneribus medicinam à domino & salutem impetrauit, latro item in cruce pendens in extremo uitæ suæ curriculo ueniam omnium peccatorum suorum obtinuit. Quare multū quidem diligunt dominum, ut medicum suum: uerum nō adeo ut cōferri dilectione cum uirgine matre, aut Ioane possint: qui cum præstantiores diligendi habeant causas, plus diligant, est necesse. Maria enim uirgo multis à Deo, ab utero matris suæ dotibus ornata, ad summum omniū mortaliū amoris fastigium obligata māsit, ad quod tandem diuina cooperante gratia peruenit. Ioannes item in uentre matris sanctificatus cæteris omnibus hominibus in dilectione antestat, præter illam uirginē intemeratam. Ex dictis satis superque omnem dubitatationis difficultatem sublatam esse intelligo, nec obstāt uerba illa, cui minus dimittitur minus diligit. Nam ea ratione uerum habent, non tamē impediunt, quin aliquis alia de causa, quemuis amet multo ardentius, quam debitor creditorem suum: ut in exemplo superius positu & in uirgine matre ac Ioanne modo probauimus, qui Deum, in quantum patrem & dominum amantes, longe latronē & Magdalenam superarūt, qui dominum, ut medicum amabant, minoribus causis, minorem effectum imponentes. Sed iam ad cōtextum. Dixit autem ad illā, Remittuntur tibi peccata tua. Vide Christi modestiam: q. cum ipse peccata dimittat, non, inquit, Ego dimitto tibi peccata, sed dimittuntur tibi peccata tua. Omnia, inquam, peccata. Nam ut D. Augustinus ait, in libro de pœnitentia, impium est à Deo expectare dimidiā ueniam. Post multas lachrymas hoc audire meruit indulgentiæ uerbum, at serenata est mens eius. Quemadmodum vbi uehemens imber prorupit fit serenitas: sic lachrymis effusis apparet tranquillitas animi & perit caligo reatum. Vide autem iudicis clementiam peccatores resipiscētes, Nihil enim moratur pharisæorum temeritatem, non authoritatem extimescit eorum, qui omnibus erant admirationi: sed constanter pro peccatrice pro nuntiat, Dimittuntur tibi peccata tua. O mirā Christi benignitatem, & humanitatem. Discāt principes & prælati Christiani, non ab arrogante pharisæo superbiam, sed ab humillimo Iesu modestiam & mansuetudinē, neu uelint nimia acerbitate subditos perdere sicut pharisæi miserum Iudā. Vt enim qui uasa uitrea maculis contaminata mundare, & ad perfectum nitorem perducere uolunt, non debent durè manus applicare, ne forte dū abstergunt, rigida manus impressione fragile conterant fictile: sic præsules, q bus subditos suos coinquinatos corrigere in cūbit, summa openiti debent, ut ea sese in corrigendo mode-

deratione gerant, ne illis perniciem con flent, dum eos ad puritatem animique pulchritudinem perducere conantur. Et quemadmodum inter illos, qui Chirurgicam exercent artem, ille peritior, & expertior censetur, qui mollius manus uulneribus admouet, minimumque ægrorum mouet, ille uero habetur rudior atque agrestior, quo medicante, ægrotus exclamat dolore percitus: sic ille prelatus prudentior æstimandus est, qui potius lenitate, piaque mederatione infirmis subditorum animis medicamina salutaris exempli atque doctrinæ impertitur: Rursum (ut in eodem simili adhuc immorer) sicut Chirurgus membrum corruptum & desperatū, secturus non incandescit, uti hostē inuasurus, sed potius securo placidòq; uultu, infirmā miseri ægro tantis mentē pacat, timoremque illius & suum prudenti quadā dissimulatione premit, ne perturbatio artē impediat maiorèmque dolorem pariat: sic prelatus in amputandis subditorum suorū vitiis sese gerat oportet, summa utens moderatione, & maturitate, ne, dum uitiosam partem carpit, sanam conuellat piorū scilicet, scandalo afficiens mansuetudinem, & pietatem. Nihil enim est præstātius nil dignius præsulis dignitate, quā placabilitas & clemētia: omnis enim castigatio contumelia vacare debet. Hæc docet Christus in huius peccatricis susceptione & in istis uerbis dulcissimis, quibus eā alloquitur. At non sic, imò multo aliter se habent nostri tēporis prælati aliqui q̃ cum vel leuissimo offendantur uerbo, non leuiter placantur, sed minantur, furiunt, atque insaniunt: adeo vt naribus, ore totòque vultu ignem micare uideantur. Quod adhuc ferendum quoquo modo foret, si aliquem debacchādi finem statuerent, neu miserorum calamitate insatiabilem ad crucē usque seruare uellent, iracundiā. Qui, si in huius mulieris casum fore incidissent, quid facerent? Vinxissent, credo, miserā, torquerent. neque ullo modo miserescerent. At, quæ illorum sit impudentia non minori, nō modo dolore, q̃ admiratione dignum: puto ita securā, atq; otiosam uitam transigunt, quasi omni, iure & ritè administrarent, solo Christiani nomine contenti. ¶ Discant etiam non solum prælati, sed & omnes nos Dei iudicium uereri, & peccatorem nostrorum agere pœnitentiā discamus. Nam si hæc mulier sanctissima Magdalena ipsius Dei uerbis, qui fallere non poterat, certior de salute facta sua cum esset, oībus suis peccatis dimissis, & in gratiæ constituta gradu, nihilominus tantū peccatorū suorū magnitudinem timuit, ut uictu, habitùque dirissimo, quadraginta circiter annos, aquę potu, & herbarum pastu sese in deserto continuit, accerrima pœnitentiæ perseuerātia: Quid nos, miseri mortales pecatores facere expediret, quorum salus in ambiguo posita, nullo modo nos securos, & otiosos esse sint? illa Christo familiaris, Spiritu sancto illustrata, pœnitentia purificata, non quieuit, non destitit à præclara uirtutis actione: nos per peccatum à Deo alieni, criminum labe infecti & iugo iniquitatis detriti, otiabimur? ò ingentē cōfidētiā, ò audacem hominum stultitiā. Ne, quæso, miseri mortales, ne tanto rapiamini mentis furore, ut quod fragilis, eneruisq; mulier ad ꝑfectionē facere nō dubitauit: uos ad salutem, & remediū animæque ipsius pretiosissimæ redemptionem, facere cūctemini, ne peioris cōditionis simus qui in hoc extremo mundi seculo nati sumus, quam fuerunt illi: q̃ ad uineam colendam uespere conducti tātūdē mercedis acceperūt, ac illi q̃ summo mane surrexerant. Sed de his aliàs. Mat. 20 [Et cœperunt qui simul accumbebant dicere intra se. Quis est hic qui etiam peccata dimittit.] Nūquid est Deus, cui soli ꝓpriū est dimittere peccata? ipse. n. ait per Esaiā. Esai. 44 Ego sum qui deleo oēs iniquitates tuas. In libro quoque Iob habemus. Quis est, Iob 14. qui potest facere mundum, de immūdo conceptum semine? Nonne tu, qui solus es? Sed illis respondeamus ex Daniele, q̃ Dan. 9. de Christo loquēs ait, Ipse est sanctus sanctorum, per quē consummabitur præuaricatio: & finē accipiet peccatum, & delebitur iniquitas. Veniat & alius testis, qui testimonium de Christo ferat, & audiamus Michæam. Ipse est Deus, cui non Mich. 7. est similis, qui aufert iniquitatem: & transfert peccatum electorum suorum, & deponet omnes iniquitates nostras &

pro-

proiiciet in profundum omnia peccata nostra. Est etiam ille agnus Dei, qui tollit peccata mundi: qui nec peccatū fecit, nec dolus inuentus ē in ore eius. Christus igit in quantum Deus remittebat peccata au toritatiue: secundum verò naturā assumptam dimittebat peccata instrumentaliter, & etiam, ut causa meritoria. ¶ Cæterū Christus non respondit istis, sicut illis, qui similia murmurauerūt, vt in cap. v. uidimus: quia sciebat illos deteriores futuro si responderet & cōfunderet eos. Quapp dimittens illos, uertit sermonē suū ad mulierem. [Dixit autem ad mulierē. Fides tua te saluam fecit.] Mirabile est, quod Christus iustificationem huius peccatricis fidei attribuat, præsertim cum antea dixerit dimissa fuisse illi peccata ex dilectione. Veruntamē ut hoc intelligamus penitius est nobis hoc tractandum. Et quidem beatitudo huius uiæ, quæ iustificatio dicitur, respondet & assimilatur beatitudini cœlesti. Anima enim in cœlo fit beata. Primum quia Deus infundit animæ lumē gloriæ quo illustratus & eleuatus intellectus disponitur ad diuinam uisionem. Secundo ipsemet Deus unitur intellectui per modum speciei intelligibilis intimè mouendo ad beatam intuitionem. Iam tertio anima Deum uidens eum summè amat. Quartò uero uidēs & amans, eo perfecta fruitur dilectione. Sic in impij iustificatione: primo Deus animæ auxilio luminis fidei illuminat intellectum. Secundo mouet ad dolorem ex Dei timore, quem incutit peccatorum & inferni repræsentatio. Tertio nascitur amor ex Dei misericordia & bonitate q̄ considerat. Quarto infunditur gratia & charitas, cuius exercitiū delectatio bona & fœlix est. Et sicut beatitudo tribuitur uisioni: ita & principium iustitiæ fidei.
Abac. 2 Sic intelliges illud, quod Abacuc dicit, iustus ex fide uiuit, & Paulum dicentem, Iustificati ex fide: & qd' modo & in aliis
Rom. 1. locis Christus ait. Fides saluat peccatores
Rom. 5. & iustificat impios: ut principium id facere intellige. Quia enim fides est radix, fons & origo iustificationis impij, ideo dicitur, Saluare peccatores & iustificare impios: & eodem modo peccatricē Magdalenam saluam fecisse dicitur. Ipsa tamen sola non iustificat: nam ad iustificationem, si in genere loquamur, certum est necessariam esse iustificationem peccatoris, quæ per mandatorem obseruantiam fiet, Ideo crediderim Dauidem to ties mandata iustificationes uocare. In Ps. 118
particulari tamen cum fide est necessaria dilectio Dei super omnia & pœnitentia etiam formalis, aut uirtualis sicut est in martyre. Hæc omnia satis patet fuisse in beatissima Maria Magdalena. Laudauit autem Christus illam potius à fide: quia est fons & origo uitæ spiritualis. Quoniam sicut à corde habent omnia membra nostri corporis uirtutes: ita & à fide sicut à radice uitæ spiritualis, habent omnia opera nostra quancunque uim, quæ ad salutem conducant spiritualem. Sed ad contextum. [Vade in pace. Sentiebat intus mulier fructum magnū ex præsentia Christi & ppterea percepta uenia peccatorum & commendata eius fide nō recedebat: nisi dominus suaui præcepto discessum imperasset. Sed uę nobis qui adeo abhorremus à diuina conuersatione, ut uel nemine imperante, aut mouente statim discedamus, & à bonis operibus procul recedimus. In ipso .n. orationis principio non secus defatigamus ad negotia redeuntes secularia, ac si uel diem unum iugi precatione sustinuissemus. Quā igit esse putabimus causam, quare tāto rerū diuinarum, & Dei consuetudinis tœdio afficiamur, ut uel nondū plenè finitis precibus, concione, aut statim discedamus nec benedictionem aut missionem uel facultatem abeūdi expectemus? Equidē nihil aliud in causa esse puto nisi summa in iis, quæ ad salutem pertinent agendis, frigiditas. Si nanque ea niterentur conatus nostri animi propensissimi deuotione & amore, qua Magdalena, non pigritare Iosue 5
mus utique ad diuina, neque defatigaremur leuibus uel etiam grauibus pro salute laboribus. Vt enim populo Israel fructibus terrenis abundanti, interdictum fuit manna, cœleste nutrimentum: ita iis, qui rebus sæcularibus supra modum præpediti tenentur, negantur & merito diuinæ consolationes & gaudia.

¶ Obserua etiam quod in pace dixit, ut uadat, & hoc consequenter postquā dixit

Esa. 48. xit remittuntur tibi peccata tua. Nam vbi est remissio peccatorum, & Dei gratia ibi pax est: sed ubi peccatum manet, ibi non pax sed rixæ, & quęstiones multæ sunt, & litigia iuxta illud Esaiæ. Non est pax impijs dicit dominus. Vnde si rectè animaduertimus, comperiemus procul dubio peccatum esse originem, & principium omnium bellorum & malorum. Ex eo enim, quod homines pro libidine sua uiuere uolunt, oriuntur lites, contentiones, rapinæ alijs inuadentibus aliena, aliis uero sua pro uirili tutantibus. Quin, si aliquando uel timor uel humana imbecillitas effrænes compescit animos, quominus agere possint, & affectus suos repræstare: nihilominus tamen uenenosam libidinem sub pectore seruant in tempus, si quod nacti fuerint idoneum, reponũt,
Esa. 57. iuxta illud. Cor impij quasi mare feruẽs.
Ioan. 16 Non est igitur pax, neque inueniri potest
Psa. 118 nisi ubi Christus est, ipso testante Hæc lo
Prou. 3. quutus sum uobis, ut in me pacem habeatis. Vnde Psalmista. Pax inquit multa diligentibus legem tuam. Et filius eis Salomon ait. Donum & pax est electis Dei. Quapropter uidens dominus quantas ca
Mat. 11 lamitates & lites miseri mortales patiantur: omnes ad se summam quietem & bonitatem uocat: inuenietis, inquit, requiẽ animabus uestris. Ideoque post remissionem peccatorum, & non antea, dixit do-
Gen. 30 minus huic mulieri. Vade in pace: Hoc est, usque adhuc laborasti mille conscientiæ tuæ inquietationibus & cruciatibus: at modo iam placido esse potes animo, ideo uade in pace. Iacob interim Laban socero suo seruiuit, innumeris laboribus, & ęrumnis subiacuit: à quibus nulla unquam ratione id temporis se explicare potuit. At uero relicto Laban, postquam se in libertatem uindicauit, exercitus Angelorum obuios habuit aliaque bona, quã plurima nactus est. Sic igitur tu quandiu secularium seruitio teneberis, plurimis afficieris incommodis à quo simul atque te euolueris, & ad Dei tui cultum eduxeris, uisionibus Angelicis cœlestibusq; consortijs perfrueris, &c.

¶ Expende etiam quod quamuis Christus permiserit liberè abire, quo uellet, ne propterea in errorem incidas credens nullam à nobis satisfactionem requiri. Ad quid confessores imponunt pœnitentibus ieiunia, orationes, afflictiones, & cœtera opera pœnalia? Impia hæc uox est. Respondeo breuiter. Satisfactio duplex est. Altera redemptionis & satisfactionis, & hæc solius est Christi, qui redemit nos, & lauit nos in sanguine suo. Alia est satisfactio uindicationis & emendationis: & illa est nostra. Quia homo per pœnitentiam, crucifigens ueterem hominem, destruit corpus peccati ne ultra seruiat peccator, ut sicut membris suis corporeis, & animæ suæ uiribus, abusus est, ad peccatum, & Dei offensam, sic vtatur eis ad Dei gloriam. Et hoc modo tota uita nostra pœnitentia esse debet, & satisfactio uindicationis, & emendationis. Præterea, Magdalena à culpa, & à pœna, uirtute contritionis, quę in illa fuit maxima, libera erat: ideoque non aliam illi Christus imposuit pœnitentiam. Sed sacerdotes, qui uirtute clauium absoluunt, uult pœnitentes à culpa, quia adhuc manet pœna temporalis exigenda hic uel in purgatorio: pœnitentias, idest, hæc opera pœnalia iniungunt, ut satisfaciant Deo hic in hac uita, ne exoluant pœnas in alia. Deus optimus & maximus, præstabilis super omnem malitiam concedat nobis ita in hac uita uerã, & condignam facere nostrorum peccatorum pœnitentiam, ut absoluti à corpore mortis huius, statim inter sanctos uidere mereamur in æterna illa beatitudine dominum Iesum Christum Saluatorem, seculorum ipsum regem Angelorum: qui cum patre & Spiritu sancto uiuit, & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

1. Pet. 1.
Gala. 5.
Ioel. 2.

CAPVT VIII.

INter alia multa, quę in ueteri lege loquutus ẽ dominus Mosi hoc unum fuit, ut omnia faceret secundũ exemplar, quod illi fuerat monstratum in monte. In lege etiam gratiæ exemplar, quod dominus nobis dedit, ad quod respicientes nullo modo errare possumus, fuit ille,

Exo. 25 & 26.

Luc.2. le, qui errare nullatenus potest. Ipse.n.dominus noster Iesus Christus positus fuit in signum, cui qui contradixerit peribit: qui autẽ secutus fuerit & acceperit Christum in regulam, errare non poterit, siquidem omnis Christi actio nostra est instructio. Hac de causa omnia eius gesta & uerba oportet inspicere, & memoriæ commendare & sequi operibus & uita. Nullum equidem opus fecit, in quo aliquid non astrueret, nihil enim superfluũ, nihilque quod mysterio careat euangelistæ scripserunt.

¶Igitur postquàm supra posuerat instructionem communem discipulorum, nunc docet, ne pigri sint ad docẽdum, sed opere & exemplo insinuat circuire loca, castella, & ciuitates euãgelizans uerbum Dei, exemplo suo assiduam docens prædicationem. Ideo ait Euangelista noster Lucas. [Et factum est deinceps, & ipse iter faciebat per ciuitates & castella prædicant, & euangelizans uerbum Dei.] Circuibat Iesus ciuitates, & oppidula, quæ nos (aldeas) vocamus, quoniam maioribus & minoribus sine alicuius personę acceptione prædicabat, iuxta illud sapientis. Quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter illi cura est de omnibus. Docet prælatos & prædicatores discurrere, non solum per loca magna, sed etiam parua uillagia euangelizantes. Sed nunc iã non quærunt ex ipsis loca paruula & despecta pauperum agricolarum mansiones, sed amplissimas urbes colunt, ubi affatim uino lautissimisque abundent dapibus, & delitiosè (ne dicam luxuriosè) uiuãt. Quin & non pauci aulas principum frequentant non ea gratia, ut obscœnos aulicorum mores corrigant: sed ut fauorẽ principum, & gratiam uenentur, qua uel ad episcopatum, vel aliam maximam perueniant dignitatem, quam tam uitiosis medijs quæsierunt, & pauperes aratores intereà inopia euangelicæ doctrinæ pereunt: non habẽtes hominem, à quo possint ad aquam Spiritussancti gratiæ perduci: non aliter quam si Christus pro illis, sicut pro alijs sanguinem suum pretiosissimum fudisset. Hæc autem omnia ex hoc oriuntur malo, quia huiusmodi concionatores, non animarum salutem, aut

Sap.6.

ecclesiæ Christianæ emolumentum quærunt: sed suę præter omnia utilitati & gloriæ indulgent. Ideò non est mirum si aulas principum tantummodo frequentẽt. At Christus dominus nõ solum magnos principes, sed etiam paruulos rete prædicationis suę capere cupiens, non solũ Hierosolymitas & potentes ciuitatum homines, quin etiam per rura discurrens infimos quosque, pauperrimosque aratores prædicatione sua ad salutem uocabat.

¶Sed quid prædicabat? Regnum Dei. Non enim fabellis poetarum enarrandis operam dabat: sed ea tantummodo quæ salutis sunt prædicabat. Vnde princeps Apostolorum Petrus inquit. Non indoctas fabulas secuti nota facimus uobis domini nostri Iesu Christi, &c. Et sanctissimus Iob. Nunquid Deus indiget uestro mendacio, ut pro illo loquamini dolos? Verum tẽpus iam uenit quod diuus Paulus prædixerat dicens: Erit tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad desideria sua coaceruabũt sibi magistros prurientes auribus, & à ueritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Quod usque adeo nostra hac tempestate miserrima increbrescit, ut nõ modo populus, sed etiã ipsi doctores inutilia magis quàm ea, quæ ad salutẽ conducunt, ament: in quo audientium libidini assentantes, suæ etiam uoluptati non refragantur, diuini sermonis iacturã paruipendentes.

1. Pet.1

Iob. 13.

2. Ti.4

Et duodecim cum illo.

Suo exemplo ad prædicandum prouocat, iuxta illud, quod in Deuteronomio habetur. Sicut aquila prouocans pullos suos ad uolandum, & super illos uolitãs. Ij duodecim continuo Christo domino assistebant, alij autem modo aderant, modo aberant. Non solum autem Apostoli, quin & deuotus sexus fœmineus dominum sequebatur: quapropter sequitur in contextu. [Et mulieres aliquæ, quæ erant curatæ a spiritibus malignis & infirmitatibus.] Sexus fœmineus religiosior multò quàm uirilis: quoniam fœminæ mollioris dociliorisque ingenij sunt. Hoc autem harum mulierum exemplo perspicuum nobis est, quæ cum essent non tenui, imò amplissima fortuna & conditio

ne uiuendi præditæ, non dubitarunt, religionis ui impulsæ, omnia Christi causa relinquere, non secus sui, suorumq; oblitæ, quam si paupertate summa permerentur. Quod autem diuites fuerint, patet, q. a ministrabant de facultatibus suis, & peregrinationem susceperunt. Qua in re sapientissimè se habuerunt. Nam quemadmodum ille infirmus sapit, qui curatus, morbòq; profligato, medicum tamē suum eousque tenet, quousque omnem morbi suspicionem euaserit: ita & multo potius sapiens ille censebitur, qui dum in morboso huius uitæ hospitio diuersatur, non permittit dominum longius abire, non solum infirmitatis medicus: uerū ēt sanitatis conseruator est. Propter quod & meritò dicebat Martha, Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus: tu enim es conseruator salutis, & uitæ. Dicuntur autem curatæ ab infirmitatibus, & ab spiritibus malignis: ut & corporalis & spiritualis sanitas illis præstita fuisse iudicetur. ¶ Piissimam harum mulierum gratitudinem miremur: cuius ne memores simus, pro tantis à Deo beneficiis acceptis, nullum incommodum, nullum impedimentum seculare impedire debet. Nihil enim est, q magis diuinam liberalitatem offendat, quam beneficiorum suorū obliuio. Non ignorauit in hoc diuinā uoluntatem ille generis humani reparator Noë qui coercita aquarum alluuione, egressus de arca sua è uestigio struxit altare, Deoque uir gratissimus obtulit sacrificium. Idē quoque fecit Patriarcha Abraham cadens pronus in faciem corā Deo, & gratias agens illi: eo quod dominum pollicentem audiuerat, semen eius fore multo arena maris numerosius. Quod si in re tā graui humilium similitudine uti non dedignamur, equidē, non solùm munera, quæ inter homines ultro, citroque mittuntur, sed etiam beneficia, quæ à domino in nos conferūtur pilę lusoriæ simillima inuenio. Nam sicut ille, qui in pilæ ludo iactanti è regione respōdet, strenuè rem suam agit, si ea agilitate & modo corpus libret, ut omnem iactum excipiat, pilámque, anteaquam terram tangat, retorqueat in tortorem suū: & multo pulchrius cœlestis lusor, qui à Deo celerrima

Gen. 8.
Gen. 17

excipit beneficia, diuinæ palæstræ gloria dignus censebitur, si totius, corporis ui & animi gratiam rependat diuinis beneficiis, priusquam obliuionis puluere fœdētur. Hoc fecit ille leprosus, quē infra noster Lucas ait uenisse ad Christum & gratias egisse. Idem socrus Petri: quæ à febri liberata, & in pristinam incolumitatē restituta, surgēs ministrabat Christo Saluatori suo. Hanc uerò beneficiorum memoriam & gratitudinem commendauit dominus Israelitis cum dixi. Memetote diei huius quo eduxi uos de terra Aegypti. Quod si altius sacra omnia in hanc rē rimari uelimus, nullam aliam ob causam æquè primariam inueniemus festiuitates fuisse stabilitas, nisi, ut in huiusmodi diebus, memoria aut eximiæ alicuius hominis sanctitatis, aut præclari à Deo præstiti beneficij recoleretur. Hac etiā de causa manna in posteritatē seruabat, ut nouissent minores, maiorum suorū panē, quo aliti sunt à Deo in deserto, & grati essent domino. Sed eo uecordiæ processit hoc tempore hominum peruersitas, ut nemo sit beneficij accepti non immemor, præsertim si benefactorem immutata fortuna pressum uident: tunc enim, nec de facie, ut aiunt, agnoscunt. Quam obrem summopere commendandi sunt, q hisce nihilo magis præpediti, nostris temporibus benefici sunt erga proximos suos. Cū enim ab hominibus raro aut nunquam gratiam sperent, restat, omnia, quæ faciunt, diuina motos pietate facere: qua in re uni Deo gratificari contendunt. Vnde uirtutis studiosos omni contentione hortari non desistam, ut ab iniquitate hominum ansam sibi commodandi sumant. Nam quotiescunque gratiā nobis ab hominibus repensum iri credimus, quæ nostra fragilitas est hominum causa, & non Dei, multa facimus: at cessante mortali gratia, quis nisi mentis inops, immortalem nō quærat, quę uel illa stante fuisset præferenda? Quid quod & utranque seruare erga homines & erga Deum gratiā, simul & facilius, & melius est? Verū paucos Dauidi similes inuenies: qui Salomoni filio suo imperauit, ut mensæ suæ admitteret filios Berzellai, à quo Absalonē fugiens, in deserto benignè susceptus fuerat,

Ioan. 17
Luc. 4.
Exo. 12
Exo. 16

2.Reg.9 rat. Eodem etiam modo Miphiboseth
filium Ionathę conuiuam fecit suum, me
mor amicitię, quam cum patre inierat. Sic
etiam Laban gratus fuit seruo Abrahæ.
Nam uidens iocalia, inaures, uidelicet,
Gen.24 & armillas, quæ seruus Abraham dede-
rat Rebeccæ sorori suæ, uenit ad illum &
dixit ei. Ingredere benedicte domini: &
eum hospitio multa accepit humanitate.
Exod. 2 In hunc item modum Ietro sacerdos Ma
diā gratus fuit Mosi, quoniam filias suas
defendisset. Vnde fecit eum vocari, ut
comederet & dedit illi filiam suam in
Iosue. 6 uxorem. Nec minus Iosue solicitus fuit,
ne Raab meretrix, quæ nuncios suos ab-
scondert, ruente ciuitate periret. Quin
1.Re.15 & Saul destruens Amalech Cinæo cui-
2.Re.12 dam pepercit, eo quod bene se habuerat
3.Re.18 cum filijs Israel. Dauid quoque misit ad
4.Reg.4 uiros labes Galaad, & gratias egit eis, eo
quod sepelierant corpus Saulis & filio-
rum eius. Denique Helias gratum se prę
stitit uiduæ à qua alebatur & filium eius
mortuum suscitauit: & eodem modo
Heliseus. Sed procedamus. Nominat E-
uangelista aliquas mulieres ex his, quæ
Christum sequebantur, dicens.

[Maria, quæ uocatur Magdalena, de
Mar.16 qua septem dæmonia exierant.]

Greg. Marcus etiam ait, Christum prius Mariæ
ho. 33. Magdalena aparuisse, de qua septem dæ-
in Euā. monia eiecerat. An uerò iuxta Literam
hoc sit uerum non inuenitur, sed exponi-
tur à diuo Gregorio & ab alijs, de pecca-
tis: quia Maria Magdalena plena uitiorū
fuit. Hæc enim postquam Christus ei re-
misit omnia peccata contemnens fastus,
& uana mundi, quibus antea seruiebat,
Christum sequuta est: & facta eius fidelis
sima discipula & comes. Semper à bono
in melius profecit, neque ad pristinam
mundi conuersationem reuersa est.

¶ Discamus huius mulieris exemplo
non tantum peccata relinquere, sed etiā
opera bona exequi, & in his bonis actibus
perseuerare. Non enim satis est, ut uitam
pristinam peccatorum plenam relinquas:
sed oportet ut post lamenta, Christi uesti
gia sequaris. Fuge igitur huius exemplo
nō tantum peccata sed occasiones etiam
peccandi: relinquens domum propriam,
cognatos, patriam, te ipsum denique, ut
Christum sequaris. Hæc sancta mulier
non solum præteritam uitam planxit, sed
Christum etiam sequuta est, uereque cō-
puncta omnia sua deseruit, neque am-
plius ad vomitum peccati reuersa est. Ita
& nos facere debemus huius constantissi
mę mulieris exemplo, ut postquam semel
nos à peccatorū laqueis explicauerimus,
eum deinceps vitæ modum instituamus,
ut nō peccata solummodo, uerum & pec-
cādi offendicula vitemus. Nihil enim ęsti
mat dæmon illius peccatoris conuersio-
nem, qui peccatum odit, peccandi verò Exo. 10
occasiones non fugit. Quoniam nec pec-
catum vitari, neque virtus retineri, non
sublata peccādi ansa, nullo modo possunt.
Sic Pharao rex Aegypti populo Dei dice-
bat, Ite, & sacrificate Deo vestro in terra
hac. Ita & dæmon nobis interdum ad vir
tutem est autor, eo tamē modo, vt vel su-
perbiores in criminibus, uel securiores in
pœnitendo efficiamur. Hac ratione quo-
ties fateris retenta concubina, quoties
aleam detestaris, arma tamen ludendi ser
uas, quotiesque quoduis bonum opus
exequeris, peccandi non sublata ruina, nō
modò dęmonem non molestia, quin etiā
summa afficis voluptate. Nouit nanque
quemadmodum in morbis accidit, recidi
uantem infirmum multò periculosius la-
borare: sic in peccatis relabentem longè
grauiori periclitari spiritualis salutis ia-
ctura. Hac igitur de causa Pharao popu- Exo. 10
lum Israel longius sacrificandi causa abi-
re non sinebat, vt posset quoties vellet,
illum in solitum redigere seruicium: & dę
mon etiam alumnos suos eò usque in vir
tute procedere patitur, unde illos reuoca
re cum voluerit, facilè possit. Discamus
ergo ab hac muliere, ita radicitus uitia
extirpare, inimicique ditionem ita infrin
gere: vt peccata & omnia peccatorum se-
mina extinguamus.

¶ Obseruandum hic etiam est nemi-
nem Christum perfectè aut sequi aut a-
mare posse, quin prius ab se dæmonem
eiecerit. Hac de causa euangelista noster
prius dixit fuisse septem dæmonia eiecta
ab anima huius mulieris: quo pacto addi-
dit, Christum deinceps fuit sequuta. In
quo docemur ad Christi imitationem
oportere prius omnibus secularibus oble

ctamētis

ctamentis affectu saltem renunciare. Vnde mira fuisse Samaritanorum stultitia cōuincitur, qui ut in quarto regum uolumine legitur, Deum colebant, idolis suis seruientes. Contra quos stat sententia. Nemo potest duobus dominis seruire. Quapropter manifestum est, qui Deum colere intendit, prius omnibus uitijs renunciare oportere, ut sic demū libero possit animo cœlestibus inuigilare negotijs. Videamus et quæ erant aliæ, quę Christū simul cum Magdalena sequebantur. Ait enim euagelista. [Et Ioanna vxor Cusæ procuratosis Herodis, & Susanna, & aliæ multę. Multæ, inquit, sequebantur cū his tribus, quas tantum nominauit, ut primarias. Sæpe enim in scriptura in re minus insigni, insignior intelligi solet. In Genesi nanq; dicitur. Recordatus est dominus Noe & omnium animātiū. In Noe intelligit vxorem eius & filios cum uxoribus suis. In eodem præterea libro Simeonem & Leui Sichimitas interfecisse habetur, cum aliam multam familiarum & fratrum turbam adduxerint. Et in Ezechiele legimus. Hæc dicit dominus montibus & collibus, rupibus & uallibus. Et subdit, Disperdam excelsa uestra, omittens colles. In Ruth libro quoque duodecim tribus à Rachel & Lia descendere dicunt, prætermissis ancillis: à quibus etiam originem ducebāt. Sic in præsenti nomine istarum trium, aliæ etiam, quæ Christum sequebantur, intelliguntur. Qua etiam ratione insigniores nominās Euangelista Mariæ Magdalenę prius mentionem fecit, à qua septem dæmonia dominus eiecerat. Quoniam quauis prius peccatrix fuerat, celebrior tamē, principalior & sanctior fuit, quare primò nominari meruit. De alijs duabus non dixit dæmonia eiecta fuisse nisi tantum de Magdalena. In quo quantum possit gratia & bonitas diuina, res est profecto cogitatu dignissima. Nam tantum operę & studij impendit hæc mulier in Dei cultum ut quæ antea cum uilissimis peccatoribus numerabatur, posteà castissimis & sanctissimis matronis præfertetur.

4.Re.17 · Matt.6. · Gene.8. · Ezec. 6. · Rut. 4.

Commendat locus hic Dei bonitatem & clementiam, qui peccatores uerè pœnitentes usque adeo extollit. Quare bono animo simus, quicunque peccatorum pondere præmimur, diuina freti misericordia: ad quam si contrito & humiliato corde confugiamus, impetrabimus procuIdubio, ut sicut modo cum extremis peccatoribus caligamus, aliquando cum primarijs electis Dei splendeamus. Quia non est manus domini abbreuiata. Quod unum summè te commouere deberet cogitantem qua soleat dominus humanitate suscipere illos, qui uerè conuertuntur.

Esa. 59.

¶ Expende etiam non sine magno mysterio Euangelistam descripsisse Ioannā cōiugatam fœminam, domini esse sequacem: utique non in hoc inuitum fuisse cōiugis animum innuit: sed potius communem in Christo cultum & fœminæ & uiri consensum indicat. Ad hoc enim uenit dominus, non ut coniugia dirimerentur, sed ut qui carneo tantummodo uinculo coniuncti uidebantur, spirituali non modo matrimonij lege: uerum & uirtutis nexu, constringerentur. Porrò hæ sanctissimæ fœminæ sequebantur Christum non tantum uerbo, sed opere: & debito obsequio. Quare sequitur in contextu. [Quæ ministrabāt ei de facultatibus suis. Quia dominus & eius discipnli doctrinæ euangelicæ inuigilantes parum de temporalibus curabant: ideo hæ mulieres illis temporalia ministrabant, suæ paupertatis rationem habentes. Propter hoc ad Corinthios Apostolus ait. Ordinauit dominus his, qui Euangelium annuntiant, de euangelio uiuere. Et iterum. Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est si uestra carnalia metamus? Ideo dominus discipulis suis dixit, mittens illos ad prædicandum. Edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt: dignus est enim operarius mercede sua. Sed iam nunc reges & principes malūt facultates suas in scurras, hominesque ridiculos & uitiosos insumere, quàm in sacros euangelij prædicatores. Mundus plus mendacium quàm ueritatem diligit. Quod malum tolerabilius aliquanto mihi uideretur, si apud seculares homines tantum fieret. Sed eò peruasit iam luxuria & proteruitas mortaliū, vt quod in aulis regum uix ferendum reputabatur, passim apud Episcopos, & prælatos reperiamus.

1.Co.9. · Ibidem. · Luc. 10

Qui perfricta fronte non minus securi di scumbentes cum cognatis & secularibus hominibus audiunt non modo lubrica, verum etiam impudica & inhonesta: quā si sacri alicuius libri lectionem audirent. Vnde fit, ut perperam consumptis amplissimis reditibus, non habeant quo religiosis & literatis sacerdotibus possint subuenire. Qui cum moribus & eruditione dignissimi sint, Episcoporum suorum negligentia, uix unquam etiam tenue sacerdotium cōsequuntur. Sed de his satis. At rem ergo deueniendo, ingens non solum mulierum, sed & uirorum Christum sequebatur multitudo, nouam domini doctrinam & miracula demirans, Ideo sequitur in litera: [Cum turba plurima conueret, & de ciuitatibus properarent ad eum dixit per similitudinem. In eo quod multa turba conueniebat, completum esse illud cernimus Esaiæ. Et fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi, & dicent, Venite ascendamus in montem domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos uias suas, & ambulabimus, &c. Turba autem sequebatur Christum, non principes, aut magnates. Ij enim alia amant, & in aliis occupātur: nempe in rebus terrenis, honorib. & deliciis. Insipida est istis Christi doctrina, quapropter raro sacris intersunt concionibus, meridiano & eo breuiter recitato sacrificio contenti: quoniam mollitia sua ad oīa diuina torpent. Ideò Paulus ait. Non multi sapientes secundū carnē, non multi potentes, nō multi nobiles, &c. Et in Ioanne etiam quidā dixerunt. Nunquid aliquis ex principibus credit in ipsum? sed turba hæc maledicta, quæ ignorat legem. Expende autem & uide quomodo boni ad bonum cōueniūt. Nam omnes ij, quanquam à diuersis oppidis & locis uenerant, concordi tamen sententia ad sequendū Christum usi sunt quod in malis secus cernimus. Illi enim si quid facere præsumunt mutuò se impedire solent: quales fuerunt illi qui turrim Babel ædificabant. Sic etiam quoties uel de honore aut dignitate aliqua contendūt, qua superbia, quàue inuidia pugnēt inter se, quis non uidet? At multo aliter ij fecerunt, qui cum se nunquam nouissent, protinus, socij facti sunt, & in unum consensum adunati, ut uerbum diuinum audirent. Vnde hoc prophetans Esaias dixit. Habitabit lupus cum agno & pardus cū hædo accubabit: uitulus & leo & ouis simul morabunt. Et subdit. Quia repleta est terra scientia domini. Ad Christi prædicationem & doctrinam de diuersis ciuitatibus conueniunt, & replentur scientia domini. Sic etiam in arca Noe erant animalia diuersi generis. Prætereà, ubi est cōcordia fratrum & charitas & pax: ibi facit fructum uerbum Dei. Vos autem ad lites & contentiones properabatis: ut Esaias inquit, &c. Porrò in parabolis & similitudinibus loquebatur Christus, iuxta illud psalmi. Aperiam os meum in parabolis, loquar propositione ab initio. Est autem parabola rerum dissimilium genere sub aliqua similitudine facta comparatio. Non enim est sensus parabolæ ille, quem uerba primo significant, sed qui per res significatas nobis insinuatur. Sicut in libro Iudicum dicitur, quod ierunt ligna, ut ungerent super se regem. Clarum est, quod illud non de lignis, sed de hominibus per ligna significatis intelligitur. His similitudinibus utebatur Christus in concionando propter duo. Primò, ut memoriæ hominum doctrinam suā infigeret. Nam sicut stomacho uirtute, quam retentiuam uocant, maximè opus est, ut susceptum cōseruet, & foueat nutrimentum, donec per totū corpus effundatur: sic animæ incumbit non esse diuinorum oblitam documentorum, ut in uirtute progrediatur. Aliter enim quid prodest multa audiuisse, si nō firmiorem in memoria mansionē faciūt, ac si nunquam audita fuissent? Gemmæ solent, ne amittantur, filo mandari: sic diuina uerba terrenis rebus & similitudinibus quasi annectuntur, ne à memoria dilabantur. Igitur Christus similitudinibus utebatur, ut pœnitius in auditorem mentibus documenta sua locaret. Dominus enim, qui optimè nouerat omnino ad salutem consequendam necessariam esse diuinorum documentorum recordationem, parabolis utebatur: quoniam illæ humano ingenio in primis quadrare solent, unde uoluptate audiēdi adiuuāte fore non dubitauit, ut homines multo

Margin notes: Esa. 2. — 1.Cor. 1 — Ioan. 7. — Gen. 11 — Esa. 11 — Gene. 7 — Esa. 58. — Psal. 77. — Esa. 77. — Iudi. 9 — Leg. Chryso. ho 45. in Mat.

essent magis doctrinæ suæ isto modo memores. Hominem uidebis ætate confectum, memorantem, se ab hinc quadraginta annis concione quadam pulcherrimam notasse similitudinem hanc uel illam, cum uerisimile sit multa sublimius fuisse ex sacra Theologia denarrata: sed quia parabolæ in primis hærent hominū mentibus, omnibus alijs elapsis, illius rei duntaxat meminit, quæ uehementius uoluptatem mouit. Qua de causa dominus noster prudentissimus, & sapientissimus rerum omnium cognitor, parabolis doctrinam suam annexuit, ut tenacius hærerent.

Leg. Augu. 2. de doctri. Christ. c. 6. ¶Secundò utebatur similitudinibus, ut ea, quæ dicebat clariora auditoribus forent. Quoniam illa, quæ altiora sunt, & ab usu quotidiano remotiora, similitudinibus, præsertim a rebus terrenis desumptis, maximè explicatur, quia proceditur à notioribus ad minus nota. Quo etiam modo explicandi quotquot docēt, uti solent: si enim in locum obscuriorem incidunt, adducta comparatione illū solēt exponere. Quamobrem Christus dominus, qui summè ab omnibus doctrinam suā intelligi exoptabat, ut facilius perciperetur, ne fortè offensi rerum inuolucris & obscuritate auditores ab audiendo deterrerentur, frequentissimè in omni Euangelio parabolis utitur, sed dicet aliquis. Contra hāc assertionem proculdubio fecit illud, quod redemptor noster Apostolis suis inferius dixit: uobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autē in parabolis, ut uidētes nō uideant, & audiētes non intelligant. Si igitur in parabolis sermo cæteris obscurior reddebatur, nequicquam contendimus parabolas ad rei explicationē contendere. Breuiter tamē, & facilè potest responderi. Omnis sermo obscurus similitudine redditur facilior: quoniam ignotum per notius datur: ueruntamen quotiescunque, uel ex rei natura, uel ex auditorū incuria, atque imperitia parabola obscura est, tū demū nō modo dictorum sensus aperitur, sed potius magis obstruitur. Similitudines igitur à Christo domino adductæ non ex rei natura erāt obscuræ: aliter enim, nulla esset maior ratio, quare melius ab Apostolis, quam à cæteris perciperentur: cæterum quia plerique omnes magis animo cauillandi & incusandi quæcunque dixisset, aderant quam ut sibi imitandam proponerent: ideo non intelligebant, quia non intelligere parui intereat. Non ita Apostolis euenit: erant enim non modo audiendo attētissimi, quin etiā ad agendū paratissimi. Manet igitur hinc ea sententia cōstans, Christū maioris claritatis comparationibus usum fuisse: qđ si ab aliquibus minus intelligebantur, illud fuit quia non animo bono aderant audiendi. ¶ Ex hoc carpuntur illi, qui præclarè se munere suo fungi putant, si in prædicatione & doctrina sua sublimes se gerunt, ea dicentes, quæ à nemine, nisi à doctissimis quibusque intelligantur: quasi prędicatio nō ad exponendā doctrinā euangelicā apud simplices & rudes sed ad ostentandū ingeniū corā doctis, instituta fuerit, dicentem Paulo, se tam sapientibus, q̄ insipiētibus esse debitorem. Rom. 1. Hi autē autumant indecorū esse autoritati suę, si eo sermone uerba faciāt quo quilibet de plebe loqueret: nec animaduertunt non puduisse diuinū uerbū, uerbis humilib. in hominū vtilitatē cōcionari. Quid dicam de diuo Paulo, 1. Cor. 1 cuius in omnibus sanctissimis scriptis humilitas sermonis cum pietate certare uidetur? Nec dubitat dicere se nihi scire nisi Christū dominū crucifixū. Ideo ergo Christus doctrinā suā tam planis & perspicuis similitudinibus proposuit: ne quis sermonis difficultatē suæ inertiæ prætexere posset. Sic loqui uoluit, ut eum non modo docti, uerùm & simplices & plebei intelligerent: & ut non solum in templo ex libris, sed etiam in ipsis quotidianis actionibus & laboribus nostris pietatem & religionem disceremus. Atq; hoc Christus tam euidenter in hac parabola proposuit, ut uel manu contrectari possit. Proponit ergo hanc similitudinem.

Exijt qui seminat seminare semen suū. Quemadmodum in bello tuba animosos excitat, timidos consternat: ita doctrina euangelica aliis ad ędificationē, aliis uerò ad ruinam inculcatur. Quamquam enim multi eodē gestu & modo sacris intersint concionibus: tamē diuersa ingenia uariæ comitantur opiniones & uoluptates.

Qua de causa multos missione facta uidemus sicut prius frigere, alios iocari, nonnullos maledicere & murmurare: paucos (quod dolendum est) iustificatos discedere. In hunc propè modū prędicante Christo domino turba frequens aderat, pars causa leuitatis cuiusdā & nouitatis, pars calumniæ & odij, nonnulli, ut audirent, & custodirent uerbum domini. Quod cū uidisset dominus, ut aptum pro auditorum qualitate, & differentia exordiū sumeret, parabolam proposuit, quā egregiè explicauit, nihil oīno proficere aīo nō bene subacto & præparato millia multa p̄ceptorū inculcare quippe quæ nondum percepta statim elabētur. Similitudo aūt non solū sapientissimū arguit sensu suo autorē, uerum ēt aptitudine & usu ipso rerū oīum humanarū peritissimū. Sed quid potuisset latere illū, à quo oīa illustrata sunt? Parabola ergo est hæc. Exiit seminator seminare semen suū, &c. Agricola uerbi diuini doctor est, semen doctrina euangelica: quæ uarijs ab auditoribus animis excipitur: Multi.n.audiunt, sed alii tentationum itineribus peruij transeunte diabolo, semen doctrinæ amittunt: alii libidinibus dediti, ea quæ Dei sunt in aīo suo, amore terrenorū opprimunt: alij superbia, & sæuitia: duri monita cœlestia germinare non sinūt aut radices agere. Pauci sunt suauioris, & prudentioris ingenij, in quibus diuinum semen inualescens radicatum & fructum fert centuplum. Sed de his sigillatim suo loco dicemus: hęc tātum ad summariam parabolæ expositionem dicta sufficiant.

Et du seminat, aliud cecidit secus uiā, & conculcatum est.] Solent enim uiatores, tempore præsertim hyberno, ne cœnosa uia impediatur ingressus, marginibus agrorum scandere, ut tenacibus suffulti cespitibus, & pulueręa adhuc terra firmius incedant, quo grana recens projecta reteguntur.

Et uolucres cęli comederunt illud.] Quid miru, quæ etiā latentia unguibus rostroq; expiscari solent, si in propatulo prostituta, collegerint grana. Hæ autē volucres (ut nos inferius suo loco dicemus: nunc enim a d alia festinat oratio) domino explicante, dæmones sunt: qui assiduo cogitationum nostrarū secretiora rimantur. Nunc sequitur.

Et aliud cecidit supra petram & natū aruit, quia non habebat humorem. Aruisse mirum non est, quia sine humore uiuere non potuit. Sed qua ratione in petra dura & sicca natū est? Non eadē ratio est. Nam semen proiectum sub dio quocunque corpore participet, calore & humore proportionaliter se habentibus facile germinat primam uitæ suæ gemmam, quā statim dimittit nisi aliunde fortiori nutrimēto adiuuetur. Ideo dixit natū aruit, quia non habebat humorem.

Et aliud cecidit inter spinas, & simul exortæ spinę suffocauerūt illud.] Quoniā experti sumus, gramina uiliora, si uberē nanciscantur fundum, multo ualidius sese tollere, quàm ea, quæ homines multo labore cōserunt. Sed dubiū est: si bonū in agendo potentius est quàm malum, semen potius debuisset suffocare spinas, q̄ è conuerso. Attamen non est eadem ratio. Quoniā in anima illa suffocatio non causatur ex impotentia boni agentis contra malum, sed ex malitia uoluntatis, quę bonum semen diuini uerbi reijcit, atque spinis se subiicit. Verum iuxta illud, quod litera sonat, dimittendo significationem parabolæ usque in posterum. Postq̄ terra propter præuaricationem Adæ maledicta fuit a Deo, natura sua, & spōte spinas, & carduos profert nemine seminante. Gene. 3.
Aliter tamen & triticum, & uinū cęteraque hominum alimenta, quę nisi multū, diuque subigantur, & foueantur, in cassum sulcis mandabuntur. Quod non ita, ut diximus, in illis plantis euenit, quę inutiliores hominū sunt usui, quia execrata à crimine primi hominis, tellus effecta est uera, & uterina parēs erga mala germina, nouerca autē & difficilis ad mitiora & meliora suscipienda semina. Quare mirū non est, si illa sponte sua producat, hæc non nisi mille modis solicita ferat.

[Et aliud cecidit in terrā bonam, & ortū fecit fructū centuplū.] Formidanda sanè & non paruipendenda res est, quam nobis præsens præse fert à domino proposita similitudo. Nā si ex illis omnibus, qui Christum concionantem audierūt, quarta pars tantummodo fructum fecit, & ser-

seruata est: quàm paucos putabimus fore saluandos? Quòd ò utinam nobis non eueniat, ut in illo magno perditorum grege numeremur. Sed profectò non minus mirandum, quàm dolendum est, de tot sacrarum concionum frequentatoribus, tam exiguum electorum numerum superesse: quasi non omnibus ex æquo fuerit diuina exhibita doctrina. Dolendum est ualdè quod tanti cum sint Christiani qui audiant uerbũ Dei, quod sint perpauci qui proficiant in ipso. Vnde Paulus. Nolo uos ignorare fratres quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare trãsierunt, &c. Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo: nam prostrati sunt in deserto. Hæc autem in figura facta sunt nostri. Sic nos timeamus, q̃ post tot annos audientes uerbum Dei mores non corrigimus. Inferius narrat noster Lucas, quòd quidam dixit Christo Domino. Si pauci sunt qui saluantur. Ipse autem dixit, Contendite intrare per angustam portam: quia multi dico uobis quærent intrare & non poterunt. Est alia uia lata nimis quæ ducit ad interitum. Videns mundi redemptor tantorum perditionem condolet & clamat dicens. [Hæc dicens clamabat. Qui habet aures audiendi audiat.] Clamor & uociferatio quemadmodum in illis, qui animo parum ualent, dementiæ signum est: ita in sapientibus magnum aliquid portendunt. Ergo Christo sapientium sapientissimo clamante, summũ est, quod agitur mysterium. Plurima erant in Hebręo populo scelera, non tñ ideo Deus clamare dignatus est: sed prophetam Esaiam misit, inquiens, Clama, ne cesses: & quasi tuba ex alta uocem tuam. Multo etiam deteriores erant regnantibus Iosiæ filijs. Tunc autẽ misit Deus Hieremiã dicens, Clama in auribus Hierusalem. Maior igitur nunc urget necessitas, quæ filium Dei uociferari cogit. Ter legimus in Euãgelio Christum inclamasse. Primum hic cum dixit. Qui habet aures audiendi audiat. Secundò cũ dixit. Qui sitit ueniat ad me, & bibat. Tertiò cum clamans uoce magna expirauit. Cũ spiritum emittens clamauit, dæmonem terruit, atque fugauit, cum dixit, qui sitit ueniat ad me &c. loquebatur de spiritu,

1.Co.10

Luc. 13.

Esa. 40.

Hier. 2.

Ioan. 7.
Mat. 27

quem accepturi erant credentes. Hunc uerò clamans commendat auditionem uerbi diuini, dicens, Qui habet aures audiendi audiat. Ioannes Baptista prædicans pœnitentiã clamabat. Ego uox clamantis in deserto. At nũc Christus ipsemet clamat. Negotium proculdubio saluti hominum maximè necessariũ uertitur hic pro quo Deus clamare nõ dubitat, excita igitur cõsopitũ animũ, ò Christiane homo, ut Deũ ipsum pro salute tua clamantẽ cõsideres. Qui cum sit sapientissimus, non ignorauit quanti retulerit hoc uti ad salutẽ nostrã clamore. Nẽpe, ut eo modo certiores facti, de rei magnitudine nõ dubitaremus ullũ subire laborẽ, aut periculũ, pro uerbo Dei audiendo, in quo cõsistit non exigua remedia nostri pars. Vnde etiã quoties dominus alicui maximũ aliquod supplicium vult infligere, statim minatur se uerbum suũ illi negaturum. Ita ipse ait ꝑ prophetam Amos, rebellem & perfidum Iudæorum populum plexurus. Mittam famem in terram: non panis, sed audiendi uerbi Dei. Postquam dixerat multa mala, quæ illis erat inflicturus, adiecit hoc ultimum, s. ut tolleret uerbum Dei tanquam præcipuum malum inter omnia alia mala. Tantum enim malum est uerbi diuini interdictio, ut neque excomunicatio, quæ sacramentorum usum excommunicatis negat, euangelicæ doctrinæ salutare remedium soleat interdicere. Itaq; illi, qui nec missæ sacrificio neque diuinorum celebrationi, dum excommunicatione tenentur, interesse possunt, sacram concionem audiunt, & non solũ ij, quin etiam & hæretici, infideles & ethnici uerbum Dei audire possunt: quippe quod animæ pastus est. Quem qui prohiberet, non secus ageret, quàm si infantulo alimentum eriperet. Scit enim hoc pabulo Deus animã maximè indigere. Negatur autem excommunicatio Eucharistia, non uerbum Dei: quia, ut ait Augustinus in quodam sermone magis nobis prodest, uerbum Dei, quàm Eucharistia: & sicut cauemus, ne Eucharistia cadat ĩ terrã, sic cauere debemus, ne sermo Dei nobis excidat. Nam quanuis Eucharistia dignior sit & præstantior: tamen uerbum Dei efficatius est ad cõuersionem peccatoris. Nam

Ioan. 1.

Habent. 1.q. 1.c. interrogo.

peccator obstinatus in suo peccato, non resurget sumendo Eucharistiam, imò deterior fiet, at per uerbum Dei multoties peccatores indurati mollescunt, & conuertuntur: quomodo Petrus uerbo suo, multa audientium millia conuertit. Vnde sicut ignis, qui auro uilior est, appositam cerram liquefacit, quod aurum pretiosius, igne non faceret: sic quamuis excellentior sit Eucharistia, quàm prædicatio uerbi Dei tamen ad hoc ut cor peccatoris emolliat & conuertat, minorem uim habet Eucharistia. Similiter etiã damnũ immundum lauat aqua quod minime lauat argentum: cum tamen maioris valoris sit argentũ, quàm aqua. Qua de causa usque adeo pater æternus in unigeniti sui transfiguratione, auditionem euangelij commendauit inquiens. Ipsum audite. Audite illum, quia uerba eius spiritus & uita sunt. Vitam uocauit uerbum Dei: quia est causa uitæ & suscitat mortuas animas, Quod ferculum aut quod tanta suauitate nectar unquam fuit, ut mortuum ad uitam reuocaret? Cibus, animal dum uiuit, sustinet: uita tamen functo nihil prodest. Verùm diuinum uerbum nutrit & sustinet animam in gratia uiuẽtem, ipsamque in peccato mortuam exuscitat. Hoc significarunt illa Ezechielis arida & detrita ossa, quæ ipsemet propheta uirtute diuini uerbi de morte ad uitam reuocauit. Nullus enim peccator est, qui quantumuis peccatis indurucrit & iam diu mortuus iaceat, non possit per hoc uerbum reparari. Ossa arida audite uerbum domini. Ideo Petrus dixit Iesu. Verba uitæ habes. Ab effectu uerba prædicationis uerba uitæ uocantur: quia conferunt uitam animabus mortuis. Nullo indicio euidentius censetur aliquis esse à domino electus, & in libro prædestinationis (quem Moses librum uitæ uocauit) scriptus, quàm si Dei uerbum sponte audiat. Quæ sententia est diui Augustini: & fundatur in illis domini uerbis. Qui ex Deo est uerba Dei audit. E diuerso qui à uerbo diuino abhorret, perditionis suæ formidandum præfert argumẽtum. Nam quamuis certa scientia nemo potest scire sit ne præscitus an prædestinatus, nisi forte diuina reuelatione (quod maximis quibusdam sanctis concessum legimus) id assequatur: tamen, quoniam mores & uitam uniuscuiusque sequitur eius damnatio aut salus, ideo non uilipendendum signum est perditionis, odium sermonis diuini, sicut nec contemnendũ est indicium salutis, esse diuinæ doctrine studiosum. Quemadmodum enim narrãte aliquo de rebus, Indicis quæcunque aut uiderit, aut legerit, illi duntaxat attentis audiunt animis, qui illas regiones aliquando cogitant inuisere, cæteris oscitantibus uel dormitantibus ita propemodum in sacra euangelicaque denarranda accidit historia: ab illis nanque studiose auditur, quibus cœlestia regna uidere animus est. Hi sunt qui breuioribus offenduntur, longioribus oblectantur concionibus. Hi sunt, qui templorum & cœnobiorũ sanctuaria frequentant: hi sunt, quos non defatigat uehemens concionatorum clamor, iugisque attẽrio. Illi verò, quibus ad celestia aspirare in uotis nõ est, si forte aliquando uel pudore uel necessitate coacti cõcioni intersunt, quid dicam qua indignatione, quo tædio & molestia audiunt? Quod si concionator plus hora forte dixerit, discedunt ęgro animo, quin etiam sæpe ægroto corpore. Fateor esse non paucos, qui non fera impietate, sed peccatorum suorum conscij & rusticitate quadam pudibundi quasi non audent, aut nequeunt uerbi diuini grauitatẽ sustinere. Qui tamen ideo nihilominus delirant. Hoc quod habent salutis remediũ, dæmonis inducti monitis, sibi eripiunt. Aliter ille primus hominum parẽs. Adã. Qui grauissimo admisso scelere, Deum tamen uocantem audiuit & fasus est inquiens, Domine audiui uocem tuam. O fęlix Adam, qui etsi peccasti, uerbi diuini auditionem non prætermisisti: quapropter amissam gratiam & salutem recuperasti: nam in Sapiente habetur, dominum illum à delicto suo eduxisse.

Act. 2. Mat. 17 Rom. 8. Eze. 37. Ioan. 6. Exo. 32 Aug. tract 42 super Ioan. Ioan. 8. Gene. 3. Sap. 10.

¶ Præterea sicut seculares magistratus fures primo flagellis cædunt: secundo auribus truncant (quæ obedientiæ signum sunt) tertio uero si quem sine auribus inueniunt quasi rebellem & inobediẽtem, ultimo afficiũt supplicio: sic tu nisi plagis laboribusque in hoc seculo à domino in

flictus

flictis admonitus pedem à peccando re-
uocaueris, ultimo & æterno ignis suppli-
cio uita functus punieris. Ergo, siquidem
Adamum in peccato imitans, lapsus es:
ne illum, ad salutem ducem asperneris:
quod facilè præstiteris si concionatorum
uerba non spreueris, imò illorum præce-
pta sequutus fueris. Aliter agens interi-
tum, ò miser tibi ipsi parabis. In quarto
enim regum uolumine habetur, quendã
militem, sub cuius humero rex incumbe
4.Reg.7 bat, uerba Helisæi prophetæ cõtempsisse,
quoniam famem futuram non prædixis
set. Quam ob rem, quia uerbũ Dei negle
xit, & noluit credere prædicatori, occisus
est, & conculcatus à turba, sic punietur &
conculcabuntur qui non audiunt uerbũ
Dei & contemnunt illud. Vnde dominus
infrà prędicatoribus inquit, Qui uos au-
dit, me audit: & q̃ vos spernit, me spernit.

¶ Denique adeo necessarium hominũ
saluti est uerbum diuinum, ut Paulus Ti
Luc. 10 motheo dixerit: Argue, prædica, opportu
nè, importunè. Omnia suo tempore bona
sunt, alias nec utilia nec laudanda. Musi-
ca enim & lætitia si luctus tempore exer
2.Ti.4. ceantur importuna sunt: quoniam tem-
plus flendi, tempus ridendi, tempus loquẽ
di, & tempus tacẽdi, &c. Veruntamen uer
bum Dei testante Paulo, ubi supra, nun-
Eccle.3. quam non oportunè & prædicatur & au
ditur. Nusquam enim, nec ullo tempore
is interueniret casus, quo non sit uerbi di
uini explicatio opportunissima. Nam si-
ue ex parte concionatoris quęramus, sem
per bona est: siue ex parte auditoris, quo
magis pigritat, salutarius uerbum diui-
num est: sicut infirmo, qui medicamen-
tum fastidit. Nec sunt prudentes concio-
natores malo medico similes, qui imperi
ta pietate & misericordia ægrotantis, cor
rupto illius pedi aut manui parcunt, vnde
totius corporis postmodum succrescens
tabes infirmũ enecat. Nam quo dignior
est animæ, quam corporis salus, eo acrius
instandum est corruptis hominum mori-
bus ne pretiosam corrumpat animam.
Nec nos moueat maligna impiorum con
tra prædicatores seuerius agentes, seu po
tius serius, ob murmuratio & plusquam
pharisaicum scãdalum, dummodo id pru
denter fiat: non enim prædicatorum li-
centia, sed peccatorum inclamat contu-
macia. Nec minorem patitur hæc ætas
morum iacturam, quam illa qua Ioannes
Baptista Iudæos acriter reprehendens di-
cebat, Genimina uiperarum, &c. Chri-
stus similiter pharisæos durè increpabat
inquiens, Væ uobis scribæ & pharisæi,
&c. Veritas enim, etiam inuito mundo,
& impiorum cætu dicenda est. Igitur Sal Matt. 3.
uator noster Iesus clamans dicit. Qui ha- Mat. 23
bet aures, audiendi audiat: ut auditores
attentiores redderet, & ut illis uerbum
diuinum suamque commendaret præ-
dicationem. Ait igitur.

[Qui habet aures audiendi audiat.]
Quia hæc parabola obscurior erat, quam
pro auditorum captu: ideo addidit do
minus hæc uerba, Qui habet aures au-
diendi audiat: id est, intelligite si pote-
stis. Quo modo sæpe in Apocalypsi
dicitur, quoties aliqua obscura inci-
dunt, nempe, Qui habet aures audien
di audiat. Quapropter auditus iste,
de quo hic loquitur Christus, non est
ille, qui auribus percipitur, sed quædã in-
terna animi perceptio & attentio quod
Hebraicè haazenu, Græce, ἐνωτίσασθε La
tine, auribus percipite, sonat: & propriè
non aure sed corde percipitur.

¶ Obserua autẽ, quia sicut corporeus au
ditus fit ex duplici aere, scilicet naturali
intus & naturali extra (quomodo etiam
uisus duplici lumine illustratur) ita & spi
ritualis auditus duplici cõstat aspiratione
fide uidelicet infusa, q̃ est intus equaliter
inclinans: & adquisita, quę extrinsecus ad
uenit, dũ eis, quæ fidei sunt, insistimus. Apoc. 1.
Qui ergo habet aures animę fide infor-
matas, audiat uerbũ Dei: quia scriptũ est,
nõ esse effundẽdum aut perdendũ uerbũ
Dei ubi non est auditus. ¶ Sed quæret ali
quis. Cur dixit, Qui habet aures audien-
di? Nunquid aures alio funguntur, præ-
terquã audiendi, munere? Nunquid datæ
sunt aures ad palpandum, gustandum,
aut uidendum? Non utique. Quid igi
tur sibi uoluit in illis uerbis dominus?
Superfluè nanque locutus uidetur. At
qui, si pœnitus scrutari uolumus, non Eccl. 32
uulgarem aut triuialem horum uerbo-
rum rationem & causam inueniemus.
Primum dixit. Qui habet aures audiendi

audiat

audiat quia non pauci sunt in hoc seculo homines, qui membrorum & sensuum suorum abutentes officio, uisum ad aures, auditum uerò ad oculos transferunt: Nam si fortè proximū de proximo murmurantem & detrahentem vident non secus fidem habēt impio sermoni,ac si propriis idem oculis conspexissent: nec dubitant, quoties apud alios in eundem incidunt sermonem, audita uoce asserere & iureiurando confirmare. Rursum non minus oculis abutuntur, illorum quæ fidem spernunt. Intuentes nanque uicinum & popularem suum unum atque alterum efferri, ossaque mortuorum contrectantes quos ipsi, dum uiuerent, non solum nouerunt,sed etiam forsitam amarunt, nihilo magis mouentur, quā si ea ex Aesopi fabellis audiuissent, aut in Homericis carnibus legissent. Horum igitur hominum importunitatem inuersamq; naturam atque ingenium his uerbis ostēdit dominus,illos latentur arguens,quod clarissima & utilissima caligantibus oculis percurrunt,quasi non uiderent:ea uero quæ in utilia & infirmioris fidei sunt, multò acutissimè cernunt. Habent enim aures ad uidendum, & oculos ad audiendū. In hos dicit dominus. Qui habet, &c. ut eos,dum eo modo se haberint,nihil ex sacris concionibus commodi reportaturos refellat: non enim admittit ingeniorum ineptam peruersitatem.

¶ Secundo inquit dominus.Qui habet aures audiendi, significans eos, qui auribus ad iudicandum utuntur clientum litigantium auscultantes quærelis, ut sunt iudices,prætores,auditores Rotæ, regiiq; senatores,& cœteri iurisconsultorum magistratus: non debere dum concioni intersunt, simili proximorum uitam censendi uti magisterio, Nam qui uerbum Dei auditurus uenit, non ut accuset, aut damnet, sed potius ut accusatus corrigatur, uenit. Vnde conuincitur illorum temeritas,qui in concione,inueterata quadam uafrice prædicatoris dicentis uerba subnotant,rident,laudāt, uituperant quasi non sui,sed prædicatoris emendādi gratia adsint.Prestandę sunt aures non ad iudicandum concionatorem:sed ad audiendum uerbū eius. Ideo Christus aures ad audiendum petit:& ò utinam impetret. Quis siue lachrymis multis uidere queat improbam in rebus corporeis perquirendis hominum solicitudinem:cū erga spiritualia tam gelidè affecti sint? Quis usque adeo desperata ægrotaret valetudine,qui sanitatem non modo pollicentem aut exhibentem, uerum etiam memorantē nō animo audiret attentissimo? Si ergo corporalis tāti æstimatur ualetudo:quid demens non inuigilas æternæ illi superstitique saluti? Si homines liberos suos magnifaciunt charissimòsque habent, quoniam in illos bona sunt sua trāslaturi,qua malum, de causa animam, quæ non tua, sed tu ipse es: non festinas ditare, ut post mortem tuam non filius tuus,sed tu ipse uiuas?Nemo ergo sit,qui sermonem hūc quo etiam ultra mortem uitam prorogamus non audiat. ¶ Tertiò quanuis multi habeant aures ad audiendum, non tamè habent aures ad audiēdum uerbum Dei, similes magnis canibus qui habent aures demissas à parte superiori, ne cęlestia percipiant, à parte tamen inferioti apertas, cum etiam minimos rugitus animaduertunt. Vacant enim fabulis & uaniloquiis 2. Ti. 4. & libenter audiunt amatoria, turpiaque cātica:sed uerbum Dei resque diuinas audire nolūt. Hos etiā uocat & inuitat Christus ad audiendum:quia quanuis habent aures, nō tamen ad audiēdum, ea scilicet quæ recta sunt & cœlestia. De his loquebatur Paulus ad Timotheum. Venit tempus, cū sanam doctrinam non sustinebūt sed ad sua desideria coaceruabūt sibi magistros prurientes auribus, & à ueritate quidam auditum auertent: ad fabulas autem conuertentur. Si paulisper immoratur prædicator, discedunt stomachantes indignam illius redundantiam,nec fabulislegendis, aut audiendis diem integrū defatigantur.Similes istis erant Israelitæ, Exod. 16 qui affectantes allia & cæpas Aegyptias Nu. 21. manna fastidiebant nutrimentum cœleste, dicentes, Anima nostra nauseat super cibo isto leuissimo. His & similibus hominibus turpia & inania sapiunt huiusseculi oblectamēta,celestia uerò & immortalia gaudia insipida sunt. Sed adalia gradū faciamus.[Interrogabant autem eum discipuli eius, quæ esset hæc parabola. Præ

ter

ter alias causas, quas suprà adduximus, quare Christus in parabolis & similitudinibus loqueretur, modo occurrit non inelegans quædam ratio. Nam quemadmodum, si inter multos homines aperta facie incedentes unus personatus uel obuelatus incedat, solemus omissis aliis in illum præcipuè intueri, mirari, quis est: rogare: ita cum similitudo larua sit orationis, qua homines plerunque magis quã re ipsa mouentur, non immerito dominus noster sapientissimus magister hanc excogitauit artem, ut homines in suam pelliceret doctrinam. Quamobrem, & ipsi Apostoli huius nouitatis partim sciendæ gratia dixerunt. Edissere nobis hanc parabolam. Non autem interrogauerunt hoc Apostoli statim, ut prædicauit hanc similitudinem, sed posta in secreto: non inquam, in publico coram turba, sed postea soli. Vnde in Marci Euangelio habetur. Et cum esset singularis interrogauerunt eum ij, qui cum eo erant duodecim, parabolam.

Marc. 4.

¶ Docemur hinc, si diuinorum colloquiorum intelligentiam uolumus, sepositis curis mundi, negoiis secularibus soli Deo, sacræque scripturæ intenti, meditando, orando, legendo, assiduis uigiliis, in solitudine & quieta uita addiscere. Vnde per Sapientem dicitur. Sapientiam scribe in tempore uacuitatis: & qui minoratur actu sapientiam percipiet, quia sapiẽtia replebitur. Et dominus cuidam animæ, quæ secreta reuelare uolebat, dixit. Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius.

Eccl. 38. Ose. 2.

¶ Docemur secundo formam addiscẽdi: scilicet, ut cum aliquid audis, quod nõ intelligis, non erubescas interrogare. Ipse enim Christus, ut nos doceret hoc cum esset Patris sapientia, ubi sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei, sedens in medio doctorum interrogabat eos. Sed multi malunt ignoranter uiuere, quam suam ignorantiam fateri doctiores interrogando. Interrogabant uerò, quæ esset hæc parabola: idest, quid per illam uellet intelligi. Sed Deus, qui paratus est omnibus subuenire, & docere illos qui scire cupiunt, sine mora illam exponens sensum suum patefecit.

Colos. 2. Luc. 2.

¶ At cur illam præposuit, si non intelligebant illam audientes? Ad hæc ipse saluator respondit discipulis suis, ut statim uidebimus.

¶ Obseruandum hic est, quantũ Deus bona sua nobis impartiri cupiat. Verum ut auidius & iucundius nobis tanta eueniant beneficia, nostras antea preces expectat, ut nos illa, quæ quasi nostro labore & marte parauimus, diligentius custodiamus, maiorisque faciamus. Quoniam sicut illa, quę armis uel ingenio cuiusque proprio, autori suo multo esse solent suauiora & gratiora, apud homines autem pluris fiunt, quam si gratis ab aliquo essent principe concessa: ita ea de causa dominus saluatorque noster Christus doctrinam condidit suam nec minus prophetæ reliquique sancti patres, ut non nisi cum labore & studio sensum expiscaremur diuinorum scriptorum, ideo nobis multo suauiorem futurum. Non aliter etiam in rebus omnibus naturalibus fecisse illum uidemus sapientissimnm opificem: nam, & nuces duro calice operiunrur, & citrea mala rosarùmque genus sese spinis acutissimis circunuallant, ut nemine sine aliquo labore, aut arte locus carpendi pateat. Quare sicut paruulo in fanti nucem infractam, insanientis esset nutricis, porrigere, quippe qui uires non habet ad comminuendam nucem, sed eam integram mittit in os, unde facili negotio suffocari posset. Sic è diuerso prudentissimè Ecclesiæ Catholicę statuerũt moderatores, nec sacra scriptura uulgo imperito & incauto exhiberetur: idest ne uernaculo trãscripta idiomate sui omnibus copiam faceret intregram sine magistrorum explanatione, ne forte imprudentes homines hæreseon pungerentur aculeis. Ad hoc legata est à Deo sacrosancta Theologorum schola, ut prius latinitatis rudimentis fundamenta iacẽtes postea gradatim philosophiæ & sacrarum literarum gradus ad culmem beatissimæ facultatis peruenientes, possent, quæcunque incidissent dubitationes, uel fide, vel ratione enodare & populo salutarem doctrinam exhibere, qui tanquam infantulus est, præmansoque indigit cibo. Vnde Paulus ad Corinthios ait. Tanquam par

uulis

tulis in Christo lac dedi vobis,& nō escā. Hoc ipsum agit nunc Christus exponens Apostolis suis,etsi rudibus,prædictam similitudinem. Quem exponendi morē illi à præceptore suo excipiētes uniuersis Ecclesiæ Catholicæ primatibus, & prædica-
Iaco. 1. toribus tradiderunt.Ideoque qui indiget sapientia postulet à Deo,& ipse responde bit & declarabit: inuestiget,laboret, & q̄rat,& obtinebit scientiam.Iamque explicationi parabolæ accingitur dominus.
Sed antequā incipiat,præmittit, inquiēs. [Vobis datum est nosse mysterium regni Dei,cæteris autem in parabolis, ut uidentes non uideant, & audientes non intelligant.]Sed dices. Frustra ergo Christus loquebatur,siquidem non intelligebatur à turba: nam ut Paulus ait: Si quis loquif, & non intelligatur,mens eius sine fructu est.Dicendum nihilominus,non esse simi
1.Co.14 lem rationem de qua Paulus ait. Nā Christus,ea de causa(ut iam diximus) in parabolis loquebatur, ut rogatus tenacius doctrinam suam animis audientium imprimeret. Quod si à pharisæis cæterisq; improbitatis sectatoribus non intelligebantur, erat, quoniam animo maleuolo audientes,non salutaria sibi, sed incommoda Christo quærebant.Quare non est mirum si nihil intellexerunt de domini doctrina, cuius explicationem nec petere, nec audire volebant.Ideo audiebant Christi doctrinam eiusque opera mirifica uidebant:attamen ob suam cœcitatem non intelligebant.Non autem excœcauit illos oculos,aut iudicium,sed gratiam nō dando suam, hanc autem non dedit,quia ab illis fuit repudiata. Ideo dicebat Christus.
Mat. 21 Quoties uolui congregare filios tuos, sicut gallina cōgregat pullos suos sub alis, & noluisti? Et ut nemo potest medico litem intendere,qui ęgrotum curari nolētem deserit,sic nemo in Deum culpam retorquere. quod Iudæos sponte sua obcœcatos in uoluntarium ruentes interitum non prohibuerit.Ipsi audientes non intelligebant, nec uidentes uidebant: quoniā Deus illis gratiam non dabat.Ideò nō dabat,quia illi nolebant. Quod uel illis uerbis dominicis superius citatis apparet. Quoties uolui congregare, &c. Superbia igitur & malitia illorū,erroris causa fuit:

non obscuritatis sermonis diuini, quem à domino audiebāt explicaturo si uoluissent.Deus enim non immittit cęcitatem, aut duritiem, sed propter hominum iniquitatem, non suppeditat gratiam, qua destitutus homo ī grauissima incidit peccata,& in suo uitio obcœcatur. Nā quemadmodū lux cœcitatis causa dicitur,quando videlicet se à conspectu nostro subtrahit,quoties aut oculos claudimus aut faciem auertimus: ita Deus obcœcare dicitur hominem,quando ab eo gratiam suā subtrahit, quoniam homo illam non admittit. Sic isti obcœcati non uidebant.
Quapropter hæc coniuncto,ut, hic causā non dicit,sed consecutionem effectus.Sic Rom. 5.
Paulus Romanis ait. Lex subintrauit, ut abundaret delictum: Nunquid Deus dedit legem, ut homines faceret maiores peccatores? Absit. Lex enim non est causa peccati, sed peruersa hominum uoluntas,quæ contra legem facit. Ideò sensus est.Deus legem condidit iustissimam: uerum ea est hominum improbitas,ut medicinam in uenenum conuertentes in ipsa lege occasionem maiora in dies perpetrandi flagitia sumant.Sic etiam intelligēdum puto illud regij prophetæ Dauidis
Deum in Psalmo deprecantis. Tibi soli Psal.50
peccaui,& malum coram te feci,ut iustificeris in sermonibus tuis,& vincas cum iudicaris. Non peccauit Dauid ut iustificetur Deus, sed ex opere Dauidis peccantis contigit Deum iustificari,quia iustum & pium se ostendit. Quare coniunctio, ut, ibi causam non dixit,sed effectus consecu
tionem.Ita etiam illud Pauli intelligo. In Rom.1.
uisibilia Dei,per ea,quæ facta sunt, &c.ut sint inexcusabiles. Et illud quod in Ioanne legimus dominum dixisse de cęco nato.Neque hic peccauit nec parentes eius, sed ut manifestentur opera Dei in illo. Si
militer & Esaias ait. Butirum & mel co- Ioan. 9.
medet, ut sciat reprobare malum & elige Esa. 7.
re bonum. Vbi particula,ut,non finalem causam sed euentum & consecutionem notat.Non enim comedet eo fine,vt sciat reprobare malum & eligere bonum. Eodem modo intelligendus est Ezechiel dū ait. Ego dominus respondebo ei in mul
titudine immundiciarum suarum, ut ca- Eze. 14.
piatur domus Israel in corde suo. Et alibi Eze. 22.
idem

idem propheta inquit. Ciuitas effundens sanguinem in medio sui, ut ueniat tẽpus eius. Itaque ut eo, unde defluxit oratio nostra redeat, non est sensus, ideo in parabolis dominum fuisse loquutum, ut audientes non intelligerent: sed est sensus, ut ex eo quod loqueretur in parabolis, & non intelligerent eum non conuerterentur, Christus directè uoluit, ꝙ Iudæi non intelligerent parabolam, quia erat super abundantioris auxilij, quod tamen non conuerterentur nõ intẽdebat dominus, propter demerita enim sua nõ egit Christus cum eis, ut intelligerent. Et sic adimpletum est in illis illud Esaiæ. Auditu audietis & non intelligetis, & uidentes uidebitis, & non uidebitis. Et causam subdit. Incrassatum est. n. cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos clauserunt: ne quando uideant oculis, & auribus audiant, & corde intelligãt & cõuertantur. Ideò de istis dixit dominus. In iudicium ego in hunc mundum ueni, ut qui non uident uideant, & qui uident cęci fiant. Idest se putantes, & uidentes foris miracula, non uident intus uirtutem operantem. His itaque uerbis docet Christus: quamobrem nõ palam omnibus loquatur. Tantũ enim est acsi diceret. Quales ad meam prædicationem animos & affectus afferunt, talem reportabunt fructũ. Nolunt intelligere, ꝙ luce meridiana est clarius, ideo ego per obscuras parabolas istis loquor. Oculos habent, ut palam mea conspiciant miracula: adeo tamẽ maligna obcęcati sunt inuidia, ut ea pro Dei operibus nolent agnoscere. Sic aures habent, ut irrefutabilem à me audiant ueritatem, nec tamen vt credant, adduci possunt. Ex his palam fit nostra culpa fieri, si quando nobis Dei gratia subtrahitur. Vtinam & nobiscum Deus non faciat similia, ut exigentibus flagitijs nostris à nobis gratiam & beneficia auferat sua, ut à maximè criminosis & quibusdam & perditissimis hominibus, quibus per Ezechielem ait. Auferetur zelus meus à te. Multaq; supplicia antea posuit Israelis populo ob eius ingratitudinem, uentura. Apostolis uerò aliter euenit, nam quia recta intentione audiebant, intelligere meruerant. Et quemadmodum opulentissimi mercatores solent, qui in uestibulo tabernæ uenalia exponunt non pretiosa, sed communia quædam, quibus tamen emptores alliciunt, ut ea, quæ intus seruantur comparent: quæ cum multo sint præstantiora, non cuiuis, sed ditissimis & certissimis emptoribus ostenduntur. Sic dominus noster & saluator Christus omnibus quidem doctrinæ suæ argumenta similitudinaria ostendebat, ipsius tamen ualorem illis duntaxat, exhibebat, qui serio non fictè ad eius accedebant prædicationem, ut Apostolis, qui salutem quærebant, suam. Cęteri, ut inobedientes à Deo excæcantur; sicut Sedechiam Nabuchodonosor, quia non ei obedierat. ¶ Obserua autem illud uerbũ, datum, magnã emphasim habet. Nisi enim datum fuisset, nec ipsi Apostoli intellexissent: nõ enim ex meritis, sed ex Deo uocante datum est illis. Vnde Paulus, Non est uolentis, neq; currentis, sed Dei miserentis. Hos elegit, inuenit, uocauit, & istis datur regnum Dei: hoc est, Euangelica prædicatio. Quare? Quia sic placitum fuit ante te. O fœlices uiri qui tali dono decorati sunt. Nec nobis etiã dona negaret sua si uoluissemus: libertate arbitrij uti, & nobis ex eius donis commodum parare: sicut uiduæ Helisæi non negauit oleum, in oibus eius uasis augens, donec ad excipiendũ defuerũt fictilia. In hũc prope modum si & nos uasa cordium nostrorum uacua à secularibus deliciis Deo offerremus: plenitudinẽ gratiæ, & misericordiæ diuinæ in animis nostris reportaremus. Sed de his alias: Est autẽ hęc parabola.] Dominus exponit seipsum. Itaque aliter exponere, quam ipse exposuit temerarium esset. Ita dominus dixit. Non addetis ad uerbum, quod uobis loquor, nec auferetis ex eo. Et in prouerbiis. Ne addas quicquam uerbis illius, & arguaris, inueniarisque mendax. Et in Ecclesiastico, Non est minuere neque adiicere neque est inuenire magnalia Dei. Et Sanctus Ioannes in sua Apocalypsi ait. Siquis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto. Ideo nullus expositorum ausus est manum apponere, ut aliquid adderet Dominicę expositioni: quia ipse dominus eam exposuit. Et ipse uerborum suorum

Esa. 6. Mat. 13 Ioan. 9. Eze. 16. 2. Re. 25 Rom. 9. Mat. 11 4. Re. 4. Deu. 4. Pro. 30 Eccl. 18 Apo. 22

suorum interpres est:in quo huius parabolæ dignitas & excellentia patet. Vnde Spiritus sanctus in Canticis alloquitur ecclesiam dicens: Murenulas aureas faciemus tibi,uermiculatas argento. Vide ꝙ ornatus auricularum sponsæ Christi argentea aureaque sunt. Verbum Dei est instar auri obrizi purissimique supra omnia metalla. Sicut enim aurum primatū tenet inter omnia metalla, sic uerbum diuinum inter cætera scripturarum genera. Nam doctorum enarrationes sunt uelut argentum, quamobrem mirenulæ aureæ uermiculatæ argento nihil aliud insinuant nisi parabolas Euangelicas explanationibus sanctorum doctorum illustratas, quòd argentatum aurum sic disposuit dominus ad ecclesiæ sponsæ suæ ornatum. Non æquiualet auro argentū prætio neque ualore, sic nec ulla glossa tantam habet authoritatem ut Euangelium. Cæterum hæc parabola,non tantū ipsa est aurum purissimum sicut cæteræ parabolę,sed & eius interpretatio est eiusdem omnino ualoris: nam & ab ipsius diuini intellectus & oris fonte manauit,unde contextui æquiualet ipsius expositio: totum enim est diuinum eloquium. Vnde aurum est contextus,deauratum parabolæ explicatione. Illū itaque audiamus. [Semen est verbum Dei.]Quoniam,testāte Euangelistarum fide uerissima, Christus uerbum diuinum semini comparauit, superuacua, imò impia esset hæsitatio,sitne uerè à domino adducta hæc cōparatio cum cæteris spinarum, petrarum & uiæ comparationibus in præsenti de aratore proposita parabola. Quare illud modo superest inuestigare cur saluator noster uerbum diuinum semini contulerit, cum quo nihil uidetur habere commercij? Re tamen diligenter pensitata, duo potissima inuenio mutuæ similitudinis fundamenta. Primum,quia ut philosophus ait, fructus uirtualiter sunt in semine. Habet enim semen virtualiter calorem & uirtutem quādam generatiuam, ex qua fructus prodeunt. Semen enim in primis radices agit, deinde surgit in caulem,postea in arborem,frondibus,ramis, floribus & fructibus ornatam. Sic uerbū diuinum in animo humano hærens radicibus primum, deinde uirtutibus omnibus roboratum, ramis floribusque nitescit,donec perfectum in gloria sempiterna cultori suo fructum parit, quo ille ab omnib. laboribus suis emeritus, fructu, qui à fruendo dicitur fruitur. Verè igitur dicere possumus, sicut in semine fructus uirtualiter continetur, ita in uerbo diuino,& audiendo, & percipiendo beatitudinem consistere. Nam primo uerbum Dei audimus ex quo statim fide consequitur, iuxta illud Pauli:Fides ex auditu, auditus autem per uerbum Christi.Ad fidem autem sequitur opus,ad opus meritum,cuius præmium certissimum, uita sempiterna.Si enim quempiam roges,cur eleemosynam facimus,ieiunia sustinemus, labores non recusamus religiosos & pios?Responderet utique nisi omnis esset expers iudicij,nempe ut uitam adipiscamur ęternam.quæ non paruo,sed summo est comparanda pretio. Rursum si instes. Quodnam tibi isthæc persuasit oraculū?respondebit,Fides. Sed unde hæc fides? Ex uerbo Dei. Hoc est quod Christus dixit: Regnum Dei intra uos est. Hæc uerba de hoc semine intellexit,quia uerbū Dei producit & uirtualiter continet in se regnū Dei: ex verbo enim Dei oritur fides, & ex fide spes,charitas,cæteræ uirtutes & opera bona, quibus regnum cœlorum debetur. Fœlix ergo uerbum diuinum. Fœlix uerbi diuini auditor,fœlicissimus custoditor. Igitur propter similitudinem,quam hoc habet uerbum cum semine, quia est principium & origo beatitudinis, & uirtualiter continet illam, sicut semen fructum,dixit semen uerbum Dei esse.

Cant. 1. | Rom. 10 | Luc. 11.

¶Secundò rectè confertur uerbū Dei semini,quia sicut semen adhoc, ut fructū ferat terra obruitur & extinguitur (nam ut Paulus ait: Non uiuificatur nisi prius moriatur.)Sic uerbum Dei,ut fructificet, oportet ita corde seruetur, ne integrum omnino sit, sed radicibus firmitatis in pectore manentibus ipsum totum in bonorum operum flores effundatur, ut nihil intus maneat uirtutis,quod in opus non prodierit. Quod multo aliter faciunt illi, qui conciones audientes ore tenus tantummodo percipiunt. Quare quicquid audiunt cum congerronibus suis garrientes

1. Co. 15

tes

tes effutiunt, nec re præstant, quod exemplo Christi docti sunt: uerum ita obliuiscuntur, quasi non audissent unquã. Non ita pio sapientique Christianis nominis cultori agendum est. Quin potius ea, usque debet sese gerere solicitudine, ut omnia, quæ audierit, rebus multo faciat, q̃ uerbis consummatiora. Ideo egregius psaltes domino dicebat. In corde meo abscondi eloquia tua. In corde dicit, non in
Psa. 118 lingua tantum. Multi qui uerba audiunt diuina, sed quia ea, ut oportet, non conseruant: ideo nunquam fructum faciunt deficientibus firmitatis & constantiæ radicibus. Quapropter sapiens orat dominum dicens: In Iacob inhabita, & in Israel
Eccl. 24 hæreditare, & in electis meis mitte radices. Has autem radices uerbum Dei in hominum animis agere non poterit, nisi cõstanti & firmo illud hospitio pectoris susceperit.

¶Verum si semen est uerbum Dei: q s est, qui seminet, nisi ipse Deus? Expende ẽt: cum dixisset. Quid esset semen & terra, & spinæ, & cætera omnia, non dixit q s esset seminator, quoniam ex hoc clarè patet esse Deum. Nam si semen est uerbum Dei, & seminator seminat semen suũ, cõsequens est, seminatorem Deum esse.

¶Docemur etiam Deum seminatorẽ attendere, qualiscunque prædicator sit, etiam si sit maximus omnium peccatorũ dum prædicat iuxta ecclesiæ Romanæ catholicæ doctrinam. Nonne dixit domi-
Mat. 10 nus prædicatoribus ecclesiæ: vos nõ estis, qui loquimini, sed spiritus patris uestri, q
Hier. 1. loquitur in uobis? Et Hieremiæ dixit: Ecce dedi uerba mea in ore tuo, & constitui te super gentes & regna, &c. Quæ autem
Ezec. 2. sint hæc uerba, Ezechiel explanat dicens: quod comederit librum, ubi scriptæ erãt lamentationes, carmen, & væ: Hoc est exẽplar fidissimum ad cuius normam dirigẽdi sunt omnes prædicatorum conatus & uires, extorquere, scilicet, auditoribus lachrymas, mouere affectus, animosque à uanis mundi abducere oblectamentis. Hic seminator dicitur exisse seminare semen suum. Exijt, inquam Deus non motu locali, sed exijt quando ostendit se creaturis creando illas, suamque in illarum creatione mirabili potentiam ostendẽs: non enim Deus mouetur localiter, ut illum exisse animalium more dicamus. Quoniam omnia quæ mouentur ab alio mouentur, & qui mouet maiorem uirtutem habet quam qui mouetur, quia in illud agit. Si ergo Deus moueretur, esset aliquid Deo perfectius, ideoque impossibile est Deum moueri. Dicitur tamen exire, ostendens se creaturis suis, quando scilicet, se illis conspiciendum præbet, quòd sine ulla sui mutatione facit. Nam quemadmodum album reticulum, albo parieti applicetur, artificium celat oculos intuentium, quoniam color, qui est uisus obiectum, eodem modo se habet, ubiq; unusque & idem est, unde quantitas, quæ per accidens uisui obijcitur, & mediatè uix percipitur, quod tamen si super nigrum corpus extendatur: non modo perspicuũ, sed etiam elegans efficitur intuentibus, nulla sui mutatione, sed modo apparẽdi tantum uariato. Sic Deus cum sese ostendit hominibus nec mouetur, nec mutat̃, sed eo modo se exhibet uidendum, ut uisus mortalis, qui antea imbecillitate sua caligabat, omnibus sublatis impedimentis ex parte sua creatorem uideat suum, quasi exeuntem.

¶Exijt secundò in incarnatione, ut ipsemet seminaret, & prædicaret uerbum Dei, quod antea per prophetas suos prædicauerat & seminauerat. Quomodo ex aratoribus, qui opulentiores sunt, labores arandi & seminandi per famulos operantur suos: ipsi domi se continentes raro in aruum prodeunt, si tamen syluam euertere ad agrum conserendum, uel uẽpre tum exurere, aut aliquod magnum opus moliantur, non se continent, qui in habitu, armisque aratoriis arreptis ipsi etiam se in opus maximum, primarios inferant operarios. Ita propemodum Deus multa ꝑ prophetas facinora exegit suos: ad redemptionis tamen opus magnum, quo & sylua dæmonum eruenda, & peccatorum uepres comburendi erant ipse- Phil. 2.
met de uentre prodiit uirgineo formam serui accipiens. Exijt, quasi colonus non ad otiũ, sed ad labores. Vnde Hieremias, Hier. 14
Quasi colonus futurus est in terra. Co- Psal. 73
loni enim nõ est otiari: sic laborauit Christus salutem operando in medio terræ.

In

In Euangelio enim habetur quod fatigatus sedebat super fontem, lassatus, esuriēs & sitiens.

¶ Sed antequam ultra progrediamur nō leuis mihi occurrit dubitatio. Ecquid enim Christus se stulto & insano agricolæ comparat: qui in locis petrosis & senticosis seminauit, unde nihil fructus colligi poterat? Certè non non rectè comparationem induxisse uidetur. Cæterum non obstat. Quemadmodum enim aratores, si per uires humanas fieri posset, ut non moreretur semen quocunque etiam loco iactum, quin potius fructum ferret, non dubitarent super petras & uepres semen spargere: ita Deus qui de durissimis & incultissimis animos mitissimos sæpe uerbo reddit suo, non dubitat in omnes illud effundere: & hoc est quod comparatio innuit. Potens est Deus ex sterili terra frugiferam facere quod agricola nequit. Quod si aliqui sint, qui semen acceptum duritie & squaliditate sua cōficiant, illud culpa sua, non aratoris factum est. Qui cū sit prudentissimus eo modo animos hominum fecit, ut quotiescunque duritiem aut suauitatem inducere uellent, possent.
Act. 9. Egregie hoc in Saulo præstitum est, qui diuinitus à Domino uocatus veterē exuit hominem, nouūmque induens, & de durissimo lapide in pinguissimum & frugiferum agrum mutatus, pristinam duritiē
Luc. 23. deposuit: idem de latrone in cruce pendente dici potest: quorum conuersio & si multo habuit minus admirationis, non minus tamen habuit argumenti, quantū possit diuini uerbi seminatio, quantaque sic arbitrij nostri libertas quibus adiuti mortales ex durissimis, & nequissimis, mollissimi & sanctissimi fieri possunt.
Quid magis peruium itineribus omnium
Luc. 7. malarum cogitationū Maria Magdalena?
Matt. 9. illam tamen Deus terram fructificantem fecit. Quid Mattheo in theloneo sedente spinosius & incultius? nihilominus tamē uerbum Dei in illo consitum spinis non est obrutum auaritiæ & luxurię diuitiarum, quin potius Dominum suum omnibus renuntiare coegit, & Christū in summa sequi paupertate: & sic de cæteris.
Psal. 39. ¶ Præterea aliqua hic sunt obseruan-
Act. 4. da. Primum, cum loquutus est Dominus de suo aduentu in carne, loquutus est per uerbum præteriti temporis dicens, exijt, quia iam semel incarnatus est, uenit & passus est: sed dum ait de prædicatione, dicit, qui seminat, loquens per uerbum presentis, quia semper seminat quotidie: & omni tempore nūquam cessat seminare prædicando, inspirando, uocando. & multis magnisque beneficiis aliciendo. Secundo uidetur esse inculcatio sermonis, cum exijt, qui seminat seminare, sed modus loquendi est Hebraicus, in quo sic uerba repetuntur: ut illud, Expectans expectaui dominum, Et illud præcipiendo precepimus uobis.

¶ Tertio quod semen suum dixit, non alienum, quia doctrina sua erat. Prophetæ prædicauerunt non suam, sed Dei doctrinam: atque ideò dicebant. Hæc dicit dominus. Christus tamē nō dicebat, Hæc dicit dominus, sed ego autem dico vobis, Matt. 6. & 7.
ut uideri potest in sermone Domini in monte. ¶ Quartò obseruandum est nihil sacro concionatore indignius, aut indecentius esse, quam si facetiis, & ludicris uerbis utens, risum audientium captare affectet. Quæ omnia cum scurrarum, nebulonumque hominum sint propria, consequens est, nequaquam tantę grauitati posse conuenire. Verum enim & germanum prædicatoris officium est lachrymas non risum populo incutere: hoc est euangelicum dogma, & Christi saluatoris doctrinæ maximè consentaneum. Ob idque ait seminat semen suum: non alienum scilicet scurrarum. Quod si quis secus faciat, is non ad audientium ædificationem, sed potius ad suam & aliorum oblectationē uerba facere putabitur.

¶ Quintò aduertere debet prudens & pius & concionator, ne, sicut loquaces auiculæ facere solent, quæ caueis abditæ humanas discunt voces imitari, sic ille uerba non sua, sed ementita proferat: id est ne ea prædicet populo, quæ ipse prius non egerit. Hoc est, quod ait euangelium, seminare semen suum. Itaque castus, humilis, abstines patiens, religiosusque concionator rectè harum uirtutum præco existet, quia semen suum seminat. Sic egregius ille prædicator dicit, Castigo corpus 1. Co. 9.
meum & in seruitutem redigo, ne forte, cum ipse aliis prædicauerim, reprobus efficiar. Seminator etiam manu seminat,

itaque

itaque tu manu,& opere optimâ prędicabis. Nam ſicut regia chirographa nullius autoritatis ſunt, niſi appēſum habeāt ſigillū regium:ſic qui prædicat, niſi ſigillū bonæ & bene moratæ uitæ habeat, nihil agit. Hoc.n.ſigillum eximiam uerbis prædicatorum autoritatem præſtat. Quamobrē Chriſtus prius dixit apoſtolis. Vos eſtis ſal terræ,& poſtea,vos eſtis lux mundi: quia uirtus, quæ per ſalem oſteditur,
Leu.8. lucem doctrinæ præcedat eſt neceſſe. Lux in lapide in oleo ſuſtinetur: ſic doctrina in uita miſericordiæ & bonitatis plena. Ita Deus in ueſtimento ſummi ſacerdotis non antepoſuit ſuperhumerale, quā tunicam hyacinthinam, quia nō ante ire ſapientia opera dēt,ſed prius opera exerceri,& poſtea ſapientia eſt habenda,quaſi quidam habitus,' à multis bonis operibus procedens. Tum etiam nō antea doctrina,quā rationale: quia nō prius alios docere,quam nos inſtruere & iuſtificare
Oſe. 10. debemus. Super hæc aūt additur ueritas, quia ueritas eſt ſumma ſapientia. Oſeas etiam hunc ordinem ſeruat,cum dicit:Seminate uobis ad iuſtitiam, & metite fructum uitæ, & illuminate uobis fructum
Leu. 11 ſcientiæ. In Leuitico etiam pręcipitur offerri animal,quòd ruminat & diuidit ungulam: quia non ſatis eſt,ut rumines meditando & diſcendo in ſcholis, ſed oportet diuidas ungulam,opere adimplendo, quæ doces. Si mediteris legem diuinam, & ea quæ legis ad ſubtilem & ſpirituale intelligētiam reuoces, uita autem tua & actus tui non ſint tales, ut diſtinctionem facias inter præſentem huius ſeculi uitā, & uitam futuram alterius, camelus tortuoſus cenſendus es: qui cum intellectū acceperis ex meditatione legis diuinę,nō diuidis neq; ſegregas pręſentia & futura, nec anguſtam uiam à uia ſpatioſa ſecernis. Sunt enim qui aſſumunt teſtamentū
Pſal. 49 Dei per os ſuum, & cum legē Dei in ore habent, uita, & actus ſui longe à uerbis eorum,& ſermonibus diſcrepat. Dicunt
Mat. 23 enim & nō faciunt. Peccatori enim dixit
Pſalm.4 Deus. Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentū meum per os tuum? Ruminat hic, ſed non diuidit ungulam, quare immundus eſt.

¶ Diſce igitur prædicator uerbi Dei qualis eſſe debeas. Si alios mūdare uis: tu eſto mundus. Si alios in Dei amore feruidos & ardentes facere cupis, opus eſt, ut in te ignem cęleſtem excites, quo auditores feruere facias. Nā qui fieri pōt,ut frigidus & tepidus alios calētes reddat? Quare quemadmodum ſi ad extinctos carbones alios ſimiles adiungas nihil agis,accēdentur autē facilè ſi ignem approximes: ſic qui peccator tanquam extinctus carbo,ad male moratum accedit prædicatorem nunquam cōuertetur. Propter quod de Chriſto domino noſtro omnium prædicatorum decore & ornamento dicitur. Ignis à facie eius exarſit, & carbones ſuccenſi ſunt ab eo. Pſal. 17
Peccatores enim aqua malæ cupiditatis extincti, prædicatione euangelica ſuccenſi ſunt. Carbonibus enim facies peccatorum comparauit Hieremias,dicens: Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum. Sic opus eſt,ut tu præ- Thrē. 4
dicator ignita habeas eloquia, à pectore pleno charitatis igne flammantia, ut corda auditorum calefacias. Sic Petrus,qui Act. 2.
aliquando frigidus fuerat, igne ſpiritus ſancti ſuccenſus in die Penthecoſtes ferè tria millia carbonum extincta accendit. Eſaias etiam, qui labia habebat immunda, habuit opus purificatione antequam Eſa. 6.
ad prædicandum mitteretur, propter quod ueniens unus ſeraphinorum tulit carbonem ignis de altari, & tetigit labia ipſius, & linguam, & purgauit: eaque purgata ſtatim mittitur ad loquendum. Quandiu habuit labia immunda, non iniunctum fuit illi prædicationis onus. Mundantur labia ipſius, & poſt dignius habitus eſt, cui prædicatio mandari debeat. Ex quibus colligimus eum, qui peccatorum ſordibus inquinatus eſt, indignum eſſe ad prædicationis officiū ſubeundum. Nam eius uitioſa uita & mores ſuſpicionem non paruam auditoribus iniiciunt, non eſſe uera quæ ab illo fuerint edocti. Ad quod,hoc argumēto mouebātur,quod uidelicet nō eſt uериſimile aliquē ita deſipuiſſe, ut aliis bene conſulat ſibi autem male. Si bona ſunt,quę docet,cur ea non facit? Si bona ſunt,quæ facit, cur ea non docet? Itaque quocunque ſe uertat, improbitatis conuincitur, Iud. 20.
aut male uiuens,aut male docens. Victi fue-

fuerunt bis filij Israel pugnantes contra Beniamin in bello iusto, quia ipsi eodem crimine erant contaminati. Hoc autem non intelligo de prædicatore, cuius mala uita latet: is enim sicut nullo præmio prę dicans dignus est, ita nec pœna. Quoniam peccatum suum cum lateat, nihil prohibet, quominus eius doctrina uera
Esa. 6. esse credatur. Mittens Deus Esaiam ad prædicandum eius labia accenso ussit carbone, innuens uerba prædicatorum debere esse ignita & diuino amore ardentia, ut corda auditorum deurant. Cum
Exo. 19. Deus legem populo suo in Sina monte dare uellet, totus mons uisus conflagrare, deinde uox tubę paulatim ingruentis. Similis sit huic monti Euangelicæ tubæ inflator, ut uidelicet prius totus amore diuino exardescat, deinde verò tubam prę
Mar. 8. dicationis insonet. Bis legimus Christum
Ioan. 6. paucis numero panibus multa hominum millia satiasse, quos tamē antequam partiretur, manibus sumpsit suis: ita & tu doctrinam tuam docturus populum, opus est, ut illam prius manibus tuis opereris, tūc demum cœlesti pane animas omniū
Exod. 3 satiabis. Moses uirgam manu tenēs, uirgā esse uidebat, quam tamen simul ac in terram proiicebat, in anguē conuersam mirabatur. Sic prædicator dum doctrinam suam manibus præstat suis, rectam esse uidet, postquam uero illam ab se proiicit uerbis tantummodo contentus, serpentē esse cogit, quo ipse lacessitur, & auditores scandalizantur. Ideo seminator, qui prædicator est, tria facit antequam seminet. Primo semem doctrinæ euulgandum manu capit, ut scilicet prius operetur, quam doceat, ut iam diximus. Secundo semen mundat domi seminaturus, ne forte mala gramina serat, sic prædicator prius singula apud se debet uerba expendere, ne q̄d effundat, quod bonis noceat, aut fructum bonæ doctrinæ impediat. Vnde E-
Esa. 50. saias: Dominus dedit mihi linguam eruditam: ut sciam sustentare eum, qui lapsus est uerbo. Dominus Deus aperuit mihi aurem, Ego autem non contradico. &c. Tertio seminator terram diligenter considerat, ut quæ tritici ferax est, triticio seminetur: quę uerò hordei, hordeo. Sic prędicator iuxta audientiū captū doctrinam suam spargere debet. Ideo Paulus, Non
1. Cor. 3 ueni, inquit, ad uos in sublimitate sermonis: sed tanquam paruulis in Christo lac dedi uobis, non escam, &c. Sed satis hæc sint de prędicatore. ¶ Hactenus egimus de semine & de seminatore, hoc est de prædicatore & uerbo diuino: nunc paucis uerbis de terra, in quam semen cadit, agendum est. Hæc autem terra, ut ex litera patet, proculdubio corda audientium prædicationem sunt. Quatuor autem differētias huius terræ Christus posuit. Nam quidam audientes uerbum, non fructificant quia illud nō credunt. Alij autem licet credant, impediuntur fructificare. Primi fructum ferre nullo modo possunt: nam uerbum nō creditum, animum ad agendum nullo pacto mouere posse, vero simile est. Et isti comparantur semini cadenti secus uiam: quia licet terra sit bona impossibile est ibi fructum gigni, cum transeuntium pedibus conculcetur. Hoc semen tollit diabolus, sicut aues granum de terra: ne credentes salui fiant. Quia uerbum, quod nō creditur mox ab animo nostro elabitur: quia animus non curat de eo, quod uerum esse non putat. Cęteri autem qui credunt, licet non operentur, uerbum in animo retinent, cum credunt illud esse uerum. Et sic de sola prima parte seminis dicitur, quod uolucres comederunt illud, & etiam à diabolo raptum fuisse. In spinis autem, & supra petram semen manet, licet fructum non gignat: quia isti sunt q̄ credunt & non operantur. Quia tamen uerbum creditum mouet animum, necesse est, ut credens operetur, nisi impediatur. Est autem duplex impedimentum, alterum propter timorem, alterum ꝓpter amorem: q̄a ex istis passionibus oriuntur cæteræ. Propter timorem impeditur qui cessat ab operatione tentatione insurgente: & hoc est semen, quod cecidit supra petram. Propter amorem autem impediuntur illi, qui propter aliqua bona huius uitæ, uidelicet diuitias, honores & carnis oblectamenta cessant ab opere: & hoc est semen cadens inter spinas. Et quia nō sunt plures modi, generaliter loquendo, quibus homo audiens uerbū Dei non fructificet, posuit Christus tres tātummodo partes seminis nō fructificantis, & unam fructificantis.

ctificantis. Sed singulas has quatuor differentias terræ expendamus,& audiamus dominum dicentem. [Qui autem secus uiam, hi sunt qui audiunt, deinde uenit diabolus & tollit uerbum de corde eorum ne credentes salui fiant.] Audiunt quidem multi uerbum Dei & delectantur in prædicatione, sed non proficiunt. Qumad dum nonnulli oblectantur musica,& musicos, aliquorum fortitudinem & res gestas,& facta præclara canentes libenter audiunt, sed uirtutes, quas illis laudibus efferunt & cantibus celebrant imitari non curant. Sic oblectationis & recreationis, tantum causa multi audiunt concionatores: sed non imitantur uirtutes, quas laudant. Audiunt concionatores,ut eorum mulceantur artificio, eloquentia & doctrina: non autem, ut iuxta eam uiuant.
Eze. 33. De his dominus eleganter per Ezechielem loquitur dicens, Et ut fili hominis, fili populi tui q. loquuntur de te iuxta muros & in ostiis murorum, & dicunt unus ad alterum, uir ad proximum suum loquentes, Venite & audiamus quis sit sermo egrediens à domino. Et ueniunt ad te quasi ingrediatur populus,& sedet coram te populus meus: & audiunt sermones tuos & non faciunt eos: q.a in Canticum oris sui uertunt illos, & auaritiam suam sequitur cor eorum. Et est eis quasi carmen musicum, quod suaui dulcique sono canitur, & audiunt uerba tua & non faciũt Hæc olim loquutus est dominus Ezechieli: quod quidem & nunc passim fieri uidemus. Faciunt curricula, conuocant cõcilia iuxta muros & ostia domorum, & congregant susurrantium conuenticula: ubi iudicant condemnantque concionatores uerbi Dei eòsque vituperant, quosdã uerò laudant: & ipsi ueniunt duntaxat ad sermonem ut audiant curiose, non ut discant piè & deuotè. Ex eis quasi carmen musicum, Hoc est, isti dum audiunt concionem dicernunt quasi cum modulatur quis, cuius uocem solum obseruant auditores, utrum expeditam sonoràmue aut remissam insulsamque emittat uocem. Sicut de musicis & cantoribus sic de cõcionatoribus iudicant, utrum tepeant, raucifiant, maternaue lingua perpolitè comiceque utantur. At conuertendi se nunquam student: quod si accidit ut penetrabile Dei uerbum ad eorum uiscera pertingat non sustinent, sed mox ad priora uitia percurrunt,& ad pristinum redeunt statũ.
Ij similes sunt Sauli Regi Israel qui dum 1. Re. 19
persequeretur Dauidem quem inique oderat offendit in uia prophetarum chorũ laudantium & bene dicentium Deum: quos cum uidisset Saul & ipse etiam spoliauit se & inter eos psallere cepit, & collaudare Deum. Et cum uerba quę ore protulerat cordi non adhærebant, mox ut dicessit ad uomitum reuersus ut canis persequebatur Dauidem. Itaque ut apes mul- 2. Pet. 2
ta decurrentes solum floribus delectantur, illosque decerpunt, alia uerò relinquunt: sic ij auditores totam concionem audientes nihil præter quam pulchrè dicta eligunt: Hæc tantum curant, & solidã doctrinam contemnunt. Id præuidẽs Paulus Timotheo dixit, Veniet tempus, cum 2. Ti. 4.
sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus, & à ueritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. In Actibus apostolorum legi- Act. 17.
mus Athenienses ad nihil aliud uacasse, q̃ ut aliquid noui discerent aut audirent. Solent etiam isti flores prædicatorum aliqñ prodesse, & inter hæc aliquem bonum motum concipere. Et audiẽtes conciones solent mult uitæ suæ emendationem proponere: sed nihil proficiunt: licet bene cogitent quia tentati à diabolo succumbũt. Venit diabolus,& tollit uerbum de corde eorum, qui ex curiositate, aut non recta intentione audiũt, ne credentes salui fiãt. Multi quidem bene audiunt, sed non perficiunt: quia diabolus tollit uerbum Dei de cordibus eorum. Venit diabolus, qui latinè dicitur calumniator, Græcæ diabolos, Hebraicè zabulus, hoc est deorsum fluens, eo quod à cœlestibus in terram sedibus corruerit, Assimilatur autem hic uolucribus cœli propter similitudinem: quia uolucres comedunt semen, ita ut terra fructum ferre non possit: sic & dæmones tollunt uerbum bonum de corde hominum, ut fructu boni operis priuentur. Morantur etiam in aere sicut aues, & natura leuiores sunt cæteris creaturis, sicut aues reliquis animalibus agilitate ante

ſtant. Hic tollit uerbum de corde audientium illud, ſicut Madianitæ, qui uaſtabāt
Iud. 6. ſegetes Iſrael.

¶Obſerua autem pro huius loci expoſitione, diabolum nihil penitus ab intellectu aut uoluntate noſtra eripere poſſe: quia operatio dæmonis non poteſt pertingere directè, uſque ad ſubſtantiam animæ noſtræ: nec etiam Angelus id efficeret. Quoniã ſolus Deus, qui animæ noſtræ illabitur, & in illa uerè eſt, poteſt in ea operari. Et ideo etiam ſi Deus permitteret diabolo facere quod poſſet, nõ poſſet tollere aliquid, de intellectu noſtro, aut de uolũtate: nec ſcit quid habeamus in intellectu, aut uoluntate noſtra. Poteſt tamen dæmon operari circa phantaſmata, quia phantaſma dicit organum corporale: & totũ intelligere noſtrum à phantaſmate pendet, eo quod intellectus noſter nõ habet formas per quas intelligat, ſed per ſenſum accipit à rebus. Vnde dæmon perturbare phantaſiam poteſt, deſtruendo eam, uel illam ineptam faciẽdo ad uſum intelligendi. Et ita poterit auferre omnem intellectionem noſtram, ſicut apparet in aliquibus ægritudinibus, in quibus turbatur cerebrum. Sed Deus illis hoc non permittit, nec etiam corporaliter nocere hominibus quantum uolũt: ſuggerunt tamen figmenta cogitationi, ut fidem auertant. Quomodocunque autem ſuadente diabolo homo non credit eis, quę prædicantur, dicitur diabolus tollere uerbũ de corde eius. Et ſicut poteſt tollere de corde iſto modo quo diximus,
Ioa. c. 13 poteſt etiam mittere, ſicut Ioannes ait, miſiſſe diabolum in cor Iudæ, ut dominum traderet, transmutando phantaſias omnes & imaginationes, & denique ipſas potentias organis infixas, ſenſus deludendo, quantum Deus permittit. Et quia intellectus utitur illis potẽtiis, ideo ipſis turbatis communiter turbat rationem. Intellectus autem ratione turbata neceſſariò uitiatur & uitioſus uoluntatẽ ad ſe trahit: qua decepta, peccatum committitur. Hoc autem modo diabolus indirectè & mediatè mittens has falſas, & impias cogitationes omnia perturbat, uſquequo uoluntas uolens & liberã cõſentiat peccatis, & tunc tollit diabolus gratiam & charitatem & merita, & aliquando fidem, ita ut nõ credat uerbo Dei, nec
Gen. 30 Eccleſiæ prædicanti. Audi quid fecerit Iacob, ut oues, & capræ conciperent fœtus maculoſos. Poſuit ante oculos gregis, quoties aquatum iret, uirgas populeas & amygdalinas, cortice partim erepto, partim retento. Quo pacto uirgę diſcolores effectæ, & in perſpicua ſublucentes aqua, ueneris tempore, matrum per defixos ſenſus fœtus in utero maculabãt. Ita & dæmon ſenſibus noſtris uaria deliramenta obiicit, ſi qua poſſit aĩam labe peccati maculare. Cũ enim optimè nouerit tempora, quibus nos, quaſi quadam uenere libidinum furore rapimur, quãdo maiorem in modum ardeſcimus, in aqua noſtræ uoluptatis talia obiicit phantaſię ueſramenta, tantis diſtincta pietatis coloribus & ſimulationibus, ut nemo niſi caſtiſſimus ab omni culpa conſcientiã nõ maculatam ferè poſſit ſeruare. Vnde, ſicut in grege Iacob accidit, ut eo colore agni tingerentur quem matres eorum concipientes oculis hauſerant: ſic euenit miſeris mortalibus, qui incautius uaria cogitãtes, pauci maculam peccati euadũt. Nã in ea miſerrimè labuntur uitia, quib. frequentius à dæmone ſolicitari nõ reſtiterunt. Hoſtis nanque generis humani, qui optimè vniuſcuiuſq; ingenium & mores nouit, ea ſe gerit arte, ut iracundis iræ, libidinoſis ueneris, ſuperbis arrogãtię ſemper cogitationes obiiciat, quibus mille fucatis pietatis coloribus, intellectum & uoluntatem ſeducit.

¶Aduerte autem non poſuiſſe Iacob quaſcunque uirgas, ſed tãtum populeas, & amygdalinas, ut hinc etiam diſcas labilitatem & inopiam huius uitæ. Nam ſicut populus ſterilis eſt, nulluſque fructus ferax, frondes tantummodo uirentes oſtẽtat: amygdalus autẽ, præcoci uernans flore breuiſſimè & florem & frondes amittit: ſic uitia nobis ante oculos à dæmone obiecta, quaſi populeæ, & amygdalinæ uirgæ fugacia, ſterilia & breuiſſimæ iucunditatis ſunt. Floſculi ſunt incõſtantiſſimi carnis oblectamenta: quæ quamuis fortunæ uel naturæ uice collabuntur. Reliqua autem uitia florib. infirmiſſimis ſunt ſimilia, quæ quocũque aduerſi-

uersitatis flatu decidunt:autorémque suũ
Sap.5. nudum relinquunt.Omnia uanitas & ster
cus sunt. Vnde impij in inferno positi di-
xerunt.Quid profuit nobis superbia, aut
diuitiarum iactantia quid contulit nobis?
Transierunt omnia illa tanquam umbra.
In hunc prope modum se habent omnia
secularia non modo uitiosa, sed etiam in-
culpanda supellectilia:quoniam tanquam
flores euanescunt, & tanquam uas figuli
Psalm.2 confringuntur.Nec etiam uacat mysterio
quod alias cum cortice, alias sine illo, uir-
gas posuerit Iacob. Sic enim à dæmone
prima obiiciuntur hominibus uitia, alia
quidem perspicua quę facili negotio,& ui
deri & caueri possunt, omni uelamine su-
blato:alia uerò ita obducta ut difficillimè
possint & uitari & prouideri. Sæpè nanq;
numero Satanas se in angelum lucis trãs-
figurat & illos miserrimè decipit, qui mi-
2.Co.12 nus incautè agentes,in uitiorum laqueos
facilius illabuntur. Eo modo uxor Hiero-
boam capite obuelato & facie,incessit,pu
3.Re.14 tans se decepturam prophetam Ahiam
ignarum. Posuit igitũ uirgas Iacob cortice
obiectas & alias corticibus detractas. Eo-
dem modo tentat diabolus apertis tenta-
tionibus, & simulatis atque coopertis ut
decipiat. Sed quia de hoc genere tentatio
num iam diximus in præfatione beati Lu
cæ, nunc procedamus, & uideamus sequẽ
tia. [Nam qui supra petram, hi sunt, qui
cum audierint,cum gaudio suscipiunt ver
bum:& hi radices non habent,quia ad tẽ-
pus credunt, & in tempore tentationis re
cedunt.] Cadit semen super lapidem, cũ
cadit super cor durum & obstinatum. Ho
mines enim huiusmodi quoniam ex pec
candi consuetudine longinqua obrigue-
runt instar marmorei montis, quanquã
non inuiti doctrinã audiũt Euangelicam:
difficile tamen: ita emolliuntur, ut uel à
peccando se abstineant, aut ad uirtutem
se conferant. Tantum potest in omnibus
rebus etiam nocentissimis usus tempore
confirmatus. Quare sicut cadente pluuia
lapides foris madescunt. intus uero suam
siccitatem cum duritia seruant:ità isti fal
laces homines extinsecus miti placidoque
apparent uultu, ora,dum sacris inter sunt
concionibus nonnunquam lachrymis ri-
gant, at mens immota manet in obstina-

tione sua. Hanc miserrimam uitæ con-
ditionem efficit peccandi consuetudo Eo
enim miseriæ deuenit anima peccando,ut
adeo in peccatis induresc at, ne unquam
sese ab illis eruere,aut rarò possit,nisi spe
cialiter diuino subleuetur præsidio.Vnde
Iob de obstinato peccatore ait, Cor eius Iob.41.
indurabitur quasi lapis.Quare ne in tan-
tam duritiã forte peruenias, multo ante
præcauere debes. Inquit enim scriptura,
Cor durum male habebit in nouissimo.
Sicut etenim illa, quę dura natura sunt, Eccle.1.
grauia etiam sint est necesse, ut in lapide
uidemus, qui de turre missus nisi impedi
retur ad cẽtrũ, usq; perueniret,sic ille qui
cor durũ & lapideũ habet, si à morte emis
sus fuerit, procul dubio ima inferni petet
loca. De Pharaone ait Deus. Indura-
bo cor Pharaonis. Quamobrem impius Exo.15.
rex obduratus uocem Mosis tam egre-
gij concionatoris non audiuit, tantis c
ditis miraculis: nihil tamen illi profuit,ut
uerbum Dei susciperet. Et ideo de illo
eiusque obstinatis militibus dixit Maria
Soror Mosi in cantico, Descenderunt in
infernum quasi lapis. Si uerum est illud, Exod.7.
quod inter philosophos est celebratis-
simum, scilicet, omne graue deorsum
tendere, quo tandem ibit anima, Pha-
raonicæ similis, nisi in infernum: cuius
tanta fuit duritia, ut durissima etiam
saxa illius comparatione molia uidean-
tur? Quo etiam tu te descensurum pu-
tas, quam assiduæ concionatorum uo-
ces plusquam lapideum cor gerentem,
mouere non possunt? Crede mihi in-
duratæ mentis peccator, quod in tar-
tara descendes, nisi pœnitentiam egeris:
quam existimo propter impœnitens cor
tuũ & duritiam tuam minimè acturum.
Timendum tibi quidem est. Siquidem ea
negligentia & incuria uitã agis tuã, ut in
dies peior fias: nec tantis propositis docu
mẽtis quicquã ad uirtutem moueris.Hæc
cordis duritia in causa est, quare isti tam
cito ad peccata reuertantur, à quibus uix
dum semel exierant. Non concedunt isti
locum spiritui sancto instar duri corpo-
ris, quod digito tangenti non cedit.Sic
cor durum spiritui sancto, qui digitus
Dei dicitur, nequaquam cedit. Hoc
modo quibusdam Iudæis obstinatis di-

Act. 7. xit Stephanus. O duri ceruice & incircũcisi corde, uos semper spirituisancto restitistis. Nihilominus tamen ea est diuina clementia, ut hæc etiã obstinatissima corda mille modis nitatur mollire. Quemadmodum nanque qui aliquid molle facere vult prius impressum manibus huc illuc uersat, si adhuc resistit, adhibet unctionem, post unctionem verò in aquam coniicit, postea in ignem, deinde ad incudem ducit, quod si nec hoc modo molliri potest, tanquam omnino inutile abiicit. Sic Deus erga humana se gerit corda. Primum enim illa quasi manibus suis contrectans benigna passionis suæ, grandiumque beneficiorum memoria mulcet. Secunda illa inungit diuinis auxilijs & inspirationibus, quibus facilius peccati rigorem deponant. Tertio bonorum temporalium aquis inundat, ut gratias autori agendo in memoriam ueniant delicti sui. Quarto ignibus tribulationum, & infirmitatum uexat. Denique ictibus mortis temporalis committit, ut uel saltem tunc resipiscant, & conuertantur. At uerò si nihil istorum potest deperditam reuocare uoluntatem, nulla mora est, q̃n huiusmodi miserrimi peccatores, quorũ corda marmorea ullis non potuerũt mollescere viribus, in infernum coniiciantur. His igitur quid proderũt conciones, aut prædicatorum uerba, quos non mouerunt nec deliciæ, nec flagella diuina? Vt enim illi, qui ad ea loca Nili catadupas appellata, inhabitantes, prorsus nihil audiunt: quoniam nimio fluuii fragore ab altissimis montibus labentibus surditatem natiuam contrahunt, obstupescente audiendi sensu nimia obiecti efficacia & abundantia: sic qui huius seculi tumultibus & torrentibus semper desistunt, diuersis corda sua oblectamentis ingurgitantes, ea vsque adeo stupida & sensibilia reddunt, ut Dei uocationes non percipiãt, sed inutilia & uitiosa murmura. Aut si initio aliquandiu sacris concionib. tanguntur, paulatim negligunt: more illorum, qui uicinitam alicuius ferrarij fabri adepti, primo malleorum grauiter ictib. offenduntur, quibus tamen in dies perseuerantibus, inducta consuetudine, non modo nõ mouentur, quin etiam suauius dormiunt. Quare nõ est mirum, quia ita incautè uiuunt, in eadem deuenere salutis suæ desperationem, ut nec concionibus, nec inspirationibus, aut clamoribus diuinis possint excitari aut molliri. Quẽadmodum uulnera tabe confecta & corrupta, sensu stupore chirurgi ferrum nequaquam sentiunt: sic isti peccandi consuetudine obdurati medicabile Dei ferrũ non sentiunt: hoc est diuinas uocationes non exaudiunt, imò potius more immedicabilis ulceris in dies medicina ipsa corruptiores fiunt. Non sic sese habebat Dauid. Dicebat enim, Factum est cor meum Psal. 21.
sicut cera liquescens in medio uentris mei. Ideo dominus ut audiri ab hominibus posset per Ezechielem ait. Auferam Eze. 16.
à uobis cor lapideum, & dabo uobis cor carneũ. ¶ Sed uideamus quæ sit huius tantæ duritiei causa. Et quanquam alicui fortassis Deus ipse huius obstinationis causa esse uideatur, iuxta illud: Ego indurabo cor Pharaonis. Exod. 7.
Tamen nec fides nec ratio patitur, ut Deum optimum maximum autorem nostrorum criminum faciamus. Quare sapiẽtius dicemus Deum non esse causam effectiuè, sed permissiuè huius duritiei. Sicut nanq; medicus quantumuis infirmorum sanitati studeat, ægrotos tamen infirmos, & medicamina renuentes, ut incurabiles reliquit tãdem, post uarias preces, & minas quibus nihil promouit: sic Deus peccatorem multum diuque uocatum, postquam uolentem ducere non potest, ne inuitum trahat: deserit. Hac nãque inter Deum & medicũ interuenit differentia, quia medicus ne frustra conetur, infirmum deserit: Deus uerò ne libero arbitrio uim uideatur inferre quod liberrimum esse uoluit, vt homines mererẽtur aut gloriam, aut supplicium, peccatorem relinquit. Hac de causa poterat quidem Deus impium Pharaonem maxima aliqua plaga & insuperabili aliquo portẽto mouere, & conuertere: sed quia iam satis, superq; monuerat multis uariisq; signis, quæ omnia præpessimi tyranni duritate nihil profuerunt, ideo illum ut immedicabilem deseruit. Itaque cũ Deus oĩa futura in conspectu habeat, hoc innuere uoluit dum dixit: Ego indurabo cor Pharaonis, i. non adiiciam ultra bene-

benefacere illi, ut conuertatur. Quare sic
Exo.14. induratus in mari Rubro interijt. Cũ auxilia supererogationis Deus tollit tunc diceretur permittere aliquid: licet non tollat necessaria ad cõualescendũ auxilia. Quia cum possit peccatorem eruere de sua potentia, nõ uult: ex maximis peccatoris demeritis.
Rom. 8. Vnde Paulus ait. Quem uult miseretur, & quem uult indurat. Quæ uerba iuxta suprà dictam explicationem accipienda sunt.

¶Sed ut explicatius omnibus pateant aduertẽdum est in quolibet peccato duo considerari, recessum à Deo & accessum ad creaturam, ut ex peccati diffinitione colligitur. Quoties igitur homo accedit ad creaturã non recedens à creatore peccat: si tamen ita accedit ad illam, ut Deũ deserat: tunc crimen admittit. Quare, sicut noctu sol à nostro hemisphério recedens quodammodo obscuritatis causa dicitur, quia interposita terrę mole superiorem illius superficiem illustrare non potest: sic Deus obdurationis peccatorũ causa dicitur, quoties interposita criminum congerie supremam animarum nostrarum faciem non illuminat. Attamẽ sicut propriè loquendo sol nullo modo noctis est causa, sed terræ oppositio: ita impiũ esset asserere Deum animos hominũ de-
Ose. 13. prauare, ꝗ humanæ malitiæ propriũ est. Vnde illud: Perditio tua ex te Israel. Peccatori igitur, ut effrænis equus, peccandi pessima consuetudine calcaria adiiciente, in præceps sponte sua ruit. Sic Deus de quibusdam ait. Ipsi regnauerunt, sed non ex me: principes extiterunt, & non cognoui.
Ose. 8. Ideo inquiens per Oseam Deus: Perditio tua ex te Israel, statim subdit. Auxilium tuum ex me. Tanta enim est liberi arbitrij immunitas, ut nihil quicquã aut addere, aut detrahere hominis uoluntati ipso inuito possit, nisi solus Deus: quod ille non facit, partim ut mereamus spontè bene operando: partim ut puniamur pessimè perseuerando. Quòd o utinam indignationis fulmen dominus à populo suo, in ethicos & infideles conuertat. Vnde in quarto Regum libro habetur. Cœpit tædere super filios Israel: iratusque
4. Re.17 & 33. est uehementer, & abstulit illos Deus a conspectu suo, & proiecit dominus omne semen Israel à facie sua. Itaque populus electus inter omnes gentes, cui usque adeo Deus indulserat repulsus fuit culpa sua à facie domini. Laborauit sustinens, Esa. 1.
& ideo tradidit illos Deus in reprobum sensum, & ibunt in desideria cordis eorum. Rom. 1.
Sic loquens dominus in Apocalypsi Apo. 22
cum quodam peccatore inquit. Qui sordidus est, sordescat amplius. Isti, ut hic ait Christus, cum gaudio suscipiunt uerbum Dei, quia delectantur audiendo prędicationem, & cupiunt iustificari: sed in tempore tentationis recedunt à bono, quod proposuerant: sicut Balaam, qui uidens tentoria Israel, fleuit, & conuersus est dicens. Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. Sed post pauca mutatus conuer- Nu. 23.
sus est ad auaritiam, & ad peccata pristina: deditque impium consilium, quo Israel periret. Sic multi uitia detestantur, at post planctum ad eadem reuertuntur, duritie cordis, quæ ex inueterata consuetudine processit, attracti. Causam autem dedit Deus: Quia radices non habent isti. Non enim inter lapides semen radices agere potest, nec uerbum diuinum animo lapideo & duro ullo pacto hærere. Sic arbores, quæ sæpè transplantantur ab uno loco in aliud nunquam radicantur. Sic etiã, qui inconstantes in uirtute sunt, nequaquam uigere, aut fructificare poterunt. Mutantur nanque tanquam arbo- Pro. 26.
rum frontes, & quasi ostium in cardine huc illuc mouentur, nec tamen a peccatorum excidunt uertebra. Quos ut inconstantes & instabiles Esaias pilæ rotundæ Esa. 22.
assimilat. Quasi pilam, inquit, mitte te in terram. Vt enim lusores pilam nusquam consistere patiuntur: sic permittente diuina iustitia peccata nullibi sontes sinunt in uirtute immorari, sed à minore ad maiorem in peccando iactum agitant. Id intelligens Dauid dicebat, Deus meus po- Psal. 82
ne illos, ut rotam, id est, instabiles & agitatos, sicut agitatur rota. Et Ecclesiasti- Eccl. 33
cus. Præcordia fatui, quasi rota carri. Hoc Thrẽ. 1
autem ex peccato prouenit iuxta illud: Gene. 4
Peccatum peccauit Hierusalem: ideo instabilis facta est: Ideo Caim egressus à facie dñi habitauit profugus. Pro profugo est in Hæbreo Nad: quod propriè instabi-

lem & inconstantẽ significat. Tales sunt, qui se a dño separant sicut Caim: uerum multo incõstantiores in uirtute (si aliqñ ad uirtutem accedant) erunt illi, qui lõga peccandi consuetudine nõ semel, sed sæpenumero a dño recesserũt. Audiũt. n. ver
2.Pet.1. bum Dei: sed sicut canis reuertuntur ad
Iaco. 1. uomitum. Hos assimilat Iacobus homini bus se in speculo intuẽtibus, dum ait. Auditor uerbi & non factor: hic comparabit uiro consideranti vultum natiuitatis suę in speculo. Nam quemadmodum, qui in speculum aspicit nihil nisi sui imaginẽ videt: sic qui audit & non operatur: similitudine tantum bonus est, non opere. Nõ aliter in tabulis conspiciuntur adfabrè depicta simulachra: quorum alia incedere uidentur, & non incedunt: alia ridere & non rident, alia corpus librare & tamẽ immobilia sunt. In quem modum miserrimi peccatores gelidè & negligenter salutem suam procurantes, nihil ad uirtutem præterquam conatum impendunt, quo huc illuc uacillantes in uitijs suis nihilominus hærent permanentes. Nulla alia ratio reddi potest germanior, cur tã sæpe uideamus mortales quamplurimos sanctis presertim dominicæ passionis diebus, qui sese ieiunijs, precibus, flagellisque conficiunt: statim uerò, quasi illud perfunctoriè fecissent, famelici multo uehementius ad libidines, uoracitates, uitiaque redeunt sua. Enim uerò, quid prosint corporei conatus, nisi ex animo uero, & spontaneo, nõ ficto aut fallaci fiãt, non uideo. Qua de causa ijs similisque farinæ hominibus egregiæ imaginum aptatur similitudo: quoniam omnia facere uidentur, & nihil faciunt. Ideo Dauid inquit: In imagine pertransit homo. Qui
Psal. 38. enim & audit conciones, & precatur, & ieiunatur, cæteraque opera bona externa facit non tamen interno affectu operatur, sicut simulachrum in pariete est. Hoc autem non indignum etiam consideratione est, ex uerbis Iacobi superius citatis. Nõ enim dixit: Auditor uerbi, & non factor similis est mulieri consideranti vultum suum in speculo: sed comparabitur uiro. Multo. n. aliter & uir & fœmina in speculo se considerant. Vir nanque licet in speculo videat in se aliqua inquinatum macula, aut fœditate, parum curat: nec ornatus, aut mundandæ faciei studio fus eo magis efficitur. At fęmina, cui pręcipua contentio est faciem undecunquę ornare & componere, uel minimam notam non patitur, quin statim uel aqua, linteove abstergat. Qui concionem audiens sua peccata castigata non reddit, hic similis est uiro, qui faciei suæ deformitates non emendat: at qui ea corrigit & delet, similandus est mulieri quæ consideranti se in speculo, maculas uultus sui abstergit. In hoc igitur fœmineũ genus imitemur, ut quod ipsæ in excolenda corporea facie, curæ & diligentiæ nauant, nos in ornanda spirituali impendamus. Itaq; qui concioni interest, non debet sola auditione diuini uerbi esse contentus, sed attento animo ad singula prædicatoris uerba sit, notetq; in unoquoque salutis suæ remediũ quasi in speculo inquiẽs: Illud uitium meum est: hac ratione propulsabo: peccandi autẽ consuetudini sic medebor. Et ita de reliquis. Denique eo pacto concionem audire debes: ut sicut opposito speculo oris fœditates, ita illa audienda conscientiæ labes oẽs instar mulieris emundes, & abstergas. Quare auditor uerbi & non factor comparatur uiro intuenti se in speculo, non mulieri: quia vir cum se sæpenumero uitiorũ notari à prædicatore uideat, nihili facit.

¶Obserua aũt hic: licet hæc inconstantia ab intrinseco plerunque proueniat, solet etiã nõ raro ab extrinseco accidere, à malis cõsilijs uidelicet, & ab iniqua hominũ familiaritate & consuetudine. Nã Deus qui ex lapidibus potest suscitare filios Abrahæ, & auferre cor lapideum, & carnem concedere potest, & ex obstinato peccatore mollissimum reddere & piissimum: ita, ut audito uerbo Dei fructus u- Matt. 5.
berrimos producat, nisi humana obstaret Eze. 13.
nequitia. Verum sæpenumero Deo interius animum mouente & ad bona opera incitante, perfidi familiares dæmonis auxilio adiuti adsunt recensque conuersum amicum, nunc ridendo, nunc eius institutum deludendo, ab incepta deterrent uirtutis uia. Hæc est fortissima quædã inferni uis, qua hoĩes nõ pauci a uirtute labũtur. Multi. n. amicis plusquam satis est tribuen-

buentes eorum decipiũtur monitis. Qui tñ non ab amicis, sed potius ab impijs decipiuntur: sicut propheta ille senex, qui uirum Dei auertit ab itinere, & suo malo consilio præuaricari fecit illum à uia domini, ut comederet, & biberet, atq; ideo à leone suffocatus est. Sic qui malis consiliis acquiescentes in bono non perseuerant incœpto punientur à Deo, sicut ille propheta, qui ab incepto destitit non comedens nec bibens cum Ieroboã, eo qđ adhibuisset impio seni fidem, &c. Sed iã ad contextum ueniamus. [Quod autem in spinas cecidit, hi sunt, qui audierunt, & à solicitudinibus, & diuitijs, & uoluptatibus uitæ euntes suffocantur, & non referunt fructum.] Optimè comparat Christus diuitias spinis. Primo, quia quemadmodum difficilis est & periculosus ad spinas accessus: ita cum diuitibus miserima est consuetudo, qui humilioris conditionis homines superbè & crudeliter tractare solent. Quod si postquam tenuior cũ ditiore contraxerit, aut amicitiam iunxerit, non secus ab illo, si forte discessum moliatur, laceratur discedit, quam si densissimum subijsset spinetum. Hinc sunt illæ quotidie miserorum aratorum lachrymæ, quibus se passim à potentiorib. spoliatos testantur. Alius agrum, alius pecus alius domum sibi ablatam deplorãt: nec est in terris iudex, qui opem ferat, aut cõsolator, qui dolorem leuet, quid dicã præter rei familiaris iacturas, quæ patiuntur iniuriarum & ignominiæ mala? Sed hæc in hoc propositum satis sit dixisse: nunc ulterius progrediamur.

3.Re. 14

¶Secundo assimilanť diuitiæ spinis, q̃a sicut qui spinas laxa tenet manu spinarũ non pungiť aculeis, sin uerò manũ cõtrahat, quo magis contrahit, eo magis sauciatur. Sic diuitiæ, si manibus extensis, i. liberalibus geras, noxiæ non sunt: at uerò si arctius & auidius utaris & comprimas, mirum est, q̃ non modo animam, sed ẽt corpus ipsum eneruent, atque dedecorẽt. Vnde illud Beatus diues, qui inuentus est sine macula, & qui post aurum nõ abiit, nec sperauit in pecuniæ thesauris. Nõ obfuerunt diuitiæ quondam mulieri illi, de qua scriptura inquit. Palmas eius extẽdit ad pauperem. Nõ sensit quidẽ hæc spinosarum opum aculeos, quia extensa & libera manu gerebat. Quod multo aliter accidit iis, qui ita res suas fouent, ut difficile sit iudicare utrum ambitiosius quęrãt, Eccl. 31
an tenacius seruent. Quoniã sicut de phœnice aue memoriæ traditum est, qui suprema senectute frondes arborumq; cõgregat putamina, ut sibi conflagraturo Pro. 31.
incẽdium paret: ita isti nequissimi homines congregandis rerum temporalium quisquiliis omnem impendunt operã, ut morte obita æternam sibi inferno pyrã construant. Sic igitur rerum suarum benignus dispensator, qui temporalia bona æternis malis non anteponit.

¶Tertiò assimilanť spinæ diuitiis: quoniam sicut spineta suapte natura latibulum omnium reptilium, uenenosorumq; animalium confugium sunt: ita diuitiæ uitiorum sunt receptaculum & sedes. Eo enim quo quis diues est, statim superbus iners, mollis, impudicus, uorator, bibosus & tyrannus efficitur. Quæ omnia incommoda diuitiarum luxum consequuntur. Vnde in Ecclesiastico habetur. Di- Eccl. 13
ues iniustè egit & fremet. Quod si rectè animaduertamus non minus hac nostra tempestate diuites uidebimus horum uitiorum uinculis implicatos, quam olim prophetæ Michææ tempore: cum ipse di Mich. 6.
xit: Diuites eius repleti sunt iniquitate. Hoc autem eo accidit, quia natura comparatum est, ut egestas uirtutũ omnium sit custos, luxus uerò certissimus uitiorum fomes. Argumentum est enim, in diuitijs non esse uirtutem, & apud Grecos & Latinos optimos quosque uiros: paupertatẽ amauisse legimus. Vnde Græcum est apud Plutarchum prouerbium. οὐδέποτε λιμὸς ἐγέννησε μοιχείας. Idest, nũquam fames adulteria genuit. Nam sine Cerere & Libero friget Venus. Cum autem cibaria, omniaque corporis uoluptaria pecunia ueneant, inde fit, ut diuites multo sint pauperibus uitiosiores. Aptissimè igitur uel hac solum ratione conferuntur diuitiæ spinis: quoniam & uitiorum latebræ sunt, & quia possidẽtes mille solicitudinib. solent angere. Quapropter dominus hic cum diuitiis angustias copulauit inquiens, semen inter spinas cecidisse, quo intelliguntur illi, qui à cu-

ris & solicitudinibus huius seculi suffocatur. Vnde sicut olitores hortos circum sæpire spinis solent, ne furibus aut pecori facilis pateat locus: ita Deus diuitijs solicitudinum & anxietatum claustra obdidit, ne homines qui belluino more in secularia ruunt impunè transeant, iuxta illud
Oseæ. 2 quod per Oseam inquit, Sepiam viam tuam spinis. Quasi dixisset. Si quidem aui ditas tua nullis coerceri potest uinculis, quin, hortos, & pomaria expiles: aliud excogitabo remedium, circundabo videlicet vitam hanc deliciosam multorum laborum vepribus, vt quod pudor non potuit, prohibeat periculum. Sic quemadmodum pueri rapaces fructetis abstinent magis sępimentorum difficultate, quàm iustitiæ & probitatis causa: ita sæpe sæpius uitiosi homines peccare timent discriminis aut supplicij causa. Hoc modo plurimi honoris ambitiosissimi, aut uoluptatis cupidissimi, uel diuitiarum amantissimi, ne ambiendo, aut periclitando, uel laborando defatigentur, non raro à uitiorum sequela absistunt. Veruntamen sunt non pauci pueris furacissimis similes, qui per medias spinarum & laborum syluas non dubitant, cruentatis etiam manibus & pedibus ad uoluptatum bonorumque temporalium hortum pergere. O quot mortalium in orbe terrarum sunt, quibus omne studium & solicitudo in hoc tantummodo uersatur, corpus animamque ipsam supplicio exponentibus æterno, ut breuicula animum expleant fugacique uoluptate. De pueris mirum quidem non est: si in ipso ætatis feruore constituti ardentius quid aut expetant, aut seruantur: at virili ætati summum est dedecus, ita libidini manus victas dare, vt nullum in tota mentis arce rationi locum relinquant. Opposuit rerum conditor parandis diuitiis æneum laborum & discriminum sæpimentum, vt vel inuitos contineret mortales. At ea est illorum proteruitas, ut nullo obstāte discrimine aut labore, per medias fluctuum aut armorum tempestate inopes ruant: & spretis æstus & frigoris morsibus voluptati indulgentes stipendium
Hora. epistola. 1. sub Satana egregia merent militia. Quorum nimiam solicitudinem egregiè poeta ille expressit, qui dixit. Quanto diuitis animi capitisque dolore, impiger extremos currit mercator ad indos, per mare pauperiem fugiens per saxa per ignes. O ciues, ciues, prius pecunia quærenda est? uirtus post nummos? Quoties igitur uerbum Dei, quod dignissimum est semen, in eorum hominum animos cadit, qui uarijs seculi distenduntur solicitudinibus fructum ferre nequaquam potest: quoniam mundi amor germinantem suffocat uirtutem. Vidit Moses rubum ardentem, qui Exod. 3
tamen non comburebatur. Sic corda hominum rubeto spinarum obsita ardent Ps. 118.
& non exuruntur. Verbum Dei est quasi ignis, iuxta illud Psalmistæ, Ignitum eloquium tuum vehementer. Et dominus Iere. 23
per Hieremiam prophetam ait. Nunquid uerba mea non sunt quasi ignis, dicit dominus? Hunc ignem senserunt illi duo domini discipuli, qui dixerūt, Nonne cor Luc. 24
nostrum ardens erat, dum loqueretur nobis in via? In cor auari descendit quidem uerbum Dei & ardet, atque calefacit: uerum tamen nec diuitiarum spinæ nec ipsum cor exuritur sed integrum & immobile persistit in rerum terrenarum amore sicut rubus Mosi ardens non consumebatur. Quare multos videbis homines huiusmodi, qui dū eunt & intersunt concionib. ardere & moueri uerbo Dei non parum uidentur, adeo, vt eos iam melioris vitæ conditionem elegisse existimes, sin tamē, aut mutuandum aut dandum amicis, iuxta illorum indigētiam sit, quanquam omnibus prouolutus precibus contendas nō impetrabis. Itaque in templo & in via pietatem tantum non domi, ubi maximè opus est, non in bonis operibus ostendūt: ea est hominum summa auaritia importunaque religio. Hoc autem eo fit, quoniam sicut ille, qui affectu verbum Dei percipit, terrenam amittit cupiditatem: sic corda cupiditate plena, idem uerbum affectu cordis percipere non valent. De quibus bene per Psalmistam dicitur. Sicut Psa. 57.
aspidis obturantis aures suas, ne audiat vocem incantantis, & venefici incantantis sapienter. Quoniam, ut beatus Augustinus exponens hunc locum psalmi ait, serpens hic ne si in lucem à latebris caui sui exeat, audita venefici incantatione, alterā aurem terra, alteram vero caudæ extremitate

tate

tate obdit, quo facto immota permanet in habitatione sua: sic auarus vt in uitiorũ suorum demersus fouea delitescat, ne uocem Dei quotidie vocantis audiat, animi auditum, terra, id est, terrenis cogitationibus & voluptatibus opilat partim, par uero cauda, id est: fine proposito in quem omnes conatus suos dirigens, aut ditissimum, aut potentissimum se sperat futurum. Quare surditate summa oppressus mirum non est, si neque concionatorum clamoribus neq; diuinis inspirationibus neque proximorum misericordia mouea tur impius auarus. Et nõ ineptè, quidem uerbum Dei incantatoris voci confertur: quid enim magis mirabile, magisque inusitatum (quæ hominum est tenacitas) q̃ vniuersa derelinquere seculi bona, & mendicato viuendo Christum sequi dominũ? aut q̀ efficacius carnem verbo Dei, q̀ hęc operatur? in paucis tamen. In illis scilicet, qui tanquam serpentes, non obturant aures suas, qui bona terra sunt, & non obsiti diuitiarum spinis horrent. In reliquis enim, q̨ terrenis rebus & solicitudinibus diuitiarum detinentur, nihil promouet verbum nihil prædicatores proficiunt: q̨ amor seculi germinantem virtutem suffocat, neque fructum facere sinit. Sicut nanque in vase aliquo aceto pleno si gutulam mellis instillaueris nihil de acore acetum deponet, quia tantilla dulcedo in tanta contrarij saporis multitudine facile euanescit: sic in humanis pectoribus verbi diuini suauitas perire solet. Peccatores nanque supra modum terrenis dediti cor acetosum & multis amaritudinibus repletum habent: labore, uidelicet, in acquirendo diuitias: timore, in custodiendo: & dolore in amittẽdo. Quoniam quæ nimis amantur, nimio dolore relinquuntur. Si ergo mel hoc uerbi cœlestis, vel diuinarum inspirationum in huiusmodi corda mittatur, dubio procul mel perdetur & eorum vita non mutabitur. Vnde prædicatori, qui in huiusmodi homines doctrinam spargit, illud poeticum optime aptari potest. Quid facis Oenone? q̨d arenæ semina mandas? Non profecturis littora bobus aras? Ideo Christus hos fructum non relaturos asserit. Non enim de quouis fructu intelligit: sed de fructu perfecto & maturo, telos phoroisin, fructum absolutum significat. Igitur non solum propter hæc mala contemnendæ sunt diuitiæ, sed quia separant à Deo, & obnubilant intellectum. Luna non patitur eclipsim, nisi cum plena est: sic homo tunc maximè obscuratur cum plenus est diuitijs. Rursum sicut luna in plenilunio magis distat à sole, à quo lumen accepit, ita homo tum demum longissime ab illuminatore suo & creatore Deo separatissimus est, quando scilicet diuitiarum luxu & superabundantia tumet. Quare tunc, non est mirum, si, sicut lunæ terra interiecta caliginem effundit, ita eadem terra interposita Deum & miserum peccatorem, ipsum fœditate sua obscuret atque obruat. De iis ait Esaias. Orientur in diebus eius spinæ & vrticæ. Sed de his iam satis. Esai. 34.

¶ Obseruandum quoque hic est, dominum tam hoc in loco, quàm alibi hoc uerbo, cecidere, vsum fuisse, Non enim ait, seminatorem, semen proiecisse, aut aliud simile, sed inquit. Aliud cecidit secus viã, aliud cecidit supra petrã, aliud cecidit inter spinas aliud cecidit in terrã bonã. Hoc aũt eo fecit, quia prędicator non intendit prędicare ineptis: facit enim prædicando, quod in se est: sed nullius voluntatem cogit quo uel bene, uel male, & ut voluerit uerbum Dei accipiat. Quod si quis vel malitia uel infirmitate diuinum uerbi semẽ imprudentius tractet, quoniam hoc casu & non ex prædicatoris intento, euenit: ideo sapientissimè dixit dominus. Aliud cecidit in via, aliud cecidit supra petram, &c. Prætereà, quamuis ex professo & de industria sciens & uolens prædicator seminare secus viam, vel inter spinas, vel supra petram, accipiendo hanc seminationẽ ut Christus hic accipit & in sensu, quo prętendit non esset inconueniens non enim eadem per omnia ratio est inter terram seminandam frumento, & animum seminandum diuino uerbo. Nam etiam si stultissimus esse ille agricola censeretur, qui semẽ serens supra petras, & vias, senticosa que loca prodigeret: at non sic de diuini seminis seminatoribus dicẽdum. Quoniã agricolæ seminando terram nitiorem, aut seminis capaciorem non faciunt: imò potius seges ipsa agrum exhaurit, & effætum

ctum reddit At prædicatores iuuantibus diuinis inspirationibus, quasi quadam pluuia aereaque clementia sæpenumerò monendo & subigendo: animorum tesqua in mitissimum & cultissimum fundū restituunt non solum diuini seminis capacem, verum etiam, fructus feracissimum, & qui etiam possit semen in alios conserendos agros suppeditare, idest, qui de flagitiosissimo conuersus, alios ad diuinam frugem conuertat. Ideoque non est incōmodum, imo vtilissimum & in primis necessarium peccatoribus quantumcunque desperatis prædicare: licet enim aratores viribus naturæ agrorum cōditionem mutare non possint serendo, potest tamen Deus qui omnia potest, animorum duritiam & acerbitatem mollire, uastationē occludere & spinositatem exurere. Ipse.n. ait. Nunquid verba mea non sunt quasi ignis ardens, & quasi malleus conterens petras? Est quidem uerbū Dei quasi ignis calefaciens & illuminans mentes, iuxta illud psalmi. Lucerna pedibus meis verbū tuum, & lumen semitis meis. Si ergo verbum sicut ignis spinas comburit, & sicut malleus petras frangit, animi obstinationem comminuit, nemini quātumuis peccatori desperādum est, si modo cum affectu & proficiendi animo uerbum Dei audit. Si habet cor lapideum, dominus habet malleum ferreum quo percutiat. Sicut enim ex frequēti percussione in silice elicitur ignis: ita dominus ex corde duro & lapideo elicere poterit scintillas deuotionis. Et sicut ex frequenti percusione lapis durus politur, & in pulchram imaginem reformatur: sic in pectore per frequētem auditionem uerbi Dei reformatur imago Dei deturpata per vitia. Itaq; licet aliquando eueniat vt in plurimis verbi diuini prædicatio sit infructuosa, in quibus commonefaciendis idem accidit, ꝙ in arena, cui semen mandatur, tamen fieri potest, vt conuertantur, quantuncunque indurati & obstinati sint. Atque ideo non cessandum est à prædicatione & mittendum est semen secus vias: supra petras & inter spinas: quoniam potest Deus spinas comburere, petas mollires, & aues tentationum & malarum cogitationum abigere. Sed de quarta parte seminis audiamus.

Iere. 23. — Ps. 118.

[Qui autem in terram bonam, ij qui in corde bono & optimo audientes uerbum retinent & fructum afferunt in patiētia.] Isti sunt qui audiunt uerbum Dei & retinent & afferunt fructum centuplum. Nā, sicut non prodest cibus, si eum euomis & non retines: sic verbum Dei in corde non proficiet quicquam nisi retinueris, & conseruaueris illud. Rursum sicut stomachus deficiente calore cibum non concoquit: sic animam, nisi charitatē habeat: verbū auditū nutrire & vegetare nequit, quod cibus spiritualis est. Expende autem Christi Saluatoris nostri dignationem & charitatem, qui nomen suum cordi nostro communicat. Hoc enim optimum solius Dei est nomen, quia solus Deus est optimus, & solus ipse est maximus, & ipse optimus & maximus est. Cor autem hominis teste Hieremia, prę omnibus prauum est. Sed uide rerum commutationem & quāta sit Christi bonitas: cor prauum & pessimum hominis nomen optimum accipit.

Iere. 17.

¶ Obseruādum præterea est quid agricolæ facere soleant, ut ager fructificet. Non enim contemptim semen spargunt, sed antequam serant terram, subigunt & mouent: deinde frumenta mandant. Sic Deus ut verba sua fructum faciant in cordibus hominum, tribulationibus & laboribus antea nos promit, vt fructui ferendo paratiores reddamur. Vnde Paulus, Libenter suffertis insipites, cum sitis ipsi sapientes: sustinetis enim, si quis deuorat, si quis accipit, &c. Gaudeo inquit Paulus, quòd placidè & sponte vos à Deo parari sinitis & libenter tentationes & persecutiones perfertis. Sed ne existimetis, caue te me vestri laboris expertem esse. Ter nāque uirgis cæsus sum, semel lapidatus: ter naufragium feci, &c. Lætamur igitur quoties tribulationibus cōflictamur: paratur nanque terra, in qua seminatum uerbum Dei fructum reddat centuplum. Vnde diuus Iacobus. Omne gaudium (ait) existimate fratres cum in graues tentationes incideritis. Dixit vero hic Christus, fructum in patientia, quia oportet multa aduersa pati, vt fructum afferamus, & non pati solum, sed patienter tolerare. Vt enim segetem in agro pluuias, niues, glacies,

2. Co. 11 — Iaco. 1.

glacies, pruinas, grandines & tempestates ferre necessarium est, antequam maturescat & fructum ferat, ità hominem fidelem intus & extrinsecus multa pati mala oportet, quibus exhaustis tem-
1.Cor.1 pore suo fructificet. Ad quod patientia opus est. Propterea verbum Dei à diuo Paulo verbum crucis appellatur, non solum quia annunciat nobis salu-
2.Ti.3. tem & fœlicitatem per crucem Christi. Verum etiam quoniam crucem ipsam nobis secum affert. Nam omnes qui pie in Christo viuere volunt persecutionem patiantur necesse est Sic igitur bonum semen ex bono corde, bonos fructus producit in pacientia.

Quod autem te in primis confirmare debet, ne in via tantorum incommodorum plena deficias, illud est infallibile domini
Iaco. 5. promissum: nempe centuplum accipies &
Hebr.6. vitam æternam possidebis. Nam si arator, vt terrenum fructum colligat nocte dieque colendis agris inuigilat, nec somno aut corpori parcit: quid tu, vt cœlesti fruaris fructu, qui Deus ipse est, facere debes? Vnde Iacobus. Ecce agricola patienter expecta fructum terræ. Sic etiam Paulus, de Abrahamo ait, quòd longanimiter ferēs adeptus est repromissionem, Quis mercator ad indos nauigaret, si ante oculos cōstitueret suos tempestates, pericula que maris? Sed quia posthabito om-
Heb.10 ni incommodo itineris, finem prēmium videlicet considerat: omnia putat facillima. Ideo Paulus Patientia vobis, ait necessaria est, vt reportetis repromissionem. Cum ergo hæc vita aduersitatibus sit vndique refertissima, adeo, vt quanto quis uia virtutis rectius nititur incedere. eo vehementius à dæmone interpellatur; constat sine patientia, neminem sanè pro-
Ps.125. ficere posse: quam qui seruauerit tempore venturo vernoque uitæ æternæ fructū colliget. Sic de sanctis Apostolis ait egregius psaltes, Euntes ibant & flebant: mittentes semina sua. Sed quid consequuti sunt? Venientes autem uenient cum exultatione portantes manipulos suos, de spinis nascuntur rosæ: sic ex laboribus & ærumnis dulcem colligemus fructum: ut qui seminat in lachrimis, in exultatione metat.

¶ Ad nostram autem eruditionem, ut iam receptui canamus, ex hac similitudine discere possumus, omnem nostram salutem, principium ex Deo habere: qui seminat quidem bonum semen, non tamen sine nostra cooperatione fructum produxit. Item gratuito & libentissimè Christus semen suum spargit. Docet præterea hæc parabola omnem prædicationem nequicquam fieri, nisi à terra: id est; ab animis nostris diuini verbi semen recipiatur, seruetur & ad fructum prouehatur. Præcipit etiam vt verbum Dei magni faciamus tanquam omnium preciosissimum thesaurū nobis à Deo traditum ad animarum nostrarum sustētationem. Suadet etiam vt verbum Dei in viscera traijciamus, recondamusque, alioqui vsui nobis non erit, quemadmodum nec semen fructum fert nisi penitus terræ committatur. Monet etiam, vt non solum uerbum istud recondamus pectoribus nostris: sed etiam omnem adhibeamus diligentiam & curam, ne ipsum rursus amit-
tamus. Exponit igitur Christus quàm Hebr.6.
bonum sit audire uerbū Dei: verbo enim Dei instruimur quid amare & quid uitare debeamus. Docet bonum semper fructificare. Nam, ut Paulus ait, terra, quæ post quàm seminata est fert fructum opportunum benedicta à Deo est. Verum si è contrario bene subacta & consita, tempestatum temperie fœta, pro frumento tamen carduos & spinas tribulosque cultori suo refert, reproba est & maledicto proxima. Quis non dolenti animo videre queat hominum segetem quæ sanguine Christi preciosissimo rigata fuit in carduos & spinas conuerti?

¶ Sed obserua in ijs verbis Pauli: quibus asserit bonam & fructificantem terram, benedictionem statim à Deo consequi: illam autem, quæ fructum non fert, non ait, esse maledictam, sed maledicto proximam, ut hinc discas quan-
to sit dominus Deus noster ad præmia, 2.Cor.4
quam ad supplicia paratior, & procliuior.

¶ Denique docet, ut iuxta Pauli consilium, bonum semper operantes non deficiamus: tempore enim suo metemus.

Nam, si arator putans semel unico

ſemine iacto, annuatim ſe meſſem collecturum, nocte dieque cibi ſomnique immemor ſumma celeritate ſeminaret, quid nos facere oportet ut ęternum fructum colligamus, tam paruo præſertim labore
1.Cor.7 patabile? Non ergo hic laborantes deficia
Matt. 5. mus: quia labor breuis eſt, merces autem
Gala. 6. copioſa. Qui ſeminat in carne, de carne metet corruptionem. Qui autem ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet uitam æternam. Semina igitur bonas cogitationes & opera bona, ſi uis uitam & gloriam ſempiternam colligere. Sed hæc ſuffecerint de hac ſeminatoris parabola Iam nūc procedamus, & dominum audiamus. Ait nanque. Nemo autem lucernam accēdēs operit eam uaſe, aut ſubtus lectum ponit ſed ſuper candelabrum ponit, ut intrantes uideant lumē. Superius narrauit Euāgeliſta qualiter animauerit Chriſtus diſcipulos ſuos ad prædicandum: oſtēdens eis fructū & utilitatem uerbi ſub parabola ſeminis, hoc idem modo oſtendit ſub parabola luminis. Sub parabola lucernæ tangit conditionem cauſæ quadruplicis prędicationē Chriſti, commendantis: cauſæ efficientis
Ioan. 5. nomine lucernæ accenſæ. Vnde de illo egregio prædicatore ait, Erat lucerna ardens & lucens. Conditionem cauſæ formalis tangit nomine poſitionis: quia non abſconditur, ſed ſuper candelabrum po-
Neē. 8. nitur, iuxta illud. Stetit Eſdras ſcriba ſu-
Pſal. 39. per gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum. Et ideo in pſalmo. Iuſtitia tuā non abſcondi. Significat autem Chriſtus. Nemo habens ſcientiam, & gratiam prædicans, operit eam ſub uaſe, id eſt, timore, uel cupiditate, & negotio ſeculari: aut ſubtus lectum, ideſt, deſidia uel carnali uoluptate quin ſumma ſit reprehenſione digniſſimus, præſertim ſi prælatus aut doctor eſt, qui ex officio tenentur, uerum omnibus notum facere. Doctrina enim ſalutaris ſuper candelabrum, hoc eſt, in loco publico & patenti poni debet. Et quid ex hoc conſequetur? Oſtendit cauſam finalem dicens, ut intrātes uideant lumē. Ad hoc enim tibi Deus eruditionem & ingenium ad prædicandum conceſſit: ſcilicet, non ut ibi ſoli commodares: uerum
Pſa.118 ut omni populo ſuo utilis fores. Itaque finis eſt illuminare iuxta illud pſalmi. Declaratio ſermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis. Conditionem cauſæ materialis tangit ī lumine. Ideo inquit pſalmiſta. Lucerna pedibus meis uerbum tuum: & lumen ſemitis meis. Lucerna igitur efficiens prædicationem debet
eſſe clara ſcientia, ut ſit lucerna ſuper can Ibid.
delabrum poſita. Finis prædicandi debet eſſe intelligentia ueritatis, ut intelligentia ſit lux ab intrantibus uiſa. Materia prędicata debent eſſe ueritas ipſa, ut ſit lumē non tenebræ. Debet enim prædicator docere hac intentione ut intrantes in domū eccleſiæ militantis uideant lumen: ideſt, intelligentiam ueritatis. Lucerna itaque eſt uerbum Dei: prędicatores autem ſunt
ueluti pueri: qui facibus incenſis præce- Luc. 1.
dentes euntibus noctu lucem præbent. Ideo Zacharias de prædicatione filiique ſui Ioannis Baptiſtæ officio loquens ait, Illuminare iis, qui in tenebris, & in umbra mortis ſedent, ad dirigēdos pedes noſtros in uiam pacis. Maximum ergo commodum ex uerbo Dei nobis cedit, ſiquidem nos ignarus uirtutis uiæ illuminat, & ad uitam ęternam recto tramite perducit. Expende autem uerbum Dei, ſicut lucernam, incenſum eſſe debere. Quoniam ſicut quælibet lucerna ſi extincta ſit, aliā accendere nequit: ſic prælatus aut doctor, in quibus tanquam in lucerna uerbū Dei lucet, niſi ardeant amore diuino, alios inflammare eodem non potuerunt amore. Poteſt quidem Deus, ſi uelit per nequam prælatum aut prædicatorem conuertere peccatores (quia, ut bonus dominus per iniquum famulum bonum aliquando operatur, ſic dominus dominorum, cuius libet etiā ſceleratiſſimi miniſterio uti poteſt ad ſua mirabilia) nihilominus tamen ex rei natura: ſubditi prelatorum ſuorum, magis uitam quam uerba ſequūtur. Quare ſummo ſtudio nauare debet doctor ut omni prorſus uitio careat: & tunc demū doceat, & uitia uituperet. Non ponat ita lucernam ſub uaſe, aut ſubtus lectum. Debet enim illam ut Chriſtus hic admonet, ſupra candelabrum conſtituere, & alios docere. Vt enim hominum execrationibus inceſſitur, qui frumentum condit, nec uiliori pretio publicæ egeſtati ſubueniat, ille uerò laudibus effertur, qui uel cum

pro-

proprio dispendio,in inedia laborãtes am plius fatigari nõ sinit: sic & multo iustius obiurgãdus est doctor,qui scientiam suã rudibus hominibus non minus, imò magis corporeo nutrimento,necessariam de
Pro. 11 negat.Vnde Sapiẽs in prouerbijs ait. Qui abscondit frumenta,maledicetur in populis, benedictio autem super caput uendentium.Ideo inquit Esaias,Vę mihi,quia ta
Esai.6. cui.Lumine igitur doctrinæ lucere,& lucem præbere debes, ut intrantes uideant lumen sed multi subditi sunt, & ex populo non pauci,qui tanquam noctuæ, lumine offenduntur,uerbum Dei,& concionatorum documenta respuentes. At quemadmodum canoræ, fœlicesque aues mane auroram aduentantem garritu strepituque excipiunt:noctuæ uerò & uespertiliones fugiunt,seseque in penitissimas cauorum suorum partes abdunt:sic pessimi inutilesque homines lucem uerbi diuini fugiunt, boni autem laudant & seruant. Quod ego non semel in nostra Hispania in vulgaribus,communibusque locis, sed in ipsa regia notaui: operæ pretium esset commemorare, nisi potius deplorãdum, quàm narrandum mihi videretur.Homines alioqui non in elegantes, & in rebus humanis expertissimi, cum festis diebus ex præcepto sacro interesse teneantur,nõ possunt omnino subterfugere quin templum adeant.Ibi igitur breui,externaque peracta prece,non decantatum, aut solenne sacrum ferunt, sed recitato oscitanter audito,reliquum tempus fando terũt. At verò prædicatorem primum pulpiti gradum ascendentem cum vident,non secus templo euadunt, quàm si aut ruinam tecti,aut lapidis decidentis ictum effugerẽt. Sic accidere solet illis qui noctu incedũt, qui si rectè agunt,& aliquem facem ferẽtem inueniunt,sequuntur,ut luce præuia non errent:sin uerò furta, uel stupra moliuntur,non modo lucem nõ amant,quin etiam maximo prosequuntur odio. Quare?quia qui male agit, odit lucem.O detestabile ingenium,miseram conditionem, & multo infœliciorem,quàm aut noctuę
Ioan. 5. aut Vespertilionis.Hæc igitur lucerna est doctrina illa cœlestis quam stulti despiciunt,nemanifestẽtur opera illorum.Hac doctrina Christus apostolorum corda inflammauit & illustrauit:ea conditione,ne ilam occultarent sed potius vniuerso humano generi patefacerent, ut in Mat- Mat. 10
thæo est. Quod in aure audistis, prædicate super tecta. Hoc est ponere lucernam super candelabrum vt intrantes lumen uideant.

¶ Sed poterant discipuli obijcere.Imò debemus occultare verbum Dei, & non ponere illud super candelabrum in publico: quoniam viles & abiecti reputamur, & non audemus in conspectu nobilium apparere. Ad hanc obiectionem, quam Apostoli poterant opponere, respondet Christus consequenter dicens,[Non est.n. occultum,quod non manifestetur,nec absconditum, quod non cognoscatur & in palam ueniat.]Quasi dixisset. Non debetis abscondere, neque operire lucernam verbi diuini propter abiectionem, timoremue pœnæ aut infamiæ: neque ob negligentiam,aut inhonestam aliquam opinionem, quam de uobis increduli homines concipiant.Quia etsi modo viles & abiecti reputamini,aliquando claritas uestra splendebit: quoniam nihil est occultum,quod non manifestetur. Tunc autẽ vos coronabimini gloriæ corona:aduersarij autem vestri punientur. Venit nanque tempus,quando (vt inquit Ioannes) Apoc. 3
libri aperientur,& tunc manifestabuntur 1.Cor.4
abscondita tenebrarum, & reuelabuntur obscura cordium, & erit laus vnicuique à Deo.

¶ Docemur ex hoc loco in omnibus operibus nostris Deum semper habere ante oculos,& pręsentem cernere.O si miseri peccatores,quoties in cubiculũ unusquisque suum se recipit,animo Deum offendendi, horum verborum memoriam haberent. Nihil absconditum quòd non cognoscatur & palam fiat. Vtique crediderim non Deum suum tam sæpe peccando lacesserent. Quod si reputauerint secum,quæcunque flagitia perpetrant,non aliquando fore manifestanda, sed iam in eodem instanti Deum & angelos suos in culpæ testes adhibuisse, quis nisi insanus peccare auderet? Putabat enim Dauid se crimen suũ omnes celasse mortales,quando propheta Natham Dei imperio illi fla- 2.Re.12
gitium obijciens dixit.Tu fecisti abscon-

dite,

ditè, ego uero faciem uerbum istud palā in conspectu omnis Israel. Hoc autem sæpissime Deus etiam in alios, sicut in Dauidem, operatur, ea imprimis de causa, ut euulgato crimine, eius autor uel pudore, uel ignominia aut pœnitentia motus resipiscat & salutem precetur medicum illum sempiternum. Quod si Deus peccatum dissimulat, hoc supplicij indiciū est. Obstinatum enim & immedicabilem peccatorem obliuiscitur in diem vsque iudicij: quo eius peccatis summatim explicatis autorē suum supplicijs cōmittet æternis. Tunc manifestabuntur simulationes

Esa. 47. Pro. 26. Soph. 2. hypocritarum & libidines impudicorum, iuxta illud Esaiæ Reuelabitur ignominia tua. Tunc etiam manifestabuntur malitiæ & fraudes iniquorum, sicut in prouerbijs habetur. Qui operit odium fraudulentis reuelabitur malitia eius. Scrutabitur enim tunc Hierusalem in lucernis, &c. ¶ Obserua autem per occulta intelligi posse id, quod ex propria hominis natura latet, ut sunt cogitationes & affectiones cordis, per absconditum uero id quod per humanā latet astutiam, ut sunt exteriora opera callidorum, speciem boni habentia cum sint mala. Sed procedamus. [Videte ergo quid audiatis.] Hoc est solerter perpendite qua rōne ex intentione uocis ista denunciem: & diligenter hęc auscultate: atque cæteris eadem sicut uobis commisero, prædicate. Vult, ut attento animo audiant, & fideliter memoriæ mandent, hæc, quæ dicturus est. Quia in superioribus proposuerat exemplum prędicatoribus: nunc ostendit periculum, & præmium prædicantium, dicens. [Qui enim habet, dabitur illi & quicunque habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab illo.] Habenti desiderium intelligendi sacram scripturam & laboranti ad hoc, dabitur fructus intellectus: nolenti autem laborare nihil dabitur, sed auferetur potius si aliquid habebat, naturali ingenio. Potest etiam dici illum uocari habentē qui per dona sibi data fructū facit: nō habentem uero qui per dona sibi collata nullum fructū reddit. Et tunc habēti datur, id est facienti fructū dantur plura dona, in quibus posset fructificare: & nō

Luc. 19 faciētī fructum aufcretur donum, quod habet. Sic infrà habetur, & etiam in Matthæo, de illo, qui habuit quinque talēta Mat. 25

& lucratus est alia quinque, ꝙ datum est illi, ut esset super quinque ciuitates. Ei verò, q̄ unum habebat & nihil lucratus est, iussit dominus auferri talentum, & dari ei, qui decē habebat, & ibi cōcludit Christus, Habenti dabitur: ei autem qui non habet, & quod uidetur habere, auferetur. Quia Iudæis data fuerat lux, in qua nullum fructum fecerunt, ideo debuit illis Mat. 21 Luc. 20.

auferri. Quod patet in parabola illa uineę locatæ agricolis qui fructum nō fecerunt, & dominus illam alijs agricolis locauit, qui darent fructum tempore suo. Et ibi subditur. Auferetur à uobis regnū Dei, & dabitur genti facienti fructū eius. Abstulit enim Deus ab eis intellectum legis: non quod Deus uerè illis auferat aliquem habitum intelligendi, sed quia nō concurrit cum eis ad intelligendum: & tamen sine eo nihil intelligere possumus. Iusta pœna est ut illi, qui cum rectè possint, intelligere nolunt, sed ueram Christi doctrinam peruertunt, & miracula eius malè sunt interpretati, posteà bonum sibi necessarium intelligere nequeant, Deo non concurrente cum eis. Et hoc est auferre illis intellectum scripturæ, scilicet, quia Deus anteà concurrebat cum illis & posteà non concurrit, & sic aufert eis, non quod ipsi habebant, sed quod ille ipsis dare solebat. Auferri enim uidetur quod dādum erat nisi detur. De gentibus ait Apostolus ad Romanos, Habentes, cognitionem de Deo, illū collere noluerunt. Ideo Rom. 1.

tradidit illos Deus in reprobum sensum: id est permisit eos errare, ut bonum operari nescirent, qui prius cum scirent, noluerunt. Itaque istud auferri, nihil aliud est, quam subtrahi reuelationem misteriorum Sed iam ad contextum. Venerunt autem mater & fratres eius & non poterant audire eum præ turba. Isti, qui hic vocantur fratres, cognati Christi erāt ex parte matris, scilicet sororum filij, & potissimè illius Mariæ, quæ uocatur Iacobi, q̄a Iacobi erat mater: siue Mariæ Cleophæ, quæ erat uxor Cleophæ, quę tamen prius fuerat uxor Alphæi, cuius fuerunt filij isti, qui uocantur fratres domini. Isti autem fratres erāt Iacobus, Ioseph, Simon, Iudas.

¶ Obser-

¶ Obserua autem in scriptura sacra fratres quatuor modis dici. Videlicet natura, ut Esau, & Iacob: gente, ut omnes Iudæi
Deu. 15 & 17. dicuntur fratres. Nam in Deuteronomio habetur, Non poteris super te constituere regem qui non sit frater tuus. Cognatione, ut qui sunt de eadem familia. Et
Gen. 13 sic Abraham dixit ad Loth. Non sit rixa in
Gen. 12 ter me, & inter te, quoniam fratres sumus. Isto etiam nodo dixit Abraham Saram esse sororem suam.
Matt. 13 Affectu etiam: quo modo omnes Christiani fratres dicuntur. Sic dominus dixit. Omnes uos fratres estis. Hi autem dicebantur fratres Christi tertio modo, cognatione scilicet: quia erant de eadem familia, quoniã filij sororis matris Christi. [Et nunciatum est illi. Mater tua & fratres tui stant foris uolentes te uidere.] Secundum Chrysosto
Chryso. ho. 30. in opere perf. Nat. mum diaboli inuentio fuit hæc. Videns nanque diabolus utilitatem, quæ ex Christi prædicatione sequebatur, hancque uolens impedire, nihil accomodatius putauit, quam si matrem, carnalesque cognatos & amicos adesse nũciaret: in quo duo sunt aduertenda. Primum malitia diaboli, qui ab initio semper omnibus bonis nostris insidiatur. Ecce enim in para-
Gene. 3. diso primos parentes humani generis aggreditur. Nec tantam satis duxit illis calamitatẽ intulisse, qua de illo amœnissimo uoluptatis horto eiecti sunt, arma in filios conuertit: effecitque, ut Caim inuidia percitus Abelem fratrem occidere. Eo
Gen. 4. dem modo Iacob. aggrediens domum, eã seuit inter eius filios discordiam & inimicitiam, ut fratres fratrem Ioseph uendere in Aegyptum non dubitauerint. Nam, ut imperator, qui grauiter molesteque fert
Gen. 37 cuiuspiam oppidi: quod defendẽdũ susceperat, expugnationem, illud rursus recuperare certat: quod si assequi nequit, hostes tamen graui obsidione, cædibusque quantum potest premit: ita diabolus amissam cœli supremam arcem quia recuperare nequit, omnia incommoda excogitat in homines, ad sedem, quam ipse superbia sua amisit, à Deo optimo maximo
Exo. 15. creatos. Dicit inimicus. Persequar, comprehendam, & diuidam spolia, satiabitur anima mea. Quoniam uidebat summam utilitatem, quæ ex Christi prædicatione sequebatur, illam impedire statuit. Hoc idem in initio nascentis ecclesiæ fecit, cum summus orbis doctor in uincula esset coiectus: in cuius perniciem omnia quærẽs media. Fœlicem & Festum iudices Gentiles solicitabat, ut Paulum de medio tollerent. Quod malum non cum tempore simul consenuit, sed potius inualuit. Multi enim modo sapientissimi & optimi con Act. 24.
cionatores, qui non audent quid sentiant iam proferre, præsertim in aulis regum & principum: in quibus siquis liberius uitia reprehendere tentet, illico, uel in carcere detruditur: aut saltem relegatur nomine turbatoris & contumeliosi. Hoc autem malum cacodæmonis inuentum & astutia est, qui quoniam auditores omnino absterrere non potest à diuini uerbi auditione, arma in concionatores conuertit, eòsque apud nobiliores minus gratiosos, imo odiosos reddit, ut sic à sanctissimo officio desistant populis euãgelizandi. ¶ Secundo hoc fecit hic, cognatos & fratres quasi instrumentum sumens. Nihil enim est, quod magis concionatoribus impedimento esse soleat, quam consanguinitatis mundanæque amicitiæ uinculum. Sic propheta Ezechiel uiuente uxore nec prophetauit, neque prædicauit Israelitico populo apud Babylonios captiuo: quoniam carnali affectione, ita deuinctus & præpeditus tenebatur, ueluti predica quadam, ne opportuna libertate, quæ sentiret, exponeret. At interempta uxore, mandatum à Ezc. 24.
Deo accepit, quo edoctos, populo prædicauit, & Amonis filiis. Nec minori exẽplo nobis hanc sententiam confirmat Io- Luc. 7.
annes Baptista, qui à pueritia usque, relictis parentibus, & consanguineis in uoluntarium eremi se cõtulit exilium, ne tãto futuro concionatori carnalis affectio obsisteret, & ille, q. exemplar futurus erat omnium doctorum, quid imperfectum relinqueret, ex illis, quæ ad prædicatorum consummationem pertinent. Ideo Christus quia discipulos suos perfectissimos doctores creare contendebat, illis præcipit, ut parentes & cognatos relinquant & omnia denique bona temporalia, quæ prædicationem summè solent impedire. Quod cũ bene intellexisset cacodæmon,

nullũ aliud aptius excogitare potuit medium, quo dominum prædicantem interpellaret, quàm si nunciaret matrem & fratres eius foris adesse. Nec solum prædicatores: hac fallacia & commẽto solet diabolus à prędicando deterrere, quin etiam plurimos alios summæ religionis viros: qui sub pietatis prætextu, subuenturi, videlicet, matri aut cognatis, in seculo duriusculè viuentibus, cœnobia relinquunt habituque monastico, & non raro seculari, negotijs se immiscent temporalibus: vnde scandala, religionum opprobria, & teterrima flagitia nõnunquam oriuntur. Proposita nanque simulata consanguineorum paupertatis misericordia nõ modo religionis vincula deserere, sed etiam multa in honestissima negotia gerere persuadet esse iustissimum. At hinc in culpã quàm breuis sit intercapedo, quis non videat? Hic idem carnalis amor quàm plurimos episcopos & prælatos pessundedit, qui vt consanguineos diuitijs affluentes & opibus, in summisque dignitatibus constituant, ipsi miserrimam & pauperrimã vitam ducunt, & postea in æterna descendunt supplicia: quoniam uerisimile est ꝙ sic, dum viuerent, se habuerunt, non potuisse non fraudare sæpenumero pauperes summè indigentes præsidio opportuno. Hic etiam amor & affectio carnalis perfectis hominibus non parum obest. Hic Adamum primum generis humani parentem perdidit. Quin & Heli, quia summo amore filios prosequebatur suos, miserrimè interijt, & Regius propheta Dauid non mediocria incommoda pertulit. Hunc denique eundem amorem & affectionem consanguineorum proponit modo diabolus Christo domino nostro prædicanti, si posset illum ea ratione à prædicando abducere, quo audientium prouentus impediretur: sicut autem tunc per præsentiam parentum carnalium voluit diabolus occultare Christi diuinitatem & impedire eius prædicationem: sic etiam nunc multorum prælatorum dignitatem & sanctitatem obscurat parentum amore obiecto. Sunt enim plurimi religiosi homines, qui dum cœnobij claustris detinentur, nullos prorsus parentes aut cognatos habent: sin ad aliquam dignitatem promoti sint, ecce quasi exoriuntur vndique consanguinei, qui cognatum, quem antea penitus ignorabant, comitentur: Vnde miratur Esaias dicens. Nunquid parturit terra in die vna, aut parietur gens simul? Et paulo post. Et adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus donũ domino in equis & in quadrigis, & in lecticis, & in mulis, & in carrucis ad montẽ sanctum meum, hoc est, ad domum episcopi. Sed quid dicit episcopus super hoc? illud quod idem Esaias. Quis genuit mihi istos? Ego sterilis & non pariens: & istos quis enutriuit? Aut bonus prælatus facere debet sicut Christus hic fecit: qui cognationem spiritualem carnali antetulit. Quod idem, præsertim in beneficiorum collatione, summè prælati obseruare debent, iuxta illud psalmi. Non congregabo cõuenticula eorum de sanguinibus. Quapropter non sine causa dicuntur hic Christi parentes esse foris, vt significetur consanguineos & fratres procul esse debere à religiosis saltem carnali affectu. Nihil.n. maiori est impedimento ijs, qui monasticam vitam instituunt, quàm secularium & maximè cognatorum memoria. Hodie tamen multo secius fit, quàm Christi documentum præcipit cognatos nanque in primis religiosi amant & prælati in suas admittunt domos, vt bona pauperum comedant, & immeriti sacerdotia obtineãt. Vt autem hoc venenũ tolleret dominus à nascenti ecclesia sua, noluit illam commẽdare Ioanni, quia filius erat sororis virginis Mariæ: sed Petro illam tradidit, qui consanguineus non erat. Quo nos docuit regimen animarum non cognatis, sed meritissimis quibusque esse committẽdum. Et quia in rebus spiritualibus non sunt agnoscendi consanguinei, nec parentes, respondit huic, qui hæc nunciabat, quasi nõ agnoscens eos, & sequitur in contextu. [Qui respondens dixit ad eos. Mater mea & fratres mei ij sunt, qui uerbum Dei audiunt & faciunt.] Vt in Matthæo habetur vnus tantum fuit, qui nunciauit Christo matrem eius & fratres foris adesse: hic verò in plurali dicitur. Respõdit ad eos: quoniam ad id, ꝙ nuntiatũ coram omnibus fuerat quasi cum omnibus loquens respõdit Christus. Vnde nulla est contrarietas.

Marginal references: Gen. 13; 1. Re. 4.; 2. Re. 13; Esai. 66.; Esai. 49.; Psal. 15.; Ioan. 21; Mat. 12

¶ Obser-

¶Obseruandum hic tamen est, Christū non spreuisse matrem suam sanctissimā, Lucæ.2. neque reliquos consanguineos, qui illos in prosperis & aduersis semper maximi fecit. In prosperis, inquā, honorauit matrē suā quando inuentus in medio doctorū illi vocanti non refragatus, doctores reliq̃t & eā sequutus est. In aduersis etiā non est oblitus parentis charissimæ, pendēs enim in cruce extremumque iamiā emissurus Ioa. 19. spiritum, illam Ioanni cōmendauit. Nunc verò respondit ac si illam nō agnosceret, vt nos doceret, cognationem spiritualem carnali esse anteferendam, neque uerbū Dei esse relinquendū propter bonū quodcunque temporale. Hoc etiā dixit matri & Ioseph. Nesciebatis quod in ijs, quæ patris mei sunt, oportet me esse? Quod autem quis audiens verbum Dei efficiatur mater & frater Christi, hoc spiritualiter intel Rom. 8. ligatur est necesse: quia fratribus competit esse cohæredes eiusdem hæreditatis. Illi tamen, qui faciunt Dei voluntatem (vt inquit Paulus) cohæredes Christi sunt. Luc. 14 Ita eos vocat Christus fratres cum ait. Ite & dicite fratribus meis. Mater verò dicitur qui verbum Dei audit: quia sicut mater formatum fœtum in vtero habet: ita qui audiunt & seruant verbum Dei firmatum Christum in corde gestant suo ꝑ Gala. 4 fide.n. Vnde Paulus Galatis ait. Donec formetur Christus in vobis. Dicitur ergo quis esse Christi mater, quia sicut uirgo Maria audiendo uerbo concepit: sic homo in conscientiæ vtero credens Deo per fidem, Christum concipit, eius voluntatē facere proponens: parit autem conceptū, quando opere præstat, quod intenderat. Esa. 26. Vnde Esaias. A facie tua domine ait, concepimus & quasi parturiuimus: & peperimus spiritum salutis. A facie, inquit tua id est, in prędicatione, in qua Deus cogno Psal. 26. scitur, sicut homo in facie, de qua Dauid, Faciem tuam domine requiram. In hac verbi cognitione concepimus spiritum salutis.

¶ Sed quęrerem nunc abs te ò domine Iesu, nec ineptè, vt opinior, cū cognati pessimè omnium ministrare dn̄is suis soleāt, nā & arrogātes sunt & cognationis causa æqualem se putant obtinere gradum, ingratique, quippe quod nihil sibi existimant indebitum cōferri beneficium, qua ergo de causa ministros tuos, matrem & fratres vocas? An tibi gratiora sunt superborum & ingratorum hominum officia? Absit. Quid igitur hęc sibi volunt? Vtique non impios, aut sceleratos homines superbos & ingratos dominus cognatos suos vocat. Iam enim suprà dixerat. Qui verbum Dei audiunt mater mea, & fratres mei sunt, sed eos, qui piè & religiosè viuunt. Quod cum ita sit si ad pietatem vniuscuiusque ingenitā, qui alioqui optimus est, accesserit etiam consanguinitatis vinculum, hic non poterit non esse domini sui obseruantissimus: quoniam amor multum, si uirtutis amori accumuletur iuuare solet. Hac igitur de causa Christus dominus auditores suos fratres vocauit ut indicaret non solum illorum iustitiam, sed etiam amorem erga Deum summum, quo illum tanquam filium aut fratrē essent culturi. Non seruiamus Deo ex solo timore aut spe retributionis ut mercenarij serui faciunt: sed seruiamus ex dilectione, sicut mater seruit filio, & frater fratri. Ideo enim posuit nobis Christus nomina matris & fratris vt intelligamus Deum amore filiali esse amādū, & sic frātres Christi effecti cohæredes regni cœlorū efficiamur. Etenim si parentes qui nos genuerunt, amamus, quanto magis diligere debemus creatorem parentum, autoremque nostrum?

¶ Discamus pręterea ex hac historia & Christi facto, primo spiritualia tēporalib. anteferre: ut ꝓꝑ carnales parētes nō relinquamus verbum Dei, nec spiritualia. Ex quo patet quanta digni sint reprehēsione clerici & religiosi, qui leuissima quaq; de causa orantes ad alia se diuertunt, relictis precibus semirecitatis, & interruptum diuinum officium dimittētes ludrica vel inauia attendunt. Quorum ea est impudentia, ut iam nobis odiosum non sit si pari honore Deum prosequerentur, ac alium mediocris conditionis hominem prosequūtur, quem si semel alloqui cœpissent non tam irreuerenter faciem auertissent sermone interrupto, donec loquēdo finē imponerēt. Equidem inurbani & ineptissimi esset hominis, qui cum rege colloquens de rebus maxime grauissimis: se su

bito ab illius conspectu subtraheret, vocatus vel à coquo vel stabulario, nec prius plenissimè sermonē consummasset. Quid ergo dicendū de illo, qui à Deo, cum quo loquitur, imò quem pro salute sua precatur, se auertit & ad inania se cōuertit? Ne igitur inurbanus & ineptus sis, audi quid
2. Re. 2. dicat dominus. Quicunque glorificauerit me, glorificabo eum, qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. Postquam Christus docuerat in sentētijs, & parabolis docet nunc facto & exemplo non relinquere diuina pro temporalibus.

¶ Docemur secundò in bonis inceptis perseuerare, neque ea pro quocunque tēporali commodo imperfecta relinquere. Ne quicquam enim aut orare aut ieiunare incipis, si postmodum à carnis libidine interpellatur in ipso principio deficis. In
1. Re. 2. primo libro Regum legimus, volentibus Philistæis arcam domini restituere, illam currui imposuisse, duasq; illi iunxisse boues fœtas, vitulis bouili abditis, quæ quā quam filiorum mugitus audiebant, nihilominus tamen maioribus actæ stimulis Bethsamis contendebant. Ità & tu facere debes, qui iam à primordio vitæ tuæ iter in cęlestem patriā instituisti, ne uidelicet vllis detentus seculi clamoribus, ullisque reuocatus carnis voluptatibus ab incepto itinere absistas. Quin potius summam adhibe diligentiam, vt iugum domini suaue, onusque eius leue ad mortem vsque perferas: ne forte vicini tui mundus, diabolus, & caro, te ret retrocedentem irrideant dicentes. Hic intulit manum aratro & respexit retro, hic cœpit ædificare, & nō potuit consummare. Rursum vide & con
Luc. 9. sidera diligenter, ne alicuius rei tempora
Luc. 14. lis causa cultum Dei prætermittas, Christum imitans, qui à prædicatione non destitit, quanquam à matre, & fratribus vocabatur.

¶ Docemur tertiò non confidere in nobilitate carnis sed in nobilitate virtutis. Nam si Christo esse consanguineum, est summa nobilitas, nemo aut illi cōsanguinitate ꝓpinquior esse potest, quā mater & fratres eius sunt, sequitur eos qui audiunt & faciunt verbum Dei omniu m esse nobilissimos: quippe qui mater & fratres Christi sunt, ipso testāte: atq; ideo hęc nobilitas valde desiderāda est. Multi dicūt O quis erit tā fœlix, qui frater aut mater Christi dici possit? Beati fuerūt illi qui sic fuerūt ei propinqui: beatus etiam uenter qui illum portauit. Ostendit hic Christus omnes, si optant, ad hanc posse peruenire fœlicitatem, si fecerint voluntatem Dei. Quid tu faceres si facto tuo esse posses regis frater? Quanto igiī maius est fieri fra Luc. 11
trē supremi illius numinis hæredemq; cęlorū? quod vt cōsequaris in manu tua est.

¶ Discamus quartò semper bene operari, vt non satis sit audire tantum uerbū Dei aut credere in Deum, sed vt ea, quæ audimus faciamus. Ille enim mater & frater Christi est, qui facit verbum Dei. Et in Matthæo dixit, vt voluntatem Dei facia- Mat. 12
mus, vt hanc dignitatem consequamur. Vides ergo quomodo sola fides non sufficit? De operibus loquebatur dominus cū Caino dixit. Si bene egeris, recipies: si au- Gen. 4.
tem malè, statim peccatum tuum aderit. Ecce tibi bono operi promittitur hic præmium, malo autem pœna. Et sapiens ait, Sap. 10.
Bonorum operum gloriosus est fructus. Et itterum, Reddet Deus iustis mercedē laborum suorum. Et propheta cum petijsset à domino quis in illis tabernaculo esset habitaturus: respondit statim dicens: Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam. Operatur, dixit, & cum aliqua bona opera enumerasset, subdit claudens
psalmum. Qui facit hec nō mouebitur in Psal. 14.
ęternum, nō dixit, Qui credit hæc, sed qui facit hæc, ostendens operum uirtutē & necessitatē. Prętereà dn̄s per Esaiā prophetā bona opera cōmēdat nobis dicēs, Quiescite agere peruerse, & discite bene facere: quærite iudiciū: subuenite oppresso: iudi-
cate pupillo, defendite viduā. Denique & Esai. 1.
Christus ait, Multi dicent mihi in illa die, Domine domine, nōne in nomine tuo ꝓphetauimus, & in nomine tuo dæmonia
eiecimus, & virtutes multas fecimus? Et Mat. 7.
tunc confitebor illis quia nunquam noui vos: discedite à me omnes qua operamini iniquitatem. Et quid clarius quàm quòd hic dicit, qui fecerit voluntatē patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, soror, & mater est? Et noster Lucas non contentus est dicens, Qui audiunt uerbum Dei, sed subiunxit dicens, Et faciunt, &c.

¶ Quintò

❡ Quintò & vltimò docemur, licet bo-
na opera sint necessaria ad vitam æternã
cõsequendam, ut ex hoc textu satis patet:
tamen quæ sint ista bona opera & qua-
lia significauit dicẽs, vt sint iuxta Dei vo-
luntatem, Voluntas enim Dei est regula,
qua opera nostra dirigere & nosmetipsos
dirigere oporret, vt rectè & adamussim
quæcunque fecerimus euadãt. Dei enim
voluntas est operationum nostrarum re-
gula. Quæ est autem hæc Dei voluntas?
Interroga Paulum & audies illum dicen-
1. Th. 4. tem Thessalonicensibus. Hæc est uolun-
tas Dei sanctificatio vestra. Voluntas e-
nim Dei vtilitas est tua & qđ Deus vult,
in tuum emolumentum tendit. Summo-
pere igitur attende, ne vel latum vnguem
à Dei voluntate discrepes, ut sic tibi salu-
tique tuæ consulas. (Vult enim Deus om
nes homines saluos fieri, & dat illis om-
nia media necessaria ad consequendam
1. Ti. 2. vitam æternam. Hanc voluntatem para-
tus erat facere Paulus cum dixit. Domi-
ne quid me vis facere? Et sanctus Rex Da
uid. Doce me facere voluntatem tuam.
Act. 9. Sed procedamus. [Factum est autẽ in una
Ps. 142. dierum & ipse ascendit in nauiculam, &
discipuli eius, & ait ad illos, Trãsfretemus
trans stagnum. Et ascenderunt.] Nihil vs-
que adeo animũ confirmat ad omnia pe-
ricula & calamitates subeundas, quàm re
cordatio exemplaque sanctorum. Sic Ma-
1. Mac. 2 tathias dixit filiis suis. Mementote quali-
ter salui facti sunt patres nostri, cũ perse-
Iosue. 4. queretur eos Pharao in mari rubro. Sic Io
sue cum filii Israel transierunt Iordanem
posuit duodecim lapides extra aquam in
memoriã, eo quod salui facti sunt patres
eorum. Adest nunc exemplum patrum
nostrorũ in hac Euangelica historia quo-
modo salui facti sunt patres nostri, scilicet
Apostoli. Narrat Lucas labores & peri-
cula, quæ sustinuerunt: bonum consiliũ,
quod acceperunt fugientes ad Christum,
& miraculum, quod fecit Christus liberãs
eos à periculo. Ait igitur euãgelista Chri
stum ascendisse in nauiculam. Quid est
hoc, quod nauim ascẽdit? Nonne ipse est,
qui fugatis fluctibus maris rubri profun
da nudauit, ut Israeliticus populus inter
stupentes undas siccis uestigiis transire
potuerit? Nonne ipse pedibus super ma-
re ambulauit, & Petrum ad se uenire fe-
cit super aquas? Cur ergo breuissimi lacus Exo. 14.
transitum sub mercede in nauicula trans Mat. 14
fretare vult? Venit etenim Christus susci-
pere infirmitates nostras, & sua nobis cõ-
ferre medicamenta sanitatis: quia medi-
cus, qui non fert infirmitates, curare ne-
scit, & q̃ nõ fuerit cũ infirmo infirmatus
infirmo nõ potest conferre sanitatẽ. Chri
stus si in suis mansisset uirtutibus, com-
mune cum hominibus nihil haberet, & ni
si impleslet carnis ordinem, carnis in illo
esset otiosa susceptio, & si omnia fecisset
mirabiliter, non carnis infirmitates de-
clarasset. Sustinuit ergo has infirmita-
tes ut homo uerus humanis necessitati-
bus probaretur. In hac igitur transfreta
tione fecit Christus opera, quæ ipsum ve-
rum hominem, & uerum Deum probãt.
Ascendit in nauiculam & dormit, ut per
ascensionem nauiculæ necessitatẽ huma-
næ naturæ ostendat, & per dormitionem
eius, veritas appareat euidentius, & per
sedationem tempestatis, imperantis ven-
tis & mari potentia deitatis innotescat.
Præterea non ascendit negotiatoriam a-
liquam nauem, aut sumptuosam, sed pis-
catoriam ascendit. Quo docet se mundi
contemptibilia paupertatem & humilita
tem amare, & uiliora & infirmiora ample
cti, spretis superbis atque pomposis, ille:
inquam, potẽs & magnus, de quo Dauid
in psalmo, Quoniam ipsius est mare, & ip
se fecit illud: & aridam fundauerunt ma- Psal. 94.
nus eius.

❡ Dixit autẽ discipulis, ut secum ascen
derent, ut uirtutẽ illorum tempestate ten Gen. 22
taret, & illorum fidem probaret. Tenta-
uit Deus Abraham in morte filii sui, ut
probaret an esset fidei præclarus firmita-
te. Qui promissionem Dei tenens, mor-
tis periculo filium exposuit, credens Deũ
posse suscitare & dare filios: plus enim cõ
fidebat in eo quod sperabat, quàm in eo
quod uidebat. Videbat enim mortem in
speratam, & sperabat uitam promissam.
Apostolos etiam huius filios promissio-
nis in Ecclesiæ principio etiam uoluit
Deus tentare fortius: quia non mor-
te alterius sed propria eos tentans, ex-
ponit maximo periculo uitam illorum
in nauicula fluctibus marinis operta. Vt

ergo tentaret eos de fide ascendit in nauiculam:& sequuti sunt eũ discipuli eius. O verè præclaram amicitiam non solum in laboribus, sed etiam in periculis dominum & magistrum suum sequi non recusant. Ideo dominus dixit illis, Vos estis, q̃ permansistis mecũ in tẽtationibus meis. (Luc. 22) Discamus ergo in tentationibus & periculis sequi Christum. In tribulis enim, idest, in tribulationibus, citius inuenitur Christus, qui est velut liliũ inter spinas, quàm in pratis viridibus, & amœnis. (Can. 2.) Sic Moses inuenit illum inter vepres in medio rubi ardentis. (Exod. 2.) Verum multi sunt, inerti venatoris cani similes qui feram ad vepretum cõ fugientem ab aculeis spinarum pungatur non insequitur, cum ibi facilius possit cõprehendi. Sequuntur nanque Christum tempore læto & facili, non turbido & laborioso. Multi in terra, pauci in mari, sicut Apostoli: multi, inquam, in prosperitate, pauci verò in aduersitate. Dũ à Deo molliter tractãtur, Deum colunt, & amant, & quocunque insurgẽte labore deserunt. Vnde Dauid in psalmo, dominũ alloquitur dicens, Confitebuntur tibi, dum bene feceris eis. (Psa. 48.) Sic passim mulierem reperies religioni vsque adeo deditam ut iugi orationi, frequentibus confessionibus, cæterisque pijs operibus plurimam temporis partem impendat: quæ tamen si grauiusculè morte mariti, aut filij, vel aliqua alia solicitudine saucia fuerit, mirum est, quã non modo pristinæ obliuiscatur uitæ, sed etiam blasphemam in Deum linguam cõuertat, ut parum ab ethnica distare videatur. Hoc quotidie videmus non modo in mulieribus, verũ & in viris: qui nunc duntaxat Deum colunt, quando sibi morem gerit. Istos autem ergo similimos illis hominibus iudico, qui mercatoribus pecunias mutuant in fœdus, ea conditione, vt lucri, non iacturæ participio fruantur. Sic isti Christi delicias insequentes ab eius laboribus abhorrent. Aliter sancti Apostoli, qui in terra & in mari, in prosperitate & aduersitate Christum sequuntur.

¶Discamus præterea ab Apostolis amicitiam cum hominibus seruare: & fidem in omni tempore custodire. Sequuntur nanque Christum in mari sicut in terra, quia vt scriptura ait, omni tempore diligit, qui verus amicus est. (Pro. 17.) Sed multi (maximè nunc) sequuntur homines non in aduersis, sed in prosperis: iuxta illud Ecclesiastici. Est amicus secundum tempus: non permanebit tempore tribulationis. (Eccle. 6.) Sic etiam hanc infidelitatem quam in proximos habemus eandẽ in Christũ gerimus. Sequimur eum in cœna, & in fractione panis, non tamen in periculis maris. Illum laudamus cum dat nobis diuitias, sanitatem, honores: at si ab illo flagellamur, per sequutionem patimur, aut infirmamur, uel aliquod patimur incommodum, relinquimus orationes & meditationes consuetas, & impatiẽter irascimur. Filij Israel vidẽtes se à Deo vltos & Aegyptios in mari rubro submersos, incolumitati suæ gratulantes, quòd suffocatis hostibus, sicco fretum transissent pede, laudauerunt dominum & cantantes glorificauerunt, dicentes, Cantemus domino gloriose enim magnificatus est: equum & ascensorem deiecit in mare. (Exo. 15) Sed post paululum deficiente victu, murmurauerunt contra dominum volentes Aegyptum repetere. (Exo. 16) Sic nos cantamus cum dat nobis bona: at si tribulatione aliqua affligimur: murmuramus, & blasphemamus. Plures habet Christus socios resurrectionis suę qui gaudere volunt, quam passionis, quia nolunt grauia & aduersa pati cum illo. At sancti Apostoli non solum in terra, sed etiam in periculo maris, & inter fluctus, & tempestates associabant illum. Nos ergo eadem faciamus, & Paulum audiamus dicentem. Si fuerimus socij passionum, erimus & consolationum. (2. Cor. 1)

¶ Obserua autem prius ascendisse Christum in nauiculam, & postea ascendisse discipulos eius. Nam in laboribus & periculis magister & dominus præire debent, ut discipuli & famuli sequantur. Aliter tamen quàm plurimi prælati faciunt, qui subditis inquiunt, Ascendite vos ad labores & pericula: ipsi autem in otio & desidia torpentes manent. Abimelech ille filius Ieroboal, vt milites suo prouocaret exemplo, ipse primus volens incendere Sichem succidit ramum & dixit ad socios, Quod me videtis facere, citò facite. (Iud. 9.) Et illi certatim ramos præscindentes sequebantur ducem. Crede mihi subditi faciens

quod

quod te viderint facere, sicut milites Abi
melech,& te ducem sequentur. Quod si il
lis in malum dux extiteris, eodem modo
illos & te ipsum in perditionem adduces.
Quare,si sapis, ne tibi ipsi noceas, præito
in laboribus,virtutisque actionibus,vt ab
omnibus imiteris.

¶ Expende etiam hic Christum domi-
num prius voluisse discipulos suos in om
ni genere laborum & periculorum esse
exercitatos,vt sic malo assueti,postea quę
uis pericula facilius tolerarēt, & honores
quibus non rarò erant afficiendi,contem
nere possent:vt de Paulo & Barnaba legi-
mus, quos in numerum deorum referre
homines voluerunt,cùm alias grauissimis
Act.14. eos afficerent cruciatibus. Instruit igitur
Christus modo discipulos suos, eos hono
rando societate & doctrinæ suæ partici-
pio,illis dæmonia eijciendi potestatē con
Mat.5. cedendo,& illos salem terræ,& lucem mũ
di vocando. Demum eos tentauit in hoc
maris discrimine, vt firmiores ad reliqua
& peritiores redderentur. Porro stagnum
hoc in quo Christus nauigabat, est sta-
gnum Genesareth, vel mare Tiberiadis,
vel mare Galilææ de quo iam diximus in
initio capitis quinti huius. Iam historiam
prosequamur. [Et nauigantibus illis ob-
dormiuit.] Proh Deum immortalem.
Quæ quantaque est in omni fortuna iu-
sti securitas. Videt hominum solicitudi-
nes & labores, fortunæ fluctus & procel-
las intuetur,ipse autē nihil mouetur ma-
gis quàm si somno esset oppressus. Vnde
sapiens ait. Non contristabit iustum quic
quid acciderit. Sic ēt Ionas dormiebat pe-
riclitantibus nautis, & tu si probabili po-
tieris conscientia, securus esses ab om
Pro.12. nibus incommodis, quibus mundus ver-
Ionę. 1. sari & concuti solet. Sed nunquid dormit
ille,de quo Dauid ait, Non dormitabit,ne
Ps.120. que dormiet qui custodit Israel. Quid er-
go nunc dormit? Hoc autem, eo dictum
puta,quia si ea quę in mundo impunè ge
runtur,animaduertimus, Deum dormi-
re suspicabimur. Nam sicut,qui dormit,
eodem vultu semper est quocunque ho-
nore vel conuitio afficiatur,ita Deus,cum
in hoc seculo sæpenumero optime meri-
tos, iustosque uiros beneficio ullo non
prosequatur,impios autem & criminosos
plerunque impunitos abire sinat,imò po
tius eos plurimis aliquando ditet bonis,
bonos autem magnis torqueat calamita
tibus,uidetur profecto in rebus humanis
tanquam inter quosdam bonorum & ma
lorum fluctus obdormire. Qua de causa
Dauid huius incommodi satagens in psal
mo,Deum precatur vt vigilet, inquiens, Psal.43.
Exurge,quare obdormis domine? exur-
ge,&c. Quasi diceret. Vah domine som-
mum importunum,exurge quæso, & vi-
deas mortalium superbiam. Exurge, vt
honori tuo consulas. Omnes enim pieta-
tis cultores in summis versantur calamita
tibus ob ingentem impiorum iniquita-
tem: quos si amplius sæuire siueris, actum
est de republica tua. Durent tamen in la
boribus pij,impij autem timeant,qui nan
que dormit expergiscetur, nec sinet malo
rum conatus ad finem usque peruenire
iniquitatis suæ. Nunquid quid dormit nō
adiiciet vt resurgat? resurget quidem do-
minus & vnum quenque merito afficiet
præmio. Dormiebat Noe,& nequissimus
Can illius pudenda proteruo cernens ore
patrem irridebat suum: at Iapheth pieta-
te motus, fratrisque infensus impuden- Psal.40.
tiæ,paternũ veste texit corpus. Quare ex- Gen. 9.
citatus Noe,impio maledixit Can, & pio
Iapheth benedixit. Sic Deus q modo ob-
dormire videtur, in finali tandem iudicio
exurget & benedicet bonis, eos præmio
æternæ vitę afficiens,malos autem in ęter
num conijciet ignem,&c.

¶ Præterea dormiebat Christus secun-
dum sensitiuam animæ portionem, id-
quæ non coactè & inuitè,sed sponte & de
liberata ratione. Rationis enim iudicio
& imperio voluntatis, corporalis natura,
sensitiuaque pars per omnia obediebat
in Christo. Licet causa, ex qua naturali-
ter oritur somnus, scilicet vaporum a-
scensio in caput, corporalisque naturæ,
corporalis fatigatio fuerint vere in Chri
sto. Assumpsit enim naturam nostram
cum hac passione, quanuis potuisset il-
lam assumere sine somno, quia non se
consequuntur necessitate ineuitabili.
Tamen quia hanc passionem assump-
sit,naturaliter poterat dormire,quia sępe
dormiuit. Nunc autem voluntariè dormi
uit:q̃a Christus erat dominus naturę suę.

Hoc autem in nobis non est, quoniam
Luc.6. multi somnum desiderant & dormire nequeunt,& aliquis uult uigilare, & non potest. Ideo poterat Christus manere longo tempore sine somno, si uoluisset. Sic interdum erat per totam noctem uigilans in oratione, & non ob hoc grauabatur corpus eius. Poterat Christus dormire quando uellet, & uigilare quantum uellet, etiam nulla causa naturali existente. Dormiuit autem nunc, ut daret locum sequenti miracula de turbatione & sedatione maris. ¶ Praetera dormit Christus & facta est magna cõmotio in mari: in quo docet, quodam ænigmate, quantum immineat periculi in rebus humanis, quoties dormiunt prælati deliniti commodis huius mundi, cum Christi uice gerant. Dormiebat Saul & furto rapuerũt ei scy-
1.Re.16 phum & hastam. Sic quia prælati dormiũt in delicis perit iustitia, quam facere debuerant in discolos, eos puniendo, & munus, quod oportebat ipsos habere, ut pauperes & miseros fouerent. Vnde putas tantam tempestatem ortam esse in Germania, nisi quia prælati Ecclesiæ dormiebant? Dormiente igitur Christo, mare fluctuare nihil aliud significat, nisi subditos esse in summo discrimine quoties
Marc. 4 prælati dormiunt. ¶ Denique Marcus ait, quod dormiebat in puppi super ceruicali: in quo docet delicias & uanam mũdi pompam contemnendam esse, sed tantum post laborem necessaria ex illis sumenda, & illis uti. Vnde dominus per prophetam Amos ait. Væ uobis, qui
Amo.6. dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis uestris. Quapropter hoc, quod dormiebat super ceruicali, non uacat à mysterio. Primò quod modicis conten-
Psa.130 tus fuit: non enim ambulauit in magnis, neque in mirabilibus super se. Commendat enim Christus pauperem & asperam uitam, quam ab ipsa origine uitæ, usque in finem commendare non cessauit. Natus in præsepio: dormies super alieno ceruicali, & moriens in cruce: quid aliud cõtendit, quam uitam exiguam & parcam amplecti? Secundo insinuat, dormiens in ceruicali, se esse paratissimum, uelut in procinctu ad fauendum nobis. Nam si in lecto iacuisset, quis crederet eum à lectulo surrecturum ut laborantibus opẽ ferret? At nunc qui iacet super ceruicali paratus est, à quiete consurgere, ut miserię nostræ præsto sit. Facilè enim surgit, qui super ceruicali quiescit, &c. Et descendit procella uenti in stagnum, & complebantur & periclitabantur. Credendum nę est ea fuisse uentos audacia, & mare, ut nauim in qua suus uehebatur dominus usque adeo urgerent, nulla prius facti obtẽta copia nequaquam: Quoniam uoluntate Christi factum est hoc, Deo sic ordinante ad ostendẽdum Christi potentiam. Sicut illa tempestas quæ facta est tempo- Ionæ.
ribus Ionæ, quando misit Deus uentum magnum in mare & facta est tempestas magna, & nauis periclitabatur, sic nunc ingressus in mari fecit turbari mare, cõmouit uentos & concitauit fluctus. Itaque Dei uoluntate facta est tempestas.

¶ Obserua autem & uide, ubicunque Deus est, plurima noua & insolita statim emergere. Ingressus est Hierosolymã, & Ioan. 2.
commota est, ut ait Ioãnes uniuersa ciuitas. Sic Philistæi dixerunt. Quæ exulta- 1.Reg.4
tio est hæc? Veniebat enim ibi area domini: ideo non fuit tanta exultatio heri & nudiustertius. Ex nouitate mirati sũt Philistæi. Sic multæ plagæ & mutationes factæ sunt in Aegypto. Et illi dixerunt, digi- Exod.8.
tus Dei est hic. Ideò in Sapiente habetur: Sap. 10.
Timebunt reges horrendi, &c. quod de Pharaone dictum est. Vnde sponsa in Cãtici loquitur dicẽs. Pessulum ostij mei ap- Cant. 5.
perui dilecto meo. Sequitur. Anima mea liquefacta est. Sic Deus corda dura, in quę semel intrauit, comminuit atque emollit. Ingressa est area domini in Dagonis tem 1.Reg.5
plum & corruit idolum. Ita ubicunque Deus ingreditur corruit idolum animi internum: de quo Paulus. Auaritia, quæ est idolorum seruitus. Corruit idolum gulæ. De quo idem Paulus. Quorum Deus Colo. 3.
uenter est. Denique omnia alia idola uitiorum animæ concidunt. In primo etiã regum habetur. Insiluit in Saul spiritus domini, & mutatus est in uirum alterũ. Phili. 3.
Mutatio hæc est mutatio dextræ Dei excelsi. Sed in quo perspicies Deum uenisse in cor tuum? Si sane aleator iam non ludis, mœchator non mœcharis, &c. Sic Niniuitę mutati sũt ad ingresũ ꝑdicatoris

Dei.

Dei. A facie enim domini mota est terra, à facie Dei Iacob. Qui conuertit petram in stagna aquarum: & rupem in fortes
Psalm.1 aquarum. Sic ingresso Christo in mare, mutatur mare, mutantur aquæ & in omnibus fit mutatio & nouitas. Ita etiam operatus est egregiam mutatio-
Luc.7. nem in Magdalenas; Saulo, multisque
Act.9. aliis. &c.

¶ Secundo expende etiam & considera nullum in hoc uitæ miserrimo curriculo esse locum satis pacatum aut securum. Sunt discipuli iuxta Christum & nihilominus fluctuant & periclitãtur. Quo docemur semper dũ sumus in uia, quantumcunque in gratia cum Deo esse, aut timemus, nequaquam omnem prorsus timorem deponere. Quia nemo nouit quo tandem sit peruẽturus. Paulus enim licet sanctissimus summisq; a Deo pignoribus confirmatus, nihilominus tamen
1.Cor.4 ait. Nihil mihi conscius sum. Quoniam in hoc seculo degens, nullibi satis securus sibi uidebatur. Angelus de cœlo cecidit à loco altissimo & tutissimo, factum est
Apo.12 prælium magnum, ut ait Ioannes in sua Apocalypsi. Adam in paradiso cecidit: Dauid in sanctitate sua, Iudas in suo Apostolatu. Nemo igitur confidat, nemo præsumat. Omnia enim sunt procellis & tempestatibus plena, siquidem ipsi etiam Apostoli Christo præsente periclitantur.

¶ Apostoli itaque nunc tribulantur, in quo disce tribulationes, doloris & persequutiones patienter sustinere, quia Dei uoluntate dantur & mittuntur. Sunt enim tribulationes quasi quidam nuntii à Deo in nostram missi utilitatem. Vnde quemadmodum qui nuntium regis aliqua afficit iniuria, regi ipsi iniurius est, sic qui tribulationes à Deo missas benigno uultu, atque animo nõ excipit, Deo supremo regi iniuriam irrogare uidetur.
2.Re.13 Misit Dauid legatos consolaturos Amonem, ipse autem eos contemsit, illósque barbis uestibúsque præcisis ad Dauidem remisit. Quod non multo secus illi faciũt qui tribulationes à Deo missas impatienti & superbo accipiunt animo. Quare sicunt Dauid legatorum suorum iniuriam ultus est, Amonem funditus euertes: ita Deus te, nisi benigniter & patienter labores tuos tuleris: eruet & disperdet. Maledicente & iaciente lapides in Dauid Semei respondit sanctissimus rex, Abisai, qui eũ interficere uolebat. Dimite eum: ut ma- 2.Re.16
ledicat: dominus enim præcepit ei, ut maledi ceret Dauid intelligebat optime Dauid illud esse à Deo flagellum inflictum: nec eum latebat peccatum vnius esse non nunquam alterius supplicium. Quoties igitur ab aliqua conflictamur ex creaturis ad Deum nos conferamus Quotiescunque ab aliqua creatura afficimur, ad Deũ confugiamus. In illo enim suæ agritudinis, perfectam inueniet homo medicinam. Sic Dauid in psalmo aiebat. Ego au Psal. 34
tem cum mihi molesti essent, induebat Ps. 108.
cilicio. Et in alio psalmo. Pro eo ut me diligerent detrahebant mihi, ego autem orabam. Quorsum autem ò Dauid indueris cilicio? hic est ille ensis, quo accingeris: hic ille nitidissimus thorax, quẽ ad propulsandos hostes induis? Sed uince teipsum, & sic inimicos tuos superabis. Ego autem orabam. Sed quid orabas? Deus laudem meam ne tacueris, &c. Domine commenda me, siquidem pro te tot iniurias sustinere non dubito. Sed quid? nunquid remedium est ullius momenti persequentibus & incessantibus hostibus ad templum confugere ibique preces fundere? optimum equidem esse existimo. Non hoc Dauidi igna 1.Re.17
uiæ uertendum est, ursos & leones facilimo interficiebat negotio. Sed considerans hæc omnia incommoda à Deo opt. max. hominibus sæpe numero infligi, quo à criminibus suis resipiscant, & in uirtute exercitati eo magis euadant, confugiebat ad dominum, nihil ab illo oblatum recusaturus. Nam quemadmodum gladius ferruginosus, quoties ad arma ueniunt homines, dominum suũ sæpe adeò moratur, ut prius ab aduersario uulneretur, quam educi è uagina possit: sic patiẽtia non exercitata adeo tarda est, ut sæpenumero locum diabolo concedat miseram uulnerandi animam, quam possit subuenire. Quare ut exerceamus permittit Deus non raro in nobis pericula & calamitates sæuire. Eodem etiam modo hęc tempestas de manu Dei uenit ut exerceat discipulos suos, eosque deinceps

efficiat

efficiat firmiores. ¶ Denique etiam misit in illos hãc tribulationem, ut in seipsis experirentur misericordiam uirtutèmque eximiam Christi. Viderãt enim iam sepissimè magistrum suum, claudos, cæcos, & id genus infirmos sanantem: sed quia nemo tanta perfunditur in aliorum sanitatibus iucunditate ac in se ipso, ideo dominus, hoc in ipsorum persona miraculum uoluit operari, ut etiam nullus deinceps dubitationi locus pateret. Ita quoties de alicuius summi medici laudibus agitur, si quis adest, qui aliquando cum esset ægrotus ab illo fuerit curatus, statim consurgit, medicique sui tanquam testis oculatus, honores euehit, cuius testimonium apud omnes alios non modo maioris beneuolentiæ esse solet, sed etiam maiores fidei. Prætereà quia discipuli prædicaturi erant mundo Christi eximiã uirtutem & miracula inenarrabilia, oportet ut prius in omnibus creaturis & denique in seipsis uim Christi domini sui intuerentur, vt sic summa laude summa etiam fiducia & uoluptate possent ubique terrarum facta Dei celebrare. Eo enim modo dubium uisum non fuit quin libentissimi oẽs mortales oculatos testes & expertos miraculorum domini, & summo applausu audirent & Euangelium securissimo consensu susciperent. ¶ Aduerte etiam Deum solere sanctis sui pericula ostendere, à quibus eos liberauit: ut uidentes mala à quibus eruti sunt gratissimi indies magis efficiantur. Sic fecit Iacob cũ reuerteretur de mesopotamia in terram suam, Eleuãs
Gen. 33 enim oculos uidit uenientem Esau, cum eoque quadraginta uiros. Timuit enim Esau ualde & orauit ad dominum præ timore, ut illum liberaret. Eruit itaq; eum dominus: sed nihilominus uoluit periculum eius oculis obijcere, ut sic agnosceret à quo malo liberasset eum dominus. Sic etiam fecisse commemorat scriptu-
Exo. 14. ra cum filijs Israel: qui cum essent prope mare rubrum leuantes oculos uiderunt Aegyptios super se & timuerunt ualde & clamarunt ad dominũ & ad Mosem. Quibus dixit Moses. Nolite timere, & uidete magnalia domini, quæ facturus est hodie. Aegyptios enim, quos hic uidetis nequaquam ultra uidebitis usque in sempiternum. Et sic trãsierunt mare diuisum, & uiderunt Aegyptios mortuos, & manũ magnam quã exercuerat super eos. A quo periculo licet nihilominus Deus filios Israel liberare statuerat, poterat alijs multis modis populum suum seruare, tamen oculis eorum periculum subiectat, ut sic omnibus diebus uitæ suæ præterita recolentes, nequaquam possent tanti beneficij obliuisci. Itã & eodem modo se habuit Christus dominus hic cum discipulis suis, qui fluctuante naui, & pene submersa, nõ adiuuabantur, ut dilato auxilio, salus, quę iam fermè uita excessuris cõtingerat, eos deinceps multo faceret gratissimos. Sic tu memoriter habe à quibus te Deus periculis liberauit. Nam sæpenumero te in mortali peccato agẽtem ab innumeris maris & terræ periculis eripuit & ab omnibus illis, quæ Paulus suis Corinthiis scribens 2. Co. 11
commemorat. Quare Deum cole, illique Psal. 114
gratias cum propheta age. Cõuertere anima mea in requiem tuam, quia dominus benefecit tibi. Eripuit animam meam à morte: oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu.

¶ Obseruandum prætereà est, quod dominus uidetur suos derelinquere in mediis fluctibus, adeò, ut uideatur illorum oblitus. Tamen non obliuiscitur: sed hoc Gen. 41
facit, ut postea gloriosius de mediis malis eripiat. Sic Ioseph reliquit in squalore carceris, quem postea sublimius extulit. Videbatur iam derelictus à Deo, & extra- Gen. 37
neus erat, & derelictus à fratribus uenditus in terra aliena: sed dominus eripuit illum à malis & gloriosum fecit. Sic Dauidem, sic Danielem, sic & Susannam à falso crimine liberauit. Dauidem autem de manu Saulis, Danielem uerò a lacu leo- Dan. 13. & 14.
num. Sic etiam populum afflictum Israel obsessum ab exercitu Holophernis, & iam Iudi. 13
se illi commissurũ de manu hostili, mirabiliter per fœminam eripuit: Sic etiam eũdem populum iam morti expositum sub impio & sæuissimo hoste Aman, cum iam Hest. 7.
periculum immineret mortis, gloriosè liberauit eum. Noluit Deus statim suos liberare, sed expectat & dormire uidetur: tamen non derelinquet eos usque in finem sicut peccatores. Hæc enim est maxima inter bonos & malos differentia, quod mali

in æternum à domino derelinquentur boni uerò ad tempus duntaxat deseruntur,ut fortiores surgentes ad uirtutem efficiantur. Hoc ipsum petebat Dauid in
Psa.118 Psalmo a domino.Ne derelinquas me domine usquequaq;. Ac si diceret,ut diuus Ambrosius interpretatur: Relinque me domine paulisper,non tamen diu. Antea quasi adhuc imperfectus, & in multis tribulationibus positus se derelinqui timebat: nunc autem iam fortior non timet derelinqui,ut tentetur,sed rogat,ne penitus derelinquatur. Plerũque derelinquit Deus, quos uult probare, sicut hic Apostolos, penitus autem derelinquit & totaliter peccatores: quos in æternum deserit. Dereliquit penitus Iudam,nõ autem sanctum Iob. Nunquid non ideò derelictus est Iob,ut probaretur,atque ideo coronaretur.Dereliquit Iudam in seculum, non autem Petrum: cui clamanti in mari porrexit dominus dextram, & leuauit
Mat. 14 eum.Quemadmodum inter natatores accidere solet: qui rudiores adhuc & imperitos natandi paulisper submergi sinunt, quòd si grauius periclitari animaduerterint,nihilo segnius accurrunt,quàm si nũquam reliquissent,quo facto impauidiores deinceps ad natandum redduntur.Sic nunc discipulos dereliquit,sed non in perpetuum,quia eripuit eos.

Ad nostram autem eruditionem discamus hic non turbari, si quãdo nos à Deo in aliquibus tentationibus destitutos uiderimus,quoniam,ut hic litera docet,nõ rarò solet Deus sic cum dilectissimis agere. Quin & ipsum unigenitum suum derelinquere non dubitauit qñ ipse dixit: Deus meus,Deus meus,quare dereliquisti me? Tradidit corpus eius passioni, &
Mat. 27 (vt Paulus ait)proprio filio non pepercit,
Rom.8. sed pro nobis tradidit illum: sed non pœ
Psal.15. nitus dereliquit,sed ad tempus: Ideo ait. Non derelinques animam meam in inferno,nec dabis sanctum tuũ uidere corruptionem: Timenda igitur est,non quę uis,& ad tempus destitutio,quę proficua est,tantum abest,ut noceat,sed æterna,& totalis. Ab illa enim Deus te eripiet, ut hos sanctissimos discipulos. Ideo Dauid
Psa.114 ait: Eripuit animam meam à morte,oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu. Parum est labi,aut leuiter ad lapidem offendere:sed caue ne cadens caput comminuas,aut crura frangas.Interea tamen Deus clamat,dicente Dauide. Ne derelinquas me domine usquaque.Sic clamauerunt ad Christum hi sanctissimi Apostoli,ut statim uidebimus.

¶Secundò discamus semper Christum nobiscum habere. Nam si cum Christo tempestas & periculum est,quid erit sine Christo? Etenim Apostoli in naui periclitantes præsto habuerunt dominum, cuius seruarentur auxilio: tibi uerò longissimè à Deo agenti quid poterit opitula- Ioan. 1.
ri? Rapieris profecto,quoniam, ut Ionas domini conspectum fugis,& in mare proijcieris,sicut Ionas proiectus est. Da igitur operam, ut nunquam longius à Deo discedas,imò, ut illum prope, & quasi ad manum semper habeas, si in laboribus tuis patientiam habere desideras. Sanè Apostolorum tribulationes breues sunt, & breui à domino remedium consequũtur (iusti namque secum habent Christũ omnium malorum antidotum:) mala autem impiorum in inferno ideo sunt irremediabilia, quia longè Deus, qui solus opem & salutem ferre poterat, situs est. Ita propheta quidam in peccatoris persona loquitur. Longè factus est à me auxiliator.

¶Docemur tertiò, ne unquam in hac Thrē.1
uita securos nos existimemus, neve fallaci mundi securitati fidamus. Nihil securũ nihil semper prosperum est in hoc sæculo. Securi nauigabant discipuli cum Iesu, sed subito & inopinato facta est tempe- Esa. 28.
stas magna. Putant mundi sectatores se tutos fore: creduntque se pactum,aut fœdus cum morte & inferno pepigisse, nec uident sibi tentationis periculum appropinguare,nec futurum quemquam, qui illos recturus sit. Quid enim omnis mun Dan. 2.
di securitas aliud est, quàm ingens illa imago à Nabuchodonosore in somnis uisa? Magnificam quidem speciem præse ferebat: tota aurea,argentea,ænea, ac ferrea erat, sed testaceis pedibus innitebatur, quare lapide tacta uniuersa moles corruit. Talis mundi securitas est:testaceis pedibus insistens, quos uel leuis tentatio frangit. Gloriantur quamplurimi

de maiorum suorum splendore, quasi quoddam sibi aureum caput affingẽtes, iactant diuitias & fortunas suas, aliaq; caduca & fluxa sæculi bona summè aggregantes, aurei sanè, argentei & ferrei sibi uidentur. Quæ tamen gloria quouis fortunæ iactu, mirum est, quàm cito abolea tur. Qua de causa quo securiores nobis vi demur: cautius agere oportet, ne tentationibus succumbamus: à quibus grauissima nobis imminent pericula, nisi semper simus parati & in timore, iuxta il
Pro. 28 lud Sapientis: Beatus homo qui semper est pauidus.

Admonemur itẽ timere pericula mortis & inferni, atque mala, quæ nobis imminent. Nam si externa & temporalis tẽtatio etiam sanctissimos Apostolos adeo pusillanimes fecit etiam cum Christus esset cum eis, & secum haberent Deum, ac bonam conscientiam, quid spirituales tẽtationes facient quando hominem sceleratum mala conscientia, dolores mortis, terror diuini iudicii & tartari periculum torquent & discruciant? Denique docemur, ut tempore fortunæ prospere timeamus: tempore uerò tristi fidamus speremusque. Diuersum facit mundus. Quando omnia ex animi sententia succedunt, omnia uacant metu: nullius monita audit: sed mox fortuna mutata desperare uolunt, nullius consolationem admittũt. Ecce cum sancti Apostoli securissimi essent & minimè de infortunio cogitarẽt, repente, & inopinatò magno & periculoso turbine oppressi sunt: è contrariò uerò cùm iam de interitu cogitarent, momento citius seruantur. Talis est mundi conditio. Quando enim securi in utramuis dormimus aurem, periculum in proximo est: & quando prorsus omnem salutis spem abiicimus, tunc à Deo iuuamur. Sed historiam prosequamur, & videamus quid sancti Apostoli in hac tribulatione fecerint. [Accedentes autem suscitauerũt eum dicentes. Præceptor perimus.] Si uolumus, ut Christus expergiscatur, necesse est, ut nos prius expergiscamur. Imò ob hanc causam Christus infestari permittit, & immittit tribulationes, ut expergefacti oculorum grauedine discusa cogitemus ubi locorum simus, & quæ rerum nostrarum facies sit: ac postea Deũ nostris precibus excitemus. Sic cum Apostolis fecit. Psal. 134
Nam ille qui producit uentos de thesauris suis, & qui conturbat profundum maris, & sonum fluctuum eius, ipse fecit hãc tempestatem, & incussit metum discipulis, ut metus eos ad orandum induceret: oratio autem cum moneret ad exhibendum miraculum, quo tandem ipsi aliiq; homines in fide conseruarentur. Expende quod Apostoli Christum uocauerunt iam in ultimis constituti, quod etiã multi faciunt, qui Deum auxiliatorem quærunt. sed non nisi cum iam sunt in extremis periculis positis. Vnde in Prouerbiis Prou. 1.
habetur. Cum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit? quando venerit super uos tribulatio & angustia, tunc inuocabunt me, & non exaudiam. Repentinum est illud quod casu uenit, quando quis incautus est, quod impiis morientibus euenit, non autẽ bonis, qui semper parati obseruant uitæ suæ momenta.

¶ Prætereà admonet locus iste in periculis, tribulationibus, omnibusque necessitatibus ad Deum confugere, & ab illo auxilium petere. Sic Iosaphat rex, cum 1. Pa. 20
ignoremus (inquit) q̃d agere debeamus: hoc solum habeamus residuum, ut oculos nostros ad te dirigamus. Sic & Petrus 1. Pet. 5.
admonet dicens: Omnem solicitudinem uestram proiicite in eum, quoniam ipsi cura est de uobis. Hoc etiam sanctus rex Dauid fecit cum dixit confugiens ad do- Psal. 68.
minum: Exaudi me domine, quoniam benigna est misericordia tua: secundũ multitudinem miserationum tuarum respice in me. Et ne auertas faciem tuam a puero tuo: quoniam tribulor, uelociter exaudi me. Intẽde animæ meæ, & libera eam: propter inimicos meos eripe me. Ideò Deus multis periculis nos exponit: ut cõfugiamus ad orationem. Per aduersitates enim nos inducit dominus in timorem, & anxietatem, per timorem in agnitionẽ desperationemque infirmitatis nostræ, per desperationẽ nostri consilii reuocat nos ad cõsiderationẽ diuinæ bonitatis. Et ex hac consideratione rursus erigit nos ad spem & fiduciã erga se, & inde oritur ad ipsum oratio. Si pulsat uoluptas, si insurgit

surgit

surgit ira, si luxuria æstuat, insurgitque aduersum te omnes genus nequitiæ, tam humanæ quam diabolicę, ora Dominum. Psal.43. Atque ideo Dauid clamabat dicens. Exurge, quare obdormis domine. Exurge, obliuisceris tribulationem nostram. Igitur antequam demergaris in profundũ, antequam descendas in sepulchrum clama ad dominum. In clamore & in apertione oris tuis tui, tua salus est. Si peris, tua culpa peris, quia non aperuisti os tuum, & ideo non implebit te salute Christus Sed de his iam diximus in capite præcedenti in Magdalenæ conuersione. Nunc ad contextum. [At ille surgens increpauit uentũ, & tempestatem aquæ, & cessauit & facta est tranquillitas magna. Satis in hoc suam deitatem ostendit Christus, qui vtcunque sed imperatiuo modo iussit uentis & mari: cui cũ oẽs creaturæ sint in potẽtia obedientiali, statim cõsequuta est magna trãquillitas, tam mterialis in mari q̃ spiritualis in mẽtibus discipulorum de salute sua gaudentium, paruerunt uenti & mare Deo, & ideo facta est tranquilitas.

¶ Aduerte autem quod pręsente domino nauicula fluctuat quidem, & iactatur undis, non tamen submergitur, sed fit trãquilitas. Gene.8. Hæc est arca Noe quæ fluctibus illiditur, non tamen alliditur: Gen.25 Rebeccæ uterus q ex paruulorum lucta colliditur, at aborsum non patitur: Mat.12. domus supra petram fundata, in quã uenerunt flumina, & flauerunt uenti, sed non destruitur Exod.1 Israelicus populus, q à Pharaone & suis premitur sed non destituitur. Mulier, quam Apo.12 in Apocalypsi draco persequitur, sed non opprimit. Docet locus hic, ut in omni tribulatione & augustia patientitiam habeamus, in Deo spem nostram collocantes, ut in eo stabiles simus. Deo enim sanctus Tob.13 Tobias dixit. Nõ delectaris in pditionibus nostris, quia post tempestatem tranquillum facis, & post lachrymationem & fletum exultationem infundis. Quanuis totus sæuiat mundus, & quasi mare insurgant & bulliant procellæ uertiginèsque dæmonum: & si omnis principatus, & potestas seculi fluctus concitent, & iracundiæ rabie spument, & furiãt super sanctos & si adhuc ad cœlos sese extollant, ut tempestas maris malignantes, noli conturbari, noli contremiscere, aut deficere. Quanuis enim tibi uideatur Christus dormire, Psa.120 non dormitabit neque dormiet qui custodit Israel. Noli igitur desperare, sed in domino confide, ipse enim saluos faciet sperantes in se. Cum iam omnia uidentur desperata, succurrit diuina bonitas. Sic Israeli laboranti in Agypto affuit Dei misericordia, Exod.3 sic Tobiæ, sic Ionæ, si idem populo temporibus Iudith, & Hester, &c. Quare nunquam de Deo desperandum est. Quis putasset Ioseph in carcerem in Aegypto coniectum, à fratribus uenditum, à domina accusatum, ab omnibus derelictum, & ignotum in terra aliena, unnturum ad tantum honoris fastigium? Ideo quãuis tibi impossibile uideatur, exire à laboribus, quibus nunc premeris. Deo tamen facillimum est eripere te ab omnibus istis malis. Interim tamen, quanuis uenti tentationum insurgant & spumæ maris, hoc est, iracundiæ ad cęlos usque se extoliant, tace, quiesce, & immobilis persta. Nam quemadmodum, quoties mare uehementius intumescens, ad litus magno impetu rapitur, saxa quæ cũque secus oram posita nisi terræ penitus in fixa hæreant facillimo negotio trahit & uorat: Cautes uero firmioribus nixas radicibus nequaquam promouere potest quinimo summo illisũ fragore & spumis rabièque uictum cedit, duritie uictum, & constantia molis oppositæ: sic tu in fide fundatus firmissima, si bonorum morum & uirtutum radices egeris, constansque in omni pietatis & religionis opere fueris noli timere tentationum, nec totius infernæ legionis fluctus & minas, quantumcunque irrefragabiles uideantur, uinces enim, & non succumbes. Premeris quidem sæpenumero magnis laboribus, sicut cautes fluctibus premitur & inuoluitur: uerum, ut illa refluente mari multo nitidior, & speciosior apparet omni deposita immũditia quia perstitit, ita tu si perstiteris, transactis laboribus emerges à sordibus uitiorum purgatus & nitidus. Consiste igitur: ne impatiens: & inconstans sis, alias proculdubio superaberis: Quid si feceris & constantiam seruaueris, Deus tibi solita non negabit auxilia, quibus & honorem tuum tueri, & uitam consequi

sequi æternam possis, interea tamē opus est dare operam,& clamare cum propheta. Exurge domine, quare obdormis? Exurge,& ne repellas in finem: Exurge do-
Psal.43. mine, adiuua nos, & libera nos propter nomen tuū. Ipse surget & imperabit uentis & mari & sedabit procellas tribulationum,& persecutionum. Iterum ergo moneo ut sis constans, ne quasi lapis mobilis in profundum rapiaris. Sed procedamus. [Dixit autem illis, ubi est fides uestra?] Putabant Christum uigilantem eos liberare posse, non tamen dormientem, qui nihilominus & dormiens & uigilans ęqualiter hoc facere poterat: potestas enim Christi non erat ab humanitate, sed
Psa.120 à diuinitate, quæ nunquam dormit. Ecce
Cant. 5. non dormitabit, neque dormiet qui custodit Israel. Ego, inquit, dormio, & cor meum uigilat. Credere autem ipsum purum esse hominem,& sic dormientem nihil agere posse: uel esse quidem Deum, sed tamen nihilominus dormire in eo diuinitatem, error erat. Vtrouis modo de Christo mala essent opinio, & digni fuerunt huiusmodi reprehēsione, qui ex miraculis præcedentibus, quæ Christum facere uiderant, potuissent colligere ipsum esse uerum Deum, qui tam dormiēs, quā uigilans posset eos liberare. Credebant Christum uigilantem posse miracula facere, non autem dormientem, quoniam omnia miracula antea uigilans fecerat, quare excitauerunt eum putantes aliter liberari non posse. Christus autem uoluit hoc periculum inducere, ut esset locus au-
Psa.138 ferendi eis hanc incredulitatem. Non certè habebant illi talem fidem sicut ille, qui dixit Deo. Si habitauero in extremis maris, ecce illuc manus tua deducet me,& tenebit me dextera tua.

¶Vide eximiam Dei bonitatē, qui semper quærit ut possit beneficia in nos conferre. Non existimabant discipuli Christū dormientem miracula edere posse: qua de causa ut illos ab errore eripere dormiuit, ut inde facto miraculo ansam haberet illos arguendi incredulitatis suæ, quò ad maiorem de Christo cognitionem traherentur. Hoc autē non semel fecit Deus occasiones conuersionis nostræ quæritans. Nam Manasses rex Iuda idololatra & flagitiosissimus, cum captiuus apud Babylonios esset, conuersus est ad dominū,
& orauit. Sic etiam permisit Deus, ut Iu 2.Pa.36
dæi in deserto aquæ penuria laborarent, ut postmodum, percussa a Mose petra, inde que vberius aqua effluente populus incredulus ad Deum suum conuerteretur.
Permisit item filium reguli morti ap- Nu.20.
propinquare, ut pater cum uniuersa familia crederet. Quod in omnibus Christi
miraculis fas est dicere. Vnde ipsemet do Ioan.4.
minus de cœco nato dixit. Neque hic pec Ioan.9.
cauit, neque parentes eius, sed ut manifestentur opera Dei in illo. Sic permisit Su- Dan.15
sannam accusari à mendacibus & periuris senibus: ut uirtus eius manifesta fieret. Nec minus hoc tecum quotidie facit, si animaduertis, permittens te infamiam aliquam, aut peccatum labi, ut te ab occultis emundet, aut etiam, ut flagitia maiora perpetres, quo à minoribus libereris: quę, pœnitentiam agens non uis abluere. Nā sicut in uestibus accidere solet, quibus si parua olei guttula incidens exiguam notam facit, nō abluuntur, nec ulla ad delēdum uitium propter eius exiguitatem adhibentur medicamenta, si verò grauior, ampliorve inuratur macula, nulla mora est quin summa cura & diligentia abstergantur. Sic in nobis accidit, quos Deus sæpenumero permittit in grauiora incidere, ut à magnis & à paruis emundemur peccati labibus adhibita pœnitentia. Eodem etiam modo hanc tribulationem in discipulos suos immisit, ut eos ab incredulitate abduceret.

¶Secundò discamus quanta sit Dei bonitas, qui non solum ex bonis nostris bona, sed etiam ex malis elicit. Ex hac namque tempestate & afflictione discipulorum hoc eximium eduxit bonum, nempe, ut in ipsum cognoscerent non solum in terra, uerum,& in mari potentiam. Hac item de causa solet nobis mittere labores & infirmitates, ut hinc humilitatē & notitiam Dei inueniamus,& nostrę ad
moneamur fragilitatis. Ideò Moses in Cā Deu.32
tico suo laudans magnitudinem, & potētiam Dei. Educit inquit mel de petra, oleumq; de saxo durissimo. Expertus educit,& ex malis nostris bona. Sed de his inferius opportunius dicemus: nunc Lucam

cam audiamus. [Qui timētes mirati sunt adinuicem dicentes. Quis putas hic est, quia & uentis & mari imperat, & obediunt ei.]

Qualis, quàm fortis, potens, & magnus est hic, cui obediunt uenti, & mare? Maior est Mose, & potentior Helia. E quibus alter ligno mari percusso cum labore mare diuisit, alter pallio Iordanem pertransiit: hic uero uerbo imperat eis, qui nō habent uerba, & obediunt ei.

Exo. 14. 4. Reg. 2

¶ Discamus ex hoc loco obedire ei, cui creaturæ insensibiles obediunt. Dauid enim de hac obedientia loquens ait: Spiritus procellarum, quæ faciunt uerbū eius. Mirum ualde est omnes creaturas Deo tanta constantia obedire pręter hominē, qui cum non ignoret omnia alia propter se fuisse facta, nihilominus tamen ingrato animo, perfidoque obtemperare Deo negligit. Ideò Esaias, ut hominum hanc inobediētiam notaret, cœlum, & terram inuocat, eos in testes humanæ superbiæ adducens. Audite, inquit, cœli, & auribus percipe terra: quoniam dominus loquutus est. Filios enutriui, ipsi autem spreuerunt me. Cognouit bos possessorem suum, & asinus presepe domini sui: Israel autem me nō cognouit, & populus meus non intellexit. Vos omnes, o creaturæ mihi obtemperatis: homo uero mihi inobediens est, uos eritis eius inobedientiæ testes. Imperaui mari & apertæ sunt aquæ eius, utrinque in muri speciem insurgentes, ut transirent filii Israel, imperaui terræ, & dehiscens rebelles Dathan & Abirō uorauit: uolui & exiit ignis de tabernaculo, & filios Aaron combussit: Cœlum etiam stetit imperio meo pugnante Iosue contra Amalech, populus autē meus contempsit me, & mihi obedire noluit. Vnde quærēs alius propheta à mari, quid esset, quod in exitu Israel de Aegypto fugisset, & à Iordane cur fuisset retrorsum cōuersus, inducit has creaturas in hunc modū respondentes. A facie domini mota est terra, a facie Dei Iacob. Qui conuertit petram in stagna aquarū, & rupem in fontes aquarum. Acsi dicerent. Quid mirum si nos pareamus, cum terra multo nobis tardior, ei aures præbuerit, & mirabiliter obtemperauerit: nec solum terra, sed etiā durissimæ rupes fuerint eius iussu in fontes aquarum conuersæ? Figura prosopopœia cum mutis rebus sermonē damus: est enim prosopopœia personæ fictio. Vt apud Esaiam dixit: Sion reliquit me dominus. Et in libro Iudicum, iuerūt ligna, ut ungerēt super se regem. Et in alio psalmo significare uolens regius uates terræ obedientiam Deo, commota est, inquit, & contremuit terra: fundamenta montium conturbata sunt, & commota sunt, quoniam iratus est eis. Et in alio. Terra tremuit, & quieuit, cum exurgeret in iudicium Deus. Quid quæris? Christo in cruce expirante Sol obscuratus est, & petræ scissæ sunt: at corda Iudæorum lapidibus duriora non sunt mollita. In psalmo propheta res etiam inanimatas ad diuinas laudes concinendas & prædicandas hortatur: innuens eas diuinæ uoluntati parere, cum ait Præceptum posuit, & nō præteribit. Insensibilia, & inanimata præceptum sibi à Deo positum cūstodiunt: solus homo est, qui illud renuit custodire. Cui uenti & mare obediunt, homo nō uult obedire. Discamus ergo Dei præceptis obtemperare, & eius mandata custodire: siquidem, & uenti, & mare & creaturæ irrationales ei obediunt. Discamus etiam opera Dei mirari, sicut hi mirati sunt, uidentes mirabile à domino editum & illum laudauerunt. Miremur ēt, quando bonitatem & misericordiam suam in nos ostendit, quando nos de periculis seruare dignatur: quando à tribulationibus nos liberat, & quando ab inimicis persequentibus nos eruit. Miremur item, & gratias ei agamus, qui de tenebris nos uocauit in admirabile lumen suum. Sic in infantia Saluatoris mirati sunt illi de iis, q̄ dicta erāt à pastoribus ad ipsos, & Ioseph etiam & Maria erant mirantes, de iis, quę dicebantur de puero Iesu. Sed quia satis in his duobus locis, de hac admiratione diximus, nunc sequentia uideamus. [Et nauigauerunt ad regionem Gerasenorū, quæ est contra Galilæam.] Genesara ciuitas est Arabiæ iuxta montem Galaad in tribu Manasses, non longè ab isto Tiberiadis, & est ex opposita parte Galileę. [Et cum de naui egressus esset ad terram occurrit illi uir quidam, qui habebat dæmonium

Psa. 147 · Esa. 1. · Exo. 14 · Nu. 16. · Leu. 10 · Iosu. 10. · Psa. 133 · Esa. 49. · Iudi. 9. · Psal. 75. · Psal. 17. · Mat. 27. · Psa. 148 · 1. Pet. 2 · Luc. 2.

nium iam temporibus multis.] Intra corpus habebat illud maxime cum loqueretur per os eius, quia locutio fit per motũ organorum interiorum, & perspicuum est dæmonem non posse illa mouere, nisi ibi sit. Ideo dæmon non solùm est in corpore, sed in uentre, quia principale inter organa uocis est pulmo, quia mouetur & aerem concipit ad refrigerandum cor, vbi subtiliatur aer ipse, vt sit sufficiẽs ad uocem formandam articulatam. Nam aer exterior crassus est, & conueniens ad sonos faciendos, non tamen ad uoces formandas. Propter hoc enim sola animalia habentia sanguinem, & respirantia, uoces emittunt. Organa autem musica non habent uoces, sed sonos: quia uita & pulmone carent. Cum ergo principium uocis in animalibus sit in pulmone, necesse est quando dæmones per arreptitios loquuntur, sint in pulmone, & sic in uentre & intestinis. Omnis ergo dæmon loquẽs per arreptitium est in uentre. Sic in primo Regum volumine dicitur Saul, abstulisse magos & ariolos de terra, & interfecit eos, qui habebant phythones in uentre. (1.Re.28) Phythones autem sunt dæmones illi, qui per homines loquuntur, ut in libro (Act. 16.) Actorum habetur de puella illa, quæ habebat spiritum phythonem. Vsque adeò uexabat dæmon hunc miserum hominem, ut dicat Euangelista. [Et uestimento non induebatur.] Sicut furiosus dilacerabat uestimenta, & nudus ambulabat. (Gene. 3) Diabolus enim sicut Adami tulit uestimentum innocentiæ, & tunc uidit, quòd esset nudus: sic nunc gaudet in uictoria sua, & lætatur imaginibus suorum triumphorũ. In signũ enim imperij amissi homo, ut iumentum factus est nudus: cupit itaque diabolus uidere hominem semper nudum, & lætatur in nuditate. [Nec in domo manebat.] Non sinebat dæmoniacum in sua habitare domo. Nam quia ipse è cœlo eiectus fuit, neminem uellet in sua manere domo, nec gaudere. Præterea ne miser dæmoniacus in domo sua à suis aliquod remedium inueniret, extra domum illum trahebat. Sæuissimus ille tentator, ut licentius posset afficere & torquere, illum in desertum adduxit. ita (Gene 4) Cain Abelem in agrum adduxit, ne ab aliquo interpellaretur, quò minus in illum ꝑ sua libidine sæuiret. [Sed in monumẽtis.] Quia diabolus inuenit mortẽ, & monumenta: ideo gaudet in illis: mundus enim nesciebat monumenra, sicut nesciebat mortem. Deus nanque mortẽ nõ fecit, nec lætatur in perditione morientiũ. (Sapiẽ. 1) Si ergo mortem non fecit, sequitur neq; sepulturam fecisse: quæ domus est mortuorum. Deus creauit hominem inexterminabilem, sed inuidia diaboli intrauit mors in orbẽ terrarum. (Sapiẽ. 2) Igitur per eandẽ inuidiã introiuit diabolus monumentũ. Itaque ad principem Deum spectat uita, & terra uiuorum, idest cœlum: & ad principem diabolum spectat mors & infernus, & sepulturæ mortuorum. Gaudet igitur in rebus suis. (Ose. 13.) Ideo princeps vitæ Christus contra mortem inquit. O mors, ero mors tua. (Mat. 22) Deus enim non est Deus mortuorum, sed uiuorũ. (Ioan. 11) Ideò uerè mortui non sunt Dei, sed diaboli: (Luc. 9.) sicut iusti decedentes non sunt mortui, sed uiuunt Deo, & dormientes uocantur in scriptura. Igitur sicut diabolus est dominus mortuorum, ita est dominus sepulchrorum, in quibus hi uerè habitãt mortui, qui in peccatis & in diaboli seruitute decedunt. Vnde Dauid in Psalmo. (Psal. 48.) Sepulchrum eorum domus eorum in perpetuum. Ita ego quãtum æstimare possum credo monumenta, in quibus iste dæmoniacus habitabat hominum esse impiorum, ut sicut animas in inferno, ita & corpora in sepulchris dæmones possiderent. Nam sicut omnia, quæ habent pii iure hæreditario spectant ad Deum: ita quæ habẽt impii, diaboli sunt. Sequitur in litera.

Is ut uidit Iesum procidit ante illum, & exclamans uoce magna dixit.

Procidit diabolus ante Iesum non humilitate, sed necessitate compulsus: non inquam amore boni, sed timore grauioris supplicii. Sed uide quid clamãs dicat.

Quid mihi, & tibi Iesu fili Dei altissimi? Obsecro tene me torqueas. Christi præsentia illi fuit pœnalis, sicut reo præsentia iudicis, & seruo fugitiuo præsentia domini sui. Nam sicut lux odiosa est ægris, sic malis præsentia iustorum, quare persequuntur, & odio illos habent. Quia uita bonorum est quædam tacita

obiur-

obiurgatio peccatorum. Timuit autem dæmon hic detrudi in infernum a Christo, atque ideo procidens orabat, ne illum torqueret. Vide quàm uerè dixerit Paulus. In nomine Iesu, omne genu
Phili. 2. flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum.

¶Aduerte autẽ Iudæos dicere de Chri
Luc.11. sto In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia. At diabolus hic fatetur nihil sibi & illi cõmune: nam dicit. Quid mihi & tibi est? ac si diceret. Nulla est cõcordia mihi tecum. Et Paulus etiam. Que conuentio Christi ad Belial? Ideo Iudæi
2.Cor.6 peiores sunt diabolo. Quia cum diabolus dicat, nihil sibi cum Christo esse commune: impij pharisæi dicunt, uiribus diaboli Christum adiuuari.

¶Obserua etiam quomodo diabolus audet adiurare Christum per Deum uiuum & sic illum vocat. Nihil enim est tã sanctum, quin dæmon eo utatur ad malum. Vt enim transfigurat se in angelum
2.Co. 11 lucis: ita assumit sibi uerba Dei. Quod e-
Ioan. 11 tiam homines impii, ut Caiphas, Balaam,
Nu. 25. & alij assumunt. Causa autem cur rogabat, ne illum torqueret subdit euãgelista dicens. [Præcipiebat enim spiritui immũdo, ut exiret ab homine.] Sed cur diabolus non statim exiuit, cum Christus hoc illi præciperet? Quia Christus non præcepit diabolo, vt statim exiret, qui eodẽ momento exiit, quo a Christo egredi iussus est. Expende autem neminem rogauisse Christum pro hoc obsesso: sed ipsemet dominus pietate motus illum liberare voluit: quia nimis crudeliter à dæmonibus uexabatur. Atque ideo ait Euangelista. [Multis.n. temporibus arripiebat illum, & uinciebatur cathenis & compedib. custoditus, & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in deserto.] Attende quantum nocebant huic homini. Sunt.n. ualde inuidi & summè cupiunt hominibus incommodare. Vidẽtes autem hominem per humilitatem ascẽdere ad beatitudinem, quam ipsi per superbiam amiserunt, inuidia cõmoti nituntur illum in peccata pellicere, ne tanti boni fiant compotes mortales, quòd si in spiritualibus lædere nequeunt in corporalibus lædunt.

¶Rumpebat cathenas & nolebat esse ligatus: primo, quia superbus est, & liber esse cupit. Sic superbi & impii nolunt se subiicere, & obedientiam auersantur, decantantes illud psalmi: Dirumpamus vin Psalm. 2
cula eorum, & proiiciamus a nobis iugũ ipsorum. Et illud quod dominus exprobrat per Hieremiam. A seculo confregisti Iere. 2.
iustum. Pii uerò omni creaturæ subiiciuntur propter Deum, scientes, quia qui potestati resistit, Dei ordinationi resi- 1. Pet. 2
stit. Secundo cum diabolo sit paratus carcer perpetuus, & uincula, & cathenas horret & fugit, quia sunt hec suorum tormentorum similitudo. [Interrogauit au- Rom. 5.
tem illum Iesus dicens. Quid tibi nomen est? At ille dixit. Legio, quia intrauerant dæmonia multa cum eo.] Non ex ignorantia interrogauit: sed ut ex dæmonis expulsione excellentia virtutis Christi clarius micaret. Vnum autem interrogauit, quia vnus pro aliis omnibus loquebatur. Porro legio sex mille sexcenta & sexaginta sex sunt, quoniam tot dæmones in illũ hominem intrauerant.

¶Discamus ex hoc loco cum timore, & tremore nostram operari salutem: quandoquidem impugnamur ab innumerabili aduersariorum multitudine. Nam si homo alicuius ciuitatis incola audiens per omnes vicos & plateas vrbis frequentissimam leonum turbam grassari ingenti timore domum egredi auderet, quin pœnitens, silens, incedens nec vnum verbũ mutiret. Quid ò tu facere debes in periculosissima ciuitate huius mũdi uagãs, in qua non leones, sed dæmon insidias tendit, de 1. Pet. 5.
quo ait Petrus: Inimicus vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quẽ deuoret? Nec unus, aut alter, aut pauci sunt huiusmodi hostes teterrimi, aer nanq; tanta dæmonum caterua scatet, ut si cerni possent, solis conspectum densitate eriperent Quamobrem nõ parum admiratione afficior, cur comedens, bibens, & ludens, tam segniter saluti tuæ consulas: cum te undique sæuissimis uideas feris circunseptum, quæ te deuorare satagunt. Ex ingenti autem dæmonũ turba, quibus hic uexabatur, poteris colligere, quot hostes habeas, quos ut euadas diligentissimũ te esse oportet. [Et rogauerũt eũ ne imperaret illis, ut in abyssu irent.]

Hi spiritus obsecrant & maiestatem Christi venerantur, in quo multo sunt multis hominibus meliores: qui cum Christum confiteantur, & prædicent, multo impudentius contra illum se habent, quàm dæmones. Illi enim impijssimis Christum blasphemiis incessunt, nulla adiecta vel timoris, vel reuerentiæ significatione: dæmones verò se Christo submittunt, quo se hominibus meliores quodammodo o-
Iaco. 2. stendunt. Dæmones item credunt & contremiscunt: isti autem credere se dicunt, cum nullo eius iudiciorum metu commoueantur. Porro cum rogant Christum dæmones, vt eos in abyssum mittat, orant vt mittat eos in inferni profunda. Nam abyssus Græca vox est, & ponitur pro voragine quadam, ubi fundus non potest contingi. Appellant ergo infernum abyssum ob immensam eius capacitatem, cu-
Esa. 30. ius meminit Esaias cum ait. Præparata est ab heri Tropheth: à rege præparata profunda & dilatata. Nutrimenta eius ignis, & ligna multa: flatus domini sicut torrens sulphuris succendens eam. Cum ergo scirent hi dæmones ignem illum præparatum sibi, timebant, ne illuc à domino Iesu mitterentur. Heu ingentem
2. Pet. 3. miseriam nostram: & omnem prorsus amissum sensum. Dæmones, qui (vt Petrus ait) virtute, & robore sunt maiores ad perferendum illa ignis æterni tormenta, ad eius nomen exhorrescunt: & homines, qui apis morsum sine lachrymis ferre nõ possunt, securi in vtranuis aurem (vt dicitur) dormiunt. Quanto esset vtilius frequentissimè nunc cogitatione versare, & assiduo ante oculos ponere sempiterna illa incendia: quod remedium esset ad ea vitanda optimum, quàm negligẽtes in malum descendere æternum? Sed de his alias.

¶ Expende autem quod isti dæmones non statim exierunt: quia quanuis Christus præcipiebat, ut exirent, ipsi rogabãt, vt mitteret illos in porcos. Discamus diu in peccato non perseuerare, nec malis moribus assuescere. De hoc dæmoniaco ait Lucas, quod iam diu à dæmonibus vexabatur, quare iam ægrè antiquam relinquebant habitationem. Arbor enim multo tempore radicata primo impulsu non eradicatur, nec turris bene cõstructa quouis tormento deiicitur. Væ igitur si longo tempore dæmon in nobis inhabitat: non aufugiet primo Christi verbo iussus. Iubebat autem Christus, quanuis non efficaciter, eos exire: & illi respondebant rogantes ne in abyssum irent. Caue ergo, & tu à consuetudine peccati. [Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentiũ in monte, & rogabãt eum, ut permitteret eis in illos ingredi.] Expendt dæmonum malitiam & eorum impiam considera voluntatem. Quia homini nocere non permittebantur, volunt in porcos ingredi: sic quando nos lædere non possunt, nostra lædunt, ut quoquo modo nobis noceant. Hoc autem faciunt, non quia quærunt nostra, sed nos. Cum enim diabolus aufert tẽporalia, vel in illis nocet, nõ hoc facit, quia temporalia appetit, sed vt adducat nos in peccatum per iram, aut blasphemiam, aut impatientiam, & sic possideat animam nostram. Hac rattione percussit substantiam sancti Iob, vt faceret impatiẽ Iob. 1.
tiæ reum, & vt innocentiam amitteret. Animam nanque Iob diabolus quærebat, non eius substantiam, oues, aut camelos. Sic multi similes diabolo, cùm proximos lędere non possunt, proximorum nocent bonis. Sic fecit impius Absalon, qui 1. Re. 14
cum non posset malum inferre Ioab principi militiæ regis Dauid, quia potens erat succendit segettes eius. Sic in præsenti, dæmon expulsus ab homine in porcos ingressum petit: vt dominis porcorum incommodet.

¶ Ex his facilè colliges quantum quanque atrox sit odium dæmonis aduersum nos: siquidem omnibus rationibus, & viis qua possunt, nobis incommodum parãt. Quo mirabilior est quorundam hominũ insania, qui non secus cum dæmone agũt tanta familiaritate, ac si essent amicissimi: nec verentur perditissimi homines Tyrãno teterrimo obtemperare, eius nomen immanissimum, quasi esset amicissimum inuocantes.

¶ Obserua autem ꝙ ut in porcos intrarent petierunt prius facultatem & rogauerunt Christum, vt ingressum permitteret: nam alias ingredi nequirent. Vnde si porcis nocere non potuerunt sine permissione,

sione,multo minus homini nocere poterunt,nisi à Deo illis permissum sit. Alligata nanque est dęmonis potestas, nec alicui officere potest,nisi in quantum Deus illi facultatem dederit:quā ille aliquando dat, ut nos exercitati mereamur premiū & coronam,diabolum uincentes, quē facile vincere possumus,si uolumus Primo quia non omnia, quæ vult, permittit illi Deus,ut faciat: non enim facultatem habet tentandi aliquem supra eius uires. Fidelis Deus,qui non patietur uos tentari(ait
1.Co. 10 Paulus) supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum,ut possitis sustinere. Quare si quæuis tentatio uires tuas non excedit: recte illam,si uis, superare potes. Vnde quoties in tentationibus superaris in te culpa est coniicienda: siquidem cum uincere posses, uinci maluisti.

¶ Secundò quoniam hostis noster diabolus neminem ui cogit,ita, ut neutiquā effugere possit,nisi eū,qui uinci ma uult. Sed de his iā satis in superiorib. diximus.

Cap.4. ¶ Igitur ut ritè intelligas quàm nihil diabolus contra nos possit præter illud tantum,quod est à Deo permissum: uide non potuisse neque in porcos animalia abiectissima, nisi de domini facultate sæuire. Multo autem minus poterunt hominibus nocere non permittente Deo. Petiuit Satanas ueniam à Deo,ut Iob tētaret.
Iob. 1.

¶ Obseruandum præterea est, diabolū in porcos intrare:nam ubi mores, & uita porcina est ibi non Christus,sed diabolus habitat. In illos enim, qui more porcorū uiuunt,habet diabolus potestatem Vnde
Tob. 6. Angelus Raphael Tobię iuniori dixit. Qui coniugiū ita suscipiunt,ut Deum à se & à mente sua excludant,& suæ libidini uacēt
Psal. 31. sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, habet potestatem dæmonium super eos. Rursus non nisi præmissa petitione,permittit dominus in porcos ingredi dęmones, quo significetur neminem damnari nisi ipse prius & meruerit,& dominum ad suam damnationem prouocauerit.

¶ Denique obseruādum est multos dicere ēt nunc,ꝙ diabolus dixit domino, Si tu eiicis nos a dęmoniaco, ibimus in porcos,hoc est, si aufers à nobis fornicationes,erimus adulteri:quasi necesse sit omnino illos esse malos: & inter duo mala non esset medium, De his ait Esaias, Qui Esa. 24.
fugerit a facie formidinis cadet in foueā. Gene. 4
Sic Cain dixit Deo. Ecce eiicis me a facie tua:ero profugus,& uagus in terra:& oīs qui inuenerit me,occidet me. Quasi non esset,nisi desperare. Quamuis.n.proiiceretur a facie domini,poterat per pœnitētiā reuerti Sed non inuenit aliud mediū impius Cain:& ideo dixit illi dominus. Nequaquam ita fiet,sed omnis qui occiderit Cain,septuplum punietur. Poterant dæmones,neque in homine, neq; in porcis esse,sed quia hominū odio & inuidia flagrāt,quæ est eorū malitia, si eos lædere nequeunt,in eorū bona sęuiunt. Sed quid dominus ad illorum petitionem? Audi.
[Et permisit illis.] Cōcessit statim,ut Mar- Mar. 5.
cus ait,ut irent in porcos. Primò quia por Leu. 11
cos pascere erat Iudęis prohibitū,ut ex Leuitici libro patet: & dominus facile nocet in illis, quę sunt noxia animę: nam tunc nocere, mederi est. Itaque Deus puniuit
Heli in filiis suis quos ille contra legē Dei 1.Reg.4.
fouerat:puniuit Dauidem in filio, quem ex adulterio susceperat: puniuit etiam
hos Genesarenos in porcis, quos contra 2.Re.12.
legem Dei pascebant. Sic te punit in uxore,in liberis,& opibus,quia his rebus abu Psal. 35.
teris. Iudicia Dei abyssus multa. Vides tu effectus iustitiæ Dei: sed causam ignoras cur ablata sint tibi ea,quæ amabas:& conflictatus, & humiliatus sis. Sanè misericors,& clementissimus Deus(credo) ea tibi non auferet,nisi illis abutereris. In quare similis mihi uideris paruo puero, qui ablatum sibi gladium plorat:quo sibi fortassis uulnus erat inflicturus. Et ideo isti rogauerunt Christum,ut exiret a finibus eorum. Quo etiam tu modo te habes,quī temporalia cælestibus præferens, Deum ab anima tua eiicis, eo quod temporalia tollit sicut isti fecerūt: de quo nos statim dicemus. Ferendum quidem tibi est,si nūquā te temporalibus spoliatum uideris. Hoc enim Deus non hominibus, eorundem utilitatis gratia,facit.

¶ Secundo hanc facultatem tribuit dęmonibus,ut intrarent in porcos,quo honis dignitatem ostēderet. Nam ob unum hominem, uel ut Matthæus ait, propter Mat. 8.

duos, duo millia porcorum perire permisit. Mauult enim Deus ut uniuersa animalia bruta intereant, quam in una anima rationali iactura fiat. Quod, proh dolor? quam è diuerso hac nostra tempestate auari homines faciunt, qui pauperes fame frigore, & siti confici contẽnunt, qui creaturę rationales sunt, ad Deique imaginẽ facti, ne parum tritici, aut ueterem tunicam erogent, aut quiduis aliud de bonorum suorum superfluis tribuant reliquis. Atqui utinam hoc malum apud priuatos homines tantummodo grassaretur, non etiam in domibus episcoporum & pręsulum, quibus ex officio liberalitas incumbit, extaret: quorum nihilominus multi sunt, qui iumenta sua, plusquam animas suorum subditorum amant, plurisque faciunt bruta animalia quam homines, diuitiasque suas ouium saluti anteponunt.

¶ Tu tamen disce ex hoc loco, uniuersa bona temporalia pro proximi tui salute contemnere, siquidem Christus, ut nobis exemplo foret, doceretque hominis dignitatem, cuius causa omnia sunt contemnenda, uoluit tantum porcorum gregem perire ob unius hominis salutem. Tertio hanc licentiam concessit dominus dęmonibus ad perdendos porcos, ut porcorum perditio fieret dominis, & aliis salutis occasio, & animas multorum lucraretur, pastores enim nuntiauerunt hoc hominibus ciuitatis, quo miraculo audito multi crediderunt. Sępe enim misericors Deus aufert temporalia, ut spiritualia consequamur. Sic dominus abstulit diuitias regi Manassę, qui conuersus ad dominum orauit in carcere deuotissimè, cũ antea Deum non cognouisset. Sic etiam filius prodigus, postquam bona temporalia perdiderat, ad dominum est reuersus, ita isti Genesareni, quia porcos perdiderant. Dominum cognouerunt.

2. para. 36.

Luc. 15.

¶ Discamus ex hoc loco, alicui damnũ, aut incommodum non facere, quia ubi putas proximo incommodare, tibi ipsi noces, & in laqueo eodem capieris. Sic Amã crucem parauit Mardochęo, ubi ipse fuit suspẽsus, Sic diabolus modo uoluit damnum facere dominis porcorum, sed certe multum illis profuit, nam occasiones peccandi abstulit, & ex hoc facto ad Christũ uenerunt multi, & diabolus se ipsum pręcipitauit. Media, rationesque quã plurimas excogitãt impii, quib. proximis suis malefaciãt, sed eadẽ Deus in autores suos retorquet: & ita scelerosi bonis incõmodum parantes, sibi sepulturam fodiũt, qua sepeliantur. Ita propemodum accidit filiis Iacob, qui fratrem suum Ioseph uendentes incommodo suo illum in amplissimum euexerunt dignitatis gradum: se ipsos autem ignominia & opprobriis addixerunt, &c, Sequitur in contextu. [Exierunt ergo dæmonia ab homine & intrauerunt in porcos.] Sicut sæpe contigit qđ unus gratiam amittat, & alius eam recipiat: ita dæmon ab uno eiicitur & in aliũ mittitur. Dominus enim ait, Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Igitur quod unus perdidit, alius accipit, ita si ex uno dæmone eiicitur insilire permittitur. Quęris, in quẽ? In porcos. Paratus dęmoni est, qui indulget nimiũ cibo, potui & ueneri. Porci quia bruta erãt animalia non habebant dęmones, sed immũdi erant, & ideo dęmonum ingressioni parati. Sic tu, qui cibo, potui, uenerique plus nimio indulges, licet, eo modo te habeas, quo tibi mortaliter peccare non uidearis, uerum non animaduertis quantum hoc uiuendi more infrigidata charitate paratum te reddas ad omnem peccati occasionem, & dęmonis domicilium. Nam qui sic uiuunt, & nimis somno & corpori tribuunt sicut porci, paratissimi sunt, ut dæmones in animas suas ingrediantur. Ita uitam agentes porcinam, habitationẽ dęmoni fabricant Non enim habẽt isti uirtutem aut fortitudinem, ut tentationi resistant. quare statim succumbunt, & ianuas habent apertas, qui in deliciis uiuũt, ut diabolus illic ingrediatur, nam à nemine impedit. Ingressi igit. sunt, & uide malum quod eueniet animę tuę. [Et impetu abiit grex per pręceps in stagnũ & suffocatus est.] Sic q. in deliciis & libidinibus uiuunt, dęmoni hospitiũ parant, q. ingressus eos in infernũ pręcipitat. Vę ergo uobis, qui nunc saturati estis, uę uobis, qui ducitis in bonis dies uestros, uę inquã, uobis, qui epulamini quotidie splẽdidè, & induimini purpura & bysso. Caueте ne tam sęuum hospitem excipiatis, qui uos in pręcipitium

Hest. 7.

Gen. 37

Apoc. 3

Luc. 6.
Iob. 21.
Luc. 16.

pitiũ ducat. Quid enim aliud est tantos facere sumptus, nisi in præcipitium ruere. Vt enim pij magna constantia & feruore se à carnalibus abstrahunt desiderijs, & uitam agentes austeram occasione cadendi uitant: ita uos impij magno impetu in interitum uestrum properatis. ¶ Expende etiam quantum debet humanum genus diuinæ prouidentiæ: qui non permittit homines, qui à dæmonibus uexantur ab illis occidi. Dæmones enim facilè potuissent hominem occidere, quando tam facilè duo milia porcorum submergere potuerunt. Tribuamus ergo gratiæ diuinæ quicquid à dæmone nõ patimur. Hoc uoluit Christus hoc facto docere. Vnde Dauid ait. Nisi dominus adiuuisset
Psal. 93. me: paulominus habitasset anima mea in inferno inferiori. Quod ut uiderunt factum qui pascebant fugerunt: & nuntiauerunt in ciuitatem, & in uillas.

Oportebat his pastoribus accedere ad Christum & credere, & adorare illum: qui tanta operabatur miracula. Verum in hoc rusticitatem, & imperitiam suam planè manifestant, siquidem ab illo fugiunt, quem totis uiribus quærere debuerant. At ò utinam tu istis non assimileris qui cum quotidie Deum mirabilia in te operantem uideas, ab illo pastorali quadam & bruta imperitia non secus fugis, quam si esset, quæ in te confert beneficia, erepturus. Nam quod summa quotidie in te mirabilia operetur, quis non uideat? Quid enim mirabilius, quàm beneficiis allicere, conseruare, protegere defendere ac substentare te peccatorẽ, qui nunqum desinens peccare illius hostẽ te profiteris? Pharao rex Aegypti indura
Exod. 7 batur, tot tantaque miracula uidens: sic etiam nunc separantur à Deo & coaceruantes peccata peccatis faciem eius uitãt. Qui audacia funestissima correpti, non uerentur Deum in dies magis offendere: & Dei misericordia abutentes, seipsos decipiunt. Vide etiam quanta sit Dei bonitas, qui quancunque rem etiam uilissimam ad nostram salutem transfert. Vide quibus miracula sua prædicandi negotiũ det. Inter pastores, qui uilissimæ sunt cõditionis homines, abiectissimi sunt subulci, hos autem homines uilissimos sumit Christus, ut suæ doctrinæ instrumenta, & hi miracula domini prædicant. Vnde col- 1. Cor. 1
liges optimè dixisse Paulum. Abiecta & contemptibilia elegit Deus. Sed historiã prosequamur.

Exierunt autem videre, quod factũ est, & uenerunt ad Iesum, & inuenerunt hominem sedentem, à quo dæmonia exierant, uestitum, ac sana mente ad pedes eius, & timuerunt. Innatum enim est hominibus noua & in audita libenter uidere: nec satis ducunt ea audire. Homo nanque est animal admiratiuum naturaliter scire desiderans. Ille autem, à quo dæmonia exierant, ad pedes Iesu erat gratias ei agens, & ei adhærere cupiens. Timuerunt Luc. 5.
quidem vidẽtes hoc, sicut qui uiderant vẽtis & mari illum imperantem. Timebant nãque timore reuerẽtiæ & stuporis sicut timuit Petrus uiso miraculo captionis pisciũ. Vel ẽt timuerũt, quia comparatione & cõsideratione sanctitatis, maiestatisq; Christi propriã imperfectionẽ, fragilitatẽ, & culpã profundius attendebant: sicq; diuinum formidabant iudicium, & animarum suarum spirituale periculum. Vel certè timuerunt Christum appropinquare, arbitrantes se eius præsentia esse indignos: sicut & Petrus loquutus est. Exi à me domine, quia homo peccator sum. Discamus ex Christi miraculis & mirabilibus Dei, illũ timere & honorare. Sic enim legitur, quod filij Israel uidentes Aegyptios mortuos in mari rubro, & Dei Exo. 14.
mirabilia, quæ fecerat, timerunt, & crediderunt domino & Mosi seruo eius. Ea autem est tua durities & cõtumacia, ut nec mirabilibus, nec misericordia Dei, quam erga te sæpè ostendit mouearis, neque conuertaris, &c. Nuntiauerunt autẽ illi q uiderant quomodo sanus factus esset à legione. Illi qui cũ Christo præsentes erant quando obsessum à dæmonum legione curauit, narrauerunt Genesarenis, & aliis qui uenerant à uillis, ut uiderent quomodo Christus dæmoniacum liberasset: quia pastorum nuntio forsitan contenti non erant. [Et rogauerunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum, ut discederet ab ipsis: quia magno timore tenebantur.] Timebant nanque ne sicut in porcis nocuerat illis, etiam in aliis rebus damnũ

inferret. Mirabilis est istorum hominum stultitia, & fatuitas: qui propter porcos Christum à regione sua eiiciũt. Sed proh dolor, quot sunt, qui eũdem dominum ab animabus suis expellunt ob alia multo uiliora? Quot sunt, qui, ut uel unum lucrentur obolum, & merces suas ritè uendant, mentiuntur, iurant atque periurant? Alij etiam nõ meliores notæ homines noctu, interdiuque ludentes, conclaue, & chartas pictas statuunt illis, qui ludum exercere uoluerint ipsis iam ludendo languentibus. Quibus in locis Dei nomen turpissimè blasphematur, & offenditur, Alij, vt pro animi sui libidine merces suas uendant, Christum abs se proiicere non dubitãt. Quorum domus speluncæ latronum, & uitiorũ gymnasia dici possunt. Sic omnis peccator Deum propter nihil offendit. O si perpenderent peccatores, quam nullius commodi causa Deum relinquãt, quo alia multo maiora bona amittunt, cautus & prudentius res agerent suas. Vsurarij, & omnes, qui aliena retinent, eiiciũt Christum: ne in aliquo bono temporali damnificentur. De quibus loquitur scriptura. Qui dixerunt Deo, recede à nobis:
Esa. 65. scientiam uiarum tuarum nolumus.

¶ Obserua etiam non esse paucos, sed plurimos, qui Christum eiiciunt, ne bona perdant temporalia. Non pauci, inquam, sunt, & cum dolore dico, qui rogauerunt Christum, ut ab illis discederet. Omnis multitudo Gerasenorum. Multi Christum eiiciunt: tota enim ciuitas & regio Gerasenorum rogat, ut discedat: pauci sunt qui Christum suscipiãt, ut Martha & Zacheus
Luc. 10. sed multi, uel ferè omnes illum eiiciunt.
Luc. 19. Ciuitas vniuersa clamabat vt Christus crucifigeretur: at pauci in sepulchro con-
Mat. 20 diderunt eum. Multi enim sunt uocati, pauci uerò electi. Vbique pellitur Christus, iam ferè non habet ubi manere possit. Pellitur ab aulis principum: quoniam ibi ueritas, & religio odio habetur. Pellitur etiam à priuatis nobilium, mercatorum, & plebeiorum domibus: nam in huiusmodi hominum animis præter lucrum, nihil consistere potest. Quod si ad prælatos & ecclesiasticas personas confugiat: heu me miserum, omnia ambitionibus, auaritia & libidinibus ita referta offendit, ut nequaquam ibi uelit habitare. Vnde profectò uidetur nullum esse in toto orbe locũ nullam uiuendi conditionem, in qua possit Christus requiescere: usque adeo unusquisq; deliciis, honoribus, & blandimentis huius sæculi captus, immemor suæ salutis uiuit. [Ipse autem ascendens nauim reuersus est. Deus neminẽ cogit: imo nolentes facile deserit. Sed ò infœlicissimam animam, quæ à Deo deseritur. Nanque diuina præsentia omni bono potitur, Dei absentia omni bono orbatur: efficiturque miserrima, summisque repleta calamitatibus. Præterea quanuis Christi doctrina maximè indigebant, acquieuit illis: quia si remansisset, non acquieuissent ei, & peiores efficerentur. Docet prædicatores, ut quãdo uiderint se parum in uno loco proficere, in alium proficiscantur. Sic enim illis dixit. Si uos non receperint in unam ciuitatem, excutite puluerem, &c. [Et ro- Mat. 10
gauit illum uir, à quo dæmonia exierant, ut cum eo esset. Hoc putant aliqui illum fecisse, ne elongatus à Christo rursus à dęmonibus comprehẽderetur. Voluit etiam Christi potiri familiaritate, ut plenius ab illo doceretur. Tã enim addictus & deuotus Christo iam dudum erat, ut uoluerit ei de cætero inseparabiliter adhærere, corporaliterq; adesse, neq, pro tãto accepto beneficio nõ gratus iudicaret. Noluit autem huic petitioni acquiescere, ut hoc miraculum plurimis narrães eos lucrificaret. Quapropter subditur. [Dimisit autem eũ Iesus dicent. Redi in domũ tuam, & narra quanta fecit tibi Deus.] Noluit autem dominus illũ secũ deducere. Primò ut iactantiã uitari doceret: quoniã si eos, quos sanabat secũ duceret, uideretur humanum captare fauorẽ. Secũdò, quia plus poterat ꝓficere. Christũ prędicãdo, & illũ illiúsq; gesta aliis narrando, quã sequendo. Quod multo secus faciunt hac nostra tempestate multi, qui malunt seruos suos in rebus suis studiosos uidere, quam in Dei cultu & religione. Qnare non paucos inuenies, qui ministros diebus festis negotiis distringunt, adeò ut neque sacro, neque concioni possint interesse. Et ita omnem famulorum seruitutem sibi arrogant, q.a quæ sua sunt quærunt, nõ quę Iesu Christi. Christus uerò quærens, non suum cõ- Phil. 2.
modum,

modum, sed populi salutem & profectum non secum duxit hunc hominem, sed prę cepit, ut narraret mirabilia Dei. ¶ Obse ua etiam quod præcepit huic Christus mi racula sua narrare, aliis uerò tacere: quia sæpe ex humilitate hæc celanda sunt, sæpe autem ex charitate proximi pandenda. Ideo iussit huic, quoniam regio illa fuit Dei cultu & cognitione priuata. Atque ideo Christus recedens ab eis quasi uicarium & prædicatorem eum reliquit. Præterea aduertendū hic est, nō dixisse dominum, Vade, & narra quanta ego tibi fecerim, sed uade, & narra quanta fecerit tibi Deus: quibus certè nos docet, ut oēs actiones nostras in Deū referamus, quæ aliq d bonitatis habuerint. Hac etiam de causa, quando ad patrem miraculum refert, dicit, Narra: quando uero de seipso loquitens, hortatur tacere. ¶ Discamus hinc duo. Primum est, sæpè dominum infirmitates propter gloriam & honorem nominis sui immittere. Vnde ipse de cæco nato ait. Neque hic peccauit, neque parentes eius: sed ut manifestentur opera Dei in il lo. Et de infirmitate Lazari dixit. Infirmitas hæc non est ad mortem, sed ut manifestetur, &c. Et in Exodo dixit Mosi. Glorificabro in Pharaone. Sic infirmitas, & obsessio hominis istius fuit ad hoc, ut ipse magnalia Dei narraret. Discamus secūdo exemplo istius opera Dei narrare & magnificare mirabilia eius, illàque prædicare. Sic Moses narrauit Ietro omnia, quæ fecerat Deus Israeli. Et Angelus Raphael Tobiæ dixit. Vos autem benedicite Deū: & narrate oīa mirabilia eius. Vnde Dauid in psalmo. Venite, & narrabo quanta fecit Deus animæ meæ. Sic iste fecit, sicut præceperat illi dominus, atque ideo sequitur in contextu. [Et abijt per uniuersam ciuitatem, prędicans quanta illi fecisset Iesus. Expende autem hunc hominem non fuisse iussum, ut prædicaret quanta illi fecisset Christus, sed quanta illi Deus fecisset: ipse tamen prædicauit quanta illi Iesus fecisset, quia iam ex illuminatione superna credebat ipsum esse Deum. Non solum enim in corpore, sed etiam in anima sanatus & illuminatus est: ut Iesum cognosceret esse Deum. Atq; ideo prædicans, quæ illi Christus fecisset, prǽceptū eius impleuit. Hinc aduerte, ut quando à Deo salutem corporis nactus fueris, animā nō obliuiscaris, sed in utraq; pariter proficias, huius hominis exemplo Nam, ut quidā poeta ait. Optandum est, ut sit mens sana in corpore sano, &c. At iam Euangelista aliud narrare aggreditur miraculum, qđ Dominus fecit suscitans filiam Iairi archi synagogi: obiter autem etiam mulierem Hæmorrhoissam sanauit. Ait itaque.

Ioan. 9.
Ioan. 11
Exo. 14.
Exod. 18
Tob. 12
Psal. 65.
Iuuena. Sat. 10.

Factum est autem cum redijsset Iesus, excepit illum turba: erant autem omnes expectantes eum. Cum redisset, inquam, à terra Genesarenorum ad Galilæam. Vide quot quantosque hauriat dominus labores, ut infirmitatibus nostris medeatur, & nobis cōmodum pariat. Nihil aliud agit, aut studet, præter salutem hominū: ubiq; enim se offert, occasionemque quærit, ut possit rogari, & uocari ad curandū. Non enim est, sicut illi, qui ne pauperi petenti faciant eleemosynam se abscondunt, & per famulos se domi esse negant. Verum Christus sciens in illa regione filiam arhisynagogi grauiter ægrotare non se more istorum celat: imò eo tendit, ubi ab infirmis possit inueniri & rogari, & exorari. Quare cum ita palam se locaret, ut omnibus benefaceret, uide quid dicat Euangelista. [Et ecce uenit uir, cui nomē Iairus, & ipse princeps Synagogæ erat, & cecidit ad pedes Iesu rogans eū ut intraret in domū eius. Ideo hic ad Christū exiuit, quia Chrī stus ad eū uenerat. Pręsentia ergo Christī illū traxit. Vnde egregius psaltes, A facie domini mota est terra, à facie Dei Iacob. Præsentia dñi mouentur hominū corda, & præsentia saluatoris creditur Iairus salutē quęsiturus. Quemadmodum sol pręsentia sua terrā calefacit, lætificat & fęcūdat, absentia verò illā deturpat, infrigidat, & effætam reddit, sic Christus Genesarenos relinquēs in tenebris infidelitatis gelidos, & steriles, Galilæam fœcundam, & splendidam doctrinę & miraculorum suorum lumine illustrèmque effecit. Calefecit igitur dominus, uerus iustitiæ sol præsentia sua principis synagogæ animum, eùmque mirabili deuotione, humilitate, reuerentia, & modestia deuinctum ad se traxit, ad suósque pedes fecit procunbere orantem, ut in illius domum se con-

Psal. 113

ferre vellet. Verum hic aliqua sunt obseruanda. ¶ Primū horum est, quanuis Christus vnicus sit Saluator noster, nemini tamen, non accedente eius voluntate & cooperatione, auxiliatur: sed media quædā, & gradus sunt, per quæ ad salutem peruenitur. Et inprimo, si petimus opem & salutem à Christo: inuocare nos eū oportet, sicut Ioel dixit, Omnis qui inuocauerit nomen domini saluus erit. Nemo autem Christū inuocauit, nisi credat in eū. Tunc ex fide cum charitate coniuncta, Deum vt decet inuocabimus. Non defuit huic fides, quia credidit Christū sanare filiam: & charitatem habuit, quia vitā filiæ petebat. ¶ Obserua secūdò hanc orationē Iairi (cuius nomen Lucas ponit propter certitudinem facti) tria habere bonæ orationis requisita. Primum enim habebat humilitatem: q̄ insinuatur in eo, Cecidit ad pedes Iesu: & Matthæus ait. Adorauit illū. Qua adoratione solicitudinē & necessitatē suā ostendit, cui præter Christū mederi nemo poterat. Oratio enim humiliātis se cœlos penetrat. Secundò habuit affectum in petendo. Satis enim affectuosè & instanter petijt. Vnde colligitur quàm vehemens sit parentum in filios amor. Mulier illa Sunamitis videns filium suum mortuum non lentè sed festinanter asinū suum strauit, & venit ad Helisæum, & postea noluit recedere, nisi prius secum iret. Viuit dominus, ait, & viuit anima tua q̄ non dimittente. Sic etiā regulus ille abijt, querens Christum, & obnixè orabat pro filij incolumitate. Quantis autē clamorib. lachrymis & affectibus mulier illa Chananæa filiæ salutem quęsierit, satis egregiè Matthęi euangelium cōmemorat. Quod, ni fallor, filij nunquā fecissent si in huiusmodi calamitatibus patres vidissent. Multos enim passim uidemus pauperes patres, quorum filij diuites sunt, non tamen è diuerso. Quamobrem non præcepit Deus, ut patres filios diligerent, quippe qui satis suapte natura in eos affecti sunt præcepit tamen filiis, vt parentibus suis obedirent, eos colerent, & obseruarent. Et in Exodo etiam iussit, ut qui malediceret patri, vel matri, morte moreretur.

Ioel.2.

[illegible].10

Matt.9.

Eccl.25.

4.Reg.4

Mat.15.

Exo.20

¶ Tertio confidenter petit, & fidem habuit. Hac enim fide indiget oratio, iuxta illud Iacobi Apostoli. Postulet in fide. nihil hæsitans.

¶ Aduerte etiam: nam videtur etiam in Iairo fidem defuissse, sicut & in regulo. Sicut enim regulus, ita hic Christi præsentiam corporalem petebat, rogans, ut intraret domum suam. Verum nihilominus maior fuit fides huius archisynagogi, quam reguli. Primò, quia regulus petebat Christi aduentum antequam filius moreretur, putans mortuum non posse à Christo suscitari. Vnde Matthæus illius verba referens ait, Filia mea modo defuncta est: sed ueni & impone manum tuam super eam, & viuet. Secundò Iairus hic plus humilitatis habuit, maioremque exhibuit Christo reuerentiam, quàm regulus: cecidit nanque ad pedes Iesu, quod regulus non fecerat. At quanquam fidem, id est, fiduciam habuit in oratione, creditque, quemadmodum Hælisæus mortuum tactu ossium eius suscitauit: sic etiam Christum tactu manus suæ filiam eius suscitare posse: nihilominus tamen reprehensione dignus fuit, quia corporalem Christi præsentiam exigebat, sicut regulus. Sed cur propter hunc fidei defectum Christus non reprehendit illum, sicut regulum? Nempe quia hic sacerdos erat, & princeps synagogæ. Hinc ad nostram eruditionem discamus Pontifices, Prælatos, Sacerdotes ac viros Ecclesiasticos honorare, & eorum peccata saltem coram populo nō arguere: Nullius enim fructus sunt publicè factæ in Ecclesiæ viros reprehensiones. Quoniam qui eo modo arguuntur scandalizantur, non corriguntur: & vulgo deinceps, quod humodi semper gaudet cauillis, ludibrio & contemptui sunt. Vnde Ecclesiæ autoritas non parum defraudatur. In Leuitico habetur iussisse Dominum, ut domus, quam sacerdos erat ingressurus, prius expurgaretur: ut scias quanta reuerentia & honore sacerdotes sint tractādi. Quando peccauit Aaron secretò reprehensus est à Deo. Vnde discere potes, prælatos, & huiusmodi summos viros, quia Christi sunt Domini, licet, suis non vacent defectibus, tamen propter suum dignitatis gradum esse honorandos. Sicut enim, si ægrotans, medicum nactus præstantissi-

Iaco. 1.

Matt.9.

4.Re.13

Leui.4.

Nu. 12.

ſtantiſſimũ non ideo paruipederes, quia aliàs eſſet vitioſus, imò aliorũ defectuũ oblitus, ab ipſo ſummis precibus, ſalutẽ, & peteres, & ſperares: ſicut etiam, ſi ueſtẽ haberes cũ alio communẽ eam ſolummo do partem ſpectares, quæ te contingeret, alia relicta: ſic in prælatis, & ſuperioribus autoritatem muneris, & commodum tuũ ab eorum doctrina conſidera, alijs omnibus prætermiſſis. Ità honorabat Dauid
1.Re.24 & 26. Saulem regem, & prælatum populi & ſuũ quanuis impium. Quin etiam ſi ſua habeant vitia, quæ vides, ferenda ſunt: quoniã plures habere poſſunt virtutes, quas tu non vides. Archiſynagogus hic habuit humilitatem, quia reuerẽter petiit: habuit affectum, quia ardenter orauit, habuit fiduciam, quia ad Christum venire nõ dubitauit: & ſic his tribus rebus nixus optimo iure petiuit. Quare & ſi imperfectam habuit fidem, exiſtimans Chriſtum abſentem eius filiam ſuſcitare non poſſe: credidit tamen præſentem valiturum. Vnde dominus hunc fidei defectum arguere noluit, tũ quia ſi archiſynagogus, & quaſi epiſcopus, & princeps ſynagogæ erat: quia humilitatem, & fidem habebat non mediocrem, credens Chriſtum mortuam filiam poſſe ad vitam reuocare.

¶ Diſcamus ſecundò non facilè domos principum & magnatum ingredi: quandoquidem Chriſtus non niſi rogatus, & ob ingens bonum ſpirituale, populique ædificationem domum archiſynagogi intrauit. Quo documentum ſaluberrimũ omnibus ſuis ſequacibus, & viris eccleſiaſticis in primis reliquit, ne regum, & magnatum aulas frequentent, aut ad ſecularia conuiuia, aut negotia accedant, niſi religionis ædificationem ſperent, populiq; prouentum.

¶ Poſtremo expende hominum morem & conſuetudinem: qui licet magna petant, vt facilius, quæ poſtulant impetrent, ſolent ea quæ precantur deprime-
Gen.19 re, & eleuare. Sic Loth Angelis dixit. Eſt hic ciuitas parua, ſaluabor in ea. Sic Berſabee cum poſtularet Abiſac in coniugẽ,
3.Re. 2. & ſimul cum illa regnum, dicebat. Petitionem unam paruulam, ego deprecor à
Mat. 20 te. Sic mater filiorum Zebedæi acceſſit ad Chriſtum petens aliquid, quaſi parum peteret: petebat, ut filii eſſent in regno Chriſti aſſeſſores. Ita etiam Iairus nihil aliud videtur petere, niſi Chriſti in domũ ſuam aduentum: nihilominus: tamen cupit, ut filia ſuſcitetur: & hac de cauſa Chriſti præſentiam optat. Vnde euangeliſta ſubdidit cauſam cur Chriſtum rogabat, vt iret in domum dicens. [Quia vnica filia erat ei ferè annorum duodecim, & hęc moriebatur.] O inertiam, tarditatemque hominum ingentem: quorum nemo eſt, qui Deum optimum & maximum propter eius bonitatem duntaxat colere velit: ſed omnes ſpe commodi Deo inſeruiunt. In quo peioris conditionis cultum Dei faciunt, quam hominum: ſiquidem multi homines, alios amant nullo vtilitatis ſine propoſito, ſed voluptatis tantum modo cauſa illis inſeruiunt. At Dei ſeruiuitus, & cultus niſi cum vtilitate nulli grata ſunt. Seruiebat Abraham Deo at ſtatim commodum quærens ait, Domine Deus, quid dabis mihi? Et Dauid. Inclinaũi cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum, propter retributionem. Et Petrus. Ecce nos reliquimus omnia & ſequuti ſumus te: q̃d ergo erit nobis? Ita Iairus hic venit ad Chriſtũ, q̃ unica filia erat ei, & moriebatur. Multo ſecius ſe habet Deus nobiſcum: qui non ſolum beneficus eſt in illos quos nouit fore gratiſſimos, ſed etiam in illos, qui ingratiſſimi ſunt futuri: quoniã ſolẽ ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſup̃ iuſtos, & iniuſtos. Amicitiam Deus inibat cum Saule, Salomone, & Iuda, corũ perfidiam futuram non ignorans: homines autem illum, non niſi propoſito commodo quærunt. Huius autem imperfectionis cauſa eſt, imperfecta noſtra de Deo notitia. Vnde qui ea corpore exuti æterna beatitudine fruuntur, quia Deum perfecte cognoſcunt, illum nõ ambitioſe, ſed uerè amãt: quo etiam modo ſe habent in ſæculo ij, qui Dei ueram nanciſcuntur cognitionẽ. Vnde Paulus ait, Ego autem non ſolum ligari in Hieruſalem, ſed & mori paratus ſum propter nomen domini Ieſu. Hic Iairus propter commodum ad dominum accedit, Sed quomodocunque accedant homines, eos ſuſcipit Dei benignitas: dummodo humiles, & neceſſitatis ſuæ memo-

Gen.15 Pſ.118. Mat.19 Matt.5. Act.12. 1.Mac.9

res sicut princeps hic, ueniant. Quare Antiochus infœliciter discessit, quia sic ad Deum non accessit. Vocat itaque Iairus Christum, quia mortua est puella eius filia. Christus autem sine pretio, eum sequitur.

Vide quo tendant uniuersa mundi bona. Hæc puella illius principis hæres & spes unica, in patris omnis honor, nomẽ, & fiducia nitebatur, quæ tamen morte præuẽta omnia hæc fuerat frustrata. Omnia in filia iacta fundamenta inania sunt, & quæ uel exigua febri, adeò sublata sũt, ut nullum sui relinquant monimentum aut uestigium. Hoc sæpè accidit illis, qui spes suas collocant, in rebus fluxis & mutabilibus. Ideo Esaias ait: Væ uobis, qui
Esa. 36. confiditis in baculo arundineo, & confracto. Hæc puella omne bonum, omne nomen, omne fundamentum erat domus parentum suorum, en moritur, & morte sua uniuersa hæc bona trahit. Hac de causa sanctissimi uiri nunquam spem suam, aut fiduciam, in filiis, hæredibus, aut maioratibus, rebusve fluxis & caducis seculi, quæ diu consistere nequeunt: sed in solo Deo ponunt. Vnde quia memoriam non quæsierunt, æternam sui memoriam, reliquerunt: cùm contra acciderit quã plurimis sæculi regibus, & principibus, qui omnem uitam suam honoribus inhiantes transegerunt: nunc tamen non secus obliuioni traditi sunt, ac si nunquam fuerint. Nulla in re terrenorum cõfidamus: si quidem puncto in ictu oculi mutãtur ne putantes nos aliquid habere, postmodum nihil inueniamus. Quis persuaderet Iairo filiam eius, quam florentissimam uidebat, diu non uicturam? Quam tamen miserrimus pater cùm minimè putabat, mortuam uidit. Statuamus ergo omnem fiduciam nostram in solo Deo, qui cum semper uiuat, nunquam desinat, expectationes nostras nunquam frustrabitur.

¶Aduerte autem Matthęum aliter uerba Iairi afferre, quàm noster Lucas, ait enim:
Matt. 9. Filia mea modo defuncta est. Sed nulla est contrarietas. Egrediente nãque Iairo domum, filia erat penè in extremis: cui postmodum iter facienti iam obiisse nuntiatum est, ut infrà Lucas commemorat. Vnde quando Iairus cum Christo loquebatur, quia iam filiam mortuã credebat, de illa quasi mortua mentionem faciebat.

Discant prælati exemplo huius Archisynagogi, qualem subditorum suorum debeant habere curam Vt si quando eos in peccato mortuos uiderint accurrant, & amore paterno Deum precentur, ut illos manu misericordiæ suæ tangat, & à peccati tenebris excitet. Sic fecit optimus ille populi Israelitici præsul Moses, Exo. 32.
qui pro reo populo tanta orauit efficacia, ut ausus sit Deo dicere, uel parce populo huic, uel dele me de libro uitæ. Idẽ etiam Aaron fecit, cum se ponens inter Nu. 16.
uiuos & mortuos thure, & oratione Deũ exorauit sua. Verùm paucissimi sunt hodierna die Ecclesiastici pastores, qui 2.Re. 17
uitam suam pro ouibus suis periculis obiectent, sicut Dauid, qui Leones, & Vrsos in gregem innuentes, expugnabat. Quare miserrimæ Christi oues passim periclitantur, pastoribus uitiis & delitijs affluẽtibus. Sequitur. [Et contigit dum iret à turbis comprimebatur.] Surgẽs, ait Matthæus: Sequebatur eum: Surrexit enim, ut iret, quia sedebat. Hoc enim opus & labor boni prælati est, ut scilicet, propter subditorũ bonũ, surgat: sedemque suã, & quietem relinquat. Sic bonus pastor Iacob Die (inquit) noctuque gelu urgebat: Gen. 31
somnus fugiebat ab oculis meis. Non sic modo faciunt prælati otio & inertiæ uacantes, nec tantillum uoluptatis, propter subditi utilitatem relinquentes. Itaque abiit cum Iairo misertus adolescentulæ. Ioan. 4.
Expende autem hic Christi miram dispositionem, qui enim cũ regulo ire noluit, cum Iairo uadit: quoniam secundum uaria tempora, & causas diuersimodè se habebat in operibus suis. Vnde aliis temporibus iubebat miracula sua occultari, aliis euulgari, ut uidimus superius in hoc capite in dæmoniaco, qui legionem habebat. Et in hac historia duo contraria fecit diuersis de causis. Nam mulierem sanatam a fluxu sanguinis coegit, ut sanationem suam coram omnibus publicaret, & suscitationem filiæ archisynagogi præcepit ne cui dicerent. Ita hic & in Regulo. Nam ibi Christus uoluit ostendere uirtutem fidei, ut homines digna de illo crede-

crederent, scilicet, quod posset absens sanare. Ideo dixit. Filius tuus uiuit, & credidit. Quod autem ad ostensionem uirtutis fidei fieret apparet. Nam increpauit Regum dicens: Nisi signa & prodigia uideritis non creditis. Noluit igitur Christus cum Regulo descendere, sed absens curauit, ut daret ei occasionem credendi. Hic autem Christus non attēdit ad ostensionem uirtutis fidei, sed uult ostendere mansuetudinem suam, quia omnibus comis erat, & non dedignabatur ire quocūque uocaretur. Rursus cum Iairo ire uoluit propter magnitudinē miraculi nunc faciendi. Nam suscitaturus erat puellam, qui antea nullum mortuum suscitauerat. Iudæi autem credebant hoc maius esse omnibus aliis miraculis: ideo nimium oportebat esse compertum, miraculum hoc Christi uirtute factum. Nullam autem potuit maiorem Christus certificationem dare, quàm ueniēdo ad puellam & manum eius tenendo dicere: Puella surge, & illa surgeret. Quod si absens fecisset, quamuis ipsa reuiuisceret, putaretur fortassis hoc non fecisse illum, qui antea nihil tale faceret. Quare hæc fuit causa præcipua, cur ire maluerit ad adolescētulam suscitandam.

Ioan. 4.

¶Expende autem, quomodo Christus dimittens prædicationem, nam (ut Matthæus ait, ad populum loquebatur) sēquutus est Iairum. Quo facto docemur aliquando dimittendam esse orationem, prædicationem, & uitam contemplatiuā, ut proximis periclitantibus, aut afflictis subueniamus. Sic etiam Christum fecisse alibi legimus, cum ter in horto orationē reliquit, ut discipulos dormientes excitaret, uisitaret, & moneret. Non sunt contrariæ Martha, & Magdalena, imo sorores sunt. Sic uita actiua & contemplatiua inuicem sunt amicissimæ & germanissimæ, seq; mutuo adiuuant, tantum abest, ut aduersentur. Sub illis sanctorum animalium alis uidit Ezechiel propheta manum humanam, ut hinc intelligas, uitam actiuam, contemplatiuam non impedire, imò potius summè adiuuare. Ita Moses diuinam cōtemplationem, qua in monte fruebatur reliquit, & descendit, ut populi necessitati, quia peccauerat, opem ferret. Duo Cherubim, quos Moses ex Dei præcepto fecerat, extensas alas ad uolandum & contemplandum habebāt: sed respiciebant se uersis uultibus, ita tu quāuis alas mentis extensas ad volandum habeas, id est, licet sis totus contemplationi traditus, non ideo vultum a proximo tuo auertas, sed potius illi, utcunque potueris subueni. Hac de causa duo illi Cherubini memorantur esse, quia Charitas nō, nisi inter duos, esse potest, alterum, qui faciat, alterum, qui accipiat. Disce etiam secundo a Christo Saluatore humilitatem, & benignitatem maximam, qui Iairi petitioni nō refragatus, illum sequutus est, ut opus charitatis impenderet. Vide quomodo omnia relinquit ob proximi salutem, quantaque diligentia uadat, non in sequentem lucem differēs, sed statim succurrit proximi infirmitati. Quod secus facis, qui solicitatus, & penè coactus duntaxat bene operaris. Non sic faciebat sanctus ille Iob, qui dixit. Si negaui quod uolebant pauperibus, & oculos uiduæ expectare feci. Non est differendum pauperi remedium, nec beneficia sunt procrastinanda. Vnde in Prouerbiis Salomon ait: Ne dicas amico tuo. Vade, & reuertere, cum statim possis dare. Ne sis igitur piger ad iuuandum pauperem: sed diligēs, & uelox. In quo documentū sume à Christo hoc in loco, & ab eius matre sanctissima, quam Lucas superius commemorauit uisentem Elisabeth cognatam suam, non lentè, sed cum festinatione magna, ut nos doceret, proximis nō pigritanter, sed diligenter subueniendum esse.

Mat. 26

Luc. 10.

Ezc. 10.

Exo. 32.

Exo. 25.

Iob. 31.

Prou. 3.

Luc. 1.

¶Expende etiam, ut hic ait Euangelista, Iesus a turbis comprimebatur, omnē tamen hanc molestiam & tœdium charitate motus ferebat. Non sic se habent nobiles, & potentes seculi qui nullo in loco se ab alio tangi patiuntur. Quin etiam ad templa euntes, quoties turba frequentior est, famulos afferunt, qui impulsu fustibusque præcedentes plebem submouent, omniaque ita turbāt, ut exercitum inguere credas: postquam uero sedēt, omnes circunstantes tam longè disturbant, ut maximo interuallo à propinquiori distent. Nolunt simplices, & pauperes ad se accedere, sed tantummodo aspicere & sequi:

qui: quod elationis, & superbiæ signum est. Sed dum sic iret compressus a turbis, audi insigne quoddam, quod fecit in itinere, miraculum. Ait ergo euangelista Lucas.

Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim.] Quæ hęc mulier fuerit, dubium est. Ambrosius putauit fuisse Martham Christi hospitam, & Magdalenæ sororem, sed quæcunque illa fuerit, parum refert: hoc tamen scire refert, quid dominus in hoc itinere fecerit. Suscitaturus enim filiam archisynagogi, obiter hæmorrhoissam sanat, ut fidem faciat Iairo de filia suscitanda. Voluit dominus in itinere animum Iairi confirmare hoc miraculo & exemplo. Præterea antequam illum consoletur, & gaudio repleat excitanda filia, hoc præmisit miraculum, ad illum sustinendum in fide. Hoc modo solet Deus lætificare iustos in hac uita, quæ uia dubia est, & amara atque laboriosa, cõsolationibus, & refectionibus spiritualibus, ne deficient in uia: antequã pleno gaudio illos afficiat in patria cœlesti, & uita æterna. Non enim qui Christũ comitantur carent spe, & gaudio in hac lachrymarum ualle. O si miseri mortales intelligerent quibus & qualibus iusti in hac uita consolationibus recreantur: desisterent profectò a peccatis suis, quib. immersi tenentur. Exul Iacob à parentibus suis charissimis in alienam regionem, tristis, & pauper, & ab Esau fratre suo male tutus ibat, quo tamen in laboriosissimo itinere Deus illum solatus est, ostensa scala cœlesti, & sanctorum angelorum uisione. Defatigatus sane, & solicitus populus Israel ad promissam terram cõtendebat, à Deo tamen in itinere tam ærumnoso manna cœlesti, paneque Angelorum recreatur. Sic illi, qui cum Christo in hac uita incedunt, anteaquam ad illam optatissimam, supremamque fœlicitatem perueniant, multis modis à domino cõfirmantur, & sustinentur: ne deficiant. In hunc etiam modum, animum mœrentem Iairi lætificare uoluit hoc miraculo anteaquã omnino illum filiæ suscitatæ gaudio perfunderet.

Amb.li. de Salo. c.5.

Gen. 28

Exo. 16.

¶Perpende quanta lætitia repleantur qui Christum sequuntur. Discamus etiã hæc terrena contemnere & dominum sequi, quandoquidem mercedem habebimus in futuro seculo, hic autem consolatione non carebimus. Quanquam enim aquæ Marath amaræ sint, idest, quanuis Christiana uita sit laboriosa: coniecto ligno crucis Christi in illam: dulcis & suauis reddetur. Si tecum Christum portaueris: omnia, quæ nunc tibi amara uidẽtur, dulcia, & delectabilia uidebuntur. Discamus etiam hoc Christi exemplo non defatigari operibus bonis. Ibat dominus unum opus bonum operaturus, & in itinere alterum facit, quia illi esse non potest unum bonum opus alterius impedimentum. Tibi uero unum opus bonum alterum impedit. Si enim eleemosynam huic pauperi facis, illi non facis, inquiens te iã priori dedisse. Discamus quàm preciosum nobis debeat esse tempus gratię, ne uel hora una sine fructu illius abeat. Huc pertinet, quod Paulus ait Romanis, ut tempori nos accommodemus. Et iterum. Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Rationem nanque dabimus tẽporis otio & inertia perperam consumpti. Christus in uia nunquam stat otiosus, sed sanat, prędicat, & alia uirtutis opera egregia operatur. Vide igitur, ne sis otiosus, ne tempus inane abire sinas. Agamus, ne tempus gratiæ sine fructu nobis pereat. Si diu uixisti, cogita, & reputa tecum quid tot annis, tot mensibus, tot diebus boni, uel mali feceris. Quòd si uocaris ad pœnitentiam, ne negligas: tempus enim breue est. Tu uerò adolescens stude tempus uitæ tuæ ita collocare, ne in senectute eius te pudeat aut pœniteat.

Exo. 15

Ro. 15.

Ephe. 5.

2. Cor. 7

¶Præterea dum his duabus mulierib. opitulatus est, alteri in itinere, alteri verò domi, docuit ac manifestè demonstrare uoluit, quid nos hic in uia ab illo habere possimus, & quid illic in fine ab illo sperare debeamus. Etenim in uia sanitatẽ mulier adipiscebatur, domi uero filia defuncta uitam. Hæc enim duo nobis promittuntur, nimirum sanitas, dum in uia adhuc sumus, & uita, seu resurrectio, cum ad finem uenimus. Quid autem sanitate iucundius in hac uita? Quid lætius erit uita in altero seculo? Hæc utraque per Christum possumus cõsequi. De his duobus

bus Dauid ante multa secula cecinit dicēs
Psal. 82. Misericordiam & veritatem diligit Deus, gratiam & gloriam dabit dominus.

¶ Obserua autem, ut Christi potentia ex magnitudine miraculi ostenderetur dupliciter demonstrat Euangelista infirmitatis huius mulieris grauitatem. Primò diuturnitate, quia duodecim annierant, quod tam longa infirmitate premebatur, adeo ut iam incurabilis uideretur: quia morbus inueteratus incurabilior cēsetur. Secundò ostēdit magnitudinem infirmitatis, eo quod non ab uno medico, sed à multis medicis curata nequicquam fuerit, infirmitatis sanitatem non assecuta. Et hoc secundum ostendit Euangelista, dicens. [Quæ in medicos erogauerat omnem substantiā suā. Marcus plus dicit. Ait
Mar. 5. enim ꝙ nō solùm nō potuit sanari, sed deterius habebat. Itaque corpore non sanata est, imò in re familiari multo reddita est infirmior: unde cū antea vnā haberet, postea duas habuit infirmitates. Sanauit igitur Christus alteram harum infirmitatum non utramque. Restituit nanque illi ualetudinē, non substantiā. Sed quid illi substantiā daret q discipulos suos vniuersam substantiam suam deponere iussit? Hinc expēde quam plurimos homines es-
Mat. 4. se ꝑuerso iudicio, qui existimantes se scopum attingere, omnia bona in medicos consumunt, si forte quouis ualetudinis vitio se grauatos senserint: nec prius resipiscunt, q̃ substātia cōsumpta, & valetudine nō recuperata deceptos se viderint. Hi autē similes sunt illis, qui eiectis ciuibus urbē alienigenis tradunt habitandā. Prætereà in medicos dicit pluraliter: q a multitudo medicorum noxia est, infirmi sanitatem impediens, quoniam ipsi mutuo contradicunt. Corporis tui vni fideli medico curām trade, ne in plurium errorem incidas.

¶ Derelicta à medicis seculi, ad medicū cœlestem confugit. Ita eos qui mundum relinquunt, Deus suscipit. Amissa prorsus terrena fiducia, cōuertitur ad Deum, & illli soli fidit, perfectamque cōsequitur
Psal. 65. salutem. Non est salus in medicis, neque in filiis hominum: quod satis ostendit hęc historia. Quia in illos consumpsit hęc mulier substātiam suam, & deterior facta est infirmitas eius, conuersa autem ad Deū, q fons est, & origo totius sanitatis, inuenit salutem. Igitur in Deo pone spem tuā. Nimirum confidebat Amam in opibus suis, & gratia, qua ualebat apud Assuerū Hest. 7.
regem: à quo tādem inhonestissima morte affectus, palā docuit nihil esse inanius, quam confidere in principibus, aut seculi bonis, quæ vsquequaque fidem seruare nesciunt. Propter quod Ecclesiasticum au Eccle. 2.
di, Respicite filij nationes hominum: & scitote, quia nullus sperauit in domino, & confusus est. Quis enim permansit in mādatis eius & derelictus est? aut quis inuocauit eum, & despexit illum. Igitur in omnibus infirmitatibus tam corporis q̃ animæ ad Deum, currere discamus: & Christi pedes amplecti. Dic animæ meę, sa Psa. 145
lus tua ego sum: ipse enim est, qui illuminat cæcos & soluit compeditos. Dominus illuminat cæcos: dominus erigit elisos, dominus diligit iustos, &c. Ex hac historia uides quomodo homines nihil possunt sine Deo, & quantum ipse possit. Ideo Esaias obiurgans quosdaā Israelitas ait, Væ qui confiditis in vmbra Aegypti. Hominum fauores, opes, & quidquid mūdus potest, re vera vmbra sunt Aegypti. Omnes enim res humanæ, soliditate & Esai. 30
fundamento carēt. Cur ergo habetis fiduciam in vmbra Aegypti? Cur confiditis in eis? Si quis siti æstuans relinqueret fontem amœnissimum, fistulis aureis aquā emittentem, & vmbram fontis sequeretur, vt sitim extingueret, nonne amens videretur? Quanto amentior est, qui relicto Deo vero, viuo, perennique fonte: vmbram rerum humanarum, & fauores hominum captat? Honores enim, diuitiæ, & quotquot sunt in terra bona, umbra quædam cœlestium bonorū sunt. Fauor quidē hominum est quasi vmbra, quoniam nihil nos iuuare, aut prodesse potest. Accurramus ergo ad Christū, qui viuus fons est, & verus. Quid profuerunt medici, & diuitiæ huic mulieri? certe nihil: atq; ideo ad Christum ueniens perfectam obtinuit sanitatem. Quare ait Euangelista.

Accessit retro & tetigit fimbriam uestimenti eius.

Retrò uerecunda timens, ac tremens accessit. Ideo à tergo, quia præ pudore

infirmi

infirmitatis, conspectum domini refu-
Eccle. 1. giebat. Si quidem initium sapientiæ ti-
Psalm. 2 mor domini est. Et iterum. Seruite domi-
Phil. 2. no in timore, & exultate ei cum tremore. Et Paulus etiam ait, Vestram salutem cũ timore, & tremore operamini. Quid ni paueant mundissimæ sordes coram oculis mundissimis & purissimis? Immundissimus enim est menstruus sanguis. Atque ideo retro accessit timens propter impuritatem suam: sed eam domini benignitas securam redidit.

¶ Igitur sicut hæc mulier ad Christum accedere non audebat, sed indignam se iudicauit quam Deus intueretur: ita nos quoque ad Christum accedere debemus, nimirum in humilitate cordis. Nam illi, q̃ dignos se iudicant Christi conspectu, quẽadmodum ille superbus pharisæus faciebat, longè sunt à uera salute. Indignum nanque se debet iudicare homo omni gratia, & beneficio Dei: si uult dignè ad Chri-
Luc. 18 stum accedere. Est enim hæc præparatio ad gratiam Dei, cum quis humiliter confitetur se illa indignum, & tamen summopere opus habere. Quapropter accessurus ad Deum effunde cor tuum, vt Dauid
Psal. 61. ait, Agnosce te vacuum, illum omnium bonorum plenum: te peccatorem, illum iustum: te pauperem, illũ diuitem: te peccatis plenum, illum autem omni gratia & ueritate. Tetigit autem fimbriam, non pedes, uel aliam corporis partem: quia ma-
Ioan. 1. gna erat fides eius. Credidit enim se non solum tangendo corpus Christi, sed etiam eius uestem, saluari posse. Vnde intra se dicebat. Si tetigero fimbriam uestimenti eius salua ero. Magnum ergo fidei & humilitatis documentum hæc mulier præ-
Matt. 9. stitit, quia credidit uestem domini tactam sanare posse. Vnde hęc fuit prima, quæ tetigit uestem domini, ut sanaretur, posteà uerò multi tetigerunt, ut habetur in Mat
Mat. 14 thæo, & Marco. Vbi dicitur, quòd obtu-
Mar. 6. lerunt domino male habentes, & rogabãt eum, ut uel fimbriam uestimenti eius tangerent. Fuit etiam maior fides huius, quã illorum. Quia hæc cum potuisset corpus Christi tangere non curauit nisi de veste, credens hoc sufficere: illi autem potius tãgere corpus petebant: quod si hoc nõ daretur, saltem fimbriam tangere orabant.

Nam ut in Matthæo habetur, rogabant
eum, ut uel fimbriam uestimenti eius tã- Mat. 14
gerent: id est, saltem fimbriam.

¶ Accessit autem tacita, quia putauit se à turba nõ permissum iri accedere propter immunditiam suam. Ideo tacuit & immiscuit se turbæ timens, ac uerecunda. Dicebat enim intra se. Si tetigero fimbriã uestimenti eius salua ero. De sacrificio, q̃
offerebatur pro peccato dicit in Leuitico, Leu. 7.
quòd omnis qui tetigerit carnes eius, sanctificabitur. Quãto magis sanctificabitur, & mundabitur: qui tetigerit dominum Iesum, qui sponte se ipsum, sacrificium Deo acceptissimum obtulit pro peccatis Deo patri. Tu autem disce quod sicut hæc mulier prius intra se dicebat uelle tãgere fimbriam, & posteà tetigit: ut nos sic cogitemus & ruminemus interius, quod postea facturi sumus. Consideremus prius in pectore nostro quod facere intendimus, q̃
opere præstemus. Nam melius sese habe- Iud. 13.
rent opera nostra, si ea primum adamussim expederemus. Si Eglon Moabitarum res præcogitasset summum esse inconueniens solum cum Aioth Israelis principe manere, cum decem & octo annos populum Israeliticum sæua tyrannide oppressisset: miserrimam non subiisset mortem.
Si Abimelech filius Gedeonis secum repu Iud. 9.
tasset, quantum esset periculũ ad turrim apud Thebem accedere, nõ perculeretur
molari à muliere desuper coniecto. Eodẽ 1. Ma. 16
etiam modo confisus Simon Ptholemæo qui hostis fuerat Israel, cum filiis suis in conuiuio interiit. Hæc autem omnia inde fiunt quod non rectè perpensis negotiis, homines ad agendum se coniiciunt. Non sic fecit hæc mulier, quæ prius intra se considerauit quod factura erat, & postea fecit. Cuius exemplo, tu si ductus fueris non errabis. Has autem fimbrias portabant Iudæi, ut habetur in libro Numerorum, Diuisum enim erat pallium ante & retro duabus diuisionibus, & duabus quatuor sunt extremitates, siue anguli in ueste diuisa, in quibus quatuor angulis ponebantur quatuor particulę panni hyacinthini, quę uocabantur fimbriæ. Istæ verò fimbriæ erant ad duo Primũ ad distinguendum Iudæos à cæteris gentibus: ut tam in ueste per has fimbrias distinguerent-

rentur, quàm distinguebantur in carne ꝑ circuncisionem. Secundo (ut Deus ait) ut recordarentur mādatorum Dei. Christus gessit fimbrias iuxta legis præceptū, quia legem Mosi seruauit.

¶Obserua autem ex hoc loco apertè conuinci Lutheranorum errorem, qui sanctorum reliquias non uenerandas esse docent. Cum ergo egrederetur Moses
Exo. 13 ab Aegypto tulit secū ossa Ioseph. Quod si Moses & filii Israel ossa Ioseph defuncti uenerantur: cur populus Christianus non uenerabitur sanctorum pro Christo occisorum reliquias? Cur etiam non uenerabitur Christi crucis particulas, vbi dominus operatus est salutem humani generis, quæ guttis sanguinis Christi quasi margaritis ornata est? Obmutescit impij Lutherani, & deosculamini Christi & sanctorum reliquias. Quid respondere poteritis ad summi Dei dispositionem.
Exo. 25 In arca illa testamenti, usque adeo celebrata, nihil aliud, nisi reliquiæ includebātur. Locus autē ille dicebatur sancta sanctorum. Quod si quæras, quid in illa ser-
Hebr. 9. uaretur, respondet tibi Paulus arcam circuntectam undique auro, in qua erat urna aurea habens manna, & uirga Aaron quæ fronduerat, & tabulæ testamenti. Videte obseruatas reliquias & contectas: & sancta sanctorum dictus est locus, vbi hęc seruabantur. Vide etiam quātum ualeāt sanctorum ossa, & quanta sint ueneratione digna. Cum ad tactum ossium Helisęi
4. Re. 13 defunctus surrexerit: uos autem dicitis impudentissimè, non esse sanctorum reliquias uenerandas? Tanta sunt uirtute prædita ossa sanctorum, ut salutem & uitam ad eorum contactum dominus concedat. Sic etiam apud Ephesum, cum ibi
Act. 19. commoraretur diuus Paulus, uirtutes nō modicas faciebat dominus per illum. Deferebantur enim sudaria & semicinthia à corpore eius super languidos, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur. Vestibus Pauli sanantur infirmi, & dæmonia exeunt, & ad tactum corporis Helisęi surgit mortuus, & audēt hæretici reliquias sanctorum eleuare? Ecce hic quomodo ad tactum fimbriæ Christi sanatur hæmorrhoissa. Quod si mihi non credis audi euangelistam dicentem.

Et confestim stetit fluxus sanguinis eius. In eodem instanti quo fimbriam tetigit sanata est. Voluit enim Christus hunc honorem deferre uestimento suo, ut doceret sanctorum reliquias esse venerandas. Confestim autem stetit fluxus sanguinis eius, quia potestas quo maior est, eo celerius operatur. Potestas autem Christi secundum quòd Deus est, infinitæ est magnitudinis: illa uerò quæ humanitatem respicit maior est omnium creaturarum potestate. Ideo potuit in instanti & celerrimè miracula operari. Quod si aliqua fecit lentius, illud non ex defectu ꝑtātis: sed mysterii cuiuspiā gratia factum est. Nos uerò exemplo huius mulieris ad Christū Ose. 4.
accedamus, ut fluxum peccatorū nostrorum curet. Oseas nāque loquens de multiplicitate populi Israelitici dixit. Sanguis sanguinem tetigit. Vsque adeò properāt homines in peccando, ut peccata se inuicem tangant, & præmant. Quare ab animabus peccatorum uehementissimus criminum sanguis fluit. Quis autem hunc sanguinis fluxum sistere poterit: nisi ille, qui sanguinem huic mulieri restrinxit? Qui corporibus medebatur, non propter corpora, sed propter animas: nonne libētius animas nostras curabit? Reliquit nobis præclarissima sui monimenta in sacramentis suis: in Eucharistia autem nō solum fimbrias uestimenti, aut aliquam corporis sui suppellectilem: at se ipsum nobis reliquit. Cum ergo peccatorum nostrorum vulnera adeo sint grauia, fluxus autem sanguinis illorum adeo vehemēs & periculosus: quare non ad proxima paratissimaque remedia, & ad Christum, quem ad manum habemus, cōfugimus? Quare non occurrimus, & ad eius pedes prouoluimur? Quod si cogitationes seculi, & carnis nos impediunt, quo minus ad Deum ueniamus, erumpendum est ꝑ medias hostium turbas: sicut hæc mulier fecit, quæ multitudine utrinque coarctata erupit, & ad Christum peruenit. Omnis enim, qui ad Deum accesserit, ut debet procul dubio salutem consequet̄, &c. [Et ait Iesus. Quis est qui me tetigit?] Non quærit, ut doceatur: sed ut mulier confiteatur: ad miraculi manifestationē, Dei gloriam, & præsentium ædificationem,

nem, & Archisynagogi confirmationem. Iesus enim pro suo beneficio nihil amplius præmij efflagitat, quam cõfessionẽ mali & agnitionem clementiæ diuinæ. Vide quã parũ petat, agnitionẽ nempe diuinorum beneficiorũ, & ne sis ingratus. Prçterea uoluit Christus, ut hçc mulier sanationem suam manifestaret, quo illius eximiam fidẽ laudaret corã omnibus, illamque honoratissimam redderet. Hæc enim media solet Deus quærere: quibus fideles suos honorificet, publicatis illorum virtutibus. Quare etsi non ignorabat illius mulieris uirtutem, & fidem: quærit tamen vt quod ipse sciebat aliis patefieret. Sed iam
Cap. 7. in superioribus, cum de Centurionis fide agebamus, de his diximus. Denique hoc dominus interrogauit, vt populum prõptum redderet, & attentum ad miraculi manifestationem. Ideo interrogans dixit. Quis me tetigit? Nam si ipsa mulier non interrogante Christo prius miraculũ euulgasset, nemo ad eius dictum attenderet: quia ibãt omnes frequentissimi & penè abalienati cũ Christo in domum principis synagogæ. Sed cum dominus dixit, Quis me tetigit omnes attenderunt expectantes, quid uellet dicere, & tunc potuit
Cap. 7. miraculum conuenientius aperiri. Quod si forte ad dictum mulieris attendissent, ut illam narrantem audiuissent, certè ei fidem non adhiberent, quia ægritudo occulta, occultam etiam curationem haberet, putareturque hoc nõ verè, sed ex quadam leuitate enuntiare. Nunc autem audientes Christum dicentem, quis me tetigit, planè aliquid suspicantur fuisse factũ. Quare mulieri postea confirmanti credunt: qnoniam quasi coacta hoc dixit, & quia timens, ac tremens cecidit ad pedes domini. Interrogabat, autem, quis per fidem eum tangeret, secundum quam virtus ab eo impetratur curationis. Nam alio tactu plurimi tangebant: nemo tamen sicut ista mulier, quia hæc tetigit credens. Sequitur. [Negantibus autem omnibus dixit Petrus, & qui cum eo erant. Hoc est, Apostoli existentes cum Petro sed Petrus loquutus est, quia erat os totius collegij Apostolici, & inter omnes eminebat. Sed illum audiamus.

Præceptor turbæ te comprimunt, & affligunt, & dicis, quis me tetigit? Expende, Christum comprimunt turbæ, & affligunt, ipse tamen tacet, sic afflictus, nec irascitur, neque conqueritur, neque ulciscitur. O quam multi sumus, qui irreuerẽter ad eum accedimus: ita vt si mortalis esset, iam periisset. Ideo ait, Laboraui sustinens. Verum ipse, qui nunc tacet, aliquando, ut parturiens loquetur, ut minatur per Esaiam prophetam. Præterà multi in Ecclesia reprobi Christum cõprimunt: quẽ bene viuẽdo tangere negligunt. Præmũt, inquam, sed longè sunt: quia eidem fidei, quam loquẽdo asserunt, mala perpetrantes contradicunt. Esai. 5. Esai. 42.

Obserna etiam, inter tot, qui Christum sequuntur vnum tãtum sanari: sic modo omnes participamus sacramentis, sed pauc. obtinent uim sacramentorum. Non enim omnes qui in predicationibus plorant, contritionem habent: neque omnes qui fatentur, absoluuntur: nec omnes qui corpus domini sumunt sanctificantur. Multa hominũ millia egressa sunt ab Aegypto, at duo tantummodo ingressi sunt terram promissionis. Multi infirmi erant in Bethsaida piscina: & vnus tantum curatus est à Christo. Multi etiã leprosi fuerunt in Israel tempore Helisei prophetæ, sed solus Amã Syrus sanitatem obtinuit. Sic multi sequebantur Christum & tangunt: at vna mulier sanatur. Potuisset quidem Christus omnes sanare: sed quia nõ ueniebant fide & deuotione nixi, ideo salutem non potuerunt cõsequi. Videamus igitur & nos omnes, quomodo ad altare frequenter accedamus, oremusque ne de numero illorum simus, qui Christum tangunt, & non sanantur. Sed procedamus. Ioan. 5. 4. Reg. 9

Et dixit Iesus, Tetigit me aliquis? Nam ego noui uirtutem de me exisse. Ioan. 1.

Sicut in sexto capite dixerat Lucas, uirtutem de illo exire & sanare oẽs: sic modo dicit, quod de nemine, quantacunque polleat sanctitate dici potest, nisi de domino Iesu. Cæteri omnes ab illo tanquam à fonte accipiunt quod dent, vt rectè Ioannes dixit Omnes de plenitudine eius accepimus. Ideò cum sancti edunt miracula, non habent quid glorientur: quoniam illa uirtus non ab illis, sed à Christo egredit. Quod optimè diuus Petrus de claudo Act. 3.

sanato

sanato dixit, Viri Israelitæ quid ad miramini super hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut pietate fecerimus hunc ambulare? Deus Abrabam, & Deus Isaac, & Deus Iacob, Deus patrum nostrorum glorificauit filium suũ, Iesum, &c. Aduerte autem nullam uirtutem de illo realite exiuisse. Quia aut ipsa esse uirtus diuina, aut naturalis. Non diuiua: q a uirtus diuina non potest exire, quia non est nisi diuina essentia, quę ubique est Exire autem, & intrare, penetrare, & diuidere, solis corporibus competit, in quantum habent quandam quantitatem finitam. Nec poterat esse uirtus naturalis, quia illa non sufficeret ad sanandum ęgritudines, eò quod quicquid erat in Christo præter diuinitatem erat creatum, & uirtutis finitæ: ideò ad operationem miraculorum non sufficiebat. Nulla ergo uirtus exiuit de Christo: sed dixit exiuisse de se uirtutẽ, vt intelligerent rudiores ipsum habere potestatem ad sanandum morbos. Ad ostendendum itaque uirtutis suæ plenitudinem & immensitatem, formauit eis conceptum: quasi totum corpus suum esset plenum uirtute, quæ propter abundantiam effluebatetiam in exteriora, ita, ut in tangentes fideliter deriuaretur. Non ergo hoc intelligẽdum est, ut uerba sonant. Nam tũc innueretur, Christo aut nolente aut non iubente exire aliquam uirtutem de illo: quia ait, Ego noui uirtutem de de me exiisse, Ac si diceret, Ego non imperaui uirtuti, & ut exiret: at ipsa exiuit, & ego ipsam exeuntem sensi. Nam ad hoc ꝙ Christus uoluisse hoc significare debet dici, Ego emisi uirtutem de me: & non ego sensi, uel noui exiuisse uirtutem: quia nulla uirtus erat in Christo, quæ posset exire, nisi eo iubente, & uolente. Patet ergo Christum non intendere aliquam uirtutem de se exiuisse sed loquitur sic propter causam prędictam.

¶ Obserua etiam, non dixisse, uirtus de carne exiit, aut de diuinitate, sed uirtus de me exiit quia actiones non sunt naturę, sed suppositorum. Suppositum autem Christi hanc actionem & miraculum fecit ut statim ad tactum Christi hæc mulier sanaretur, Rursus obserua quomodo diui-
Esa. 66. na uirtus non se cõtineat quin se ingerat in humilem, & tremẽtem sermones eius. Nam vt natura vacuum non patitur: ita Christi virtus humilem vacuum esse non sinit. Sed ad contextum reuertamur.

Videns autem mulier quia non latuit, tremẽs uenit, & procidit ante pedes eius.

In eo, quod ait, non latuit, ostendit mulier hęc imperfectam cognitionẽ de Christo habuisse, quia putauit eũ occulta nescire. Ttemens autem venit, quia tantus fuit tremor interior, vt redundauerit in corpus & tremorem causauerit in ea. Forsitan autem timuit increpari a Christo, Leu. 15
quia contra legem communem ipsa existens immunda, ausa fuit Christum tangere. Ad pedes verò procedit ex humilitate, & quasi gratias agens, & veniam postulans, si in aliquo ipsum offendisset.

¶ Expende autem quãto timore & tremore territa hæc mulier corruerit ante Christi pedes. Ex quo disce quàm timens & tremens apparere debes coram Deo. Dan. 10
Si enim Daniel propheta sanctissimus coram Angelo cum ei apparuit stetit tremens, cur non timebis ac tremens tu apparens coram illo iudice seuerissimo, qui tot peccatis infectus es? Quid facient coram eo virgulta deserti, si coram eo colũ Iob. 26.
næ cęli (ut ait sanctus Iob) contremiscunt. Greg. l.
Si Angeli aut sancti Apostoli, & magni a- 7. mor.
lij ecclesiæ patres (ut Diuus Gregorius in c. 14.
terpretatur) tremunt coram Deo. quid nos peccatores faciemus? Duo docet locus hic. Primum quanto cum timore & reuerentia accedere debeamus ad sanctũ Eucharistiæ sacramentum, siquidem hęc mulier tam trepida & sibi diffisa ad Christum accessit. Secundò quantum timere debeamus illud iudicium terribile, & horrendum cum coram Deo apparuerimus. Quoniam si hæc mulier ob eam tantummodo causam non audebat coram Christo apparere, quia se immudam putabat, neque corpus eius, sed uestem tantummodo te tigit: quid nobis miserrimis fiet, quanto pudore, & tremore apparebimus in illo supremo terribiliq; iudicio, coram illo, qui non ad eius uestes, sed ad eius corpus in uita innumeris peccatis accessimus? Hęc mulier uestem domini tantum tetigit, nos autẽ sacerdotes eũ quotidiè accipimus. Quocirca si illa ob paruulã

corporis immunditiam,& naturalē, corā Christo tremuit, & infirmitatis remediū quęsiuit:par est,vt nos in domini conspectu trepidemus & infirmitatibus nostrorum peccatorum teterrimis consulamus. Sed de his satis.Docet etiam locus iste, ut quanuis sanus sis, & iam sacramenta susceperis,semper timeas:iuxta illud.Beatus qui sempet est pauidus.Hæc enim mulier
Pro. 28 post sanitatem tremens ac pauens venit
1.Co.10 ad Iesum. Vnde beatus Paulus Qui stat, inquit,uideat,ne cadat.Sed iam audiamus euangelistam narrantem quæ vltrà fecit hęc mulier.Ait itaque.[Et ob quā causam tetigerit eū,indicauit coram omni populo,& quemadmodū confestim sanata sit.] Quia miracula sua dn̄s ordinabat magis ad propagandam fidem noui testamenti, quàm ad salutem corporū,& sciebat tunc futurum esse, ut nunciaretur Iairo mors filiæ,& propterea oportere Iairi fidem cōfortari. Ideo miraculum manifestari voluit præsente Iairo, ut fides illius roboraretur & augeretur. Expende quantam habeat Deus curam eorum,qui ad illum cōfugiunt. Exposuit se in manibus eius Iairus,& se illi commendauit. Quem dominus,ut suo, sibique commendato ita consuluit, ut eum anteaquam filiam suscitaret,hoc miraculo hilarem & cōfidentem reddiderit. Vnde patet qua diligentia, & solicitudine dominus consulat omnibus
Dan.13 mortalibus,in primis illis, qui Deo se tradunt & illi tota mente confidunt. De Susanna ait scriptura,quia erat cor eius fiduciam habens in domino.Et sic dominus illius curam gessit, & illam liberauit: Ideo Dauid,iacta cogitatum tuum in domino,
Psal.54. & ipse te enutriet.Discamus etiam ab hac muliere grati esse Deo, & alijs enarrare miracula,& mirabilia, quæ Deus operatur in nobis. Sic Dauid narrabat in psal-
Psa.104 mis, & canticis & hymnis beneficia, quæ illi Deus impartiebatur: & ut alii etiam hoc facerent hortabatur dicens. Narrate omnia mirabilia eius.Quod ipse faciebat
Psa. 9. ut alios suo prouocaret exemplo. Nar-
Psal.11. rabo omnia mirabilia tua.Et iterum. Nar
Psal.65. rabo nomem tuum fratribus meis. Quos ut acrius excitaret, inuitabat & conuoca
Exo.18. bat inquiens.Venite,audite narrabo omnes,qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ.Sic Moses narrauit Ietro cognato suo omnia, quæ fecerat Deus populo Deut.6.
Israelis,Ideo dominus præcepit, ut Iudæi narrarent mirabilia Dei, & præcepta eius filiis suis & posteris. Et Angelus Raphael Tobiæ dixit. Vos autem benedicite Deū: Tob.12
& narrate omnia mirabilia eius. Illi quoque duo discipuli,quibus dominus apparuit in Emaus in die resurrectionis eius re Luc.24.
uersi narrabant discipulis quę gesta erant in uia, & quomodo cognouissent dominum in fractione panis. In Actis etiam habetur, cùm Paulus ascenderet Hierosolymam narrabat per singula Ecclesiæ Act. 21.
quæ fecisset Deus per illum in gentibus: Denique consuetudo erat antiqua inter viros,& fœminas sanctas, siquid insigne aut mirabile Deus faceret,aliis narrare & cantica componere in Dei laudem,vt mētes illorum excitarent ad laudādum Deū. Sic Moses,Debora,Maria soror Mosi,Dauid,Esaias,Ezechias,Anna mater Samue- Iud. 5.
lis,Iudith,Tobias,Abacuc,Simeon,Zacha Exo. 15
rias, & denique beatissima uirgo Maria Esa. 12.
cantica composuerunt, & mirabilia Dei Esa. 3.
narrauerunt, nuntiantes aliis magnalia 1.Reg.2
Dei :ut inuitarent eos ad diligendum & Iud. 16.
amandum Deum. Hoc enim est maxi- Tob.13
mus uirtutis in anima hominum effe- Abac.13
ctus & fructus, ut scilicet, Deum uerbis Luc. 1.
laudantes,illumque sanctificantes alios similiter hortemur, ut laudibus diuinis permoti,velint Deum, & amare, & colere. Nam si tu rebus gestis Alexandri Magni, aut Iulii Cæsaris auditis vsque adeo caperis, ut eos, quos nunquam uidisti & à quibus nullum accepisti beneficium diligas, quid apud te deberent efficere laudes domini nostri Iesu Christi? Ideo dixit Angelus Tobiæ. Opera Dei reuelare, honorificum est. Sic ista mulier co- Tob.12
ràm omnibus mirabilia Dei narrauit, & alta uoce quomodo sanata fuisset à Christo. Sic nos gratisimus Deo:& beneficia quæ nobis contulit aliis narremus. Sequitur in contextu.[Et ipse dixit ei. Fides tua te saluam fecit.]Quo pacto fides mulieris eam saluam fecit, quum dudum audiuimus, uirtutem exijsse à domino quæ sanitatem contulit? Dicit autem fidem eam saluasse, quia fide opus est, ut quis cœlestia dona assequatur. Sicut ex bo-

nis

nis operibus dicimus hominem iustificari, quanuis Dei benignitati omnis iustificatio nostra sit ascribenda: quia sine illis non datur. Veluti siquis medicus curaturus ægrotum moneat, ut si sanari uelit medicis præceptis pareat. Quod si accuratè præstiterit, poterit ei medicus dicere, Tua obedientia te sanauit. Quoniam, nisi obtemperasset, medici remedia nihil profuissent. Sic Christi uirtus sanauit hanc mulierem: ea ratione, quia fidem uiuam habuit. Ideo dicitur, fidem eam sanauisse. Expende autem hanc mulierem sanitatem suam tactui fimbriæ ascribere. Christus uerò fidei illius salutem attribuit. Quia sicut reuera sanitas gratiæ Dei debetur: ita fides & contritio nostra eandem sanitatem operatur, quãuis Lutherus mendacissimè dicat, nihil nos in nostra salute conficere. Imo sine dubio, ut gratia est fons salutis: ita & operatio nostra per gratiam adiuta saluti cooperatur.

¶ Prætereà illa Christum laudat, & ab illo laudatur, ut agnoscas sponsum, & spõ-
Can. 1. sam seipsos inuicem laudantes. Dicit il-
Psa. 113 la, Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi: inter ubera mea commorabitur, ut eius tactu pectus meum sanetur. Respondit ille. Ecce tu pulchra es amica mea, & oculi tui columbarum, quorum uno vulnerasti cor meum. Fidei enim oculus per dilectionem operans vulnerat sponsum. Respondit sponsa. Ecce tu pulcher es dilectemi, & decorus. Ac si diceret. Non nobis domine, non nobis, sed nomini tuo da
Eze. 16 gloriam. Dixit autem illi dominus. [Vade
Can. 4. in pace.] Hoc est, esto secura & in mentis tranquillitate Deo gratias age & permane. Ex hoc Christi facto cum hac muliere discamus tria. Primum discamus Christum non esse personarum inspectorem, sed ęquissimum adiutorem omnium pauperum, ac diuitum, Iudæorum, ac gentiũ, si modo fide formata crediderit. Petrus
Act. 10. enim dixit. In ueritate comperi, quia Deus acceptor personarum non est: sed
Deu. 10 in omni gente qui timet Deum acceptus
2. Pa. 19 est illi. In Deuteronomio etiam dicitur, ꝙ
Ephe. 6. personam non accipit. Idem habetur in
Colo. 3. secundo Paralipomenon. Et Paulus etiam
1. Pe. 1. scribit in ea, quàm ad Ephesios misit epistola, & iterum ad Colossenses: & princeps Apostolorum in prima epistola. Aequa enim benignitate excepit Christus mulierem pauperculam, atque uenit ad ædes Iairi archisynagogi. Eodem modo nos diuites, & pauperes sanandos excipiet si tamẽ ad ipsum uenerimus. Festinemus ergo ad Christum omnes, qui in aliqua calamitate sumus.

¶ Secundo discamus Christum in curandis ægrotis non modo uerbis uti solutum, sed etiam membris suis, & uestimentorum suorum tactu. Voluit enim honorare corpus suum diuinitati cõiunctũ, & corporis indumẽta. Sic etiam potest uiuificare & sanare animas nostras, & corpora. Quod si tactu potest uiuificare mortuos: quanto magis immortales erimus qui Christi carnem, & sanguinem, non tãgimus in Eucharistia sed comedimus & bibimus? Tertio quanuis mulier, quæ ob noxia sanguinis profluuio ab annis duodecim impendisset omnem in medicos substantiam suam, tamen à nullo fuerat curata. Quo exemplo non ideo medicinã esse contemnendam dicimus, bene enim ipsa fecit: sed ægrotos aliquos Deus sibi reseruat, in quorum sanatione glorificet tempore suo, &c. Sed iam historiam prosequamur. Dicit itaque Euangelista. [Adhuc illo loquente uenit quidam ad principem synagogę dicens ei, Quia mortua est filia tua, noli uexare illum.] Morã enim fecit Christus in uia ut intera puella obiret. Vult Deus ut miserias & egestates nostras consideremus ut clarius cognoscamus beneficia, quæ in nos confert. Dixit Exod. 4.
Dominus Mosi. Quid habes in manu tua? Respõdit, uirgã. Quid ita? Nesciebat Deus Mosem uirgã tenere? Sciebat quidẽ. Cur igitur quærit? ut ipse clarè uideat & aduertat quod clarè uirga sit. At præcepit ut illam eiiceret, & uersa est in colubrum: & tunc apertè uidit miraculum. Sic in nuptiis in Cana Galilæę expectauit donec omnino uinum deficeret. Nam quando Ioan. 2.
Virgo mater dixit, uinum non habent, adhuc uinum (ut ait Cyrillus) non defecerat. Quare idem fuit ac si diceret. Vinum in omnem cœnam non suffecturum: erat enim adhuc plurimum cœnæ residuum, quare defectus uini, ne indecorus foret,

petebat mater à filio charissimo, ut antequam penitus deficeret prouideret. Dominus tamen expectauit, vt omnino uinum deesset, ut in euidenti defectu euidẽtium miraculum ostenderetur, quo gloria Dei amplior fieret. Eodẽ ẽt modo per-
Ioan. 11 misit dominus Lazarum in sepultura vsque ad corruptionem delitescere: quo miraculum in eius suscitatione clarius effulgeret: & Dei potentia magis omnibus pateret. Ita etiam hic euenit. Nam Iairus proficiscens, Christum vocaturus, puellam in ultimis non tamen mortuam relinquit: at de illa, quasi obijsset iam, loquebatur: dominus uerò, cui omnia patent, optimè sciebat ipsam adhuc nõ esse mortuam: qua de causa immorabatur in uia, ut puella moreretur intereà, unde miraculum fieret maius, & patentius. Vult igitur Deus vt nos, prius defectus nostros cognoscamus, vt ille nobis auxiliũ præstet, quo nos liberati à criminibus eum postea laudemus, & glorificemus. Hac de causa interrogauit nonnullos quid uellent, si-
Luc. 18 cut cæcum, cui dixit, Quid uis ut faciam tibi? vt eo modo defectus & miseriam suã cognoscentes, salutem adipisci mereren-tur. Humiliemur igitur omnes nos, cognoscentes miseriam, inopiam & mortalitatem nostram si uolumus à Deo sanari & suscitari. Animaduertamus igitur delicta nostra & fragilitatẽ, ut sic mereamur
1. Pe. 5. à domino seruari & exaltari, iuxta illud Petri. Humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore tribulationis.

¶ Expende etiam istius hominis stultitiam. Noli, inquit, uexare illum. Vexationem uocat orationem. Orabat Iairus Saluatorem, qui eius precibus exoratus illũ sequebatur in domum suam, & iste orationem vocauit uexationem. Multi autẽ sunt isti similes, qui putant se dominum frequenter orantes vexare: quare parum, aut nihil orant. At Deus non fatigatur
Esai. 43. orationibus, sed peccatis. Vnde per Esaiã ait, Seruire me fecisti in peccatis tuis, & tribuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis. Vides, ut peccata vexent Christum, non orationes? Magis vexabat hic Christum infidelitate sua, quàm Iairus solicita petitione sua.

¶ Obserua etiam hunc dupliciter errare. Primum quia putabat Iesum non posse suscitare defunctum: & ideo dicebat Iairo ne adduceret Christum. Acsi diceret. Non opus est iam eius aduentus: nam adolescentula mortua est, omnique prorsus caret remedio. Secundo errabat, quia putabat more aliorum fatigari in eundo, cum tamẽ uoluntate sua hoc fieret, piaq; dispensatione, ut ueritatem humanitatis in se ostenderet, & suis fatigationibus & laboribus gratiam multiplicem nobis mereretur. [Iesus autem audito hoc uerbo respondit patri puellæ. [Non respondit nuntio illi incredulo, qui dixerat Iairo, ne uexaret Iesum: quoniã puella esset mortua. Nã incredulitas non meretur Christi allocutionẽ. Hac de causa in die iudicij, non disceptabit Christus cum infidelibus, iuxta illud Diui Pauli, Qui sine lege peccauerunt, sine lege peribunt. Hoc est, sine le- Rom. 2
gis disceptatione quemadmodũ ipse saluator mundi ait. Qui non credit iam iudi- Ioan. 3
catus est: quia non credit in nomine unigeniti filii Dei. Atque ideo respondent patri puellæ dicens. [Noli timere, crede tantum, & salua erit.] Ac si diceret. Ne desistas à fiducia tua & fide in me. Non. n. refert q̃ male habeat filia tua, uiuatne, an mortua sit: fides nanq; tua illã saluare potest: si credideris uidebis gloriã Dei. Eodẽ Ioa. 11
quoq; modo in Israelitis fides probabaẽ. Hi læti ex Aegypto discedebant, sciebant ex miraculis quæ per Mosem fiebant, se Exo. 14
clementem habere Deum. Verum ad mare cũ uenissent, & uiderent à tergo imminentes Aegyptios, adeo debilitati sunt, & eorũ fides imminuta, ut dixerint ad Mosem. Quid hoc facere uoluisti, ut educeres nos ex Aegypto? Vtinã in Aegypto mortui essemus, &c. Eodẽ modo res nobiscum habet. Credimus enim cum prosperè omnia succedunt: sed malis ingruentibus fides languescit, non nunquam etiam penitus extinguitur, nisi uerbo & gratia Dei conseruetur. Ne autem Iairi fides quæ Hemorrhoissæ miraculo erat confirmata, audito filiam esse mortuam languesceret, sicut accidit populo Israelitico, cui Moses dixit, Nolite timere, state & uidere magnalia Dei, &c. Voluit illum dominus his uerbis corroborare.

¶ Obserua autẽ q̃uo Christus cõsolaẽ nũc Iairum

fatrum uerbis, quem antea consolatus fuerat exemplo. Consolatus enim illum fuerat opere scilicet, miraculo Hæmorrhoissæ: & nunc uerbis illum consolatur.
2.Cor.1 Vnde Paulus ait, Benedictus Deus pater misericordiarum, & Deus totius consolationis: qui consolatur nos in omni tribulatione nostra. [Et cùm uenisset domum non permisit intrare secum quenquam, nisi Petrum & Iacobum, & Ioãnem, & patrem & matrẽ puellæ.] Reiecta turba corã istis tantũ miraculũ facit. Primo, quia voluit aliqualiter esse occultum propter inuidiã Iudæorum, ne per hoc daretur eis maior occasio persequendi eum ante tempus. Ideò noluit coram omni multitudine tã magnum facere miraculum, ne Pharisæorum inuidiam magis irritaret. Noluit tamen prorsus esse absconditum: ne omnino ignoraretur. De iure autẽ sufficiebant isti tres, quia in ore duorum, aut trium,
Deu.19 stat omne verbum. Secundò hoc fecit, ut doceat nos ex operibus nostris gloriã hominum non quærere: sed soli Deo velle placere. Et quanto opera nostra fuerint excellentiora, tanto magis fugienda est hominũ multitudo. Tertiò quia hoc miraculum faciebat consolationem particularis personæ. Miracula enim, quę Christus faciebat, nõ propter bonum commune, sed ob consolationem alicuius personæ specialis: non publicè, & palam, sed occultè faciebat. Et hos tres Apostolos voluit esse testes: quia digniores, & sanctiores cæteri erant.

¶ Docemur hic primò ut ab inuidis bona nostra abscondamus, ne illis demus occasionem maioris inuidiæ. Sic Christus sæpè fugit à Iudæa, & aliquando abscondebatur sciens inimicos suos eius præsentiam deteriores fieri. Demus (iuxta Apo-
Ro. 12. stoli consilium) locum iræ. Sic Iacob fugit
Gen. 28 à facie fratris sui Esau: ne eius præsentia
Exod. 2. scandalizaretur. Hoc idem fecit Moses re-
Mat. 10. linquens Aegyptum, & abiens in terram Madian. Hoc etiã suos admonet Christus dicens, Si vos persequuti fuerint in unam ciuitatem, fugite in aliam. Quod adhuc paruulum fecisse commemorat euangelista
Matt. 2. Mattheus, cum fugit in Aegyptum, vt daret locum iræ & sæuitiæ Herodis regis iniqui.

¶ Docemur secundò gloriam mundi fugere, & uanas hominum laudes non appetere: stultum est enim thesaurum tuum recondere ubi non ualeas sumere cum volueris. Si ponis bona tua in ore meo, non in tua, sed in mea sunt potestate, cum utique pro meo libito te possim vel laudare uel uituperare. Sanum uas & inconcussum est conscientia, & seruandis secretis idoneũ, nullis patens insidiis, quod ibi reposueris non perdes, sed seruabit viuo, & defuncto restituet. Quocunque uadis, tecum portas depositum tuum, cum uiuis adest, & in morte sequetur te gloria tua. Propter hanc Moses & Aaron non ingressi sunt terram promissionis. Sancti occultabant bona opera sua, instar illorum, qui candelam incensam portantes, illam à uẽto operiunt, ne extinguatur. Nu. 20. Quomodo facere debent illi, qui bona opera faciũt, ea enim sunt occultanda, ne ab aura glorię inanis rapiantur. Christus ergo, ut nos hanc doceret doctrinam, coram paucis hoc miraculum fecit, eosque admonuit secreto ut nemini dicerent.

¶ Docemur tertiò melioribus & dignioribus honorem & munera publica deferre, quotiescunque (quod sæpè accidit) iudices aut electorum potestate functi fuerimus. Sic Christus hos tres Apostolos plus quam alios honorauit, quia digniores erant. Quanquam hac nostra tempestate secus multo fit, indigni nãque, ambitiosi, & impii, optimis uiris sæpè numero in prælaturis & dignitatibus pręferũtur, florentesque uiuunt, at uirtutes ubique iacent. Isti autem similes sunt Sichimitis, Iudi. 9.
impium Abimelec in regem eligentibus, quia postea Sichem funditus eruens salẽ super seminauit, dignum facti incolis pręmium tribuens, at tandem miserrimè interiit. Eo pacto qui immeritos euehunt, se ipsos destruunt, eosque, quibus honorẽ deferunt, simul. Nam omnes in infernũ ruunt. Sequitur. [Flebãt autem omnes & plangebant illam.] Omnes qui erant in domo Iairi lamentabantur, Et in Matthæo habetur, erãt ibi tibicines, ut mos erat Iudæorum in morte magni alicuius uiri cãtus, & modulos facientium, ut alios prouocarent ad fletum. Sic in secundo Paralipomenon habetur Ieremiam lamentatum 2.Pa.35

esse super Iosiam, & dixerunt cantores & cantatrices, qui replicarent lamentationes: vnde quasi lex obtinuit in Israel. In huiusmodi autem lamentationibus solebant repetere præclara gesta defuncti, ut
Eze.32. patet in Ezechiele, cui dominus dixit: Et tu fili hominis assume lamentum super Pharaonem, &c. Hunc fluctum compesuit dominus: vnde subditur, [At ille dixit: Nolite flere, non est mortua puella, sed dormit.] Paulus Apostolus in episto-
2.Th.4. la ad Thessalonicenses mortem somno comparat inquiẽs. Nolumus uos ignorare fratres de dormientibus, ut non contristemini, sicut cæteri, qui spem non habẽt. Si enim credimus, quòd Iesus mortuus est, & resurrexit: ita & eos, qui dormierunt per Iesum adducet cum eo. Dic mihi ò Paule Apostole siccine agis? Christũ dominum, qui vita omnium est: mortuum dicis: hominem autem, quin nihil aliud est, quàm quoddam simulachrum, & exemplar mortis, dormientem uocas? Hoc tñ non sine mysterio a Paulo dictũ putes, Christum mortuum vocat, hominem autem, dormientem. Nos enim ideo dormimus, quia dominus mortuus est, faciens, ut mors nostra in somnum verteretur, eius autem resurrectio obitum nostrum in requiem, & tranquillitatem conuertit. Si enim Iesus, inquit, mortuus est, & resurrexit: ita & eos qui dormierunt
1.Co.15 per Iesum adducet cum eo. Quia Deus morti se subiecit, mors nostra in somnũ versa est, & quia Christus resurrexit, nos etiam resurgemus. Hoc autem eo dicitur quoniam moriens dominus adeo dulcem mortem reddidit, ut iam non mors, sed somnus & quies dici debeat. Antequam enim Saluator noster moreretur, mirum erat, quàm formidabilis omnibus, odiosa omnibus, neminique chara esset mors. At postquam dominus passus est: iam non est, quæ fuerat. Illa enim semper horrida & formidolosa, quæritur ab adolescentulis, & à pueris, qui se uoluntario offerunt martyrio. Recte igitur dici potest morte Christi, mortẽ nostram redditam esse suauem, & vmbram mortis tantummodo. Quis igitur vmbrã fugiet. Quis ignem pictum formidabit? Quis somnum timebit? Visa iam causa, quare mors nostra somnus dicatur, modo videre restat, quam habeat mors nostra cũ somno similitudinem. Primum enim quoniam dormientes uocati expergiscũtur, mortui autem nequaquam, nec à sepulturis resurgunt: inde colligit peccatores verè esse mortuos, licet inter nos uiuant, mortuos autem qui in sepulchris sunt non esse mortuos, sed dormientes: quo pacto Christus hic hanc adolescentulam dormientem vocauit. Quemadmodum. n. si ex duobus iacentibus alterum facilè excitares, alterum uerò nullis uocibus, nullis motibus, aut ictibus posses excutere a somno, diceres quidem priori somno fuisse oppressum, alterũ verò mortuum esse. Sic de peccatoribus & mortuis dicendum est. Isti enim in iudicio vocati resurgent: illi uerò si ad finem vsque vitæ non expergiscantur mortui in æternũ permanebunt. Nam sepulti omnes in iudicio resurgent, & Deo uocãti respondebunt. Quoniã ipse dominus in voce, & in
voce Archangeli, & in tuba Dei descen- 1.The.4
det de cœlo, vnica nanque voce vocati excitabuntur, neque expectabunt, vt secundo vocentur. At tu qui mille modis a Deo vocatus percussus multis laboribus, afflictus innumeris tribulationibus, & aduersitatibus non resipuisti, neque experrectus es à peccato: nonne multo magis mortuus dicendus est, quam illi, qui in sepulchris usque ad diem iudicii dormiũt? Quod si prædicatorum uocibus te uocãtibus non obtemperas: cur tamen non auscultas Dei admonitionibus quoties te laboribus & aduersitatibus uocat? Iob postea quam vehementer percussus fuit, dixit. Manus domini tetigit me. Quis esset tam stupidus qui à lecto, in quo decũberet deiectus, fracto crure aut capite nihil tamen quæreretur, aut mutiret? Hæc autem omnia Deus in te expertus est. Nam te in principio multis uocatũ vocibus, quoniã audire noluisti, uariis deindè calamitatibus affecit: quæ nihil eo magis profecerunt. Vnde restat te in uitiis non secus esse omnibus captum sensibus, ac mortui in sepulchris suis iacẽt. Sic de quo
dam dixit Deus in Apocalypsi. Nomen Apoc.3
habes, quod viuas, & mortuus es. Atque ideo in scriptura mors vocatur somnus, & pec-

& peccatum mors: atque adeo mortui dicuntur dormire, & peccatores vocantur
3.Re.2. mortui. In libris Regum, sæpe dicitur: dor
3.Re.11 miuit hic, aut ille rex cum patribus suis.
3.Re.14 Hoc dicitur de Dauide, Salomone, Ro
3.Re.15 boam, Abia, Ezechia, Ioachim, Ioatham,
4.Re.20 Et dominus dixit Dauidi, cum dormieris
4.Re.24 cum patribus tuis. Et Esaias. Omnes reges
2.Pa.27 gentium dormierunt. Paulus quoque ite
2.Reg.7 rum ait. Ergo qui dormierunt in Chri-
Esai.14. sto. Verum peccatores mortui dicun-
1.Co.15 tur. Sic Paulus ad Romanos ait. Si mortui
Rom.6. sumus peccato, &c. Et ad Ephesios, cum es
Ephe.2. semus mortui delictis. Et idem ait ad Co-
Colos.2 lossenses. Petrus quoque princeps Apo-
1.Pe.2. stolorum. Vt peccatis mortui iustitiæ
1.Ioa 3. viuamus. Et Ioannes. Qui non diligit manet in morte &c. [Et deridebant eum. Sciẽtes quod mortua esset.] Vnusquisque verba, quæ audit. Pro spiritu suo interpretatur. Loquebatur Christus metaphoricè, vocans somnum mortem iustorum quoniam ad quietem moriuntur: isti autem, ut bruti & carnales pro libidine suorum
Ioan. 3. intellectum illud interpretantur. Eodem modo loquutus est Christus cum Nicodemo de baptismo inquiens. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto non potest introire in regnum Dei. Ille vero homo rudis & carnalis, & rudius & cortice tenus dictum intelligẽs, dixit, Quomodo potest homo cum sit senex iterum nasci? Summus quippe labor est sapientibus coram rudibus verba facere, & dolosis hominibus: q. verba accipiunt non iuxta verum & genuinum sensum sed pro sui crassi & deprauati intellectus captu. Omnes autem prædicatores huic incommodo subiecti sumus. Nam quamuis ea, quæ dixeris, optima honestissimaque sint, ab hominibus uitiosis & captiosis ita torquentur ut plurimã decoris, & honestatis partem uideantur amittere, &c.

¶ Obseruandum hic est hanc derisionẽ magnam fidem fecisse huic miraculo: ex hoc enim apparet uerè esse mortuam. Ex eo nanque quod sciebant mortuam esse, ridebant, dicente Christo illam dormire.

¶ Discamus hinc non ægrè ferre si ab aliquibus irridemur: Nam Christus patiẽter se habuit cum istis derisoribus, & nihil eis respondit: sed tacens transiuit, & fecit, quod facturus uenerat, Hoc faciamus si uolumus esse Christi discipuli. Etenim qui se dicit in Christo manere: debet sicut ipse ambulauit, ambulare. Oẽs enim, qui piè volunt uiuere in Christo, necesse est vt ab impii uexentur & derideantur. Proprium enim malorum est bonos irri-
dere. Vnde in Prouerb. habetur. Ambu- Pro.14.
lans recto itinere, & timens Deum despi- Pro.29.
citur ab eo, qui infami graditur via, Et iterum. Abominantur impii eos, qui in recta uia sunt. Sed hoc te non moueat: quia vituperium bonorũ laus est, si ab impiis irrogetur: & è diuerso, laus uituperium, Malis enim displicere, laudari est. Non. n. potest censura aliquã habere autoritatẽ ubi qui damnatus est dãnat. Quapropter tã turpe uideri debet laudari ab improbis quam si ipso turpia laudarẽtur, ne igitur timeas irrideri ab iis, qui irrisione digni sunt: sicut nec Christus horũ uerba curauit. Nam quando mali irrident bonos de bonis operibus, quæ agunt: idem est ac si cæci uidentes deriderent, quia uident, & claudi incedentes, quia rectè incedunt. Vnde ipsa irrisio, irridẽda est. Quod si nemo sanæ mentis poterit non irridere claudũ, qui bene incedẽtes derideat: optimo iure ridendi & despiciendi sunt isti delusores, non imitandi. Quod si dicat aliquis, Derisio malorum præualebit, quia sunt plures: respondetur, Deum & sanctos in adiutorium bonorum contra malos descensurum. Vnde Psalmista ait. Qui habitat in
cœlis irridebit eos: & dominus subsanabit Psal.2.
eos. Nam non est vituperium solis, si noctua uel non aspiciat, uel despiciat illius lucem: neque est uituperium auri & argẽti si iumenta ea nõ habeant in pretio: quibus nihil, nisi fœnum pretiosum uidetur. Sic non est uituperiũ bonorũ si ab improbis despiciantur: imo, ausim dicere, neminem adhuc esse fœlicem, qui à turba nõ irrideatur: cui, dixi, optima quæque despicibilia, & abiecta videntur, ¶ Docemur secundo Christi exemplo nõ respondere de
risoribus, ne illos in maiorẽ insaniã pro- Esa.36.
uocemus. Vnde Ezechias rex Iudæ præcepit, ne responderet Assyriis, qui irridebãt Deum, & populum eius: ne in grauiores blasphemias prolaberentur. Quemadmo-

dum.n.aqua frigida in ollam feruore bullientem missa, eius æstum comprimit: sic silentium æstuantem blasphemorum & irrisorum hominum iracundiam, & malitiam intercludit. Ideo Ecclesiast. cōsulit dicens. Non incendas carbones peccatoris. Quapp psalmista ait. Cum cōsisteret aduersum me peccator obmutui, & humiliatus sum: & silui à bonis. Sed multi sunt, qui uerbulo vno læsi sexcenta maledicta & conuicia iaciunt. Vt.n. porticus Olympiæ artificio quodam uocē emissā septies reddebat: qua de causa heptaphonon uocabatur, eo q̄ non semel, vt Echo, sed septies acceptam vocem referret: sic plurimi vna affecti contumelia, septē rependunt. ¶Discamus tertio in bono incepto perseuerare, nec ab illo pp derisores desistere. Nam si aliquis studium suū cultui diuino applicat: statim à diabolo innumeris interpellatur modis. Sic Christo eunti, vt bonum opus, piumq; perageret, conata est mundi nequitia obsistere: ne facinus tam egregium perficeretur. Hæc enim est vna de astutiis diaboli, bonum inceptum uidelicet, in germine, & principio suffocare: Vnde per serpentem, religionem in paradiso incipientem, & quasi nascentem suffocauit. Quapropter in Ecclesiastico dicitur. Fili accedens ad seruitutem Dei sta in iustitia, & in timore: & præpara aīam tuam ad tentationem. Sed tu perseuera in bono incepto & procedēs viam inchoatam prosequere: exēplo Christi domini nostri, qui nihil impeditus ineptis derisionibus non cessauit, donec in locum peruenit, vbi adolescentula mortua iacebat. Vnde ait euangelista. [Ipse autem tenens manum eius clamauit dicens: Puella surge.] Qui sola voluntate illam suscitauit, tenuit manum eius, vt satisfaceret desiderio patris: qui secundum Matthæum dixerat. Impone super eam manum & viuet. Clamauit autē, ad ostendendum magnitudinem potestatis, quia clamor vox vehemens est. Ita ut ostenderet per fortitudinem huius uocis animā cogi ad corpus remeare. Sic se habuit in Lazari suscitatione. Clamauit autem imperatiuo modo quasi potestatem habēs, dicens: Puella surge. Non fecit autem orationem aliquam sicut Helias, & Elisæus.

Eccle. 8. Psal. 38 Gene. 3 Eccle. 2 Matt. 9. Ioā. 11. 3.Re.17

Et in hoc mirabantur magis Iudæi, sicut in doctrina, quia non prædicabat sicut doctor & expositor legis, sed sicut legislator, & tanquam potestatem habens, ut inquit Matthæus. Admirabantur turbę super doctrina eius: erat enim docens eos, sicut potestatem habens & non sicut scribæ eorum, & pharisæi. Hoc etiam modo suscitabat mortuos, & miracula operabatur tanquàm Deus: potestatem diuinam ostendens illo modo imperatiuo, ad cuius nutum omnia subiiciebantur, atque ideo sequitur. [Et reuersus est spiritus eius & surrexit continuo.] Nō poterat nanque aliter fieri iubente Christo, quare eo volente puella necessario erat surrectura. Reuersus est autem spūs eius ab occulto receptaculo suo ad corpus exanime Christo iubente, & angelo sancto (vt creditur) ducente. Fuit enim anima illius puellæ in aliquo receptaculo, eo paruo tempore, quo fuit inter mortem & suscitationem. [Et iussit illi dare manducare.] Hoc fecit ne putaretur esse phantasma: sed per hęc signa ostenderet veritatē resurrectionis, sicut in resurrectione sua, qui comedebat cum discipulis suis. Nā si ambularet, non constabat de vera resurrectione: quia poterat dæmon arripere illud corpus, & motu progressiuo: non tamen poterat facere has operationes vitales, vt comedere, loqui, videre, audire: quoniam hoc nisi ab animali, fieri nō potest. Et tamen si dęmon arriperet corpus puellæ mortuæ, illud non ideo animatum redderetur: quia dæmon non potest formaliter uniri corpori, sed tantum vt motor: & per consequens nec comedere posset, neque alias operationes vitales exercere. ¶Obserua autem Christum non dedisse cibum puellæ, sed tantum iussisse ei dari, pp duo. Primum ad tollendam suspicionem, ne forte puella putaretur non verè comedere: sed propinante Christo oculos inspectantium obcæcari, quo vera cibi sumptio appareret, cum tamen præstigiosa, & falsa esset, parentibus autem id munus præstantib. omnis dubitatio sublata est. Secundo quia facere volebat ea, quæ nemo aliorum facere poterat, quæ autem per alios fieri poteruēt, facere noluit: alii nanque poterant cibū & potum illi

4.Re.4 Matt.7. Luc.24 Ioā.21.

illi ministrare. Sed sequit. [Et stupuerunt parentes eius: quibus præcepit, ne alicui dicerent, quod factũ erat. Noluit ut oĩno ignoraretur puellam ab illo suscitatam fuisse: quia miracula non faciebat, nisi ad ostensionem diuinæ uirtutis], ideo nullũ eorum uoluit penitus latere. Sed uoluit Christus, ut miraculum hoc aliqualiter ad tempus occultaretur, & postea manifestaretur. Fecit enim miraculum, primo anno, quo cœpit prædicare in principio secundi: & restabant ei adhuc anni duo. Ideo noluit, ut hoc miraculum esset apertum, ne incitaretur pharisæorum malitia ad illum occidendum, quo eius opera & prædicatio intercluderẽtur: sicut factum est illo anno, quo morti traditus est. Nã tanta surrexit contra dominum inuidia, ut non auderet palam loqui aut ambulare. Ideo recessit à Iudæa in Galilæam, & iterum in regionem circa desertum in ciuitatem Ephrem. Itaque noluit modo talia miracula palam edere, quibus irritarentur magnopere contra ipsum Iudæi: quoniam ex Lazari suscitatione statuerunt Iudæi, Christum morte mulctare. Quod enim nunc, nisi Christus præcaueret, facerent. Qua de causa si in initio prædicationis suæ Christus dominus mortuos publicè suscitaret, occiderẽt eum ante tempus perfidi homines, nondum completis operibus, quæ ex prophetarum vaticinijs erant consummanda: vel saltem exularet, aut lateret longo tempore, aut se miraculosè defenderet, quorum quodlibet erat inconueniens. Ideo his de causis opera sua modo occultauit, posteà uerè publicè mortuos suscitauit, sicut filium viduæ in Naim, & Lazarum: quos astante vniuerso populo suscitauit. Nunc autem Christus voluit, vt suscitatio ista aliquanto tempore occulta maneret, vel saltem dubia redderetur: quod sufficiẽter factum est per modum istum occultationis, quem Christus seruauit. Sed quia noluit hanc suscitationem prorsus occultam esse, adhibuit quinque testes, qui opportuno tempore de hoc testimonium perhibere possent. Non autem tenebantur tacere, nisi quatenus Christus alium mortuum suscitaret publicæ. Quare cum suscitauit filium uiduę in ciuitate Naim, liberati sunt hi testes ab obligatione tacendi: quoniam ille coram omni populo suscitatus est.

Ioan. 7. Ioan. 11 Luc. 7.

¶ Aduertẽdum hic est, quoniam Christus paulo ante Genesarenum dæmoniacum voluit habere præconem miraculi facti, & diuinæ potentiæ: nam præcepit illi, vt miraculum euulgaret: at huic principi synagogæ iussit ne diceret, & illum noluit præconem habere, ut sic testaretur Deum humana prudentia aut sapientia parum vel potius nihil indigere. Ille dæmoniacus pauper homo erat, simplex, rudis, uilisque conditionis: Archisynagogus, diues, prudens, peritus in lege, sapiẽs ac potens: at diuina sapientia illum despectum dæmoniacum elegit in suorum mirabilium prędicationem, huic autem silentium indixit. Non enim in sapientia humana fundatur prædicatio euangelij, sed in diuina uirtute: nec diuites, potentes, aut sapientes elegit Deus, sed apostolos discipulósque homines piscatores & de media plebe, ac illiteratos. Ideo Paulus ait. Non multi potentes secundum carnẽ, non multi sapientes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat fortia & ignobilia mundi & cõtemptilia elegit Deus, & ea, quæ nõ sunt vt ea quæ sunt destrueret, ut non glorietur omnis caro in conspectu eius. Sunt muti arrrogantes, & superbi theologi q. quoniam peritiores in prædicando, & docendo sibi uidentur, existimant doctrinã suam orbi omnino esse necessariam, nec posse aliter ad salutem uiam patere. Verũ isti procul dubio longè erant. Quamuis enim concionentur, legant, aut scribant ingẽtia librorum uolumina: bene tamen sine illorũ ope ecclesia poterit stare. Deus enim nullius indiget auxilio. Fuit enim Aug. summus doctor Christianæ ecclesię: non tamen illi usque adeo necessarius, ut ab illo uniuersus reipublicæ Christianę status penderet. Quamobrem, & si nunquam natus fuisset, non propterea esset imminuta religio catholica. Fuit etiam Paulus maximus orbis prædicator, hic tamen tempore quo prædicationis summa erat necessitas, uinctus fuit duobus annis, & sic cessauit nunc illius doctrina. Ne igitur superbias, neue te magnificias

2. Cor. 1 Act. 24

cias credens omnes doctrina tua indigere sine te enim optimè agemus, qđ si obieris. Deus alios producet, quin & de puluere terræ potens est summos viros suscitare, quibus tu tertio die obliuionis tradaris. Ideo conclusit Apostolus in prædicta autoritate inquiens: Vt non glorietur omnis caro in conspectu eius, Qui plura à Deo beneficia, q̃ alij, accepimus, maiori ad Dei cultum alijs, deuincti vinculo tenemur: quamobrem oportet simus supra omnes humiles, pij, & timentes dominũ: propè enim adest tempus, quo corpore vitàque exuti seuerissimam reddemus talentorum, id est: donorum Dei quæ acce-
Mat. 25 pimus rationem, & quando illis vsi fuerimus: quibus vtinam in damnationem nostram non abutamur.

¶ Secundo discamus non reuelare proximorum nostrorũ secretos defectus, nè
Luc. 7. ve eos in publicum efferre. Filius viduę cũ
Ioan. 11 mortuus efferretur, ad portam ciuitatis positus fuit: vbi ab omni populo esse defunctus iudicabitur. Lazarus itẽ publica solennique pompa tumulatus fuerat. Istæ igitur mortes quoniam constabant, non vetat Christus, ne manifestentur. Quoniã quotiescunque mors publica est: id est, quotiescunque proximus tuus ea licentia in peccando se habet, ut nemini non sit notum, ipsum esse uel vsurarium: vel concubinarium, aut alio quouis modo peccatorem: impunè tu etiam de illius peccato loqui poteris. At verò peccatum occultũ cur manifestabis? Cur mortem proximi secretam efferes? Cur inscienti, & ignoranti occulta ꝓximi tui vitia prodes? Sed multi sunt vanissimi homines, qui tãquã ciuitas sine muris, vas sine operculo, equus sine fræno, nauis sine clauo, domus sine foribus: sic illi nihil pensi, nihil probitatis, aut prudentiæ habent. Verum homines isti proditores, & infidi, quæcunq; sciunt, in publicum enuntiant, & cum iactura animarum suarũ fratres infamant ignominiàque afficiunt, stultissimi dicendi sunt, siquidem proximis non sine incõmodo suo nocere uolunt. De quibus ad li-
Eccl. 19. teram ait Ecclesiasticus. Sagitta infixa femori canis: sic uerbum in corde stulti. Canis enim sagitam infixam femori suo habens non quiescit donec remoueat illam ita nec stultus quiescere potest, donec maledictum, quod de proximo suo audiuit, aliis dicat. Præterea sicut canes non solum carnes comedunt, sed etiam ossa rodunt: sic isti non solum carnalibus hominibus detrahunt, uerum etiam spiritualibus. Et præterea quemadmodum canes in macello morantes sanguinolenta habent labia, & sanguini insidiantur: sic isti sanguine proximorum madidi, in ore suo peccata aliorum portant. Vnde ad eos pertinet illud Prouerbiorum, Insidiemur Prou. 1.
sanguini. Quoniam igitur obitus istius puellæ occultus erat, unde mortem occultam resurrectio occulta fuerat consecuta: ideo Christus iubet, ut occultetur. Disce hinc peccatum proximi tui, ad pœnitentiam conuersi celare, Quod si conuersus non est, poteris quidem illum secreto admonere, ut à peccato exeat, quod si parum promoueris, seruabis ordinem à Christo in euangelio traditum, quem Mat. 18
nos exposuimus in capite decimo septimo huius. Verum si post peccatum uitam correxit quid opus est prælato aut cuiquam dicere? Ita hæc mortua est, & resurrexit intra domum suã: quare præcipit dominus, ne manifestetur, &c.

¶ Tertio discamus omnem prorsus arrogantiam & inanem gloriam contemnere, ne uelimus bona opera nostra omnibus esse nota, ab omnibusque laudari. Imo potius ea Deo reseruemus: qui cũ ea optimè omnium nouerit, ea poterit laude & præmio digno afficere. Vt hoc igitur doceret Christus præcepit miraculum tacere: quod idem in leproso fecit: quem curauerat. Dixit etiam præcipiendo, ut nulli diceret miraculum, sicut in quinto capite huius iam uidimus & enar Luc. 5.
rauimus quomodo fugienda sit arrogantia & uana gloria, & omnia opera nostra propter Deum facienda.

¶ Denique docemur & quarto Deum non esse personarum acceptatorem, sed equissimuũ auditorem omniũ, tã pauperũ, q̃ diuitũ, Iudæorum & Gentiliũ: si modo crederint. Vnde Petrus dixit, In verita Act. 10.
te comperi, quia Deus personarum acceptor non est: sed in omni gente qui timet eum & operatur iustitiam acceptus est illi. Aequa enim benignitate accepit

Chri-

Christus mulierem pauperculam, & uenit in magnificas Iairi principis synagogæ ædes. Eodem etiam pacto nos pauperes uel diuites æqua benignitate, & misericordia excipiet: si humili & contrito corde ad ipsum venerimus. Festinemus igitur ad Christum dominum, omnes, quotquot in aliqua calamitate & angustia sumus.

¶Docet præterea hęc historia Christianorum bonorum mortem, non esse nisi somnum quendam. Ideo Ioannes audiuit uocem de cœlo dicentem sibi: Beati mortui, qui in domino moriuntur. Amodo iam dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis. Apo.14

¶Demum docet quantum profectum faciemus, quantumque commodum accipiemus, si ad Eucharistiam, ut decet, accesserimus: quandoquidem hæc mulier ad tactum tātummodo uestimentorū Christi, sic sanata est. Sed iam nunc finem faciamus huic capiti, tempus exigit. Quam obrem ad subsequentis capitis explanationem accedamus, Christo Iesu domino nostro auxilium suum præstante, qui benedictus in secula viuit, & regnat cum Deo patre, & spiritu Sancto in gloria sempiterna: ad quam omnes miserrimos peccatores post hoc exilium producere dignetur. Amen.

CAPVT IX.

NTER Dei magnalia obseruatione, & cōsideratione dignū esse existimo modū, & ordinē quo Deus salutem nostram operatus est: Poterat eñi Deus qui omnia ex nihilo creauit, utens sua omnipotentia totum mundum ad se conuertere sine adminiculo apostolorū neque hominum aliquorum: sed sicut in cœlestibus per angelos multa operatur, ita in terra elegit apostolos, prophetas, & doctores, per quos populum erudiret. In hoc certè suam benignitatem ostendit, qui tam dulciter & benignè homines allicit: suamq; sapientiam declarauit, qui totum mundum per discipulos simplices & pauperes edocuit. Itam in capite sexto huius euangelij uidimus quomodo Christus dominus ex multitudine suorum discipulorum segregauit duodecim, quos apostolos nominauit: nunc autem eos honorat mittens illos ad prædicādum & tradens potestatem ut miracula facerēt, ideò que sequitur in contextu. [Conuocatis autem Iesus duodecim Apostolis dedit illis uirtuem & potestatem super omnia dęmonia & ut languores curarent.] Ostenditur hic deitatis Christi excellentia, qui non solum ipse facit miracula sed discipulis concessit hanc autotitatem: quæ tanta est, ut facile superet omnem naturam. Si enim super terram non est potestas quæ dæmonibus comparetur: planum fit, ut Christus dans potestatem super spiritus, det & super omnem terram. Habent ergo apostoli potestatem super cœlos, elementa, & super omnem carnem, quantum necesse est ad negotium euangelij: quod ipsa experientia monstrauit. Hæc autem potestas nō fuit absoluta in apostolis ut possint quidquid uellent super dæmones, sed solum ut possint eos è corporibus eiicere ut in Matthæo dicitur. Dedit eis potestatem spiritum immundorum: ut eiicerent eos. Non enim poterat quidquid uellent super eos, scilicet, claudere eos in abyssum uel potestatem tentādi homines: imo nec facere quod ipsimet apostoli non tentarētur: nam Iudam (cui etiam data est hæc potestas) tentauit Satanas, & post buccellam introiuit in illum: & Petrum etiam ualde tentauit, & omnib. illis dixit Christus. Ecce Satanas expetiuit vos vt cribaret uelut triticum, &c. ¶ Aduertendum quod ista potestas non fuit in apostolis aliqua qualitas siue uirtus actiua existens per quam possent aliquid facere quod prius non poterant: quia potestas faciendi miracula est infinita, ideo homini non potest dari ita quod efficiatur aliquid ipsius hominis, sicut potentia uisiua est aliquid hominis: nam tunc homo efficeretur Deus, quod est impossibile. Præterea si talis ptās esset uerè in apostolis, possent quandocunque uellent, miracula facere: sed non poterant quia post collationem istius potestatis oblatus est eis dæmoniacus & non potuerūt

1.Cor.1 Iob.14. Mat.10 Luc.22.

eum sanare ut infra uidebimus in hoc ca-
Mat. 17 pite, & Matthæus & Marcus enarrant. Nõ
Marc. 9. ergo erat ista potestas verè aliquid in apostolis sicut character est in sacerdote, qui quantumcunque impius sit, consecrat si uult: Sed ista potestas verè in Deo erat, q faciebat miracula, sed concessit illam apostolis taliter quod quandocunque ipsi inuocarent nomen Christi ad operationem alicuius miraculi, statim illud fieret, si peterent cum fide, aliàs non: sicut dæmonia co illo non præstiterunt sanitatẽ (vt Christus eis dixit) propter suam incredulitatẽ. Hanc potestatem tãtum dedit Apostolis & non aliis: & licet Christus concesserit aliis qui fidem habuerint, ut habetur infrà
Mat. 21 & in Matthæo: quia omnis qui habuerit
Luc. 17. fidẽ sine hæsitatione miracula faciet: hanc fidem nunc dedit apostolis, & illam conferendo insinuabatur cõferre eis potestatẽ faciendi miracula, Cæteris uero non dedit hanc potestatem, quia non contulit eis istam fidẽ. Ideòque non erat alia potestas data Apostolis, ut miracula ederent, quæ esset in eis aliqua potentia actiua: sed solum ista fides, per quam uolentes poterãt ea facere. Aliquando autem deficiente in eis fide, defecerunt & miracula. ¶ Rursus obseruandum, quod uirtutem dicit & potestatem dedisse, quia discrimen est inter uirtutem & potestatem. Virtus enim est in miraculis faciẽdis, & potestas in dæmonibus eiiciendis, propterea dicit quod misit illos ut dæmones expellerent & languores curarent, quia ad utrunque faciendũ dedit eis potestatem plenariam. Fieri quidem solet ut nonnulli huius mundi principes famulos ad itinerãdum mittant, nec præbent illis necessaria ad uiam perficiendam: ututuntur enim eis ueluti mancipiis & abiectis seruis. Similiter & reges erigunt homines ad suprema officia & dignitates nec tamen eis cõcedunt nec præstare possunt uirtutem nec merita quibuscum dignitatem, ad quam assumuntur, exerceãt. Non sic Deus, non sic, imo Apostolis suis ad culmen Apostolatus uocatis, uirtutẽ & potestatem ad dæmones eiiciendos languoresque curandos plenissimè concessit. Differunt uero languor & infirmitas: nã languor morbus inueteratus est, atq; difficilis ad curandum: infirmitas uero, pro quocunque assumitur morbo. Vt ergo insinuaret, quod morbos periculo mortis ꝓximos & uicinos possint curare & inueteratos, explicuit languores. Vide etiam quod sapientissimè dedit eis potestatem faciendi miracula, ut per ea fides persuaderetur hominibus: licet.n. hoies ducti ab spiritu sancto & illuminati lumine fidei credãt, nihilominus ad stabilitatẽ credendorum necesse fuit miracula edere, non enim moueretur homo ad credendum nisi miraculorum testimonio adductus, præterea, in hac donatione apostolis facta vehementer humiliata est altitudo diabolicæ superbiæ, dum hominibus literis destitutis atq; simplicibus piscatoribus & egenis super omnia dæmonis est potestas distribua. Sic enim decuit superbiam dæmoniorum opprimi & deiici: & iuste luunt pœnas, quia factum est ut illi qui maiestati immensæ assimilari intendebant, pauperculis piscatoribus subiicerentur. Principes & huius mundi reges cum ministros uel dilectos ad aliquod munus uel honorem promouendos decernunt solent quidem erga illos quibus præficere decreuerunt quam plurimum honorare & auxilium præstare: & hoc sanè ut erga subditos talia uidentes magno precio habeantur, ipsique illos reuereantur. Sic dominus uolẽs instituere Iosue in principem dixit Mosi.
Tolle Iosue filium Nun, & pone manum Nu. 27.
tuam super eum, qui stabit coram Eleazaro sacerdote & omni multitudine, & dabis ei præcepta cunctis uidentib. & partẽ gloriæ tuę ut audiat eũ omnis synagoga filiorum Israel. Sic etiam & pater æternus cum Christum doctorem cœlestem in orbem misit, qualiter eum commendet, au
di. Hic (inquit) est filius meus dilectus, ipsũ Mat. 27
audite. Similiter Christus cum apostolos ad prędicandum mittit honorat eos: dans eis hanc potestatem. Docet locus iste homines nõ ex meritis sed ex vocatione diui
na eligi. Ita in Genesi dicit Deus de Esau Gen. 52
& Iaco. Maior seruiet minori. De his egre Rom. 9.
gie disserit Paulus ad Romanos. Esaias e- Esai. 19.
tiam Dominus ab vtero uocauit me, de 2. Cor. 3
ventre matris meæ recordatus est nominis mei. Sic apostolos elegit à mundi initio, ut idoneos faceret ministros noui testameti, & apostolatus honore decoraret.

Verum

Verum ut scias ad quid dederit eis hãc potestatem, audi euãgelistam. [Et misit illos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos.] Perpende hic uerbum misit, alias enim absque electione & potestate non licebat, nec licet modo nisi mittantur. Vnde Esaias dixit Deo. Ecce ego, mitte me. Cui dixit dominus. Vade & dic populo huic, &c. Ideo Paulus, Quõ prædicabunt nisi mittantur? Et de his qui munus prædicationis ambiunt, & se in illud intromittunt, ait dominus. Ipsi currebant, & ego non mittebam eos: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant. Tales quidem Apostoli non erant: atque ideo Apostoli appellati sunt, quod idem est quod missus: missi enim sunt, ad prædicandum. Vnde Paulus: Non misit me dominus baptizare, sed euangelizare. Tu ergo non more pseudo prophetarum sed apostolorum non te ingeras officio prædicationis nisi uocatus. Præterea missi non sunt Apostoli ad prædicandum parua, imo potius magna, hoc est regnum Dei: quod est diuina gratia, uera doctrina, & æterna gloria: non terrena promittens, sed cœlestia. Moses quidem atque prophetę non promittebant regnum cœlorum, licet sancti ueteris legis meruerunt illud & leges Mosi obseruantibus datum est post Christi mortem. Age iam concionator uerbi Dei, prædica regnum Dei, & de ipso doce: non uerò placida, nec auditoribus delectabilia quibus ad risum moueas populum. Munus quippe euangeli prædicatoris est uera prædicare & non mendacia, & ad planctum audientes mouere, non autem ad risum. Lege Hieronymum ad Nepotianum scribentem. Discant etiam nostri temporis episcopi qui successores sunt apostolorũ, uerbum Dei prædicare, iuxta normam sacri concilij Tridentini ex presse illis pręcipientis ut prædicent per seipsos: ideòque Paulus pręcipit ut eligantur episcopi qui sint idonei ad docendum, siquidem proprium munus eorum est docere. Apostoli quidem ut instarent uerbo Dei elegerunt septem diaconos qui ministrarent in opere externo. Sed proh dolor quam peruersè se nunc res habet: episcopi enim ipsi occupantur in exterioribus & negotiis secularibus, & munus episcopale quod est proprium ipsorum exercetur ab his qui non tantæ sunt dignitatis quales sunt monachi ac egeni clerici. Quare rogo expoliauit Dauid Saulem scypho & hasta, nisi q̃a ille dormiebat? Similiter quia prælati dormiunt & ociantur, surripuerunt monachi prædicationis munus, quod proprium episcoporum est: & in ipsis uigilantibus remanet. Sed de his alias.

[Margin: Esa. 6. — Ro. 10. — Iere. 23. — 1. Cor. 1 — Concil. Tri. sess. 5. — 1. Ti. 3. — Act. 6. — 2. re. 26]

¶ Secundo mittuntur hic apostoli non solum ut munus prædicationis exerceant sed etiam ut miracula edant & ad languores curandos. In confirmationem ueritatis quam prędicabant miracula faciebant, atque ideo doctrina apostolorum infallibilem ueritatem in se continebat: quia cum solus Deus autor sit miraculorum, primàque ueritas cui non possit subesse falsum, impossibile erat mentiri in doctrina quam Deus tantis miraculis approbabat. Igitur ut mundus eis adhiberet fidem miracula operabantur, quæ nunc superuacaneum esset illa edere, quia iam creditur his quæ de Christo prędicantur: & si talia miracula fierent, potius infirmarent fidem quam adiuuarent. Perinde ac siquis habet in iudicio aliquid sufficienter notum & probatum: si rursus uellet illud probare, per hoc redderetur negotium dubium acsi probatione indigeret. Similiter in nostro casu si nunc per miracula rursus fides probaretur, esset ostendere quod adhuc de ea non constabat, essetque tollere ei suam dignitatem, satisque periculosum esse. Nec desunt modo miracula & si inuisibilia quæ à concionatoribus diuino afflante numine fiunt: idque sanando ęgritudines animę & infirmos curando ab spiritualibus infirmitatibus. Sed ulterius procedamus. Et ait ad illos. Nihil tuleritis in uia neque virgam, neque peram, neque pecuniã, neque duas tunicas habeatis. Prohibet hic dominus pręsidium tẽporale: docẽs cõcionatorẽ soli Deo debere inniti, iuxta illud, Omnem solicitudinẽ uestrã proiiciẽtes in eũ quoniã ipsi cura est de uobis. Et psalmographus, Iacta cogitatũ tuũ in domino, & ipse te enutriet. Aduerte q̃d in hoc nõ prohibet studiosam prouidentiã, sed

curiosam

curiosam & superfluam solicitudinem. Sic & alibi dominus ait: Nolite soliciti esse animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro, &c. Et iterum. Nolite, soliciti esse in crastinum: crastinus enim dies solicitus erit sibi ipsi. Sufficit diei malitia sua. Solicitudo enim superflua temporalium & cupiditas eorum, maximè impedit veritatem prædicationis: nam qui talia quærunt sequuntur viam Balaam, qui mercedem iniquitatis amauit, vt ait
Nu. 22. 1. Pet. 2 Petrus. Nō autem sic Paulus, qui Thessalonicensibus scribens ab Athenis ait. Nō
2. Th. 2. fuimus in sermone adulationis sicut scitis, neq; in occasione auaritię, Deus testis est. Sciebat enim quod ex hoc iram Dei prouocabat, sicut dicitur. Principes eius in muneribus iudicabant, & sacerdotes eius in mercede docebant, & prophetæ eius in pecunia dominabantur. Ideo
Mich. 3 subditur. Sion quasi ager arabitur, & Hierusalem quasi aceruus lapidum erit, & mons templi in excelsa siluarum. Christus dominus uehementer paupertatem amauit, & relinquens in hoc seculo suos vicarios voluit etiam paupertatis amatores eos esse: quocirca aurum, argentum, æs illis prohibuit. Placuit Christo Saluatori ecclesiam suam supra firmam petrā fundare, & non supra terram: quamobrem discipulos pauperes & alienos longè a curis rerum temporalium esse uoluit: modicum enim pulueris aut paleæ cessare facit oculum ab officio suo, ideoque placuit ut pauperes essent, quia paupertas expedita est, nullisque curis implicata. Et sic cætera corporis membra ad officia conueniant, oculus tamen vnicum habet officium, & contactum terræ maximè timet. Eodem modo ecclesiæ oculus contemplationi legis diuinæ intendere debuit: ob idque à terrenis istis maximè separari. At nunc in multis ecclesiasticis viris magis occupata est ecclesia in temporalibus, quàm olim synagoga: nam plures ecclesiæ ministri potius Mosi discipuli esse eligunt, quam Christi, quia temporalia inordinatæ quærūt: quæ Moses promisit. Sed uerè Christi discipuli illi censendi sunt qui spiritualia appetūt, ter terenaq; despiciunt. ¶ In eo autem qđ dicit neq; duas tunicas habeatis, superfluitatē prohibet, nō necessariū vestimentū, nam Christus duplicem habuit uestem, quia præter tunicam inconsutilem super quam missa est sors, habuit alia uestimen Ioā. 19.
ta quæ fuerunt diuisa. Sic D. Hierony. ad Hier. q.
Hediuiam ait, quod quicquid corpori no 1. ad He
stro sufficere potest & humanæ succurre li.
re imbecillitati, hoc unica appellanda est tunica, & quicquid in præsentibus alimētis necessarium est, hoc vnicus diei victus appellatur. Ita necessarium iuxta imbecillitatem uniuscuiusq; vocatur vnū, superfluum uerò duplex: nam si de vnita tantum tunica intelligendum esset, qūo Pe- Act. 12.
trus contra dn̄i iussum fecit duas tunicas habens tum zonam, tum etiam calciamēta? Et Paulus ēt ait Timotheo. Penulam 2. Ti. 4.
quam reliqui Troade apud Carpū ueniēs affer. Ecce penulam vnam habebat extra se, & alterā portabat. Et ideo illud quod Matt. 3.
Ioannes dixit, qui habet duas tunicas, det Luc. 3.
vnam nō habenti, quod superfluum ero- Luc. 11.
gare pauperibus intellexit: ac si cū Christo diceret. Quod superest date pauperibus. Sed ad sequentia. [Et in quamcunque domum intraueritis, ibi manete: & inde ne exeatis.] Quasi dicat: Contenti estote illo hospitio, & propter melius inquirendum ne exeatis ab illo: nam sicut in Ecclesiastico habetur, uita nequam ho Eccl. 19
spitandi de domo in domū. Mutatio. n. hospitii denotat impatiētiam in eo, qui modica existente causa mouetur, & non potest quiescere, iuxta illud. Hæc dicit dominus populo huic, qui dilexit mouere pedes suos & non quieuit, & domino nō placuit. Alienum enim à concionatore Iere. 14.
domos cursitare, & immobilis hospitis iura uiolare. Prohibet itaque hic dominus discursum leuitatis, & inanem loci mutationem: stultus namque (vt Ecclesiasticus ait) vt luna mutatur. Aduertendum autem quod hoc non de quacunq; domo esse intelligendum existimo, sed de hone-
sta domo: nam in Matthæo dicitur: In Mat. 10
quamcunque ciuitatem intraueritis interrogare quis in ea dignus sit, scilicet vestro ingressu, uidelicet ut sit laudabilis famæ & probatæ vitæ: ne ex hospitis vestri corruptis moribus uita uestra infamiæ macula notetur, & alii a vobis scandalum passi, vestram paruipendant doctrinam.

[Et

Et quicunque non receperint uos exeuntes de ciuitate illa etiam puluerem pedũ vestrorum excutite in testimonium supra illos.] Flagitium est pauperes uirtuti deditos quales Apostoli & Christi discipuli erant, hospitio non excipere: quam obrẽ eos derelinquere præcipit Christus. Vnde

Nu. 16. dominus per Mosem populum suum allo quutus est Recedite à tabernaculis hominum impiorum, nolite tãgere quæ ad eos pertinent: ne inuoluamini in peccatis eorum. Esaias quoque: Recedite (inquit)&

Esai. 25 exite, & pollutum nolite tangere. Non autem solum recedere, sed excutere puluerẽ

Ma. 10. pedum præcipit Christus in testimonium quod nolebant recipere neque audire, ob idque (iuxta Saluatoris sñiam) tolerabilius erit terræ Sodomorum quam illis. Secundò illud fiebat ad significandum, quod nihil commune cum illa urbe habere volebant: & per hoc, terrorem dãnationis habitatoribus incuterent: vnde nec puluerẽ (quæ res minimè erat) adhuc secum à tali gente & populo deducere uoluerunt. Hoc etiam fecisse Paulum & Barnabam

Act. 13. scriptura commemorat: qui excusso puluere recesserunt. Apostoli uerò non portabant calciamẽta sic clausa ut nostra, sed tantum soleas, ut uidere est in Marci euã

Mar. 6. gelio: qua propter tollentes soleas de pedibus collidebant eas ad inuicẽ super ciuitatem. Faciebant hoc primo in platea, ut omnibus cõstaret id quod fiebat: & quia exeuntibus illis extra urbem usq; puluis etiam ad hærebat, excutiebant iterum extra urbem, ut nihil de ciuitate illa exportarent. Egressi autem circuibant per castella euanglizantes & curantes ubique. Per castella dicit ad ostendẽdum loca & si exigua sint non ideo propter habitantium penuriam negligenda, imo uisitanda & docenda: cum ualde utile sit, & Deo pergratum, & unum tantum conuerti. Non sic nostri temporis cõcionatore quẽ multi, qui magnas ciuitates quęrunt, & circuunt aulas regum & magnatum & principum domos ut nomen & famam possint adipisci & gloriam mundi ambiunt: uitam agentes ubi uini generosi, uolatilium, atque delitiarum est abundantia: nihil de animarum salute curãtes. Præterea multa inuenies oppida & castella ab agricolis & pauperibus habitata (non loquor apud Indos nec oras remotas, sed de nostra Hispania q̃ tot ditissimos episcopos alit, theologos, & uiros literatos) ubi iam per lapsum triginta & quadraginta annorum, nec isti nec ipsi uerbum Dei docuerunt, neque illi ab ipsis audierunt, nec episcopi ad talia loca deuenerunt, eo quod non delitiosa sed arida sint. Nonne Christus pro istis pauperculis & humilibus sanguinem fudit & mori dignatus est, sicut & pro animabus regum & principum, &c.

¶ Secundo dicitur hic quod curabant ubique locorum corpora langui da sine personarum acceptione: Ioannes etiam testa tur quod baptizabant: Disce ex hoc loco Iaon. 4. non superbire nec extolli pro ullo gratiarum genere aut doctrina: Iudas nanque prædicabat, baptizabat, dęmonia eiicebat, & plura signa fecit: nihilominus à tãto honoris culmine delectus est, & ad inferos damnatus descendit. Sed de his alibi non- Cap. 6. nulla diximus. [Audiuit autem Herodes huius. tetrarcha omnia quę fiebant ab eo, & hæsitabat, eo quod diceretur à quibusdam: quia Ioannes surrexit à mortuis: à quibusdam uerò quia Helias apparuit, ab aliis autem quia propheta unus de antiquis surrexit.] Audiuit quidem Herodes miracula quæ Christus per se & super suos discipulos operabatur, quia fama Christi vndique diffundebatur: nam ut Matthæus ait, abiit opinio eius in totam Syriam & obtulerunt ei omnes male habentes uariisque languoribus oppressos. Cum audisset (dicit hic Lucas) quod hæsitabat: sed Matthæus & Marcus dicunt quod affirmauit esse Ioannem. Sed nulla est contra Matt. 4. dictio: nam Herodes primo hęsitauit pro Mat. 14 pter rumorum uarietates, sed postea credidit Iesum esse Ioannem, sicut & alij qui Mar. 6. dam propter uitæ sanctitatem & famæ eminentiam, & quia per apostolos baptizabat. Nec dixerunt quod Helias resurrexit, sed quod apparuit, quasi de paradiso reuersus quia sciebãt, illum non esse mortuum, sed translatum. Hi ergo putabant Christum esse Heliam propter miraculorum potẽtiam & iustitiæ zelum. ¶ Aduertendum quod hęc quę Lucas hic narrat facta fuerunt in ultimo anno predicationis domini nõ enim ab initio audiuit Herodes

rodes de Christo, quia principes & magnates tardè audiunt, tardique sunt ad discendum. Prius quidem prædicator totam replet plebem sua doctrina, quam ad aures principum perueniat uox eius: hi enim parum curant de concione & verbi Dei auditione. Si tamen ad hoc mouentur, raro id quidem, ad summum in aduẽtu & quadragesima: & hoc non ex voluntate & amore audiendi, imo potius ex verecundia vulgi & cæterorum, ne ab ipsis praui & iniqui reputentur. Itaque minor istorum cura, & solicitudo est de audiendis concionibus, & sic serò uenit ad suas aures. Et aliud malum occurrit in hoc: nã cum ex concionatoribus nõnulli ad illorum honores & amicitiam respiciant de hoc minimè obiurgant: imo vero placentia eis dicere intendunt, & sic nunquam corriguntur. Celebrem illam Niniuẽ iam
Ionæ. 3. Ionas prædicatione repleuerat, antequã ad aures regis ciuitatis illius verbum Dei
Gen. 12 peruenirer. Non sic de caducis rebus &
Gen. 20 pulchritudine vana. Nondum enim Sarra ingressa fuerat Aegyptum, cum iamiam eius pulchritudo laudatur apud Regem Pharaonem. Simillter fuit laudata corã Abimelech Rege Geraris. Ministri enim & serui principum iuxta ipsorum appetitum loquuntur, & laudant id quod illi amant. Vnde citius inquirunt vbi habitet pulchra fœmina, vt principii enarrent, q̃ vbi prædicet utilis concionator, &cæt. [Et ait Herodes. Ioannem ego decollaui, quis autem est iste de quo ego talia audio?] Quamuis multi multa dicerent de Christo, Herodi tamen magis vera visa est sententia eorum qui dixerunt Ioannem resurrexisse à mortuis, & sic affirmatiuè asserunt. Quem ego decollaui, Ioannes ipse est: surrexit à mortuis & uirtutes operantur in illo. Dubitationem Herodis solus Lucas refert, sed sententiam eius alij duo scilicet Matthæus & Marcus: vt sæpè solet vnus Euangelista supplere quod alius prætermtitit.

¶ Hoc autem credidit quia Herodes, & Iudæi putabant sanctos post suam resurrectionem maioris esse potestatis, quâm fuerant uiuentes, & ideo licet Ioannes uiuens miracula non fecisset, poterat illa edere post resurrectionem. Et in hoc non errabãt, quia multo fortiores & pulchriores erunt sancti susceptis dotibus gloriæ, tàm animę quàm corporis, quàm hic fuerant. Laus tamen Christo erat maxima eo, quod credidit Herodes, quod nullus uiuentium ea facere poterat, quæ Christus fecit: sed oportebat à mortuis aliquẽ eximia sanctitate pollẽtem surgere. Quare tres euangelistæ hoc literis mandauere veluti altissimum Christi testimoniũ, quod facere non consueuerunt, nisi in his quæ valde necessaria esse intellexerũt ad ostensionem gestorum Christi. Credidit etiam Herodes Ioannem præstantiorem cæteris esse, ideoque audito eo multa faciebat, vt videre est in Marci euangelio. Præterea dicens, Ioannem ego decollaui, culpam propriam fatetur non ad pœnitentiæ humilitatem, sed in damnationis suæ testimonium: ita vt ei dici possit quod olim Dauidem dixisse Amalechitę scriptura commemorat. Os tuum locutũ est aduersum te dicẽs. Ego interfeci Christum domini. Illa queatus est enim Herodes verbis oris sui: & ex eius iudicabitur. Matt. 6. 2. Reg. 1
Vide etiam quàm præpostera sint impiorum iudicia. De Ioanne enim qui nullis claruerat miraculis credit Herodes reuixisse, & Iesum qui tot miraculis ostendit virtutem suam pertinacissimè negãt surrexisse, & apostolis nec custodibus sepulchri fidem adhibere voluerunt. Sed procedamus. [Et quærebat videre eum.] Si quæsisset sicut Zachæus videre, illũ profecto vidisset, sed iste non quærebat uide Mat. 28
re illum ut conuersus bonus fieret, sed vt Luc. 19.
suæ satisfaceret curiositati, ob idque non meruit uidere eum, & Christus non fecit illi sui copiam Vnde in Prouerbiis habe- Pro. 14
tur. Quærit derisor Sapientiam & non inuenit. Perpende quomodo quærendus sit Iesus vt illum possis inuenire: nempe non ex curiositate & vanitate, sed dilectione & amore. Sic quæsiuit illum sponsa in Canticis, & inuenire meruit. Et do- Cant. 3.
minus. Quæretis me (inquit) & inuenie- Hier. 29
tis: cum quæsieritis me in toto corde vestro. Verùm, si iste Herodes tantopere Christum videre cupiebat? Quis prohibebat? In Galilæa tunc temporis dominus ambulabat: minimo ergo labore & facillimo negotio poterat illum quærere &

videre

videre:at licet illum uidere cupiat non videt,eius ignauia in causa existente. Quærit videre Christum nec tamen vult facere gradum nec se mouere ut illum uideat: quod facere posset si vel modicum uellet laboris sustinere. Plures huic simili mos inuenies qui Deũ uidere uolũt ipsoque frui:nec tamen in eius gratiam quidquam ferre ac pati uolunt. Filii Israel libenter arripuerunt iter profecturi in terram promissionis ut illam possiderẽt: sed cœpit tædere populum itineris & laboris, ideoque renuebant. Multi eodem modo volunt Christum videre: veruntamen laborem propter Christum subire nolunt, quemadmodum Herodes, cum tamen videant quòd amici Dei non nisi magnis laboribus & tribulationibus beatitudinem sint adepti. [Et reuersi Apostoli narrauerunt illi quæcunque fecerunt.]Fidelitas illorum apparet, quippe qui ad diuinũ cõsortiũ sicut columba Noe redierunt: ipsi enim veluti columbæ simplicitate præditi erãt. Ostenditur etiam eorum fidelitas quia nihil Christum dominum latere uoluerunt:sed narrauerunt omnia quæ gesserant,nõ vt eũ erudirẽt, cuius oculis omnia nuda & aperta fatetur scriptura:sed vt insinuarent se etiam nolle latere, si abscõdi possent. Narrauerunt etiam quia de rebus probe gestis proprium commodũ non quærebant,sed omnia in Deum referunt,iuxta illud Apostoli, Omnia in gloriam Dei facite,sine offensione.Sequit̃ in contextu. [Et assumptis illis secessit seorsum in locum desertũ qui est Bethsaidę.] In desertũ inquit noster Euãgelista quod secessit dominus, tradens in hoc Apostolis & eorum in eodem munere successoribus, exemplum: quia cum munus illud versandum erat inter homines, in qua cõsuetudine non potest non aliquantum distrahi prædicatorum animus: idcirco oportet, ut uerbi Dei prædicatores secedant interdum,& ad solitudinem tendãt: vbi Deum alloquentes ab eo accipiant quod rursus aliis impartiantur. Verùm si ii qui semper in spiritualibus occupantur opus habent recessu ac solicitudine: quanto potiori iure illis est necessarium qui tota dia terrenis negotiationibus & huius uitæ curis occupantur? Agricolæ enim non singulis annis perpetuo opere agros fatigant,vt quotannis fructum ferãt: sed cessare eos faciunt ut ex illo interuallo & requie fœcundiores & copiosiores reddant fructus. Sic & nos si terrenis occupationibus interdum pepercerimus,multo fœlicius nobiscum agetur etiam circa ea quæ ad egentem uitam pertinent. Præterea non sunt hic ciuitates & oppida non delitiæ,&c. Hunc locum elegit dominus vbi pascat suos.Tale enim domini ingenium est,ut præsto sit ubi minus remedii speratur.Ex eo quidem patet,nam Iudæos in deserto manna cœlesti cibauit, Dauidi apparuit in terra deserta & inaquosa: & Helias pascitur à coruis in deserto.Ex his quidam deduci potest eos diuinæ gratiæ participes esse qui mundi tumultum & strepitum fugientes, solitudinem & quietem amplectuntur. Quapropter Mosi non dabatur uidere Deum donec in desertũ exiret, & Deus ad sponsam inquit, Ducam eam in solitudinem,& loquar ad cor eius. Itaque quos Deus consolari vult hos in desertum primum adducit & cum ab eo derelicti existimantur, procul dubio illis adest & presto diuinum solatium, adfuitque istis qui secuti sunt eum in desertum.

Nu. 21.
Gene. 8
Hebr. 4.
1. Co. 10
Exo. 16.
Psal. 62.
2. Re. 17
Exod. 3.
Osæe. 2.

¶ Denique derelinquens impios & incredulos Iudæos abiit trans mare Galilææ in desertum locum: ne tot & tam crebras inspirationes eis immitteret. Sciebat enim Christus quod Iudæi abeuntes beneficiis ab eo receptis arctiorem erãt reddituri rationem,ac ideo acriores cruciatus passuri:quocirca misericordia motus, ab eorum præsentia recessit. Nec illud certè misericordia uacat, uidelicet Deum nostrum uitam hominibus breuem concedere,ne peccatores peccata augentes amplius ex eo punirentur.Et licet actus iustitiæ sit ut peccatori auxilia motiua tam inspirationis quam prædicationis denegentur,est etiam & actus misericordiæ: quia obstinatus qui abutitur huiusmodi auxiliis diuinis, maiorem reddet rationem. Ne igitur peccatores puniantur propter abusum tantæ gratiæ auxilii & inspirationum, aufert ea Deus ab eo quem ab usurum prænouit. Demum vt Ioannes dicit subiit in montem Iesus ut Ioan. 6.

Colo. 3. doceat suo exemplo terrena hæc despicere & cęlestia quęrere: ea. n. quæ sursum sunt quæramus (vt Paulus docet) nō quæ super terram, arbitrantes oīa ista vt stercora, vt Christo ardentissimo amore vniamur. Porro hoc nomē Bethsaida æquiuocum est ad desertum & ad ciuitatē. Bethsaida nanque ciuitas est Galilææ, à qua qua erant Petrus, & Andræas, & Philippus, & hoc ēt erat desertum pertinens ad ciuitatem Bethsaidæ, vbi hoc miraculum fuisse factum memoratur iuxta mare Galilææ, non longè a Bethsaida. [Quod. n. vt cognouissent turbæ secutæ sunt illū.] Beatus Marcus de hoc scribens ait, quod pedestres sequebantur eum: quo uerbo feruens desideriū turbæ exprimitur. Turbā etiam dicit, hoc est, plebem & communē populum, non verò nobiles, principes, & magnates: tales. n. sunt delitiosi & indulgentię studiosi, nec possunt pedestres ambulare præsertim ad id quod satis illis laboriosum esse solet, videlicet conciones audire nec diuinis officiis & ceremoniis interesse: missam aūt necessario audiēdā domi suæ à toto semper audire vellent si possent, tantaq; eorum erga ista pigritia est. Petrus Christo dixit. Si tu es, iube me venire ad te. At isti nolunt ire ad Christū: sed qđ Christus ueniat ad illos. Qūo subsequentur Christum in deserto rogo, qui tam tardi & pigri sunt in eundo ad templum, vsque ad videndum & adorandum illum? Sed de his iam satis.

Phili. 3.

Mar. 6.

Mat. 14

¶Expende etiam vim & efficaciā verbi diuini & quantopere reddat suspensum humanum animum, & quantum eleuet corda, summa illa dulcedo, & fauus ille diuini verbi ac prædicationis Christi. Obliti enim sunt fœlices isti Christi sectatores, & auditores portare panem ad manducandum, quapropter necesse fuit ut per miraculū prouideret dominus huic vrgenti necessitati: cura enim spiritualiū bonorum obliuionis causa temporalium esse solet, & per oppositum cura & nimia solicitudo temporalium, spiritualia in obliuionem adducit. Intellectui enim contingit plura scire, hoc est habitualiter: intelligere verò non item hoc est actualiter. Nam cum intellectus actualiter occupatur in uno, non potest simul eodemque momento in altero occupari: quapropter fit vt q. in minimis occupat intellectum, non possit cogitare maiora. Ideoque cum occupamur in his minutissimis & temporalibus, non valemus præcipuis vacare & maioribus: fit inde salutis animi profligatio & omnimoda uitæ spiritualis obliuio: perinde ac si huius seculi perpetui ciues futuri essemus, & ad futuram vitam nunquam migraturi. Sed qui Deo vacant, ipsique se totos tradūt, circa temporalia negligentes sunt: quem admodum ista turba quæ Christum sequebatur, ita in hoc intēta fuit ut neque sui nec ciborū recordatus sit. Porrò adimpletū hic esse cernimus, illud quod olim prædixerat Esaias. Fluent ad eum omnes gentes, & ibunt ad illum populi multi & dicent. Venite ascendamus ad montē domini & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius, quia de Sion exibit lex, & uerbum domini de Hierusalem. Igitur vt ad alia procedamus sequamur nō segniter Christum: feruor enim huius populi socordiam nostram redarguit multis in rebus. Primo nanque sequebantur Christum propria sponte nec vocati quidē: nos autem toties vocati, minimè sequimur. Sequebantur præterea per mare in desertum, per rupes, & montes arduos procul à suis domibus: nos verò propinquiorem Christum habemus in limine certè, & tamen tardè uenimus eò vbi audire & videre possemus. Illi gregatim & milleni Christum sequebantur: apud nos verò vix hic & illic vnum videas qui Christo syncero studio adhærescat. Tanto magis hoc exemplo edocti torporem nostrum ēxcutere debebamus. Quo enim carere minus possumus quam Christo? Aequum igitur est vt omnem spiritualem cibum ab illo expectemus: & apud ipsum quæramus. Beati oēs illi qui cum Daniele dicere possunt. Et nūc domine quærimus te, ex toto corde, & sequimur te, &c. [Et excepit eos.] In quo Christi benignitas insinuaī: ad quam hortaī Apostolus, dicens: Suscipite inuicem sicut Christus suscepit vos in honorem Dei. [Et loquebatur eis de regno Dei.] Attende non de secularib. sed de regno Dei Christus loquebaī, quia qui

Esai. 2.

Dan. 10

Rom. 15

qui de terra est de terra loquit, Christus
Ioan. 3. verò qui de cęlo uenit, de cęlo loquit. Ma
ximè.n cognoscitur homo in verbis, quia
voces signa sunt conceptuum internorū:
stat.n.sententia. Ex abundantia cordis os
loquitur. Sed cum Christus totum homi
nem sanum fecerit, non solum aīas, sed
Luc. 6. & corpora sanabat: qua p.p sequit in con
Ioan. 7. textu. [Et eos qui cura indigebant, sana-
bat] In quo ostendit perfectio dilectionis
eius, de qua Ioannes ait: Filioli non diliga
1. Io. 3. mus uerbo neque lingua, sed opere & ue
ritate, quia qui uiderit fratrem suū neces
sitatem habere, & clauserit uiscera eius,
qūo charitas manet in illo? Hic fuit mos
Act. 10. Christi Redemptoris nostri vt in Actis le
gitur, qui pertransiit benefaciēdo & sanā
do oēs oppressos a diabolo. Docuit in-
quam & sanauit, vt tu discas ꝙ vita no-
stra verbo & opere constet, & neq; dicēda
sunt quæ facere non licet, neque faciēda
quæ dicta sunt absurda. Vide ēt ꝙ prius
pdicauit & locutus est eis de regno Dei,
& deinde sanauit eos a languoribus cor-
poris, quia prius agendum est de aiæ salu
te, quam de corporis incolumitate. Vnde
Matt. 6. ipse Saluator. Primum quærite regnum
Dei, & iustitiam eius, & hæc oīa adiicient
vobis, s. externa & tpalia. Principalius igit
de aiæ salute cura est habenda, quam de
corpore. Sed iam nūc inter fideles quid ni
si de corpore agitur? Quid quærit nisi cor
poris valetudo & sensib. delectabilia? Hæc
totis virib. appetunt homines: hæc diligē
tissimè quęrunt, p.p hęc caduca & tempo
ralia mare circuunt & aridā: frigus, calo-
rē, labores & sudores, pericula & vitæ di-
scrimina in his aggregādis & adipiscēdis
facile tolerant. Curabat igitur Christus
dominus prius animæ infirmitates, præ-
dicans illi regnū Dei, deinde corporis lan
guores: cuius gratia ipsum mundi redem
ptorē oīs illa turba, hilari animo subse-
Matt. 9. quebat. Similiter paralyticum in Caphar-
Luc. 5. naū intra tectū demissum curauit ab aiæ
infirmitatib. dicens primò: fili remittunt
tibi peccata tua, & postremò curauit cor-
poris lāguores. Sic ēt & aliū paralyticum
sanauit in corpore, & aīa, qui iacuerat
in piscina Bethsaida triginta & octo an-
Ioan. 5. nos, cui postea dixit. Noli amplius pec-
care. Itaque omnes isti à languoribus
oppressi ad medicum cœlestem celeriter
currebā: & ideo meruerūt de cōgruo non
solum à corporalib. infirmitatibus sanari,
verum etiam ab animæ vlceribus. Nos ēt
si laboribus aut īfirmitatibus detinemur
ad Christum accedamus, veluti isti fece-
runt: iuxta illud, Multiplicatæ sunt infir-
mitates eorū, postea accelerauerunt. Ad
Deum ergo nos perducunt, & ad auxiliū Psal. 15.
implorandum cogunt liberantque a pec-
catis quæ alias committeremus, nisi ab ip
sis infirmitatibus impediremur. ¶ Expen-
de etiam quod tripliciter Saluator noster
misericordiā apud istos operatus est. Pri-
mo fatigatus excipiebat eos. Secundo, in-
scios docuit. Tertio, infirmos curauit: &
tandem famelicos satiauit. Ex his docet
nos quid agere debeamus, quia oīs Chri-
sti actio est nostra instructio: & ipse ait, ex
emplum dedi uobis ut quemadmodum
ego feci ita & uos faciatis. Oportet enim
nos hospitales esse: quemadmodum Pau-
lus ait. Hospitalitatem nolite negligere.
Secundo, docere alios. Docentes omnes
gentes. Tertio infirmos curare, sicut do- Ioā. 13.
minus præcipit dicens, Infirmos curate. Hebr. 4.
Denique hæc beneficia tribuit non omni- Mat. 28
bus, non inquam pigris: sed his qui studio Luc. 10.
se illum quærunt, & sequuntur in labore
itineris & in deserto. Illis inquam qui
non segniter Deum quærunt, & qui li-
benter uerbum Dei audiunt, & auditum
non fastidiunt. Sequitur in contextu.
[Dies aūt cęperat declinare.] Assignat tē-
pus euangelista ad maiorem certitudinē
ueritatis, & ut magis miraculum hoc cō-
mendaret. Statim post meridiem hoc mi-
raculum factum fuisse constat, hucusque
enim detinuit Christus turbam, ut & pa-
tientiam eorum probaret, & locum daret
miraculo cum ex necessitate operaretur,
& ipsi iam famem paterentur. Perpende
autem quàm assiduus fuerit Christus in
docendo, qui vsque ad diei vesperam nō
cessauerit docere turbas Adeo Dei fi-
lius animarum saluti studebat, ut obli-
tus cibum, & corpori humano necessa-
ria aduentante iam vespere adhuc prædi-
cationi uacaret, & adeo populus erat in-
tentus uerbis Dei, ut nec recordaretur
quidem huic necessitati prouidere. Hoc
exemplum est imitandum certe nobis fi-

delibus tam concionatoribus, quàm auditoribus. Nunc nondum plene elucescit dies cum iam agitur de cibo & potu, omnisque hominum ferè cura ad corporis alimentum dirigitur, & adeo est illis insita hęc cura acsi nulla alia esset futura gloria nec vita, cum tñ alia sit huic valde dissimilis, aliaque uita quærenda, quocirca hanc stultam satis & nociuam solertiam
Esa. 5. ingemiscit propheta dicens. Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & opus dñi negligitis: Tandem Christus adeo erat prædicationi deditus, & populus attentioni, vt necesse fuerit apostolos meminisse cibi: quapropter sequitur in contextu. [Et accedentes duodecim dixerunt illi. Dimitte turbas vt euntes in castella, villasq; quæ circa sunt diuertant & inueniant escas, quia in hoc loco deserto sumus.] Nulla est discordia inter euangelistas de hac re: quia considerãtes discipu
Ioan. 6. li quod iam transiret meridies, & ꝙ Christus adhuc prædicaret, dixerunt illi ꝙ dimitteret turbas, quibus Christus iussit parari illis ad manducãdum, vt hic dicit Lucas, & statim post hæc dixit soli Philippo: Vnde ememus panes ut manducent hi? Ex his ergo dictis euangelistarum simul sumptis colligitur una plena narratio: inter quos nulla est contrarietas, cũ vnus euangelista suppleat, quod alius prætermittit.

¶Obserua autem ꝙ discipuli qui Christo familiares erant, rogauerunt ipsum pro turba: sic etiam cum mulier illa Cananea clamabat post Christum apostoli pręces fuderunt pro illa, & quod notatu dignũ est, illa Cananea non petiuit ab Apostolis auxilium ad hoc, nec turba hęc sumpsit illos patronos, sed ipsimet sponte sua ad Christum accedentes rogauerunt illũ pro turba. Discat ergo hoc populus Christianus, & semper intendat patrocinium miseris & egentibus præstare potissimè quibus ad hoc patet aditus, ut illi qui appropinquant regib. & principib. & prælatis. Nobiles, diuites, & populorum capita protegere debent pauperes & eos qui laborat infirmitate, & pro eis rogare & alloqui iudices, eosque tueri & defendere ab iniuriis & dolis, quæ passim illis fiunt. Sed proh dolor, non modo opera hęc charitatis impendunt: imo multi istorũ quẽadmodum Doeg ille Idumeus familiari- 1. Re. 22
tate coniunctus regi Sauli, cui obsecutus est, zizania seminando, dicens quod Abimelech sacerdos panes dederat Dauid: 1. Re. 23
quæ quidẽ monitio ansam præbuit Sauli regi superbo, vt interficeret octoginta 1. Re. 26
quinque sacerdotes, & euerteret ciuitatem Nobe. Hoc idem fecisse uiros Ceilæ & Ciphæos aduersus Dauidem scriptura commemorat. Tale quidem semper ẽ patrocinium & auxilium istorum, qui principib. & magnatib. adhærent: paruipẽdentes commodum pauperum, nec dicentes principib. subditorũ bona: sed potius ea quibus in iram promoueant illos ut puniant & persequantur subditos, quemadmodum faciebat Saul cõtra Dauidẽ, motus zizaniis Doeg & aliorum.

¶Præterea, nullus de turba hoc petit à Christo, quia nouerant illum prudentissimum, & cõsequenter non eũ latere quid eis necesse esset. Sic tu omnia dispositioni diuinæ committe & commenda iuxta illud Beati Petri: Omnem solicitudinem vestram proiicientes in eum: quoniam ipsi cura est de vobis. ¶Denique nec Apo
stoli dixerunt Christo ꝙ satiaret turbas, 1. Pe. 5.
sed quod dimitteret: nondum. n. crediderant tantam posse satiare multitudinẽ, quia nihil tale hucusque uiderant eum fecisse, ideo ex fidei imperfectione hoc dixerunt, quia adhuc non sufficienter de Christo sentiebant, quæ oportebat sentire & credere: nam quãdo Christus eis iussit parare turbæ cibum respõdere debuerant, nos non possumus, tu verò domine poteris si vis, sed dixerunt, non habemus nisi quinque panes. Et Philippus interrogatus respondit ducentorum denariorum panes non sufficient, ut vnusquisque modicum quid accipiat. Verum licet ex fidei defectu argui possint discipuli: tamen laudandi ex alia parte videntur, quia curam habuerunt turbæ, & domi-num pro eo rogauerunt. Admonet locus iste prælatos, successores quidem Apostolorum ut soliciti sint & solertes pro necessitatib. pauperum, sicut scimus ex historiis veteres episcopos fuisse, & 1. Co. 19
Paulus sollicitus fuit de collectis pauperum. Sed non item nostri temporis prælati,

lati: quinimo multi eorum maiorem cu
ram habent vt delitiosè uiuant, ita vt pos
simus lugere quod olim Hieremias. Par-
Thrē. 4 uuli (inquit) petierunt panem, & nō erat
Eze. 34. qui frangeret eis. Pascunt enim seipsos &
non gregem, ita vt de eis uerè dicatur:
Vę pastoribus Israel, qui pascebant seme-
tipsos. [Ait autem ad illos: Vos date illis
manducare.] Discipuli dicunt Christo,
dimitte turbas, sed Christus ait date illis
manducare, quia diuinæ maiestati nō pla
cuit ieiunos dimittere, nec licet quidem
fidelibus & ecclesiasticis viris dimittere
pauperes famelicos, sed dare illis mandu
care. Hoc enim munus est Ecclesiastico-
rum, & sic olim hospitalia pauperum cō-
sueuerunt iuxta ecclesias situari, ut in
promptu essent pauperes, & in hunc fi-
nem concessi sunt tot reditus ecclesiis, vt
viri ecclesiastici haberent vnde subueni-
re possent pauperibus. Et Christus domi
nus non solum ad cantus, & cæremonias
instituit in ecclesia tot sacerdotes & mini
stros, imo adhuc ut post cantica hospita-
les & pauperes fautores perpetuo essent:
magis.n.diligit misericordiam, quàm sa-
crificium, & pietatem q̃ cantica & orga-
na, quamuis cantica & organa bona sint.
Vnde Amos propheta. Putant ꝙ tangunt
instrumenta & cantica Dauid bibētes in
phialis, & optimo unguento delibuti, &
nihil patiebanť super contritione Ioseph.
Arbitrantur suis musicis instrumentis se
dæmones expellere, quemadmodum Da
uid: dæmones aūt magis timent Dauidis
1.Re. 16 charitatē, quam ipsius cātica. Quapp vt
ecclesiastici sint patres pauperum noluit
ecclesia, ꝙ sint vxorati: nam si modo con
sobrinis & cognatis remotis bona eccle-
siæ applicant: quid fieret cum filiis legiti-
mis? Charitas qua olim ecclesiasticæ per-
sonæ erga pauperes utebantur, fuit occa-
sio Christianis, tot, tantaque prædia eccle
siis applicandi: confidebant enim in id
obsequium Dei futurum, fructusque prę
diorum rectè distribuendos inter mini-
stros & pauperes.

¶Secundo commendat locus iste curā
quam patres & prælati & gubernatores
reipublicæ debent habere de suis. Iacob
curam habuit cum audiuit, ꝙ frumenta
Gen. 42 uenderentur in Aegypto, & nō filii eius.
Vnde eis dixit, Quare negligitis? Sic nec
hæc turba curam habebat de cibo, sed
Christus illam habuit.

¶Tertio insinuat quemadmodū Deus
necessario prębet omnib. illis qui vestigia
sua sequuntur, & nunquam in necessariis
deficit. Fac ut officio præstes, & non defi
ciet tibi Deus sicut non defuit istis. Erat
sanctus propheta Daniel in lacu leonū in Dan. 14
Babylonia, atque ibi Deus victum ei præ
buit. Sic prouidit Eliæ præcipiens uiduæ 3.Re. 17
Sareptanę vt pasceret eum, & ēt carnes ei
ministrans. Sic filiis Israel prouidit in de-
serto pane cœlesti & manna suauissimo.
Ideo dn̄s ait. Videte uolatilia cœli, quæ Matt. 6.
non seminant neque nent, & dominus
pascit illa. Quapropter Dauid ait in psal-
mo. Iacta cogitatum tuum in domino & Psal. 54.
ipse te enutriet. Necessariis obliti seque-
bantur hi homines Christum in deserto,
sed nihil eis defuit. Fac ut officio præstes,
& sequere Christū, minime pertimescas:
ipse tamen te iuuabit atque in reb. neces
sariis tibi nō deficiet: scriptum est enim.
Non uidi iustum derelictum, nec semen Psal. 36
eius quærens panem. ¶ Quarto aduer-
te, quod sicut Christus dedit his victum
per manus Apostolorum: sic dat paupe-
rib. per manus diuitum. Bene poterat
Deus ex aere illos alere, uel facere, quòd
non famescerent, & id ipsum nunc pau-
perib. concedere, quos Deus potuerat di-
uitiis omnib. affluentes facere, cum nul-
lo labore nec sumptu omnes possit diui-
tiis cumulare, sed uoluit in mundo esse
pauperes, famelicos, atque omnium rerū
penuria, indigentiaque laborantes, ut in
diuites beneficus esset, quia cupit hoc
medio eos salutem consequi, & pauperes
etiam patientiam habentes regnum cœ-
lorum adipisci. ¶ Quinto obseruandum
quod Philippo dicit: Vnde ememus pa-
nes ut manducent hi? In quo verbo duo
consideranda sunt. Primum quod de pa-
nib. interrogat. Cur domine non quæris
nisi de solo pane? Vnde (inquit) ememus
panes? sunt quidem alia multa de quib. es
set cura habēda. Vnde ememus bombycē
ad conficiendā tunicam muliebrē aliasque
diuersi generis & artis uestes, quas
hoīum mulierūq; elatio & uanitas exco-
gitauit? Dic q̃so unde ememus armillas,

annulos, emblémata, dextrocheria, strata, puluinos serici gausapini, ceteraq; ad mũdum muliebrem spectantia, quę non nisi multis nummis quibus caremus, comparantur? Vnde ememus tot res quibus indigemus, ut possimus uanitatem & superbiam nostrã diu sustinere? Vnde ememus ea, quæ seculi huius perituri, & caduci deliramenta foueant, & enutriunt? Solius ne cibi domine curam habes? Nunquid ignoras multos esse, qui uictui necessaria omnino spernunt, ut mundi uanitates possint conseruare? Sed esto te solius cibi curam habere, cur interrogas de solo pane? cur non quæris vnde habebimus capones perdices, gallinas, phasianos, artagines, pauones, ceruos, uitulas? Quia hęc somnia superflua sunt, hoc autem necessarium: illud ad ostentationem, & istud ad sustentationem. Vnde Paulus. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Paterfamilias, qui filiis suis alimenta tribuit, pręhet sane necessaria, sed non liguritiones, cupediásque. ¶ Secundo interrogauit, unde ememus panes? nõ quod aliquid ignoraret, quia Euangelista dixit. Ipse enim sciebat quid esset facturus: sed interrogauit Philippum, & suos discipulos consuluit, vt doceret ne consilia minorum paruipendamus: sed quamuis prælati simus, & docti, & literati, atq; sapiẽtes, sciamus hominis esse errare posse, & alios quãuis minores sint, aliqñ bona consulere, & sapienter loqui. Moses vir sapientissimus & qui cum Deo quotidie loquebatur, audiuit consilium Ietro Madianitæ, & gentilis. Naaman etiam Syrus, cum indignans reuerteretur in curru suo audiuit consilium seruorum suorũ, quod non est aspernatus: sed illis acquiescens descendit, & lauit se in Iordane, & mundatus est à lepra. Pyropus auro cœlatus pretium suum nequaquam perdit: sic etiam ille, qui sapiens est nihil suæ sciẽtiæ deperdit cum alium consulit minus sapientem, sicut aurum minoris æstimatur, quàm Pyropus seu carbunculus, &c. Iosepho ipsiusmet consilia obfuerunt, quia somniauit spicas ipsummet adorare, & Solem, Lunam, vndecimque stellas cultum ei, & reuerentiam præbere, propter quod in odium fratrum incidit, & ab ipsis uenditus est. Somnia verò aliorũ ei maximè profuerunt, nã somnia pincernæ, & pistoris, & somnia Pharaonis eum magnopere in Aegypto exrulerunt, & in maximos dignitatis, & honoris gradus collocauerunt. Eodem ferè modo tibi ipsi propria consilia perniciem & calamitatem adferunt: aliena uerò emolumentũ. Multi prælati consilia subditorum superbè despiciunt, seipsos sapientissimos, & prudentes existimãtes. Christus dominus omnium, & æterna sapientia cõsulit Philippum & simplices, atque idiotas piscatores: sciens quid est facturus, & tu adeò arrogans es, vt consilium subditorum cõtemnas? Opus est ut Principes & prælati habeant iuxta se uiros sapientes, cũ quibus consulant sua negotia: ideo throni sunt in cœlo iuxta cherubin, vt scias qđ illi qui in throno potestatis, & dignitatis sedent, sapientes consulant, & habeãt iuxta se à quib. illuminentur. Quare in Apocalypsi legitur, ꝙ qui sedebat in throno habebat in circuitu iuxta se vigintiquatuor seniores. Non poterat gressum dare, nisi impingeret in senibus, in quib. est sapientia. Sic qui sedet in cathedra prælaturæ, circundatus esse debet senioribus, & sapientibus, non tantum ætate, quantum moribus, sensu & intellectu: nam vt Sapiens ait: Senectus venerabilis est nõ diuturna, neque numero annorum computata. Sic dominus dixit Moysi: Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel: quos tu nosti, ꝙ senes populi sint, & magistri. Ij enim eligendi sunt ad consilia, & regimen populi, consilio enim istorum facilius operaberis, & moueberis. Orbes enim inferiores motu proprio ab occidente in Orientem parum ambulãt: cœlum solis in vnico anno integro reuolutionem complet: alii etiam cœli per mille annos vix vnum circulum motu proprio perficiunt. Verum ad motum alterius cœli, scilicet, primi mobilis intra vigintiquatuor horarum spatio ab orientẽ in occidentem, omnes isti cœli inferiores totum circuiut orbem. Sic tu, qui per te ipsum solùm & tuo tantum fretus cõsilio pauca perficis, & operaris: aliorum suffragio multa plura, & maiora perficies. Subiice te aliorum consilio, libenter pa-

Marginal notes: Tim. 6. — Exo. 18. — 4.Re. 6. — L. Aug. lib. 2. de quęst. in Exo. ca. 68. — Gen. 37 — Gen. 40 — Apoc. 4 — Sapię. 4

patere ab aliis moneri, & uidebis quid sis acturus. Sed ò superbia prælatorum nostri temporis, arrogantia, fastus, & ambitio. Plurimos inuenies, qui maiorum obedientiæ subiecti multis annis vixerũt: at postquam vident se prælatos & liberos ab obedientia, nolunt fatigari vlterius iugo obedientiæ, nec alicui obtemperare, sed volunt sua libertate gaudere, & extendere habenas, quicquid cogitant, quicquid appetunt, & desiderant, denique & quicquid volunt, & cupiunt statim opere adimplent. Hac de causa sapientes odiunt, literatos, & uiros probos, & cordatos abijciunt, & a se elongant: stultos autem, & idiotas, insipientes, & fatuos in socios acifcunt, & secum ducunt, & indiuidui comites sunt. Cur ita: Quia cum sapientibus subditi sunt, & cũ stultis prælati, & domini. Dominari volunt, non subiici, & sua libertate gaudere, non consilio sapientum obtemperare. Cum piis subditi sunt, nam ipsi illicitis obuiant prælatis: discoli tamen laudant prælatum licet malum agat, & si prelatus domum incendere voluerit, statim ignẽ adducunt. Perpaucos inuenies subditos, qui positi in dignitate, & officio prælaturæ uelint consilio uti sapientum, & subijci viris optimis, quia dominari uolunt, non subiici. Natura hæc infirma, & imbecillis, libertate gaudet, & fruitur illa, nisi ratione, & Dei spiritu, & virtute regatur, &c. Sed ad contextum. [At illi dixerunt: Non sunt nobis plusquam quinque panes, & duo pisces, nisi forte nos emamus in omnem hanc turbam escas.] Ex quo patet quòd isti panes discipulorum erant, & non aliorum: & etiam patet quia dixerunt, dimitte turbas, quod non dixissent, si indiguissent ipsi cibo sicut turba, sed dixissent eamus, & quæramus omnibus cibos. Mat. 10

¶Quæro, si dominus dixerat Apostolis. Nolite portare saculũ, neque peram, neque calceamenta, &c. Quomodo hic panes portabant? Dicendum ꝙ hoc illis præcipit cum ad prædicandum mittebat eos: verum hic a prædicatione redibant Apostoli sequuturi dominum, & ex consuetudine aliquid secum acceperant, sicut alio in loco commemoratur eos fuisse panis oblitos. Discant hic predicatores verbi Dei, quàm austeram oporteat vitã habere, cũ hic Apostoli magni principes ecclesiæ nõ lauta conuiuia, aut cibos secũ portabant, sed panes hordeaceos, & paucissimos. Discant etiam ab Apostolis humanitatem quam habebant, qui præsentem necessitatem uidẽtes parati sunt omnes suas pecunias exponere, & ipsi ire emere escas ad turbas satiandas ne deficerent: exemplo enim magistri didicerunt esse hospitales. Arguitur nostra tenacitas, & animus nullo commiserationis affectu vincibilis. Ipsi necessaria impartiri erant parati: sed nos pauperibus de his etiam, quæ superflua habemus, & quibus non vtimur, non largimur: nimium nobis uidetur quicquid aliis in necessitate impartimur, ita vt exempla sanctorum Apostolorum apud nos Christianos nũc sint, quàm rarissima. Ioan. 6.

¶Obserua qđ istos quinque panes vnus puer portabat, & habebat: vt inquit Ioannes. Commendat Christus dominus ecclesiam suam Diuo Petro, constituitque episcopos animarum pastores Apostolos sanctos, & virtute præditos: iis animas commendat, & officium prædicandi: crumenam verò & pecuniam Iudę tradit, & panis, alimentum corporeum, puero custodiendus datur. Quid hoc est domine? Puero ne cura panis & cibi comedendi committenda fuit? In hoc videbis quàm paruipendat Deus res has temporales, & in quanto pretio habeat res spirituales: commendat hominibus virtutis sectatoribus & sanctis & bonę frugis: at res temporales cuiuis, etiam negligenti committit curandas, & cibum victumq; corporeum puero administrandum dat. Non sic faciunt multi episcopi, qui nõ cõstituunt sibi Oeconomos & obsonatores nisi homines præditos & fideles, & bonę mentis, ne furentur. Vt confidant claues pecuniarum, vel tritici, vel bonorum temporalium, quærunt meliorem, & optimæ conscientiæ: at verò ecclesiæ beneficia, & præbendas pueris conferunt, quia consobrini, & consanguinei sunt: res temporales commendant hominibus iam puberibus perfecti iudicii, & consciẽtiæ, at uero animarum curam committunt Ioan. 21

puerulo,& bona spiritualia commendant infantibus. Econtra dominus Iesus. Quã do Deus prædixit mortem Mosi, statim ipse habuit curã quòd Deus traderet populum, cui ipse præerat, homini digno,& iusto, & dixit. Prouideat dominus Deus spiritum omnis carnis, hominem qui possit esse super multitudinem hanc, & possit exire, & intrare, &c. ¶ Expende etiam hominum conditionem,quæ quidem hęc est impossibilia facere,quę Deo facillima sunt. Sic Moses ferè dixit hæc uerba, quę apostoli dixerunt diffidentes. Sexcenta milia peditum huius populi sunt, & tu dicis dabo ei esum carnium mense integro. Vides quid natura, & ratio facit, ac cogitat in necessitate quæ tantum præsenti frumento inhiat, & si quid horum desit, nullius consilij est. At fides longè alios oculos habet, qui non tantum ea, quæ in præsentia sunt uident, sed Dei omnipotentiam considerant. Multa miracula uiderant apostoli,& ipsi fecerant: nunc autem cũ necessitas adest,dubitare incipiũt & diffidere.Ioannes dicit quod Philippus diffidens dixit, ducentorum denariorum, &c. Et Andreas subdidit, est puer unus hic habens quinque panes hordeaceos & duos pisces. Sed hæc quid sunt inter tantos? Quod Lucas in genere de paucitate fidei apostolorum loquutus est: Ioannes specialiter dixit de Philippo, & postea de Andrea fratre eius. Vbi uide quomodo unus homo peccans adducat alium ad peccandum. Diffidentia Philippi adduxit Andream post suum peccatum: sic Eua traxit Adam ad peccandum, postquam ipsa peccauerat: & filia maior Loth traxit minorem, &c. Hanc autem discipulorum incrudulitatem scribunt Euangelistę ut ex ipsis discamus non diffidere, & ardentius petamus. Domine adauge nobis fidem: cum tamen difficile sit in necessitate fidere. Erant fere quinque millia hominum, nullus alterum iuuare poterat, sed nec apostoli, nisi solus ipse Christus: sancti multum ualent apud Deum ad nostrum adiutorium:attamen sine ipso Deo parum prosunt. Verum ut tu uideas qđ non tractat nos Christns iuxta exigentiã meritorum nostrorum, nisi secundum suam bonitatem & clementiam. Non enim secundum opera iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit:sicut enim pater miseretur filiorum, misertus est dominus nobis, recordatus est enim quod puluis sumus, &c. Ideòque non obstanbus quod apostoli non credebant, & qđ diffidebant: tamen dominus suæ benignitatis non oblitus, miraculum facere non dubitauit.Sed vt miraculi magnitudinem ostendat, scribit Euangelista numerum virorum, qui illic erant, dicens, [Erant autem ferè uiri quinque millia.Dicuntur uiri masculini sexus à uiginti annis & suprà ualentes ad bella procedere. De mulieribus uerò, & paruulis, qui forsitan numerum uirorum uicerunt, nõ fit mentio,q̃a secundum consuetudinem legis, soli uiri numerari cõsueuerunt. Matthæus & Marcus simpliciter dicunt quod erant quinque milia uirorum, non curantes de tali excessu, uel defectu tantillo. Consuetudo enim scripturæ est, ut ponendo notabilem quãtitatem in magnitudine uel multitudine, non curet de modico quod fortè superfuit, aut defuit.Sic enim in ueteri testamento dicũtur homines tot annis vixisse, & raro, nunquam fit mentio nisi de annis, cum tamen non sit uerisimile, qđ omnes illi uixerunt tot annis præcisè,quasi eodem die morientes, quo nati fuerũt. [Ait autem ad discipulos suos.Facite illos discumbere per conuiuia,quinquagenos. Non arguit eos de fide modica & fragili, sed dicit, facite discumbere:si autẽ illi tũc temporis instarent dicentes. Quorsum debent sedere cum quinque panes non sufficiant vt quisque possit ne buccellam q̃dem accipere? Tunc sanè Christus eos reprehenderet. Non ualde Deus miratur quòd peccata & flagitia committamus, quia ipse cognouit figmentum nostrum, & scit nos esse imbeciles & ad peccandum pronos, attamen maximè miratur cum ad peccandum remitimur, & contendimus, & ad peccatum tanquam ad uomitum reuertimur in ipso perseuerantes, & maxima cum obstinatione. Peccauerunt quidem apostoli credentes Christũ haudquaquam posse quinque panibus tot turbas reficere: Christus autem nullo modo eos reprehendit, aut uerbum ullum durum

Marginalia: Nu. 27. Num. 1 Gene. 3 Gen. 19 Luc. 17. Psa. 102 Num. 1. Gene. 5.

rum illis exprobat. Attamen si cum eis præcipit ut facerent turbas discumbere, ipsi insisterent & replicarent dicētes non opus esse, cum modici essent panes ad tā tam turbam reficiendam, tunc equidem Christus tanquam renitentibus, & in sua modica fide persistentibus eis obuiaret. Sed ipsi Apostoli sancti ad se reuertentes, & perpendentes miracula quæ paulò ante uiderant Magistrum suum edere, pœnituerunt præteritæ culpæ, crediderúntque Christum dominum posse totam illā multitudinē hominum satiare, & sic Magistro suo obtemperarunt sine renitētia, & dubio suę potestatis, sicut antea fecerāt
Ioan.13 Sic etiam Diuo Petro cum nolebat Christū ei pedes lauare prima uice non eū reprehendit, sed blande eum alloquutus est, dicēs, Qđ ego facio tu nescis modo. Quia uero fuit pertinax, & contumax, & semel atque iterum fuit inobediens, tunc eum acriter redarguit dicens. Si non lauero te, non habebis partem mecum. Aduerte homo diligenter, quod si quidem tanquam imbecillis lapsus es, atamen surgere ne moreris, & ad te iterum reuertaris, & conuertaris, teipsúmque corrigas sicuti fecerunt sancti isti Apostoli. Hominum est peccare, dæmonum uerò perseuerare, si quidem peccas, sit tanquam casu, & forte fortuna, non uerò data opera, uel prudens, & sciens, cum pertinacia tanquam proteruus, & uersutus. Reuertere confestim ad Deum, non autem sis obduratus tanquā dæmon. Hoc deflebat propheta Baruch super Israel dicens, Quid est Is-
Baruc.3 rael, quod in terra inimicorum es? Inueterasti in terra aliena, coinquinatus es cū mortis, deputatus es cum descendentibus in infernum. Præterea etiam si Christus eos uerbis non reprehendit, operibus tamen obiurgauit: nam satis eorum incredulitatem taxauit cum uiderunt q̄d Christus fecerit & miraculum ingens qđ patrauit, & ipsi confusi & suspensi essent propter incredulitatem qua prius affecti, & commaculati fuerant. Sic etiam Deus te reprehendit operibus, ægritudines, & ęrumnas inferendo, ut te ipsum corrigas & emendes, & ad bonam frugem confugias: & non solum per seipsum, uerùm ēt per opera & exempla suorum seruorum.

Quidnam esse putas cum uides uicinum tuum tota integra quadragesima ieiunātem, omnibusque quadragesimalibus diebus sacrum & concionem audientem, nisi reprehensionem, quam Deus tibi infert tibi (inquam) qui cœnam capis, & dormis usq; ad meridiem? Sancta uita illius & exēplo te reprehendit Deus, & castigat, &c.

¶ Obserua autem quod præcipit, ut per Rom.13
conuiuia sedeant quinquageni ordina- 1.Co.14
tim: q̄a, ut Paulus ait, ea quę à Deo sunt, ordinata sunt. Et iterum. Omnia honestè, & secundum ordinem fiant in uobis. Multum enim Deum offendit confundere, Leu.19
quę ipse voluit vt essent discreta. Ideò prohibuit dominus agrum diuerso semine seminari, animalia diuersarum specierum coire, & uestem diuersis liciis textam gestare. Hac de causa lucem diuisit Deus à Gene.1.
tenebris, aquas ab aquis, & à terra aquas Leui.1.
segregauit. Et in Leuitico pręcipit, ut mēbra uituli, qui offerebatur in sacrificium, essent ordinata, strue lignorum ante cōposita. Vides quomodo Deus etiā ligna, & omnia uult quod sint composita, & ordinata? Iopseph etiam in Agypto uoluit ut fratres ordinatè sederent in mensa. pri Gen.41
mogeniti iuxa primogenita sua: & minimi iuxta ætatem suam. Sed iam nunc mūdus imago est inferni: ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Tanti se facit cerdo & sutor, quanti eques & nobilis: tam opipare uult comedere, tanque Iob.10.
sumptuosa, & nitida uti ueste, qui paruos habet nummos, quam qui ingentes. Nemo uult seipsum agnoscere, nec expendere iuxta ad quod possidet. Et sic uidebis multos pigneratos ære alieno oppressos, denique perditos eo quod nullum obseruant ordinem & mundum in expendendo. Vnusquisque, & si non tantas habeat possessiones, & bona sicut alius, uult tñ haberi æquè bonus imo melior alio. Et sic mundus ad interitum ruit, & homines consumuntur, & pereunt omnino: adeò, ut nullus sit, qui argenteū quidē possideat Cur quæso? Quia in sumptibus, & expensis modus, & ordo non seruatur ullus, &c. [Et ita fecerunt.] Sicut præcepit dominus, ita Apostoli fecerunt, quod certè non facerent, nisi crederent quod posset illos satiare ex illis quinque panibus,

nam si non crederent. Ad quid præcipis ut sedeant, cùm non sint nobis, nisi quinque panes? Tamen credentes fecerunt quod iusserat dominus, in quo facto duo considera. Primum est quomodo iã Apostoli proficiunt in fide, ita ut credant simplici uerbo Christi, nihil interrogantes, neque dubitates. Docemur eorum exemplo ne in Dei mandatis curiosè quid disquiramus cur hoc, uel illud præceperit Deus, aut qui fieri possit, sed simpliciter credere, & morigerari debemus, sicut Abrahã, qui credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Cum Christus loqueretur cum
Gen. 22 Nicodemo de arduis rebus fidei malè il-
Rom. 4. le interrogauit dicẽs, Quomodo possunt
Gala. 3. hæc fieri? Noli metiri opera Dei, tam par-
Iaco. 2. ua mensura sicut est tuus intellectus &
Ioan. 3. mens. Si ego Deum, & res suas casu impossibili comprehenderem, ob id solum Deo non crederem: non enim debeo ego credere Deo tam minimo, quàm meus intellectus capit. Ideò quanto minus Deum assequor tanto intelligo eum esse incomprehensibilem, & immensum: & quia est tam incomprehensibilis & infinitus, propterea eum adoro, & habeo pro Deo meo omnipotenti, eique credo. Non disputant hic cum Christo Apostoli: sed simpliciter audiunt, credunt, & obediunt.
Gene. 3. Cur quæso peccauit Eua? Quia cum dæmone disputauit & disseruit quid Christus ei præceperit. Quando dæmon ei dixit, cur præcepit uobis Deus, ut de ligno uitæ ne comederitis? deberet sanè ipsa respondere. Deus nobis hoc præcepit, & hoc sat est, me illi obedire. Cur præceperit, nõ est subditi inquirere: quoniam eius officium est obtemperare, & non disputare.
2. Co. 11 Vnde Paulus Corinthijs suis ait, Timeo autem ne sicut serpẽs Euam seduxit astutia sua ita corrumpantur sensus uestri, & excidãt à simplicitate, quæ est in Christo. Sed de his alias. Secundò uide sanctorum Apostolorum obedientiam, qui nihil cunctantes, aut interrogantes fecerunt quod dominus præcepit. Sic Abrahæ obedien-
Gen. 22 tia multis nominibus in scriptura commendatur, qui sic domino præcipienti obediuit, cum filium uoluit sacrificare: uera enim fides & obedientia non disputant, sed simpliciter obediunt. Discamus ab Apostolis hanc prõptam obediẽtiam, & sedulo in omnibus obedire præpositis: obedientia enim qua æquus in paradysum uadit, alieno sensui, & alienæ uolun-
tati, quasi pedibus alienis initendo: ideo Pro. 3.
velocius uadit, quia pedes, quibus initiĩ, ueolociores sunt propriis. De his Salomon ait, Viæ eius, viæ pulchræ. In Numeris etiã
habetur, quòd uas quòd ligaturam desu- Num. 19
per non habet, sit immundum. Alliga tuam uolũtatem, quæ est vas Dei, submittendo illam, & colligando illam uoluntati Prælati, si non uis esse uas reprobatum
à templo domini. Omne malum & infor- Gen. 16
tunium quod Agar contigit ut à domo domini sui exterminaretur, propterea ei accidit, quia noluit esse obediens dominæ suæ Sarræ: & sic ei inobedienti non defuerunt angustia, gemitus ærumnæque in deserto, sicuti nec tibi deerunt nisi obedias: nec extra obedientiam inuenies requiem, nec perfectum gaudium. Ideò, Reuertere (dixit Angelus) & humiliare prælato tuo, &c. [Et discubuerunt omnes.] Quemadmodum sancti Apostoli simpliciter credebant, & faciebant quod illis Christus iniunxerat, sic faciebat & populus. Sic quando prælati Ecclesiæ bene uiuunt, oues eadem faciunt. Nemo, cur discumbere debent interrogat, sed simpliciter obediente, spe bona discumbebãt. At ubi separant homines, ibi Deus libenter sua opera facit: imò nulla est alia causa ꝙ parcus Deus in nos sit, quàm quòd illi obstamus. Iubet nos discumbere, sed nemo est qui obsequatur. Quisquis autem illo iubente non discumbit, & morem gerit, eum quoque non pascit. Nullus enim potest edere de panibus Iesu, nisi obedierit Iesu, & fecerit quod præcepit illi Deus: sic etiam non sedebit in mensa Iesu in regno eius cœlesti, si non obseruauerit præcepta, & mandata, quæ ipse tradidit. Obserua etiam quòd discubuerunt omnes in deserto illo super terram, pauci enim eorum habebant uestes prætiosas, si enim habuissent, uix recumbere uoluissent, super terram, ut intelligas non multos sapientes, nobiles aut diuites ex Christi pane manducare: uel certè si diuites, & nobiles erant, hæc contemnentes in uili humo sederunt. Itaque hi diuitias & delicias contemnant,

temnant,& in nouissimo loco recumbāt, ut edere possint. Ergo ad edendum panē hunc requiritur ea animi modestia,ut nō te credas altiori loco dignum, quam humili terra. Tum requiritur ea obedientia ad domini uoluntatem, ut si te ex regio throno ad puluerem descendere præcepe rit,nō murmures,sed facilem te præbeas.

Nu. 11. Eant nūc pomposi homines,auro,& purpura tecti,eant superbi,eant præfati,ut ci bo cœlesti satientur. Non sapit cibus hic pleno stomacho:nec sapit manna his, qui cepis,& alliis sunt satiati.Sed procedamus. Acceptis autem quinque panibus & duo bus piscibus, suspexit in cœlum.] Iam incipit Christus suam omnipotentiam declarare. Distulit dominus miraculum,& expectauit ut famem turbæ paterentur,

Ioan.2. & imbecillitatem discipulorum expertus est,& cum iam omnia desperata sunt, facit miraculum,ut melius cognoscatur.Ita in nuptiis aquam non conuertit in uinū, donec uini penuria omnibus innotuisset: nam si statim succurreret, antequam necessitas esset manifesta, nemo crederet eius uirtute id factum fuisse. Sed duo hic dicit,primum quòd accepit panem, & pisces: secundum quod suspexit in cœlum. Sed singula hæc obseruanda sunt. Primò accepit panem:cum isti panes erāt in manu pueri,non sufficiebant ad satiandam il lam maximam multitudinem. At cum Christus illos in suis manibus sumpsit, creuerunt, & multiplicati sunt. Sic opera quæ tu facis per te, & in tuis manibus: parui momenti sunt:sed cum in manibus

2.Cor.9 Christi ea posueris multiplicabit illa diuina uirtus, & augebit frugem iustitiæ no

1.Cor.3 stræ. Nam, ut Paulus ait, non qui seminat,aut qui plantat, sed incrementum dat Deus.

¶ Expende etiam, quòd bene poterat Christus creare panes de nouo absque eo quòd multiplicaret illos quinque panes: sed noluit nisi quod discipuli eius ei offer rent illos panes.Vult nanque nos ei offer re id quod ex nostra parte possumus:ipse uerò reliquum perficiet quod quidem est præcipuum.Non ergo ij panes sufficie bant nisi Deus miraculum fecisset. Nequaquam vult Deus totū perficere: imo quod tu etiam aliquid agas,ut cęlum me

rearis. Verum tamen est quod opera nostra ex se non sunt digna, ut mereantur gloriam ęternam:atq; per merita Christi & gratia diuina adiuuante,& fauente conse quemur,& merebimur gloriam. Minimè uult Deus totum facere,imo quod simus & nos adiutores Dei, & cooperatores Christi offerentes ei panes,& facientes ex nobis id quod possumus,tunc autē Deus nos adiuuabit & gratiam dabit, eiusque adiutorio,& fauore miraculum fiet. Minimum quidem fuit quod fecit Gedeon & eius socii,quando Madian uicerunt:attamen uoluit Deus illam uictoriam dare Gedeoni,& illis trecentis uiris: non uero propter illos timidos, & imbecilles, quos eiecerunt & repudiarunt. Deus est qui fa cit sanctos,iuxta illud Pauli, Non ego,sed gratia Dei mecum. Veruntamen hæc gratia non confertur a Deo nisi illis qui se di sponunt & præparant,& utuntur bene ac cepta gratia. Non totum es tu facturus, nec totum debes Deo relinquere te nihil agente, & operante. Tu ex tua parte fac quod teneris, & Deus ex sua faciet id qđ est præcipuum,& utroque operante,scilicet tu & Deus,& Deus & tu,tunc fiet mi raculum.Homines offerunt panes, Christus autem miraculum facit. Parum prodesset quod homines offerrent panes, ni Christus suam adiungeret omnipotentiā. Nec etiam Christus uult sua omnipotentia uti,nisi ei dederimus panes. Rectè quidem poterat te in cœlum deducere, sine hoc ꝙ tu aliquid adderes, attamen uult quod tu etiam labores & offeras panes, & facias quod potes. Totum igitur gratiæ magis quàm uiribus nostris ascriben dum,tamen & uiribus nostris, quia gratia non facit sine uiribus nostris, sed nec uires nostræ faciunt nisi per gratiam Dei cooperantis,illa excitante,illa dirigente, ac adiuuante,fiunt a nobis opera euange licæ functionis, grata Deo, & meritoria uitæ.Ideoque uult a nobis panes,quos ac cipiens in manibus multiplicauit,deditq; uirtutem satiandi turbas.

Rom. 8

Iud. 7.

1.Co.15

¶ Secundo postquam accepit panes suspexit in cœlum. Docet totum quod agimus,& quicquid in nobis est, Deo ascribere,siquidem omne datum optimum,& omne donum perfectum desursum est Iaco. 1.

descen-

descendens à patre luminum. Quicquid enim agimus propter Deum facere studeamus, præsertim elemosynam, intenti soli in Deo: & oculos nostros, & intentionem ad ipsum solum Deum eleuando. Vnde dominus, cum facis eleemosynam noli tuba canere ante te, &c. sed pater tuus, qui uidet in abscondito, reddet tibi. Vidua Heliæ clausit post se ianuam. Docet etiam substentationem nostram, quæ per cibum est, à Deo expectare: ideo debemus oculos nostros ad Deũ erigere quasi ab eo suscepturi quod petimus. Et cum in omnibus debeamus oculos nostros attollere ad Deum, & in petitione cibi corporalis. Ideò dicitur in psal. Oculi omnium in te sperant domine, & tu das illis escam in tempore opportuno. Et quia Deus, ad quem respicimus est in cœlis, debemus oculos in cœlum erigere. Ideo Dauid. Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis. Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ: ita oculi nostri ad dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri. Obserua autem quòd aliquando Christus facturus miracula, aspiciebat in cœlum quasi petens aliquid ab eo interdum non aspicit, sed cum potestate loquitur, quasi nihil ab alio suscipiens. Volebat enim aliquando operari in potestate propria, ut non crederetur minor patre: ut Arriani putauerunt, cum esset ei naturale operari miracula. Sed leuabat oculos aliquoties ad patrem: ut ostenderet quòd in quantum homo minor erat patre. [Et benedixit illis, & fregit.] Solebant Iudæi benedicere eleuando manum, & ponendo illam apertam super id quod erat bene dicẽdum, ut in Leuitico habetur de Aaron summo sacerdote. Iacob etiam posuit manum super capita Ephraim, & Manasses. Verba autem, quæ dicebant habẽtur in libro Numerorum. Potest tamen hic accipi, benedicere, pro multiplicare bona, ut sæpè sumitur in sacris literis, de qua benedictione iam in superioribus loquuti sumus plura. Quomodo autem Iudæi benedicebant panem & uinum cum sedebant in mensa, inferius disseremus, cum uenerimus ad locum ubi Christus corpus & sanguinem suum consecrauit. Hic uerò nolo amplius immorari in iis benedictionibus, quia ut ego existimo, hoc quod hic dicit Diuus Lucas sub nomine benedictionis, credo non fuisse benedictionem, eo modo quo sumitur benedicere aliis in locis, nam hoc quod hic dicit bene dixit, intelligitur & sumitur pro gratias agere: & sic inquit D. Ioannes, accepit Iesus panes, & cum gratias egisset, distribuit: sæpè enim in scriptura sacra benedicere sumitur pro gratias agere, seu laudare. Sic in Deuteronomio, dicitur. Obserua ut bene dicas dominum cum satiatus fueris. Et illud Benedixit Esdras dominum Deum altissimum. Et Tobias. Omni tempore benedic Deum. Et in libro Daniel dicitur. Benedixit Daniel Deum. Et Dauid sæpe hoc uocabulo utitur pro gratiis agẽdis Deo. Potest etiam dici quòd benedixerit Christus panes more Iudæorum, dicens. Benedictus sis domine Deus noster, Rex mundi, qui educis panem de terra. Et post hæc gratias egerit, ut ait Ioannes. Itaque utrũque uerisimile est quod fecerit. Voluit autem benedicere, ac gratias agere pro corporali cibo, ut doceat nos Deo gratias agere cum ad mensam accedimus, & quòd Deo benedicamus. Sic in primo Regum habetur quod puellæ dixerunt Sauli, Non est comesturus populus, donec ille (scilicet Samuel) ueniat: quia ipse benedicet hostiæ, & deinceps comedent, qui uocati sunt. Propter hoc potius in isto miraculo benedixit, & gratias egit, quàm in aliis: non enim inuenitur in alio benedixisse, nisi in hoc miraculo. [Et distribuit discipulis suis ut ponerent ante turbas.] Non ipsemet, sed per suos discipulos panes porrigit turbis, ne fraude, aut præstigio, aliquorem geri suspicari quis possit. Vbique negotium ita instituit, ut fides nostra per id confirmaretur. Multiplicatio autem hæc fiebat tam in manibus Christi frangentis, quam in manibus discipulorum portãtium, quàm in manibus rursus turbarum frangentium, in oribus manducãtium. Multiplicabat autem illos diuina potentia, conuertendo aliquam materiam in panem: nam quælibet materia est in potentia obedientiali ad Deum, ut de illa faciat quod uoluerit: & cum natura per successiones alterationũ suarum possit conuertere qualemcunque rem in panem, potest

Marginal references: Math. 6. 4. Re. 4. Psa. 144 Psa. 122 Leu. 9. Gen. 48 Num. 6. Cap. 2. Ioan. 6. Deut. 8 3. Esd. 9. Tob. 4. Dan. 2. 1. Re. 9.

test tamen Deus illud subito facere, & ita Christus poterat aerem, aut quamcumque aliam materiam subito in panem cõuertere, de quo turba aleretur. Accipiendo igitur panis maiorem quantitatem, siue hoc fieret per multiplicationem non addita aliqua quantitate, siue per conuersionem alicuius materiæ extrinsecæ in panem: maximum erat hoc miraculum.

¶ Ad nostram verò eruditionẽ aliqua in hoc contextu obseruanda sunt. Primũ quòd discipulis suis, qui Apostoli erant, principes terræ, doctores orbis, & Seraphim Ecclesiæ militantis, iubet ut seruiãt populis: ut tu discas humilitatem: quantuncũque enim aliqua dignitate fulgeas (quæ maior dignitate Apostolica esse nõ potest in terris) debes humiliare teipsum, & pauperculis, & famelicis seruire, & mi-
Exo.19 nistrare. Hæc est Christi Iesu doctrina, in cuius schola docetur illud. Qui maior est inter vos, fiat sicut minor: & qui præcessor est, sicut ministrator.

¶ Secundò in hoc quod ait quòd discipuli distribuebant, discimus munus esse prælatorũ cibare & alere populum cibo spiritali intelligentiæ, & populi eum recipere. Non se insinuet vulgus, nec se interijciat in officium & munus prælati: sed cõ
Luc.22. tentum sit recipiendi cibũ fractũ per manus prælati. Hoc voluit nobis Deus significare & innuere cùm legem dixit, deditq; Moysi. Noluit nanque populum in montem ascendere cum Moyse, sed ꝙ maneret ad radices montis: & quòd ab ipso Moyse legem susciperet. Pernicies & nocumentũ est Reipublicæ quòd populus uelit suffragia habere, & suum interponere consiliũ inter consules & primates, Reipublicæque gubernatores: & sic incommodum & infortunium est quòd vulgus & imperita multitudo velit per seipsam doctrinam accipere, & imbibere, non uerò eam velle sibi communicari per manus prælatorũ, & concionatorum. Sed nunc cerdones & sartores concionantur apud Lutheranos. Inter alia, quæ ab Ecclesiæ præsidibus optimè prouisa, & constituta sunt ab ipsisque hæreticæ impietatis disquisitoribus rectè animaduersa & ordinata illud etiam non minimam laudem meretur, quòd uernaculas biblias prohibuerunt & interdixerunt. Inscius populus doctrinã & scientiam concipiat à Theologis, & cõcionatoribus, & ab iis tantummodo, & per manus istorum sapientiam accipiat, & per manus eorum comedant panem vitæ, & doctrinæ, sicut etiam populus hic comedebat panem, quem Apostoli illi administrabant. Nequaquam cõtendat suismet manibus cibum percipere, ne illo suffocetur: sed eum discerptum manibus sacerdotum accipiat. ¶ Tertiò docemur hic quanta bona nobis largiatur Deus per manus sanctorum suorum in beatitudine sibi assistentium, prout experti sunt plurimi in præliis beatum Iacobum cernentes, in maris periculis alios cum inuocãt sanctos. Hoc quod Christus fecit cum hac turba distribuẽs ei panem per manus Apostolorum: & nobiscum sæpè facit, largiens bona plurima intercessionibus & meritis eorum. Sequitur. [Et manducauerunt omnes, & saturati sunt.] Qui ad Dei mensam comedunt, semper sunt saturati, & contenti. Sic Dauid in persona iustorũ. Psal.33.
Dñs pascit me, & nihil mihi deerit. Qui Deum diligit, est satur, quia, qui mundo obsequitur & obtẽperat semper cibis inhiat, & est famelicus. Vnde egregius psaltes. Diuites eguerunt, & esurierunt: Psal.33.
inquirentes autẽ dominum non minuentur omni bono. Et filius eius Salomon. Pro.13.
Iustus comedit: & replet animam suam, venter autem impiorum insaturabilis. Cùm quis plures habet diuitias, tunc plures habet indigentias: ubi multæ diuitiæ, Eccle.5.
ibi multi, qui comedunt eas: quanto ditiores & locupletiores sunt, tanto plures habent sumptus, & expensas, quas sustinere debent, & sic semper eis desunt nummi, & ære alieno opprimuntur. Etsi multas habeant dignitates, semper tamen plures alias affectant, & concupiscunt, nec eis vnquam saturantur, & ab ipsa dignitatũ & honorum mensa insaturabiles surgũt, nam honoribus nunquam mundani saturantur. Vide Aman, cui rex Assuerus Heste.[illegible]
nimis fauebat, & quem maximè extollebat, cui omnia prosperè, & honorificè succedebant, cumque super omnes ab Assuero diligeretur, & solium eius super omnes principes regni collocatum esset: cunctiq; serui regis, qui in foribus palatii uer

bantur

bantur ei genua flecterent, & adorarent Amã: tamen tristis, & sine solatio erat, dixitque ad uxorem & amicos, postquam eis omnes dignitates suas, & honores retulit. Et cùm hæc omnia habeam, nihil me habere puto quandiu videro Mardochæũ Iudæum sedentem ante fores regias. Multo minus saturant delitię & uoluptates, & quicquid in mundo est. Quamobrem in persona omniũ mundanorum dixit filius ille prodigus. Ego hic fame pereo, Hoc inferius suo loco interpretabimur, & etiam illud quod antea saluator dixit in parabola filij prodigi, quòd facta est fames in re-
Cap. 15 gione illa. Lege ibidem. Sed cum tantam famen patiantur qui mundo seruiunt, tamen ij, qui à Deo pascuntur, saturantur, & contenti sunt, ut satis est hic videre. [Et sublatum est, quod superfluit illis, fragmẽtorum cophini duodecim.] Aduerte quomodo in mensa Dei omnia abundant: sicuti in mensa mũdi omnia desunt. Voluit tamen dominus ut superesset ad euidentiam miraculi: nam poterat aliquis dicere quòd illa non fuerit vera saturatio, sed ꝙ imaginariè visum fuerit comedentibus quòd saturabantur. Sed manendo reliquę illius saturationis nullus dicere poterat ꝙ fuerat phantasia, sed ueritas rerum.

¶ Ad nostram uero eruditionem discamus quantum possit hospitalitas, & quomodo nostra multiplicantur cum damus ea indigentibus. Illa uidua, quæ pauit Heliam, ex eleemosyna ditata est, nec fari-
3. Re. 17 na, neque oleum defecerunt ei. Multo plura fuerunt collecta, quàm administrata: plus lucri factum, quàm datum. Quinque panes appositi fuerunt sed duodecim cophinos collegerunt, Crescit enim quod das pauperi famelico. Vnde in prouer-
Prou. 3 bijs habetur. Honora dominum de tua substantia, & de primitiis omnium frugũ tuarum da pauperibus: & implebuntur horea tua saturitate, & vino torcularia tua redundabut. Aliqui diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij rapiunt non sua, & sunt in egestate. Discamus ergo pauperibus eleemosynas elargiri, quandoquidem nõ solum interiori merito coram Deo erimus maiores, sed etiam in rebus externis augmentabimur. Manna si seruabatur, corrumpebatur & vermibus scaturiebat.

Sic bona temporalia corrumpuntur si ser- Exo. 16
uentur. Ideò dominus inferius admonet dicẽs, Vendite, quæ possidetis, & date eleemosynam. Et iterum. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Luc. 12
Et quia hæc duo loca inferius exponemus de hac re aliquid dicturi, nunc cætera consideremus. Luc. 16.
¶ Aduerte quod pręcipit Christus, vt colligantur fragmenta, ne pereant, quia non vult Deus beneficia quæ in te cõfert, in te etiam perire, imò quòd gratus sis, & Deo accepta referas. Sic Dauid. Quid retribuam domino, pro omni- Psa. 115
bus, quæ tribuit mihi? Sic fratres Ioseph Gen. 43
restituerunt pecunias, quas ille libenter dederat. Præterea, nec vult dominus vt dona eius prodigaliter consumas, sed sumere solum quod tibi necesse est. Sic de manna noluit dominus vt colligerent filii Israel, nisi ꝙ necessarium erat. Colligite (inquit) ex eo ꝙ ad uescẽdum sufficit. Sed Exo. 16.
quid facitis qui necessaria, aut potius superflua in immensum multiplicatis? Suscipite ad mensuram necessitatis uestræ munera, & dona altissimi: ubi ẽt docemur quã mala sit superfluitas. Non est parcus dominus, sed quia nouit quanta mala pariat abundantia, voluit nos ad mensuram suis vti donis. Et cũ pluit manna de cœlo in magna copia descendere fecit, vt videas quã largus sit dominus: voluit tamẽ ex copia nos tantum quę necessaria sunt sumere, ut discamus etiam in rerum affluentia seruare modestiam, & parcitatem. Ne donis Dei abutamur, nèue committamus, vt pereat nobis quicquam quo pauperi succurri queat. Credunt nonnulli honorem consistere in eo, ꝙ res destruantur, & pereant: expendere ita, ut res consumant & pereant, & nullus fructus, & emolumentũ ex eis percipiatur ab hominibus, nequaquam est liberalitas, imò uanitas, & insania. Liberalis sane Christus erat, & sic abũdè & liberaliter prouidit, quod potius superfluit, quam defuit. Attamen iubet ut colligantur, & seruentur res, quæ perirent ni custodirẽtur. Cupit & vult Deus nos esse liberales, sed non prodigos, nec profusos & dispertos. Mala enim, quæ sequuntur ex prodigalitate, & profusione, hæc sunt, s. paupertas usque ad mendicitatẽ, si- Luc. 15.
cut

eut filius prodigus, qui cupiebat implere uentrem suum de siliquis porcorum, & nemo illi dabat, Frequenter etiam aliena aufert, qui prodigè confert: ut uidere est in nobilibus, & equitibus, qui cum grandi æris alieni summa sint onerati, & suprà modum sumptuosi, & profusi sint, uersuram faciunt, suos oppidanos, & uillicos excoriant, & deprædantur: ut pecunias, quas debent, soluant, & ut sibi uictum parent. Quorum stultitia tam magna est quod rem illam, quam super omnia amant facere, ita uolunt facere, quod diu facere non possint. Hanc stultitiam ostēdit nobis quidam Philosophus dicēs. De re familiari impartiendum est, sed moderatè: quid enim stultius, quam quod libenter facias curare ut diu facere non possis? Prætereà stultitia prodigi magna est, qui nihil uidetur de diuitiis quærere nisi peccata: peccat enim in acquisitione earū, & in largitione, & alius habet inde utilitatē: & uī plus diligere proximū, q̄ seipsum, cum tamē in ueritate, nec proximum, nec se diligat, licet ex stultitia tua effundat. Ipse quoque dolium est sine fundo, & ideò non est mirum si effundat quicquid acceperit. Et ut concludam, insipientior Videtur quam auarus quantum ad hoc, q̄a auarus insipiens est quantum ad Deum solum, sed prodigus quantum ad Deum, & quātum ad mundum. Dies me deficiet dicentem, si mala quæ ex prodigalitate proficiscuntur, & emanant, persequi uelim: quandoquidem multa bona cessant, quæ faceret quidem prodigus, ni magnā æris alieni summam conflaret, &c.

¶ Obserua autem, quod ut Ioannes ait cum homines illi uiderunt signum quod fecerat Iesus, laudauerunt illum dicentes. Quia hic est uerè propheta, qui uenturus est in mundum. Cum Christus eiiciebat dæmonia, & alia miracula faciebat, non sic laudabant eum: sed nunc quia saturati erāt, & dederat eis escas laudant illum. Sic multi in prosperitate cum Deus dat illis diuitias, honores, cibos, aut bona temporalia, laudant Deum: sed cum venit tribulatio, aut deficiunt temporalia, siue cibi, murmurant, detrahunt, impatientes fiūt. Sic filij Israel cum exierunt de Aegypto, & viderunt Aegyptios mortuos in mari, q̄a Deus uindictam fecerat de inimicis eorū cātauerunt laudantes dominum, & dicentes. Cātemus domino, gloriose enim magnificatus est, equum & ascēsorem proiecit in mare. Sed cum non habebant quid manducarent: & defecerat farina, quam tulerunt de Aegypto: murmurare cœperunt contra dominum, eo quod eduxerit eos de Agypto, &c. Iucundum est igitur hoc miraculum, multo tamen iucundius fit si consideremus quid per hoc Christus significare voluerit nobis. Vt enim si quis indoctus librum uideat ornatum, & literis scriptum elegantibus magnopere delectatur, & collaudat etiam scriptorē, sed quid scriptura contineat, ac complectatur penitus ignorat: verum si quis eiusmodi librum, non modo videat, verùm etiam legere: & intelligere possit, bis delectatur, primo ex aspectu libri, secundò ex intellectus scripturę, & verborum. Sic etiam fit cum hoc, & aliis miraculis Christi. Eleuās itaque Christus oculos, ut hoc miraculū faceret, docuit omnes cōsolationes, & omnia auxilia ab illo nobis esse petenda, qui aperit manum suam, & implet omne animal benedictione: à quo (ut Iacobus ait) omne datum optimum, & omne donum perfectum, tanquam à patre luminum descendit pro quo gratiæ sunt Deo agendæ. Vnde Paulus omne quodcunque facitis in vebo aut opere, omnia nomine domini nostri Iesu Christi facite, gratias agentes Deo. Et iterum, Siue manducatis, siue bibitis, vel aliud quid facitis: omnia in gloriam Dei facite. Docet etiam hæc historia omnibus quærentibus Dei regnum, iustitiam, & gloriam, nunquam defore vitæ necessaria, sicut istis non defuit qui Christum sequebantur. Non defuerunt carnes Heliæ, nec Danieli cibus in lacu Leonum, nec filiis Israel māna in deserto, nec viduę Sareptanæ, quę pauit Heliam. Consolatur nos hoc miraculum, nam si ita potens est Deus, ut lilia, rosas, & flores agri uestiat, & volatilia cœli pascat: quanto magis credētes & in vacatione sua ex charitate per obedientiam ipsum sequētes, & in eo omnem spem suam collocantes, conseruabit, pascet, & eorum curam geret? Ita promisit dicens. Quærite primum regnū Dei & iustitiam eius: & hæc omnia subiicientur vobis.

Exo. 15
Exo. 16.
Psa. 144
Iaco. 1.
Colos. 3
1. Co. 10
3. Re. 17
Dan. 14
Exo. 16.
Mat. 6.

vobis. Sic in psalmo. Non est inopia timētibus eum. Et iterum. Non uidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem. Et rursum. Iacta cogitatum tuum in dominum, & ipse te enutriet. Aegyptum enim pauit per Ioseph, & Agar in solitudine.

¶ Docet etiam externa subsidia non esse reiicienda, quando haberi possunt. Potuisset quidem Christus ineffabili sua potentia sustentare istos, vt olim Mosem, & Heliam, sed noluit nisi ex quinque panibus, quia illic aderant. Poterat Noe liberare ab aquis cōstituens eum in nubibus, vel in alio quouis loco, sed noluit nisi naturali remedio. Docet Episcopos, & prælatos Ecclesiæ, vt curam gerant subditorum, & vt sint soliciti de eorum non solū animabus, sed etiam de corporibus: sicut hic Christus qui postquam docuit turbas pauit eas ex quinque panibus, idcirco enim, vt rectè monet Ambrosius, aurum habet Ecclesia, non ut seruet sed ut eroget, & subueniat necessitatibus. ¶ Docet etiam nos hoc miraculum, corporalem cibum esse donum Dei: Deus enim est, q. dat escam omni carni. Et rursus. Dante te illis colligent, aperiente te manum tuam, omnia implebunt vbertate. Et Salomon: Benedictio domini, diuites facit. ¶ Docet ut hæc vana mundi cōtemnamus, & Christum sequamur in pœnitentię deserto, & vitæ austeritate.

Docet fidem, obedientiam, denique, & liberalitatem, atque pietatem, in subleuādis proximorum nostrorum necessitatibus. ¶ Admonet prælatos qualem curam gerere debeant subditorum, & pauperū, & subditos docet obtemperare illis, & obedire in omnibus his, quæ non sunt contra animam suam. Hæc doctrina scripta est in hoc miraculo, quòd similitudinem refert libri deaurati, emblemmateq; ornati, & depicti ad fabre. Hanc legamus doctrinam ad nostram vtilitatem. Sed iā ad contextum accedamus, & audiamus Euangelistam dicentem. [Et factum est cum solus esset orans, erant cum illo & discipuli.] Solus dicitur quòd erat, quia tota turba iam abierat. Sic dicitur q s quòd est tantum cum suis familiaribus, & domesticis. Docet vitare impedimenta, distractiones, & quòd solus ores, & loca solitaria quæras. Tu autem cum oraueris (docet Christus) intra in cubiculum tuū, & clauso ostio ora patrem tuum. ¶ Obserua etiā quod Christus diuertit ad orandum, & tamen non relinquit discipulos suos. At tu deseris & relinquis oues tuas nec te segregas ad orandum, sed ad oblectandum & uoluptatem capiendam, ad bachandum & crapulandum. Moses cum ascendit ad orandum in montem: & si in locum suum substituit optimū coadiutorem, populus tamen idola coluit, Deniq; abiit Christus in montem, & segregatus est ut solus oraret: quia post miraculum quinque panum uoluerunt turbæ facere illum regem, atque ideo, ut ait Ioannes, fugit in montem ipse solus. Docet hoc facto Christus mundi contemptum, & vt fugiamus honores & vanitates mundi. [Et interrogauit illos dicens. Quem me dicunt esse turbæ?] Non ex ignorantia quærit, sed vt occasione responsionis discipulorum, instruat eos. Præterea, Quærit de eo, q de se ipso dicunt, nā prælatus (iuxta Apostoli doctrinam) non solum debet bonus & sanctus esse in interiori cōscientiæ suæ, sed etiā necesse est q̄d habeat bonum nomen & existimationem apud oēs exterius. Oportet illum testimonium habere bonum ab his, qui foris sunt Deo debes bonam conscientiam, & proximis bonum exemplum. Sic in Leuitico habetur quod cū Moses uoluit ungere ex Dei præcepto Aaronem in summum sacerdotem, elegit eum coram omni plebe, vt scirent omnes, & certi essent quod qui præstantior est in populo & sanctior, dignus sit sacerdotio. Vtinam tales essent prælati nostri temporis, & tales essemus omnes nos, vt verè de nobis posset illud prædicari, q̄d scriptura asserit de illa nobili & potenti fœmina Iudith. Non erat, qui loqueretur de ea uerbum malum Et Lucas noster de parentibus Ioannis Baptistæ dixit, quòd erant incedentes in omnibus mandatis, & iustificationibus domini sine quærela. Ex quibus sequitur barbaros inanimes, & excordes eos esse, qui dicunt, fecerim ego id ad quod teneor, & unusquisque asserat quodcunque ei placuerit. Rectè quidem facis, cum præstas id quod debes, at uerò contemnere & aspernari bonum nomen,

Gene. 7 Amb. li. 2 offi. c. 28 Psal. 64. Pro. 10. Mat. 6. Exo. 32 Ioan. 6. 1. Ti. 3. Leui. 8. Iud. 8. Luc. 1.

Nomen, & famam propriam hominum est perditorum, & nullius frugis. Ideo Seneca. Qui famam contemnit, hic flagitiosus est, aut inhumanus. In Leuitico legimus quod non uult Deus sacrificium de fermento & melle: quia ista mali odoris sunt, si crementur. Deo displicet, quod mali odoris, & famæ sis. Non sat tibi est si bonus sis, & si mel dulcissimum retineas: nisi cum hoc bene oleas. Dulce est mel, sed quia male olet si comburatur, respuit illud Deus. Christus verò non contemnit famam, cuius exẽplum, est, regula & norma vitæ nostræ: & tu nihil curas, quid de te dicat? Sed dices. Quomodo debeo ego tot hominum ora obstruere, præcipuè tẽpore, in quo sunt hominum linguæ adeò maledicæ, & procaces, ut etiam sanctorũ & beatorum uires quidam hominum audeant proternè commaculare? Ad hoc tibi doctrinam quandam in memoriam reuocabo. Quære quidnam de te dicatur ad similitudinem Christi, tunc autem considera, num quod de te dicitur uerum sit, an falsum. Nemo, te melius hoc scire potest. Tu nanque es iudex & arbiter tuæ propriæ conscientiæ, & quid agas probè nosti. Ergo si quod malè de te profertur, verè narratur, corrige uitam, & reuertere ad frugem meliorem: de hoc autem nihil curare, brutorum proculdubio est. At si falso & cum mendacio ignominiam, & dedecus pateris, contemne dictum & sententiam, & tunc poteris dicere, fecerim ꝙ debeo, & unusquisque dicat quicquid libuerit, & solare cum Apostolo dicente, Si hominibus placerem, Christi seruus non essem. Ideoque sanum quidem est consilium quærere, & peruestigare quid de te dicatur, & de hoc curare: nam si uere de te queruntur & obmurmurant, proderit sanè tibi ad correctionem: si uero falso, inseruiet ad maius meritum, imò ut cautius, & cum maiori cura uitam degas.

Leui. 2.

Gala. 1.

¶ Verum hic tria obseruanda sunt. Primum horum est, quod non quærit Christus de aliis, sed de ipso solum. Hoc tempore tota cura, & studium uersatur cira inquirẽdum & inuestigandum de aliis quid nam de Petro, uel Ioanne dicunt? Quomodo obit suum munus, quamnam uiuẽdi rationem habet, qua uia sibi uictum parat? De teipso percontare: de alio uerò non cures, nec sis solicitus. Ne scruteris uitam alienam, sed tuam. Te ipsum obserua, & considera quid de te dicant.

¶ Secundo aduerte, quod hoc non interrogat iniquos & improbos, qui sunt mendaces: sed Apostolos, qui boni erant nam quanuis ut bonus sis, si improbum & flagitiosum interroges, quid de te sentiat, iniquum sanè te esse proferet: si pecuniæ & eleemosynæ largitor, & erogator fueris, te prodigum esse affirmabit, Si deuotioni & orationi deditus, hypocritam te esse inquiet. Si uerè homo nequam & perditus fueris, sicuti ille, sanctissimum te iudicabit. Propterea Christus non interrogat malos, sed bonos, Et in Euangelio Matthæi dixit. Quem dicunt homines esse filium hominis, Nam non solum inquirit à bonis, sed etiam scire cupit quid de ipso dicant homines, qui utuntur ratione, qui loquuntur vt homines: & meritò horum est habendus respectus, non uerò quorundam qui tãquam canes famam & nomen bonum iustorum corrodũt, & bonos maledictis & conuitiis insectantur. Mat. 16.

¶ Tertio amicitia tibi coniunctos & socios interrogare debes quid de te alij sentiant: nam ipsi optimè te norũt. Sunt quidam qui apud externos & ignotos angeli iudicantur: sunt etenim circa omnes, urbani, affabiles, & politici: & existimant oppidani eos nullo crimine & facinore omnes maculatos imò uerò esse angelos & sanctos: at intra proprios parietes & domos habent se ad suos tẽquam dæmones. Si ex ciuibus tuis quæras, quis nam sis? te sanctum esse asseuerabunt, at si domesticos interroges & seruos tuos, vxorem, & liberos, te draconem esse dicent & scorpionem, quia nullus tuã miseriam & auaritiam potest tolerare, nec bilem atram & pessimum tuum ingenium, & animi duritiem sufferre denique affirmabunt te pestem esse infestissimã. At illi responderũt & dixerunt, Ioannem Baptistã, alij autem Heliam, alij vero, quia vnus propheta de prioribus surrexit. Deus bone quæ confusio maior nobis potest aduenire? Et ꝗd aliud magis superbiam nostram & elationẽ arguit? Quid hic inquiẽt isti delicati, & deliciosi mundani, confecti ex saccari glu-

tine, & penidio, qui ex minima quaq; re, & dicto confunduntur, iniuriaq; afficiũt? De Christo (cum sit eadem met sanctitas, & bonitas) non omnes idem sentiunt, nec in vnum conueniunt, sed alij hoc, alij vero illud de eo proferunt, eiusque vita diuersas patitur opiniones, & sententias: & uis tu ò homo vas immũditiis plenum & flagitiis refertum, vt oẽs te in numerũ Diuorum referant, omnes vno ore te laudẽt, & ꝙ nemine discrepãte dicãt te sanctũ esse? Ioan. 9 Christi vita statera appẽdebatur, & ait Ioannes ꝙ quidam dicebãt bonus est, & alij non, sed seducit turbas: alij autem non est hic homo à Deo, qui sabbathum non custodit: alij verò, quomodo potest homo peccator hæc signa facere? ita ut schisma esset inter eos. Et tu cum tot habeas, qui te laudent, & te in cœlum efferant cum sanctis, cur quæreris, & molestè fers, quod duo, vel tres de te murmurent? Si homines te cognoscerent, etiam illi, qui laudibus te exornant & decorant, te maledictis & conuitiis insectarentur: cum verò tot habeas, qui (malus cùm sis) te bonum & sanctum prædicant, & iudicant: valdè insolens, & elatus es, quandoquidem vis, vt omnes (nullo dempto) te laudent & quæreris si unus uel alter hoc quoque non præstet.

¶ Præterea solat nos locus iste, ut si quã do aliqui de nobis iniqua sentiant, diuersas aduersasque opiniones de nobis habeant, patienter feramus, & cum Christo domino solatium capiamus: q cum esset is, hominũ tñ flagitiosas, & proteruas linguas nequaquam potuit subterfugere, & alij hoc, alij verò illud de illo proferebant. Sic Paulus per gloriam, & ignobilitatem, 2. Cor. 6 per infamiam, & bonam famam. ¶ Discamus itaque habere patientiam, quando proximi & fratres nostri sinistram aliquã & aduersam opinionem de nobis conceperint, & quanuis in eo, quod de nobis dicuntur, minimè peccauerimus: cogitemus nos aliqua occulta, & incognita crimina commisisse, quæ ipsi ignorant, & falsis confictisque illis criminibus quę nobis confingunt, & obiiciunt, soluimus veterum pœnam. Nec simus adeò vani & leues ut existimemus nos Christo domino meliores futuros & ab omnibus collaudandos. Discamus etiam si uiuere, ut quamuis reprobi uelint nobis crimina obiicere, sit uita nostra tam sancta & pura vt non possint nostra bona opera taxare, nec aliquid in ea inueniant reprehensione, & nota dignum. Aduerte quod populus, & si Christum non tractabat iuxta merita ipsius, nec iuxta dignitatem suæ personæ, quia cum esset filius Dei, non eum eum talem iudicabat: attamen existimabat eum esse Ioannẽ Baptistam, aut Hieremiam, aut prophetam: nõ iniquum erat videri Ioannem Baptistam, aut prophetam. Sic uiue, vt homines ab ipsa uirtute tua compulsi & coacti, velint, nolint, te bonum prædicent. ¶ Sed dubia duo hic oriri videtur: Primum est cur discipuli nõ dixerunt, ꝙ de Iesu dicebant ꝙ erat transgressor legis Mosi, & sabbathi violator, Samaritanus, potator uini uel aliquid simile? Hæc omnia dicta fuerunt de Christo. Ioan. 9. Quia quanuis hæc dicerentur de Christo, Mar. 11 sciebant tñ Apostoli id esse mendaciũ Ioan. 8. & iniquitatẽ apertã, & noluerũt Apostoli esse nugigeruli, neq; Christo domino nugas referre, quòd officium & munus non est sane Apostoli, vel alicuius serui Dei, sed dæmonis, & inferorum ministri. ¶ Discamus quod quando audimus malum aliquod aut ignominiam contra proximos nostros recitari, cum absunt (præcipuè cum nobis cõstat esse mendacium, quod audimus) ne eis acerba, & iniqua nuncia deferamus: sicuti quidam faciunt, qui sub specie amicitiæ, aliis aures nugis onerant, quibus eos defatigant, & macerant atque affligunt sine commodo aut vtilitate aliqua: quod sanè ad nihil aliud confert nisi ad afferendam pœnam, & ærumnam, & ad seminandam discordiam, & zizaniam. Quando aliquid audis de proximo tuo, quod tibi sic accidisse videt, aut saltẽ vero similiter potest sic esse; sanum quidem est consilium & amicitia fratrem admonere, ut se corrigat & emendet si sic est. At uerò si id, quod audis, tibi constat falsum esse, responde pro absente frater, & obstrue os murmurantis, & confusurronis, nec aliquid dicas ei, de quo fuit obmurmuratum, qñquidem ad nihil aliud proderit, quam ad dolorem & pœnam. At dolendum sanè est uidere mundi statum:

tim: quandoquidem quosdam videbis, q. nihil aliud agunt, quàm nugas texere, & excogitare iniqua nuntia, vt seminẽt con trouersias & discordias inter fratres, qd᷑ Prou. 6. detestatur dominus, vt ait sapiẽs, & abominatur anima eius.

¶Secundũ Dubium est, cur in populo uenit hæc fama, & vnde populus habuit opinionẽ ut putaret Christum esse Ioannem Baptistã, aut Heliã, aut unũ ex prophetis? Vnde orta est hæc opinio? In hoc capite paulò superius scribit noster Lucas, ꝙ Herodes audiẽs famam Iesu, dixit. Quẽ ego decollaui Ioannem, ipse est: surrexit à mortuis & uirtutes operanẽ in il- Mat. 14 lo. Et eadem verba ait Matthæus. Dixit Rex suis quãdam ineptiam, & inscitiã, & quamuis ineptia fuit & mendacium, tñ quia à Rege prolatum tantum habuit roboris, & auctoritatis, ꝙ populus ei credidit: & inde exierũt oẽs dicentes, Ioannes Baptista est, Ioãnes Baptista est. Nihil amplius opus fuit, quam ꝙ Rex id assereret, vt Christus pro Ioanne Baptista haberet: cum tñ Ioannes non esset. Reges, Principes, & Prælati prius aduertant benè quid dicant, & quomodo loquanẽ: nam sciãt, omnia sua verba transcribi. Homo abiectus, & popularis quicquid vult, effatur: & quidquid commentatur, & excogitat, eloquitur: nec tamen alicuius valoris est quidquid dicit. At uerò cũ homo est grauis, cum suæ personæ qualitate dicta sua corroborat, & sic omnes ei fidem habẽt, & sic suis uerbis auctoritatem, & fidem adimunt quibus volunt. Ad vitandũ hoc periculum debent prius cognoscere, & recognoscere quid dicant. Ob id solũ, quod Herodes semel tantum verbum insanum & ineptum protulit, ob id (inquam) solum tota illa gẽs credidit, quòd Christus 3. Re. 12 erat Ioannes Baptista. Ieroboam Rex Israel facillimè vniuerso illi populo vitulorum cultum, & veri Dei, ac legis contem- Psalm. 3 ptum persuasit. Et nunc Reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram. Discite bene uiuere, & loqui disertè & sapienter: nam uos imitantur, & sequuntur reliqui omnes. Putauerunt autem esse Heliam propter ueritatis, atque iustitiæ insuperabilem zelum. Secundo propter miraculorum eminẽtiam, & tertio, quia Helias cre

debatur uenturus ad populum Iudæorũ, iuxta illud Malachiæ. Ecce ego mittã vo- Mala. 4. bis Heliam. Visis igitur populi sententiis & iudiciis, exquirit & interrogat dominus quænam sit opinio discipulorũ: ideo sequitur in contextu, [Dixit aũt illis. Vos aũt, quem me esse dicitis?] Qui plus temporis in scholis consumpserunt, tenentur plus scire, quàm qui heri inceperunt dare operam. Populum, qui non est adeo illustratus ac vos estis, nec tot conciones à me audiuit, nec tot miracula uidit, nõ est mirum esse insipientem & inscium, nec me cognoscere. At uos qui mei estis Apostoli & familiares, quique semper me auditis & comitamini, obligati estis ad altiorem, & præstantiorem cognitionem de me concipiendam. Vtinam paupercu- Mat. 12 li villici, qui montes incolunt ac terras, ubi nunquam audiũt concionẽ, non surgant in die iudicii sicut Niniuitæ, multosque ciues & urbanos homines ac sapientes condemnent: quandoquidem illi simplices & illiterati plus Dei assequuntur, & melius ei seruiunt, quàm multi superborum sapientum, subtilesque Sophistæ. Aduertite, quod qui plus à Deo accepistis, magis obnoxii, & deuincti estis ad ei seruiendum melius, quàm rustici & simplices. Apostoli plus tenebantur ad cognoscendum Christum dominum, quam reliqui, & propterea ab eis sciscitatur suã opinionem, & ut quam de ipso conceperunt opinionem proferant in mediũ. [Respondens Simon Petrus, dixit.] Petrus solus respondit, quia erat os totius collegii Apostolici: sicut caput, & maior, et excellentior non solum hic pro omnibus respondit, sed etiam alibi sępe. Cũ dominus de mundi contemptu loqueretur, pro se, Mat. 19 & omnibus dixit: Ecce nos relinquimus Luc. 12. omnia, et sequuti sumus te. Et cũ loqueretur parabolam Christus de seruo vigilãte, dixit Petrus: Domine ad nos dicis hãc parabolam, an ad omnes? Et cũ Christus dixisset Apostolis, vultis et uos abire? Ipse respondit. Domine ad quem ibimus? Verba uitæ habes. Sic modo respondens solus ipse pro omnibus ait. [Christum Dei.] Ad Petri successorem pertinet cer- Ioan. 6. tificatio dubitationum de fide: & sic Papa Christi vicarius, & Petri successor iudi

eaturus est de dubiis fidei. Errauerunt aliæ ecclesiæ, scilicet, Antiochena, Alexandrina, Constantinopolitana, &c. Sed nunquam ecclesia Romana. Ambas naturas diuinam et humanam in unitate suppositi confessus est hic Diuus Petrus: humanam quidem, vocando illum Christum Regem vnctum, & non sicut antiqui Reges, & summi sacerdotes Israel, sed fuit anima Christi vncta ab instanti suæ conceptionis, uncta (inquam) oleo gratiæ &
Esai. 61 Spiritusancto. Vnde Esaias: Spiritus domini super me, propter qđ unxit me, &c. Confessus est diuinitatem Saluatoris, appellando eum filium Dei uerum, & ut in
Mat. 16 quit Matthæus, filium Dei uiui, ad diffe-
Psa. 113 rentiam Deorum mortuorum Gentiliũ, qui falsi & uani erant, qui tanquam mortui, habentes oculos non uident, pedes habentes non ambulant, &c. Ideo uocatur a Christo beatus, quia fides principium est, & fons beatitudinis, & per quam peruenitur ad beatitudinem: per hanc enim beatitudo meretur, quia actus fidei etiã tenet se ex parte uoluntatis, et ideo possumus mereri per fidem, quia uoluntas iubet intellectui ut assentiat articulis fidei. Et quia hæc fides est donum Dei, addidit Saluator loqtens beato Petro. Caro et sanguis non reuelauit tibi. Per carnem et sanguinem intelligit omne quod est humanum, totam rationem, & intellectum naturalem, aut doctrinam quæ nõ excedit capacitatem nostri intellectus. Et sic non potuit Petrus hoc assequi per seipsum, sed per diuinam reuelationẽ, quia
Iaco. 1. omne datum optimum (ut Iacobus ait) & omne donum perfectum desursum est descendens a patre luminum. Essentialiter omnes diuinæ personæ reuelauerunt hoc Petro, sed dicitur quod pater reuelauit attributiuè, quia est fons et origo totius deitatis. Quapropter super hãc petram, hoc est super hãc fidei firmitatem, quam modo confessus es (ait Christus) ædificabo ecclesiam meam. Et quia ecclesia est fundata super hanc firmam petrã, et ueritatem infallibilem, portæ inferni non præualebunt aduersus eam. Per portas Christus intelligit potestatem, et belli instrumenta & apparatus arma, &c. quæ solent esse in ciuitatibus bene munitis ac fortibus, quæ sunt inimicorum terris opposítæ. Sic intelligitur Genes. Possidebit Gen. 22
semen tuum portas inimicorum suorũ. Iud. 5.
Et quod alibi ait scriptura. Portas hostiũ dominus subuertit. Sic etiam intelligendum est illud Ezechielis. Confractæ sunt Ezc. 26.
portæ populorũ. Hoc est euersa est vrbs, quæ erat fortitudo populorum, vel cuius fortitudinem homines admirabantur. Apud ueteres. n. in portis urbiũ fiebãt iudicia, ideo ait sancta scriptura in Deutero Deu. 22
nomio. Deferent signa uirginitatis eius Psa. 126
ad seniores urbis, qui in portis sedent. Et in Psalm. Non confundetur cum loquetur inimicis suis in porta. Ac si dicat. Nõ timebit uir iustus cum ei aduersarii intẽderint litem: nulla afficietur ignominia, cùm respõderit accusatoribus in iudicio, quod fieri solet in urbis porta. Ibi erant iudices, et satellites, et arma, & tormenta bellica. Et Hieremias uolens significare Hier. 14
nullum esse Hierosolymæ robur, & nullã fortitudinem dixit. Luxit Iudęa, & portæ eius corruerunt. Itaque portæ inferi sunt dæmonis machinæ, & munitiones, & fortitudines, uires, & stratagemata ac artes: sicuti est robur & uires mundi, ac eius sapientia, diuitiæ, minæ, potestates & cauillationes. Omnes hæ copiæ & phalanges legionesque ecclesiam sanctam oppugnarunt: sed tandem ipsa uictrix euasit, semperque de exercitibus & copiis dæmonis triumphum egit. Potest quidem Petri nauis procellis maris turbulenti, & furibundi agitari, attamen nõ obrui nec submergi, Potest Ecclesia Dei sancta pati molestias, & persequutiones, attamen non uinci nec expugnari, aut corruere. Stat sententia. Portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Cur? Quia super hanc fidei ueritatẽ ædificabo eam. Ruit domus, quę falso nititur fundamẽto, & quæ super paleas & arenam est ędificata, & constructa. Domus illæ duæ, de quibus Saluator inquit quod quædam erat fundata super arenam: altera uerò super petram firmã, Luc. 6.
cùm uenti superuenerunt, & tempestates, corruit illa, quæ malè firmata & stabilita erat: altera uerò immobilis & firma permansit, & inconcussa. Domum ædifi- Mat. 12
cauit, ac Ecclesiam erigere uoluit Arrius, & posuit mendacia in fundamento, quia

quicquid docebat, error erat & hęresis impudentissima. Quantum durauit hæc domus? Quanuis mille aureos promittas nō inuenies aliquem Arrianum. Quid illis factum? consumpti sunt: & tempus domū hanc iniquam & turpem solo æquauit ac omnino subuertit: quia malè firmata. Vbi sunt? quo abiere Manichæi, Priscilianistæ, Sabelliani, Armenij, ac aliæ bene innumeræ hæreticorum peruersæ, & maledictæ sectæ, quæ contra sanctam Ecclesiam catholicam insurrexerunt? Perierunt omnino. Mendacium, ipsum per se corruit. Et quāuis hæ hæreses habuerunt Reges, & Imperatores eas fouentes, & defendentes: at tamen (ut uidetis) omnes humanæ uires non potuerunt, nec possunt unum mendacium defendere & tueri. Et hi Lutherani, qui nunc tam elatè, & superbè uiunt, quam citissimè erunt absumpti, tāquam sal in aqua ita: ut nulla unquam sit relinqua recordatio eorum, sicuti nec aliorum hæreticorum, qui præterierunt. Viuat fides catholica: uiuat Ecclesia Romana, quæ fuit tempore Apostolorum, & est, eritque per sæcula sempiterna. Hæc est, quæ semper durat, manetque firma, & constans: & quæ nunquam ruit, labitur, aut deficit. Habens uires, & robur ueritatis pro fundamento, quomodo cadet? Hoc solum deberet confundere hos maledictos hęreticos, videre scilicet manifestè re ipsa, quòd omnes, q̃ se segregauerunt & seiunxerūt ab obedientia summi Pontificis Romani, periere: & quod Ecclesia Romana in ęternum durat. Insurgant Nerones, Diocletiani: Decij, Turcæ, Mauri, & denique Lutherani: nam ipsamet ueritas Iesus Christus ait, Portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Hoc omnes suos inimicos cōculcat, & aduersus omnes semper uictor euasit. Discamus per tyrannorum sæuitiam, & hæreticorum persecutiones Ecclesiam Catholicam magis, ac magis illustrari, & corroborari. Quod luculenter testatur Hilarius de ecclesia loquens. Dum persequitur (inquit) floret: dum opprimitur, crescit: dum contemnitur, proficit: dum læditur, uincit: dum arguitur, intelligit: tunc stat cum superari uidetur. Lege Chrisostomum in sermone de Pentecoste. Et ait ulterius Christus beato Petro Hil. li. 7. de Tri.

Et tibi debo claues regni cœlorum. O fœlix temporum mutatio, & vicissitudo. Beatæ & fortunatæ aures, quę hoc audierunt. Solet Faber ferrarius ex veteri gladio q̃ iam habet assumptum chalybem: & plenus est ærugine, & rubigine, eum incudi reddendo, conficere claues. Eiecto primo parente è paradiso, & clauso cœli ostio propter peccatum, posuit Deus Cherubin ut esset custos ianuæ cęlestis, gladium in manu habentem. Et sic clausum fuit cœlum, & paradisus, usque ad obitum filij Dei, absque eo quod aliquis illuc ingrederetur. Sed nūc ex gladio conficit Christus Iesus claues, mutās iustitiam in misericordiam, & aperiuntur ianuæ regni cœlestis per sanguinem Christi, & conceditur Diuo Petro, eiusque successoribus, auctoritas & facultas obserandi, & reserandi, quę est auctoritas, & iurisdictio ecclesiastica. Si olim claudebatur cœlum, nunc homines habent auctoritatem illud aperiendi. Et si olim de Deo dicebat Dauid, Deus vltionum Deus: nunc de eo inquit Diuus Paulus, pater misericordiarū, & Deus totius cōsolationis. Ingredimini ergo Christiani per has portas misericordiæ, antequam omnino uobis claudantur, sicuti accidit virginibus fatuis & incipientibus. Introite in hāc vitam, pęnitentiā agentes antequam vobis dicatur, Clausa est ianua. Et vt intelligatis quod in hac vita hæ portæ aperiuntur, non autem in alia, & quod hic absoluūtur peccata mortalia, non verò postea: addidit Christus dicens, Quodcunque ligaueris super terram erit ligatum & in cœlis, & quodcūque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Super terram, inquit, non autem sub terra: vt intelligas, quod nunc, quandiu super terrā degis, debes ad pedes sacerdotis genua flectere, ut te à peccatis absoluat: nam post hanc uitam, si in peccato mortali obieris vt in infernum detrudaris, non tibi Ianuā cœlestis habitaculi aperient claues Diui Petri. Ideo nunc debes emolumentum & utilitatem excerpere ab ista Petri potestate, quandoquidem viuis super terram te prosterne sacerdotis pedibus, qui claues habet regni cœlestis in manibus suis, &c.

Gene. 3 Psal. 93. 2. Cor. 1 Mat. 25

¶ Sed vt concludam, vnum hic obseruandum esse censeo. Quod scilicet Diuus Petrus

Petrus hoc tamen celebre testimonium fidei quod præstitit propter quod tantopere fuit à Christo exornatus, hoc(inquã testimonium protulit cũ esset inter Apostolos, & reliquos suos condiscipulos. Inter bonos Christum confitetur beatus Petrus esse filium Dei: quem postea inter impios in atrio Pontificis iuramento ne-
Mar.16. gauit. Ex quod docemur, & admonemur consortium malorum fugere, & bonorum societatem amplecti. Homines iustos comparat scriptura lignis, quæ plantantur secus decursus aquarum: malos autem spinis, iuxta illud, quod egre-
Psalm.1 gius Psaltes Israel loquutus est dicens.
2.re.23. Præuaricatores quasi spinæ euellentur uniuersi. Homines in uere cum æstuant, ad umbras arborum confugiunt:sed colubri lacerti, & ista animalia uenenata sub spinis, & veperibus confugiunt, & ibi latent. Sic vir bonus, & pius ad bonos confugit, & cum iustis sociatur, tanquam ad arbores. At tu, qui solum uadis ad malos, & iniquos, & solum communicas, atque agis cum peccatoribus, & infamia ignominiaque aliqua notatis, quid vis me de te affirmare, nisi quod malus & iniquus sis, & lacertus, ac uipera, uel coluber, siquidem spinis te adiungis? Vt speculum, quanuis mundum, & splendidum sit, contaminato tamen flatu circunstantium, inficitur:sic qui est honestate prædirus, impiorum conuersatione contaminatur. Vnde ait Ecclesiasticus Qui tetigerit picem,
Eccl. 13 inquinabitur ab ea & qui communicauerit superbo, induet superbiam. Si contigerit ut planeta alioquin beneuolus, & salutaris aliis astris maleuolis, & male influentibus fuerit coniunctus, malam influentiam mittet. Ita uir pius si impios nimia familiaritate comprehenderit, impius efficietur:unusquisque enim eorum mores quibus familiaritet utitur, plerunque imitatur. Iudæi, quia cõuersationem habuerunt cum gentibus, idola eorum coluerunt:& (ut ait psalmographus) commixti
Psa.105 sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & seruierunt sculptilibus eorum, & factum est illis in scandalum. Sicut dulcis Iordanis fluuius, cum in Asphaltitem insalubrem Palestinæ lacum ingreditur, redditur insuauis, & uirtutem amittit:sic qui est cum sceleratis amicitia coniunctus, eorum vitiis contaminatur, etiam si antea virtutem induisset. Meritò igitur dicebat Ecclesiasticus Discede ab iniquo, & defi- Eccle. 7.
cient mala abs te. Et Apostolus ad Corinthios, & ad Galatas. Modicum fermen- 1.Cor.5
tum totam massam corrumpit. Saul Rex Israel inter suos insaniebat, sed inter prophetas, prophetabat. Sic Petrus inter Apostolos Christum cõfitetur esse filium Dei & inter impios Iudæos, in domo Caiphæ negat. Disce ergo consortium bonorum diligere. Sed ad contextum reuertamur. [At ille increpans illos præcepit ne cui dicerent hoc, dicẽs, Quia oportet filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus, & principibus sacerdotum & scribis & occidi, & tertia die resurgere.] Hoc dixit ne impediretur passio sua, vt satis ex litera colligitur:qa venit redimere nos per mortem suam:nã si dominũ gloriæ cognouissent, non crucifixissent illum Iudæi, quia 1.Cor.2
populus illum defenderet. Oportuit autem filium hominis pati, non quia aliter genus humanum liberari ab omnipotenti Deo nequiuerit absolutè loquendo:sed quia nullus fuit alius modus tam aptus. Rursus necessarium fuit non necessitate absoluta, sed ex suppositione, quia Deus ita prædixit: & necessitate conditionata, uidelicet scripturæ uerificari deberent. Bene autem dixit resurgere tanquam potestate propria non suscitare, tanquam uirtute aliena, Vnde in psalmo ait domi- Psalm.3
nus. Ego dormiui & soporatus sum, & exsurrexi, quia dominus suscepit me. Prætereà à senioribus principibus & doctoribus dixit quod erat reprobandus, qui sanctiores, & doctiores, & principaliores esse uidebantur. Sic in libro Daniel, inscribitur. Egressa est ini- Dan. 13
quitas à senioribus Israel, qui uidebantur regere populum. Hoc sanè uidebis etiam sæpissimè in ciuitatibus, & rebus publicis huius sæculi, quod gubernatores rectores, qui debebant uitia corrigere & emendare, & reficere, ad melioremque formam reducere Respublicas: potius illas uitiis suis perdunt & destruunt. Et utinam hoc etiam non perueniat ad religiones, ubi ut plurimum, prælati, & seniores, & doctiores, pcipuiq; sũt

magis

magis dissoluti, & plus luxui dediti & prophani, & id quod professi sunt, minus obseruant: cum hi secundum rationem, & ut par erat deberent alios ad meliorem formam, & uiuendi rationem restituere (nō solo uerbo, & nunc est in usu) at opere uirtutis, sanctitatis, humilitatis & exemplo uirtutum. Sed de his satis, quia hi & si malè uiuunt, nolunt tamen redargui, & reprehendi: imo uerò collaudari in suis uitiis, & illi tantummodo, qui eos laudāt, & in cęlum euehunt, plurimum apud eos polent, maximeque gratia & authoritate præstant, &c. Sequitur in contextu. [Dicebat autem ad omnes: uidelicet ad turbam in generali, secretiora namque sua mysteria soli reuelauit discipulis: sed quę ad salutem omnium exiguntur, omnibus patefecit. Si qui uult venire post me, abneget semetipsum: &c.] Optimè postquā loquutus est dominus de sua passione, agit de sequela eius & negatione sui ipsius, & crucis labore unius cuiusque nostrum: ut doceat atque insinuet quod non sufficit eū fuisse mortuum pro nobis, & quod sanguinem suum effuderit, sed ꝙ etiam opus est nos eū sequi illū imitantes, & nosipsos abnegantes, frænantes, & cohibentes appetitum sensitiuum & tollentes crucem pœnitētiæ & laborum. Ne uanè & insanè aliquis existimaret solam Christi passionē sufficere, & mortem ipsius ad nos saluandos, absque eo quod nos nihil faceremus. Optimè quidem Christus mundi saluator cum suæ passionis mentionem facit, & eius quod pro nobis præstitit, statim agit de eo, quod nos præstare debemus, si uolumus frui fructu: & meritis suę passionis sanctissimæ, Ait, Si quis uult, propter arbitrij libertatem: uoluntariè enim uult Deus ut seruiamus ei, non coactè, Ideò
Psal. 53. David in psalmo. Voluntariè sacrificabo
Ps. 118. tibi domine. Et iterum. Volūtaria oris mei beneplacita fac domine. Voluntarius minister habet præmium: coactus dispensat obsequium sicut Apostolo dicente, cognouimus. Dicit enim. Væ mihi si non
1. Cor. 9 euangelizauero. Si enim uolens hoc ago mercedem habeo: si autem inuitus, dispēsatio mihi credita est. Vide uoluntarium executorem cœlestis arbitrij. Liber erat ex omnibus, & omnium seruus est factus, uoluntate utique, non necessitate: ut plurimos lucraretur Sic Esaię dicit dominus, Quē mittam? Et dixi. Ecce ego, mitte me Esai. 6.
& dixit Vade & dices populo huic. Poterat dominus seruo suo Esaiæ imperare, quem sciebat dignum ut mitteretur: sed maluit eum spontaneæ oblationis nō fraudare mercede, qui ut ipse offerret, præstolatus est. Et quamuis eius sciret affectum, expectauit tamen uocem, ut cumularet gratiam. Et quia ipse uoluntariè sese offert, mittitur ad populum. Ideo Dauid non solum uoluntaria operis, sed uoluntaria oris beneplacita uult esse: quia ea, quæ dicimus bona uoluntaria esse debēt. Ioā. 7. 11
prophetauit & Caiphas dicens, quod expediebat quod unus homo moreretur: sed hoc non erat uoluntarium ministerium quia loquebatur inuitus, & quid diceret nesciebat. Nequaquam Deus acceptat nisi uolūtaria obsequia. Sed dices, quādoquidem scit Deus multos esse, qui malè libero arbitrio utuntur, & qui cōdēnātur, ac nolunt ad Christum dominum accedere, quamuis eos uocat. Nonne melius erat Christū eos post se etiam inuitos, & repugnantes trahere, quam in uoluntate ipsorum suam salutem relinquere? Dico quod non nam si Deus hominem ui, & in
uitè hominem in cœlum raperet, non ei Eccle. 5.
tantum contulisset beneficium: quantum si ipsemet homo illuc tenderet sponte: nā relinquendo hominem in manu consilij sui, ut eligeret quod ei magis placuisset, egit cum homine honorificentissimè, & secundum dignitatem suę personæ. Sit ita quod homo quidam in foro, uel platea posuisset ingentes diuitias auri & argēti, & pretiosorum lapidum. Et præconi iuberet, ut omnibus alta uoce referret, quod quicunque uult diuitias eat in forum ubi quantum earum libuerit accipiet ad libitum. Dic (amabo) si hic homo hoc non faceret, sed homines inuitos, & renitentes traheret in forum ad capiendas diuitias, nonne eis iniuriam inferret? Quodnam maius beneficium, quænam maior dignitas, & urbanitas, relinquere hominem istū diuitem reliquos homines in libertate sua ut eant sponte in forum quæsitum diuitias: aut inuitos secum ducere? Manifeste sane constat, quod maior est urbanitas,

nitas, & longè maius beneficium, relinquere in vniuscuiusque arbitrio sumere quãtum diuitiarum placuerit, q̃ inuitos eos trahere. Hoc equidem modo dominus Deus nobis pecunias & diuitias cœlestes elargitur, quas nũquam poterimus comprehendere sensu, & cogitatione, & inquit. Si quis vult venire post me. Aduertite, quod quicunque eas voluerit, accipiat libenter. Ipse dominus eas confert, ipse nos vocat, ipse nos inuitat, imò & adiuuat & gratiam suam nobis confert, ut eamus, & accipiamus has diuitias. Maius est hoc beneficium, q̃ si nos inuitos duceret. Agit nobiscum vrbanè & maxima cũ comitate tanquam cum hominibus in dignitate, & honore constitutis. Ideò ait, si quis vult. Relinquit hoc in manu nostra, & suppliciter à nobis petit, non uerò compellit, & adiuuat nos vt eamus, & accipiamus has ingentes diuitias. Eques, & nobilis aliquis habet duo seruorum genera. Quosdam captiuos, & emptos: quosdã verò cognatos & cõsanguineos, qui sunt nobiles, & honorati: prioribus imperat velint, nolint, at à posterioribus vrbane & comiter petit. Sic nos sumus serui nobiles, & consanguinei Dei: at reliquę creaturę, sicut cęlum & terra. Sol, Luna & stellæ, & omnia reliqua, sunt tanquam mãcipia Dei, à quibus non petit, sed imperat.
Iosue 10 Sic tempore Iosue imperauit Soli vt staret, & gressum comprimeret, & cœlestib. orbib. ne mouerentur, & motũ cohibuerunt statim. Tempore passionis suæ præ-
Mat. 27 cepit Soli, & Lunæ ne lumen præstarent:
Dan. 3. p̃cepit igni ne cõbureret sicuti fecit in cli
Iosue 3. bano Babyloniæ, & sic non combussit Sidrach, Misac, & Abdenago. Præcepit aquę Iordanis vt retro flueret, & Leonibus ne
Dan. 14 comederẽt Danielem, & coruis vt cibum
3. Re. 17 ministrarent Heliæ, & Balenæ vt Ionã ser
Ionæ 1. uaret, & postea imperauit vt eum in terram euomeret. Cum his creaturis non egit vrbanè & cum comitate: sed absolutè eis imperauit. Sed non sic egit cũ homine qui nobilis & præstans est, quia non vult ei imperare tanquam seruo, sed petere tanquam nobili, & illustri & cognato:
Ioan. 5. relinquẽdo totũ in manu ipsius, & prius
Luc. 18. voluntatem suam exigendo. Inuenit paralyticum in piscina, & ait ei: Vis sanus fieri? Occurrit ei cœcus, & ait illi. Quid vis vt faciam tibi? Quod si dñs hoc præstabat in corporis infirmitatibus: multo melius in infirmitatib. animæ, quia si Deus vult quod aliquis credat, non vult eum credere, nisi volẽdo credere. Idem facit in amore, nam non vult vt eum amemus, nisi velimus amare sponte. Sic Deus creauit hominem, vt Ecclesiasticus dicit in hũc modum. Deus ab initio constituit hominẽ, Eccl. 15
& dereliquit eum in manu cõsilii sui. Apposuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris porrige manum tuam. Voluntas est libera nec potest ei vis inferri, nec cõpelli: & sic D. Augustinus, quòd in intelligibile erat quo pacto voluntas sit voluntas, & nõ sit libera. Hãc ergo hominis voluntatem non vult Deus cogere, & compellere, sed relinquere hominem liberũ, vt eligat q̃cquid ei placuerit, & sic ait hic, si quis vult: tum, quia (ut dicebamus) cum homine ageret vrbanè & comiter, tum etiam, vt maius præmium, & ampliorem gloriam homini tribueret. Maius est meritum hominem sua industria consequi gloriam, quàm quòd eam gratis, & nullo merito consequatur: quia honorificentius est mereri coronam propriis meritis, quàm sine illis. Cum Deus ponit gloriam, & infernum similiter in manu hominis, & quod eligat gloriam, & viam cęli, cum posset viam inferorum ingredi: hoc est maius meritum & maior honor, quàm si vi ei gloriam cõdonaret sine meritis, & gratis. Et sic Deus non cogit: nec compellit aliquem, imò verò inquit: Si quis vult uenire post me. In manu tua relinquit, & in tua uoluntate hoc ponit, vt facias quod tibi placuerit.

¶Obserua autem q̄ nõ in numero plurali, sed in singulari ait: Si quis uult uenire post me, ut significet quàm pauci sint, qui Christũ sequantur, & q̃ pauci sint, qui seipsos abnegantes, crucem Christi tollant. Ac si clarius diceret. Inter tot & tantos, qui sponte carnis desideria perficiunt, & viã concupiscentiæ ingrediũtur, mundoque & dæmoni obsequuntur: estne aliquis qui me sequi uelit? Inter tot, q̃ properè, & veluti grammatophori, & tabellarij ad inferos currunt, nunquid reperitur aliquis, qui uelit in cęlum abire? Inter

Matt. 7 ter quam plures, qui amplam, & latam vitiorum ac perditionis uiam ingrediunt: est ne aliquis, qui compressum, & arctum uirtutis iter, & quod in beatorum sedes recta ducit, uelit conficere? Proh dolor, quæ est ista confusio, & uerecundia nostra, ut sint penè innumerabiles, qui mūdi vestigia sequātur, & pauci admodum, qui Christi uestigia tereant? O facinus indignum, & flagitium execrandum. Ce-
2.re. 20 cinit buccinam Siba filius Bocri, & sequutus est eum omnis Israel: pauci autē Dauid. Vocat proditor ille Siba, & omnes eum sequuntur. Vocat mundus, ut decipiat te, vocat caro ut fędet, & maculet te, uocat dæmon ut te perdat, & prosternat omnino, & uocat Christus Iesus Rex gloriæ ut te saluet, & ut in cęlum euehat, & tamen sunt tot, qui Sibam sequuntur, & tam pauci Christum Iesum uerum Dauidem sequantur. Dolēdum sanè est, quòd quęrat Christus dominus, uel unum saltē qui eum sequi uelit, & dicat: Si quis vult
Mich. 7. venire post me. Pauci sequuntur Christū, quod plorat Michæas. Heu mihi, quia factus sum sicut qui colligit racemos in autumno, non est botrus ad comedendum, &c. Preterea sub hac particula, si, intelligit, & significat desiderium quod habet, vt similes ei efficiamur. Samaritanæ ait:
Ioan. 4. Si scires donum Dei. Paulus etiam Agrip
Act. 26. pæ. Opto in modico, & in magno nō tan-
Ephe. 5. tum te, sed omnes fieri tales, qualis ego sum. Et alibi. Imitatores mei estote sicut filii charissimi, &c.

¶Expende etiam Christi bonitatem, & clementiam. Si quis vult, cuiuscunque cō ditionis sit aut status. Principes huius sæculi, non quoscunque ad suum admittūt obsequium, sed eos, qui apud eos gratia, & nobilitate pollēt: at Christus dominus
Gala. 3. omnes indifferenter admittit. Ideo Paulus. Non est Iudæus, neque Græcus, non est seruus, nec liber, non est masculus, neque fęmina. Sed miserum sanè & dolēdū est, uidere quàm paruipendimus nos seruos Dei effici, & transcribi in albo suę domus. Si Rex iuberet præconi, ut intonaret quòd quicunque vellet scriberetur in ipsius albo, nullus esset qui non scribi vellet, & tamē nolumus ad Deum accedere nos inuocantem.

¶Obserua etiam ꝙ uenire, hic, non est uenire gressupedum, sed affectuū & morum, sic in Genesi dicitur, quod Rebecca Gen 29
abiit interrogare dominum. Quo abiit? ex loco in quo non erat dominus, ad locum in quo erat? Non: quia ubique est Hier. 23
Deus. Cœlum, inquit, & terram ego impleo. Non de loco ad locum abiit, sed de uita ad uitam, de actu ad actum, de bonis ad meliora transiuit. Absurdum enim esset Rebeccæ mulieri sanctæ, & sapienti, & à viro eruditissimo edoctæ, ut putaret aliquo loco dominum esse conclusum. Sic tu mutando affectus, & uadens de uita ad uitam, opus est, ut uadas ad Christum, & sequaris illum.

¶Perpende quoque non dicit, si quis vult uenire post mea, sed post me. Multi Christum sequuntur non ꝑꝑ Christum, sed propter bona quæ habet, hi non Christum sequuntur, sed ipsius bona. Sūt mercenarii & serui, quod eorum interest, sequentes, & seipsos amantes: quandoquidem suum proprium lucrum, & commodum quærunt. Sic Sichem, & Emor pater eius, & populi Sichimitarum circuncide- Gen. 34
runt sese, in quo videbantur idola despicere, & vilipēdere, & sequi ueram religionem, sed non acceptum fuit Deo hoc obsequium & seruitium, nec eis fęliciter cessit, quia non fecerunt hoc propter Deū, sed propter proprium commodū, & utilitatem. Dixerunt enim. Si circuncidimus masculos nostros, substantia eorū, & pecora, & cuncta quæ possident, nostra erunt. Aduerte ꝙ debes sequi Christū, propter Christum. Dignus sane est, ut ei obsequamur, & inseruiamus propter seipsum. Et quia amor proprius maximè obstat Christi sequelæ, inquit statim dominus,

Abneget semetipsum.

Qui Christum sequi debet, necesse est, ut Christum diligat, & quòd eū propter seipsum diligant, seipsum abnegans: nam aliter, non Christū, sed bona ipsius sequit̄. Abneget itaq; semetipsum. Nō tātū sua, aut suos, sed semetipsum: hoc est propriā arbitrii sui uolūtatem, quia homini ęque proprium: nihil intimius, & nihil potest esse amabilius. Per hanc brutis animantibus præstat, per hanc frui, & uti ualet, ꝑ hanc suiipsius potens, suarū actionū do-

minus constituitur, ut agendo benè laudem mereatur: malè autem, vituperio, & punitione dignus habeatur. Quapropter rectè seipsum abnegasse dicitur, quicunque arbitrii sui libertatem sibi adimit, statuens nihil deinceps pro sua uoluntate gerere, sed in omnibus dicere cũ Christo. Non mea voluntas, sed tua fiat, atque ex animo precari, non mea voluntas, sed tua fiat, sicut in cœlo, & in terra. In cœlo
Mat. 26 enim non fit nisi Dei uoluntas. In omnibus Dei uolũtatem obserua, nõ verò tuã propriam sensualem, & appetitiuam. Et hoc est seipsum abnegare. Da Deo voluntatem tuam: Hæc est quam Deo reddere debes abnegando temetipsum. Si hanc habes, nullam habebis requiem, & si hãc derelinquis, uiues sicuti in paradiso sup̄ terram. In triremi manducant, & bibunt, & captiuus habet aliquam requiem. Sed q̄ propriam uoluntatem sequitur, nullum habet otium, neque solatium. Vnde dominus. Seruietis diis alienis, qui non da-
Hier. 16 bunt uobis requiem die ac nocte. At si hanc deseris habebis tranquillitatem, & quamuis parum labores, multum mereberis, & si hanc habes, quãuis multũ insudes & labores, nihil meriti consequeris.
Esa. 58. Vnde quidam dixerunt: Quare ieiunauimus & non aspexisti, humiliauimus aĩas nostras, &c. Ecce in die ieiunii uestri inuenitur voluntas uestra. O quantum debẽt ad hoc attẽdere religiosi, ne scilicet inueniatur in illis sua propria voluntas, quandoquidem iam abnegarent se in sua professione ne perdant meritum obediẽtiæ, & multorum bonorum quæ faciunt, & laborum quæ patiuntur. Aduerte ergo, qđ vera abnegatio suiipsius est quod te offeras Deo in holocaustum. Holocaustum est, quod te totum offeras Deo, absque eo quod aliquid reserues tuæ propriæ volũtatis, sed quod totus te Deo sacrifices. Hoc.n. inter holocaustum, & sacrificium interest, quia omne holocaustum, oblatio, & sacrificium est, non tamen vice versa. Holocaustum dicebatur sacrificium illud, quod totum igne cremabatur, ita ut nihil ex eo in sacerdotis usum remaneret, qualis erat obligatio ouis & bouis,
Leui. 1. & capræ, & turturis, & columbæ, hæc enim tota igne cõburebantur, & ideo holocaustum dicebatur. Oblatio autẽ erat, quæ non tota consumebatur igne, sed ex ea aliquid in sacerdotis vsum seruabatur, Leui. 2.
vt panis, farina, & oleum, & similia. Oblationem facit, qui sua pauperibus distribuens partem aliquam, qua se alere possit in suos vsus seruat. Holocaustum verò facit qui vendit omnia quæ habet, & dat pauperibus, ut sequatur Christum liberius. Holocaustũ fecerũt Apostoli, & holocaustum faciunt monachi, qui omnem suam supellectilem, & corpus suũ, & suã voluntatem sic Deo consecrarunt, ut negantes seipsos in omnibus nihil volunt, nisi prælati uolũtatem explere. Opus est, ut holocaustum fias domino, & igne dilectionis Dei totus cremeris. Propriam voluntatem, quam multi pro Deo habent, & pro Deo colunt, debes tu comburere, & sacrificare Deo in holocaustum nolendo nisi solum id quod Deus vult. In Exo-
do habetur, quod Aegyptii colebant pro Exod. 8
Diis bruta animantia, & tanquam tales ea adorabant. At uerò contra filii Israel appellabant abominationes, quos Aegyptii Deos dicebant, & sacrificabant, & occidebant in honorem & obsequium ueri Dei, animalia illa quæ ipsi loco Deorum colebant. Hoc ergo modo iusti tanquam ueri Israelitæ, appellant, & dicunt abominationes Deos huius seculi, qui sunt appetitus, & propria voluntas quam iniqui adorant tanquam Deum suum. Sacrificant boni & iusti hos Deos falsos & abominantur eos, & execrantur, & vilipendũt pro gloria veri Dei. Et sic quicunque voluerit Deo offerre sacrificium gratum, videat quid mundus adoret, & hoc Deo offerat, & sacrificet. Nec rem nimis arduam facis cum te ipsum negas propter illum, qui propter te uoluit tantopere se
negare, ut diceret. Non veni facere vo- Ioan. 5.
luntatem meam, sed volũtatem eius qui misit me. Est enim propria uolũtas sicut coruus, qui ei, qui nutriuit eum, oculos eruit. Et quod peius est, quod suã cęcitatem, & perniciem non intuetur. Vt enim ceruus fœminæ cupiditate incensus accurrit ad absconditum uenatorem, rugitũ ceruæ fingentẽ, ductusq; appetitu, dũ existimat se ad desideratam ceruam, festinare, currit velocissimè ad mortem

ipsam,

ipsam, & ad uenenatam uenatoris sagittam suscipiendam: sic qui propria uoluntate,& appetitu ducitur, quanto celerius ad res desideratas contendit tanto perniciosius ad mortem ipsam amplectandam accurit. Iter facis super equuum infrenũ, alligas calcaria ped bus, & abenas fers in manu, si autem uult in præcipitium te co ijcere, refrænans illum. quod si consistit, adhibes calcaria. Sic te habere debes cum corpore tuo & sensualitate, si aliquando uoluerit cibis se explere & ingurgitate, vitiisque sese immergere & commaculare, suffrenationem adhibe diligenter. Post concupiscentias tuas non eas. Ne incedas post bestiam, nam te ad præcipitium deducet, sed dic cum Dauid. Deduc me in semitam mandatorum tuorum, quia vt iumentum factus sum apud te. Sunt Plures, qui patrem ac matrem, insuper & vitam propriam contemnunt: at paucissimi qui se ipsos abnegent sensualitatem frænando rationique subiiciendo, uitia comprimendo, ac propriam uoluntatem & iudicium abnegando. Per propriæ uoluntatis nostræ abnegationem Dei uoluntas habet plenum dominium in nobis: & hominis voluntas sic est in Dei uoluntate transformata, quod omnia aduersa propter ipsum Deum ęquo animo ferat. Qui in via perfectionis laborat sequi Christũ Iesum, abneget semetipsum. Merito enim debemus nos abnegare cum nihil iuris habeamus in nobis. Sunt autem septem causæ quarum quælibet sufficeret hominem compellere, ut fateatur in se nihil iuris habere. Has latè scribit Diuus Anselmus in libro de mensuratione crucis, quas breuitatis causa hic non referimus. Sed quia non sufficit quòd tua voluntati non obsequeris, sed quod etiam te exerceas in operibus virtutis, & religionis, sequitur in cõtextu. [Et tollat crucem suam quotidie.] Ponit duas partes iustitiæ, scilicet, declinare à malo, quia ait. abneget: & aliam, facere bonum, tollat crucem. Expende quod non dicit ferrat crucem: sed tollat. Ponit differentiam Basilius inter ferre crucem, & tollere, quia ferre crucem, est ferre labores à Deo delatos, & immissos, uel æquo, vel iniquo animo, Sed tollere est animo lęto, & auidò non solum accipere, sed rapere crucem libenter, gratanter, & uoluntariè. Vult Deus suos sponte, & cum lætitia labores sufferre: nec solum hoc, sed etiam præcurrere ad agendum uitam asperam, & pœnitentem. Ideo de Christo ait Euangelista non sine mysterio quod baiulans sibi crucem exiuit in Caluariæ locum. Nõ inquit Ioannes quod eam super Christi humeros imposuerunt, sed quod ipse eã assumpsit: sed Simoni Cyrinæo imposuerunt crucem Christi. Iob non solum sufferebat crucem, sed etiam deferebat eã: quãdoquidem post tot ęrumnas, & labores dicebat. Dominus dedit, dominus abstulit, &c. Sic Paulus ad Colossenses ait, Gaudeo in passionibus pro uobis. De apostolis etiã legitur in actis. Ibant apostoli gaudentes à conspectu concilii, &c. Quapropter Christus, ait discipulis. Cùm uos oderint homines, gaudere. Igitur non solum feramus, sed tollamus gaudentes, & libenter crucem: tollere autem crucem est ueteres exuere mores, affligere ac macerare carnem ieiuniis, orationibus, & uigiliis. Sic Paulus, Castigo corpus meum & in seruitutem redigo: ne forte cum aliis prędicauerim ipse reprobus efficiar. Castigare se, est præscindere concupiscentias, fręnare gulam, arcere ardentem libidinis flãmam: cæteraque uitia radicitus euellere. Id, quanquam horreat caro, mire tamen probat spiritus, mire placet, & Christo. Sic enim euades superior te ipso, si per crucem à uictoria tui ipsius inceperis. Hęc crux pœnitentiæ, & mortificationis est: quam nos portare debemus. Nõ enim solum istam quam milites sancti Iacobi, & Benedicti, & hospitalis beati Iounnis Baptistæ fixam pectori gestant: quia quanuis hanc crucem portare bonum sit, portemus tamen nostri potius abiectionem, & mortificationem. Nam eorum multi, quos nunc retulimus, in suam damnationem crucem illam deferunt. Diabolus enim qui olim fuit deuictus per crucem hac ipsa nunc cruce ab illis gestata in ueste, & non in corde, plurimos eorum secũ trahit in chaos: non. n. decet superbire, eo quod crucem in pectore geris, non decet per auaritiam redditus decimales congregare, non in uxoris, & filiorum uestibus, sericis, & prolixioribus caudis, & deauratis scan-

Eccl. 18 Ps. 118. Psal. 72. Cap. 5. quanto ergo. Basi. li. inter. di. spu. inter. 6. Ioã. 19. Iob. 2. Colos. 1 Act. 4. Matt. 5. 1. Cor. 9

tis scandalijs aliarumque vanitatum ineptiis, ecclesiæ bona cõsumere. Non decet (inquam) tibi canibus, & auribus, nec patrimonium Christi aleæ exponere. Atqui in honesta tui, & tuorum substentatione huiusmodi redditus expende: armis, & equis semper te paratum exhibeto. Sed de his, aliàs.

¶Obserua autem quòd duobus modis crux tollitur: cum per abstinentiam affligitur corpus, aut cum per compassionem proximi affligit̃ animus, iuxta illud Pauli.
1.Co.11 Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Corporalis verò dupliciter tollitur, cum suapte sponte sumitur, uel cum ab alijs impo-
2.Cor.4 nitur in afflictionibus, & patienter tolerat: De hac Paulus ait, Semper mortifica-
Exo.22. tionem Iesu Christi in corpore vestro circunferentes, ut & vita Iesu manifestetur in corporibus uestris. Vnde sicut angelus occidebat Aegyptios, & pertransibat domos in quarum postibus erat sanguis agni in superliminari: sic tu sicuti & illi Israelitæ, debes inungere sanguine agni Christi Iesu fores externas tuæ domus, quod fit ferendo mortificationem crucis Christi in corpore tuo.

¶Obserua etiam quod dicit, crucem suam: vnusquisque crucem suam portet: nam crucem Christi portare, impossibile nobis est, impossibile humanis viribus prorsus: nostram verò ferre, gratia cooperante & facta facile, & iucundum, etiam si caro reluctetur. Neminẽ Deus obligat ad impossibile: vnusquisque secundum vires, quas habet, tollat crucem suam, & præstet quod potest, laboretque pro viribus.

¶Præterea dicit etiam suam, nam vnusquisque debet ferre crucem propriam, & desinere alienam. Non est status, quanuis magnus & augustus sit, qui non suam habeat crucem. Crux regis, est labor ille, quẽ habet in audiendo tot gentes, & in subscribendo, & negocia expediendo, iubendoque, ut omnibus iustitia præstetur. Crux prælatorum, est obligatio illa, quã habent inuisendi oues suas docendi, ac curam illarum gerendi. Crux sacerdotum est pẽsum horarium persoluere, & preces assidue fundere casteque & sanctè uitam degere. Crux religiosorum est ieiunium, orationes, vigilię, & obedientia quam prælatis præstare & exhibere tenentur. Suam quoque crucem habent coniugati, & sane grauissimam, præcipuè si fortè mulieri rigidæ, & feroci litigiosæque se copularunt, & adiunxerunt: & satis grauis crux est familiam alere, honorem & dignitatẽ domus augere, filijs necessaria parare. Omnes habent crucem in hac vita, nullusque laborem potest subterfugere. Ait ergo Christus. Tollat crucem suam vnusquisque. Aduerte quòd crucem tuam arripias, alienam verò desinas. Quamplurimos videre licet, qui omnem suam curã, & solicitudinem collocant in perscrutanda clericorum vita, & monachorum, precesne fundant, num præstent id ad quod secundum professionem suam tenentur. Desine & omitte hæc. Tolle crucem tuã, & sine alienã. Sunt multæ coniugatæ quę omittẽtes curam domus suæ, & obsequiũ quod viris suis debent, & obediẽtiam, quę crux earum est: hanc crucem prætermittunt, & abijciunt, & suscipiunt monialiũ crucem, & induunt vestes inclusarum, cilicium & inordinata ieiunia: quibus omninibus maritorum sæuitiam, & feritatem in se conuertunt & inflamant, vnde rixæ, & discordiæ ingentes oriuntur. Sacerdos inspiciat quæ eius crux sit, & hanc tollat, & sinat alienã: nec se immisceat uitę monachi. Coniugatus similiter obligationem suam consideret, perspiciat statum suum, & vocationem, & vnusquisque solicitus sit de sua uocatione, vita & statu: de alieno verò non curet. Quia homines se immiscent iis, quæ ad se non pertinent, oriuntur sæpissimè dissensiones, & discordiæ maximæ in hoc seculo calamitoso: nã sunt multi, qui alios volunt reficere, & in meliorem formam restituere, se verò nullo modo corrigunt, nec emendant: imo verò obliuiscuntur, de uita aliena agunt, non de sua.

¶Obseruandum quoque est quòd quotidie dicit, ut tollamus crucem nostram. Quotidie ferre crucem, est semper animum habere paratum ad crucem & mala pati: si ita Christi gloria exigeret. Siquidẽ multa præcepta Christiana ad hanc solam obligant animi præparationem, ut est pręceptum de fouendo, & pascendo inimicũ, & alia.

& alia. Ideo Paulus dixit. Semper morti
2. Cor. 4 ficationem Iesu Christi in corpore vestro circunfererentes, vt uita Iesu manifestetur in corporibus uestri. Vide quod non dicit aliquādo, sed, semper: hoc est, vt quotidie, & omni tempore cum Christo moriamur, sperantes cum ipso resurgere. Igitur is fert crucem suam quotidie, qui se quotidie mortificat, suas affectiones, & voluptates negat, se ab hac terrena vita seiungit, &c. Quotidie itaque Christi crucem accipe, & pęnitentiam age. Nam qui propter crimina ducuntur ad suspendiū (si sapiunt) nihil aliud curant, quàm animam suam, vtpote qui breui exactam dabunt Deo uitæ rationem. Diuitias autem honores, delitias, nec cogitant quidē. Vult ergo Christus nos horum, qui ad crucem feruntur, statum imitari, ut semper de animę nostræ remedio soliciti, nihil terrena curemus: vt qui cito, & exactè rationem vitæ nostræ simus daturi. Verū quia non satis est, vt crucem baiules, nisi Christum sequaris, adiungit. [Et sequatur me. Quia laboriosum, & molestum est seipsum abnegare, & crucem tollere, ad laborem extenuandum inquit quòd sequamur eum: nam in Christi societate omnes labores, & ærumnę fiunt dulces, & suaues. Si thoracem, vel loricam induis rectè & sine molestia incedis: at si super humeros conijcis eam, nimis te onerat, & grauat. Sic Christus, & iugum eius, qui illud non induit sentit onus & grauitatem, sed qui induit, dulcedinem, & iucūditatem. Ideo Paulus,
Ro. 13. Induimini dominum Iesum Christum. Et Christus nos vocat, quia si nobiscum uadit, omnia nobis fient dulcia, iucunda, & suauia. Obserua autē quòd multi portant crucem, & diabolus etiam crucem portat & satis grauem, sed non propter hoc beatus est, nec erit, quia non sequitur
Sap. 5. Christum. Portant mali crucem suam velint nolint, sed dominum non sequuntur.
Gala. 4. Lassati sumus (dicunt ipsi) in via iniquita-
Gala. 5. tis, & ambulauimus vias difficiles. Sed qui dominum sequitur, huic mundus crucifixus est, & ipse mundo: imo qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs, & concupiscentijs. Is maximè attingit euangelicæ legis summam, quæ charitas est, qui maximè contendit Christum amore, factisque imitari, Christus ante oculos inscribitur ex cuius vita viuendi regula sumenda est. Quapropter aduerte quòd quatuor sunt genera hominum, qui crucem portant. Alij enim voluntarie eam portant, & pij homines: alij inuiti, vt mundani, & impij, qui & ipsi non sine cruce sunt, sed repugnantes, & renitentes eam portant, quemadmodum Simon Cyrenæus: alij crucem portant, sed alienam: suam enim fugiunt, & abijciunt, ut hypocritæ: sed alij crucem quidem portāt sed Christum non sequuntur, quin potius diabolum, ut omnes impij. Tu igitur vide ut crucem tuam portes, & Christum sequaris: tunc enim sequimur Christum cum eius vitam imitamur. Sic Iacob dixit Esau. Præcedat dominus meus ante Gen. 32
seruum suum, & ego sequar uestigia eius Iud. 9.
sicut videro paruulos meos posse. In libro enim Iudicum habetur quòd Abimelech, iudex & princeps terræ præcidit ramum arboris, & posuit in humeros suos dicens suis. Quod me videritis, facere, facite. Et ibi præcidentes ramos de arboribus sequebantur ducem. Sic Christus dux noster & magister, & iudex accepit super humeros crucis arborem, & illam baiulauit, atque in ea perpendit. Nunc verò ad suos clamat. Si quis vult venire post me, tollat crucem suam, & sequatur me. Acsi diceret quod olim suis dixit Abimelech. Quod me vidistis facere, cito facite. O quàm bonus Dux & imperator est Christus, qui suis militibus: nihil præcipit, quod ipse prius non præstiterit. Sequamur igitur nostrum Imperatorem & Ducem, et exeamus, vt ait Paulus, extra ca- Heb. 13
stra improperium eius portantes, sicuti Isaac sequebatur patrem suum Abra- Gen. 22
ham oneratus lignis, quibus in sacrificiū erat comburendus. Si non sequeris Christum dominum in pœnitentia et carnis maceratione, imitās uitam ipsius, signum est euidens quòd non sub eius vexillo militiam exerces. Sed quàm multi sunt qui nomen Christiani habent, sed in uita sunt inimici Christi Iesu, quorum Deus uenter est? Horum sequela Christi est uitijs, turpitudinibus carnis indulgentiæ, et omni generi lasciuiæ, et luxuriæ incumbere, Phi. 3.
etc. Alij sunt, qui cum audiunt quæ de

cœlo & gloria nunciantur, vel quę & quāta bona iustis & sanctis Deus in cœlo elargitur, maximè excitantur & impelluntur ad Christi Dei vestigia vrgenda, & ad crucem manum iniiciunt, incipiuntque pœnitentiam agere, & orare & ieiunare: sed pœnitentiæ duritiæ perterriti, metuque grauitatis pœnitentiæ perculsi, nimia fragilitate, & imbecillitate animi ad vitia, & flagitia reuertuntur, crucemque pœnitentiæ derelinquunt. Fili Israel audientes fertilitatem terræ promissionis præparauerunt se ad pugnam, & ad possidendam eam: sed cum audissent quòd isti erant gigantes robustissimi voluerunt reuerti in Aegyptum, & etiam ob itineris difficultatem cępit populum tædere. Sic multi audiunt exploratores cœli dicentes bona: quæ Deus habet in gloria. Nonne explorator gloriæ est Paulus, qui ait, Nec oculus vidit, nec auris audiuit, &c. Cùm homines audiunt hæc nuncia, maxima afficiuntur hilaritate & gaudio: ingentesque concipiunt animos ad expugnandam, & obsidendam gloriam ipsis promissam: sed cum audiunt quòd arcta est via quæ ducit ad vitam & quod tollant crucem, & Christi austerissimam vitam imitentur atque illum sequantur, ob itineris difficultatem & laborem reuertuntur ad Aegyptum: & ad ea quæ sunt mundi, quæ iam relinquerant. Audiant isti quod Paulus ait, Si fuerimus socii passionum: erimus, & consolationum. Multi volunt socii esse consolationum, sed non passionum. Multos habet Christus, qui eum sequuntur vsque ad cibum capiēdum: sed paucissimos, qui seipsos abnegent, & eum sequantur baiulantes sibi crucem, Omnis itaque q. Christum sequi voluerit, abneget semetipsum & crucem suam tollat. Sed quia alicui molestū & arduū uideretur labores & ærumnas vitę pręsentis sufferre, quia naturaliter homines carnem & sanguinem & se ipsus diligunt, tollit modo hoc impedimētum dicens. [Qui enim voluerit animam suam saluam facere perdet illam: nam qui perdiderit animam suam propter me, saluam faciet illam.] Ac si diceret. Existimatis ne quòd quia corpus affligitis, ei nocetis? At fallimini: nam in hac re euangelica, qui perdit, lucratur: & qui lucrum capit, perdit. Qui corpori indulget, illud destruit: & benefaciendo ei, nocet omnino: nam nutrit illud in gehennā: & è contra, qui illud affligit & castigat nocumentum ei inferendo, ei omnino prodest, & bene facit, nam aliter nutriuit illud in gloriam sempiternam. Itaque crucem pœnitentiæ, & ærumnas corporales nequaquam debemus perhorrescere & formidare: nam si vos ipsos diligitis, & amatis, uos ipsos affligite, nam hoc est omnino vobis ipsis prodesse. Qui volunt vitam suam corpoream conseruare, eique indulgere, nec eam propter me perdere, sicuti faciunt qui ne corporis vitam amittant, metu mortis Christum negant, ij (inquam) perdunt corpus & animam simul, propter quod igne inferni in sempiternum torquebuntur. At verò illi, qui propter Christum vitam perdunt, & martyrio exponunt eam, & eam Christo domino offerunt ij lucrātur illam: quia in ęternum viuent in cœlo: perdere hoc modo, est lucrum facere. Perdidit vitam pro Christo diuus Stephanus, & cōsecutus est vitam ęternam in cœlo. Sic eam perdiderunt Apostoli, & martyres, & omnes illi, qui pro Christo mortui sunt: sed uisi sunt oculis insipientium mori, ipsi autem sunt in pace. Sic dixit sanctus ille martyr Machabæus Antiocho tyranno Regi. Tu quidem scelestissimè in præsenti uita nos perdis: sed rex mundi defunctos nos pro suis legibus in æternæ uitæ resurrectione suscitabit. Sic ergo perdere animam pro Christo est saluare: uelle animam saluare, est eam perditioni exponere, iuxta illud Pauli. Si secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu vitia carnis mortificaueritis, viueris. Ponit, & constituit Apostolus in vno homine duos homines quorum alter est homo interior, & alter exterior: vnus est lex spiritus, alius uerò est lex carnis, & sunt tam uniti, quòd ambo sunt vna, & eadem res, & tam differentes, & diuersi, quòd uita vnius est mors alterius: & tam contrarij, quòd ut vnus viuat debet alterum destrui. Et propterea, vt vni detur vita, necesse est alterum occidere. Si ergo interficimus hominem carneum, qui est vita hæc corporea perdendo eam, cum Christo in spiritu viuemus, & viuet

Marginalia: Nu. 13. — 1.Cor. 2 — Matt. 7. — 2.Cor. 1 — Act. 7. — Sapiē. 3. — 2. Mac. 6 — Rom. 8.

& viuet postea corpus simul cum anima in ęternum. Aduerte autem quòd anima in scriptura tripliciter accipitur, vno modo pro homine toto, iuxta illud quod in
Leui. 2. Leuitico dicitur. Anima, quæ obtulerit sacrificium, id est, homo, qui obtulerit. Et septuaginta animæ dicuntur egressæ de femore Iacob, & intrasse in Aegyptum.
Gen. 46 In Genesi etiam habetur. Et animas, quas
Gen. 12 fecerant in Aram, hoc est, seruos & ancillas quas emerant dum manerent in Arã.
Psa. 118 Secundò accipit̃ pro uita. Sic psalmista accepit, cum dicit, Anima mea in manibus meis semper, id est, uita mea semper est in periculo, quia habeo eam in manibus. Et in primo Regum, si quis quæsierit animã meam, quæret & animam tuam. Id est, q̃ uoluerit me occidere, uolet occidere te.
1. Re. 22 Tertiò accipitur pro spiritu, & sic in com
Leu. 17 muni usu accipimus. Sic in Leuitico dicitur. Anima carnis in sanguine est. Accipitur hic pro uita, & tunc dicitur quòd ꝑdere accipitur dupliciter, uno modo pro mittere, alio modo pro destruere, & secundum hoc est duplex sensus. Primo modo, qui animam, id est, qui uitam saluat hic, & conseruat, nolens pati aliquod malum, sed frui uoluptatibus, perdet eam, scilicet in futuro amittet, quia non inuenit eam pro gloria, sed pro gehenna. Secũdò, qui uult animam suam saluam facere, id est, saluare in futuro, perdet eam, id est, necesse est quod destruat eam in præsenti. Qui enim sponte labores tolerant, dicuntur animam destruere, id est, uitam, quia moriuntur in laboribus. Et uterque sensus redit ad idem, scilicet, quòd nõ potest haberi simul hic, & in futuro iucunditas, sed necesse est hic, aut illic iucunditate carere. Sed iam homines nihil aliud curãt quàm animam seruare, & crucem repellere. Tot sunt apothecę uini generosi, tot delicata, & lauta conuiuia, tot uestes pretiosæ, tot delitiarum inuenta. Nunquid hæc crucem Christi sapiunt? Væ uobis, qui habetis hic cõsolationẽ uestram, Væ
Lucę. 6. his, qui ducunt in bonis dies suos, Væ his
Iob. 21. qui in labore hominum non sunt, Væ his
Psal. 72. quibus non est ruina maceriæ, nec transi
Psa. 143 tus, aut clamor in platæis eorum, Væ his,
Sapię. 6. qui nunc rosis coronantur, & non est pratum quod luxuria eorum non pertranseat. Sanè inueniunt animam suam nunc sed in futuro perdent eam.

¶ Obserua autem quòd non quomodocunque opus est, ut perdas illam, sed propter Christum, ideo dixit. [Propter me.] Non martyrem efficit ipsa mors, sed causa mortis. Etiam se morti obtulit Cosdrus Atheniẽsium rex, & Curtius ille, qui se misit in hiatum terræ, attamen nec ij, nec alij quàm plures Romani, et antiqui Gentiles martires fuerunt, nec quia hanc perdiderunt uitam, aliã inuenerunt, quia non eam perdiderunt propter Christum, sed propter suam uanitatem. Finis, quem habere debemus, cum mundo renuntiamus, et cum carnem frenamus uitamque perdimus, denique in omnibus quæcunque agimus, debet esse Christus dominus et hic solus finis nostris operibus, et actionibus ualorem, et meritum tribuere debet. Et sic Saluator noster magna cura et diligentia, cum agit in euangelio de eo quod prestare debemus, loquitur sępissimè de causa, et fine propter quem nostra opera, et actiones fieri debent. De mundi contemptu, et diuitiis dixit. Omnis qui re Mat. 19
liquerit patrem, aut matrem, aut filios, Mar., 5.
etc. Propter me. Et de persequutionibus ait, Beati estis cum maledixerint uobis homines, et persequuti uos fuerint propter me. Et nunc de mortificatione carnis, et de martyrio loquens ait, prooter me. Docet itaque locus iste omnia quę facimus propter Christum facere, et quòd non solùm nihil iacturę est perdere: propter Deũ sed lucrosum ualdè. Sunt multi, qui se perdere putant quod sibi propter Deum auferunt, nempe quod pauperibus tribuũt, quod sibi propter ieiunia subtrahunt, qđ falsum esse multa loca scripturę testãtur. Et mirum ualde uidetur quòd gratissimus sit homo, qui cum decem docuerit, uiginti lucratur, et ingratus sis ei, qui te perdendo miseram uitam, et qui uix est unius diei, lucrari te docet sempiternam. Sed procidamus. [Quid enim proficit homo si lucretur uniuersum mundum, seipsum autem perdat, et detrimentum sui faciat? Hoc dixit ad tollendum argumentũ, quod posset orrri ex pręcedentibus. Nam dixit, Qui uoluerit animam saluam facere, perdet illam, et è contrario, et ita uidebatur

batur dari commutatio uitæ pro uita. Et quia magis mouent præsentia, quam futura, quia certiora esse uidentur hominibus, quapropter magis uellent homines perdere uitam in futuro, & habere in præsenti, quam perdere in præsenti, & habere in futuro: ideo ostendit quod bonum illud, quod in futuro expectatur, est ualde maius, quàm quod in præsenti est: omnia enim, quæ hic perduntur parua sunt: ideo potius debemus perdere bona hęc, quam animam in futuro, quia nullum æquiuales pro anima potest dari. Quod enim lucrum poterit subuenire tam magno dãno? Vnde impij positi in inferno dixerũt, Quid profuit nobis superbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Obserua quod in hoc significatum est fere fieri non posse uniuersum mundum sine animæ detrimento lucrari. Qui enim uolunt diuites fieri incidunt in tẽtationem, & in laqueum diaboli. Iulius Cæsar, Alexander Magnus, qui ferè totum mundum subiugauerunt, quid ex hoc lucrati sunt? An nõ & animæ, & corporis necem? Quam ergo commutationem poterit dare homo pro anima sua? Dum uiuimus ergo peccata eleemosynis redimimus commutamus lachrymas, contritionem, ieiunium pro anima nostra. Ille siquidem sanguis redemptio nostra est. Sed post mortem non est pretium, non est commutatio, iam frater noster non redimet, redimet homo. Quid habet homo de uniuerso labore, quo laborat sub sole? uanitas uanitatum, & omnia uanitas. Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt uiri diuitiarum in manibus suis, Si habueris in scrinio & capsa tua Venetiarum thesaurum, & dominus fueris totius orbis quid inde? Nũquid hęc omnia poterunt te à morte liberare? Nũ ab inferis te reuocabunt, si in peccato ab hac uita decesseris? In rigoroso, & ærunnoso illo mortis conflictu quid proderit Regem aut potentem fuisse, aut diuitiis, uoluptatibus, & honoribus huius seculi abundasse? Sed procedamus. Forsitam aliquis timore gehennę, vel attractus gloriæ dulcedine, vellet perdere uitam temporalem, & seculi lucra, sed erubescet habere Christum hominem crucifixum in Deum ideo subdidit protinus.

[Margin: Sapiẽ. 3 — 1. Tim. 6 — 1. Pet. 1 — Psalm. 8 — Eccle. 1. — Psal. 75.]

Nam qui me erubuerit, & meos sermones hunc filius hominis erubescet cum venerit in maiestate sua & patris, & sanctorum Angelorum.

Non solum quicunque non crediderit, sed qui erubuerit me, hoc est, erubuerit confiteri fidem meam, laudem, meam, doctrinam meam & huiusmodi est enim de necessitate salutis exterior confessio quã amittit erubescens. Intellige concurrentibus debitis circunstantiis: quia est præceptum affirmatiuum. Erubescere tamẽ Christum ex suo genere mortale peccatum est: posset tamen propter inperfectionem actus esse ueniale, sicut in qualibet transgressione præcepti, Verum multi sunt, & nunc qui erubescunt Christiani esse. Verè non desunt Nicodemi qui minimè audent confiteri publicè Christum, quapropter uenit ad eum nocte. Et sunt quos pudet pietas, & erubescũt esse pauperes Christi humiles & ministrare pauperibus, & infirmi. Non sic ille, qui dicebat. Non erubesco euangelium, uirtus enim Dei est. Præterea, multi non erubescunt confitendo per humilitatem sequi Christum. Ideò Ieremias. Confusi sunt quia abominationem fecerunt, quin imò confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt. Hi quidem qui de peccatis non erubescunt, de Christi humilitate erubescunt: hunc filius hominis erubescet, quia non cognoscet eum inter suos: abiiciet eum à suis, & indignum suis habebit illũ. Vnde ipse dominus alibi ait, Quicunque honorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. Non est, ò anima, tuus sponsus tam ignobilis quod de eius ignobilitate erubescas. Nobilis in portis uir eius, cum sederit cum senatoribus terræ. Nec est difformis, q̃a speciosus forma præ filiis hominum: & candor est lucis æternæ, & splendor gloriæ. Petro uidebatur quod erat dedecus Christi ut ei pedes laueret, sed Christus de hoc se honorat, Sic multi erubescunt seruire Deo in officiis humilitatis. Hodie apud multos Christianos, uiuere Christianè, dedecus est. Mira insania. Ipsi pagani fidem Christianam honorabiliem reputant, multi uero Christiani opprobrium reputant. Recordare tu opprobrij quod Christus pro nobis

[Margin: Ioan. 3 — Rom. 1. — Iere. 8 — 1. Re. 2 — Pro. 31. — Psal. 44. — Sap. 7. — Ioan. 13]

Nobis sustinuit, & ne erubescas eum. Si quis viderit Christum in solennitate paschali coram tot nationibus in cruce nudũ, paruam reputabit uerecundiam quã pro Christo sustineret Vnde Paulus admonet
Heb. 12 dicens, Curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in autorem fidei,& consumatorem Iesum. Et si hoc satis non est, vt non erubescas Christum, vide quod maiorem erubescentiam patieris in iudi-
Pro. 10. cio. Vnde in Prouerbiis dicitur Quod timet impius ueniet super eum. Et Iob. Qui timet pruinam, veniet super eũ nix.
Iob. 6. Et Ieremias. Confundentur uehementer:
Hier. 20 qui non intellexerunt opprobrium sempiternum, & ignominiam æternam, quæ nunquam obliuione delebitur. Et iterũ.
Hier. 23 Dabo uos in opprobium sempiternum &
Prou. 1. in ignominiam æternam, &c. Tunc enim Deus ridebit de morte eorum. Ego quoque in interitu uestro ridebo,&c. Obserua autem loquendi modum. Primum de se loquitur, cum ait, Qui me erubuerit: deinde tanquam de altero loquens ait hunc filius hominis erubescet quia scilicet adie cturus erat, cum uenerit in maiestate sua & patris: vbique nos docens cum magnificè quicquam dicturi de nobis sumus, oportere id omni cum modestia fieri, & semper fugiendam esse iactãtiam, Sic Paulus post multa bona ait, Non ego, sed do-
1. Co. 15 minus. Et alibi cum diceret reuelationes,
2. Co. 12 & scientiam, tanquam de alio loquens ait. Scio hominẽ ante annos quatuordecim raptum huiusmodi vsque ad tertium cœlum,&c. Aduerte autẽ quod metaphorica est hæc locutio, sicut dicitur Deus irasci quia Christus non erubescet in die iudicij sed erubescet quoad effectum. Sed quia ardua erant, quæ Christus dixerat de abnegatione sui, & crucis baiulatione, consequenter promissione quadam solatij, & remuneratione ad illa inducit dicens,

Dico autem uobis uerè sunt aliqui hic stantes qui nõ gustabunt mortem donec videant regnum Dei.

Non solum vt cõsolaretur suos hæc dixit, sed etiam nequis putaret hæc vana esse, q̃ de maiestate dicit,& de patre,& de angelis, certo affirmat aliquot ex suis auditoribus nõ uisuros mortem, nisi prius uideãt regnum Dei, quod iamiam maiestatem dixerat. Loquitur tamen de trãsfiguratione sua post paucos dies futura: q̃a in trãsfiguratione monstrata est quædã species regni Dei. Et hoc dixit pro Petro, Iacobo, & Ioanne qui post hęc vt statim sequitur, viderunt Christum transfiguratum in lumine, & claritate, in summitate montis Thabor. Vide quomodo Christus nõ vult omnia præmia, quæ dat suis remittere in aliam vitam. Cognoscit fragilitatẽ nostrã, & vult nos consolari in hac vita.¶ Expende etiã qđ bene dicit quod sunt aliqui hic stantes. Si volumus mortem non timere, stemus vbi Christus est: vita nostra Christus est,& ipsa est vita, quę mori nescit. Nõ ergo satis est stare, nisi vbi Christus est, stetur. Soli illi non gustabunt mortem, qui possunt stare cum Christo. Præterea gustare mortem dicit, & non mori, quia pij non moriuntur, sed gustant mortẽ, quia ferè non sentiunt eã: nã sicut qui solũ dapes prælibat, nõ verò comedit, nec in stomachum mittit: sic iusti maxima cum dulcedine moriuntur, & transeũt ex hac vita non sentiẽtes mortẽ. Iniqui mortẽ comedunt, at verò boni tantũmodo gustant:& quã citissimè pertransit per bonos mors: & per ipsam mortem viuunt in ęternum. Sed iã nunc scribit noster euangelista Lucas quod modo dixit, quod nõ essent aliqui gustatur mortẽ, donec videant regnũ Dei, ideo subdit dicens. [Factum est autem post hæc verba ferè dies octo, & assumpsit Petrum, Iacobum, & Ioannẽ,&c. Mos est ducum, & Imperatorum suis militibus in memoriã reuocare diuitias spoliorum illius prouinciæ quam expugnare volunt, ut milites animos adsumãt ad prę lium, cupiditate spoliorum allecti & inflãmati. Non aliter Christus dominus, cũ suis Apostolis dixisset, Qui vult venire post me abneget semetipsum,& tollat crucem suam,&c. Hoc enim totũ est laboriosum, & nimis durũ corpori nostro mortali,& passibili: ne examinentur,& deficiant propter hos labores, ostẽdit eis modo prę mium magnũ, quod cõsequẽtur in gloria illi, qui se ipsos abnegauerint,& crucẽ pœnitentię acceperint, trãsfigurans se in mõte,& ostendens gloria suam coram tribus discipulis ex percipuis significauit illi, quod sic videbunt Christum Iesum transfigura-

figuratum, & gloriosum in cœlo, qui in hac uita sumerent crucem pœnitentiæ super humeros, & cum sequerentur ostendens eis diuitias spoliorum cœlestium, vt animos præstantes concipiant exhortatur, & animum eis addit, & vim, vt possint quoscunque perferre labores (quanuis ingentes.) Hęc cogitatio tantam uim
2.Cor.4 & robur addebat Paulo apostolo, quam Corinthiis scribebat. Propter quod non deficimus, sed licetis, &c. Id enim quod in præsenti momentaneum est, & leue tribulationis nostræ, super modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis, quæ uidentur, sed quæ non videntur: quæ enim videntur, temporalia sunt, quæ autem non uidentur æterna sunt. Et
1.Co.9. rursus in alio loco ait, Non pugno quasi
2.Ti.4. in incertum, sed castigo corpus meum & in seruitutem redigo. Et ad Timotheum. De cætero reposita est mihi corona iustitiæ, &c. Ostendit ergo Christus Iesus discipulis suis indicium quoddam seu adumbratam quandam effigiem glorię quā possidebunt, & habebunt in cœlo: vt sic bene sperare discant, nec deficiant in laboribus uitæ præsentis in memoriam reuocātes magnum pręmium & retributionem, quam sperant. ¶ Pręterea loquutus de passione ducit illos ad transfigurationem, q a passio Christi uia est ad gloriam, per multas enim tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Amplectamur Christi crucem in hac vita, si volumus Christum in gloria videre. Igitur quia res valdè no-
Act.14. tabilis est mysteriū hoc transfigurationis dominicæ, exprimit euangelista tempus, personas, & locum in quo accidit, tanquam res memoratu digna. De tempore sic ait. [Factum est autem post hæc uerba ferè dies octo. Alij euangelistæ dixerunt, post sex dies, sed nulla est repugnantia, quia hic inclusiuè loquitur Lucas: alij uerò exclusiuè. Illi enim loquuntur de sex diebus intermediis. Lucas autem diem illum, in quo dixit illa uerba, & diem transfigurationis includit. Vide quomodo Christus non tardat implere quod promisit. Dixerat enim apostolis quod aliqui eorum non essent morituri donec prius uiderent regnum Dei, loquens de sua transfiguratione gloriosa: sed nunc quod promisit impleuit, Non debuit inter promissionem, & impletionem promissi nisi modicum temporis spatium interuenire, scilicet unius septimanæ. Vtinam nos sic seruemus, quę promisimus Deo, & sic opere adimpleamus fidem quam ei dedimus in baptismo, quòd videlicet ei seruire, & dæmonis operibus renuntiare deberemus sicut Christus adimplet promissa. At cum Deus tam fideliter promissis stet, quod prius cœlum & terra transibunt, quàm uerba ipsius, nos è contra passim frangimus fidem quam ei dedimus. Sed de his Luc.21.
aliàs. Qui autem fuerint cum Christo in hac gloriosa transfiguratione, insinuat euangelista dicens, Et assumpsit Petrum, & Iacobum, & Ioannem. Iacobum hunc fuisse fratrem Ioannis & filium Zebedæi, qui Iacobus maior dicitur, nemini dubiū esse oportet cum id expresse dicat Mat- Mat.17
thæus. Solet enim scriptura, quæ in uno loco dimisit. in alio supplere. Fratres Io- Gen.42
seph dixerunt in Aegypto. Merito hęc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrū, uidentes angustias animæ illius dum deprecaretur nos: & non audiuimus. Non ta Gen.37
men legimus quod eos deprecatus fuerit quando eiecerunt eum incisternam: neque quando uędiderunt illum: sed scriptura supplet in uno loco, quod dimisit in alio: certum est enim quod Ioseph deprecabatur illos. Multa sunt alia loca, quę alibi memini me adduxisse ad hoc propositum ex scriptura, Itaque vnus euangelista declarat sæpe alium, & dicit vnus ea, quæ alius prætermisit. Quapropter in interpretatione vnius euangelistæ meminisse semper oportet illius Augustini dicti quod videndum est quid alij euangelistæ de illa re dicant, cum sæpe vnus declaret alium, & suppleat, quæ alius dimisit. Sic in Matthæo legimus quod Iesus dixit Petro. Antequam Gallus cantet, ter me Mat.26
negabis. Hoc intelligere non poteris, nisi Marcum consulas cuius sunt uerba. Mar.14
Priusquam Gallus uocem bis dederit, ter me negabis. Intelligendus est ergo Matthæus antequam Gallus cantet: id est, antequam desinat canere, uel absoluat cantum suum ter me negabis. Solet enim Gallus circa, mediam noctem, & manè

cantare.

cantare. Et ad huc sensum facilè trahitur quod Lucas, & Ioannes dicunt. ¶ Aduerte autem quod vt post pauca dicemus expediens fuit, vt Christus transfiguraretur & quod essent testes ipsius transfigurationis, etsi omnes apostolos secum adduceret cum hoc oportebat vt in secreto esset usque post resurrectionem. & aliqui eorum essent imbecilles, non expediebat ut omnes uiderent Christum transfiguratum. Secundo non expediebat, quod Iudas uideret hanc transfigurationem iuxta
Esai. 26. illud Esaiæ, Tollatur impius, ne uideat gloriam Dei. Si Iudas hanc gloriam uideret, fortè secretum quod oportebat, non seruaret: & etiam ei maius suppliciũ, & pęnã afferret cum se damnatum uideret, & gloriam qum perdidit, cũ vidit Christũ transfiguratum in mõte. Et sic Christus misericorditer cum eo egit celando ei gloriam, qua frui non debebat. Si autem alios undecim secum in montem duceret relicto solo Iuda in conualle, esset scandalum notabile Iudæ, & obmurmuraret, & afferebat Christus occasionem scandali. Ideo oportebat quod essent sufficientes testes huius transfigurationis, & quod non oẽs essent Apostoli sed aliqui.

¶ Sed cur tres Apostolos assumpsit, & non plures, aut pauciores? vt adimpleret legem quã ipse fecerat. Nihil.n.fecit Christus casu, sed omnia fecit magno consilio. Dedit enim legem & in ea dixit. In ore
Deu. 17. duorũ, uel triũ stat omne uerbũ. Et hãc legẽ vult Christus seruare. Sed cur hos tres potius adduxit, quã alios? Primo, ut Chry
Chr. ho. sostomus ait, quia isti excellentiores erãt
57. sup aliis. Scit Christus vnumquemque iuxta
Matthę. merita tractare, & secundum rationem, & iustitiam laudare. E contra mundus, qui Iudam in montem erigit, & extollit, & Petrum in conualle relinquit. Malos dignitatibus, gloria, & diuitiis cumulat, & in montes euehit dignitatum: bonos uerò in angulis inclusos sinit, & pręteṙmittit, & dedecore, ignominiàque maxima afficit. In curiis regum, & principum plus fauor, quam uirtus, ualet: pluris diuitiæ & pecunię, quam iustitia, æstimantur. Qui apud reges fauore, & autoritate plurimum pollent, nolunt sapientes, & probos homines ad reges aditum habere. Maximè enim timẽt quòd si regibus cognoscantur, maioribus afficiantur honoribus, quam ipsi. Et propterea alios quærunt ignobiliores se, insipientes scilicet, & stultos, quos sibi submittere possint, ut hoc modo dignitatem, & fauorem suum conseruent. Et hæc est causa cur semper ostium clauditur uiris insignibus, & prudentibus, & reseratur stultis, & imprudẽtibus, nam sic grati regibus melius se cõseruant. ¶ In arbore illa quam uidit Nabuchodonosor, aues superuolitabant, bestiæ uerò sub arbore incedebant. At uerò nũc uidemus bestias, hoc est homines bestiis similes, & uitiis deditos, ac stultos sicut bestiæ, collocatos super frondes arboris, & dignitates, diuitias, imperiumque obtinere: bonos uerò & sapiẽtes, qui sicut aues, suis ingeniis maximè in altum efferuntur, hos (inquam) demissos & abiectos, & ab omnibus conculcatos & contritos cernimus. De istis Salomon dixit sicut qui mittit lapidem in aceruum Mercurii: ita qui tribuunt insipienti honorem. Gen- Pro. 26.
tiles, qui uanè colebant idolum Mercurii, unusquisque secum ferebat lapidem in honorem Dei sui. Ergo, sicut qui idolum colit, surripit honorem quem Deo debet, & idolo impie defert: ita qui honorat, & dignitatem tribuit insipienti, est tanquam idolatra, qui furatur honorem debitum sapienti, & eum applicat stulto, qui similitudinem & effigiem refert idoli, quod nec intelligit, nec audit, quanuis aures oculos & manus habet. Sic de istis ait Zacharias. O pastor, & ido Zach. 11
lum derelinquens gregem, &c. Sic tribuere honorem insipienti. est mittere lapidem in aceruum Mercurii. In Hebræo autem habetur, sicut qui ligat in funda lapidem, sic est, qui dat stulto gloriam. Lapis natura sua deorsum fert, quia omne graue appetit deorsum tendere. At si ponas eum in fundibulo, propter vim brachii illi impressam, ascendit per aerem contra suam naturam, ueluti, si esset auis. Sic nec stultus, nec improbus homo ad ascensum & imperium nati sunt: nec ad gubernationem aliorum procreati: attamen tanta est uis, & robur fauoris, & nummi ut contra omnem naturalem rationem volent, & impe

rent, quos potius decebat subditos esse, & alijs parere, omnibusque demitti. Sic vide bis stultum nimis elatum & euectum. Quid? stultus ille, cum sit velut lapis insensibilis sine mente, & iudicio superuolitat? Extulit & euexit illum vis fauoris: habuit in curia brachium: & quia corã rege, aut coram summo pontifice habuit brachia tam altè ascendit, cum reuera esset sicut lapis grauis, & immobilis. Sed non sic Christus, imo uerò aliter, nam meliores, & magis benemeritos in altum euehit, & ad gloriam montis extollit: relinquens cæteros in valle.

Mat. 26 ¶ Secundò assumpsit hos tres, quia tẽpore prospero debent homines se parare ad tempus aduersum, & sinistrum. Hi tres erat visuri Christum tremebundũ in horto tempore passionis, & ne tunc scãdalizarentur in eo propter carnis infirmitatem, ostendit modo gloriam suam, vt tunc non diffidant. Et sic modo voluit eos præmio præuenire, quod eis esset daturus in retributionem laboris quẽ propter Christum pati debebãt. Nam si diuus Petrus (cum tamen ante vidisset hanc gloriosam transfigurationem) cum negauit in passione, & omnes illi scandalizati sunt in eo, quid quæso fecissent nisi hæc diuinitatis signa vidissent?

¶ Tertiò assumpsit hos tres, quia erãt arcanorum obseruatores, & necesse erat custodire, & celare mysterium transfigurationis vsque dum Christus resurgeret, sicut Christus ijs tribus præcepit dicens, Nemini dixeritis visionem hanc donec filius hominis à mortuis resurgat. Erãt ij discipuli maximè secreti obseruatores. Aliquos homines videbis, qui sunt veluti cribrum, & vannus, quæ totam aquam iniectam, effundit: sic ij nullum non secretum manifestãt. Inquit Plinius, & Pomponius Mela quod in Palestina est quidam lacus, in quo quicquid proijcitur, supernatat: non verò submergitur. Sic ij nihil in intimam sui cordis partem proijciunt, & immittunt: imo verò arcana, & secreta omnia patefaciunt,

Mat. 17

¶ Obserua autem quod Christus corã paucis transfiguratur in monte, & paucis ostendit gloriam suam: ignominiam autem ostendit in monte coram multis gentibus in sua passione publicè, & in die paschæ. Similiter quando voluit Deus dare legem in monte Sina, & ostendere gloriã suam, solus Moses ascendit cum Deo, & præcepit ne vllus homo ascendere, nec iumentum accederet ad montem. Sed nos superbè agimus ostendentes omnibus si quid gloriosum, si quid laude dignum habemus: infirmitates autem, & defectus nostros abscondentes, & celantes. Si quis nobilis est ex patre, accipit cognomen patris. Quod si nobilior est ex parte matris, relinquit cognomen patris, & accipit matris, imo in proauis quærit cognomen aliquod honorificum & illustre, &c. Locum autem transfigurationis ostendit euangelista dicens, [Et ascendit in montem vt oraret.] Hic mons dicitur Thabor, distãs à Naim per septem milliaria, & per decẽ à Nazareth: iacet ad orientalẽ partẽ cuiusdã amplissimi agri, solus, absq; eo, quod aliquis alius mons sit iuxta illum per quatuor, aut quinque milliaria. Latitudo eius à meridie ad Septentrionẽ excurrit: & sic per has partes ad meridiem protenditur, vt super planiciem illã ex ædificatus videatur, ita vt sine labore, aut defatigatione aliqua possit quiuis ad eum ascẽdere. Est editissimus, amplius, & æqualis, & taliter proportionatus, vt nec terrę pugillum habeat, qui ei proportionẽ suam & æqualitatem adimat. In hunc montem excelsum seorsum ascendit Christus, vt oraret: docens nos ꝙ locus sequestratus à turbis, & negotijs seculi aptus esset orationi. Sic Mosi apparuit dominus in rubo in monte Dei cum minasset gregem ad interiora deserti. Similiter in mõtis altitudine suscepit legem, & Agar in solitudine vidit angelum domini. Sic etiam Heliæ apparuit angelus in monte, & cibauit illum. Et Christus sæpe montem ascendebat ad orandum. Mons igitur, & solitudo, locus aptus est ad diuinas apparitiones, instructiones, & contemplationes.

Exo. 19. Exod. 3 Exo. 19 Gen. 21 3. Re. 19

¶ Obserua autem quod hic ascensus in montem, cum affirmatur in scriptura de personis virtute præditis, semper (ut Origenes ait) intelligitur ad maiora bona. Filij Iacob quando prima vice ascenderunt de Aegypto in Canaam ad patrem suum Iacob cum tricico, non dicit scriptu-

Orig. hom. 15 in Gen.

scriptura quòd ascenderunt sed quod fue
Gen. 42 runt, ait enim: Portantes frumenta in asi
nis, profecti sunt. Sed secunda uice post-
quam uenerunt in Aegyptum, quando
reuertebantur in Canaam, dicit scriptura
quod ascenderunt de Aegypto & uene-
Gen. 45 rũt in terram Canaam. Cur hæc? quia pri
ma uice tenebatur Simeon in uinculis, &
afflicti erãt, atque ideo non dicit, ascende
runt in Canaam, sed cum secunda uice re
uertebantur gaudentes ibant, & ad nun-
tiandum patri quõ Ioseph uiueret, et do-
minaretur in omni terra Aegypti. Sic
Matt. 5. Christus daturus legem ascendit in mon
tem, uidens enim turbas ascendit in mõ-
tem, & docebat eos. Cum satiauit turbã
ex duob. piscibus & quinque panibus ait
Ioan. 6. Ioannes quod subiit in montem Iesus, &
ibi docuit, et dedit manducare. Ascendit
etiam in crucem, & mundum redemit:
ascendit etiam in ascensione, & dedit do
na hominibus. Ascendisti in altũ (ait egre
Psal. 97. gius psaltes) cœpisti captiuitatem, dedisti
dona hominibus. Itaque semper ascen-
sus est ad faciendum aliquid bonum: si-
cut hic ascendit, vt gloriam suam ostende
ret discipulis. Itaque ascensiones Christi
sunt ut faciat bonum, & aliquid boni im-
partiatur. Sed non sic ascendunt hoĩes, nã
multi ascendunt, sed non ad benefacien-
dum, sed ad nocendum, & ad suum dam-
num, & detrimentum. Ad suum nocumẽ
tum oriuntur alæ formicis. Quàm pluri-
mos uidimus honestos, humiles, & uirtu-
te præditos: postq̃ uerò ad honores & di
gnitates sunt promoti, eos uidimus ela-
tos, tumidos, uanos, tyrannos, denique in
sanos. Multi in infernum sunt detrusi, q̃
forsitan, non eo descenderent, nisi præla-
ti crearentur. Multi etiam sunt in infer-
no, qui si pauperes fuissent agricolæ salu
tem consecuti essent. Et quia mercaturã
exercuerunt, vsurisque & negotiis se tra-
diderunt hic diuites facti sunt, & tandem
1. Reg. 9 fuerunt damnati. Saul bonus erat, & hu-
milis, postquam autem regia dignitate,
1. Re. 24 & imperio se uidit exornatum, superbus
& 26. effectus est, & damnationis pœnam in-
2. Re. 11 currit. Dauid quoque qui cum affligere-
tur, & persequeretur bonus erat, nec uo-
2. re. 24. luit occidere inimicum suum cum pos-
set: postq̃ se uidit euectum & dignitate

condecoratum, adulter fuit, & Vriã iussit
interfici, populumq; numerari. Sed tamẽ
uidemus, q̃ quamuis ascensus tantopere
sit periculosus, omnes tamen ascendere
nituntur: omnes gubernare cupiunt,
honorari, ac magnifieri. Aduerte ergo,
quòd si ascendis, tãquam Christus ascen
das, ut benefacias, non autem ut noceas,
nec vt iniquè, & turpiter viuas, nec ut ela-
tè incedas.

¶ Præterea obseruandum est, quòd in
montem excelsum adduxit hos tres disci
pulos, vt gloriam suam illis ostenderet: vt
doceat omnes qui hanc uidere desiderãt,
non infimis iacere uoluptatib. non illece-
bris capi carnalib. non terrenis adhærere
cupiditatib. sed æternorum amore ad su-
perna semper erigi: & Angelicæ mũditię,
pietatis & pacis, & dilectionis, & bonita-
tis, & iustitiæ uitã, quantũ mortalib. possi
bile est, semp̃ imitari debere, iuxta illud
Apostoli. Cõuersatio nostra in cœlis est. Phili. 3.
¶ Tertiò, vt frui possimus uisione gloriæ
debemus in montẽ ascẽdere: nã nisi quis
exaltatetur, non est dignus diuinis contẽ
platiomib. Moses solus in montem ascen-
pit ad recipiendam legem: at populus tan Exo. 19
quam carnalis, mãsit ad montis radices.
Oportet in altum ascẽdere, & affectus pe
nitus euellere, & desideria nostra extirpa
re, & à terrenis, & infimis abducere, & su-
per omnia, quæ mundi sunt ascendere, ta
liter, q̃ omnium terrenorum domini effi
ciamur, nec iis seculi rebus subiaceamus.
Quæ sursum sunt quærite, quæ sursum Colos. 3
sunt sapite, non quæ super terrã: hac via
sternitur: nec tibi difficile & arduum fiat,
quandoquidem Deus præit. Ascẽdere ad
uerso itinere, laboriosũ sanè est: sicut Pau
lus ait: Per multas tribulationes oportet Act. 24.
nos introire in regnum Dei. In Canticis Cant. 3.
legitur, quod Salomon fecit ferculum, co
lumnas eius fecit argenteas: reclinatoriũ
aureum, sed ascensum fecit purpureum.
Vide quod per sanguinem debes ascende
re ad mõtis uerticem, & ad glorię requiẽ,
et tranquillitatem: et quod si nunc non
sunt martyria, est tamen tui ipsius abne-
gatio, et tuæ propriæ uoluntatis, et sic ad
cœlum debes ascendere.

¶ Denique in montẽ ascendit, et trans-
figuratur, ut doceat, quòd nõ est quæren

da gloria in valle huius mundi, sed in cœlo. In illo monte quærenda est gloria, in quo beneplacitum est Deo habitare: sursum corda habentes. Multi enim sunt qui viuunt vitam terrestrem, qui semper cogitant terrena, qui semper loquuntur aut de diuitijs, aut honoribus, aut delitijs. Sunt verò qui viuunt vitam cœlestē, vt qui cogitant quomodo placeant Deo. Hi, qui sic viuunt gloriabuntur in monte. De his Dauid inquit, Quis ascēdet in mōtē domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Respondit, dicens, Innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in vanum animam suam, &c. Per innocentiā manuum, intelligit opera bona. Sunt bona opera, sed sordida. Das eleemosynam propter vanam gloriam, opus sordidum est. Dicis missam in peccato mortali: opus est sordidum, non prodest ad gloriam. De istis operibus ait Esaias. Vniuersæ iustitiæ nostræ tanquam pannus menstruatæ. Opus innocens, est opus optimis circunstantijs vestitum, vt eleemosyna propter Deum, & missa in statu gratiæ celebrata. Ait. Et mundo corde, cor mundum, id est alienum ab omni concupiscentia, à concupiscentia delitiarum, & auaritiæ, &c. Non enim sat est abstinere à malis operibus nisi abstineamus etiam à malis cogitationibus. Addidit. Qui non accipit in vanum animam suam. Accipit animam in vanum, qui non accipit eam in illud, ad quod accepit eam. Creatus est homo (ait Augustinus) vt summum bonum intelligeret, intelligendo, amaret: & amando, possideret: & possidendo, frueretur. Si circa Dei amorem, & cognitionem versaris non accepisti in vanum animam, aliàs in vanum accepisti illam. Quartò ait. Nec iurauit in dolo proximo suo: idest, vt non decipiat proximum. Decipiunt proximum, qui in dolo iurant falsum, vt mercatores, & vendentes, & homines bifrontes, qui aliud coram te dicunt, & contrarium cum absens es. Isti grauius sunt puniendi quàm fures, & latrones, quia illi auferunt pecuniam: & isti famam, & honorem, qui multo pretiosior est. Si ergo vis ascendere in montem domini, & in locum sanctum eius, & ibi videre Christum gloriosum, & transfiguratum: opus est ut habeas istas quatuor conditiones. Sed ad contextum: [Et facta est dum oraret species vultus eius altera.] Orans, transfiguratus est quia in oratione transfiguramur ex bestijs in homines: & oration on est nisi medium ut transfiguretur homo in Deum. Ideo Iob. Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur accipiter, &c. quatit alas ad aerem, & est ibi ingemiscens, & suspirans. Sic renouatur homo interior, & spoliatur homine veteri peccati, luce diuina illustratus. Transfiguratur in oratione, & contemplatione ex superbo, in humilem: ex inuido in charitatis amatorem & sectatorem, &c. Et transformatur ex homine in Deum. Sic filij Israel non poterant videre faciem Mosi, quia erat splendida facies eius ea domini consortio Reuertabatur transfiguratus & resplendens.

Psal. 67. Psal. 23. Esa. 64. Aug li de diligen. Deū. c. 13. Iob. 39. Exo. 34

¶ Porrò transfigurari est figuram mutare, quæ dupliciter accipitur. Primo modo accipitur figura pro qualitate resultante ex terminatione lineamentorū, & consideratur in superficie corporis, & est de quarta specie qualitatis, quæ vocatur forma: & isto modo non potest aliquid transfigurari, nisi mutet lineamenta. Alio modo accipitur pro habitudine eorum, quæ exterius apparent in homine, siue sit dispositio in corpore, siue in vestibus, siue in vtroque. Et isto modo dicitur aliquis transfigurari, quando mutatur coloris eius vel aliquæ qualitates de his, quæ apparere possunt, non facta mutatione aliqua in quantitate, nec in lineamentis. Sic etiam transfiguratur aliquis, quando mutat vestes, & accipit alias omnino distantes in figura, & colore: quia tunc homo non cognoscitur, & putatur esse alius, sicut si uerè figuram mutasset. Primo modo Christus non est transfiguratus, quia semper tenuit quantitatem sui corporis, & figuram corporis humani, ita vt ex figura sua solita possit cognosci quod ipsemet erat. Sed secundo modo transfiguratus est, quia fuit facta quædam mutatio in eo tam ex parte coporis, quàm ex parte vestium: nam color vultus eius apparuit nitidior, & resplenduit sicut Sol, & vestimenta eius facta sunt alba sicut nix. Et istud dicitur transfigurari,

quasi

quasi aliam haberet figuram. Non tñ mutatus est uultus eius ad aliam figuram, sed ad aliam qualitatem lucis, uel fulgoris. Hãc mutationem uocat hic noster Lucas alterationem speciei, quia dicit, quod facta est species uultus eius altera. Non dicit, alia, sed altera: qui non fuit alietas substantiæ, sed alteritas superueniens gloriæ gloria enim non tollit, sed perficit naturã. Ideoque facies Christi: non fuit variata, nam manēte ueritate carnis, & eadem figura corporis Christi, charitas ista superuenit quę quidem claritas fuit uera corpore perceptibilis, in corpore Christi uerè existens ad ostensionem claritatis, quam promiserat in sanctis post resurrectionem esse futuram.

¶ Obserua autē quod hęc claritas transfigurationis, & resurrectionis, siue glorificationis, in tribus conueniunt: in tribus verò differunt. Conueniunt primo in substantia, quia eadem claritas substantialiter est utraque. Sed differunt perfectione, quia claritas gloriæ perfectior est, & maior. Secundo conueniunt in existentia, quia vtraque vera claritas est: differunt autem quia claritas gloriæ habet esse permanens, claritas autem transfigurationis in transitu fuit. Tertio conueniunt in subiecto. vtraque enim est in corpore hominis, naturam eius non trasmutans substantialiter: differunt autem quia corpus subiectum claritatis transfigurationis est corruptibile, claritas autem gloriæ est in corpore incorruptibili. Gloria hæc corporis nihil aliud fuit, quam quædam redundantia, quam animam corpori communicauit. Ad quod sciendum est quod anima Christi in suę conceptionis instanti, fuit vnita verbo, & Deum vidit, & gloria plena fuit. Attamen hac animæ gloria nequaquam corpus fruebatur, nec anima corpori eam communicabat: nam si corpus huius gloriæ particeps fieret, esset impassibile, nec moreretur, Ergo vt Christus posset nos redimere, erat hęc animæ gloria detenta, & repressa, absque eo qđ corpori communicaretur. Cum filij Israel in terram promissam proficiscebantur, necessario transire debebant mare Rubrum, in quo eis dominus singulare contulit beneficium. Na vt siccis pedibus transirent, impetus aquarum retrocesserunt contra propriam inclinationem & naturam, ut populus pertransiret. Sic etiam necessarium fuit, quod (vt dominus Iesus moreretur & pateretur pro nobis) animæ eius gloria retrocederet, & se colligeret, nec se corpori communicaret: nam si corpori se communicaret, non poterat sanè mori. In anima Christi erat portio superior, & inferior: secundum superiorem Deum cōtemplabatur, Deoque fruebatur, & ad eum habebat respectum, & secundum inferiorem habebat respectum ad creaturas. Secundum superiorem minimè patiebatur: at verò secundum inferiorem sic dicebat, Tristis est anima mea vsque ad mortem. Habet se hoc negotium portionem animæ Christi ad modum illius quod agitur inter clericos habentes beneficia ecclesiastica, & bona patrimonialia: nam de bonis & redditibus ecclesiasticis decimas non soluunt, at verò de patrimonialibus sic. Eodem modo Christus secundum bona superioris portionis, decimas non soluebat. at secundum bona inferioris, sic. Quòd si gloria animæ in corpus resultaret, pati non posset, & sic passio eius impediretur, & nostra redemptio: & sic mirabiliter repressa fuit animæ gloria ne in corpus resultaret. Non tamen ob id miraculose passus fuit, sed naturaliter fame, siti, & frigore laborauit, &c. quemadmodum cæcus ille, cui Christus dominus oculorum lumen, & splendorem tribuit, qui cęcus à suæ vitæ initiis & exordio extitit: qui & si per miraculum visum recepit, tamen postea per naturam cuncta prospiciebat. Sic Christus naturaliter patiebatur, quanuis miraculo non carebat, ipsam animæ gloriam in corpus non emergere: nam si gloria corpus ipsum afficeret, & imbueret, Christus minimè flagella, clauos, &c. persentiret: nam usque adeo ipsa delectaretur gloria, qua perfruebatur, quod his corporis sui pœnis, nequaquã commoueretur: illa enim, quæ summam afferunt voluptatem, & iucunditatem, solent efficere plerunque non solum, ne suaui aliarum rerum delectabilium gustu teneamur, sed etiam ne dolorem & cruciatum rerum asperarum sentiamus. Diuo

Exo. 14.
Mat. 26
Ioan. 9.

Tiburtio incensæ prunæ, rosæ purpureæ videbantur. Moses tanta capiebatur voluptate dum Deo in monte familiariter vtebatur, vt per quadraginta integros dies
Exo.23. famis cruciatu nequaquam opprimeretur vexareturque. Hoc idem Paulo acci-
Act.9. dit, qui Damasci tribus diebus, & tribus noctibus mãsit absque cibi, & potus sumptione, intentus totus rebus diuinis, conspiciensque diuini numinis fulgentissimam speciem & naturam. Adamus in ip-
Gene.2. so somno, quem Deus in artubus ipsius profundè immisit, magnas cœlestium arcanorum habuit præsentiones, & notitias quo factũ est ne costę ablationem ex qua constituit Eua, sentiret. Hic est præcellẽs ille beatorum status, quos nullo modo huius miseræ vitæ pœnæ conturbant, aut aliquo mœrore vel tristitia miserabiliter, & luctuosè conficiunt & contorquent, non solum quoad ipsam animam, sed nec quo ad ipsum corpus: nã ipsa animę gloria corpus etiam ipsum mirificè complet. Quod vsque adeo verum est, vt si unus beatorũ cum gloria quam habet infernum ingrederetur, & in remedio pęnarum, quæ illic malis irrogantur, constitisset, fruitio illius beatitudinis, quam possidet sufficeret ei pœnarum molestiam & angorem auferre penitus. Hoc ergo maximo priuilegio caruit Christi anima, quę cum in illo tẽporis momento, quo fuit condita beata extitisset, quoad superiorem portionẽ, & quo ad inferiorem, nequaquam: imo in cruce habuit maximum dolorem & corpus ipsum adeo nudũ istius animæ gloria erat, vt ne minimum quidem haberet, & ideo patiebatur pœnas. Sed in transfiguratione, anima, corpori, gloriam hanc, quam repressam habebat, cõmunicauit: & resplenduit facies eius sicut Sol, & vestimẽta eius facta sunt alba sicut nix. Itaque in transfiguratione nouum non extit miraculum, imo verò antiquum miraculum fuit dissolutum. Vnde, vt Augustinus ait in epistola ad Dioscorum, claritas corporum in gloria beatorum procedet ex beatitudine animæ: sicut laterna ex natura sua est opaca, sed si intromittitur illic lucerna, excipit splendere, non luce sua, sed lucernæ intro existentis. Ita corpora nostra tenebrosa sunt, lucebunt tamen in die iudicij, non luce propria, sed luce animæ intra corpus inexistentis, & ita hic in transfiguratione resplenduit corpus Christi, non ob aliud, nisi quia anima erat beata & illa retinebat gloriam suam, ne redundaret ib corpus: sed hodie soluit reprehensionem ad tempus, sicut qui obstruit aquæ ductus alicuius fontis exeat aqua, & postea soluit. Gloria itaque animæ redũdauit in corpus, & hoc ad tempus, & per modum qualitatis, non quidem permanentis, sed transeuntis: ideo corpus Christi non fuit beatum, sicut nec Paulus in raptu, quanuis viderit diuinam essentiam. Et fuit in hac gloriosa transfigura- 2.Co.12
tione tãta claritas corporis, quod ait Euãgelista, quòd factus est vestitus eius albus, & refulgens. Data fuit vestibus Christi miraculosè quædam qualitas ad modum albedinis veri manentis. Et cum isto colore fuit quidam fulgor, vt esset ille color quasi radios quosdam nitoris mittẽs. Nam colores participant lucem, & quanto fuerit color perfectior, participat magis de luce, quousque veniat ad emissionem quandam radiorum. Matthæus dicit Mat.17
quod fuerunt vestimenta alba sicut nix: quia nix habet excellenriam quandam, quia non solum habet albedinem intensam, sed etiam propter magnitudinem lucis participatæ, radios aliquos emittit, & ideo oculos offendit, & ob hoc nix non solùm dicitur alba, sed etiam splendẽs. Alia etiam sunt alba quæ non habent splendorem: sed quia Christi vestimenta alba fuerunt & splendida, assimilata sunt niui, q a fuit ibi albedo radiosa. Totum itaq; corpus fuit gloriosius, usque ad uestimenta. Igitur vestimenta in se nõ fuerunt gloriosa, sed sicut pars cœli, quæ vicinior est soli est magis lucida: sic ex illustratione aeris vestimenta Christi lucidia, & alba fuerũt. Exod.4.
Moses habebat claritatem in facie prouenientem ex splẽdore, sed manus eius erat leprosa. At uerò hic omnia sunt referta & cumulata immensitate gloriæ corpus, facies insuper & vestimenta. Facies enim eius resplenduit sicut Sol, & uestimenta eius sicut nix fuerunt alba. De facie, quanuis dicat Matthæus quod resplenduit sicut Sol, intelligit tamen quod maximo incremento, multisque nominibus

solis splendorem superauit: comparauit tamen eam euangelista cum illa re cum qua potuit eam conferre, sol enim splendidior est omnibus planetis, & sideribus cœli. Cur ergo suum splendorem per totum non sparsit orbem, vt non solùm discipulis suę transfigurationis gloria innotesceret, sed omnibus hominibus per to-
Ioa. 20. tum orbem dispersis? Dico quod in potestate corporis glorificati est ostendere suam claritatem, vel nō. Sic Christus post resurrectionem suam apparuit gloriosus, & tantum discipulis, & non alijs. Miraculum sanè fuit quod Christi anima gloriā suam corpori non communicaret, miraculum etiam extitit quod postquam eam communicat, totum non impleuit lumine orbem. Si ergo illa ipsa gloria, quam tunc discipulis ostendit, minor erat ea, quam nunc in cœlo beatis manifestat, & tribuit, nec tamen imbecilles discipulorū oculi eam percipere & sufferre valuerūt: quid (amabo) erit in cœlo, quando uidebimus eum, & fuerint corpora nostra glori-
2. Mac. 6 ficata? Refulsit Sol in clypeos aureos, & resplenduerunt montes ab eis. Mentionem facit cuiusdam tam clari, & rutilantis exercitus: quod sole radiis suis arma feriente, & percutiente, vicini montes fulgebant, propter lumen radiorum per montes dispersum reflexumque. Quando exierit Sol iustitiæ, & induerit animas nostras, fulgebunt corpora nostra propter participium, quod corpus consequitur ex animæ gloria.

¶ Hactenus de Christi gloriosa transfiguratione: sed nunc operæ pretium est scire cur Christus voluerit transfigurari, & hanc gloriam istis discipulis ostēdere? Nihil enim Christus sine causa egit. Trāsfigurari itaque voluit triplici ratione. Primo ut labores nostros leuiores, & iucundiores redderet, & vt in illis animos nobis adderet, cum uideamus quanta sit gloria, quæ nobis tribuetur in cœlo quando quidem tanta fuit hæc, quam in transfiguratione aperuit, vt Petrus eius immensitatem admiratus, dixerit: Faciamus hic tria tabernacula, &c. Oportet enim vt finis cognoscatur: nam cognito fine, & gloria, quam operamur, nequaquam deficiamus animoque linquamur. Sagittarius non rectè iacit sagittam, nisi prius signum, & scopum mente oculisque attigerit: in quo sagitta est affigenda. Sic populo Iudaico, vt eos in terram promissam deduceret, eo quod iter esset laboriosum, & asperum, in columna nubis eis præibat. Quemadmodum in circuncisione principium stipendii nobis contulit, sic hic in transfiguratione præmii principiū nobis est elargitur. Proposuit nobis hic quandam gloriæ effigiem, ut nos ad eā alliceret, & incitaret: sicuti filiis Israel per speculatores ostendit magnum illum vuarum racemum supra lignum trāsuersum, Nu. 13.
& pendētem, ut desiderium terræ promissæ eis adderet atque augeret, fastidiumq; atq; tædium Aegypti ingereret. Optimè notat Christus dominus ignauos, & pigros esse homines ad labores, nisi spe pręmii ad eos impellerentur: unde hic quoddam præmii proponit principium, ne in laboribus deficiamus, & ut animos assumamus. Vnde Paulus. Debet qui in spe 1. Cor. 9
arat arare: & qui triturat spe fructus percipiendi. Sic Dauid antequam certamen iniret cum Goliath Gigante, dixit. Quid dabitur viro, qui percusserit eum? Et respon 1. Re. 17
derunt. Ditabit eum rex magnis diuitiis, & filiam suam dabit ei: & domum suam faciet absque tributo in Israel. Proposuerat Christus discipulis suis id qđ propter nomen suum pati deberent. Qui vult ve- Mat. 10 & 16.
nire post me, &c. Et in synagogis suis flagellabunt vos, ante reges, & præsides ducemini. Et iterum. Si me persequuti sunt, & uos persequentur. Semper itaque prædixit eis plures labores, Poterāt illi dicere. Domine nullus laborat sine præmio ideoque pro laboribus, & pro morte quid nobis præstabis? Atque ideo Petrus dixit. Ec Mat. 19.
ce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te: quid erit nobis? Quid dabit̄ uiro, Luc. 17.
qui percusserit Philisthæum hunc? Poterat tūc eos ad Esaiam remittere, qui ait, Esai. 64.
Oculus nō vidit Deus absque te, quę pręparasti diligentibus te. Attamen uoluit eis ipsius glorię partē ostendere, quæ fuit ipsius corporis claritas, & splēdor. Longè aliter Christus, quàm solent mercatores huius ætatis, quibus mos & consuetudo est, id quod est melius in panno, emētib. exhibere: unde nos hoc facto fallere intendunt,

tendunt, sicque deteriorem pannum emimus. Christus dominus descendit, ut hominibus gloriam venderet: at poterat mūdus dicere. Domine exhibe istius mercis aliquod signum. Noli nos clausis oculis emere. Liber (inquit dominus.) Atque ita in montem ascendit, ueridicos testes, numeroque sufficientes, secum ferēs, qui de merce, quam vendere nititur, abundè, & fideliter testentur. Exhibuit signū panni, quia non ostendit totam gloriam, sed partem, scilicet charitatem. Fecit Christus nobiscum, quod solent facere parentes cum filiis paruulis, quos tenerrimè diligunt. Dicit pater filio, vt pergat in scholam: ipse verò flagellorum metu, formidabat. Pater autem illum inducit ad idem dicens illi, dabo tibi gemmam. Et filius dicit. Ostende illam. Et pater. Ecce illam, & clausa manu non ostendit totam, sed partem gemmæ. Tunc filius ductus captiuitate gemmarum pergit in scholam. Ita à simili Christus optat vt omnes seruemus præcepta, quæ sunt multis laboriosa. Præ
Matt. 5. dixerat Apostolis plures labores, & flagella, & promiserat dicens. Merces vestra copiosa est in cœlis. Poterant Apostoli dicere. Ostende nobis istam gemmam. Ait Christus. Ecce eam. Ostendit itaque eis in hac transfiguratione, partem gemmæ: quam eis integram, & perfectam erat daturus. Et vt nobis omnibus, & toti ecclesiæ esset solatium in hac peregrinatione, & labore itineris, transfigurari uoluit. Cōsideratio enim præmii (ut Gregor. ait) mi
Iudi. 10 nuit vim flagelli. Nam si illi milites Assyrii uidentes pulchritudinem Iudith dixerunt: Quis non pugnabit pro Israel, qui tam decoras habet mulieres? quanto magis pugnare debemus nos contra mundi illecebras, & diaboli tentamenta, pro pul-
Phili. 3. chritudine patriæ cœlestis? Hac consideratione animum sumebat Paulus in omnibus laboribus suis: atque ideo dixit, Saluatorem expectamus dominum nostrū Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. Quosdam videre licet, qui per sterquilinia, & loca immunda diuagantur, obsoletos, sordidos & ueteres pannos colligentes, quos aspicere tantūmodo, nauseam, & uomitum excitat. At deferunt eos in molēdinum, coniiciuntque in aquam, post modum uero diligentissimè conterunt, ac tandem optimam, & candidissimam conficiunt papyrum. Sic ait Paulus, quòd reformabit Christus corpus humilitatis nostræ. Necesse est q̃d corpus nostrum sub incudem reuocetur, & renouetur, et denique multis ieiuniorum, flagellorum, uigiliarum, & pœnarum ictibus perficiatur, ut hoc modo cohibitum, fatigatum, humiliatumque, dominus Deus illud reformet, & glorificet, candidumq; ut papyrus reddat. Quid si uidisses corpus aliquod gloria repletū, & beatum? in maximum sanè stuporem raperēris: quales erant discipuli, Christū dominum transfiguratum conspiciētes. Petrus dixit, Domine bonum est nos hic esse, faciamus tria tabernacula. Si nobis Deus corpus affectum gloriæ decore, & splendore ostenderet illudque super nubes cōstitueret & collocaret, quod si aspiceremus maximo stupore perfunderemur, tantaque admiratione afficeremur, vt nec cibi potusque sumptio in mentem ueniret, nec pęnam aut dolorem aliquē sentiremus. Fulgebunt enim iusti sicut
Sol in cōspectu Dei. Quis crederet, quod Mat. 13
ex uilissimis & sordidis pannis conficienda esset tam candida, & excellētissima papyrus? Attamen hoc possunt humani ingenii vires & acumen, & si hoc possint, post papyri contritionem, & ueluti quoddam eius martyrium. Quis etiam crederet, quod corpus adeo graue, tam crassa materia affectum, tamque corruptibili compositum massa, posset Aquilam agilitate & pernicitate superare, atque adeo solem ipsum claritate, & nitore uincere? At hoc, ingenium præstat diuinum. Id quod homo in ueteri, & sordido panno agit prius eum conterendo: hoc ipsum dominus Deus efficit in hoc nostro corruptibili, et mortali corpore, prius in hoc seculo illud laboribus crucians & affligēs. Aduerte ergo, ò homo, quod quo magis obsoletus & sordidus pannus teritur, & conculcatur: eo papyrus candidior, & præstantior est atque tenuior. Et quod quo plus hic afflictus & attritus fueris, eo plus in cœlo eueheris. Omnes quidem re
surgemus (ait Paulus) sed non omnes im 1. Co. 15
muta-

mutabimur. Boni, & mali omnes resurgemus: sed nunquid omnes immutabimur à corruptibilitate in incorruptibilitatẽ, & gloriam? Non omnes immutabimur, Qui mutabimur? Qui corpus humiliauerint. Reformabit (inquit) corpus humilitatis nostræ. Non superbos, non deditos deliciis, & uoluptatibus, &c. Sed mortificatos, & humiles, & pœnitentes. Aduerte etiam quòd mali, sicuti bibula papyrus exibunt obscuri, & fœtidi, non uerò sicuti candida papyrus: sic enim solùm exibũt iusti. Ideo Paulus. Non omnes immutabimur. Optimè igitur postquam labores, & pœnitentiam prædicauit, transfiguratur, propter eorum & omnium nostram consolationem, ut sciamus cum Christo glorificaturos, & ascendere in cœlum. Expectemus Saluatorem nostrum, qui reformabit, &c.

¶Sed dices. Et hoc etiam Christus poterat facere ostendens infernum, nam etiam ex timore pœnæ, & tormentorum poterãt Apostoli amplecti labores, & fugere delicias. Cur non ostendit inferni pęnas, sicuti ostendit gloriam? Imperfectis, & insipientibus inferni metus, & terror est ante oculos proponẽdus: perfectis uerò, gloriæ amissio exhibenda. Fortiores minæ bonis sunt, cum audiunt. Nõ commigrabis in cęlum, quàm detruderis in tartara. Vult Christus nobiscum agere, tanquam cum uiris iam adultæ ætatis, & grandioribus, non uerò tanquam cũ impuberibus, & infantibus, qui flagellis indigent, ideò Christus sæpè: Non intrabitis in regnum cœlorum. Auarus ille diues, qui quinque germanos fratres habebat, uolebat eos inferorum durissimis & atrocibus pęnis deterrere, sed respondit Abraham. Habent Mosem, & prophetas audiant illos. Non ut tu uis, sed aliis grauioribus pœnis perterrefient: cum illis dicetur, quod non intrabunt in regnum cœlorum. Sic perterrefecit Christus Diuum Petrum dicens ei: Non habebis partem mecum. Cùm uerò Diuus Petrus istius cõminationis uim intellexit, multo plus ea territus est, quàm si eum in mille coniiceret inferorum habitacula. Hæc est differentia legis gratiæ, & scripturæ, quod illa fuit lex timoris, sed hæc amoris. Descendit Christus in hunc calamitosum mundum, ut homines amore ad se traheret, & alliceret, & ut eis dona cœlestia, æternaque exhiberet, non uerò ut timore, & per uim eos ad cœlum deduceret. Ideo posuit Deus hominem sub cœlo, supraque terram collocauit, & elementa, quæ inter nos & ipsum cęlum adiacent, nos adiuuant ut cœlum melius uideamus, sunt nanque transparentia. In quo nobis significauit, uelle se nos cœlum intueri, et ad illud anhelare, atque illud obnixè diligere. Ac proinde noluit cœlum occultare, ut uidentes illud, dies noctesque illud contemplemur, meditemurque. At uero terra, et aqua sunt elementa crassa, et obscura, suaque densitate impediunt nos, quominus inferorum teterrimas sedes conspiciamus, quia multo maior comminatio, et labor est tantum bonum amittere, quale est illud, quod oculis ipsis intuemur, quàm quòd nobis malum et infortunium illud, quod nobis terra ipsa et aqua occultant, adueniat. Ecce cur Christus gloriam suam Apostolis aperuit, nõ uerò inferorum horrendas, et calamitosas sedes. Igitur ut cõcludam, uoluit Christus transfigurari, ut uidentes Apostoli et nos ipsi gloriæ immensitatem, et præmii celsitudinem, quæ nobis parata est, labores huius seculi nequaquam formidemus: imò uero omnem curam et diligentiam constituamus in mandatorum Dei sedula obseruatione: ac si opus fuerit, sanguinem effundamus, uitamque ipsam morti exponamus pro Christo domino, quandoquidem tam ingens: tam excelsum, tamque præstans præmium nobis post hanc miseram uitam, manet in cœlo.

Mat. 18
Luc. 16.
Joan. 13

¶Secundò, uoluit Christus transfigurari, propter ecclesiæ consolationem. Nã nisi Christus (cum pauper esset bonorum temporalium, afflictus, & crucifixus) aliquod suæ gloriæ signum, & specimen diuinitatis exhiberet, ecclesia à gentibus derideretur, aspernareturque, & insuper affirmarent nos insanos, & fatuos esse, quãdoquidem homini adeo pauperi, spreto, abiectoque fidem habebamus. Propterea oportebat Christum honori suo prospicere, & ecclesiæ suæ ingentes suæ diuinita-

nita-

nitatis diuitias patefacere in ipsa transfiguratione. Hoc efflagitabat, à Deoque petebat Dauid in Psalmo. Psal. 88. Memor esto domine opprobrii seruorum tuorũ, quod continui in sinu meo multarum gentiũ. Prospice igitur domine honori tuo, & ostende quis sis. Si hic esset nobilis, & pulchra, honestaque fœmina, eamque parentes eius cuidam uiro nuptui darent, eo quòd fama increbuisset ipsum ex India quam plures opes aduexisse, itque multa scrinia in soceri domum grauia, clausaq; asportasset: post modum verò, cum uidisses per plateas deambulantem incomitatum, pauperem, attritis uestibus & obsoletis, sanè doleres uicem illius honestæ adolescentulæ, diceresque. Sanè fœmina illa decepta fuit, existimauit nanque se diuiti coniungi, at contrà accidit, decepta fuit. Ipsa verò marito suo sic inclamaret, o sponse, si diues es, signum præbe aliqđ diuitiarum, quòd nullum aliud melius est, quam si uestibus ornatis indutus incedas, mihique dextrocheria, annulos, aliaque huiusmodi ad mundum muliebrẽ spectantia, contribueris: ne uicini me cõtemnant, & abiiciant, addantque me deceptam esse. Si homo hic tunc temporis scrinia reserasset multo auro, argentoq; conferta, vestesque sericas purpureasque eduxisset, easque mulierem induisset ac si regina foret, ipse uerò auratis, & pretiosis uestibus indutus incederet, famuli autem cum aureis cathenis ad collum appensis post ipsum sequerentur, quid iam totus populus intonaret? nisi, uidete q̃ benè, & fœliciter nupsit vicina nostra, fortunata equidem & beata euasit. Sic gentes ecclesiam Christo domino pauperi, & afflicto desponsatam intuentes, eam deludebant, ubique pendebant. 1.Cor. 2 Sic Paulus, Nos prædicamus Christum crucifixum, Iudæis scandalum, gentibus stultitiam. Ideo ad solamen ecclesiæ suæ, ostendit dominus in transfiguratione sua diuitias ingentes quas reconditas, & inclusas in animæ suæ scrinio præcellenti habebat. Et ad ruborem & confusionem incredulæ, & pertinacis synagogæ, ad verecundiamque et stuporem ineptæ gentilitatis gloriæ suæ immensum splendorẽ, & diuinitatis incomprehensibilitate manifestauit in monte. Quid quæso narras? Eum à discipulo, & famulo traditum ac venditum? Aspice ergo quo pacto duo tantæ autoritatis uiri (Moses scilicet, & Elias) ei in monte Thabor, famulentur atque obtemperent diligenter. Quid? ei fuisse in faciem exercatum? Verum quidem est, sed respice, & perge in monte, & uidebis faciem eius fulgentem sicut Sol, vsque adeo vt Sol respectu illius nigredinem teterrimam referat. Quid, verberibus fuisse affectum, crucique crudeliter affixum? Vade igitur in montem, & aspice eum plenum gloria, & splendore immenso. Vide etiam montem illum splendentem ad multam noctem, ac si esset meridies. Si spoliant eum uestibus suis tanquam maleficum, et perditum hominem, superque illas sortes mittunt, aspice quæso nunc eas splẽdidiores auro, niueque candidiores. Prospicit ergo Christus dominus honori suo. Nos autem fideles lætemur in transfiguratione domini, nostra verò fides vires roburq; sumat, quãdoquidem homo hic abiectus, & summissus, est verus Dei filius. Caput eleuet ecclesia fidelis, obmutescat synagoga, taceãt gentes in stuporem & confusionem maximam adductæ pp gloriam almæ transfigurationis Regis nostri Iesu Christi.

¶Tertiò transfigurari uoluit propter seipsum, vt celebraret Pascha corpori suo. Triginta annorum spatium excedebat, ex quo Christi sacrum corpus acerba & frequenti pœnitentia macerabatur, dilaniabatur, malè tractabatur, afflictabatur, & denique ieiuniorum aspero cruciatu in perniciem, & interitum ruebat, nec diẽ aliquem lœtum & festiuum ducebat. Et præter labores, quos Christus ob nostra scelera perpeti voluit, ex eius oculis aquarum fluenta in dies promanabant, cor autem eius tristitia operiebatur, cum uideret flagitia hominum, ludos, luxurias, adulteria & blasphemias, quas frequenter audiebat, & multitudinem animarũ, quæ in infernum præcipites ducebantur. Vt ergo tantisper corporis sui labori, & fatigationi consuleret, uoluit transfigurari, celebrans, saltem semel in uita, festũ & Pascha corpori suo afflicto, & calamitoso. Sicut tu facis festum quotidie corporis

pori ferè nunquam animæ: sic Christus (qui semper festum animę celebrabat,nũ quam verò corpori) voluit nũc corpus exhilarare, eique aliquid solatij & gaudij cõcedere, vt vltrà in laborum aspero itinere progrederetur, cum tot, & satis magni cum à fronte manerent labores. Vt ergo nos doceret, quod etsi vitæ progressus & excusus sit nimis durus, & acerbus, expedit tamen aliquando aliquid solatij corpori concedere: propterea voluit trans-figurari. Sed hoc tempore iam non licet homines doctrinam hanc docere, nec eis dicere, vt corpori indulgeant & morem gerant quandoque:imo verò è contra necesse est eis in memoriam reuocare vt animæ suæ saluti consulant: quandoquidem eius tantopere obliuiscuntur, corporis verò, nequaquam, nam vt est hominum vita flagitiis cooperta & coinquinata, uidentur innuere & significare se anima carere & destitutus esse, nullam que post hanc uitam manere. Igitur cum Christus transfiguraretur, quid contigerit audiamus euangelistam dicentem.[Et ecce duo uiri loquebantur cum illo. Erant autem Moses,& Helias visi in maiestate, Vt sæculis innotescat dominum nostrum Iesum Christum à lege, & prophetis testimonium suæ diuinitatis habere,eundemque esse dominum legis, & prophetarũ: cuius ad obsequium legislator Moses, & prophetarum Zelotes Helias venerunt. Accusabant Iudęi Christum dominum tanquã legis Mosi transgressorem, & violatorem
Matt. 5. & quauis ipse dixerat, Non veni soluere le
Ioan. 8. gem, sed adimplere, non tũ crediderũt ei, imo potius dixerũt, Tu testimonium perhibes de te ipso, testimonium tuum non est verũ. Si ergo eius testimonio fidem nõ vultis habere, credite legis latoris vestri testimonio: nempè Mosi, & credite testimonio tam prestantis, & magni prophe-
Deu. 17 tæ, vt est Helias: magnus legis Zelotes: quandoquidem in ore duorũ, uel triũ stat omne uerbum, presertim cũ hi duo testes adeò sint veraces,& tantæ existimationis. Nã si Christus (vt asseritis) est legis transgressor:cur Moses ipse, qui vobis dedit & constituit legem, venit ad obsequendum, & obtẽperandum ei? Quod si legis contẽptor,& violator a vobis iudicatur:cur etiã adest vt ei cultum,& reuerentiã exhibeat magnus ille legis Zelotes Helias? Aduerte aũt ꝙ Mosis,qui mortuus erat, anima, accepit aliquod corpus in aere,in quo apparuit, & loquebatur sicut faciunt Angeli,quando nobis apparent, & hoc sufficiebat,& non ab aliquo portatus ex sinu Abrahæ, uenit, quia erat purus spiritus, & nullius grauitatis, et sic subitò poterat ire,quò vellet. Helias autem homo erat viuens,& mortalis, quia non habebat dotes gloriæ ut posset subitò per dotem agilitatis ire, quo vellet, oportuit quod ab aliquo portaretur. Credo ꝙ áb Angelo portatus sit, sicut portauit Abacuc de Iu
dęa,in Chaldęam,et ita in prima vice por Dan. 14
tatus fuit in curru igneo. Visi sunt autem in maiestate, hoc est in magna claritate, & dignitate. ¶ Obseruandum autẽ quòd claritas Mosi,& Heliæ, non fuit eiusdem generis cum claritate corporũ in patria, sicut fuit claritas Christi: sed fuit quædã claritas, sic se habens ad illam: sicut fides in via,ad visionẽ in patria:& ideo aspectũ Apostolorum non offendebat, quod nõ fuit de claritate Christi. Et huius rõ est, quia anima Christi glorificata fuit, nõ tñ aĩa Mosi, nec Helię, et ideo corpori eius potuit conuenienter attribui claritas glo
riosa: non autẽ corpori Mosi, aut Heliæ, 1. Re. 28
ne prius esset gloria in corpore, quam in anima. Aliter tamen fuit in apparitione Samuelis,quia ibi fuit vnum corpus formatum ex aere, et apparuit esse corpus Samuelis per opus diaboli. Anima etiam Mosi, quæ venit de lymbo, non amisit pęnam carentię uisionis. ¶ Aduerte ẽt quod testes ex veteri,et ex nouo testamento adduxit Christus, quia ad gloriã creati sunt tam antecedentes,quàm præcedẽtes. Sed præcipuè qui erant ex nouo testamento
quam qui ex veteri:plures enim ex nouo Mat. 20
testamento saluantur,quã ex veteri: vtrique tamen pauci sunt,quia multi sunt vocati,pauci verò electi. Adduxit autẽ hos duos, potius ꝙ̃ alios, quia cùm Christus dixisset antea, qui uoluerit animam suã saluam facere,&c. Vt corda discipulorum confortaret, adduxit hos duos in exemplum,quia Moses exposuit vitã pro Christo,quando se obtulit Pharaoni,& Helias
Regi Achab. Exod. 5.

Aduerte

3.Re.17 ¶ Aduerte etiam quod hic Deus pro-
Exo.33 missis stetit, promiserat Mosi posteriora
Psa.128 mea uidebis, quia uidit Christum in carne. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores, idest, supra humanitatem Christi.

¶ Prætereà inter uiuum, & mortuum transfiguratur Christus ex quo utilissimum datur nobis exemplum, ut si volumus Deum in cœlo transfiguratum videre, omnia nostra inter mortem, & vitam collocemus, vt vno oculo in vitam directo, alterum in mortem flectamus: & tanquam in sequentem mortem, omnia ad nihilum reditura.

¶ Expende quo pacto Christus in gloria sua transfigurationis mortuum ante oculos constituit, In quo docet, quod diebus festiuis & iucundis memoriam mortis habeamus, nobisq; ante oculos obuersetur presens: ne magnitudo honoris, & fœlicitatis mundanæ nos extollat, & in superbiam deducat. Ideò sapiens ait. Si an-
Eccl.11. nis multis vixerit homo, & in iis omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum. Et Moses etiam, Vtinam saperent, atque intelligerent, & nouissima prouiderēt. Mors
Deu.32 cum venerit, uicta erit, si antè quam uenerit præmeditabitur. Nullum telum poterit à morte melius defendere, quam ipsiusmet mortis memoria, & recordatio Nec aliquid reperies, quòd te melius à morte liberet, quàm ipsius, contemplatio. Vita sapientis, est mortis meditatio. Niniuitæ audientes sententiam mortis ꝙ Ionas predicabat, pœnitentiam egerunt. Aduerte queso quantum emolumenti secum ferat mortis cogitatio, quandoquidem in illis peccatoribus tātæ extitit causa mutationis. Caue dixeris mortem te imparatum adoriri, cum te quotidie aliorū interitu commoneat. Si mortem contempleris, in timore uitā deges. Qui per vias niue multa coopertas iter faciunt, nihil omnino vident, cum domum aliquam ingrediuntur, ideò periculosum tunc est ingredi loca periculosa. Sic, q. per uitę huius labores, & prosperitates pergunt, quæ sicut nix, liquefiunt, & in nihilum uergunt, quando alterius vitę domum ingrediuntur per ostium mortis, nihil, uidet. Sic moriuntur impij turbati, & furibundi: se ipsos omnino nescientes Ex diuitiis, ad paupertatem gradum faciunt, ex honore, & tranquilitate, in ęrunnas, & miserias tendunt. In morte obliuiscuntur sui: quia in vita obliti sunt Dei. Difficile potest tunc malus saluti suę prospicere, ꝓpter huius mūdi lucem commentitiam. Nullum præsentius remedium habent, quā cum multò antè, id quod posteà accidet, speculantur, mortem ipsam in uita pręmeditantes: tanquam Helias, qui ad os speluncæ erat aspiciens, & contemplans sed de his 3.Re.19
iam satis.

¶ Obseruandum est etiam quod fecit Christus in hac sua gloriosa trasfiguratione, quod imperatores facere solent in regnis suis scilicet ad comitia cōuocare magnates, & ciuitatum oratores, negotiàq; ipsarum agentes. In cuius curia duo fiūt. Primum iurant principem in regem. Secundò tractantur ea, quæ spectant ad vtilitatem publicam. Ita Christus cōuocauit hodie magnates omnium ciuitatum. Ex ciuitate lymbi, uenit Moses: ex paradyso, venit Helias & ex mundi ciuitate, uenerunt Petrus, Iacobus, & Ioannes, tanquā procuratores negotiorùmque gestores. De iis comitiis dicit Dauid, Principes populorum cōgregati sunt cum Deo Abra- Psa.46.
ham. In iis comitiis primum iurauerunt Christum Redemptorem nostrum in regem: & licet euangelistæ non dicant, maximè credendū est, quod prostrati cū multis lachrymis, & deuotione adorauerunt Christum regem. Et Moses, quia senior, dixit illud. Magnus es tu & faciens mira-
bilia: tu es Deus solus. Helias etiam nomi Psa.85.
ne suo, & nomine Enoch dixit. Verè tu es Esa.45.
Deus absconditus. Videris mortalis: finitus, & limitatus, & es immortalis, infinitus, & omnipotens. Confessus est etiam Petrus dicens. Tu es Christus filius Dei viui. Ecce quomodo iurauerunt eum in regem. Secundò, quod fit in comitiis, est quod tractent: & loquātur de his, quę per
tinent ad vtilitatem publicam & bonum Mat.16.
cōmune. Nihil tā necessarium fuit mūdo & lymbo, quam Christi passio, & nostra redemptio: & ideo hoc negotium tractatum est in iis comitiis, propter quod ait Euangelista. [Et dicebant excessum eius, quem

quem completurus erat in Hierusalem.] Loquebātur de excessiua passione,& agebant ei magnas gratias,& deprecabantur vt eam accelerarent. Dicitur autem passio Christi excessus, quia soluit plusquam debebamus. Fecit Deus legem de non remittendo peccatum Adæ, & filiorum eius si non offerretur ei obsequium maius in genere obsequij quam peccatum Adæ fuerat displicens in genere delicti. Constituit se Deus fideiussorem pro nobis & soluit plusquam debebamus, una enim gutta sanguinis Christi suffecisset pro redemptione totius generis humani, tamen dedit totum sanguinem suum. Ecce quomodo fuit excessiua, quo ad satis factionem. Sed obsecro domine, si una gutta sufficeret, cur soluisti totum sanguinē? Ad ostendendum excessiuum amorem. Accidit nō nunquam te inimicum in uincula coniecisse tuum, propter centum aureos:quos ei credidisti, tùq; adeo bonus,& mitis es: ut non solum pro eo centum illos aureos soluas, sed etiam mille. Si à te quærerent, cur hoc facis? Respondebis, vt eū in meū amorem plus deuincam, obnoxiùmque reddam. O immensa Dei bonitas:quando quidem ut nos obligaret ad sui amorem, non solum (cum ei essemus infesti & inimici)pro nobis exoluit quod debebamus sed etiā ulterius processit. Sufficiebat gutta una sanguinis sui:ut nos redimeret, sufficiebat sanguis in circuncisione effusus: nam propter suppositi infinitatem, omnes eius operationes infiniti sunt meriti,
Ps.129. & valoris. Attamen tantam sanguinis co-
Rom.5. piam effundere uoluit(iuxta illud psalmi,
Ioan.14 copiosa apud eum redemptio)vt nos ad se amandum plus adstringeret: Hoc Paulus ait. Commendat Deus charitatem suam in nobis, quod cum inimici Dei essemus, &c.& Ioannes ait, Maiorē charitatem nemo habet, quam vt animam suam ponat q̄s ꝑ amicis suis. At Christi charitas maiorem omnium charitatem antecelluit:cum pro inimicis mortuus sit. Excessus etiam fuit ex parte Christi in dolore: nā dolor ipse,adeo extitit excessiuus,vt omnes dolores & sæculi huius mortes multis nominibus superaret. Excessus fuit etiā in persona: cum caput,ut membra euaderent illæsa, periculo & mortis patibulo se exposuit. Christus caput nostrum. morti se obtulit, ut nos, ipsius membra, protegeret, atque defenderet. Cogitare debes, non solum immensitatem prætij,quod pro te exhibuit, nec solum etiam excessiuum quē pro te pertulit dolorem, sed etiam quis sit ille, qui patitur,& quis pro quo patitur,& sic videbis amorem excessiuum, si cogitas Deum esse qui patitur, pro homine vili, Hebrę.1 atque abiecto. Hoc considerabat Paulus dicens, Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portānsque omnia uerbo virtutis suæ purgationem peccatorum faciens. Priusquam dicat, quo nos pacto à peccatis nostris mundauit], ostendit immensitatem, & præcellentiam Saluatoris, asserens esse plendorem gloriæ, & figuram substantiæ patris. Splendorem gloriæ, vocauit illum, quia est immensa claritas patris:nam nomen gloria, non significat, sed auget significationem, Nā splendor suam habet ex igne substātiam, & est simul cum igne,& radius cū sole. Ex quo enim sol est, illico radij. Sol radiorum causa est & ignis est splendoris, Non sol ex radiis, sed radij ex sole gignuntur: & splendor ex igne producitur. Ita vnigenitus ex patre est genitus, est autem vnà cum mente, vt verbum cum eo qui genuit, & splendor cum igne, & radius cum sole. Sed vnū quod que non per se subsistit, sed in illo, ex quo productum est, habet subsistentiā filius autem Dei splendor gloriæ non est aliqua patris operatio non subsistens sed substantia viuens, & per se subsistens. Sed nequis existimaret uerbum æternum aliquid esse accidentale, eo quod Paulus dixerit illud figuram, addidit dicens, Figura substantię eius, Sigillum exprimit in cęra figuram, quæ sunt lineæ, & armorum signa,& imagines, quas insculptas habet, non vero imprimit metallum & substantiam illam, exqua sigillum constat. In æterna ergo filij generatione non sic contigit: nam cum pater hanc eduxit, & extraxit figurā, non fuit aliquid extrinsecum & accidentale sed substantialis figura, quia genitus fuit ex omnibus quæ sunt de substantia patris. Ideo ne aliquis in errorem laberetur, credens figuram hanc accidens esse:dixit Apostolus, Et figura substantiæ eius.

¶ Aspice

¶Aspice ergo quam excessiuus fuit hic amor, quo te Christus fuit prosequutus, qui cum is esset, nempè splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, seipsum obtulit morti, & improperio, ut nostra peccata purgaret. Ipse pharma cum accepit, fel, & acetum gustans, seque morti tradidit, vt seruum liberaret. Igitur excessiua fuit Christi passio ex parte ipsius redemptoris. Primum, propter excessiuum sanguinem & pretium, quod soluit. Secundò, propter excessiuum dolorem, quem passus fuit. Et tertiò, quia passus est, cum caput esset pro membris, & cum esset filius Dei, & figura substantiæ eius, pro nobis peccatoribus.

¶Ex parte etiam Iudæorum fuit excessus passio Christi. Primò in malitia, quia eorum malignitas, & peccatum excessit omnē malitiam: & sic adeò fuit magna, ut omnem malitiam & mundi peruersitates superaret maximo interuallo. Sic asseruit Dauid in persona Christi. Ego autē sum uermis & non homo, opprobriū hominum, & abiectio plebis. Psal. 21. Cōparat Christi mortem morti vermis, nam doletis cū videtis taurum interfici, aut arietem occidi, uel aliud quoduis animal obire, at vermis morte nequaquā dolere soletis, imò verò illum conculcatis nec eius doletis vicem. Sic de Christo non doluerūt improbi illi, & perfidi Iudęi: siquidem nec illi potum cum exposceret, dederunt, sed fel & Mat. 27 acetum porrexerunt ei, et quamuis viderent eum morti damnatum et cruci affixum, non tamen ipsorum satiata erat malitia, imo verò illic deludebāt ei ac opprobriis afficiebant. ¶Ex parte etiam Iudæorum secundò fuit excessus in modo, nam adeo concitatè, & properè fuit iudicatus, ut iustitiæ modum non seruauerint, nec habuerint, nam eadem die captus, & crucifixus fuit, nullum appellationi locū relinquentes, nec testes ipsos examinantes, nec ratihabitionem exigētes, &c. De hoc itaque excessu loquebantur Moses & Helias, reddentes illi gratiam pro tanto beneficio. ¶Obserua autem quòd quemadmodum doctoribus, die ipso, quo gradus honore condecorantur, repræhensionis nota afficiuntur: sic nunc, quando Pater æternus doctoris honore filium exornat (dicēs. Hic est filius meus dilectus ipsum audite) eū passionis acerbæ nota, & ignominia afficiunt. Similiter in magno illo, & honorifico palmarum festo, videns ciuitatem, fleuit super illā. Luc. 19. ¶Expende ex ijs, quam uarii, & mixti sunt oēs huius vitæ honores & iucunditates: quamq; plenæ luctus, & amaritudinis sunt oēs mūdi lætitiæ, et festiuitates. Oēs istius vitę hilaritates: & consolationes refertæ sunt et cumulatæ tristitia, nec in ea licet inuenire perfectum & purū gaudium, sed omnia sunt infecta infinitis miseriis, & laborib. Hoc uoluit dn̄s hoc innuere, q̄nquidē cū vellet tantisper gloriæ corpori impertiri, hic etiam acerbæ passionis recordatio nō defuit, quam passurum erat hoc ipsū corpus quod tunc tanta fruebatur gloria, et prosperitate: Amā maxima pollebat gratia, et fauore apud Regem Assuerum, maximeq; lætus erat, eo quod à Regina Hester inuitatus erat, sed illico tristis remansit, quia ante Mardochęum incedebat, honorem & reuerentiam præbens ei, quem Hest. 5. anteà oderat. Tristitia et dolor, omnes huius uitæ res comitatur, & illis, qui beatè, & fœliciter viuunt, minima quæque dolorem & mœrorem afferunt acerbissimum. Quod cùm Dei permissu contingat, vt veram amplectamur vitam cœlestem, nunquam tamen desunt (proh dolor) qui eam dulcem, & suauem esse existiment. Cogitatio tantū amaritudinis, quæ per mundi voluptates, & delitias diffusa latè est sufficiebat, vt omne terrenæ cōsolationis genus odio haberemus. Cū Rex Dauid esset nimis lætus ob partam de inimicis insignem victoriam, spoliaque militibus diuidens: ecce ex improuiso ingreditur nuntius, mortem Saulis enarrans, 2. Re. 1. suique fidelissimi amici Ionathę & totius Israelitici populi amissionem nuntians, subitoque omnem uictoriæ lætitiā in lachrymas, & tristitiam acerbissimam commutauit, et conuertit. Meditare, quàm subitò tristitia cor occupat iucunditate expletum. Disce non diligere gloriā mundi præsentis, si nō vis acerbam, turbulentā, & funestam vitam degere. In hac transfigurationis gloria, cum sit adeo sancta, honesta, debita laboribus, quos Christi sacrum corpus patiebatur, tamē voluit dominus

minus eam memoria duræ passionis cõmisceri. Cur ergo permittet mundi voluptates, & sordidas delitias à tristitia, & dolore immunes & alienas esse? &c.

¶Obserua etiam, quòd in gloria loquuntur de passione, vt discas quòd nemo potest ire ad gloriam, nisi per passionem, & ignominiam crucis. Sicuti qui vult vinum vẽdere, prçconi prius parum eius exhibet, vt qui emere velit: prælibet, & degustet: præconique commendat, ut prætium intonet. Sic Christus uolens ostendere supernam & cęlestem gloriam, & exhibere eam venalem, dedit eã præconi, qui est pater æternus quando dixit: Hic est filius meus dilectus, ipsum audite. Aestimatores fuerunt Moses, & Helias, qui pretium istius gloriæ constituerunt, quòd fuit Christi crudelis passio, nam sine hac non sufficiunt omnia nostra opera ad consequendam nec promerendam gloriam.

¶Sed est hic magnum mysterium non prætereundum. Obsecro domine, vocas magnates ad comitia, vt tractent de tua morte? Quis vnquam Regum hoc tractauit in propria curia? Reges quando vocant ad comitia, potius tractant de vtilitate propria, scilicet de reditibus, & exigenda pecunia, postea de communi utilitate. At Rex hic cœlestis multo aliter, nam potius agit de nostra, quam de sua vtilitate. Loquebantur de passione, non verò de resurrectione, quia resurrectio, fuit Christi specialis, & quamuis etiam extiterit nostrum commodum, tamen abundantiorem ex Christi passione fructum excerpimus. Et sicuti in comitiis, non est attendendum, nec curandum proprium Regis emolumentum, sed regni & communitatis, sic Moses, & Helias, q̃ munus & officium legatorum obibant, tãquam boni negotiorum gestores non agunt in iis comitiis de resurrectione, quæ Christi proprium & speciale fuit commodum, sed potius de passione, per quam totus mundus fuit redemptus, & in libertatem iucundissimam assertus. Omne regni incommodum ex cõtrario oritur: quia omnes conantur regi blandiri, volũtati eius obsequi, & parere, commodis inseruire, vt in eos beneficia conferat, dignitatibus efferat, diuitiis cumulet & amplificet: paucissimi verò agunt de commodi conseruatione, deque Reipublicæ amplificatione. Causa uerò cur Respubl. tam præposterò gubernatur, & regitur, ea est, q̃a omnes quærunt, quæ sua sunt, & nõ quæ Iesu Christi. Phili. 2. Hinc est quod uocauit Mosem & Heliam & non alios: vt ait Chrysost. Chryſ. ho. 57. super Matth. vt Petrus qui illic aderat & futurus erat prælatus, & pastor Ecclesiæ, acciperet exemplum in Mose, & illum imitaretur, qui adeò commune bonum dilexit, & populum sibi commissum, vt vellet potius vitam, & populi salutem quàm salutem suam: dicebat enim domino. Dimitte illis hanc noxam, aut dele me de libro, quẽ scripsisti. Exo. 32 Adducitur ergo Moses ubi erat Petrus, acsi Christus diceret ei. Inspice, & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est. Exo. 25. Sed Euangelistam audiamus quid de Petro, & de suis sociis, dicat: Ait ergo. [Petrus uero, & qui cum eo erant, grauati erant somno.] Esa. 7. Hinc apparet nocte, aut matutina hora octaui diei, hæc fuisse gesta ideò Lucas dixit, ferè dies octo. Iesu siquidem orante, Petrus, & Iacobus, & Ioannes à prolixa oratione repente somno retrahuntur, propter quod uerisimilius est quod post aliquas noctis horas hoc fuerit. Crediderim etiam, quod Christus immisit in illis istum soporem, & hoc innuitur, quia dicit, grauati erant, quod notat quandam uiolentiam ab aliquo, idest, ab extrinseco fieri. Sic Deus immittit somnum, quibus uult, ut Deus immisit soporem in Adam quando extrahere uoluit unam de costis eius. Gene. 2 Sic misit soporem super omnia castra Saulis, nam dicitur. 1. Re. 26 Non erat, qui uideret, & intelligeret, & euigilaret, sed omnes dormiebant, quia sopor domini irruerat super eos. Idest, sopor immissus à Deo. Fuit autem iste sopor immissus à Deo super discipulos, ut non uiderent discipuli, quomodo Christus incipieoat transfigurari: quia illud erat admirandum, & fortè eis esset occasio ad putandum quòd fiebat res phantasticè, & magicè. Sic non uiderunt quando ueniebat Moses, & Helias, nec quando recesserunt, & cessauit fulgor in facie Christi, sed solum uiderũt eum redactũ ad statum,

tum, in quo prius erat ante transfigurationem. [Et euigilantes viderunt maiestatem eius, & duos viros, qui stabant cum illo.] Viderunt claritatem magnificam, & eminentiam eius supra Mosem, & Heliam. Cognouit autem Petrus illos esse Mosem, & Heliam, quos anteà nunquam viderat, quia Christus audientibus Apostolis alloquebatur nominatim Mosem, & Heliam, sicut amici conuenientes solent se inuicem ex nomine salutare. Potuit etiam cognoscere eos ex verbis eorum, vel ex similitudine adpictos Mosem, & Heliam. Potest etiam dici quod cognouerũt eos in illo lumine gloriæ. Sic & nos in beatitudine cognoscemus omnes, quos voluerimus: quamuis antea non viderimus eos. Tuque, qui nunquam tuum vidisti patrem, quia antequam in lucem fuisses editus, è vita migrauit, eum iucundè fœliciterque in gloria conspicies, atque probè cognosces. Et beatus cum Adamum, aut Ioannem Baptistam, aut Diuum Petrum, uel aliũ quemcunque sanctorum, videre voluerit, illico eius intuebitur ora, & dulci fruetur conspectu, quem dum hic agerent habebant, quamuis splendidiorem, & nitidiorem nunc in beatorum præcellenti domicilio gestent.

❡Obserua autem, quòd vigilantes viderũt maiestatem eius, vt tu discas, quòd nemo nisi vigilans, videt Christi gloriam.
1 Cor.6 Ideò Paulus. Vigilate iusti, & nolite pec-
Ionæ 1. care. Mirabilis erat somnus Ionæ, qui cũ periclitarentur omnes, qui erant in nauigio, & esset in medio maris, circundatus tantis periculis, ipse dormiebat sopóre graui obrutus. Quanti etiam & nunc in hac uita periculis plena, & miseriis abundanti, nescientes an forsitan hodie reddituri sint rationem iusto iudici, ipsi vtraque dormiunt aure? Hoc plorans Pau-
2.Co.11 lus dicebat suis Corinthiis, ideò inter vos multi imbecilles, & dormiunt multi. Oportet ergo, vt vigiles, & à somno consurgas, vt cum mors venerit videas Christum glorificatum in cœlis: nam si mors te dormientem inuenerit, scito quòd nunquam vigilabis, sed vsque in æternum dormies, iuxta illud quod in Hieremia habetur, inebriabo eos, vt sopiantur & dormiant somnum sempiternum.
[Et factum est cum discederent ab illo Hiere.1
ait Petrus ad Iesum. Præceptor, bonum est nos hic esse.] Matthæus ait, quod Petrus respondit dicens: Bonum est nos hic esse. Ad quid respondit Petrus? Non est responsio sine quæsito. Vocat Deus ad comitia, & negotiorum gestorum ciuitatum, suffragia exposcit, & agitur in iis comitiis de communi bono, & de humani generis libertate. Quid vis tu Moses? Domine vt moriaris, nosque à sordido illo limbi teterrimoque carcere extrahas. Te expectant, qui illic detinentur: ad te anhelant: teque unum uerum liberatorem expostulant. Et tu Helias, quid ait? Domine, vt vitam pro nobis exhales, & effundas omnino, totus enim orbis ad interitum præceps ruit: nisi tu succurras, sanguinemque pro nostra liberatione penitus effundas. Et tu Petre quid dices: Respondens autem Petrus ait: Domine bonum est nos hic esse. Ego contrariam statuo sententiam, meaque opinio, & consilium illud est domine, vt hic nos tueamur, impetumque inimicorum frangamus: denique ne te neci tradas: sed hic consistamus, & faciamus tria tabernacula. O quàm malè procuratoris munus obibat Diuus Petrus, agit de proprio commodo: non autem de communi Reipublicæ vtilitate. Ideò Beatus ait Augustinus. O Petre mundus perit, & tu secretum quæris. Nescis Petre quid dicas. Restant magna peragenda negotia, & magna statuenda sacramenta. Nondum enim stabilitum est sacramentum Eucharistiæ humanum genus non est redemptum. Detinentur animæ in limbo vinculis constrictæ, & colligatæ expectantes dulcem libertatem. Et quia Petrus fruitur gloria montis iuxta suum desiderium, & animi votum, elatus, & hilaris ob magistri sui indulgentiam erga se mortuorum, & uinctorum cura nequaquam angitur, & contristatur. Attendite, ne spe vestrorum hæredum innixi, & fulti, somno indulgeatis. Quot & quanti è uita decedunt, qui male parta minimè restituunt nec debita sua soluunt, omnem spem, & curam in hæredes suos transmittentes? Hæres

uerò

uerò diuitiis, & voluptatibus affluens, conquiescit, cibo, & potui minimè indigens, bonis defuncti iucundè perfruens, defunctus uerò meritas peccatorum pœnas in purgatorio luens, hæres vero nihil aliud dies noctesque meditatur, nisi uoluptates, vitam iucundam, & lætam agens, nec sacris, alijsque suffragijs afflictam defuncti animam à purgatorio extrahere contendens. Petrus non curat
Matt. 6. de animabus, quæ erant in inferno, quia ipse dulcem, & iucundam ducit uitam, secundaque fortuna fruitur & gloria.

Quando defunctus te hæredem constituit quid aliud agit, nisi quandam sempiternam sui memoriam animo tuo infixam, & impressam relinquere, quam nulla obliuione deleres, & raderes? Ne sis segnes in vita, nec obliuiscaris bonorum operum, credens & sperans hæredes, & fidei commissarios pro te soluturos: nam ii sæpè numero, id, quod hic Petrus, agũt. In vita eleemosynis, incumbe, benè, & honestè actis tempus consume, non uerò hæc in tempus mortis transmittas. Ideò Christus loquens de eleemosyna dixit. Te autem faciente eleemosynam. Non dixit, te testante, sed te faciente. Pium quidem & sanctum est testamẽto bona pauperibus largiri, prestantius uerò ut dum uiuis id facias. Tu tuis manibus eleemosynam, aliaque bona opera miseris, & squalidis contribue. Nolunt multi eleemosynas facere, sed morientes, quæ secum ferre non possunt pauperibus erogari commendant. Non ergo eleemosy-
Eccl. 14 næ nos sequantur sed præueniat nos, ut recipi mereamur in cęlum: sicut munera præmittimus his, quorum gratiam habere volumus, & uictum ante mittimus ad locum, quo uadimus. Ideò in Ecclesiastico habetur. Ante mortem benefac amico tuo: & secundum vires tuas exponens da pauperi. Nonne ualde amens & insanus es, dum existimas & credis plus te amaturum amicum tuum, quàm tute ipsum amas? Si ergo tu nullam tui curam geris cur credis alium habiturum? Cur tam segnites tecum te habeas, & te tantoperè diligas, crede alios etiam negligenter tua pertractaturos negotia: quandoquidem non te plus diligunt, imò uerò minus, ac tu te diligis. Si tu erga te ipsum iniquus es, & segnis, nõ credas alios tibi pro futuros, tuique curam habituros. Episcopi eiusque uicem gerentes, magnam deberent curam gerere ut testamenta exequerentur statim, at in nostra Hispania hæc segniter pertractantur, &c. Mat. 16.

¶Obserua autem, quòd nõ solum hac vice, sed alia etiam uice uoluit Petrus impedire Christi passionem, quando dixit: Absit à te domine. Cui Christus respondit. Vade Sathana, quia non sapis, quæ Dei sunt. Nunc in eadem perstat inscitia, quia uidit quod Moses, & Helias agebãt de passione Christi. Ab hac appellat sentẽtia Diuus Petrus, & ait, minimè, sed in hoc monte tuti erimus ab Iudæorum impetu, & incursu, trãquileque degemus. Et sic hoc, quod dixit, D. Petrus ait Origenes dæmonis suggestione, & impulsu accidisse: nam sicut Deus utitur iniquis & sceleratis, ut eorum ministerio & opera bonos torqueat & affligat, sicut Assure vsus fuit tanquam uirga furoris sui, vt Israel supplicio afficeret, & pœna. Et Nabuchodonosor appellatur seruus Dei, non quod amicus Dei existeret, sed quia Dei voluntatem exequebatur, cum Israel cruciabat. Sic dęmon è contra vtitur bonis, vt eis mediantibus iniqua agat, Bonus & sanctus erat D. Petrus, sed tamen hoc, quod dixit, dæmone suggerente, asseruit. Voluit enim Sathanas ore diui Petri nostram impedire libertatem. Nam si bene D. Petrus loquutus fuit, cur ergo inquit Euangelista, quod nesciebat quid diceret? Quẽadmodum omnis uirtus donum Dei est, & ab ipso Deo profluit, sic omne mendacium, à dæmone tanquam ab impuro fonte promanat. Et mendacium sanè erat asserere bonum esse illic consistere, & manere, nam non bonum, sed malum, & perniciosum erat. Hoc etiam facit nunc frequenter diabolus: nam vtitur iis, qui homines bonæ frugis uidentur, sicuti clerici inscij & religionis uinculo sacramentoque colligati, quos cum credas esse sanctos, & doctos, te decipiunt aientes, Absis, ne existimes hoc esse peccatum, & flagitium, rectè tu q.dem facies hoc exequẽdo. Horum ductu, & ministerio quam plures secũ dæmon in infernũ præcipitat, &c.

Ori. ho. 3. super Mat.
Esai. 30
Hier. 25

¶ Sed dic, amabo, vnde initium traxit hoc imprudens Diui Petri assertum? Sane ab inordinato, & imprudenti amore, quo Christum dominum cōplectebatur. Non diligebat Christum eo modo, quo ipse vult diligi. Inurbanè & imprudenter Christi diligebat humanitatem. Amor hic imprudens creatarum rerum sæpenumero ansam ad Dei offensam prębet. Adamus nobis exemplo est, de quo inquit Augustinus quòd peccauit Adam, ne cōtristaret delitias suas, scilicet Euam. Et hinc oritur quamplures homines matrimonio colligatos, in infernum recta ire, quia imprudenter, & præposterè vxores diligunt suas: quam pluresque patres, quia plus satis inuersoque ordine liberos amant suos, & vt eis ingentes diuitiarum cumulos relinquant? denique multos inferorum sedes recipiunt, eo quòd amicorum gratia mortiferè deliquerunt, &c.

Aug. li. 14. ciui. Dei. ca. 11.

¶ Secundò potuit hoc etiam euenire Petro, ut hæc diceret, quia dulcedine gloriæ captus, optabat ibi permanere. Sic ait D. Chrysost. In quo datur nobis doctrina, quòd ideo non obliuiscimur terrenorum, quia non amamus cœlestia. Nam (vt Anselmus ait) quo amplius quisque vitæ cœlestis dulcedinem degustat, eo amplius fastidit omnia, quæ placebant in infimis. Merito Petrus visa domini maiestate, repentè cunctorum, quæ nouerat, terrenorum obliuiscitur, & solis ijs, quæ videbat cupit adhærere, ibique cum Iesu optat habitare. Cum quis incipit degustare dulcedinem, omnino renuit mundi gustare iniquas, & turpes voluptates. Quid, nec in sermonem mundi incidere, nec de eo aliquid narrare, aut audire. Si in altum contemplationis & considerationis diuinarum rerum ascenderes, repentè omnia quæ in mundo sunt fastidires, respueres, & abijceres. Paulus tanquam homo cuius conuersatio in cœlis erat, omnia abiecta, & vilia esse censebat, ac proinde aiebat. Omnia arbitratus sum ut stercora. Si tantilla cœlestis gloriæ gutta sic Petrum inebriauit, quid erit, cùm tam ingens diuinitatis alluuies animas nostras plenè irrigauerit in cœlis. Inebriabuntur à torrente vbertatis tuę. Si tantillum delitiarū gloriæ gustauerit homo cōfestim obliuiscitur omnium terrenarum voluptatum omnes mundi illecebras, & cupedias cōtemnit, & fastidit, Deumque apertis alis concupiscit, ad eumque contendit.

Ansel. in enar. euang.

Phili. 2.

Phili. 3.

Psal. 35.

Quādo seruuus ille Abraham iussu domini abijt in Mesopotamia quæsitum uxorē Isaac, cum ei obuiam veniret Rebecca, fecit periculū, quo cognouit Dei voluntatem esse, vt illa vxor Isaac, existeret. Dedit ea in aures aureas, & armillas in manibus eius. Potest ea in vxorem filio domini sui eā à parentibus ex poscit, qui mentē adolescentulæ cognoscere cupientes, interrogauerunt eam. Vis ire cum homine isto? Respondit illa, vadam. O magnū Dei mysterium, & arcanū: nā mox, vt alicui glorię obsides præbes domine, teque illi aperis, & manifestas per fidē (hoc est enim inaures aureas, & armillas ei in manibus dare, qui sunt amor & charitas delitiæque cœlestes) ex templo omnia terrena despicit & contemnit, delitiasque paternas paruipendit, teque iucūdissimè sequitur. Cùm Helias propheta Dei gloriam & maiestatē corā se prætereuntem vidit, pallio suo oculos texit: nam mox vt quis Dei fruitur delitijs, omnibus terrenis oculos claudit, & obstruit. Ideo Petrus omnium mundanorum oblitus, & Magistri sui gloria delinitus, ait: Bonum est nos hic esse: omniū huius sæculi obliuiscitur voluptatum, omnia deserit & respuit, vt cum Christo domino commoretur. Præterea, si sic absorptus est Petrus videns Christi humanitatē glorificatā: quid erit in cęlo cum viderimus Dei maiestatem gloriosam? &c. Quāto maior erit dulcedo videre regem Angelorum in cœlo in decore suo? Ideo Dauid in psalmo. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quàm abscondisti timentibus te? Quo amplius quis degustat dulcedinem vitæ cœlestis, eo amplius fastidit terrena. Vnde Dauid, Quid mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Deus cordis mei & pars mea in æternum. Admonet locus iste, ut omnia hæc terrena diuitias, delitias & quicquid mundus habet contemnamus amore cęlestis patriæ: quandoquidem tāta dulcedine repletus est Petrus videndo Christi me

Gen. 24

3. Re. 19

Esai. 33.

Psal. 30.

Psal. 72.

tamor-

tamorphosin, ut omnium rerum sit oblitus, & quasi à seipso alienatus. Nam si tā bonum est nos hic esse, videndo Christi transfigurationem: quanto meliùs erit uidere Deum & frui diuina essentia in cœlo in omnem æternitatem?

¶ Expende etiam non esse crucem, nec afflictonem, totam iustorum vitam: sicuti existimant multi hominum mundanorum. Prius dominus & iustorū pater, suorum electorum curam gerit: scitq; in hoc mundo eos consolari, temporeq; opportuno eos conuenire, eisque apponere delibandos gloriæ gustus, & delitias, ne oneri succumbant, aut in via deficiant: imò verò animos sumāt ad labores futuros. Quā magnæ uerò sint hę delitiæ Diuus Petrus nobis significauit, quandoquidem tam erat à sensu alienus tunc temporis, ut q.d diceret prorsus ignoraret: nec memoria tenebat res humanas præ magnitudine gustus, quem illic capiebat. Existimāt mūdani, & perditi homines, se solos perfrui hoc mundo, cum reuera minimum solatij spiritualis, quod hic iusti habent, multis nominibus longòque interuallo superet omnes omnium malorum uoluptates, & delitias. Ne existiment totum solatium Deum in alia uitam reseruasse, quandoquidem in hac etiam vita multas suis tribuit, & concedit delitias, vt ex ijs, quæ hic ait D. Petrus, intelligere licet. Sed Petrum vltra audiamus, [Faciamus tria tabernacula, vnum tibi, & vnum Mosi, & unum Heliæ.] Tu uerò Petre, Vbinam eris? Vbinam erit Iacobus, & Ioannes socij comites tui? Quod si inquis, quod eritis cum Christo: quæro nunc: vbi erit frater tuus Andræas? cur eius non recorda-
Ioan. 1. ris? Attendite quantum malum inuehat pro spera fortuna. D. Andręas adduxit Petrum in Dei cognitionem, ut D. Ioannes in suo scribit euangelio. Et Andræas introduxit Petrum in palatium, eunque coram Rege statuit: nūc uerò cum se Petrus regi acceptum uidet, & in dignitate & honore constitutum, iam penitus obliuiscitur eius, qui eum in tantam euexit amplitudinem, & gratiam Regis. Quotidie hoc accidit, quòd quis alio procurante, gratia & fauore plurimū ualet apud principes, postquam verò omnia prospere & fœliciter sibi contingere uidet, obliuiscitur illius, qui ei aditum ad tantos dignitatis gradus prębuit atque aperuit, neque eius aliquam rationem habet Quamplures videbis, qui cum in cęnobiis suis agūt, humiles, atque probi sunt: at cùm Episcopi. præsides, Abbates, aut domini creantur, neminem non respuunt, omnes ignorant, imò verò seipsos nesciunt, prospera fortuna homines in insaniam coniicit, efficitque ne seipsos cognoscant, & amicorum obliuionem ingerit, & ne eorum à quibus quàm plurima receperunt beneficia, recordentur. Ioseph, princernæ Pharaonis dixit, Memento mei dum benè tibi fuerit. Cum (ait) omnia tibi ex animi sententia succedent, quod est tempus obliuionis, oro te vt mei recorderis. Probè norat Ioseph, secundam & prosperam fortunam homines in obliuionem aliorum inducere, ac proinde dixit ut tempore prospero eius memoriam cordi infixam haberet: ideò etiam dominus in Deuteronomio, cum promitteret urbes, quas ipsi non ædificauerunt, dixit, Caue tibi ne obliuiscaris domini Dei tui. Summè debet in hoc laborare seruus Dei, ut cum ditior fuerit, & opulētior tunc plus Dei sui, qui omnia contulit, recordetur. Non sicut Petrus, & sicut alij multi faciunt. Olim uir desideriorum Daniel: qui præpositus à Rege Nabuchodonosor, recordatus est sociorum eius Sidrach, Misac, & Abdenago, ut etiam ipsi essent principes super prouincias. De Petro autem dicit Euangelista, quod hæc dixit. [Nesciens quid diceret.] Errabat Petrus, quia finem suum ponere uolebat in hoc mundo: cùm Paulus dicat quod non habemus hic ciuitatem manentem, sed futuram inquirimus. Cum esset peregrinus, cupiebat esse terrę habitator. Non ergo in hoc mūdo uiuere debemus tanquam habitatores eius: quandoquidem sumus viatores, & peregrini, in cœlumque iter facimus. De ueteris testamenti sanctis inquit Paulus quod fassi sunt se peregrinos esse in terra: & tāquam viatores degebāt in speluncis & tuguriis, nec aliquā in hac vita requiē habuerūt, cū sēp peregrinarent. Attēde ergo, ò charissimè, ne vitā ducas i hoc sęculo, ac si esses habitator, cum verè viator sis, velocissime

Gen. 40
Deut. 6
Dan. 2.
Heb. 13
Heb. 11

-cissimeque in aliam tendas vitam. Caim incepit ædificare ciuitatem in terra, & a-
Gene. 4 misit ciuitatem in cœlo. Primus (qui voluit in hac uita degere, ac si esset habitator, cū uere esset uiator) extitit Caim, qui fuit damnatus. Si te viatorem & peregrinum ducis quemcunque huius vitæ laborem bono, æquoque animo feres, in mentem reuocans te cras in cœleste domum, & habitaculum peruenturum, vbi requiem & solatium capies sempiternum. Et quemadmodum viatores, & peregrini nihil aliud dies noctesque cogitant, nisi domos, ad quas gressum tendunt: sic etiam tu nihil aliud quàm cœlum meditari debes, semperque tibi dies noctesque ante oculos obuersetur æterna illa uita, ad quam incitato cursu iter facis. Properas in domum patris tui, nihil aliud cogita, quàm quo pacto accedere debes quā iucundè recipieris, oblitus omnium rerum huius infœlicis & turbulenti exilij. Nesciebat Petrus quid diceret, quia uolebat huius sæculi habitatorem constituere.

¶ Secundò errabat quia suum proprius quærebat & affectabat solatium, on uero populi, & commune. Sic etiam & nunc aliqui successores Petri, & prælati
Eze. 34. Ecclesiæ seipsos pascunt non autem oues Christi. Vnde Ezechiel plorans dicebat. Væ pastoribus Israel, qui pascebāt semetipsos, &c. Nonne greges à pastoribus pascuntur? Quid ergo hoc est, quod nunc iam non pastores oues, sed ipsæ oues pastores pascunt? Oues ipse pastores alunt, crassos, rubicundos, & nitidos reddunt: ipse uerò macie penè concidunt.

¶ Tertiò errabat, quia cum esset Apostolus, & uocatus, ut animabus salutis iter ostenderet, & ut eis utilis foret, uolebat tamen ipse uitam trāquillam, & quietam
Luc. 10 ducere in eremo. Optima quidem Maria:
Gen. 29 at necessaria Martha. Pulcha sanè Rachel,
Exo. 32. ac fœcūda Lia. Publici & communes uiri, non debent uitam agere eremiticam. Dixit dominus Mosi. Descende peccauit populus tuus. Domine (poterat ille dicere) uersabor in cōtemplatione tui. Nolo, sed descende. Esse Christianum, idem sonat ac pictoris, uel aurificis, uel alicuius alterius artificij officium: & sicut artifices, non sibi ipsis, sed alijs uiuunt, sic Christianus tantum alijs; ac sibi uiuere debet.
Ideò Paulus. Nemo quod suum est quærat. Et alibi. Vnusquisque uestrum proximo suo placeat, unicuique enim mandauit Deus de proximo suo. Quapropter idem Paulus dixit. Cupio dissolui, & esse cum Christo, manere autem in carne, magis necessarium propter uos. Sed ad contextum. [Hæc autem illo loquente facta est nubes, & obumbrauit eos.] Hoc est discipulos: præstitit.n. temperamentū discipulis umbra sua, ne à multitudine lucis splendentis in facie Iesu sicut Sol, opprimerentur oculi corporei. Prętereà in eo, quod ait, quod facta est: innuit quòd tūc facta est miraculosè: & ideò non naturaliter facta est, sed super naturaliter: nā ista nubes durauit paruo tempore, nam mox ut intrauerunt discipuli Christi in nube, & audita est uox de nube, statim soluta est: quæ si naturaliter facta esset, maiori tempore duraret, & non solueretur sic, quasi ab intensione. Fuit etiam facta ad occultandum cessationem claritatis Christi. Noluit enim Christus, quod discipuli uiderent quando ille incepit transfigurari, sumendo fulgorem, neque quando illum deposuit. Demum, sicut in ueteri lege loquebatur Deus de nube densa, & in datione legis loquebatur de medio caliginis, & fumi: quæ uocabatur nubes densissima: quia uox non poterat formari, nisi in aliquibus organis, & illa necessario sent densa: nam si in aere claro, & liquido formaretur uox, uiderentur illa organa aut ipse formans, quæ Iudæis esset occasio idolatriæ: idem fecit in nouo testamēto, nec etiam discipulis esset occasio idolatriæ, quia infirmi erant. [Et timuerunt intrantibus illis in nubem.] Helias, scilicet, & Moses, Quia nō dicitur quod nubes uenit ad eos, sed quod ipsi intrauerunt in nubem, quæ, teste Petro, supereminens describitur, dicendo de cœlo: nam si non esset eminentior, non sonuisset uox de ipsa exiens tanquam de cœlo. Ideò intelligendum est quod Moses, & Helias eleuati sunt paululum à terra usque ad nubē illam inclusiuè, & hoc significatur per id quod dicitur, intrantibus illis in nubem. Vnde hinc dicit Lucas causatum timorem

Marginal references (right column): 1. Co. 10; Rom. 15; Eccl. 17; Phi. 1.; Exo. 26; Exo. 19; 2. Pet. 1

m discipulorum,& merito,timebant enim se relinqui videndo Iesum cum Mose & Helia intrare in nubem. Timebant etiam Dei maiestatem admirantes. Hinc
Ezech.1 Ezechiel de pennatis animalibus ait. Cùm fieret vox, quæ erat super firmamentum eorum, submittebant alas suas. Sic cum fieret vox patris super Christum, Apostoli Ecclesiæ firmamentum in tanta maiestate uirtutes suas humiliant. Sic iusti in Dei contemplatione, perfectiones Dei speculantes, omnem de suis viribus præsumptionem deponunt: & maculas cordis,& minima peccata venalia, in luce diuini radij vident. At omni non apparent, nisi ad solis radium ad quod uidentur, quanuis minutissima quædam sint corpuscula, eo quod aer radijs solaribus illustratur. Sic iusti luce ipsa, quam ipsis Deus cōmunicat, uident manifestè culpas suas & imperfectiones, quanuis minimæ sint, quod non sic iniquus, & sceleratis accidit, qui cùm inter densissimas & obscuras tenebras versentur, separati,& semoti ab iustitiæ sole, non uident magna sua scelera, ideò cum sint mali, se bonos iudicant, quia non se vident: quemadmodum iusti, cum sint boni, se peccatores esse credunt, quia à Deo illuminantur, suaque propria cernunt errata, & si minima, seque humiliant & prosternunt coram infi
Iob. 42. nita illa luce,& maiestate Dei. Vnde Iob. Oculus meus vidit te, proptereà ego in cinere & fauilla, pœnitentiam ago. Homo etsi nimis iustus sit: intrans in Dei lucem, & immensam maiestatem, videbit se nihil esse imò puluerem, & cinerem se esse affirmabit. Sancti Apostoli in maiestate illius lucis, quam in monte conspexerunt, & coram illa beatifica visione se demittunt, & abijciunt penitus. Et ceciderunt in facies suas.

¶ Expende etiam, quod super facies suas ceciderunt, nam unusquisque cadit
3.Re.18 iuxta modum, quo ambulat. Cùm Apo-
Ioan.18 stoli incederent tanquam boni, commi
1. Re.4. nus, sic etiam comminus ceciderūt super facies suas. Sic cecidit Abdias coram Helia. At verò mali retrorsum gradum faciunt, sicque cadunt ut ambulant. Sic Iudæi ceciderunt retrorsum. Sic etiam Heli sacerdos de sella cadens. Dic mihi nunc & tu, si discipuli Christi tam iusti,& perfecti tantum timuerunt uidentes Christum in nube cum maiestate,& audientes uocem patris tam gloriosam,& tam dulciter resonantem, nec de pœnis comminantem, quanto magis timebunt & terrore concutientur reprobi in die iudicij, quandodoquidem audient illam horrendam & tremendam uocem dicentem, ite maledicti in ignem æternum? Quid facient, cùm Mat. 25 uiderint Christum in nube cum potestate magna & maiestate,&c.

¶ Obseruandum denique est, quod nō ceciderunt ante facies suas quando uiderunt Christi faciem transfiguratam, & & splendentem: sed quando audierunt uocem tremendam. Quando peccator aliquis beatitudinem audit, non humiliat se, nec dimittit caput, imò uero stat: & sic non quæres à peccatore: etiam si magnus sit, & multis flagitijs inquinatus, uelit ne beatus esse, qui non dicat: maximè. Si uerò addas, existimas ne te gloriam assequuturum, maximè inquit. Si uerò dicas. Luc.23.
Quid ergo iniquè uiuis? respondet, pœnitentiam agam, nam & latro misericordiā assequutus est. O ingens dementia,& insania. Nam in sacris uoluminibus lego Latronem istum, cùm malè uixisset, salutem adeptum fuisse: at innumerabiles lego, qui cùm iniquam & perditam transegissent uitam, damnati sunt. Imò aliqui, sicut Saul,& alij, qui aliquando sanctè uixerunt tandemque damnati sint è gratia quę exciderūt. Cum ergo tot sint damnati, quia uitam iniquam transegerunt, uis tu unum sequi, qui salutem adeptus est, cum esset antea iniquus, & perditus homo? At quando nubes Eliam & Mosem circundedit, ualdè timuerunt longeque magis audientes uocem, nam memoria iudicij,& horrēda uox, quæ intonabit, surgite mortui, uenite ad iudicium, peccatores timidos reddit. [Et uox facta est de nube, dicens,] Hæc uox facta est per Angelū, nam diuina substantia, uel persona ꝑ seipsam nunquam format aliquam uocē. Angelus itaque loquutus est, qui tamen nomine Dei hoc dixit, & ideo potuit formare uerba, quasi Deus Pater loqueretur, quia uice eius prolata est, ut daret testi- Luc.3.
monium de Christo, quæ testificabatͨ cōplenda

plenda esse in eo omnia quæ scripta erãt in lege prophetis. Verùm quia de hac uoce plura diximus in superioribus, cum de baptismo agebamus, nunc quid uox dixerit, uideamus. [Hic est filius meus dilectus.] Non affuerunt in baptismo discipuli, ideò conueniens erat quod nunc audirent hanc uocem. Et hic addidit uox aliquid quod prius non fuerat dictum: scilicet, ipsum audite, quod non poterat conuenienter dici, nisi præponeretur, Hic est filius meus dilectus. Dixit autem hic est filius dilectus ad ostendendum eius excellentiam, quia non est filius eius adoptiuus sicut nos: sed naturalis. Matthæus addidit, quod hæc uox dixerit. In quo mihi bene complacui, quæ etiam uerba noster Lucas in Baptismo Christi dicta esse ait, ubi ea exposuimus. Nunc Lucam audiamus. [Ipsum audite.] Ac si diceret. Non audiatis Mosem: quia translato sacerdotio, necesse est, ut legis translatio fiat. Non audiatis mundum, qui docet delitias, & honores appetendos. Ipsum audite, qui præcepit contemptum diuitiarum dicens, Quid prodest homini, si uniuersum mũdum lucretur, animæ uerò suæ detrimentum patiatur, Non audiatis mundum, qui præcipit dignitates: & honores optandos: sed ipsum audite, qui ait. Nisi quis humiliauerit se sicut paruulus iste, non intrabit in regnum cælorum. Non audiatis mundum, qui dicit uobis, ut uindictam appetatis: sed ipsum audite: qui ait, diligite inimicos uestros, &c. Si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi alteram. Sinite falsas priscorum expositiones, qui aiunt, Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum, & audite illum, qui ait, Ego autem dico uobis diligite inimicos uestros, & benefacite his qui oderunt uos. ipsum audite, qui si uolis inferorum pœnas comminatur: potens est ad uos, flagellandum, & torquendum, Ipsum audite, quia si uobis gloriam pollicetur, potens est uobis eam contribuere. Ipsum audite: quia Deus est, & doctrina eius non est huius seculi, sed ex cœlo. In his uerbis resoluit totam legem Euangelicam, eamque in Christi ore cõstituit, qui eius est filius unigenitus. Ad ostendendum quòd discipuli deberẽt per omnia obedire Christo, dixit hoc uerbum, ipsum audite. Ostenderat Deus Christum per fulgorem corporis eius magnæ esse authoritatis: ideo restabat quòd obediretur ei, Sic fecit Deus cum Mose, nam non uoluit per se dare populo omnia præcepta legis, sed pauca: cætera uerò per Mosem, ut autem populus crederet Mosi uoluit eum facere magnæ authoritatis, & adhoc loquutus est cum eo audiẽte populo uniuerso, & ex tunc crediderũt quidquid Moses diceret. Ita Christus coram discipulis accepit authoritatem magnam, & postea dictum est, ipsum audite. Ac si diceret, Iam non est opus quod ego loquar uobis dando præcepta: sed quicquid iste dixerit tenete auribus cordis, & corporis ei obediendo. Si grauiter peccauerunt qui Mosem seruum Dei non audierunt neque eius iussionibus parunt, quàm enormiter peccant, qui unigenitum Dei filium non aduertunt, nec per obedientiam uenerantur? Si ergo illum misericorditer nunc uocantem non audieris, audies illum postea in iudicio uenienten, & pœnas committantem. Sed procedamus. [Et dum fieret uox, inuentus est Iesus solus.] Hoc est à Mose, & Elia separatus. Quando hæc uox prolata est, iam recesserant Moses, & Elias: nam dum facta esset hæc uox audientes eam discipuli, ceciderunt in facies suas, timueruntque ualde, [Et accedens.] Iesus dixit eis Surgite & nolite timere.] Et tunc inuentus est ab eis Iesus solus, cessauitque claritas sui uultus: & ita poterant eum irreuerberatis aspicere oculis. Hinc habetur quod Apostoli nec uiderunt incipere gloriam Christi, nec desinere: sicut nec uiderunt uenire, nec recedere Mosem, & Eliam. [Tunc accessit Iesus, & tetigit eos.] O fœlix tactus. Tetigit Ezechielem, & Danielem, & ad tactum eius confortati sunt. Tetigit Saulum, qui magno impetu & furore ad destruendam Ecclesiam properabat, & dixit: Domine quid me uis facere? Tu ergo roga eum ut tangat te, & excitet à sopore peccati.

Et ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt

Marginal notes: Lucæ. 3. — Hebr. 7. — Mat. 16 — Mat. 18 — Mat. 5. — Exo. 19. — Exec. 2. — Dan. 9. — Act. 9.

runt in illis dieb. quicquam ex iis quę viderant.]Hoc fuit ex pcepto Christi ne alii discipuli tristarentur: aut inuideret, & ne passio Christi impediretur: ideò dixit eis,
Marc.9. ut Marcus dicit. Postquam silentiũ imposuit Apostolis, quia oportebat ire Hierosolymam, & multa pati & reprobari, &c. Nam si maiestas eius diuulgaretur, populi impedirent passionem eius resistẽdo, & sic impediret redemptio nostra. Ideo pceptum hoc silendi obligabat tantũ vsq; ad resurrectionem, & post tenebantur aliis discipulis reuelare & predicare illud, sicut cætera gesta. Tertiò oportebat silere, nã si discipuli tam admiranda & excelsa de Christo prædicarent, & posteà iudæi viderent eum tam acerbam, & ignominia dedecoreque plenam pati mortem: suæ doctrinæ minimè fidem haberent: sicque iacturam facerent res tantopere fidei conducentes. Quartò, quia euangelii prædicatores primum, quod gentibus euulgare & concionari debent, est mors, & crux domini nostri Iesu Christi, quo experientia cognito, diligenterque perspecto concionentur post modum Christi diuinitatem quod Apostoli fecerũt, præstiterũtq; diligenter. Ideò Paulus. Nos prædicamus Christum crucifixum. Ingẽs esset insania,
1. Cor. 1 & stultitia si puerulum, qui adhuc prima literarum ignorat rudimenta docere velles elegantes depingere exornareque characteres. Decebat sanè prius populo pœnitentiam, crucem, mortem, passionemque prædicare: postea verò immensam transformationis gloriã, & præexcellẽtiã. Sequitur in contextu. [Factum est aũt in sequenti die descendentibus illis de monte occurrit ei turba multa. Et ecce vir de turba exclamauit dicẽs. Magister obsecro te respice in filiũ meũ, quia vnicus est mihi. Ecce spiritus apprehendit eũ, & subitò clamat, & elidit, & dissipat eum spuma, & uix discedit dilanians eum.]In primis uerbis huius contextus, ubi ait, quod hoc sit factum in sequenti die descendentibus illis de monte, insinuat Euangelista, quòd vt iam diximus, in nocte facta fuerit trãsfiguratio, & sequens dies est artificialis, hoc est ab ortu solis: non enim est verisimile quòd tota illa nocte, & nocte sequenti perseuerauerint soli in monte. In tortura, & persequutione, quam spiritus malus huic adolescentulo infligebat, insinuatur graue odium, quo dæmon genus prosequitur humanum, quantumque dęmonem ipsum hostem nostrum odisse debemus, nec ei in aliquo obedire, & morem gerere, nec consensum præstare eius iniquis & falsis persuasionibus, quando- Psal.65.
quidem nobis tãtopere nocent; Respice, inquit, in filium meum. Respicere, idẽ est quod oblectari aut misereri. Sic Dauid. Gene. 1.
Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiat dominus. Hoc est, si ego in animo meo delector iniquitate, non exaudiet Deus preces meas, ita intelligitur illud Genesis: Dixit Deus, fiat lux & facta ẽ lux. Et uidit Deus lucẽ. Et paulo post. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant ualdè bona. Hebraismus est, quo sæpe vtitur diuina scriptura, vbi, videre, idem est qđ delectari: & nõ uidere est iratũ se ostẽdere, ut apud Iob. Cur faciem tuã abscõdis, Iob. 13
& arbitraris me inimicum tuum? Respice ergo filium meum ait pater, & auxiliare ei. Aduerte autem quod iste filium infirmum: & sic durè à dæmone vexatum ad Christum adducit. Multos & nunc inuenies huic similes, qui semper deteriora, & peiora dant atque offerunt Deo. Si filius gibbosus, lippus, fœtidus, aut claudus est, ad Monasterium adducunt: Deique obsequio consecrant, si quis verò aspectu pulcher aut robustus est, hunc mundo, & nuptiis, ac eorũ ministerio seruãt. Quapropter Deus iussit primogenita, & meliora ei offerri. Ita & de iumentis fit, ita ut per Malachiam dicat: Maledictus dolosus, Exo. 13
qui cum in grege suo masculum, & robustum habuerit, debile domino offert. Mala. 5.
Ideo uoluit, vt asinus non offerretur, sed redimeretur oue, quia dominus respuit. [Et rogaui discipulos tuos, vt eiicerent eum & non potuerunt.] Non satis erat Exo. 13.
precari Magistrum, ut curaret eius filiũ, sine vlla discipulorum uel commemoratione, uel taxatione. Cogitare debuerat, uel se, vel ipsum filium in causa esse cur non eiecerint: non culpam in Christi discipulos reiicere. Sic nunc multi tunc benè orare putant, cum in alios culpam reiiciunt, & aliorum defectus carpunt. Illi, qui absciderunt caput Isboseth pete-

petebant à Dauide mercedem, dicentes mala de Saule, & appellantes eum inimicum Dauid, vt sic gratiam eius conciliarent.Sed puniti sunt à Dauide. Sic iste hic facit, accusans discipulos. Et Christus punit illum increpans eum, sicut Dauid Recab, & Baana.

1. Re.4.

¶ Sed iis dimissis, aduerte quod discipuli non potuerunt illum eiicere, & defectus iste fuit partim ex imperfectione fidei patris huius uexati, & afflicti adolescētis, partim uerò ex incredulitate discipulorum. Ait enim Matthæus. Accesserunt discipuli ad Iesum secreto, & dixerunt. Quare nos non potuimus eiicere eum? Et dixit illis Iesus. Propter incredulitatem vestram. In Marco etiam legimus, quod Christus dixit patri huic. Si potes credere, omnia enim sunt possibilia credenti. Et exclamans pater pueri cum lachrymis dixit. Credo domine, adiuua incredulitatem meam. Obserua autem quod multi etiam in hoc sunt similes huic, qui quando nō possunt excusare peccata sua, maioribus impingunt peccata. Sic Adam Deo impingit culpam suam dicens. Mulier q̃ dedisti mihi: Hic ex paruitate fidei non meruit salutem filio suo, & Apostolis ingerit culpam. Vnde egregius psaltes dominum orat dicens, Nō declines cor meū in uerba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis.[Respondens autem Iesus dixit ei: O generatio infidelis & peruersa vsq; quo ero apud vos, & patiar vos: Infidelis, quia non creditis, & peruersa q̃a malè de discipulis narratis, & dicitis. Hæc est generatio de qua in psalmo habetur, Hęc est generatio quę nō direxit cor suū, & non est creditus cum Deo spiritus eius. Et in Deuteronomio. Generatio praua, atque peruersa. Non tantum istum hominem arguit, sed totum populum iudæorum propter incredulitatem. Vsquequo ero apud uos? Hoc est, non multum tempus, ero, quia infrà dixit eis, Ecce dęmonia eiicio, & sanitates perficio hodie, & cras, & tertia die cōsummor. Veruntamē apud fideles semper præsens futurus erat, per sacramentalem pręsentiam, ipse enim ait. Ecce ego vobiscum suum vsque ad cōsummationem seculi. Fuit enim dominus non sicut cum lucifero fuerat in cœlo, neque sicut cum Adam in paradiso, neque sicut cum Mose in synagoga, cum iis non fuit vsque in finem sæculi: fuit cum illis quidem, sed non vsque in fidem perseuerauit. Sicut humanitatem, quā semel assumpsit nūquam dimisit, neque dimittit, ita nec Christianitatem. Ea enim ratione Messias noster dicitur Emanuel id est, nobiscum Deus: vt quandiu duraret ipse, eius ēt duraret nomen, duraret item & nominis veritas. Vide quid synagoga meruerit, eo quod dominus seipsum, & suā gloriosam præsentiam tulerit ab eis. Hæc maxima punitio est. Quod aūt Christus tam seuerè respondeat & ipsos obiurget, non tædio fit, sed multo magis ex commiseratione, quia dolet infirmitatē fidei nostræ. Ac si quis medicus si ægrotum videat, contra sua præcepta agere dicat: Vsquequo accedam ad domum tuā? quousque artis perdam industriam: me aliud iubente, & te aliud agente? Vt autē videas compassionis & non iracundię verba esse, statim iubet Christus patrem dæmoniaci bene sperare, & filiū adducere, ideo ait.[Adhuc filiū tuum.] Poterat absentem curare, sicut filium reguli, sed magis oportebat ad Christi gloriam, vt præsenti opitularetur, nam alias potuissent inuidi Pharisæi dæmonium à se ipso voluntariè, & non ex imperio Christi exiisse. Miraculum enim coram omnib. erat magis insigne: & apertum, & patrem, & alios, qui illic aderant uoluit Christus de incredulitate sanare, in qua laborabant. [Et cum accederet elisit illum dæmoniū, & dissipauit.]Scilicet ad terrā deiiciendo. Cernebat dæmonium illud sibi esse ad Christi imperium exeundum, & idcirco tanquam hostis hominum omnes vires exercuit, vt ante discessum quanto posset malo illum afficeret. Eadem feritate utūtur dęmones aduersus hominum animas cum eos cernunt velle ab eorum potestate ereptos ad Christum redire. Tūc enim grauiores in eos excitant pugnas, uariisque tentationibus tāquam machinis oppugnant, ut ab optimo instituto auocentur. Quare tunc maiori vigilantia standū in acie est, & non solum illi hominum conatus pertimescendi, sed pro certo indicio, hoc est appropinquantis salutis. Ideo ait

Marginal references: Mat 67; Marc. 9.; Gene. 3; Psa. 114; Psal. 77.; Deu. 31; Luc. 13.; Mat. 28; Esa. 7.; Ioan. 4.; Eccle. 2.

ait Sapiens. Accedens ad seruitutem Dei, præpara animam tuam ad tentationem. Non sentit homo tentationes, cum agit uitam quæ diabolo placet, quia ipse sponte sese diabolo subdit, quem pacificè possidet. Sed cùm diabolus uidet quod è manibus vult præda fugere, tunc mouet machinas, ne fugiat, vt cum isto dæmoniaco fecit. Dissipabat itaque illum, & ad terrā deiiciebat.

¶ Perpende quod prima intentio diaboli, est ad terram deiicere, & deinde per diuersa vitia præcipitare. Præterea sæuit, dū cogitur exire, quia inuitus & renuens relinquit hominem. Deinde, si sic sæuit in puerum, quid de nobis cogitandū censes, qui diu, noctuque nulli, nisi sathanæ inseruimus. Considera etiam modum loquendi scripturæ sacræ, nam cum de bonis loquitur, quamuis labores, famē, dolores patiantur, non tamen inquit scriptura, quod labores apprehendant iustos et sanctos, nec quod bonos elidant, & dissipent, quo pacto hoc affirmat de malis. De

Gen. 44 Aegyptiis inquit scriptura, qđ obtinuit eos fames: quod tñ non ait de Hebræis, quamuis in eorum prouincia esset etiam fames, licet scriptum sit, quod inualuit fames super terram, non tamen est scriptū quod obtinuit fames Iacob: aut filios eius, sicut scriptum est de Aegyptiis. Quā

2.Co.12 uis veniat ad iustos fames, tamen non obtinet eos quia gloriantur in ea. Paulus, in fame, siti, & nuditate: in iis, aut gloriabor. Quod iustis exercitium uirtutis est,

Gen. 12 pena est peccati iniustis. Sic etiam temporibus Abrahæ dicit scriptura, quod facta est fames super terram. Vide elegantiam

Ori. ho. 16. ī Genе. scripturæ (vt optimè differit Orige.) quia poterat dicere, discendit Abraham in Aegyptum, quia inualuerat fames super eū: sed non dixit, sed inualuerat fames super terram: sed cum loquitur de peccatorib. ait, inualuit fames super eos. Idē dicitur

Gen. 26 de Isaac. Ex quo sequitur, ꝙ terra potest pati famem, id est, hi, qui terrena sapiunt: sed fames, & tribulatio nō iustos, sed peccatores inuadunt. Sic dæmon inuaserat hunc puerum: & illidebat eum, quod iustus non solet facere, nec de illis sic loquitur scriptura. [Et increpauit Iesus spiritū immundum, & sanauit puerum, & reddidit illū patri eius.] Nō puer uim patiens, sed diabolus vim inferens increpatur, q̃a qui peccantem vult sanare vitium debet arguere, & repellere: sed hominem amando te fouere. Dilige inimici naturā, quia Sapiē. 11

bona est: non tamen vitia, quæ odisse debes. Dominus enim diligit omnia, quæ fecit, & diabolum diligit, non peccatū, sed naturam. Malitia itaque inimici odio habenda est, non tamen natura. Sanauit autem puerum expellendo dæmonem. Dices forsitan, nonne spiritus ille immūdus voluntate domini inuaserat puerum illū. Vtique, nam si in porcos illa legio intrare non poterat, nisi permittente Christo? Matt. 9

multo minus sine domini authoritate in homines habent potestatem. Cur ergo Iesus hunc increpat? Reprehendit deprauatum eius animum, & male affecta merga homines uoluntatem. Non.n. torquēt homines, vt Deo obediant, sed odio, qđ Zach. 1.

in homines, & in ipsum Deum habēt. Sic in prophetis reperies Deum conqueri quod gentes, quæ captiuum duxissent Iudæorum populum, crudelius eum tractauissent, quàm ipse voluisset, quāuis Deus ipse eūdem populum in hostium manus tradidisset. In eundē modum iudices non solum cum iniquam sententiam dāt sunt reprehendendi, verùm etiam si dū iustè quempiam castigant, si id cum odio faciunt, & vlciscendi & lædendi appetitu. Arguit itaque illum, & expellit, & sanat puerum. Disce quòd nō poteris salutem acquirere, nisi prius expuleris dæmonē, & eieceris, quia ipse est causa mortis. Quid prodest si vulnus curat, intus verò sagittę speculum relinquis? Radicitus malam debes euellere herbam: & vitia, peccataque cum incitamentis, & malis propensionibus penitus frenare. Ita Christus tanquam peritus medicus principium, & causam infirmitatis abstulit, eiiciēs prius dæmonium, & postea sanans puerum. [Stupebant enim oēs in magnitudine Dei.] Idest in tam magnifico signo diuinæ potentiæ ostensiuo, tam imperialiter facto uehementer mirati sunt: imo ex consideratione effectus ad contemplationem, admirationemque causæ permoti sunt, ita ut diuinæ potentiæ immensitatem, & amplitudinem sint admirati. [Omnibus

autem

autem mirantibus in omnibus quæ fiebant, dixit ad discipulos.] Apostolis loquutus est tanquam familiaribus,& amicis,& istis reuelauit sua secreta sicut dixerat eis,
Lucæ 8. Vobis datum est nosse mysteria regni Dei, cæteris autem in parabolis.[Ponite vos in cordibus uestris sermones istos.] His uerbis significauit rem de qua loquuturus esset, maximi esse momenti,& ponderis, is enim est communis loquendi mos, ut quando insigne aliquid, & quod maioris sit vtilitatis, & periculi, dicturi sumus, prius moneamus, ut quod dicimus diligenter obseruetur. Ideo nunc antequam de re tam mirabili, sicut fuit Christi passio, loqueretur, commendat quod vult dicere: attentiores eos faciat, & memoriter eam teneant, ut cum eam uiderint, ne offendantur, sed paratos inueniat eos illa tribulatio. Ait ergo, Ponite in cordibus uestris sermones istos,ac si diceret, Alij mirantur in me opera diuinæ potestatis, quæ facio: nos autem quoniam estis mei secretarij, &
Psal.118 amici mei, non solum hæc debetis ponere in codicibus, ut faciunt multi, sed in cordibus. In corde enim meo abscondit eloquia tua. In cordibus (inquam) uestris, non in alienis, & non uestris: sicut illi, qui bene prædicant, &
Ro. 15. in cordibus aliorum imprimunt, quæ tamen ipsi non agunt, facientes contra illud Apostoli. Non audeo aliquid loqui,
Prou. 3. quæ per me non efficit Christus. Ponite ergo in cordibus uestris, iuxta illud Prouerbiorum. Describe illa in tabulis cordis: & inuenies gratiam, & disciplinam bonam coram Deo, & hominibus. Quid igitur tam tenaciter memoriç commendabunt? Christi passionem: ideo sequitur in contextu,[Filium enim hominis futurum est ut tradatur.] Optime loquutus de passione, filiũ hominis se nominat vt scias quod secundum humanam naturam passurus est, nõ secundum diuinam. In manus hominũ. Scilicet à Iuda in manibus Iudæorum, à Iudeis autẽ in manibus gentilium. Qđ autẽ hic dicit, hominũ, sonat nõ in naturã, sed in uitiũ.
1.Cor.3 Vnde Paulus. Cũ sit īter vos zelus,& cõtẽtio: nõne carnales estis, & secũdũ hominẽ ambulatis? Obserua autẽ ꝙ loquutus est Christus de sua passione, cum omnes mirarentur de omnibus quæ fiebant, ut prçueniret suos apostolos, ne deficerẽt in sua passione: ac si apertius eis diceret. Si factũ hoc meum arguit in me diuinam esse potestatem, uidete ne excidat, uidete ne obliuiscamini, tempore enim futuro efficacia uidebitis argumenta humanæ infirmitatis in me. Sicut ergo vos delectat diuina mea potestas, ita nec uos offendat humana mea infirmitas: licet enim tanta mea potestas sit, vt possim quæcunque velim, ut possim pellere unico uerbo omne dæmoniorum genus: tamen futurum est vt filius hominis tradatur in manus peccatorum. Futurum est, ut qui etiam dæmones fugat, ab homnibus uinciatur. Futurum est: ut qui homines ab omnibus malis liberat, ab hominibus capiatur. Sed q̃d Apostoli?[At illi ignorabant uerbũ istud, & erat velatum ante eos, ut non sentirẽt illud,& timebant eum interrogare de hoc verbo.] Prę nimio enim amore non poterant credere ipsum esse moriturum. Non tam de tarditate intellectus hæc ignorantia, quàm de amore nascebatur. Non tamen audebant de hoc interrogare, quia iam antea audierunt Petrum durè increpari à Christo, se occidendum prænuntiãte, eo quod persuaderet oppositum,& audiuit: vade post me Sathana, non sapis ea quæ Dei sunt, sed quæ hominum. Verum si hac de causa timebat eũ interrogare de intellectu verborum istorũ, apparet quod utiq; considerauerunt eũ de passione sua profari. Ad quod est dicendum qđ quidam eorum suspicabantur hoc ipsum, sed dubij erãt non intelligendo plenaria, & ideo cupiebant interrogare, sed formidabãt redargui. Intrauit autem cogitatio in eos: quis eorum maior esset.] Ex hoc orta est causa hæc cogitandi (ut ait Chrysostomus) quia audierunt quod Christus dixerat Petro quod daret didrachma pro se, & Iesu, & ei promiserat primatum. Diabolus mouit corda eorum ad hanc contententionem, nam uidens proficere uiros bonos in uirtute, nititur eijcere eos ab illo bono, quia quos tentatione carnis non superat, uidens illos uictores, tentat de uana gloria, vt sic deiiciat, & faciat credere quod magnus sit, & sanctus,

Mat. 16.
Chrys. hom. 61. in. Mat.
Mat. 27.

sanctus, & tunc ingerit desiderium principatus. Nunquam enim diabolo deest tētandi occasio: & si vincas, iterum atque iterum reuertitur ad certamen, vt vincat. Permisit autē dominus tantam imperfectionem suis charissimis inesse discipulis, non sine maxima, & rationabili, & vtilissima causa. Ex hoc enim fides Christiana potissimum confirmatur, quòd primi illi prædicatores tātæ imperfectionis fuerūt, & subitò tantæ perfectionis in omni sapientia, virtute, atque constantia sunt effecti, quod certissimum est argumentum non nisi diuinitus fieri potuisse.

¶ Obserua autem quod scit diabolus dominandi ambitionem, certam esse ruinam hominum & Angelorum, ter discipulos domini hac adorsus est tentatione: videlicet in hoc loco, & cùm Iacobus, & Ma.120 Ioannes ad dexteram, & sinistram sedere petierunt, & cum imminente passione domini facta est contentio inter eos, qui eorum videretur esse maior. Multo studio Luc.22. cauenda est dominandi cupido, quæ non parcit Apostolis domini, pauperculis viris, qui simplici tunica amiciebantur, & parco cibo contenti erant, qui nullos redditus, aut villas, aut castella possidebant: nihilominus in hominibus ita nudis, & omni destitutis auxilio humano, exardescit ambitionis ignis. Ideò hoc dixerint, vt caueat vnusquisque ab hac peste, quæ hominibus etiam tam spiritualibus aduersatur. Nutritur in domibus regum, & ad pauperculos agricolas vsque diffunditur: siquidem beatos Apostolos Christi ausa est aggredi, bis inter se contendentes de dignitate, & præcellentia. Admonet locus iste vt in omni statu simus suspecti de hac maledicta peste: & licet aliud malum non haberet nisi crucem, & torturam quam dat ambientibus, summopere fugienda est ambitio. Sunt enim quædam peccata, quæ crucem suam secum baiulant. Nō (inquam) Christi crucem, nec boni Latronis, sed durissimum mūdi supplicium. Ea sunt ambitio, odium, & inuidia: quæ maximè vitia torquent cor, somnum, & quietem auferunt, ac totum hominem inanibus curis, & solicitudine obruunt, Quapropter secum crucem baiulare dicuntur, in qua peccator in singulos dies, & noctes supplicium patitur. Si enim inuidus es, omnia proximi bona erunt tibi tormētū. Si odium geris, quicquid boni accidit illi quem odis, immanium cruciatuum causa existit. Si ambitiosus quoties alios euectos cernis, nimio dolore cōpressus, cogitabundus semper incedis, tecum reuolens cuiusmodi dignitatibus à Rege, vel Papa vel à quouis alio principe, seu prælato decorari possis, at quibus modis sit cōsequēdum, exquiris. Et sic totus disturbatur curis ambitiosus, omnibus inseruit, vrbanissimè omnibus loquitur, omnes venerat, ut illum iuuent in sublime ascendere. Miserum vtique seruitutis iugum, & nimiū auersares à sanctorum cogitationibus.

¶ Obserua etiam quomodo in cogitatione sit peccatum: nam Apostoli in cogitatione peccauerunt cogitantes quis esset maior, quos Christus arguit, quod nō fecisset, nisi peccassent. Vnde Saluator remouens falsam doctrinam scribarum & pharisæorum dixit prædicans in monte. Matt. 5. Audistis quod dictum est antiquis. Non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo. Non solùm consentiendo in quocunque peccato mortali, licet verbis, aut facto non compleat, mortaliter peccat, sed etiam quanuis non consentiat in opere nefario si aduertit ad delectationem morosam & impiam cogitationem, & positiuè consentit in eam. Sed de his nolo modo longum protrahere sermonem. Noluit autem pius dominus impias ambitionis cogitationes apud suos dilectissimos discipulos permanere, atque ideo ait Euangelista. [At Iesus vidēs cogitationes cordis illorum apprehendit puerum, & statuit illum secus se, & ait illis.] In hoc ostendit Deum esse, cuius solius est hominum cogitationes cognoscere. Vnde 1.Re.16 dominus Samueli dixit, Homo uidet, quę Rom. 8. apparēt, Deus autem intuetur cor. Et Paulus. Tu nosti corda filiorum hominum. Hoc deberet aduertere omnis qui in occulto peccat, Deum scilicet habere inspectorem suorum actuum, insuper & cogitationum. Bene etiam dicit cogitationes eorum, nam cogitationes elationis hominum sunt, non Dei, neque à Deo, Deus

enim

enim non immittit tales cogitationes, imò eas detestatur, iuxta illud quod in
Prou.8. Prouerbijs ait. Superbiam, & arrogãtiam ego detestor. Vide etiam quam diligenter Christus statim occurrit cogitationibus iniquis, ne crescerent, docens vt vitia in initijs extinguamus: nam plerumque inutilis fit medicina cum morbi ob diuturnitatem fiunt robustiores. Videmus arbores, quę nunc immensis radicibus terræ adhærent, quo primum tempore plantatæ fuerunt, virgas fuisse, quæ tunc leui manu euelli potuissent, nunc uerò fortissimis machinis non possunt euelli.

Atque hoc est quod in parentibus vehementer reprehendo, qui si filios in ætate teneriori castigarent, ac minima eorum vitia obseruarent, non haberent eos dum adoleuerint, ita contumaces. Non enim repentè fit homo sceleratus, sed ab exiguis initijs paulatim crescit, Non vides flumina quo pacto fiant magna? Nam ubi ortum habent, exigui riuuli sunt, sed collectis per spacia aquis multiplicantur. Si videris puerum mendacem, vel ad ludendum acrius affici, corripe illum in tenera ætate, ne postea facinorosum illum habeas. Virga atque correptio tribuit sapiẽtiam, ait Salomon: Puer autem qui di-
Pro.29. mittitur voluntati suæ pudefacit matrem
Pro.22. suam. Et rursus. Erudi, inquit, filium tuũ, & refrigerabit te, & dabit delitias animæ tuæ. Nunc verò parentes ipsi fouẽt filios suos in his vitijs: cum eis ludunt, & iocantur: nec cogitant ꝙ ait quidã Sapiens. La-
Eccl.30. cta filium tuum, & pauentem te faciet: lu
Pro.22. de cum illo, & contristabit te. Et Salomõ. Institue puerum iuxta uiam suam, etiam cum senuerit non recedet ab ea. Igitur cũ omnia vitia in initio sint euellenda, & pestis ambitionis omnia corrumpat bona, optimus magister Christus statim curat hoc maximum malum. Posuit autem puerum in medio eorum, ut humilitatem doceret, & suaderet non solùm verbis, sed & actibus & exemplo: magis enim facta mouent, quam verba, & plus gestis quis mouetur ad bonum agendum, quàm verbis.
Gen.30 Ad hoc deberent multi prælatorum, aduertere, multique prædicatorum attendere, qui alios solo verbo virtutes docent uerbisq; multi sunt, & prolixi, nec inopia laborant: vitam verò perditam, & sceleratam agunt. Posuit Iacob virgas coram oculis ouium, vt hœdos parerent maculosos suos, iuxta varietatem & diuersitatẽ colorum virgarum. Non aliter Christus statuit coram discipulis hũc infantem, vt cernerent discipuli humilitatis exemplũ, quod sequi deberent, optimè enim notat dominus quòd magis mouent ad bene agendum facta, quàm verba. Vnde & ali- Mat.11
bi seipsum dans in exemplum, dixit, Disci te à me, quia mitis sum & humilis corde. Igitur cum statuisset puerum in medio eorum dixit eis, [Quicunq; susceperit puerum istum in nomine meo, me suscipit, & quicunque me receperit: recipit eum qui me misit.] Docet his verbis Christus, non prælationem: sed humilitatem, & paupertatẽ esse quærendam. Potest enim ita exponi, iuxta propositum ad quod adduxit hunc paruulum, quicunque susceperit puerum istum in nomine meo, id est, proprietates, & formam huius innocentis pueri propter me in se acceperit, imitatusque fuerit, me recipit: id est, me spiritualiter induit, & mihi verè vnitur, placet ac incorporatur: sicut ait Apostolus. Induimini do- Ro.13.
minum nostrum Iesum Christum. Qui aũt ita me recipit, recipit eũ q̃ me misit, quia in eo pater per gratiam magnã manet. Porrò mitti conuenit Christo qui à Gala.4.
patre mittiẽ, quia ab ipso procedit. Vnde Paulus. At postquam venit plenitudo tẽporis, misit Deus filium suum. Docet etiã Mat.25
pauperes pro eius amore esse suscipiendos. Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Nam sicut qui recipit Christum recipit patrem, quia ipse & pater vnum sunt, pari ratione, qui paruulum recipit, recipit Christum, quia ex charitate, Ioã.10
qua diligit eos, efficiuntur vnum cum eo, quia dilectio vnit amantes, & ex duobus facit vnum. Et simili modo iniuriam eis illatam, sibi iudicat factam, quemadmodũ per Zachariam dominus fateẽ dicẽs, Qui Zach.2.
tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.

¶ Aduerte autẽ, quod hoc nõ solũ de illo puero, quem Iesus posuit in medio, intelligitur, quãuis videatur de illo solo loqui, dicens, Quicunque susceperit hũc puerũ: sed etiã de omnibus alijs pueris, hoc est humilibus & paruulis, intelligiẽ. Singula- Hebr.2.
re enim

Matt. 2. re enim nomen pro plurali, & uniuersali
Psal. 132 ponitur, vt mos, & consuetudo est apud
Hebræos. Vnde illud Pauli, Nunquam Angelos apprehendit, sed semen. Abrahæ apprehendit. Abraham pro quouis homine accipitur. Et illud Matthæi. Rachel plorās filios suos, id est mulieres oēs, filios suos trucidatos, plorabant. Et in psalmo, Vnguentum quod descendit in barbam, barbam Aaron, scilicet summi sacerdotis. Et sicut in scriptura Babylon, Sodoma, Aegyptus, pro qualibet gente iniqua sumitur:
Abd. 1. ita Hierusalem, & Bethleem pro iusto, &
Iob. 15. electo. Et in Abdia. Quomodo scrutati sūt Esau? Id est, Idumæos vastarunt? Et Iob, Impleuit uento subsolano ventrem. Sic in præsentiarum. Quicunque susceperit puerum istum, id est, omnem humilem, &
Luc. 14. abiectum. Deinde hæc verba corroborat Christus dicēs, Nam qui minor est, hic maior est. Et hoc qui ad magna præmia ordinatus, iuxta illud, Qui se humiliat, exaltabitur, Et pari ratione, qui magis se humiliat, magis exaltabitur: quia quanto sumus humiliores, tāto sumus à tumore superbiæ inaniores, & quanto inaniores à tumore superbiæ, tanto pleniores dilectione: & quanto hac pleniores, tanto maio
1. Co. 13 res: de ipsa enim scribitur, Maior horum
Eccle. 3. est charitas, in Ecclesiast. Quanto maior es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Vel ideo, quanto quis minor, est maior, quia quanto quis humilior, tanto Christo similior, & per hoc tāto Christo proximior. Christus autem est maximus, sed quanto aliquis est maximo propinquior, tanto est maior: igitur quāto quis minor, tanto est maior. Ideo inter uiros spirituales non debet esse contentio de primo loco, sed de postremo. Nam qui desiderat primatum in terris, inueniet cōfusionem in cœlo: nec inter filios computabitur, qui de primatu tractauerit: nec aliquis festinet quomodo aliis maior appareat, sed quomodo omnibus inferior uideatur, quoniam non qui maior fuerit in honore, ille iustior est, sed qui iustior, ille maior est. ¶ Obserua autem quod inter Theologicas uirtutes maior est charitas, sicut inter Cardinales est maior prudentia, quia alias gubernat uirtutes, Quapropter si quæras quomodo humilior erit maior, cum charitas sit maior uirtutem, dico quod Christus non dicit humilem maiorem esse in cœlo ratione humilitatis, sed ratione aliarum uirtutum, quas assequetur quis per humilitatem. Cum cernimus quod domus alicuius fundamentum, magnum, amplum: & pro fundum est, dicimus magnam: & augustam futuram domum, quę illic est construenda: magnitudo uero domus, eiusque amplitudo non est ratione fundamenti, nam fundamentum domus non nitidum nec politum est, sed rude, crassum & impolitum: sed quia erigitur & educitur, nimis profundè, colligimus domum magnam & sumptuosam euasurā. Sic in proposito ait Christus. Si vultis scire: quis sit maior, dico uobis, quod qui est minor: licet non solum ratione humilitatis. ¶ Expende etiā in hoc loco nullos magis à Christo diligēdos: quam qui nulla ambitione tenentur, sed humiliter de semetipsis sentiunt, hi enim tales similes sunt domino: quo nemo alius. Hinc Christus. Discite à me q. a Mat. 11
mitis sum & humilis corde. Illi uerò q. honores & dignitates ambiūt, maximè Deo dissimiles existunt. [Respondens autem Ioannes dixit. Præceptor vidimus quendā in nomine tuo eiicentem dęmonia, & prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum. Dixerat Christus, quicūq; receperit puerū istum in nomine meo: intellexerat Ioannes, & bene non de sola receptione ad hospitium sed instructorem & doctorem, aut etiam quomodolibet approbādo & propterea inquirit de eiiciēte dæmonia in nomine Iesu an sit prohibēdus, uel approbandus. Solis Apostolis dederat Christus potestatem sanandi morbos, & expellendi dæmones, & quia putabant hanc dignitatem nulli aili communicandam, nisi solis duodecim, ideo eiecerūt eum, & prohibuerunt illum qui dęmonia eiiciebat, & cū Christus loqueretur de susceptione hospitum: ideo rectę quęrit an fecerint benè uel male illum expellendo: in quo ostenditur quod bono animo egerit, & si malū forsitan fuerit, quod paratus est corrigi. Humilitatem exemplo Ioannis docet locus iste: hic nanque sanctus apostolus, ea quæ bona intentione fecit, dubitans de facto an sit bonum, ita humiliter suum opus

pus Christo manifestat animo humili, ut correctionem suscipiat. Tu uerò de his quæ apertè mala sunt non uis argui, neq; corripi.

¶ Vide etiam quanta sit uirtus nominis Christi, ut etiam ij, qui indigni erant tanto munere, & Christum non sequebantur, ad appellationẽ nominis Christi eiicerent dæmonia.

¶ Ad nostram autem eruditionem discamus ex hoc loco non gloriari in donis iis gratuitis, ut prædicationis gratia, literatura, pulchritudine, aut quolibet alio dono: cum hæc dona cõicari videamus, & dari etiam illis, qui Christum nõ sequũ-
Matt. 7. tur. Vnde dominus. Multi dicent mihi in illa die. Nonne in nomine tuo prophetauimus, & dæmonia eiecimus, &c. Sequi-
1.Co. 13 tur, Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem. Et Paulus apertè dicit. Si habuero spiritum prophetiæ, & nouerim mysteria omnia, charitatem autem non habeam, nihil sum. Christiana enim perfectio in Dei dilectione consistit, quæ quidem in uoluntate est: spiritus autem prophetiæ, & sciẽtia, in intellectu, cuius actus prius est, quam actus uoluntatis, ideo hęc dona esse possunt sine charitate, sicut res prima, sine secunda. Itaque poteris scire mysteria omnia, & habere prophetiæ spiritum, & non esse in charitate: similiter, & fidem, sicut iste habebat, quia sine ea miracula non faceret, & hac fretus dæmonia eiiciebat, & nihilominus Christum nõ sequebatur, &c. Discamus secundo non habere de aliis inuidiam quanuis aliqui habeant ea, quæ nos habemus. Multos reperies, qui singulares esse uolunt, si aliquid bene & probè faciunt cupiunt se solos, & nõ alios hoc facere: ægreque ferunt si alij simili gratia polleant, qua ipsi: qđ si alij simili ingenio & gratia pręstent qua ipsi, mordent illos, & lacerant corrodunt que aliorum ingenia, ac si Deus memor esset solum illorum, & non aliorum. Vt alius prædicet, quid ad te? Tu etiam prædica. Non tollit ille quod tuum est, sed adiuuaris ab illo. Volebat Inannes, quod tantum ipse, & sui condiscipuli eiicerent dæmonia, & non alius, quanuis eiiceret in nomine Christi: quia non sequebatur eos, & quia non erat ex eorum consortio, & gremio. Sic enim inuenies inter monachorum ordines aliquos, qui si uident in alia religione aliquos doctos & literatos homines, qui aliquem disertum, & doctũ componunt librum, quique insignes concionatores sunt, ægrè, & molestè ferunt quod eorum religioni non dederint nomen, institutisque addicti non sint. Cuperent Deum illos huiusmodi gratia priuasse, quia suæ factionis non sunt: sicuti hic Ioannes nolebat illum gratiam, ad faciendа miracula habere: ratio uerò quam præbet est, quia non sequitur nobiscum: quasi uerò Deus alligaretur & teneretur solũ beneficia illis conferre, qui sunt tui cœnobij, & ordinis, non uerò aliis. Hæc est impia, & iniqua æmulatio, alienaque ab omni charitate, & virtute. Hanc eandem æmulationem habuit olim Iosue, qui cũ vidisset Heldad, & Medad prophetantes Nu. 11.
dixit Mosi. Domine mi Moses prohibe Ioan. 3.
eos. Et discipuli Ioannis hoc liuore agitati æmulantes magistri honorem, dixerũt Ioanni Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, omnes veniunt ad eum. Hoc modo Apostolus Ioãnes & loquutus est Christo, quia volebat ꝙ illa potestas daretur solis ipsis apostolis, & non extraneis. Sicut multi nunc omnia officia, & dignitates conferunt suis: nec sciunt bonum facere nisi propriis, & necessariis. Sed ꝗd Moses respõdit Iosue, audi. Quid (inquit) æmularis pro me? quis tribuat ut omnis populus prophetet: & dedit eis dominus spiritum suum? Hæc magna Mosi charitas deberet per omnes religiones diuersari, omnes Christianos amplecti, vnusquisque verò magno affici gaudio deberet cum omnes Dei munere ingenio & gratia, qua præstat, frui videret. Ioannes etiam Baptista respondit suis discipulis, qui suum honorem non vt decebat, æmulabantur. Hoc ergo gaudium meum impletum est, illum oportet crescere, me autem minui. Sic tu deberes gaudere de bono, & gloria tui fratris: deque bono nomine, & fama, quam habet. Quid autem Christus respondeat apostolo Ioanni, & discipulis, qui prohibuerat illum, qui dæmonia eiiciebat, audiamus: Et ait ad illos Iesus: Nolite prohibere, qui enim non est

ad-

aduersum uos, pro uobis est.] Nullus est medius inter eos, qui sunt pro Christo, & inter eos, qui sunt contra Christum, tam in moralibus, quã ĩ religosis actibus: ideo qui non est contra nos pro nobis est. Ideo iste, qui actum religionis exercebat, pro Christo erat. Loquitur tamẽ hic Christus de actione deliberata specialiter in genere moris per operationem ad operantem. Nam tunc nullum opus est indifferens, nam bonum, & malum opponũtur priuatiue: habitus verò, & priuatio immediatè opponuntur circa proprium susceptibile in determinato tempore. Ideo nolite prohibere bonum facientem, Vnde in Prouerbiis dicit Salomon. Noli prohibere benefacere eum, qui potest: si uales, & ipse benefac. Sed historiam prosequamur. [Factum est autem dum complerentur dies Assumptionis eius, & ipse faciem suam firmauit, vt iret in Hierusalem. Quia ĩstabat tempus passionis eius, & mortis, sed usus est euangelista vocabulo digno maiestate Christi, nam moriturus quidem erat non tñ detinendus à morte, sed surrecturus, & assumendus in cœlum. Vel, sicut ait Paulus, in gloria, cum scribens Timotheo, inquit, Deus manifestatus est in carne, iustificatus est in spiritu, apparuit angelis, prædicatus est gentibus, creditus est in mundo, assumptus est in gloria. Præterea ostẽdit locus iste magnanimitatem in Christo, quam monstrabat etiam exterius uolendo ire in Hierusalem, non ostante ꝙ Iudęi volebant illum occidere. Ostendit etiã ꝙ sponte patiebatur, & non inuitus: quandoquidem uolũtariè ibat & spõte obtulit se coram inimicis, & posuit se in manibus eorum. Ideo Esaias. Oblatus est, quia ipse uoluit. Præterea in eo quod ait Lucas, qđ faciem suam firmauit, eius constantiam, & animum perpende, prętẽdit enim euangelista in facie animi constantiam ostendere & magnanimitatẽ. [Et misit nuntios ante conspectum suum, & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum vt pararent ibi. Samaritani, nec Iudæi, nec gentiles erant, sed mixti: quia Assyrij erant, & quinque libros Mosi receperant postquã Salmanasar Rex Assyriorum captiuas duxit decem tribus: & nihilominus idola colebant, ut hystoria quarti libri Regum re-

Prou. 3.
1. Tim. 3
Esa. 53.
4. Rc. 17

fert. Christus verò quanuis sciret quod Samaritani non illũ erant recepturi, nihilominus mittit ad eos nuncios, vt non possint se excusare dicentes. Si misisset ante, suscepissemus eum: sed non venit ad nos, ideo non recepimus. Multo minus poteris te excusare coram Deo, quandoquidem tot nuncios ad te mittit, & tot conciones, & inspirationes, tot sacramenta, totque vocandi modos & vias. Inexcusabilis est omnis homo, Minorem excusationem habebunt Iudæi, quam Samaritani siquidẽ eis Christus dixit. Si opera non fecissem quæ nullus alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem excusationem nõ habent de peccato suo. Nullus itaque coram Deo potest se excusare, quãdoquidem ad oẽs nuncios mittit, omnèsque uocat, & inuitat, omnibus necessaria subministrat, & nemini negat suum auxilium & fauorẽ nec Pharaoni suum auxilium & fauorem subtraxit & negauit, sed prędicatorẽ Mosem misit, & multa miracula fecit corã eo.

¶ Secundo misit nuntios ad Samaritanos, quamuis sciret quod non erant illum recepturi propter bonum, & commodum discipulorum, ut discerent Christi magistri sui exemplo patientes esse quando illos nõ recepissent hospites ad quos diuertebant: scientes etiam quod patrem familias non receperunt. Misit itaque nuncios ad ciuitatem Samaritanorum. Sed quid illi? Et nõ receperunt eum quia facies eius erat euntis in Hierusalem.] Fuit autem duplex ratio quare non receperunt eum: una ratio, quia Iudæi non coutuntur Samaritanis, sicut olim Hebræi cum Aegyptiis. Illicitum est Aegyptiis comedere cum Hebreis. Quia autẽ Christus erat Iudæus, uoluerunt eum recipere. Tantumq; erat dissidium & discordia inter Iudæos & Samaritanos, vt non solum hospitium & cibum verum etiam potũ aquę existimaret mulier illa Samaritana nephas esse Iudęo porrigere: ac proinde cum Christus ab ea petiuit aquam, respondit illa. Quomodo tu Iudæus cum sis, poscis à me bibere, quæ sum mulier Samaritana? Tam acerbæ & atroces erant discordiæ, & factiones quę inter utrunque populum intercedebant, ut etiam aquæ potum timeret mulier illa Samaritana homini lasso, & defatigato

Rom. 1.
Ioan. 10
Exod. 5.
Ioan. 4.
Gen. 43
Ioan. 4.

ligato præbere: nullam aliam ob causam, nisi quia Iudæus erat. Non desunt nunc similes dissensiones, & discordiæ, inter Christianos: imo verò atrociores & crudeliores, quas dominus sua misericordia auertere dignetur, &c. Alia ratio propter quã illum recipere noluerunt, fuit ista quam dat euangelista, dicens, Quia facies eius erat euntis in Hierusalem. Dicebant enim Samaritani, quod locus orationi aptus erat apud illos in illo monte Garizim. Sic dixit mulier illa Samaritana, Patres nostri adorauerunt in monte hoc, & vos dicitis, quia Hierosolymis est locus ubi adorare oportet. Et ideo Samaritani odio prosequebantur omnes euntes in Hierusalem ad adorandum: & quia Christus ibat ad sollennitatem Paschalem ad adorandum in Hierusalem, & propterea tãquam directè euntem contra ipsos Samaritanos, noluerunt illum suscipere. Phrasim uerò scripturæ, & modum loquendi obserua in eo quod dicit quod facies eius erat euntis in Hierusalem. [illegible]eum enim ostendere faciẽ alicui, est illi fauere: sicut ab scondere est
Psal. 79. non fauere. Ideo Dauid, Deus uirtutum conuerte nos: ostende faciem tuam, & salui erimus. Hoc est, prosequere nos fauore tuo, & salutem consequemur. Et osten
Deut. 1 dens dominus Mosi quomodo iratus esset puniturus populum Israel dixit, Abscondam faciem meam ab eo, & erit in
Esai. 54. deuorationem. Et apud Esaiam, In momento indignationis abscondi faciem
Esa. 5. meã parumper à te. Et rursum idem pro
Psalm. 1 pheta impios Iudæos alloquens, aiebat, Peccata uestra absconderunt faciem eius à uobis. Et Dauid. Faciem tuam, inquit, illumina super seruum tuum. Igitur, quia Christus uolebat honorare Iudæos sua præsentia proficiscens Hierosolymam, dixit Lucas quod facies eius erat euntis in Hierusalem. Expende Iudæorum ingratitudinem. Christus propter ipsos à Samaritanis eiicitur & exterminatur, quia ad uisitandos Iudæos pergebat, & ad eos honestandos, & fouendos iter faciebat: Iudęi verò impij, & scelerati (qui mirifico gaudio, & lætitia Christum recipere deberent, qui ut eorum opinioni, circa adorationem in Hierusalem faueret à Samaritanis male tractabatur) sunt præcipui carnifices qui se Christo proteruè opponũnt & obiiciunt. Quod si Samaritani Christum (eo quod Iudæis fauebat) è sua ciuitate scelerate expellunt: ob eam ipsam causam deberent Iudæi urbanè Christum recipere, eique mirificè fauere. At uerò ipsi non solum illum non recipiunt, nec ei fauent, sed etiam è suis finibus exterminant, eiq; crudeliter uitam adimunt. Vnde Esaias in Esai. 1.
persona domini conqueritur de ipsis dicens, Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, &c. Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Sed tu de ingratitudine Iudæorum miraris: tuam tamen non intueris. Similiter etiam eo quod Deus in te beneficia confert, honoribus ornat, diuitiis cumulat aliisque infinitis donis & gratiis quotidie complet à tuis inimicis dehonestatur, eiusque autoritas, & grauitas imminuitur, quia inimici tui, & inuidi dolent de bono, & fœlicitate tua. Tu uerò propter cuius amorem Deus iniuriis afficit, cum ei ob hoc ingentes gratias agere deberes, eum in dies magis ac magis offendis. Propter beneficia in te à Deo collata, ab inuidis, & inimicis tuis laceratur, & conuitiis commaculatur: gratiæ uerò, quas ei refers, nullæ aliæ sunt, quam expellere eũ ab animæ tuæ domicilio, & iniqua & perdita uita tua cum deinceps cruci affigere, sicut impij Iudæi faciebant. Sequitur, Cũ uidissent autem discipuli Iacobus & Ioannes dixerũt, Domine uis dicamus vt ignis descendat de cęlo & consumat illos? Quia isti duo fuerant cum Christo in monte in transfiguratione, & uiderant domini potestatem, & maiestatem quod despiciebatur in terra, quia magni erant zelatores honoris magistri sui, commoti furore volebant perdere eos ad similitudinẽ Elię
quem in monte uiderant: qui zelans Dei, 4. Re. 1.
honorem, fecit ignem de cœlo descendere & occidere duos principes quinquagenarios cum militibus suis. Sed quia Dei honorem non secundum scientiam zelabant, poterat eis dici illud, quod Paulus Rom. 10
Romanis scribens ait, Testimonium perhibeo illis, quod æmulationem Dei habẽt non secundũ scientiam: sicut duo filii Iacob, Simeõ, & Leui zelo iniuriæ sibi factæ
cõmoti destruxerunt urbem Sichimorũ. Gen. 34

¶ Obser-

¶ Obserua autem quòd quanuis isti duo apostoli inniterentur autoritati scripturæ, scilicet in facto Eliæ, qui nuntios Ozochiæ igne de cœlo misso combussit, tamen non audent hanc exercere castigationem sine magistri voluntate. Hic etiā mos à nobis seruandus est: quanuis enim aliquid agamus, quod videatur inniti scripturis sacris: uidendum tamen est an rectę eas scripturas pręsenti negocio accommodemus: quòd nisi rectè fiat, nihil profuit sacras literas consuluisse. Nam & hæretici putāt se suas rationes tueri diuinis authoritatibus: sed fallūtur. Quare? Quia Christum nō consulunt, nec eius in terris vicarium. Si Papam, qui Christi vicarius est, & eius omnimodam potestatem habet in terris: consulerent, non errarent. Ioannes & Iacobus scripturam habebant: sed ne errarent, Christum consulunt. Docet enim locus iste ne in rebus agendis curramus tantum ad scripturam, eam ad libitum interpretantes, sed consulamus sanctam ecclesiam Romanam quæ nunquam errauit nec errare potest. Docet ēt locus iste, vt nihil uelimus sine Christo. Est & forma quædam orandi nobis præscripta, ut sic oremus, ut nostram uoluntatem resignemus dicentes Deo. Si tu uis, fiat, &c. Sic isti discipuli dicunt. Domine uis dicamus, &c. In omnibus quæ agere destinas, uoluntatē tuā cum Dei uolūtate cōiungere, & cōglutinare debes: semperque te illi submittere, sic, ut nihil facias, priusquam Deum diligenter consulueris, eiusque uoluntatem probè intellexeris. Sic sanctus Rex Dauid orabat Dominum dicens. Doce me facere uoluntatem tuā, quia Deus meus es tu. Quapropter, & filius eius Salomon Reges & principes arguit, eo quòd secundum Dei uoluntatem non ambulauerunt. Non custoditis legem iustitiæ, nec secundum Dei uoluntatem ambulastis. Sed quid dominus responderit discipulis, audiamus. [Et cōuersus increpauit illos dicens, Nescitis cuius spiritus estis.] Non discernitis differentiā inter uetus & nouum testamentum. Tempore Eliæ erat tēpus iustitiæ, & uindictæ: nunc autem tempus est misericordiæ: hęc enim est gratia noui testamenti. Non discernitis inter spiritum, & spiritum: hoc est inter spiritum noui testamenti, & ueteris. Sic in psalmo Dauid, qui ueteris erat testamenti, cecinit dicens, Ad faciendam uindictam in nationibus, increpationes in populis. Sed Zacharias, qui gratiam noui testamenti nunciabat, non ait. Ad faciendam uindictam, sed, Ad faciendam misericordiam cū patribus nostris. Præterea credebant se moueri isti apostoli zelo & spiritu rectitudinis. & ipsi mouebantur zelo amaritudinis: quod non debebant facere, sicut dicitur in epistola Iacobi. Quod si zelum amarum habetis, & contentiones sunt in cordibus uestris: nolite gloriari, & mendaces esse aduersus ueritatem. Alibi etiam monet scriptura. Nolite omni spiritui credere, sed probate si spiritus ex Deo est: spiritus enim Christi, spiritus mansuetudinis est, secundum illud, Spiritus domini super me, eo quòd unxerit me, ad annuntiandū mansuetis misit me. Et iterū. Ecce seruus meus suscipiā eum: dedi spiritum meum super eum. Sequitur. Calamum quassatum non conteret, & lignum fumigans nō extinguet. Hunc spiritum isti debuerunt habere tanquam boni discipuli, & imitatores magistri. Christus enim non uenit peccatores destruere, sed ut illos saluos faciat: ut statim ipse dicit. Vnde Paulus Fidelis sermo & omni acceptione dignus, Christus Iesus uenit peccatores saluos facere, quorum primus ego sum.

Ps. 142. Sapiē. 6 Ps. 149. Lucæ. 1 Iaco. 3. 1. Ioā. 4 Esaiæ. 1 Esaiæ. 4 1. Tim. 1

¶ Discamus ex hoc loco non contemnere peccatores, siquidem Deus eos, qui hodie iniqui sunt, potest cras æquos, & bonos reddere. Si quispiam, quia in manu statutarij uidit ligni stipitem uilem, cōtēneret lignum, quia informe uidetur, uelletque illud in ignem conijcere, malè faceret sanè. Artifex illū dolabit, & optimè expoliet, sic, ut postea ex eo imaginem quandam, & statuam perfectam, pulchrā, omnibusque numeris absolutam conficiat. Potentior est Deus homine: si ergo homo potest ex uili & rudi ligno pulchram reddere, & effingere imaginē: cur Deus non poterit ex peccatore iustum, & sanctum hominem conficere? Multi sunt, qui hac in re diuum Ioannem & Iacobum imitantur. Cuperent enim quod statim peccatores obirent. Sic sunt multi, qui cū

aliquem vident, rectè non incedentem, eius obitum,& necem statim vellent. Velles ne, ò homo, simile supplicium Deum in te exercere? cuperes ne cum peccas, super te cœlestem ignem descendere qui te absumeret? Nunquid vellent ij apostoli, quòd quando peccauerũt, simili punitione erga ipsos dominus vteretur? Nõ ergo proximis similia mala & flagella imprecari debēt aut exoptare. Quod tibi non vis, alteri non facias. Vnusquisque misericordiam sibi desiderat, iustitiã verò alijs concupiscit. Vna mensura à Deo metiri volu-
Luc.6. mus, alios verò alia diuersa. Sed scriptum est. Eadem mensura qua alijs mensi fueritis, eadem remetietur vobis Apostolus
1.Co.10 etiam ait. Qui stat, videat ne cadat. Si superbè rigidus, & acerbus iudex erga fratres extiteris, permitter Deus te in similia peccata prolabi, de quibus proximos cõdemnas, vel in alia deteriora & grauio-
Mat.20 ra, vt superbiam tuam cohibeat. Sicuti se habuit cum Petro, qui cum nimium sibi tribueret, alios verò despiceret, vilius omnibus cecidit. Sed ne aliunde exempla petamus, aspice hos Samaritanos quos apostoli cupiebant cœlesti igne comburi & concremari, postquam spiritus sanctus suis eos radijs collustrauit, primi in fidei
Act.8. receptione extiterunt. Propter quod scriptum est in apostolorum Actis. Cum audissent apostoli, qui erant Hierosolymis quòd Samaria recepit verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem. Si ergo
Luc.23. Christus Ioannis, & Iacobi precibus annueret, quomodo ad frugem se reciperent meliorem, salutem adipiscerentur? Si Deus Dimam latronem occideret cum furabatur, alijsque peccatis coinquinabatur: quomodo postea conuerteretur in
Act.9. cruce dum cũ Christo erat? Si Deus mortem Paulo afferret cum Dei Ecclesiam vexabat: quomodo tanto concionatore frueremur, eiusque mirificis epistolis delectaremur? Deus bone, quàm longo interuallo Deus hominibus melior extat? Igitur procul sit à Christianis indignatio, procul à magnanimis cupiditas vltionis. Non commouetur Christus contra Samaritanos, vt doceat quòd non habet vltionis studiũ perfecta virtus, nec vlla est iracundia, vbi plenitudo est charitatis: nec excludenda est infirmitas, sed inuãda. Docet enim locus iste ne vindictã sumamus, de his, à quibus iniuriam patimur. Maior.n. perfectio requiritur, exigiturque à nobis tempore gratiæ: quàm ab illis qui sub lege fuerunt. Sic dominus in Matthæo lo- Matt.5.
quitur. Dictum est antiquis. Oculum pro oculo, dẽtem pro dente. Ego autem dico vobis non resistere malo. Et iterum. Audistis quod dictum est antiquis. Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico uobis, diligite inimicos vestros, Ergo necesse est vt discipuli domini ducantur spiritu mansuetudinis, & dilectionis non spiritu odii, & inuidiæ. Nescitis, inquam cuius spiritus estis. Non regimini cœlesti spiritu, sed terreno, Serui Dei spiritu cœlesti debēt regi- non mundano Quapropter (ut similitudine beati Anselmi vtar) in anima tres sunt Ansel. libr. de
naturæ, scilicet ratio, uoluntas, & appetitus Ratio assimilatur angelis: appetitus, sim. ca.
brutis animalibus: voluntas vtrisque. 169.
Voluntas inter rationem, & appetitum se habet. Sed quando enim ad rationem, & aliquando ad appetitum se habet. Sed quando ad rationem se conuertit, & sapit rationabilia, & spiritualia dicitur homo rationalis & spiritualis, quando verò ad appetitum se tenet, & sapit quæ sunt carnalia, & irrationalium animalium, dicitur homo carnalis, siue animalis. Vnde Paulus. Animalis homo non percipit 1.Cor.2
ea, quæ Dei sunt: spiritualis autem diiudicat omnia, ita secundum affectionem dicitur homo, cuius spiritus sit cœlestis, vel terrestris. Isti uerò apostoli nesciebant, quo spiritu ducebantur, quia putabãt seduci spiritu zeli Dei, & honoris magistri & ducebantur spiritu vindictæ, & terrestri, non tamen cœlesti. Denique obseruandum quoque hic est, quod hoc nomen spiritus varia acceptione sumitur in scripturis, aliquando pro uento, vt in psalmo. In spiritu vehementi conteres naues
Tharsis. Et in Ioanne, Spiritus vbi vult spi Psal.57.
rat. Cum verò dicitur de Christo: Clamãs Ioan.3.
emisit spiritum: indubiè pro anima ip- Mat.27
sius ponitur. Cùm autem dicitur de seruo Amalechitæ Aegyptio. Cum comedisset reuersus est spiritus eius, & refocilla- 1.The.5
tus est, accipitur pro viuacitate, seu for- Luc.10
titudine.

titudine. Et cum Paulus dicit. Si spiritu viuimus spiritu & ambulemus, accipitur pro spiritu sancto. Et cum dicitur. Nolite gaudere, quia spiritus subijciuntur vobis: accipitur pro dæmonibus. Porrò cum hic dicitur. Nescitis cuius spiritus estis, accipitur pro vehementi zelo, seu impetu animi, siue ad bonum, siue ad malum. Christus verò increpauit eos qui peccabant hoc dicendo: & credo quòd tantum venialiter peccauerunt isti duo apostoli, Et fuisset fortassis affectus ille vindictæ mortale peccatum, nisi extenuasset illud ignorantia, vel impetus animi non deliberatus, vt venialis esset. Sed iam Christum audiamus vltra dicentem. [Filius hominis non venit amimas perdere sed saluare.] Hoc est, iam non est tempus vt contemptores meos perdam, sed vt ipsos beneficijs, mansuetudine, uerbis, & factis ad resi-

Ioan. 3. piscẽtiam alliciam. Non enim misit Deus filium in hunc mundum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Primus aduentus filij hominis est iudicari, & occidi ab impijs, ad quos saluandos venerat: secundus verò aduentus erit, ut impii iudicentur ab ipso. Si Deus puniret peccatores, & illos non expectaret ad pœnitentiam: qui saluarentur? Non tanti steterũt tibi animæ, quanti Christo, siquidẽ pro eis sanguinem suum effudit, quòd tu nequaquam præstitisti. Si tanto pretio eas emisses, quanto Christus: non tantopere uelles Deũ statim peccatores disperdere, & penitus extinguere. Peccatorum causa è cœlo in terras descendit, magnaq; patientia eos expectat, & suffert, orans, & petens ab eis vt conuertantur, & usque ad exactam ætatem & postremam senectutem eos præstolatur, & expansis brachiis in vltima eos recipit canicie. Vnde ipse do-

Esai.46. minus per Esaiam ait, Audite me domus Iacob, & omne residuum domus Israel. Qui portamini à meo vtero, qui gestamini à mea vulua Vsque ad senectam ego ipse & vsque ad canos ego portabo. Ego feci, & ego feram: ego portabo, & saluabo. Discamus fortitudinem, & virtutem nostram in Deum exercere. Volebant Iacobus, & Ioannes fortitudinem suam ostendere in vindicta: sed aliter dominus cuius

Psal.53. potentia est ad subleuandũ miseros. Didicit hoc Dauid ab eo, atque ideo dixit. Fortitudinem meam ad te custodi. Non ad inimicos meos debellandos sed ad te placandum. Sed cum Christus fortissimus gigas esset non in debellandis inimicis, sed in subleuandis pauperculis exercuit, non enim venit destruere, sed saluare. Docet Christus non ideo esse pium eo quod nõ possit offensas sibi illatas vindicare, cum sit fortis, aut necessitate, sed potius voluntate. Docet etiam cum mala in proximos videmus, ex intimis commoueri. Docet demum non expectare vindictam de his qui te contemnunt, aut offendunt: sed patienter eorum conuersionem expectare, exemplo eius: perfecta enim uirtus non habet studium vltionis. [Et abierunt in aliud castellum.] Meruerunt sanè optimè Dei iram, & supplicium, sed dominus mitigauit legem, & iustitiæ rigorẽ. Sic enim Exo.32.

Mosem fecisse legimus, qui videns vitulum, quem filii Israel fecerant ut adorarẽt proiecit de manu tabulas legis ad radicem montis, & fregit eas. Vt populo par- Exo. 32.

ceret, fregit tabulas legis: quoniam nisi tabulas fregisset populo non pepercisset. Nam lex dixit, Qui immolat Diis, occidetur, præterquam Deo soli. Noluit Moses cum tabulis, hoc est, cũ rigore legis ad populum delinquentem uenire, sed tabulas fregit, & legem euacuauit, ut populo delinquẽti parcere posset. Parum enim profuisset Deum oratione sua placare, si ipse legis rigore utens eos occidisset. Ad hunc modũ cum prælatus aliquis instigante pietate iuxta legis rigorem peccatum subditi non punit, sed illi miseretur, timens ne ex atroci punitione exacerbatus in peius ruat, tunc tabulas frangit, & legis autoritatem relinquit. Hoc autem nullus sanæ mentis dicet esse peccatum, si instigante charitate id factum fuerit: cum uidelicet remissione illa prælatus, spirituali subditi saluti prospiciat. Pastor enim non tam curare debet legis aut statutorum obseruantiam, quam ouium suarum profectum. Si timet ex obseruantia legis subditum deteriorem fieri, & sperat per mansuetudinem, & misericordiam se lucraturum subditum, rigorẽ legis eum flectere oportet, ut subditi animam, pro qua Christus mori dignatus est, lucretur. Nam Moses

pro eo quod tabulas fregit, non legitur à Deo reprehensus. Deus enim ipse sæpè facit hoc ipsum, parcens peccatoribus, sicut nunc fecit cum istis Samaritanis non puniens homines impios, & barbaros, qui hospitium quod ex lege naturæ itinerantibus debetur, non dederunt Christo, & hominibus sanctis: sed diuertens ab illis & vadens in aliud castellum. Hoc idem nobiscum quotidie facit, nam si iuxta merita puniret, væ nobis, vbi nunc essemus? Sed vt ait Dauid, sicut pater miseretur filiorũ, misertus est nobis Deus. & recordatus est quoniam puluis sumus. Vadit & diuertit in aliam viam, quasi nõ videat peccata nostra, nec illa sciat, ut non puniat iuxta demeritorum exigentiam. Ideoque abiit in aliud castellum, dissimulans peccata eorũ, & nolens cogere ad hospitium contra uoluntatem ipsorum. ¶ Ad nostram autem eruditionem, admonet locus iste potius fugere homines impios, quam cum illis cõtendere, aut litigare. Quia erat iurgium inter pastores Abrahæ, & Loth, diuisio facta est inter eos: dixit enim Abraham ad
Gen. 13 Loth. Ne quæso sit iurgium inter me, & inter te, & inter pastores tuos, & inter pastores meos, &c. Quanuis bonus esset Loth, tamẽ ut iurgia, & quæstiones fugeret, uoluit Abraham separari à Loth. Tantum bonus Christicola pacẽ debet diligere, & horrere quæstiones & discordias, ut omnia temporalia, si res postulauerit, perdat: quam ut pacem perdat, aut amittat. Docet igitur locus perfectam mansuetudinem, quæ decet Christi seruos, iuxta il-
1. Tim. 2 lud, Seruum domini non oportet litigare, sed mansuetum esse. Sed de his alias, nunc autem ad contextum. [Factum est autem ambulantibus illis in uia dixit quidam ad illum sequar te quocunque ieris. Ostendebat uolũtatem sequẽdi perfectè, sed aliud habebat in corde. Volebat enim sequi Ie-
Act. 8. sum, intentione, qua Simon Magus desiderabat habere potestatem miracula faciendi, vt de miraculis diuitias lucraretur.
Eccle. 1 Ne accesseris (inquit Ecclesiasticus) dupli ci corde. Sed Christus, qui corda intuetur, & cogitationes hominum uidet ut potè quia Deus: non ad uerba, sed ad cogitationem, & intentionem istius, qui Christum sequi uolebat, ut ditesceret, respondit dicens, Vulpes foueas habent & uolucres cœli nidos filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet.] Ac si diceret, Cur sequi me uis: ut diues fias, me (inquam) pauperem & nudum hominem: adeo inopem, & rebus omnibus destitutũ, quod non habeo domum, nec locum, nec vbi caput meum reclinem? Erras, si me sequi uis hac intentione, cum ego pauperrimus sim, & discipulis mei, ea quæ habebant, relinquere præceperim. O quot habet etiam nunc iste imitatores. Multos uidebis, qui se faciũt ecclesiasticos, & sacris initiantur, non ut Deo seruiant nec vt illum sequantur, nec ut ad eum proprius accedant: sed vt sibi victum, & vestitum parent, vt diuites fiant, & quia credũt se hac via facile posse creari Canonicos, Abbates & Episcopos. Hi Christum sequuntur, nõ ut ei seruiant, sed ut ditescant. Existimant se abundantiorem uictum habituros per Ecclesiam quam per seculum, ac proinde sacris intiantur. Similes sunt ij Sichem & & Emor patri eius, qui sibi præputia abs-ciderunt vt opes adipiscerentur ingentes Gen. 34
dixerunt enim, Sic circuncidimus masculos nostros ritum gentis imitantes, & substantia eorum, & pecora, & cuncta quæ possident nostra erunt. Derelinquebant hi idola, & ad uerum Deũ appropinquabant, ut ditescerent. Quod quidem tu quoque hos imitans gentiles cum mundo renuntias, & ad Deum accedis. ad eiusque altare uadis, non vt sanctior fias, aut melior, & deuotior, sed ut sis diues, credens consanguineum tuum in te beneficia, & dignitatem quam habet collaturũ, & Regem, & Papam te in Episcopum pro Matt. 2.
moturum. Illi magi, qui uenerunt ab Oriente, accesserunt ad Christum natum in Bethleem, non ut diuites fierent à Christo, sed è contra vt Christum pauperem ditarent, atque ideo obtulerunt ei munera ex apertis thesauris. Sic tu accessisti ad altare, ubi Christus est, aduerte ne eo animo id agas ut bonis temporalibus abundes, sed spiritualibus. Et sicuti illi sancti Magi, noli à Christo ditari, sed è contrario debes Christo bona elargiri, pauperibus eleemosynam erogando: si quidem Christi agunt personam, ipse enim ait: Qđ vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.

At verò tu Christum sequeris, & suscipis
uestem clericalem,& ordines sacros quia
Gen. 37 habet Ecclesia Episcopatus, Abbatias, Ca
Gen. 41 nonicatus, & redditus. Ioseph uenditus
in Aegypto fuit, postea uerò diues & po-
tens effectus est: & quamuis illic filios ha
buit non tamen legimus reditus aliquos,
aut prouentus illis reliquisse, aut primo
genita. Quid, quæso, fuit in causa cur cũ
maximas haberet Ioseph, opes, non ta-
men filiis primogenita constituit? Illud
sanè, quia in promissam terram ituri e-
rant, quod si primogenita, & diuitias ha
berent, ægrè, & molestè ab illis separaren
tur:ideò noluit aliquid eis relinquere. Sic
Christus dominus discipulis suis tantum
uirtutum primogenitum statuit, eisque
præcipit, ut parum, quod habent, dese-
rant,nec hunc in numerum discipulorum
ascisit, quia animo ditescendi accedebat.
Plutarchus dixit quod paupertas est in-
strumentum philosophiæ. Si ut mundi
philosophiam intelligamus confert ma-
ximè paupertas: quanto magis utilis erit
ut percipiamus Dei sapientiam? Qui Chri
stum sequi cupit, & ab eo cœlestem dis-
cere philosophiam, tanquam eius uerus
discipulus despiciat, & paruipendat diui-
tias nec eas apud pauperem Christum ex
quirat.Ideo huic qui Christum sequi uo-
lebat, ut ditesceret,dixit illi dominus.Vul
pes foueas habent, & uolucres cœli, &c.
Sed singula uerba expendamus.¶ Poterat
dicere lepores, aut, cuniculi, aut aliquod
animal, sed potius dixit, uulpes quia est
animal cauillosum, & astutum, propter
quod Christus Herodem uulpem appella
uit .Vide tu quanta sit mea paupertas qđ
animal illud tam astutum, quod propter
Luc. 13. suam malitiam indignum erat fouea, at
nihilominus illam habet sed filius homi-
nis non habet ubi caput reclinet.

¶Expende quod non dicit,Ego non ha
beo,vbi caput reclinem sed filius hominis
non habet vbi caput reclinet, loquitur in
tertia persona modestiæ causa (ut Chry-
Chryso. sostomus ait) ut ad aliam personam refer
ho. 28. i ri uideatur illa narratio. Sic sancti Euan-
Ioan. gelistæ loquuntur multoties de se ipsis,
quasi de aliis, ut Matthæus dicit, quod in
Matt. 9. uenit hominem sedentem in theloneo: &
Ioan. 18 non dixit, inuenit me.Et Ioannes. Venit
alius dicipulus qui erat notus pontifici.
Et Paulus Scio hominem ante annos qua 2. Co. 12
tuordecim raptum,&c. Hoc etiam Moses
quasi de alio loquens sæpè dicit: Loqu u-
tus est dominus ad Mosem dicens. Et Io-
annes iterum. Erat recumbens unus ex
discipulis Iesu, & non dicit, Ego, &c. Sic Ioa. 13.
Christus in tertia persona loquutus est di
cens, filius hominis non habet ubi caput
suum reclinet, ¶ Præterea uocat se fi-
lium hominis, ut se uerum hominem, &
humilẽ, obnoxiũ calamitatib. & dolorib.
insinuaret. Sic Esaias uocat illum uirum Esai. 53
dolorum, & scientem infirmitatem. Et
quia filius hominis accipitur pro re abie-
cta,appellatur Ezechiel filius hominis, ut Ezec. 2.
eum de fragilitate sua admoneret, ne ob
diuinas uisiones sibi ostensas, nimio gau-
dio efferretur.Et ideo sæpè Christus se uo
cat filium hominis,ut ostendat, cum esset
Deus, infirmitates nostras suscepisse.¶ Vi
de etiam quomodo qui querit,& qui quę
ritur in hoc differunt, quod qui quærit
domum non habet, nec in domo est, imò
huc, illuc diuersatur. At uero qui quæri-
tur, domum habere debet ubi eum quæ
rant.Ego,ait Christus ueni ad quærendos
peccatores,non egeo domicilio:sed solum
per omnes partes diuagari clamans, & in
tonans, ubi est peccator?Quis mihi illum Psal. 68.
ostẽdet?Quod illum reperiam? Laboraui
clamans, raucæ factæ sunt fauces meæ,
&c. Ideo domum non habet, quia quærit
peccatores: & sicut aduena fuit in hac vi-
ta,& peregrinus ĩ hoc seculo. Quod admi
rans Hieremias dicebat. Quasi colonus fu
turus es in terra,& quasi declinans ad ma
nendum. ¶ Obserua autem quanta fuerit
Christi paupertas, ut nos diuites faceret Iere. 14
sua paupertate. Defuit in natiuitate do- Lucæ. 2
mus quia sub uili tugurio natus & in præ
sepe iacuit. Quid etiam paupertatis, & fa-
mis passus est, cum subita persecutione
agitur & in exilium defertur per desertũ
ad Aegyptum, à pauperculis parentibus Math. 2
cum inopia nutritus est? Nihil in mundo
(cuius opifex & gubernator ipse erat)pos-
sidẽs de eleemosynis uiuebat oblatis quas
ubi nemo obtulisset, ostiatim mendica-
bat,sicut Rex Daud prophetauerat in per
sona Domini dicens. Pauper ego sum & Ps. 108
mendicus: Dominus solicitus est mei. Act. 3.

Quem

Quem psalmum Petrus ad literam decla rat de Christo,& ita sentit Diuus Aug.in eodem psalmo. Et in die, quo exceptus est Hierosolymis cum ramis oliuarum si cut pauper mendicus quæsiuit hospitiũ,
Mar. 11 & quia illud non inuenit reuersus est in Bethaniam ad domum Marthæ, ubi in hospitium recipiebatur tanq̃ pauper peregrinus: tantaque inopia laborauit qđ cœnaculum,& agnum, ubi cum discipulis manducaret pascha mendicauit: quia nõ habuit propriam domum ubi pascha comederet,nec agnum. Et si quidem nullum est in contrarium statutum decretum, & scriptura pauperem, & mendicũ eum nominat: nulla est ratio cur id negetur. Quod si aliquis existimat mendicitatem cum Christi dignitate pugnare fallit sanè: si quidem Christus dominus alias quam plures nostras pęnalitates suscepit non minus uiles & infames. Et cum aliquid de Christo dictum audieris uerificã dum est de eo summe, quantum ueritas pati potuerit.Itaque cum audis de Christo: Ego sum pauper,& dolens, salus tua
Psal.68. Deus suscepit me,uerifica in Christo summam paupertatem, & summũ in passione dolorem, & quod a Patre fuit summè in resurrectione susceptus. Et cum audis Christum esse nobiscum, intellige modũ summum,quo Christus potuit nobiscum esse.Ita & in hoc loco summam rerũ temporalium abdicationem in Christo fuisse intellige.Quod si uerecundiam habes,qñ audis Christum mendicasse, maiori perfundi uerecundia deberes, qñ ei petenti aliquid denegas: nam Deum ostiatim victum sibi parare,euidens suæ bonitatis signum est & argumentum: te uerò pauperi (qui Christi personam agit) negare qđ expostulat signum & indiciũ, tuę est crudelitatis & sæuitiæ. Quòd si aliquis asserat, ꝙ mulieres quæ sequebantur cum à Galilæa ministrabant ei, vt in capite præcedenti dixit Lucas: hoc illæ non præstiterunt,nisi postq̃ incepit discurrere per ciuitates,& castella pędicans:atque hoc solum illæ faciebant, quibus ipse sanitatem restituerat: at uerò cum Christus per paruum temporis interuallum pędicauerit, paruum etiam tempus intercessit, quo illæ mulieres Christum comitatæ fuerunt: quinimo nec in hoc tempore Christũ sequebantur semper, siquidem cum eo nõ erant qñ a Samaritana aquã petiuit. Nec Ioan. 4.
etiam diuites erant omnes illæ fœminæ, sicut nec Salome quæ accipiebant eleemosynas,quæ eis erogabantur,& erãt veluti depositariæ,unde (quanuis Christus crumenas deferret sibi,& discipulis) non sequitur non mendicasse:sicut fratres.Minores sunt mendicantes,& habent syndicos,& dant eleemosynas aliis uilib.pauperibus. Et discipuli Christi aliquoties uictum secum ferebant, dum cum Christo iter faciebant quamuis modicum, ut pa- Ioan. 6.
tet in quinque panibus, & duob. piscib. Matt 6.
quod si obliuiscebantur cibum parare,postea se vacuos,& inanes reperiebant,sicut Matthæus narrat ꝙ obliti sunt portare panes,& cum maledixit ficum, sine prouisione ibat. Mar. 11
Ex quo patet non semper Christo & discipulis necessaria fuisse oblata, absque eo quod ipsi peterent.Et apud gẽtiles clarè cõstat nullum fuisse,qui eis necessaria offerret,quia erant Iudæi, ac proinde oportebat emere.Ideo in Sichẽ,quæ erat Samaria inuenerunt discipuli, vt cibos emerent.Sed hæc suffecerint de Christi paupertate,& mendicitate, quæ tanta Ioan. 4.
fuit ut uerè dicat. **Vulpes foueas habent** &c.Nec solum in vita, verum ẽt in morte deest cruci affixo vbi caput reclinet: & mortuus,alieno usus est sepulchro.

¶Ad nostram aũt eruditionem, discamus diuitias contẽnere,& Christi paupertatem diligere.Magnus equidem est abusus,ꝙ Christianus tanto ardore, & cupiditate quęrat diuitias huius seculi,cũ suum intueatur Redemptorem, & magistrum Christum Iesum, adeo pauperem in sua natiuitate,& in uita & morte,& denique post ipsam mortem.

¶Discamus ẽt ex hoc loco superba ędificia habere.Verecundiam habe, cũ Christianus sis,tã magnificas exædificare domos & turres excelsas, cũ videas dominũ Deum tuum non habere propriã domũ, quam inhabitet:nec eã habuit in natiuitatę,nec in morte,nec post mortẽ, siquidem in alieno sepulchro fuit humatus. Vnde dominus: Percutiam domum hyemalẽ,cum domo æstiua:& peribunt ebur neæ domus,& dissipabuntur ędes multę. Am. 3.

¶Discant

¶Discant ēt prælati & p̄dicatores, non admittere ad suum consortium homines lucri cupidos, sed expellant eos, sicut Christus hunc qui diues volebat fieri sequens illum. Multo magis non sunt ad prædicationem mittendi inhiantes lucris: cum re pellantur à consortio prædicatorum. Nō sic Paulus, qui dicebat: Nō quæro vestra, sed vos. Sequitur in contextu. [Ait aūt ad alterum: Sequere me.] Hic discipulus erat Christi, vt manifestè asserit Matthæus, sicut alter de quo nunc iam egimus, erat scriba. Quis autem hic discipulus fuerit, nos latet. Clemens tñ præsul Alexādrinus præceptor Origenis, vir (vt D. Hieron. inquit) vndequaque doctissimus, qui stromatum, hoc est, varietatum octo libros scripsit, ait in stromate 3. quod fuit Philippus Apostolus. Tertullianus aūt ait, quod fuit Matthæus. Quicunque ille fuerit, nos tñ ad nostram instructionem hic admonemur non esse omnium, ministerio se diuino ingerere, sed qui ab eo uocatur, & eligitur veluti Aaron, cuius virga tantum floruit, vt Apost. ad Hebræos admonuit. Si.n. principes, qui sæpius ignorant, quos ad ministerium vocant ministros pro sua voluntate diligunt, non curantes an alij sint habiliores, aut prudentiores pro solo beneplacito volūtatis suę: cur hoc non licebit Deo, qui optimè scrutatur, & nouit, quos ad suum ministeriū eligit? Ecce scriba ille qui se ultro obtulit non inuitatus, reiectus est à Christi cōsortio: alios verò impræmeditatos vocauit, sicut Petrum & Andræam, & Iacobum, & Ioannem, qui erant piscātes: & huic discipulo, quisquis ille fuerit, dilationē petenti ait, vt vadat, & nunciet regnum Dei, & vocat Christus illum, nihil dicentem. Illū qui ait velle seipsum sequi, missum facit & expellit: & illum, qui imperatus erat, & nihil dicens vocat. Sed quid dicet ille? [Ille autem dixit: Dñe permitte mihi primū ire, & sepelire patrem meū.] Ad hoc.n. se obligatum putauit præcepto legis, quod iubet parentes honorare: imò mortuos sepelire est vnum ex septem operibus misericordiæ, de quo & specialiter ore angelico commendatur Tobias. [Dixit ei Iesus: Sine vt mortui sepeliant mortuos suos: tu aūt vade, & annūtia regnū Dei.]

2.Co. 12 Math 8. Hier. epist. ad Calpur. lanariū. Tert. li. de bapt. fo. 3. Nu. 17. Hebr. 9. Mat. 4. Exo. 20 Tob. 12

Pater istius adhuc viuebat, sed petebat iste vt expectaret Christus, vsque dū pater eius obiret, & sepeliret eum: nā si iam mortuus esset, nō denegaretur ei, quia parum poterat in sepultura patris immorari: nam in dimidia die finirentur inferiæ & sepultura. Sed quia multum temporis petebat, prohibitus est dicens, sine vt mortui sepeliant mortuos suos. Ac si diceret: Nō est necesse quod tu vadas, & maneas in seculo vsque ad mortem patris tui: nā alii sunt, qui possunt sepelire eum. Hoc fecerunt Apostoli, nam opus piū erat ministrare cibos pauperibus, quia tñ impediebatur per hoc ab oratione, & prædicatione, & hoc fieri poterat per alios, elegerunt alios septē viros, vt ipsi orationi vacarent. Non igitur prohibetur honorare parentes, sed monstrat cœlestibus negotiis nihil esse præponendum: spiritualia enim opera pro temporalibus non sunt dimittenda, & iste ad maiorem uitę perfectionem vocabatur, atque ideo addidit. Tu autem vade, & annuntia regnū Dei: ac si diceret. Sepelire mortuos, ꝙ opus est pietatis inferioris: non pertinet ad te, sed ad mortuos: i. ad homines infimi gradus, vel in peccatis manentes, ꝑꝑ ꝙ mortui vocantur. Illi enim non viuunt verè neq; fœliciter, in quibus nō viuit Christus: qui solus vita est animarum nostrarum. Hinc est ꝙ Apostolus ad Timotheum scripsit dicens: Vidua, quæ in delitiis est viuens mortua est Sic Saul cum esset quadraginta annorum, & regnasset viginti annis, vt dicitur in Actis, tamē scriptura ait, quòd Saul erat filius unius anni cum regnare cœpisset, & quod duobus annis regnauit in Israel, quia duobus annis regnauit in Dei amicitia & in statu gratiæ. In his duobus annis fuit viuus Saul, nā in aliis mortuus erat coram Deo, nec illius numerantur, aut computantur anni coram Deo. ¶Igit ad mortuos conuenit sepelire mortuos suos. Ad te autem maiora pertinēt, scilicet ꝙ vadas, & annunties regnū Dei. Magis laudatur otium Mariæ, q̃ solicitudo Marthæ: atq; ideo, quia spiritualia prę stantiora sunt, non relinquenda sunt pro temporalibus. Præterea noluit dñs vt adiret domum patris, quia occupatio illa poterat nocere ei, quia forte orietur occa-

Act. 6. 1.Tim. 5 Act. 13. 1.Re. 13 Luc. 10.

sio ꝙ nunquã rediret ad Christũ, quia cupiditas rerum temporaliũ in successione patris defuncti & affectio cognatorũ forte causarent ei cõtrarium desiderium, vel tepiditatem aliquam desiderij prioris.

¶ Ad nostram eruditionem docemur hinc bonum propositum cõceptum citò operi, & executioni mandare. ne aliquid succedat quod impediat bonum illud, ita vt non postera fiat. Ideo huic noluit dñs permittere, ut iret in domum patris, & expectaret mortem eius, ne mutaret propositum: sed voluit vt statim eum sequeretur relictis omnibus. Docemur ẽt spiritualia non relinquere ꝑꝑ quodcunque bonum temporale, &c. Sed de his satis. [Et ait alter, sequar te dñe, sed permitte mihi primum renuntiare iis, qui domi sunt.]

3. Re. 19 Sic dixit Elisæus ab Helia vocatus. Osculer (inquit) oro te patrem meum, & matrẽ

Psal. 44. meã, & sic sequar te. Afficiebatur hic circa suos, contra illud, quod in psalmo habetur. Obliuiscere populum tuum, & domum patris tui. Aliter fecit Paulus qui dicebat. Postquam aũt placuit ei, qui me se

Gala. 1. gregauit ex utero matris meæ, & reuocauit per gratiam suam, &c. Continuo non acquieui carni & sanguini. Caro, & sanguis tanq̃ aduersarii non sunt admittendi. Quapropter Christus ait. Veni separa

Mat. 10 re hoĩem aduersus patrem suum, &c. Sequit. Et inimici hominis, domestici eius. Præterea aliqui dicunt ꝙ iste uoluit renũtiare domesticis suis, seu parẽtib. suis duntaxat uale dicendo, seque ab eis licentiando, ne quærerent eum. Alii dicunt, ꝙ uolebat eorum consensum exquirere, & eos super re ista consulere. [Ait ad illum Iesus: Nemo mittens manum ad aratrum, & aspiciens retro aptus est regno Dei.] Omnis arans si retro respiciat, inutilẽ aut tortuosum facit sulcũ, aut arantiũ boum suorum vestigia vulnerabit. Sic qui recto tramite, aut spirituali vomere vitia humana persulcãs incedit ad Dei regnũ: si aspectum suum ad vitia & impia, & uana conuertit, animam suam vulnerabit. Ille aspicit retrò qui à bono inchoato deficiens, mente ad secularia redit. Non decet vt tu,

Gen. 19 qui à Sodoma existis, & mundum iã dereliquisti: vt iterum mẽtis affectu ad illum reuertatis. Sic filii Israel postquã de Aegypto exierunt corde, & mente reuersi sunt in Aegyptum, cupientes illic esse, & ollas Num. 14 carnium manducare. Quapropter nullus istorum, qui reuertere voluerũt in Aegyptum, ingressus est in terram promissionis: sed mala morte perierunt in deserto. Sic etiam perdet Deus monachos illos, q. postquam è mundo fugerunt, & seculo renuntiauerunt, & monasticam disciplinam uouerunt, reuertuntur ad seculi negotia, ab incepto redeuntes itinere. De talibus ait Petrus. Melius .n. erat illis non co 2. Pet. 2 gnoscere viam iustitiæ, quam post agnitionem retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato. Contigit .n. eis illud veri prouerbij. Canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota, in volutabro luti. Hoc volens significare apud Ezechielem dñs, præcepit ne homines tẽ Eze. 44. plum ingressi, eo ostio exirent, quo introierant, sed vltra tenderent: ne terga verterent, Deumque relinquere viderentur: Iusti ibunt de virtute in virtutem, ut ait Dauid. Dolenda est sanè inconstãtia nostra, & lachrymis deploranda. Vt enim subtilis Psa. 83. & delicata artificis statera paruo pondere mouetur, vt quolibet grano superposito, deorsum tendat: sic nos quacunque re, siue prospera, siue aduersã perturbamur, & uiam optimam, & rectã relinquimus, ab eaque deflectimus. Quemadmodum Chamælon ad species rerum, quib. admouetur seseque conuertit, mutat colorem: sic nos quacunque tentatione obiecta, mutamus uirtutis propositũ, & quę cunque impiæ cogitationes nos mouẽt, & quo volunt, impellunt, transuersosque agunt. Et sicut Chameleon colorẽ album non recipit, licet alios recipiat, sic nos ad omnia facilè, & frequenter præterquã ad animi cãdorem, mutamur. Oportet ergo in bono proposito ꝑseuerare, & semper à bono in melius tẽdere, & ꝓficere. De sanctis illis quatuor animalib. ait Ezechiel, Ezech. 1 ꝙ non reuertebantur, cum ambularent: sed vnumquodque corã facie sua ambulabat. Aeterna sunt ante nos, & retro temporalia: pergentes .n. inueniemus ęterna, & retro relinquemus ista temporalia. Igitur ante faciem suam gradiebantur sancta animalia, quia ea, quæ relinquerunt, nullo iã appetitu reuertentes, aspiciebãt.

Qua-

Quapropter iusti ne uelut inepti a regno Dei abiiciātur, semper ad anteriora se extendūt. Vnde Paulus ait: Quæ retro sunt obliuiscens, ad ea verò, quæ sunt priora extendens meipsum, ad destinatum persequor ad brauium supernæ uocationis in Iesu Christo. Iustus.n. semper proficere optat, semper ad vlteriora opera exercenda, procedere satagit, vt pergēs de virtute in uirtutem, videat Deum Deorum in Sion. ¶ Obserua autem ꝙ hic ex numero discipulorum erat, alioquin nō assimilaretur ei, qui applicuit manum suam ad aratrum. Aduerte etiam quisquis putas Christianitatem delitias esse aut uoluptates, aratrum in manus tuas commendat Christus: non rosas, non pecunias, aut delitias, & id genus reliqua, quibus mundus nō tam allicit, quàm decipit. ¶ Admonet igitur locus iste, ut in bonis cœptis & initiis perseueremus. Perseuerantia.n. est illa sapientia, quæ attingit à fine vsque in finem fortiter: & disponit omnia suauiter. Primus finis est, bonum opus incipere, siquidem illic finitur malū, iuxta illud: Diuerte à malo, & fac bonum. Alius finis est, in bono persistere incœpto usque ad eius absolutionem & exitum. Primum finem habuit mulier Loth, malū deuitans consortium, & societatem ad Dei præceptum: sed defuit ei alter finis, qui est perseuerantia, nam in itinere retrò caput voluit, propter quod grauiter fuit punita: conuertit enim Deus illam in salis statuā, non lapidis, vel arboris, sed salis infructiferi, & sterilis: nam sale illo voluit nostræ corruptioni remedium adhibere, nostræque fragilitati mederi, vt tam grauem timentes animaduersionem & supplicium Deo obediremus, in viaque virtutis perseueraremus. Ideo perseuerantia uocatur donum Dei, & meritò: nam sicuti nō possumus primam mereri gratiam, quæ nos Deo gratos reddit, sic etiam uiribus naturæ non possumus mereri perseuerantiā: nam liberum arbitrium nequaquam per gratiam destruitur nec perditur: imò verò perficitur, & sic quicquid ei libuerit, faciet, etiam in bono non perseuerare. Ideo perseuerantia Dei donum est, sicuti est prima gratia, quam nostris conatibus mereri non possumus. Etiam ait Sapiens, ꝙ perseuerantia ordinat, & componit res suas cum fortitudine: nam præcipua fortitudinis pars, est perseuerantia, sine qua corona non datur uictoriæ. Ideo Paulus. Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Hæc perseuerātia consistit in eo, ꝙ minimè terga uertamus timidi, sicut fecerunt filii Effrem, de quibus Psalmista, ꝙ conuersi sunt in die belli. Vnde, quia perseuerare est donū Dei, sicut boni operis initium præcipitur in Leuitico nō minus seruari decimas quam primitias, seruans decimas sicut primitias docuit boni operis perseuerantiam ab ipso Deo esse sicut initium. Sicut.n. sufficientia ad bonum aliquod cogitandum, non ex nobis, sed ex Deo est: ita etiam diuinę dispositionis est, non electionis humanæ, vt bono vel malo fine, vita nostra terminet. Vtrūque horum Dauid confessus est dicens: Misericordia eius præueniet me. Et misericordia egere, vt perseueraret, in alio psalmo testatus est dicens: Misericordia tua subsequetur me omnib. dieb. uitæ meæ. Docet Christus suo exēplo hanc virtutē. Opus consummaui quod dedit mihi Pater, vt faciā. Et Paulus. Bonū certamen certaui, cursum consummaui. Videmus debiles mulieres senilis ætatis perseuerando, peregrinationes longas perficere. Videmus naturam continuè operando ex modica nuce additione imperceptibili magnam arborem erigere. Et aqua cauat lapidem assiduè cadens super illum. Vtinā Deus Optimus Maximus, det nobis in bono perseuerare, ut desideratam coronam adipiscamur. Amen.

Marginalia: Phil. 3. — Psal. 83. — Sapiē. 8 — Psal. 33. — Gen. 19 — 2. Ti. 2. — Psal. 77. — Leu. 27 — 2. Cor. 3 — Psal. 58. — Psal. 22. — Ioan. 17 — 2. Ti. 4.

PRIMI TOMI ENARRATIONVM IN BEATI LVCAE EVANGELIVM FINIS.

